

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Early European Books. Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

INCUNABULI

C
4

6

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

EX BIBLIOTHECA
AUGUSTINIANORUM
CORTONENSIVM.
1788.

1.8.
C. 3
N. 29

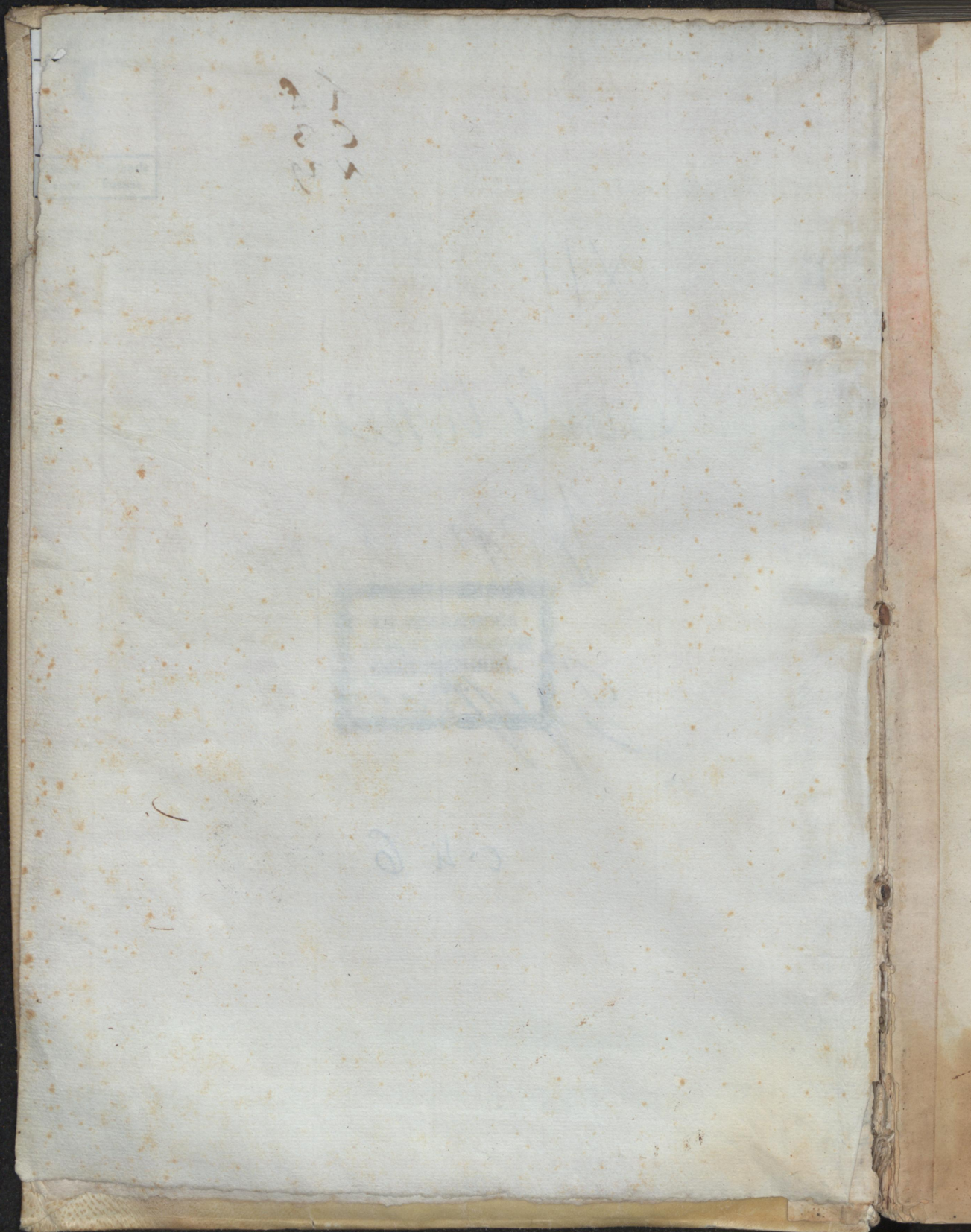
XII

Pauli Venet

Ven 1499

Legytrabo

C. 4. 6

**Expositio Pauli Veneti super octo
libros phisicorum Aristotelis
necnon super comento
Auerois cum du-
bus eiusdez.**

**Ut Conuentus sancti Augustini de cortona. vsu ac neces-
sitati fratris andree gelsi in eius concessus Desiderii
emptus ab ipso Perusie dum ibi publicus erat Philosophie
Lector anno dñi 1606.**

Onstat inter omnes sapientes: Prudentiam esse cœterarum uirtutum dominâ
atq; ducem. Nam præter quod hæc uirtus oritur a rationali parte animæ: etiâ
si ipsa deesset, non modo cœteræ uirtutes inutiles forent: sed potius in uitium
tenderent. Rei igitur naturalis disciplinæ. quæ huic p̄ maiori parte subicitur
merito inter primæ philosophiæ capita est reponenda: In qua facultate hoc opus. quod
composuit Aristoteles de physico auditu quum tantæ sit eruditionis: ut nihil fere in omni
doctrinæ genere inuenias quod huic comparare possis: quis non maxime utile ac neces-
sarium esse dicat? De hoc itaq; uelut in re manifesta nō laborabo ut dicam quæ pleriq; di-
cere consueuerunt. dum aliquid laudare uolūt Nam hoc perinde esset. ac si quis ratione cō-
tenderet. solem per diem calfacere aut lucere: Sed illud dicam. quod ad præsentis operis i-
tentionem facit. me quidem rem haud inutilem perfecisse. qui expositionem hanc Pauli
Veneti super hoc opere ignotam prius. e tenebris: ut sic dicam in lucem reuocaui. ac om-
nibus cōmunem feci. Nam si quæ ad ipsum Aristotelem ipsumq; interpretem attinēt: ac
ea etiam. quæ ad officium meum spectant considerare homines uelint. iudicabunt me i
hoc negotio haud male cōsuluisse. Enim uero quia hoc opus prius q̄ luculētissimū atq;
ab omni parte perfectum esset: tamen quia apud nostros idest Latinos non bene intellectū
erat. (Nam de græcis aliis iudicium relinquo) meliori quodāmodo sui parte carere uide-
batur: quid. n. p̄dest ignotum bonum? quid sementem facere nisi ipse messiem colligas?
quid ipsum deniq; inuaret Aristotelem tantus labor: q̄rus in hoc componendo opere su-
scepit. nisi aliquis superesset laboris eius fructus? Res omnium pulcherrima. & quæ mini-
me ignorari debuerat in obscuro posita erat. Hic autem tanta felicitate expositionē huius
operis est aggressus. ut non fungi officio interpretis: sed ex ore Aristotelis loqui uideatur
adeo plane eius mentem est exequutus. qui quidem ut fuit omni doctrinæ genere ornatus
atq; clarissimus tēporibus suis: ita in hac re cœteros non modo omnis qui in physica Ari-
stotelica scripserunt: sed se ipsum etiam superauit: quod ne an uerū sit omnes cupidi lit-
terarum: & qui præsertim in philosophia operam dederunt: ex re ipsa melius dignoscēti
ubi omnia. quæ aut ambiguitatem. aut obscuritatem: aut dubitationem habere poterant
clarissima. apertissima. planissima facit: qui igitur melius fieri potuitq; in cōmunem ede-
re utilitatem cōmentarium hoc. quod adhuc latuit. & quod maxime in expositionem ip-
sius Aristotelis necessarium erat. Xenophonti socratico magnā laudem homines tribuūt
quod post Thucididis mortem. qui historiam belli pelōponesiaci imperfectam reliquerat.
compertis eius scriptis. quæ occultare poterat noluit: sed potius in memoriam clarissimi
auctoris. eam historiæ partem. quæ ab eo relicta fuerat absoluit. mihi q̄q; in eadem sum cā
(hæc. n. nō edere poteram) satis sit laudis ex eo quod officio meo satisfeci: Nam præter
quod multum debeo philosophiæ. cui iam pridem me totum tradidi erudiendum: etiâ
maxime debeo religioni: p̄ qua iam diu uotum suscepi: In qua idem Paulus Venerus ini-
tiat⁹ summ⁹ fidei christianæ uindex ac nostri augustiniani dogmatis assertor fuit: quare
si quid laudis ex meo munere haberi potest. in ipsum auctorem operis potius referatur. i
quem merito omnis laus est referenda: & Paulo gauoto Ianuensi coadiutori ut in lucem
redderetur. Tibi autem Petre Paschalice hoc opus dico: tum p̄ mea ueteri erga te obser-
uantia: tum quia neminem alium inueni: cui conuenientius hoc q̄ tibi dedicarem. Nam
si sine inuidia de te dicere liceat: quæ merito dici possunt: nunq̄ satis te quisq; laudare po-
terit. Tu. n. genere nobilissimo natus: uirtute tua superas ipsum genus: tu in urbe Veneta
iuuenis admodum: grauissimum auditoris munus tenes: tu doctissimus in omni discipli-
na atq; præsertim in philosophia omnem de te expectationem hominū superasti: Testis
est omnis Italia: omnis gallia: parisiū ipsum: & si qua alibi sunt litterarū gymnasia. (Nā
totus fere orbis a te discendi gratia est peragratus) quanta eruditionis tuæ documenta: a
te præbita ubiq; fuerunt: & nunc etiam testis est ipsa patria: quæ te assidue disputantem
docentem: orantem uideat. Quare si in tuam clientelam hoc susceperis munus: rem a tuo
instituto haud feceris alienam: qui iam pridem in te litterarum patrociniū suscepisti: ac
mihi etiâ rem grauissimam facies: qui te ob uirtutes tuas mirifice colo atq; obseruo: si offi-
cium meum in hac re non ingratum tibi esse cognouero. Vale.

M. CCCC. LXXXIX.

Prefatio.

Excellētissimi Theologoz p̄horūq; monarche
Pauli veneti Augustiniani obisicorū Aristotelis ac
cōmētatoris diuine admodū expōsitiōis prefatio.

Naturalis

Philosophia esse il-
la p̄clarā cūctis mor-
talibus incōparabi-
lē sapiētiā: quā dīq;
magno ac mirabili
studio maxioq; de-
siderio ad sui suorū
q; gloriāz īgenio r
opere amplecti dīq;
mibil dulcius: nūbil
locundius posside-
tur: vniuersa turbā oīscētūm p̄scōrumq; interpe-
ratur collegiū patrū: oī eā humanāz diuināzq; re-
rū notitiā dīcūt: hec q̄dēz ceteraz artū atq; sciētiāz
magistra: ut nostri docūssimi patres cūcti iudicant
qui de natura agūt: tam greci q̄ latini: ipsa sola nouis-
se creditur: quib; p̄ncipiū: quorū numero causis vni-
uersa que transmutari uident; miro ordine fiant: qua
materia quanta celū magnitudine cōstet: verū q̄tūm
sit r īmōbile: an incredibili celeritate voluatur: quan-
ta sit terre crassitudo: aut quibus fundamētis librata
permaneat: atq; suspēsa: ortus spectat īsuper spera-
rum celestīū obīūq; signoz speciosissimū iuuetur r
semp admirandū ornamentū celi: miratur stellarum
orbēs: fulgorēq; diuersos intelligit singuloz: quan-
do hēperus: qñ lucifer surgat: cur ille vesp̄tinus: hic
vero matutinus irradiet: quorū motus oīzōn habeat
quos luna defectus: quēadmodū sol suos nouit oc-
casus: circuitusq; omnes maxima solemnitāte decla-
rat. Quap̄pter super his plurimi admirantes no-
stri excellētissimi ingenio veteres cum se doctrine ad-
haz īuestigandas rez cās penitus dedissent quicqd
laboris tā corporis q̄ aīe impendi poterat: cōtēptis
oībus r priuatis r publicis actiōib; ad inquiren-
de veritatis studiū se magno p̄re cōtulerūt: existiman-
tes multo p̄clariū eē humanāz diuināzq; rez ī-
uestigare ac scire rationem: q̄ struendis opib; aut
cumulandis bonorib; inherere: q̄b; rebus quonīs
fragiles terrenēq; sunt: r ad solius corporis perīnēt
cultum: nemo melior: nemo iustior effici pōt. Erant
quidē illi veritatis philosophice cognitione dignissi-
mi: quā scire tāto p̄cupierūt: vt eā velut incōparabi-
lem thesaurū rebus oībus anteponerent: nā r abieci-
se quosdā r renuntiasse vniuersis voluptatibus con-
stat: vt solā nudāq; veritatē nudi expeditiq; sequerēt
quaz r si oēs equali conatu optaret: nō tamē equis
laboribus: nō cōsimilibus semitis p̄fecerūt. Nā diuer-
si altera sentientes: tā sibi q̄ successoribus verbis r scri-
pturis dissimilia initia tradiderūt. Pithagoras qui-
dem italicoz p̄nceps par r īmpar: a quibus entia
singula differentiā sumūt: rez dixit eē p̄ncipia: īz a
sola paritate diuersitas specifica fluat: cū īmpares nu-
meri semp quadrati spēm ducāt: ex paribus vero qua-
drati r cubici triāgularis r quadrāgularis: altera spe-
cies deriuēt: hic. n. vt has rez cās seu p̄ncipia succē-
sibus panderet egyptiū petiūt īndē valerius: vbi li-
teris eius gentis affuefactus p̄teriti cui sacerdotū cō-
mētarios p̄seruat; īnumerabiliū seculoz observati-
ōnes cognouit. Inde ad p̄fās p̄fectus magozum

exacūssime litteraturę se formāduz tradidit: a quibus
syderū motus cursusq; stellaz: r vniūscuiusq; viui p̄-
prietatē effectusq; benignissime oīdēstrauit. creta deniq;
r lacedemoniā nauigauit: quaz legibus ac moribus
inspectis ad olympicū certamē descendit. Cūq; multi-
plices sciētiē maxīma cū admiratiōne greci p̄cimen
exhibuissent: quo noīe censeret interrogatus non se sa-
piētiē: q̄ id viri excellētissimi occupauerant: s; ama-
torē sapiētiē. ī. grece philosophum edixit. Anaxago-
ras autē sui chaos p̄siderans īnumēris indiuiduis
ac speciebus p̄sūlū hāz rez oīūz quas vidēt; diuinū
intellectū cāz effectiūz sēsit: p̄culasq; ex pte materie si-
milīūz ac dissimilīūz naturaz asseruit īsimias: deo q̄dē
scribit q̄ cū post diuturnā pegrinatiōē patriā repetēs
possessiones īnuēretur p̄sumptas: nō eēz īndē ille sapi-
ens: nisi iste p̄sēnt. Nā si p̄dioz potius q̄ ingenij cul-
ture uacasset oīū rei familiaris r nō tāūz Anaxago-
rā penates cognouissent. Neq; isto minorem nume-
rū opinans ē Democrit;: sicut nec Leucippus collega
eius: aut Epicurus ambozū successor: quonīaz athē-
mos īdiuisibiles īsimios figura positiōne r ordine
uicē p̄dicticos rez eē p̄ncipia arbitrat; ē. Nā ex pa-
tre diuisimus q̄ p̄trimoniū suis diuibus dereliquēs
Athēnas p̄fectus ē: vbi oculo p̄. p̄p̄ū lumen exīnxit
vt hos īdiuisibiles athēos nūq; dēscētes: s; p̄ mo-
tos ad īnstar dēscēntū ī īamnis solariū radioz saltē
mente vegetatius intelligeret: quos corp̄is oculis
videre non poterat. Hys nō consensit Empedocles:
nō Parmēides: nō Democritus: cū ille p̄ter lūē r cōcor-
diā quatuor elēnta posuerit: hi vero solū calidū r
frigidū rez dixerunt eē p̄ncipia. Tria. n. sūt aut Em-
pedocles īn tota rez varietate p̄cipua q̄ a lūē r ami-
citiā oīū hēnt. s. nobilis affluētiē p̄tēptus: future scē-
citatis appetitus: r menti s illustratiō: ex q̄bus deum
sic describi putauit. Deus īndē sp̄a intelligibilis ē cē-
trum ē vbiq; circūferētiā vero nūq; Archelai vero
p̄culis similib; vna cū Anaxagora idē scētūz So-
crates discipul; fuisse p̄bet: q̄ p̄m; vniuersā p̄hiām
ad corrigēdos p̄ponēdosq; mores flexisse memorat
noīe ar. n. ī mūdo terrenis cupiditatib; aīos se exp̄-
dere: s; diuināz rez cās putabat: nisi mūdāta mēte
posse p̄phēdi: r iō purgāde bōis morib; vite cēsebāt
istādū: vt dīsp̄salibidine exonerat; aīus naturalī vigo-
re ī cēna se tolleret: naturāq; īcōmutabilis luminis: ī
qua oīūz scāz rez cās stabiliūz viuit: intelligētiē purita-
te p̄p̄iceret. Diuīz stoicozū splendor successor atq;
auditor: Plato tradit: q̄ magnū r parū ex pte mē r
ideā seu exēplar ex pte forme oīūz generabiliū r cor-
ruptibiliū cās existimauit. Hic q̄dē ut ait Augustin; cū
Athēniēsis eēt hōesto ap̄ suos loco nat; r ī ingenio
mirabili lōge suos p̄discipulos antecēret: p̄p̄ tamen
putās p̄ficiēde p̄hiē sufficere seip̄s: ac Socraticā dīcā
plīnā: glōge lateq; ponit pegrinat; ē. Itaq; r ī egipt;
to didicit q̄cūq; illic habebāt atq; docebat. Deīde īn-
eas Italiē p̄tes veniēs vbi Pictagoricoz fama cele-
bra: q̄dē Italice aut Pictagorice p̄hiē tūc flozuit: au-
ditis Archita r Arīde emīnētib; ī ea doctozib;: facili-
me p̄phēdit. S; iter Platōis discipulos nō q̄dē īmeri-
to r excellētissima glōria claruit ton; p̄hiē pater sum-
mus Aristoteles pipatēcoz p̄m;: hic. n. totū sapie-
studij ī tres p̄tes dīstīnxit: vna rōnalē qua vez a sal-
so dīstīguīt: alterā morālē q̄ maxie ī actiōne verlat; r
tertiā nālē p̄p̄latiōi penit; op̄utatā: quaz ī octo por-
tiōes dīstribuit: quaz p̄mā dī p̄hico audiu: scōz ce-
li r mūdī: tertīā dī generatiōe r corruptiōe: quartā me-

Philosophorum

tauro: qm̃a mineraliū: sc̃pta corp̃is aiat: septimā ve
geta bilis: octauā pure sensitiuū: unū vocitari precepit.
Quis. n. Aristotele curiosi? ista q̃siuit: q̃s docuit inuē
nir: q̃s p̃siderauit actiōē: q̃s distinxit acut? q̃s diligēti
us pleniusq; p̃scripsit: vti in summa p̃plexiue dicta: hic
oīuz q̃ sūt eratē: hic d̃scriptiōes ip̃oz: hic sacroz iur
ra: hic d̃estica: et publica disciplina: hic regionū loco
rū oīum dinarū hūanaz q̃z rez nōina apuit genera
officia atq; cās: et q̃cqd̃ teste Auerroī p̃metatoze sumo
ab antiquis scriptū inuenit nō est d̃lgm̃ ṽr sc̃itū hui⁹
pars sit aut p̃ncipiū: in qua p̃m̃: et cās que et quot
sūt ingenio mirabili atq; magisterio demonstrauit i eo
p̃cipue libro qui de p̃fisco auditu: seu p̃fiscorū d̃i
citur que ex illius intentione suūq; cōmetatozis Aue
rois iuxta antiquoz patrū sentēcias diuina gr̃a saue
te exponitur suz in noīe beatissime atq; ididūe m̃
nitatis patris et filij et spiritus sancti amen.

Ter. p.
primi.

Primum quidē
itell̃i
gere et sc̃ire contingit. Iste
est primus naturalis q̃ p̃fi
sitorū dicitur liber seu de
p̃fisco auditu intinulatus:
qui p̃ una sui diuisione diui
ditur in duas p̃es. s. in p̃he
miū et tractatū ibi (necesse ē
aut p̃ima pars diuidit i q̃tuor p̃es iuxta q̃tuor cō
clusiones quas Arist. in hoc p̃obemto docet quarū
p̃ria est ista. ¶ Sc̃ia nālis acquir̃t ex cōgnitiōe p̃in
cipiorū: cām: et elementorū. ¶ Sc̃da p̃elutio. Ad
philosophū nālem pertinet determinare p̃ri de p̃in
cipijs nālib⁹: cōm̃ ēē et sc̃dm̃ numerū ibi (Manifestū ē
qd̃ ē). ¶ Tertia p̃elutio. Cōgnitiō p̃ncipiorū nālib⁹ ē
p̃cedit ex cōgnitiōe p̃ncipiorū. ibi. (Innata ē est)
¶ Quarta p̃elutio. Cōgnitiō nālis p̃cedit a toto ad
partes: et a magis cōfuso ad minus cōfusum. ibi. (Ist
ē p̃m̃). ¶ P̃ria cōclusio. Arguit sic. Oīs sc̃ia h̃ns
p̃ncipia: aut cās: aut elementa acquir̃t ex cōgnitiōe
illoz. Sed sc̃ia naturalis h̃z p̃ncipia cās et elemē
ta. igitur sc̃ia naturalis acquir̃t ex cōgnitiōe p̃nci
pioz cām et elementoz: p̃z p̃ria cū minoz: q̃z sc̃ia na
turalis h̃z quatuor genera causarū. s. efficiēis et fi
nem: m̃am et formaz. Maior uero declaratur a signo
quia vnūz quodq; habens p̃ncipia et causas et ele
mēta op̃inamur cognoscere cū cognoscimus eius p̃ri
ma p̃ncipia et p̃rimas causas usq; ad elementa. Le
ge lūterā. (Qm̃ q̃dem intelligere et sc̃ire cōtingit circa
oēs sc̃ias quaz sūt p̃ncipia: aut cause: aut elementa
ex h̃oz cōgnitiōe). Cōstrue sic: quoniam qd̃ ē. i. certe cir
ca omnes sc̃ientias quaz sunt p̃ncipia aut cās aut ele
menta ex h̃oz cōgnitiōe. s. p̃ncipioz causarū vel
elementoz cōtingit intelligere et sc̃ire alia videt̃z p̃ri
cipia causata et elemētata. ista est maior cui⁹ supplē
da est minor cū cōclusionē hoc mō: sed sc̃ientia nālis
est circa p̃ncipia causas et elementa. igit in sc̃ientia nāli
ex cōgnitiōe p̃ncipiorū causarū et elementoz
contingit intelligere et sc̃ire: et per consequens ipsa acq̃
ritur ex cōgnitiōe illoz: maior accipitur a signo fa
moso. (Licet enī cognoscere arbitramur vnū quodq;
s. h̃ns p̃ncipia causas et elementa cum cās p̃rimas et
p̃rima p̃ncipia cognoscimus et vsq; ad elementa.

Notandum. primo sc̃dm̃ cōm̃. cō
m̃eto p̃o quod Aristot.
nō itēdebat p̃ sc̃iaz et certitudinē noīa synōima: qm̃ no

mina synōima nō ṽsitanē in doctrina demonstratiua
sed intendebat ad dispositiōē scientie certe et est scientia
perfecta. Scientia enim alia est p̃fecta et est illa q̃ est p̃
causaz: et alia ip̃fecta et est illa que est sine cā. ¶ Pri
ma p̃positio cōm̃enti est ista q̃ sc̃ia et certitudo nō
sunt noīa synōima eo q̃z i plus se habet sc̃ia q̃ certitu
do. Certitudo. n. sc̃dm̃ p̃hūm hic est scientia p̃fecta. con
stat aut omnem scientiam p̃fectā esse scientiā et non cō
et hoc ponit cōmetatoz declarans textū antieque trans
latiōis. di. (qm̃ dispositio sc̃ie et certitudis) loco cui⁹ d̃i
cit translatio noua. (Qm̃ qd̃ intelligere et sc̃ire con
tingit). nō itelligēs idē p̃ intelligere et sc̃ire: sed per itelli
gere exprimit aliquid cōius q̃ sc̃ire: cū oē sc̃ire sit intel
ligere et non cō: contingit. n. perfecte intelligere cum
cā et sine causa: sed nō cōtingit perfecte sc̃ire nisi p̃ cau
sam. Intelligere enim hic ipozat inōdifferēter noticiāz
incōplexā rei cognoscibilis et p̃missas in dēmonstra
biles: qm̃ talia non p̃p̃riē sciuntur: sed p̃p̃riē in
telliguntur: ut colligit a philosopho p̃mo postero
rū. Sc̃ire uero exprimit noticiā p̃plexā rei sc̃ibilis seu
cōclusionis demonstratē vel demonstrabilis ut h̃z ibi:
dē in posteriorib⁹. ¶ Sc̃da p̃positio cōm̃enti. Noīa
synōima nō ṽsitanē in sc̃ientia demonstratiua: paret qm̃
noīa synōima sunt illa quibus cōpetit eadē rō oīo
sed tñ differunt in voce ut tunica et vestimētuz: qd̃ b⁹
infra facit p̃hūs mentionē: sc̃ia aut demonstratiua ṽl
tur diffinitione: diffinitio: et passio ē ut h̃z p̃mo po
sterioz: que quidē nō sunt nomina synōima cū diffe
rāt voce et rōne. ut aīal rōnale d̃s et disciplinabile: nō
ergo oīa cōuertibilia sunt synōima: s. tñ illa q̃ diffe
runt in voce et cōueniunt in rōne de quibus nō se itro
mittit demonstratoz. ¶ Tertia p̃positio cōm̃enti. Sc̃ia
p̃fecta est p̃ cām et sc̃ia ip̃fecta ē sine causa. Nā sc̃ia
est habitus p̃ demonstratiōē acquisitus p̃ Aristot. p̃ri
mo posteroz di. q̃ demonstratiō ē syllogism⁹ facies
sc̃ire: p̃stat at ibidē q̃ duplex ē d̃monstratiō. s. p̃fecta q̃ fa
cit sc̃ire p̃ cām immediata: et ip̃fecta que facit sc̃ire
per effectū vel per cām remotā. 3o cōsequēter duplex
est scientia. s. p̃fecta que est per causaz: et ip̃fecta que
est sine causa semp loquendo de causa immediata. Sed
dubietur qz illa distinctione data sequitur q̃ metha
p̃fiscā seu theologia que est de deo nō sit p̃fecta sci
entia cū deus nullā cāz h̃eat. ¶ R̃ndet q̃ p̃metatoz i
telligit illā distinctionē tñ de h̃ijs q̃ habent cām. An
de eodē cōm̃eto p̃mo Aristot. speculatiua: aut suaz
partū sunt qd̃a que considerant de rebus simplicib⁹
carentibus p̃ncipijs et hec est dispositio sc̃ientie cōfi
derantis de p̃rimis p̃ncipijs cuiuslibet entis. Ita q̃
methap̃fiscā fm̃ aliquā partē p̃siderat de rebus ha
bentibus cās et p̃ncipia et sc̃dm̃ aliā de rebus nō ha
bentibus p̃ncipia cuiusmōdi sunt deus et intelligentie
Deus enī nullā habet cām neq; p̃ncipia: intelligentie
vero h̃nt causam finalem: ṽz ipsā primā cām. Dicendū
tñ q̃ lz ipse deus nullā habeat cām: tñ sc̃ia q̃ h̃r de deo
est per cām: nō enim op̃oet mediū in demonstratiōe
esse cām subiecti: sed sufficit q̃ sit cā predicati seu pas
sionis demonstrabilis de subiecto: ṽn it̃ro p̃ositio terre
inter solē et lunā qd̃ ē mediū i d̃monstratiōe potissima
nō est causa lune: sed ē causa eclypsis d̃monstrabilis de
luna. Ita in metha. cum demonstrat̃ actus purus de
deo p̃ ens p̃m̃ū: non accipit mediū quod sit cā dei
sed quod ē cā predicati seu passionis d̃monstrabilis d̃
deo. Uñ ēē p̃m̃ū ens est cā pp̃ quā d̃ ē act⁹ purus.
notādū fm̃ cōm̃. eodē cō.
Secundo. m̃. q̃ nō oēs artes cōsiderat

Liber primus.

De oibꝫ causis sꝫ qđā cōsiderat de formalī tñ. s. mathe.
 ⁊ qđā de tribꝫ causis. s. motore ⁊ forma ⁊ fine: ⁊ ē scia
 diuina: ⁊ qđā de 4.^{is} ⁊ est scia nālis: ⁊ ex hoc cō
 cludit qꝫ impossibile est qꝫ hoc coniunctio aut sic sicut
 cōputatiua. Itā dispositio scie certie inuenitꝫ rebus
 habentibus causas quasdā per sciam illarū causarū
 scie inuenitꝫ in habentibus oēs causas. ¶ Itā enī
 demonstrat scia nō cōsiderans oēs causas sicut scien
 tia cōsiderans omnes cas. immo aliqui magis vt pa
 ter de mathematicis: que dñr esse in pꝫmo gradu certi
 tudinis per commun. 2.º metha.

Dubitantur q² sicut scie nales ita mat^h.
hñt quatuor genera cāp³. s.
subiectum q¹ s¹ o¹ m¹ a¹ efficiē¹ t¹ finem. 3¹ e¹ me¹ m¹ b¹. ē ē o¹
omnibus reb¹ mūdi. & considerat de m¹ a¹ maxime ē
a¹ pte vñ tractat de substantiis materialib¹. a¹ ncedēs
ā¹ tē¹ vñ manifestū eo q¹ enē est subiectū me¹ m¹ b¹. o¹ philo
sopho q¹ m¹ b¹. q¹ est vñ a scia que cō siderat eni in
quā¹ ens. 3¹ Ad p¹ m¹ d¹ q¹ scia nālis h¹ p¹ ē o¹ i¹
quātoz g¹ nā causāz q¹ m¹ b¹. s¹ mat^h. solum per accidens:
quia p¹ sideratio naturalis est cīra oēs causās: sed p¹
deratio mat^h. ē cīra fozmā t¹. Cū figura rectilinea
triāg¹ p¹ b¹ res angulos nō dicit¹ nī fozmā: abstra
h¹ n. mat^h. ab effi¹ t¹ fine: ac m¹ t¹ fēbilit¹. 1¹ nō abstra
h¹ a m¹ t¹ intelligibili: q¹ p¹ p¹ siderat d¹ q¹ nāz p¹ uia v¹
differē. 3¹ Ad 2¹. rīder burle q¹ dicit¹ aurois i¹ el
ligi¹ d¹ pte p¹ cipali me¹ m¹ b¹. s¹ i¹ b¹ nō abstrac¹z vbi p¹
derat d¹ n¹ b¹ canis t¹ m¹. effi¹ t¹ for. 2¹ fine. 3¹ Sed he
rīso est dubia: q¹ illud p¹ b¹ p¹ b¹ scia z nāles nō cō si
derare quattuor causās: q¹ p¹ p¹ m¹ p¹ b¹ que est d¹
intellectu humano nō p¹ siderat d¹ m¹ a¹ cū ari. 2¹ p¹ o¹ nā
t¹ ibide ita i¹ m¹ agē¹ q¹ p¹ sibile lepari a m¹ p¹ p¹ tū
t¹ eternū. 3¹ Johānes aū bīdanus oī n. p¹ o¹ l. m¹ b¹.
t¹ q¹ p¹ 2¹. intelligit m¹ b¹. nō nō p¹ siderare de p¹ m¹ a¹ cū
nī s¹ i¹ triplī g¹ nē caus¹. f¹ o¹ m¹ a¹ l. effi¹ t¹. 2¹ finalis. Hoc
ē nō est tenendū: q¹ p¹ sūmū fundamēto p¹ b¹ p¹ b¹
nālem nō p¹ siderare nī sū genus cō efficiē¹ s¹. q¹ nō p¹
derat p¹ m¹ mōtozem nī sū in genere cō efficiē¹ s¹. p¹ p¹ t¹ e¹ r¹
d¹ q¹ me¹ m¹ b¹. p¹ siderat p¹ ē oīa q¹ mōtoz g¹ nā cūm p¹ v¹
videt. 2¹ me¹ b¹. nō t¹ nō demonstrat neq¹ dīffinit¹ p¹ oīa
q¹ mōtoz genera cūm. 3¹ nō demonstrat aliq¹ d¹ nā. s¹ esse
p¹ rā p¹ tēnū aū tē nō nō gradū latitudinis entis: nō
t¹ nō demonstrat aliq¹ p¹ sionē de aliquo q¹ mām suam
p¹ p¹ t¹ rībile vel dīscibile de hoīe p¹ dīffinitōe ex
p¹ m¹ tē mām hoīs: sed t¹ p¹ dīffinitōne exp¹ m¹ tē mām
fozmā efficiē¹ s¹ aū tē nō dicit¹ n. p¹ 2¹. in hoc. p¹ o¹ l. q¹ spē
o¹ p¹ lices p¹ res h¹ videt¹ f¹ m¹ hīde quas vocat m¹ a¹ z
fozmā i¹ spēbus p¹ p¹ sūtoz nāliū: 2¹ f¹ m¹ imaginatiōe:
p¹ quas intelligit gen¹ 2¹ o¹ rīam: nō ergo dīffinit¹ neq¹
demonstrat medicus p¹ partes f¹ m¹ hīde: q¹ illud p¹ tēnē
ad p¹ m¹ nā: sed p¹ partes f¹ m¹ imaginatiōne que dicit¹
p¹ o¹ rīe dīffinitū iuxta ill d¹ p¹ b¹ 2¹ p¹ b¹ o¹ z p¹ res dīff
nītiōis sunt fozmē.

Tertio notādū fm̄ p̄m̄tatozē q̄ x̄ri. p̄ cās
 simplices inēdū cās ep̄ntes i re p̄
 mas nō p̄p̄stas ⁊ sūt p̄ma mō ⁊ vl̄ma fōma
 em̄ sūt p̄ter p̄mā mō ⁊ vl̄mā fōmā cuiuslibet rez
 nātū sūt mē p̄p̄stas ⁊ fōme p̄p̄stas: ybi dicitur Bu
 leus q̄ m̄a p̄ma est illa q̄ nō est resol. in p̄iozē mō
 Mā aut̄ p̄p̄sta est: q̄ p̄m̄is ep̄ m̄a fōma: vt el
 in mixto: ⁊ p̄tes etherogenee in animal: fōma vl̄
 ma est fōma elem̄ti: q̄ nō est resol. fōmalit̄ nec vt
 tualiter in fōmā p̄iozē: fōma aut̄ cōp̄sta est fōma
 mixta: q̄ virtualiter est resol. in fōmā elem̄ti

no ponēdo aut elemēta formaliter i mixtis: sed solū
vna forma pteale. Mā pposita est aggregatū ex ma
teriam pūna r accidētib: qz forma pposita est aggrega
tū ex forma r ex eisde accidētib. ¶ Ista exposi
tio est difficilis: qz sicut mā cōposita: ita forma ppo
sita videt hēre partes diuersas rōnū: sicut nec forma elemē
ti nō h3 ptes diuersas rōnū: sicut nec forma elemē
ti: qz nec ē forma pposita. Deinde tale aggregatū nō
est forma nec mā pposita: qz oīs forma vel mā est ali
qd: s3 illud aggregatū nihil est. ppcie loquēdo qz nō
sba. nec accēsignr. ¶ C. Dm̄igit qz p forma vltimā
intelligit p. indifferēter forma mixtā elemēt: qz sic
forma elemēt ē vltima i via resolūtōis: ita forma mi
xta i via ppositōis: s. n. p forma vltimā solū intelli
getur forma elemētālī debuisse vocare pūna: sicut
mā simplicē qñ viragillatū est pūna i via pposit
tōis: r vltia i via resolūtōis ponēdo elemēta i mi
xta: p formā vō ppositā itelligit pte qūntitat: nā sic
dē illa mā pposita: qz pponit ex mā pūna: i forma
pposita: qz pponit ex forma vltia. 3o caro r languis
ita debet dīcī forme ppositae sicut. mē ppositae: sūt enī
mē r forme nāles: sūt quidē mē īgnū facūt ad ppo
sitiōē: ppositū nālis: r sūt forme īgnū pnt ēē ptes dī
finitōis: p hec exp. saluat pñctū: siue ponā siue nō
ponā plures forme bales i eodē.

Quarto notādū circa expofitionem illoꝝ
vocabularyꝝ principium: caufa ele
mentū: q̄ ē duplex mōdus dōtūꝝ: p̄. ē Allarabij. oi.
p̄hs p̄ prin̄. itelligit cōes aī p̄ceptōes: q̄ folū vīualit̄
īgredīūt demōſtrationē: ⁊ p̄ cās p̄miſſas q̄ ſomāl̄ it̄gre
diunt demōſtrationē: ⁊ p̄ elemēta maiorē ⁊ minorē
extremitatē q̄ ſunt p̄tes p̄duſiōis: p̄ſtat aut̄ q̄ nō acc̄
ſit aīa nātis niſi ex cognitiōe dignitatē: p̄miſſarū: ⁊
extremitatū. ¶ **Secūdo** modus eſt Alēxandr̄: vt inu
it̄ p̄. p̄. p̄. oi. q̄ p̄hs p̄ prin̄. itelligit cās mouen
tes: ⁊ p̄ cās finales: ⁊ p̄ elemēta prin̄. eēndāia p̄poſi
tū. ī. mām ⁊ ſomā: oās itelligere q̄ nō cognōſcūt rē
fāles p̄fecte niſi p̄ cās efficiētes: ⁊ finales: māles: ⁊ ſom
male. ¶ **Terti** modus ē p̄miciatoris eodē p̄. p̄. oi. q̄
p̄hs p̄ prin̄ itelligit cauſas extrinſecas. f. efficiē. ⁊ ſi
finē ⁊ per cauſas: cauſas intrinſecas ⁊ remotas vꝝ māꝝ
p̄iꝝ ⁊ ſomā vltimā: ⁊ p̄ elemēta cās intrinſecas
p̄inꝝ. f. mām p̄poſita ⁊ ſomā p̄poſita: vt caro ⁊ os
in aīa: vult ḡ. q̄ nō cognōſcūt p̄fectes nāles niſi
per oēs ſuas cās extrinſecas: ⁊ intrinſecas: p̄pinales:
⁊ remotas. ¶ **Quart** mod⁹ exponēdi quē ſolū pu
tū fuiſſe de itētiōe Ariſt. q̄ p̄hs p̄ prin̄. itelligit cās
extrinſecas. f. effici. ⁊ ſi finē. nā ſinis p̄. mouet itētiō alī
⁊ agēs reali: hec. n. neceſſitat̄ māꝝ ⁊ ſomā: ⁊ n̄ neceſſi
tatē aī illis: iō uocāt prin̄. p̄ cās aī itelligit hāc māꝝ
⁊ hāc finē accētāl̄ diſpoſitiōis: ſeu p̄tes q̄ritatū vꝝ
carnē ⁊ oſſa: q̄ dicit̄ cās p̄pinaq̄ oīs p̄hs cās p̄iꝝ
ī. p̄iꝝ: p̄. elemēta vō itelligit p̄tes q̄ritatū p̄poſi
tū. f. māꝝ: p̄iꝝ: ⁊ ſomā vltimā: vñ eſt illd̄ ex quo
aliquid cōponit̄ ⁊ eſt indiſſolubile in aliā ſpēm q̄nto
mēb̄. f. nō ē diſſolubile ī p̄tes diuerſas: rōnū. Dec aī
diſſiniō nō vificat niſi de p̄. mā ⁊ vltia ſomā. vñ tā
p̄. q̄. p̄. expoſitū vꝝ diminutū: qm̄ nō ſufficiūt ad dē
mōſtrationē dignitatē: p̄miſſe: ⁊ extremitatē: ſi
mā p̄ne req̄: diſſiniō ſomāl̄: vñ vīualit̄ īgredies dē
mōſtrationē tāq̄ mediū vt b̄f. 2. poſterior 2. in plo. de
aīa d̄f. q̄ oīs dēmōſtratiō prin̄. q̄. q̄ dē itētiō ē cognō
ſcē rēs p̄fecte p̄ cām remōtā nī cognōſcūt p̄ cām. p̄
p̄iꝝ: vñ dēterminat Ari. 2. poſterior 2. iō p̄ prin̄: cās

Philosophicorum

vel elementa: debuit inter. cas. p. p. in quas intrinsecas de q. b. 2. expositio nulla facit mentiones: sic nec p. ma de medio demonstratio. ¶ Tertia aut expositio oino v. falsa q. ma prop. quia non est etiam v. hic Ari. loq. t. q. n. metha. cu illa sit diuisibilis i. p. res diuer saz speciez. ¶ Jo. notat dicit p. h. p. ma p. ma. t. p. ma. cas. t. no p. ma. elia q. d. af. finis p. ma. t. t. finis sec. d. a. t. eff. p. ma. t. t. efficiens sc. d. a. t. ma. p. ma. et ma. 2. for. p. ma. t. for. 2. sed no d. af. etiam p. ma. t. etiam 2. r. u. p. p. re loquendo de elio. ¶ Itz no cognosci tur p. ma. t. p. ma. t. q. sc. d. a. t. sed potius ec. d. u. r. o. q. p. res q. u. i. t. a. t. u. e. p. ma. t. cognoscent a nob. q. q. u. i. t. a. t. u. e. cu acci. magna parte p. ferunt ad cogno. q. d. est. ait. n. p. h. in. p. lo. de aia. p. p. t. e. a. dicit Ari. v. q. ad elia. adde no tandu q. no solu p. cessus q. est. terminatus in ma. t. r. forma. t. etia resolutio. p. cessus p. q. d. t. m. i. a. t. illa sic ab elide incipit. p. cessus scientificus. p. p. t. e. d. cogno. sc. d. o. p. c. a. s. remotas. cas. p. p. in quas. t. p. cas. p. p. i. q. s. ip. sa. z. rem. na. l. e. z. t. si ignis. aqua. aer. t. tra. d. n. e. elia hoc no est. p. p. t. e. i. s. methaphorice. q. sicut etiam no diuidit in p. res diuer saz r. o. u. z. ita ignis. aer. a. q. t. tra. no sunt diuisibilia in cor. p. a. diuer saz speciez.

Contra p. d. i. c. t. a. d. r. t. p. ma. t. q. metha. dem. rat. t. no p. aliq. d. genus. cas. q. z. aliq. d. esse p. ma. t. u. m. p. l. r. p. ma. t. u. m. n. i. s. t. r. a. t. t. metha. t. no p. ali. quod genus. cause. cu illa demo. t. sit a posteriori. t. t. z. meth. dem. rat. de. u. e. e. act. u. pur. a. p. r. i. o. r. i. t. no p. aliq. d. gen. t. cas. q. z. e. e. p. ma. t. u. m. p. l. r. p. q. d. dem. rat. de. u. e. e. act. u. pur. u. e. i. d. e. r. e. a. l. i. cu illo. i. g. f. no e. ca. illi. t. si est ca. illi. q. r. a. t. i. quo g. n. e. c. a. e. r. argu. i. t. q. i. n. u. l. l. o. ex. q. u. o. d. e. s. t. s. u. m. e. s. u. m. n. u. l. l. a. i. c. l. u. d. e. r. c. o. p. o. n. e. ¶ Sc. d. o. d. r. q. m. a. t. h. e. m. a. dem. rat. t. no p. aliq. d. gen. t. cas. a. t. geo. dem. rat. h. e. r. e. t. r. e. s. ang. l. o. s. e. g. l. e. s. duob. rectis. de. tri. ang. l. o. p. h. e. a. g. u. l. u. e. x. t. r. i. n. s. e. c. u. p. s. t. a. t. a. u. t. q. h. e. ang. l. u. s. ex. t. r. i. n. s. e. c. u. no e. ca. illi. t. p. a. s. s. i. o. i. s. q. z. si n. u. l. l. u. e. a. t. ang. l. u. s. ex. t. r. i. n. s. e. c. u. s. n. o. n. m. i. n. t. r. i. ang. l. u. s. h. e. r. e. t. r. e. s. ang. l. o. s. e. g. l. e. s. duob. rectis. ¶ T. e. r. t. i. o. argu. i. t. q. cog. n. i. t. i. o. c. a. e. n. o. d. u. c. i. t. i. cog. n. i. t. i. o. e. z. effect. q. z. no sufficit cog. n. i. t. i. o. c. a. e. t. m. a. l. r. s. t. a. t. i. n. o. t. a. c. a. cog. n. o. s. c. e. r. e. t. effect. q. d. e. s. t. m. i. n. e. q. z. sufficit cog. n. i. t. i. o. c. a. e. v. n. a. cu i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. i. p. e. i. n. t. e. l. l. i. g. i. b. i. l. i. t. a. n. t. a. q. z. t. u. c. p. o. s. i. t. u. s. h. i. s. o. i. b. p. o. n. e. r. e. t. cog. n. i. t. i. o. effect. u. s. t. p. o. n. s. h. a. b. i. t. u. s. duab. p. m. i. s. s. i. s. geo. s. t. a. t. i. s. s. c. i. e. n. t. o. e. s. p. n. e. s. s. e. q. u. e. n. t. e. s. m. e. d. i. a. t. e. v. l. i. m. e. d. i. a. t. e. q. e. s. t. z. ¶ Q. u. a. r. t. o. a. r. q. p. c. a. z. n. p. u. e. i. t. dem. rat. e. s. t. u. t. q. z. si p. a. e. e. dem. rat. e. b. e. o. i. o. e. e. t. p. e. r. i. n. o. p. r. i. n. c. i. p. i. ¶ N. a. d. e. s. t. s. u. l. l. a. p. r. i. o. p. o. s. t. e. t. n. u. n. q. p. o. e. s. t. a. s. s. u. r. u. q. n. q. z. p. m. i. s. s. a. z. s. i. t. a. s. s. u. r. u. p. r. i. o. r. i. o. z. i. g. f. m. i. n. o. z. n. e. c. e. s. s. a. r. i. o. e. r. i. t. i. s. t. a. b. e. a. a. u. t. a. l. i. q. u. i. s. v. b. i. p. l. u. p. p. o. n. i. s. b. e. c. ¶ E. x. h. a. c. r. o. n. e. h. i. q. n. u. l. l. a. p. p. o. d. e. s. c. d. o. a. d. i. a. c. e. r. e. e. dem. rat. i. b. i. l. i. s. ¶ A. d. p. r. i. m. u. d. r. q. d. m. a. t. h. e. m. a. t. i. c. d. e. m. o. s. t. r. a. t. i. o. n. a. l. i. a. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. n. o. dem. rat. p. c. a. m. s. e. d. b. n. dem. rat. a. p. r. i. o. r. i. t. t. u. c. a. d. a. r. g. u. i. t. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. t. a. c. t. u. p. u. r. i. s. i. t. i. d. e. i. g. i. f. t. a. l. i. s. d. e. n. o. e. p. c. a. m. n. e. g. a. t. p. n. a. v. n. p. h. s. p. r. i. o. p. o. s. t. e. d. o. c. e. t. s. u. p. i. o. r. i. dem. rat. e. s. u. o. i. n. f. e. r. i. o. r. i. p. m. e. d. i. u. p. r. i. m. u. s. v. r. p. u. t. a. cor. p. a. i. a. t. u. s. p. a. i. a. l. d. e. h. o. i. e. t. t. i. n. i. l. l. a. z. s. i. t. i. d. e. i. g. i. f. s. u. s. s. i. c. i. t. q. d. i. f. f. e. r. a. t. r. o. e. n. e. q. z. o. z. q. m. e. d. i. u. i. dem. rat. o. e. p. p. q. d. s. i. t. s. u. m. p. l. r. c. a. p. d. i. c. a. t. i. s. s. u. s. s. i. c. i. t. q. s. i. t. c. a. l. i. b. e. r. e. n. t. e. p. d. i. c. a. t. i. a. d. s. b. m. ¶ U. n. c. u. s. i. t. a. l. i. s. d. e. o. e. a. i. a. l. e. s. t. cor. p. a. i. a. t. u. s. ¶ O. i. s. h. o. e. a. i. a. l. i. g. i. f. o. i. s. h. o. e. s. t. cor. p. a. i. a. t. u. s. a. i. a. l. n. o. e. s. u. m. p. l. r. c. a. p. d. i. c. a. t. i. s. i. cor. p. i. s. a. i. a. t. u. s. i. s. m. a. g. i. s. e. d. c. u. q. d. i. b. e. t. s. u. p. i. o. r. i. s. u. s. f. o. r. m. a. s. u. i. i. f. e. r. i. o. r. i. s. p. A. r. i. s. t. o. 7. p. h. i. c. o. z. s. i. s. e. c. a. l. i. b. e. r. e. n. t. e. cor. p. i. s. a. i. a. t. u. s. a. d. h. o. i. e. z. c. u. a. i. a. t. u. s. cor. p. i. s. i. s. t. h. o. i. s. p. a. i. a. l. t. a. q. p. m. e. d. i. u. s. i. t. a. i. p. p. o. s. i. t. o. n. o. o. z. q. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. s. i. t. o. i. o. c. a. a. c. t. u. p. u. r. i. s. i. s. e. s. t. c. a. p. p. q. a. c. t. u. s. p. u. r. i. s. p. d. i. c. a. t. e. d. e. o. e. s. t. s. i. c. u. t. n. o. i. n. c. o. n. u. e. n. i. t. q. p. r. e. t. o. e. z.

o. p. a. t. o. e. z. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. s. s. i. n. t. r. o. e. s. i. d. e. o. h. i. n. t. e. s. i. n. u. i. c. e. o. r. d. i. n. e. s. p. r. i. o. r. i. s. t. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. s. q. z. p. r. i. m. u. s. e. s. t. e. e. n. t. i. a. i. d. e. o. q. v. i. t. a. t. a. v. i. t. a. q. i. n. t. e. l. l. i. g. e. n. t. a. i. t. a. n. o. i. n. c. o. n. u. e. n. i. t. i. n. e. a. d. e. r. e. p. i. r. i. o. r. i. n. e. c. a. e. t. e. f. f. e. c. t. u. s. s. e. c. l. u. s. o. o. i. o. p. e. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. s. i. t. a. q. o. e. p. r. i. m. u. s. h. z. r. o. e. z. c. a. e. t. o. e. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. o. e. z. e. f. f. e. c. t. u. s. t. c. u. q. u. i. e. i. n. q. u. o. g. n. e. c. a. e. dem. rat. e. d. e. o. a. c. t. u. p. u. r. i. s. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. i. o. i. o. q. d. i. n. g. n. e. c. a. e. s. o. m. a. l. i. s. n. o. q. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. s. i. t. c. a. s. o. r. m. a. l. i. s. a. c. t. u. p. u. r. i. s. i. s. e. s. t. c. a. s. o. m. a. l. i. s. i. p. s. i. d. e. i. n. o. q. u. i. d. e. z. i. n. r. o. n. e. p. r. i. s. i. s. i. n. r. o. n. e. p. r. i. c. i. p. i. j. d. i. s. t. i. n. c. t. i. u. s. s. i. c. u. t. c. u. dem. o. s. t. r. a. t. d. i. s. t. i. c. t. u. s. d. e. h. o. i. e. p. a. i. a. l. r. o. n. a. l. e. t. a. l. i. s. dem. rat. i. o. s. i. n. g. n. e. c. a. e. s. o. m. a. l. i. s. t. i. n. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. o. e. c. a. s. o. f. a. l. i. s. p. a. s. s. i. o. i. s. i. s. s. u. b. i. n. e. q. z. e. i. n. c. o. n. u. e. n. i. e. n. s. p. r. e. d. e. r. e. d. e. u. h. e. r. e. c. a. m. n. o. e. f. f. i. c. i. e. n. t. e. n. e. c. f. i. n. a. l. e. n. e. c. m. a. l. e. s. i. s. s. o. m. a. l. e. s. t. n. o. s. o. l. u. z. v. n. a. z. i. m. o. i. n. f. i. n. i. t. a. s. D. i. c. i. t. n. c. o. m. e. t. a. t. o. z. s. m. e. t. h. q. d. e. a. g. g. r. e. g. a. t. i. s. e. p. f. e. c. t. i. o. e. s. o. i. u. z. r. e. z. s. i. d. e. e. p. f. e. c. t. i. o. a. c. t. u. s. t. f. o. r. t. p. A. r. i. s. t. c. o. m. e. t. a. t. o. z. s. e. s. c. d. o. d. a. i. a. i. g. i. f. d. e. a. g. g. r. e. g. a. t. i. n. s. e. p. l. u. r. e. s. f. o. r. m. a. s. n. o. q. d. e. p. s. t. i. t. u. e. r. e. s. d. e. u. i. p. m. o. d. u. m. p. r. i. s. i. s. s. e. d. p. m. o. d. u. s. p. r. i. c. i. p. i. j. d. i. s. t. i. n. c. t. i. u. s. t. e. o. m. o. q. u. o. l. o. q. u. i. t. A. r. i. s. t. p. r. i. o. p. o. s. t. d. i. q. l. i. n. e. a. e. s. t. e. x. p. u. c. i. s. n. o. q. d. e. t. a. q. e. x. p. r. i. b. u. s. i. s. t. a. q. e. x. p. r. i. c. i. p. i. s. d. i. s. t. i. n. c. t. i. u. s. c. u. p. i. c. i. a. r. e. g. r. e. d. i. a. t. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. e. s. o. m. a. l. e. l. i. n. e. e. ¶ I. t. a. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. t. a. c. t. u. p. u. r. i. s. t. a. l. i. a. i. n. f. i. n. i. t. a. s. q. s. u. n. t. i. d. e. o. d. i. c. t. a. u. s. c. a. u. s. e. f. o. r. m. a. l. e. s. i. p. s. i. d. e. i. n. o. q. d. e. i. n. r. o. n. e. p. r. i. u. s. c. o. p. o. n. e. n. t. i. u. s. i. n. r. o. n. e. p. s. t. i. t. u. e. n. t. i. u. s. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. i. ¶ E. x. p. r. e. d. i. c. t. i. s. s. e. q. d. e. t. m. a. h. z. d. e. s. e. f. o. r. m. a. n. o. q. d. e. c. o. p. o. n. e. n. t. e. d. i. s. t. i. n. c. t. i. u. s. a. l. i. t. e. r. d. e. m. a. p. r. i. m. a. n. o. p. o. s. s. e. t. a. l. i. q. u. i. d. dem. rat. i. a. p. r. i. o. r. i. t. p. c. a. z. p. p. t. e. r. q. d. s. i. c. u. t. n. o. dem. rat. e. d. e. o. i. n. f. i. n. i. t. a. s. p. e. t. e. r. n. i. t. a. t. e. t. e. t. e. r. n. i. t. a. s. p. n. e. c. e. s. s. i. t. a. t. e. t. n. e. c. e. s. s. i. t. a. s. p. i. n. d. e. p. e. n. d. e. n. t. a. t. a. t. i. n. d. e. p. e. n. d. e. n. t. a. p. e. s. s. e. p. u. r. i. s. a. c. t. u. s. t. e. s. s. e. p. u. r. i. s. a. c. t. u. s. p. e. r. e. s. s. e. p. r. i. m. u. s. u. m. p. l. r. ¶ I. t. a. d. e. p. r. i. m. a. m. a. d. e. m. o. n. s. t. r. a. t. e. s. s. e. v. n. u. s. o. i. u. z. g. n. a. b. i. l. i. u. s. t. c. o. r. r. u. p. t. i. b. i. l. i. u. s. p. e. s. s. e. s. u. b. m. c. u. i. u. s. l. i. b. e. t. t. r. a. s. m. u. t. a. t. i. o. i. s. t. e. s. s. e. s. u. b. m. c. u. i. u. s. l. i. b. e. t. t. r. a. s. m. u. t. a. t. i. o. i. s. p. e. s. s. e. p. u. r. a. p. o. t. e. n. t. i. a. t. e. e. e. p. u. r. a. p. o. t. e. n. t. i. a. p. e. s. s. e. n. o. g. r. a. d. u. s. l. a. t. i. t. u. d. i. n. i. s. e. n. t. i. s. s. i. c. a. r. g. u. e. d. o. o. e. q. e. s. t. n. o. g. r. a. d. u. s. l. a. t. i. t. u. d. i. n. i. s. e. n. t. i. s. e. p. u. r. a. p. o. t. e. n. t. i. a. s. i. s. m. a. p. r. i. m. a. e. n. o. g. r. a. d. u. s. l. a. t. i. t. u. d. i. n. i. s. e. n. t. i. s. i. g. i. f. m. a. p. r. i. m. a. e. p. u. r. a. p. o. t. e. n. t. i. a. t. a. s. i. c. p. r. i. n. t. e. r. dem. rat. e. s. t. a. l. i. q. p. a. s. s. i. o. e. s. s. u. o. m. o. ¶ A. d. 2. m. d. i. c. i. t. b. i. d. a. n. u. s. q. d. e. m. o. s. t. r. a. t. i. o. e. s. m. a. t. h. e. n. o. p. r. e. d. i. c. t. p. c. a. m. i. n. e. e. n. d. o. s. i. t. i. n. c. o. g. n. o. s. c. e. d. o. n. e. q. z. d. i. c. i. t. dem. rat. i. o. e. s. p. p. q. d. q. z. p. r. e. d. i. c. t. p. c. a. m. i. n. e. e. n. d. o. s. i. s. q. z. p. r. e. d. i. c. t. u. s. e. x. n. o. t. i. o. z. i. b. s. u. m. p. l. r. ¶ I. t. a. r. i. s. t. o. e. s. t. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. i. o. n. e. A. r. i. s. t. i. n. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. b. s. d. i. c. i. t. n. A. r. i. s. t. p. r. i. m. o. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. u. s. q. d. e. m. o. s. t. r. a. t. i. o. e. s. t. s. i. l. l. o. g. i. s. m. f. a. c. i. e. n. s. s. c. i. r. e. t. q. d. s. c. i. r. e. e. s. t. r. e. p. c. a. m. c. o. g. n. o. s. c. e. r. e. t. q. i. l. l. i. s. i. t. c. a. t. q. d. n. o. p. r. i. g. i. t. a. l. r. s. e. h. e. r. e. v. b. i. p. z. q. l. o. q. u. i. t. d. e. c. a. i. n. e. e. n. d. o. q. z. c. a. e. i. n. c. o. g. n. o. s. c. e. d. o. n. o. c. o. p. e. i. t. i. s. t. a. p. r. i. c. u. l. a. n. o. p. r. i. g. i. t. a. l. r. s. e. t. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. e. d. i. c. i. t. q. e. x. c. a. u. s. i. s. p. r. i. o. r. i. b. s. n. o. q. u. o. a. d. n. o. s. i. s. q. u. o. a. d. n. a. m. t. e. e. x. c. a. u. s. i. s. n. o. t. i. o. z. i. b. n. o. s. o. l. u. i. n. c. o. g. n. o. s. c. e. d. o. s. e. d. i. n. e. e. n. d. o. t. a. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. b. i. q. u. i. t. q. m. e. d. i. u. c. a. u. s. a. t. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. s. i. t. i. d. e. v. b. i. p. z. q. n. o. l. o. q. u. i. t. d. e. c. a. i. n. c. o. g. n. o. s. c. e. d. o. t. i. n. s. i. s. d. e. c. a. i. n. e. s. s. e. n. d. o. e. x. p. l. i. c. a. s. d. e. i. t. e. r. p. o. s. i. t. i. o. e. t. e. r. r. e. r. e. s. p. e. c. t. u. e. c. l. i. p. s. i. s. ¶ I. m. m. o. r. i. d. e. o. i. p. l. i. c. a. t. q. z. s. i. d. e. m. o. s. t. r. a. t. i. o. e. s. m. a. t. h. e. p. r. e. d. i. c. t. u. s. e. x. n. o. t. i. o. z. i. b. s. u. m. p. l. r. t. n. o. t. i. o. z. a. s. u. m. p. l. r. s. i. t. n. o. t. i. o. z. a. n. a. t. u. r. e. t. n. o. t. i. o. z. a. n. a. t. u. r. e. s. u. n. t. c. a. e. i. n. e. s. s. e. n. d. o. p. c. o. m. e. n. t. a. t. o. r. e. i. n. h. o. c. p. l. o. i. g. i. f. dem. rat. i. o. e. s. m. a. t. h. e. p. r. e. d. i. c. t. u. s. p. c. a. m. i. n. e. s. s. e. n. d. o. ¶ D. i. c. e. n. d. u. i. g. i. f. a. d. a. r. g. u. i. t. q. e. q. u. a. l. i. t. a. s. t. r. i. a. g. u. l. o. z. a. d. d. u. o. s. r. e. c. t. o. s. n. o. d. e. m. o. s. t. r. a. t. o. r. u. m. p. h. a. b. e. r. e. a. n. g. u. l. u. s. e. x. t. r. i. n. s. e. c. u. t. a. n. q. p. m. e. d. i. u. s. s. e. d. a. n. q. p. a. l. i. q. u. o. a. d. a. d. n. e. x. u. m. m. e. d. i. o. s. e. u. p. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. i. o. n. e. m. e. d. i. u. s. q. d. e. m. e. s. t. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. t. r. i. a. g. u. l. i. v. z. f. i. g. u. r. a. t. r. i. b. u. s. r. e. c. t. i. s. l. i. n. e. i. s. c. o. t. e. n. t. a. p. s. t. a. t. a. u. t. q. u. a. l. i. b. e. t. t. a. l. e. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. e. e. s. s. e. c. a. u. s. a. m. i. n. e. s. s. e. n. d. o. t. a. s. u. b. i. e. c. t. i. q. p. a. s. s. i. o. i. s. v. t. c. o. l. l. i. g. i. t. a. p. h. o. s. t. 6. T. o. p. i. c. o. z. d. e. m. o. s. t. r. a. t. i. g. i. f. h. e. r. e. t. r. e. s. a. n. g. u. l. o. s. p. s. i. a. m.

Liber primus.

tribus rectis lineis p̄tēta tāq̄ p̄ cām in effendo: r̄ h̄re
angulū extrinsecū tāq̄ p̄ cām in cognoscēdo. hoc mō
ois s̄i trib⁹ rectis lineis p̄tēta h̄ns angulū extrinsecū
equalētē duob⁹ oppositis intrinsecis h̄ tres angulos
eq̄les duob⁹ rectis: s̄z triagulus ē h̄mōi: igit̄ triagulus
h̄ tres angulos eq̄les duobus rectis. ¶ Ad 3^m d̄ q̄
nō sufficit sola cognitio cāe nec ē illa cū intellectu sp̄e
intelligibili: r̄ fantasmatē: s̄z sp̄ requir̄ aliud q̄d cū h̄is
sufficit: r̄ tale diuersificat̄ fm̄ diuersitatē cāz: vel inue
nitur p̄ intellectū discurrete: r̄ negociatē: vñ nō statim
cognita interpositione terre inter solem r̄ lunā h̄f co
gnitio eclipsis lune: s̄z vltra oī intellectū inuenisse lu
nā nō ab alio q̄ a sole h̄re lumen. S̄i r̄ h̄is p̄missis
h̄f 2° p̄ Arist. p^o poste. vi. q̄ statim inducēs cognouit
nō in b̄ta p^o p̄cone h̄f 2° q̄z oī intellectū inuenire
vnā aliam p̄missam ad primā p̄conem: vt inserat̄ 2°.
mō talis iūctio nō sit subitio: s̄z requir̄ tps̄ cū discursu.
¶ Ad 4^m r̄idēt q̄ p̄pō de 2° adiacente est demostra
bilis: q̄z Ari. 7° p̄bicoz demostraui p^o motorē esse
r̄ 2° mēba. p̄mā cām ēē. vñ fm̄ cū in p̄m^o scōi poste
riorz q̄ones sunt eq̄les nūo h̄is q̄cūq̄ vere scimus. s̄z
aliqui p̄pō de 2° adiacente sunt oī r̄ iam est scita. igit̄
per diffinitionē vel p̄ demonstrationē: 3° p̄ Ari. 2° po
steriorz: s̄z nō p̄ diffinitionē: q̄z sola q̄d quid est termi
natur p̄ diffinitionē: vt h̄f ibidē igit̄ p̄ demonstrationē.
Ite q̄d si est terminat̄ p̄ demonstrationē 2° posteriorz:
sed q̄d si est respiciē p̄pōnē de 2° adiacente: igit̄ p̄pō de
2° adiacente est demonstrabilis: cur⁹ oppositi plures anti
quo z d̄ixerūt. ¶ Locedat̄ q̄ p̄ a. esse demonstrat̄. b.
esse: q̄z p̄ interpositionē terre ēē demonstrat̄ eclipsim ēē:
nō in p̄tē p̄ncipiū: q̄z talis demonstratio nō sit per
sillm̄ categoricum s̄z p̄p̄tēticū: vt si a. est. b. est: s̄z a.
est igit̄ b. est: r̄ sic p̄bat̄ p̄mū motorē esse: vt si nō cō
tingit p̄cedere in infinitū in mouētib⁹ r̄ motis: p̄m^o
motorē ēē: s̄z nō p̄tingit p̄cedere in infinitū i mouētib⁹
r̄ motis: igit̄ p̄m^o motorē est: p̄tē eis disiunctiue fieri
demonstratio vt p̄mū motorē est: vel p̄cedit in infi
nitū i mouētib⁹ r̄ motis: s̄z nō p̄cedit in infinitū i mo
uētib⁹ r̄ motis: igit̄ p̄mū motorē est. Prima 2° r̄
a p̄ditionali cū suo antecedēte ad p̄ns eiusdē: 2° a dis
iunctiua cū destructiōe vnus p̄ns ad aliā p̄tēmino:
vñ est demfata 7° p̄bicoz: q̄z aliter in tpe finito esset
motus in infinitū: r̄ p̄tēfret̄ spatū in infinitū: cuius op
positū est demfatu 6° p̄bicoz. ¶ Eodē mō demo
strat̄ primā cām ēē: q̄z si nō p̄cedit in infinitū in cāis
r̄ causatis: p^o cā est: s̄z nō p̄cedit i infinitū in causis r̄
cāis: igit̄ prima cā est: vel sic prima cā est: vel p̄cedit
in infinitū in cāis r̄ cāis: s̄z nō p̄cedit i infinitū i cāis r̄
cāis: igit̄ prima cā est. Minoz demfāt ex eo q̄z alr̄ ni
hil p̄tingeret scire p̄ demonstrationē: q̄d est falsum: r̄
p̄z p̄nta: q̄z nihil sciur per demonstrationē nisi p̄ oēs
suas causas: vt declarat̄ p̄z posteriorz: s̄z in infinitū vt
in infinitū est ignotū primo p̄bicoz: igit̄ r̄c.

Manifestū q̄dē.)
Scōa
p̄cō huius p̄logi est ista: ad
p̄m̄ nālē p̄inet determinat̄
prius de p̄ncipijs nālīb⁹
fm̄ esse r̄ fm̄ nūm: p̄batio
istius p̄conis dependet ex
alia: q̄z ad p̄m̄ nālē p̄inet
determinare p̄z de illis fm̄
esse r̄ fm̄ nūm: circa que sunt p̄m^o scie nālīs: sed circa
p̄m^o nālīa sunt p̄m^o scie nālīs: igit̄ r̄c. Maior p̄z q̄z

ad p̄m̄ naturalem p̄inet determinare primo de illis
sine quoz cognitio nō aq̄rit scia nālīs: mō sine co
gnitioe p̄ncipioz circa que sunt p̄m^o scie nālīs nō
acq̄rit scia nālīs. Minoz ē manifesta: qm̄ p̄m^o nālīa
sunt mā r̄ sofa efficiēs r̄ finis: circa que sunt p̄m^o co
plexa scie nālīs: p̄tingit enī demfate: vt dicit̄ est in scia
nālī p̄ oīa q̄mōz ḡnā cāz. Ideo p̄missis p̄conib⁹ scie nālīs
q̄dā respiciūt formā: q̄dā materiā: q̄dā efficiēs: r̄
q̄dā finē. Le. li. (Manifestū q̄dē quot r̄ que sunt circa
p̄m^o scie q̄ de nā est prius determinare tēptādū. con
strue sic. q̄dē. i. certe. est manifestū q̄ est tēptādū prius
determinare quot r̄ q̄ sunt supple p̄m^o nālīa: circa q̄
sunt p̄m^o scie q̄ de nā est. i. scie nālīs)

Notandū primo circa illā p̄pōnē: p̄m^o scie nālīs sūt circa p̄m^o nālīa:
q̄d p̄m^o q̄drupl̄ sumit̄. primo pro p̄m^o doctrina
tōis tā cōplexo q̄ incōplexo: p̄m^o incōplexū est ou
plex. i. p̄p̄inquū r̄ remotū. p̄p̄inquū vt diffinitio de
qua dicit̄ Arist. in p̄logo de aīa: q̄ est p̄m^o oīs demo
stratiōis: remotū vt subiectū scie. i. linea vel nūa a quo
h̄z scia vnitate r̄ diffinitionē p̄z poste. Ite p̄m^o cō
plexū est duplex. i. p̄p̄inquū r̄ remotū. p̄p̄inquū vt p̄
missa in demfatione de quo loquit̄ Arist. 2° p̄bicoz
di. q̄ finis se h̄z i opabilib⁹ sic p̄m^o in speculabilib⁹:
remotū vñ est dignitas aut cōis animi acceptio vt de
quoz esse vel nō esse: oē totū est malus sua pte: de isto
loquit̄ p̄b 2° poste. di. tale est p̄m^o in doctrina nra:
q̄d quodāmo seq̄t cognitioe sensitiua. ¶ Scōa su
mit̄ p̄m^o pro p̄m^o diffinitionis r̄ sic p̄ncipus ē p̄m^o
linee r̄ vnitas nūa: q̄z punctus ingredit̄ diffinitionē li
nee r̄ vnitas diffinitionē nūa. p̄ Arist. in p̄dicamentis
sofa ē mā r̄ p̄uatio sunt p̄m^o trāsmutatiōis: vt ha
bebit̄ p̄z p̄bicoz: r̄ centrū ac circūferētia sunt p̄m^o
circuli vt asserit̄ p̄b 6° p̄bicoz: eo q̄z mā forma r̄ p̄u
uatio ponunt in diffinitione r̄ trāsmutatiōis: circūferētia
vero r̄ centrū in diffinitione circuli. ¶ Tercio sumitur
p̄m^o pro p̄m^o intrinsecō p̄tōnis r̄ sic genus r̄ oria
sūt p̄m^o sp̄ei fm̄. Por 2°: r̄ mā r̄ sofa sunt p̄m^o cōpo
siti nālīs fm̄ Arist. p̄z p̄bicoz: cōponit enī sp̄es ex
ḡnē r̄ oria sic indiuiduū ex mā r̄ sofa vt testat̄ 2° in
hoc p̄logo. ¶ Quarto sumit̄ p̄m^o pro p̄m^o extrin
seco motiōis: r̄ sic efficiēs r̄ finis sunt p̄m^o. vñ 2° p̄b
icoz ponit̄ Ari. q̄d efficiēs est p̄m^o vñ motus: r̄ finis
p̄m^o in opabilib⁹: sic p̄missas in speculabilib⁹. r̄
aut̄ mēba. dicit̄ 2° p̄m^o p̄p̄tē dicit̄ de efficiente r̄ fine.
¶ Ista diffinitio de p̄m^o reducit̄ ad p̄p̄ositiū p̄ hunc
modū q̄z cū dicit̄ p̄m^o scie nālīs sunt circa p̄m^o nālī
lia li p̄m^o a pte subiecti supponit̄ pro p̄ncipijs do
ctrine tā cōplexis q̄ incōplexis r̄ li p̄m^o a pte p̄tē
cati supponit̄ indifferēter pro p̄ncipijs diffinitionis
p̄titionis seu extrinsecis motiōis.

Secundo notādū fm̄ cōmētatozē 2° p̄
q̄ qui vult largiri sciam de nā
oī ipsū prius q̄rere demfationē vel determinationē
causaz rez naturalib⁹ habentib⁹ causas r̄ elementa r̄
iste sermo cōponit̄ sic oīa nālīa h̄nt causas r̄ elementa
r̄ oīa habentia causas r̄ elementa nō sciunt nisi ex co
gnitione suaz causaz r̄ elementoz: igit̄ oīa nālīa
non sciunt nisi ex cognitione suaz causaz r̄ elemen
toz. Prima p̄p̄ositiō quā intendit̄ cōmētatoz est
ista: res naturales h̄nt causas r̄ elementa nō sciunt
nisi cognitioe causis: pater q̄z scire est rem per causam
cognoscere: r̄ p̄p̄ q̄d vñ q̄z tale r̄ illud magis: vt ha
betur primo posteriorz. Notat̄ dicit̄ cōmētatoz res

Circa pñda qñt vñt effect^s pñcta nonñda
oñum suaz causaz exigit cognicioñe^s
arguit qñ pñ pñzo qñ tñc qñ metra nñ haberet pñ
ctā notñda de triángulo: nec mathemañte^s de hoñe: pñs
fallum: qñ mathematica pñnt scñe certissimè pñ comēta^s
tozē^s metra. pñ mathaphisica est pñ pñcessuñm pñ pñm
in pñemio metra. pñ comētaoñe in pñlo. de aia: pñ pbaf
pñ qñ qñ comētaoñe nñ pñsiderat nññ foñmā: pñ mathaphis
cus nñ pñsiderat matēria pñm comētaoñe i hoc pñ pñ
ñm sedē qñ qñlibet hñ dubiañe an euclides pñcta notñ

[illegible]

Liber primus.

cas extrinsecas albedinis et intelligēs ea *fm oia* intrin
seca sua ita pfecte cognoscit illā notitiā icōplexa sicut
ali^q cognoscit cām effectiua et finale illius: vñ bñtū
arguit qd ad talē notitiā nō redit cognitio cāz extrin
secāz qz eq pfecte cognoscit albedo notitiā icōplexa
nō hñdo cas extrinsecas sic hñdo: s; si albedo nō ha
beret cas extrinsecas ad pfectā notitiā icōplexā illius
non rediret notitiā suāz cāz extrinsecāz: igit nec iā
rediret et p pñs illa not^a ē pfecta sump² qz p illā res tñ
cognoscit qñtū ē cognoscibil^{is} icōplexa. ¶ Sed p cō
ad notitiā cōplexā pfectā sump² effectus icōplexi redi
rit: s; nō sufficit cognitio oīuz pfectā cāz eius: pñ² ps ar
guīt qz not^a pfecta sump² res tñ cognoscit qñtū ē cogno
scibil^{is}: s; effect² ē cognoscibil^{is} p oēs suas cas p² sp intelligē
do pñ² igit talis nō cōplexa pfecta sump² effectus incō
plexi exigit cognitio nē oīuz suāz cāz pñ² ps ē de
clarat notitiā cōplexā pfectā sump² effect² tñ cognoscit
qñtū ē cognoscibil^{is}: s; p oēs suas cas pñ² tñ cognoscit
qñtū ē cognoscibil^{is}: igit illō nō sufficit. ¶ Dicat igit qd
ad notitiā cōplexā pfectā sump² de hōie oī cognoscit
oēs suas cas intrinsecas et extrinsecas p se et p accis et bze
uit oīa p dīcata dicibilia d hōie: cū igit hec sint infinita
ad notitiā cōplexā pfectā sump² de hōie oī cognoscit
infinita diffinita: si. n. vñ illoz dīcīderet nō cognoscit
bō tñ qñtū ē cognoscibil^{is}: ideo talis not^a pfecta sump²
nullū cōpetit nisi deo. ¶ Tertia p² ad notitiā cōplexā
pectā sump² de aliq effectū cōplexo redit et sufficit co
gnitio oīuz p cāz p² ps patuit in 2ª pōner 2ª decla
rat: nā cognitis oīb² p se cāis talis effectus i² cognoscit
tñ qñtū ē cognoscibil^{is} vt p² de hac pōne oīs triāgul² hz
tres āglos eāles duob² rectis: hīta. n. notitiā oīum p²
cāz p pñqz et remotaz vsqz ad pñm² indēfabilia
iūz doctrina Aru. p² pōste. idubie illa p² cognoscit tñ
qñtū ē cognoscibil^{is} hoc igit p² dēfata vt dēfabil^{is}
nō fm qd aliq res singularis: vñ de triāgulo nō hz geo
metra notitiā cōplexā pfectā sump² nec de aliq linea vt
figura: qz nullū illoz tñ cognoscit qñtū ē cognoscibile
a geometra: s; bene hz notitiā pfectā sump² de illa cō
clusio: sup datā lineā pñtū triāguli eāleaz collo
care: aut de illa: oīs triāgulus hz tres āgulos eāles
duob² rectis. ¶ Quarta p² ad notitiā cōplexā pfectā
ctā in genere de effectū cōplexo vel incōplexo p pcel
sum demonstratiū redit et sufficit cognitio oīum cāz
illius p se faciētū ad illā demonstratiōē in aliq dēter
minato genere cāe: vñ bñta tonitruū vt bñ² pōste. hz
qñtuor cas: vñ effectiua: q est caliditas: finale q est pur
gatio aeris: aut timo: illoz q sunt in tartaro: mālē q ē
exala² inflamata exincta in nube: et formale que est
fractio nubis. fm quodlibet istoz generū pōt fieri
demonstratiō de tonitruo qd est sonus factus in nube
aut de nube qd tonat si fiat in genere cāe efficientis et
nō in aliis generibus notitiā istius est cōplexa pfecta
in genere si fiat demonstratiō et resolutiō vsqz ad inde
monstrabilia q erūt p se nota in genere illo. Si autē de
monstrat p oīa genera cāz resolutiō vsqz ad p se no
ta p cas mediatas et imediatas crī notitiā pfecta sum
pl². ¶ Et hīs sedē q a est vna p² scīta p vñū genus
causē tñ: et b. alia p² scīta p tria genera cāz: et tñ no
titiā. a. est pfecta. sump² et notitiā. b. est solū pfecta in
genere: p² dato qd a. sit illa pclusiō: oīs triāgulus hz
tres āgulos eāles duobus rectis: et b. illa pōto toni
trū est sonus factus in nube demonstrata p tria gnā
cāz solū: quo posito bñtū. ex quo. a. pōto nō de
monstrat nisi p formā fm cōmētrato: ē. ¶ Notant dī

cū est in pōne p pcellū demonstratiū: qz pcellū nālī
nō oī cognoscere oēs p se cās fm aliq dē genus dēter
minatū: sed sufficit cognoscere plures cas fm oīa gnā
cāz: et est cognitio pfecta in genere vñ: pcellū intel
ctiū nālī est iste nā pñ² cognoscit ens naturale ēē.
Sed qd est postq non fuit. Tercio q in p dūctiōne
illius aliqd manet sub viroq termino et aliqd nouit
generat. Quarto qd p vñōne hōz inuicē resultat ta
lis effect². ¶ In pñ² p dīcīcīōe cognō² effect² nude
absqz discursu. ¶ In 2ª cognoscit efficiēs qz scī itelle
ctus notis terminis nihil se ipz gnāre. ¶ In 3ª cognō²
mā et forā. ¶ In 4ª cognoscit cā finalis qz pcludit in
tellect² istā vñōne fieri pp resistentiā generati effect².
¶ Notitiā q pñ² acqūta de effectū nō est pfecta: qz nō
est p cām: s; vñō acqūta est pfecta in genere: s; nō su
pprie scīēfica ex quo nō est p discursum demonstratiū:
s; solū siles demonstratiō: pcludo igit q cognitio pfectā
in genere alicuius effectus nālī p pcellū nālī redit
cognitiōē oīum suāz cāz: nō distribūdo p singu
lis generē s; pro generibus singuloz.

Sed dubitat p primā pōne ex fūdamēto ter
te pōnis: si. n. effectus cōplexus nō co
gnoscit pfecte sump² nisi cognoscit qlibet eius cā p se:
igit per idē effectus incōplexus notitiā incōplexa nō
cognoscit pfecte sump² nisi cognoscit qlibet eius cā
p se: talis effectus 4² sunt cause p fm Aris. 2² pñcoz
igit et. ¶ Itē cognoscit for. hōiez aut albedinē nō
incōplexa: p oīa genera causāz et Plato tñ p intrin
seca: et p² q pfectus cognoscit for. q Plato igit not
itiā Platonis non est pfecta sump²: et tñ est per oīa in
trinseca. ¶ Rīdet q l² effectus vt nālī aut vt sensi
bilis: aut vt mobilis sunt 4² cāe p se tñ effectus incō
plexi solū modo incōplexo p dīcīcīōe nō sunt nisi due
cause. s. mā et forma: aut aliqd se habens p modū ma
terie et aliqd p modū forme: siue iste effectus fuerit ge
nus: siue species: siue indiuidū: et psequenter cū dicat
qd nō pōt haberi tñ notitiā incōplexa de aliquo effe
ctu per oīa qñtuor genera cāz: nō. n. refert effectus in
cām efficientē: aut finalem: nisi per respectū ad aliq
passiōē illi cōpetentē: cōstat aut q notitiā effectus q
habet in ordine ad passiōem est cōplexa: si enim re
fertur homo in cām efficientē: statim p dīcīcīōe vt est ge
nerabilis: et si in causam finalem q est beatificabilis
aut aliqd aliud. Et pñter dīcīcīōe qd nō est possibile ali
quē cognoscere hominē aut albedinē: notitiā incom
plexa per oīa quatuor genera causāz: qz efficiens et
finis nihil faciūt ad notitiā incōplexā: sed bene ad no
titiā cōplexā: vñ de diffinitio pñtens omnia genera
causāz: nō dīcīcīōe pfectiō illa que pñtēt solum duo
qz pfectiōē notitiā incomplexā possit facere. s; qz
pfectiōē notitiā complexā pōt aggregare: cū plu
res passiōes sunt dēfābiles de diffinitio p diffinitio
nem aggregantē oēs causas q per diffinitioē conti
nent solū duo aut tria genera causāz.

Ad primum dīcīcīōe negando psequē
tiam: qz geometra: et si
non habet notitiā pfectā sump² de triāgulo: tñ ha
bet notitiā pfectā in genere: methaphisicus aut hz noti
tiā incōplexā pfectā simpliciter de hōie: et pfectā in ge
nere cōplexā: si nō habet demonstratiōē p oīa genera
causāz p se nec oī: si habet notitiā pfecta de triāgulo
qd de² cognoscit: qz deus nō est causa intrinseca triā
guli: nec p se ordinata ad demonstratiōē triāguli fm
sua p dīcīcīōe p se. s. q triāgulus habet tres āgulos

Philosophorum

intrinsecos equiuales nobis rectis: aut qd habet
quatuor extrinsecos equiuales quatuor rectis: si
enim talis veritas deus dicitur causa hoc est per acci-
s et no per se licet tale per acci sit necessarium: in dem-
strado tñ trianguli esse in genere cause efficiētis o3 co-
gnoscere deū: h3 no forte fm hanc denominationē: si-
cut etiā in demonstrando motū esse vel hominē esse p
cām effectiua o3 deū cognoscere sub rōne prime cause
vel primi motoris: ex qbus sequit qd no si aliq pas-
sio cōpetit alicui hñt oia genera causaz: qd demon-
strabilis sit de illo p oia illa genera: q3 forte no cōpe-
tit sub i p qlibet illaz causaz: vñ homo h3 qmōz ge-
nera causaz p se cul p se cōpetit corruptibile: no tñ de-
monstrat de hoīe eē corruptibile nisi p materiā: q3 ho-
mini no cōpetit p alias cās: esse aut disciplinabile cō-
petit hoī p formā et sine et no p materiā. Ideo no de-
monstrat de hoīe eē corruptibile s3 p materiā et sine. Ad
secm dicit negado pñtia: q3 h3 de illis no habeat no-
ticia pfecta simplr. habet tñ in genere: et hoc fm pcel-
sum demfatiū vel nālē vt dictū est: et sic non dubitat
qm Arist. hñt notitiā pfectā in genere de spa gnābiliū
et corruptibiliū: nec o3 qd cognouerit oēs cās illius:
s3 solū aliq in 4° generib3 causaz: et talis notitiā in ge-
nere h3 latitudine: q3 vna pōt esse alia pfectior fm q
vna p plures cās habet q alia: sicut ē aliquid ē pfecte
alibi no obstat qd eo aliud pōt esse alibi. Neg in
hac qōne loqit de pfectione no: put h3 attendi penes
nobilitatē obis3: put h3 attendi penes stabilitatē po-
tētiā: q illa notitiā est pfectā q intellectus dicitur illa est
pfectior q intellectus magis dicitur scire mathematicē sūt
nālīb3 pfectiores: et aliq scia nālīs aliq metaphisica vel
diuina ē pfectior. Ad 3^m rñdet qd pcludit: nā qlibet
demfatio pp qd fac scire rē pfecte: aliqā tñ simplr: et
aliqā i gnē: fm qd ē oñiū: vñ si demfāt irā eē appeti-
tū viditē solū i gnē cāe efficiētis p recōnstratōez et p
vilipēsiōne est no pfecta in gnē: si at solū in gnē cause
mālīs p ebullitiōne sanguis circa cor et euaporatōez
fellis ē itēz notū pfecta in gnē: si at p ambo gnā sūt: aut
tria: est itēz notū pfecta in gnē: s3 pfectior: si at per oia
4° tūc ē no pfecta simp: q3 tūc illa 3° cognō: tñ qm
est cognoscibilis: modus at sillogizadi erit iste. ois recōn-
stratus appetit vīditiā: s3 ois iracundus ē recōnstratus: q
ois iracundus appetit vīditiā: maior sic sillogizaf:
ois pūpēsus appetit vīditiā: s3 ois recōnstratus est
pūpēsus: igit ois recōnstratus appetit vīditiā. Cō-
filiis modus arguēdi teneat in alio gnē: vt omne hñs
ebullitiōne sanguis i corde appetit vīditiā: s3 ois ira-
cundus ē hñs: igit rē. Maioz sic arguit: ois hñs eu-
aporatiōne fellis appetit vīditiā: s3 ois hñs ebullitiō-
ne sanguis i corde h3 euaporatiōne fellis: igit rē. et si
hec in aliq deficerēt no est cura: q3 solū exelariē po-
nunt. De diffinitōe at dñ ē i pñ pñone qd facit
cognō: pfecte simp: no incōplexa: et hoc si sūt data
per intrinsecos. Ad 4^m of qd p pñā no hñt cās: sic
eni nullā chimerā eē nullā h3 cāz no obstat qd no sūt
de: s3 vitas eterna: ita de qlibet eē vel no eē no ptingit
idē sumul eē et no eē sūt vitates eterne: et no sūt ens: nec
hñt cām: pñā per quā possent cognosci: si enī ens est
cā subiectiua talis vitatū no tñ pñā: pñā aut incō-
plexa que sūt trāscendētia dicunt de deo: et de alijs:
ideo vt sic no hñt cām: q3 tūc aliqd esset prius ente qd
est impossibile: passioes aut entis q sūt vñ bonū et
perfectū: no cognoscunt nisi p cām. i. per rōnē entis: q
dicit esse causa subiectiua illaz passionum

Lognitio aut est no Ter.
bis via. cō. 2.

Tertia conclusio huius plo-
gi est ista. Cognitio princi-
pioz nālīs depēdet ex co-
gnitiōe principiatoz. Pro-
bat. Cognitio nālīs pcedit
a notioz nobis: et min⁹
notiā nāe: ad magi nota nāe:
et min⁹ nota nobis: igit magi nota nāe depēdet in cog-
nitōe a magis notis nobis. s3 pñā sūt magis nota nāe:
et principia sūt magi nota nobis. igit cognitio princi-
pioz nālīs depēdet ex cognitōe principiatoz. Prīmū
añs est notū: eo qd cū nos pcedamus a sensatiōne
sensuū: nā at ab insensatis: q3 no cognoscit aliquo sen-
su: o3 qd modi pcedēdi sūt. 2° s3. Scdm añs declaraf.
qm prioz in esse sūt prioz a cognosci apud nām. fm
illud phi. 2° meha. sic res se h3 ad essetia ad cognosci.
S3 pñā et cāe sūt prioz a cōpñis principiatōez: cāe sūt
cū hec fiat ex illis: igit pñā et cāe sūt notioz nāe ipis
effectib3 et cāis: et aut effectus sūt notiores nobis. vñ
nos cognoscim3 hec sensibilia p sensum: cās at illoz
q sūt mā et for⁹ mō cognoscimus nisi p intellectū et di-
scursum. Le. li. 3° mātā at est nobis via. i. pcellus co-
gnitiū nālīs nī est ex notioz nobis et certioz nobis i cer-
tiora nāe: et notioz nāe. n. eadē nob nota sūt ex pñā et
simp. i. nō. vñ necesse ē modū hñc pcedē ex certiorib3
b⁹ nāe nob at certioz nob. s. effectib3 i certioz nāe et no-
tiora: v3 cās: q3 cās sūt p pñāz nāe nob at remotio-
res et effectus sūt nob p pñāz nāe vō remotiores.

Notandū pñā fm cōm 2° q via lit
ducēs ad cognitōez causaz: rez
nālīs ē de pñā acceptis ex reb3 posteriorib3 in eē
que sūt notiores et manifestiores apud nos ad pñā
nes priores in esse: que sūt notiores et manifestiores
apud nām: et latēiores apud nos: et ē modus demfā-
tionū qd of signū. Duplice pcellum inuit p^o i scia nālī
primus ē ex minus notis nāe ad magis nota nāe: et ē
ab effectu ad cā: scōs ē a magis notis nāe ad minus
nota nāe: et ē a cā ad effectū: et q effectus cōit ē signū cāe
sue: id ē a posteriori q ē ab effectu ad cā: vñ de^o a si-
gnō: et at ē de^o simp: sic sūt cā fac scire: vt hñ a pñā
p^o poste. ex qd se qd q no i oī pcellū nālī pcedit a mi-
nus notis nature: et magis notis nob: ad magis nota
nāe: et min⁹ nota nob: sed solū in p^o pcellū cū iuestigat
cognitiō causaz nālīs: q3 vbi iuestigat cognitio effectū
ex cognitōe nālīs causaz. pcedit ex magi notū nāe: ad mi-
nus nota nob. Scdo notādū fm cōm eodē 2° q
illa q sūt cognita apud nos i reb3 nālīb3 no sūt illa q
sūt cognita simp: i. nālī q ē pñā i mathē. illa n. q sūt
cognita i illis simplr: et sūt cāe priores in esse sūt co-
gnite apud nos. 3° ita qd i mathē. eadē sūt nob et
nāe notioz nāe: no at in nālīb3. vñ i mathē. diffinitio-
nes: et cāe demfatiue sūt passioib3 et pñā nob no solū
nāe: s3 et nobis notiores: q3 ibi more nāe nunq a po-
steriori s3 a priori pcedim3. In scia at nālī acqredo co-
gnitiōez causaz nālīs nos pcedim3 a magis notis nob et
min⁹ notis nāe: ad minus nota nob et magis nota nāe.
Etiā i sciētijs diuinis pcedim3 ab effectib3 ad cās: et ex
posteriorib3 ad prioz. vt i scia nālī: ideo dicit 2° q in
reb3 nālīb3 illa q sūt cognita apud nos n sūt illa q
sūt cognita apud nām. Effectus n. sūt cogniti apud
nos: q3 sūt nobis p pñāz nāe: aut note sūt apud
naturā: q3 sūt remote a nobis et p pñāz nature.

probat hñc
in certiorib3
et pñāz.

Not. 1° qd pñā at est
notū a nobis.

Lex.
cō. 2^a.

Dubitatur ^h 2° com q² pūctus: linea: su-
perficie: 7 co² p² sunt fore
mathe. 7 non sunt nobis: 7 nāc notioz² seu q² note:
q² pūct² 7 linea sūt p² nota nature q² superficies 7 co²
pus: cū sint p² ioz² in eē: 7 in superficie: 7 co²pus sunt
notioz² nobis: linea: pūctio: 7 superficies: 7 co²pus co-
gnosimus p² sensu: punctū vero: 7 lineā p² intellectu
solū. ¶ Rīdet q² nō dixit q² oēm forma mathe²
nob² 7 nature eē note: itā q² q² in sciētijs mathe²
acia p² nota nature sūt p² nota nobis: ita q² nūq²
ibidē pcedit a posteriori: sēp a p²ioz² demonstrā-
o effectū p² causā: 7 ex hoc q² habet manifeste de-
mōstrationes mathe² pcedere p² causā in essēdo:
nō p² causā in cognoscēdo nūc: vt cōiter dicit: inquit. n.
7° q² cōmīta arūda naturā sunt cō p²ioz² in eē.

Pertio notandū fm co^{12m} eodē p^{1o} quod si
pingeret v notū apud nos sit notū
apud naturā: tūc demonstratōnes date in hac scia erūt
demonstratiōes cāe 7 effe: si pingeret q nota apud
nos nō sunt nota apud nām: q p^{1o}ia in effe: tūc
demonstratiōes date in illa scia erūt signo: nō demon-
stratiōes simplr. ¶ Ista ē oria inter scias mathe^{as}
7 nāles: qm demonstratiōes mathe^{as} simul oñdūt causam
7 cāe effe: qm autē demonstratiōes nāles: sūt n. demonstratiōes
cālitatis tūc agulo: ad 1as rectos effe: cā ppter quā
talitatis eqūitas est i triagulo: s; nō sūt demonstratiōes
luna: eē: 7 causa ppter quā eclipsis ē in luna: cū an de-
monstratiōes co gnoscat p sensū luna eclipsari: argui: q
p^{1o} hec duo p^{1a}ria eē illi falsa: v3 oia notioza nobis
sunt notioza nature: nulla notioza nobis sunt notio-
za nature: q si oia notioza nobis sunt notioza nature:
r: solū cause sunt notiozes nature: igit solū cāe sunt
notiozes nobis: 7 p pñs in scia naturali nō sunt ni-
si demonstratiōes cāe 7 effe: sūt in mathe^{as} q est falluz. Itē
si nulla notioza nobis sunt notioza nature 7 oēs cāe
sunt notiozes nature: igit nulle cāe sunt notiozes no-
bis: s; tūc effe: 7 p pñs oēs demonstratiōes in scia
naturali sūt demonstratiōes signo: v3 q est.

Quarto notādū q̄ cāe sunt notiozes natu
refus effectibus in quibet gnē cāe
s.mā 7 forā pri^o q̄ p̄ cōsolūti^o 7 effieciē pri^o q̄ effect^o et^o
7 finis prin^o intētiō: q̄ nō pducit p actōem agēti^o: etiā
est pri^o notus nē q̄ alia q̄ sunt p̄cē būc finē. Nō autē
est notio 7 effect^o q̄ cā ip̄si^o in gnē cāz intrinsecāz: sed
extrinsecāz: q̄ 2 p sensūz q̄ p intellectū pri^o cognosci
mūz cāz reale: q̄ sūt effectūz intētiōale: vt dictū est de
colore 7 sōno reali 7 suis spēbz intētiōnalib^o: etiāz
in gnē cāe finalit^o: aliqñ prius cognoscm^o finē q̄ ea q̄
sunt ad finē. Sum^o n. nos finis nraz opatiōnū: p̄stat
autē q̄ pri^o cognoscm^o nos: q̄ nras opatiōes. ¶ Ex
his sequit^o q̄ nō solū in p̄cessu demonstrāo p̄pter q̄d
eadēs sunt nobis notioza 7 nature: s̄z aliqñ in p̄cessu
nālī q̄ 2 ē qm̄ sensū^o p̄pria sūt tā nob^o q̄ nē notioza sūt
effectū^o. Ideo itā p̄pō nē nō eadē sūt nob^o notio/
za 7 nē nō est intelligēda vltimo mō nulla enia sūt no/
bis notioza 7 nature: s̄z istū mō nō semp eadē sūt no/
bis notioza 7 nature: aut nulla cōp̄suta nālīa sūt no/
bis notioza 7 nature.

Circa predicta occurrūt 4^a dubia. Primum videt p^rs dⁱcere sibiūp^ri in scōa 7 ter^a conclusiōib⁹. q² i scōa videt velle q² scia naturalis incipit a causis 7 p^ricipiū⁹ in ter^a vero q² incipit a causis. ¶ Dicendū⁹ q² scientia nālis incipit a causis 7 causis. ¶ diuersimode: q² incipit a causis inclusi-

ue, cognoscendo illas ⁊ a cāpis exclusiue cognoscēdo
per illa. p̄zio. n. cognoscit cā per effectū nō q̄z. deide
cognoscit effectū p̄ cā m̄ noticiā ppter qd̄. Ideo scia nō
turalis sc̄pta a duob⁹ terminis. sc̄ab effectū ⁊ cā: quē
admodū ⁊ illi duo p̄cessus cognitiui incipiunt ab eis
dez. Unō nō ē inēdueniēs idē terminat duob⁹ terminis
ex eadē parte. sc̄ exclusiue ⁊ idē iusue. Nā elin ignis in
cipit exclusiue a superficie p̄uexa aeris: ⁊ idē iusue a sua
p̄caua superficie: terminat autē excludi a p̄caui lune: ⁊
idē iusue ad p̄ziām superficiē p̄uexā imēdiatā celo.

[illegible]

Natura si cognoscitur appellatur materia

Philosophicorum.

nā si cognosceret prius cognosceret effectū q̄ causam. Rīdet q̄ illa auctoritas: p̄bicoz nō est vniuersalr intelligēda: q̄z nūc pbaretur nām nō posse pducere for mā subalem: sicut nec ars pōt illam pducere: solum quo ad aliqua intelligēda est illa ppositio iux exēpla que p̄b̄s ponit ibidē: vt sicut ars agit ppter finē ita nā: sicut ars aliqñ peccat in suis opatiōib⁹: nō attingēdo finē ita nā. Pōt nūc dici iux doctrinā Linco. r bñ: q̄ p noticiā nature nō intelligit hic actus scōs virtutis cognitiue. s. sensus: vel intellectus: s. descriptio aut formatio rei gnāde in pō. pductiua agentis naturalis: q̄z igit cause sunt p̄p̄inquoze illi descriptiōi: seu formatiōi: sicut ē dicitur p̄p̄inquoze motui seu operatiōi potētie pductiue: ideo cause dicitur notioze nature q̄ effectus: eūdem etiāz modū dicēdi videt habere comētorz comēto 3°.

Tertium dubiū: videt q̄ cōposita sunt notioze nature suis cāis intrinsecis. Primo q̄ ea q̄ sunt maioris pfectiōis r entitatis sunt magis nota nature: s. ppositū est maioris pfectionis: r entitatis q̄ sua mā: vel formatiōis rē. b. est de se nota: r a. colligit de intētiōe p̄bi 2° meth. ¶ Scōdo illd q̄ p̄mo intēdit a nā est magis notū nature: s. species p̄mo intēdit a nā: s. spēs est magis nota nature: r ip̄sa est aliqd cōpositū: igit rē. a. est nota: r b. ē hūic. p̄mo sue p̄bice rē. Pro r̄sione ad hec oīa dicitur q̄ aliqd esse notius nature: vel magis notū fm nām intelligit a. ¶ Primo illud dicit eē magis notū nature q̄ fm suā natura est magis cognoscibile: r sic loq̄ p̄b̄s 2° metha: dī. q̄d sicut se habet oculus noctue ad lucē solis ita intellect⁹ noster ad manifestissimā in nā: r sic quāto aliqd est pfectius tāto est not⁹ fm nām: id cōpositū est not⁹ nature q̄ sue p̄es hoc mō: quō nō loq̄tur Arist. hic. ¶ Scōdo illd est magis notū nature q̄ p̄mo intēdit a nā: eo mō quo hūic. loq̄t sup̄a dī. q̄ spēs est magis nota nature: q̄ genus: vel indiuiduū: q̄ natura magis intēdit spēm q̄ genus vel indiuiduū r nō pōt assignari: q̄ natura magis itendit actū: r for maz q̄ potētia: r mām: mō gen⁹ dicit potētia: q̄ genus p̄tēte p̄nter oēs spēs: fm Por. r p̄nter h̄z modū mātētiū sit p̄s mālīs spēi p̄tēte p̄ oriam fm Por. in vlib⁹: indiuiduū ē dicit mām: vt testat p̄b̄s p̄i. ce. dī. q̄ dicit hoc celū dicit māz. Spēs aut dicit actū: r for māz: sicut sit totū respectu indiuiduū r gñis fm Por. id dī cit p̄b̄s p̄celi: q̄d dicit celū dicit formā. ¶ Tercio illud dicit magis notū natur q̄d pōt cognosci sine alio r nō ē: eo modo quo loq̄t Arist. s. metha. c. de p̄rio r dī. q̄ prius fm nām ē illud q̄ pōt ēē sine alio: r nō ē: r sic gen⁹ est not⁹ nature q̄ spēs: q̄z si pōt esse sine hac spē: vel illa etiā pōt cognosci sine illa. ¶ Quarto illud dicit magis notū nature a quo nā. i. agens nāle incipit opari: r sic loq̄t 2° 2° hui⁹ p̄logi. dī. q̄ cāe rez nālū sunt notioze apud nām q̄ res nāles cōpositē: q̄ natura facit pposita ex causis: r sic loq̄t p̄b̄s de magis noto nāe: r p hoc solute sunt rōnes: q̄z arguit de magis noto nature p^o r 2° mō: r nō isto mō vltio vñ dicit Lincon. q̄ sic in motu man⁹ scribētis ē figuratio lre scribēde: r p̄tū eius: r exp̄ssioz est in ipso motu manus tota lre figuratio: q̄ partiales figuratiōes: nō obstatē q̄ ipse partiales figuratiōes ipsi motui sunt p̄p̄inquoze ita oē agens h̄z in se aliquo mō descriptiū: r formatū opus opandū: r exp̄ssioz ē h̄z formatiōne r descriptiōne illius q̄ suarū p̄tū: nō obstatē q̄ partes sunt p̄p̄inquoze illi formatiōi r descriptiōi

ni q̄ totum: ideo p̄tes sunt notioze nature q̄ totum. ¶ Ex quibus sequit q̄ intelligēdo p noticiā nature descriptiōez alicui⁹ in agente naturali pōt dici bre uiter q̄ aliquid esse notius nature intelligit: r aut q̄ pfectioze descriptiōe habet in natura agēte: aut q̄z p̄inquoze est illi descriptiōi p actionē agentis: p̄mo modo cōposita sunt notioze nature q̄ p̄tes: seu p̄p̄incipia: q̄z pfectioze descriptiōe habet in natura agēte: scōdo modo p̄tes seu p̄p̄incipia sunt notioze: q̄z p̄p̄inquoze illi descriptiōi p actionē agentis nālīs.

Quartum Si enim cognitio cāe dependet ex cognitione effect⁹ sequitur 4° in cōueniētia. P̄tū q̄ idē dependet a seipso: r ē causa sui p̄p̄ius: pbat r p^o q̄. a. sit cā. b. effect⁹ demonstrat ab ipsa iux imaginatiōē Arist. p^o r 2° post. illo p^o arguit sic. Cognitiō. a. dependet ex cognitione. b. p̄ descriptiōē r cognitiō. b. dependet ex cognitione. a. ex quo. b. demonstrat p. a. igit cognitio. a. dependet ex cognitione. a. r p̄ p̄is idē dependet a seipso: quo habito sequit q̄ idē est cā sui p̄p̄i. Nā cognitio. a. est cā cognitiōis. b. r cognitiō. b. est cā cognitiōis. a. igit cognitio. a. est cā cognitiōis. a. p̄ 3° q̄z dicitur idē est cā cāe est cā cāi. ¶ Scōdo incōueniens q̄ circulariō cognitiōis est possibilis r p̄nter: q̄ idē est not⁹ r ignotus respectu eiusdē q̄d ē dē determinationē Arist. p^o post. r pbat 2°. Nā si aliq̄ p̄missa demonstrat aliquaz p̄clusiōē: r ē illa est demonstratio circularis: igit p̄tū r̄m si aliqua cognitiō est cā alterius cognitiōis: r ē illa est cognitio circularis: s. cognitio. a. est cā cognitiōis. b. r ē dīgit rē. Et p̄nter h̄z q̄. a. est not⁹ r ignotus. b. Nā sequit. a. cognoscit p. b. igitur. a. est ignotus. b. itēz. b. cognoscit p. a. igit. a. est notius. b. r̄z quelibet istaz p̄ia: q̄z p̄p̄ q̄d vñq̄ dē tale r illd magis p̄i^o post. ¶ Tercio incōueniens q̄ magis nota cognoscitur p minus nota: s. p̄b̄z in loco iā allegato: r pbat 2° q̄ nota simpliciter sunt magis nota q̄ fm q̄d: s. cāe sunt note simpliciter fm Arist. in lra: r p̄nter effectus sunt notū fm quid: q̄z nō simpliciter eū: s. cause cognoscitur p effect⁹ vt assertit p̄clusiō: igit rē. maior 2° q̄z albi simpliciter est magis albi: q̄ fm quid. ¶ Quarto incōueniens q̄ noticia p̄fusa est pfectioze distincta: imo q̄ noticia effectus nō habita p causam est pfectioze q̄ habita p cām q̄d est dē determinationē comen^o 2° p̄i^o r pbat p̄ntia ponēdo q̄. a. sit cognitio effect⁹ cognitiū noticia q̄z est r. b. cognitio cause pueniēs ex. a. cognitiōe. c. vero sit cognitio ppter quid eiusdē effectus pueniēs ex. b. cognitione p demonstrationē: r p̄ 3° q̄. a. cognitio est cōfusa q̄z nō habet p aliquā cām suam r. c. cognitio est distincta q̄z habet p causam effectus: r q̄. a. cognitio sit perfectioze. c. arguitur. a. cognitio est perfectioze. b. ppter dependentiāz. b. cognitiōis ab. a. r. b. cognitio est pfectioze. c. q̄z. c. dependet ab ipso. b. igit a p̄mo ad vltimū. a. cognitio est pfectioze. c. sed. a. cognitio nō habetur per cām r. c. habet per cām: igitur noticia effect⁹ nō habita p causam: est pfectioze habita per causam. ¶ Ad p̄mū negatur p̄ntia: vnde concedo q̄ cognitio. a. dependet ex cognitione. a. r q̄ cognitio. a. est causa cognitiōis. a. nō tñ idem a seipso dependet nec aliqd est cā sui q̄z. a. causa habet duplicē cognitiōē vñā in p̄cessu q̄z: r alia in p̄cessu ppter quid: quaz scōda dependet a p̄ma: r p̄ma est cā scōda: sicut etiā p̄cessus q̄z est causa p̄cessus ppter quid: ita dicatur de b. effectū quod habet duplicem cognitionem vnam

Tex.
10.3.

Libri primus.

i. pcessu qz: r alia i. pcessu pp qd quaz pri^a est ca scde
Ex hys scd qd in pcessu qz: r cognitio effectus se
 bz tag^o finin^o a qz: r cognitio cae tag^o finin^o ad que: ed
 vero i. pcessu pp qd: cognitio cae se bz tag^o finin^o a qz: r
 cognitio effect^o tag^o finin^o ad que: **A**d 3^m dicitur qd
 demonstratio siue cognitio circularis no est impossi
 bilis fm Arist. primo poste. in diuersis generib^o co
 gnitionu. **M**odo. a. cognitio est ca. b. cognitio nis in
 genere cognitio n^o ppter quid: r. b. cognitio est causa
 a. cognitio nis in genere cognitio n^o qz: r ita no est in
 conueniens qz: id est sit notus r ignotus respectu eiusde
 fm diuersa genera cognitio n^o: s; in eod est impossi
 bile. **A**d 3^m dicit qz: no est in conueniens magis nota
 respectu alicui^o ee minus nota respectu alterius: lino.
 no in conuenit: vt dicit^o est: qz: idem sit magis r min^o no
 tum respectu eiusde in diuersis pcessibus diuersarum
 cognitio n^o: ar^o in equiuocat de noto sumpl^o: qz: no ac
 cipitur in lra sumpl^o: vt opposit^o ei qd est fm qd: sed p
 natura: ita qd notus sumpl^o dicit^o qz: est notus natu
 re: vel fm natura. **A**d 4^m negat^o r ad pbatione
 a diuerso casu dico qz: a. no^o no est pfectior. b. lz sit p
 fectior vna alia noticia cae terminans iclusue pcessu
 qz: est: r si allegaret Arist. pri^o postero: ppter quod
 vnuquoqz tale: illud magis: dicit^o qz: illa regula in
 telligit^o in causis sufficiens causa cognitio nis. b. lz soluz
 occasionalis: r siue qua no: intellect^o. n. habita noticia
 effect^o discurredo r negociado inuestigat pfectio re co
 gnitio nis cae: sicut vbiqz possibile e qz: dilectio Platonis
 depedat a dilectioe foris: r in sit maior illa: qz: forte
 dilectio foris no pcurbat nisi initiatur r occasio
 nalter: intellect^o ar^o suffi^o r coplurue nego^o r discurredo
 circa Platonem pcurbat ad dilectioe eiusde: ita in p
 posito est dicendu. **U**n cognitio eclipsi p sensum: puse
 cognoscat^o ca eius vz aliq d esse corpus opacu inter so
 les r luna: r tunc intellect^o negociado venit in cognitio
 ne distincta ei^o cause: r sic discurre corpus facies eclis
 psum lune no videt^o ee aliq d mixtu ppter puiate sua
 sed elementu ppter sua magnitudine: vt possit occulta
 re luna a sole: s; no est ignis: neqz aer: neqz aqua: cum
 nulluz illo: r sit corpus opacu: s; transparen^o no ipe
 diens diffusionem radioz solaris in luna: igit tale cor
 pus est terra iterposita soli r lune: quo pcluso habet
 noticia distincta cae eclipsis: p qua post modu p de no
 stratione ppter qd intellect^o venit in noticia distincta
 effectus: cui^o prius no habebat nisi noticia: qz: e: r co
 fusa in primo pcessu.

Ter.
co. 3.

Sed autem nobis rē.
 logiē ista. Cognitio natura
 lis pcedit a toto ad pres: r
 a magis pfulo ad minus co
 fusum. Ista pclusioe pbs
 pbat^o r. **P**ri^o coparando
 totu integrale ad sua pte ite
 grale: vel centialē. **S**cd
 coparando totu vlt ad partē subiectuā. **I**bi. **U**n ex
 vlt b^o. **T**ertio coparado totu diffinibile ad pte dif
 finitiuā: ibi sustinent ar. **Q**uarto coparando totuz
 coplexu ad pte coplexu ibi: r pueri primu. **Q**uan
 tum ad primā coparationē arguit pbs ex datis in ter
 tia pclusioe sic: diuidentes coposita naturalia in ma
 teriam r formā illi^o: aut in materiā r formā in comu
 ni: pri^o cognoscat illa coposita qz: partes significatas:

igit pcedunt in cognitione a toto ad partes: r pter a
 magis pfulo ad minus pfuluz pz: qz: prima noticia
 est magis pfula qz: scda: sicut et minus distincta. **I**ns
 aut est manifestu: qz: idem Avice^o asserit 6° naturaliu
 cognita cognoscuntur p sensuz r diuisa p intellectū: de
 de intellectus no pot diuidere totu nisi prius sibi obi
 ciatur totu qz: partes diuise: igit intellect^o prius intelli
 git totu integrale: qz: suas partes. **L**e. li. **S**unt autē no
 bis priuū manifesta: r certa pfula magis: postero^o ar
 ex hys fuit nota elemēta: r principia diuidebuz bec
 pstrue sic magis pfula. i. cognita naturalia que dicunt^o
 tota integralia: sunt nobis priuū manifesta r certa tā
 per sensuz qz: p intellectū: postero^o aut ex hys. i. copo
 sitis integralibus fuit nota elemēta. i. bec materia: r
 bec forma: r principia. s. m. a: r forma: in coi diuidebuz
 bec. i. coposita naturalia: hoc est totu aūs cui est
 supplenda p^o principalis: igit a toto ad pres: r a ma
 gis pfulo ad min^o pfuluz: pcedit cognitio nalis.

Notandū qz: illa que sunt cognita apud
 nos primo de rebus naturalib^o sunt cognita causata
 ab elemētis: r illa q sunt ignota apud nos nātur sit
 cause coposito: s; possibile est ex rebus cognitis ea
 rum cognoscere cas. **E**x quo p^o pz: qz: Arist. p pfuluz
 in hac rone itelligit mixta causata r cognita ex elemē
 tis: ex quo no coparat nisi totu integrale: ad prem suaz
 r ex hoc pbs quodlibet totu vocat pfuluz: qz: oē totuz
 est min^o distinctu qz: pres eius: nec hic p elemēta debet
 intelligi vocata el. i. ignis: aer: aqua: r terra. **P**ri
 mo qz: eque bñ sunt talia elemēta pri^o nota qz: partes
 ei^o: sic mixta ex illis. **S**cd qz: tunc no ponētes ele
 mēta mixta no possunt saluare lra: ideo p elemēta
 intelligitur mā r lora discrete supra. **E**x hys ē ma
 nifestu qz: ista pclusio multuz differt a tertia: qz: ibi
 no sit mēto nisi de toto qd ē copositu nātur: de par
 tibus ei^o: hic aut sit mēto de oi toto: r de oi partib^o
 no sicut at mēto de pncipijs nālibus: nisi ab solute: hic
 aut respectue fm qz: sunt discreta: vel cōmunia.

Secundo notandū fm cor^o qz: cause sūt
 notiores apud nāz: qz: na facit
 cognita ex causis: vñ videt^o qz: cause sūt notiores apd
 illa sicut est dispositio in reb^o artificialib^o cū arifice. i.
 qm cause sunt cognitiores apud illū. **S**i igit nos ager
 mus res naturales: tūc cause eēt notiores apd nos:
 sed qz: nos no habem^o agere eas: ideo dispō i eis apd
 nos est p raria dispositio in reb^o artificialib^o. **I**d di
 cūtur cause notiores nature suis copositis: qz: sunt p
 pinquiores nature: r qz: ab hys incipit opari faciedo
 cognita: ex hys causis recte scire pūgit in arte qm do
 mificato: prius cognoscat ligna r lapides: qz: domuz
 facta ex illis: qz: illa sunt p pūdoza sibi: r ab hys inci
 pit opari: r idē diceret si arifex faceret naturalia: sicut
 fac artificialia qz: prius cognosceret cas naturales qz
 effectus: qz: igit nos no facimus nālia: s; artificialia: no
 modis oppositis cognoscimus illa r pres illo: s; leu
 causas: qm in nālibus prius cognoscimus causant^o qz
 causas: in artificialib^o vero prius cognoscimus cau
 sas qz: causant^o. **E**x isto p^o sequi videt^o qz: p^o per no
 ticiā nāe: vel artificis no itelligit actu scdm po^o cognitio
 ue: qz: nō dubitat arifice pri^o rōciari de artificialibus qz
 de causis ei^o: cū illō sit priuū in intētoe: r vltimū in
 executione: s; p noticiā itelligit p pūquitate causant^o
 ad actionē artificis vel nature: vltimū dicit^o est de in
 tentione **L**incom. potest in oia qz: p^o accipit hic notū

magis pfula
 min. ignota pcedit
 notis pfulis

Phificorum.

Tex.
10.4.

Tertio notandū p̄m linē. q̄ duob⁹ modis peruēit ad cognitiōē p̄cipiō nū nālū: p̄m⁹ incipēdo a cōpositiue: cōuidēdo cōposita in p̄m⁹ cō mō quo dicit̄ ē in p̄m⁹ rōne: scō incipēdo a p̄cipiō acceptis in maxia cōitate: verbis. i. no

Liber primus.

tiācia pzie mē: pzi forme: perūit ē hys vltb̄ intē
tionib̄ mā z forma: q̄ sunt coēs ad oēm mā z oēm
formā: t̄ iēz ad notitiā passiōis mē z forme pūit
ē intētiō: hū? noīs mobile p̄fufe accepti fōz q̄d oi
cū per vocabulū: deide per diāctōs vēituri partes i
tegrates iplāz māz z iplāz forma: t̄ coz noticiā acq̄
sita reddit ad perfectā noticiā mobilis ē suis p̄nci
p̄is. Ecce duplex modus cognitiōis p̄m? dicit q̄
faciēs ad p̄mā rōnē p̄clōis p̄p̄ite: Scōs dicitur
p̄ qd faciēs ad hanc rōnē scōam. ¶ Aduertēdū q̄
iellēz? p̄i? intelligit v̄l ē p̄icularē magis v̄l: t̄ mi
nus v̄l iuxta modū sensus: t̄ iste modus iellēdici
est valde p̄fusus cū nō difficiat iellēgati illa: meq̄ h̄
beat difficiōs p̄ceptus illū p̄z v̄nco m̄ p̄ceptū iellē
ligit oīa ista p̄o codē istanti: prius t̄ v̄l ē i singu
larē z magis v̄l q̄ minus v̄l: ab illo mō iellēgēdi
fuit p̄ocellus q̄ ē ab effectu ad causā: r̄elōndō ē
effectū i cām: t̄ min? v̄l ē magis v̄l: abstrahēdo spēs
ab iduiduo: r̄ gen? spēs: t̄ r̄elōndō ē a gē. Istemo
dus iellēgēdi ē pari p̄fusus t̄ pari difficiat: cōfusus
qd ē parte rēz significarēz q̄ gēa t̄ spēs iellēz
nō cōgnoscim̄ v̄l tota abfz q̄ cognitiō suāz p̄tēz
difficiat v̄ro ē p̄tē p̄ceptū: q̄z cultib̄ rei significat
t̄ iellēctē m̄dēt p̄p̄i? p̄cept? f. iduiduālis spēc̄ ge
nericus t̄ r̄elōndō ē. ¶ Post hūc p̄cellus forma i
tellez? p̄celluz p̄pter qd ā cā ad effectū: r̄elōndō ab
v̄l ad singulārē t̄ a magis cōi ad min? cōi: iste p̄
cellus ē difficiūlissim? i sciētiis cū p̄ v̄ia cōpōsitōis
t̄ diuisiōis formarent diffiōnes exp̄mētēs oēs qd
diatēs in p̄io p̄celluz t̄ partes cāz qd ddiatū: ita i
difficiat linco: q̄ hita prius nō mobilis iellēz ab
strabit vsquequo repit māz t̄ formā i sua maxia cōi
tate: deide cōpōndō t̄ diuidēdo reuertitur ad iellē
gēdū p̄pter qd t̄ difficiat ipluz mobile q̄ p̄i? cogni
tus est: q̄ est t̄ cōfufe.

Quarto notandū: ^m Por^m q^d vlt^e est q^d
dā totū in mō: r singularia sunt
presubieciue qm̄ vlt^e nō ē forma p^ris: s forma to
ti^e ex itentioe p^ris: p^ribicoz: cōficat. n. totū idiuiduo r
nō aliquid p^ris: idē totū in mō: q^d modus vsus cēn
di p^rimer modū cēndi fuit singularis: r p^ris f^ringularē
d^r pars vltis p^r q^d cēn^r p^rinet ab illo: r ē subim: q^d
recipit vltē tāq^m sua fōma: r nō solū ē hoc v^rz co
parado vlt^e ad f^ringularē: s^r ē cōparado q^dz fup^rer
culibet alioq^m iterozū dicit. n. por^m q^d p^rate gen^r cōmnet
oēs f^ras spēs: r q^d gen^r est totū spē: r spēs ē totū i
diuidui. ¶ Ex p^rdictis tā hic: qm̄ in alia lectioe seq^r q^d
ē: eadē sūt nō nēcia r nē. P^ris i q^dz p^ressiu mathe
sēdo in q^dz p^ressiu p^rpter q^d nā. Tercio in alia p^ro
cessu: q^d est nāz: fm̄ hūidūne cāe efficiēis vel finalis:
q^d tā nobis respō nē notoz: ē color realis: q^d iterozū
nalis. Quarto i q^dz simplicia p^ressu: q^d ē fm̄ hūidūne
cāe fozmalis dicēis totū in mō: r nō parit: qm̄ tam
apō nō nō apō nā p^ris. ¶ Cūca dicta vlt^e q^d f^ringularē
r magis vlt^e q^d m^r vlt^e. ¶ Cūca dicta mouēda ē f^r q^d
tuoz: du^m q^dz p^ris: est v^rm vltia sūt in vsus f^ringularib^r
ē: aiaz: r arguit q^d nō rōib^r echam: ab eo facis: tā
hic q^d i logica: p^ris q^d itell^ret: ē q^d facit vlt^ratē reb^r f^rz
p^r rēzi. plo. de aiaz super i^o vbo Arist. vlt aut nābil est:
aut posteri^r ēagit vlt^e nō sūt in f^ringularib^r ē: aiaz:
sed fm̄ in aia. ¶ Sēdo seq^r dato illo q^d foz. r hūa
nitas sua sūt oueres: r p^ris oue subie: r ouo corpora:
q^d est ipo: q^d nō p^ris ouo corpora ē sūt fm̄ Arist. 4°
p^ribicoz: r pbaf^r p^ris: nābil ēi scipio: s^r hūanitas ē foz

[illegible]

Philosophicorum.

genus generalissimum: non obstat quod forte est illud quod est species specialissima et genus generalissimum: et genus alterum: quod forte est hoc cois: aial cois: et sba cois: et hoc id cois: quod pp diuersitate pdicationu formalium et pde pica: ac suppositionu psonaliu et simpliciu: de quibus sum sufficienter locutus in tractatu quem feci de vltibus. Ad quartum negat quod ad pbationem dico quod non est similitudo: quod si duo pueniunt quorum nullum alterum continet ordinare vna nam illis coem: sed hoc non oportet: si vnu eorum alterum essentialiter continet: non forte non ptenet platonem nec e contra: sed humanitas continet quolibet eorum: id non mirum si forte et platonem datur vnu cois: et non forte et humanitatem: vbi quibuslibet quod duobus datur vnu 3^m cois: et illa duo iuncte malititer ppari: vt illud 3^m se beat vt forte manno fortes et humanitas: non pnt iuncte malititer comparari ppter essentialitatem pntentis et depen^m: ideo illis rōe coemētie nihil cōpetit cōius.

Secundus dubium vtz vltia sunt realia distincta a suis singularibus: et arguitur sic rōib⁹ Burlei ab eo facis: in suo plogo: quod rō pzia est illa. Naturā inēdit primo spēm et non idem uidetur fm Auzēnā primo sue phice: quod sic declaratur postq^{am} a ignis pducit b ignem: manet eadē intēio: sicut idē appetitus et eadē forma: igitur si prius a. intēdit bar producere b. iā intēdit producere idē: et non pōt amplius producere b. igitur aliqua intē^o. nālis per petuo frustrat. Cōfirmat: p eadē mēsurā p q^{am} pducit b. poterit pducē. c. igit poterit agere a casu pza philo sophū octauo philosopho: d. im possibile est aliqua spe cie fieri a casu et a nā: patet quod pducit quod non inēdit. Secundo. aial appetēs cibū nō appetit cibū singularē: quod forte nullū talē vidit nec sentit: igit appetit cibū vlem: nūc arguit sic: aial appetit cibū vlem: et non appetit cibū singularē: igitur cib⁹ vniuersalis nō est cib⁹ singularis. Tercio. pmitēs dena^m aliquid pmitit sed nō dena^m singularē: quod cū nō sit malo: rō de vno q^{od} de alio infinitos denarios pmiteret: et pnter non posset satisfacere pro illa pmissioe: igitur pmitit dena^m vniuersalē et per pns denarius vltis nō est denarius singularis. Quarto sba diffinitur sed nullum singulare diffinitur: igitur solum vltē diffinit: patet quod et an^o est Ari. septimo metha. nūc sic: vltē diffinit et nullū singulare diffinitur: igitur nullū vltē est singulare: sed aliquod vltē est extra aiam illud. s. q^{od} est prius nouū q^{od} sua singularia p. Ari. in lra: igitur oē tale vltē realiter distiguitur a quibet suo: et singulariū. In o^m. ē Porphiri⁹ dices. Participa^o spēi plures hoies sunt vni⁹ hō cois: Deinde si spēs neq^{ue} gen⁹ posset pdicari d aliquo singulari sicut neq^{ue} aliqua forma substantialis vel accidentalis de cōposito nālis: sed pns est pntēio: nē Ari. et Porphiri⁹ ibidē pntis. Ad p^m. dicit quod illa p^o. nō valet: nā inēdit p^o. specie et nō indiuiduū: igitur spēs nō est indiuiduū: sumēdo indiuiduū pro intēioe p^o. sicut nō sequit hic cōceptus hō significat p^o hoiem: et nō significat primo hūc hoiem: igitur hic hō mo nō est hō: dicit tamē p materia argumēti. q^{od} lz nā intēdat p^o. spēm nō tū intēdit. pducere spēm sed indiuiduū: quod hō cois nō generat nec generat sed forte vel plato p^o. de ge. Indiuidua enī generant et corruunt: pntē et spēs sunt eterne p^o. posteriorum: et dico pntē q^{od} a. inēdit pducere b. quo productio manet eadem intēio nē p quaz nō inēdit amplius pducere b. quia b. nō est producibile pp corruptionē potētie respectu ad formā: nec ex hoc frustrat illa intēio quod pōt p

ducere alia p similitudine spēi cū b. Et ad pfirmationē dicit quod si a. pduceret. c. in eadē mēsurā in qua pduce rer. b. nō ageret a casu quod pducēdo. b. enī inēdit. pducere. c. et oia pducibilia eiusdē spēi: quod aut pducit. b. et nō. c. hoc est ex dispoitione materie vna cum deter minatione nē vltis. Ad 2^m. dicit quod aial appetēs cibū appetit cibū singularē: quod cibū vltis nō pōt cor rumpi nō digeri: et pnt cōcedo quod appetit infinitos cibos singulares: sed nullum vnu viderit: neq^{ue} ē inēdientēs quod cognoscat aliquid p fūse q^{od} nūq^{ue} sentit: sicut dicitur de formica colligēte grana pro tpe hyemali: et de aranea faciente telā vt capiat muscas. Ad 3^m. dicit quod pmitēs dena^m pmitit dena^m singularē imo oēm dena^m pmitit: quod p quēlibz eorum absolueret a pmissio ne: vtz nullū dena^m distince. pmitit sed infinitos p fūse. pmitit: sicut enī in ista: tu scis alterū istoz eē ve rā oēmōstratis duob⁹ p rādicto: rōis cōtingētibz li. alterū supponit p quolibet illoz indistince et cōfūse quod nullū illoz scis esse verū. Ad quartū dicit quod sicut nō sequit sba diffinitur et nullū singulare diffini tur: igitur nullū singulare est sba: nō sequit vltē diffi nitur et nullū singulare diffinitur: igitur nullū vltē est singulare: quod vtrūq^{ue} arguit a suppoitione simplici ad personale: igitur nullū singulare diffinitur tamē diffinitur aliquod vniuersale quod est singulare aliquod. Et pnt dicitur quod licet nullū singulare diuidatur i rationale et irrationale: tamē aial in cōi q^{od} est sua singularia diuiditur in rationale et irrationale: nec dē co q^{od} solū res extra diffinitur: aut diuiditur: sed etiam cōceptus aie tanq^{ue} sig^m.

Tertium dubium vtz vltia. s. genera et spēs sunt in aia: et arguit quod nō rōib⁹ Bur. i hoc plo. et primo sic: quod aliter plura essent generalissima q^{ue} dē: et plura pdicabilia q^{ue} qnq^{ue} ptra Por phiriū et Ari. pbat quod quod dēz sunt in mēte mea et dēz in mēte tua: quine in mēte mea et quinq^{ue} in mēte tua imo sequit quod gna^m sbe bz genus supra se et est in de terminata spē pnti qūltas: quod ois pceptus mētis cū sit qualitas reponitur in determinata spē qualitatē et pnt bz gen⁹ qualitatē supra se sicut generaliter om ne indiuiduū alicuius spēi: et illa spēs bz gna^m supra se. Secdo seq^{ue} quod est possibilis pcessus infini⁹ in pdicatis quiditatis cōtra philosophū p^o. posteriorū et pbat quod: sint a. b. duo gna^m pnti sbe in mēte tua et in mēte mea: nūc ab illis pōt abstrahi pceptus vni uoc⁹ eis cois: ex quo solo numero differūt. abstrahat igitur. c. sic quod sint duo. c. vni in mēte tua et alterū in mēte mea: nūc illa duo. c. iterū solo numero differūt igit ab illis pōt abstrahi vni pcept⁹ vni uoc⁹ eis cois. sit igit ille. d. et pcedam⁹ in infini⁹. Tercio sequit quod aliquid est cōe vni uocū sbe et accidit: patet quod gna^m pnti sbe est vni uocū fortū et spēi spālissime fortis: sed forte est sba: et spēs spālissima fortis est acc⁹: igitur et. Quarto odo: nulla sba est qūltas distribuit subie ctū p oī p se pnto sbe: igit distribuit pro oī genere subalterno et spē pnti sbe: igit nullū subalternu gen⁹ nec spēs eiusdē pnti est qūltas: et p pns nullas pcept⁹ ē gen⁹ vlt spēs pnti sbe: s. solū res extra aiam. In o^m. arguit quod alr diffinitiones porphiri⁹ ipoz vltū nō eēt vere cū semp dent p pdicari: et pnt hec nē cū i pū mo mō dicēdi p se hō est aial q^{od} ē ptra pnt p^o poste rioroz: et p3^o. quod nō pdicat gen⁹ neq^{ue} oia nō diffinitio de sbo p oppinionē p raria: et pnt nulla diffinitio con stas ex gne et oia posset eē mediū in demōstratione

Liber primus.

cuius o^m colligit a philosopho p^o posteriori p^o p^o se-
queretur illa propositio negativa non esset immediata
in qua gn^a vniuersalis p^onti remota a gn^a alterius p^ora
p^onti ibidem p^o posteriori p^o. ¶ Ad p^o d^o q^o n^o e^o i^o conuen-
infinita esse p^odicabilia p^onti: et infinita esse v^olia et ge-
neralissima tanq^{uam} signa: sed esset incoⁿuen^o tanq^{uam} res: d^o
t^o q^o in m^ote non sunt nisi q^{uod}que p^odicabilia et dec^o p^ore
dicam^ota: vel gn^alissima ad h^{uic} intel^o: q^o o^o p^odicabi-
le vel v^ole coⁿcidit in aliqua illaz q^{uod}que denotationis
genus: sp^os: o^ora: p^onti: et acc^ons: et o^o p^onti: coⁿcidit
in aliqua illaz dec^o denotationis: p^onti: sube^o p^onti: m^o
q^{uod}ntatis: et sic de alijs: et o^o gn^alissim^o coⁿcidit i^o aliq^{uod}
illarum dec^o denotationis: s^oba: q^{uod}ntas: qualitas r^olo et
huius. ¶ Et p^onti p^ocedo q^o gn^alissim^o p^onti sube^o est i^o deter-
minata sp^os: q^{uod}ntas: et habet genus supra se: vt e^o q^{uod} d^o
res significata vel significabilis: vt aut^o e^o signu^o rei sic
n^o e^o in p^onti q^{uod}ntas: imo n^o e^o incoⁿueniens q^{uod} aliq^{uod}
vt sig^o sit gen^o ad se ip^os: vt res significata p^oz illo ter-
mino q^{uod}ntas. ¶ Ad 2° m^o ne^o p^o q^{uod} p^o illu^o p^onti: n^oq^{uod} h^{uic}
bis p^oceptus coⁿo: ente: v^ol a o^obo^o gn^alissim^o vt s^ont
res n^orales p^onti extrahi p^ocept^o coⁿo: v^ol v^ol v^ol: sed n^o
p^onti sunt signa taliter significata: dicat^o q^{uod} a q^{uod}bus
c^oo: o^obo^o p^oceptib^o solo numero differentib^o solo nu-
mero significata adeq^{ue} p^onti extrahi vnus coⁿceptus
v^ol v^ol: sed i^o ista duo gn^alissim^o solo numero o^ora n^o
significat adeq^{ue} entia solo numero o^ora: sed v^ol sol^o
s^obam in coⁿo. ¶ Ad 3° m^o ne^o p^o q^{uod} gn^alissim^o p^onti s^obe: n^o
est v^ol v^ol coⁿo: s^onti et cuilibet sp^os: sp^os: s^onti: sed s^onti
ti et sp^os: sp^os: q^{uod} est p^ocept^o mentis. ¶ Ad quartum
m^o a^ons: q^{uod}z s^obm hui^o negatiue n^o distribuit p^o quolib^o
p^o se p^onti s^obm illo: sed b^o p^o quolibet significato illi^o p^o
se coⁿo: distribuit etia s^obm illius negatiue p^o quolibet
p^o se p^onti s^obm significato adeq^{ue} illi^o q^{uod} nullus h^o m^o nec
aliquod animal: nec aliquod coⁿpus: est qualitas.

Quantum

dubium: vtrum vniuersalia
sunt nobis nota p^onti q^{uod} singu-
laria et magis vniuersalia minus vniuersalibus. Ar-
guitur q^{uod} non: et primo sic: vniuersalia sunt remonissi-
ma a sensu: et singularia p^onti quissima p^o posteriori p^o
igit n^o cognoscunt vniuersalia a sensu: vel si cogno-
scuntur illa posteriori cognoscunt suis singularibus
ait. n. aristotel. ibi q^{uod} v^olia sunt incorruptibilia p^onti
et eterna: igit sunt notiora n^o et p^onti posteriori nota no-
bis. ¶ Secundo p^oposita sunt magis et p^onti nota nobis
q^{uod} simplicia: sed minus v^ole est p^onti magis v^ol: igit
minus v^olia sunt nobis notiora magis v^ol: p^onti cu^o
a^o p^o Ari. i. l. f. b^o a^o et p^onti p^onti et p^onti a^o v^ol q^{uod}
genus et o^ora sunt p^onti sp^os. ¶ Tercio magis v^olia s^ont
cause minus v^ol: sed cause rez n^ol s^ont nobis mi-
nus note q^{uod} ip^oses n^oles: igit magis v^olia s^ont no-
bis minus nota minus v^ol: p^onti cu^o minor p^o Ari. h.
a^o aut^o e^o p^onti p^onti et p^onti a^o v^ol q^{uod} genus et o^ora
s^ont p^onti sp^os. ¶ Quarto sequit^o q^{uod} nihil p^onti a nobis
cognosci in sp^os: quin cognoscant o^ora p^onti de eo v^olia
q^{uod} cognoscens finita: p^onti cognoscere numeru^o illorum
igit si cognoscere equu^o in sp^os: o^o cognoscere o^ora sua
genera p^odicabilia in q^{uod} se q^{uod} ip^ose possit cognoscere
quot s^ont genera subalterna ad equu^o: q^{uod} n^o credi^o esse
veru^o: q^{uod} nullus possit alijs certificare de multitudine
illoz generu^o: n^o equu^o est in vno genere sibi p^onti
et a^onti: in quo n^o est cu^o boue: et coⁿtra: v^ol ad cogno-
scendu^o o^ora genera subalterna o^o cognoscere o^o sp^os
a^onti. Arguat^o q^{uod} sic. Possibile est aliquem cognoscere
equu^o n^o cognoscendo gen^o p^onti quu^o sub^o aliq^{uod} d^o mi-

nus v^ole aliquo suo magis v^ol p^onti esse notius. Coⁿtra
r^onti Ari. d^o o^o ex v^olbus in singularia p^ocedere et q^{uod}
v^ole est notius p^onti s^ont: v^ol arguit sic. Color e^o p^onti
o^obm v^olbus et n^o aliquis color p^onti Ari. 2° de a^oia. Igit^o
a visu p^onti cognoscit color: et coⁿtra albedo vel iste co-
lor. Igitur v^ole p^onti cognoscit suo singulari et magis
v^ole minus v^ol. ¶ Ad p^o d^o q^{uod} v^olia p^onti s^ont e^o formale
q^{uod} est esse separat^o ab h^{uic}: et nunc sunt remonissima
a sensu: sed p^onti s^ont esse male: quod est esse h^{uic} et n^ol s^ont
p^onti p^onti sensu: et cu^o d^o v^olia s^ont eterna veru^o est: igit
tur p^onti cognoscant suis singularib^o apud nam: coⁿtra
cedo: igit n^o p^onti cognoscant a nobis: negat^o p^onti
cu^o est enim q^{uod} n^o incoⁿuenit p^onti n^ol: q^{uod} est cam
p^onti a nobis cognosci suo effectu: v^ol int^ons: aie s^ont
effectus rez n^ol s^ont p^onti et p^onti a^onti 3°. d^o a^oia: et t^o
p^onti cognoscit a^oia res n^oles q^{uod} illarum intentiones.
¶ Ad 2° m^o dicitur quod q^{uod} v^ol est simplicius sp^os: i. vt
pars e^o p^onti cognoscit: sed vt est totu^o respectu spe-
ciei et p^onti p^onti p^onti p^onti cognoscitur. ¶ Ad 3° m^o
r^onti: eod^o m^o q^{uod} magis v^olia vt sunt cause partiales mi-
nus v^ol v^ol p^onti cognoscitur: vt aut^o sunt tota et ca-
ta p^onti cognoscitur. ¶ Ad quartu^o m^o ne^o p^o q^{uod} cogno-
scendo albedine vel h^{uic} color: n^o o^o cognoscit o^ora p^o
se superiora: sed sufficit color e^o p^onti cognoscere cum
sit p^onti o^obm v^olbus: ita q^{uod} n^oq^{uod} cognoscit singulari quin
cognoscit v^ole: nec vnq^{ue} cognoscit minus coⁿtra: n^ol co-
gnoscit magis coⁿtra: si illud minus coⁿtra n^o fuerit o^obm
adequat^o p^onti cognoscitur: ita q^{uod} p^onti cognoscit co-
lor q^{uod} iste color: et p^onti cognoscit albedo q^{uod} h^{uic} albe-
do: et p^onti color q^{uod} alb^o. v^ol q^{uod} ista p^onti a^onti n^o e^o
ratio: s^oz n^o et sic dico de s^onti: ita dico d^o intellect^o quo
ad p^onti a^onti a^onti simpliciter catam ab o^obo: q^{uod} ex quo
illa dep^odet a sensu: o^o p^onti p^onti intelligit cognoscere v^ole
q^{uod} singulare: et magis v^ole q^{uod} min^o: s^oz h^{uic} notitia e^o p^onti
et indistincta: loquedo ar^o d^o notitia elicta ab intellectu
aliqui magis v^ole p^onti intelligit minus v^ol: et suo sin-
gulari: aliqui aut^o coⁿtra ut dicit^o est in 3° notabili. Et i^o
aliqui cognoscit equu^o n^o cognoscendo aliquid v^olbus
i^o. distincte: aliqui aut^o n^o p^onti cognosci quin cognoscit
tur superiora illius et v^ol o^ora: nec est uer^o q^{uod} inter equum
et a^onti sit aliq^{uod} genus subalternu^o: q^{uod} t^o h^{uic} h^{uic} diffinitio
hois a^onti r^oale e^o i^o coⁿpleta: cu^o diffinitio semp^o dari d^o
beat p^onti genus p^onti quu^o et p^onti illi^o generis: vt
colligit de m^ote philosophi 2° posteriori p^onti: ita nullus
possit dare diffinitione p^onti h^{uic} hois: q^{uod} nullus p^o
assignare tale genus p^onti quu^o s^ont ergo inter colo-
re et albedine vel nigredine n^o dat gen^o m^one: ita nec
inter animal et hominem est possibile genus medium
cum nullum signandum sit p^onti dicabile in quid.

Contra

hanc responsionem pro opinio-
ne Burley et Bridani et omnium
aliorum tenentium communiter infra animal alia ge-
nera collocari multipliciter arguit et primo auctorita-
te Porphyrii ponentis a^onti rationale genus. i. a^onti p^onti
s^obe. 2°. act^o Arist. 2° posteriori p^onti ponentis gressibile:
volatile: et aquaticu^o: esse genera p^onti s^obe: quibus a^onti
inest suis sp^os: coⁿtra aut^o quodlibet illorum mi-
noris e^o coⁿtra et a^onti. ¶ Tercio sic. O^ora adueniens
generi coⁿstituit sp^os: p^onti Porphyrii: igitur sicut r^ona-
le adueniens a^onti coⁿstituit sp^os: ita irrationale adue-
nient eod^o coⁿstituit sp^os: sed n^o sp^os: sp^os: illu^o: q^{uod} a^onti
irrationale verificat de multis sp^os: igit^o coⁿstituit sp^os:
subalterna: et p^onti gen^o. ¶ Quarto Magis coⁿuenit
h^o et s^ontia: q^{uod} h^o et canis: igit^o r^one alicui^o p^onti: s^oz
omnis coⁿuenientia fundat^o in vniuersitate vt colligit a p^onti

Philosophicorum.

quinto metha: igitur est dare aliquod vnum in quo
conueniunt hō et symia in quo nō conueniunt canis illud aut
vnu in plus se h3 q species specialissima: q2 conueniunt
hōi et symie: et in minus q aial: q2 nō conueniunt cani nec
equo: et istud est arg^m positum qd mouit illos oppo
nari gen^m mediū iter hoies et aial. ¶ Ad p^m d^r q Por
phiri⁹ i hoc nō tenet: posuit. n. more Platonicō p cor
pora celestia esse aialia rationalia: quod est falsum.

¶ Ad 2^m d^r q Ari. solū exēplariter loquitur et nō fm
veritate: exēpla enim inquit ipse in libro elencorum
ponimus: non quod ita sint: sed vt sentiant addiscen
tes: volatile ergo: aquaticū: et gressibile nō sunt i pūto
sbeniti fm sa mo sitate: aut p acci⁹ cū pnotet extrinseca
s. aer: aqua: et terra: sed sunt p se in pūto qualitas cō
notata organizationē et si^m. ¶ Ad 3^m d^r q quod dif
ferentia adueniens generi pstinuit spēm si genus diuidi
tur ambab⁹ differentijs diuisibilibus vel ambabus
indiuisibilibus. Si aut diuiditur duab⁹ differentijs
quarū vna est diuisibilis et alia indiuisibilis: illud nō
oz: qm sola indiuisibilis pstinuit spēm: iō rōnale cū sit
dria indiuisibilis tū hōi cōueniens p pōprie constituit
spēm: et nō irrōnale: et pñ aial rōale est diffinitio alicui
us: et nō aial irrōnale: nisi forte diceret q bztum
vel bestia est spēs illi⁹ diffinitio: sed hoc nō: qz illi
nō sunt p se in pūto sberōne pnotatiois extrinsece: cō
notat enim bztū immūditia et bestia deaustationem
vt p ex ethimologia vocabulo: et lz ad interroga
tionē factā p quid est hoc: cōueniēt tū aial irrōnale:
nō tū aial irrōnale est diffinitio intelligēdo cōpleta et
pfecta: sed est tū ps diffini. iōis: mō p parte diffinitio
nis includentē genus bñ cōingit rōdare ad interroga
tionē factā p quid. ¶ Ad quartū d^r q ex illo sūda
mēto pbat ut spēm spālissimā hñe spēm infra se: quia
Soz. et Pla. magi cōueniūt q Soz. et Lice. seu Berta:
igitur idē alicuius cōueniētē fundare in aliquo vno
qd quidē vte spēs ad Soz. et Plato. minoris cōita
tis q sit hō. Itē dato i⁹ fundamento sequit q plura
sūt genera q spēs: pbat et pono qd sub genere aialis
nō sunt nisi quattuor spēs. s. hō: symia: canis: et equus: et
p3 fm ista opintonē et fundamentū rationis q semper
duab⁹ spēs cōpetit p pūti gen^m. Sed qtuor vnitates
faciūt sex pbinations vt liquet. Igit qtuor spēs cō
petit sex genera subalterna imediata qd ē absurdū.

Dicendum. do q hō et symia magi
pueniūt q homo et canis ratione alicuius puenientie
fundate in vno: nullum tamen est illud vnu. in quo
ambo cōueniūt: preter gen^m aialis: vñ due albedines
sunt similes ratione alicuius similitudinis fundate in
aliquo vno: illud tamē vnu nō dicitur de ambabus
albedinibus: qz ille due albedines sunt similes: non
tū vna similitudine: sed duabus fundatis in ambab⁹
albedinibus. Ita hō et symia cōueniūt: nō tū vna cō
uenientia sed duabus: qm vna fundat i hōie et alia i si
mia: iō nō sequit q sit aliquod vnu in quo illa duo
adequate cōueniūt: ex quo nō cōueniūt: tū vna cōue
nientia: sicut igit spēs humana bz latitudinem in qua
oia indiuidua istius spēs cōueniūt: et disconueniunt:
aliqua magis et aliqua minus seipsi tū: et nō p ali
quod 3^m. ita genus aialis habet latitudinē cōuenien
tie et disconuenientie in qua sunt oēs spēs aialis cōue
nientes et disconuenientes inuicē: et nō p aliquod 3^m. di
stinctū a generi. Ex p dicit sequitur q ista p^m nō valet
bomo et canis magis differūt q hō et symia: sed hō et
symia differunt spē: igitur hō et canis differunt plus q

spē: sic nō sedē. Soz. et Berta magis differūt q Soz
tes et Pla. Sed Soztes et Plato differūt numero: igit
tur sortēs et berta differunt plus q numero: sicut enim
sub eadē specie aliq magis differūt et aliqua minus
semper tamē numeraliter: ita sub eodem genere aliq
species magis differunt et aliq minus specificē tū
nō excedo latitudines generis quare et.

Tex. p.
Autem quini.

Sustinent

Tertio arguit pbs ad quar
tam p^m ne pparando totum
diffinibile ad partes suas et
arguit sic. Diffinitum p^m a
nob cognoscit q sua diffi
et diffinitū est qd dā totum:
igitur cognitio naturalis p
cedit a toto ad ptes: patet psequētia: q2 partes diffi
nitionis sunt partes diffinitū: nam aial et rōnale sunt
indifferenter ptes hois et sue diffinitiois. b⁹ vero est
clara: nā ex quo oē diffini bz ptes: o3 q illud sit q dā
totū: sed a⁹ pba fōmā circulus est diffinitū et sua dis
finitio est figura a cuius centro ad circumferentiā oēs
linee ducte sunt equales: sed nobis notior est circulus
q figura a cuius centro ad circumferentiā oēs linee du
cte sunt equales: igitur et c. Prima ps antiū est maib.
et 2^a est ma⁹ ad experientia: qm si dicitur puero quere
equū vel circuli ipse intelligit et querit equū vel circuli
lū. Si autem d^r quere aial inuibile aut figuram a cui
us cēro ad circumferentiā oēs linee sunt egles: ille neq
intelligit neq querit le. li. (Sustinent aut idem quo
dāmodo et noia ad rōz: totū enim quoddā et diffini
tū circulus: est aut diffinitio ipsius diuidēs in singu
la) pstrue sic. aut p sed et noia diffinibilia ad rōnē dis
finitū sustinent idē quoddā. i. quasi se hñt eodem
modo: enim: p qz circulus est quoddā totū et diffini
tū. aut p sed diffinitio ipsius circuli est diuidēs in sin
gula. s. in genus et dria. i. diffinitio circuli diuidit ipz
in singulas partes eius: ideo cognitio circuli est cōsa
fa: et sue diffinitiois cognitio est distincta: qz distincte
exprimit partes circuli.

Notandum

primo fm commenta
to q Aristot. dixit (quo quomodo) quoniam illa que
significat noia. s. noia spēs affimilatur vli in qm cō
tinet cās de quib⁹ pstinuit spēs: et differunt ab eo in
hoc q vlt pñet spēs: vniuersale igitur est aliq vni
uersum spēs: illud aut q significat noia est aliq vni
uersum diuisum in cās: ex quibus cōstituit spēs: pñe
rator p vlt intelligit genus: et p spēm seu p nomē spēs
intelligit spēm spālissimā: qm ipsa est que p pōprie diffi
nitur vt colligit a pbs septimo methaphisice: pueniūt
q et differūt spēs et vlt: pueniunt quidē qz vt unq bz
cās ex quib⁹ pponit: et ex hoc quodlibet istoz ē qd
dā totū prius nobis notū q sue ptes: differūt autē qz
vlt pñet spēs: spēs aut nō pñet spēs: sed indiuidua.
Ex vltima parte istius pñeti manifestū est pñetato
re velle genera et spēs esse ex nā rei preter oēs opatio
nē intellectus: inquit enim illud q significat noia est
aliq vniuersum diuisum in cās ex quibus pstinuit
spēs: cōstat aut q significatū noia est extra aiam et il
lud fm pñetato ē est diuisum in cās ex quib⁹ cōpo
nit spēs. s. in genus et dria: que dicit ē cause et ptes
spēs vt apparet in pñeto sequēte. ¶ 2°. notādū ē qz cō
mentato ē eodē pñeto q sunt tres modi ppositionis
s. ppositio spēs ex suis causis: et ppositio gnis ex sui

Liber primus.

speciebus: et utraque istarum compositionum est notio apud intellectum quod partes. Tertia autem est compositio individui ex suis partibus. s. que sunt secundum qualitates: et illa compositio est notio apud sensum quod partes. Dicitur est. n. supra quod intellectus habet duplicem processum. s. resolutionis qui est per abstractionem coloris a materia: et processum compositionis qui est per divisionem generis et constitutionem diffinitionis: in primo processu intellectus intelligit genera et species absolute non intelligendo pres illorum: in secundo vero processu intelligit pres illorum: s. primus processus procedit in mente secundum processum. s. quod quilibet illarum compositionum est notio apud intellectum: quod pres eius: s. tertia compositio est notio apud sensum quod partes eius: quod individui: ut dicitur est per cognoscit quod partes eius per sensum: non loquendo de partibus generalibus que sunt compositae ex parte materie: et ex parte forme: quod ille simul cognoscit cum individuo totali: s. de partibus generalibus que sunt materia forma. Ideo dicitur ex partibus que sunt secundum qualitates: tales enim pres posterior cognoscitur a sensu.

Contra compositum ex genere et materia: quod species non compositum ex genere et materia: quod diffinitio est illa que compositum ex genere et materia per Aristotelem et Porphyrium. Secundo arguitur quod genus non compositum ex suis speciebus: quod tunc de nulla illarum predicaretur: cum totum predicet de parte sua: et sic quilibet esset falsus hoc est aial: equus est aial. Tercio arguitur quod compositum generis: vel species est nota apud sensum: quod dicitur supra per hoc quod vult est notus secundum sensum: et de aia quod color est per omnem visum: et per seodo post. quod sensus est visus: sentire autem singularis. Quarta arguitur quod compositio individui non est notio apud sensum quod partes: quod pres generaliter: quod sensus per seodo fundant in per materia in eodem instanti in quo illa cognoscunt cognoscit materia: si autem dicitur quod illa cognoscit per accidens: et dicitur materia est intelligendum de cognitione per se stare non potest: quod materia a sensu per se non potest cognoscit: s. in ab intellectu. Ad per seodo quod genus et materia sunt pres tamen diffinitionis per species: non eodem modo sunt. n. pres species ex natura rei per operationem intellectus: s. non sunt pres diffinitionis nisi per operationem intellectus: ita quod illa que sunt diffinitio. s. genus et materia: sunt ex natura rei: s. o. opere intellectus: s. illa non sunt diffinitiones: neque ex illis componitur diffinitio nisi per operationem intellectus: vni materia forma sunt pres lapidis et pres visus vel intellectus: sunt quidem pres lapidis absque operatione aie: s. non sunt pres visus vel intellectus nisi ex operatione aie: s. sicut. n. visum vel intellectus dicitur duo vni. s. male quod est lapis: aut lignum: aut aliquod tale nullo modo dependens ab aia: et vni forma male quod est visus vel intellectus necessario dependens ab aia: ita diffinitio et diffinitio dicitur duo vni male quod est hoc aial rationale: nullo modo dependens ex operatione aie: et vni formale quod est notificare: vel notificare necessario dependens ab aia: illud. n. quod est diffinitio non notificat nec illud quod est diffinitio notificat nisi per aia: huc modum loquendi habet per philosophum: dicitur. n. non dependere ab aia secundum suum esse male: quod est durare: s. successione per prius et posterius: s. bene secundum suum esse formale quod est in mente numerare: nihil. n. numerat: nec aliquid numerat nisi comcurrat numeratio que est operatio aie. Et si arguitur sic. partes diffinitionis sunt pres species: et ergo species est diffinitio: sicut sequitur pres lapidis sunt pres visus et ergo visus est visus: et aliquid visum est lapis: dicitur quod non est similitudo quod hic non variat suppositionem: s. ibi arguitur a suppositione personali ad simplicem: sicut hic illud quod est species: est individui: s. individui est species: aia est predicatio idem

et per se formalis significat quod individui sub ratione individui est species: ita illa species est diffinitio significat quod species sub ratione species est diffinitio: quod impossibile est: quod species secundum quod habet diffinitio et non diffinitio. Tercio arguitur quod pres diffinitionis sit per species: non tamen est quilibet per species: est per diffinitionis: quod secundum mentem hic species habet partes per species et secundum imaginationem: modo habet partes secundum imaginationem: sunt pres diffinitionis: non tamen partes secundum species: vbi. n. materia forma sunt pres hois secundum species: aial vero et rationale per imaginationem: s. ita autem materia forma non sunt partes diffinitionis hois dare per genus et materia: s. b. aial et rationale. Ad 2m dicitur Burleus quod duplex est compositio. s. actualis qua totum continet suas partes copulative: quod est compositio per se: s. sic non compositum genus ex suis speciebus: alia est compositio potentialis qua totum continet suas partes diffinitive: quod est generis: s. sicut totum predicat de sua parte. Ista ratio est dubia. propter compositionem species ex genere et materia: quod non videtur compositio actualis: quod tunc nec genus: nec materia predicarent de specie: nec potentialis: quod secundum eum: sicut pres individui: ita species sunt pres reales et essentialis: ex quo. n. species essentialis compositum ex genere et materia: ita videtur esse compositio actualis sic sunt res ex materia et forma. Preterea videtur quod compositio generis ex suis speciebus sit compositio actualis et copulativa cum predicet vlt copulativae ex suis speciebus: et quod hoc componatur potentialiter ex forte et brunello: ex quo predicat de illis diffinitive: et talis modus predicandi copulativae vlt diffinitive non apparet manifestare compositiones generis ex suis speciebus. Dicendum igitur aliter quod duplex est compositio. s. realis et rationalis: compositio realis est illa que pres realiter differunt inter se et a toto: ut compositio sortis vel ligni: s. sic totum de n. eius pres predicat: compositio rationalis est illa que pres realiter inter se non differunt vel a toto: ut compositio species ex genere et materia: vel generis ex suis speciebus. Partes species non differunt realiter inter se nec a toto: quod de se predicant: pres vero generis: et si differunt realiter inter se non a toto: ideo totum predicat de illis partibus. Ista diffinitione inuitur: h. vocas materia forma pres per species et genus et materia pres secundum imaginationem. Ad tertium dicitur concludendo quod compositio generis et species est nota apud sensum: ut ro demonstravit: s. intentio per se est quod compositio generis et species sumpta secundum forma et secundum per se: compositio generis et species: sunt nota apud intellectum: et non apud sensum: intellectus. n. habet conceptum specificum hois per quod concipit hoies: ut hoc absque additione singulari: et habet conceptum genericum alius per quod concipit aial abstracte absque additione singulari et specificam: sensus vero nullum habet conceptum specificum vel genericum: s. in individuum: neque abstracte cognoscit: s. materialiter cum additione: materialibus et signatis: ut hic et nunc: cum tamen magnitudie et finis. Ad 4m videtur quod si materia et forma non per se cognoscuntur ab aliquo sensu exteriori: tamen per se cognoscuntur ab aliquo sensu interiori: et si non ab aliquo sensu interiori: bene tamen ab aliquo sensu interiori hois. s. a cogitativa que cognoscit intentiones omnium predicamentorum in se: et de aia: h. n. vni cum sit ratione discursus cognoscit subam et accidentis: materia et forma: sub propriis conceptibus: s. in individualiter et per se per hoc per quod sensus prius cognoscit per se loquendo individuum quod pres est generaliter: vero istam 4m dicitur: Primum dubium est compositio metatoris queritis ad per mixtum Aristotelem intelligat in prima ratione quare conclusionis vni singulare vel species: non singulare nec individuum: quod tale non est primum in seia demonstrativa: non eius species: quod tunc in

Ter. 2.
n. quinta.

de c. 1.
h. 1. p. m.
s. 1. s. 2.

compositio duplex

ite d. g. m.

Philosophicorum

bacteria rōne nūllū noui diceret: cū spēs sit diffinibilia per partes postērius notas nobis q̄ diffinitum. **¶** Rūdet q̄ vtroq; mō pōt intelligi vtrā indūim q̄ spēs: vī. q̄ īdūidūū l3 nō sū pzin^m i scia ē tñ pzin^m īquīstīōis vīs qd̄ est pzin^m scie: vñ pbs in pbe me thā² r² pōste. vī. q̄ ex sensu gnātur memoria r ex memoria expūmētū: r ex expūmēto vīe qd̄ ē pzin^m artis r scie: ex sensatōe n. multo p̄ īdūidūū p̄ r collatōe eorūdem p memoria intellectus inducit hoc vīa: oīs ignis est calidus: oē reū arbaz est purgatiū coles re: q̄ sunt pzin^m artis r scie: q̄ intellectū hīs vīs vñ² dīscū² venat cām taliū passionū: qua habita sūlo² de mōstrat gnādo sciam vel artē. **¶** Itēz dicit q̄ si p mixtū īte: spēs pbs aliqd̄ noui dicit: q̄ in pzi^m ratiōne cōpauit spēm ad ptes fm fidē: r ītūa ad ptes fm īmagināōnē. Cū spēs h3 duplices ptes. s. reales r rōnis: partes reales sunt ptes remōte reale distīcte s. mā r forma: aut ptes q̄ritatiue vel ītegrales: r īte dīcūt partes h3 fidē: partes rōnis sunt ptes p̄pīnque sola rōne distīcte vt genus r oria: que sunt vna r ea dez res: s3 plura fm rōnez: q̄ alia est rō generis: r alia est rō orietū genus p̄dīcet ī quid r oria ī quale fm Por. nō ītū sunt partes īntētiōales: q̄ sunt ex aīam. absq; ope intellectus: sed dīcūt ptes fm īmagināōnē q̄ nō cōstitūit diffinīōnē nīsi ex ope intellectū: neq; eaz apparet distīctū īuicē r a specie nīsi p intellectus cū opatiōne sepe p̄ ītū. de aīa vocat īmagināōez.

Secundum

du^m apparet q̄ pbs p̄dīcat subīp̄s: q̄ ītū rōne ponit q̄ magis vīe pzi^m a nobis cognoscit q̄ mīn² vīe r hīc dīcūt q̄ pzius cognoscit distīctū q̄ ptes distōnis: modo genus est pars diffinīōnis r cōius q̄ distīctū. **¶** Dicendū fm Por. ītū vībū r cōm h3 p̄m 4°. p̄bicoz q̄ gen² est totū spēi r pars spēi: īq̄nū est totū: sic pzius cognoscit q̄ spēs: r īq̄nū ps postēri² cognoscit: Arist. aut ītū scda ratiōne sūmptū genus: vt totū respectū spēi: r ītū bac 3° vt ps eius: ideo nulla est p̄dīctio ītū. p̄cellū. n. q̄ est pzius cognoscit spēs q̄ genus: ītū quo p̄cellū species se h3: vt totū: r gen² vt ps: cū talis sit p̄cellū resolutōr effectus ī cām: ītū quo p̄cellū gen² est ps cēntialis spēi. ītū p̄cellū aut p̄pter quid pzi^m cognoscit genus q̄ spēs: q̄ ille est p̄cellū cōpōsitiū quo diuidit gen² ītū dīas cēntiales: cōstitūedo distīctōes r partes subīectiūas q̄ sunt species ideo ītū tali p̄cellū genus se habet vt totū.

Tertium

du^m videt q̄ diffinītiū nō pzius q̄ diffinītiū cognoscit: q̄ distīctū r diffinītiū: sunt vñ r īdem. Nā īdem est homo r aīal rōnale. Similit̄ ponit Arist. ītū topias q̄ diffinītiū dīcūt causa īnotescēdi: r ītū p̄bicoz postēri² q̄ de subīecto opoz cognoscere qd̄ est: q̄ pzius cognoscit diffinītiū q̄ diffinītiū. **¶** Rūdet q̄ l3 diffinītiū r diffinītiū īmportēt īdē: nō ītū eodem modo: q̄ distīctū distīctū: r diffinītiū cōfūse: distīctū n. significat homīnē animal ratiōnale q̄ homo. **¶** Itēz diffinītiū dat causa īnotescēdi ītū cognitiōne distīctā r p̄cellū p̄pter quid: s3 cognitiōne cōfūsa r p̄cellū quia: distīctū ītū dat ītelligere diffinītiōnē: cum vero aī pbs q̄ de subīecto opozet p̄cognoscere quid ē: vīco q̄ loquebat de diffinītiōne expūmēre qd̄ nōis: r nō quid rei. que postērius suo diffinīto cognoscitur.

Quartum

du^m vñ diffinītiū vel diffinītiū cognoscatur per sensū r arguit qd̄ nō: q̄ distīctū est cōceptus vīs: vī. p̄bicoz

qd̄ ē nomē r p̄sequēter diffinītiū est ex p̄ceptib² vñi uerfalib²: modo nullus cōceptus vñi uerfalīs cognoscit p̄ sensum. **¶** Dicendū q̄ diffinītiū r diffinītiū fm sūū esse materiale cognoscit p̄ sensum: s3 nō fm sūū ēē formale: cognoscit. n. sensus homīnē r animal rōnale seu albedīnē r dīsgregatiū vīsū: nō tñ ī cō: qd̄ aliqd̄ illoz sit diffinītiū vel diffinītiū: cū h3 p̄tīnēat ītū ad intellectū: ex quib² sequit̄ qd̄ nō ītū cōceptus vīs mē talis dīcūt diffinītiū: vel diffinītiū: s3 solum ītū rōne sūgnī: diffinītiū. n. ille cōceptus homo r sūū significatū: r h3 oratio aīal rōnale est diffinītiū: r etiā significatū eius ad Arist. vero vocantē diffinītiū nomē dīcūt q̄ tā cōceptus q̄ significatū ei² vocat nomē: cōceptus qd̄m: q̄ nōiat: significatū vero: q̄ nōiat: sicut antīq̄ īndīdīcēt ter tam rē q̄ cōceptū dīcēt īntētiōnē: rem vero: q̄ ītū ipsaz tendit intellectū: cōceptū vero: q̄ p̄ ipsū intellectus tendit ītū oīm: cōceptū vocat ītū īntētiōnem formale: rem vero īntētiōnē obīectale: nomē q̄ sūmptū p̄ īntētiōne formale nō cognoscit nīsi ab intellectu: sūmptū vero p̄o īntētiōne obīectiua cognoscit a sensu: s3 qualīcūq; sūmptū ipsū pzius a nobis p̄cipit q̄ sūa diffinītiū expūmēs quid rei. **¶** Et pueri pziūm 4° arguit pbs ad quartā p̄clūsiōnē p̄ncīpālī cōparatōnī p̄plexū ad p̄tē cōplexā: r est aī^m a signo: qm̄ pueri pzi^m cognoscit aliqd̄ ēē p̄rem sūū: q̄ hūc ēē p̄tes sūū s3 aliqd̄ ēē patrē sūū est totū: r hūc ēē patrē sūū est pars: q̄ cognitiō nālīs p̄cedit a toto ad ptes: p̄z 3° cū mīnorī: q̄ sūbō vel pat̄ est totū respectū vītūis homīnis: vel ītū p̄tīa hōīem esse: vel p̄rem ēē est totū respectū illī: hūc hōīem ēē ītū patrē esse: q̄ sūc sequit̄ ītū hōīem ēē: vel ītū p̄tīa hōīem esse: vel pat̄ est: r nō ēē ītū sequit̄ hūc hōīem: vel hūc patrē esse est vēz: q̄ ītū hōīem vel patrē esse ē vēz: r nō ēē ītū maior vero ē nōiat ad expūmētiā: nā pueri pziūm vocāt oēs hōīes patres r oēs feminas m̄res: vīde vñ ab alīo dīstīngūt hūc vocādo p̄rem sūū: r ītū dīcēdo m̄rem sūā. s. l. l. **¶** Et pueri pziūm appellāt oēs viros patres: r oēs feminas matres postēri² s̄t dēīnāt hōīz vñ quod q̄ sūc r nō illū vocādo patrē: r hāc: r nō illā dīcēdo matrē. **¶** Ex hīs q̄ pōt sic argui. Cognitiō nālīs: autīncīpit a cōpōsīto nālī: aut a cōpōsīto vīa: aut a cōpōsīto diffinībīlī: aut a cōpōsīto p̄plexo significābīlī: r tērmīnat ad cās alicūīstoz: s3 quodlibet īstoz ē quod dā totū: r cāe īstoz sunt ptes īstoz: q̄ cognitiō nālīs p̄cedit a toto ad ptes: r p̄tīer a magis p̄sulo ad mīnus p̄sulus: q̄ cōfūsus est totū q̄ ptes: sicut etiā īndīstīncītoz est nōtīa totū q̄ p̄tīuz: p̄z cū mīnorī īndūcīt: mīnor aut est supīus īnde p̄tēfacta. **¶** Notandū q̄ nō īntendūt pbs p̄bare ītū hoc p̄lo. p̄ncīpālī: q̄ ītū scīa nālī est. p̄cedēdūz a cōīozib² ad mīnus cōīa: cum hoc sit vīe oībus scīētijs: cū p̄batio maxīme p̄tīner ad logicū ītū. p̄cellū Arist. pziūm pōste. s3 voluit p̄bare q̄ scīa nālīs acq̄rīt ex cognitiōne p̄ncīpīoz r cāz rez nālīū r q̄ cognitiō p̄ncīpīoz r cāz rez nālīū: depēdet ex cognitiōne īstoz rez nālīū: vt patuit: per hoc collīgēdo fm cōmētatozē dīstīctā īnter scīas nāles r mathēmaticas: q̄ scīe mathē. p̄cedūt per sūa p̄zīn^m per se nōta: s̄o ībī nō sunt dēīnātōes effectū ad cās: ītū scīētijs aut nālīb² sūūt dēīnātōes: q̄ sūc p̄p qd̄ p̄p nēcessariā depēdētū cognitiōis cāe ex cognitiōne effectū ītū hoc etiā cōueniūt scīētijs dīuīne: q̄ nō acq̄rītū r cognitiōne effectū.

Circa

predicta occurrit duo dubia: p̄mū est vñ intellectū pziūm vīe q̄ īngulare cō

*De p̄bicoz
et oīs mōt. 2° not.*

ad dīcēdo p̄bicoz.

Ad dīcēdo.

*No īntellectū p̄zīn^m
nō ē ītū q̄ ītū q̄
s3 dīcūt.*

*ad p̄bicoz
māta dī
īngulare
mīnor q̄*

Liber primus.

No intell. given
etc. of 1819
13 Feb.

sed p[ro]
mata u
singula
nisi g

Secundum ^{du^m vrū prima no^a itel}
lectus sit notitia singula
ris vel vniuersalis: arguit q^d sit vltis rōnibus Egidij

In oppositu arguit. Dis so una p
ducens mediantē istro
piāto agit effectū siles illi infro: qz v̄e est qd̄ so ma
agēs ī intellectu mediantē fantasia: nāq̄ me^o infro
igitur spēs recepta ī intellectu qz esse illis fantasia: r
p̄nter singularis: r qz cum minor: maior vero p̄z
ducit: qm̄ forā subaltis ignis mediantē caliditate agit
caliditate: r forā subaltis agi me^o frigiditate: agit fr
giditatem r sic de alijs. ¶ Ad primū dicit concedo
qz singularē cognoscat ab intellectu r hūc circūferaz
r spalem: qz bis intelligit singularē. scia p̄mū p̄mū p
cessus r in fine sedī p̄cessus: nam p̄cessus qz incipit a
singulari r terminat a trascēdē: p̄cessus vero pp
quid incipit a trascēdē r terminat ad singularē: nō
intellect^o circūferaz r spali: cogitit finē: scilicet n. fpa incipit
ab aliq̄ pūcto r tēminat ad eūdē pūctū: nia itell^o cogiti
tū incipit a singlarī r tēminat ad finē: cū at qz itell^o
est vltz r sēsus singu^o: nō d̄z itell^o qz sēsus nō cogi
tēt nisi finē: qz vltus p̄cipit colozē ī cōtinec qz itell^o
nō itelligit nisi vltē: qz itell^o itell^o nullā sōfaret p̄posi
tione singu^o: nec ponit oriam inter vltē r singu^o: qz
vltē v̄e ponēs oriaz inter aliq̄ duō cogitit qd̄ d̄z illoz
r hūc: ¶ De aia. c. de senlu coiz qz sēsus singlaris: qz
nihil cognoscat nisi cū p̄duōe singlarī. ¶ Intellect^o autē
vltus qz cogitit vltā ab aliq̄ pūcto ī d̄mū d̄mū: v̄e p̄mū
ia in p̄cessu r elocūto qz cō p̄postro. ¶ Ad 3° d̄z qz
allq̄ p̄nter itelligit qz p̄mū obm̄ itell^o: scilicet p̄mū p̄mū p̄
ctūis: r sic d̄z est p̄mū obm̄ itell^o: p̄mū p̄mū p̄
ctūis: r sic ens ē obm̄ obm̄ itell^o: p̄mū p̄mū p̄
r sic v̄e ē p̄mū obm̄ itell^o: qz p̄mū mouet r p̄mū qz
singū: cū vltē itelligit de se r ī actu: singū at p̄mū
r in potētia: ambo autē cognoscat ī cō d̄z itā: deide
allq̄ d̄z p̄mū obm̄ itell^o cū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū
nis: r sic p̄mū obm̄ itell^o est singlarē cū ip̄suz
p̄mū recipiat in intellectu. ¶ Ad 3° dico qz inter sin
gularē r itell^o cūm est p̄pō nō obstat qz sit cor
ruptibile r materiale: qz d̄z d̄z qz ip̄suz est p̄mū
obm̄ p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū
p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū p̄mū
r abstracū: p̄mū itā singlarē h̄re p̄mū p̄mū ad ī
tellectū p̄mū qz cūm in vltis ad īmū d̄z itell^o.
¶ Ad 4° negat qz nō ponit itell^o agēs v̄e p̄mū

In oppositu arguit. Dis so una p
ducens mediantē istro
piāto agit effectū siles illi infro: qz v̄e est qd̄ so ma
agēs ī intellectu mediantē fantasia: nāq̄ me^o infro
igitur spēs recepta ī intellectu qz esse illis fantasia: r
p̄nter singularis: r qz cum minor: maior vero p̄z
ducit: qm̄ forā subaltis ignis mediantē caliditate agit
caliditate: r forā subaltis agi me^o frigiditate: agit fr
giditatem r sic de alijs. ¶ Ad primū dicit concedo
qz singularē cognoscat ab intellectu r hūc circūferaz
r spalem: qz bis intelligit singularē. scia p̄mū p̄mi p
cessus r in fine sedī p̄cessus: nam p̄cessus qz incipit a
singulari r terminat a trascēdē: p̄cessus vero pp
quid incipit a trascēdē r terminat ad singularē: nō
intellect^o circūferaz r spali: cōgitit finē: scilicet n. fpa incipit
ab aliq̄ pūcto r tēminat ad eūdē pūctū: nia itell^o cōgni
tio incipit a singlari r tēminat ad finē: cū at qz itell^o
est vltz r sēsus singu^o: nō d̄z itell^o qz sēsus nō cōg
scit nisi finē: qz vltus p̄cipit colozē ī cōtinec qz itell^o
nō itelligit nisi vltē: qz itell^o nullū sōlatē p̄posi
tiōē itelligit^o: nec ponit oriam inter vltē r singu^o: qz
vltē v̄e pōnēs oriaz inter aliq̄ duō cōgitit qd̄ d̄z illoz
p̄ Aris^o. ¶ De aia. c. de sensu cōiz qz sēsus singlaris: qz
nihil cognoscat nisi cū p̄duōtē singlarī. ¶ Intellect^o autē
vltz qz cōgitit vltā ab aliq̄ pūcto ī d̄mūatū: v̄i p̄mitte
ia in p̄cessu r elocūto qz cō p̄postro. ¶ Ad 3° d̄ qz
allq̄ p̄nter itelligit cō p̄mū obm̄ itell^o r. scilicet p̄mitate p̄le
ctūis: r sic d̄ est p̄mū obm̄ itell^o: p̄mitate adēq̄
tiōis: r sic ens ē obm̄ obm̄ itell^o: p̄mitate motūis
r sic vltē ē p̄mū obm̄ itell^o: qz p̄mū mouet r p̄ncip^o qz
singū: cū vltē itelligit de se r ī actu: singū at p̄ accūs
r in potētia: ambo autē cognoscat ī cō d̄ sitā: deicē
allq̄ d̄icit p̄mū obm̄ itell^o cū p̄mitate p̄mitate recepti
ōis: r sic p̄mū obm̄ itell^o est singularē cū ip̄suz
p̄mo recipiat in intellectu. ¶ Ad 3° dico qz inter sin
gularē r itell^o cūm est p̄pōit nō obstatē qz sit cor
ruptibile r materiale: qz d̄icit qz cū ip̄suz est p̄mū
obm̄ p̄mitate adēq̄tiōis nēqz motūis: s̄z vltē
p̄mū p̄mitate motūis: qd̄ etiā est incorruptibile
r abstractū: p̄o itāto singularē h̄re p̄pōitiōē ad ī
tellectū p̄o qz d̄icit cūm sit vltis ad īmūatū itell^o.
¶ Ad 4° negat^o qz nō pōnit itell^o agēs v̄i p̄mū

Physicorum

ma notitia abstrahat a pōitionibus singularib⁹ s⁹ in
sequentes reptas i pcessu resolutorio cum abstrahit
cōceptū vnuerſalē a pceptu singulari: magis vlem
a minus vnuerſa: vt ſuper⁹ dictū est quare rē.

Tex.
6.co.

Necesse est autē vnū
eſſe pzin^m. Compleo plo.
Arist. determinatur de reb⁹
nālib⁹ hunc lib. i. p bicoz
diuidit i. s. libzoz qtoz pzi
mus determinat de pzi pps
i. m. forā r pziuarce. Scd⁹
de cāis māli r ſotali efficiē

te r finali ibi: eoz q ſūt qdā ſūt a nā. Tercio paffio
nib⁹ intrilecis corporis mobilis q ſunt mo⁹ r infini
tū ibi: (qm aut natura). Quartus de paffioib⁹ extrin
ſecis ei⁹ dē. ſ. de loco r tpe ibi. (Sic aut neceſſe eſt).
Quintus de pñis ſubiectionis motus pñderas de
vnitate diuerſitate r pziuaritate motuū ibi (transmu
taſ aut). Sextus de pñibus integralib⁹ motus diſpu
tas de pñitate pñibitate mo⁹ ibi. (Si aut eſt cōi
nūū). Septim⁹ de cōpātiōe motuū iūice r ad motore
ibi. (Omne qd nouet). Octauus vero determinat de
ſinitate r iſinitate mo⁹ fm durationē ibi (vtrū autē
factus ſit aliqui mo⁹). T pzin^m liber diuidit i duos
tractat⁹: in pmo reprobant opinioēs errantiū circa
pzin^m rez naturaliz. In 2. ponit veritas ſubſtēda
circa illa pzin^m bi (oēs igit pzi: ta). Primus tractat⁹
diuidit in duas ptes pñcipales: in pzi^m reprobantur
opinioēs nō nāliter loquētiū in ſcda opinioēs nālr
loquētiū ibi (ſicut aut pñia dicūt). Prima ps diuidi
tur in 4. capla in pzi^m oſtēdit nō eſſe diſputādū p pme
nidē r meliſſus ex pzi pps nālib⁹: in ſcdo qd eſſe diſpu
tādū ē eos ex pzi pps mebalib⁹ ibi: (ſz qm de nā).
In 3. reprobat quosdā alios ptem pziām ſuſtinentes
ibi (pñbati ſunt aut). In 4. reſpōdet ad rōnes pme
nidis r meliſſi ibi (et ex qbus deſant). Pzumum
capla diuidit in duas ptes: in pzi^m ponit duelluppo
ſitiōes: in ſcda vero exequit pñs de intēio ibi (id qdē
igit). Pzi^m igit ſuppoſitio eſt iſta q de nūero pñci
pioz nālib⁹: ſolū qōnes. s. pñ ſieri: pziā qō vtrū iſt
eſt vnū pzin^m aut plura. T Scda qō dato q iſt ſit
vnū pzin^m: vtrū illud ſit imobile ſicut dixerunt pme
nides r meliſſus: aut mobile ſic dixerūt nālr loquē
tes: quoz qdā dixerūt illd eē aqua: aliq aerē: aliq ignē.
Tercia qō dato q pzin^m ſunt pla: vtrū ſint ſinita v
iſinita. T Quarta qō ſi pzin^m ſūt ſinita vtrū ſint duo
vel tria vel 4. r ſic pñter fm aliquē numerū ſinitū.
T Quinta qō ſi pzin^m ſunt iſinita: aut ſunt ei⁹ dē ge
neris: oria vero fm ſpēm r ſi^m iūz opinioē Demo
criti ponētis aib⁹ indiuiſibiles iſinitos eē pzin^m rez
pñmetēs in gnē r differētes in ſpē r figura: qm quof
daz aib⁹ poſuit figure ſpice: r quosdaz qdrate: r ſic
de alijs figuris: poſuit et eos diſſere ſpē: quosdam. ſ.
frigidos r quosdā calidos: quosdā leues r quosdaz
grauēs: aut iūz opinioē Anax. ponētis pzin^m iſfinita
ei⁹ dē ſpē ſolo nūero oria: quo aut ad diuerſitatez
ſpecificā illa dixit eē ſinita r pziā: poſuit. n. iſfinitas por
tiones carnis ei⁹ dē ſpē eſſe pzin^m: ſilr iſfinitas por
tiones ſanguinis: in dixit carnē r ſanguinē eſſe diuer
ſarū ſpēz r in ſe bēc aliquā pziatē i qñtib⁹ pñmis.
Le. li. (Necelle igit e vnū eē pzin^m rez nālib⁹ aut plura:
iſta e prima qō ad quā ſeqē ſcda: r ſi vnū tñ e pzin^m:
aut imobile e illud: ſic dicunt pñtēdes r meliſſus: aut

mobile ſic pñti qui nāliter loquūt: quoz hī qdē aerē
dicētes eē ſunt tale pzin^m: aliū vtrō aqua aſſerūt eē pzi
mū pzin^m. Tercia qō ſi aut plura ſunt pzin^m aut ſini
ta: aut iſfinita. Quarta qō r ſi ſinita plura aut vno: o3
iſta eē aut duo: aut tria: aut 4. r aut ſcōz aliqē aliū. nu
merū ſinitū. Quinta qō r ſi iſfinita ſūt pzin^m: aut ſic ſic
dic Democrit⁹ genus vnū. i. oia eſſe ei⁹ dē generis. ſ. q
ad indiuiſibilitatē: ſi^m at ſpē oria. i. ſz diuerſaz figuraz
r diuerſaz ſpēz: aut ſupple ſic dic Anax. ponēs iſfina
ta ei⁹ dē ſpē: ſinita vero diuerſaz ſpēz r pziā: nā pzi
cipia calida r frigida dixit eē diuerſarū ſpēz.

Motandum p^m ſz co^m p^m 6. q pme
nides r meliſſus nō di
xerūt pzin^m vnū eē imobile: ſz ens eſſe vnū imobile:
qm pzin^m bz in ſe 2. ipm pzin^m r illd cui eſt pzin^m: vñ
pñmetēs r meliſſus ponētis tñ vnū ens eē nō po
tuerūt pōere pla eē pzin^m: neq vnū: qz ſi e pzin^m: e pzi
cipiat⁹: r pñter plura entia ſūt qd e p pñtione eoz.
T Et dicē eē nō naturalē loquētes qz negabāt mo
tū: ſz motū eē oio tā q pzin^m ſupponēdū a pbo nam
rali: r ſi dixit pñmetēs vt iſra patebit p pñm taraz r
ignē: aut calidū r frigidū eſſe pzin^m rez: r eſſe pziaria:
hoc non dixit niſi fm expiſtationē: qz fm veritatem
credidit tñ vnū eſſe: r illud eſſe imobile.

Secundo notādū fm co^m eodes p^m q
multitudo: aut erit rez ſz for
mā: aut fm qñtate: r has duas multitudines dixerūt
antiq de pzi pps r tacuit diſtinctionē mloz pzi ptiōz
in motū r quietē: nullus. n. dixit plura p tñ quietē
tia eſſe. T Prima ps comētū declarat nā rez: qdā ſūt
multa fm qñtate: r nō fm formā: vt duo lapides vel
duo ligna: ſilr. n. diuerſas qñtates r ſunt ei⁹ dē ſpē:
qdā aut ſunt multa ſz formā tñ vt due ſtelligētie: aut
albedo r dulcedo in lacte: due. n. ſtelligētie diſſerunt
ſpē r nulla hñt qñtate: ſz albedo r dulcedo lactis ha
bēt eadē qñtate r diſſerūt ſpē: quedaz aut ſunt multa
fm formā r fm qñtate: vt hō r equus q hñt formas
diuerſaz ſpēz: in diuerſis qñtate: has duas mult
tūdines dixerunt antiq de pñcipijs: nā pñmetēs r
meliſſus poſuerūt multitudinē fm qñtatem tñ: quia
oia dixerūt eē ei⁹ dē rōnis: diſſere aut tñ nūero: ſed
Democrit⁹ r Anax. poſuerūt multitudinē ſz formāz
qz pzin^m poſuerūt eē diuerſaz rōnuz: ſz nō eodes mō:
nā Democrit⁹ poſuit pzin^m iſfinita diuerſaz ſpēz:
Anax. aut tñ ſinita diuerſaz ſpēz: iſfinita at dixit eſſe
ſolo nūero oria: r hec oria aut multa eē ſz qñtate tñ.
T Scda ps comētū et declarat: qm qōnib⁹ nō iſtis nō
debit admiſceri iſta qō: ſi pzin^m ſunt plura: q mobilia
vel imobilia: ſic ſi tñ vnū eē pzin^m illud eſt mobile vel
imobile: qz ponētū vnitate pzi pps qdā dixerūt illud
eſſe mobile vt Dioge. ponēs aerē: r Eracit⁹ vaporēz:
qdā at imobile vt Parmēdel r Meliſſus: ſz ponētū
plaluate pzi ptiōz null⁹ dixit illa eē imobilia: rō oēs
ponētēs pluralitatē pzi ptiōz dixerūt illa eſſe pziā r
pñter inuicem alterabilia: igitur r mobilia quare rē.
(Sic aut querūt). Scda ſuppoſitio antiq pñles qōes
ſecerūt de enūb⁹ ſic de pñcipijs. Pzi^m qō vtrū tñ ſit
vnū ens: aut mltā. Scda qō ſi tñ vnū ens eē vtrū illd
ſit mobile vel imobile. Tercia qō ſi plura entia ſunt
vtrū ſūt ſinita v iſfinita. Quarta qō ſi ſinita ſunt entia
vtrū duo vel tria vel 4. r aut ſz aliū nūm ſinitū. Qui
ta qō ſi iſfinita ſūt entia: vtrū e ei⁹ dē ſpē vel diuerſaz.
Le. li. (Sic aut qñt antiq r q ſūt). i. entia (qñtes at
ſunt pzin^m) ex qb⁹. n. q ſūt. T entia (qñtes pzi^m hoc) vtrū

Tex.
10.8.

Tex.
7.co.

Libri primus.

in vno ens e an plura sint entia: r si multa vtru sint
finita vel infinita: igitur prin^m r elin. i. ens p silibus qd ni
bus querit vtru vnu: aut multa.

Notandum hoc noie ens: pzo hoc nomi
ne prin^m: eximur. n. prin^m entia: qz solimodo pcepe
runt male prin^m r no formale: quare no fecerut oriam
inter prin^m r ens. ¶ Voluerut q antiqui ens r prin^m
fuisse pueritit qd si sunt plura entia sunt plura prin^m
r ed: r si e tm vnu ens est tm vnu prin^m r ed: qz no p
ceperut prin^m materiale: s tm formale: qd dixerut esse
corpus r ens acur: antiq. n. ponetes tm vnu principiu
dixerut oia esse eiusde ronis: r piter tm vnu ens esse:
fm spem: eo mo quo dicit Por. qz picipans spe plu
res hoies sunt vn^m ho: ai igit prin^m male semp maeat
fm subam ponedo aqua e hmoi principiu: iux op
nionem Hippo r Thalio de qb^o facti pbs mentione in
prmo metha: dixerut oia que fut e spec^o r subaliu
aqua: generatione vocates alitauit: ex q noua suba
p eos no generabat: imo ide nmero subiectue esse bo
min^e r equu: sicut ide nmero subiectue est diuersa: p
guraz p arte: sicut q nos ponim^o hoien albu r bo
min^e nigr: esse eiusde spei subalis: ita dixerut aqua
r igne: hoien: r equu esse eiusde spei spaliu eentia
lis: r quodlibet itoz esse aqua si aqua est prin^m reri:
si aut ignis oia dixerut esse igne: ponetes aut multi
tudine principiu p ponebat e multitudin^e entiu: dice
bat. n. Democritus q infinita sunt entia. f. diuersa: r
tio nu: sicut infinita sunt prin^m specifice diuersa. Ana^o
vero q tm finita sunt entia specifice oia sic tm princi
pia sunt finita diuersa: r ronu: infinita aut esse entia
eiusde ronis: sicut finita sunt prin^m solo numero oia.
¶ Sed dubitat qz p^o dicit q^o q Parmenides r
Melissus dixerut tm vnu ens esse: r no dixerut tm
vnu prin^m esse: igit illi non cosit locuti sunt de ente r
principio. ¶ It^e stat q tm vna sit ca: qd sunt plures
effect^o agit p ide stat tm vnu esse prin^m r multa entia
e: igit p queritur ens r prin^m iux opinioe antiqz.
¶ Ad prmu or q Parmenides r Melissus dixerut
ens e fm veritate r no dixerut prin^m esse fm veritate
sed tm fm estimatione: no voluerut qd ens r prin^m
pueratur fm estimatione: s no fm veritate. ¶ Ad
scdm dicit q ipi pcessissent vnicu esse prin^m specie r
multa entia numero: s qd su vnuz principiu spe multa
entia diuersa: r ronu: hoc no pcessissent: ponetes entz
vnicu principiu oia dixerut esse eiusde ronis: r pone
tes plura prin^m entia dixerut specifice distingui iuxta
multitudin^e illo r principio. ¶ Id quides igit. ¶ Istis
suppositis pbs ponit duas pclusiones quaz pria
est ista: pta Parmenide r Melissu no est argueduz
ex principijs naliibus. ¶ Scda pclusio rones Par
menidis r Melissu no habet soluere pbs naliibus (at
soluere). Prmam pclusionem arguit pbs tripli r prio
sic: illu no est argueduz ex principijs naliibus: q negat
prin^m naturalia: s Parmenides r Melissus negant
principia nalia: igit rē. p^o cu minoz qz negabant
motu esse: qd e prin^m scienalis: dicebat. n. tm vnu esse
r illd e immobile: maior vero declarat ex eo qz nulla
scia spalis pbat sua prin^m vt pz de arismetica: geo^o r
alijs sciēijs spaliib^o: cu nihil pbeur nisi p notius pri
posterior: mo nulla scia bz aliqd notius suis princi
pijs: s pbat prin^m scie specialis vel est scie subaltna
tis: vel scie cois oibus cuiusmodi e metha^o r logica:
ideo nulla scia spalis potest arguere p negantem sua

Tex.
co. 3.

Tex.
7. co.

prin^m: r p pns necnaturalis cu sit scia spalis. Le. li.
(Id qd igit si vnu r immobile sit q e itede no de na
est itendere) pstrue sic (siquide). i. certe (id qd e). i. ipz
ens (sit vnu r immobile iniedere). i. p hoc arguere (no
est de na iniedere). i. no est arguere ex principijs natu
ralib^o (sicut. n. geometre no amplius ro e ad destrue
duz prin^m). i. p negantē picipia geometre neqz alteri^o
arificis spalis: sed aut alterius sciētie. f. sub alternan
tis: aut oibus cois: vz logice vel metha^o: sic neqz huic
f. pbo nali qui e de principijs naliibus est aliqua ro p
negantē sua principia.

Notandum p^o hz co^m p^o 8. quod
qui dicit ens e vnum: r
immobile negat prin^m que ponit nalis. f. nalia esse plura
r mobilia r prin^m hntia. i. composita: na posito en
te esse vnu no erit illic principiu oio: r similiter motu
ablato no erit illic principiu mouedi. f. na: vnde natu
ralia esse plura r naturalia esse mobilia r composita
naturalia e r entia hntia prin^m esse: r natura e: sunt
principia nalia: que oia negatur ponedo tm vnu ens
esse r illud esse immobile: si. n. tm vnum est igit natura
lia no sunt plura: nec aliqua composita naturalia sunt:
nec aliqua sit hntia prin^m: cum semp ex opposito co
sequitis sequat oppositu aitis: r si null^o mot^o e na
turalia no sunt mobilia nec aliqua e natura cu na sit
principiu r ca mouedi r quiescedi^o huius.

Secundo notandū q scia quedā pta
derant totū ens quedā autē
solū partē entis: scia p siderantū totū ens quedā il
lud p siderat vt habet e reale: quedā vero vt hz e rō
nis: primo mō p siderat a meth^o r scdo modo a logi
ca. Scientia autē p sideratū pte entis qdā est sub
alternās r qdā sub alternā. Scia sub alternās e illa
q pbat prin^m alteri^o scie vt arismetice: geo^o: r pbia na
turalis: sciētia sub alternata est illa cui^o principia sunt
pclusiones oemōstrate in alia scia: vt pspeciua: musi
ca: r medicina. Sciētie q sub alternātes pbat princi
pia scientia: r sub alternata: r no pbia: sciētie autē co
munes. f. metha^o r logica: tam sua q spaliu scia: r sub
alternatū principia pnt pbat. Sed p metha^o: vel
logica non pōt arguere p negantē sua prin^m nisi ex
pcessis: ex quib^o sequit prinū negantē: sed sic pōt pbs
vel geometra arguere p negantē sua principia: vt si in
illa sciētia aliqua pcedant: ex quib^o sequatur princi
pia ist^o sciētie prius negata. ¶ Pro solutione huius
difficultatis sit hoc primū documentū: s nulla sciē
tia possit simpliciter pbat sua principia: pōt tm pbat
sui subiecti prin^m esse: r etiā sui subiecti esse: prima p
pater: qz in nulla scia est aliqd notius suis principijs
nec oemōstratōe qz nec oemōstratōe ppter quid: vt
colligit de intentione Arist. primo posterior. Scda
ps est oemōstratoris tūo hui^o: di. q oemōstratōe qz:
aliqua scia pōt oemōstrare prin^m sui subiecti eē: r hoc
est manifestū in hoc primo li^o vbi Arist. pbat materiā
r soziaz eē: que sunt principia subiecti sciētie natura
lis. f. cozpozis mobilis: r cozpozis sensibilis. Tertia
pars est manifesta in scdo de aia vbitā Arist. qz huic
pbat animā esse: ideo primo posterior p dicit pbs: q
alique sciētie despiciūt sua subiecta: vt metha^o r mathe
matica: qz no pbat illa: r alique no despiciūt: s p
bant: vt naturales. ¶ Scdm documentū sicut sciētie
speciales sub alternātes pbat prima prin^m scientia: r
sub alternata: ita metha^o vel logica pōt pbat prin^m
scia: r spaliu sub alternatū: pti^o ps est eundē: qz pri
b ij

scia subalternas
scia subalternas

In vbi^o scia pnt
vna prin^m

alijs scia pnt
pbi pnt

scia subalternas pbat pnt pnt

Philosophorum

capia pfectue sunt pclusiones demōstrate i geometria
 7 principia mufice demōstrant in arismetica. Secūda
 etiā liquet ex doctrina Arist. primo postērioꝝ vnde
 Alacē. scō sue pfectue pbaut metha omnetōtū eē
 maius sua parte: qd est principū arismetice 7 geome-
 trie sic arguēdo: oē cōtines aliqd: 7 aliqd vltra: ēma-
 ius illo: oē totū pnet partē: 7 aliqd vltra: igit oē totū
 est maius sua pte. Tertiū documentū metha 7 lo-
 gica de necessitate pnt alicui pbare sua picipia: p3: q2
 negans picipia illaz sciētiāz dīspūādo dicit aliqd
 ex quo necessario sequit illa picipia. Nullus. n. negat
 aliqd esse: qd est principū in metha vel logica: quin
 ponat aliqd eē: ideo metha 7 logicus pōt pbare qd
 negavit esse. Quartū documentū: scie spāles soluz
 pūgēt possunt alicui pbare sua pzin: q2 aliqd negā-
 do illa picipia pōt dicere aliqd ex quo sequitur illa
 picipia: s3 hoc nō est necessariū: sic in metha vel lo-
 gica: q2 aliqd pōt negare oia picipia scie spālis: nūq̃
 pcedendo aliqd ex quo sequat aliqd picipiū ne-
 gatuz. Ex hīs soluit difficultas dicēdo q metha
 vel logicus pōt arguere 7 negantē oia sua pzin: s3 nō
 sic geometra: vel pbs: q2 nullus negat oia picipia
 metha quin necessario aliqd illoꝝ pcedat: s3 nō neces-
 sario negās oia picipia geometrie vel pbs aliqd il-
 loꝝ pcedit: ppter ea ex picipijs nālibus nō erat ar-
 guēdū 7 Parmenide 7 Melissū q2 ipsi negabāt oia
 picipia naturalia nullum penitus pcedēdo. (Non
 enī amplius.) Scō arguit pbs ad eandē pclusionē
 sic: illū nō est arguendū q manifestā asserit pclusionē
 sed Parmenides 7 Melissus manifestaz asserit p-
 clusionē: igit 7c maior p3: q2 nō euidēt: 7 aliqd arguit
 q ipsuz deducēdo ad pclusionem: minor declarat: qm
 ipsi pcedebāt tñ vñū esse: 7 illd eē pzin: mō hec duo
 manifestā icludūt pclusionē: nā sequit tñ vñū est: igit
 nō plura sunt: igit nullū pzin est: p3: q2 ab expo-
 sita ad vñā suarū expōnētum. Scōa vero: q2 ex opo-
 sito pñus seqt oppositū añtis: nā sequit pzin est:
 igit picipiatū est: p3: q2 oē pzin est alicui: vñ ali-
 quoz pzin cū sit relatiuū: tūc sic pzin 7 picipia
 tuz est: igit nō tñ vñū est: tanq̃ a cā veri-
 tatis ad ppositiōē hñem illā cām. Le. li. (Nō. n. am-
 plius pzin est si vñū solū est: 7 sic vñū est: sic istī di-
 cebāt: pzin. n. cuiusdā aut quorūdam est.)

Notandū vñū rñmobile negat picipia
 cognitiōis: 7 ei qd est eē cognitiōis: ens. n. esse plura
 7 mobile est de picipijs cognitiōis in hac scia: entia
 aut naturalia hñe picipia: q sunt cause mor 7 qētis
 in eis est pzin cognitiōis 7 esse. (Nō solū scia natu-
 ralis imo 7 quelibet alia scia tā cōis q spālis h3 p-
 cipia que nō ingrediūtur demōstrationē nisi vñualiter
 7 itēz alia que q for: ingrediūt demōstrationē. f. pze-
 misse: 7 diffones subiectoꝝ: qbus demōstrāt proprie
 passiones: iux doctrinā Arist. primo postērioꝝ: vnde
 entia eē plura: 7 aliqd eē mobile sunt pzin que tñ vir-
 tualiter ingrediūtur demōstrationē cū psupponāt in
 phia tanq̃ p se nota: sed hñe in se pzin motus 7 qētis
 ei in quo est pzin: 7 p se: 7 nō fm accidēs est pzin
 cipiū formali: igit eē demōstrationē: 7 sic arguēdo
 oē hñs i se pzin motus 7 qētis ei in quo est pzin: 7 p
 se: 7 nō fm accidēs: est mobile: s3 elin terre est huius igit
 elementū terre ē mobile: picipia 7 ingrediētia tñ vir-
 tualiter demōstrationē vocat: pzin cognitiōis tñ:
 picipia vero ingrediētia formali demōstrationē dicē

esse picipia cognitiōis: 7 eē: stat aut Parmenide 7
 Melissum omnia hec negasse ponētes tñ vñū esse 7
 illud esse immobile.

Secundo notandū fm co^{dem} eodē p^o
 q fm dicentē q ens est vñū
 intēdendo simplr nō erit hic pzin^o oio: q2 picipiū
 exigit ppositiōē 7 pluralitatē. Si. n. dixissent oia eē
 vñū Analogia eo modo quo dī oia pdicamenta esse
 vñū vnitatē entis: nō male dixissent: s3 in hoc male di-
 xerūt in ponēdo omnia esse vñū simplr. i. eiusdem
 rōnis: ipossibile. n. est si pzin^o est: quin sint plura: nō
 solū nūeralit: s3 etiā specifice distincta: qm pzin^o inquit
 p^o exigit cōpositiōē: 7 pluralitatē: isti. n. vt hñ pzo
 metha nō posuerūt nisi pzin^o male: s3 vt pbabit pzi
 huius posito pzin^o materiali: necessario pōit formale:
 7 pnter ppositiōē 7 pluralitas rez specie diuersaz: po-
 nētes igit oia esse vñū spē: necessario negauerūt pzi^o.

Contra arguit ista nō iplicare pditionē:
 tñ vñū est: 7 illud est pzin^o: quia
 imaginabile est q mñ 7 fora sunt oia entia: quo ad nū-
 so tñ vñū est: q2 vñū est: 7 nihil aliud ab vno ē: etiā
 tñ pzin^o est: q2 pzin^o est: 7 nihil nō picipiū ē: ex quo
 materia est pzin^o forme: 7c: vñobiqz. n. arguitur ab
 exponentib^o ad expo^o. Itē ista p^o nō v3: tñ pzin^o
 cipiū est: igit picipiatū nō est: igit illa exclusiua nō
 implicat pditionē: añs pbat: q2 ista p^o nō v3: tñ hō
 est: igit aial nō est: igit p idē: 7 alia nō v3: p3: q2 sicut
 gen^o ē de intellectu spē: ita vñū correlatiuū ē de intellectu
 cui alterius: di. pbs in pdicamētis c. de relatione q si
 quis diffinitie nouit vñū correlatiuū diffinitie nouit
 7 reliquū. Ad pzinū dicat: q illa est vera tñ vñū
 est: imo necessaria: si li vñū ē transcendēs pueribile cu
 enter: 7 vt sic nō repugnat illi tñ pzin^o est. Si autē su-
 mē vt est pzin^o nūeri: sic repugnat illi: 7 ad pbatiōē
 negat p^o q2 dictio exclusiua addita terminatiōi vñū
 pōit pnotā pluralitatis: 7 nō aliteratis: nec infinitatio-
 nis: illi aut sumebāt vñū nō transcendēt: sed vt ē pzi-
 cipiū nūeri. Ad 2° dicat q lz sequat: tñ p est: igit si
 lius nō est: nō tñ seqt tñ pzin^o est: igit picipiatū nō
 est: q2 ipossibile aliqd eē patrē 7 filiū respectu eiusdē:
 sed nō est ipossibile aliqd eē pzin^o 7 picipiatū rez
 spectu eiusdē: s3 in diuersis generib^o picipioꝝ vt p3
 de mñ 7 forma. Dicū. n. pbs 2°. phicoꝝ q aliq̃e cause
 sunt inuicē cāc. Ideo dico q hoc nō iplicat pditionē
 tñ pzin^o est: s3 illa iplicet pditionē: tñ p est: 7 cū dici-
 tur illa p^o nō v3: tñ hō est: igit aial nō est: v3: est: igit
 nec illa tñ p est: igit filiū nō est. Negat p^o q2 lz vñū
 correlatiuū sit de intellectu alteri: sic gen^o sue spē: nō
 tñ eodē modo: q2 gen^o est de intellectu primo spē: cum
 sit de eētia sua. Nullū autē correlatiuū ē de pzi^o intel-
 lectu alterius: s3 tñ de intellectu scō cū nō sit de eē il-
 lius nec de illo vñualiter pcedet. (Simile igit in-
 tendere est.) Tertiū arguit pbs ad eandē pclusionem:
 sic: illū nō est arguendū q ponit opiniōē fatuam
 7 manifeste fallaz: sed Parmenides 7 Melissus posue-
 runt opiniōē fatuā 7 manifeste fallaz: igit 7c. maior
 p3: 7 minor declarat: qm opinio isto ē est similis opi-
 nioni Erastri dicētis: omnia semp moueri 7 esse i cōti-
 nuo fluxu: ac etiā opiniōi alterius: si diceret oia esse
 vñū hominē: aut vñū equū: sed quelibet istaz opiniō
 num est fatua 7 manifeste fallaz: igit 7c. minor est clara
 7 maior declarat: quia sic Erastri dixit oia semp mo-
 uerita isti dixerūt nihil vnq̃ moueri. Isti sermones
 dicuntur equales vel similes rōne diffonātie: sicut etiā

*Simio Pan.
or. Meth.*

Tex.
60.10.

Tex.
9.10.

Liber primus.

si aliq̄s diceret omnia ēē vnūz hominē: ita listi dixerūt omnia vnū esse fm̄ specie. Le. li. (Simile igit̄ intende- re est). i. similiter est disputādū. (Si sic vnū est) vt di- cūt Parmenides ⁊ Melissus (⁊ ad aliā disputatiōē quālibet disputare) stultā ⁊ fatuā (vbiq̄ dictā vt Era- chleā: aut si aliq̄s dicat hominē vnū qd̄ est esse). i. om- ne ens ēē vnū boies: qz hic p̄ li qd̄ est pbs̄ itelligit̄ es.

Notandum

q̄ opinio Erastri nō tñ fuit stulta: ⁊ fatua in po- nēdo omnia esse in p̄mō motu ⁊ fluxu: qz hoc appa- ret vtz ad sensu: s̄ magis in ponēdo duo p̄radicto- ria simul verificari. ppter bmoī fluxu: ⁊ ita opinio Parmenidis ⁊ Melissi nō tñ fuit fatua ⁊ falsa in po- nēdo omnia semp̄ quiescere timēs penetratiōē cor- porū in motu locali vt b̄. 4. p̄bico ⁊: sed magis in po- nēdo p̄radicatiōē: vtz q̄ tñ vnū ē: ⁊ illud est p̄m̄. Sed dubitat qz: vt dictum ē: Parmenides ⁊ Me- lissus nō posuerunt oīa esse vnū numero: sed vnū spe- cie: pstat autem magis incōueniens esse oīa esse vnū numero q̄ oīa esse vnū specie: igitur opinio Parme- nidis ⁊ Melissi sequitur hominē esse a finis: aut sub- stantiā esse accis: sed opinio ponēs omnia esse vnū hominē: aut vnū equū nō potest concludere mai⁹ in- cōueniens q̄ q̄ homo sit asinus: aut q̄ substantiat: sit accidēs in abstracto: igit̄ eque incōueniens est vna sic̄ alia. (Aut soluererōnem litigiosam) sc̄da p̄clusio ra- tiones Parmenidis ⁊ Melissi nō habet solvere pbs̄ naturalis: istā p̄clusiōē pbat pbs̄ tripliciter ⁊ p̄mō s̄cificatiōes litigiosas peccātes in materia ⁊ in forma nō habet solvere pbs̄ naturalis: sed rōnes Parme- nidis ⁊ Melissi sunt litigiosas peccātes i mā ⁊ forma: igit̄ aut rē maior p̄: quia cum pbs̄ sit artifex realis nō h̄z soluereratiōes frivolas ⁊ debiles cuiusmodi sunt ra- tiones peccātes in mā ⁊ in forma: minor declarat: nā ratio Parmenidis fuit ista: quicqd̄ est p̄ter ens ē nō ens: igit̄ quicqd̄ est p̄ter ens est nihil: p̄: qz nihil ⁊ nō ens p̄uertitur: tūc sic: quicqd̄ est p̄ter ens ē nihil: s̄ ens ⁊ vnū p̄uertitur: igit̄ quicqd̄ est p̄ter vnū ē ni- hil: ⁊ p̄ns tñ vnū est. Istā rō p̄mō peccat in mā: qz aīns est falsum cum illud sit vna exceptiua ex qua seq̄ ista p̄positio ip̄sibilis: ens ē nō ens: tanq̄ ab exp̄o- sita ad vnā suāz exponētūz. Peccat etiā in forma. i. p̄ fallaciā equiuocationis: qz in ante sumitur li vnū trāscēdenter: ⁊ in p̄nte vt est p̄ncipiū numeri. Rō autē Melissi fuit hec: ad p̄bandū q̄ tñ vnū est: ⁊ illd̄ est infinitū ⁊ imobile: oē qd̄ generat habet p̄ncipiūz igit̄ omne qd̄ nō generat nō habet p̄ncipiū: s̄ ens nō generat: igit̄ nō habet p̄m̄: ⁊ si nō habet p̄m̄: igit̄ nō habet finē: igit̄ est infinitū vnū ⁊ imobile: est enim infinitū: qz nō habet p̄m̄: neq̄ finē: ⁊ est tñ vnūz: qz nihil aliud secū p̄mittit: ⁊ est imobile: qz totū occupat h̄ rō peccat in mā: qz p̄cedit istā: oē qd̄ nō generat nō habet p̄ncipiū: que ē prima ps̄ aīns sc̄da p̄ntit qz celum nō generat ⁊ tñ habet p̄ncipiū. Peccat etiā in forma: qz p̄ fallaciā consequentis arguendo a de- structione antecēdētis: ad destructionē p̄sequētis: ac si argueret: oē qd̄ est h̄ est animal: igit̄ omne qd̄ non est homo: nō est animal: nā sicut animal est superi⁹ ad hominē: ita p̄ncipiū ad id qd̄ generatur. Et l̄z que libet istāz ratio nūz peccaret in materia q̄ in for- ma: tñ ratio Melissi est magis vana q̄ ratio Parme-

nidis. Et fm̄ co^{2m} qz ratio Melissi nullam conclu- sionem p̄cludit. P̄mō. n. arguit p̄ fallaciā p̄sequētis: a destructionē antecēdētis ad destructionē p̄sequētis: vt oē qd̄ generat habet p̄ncipiūz: igit̄ omne qd̄ non generat nō habet p̄ncipiūz. Sc̄do p̄ fallaciā equiuo- cationis: vt ens nō habet p̄ncipiū: igit̄ nō h̄z finē cum sumat p̄ncipiū in ante pro p̄ncipio effectiuo vel materiali: ⁊ in p̄sequēte finem pro termino magni- tudinis: ex quibus nullo modo sequitur q̄ ens est infi- nitū vnū ⁊ imobile. Ratio autē Parmenidis aliq̄a cō- clusiones p̄cludit: sed nō eaz quā intēdit: ex suis p̄e- missis sequitur q̄ tñ vnū est tenēdo li vnūz trāscēdē- ter. Ipse autēz intēdit eam tenēdo materialiter: nō fa- ciens oriam inter vnū qd̄ est p̄ncipiū numeri: ⁊ vnū qd̄ p̄uertit cū ente. Et l̄z ratio Parmenidis sit min⁹ va- na: q̄ ratio Melissi: tñ ad eam sequitur multa incōue- nientia: vt videbit̄: qz vno incōuenienti dato multa se- quuntur. Le. li. (Aut) pro s̄ (soluere rationē litigiosā) nō spectat ad p̄m̄ nālē (qd̄) supple litigium (sane) i. certe vtrq̄z habent rationes Melissi ⁊ Parmenidis ⁊ enīz falsa recipiūt peccātes in materia (⁊ nō fillogi- zātes sunt) peccātes in forma. (Magis autem Me- lissi onerosa ratio est). i. magis vana (⁊ nō habēs de- sectūz). dubitatiōnem. Sed vno incōuenienti dato a Parmenide incōuenientia alia p̄tingūt: h̄ autē difficile nihil est ostendere.

Notandum

q̄ p̄m̄ p̄m̄ io. recitat ra- tiones Parmenidis ⁊ Melissi manifestās eos peccasse i materia ⁊ in forma intelligens p̄ peccare in materia assumere antecēdētis falsum: ⁊ p̄ peccare in forma formare p̄sequētis: aut fillogizū nō valentē: ⁊ dicit in p̄m̄ illo q̄ ratio Me- lissi aliq̄a do fuit in prima figura minori existēte ne- gatua: ⁊ maiori vniuersali affirmatiua: iō nihil con- cludebat: erat magis vana q̄ ratio Parmenidis ali- quid p̄cludēs. Arguebat enim sic: oē qd̄ generatur ha- bet p̄ncipiūz: ens nō generatur: igit̄ ens nō habet p̄ncipiū: ac si argueret: omnis homo est animal. Equus non est homo: igit̄ equus nō est animal: con- tinue arguit p̄ fallam p̄sequētis a destructione antecē- dētis ad destructionē p̄sequētis: qz homo est affcēdēs ad animal: sicut generatum ad p̄ncipiūz: sed deberet argui: a destructione p̄sequētis ad destructionē antecē- dētis: sed asinus: vel equus nō est animal: igit̄ nō est homo: vel sic ens nō habet p̄ncipiū: igit̄ ens nō ge- neratur. (Nobis autē subiciatur) secundo arguit pbs̄ ad eandē p̄clusiōē sic: illas rationes nō habet soluere pbs̄ naturalis q̄ sunt manifeste p̄ experientiā natu- rālē: sed rationes Parmenidis ⁊ Melissi sunt manife- ste p̄ experientiā naturālē: igit̄ rē maior p̄: ⁊ minor declaratur: qz fundatur in hoc q̄ nihil mouet qd̄ ē p̄ experientiā: modo pbs̄ naturalis habet p̄supponere omnia aut quedā moueri. Le. li. (Nobis autēz) pbs̄ naturalibus (subiciatur). i. p̄supponatur (que sunt natura). i. fm̄ naturāz (aut omnia: aut quedā moueri: est autē hoc manifestum ex inductione) qz scimus hoc mōstrari: ⁊ demōstrato: ⁊ illd̄ moueri dīmādo celū.

Notandum

sz co^{2m} p̄m̄ q̄. q̄. Aristo. Dixit aut quedam p̄e- seruādo: se ab aīa ⁊ formis. Est enim dubiū vtrū sint mobiles aut nō: sed l̄z nō moueātur: tamē sunt natu- rales sz qd̄ sūt i mobili: aut dixit hoc: qz dubitat de par- tibus: que sunt apud cētum terre vtrū possint moue- ri: aut nō: ⁊ sicut est dubiū vtrum tota terra possit mo- ueri.

ueri aut nō. Credo q̄ nō ponat p̄s illam particulam
aut quedā: p̄seruado se ab a nuna ⁊ alijs forimis na
turalibus: q̄ 4^a p̄bico ⁊ ponit p̄s anunam moueri
p̄ accides: ad motum totius: sed magis p̄seruat se
ab elemēto terre: ⁊ suis paribus cētralibus: que nūq̄
mouentur vt colligitur de intētiōe sua 8^a. p̄bico ⁊ po
nit enūm secūdo celi q̄ n̄ celū mouetur necesse est terraz
q̄licere. Ex isto comēto sequit̄ q̄ subiectū totius sciē
tie naturalis nō est ens mobile s̄m Thomaz: nec cor
pus mobile s̄m Egidiuz: q̄ subiectum alicuius sciē
tie debet esse cōmunissimum: vt colligitur de mēte p̄bi
primo postērio. Modo corpus mobile nō est cō
munissimum in sciētia naturalis: q̄ nō dicitur de elemē
to terre: dato q̄ sit imobile: nec de paribus cētralib⁹
eius: neq̄ de forimis naturalibus supposito q̄ moue
ri nō possunt. Itē subiectū partis: nō est subiectum to
tius: aliter pars esset tota: ex quo vnitās ⁊ distinctio
sciētiāz habet autēdi penes vnitatē: ⁊ distinctiōem
subiecto ⁊ per Aristō. primo postērio: sed ens mo
bile: aut corpus mobile cōmuniter ponit subiectū li
bri p̄bico: igitur nō est subiectum totius sciētie natu
ralis: nec valet quod cōter dicit̄ ens mobile: aut cor
pus mobile esse subiectū libri p̄bico: vt respiciat solu
passiones cōes: ⁊ totius p̄bie naturalis. inquantū res
piciat cōes ⁊ p̄prias: q̄ p̄ idē p̄baretur ens esse sub
iectū metha⁹ ⁊ p̄bie naturalis: quia ens inquantū ens
est subiectū metha⁹: ⁊ inquantū mobile est subiectum
p̄bie naturalis. ¶ Dicendū ē q̄ totius p̄bie natu
ralis subiectum est corpus naturale: vel corpus sensibi
le: q̄ 3^a sepe ponit res naturales subiectū sciētie natu
rali ⁊ hūc primo sue p̄bico: ac etiā comēto ⁊ i suo
p̄logo huius dicit̄ res sensibiles eē hic subiectū.

Sed dubitatur. ¶ circa litteram quā
vī motū eē nō p̄
supponit a philosopho tanq̄ p̄ se notum cum illud sit
demonstrabile ex quo habet causāz. ¶ Respondetur du
pliciter. Primo q̄ nō omne habes causā est demon
strabile: sed solum q̄ nō est manifestū: cōstat autem
q̄ motum esse manifestum. ¶ Secūdo dicitur q̄ non
est incōueniens idē esse p̄ se notum ⁊ demonstrabile
in diuersis generibus cognitiōnū: vnde motum eē est
p̄ se notū: notitia q̄z est demonstrabile notitia p̄pter
quid: sicut antiqui primū cognouerūt eclipsis esse p̄
sensum: postea demonstrauerunt per causā. (Similit̄
autem) Tercio arguit philosophus ad eādē conclusiō
nez sicillas rationes nō habet soluere philosophus
naturalis: que fundantur in oppositis principiis: na
turalit̄z cōcludendo falsū: sed rationes Parmenidis
⁊ Melissi sunt huius: igit̄ ⁊ ē minor est euīdēs q̄ p̄
supponit nullum motū esse: ⁊ nō plura esse naturalia
q̄ sunt opposita principio ⁊ naturalit̄z: maior vero de
clarat̄ in alijs. Nam in hoc pueniunt omnes artifices
speciales: q̄ nō soluunt oīa: sed solum ea que falsē in
feruntur mētiendo ex principiis: que vero nō sequuntur
nec inferuntur supponēdo principia minime debet solu
ere artifex specialis. ¶ Verūq̄ geometra habet soluere
rationes Bissonis: quibus arguebat quadraturā cir
culi: quia inferebat plurima falsa: suppositis tamē p̄
cipijs geometricis: rationes Antiphōis nō habet geo
metra soluere q̄ p̄supponebat opposita principio
rum geometricis: qualiter autē demonstraret: ⁊ qualiter
demonstrabilis sit quadratura circuli: non est p̄
sentis speculatiōis: potest tamen describi vnus circū
lus p̄tēgens duo quadrata vnū intra circū: ⁊ ali

ud extra: ⁊ inuenire vnū quadratū q̄ sit media rei
nūentio idēst mediū proportionale inter quadratū
maius: ⁊ quadratū minus: eo modo quo procedit
Aristo. 2^a. de anima probando equalitatem quadrati
ad quadrangulū per mediā rei inuentiōem: tale igit̄
tur quadratum: sic proportionaliter mediās est equa
le circulo descripto inter quadratum: vt. 2. ⁊ quadra
tum vt. 8. Nam quanta est proportio octo ad 4. tanta
est proportio 4. ad duo. Le. li. (Similiter autem neq̄
soluere omnia cōuenit: sed aut p̄o solum) quecuq̄
aliquis ex principijs demonstrans mētiatur idēst so
lum rationes habet soluere cōcludentes falsum sup
positis (principijs) quecuq̄ vero non p̄supponit
principia illa philosophus naturalis ⁊ quibet alius
artifex specialis (minime) habet dissoluere (vt terra
gōnissimum eā quidem) idēst quadratum q̄ dicitur te
ragonissimum quod dicitur a terra grece: q̄ est 4. lati
ne qui tetragonissimus p̄ octiōnes sit a bissonē: ⁊
ta modum expositū ante (geometria ē dissoluere il
lum: aut qui antiphōis nō geometria est dissoluere)
quia supponebat cōtinuūz componit ex indiuisibilib⁹
nec esse diuisibile in infinitū quoq̄ opposita supponit
geometria. ¶ Notandū q̄ equalitas quadrati demō
strabilis de circulo nō est equalitas p̄nēntie: sed extē
sionis: q̄z si. a. circulus est equalis. b. quadrato extē
sionē: ad hūc. a. erit maioris cōtinentie: pono q̄ diamē
ter. a. sit lōgitudinis: vt. 1. ⁊ q̄z circuli ad suā diamet̄
est proportio tripla sexquialtera: sequitur. a. circulum
esse magnitudinis vt. 4. ⁊ vt suppositū est. b. est equa
le. a. igitur. b. quadratū est magnum vt. 44. cuius que
libet costa est. xi. multiplicetur ergo medietas. a. que ē
22. per medietatē sue diamet̄: que est. 7. ⁊ sequit̄ archā
circuli cōsurgentem esse cōtinentē vt. 154. deinde mul
tiplicetur vnū latūs. b. per aliud. f. xi. per. xi. ⁊ cōsur
get archā quadrati cōtinentē. 121. sed numerus. 154. est
maior numero. 121. igitur cōtinentia. a. maior est cōtī
nentia. b. in tanta p̄portione: ⁊ per p̄sequens huius. si
gure equales equalitate magnitudinis: nō sunt equa
les equalitate cōtinentie. ¶ Ex hīs soluitur ratio bis
sonis cuius artificium fuit s̄m comentatorem primo
describere circulū ⁊ diuisit̄ illū in. 4. portiones equa
les quas vocauit lunulas. p̄pter similitudinē cū lun
na semiplena. 3^a. protraxit lineas rectas diuidēs cir
culū ad equalitates archū. Quarto ex hīs. 4. lineis
rectis: sic protraxisit p̄stituit quadratum. Arguens sic
quelibet costa huius quadrati est equalis quarte par
ti circiferentiē circuli descripti: ergo istud quadratū
est equale illi circulo: illa ratio dupliciter peccat p̄
mo in materia secūdo quia antecēdēs est dubiū: licet
enim corda sit protracta ad equalitatem arcus hōc ita
men nō est p̄ se notū: neq̄ p̄ ipsūz bissonē demonstrā
tum: secūdo peccat in forma: quia non qualis est
proportio corde ad arcū: seu coste quadrati ad quar
tam partē circiferentiē circuli: talis est p̄portio qua
drati ad circulum: quia: vt ostensum est: si ex linea
circuli fieret quadratū: illud esset minoris cōtinentie:
q̄ quadratū: cum figura s̄perica sit capacissima figu
rarū: ⁊ p̄batur in libro de corporibus p̄loperimentis
ipse autem bisso credebatur demonstrare equalitatem
quadrati de circulo: nō solum s̄m extensionē vel cō
mensurationem: sed etiam s̄m cōtinentiam. ¶ Ant
iphon autem descripsit quadratum in circulo tangens
ipsūz in. 4. punctis. 4. angulo ⁊ equalium: ⁊ super quā
libet costā descriptū triangulum duob⁹ equalium late

Tex.
p. co.

Liber primus.

rum diuidēs arcū in duo equalia p̄stiuens octogonū
ideſt figuram octo laterū: et octo anguloꝝ: poſtea ſup
latera octogoni deſcripſit triangulos duoꝝ equaliꝝ
lateꝝ: iteꝝ diuidēs omnes arcus remanētes in duo
equalia faciēſ figurā ſexdecim lateꝝ: et ſexdecim an
guloꝝ: et ſic ſecit p̄ſequenter vſqꝫ ad vltimāꝝ figuram
multiangulam: vidit autē qꝫ quāto figura plurim
erat laterum et anguloꝝ: tāto maioris capacitatis ſie
bat et circūferentiē: et circulo plus appropinquabant
latera: ex hoc concludit hanc figuram multiangulam
equalē eſſe circulo: et coſequenter illud quadratū equa
le eſſe circulo deſcripto: cui hec figura multiangula equa
lis erat. ¶ Hec ratio primo deſicit quia putauit diui
ſionem angulorum verſus circulum aliquando ſtare
et nō p̄cedere in infinitū. ¶ Scōdo quia nō demonſtra
uit figuram illam multiangulā eſſe equalē circulo.
¶ Tercio nō p̄bauit eandē figuram equalē eſſe qua
drato ſignato per illū: quia iꝝ illa figura. Multian
gula: aut quadratum equalē illi haberet ad circulum
equalitatem extenſionis: non tamen habuiſſet con
tinentē equalitatem: ſicut creditur Anippon vna cū
Diſione: ideo illorum argumenta modicā effica
ciam habuerunt.

Dubitatur circa dicta ſi cōtinuum nō
componi ex indiuiſibilibꝫ
aut eſſe indiuiſibile in infinitum eſt principū geometrie
cum illud demonſtreſtur 6° p̄bicoꝝ: ſequitur geome
triam ſubalternari philoſophie naturali: cuius oppo
ſitum colligitur a philoſopho primo poſterioꝝ: cō
ſideratio enim p̄bifica eſt cōiuncta materie: et conſide
ratio geometrica eſt nō p̄iuncta materie: ſed abſtracta.
¶ Per Ariſto. dicentē ſcōdo huiꝝ qꝫ abſtrahentiꝝ nō
eſt mendacium. ¶ Itēz quilibet ſcientia ſubalternās
eſt certioꝝ ſubalternata: iuxta illud primi poſterio
rum: p̄p qꝫ vñū quodqꝫ taleꝝ illud magis: ſed p̄bifi
ca nō eſt certioꝝ geometria imo magis eꝝ: di. comēta
toꝝ. 2°. methaphiſice qꝫ ſciētiē mathēmatice ſunt in p^o
gradu certitudinis et naturales ſequitur eas. ¶ Dice
dum qꝫ duplex eſt ſubalternatio. ſ. ratione materie et
ratione forme: ſubalternatio ratione materie eſt du
plex: vꝝ ſimpliciter et p̄m qd: ſubalternatio ratioē ma
terie ſimpliciter eſt quādo ſubiectꝝ vñius ſcientie ſub
alternatur ſubiecto alterius ſciētiē: ſic non ſolū phi
loſophia naturalis: ſed etiam quilibet alia ſpecialis
ſcientia ſubalternatur methaphiſice: quia ſubiectꝝ me
thaphiſice eſt ens cōmuniꝝ ſubiectꝝ aliaꝝ ſciētiā
rum vt patet inductiue: ſubalternatio ratione materie
p̄m quid eſt quando pars vñius ſcientie ſubalterna
tur alteri: et ſic medicina ſubalternatur geometrie: ra
tione partis chirurgice: que conſiderat de vulnere ſigu
rato: demonſtrans ex principijs geometrie quod vul
nera circularia tardius ſanantur: quia nō habent an
gulum: iꝝ partes magis diſtant: et per p̄ſequentes tar
dius latera p̄tinuant. ¶ Subalternatio autē ratione
forme: iterum eſt duplex. ſ. ſimpliciter et p̄m quid: ſub
alternatio ratione forme ſimpliciter eſt quando ali
cuius ſciētiē omnia principia ſunt cōcluſiones demon
ſtrate in alia ſciētiā: et ſic ſubalternatur p̄ſpectiua geo
metrie et muſica arithmetice. Subalternatio forme p̄z
quid: eſt illa quādo aliquod principū et non quodli
bet alicuius ſciētiē eſt cōcluſio demonſtrata in alia ſciē
tiā: et ſic ſubalternatur geometria philoſophie naturali:
quia iꝝ illud principium: vñū eſt indiuiſibile in infinitū:
ſit de non ſtratu in ſcientia naturali: nō tamen il

la omne totū eſt maius ſua parte: nec illud ſi ab equa
libus equalia demas cetera remanentia ſunt equalia.
Ideo ad argumentum dicitur qꝫ geometria ſubalter
natur philoſophie p̄m quid: et nō ſimpliciter: ex quo
p̄ſiderationes ſunt diuerſe: ſi enim philoſophus na
turalis conſiderat cōtinuum illud nō ſeparat a mate
ria: ſed geometra idē cōtinuum cōſiderat non conſi
derando materiam. ¶ Et cū de ſciā ſubalternans eſt
certioꝝ ſubalternata. Reſpondetur qꝫ eo modo quo
eſt ſubalternās eo modo eſt certioꝝ: eſt enim philoſo
phia p̄m quid ſubalternās: ideo p̄m quid eſt certioꝝ. ſ.
certitudine obiecti: certitudine autē modi p̄cedendi geo
metrie eſt certioꝝ philoſophie naturali: et ſic intelli
gitur illud: ſciētiē mathēmatice ſunt in primo gradu cer
titudinis. ¶ Non obſtantibus hijs poſſet ſubito di
ci ad difficultatem qꝫ geometria nullo modo ſubalter
natur philoſophie naturali: ex quo ſubiectꝝ eius non
ſubalternatur ſubiecto philoſophie: nec cōſideratio
cōſideratio: ex quo vna eſt p̄iuncta materie et alia ab
ſtracta: et nō ſequitur aliqua principia geometrie ſunt
demonſtrata in philoſopia naturali: ſed ſubalternat illa
ſed oportet qꝫ geometria p̄ſupponat illa principia
tanqꝫ p̄bata in philoſopia naturali: ideo p̄ſpectiua
ſubalternatur geometrie et muſica arithmetice: quia que
libet iꝝ p̄ſupponit ſua principia eꝝ. p̄bata in ſciē
tia ſuperiore: ſic autē non p̄iungit de geometria: iꝝ enim
aliqua ſua principia p̄bentur a philoſopho et aliqua
a methaphiſico nō tamen ſubalternatur alicui illarꝝ
ſcientiarꝝ ratione principioꝝ: quia geometria p̄ſup
ponit ſimpliciter et abſolute ſua prin^o et nō tanqꝫ p̄o
bata in alia. ¶ Sed arguitur qꝫ philoſophia natura
lis nō ſubalternatur methaphiſice ratione ſubiecti: qꝫ
eſt eque cōmuniꝝ ſicut methaphiſica cū conſideret de
omnibus rebus mundi. Cōſiderat enim de mobili et
imobili ex quo oppoſita habet fieri circa idēz et oppo
ſitoꝝ eadem eſt diſciplina: ſicut etiā idē ſenſus et p̄e
dicamentū: iꝝ oē ens mūdi ē mobile vñū mobile: iꝝ ē
vñū comētor: circa finē huiꝝ primi et iꝝ 2° huiꝝ vult
p̄bim nālem p̄e cōſiderare de ſubſtantijs et abſtractis.
¶ Idem poſſet argui de arithmetica qꝫ p̄ſiderat de oī
bus rebus mūdi: quia cū ſubiectꝝ eius ſit vñitas p̄z
Ariſto. primo poſterioꝝ cōſiderat de omni vñitate: iꝝ
omne ens ē vñū ex quo vñū eſt paſſio enus. 4. metha
phifiſice: iꝝ ē. ¶ Reſpōdetur qꝫ iꝝ philoſophia natu
ralis conſideret de omnibus rebus mundi nō tamen
eſt eque cōmuniꝝ ſicut methaphiſica quia conſiderat
illas res p̄tracte p̄ motum vñū materia ſenſibilem. ¶ Un
de dicit comētor: comēto. ij. qꝫ philoſophus natura
lis in hac ſciētiā declarat ſubſtātiā et quidditates re
rum naturalium: qꝫ nō eſt intelligēdū abſolute: qꝫ talis
declaratio eſt methaphiſica: iꝝ dicit in ordine ad motū
et ad materiā ſenſibilem: ſi enim eſſent due ſciētiē: qua
rum vna cōſideraret animal abſolute: et alia aīal colo
ratum: quilibet illaꝝ eſſet de omni aīali: tamē ſciā cōſi
derans animal coloratū ſubalternaretur ratione ſub
iecti ſciētiē p̄ſiderant animal in cōmuni: nec eſſet ita cō
muniꝝ vna ſicut alia: qꝫ iꝝ non ſit aliqꝫ animal quin
illud ſit coloratū: tamē poſſet intelligi animal non in
telligendo animal coloratū: iꝝ nō ē. ¶ De arithmeti
ca autē of 3° Johāne bīdanꝝ qꝫ nō cōſiderat de om
nibus rebus mūdi neqꝫ de qualibet vñitate: quia nō
p̄ſiderat de aliqua ſubſtātiā abſtracta: quāz queli
bet eſt vna: vñū eſt ſubiectꝝ eius nō eſt vñitas: qꝫ ſit pa
ſſio enis: iꝝ eſt vñitas qꝫ eſt principū numerici: de prima
b iij

Metaphysicorum

vnitate se inuicem mittit metaphysicus et de 2ª arismetri-
cus et psequetur nō de qualibet multitudine se inuicem
tit arismetrius: quia nō de multitudine transcendente:
sed solū de multitudine fluere ab vnitate: que est prin-
cipium quantitatis discrete: quare et c.

Tex.
12. co.

Sed quoniam
de natura. Istud ē scōz cap-
itulū prime partis primi tra-
ctatus primi phisicoz ē quo
Aristo. disputat. Parmeni-
dem et Melissum ex princi-
pijs metaphisicalibus: ex
quo non potest disputare
eos ex principijs naturalibus: et diuidit in duas par-
tes in quaz prima arguit Arist. p naturam entis in se
cūda vero per naturā vnus ibi (amplius qm) prima
pars iterum in duas in quaz prima premittit vnā
suppositionē in secūda vero exequitur de intēto ibi
(quomodo dicit). Quāti ad primū dicit philoso-
phus quod qz illi nō dixerūt naturales dubitationes
negates monē esse: sed metaphisicales cōcedētes oīa
esse vnū: bonū ē arguere metaphisice eos per na-
turāz entis et vnus premittēdo vnā suppositionem
p se notā et ab oībus cōcessam: v3 qz ens dicitur multi-
pliciter: v3 de predicamētis decē: aut de substantiā et ac-
cidētē: eadē enim est diuisio entis in decē predica-
ta: et in substantiā et accidētē: qm vnū nō est predicamē-
tum substantiē et nouē accidētium duo absoluta et 7 re-
spectiua. I. li. (qm de natura quidē). i. de rebus natu-
ralib⁹ (nō nāles aut defectus). i. dubitationes (cōtingit
dicere ipsos). i. Parmenidē et Melissum. (Fortassis
ne alijs incidant in errores eozz bene se habet). i. bo-
nū est (aliquātulum disputare de ipsis). i. ipsos et
hoc metaphisice. (Habet. n. philosophia respectus)
idest p^{ri} ista pmet ad primā phiam que dicit metha-
phica (primū autem maxie p^{ri} oīum) disputādi
eos est p^{ri} supponere (qm multipliciter dicit qd ē). i.
ens v3 de predicamētis decem.

Sed dubitatur videt qz phs petat
principiū: p^{ri} suppo-
nit. n. qd debet pbare: v3 ens multipliciter dicit ad qd
sequit de necessitate multa esse qd negabāt Parmeni-
des et Melissus. ¶ Dicēdū qz illa ppositio ens mul-
tipliciter dicit nō assent multa esse: qz multipliciter dicit
p^{ri}git copulatiue et diuisiue: vbi dicit oīs homo
currit li hō dicit multipliciter de sorte et Plato de copulati-
ue: qz si alijs isto qz est hō ille currit cū illo p^{ri} suppo-
sitiō: si vn⁹ eozz currit alius sedet in ista hō currit sup-
ponit li homo pro quolibet eozz non copulatiue: sed
diuisiue: quia sic solūmodo descendit. Ita in ppo-
sitiō si plura predicamēta sunt de illis dicit ens multipli-
citer copulatiue: si autē solū vnū predicamētū est de
oībus decē dicit ens diuisiue: et p^{ri}sequēs ens dicit
multipliciter de decē predicamētis: aut copulatiue qz sub-
stantiā est ens et quantitas est ens: et sic de alijs: aut diuisi-
ciue qd substantiā est ens vel q^{ri}tas ē ens et sic de sin-
gulis: qualicūqz dicit p^{ri} qz ens multipliciter dicit: tanq^{am}
famosus. (Quo dicit). Ita suppositio ē pmissa Arist.
dupl⁹ arguit eos et primo sic: omnia sunt vnū: igitur
oīa sunt substantiā vel quantitas: vel qualitas et sic
de alijs predicamētis: aut oīa sunt substantiā et quantitas
et qualitas: et sic de alijs predicamētis: p^{ri}ntia p suppo-
sitiōē ex quo ens et vnū pueritur. Na quot modis

Tex.
13. co.

*hinc p^{ri} qz dicitur
al⁹ ut p^{ri} qz dicitur*

dicat ens tot modis dicit vnū: igitur oīa sūt vna suba. f.
vnus hō: vel vnus equus v^l vna aīa: aut omnia sunt
vna qualitas: hoc. f. albū vel calidū: aut omnia sunt
vnum tale aliozū p^{ri}dicamento: sed quodlibet illozū
est iposibile siue li vnū dicat vnū genere: siue vnū spe-
cie: siue vnū numero: qz impossibile est oīa esse animal
vel esse colorē: sicut iposibile ē oīa esse hoīem vel hūc
hominem: aut oīa esse albedinē: aut hanc albedinē: et
patet quolibet illaz p^{ri}sequentiaz: quia a quolibet su-
perior ad oīa sua inferiora diuisiūm sum p^{ri} est bo-
na p^{ri}sequētia eo qz inferiora sunt p^{ri}es subiectiue suo p^{ri}
supioz. ¶ Si aut dicit in principio qz oīa sunt substanti-
a et quantitas et qualitas et sic de alijs predicamētis: si-
ue li et teneat copulatiue: siue copulatiū sequit qz mul-
ta sunt entia et p^{ri}sequēs nō tū vnū: siue. n. teneat
ta copulationis copulatiue: siue copulatiū: sequit qz
substantiā et quantitas et qualitas et alia predicamēta
sunt et p^{ri}sequēs multa sunt. I. li. (quō dicit) Par-
menides et Melissus dicentes. (Vnū omnia vnū sub-
stantiā oīa aut quantitatē omnia: aut qualitatē) et sic
vlt⁹ p^{ri}cedendo per alia predicamēta. Et iterum vnūz
substantiā vnā oīa v^l vnum hominē aut equū vnūz
aut aīam vnā: aut qualitatem vnā: aut hoc aut albū:
aut calidū: aut aliquid aliozū talū. f. predicamē-
toz. (Hec omnia differunt multū et sunt impossibilia
dicere.) Hucusqz est reprobata prima pars p^{ri}sequētis
principalis. Ideo data alia parte arguit sic. (Siqui-
dē enim oīa erūt et suba et quale et quantū: et hec siue re-
soluta sint ad inuicē siue non). i. siue teneatur copulati-
ue: vel copulatiū. (Multa sunt que sunt). i. multa sunt
entia qd est p^{ri}ra eos.

Notandum fm comētozēz comē-
to. 13. (Quod hoc nomē
ens aut significat genus: aut vnū indiuiduū numero
et quomodo dicit qz sit ens: erit multum: nō intelligit co-
mentatoz qd ens in sua maxie cōmunitate nō signi-
ficet nisi genus et indiuiduū quia tunc alia predicabi-
lia. f. species differētia p^{ri}ntia et accidens nō essent en-
ta: sed vult qz si oīa sunt vnū ens vnitate predicamēti
substantiē qz oīa sunt vnū genere in suba aut vnū nūero
et simili si oīa sunt vnū ens predicamēti quantitatis
qz omnia sunt vna quantitas genere: aut vna quanti-
tas numero: puto tamē qz Arist. cum sic arguit: om-
nia sunt substantiā: igitur omnia sunt vnus homo: vel
vnus equus: vel vna anima: nō accipit ibi vnūz v^l dī-
cit tū vnitate numeralē: quia Parmenides et Me-
lissus nō concesserūt omnia esse vnum numero: sed vt
dicit indifferēter vnitatem numeralē: vel specificā. Di-
cit enī Porphi. in vniuersalib⁹ caplo de specie: qz plu-
res homines sunt vnus homo: ex quo nō sequitur qz
sint vnus singularis homo: sed siue accipitur vnum
vt dicit vnitatem numeralē siue specificā: semp se-
quūtur in cōuenientia: v3 quod fortis ē Plato aut qz
homo est astutus. ¶ Itēz dicit comētoz ens erit mul-
tum siue significet genus: siue indiuiduū: qm si genus
est species sunt: igitur multa sunt diuersarum rationū:
si autem indiuiduum est illud est vnum genere et spe-
cie: sed genus et species sunt diuersarum rationū igitur
multa sunt.

Dubitatur circa dicta vtrum ens vni-
uocē vel equiuocē dicat de
predicamētis decē: et arguitur qz vnus eozz: quia aliter
hec esset falsa: substantiā est magis vel pfectius ens qz
accidens: et hec similiter: accidēs nō est ens nisi qz en-

*Notandum
fm.*

Liber primus.

tis: quā tamē pcedit pbs. 7. methaphisice 7. patet psequētia qualitercūq; sumitur ens.

In oppositum est Arist. di. q. ens dicitur multipliciter. i. equivoce 7. cōmentato. 2. i. metha. dicit q. ens significat quodlibet predicamento 7. prima significatione: 7. sine medio: non sicut genus significat suas species per mediū. constat autem q. significans plura 7. sine medio est equiuocum. ¶ Pro responsione ad hanc difficultatem est intelligendum q. vniuocū tripliciter accipitur. cōmuniter proprie 7. magis proprie: vniuocū cōmuniter sumptum est illud quod importat plura 7. eadem ratione: 7. sic loquitur Arist. in predicamentis. di. vniuocū est illud cuius nomen cōmunē est 7. ratio substantie eadez. Isto modo cōcedit Arist. 2. methaphisice: q. vniuocū ad primā causā 7. ad alia causā: quia dicitur de eis s. m. eandē rationē 7. per prius 7. posterius. vniuocū pprie dicitur est illud qd importat plura eādem ratione: 7. sic loquitur Algazel primo tractatu sue metha. di. vniuocū est illud qd dicitur de pluribus sine differentia prioris 7. posterioris: 7. sine differentia potentie 7. debilitatis vt animal respectu suā 7. speciez. vniuocū pprie est illud q. importat plura equaliter vnicā ratione: 7. sic species specialissima sola est vniuocū: dicitur entz pbs. 7. phisico 7. q. genus non est vniuocū in eo nō sunt vere cōparationes. ¶ Ad similitudinem dicitur de equiuoco q. tripliciter dicitur: cōmuniter proprie 7. pprie: equiuocū cōmuniter est illud qd importat plura diuersis rationib: 7. sic omne genus est equiuocū. di. pho. 1. phisico 7. q. in generibus latent equiuocationes: equiuocū pprie est illud qd importat plura in equaliter diuersis rationibus. s. s. m. prius 7. posterius: eo modo quo dixit Algazel. 7. sic natura dicitur equiuocū ad materiaz: 7. formaz: quia significat prius formaz q. materiaz: sic q. materia non dicitur natura nisi ratione forme: vt colligitur de intentione Arist. 2. phisico 7. 7. methaphi. equiuocū pprie est illud quod importat plura solum diuersis rationibus: 7. sic loquitur pbs. de equiuoco in predicamentis. di. equiuocū est illud cuius nomen cōmunē est ratio substantie est diuersa: vt canis. ¶ Ex istis duobus est solutū: qm conceditur ens esse vniuocū cōmuniter: 7. equiuocū pprie q. significat plura eadem ratione: sed in equaliter: quia prius substantiam q. accidens. Ideo dicit pbs. 7. metha. q. accidens est ens: q. entis. Et si 7. dicit q. ens prima sui significatione significat quodlibet predicamento: non tamē tollitur quin significet prius substantiaz q. accidens: q. eadez significatione significat prius vnu q. reliquū sicut eadem significatione prius descendit in substantiam q. in accidens. Contra sequitur q. hec est falsa accidens est ens: probatur nam hec est falsa: homo pius est homo: q. 7. homo significet homines viuū: 7. homines pictū. vt ponit Arist. in predicamentis: tamē absolute sumptū supponere d. 7. pro famoso si significat. s. pro homine viuū: igitur si li ens significat prius substantiaz q. accidens: quando cūq; per se ponitur in ppositione debet stare pro famoso. i. s. pro substantia. 7. per cōsequens hec est falsa: accidens est ens q. significat accidens esse substantiā. ¶ Rndetur q. omne diuisum predicatur de quolibet suo 7. diuisum iuxta doctrinā Arist. 7. Boetij in topicis 7. ens diuiditur in substantiam 7. accidens: vt testatur

Arist. 5. metha. igitur ens absolute dicitur de quolibet illo: igitur hec est vera accidens est ens. Et ad improbanonē videtur q. si aliquis terminus duabus significationibus significat duo significata vnu prius 7. aliud posterius semper supponit pro famoso: sicut li homo significat homines viuū significatione absoluta: 7. homines pictū significatione respectiua: sed si eadem significatione significat plura in equaliter nō oportet quod semper stet pro famoso: aliter quelibet illaz esset falsa materia est natura: alteratio est motus: quā 7. prima cōcedit Arist. 2. phisico 7. 7. secundaz. 7. 7. phisico 7. patet cōsequētia q. natura prius dicitur de forma q. de materia: vt fuit allegatū: 7. motus prius dicitur de motu locali q. de alijs motibus s. m. Arist. 8. phisico 7. 7. cōsequenter solus binarius esset numerus: q. numerus prius significat binariū q. alium numerū: igitur quelibet istoz vnica significatione significat quodlibet illoz significatione: aliter non diuideretur in illa. tanquā in partes subiectiua. ideo absolute verificat de quolibet illo 7. ita dicitur de illo termino ens q. immediate descendit in substantiaz 7. accidens: igitur vnica significatione significat illa ambo iuxta dicitur cōmentatois prius allegatū q. ens prima significatione significat quodlibet predicamento: 7. illa significatione non sit absoluta nec respectiua: sicut nec ens est absolutum: vel respectiua ex quo diuiditur in absolutum 7. respectiua. 5. metha. 7. per cōsequens ens absolute 7. simpliciter predicatur de substantia 7. accidente. (Si vō etiam quale.) Secundo arguit philosophus ad idēz sicut omnia sunt vni: igitur omnia sunt accidens puta quale vel quantū: vel aliqd aliud predicamento: aut omnia sunt substantia: patet cōsequētia q. vnu sicut ens diuiditur in substantiaz 7. accidens. prius non potest dari q. non solum in cōueniens sequitur: sed etiam impossibile. s. q. accidens est sine subiecto: 7. absq. substantia: nullum enim accidens separatur a substantia: sed omnia dicunt de substantia: nō etiaz potest dari s. d. m. s. q. omnia sunt substantia ex fundamento Melissii. di. ipsū ens esse infinitum: qm infinitum soli quantitati congruit per se: si entz puenit substantie vel qualitati: aut alicui alteri passioni a predicamento quantitas illud est per accidens rōne quantitas. Diffinitur entz infinitū sicut infinitū est quantitas carēs termino: ecce q. in diffinitione infiniti ponit quantū: 7. nō terminus alicuius alterius predicamentū: tūc arguit sic. ens est infinitum: igitur ens est quantū: patet psequētia: q. infinitū p se in sola quantitate est: 7. vltra ens est substantia vt pcessum est: 7. ens est quantū: q. infinitū: igitur substantia 7. quantitas sunt: 7. per psequens multa sunt entia. s. substantia 7. quantitas. I. e. li. (Si vō quale omnia aut quantū sunt.) Ponendo omnia esse accidens: siue cum isto substantia: siue cum eodez non sit substantia inconueniens est: sed oportet etiā vltra inconueniens dicere impossibile. nullum autem aliqd. 9. predicamento 7. accidentium separabile est extra substantiam. Omnia namq; predicamenta accidentiū de subiecta dicunt substantia: q. nihil nisi substantia subicitur accidenti: hucusq; est improbatā prima pars psequētis ad quā sequit improbatio alterius. (Melissius autēz quod est.) i. ipsum ens infinitum dicit esse quantum (itaq; aliquid est qd est). i. ens infinitū enim in quantitate est substantiam autēz infinitam aut qualitatem: aut passionem que non est quantitas esse non cōtingit

Ans. ex. om.

Tex. co. 14.

Arg. 1. 2. 3.

Phisicorum.

nisi fm accidens). s. ratione quantitatis: si simul cum illis & alique quantitates sunt (infiniti autem ratio). i. diffinitio quantitati congruit: sed non substantie: neq; qualitas arguitur ergo sic. (Siquidem igitur substantia est: & quantum.) etiam est duo. (Et non unum est quod est.) i. ens. s. substantia & quantitas. ¶ Ex his arguit philosophus contra Parmenidem & Melissum: nam si solum substantia est: nihil est infinitum: nec aliquid est habens magnitudinem: primum est contra Melissum ponentem ens esse infinitum: & scdm contra Parmenidem ponentem huiusmodi ens esse finitum. fm comentatore commento. 15. & probatur consequentia: quia si infinitum est: vel aliquid habens magnitudinem aliqua quantitas est: & per consequens non solum substantia est qd est oppositum consequentis. L. li. (Si vo substantia solum est non infinitum est ipsum ens: neq; magnitudinem habebit vlla qm enim quodam erit quodlibet tale: igitur no tm substantia erit.)

Notandum fm comentatore commento. 15. q. diffinitio infiniti est quantum non terminatum: quantum igitur est genus infiniti: quia non dicitur in diffinitione eius quod est substantia: aut ybi. & hoc quod dixit. s. Aristo. de infinito intelligendum est de finito: ita quod sicut infinitum diffinitur per quantum descendendo infinitum est quantum non terminatum: sic finitum diffinitur per quantum isto modo: finitum est quantum terminatum.

Sed contra infinitum no est ens per Arist. 3. huius. & p. 1. ce. igitur ratio illius nulli conuenit: & consequenter no diffinitur per quantum ex quo nullum est tale: de non ente enim no est diffinitio: neq; definitio: vt colligit a philosopho: p. 1. posteriorum. ¶ Item aliqua intelligentia est finita in essentia: & alique sunt finite multitudine aliqua qualitas est finita intensiue: & aliqua latitudo motus est infinita in velocitate: sicut etia alique motus est infinitus fm duratione: igitur alteri a quantitate congruit ratio finiti & infiniti. ¶ Ad primum dicitur q. de infinito possumus loqui dupliciter iuxta determinationem Aristo. 3. phisico 2. s. in actu & in potentia. In finitum in potentia est tam permanens q. successuum: primum est habens extrema: sed diuisibile in infinitum: secundum vo est carens extremis: sed durat in infinitum: per successionem partium vt motus & tempus. Infinitum autem in actu no est. s. carens extremis habes omnes suas partes simul: sed q. Melissus dicebat tale infinitum esse. philosophus arguebat ex datis. ¶ Item loquedo solu de tali infinito in actu adhuc est pcedendum q. ratio infiniti quantitati congruit: & q. infinitum diffinitur per quantum: nullo infinito existente. quia cum duplex sit diffinitio. s. exprimens quid nominis & exprimens quid rei fm Terminiū super p. 1. posteriorum: non loquitur Aristo. de ratione exprimente quid rei: sed solum quid nominis eo modo quo dicitur de vacuo. 4. phisico 2. q. eius ratio & diffinitio. est locus priuatus corpore. ¶ Ad secundum dicitur q. sicut corpus vel numerus dupliciter sumunt. s. large & stricte p. 1. mo no est in predicamento aliquo illo 2. sed beneficio modo. s. in predicamento quantitatis. Ita finitum & infinitum large sumpta no sunt passionis aliquid predicamenti: sed orie entis: stricte vo sumpta sunt differentie quantitatis. occurrit. 4. dubia

Circa predicta quoz primum est istud: utrum quantitas distinguatur a substantia ita q.

nulla quantitas sit substantia: q. non primo q. omnem rem absolutam priorem alia potest deus conseruare sine mutatione locali eiusdem: & rem posteriorē destrueret: sed materia est prior quantitate: igitur deus potest pseruare materiam sine quantitate & sine mutatione locali: quo facto materia habet partē extra partē: ex quo no est mutata localiter: nec aliquid sit igitur est quata & p consequens frustra ponitur quantitas distingui a substantia. ¶ Secundo sequitur q. corruptibile potest fieri incorruptibile qd est contradictio & contra philosophum. p. 1. ce. probatur illud. nam homo potest fieri no quantus. s. de potentia dei: quo posito ipse esset incorruptibilis: sicut anima sua: que non est quata. vnde ille homo no posset tangi: nec indispōni per aliquē agens ex quo no haberet quantitatem. ¶ Tertio sequitur q. plura corpora se inuicem penetrant. s. 1. 2. & quantitas sua qd est ptra Aristo. 4. huius. ¶ Quarto tamen cōclusio sequit illa cōclusio q. a. & b. sunt duo corpora quata & stat. a. fieri non quantum ipso manente corpore: & no stat. b. fieri no quantum ipso manente corpore: patet dato q. a. sit 1. 2. & b. quantitas eiusdem dimensionum. ¶ Quarto sequitur q. no omne totum est maius sua parte. nec si ab equalibus equalia demas cetera sunt equalia: patet ponendo q. a. habeat vnā partē quātam. & aliam no quātam: & patet primum quia pars no quata nihil facit ad magnitudinem. a. scdm vo est manifestū dato q. a. & b. essent duo lapides pedales a quibus deus subtrahat omnē quantitatem remanente substantia. Isto posito a lapidibus equalibus remouent pedalitates equaliter: remanentia aut non sunt equalia: q. no sunt quata. ¶ Dec vlt fuisse intentio Aristo. in predicamentis. caplo de substantia. di. q. propriū est substantie fm sui mutationē esse suscepibile contrario 2. sed si quantitas esset ens superadditū substantie reciperet contraria successiue: sicut substantia &c.

In oppositum est hic Aristo. di. q. si sola substantia ē nihil habet magnitudinem. ¶ Ista conditionalis esset impossibilis si substantia quata esset quantitas: nec etia illa consequentia valeret. substantia & quantitas: sunt igitur multa sunt: que sunt. nisi Aristo. vellet quantitate distingui a substantia. ¶ Sed littera Aristo. sic solet exponi: q. non intellexit per illam consequentiam quantitate nullo modo esse substantia: sed solu voluit pbare multitudinem entium: isto modo substantia & quantitas sunt: igitur substantia est quata: igitur habet partes & consequenter multa sunt q. sunt. ¶ Ista expositio nulla est: q. Aristo. noluit probare multitudinem numeralē q. 2. habet no negauit Parmenides: nec Melissus: bene enim sciuit q. liber illo 2. se habere partes: & multos auditores: quo 2. nullus erat alius: sed voluit pbare multitudinem diuersarum rationū: per hoc q. predicamenta sunt diuersa 2. rationū: nam ratio finiti vel infiniti congruit quantitati: & no substantie: nec qualitati: nisi per accidens: modo si omnia essent eiusdē rationis omnia equaliter diffinirentur: & sic no magis cōpeteret quantitati ratio finiti vel infiniti q. substantie vel qualitati.

Preterea si illa fuisset intentio Aristo. no erat expediens sumere subam in antecedente: s. solu quantitate: cū sequat: quantitas est: igitur plura sunt. si Aristo. voluit pbare indifferēter pluralitatem numeralem sicut specificā. ¶ Nūc sequenter rationibus arguit: & p. 1. inferēdo q. materia est corpus contra comentatore in hoc primo. di. qui dicit. materia

Libri primus.

esse corpus peccat: et quod anima est corpus. quod pha-
negat. de anima: immo sequitur quod idem subiicitur
sibi ipsi: quia substantia est subiectum omnium. novem
predicamento: accidentis per Aristotelem: et commentato-
re dicitur est subiectum quantitatis: sed ipsa est quantitas:
per se est subiectum sibi ipsi. Secundo sequitur quod aug-
mentatio est generatio simpliciter dicta per philosophum
de generatione et corruptione: et philosophus probat per tria: quod generatio simpli-
ter dicta est immediate ad quantitatem cum sit immediate ad
substantiam extensam: que est quantitas per opinionem co-
trariam: ille autem motus qui est immediate ad quantita-
tem est augmentatio per Aristotelem. Secundo philosophus. Di-
cunt opinionem contrariam substantientes: quod ideo aliquis
motus est augmentatio: quod per illum mutatur respo-
nsio per terminos de predicamento quantitatis: quod da-
to adhuc habetur intentum: quod per generationem ma-
ioris partis animalis quod fuit deperditum mutatur re-
sponsio per terminos de predicamento quantitatis: quod
hoc est bicubitum postquam erat minus. Tercio se-
quitur quod substantia est accidens in abstracto: consequens
impossibile: quod substantia et accidens dividitur ens. Secundo me-
thaphysice: et probatur consequentia: quod omnis qua-
ntitas est accidens: sed substantia est quantitas: igitur sub-
stantia est accidens. Maior patet quia quodlibet di-
uisum vniuersaliter dicitur de quolibet suorum diui-
dentium: modo accidens diuiditur in nouem predica-
menta: quod vnum est quantitas. Item Aristoteles. quinto
methaphysice. Quarto sequitur quod substantia senti-
tur per se contra philosophum. de anima: et probatur
consequentia sic arguendo: hoc sentitur per se demo-
strando quantitatem: et hoc est substantia: igitur substantia
sentitur per se: patet consequentia cum minor per opi-
nionem maior autem est Aristoteles. de anima. di. qua-
ritatem esse sensibilem per se. Ad primum dicitur quod
admissio illo casu materia habet partem et partes: sed
non parte extra partem: et ad argumentum nulla pars
materie est mutata localiter: igitur adhuc sunt extra in-
tuitum: negatur consequentia: nam vbi cumque est vna pars
est quelibet non per mutationem localem: sed per mul-
tiplicationem: anima enim seu spiritus visibilis potest esse
in aliqua parte in qua primo non erat: non per muta-
tionem localem: quia non relinquit primum situm: nec
partem: sed per multiplicationem. Ad secundum ne-
gatur consequentia: quia sicut ille homo. quantus potest
fieri non quantus: ita contra: si esset non quantus: pos-
set fieri quantus: et consequenter posset corrumpi. nec est
simile de eo et anima intellectiva: quoniam ipsa non potest
esse quanta. Et in hoc casu esset concedendum quod iste
homo factus non quantus habet omnes partes quas
primo habebat: non tamen haberet cor: nec cerebrum:
nec caput: nec manus: nec pedes: quia hec omnia di-
cunt organizationem: et quantitatem: sed ille homo nul-
lam haberet quantitatem: igitur non. Et si argueretur
omnem partem quam iste homo prius habuit iam habet:
sed caput prius habuit: igitur caput iam habet: non v-
t argumentum: sicut non sequitur: omne quod tu fuisti iam tu
es: pedale vel album tu fuisti. igitur pedale vel album
tu es: vtroque arguitur a magis amplo: ad minus am-
plum: quod subiectum minus stat amplius in ante-
cedente et non in conclusione. Ad tertium concedo
consequentiam et consequens: et ad philosophum dico
quod ipse loquebatur de corporibus predicamenti quan-
tatis: que se penetrare non possunt: et ad conclusionem
adductam concedo eam. unde. si. a. nullam quantita-

tem haberet: adhuc esset corpus predicamenti substan-
tie. scilicet compositum ex materia et forma: et consequenter
non esset quantum. b. vero necessario esset quantum: quia
haberet partem extra partem. Ad quartum dico quod
iste conclusiones sunt impossibiles: non tamen im-
plicant contradictionem: et in hoc possunt admitti.
Mathematici autem intelligunt quod omne totum est ma-
ius sua parte: supposito quod illud sit in quolibet par-
tem dimensionatum: et si ab equalibus equalia denas
cetera remanent equalia: supposito quod sint quanta.
Etiam conceditur in imaginationem quod aliquid
est totum quod non est duplum ad suam medietatem:
et aliquid est quod non est triplum ad suam tertiam: nec
quadruplum ad quartam ponendo quod solum vna me-
dieta aut vna tertia: aut vna quarta: sit quanta: et totum
residuum non quantum: et consequenter quod aliqua sunt
immediata que non sunt continua: nec contigua: patet
de talibus partibus quod vna est quanta: et reliqua
non quanta: nulla enim sunt continua: vel contigua nisi
quodlibet illorum sit quantum cum cuiuslibet talium vlti-
ma sit vnum aut simul. Et ad philosophum in pre-
dicamento dicitur quod quantitas recipiat successive co-
traria non tamen per mutationes: sed per mutatio-
nem sue materie: cum talis mutatio non sit quantitatis
in quantitate: sed tantum in substantia prime materie: ut
colligitur de mente commentatoris. Secundo tractatu huius
primi philosophorum.

Secundum dubium utrum quantitas
distingatur a qualitate
sic quod nulla quantitas sit qualitas quod non: primo quia
sequitur accidens esse subiectum accidentis: et consequen-
ter idem accidens habere duo subiecta: consequens vi-
detur esse contra intentionem Aristotelem. hic: et in predica-
mento. di. substantia esse subiectum omnium acciden-
tium: patet consequentia: quia qualitas fundatur in
quantitate: et in substantia: imo prius in quantitate: quod
in substantia si quantitas est forma media inter substan-
tiam et qualitatem. Secundo sequitur quod in sacramen-
to altaris accidentia non sunt sine subiecto: quod est
hereticum: et patet consequentia: quia albedo et dulce-
do caliditas et frigiditas hostie videntur esse in qua-
ritate subiecti ut tenendo quantitatem distinguuntur a qua-
litate. Tercio sequitur qualitatem esse subiectum qua-
ritatis. consequens impossibile quia quantitas presu-
ponitur a qualitate: et probatur consequentia: nam qua-
litas est longa: lata: et profunda: sicut substantia: igitur
si substantia est subiectum quantitatis per idem equa-
litas et qualitas: quia si aliud a substantia esset albu-
m sicut substantia: illud etiam sicut substantia esset subie-
ctum. Quarto dimensio albedinis in lacte non est
dimensio dulcedinis in corde: igitur albedo et dulcedo
lactis dicunt diuersas dimensiones et quantitates: sed
hoc non dicerent si quantitas distingueretur a quali-
tate: quanta igitur et antecedens declaratur: quia ali-
ter ad corruptionem dulcedinis sequeretur corruptio
albedinis: probatur ad corruptionem dulcedinis se-
quitur corruptio dimensionis sue: quia corruptio sub-
iecto: corrumpitur quodlibet accidens eius. et ad cor-
ruptionem dimensionis dulcedinis sequitur corruptio
dimensionis albedinis: quod eadem est per se: corrupta
dimensione albedinis corrupta est albedo.

Oppositum colligitur a philosopho
hic. di. quod ratio finit vel
infinit congruit quantitati et non qualitati: et in predica-

Phisicorum.

mentis, et q̄ q̄ritati nihil est contrarium: et q̄ q̄ritas non suscipit magis et minus: contrariū autem dicit de qualitate q̄ suscipit magis et minus: et sibi aliquid contrarium: et iterum fm̄ philosophi propriū est q̄ritati fm̄ eam equale vel inaequale dici, et propriū est qualitati fm̄ eam simile vel dissimile dici: ex quibus patet fm̄ philosophi nullam q̄ritatem esse qualitatem, et penitissime attento eo q̄ ipse dicit, primo postea q̄ ip̄a negatiua est necessaria et immediata in qua negatur vniū generalissimū de alio: et ponit exemplum Lincolni, et nulla qualitas est quantitas.

¶ Arguitur tamen sic: qm̃ sequitur primo lumen esse corpus colora philosophu. 2. de anima reprehendens rem antiquos cum nō sit corpus de pdicamento substantie: nec qritatis: sed forma de predicamento qualitatit. 3. patet cōsequencia: qz omne longum latum 4. profundū est corpus: sicut opinio ē contraria. 5. sed lumen est huius: igitur. 7. 2. ¶ Secūdo sequitur qz sensibile p opium est sensibile cōmune cōtra phum. 2. de anima. dī. qz sensibile p opium sentiat ab unico sensu: 7 sensibile cōmune sentiat a pluribus sensibus. 3. probatur psequencia: qz qritas est sensibile cōmune: 7 color sensibile p opium: sed per te color est qritas: igitur. 7. 2. Maior est Aristote. 2. de anima. vbi querit philosophus: qre magnitudo sentiat a pluribus sensibus: 7 nō ēt aliqis credere magnitudinē esse colora: rem: qz color nō sentitur nisi a visu. ¶ Tertio sequitur qz alteratio est augmētatio: cōtra phm pmo de ge. 7. 5. p sico. 2. 7. pbatur psequencia: qz calefactio est immedie ad qritatē cum sit immedie ad caliditatē: qut est qritas fin opinio ē cōtraria: 7 si dicitur iuxta modū res pōndendi illo 7 7 ille motus est augmētatio perquā mutatur nrisio per terminos de pdicamento qritatis: sequitur itez qz alteratio est augmētatio: qz rarefactio est alteratio: 7 augmētatio: cū per illam muretur nrisio per terminos vniuersos pdicanti. ¶ Quarto sequit qz i quolibet colorato sunt infiniti qritates cōextē: qz quodlibet tale hz infinitos gradus cōextē: sed quilibet illo 7 graduū est qritas fin opinio nō aduacant: igit 7. 2. scilicet. a. vñ album vñ color me. vt. a. tunc. a. pmet totā latitudinē albedinis a non gradu ad gradū: vt. a. igitur cōtinet infinitos gradus cōextēns ex quo est vñ color. 7. 2. ¶ Ad pūm cōcedo qz accidēs est subiectū accidētis: 7 nō solū habet duo subiecta. vno tria. 1. inbesonit: 2. hoc est materia dispositiois: 3. hoc est qritas denominatiois: 7 hoc est compositū. qualitas qz subiectū in qritate itaqz in subiecto dispositiois iuxta determinationē Aristi in pdicamentis. dī. qra fuerit superficies tantū albedinem effides. 7. 4. huius color est i corpore: qz est in superficie: qritas qz est subiectū qualitatit dispositiois solū: materia vō est subiectū inherētie 7 cōpositum denominatiois: qz ppter nūl est albi: vel nigrum: calidū vel frigidū nisi compositū. 7 vñs duobus modis locutus est Aristi. in pdicamentis. dī. p opium est substantie sufficiens recipere contraria. ¶ Ad secundū dicitur qz intentio theologoz est accidentia in sacramento altaris nullū habere subiectū inbesonit: nec. ppter denominatiois: aliqua tamen habent subiectū dispositiois: nec hoc negant: ipsa vō qritas nullum subiectum habet. ¶ Ad tertū negatur consequentia: qz qritas denominat materia substantiam: vt forma illius: 7 qualitate vt subiectū: fin illud pbi quāta fuit superficies 7. 2. nec est incoēueniēs subiectum

quādoq; denominare forinā: nam potētia visūsa de-
nominat visōne: q; si visio poneretur in lapide non
esset visio: sed q̄litas. ⁊ tunc ad argumentū albedo est
q̄ritas. sicut sub stantia: igitur sub q̄dā q̄ritas sicut sub stā-
tia: negatur p̄frequentia. ¶ Et ad similitudinē rēndetur
q; nulla est: q; si aliud a sub stantia esset albu: illud esset
receptiuū albedinis: sed albedo non est receptiua q̄ritatis.
¶ Ad quartū dico q; dimensio dulcedinis in la-
te est dimensio albedinis: sicut eadē est q̄ritas viri-
tūs: ⁊ ad argumentū ad corruptionē dulcedinis rē-
quirit corruptio dimensionis sue. hoc negatur: ⁊ cō-
sequenter dicitur q; dimensio nō est accidēs: alitius
q̄litas: sed q̄ritatis: sicut ergo albedo: ⁊ dulcedo la-
tis p̄supponit q̄ritatē: ita p̄supponit dimensionē.

Tertium dubium virū gr̃itas distingua-
tur a sua extensione. ꝛ arguitur
q̃ nō p̃mo auctoꝝitate Aristō. di. in p̃dicamentis
capitūlo de gr̃itate q̃ linea est longitudo sine latitudi-
ne ꝛ profunditate cuius extrema sunt duo puncta: super-
ficies est latitudo sine profunditate cuius extrema sunt
due linee. ¶ Si igitur linea est longitudo ꝛ superficies
latitudo. sequitur lineā nō distingui a longitudine
superficiē nō distingui a latitudine. constat autē lon-
gitudinem ꝛ latitudinem esse dīmensionēs seu exten-
siones lineę ꝛ superficiē. ¶ Secūdo sic: pedale ꝛ bi-
pedale: bicubiū ꝛ tricubiū sunt species p̃dicamenti
gr̃itatis fm Aristō. in p̃dicamentis capitūlo de gr̃i-
tate: sed omne pedale ṽl bipedale est gr̃um: igit om-
nis pedalis vel bipedalis est gr̃itas: patet conse-
quentia per locū a coniugatis: si concretū de concreto
ꝛ abstractū de abstracto: sequit generaliter: album est
coloratum: igitur albedo est color: calidū est quale: igit
caliditas est qualitas. ¶ Tertio sequit q̃ dīmensionē
sine se inueniunt penetrant: tam eūdem rationē: q̃ di-
stingarum contra philosophū. ꝛ philosophoꝝ. di. q̃ im-
possibile est penetratio dīmensionū. ꝛ probatur cō-
sequentiā: q̃ longitudo materię ꝛ longitudo gr̃itatis
se inueniunt penetrant: sicut etiā se inueniunt penetrant gr̃itas
ꝛ materia: constat autē q̃ omnes longitūdines sunt eius-
dem rationis: sicut ꝛ omnes lineę: ꝛ qm̃ ad omnem
partem materię est longitudo: ꝛ latitudo: ꝛ profunditas
ita igitur istę tres dīmensionēs se inueniunt penetrant:
sunt diuersę rationum: sicut lineę: superficies: ꝛ cor-
pus: igitur ꝛ. ¶ Quarto sequit q̃ est procedere in
infinitum in dīmensionibus: sequit cōtra philosophū
in p̃dicamentis: ꝛ p̃mo cē. ꝛ probatur conse-
quentiā: nam si gr̃itas est extēnsa per extensionē super
additā: t̃m illa extēnsio est extēnsa oportet quod
per aliam extensionē. ꝛ sic in infinitum: sed quod ex-
tēnsio sit extēnsa arguitur. quoniam extēnsio celi est ma-
ior extēnsio terre: ꝛ nō intēnsio: igitur extēnsio
igitur extēnsio celi est extēnsio ꝛ extēnsio terre. ꝛ per
cōsequens extēnsio celi est extēnsia: tanq̃ ab exposita
ad vnam suāꝝ exponitum.

Pro solutione huius difficultatis notandi q^d duplex est dimensio seu extensio. s. absoluta: respectiva. r. utq^e absoluta est duplex: v. terminata r. interminata. ¶ Dimensio terminata est passio accidentalis sequens immediate terminationē quantitatis: vt pedalitas: bipedalitas: r. huiusmodi: nūq^{uam} enim est aliqua linea pedalis nisi terminetur quobus punctis: nec aliqua superficie est bipedalis nisi terminetur quobus lineis. ¶ Et notanter dicitur passio accidentalis q^{uod} accidit li

quin sero altari
entibus ipa p[er] illu
La bene si tunc.

Liber primus.

nec pedalitas: et superficies bipedalitas: et corpus tripedalitas: potest enim esse linea absque pedaltate. et superficies absque bipedaltate: et corpus absque tripedaltate. Dimensio interminata est passio essentialis immediate sequens essentia quatuor: ut longitudo: latitudo: et profunditas: sicut. n. risibilitas est passio immediate sequens essentia hominis ita longitudo essentia lineae latitudo essentia superficiei: et profunditas quidditate corporis. semp intelligendo de predicamento quatuor. Et nota: ter dicitur passio essentialis: quia sicut risibilitas non potest ab homine separari ita nec longitudo a linea: nec latitudo a superficie: nec profunditas a corpore: et de his dimensionibus locutus est commentator in de substantia orbis. d. q. d. dimensiones sunt eterne in materia. Dimensio relativa est relatio immediate sequens passionem quatuor: ut longitudo comparata brevitati: latitudo relata ad strictitudinem: et profunditas respiciens tenuitatem vel subtilitatem. vñ Aristoteles. 5. metaphysice. d. q. magni et parvi sunt quod sunt dispositiones essentialis magnitudinis: et finem se dicuntur passionem quatuor: sed finem quod vñ dicit in respectu sui oppositum dicuntur relata. D. his visis per quilibet dimensionem realiter distingui a quatuor. dimensionem enim respectiva non est quatuor: cum nulla forma respectiva sit forma absoluta per Aristoteles. 2. post. d. q. predicamenta sunt impmixta: non enim est quatuor dimensionum terminata. p. b. a. et sit. a. linea. pedaltas. et b. sua pedaltas: tunc quandoque aliqua duo sic se habent quod vno corrupto reliquum manet illa non sunt idem: sed corrupta pedaltate. b. a. linea manet. igitur. a. non est. b. per omnia cum maiori. per Aristoteles. 2. post. b. utius: et minor est de se nota. q. 1. a. per de praedicationem potest fieri semipedale: et per rarefactionem bipedale. et idem de aliis dimensionibus terminatis corpore et superficie. Et quod dimensiones interminatae et distinguantur a quatuor. arguitur: quoniam generaliter subiecta principalia a suis passionibus realiter distinguuntur. homo enim distinguitur a risibilitate cum homo sit substantia: et risibilitas accidens secunde speciei quatuor et quatuor ab equalitate: et quatuor a similitudine: cum quatuor et quatuor sunt entia absoluta. et similitudo ac equalitas sunt entia respectiva. linea enim distinguitur a rectitudine et curvatura: ut colligitur a philosopho 2. posteriorum. vñ Aristoteles. 5. metaphysice. d. q. longitudo est in linea: latitudo in superficie: et profunditas in corpore: cum igitur nihil sit in se ipso: oportet longitudinem distinguere a linea. latitudinem a superficie: et profunditatem a corpore: et sequitur in eodem libro quod linea superficies et corpus sunt subiecta illarum passionum: vñ longitudinis latitudinis et profunditatis. Ad primum dicitur quod iste diffinitiones non sunt formales: sed materiales: quia non dantur per priora et essentialia: sed per posteriora et accidentalia eo modo quo diffinitur homo per risibile: aut equus per innobile: neque iste diffinitiones sunt intelligende in recto: sed in obliquo: ut linea est quatuor in qua est longitudo sine latitudine: et superficies est quatuor in qua est latitudo sine profunditate. Ideo iste propositiones non sunt vere in recto: linea est longitudo: superficies est latitudo: cum nulla istarum sit predicatio idem: sed in causalis sic intelligenda. in linea est longitudo: in superficie est latitudo. Ad secundum dicitur quod pedalitas et bipedaltas longitudo et latitudo sunt in predicamento quatuor per reductionem a posteriori cum sint passionem modales quatuor: ideo pedale et bipedale: longum et latum non sunt species per se illius predicamenti: sed in per reductionem ratio nelinee superficiei et corporis: quibus competunt ille

passiones. Ideo 13 sequatur calidum est quale igitur caliditas est qualitas: non tamen sequitur pedale est quatuor: igitur pedalitas est quatuor: neque locus a piugatis tenet: nisi in terminis per se positis in predicamento: caliditas enim per se ponitur in predicamento qualitatis: et pedalitas in per reductionem in predicamento quatuor. unde quod intensio et remissio etiam sunt in predicamento qualitatis per reductionem a posteriori: non sequitur intensum est quale: igitur intensio est qualitas.

Ex predictis

sequitur primum: quod aliquae pedaltates sunt eiusdem speciei: et aliquae differunt specie: patet de duabus pedaltatibus duarum linearum: quae sunt eiusdem speciei sicut lineae: nec pedaltates autem lineae et superficiei differunt specie sicut linea et superficies. Secundo sequitur quod aliqua pedaltas: et aliqua bipedaltas sunt eiusdem speciei: et aliquae diversarum specierum: primum per pedaltatem et bipedaltatem duarum linearum. et secundum pedaltatem et bipedaltatem lineae et superficiei. Tercio sequitur quod aliquae longitudo sunt eiusdem speciei: et aliquae diversarum specierum: primum patet de duabus longitudinibus interminatis: aut de duabus terminatis: secundum vero de duabus longitudinibus: quarum una est terminata: et altera interminata. Quarto sequitur quod aliqua pedaltas est longitudo: et non latitudo: nec profunditas: ut pedaltas lineae: et aliquid pedaltas est latitudo et non longitudo: nec profunditas: ut pedaltas superficiei: et aliqua est profunditas quae non est longitudo: nec latitudo: ut pedaltas corporis: neque hic accipio longitudinem: latitudinem: vel profunditatem pro dimensionem interminata: quia talis propositio esset impossibilis: pedaltas est longitudo: sed communissime ut predicatur universaliter de dimensionem terminata: et interminata: absoluta: et respectiva: et sic non est in aliquo predicamento.

Ad tertium dicitur quod loquendo communiter de dimensionibus: sic non est inconueniens se inuicem penetrare. et frequenter linea superficies et corpus: ex quo ad omnem partem me reperit quodlibet istorum: sed in spali illud est impossibile: de dimensionibus eiusdem rationis: quod diversarum rationum diversorum subiecto. sicut enim nulla linea penetrat aliquam superficiem: ita nulla longitudo lineae nec aliqua superficies latitudinem: nec est verum quod ad omnem partem materie sit aliquid istius longitudinis: et aliquid istius latitudinis. et contra: de longitudine autem materie et quatuor: dico quod non sunt due longitudo: sed una tantum: ita quod longitudo fundata in linea: et linea: quod materia est longa: non igitur alia extensione materia. et alia quatuor: sed una et eadem tam materia quod quatuor habet partem extra partem. Ad quartum dicitur quod extensio 13 possit dici quatuor: quia habet partem extra partem: et magna quod est in subiecto magno: nulla tamen extensio est extensa sicut nec aliqua longitudo est longa: cum talis predicatio denominatiua eiusdem de se ipso sit impossibilis: et concedo quod extensio celi est maior extensio: extensio tere: ex quo non sequitur quod extensio celi sit extensio: vel extensa: quia magnitudo extensionis non habet attendi penes magnitudinem alterius extensionis: sed penes magnitudinem subiecti: sicut etiam una intensio est alia maior intensio: non quod sit intensa: aut illa intensio: sed quod est in subiecto vel latitudine inferiori: neque est inconueniens extensionem mensurare subiectum formale: et subiectum mensurare extensionem materialem: ponit. n. philosophus. 4. huius quod tempus est mensura motus. et ex motus est mensura temporis.

Quartum dubium

Phisicorum.

habeat partē ex parte q̄ nō p̄mo: q̄ q̄ritas h̄z p̄m
ex rōne dīmēstionis sp̄ intelligēdo de q̄ritate cōtinua:
igit nō p̄ se: p̄ p̄ntia: q̄ sic p̄bat m̄z nō h̄re ex se p̄e
extra partē: cū sit extēsa rōne q̄ritatis: ān̄s p̄z indu
ctue: q̄z subtrahit longitudine linee nō haberet linea
partē ex p̄te: nec etiā sup̄ficies: sed remoueret latitudo.
¶ Scōdo si q̄ritas de se h̄z partē ex parte: r̄ omne h̄ns
partē ex parte est q̄ritas: igit q̄ritas est q̄ritas: p̄ns impossi
bile: q̄z n̄b̄l p̄dicat de se ipso denotatiue cū albedo
nō sit alba: nec caliditas calida. ¶ Tercio lōgitudō r̄
latitudo nō h̄nt partē extra partē: igit nec q̄ritas sub
iecta illis: ān̄s p̄bat: q̄z alit̄ sequit̄ q̄ si a. sit bipedale
quadrātū. r̄ a. pedale: q̄. a. est p̄cise duplū ad b. q̄z
longitudo. a. est p̄cise dupla ad longitudinē b. r̄ la
titudō. a. ad latitudinē b. r̄ p̄funditas. a. ad p̄fundit
atē b. sed p̄ns est impossibīle: q̄z in casu isto de neces
sitate. a. est octuplū. ad b. cū ab ipso possint abscindī
absq̄ rarefactione r̄ p̄dēlatione octo eq̄lia ipsi. b. p̄
banur medietas. a. est bipedalr̄ longa: bipedalr̄ lata: r̄
pedalr̄ p̄fida: igit cōtinet quatuor pedalia. eq̄lia ipsi. b.
r̄ per p̄ns totū. a. p̄ner. s. eq̄lia. ¶ Quarto si q̄ritas
vel extēsa h̄z partē ex parte: sequit̄ q̄ omne corpus
est q̄dratū: p̄banur. omne q̄d est ita longū sicut latū: r̄
p̄fundū: r̄ q̄d est quadrātū. sed omne corpus est hu
iusmo di igit r̄. Maior p̄z: r̄ minor declarat: nā quo
cunq̄z corpore signato maxima p̄funditas est ita
q̄ritas eius maxima longitudo: r̄ latitudo: r̄ e contra: ex
quo vbiq̄z est longitudo ibi est latitudo r̄ p̄fundit
as r̄ e contra. ¶ Confirmat ponendo q̄. a. sit q̄drat
gularē bipedale: s̄m longitudinē: r̄ pedale s̄m latitu
dinē: r̄ p̄funditatē: tūc sic: tanta est p̄cise maxima
distantia inter q̄libet sup̄ficies extremas ipsius. a.
igit. a. est quadrātū. ān̄s arguit: q̄z eadē maxima p̄
funditas est maxima distantia inter omnes illas sup̄
ficies extremas que sunt. 6.

Contrariū arguit de intētiōe Arist. r̄
cōmentatoris. di. q̄ q̄ritas
est per se finita vel infinita: r̄ p̄ns h̄z p̄ se partē extra
partē: ita q̄d nō est motus: nec forma oīno indiuisibi
lis: vt multi antiquo z crediderūt: sicut. n. motus ha
bet partē ex parte in ipso mobili. s̄m Arist. 6. phicoz:
ita alia est q̄ritas oculi: r̄ alia est q̄ritas pedis: aliter
enī eadē q̄ritate numero q̄ntificat̄. oēs p̄es cōpositi
q̄d ē absurdū. ¶ Tamē arguit sic illud q̄d est simplr̄
indiuisibile nō facit maius in q̄ritate p̄tinua. s̄m Arist.
6. phisicoz: sed q̄ritas p̄tinua facit maius: igit nec est
motus: nec forma indiuisibilis. ¶ Scōdo ad formā
oīno indiuisibile nō est per se motus. s. r̄. 7. phicoz:
sed ad q̄ritatē cōtinuā est per se motus. s. phisicoz:
igit r̄. ¶ Tercio omne p̄ se sensibile est indiuisibile: v̄
h̄z subiectū p̄ se diuisibile: s̄ q̄ritas est p̄ se sensibilis.
2. de aīa: r̄ non h̄z subiectū per se diuisibile. s̄ in p̄te ex
p̄te vt panis: igit r̄. ¶ 4. q̄ritas p̄ se occupat sūū: igit
est diuisibilis. ān̄s est Arist. 4. huius. di. q̄ cubū separātū
positū in aqua faceret tū distare sicut iam facit: r̄ p̄nt
opozteret negare multas p̄pōnes mathematicas: vt
de p̄cto ad p̄ctū p̄tingit rectā lineā ducere: oīs triā
gulus h̄z tres angulos eq̄les duob⁹ rectis: q̄z nō p̄nt
git ducere indiuisibile: nec rep̄t eq̄litas nisi vbi ē diuisi
bilitas. ¶ Ad p̄m negat p̄ntia. r̄ ad p̄banonē r̄ndet
q̄ nō est silitudo: q̄z q̄ritas non est p̄p̄ia passio ma
teries: s̄ dīmēstio est p̄p̄ia passio q̄ritatis p̄tinue: repe
ritur enim q̄ritas. absq̄ mā. s̄ in sacramento altaris: r̄
in celo: s̄m op̄tionē ponentium in celo non esse ma

teriā: sed non est imaginabilis dīmēstio: absq̄ q̄ritate
p̄tinua: dicat̄ igit q̄ q̄ritas est per se diuisibilis p̄se
tate scōi modi: r̄ dīmēstio est per se diuisibilis p̄se
tate p̄m̄i modi. ¶ Ad scōm arguit q̄ q̄ritas sumit̄ ou
pliciter: v̄z māliter: r̄ formalr̄: q̄ritas māliter sumptū: idē
est q̄ habēs q̄ritatē: formalr̄ v̄o idē est q̄ habēs p̄te
extra partē: dico igitur ad argumētū q̄ q̄ritas est q̄ritas
non māliter: q̄z it̄c aliquid denominatiue p̄dicaretur
de se: s̄z formalr̄: q̄z ipsa est que p̄p̄ie h̄z partē ex p̄te:
¶ Ad tertiū dico q̄. a. est octuplū: ad b. r̄ ad p̄banonē
nem qua arguit ipsum esse p̄cise duplū: negat p̄ntia:
q̄z ex omnibus h̄ys dīmēstionibus sit vna dīmēstio
octupla. ad b. v̄n̄ vniuersalr̄ si aliq̄d corpus excedit
reliq̄ū tū in duplo s̄m lōgitudinē: illud est p̄cise ou
plum ad illud si excedit s̄m longitudinē: latitudinē:
tūc est quadruplum: si aut̄ s̄m tres: tūc est octuplum.
¶ Ad quartū negatur p̄ntia: r̄ ad p̄banonē nego q̄
omne corpus sit ita longū sicut latū r̄ p̄fundū: r̄ co
sequenter q̄ quocūq̄ corpore signato maxima p̄o
funditas est tanta q̄ritas est maxima eius lōgitudō vel
latitudo: r̄ ad p̄banonē negat p̄sequentia: vnde ma
gnitudo p̄funditatis habet attēcti penes maximā li
neā mensurantē p̄funditatē: r̄ longitudo penes ma
ximā lineam mensurantē longitudinē: r̄ latitudo pe
nes maximā lineā mensurantē illam: sed nō quelibet
linea mensurās p̄funditatē corpore est tanta q̄ritas li
nea mensurās longitudinē vel latitudinē: igit r̄. Et
ad p̄firmatiōē dicat̄ q̄ duplex est distantia: vt colligit̄
a p̄ho. 3. huius. s̄. absoluta r̄ respectiua. distantia abso
luta est spaciū interceptū inter res distātes: s̄ distantia
respectiua est respectus quo vnare: ab alia formalit̄
distat: p̄m̄o negat p̄ntia: r̄ scōdo mō aīis: q̄z maior
est distantia qua distat sup̄ficies longitudinis istius
q̄drangularis q̄ sup̄ficies latitudinis vel p̄fundita
tis eiusdē: sicut etiā maior est linea mensurās distan
tiam longitudinis q̄ linea mensurās distantia latitu
dinis vel p̄funditatis quare r̄.

Amplius q̄m Ter.
r̄ ip co. 16.
sum v̄nū. Postq̄ p̄b̄ re
probauit op̄tionem Par
menidis r̄ Melissī p̄ nām
entis: p̄nter reprobat eadē
per nām v̄nū: r̄ p̄m̄o p̄e
mittit vnam sup̄positiōē.
scōdo exequit̄ de intento ibi:
(siquidē igit. Suppositio est ista sicut ens dicit̄ mul
tipliciter. s̄ de substantia r̄ accidēte: aut de p̄dicamentis
de cetera v̄nū dicit̄ multipliciter. v̄z de vno s̄m cōtinui
tatē: r̄ s̄m indiuisibilitatē: r̄ s̄m rōnē: v̄nū s̄m p̄tinui
tatē dicit̄ lineā: r̄ sup̄ficies: v̄nū s̄m indiuisibilitatē of
p̄ctus r̄ instans: v̄nū v̄o s̄m rationē dicit̄ vapa r̄ vī
nū: aut tūnica r̄ indumentū: linea est p̄tinua: q̄z partes
terminant ad v̄nū terminū cōmanē: punctus est indi
uisibilis per carentiā partū: sed vapa r̄ vīnū eandē
habent rationē r̄ diffinitionē. Le. li. Amplius q̄m r̄
ipsū v̄nū multipl̄ dicit̄ quēadmodū. r̄ q̄ est. i. ens.
Intendendū est quō dicat̄ Parmenides r̄ Melissus
v̄nū esse omne: dicitur enim v̄nū: aut p̄tinuum: aut in
diuisibile: aut quoz ratio vna r̄ eadem: aliquid erat
esse. i. que importat eandem diffinitionem quēadmo
dum vapa r̄ vinum.

Notandum p̄mo q̄ l̄z plures sint
modi v̄nū illis tribus

v̄nū p̄ntia

v̄nū p̄ntia
d̄t

q̄m m.
v̄nū p̄ntia
d̄t

Ter.
co. 17.

Liber primus.

q2 aliqua dicunt vñs numero: aliqua vñs specie: ali qua vñs genere: et aliqua vñm analogia: tamē oēs reducunt ad oēs illos tres modos: q2 vñs numero reducitur ad vñm fm continuatē: et ad vñm fm indi uisibilitatē: vñs autē specie genere: et analogia redu citur ad vñm fm rationē. Et dato q2 non reducerent: supposito seu diuisio est sufficiens cōtra eos: q2 apud Parmenidē et Melissū, hys tres modi erāt in vsu: po nentes enī oia esse vñs: nō admittēbāt vñitatē speci ficā: genericā: vel analogicā: sed tñ vñitatē numerālē: et rōnis: quibus dicebāt aliqua esse vñs numero fm continuatē vel indiuisibilitatē: et aliqua esse vñm ra tione fm nomen et diffinitionē. Ideo dicit cōmētator cōmēto 16° q2 Aristō. intendit per rationē que signi ficat quid dicit diffinitionis.

Secundo notādū q2 duplex ē vñtas. s. p dīcamentalis: et t rāscendēs: vñtas p dīcamentalis est p rīn^m q rīatīs dīcrete flūēs īmediate a q rītate p rīuā: nā ex dīuīōne p rīuī cau sātur numerus. tertio bñs: igit p idē ex dīuīōne cō tīnūt causat vñtas q est p rīn^m eū dē numeri: vñtas t rāscendēs est p rīn^m entīs dīcens īdīuīōnē a se et dīuīōnē a quolibet alio: nā īpā descendit īn. x. p rī dīcamenta. p rī p rīuī p rīuīter cū entē: vñdē 4° me thaphīscē dīcīt p rīs q vñs et ens sūt īdēm: et habēt eandē naturā: ita q2 vñs sequīt ad alīqz tāq2 causa et p rīnīpīū p rīsequūt se īnīuē: et īz nō sūt eadē dīfīnīō vñs et ens: tamē p rīuīter: vbi īnquīt cōmētator: forme vñs sūt fm naturā forme entīs: q2 vñs q2 signi ficat dē p dīcamenta. Ideo vñm mūltīplīcīt dīcītū sūt ens: de tālī vño loquīt Aristō. dīcīt nō de vño q2 est p rīnīpīū numeri (Sī quīdē igit) īsta suppo sītōne p rīemīssa argūt p rīs sīc. Sī omīs sūt vñs: aut igit vñitatē p rīuītatīs: aut īdīuīūīlītātīs: aut rōnis: sed nullo īstōz modo: igit nō oīa sūt vñs: p rīs p rīs cū mātōz ex suppo sītōne: et mātōzē p rīat: p rīs dīuī sum fm sīngulas partes eius. et p rīmo q2 nō omīs sūt vñs vñitatē p rīuītatīs: Sed q2 nō oīa sūt vñs vñitatē īdīuīūīlītātīs ībī: (at vō īt est īdīuīūīlībīlē) Tertio q2 nō oīa sūt vñs vñitatē rōnis ībī: (at vō sī rōne) Quantum ad p rīuīū argūt p rīs: sīc sī oīa sūt vñs vñitatē p rīuītatīs igit p rīuīū est: igit īlud est dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū: et per p rīeqz mūltā sūt: v3 dūe mēdīcātēs: tres tertīe. quātuo et quātē. et sīc īn īnfīnītū. Lē. lī. (Sī quīdē igit omīs sūt vñs p rīuīū mūltā sūt q2 est. ens īn īnfīnītū. n. dīuīūīlībīlē est cōmū num: vī p rīatur. s. bñs.

Primum dū^m vī q2 antiquīta negaue rīnt mūltīdīnē nūālem sicut sīcīfīcā cūus oppo^m p rīs dīcīt est: nā alī rō Arist. nībīl p rīcluderet dēos cū dīcīt ens est cōtīnūū et dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū: igit mūltā: cū dīfīnīō p rīs p rīuīū nō sūt nīfī nūālis. ¶ Dīcēdū q2 Arist. ex īstō argumēto nō solū. p rīat mūltīdīnē nūālem: s3 et sīcīfīcā: q2 sī p rīuīū est p rīs īlīus copulātī ad vñm tērmīnū cōez: s3 tērmīnū copulātī nēcessārio est alīerīus rōnis a p rīs: copulātīs: igit plura sūt fm rōnē. ¶ Itē sī p rīuīū est dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū: igit est dīuīūīlībīlē īn dūo: t rīa: q2uo: sed nūō bīnāriū: tērnāriū: et q2tērnāriū: sūt dīuīer sāz rōnū: igit mūltā sūt sīcīfīcē dīfīnīctā. et sī nō actū: sūffīcīt q2 p rīs q2 Parmenīdēs et Melīssū: nēq2 actū: nēq2 p rīs p rīcederūt mūltīdīnē sīcīfīcā. ¶ Melīssū īn d r p rīcedēdo q2 hēc rāto nō loq2 nīfī de mūltīdīnē nūāle: tñ p rīcludīt p dīōnālī sicut sub dīf

īnīctīōe sūmītū. dato. s. q2 Parmenīdēs et Melīssū oīa esse vñs nūō p rīclīdīt: vñ p rīonebāt absolute. q2 oīa sūt vñs: ideo argūt Arist. īstā. p rīp rīōnē esse falsā: q2 qualītercūq2 sūmīt vñs. sī enī alīqua opīnīo p rīoneret oīa aīalīa esse vñs aīalī: īntellīgēs oīa aīalīa esse vñs aīalī sīcīfīcā: s3 nō exp rīmeret: argueret dēā p vñm nūō: vñs sīcīfīcā: vñs genere: q2 rēo quā vñitatē illā essent vñs: et p rībat q2 nō oīa aīalī: sūt vñs nūō: rō p rīclū deret nō obīstātē q2 opīnīo īlīd nō tēneret: q2 solum p dīōnālīter p rīcludīt. sūplē sī alīs opīnīo de vñitatē. nūmerālī loquīt: ita īn. p rīp rīto dīcāt.

Secundū dū^m vīdēt q2 nō oē p rīuīū sūt dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū: q2 celū ē p rīuīū: et nō est dīuīūīlībīlē: q2 et īcō: rīp rībīlē p rīs ce. ¶ Rīdēt q2 alīq2 d r dūplī dīuīūīlībīlē: aut p rīp rīatīōez p rīs a p rīe: aut p rī dīgnatīōnē p rīs c rī partē: p rīs mō celū nō est dīuīūīlībīlē: sed bēne ē dō mō: d r tñ īp rīta dō cīrtā cōmētator. 3. et. 6. bñs q2 celū. vī p rīuīū est dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū p rīp rīatīōnē p rīs a p rīe: vī tñ est cōp rīs nāle cōp rīuī ex rālmā. vī ex rālmā forma sīc nō est dīuīūīlībīlē īn īnfīnītū p rīp rīatīōnē p rīs a p rīe: sed tñ p rī dīgnatīōnē partīs ex t rī partē. (Habet aut dū bīratīōnē.) Cīrcā rāto nē hānc dūbītāt p rīs vñū tō tūm et p rīs sūt vñs aut plura. et sī vñm quō vñs. et sī plura: quō plura: nō solū īntellīgēdo de partībūs p rīuīs cūīsmōdī sūt mēdīcātēs īn cōtīnūo: s3 et de p rībūs dīscōtīnūīs cūīsmōdī sūt manus et p rīs fm cōmētator: et nō solum ad hēc rāto nē est hēc q2stīo vñlīs: s3 etīā p rīp rīe sīp rām rōnē mūltāz dīfī cultatī: quās p rīnēt vī p rīebīt. Lē. lī. (Habet aut dū bīratīōnē rāto dīcīt de partē et tōto: s3 rāstīs aut nō solum ad hānc rōnē sed ad īp rīas fm sīp rām vñū vñs aut plura sūt p rīs et tōtū. et sī vñs: quō vñs. et sī plura: quō plura et de partībūs nō p rīuīs īntellī gītū hēc dūbītātīo sicut de p rībūs p rīuīs. Notādū q2 tōtūm cāthēgōzē mātīce sūmptū dūplī sūmītū p rīs īm p rīp rīe p rīs entē p rīecto eo mō quo solet dīcīt aīāz īntellīctūā esse tōtā īn tōto: et tōtā īn q2lībēt p rīe: et sīc alīq2 est tōtū q2 nūllī sūc p rīs īdē: aut dīuīer sūt: vī dēus: aīa īntellīctūā: et q2lībēt īntellīctīāz: ex quo nūllī īstōz h3 p rīs: et de tālī tōto nō īntellīgīt dūbītū Sed p rīp rīe p rīs entē p rīecto ex sūīs p rībūs. et sīc īntel līgīt q2: tōtū igit t rāscēdēt: sūmptū nō dīcīt rēspēctū ad p rīs: sed p rīncīpālīr acceptū dīcīt rēlatīōnē ad par tes. et sīc nūllū ē tōtū q2 nō bēat partes. ¶ Et sī tōtū vñm.) Ad dū^m rīdēt p rīs dī. q2 nūllā pars est ea dem tōtī p rīatur: q2 dato oppo sītō sequīt q2 tōtūm est īdīuīūīlībīlē: sī. n. alīq2 pars est eadē tōtī p rīdē q2lībēt pars est eadē tōtī: et oēs partes sūt eadē tōtī: sed quēcūq2 sūt eadē q2dē illā sūt eadē īnter se: igit oēs p rīs sūt eadē īnter se. et p rīs īp rīm tōtū ē īdīuīūīlībīlē ex quo nō habet dīuīer sūtātē. Lē. lī. (Et sī tōtī pars sīc vñs. et īdē vñs q2. tōtū p rīnēs īn se ambas p rīs est sicut īdīuīūīlībīlē: q2mūllā sūt eadē īnter se que sūt eadē et īdēm.)

Notandum p rīs fm cōmētatorē. 17°. q2 ad p rīandūm tōtūm esse alīud a se īp rīs solet sīc argūt. oīs pars est alīud a tōto. et tūc oēs partes entī alīud vel alīe a tō to: et tōtū nībīl alīud est q2 āggrēgatīō partīū: igit tōtū est alīud a se: et īlud sōphīstīcā est cōp rīuīōīs et dīuī sītōīs: q2mū vñāqueq2 partīū dīcīt esse alīud a tōto: s3 oēs īn sūmīt nō p rī sūt dīcīt alīud a tōto. Hēc q2 p rīs: oēs p rīs sūt alīud a tōto: est dīfīnīgēda fm cōp rīō

Lex. co. 16.

Lex. co. 17.

Tom. Cath. 17. p rīp rīe

Philosophicorum.

tionē et diuisione: qm̄ in sensu diuiso est vā significatō copulatiue q̄ ista pars et aliud: et ista est aliud a toto et sic de singulis in sensu cōpositiōis est falsa significatō copulatiue q̄ ista pars et ista: et sic de singulis sunt aliud a toto qd̄ falsum: quia ille partes simul sumptę non sunt aliud sed aliq̄. hec autē p̄positiō totū nihil aliud est q̄ p̄gregatio p̄m̄ nō est intelligenda in p̄dicatiōe idēta: sed causalit̄: isto mō nihil aliud est q̄ ex p̄gregatiōe partiū. ¶ Ex isto p̄fect̄ q̄ totū differt a p̄tib̄ simul sumptis. et tñ nō est aliud nec alia ab illis: vt arguat̄ sicutū ē et p̄tes simul sūpre sunt et totū nō est p̄tes simul sumptę: igit̄ totū differt a p̄tib̄ simul sumptis: nō tñ est aliud a p̄tib̄ simul sumptis: qz p̄tes simul sumptę nō sunt aliqd̄: nō etiā est alia a p̄tib̄ simul sumptis q̄ ip̄m totū nō sit aliqua.

Secundo notandū q̄ totū relatiue sum p̄m̄ qm̄ ad p̄positum spectat quadrupliciter sumit̄: p̄m̄ pro toto vli iuz modū loquedi Porphyriū in vliis q̄ genus est totū speciei et species est totū indiuidui. et sicut totum est idem partiū p̄tes nō sunt eadē inter se: qz tā for. q̄ Plato est homo et for. nō est Plato: et ad p̄m̄ quēcūq̄ sunt eadē eadē sunt eadē inter se: intelligit̄ q̄ q̄cūq̄ sunt eadē eadē numero et nō eadē specie: sunt eadē inter se. ¶ Alio mō sumit̄ totum pro toto diffinibili eo mō quo Aristot. dixit in plo. q̄ diffinitū est quoddā totum: et isto mō totū est idem partiū: et oēs partes sunt eadē inter se. nā idem est homo et aīa rōnale et idē est rōnale et aīa.

¶ Tercio sumit̄ totū pro toto q̄litiuū. s. pro cōpositio ex p̄tib̄ diuersarū rōnū eo mō quo supra dixi p̄m̄ in plo. q̄ mixtū ex elementis ē totū p̄sum et sic nulla pars est eadē totiū: nec materia: nec forma foris est foris. ¶ Quarto sumit̄ totū pro toto q̄litiuū. s. p̄ cōpositio ex p̄tib̄ q̄litiuū iuz illud oē totū est materia sua p̄te: et de tali toto loquit̄ Aristot. q̄ nulla pars est vni et idē totiū loquēdo de idēitate nūali: qz idēitate generis: vel speciei: aliq̄ pars est eadē totiū. ¶ Preter istos modos sunt aliq̄ vt totū cōplexe significabile qd̄ nō distinguit̄ reali a suis partiū: qz hōiem esse est aīa esse: sicut foris esse: est hōiem esse. Est et totū integrale qd̄ cōplexe materie dato qd̄ nullam formā hēret neq̄ esset distinctū a q̄libet suarū partiū. Itē est totū in tēsuū hīs p̄tes intēsuas qd̄ ē differt a suis partiū vt scia in aīa seu albedo vel caliditas in eodē s. bo. p̄m̄: nulli. n. dubiū q̄ caliditas: vt. s. nō ē caliditas: vt duo: nec vt. 4. ē in sup totū potēiale hīs p̄tes potēiales eo mō quo dicit p̄m̄ de aīa q̄ sensitiuū et vegetatiuū sunt p̄tes aīe: et de aīa de intellectu agēte et possibili q̄ sunt p̄tes q̄bus aīa sapit et cognoscat: et sic p̄m̄ aliquos totū distinguit̄ a suis p̄tib̄: et p̄m̄ alios nō distinguit̄. ¶ Prima difficultas per qd̄ distinguit̄ totū a qualibet suarū partiū dicit̄ q̄ per partē distinguit̄ a p̄te: qm̄ a q̄libet suarū medietatū distinguit̄ p̄ alia: et a qualibet suarū tertiā distinguit̄ p̄ alia tertiā et a q̄libet suarū q̄rtā distinguit̄ p̄ alia q̄rtā. ¶ Secunda difficultas p̄ qd̄ distinguit̄ totū ab oībus p̄tib̄ simul sumptis: rñdet̄ q̄ p̄ solā vnitatē cōsurgente ex illis p̄tib̄ cū illa vnitās non sit ille p̄tes. Non. n. distinguit̄ totū ab oībus p̄tib̄ simul sumptis p̄ aliquā p̄te cū includat in illis. ¶ Tercia difficultas p̄ quid distinguit̄ pars a toto cū oīs entitas p̄tes sit entitas totū or q̄ p̄ solā rōnē priuatiuā vlt negatiuā nō hñdo p̄siderationē ad respectū sup additū: s. solā ad fundamētū distinctiōis: qm̄ pars est aliqd̄ totius et nō ip̄m

totū. ¶ Partes autē bene inuicē distingunt̄ p̄ rōnes positiuas: qz vna medietas distinguit̄ a reliqua per infinitas p̄tes suas quaz nulla est in reliqua medietate. ¶ Quarta difficultas p̄ qd̄ distinguit̄ oēs p̄tes simul sumptę a suo toto. Rñdet̄ q̄ per quālibet illarū partiū. Itā qd̄ oē medietates distingunt̄ p̄ quālibet illarū medietatū: et tres tērie p̄ quālibet illarū tertiā: et quatuor quarte p̄ quālibet illarū quartā: ex eo enim oēs p̄tes sumptę simul distingunt̄ a toto: qz quēlibet illarū partiū distinguit̄ a toto.

Contra predicta arguit̄ aliqua partē esse suū totiū loquēdo de p̄te q̄litiuā: nā aliq̄ pars foris est foris: igit̄ rē. aīa. p̄bat̄. digitus foris est for: et digitus foris est pars q̄litiuā uā foris: igit̄ rē. p̄z. cū minor et maior declarant̄ digitus foris est aīa: et nō est aliud aīa q̄ for. igit̄ digitus for. erit foris: totū p̄pter primā p̄te aīa. sic arguit̄: digitus foris est sba aīa sensitiuā: igit̄ digitus foris est aīa: p̄z. a diffinitioe ad diffinitū: aīa est manifestū ad sensum: qm̄ digitus foris sentit si p̄gat̄ vel p̄nat̄. ¶ Secūdo aliqua pars foris erit foris: igit̄ rē. p̄bat̄ aīa. et p̄mo q̄ totū p̄ter digitū foris sit. a. et digitū foris sit. b. q̄ incipiat ēē nō p̄ foris: tūc arguit̄ sic. a. est pars foris: et a. erit foris: igit̄ pars foris erit foris p̄z. cū maior et minor q̄ a. est pars totius cōpositi. ex. a. b. Minor vō declarat̄: qm̄ for. immediate post hoc erit. a. ex quo immediate post hoc nō erit sibi p̄uicē digitus.

Ad primum dicit̄ q̄ illa non est cōpleta diffinitio aīalis sba aīa sensitiuā: s. illa sba aīa p̄ se exis: intelligēdo per exisere p̄ se: nō est aliquid aīa tanq̄ pars inexistēs vel aliqd̄ eius accēs: nec ad bucinclatur qd̄ dico p̄ p̄tes animalis amlofor. q̄ separe nō dicunt̄ p̄te p̄ se exisere: qz inclinant̄ esse in toto. Similiter diffinitio hōis nō est cōpositio ex corpe et aīa intellectiua: s. cōpositio p̄ se exis ex corpe et aīa intellectiua: nec aliq̄ istaz diffinitio dāt p̄ additū: et qz li per se exis nō est terminus alterius p̄m̄ a p̄ito sbe sed est terminus p̄m̄ sbe p̄ se vlt p̄ reductionē: qm̄ p̄ se esse dicit̄ modū sbe. ¶ Itē talis diffinitio sic pot̄ intel ligi: aīa est sba actu aīa sensitiuā intelligēdo p̄ sub stantiā actū p̄ se exis: eo mō intelligit̄ p̄. de aīa. vi. qd̄ forā sub stantiā aduenit̄ enti in po. et forā accidentalis enti in actu intelligēdo p̄ ens in po. ens non per se exis: et per ens in actu cōpositio per se exis: qm̄ ens descendit in decē p̄ita per actū et potētiā. p̄m̄ p̄m̄ s. metaphisice: ideo hec diffinitio dāt p̄ in intellectu: tñ: cū omne qd̄ est p̄ se in p̄ito cōponatur ex actu et po.

¶ Ad 2. solet rñderi q̄ pars foris erit foris: nō tñ est possibile q̄ pars foris sit for. sicut materia hōis erit materia cadaueris: non tñ est possibile q̄ materia hōis sit materia cadaueris: et in hoc casu cōceditur q̄ for. incipit esse foris et homo et aīa. et tñ for. nō incipit esse: qz. a. cū nō sit for. nec homo: nec animal. et erit for. homo et aīa: incipit esse for. homo et aīa: for. tñ nō incipit esse: qz quocūq̄ dato quod erit foris. illud nō incipit esse: nō enī. a. incipit esse: nec cōpositio ex. a. b. nec illud incoēnit in terminis cōnotatibus p̄ se exisere vt sunt for. homo: aīa: et hñoi. Sūtem modus rñde di posset hēre instantiā p̄cludendo q̄. a. incipit esse for. tes. et idē. a. nō incipit esse foris: p̄m̄ p̄ p̄ristionē: et scōm arguit̄: hoc nō incipit esse foris: demonstrando hūc hominē: cōpositio ex. a. b. et hoc est vel incipit esse. a.

Liber primus.

igitur. a. nō incipit esse forēs: patet p̄ sequentia a resolu-
tibus ad resoluta: antecedit p̄cedit per hanc r̄sio-
nem: igitur p̄sequens est p̄cedendus: igitur ita sequit̄ p̄ce-
dit. ¶ Alius modus r̄sūdi q̄. a. nō est pars foris: imo est forēs: igitur negatur q̄ for. cōponatur ex. a. 7. b. imo. b. est ita pars. a. sicut foris: vñ est p̄ce-
dendus in casu foris: q̄. a. est terminus p̄notatiuus signi-
ficans forēs: p̄notando omnia mēbra foris p̄ter dī-
gitū: 7. vbi ponat. c. elset totū forē cū digito dicat q̄. c.
est. a. sicut est for. sed cōnotat digitū quē nō p̄notat. a.
vñ for. 7. for. r̄sibilis 7. for. coloratus inuicem cōnotat
7. tamē for. r̄sibilis cōnotat r̄sūm quē nō cōnotat
for. 7. for. coloratus p̄notat colorē quē nō p̄notat
for. nec for. r̄sibilis: ita in p̄posito. for. a. c. inuicē cō-
uertunt: nec differūt nisi ex parte p̄notatiōis. ¶ Sed
cōtra: for. nō tñ cōponit ex centis centesimis: sed etia
ex vna cētēna: 7. toto residuo tanq̄ ex partibus: igit̄
for. cōponitur ex digito 7. toto residuo tanq̄ ex par-
tibus: sed. a. est residuū a digito: igitur. a. est pars foris
7. cōponit enim. a. ex parte materie: 7. ex parte foris
7. me: aut ex parte materie: 7. tota forma: p̄pterea. a. est
pars quantitatiua foris: 7. est for. per r̄sionem: igitur
pars foris est forēs q̄ fuit. p̄bando. ¶ 3do aliter
dic̄t cōcedendo q̄. a. est pars foris: non tamē est for.
nec erit for. q̄. a. cōponit ex materia 7. forma sensitiua
tñ: for. aut cōponitur 7. p̄tinue cōponitur ex corpore:
7. anima intellectiua: cuius igit̄ compositū ex corpore 7.
anima sensitiua nunq̄ erit cōpositū ex corpore 7. ani-
ma intellectiua: q̄. a. nūq̄ erit for. p̄cedit enim q̄ ani-
ma intellectiua sit in quilibet parte corporeis: nō tamē
componit̄ quā aliqua parte materie: q̄ dicit p̄b. 3.º de
aīa q̄ intellectus nullius partis corporeis est actus:
q̄ igit̄ iam nō cōponit̄ quā materia. a. 7. aliquādo cō-
ponet cū illa materia quādo erit totalis: ideo. a. nūq̄
erit for. sicut nec aīa sensitiua: vñq̄ erit aīa intellecti-
ua foris. ¶ Consimiliter est dicēdu de b̄uto ponēdo
q̄ totū p̄ter pedē equi sit. a. a quo imēdiate post hoc
remouebit̄ pes q̄. a. nūq̄ erit equus: q̄. a. cōponitur
ex materia 7. parte forme equi: sed equus semp cōpo-
nētur ex m̄a 7. tota forma equi: igit̄. a. nūq̄ erit equus: p̄
p̄tēda q̄ pars totius forme equi nūq̄ erit tota forma
equi: vnde in definitiōe pedis equi nō definit esse aīa
illius pedis: s̄j manet cū residuo: siue illa ponat for-
ma extēsa habēs partē extra partē: siue ponatur in
extēsa habēs oēs partes multiplicatas inuicem ad
modū speciei sensibilibis in medio. ¶ De planta aut̄
aīal anulofa habētē formā extēsam simplr p̄cedo
p̄o nūq̄ p̄ pars istius erit planta: vel aīal: nō tñ erit
ista planta nec illud. aīal cuius est pars nisi fm quid
p̄o q̄to ip̄a est pars maior aut p̄ncipalior huius
plantę vel animalis: habet enīz plantā infinitas par-
tes: quaz̄ q̄libet potest esse planta: 7. infinitas: quaz̄
nulla potest esse planta: aīalis ē anulofa infinite sunt
partes: quaz̄ quelibet potest ēē aīal: 7. infinite: quaz̄
nulla potest esse aīal: talis enim aīalis aut plantę nunq̄
cōrumpit̄ pars per diuisiōē istius a toto: quin cō-
rumpat̄ anima in formans illā partē. ¶ Unū sophis-
ma soler̄ hic fieri ponendo q̄ foris nūc existenti nō ha-
benti digitū cras aggenēret̄ digitus: ratione cuius tūc
for. dicet. a. 7. arguitur sic. a. nunc nō est for. 7. erit for.
igitur incipit vel incipiet esse forēs: tūc sic. a. incipit vel
incipiet esse forēs: tūc. a. erit forēs: igitur for. incipiet
esse forēs. ¶ R̄sūditur negando p̄mā p̄sequentiam
sicut nō sequit̄ hoc alib̄ vel tripedale nō est for. 7. bo

albus vel tripedale erit fortis: igitur hoc albus vel hoc tripedale incipit vel incipit esse fortis: dato qz sz. nō sit albus nisi tripedalis: 7 erit albus ac tripedalis atqz antecedens est verū 7 cōsequens fallum. (At vō si est in diuisibile.) Scdō arguit pbs qz nō omnia sunt vnū vnitate indiuisibilibus: qz aliter sequit qz nihil est qm̄ tam: qz nullum indiuisibile est quāz: 7 sequenter qz nihil est quale: qz qualitas fundat in quāitate: quo p̄cesso sequit qz nihil est infinitū contra Melissum nec aliquid est finitū contra Parmenides: nā punctus qui dicitur esse terminus indiuisibilis nō dicitur esse finitus: qz nega se negat alio finitur. I. e. i. (At vō si. i. ipsum ens est indiuisibile nullum erit quātum nec quale: nec iam infinitū quod est.) i. ipsum ens. (sicut Melissus dicit: negā finitur. sicut 7 Parmenides: terminus enī indiuisibilis finitus nō est.)

Notandum p^{ri}o q^d antiq^{ue} nō p^{ri}ci-
tes nūmālia solū de in-
diuisibilitate pūcti loqueb^{antur}:ideo eos arguit p^{ro}-
de indiuisibilitate pūcti z nō de indiuisibilitate intell-
ctus vel abstracte intelligētes:ideo optime sequit^{ur} apud
eos nihil est quātū:ig^{itur} nihil est q^{uod} sicut nō inel-
bat anīnā intellectuā indiuisibiles:nec aliq^{uod} inel-
gentiā separātā:ita nō ponebāt aliq^{uod} esse q^{uod} nō sūt cor-
porū z cōsequenter quātū. ¶ Secūdo nō t^{er}tiū nō t^{er}tiū
sūm cōmēntatozē p^{ri}o. 16. quod si est omne indiuisibile
tūc nō erit hic quātū:necq^{ue} quale:nec3 sub stātia:nec
aliq^{uod} predicamento z: q^{uia} omnia ista sunt diuisi-
bilia:aut per se:z est quātū:aut per accidens. vii p^{ri}o
predicamento z: nō sunt in p^{ri}dicamētis nisi per redu-
ctionē:ideo nō recipiūt p^{ri}dicatōnes generalissimoz:
nulla enī vnitas est quātitas:nec aliq^{uod} gradus vel
angulus est qualitas:cū ig^{itur} punctus sit p^{ri}o p^{ri}di-
camentū quātitas ipse non est quātus:z cōsequenter
nihil est quātus:si omnia sunt vnus punctus indiuisi-
bilis aut plura:ad quod sequit^{ur} p^{ro}sequenter:nullā sub-
stātia esset:nec aliq^{uod} qualitatē esset:nec aliq^{uod} aliud
predicamento z: sū solū p^{ri}o indiuisibilis vniuersalis

Primum du^m contra textū: nullū quā-
tum cōponit ex nō quantis
6° phisicorū: sed linea est ex punctis: p^{ri}mo posteroꝝ
igitur puncta sunt quāta. ¶ Secūdu^m du^m cōtra cō-
mentū. si omnia predicamēta sunt indiuisibilia per-
se vel per accidēs: sequit̃ nihil esse in predicamēto: quod
nisi illud sit indiuisibile perse vel per accidēs: quo p^o-
ta sequit̃ nullas intelligētiā: neq; animā intellectuā
esse in p^odicamēto perse cōtra doctrinā. P^o phyr̃ oi
uidentis generalissimū substantiē in subam cōtoꝝ
et incorpoꝝ. ¶ Ad p^{ri}mo^m dicitur q^d nullū p^{ri}muū cō-
ponit ex nō quantis: tanq^{uam} ex partibus: tamen bene cō-
ponitur ex nō quātis tanq^{uam} ex p^{ri}ncipijs: puncta enim
et si nō sunt partes lineaz sunt tamē p^{ri}ncipia eaz cō-
stitutiua diuisiua et terminatiua. ¶ Ad secūdu^m negat̃
cōsequentia: Ij enim omne predicamētum sit diuisibi-
le perse vel per accidēs: nō tamē omne q^o est in p^o-
dicamēto: predicamētum enīz substantiē et similiter
predicamētū qualitatis est per accidēs: nō rōne forma-
rum spiritualiū q^{uod} sunt in illis: sed rōne materialīū fo-
maz recipientiū diuisionē quātitatē: sit hic locūto
de diuisibilitate. p^{ro}p^{ter} dicta q^{uod} est in partēs extēsi-
uas: nō de diuisibilitate improp^{ri}e dicta q^{uod} est in par-
tes intensiuas vel integ^{ra}les diuisionitas: aut subieci-
uas: dicim^{us} enīz scientiā habere partes intensiua s^{ed}
speciem visibilem in medio habere partes integ^{ra}les:

Tex.
CO. 18.

Antiq. tm d i dmy
ti logatur

puncta et si nō sūt
in p^a. linearis

Philosophorum

Tex.
60. 19.

et specie habere partes diffinitas: et quodlibet superius habere partes subiectivas: constat autem unumquodque habere partes divisibile esse in partes illas: sed hoc divisio non est propria cum non sit in partes extensivas de necessitate quare et. (Ar. vo si rone.) Tercio arguit philosophus quod non omnia sunt unum unitate rationis et diffinitionis eo modo quo tunica et indumentum aut sicut vasa et vinum: quoniam dato illo sequuntur. 4. inconuenientia: prima quod tria sunt idem: et prout dictoria sunt idem: que sunt opinio Erastrii: quod malum et bonum esse sunt idem: et prout bonum et non bonum: ac bonum esse et non bonum esse sunt idem quod videtur inconueniens tam de complexis quam de incomplexis. huius et dictoria sunt idem: quod est per experientiam. Tercium inconueniens quod dispersa sunt idem. scilicet homo et equus: et quod hoc sit inconueniens: arguitur quod que sunt idem et eiusdem rationis habent similes passiones: cuius passio fluat a specie per diffinitionem: et sic homo esset innibilis et equus risibilis quod est per experientiam. Tercium inconueniens quod aliquid et nihil sunt idem: probatur: aliqua dictoria sunt idem: ut probatur est data hac opinio: negat a pari omnia dictoria sunt idem: cum non sit diuersitas cum aliquid et nihil contradicunt: igitur sunt idem: et sic non solum ea que sunt sunt idem: si etiam ea que sunt et non sunt: cuius illa sunt eiusdem rationis. Quartum inconueniens quod omnia predicamenta sunt idem: quod est falsum: quod tunc quantitas et qualitas essent idem quod est impossibile ex dictis: nam ratio finitum vel infinitum pergitur quantitati: et non qualitati: qualitas est per se diuisibilis extensiuum et non qualitas: ad hoc omnia facit eadem probatio. scilicet quod sunt eiusdem rationis sunt idem. I. e. li. (Ar. vo si ratione unum sunt que sunt omnia sicut est tunica et indumentum Erastrii. sermonem continget dicere ipsos. scilicet quod idem.) i. eadem ratio erit: et bono et malo et non bono esse et bono esse: quare idem erit bonum et non bonum: et hoc est prima inconueniens. Secundum vero quod idem erit et homo et equus. Tercium inconueniens quod non solum de eo quod est unum aut de his que sunt: que sunt. i. entia eadem ratio: sed etiam dato quod nihil est. Quartum inconueniens (et talis est: et tanto idem). i. sequitur quod eadem ratio erit quantitati et qualitati: et ita per philosophum impossibile est quantitati esse qualitatem.

Notandum

ubi noua translatio huius vasa antiqua huius mezz: sicut sunt idem ratione: vinum et mezz: ita vinum et vasa sunt enim hec omnia nomina synonyma et eiusdem rationis: et hoc voluerunt antiqui omnia esse eiusdem rationis non accipientes primum nec secundum membrum diuisionis unius: sed tertium. unde sicut iam a modernis ponitur quantitates non distinguuntur a re quantitas: ita ab illis antiquis ponebatur qualitates non distinguuntur a substantia: nec quantitates: ita quod quantitas erat res propria. et quantitas res propria. scilicet caliditas res calida: et frigiditas res frigida.

Sed dubitatur

si omnia sunt eiusdem rationis secundum antiquos: ut tunica et indumentum aut ut vasa et vinum: sed tunica et indumentum sunt idem numero: ac etiam vasa et vinum: igitur Parmenides et Melissus voluerunt omnia esse unum numero. Respondetur quod voluerunt omnia esse eiusdem rationis: ut tunica et indumentum: non quod de se inuicem verificarentur de presenti: ut vasa et vinum: sed tamen de preterito vel futuro: aut possibiliter: unde sicut iam conceditur a modernis eandem rem

mutari ab una figura in aliam absque acquisitione alius de nouo: ita illi ponebant eandem substantiam numero modo esse calidam: et postea frigidam: absque deperditione et acquisitione alius rei: et sicut iam ponentes figuram non distinguunt a re figurata concedunt quod circulus erit triangulus: sed non sit possibile circulum esse triangulum: ita Parmenides et Melissus concesserunt quod caliditas erat frigiditas: et quod homo fuit asinus: sed non sit possibile caliditatem esse frigiditatem: aut homines esse asinum: non ergo posuerunt omnia esse eiusdem rationis: eo modo quo dicimus sortem et Platonem esse eiusdem rationis: quod quilibet est homo: et animal rationale: non tamen sortem. potest esse Plato: nec est: sed posuerunt omnia sic esse eiusdem rationis: quod de se inuicem possunt verificari de preterito vel futuro: sicut de presentibus verificantur vasa et vinum aut tunica et indumentum: ideo non dissident quod homo et asinus sunt non omnia synonyma: sicut tunica et indumentum: cum non possint de se inuicem verificari de presentibus: sicut tunica et indumentum: nullam enim famam habuissent Parmenides et Melissus ex eorum fatua opinione tunc Aristoteles si docuissent omnia esse unum numero: propter quam tamen laborasset Aristoteles. probare non omnia esse unum cum illud sit omnia: per experientiam et sensum et talia velle improbare ex debilitate puenit intellectus inquit ipse Aristoteles. philosophus: sed eo modo quo iam philosophus ponit totam vniuersam materiam esse eiusdem rationis diuisam in partes octas per formas diuersas specierum communicantes: compositis nomina specifica et diffinitiones essentielles: ita illi ponebant vnam materiam in actu non distinguendo ab illa aliqua forma substantiali vel accidentali: diuisam in multas partes: quare vnam dicebant ignem: aliam aquam: aliam hominem: aliam equum. et sic de alijs: et sicut iam philosophus ponit nullam partem materie esse simul sub forma hominis et sub forma equi: sed bene successiue: ita illi ponebant nullas partes huius sube materialis esse simul hominem et equum: sed tamen successiue: nec in hoc est tenendus philosophus: nec Egidius: neque aliquis alius dicens eos opinatos fuisse omnia esse unum numero: neque est credendum Aristoteli. contra hunc sensum: concessit: sicut per experientiam et ex dicendis.

Circa ea

que dicta sunt de toto et parte contingit dubitare vtrum ex additione partis ad totum vel ex remotione partis a toto fiat aliud totum. Et arguitur quod sic: prima relatiua sunt simul natura: et posita se ponunt: et perempta se perimunt: sed totum et pars sunt correlatiua: igitur posito eodem toto ponitur et eadem pars: et remota parte remouetur totum: videtur tenere cum minor: maior autem est Aristoteles in predicamentis. 2. de relatione. Secundo sequitur quod aliquid corruptibile posset perpetuari contra Aristoteli. philosophum. quod omne corruptibile aliquando corrumpitur: et probatur 2. de nauis vel archa cui potest singulo anno una pars noua addi et antiqua subtrahi. et hoc fit additio vel remotio partis non est causa nouitatis totius. Tercio sequitur quod generatio subest verus motus. contra Aristoteli. philosophum. probatur 2. in primo libro in vero motu manet idem a principio usque ad finem secundum ipsam ibidem: sed si ignis successiue generatur etiam manet idem a principio usque ad finem si ex acquisitione noue partis non sit aliquid totum. Quarto sequitur quod nihil potest proprie augeri secundum philosophum. probatur 2. de generatione et corruptione. 2. de anima. 2. de sensu et sensibilibus. probatur 2. si aliquid potest proprie augeri: sit ergo sortis. qui sit pedalis quantitas et per augmentationem fiet bipedalis: et arguitur sic: omne quod erit sortis iam est

Libri primus.

for. sed bipedale erit for. per opinionem: igitur bipedale est for. et per se non augebitur ad pedalaritatem: per 2° q² est syllogismus in 3° pri^o.

In oppositum arguitur: q² aliter non congeret eundem boiem bis intrare fluvium: ut dicitur Erastus quod Arist. reprobat. 4. metha. imo vna musca posset generare et corrumpere totum mundum q² est inconueniens: q² posset generare aliquam partem et aliquam corrumpere. Sed in speciali arguitur: pri^o sequi quod augmentatio non est verus motus. Arist. 5° phisicoz: et per 2° q² in augmentatione acquiritur pars de nouo. Secundo sequitur q² nullus homo qui est incipit aut desinet esse: nec aliquis homo qui est generabitur vel corrumpetur: q² in quolibet homine prius generatur aliqua pars virtute caloris naturalis agens in humidum radicale. Tertio sequitur quod in quolibet tempore finito est infinita multitudo hominum: quoz nullus manet nisi per instantes: per eandem causam: q² prius acquiritur et deperditur noua pars. Quarto sequitur q² nullus homo potest satisfacere ex aliquo debito: nec aliquis potest puniri ex aliqua iniuria illata alteri: vel culpa: imo q² nullus homo potest aliquid promittere: nec alteri iniuriari: ex quo non potest manere nisi per instantes substinendo illam positionem.

Pro solutione huius dubij est notandum quod aliquid esse idem quod prius fuit: aut posterius erit intelligitur quadrupli. scilicet largissime et large. propriè et propriissime. Idem numero largissime est illud cui⁹ manet idem situs: aut similitudo dispositio: non interrupta. et sic ista nauis vel archa eadem numero que fuit ante mille annos dato q² omni die vna pars fuerit nouiter addita: et aliqua antiqua corrupta: sic q² nihil habeat de eo q² in principio habuit mille annos: est etiam idem fluvius nunc: qui fuit semper aut idem mare numero: hanc idèpitate intendit phis. 2° de ge. di. elementa esse perpetua: licet forte alicuius elementum nullum sit pedale q² fuit ante mille annos. Idem numero large dicitur cuius maior aut principalior pars manet: sic est eadem nauis que pri^o erat: dato q² due terrier remaneant. et alia nouiter aggreget: est etiam eadem planta numero et idem animal anulofum numero si principalior pars manet: dummodo a² sit corrupta: eo modo quo dicimus aliquid esse album: cuius pars est adequate alba aut saltem principalior: sicut p²ngit de boie respectu faciei iuxta doctrinam. Arist. 6° phisicoz. Proprie illud dicitur esse idem numero: cuius pars non est substantialiter variata: et sic quodlibet animal perfectum manet idem per totum tempus vite sue: q² forma substantialis. scilicet anima non substantialiter variatur cum semper maneat eadem absq² acquisitione et deperditione noue partis: cum enim mutatur vel augetur animal signum non acquiritur noua forma: sed preexistens fm aliquam partem eius se extendendo informat materiam nutrimenti ex determinatione. Arist. pri^o de ge. ol. q² augmentatio non fit fm materia: sed fm formam. Pro propriissime illud dicitur esse idem numero: q² omnino non est substantialiter transmutabile. et sic deus: celum: et intelligentie eternaliter manent eedez hanc idèpitatez voluit. Arist. 8° phisicozum: asserens eternitatez primi mobilis et primi motoris. Et isto modo non manet idem aliquis homo: nec aliquid brutum perfectum per aliquod vnuz tps: sed bene scdo modo: q² prius

substantialiter variatur: vñ dicitur Porphyrius in vniuersalibus. c^o de differētia. q² for. senex differt a se ipso puero. Ex dictis in tertio mebro diuisionis sequitur pri^o q² aliqua est corruptio alicuius forme subalis sine generatione alterius. et e² q² in nutritione et augmentatione. propriè dicta corrumpit formam alimentis: et nulla de nouo generatur: sed aliqua pars forme preexistens extenditur actuando materiam alimentis: similiter in vera diminutione facta per animam generatur elementum formam subalis vel alterius corporis subtilis: et tamē nulla componitur: q² forma partis corrupte non corrumpitur: sed cōstricta actuatur materia preexistentem. Secundo sequitur: aliquid compositum nunc pri^o incipit esse: cuius tam forma subalis: q² materia magno tempore precesserunt: et aliquid compositum nunc pri^o desinit esse: cuius tam forma: q² materia magno tempore remanebunt: pri^o per deo quod generatur in diminutione animalis: et scdm de eo q² corrumpitur: et ita aliqua est generatio cuius terminus ad quez precessit: et aliqua est corruptio cuius terminus a quo post illaz manebit. Et si ista allegaretur. Arist. di. pri^o de ge. generatio vnius est corruptio alterius dicatur q² ipse intelligit de compositis et non de formis: sicut enim forme accidentales non habent prius generantur sine corruptione alterius: et e² ut per de lumine et alijs formis intentionalibus: ita forme subales ex quo non habent formaliter contrarium possunt generari sine corruptione alterius et e² si etiaz allegaretur phis. 5° phisicoz inueniens terminum motus vel mutationis non precedere: dico q² ipse loquitur de termino completo q² est compositum et non de incompleto q² est forma. Tertio sequitur q² aliqua forma potest fieri maior absq² maiore sue materie: et aliqua potest fieri minor sine minore sue materie: per de aia quado extenditur extra suam materiam actuando materiam alimentis: et de eadez quando relinquit aliquam partem sui corporis in diminutione subintrando materiam antiquam non etiam est talis maiore ratio per rarefactionem: necq² diminutio per cōdensationem: quantumq² eedez partes distantius aut propinquius iaceant: loquendo propriè de rarefactione et cōdensatione: cum nulla talis fiat absq² rarefactione vel diminutione materie. Quarto sequitur q² forme subales corporum viuentium migrant de subiecto in subiectum: sicut enim eadez materia numero variat diuersas formas substantiales: ita eadem forma substantialis variat successive diuersas materias. hoc idem cōtingit de formis intentionalibus de pēdētibz ab obiectis q² variant media iuxta variationem obiectoz: ideo homo: equus: asinus: et talia perfecta animalia sunt eadem numero simpliciter per totam vitam suam: q² variatur materia sic q² nulla portio materie sit in definitione que fuit in inceptione: non tamen variatur forma: et hoc declarat phis. pri^o de ge. de vitre qm idem numero aliquando videt maiorius. et aliquando minus fm maiores et minores apportionē aque absq² acquisitione et deperditione partis sue: et idem contingit de anima. Ad pri^o dicitur q² illa regula Arist. est intelligenda fm denominationem communem et non discretam: vnde bene sequitur: pater est: igitur filius est: et e² etiam bene sequitur: filius non est: igitur pater non est: sed non sequitur: iste pater est: igitur iste filius est: nec eodēra negatiue ita sequitur totum est: igitur pars est: et eodēra etiam sequitur: totum non est: igitur pars non est: et eodēra: sed discrete non se

quitur hoc totum est: igitur hec pars est: nec etiam scda pars non est: igitur totum non est: sicut & eidem patri potest aduenire noua paternitas: & antiqua desinere eodem numero semp manente patre: ita manet idem totum numero: illi aliqua pars generetur: & aliqua corumpatur. Ad secundū cōcedo qd aliquid cor- ruptibile potest perpetuari sumendo idem largissime: cum dictū de corruptibile aliquādo corumpet: vez est fm partē vel fm totū: vñ alicuius elementi quod- libet pedale incipit & desinet esse: & tamen ipsū nō in- cept esse: nec desinet: qz semp manet idem pri^o modo. Ad tertium negat p^o: & ad probationē dico: quod si ignis generatur successiue illa successio non est conti- nua sed discontinua: qz semp inter duo minima ignis cadit rēpus mediū: in quo tñ est alteratio absqz gene- ratione: ideo in casu isto semp sit aliquid totum: qz ratio neqz co^o situz ex duobus minimis est aliud a quo liber illorum minimoz. Ad quartum negat p^o: qz arguitur a magis amplo ad minus amplū cum si bi pedale supponat in mino^o pro eo quod est vel erit: & in pōne pro eo quod est tñ ideo bene sequit ex illis p^oremis qd illud quod est vel qd erit bipedale est for- tes: & si argueretur sic: hoc non est for. negat p^o: pars autis: igitur illud bipedale non sit for. tamen hoc est for. demonstrando illud bipedale: non quidem illud qd est bipedale: sed quod erit bipedale.

Tex.
co. 10.

Conturbati

aut sunt posteriores. Istud est 3° cap^o huius tractatus primi philoso^o in quo Arist. reprobatur opinionē quo- rundam alioz antiquoz succedentium Parmenidi & Melisso: qui etiam nō natu- raliter locuti sunt. Et diuiditur istud cap^o in duas par- tes: in pri^o recitat pbs opinioez cum suis defensionibz: in 2° aut reprobatur eadē ibi. (sed multa sunt.) Quantū ad pri^o dicit pbs qd sicut Parmenides & Melissus con- turbati sunt in ponendo omnia esse vnūz nescien- tes soluere rationes factas contra eos: ita & quidam posteriores ponentes contrariūz. s. qd nulla entia sunt vnūz: turbati sunt prop^oiam opinioē substinere nō potentes. vnde pro opinione sua arguebant: & sic ali- qua entia sunt vnūz: igitur multa sunt vnūz. p3 p^o qz si aliqua entia sunt vnūz: igitur duo: vel tria: & sic de singulis denominationibus numeroz: & per pns multa sunt vnūz: pns videtur esse impossibile qz vnūz opponitur multo. 4. metha^o. constat autem de se inui- cem opposita non verificari. Le. li. Conturbati sunt autē & posteriores succedentes Parmenidi & Me- lisso. (quēadmodum & ipsi antiqui.) s. Parmenides & Melissus conurbati sunt ponentes nulla entia esse vnūz. (Ne forte contingat simul vnūz esse & multa: & hoc propter repugnantiam.)

Notandum quod Arist. non voluit istozum tanq^o consentientūz Parmenidi & Melisso: vt cōmuniter dicit a cōmentatore: & ab alijs: sed tāq^o non naturaliter loquentium: sicut nec Parmenides & Melissus naturaliter locuti sunt: igitur duo contra- dictoria non possint esse simul vera: nec simul falsa. tamen duo contraria possint esse simul falsa: vt omne animal est homo: nullūz animal est homo. ideo Ari-

sto. postquā reprobauit illā vniuersalem falsam: oīa sunt vnūz: pnter reprobatur suam vniuersalem negati- uam contrariā. s. nulla sunt vnūz. (Vñ & alij.) Contra hanc opinioez arguit sic: illa ppositio: homo est al- bus est affirmatiua vā simpliciter in recto: igitur idē est quod figit per subiectum & predicatum: sed per subie- ctum & predicatum significantur multa: qm subiectum importat subam & predicatum accūs: igitur multa sunt vnūz. Istaz rationē diuersi dissimiliter soluebat dicebat aliqui de quoz numero erat Lycophron qd ista oīno nō erat vera: homo est albus: sed hec homo albus: non ponendo illud verbum est: sed solum for- mando complexionez indistinctas. s. orationem cō- positam ex substantiuo & adiectiuo tñ. Alij vō intel- ligentes illam orationem esse imperfectā: homo al- bus non significantem verum neqz falsum: mutabant dictionem. dicentes homo albat: ita quod per eos: homo non est albus: nec est ambulans: sed homo al- batur: & homo ambulat: hec dicebant ne cogere^o cō- cedere multa esse vnūz: sed solūz multa esse multa: ac si ens & vnūz non dicerentur nisi vno modo. Le. li. (Vnde & alij quidē illud verbum est auferebant quē- admodum Lycophron: alij autē dictiones mutabant vt qm homo non albus est: sed albat: nec ambulās est: sed ambulat: vt nō sint illud verbū est addicētes: ne imitendo illud verbū est multa faciāt esse vnūz tāq^o simpli dicto. s. vnico modo vno: aut ente.)

Notandum

quod isti non negebant multitudinem specificāz qm vt colligitur a cōmentatore ipsi concedebant ho- mines: & album: esse diuersarum rationum: nec etiam negabant multitudinem numeralem: vt cōmuniter eis imponitur: quia eque bene ponebant multitudinē nu- meralem dicendo: homo albus: vel homo albat: si- cut dicendo: homo est albus: bene enim sciebant illaz dictionem: homo: non esse illam dictionem: albus: vel albat: neqz fuisse honorificum Arist. contra opi- nionem tra vilem & friuolam disputare: immo cōmu- niter relinquebat tales opinioez quemanifeste erant contra sensum & intellectū. (Sed multa sunt que sunt) Tex. co. 11. Ista est secunda pars huius capituli in qua philoso- phus arguit contra hanc opinionem ponendo hanc conclusionem vnūz est multa: & multa sunt vnūz quā ipse dupliciter probat. Primo vnūz fm subiectum est multa fm diffinitionem: igitur vnūz est multa: p3 p^o & aīz est clarum: qm album & musicum sunt idem: fm subiectum ex quo idem homo est albus & musicus: & sunt diuersa fm rationem: qz alia est ratio albi: & alia est ratio musici. Secundo vnūz fm continuitatez est multa fm diuisionem: igitur vnūz est multa: aīz p3: quia continui partes copulantur ad vnūz terminum cōmunem: igitur continuum est vnūz fm continui- tem: & quia continuum est diuisibile in infinitas par- tes: ideo continuum est plura & multa fm diuisione. Le. li. (Sed multa sunt que sunt) i. entia sunt multa: & vnūz (aut ratione: sed idem subiecto vtraz) s. al- bum & musicum: multa itaqz vnūz sunt: aut diuisione quēadmodū totum & partes dicuntur esse vnūz: & mul- ta: totum enim est vnūz in actu per continuitatem: & multa in potentia per diuisionē: etiā partes sunt vnūz in actu per compositionē: & plura in potentia per se- parationem & diuisionem.

Primo

notandum quod pbs euz dicit al- bum & musicūz esse idem subiecto:

Liber primus.

non intelligit idem esse subiectum primum et immediatum albedinis et musice: quod subiectum primum et immediatum albedinis est prima materia: et subiectum primum musice est anima: sed loquitur de subiecto mediato quod est subiectum denominationis. scilicet compositum in actu: de quo dicitur tam albedo quam musica in preterito: deinde quod unum et idem habet duplicem rationem. scilicet complexam que est diffinitio: et incomplexam que est forma sua: sicut hominis ratio incomplexa est humanitas: et complexa animae rationale: ideo album et musicum differunt utraque ratione. scilicet complexa et incomplexa: ratio incomplexa est albedo: vel musica: ratio autem complexa est diffinitio albi vel musici: constat autem quod albedo non est musica nec diffinitio albi est diffinitio musici.

Secundo notandum quod non omnes partes continuè similiter sunt in potentia: quoniam quedam sic sunt in potentia quod possunt esse in actu ut due medietates: et tres tertie: quedam autem sic sunt in potentia quod non possunt esse in actu ut materia et forma: due enim medietates possunt per se existere: sed materia et forma non possunt per se existere. Ideo totum compositum est due medietates in potentia: quod ex illo per divisionem possunt fieri due medietates in actu. non autem est materia et forma in actu: nec in potentia: quoniam ex nullo potest fieri in actu materia et forma. scilicet in actu se parato: et per se existenti. (Hic autem iam.) Secunde rationi omnino respondere nesciunt: propterea impotentes proficere vult esse multam: et non esset inconueniens: idem esse unum et multa: nec inuicem opponunt unum et multa dissimiliter sumpta. scilicet unum in actu et multa in potentia: diuidit enim unum in unum in actu: et unum in potentia: et propter multa diuidit in multa in actu: et multa in potentia: modo non repugnat unum in actu et multa in potentia: nec repugnant unum in potentia et multa in actu: quod elementa sunt multa in actu et unum in potentia: ex quo ex illis potest fieri unum mixtum: sed bene repugnat unum in actu et multa in actu: ac etiam unum in potentia et multa in potentia. Le. li. (Hinc autem desidebant et considerabantur unum multa esse tanquam non puerit.) Et tanquam non esset conueniens: idem unum et multa esse non opposita autem sunt semper unum et multa: est enim unum et potentia et enelechia. i. actu.

Notandum secundum compositum quod idem sit unum et multa intelligit duplici: uno modo secundum quod duo accipiuntur sunt unum subiectum et multa ratione: alio modo secundum quod continuum est unum in actu et plura in potentia. Primum remouebat mutatione credendo: credebatur enim sufficienter euadere multa esse unum: non concedendo illam: homo est albus: sed homo albus: seu homo albus. Secundum vero non poterat euadere: quod experimentaliter videbant in eodem toto esse multas partes quod rem mutando opinionem concedebant unum esse multa: et multa esse unum. Ex dictis in littera moderni credunt conuenire totum esse partes suas de intentione Aristotelis. precedentis unum esse multa. scilicet continuum esse partes suas: eo modo quo ipse dicit. de anima: quod corpus et anima sunt unum: sicut materia et forma sunt unum: et sicut es et figura sunt unum: concedit etiam ibi quod pupilla et visus sunt unum. scilicet oculus. et secundum methaphysicam dicit quod aliqua sunt unum: quod sunt continua. scilicet due medietates in continuo. Sed pro solutione omnium istorum et compositum est sciendum quod duplex est predicatio. scilicet idempatica et causalis: predicatio idempatica est quando denotatur predicatum inesse subiecto

in recto: ut homo est animal: predicatio autem causalis est illa quando denotatur predicatum inesse subiecto in obliquo: et sic loquitur Aristoteles. de anima: cum dicit sonus esse motum. id est sonum esse in motu. et postero: et eclipsis esse interpositionem terre. id est propter interpositionem terre. et in philosophia. de anima: domus esse lapides lateres et ligna. id est ex lapidibus lateribus et lignis. ubi potest dicitur ita: esse ebullitionem sanguinis in corde: quod non potest intelligi in predicatione idempatica: quia ira est passio anime: et ebullitio est tantum passio corporis: sed est predicatio causalis in obliquo intelligenda. scilicet ira est ex ebullitione sanguinis in corde. Consumuliter est dicendum in proposito quod omnes propositiones nominatae sunt predicationes causales intelligende in obliquo casu ut unum est multa. id est unum est ex multis: corpus et anima sunt anima. id est ex corpore et anima fit anima: materia et forma sunt unum. id est ex materia et forma fit unum: statua est es et figura. id est statua est ex ere et figura: pupilla et visus sunt oculus. id est ex pupilla et visu est oculus: due medietates sunt unum continuum. id est ex duabus medietatibus fit unum continuum: et sic de compositis infinitis. (Docigitur modo.) Ex his tam manifestecludit Aristoteles. opinio. non Parmenidis et Melissi impossibile esse: quoniam non omnia sunt unum numeraliter: ut totum et partes: nec omnia sunt unum ratione ut album et musicum: igitur non omnia sunt unum ad intellectum compositum. Le. li. (Docigitur modo.) facientibus impossibile videtur quod sunt unum esse. id est entia esse unum: ita quod reprobanda opinio antiquorum succedentium demonstratur etiam contra Parmenidem et Melissum.

Dubitatur si unum et multa opponunt secundum philosophiam. secundum methaphysicam: et etiam opponunt actus et potentia. per compositum in philosophia. de anima: igitur unum in actu et multa in potentia opponuntur. Respondetur secundum philosophiam. huius quod actus et potentia non opponunt nisi respectu eiusdem: et secundum idem: stat autem quod esse in actu secundum compositum: et esse in potentia secundum diuisionem non dicunt eandem rem: nec eundem modum: ideo non repugnant unum in actu et multa in potentia.

Circa predicta queritur unum totum ab omnibus suis partibus simul sumptis realiter distinguatur: et quod non potest: quod sequitur. processus in infinitum in totis: nam sicut ex omnibus partibus simul sumptis resultat una alia entitas: ita ex omnibus partibus: et ex illa unitate totius resultat tertia entitas: et sic in infinitum aliter erit standum in primo quod totum nihil superaddit omnibus suis partibus simul sumptis: et maxime non apparet: quin deus posset omnes illas partes destruere toto remanente: ex quo realiter differunt: sed illud implicat praedictionem. Sed sit. a. pedalis quantitas continua cuius maxime medietates sint. b. c. et arguit sic. b. c. copulantur ad unum terminum communem: igitur. b. c. sunt quantitas continua. et non nisi. a. igitur. b. c. sunt. a. per diffinitionem quantitatis continue posita ab Aristotele. in predicamentis. Item sit. b. omnes partes. a. et arguit sic: quilibet pars. a. est pars. b. et igitur. a. est. b. per a simili quilibet pars sortis est pars Platonis: et igitur sortis est Plato. Tertio si totalitas est res supradicta partibus virtus sit suba vel accis: non suba: quia tunc plura corpora essent simul: quod unum non informaret reliquum: nec ambo unum tertium: si accis igitur non potes addere mari unam gutta aquae: quin causas ad maximam unum accis. scilicet nouam totalitatem. Quarto sequitur

Philicorum

quod ab aliquibus potest remoueri. pōdus vnus li-
bre: tamē non remittitur pondus absq; additione
alicuius de nouo: posito quod. a. sit pōdus vnus li-
bre: cuius medietates sint. b. c. tūc separato. b. ab ipso
.c. per diuisionem corrumpit. a. quo corrupto nō mi-
nus postea ponderat ille due medietates. et etiam se-
quitur quod plus ponderaret due medietates cōiun-
cte q̄ separate: qz in equilibri esset totū pondus quod
ante: et vnum aliud. s. ipsum totum. ¶ Ex ista ratione
posset probari primaz materiā esse corruptibilem cō-
tra determinationē Arist. circa finem huius primi: et
pbat p^o. qz quelibet talis est diuisibilis in duas me-
diates: qua diuisione facta non est amplius illa mā
pro ista pte pnt adduci auctoritates supius allegate.

Oppositum

colligitur de intentione
philosophi in lectioe al-
tera probando per rationem suaz totum esse indiuisi-
bile: nam quecunq; sunt eadem vni eidez numero sunt
eadē: qz inter se: qz partes simul sumptę sunt eadēz toti:
igitur eadēz inter se: et. 4. huius ponit philosophus qd
homo est vnitās indiuisibilis fm multitudinē. ¶ Itē
2° de aia dicit pbs et p^o. quod suba composita distin-
guūt cōtra materiā et formā: que sunt partes eius. et 5°
metba^o. dicit quod bis tria nō sunt sex: qz tū semel sunt
sex: et 7° metba^o. qz ista syllaba ba. distinguitur ab. a. et
.b. qz manentibus. a. b. corrūpiunt. ba. vnde data opi-
nionē cōtraria posset argui: nulluz indiuiduuz huma-
num esse corruptibile: qz hoc nō potest corrūpi demō-
strādo binariuz materię et anime intellectiue. et hoc est
indiuiduum humanuz: igitur indiuiduum humanuz nō
poterit corrūpi: et sicut arguit de vno ita de omnibus
a^o. autēz est illius opinionis. ¶ Item correlatiua p-
prie dicta nunq; idēntificantur: vt colligit de inten-
tione pbi in predicamentis. et 5° metba^o. qz pater nūq;
est filius filius: nec e^o sed totuz et omnes partes simul
sumptę sunt correlatiua p-
prie dicta: vt pzigit nō idē-
ntificantur. In speciali tamē multipliciter arguit: et p^o
sicaliquid vē assumatur de toto quod negat de par-
tibus simul sumptis: igitur totū nō est partes simul sum-
ptę: et 2° qz de eodem simpliciter nihil potest vē affir-
mari et negari. 4° metba^o. ans declaratur. nam cōpo-
situm sit ex materia et for^o: per Arist. in isto p^o. et mā
et for^o nō sūt ex materia et for^o per Arist. ibidē: ponit
enim pbs vnam conditionēz principioz. s. nō fieri ex
alijs: tunc arguitur sic: compositus sit ex alijs: sed ma-
teria et forma nō sūt ex alijs: cum sint principia: p^o
huius: igitur materia et forma non sunt cōpositi. Item
capio hanc ppositionem collectam a pbo in hoc p^o:
cōpositus sit p^o ex materia et forma: et quero vtrū
li: et teneatur collectiue: vel diuisiue: nō diuisiue: qz cō-
positū nō sit p^o ex materia: nec p^o ex forma: si
collectiue: habet intentū: qm cōpositus sit ex suis par-
tibus simul sumptis: et ille simul sumptę non sunt ex
alijs. ¶ Itē sequit qd ptes quantitatiue sunt ptes essen-
tiales: et partes fm fidē: sunt partes fm imaginatiōez:
cōtra cō^o in plo. huius: et pbat p^o. qz for. est due
medietates: et eidez forū est materia et forma: igitur ma-
teria et forma forū sunt due medietates forū: pbat
autēz quod materia et forma sunt partes essentielles: et
due medietates sunt partes quantitatiue: etiā homo est
materia et forma, per opinionē: et idem homo est aial
rationale: igitur materia et forma sunt animal rationale:
sed per cō^o materia et forma sunt partes fm fidē: et
aial rationale sunt partes fm imaginatiōez. ¶ Scdo

pono quod materia forū sit. a. et forma eius. b. et ar-
guitur sic: prius vnitur. a. fm presentia: et indistantia:
q̄ fm informatiōē: igitur stat. a. et. b. inuicem vniri nul-
lo cōposito existente. a. b. collectiue sumpta: p^o. qz
deus potest cōcurrere cuz p^o et nō p^o currendo cū po-
steriori: et ans est manifestum: qz prius est illud a quo
nō cōuertitur subsistendi p^o. modo sequit. b. informat
.a. igitur sibi vnitur: et non e^o. qm sibi vniri potest: sicut
intelligentia celo absq; informatiōe. Idēz pōt argui
in definitione ponendo. qd. b. informat. a. et post ali-
quod tps non informat: tū coassitit illi: et p^o quod
tpe fortes est corruptus: qz nō est postq; fuit. et. a. b. si
mul sumpta nō sunt corrupta: igitur fortes nunq; fuit. a.
.b. simul sumpta. Preterea illi cōgunt cōcedere ex in-
telligentia et orb e fieri vnuz per se: qz sicut simul sunt
materia et forma forū: ita intelligentia et orb: igitur si
cut ex materia et forma forū resultat vnum per se: ita
ex intelligentia et orb: si dicat qd intelligentia non in-
format orb: sicut forma forū informat: iam hf inten-
tum: qm informatiō dicit cōstitutiōē vnus per se: et
stincta a partib^o p^ostinentibus: quā nō dicit sola priua
et indistantia. ¶ Tertio due medietates nō sunt tres ter-
tie: nec quattuor quarte: nec sic de singulis: igitur et. ans
pbat: qz alr vnū continuū nō haberet plures partes
q̄ duas: et pnt non esset diuisibile in infinitū p^o p^o
3° et 6° huius: et pbat p^o. nulluz cōtinuū habet plures
partes q̄ tres tertias: quattuor quartas: et sic in infi-
nitum: sed due partes sunt tres tertie: quattuor quarte:
et sic in infinitū. s. due medietates. igitur nullū p^oinuū bz
plures partes q̄ duas: et pnt sequitur qz tres tertie: et
quattuor quarte nō sunt minores: q̄ due medietates
contra p^oin. 3. huius. et p^o p^o. qz tres tertie: et quattuor
quarte sunt due medietates per opinionē contrariam.
¶ Item sequit quod diameter ad costaz quadrat est
omnis proportio possibilis maioris inaequalitatis: et
e^o. pono qz. a. sit diameter. et. b. costa: et arguitur sic: cu-
iuslibet numeri quaternarij ad quēlibet numerū bina-
rium est ppositio dupla: sed. a. est numerus quaternar-
ius: et. b. numerus binarius: igitur. a. ad. b. est ppositio
dupla: p^o p^o cuz maior: et. b. arguitur. nam. a. est quate-
tuor quarte: et. b. due medietates: igitur. a. est numerus
quaternarius: et. b. numerus binarius: p^o p^o per opi-
nionem substatentē numez nō distingui a rebus nu-
meratis: consimili fundamento arguit quod. a. ad. b.
est ppositio quadrupla: qz. a. est. octo octaue: et sic de
alijs. ¶ Arguit etiam qz. b. ad. a. est ppositio quelibet
possibilis maioris inaequalitatis. s. dupla: quadrupla
centupla: et sic in infinitū: qm. b. est numerus quater-
narius: et octonarius: et milenarius. si est quatuor par-
tes sue: et centuz partes sue. et mille partes sue. a. vō est
numerus binarius cuz sit due medietates: et pnt cu-
iuslibet coste ad quālibet costaz quadrat est quelibet
ppositio maioris et minoris inaequalitatis. pcedendo
vt supra: sed bec sunt contra omnia principia mathe^o.
¶ Quarto arguit inferēdo aliq̄ incōuenientia: p^oin
quod idē est calidum et frigidum: album et nigrū: mo-
tum et non motū: et sic de quibuscūq; nominibus cō-
trarijs: qd est cōtra descriptionēz cōtrarioz. dataz ab
Aristo. in predicamentis. et p^o p^o dato qd vna medie-
tas sit calida: alba: et mota: et alia sit frigida: nigra: et
non mota. ¶ Secundū qd idē est diuisibile et indiui-
sibile: animatū et inanimatū: homo et nō homo: et sic
de multis alijs expositis p^odicatiōibus in terminis
subalibus quod videt impossibile: et p^o reducitur po-

Liber primus.

nendo quod. a. sit anima foris et materia eius. b. vō aia eius solū: tunc sic. for. est. a. b. sed. a. est homo: et b. nō hō: igit. et. p. sū arguant alie partes. ¶ Tertū qd aliqua sunt aialia rōnabilia ambulantiā que vident a te: quoz duo non possunt videri a te: nec ambulare: nec esse aialia rōnabilia: posito quod videas forē et Platonē ambulantes: hec quatuor vident a te oemō strādo duo cor: pora illoz et ambas aias eorūdem: et eadē sunt ambulantiā: et aialia rōnabilia: qz sunt for. et Plato per opinionē: et q. duo illoz nō possunt ambulare nec videri a te: necesse aialia rōnabilia p. de ambabus animabus. ¶ Quartū qd. a. est p. c. vñū pedat. f. m. oem dūmensionē: et tñ. a. est infinita quoz quodlibet est in infinitū f. m. longitudinēz pono q. a. sit vñū corpus columnare pedat. longū: pedat. latū et pedat. p. fundum: illo posito p. p. pars et. de clarat qm in. a. sunt infinite linee giratiue: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē: et cū inter quascunq. duas lineas cadat sup. fices in. a. sunt infinite sup. fices: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē: et cui libet sup. fici cōr. d. et aliqua pars. a. igit in. a. sunt infinite partes: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē cum igit. a. sit omnes sue partes per opinionēz habet inentū p. m. ans. p. b. a. in. a. est vna linea. giratiua in. finita: igit per idē sunt infinite: p. p. et ans. declarat. qz. a. habet infinitas partes. p. p. o. n. a. l. e. s. quaz que libet. habet vnam lineaz giratiuam maiorē q. sit linea circularis alicuius extremitatis. a. igit linea cōposita ex omnibus hīs lineis giratiuis est infinita. ¶ Forte illi opinio: hec nō esset incōuenientia qm alia hīs similia pcedunt: v. z. quod. a. et b. sunt homines: et tamē a. nec. b. est homo: materia et forma ridet: et tñ nullū illoz potest ridere. a. et b. augent: et tamen. b. diminit. a. et b. sunt duo quadrata: et tñ nullū illoz est quadratum. a. et b. sunt inuicem equalia: et tamē a. non est equalē. b. fortes videt. a. et b. et tñ non videt. b. ¶ Tres pcedunt q. finita sunt infinita: et qd quantitas p. n. u. a. est quantitas discreta: et qd eadē p. p. o. s. i. t. o. est copulatiua et diffinitiuā: et eadem cathegōrica est vā et falsa: necessaria et p. n. g. e. n. s. p. o. s. s. i. b. i. l. i. s. et i. m. p. o. s. s. i. b. i. l. i. s. que omnia sunt valde absurda. ¶ Ad p. m. negat. p. qz cum illa totalitas seu totū nō sit pars alicui ex illo et suis partibus nihil pōt resultare: et qz partes sunt priores toto f. m. Aristo. in hoc p. m. deus non pōt destruere oēs partes remanente toto: qz non pōt destruere prius remanente posteriori: sed bene cōtra. potest enim deus destruere lineā manentibus punctis: sed nō potest destruere puncta manēte lineā: qz ordine nature puncta pcedūt lineā. ¶ Ad scōm admissio casu nego p. n. u. a. z sed soluz sequit. quod ex. b. c. sit quantitas p. n. u. a. et ad diffinitionē p. b. i. concedo illam ex qua non sequit. nisi q. a. est quantitas continua: qz partes eius. f. b. c. copulantur ad vñū terminū cōmunez. ¶ Et ad confirmatiōem nego istā p. s. e. q. u. e. n. t. i. a. quibet pars. a. est pars. b. et p. igit. a. est b. nec p. b. a. i. o. arguit a simili: qz. a. est aliquid et nō b. sed tam for. q. Plato est aliqd. ¶ Ad tertū dicit quod sicut paternitas est accūs respectuius patris: et filatio filij: ita totalitas est accūs respectuius totius et partialitas partis: et l. z apponēdo vñā gutta aque mari: fiat res noua ex altera parte maris: et in q. libet parte eiusdem: qz nō habitudo buius partis ad quālibet aliaz: nō tamē generatur totalitas in aliqua parte: sed solum in toto: sicut g. manet idē pater cōtinue multiplicata in paternitate: ad multiplicationem

filioz sic manet idē totūz continue: et multiplicentur totalitates ad multiplicationē et variationē partium totum igit est suba si fiat ex partibus subalibus: et accidens ex partibus accētibilibus: ita quod sicut lapis differt ab oibus suis partibus simul sumptis: ita albedo vel caliditas nō est omnes sue partes simul sumptę. ¶ Ad 4. negat. p. qz si. a. corrumpitur nihil p. o. p. r. i. e. r. e. m. o. u. e. t. ab illo: nec illud ab alijs. cōcedo tamen q. corrupto pondere vñus linee totum residuum tñ ponderat sicut anteqz remanent omnes partes eius: deinde nego qd plus ponderent due medietates p. u. n. t. e. q. p. e. a. r. a. t. e. et dico q. l. z in equilib. i. sit totū pondus: qd ante. et vñū aliud quod nō est illud. hoc tamē cor. pus tertū nō est additū illis medietatibus cum nō sit separatū ab illis: sed componit ex hīs. ¶ Item cōcedo quod prima materia est corruptibilis per diuisionem: nō tamen per transmutationē. sic q. possit esse terminus transmutationis ad modū forme vel cōpositi iuxta intentionēz Aristo. in hoc p. m. et sic nō est incōueniens corruptūz infinites redire idē numero: nec hoc cōtradicit determinationi Aristo. circa finem scōi de g. e. cum ibi loquat de corrupto terminante transmutationē: et non de corrupto deferente illam: auctōritates autem in littera soluuntur.

Ex quibus

Ter. co. 11.

demonstrant. ¶ Itud est 4. cap. prime p. n. u. a. p. r. i. m. i. t. a. t. u. s. i. q. u. o. p. h. s. r. e. s. p. o. d. e. r. ad obiecta Parmenidis et Melissi: et diuiditur in duas partes in prima facit quod dictum est in scōda vō p. b. a. t. ens multipliciter dici non solum diuisione: sed copulatiue contra illos ibi (necesse igitur accipere.) Quantū ad p. m. ponit p. h. s. hanc conclusionē: rationes Parmenidis et Melissi facilius soluuntur. p. b. a. f. ille rationes facilius soluuntur quē manifeste peccant in forma et in materia: h. rationes illoz sunt buius: l. z sit magis. vana ratio Melissi: q. Parmenidis: igitur et. et p. cū malo: et. m. i. n. o. r. e. z. declarat p. h. s. Primo ostēdendo Melissum peccasse in forma et in materia. Secundo Parmenidem peccasse cōsumit. ibi (ad Parmenidem aut.) Prima pars diuidit in duas: in prima p. b. a. t. p. h. s. Melissum dupliciter peccasse in forma. In scōda aut. probat illū etiaz dupliciter peccasse in materia ibi. (postea p. p. t. e. r. q. u. i. d.) I. e. l. i. (Et ea ex quibus demonstrant) Parmenides et Melissus oia esse vñū aut tñ vñū esse. (Soluere nō difficile est. Quicq. enim sophystice sillogizant: et Parmenides: et Melissus: et nāq. falsa recipiunt peccates in materia: et nō sillogizantes sunt peccantes in forma. (Est aut. magis Melissi honorosa ratio.) f. vana et tristis: et nō habēs defectum. i. dubitationem. Sed tamē ratio Parmenidis est vana: qz dicit vñū incōueniēs: ad qd sequunt alia. f. quod tñ vñū est: generalr enim vno incōuenienti assignato multa p. n. g. u. n. t. incōuenientia: hoc aut. graue nobile est ostendere.

Notandum

f. m. co. 11. cōmento. 11. quod si vterq. f. m. sit vanus tamē f. m. o. Melissi est magis vanus: qz oīno non pcludit. sermo aut. Parmenidis. pcludit sed non questūz ad p. p. o. s. i. t. u. m. o. p. r. i. m. e. s. e. q. u. e. b. a. t. u. r. p. o. Parmenidis ex suis p. m. i. s. s. i. s. sed nō erat illa quā intendebat:

c. iij

Philosophorum

Tex.
cō. 23.

ut fuit superius declaratum. (Quod quidem igitur) tam ostenditur Melissum peccasse in forma: et primo per fallaciā pñtis: arguebat enim sic Melissus: si ens est factum ipsum habet principium: igitur si ens non est factum: ipsum non habet principium sed ens non est factum: igitur ens non habet principium. Minorē sic declarabat: si ens est factum: igitur ex ente vel ex non ente: nō ex non ente: qz ex nihilo nihil fit: nec etiam ex ente: qz tunc ens esset anteq̃ esset: eo quod subiectum semp̃ precedit genitū. Ista ratio manifeste peccat per fallaciā pñtis: arguens a destructione aūtis ad destructionem pñtis: ac si argueretur: si aliquis est homo: illud non est animal: sicut enim in plus se habet animal q̃ homo: quia aliquod est animal: quod non est homo: ita in plus se habet principium q̃ factum: quia aliquod habet principium qd non est factum. s. celum. Le. li. (Quod quidem paralogizat) i. false sillogizat Melissus: manifestum est: opinatur enim accipere: si quod factum est habet principium: et quod non factum est: non habet principium.

Notandum

quod si predicatū affirmatur in eo in quo subiectum: non sequitur ut predicatū negetur ab eo a quo negatur subiectum. Intel- ligit cōmentator per predicatū terminū superiorē: et per subiectū terminū inferiorē: nam de quocūq̃ dicitur inferius: de eodem dicitur superius: sed non a quocūq̃ remouetur inferius ab eodem remouet superius: a conditionali igitur cum destructione aūtis: ad destructionem pñtis fallit p̃: si aūs se habet ut inferius et predicatū ut superius: qz in terminis conuer- tibilibus est bonū argumentū: ut si risibile erit: homo erit: sed nullū risibile erit: igitur nullus homo erit. valet etiam si aūs est cōmuniū pñtis: ut si animal est: homo est: sed nullum animal est: igitur nullus homo est. Etiam sequitur si aūs includitur in pñtis: ut si binarius est: numerus est: sed nullus binarius est: igitur nullus numerus est: sed hoc contingit tñ gratia materie. (Postea et hoc inconueniens) tam ostenditur Melis- sum peccasse per fallaciā equiuocationis: vnde ar- guebat sic: ens non habet principium: igitur non ha- bet finem: sed quod non habet principium neqz finem est infinitum: igitur ens est infinitum: et pñter vnum et immobile: quia secus nihil permittit et totum occupat. Ista ratio manifeste equiuocat: qz principium sumitur tripliciter. s. pro principio magnitudinis: pro prin- cipio temporis: et pro principio generationis successiue: quia generatio subita non habet principium: nec finē: cum sit indiuisibilis. In ratione prius facta primo su- mitur principium pro principio temporis: vel genera- tionis successiue: quia aliter ista propositio esset vera: quod non est factum non habet principium. Secundo autem sumitur principium pro principio magnitudi- nis: alioquin ista consequentia non valeret: ens non habet principium neqz finem: igitur est infinitum: nec ista cathegorica esset vā: quod non habet principium: nec finem est infinitum: maxime quia Melissus sume- bat infinitum fm̃ extensionem et non fm̃ durationem. Le. li. (Postea et hoc est magnum inconueniens om- nis) i. totius entis esse principium rei. i. magnitudinis ut sumitur in scda cōsequentiā: et non temporis et ge- nerationis non simpliciter: sed alterationis: tanq̃ non momentali facie durationis. Semper enī termini de-

Tex.
cō. 23.

bent supponere pro eodem: quia igitur in prima cō- sequentiā non supponit. li. principium pro principio magnitudinis: sed pro principio temporis: vel altera- tionis: et in scda cōsequentiā pro principio magnitudi- nis: et nō temporis: vel alterationis: ideo ratio ista ni- hil concludit ppter equiuocationē inconueniens enī est in argumento mutare significatum vel significatio- nem terminū.

Notandum

fm̃ philosophū 5° pbi- sicoz: quod generatio dupliciter sumitur: v3 simpliciter: et fm̃ quid: prima est generatio substantiā: et secunda est generatio accidenti- tis: et quolibet istorum modorum potest sumi proprie et improprie: generatio proprie sumpta est subita mu- tatio et indiuisibilis: prouentus forme substantialis: vel accidentalis: et de hac generatione loquit̃ Aristot. in littera: quia solum ista mensuratur tempore: ut ba- betur 6° philosophum.

Dubitatur

videtur quod nō omne fa- ctum habeat principium: qz instans est factum: et non habet principium: non qui- dem principium magnitudinis: propter suam indiui- sibilitatem: nec principium temporis propter eandē causam: cum ipsum sit principium temporis: nec etiam principium generationis successiue subito fiat. ¶ Re- spondetur q̃ hic perfectū intelligitur quod incepit esse per alterationem priuiaz: et quod fuit terminus gene- rationis: sed consequens non est factum hoc modo: s3 per solam et simplicem inceptiōem: nulla alteratione precedente: concedo tamen quod instans est factus in genere cause efficientis: qm̃ ipsum celum seu intelligen- tia mouens celum efficit ipsum instans: et sic instans habet principium effectuum: quod est intelligentia et subiectum quod est celus aut mundus. (Postea pro- pter quid) sequitur ostendere Melissum peccasse in materia: et primo quoad condi- tionalem concessam: si tñ vnum est illud est immobile: quia contradictoriū pñtis stat cum aūse. s. tñ vnum est: et illud est mobile. probat tam in motu locali: qz alterationis: nam imagi- nabile est qd nihil sit nisi aqua: quo admissio: tñ vnu est: et illud mouetur: nam quilibet pars istius mouet dato quod ista aqua se haberet ad modū maris vel fluij: totum enim mouetur cuius quilibet pars mouetur. ¶ Idem etiam patet in motu alterationis: qm̃ tale vnum siue sit finitum siue infinitum posset moueri alteratione: cum talis motus nō requirat distantia loca- lem: videmus enim ad experientia aliquid altera- ri absqz motu locali. Le. li. (Postea propter quid im- mobile: si vnum est: sicut enim et pars aque vna cum sit hec aqua ipsum totum mouetur in ipsa: igitur nō et omnis. i. tota aqua mouetur: postea alteratio propter quid non erit: cum ex alteratione non mutetur situs neqz locus.

Tex.
cō. 24.

Notandum

fm̃ cōmentatorē. p̃. 24° quod si ens est vnum: et infinitum: non tamen sequitur ex hoc quod sit immo- bile: qm̃ quēadmodum videmus quod pars totius qd est infinitū: ut dicunt. v. g. aer mouetur fm̃ suas par- tes toto permanente in suo loco. Similiter possibile est ut hoc accidat in infinito. s. ut moueatur fm̃ partes et non fm̃ totum. Ex isto p̃. videtur sequi Melissum peccasse in forma et nō in materia: cōcedēdo pñtis nō bonā: ideo oportet intelligere qz dupl̃ contingit pec- care in materia. Pri^o assumendo a^o falsum: siue p̃ sit

Libri primus.

bona: siue mala. Secundo pcludendo psequens falsum: credendo sequi illud ex vero: et sic peccauit Melissus: unde arguebat sic: si infinitum est illud est immobile: igitur si tantum unum est illud est immobile: ubi patet quod antecedens est verum et psequens falsum: unde si nihil esset in mundo nisi celum: adhuc moueretur localiter circulariter: et si nihil esset nisi aer: adhuc moueretur lateraliter per condensationem et rarefactionem partium vento flante: absque hoc quod mutaretur situs: et ita est possibile per imaginationem: quod tantum unum sit: et quod illud moueatur secundum totum: vel secundum partes: siue sit finitum vel infinitum: et hoc motu locali puro: aut motu locali admixto condensationi et rarefactioni.

Sed dubitatur

primo: quia videtur contradictio inter primum et commentatores: dicit enim philosophus in littera quod motus una parte aque mouetur tota aqua: et commentatores autem quod aer mouetur secundum suas partes toto permanente in suo loco. Respondetur quod nulla est contradictio eo quod aqua mutat situm non solum secundum partes sed secundum totum variantur locum: eo quod secundum totam aliquando occupat certam partem cœui aeris: aliquando maiorem: et aliam quando minor: aer autem occupat continue totum cœum ignis quod dicitur esse locus aeris: ideo nunquam mutat locum.

Secundum

dubium: videtur quod commentatores contradicant sibi ipsi in 6. phisico: dicit enim hic quod aer mouetur secundum partes: et quiescit secundum totum. 6. autem phisicorum quod impossibile est celum moueri secundum partes: et quiescere secundum totum. Respondetur secundum eum. 6. phisico: quod celum non mouetur secundum subiectum: cum nunquam mutet situm: mouetur autem secundum formam describendo diversos circulos circa centrum mundi. Aer autem presupposito quod non mouetur circulariter: sed in motu delationis: per rarefactionem et condensationem partium eius non mouetur secundum subiectum: cum sit semper in eodem situ: neque secundum formam: cum non describat huiusmodi circulos circa centrum mundi.

Tertium

dubium: videtur quod sit possibile aliquid quiescere localiter qualibet eius parte mota localiter: et videtur quod sic per commentatores: rem dicit aliquid quiescere secundum totum: et moueri secundum partes: arguitur tamen ratione ponendo quod si sit unum corpus orbiculare cuius nulla superficies extrema rarefiat: vel condensetur: nec omnino aliquo motu moueatur: quilibet autem pars. a. inter superficiem cœui: vel conuerfam rarefiat: vel condensetur. Iste posito quilibet pars. a. mouetur localiter: quia quilibet condensatur vel rarefit: non potest autem esse condensationis vel rarefactionis absque motu locali: sicut nec propinquitas vel recessus partium inuicem. Totum autem non mouetur localiter: quod non circulariter cum nulla superficies cœua vel conuerxa moueatur circa centrum: nec etiam motu locali recto quia. a. manet continue in eodem situ numero: non appropinquando centro mundi: nec recedendo ab illo.

In oppositum

arguitur sic: si aliquid cuius quilibet pars augeat illud totum augeat: et si aliquid quilibet pars alteratur illud totum alteratur: igitur per idem: si aliquid quilibet pars mouetur localiter illud totum mouetur localiter. Et ad commentatores dicitur quod non intelligit quilibet pars aeris moueri localiter: sed solus aliquas: sicut. n. totus aer quiescit: ita quilibet pars eius circulariter diuisa occupans totum locum concaui ignis: infinite

partes aeris quiescunt: infinite mouetur. Et similiter dico ad casum primum quod sicut. a. non mouetur localiter: ita infinite sunt partes eius quare nulla mouetur localiter: et infinite sunt partes eius quare quilibet mouetur localiter: quilibet enim. n. terminata ad conuexum vel ad concavum. a. quiescit secundum totum: sicut et ille due superficies quilibet tamen pars inter illas superficies mouetur secundum totum: sicut et illius ambe superficies mouentur secundum locum: et tunc ad artem: quilibet pars. a. rarefit vel condensatur: illud negat: sicut. n. totum non rarefit nec condensatur: nec quilibet pars: quilibet enim pars inter concavum et conuexum rarefit vel condensatur secundum totum: sicut etiam sue superficies mouetur localiter. Nulla autem pars terminata ad conuexum vel concavum secundum totum rarefit: nec condensationem: sicut nec ipsum conuexum vel concavum: si enim aliqua talis pars secundum totum moueretur rarefieret: vel condensationem: necessario quilibet superficies existens in eadem parte similiter per accidens ad motum sui subiecti iuxta doctrinam Aristotelis. 4. huius. Nec sequitur talis pars occupat maiorem vel minorem locum: quod primo occupabat: igitur est motus localiter secundum totum: sed bene sequitur quod secundum partem: igitur quilibet pars terminata ad concavum vel conuexum. a. quiescat: cuiuslibet tamen illarum infinite partes mouetur. Item concedo quod quilibet pars intermedia mouetur motu recto secundum totum: non tamen secundum totum mouetur sursum vel deorsum: nec ad aliquam differentiam positionis: sicut non secundum totum recedit a centro mundi: et accedit ad illud: sed bene sequitur quod aliqua pars mouetur sursum: et secundum aliquam deorsum: sicut secundum aliquam partem accedit ad centrum mundi: et secundum aliquam recedit ab illo: quare et.

Quartum

dubium: videtur quod motus aliqua parte localiter alicuius continui quilibet alia immediata illi consimiliter moueatur: et arguitur quod sic: autem philosophus. 1. 2. metheor. quod continuum est illud cuius motus est unum: igitur motus una medietate continui alia necessario mouetur: et probatur ratione: nam continua sunt illa quare ultima sunt unum per Aristotelis. 1. phisico: si igitur alicuius continui una medietas mouetur et alia quiescit: oportet punctum copulante simul moueri et quiescere quod est impossibile.

Oppositum

probat de animali sedente vel iacente mouente solum manum vel pedem: et de virga quiescente cuius tamen decima pars inflectitur et incuruat. Respondetur quod motus localis est duplex. scilicet purus et admixtus alteri motui ut puta rarefactioni vel condensationi: loquendo de motu locali puro: sic motus una parte alia mouetur stante continue secundum totum: probatur ratio: de tali motu locus est philosophus. 2. quod motus una parte aqua tota aqua mouetur: loquendo autem de motu locali mixto condensationi vel rarefactioni: concedo quod stat aliqua pars moueri localiter alia quiescente ac de toto: sicut ostensum est de animali et virga: unde non potest moueri aliqua pars aialis: quin ibi sit rarefactio vel condensationis: si enim elongat pars aperte ibi erat rarefactio. In puncto unionis illius partis cum alia parte: si autem appropinquat pars parti ibi est condensationis. Et idem dico de virga: quod illa quiescente altera pars mouetur localiter absque motu locali partis immediate: sed ibi est condensationis et rarefactio: imo quilibet pars istius partis rarefit et condensationem: non secundum eandem dimensionem. Ad primum autem dicitur quod primum est illud cuius motus est unus intelligitur de motu locali

puro non admixto cōdēplationē: neq; rarefactiōi. Tūq; enim tali motu mouetur aliqua p̄s p̄m̄i quā illud moueat: et quilibet eius p̄s: et tūc ad argumētū: si vna p̄s mouet: et alia quiescit: igit̄ p̄ctus copulās illas partes mouetur: et quiescit: negat̄ p̄sequētia: licet enim illud sequatur in motu locali puro: non tamen in motu locali mixto: qm̄ rarefactio: vel cōdēplatio nō terminat̄ ad p̄ctū copulante inclusiue: sed tūc excludiue: ideo p̄ctus ille quiescit: et nō mouet̄ cū parte mota (At vero nec sp̄s) Secūdo declarat̄ p̄s Melissus peccare in mā quo ad illā cathegoricā p̄ssam omnia sunt vni: quia l̄z omnia sunt vni f̄m mām: sic etiā plurimi phoꝝ nālīter loquentiū cōcesserūt: nō tūc oīa sunt vni f̄z forma: et f̄m sp̄z: vt p̄cessit Melissus quia duo dispata vt homo et equus: seu duo p̄raria vt caliditas et frigiditas differūt inter se f̄m formam: et f̄m specie: vnde accidētia magnā p̄tem p̄ferūt ad cognoscendū qd̄ quid est: vt habet in plo. de aia: sed r̄i sibilitas et inuibilitas nullomō possunt in specie cōuenire: igit̄ nec hō et asinus. ¶ Similit̄ opatio darco gnoscere formā per Aristō. 2. de aia. 2. meth. sed calefactio et frige factio sunt opationes diuersaz sp̄z: igit̄ p̄ter caliditas et frigiditas differūt specie. L. c. li. ¶ At vero nec specie possibile est oīa vni esse: sed sicut ex quo. l. solum f̄m materiā oīa sunt vni (sicut enim p̄ phoꝝ quidā omnia esse vni dicit̄ illo aut̄ modo. l. f̄m formā nō omnia eē vni est possibile: homo nāq; ab equo alterū est specie: et p̄raria adinuicem etiā differūt specie) Ex ista l̄ra satis claret Melissum nō oīa p̄cessisse esse vni f̄m numerū: qz hoc erat imaginabile: sed solū cōcessit oīa esse vnum f̄m sp̄m specialissimū: mā ita qd̄ nō differūt specie hō et asinus: nec caliditas et frigiditas: sed si apparet distinctio specifica hoc ē f̄m existimationē et fantasiā solū: et nō f̄m veritatē: sic nec in collo colūbe sunt diuersi colores specie: sed tūc f̄m existimationē et p̄. 2. 2. dicit qd̄ Melissus posuit infinitū esse: et qd̄ aer esset p̄s eius: cū igit̄ nō sit possibile partē q̄ritatiuam esse suum totū: sequitur Melissum posuisse distinctiōē numeralem.

Primum dubium vtrum distinctio specifica sit ratione forme: et arguit qd̄ non: quia cor et cerebrū sunt diuersaz specie: et f̄m cōmentatore. 6. phico. 2. tamē forme substantiales illoꝝ sunt eiusdē specie: siue ponat̄ intellectus in qualibet parte: sicut in hoīe: siue forma extēsa vt in bruto. ¶ Itē linea superficies caliditas et frigiditas differunt sp̄z: et nō per formas suas: quia nō hñt formas suas cū sint forme simplices aliū p̄cederet in infinitū.

Cōtrariū colligit̄ hic de it̄tione Arist. nā hō et equus differūt sp̄z: vt habet in littera: et nō ratione materie: qz omnes materie sunt eiusdē rationis: igit̄ ratione forme. Propterea dicit̄ p̄s. 10. metha. qd̄ differentie materiales et accidētia les non faciunt diuersitatē f̄m speciem: sed oīe formas et essentielles: et ob hoc inquit ipse masculinitas et feminitas l̄z sint passiōes pp̄ie animalis: nō tamē sūt differentie essentielles eius: sed differentie materiales: seu accidētia inherētia animalī ex parte materie et corp̄oris nō diuersificantia hominē f̄m speciem: nā si sp̄s ma virt̄: seu calor eius fuerit excellēns generabitur masculus: et si diminutus generabit̄ femina. ¶ Ad p̄mū dico quod cor et cerebrum: caro et sanguis: sicut differunt specie: ita habent formas diuersarum specierum: nec est incōueniens vltra intellectū: vel formā vltimā:

que dicitur forma totius corp̄is esse alias formas p̄riculares et potētales: quēta inter se q̄ ab ipsa forma totali specie differunt. ¶ Ad scōm dicit̄ qd̄ l̄z illa non differat per formā partis: que est forma materie: tamen differunt per formā totius que dicit̄ generaliter quodlibet superius respectu sui inferioris: vt declarat̄ Aristō. 2. huius: aut differentia cōtrahens genus: linea ḡ et superficies caliditas et frigiditas differunt p̄ suas quidditates genericas et específicas: et p̄ differentias essentielles: que sunt forme illoꝝ: differentie autē essentielles seipsas differunt: et sic nō p̄ceditur in infinitum.

Secundum dubiū vtrum distinctio numeralis sit rōne materie: et arguit qd̄ nō: quia due intelligentie differunt specie: vt colligit̄ de intentione Aristō. 2. metha. igit̄ differunt numero: p̄ p̄ntia quia quēcūq; differūt specie differunt numero. 5. metha. et tamē nō habent materiam. 2. phico. ¶ Item albedo et dulcedo lactis: similiter superficies et color eius differūt numero: sicut differunt specie: et tamen non differunt per materiā: cū sint in eadem materia adequate.

Oppositum videt̄ tenere Arist. 5. metha. di. qd̄ quēcūq; sunt vni numero illa sunt vni numero per materiā: vnde dato f̄m op̄inōē cōmune qd̄ nō sit nisi vna forma substantialis in eodē vniēte: et qd̄ intellectus multiplicetur ad quālibet partem corp̄is humani per inf̄mationē: certū est qd̄ manus et pedes differūt numero: et nō per formā: igit̄ per materiā.

Notandum iuxta doctrinā Aristō. 7. metha. qd̄ est triplex mā scilicet sensibilis: intelligibilis: et rōnis. Mā sensibilis est subiectum transmutationū naturalū. Materia intelligibilis est q̄ritas cōsiderata absq; materia sensibilis: materia rōnis est indiuiduū: seu ratio indiuidualis: vnde primo ce. dicit̄ p̄s qd̄ qui dicit hoc celū: dicit māz. ¶ Dicit̄ igit̄ qd̄ oīs distinctio numeralis capiēdo numerū transcendēt est p̄ materiā. l. sensibiles intelligibiles vel rōnis: due q̄ritates vel qualitates in duabus materijs differunt numero p̄ materiā sensibilis: due caliditates vel albedines in duabus q̄ritatibus sepatis a materia: vt puta in sacramento altaris differunt per materiā intelligibilem. l. per quantitatem: sed due intelligentie: seu due forme materiales in eodē subiecto primo differūt per materiā rōnis. l. p̄ rationē indiuiduationis que dicit̄ beccitas: quēcūq; ḡ differūt per materiā sensibilem differūt per materiā intelligibilem: et rōnis: et nō eē: sicut p̄ inductionē et f̄m hanc distinctiōē soluiūt̄ oīa obiecta. (Et ad Par. memidem aut̄) Post q̄ p̄s. pbavit Melissum peccare in forma et in materia p̄sequēter idem ostendit de Parmenide: et primo quod peccauit in materia. Secūdo qd̄ peccauit in forma ibi (nō cōcludit̄ autem) Dicit̄ qd̄ p̄s quod cōsimilis est modus soluēdū rationes Parmenidis sicut Melissus: et si aliqui sunt pp̄ij modi illi tāgerūt: id est si aliqua p̄ceda sunt in speciali illa mouebūt̄: primo quidem peccat in materia: quia accipit falsum. l. ens dicit̄ vno modo tūc: cū tūc dicitur multipliciter. l. de p̄dicamētis. 10. ex quo seq̄t̄ qd̄ illa pp̄o ē falsa quā assumebat p̄o antecedente. l. quicqd̄ est p̄ter ens est nō ens: quia aut sumitur ibi ens transcendēt: et sic est falsa: quia assertit aliquid esse nō ens: aut sumitur predicamentaliter: p̄o aliquo vno predicamēto substantie: quantitatis: vel qualitatis: et sic iterum propo-

Tex. 25. co.

Liber primus.

fictio est falsa: sicut ista quicquid est preter substantiam est
non ens: quia quantitas est non substantia: et non est non
ens. Similiter hec est falsa: quicquid est preter quantitatem:
est non ens: propter alia predicamenta que excluduntur a
ratione quantitatis: et non a ratione entis. *Le. li. (et ad
Parmenidem idem modus rationis est).* *f. solvendi di-
cta sua: sicut ad Modicum: et si aliqui alij sunt illi po-
stea tanguntur: et solutio rationum Parmenidis par-
tim quidem in hoc consistit: quia falsa accipit: et sic pec-
cat in materia: partim autem quia non conclusitur bene per
ipsuz: et sic peccat in forma: falsa quidem accipit: et sum-
plicitur. i. vno modo accipit quod est. i. ens dicta multipli-
ter dicto ipso ente. f. de substantia et accidente.*

Notandum

primo finem co^m 2° 25.
quod hoc nomen ens et
non ens dicitur de. io. predicamentis: quod non est intelli-
gendū eodem modo: quia ens dicitur absolute de quolibet
et eo p^r: sed non ens cum limitatione. Verbi gratia bene dicitur
substantia est ens: quantitas est ens: et sic de alijs: sed
non bene dicitur substantia est non ens: quantitas
est non ens: sed cum limitatione hoc modo: substantia
est non ens: quantitas est non ens: substantia: et
sic de alijs semper limitatio terminus transcendit in infinitum.

Secundo

notandum finem co^m 2° 25. q^o
cum intenderimus per hoc no-
men ens vnum decem predicamentorum. Verbi gratia substantia
aut quantum: tunc non erit verum dicere quicquid est non ens:
est nihil: quoniam non sequitur ut illud quod non est substantia: nec
quantitas sit nihil: sed propositiones eius non sunt vere. *f. Par-
menidis: nisi cum intenderimus per hoc nomen ens om-
nia decem predicamenta: hec igitur propositio quicquid est non
ens est nihil: est distinguenda eo quod si ens potest distribui
per vnum predicamentum: tunc sic est propositio falsa ut patuit:
aut pro omnibus predicamentis: et sic propositio est vera: quia
si aliquid est non ens alicuius predicamenti: illud est nihil: neque
hoc repugnat prioribus dictis: cum concessum est istam
veram esse falsam siue si ens sumatur transcendenter: siue
predicamentallyter hoc fuit accipiendo eam affirmatiue ca-
cometator aut accipit eam negatiue: aut conditionally: vnde
quicquid non est ens: non est aliquid: aut si aliquid est non
ens illud est nihil.*

Sed dubitatur

arguendo quod ens
non dicitur multipli-
cat de predicamentis decem: quia non quilibet qualitas est ens
probatur: quia non quilibet scientia est ens: sed quilibet scientia est
qualitas: igitur et per primum cum minor: quia predicat superius
de suo inferiori: ut colligitur a philosopho in predicamentis. c.
de qualitate maior vero est nota: quia scientia est habitus
multorum principiorum et conclusionum: ut puta habitus geo-
metrie: vel arismetrie: et talis non videtur esse aliquid vnum
ens substantia. *¶ Respondeo quod quilibet qualitas: et que-
libet scientia est ens: et cum dicitur habitus multorum principiorum
et conclusionum non est ens: negatur: quia talis habitus non est
illa primum: nec ille conclusiones: sed vna qualitas fluens ex
illis sine quibus etiam manet habitus scientificus: ut patet in
dormientibus. Et si dicitur habitus principiorum: et habi-
tus conclusionum sunt diuersi: rationibus igitur ex hijs non
potest fieri vnus habitus: seu vnum ens: negatur 2° ex eo quia
habent ordinem essentialem: et sunt in eodem subiecto in
hesionis: et non habent idem subiectum attributionis.
(Non concluditur autem) Jam manifestat philosophus peccasse
Parmenidem in forma: quando sic arguebat: ens signifi-
cat vnum: igitur non plura sunt: nam illa primum peccat
in forma: cui non quilibet sibi conuersus in forma est bo-*

na: sed aliqua isti conuersus in forma non valet: igitur et.
per primum cum maior et per diffinitionem primum bone de for-
ma: et minor declarat: quia hec primum non valet albus si-
gnificat vnum: igitur non plura alba sunt: cum autem sit
verum et primum falsum: et quod autem sit verum arguitur: nam
album significat vnum albus: igitur significat vnum vnum: per 3°
quia huius arguitur ab inferiori ad suum superius affirmati-
ue sine impedimento: ex quo non concluditur vnum quod est
principium numeri: sed vnum quod pueritur cum ente. Quod
autem persequens sit falsum per 3° quia si non plura alba sunt: sed
omnia alba sunt vnum album: aut igitur continuatione: vel
diffinitione: non continuatione: quia multa alba non conti-
nuantur ut liquet ad experientiam: cum vno moto aliud
quiescat seclusa de dempatione et rarefactione: quod non con-
tingeret: si omnia alba continuarentur: non etiam omnia alba
sunt vnum: et non diffinitione: quia alba est ratio albi in
concreto: et alia est ratio albi in abstracto: sicut alia est
ratio rei albe: et alia est ratio albedinis. *Le. li. (Non con-
cluditur autem de forma: quia si sola alba recipiantur)
ide est si non fiat mentio nisi de albis (significat vno al-
bo). i. albo significat vnum vnum: nihilominus multa
alba sunt: et non vnum: non enim continuatione erit al-
bum vnum omnia alba neque ratione: aliud. n. erit esse
diffinitum albo in abstracto. f. albedini: et aliud erit
diffinitum subiectioni. f. subiecto albedinis.*

Notandum

per 3° co^m 2° 25. q^o sermo
concludens: per se debet con-
cludere in omni materia: et persequenter concludens per accidens
non concludit in omni materia: ubi datur intelligi quod primum
quod est bona per se: quod est bona per accidens: primum
bona per se est illa: cui quilibet conuersus in forma est bo-
na: ut filio filius: vel conuersus ratione totius comple-
tionis: ratione autem in complexu ab inferiori ad suum
superius sine impedimento. *¶ Consequenter per acciden-
s bona est illa que est bona et non quilibet sibi conuersus
in forma est bona: ut persequenter tenes solus gratia ma-
terie. f. aut quia autem est impossibile: aut quia consequens
est necessarium: aut solum quia contradictorium consequen-
tis ratione quorundam terminorum non potest stare cum
antecedere. Exemplum primum deus non est: igitur tu non es.
Exemplum secundum tu es: igitur deus est. Exemplum tertium aliqua
propositio scilicet tu es: igitur aliqua propositio vera scilicet nunc au-
tem ad propositum illa persequenter ens significat vnum vnum:
igitur non plura entia sunt: et solus gratia materie: et non
gratia forme: aut quia antecedens est impossibile: aut
quia contradictorium consequentis non stat cum ante-
propterea talis consequentia non est per se bona: sed tamen per
accidens: quia vna alia sibi conuersus in forma non
valet: ut album significat vnum vnum: igitur non plura alba
sunt. (Et non erit extra).*

Sed dubitatur

si album et albedo
inueniuntur differre: igitur
possunt inueniri separari: igitur possibile est album esse sine
albedine: et e converso: possibile est dulce esse sine albo: et
e converso: non obstat quia vniuntur in lacte. *¶ Respondeo per philosophum
negando primum: quia album et albedo non ideo dicuntur
differre: quia vnum illorum sit extra aliud: aut quia possint
inueniri separati finem esse reale: sed quia rationes non sunt
eodem: alia est enim ratio albedinis: et alia est ratio albi:
quoniam ratio albedinis est ratio forme: et ratio albi
est ratio subiecti. *Le. li. (et non erit extra album) quod est
subiectum (nihil). i. aliquid diuisum quod sit albedo
hic ponitur due negationes pro vna non. n. inquan-
tum est separabile vnum ab alio dicuntur illa differre**

Liber primus.

Tex.
27.co.

set q p nullas potētiā accidentia possunt esse sine sub-
iecto substantia: sed intelligendū q ista ppositio tñ
quātas est formalit implicat contradictionem: tam
quo ad intellectum q quo ad naturam rei: nam sequi-
tur: tñ quantitas est: igit quantitas pñua: vel discre-
ta est: igit punctus: vel unitas est: igit non tñ quanti-
tas est: pñua: quia punctus cum sit indivisibilis: seu
unitas: que est pñcipiū numeri nō potest esse quan-
titas: ideo ista psequentiā fuit bona: tñ quantitas est:
igit tñ accidens est: sed antecēdes magis q cōclusio
implicat cōtradictionem: si tamē sic argueretur: tñ pñ-
ctus est: igit tñ accidens est: antecēdes non implicat
cōtradictionem: nisi quo ad naturā rei: sicut psequēs:
quia de natura puncti est q sit in subiecto per se: vel
per accidens. (Si igitur quod vere est) secunda cō-
clusio: si ens significat substantiā: ipsum significat ac-
cidens: pro cuius declaratione sit hoc prima suppo-
sitiō: si ens significat tñ vnum: ipsum potius est dicen-
dum significare substantiā: q accidens: pñ quia sub-
stantia nulli accidit: alia autē accidit illi: vnde ad sub-
stantiā esse non sequitur multa esse: sicut ad accidens
esse: quia accidens presupponit naturaliter substantiā.
Substantia autē nihil presupponit: aliter pcederetur
in infinitum: vel varetur aliquid q nō ēet substantia:
nec accidens: qd est p Aristō. hic et quinto metha. l. e.
li. (Si igit qd vere est) i. substantia (nulli accidit: sed
illi aliquid accidit) i. accidēs magis qd vere est. i. sub-
stantiam significat quod ē. ens: qd quod nō est vere. i.
accidens: vnde quia accidens presupponit substantiā
et naturaliter inclinatur eē i substantiā dicitur accidens
nō vere esse id est non habere esse simpliciter ex se.
(Si enim erit) secunda suppositio: si substantia et acci-
dens sunt idem: illa sunt idē subiecto: et diffinitione: pñ
quia substantia est subiectū accidentis: differūt autēz ra-
tione: qñ accidēs accidit substantiē: sed substantia nō ac-
cidit: nec accidere potest accidēt: verbiz homo et albi
sunt idem subiecto: quia homo est subiectū albi: nō
sunt idem ratio: quia alia est ratio hominis et alia ē
ratio albi: qñ ratio albi est inherere subiecto: sed ratio
hominis nō est inherere aliquid: qñ substantiē scōe dicitur
de subiectis et nō sunt pñe in subiectis: vt decla-
rat Aristō. in libro predicamētō p. l. e. li. (Si enim erit
quod vere est) i. substantia idem et album talis idem
pñtas est subiecti et non rationis (albo autē esse nō est
quod vere) i. substantia per inherētā. Ita quod sub-
stantia nō inheret: nec accidit albo (neq etiam accide-
re ipsi accidenti possibile est quid est) i. substantia p
quod est. Aristō. intelligit ens et per quid est: aut quod
vere est ipse intelligit substantiam. (Neq enim qd est)
Istis duobus suppositis pñs. pb at cōclusionē: vñ si
ens significat substantiā: ipsum significat accidēs: qñ
si non: itē igit oppositum psequentiā cū antecēdente
et stabunt ista simul: ens significat substantiā: et nō si-
gnificat accidens: iuxta intētionem pñe suppositiōis
quo admissio sequitur duo incōuenientia: primum q
nulla substantia est qualis: pbatur nam per te ens si-
gnificat substantiā et nō accidens: igit tñ substantia
est: et per psequens nulla substantia est qualis. i. alba:
vel nigra: calida vel frigida: nō intelligendo illaz vñ-
uersalem negatiuāz fm quid. i. quod substantia aliquo
modo nō sit qualis: sed quod substantia nullomodo
est qualis: et hoc est incōueniens et p exper etiam expi-
mur enim atquā substantiam esse alba: vel nigra: ca-
lidam vel frigidam: et pñua: quia si aliqua substan-

tia est alba vel nigra: igit accidens pñcat de substan-
tia: et p psequens ens significat multa. i. substantiā et
accidens: cuius oppositū est positū et admissū: et pñ
pñtia per secūdam suppositionē di. quod substantia et
accidens sunt idem subiecto et differunt ratione: si illa
sunt idem. l. e. li. (Neq enim quid est) i. substantia (est
q non vere) i. accidens in pñeto vel in abstracto (nō
ergo quid est) i. substantia est q album est: nō sic au-
tem sicut cum aliqd aliquomodo nō sit: sed sicut illud
omnino nō sit: qd vere itaqz ē: nō est quale. i. album
vel nigrum aliquomodo: et hoc est pñm incōueniēs
pñra experientiam. (Neq enim est dicere: qñ album ē
illud quod vere est hoc autē nō quod est significauit.
Construe sic: et pñtia: quia quod est nō significauit
hoc. i. album cum sit accidens (quia si album signifi-
cat quod vere est) i. si album predicatur de substantia
(multa ergo significat q est) i. substantiam et accidēs
qd est pñm: quia positum est ipsum ens non si-
gnificare nisi substantiam.

Notandum q nō est incōueniēs sub-
stantiam esse accidens in
concreto: sed bene in abstracto: sicut nō incōuenit sub-
stantiam esse albā: sed est incōueniens substantiā esse
albedinem: vnde arguitur sic: omne animal est colora-
tum: igit omne animal est accidēs: pñ pñtia ab inferio-
ri ad suum superius affirmatiue sine impedimēto: an-
tecedēs est verū: igit et cōsequens: sed omne animal
est substantia: igit substantia est accidens.

Contra omnis qualitas est accidēs in ab-
stracto: aliqua substantia est quali-
tas: igit aliqua substantia est accidēs in abstracto: et
pñtia cum maior: quia superius vñuersaliter predica-
tur de suo inferiori: et minor declaratur sic: omnis sciē-
tia est qualitas: aliqua sciētia est substantia: igit aliqua
substantia est qualitas: maior et quia sciētia est spēs
qualitatis fm Aristō. in predicamētis: minor vero est
nota de sciētia per que nō est nisi ipse deus. ¶ Respō-
detur negando istam psequentiā: omnis sciētia ē qua-
litas: aliqua sciētia ē substantia: igit substantia ē qua-
litas: quia arguitur ex quatuor terminis p doctrinā Ari-
sto. primo pño: nam in equiuocis nō est contradi-
ctio fm Aristō. primo pñm: neq in hīs bene
sillogizat fm eūdem primo Elencho: quia nō sequi-
tur: ois canis currit: celeste sydus est canis: igit celeste
sydus currit: modo sciētia est equiuocū ad sciētiā no-
stram et ad sciētiā dei fm cōm. 12. metha. di. qd sciē-
tia nostra causat a rebus et sciētia dei est causa reruz
ideo in maiori p alio supponit li sciētia et p alio i mi-
nori pñra arguitur ex quatuor terminis. ¶ Siquis
tamē veller qd li sciētia in maiori distribuēret abso-
lute nō habendo respectū ad predicatum rōne equi-
uocationis: sic negaretur maior dicens qd li sciētia in
sua maxima cōmunitate sicut li corpus nō est in aliq
predicamento rōne equiuocationis: cū autē vñuocā-
tur ponitur in predicamētis de quibus dicitur vñ-
uersaliter sua gnālissima. (Neq igit magnitudo) scōz
incōueniens q nulla substantia est quanta: nō solum p
experientiam: sed etiam p Parmenidem et Melissum:
di. ens esse finitum: vel infinitum: et pbatur pñtia: qñ si
tñ substantia est: igit nulla magnitudo est: et per pñs
nulla substantia est quāta: prima pñra: qñ si magnitudo
est: nō tñ substantia est: eo q magnitudo et substantia diffe-
runt: pñes enim sube non sunt pñes magnitudinis: nec
pñes magnitudinis: sunt pñes substantiē: eo q partes

Tex.
28.co.

Philosophicorum.

substantie sunt substantie: et non accidentia: cum substantia non fiat ex non substantiis: p. Aristo. in hoc primo: pres autem magnitudinis sunt accidentia et non substantie. Le. li. (Nec igitur magnitudo erit quod est). i. ens (si quidem quod vere est: e quod est) construe sic (nec igitur quod est) id est ens erit (magnitudo siquidem). i. certe (quod est ipsius ens tamen est quod vere est) id est substantia (virginitatem alterum est esse partium) quia partes vnius non sunt partes alterius. ¶ Ex predictis Aristo. intendit talem rationem: si ens significat substantiam: ipsum significat accedens: et igitur si ens significat substantiam: vel accedens ipsum significat multa: et apud omnem opinionem ens significat substantiam: vel accedens: igitur ens significat multa semper intelligendo diversarum rationum quod fuit p. Parmenide et Melissum ponentes tamen multitudinem numeralem: et ens dici tamen vno modo. s. de substantia vel accedente non faciendo differentiam inter substantiam et accedens: sicut etiam moderni non faciunt oriam inter substantiam et quantitatem p. determinationem Arist. vi. quod partes vnius non sunt partes alterius: et quod illa p. est bona: tamen substantia est: igitur nulla magnitudo est que in dubio non valeret si essent idem substantia et magnitudo.

Dubatur cum p. m. Huice. et Algazelem triplex sit significatio. s. paritatis concomitantie et coincidentie: quia istarum significationum significat ens substantiam et accedens. Respondet quod significatio coincidentie: unde significatio paritatis est illa qua terminus plura significat eam primo et sic significat hoc sortem et Platonem: quia non prius sortem quam Platonem: nec e converso igitur ens prius significat substantiam quam accedens: igitur non significat illa significatione pillans. Significatio autem concomitantie est illa qua terminus significat aliquid ex sola consecutione in prius: vel in secundo modo dicendi per se: et sic quodlibet iterius significat suum superius: et quodlibet subiectum suarum passionem: et quodlibet passio suum subiectum. homo. n. significat animal et risibile et etiam significat hominem. hac significatione non significat ens substantiam et accedens: quoniam nullum istorum est superius ad ens: nec passio entis: nec ens est passio alicuius istorum: significatio vero coincidentie est illa qua totum significat suam partem: aut aliquid se habens per modum partis: et istomodo superius significat suum inferius et species suas partes: tam per se fidem: quam per imaginationem: et concretum subiectum et sortem et Platonem: quod illud quod significat hoc nomen album non est vnum secundum diffinitionem: quia album significat albedinem et recipiens albedinem: loquendo igitur de tali significatione concedendum est ens significare substantiam et accedens: quoniam ens cum sit communis substantia et accedens: se habet tanquam totum respectu illorum.

Dubatur iterum si nomen concretum significat subiectum et formam varum eque primo: vel vnum altero prius: dicendum quod loquendo de primitate distinctionis: sic nomen concretum prius significat formam quam subiectum: quia per illam distinguitur illud a quolibet non tali: et sic est concedendum quod album prius significat albedinem quam subiectum albedinis: iuxta doctrinam commentatoris di. s. metha. quod nomen concretum prius significat formam et secundario subiectum: e conversum autem est dicendum loquendo de primitate constitutionis: iuxta doctrinam commentatoris 2. de anima: di. quod in artificialibus nomen concretum primo significat formam: quam subiectum et materiam: hoc quidem intelligendum est de concreto accedens

tali: que sunt album: calidum: et huius: quia loquendo de concreto substantiali cuiusmodi est homo: lapis: aut si genus: sic tale concretum prius significat formam: quam subiectum: vtraque primitate: cum per formam magis distinguatur et magis accipiat esse quam per subiectum vel materiam. Dicit enim 2. de anima. quod in rebus naturalibus individuum prius significat formam: quam materiam: quia magis constituitur in esse per formam: quam per materiam: cum a forma recipiat esse in actu et a materia capiat esse in potentia ex determinatione Arist. 2. huius. homo enim magis dicitur homo per formam: quam per materiam. (Quod autem dividitur) tertia conclusio si substantia est: plures sunt substantie diversarum rationum: probatur quia cum substantia significata: illa habet partes diffinitivas. s. genus et differentiam: que sunt substantie diversarum rationum: igitur et c. ans declaratur: nam homo est substantia quedam diffinibilis in animal quod est genus: et bipes quod est differentia que duo sunt diversarum rationum et sunt substantie: quia animal est substantia: et bipes est substantia: cum substantia non componatur ex non substantiis: et ita habetur hic tria diversarum rationum predicta meum substantie: quorum quodlibet est substantia. s. species generis et differentia: reputa homo animal et bipes. Le. li. (Quod autem dividitur quod vere est). i. substantia (in quod vere est aliquid aliud). i. in aliqua aliam substantiam alterius rationis (et ratione). i. per diffinitionem (manifesta est ut homo si est quod vere est aliquid) construe sic: ut homo si est aliquid quod vere est. s. substantia. Necesse est ut animal quod vere est aliquid esse: et bipes etiam est necessarius esse aliquid quod vere est. i. substantia.

Notandum secundum 2. 28. quod necessesse est: ut animal quod est genus hominis et bipes quod est eius differentia sint entia in rei veritate: nam partes rei: que sunt secundum diffinitionem precedunt rem in esse. ¶ Ex quibus sequitur quod substantia diffinibilis componitur ex genere et differentia: et dividitur in genus et differentiam tanquam in partes essentialis absque omni ope intellectus: non enim preceptus mentales precedunt rem in esse: sed sunt post rem.

Primum dubium non videtur quod quodlibet substantia componatur ex genere et differentia: quia deus est substantia et non sic componitur: cum sit purus actus. et metha. materia prima est substantia: et non sic componitur cum sit pura potentia primo huius. ¶ Individua etiam predicamini substantie: sunt substantie: et non componuntur ex genere et differentia cum non diffiniuntur.

Secundum dubium quomodo homo animal et bipes sunt plures substantie cum sint una substantia et de se inuicem predicantur. ¶ Ad primum dicitur quod philosophus non loquitur de substantia que est per reductionem in predicamento substantie: sed de substantia que est per se in tali predicamento: et maxime de substantia diffinibili: ideo non loquitur de materia et deo cum sint tamen principia predicamenti substantie: et in eo de per reductionem: non etiam de genere vel individuo cum hoc secundum quod huius non sit diffinibile: concedendum genera tamen subalterna componi ex genere et differentia: ac diffinibilia esse non in eo quod sunt genera: sed in eo quod sunt species. Individua etiam predicamini substantie componuntur ex genere et differentia et sunt diffinibilia non per se primo: sed non per se primo in quantum species: que si componitur et diffinitur

Liber primus.

per le in quolibet suoꝝ individuoꝝ existit tanq̃ foꝝ
ma. ¶ Ad 2^m respondetur quod cum dicat hominem
componi ex genere ⁊ differentiā aut diuidi in animal
⁊ bipes que sunt alia inter se ⁊ ab homine hic alie-
tas nō est alteritas realis sed solum rationis quia ho-
mo animal ⁊ bipes sunt vnum fm rem differunt au-
tem ratione qz alia est ratio hominis ⁊ alia est ratio
animalis ⁊ alia est rō bipedis. homo n. est animal ra-
tionaler ⁊ alia est substantia animata sensifua ⁊ bipes
est animal duoꝝ pedū. ¶ Et cū dicitur diffinitū ⁊ ptes
diffinitiuas esse plures substantias f. homo alia ⁊ bipes
nō debet illud intelligi in suppone psonali sic qd sint
due sube quaz vna nō sit alia sed in suppone simpli-
citate qd sunt due rōnes subales quaz vna nō ē alia:
qz hec res stulta res nō tamē hec rō est illa rō vt
patuit supra de hōie ⁊ albo in concreto que sunt idem
in re ⁊ differunt ratione cum alia sit ratio hominis ⁊
alia sit rō albi: si vero allegaret phs. ⁊ metha. ol. q
vniuersalia nō sunt sube oīac qz illud pcedit ⁊ Plato
non ponente vltia separata a suis singularibꝫ. (Si enī
nō qd vere est) forte dicerēt alijs q partes diffiniuius
sube f. hōis qz funt gen? ⁊ oria nō sunt sube. Sed ⁊ si
ptes diffinitionis hōis nō sit subeigit funt accitiā: pns
impossibile qz si sunt accidentia: igit funt accidentia ho-
mini vel alteri ab hōies: si nullo istoz modo daz qd
declaramꝫ supponit priꝫ q accitiū qdā est sepabi-
le ⁊ quoddā inseparabile: accitiū inseparabile est illud q
cōtingit inēē ⁊ nō inēē suo subor: vt currē ⁊ sedere: sed ēē
enim pōt inidiffēter sedere ⁊ nō sedere: silr currents:
accitiū inseparabile est illud in cuiꝫ diffinitione ponit sub
secutū: vt sumū dicit accidēs naso: ⁊ diffinit ꝑ nasum:
cendū sumū est natus causā seu habēs natus causā.
Le. li. (Si n. nō qd vere est aliqd.) Construe sic. (Si
enim nō) aliqua ptes diffinitionū hōiem est (aliqud q
vere est). f. substantia q accitiā erūt ille ptes diffinitionū: aut igit
tur homini aut alij: alijci hōio: sed ipossibile est aliquid
istoz: accidēs. n. dicit hoc aut qz pingit eē ⁊ nō eē: aut
qz est in rōne. In diffōne huiꝫ accidit f. subiectū eiꝫ
(vt sedere qdem sicut sepabile) est accitiū (In sumo au-
tem est rō naris). In diffōne sumi ponit natus (cui oi-
cinus accidere sumū)

Dubitarur quia Po2. dicit in vlib' q
nigredo corui est accidens
insepabile ipsi coruo ⁊ tñ nō ponitur coruus in diffi
nitione nigredinis. ¶ Rñdetur q' aliter hic ⁊ alit' ibi
accipit' ⁊ sepabile ⁊ inseparabile: vnde duplex est ac
cidēs. scōe ⁊ ppziū: accidēs cōe est illud qd nō diffi
nitur p subiectum suū vt albū nigrū sedens currēs: ac
cidēs ppziū est illd q' diffinit' p subiectū suū vt si
mū ⁊ risibile: pbs aut' intelligit' hic accidēs sepabile ac
cidēs cōe ⁊ p accidēs inseparabile accidēs ppziū. ¶ Tñ
quodlibet illorū diuidit' q' accidētus ppziū: quedā
fluit ⁊ a principijs speciei: vt risibilitas ⁊ innibilitas ⁊
hec cōuertuntur cū suis subiectis: vt homo ⁊ equus ⁊
innibile ⁊ risibile: quedam aut' fluit ⁊ a principijs indi
uidui: vt fimalitas ⁊ crispitudo ⁊ hec nō cōuertit' cū sub
iectis suis: quia lz esse sumū sit nāsus vel habēs nāsus
nō tamē omnis nāsus est fumus: nec oē habens nāsus
est sumū. ¶ Item accidētum cōmunitū quoddā ē sepa
rabile ⁊ quoddā inseparabile: accidēs cōmune sepa
rabile est illud qd potest corūpi sine subiecto suo: vt
albedo: vel nigredo hominis: accidēs cōmune inse
parabile est illud q' non potest corūpi sine subiecto
suo vt albedo cigni: ⁊ nigredo corui: ⁊ sic sumpsit

Porzphi, accidens separabile ⁊ inseparabile: et q̄ Aristoteli sumit hic separabile ⁊ inseparabile vt diuidit immediate accidens. Porzphi. autē sumplit in vniuersalis⁹ vt diuidit immediate accidens cōte: quia ibi nō diffinitur accidēs qualitercūq̄ sumplit sed solum accidēs cōmune diffinitur. ¶ pprium. ¶ Sed aliquid occurrit difficultas quomodo nigredo corui est accidēs inseparabile idē nō potēs corrumpti sine corruptione sui subiecti Porzphi. diffiniens accidēs ibidē dixerit accidens est q̄ eidem ptingit inesse: ⁊ nō inesse ⁊ qd accidens ē illud q̄ adest: ⁊ abest ppter subiecti corruptiones. ¶ Dicitur q̄ licet iungat adesse ⁊ abesse nō dicitur aptus: sed aptitudinē: igit nigredo corui nō possit corrumpti sine corruptione corui ppter aliqua fortē cōp̄tionem: ⁊ determinatā causam: tñ illa nigredo q̄nū est ex se est apta nata corrumpti ab eo corruptione corui: ex quo nō sibi plus hoc subiectū q̄ illud determinat: se autē est de sumitate ⁊ ristibilibate: que circūferunt determinata subiecta. (Amplius quēcūq̄) secūda sup̄. Tēp. 29. co. Porzphi nullum diffinitū cadit in diffōne partium sue diffinitionis: neq̄ in diffōne diffinitū parte eiusdē diffinitionis. Verbi ḡ homo nō cadit in diffōne animalis: nec in diffōne bipedis: nec etiam in diffōne alicui⁹: qd beat diffinire aial aut bipes. ¶ Similit̄ dato qd homo albus diffiniretur p albus: nunq̄ homo albus poneretur in diffinitione albi: neq̄ in diffōne alicui⁹ diffiniatur albu. Aliter enī idem respectu eiusdē esset diffiniens ⁊ diffinitus qd est impossibile: vñ si al. cadit in diffinitione b. impossibile est b. cadere in diffinitione a. quia cum diffinitio detur causa innotescendi idem esset magis ⁊ minus respectu eiusdē: ⁊ idē esset pri⁹ ⁊ posterius respectu eiusdē: partes enī diffinitionis sunt priores diffinitio: sicut cāe eius 2°. posterioz. I. e. li. (Amplius quēcūq̄ in diffinitura ratione in sunt) aliquid diffinitū (aut ex quibus sunt) illa diffinitia in ratione hoꝝ nō est rō totius. s. iphus diffinitū (vt in bipede) nō est ratio hominis (aut in albo) nō est aliquid rō (que est ratio hominis albi)

Notandum ^{fin co 2° 2° 29 q^o illa q^o} accipitur in ratione dis-
finitente impossibile est vt in diffinitionibus illorum
accipiat illa res: qm partes diffinitionis precedunt dif-
finitum no diffinitum diffinitione. Verbigra. vt homo
qui est posterius a bipede animal accipiat in diffi-
nitione bipedis: 7 animalis: vt homo albus qui est posterio-
r ab albedine: 7 hoie accipitur in diffinitione hominis
7 albedinis: qm si ita esset tunc causatum precederet
causam. Ex isto 2° satis pz diffinitiones 7 partes dif-
finitionu esse et anima: 7 non in conceptu mentalis:
qm partes diffinitionis mentalis no precedunt conce-
ptum diffinibile: sed 2° no enim esset necesse istos con-
ceptus animal 7 biped precedere istu conceptu homo:
neqz huius coceptus sunt cae istius coceptus homo:
sed magis 2° cum prius formatur in meie conceptus
diffinitus q^o genericus: vel differentialis: vt colligitur a
cometato 23°. de anima.

Contra dicta arguit pbandio idē
dicē diffinies ⁊ diffi-
nitum respectu eiusdē: nam diffinitio dat causā in notē
scēdēdū vñū relatiū cognoscit p reliquū: igitur
vñū relatiū diffinitur per reliquū p 32° cum maior:
per Aristotē. in topicis: ⁊ minor est pbi in predicā-
mētis capitulo de relatione: vbi. si quis diffinitio cognos-
cit vñū cum correlative vñū diffinitio nouit ⁊ reliquū

Tex.
29.CO.

Philosophorum.

Cicero. methaphisice. di. Arist. et comento 2 q. vtriusq. relatio 2 diffinitio p. reliquum: vt pz de potentia et actu quoz vtriusq. diffinitio p. reliquum. Do 2. cui dicit q. 2 species et genus sunt correlatiua vtriusq. p. alterum diffinitur. **R**ndetur q. no est inconueniens idē esse diffiniens et diffinitum respectu eiusdē diuersis diffinitionibus: quaruz vna est formalis: reliqua vero est malis: et a posteriori: vbiq. risibile diffinit p. hominē: fm Arist. hic: cū sit accidēs p. priuā eius: et cui diffinit homo per risibile: fm ipsuz p. primo posteriori: dīcēdo hō est aīal risibile: qm res aliquādo diffinit p. causas solū et dicit diffinitio formalis. Aliquādo vero p. effectū et talis ē diffinitio malis iux doctrinā Arist. 2. posteriori: s. qd idē sit diffiniens et diffinitum in duab. diffinitionib. for malibus datis a prio 2 respectu eiusdē est mere ipos sibile: nec est inconueniens aliqd esse magis et minus notū respectu eiusdē diuersis generib. cognitionū: vt in p. logo fuit tactū de causa et effectū: nō tñ sequit q. aliqd sit altero prius et poster. simplr loquē do: q. iam dictū est ptes diffinitionis nō semp pcece dere diffinitū: nisi illa fuerit diffinitio formalis data p. prio 2 et p. causas solum: et hec est intentio Arist. hic. **A**d rationē dicit q. correlatiua possunt dupliciter sumi vno modo vt sunt sil natura: eo modo quo loqē Arist. in pdicamentis. c. de relatione: alio modo vt ha bēt rationē prio 2 et posterioris: vbiq. pater et filius possunt accipi sub rōne paternitatis et filiationis: et sic sunt sil natura. Alio modo sub rōne cause et effect. et sic habēt rōnez prio 2 et posterioris. **P**rimo mō nulluz correla. diffinit p. reliquum quia diffiniēs et diffinitū debēt habere rōnem prio 2 et posterioris: modo ea q. sunt sil natura nō habēt rationē prio 2 et posterioris: sed secūdo mō vnuz correla. diffinit p. reliquū hoc modo p. est ens a quo est fil: fil. ē ens qd ē a patre. Ad hūc intellectū p. est cā aqua ē aliqd de sua suba: filius est effectus qd ē ab alio de sua suba sicut q. cognoscit causa p. effectū et e. ita vtriusq. illo 2 p. aliud pōt diffiniri: et sic vnuz correla. p. aliud diffi nit nō ē esse relatio et reciproc. s. i. esse cā et effect. et sic intelligit illud vtriusq. relatiū cognoscit et diffinit p. reliquū: qm vt correlatiua sunt sil nā: sic nullū illo rum cognoscit p. reliquū: s. cū reliquo vt ait Auicena cui p. cordat dicit Arist. si quis diffinit nouit vnū rela tiuū diffinit. i. definitate nouit et reliquū. **L**ō simi liter ad alia est dīcēdū v. q. si potentia et act. aut gen. et spēs inuicē diffiniūt: hoc nō est inq. sunt sil nā: sed inquātū habēt ordinē prio 2 et posterioris: et sic sem per illaz diffinitionū vna dabit p. prio 2: et alia p. po sterio 2: sed hoc nō est inconueniens: qd autem sit ois finiens et diffinitū semp per prio 2: illud ē impossibi le: et sic intelligit Ari. hic. (Si igit hec hūc hnt modū.) Istis duab. suppositionib. pmissis arguit q. partes diffinitue hoīs nō sunt accidentia hoīs nec alicui. al terius: et primo primū: q. si sunt accidentia homini: igit tur sepabilia vel inseparabilia pz. p. primā supponez: nō sepabilia: q. tūc hoīez esse: et nō ē aīal: nec bipe dem qd implicat dīcēdo: nec etiā inseparabilia: q. tūc hō ponere in diffōne aīalis vel bipedis: pz. p. cādē supponez: sed pns est dīcēdū suppositione: di. quod diffinitū nō ponit in diffōne alicui. partis sue diffini tionis: et pmaxie quando diffō dat p. prio 2 simplr et p. genus et ofiam eēntialē eius: sicut hic nā aīal et bi pes sunt cōio 2 et nāl p. prio 2 diffinitia hoīem vt ge nus et ofia eēntialis eius. **L**e. li. (Si igit hec hūc hnt

modū). i. si hec vera sūt: q. pmititur in hīs duab. sup positionibus: et homini accidit bipes vt tu dicis necesse est sepabile esse ipm. bipes ab hoīe: q. pinger vtriusq. nō bipedē esse hoīem: aut necesse est eē accūs insepa bile homini et tūc i. rōne. i. diffōne bipedis inerit hoīs ratio: s. i. impossibile est illud: q. nec hō: nec diffinitio hoīs pōt esse ps diffōnis bipedis vel aīalis: ill. d. n. qd est subiectū accūs inseparabilis nullū supple acci dentis rōne inest: qm subiectum ponit in diffōne p. 2. prie passionis p. primo posteriori.

Dubitatur quia nō videt impossibile hoīem nō esse bipedē cum multi sint hoīes nullū pedē habētes: aut q. sine pedibus nati sunt: aut quia violenter hīs sunt priuati. **R**ndetur qd si currisibile et rōnale dicitur aptitudine et nō actu: quia aliqd hō est risibilis qui nō ridet: et ali qd est rōnalis qui nō rōcinat: ita bipes vt ē ofia diuisiua aīalis et p. hūmāna hoīs dicit aptitudinē et nō actum: sufficit. n. q. dlibet hō sit aptus nati bīe duos pe des: q. aut nō habeat hoc ē p. accūs aut q. remouit sūt aut q. in conceptione defectū. (Si aut aliq. Conser quēter arguit q. ptes diffinitue hoīs nō sunt accidentia alteri ab hoīez: si aīal et bipes nō sunt substantie sed accidentia alicui alteri: qd nō est hō igit homo etiā accidit alicui alteri ab hoīez: pns est icōueniens q. sub stantia nullū accidit et pbat. 2. cuiusq. accidit diffō eidē accidit diffinitū ex q. diffinitū et diffō sūt eēntialr idē: et igit diffō q. est aīal bipes alteri accidit p. idem hō alteri accidit: s. illud nō est possibile: vt dictum est. **L**e. li. (Si aut aliq. ab hoīe (accidit bipes et aīal et nō est vtriusq. re ē aliqd. s. suba et homo vtriusq. erit de nūo accidit alteri (sed qd vere est sit accidēs nullū). i. sub stantia nō est accidēs alicui: nec alicui accidit. **S**i fiat ergo argu. sic in sūma: partes hoīs q. sunt gen. et ofia: vtrū sunt substantie: vt accidentia si sube et vtrū gen. et ofi ferētia sunt diuersa: rōnuz igit multa sunt diuersaruz rōnuz eiusdē pdicamentis: si accidentia aut igit hoīs vt al terius ab hoīe: si hoīs: igit sepabilia vel inseparabilia si sepabilia igit fiat hoīem eē et nō esse aīal nec bipe dez: qd est impossibile: si inseparabilia igit homo ponit in diffōne alis et bipedis et hoc itez ē impossibile. **S**i aut dicit in principio q. aīal et bipes sunt accidentia al terius ab hoīez: igit hō est accidēs alteri ab hoīez: pns itez impossibile: et pz. q. itez cuiusq. accidit diffini tio eidē accidit diffinitum.

Notandum fm comento 2. comento 2. q. accidentia inseparabilia diffiniuntur p. subiectū: sed nō subiectū p. illa: vñ im possibile est vt illa que accipiuntur in diffinitione entis sint accidentia in eo. **N**ō p. radit istud comētū dicitis prio 2: q. nō loqur comētor nisi de diffōne pure qd dātūa vel data p. prio 2 tñ dēo sic pōt diffiniri ac cidēs inseparabile p. subiectū suū: nō aut e. q. subiectū est prius accidente inseparabili et ipsuz accidēs inseparabi le est effectus sui subiecti. (Et de quo ambo) ad hāc ra tionē respōdet Parmēdes di. q. nec homo nec aliqd aliud cōpositū ex suis partibus componitur ex gene re et ofia: sed solū ex suis prius quantitatibus: resoluē do ad indiuisibilia: ita qd homo est diuisibilis i. illas medietates et quelibet illaz medietatū est resoluibilis itez in alias ptes: et itez ille vsq. ad indiuisibilia: alio quin resolutio pcedet in infinitū: et sic sequēter dicat: q. homo cōponit ex indiuisibilib. et nō solū homo imo etiā omne aliud totū habēs partes. **L**e. li. (Et hō

Ter. co. 5.

Ter. 30. co.

Liber primus.

de quo dictū ē diuifibilis ē in ambo. i. in abas me^{co}.
vtrūq. i. vtrāq. illaz mediet^{em} itez ē diuifibilis i alias
ptes vsqz ad diuifibilia: qd ē ex hīs dicat: pstrue sic
dicat illd qd ē ex hīs pib⁹ ēē cōpo^m ex diuifibili-
bus. Ex diuifibilib⁹ itaqz ē cōpo^m nūb⁹ ex gnē
r oria. ¶ Ex ista rñsōe Parmēdis pzi^m nō negat
se mltū nūalez: s. tñm pñcā: pcedit. n. ipse hoiez hñe
ptes qñtatiuas eiuldrōnis: s. nō diuersaz rōnū: iō
negant hoiez ppoi⁹ ex gnē r oria quē tā modēni plūm
sequūt i hoc qd nūb⁹ cōponit ex gnē r oria nūb⁹ cōce-
ptus mētalīs: r q oia alia q cōponit dñt cōpoi tñ
ex suis pib⁹ qñtatiuis vñ qñtatiuis. (Qdā ā) 4^a cō-
clusio nō si nūb⁹ ē cōfubaz suba ē ens illā pñcōnē Ari.
ponit p Platōicos accēssisse duab⁹ rōib⁹ Parmēdis
qz p^a pbauit tñm vñm ē alia aut pñ^a cōpoi ex indiu-
fibilib⁹: vñ Ploniet p^a pcellerūt oia ēlle vñm. f. subaz:
qz accñs dixerūt nō ēē: s. solum inē. ¶ Et arguebat
Plato sic: si ēs significat vñm. i. vñuocē r nō equiuo-
cē: ita q significet tñm illd qd hñe: s. solū inē: ita bñ ē: sicut
quintipz accñs qd nō hñe: s. solū inē: ita bñ ē: sicut
suba. ¶ Scdō pñcōnē Plo corpus ē diuifibile vsqz
ad diuifibilia: alit diuifio pñm. pcedet in ist^m: quo
bñō sedt ēē pñ^a cōpoi ex diuifibilib⁹. ¶ Le. li. (Quidā
aut rōib⁹ vñm. f. Parmēdis accēssit huic qdē
qua pbat qñ oia vñm sūt i qd ēst. i. ē vñm signifi-
cat qñ ē qd nō ē. i. oio q ens significet vñuocē sedt
accñs ēē qd pōit nō ēē: aut rōnī q ex dectōe ē. i. ex
diuifōe pñm diuifiduas faciētes magni^m in magni-
tudies faciētes ptes diuifibiles ē Ploniet adheferūt
q d nō reprobāt Arist.
Parmēdis nec Ploniet
Notandum q d nō reprobāt Arist.
cos hic in h⁹ q pcellerūt pñ^a cōpoi ex diuifibilib⁹: qz
eos reprobabit. s. pñcōnē: s. eos reprobāt in hoc qd
pcellerūt pñ^a cōpoi ex diuifibilib⁹: qz nūb⁹ ēē cōpo^m r re-
probādo eo p mōs loquēdi r rñdēdi hēbit veritas
quarte pñcōnē. f. nō si nūb⁹ ē cōfubaz tñm suba est ens
(Manifestū ā) pñcōnē Ploniet pñ^a arguit pñs r
p reprobādo vñm pñm quā pcedebāt. ēs significat
vñm r nō pñm sūt pñcōnē: ēē: s. illd qd nō ē. i. accñs
nullomō ēē: cōnē ē q ista p^a peccat p fallam pñm: qz
ex illo ante solū sedt qd accñs aliqmō non est. f. sum-
pl^r tñm suba est illa q simpl^r ē. Accñs ā est qdāmodo
i. s. qd. ¶ Le. li. (Manifestū ā ē: qñ nūb⁹ ē qd si vñm
significat q ē. i. ens r nō possibile ē sūt pñcōnē: ēē. nō
erit nūb⁹ qd nō ē. i. lpm accñs q ponit nō ēē nō erit
aliqd: nūb⁹ n. phibet qd nō ē. i. lpm accñs nō simpl^r
est: s. tñm ipm nō ens. i. accñs ēē aliqd qd nō ē. i. qd po-
nit nō est: s. solū inesse.

Tex.
co. 3.

Notandum q d Plo credidit ēē nul-
lomo sumi vñuocē si
accñs ēē ens: stāte igit vñuocātōe entis sola substa-
tia erat ens fm tñm illd pñ^a fuit reprobātū vbi dēla-
rati ēē ēē aliqmō vñuocātō ad subam r accñs nō q
dē vñuocātōe generis: vel spū: s. vñuocātōe anato-
gicā q pñcōnē eadē rō: s. fm pñ^a r pñcōnē: r fm cām r
cām: igit rē. (Dicere igit ē) scdō arguit pñs p vñam
pñcōnē cōfēssaz p Ploniet: si nūb⁹ ē cōfubaz: oia
sūt vñm. f. suba: r i hoc bñ pbatio quarte pñcōnē. Pec-
cat. n. hēc pñcōnē pñm fallam equiuocātōis: qñ ali-
quid ēē cōfubaz itelligit dupl^r v3 p actualē sepatōez
r p realē distinctiōez: igit accñs nō sūt cōfubaz pñ-
mōmō: bñ tñm est cōfubaz scdōmō: eo q accñs realiter
differt a suba: s. nō sepeur ab ea loco r subo: sumēdo
igit ēē pñmōmō illd pñcōnē anis est v3 r pñs fal-

sum: s. scdōmō negandū est anis: nec se qd null⁹ intelli-
git ens: nisi itelligat subam: igit nūb⁹ est ens nisi suba:
qz itelligēdo accñs itelligit suba: sicut itelligēdo symū
itelligit nasus: r ita ista stāt sūt multa sunt. f. suba r ac-
cidens: s. nō itelligat ens: vel accidēs nisi itelligat
substātia. ¶ Le. li. (Dicere ē ē ipm qd est nūb⁹ aliqd erit
aliō vñm oia ēē icōueniēs est) pstrue sicut icōueniēs est
igit dñe oia ēlle vñm nisi aliqd aliud erit ēē ipm qd est
idest si nūb⁹ aliud a suba erit ēē subam: qd. n. addit
idest itelligit ipz qd ē. i. ēs: nisi qd vere ē. i. suba: aliqd
sit itelligat: si aut hoc nūb⁹ tñ phibet mltā q sūt esse. f.
substātia r accidēs sicut dicitur est pñm.

Sed notādū fm cōm^{em} pñ^a qz p nul-
lus itelligit p hoc no-
mē ens nisi ens qd est ens pñm: r vere. f. subam. Istō
cōmentū vñ repugnāt pñcōnē dicitis tā ab ipso q a
pho v3 q ēē vñm pñm. f. s. pñcōnē. i. o. r q ēē si
gnificat subam r accidēs: r q si ens significat subam:
enā significat accñs r ēē: igit itelligēdo ens itelligit ac-
cidēs: sicut itelligit suba: qd libet. n. cōe ad aliq duo vi-
det illa significare significatōe pñmēte vt panit indur-
cuer: r illd ambo itelligere illa: cū igit ens sūt cōe ad
subaz r accñs ex quo diuidit p illa: igit significat sub-
stātia r accñs: r tale nomē itellec⁹ itelligit qd libet
illo. ¶ Dicēdū q nō ē inēdōis cōmentatōis remoy
uere a cōceptū entis significatōez accñs: neqz p pceptū
entis itellec⁹ tñm itelligere subam: qñ tūc ens nō ēē
subm adequatū mēta. neqz obm adequatū itellec-
tus nñ: neqz diuidet in subam r accñs: neqz in deez
pñcōnē: q oia sunt pñcōnē pñm: s. vult dñe cōmē-
tator q pceptū entis si significat dñctice nisi subaz: r q
null⁹ itellit dñctice p illd nomē ēs: nisi subaz: s. n. mo-
t⁹ sūt motū locale r a⁹ mot⁹ motū qd locale dñctice
r a⁹ mot⁹ pñm vt colligit a pñm. f. pñcōnē: r sic nā sūt
māz r foraz: māz pñm r foraz dñctice: vt collit a pho. r.
pñcōnē. r. r. mēth. r sic po^a sūt po^a actiua: r passiua
actiua dñctice: r passiua pñm: vt appet ēē de mēte pñm
r cōmentatōis. s. mēth. ita ēs significat subaz r accñs
dñctice subaz: r pñm accidēs: pñm quā pñmōnē an-
tiqui nescuerūt dñctice accidēs a suba r posuerūt
oia ēlle subam. ¶ Itellec⁹ q p cōceptū entis itelligit tā
subam q accidēs: s. nūb⁹ p illū dñctice cognoscit nisi
subam: r hēc est intēio cōmentatōis: dñctice tñm in-
telligit subam p pñm pceptū sube: q p cōceptū en-
tis tñm: sicut dñctice cognoscit itellec⁹ motū locale
p pñm pceptū motū localis: q p pceptū motū in cōi.

Contra pñm arguit pbatio q stat intelli-
gere ens vel accñs nō itelligēdo
subam: qz mēth. itelligit lineas r suplicies nō in-
telligēdo subam: vt bñ a pho. r. hū⁹ di. q abstrahētū
nō est mēdaciū: igit nō si aliqd itelligit ens vel accñs
intelligit subam. ¶ Rñdēt vt supra q nō intēdit pñs
dicere itellec⁹ nūq itelligere aliqd ens quin itelligat
subam: s. vult dicere q nullus itelligit ens: vel accñs
p pceptū entis vel accñs quin itelligat subaz: ens. n.
pñ^a significat subam: q accñs: r significat accñs rōne
sube: igit ens nūb⁹ significat nisi significet subam.
¶ Accñs enā dñctice significat subam: qz cōnotat in-
berentiā q absqz suba nō pōt itelligi: eo modo quo
symū significat nasū: r crīspū caput: ea aut accñtia que
nō circūcūmū subam pñt itelligi absqz suba: s. nō p
pceptū entis: vel accñs in cōi: s. p pñm pceptū. f. li-
nea p cōceptū lineae: r suplicies p cōceptū supliciei: r
albedo ac nigredo p cōceptū albedinis r nigredinis.

Whifcorum

(Quod q̄des igit) vltio epilogat p̄hs circa d̄c̄rmiata
di. (q̄d quidē igit sic vñū esse q̄d est). i. ens v̄r dixerūt
Parmenides ⁊ Melissus ip̄sibile sit ma^m est ex di-
ctioisla eē vñū s̄z m̄z; aut fm̄ ana^m entis nō ē ip̄o-
sibile: s̄z fm̄ s̄z om̄a ⁊ r̄n̄ez ad intellectū antiquoz.

Lex.
co. 32.

A large, ornate initial letter 'S' in a black and white woodcut style. The letter is filled with a dense, symmetrical floral pattern, including a central circular motif with a flower. The 'S' is surrounded by elaborate foliate and vine-like decorations that extend into the margins. The entire initial is enclosed within a rectangular border.

qñtes: qz cedeat at motu eē. Diuidit iḡ pñ ista i duo ca. i in qz pñ pñs recitat opinioēs anuqz nālr loquētiū. In scdo vñ illas repozabari bī (ḡ in infinitū). ¶ Prīm^a ca^m diuidit i 4° pñs in p^a recitat opinioēs pñtūm nū vñū prīm^a. i. materiale. In secunda manū festant opinioēs pñtūū pla prīm^a. i. mālta: ibi: (qdā autē ex vno.) In 3ª descēdit spālī ad opinioēs Anaxar. cū suis offēctis ibi: (vāḡr Anax.) In 4ª illi^o foralica tur opio ēr suis offēctis illi bī (spp putatē). ¶ Quā tu ad p^moē pñs qñ nālr loquētiū pñtūm nū vñū mālē prīm^a asserūt illi dē corp^o r cē aliqđ i actu f3 oēs dimēsiōē 4° fuerūt opinioēs qz pñ^o posuit ignē esse prīm^a mālē oīus: r ratio qz principiū materiale oīum dēz emārie duratiōis nū semp ēr illo fiat generatiō s3 ignis ē maxime duratiōis qz maxie acuitatis: r maxie elogat^o a zḡis f3 pñē inēdiata celozḡat ignis est mālē prīm^a oīus gñabīlī r coruptibīlī. ¶ Scōda opio dixit aerē cē mālē prīm^a oīus: ex eo qā prīm^a mālē ēr ille mīnē sensible vñ p3 mē dēz qñ nō sentit: f3 aer iter oia elā ē mīnē sensible vñ p3 pñ oēs sensus iḡr aer vñ cē mālē prīm^a. ¶ Tertiā opio asseruit aquā cē hīmōi prīm^a: qz prīm^a mālē oēs ē maxie fluxū: vñ vbiqz possit fieri gñanoz: qz aq iter oia elā ē maxie fluxibīlīs vñ liqđ ad expēna iā d aq flumīnū qz maris: iḡr aq ap parē cē mālē prīm^a. ¶ Quarta opio docuit mālē inter ignē r aerē: aut iter aerē r aquā cē hīmōi prīm^a: ita qz fūr rari^o aerē r min^o r rāp ignis: pōt mē iter ignē r aerē: iā ad pōt mē iter aerē r aquā: oēs cē dēpñ: aerē r min^o dēpñs aq: qz aut mālē fūr prīm^a suadebat ex eo qz mālē prīm^a dēz maxie elongatū a zḡis vroia possint ex eo fieri: f3 mē maxie elongatur a zḡis ex qā nō est aliqđ elozz. Le. li. (Sic at phia dñt.) i. nālr loquētes (duo mōi sūt loquēdi) de corp^o pñs rez/ bī qdē. n. vñū sūt prīm^a facietes qz cē corp^o sūbz: dē nūo isto zḡ: aut triū aliqđ elozz: oīatē cē prīm^a: aut aliō asserūt cē bui^o prīm^a mē iter aerē: qā dē ignē qdē dēpñ^o aerē at subīlī: oato qz fūr mē iter illā: null^o at pho zḡ: posuit frā cē mālē prīm^a pp sūā vilitatē r imobilitatē: r si Eñodus asseruit frā cē prīm^a iplē nō sūt pñs sed leqita vñ narrat cōmētozoz. meiba.

[illegible]

qz illi ponentes tm̄ vnū pzin^m oia crediderūt: solo nūo
distingui: nulla facietes ofias iter subaz: τ accie: ih̄jz at
vnū pzin^m facietes ponebat dūctioz īpsecū^m τ pita
lez nō ddeē subjz: qz oēs subaz dixerūt eiufdz rois:
fz in subjz τ accinb^m dī ignē nō ec cal^{tem}: neqz cal^{tem}
τ frīg^{tem} eē eiufdz rōis: ponentes īgf ignē eē pzin^m
dixerūt oēs subaz eē ignē: τ qz a^{ta} eis fuit eiufdz rōis: τ
hō τ eqz^m eiufdz rois: τ qd hō τ equis: fz nūg: hō fū
eqz^m: nō m̄ ca^{tas} res calida nec frīg^{tem} res frī: neqz
ca^{tas} est frī^{tas}: neqz vnqz frī^{tas} τ ca^{tas}: fz vna corūpēt
τ alia gñib^m. ¶ Sed si dixerūt ponentes aerē vel aquā
pzin^m qd oia subalia fuit denoiatōis illi^m pzdipz: τ
eiufdz rōis n̄ pzdipies dūctioz ēz pte foraz fz baliū
fz tm̄ accinb^m. (Alia at gnāt) sic aūqz ponoed vnū
qz pzin^m aliq^o puenit. f. āsseredō nō ēē τ corp^m τ ēē
f. actū: aliq^o dīscōuerūt qm̄ qdā vocauerūt illō ignē
aliā aerē: aliā aquā: ceteri bō m̄m̄ iter aliq^o vno itozz: τ
īz loz oēz: ita f. ponoed gnātōz fieri ex illo pzin^m ijdē an
tiqz aliq^o puenit. f. āsseredō oēm gnātōz fieri fm̄
abūdatā: τ defectū: τ aliq^o dīscōuerūt qdā eoēz: qdā
dixerūt gnōēs fieri ex illo pzin^m fz raritatē τ dēpītatē
ita qz p solā dēpīatōēz illis pīncipiū gnaf tiaz: τ n̄ fī
at mīn^m dēpīlz gnaf aqūz at fiat rar^m gnaf aeris: vno
adhuc magis rar^m gnaf ignis: ita qz idē corūpus actū
nulla suba adueniētoz fūccel fuit terra: aqz aer: τ ignis
itēz gponūt vnū subm̄ τ vno pzin^m f. dēpītatē τ rari
tatē. ¶ Aliqz vero dixerūt gnōēz rez fieri ex illo pzin^m
fm̄ alia pziatē qz fūc mag^m τ pūit: ex h. n. qz tale pzin^m
cipm̄ fūc māt^m vlmīn^m dixerūt aliqd gnari vī tiaz: τ aquā
rōne pūitiaz: τ aerē τ ignēz rez magnitudīz: mag^m g^m
τ pūit dē pzo ēē pzin^m qz fūc gno rez ex illo pzin^m
māt^m. L. li. (Alia autē gnāt dēpītatē) τ alia raritatē
mīta facietes ex illo pzin^m h̄ at fūc pzin^m vī agū excellē
tia: τ defect^m sunt illa zia quib^m oēs dixerūt genera
tionez fieri: ficut zia magnū ait Plato τ parū. doz

[illegible]

Liber primus.

ingularib⁹: sic eēt aliq⁹ hō sepam a picularib⁹ ho-
mib⁹: quē dicit eē idēā forā: qd dicitur oīz pcula
rū hōiuz: asserēs illū esse cām exēplare: r pductiuam
oīz idīduoꝝ spēi hūane: sic pōit hōiem cōez se
paratū: sic equū r alīnū cōem abq⁹ suis singularib⁹:
illā g mām vocat magnū: qd plus recipit de i fluxu ta-
lis idēe: r illā pūā q min⁹ recipit. Le.li. (Nisi qd h quī-
dē). f. Plo (h facit māz) v3 magnū r pūū vnu at spēm
idēst forāz: alīq⁹ vero vnu qdē subm) dicitur materiā (cō-
traria autē oīst oīas r spēs). i. foras: s3 pro opinione
Plonis aliq⁹nūā arguit: ostēdēdo vltā sepata a suis
singularib⁹: q1 nulla rosa exīte rosa itelligit: aut igit
est qd itelli: aut nō: si ē nō ē aliq⁹ rosa picularis: igit
rosa vltā sepata a rosa piculari: si of qd illō itellectuz
nō ē seq⁹ qd cōcept⁹ rose est cōcept⁹ chimericus: aut qd
dīffo rose nō ē nisi dīffo expūmēs qd nōis: r nū qd
d rosa nī si aliq⁹ dē: q2 dē aggnat scīaz nēarioꝝ r eo
rū q nō pnt alī se hēre: p post. vbi ē dīc pbs qd spēs
sunt eterne: igit qd mltas rose ē et nācū g nulla pcula-
ris rosa sit cīna o3 rofāz vltā sepata a rofīs picularib⁹.
C. Scdō si vltē nō sepata a singularib⁹: aut igit ē sin-
gularib⁹: aut ē ipsa singularia: si p m r nō ē mā: nec for-
ma accītalīs: q2 vltā sunt qddītas pūū: igit ē forma
subaltis: p pns quodlibet cōpo m naturale h3 duas
formas subales totales dātes qddītatū: eē qd ē falsuz
q2 vna supfluit. Si dāt scdm seq⁹ qd foras ē Plo: r
qd hō ē asīn⁹: q2 h ē Plo: r h ē for. dēdo hōiez cōez
igit for. ē Plo: p3: q2 ē sills demfāt. Jre hoc ē asī-
nus: r h ē hō demfando aīal cōez: igit hō ē asīn⁹: p3: q2
vī supza. Dīc. n. pbs p pzoꝝ: q2 cū mē fuerit h alī-
quid nēcessē ē ex rēa pūgi: imo seq⁹ qd idīduū ē gñā-
lī: r qd vltā sunt gñābilia r corruptibilia: sic arguē-
do: hoc ē gñālī demfando subām cōem: r hoc ē for.
igit for. ē gñālīssimū: s3 for. ē idīduū: igit r. Sīlī hoc
est gñābile r corruptibile demfando forē nūc p exī-
tem: r hoc ē hō cōis: r animal cōez: igit hō cōis: r aīal
cōmune est gñābile r corruptibile.

In oppositū arguitur q2 si vltā
essent sepata more
Platōico: gen⁹ n pōicaret d spēnc spēs de idīduo
3 Por: i vltibus: p3: q2 for. nō est hō idealis: nec hō
est aīal idealē: imo seq⁹ qd dīffo nō verificat de suo dīf-
finito. Et qd de aliq⁹ dīffo: de quo nō dīffīnitū: q2
for. ē aīal rōnale: r nō ē hō idealis: has rōnes mouet
pbs. 7. mēba. 5. Platonem.

Notandū qd vltā denudata suis sin-
gularib⁹ nō sūt actu vniuer-
salia: s3 po m: sicut for. hīur sīlū nō ē actu p f3 po
solū: q2 nō dū h3 sīlū: qddītas igit rose sine suppo
nō est actu spēs: neq⁹ gen⁹: s3 po m: cū vō icipit esse i ali-
quo suo supposito icipit ēē actu spēs aut gen⁹. Hūani-
tas at q2 nō pōt ēē abq⁹ idīduo suo. sēp ē actu spēs.
C. Ex hīs seq⁹ qd nō si qddītas gñīs semp ē actu ge-
n⁹: qd qlibet qddītas specīfica ē semp sit actu spēs:
q2 qdlibet gen⁹ semp h3 alīquā spēm i actu: nō at semp
h3 qd qz in actu: vt p3 de rosa: q qnqz ē spēs actu: quā-
do qz vō po m. Ad primū of qd qddītas rose ē et
nā: nō nulla rosa piculari exīstēte illō qd itelligit est i-
tellegēdo rofāz: s3 ex hoc nō seq⁹ rofāz vltē sepata a
suis singularib⁹: q2 i qddītas rose sit sine suis suppo-
sītis: nō tamē pprie sepata ab illis: nec ē ex illa: q2 sepa-
ri r ēē p supposito qdlibet illo: ēē sine alio: mō indi-
uidua rose nō possūt ēē sine qddītate rose. Ad sm
dīcī qd vniuersalia sūt in suis singularib⁹: r sunt sua

singularia: r sic est nēcīū effectū nālē hēre ples causas
finales r effectiuas qz aliq⁹ sūt vltē r aliq⁹ sūt pcula-
ris: hēre ēē materiā cōez: r materiā picularē r ppriā q
rū cāz qlibz of cā totalis: ita i gñē cāe forālis ē nēcīū
effectū naturalē habere plures formas totales: quāz
vna sit picularis: r alia vltis generis r spēz. C. Cōce-
do ēē qd vltā idēpīficāt suis singularib⁹: nec icōueniē-
tia adducta mouet: q2 nulla illaz psequētia: mouet:
quādo. n. p mltē sunt mīxte ex suppo ne simplici r p
sonalī: tūc pclusio d3 ēē esse mīxta: ideo nō seq⁹ hoc est
Plo: r hoc ē for. igit for. est Plo: q2 in pclusiōe nō
est nisi suppo psonalis: r in pzmīssīs suppo sum⁹ ex
p p sibi ex qd dē mōstrat ēē aliq⁹ r a pte p dīcatī suppo
psonalis: ideo solū seq⁹ qd for. est aliq⁹ qd ē Plo:
nec est sills dē mōstratū vel resoluto: nī pī pcludat
pelo ppo mōalis p mltis. C. Etā ex illis h ē asīn⁹: r
hoc ē hō: nō seq⁹ qd hō est asīn⁹: s3 qd hō est aliq⁹: qd
est asīnus. Ad Arīsto. aut dīcī: qd hīc mē nō est h ali-
qd: s3 qd qd: q2 nō dē mōstrat singulare: s3 vltē. C. Dei
de cū arguit h est generalīssimū r hoc ē for. igit for. est
generalīssimū: negat 3. ppter mutatoꝝ suppositiōis
supponit. n. li foras in ante psonalīter r in cōsequēte
simplicī ppter ēminū r itentionis: iō bene seq⁹ for. ē
aliq⁹ qd ē generalīssimū: aut qd aliq⁹ qd est for. est ge-
nera m. C. Item pcedo qd vltā sunt generabilia r corru-
ptibilia sumēdo generabile r corruptibile i neutro ge-
nere: substat uato: q2 sunt entia generabilia r corrup-
tibia: sumēdo autē adiectiue illa ppo est ipossibilia: r
tūc ad ar m hoc gñāl vel corruptī r hoc est hō cōis:
igit hō cōis generat vel corruptī: negat 3. ppter cām
pzoꝝ: q2 p mltē sunt mīxte diuerfis supponib⁹: r cō-
clusio nō est mīxta: ideo solū seq⁹ qd aliq⁹ qd est hō
mō cōis generat: vel corruptī: qd est pcedēdū. (Quid
dā aut ex vno) Jta est 2. pars hui⁹ ca. i qua pbs reci-
tat opīnīōes antiquoꝝ naturalī loquentiū ponentiū
alīquomō vnu pūū: r alīquomō plura: vnde Ana-
ximādroz: Anax. r Empe. dīxerūt vnu esse chaos cō-
fusū: qd est pncipiū materiale oīum ex quo segregā-
tū forme dīe r alīe res latitātes in illo chaos cōfu-
so: i ponēdo igit vnu chaos: ponit vnu pncipiū ma-
teriale: sed admīscēdo illo 4. elementa vt dīxit Em-
pedo. aut īfīnīta corpa p mltū pūū: vt dīxerūt Ana-
xa. r Anaximādroz posuerūt pluralitātē pncipioꝝ.
Le.li. (Quid dā aut ex vno chaos cōfusū inherētes cō-
trarietates). i. res pīas latitātes segregant quēadmo-
dū Anaximādroz dīxit: r qd qz pncipiū vnu r mltā
pncipia dicunt esse sīc Empe. r Anaxa. ex cōmīxciōe
nāqz pncipioꝝ i illo chaos cōfusū segregant alia v3
mīxta r alia que generātur. C. Notandū Emp. Ana-
xa. r Anaximādroz posuīse vnu chaos cōfusū: sed
diuerfimo de: q2 Empe. posuit i illo chaos 4. elemēta
esse cōfusa: r cōmīxta: nec dīstīguīt vnu illō chaos ha-
beat nomē pncipij respectu elementoz: vel ecōuerso
Anax. autem r Anaximādroz dīcūt illō esse mīxtrū
cōfusū ex īfīnītīs similitū pūū: sed nō eodem mo-
do: q2 Anaxa. dīxit partes cōsimiles esse pūū illius
chaos Anaximādroz vero ecōuerso posuit illō cha-
os esse pncipiū istaz partīm. C. Unde in 4. dīffe-
rebāt Anax. r Anaximādroz: pūmo q2 Anaxa. dīxit
illud chaos esse fīnitū: sed Anaximādroz posuit ipm
esse īfīnitū: 2. quia Anax. voluit idem chaos nō esse
pūū simpliciter: sed p supponere alia pūū ex qbus
fit. Anaximādroz at dīxit illud esse pūū ex quo oīa
alia fiunt. Tercio q2 Anaxa. nō dedit illi nīfī rōnē cāe
d ij

materialis: Anaximandros autem asseruit illud non solum esse materiale primum: sed etiam effectum: reprobatur. Quarto quod Anaximandros non est quid diuini dicit illud chaos: propter ipsum ponens intellectum segregare res laicatas: et formas contrarias. Anaximandros autem docuit ipsum chaos esse quod diuini: et per ipsum segregare omnia ab se intellectu. (Disseruit autem) philosophus ponit hoc duplicem differentiam inter Empedoclem et Anaximandrum: quod Empedocles posuit omnia esse mixta in uitae finem determinati tempore: et postea fieri segregationem per equale tempus: et omnia iterum redire ad priorem mixtionem et fusionem: et iterum segregari: et sic infinitum. Anaximander vero posuit confusionem et mixtionem omnium per tempus infinitum: et quod intellectus incipit postea extrahere et distinguere illa ab inuitae ab se functione finem Empedocle. mundus infinitus: gratia et corruptionis: sed finem Anaximander. tunc se facit mundus: et non corruptionis. Secunda differentia quod Empedocles posuit quatuor elementa. scilicet. aerem: ignem: aquam: et terram esse primum omnium aliarum rerum naturalium. scilicet. carnis sanguis: et ossis: et omnium corporum et similitudinis partium: sed Anaximander. voluit infinita corpora esse similia partium esse principia: et infinitas partes carnis et infinitas partes ossis: et sic de alijs esse principia non solum mixturae sed etiam elementorum. Le. li. (Differunt autem ab inuitae) Empedocle et Anaximandri. (in eo quod) Empedocles. (circulationem facit) horum elementum ex quibus constituitur mundus (hic autem) versus Anaximander. (semel tamen) dicit mixtionem fieri in mundum generari. (Et hic quidem). scilicet. Anaximander. (infinitas siles partes et contrarias) dicit esse primum. (Ille vero) versus Empedocles. (vocat elementa solum) dicit esse principia: et hoc est secunda differentia. Nota dicitur quod eadem differentia posuit ponit inter Empedoclem et Anaximandros: quod posuit sunt inter Empedoclem et Anaximandrum. quod Anaxagoras et Anaximandros hoc pueniunt quod mixtura et fusio rerum sunt per tempus infinitum: et quod mundus tamen se generabat: et non corruptionis: et quod infinita corpora esse similia partium sunt principia rerum naturalium. Ex predictis sequitur primum quod antiquorum de rebus naturalibus loquentium: quidam nullum principium omnino posuerunt nisi finem apparentiam: ut Parmenides et Melissus: qui negauerunt omnem generationem et corruptionem: omne augmenta tionem: et diminutionem: omnem alterationem: et motum localem tenentes concedere vacuum esse ponendo motum localem ut habet a philosopho. philosopho: quidam autem unum tantum principium posuerunt. scilicet. materiale ut pythagoras metapontinus ignem Anaximander. et Dyogenes. aerem: Thales et pythagoras aquam de quibus facit Aristoteles mentionem per meth. alij vero posuerunt ex parte duo primum. scilicet. materia et efficiens: ut Anaxagoras: Anaximandros et Empedocles. Democritus et Leucippus. nulla. n. de forma fecerunt mentionem: quod nemo ante Platonem formam subalem cognouit: neque de fine: quod omnia dixerunt fieri a casu: et a fortuna: ut colligitur a philosopho. philosopho. Secundo sequitur quod omnes naturaliter loquentes non facientes mentionem de forma subali dixerunt de generatione aliquando posuisse: quoque prima opinio fuit Thalidis et Dyogenis et aliorum ponentium unum tantum principium: id est. omne quod generat simpliciter posuisse ab se alia nouatione substantiali: sed tamen accidentaliter induendo noua accidentia et deponendo antiqua: sed isti decepti sunt credentes primum materiale principium esse corpus actu incorruptibile: nescientes distinguere inter actum et potentiam: cum ex ente in potentia et non in actu fiant omnia: ut videbitur in hoc primo de intentione Aristoteles. Secunda opinio fuit Empedocle et suorum: id est. omne quod sit posuisse quatuor elementa: que posuit quasi quedam semina respectu omnium fiendorum. Voluit. n. Empedocles. homines et equum resolui in hominem. scilicet. in carne et sanguine: et resolui in elementa non amplius re-

solubilia: id est. illa esse prima in compositione: et ultima in resolutione: et iste etiam deceptus fuit: quia elementa cum sint corpora substantialia resolutibilia sunt in primum materia et ultima forma: quod dicitur primum et videbitur in hoc primo. Tertia fuit opinio Anaxagoras et Anaximandros: id est. omne quod sit posuisse in quodam chaos confuso sub modo latente: quod re fieri non est nisi ea educi de esse latente ad esse manifestum: et ideo posuit Anaxagoras. quod liber est in quolibet et quilibet potest extrahi a quolibet. Et iterum isti decepti sunt: quod esse sub modo latente in materia: non est esse in actu: sed in potentia: et ideo latet in semine non in actu: quia anima late magnitudinis non posset ab se di in tam modica quantitate: sed in potentia: quod ex illo semine per agens naturale intrinsecum materie potest generari anima. Quarta opinio fuit Democriti et Leucippi ponentium omne quod sit posuisse in corporibus induit similibus que dixerunt prima semina esse: et prima omnia quod sunt principia: ad que stat ultimata resolutio corruptionis: que dixerunt esse infinita infinita figurarum differentia figura ordine et positione: ut videbitur infra: et hoc sequitur decepti sunt: propter equocationem compositionis: nam quidam est compositio quantitativa et quedam essentialis ex materia et forma: igitur huiusmodi corpora sunt indubilia et non resolutibilia quantum ad quantitativam compositionem: quod non compositur minor quantitate dato quod talia essent: sicut dicitur per de minimis naturalibus. de minimis aeris: et minimo aequetantur sunt resolutibilia quod ad essentialis compositionem. scilicet. in materia et forma: ideo talia sunt dicenda principia: et non huiusmodi corpora minima: finem quod videbitur in hoc primo ex determinatione Aristoteles.

Lex. co. 33.

Idem

Ista est tertia pars huius capituli in qua philosophus descendit specialiter ad opinionem Anaxagoras. cum ostendit eius: quod fuerit duo argumenta probantia infinitatem principiorum: et quidlibet esse in quolibet. Secundum argumentum incipit ibi (Amplius ex eo.) Primo ergo arguebat sic Anaxagoras: nihil fit ex non ente: igitur ignis non fit ex non igne: nec aer fit ex non aere: per primum cum Aristoteles. ex communi opinione omnium philosophorum: id est. nihil fieri ex nihilo: tunc sic ignis non fit ex non igne: nec aer fit ex non aere: igitur ignis fit ex igne: et aer fit ex aere: et unumquodque quod generatur fit ex se sub similibus: ex quolibet possunt omnia fieri per unum et per plures transmutationes: igitur in quolibet est quodlibet: ita quod in aqua est quodlibet alioque elementorum: ac etiam mixturae. scilicet. aurum: argentum: plumbum: caro sanguis: ossa: et sic de alijs: quod dicitur de aqua dicitur de quolibet alio: quia ex quolibet tali unumquodque potest generari: igitur non deficit generatio et corruptio: omnia infinita principia esse ex quibus infinita generantur tam similia quam dissimilia et contraria. Le. li. (Videat autem) Anaxagoras. sic infinita opinari principia ut accipiat communem opinionem philosophorum esse veram tanquam non fiat nullum id est. aliquid eorum quod non est id est tanquam nihil fiat ex eo quod non est (propter hoc. n. sicut dicitur) successores et defensores eius: et erunt simul omnia et in eodem ut ex illo infinita possint generari. Nota dicitur finem philosophum quod circa generationem rerum successores et defensores istius fuerunt diuini: nam videntes quod nihil fiebat de nouo: ut opinabantur simul cum Anaxagoras. sed om-

Lex. co. 34.

Liber primus.

ne qd sit prius fuerat: latens in materia: dixerunt alij quod generatio non est nisi alteratio: ex quo non sit aliquid de nouo simpliciter: sed generatio reus est sicut generatio arboris ex duobus ramis inuicem coniunctis per insertionem et alterationem: alij vero dixerunt generationem esse pgregationem aliquam: inuicem: et segregationem eorundem ab alijs eo modo quo ex duabus aquis fieret una aqua: aut ex multis lantibus prius cum alijs commixtis fieret una lana. *Le. li.* (Et fieri bimodum est statuerunt aliqui alterari. i. dixerunt idem esse fieri et alterari alij autem pgregationem et segregationem dixerunt ipsas generationem). *Intelligenti* finem per hunc in hoc primo. *r. s. phico* qd duplex est generatio: vix simpliciter finem quid generatio simpliciter dicta est generatio subiecti: generatio finem quid est generatio accitua: isti non ponebant generationem simpliciter: qd nulla substantia dicebat incipere esse: sed quamlibet prefuisse: generationem vero finem quid admitteret concedentes accitua incipere esse et maxime predicamentum qualitatibus: qd mutatio ad qualitatem alteratio: ideo generationem aliqui successores Anaxagoras vocauerunt alterationem: alij autem non solum accitua dixerunt generari sed etiam substantias: non quoniam ille subiecti prefuerit: quia aliquando habebat esse vnicum: et ante habuerat esse diuisum: ideo pgregationem talium partium dicebat alij successores Anaxagoras esse generationem. Primum non distinguebat generationem ab alteratione: sed secundum distinguebant dicentes non solum accitua sed et substantias generari.

Sed dubitatur si ex duabus aquis fiat una aqua certum est qd illa aqua non prefuit: igitur commixtione per viam pgregationis debebat dicere substantias generatas prius non fuisse. *Respondeo* qd tenentes totum distinguere a suis partibus: dicunt istam aquam non prefuisse: opinantes autem totum esse suas partes dicunt illam aquam prefuisse: et quod non distinguebat totum a partibus: si aliqua substantia generabatur illa dixerunt prefuisse (Amplius ex eo) Secundo arguebat Anaxagoras: sic vnicum partium est in reliquo: si magis potest esse res in quolibet alio qd in suo partium: igitur quilibet est in quolibet: pntia cum minor: et a deo declaratur: vnicum partium sit ex alio: sed qd sit ex aliquo est in eo: aliter fieret ex nihilo: igitur et vnde in summa arguebat sic: omne qd sit: aut sit ex ente: vel ex non ente: non ex non ente: qd impossibile est aliquid fieri ex non ente: cum omnes naturaliter loquentes in hoc puenerint: ergo de necessitate dicere oem qd sit fieri ex ente: quo processu habet intentum. *q. terra sit ex terra: aqua ex aqua: caro ex carne: sanguis ex sanguine: ferrum ex ferro: plumbum ex plumbum: et sic de alijs: cum igitur ex quolibet hec omnia possunt fieri: igitur in quolibet sunt hec omnia* *Le. li.* (Amplius magis pntentur ex eo qd sunt ex alterutris contraria) ex eo quod contraria sunt ex se inuicem. *Ignis ex aqua: et e contra: inerat ergo inuicem ignis et aqua: ita quod ignis fuit in aqua et e contra: Si enim oem quod sit necesse est fieri: aut ex his qd sunt) i. ex ente (aut ex his que non sunt) id est ex non ente: hoc autem aliud. *Finem qd est ex his qd non sunt aliquid: fieri impossibile est: de hac enim conueniunt opinione omnes natura id est naturales sunt: reliqua iam ptingere ex necessitate putauerunt ex his que sunt et insunt fieri vnum quodq.**

Notandum qd Anaxagoras et Anaximander. *ut per ex dictis et ex dictis: non fecerit spales mentiones de fortis subtilibus illas in implicite posuerunt: esse inditas a natura: nec incipere ab agente intrinseco vel extrinseco: sed qd an ap-*

partitione latitaret in materia: propter indispotionem subiecti: qd subiecta per agentem extrinsecum statim se suis actibus manifestant: eo modo quo aurum vel argentum subtracta rubigine. Plato vero et Auicenna tenentes oem viam partiarum dixerunt omnes formas aduenire totaliter ab extrinseco: sed Plato posuit multitudinem idearum introducentium formas eiusdem speciei. Auicenna autem solum posuit datorem formarum. Imaginabat enim qd prima causa seipsam actualissima et simplicissima intelligens producit primam intelligentiam illam vix que applicat primo mobili ad motum: et hec prima intelligentia intelligens suum principium producit secundam intelligentiam: et intelligens suum potentiale esse producit primum mobile. *Primum corpus celeste: intelligens vero suum actuale esse producit animam illius primi mobilis.* Hec autem secunda intelligentia etiam intelligendo suum principium producit tertiam intelligentiam: et considerando suum esse potentiale producit secundum corpus celeste: qd est secundum mobile: intelligendo autem suum esse actuale producit animam eiusdem mobilis: et sic sequetur usque ad speram lunarem que est decima intelligentia impans sphaera actiuorum et passiuorum quam vocabat datorem formarum: ita qd agens naturale disponebat solum materiam: hec intelligentia introducebat formas. *Substantiales.* Aristoteles autem voluit quamlibet formam generandam generari de potentia materie: et hanc esse non solum ab extrinseco: sed etiam ab intrinseco: sic quod forma simpliciter generat de non esse ad esse. *Anaxagoras et Anaximandros: et non solum ab agente extrinseco vix: sed etiam particulari tam intrinseco qd extrinseco.* Plato et Auicenna. *enim. r. phico* qd sol et homo generantur hominem ex materia (Sed propter puritatem) ista est quarta pars huius capituli i qd Anaxagoras introducit cum suis defensionibus.

Duo dubia mouebantur in Anaxagoras. Primum dubium si quilibet est in quolibet. propter quid non omnia in quolibet apparent: in aere quidem non apparet ignis: nec caro: nec sanguis: nec plumbum: nec aurum. Secundum dubium si quilibet est in quolibet: quare non omnia consummum liter denominantur: ex quo enim infinite partes carnis sunt in aere: non est ratio propter qd magis dicat aer qd caro vel os. *Ad primum* respondet Anaxagoras. qd quilibet est in quolibet: tamen propter puritatem partium latet sensum: sicut et in continuo et in multis mixturis artificialibus partes sunt ita parue qd non videntur. *Le. li.* (Si propter puritatem magnitudinum ex insensibilibus nobis non apparet quilibet in quolibet: vnde dicunt Anaxagoras et Anaximandros omne in oem misceri: propter illud qd omne ex omni videbat fieri). *Ad secundum* respondet Anaxagoras. qd differentia et denominatio reus sit a supabundantia: vnde in aere plus est de aere: qd de carne: et in carne plus de carne qd de aere: vnde vnicum dicitur aer: et non caro et aliud dicitur caro et non aer: ita qd nihil est pure album: nec aliquid est pure nigrum: nec aliquid pure caro: sed quilibet res extimat de natura illius qd magis est in ea. *Le. li.* (Apparere autem entia differentia et appellari altera ab inuicem ptingit ex magis supabundantia: propter multitudinem in mixtura infinito: sincere id est pure quidem. *n. totum: aut album: aut nigrum: aut carne: aut os non ptingit esse: sed qd plus vnicum quodq. habetur hoc videtur esse de natura illius rei.*

Contra rationem hanc dubitat si in carne sunt infinite partes aeris: sic sunt infinite partes carnis: et vnicum infinitum non est altero magis: nec aliqua infinita sunt plura infinitis: igitur in carne non est plus de carne qd de aere: et sic non magis est

d iij

ima in
ta cum
umant
lebit in
Anaxa
s con
educi
ra. qd
olubet
in ma
nt in se
no pos
tim: qz
erte pot
i. r. Leu
indui
ma om
tio cor
figura
t. infra
copos
da essen
sint diui
positio
to qd ta
de mini
lia qz
ma de co
minima
one Arist
autem Ana
cagoras.
huiusca
s defen
opinione
is: eius: q
neta. pba
cipio: r
qualiter
is ex eo.
s: nihil sit
r sit ex
me omniu
o sit ex
ne: r aer sit
oi sumit
ples trans
a qd in aq
ioz. f. auz
alys: r qd
x quolibet
deficit ge
lex quib
lia r coira
ita opinari
phico: esse
oz qd no
pter hoc. n.
erit funul
erari.
a generatio
lozes. r de
q nihil fie
ra. sed. om

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 34.

Philosophicorum

dicenda caro q̄ aer: cōsumit arguit de quolibet alio q̄ in quolibet sunt infinite partes cuiuslibet: igitur in nullo est aliqd a predominio. ¶ Respondeo negando primā p̄ntiam: si. n. ille modus arguēdi valeret. p̄ba retur nullū totū esse maius sua parte: q̄ infinite sunt partes immediate: sicut in toto nullū infinitū est altero maius: nec aliqua infinita sunt plura infinitis: igit nō plus de magnitudine est in toto q̄ in sua medietate: et per p̄sequens non maius est totum q̄ sua medietas: imo p̄similiter denominabitur medietas: sicut totus f. pedalis: vel bipedalis iuxta magnitudinē totius: et quod dicit de medietate pōt argui de qualibet parte q̄ritatiua: q̄ illa nō est minor suo toto q̄re rē. ¶ 3o est dicendū f̄m cōm q̄ in p̄tinuo sunt duplices p̄tes: q̄ritatiue. f. actuales et potētiāles: partes actuales sunt ille quibus nō repugnat per se existere: et p̄tes potētiāles sunt ille quibus repugnat per se existere: h̄ igitur in toto nō sunt plures partes potētiāles: q̄ in sua medietate: sunt t̄n plures partes actuales non cōmunicātes: ideo totū est maius sua medietate sicut etiam plus de magnitudine habet q̄ sua medietas: et ita dixit Anaxago. q̄ plures sunt partes actuales carnis in carne: q̄ aeris: et ab illis denominat: h̄ non plures sunt in potētiā.

Circa dicta duo duā occurrūt stabilitētia et roborantia opinio nem Anaxago. ¶ Primū dubium est de infinitate principio: nam in quolibet p̄tinuo sunt infinita p̄ntia: que sunt principia q̄ritatis cōtinue: et in quolibet corpore naturali sunt infinite partes que sunt principia illius corporis: igit per idēz nō incōuenit in quolibet carne: et in quolibet sanguine esse h̄mōi infinita principia: ut dixit Anaxag. ¶ Dicendū q̄ duplicia sunt principia reze naturaliz. f. in actu et in potētiā principia in actu sunt illa que nō sunt partes alioz: principio: ut totalis materia et totalis forma cōpositi naturalis: principia autēz in potētiā sunt illa que sunt partes principio: ut quelibet pars materie: vel forme cōpositi naturalis. Dico igit quod nō est incōueniens eiusdē rei esse infinita principia in potētiā: sed est incōueniens eiusdē rei esse infinita principia in actu. Anaxago. autem in quolibet cōposito naturali posuit infinita principia nō t̄n in potētiā: h̄ etia in actu. ¶ Item principio quedā sunt vnigenae: et quedāz etherogeneae: principia vnigenae sunt illa que sunt eiusdē rationis: ut omnes partes materie: vel omnes p̄tes forme. Principia autē etherogeneae sunt illa que sunt diuersaz rationū: ut materia et forma: modo nō incōuenit eiusdē rei esse infinita principia vnigenae: sed incōueniens est infinita esse principia etherogeneae. Anaxago. autem posuit vtrūq̄: q̄ non solū in carne posuit infinitas partes carnis: sed etia infinitas partes plūbi: ferri: et alioz quodāmodo in finito: diuersaz rationū. ¶ Preterea est sciēdū q̄ sicut cōclusio in demonstratiōe habet principia in triplici differentia. f. propinqua: que sunt p̄missa trium terminoz: et remota ut omne totum est maius sua p̄te: et si ab equalib⁹ equalia demas cetera sunt equalia: et remotissima. f. de quolibet esse vel nō esse: nō cōtingit simul idem esse: et non esse que dicuntur dignitates: et hec sola sunt prima prin⁹: cetera vero sunt principia secūdaria: ita quodlibet cōpositū naturale habet principia p̄pinqua: que sunt p̄tes q̄ritatiue. f. cor: cerebrū: sanguis: caro: due medietates: tres tertie: et sic

de alijs partibus quantitatis: habet etiā principia remota: que sunt quattuor elementa: aut hec materia et hec forma: ut sunt sub h̄js dispositionibus accidentibus q̄ritatiuis et qualitatiuis. Item habet principia remota: que sunt partes cōtinentiales absolute sumptę scilicet mā et forma p̄siderate absq̄ dispositionib⁹ naturalib⁹: et hec sunt prin⁹ prima: alia autē dicuntur principia scōdaria: nō ergo est incōueniens eiusdē rei nālis eē infinita principia scōdaria: sed incōuenit eē infinita principia prima. Anaxag. aut posuit infinita principia tam prima q̄ scōdaria: ideo sua opinio fuit incōueniens.

Secundum dubium est de eternitate formaz. p̄bādo formaz nūq̄ incipere esse simplr: sed eā ante generationē p̄fuisse in materia: quia aliter generatio forme subalis esset violēta: nam violentū est illud q̄d est a principio extrinseco. 3o. ethicoz: sed talis generatio esset solum a principio extrinseco: si nō cōcurreret cōactiue forma intrinseca materie imperfecta et diminuta coagens et cōadiuuas ad sui p̄fectionē et cōplementū: et hoc velle. 7. metha. Aristo. di. quod principū artificialiū est in cognō: et principū naturalium in moto. Item. 7. metha. dicit p̄s omne q̄d generatur generat a subī simili in specie: et quod mā non generat: nec forma generatur: sed cōpositū: q̄ figura non fit dicit ipse nec es: sed figura creaz: 2o. vero. 8. metha. dicit q̄ agens nō largit multitudinē: sed p̄fectionē: ex q̄bus apparet q̄ forma anteq̄ ḡnet habet eē in mā imperfectū et diminutū: et per generationē accipit esse completū et perfectum: et hec videt fuisse opinio Anaxago.

Oppositum colligit de intētiōe Ari. di. in postp̄dicamentis: q̄ generatio est p̄cessus de nō esse ad eē et. 5. phicoz. generatio est de negato in affirmatū. i. de p̄dicto in cōtradictōiū: et p̄ de ge. habet exp̄se formā p̄ generationē simplr incipere esse. ¶ Notandū q̄ 4o fuerit opinionēs loquētes de p̄existētia forme ante sui generationē: quaz prima fuit Platonis di. formā habere duplex esse. f. reale et intētiōnale: f̄m esse reale nullomodo p̄fuit: nec in materia: nec extra mām: sed f̄m esse intētiōnale p̄fuit in lumine p̄ime intelligentie: seu in luce appropiate ydee: et non in aliquo alio: ita quod diuersa entia fieri nō est aliud nisi diuersa p̄cipatio illius intelligentie: vñ f̄m q̄ aliquo magis vel minus p̄cipant lucē intelligentie f̄m hoc differūt: et p̄nter posuit tria principia. f. magnū puū et ydea. i. maior et minor p̄cipationes illius ydee. Sed iste deceptus fuit in ponēdo has ydeas: ut docet Aristo. 7. metha. Ideo dicit primo posteroz p̄ gaudeat spēs Platonis quia mōstra sunt. ¶ Secūda opinio fuit Lincon. di. formā habere duplicē modū. f. modū essendi in actu: et modū essendi in potētiā: igit forma nō p̄existit f̄m modū essendi in actu: quia nō p̄existit nisi f̄m formam sui generis. f. corporeitatis cōterma materie: tamē p̄existit f̄m modū essendi in potētiā: q̄m illius forma corporeitatis est in potētiā: ut per agēs nāle fiat in actu. Sed ista opinio deficit: q̄ tunc forma nō esset terminus ad quē generatōis: h̄ modus eēndi in actu: q̄d est absurdū: q̄ talis modus nō videt eē suba: nec accūs nō substantia: q̄ tūc aliqua forma substantialis nullo modo p̄fuerit: nec etiā accūs: q̄ tunc nulla esset generatio subalis: cui p̄ nullā acq̄reret de nouo forma subalis: sed t̄n accūs. ¶ Tertia opinio fuit Alb. di. q̄ forma h̄ duplex eē. f. cōpletū et incōpletū: f̄m esse cōple-

Liber primus.

tum nō prefuit: sed fm esse incōpletū: q̄ ipse dicebat
coadiuuare ad generationē formę: vt haberet esse cō-
pletū: ad hoc vt generatio eēt nālī: r̄ ratione p̄cipij
intrinseci: q̄ dēz ipse vocabat priuationē: r̄ vnum de
tribus p̄ncipijs naturalib⁹: de quib⁹ fecit Aristo. mē-
tionem p̄mo hui⁹. Itēz bec opinio deficit: nā queri-
tur de illo p̄existēte imp̄fecto: vtrū maneat post gene-
rationē aut nō: si manet: r̄ ipsuz est priuatio: igit̄ pri-
uatio manet: cui⁹ oppositū declaraf in hoc p̄mo: si
nō manet igit̄ forā gēta nullomodo p̄fuit in mā: quia
nō fm se totā completā: nec fm aliquā eius p̄te: que
prius fuerit incōpleta. ¶ Quarta opinio fuit Egidij
di. formā cōponi ex esse: r̄ eētia tanq̄ ex duab⁹ rebus
inter se realiter differentibus: quarum essentia se ha-
bet vt potētia: r̄ esse vt actus: igit̄ forma nō p̄e-
fuerit fm eētia p̄fuit fm essentia. ¶ Sed iterum bec
opinio est dubia: q̄ querit de tali actu: vtrū sit suba-
lis: vel accitālis: si subalis igit̄ ex duab⁹ formis sub-
stantialib⁹ sit vna forma subalis tanq̄ ex p̄ibus essen-
tialib⁹: cui⁹ oppositū determinat aucto 2. 6. p̄ncipio 2.
si aut̄ tale esse sit actus accitālis: igit̄ forma subalis h̄z
esse p̄ aliq̄d accitū: r̄ cū forma subalis sit vere vnū: se-
quit̄ q̄ ex suba r̄ accitē sit vnū per se: q̄ d̄ est d̄ doctri-
nā Arist. 7. meth. imo seq̄t q̄ ḡno forme subalis sit ge-
neratio fm q̄d i q̄ terminat̄ imēdiare ad esse accitāle
p̄ p̄m. s. huius. ¶ Ideo est dicendū iū finem Arist.
in hoc p̄mo q̄ forma q̄ generat̄ p̄fuit potentialiter
in mā: quia ipsa nō sit ex ente in actu: sed ex ente in po-
tētia: sic q̄ in mā p̄ma est potētia respectiua ad for-
mam generandā: q̄ quidē corruptū in aduentu forme
fm co 2. in hoc p̄mo: nō est q̄ dicendū formā natura-
lem nullomodo p̄fuisse in mā: nec etiā est dicendū
illā simplr in mā p̄fuisse: sed q̄ aliquomō p̄fuit r̄
aliquomodo nō p̄fuit. Duplr enim forma p̄fuit
in mā. P̄mo q̄dem q̄ddatiue: q̄ quilibet forma si
gnata genita vel generāda: habet vel habuit aliquam
p̄iozē in mā eiusdē sp̄it: igit̄ q̄dditas hui⁹ forme p̄e-
fuit in mā: r̄ p̄ p̄is h̄ forma q̄ddatiue p̄fuit materia.
Secdo quilibet talis forma p̄fuit seminalr in mā: vñ
ratio seminalis p̄prie dicta: est disp̄. p̄ducta ab agen-
te in mā respiciēs formā similez agēt: apta natā age-
re sine illo: r̄ sic vñ sp̄matis d̄ rō seminalis: sed rō semi-
nalis cōter dicta ē dispositio materie certā r̄ determi-
natā respiciens formā: r̄ sic potētia materie dicitur
rō seminalis fore gnāde. ¶ Ex quib⁹ sequit̄ q̄d saltē
isto secdo modo quilibet forma genita vel generanda
p̄fuit seminalr: i. potētiāliter in mā: qm̄ cuiuslibet talis
potētia materie que dicit̄ rō seminalis p̄fuit: vnde Aris-
7. metha. dicit q̄d omnia gnāta sunt naturaliter talia:
q̄ 2. eoz mā habet virtutē naturālē intrinsecā q̄ mouet
ad p̄ductiōem forme: sicut semē ē mobile ad educō-
nem forme: r̄ mouet p̄ virtutem existētez in eo: r̄ si mā
nō potest sic moueri: nō generat̄ ex ea aliq̄d naturalit̄-
ter. Ecce q̄d clare ponit Aristo. virtutē seminalē in mate-
ria: quob⁹ alijs modis forma nō p̄fuit in mā. I. indi-
uidualr: r̄ actualr: n̄hil enīz indiuidualr p̄fuit: quod ē
postq̄ nō fuit: sed forma in sui generatione est postq̄
nō fuit fm p̄m: igit̄ ante generationē nō p̄fuit indiui-
dualiter in mā: deinde q̄ materia p̄tinue ante genera-
tionē forme fuit in potētia ad formam generandā: fm
p̄m r̄ co 2. in hoc p̄mo: ideo talis forma nō p̄fuit
actualr in mā: p̄ p̄ntia: q̄ actus r̄ po 4. sunt opposita p̄
co 2. i. p̄logo de aīa. ¶ Ad p̄mū negat p̄ntia: r̄ ad
p̄bationem dicitur q̄ motus est nālī si fiat a p̄nci-

p̄io extrinsecō p̄ferente vim passio: cōstat autē passum
q̄d est materia p̄ferre vim in generatione: q̄ nālī in
clinat in formā: ipsuz etiā agēs p̄fert vim in p̄mēdo
in materia virtutē p̄ quā mouet ad formam: vbi aut̄ in
tali motu passum nō p̄ferret vim inclinatiue r̄ agēs
actiue indubie illē ēē motus violentus: r̄ p̄nter conce-
do q̄ p̄ncipiū naturalū est in moto: nec intelligit̄ Ari-
sto. p̄ motū materiā motā: sed cōpositūz subale q̄d h̄z
in se p̄ncipiū actiū r̄ passiuū motus r̄ quietis 2.
p̄bico 2. ¶ Ad scdm p̄cedit omne q̄d generatur gene-
rari ex sibi simili in specie. i. ex sibi p̄ueniēti innā: non
quidem ex forma cōsumilis rationis: sed ex potē-
tia materie sibi p̄ueniēti: r̄ ex mā sibi cōuenient nam
raliter disposita q̄ritatiue r̄ qualitatiue: r̄ cū dicit p̄b
nō materia: nec formā: sed cōpositum generari: dicit̄
tur q̄ intelligit̄ de generatione completua: r̄ nō subie-
ctiua: nec terminatiua: materia enīz generat̄: subiectiue
r̄ forma terminatiue: r̄ cōpositū cōpletiue: sed illd mag-
is declarabit̄ infra. Et ad co 2. agēs non largitur
multitudinē: sed p̄fectionē: vñ est: quia nunq̄ generat̄
aliqua forma quā corruptā potētia respectiua illi⁹
vt ipse testat̄ in h̄ p̄mo: ideo ex generatione forme
nō sequit̄ maior multitudo q̄ fuit ante: sed solū maior
p̄fectio: quia p̄fectio 2 est forma que generat̄ q̄ potētia
que corruptū: r̄ ex hoc p̄z quare forma genita nō po-
test amplius regenerari: quia potētia respectiua iam
corrupta nō potest amplius redire quare r̄.

Sic igit̄ ifinituz. Tex.
3. 2. e. co. 35.

scōz caplm scōe pres p̄mi
tractatus p̄mi p̄bico 2. in
quo p̄b destruit opinionē
Anaxa. p̄ quatuor p̄clusio-
nes repugnantes singulis
dictis eius: quaz p̄ma est
ista: p̄ncipia rez naturalū
nō sunt ifinita. Secunda p̄clusio: non quilibet est in
quolibet ibi (Amplius si oīa) Tertia p̄clusio: nō q̄d
libet potest segregari a quolibet ibi (adhuc aut̄ si om-
ne) Quarta p̄clusio: nō quodlibet generat̄ ex suo si-
mili in specie ibi (nō recte autē) P̄ma p̄clusio duplr
arguit̄ p̄mo sic: si p̄ncipia rez naturalū sunt ifini-
ta de nullo effectu nālī potest haberi scia: p̄is falsuz
q̄ 2. de lapidibus r̄ lignis habet scientia: r̄ p̄ba p̄ntia
de nullo effectu nālī habet scientia nisi cognoscantur
omnia p̄ncipia ei⁹: quot r̄ que sunt: sed nullius effe-
ctus nālī possunt cognosci oīa p̄ncipia: que r̄ quot
sunt: igit̄ de nullo effectu nālī potest haberi scientia p̄z
p̄ntia cū maior iam p̄bata in plo. cum dicebat vñuz
quodq̄ arbitramur cognoscere cū cognoscimus ei⁹
p̄ma p̄ncipia: r̄ p̄mas cās: vsq̄ ad elemēta: ita q̄
opo 2. cognoscere oīa p̄ncipia tā p̄p̄inqua q̄remo-
ta: fm esse r̄ fm numerū: cognoscēdo que r̄ quot sunt
illa: minor vero declarat̄: qm̄ cuiuslibet effectus natu-
ralis ifinita sunt p̄ncipia fm Anaxa. sed ifinitum
h̄z q̄ ifinitū est ignotū: siue fuerit ifinitū q̄ntū fm ma-
gnitudinē vel multitudinē: siue ifinitū quale fm for-
mā vel qualitātē: vt p̄z igit̄ nullus effectus naturalis
possunt cognosci oīa p̄ncipia que r̄ quot sunt. Le. li.
(Si igit̄ ifinitū fm q̄ ifinitū ignotū est h̄z multitudi-
nē q̄dēz r̄ magnitudinē ifinitū ignotū q̄ntū ē q̄dā: h̄z
sp̄m at ifinitū. i. fm formā r̄ q̄lītātē ignotū quale q̄d
dam est: p̄ncipijs autē ifinitis existētib⁹ (r̄ fm spe-
ciem) idest diuersaz rationū (r̄ h̄z multitudinē) vt po-
d iij

nebat Anaxa. impossibile est entia que sunt ex his cognoscere: sic. n. cognoscere compositum arbitramur cum cognoscimus ex quibus principijs fm esse: et quatis sit fm numerum et.

Notandum primo fm com^o p^o. 3. r. q^o Arist. posuit suu ser monem in hoc d^o Anaxa. et si sitentia d^o Democriti et q^o di cit partes esse idiuissibiles mo co^o no. pprio: cum i hoc libro et in alio dicit de modo pprio ex quo Demo crinis posuit principia infinita: sicut Anax. ista ro sa ta ita pcedit d^o illu: sicut d^o Anaxa. et gnali d^o quecuqz ponetiz partes idiuissibiles mo co^o i: sicut posuerunt illi: vñ aliqua parte esse idiuissibile ptingit dupl. s. co^o i et pprie: co^o i. n. qz nulla pars minor illa posset p se existeret: et sic posuerunt Democriti et Anaxa. ptes corz pozz naliu: pprie vero d^o pars idiuissibilis qua non pot esse minor: et sic puncta dicebant partes corpozz fm Platonicos: quoz posuio reprobatif in hoc li bro. v. 3. a. ph corz et in alio. s. in libro de ge.

Secundo notandū fm com^o eodē p^o. q^o Arist. incept d^o dicere huic opioni rōcinatione logyca: et dico inq^o co^o h lo gica argumentatione: aut ppo sitiones sunt declara te in logyca: et sunt accepte in illis pro declaratis p se logyca. n. vñat in sciētijs duob^o modis: aut fm q^o est infim diuidēs vepz a falso: et is est modus ppri: aut fm q^o illa que sunt declarata in ea accipiūt p ma ximis in destruēdo: aut pstruēdo aliqd: et ista pñdera tio cū vñat in artib^o pñcularibus est nō ppria: in ar te autē vñt. s. pñma pñia est. ppria: primo quidez b ratio est logyca: qz in ea accipit ppo sitione declarata in logyca. s. q^o d^o principia nō sunt infinita: cū illa sint igno ta vt est ostēsum pñmo postēioz. Deinde sciēte spāles. s. geo^o arithmē et pñia naturalis: pñt vñ lo gya dupl. s. vt infiro et vt pñcipio: vñtur logyca vt infiro accipiētēs logycales regulas dirigētēs intel lectū ad arguēdū: sillogizandū: et demonstrādū: et hoc est ppriū oibus sciētijs: vñtur autē logyca vt pñ cipio: qñ aliumūt aliqū ppo sitionē demonstratam in logyca: et hoc nō est ppriū sciētijs pñcularib^o: qz il le pcedit ex pprijs: logyca autē cum sit cois ex cōmu nib^o pcedit: ideo metha^o cū sit etiam scia cōmunis: si vñt aliqua ppo ne declarata in logyca: talis mo dus est sibi pprius: qz ppriū est sibi pcedere ex coib^o sic logyca: ideo nō vñt logyca vt pñm^o s. 3. m vt infiro.

Primum dubiū videt q^o infinitū ēz quod infinitū sit notū: quia. 3. huius et primo ce. Arist. fecit tractatū de infinito fm q^o infinitū: igit ipso est notum. Itē motus est infinitus et ipso est infinitum: vt demonstrat 8. phicoz: sed quod libet illoz fm q^o hui^o est notū: alr nō esset demonstra ta infinitas de quolibet illoz. Dicendū q^o de infini to possum^o dupl. loqui. s. de infinito in actu: et de in finito in potētia: infinitū in potētia duplex est. s. termi natū vt pñmū habens extrema: et interminatū vt motus et ipso ēz totā duratiōē mūdī: infinitū autē in actu est duplex. s. pñmū et discretū: infinitū pñmū in actu est qñ pmanēs interminatū: infinitū vero discretum in actu est numerus infinitū: vñtatū inuicē sepataz. Cōcedat igit q^o infinitū in potētia fm q^o hui^o est notū: quia cōtinuū fm q^o hui^o est notū: et similiter ipso ac motus: et dicit pedale infinitū in potētia fm diuisio nē: quia quacuqz diuisio facta: signāde sunt alie infi nite: motus autē et ipso: et si carēt extremis: adhuc dicunt

tur infinita in potētia: quia nō habēt totū suū esse si mul: sed pñmū ptes inuicē succedunt infinitū autē in actu fm q^o huius est incognitū: qz nullū tale cognos citur p pceptū ppriū: s. 3. p cōceptū finitū negatiue sum pñ: ideo infinitū fm magnitudinē dicit ignotū: quia nō cognoscitur p cōceptum ppriū: infinitū etiam fm multitudinē est ignotū: semper intelligēdo de infini to in actu: quia oportet distīcte cognoscere quam libet vñtatē p ppriū cōceptū: et hoc est impossi bile iuxta intentionē Arist. hinc autē quia non cognoscit pfecte effectus: nisi cognoscatur omnia pñ cipia ei^o p pprios pceptus: si infinita essent principia oportet infinita distīcte cognoscere p pprios cōce ptus: et sic infinitum fm q^o infinitū esset notum: q^o est impossibile: qz nec simul: nec successiue pot intellectus habere infinitos cōceptus. Ex his soluta sunt ar gumēta: si enim Arist. fecit tractatū de infinito in actu nō ppter hoc cognouit illud infinitū fm quod huius scilicet per cōceptum ppriū positiuū: sed solūz p cōce ptum sui oppo sitū supple pñatiue vel negatiue: ideo de tali infinito nō dantur nisi diffinitōes ex pñmētēs quid nominis: et p sequeus nō sūt demonstratiōes positiue sed tm negatiue.

Secundum dubiū videtur q^o rō Ari. eodem fundamēto mili ter ēum: ois enim effectus naturalis componitur ex partibus infinitis: que sunt pñcipia illius: sed impos sibile est cognoscere infinitas partes alicui^o: igit im possibile est habere sciētiā de aliquo effectu naturali. Respōdetur fm Burleū q^o nō habet noticiā scien tificā de aliquo effectu naturali: nisi cognoscatur oēs partes essentielles eius: et oēs partes pñtatiue actua les eiusdem ptes autē potētiāles nō oportet cognos cere: qz ille sunt infinite: sed partes essentielles seu pñ tatiue actuales sunt tm finite: ista respōsio ē mibi du bia: qz tunc nō ptingeret habere sciētiā de aliquo effe ctu naturali pedalis vñ bipedalis qñtatis: primo qz naturaliter nō possum cognosce omnes ptes actua les illius: cū ille ēz sunt finite: non tm possum p intel lectū numerari cū sint minima naturalia nō possibilia per intellectū inuicē complete distingui. Secundo quia ex finitis partib^o equalibus nō cōmunicātib^o sūt infinite partes eiusdem qñtatis cōmunicātes: igit si requirit cognitio omnū partū actualium: oportet bit infinita cognoscere. Et si dicit q^o nō requirit co gnitio partū cōmunicātiū hoc nūb^o est: quia nō est ratio quare debeat cognosci. a. b. partes nō cōmu nicātes quin per idē oportet cognoscere. c. tante qñ tatis cōmunicātes cū. a. b. Ideo est aliter dicendū: qz cognitio sciētificā effectus naturalis exigit cognitio nem oīum suarum partū: que sunt principia in actu: tam pñpina qñ remota: et hec nō sunt nisi finita: ita quod ad cognitio nē sciētificā hominis pro quan to est res naturalis requiritur cognitio materie et for metam cōtracte qñ non cōtracte: requirit etia cognitio carnis: sanguis: ossis: cerebri: et generalr omnū alia rum partū: que sunt partes totales nō exīstentes partes alia: partū eiusdem denominationis: ita qz nō oportet cognoscere quālibet partē carnis: nec qñ libet partē sanguinis: ideo nō oportet quālibet talez partem cognoscere: sed sufficit cognoscere carnē et san guinē absolutā. Ex his sequit pñmo q^o ad cogñi tio nem sciētificā lapidis vel ligni nō oportet cogno scere aliquam partē quantitatiā eius: quia cum non

Tex. 66. 36

Liber primus.

fit ratio plus de illa q̄ de quacūq; alia tāte quantita-
tis: et infinite sunt tāte quantitates: oportet cognos-
cere infinite: sed bene requiritur cognitio omnium partium
totalium essentialium: que sunt materia et forma: non so-
lum absolute sed etiam contrarie ut sunt partes huius
et sub hijs dispositio. ¶ Secundo sequitur quod
in discōtinuis non cognoscitur scientifice totū nisi co-
gnoscatur omnes partes totales: p̄ quia nō habetur
perfecta noticia de celo scientifica: nisi cognoscantur
oēs orbes et omnes planete qui sunt: et quot sunt: nō
autē oportet cognoscere oīa astra: q̄ non omnia sunt
discōtinua: nō tamē dico quin p̄fectius cognoscatur
celū: si cognoscantur omnia astra: et adhuc perfectius:
si cognoscantur omnes partes quantitatue actuales
p̄fectissime aut si cognoscantur oēs partes quantitatue
potētales: vñ talis scientia q̄ h̄t de rebus nālibus: ut
sunt res nāles: est notitia terminatiua q̄stionis si est:
que pōt intēdi in infinitū: scilicet aut est de noticijs sciē-
tificis terminatiuis aliarū q̄stionū: ut patuit in p̄lo.
per hoc soluta est ratio: q̄ dicitur est q̄ non oī cognos-
cere oēs p̄tes: nec oīa p̄ncipia cōpositi naturalis: s̄
oīa p̄ncipia in actu: oēs p̄tes totales discōtinuas:
ideo rō Aristō. p̄cedit cōtra Anaxā. q̄ ipse posuit in-
finitas p̄tes totales discōtinuas: et infinita p̄ncipia
in actū: diuersa q̄ eiusdē rōnis. (Amplius si neces-
se est.) Secundo arguit p̄tes ad p̄mā p̄clonē sic partes
et totum cōsequunt in magnitudine et paritate: fini-
tate et infinite: terminatiue et ita terminatiue: nullū
cōpositū naturale est infinitū: igit nullius cōpositi na-
turalis sunt infinite partes: itē minorū inductiue: et
maiorū declaratiue: nam si pars pōt esse quātūcūq; ma-
gna: totum pōt esse quātūcūq; magna: et eī totū nō
potest esse quātūcūq; magnū: nec etiam pars pōt esse
quātūcūq; magna: q̄ entis aīal et plāta: et vniuersaliter
alia entia naturalia sūt terminata magnitudine et par-
itate: ideo partes eoz. s̄. caro: os: medulla: fructus et
folia plantarū sunt terminata magnitudine et parita-
te. L. ii. (Amplius si necesse est illud talis pars cō-
tingit quātūcūq; esse s̄m magnitudinē et paritatem: et
ipsū cōtingere etiam tñ esse: dico autē talium aliquā
partē.) s̄. actualiū in quā partem eūz ipsa in se totū di-
uiditur totū: et hoc ideo q̄ tales partes sunt finite si-
cut totum. Si autē impossibile est animal aut plantā
quātūcūq; esse s̄m magnitudinē et paritatem: manifestū
est: qm̄ neq; partium quālibet continget quātū-
cūq; esse: erit enim totū similiter sicut pars: caro autē
et os: et huius partes sunt animalis et fructus plātarū
sunt partes. Manifestū est igit qm̄ impossibile est car-
nem: aut os: aut aliquid aliud quātūcūq; esse. i. esse
determinatū s̄m magnitudinē: aut in maius aut in mi-
nus indifferenter q̄ sit.

Notandum s̄m cōmētatorēz p̄. 36.
quod partes dicuntur:
quādoq; s̄m qualitatem: et quādoq; s̄m quātūcūq; et
hoc duobus modis: aut p̄tes q̄ sunt in potentia in to-
to: aut partes que sunt in actu in toto: et non sequit ut
totū sequat partes in mensura nisi in partibus que
sunt s̄m quātūcūq; et que sunt in toto in actu. ¶ Duas
distinctiones ponit h̄ cōmētator: quāz p̄ma est q̄
partium quedā sunt qualitatiue: et quedā quātūcūq;:
partes qualitatiue sunt ille que nō sunt resolubiles in
alias partes diuersa rationū ut materia p̄. 1. et for-
ma vltima: partes quātūcūq; sunt ille que sunt reso-
lubiles in p̄tes diuersa rationū: ut caro: et sanguis.

quid sint p̄tes qualitatiue et quātūcūq;

¶ Secunda distinctio p̄tes quātūcūq; q̄dā sunt actua-
les: et q̄dā potētales: p̄tes quātūcūq; actuales sunt
ille quibus nō repugnat per se existere per tēpus sepa-
ratim a toto: p̄tes potētales sunt ille quibus repugnat
per se existere per tēpus separatim a toto: quādo q̄ di-
cit p̄tes q̄ pars et totū se inuicē cōsequunt in magni-
tudine et paritate: intelligit de p̄tes quātūcūq; et nō
qualitatiue: intelligit etiam de partibus quātūcūq;
actualibus et nō potētales: et hoc intēdebat Arist.
vi. (Dico autē talium partium in quā cum in se diui-
ditur totum.) ¶ Ex dictis in cōmento sequitur p̄. 1. q̄
partes in quas diuidit totū que possunt per se existe-
re: postquā diuise sunt a toto dicunt partes in actu: nō
q̄ sunt actu diuise a toto: s̄ q̄ possunt manere per tē-
pus post actualē diuisionē a toto: et tales. s̄. non cō-
municantes in nullo cōtinuo sunt infinite: partes autē
quātūcūq; que nō possunt separatim existere dicunt
partes in potentia nō distinguēdo potētiā p̄tra actū
essendi: s̄ p̄tra actualitatem separationis: nā huius par-
tes actualiter existūt: s̄ nō existūt: nec existere possunt
separatim: ideo dicunt partes in potentia: q̄ nunquā
habere possunt actū separatim: et tales tam comunicā-
tes q̄ incommunicantes sunt infinite in quolibet p̄tinuo.
¶ Secundo sequit q̄ partes actuales dicunt partes for-
males: q̄ habēt formā determinantē certā quātūcūq;:
partes autē potētales dicunt partes materiales: q̄ si-
cut materia est diuisibilis in infinitū: ita quāq; carne
data que nō potest per se seorsum existere: dat mino-
que nō potest separatim existere: partes autē qualita-
tiue dicunt partes s̄m rationē et naturā: dicuntur qui-
dem s̄m rationē: q̄ inuicē sunt diuersa: et ratio nō: ab
eis totū accipit nomen et diffinitionē: dicunt etiam par-
tes s̄m naturā: quia de hijs tñ vere predicat: natura
ut videbitur sc̄do huius.

Dubitatur si totū et pars se inuicē cō-
sequunt in magnitudine et
paritate: igitur pars est equalis toti: p̄is falsum: et p̄
p̄ntia: q̄ quēcūq; se inuicē cōsequunt in magnitudine
et paritate habent eandem mensurā quātūcūq;: et per
p̄is sunt equalia. Respondet negando p̄ntiam: et ad
p̄bationem: negat assumptū: sed bene v̄z est q̄ quē-
cūq; se inuicē p̄sequunt habent simpliciter vel pro-
portionaliter eandē mensurā quātūcūq;: totū igit et
pars nō habēt simpliciter eandē mensurā quātūcūq;:
sed bene p̄portionaliter ad hunc intellectū: q̄ crescente
toto crescit partes p̄portionaliter: et totū maius habet
p̄portionaliter partes maiores: vñ p̄portionaliter sicut
crescit animal: ita crescit cor et cerebrū: et sicut vñ aīal
est altero maius: ita p̄portionaliter partes vniū sunt
maiores partibus alterius. (Amplius si oīa.) ¶ Secunda
p̄clō Anaxagorā: nō quodlibet est in quolibet: p̄o
cuius declaratione sit hec p̄. 1. supposito. In 4. p̄
cūcūq; p̄sistit tota positiō Anaxagorē. Primus p̄ncipus
est: q̄ quodlibet est in quolibet. ¶ Secūs p̄ncipus est:
q̄ entia nāla non sunt simplr de nouo: s̄ sūt p̄ solā
cōgregationē partū que prius inerāt alicui corpōri.
¶ Tertius p̄ncipus est: q̄ res denotant a sup̄abundanti.
¶ Quartus p̄ncipus q̄ quodlibet pōt segregari a quo-
libet. s̄. caro ex aqua: et ecōtra. L. ii. (Amplius si) p̄o
q̄ s̄m Anaxagorā omnia insunt quidē huius inuicē.
Iste est primus p̄ncipus cui succedit sc̄dus: v̄z et nō sunt
simplr: sed segregantur cū insunt diuisum alteri corpōri.
¶ Tertius p̄ncipus dicuntur aut et a plurimo. i. super-
abundanti. ¶ Quartus p̄ncipus sit autē ex quolibet

Lex.
cō. 37.

quodlibet ut ex carne aqua segregat et caro ex aqua. **¶** Notandum q. oia tria pueria post pri^m sequuntur ex pri^o si eni⁹ quodlibet est in quolibet et igitur quodlibet potest segregari a quolibet et igitur nihil sit simpliciter per sola congregatione cum vno et segregatione ab alio et si quodlibet est in quolibet cum non ab infinitis possit aliquid denominari sequitur q. denotatio sit a plurimo et a superabundanti. **¶** Omne autem corpus. Secunda suppositio: omne corpus finitum potest consumi per ablationem corporis finiti finities sumpti et ratio quia a corpore finito non potest segregari corpus infinitum: constat autem q. si a corpore finito possent segregari infinita ex hijs fieret vnum corpus infinitum. **¶** Le. li. (Omne autem corpus finitum refecatur) i. consumitur (a corpore finito) i. per segregationem infinites sumptas corporis finiti.

¶ Notandum q. in continuo sunt duplices partes. scilicet eiusdem quantitatis et eiusdem proportionis: refecatur partium infinitarum eiusdem proportionis non consumit corpus finitum: cum tales sunt infinites bene refecatur partium eiusdem quantitatis: vbi si ab vno continuo refecantur due partes proportionales non consumitur illud: neque si refecantur tres partes proportionales: sic in infinitis: si ab vno continuo refecantur due medietates illud consumitur: si ab eodem refecantur tres tertie illud consumitur: si in infinitis: et de talibus partibus loquitur philosophus. (Manifestum est) hijs suppositionibus premisis: probatur conclusio: accipiendo vnum corpus finitum. scilicet aqua: ex qua segregetur caro: et iterum ex aqua residua segregetur alia caro: et queritur virum segregatione stabit: vel procedet in infinitum: si pri^m habet intentum: quia tandem in aqua non erit aliqua caro: si secundum: cum aliquando post segregationem sit deuenire ad minimam carnem: quia minor non potest per se existere: post segregationem illius carnis non segregabitur caro minor: sed per te ista segregatio procedet in infinitum: igitur in illa aqua sunt infinite partes equales carnis vel maiores: quod est caro minima: igitur in magnitudine finita sunt partes infinite eiusdem quantitatis: quod est contra secundam suppositionem: quia tunc tale corpus finitum non consumeretur per refecationem partium finitarum eiusdem quantitatis. **¶** Le. li. (Manifestum est) q. non pertingit in vno quocumque vni quocumque esse remota enim ex aqua carne: et iterum alia facta carne ex reliqua segregatione: quauis semper minor erit segregata: sed tunc non excellit magnitudo alicuius carnis in infinitum alia paruitate: ex quo datur minima caro (que siquidem stabit segregatione: non omne in omni erit) in reliqua. nam aqua in qua stabit vltima segregatio non erit caro: si vno non stabit: sed habebit semper remotionem. i. segregationem carnis ab aqua infinita magnitudine equalia inerunt in finita secundum multitudinem: hoc autem impossibile est.

¶ Notandum q. duo argumenta solent fieri ad probandum in corpore finito esse infinita equalia secundum multitudinem: et pri^m ponendo q. a. sit vnum corpus pedali^{ter} longum: pedali^{ter} latum: et pedali^{ter} profundum: et arguitur sic: in a. sunt infinite partes proportionales: quare quilibet est pedali^{ter} longus: et pedali^{ter} latus: igitur in a. sunt infinite partes proportionales equales: et per pri^m in a. corpore finito sunt infinita equalia secundum multitudinem: et ex hoc arguitur q. in a. corpore sunt infinite partes eiusdem quantitatis: et non solum eiusdem proportionis: quia in a. corpore sunt infinite partes eiusdem longitudinis: et eiusdem latitudinis: igitur eiusdem quantitatis: per pri^m ab inferiori ad superius sine impedimento: signatis eius duabus primis partibus.

proportionabilibus arguitur sic: iste partes sunt eiusdem longitudinis: igitur sunt eiusdem quantitatis: in bipedali sunt infinita pedalia: igitur et. ans arguitur ponendo q. a. pedale transeat spatium bipedale ad eam in hora: tunc sic in quolibet instanti istius hore. a. erit in loco sibi equali: igitur erit super spatio sibi equali: sed pro quolibet instanti occupat aliud et aliud spatium: sicut erit in alio et alio loco: igitur in ista hora occupabit infinita pedalia solus transeundo bipedale: igitur in bipedali sunt infinita pedalia. **¶** Ad pri^m dicitur q. duplex est equalitas. scilicet simpliciter: et secundum quid: illa sunt equalia simpliciter que sunt equalia secundum omnem dimensionem: illa sunt equalia secundum quid: que sunt equalia secundum vnam vel duas dimensiones: igitur partes proportionales eiusdem continui sunt equales secundum quid: non tamen simpliciter: deo in nullo corpore finito sunt infinita equalia simpliciter: de qua equalitate loquebatur Aristoteles per Anaxagoram: sed in ad arguendum negando illas pri^mas: iste due partes sunt equales secundum longitudinem: igitur sunt equales: iste due partes sunt eiusdem longitudinis: igitur sunt eiusdem quantitatis: arguitur enim a secundum quid ad simpliciter: ac si argueretur: tu es albus secundum oculos: igitur tu es albus: neque ab inferiori ad superius: et arguimus nisi ratione totius extremi: quia non sequitur: tu es omnis Platonis: igitur tu es albus: Platonis homo et asinus sunt eiusdem speciei accidentaliter: igitur sunt eiusdem speciei: vbi prima pars proportionis alis est maior: secunda: igitur non est equalis illi: per pri^mam: quia generaliter si. a. est maior: b. ipsum. b. non est tantum: sicut. a. itaque ab exposita ad vnam suam exponentem: et per pri^mam. b. non est equalis. a. Eodem fundamento arguitur q. pri^me due partes proportionales non sunt eiusdem quantitatis: ex quo vna est maioris quantitatis: et reliqua: cum habeat plus de quantitate: et reliqua et. **¶** Ad secundum dicitur q. in continuo sunt duplices partes. scilicet communicantes: et incommunicantes: partes communicantes sunt ille quare est eadem pars: partes incommunicantes sunt ille quare non est eadem pars: igitur sit. a. vna medietas continui: et. b. alia. c. vbi sit vna pars continua ex medietate. a. et medietate. b. i. casu isto. a. et. b. sunt partes incommunicantes: scilicet. a. et. b. c. sunt partes communicantes: quia aliqua pars. a. est pars. c. et alia pars. b. est pars. c. Non est ergo incommuniens in continuo finitum esse infinitas partes equales simpliciter communicantes: sed est impossibile de partibus incommunicantibus: et ita intellexit philosophus cum dixit q. in corpore finito esse infinita equalia secundum multitudinem est impossibile: loquendo de equalitate simpliciter: et de partibus non communicantibus.

¶ Contra arguitur omne continuum habere infinitas partes equales non communicantes: scilicet tres tertias: et sic in infinitum: igitur illud habet infinitas partes equales non communicantes. Respondetur negando pri^mam: sed solum sequitur q. infinitas partes equales non communicantes habet illud continuum: ex quo non sequitur illud continuum habere infinitas partes equales non communicantes: quia a termino stante sine cathetogo. ad terminum stantem cathetogo. fallit pri^mam: hec enim suppositio: hoc continuum habet infinitas partes equales non communicantes non est exponibilis: sed resolutibilis hoc modo: hoc continuum habet has partes equales non communicantes: et iste sunt infinite: modo hec duo implicat contradictionem: quia si iste partes sunt infinite: aut sunt communicantes vel non sunt equales. **¶** Consumitur negat illa pri^ma in hoc continuo sunt due partes eiusdem.

Ad p^m

Ad 2^m

Tex. 638.

Libri primus.

dem quantitatibus non communicantes et in eodem sunt tres partes eiusdem quantitatibus non communicantes: et sic in infinitis: igitur in hoc primo sunt infinite partes eiusdem quantitatibus non communicantes: sed solum quod infinite partes eiusdem quantitatibus non communicantes sunt in hoc continuo: hoc enim est exponibilis: et non alia: sed resolutibilis in hoc duo: in hoc continuo sunt iste partes eiusdem quantitatibus non communicantes: et iste sunt infinite que in rei veritate repugnant. Intelligendum quod tenentes totum non distinguuntur a suis partibus simul sumptis habent concedere in quolibet corpore finito esse infinitas partes eiusdem quantitatibus non communicantes: nam quocumque dato illud habet infinitas partes eiusdem proportionis non communicantes: sed per illam opinionem partes eiusdem proportionis sunt partes eiusdem quantitatibus: igitur omnes partes proportionales continui collocatione sumptis sunt due medietates: et tres tertie: constat autem quod due medietates sunt partes eiusdem quantitatibus: et sunt tres tertie sunt partes eiusdem quantitatibus: igitur et.

Tex.
63.38.

Ad hoc autem si omne conclusio contra Anaxagoram est ista: non quilibet potest segregari a quolibet: probatur quod dato opposito sequuntur incoherencia. Primum quod est dare minus minimo. Secundum quod pars non est minor suo toto: ibi. (Amplius autem.) Tertium quod accidens potest esse sine subiecto: ibi. (nequaquam autem.) Quartum quod intellectus est vanus et vilius ibi. (quare incoherens.) Primum incoherens sic arguitur: si quodlibet potest segregari a quolibet: igitur a minima carne potest segregari aliquod corpus: sed per segregationem corporis ab aliquo finito illud a quo fit segregatio remanet minus: igitur est dare carnem minorem minima carne: et per primum datur minus minimo. Le. li. (Ad hoc autem si omne quidem corpus finitum remoto quodam alio corpore habet minus est necesse fieri quod erat ante segregationem.) (carnis autem est determinata quantitas: et magnitudine et paruitate: manifestum est quod ex minima carne nullum segregabitur corpus: erit enim minus minimo si potest segregatio fieri.)

Motandum est quod manifestum per se quod quantitas carnis est terminata: et magnitudine et paruitate non debet intelligi per hoc commentum vel per textum: quod sit dare simpliciter minimam carnem: sic quod non sit dabilis minor: quod quicumque carne data illa est diuisibilis in infinitas partes: quare quilibet est caro: quoniam caro est corpus homogeneum: igitur medietas carnis est caro: et tertia et quarta pars: et sic in infinitum: et per primum quicumque data contingit dare minorem: ideo non est danda minima caro simpliciter: sed bene per se existens: ita quod minor illa non esset per se existens: sed statim conuenteretur in continens.

Contra istam responsionem arguitur: si datur minimum naturale: igitur hoc est intrinsece ex natura sua: vel extrinsece ratione continens: quod minus illo non potest resistere continens: non primum quod totum et pars sunt eiusdem nature specificae: igitur quicquid posuit non repugnat toti: nec etiam parti: sed per se existere non repugnat toti: igitur nec etiam parti: neque etiam scilicet: si aliqua caro potest per se existere in aliquo medio sibi contrario per tempus: medietas illius carnis

poterit manere per idem tempus in medio in subduplo: vel in subquadruplo minus contrario. Item data minima carne que sit. a. que in una hora corripitur a medio contrario. a. caro in medio instanti hora debiliores erit quod iam est in aliqua certa proportionem: igitur aliqua est pars carnis tante resistentie: quante tunc erit. a. sit igitur illa. b. et sequitur quod. b. per tempus poterit per se existere sicut. a. in secunda medietate hore. Secundo sequitur quod non quilibet generatio: nec quilibet corruptio est finis alterationis contra Aristoteli. primo de generatione: et probatur per primum: ponendo quod aliquod tale minimum diuidatur in duas medietates per solum motum localem: aut igitur manebunt medietates facta diuisione: vel non: si manebunt igitur illud non fuit minimum: si non manebunt: igitur corruptum: et generabitur aliqua pars continens absque alteratione preuia quod fuit probandum. Tertio sequitur quod est dare ultimum instans rei permanentis finis: et quodlibet finis: cuius oppositum colligitur ab Aristotele. primo de generatione: et. 8. phisicorum: et per consequentia probando quod minime carni applicetur unum agens contrarium: quod incipiat corrumpere aliquam partem eius vel aliquam condempnare: quod si non admittitur: sequitur quod aliquis aer: et aliquis ignis non potest condempnari. scilicet. minimum: quod si condempnaretur aliquod illo ipsum finiret minus: et primum daret minus minimo. Quarto sequitur quod est dare minimum et maximum hominem: quod est falsum: quod tunc aliquis homo non posset fieri calidior: et aliquis non posset fieri frigidior: nam si maximum si fieret calidior: fieret rariores: et primum maior. Plato vero minimum si frigeret: efficeret demptior: et primum minor: et ita sequitur quod si non posset esse calidior in estate: quod in hieme: nec Plato frigidior in hieme: quod in estate: et consequenter fortiores non posset fieri pinguior: nec grossior: nec verberari: Plato etiam non posset fieri subtilior: nec maior: nec aliquod membrum amittere naturaliter: vel violenter: que omnia sunt absurda.

In oppositum est Aristoteli. hic dicitur quod quantitas carnis est terminata magnitudine et paruitate: et primo de anima: omni natura constantium terminata est ratio magnitudinis et augmenti: et primo de generatione: quod ex uno minimo aeris generantur decem minima ignis: et 8. phisicorum de terminat quod assignato eo commoueret se ipsum per se primo est diuisibile in duas partes: quare una est mouens et alia mota: et nulla illarum partium est diuisibilis nisi in potentia: ita quod si aliquid subtraheret ab aliqua illarum partium non amplius maneret potentia mouendi. Commentator autem hic primo 37. dicit quod caro in paruitate habet magnitudinem terminatam quam non pertranseat: et primo 38. manifestum est per se quod quantitas carnis est terminata magnitudine et paruitate: et 6. phisicorum: primo 38. dicit quod minimum de omni generato est terminatum quantitate. igitur dicit ipse minima pars ignis est terminata quantitate. scilicet. minima pars que potest esse ignis in actu: et 7. phisicorum primo 38. ait quod primum motum in igne est minima pars que potest esse ignis in actu: et ita apparet de intentione commentatoris quod in homogeneis naturalibus est dare minimum quo minus non potest per se existere. Ad primum dicitur quod datur minimum naturale intrinsece ex natura specifica: quoniam natura carnis determinat sibi quantitates: sub qua potest per se existere: et non sub quantitate minoris: ita natura aliorum homogeneorum: ad rationem negat primum: vnde quodlibet corpus naturale et sua forma substantialis sunt

Philosophicorum.

eiusdem nature: et eiusdem speciei: et in repugnat forme per se existere: et non composito: si enim ille modus arguendi valeret: probaretur quod non repugnat partibus primi celi per se existere quibuslibet signatis: et quod non repugnet qualibet partem primi mobilis ita velociter moveri: sicut primum mobile: quod omnes partes sunt eiusdem nature: sperice cum ipso. ¶ Tercio concedo in casu confirmationis quod aliqui pars. a. est tante resistentie: quante erit. a. in medio hore: et quod etiam per seipsum resisteret: si esset separata ab. a. sed non est possibile quod separet manente forma carnis: propter defectum quantitatis. ¶ Ad 2^m negat primum: et ad probationem dicit quod illa diuisio non potest naturaliter fieri absque alteratione: quod statim cum illud minimum incipit diuidi ipsius incipit esse minoris potentie: et prout alterari ab extrinseco: ideo facta diuisio medietates sunt corrupte in contrarium. In vacuo autem id corrumpere sine generatione alicuius: et maneret sine forma subali materia illius minimi cum solis accitibus: ita non esset incommensurabile aliquid corrupti absque alteratione preuia dummodo corruptio illius non sit generatio alterius. ¶ Ad 3^m dicit non admitendo casum: unde applicato pirario frigido. a. minime carni vel minimo igni: non immediate post hoc corrumpitur aliqua pars. a. neque condempnabitur: sed bene alterabitur: et frigesceat immediate post hoc: nec ad quolibet gradum frigiditatis: sequitur aliquis gradus dempsitatis: imo inducet certa latitudo frigiditatis antequam inducatur aliqua dempsitas: et maxime in istis minimis: quando enim ex terra generatur aqua: frigiditas intendit et non dempsitas: imo remittitur cum sub minori dempsitate generetur aqua quod sit terra: ex qua generatur: et cum pluidit quod aliquis aer: et aliquis ignis non potest condempnari: negat primum: quod si talia minima non possunt condempnari per se existentia: possunt tamen condempnari totum existentia. ¶ Ad 4^m negat primum pro quo notandum quod homo genea terminatur paruitate inclusue et magnitudine exclusue: ita quod datur aliqua parua quantitas: sub qua potest esse forma ignis: et non sub minori per se existente: non autem datur quantitas sub qua potest esse forma ignis: quin sub maiori possit esse forma ignis: non tamen sensibilis: ideo a natura comuni sibi determinat magnitudo sub qua non potest esse: sed non a natura. propterea: quod igni non repugnat augeri in infinitum ex doctrina philosophi 2° de anima. vi. quod ignis augeat in infinitum si illi adderetur combustibile in infinitum. Etherogenea autem in corpora celestia ut corpora celestia et aethalia: aliter terminant magnitudinem et paruitatem: nam corpora celestia terminantur inclusue: et animalia exclusue: tam secundum magnitudinem quam secundum paruitatem: unde nullus corpus celeste potest maiorari vel minorari: et quodlibet aethal potest maiorari et minorari: sic quod est dare duos gradus in latitudine quantitatis: in quo nullo potest esse homo: propter magnitudinem et paruitatem nimiam: sed in quolibet gradu intermedio potest esse homo: dato igitur quod a. sit gradus paruitatis: et b. gradus magnitudinis: dico quod homo potest minui usque ad. a. exclusue: et augmentari usque ad. b. exclusue: ita quod non potest esse sub. a. propter suam paruitatem: nec sub. b. propter suam magnitudinem: sed sub qualibet quantitate intermedia inter. a. et b. sed de minimo naturali alia oppositum scripserunt: tamen gratia variationis: et quod hec videtur esse magis opinio Averrois hanc partem hic determinare decreui. (Amplius autem.) Secundum inconueniens quod pars non est minor suo toto: quod si ista segregatio nunquam cessabit: sed pre-

dictum in infinitum: sequitur quod in quolibet corpore finito iam sit infinita caro infinitus sanguis: et infinitus cerebri: et quod quidem omnia sunt separata secundum locum: sed unum infinitum non est altero infinito minus: igitur infinita caro non est minor quam totum compositum ex infinita carne infinito cerebro: et sic de singulis: et per primum pars non est minor suo toto. Le. li. (Amplius autem in finitis corporibus.) i. in corporibus finitis inest utique iam caro infinita et sanguis infinitus: et cerebrum infinitum (separata tamen ab inuicem). i. cuius partes separantur a toto: (nihil sunt minus entia) partes non sunt minores toto et ratio (quod infinitum unum quod dicitur est) hoc autem est ut rationabile: quod intellectus statim notis terminis assentit huic primum omne totum esse maius sua parte.

Notandum secundum compositum 2° 3° 8. quod si expositum ab uno quoque corporum compositum similiter fuerit infinitus necessesse est quod in uno quoque istoque corpore infinitum sunt corpora infinita et in quantitate: et in qualitate: et erunt hec corpora infinita necessario distincta ab inuicem in loco: et etiam in uno quoque erunt corpora infinita necessario distincta ab inuicem in loco: et sic infinita erunt in finitis infinites quod est contra rationem: si segregatio facta ex aqua pcedit in infinitum: et similiter segregatio facta ex igne: et sic de alijs corporibus homo generis: sequitur primum quod in quolibet tali corpore sunt infinita secundum quantitatem. i. infinite portiones carnis sunt infinita secundum quantitatem: et similiter portiones sanguinis: sed caro sanguis cerebri et hmoi sunt infinita secundum qualitatem et secundum speciem. ¶ Secundo sequitur quod infinita tam numero quam specie sunt in eadem aqua: vel igne: loco distincta: propterea quia quodlibet minimum est per se existens: sed tam in aqua quam in igne sunt infinita minima tam numero quam specie distincta secundum Anaxagoram. ¶ Tercio sequitur quod in quolibet minimo sunt infinita corpora: quod ex quolibet corpore secundum Anaxagoram infinita corpora possunt segregari: sed quodlibet minimum est corpus: igitur ex quolibet minimo infinita corpora possunt segregari: quod autem segregat ab aliquo presuit in eo: igitur et. ¶ Quarto sequitur quod in quolibet finito sunt infinites infinita: quod in quolibet finito sunt infinita talia minima: tamen eiusdem rationis quod diuersarum: et iteque in quolibet minimo sunt infinita minima ex quo quilibet segregatur a quolibet: nec unquam cessat segregatio.

Contra predicta arguitur: et primo quod non sit inconueniens partem esse minorem toto: quod totum tempus preteritum terminatur ad primum instans hmoi hore est pars totius tempore preteriti terminati ad ultimum instans eiusdem hore: et non est minus illo: probatur. sit. a. primum tempus et b. secundum. c. vero totum tempus futurum primum. b. et d. totum tempus futurum primum a tempore: et sequitur quod a. d. sunt equalia: et similiter b. c. sunt equalia: ex quo ambo sunt infinita terminata ad idem instans: tunc sic. a. est minus: et b. est equalis. c. igitur a. est minus. c. sed c. est minus. d. quod est pars. d. igitur a. est minus. d. et est equalis. d. ut suppositum sit: igitur aliqua duo tempora sunt inuicem equalia: et inequalia quod est contradictio. ¶ Secundo non apparet inconueniens in aliquo finito esse infinites infinita: quod in linea pedali sunt infinita puncta: igitur sunt infinites infinita puncta pro consequentia: quod in quolibet parte linee pedalis sunt infinita puncta: et si dicitur quod puncta non sunt partes linee: nec idem probatur de partibus sicut de punctis: quod inter quocumque duo puncta cadit linea media: sed in linea

Tex.
16. 39.

Liber primus.

pedali sunt infinites infinita puncta: igit in linea pedali sunt infinites infinite linee: que sunt partes linee pedalis. ¶ Ad 2^m d^r q^d l^o totius infiniti aliq^d pars nō sit intho: tñ finitū ex omni parte: quolibet pars q^d litatū est intho: p^rstat aut oia tēpora designata esse infinita: s^z ex pōitōe Anaxagore sequit^r partē alicuius simplr finitū esse maiorem illo: qm talis ps est infinita. s. sanguis: caro: vel cerebrum: animal aut est finitum ex omni partem sit figuratum.

Sed adhuc dubitat ponendo q^d a. sit vnū corpus colūnare finitū ex omni pie: b. pars eius cōtēta duabus lineis g^ratūis infinitis: p^r q^d b. est pars. a. infinita: r^z ipsū a. est simplr finitū: igit corpus vndiq^d finitū h^z partē infinitā: r^z p^rter pars non est minor suo toto: s^z maior: r^z p^rsequenter nō est incōueniens optio Anaxagore ponentis sanguinez infinitū in aialū finitū. ¶ Rñdet q^d b. non est pars. a. infinita: q^d a. p^rinet multas ptes quaz q^dlibet est maior. b. cū habeat plus de quātitate: r^z si arguit sic. b. est in duplo maior. c. dato q^d c. sit vna pars eius digitālis quātitate: r^z in q^druplo maior: r^z sic in infinitum: igit pars est infinita: negat^r p^rntia: s^z tñ sequit^r q^d b. est finitū maior. c. vnde. b. in casu isto nō est corpus infinitū: nec pars infinita: nec aliquid infinitū: s^z pars infinitē longa: r^z corpus infinitē longū: Anaxagoras aut pōnebat in finitū sanguinē simplr: ex quo nūquāz deficebat segregatio: ex quo sequebat sanguinē illum esse partē infinitā r^z corpus infinitū cum sua infinitas necessario esset fm oēm dimensionē. ¶ Ad 2^m pcedo q^d in quolibet infinito sūt infinites infinita nō q^d dē in actu: vt intelligit^r 2° sed in potentia: puncta autē sunt in potentia in cōtinuo: r^z oēs partes nō potētes perse existere sunt in potentia: partes autē actuales r^z formales nō cōmunicātes sunt solū finitē modo data positione Anaxagore sequebat in vnoquoq^d finitū esse infinites infinita in actu nō cōmunicāia: r^z hoc est maximū incōueniens. ¶ Nequa^d aut. ¶ Tertū incōueniens pbat. s. q^d accūs potest esse sine subo: si enim quodlibet pōt segregari a quolibet colore: r^z habitus corporis vel aie possunt segregari a suis subis: p^r p^rntia: q^d colores r^z habitus aie sunt admixti suis subis: quo cōcesso sequit^r accūta posse separari a suis subis: sed hoc est impossibile: q^d tūc esset albedo sine albo: r^z sanitas sine sano: r^z scientia sine sciente: r^z sic accūs nō diceret de subo aliquo: male q^d dicit^r nihil segregari ab aliquo r^z p^rcius oia possunt segregari: bene aut dicit^r aliq^d est segregabile: r^z aliq^d non est segregabile: q^d passiones accidentales nō sunt separabiles a subiectis suis p segregationē. ¶ I. li. ¶ Nequa^d aut segregandū esse aliq^d ab aliquo nescienter dicit^r r^z ignorāter: recte autē dicit^r aliq^d ab aliquo segregari: s^z nō oēs passiones eius sunt inseparabiles a subiectis suis: si igit mixti sunt colores r^z habitus suis subiectis: si segreget ab illis: r^z aliq^d albu r^z sanatiuz. i. albedo r^z sanitas non alterz cū aliquod insit. i. sine subiecto: neq^d de subiecto predicabitur aliquod isto um.

Notandum q^d albedo r^z sanitas sunt equalitatis: de predictamēto q^dntatis: nō tamē habēt p^rsimiles habitudines ad sua suba: impossibile enīz est albedinē esse sine subiecto: s^z nō implicat dictionē: admissio enīz per intellectum q^d nulla albedo sit in subiecto: non ex hoc sequit^r dictionē: s^z imaginabile esse sine subiecto absq^d dictionē sanitatz esse: q^d sanitas dicit^r respectū actū ad corpus

sanū: sicut motus ad mobile: r^z figura ad rē figuratā: ita dicit^r de sciētia q^d implicat p^rtradictionē sciētiā esse absq^d aia. ¶ Sed cōtra quālibet quātitate que est in aia: deus pōt ponere in lapide vel in ligno: r^z omnez animā suscepua sciētie adnubilare: igit stat sciētiā esse sine aia. ¶ Rñdet negādo p^rntia: q^d sciētia dicit^r hūū absolutū p^rnti q^dntatis: r^z respectū eiusdē ad aiam sicut locus dicit^r suplicie p^rnti quātatis: r^z respectū ad rez p^rntia: p^rstat aut q^d istā suplicie que est locus: deus posset ponere in vacuo vel ex munduz: s^z tūc non esset locus: q^d nō posset eā sic separare cū illo respectu. p^rpter dependentiā essentialē quā h^z ad rem p^rntia: ita illam quātitate que est scia: deus posset ponere in lapide: s^z nō cū illo respectu p^rpter dependentiā essentialē quā h^z ad animā: ideo hec q^dntas que in aia est scia in lapide vel in ligno nō esset scia: sicut etiā q^dntatē que est visio: v^l auditio: deus posset ponere in lapide: s^z nō cū illis respectibus p^rpter essentialē dependentiā quā habent ad potentiā visua r^z auditua: aliter lapis posset videre r^z audire absq^d aia q^d est impossibile: sicut est impossibile locum esse sine locato r^z limitate: esse absq^d naso.

(Quare incōueniens). Quatu incōueniens. pbat. s. q^d intellectus est vanus r^z vilis: maz ista segregatio nūq^d stabit: neq^d vñq^d cōplebit^r: igit intellectus querens ista segregatiōē cōplete: r^z res cōplete ad inuicē distinguere: vt dicebat Anaxa. est vanus vilis r^z inutilis: q^d nūquā potest cōplere actionē suā: nā cōpleta segregatio ab inuicē fm q^dntatē est impossibilis: cū infinita sine minima eiusdē rōtis que nūquā erūt totali segregatiōē est impossibilis cōpleta segregatio fm quātitate: q^d passiones r^z fore nō possunt separari a subiectis suis. ¶ I. li. ¶ Quare incōueniens est impossibilia q^dres intellectus sit tota. i. totali velit quidē segregare: hoc autē facere est impossibile: r^z fm quātitate: r^z fm quātitate: fm quātitate quidē: q^d non est minima magnitudo in qua nō sint infinitē alie magnitudines: fm q^dntatez autē qm inseparabiles sunt passiones a subiectis suis.

Notandū fm co^m 2° 39. q^d Anaxa. dixit q^d oia sunt mixta ad inuicem tpe infinito: deinde intelligit^r que apud ipsūz est generas diuidit^r r^z separat ea ab inuicē: ista diffinitio r^z separatio nūquā complet^r: vt actio istius intelligentie sit ociosa: q^d incipit distinguere q^d nūq^d cōplebit^r: r^z tale agens est valde vile. s. q^d nūq^d agere q^d nūq^d cōplebit^r. ¶ Ex isto 2° apparet q^d Anaxa. posuit intellectū segregare: nō tñ in p^rin^o mūdi: s^z toto tpe infinito: r^z nō tñ segregauit ab illo chaos p^ruso: s^z a quolibet indiduo generabili r^z corruptibili: ita non posuit nisi vñq^d agēs: v^z intellectū oia generabilia generantē per cōgregationē: r^z oia corruptibilia corruptentē per segregationē: r^z talis segregatio est ociosa: q^d nūquā cōplebitur: r^z vilis q^d sit intelligentia nō habente intentum in operatione.

Contra rōnē pbat^r cōmentatozis arguit^r: si enīz intellectus est vanus r^z vilis: q^d nūquā complet^r actionē suā: sequit^r q^d moro celi est vanus r^z vilis: q^d nūquā cōplebit actionēz sui motus. ¶ Rñdet q^d agēs intendens cōplere actionē suā vilis est r^z vanus si non pōt cōplere: s^z moro celi nō intendit complere motū suū: ideo non est vilis nec vanus: intellectus autē quē posuit Anaxa. vilis est r^z vanus: q^d intendit complere actionē segregationis: r^z non potest illam perficere. (Non recte aut.) ¶ Quarta conclusio probanda contra Anaxagoraz est illa: co. 40.

Tex.
co. 39.

Tex.

co. 40.

Philosophicorum.

nō quodlibet generat ex sibi fili in specie: pb at: lateres sunt ex luto: et domus ex lateribus: et aqua ex aer: res in istis illud quod sit nō est eiusdem speciei cū eo ex quo sit: igit et aliqūdo. n. file sit ex fili: et resolutū in fili: ut lūti sit ex luto: et resolutur in lūti: aliqūdo aut nō sit fili ex suo fili in spē: siue li ex dicat biundinē cāe effectiue: siue mātis: si. n. dicit biundinē cāe efficien: tis sic sepe sit fili ex fili: si autē dicit circumstantiā cāe materialis raro sit fili ex suo fili in spē: ut pz inducti ue. Anaxa. at dicebat omne qd sit sit ex sibi fili in spe: cie: put li ex dicit biundinē cāe mātis. Le. li. (Non recte aut dixit Anaxagoras: meqz gñationē accipit sp filii spēz: est enīz). i. ptingit ut lūti in lūta diuidat sic lūtum ex luto generat. Est aut. i. ptingit ut nō diuidat lūti in lūta: nec fiat lūti ex luto: et nō idem moueri est sp in qlibet gñatione: ut lateres ex domo aliq sunt: et domus ex laterib: sicut aut aqua et aer ex alterutris. i. ex se inuicem: et sunt: et sunt.

Notandum fm co^{2m} p^o. 40. q. mo: dus gñatiois nō ē vn: est. n. modus q est: ut gñatio laterū ex luto et idoli ex cupro: est aut alius: ut gñatio domus ex laterib: et lapidibus: et hoīs ex mēbris: et silibus: et diuersis: est et alius ut gñatio aq ex aer: et aeris ex aq: et est. p pūz buic mō gñationis qd virūqz gñat ex reliquo. Du: plex est gñatio. s. reciproca et nō reciproca: gñatio reci: proca est illa qn subz et terminus gñatiois ex se inuicē gñant: ut gñatio aq ex aer: et ista est reciproca: qz sicut aq gñat ex aer: et aer gñat ex aq: gñatio nō recipro: ca est qn subiectū gñatiois et terminus gñationis nō ex se inuicē gñant: et talis ē duplex. s. vniformis et dis: formis: gñatio nō reciproca vniformis est illa cuius mā est eiusdē rōnis per totū: ut gñatio laterū ex luto: et idoli ex cupro: ista gñatio nō ē reciproca: qz latera ge: nerant ex luto: et nō ex idoli gñat ex cupro: et nō ex: est aut vniformis gñatio qn mā eius ē eiusdē rōnis p totū. s. lūti et cupri: gñatio nō reciproca disformis ē: qn subiectū gñatiois et termin: nō ex se inuicē gñant: vnā est eiusdē rōnis p totū: ut gñatio dom: ex lap: dib: et laterib: ac lignis: et gñatio hoīs ex suis mem: b: is: generat. n. domus ex lapidib: et lignis: nō ex: et ex suis mēbris: et non ex: qlibet talis gñatio est nō reciproca: est. n. disformis: p qto. n. mā ē diuersa: rōnū: vñ lapides latera et ligna: nō sunt eiusdēz rōnis ex qb: gñat dom: n. et caro: sanguis: et os: aut man: pes: et caput: ex qb: generat hō. ¶ Differūt. n. aliūde iste generatioes: qz i generatioe recip: oca corūpū ne cessario materia: v:z. p pūq: et nō in generatioe. nō reci: proca: cū. n. gñat aqua ex aer: et corūpū aer: et cū gene: rat aer: ex aq corūpū aq: aut generat dom: ex la: pidib: et lignis: aut hō ex suis mēbris: nō corūpū lapides: nec ligna: nō etiā membra hominis.

Sed dubitatur q latera sūt ex do: mo: si igit dom: fiat ex laterib: et ex: sequit generatio nē dom: ē recip: oca. ¶ Dicedū q dom: sit ex lateri: bus: ex pūz: et via cōpositiois: lateres aut sūt ex do: mo a posteriori: et via resolutionis: sic ex illis sit mix: tū via cōpositiois: ex mixto aut sūt elia via resolutio: nis: s. istud fieri nō ē generatio: nec p pūe fieri: cū illud qd generat vel p pūe sit nō p sūer: lateres at p sūer: igit bec p pū: lateres sūt ex domo: est intelligēda: q in corruptione domus sūt tota: post q erāt ptes: qre et. (Melius aut) Ex p dicit Arist. in tert vñ cor^{2m}. s. q

melius et digni⁹ ē ponere pūm finita: ut ponit Emp. qz pūm melius assignari cāere naturalium: et pūm res melius sciri q ponēdo pūm infinita ad modū Anax: Le. li. (Melius aut est minora. i. pauciora pūcia et finita accipere: qd vere facit Emp. q accipit: infinita qd facit Anaxagoras.

Adnes igit con: traria.) Tex. cō. 41.

Iste ē scōs tractatus pūm phi. in quo Ari. repobatis opionib: antiquoz declarat q quor sunt pūm rez naturaliz: et diuidit in quoz capla: in pū^o ca^o ponit p ditiones et p pūtares pūm pioz: in 2° cap^o expūm nūz illoz ibi (pūa at.) In 2° declarat pūentia et oriaz pūncipioz ibi. (Sic gños dicim⁹). In 4° rīdet ad oba antiquoz pūbi. (qd at sum: pū) Pūm cap^o diuidit in duas ptes: in pū^o fac q di: ctū est. In 2° ponit pūentia: et oriam antiquoz pūbi. (Uqz quid) Quantū ad pūm pūa ponit istā p ditionē: pūcia rez naturaliz sūt pūaria: quā ipē dupli: pb at pū^o testimonio antiquoz. 2° p rōnē ibi. (Et hoc rōna bilr.) Tria testimonia induc pūa pro vītate p ditionis: pū^o testimoniu est Parmenides et Melissus ponentūz tū vnū eēz illud eē imobile: dixerūt. n. calidū et frigi: dū esse pūcia rez. s. terrā et ignē: s. calidū et frigidū sunt pūaria: qz vicissim sunt: et mutuo se expellūt: igit posuerūt pūaria eē pūcia. Le. li. (Oēs igit anteq) faciūt pūcia: et dicētes qd vnū sit omne: et imobile: Parmenides. n. calidū et frigidū pūcia facit: hoc aut appellat ignem et terram.

Primo notādū fm co^{2m} p^o. 41. q. omnes naturales sunt coacti a natura en: tis ad ponendū pūcia esse pūaria: vñ vītates sunt in duplici oria. Quedā. n. vītates est quā hoīs cognū pcedere sola rōne: vñ triagūli hē tres angulos eāles vñ ob⁹ rectis: aliq est vītates quā hoīs cognū pcedere experientia et rōne: ut terraz quiescere: in nūo talium est bec vītates pūcia rez naturaliz sunt pūaria: bec. n. pūo nō solū rōne pcedunt: s. etiā experientia: cū expia: mur entia fieri ex actioe et passione pūarioz: et hoc est qd dicit p^o. q oēs antiqui a natura entis pcedere ex: perientia coacti sunt ponere pūcia esse cōtraria.

Secundo notādū fm co^{2m} codē p^o q Parmenides opīabat q entia sūt duob⁹ modis vā. s. et eximabilia: et qd vā sunt intelligibilia: et est vnū: et eximabilia sunt sensibilia et sunt plura: et ponebat pūcia istoz pluriū duo cō: traria. s. ignē et terrā. ¶ Unū du⁹ mouebat pūa pūz: illi posuerūt tū vnūz esse: igit nō posuerunt pūm esse pūaria: eo. n. ipō qd aliq sūt pūaria illa sunt plura: cū nihil pūarief sibi ipfi. ¶ Rēpōdet p^o. q ipi optima: bant entia duob⁹ modis: vñ entia vā: et entia exima: bilia: ens vñ fm oēs est tū vnū: et of ens intelligibile: s. entia eximabilia sunt plura: et bec dicunt sensibilia: et istoz entū eximabilia posuerūt duo pūcia ex: timabilia. s. calidū et frigidū: seu ignē et terrā: posuerūt q Parmenides et Melissus plura entia eēz: aliq dūa vñ: nō fm vītate s. fm eximationē. ¶ Intelligēdū ut supius tactū ē: q isti nō ponebat oia eē vnūz nūo: nec dicebat pluralitatē nūalē eē tū fm eximationē: bene: enī sciebāt q calidū et frigidū seu terrā et ignis sūt due res: et q homo nō est a sinu: nec capra: s. posuerūt tū

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 41.

Liber primus.

Tex.
co. 41.

vnū esse fm spēs: ita q̄ oīa sunt eiusdē spēs spālū sume: plura at̄ specificē distincta solū fm extīnationē: ita q̄ terra ī ignis: seu hō ī asinus dicebāt illi sunt tñ vnū spēs: sī at̄ ponunt plura spēs: hoc est fm extīnationē: r̄ nō fm vitatē. (Et qdā rāz.) Scdm testimoniu est quo rūdā alioz antiquoz. dī. rāz r̄ dēplū esse prīn^o rez: voluerūt. n. oīa fieri ex vno corpore: p̄ dēplationē r̄ rarefactionē: s̄ certū est q̄ rāz r̄ dēplū sunt p̄raria: sicut calidū r̄ frigidū: quibus pueniunt oēs igit illi posuerunt principia esse p̄raria. L. li. (Et qdā rāz r̄ dēplū) supple posuerunt principia rez.

Notandū fm co^m p^o p^o q̄ illi dicunt rāz r̄ dēplū esse prīn^o rez. qui dicūt prīn^o ēē vnū: aut vnū elioz: aut me^m inter duo eoz. Thales posuit tñ vnū esse prīn^o: r̄ illud ēē aqua. Diogenes ēī posuit tñ vnū ēē prīn^o: r̄ illud esse aere. Ppūs vō p̄sūt pōnēs vnū esse prīn^o illud dixit ēē ignē: r̄ in hoc ita p̄uenerūt q̄ pōnētes me^m inter etiā ēē prīn^o: q̄ oīa sūt p̄ rāz r̄ dēplū. ¶ Du- bitatō dēdo rāz r̄ dēplūz nō ēē p̄raria: q̄ rāz ēē illud cuius ptes remote iacent: r̄ dēplūz est illud cuius ptes p̄pinq̄ iacēt: s̄ eadē ptes sunt p̄pinq̄ r̄ remote: igit idē est rāz r̄ dēplūz: p̄ p̄ nō dīat: q̄ dīa nō dicunt de eodē sūt: vt colligit a p̄ho in postp̄nīs c^o de opposi- tione. ¶ Rndet q̄ raritas r̄ dēptas duplī sumūt. f. re- spectiue: vt dicūt dīstantia r̄ p̄pinq̄tate p̄raria: r̄ ab^o vt sunt q̄litates insequētes calidū r̄ frigidū: tñ doctrinā p̄raria. ¶ p̄hī. p̄raria nō nō dīant: s̄ se hnt sicut intēsum r̄ remissū: ita q̄ sicut eadē q̄litas est intēsa r̄ remissa: ita eadē q̄litas ēē dēplā r̄ rara: sumēdo at̄ r^o sic nullū dē- plūz est rāz: nec ēē sicut nullū graue est leue: v̄ ēē: nec aliqd̄ durū est molle vel ēē: p̄raria r̄ dēplūz sūt o^o relatiue: r̄ o^o opponūt dīe. (Et Democritus.) Tertiu testimoniu est Democritū r̄ Leucippi pōnētū vacuū: r̄ plenū esse prīn^o rez: quo r̄ plenū dīxerūt ēē ens: r̄ vacuū nō ens: s̄ plenū r̄ vacuū sūt dīa: igit ipsi posu- erūt prīn^o rez ēē dīa. ¶ Deū: q̄ ipsi posuerūt at̄ho- mos idīuīsbiles īfinitos ēē prīn^o mālīa rez differē- tes pōnēti: r̄ ordīe quo r̄ qdā sūt sursū: r̄ qdā deoz sūz: qdā spīe: r̄ qdā triangularis figure: qdā p̄raria: r̄ qdā posteriorē: p̄nt posuerūt alia dīa p̄raria s̄ pōnē- ti: r̄ ordīe: vñ pō diuidit in sursū r̄ deoz sūz ante r̄ retro: q̄ dicūt ēē dīa: s̄ diuidit p̄ hīs angulū: r̄ carēs angulo: r̄ p̄rectū r̄ circulare: q̄ vident dīa. Ordo aut̄ diuidit p̄ dīas dīas: q̄ sunt prius r̄ posterius. L. li. (Et Democritus firmū). i. plenū r̄ inane. i. vacuū dīe prīn^o rez (quo r̄ aliud qdē). i. plenū: dīcūt (sic q̄ est) i. ens: aliud at̄. i. vacuū. (sicut qd nō est). i. nō ens (ēē dīe adhuc pōnē figura r̄ ordīe) dīr aliq̄ dīari fm cū hec at̄ gñā dīo r̄ sunt pōnē sursū r̄ deoz sūz aī r̄ retro dīant figura dīat angulo rectū r̄ circulatū: q̄ figura angularis r̄ nō angularis rectitudo r̄ circulatio.

Primo notandū fm cōmētato r̄ p^o. 41. q̄ figura diuidit per dīa fm esse r̄ nō esse. f. in hīs angulos: r̄ carens angulū: r̄ sūt diuidit in duas dīas p̄raria famo sitatē. f. i. recta r̄ rotūdā: rectū. n. non est dīū rotūdo in veritate: sed in p̄mo aspectu. Figura vō h̄y duo vera dīa. f. hīs angulū: r̄ figura carēs angulo: nō tñ dīant positūe: s̄ negatiue fm ēē: r̄ nō esse: h̄y duo dīa famo sitatē: r̄ rectū r̄ rotūdū: bec qdē nō opponūt fm ēē: r̄ nō ēē: sūt due for^o posi- tuē nō ēē positūe opponūt: q̄ nō est rō q̄e rotūdo opponit positūe rectū: q̄n p̄ idē triangulari: qdā gūla- rī: r̄ sic inīfīnī: r̄ p̄nt vnū opponēt īfinitis positūe:

qd ē īcōueniēs. ¶ S̄ r̄ rectū opponit curuū: vt col- ligīt a p̄ho p̄raria postē. s̄ oē rotūdū ē curuū: igit oppo- rotūdo nō tñ fm famo sitatē: s̄ fm vitatē. ¶ Dīcēdū negādō q̄ oē rotūdū sūt curuū. p̄prie loq̄ndo: nā cur- uū est illud cuius me^m dīscēpat ab extremis: nullū at̄ p̄prie rotūdū h̄y cōma: cū q̄libet p̄raria lineē circularis p̄tīnat pres lineē iūicē. Et p̄cessō q̄ rotūdū sūt curuū: nē p̄raria: q̄ s̄ oē rotūdū sūt curuū: nulla tñ rotūditas est curuū: s̄ oē spīcū ē carēs āgulo: nulla tñ spīcitas ē carēna angulū: q̄ rotūditas vel spīcitas est forā posi- tūa: s̄ ē triangularis vel qdā gūlus: curuū autē r̄ carē- tia angulū nō est nisi negatiō in subō apto nato: rectū igit oppo^o curuū opponē q̄ ē iter ēē r̄ nō ēē: aut q̄ ē iter bīnū r̄ p̄uatiōnē: r̄ nō opponit rotūdo: nec alicui s̄.

Secundo notādū fm co^m eodē p^o q̄ h̄ nomē dīrū vīrat f̄ large: p̄o dīo r̄ p̄uatiōnē: r̄ bīnū: siue sūt in rei veritate: siue fm famā. Istud cōmētū soluit duo dubia q̄ sūt p̄p̄y quo- rū p̄raria p̄bat plenū r̄ vacuū nō ēē dīa: q̄ si vnū dīo- rū est in nā: reliquū est in nā: p̄raria ēē. s̄ vacuū nō ēē in nā p̄hī. igit nō dīat pleno qd est in natura.

Secundū notādū p̄bat q̄ plenū r̄ vacuū nō sunt prīn^o p̄uatiue opposita: q̄ p̄uatiue opposita nata sūt fieri circa idē subm fm Arist. in postp̄dicamētis: s̄ plenū r̄ vacuū nō sūt na- ta fieri circa idē subm ex quo īpossibile est vacuū esse. ¶ Ad p̄raria r̄ndet fm co^m q̄ vacuū dīat pleno dīe- tate repta inter ēē r̄ nō ēē: cū plenū sit ens: r̄ vacuū sit nō ens: s̄ nō dīat illi dīetate repta inter extrema po- sitūa: de qua loquūt p̄hī p̄raria cē. dī. si vnū dīūz repta in nā r̄ reliquūz est in nā: aliter hic sumit dīetate: r̄ al- ter ibi: qdē p̄o opponē iter ēēma p̄uatiua: r̄ ibi p̄o pōnē iter ēēma positūa. ¶ Ad dīe q̄ illa regia Arist. ītelligit de p̄uatiue oppositis fm vitatē: r̄ nō fm fa- mo sitatē: vīfio. n. r̄ cecitas hnt fieri circa oculū: r̄ tene- bra r̄ lumē habent fieri circa me^m Dyaphanū: q̄ sunt p̄uatiue opposita fm veritate: sed plenū r̄ vacuū nō sunt p̄uatiue opposita fm veritate: s̄ fm famo sita- tate. ¶ Ex hīs dictis vīua: in p^o sequit q̄ duplex est dīetate: v̄z p̄prie dicta q̄ est oppo^o inter foras positi- uas: vt q̄ est inter calidū r̄ frigidū: albū r̄ nigrū: r̄ īm- proprie vel large sūpta: q̄ est inter p̄uatiōnē r̄ bīnūz: r̄ talis est duplex: qdā vā: vt oppo^o iter cecū r̄ vidēs: r̄ qdā fm famo sitatē: vt oppo^o inter plenū r̄ vacuum. (Qd qdē igit) hic p̄hī epilogat circa dicta dī. q̄ oēs antiq̄ fateant p̄raria quodāmō ēē dīa manifestū est ex dictis. L. li. (Qd quidē dīa quodāmō oēs faciāt principia ma^m est.) Notādū qd p̄hī ponit istā paru- culā quodāmō ad manifestādū q̄ nō oēs dīxerūt p̄r- cipia ēē p̄raria. p̄prie: vacuū enī r̄ plenū q̄ sūt p̄raria fm Democritū nō sūt. p̄prie p̄raria: nec magnū r̄ par- uū q̄ sunt principia fm Plonē sunt. p̄prie p̄raria: nec paritas r̄ īparitas q̄ sunt principia fm p̄ctagorā: sunt p̄prie p̄raria: calidū at̄ r̄ frigidū sunt. p̄prie p̄raria: r̄ ēē dēplū r̄ rāz: vt secunt calidū r̄ frigidū: vt at̄ dicūt pōnē p̄pinq̄tatis vel dīstantie p̄raria īuicē nō sunt. p̄prie p̄raria. (Et hoc rōnabili) Scdō arguit p̄raria nō ēē. Tex.

suū q̄ prīn^o rez nālū sunt p̄raria: nā q̄cūq̄ nō sunt ex alterutro: nec ex alijs: s̄ ex hīs sūt oīa q̄ sūt: igit p̄raria sunt principia rez nālū: r̄ p̄nt p̄ conuersionē simplice: prīn^o rez nālū sunt p̄raria: igit sunt cō- traria ab inferiori ad sūt supius sine īpe^o: a^o bīnū

ronis p3 ex p3 ditionib3 principio p3 sunt tres. f. n3 fieri
ex alterutris: n3 fieri ex h3s: r3 oia q3 sunt fieri ex h3s:
vñ p3m3 re3 n3liu sunt p3: c3e n3lium in hoc q3 sunt
p3: n3 sunt ex alijs: nec ex alterutris: r3 ex hoc q3 sunt
c3e oia q3 sunt sunt ex h3s. ¶ S3b3 declaraf quo ad
o3s illas tres p3 ditiones: ex hoc. n. q3 p3: p3ia sunt p3ia
illa n3 sunt ex alijs: q3 q3d fit ex alio n3 est p3: c3i fit
p3sterius eo q3d fit ex hoc. n. q3 sunt p3ia non sunt ex
alterutris: q3 vñ p3m3 n3 fit ex alio t3q3 ex p3: vel ex
f3o. vt dicit p3: nullu. n. p3m3 recipit aliud p3m3: vel c3o
ponit ipm. f3q3 sunt ex p3m3 p3m3: oia q3 sunt manife
stabil3 infra: qm3 ex for3 r3 p3uatioe sunt oia q3 sunt vt
p3 inductiue n3 for3 r3 p3uatio sunt p3: p3ia. (O3. n.
p3m3: nec ex alterutris esse: nec ex alijs: r3 ex h3s oia
esse que sunt: p3m3 aut p3m3 sunt bec). i. o3s iste tres
p3 ditiones: p3 id q3 p3: q3d sunt ipfa p3: p3ia: i3o n3 sunt
ex alijs: ob id v3o q3 sunt p3ia n3 sunt ex alterutris.

Contra p3 dicit arguit p3: p3maior3 dicte
ronis: n3 de3 r3 intelligit n3 sunt
ex alijs: nec ex alterutris: r3 oia que sunt sunt ex h3s:
c3i sunt cause effectiue oium que sunt: vt colligit a p3o
3. p3i. r3 tñ n3 sunt p3incipia re3 naturaliz3: f3 solum
materia forma r3 p3uatio vt dñm3strat Arist3. in hoc
p3mo: igit r3. ¶ S3do arguit p3 p3m3 p3 ditione p3m3
p3io p3 q3 est non fieri ex alterutris qm3 for3 r3 p3uatio
sunt p3m3 re3 n3liu: r3 tñ sunt ex alterutris: n3 for3 fit
ex p3uatioe in gñatione for3: r3 p3uatio fit ex for3 in
corruptione for3: quodlibet. n. illo3 est termin3 a quo
r3 ad que alterutris. ¶ T3tio arguit p3 p3m3 p3 ditione
p3incipio p3 q3 est n3 fieri ex alijs: q3 elta sunt p3m3 re3
n3liu: r3 mixto p3: r3 tñ sunt ex alijs. f. ex m3 r3 for3. ¶ It3
m3 r3 for3 sunt p3m3 re3 n3liu: r3 sunt ex alterutris. f. ex
suis p3ibus. ¶ It3 t3 p3uatio q3 for3 est p3m3 re3 n3
liu: q3dlibet illo3 fit ex alio. f. m3 r3 for3: for3. n. fit ex
m3 qm3 p3uatio corrupti3: r3 p3uatio fit ex m3: qm3 for3
corrupti3. ¶ Quarto arguit p3 t3tia p3 ditione p3inci
pio p3 q3 est oia q3 sunt fieri ex h3s: n3 m3 r3 for3 r3 p3ua
tio sunt p3m3 re3 n3liu: r3 tñ ex h3s n3 sunt oia q3 sunt
q3 m3 r3 for3 sunt: r3 tñ n3 sunt ex m3 r3 for3 r3 p3uatioe
igit r3. p3 p3m3a cu3 b3: q3 nihil fit ex se ip3o. a3 v3o h3
in hoc p3: vñ dicit p3: q3 m3 est q3 in rei v3tate gñaf.
Arist3. v3o q3 for3 educit de po3 m3: r3 est postq3 n3 sunt.
¶ It3 arguit q3 c3o p3 n3 gñaf ex h3s: q3 si gñaf
ex h3s: aut igit effectiue: aut terminatiue: aut subiectiue:
vel p3stitutiue: p3m3 n3 p3t dari: q3 nullum illo3 est c3e
effectiua sui c3o p3m3 n3li: scdm3 et n3 daf: q3 m3 n3 est
terminus alicuius gñationis: f3 f3m3. v3o est impos
sibile: q3 for3 r3 p3uatio n3 pñt subijci in gñatione: f3
tñ sunt termini 4m3 at est incoueniens p3 p3uatioe3 q3
nullius p3t esse p3: i3o nihil p3stitut: f3 tñ m3 r3 for3 c3o
stituit c3o p3m3 naturale tanq3 partes eius.

Pro declaratione r3 solutione omni3 illo3 est.
P3mo notad3 q3 ista p3positio ex q3du
pliciter sumit: p3: vt dicit habitudine c3e efficietis: eo
m3 quo dicimus filiu3 fieri ex p3e: r3 in gñatione vñi
uoca sile fieri ex sibi sili in sp3. S3do vt dicit habitu
din3 termini a quo: eo m3 quo dicimus di3 fieri ex no
cte: r3 cadauer ex hoie. T3tio vt dicit habitudine c3e m3
lis: eo m3 quo dicimus figur3 fieri ex gñitate: r3 form3
ex m3. Quarto vt dicit habitudine p3is p3stitutiue: eo m3
quo dicimus c3o p3m3 fieri ex m3 r3 for3: r3 lineaz fieri ex
p3ctis. ¶ S3do notad3 q3 n3 o3s isti modi sūt neces
sarij ad p3o m3 istud: q3 p3m3 modus h3 non h3 locu3:
f3 solum ali3 sequet3: ponit aut vt b3ant o3s significat3

nones illius p3p3nis ex: p3: igit r3: additio intelli
guit. put li ex di3 habitudine p3is p3stitutis ara q3 p3m3 n3
sunt ex alterutris: nec ex alijs: t3q3 ex p3b3. ¶ T3tia
v3o p3 ditione p3incipio p3 intelligit. put li ex di3 tripli3
itudine p3stitutis. f. habitudine p3m3 a quo: habitudine f3bi
r3 habitudine p3is p3stitutis: ad huc int3: oia q3 sunt sunt
ex h3s: t3q3 ex p3b3: vel ex o3 q3 intelligo p3m3 a q3.
¶ T3bis p3m3 p3 solutio ad p3m3 qm3 ibi sumit li ex
vt dicit c3e effectiua: in p3posito aut n3 sumit: nisi vt di
cit c3m3 c3stitutiu3 subiectiu3: vel terminatiua. ¶ Ad
3m3 p3cedit: q3 p3m3 sunt ex alterutris: put li ex di3 habi
tine termini a quo: f3 n3 put di3 habitudine p3is: q3 for3
ma n3 est p3 p3uatioe: nec e3 m3 in scda p3 ditione
p3incipio p3 li ex di3 habitudine p3is. ¶ Ad 3m3 dicit q3
el3a n3 sunt p3: p3m3: f3 secū daria: Arist3. aut loquit de
p3m3 p3incipio p3: dicit r3 el3a sunt p3m3 mixto p3: n3
tñ sunt p3m3 oiu3 re3 n3liu gñabiliu r3 corruptibiliu
de q3b3 loquit Arist3. c3i n3 sunt p3m3 ip3o i3m3 el3o p3
intelligedo p3es n3les: gñabiles: r3 corruptibiles: c3o
p3sita ex m3 r3 for3: c3i aut of q3 m3 r3 for3 sunt ex alijs
q3 ex suis p3ibus: hoc p3cedit: f3 hoc n3 vadit m3 m3
p3i. intelligit. n. p3s q3 p3m3 non sunt ex alijs: t3q3 ex
p3b3: diuer3az r3 n3liu: eo m3 quo dicimus c3o p3m3 fieri
ex alijs: q3 ex m3 r3 for3: q3 sunt diuer3az r3 n3liu: p3e
deret in inf3: f3. n. m3 fit ex alijs: t3q3 ex p3b3: ille p3es
sunt inuic3: c3i ip3a m3 fit ei3 d3e r3 n3liu: simil3 for3: est
ei3 d3e r3 n3liu: c3i oibus suis p3ibus. ex q3bus fit aut fit
est ex p3ibus diuer3az r3 n3liu: ille n3 c3o ponit form3a p3
modu3 actus r3 potentie. It3 p3cedo q3 t3 for3 q3 p3ua
tio fit ex m3: t3q3 ex f3o: f3 n3 t3q3 ex p3e: in p3: aut c3o
ditione sumit ex vt dicit habitudine p3is. ¶ Ad 4m3 dicit
q3 aliqd fit tripli3: f3 subiectiue: terminatiue: r3 denotiatiue
m3 fit subiectiue: for3 terminatiue: r3 c3o p3m3 denotiatiue
q3 solum c3o p3m3 denotiatiue: fieri: sicut et soluz c3o p3m3 p3
p3cipit esse postq3 n3 sunt: r3 de tali factione loq3 Arist3. b3
sicut et. 7. m3ba3. di. q3 m3 n3 fit: nec for3: f3 c3o p3m3 fit.
¶ P3terea p3cedo q3 c3o p3m3 fit ex m3: for3: r3 p3ua
tionem3 sumedo li ex aliquo vno m3 p3ctis: oium
ctim3 oibus tribus filia q3 c3o p3m3 fit ex m3: r3 for3: r3
p3uatioe t3q3 ex p3e: vel ex f3o: vel ex termino: fit. n.
ex for3: t3q3 ex p3e: ex m3 t3q3 ex p3e: ex f3o: ex p3ua
tionem3 tanq3 ex termino vel opposito. (Sed o3 in
r3one) p3o declarati3e b3 sup3ius r3onis quo ad ter
tia p3p3rat3 seu p3 ditione p3incipio p3. oia q3 sunt sunt
ex p3m3 p3is p3s ponit tres sup3ositi3es: q3 p3
est illa: n3 q3d c3q3 indifferen3 est aptu3 natu3 agere i3 q3d
c3q3: f3 determinatu3 in determinatu3: nec q3d c3q3 indif
feren3 est a p3u3 natu3 pati a quocunq3: f3 determinatu3 a
determinato: q3 ignis n3 est aptus natus agere in ce
lum: nec celum est aptum natum pati ab igne: f3 ignis
est aptus natus agere in aqua: r3 ipsa est apta nata pa
ti ab igne. I. e. li. (Sed o3 in r3one p3siderare q3 p3tingat
oia q3 sunt fieri ex p3m3 p3is). Accñb3 igit est p3m3
(oia q3 sunt). i. oia3 entiu3 nihil. i. n3 quodcunq3 nec p3a
cere aptu3 natu3 est i3 q3d c3q3 indifferen3: nec p3i p3m3
gens a p3tingeti. i. quodlibet a quolibet et indifferen3.

Notandum

p3m3 p3m3 2o de aia q3 ac
tus actiu3 sunt i3 paci
te bñ dispositio: r3 vñi3cuiusq3 p3p3ius actus in p3p3ia
m3: sicut igit ex m3 r3 for3 fit vñi3 p3 essentia: sic ex agere
r3 paci3te fit vñi3 p3 oppositi3e: c3i fit id3 act3 mot3 r3
mobilis agētis r3 paci3tis. 3 p3b3 p3stat at q3 n3 q3libet
for3 p3t ee in q3libet m3 indifferen3: f3 determinata in
determinata: q3 for3 hois non p3t esse in m3 lapidis:

Liber primus.

Tex.
10.43.

sed i mā carneā et offea et subtilitē organizata: ita qd nō qdlibet pōt agē in quodlibet indifferētē s; determinatū i determinatū: et sicut nō qdlibz mā est apta nata accipere quālibet formā: s; determinata mā determinata: s; for mā: q; materia celi nō pōt recipere aliq; formā inferioz: nec mā hōz inferioz formā celi: ita nō qdlibet pōt pati a quol; indifferētē s; determinatū a determinato (Necq; sit qdlibz) Secūda suppo nō qdlibet sit ex quolibet indifferētē loquēdo p se: q; p accidēs nō incōuenit qdlibet fieri ex quol; albu. n. n. sit ex musico nisi p accēs nec musici sit ex nigro nisi p accēs: qm tā albo q; nigro accidit musici: s; albu sit ex nō albo p se et nō ex quol; nō albo: q; nō ex celo: nec ex aia: sed albu sit p se ex nō albo qd est oppo^m albi. s. ex nigro vlt medio colore in quo repit priua^m albi. Et nō solū ē h verū in p;is positio s; ē priuatiua: musici. n. sit p se ex nō musico: s; nō ex quol; nō musico: q; nō ex dulci vlt amaro: s; ex nō musico in quo repit priua^m musici. s. ex imusico vel ex me^m: si aliqd est me^m inter musici et imusici. L. li. (Necq; sit qdlibz ex quol; nisi aliqd accipiat p accēs: quali. n. sit vltz albu ex musico) nisi musicum accēs sit albo (aut qd sit ex nigro musici) nisi nigri sit accēs musico et ē (s; albu qd sit ex nō albo. s. p se et h nō ex oī) non albo (s; nigro aut medijs colorib⁹) et musici ex nō musico sit p se (sed nō ex oī) nō musico (s; ex imusico: aut si ipis aliqd est me^m). s. inter musici et imusici.

Notandus primo fm co^{12m} p¹⁰. 43. qd est cōe p;is et priuatiōi et huius: iō cōe idurit ex^m de p;is. s. albo et nigro idurit aliud ex^m de priuatiōe et huius: p;is: q; dupl^r sumit v; cōter et pprie: p;is cōter sumptū ē illd qd alitū opponit pōtūe vlt priuatiue: et sic musici dicit imusico: p;is pprie sumptū ē illud qd alitū opponit tū pōtūe: et sic dicit albu nūgro: cū qd dicit p;is oē qd sit ex p;io vel ex me^m nō accipit ipse p;is stricte: cōe ad vñ p;is et priuatiōe o^m.

Secundo notandū fm co^{12m} eodē p¹⁰. qd musici nō gnāt de oī de qd dicit nō musici: s; ex illo qd ē nō musici: et ē natū reape musici: qd est hō ignozas musici: qd nullā bz oīgnitātē in ea: s; bz potentiā addiscēdi ea: h g. ppositio musici sit ex musico ē vera: non solū vlt ex dicit hābitudinē terminā a quo: s; ē vlt dicit huius: subit: qm musici nō tū sit ex priuatiōe musice qd est imusica: s; etiā ex subiecto imusico qd nullū est nisi homo ignozans musici: de lapide enim vere dicit qd est nō musici: s; nō vere qd est imusici.

Tertio notandū fm co^{12m} eodē p¹⁰. qd Ari. notanter p dicit alr locus est oī. sit mediu inter priuatiōē et huius: q; nō inter priuatiōē et huius: iuenit me^m: sed ad verificandū ppōnez: d. q. omne qd gnāt: aut gnātur ex p;is: aut ex me^m. s. in p;is p;is mediat: et in hoc loco non curat qnāq; sit: siue aliqd ponat qd sit huius et priuatiōē sit mediu: aut nō. Ista est dīa iter p;ia et p dicitōia et priuatiue opposita: q; iter p;ia dat tā me^m forme qd mediu subit inter p dicitōia nō est mediu forme: nec mediu subit inter vero priuatiue opposita est me^m subit sed nō mediu forme: q; l; datur aliqd qd nō est musici: nec imusici: nō tū datur aliqua forma media iter musici et imusici participas nām extremo: et ita intelligit p¹⁰: cū dicit inter huius et priuatiōē non esse me^m: si tū quis ponet me^m inter musici et imusici: sicut solet

poni mediu inter sanitatē et egritudinē. s. neutralitas: aut inter sciam et ignorantia v; oī ppositio: semp veruz est dicere omne qd sit fieri ex p;io vel ex medio: et musici fieri ex musico vel ex medio.

Circa dicta dubitat. ppter qd album sit ex nigro vel ex me^m colore p se: et nō ex dulci vlt amaro: aut musico cū ita bñ ex dulci vel amaro sit p;is: q; p¹⁰ albu: seu priua^m albedinis sicut nigro vel me^m colorz. Rñdet Egidius q ratio diuersitatis est q; oēs colores sunt i eodē subo p se. s. i superficie: apozes aut nō sunt in superficie p se: sed in alia mixtione qualitatz prima. s. in calido et sic: co: aut frigido et hūido: musica vero est subiectiue i intellectu: ideo albu sit p se ex nigro vel medio colore: p accēs autē ex amaro vel dulci: p;io q;ro illud amarū vel dulce est nigri vel me^m colore coloratū. Et istam rñsionē nō bene p;io: q; fm cū rub cū fieret ex palido p se: et musici ex gramatlico: q; rubedo et palido sunt p se subiectiue in superficie: vt musica et gra^m p se in intellectu. Et p;terea oē per se ē de oī et semp p¹⁰ p;io: s; nō semp gnātur albu ex nigro vel me^m colore: vt qn gnāt mixtū albu imediate ex elementis: nullum enī elo p est coloratū. Et dicitū igit fm p;is. s. p;io: q; factio albi potest esse p subitaz dealbationē: sic p;itū in gñone mixtū imediate ex elementis: et talis nō est mor⁹ s; mutatio ibidē p;is: aut pōt ēē p successiua dealbationē q est vere mor⁹: et sic ē impossibile albu fieri: et nō fieri ex nigro vel medio colore: et de tali factioe albi loq; Arist. in p;itū: q; igit ipossibile ē albu fieri dealbatione successiua q est verus motus qn termin⁹ a q sit nigredo vel medi⁹ color: et hoc ē p;is de dulci amaro et musico: iō albu sit p se ex nigro vlt me^m colore: p accēs autē ex dulci vel amaro vel musico. Itē albu pōt fieri dupl^r v; p se: et per accēs: sit. n. per se quādo sit p p;is motū terminatū ad albedinē imediate: sit autē p accēs: quādo sit p motū alienū v; per motū alterationis factū in qualitatz p;is: aut per motū localē in p dēspationē et rarefactionē: qn igit albu sit p accēs: sicut in gñone mixtū ex elementis: aut in rarefactionē medietatis albe vlt p dēspationē medietatis nigre: nō o; q fiat ex nigro: aut me^m colore: qn autē sit albu per se semp sit ex nigro: aut medio colore: et ita intelligit Arist. q; ea q sunt p accēs: sūt reliquēda in scia speculatiua vt ipse testat. s. p;io: (Necq; igit co^{12m} p;is p;is) Tertia suppo: et ē sequēs ex p¹⁰ q nō qdlibet corū p;it per se in quodlibet indifferētē nisi forte p accēs vt albu nō corū p;it in musici nisi p accēs: corū p;it autē p se in nō albu et nō i q dēspatō nō albu: s; in p;is albi qd est nigri vel mediu inter albu et nigri. Et similiter musici corū p;it in nō musici per se: nō qdēz in oē nō musici: sed in suū oppositū. s. imusici: vel in mediu: si inter musici et imusici dat mediu. L. li. (Necq; igit corū p;it) aliqd (in p;ingēs p;is). i. quodlibet p se primo idifferētē (vt albu nō corū p;it i musici nisi forte fm accēs s; corū p;it in nō albu et non in cōtingens). i. nō in quodlibet nō albu sed in nigri aut mediu (s; aut musicum corū p;it in non musici: et hoc non in p;ingens) idest nō in quodcūq; non musici indifferētē (sed in imusici) corū p;it: aut si ipis est aliquid medium.

Notandus fm co^{12m} p¹⁰. 44. Quod illud i quod aliqd corū p;it p se et principalr est tū vñ: scdario vero: et p accēs nō bil prohibet vt aliqd corū p;it in plura et declarat se

Tex.
co. 44.

ipsius dicitur. (Eorum inque sit corruptio aliis est p^{ri}mo aliud scilicet: et illud in quo sit corruptio mediate p^{ri}mo: et aliud p^{ri}mo accensio: differt p^{ri}mo accensio a scilicet: quoniam scilicet: quoniam est terminatum: et illud quod est p^{ri}mo accensio. n. terminatum est. Inter dicitur p^{ri}mo: et corruptio terminatur ad 3^{am} ad unum p^{ri}mo ad aliud p^{ri}mo se non primo et ad reliquum p^{ri}mo accensio. Illud ad quod terminatur corruptio p^{ri}mo se primo est dicitur: et hoc est in unum: quod dicitur corruptio est de dicitur in dicitur: nec sumit dicitur absolute: sed dicitur p^{ri}mo aptitudinem quod dicitur p^{ri}mo p^{ri}mo corruptio p^{ri}mo se in non musicum et non quod dicitur non musicum: sed in musicum. I. in oppositum privatum: ita quod corruptio terminatur ad privationem p^{ri}mo se primo: et inter ad dicitur: ut dicitur privationem fore privationem. n. est negatio in subo apto nato. a. meth. dicitur enim p^{ri}mo. c. p^{ri}mo: et non alium non movet ad albedinem nisi p^{ri}mo accensio v^{er}one p^{ri}mo quod movet p^{ri}mo se. f. nigrum: aut homo: eo modo quo dicitur quod musicus p^{ri}mo accensio edificat v^{er}one edificatio: ubi dicitur p^{ri}mo quod motus non attribuitur terio negatio nisi p^{ri}mo accensio: et cum p^{ri}mo dicitur. s. p^{ri}mo: et cor: et quod dicitur de non esse in esse exponitur p^{ri}mo: et p^{ri}mo esse non intelligit p^{ri}mo non esse simpliciter: sed non esse privatum p^{ri}mo se primo: aut quod non esse privatum p^{ri}mo se primo: quare et. Illud vero ad quod terminatur corruptio p^{ri}mo se primo est dicitur: vel me^o positum: corruptio. n. alium de necessitate in nigrum vel me^o colore colo^{re}: id talis terminus est pluralis: sed non in infinitum: quod dicitur est cum colores sunt in finitum in quos potest corruptio alium: et quod potest intelligi corruptio alium in non alium absque corruptio illi in nigrum vel in me^o: ideo alium corruptio in nigrum vel in me^o dicitur non p^{ri}mo: sed ne privationis albedinis quod necessarium intelligitur in corruptione albi. Sed illud ad quod terminatur corruptio p^{ri}mo accensio est indeterminatum: quod in infinitum talia p^{ri}mo aliquid corruptio alium. n. potest p^{ri}mo accensio corruptio in musicum in grammatice et dulce et amarum: et sic in infinitum finitum in infinitum talia accensio et puncta possunt esse puncta privationis albedinis. Sed similiter dicitur de generatione quod aliquid dicitur fieri ex alio triplici. s. p^{ri}mo se primo p^{ri}mo p^{ri}mo accensio: alium sit ex non albo p^{ri}mo se primo p^{ri}mo p^{ri}mo albedinis: sit ex nigro vel me^o colore p^{ri}mo se primo p^{ri}mo: et ex dulci: amaro: vel musico: p^{ri}mo accensio illud quod est p^{ri}mo se primo est in unum: quod est p^{ri}mo se primo p^{ri}mo testem multa: sed finita: quod autem est p^{ri}mo accensio est infinitum.

Sed dubitatur

p^{ri}mo quod dicitur corruptio p^{ri}mo se primo p^{ri}mo accensio: et generatur ex tenebris: musicum etiam generatur ex imusico et corruptio in imusico: et tunc non dat aliquid ex quo p^{ri}mo se primo fiat generatio: nec aliquid in quid p^{ri}mo se primo fiat corruptio cum nec musicus nec lumē beat pirarium positum. Dicendum quod p^{ri}mo: non vult in omni generatione vel corruptione esse unum terminum a quo vel ad quem p^{ri}mo se primo: sed tantum in habentibus piraria positum: lumē autem et musicum non habent piraria positum. Secundo dubitatur: quia philosophus inducens repugnantiam: dicitur. n. supra quod piraria non sunt ex alterutris: hic autem dicitur quod unum pirarium sit ex alio: et corruptio in aliud: ita quod album sit ex nigro et ex. Respondetur dicendo quod illa non repugnant propter diversam acceptionem illius propositionis: ex: cum. n. dicitur piraria non sunt ex alterutris licet ex dicitur habitudine paritatis: vero addit unum terminum fieri ex alio: iam licet ex dicitur habitudine terminum a quo: unde unum pirarium non potest dici pars alterutris: potest tamen generari ad corruptionem alterutris sue loquamur de contrariis positionibus: sue privationibus.

Similiter autem hoc Tex. co. 45.

Aristoteles manifestavit in simplicibus quod non omne quod generatur ex quolibet indifferenter: sed ex suo opposito nec omne quod corruptio corruptio in quolibet indifferenter: sed in suo opposito: id est inter ostendit

in compositis naturalibus: quod sunt homines equus lapis lignus: et generaliter in omnibus transmutationibus in quibus generatur unum ex pluribus: aut corruptio in pluribus: hoc omnia p^{ri}mo se generatur ex suis oppositis et corruptio in sua opposita: sed hoc latet: nec propter dispositiones oppositas quod sunt nobis note et notate in simplicibus: et non in compositis scimus. n. quod album opponitur nigro et calidum frigidum et musicum imusico: sed nescimus quid opponitur homini vel equo positum vel privatione: possumus tamen huiusmodi distinctiones oppositas noscere consonantiam et inconsonantiam ponendo consonantiam loco positum et inconsonantiam loco privatum: quod potest dicat quod necesse est fieri consonas ex consonantibus et inconsonas ex consonantibus et corruptio consonas in inconsonantiam et inconsonantiam corruptio in aliquid aliud non in quod dicitur indifferenter: sed in suo opposito. I. e. h. (Similiter autem hoc: et in aliis: quoniam non solum simplicia eorum que sunt: sed etiam composita finem eandem se habent rationem sed propter hoc in compositis oppositum dispositiones non de notate sunt: latet hoc pertingens. i. h. pertingens v^{er}one ita contingit in compositis sicut in simplicibus (Necesse est. n. consonas ex consonantibus fieri: et inconsonas ex consonantibus et corruptio consonas in inconsonantiam: et hanc. s. inconsonantiam (necesse est corruptio non in pertingens). i. n. i. quodlibet dispositionem differenter: sed in opposita.

Notandum

finem compositum p^{ri}mo. 45. quod illa que generantur generantur ex pluribus uno et sunt illa que non sunt simplicia: sed composita talem habent dispositionem in generatione et corruptione. s. quod unum quod dicitur generatur ex suo principio et corruptio in suum contrarium. Istud commentum exponitur p^{ri}mo illud quod ponitur p^{ri}mo. 49. quod duplex est generatio. s. simplex et composita generatio simplex est illa quo generatur unum ex uno: ubi generatio qua album sit ex nigro: aut musicum ex imusico: nigrum tamen est unum ex quo sit album et imusico est tamen unum ex quo sit musicum. Similiter dicendo hoc sit album aut hoc sit musicus iterum est generatio simplex cum p^{ri}mo illa propter hoc denotet unum fieri tamen ex uno. s. album vel musicum solum ex hoc: generatio composita est illa qua unum generatur ex pluribus uno vel album sit ex hoc et nigro: aut musicum sit ex homine imusico: per quolibet istarum propositionum denotatur unum fieri ex multis. s. ex subo et opposito: album. n. sit ex hoc et tanquam ex subo: et ex nigro tanquam ex opposito: et ita sit musicum: ut propter hunc intellectum possumus adaptare istud dicendo quod Aristoteles p^{ri}mo simplicia non intelligit formas simplices: nec p^{ri}mo composita ea que sunt ex multis et formas: sed simplicia intelligit illa que in propositionibus: dicitur enim tamen unum ex uno fieri: et p^{ri}mo composita: quando unum sit ex multis. s. subo et opposito: et debet signari opposita p^{ri}mo consonas et inconsonas: ut dicitur est in compositis naturalibus.

Secundo

notandum finem compositum eodem modo quod omne compositum sit ex non composito: et non ex quolibet non composito: sed ex non composito terminato: et illud in quo est privatio propria illius compositum: et similiter compositum corruptio in non

Tex. co. 46.

Tex. co. 47.

Liber primus.

cōpositū: et nō in quodlibet cōpositū: sed illud i quo
est priuatio istius cōpositionis manifestū est: igit etia
in hoc modo generationis et corruptionis qd sit ex
oppositis sūm habitus et priuationē. Ex quo p^o et in
dictis pbi sequit qd nihil generat per se primo ex suo
pradictorio absolute sumpto: nec aliqd per se primo
corruptū in suū pradictorium absolute sumptū: sed
omnis generatio et corruptio est p se primo inter pri
uationē et habitū: unde nō vocatū dispōnes opposi
tas pbs cōsonans et nō cōsonans: sed psonans et in
cōsonans: que sunt opposita priuatiue: nō etiāz noia
uit p^o dispōnes oppositas cōpositū et nō compo
situm: sed cōpositū et incōpositū: que etiā priuatiue
opponūtur. ¶ Itē dicit pbs et p^o dispōnes in op
positis cōpositū: sunt nobis inominatē: sed pradict
oria in cōradictoria sunt nobis inominatē: ut ho
mo nō homo lapis non lapis: igit gnatio et corruptio
nō sunt prio et p se iter pradictoria absolute sumpta
sed inter priuatiū opposita. Differt autē nil psequē
ter declarat Arist. in artificialib⁹ idē qd iā dictū est in
nālibus: sicut. n. cōposita naturalia nō habēt dispo
sitiones oppositas priuatiue nobis notas: ita nec ar
tificialia sunt: sicut artificialia ordie ut ciuitas sine cō
positione: ut domus: iponamus gēis cōsilia noia. f.
cōsonantē et incōsonantē: et arguam⁹ ut supra: pso
nans fieri ex incōsonantē: et corrupti in incōsonantē: et
q hoc sit vez declaraf de domo statua et alijs artifi
cialib⁹: domus. n. nō sit ex hīs que cōposita sunt: sed
diuisa: nec ex quibuscūq; diuisis: qz nō ex corporeib⁹
celestibus: sed ex hīs in qbus est priuatio. Domus. f.
ex lignis: et lapidib⁹: sicut statua: et quodlibet aliud fi
guratiū p artē sit ex nō figurato: et nō ex quolibet non
figurato: sicut illo in quo ē priuatio figure. Le. li. (dis
fert aut nil). i. nō refert etiā priuationis artificialiū (in
cōsonantia dicere). i. nōfere (sūm incōsonantia: aut or
dine: aut cōpositionem) sunt ista artificialia (Manife
stum. n. q eadem sit ratio. At vero domus et statua: et
et quodlibet aliud artificialiū sit: sicut domus qdem. n.
sit nō ex eo q cōposita sunt: sicut ex eo q diuisa sunt h)
Ex qbus sit dom⁹ (sic et statua et figuratoz aliqd ex
nō figurato sit) et hoz artificialiū. Alia qdem hō alia
dato cōpositio quedā sunt. ¶ Notandū q artificia
liū: alia sunt artificialia ordie: et in terris: vel castris
quia ponuntur: et domus vel terre sūm ordinem prio
ris et posterioris: alia autem sunt artificialia compo
sitione: ut domus et statua: qz nō sunt sūm ordinēz il
lum. Si querit utrūq; generatio artificialiū sit simplex
vel cōposita: dico q aliqua est simplex: et alia cōpo
sita: simplex est illa que est a pura priuatione ad ha
bitū: ut domificatiū est ex indomificato figuratiū ex isti
gurato: ac etiam que tū ex primis subm et formā: ut do
mus sit ex lapidibus et lignis: statua sit ex ere cōposi
ta autē est quādo copulat subm cum opposito: ut do
mus sit ex lapidib⁹ et lignis indomificatis: et statua
sit ex ere infigurato. ¶ Et si aliter pbs dicit in priariūz
generationē sube esse generationē simplicē dicendū q
nō vocat pbs generationē sube: generationē simplici
ter: sic simpliciter ut opponitur generationi sūm quid
cū qbus stat q gnatio accitū sit gnatio simplex sube
sit gnatio cōpo⁹ ad itionē cōmētatoris (Si g h vez
est) hīs supponib⁹ pmissis et dclatis: ut q oē qd
sit: sit ex contrario vel ex medio: et qd corruptū: cor
rūpit in cōtrarium: vel in mediū arguitur intentū. f. q
omnia que sūt: sūt ex primis ptriarijs: nā omnia que

sūt: sūt ex cōtrarijs vlex medijs: sed oia media sunt
ex cōtrarijs: igit omnia que sūt: sūt ex cōtrarijs: tūc
sic omnia que sūt: sūt ex cōtrarijs primis: mino⁹ p^o
qm albedo et nigredo sūt ex quatuor qualitib⁹ pri
mis que sunt prima ptriaria positiua: et qualitates pri
me sūt ex suis priuationibus: q sunt prima contraria
positiue. Le. li. (Si igit hoc verū q omne q sit fiat: et
corruptū qd corruptū: aut ex cōtrarijs: aut in con
traria: et in hoz media: media autē ex ptriarijs sunt: ut
colores ex albo et nigro: quare oia vitas erūt que ve
re sunt: aut cōtraria: aut ex cōtrarijs) Notandū ut tā
sepe dictū est q pbs p contrarium: hic nō intelligit so
lum cōtrariū positiuū: quia lūmē sit: et non ex contra
rio positiuo: nec ex medio: sed immediate ex tenebra: q ē
priuatio luminis: oē ergo q sit: sit ex priuatione: l³ nō
omne q sit fiat ex contrario positiuo.

Sed dubitatur quia l³ pbatū sit
omnia que sunt
fieri ex cōtrarijs primis: nō tamē pbatū omne qd sit
fieri ex suis cōtrarijs primis. ¶ Dicendū q Arist.
loquitur hic de hīs que sūt denotatiue: modo omne ta
le sit ex ptriarijs primis: quia omne tale sit ex forma et
priuatione: sed forma et priuatio sunt cōtraria prima
igit omne qd sit: sit ex ptriarijs primis: quia nō sit nisi
terminatiue: tamē albiū sit ex cōtrarijs primis. f. ex al
bedine: et priuatione albedinis: que l³ ut sic nō sunt cō
traria p^o: in eo q sunt forma et priuatio sunt p^oia p^oia.

Contra predicta arguitur: et primo q nō
omne q generat ex suo contra
rio generatur: et nō ex contrario: quia subenihil est cō
trarium in predicamentis per Arist. ¶ Itē omne qd
sit: sit ex ente in potētia sūm philosophū i hoc primo:
sed omne in potētia cōtrariatur enti: qz idem numero
est ens in actu postq sūt ens in potētia: igit nō omne
qd sit: sit ex suo cōtrario. ¶ Ad primū dicitur q suba
generat ex contrario nō quidem positiue: sed priuatiue
quia generatur ex priuatione materie: pbs autem in
predicamentis loquitur de contrario positiuo qd est cō
trariū. Dicit enim Arist. in hoc primo q in vno quoq
predicamento est vna prima cōtrarietas: qd nō est intel
ligendū de cōtrarietate stricte sumpta: que est opposi
tio inter formas positiuas: sed de ptriarietate large ac
cepta que est oppositio inter formā et priuationem.

¶ Ad 2^m cōceditur omne qd sit fieri ex ente in poten
tia tāq ex subo qd nō contrariatur: et qd sit cum quo tū
stat omne quod sit fieri ex contrario tanq ex termino.
¶ Secūdo arguit q mediū inter cōtraria nō compo
nit ex cōtrarijs: quia nō stant simul in eodē subo pri
mo ergo nulla forma prima componitur ex hīs: an
patet per Arist. in predicamentis d. q cōtraria sunt illa
que vicissim insunt: et mutuo se expellāt. ¶ Itē ex for
ma diuersarū speciez nō potest fieri vna forma sum
plex: sed ptriaria sunt diuersarū speciez: et colores me
diū sunt forme simplices sicut illud auctoris. 6. principio
rum: est cōpositio cōtingens simplici et inuariabili es
sentia cōsistens: igitur et.

Oppositum videt esse hic de intēto
ne cōmētatoris p^o 47.
di. q omnia q sunt inter cōtraria sunt ex cōtrarijs: ut
aliquis medius color ex albo et nigro. Magis tamē
videt mentio eius. s. p^oicoz q sicut albedo vel nigre
do sit ex qualitib⁹ primis: nō tanq ex paribus: sed
tanq ex subo vel fundamētō: ita colores medij sunt
ex colorib⁹ extremis: nō tanq ex parib⁹: sed tanq ex
e ij

Tex.
10.46.

Tex.
10.47.

Physicorum

subo: vel fundamēto: et sicut nō quilibet mixtio quali-
tatum primarū est causa coloris: extremo: ita nō que-
libet mixtio coloris: extremo: est causa mediorum colo-
rum: quā tūc ubique esset albedo, vel nigredo remissa
ibi esset aliquis medius color: quod est falsum. ¶ Sicut
ergo vniuersaliter mixtionem qualitatum primarū re-
mouet mixtio lucis cū opaco excessiuo: ad hoc qd fiat
albedo vel nigredo sūm Aristoteli in libro de sensu et sen-
sato: ita requiritur moderata mixtio illorū: ad hoc qd
fiant colores medij: ubi est ergo multū de luce et mo-
dicū de opaco generat albedo: et autē generatur ni-
gredo: et medio modo sū diuersas mixturas: et fractio-
nes lucis cū opaco generat rubedo: palledo: viredo:
fulcēdo: et ita de alijs.

Ex his p̄clat qd colores medij hūc duos subz
in quo et duplex ex quo: subz i quo
sūt est materia et q̄ritas: subz ex quo sunt mixtio qua-
litatum primarū et mixtio lucis: cum opaco: colores
vero medij habēt duplex subiectū in quo v3 q̄ritatem
et materiā: et triplex subz ex quo. s. fundamentale qd
est triplex mixtio v3 p̄p̄inqua coloris: extremo: remo-
ta lucis cū opaco: et remotissima qualitatum primarū.
¶ Et simile dicitur de saporibus et odoribus qd extre-
ma sunt immediate ex qualitibus primis: et media i
mediate: extremis ex mediate vero ex q̄ritatibz primis
nec q̄libet mixtio sufficit cāre sapore vel odore: s3 reali-
ter determinata in determinata materia: vt dicitur de
coloribus. ¶ Ad primū dicit qd cōtraria in actu. s. ac-
tualitate denotationis nō stant simul: sed p̄traria i po-
tentia stāt simul quo nō nullum denotat: vel solū alte-
rum: nec de hīs contrariis locutus est ibi p̄s: sed tū
primo modo: sic qd nō stant simul p̄traria: quo nō qd
libet est supra gradum mediū aliud supra gradū me-
dium. ¶ Ad secundū dicit qd solū p̄bat media nō fieri
ex extremis tanq̄ ex paribus: et illud est cōcedendū
nō tamen p̄bat media nō fieri ex extremis tanq̄ subo
vel fundamēto: sicut enim ex formis elementorū sunt
forme mixtorū: et ex qualitibz primis sunt qualita-
tes secundō tanq̄ ex paribz: sed tanq̄ ex simplicibus
principijs: ita sunt colores et saporis medij extremis:
ideo hec p̄positio: colores medij cōponūtur ex extre-
mis potest intelligi in predicatione idēptica vel causali:
si in p̄dicatione causali illa est vera signās media esse
ex cōpositione extremorū: si vero in p̄dicatione idēpti-
ca illa est falsa signans extrema tanq̄ partes compo-
nere media (Vsqz qd igit) ¶ Ista est secūda pars princi-
palis huius capituli in qua p̄s ponit cōuenientiaz et
differentiaz antiquorū quo ad p̄trarietates principiorū
naturalium: et primo ponit cōuenientiam solum scdō
differentiā tū ibi: differūt tamen primo cōuenientiaz
et differentiā simul ibi: (quare est eadem) ¶ In hoc igit
cōueniunt p̄s tam antiqui qd nō antiqui qd principia
rerum sunt cōtraria: nec ad hoc habuerūt aliquam ra-
tionē demonstratiuā: sed a sola veritate coacti sunt: si-
cut enim cōceditur motū esse: aut aliquid esse nō ex ali-
qua ratione: sed ex sola veritate rei: ita illi cōcesserunt
principia naturalia esse cōtraria non ex aliqua ratio-
ne demonstratiua: sed ex sola veritate illius p̄positio-
nis cui intellectus cogit assentire. I. e. li. (Vsqz qd igit
ad hoc) s. qd principia rerū naturalium sunt cōtraria (se-
re secuti sunt) omnes antiqui (et aliorū plurimi) post
illos (quē admodum diximus prius) omnes. n. anti-
qui elementa: et ab ipsis vocata principia: et vere sine
ratione tamē ponētes cōtraria dicit tanq̄ ab ipsa ve-

ritate coacti. ¶ Notandum qd ex intentione p̄s prin-
cipia esse cōtraria apparet et ē p̄ se notū: sed ea que sunt
p̄ se nota nō indigēt probatione: qz eis intellectus statū
intellectus terminis assentit: igit frustra laborauit p̄s
i. p̄bādo principia rerū naturalium ēē p̄traria. ¶ Rūde-
tur qd per se nota quo ad intellectū non indigēt demō-
stratione: vt aliqd esse: de quolibet esse vel nō esse: sed
per se nota ad sensum et nō ad intellectum possunt de-
monstrari: vt ignē esse calidū: seu mobile sursum: et aquā
esse frigefaciū: seu mobilem deorsum: nō s3 principia
rerum naturalium sunt cōtraria hoc est notum ad sen-
sum: sicut est notum ad sensum aliquid generari et ali-
quid corrumpi: vnde qd aliquid mouetur est per se no-
tum: et tamen potest demonstrari per habere in se prin-
cipium motus et quietis et c. (Differunt tamen) hic p̄s
Aristophanes ponit differentiam antiquorū: qm quidam
dixerunt cōtraria priora esse principia: alij qd contra-
ria posteriora: quidam autem qd cōtraria notiora sūm
intellectū sunt principia: alij vero qd cōtraria et notio-
ra sūm sensum: ita quod circa hoc fuerūt quattuor opi-
niones. Prima opinio fuit Parmenidis et Melissi di-
cōtraria priora esse principia. s. calidum et frigidū: que
dixerunt esse ignē et terram: et ratio: quia ista contraria
debent esse p̄in^a que sunt maxime actiua: sed calidū
et frigidū sunt maxime actiua: vt colligit de intentio-
ne Aristoteli. 2. de ge. 7. 4. meibauro p̄igit calidum et fri-
gidū sunt principia. ¶ Secūda opinio fuit Thalys et
Diogenis di. p̄traria posteriora esse principia. s. humidū
et siccū: quia illa debent esse principia que sunt
maxime passibilis: sed humidū et siccū sunt hū^a igit
sunt principia p̄p̄ria cū minor et per Aristoteli in locis alle-
gatis: maior aures est nota: qz principij materiale ex
quo alia sunt: debet esse maxime passiuū. ¶ Ibi posue-
runt rarū et densum esse principia: nec diuiserūt inter-
rarū et humidū densū et siccū nam idem dixerūt de
humido et siccū qd dixerunt de raro et dēso. ¶ Tercia
opinio fuit aliorū di. paritatē et imparitatem esse
principia: et ratio quia omnia que generantur sunt sūm
aliquem numerū: sed omnis numerus est par vel impar
igit et c. ita orē sic declarabāt: omnia qd fiunt: aut sūt
sūm vnitatem solum que dicitur numerus in potentia sūm
Boetium cum ab ipso fluat omnes numeri: sic sunt
illa que habēt esse: aut sūm Binarium: et sic sūt illa que
habēt esse viuere et sentire: aut sūm numerū quaternari-
um: et sic sūt illa que habent esse viuere sentire et mo-
ueri: aut sūm numerū quinarium: et sic sūt illa que ha-
bēt esse viuere: sentire: moueri: intelligere: et sic sequen-
ter sūm qd intelligere specifi^m p̄fectus et minus perfecte
reperit in rebus. ¶ Quarta opinio fuit Emp. et suorū
defensorū di. concordiam et discordiā esse principia et ra-
tio: quia generatio fit per cōuenientiam elementorū mi-
scibiliū inuicē: corruptio vero per discōuenientiam eo-
rūdem: sed cōuenientia impo^arat cōcordiā et discō-
uenientia discōrdiā: igit cōcordiā et discōrdiā sunt prin-
cipia. Ecce igit diuersitas antiquorū in ponēdo prin-
cipia esse cōtraria: et tam hī qui posuerūt calidū et fri-
gidū esse principia qd hī qui posuerūt humidū et sic-
cum dixerūt principia cōtraria esse notiora sūm sensus
alij vero. s. qui dixerūt par et impar esse principia: aut
hī qui posuerūt cōcordiā et discōrdiā esse princi-
pia determinauerūt principia cōtraria esse notiora sūm
intellectū. I. e. li. (Differūt tamen ab inuicē) antiqui in
eo (qz alij quidē priora: alij posteriora accipiūt contra-
ria: et qd hī quidē notiora sūm rationē) s. intellectum

Lex.
co. 49.

Lex.
co. 48.

Liber primus.

Tex.
co. 49.

dicitur esse principia (illi autē) contraria notioza (fm sensum) asserunt esse principia b ij (quidē enim calidū & frigidū illi autē humidū & sicum: alij autē imparem & parē: quidam autē pcor diam & discor diam causas ponūt nominis: h autem ab inuicē differūt fm dictū modū) (Quare est) psequēter ponit pbs in simul conuenientia & differentia illoz di. q. antiqui loquendo de pparietate principioz naturalium: aliquomodo dixerūt eadez: & aliquo mō diuersa: dixerūt qdē diuersa: vt patuit: nā quidam voluerūt calidū & frigidū esse principia: quidā humidū & sicū: seu rarum & dēplum: qdā paritātē & imparitātē: quidā cōcordiam & discor diam dicunt autem eadē fm analogiam. i. fm pportionem alicui⁹ cōordinationis cōparatiue sumpte: & in hoc quadruplī conueniunt. ¶ Primo qz omnes dixerūt pparioz alia esse pparioz: & aliqua posteriora: illa sunt pparioz que pūnt: illa posteriora que cōtinentur: ita q. illi qui dicūt calidū & frigidū esse pparia: omnia alia cōtraria reducūt ad h. pporionem: vicētes par & ipar esse pparia omnia alia pparia reducūt ad paritātē: & imparitātē tanq. posteriora: & ita dicūt alij psequēter. Le. li. (Quare est) idē ptingit antiquos eadē dicere quodāmodo: & altera ad inuicē circa contrarietatem principioz: altera quidem idē diuersa quemadmodū videt pluribus modis & differētijs (Eadē autē fm analogiam) idē fm pporionē (Accipiūt enim ex eadē cōordinatione) diuersa opationū eūdē modū loquēdū: dicitur enī oēs (q. h quidem. n. cōtinent. s. pparioz cōtraria: alia autem pūntur de numero cōtrarioz). s. secundaria. ¶ Secūdo pueniunt oēs antiqui: in hoc q. cōtrarioz quedā dixerunt melioza: & quedā peioza: sic q. ponentes calidū & frigidū esse principia dixerunt h esse melioza humido & sicco: & oibus alijs pparijs: & itē iter ista duo dixerunt calidū melius & frigidū peius. ¶ Si mīluer ponentes par & impar esse principia dixerunt hec esse melioza: & omnia alia esse peioza: & itē inter ista voluerūt paritātē esse meliozem: & imparitātē esse peiozē: & ita pporionālī dixerunt oēs alij. Le. li. (Sic igit. fm similit. dicūt: & aliter: & melius: & peius inter contraria) ¶ Tertio conueniunt omnes antiqui: in hoc q. cōtrarioz quedā dixerunt notioza simplr: quedā minus nota: illi q. ponūt principia notioza fm intellectū dicunt hec pparia esse notioza simplr: & oia alia minus nota: & pictago. ponētes par: & impar esse pparia dicunt hec pparia eē notioza simplr: & omnia alia esse minus nota. Empe. autē dicit cōcordiam: & discor diam eē notioza simplr: & oia alia minus nota. Si pponētes pparia notioza fm sensū: dicūt illa esse notioza simplr: & alia pparia minus nota: vñ Parmenides & Melissus asserūt calidū & frigidū esse notioza simplr: & oia alia pparia esse minus nota: ponētes autē rāz & dēplum seu humidū & sicū esse principia: dicūt h pparia eē notioza simplr: & oia alia minus nota. Le. li. (Et hī qdē notioza fm rationē) ponētes esse pparia (vt dictum est pparia dicūt illa esse notioza simplr: illi autē qui ponūt principia notioza fm sensū dicūt eodē modo illa esse notioza simplr: & oia alia minus nota). ¶ Quarto cōueniunt omnes antiqui in hoc q. pparioz quedā dixerūt cōioza: & quedā minus cōia: pparia cōmuniōra dixerūt esse nota ad intellectū: vt magnū & paruum pparia vero minus cōia dixerūt eē nota apud sensū: vt rāz & dēplum: & nō quia cōtraria cōmuniōra sunt vniuersalia: & minus cōmūia pparia vel singula.

ria: sed intellectus est vñum: & sensus est singulariū vel pparialiū: igit. & c. & q. magnū & parū sunt cōioza q. rāz & dēplum: qz oē rāz & dēplum ē magnū vel parū: & nō eē. Le. li. (Vniuersale qdē. n. fm rōnem). i. fm intellectū (notū est singulare autē fm sensū) rō quidem vniuersalis est sensus autē pparialiū: vt magnū & parū fm rationē & dēplum fm sensū.

Ex predictis sequit. q. illud dictū in loco isto: intellectus est vniuersaliū: & sensus pparialiū nō sunt sentētia Arist. sed antiquoz. Aliter pparidiceret sibi in plogo vbi determinauit q. vniuersale cū sit quoddā totū est notū? fm sensū q. singulare. Illud tamē dictum est pcedē dū ad bonū intellectum q. vniuersale vñ sumptū fm suū esse formale qdē est esse separatū nō cognoscit nisi ab intellectu: singulare autē est notū pparia apud sensū q. apud intellectum: nec intellectus pōt intelligere singulare nisi mediātē sensū: vt testatur p. 1. 2. 3. de anima: quia igit intellectus intelligit vniuersale pferē: singulare mediātē sensū: vt dicit p. 1. 2. ubi dicit intellect⁹ ē vniuersaliū: & sensus singulariū. ¶ Item q. magnū & parū eē nota apud intellectū & rāz & dēplum apud sensū: & qdē magnū & parū sunt cōmuniōra q. rāz & dēplum: sūt sentētia Platonicoz: & nō Arist. ponentū rāz & dēplum tñ in corpōib⁹ naturalibus: magnū vero & parū in naturalibus: & in mathe. vñ de p. 1. 2. 49. dēplum & rāz comprehendūt in corpōib⁹ sensibilib⁹ naturalibus: magnū autē & parū in corpōib⁹ & naturalib⁹ & mathematicis. Platonici separabāt corpōza mathematica a corpōzibus naturalibus oī. mathematica corpōza esse magna vel parua: sed nō eē dēplū vel rāz (Quod quidē igit. Ultimo pbs epilogat circa determinata di. (Quod quidē igit. cōtraria opozet esse principia manifestū) est ex dictis q. sūt conclusio in hoc capitulo principia liter probanda.

Consequens

Tex.
co. 50.

autē vñq. Istū est scōm capitulū secundū tractatus pparia pbsicoz in quo pbs ve natur numez principioz postq. manifestauit pparietatez illoz. Et diuidit istud capitulum in quattuor ptes iuxta numerū quattuor pclusionum: quāz pparia est illa: nō tñ vñum est principia rez naturalium. Secūda conclusio nō infinita sunt principia rez naturalium ibi (infinita autē) Tertia cōclusio nō tñ duo sunt principia rerum naturalium ibi (Quotiam autem finita) Quarta cōclusio tñ tria sunt principia rez naturalium ibi (Quod quidem igit. pparia pclusio arguit sic principia sunt cōtraria vt pbatum est in pparioz capitulo: sed in vno solo nō pōt saluari cōtrarietas: qz vel cōtrariatur sibi pparia: igit. impossibile est tñ vñū eē principium rez naturalium. Le. li. (Consequens autē vñq. erit dicere: vñum duo: aut tria: aut plura sunt principia vñū quidem enim impossibile est: quia nō vñum contraria plura est) sed pparia principia rez naturalium est vñum: igit. tñ vñum est principia rez naturalium patet pparia ab vñū ad suam excluam aīa est verū: vt pparia induciue igit. & psequēs. ¶ Respondeo negando pparia ad regulā dicit q. intelligit quādo dictio excluam expōnitur pparia: vel negationē infinitantē: quādo autē

e iij

Philosophicorum

exponitur p notā pluralitatis: vt quādo addit termi-
no significatū numerū actu vel potētia: tunc sibi nō re-
spondet talis vniuersalis: si tñ li vnum in cōclusionē
transcendit: vt cōuerit cum ente accipere: pideretur
hec excludi: tñ vñ est principiu: sicut hūm ens est prin-
cipiu: si accipit principali: vt est principiu numeri: deo
talit excludi est falsa. Infinita autem. Secunda pclu-
sio nō infinita sunt principia rez naturaliu. Ista pclu-
sio quadrupl pbat: pmo sic: infinita sunt princi-
pia rez naturalium: igit nō ptingit aliqd scire: nīhil
scitur nisi p omnia sua principia: vt est ostēdūz pmo
posterior: t in plogo plico: illa sunt infinita p te
igit ptingit scire infinita: pñs est incōueniēs: qz infini-
tum vt infinitū est ignotū. L. li. Infinita aut nō sūt
principia tñ qm neqz scibile qd est. i. aliqd ens erit.

Notandum q nō est incōueniens cognoscere infini-
ta tam p sensūz q per intellectū cōfute: qz videns ali-
quā supiciē videt infinita: t audies aliqū sonū au-
dit infinita. i. infinitas pres eius tam cōicantes q icō-
munitates: sed distincit est ipossibile cognoscere infini-
ta. i. quodlibet illo: fm p piam rōnez: deo infini-
tūz fm q infinitū est ignotū. Et vna dicitas scdo
sic in omni genere est p rarietas v3 inter habitū t p r-
uationē: vt p induciue: t suba est vñ genus: igitur
in suba est vna p rarietas: tūc sic cō rarietas sube est
prima p rarietas: t cuiuslibet p rarietatis tñ duo sūt
extrema p raria: igit duo p raria sube sunt prima cō-
traria: sed prima cōtraria sunt prima prin: ex p r-
capitulo: igit solū duo p raria sube sunt prin: duob
autē d rōs nō respōdent infinita subiecta: igit nō infini-
ta sunt principia: p p raria: quia ex finitis nō resultāt
infinita. L. li. Et vna cōtrarietas in omni genere vno
suba autē vñ qdā gen: igit i suba ē vna dicitas.

Notandum p rarietas existēs in ea. i.
in suba est vna: t est principiu alioz entiu3 vnde pri-
ma cōtraria p dcamētū sube aliā p rarietatem habent
ad alias p rarietates alioz predicamento: nā sicut
suba habet p rarietatem cōmunitatis ad oia alia eiusdē
predicamētū: qz cōmunitas est: qm ad aliqd suū ge-
nus: vel species: t p rarietate causalitatis. i. efficientis
vel finalis ad oia alia predicamēta. Ista prima cō-
trarietas p dcamētū sube habet p rarietatem cōmuni-
tatis: ad omnes alias d rarietas eiusdē p dcamētū: qz
cōmunitas est forma subalis q forma subalis homi-
nis vel aialis: t cōmunitas est p rarietate forme subalis
q p rarietate forme subalis hois vel aialis. Ad contra-
rietates vero alioz p dcamēto: i. ad q rarietates t p r-
uationē quantitatis: ad q rarietates t p rarietate q rarietatis h3
causalitatis efficientis vel finalis: nā sicut suba est finis
oium alioz p dcamēto: ita prima p rarietas sube
est finis oium aliarū cōtrarietatum alioz p dcamē-
to: i. Dicit q p rarietas est vna p rarietas. s. p. que
est principiu oium alioz entiu3: est. n. prin omnium
alioz entiu3 eiusdē p dcamētū in genere cause finalis:
t est principiu omnū alioz p dcamēto: i. in genere
cause efficientis vel finalis. Ex d rarietas de qua loquit
Arist. t p rarietas est opposi-
tio p rarietatis iter formā subalem t p rarietate ei: nō
autē est oppositio iter formas positivas: qz in predi-
camētū sube est talis oppositio. Dicit. n. p rarietas. s. p. meth.
q d rarietas p rarietate: q est inter formas positivas re-
ducit ad oppōnem q est inter p rarietatem t habitum.
(Et qd ptingit) tertio sic: si nā pōt aliqd facere ex prin-

cipijs finitis qd ponit facē ex principijs infinitis: me-
lius est vt faciat hoc ex finitis q ex infinitis: s3 nā pōt
facere omnia ex principijs finitis q ponit facē ex prin-
cipijs infinitis: igit melius est ponē prin finita q infi-
nita: t p psequēs prin sunt finita: maior p3 qz frustra
fit per plura qd pōt fieri per pauciora: minor vero est
nota: nā Empe. ponēs prin finita cōpleuit cās oium
singuloz: qz naturaliu rōnes assignauit: sicut Anax.
ponēs prin infinita. L. li. (Et qd ptingit facere ex in-
finitis melius est facere ex finitis quēadmodū Empe.
q ex infinitis quēadmodū Anax. Oia nā qz opiat esse
Empe. ex finitis quēadmodū Anax. ex infinitis.)

Notandum fm cōm p rarietas. s. p. qz cū cō-
re ex principijs finitis illud qd facit ex finitis melius
est t rectius vt hoc faciat ex finitis: t si nō: tunc natu-
ra ageret ociose: qui. n. potest sanare modica actione:
ille agit actione artificiali. Si autē laborauerit in ma-
iori actione ociose facit: t supflue: ita de natura sicut
de arte. Unde pōt sic argui: ita est in nā sicut est in ar-
te: sed in arte nō sunt prin infinita: s3 fin finita: igit t i
natura nō sunt prin infinita: sed fin finita: p3 p raria cū
minor: t maior est nota a sufficiētī similitudine cū tota
natura regat: t ab arte principalipius dei: vt dicit dē
p rarietas. i. meth. (Amplius sunt alia) Quarto sic nō oia
principia sunt p raria: sed solū p raria prima: p raria autē
prima nō sunt infinita: igit sunt finita prin cōtraria:
tūc sic p raria nō sunt infinita: sed semp duobus
p rarietates respōdet vñ subm t nō infinita: igit oia p r-
cipia sunt finita: p rarietas p rarietas minor est manifesta: quia
solū est vna prima p rarietas. i. p dcamētū sube: cuius
extrema sunt solū prima cōtraria: vt patuit in scda ra-
tione: maior vero dclarat. i. q nō omnia p raria sunt p r-
cipia: t hoc dupl pmo in d rarietates positius: nā albū t
nigrū: seu dulce t amarum sunt cōtraria: t tamen nō
sunt principia: qz principia nō debent habere p rarietas
p rarietas. i. qualitates primas: t sunt ex alterutris.

Similiter autē dulce t amarū habēt p rarietas p rarietas
p rarietas: t sunt ex alterutris: igit nō sunt principia. Secū-
do ostēditur idem in p rarietates p rarietates sumptis qm h
p rarietas t hec forma sunt cōtraria: t nō sunt principia
qz principia o3 semp manere: h autē nō semp manet:
qm corūpitur p rarietas in aduētū forme t corūpit
forma in corruptione cōpositū. L. li. (Amplius autē
sunt alia alij p rarietas p rarietas q sunt) prin illoz t sunt
altera ex alterutris: vt dulce t amarū t albū t nigrū:
igit h nō sunt principia: t sic arguit in p rarietatis: prin-
cipia autem o3 manere: sed aliqua p rarietate contraria
nō semp manent: igitur tē.

Notandum fm cōm p rarietas. s. p. qz con-
trarietates quedam sunt
p rarietas quibusdā: vt sapores t generantur quedaz ex
quibusdā: vt sapores ex amaro t dulci: t colores ex
albo t nigro: principia aut sunt illa cōtraria que nō
generant ex alijs: neqz transmutant vniuersaliter: prin-
cipia enim debent esse permanentia: nō per transmuta-
bilia: neqz generabilia ex alijs. Prima pars cōmētū
est manifesta: qm nō solum in genere qualitatū sunt
cōtraria p rarietas t posteriora: sed in genere coloris t
saporis: albedo t nigredo sunt prima p rarietas corpo-
ris: ex quib3 generantur colores medij habētes etiā in-
uicē d rarietates: palledo enim t fuscedo ppter abūdātiā
albi cōtrariant viridi t croceo: in quib3 dominat nī-
gredo: similiter dulcedo t amaritudo sunt saporis cō-

Liber primus.

traria prima: ex quibus gnant sapores medij inuicem
ptariantes penes abundantiam seu dominium dulcis
supra amarum et e contra. ¶ Secunda pars comenti pot
esse nota ex eo quia principia: si essent ex alijs: habe
rent principia priora: et sic non essent principia: non etia
sunt vlt transmutabilia generabilia: vel corruptibi
lia: imo oportet ea semper manere: alioquin de illis non
haberet scientia: quoniam scientia est necessario: et impos
sibilitate aliter se habere ex deterioratione Arist. p. post.

Contra predicta arguitur: et primo quod prin
cipia habet principia priora: quod
forma presupponit materiam et priuationem: et priuatio
presupponit materiam tanquam subiectum eius: et principia pre
supponit alia principia. ¶ Secundo arguitur illud quod
dicitur principia non sunt ex alterutris: albi autem et
nigri sunt ex alterutris: quod si ex: aut dicitur habitudine
partis: sunt ex terminis a quo: si primum: sicut primum non fuit
ex alterutris tanquam ex partibus: ita albi et nigri non sunt
ex alterutris tanquam ex partibus. Si secundum sic primum sunt
ex alterutris. scilicet forma et priuatio: sicut albi et nigri.
¶ Tercio arguitur quod si priuatio et forma sunt primum:
quod materia est principium huiusmodi? in diuidui nalis: et per
ideam forma est primum eiusdem: et persequens si priuatio est
primum in generatione illius: dicimus. n. materia et forma
ma sunt esse primum in intrinseca sortis: priuatio vero
esse principium extrinsecum. ¶ Quarto arguitur quod non
primum semper manere: quod primum sunt contraria: ut patet
est sed vniuersum contrarium facit ad corruptionem alterutris: ut colli
gitur a philosopho in post predicamentis: et per hoc dicitur in primo
quod adueniente forma priuatio corrumpitur: et superius dixit
philosophus quod albi corrumpitur in non albi: et consonas in incon
sonas. ¶ Ad primum concedo quod primum aliqua presup
ponit alia principia in altero genere principia: quod for
ma presupponit materiam in genere principii subiectiui: et priuatio
nem in genere principii priuatiui: sed nullum principium presup
ponit aliud primum in eodem genere principia: quod materia non
presupponit materiam: nec forma forma: nec priuatio priuationem
et si aliqua forma presupponit alia forma: quod qualita
tes scilicet presupponit primas: et aliqua materia presupponit
alia materia: quod materia scilicet presupponit primam: tamen
forma ut forma: et ut primum non presupponit formam:
nec materia ut materia: et ut primum presupponit materiam. ¶ Ad
2. dicatur quod licet ex utrobique importat habitudines termini
a quo: et intentio philosophi est quod principia non sunt ex alteru
tris positue: quia ea que sunt ex alterutris positue res
ducuntur ad priora contraria que sunt ex alterutris pri
uatiue: ideo albi et nigri non sunt principia: quod sunt ex
alterutris positue: quod contrarietas ad priuationem op
posita reducitur: propterea forma et priuatio absolute
sumpta sunt principia: quod non sunt ex alterutris positi
ue: quod contrarietas ad priora contrarietas non reduc
itur sicut nec ipsa ad priora contraria. ¶ Ad tertium con
cedo quod hec materia hec forma et hec priuatio sunt principia
tam huiusmodi? rei quam quoniam sunt sue: neque huiusmodi? contradi
ctum philosophi: sed solum quod hec non sunt principia generalia omnium trans
mutationum: et omnium rerum generabilium et corruptibilium
de singularibus enim non est scientia primo posteriori
ideo Arist. hic non tractat de aliquibus principijs pre
lariter sumptis: sed de principijs in generali que sunt materia
forma et priuatio: dicit enim 2. 2. 3. 56. huiusmodi? quia pri
ma principia debent esse communia omnibus entibus: ita quod materia
forma et priuatio sumpta sub hac conditione sunt prima
principia primitate comunitatis: contraria autem aliquo
modo non sunt prima tali primitate: nec prima contraria pre

dicamentum subest sunt prima primitate conditionis simpliciter
sed solum sunt prima primitate predicationis respectu alia
rum contrarietatum sui primum: et prima primitate causa
litatis respectu omnium aliarum contrarietatum alio 2. 2. 3. 56.
camentum 2. 2. ¶ Ad 4. sunt plures modi respondendi quod
primum est. ¶ Incon. ponens forma et priuationem: coe
ternam materie cui anectur priuationem: etiam coeternam:
que quidem priuatio successiue corrumpitur secundum quod gene
rantur forme in materia: et corporeitas etiam successiue
corrumpitur secundum quod corrumpuntur forme in materia: nec
est inconueniens dicere priuationem incompletam ma
nere cum sua forma incompleta: et istomodo principia
semper manent. ¶ Ista expositio est expressa per determina
tionem Arist. et permetatorem in hoc primo ponens materiam
esse puram potentiam: nec de se habet aliquam formam. Dicit
enim 2. 2. 3. 56. si materia haberet aliquam formam inseparabilem:
sic non posset aliam formam recipere: et 7. meth. ponit philosophus
quod materia non est quid: vel qualis: nec quanta. ¶ Secun
dus modus est Egidij dicens quod materia potest dupliciter
considerari vno modo ut est sub hijs dispositionibus
generabilibus et corruptibilibus: et sic non semper manet:
alio modo ut est sine hijs: et sic semper manet: pariter
mutat de forma et priuatione: quod considerando illa:
ut sunt puncta talibus dispositionibus non semper manent:
considerata autem sine hijs semper manent. ¶ Ista expositio
est satis propinqua veritati: sed adhuc mihi facit dubi
um: quia subtrahis intellectum dispositionibus gene
rabilibus et corruptibilibus omni tollitur priuatio: quod
si non sunt tales dispositiones: forma est ingenerabilis
et incorruptibilis: et per primum non est priuatio sicut pa
tet de materia celi in qua non est priuatio forme: quod non
habet dispositiones generabiles et corruptibiles: priuatio
enim tollitur: aut quia forma est coeterna materie: aut quod
nunquam est in materia: sed subtrahis dispositionibus a
materia generabilibus et corruptibilibus: oportet autem
formam semper esse in materia: aut nunquam: et qualitercumque
dicatur tollitur priuatio. ¶ Tertius modus est Burle dicens
cent. principia semper manere ex eo quod non sunt ex alijs
in eodem genere principii: nec corrumpuntur in alia in
eodem genere principii: aliter non essent principia pri
ma. ¶ Ista expositio multum distat tam a philosopho quam ab inter
tione philosophi: quoniam tunc sequitur aliquid semper manere quod
tamen incipit et definit esse: quia hec forma aliquando
incipit esse: et definit esse: et semper manet: quia non fit ex
alijs in eodem genere principia: nec corrumpitur in alia
in eodem genere: etiam priuatio incipit et definit esse: et tunc
semper manet: quia non generatur ex alijs: nec corrumpitur
in alia in eodem genere principia: et contra autem
debet sequi quod ea que sunt ex alijs non semper manent:
et sic celum et elementa non semper manent: quia sunt ex
alijs. scilicet ex materia et forma: nulla etiam species semper
maneret: quod est ex alijs in diuersis generibus principia
distinguitur ex genere et differentia per determinationem philosophi pri
mo posteriori. dicens quod species sunt eterne. ¶ Quartus mo
dus est octavius dicens quod ideo primum semper manent: quod semper
in cuiuslibet transmutationis conceptu diffinitio ponitur
tres preceptus: quod unus significat materiam: alius
formam et tertius priuationem: sed hanc expositionem pu
to omnino fuisse contra mentem philosophi: quia tunc hec persequen
tia esset bona non in cuiuslibet transmutationis conce
ptu diffinitio ponitur tres preceptus significantes mate
riam formam et priuationem: ergo principia non semper ma
nent: sed ante est possibile: quod potest esse quod non sit aliquis
conceptus diffinitiuus transmutationis: igitur et persequens

e. iij

Philosophorum

est possibile quod est absurdum: quia sicut necessarium est generationem esse ita necessarium est principia semper manere. ¶ Dicendum ergo aliter iuxta intentionem Aristotelis. et commentatoris quod principia semper manent: quia semper manet materia: semper manet forma: semper manet privatio: et enim corrumpitur hec materia vel hec forma: vel hec privatio: non tamen corrumpitur materia forma vel privatio: ut sunt principia: constat autem illa non esse principia prima: nec principia universalia omnium transformationum modo particulari sumpta: ut sunt hec materia forma et privatio. Sicut ergo generatio est eterna non quidem hec vel illa secundum Aristotelis philosophiam 2° de generatione ita materia forma et privatio semper sunt: hec materia forma et hec privatio: aliqui non sunt: et hoc expressit 2° 50. cum dicit principia non transmutari universaliter. et principia vero sumpta non transmutantur: bene autem transmutantur particulariter sumpta seu signata. Ad argumentum ergo sic respondet quod hec propositiones principia semper manent: materia forma et privatio semper sunt: possunt intellegi secundum suppositionem simplicem: et sic vere sunt: aut secundum suppositionem personalem: et sic non sunt vere: quia quilibet privatio aliquando definit esse: et forma sibi correspondens etiam corrumpitur: quando enim dicitur generatio est eterna: aut homo non generatur: nec generatur: sed 2° Plato ut ponit Aristoteles primo de generatione non sunt intelligende ille propositiones secundum suppositionem personalem: quia false essent: sed secundum suppositionem simplicem: eo modo quo dicitur homo est species: animal est genus (Quod quidem igitur) hanc Aristoteles epilostat circa determinata: dicit quod quidem igitur neque unum primum in se: neque infinita sunt: manifestum est ex hijs que dicta sunt: ex quo enim primum sunt contraria non in se unum principium: et quia contraria non sunt infinita sicut nec primum impossibile est quod primum sunt infinita.

Tex.
co. 51.

Circa dicta notanda sunt. 4. documenta Johannis Baidani iuxta doctrinam occurrentem quorum primum est: quod nullius rei naturalis primum sunt contraria: quia materia non contraria forme: cum recipiat eam: nec contraria privationi: quia nihil contraria sibi ipsi: nec forma contraria privationi: ex quo privatio non distinguitur a materia: bene tamen contraria est illi termini in invicem forma et privatio: sicut illi videtur et ceterum. ¶ Secundum documentum quod nullius transformationis simplicis primum intrinseca sunt: dicitur per inductionem: nam quoniam primum sunt materia et forma quod generatur: et corruptio primum intrinseca sunt materia et forma quod corrumpitur: constat autem hec non in invicem contrariari. Sic calefactionis primum intrinseca sunt sublimis et caliditas que non sunt in invicem contraria: frigiditatis etiam non sunt alia primum intrinseca quam sublimis et frigiditas que non in invicem contrariantur. ¶ Tertium documentum quod cuiuslibet transformationis compositum primum intrinseca sunt contraria: quia generatio et corruptio faciunt unam transformationem compositam: quare primum sunt materia et forma que generatur: et forma quod corrumpitur: sed forma genita: et forma corrupta in invicem contrariantur. Sic calefactio et corruptio frigiditatis sunt due alterationes facientes unam mixturam: quare principia sunt caliditas que acquiritur et frigiditas quod corrumpitur: constat autem caliditatem contrariari frigiditati. ¶ Quartum documentum ad omnem transformationem requiritur: quod de subiecto transformationis visibiles sunt successive termini: et dicitur de ratione prius verificat de materia non informatum forma sortis: et postea verificat informatum forma sortis: in corruptione autem

contingit et sic. Sic in calefactione sortis prius verificatio illud predicatum non calidum: et postea illud predicatum calidum: et ita de alijs. ¶ Primum documentum est 3° philosophus asserens contrarium volentem extra animam formam et privationem in invicem contrariari: quoniam musicum sit ex musicum tanquam ex suo contrario: et corrumpitur in musicum tanquam in suum contrarium: secundum philosophum in ista: sed musicum non sit ex aliquo conceptu: nec corrumpitur in aliquem conceptum: igitur ex anima sunt musicum et musicum contraria. ¶ Item cum dicit philosophus quod prima contraria non sunt ex alijs: neque ex aliterutis: sed ex hijs ipsis: pro quibus supponit licet prima contraria: tu non potes dicere quod pro conceptibus metis quia ex hijs non sunt generabilia naturalia: pro rebus extra animam que non videntur esse nisi forma et privatio: nec est possibilis contrarietas in terminis nisi sit prietas in rebus: iuxta illud Aristoteles 5. methaphisica. modi dicendi sunt a modis essendi. ¶ Secundum etiam documentum non potest stare: quia illud est intrinsecum aliquid cuius quod cadit in diffinitione illius: sicut est prius respectu linee per Aristoteles primo posteriorum 2° et contrarius respectu circuli per eundem 8. philosophia 2°: sed contraria cadunt in diffinitione transformationis: ergo illa sunt intrinseca transformationi. ¶ Tercium declaratio illius documentum repugnat proprie opinioni: quia generatio non est nisi forma subalis per eam: et calefactio non est nisi caliditas que acquiritur: constat autem materia et forma non esse intrinseca forme: neque sublimis et caliditatem esse intrinseca caliditati. ¶ Tertium documentum etiam est impossibile: quia dato illo: sequitur quod forma subalis que generatur contraria forme subali que corrumpitur contra philosophum dicitur in predicamento quod sublimis nihil est contrarium positi: et omne contrarium generatur per se suo contrario secundum Aristoteles supra sequitur quod forma ignis genita ex aere per se generat ex forma aeris: quod est falsum: quia tunc ex altero elemento non posset ignis generari contra philosophum 2° de generatione. Deinde cum generatio unius sit corruptio alterius secundum philosophum primo de generatione non oportet quod sicut caliditas et frigiditas sunt due forme distincte: ita corruptio frigiditatis et generatio caliditatis: sunt due mutationes: quoniam per eandem mutationem numero acquiritur unum contrarium et alterum corrumpitur: aliter duo motus contrarii starent simul: sicut due forme contrarie contra philosophum 5. philosophia 2°. ¶ Quartum documentum est sophisticum et non naturale: quia si nulli essent conceptus: neque possent esse non minus cuiuslibet transformationis essent primum principia contraria. Dicit enim philosophus quod antiqui non ratione sed auctoritate: et commentatores quod a natura rei coacti sunt ponere principia contraria: quoniam in natura rei sunt illa contraria quibus assensum homines: huic veritati principia sunt contraria. ¶ Preterea illud documentum sibi repugnat: cum velint illi de illa opinione quod nihil de aliquo verificatur nisi terminus de termino: sed illud quod subiicitur in transformatione non est terminus: ergo nihil de illo verificatur simul: vel successive: ideo dicitur quod a parte rei secluso omni opere intellectus sunt principia contraria: et illa sunt forma et privatio: que non possunt inesse eidem materie simul: sed successive: et quod illa sunt intrinseca transformationi: cum non possint concipi transformationem nisi illa contraria concipiantur si enim sit mentio de transformatione in communem: sic eius principia contraria sunt communia. scilicet forma et privatio: si autem fiat locutio de speciali transformatione: sic illius principia intrinseca sunt contraria particularia: et hec forma et hec privatio: ut dictum est: quare et.

Tex.
co. 51.

3-9
p. 1

3-9

Liber primus.

Tex.
co. 52.

Quoniam autem

finita. Quia p[ri]mo p[ro]banda est ista: n[on] t[ame]n duo sunt p[ri]ncipia re[sp] naturalium. Ista p[ri]mo quadrupliciter p[ro]bat. Et p[ri]mo sic: p[ri]ncipia re[sp] naturalium sunt contraria: sed contraria non se inuicem transmutant actiue: aut passiue sine subiecto: s[ed] plura duobus sunt p[ri]ncipia: p[er] p[ri]ncipia cum a[li]a et minor declaratur: nam demp[er]itas non est apta nata facere raritatem: nec contra: non etiam concordia conduct[ur] discordiam vel facit aliud ex illa: nec discordia conduct[ur] concordiam: et generaliter nullum contrarium potest aliud facere: nec illud conducere: nisi ponatur ali[ud] quod medium quod subijciatur vtrique contrariorum vni in termino a quo: et alteri in termino ad quem. Le. li. (Quoniam autem finita) sunt p[ri]ncipia ideo illa (facere duo t[er]m[in]i: vel non facere duo t[er]m[in]i) sed plura duobus (habet quandam rationem). i. dubitationem (de faciet). i. dubitabit (vtrique aliquis qualiter demp[er]itas raritatem facere apta nata sit: aut hec. f. raritas demp[er]itatem). Similiter autem se habet et alia quocunq[ue] contrarietas: non enim concordia discordiam conduct[ur] et facit aliud ex ipsa: nec discordia ex illa: s[ed] vtrique harum contrarietatu[rum] alterius quidda[m] tertiu[m] habet quod subijciatur ambobus contrarijs.

Notandum

fm comentatozem co. 52. quod contrariu[m] non recipit suum contrariu[m] si non alteratur in eius forma quoniam calidum non recipit ex frigido calidum sibi simile: frigus enim fm quod est frigus non recipit caliditatem: necq[ue] alteratur in eam: nullum contrarium fit ex suo contrario: p[ro]ut ly ex dicit habitudines subiecti vel partis: q[ui]a nullum contrarium est subiectum: vel pars alterius contrarij: sed vnum contrariu[m] fit ex alio v[er]bo ly ex dicit habitudines termini. Et notanter dicit comentatoz contrarium non recipit suum contrarium si non alteratur in eius formam: q[ui]a ex quo duo contraria stant simul in eodem subiecto: p[ri]mo oportet q[uo]d vnum alterum recipiat: quando enim frigidu[m] remittitur frigiditas recipit caliditatem: et quando calidum remittitur caliditas recipit frigiditatem: nunqua[m] tamen sic vnum contrariu[m] recipit alterum q[uo]d alteretur in ipsum: alterari enim ad aliquam formam est esse subiectum illius forme: et ex ambobus fieri vnum fm q[uo]d non contingit de duobus contrarijs. Item dicit comentatoz quod frigus fm q[uo]d est frigus non recipit caliditatem ad denotandum q[uo]d calidum et frigidum fm alii quos gradus possunt se inuicem co[m]pati: et fm aliquos non possunt inuicem co[m]pati. Si enim frigus fm quod est frigus recipit caliditatem: s[ed] frigus in summo recipit caliditatem quod est falsum. (Quidam autem) Secundo sic: aliqua entia sunt composita ex pluribus p[ri]ncipijs: sed nihil componitur ex contrarijs: s[ed] p[re]ter contraria oportet ponere tertiu[m] p[ri]ncipiu[m] ex quo cum altero contrarioru[m] constituntur entia composita: minor de se est nota. Maior vero probatur testimonio antiquoru[m] quoru[m]da[m] qui parant res naturales ex pluribus p[ri]ncipijs constitutis. Le. li. (Quidam autem et plura p[ri]ncipia recipiunt ex quibus parant entia de numero eoru[m] que sunt secundum naturam)

Notandum p[ri]mo fm comentatozem co. 52. q[uo]d alteratio

contrarioz inuicem coegit omnes credere quod omnia corpora sunt composita non simplicia: et quod in eis sunt aliqua plura vno: et maxime p[ri]ma corpora. i. quattuor elementa. Prima pars coment[is] p[er] q[uo]d necesse est omne q[uo]d alteratur alteratione corruptiuua esse compositum ex duabus naturis quarum vna per alterationem abijciatur: et alia recipit terminum alterationis. Secunda pars coment[is] sequitur ex p[ri]ma nam si alteratio cogit credere corpora esse composita ibi maxime cogit ubi est maxima alteratio: sed in quattuor elementis est maxima ergo elementa maxime apparet esse composita. i. ex materia et forma.

Secundo

notand[um] fm comentatozem eo. dem co. 52. q[uo]d ista p[ri]ncipia de quibus persequitur sunt composita simplicibus et compositis corporibus: p[ro]p[ter] enim n[on] inuestigat[ur] t[er]m[in]um numerum p[ri]ncipaliter elementoz: nec t[er]m[in]um numeru[m] p[ri]ncipaliter mixtoz: s[ed] in compositis p[ri]ncipia o[mn]iu[m] illoz. i. materia forma et priuatione: que sunt composita tam mixtis q[uam] simplicibus q[ui]a nullus illoz habet plura p[ri]ncipia h[ab]ere: necq[ue] sufficiunt pauciora. (Adhuc autem) Tercio nulla substantia predicatur de suo contrario: sed aliqua substantia predicatur de aliqua substantia: s[ed] plura duobus sunt p[ri]ncipia: p[er] consequentia: q[ui]a nihil predicatur de se ipso: sicut nihil est prius vel posterius se ipso. Tria igitur ad minus sunt p[ri]ncipia substantie. i. substantia que subijciatur: et substantia que predicatur: et contrarium illius: maior huius rationis est de se nota: et minor declaratur: nam accidens predicatur de substantia: s[ed] per idem substantia predicatur de substantia: p[er] consequentia: quia sicut hec est vera corpus est coloratum: ita hec est vera: homo est animal seu corpus est substantia. Le. li. (Adhuc autem amplius) et de hoc aliquis dubitabit nisi aliquis supposuerit contrarijs naturam subiectaz (nullius enim videmus coru[m] que sunt). i. de nullo ente videmus substantiam contraria predicari. Sed contra inquit philosophus si substantia predicatur de substantia: s[ed] duo sunt p[ri]ncipia substantie: quoz vnum subijciatur: et aliud predicatur: et p[er] p[ri]ncipiu[m] est p[ri]ncipiu[m]: p[ri]us videtur inconueniens: et p[er] p[ri]ncipia: quia semper subiectum est p[ri]ncipiu[m] predicamenti: et prius illo. Le. li. (P[ri]ncipiu[m] autem n[on] de subiecto oportet aliquo: erit enim p[ri]ncipiu[m] p[ri]ncipij.) Ad hoc respondet p[ro]p[ter] quod non inconuenit p[ri]ncipij esse p[ri]ncipiu[m] in diuersis generibus p[ri]ncipaliter: sed in eodem est inconueniens: vnde: tam materia q[uam] forma est p[ri]ncipiu[m]: et tamen p[ri]ncipiu[m] est materia forme: et est prior forma: q[ui]a subijciatur ei: materialiter enim forma presupponit subiectu[m]. Le. li. (Subiectum enim p[ri]ncipij est forme: et prius videt[ur] esse predicato: siue illud p[re]dicatu[m] fuit subale siue accitale.)

Notandum

p[ri]mo quod forma est prior materia prioritate generationis: materia etia[m] est p[ri]ncipiu[m] forme in genere cause materialis: s[ed] forma est p[ri]ncipiu[m] materie in genere cause formalis: vel finalis: vt tollitur de intentione Arist. 2. p[er] p[ri]ncipiu[m] materia enim n[on] t[ame]n recipit formam: sed est etiam p[ro]p[ter] formam tanq[uam] p[ro]p[ter] finem: cu[m] forma sit perfectio et complementu[m] materie. Secundo notandum q[uo]d hic per subiectum et predicationem n[on] intelliguntur extrema p[ro]positionis eo modo:

Tex.
co. 52.

Philosophicorum.

quo dicitur philosophia prius: subiectum est illud de quo aliquid dicitur: et predicatum est illud quod dicitur de alio: ut forma est Plato: quod sicut non est inconueniens: et idem predicari de se: ut homo est homo: et subam de accione ut coloratus est animal: sed hic intelligitur per subiectum natura recipiens: et per predicatum natura recepta: quod non solum accione recipit in substantia: sed etiam suba recipit in suba: quod forma substantialis recipit in materia: ideo non solum accione predicatur de suba: sed etiam suba de suba: non quod materia sit forma: sed quod materia sit formata.

Sed dubitatur ostendendo quod non semper subiectum est prius predicato: quod dubiet inferius est subiectum sui superioris secundum illud Aristotelis in predicamentis quoad docetur aliter de altero predicatur: ut de subiecto: et tamen nullus inferius est prius suo superiori: sed magis est secundum illud Aristotelis in postpredicamentis: prius est illud a quo non conuertitur subiectum in predicationem. Item celum est subiectum intelligentie: et in celis non est prius intelligentia: sed intelligentia est prior celo: et sustentat celum secundum commentum in hoc primo. Respondet quod philosophus non loquitur hic de quolibet subiecto vel predicato indifferenter: sed de subiecto transmutabili ad formam: et de predicato generabili et corruptibili in materia: modo nullum inferius in predicamento est transmutabile ad suum superius: nec aliquod superius est generabile vel corruptibile in suo inferiori: celum etiam non est transmutabile ad intelligentiam eius: nec ipsa intelligentia est generabilis nec corruptibilis in celo. (Amplius non esse) Quarto sic aliqua principia sunt contraria: et aliqua principia non sunt contraria: sed plura duobus sunt principia: per se prima: quod de solis duobus non possent illa duo subcontraria verificari: sicut nec de duobus hominibus: item quod aliqui homines currunt: et aliqui homines non currunt: maior huius rationis est clara: et minor probatur: multa contraria sunt substantie: principia substantie sunt substantie: sed principia substantie non sunt contraria: et per se ab inferiori ad suum superius: aliqua principia non sunt contraria: et per se substantia non contrariatur substantie: imo nulli contrariatur positiue. Sed minor de monstratur: quod si nulla principia substantie sunt sube: substantia composita componitur ex non substantijs: et prius non substantia est prior substantia. Sed hec sunt impossibilia: et probatur prima quod substantia composita componitur ex suis principijs: sed per illa principia non sunt substantie: sed componitur ex non substantijs. Deinde quod non omne compositum est prius composito necessario non suba est prius substantia. Le li. (Amplius non esse dicimus subam tria substantie) supple: substantia non componitur ex principijs: sed solum ex principijs que sunt substantie: qualiter ergo ex non substantijs: suba videtur erit: aut quomodo prius non substantia: substantia erit) ostenditur sic: aut quomodo substantia prius erit substantia.

Contra predicta arguitur: et prius quod substantia philosophus quod ignis tria: aqua: et aer terre. Secundo arguitur quod aliquid non substantia est prius substantia composita: quod prius est non substantia: et est prior substantia composita: sicut etiam est prior sua forma. Ad primum dicitur quod sicut homo et equus non triantur: per se sunt dispersa: ita elementa non substantialiter triantur: sed sunt dispersa: quod non possunt de se inuicem verificari simul: nec successiue: non in abstracto: nec in concreto: quod sicut homo non est equus: nec erit equus: ita nullum elementum est vel erit aliud: albus autem et si non est nigrum: tamen erit nigrum.

Si autem philosophus vocat elementa tria: hoc non est substantia literis: sed qualitates: quod illoque qualitates quas elementa sibi naturaliter determinat inuicem ut triantur: ut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: substantia substantia sumpta nullum omnino habet contrarium positum: sed priuatum tantum. Ista solutio intendit hic commentatores: et dicens quod nihil prohibet substantiam contrariari substantie secundum formam: et non secundum subiectum. Alexander autem inquit ipse dicebat quod in simplicibus substantijs: et non in compositis erat contrarietas inducens auctoritate allegata li. de generatione et corruptione in predicamentis locutus est philosophus de substantia composita: cum dixit substantie nihil contrariari: melior tamen est expositio commentatoris et est propinquo literis. Ad id respondetur quod priuatio sit aliquo modo prior substantia composita generabili et corruptibili: non tamen est prior substantia composita absolute: quod non est prior celo: cum ipsum sit perpetuum: nec vnde in sua materia fuit priuatio formae: sed fuerit priuatio: ubi non etiam est prior substantia que est generabilis: nec corpore quod est sub alternum: quod quodlibet est substantia composita: componitur enim substantia ex actu et potentia: et corpus ex genere et differentia: modo si substantia composita componitur ex non substantijs seque quod aliquid non substantia vniuersaliter est prius substantia composita quod est impossibile: quod tale esset accione: constat autem nullum accione esse prius substantijs compositis nominatis (Unde si aliquis) Ex predictis inferit Aristoteles: et dicitur: probatur: dicitur quod si ratio probans principia esse contraria fuit valida in precedenti capitulo: et hec etiam est bona in hoc capitulo. probans principia substantie esse substantias et non inuicem contrariari: sequitur quod principia non sunt in se duo: sed requiritur quod substantia ambobus contrarijs queadmodum dixerunt antiqui ponentes vnam naturam media quam quidam dixerunt esse aqua: quidam aerem: quidam ignem: et quidam medium inter aliqua istorum. Le li. (Unde si aliquis et priorior veram putabit esse rationem) demonstrant principia esse contraria: hanc etiam putabit: nunc ultimo factam necessarium est si debet saluare vtriusque ipsas rationes subesse quodam tertium principium contrarijs queadmodum dicitur antiqui vnam quamdam naturam materialem esse principium subiectuum omnem illam dicentes esse: ut aqua: aut ignem: aut medium horum videtur autem medium.

Circa dicta antiquorum philosophus manifestando contrarietatem et differentiam illoque ponit tria documenta: quod prius est istud antiquorum loquentium de principio materiali: quidam dixerunt melius: et quidam peius: dicentes enim illam naturam subiectam esse medium inter elementa melius dixerunt: quod dicentes istud subiectum esse aliquod elementum: quoniam subiectum materiale omnium debet esse sine contrarietate sic quod nihil ei contrarietur: ut possit recipere omnia contraria: nullum enim contrarium recipit suum contrarium: sed omnia elementa inuicem contrariantur: et tale medium inter elementa est magis elongatum a contrarietate quod aliquod elementum: sed ponentes illud medium esse materiale principium melius dixerunt quod ponentes aliquod elementum. Deinde ponentes illud principium materiale esse aerem: melius dixerunt quod asserentes: illud esse aliud alioque trium elementorum: quod qualitates prime sunt minus sensibiles i aerem: quoniam in aliquo alioque elemento: trium: unde principium materiale debet esse minime sensibile: ideo corpus quantum est in sensibilibus: tanto magis appropinquat ad naturam principij materialis. Item ponentes principium

Tex.
co. 57.

7. 23.

Libri primus.

materiale esse aquarum melius dixerunt quam ponentes illud ignem vel terram: quia contrarietas in elementis magis est minor et magis later quam contrarietas in elementis extremis. *Le. li.* (Videtur autem medium magis esse principium materiale: quia aliquod elementorum: ignis enim et terra: et aer et aqua: cum contrarietibus completa sunt). i. pincta: unde non irrationabiliter faciunt illi qui subiectum alterum ab his facientes. i. qui sunt facientes subiectum naturalium alterum ab elementis: alioquin autem quidam aerem dicunt esse principium: et melius dicunt quam ponentes aliquid elementorum: aer enim minime habet alioquin elementorum differentias sensibiles: consequenter autem aqua ponentes esse principium melius dixerunt quam ponentes aliquid elementorum extremorum propter eandem causam.

Notandum finem commentatorum cor. 54. quod ponentes unum medium. *f. aq. et aeris rectius faciunt quam qui ponunt unum extremum: prius n. minus est in medijs quam in extremis.* Et ratio: quia ignis habet caliditatem summam que est maxime activitatis: et terra siccitatem summam que est maxime resistentie: aqua vero habet frigiditatem summam que est minoris activitatis quam caliditas summa: et aer habet humiditatem summam que est minoris resistentie quam siccitas summa: principium autem materiale non debet esse activum: neque resistentius: ideo quanto aliquid est minus activum et minus resistentius magis appropinquat ad naturam principii materialis. ¶ Dubitat si omnes sensibiles minus sunt in aere quam in aliquo alio: trium elementorum: et minus in aqua quam in igne vel terra: sequitur aqua esse humidiorē aere: et terra frigidiorē aqua contra Aristot. 2. de gene. di. aerem esse primo humidum: et aquam esse primo frigidam. Respondet quod terra esse frigidiorē aqua aut aqua humidiorē aere: potest dupliciter intelligi. *f. l.* quo ad gradum: et quo ad formam: quo ad gradum illud non est verum: imo contra: aqua est frigidior terra: et aer est humidior aqua: quia aqua habet summam frigiditatis: et aer humiditatis: terra autem habet gradum remissum frigiditatis: et aqua humiditatis: et hec fuit intentio philosophi. 1. de gene. quo autem ad formam dico: quod terra est frigidior aqua: et aqua humidior aere: quia terra habet plus de frigiditate quam tanta aqua: et aqua plus de humiditate quam tantus aer: ubi enim est plus de materia: ibi est plus de forma. Sed in uno pedali terre est plus de materia quam in uno pedali aque: et in uno pedali aque quam in uno pedali aeris: Aristot. 2. de gene. quod ex uno minimo aque generantur decem minima aeris: igitur plus est de forma in uno pedali terre: quam in uno pedali aque: et plus in uno pedali aque quam in uno pedali aeris. ¶ Sed contra si terra habet plus de forma: quam tanta aqua: aut ergo intensius vel extensius: non intensius: quia aqua habet intensiorem frigiditatem: nec etiam extensius: quia iam supponitur illa esse equalia. ¶ Primo respondet negando primum: quia cum plus sit terminus predicamenti quantitatis non habet dividi per intensiorem et extensivorem. Sed bene sequitur quod terra extensius vel numeraliter habet plus de forma quam tanta aqua: concedo pro secunda parte. Nam unum pedale terre est resolvable in plura minima non communicantia quam unum pedale aque: quod unum pedale terre habet plus numeraliter tam de forma quam de materia: quam unum pedale aque. ¶ Secundo dicitur concedendo primum quod terra habet plus de forma extensius quam tanta aqua: et cum dicitur illa sunt equalia: non plus habet extensius de forma terra quam tanta

aqua: negat primum: quia habere plus extensius contingit dupliciter: videlicet in actu: et in potentia: illud habet plus de forma extensius in actu quod est actualiter maioris quantitatis: et resolvable in plura minima: et sic non habet unum pedale aque. Illud vero habet plus in potentia quod potest esse sub maiori extensione: sicut est resolvable in plura minima: et sic unum pedale terre habet plus extensius de forma quam unum pedale aque: quia potest esse maioris extensionis et plurimum minimo: et hoc presupposito quod elementa non possunt in infinitum referri: nec in infinitum condensari: sicut non possunt in infinitum calefieri vel frigidari. ¶ Tertio concedit quod terra habet plus de forma quam tanta aqua intensius: non quidem intensiōne opposita remissioni: sed intensiōne opposita extensioni: ita quod dat duplex intensio: una que est modus quantitatis oppositus extensioni: alia que est modus qualitatis oppositus remissioni: extensio enim in quantitate idem est quod extensio: et intensio idem est quod intensio: et sic in dubio maior est intensio in aqua quam in aere: et in terra quam in aqua: tante quantitatis: sicut etiam maior est densitas. (Sed omnes unum) *Tex. co. 55.* Scdm documentum antiqui conveniunt et disconveniunt quo ad contrarietatem repertam in principio materiali: omnes enim conveniunt in hoc quod materiale principium figuratur contrarietate reperta inter abundantiam et defectum: sic quod aliquando denominatur a principio excellenti: aliquando a contrario deficiente. i. in importante defectu: offerunt autem quod quidam figuraverunt illud principium raritatem et densitatem: quidam autem ut Platonici magno et parvo: ut per quod magnum et rariorem dicunt excellentiam et abundantiam: parvum vero et densum dicunt diminutionem et defectum. *Le. li.* (Sed omnes antiqui unum hoc materiale principium contrarietatem figuraverunt: ut densitatem et raritatem: aut eo quod maius et minus dicunt. *f. l.* magno et parvo: hec autem sunt omnia excellentie videlicet et defectus sicut dictum est prius. ¶ Ecce quod omnes antiqui ponunt tria principia. *f. l.* unum materiale et duo contraria: id non conveniunt in modo loquendi. (Sed videtur) Tertium documentum antiqui conveniunt et disconveniunt: quo ad actionem et passionem repertam in materiali principio conveniunt enim in hoc: quod omnes posuerunt unum principium materiale passivum: duo tria in illo disconveniunt in alio: quia aliqui posuerunt duo contraria ex parte forme et unitatem ex parte materie: quidam autem. *f. l.* Platonici posuerunt contra contrarietatem ex parte materie et unitatem ex parte forme: quidam enim considerantes unam materiam variari per diversas formas posuerunt duo ex parte forme que est principium agendi: et unum ex parte materie que est principium patiendi. Sed Platonici considerantes quod in una specie distinguunt multa individua per divisionem materie posuerunt unum ex parte forme que est principium activum. *f. l.* unum ydeam: et duo ex parte materie que est principium passivum. *f. l.* magnum et parvum. *Le. li.* (Sed videtur antiqua esse hec opinio quod unum. *f. l.* superabundantia et defectus principia rerum sunt: sed non eodem modo: sed antiqui duo quidem facere: unum autem pati: posteriorum quidam autem contrarii: ut Platonici: unum quidem facere: duo vero pati dicunt. *f. l.* magnum et parvum. ¶ Notandum quod ponentes contrarietatem ex parte forme melius dixerunt quam ponentes ex parte materie: quia materia cum sit pura potentia et eiusdem rationis per totum: non videtur aliquam includere contrarietatem: forma autem diversificata in materia habet contrarium tam positivum quam

Philosophorum.

privatum: dicentes etiā rarū & densum esse contraria melius dixerunt q̄ ponentes magnū & paruum contrariari: quoniam idem est magnū & paruum: sed nihil est rarum & densum: si rarum & densum sunt qualitates insequentes calidū & frigidū: iuxta intentionē cōmentatoris. 7. philosophorum: tria autē nō verificant de eodem simul: s; bene successiue vt liquet rē.

Tex.
cō. 56.

Tria quidem

ergo. Quarta p̄lo pbāda est ista: tria sunt principia reze naturalis: probat: tria sunt principia reze naturalis & nō plura tribus sunt principia reze naturalis: q̄m tria sunt principia reze naturalis p̄ p̄ntia ab exponentibus ad expositas: prima pars antis est pbata in 3. p̄clonē tam rōnibus quā opinio nibus & testimonijs antiquoz. ¶ Scōda vō pars tripliciter pbat: & p̄i sic frustra sit per plura q̄ pōt fieri per pauciora: s; per tria principia solum potest natura pducere naturales: igit frustra ponunt plura tribus: p̄ p̄ntia cuius maior & minor declaratur q̄m in omni trāsmutatione sufficiūt duo cōtraria que sunt termini illius trāsmutationis cū vno subiecto: vnum enim subiectū sufficit ad patiendū: & duo cōtraria ad se repellendū. Sed vñ subiectū & duo p̄traria sunt tria igit rē. Le. li. (Tria quidē q̄ dicere elementibus) i. ex cōsimilibus videbitur vñ habere quandaz rationem demonstratiuā sicut diximus: plura autē tribus nō amplius: ad patiendū quidē enim sufficiens est vnum cū duobus contrarijs.

Notandum

q̄ innūabilla sunt principia reze naturalis tam numero q̄ sp̄e distincta sicut & innumerabilia sūt entia naturalia tam numero q̄ sp̄e differentia: innumerabiles enī sunt materie innumerabiles forme & innumerabiles priuationes: tamen tñ tria sunt principia reze naturalis non cōmunicantia in demonstratione. I. materia forma & priuatio: quodlibet enim principij alius cuius rei naturalis ē forma aut materia vel priuatio: & ita est intelligenda illa propositio philosophi. (Si autē quattuor) Scōda sicut q̄ quattuor principia sunt necessaria: q̄ due erunt cōtrarietates: s; quilibet cōtrarietati responderet vna natura subiecta: q̄ sex erunt principia. s. q̄ quattuor cōtraria & duo subiecta: sed hoc est incōueniens: & superfluum: sufficit enim in omni trāsmutatione: vnus par cōtrario: & vna natura subiecta: q̄ vñ subiectū potest trāsmutari ab vno cōtrario in aliud absq; alia cōtrarietate & alio subiecto: frustra q̄ ponuntur alia principia q̄ tria: sed prima p̄ntia arguit: si q̄ quattuor sunt principia: aut igit illa sunt quattuor cōtraria: & habet intentum: q̄ quattuor cōtraria faciunt duas cōtrarietates: aut illo q̄ quattuor duo sunt subiecta: & duo cōtraria: aut vñ subiectū: & tria cōtraria: si primū & quilibet subiecto respōdet vna cōtrarietas: igitur due sunt cōtrarietates: si 2. & adhuc in illam trāsmutationem cōcurrat vñ contrariū sine alio: q̄ 4. sunt p̄traria: & cōsequenter due cōtrarietates. Le. li. (Si autem quattuor existentibus principijs due erunt cōtrarietates oportebit seorsum vtrūq; esse alterā quandaz naturā mediaz. Si autē ex inuicem contrarijs natura aliqd poterit generare ociosa vtrūq; altera p̄trietati erit.

Notandum

fm cōmentatorē cō. 56. q̄ subiectum est simile medio est enim simile ei quoquo: q̄ est in potentia vtrūq; extremū: sed tamē subiectum est vtrūq; extremū pura potentia. Mediū autē est vtrūq; extremū nō pura potentia: sed aliqua potentia: in medio enim est vtrūq; extremū in actu: sed tamē nō in vltima p̄fectione: tam mediū q̄ subiectū dicitur potentia vtrūq; extremū: nō q̄ possit esse aliquod extremū: s; q̄ tam ex subiecto quā ex medio potest fieri vtrūq; extremū: sicut enim ex materia ita ex rubeo vel pallido pōt fieri albū & nigrū: subiectū vō est pura potentia vtrūq; extremū per modū partis subiecti vel principij: nō tñ in vltima p̄fectione: q̄ nō in gradu summo: s; in gradu remisso. Ecce q̄ clare cō. pōnit p̄traria manere simul in eodē subiecto. ¶ Dubitat de vltima p̄ntia p̄bi due sunt cōtrarietates: igitur due sunt nature subiecte: cum idem sit subiectum diuersaz cōtrarietati: idem enim subiectū recipit albedinē & nigredinē: dulcedinē & amaritudinē: caliditātē & frigiditātē: humiditātē & siccitatem. Rñdet q̄ Aristot. nō intendit hāc p̄ntiam ab solute valere: duo sunt p̄trarietates: igit duo sunt subiecta: s; hanc ad vnā trāsmutationē requiruntur due cōtrarietates: q̄ illis subiūntur due nature. Et ratio q̄ impossibile est idem subiectū simul trāsmutari per se vnica trāsmutatio ad duos terminos: vna enī trāsmutatio nūo requirit vñ subim numero: nō si vna trāsmutatio indiget duobus cōtrarietatibus: illi necesseario & per se cōtraderēt quattuor cōtraria: duo in termino a quo: & duo in termino ad quē: sic eadem trāsmutatio necessario & p̄ se haberet duos terminos a quo: & duos terminos ad quē: quod reprobatur. 7. philosophorum. (Simul autē) Tercio sicut plura sunt principia: q̄ due sunt p̄trarietates prime: p̄ p̄ntia: q̄ si quattuor sunt principia necessario sunt quattuor cōtraria: & duo subiecta vt est pbatur: & per p̄ntia illa cōtraria non inuicēz reducunt: sicut nec illa subiecta: igit cōtrarietates illoz quattuor cōtrarioz sunt eque prime: s; hoc est impossibile: q̄ solū est vna cōtrarietas p̄i. I. p̄dicamentū substantie sicut & ipm p̄dicamentū est primū genus simpli: oēs alie cōtrarietates reducunt ad primā cōtrarietate p̄dicamentū substantie tanq̄ in causam: oēs etiā cōtrarietates p̄dicamentū substantie reducunt in vnā primā tanq̄ inferius in suū superius: aut tanq̄ effectus in causam. Le. li. (Simul autē impossibile est plures esse cōtrarietates primas: substantia enim vnus quoddā genus entis est ad cuius primā cōtrarietatez reducunt omnes alie cōtrarietates.)

Notandum

fm cōmentatorē cō. 56. q̄ si prima cōtraria in vnoquoq; genere sunt opposita fm esse & nō effectū: opposita in substantia fm esse & nō ēē sunt cause alioz oppositoz existentū in alijs p̄dicamentis: & illa debent esse prima cōtraria: q̄m hoc nomen prima cōtraria existentia in vnoquoq; genere nō dicitur equiuoce nec vniuocē: s; fm prius & posterius: & est vnus modoz nominis ambigui. ¶ Unde p̄prie loquēdo de vniuoco & equiuoco: vniuocū est illud q̄ impossibile est plura equali fm eadē rationē. Equiuocū q̄ impossibile est plura equali fm diuersas rōnes. S; ille terminus prima p̄trietas alicuius p̄dicamentū seu ille prima p̄ria exītia in aliquo genere significat plura ineq̄l: v; fm prius & posterius: sicut enī ens prius figat subam: q̄ actiō: ita p̄i p̄trietas p̄dicamentalis prius figat p̄traria.

Tex.
cō. 56.

Libri primus.

rietate prima predicamenti sube qua dicitur prima aliquid cuius predicamentum accidentium. Sicut ille terminus prius praria existentia in aliquo genere signant oia prius existentia in aliquo genere prius tunc signant prius existentia in aliquo genere sube qua prius existentia in aliquo genere accidentium ad talia non sunt proprie uniuoca nec equiuoca sed analoge penta sub nomine ambiguo: sicut equiuoca ratione multiplicis significationis.

Contra dicta arguitur quod non sit inconueniens plures esse dicitates primas ex dictis in compositum quod in predicamento sube est una prius dicitas. Inter forma subalem: et priuationem eius in predicamento quantitas est una prius dicitas. Inter quantitate et priuationem eius in predicamento qualitas est una prius dicitas cuius termini sunt quantitas et priuationis eius: et sic de alijs predicamentis: sicut igitur decem sunt generalissimi materia decem sunt dicitates prime. Et sic prima dicitas predicamenti sube est simpliciter prius dicitas: sicut et ipsa suba est simpliciter prius ens: et dicitas habitus et priuationis est etiam simpliciter prius dicitas: sicut forma et priuationis sunt simpliciter prius principia: quod plures sunt simpliciter prime dicitates. Ad prius de negando illam quantitatem in quolibet predicamento est una prius dicitas: igitur decem sunt prime dicitates: quod arguitur a forma quod ad simpliciter: sed benequitur quod decem sunt prime dicitates decem predicamentorum vel decem generalissimorum. Ad 2^m dicitur quod ille terminus prima contrarietas est terminus equiuocus significans primam contrarietatem primitiue causalitatis: et prima prime predicationis: ideo una per antea respicit contrarietatem primam primitiue causalitatis: et alia per antea respicit contrarietatem primam primitiue predicationis quam ob idem negat quantitatem: quia qualitercumque supponit ut contrarietates prime in consequente: antea uero et prius falsum: quod non sunt plures prime contrarietates simpliciter primitiue: caliditas: sed una tantum. Et prima contrarietas predicamenti sube: nec sunt plures contrarietates prime simpliciter primitiue predicationis: sed solus una. Et habitus et priuationis: seu forma et priuationis: cuius est forma subalis et communior et priuationis quam priuationis forme subalis. Et etiam si opponitur per compositum de quo prima dicitas non dicitur uniuoce nec equiuoce: sed per prius et posterius. Respondetur quod aliud non dicitur: sed quod prima contrarietas predicamenti non dicitur uniuoce: nec equivoce: nec etiam prima praria aliquid generis: modo cuius est prima contrarietas predicamentalis: quod prima praria generis: ideo prius contrarietas est nomen equiuocum: et alia duo sunt analoge. (Quare in eo) Ex ista ratione Aristoteles compositum quod in aliquo predicamento sunt plura prius contraria quia duo: illa tamen non differunt genere: sed solus prius et posterius: quod illa oia sunt eiusdem predicamenti et reducuntur in unum: ubi in predicamento sube sunt hec prius contraria forma subalis et priuationis forme subalis forma corporis et priuationis illius forme aialis et priuationis illius: et sic consequenter modo hec omnia differunt per prius et posterius: quod aliqua sunt priora: et aliqua posteriora: sed non differunt genere: quia in quocumque predicamento ponitur superius ponitur inferius: et in eodem predicamento ponitur habitus: et sua priuationis. Sicut in predicamento quantitas sunt hec contraria quantitas: et priuationis quantitas continua: et priuationis quantitas discontinua: et priuationis corporis: et sic de alijs: hec oia differunt per prius et posterius: sed non genere: quia sunt eiusdem predicamenti. Et ita dicat de alijs predicamentis quod in unoquoque illo sunt plura principia praria quia duo: non oia genere: sed per prius et posterius: ideo non sunt plura principia praria prius quia duo: quia omnia inferiora reducuntur in sua superiora: et oia praria accidentia in dicitas predicamenti sube. Et sic. (Quare in eo) quod prius et posterius sunt: differunt ab inuicem prius tamen uniuersum quod predicamentum: sed non genere: semper enim in uno genere contrarietas una est: omnes enim contrarietates reduci videntur in unum.

Notandum quod Aristoteles in ista per principia differunt per prius et posterius potest intelligere oia praria oium predicamentorum: per genus quo non differunt illa prius potest intelligere genus principij. Et forma vel priuationem: unde sumendo oia praria omnium predicamentorum illa inuicem differunt per prius et posterius: quod oia contrarietates eiusdem predicamenti differunt per prius et posterius: et oia contrarietates generalissimorum ad quas reducuntur oia contrarietates oium predicamentorum etiam differunt per prius et posterius: quod contrarietates respectu pre-supponunt absolute: et contrarietates absolute accidentales pre-supponunt contrarietatem subalem: igitur oia principia praria omnium predicamentorum differunt per prius et posterius: sed non differunt genere principij: quod quilibet illo principiorum sunt forma vel priuationis. Hec autem sunt communissima in genere principij.

Contra dicta arguitur quod contrarietates aliquid predicamenti non differunt per prius et posterius: quod contrarietas inter formam hominis et priuationem eius: et contrarietas inter formam equi et sua priuationem non differunt per prius et posterius: sicut nec homo et equus. Similiter contrarietas albedinis et sue priuationis: et prarietas nigredinis et sue priuationis non differunt per prius et posterius: sicut nec albedo et nigredo cum non precedat ordine nunc albedo nunc nigredine: vel e converso. Dicitur quod illi dicitates inuicem comparate non differunt per prius et posterius: tamen differunt per prius et posterius comparate ad sua superiora: potest tamen concedi quod iste contrarietates differunt ad inuicem per prius et posterius non quidem in essendo: sed in perfectione: hoc enim est prius equo: et albedo nigredine prioritate perfectionis: et homini prioritas inter omnes species reperitur: quia non datur due species eiusdem perfectionis per Aristotelem non modo metha: sicut nec duo numeri. (Quod quidem igitur) philosophus epiloe-gat. Circa determinata dubitatur quod quidem igitur: neque unum sit elementum. I. prius tantum: neque plura duobus vel tribus manifestum est hoc autem utrumque. I. utrum tamen unum sit prius: aut utrum sint duo vel tria tamen: que admodum diximus dubitationem multam habet. Et Notandum quod illa propositio non plura duobus vel tribus sunt principia est vera: quod si materia forma et priuationis sunt plura duobus: non tamen sunt plura duobus vel tribus: nam secum hec sunt plura duobus vel tribus: quod nulla duo: vel tria sunt totum sicut ista: ab exposita ad alteram exponendum: sed prius est falsum: quod et antea ut sequitur: tria sunt plura duobus vel tribus: quia a parte distincti ad totum distinctus compositum fallit quantitatem: sicut non sequitur: tu differs ab equo: quod tu differs ab homine: vel ab equo: antea est verum et prius falsum: ut patet per exponentes.

Primum dicitur utrum tamen tria sunt principia reze naturalium: et arguitur quod non. Primo quod celum est ens naturale: cuius non sunt illa tria principia ex quo in celo non est materia: nec priuationis et materia et forma sunt etiam naturalia quorum non sunt illa tria prius aliter procederet in infinitum. Et Secundo quod quod intelligis per principia utrumque intrinseca vel extrinseca: aut omnia simul. Si primum vel secundum illa sunt duo et

Tex.
co. 56.

Tex.
co. 57.

De hiscorum.

non plura: sed per illa sunt 4°. s. materia et forma efficiens et finis. Itaque intelligitur per primum virtutem primum per se vel per accensum: si per accensum illa sunt infinita: ut habet 2° philosophi cor. 2: si per se illa sunt tria duo. s. materia et forma: quod privatio est principium per accensum secundum Aristotem in hoc primo. **Tercio** principia sunt plura: quia tria: igitur et primum et primum et primum: quod multum vno correlatio et multiplicat: et reliquum autem per inductionem: quoniam in genere quod species sunt plura principia: quia tria: et ex hoc potest argui quod innumerabilia sunt principia: quia innumerabilia sunt principia. **Quarto** arguitur auctoritate Aristoteli. dicitur in hoc primo: quod materia et privatio sunt vnum numero: et quod privatio est non ens: ex parte se: quod quod privatio est materia: et ex secundo quod privatio non est principium: sed solum duo sunt principia: res et natura. **Ad primum** dicitur quod illa propositio tria sunt principia: res et natura: solum intelligitur de rebus generabilibus et corruptibilibus: et plenius et denotatur: modo ceterum est ingenerabile et incorruptibile: materia autem et forma: et si aliquo modo generant et corrumpunt: hoc non est plenius: nec denotatur: sed subiective et terminative. **Ad 3um** dicitur quod illa propositio sic intelligitur: tria sunt principia: intrinseca transmutationis: res et natura. s. materia forma et privatio: et igitur efficiens et finis sunt principia: per se transmutationis: naturalis: non tamen sunt principia: intrinseca: quia in ratione transmutationis non includit efficiens nec finis: sed necessario includunt materia forma et privatio. **Ad 3um** negatur: et ad probationem illud non est verum quod multiplicato vno correlatio et multiplicat et reliquum: quoniam plures sunt filii quam patres: et plures servi quam dominum: tamen tot modis dicitur vnum correlatio: quot modis dicitur reliquum: Itaque si multiplex dicitur pater multiplex dicitur filius: et si multiplex dicitur principium multiplex dicitur principium. **Ad 4um** dicitur quod materia et privatio sunt vnum numero subiective: sed non idem: scilicet: et quod privatio est non ens. s. positum: tamen est ens privativum: sed de his distinctionibus in sequentibus dicitur.

Secundum dicitur virtutem cuiuslibet transmutationis tria sunt principia: intrinseca. s. materia forma et privatio: quod non patet: de intrinsecis alteri est per illius vel essentialis predicat de illo: sed nullum illorum trium est per transmutationis: neque essentialiter predicat de illo: sed per primum autem 2um et 3um est nota: quia per ipsam eternam materia et privatio preedit transmutationem: et ipsa transmutatio preedit formam: imo corrupta transmutatio remanet forma. **Secundo** cum dicitur transmutationis sunt tria intrinseca principia. s. materia forma et privatio: per transmutationis virtutem supponit pro aliquo illo: trium: aut pro composito: non primum quia non materie: nec forme: nec privationis sunt illa tria principia: intrinseca: aliter prederetur in infinitum: non enim 2um quod compositum naturalis non sunt nisi duo principia: per se. s. materia et forma secundum philosophum in hoc primo. **Tercio** sicut non intelligitur transmutatio quando intelligitur forma: et subiectum recipiens illa: et subiectum prius non habens illam: ita necessario intelligitur subiectum posse recipere illam: si privatio est principium intrinsecum per idem per materiam est principium intrinsecum: et sic sunt 4° principia. s. materia et forma privatio et per 3um per 2um quia sicut privatio: ita per 4° distinguitur a materia ut videbitur inferius. **Quarto** arguitur auctoritate Aristoteli. dicitur in hoc primo: quod privatio est principium per accensum: sed non intrinsecum et per solus alterum 2^{io}. s. forma vel materia sufficit facere transmutationem quantum ad eius presentiam et absentiam. **Ad primum** nego: autem: quia punctus est intrinsecus linee: et subiectum passioni: et tamen punctus non est pars linee nec essen-

tialiter predicat de illo. s. in recto: similiter subiectum non est pars passionis: nec essentialiter in recto predicat de illa: vnum generaliter omne quod ponitur in diffinitione formali alii cuius dicitur intrinsecum illi: materia forma et privatio sunt intrinseca transmutationi: quia ponuntur in diffinitione formali illius: non tamen sunt partes transmutationis: nec essentialiter predicant de illa. s. in recto: sed bene in obliquo: ut transmutatio est in materia transmutatio est ex privatione transmutatio est ad formam. **Ad 2um** dicitur quod transmutatio non supponit pro aliquo illo: sicut non est aliud quod illo: sed est vnum accensum fluens subito vel successive in materia per actionem agentis ut ostendit secundo huius. **Ad 3um** dicitur negando: primum: vnum non sequitur sicut non intelligitur symmetria quando intelligitur nasus: ita non intelligitur symmetria quando intelligitur caro: sed caro est principium intrinsecum symmetriae sicut nasus: nec sequitur quemadmodum non intelligitur risibilitas quando intelligitur animal: sed animal est principium intrinsecum risibilitatis sicut homo: sicut enim diffinitur symmetria per nasum et non per carnem: et risibilitas per hominem: et non per animal: ita transmutatio per materiam ad formam et privationem et non per potentiam: ita sicut nasus est principium intrinsecum symmetriae: et non caro: et homo est principium intrinsecum risibilitatis: et non animal: ita materia forma et privatio sunt principia intrinseca transmutationis et non per 4°. Itaque negatur autem: et non intelligitur transmutatio: quando intelligitur subiectum recipiens formam: et subiectum posse recipere formam: quia in transmutatione deperditur non intelligitur aliquid illo: et subiectum abiciens formam: et ipsum aliquid non habuit illa: igitur de ratione transmutationis acquisitum sit subiectum recipiens formam: et de ratione transmutationis deperditum sit subiectum abiciens formam: nullum tamen illorum est de ratione transmutationis simpliciter: sed tamen subiectum forma et privatio. **Ad 4um** dico quod privatio est principium per accensum: non transmutationis: sed rei transmutate vel transmutabilis: vnum et si non potest esse antequam sit privatio sit principium illius: non tamen includit in ratione eius: ideo non est principium illius per accensum: sed quod includit in ratione transmutationis: id est per se principium transmutationis. Cuius autem dicit philosophus quod sola forma cum materia facit transmutationem: dico quod hoc intelligitur per se: privatio autem facit privationem transmutationem cum materia: vnum. n. est causa positiua suum effectum: et absentia naute est causa privatiua: ut habet 2° philosophi. **Sexte** per 3° dicitur aliquantulum instat: ut Aristoteles in intentione pampili manifestat: et primum sicut non solum oria dicitur principium intrinsecum diffinitionis: sed et ipsum genus: igitur non tamen materia forma et privatio quod sunt drie transmutationis sunt principia intrinseca illius: sed et genus transmutationis: vel illud quod ponitur loco generis: et sic erit 4° principium intrinsecum transmutationis autem est manifestum inductive: quoniam non tamen rationale est principium intrinsecum hominis: sed et animal: nec tamen nasus est principium intrinsecum symmetriae: sed et cavitatis et curvitas. **Secundo** motus cum lumen superius: et transmutatio generaliter accepta videntur esse nomina synonyma: igitur principium intrinsecum vnum est principium intrinsecum alterius: sed per 4° est principium intrinsecum motus: cum diffiniatur motum dicere philosophus 3° philosopho: quod motus est actus entis in per 4° secundum quod in per 4° igitur per 4° est principium intrinsecum transmutationis: et non est aliquid illo: trium: igitur et. **Tercio** principium aliquid est illo prius tempore vel natura: non est principium sed transmutatio ordine nature preedit privationem vel formam igitur alterum illo: non est principium transmutationis: per 2° cum autem et minor declaro: materia omnis transmutatio vel est acquisitiua: et sic preedit formam: vel est deperditiva: et sic preedit privationem. **Quarto** privatio est negatio in subiecto apertum nato per Aristoteli. 4. metha: sed aliquid est transmutatio in quod non est aptitudo ad formam igitur non cuiuslibet transmutationis

Tex.
657.

Liber primus.

privatio est privatio: itz qd a. i. minor videt esse nota in transmutatione de privatio: qd non acquiritur foras: itz in amittitur: ubi. n. non est aptitudo ad formam generatam: qz nulla gnabitur: nec ad corruptam: qz corruptum non potest reduci: idz nullo p. h. r. l. 2. de ge. ¶ Ad p. 1. m. of q. p. h. s. c. h. non loquatur metus: itz in n. l. r. non facit mentionem de principiis: idz p. h. s. c. h. transmutationis: itz in de illis q. sic iucit: et a transmutatione realitatis differunt: hec sunt illa tria notata genus aut transmutationis seu illud qd ponit loco generis: est idem essentialiter cum transmutatione: cum de illa in recto predicetur. ¶ Ad 2. m. dicit q. motus et transmutatio in sua maxima cōitate non sunt nomina synonyma cum non habeant eandem diffinitionem. Diffinit enim motus per actum entis in potestate finis in potestate: et transmutatio per actum alicuius ex alio quo in aliud: sed sunt nomina puerbilia non habita eandem notationem: motus. n. non exprimit terminum a quo: nec terminum ad quem: transmutatio aut exprimit quod illo: itz per terminum transcendente in genitum casu intelligit subiectum: et per terminum transcendente in ablativo casu intelligit foras vel privatio in termino a quo: et per terminum transcendente in actio casu exprimit foras vel privatio termino ad quem et si arguitur sic motus et transmutatio sunt nomina cōvertibilia: et potest esse intrinseca motui: qd est intrinseca transmutationi: negat p. 1. q. 2. h. o. r. r. s. b. i. l. e. p. u. e. r. t. u. n. t. et t. i. a. i. a. l. e. s. t. i. n. t. r. i. n. s. e. c. u. b. i. t. u. s. n. o. e. s. t. i. n. t. r. i. n. s. e. c. u. b. i. l. i. ¶ Ad 3. m. of q. l. z. transmutatio acquisitiva pcedat formam generatam et deprivatio privationem acquiritur: nulla tamen habet transmutationem pcedit formam aut privationem in cōit: qd dicunt esse privatio omnis transmutationis. Itz privatio l. z. acquiritur per transmutationem deprivatio tamen est abforas prior illa transmutatione: cum eam per ipsam eternum pcederit in materia: foras aut generatam: et si ut h. r. o. n. e. effectus sit posterior transmutationis acquisitiva: tamen ut h. r. o. n. e. c. a. e. finalis est illa prior et sic of ee privatio eius. ¶ Ad 4. m. of q. in transmutatione deprivatio manet aptitudo ad formam corruptam: que l. z. nullo p. h. r. l. 2. potest gnari: non tamen per hoc illa aptitudo est frustra: qz potest gnari foras eiusdem specie: in sorte enim non potest ridere et aptitudo ad rillum: non qd est frustra: qz et si in eo non reducat ad actum ridendi illa aptitudo: itz Plato ne tamen eiusdem specie reducat ad actum illa aptitudo qre rē.

Tex.
57.

Scilicet nos dicimus cam? Istud est: 1. caplin scōitra ctatus primi p. h. o. c. i. z. quo Arist. postquam venatus est et rietatem et nūm principioz inuestigat quidditatem illoz fm puenientiam et oriaz: et dicitur uidit in 4. p. r. e. s. i. n. p. r. i. a. d. e. clarat realis distinctio principioz: in 2. ponit eoz ne cessitas in oī gnationibus (multiplicat) In 3. exprimit illoz diversitas in mō principioz: ubi (manifestū agit) In 4. vo anectis q. l. s. s. i. t. m. a. z. p. d. i. n. o. e. i. b. i. (subiecta at nā) P. r. i. a. p. a. r. s. d. i. v. i. d. i. t. i. n. d. u. a. s. p. r. e. s. i. n. p. r. i. a. p. u. n. u. a. t. s. e. a. d. d. i. v. i. d. e. d. a. cū q. b. u. s. d. a. s. s. u. p. p. o. s. i. t. i. o. n. i. b. ¶ In 2. vo exequit de intento: ubi (Determinatis igit hīs) Quantus ad p. 1. m. p. h. s. p. p. o. n. i. t. i. n. t. e. n. t. i. o. n. e. s. u. a. r. o. r. d. i. n. e. p. c. e. d. e. d. i. d. i. q. i. n. t. e. n. t. i. o. n. i. s. s. u. e. e. s. t. d. e. t. e. r. m. i. n. a. r. e. d. e. o. i. g. n. a. t. i. o. n. e. r. d. e. o. i. b. r. e. b. g. n. a. b. i. l. i. b. o. r. d. o. v. o. i. n. t. e. n. t. i. o. n. i. s. e. s. t. p. r. i. a. p. s. i. c. o. i. a. v. z. g. n. a. t. i. o. n. e. z. r. g. n. a. b. i. l. i. a. i. n. c. o. i. s. i. n. l. i. b. z. o. p. h. i. c. o. z. D. e. i. n. p. s. c. r. u. t. a. r. i. p. p. r. i. a. v. t. g. n. a. t. i. o. n. e. s. d. i. v. e. r. s. o. z. c. o. r. p. o. z. n. a. t. i. u. z. s. i. a. i. a. l. i. u. z. r. p. l. a. n. t. a. z. s. i. c. d. e. a. l. i. s. r. e. t. i. p. a. g. n. a. t. i. a. i. n. s. p. a. l. i. v. t. p. u. t. a. i. n. s. p. a. l. i. b. l. i. b. r. i. s. s. c. i. e. n. t. i. a. l. i. ¶ (Sic igit nos dicamus p. 1. m. de gnatione et aggregatōes: est

enī fm naturā cōia prius dicere: et sic pnter circa vnu quodqz p. p. r. i. a. s. p. e. c. u. l. a. r. i.)

Notandum fm co. 2. m. co. 1. 57. q. in tendimus prius p. s. i. c. de rebus vlibus cōibus: qz ista doctrina est nālis: est. n. doctrina cuius p. p. o. n. e. s. a. c. c. e. p. t. e. i. n. e. a. s. u. n. t. m. a. x. i. m. e. r. s. i. n. e. m. e. d. i. s. s. i. s. s. i. o. n. e. i. n. e. a. i. t. e. r. a. t. i. o. ¶ In p. h. i. a. n. a. l. i. n. o. s. p. c. e. d. i. m. u. s. a. n. o. t. i. o. z. i. b. n. o. b. i. s. r. q. z. v. l. i. o. z. a. s. u. n. t. n. o. t. i. o. r. a. n. o. b. i. s. v. t. p. a. t. u. i. t. i. n. p. l. o. b. u. i. t. i. o. i. d. o. c. t. r. i. n. a. n. a. l. i. p. r. i. c. o. s. i. d. e. r. a. m. u. s. v. l. i. a. c. o. i. a. q. p. a. r. t. i. c. u. l. a. r. i. a. r. m. i. n. u. s. c. o. i. a. r. cū dicit co. 1. q. p. p. o. n. e. s. h. a. c. c. e. p. t. e. s. u. n. t. m. a. x. i. m. e. n. o. n. d. z. i. n. t. e. l. l. i. g. i. t. q. s. i. n. t. c. o. i. s. s. i. m. e. q. z. s. i. c. u. t. h. e. c. s. c. i. a. e. s. t. s. p. a. l. i. s. i. t. a. s. u. a. p. r. i. a. s. u. n. t. s. p. a. l. i. a. r. n. o. n. c. o. i. s. s. i. m. a. s. i. n. t. e. l. l. i. g. i. t. q. s. u. n. t. m. a. x. i. m. e. n. o. t. e. r. i. o. a. d. d. i. t. s. i. n. e. m. e. d. i. s. s. i. o. n. e. q. m. p. r. i. a. b. u. t. i. u. s. s. c. i. e. n. t. i. a. p. b. a. n. t. v. t. q. u. o. d. l. i. b. e. t. m. o. u. e. t. v. e. l. n. o. n. m. o. u. e. t. n. o. n. p. r. i. n. g. i. t. i. d. e. m. o. u. e. r. i. r. n. o. m. o. u. e. r. i. a. l. i. q. d. m. o. u. e. t. a. l. i. q. d. d. e. s. c. i. t. ¶ Et notant dicit q. in hac scia non accidit iteratio ad denotandū cōia pcedere particularia et p. p. r. i. a. z. qz cū dematio particularis depcedat a dematioe v. l. i. e. v. t. h. i. p. r. i. a. p. o. s. t. e. r. i. o. r. s. i. p. r. i. a. p. c. e. d. e. r. e. n. t. i. d. e. b. i. s. d. i. c. e. r. e. s. r. e. f. s. p. r. i. a. z. s. i. c. e. e. i. t. e. r. a. t. i. o. i. s. c. i. a. n. a. l. i. q. d. e. f. a. l. s. u. r. s. i. f. r. u. s. t. r. a. s. i. t. p. p. l. a. q. s. i. e. r. i. p. o. t. p. a. u. c. i. o. z. a. ¶ (Dicimus. n. fieri) Tex. hoc nōto Arist. ponit tres suppones: quaz p. 1. a. est ista cō. 35. aliud fieri ex alio: aut alterz ex altero ptingit dupl. v. z. simp. et p. p. o. s. i. t. i. o. n. e. s. i. m. p. l. i. c. i. q. d. e. q. n. a. m. b. o. e. x. i. m. a. s. u. n. t. s. i. m. p. l. i. c. i. a. v. t. h. o. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. a. u. t. i. m. u. s. i. c. u. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. p. p. o. s. i. t. v. o. q. n. a. m. b. o. e. x. i. m. a. s. u. n. t. p. p. o. s. i. t. v. e. l. f. a. l. s. i. t. v. n. u. s. i. l. l. u. d. s. i. c. e. u. i. q. l. i. b. e. t. p. r. e. a. l. i. q. u. i. d. g. e. n. e. r. a. t. v. t. h. o. i. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. h. o. m. u. s. i. c. u. s. a. u. t. h. o. i. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. a. u. t. i. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. e. x. h. o. i. e. m. u. s. i. c. o. ¶ (Dicimus. n. fieri ex alio aliud: et ex altero alterz aut simplicia dicentes aut p. p. o. s. i. t. i. o. n. e. s. i. m. p. l. i. c. i. a. a. u. t. s. i. c. h. o. c. e. s. t. a. u. t. a. l. i. c. u. b. i. s. i. e. r. i. h. o. i. e. z. m. u. s. i. c. u. s. i. t. a. u. t. n. o. m. u. s. i. c. u. s. a. l. i. q. d. s. i. e. r. i. m. u. s. i. c. u. s. a. u. t. n. o. m. u. s. i. c. u. s. h. o. m. i. n. e. h. o. m. i. n. e. z. m. u. s. i. c. u. s. i. e. r. i. ¶ Prima duo exima factione simplicem dicunt et 3. factione cōpositā: simp. qd igit dico q. s. i. t. h. o. i. e. m. r. n. o. n. m. u. s. i. c. u. s. r. q. d. s. i. m. p. l. i. c. i. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. i. s. f. a. c. t. i. o. s. i. m. p. l. i. c. i. e. s. t. cū dicitur h. o. i. e. z. s. i. e. r. i. n. o. m. u. s. i. c. u. s. r. e. d. i. c. i. t. a. l. i. q. d. i. s. t. o. z. s. i. m. p. l. i. c. i. s. i. e. r. i. m. u. s. i. c. u. s. c. o. m. p. o. s. i. t. u. s. a. u. t. r. q. d. s. i. t. r. q. d. f. a. c. t. u. m. e. s. t. cū nō m. u. s. i. c. u. s. h. o. i. e. z. d. i. c. a. m. u. s. s. i. e. r. i. a. u. t. m. u. s. i. c. u. s. a. u. t. m. u. s. i. c. u. m. h. o. m. i. n. e. m.

Notandū p. 1. m. co. 2. m. co. 1. 58. q. d. in tendimus p. h. a. c. p. p. o. n. e. ex rem simplicem: aut cōpositā. v. g. cū dicimus q. h. o. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. i. n. t. e. d. i. m. u. s. q. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. e. x. s. i. m. p. l. i. c. i. a. q. d. e. h. o. d. e. s. t. s. u. b. i. n. m. u. s. i. c. u. s. r. cū dicimus q. nō m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. i. n. t. e. d. i. m. u. s. q. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. e. x. r. e. s. i. m. p. l. i. c. i. a. q. d. e. s. t. nō m. u. s. i. c. u. s. q. e. s. t. p. r. i. u. a. t. i. o. m. u. s. i. c. u. s. r. cū dicitur q. h. o. nō m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. i. n. t. e. d. i. m. u. s. q. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. e. x. d. u. o. b. u. s. s. i. c. e. x. h. o. i. e. r. e. x. nō m. u. s. i. c. o. ¶ Istud cōmētū declarat gnationē simplicem et cōpositā de q. 2. m. facit mentionē. ¶ 44. d. i. q. gnatio sum plex est illa: q. v. n. u. s. g. n. a. t. e. x. v. n. o. r. p. p. o. s. i. t. q. v. n. u. s. g. n. a. t. e. x. p. l. u. r. i. b. v. n. o. p. r. i. a. d. i. f. f. i. n. i. t. i. o. v. i. l. i. c. a. t. i. n. d. u. o. b. p. r. i. m. i. s. e. x. e. p. l. i. s. cū dicebat h. o. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. nō m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. S. c. d. a. v. o. i. n. z. e. x. e. p. l. o. h. o. nō m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. m. u. s. i. c. u. s. c. u. m. h. v. n. u. s. f. i. a. t. e. x. p. l. i. b. v. n. o. v. b. i. v. o. v. n. u. s. s. i. t. t. i. n. e. x. v. n. o. a. u. t. e. x. s. b. o. i. n. t. a. u. t. e. x. o. p. i. t. i. n. ¶ S. z. d. u. b. i. t. a. t. d. e. i. s. t. i. s. p. p. o. n. i. b. h. o. s. i. t. h. o. m. u. s. i. c. u. s. i. m. u. s. i. c. u. s. s. i. t. h. o. m. u. s. i. c. u. s. v. n. u. s. d. i. c. a. t. g. n. o. n. e. s. i. m. p. l. i. c. i. e. v. e. l. c. o. p. o. s. i. t. a. nō s. i. m. p. l. i. c. i. e. q. z. nō s. i. t. v. n. o. e. x. v. n. o. i. n. t. i. m. o. m. u. l. t. a. e. x. v. n. o. cū p. d. i. c. a. t. d. i. c. a. t. d. u. o. r. s. i. b. m. t. i. n. v. n. u. s. nō e. t. c. o. p. o. s. i. t. a. q. z. nō s. i. t. v. n. u. s. e. x. p. l. i. b. v. n. o. cū s. u. b. i. n. d. i. c. a. t. t. i. n. v. n. u. s. s. i. b. i. n. v. e. l. o. p. p. o. s. i. t. u. ¶ R. i. d. e. t. q. i. l. l. a. e. s. t. g. e. n. e. r. a. t. i. o. s. i. m. p. l. i. c. i. e. q. z. l. z. p. r. e. d. i. c. a. t. u. m. s. i. t. d. u. o. n. o. n. t. a. m. e. n. q. u. o. d. l. i. b. e. t. i. l. l. o. z. s. i. c. i. t. i. n. v. n. u. m. n. o. n. e. n. i. m. s. i. t. h. o. m. o. e. x. h. o. m. i. n. e. n. e. c. e. x. i. m. m. u. s. i. c. o. s. e. d. i. n. m. u. s. i. c. u. s. :

Philosophicorum.

fit ex aliquo illo. Si si diceret hō inuiscus sit hō
musicus ista est gñatio ppo^o. neqz sunt multa ex mul-
tis: sed tñ ex pluribz vno: ex quo nō sit hō ex ali-
quo illo: s; tñ musicus.

Secundo notandū fm co^o eodez p^o:
qz Aristoteli cū dixit hō sit musi-
cus intēdit generationē qz attribuit subo: in quo est ge-
neratū: cū dixit tñ nō musicus sit musicus: intēdit ge-
nerationē qz attribuit oppo^o siue sit p^o siue p^ouati-
tio: cū dixit tñ hō nō musicus sit musicus intēdit ge-
nerationē qz attribuit vtrūqz. s. subo tñ oppo^o. In ge-
neratione igit simplicia illud qd generat pot fieri indis-
serent ex subo tñ oppo^o: vt hō sit musicus: inuiscus
sit musicus. ¶ In generatione aut ppo^o illud qd gene-
ratur fit ex vtroqz. s. ex subo tñ oppo^o: vt hō inuiscus
sit musicus. p^o aut nō accipit terminū p^ouatiū: s; in-
finitū. s. non musicus: qz cōis est ad p^ouatiū positiū: tñ
p^ouatiū siue igit musicus hēat p^ouatiū positiū si-
ue p^ouatiū: tñ bñ dñ: nō musicus sit musicus. (hōz
aut qdē) Scda suppo: alr p^odicat oppo^o inuicē respe-
ctu huius vbi fit: tñ alr de subiecto: p; qz inuicem predi-
cantur tā in recto qz obliquo: bene. n. dñ inuiscus sit
musicus: tñ ex inuiscus sit musicus: s; cū subiecto nō p^odi-
catur nisi in recto: qz nō bene dñ ex hōie sit musicus s;
bene hō sit musicus. ¶ Le. li. (hōz aut qdē. s. oppo^o sit
nō solū dñ: hoc aliqd fieri s; ē ex hōie: vt ex nō musico
musicus: hoc autē nō dicit in omnibus: vt ex homine
factus sit musicus.

Notandum fm co^o p^o. n. qd hoc ē
fm ydioma eo^o tñ quo
dāmō cecidit i hoc tps: bec. n. ppo^o ex i Arabico: qñqz
notat oppo^o sit qñqz subiectū: bec aut ppo^o sit. ab.
notat tā agentē qz subiectū: oppo^o vō in nro ydioma
tenon dicit fieri hoc: s; tñ in subiecto: bec autē ppo^o sit
tō post in nro ydioma: ppo^o de dñ oppo^o tñ nō de
subiecto: dicimus. n. post nō musicū sit musicus: tñ non
dicimus qz post hōiem sit musicus. ¶ Istud cōmentū vñ
exprimere: ydiomata. s. Grecū: Arabiū: tñ cōmēto-
ris: vñ Hispanū: fm ydioma greco^o bñ dñ ex inuiscus
sit musicus: tñ inuiscus sit musicus: tñ homo sit
musicus: s; non bene dñ ex hōie sit musicus: fm ydio-
ma arabī: sicut bñ dicit ex inuiscus sit musicus: ita
bene dñ ex hōie sit musicus: fm vō ydioma cōmenta-
toris nō bene dicit inuiscus sit musicus: nec habet
in vñ dicere ex inuiscus sit musicus: s; loco illius p^o
positionis ex ponit illa ppo^o sit: dīcēdo post im-
musicū sit musicus: tñ nūqz post hōiez sit musicus.

Ex predictis p^ooria intē ex. ab. tñ post
qz ex in Arabico notat
oppo^o tñ subiectū. ab vō notat subiectū: tñ efficiens: qz
sic bene dicit forma fieri ab hoc demando agens: ita
bene dicit forma fieri ab hoc demando subiectū: sed
post tñ notat oppo^o sit: vt post inuiscus sit musi-
cus. S; dubitat qz in alia suppo^o sit dicit p^o qz cū di-
cimus hōiez fieri musicus: intēdimus qz musicus sit ex
simplici qd est hō: tñ cū dicimus hōiez non musicū fi-
eri musicū intēdimus qd musicus sit ex hōie: tñ ex nō
musico: igit sicut bene dicit hō sit musicus: ita bene dñ
ex homine sit musicus. Rñ dñ narratio nō pcludit neqz
Aristoteli ponit illā suppo^o sit nisi iuxta cōez modū lo-
quēdi greco^o. Ideo dicit p^o qz ista oīa est fm voces
tñ nō fm rem: qz hoc quodāmō cecidit tpe suo: ita qz
tpe cōmētoz inceptū greci vñ illa ppo^o sit. ex.
vt vocaret tam subiectū qz oppo^o sit: cedētes ex hōie

fieri musicum sicut ex inuiscus: tñ hoc est rōnabile: qz
forma nō tñ sit ex p^ouatiōe: s; ē ex mā. (Eoz autē) Ter-
tia suppo^o sit In trāsmutatioe ad forma subiectū
manet sub forma ad quā est trāsmutatio: tñ nō oppo-
sitū: siue accipiat simplr: siue cōpositū cū subiecto: vñ
cū ex inuiscus sit musicus: aut cū ex hōie inuiscus sit
hō musicus: hō manet: s; nō musicus: nec hō inuiscus
cus. Le. li. (Eoz autē) qz sicut simplicia: dicimus si-
eri o vplr: aliqd quidē pmanens sit vt hō sit musicus:
aliud vō nō pmanēs vt inuiscus sit musicus. (hō
qdē enī pmanet musicus factus si nō manet inuiscus
cū: neqz simplr: vt iaz dicit est: neqz cōpositū pmanet:
qz nō pmanet homo inuiscus.

Notandum fm co^o p^o. s. qz alter
tñ nō pmanet: s; destrui-
tur: tñ nō ē pars generatū: alter vō pmanet: tñ pars
generatū. vñ musicus qz generat ex hōie: tñ nō inuiscus
co: homo. n. pmanet: qñ sit musicus: nō musicus autē
non pmanet: cū sit oppo^o sit musicus. Tota igit rō cō-
mētoz est quare manet subiectū tñ nō oppo^o sit: qz
subiectū est pars generatū: oppo^o sit nō est pars ge-
neratū. S; p^o cū hō sit musicus: aut generat hō: aut mu-
sica: aut cōpositū ex hōie tñ musica: si p^o sit: igit hō
est pars hōis: si tñ ergo homo est pars musicus: si tñ
igit aliqd pponit ex substantia tñ accit: tñ p^o sit aliqd
est qd nō est substantia: nec accit: mō hēc oīa sunt inco-
uenientia. Dīcēdo quodlibet illoz triuz generari: hō
enī generat nō simplr: s; fm qd: qz est musicus post
qz non sit musicus. Etia generat musica terminatiue
qz terminat mutationē: tñ est postquā nō fuit: itēz ge-
neratur ppo^o ex subiecto tñ accit: qz est postquā nō
fuit: s; tale ppo^o nō est ppo^o per se cū nō sit vñ s;
est ppo^o p accit: iō sumēdo aliqd ppo^o nō sequit ali-
qd ppo^o ex substantia tñ accit: aut aliqd esse qd nō est
substantia: nec accit: s; qd aliqd aut aliqd ens p accit
cōponit ex substantia tñ accit: tñ tale est substantia rōne
subiecti: tñ accit i pcreto rōne fore accit: tñ sic nō est
incoueniēs qz hō sit pars talis ppo^o sit: cū nō sit pars
faciēs ppo^o p se: s; tñ p accit: qñ aut generat forma
substantialis tñ subiectū est vñ pars generatū: sicut vñ
cū sua fora facit cōpositionē p se. (Determinatis igit
hīs) fm istis hīs suppo^o sit nōb^o Aristoteli ponit istā cō-
clusionē: p^ouatiō realr distinguit a subiecto genera-
tiōis: quā ipse triplr pbat: tñ p^o sit: illa realr differit
que sunt vñ nūo: tñ plura spē: igit tñ a^o p^o illa realr
differit qz sunt vñ nūo: tñ plura spē: s; p^ouatiō tñ subie-
ctū generis sit vñ nūo: tñ plura spē: igit tñ qz oīa oīa
spē realr differit: tñ b^o declarat: nam subiectū est illud
ex quo aliqd sit: igit subiectū est illud qd est p^ouatiū
for^o: tñ p^o sit subiectū tñ p^ouatiō sunt idē nūo: ex quo
de se inuicē pdicant: tñ qz illa differit spē qz sunt diuer-
saz rationū: iō subiectū tñ p^ouatiō differit spē: alia est
enī rō hōis: tñ alia est rō inuiscus. Le. li. (Determinatis
igit hīs ex oībus qz sūt: bec est accipere si aliqd intēde-
rit sicut dīcimus: qñ oī aliud spē subiecti qd sit: hoc
si nūo est vñ nūo: cū p^ouatiōe: s; spē nō vñ nūo: spē enī
dico tñ ratione: idē enī idē est homini tñ in mu-
sico esse diffinitū.

Notandum p^o fm co^o p^o. 60. qz
dē generatū spē indiget
subiecto aliquo: tñ est illud qd in rei vītate dicit gene-
rari. s. in tpe in quo generat in actu: generatū. n. cōple-
tū sit generatū: tñ nō est in actu. Hoc cōmēto declarat
distinctionē cōmētoz qz triplr ptingit aliqd gñari. s.

Ter.
co. 59.

Ter.
co. 60.

Ter.
co. 60.

Liber primus.

Tex.
59.

terminatiue subiectiue et cōpletiue: illud generat terminatiue qd est terminus gñatiōis primus et immediatus. s. forma: et de hoc loquitur prima pars cōmētū dī. de generatiue semper indiget aliquo subiecto: illud generat subiectiue qd est subiectum gñatiōis: sic enim illud est album in quo est albedo: et illud proprie calefit: in quo est subiectiue calefactio: ita illud proprie generat: in quo est subiectiue generatio: de hoc loquitur secunda pars cōmētū dī. subiectum rei veritate dicitur generari. Illud autem cōpletiue generat gratia cuius sit talis generatio: et illud est cōpositum ex subiecto et forma: siue fuerit forma substantialis: siue accidentalis: de isto loquitur tertia pars cōmētū dī. gñatiū completum: fuit generatum quādo nō est in actu.

Secundo notandum secundum cōmētū eodem 2° qd generatio secundum quod est motus necessarius subiectum: et est illud quod dicitur gñari in actu: generatum autem completum fuit generatum: et nō est in actu: generatio dupliciter sumitur vno modo: ut includit formam: et sic dū generatio est iam forma quā mō cōpositum generat in actu: tunc quodlibet illorum est in actu. Alio modo formaliter ut includit motum: et sic quod est generatio tam dū subiectum: quod dicitur generari in actu: quia tunc est illud subiectum in actu: et eodem tempore nō generat formam: nec cōpositum: nisi in potestate: quia nōdum est aliquid illorum: sed illius motus generationis ambo sunt in potestate: propter quod ad effectum dicitur 2° qd generatum completum fuit generatum: quādo nō erat in actu: subiectum autem generat quādo est in actu. Dubitat circa illam propositionem philosophi subiectum et priuatio sunt vni numero: et differunt specie: quoniam quicquid sunt vni numero sunt idē specie: quicquid differunt specie differunt numero: ut colligitur a philosopho. s. meth. Rūder Burleus qd in rei veritate illa propositio implicat contradictionem: sed intentio philosophi est quod subiectum et priuatio predicantur de eodem numero: ita qd hic accipitur actus exercitius pro actu significato. Ista responsio nulla est: quia si nulla predicatio esset: nō minus subiectum et priuatio eēnt idē numero: deinde si illud vbi est sumitur hic pro actu signato et non pro actu exercitio sequitur illas esse falsas: subiectum et priuatio differunt specie: quia tunc nō predicarentur de eodem specie quod est falsum: quia autem dicitur quicquid sunt vni numero: igitur de eodem specie. Dicendum igitur aliter quod aliqua eēnt idē vel vni numero intelligitur dupliciter. s. simpliciter et subiectiue illa sunt vni numero simpliciter que habent eandem realitatem: oīo ut Marcus tullius tunica et indumentum: et hoc vadit illa auctoritas quoniam sunt idem nō sunt idē specie: illa vero sunt vni numero subiectiue quod habent idem subiectum: aut vni est subiectum alteri: et sic ignis et sua caliditas sunt vni numero: albedo etiam et dulcedo lactis sunt vni numero: et sic loquitur philosophus. s. meth. dī. illa sunt vni numero quorum materia est vna: quia igitur priuatio est subiectiue in materia vel in subiecto: ideo materia et priuatio sunt vni numero: et sic aliqua duo sunt vni numero et differunt specie: ut ignis et sua caliditas seu albedo et dulcedo lactis: cum autem dicitur quicquid sunt vni numero sunt idē specie: intelligitur de unitate vel idempritate naturali sumpta simpliciter et nō subiectiue: quia licet sumitur in proposito (Et hoc quidem permanet) secundo ad conclusionem sic illa duo realiter differunt quorum vnum manet subiectum vtroque termino transmutationis et nō reliquitur subiectum et priuatio sunt vni: igitur et maior pars et minor declaratur: nam si ex imusico sit musicus homo manet tam subiectum musica quod sub imusica: ut per tertiam supponitur: si imusica nō manet cum musica: nec imusicus cum imusico: nec homo imusicus cum homine musico per eandem suppositi-

tionem: igitur et c. l. li. (Et hoc quidem permanet). s. subiectum illud vero nō permanet: vbi priuatio: nō oppositum quidem permanet. Homo. n. permanet musicus autem et imusicus nō permanet sub vtroque termino transmutationis: nec ex ambo bōs cōpositum: ut musicus homo. Ex isto dicto accipitur quod dimensiones et qualitates simbolicæ manent in termino generationis: ex quo nō habet oppositum in ipso generato: subiectum enim manet: quia nō habet oppositum in generato: sed priuatio quod est terminus a quo generationis nō manet: quia habet oppositum in generato.

Notandum secundum cōmētū 2° 60. qd h q dicitur Aristoteles. s. subiectum manere in termino generationis et nō oppositum intelligendum est cōter in oībus predicamentis: et in predicamento substantie in spermate. n. qd sit homo necesse est ut aliquid sit oppositum generato: et est illud quod dicitur spermatio. n. hominis qui sit est opposita rationi spermatis: sed tunc est dubium de qua oppositione loquitur 2° nō de oppositione priuatiua: quia tam forma hominis quā spermatis est positiua: nō etiā de oppositione contraria: quia forme substantiales nō inuicē contrariantur. Dicendum quod potest intelligere vtroque modo: primo quidem quod ille forme opponuntur contrarie: nec est inconueniens contrarietas virtutalis in formis substantialibus ratione qualitatis. primarius formaliter contrarietas: quas forme substantiales sibi naturaliter determinat: quare vna aliam expellit ad cuius expulsionem vna forma substantialis contrariatur et alia generatur: et ita contingit de forma spermatis que contrariatur loco cuius forma hominis generatur. Potest etiā loqui 2° de oppositione priuatiua: nec inconuenit vna forma positiua esse large priuationem alterius: unde priuatio quare dupliciter sumitur. Primo pro carētia alicuius cum aptitudine ad illud eo modo quo dicimus tenebrarum esse priuationem luminis et cecitatem visus: et sic loquitur Aristoteles. 4° meth. dī. qd priuatio est negatio in subiecto apto nato de qua priuatione locutus est superius dī. qd domus sit ex priuatione domus: et 2° qd contrarietas prima vniuersaliusque predicamenti est contrarietas inter habitum et priuationem. Secundo sumitur priuatio pro forma diminuta tendente ad vltiorem perfectionem eo modo quo loquitur Aristoteles in physica dī. quia forma diminuta presuit in materia: secundum esse diminutum quod esse est priuatio materie coagens ad suā perfectionem: sic etiā loquitur philosophus 3° physice dī. diminutū a quo: et diminutū ad quod repugnare opponere: quod est inter habitum et priuationem: ut magnū et parū intellsum et remissum. Tercio sumitur pro altera parte contrarietatis minoris perfectionis: et sic loquitur Aristoteles. 2° de anima dī. nigrum esse priuationem albi: et 2° unitatē esse priuationem multitudinis. Quarto sumitur pro forma tēdente ad nō eē: et sic accipitur 2° h qd dicitur forma spermatis eē opposita forme hominis. Ecce quod multis modis priuatio est affirmatio et nō negatio. et nihil tamen proprie dicitur priuatio nisi negatio in subiecto apto nato (Sed ex aliquo) Tercio ad conclusionem sic illa inuicē differunt in quibus variatur modus loquendi: sed in subiecto et in priuatione variatur modus loquendi: igitur et patet positiua: cum maiori et minori declaratur. Primo in naturalibus: nam de priuationibus proprie dicitur quod ex hoc sit hoc: et nō proprie quod hoc sit hoc: proprie. n. dicitur quod ex imusico sit musicus: sed nō proprie dicitur imusicus sit musicus. De subiectis autem proprie dicitur quod hoc sit hoc: nam proprie dicitur homo sit musicus. Secundo declarat idem in artificialibus: nam bene dicitur in artificialibus quod ex hoc sit hoc: vbi ex ere sit statua et nō bene quod hoc sit hoc. s. ex sit statua: sed in

Tex.
60.

Tex.
60.

Tex.
61.

Musicoꝝ.

privatiuis videtur utroque modo loquendi: quoniam ex im-
musico seu ex homine immusico fit musicus: vel homo mus-
cus: et etiam immusicus fit musicum: et homo immusicus fit
homo musicus. Item. (Sed ex aliquo fieri aliquid: et non si
fieri aliquid. scilicet. propter magis quod dicitur in non permanens
id est in privatis: ut ex non musico musici fieri: ex ho-
mine autem non fit musicus: at vero et in permanens al-
quando dicitur si intelligendo per permanens subiectum: ex ere-
nim statu dicitur fieri: non est statuaz: hoc tamen ex opo-
posito et non permanens utroque dicitur: hoc tamen hoc et hoc
naque ex immusico et immusicus fit musicus: unde et in com-
positum est: et enim ex immusico: homine et immusicus homo:
et fieri musicus. Ista igitur ratio fundat in secunda suppone.

Dubitatur quoniam in suppositione secunda
dicitur est quod in privatis vi-
mur utroque modo loquendi. scilicet. hoc fit hoc: et hoc fit hoc:
et in subiectis tamen uno modo loquendi. scilicet. hoc fit hoc: tunc
autem dicitur quod ex ere sit statuaz: et non bene dicitur quod sit
statua. Respondetur quod Aristoteles non plus voluit nisi quod in sub-
iectis nunquam videtur utroque modo loquendi: quod ubi di-
cimus quod hoc fit hoc: non dicimus quod ex hoc fit hoc: et
econtra. In privatis autem videtur utroque modo lo-
quendi: et si non expressit illud de subiectis: hoc est quia
per plurimum dicimus hoc fieri hoc. scilicet. in naturalibus: raro
autem dicimus ex hoc fieri hoc: sed occurrit difficul-
tas: sicut enim ex homine et albedine fit unus per accens: ita
ex ere et forma artificiali cum sit accens eius: ergo non est
ratio quare homo fit albus et es non fit statuaz: et non est
ratio quare ex ere sit statuaz: et non ex homine sit albus. Respon-
detur quod ista est causa: quod homo potest esse albus: sed es non
potest esse statuaz: sicut enim homo aial. et cetera predicamentis
substantie non supponit pro subiectis: sed pro toto com-
posito substantiali: ita domus statuaz et cetera. concreta ar-
tificialia non supponit pro subiectis: sed pro toto com-
posito accidentaliter: cuius enim dicitur hoc est album: predica-
tum non supponit pro toto aggregato ex subiecto et albedi-
ne cum sit preteritum adiectivum: sed tamen pro subiecto supponit: et
verum est hominem esse album: sed dicendo hoc est statuaz: pre-
dicatum supponit pro toto aggregato: cum sit preteritum
substantivum: si impossibile est esse esse compositum ex ere et figu-
ra sicut impossibile est hominem esse compositum ex homi-
ne et albedine: quia nulla pars est sui totum: et ideo non
est possibile esse esse statuaz: sicut igitur materia non fit hoc: si
ex materia fit hoc. Ita es non fit statuaz: sed ex ere sit statuaz.

Contra conclusionem principaliter intentam ar-
guunt multipliciter: et primo sic: quo-
cumque extrinseco materie secluso adhuc materia esset privata
forma: igitur privatio materie est materia: per se: quia si non
esset materia ipsa esset extrinseca nature sue: sic ea remota
materia non denominaretur a privatione: a quo patet: quia in
casu illo materia non haberet formam: sed esset apta nata ha-
bere formam. Secundo materia est privata infinitis formis ge-
nerandis: igitur habet infinitas privationes: sed nulla ista-
rum est forma substantialis vel accidentalis: igitur in qualibet
materia sunt infinite res in invicem divise et distincte: quare
nulla est alteri mediata vel immediata extrinseca vel multi-
plicabilis quod est inconueniens. Tercio sit a privatio forme
Antichristi: et quero utrum sit in tota materia corruptibilium
vel solum in aliqua eius parte. Si primum igitur forma Antichristi
potest educi de potentia huius totius materie et contra potest
actuare totam materiam corruptibilium quod est impossibile: si
enim igitur non quolibet materia bonum et inferius est receptiva forme
Antichristi contra intentionem philosophi in hoc primo de materia esse
potentia ad omnem formam generandam. Quarto quod

utrum privatio materie sit divisibilis: vel indivisibilis:
si primum ergo divisibile corripit in adveniens forme: per
potentiam nunquam indivisibilem producit aliqua forma. Si igitur
et cum eadem forma possit de duabus materiis generari:
sequitur eandem privationem esse in duabus materiis. scilicet. a. b.
quo concessio sequitur corruptum posse redire idem numero
probatur: nam inducat forma Antichristi in a. materiam: et sequitur
quod in b. manet adhuc privatio illius forme cum sua po-
tentia respectiva: quia propter mutationem factam in a. non est ne-
cessarium aliquam mutationem fieri in b. sed quilibet materia habens
privacionem et potentiam alicuius forme potest illam recipere
ergo et cetera. Pro hac parte solent allegari auctoritates
quarum vnam iam declaravi materiam et privatio sunt vnum
numero: ubi videtur dicere philosophus quod differentia inter subiectum
et privacionem est tamen in voce et cetera. 4. meth. dicitur. philosophus quod
privatio vere dicitur de materia et cetera. 3. phisico et cetera. 9. meth. Aristoteles.
dividit ens in actum et potentiam: cum igitur privatio non sit
actus: igitur potest non accidentaliter: igitur subalis: et per potentiam materiam.
colligitur de intentione philosophi in hoc

Oppositum primo quatuor propositionibus qua-
rum prima est quod cuiuslibet transmutatio nis naturalis: tria
sunt principia materia forma et privatio: stat autem solum
duo esse principia: scilicet. privatio est materia. Secunda propositio
privatio opponit forme et materia non opponit ali-
cui illorum: quod recipit virtutem. Tertia propositio privatio
est per se non ens: et materia est per accidens non ens: sed nunquam
vnum et idem est per se et per accidens non ens: igitur et cetera. Quar-
ta propositio materia est per se substantia et privatio non est
per se substantia: modo esse per se et non esse per se dicitur
tur de eodem: cum sint contradictoria. Quatuor
alias propositiones ponit philosophus in hoc primo: quarum prima
est quod materia est principium per se compositum naturalis et privatio
principium per accidens. Secunda propositio materia est ingenera-
bilis et incorruptibilis et privatio corripitur in adven-
tu forme generande. Tertia propositio privatio acci-
dit materie: stat autem quod nihil accidit sibi ipsi. Quar-
ta propositio privatio est admixta materie: igitur materia non fit ad-
mixta materie sequitur privacionem non esse materiam: etiam sunt
auctoritates alibi pro hac conclusione: dicitur enim. Aristoteles. in
post predicamentis quod certitas non est cecitas: et igitur privatio non
est privatio: et cetera. Idem est privatio et privatio esse igitur et cetera.
et cetera. 4. meth. dicitur philosophus quod privatio est negatio in subiecto
apto nato: sed materia non est negatio in subiecto apto nato: igitur
materia non est privatio. Item eodem libro dicitur philosophus quod privatio
habet materiam subiectam sibi: et est una extremitas opposi-
tionis circuli omne genus entis: igitur materia privatio
non habet materiam subiectam sibi: igitur nec alicui opposi-
tionis: neque circuli omne genus entis. Harum propositio-
num aliquas glossant adversarii dicitur tria esse prin-
cipia transmutationis ad hunc intellectum quod in cuiuslibet
transmutationis conceptu diffinitivo includuntur tres con-
ceptus. scilicet. materie forme et privationis: forma autem et
privatio opponuntur ad hunc intellectum: quod illa nota op-
ponitur forma et privatio. Item materie accidit privatio.
I. h. predicatio est accidentalis: materia est privatio vel
privatio. Iste glossa non sunt naturales: sed philosophice
intentionem Aristoteles. quia si nullus esset conceptus non mi-
nus essent transmutationes naturales habentes tria prin-
cipia duo opposita et duo non opposita: sicut et subiectum
minima et cetera: et tamen ad quem nec est possibile tria et conceptus
b. absque opponere: quod scilicet secantur quemadmodum et res
et cetera. de anima et modi predicandi sunt a modis eandem. et cetera.
si privatio accidit materie: quia
illa predicatio est accidentalis vel per

Liber primus.

accidēs: per idē materia accidit priuationi ⁊ substantia
accidēt pira pīm in hoc pīmo ⁊ patet pñtia: qz que
libet illarū est p accidēs: aliquod priuatiū est materia
aliquod coloratiū est substantia. Item pñtia dicit qd
mus ⁊ statua ⁊ singula artificialia que generant: sunt
ex cōtrario: cōmentatoz autē ait qd in oīb⁹ generabili
bus ⁊ corruptibilibus verū est: omne qd generat fieri
ex cōtrario. s. homo equus lapis ⁊ huius: s. certus est
qd nomina artificialia ⁊ p dīcamētis substantie nō habēt
cōtrariū: igitur huiusmodi cōtrarietas est reperienda
in reb⁹ extra aīam: neqz possunt dicere: qd habent con
trariū large. s. p tradicōne: qm ostēsum est p cōmenta
toz ex doctrina Aristō. qd talis factio nō est de pira
dicōzio in cōtradictō: iū absolute: s. ex cōtrario pos
tūto: v. l. priuatiue sūpto: dicit. n. cōmentatoz expresse qd
in vno quoqz genere est vna prima cōtrarietas. s. inter
habituū ⁊ priuationem.

Notandum pīmo qd ens dupliciter
capitur. s. cōiter ⁊ stricte
ens cōiter sumptū est oīm adequatū intellectus: ⁊ sic
diuidit i ens positū ⁊ i ens negatiū: ⁊ de quolibet
istoz v. l. dicit: ens stricte sumptū est illud qd imēdiate
diuidit in decz p dīcamēta: ⁊ sic nō dicit nisi de eme
positūto: pcedo igit qd priuatiū est ens: qz omne qd est
in subiecto est ens: sed priuatiū est in subo fm Arist. ⁊
cōmentatozē hic. 4. meth. qd priuatiū est ens tenen
do cum pbo qd realiter distinguit a subiecto: nō tñ est
ens stricte sumptū: sed tñ cōiter: vt est oīm intellect⁹:
dicētem pñtia. 4. meth. qd priuatiū nō est simpliciter
ens: nec simpliciter nō ens: s. tenet mediū inter ens ⁊
nō ens: tamē sic ens priuatiū dicit necessitatē forme
⁊ aptitudinem subiecti ad illam.

Secundo notandū qd accēs dupliciter
sumit: v. l. cōmuniter ⁊ stricte:
accidēs cōiter sumptū diuidit in accēs positū ⁊ in
accēs negatiū: ⁊ sic accipit a Por. tñ dicit accidēs est
qd adest: ⁊ abest: pter subī corruptionē: accēs stric
te sumptū est illud qd imēdiate diuidit in. 9. p dīcamē
ta accidentiū iuxta doctrinā Aristō. i. p dīcamētis diui
denis accidēs in absolutū ⁊ respectiū: ⁊ isto nō est
pcedendū priuationē esse accidēs: sed bene pīmo ex
quo priuatiū accidit materie fm cōmentatozē ⁊ adest ⁊
abest: tam subo in actu qd subiecto in potētia pter cor
ruptionē illius. Ad pīmū dicit qd sicut mā celi non
priuat forma subalt: quia nō hūilius priuationē ane
tam: ita mā hōz inferioz secluso oī extrinseco nulla
forma priuaret: ⁊ cū dicit in tali casu: ipsa nō hēt for
mā: ⁊ esset apta nata hēre formā illud negat: vnde nō ē
possibilis diffinitio absqz diffinitio: ideo nulla esset pri
uatiū: nulla esset negatio in subiecto apto nato: ⁊ pñter
in tali materia: nulla esset aptitudo ad formā. Ad
2m dicit qd priuatiū est multiplicabilis ad oīm pñtū
materie: vnde multiplicari nō solū in formis reperit:
sed etiā in priuationib⁹ ⁊ negationib⁹: ⁊ pñter cōcedo
infinitas esse res in mā: quaz nulla est alteri mediata
vel imēdiate positiue: qdlibet illaz priuationū est al
teri imēdiate negatiue: qz inter illas nō dat mediū.
Ad 3m pcedo qd a priuatiū est in tota mā corruptibi
liū ⁊ in qualibet pte ei⁹: ⁊ qd forma Antixpi pōt educi
de po⁹ hui⁹ tot⁹ materie: qz sicut multiplicatur priua
tiū ad oīm prem materie: ita po⁹ respectiua: nō tñ se qd
qd forma Antixpi possit actuare totā istā mām: qz non
est possibile totā hāc esse sufficienter dispositā pzo in
troductione forme Antixpi: sed soluz sequit qd qlibet

porzionē huius materie sibi pporzionālē qz ut est ex
se pōt actuare: nullam tñ actuat nisi eā quā reperit suffi
ciētē dispositā. Ad 4m respondet qd si forma est in
diuisibilis priuatiū ē indiuisibilis. Si autē diuisibilis
priuatiū est etiā diuisibilis nō positiue: sed negatiue:
nō extēsiue: s. multiplicatiue s. qd apparebit in lectio
ne sequēti de imēdione pñtatoz: ⁊ cū pcludit qd cor
ruptiū pōt redire idem in nūo negat pñtia: quia qz ito
corruptiū priuatiū ⁊ potētia respectiua in a tam cito
corruptiū in qualibet alia parte materie absqz muta
tione illius pñtis. Si. n. relatio potest aduenire alicui: ⁊
corruptiū in illo sine mutatione facta in eo fm Aristō. 5.
phycoz ⁊ formari priuationes ⁊ negationes. Sed ou
bitat phylosophus dixit sup⁹ qd albi sit ex nō albo
⁊ nō ex quolibet nō albo: sed solū vbi est priuatiū al
bedinis: si qd in qualibet parte materie est priuatiū al
bedinis: igit albi sit in qualibet parte materie. Res
pōdet negādo pñtiam: s. solū sequit qd albi aptū na
tum est fieri in qualibet parte materie: sit. n. albi solum
ex illa parte materie in qua est priuatiū albedinis cō
iuncta alijs dispositiōibus dispositis faciētib⁹ pzo gene
ratione albedinis. Ad auctoritates respondetur qd
illa ppositio mā ⁊ priuatiū sunt vniū numero ē ex po
sita iuxta intētionem Aristō. cū vero dicit cōmentatoz
qd inter illa est differētia fm vocē: verū est. i. fm diuer
sum modū loquēdi: quia aliter loqmur de subo ⁊ al
ter de priuatione: neqz dixit solum imo oppositū. s. qd
etiā differūt fm rem ppter duas rationes textuales.
Item cōcedo qd priuatiū dicit de mā nō in abstracto:
sed i cōcreto: sicut etiā albedo de substantia. Ad diuisi
ōnē vero Arist. 3. phycoz ⁊ 7. 9. meth. dico qd diuidit ens
stricte sumptū. s. positiue: ⁊ sic nō dicit de priuationē s. 3
potentiā: nec fm actum: cū nō sit actus: nec po⁹: s. sola
negatio di. aptitudinē: vt patuit ⁊ c.

de intēto ibi (Manifestus quia). Distinctio est ista: qd
duplex est generatio. v. l. simpliciter ⁊ fm quid. genera
tio simpliciter est generatio substantie. generatio fm
quid est generatio accidentis: ⁊ ratio qz generatio ter
minatur ad esse: vt ponitur in post p dīcamētis: ⁊ pī
mo de ge. monis autē vel mutatio specificatur a termi
no ad quē. 2. phycoz ⁊ 3. generatio substantie termina
tur ad esse simpliciter: ⁊ generatio accidentis termina
tur ad esse fm quid. generatio substantie est generatio
simpliciter: ⁊ generatio accidentis est generatio fm qd.
patet cōsequētia cū maiori: mino 2 vo declaratur: nā
generatio substantie terminatur ad substantiaz: ⁊ gene
ratio accidentis terminatur ad accidens. 2. phycoz: nō
sed substantia habet esse simpliciter ⁊ accidens tñ fm
quid di. pbo. 7. metaphysice: qd accidens non est ens
nisi quia entis. igitur ⁊ c. Item non solum ex parte for
me: sed etiā ex parte subiecti ostenditur generatio
nem simpliciter esse generationē substantie: ⁊ genera
tionem accidentium esse generationē fm quid: quia
cum generatur forma substantialis ppositus substan
tiale, simpliciter incipit esse: quia est postqz non fuit: sed

Unpliciter Tex.
co. 62.

Philosophicorum.

cum generatur forma accidentalis ipsum compositum non simpliciter incipit esse sed cum addito. scilicet album vel nigrum: calidum vel frigidum: pedale vel bipedale. *Le. li.* Multipliciter autem cum dicitur fieri. scilicet simpliciter et per quid. et hoc quidem non simpliciter fieri. videlicet accidentem. sed hoc aliquid fieri. id est aliquid fieri hoc: ut puta quale vel quatum. Simpliciter autem fieri substantia per se solam et per quid aliam. Notandum quod in generatione substantie generatur compositum substantiale: et in generatione accidentis propositum accidentale: constat autem compositum substantiale esse unum simpliciter cum sit compositum per se: compositum autem accidentale est unum per quid: cum sit compositum per accidentem: scilicet unum et ens conuertitur igitur in generatione substantie generatur ens per quid: propterea generatio substantie est generatio simpliciter: et generatio accidentis est generatio per quid. (Manifestum quod). Ista distinctione premissa. philosophus ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: in omni generatione non requiritur substantia. Secunda conclusio in qualibet generatione requiritur materia forma et privatio ibi. (quare ostenditur). Prima conclusio tripliciter arguitur. et prima in generatione accidentis naturalium: materia cum sit quantum vel quale aut aliud aliorum predicamentorum accidentem necessario ponit substantiam cum non possit per se imaginari aliquam formam accidentalem naturalem incipere esse quin illa adueniat alicui subiecto substantiali quoniam substantia non potest dici de subiecto aliquo: omnia autem accidentia naturalia de materia sua habent quod dicantur de substantia et quod adueniant substantie. *Le. li.* Manifestum quia necesse est in qualibet generatione substantie aliquid quod sit. id est quod transmutetur: et enim quantum et quale et ad alterum et quantum et ubi sunt in subiecto aliquo: per quod est quod sola substantia de nullo alio dicitur subiecto: sed alia omnia de substantia. *Le. li.*

Notandum

quod non est inconueniens accidens esse subiectum tantum substantie quam accidentis: quod forme substantiales non possunt esse in materia sine dispositionibus accidentalibus: neque quantitates materiales possunt aduenire substantie nisi mediante quantitate: scilicet est impossibile accipere alicui inherere nisi substantie: nec in sacramento altaris albedo et dulcedo proprie inheret quantitati sicut neque in materia quantitate cum ex hijs nullus tertius fiat: scilicet sunt in quantitate tantum in subiecto dispositionis actu vel aptitudinis: quod. n. illa accidentia non sunt subiective in substantia. h. est miraculose: et non naturaliter.

Dubatur

probatum quod non solum accidentia dicuntur de substantia: sed etiam substantia: quod sicut compositum recipit formam accidentalem: ita materia forma substantiale: sicut forma accidentalis dicitur de subiecto suo: ita forma substantialis dicitur de subiecto suo. Preterea quodlibet superius dicitur de inferiori suo tanquam de subiecto suo. Per Aristotem in predicamentis: scilicet tam superius quam inferius est substantia per Aristotem in hoc primo: ergo substantia dicitur de subiecto suo. Ad primum respondetur negando consequentiam: quod substantie forme accidentales est subiectum in actu: sed substantie forme substantialis est substantia in potentia per Aristotem. et de anima: unde materia non est proprie sensitiva vel intellectiva: scilicet ipsum compositum est huius: non ergo denominat forme substantialis materiam in qua est subiective: sed ipsum totum in quo est constitutum. Ad secundum dicitur quod Aristoteles non loquitur hic de subiecto predicamentis. sed de subiecto inherentiis: constat autem nullum superius inherere suo inferiori cum prius sit superius quam inferius per Aristotem in post predicamentis. (Quod autem est substantie). Secundo declaratur eadem conclusio in generatione formarum substantiarum. et hoc inductiuem: materia in generatione alicuius forme est substantia: et in plantis semen est substantia: et ex quo generantur vege-

tabilia: et ita in alijs. Et accipit hic philosophus substantie alterationis quod corrumpitur: et non substantie quod permanet: quod illud est notum per sensum: substantie autem quod permanet non cognoscitur nisi per intellectum: et illud est materia prima. *Le. li.* (Quod autem est substantie et quicquid alia simpliciter entia ex quodam subiecto sunt considerantur: fiet videlicet manifestum: tempore enim est aliquid quod substantia dicitur ex quo sit: ut platea et alia ex semine).

Notandum

primo per Aristotem. *2°. 62.* quod quoadmodum generatio albi per quod est motus indiget principio opposito ei quod generatur: ex quo sit motus: et tertio subiecto motui: et si militer est in alijs generationibus et partes oppositi sue cessare recedunt a subiecto: et sunt in ipso partes generati. Similiter est in substantia. In spemate enim apud generationem hominis non cessant partes spematis recedere et partes hominis fieri donec forma humana perficiatur: hoc si forma hominis recipit perfectionem. Si autem negatio non istud accidit in accidentibus proprijs forme generate. unde necessario generatio sequitur alterationem. Ecce quod generatio substantie ita indiget subiecto et opposito: sicut generatio accidentium: nam sicut cum ex albo sit nigrum requiritur aliquid quod prius est album: et postea nigrum: ita cum ex spemate sit homo. requiritur aliquid quod prius est sub forma spematis: et postea sub forma hominis. Et sicut in generatione accidentium partes propositi successue recedunt a subiecto et sunt in eo partes generati: similiter est in substantia: quoniam partes spematis successue recedunt et partes hominis sunt donec perficiatur forma humana. Et si arguitur forma hominis est diuisibilis: ergo non potest particulariter acquiri. Respondetur: quod si forma est prius illa particulariter acquiri. Si autem imparabilis imparabiliter inducit: sed accidentia propria illius particulariter diuisibiliter accipiunt. Contra prius de forma naturali que diuisibilis et prius est: cum sit forma eterna: et tamen subiecto inducit: aliter daretur minus minimo in infinitum. Secundo accidentia propria alicuius nunquam sunt sine illo: ut per inductionem: scilicet accidentia propria forme diuisibilis successue acquiruntur per commentatores. igitur etiam ipsa forma diuisibilis quod contra eum est. Ad primum dicitur quod non omnis forma prius acquiri prius: ita quod una pars quantitatua acquiratur ante aliam. Sed omnis forma partibilis in partes actuales que scilicet possunt per se existere acquiruntur particulariter: et hoc est intentio commentatoris: sed minus naturale non habet nisi si partes potentiales. Ad secundum dicitur quod accidentia propria sunt duplicia: quedam in fieri: et quedam in facto esse: accidentia propria in fieri alicuius forme sunt illa que disponunt materiam ad illam formam: sic quod non ad aliam: et talia accidentia non semper sunt simul cum forma: imo precedunt formam: et de talibus accidentibus loquitur hic commentator. Accidentia vero propria in facto esse non acquiruntur partibiliter: sicut nec ipsa forma cum illa fluat a natura specifica forme. (Sunt autem que sunt). Tertio suadetur eadem conclusio in generatione entium artificialium et inductionem. nam eorum quod sunt per artes: quedam sunt per transfigurationem hoc est per transmutationem: et ab una figura in aliam figuram sicut statua: quedam per appositionem vel fluxum per hoc quod concurrunt diuersae aquae: quedam per subtractionem partium materialium: sicut mercurius ex lapide: quedam autem sunt per compositionem ut domus: adhuc quedam artificialiter sunt per alterationem: et talia non sunt solus per artes: quauis ars inueniat naturam in generatione talium: huiusmodi autem sunt que transmutantur substantialiter: et in omnibus istis generabilibus est aliquid sub-

Lex.
co. 62.

Lex.
co. 63.

7. 25.

Liber primus.

lectur: vt inductiue patet. I. e. li. (Sunt autem que sunt simpliciter) id est vniuersaliter per artes: alia quidem transfiguratione vt statua: alia vero appositione vt que augmentantur per concursus multorum: vt fluius: alia vō abstractione vt ex lapide mercurius: compo- ne autem vt domus: alteratione vō vt que conuertun- tur fm materiaz: omnia autem que sic sunt manifestuz est quoniam ex subiectis fiūt. Istis declaratis potest co- clusio sic demonstrari: in omni generatione naturali vñ artificiali requiritur subiectum: sed omnis generatio ē naturalis vel artificialis: ergo in omni generatione re- quiritur subiectus: patet consequentia cuz minor: ma- ior autem est inductiue ostensa.

Notandum primo fm cōmentatozē commento. 63. qd trans- mutatio substantialis et transmutatio accidentalis ou- pliciter pueniūt: pñio i h q vt aqz ē alteratio eiusdē rei de vna qualitate in alia: et de vna dispositiōe in aliam vnde qualitas dupliciter sumitur: scilicet cōmuniter et proprie. Cōmuniter pñio omni forma informante vel actiuate: et sic loquitur philosophus in predicamen- tis caplo de substantia vbi dicit secundaz substantia si- gnare quale quid: et pñio in vniuersalibus q differē- tia essentialis predicat in quale: qualitas vero pñio- prie sumpta est forma predicamenti quantitatis quā Aristot. diffiniens in predicamenti dicit: qualitas est fm quā quales dicuntur. Et quoniam motus specifica- tur a termino ad quē. 2. phycoz. ideo alteratio conse- quenter sumitur cōit pñio di motu vñ mutatione ad for- mam: et proprie pñio solo motu vel mutatione ad for- maz pñio quantitatis: pñio igitur non loquitur de qualitate vel alteratione proprie et stricte sum- pta: sed communiter et large: concedendo tam genera- tiones q augmentaciones esse alterationē: et taz substā- tiam q quantitates esse qualitates: vult igitur dicere cō- mentatoz q in hoc conueniunt ambe transmutaciones quia vtraz est transmutatio vnius rei: de vna forma in alia formaz. ¶ Secundo conueniunt transmutatio substantialis et accidentalis fm pñio mentatoz: quia il- lud q desert vtraz demonstraciones est idē numero et ē corp⁹ demonstratū. Vbi est intelligendū q in eo- dz subiecto fundatur modus et forma ad quaz ē mo- tus: modo non soluz motus substantialis inheret ma- terie: sed et taz forma accidentalis: aliter in corruptione compositi naturalis corūperetur omnia accidentia eius contra snāz phy. 2. de ge. 2. q in elementis habē- tibus symboluz est faciliōz transitus q in non habē- tibus: quia in non habēntibus corūpūntur due qua- litates prie. in habēntibus vō symboluz tantuz vna corūpūtur. Si ergo eadē qualitas numero manet in generato et corūpto: oportet illā inherere materie: que etiā manet. Si igitur taz forma accidentalis: q substā- tialis est inhesiue in materia: oportet vtraz transmu- taciones. scilicet substantiales et accidentales esse inhesi- ue in materia: et hoc intendit pñio mentatoz di. q desertens vtraz transmutaciones est idē numero. scilicet mate- ria pñia. Et quia materia pñia nuda nō subijciūtur hīs formis nec transmutatōibz: sed necessario vestitur q- titate per quā recipit omnes formas et transmutatio- nes. ideo inquit cōmentatoz q desertens vtraz transmu- taciones est corpus demonstratū. id est materia prima desertens vtraz transmutaciones est extēsa per quan- titates. scilicet interminata: quā ipse cōmentatoz in de substantia oibz dicit esse cōeternaz materie. Sed dicit

Burleus q per corpus demonstratū intelligit cōmē- tatoz aggregatū ex materia et quantitate interminata: et hoc est illud idē numero. qd desert vtraz transmu- taciones: licet sit subiectus per accidens: materia vō sub- iectus per se. Indubie hec nō potest esse intentio pñio- mentatoz: quia hic non loqueretur de subiecto per acci- dens nisi loqueretur de subiecto per se cum scientia de monstratiua relinqueret ea que sunt per accidens pñio- mo posterioruz et 2. phycoz. Deinde tale aggregatū non est proprie corpus cuz non sit corp⁹ pñio cōmēti substantie nec quantitatis nec qualitatis: corpus enīz predicamenti substantie componitur ex materia et for- ma substantiali. Corpus predicamenti quantitatis est quantitas triuz dimensionuz: corpus autem predica- menti qualitatis cōponitur ex composito substantia li et forma accidentali naturali vel artificiali.

Secundo notandū fm cōmentatozē eodēz cōmento q antiqui: qd viderūt q qñ res transmutat i qbusdā istis dispositio- nibz statūz nomen et dispositiō eius transmutaban- tur in quibusdā non: vocauerunt primuz moduz tras- mutationē in substantia et alterationē substantie. Se- cundaz vō transmutaciones in qua neqz nomen rei: neqz eius diffinitio transmutantur vocauerunt alterationē accidentales. Differunt igitur iste due transmutaciones in hoc: quia per substantiales transmutaciones res ac- quirunt vel amittunt nomen et diffinitionē: non autem per transmutaciones accidentales. Si enīz fortes trans- mutatur substantialiter: aut de non esse ad esse: sic ac- rit nomen et diffinitio: quia est homo postq nō fuit homo et est animal rationale postq non fuit animal rationale. Si autem transmutatur de esse ad non esse: sic amittit nomen et diffinitio: quia desinit esse homo et animal rationale postq fuit quod dicitur illoz. Si autem for. transmutatur accidentaliter acquirendo vel deperdendo albedinē: non propter hac acquiri vel de- perdit nomen et diffinitionē: quia non minus est ho- mo et animal rationale.

Cōtra predicta arguitur primo q non idem numero est subiectum vtriusqz trans- mutationis nec forme substantialis et accidentalis: qz dicit phis primo de ge. q transmutatio substantia- lis et transmutatio accidentalis differunt per subie- cta: et cōmentatoz secundo de anima q in hoc differūt forma substantialis et accidentalis: quia forma accide- talis aduenit enti in actu: et forma substantialis adue- nit enti in potentia. ¶ Secundo arguit q in transmu- tatione accidentali res acquirunt vel amittunt nomen et diffinitionē: quia si for. transmutatur a nigro in albu ipse acquiri nomen albi et suaz diffinitionē. Si autem transmutatur ab albo in nigru ipse deperdit illud no- men et illaz diffinitionē. ¶ Ad primū dicitur q forma substantialis seu transmutatio substantialis nō habet nisi vnum subiectum inhesionis cuz quo facit compo- sitionē: videlicet materiaz primaz: forma autem accide- talis ac sua transmutatio habet duplex subiectus: vide- licet propinquuz qd est compositus substantiale et re- motum q est prima materia: non ergo differunt illa p subiecta isto modo: quod forma substantialis et sua transmutatio sunt tantuz in subiecto in potentia: et for- ma accidentalis et sua transmutatio sunt tantuz in sub- iecto in actu: sed quia forma substantialis nunq adue- nit subiecto in actu: sed tñ subiecto in potentia: forma vō accidentalis nunq aduenit subiecto in potentia qñ

Philosophicorum.

adueniat subiecto in actu cū quo facit cōpositū intel-
ligendo p subiectū in actu cōpositū substantiale nō pos-
sibile ad vteriozē formā substantialem. ¶ Ad scdm di-
citur q in casu illo sōz. acquirit nomen et diffinitionē ac-
cidentalē seu deperdit aliqd illoz. ex quibus nō sequi-
tur q sōz. acquirat nomen et diffinitionē seu deperdit
aliqd illoz. q2 a fm quid ad simpliciter fallit conse-
quentia: sicut etiā nō sequitur sōz. variat formā vel speci-
em: hec enī absolute supra coniuncta termino substantia-
li nō supponunt nisi pzo re predicamenti substantie.
Ex predictis sequitur quatuor correlaria s3 cōmenta-
tozē in eodē cōmento: quoz pzmū est qd pma mā
nō potest denudari a corporeitate: quia si denudaret
a corporeitate inq̄t ipse tunc hēret ex se formā substan-
tialē: h' conditionalis sic declaratur: si mā denudaret
a corporeitate ip̄a nō esset extensa: ip̄a nō posset re-
cipere aliquā formā substantialem: sicut nec qualitates
māles necessario pcedentes iductionē forme substan-
tialis: cū igitur mā nō possit esse sine forma substantia-
li: ergo si mā denudaretur a corporeitate ip̄a hēret in
se formā substantialem inseparabilem sibi: sed hoc est incon-
ueniens: q2 tunc nullā aliā posset recipere. ¶ Secūda
correlariū q3: dimensionēs que videntur inseparabi-
les a mā et semper manere eadē numero sunt accidentia:
q2 si essent substantie: tunc nō mutaretur nomē neq3
diffinitio istius obiecti in transmutatione substantiali: q2
istud subiectū haberet nomen et diffinitionē inseparabi-
lem sibi. ¶ Tertiū correlariū q subiectū hāz dimen-
sionē nū est ip̄a mā p̄ia: et nō substantia cōposita: quon-
iā se habz p modū p̄prie passionis respectu mate-
rie: et cū sint coeternē sibi et nō p̄posito: vnde dicit cō-
mentator q asserens hāc materiā esse corpus peccat si
autem dicitur hūicēna existimās q subiectū deferens di-
mensionēs sit habens formā in actu. Contra supra di-
xit cōmentator q mā est corpus demonstratū: et nunc
dicit q nō est corpus ista videtur repugnare. Respō-
detur q cōmentator dicit hīc materiā nō esse corpus
ut putauit hūicēna. s. cōpositū ex actu et potētia sub-
stantiali: sibi autē dixit materiā esse corpus demonstra-
tum in predicatione denominatiua. scilicet mā esse cor-
porē et extensā per quantitātē. ¶ Quartū correlariū
q corpus celeste nō est in potentia ad aliquā dispo-
sitionē substantialem: nec generatiō nē nāles: quia corpus
celeste caret hoc subiecto: scilicet mā prima ratiōe cui⁹
aliquid est in potentia ad dispositionē substantialem: et
quia corpus celeste inquit cōmentator caret h' subiecto:
ideo caret forma que sustentatur per hoc subiectū: et
ideo necesse est q forma corporis celestis sit liberata
nec forma corporis constituitur per corpus celeste: sed
corpus celeste constituitur per illā iquit cōmentator. Du-
bitatur qm in tertio correlario dicit cōmentator q sub-
iectū hāz dimensionē nū est p̄ia mā: sed in celo sunt om-
nes dimensionēs: igitur in celo est materiā: et ita appa-
ret contradictio. Respondetur q cōmentator nō di-
cit in celo nullo modo esse materiā: sed q in celo nō
est mā que est subiectū virtutū transmutationis: ideo
semper loquitur discrete q corp⁹ celeste caret hoc sub-
iecto: quia ergo in celo nō est mā que sit potentia ad
formā substantialem: ideo forma celi nō educitur de
potentia materie: et consequenter ordine nature est p̄-
o materia celi: p̄o p̄terea forma celi nō constituitur
per materiā celi: sed magis econtra. In cōpositis au-
tem generabilib⁹ et corruptibilib⁹: q2 illorū forme edu-
cuntur de potentia materie: ideo ille per materiā cor-

ruptibilem dicuntur constitui. (Quare ostensūz). Se Tex.
cunda conclusio in omni generatione requiruntur tria co. 64.
principia. scilicet materia forma et p̄uatio: probatur
in omni generatione generatur cōpositū: ut patuit. igitur
in omni generatione est aliqd q sit fm setotum: scilicet
forma et aliqd q sit h' dupliciter: scilicet subiectū
et oppositū: verbī gratia in generatione musici genera-
tur musica fm setotam et aliqd sit h' dupliciter: videlicet
subiectum: ut homo sit musicus et oppositum scilicet in
musicum sit musicum. Idem etiā patet in artificiali-
bus: quoniam p̄p formā artificialem que generatur
opozet signare subiectum: scilicet ens aurum vel lapi-
dem et opozet signare oppositum: videlicet p̄uatio-
nem et figuratiōem inordinatiōem vel informatiō-
nem. Le. li. (Quare ostensū ex dictis est: quoniam q
sit semper cōpositum est: et est quidem aliqd q sit
totaliter. scilicet forma: est autem aliqd q hoc sit: et h'
dupliciter aut enim subiectum aut oppositum: utro-
tem opponi quidem nō. musicum subiecti autem ho-
minem. In artificialibus vō in figuratiōem et ordinatiō-
nem: et informatiōem oppositum: es autē et lapi-
dem et aurū subiectū).

Notandum primo fm cōmentatorē
q Aristō. exempla po-
nit in transmutationibus accidentalibus et nō sub-
stantialibus: quia notiora sunt: vnde etiā in gene-
ratione substantie aliquid denominatiue generatur
scz cōpositū ad cuius generationē concurrūt forma q
fm setotāz incipit esse: et concurrūt subiectū: scilicet ma-
teria prima et p̄uatio eius de forme substantialis ad-
mixta materie. Ex quibus patet q aliqua est transmu-
tatio cuius subiectū est tantū ens in potentia: ut trans-
mutatio substantialis: cuius subiectū nō est nisi mate-
ria p̄ia loquendū de subiecto inhesionis. Aliqua vō
est transmutatio: cuius subiectū nō est nisi ens in actu
ut transmutatio artificialis: quia forma artificialis nō
est inhesionis nisi in p̄posito naturali: scilicet ere auro: aut
lapide. Aliqua autē est transmutatio: cuius subiectū est
indifferētē ens in actu: q ens in potētia ut transmuta-
tio acci. formarū naturalū: calefactio enī sicut calidi-
tas est inhesionis in cōposito: q in materia: licet nō
equaliter: quia est per se p̄io in mā: per se aut nō p̄io
in cōposito: ex quo corrupto cōposito eadē caliditas
numero manet in generato. Et si arguitur q accidens
migrat de subiecto in subiectū. negatur consequentia: s3
bene sequitur q definit in formare vñū subiectū in actu
incipiendo in formare vñū aliud: nec hoc tollit esse per
se in cōposito: sed bene per se primo. Unde quia ri-
sibile inest homini per se p̄io nō potest inueniri nisi
bile sine hoīe: et quia inest soti per se nō p̄io: potest
inueniri risibile sine sote. Ita in p̄posito caliditas:
vel albedo inest materie per se p̄io: et ideo nō potest
aliquid illorū inueniri absq3 materia: et quia cōp̄it
inhesionis cōposito per se nō p̄io potest inueniri absq3
illo cōposito. Si autē accidentia aliquo modo di-
cuntur subiecta: hoc est tantum dispositiue: sola at sub-
stantia est subiectū inhesionis sicut sola substantia cū
forma substantiali vel acciuali facit cōpositū vñū.

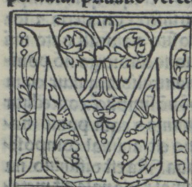
Secundo notandum q cōmentator 2 cō-
mento. 64. mouet vñū dubiū
circa dictū Aristō. oē q generatur cōponitur ex mate-
ria forma et p̄uatiōe: cui p̄uatio recedat et nō ma-
neat cui genitō: sed sola materia et forma ex quibus
generatur cōponitur. Respondet dupliciter cōmenta-

Liber primus.

102. Primo q̄ Aristō. intelligit. de generato incōpleto quod est in via generationis. In tali enī generato exi-
guntur tria subiectū forma et p̄uatio: cuius illud habet
at partes forme et partes p̄uationis: sed generatū cō-
pletū est p̄cise ex duobus cōpositū: scilicet ex mate-
ria et forma. Secundo respondet cōmentator q̄ non
intelligit philosophus. generatū cōponi ex hīs tri-
bus: sed solū cōponi ex materia et forma: p̄uatio au-
tem est de dispōe gñatū: q̄ semper aliquid illius ē in ma-
teria. vsq̄ ad cōplementū generatū. ¶ Dicit tamē bre-
uius et melius q̄ Aristō. nunq̄ asseruit generatū cō-
poni ex hīs tribus: s̄z oppositū: quia superius proba-
uit p̄uationes cōrūpi et nō manere in fine generatōis
sed bene dixit ad oēs generationes illa tria cōcurrere.

Contra istas conclusiones arguitur quadru-
p̄r. Et p̄rio sic aliqua est trāsmuta-
tio: cuius materia non est subiectū: igitur et. antecēdes
pater de trāsmutatione facta in intellectu ab errore in
scientiam: vel de vna opinione in aliam non est enim
materia subiectū naturalis vel artificialis: s̄z solus in-
tellectus. ¶ Secundo: aliqua est trāsmutatio per quā
non acquiritur nec deperditur forma: igitur et. Antecē-
dens pater de rarefactione et cōdemplatione. Dicit enī
Aristō. 4. physico 23 q̄ rarefactio est partū dilatatio
sine acquisitione alicuius: et cōdemplatio est partū
constrictio sine deperditione alicuius. ¶ Tercio: aliqua
est trāsmutatio ad quā non concurrunt p̄uatio. igitur
et. probatur antecēdens de motu celi qui est trāsmu-
tatio localis vbi non est p̄uatio: quia materia celi est
absoluta a p̄uatione s̄m cōmentatorē hic et in de sub-
stantia orbis. ¶ Quarto: omnis trāsmutatio est su-
bita v̄l successiua si subita: ergo est simul cū forma ge-
nita et per consequens non est p̄uatio: quia vnus op-
positus non manet cum reliquo s̄m philosophum:
vbi supra: si trāsmutatio est successiua illi est annexa
p̄uatio et per consequens deficit forma. p̄pter ean-
dem causā. ¶ Ad p̄imum dicitur q̄ materia sumitur
duplīter: scilicet cōter p̄o omni subiecto motus vel
mutationis: et sic accipit philosophus secundo physico
eorum cuius oīes esse materiaz statue et argentū s̄iale.
Secundo p̄prie p̄o subiecto formarū substantiali-
ū: et sic accipitur in hoc p̄io cuius dicit materiaz ē in ge-
nerabilē et in corruptibilē: cuius ergo dicitur cuiuslibet
trāsmutationis materiaz esse subiectū capitur mate-
ria cōmuniter et non stricte: et sic intellectus est materia
intellectionis: et celus est materia motus localis: ideo
philosophus ad tollendū hanc difficultatem nunq̄
nominat materiaz sed subiectum q̄ in plus se habet q̄
mā p̄prie dicta. ¶ Ad secundū dicitur quod in ra-
refactione acquiritur raritas: et in cōdemplatione ac-
quiritur densitas: et ad philosophū dicitur q̄ non
ponit ibi tales diffinitiones: quia tunc aqua bulliens
non rareficeret: quia acquirit aliquid de nouo: scilicet ca-
lilitate: nec cōdemplaretur dimissa sue nature: quia
necessario acquirit frigiditatem: vult igitur philosophus
ibi q̄ in rarefactione non acquirit aliqua pars noua
nec in cōdemplatione deperditur aliqua pars anti-
qua: cuius quo tamē stat q̄ acquirit et deperditur qualitas.
¶ Ad tertium respondetur q̄ licet in celo non sit
p̄uatio forme: tamen est p̄uatio vbi quia continue
partes mutantur sitū et acquirunt vbi: quod prius nō
habebant: igitur in eis est p̄uatio situs vel vbiatio-
nis: s̄z colligit de intentione cōmentatoris oī. in de sub-
stantia orbis q̄ celum habet potentia ad vbi: et non

ad formā: constat autem q̄ vbiatio est potentia res-
pectu: ubi est p̄uatio. ¶ Ad quartū cōcedo q̄ aliq̄ est
trāsmutatio cui est annexa forma et non p̄uatio: et
aliqua cui est annexa p̄uatio et non forma nō tamē
sequitur qui ad oēm trāsmutationē p̄currat forma
et p̄uatio ad hunc intellectum q̄ non potest esse ali-
qua trāsmutatio quin per illā acquiratur forma et de-
perdatur p̄uatio vel contra: quare et.

Manifestum

Tex.
co. 65.

igitur quod si quidem. Ista
est tertia pars principalis
huius capituli: in qua post
manifestationes necessitates
principaliter materie forme
et p̄uationis declarat illo-
rum diuersitatem in modo
principiādi ponendo duas conclusiones: quarū p̄i-
ma est ista solum materia et forma sunt principia per
se cōpositi naturalis. Secunda conclusio p̄uatio est
principium per accidens cōpositi naturalis ibi. (est
autem subiectum). Prima conclusio sic demonstrat.
Illa sūt principia per se cōpositi naturalis: ex q̄b̄
per se primo non s̄m accidens sunt: et sūt omnia que
sunt: sed solū materia et forma sunt per se primo: et nō
s̄m accidens sunt et sūt omnia que sunt: ergo solum
materia et forma sunt per se principia cōpositi natu-
ralis. Ista consequentia tenet cum maiori et minori pa-
tet: quia rationes eorum que sunt resoluuntur in ra-
tiones materie et forme: verbi gratia ratio hominis
musici resoluitur in rationes hominis et musici: ideo
homo musicus componitur ex homine et musica. I.e.
li. Manifestum igitur q̄ quidem sunt cāe et p̄inci-
pia eorū que natura sunt: ex quibus tanq̄ ex p̄imis
sunt et sūt non s̄m accidens: sed per se omnia que sūt
unt): vnūquodq̄ quidem cōpositū naturale dicitur
s̄m substantia: q̄ fiat ex subiecto et forma primo per
se et non s̄m accidens: componit enī musicus homo
ex homine et musico quodāmodo: resoluēs enī ratio-
nes eorū que sunt in rationes eorū: scilicet materie et
forme (Manifestū igitur est q̄ sūt que sūt ex hīs). I.e.
omnia que sunt denominatiue sūt solum ex hīs:
scilicet ex materia et forma: vnde hic non sumitur fieri
large sed stricte: vt solum competit cōpositis.

Notandum p̄io quod philosophus
ponit in littera illam p̄-
ticulam sunt et sūt cōiunctim: q̄ licet p̄uatio sit p̄in-
cipium per se ipsius fieri: non tamen est principium ipse
us: esse sed solū materia et forma que sunt partes essen-
tiales cōpositi naturalis: p̄uatio aut nō est pars: sed
cōrūpitur in gñatōe cōpositi naturalis. ¶ Secūdo
notandū q̄ Aristō. ponit illam aliam p̄ticulā quodā-
modo ad denotandū q̄ p̄positio substantie cū accidē-
te non est per se cōpositio: sed per accidens: q̄ autē
Aristō. ponit exemplū de forma accidentali: scilicet de
qualitate: h̄ ideo quia magis notū est s̄m cōmentato-
rem cōmento. 65. Sed q̄ dictū est de qualitate inquit.
ipse est intelligendum de substantia. dicuntur enī quo-
dāmodo homo et musicus partes essentielles homi-
nis musici: quia non stat intelligere hominem musicū
q̄n intelligat hō et q̄n intelligat musicū: s̄z nō ecōtra sicut
cōtingit de homine respectu partū sue diffinitionis.

Dubitatur contra conclusionem: quia
principia per se alicuius po-
tū

Philosophicorum.

nuntur in diffinitione illius: vt patet deductive: siue sint partes rei vt genus et differentia: siue non sint partes vt puncta respectu linee: sed materia et forma non ponitur in diffinitione compositi naturalis: quia quocumque dato illud non diffinitur per materiam et formam cum in diffinitionibus hominis et equi non ponatur materia nec forma. Respondetur quod licet materia et forma non ponantur in diffinitione hominis vel equi quia compositum naturale est illud quod est intrinsece ex materia et forma: nec sequitur quocumque composito naturali dato materia vel forma non ponitur in diffinitione eius: ergo non ponitur in diffinitione compositi naturalis: arguitur enim a suppositione personali ad suppositionem simplicem: conceditur tamen quod in diffinitionibus hominis et equi ponitur materia et forma: hoc modo homo est animal compositum ex corpore et anima intellectiva. Ista est diffinitio naturalis: alia autem si homo est animal rationale est metaphysica: prima. n. dat ex partibus realibus: que sunt partes secundum fidem et alia dat ex partibus rationis que sunt partes secundum imaginationem vt patuit in primo de intentione commentatoris. (Est autem subiectum.) Secunda conclusio priuatio est principium per accidens compositi naturalis: probat priuatio est principium compositi naturalis et non per se igitur per accidens: patet consequentia cum maiori per ea que dicta sunt: nam quocumque composito naturali signato generabili et corruptibili: quod de illo fit mentio non stat intelligere transmutationem eius per generationem et corruptionem quando intelligatur priuatio illius: minor autem declarat: si enim priuatio est principium per se compositi naturalis: hoc est ideo: quod est vnum numero cum materia que est per se principium compositi naturalis: sed hoc non arguitur intentum: quod licet materia et priuatio sint vnum numero: sunt tamen duo specie vt patet inductiue: quoniam quamque materia vt homo aurum: et sic de alijs numerabilis est inter entia positiua: priuatio autem non numeratur nisi inter entia priuatiua: et ex hoc materia est magis ens et magis principium quam priuatio: quia ex materia fit per se et non secundum accidens compositum naturale: ex priuatione autem per accidens: forma etiam quocumque sit illa est vnum ens positum: vt patet tam in artificialibus quam naturalibus: vt ordinatio domus vel alterius artificialis est vnum ens positum: musica etiam est vnum ens positum: et sic consequenter discurrendo per alias formas que predicantur de subiecto: propterea forma est principium per se sicut materia et ex ea fit compositum per se primo non secundum accidens: sicut ex subiecto. I. e. li. (Est autem subiectum numero quod ex vniuerso per duo) homo quidem enim et aurum et omnino materia numeralis est inter entia positiua: hoc. n. scilicet subiectum est aliquid magis quam priuatio: et ratio est quia per se et non secundum accidens ex ipso fit quod sit. priuatio autem et contrarietas accens est: ex quo fit positum: vnum autem ens est species. i. forma vt ordinatio aut musica aut aliorum aliquid sic predicantium.

Notandum primo secundum commentatorem primo secundum commentatorem eodem. 66. quod prima materia est aliud a priuatione: quia ita se habet ad res: sicut homo ad musicam: et aurum ad anulum et homo et aurum: et vltima materia secundum quod est materia numeralis in entibus: quod non est in priuatione: licet materia non sit aliquid in actu sed quod est materia: tamen dignior est vt sit aliud demonstratum quam priuatio est dixit Aristoteles. quia prima materia multum admiscetur cum priuatione: et priuatio etiam differt a materia quoniam generatur est

ex materia per se cum sit pars eius: ex priuatione autem aliquid est per accidens cum non remanet: ita quod sit pars generati. **¶** Duae differentias ponit commentator ex doctrina Aristotelis. inter materiam et priuationem: prima: quia materia numeratur inter entia et priuatio inter non entia. Secunda differentia quia materia manet in termino generationis: et efficitur pars generati: priuatio autem non manet: neque efficitur pars generati: sed corrumpitur. In his tamen commentis inueniuntur rationes manifestantes differentiam inter materiam et priuationem: prima ratio: ita se habet materia ad formas naturales: sicut homo ad musicam: et aurum ad anulum: sed homo differt a priuatione musicae et aurum a priuatione anulorum: igitur materia differt a priuatione formarum naturalium. **¶** Secunda ratio homo et aurum: et vniuersaliter materia secundum quod est materia numeratur inter entia: priuatio autem non numeratur inter entia: ergo priuatio non est materia. **¶** Tertia ratio materia est dignior priuatione: ergo non est priuatio: antecedens arguitur materia secundum quod materia est in potentia: priuatio autem non est in actu: nec in potentia: sed dignior est materia quam priuatio. **¶** Quarta ratio illud quod admiscet alteri non est illud: sed materia est multum admixta priuationi: ergo materia non est priuatio. **¶** Quinta ratio materia est pars generati: et priuatio non est pars generati: igitur priuatio non est materia.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem. 67. quod intelligendum est per accens illud quod est per accens: et necessarium: alio. n. quod est per accens alio est necessarium aliud rarissimum: sed priuatio est necessaria generationis: quod necessarium procedit: sed cum attribuit sube generatione inueniuntur principium per accens. **¶** Duplex est ergo per accens: vnum necessarium et rari: priuatio: et si est principium per accens non quod dicitur: sed necessarium: vnum complere loquendo potest dici quod duplex est per accens. scilicet necessarium frequens rari et egles: per accens necessarium est illud quod competit alicui de necessitate vt esse coloratum: per accens frequens est illud quod competit alicui vt in pluribus: sicut canescere i senectute competit homini per accidens: in frequenter: quod plurimum sunt homines canis senectute: per accidens rari est illud quod competit alicui vt in paucioribus. scilicet canescere i iuuentute competit homini: sed raro. Per accens autem equale est id quod alicui competit indifferenter vt currere et sedere insunt homini per accidens equale: quod indifferenter ta illa quod sua contradictoria competit illi.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem. 68. quod priuatio vltima non separatur a materia sed quantum materia admiscet cum aliqua forma tamen admiscetur cum priuatione forme opposite illi: licet igitur materia prima aliquando separatur ab ista priuatione: et ab illa: et sic de alijs quacumque demonstrata: non tamen separatur vniuersaliter a priuatione: nec semper sit in potentia ad aliquam formam generandam: ideo semper est sibi coniuncta priuatio forme generande: quacumque enim forma signata in materia illi respondet aliqua forma opposita per cuius generationem hoc que est in materia corrumpitur: ergo quando non generatur illa forma opposita tandiu manet materia sub priuatione illius forme.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem. 69. quod materia non habet in se formam propriam neque priuationem propriam: nam si haberet formam propriam: non recipit omnem formam: et similiter si haberet priuationem propriam. Iam positum substantiale non recipit aliam formam: quia habet formam propriam

Tex.
co. 66.

Tex.
co. 66.

Liber primus.

a qua recipit nomē & diffinitionem. Ita materia prima nullam aliam formā recipere: si aliquam propriam haberet dante sibi nomen & diffinitionem. Si etiam haberet priuationem ipsa sibi determinaret aliquam formam generandam: qua habita nunquam amplius aliam recipere: quā talis forma: aut fieret coeterna materie eo modo quo forma celi: aut corrumpitur materia ad corruptionem talis forme eo modo quo corrumpitur compositū ad corruptionem forme sue.

Dubitatur si priuatio est principium per accidens: utrum in corruptione forme per accidens adueniat priuatio materie: sicut per accidens corrumpitur in generatione forme: & arguitur quod non. Primo quia non eadem priuatio numero: quia aliter corruptum rediret materialiter idem per philosophum. 2. de genera. nec alia: quia diuersae priuationes sunt diuersarum formarum. Secundo quia tunc priuationis esset priuatio eo quod materia haberet a priuatione: & non haberet ea: ergo priuat a priuatione. Tertio quia tunc omnis transmutatio esset acquisitiua: eo quod per quamlibet transmutationem acquireret formam: vel priuationem. Quarto quia forma corrupta posset regenerari: probatur priuatio est negatio in subiecto apto nato: igitur subiectū habens aliquā priuationem habet ad formā illius priuationis aptitudinem: & consequens potest illam formā recipere alioquin frustra esset illa aptitudo.

Oppositum colligitur de intentione Arist. in 1. primo ubi supra dicitur quod musicū corrumpitur in imusicū & albi corrumpitur in non album: & non in quodlibet non albi: sed in id non album in quo est priuatio albi: & 3. meth. dicit philosophus quod materia sit subiectū priuationis per corruptionem dispositionū naturalium: & in post predicamentis dicit Arist. quod ab habitu ad priuationem est possibilis transitus & non e contra. Ad primum dicitur quod eadem priuatio numero aduenit materie que primo corrumpitur: nec est inconueniens corruptum priuationem idē in numero regenerari: Arist. autem. 2. de ge. intelligit de corrupto positū per transmutationem materie. Ad 2. nego utraque consequentiam: sed bene sequitur materia non habet a priuationem: & habebit eam quā apta nata est habere: igitur priuatur a priuatione: nec negat minor: quia non est aptitudo nisi ad positū: & consequenter dicitur quod materia: licet sit tam potentia ad a priuationem: non tamen est in potentia ad illam: quia esse in potentia ad a priuationem est habere aptitudinem & potentiam respectu ad illam: & hoc est impossibile: quia potentia respectiva non respicit nisi formam: ut colligitur a commentatore in hoc primo: potest tamen concedi quod priuationis est priuatio: quā priuationis que est negatio in subiecto apto nato est priuatio: que est forma in materia: dictū est enim supra: quod omnis forma tendens in non esse est priuatio: & consequenter concedatur quod materia est in potentia ad priuationem: & habet aptitudinem ad illam: sed illa aptitudo: aut potentia non est respectiva: sed tamen absoluta. Ad 3. concedo consequentiam: & consequens tamen quia denominatio sit a nobiliori transmutatio dicitur acquisitiua vel deperditiva quando acquiritur vel deperdit forma. Ad quartū negatur prima & vltima consequentia: quia non cuiuslibet priuationis corresponsdet forma generanda: sed solum priuationi que est respectu futuri cui coniuncta est

potentia respectiva que cum sit corrupta: non amplius potest regnari ex quo est ens positū. Item quod priuatio est negatio in subiecto apto nato: concedo quod materia habens priuationem forme corrupte habet aptitudinem. s. absolutam ad illam formā que quidem aptitudo non est nisi naturalis potentia materie: non tamen potest recipere illam formā: quia non habet potentiam respectivam: unde antequam forma generetur materia habet duplicem aptitudinem. s. absolutam & respectivam: & postquam est corrupta: habet solum aptitudinem absolutam. Unde est. Ex predictis Arist. infer tria correlaria quorum primum est quod principia sunt aliquo modo duo & aliquo modo tria: patet nam principia per se composita naturalis sunt tamen duo. s. materia & forma: sed principia per se: & per accidens sunt tria: videlicet materia forma & priuatio. Le. li. Unde est. supple ex dictis quod sicut duo dicenda sunt esse principia: est autem sicut tria. Secundum correlarium principia sunt aliquo modo contraria: & aliquo modo non sunt contraria: probatur: principia aliqua non possunt se recipere musicū & imusicū: aut calidum & frigidum: aut consonans & inconsonans: aliqua autem principia se recipiunt. s. materia & forma: aut materia & priuatio. Idem enim homo aliquando est musicus: & aliquando imusicus: interdum calidus: aliquando frigidus. Le. li. Et est idem coningit etiam principia non esse contraria: ab alterutris enim pati contraria impossibile est: modo vnum principium patitur ab alio: soluitur autem idem hoc declaratur propter quod aliud est subiectum: hoc enim non est contrarium alicui. Notandum quod pati est dupliciter. s. per corruptionem: & per receptionem contraria non patiuntur a se inuicem per receptionem: quia vnum contrarium non recipit reliquum tanquam subiectū suum: sed bene inuicem patiuntur per corruptionem: quia vnum alterū corrumpit. Tertium correlarium principia sunt aliquo modo plura contraria: & aliquo modo non sunt plura contraria: patet nam principia facientia numerū inter entia positiua non sunt plura contraria: quia sunt solū duo. s. materia & forma: principia autem simul facientia & non facientia numerum inter entia positiua sunt plura contraria: quia sunt tria scilicet materia forma & priuatio: ut patet tam in naturalibus quā in artificialibus: quoniam propter formam oportet dare subiectum sub priuatione: ut hominem sub imusico: & es sub infigurato. Le. li. Quare neque plura contraria sunt principia quodammodo sed duo: ut est dicere nūo. i. nūm positiuū facientia: neque iteque penitus duo: propter id quod alterū est esse ipsis scilicet subiecto & priuationi: sed tria: alterum enim est esse homini & non musico esse: & infigurato & eri distinguitur enim subiectum non solum a forma: siue sit naturalis: siue artificialis sed etiam a priuatione illius forme. Ex predictis est soluta questio quam philosophus dixit superius habere magnam dubitationem: utrum principia sint tantum duo vel tria dicendo quod aliquo modo sunt tamen duo: & aliquo modo sunt tria: nam principia per se sunt tantum duo: sed principia per se: & per accidens sunt tria principia contraria sunt tamen duo: sed principia contraria & non contraria sunt tria: principia facientia numerū positiue sunt tamen duo: sed facientia positiue & non positiue numerum sunt tria: sicut dictum est. Quod quidem igitur. Jam Arist. epilogat circa determinata: dicens: quot quidem ergo sint principia circa generationem per philosophum

Tex.
co. 67.

Tex.
co. 68.

Philosophorum.

et quod totum sicut dictum est: et ostensum est: quoniam oportet subiectum aliquid privari: et privaria duo esse: sed quodammodo alio non necessarium est tria esse principia. Sufficiens erit alterum contrarium: scilicet forme positive facere absentiam et presentiam eius mutationem in materia: quod libet enim contrarium est causa necessarium transmutationis: sed unum positive et reliquum privative: et unum facit compositionem cum materia: scilicet positivum et non reliquum: videlicet privativum.

Circa predicta queritur utrum possibile sit aliquid fieri de nouo nullo subiecto presupposito. Et arguitur quod sic: primo: quia si non hoc videtur esse: propter illam propositionem ab omnibus concessam ex nihilo nihil fit: sed illa propositio est falsa: quod suum contradictorium est verum. Ex aliquo nihil fit: ut tangit ex subiecto: quia neque ex deo: neque ex celo: sit aliquid subiective. **Secundo** anima intellectiva fit cum sit forma substantialis hominis et non sit ex subiecto ex quo non sit de potentia materie quod declaratur sic. Illud quod sit de potentia materie eque bene corrumpitur sicut generatur: sed anima intellectiva est incorruptibilis. **3°** de anima: igitur. **Tercio** philosophus ait primo de generatione: sicut generatio entis finem quid est ex non ente quodammodo: ita generatio entis simpliciter est ex non ente simpliciter. **Quarto** hec veritas Adam fuisse siebat: quia illa veritas fuit et non semper fuit: et tamen nullum presupponebat subiectum: quia iam nullum habet subiectum: quocumque enim subiecto non existente non minus: verum est Adam fuisse.

Oppositum probavit Aristoteles a secundo capitulo huius tractatus usque ad locum hunc: quattuor tamen rationes colliguntur a commentatore ex dictis eius in hoc primo commento sex: prima ex primo: et 9°. physico: et primo ex quibus putavit partem de fatis affirmativam quoniam quarum prima est ista: omnis generatio est finis motus: et omnis motus est in aliquo subiecto: ergo omne quod generatur presupponit subiectum: tenet consequentia cum maiori ex determinatione philosophi primo de generatione: autem patet ex definitione motus assignata a philosopho. **3°**. physico: **Secunda** ratio sequitur aliquid esse transmutatum sine transmutatione data parte negativam questionis: patet de tali quod sit nullo subiecto presupposito in quo non est transmutatio: neque in aliquo alio. **Tertia** ratio sequitur quod aliquid habuit aliquam dispositionem quam nunquam habuit: quia omne quod sit fiebat: ut ostenditur. **6°**. physico: igitur hoc quod sit habuit aliquam dispositionem: sed quod non habuit illam patet: quia neque in se neque in suo subiecto: si nullum presupponit subiectum. **Quarta** ratio antequam res sit possibile est illam fieri: quero de illa possibilitate: utrum sit in subiecto: ex quo debet generari forma et haberi intentum: aut in forma et non: quia illa forma non est: aut in deo: vel in aliqua aliarum intelligentiarum: et iterum non potest stare: quia deus non fit: nec aliqua abstracta intelligentia. Et licet hec concludant in potentis naturalibus: non tamen absolute: quia si nullum agens naturale potest aliquid producere sine subiecto: tamen agens supernaturale illud non presupponit cum non agat necessitate nature: sed ex sola determinatione voluntatis sue. **Ideo** pro solutione rationum commentatoris nisi est notandum quod factio seu productio in plus se habet quam generatio: est enim genus ad creationem et generationem: unde

creatio est productio alicuius nullo subiecto presupposito: generatio autem est productio alicuius ex aliquo subiecto propterea celum non genuit deus: sed creatur: ac prima materiam cum omnibus abstractis intelligentiis: et hinc primo instanti mundi: creatio enim non presupponit motum: et consequenter non presupponit subiectum: generatio autem presupponit motum loquendo de generatione stricte sumpta que est vera transmutatio: ut excludat generationem verbi eterni: de qua hic nullam volo facere mentionem: unde sicut gradus non dicitur intensus nisi quia terminat latitudinem intensum: ita nulla productio est generatio: nec corruptio: nec aliquo modo mutatio nisi pro quantum est terminus motus: hac doctrinam dat expresse commentator 7°. physico: dicit quod duplex est transmutatio. scilicet per se: et est hec successiva: et per accidens: et hec est subita que ex se non dicitur mutatio nisi quia est terminus motus: ut generatio vel corruptio que ex se est terminus alterationis: et illuminatio que est terminus motus localis. Ex hijs potest intelligi quare finem philosophus tam in hoc primo: quam in 8. metha. non proprie generatur forma: nec materia: sed compositum: quia ad hoc quod aliquid proprie generetur: oportet illud per transmutationem incipere esse: et quod illa transmutatio sit in eo: sicut enim nihil proprie movetur nisi motus sit in eo: ita nihil proprie mutatur: vel transmutatur nisi transmutatio sit in eo: propterea materia non proprie generatur: quia licet in ea sit transmutatio: non tamen incipit esse per illam transmutationem: nec etiam forma proprie generatur: quia licet incipiat esse per transmutationem: non tamen in ea est illa transmutatio: compositum autem est illud quod proprie generatur: quia per transmutationem incipit esse: ex quo est in materia: et hoc presupposito generationem esse in primo instanti compositum naturalis. **Prima** ratio commentatoris soluta est: quia licet omne quod generatur presupponat subiectum: non tamen omne quod sit presupponit illud. **Secunda** ratio consummatur solvitur dicendo quod si aliquid sit sine subiecto illud non est transmutatum: sicut nec in eo est transmutatio illud tamen est vere factum factione et productione que non est finis motus. **Tercia** ratio nihil concludit: quia non sequitur hoc: ergo fiebat: et ad philosophum 6°. physico: dico quod ipse cepit factionem stricte per transmutationem. **Quarta** ratio solvitur per premissa quod illa possibilitas est ubique: quia antequam sit res ubique est possibile illam fieri: et si nulla res esset nisi deus producurus Antichristum illa possibilitas esset in deo. **Antichristum** fieri: ex quo non sequitur Antichristum fieri: sed solus Antichristum esse futurum: aut posse esse. **Solutio** rationibus commentatoris solvuntur argumenta ante oppositum facta: et ad primum dicitur quod concedentes illam ex nihilo nihil sit habent eam negativam tenentes licet ex nihilo infinite: licet nihil negativum. Ad hunc intellectum quod nihil sit ex nihilo tanquam ex subiecto: et ita illa stant simul ex nihilo nihil sit: et ex aliquo nihil sit: nec contradicunt: sed contradictorium primum est illud ex nihilo aliquid sit: prout equivalet isti aliquid sit ex nihilo: et contradictorium secundum est illud ex quolibet aliquid sit: cui equivalet ista ex nihilo nihil sit tenendo utramque negationem negativam. **Ad 2^{am}** dicitur iuxta doctrinam Aristotelis et commentatoris quod anima intellectiva non sit cum sit eterna: et finem eos unica in omnibus hominibus: nec est verum quamlibet formam substantialem esseeductam de potentia materie: sed tamen formam generabilem

Libri primus.

et corruptibile. Ad tertium potest dici quod philosophus capit ibi illam prepositionem ex ut dicit terminum a quo: et non ut dicit subiectum: quando enim album fit ex nigro: tunc fit ens secundum quid: ex non ente secundum quid: sed quando generatur animal ex semine fit ens simpliciter: ex non ente simpliciter. si ex suo contradictorio: quoniam generatio est ex negativo in affirmatum. id est ex contradictorio negativo in dictum affirmatum. et philosophus docet: conceditur tamen cum philosopho primo de generatione: quod genitum simpliciter generatur ex non ente simpliciter: tanquam ex subiecto: non quod negatio neget universalem ens: neque universaliter substantiam: sed tamen ens in actu: quoniam verum est omne genitum generari ex non ente in actu: sed tamen ex ente in potentia. Ad quartum dicitur quod illa veritas Adam fuisse fiebat in aliquo subiecto. si in deo: quoniam omnes veritates multiplicabiles ad omnem punctum mundi sunt fundamentales: et subiective in deo: non quidem per inherenteriam: et per informationem: sed per presentiam: et indistantiam: et essentialem dependentiam: ideo nullam facit mutationem: neque compositionem in deo: sicut nec relatio cum suo fundamento: vel subiecto secundum Aristoteli. et philosopho. Sicut enim in deo sunt infinita accidentia respectiva quorum aliqua sunt eterna: et aliqua incipiunt et desinunt esse: ita sunt infinite veritates in deo: quarum aliquae sunt eterne: et aliquae incipiunt et desinunt esse: ubi relatio qua deus refertur ad mundum improductum: seu ad creaturam: ut cognoscibilem: vel producibilem ab ipso est eternaliter in deo: relatio autem qua refertur ad hoc: vel ad illud noviter productum est in deo per inceptionem et distinctionem: ita hominem esse: aut nullam chimeram esse est veritas eterna in deo: sed te esse: aut Antichristum fore est veritas contingens aliquando incipiens et desinens esse: et ut hoc clarius intelligatur sit hoc.

Primum documentum. Si deus non esset: nullum verum esset complexum: vel incomplexum: patet per illud philosophi. 2. methaphisicae. deus est primum verum: quo sunt omnia alia vera: modo deficiente priori deficiunt omnia posteriora: in essentialiter ordinatis: ut colligitur a philosopho. 3. philosophicae. Item si deus non esset nullus esset ens: et si nullus esset ens: nullum esset verum: quod si deus non esset nullum esset verum: patet per consequentiam cum maiori per Aristoteli. 1. primo de celo. quod deus communicat esse et vivere quibusdam clari: et quibusdam obscurius: et commentato. 12. methaphisicae. quod huiusmodi universi reguntur ab arte prime cause: minor vero est philosophi. 2. methaphisicae. 1. quod universi omnes dispositio in entitate est sua dispositio in veritate: ita quod ens et verum convertuntur. Si ergo non esset deus: non esset verum: nulla chimera esset: nec Adam fuisse: nec Antichristum fore: et consequenter non esset possibile deum esse: nec contingens hominem esse: cum in nullo esset talis potestas vel contingentia.

Secundum documentum: quolibet veritas separata est subiective in deo: probatur posita creatione mundi: iste due veritates nullum mundum esse et mundum esse fuerunt successu in deo: ergo quolibet alia veritas est subiective in deo: antecedens declaratur: nam ante creationem mundi fuit eternaliter hec veritas nullum mundum esse: sed ipsa non fuit per se existens: quia aliter fuisset deus: igitur fuit subiective in deo: sed opposita hinc fieri circa idem subiectum per Aristoteli. in post predicamentis: igitur huiusmodi veritas mundi esse ita est in deo subiective: et consequenter huiusmodi veritas homi-

nis esse: et te esse: et sic de alijs. Et notanter dixi veritas separata: quia sicut datur universalis composita suis singularibus. scilicet genus: species: et alia predicabilia: et datur universalis separata a suis singularibus: aut ad modum Platonico: ponentium universalis in orbe si gnorum: aut ad modum theologorum ponentium universalis in mente divina: ita dantur veritates compositae et veritates separate eiusdem rei: unde ex quo in materia reperitur quidditas hominis et equi: et sic de alijs ideo ab illis fluunt veritates que sunt hominem esse: equum esse huius: et huius non differunt a veritatibus incomplexis a quibus fluunt per Aristoteli. 1. methaphisicae. quod in hijs que sunt per se idem est ipsum: et esse ipsum: ita quod idem est homo: et hominem esse: equus et equum esse: deinde in mente divina sunt quidditates in esse intelligibiles: 1. compositae. 2. methaphisicae. quod aggregant in se omnes perfectiones a quibus quidditates fluunt infinite veritates affirmativae et negativae compositae similes prioribus.

Tertium documentum quod quolibet veritas separata est multiplicabilis ad quolibet punctum mundi: ita quod iste veritates hominem esse: et lazarum fuisse Antichristum fore nullam chimeram esse: sunt in quolibet puncto mundi: nam in quolibet puncto mundi verum est hominem esse: igitur in quolibet puncto mundi dicens est hominem esse: et per consequens in quolibet puncto mundi est hominem esse: prima philosophi tenet: quod verum et ens convertuntur. 2. methaphisicae. antecedens patet: quod in quolibet puncto mundi sciatur hominem esse: ex quo deus in quolibet puncto mundi sciatur hominem esse: ergo in quolibet puncto mundi est scitum hominem esse: patet consequentia per resolutionem verbi: tunc sciam in quolibet puncto mundi est scitum hominem esse: igitur in quolibet puncto mundi est verum hominem esse: patet consequentia: quia scitum et verum convertuntur: omne enim scitum est verum et contra: dicit enim philosophus primo posteriorum quod nihil sciatur nisi verum: unde sicut tepus non est subiective nisi in mundo: vel in primo mobilis: non obstante quod multiplicetur ad omnes punctum mundi: ut declarabitur. 4. philosophicae. de intentione philosophi et commentato. ita omnes iste veritates multiplicatur ad omne punctum mundi: non obstante quod non sint subiective in deo.

Quartum documentum quolibet veritas separata: aut multiplicabilis est accidentis: et non substantiae: patet: quia omne quod est: aut est substantia vel accidentis per Aristoteli. dividens tem ens. 3. methaphisicae. in substantiam et accidentis: sed quolibet istarum veritatum est ens: ex quo ens et verum convertuntur: ut allegatur est igitur quolibet istarum veritatum est substantia vel accidentis: sed non substantia: igitur accidentis: minor est evidens: quia ante creationem mundi fuerunt veritates infinite et nulla substantia: nec deus. Item accis est quod adest et abest: propter subiecti corruptionem secundum Porphyrium in universalibus: sed tales veritates: et maxime ille que non sunt eterne: aliquando sunt in subiecto: et aliquando non sunt in subiecto: veritates autem eiusdem subiecti: igitur sunt accidentis: veritates autem eiusdem subiecti: igitur sunt substantiae: et alique accidentis: unde de hominem esse substantiam et albedinem esse et accis: intelligendo per hominem esse veritatem fluentem a quidditate hominis que est materia: quia veritas fluens a quidditate hominis existens in deo que etiam vocatur hominem esse: non cuius propositio vera vel falsa dicitur est accis multiplicata ad omnem punctum mundi: et ita

Dubitatorum.

sunt pcedēda h subcōtraria: hoīez esse est homo: hoīez esse non est homo hominem esse est substantia: et hominem esse est accidens. Et si arguitur ex istis qd nullum deus esse: et hominem esse a finem est ubiq: sicut nullā chymērā esse: aut hoīem esse animal dicitur esse ubiq: qm falsum est nullum deum esse: et impossibile est hoīem esse a finem: sicut et ubiq: illa vera sunt: negatur consequentia: ideo enim ubiq: falsum est: nullum deum esse et ubiq: verū est: deum esse: et ubiq: impossibile est hominem esse a finem: quia ubiq: necessarium est nullum hominem esse a finem: nulla igit falsitas multiplicabilis est: sed tñ veritas: ratione cuius in quolibet pūco mundi dicitur falsa nominata complexa signabilia.

Tex.
co. 69.

Subiecta autem

natura. Ista est quarta pars principalis huius capituli in qua Aristoteles postquam probauit materiam esse principium per se oīum generabilium et corruptibilium necessario requisitum in omni transmutatione naturali manifestat naturā et cōditiones ipsius prime materie per duas conclusiones: quarū prima ēst: materia prima nō est per se cognoscibilis: sed per comparationē ad materiam accidentium et rerū artificialium. Secūda cōclusio materia prima nō est ens in actu: sed penitus in potentia ibi (Unum quidem igitur) prima conclusio patet: quia si deberet notificari prima materia dicitur ipsam esse aliquid cuius ppositio ad substantiam compositā vel ad formā est sicut ppositio cupri ad idoli: aut ligni ad scamnū: et vniuersaliter sicut se habet informē prius quā recipiat formā: ubiq: sicut se habet homo ad hominē albū: vlt ad albedinē: et lignū ad scamnū: vel ad formā: scamnitā materia prima ad scāmū: sic se habet ad substantiā compositā et formā substantiāle. I. e. li. (Subiecta autē natura). I. p. materia materia scibilis est fm analogiā. I. cōparationem. p. ppositionē: sicut enim ad statuā es aut ad lectulū lignū: aut alio p aliquod habentiū formā: materia et in forme se habet prius quā accipiat formā: sic ipsa se habet ad substantiā que est forma hz et h aliqd. I. subam ppositā. fm cōmentatore cōmē.

Notandum

to. 69. q. ista nā q est subiecta substantiē nō potest intelligi p se: cū non sit aliqd in actu habēs quiditatē: sed intelligit fm cōparationē. ppter latentiā sue substantiē: et ista natura dicit in respectu substantiē: aut substantiē cōgregate ex vtroq: s. in diuidui dēmonstrati respectu forme: et est illud p qd substantia est dēmonstrata in actu. I. Prima ppositio cōmentum est ista: mā prima nō potest intelligi p se pbatur: nihil potest per se intelligi nisi illud sit motiū intellectus: sed mā prima nō est motiū intellectus: cū nō sit aliquid accidens: igit rē. Unde intellectus possibilis est pura potētia: vt habet. 3. de anima: ideo nō intelligit nisi moueat a speciebus sensibilibus: materia prima nullā hz specē sensibile in sensu: q substantia nō sentitur nisi p accidēs. 2. de anima: igit nō pōt p se mouere intellectū et psequēs nō est p se cognoscibilis ab intellectu. Secūda ppositio mā prima nō est in actu habēs quiditatē. pbatur: nihil ppter est in actu habēs quiditatem nisi illud sit forma: vel includēs formā: sed materia prima nō est forma: nec includit formā: q rē. pcedit tamē q materia prima est in actu actualitate presentier

et habet quiditatem large. s. ppter essentia. Tertia ppositio materia prima est intelligibilis per cōparationē: patet: nam materia prima cognoscitur per hoc qd est aliquid se habēs ad substantiā: sicut substantia artificialium: sicut enim in artificialibz apparet aliquid informē qd postea formā forma artificiali: et illud est substantia. I. lapis aurū vel lignū: ita in naturalibus est aliquid de se informē qd post formatur forma substantiāli. s. hominis vel equi: et illud ē prima materia. Quarta ppositio substantia ad quā comparatur materia prima est substantia composita vel forma substantiālis: patet quia prius cognoscit substantia composita q forma substantiālis eo q sensibilia propria et cōmunia ducūt in cognitionem substantiē compositę: cum illa primo cognoscantur p Aristoteles. 2. de anima: et fundētur immediate in substantia composita: deinde forma substantiālis ducit in cognitionē materie prime: cū illud prius cognoscatur: quod declaro sicut substantia nō cognoscitur a nobis nisi p sua accidentia p Aristoteles. 2. plogo de anima: et. 2. de anima: sed determinata accidentia sensibilia consequūt determinatā formam: et nō materiā: ideo ratione talium accidentiū prius a nobis cognoscitur forma quā materia.

Dubitatur per cōclusionē: sicut se habet color ad visum: ita ens ad intellectum: s. omne p se inferius ad colorē est p se cognoscibile a visu: igit omne p se inferius ad ens est per se cognoscibile ab intellectu: maior patet quia ens est obiectū adequatū intellectus: sicut color visus: minor vero patet induciue: qm albedo nigredo et huius per se cognoscitur a visu. Tūc sic omne p se inferius ad ens est per se cognoscibile ab intellectu: sed mā prima est per se inferius ad ens: quia est essentialiter ens: igit materia prima est per se cognoscibilis ab intellectu. Respondet negando primā psequentiā: quia omne p se inferius ad colorē est motiū et actiū: nō autē omne p se inferius ad ens materia: vt dictum est: materia prima nō est aliquid accidens: deinde illa similitudo nō vlt tenet: qm color sic est obiectū adequatum visus q mouet visum sub ratione coloris: vt habetur. 2. de anima: ens autem vti ens nō mouet intellectum: nō obstante q sit obiectum adequatū: sed vniuersale: vel singulare est illud q mouet intellectum: vt habetur. 3. de anima (Unū quidem igit) Secūda cōclusio: materia prima nō est ens in actu: sed penitus in potentia: pbatur: materia prima est principium informē: igit rē. antecedēs arguit sicut transmutationis substantiālis necessario est vnu principium informē vnum principium diffinitiuū et vnu principium priuatiū: s. materia prima est principium transmutationis substantiālis: qz ipsa est primū in generatione et vltimū in corruptione: et nō est principium priuatiū: quia illud abigitur: nec principium diffinitiuū: quia illud incipit esse: igit est principium informē: patet psequētia cum minor: maior autē est clara ex dictis: vbi est ostēsum illa principia necessario requiri: et aliquo eē duo et aliquo tria: sunt. n. duo tria quibz necessario subicit vnu tertium. I. e. li. (Unū quidem igit principium est). I. prima materia nō sic vniū existens vt forma: neqz sic vniū: sicut h aliquid. I. substantia composita: vniū autē fm q ratio diffinitiuā sumitur: et h est forma (amplius aut cōtrariū huic). I. forme priuatio est: cui etiā nō idempificat mā: ex quibus sequitur qd est pura potētia: hic autem quomodo duo et quō plura: dictum est: primum quidem igitur dictus

Tex.
co. 69.

Liber primus.

est q^d principia contraria sunt: posterius autem q^d necesse est: et alia quedam subici^{ti} et esse tria.

Notandum fm cōmentatorē cōmēto. 69. quod ista natura que est prima materia est vñū principii cōmune omnibus entibus trāsmutabilibus que alterant inuicē: sed nō est vna in seita q^d sit substantia simplex existens in actu: neq^{ue} ita ut sit aliquid compositū ex materia et forma: nā si haberet formā propriam nullam aliam habet recipere ipsa permanēte: sed statim corrumpetur q^d cito alia forma generaretur: et etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum fm quod est illud in actu: sed fm q^d est in potētia. Si igit^r prima materia inata est recipere oēs formas: necesse est ut sit i potētia omnes forme: et ut nō habeat in substantia sua ppriā formā que est materia: et etiā si esset aliqd exis in actu. i. habens formā: tūc generatio in substantia eēt alteratio et forme essent accidentia. ¶ Quattuor ratio nes facit cōmentatorē pbātes primā materiā non esse aliquid in actu habēs formam ppriam: et primo sic: materia est principii cōmune omnibus generabilibus et corruptibilibus: igit^r nō est aliquid i actu habēs formā ppriā: patet pñtia: quia ex opposito psequētis seq^uitur oppositū autis: ideo enim nullū compositū naturale est cōmune omnibus generabilibus et corruptibilibus: igit^r nō est aliquid i actu habēs formā ppriā: ita pñtia materia nō esset principii cōmune omnibus generabilibus et corruptibilibus si haberet formā ppriā. ¶ Secūdo si materia prima haberet ppriā formā: nullam aliā reciperet: sed statim corrūperet altera veniēte: patet psequētia: quia ita pñgit de omni alio quod habet formā ppriam: ignis enim corrūpit adueniēte forma aeris: et alia corrūpitur adueniēte forma cadaueris. ¶ Tercio prima materia recipit oēs formas materiales: nihil autē recipit aliud fm q^d habet illud: sed fm q^d est in potētia ad ipsū: q^d materia prima ē in potētia ad omnes formas materiales: et p pñs nullam hz sibi ppriā: et in actu. ¶ Quarto aliter oīs generatio simpliciter dicta eēt alteratio: q^d alteratio ē circa ens i actu: s^{ed} omnis generatio substantialis circa primā māt existit: ideo si prima materia haberet formā ppriam: oīs transmutatio substantialis eēt alteratio: et psequēter forma subalis esset accidēs: q^d adueniret enti i actu.

Contra predictas rōnes arguit^r et primo pñtia primā: qm materia celi est prima māt: cum sit eiusdē rationis cū materia isto pñs inferiorum: et tñ nō est cōmune principii omnibus generabilibus et corruptibilibus. ¶ Secūdo arguit^r pñtia rationē: q^d illa data seq^uit^r q^d nō possunt esse plures forme substantiales simul: cuius oppositū determinat ipse cōmentator. 3. c. d. quattuor eēt formas elemētō et mixto pñter formā mixtā: et 3. de anima ponit duplicē formā substantiāle in hoīe. scilicet cogitativā et intellectivā. ¶ Tercio arguit^r pñtia rationē: qm materia celi nō recipit omnes formas materiales: nec māt hz inferiorum: cū non recipiat formā quā hz: nec formā quā nō hz. ¶ Quarto arguit^r pñtia quartā rationē inducēdo eadē incōueniētia ponēdo primā materiā eēt potētiā purā: qm generatio substantiāle nō potest eēt in materia nuda absq^{ue} accidentibus: nec forma substantialis pōt aduenire alicui: qui illud sit actuū quantitate: et alijs dispōnibus qualitatibus: imo forma mixtā nō potest aduenire materie pñs cōmentatorē: quin illa sit actiua formis elemētō et mixto. ¶ Ad primū dicit^r q^d nō cōcessum ē quilibet materiaz

primā eēt cōmune principii omnibus generabilibus et corruptibilibus: sed tñ materia admixtā pñuationi. Hec autē ē que nullā sibi formā determinat rōne pñuationis: materia autē celi nullā habēs pñuationē forme substantiālis eā formā quā habet sibi determinat in generabilē et incorruptibilē. ¶ Ad 2^{am} dicit^r q^d cōmentator nō habet pro incōueniētiā in eodē simul plures esse formas substantiales remissas: aut plures eēt quarū vna est incōpleta: et alia completa: ut patet in quolibet mixto ex elemētis: s^{ed} q^d sint due forme substantiales simul cōplete in eodē: h est impossibile apud eū: modo si prima materia haberet formā vel ppriā: illa esset completa: ex quo eēt incorruptibilis sicut māt: itē forma adueniēs esset completa: quia esset sicut actus respectu pñoris forme: neq^{ue} cōmentator posuit. 3. de anima intellectum eēt formā substantiāle hominis: sed tñ etiam cogitativā: voluit. n. vñcū intellectū eēt omnibus hominibus: animā vero cogitativā plurificari ad multiplicationē indiuiduorum speciei humane. ¶ Ad 3^{am} dicit^r q^d cōmentator nō loquit^r de aliqua speciali materia: sed de materia prima in cōmuni: nec respicit aliquā determinatam mensurā: in qua materia recipit oēs formas materiales: sed totū tēpus eternū in cuius vna pñte materia recipit vñā formā materialiē et in alia aliā: et sic psequēter in vna parte tēpis materia est in potētia ad illā formā quia tūc nō habet eā: et in alio tēpore nō est in potētia: q^d actualiter habet eam: semp tñ est in potētia ad aliquā. ¶ Ad quartū dicit^r q^d cōmentator hic pñs in actu intelligit omne illud q^d est actus: vel q^d est essentialiter includēs actū: forma enim est in actu: et cōpositū substantiāle ē in actu: s^{ed} igit^r forma substantiālis adueniat materie actiue p dispositiones quantitativas et qualitativas: aut per formas substantiales elemētō et mixto: tamē aduenit enti in actu. scilicet actualitate formali: quia materia nō est actus: nec scilicet essentialiter actū: si. n. aliquē actum habet: illū habet extrinsece et a posteriori: nō autē intrinsece a pñori. Et si arguit^r sic forma substantiālis mixtā aduenit cōposito ex materia et quantitate: aut cōposito ex materia et formis elemētō et mixto: beristo et includit essentialiter actū: igit^r et. ¶ Dicendū q^d forma substantiālis nō aduenit alicui tali cōposito semp intelligēdo p inherētiā: aut informationē: s^{ed} tñ prime materie necessario dispoite talib^{us} formis: forme autē accidentales bene adueniūt enti in actu. scilicet cōposito substantiāli p inherētiā et informationē. ¶ Ex hīs autē hic Aristo. recapitulat oīa determinata: dicit^r q^d tuor esse manifesta. ¶ Primū q^d est differētia pñriorum: qm cōtrario et vñū est positivū: et alterum pñuatiuū. ¶ Secūdo quō se habent pñcipia ad inuicē: q^d aliqua sunt pñoria: et aliqua posteriora: nā māt et pñuatio pñcedūt forā: i forma autē et pñua seq^uit^r mām: ita q^d oī die nature forā pñsuppōit pñuationē et pñuatiō māt. ¶ Tercio q^d est māt: qm materia est illud ex quo aliquid fit: aut que desert trāsmutationē ab vno cōtrario in aliud: vñū autē forma sit magis substantia quā materia vel ecōtra nondum est manifestus: s^{ed} sciet 2°. phico. ¶ Quarto quot sūt pñia: q^d sūt aliquo^{rum} duo et aliquo^{rum} tria fm diuersitatē mō et p se et p accēs positivē et pñuatiue cōtrarie et nō cōtrarie: ut patuit. Le. li. ¶ Ex hīs autē tñc manifestū est: que differētia pñriorum: et quō se habēt ad inuicē pñcipia: et quid subiectū: vñū autē magis suba spēs sit. i. forā: aut subz nondū manifestus est. Sed q^d pñia tria: et quō et quis modus eorum dictum est: quot quidē igit^r et que sunt

Tex.
co. 70.

principia: ex hijs cōsideretur.

Notandum primo fm comēntatozē
comēto. 70. q. necesse ē
vt cum cōtrarijs sit aliquod subiectū nō in predicamē
tis accidētium tñsed in predicamēto substantie. Nā in
quocūq; pdicamēto ponūtur 2ia necesse est aliqd eē
subm illoz 2ioz: 2s nō tñ in pdicamētis accidētis pos
nunt 2ia: 3s etiā in predicamēto substantie loquendo
de cōtrarijs priuatiuis: 4 nō positiuis: igit non tñ est
subiectū priuatiu 2s pdicamētoz pdicamētis: etiā pdica
menti substantie in predicamētis accidētium reperitū
priaria priuatiua: 7 cōtraria positiua: in predicamēto
vō substantie non sunt nisi cōtraria priuatiua. s. babi
tus 2 priuatiu: quo 2 materia est subiectū: sicut alio 2
cōtrario 2um predicamētis 2s accidētis.

Secundo notandū fm co^{12m} eodem p^{1o}
q subiectū substatet formā f3
q forma nō potest esse sine subiecto: forma autē sub
sistentat subiectū fm q est complementū ei 7 fm q sub
iectū nō potest denudari a forma: forma 7 subiectum
sunt iūctē correlatiua: ita q forā dicit respectū ad subm
7 subm ad formā: sed nō est possibile vniū correlatiō
rum esse alio: igit nō est possibile esse subiectū sine
forma: nec eōtra: 7 ppter respectus oppositos forme
7 subiecti: adhuc ē iūctē sustentat fm q natura subie
cti inclinā in formā ppter pfectiōē eius: natura autē
forme inclinā in subm tanq in fundamentū.

Tertio notandū fm co^{2m} codes p^{ro} q^{ue} ma-
teria prima nō est demonstratū
acu nisi sit acrus vel includas acū: materia prima nō
est acrus: nec includens acrus: nō est dō demonstratū
in acru: ē mediū inter nō ēē simpliciter ⁊ esse i acru
accipiedo medium p abnegationē: quia mā nō est pu-
rum nihil: nec ens in acru: ēē imediata negatiō in
tis simpliciter: ⁊ vadit ad esse forme p receptionē forme

Quarto notandus fm co^{2m} eodem p^o q^o
accidit substantia eius. f. prima ma-
terie: vt sit in potentia omnes forme: nō p^o potentia sit in
substantia eius: ita q^o sit pars diffinitionis eius: qm si
potentia esset in substantia eius: tūc esset eius destrueret
ablatione ⁊ pōne ⁊ p^osentia forme in actu. f. forme
ad quam habebat potentia: vt recipere: ⁊ vlt^o si potentia
eēt in substantia eius: tūc suba eius corrūperet apud ge-
nerationē ⁊ esset in p^odicamento ad aliqd: nō in p^odi-
camento substantie. Et ex hīs igit patet q^o ex isto subo:
istud subm esset suba nō po^o: neq^o p^osentia: p^o enim sub
stantie esset suba: p^o arguit q^odrupl^o: q^o po^o ad formā nō
sit de essentia materie. ¶ P^omo q^o tūc pōeret i diffōne
materie: patet p^ontia: quia omne q^o est de eēntia alicui^o
ponit i diffinitione eius: vt patet inductuē: aial eniz ⁊
rationale ponit i diffōne hōminis: q^o sunt de essen-
tia eius: ⁊ figura ponit i diffōne circuli: vel trianguli:
quia est de essentia eius: sed illud p^ons est sūm: quia de
aliquo dicit mā: de quo nō dicit po^o ad formā: tū in ce-
lo sit materia: que tū nō est po^o ad formā: sūm ad vb
vt habet in de substantia orbis. ¶ Secō sic si potentia
ad formā esset de eēntia materie ⁊ in aduentu forme po-
tentia corrūptur: igitur in aduentu forme mā corrū-
pitur: quod est impossibile: quia tunc esset forma sine
materia: ⁊ patet p^ontia: quia corrupta vna parte diffini-
tionis corrūpit diffinitum loquēdo de diffinitione
quiditativa: de qua h^o loquitur p^o. ¶ Terto potentia
est de p^odicamento ad aliqd: si igit potentia ad formā
est in substantia materie: ⁊ de essentia eius: sequit materia:

esse de predicamento ad aliqd: psequens falsum: quia est
de predicamento substantie: patet psequencia: quia om-
ne qd est de essentia alicuius tanq pars eius trahit ip-
sum ad ppium predicamentum sicut aial r rationale
trahit homine ad predicamentum substantie: quia sunt
partes effectuales eius: vt patuit per 2^m in plogo.

¶ Quarto materia est substantia: r potentia ad forma
no est substantia: qd potentia ad forma non est de es-
sentia materie: patet psequencia cum mino: quia poten-
tia ad forma est accidens: cum sit relatio: maius autem
arguit qd liber pars substantie est substantia: qd substantia non fit ex
no substantiis pmo huius: sed ubi est pars substantie
vt videbitur in 2°. p^{ro} p^{ro} qd materia est substantia.

Contra ista arguitur probando potentia³ materie non distingui realiter a materia: quia talis potentia cui non sit compositio: nec materia: oportet q^d sit forma: sed h^{ec} est falsu^m: quia potentia est ad formam: forma autem non est ad formam. Item si esset forma: tunc cu^m materia faceret compositionem sicut albedo cu^m suo subiecto q^{uo}d est falsu^m: q^{uia} omnis compositio accidentaliter presupponit essentialiter: ut colligit^{ur} a cometo^{re} 2°. de aia modo ma^{ter} cui accidit potentia: nulla omnino compositione essentialiter dicit^{ur}: ut paulo ante demonstrauit p^{ri}meto^{re}. Secundo si a^{ut} est potentia materia distincta a ma^{ter}: ma^{ter} est pot^{entia} ad a^{ut} vel igit^{ur} seipsa: vel alia pot^{entia}. Si p^{ri}mu^m igit^{ur} pariformiter potest dici q^{uo}d materia seipsa est pot^{entia} ad formam generanda. Si 2° p^{ro}cederet in infinitum. Et cōfirmat^{ur} omni respectu seu^{us} ad materia ipsa: adhuc pot^{est} recipere formam: igit^{ur} frustra addit^{ur} talis potentia respectiua.

¶ Tercio actus nō distinguitur a forma: ergo nec po-
tentia a materia: patet pñtia: quia cū actus & potentia
sunt correlatiua sicut subiectū & forma: ideo videt se ha-
bere potētia respectu subiecti sicut act⁹ respectu forme
anteceDES autem est physioφphi & cōmētatozis 3°. de
anima dī. omne pōtētia esse actum. Et pōtē declarari
per similitudinē pñmi actus: qm̄ quilibet actus pñme
forme est de essētia pñme forme sūm cōmētatozem
12. mēbā. igit. per idē quibet potētia pñme materie est
de essētia pñme materie. ¶ Quarto sequit qd aliqd
est eternū a parte actus: qd nō est eternū a parte pōtē
tra pñm pñmo celli: & patet pñtia: de tali potētia
respectu quē dicit cōrpi in aduentu forme: igit vī
fuisse intentio cōmētatozis in de substantia. oibz dicit
tio qd potētia est differētia essēntialis materie: constat
autē qd differētia essēntialis nō differt ab eo cuius est
differētia essēntialis 7°. physico 2° dicit physioφphus
qd in eternis nō differt esse a pōtēte materia est eter-
na: igit essētia materie est pōtēte materie: & pōtē sequens
p locū a pñgatis essēntia materie est potētia materie.

Oppositus colligit de intentione comen-
tatoris. pbanis p multas
rationes potentia no esse de essentia inter quas illa est
potissima: q2 materia est incorruptibilis: potēda autē
corripitur in aduentu forme ⁊ causas assignat cōmēta
tor. 12. metha. oi. Si materia fuerit vna: etiam generans
vnū ⁊ potēda vna: tunc illud qd fit est vnū. Ex quo se-
quitur corruptū posse redire idem in numero: si no cor-
rūperetur potēda: q2 post corruptionē forme: manerēt
idem agēs: eadem materia ⁊ eadem potēda: nisi. n. po-
natur potentia materie corripū in aduentu forme no
est ratio: quare inā potest recipere formam antequā ge-
neraretur: quādo p idem possit eandem recipere post
suam corruptionē. Itē dicit phylosophus. xi. metha.

Liber primus.

q^o nō est idē essentia & potentia alicui: sicut nec color & visibile: sicut igitur visibile addit respectus supra colorē: ita potentia supra materiā: & primo de genere inquit philosophus q^o materia prima sub quibusdam potentis est subiectū generationis & corruptionis.

Notandum q^o potentia tripliciter sumitur. Primo pro omni principio active vel passive operationis: & sic sumitur philosophus. 2. metha. ol. q^o potentia actiua est principium transmutandi alterū in quibz huius: & potentia passiva est principium transmutandi ab altero in quibz huius. 3. sto. nō differt po^a a m^a: cū sit po^a passiva sicut est principium transmutandi ab altero inquantū huius. Secundo sumitur potentia pro omni ppria passione agentis vel patientis: & sic accipit phib^o potentia in predicamentis. ol. caplo de qualitate q^o scda spēs qualitatis est naturalis po^a vel impotentia: & h^o distinguitur realiter a materia cum sit ppria passio eius ingenerabilis & incorruptibilis p^o qua recipit formas reales: sicut dyaphaneitas est passio medij transparentis: sicut ipsius medij recipit formas intentionales. Tercio sumitur potentia pro omni respectu ad formā generandā: & sic accipit 2. hic cū dicit potentia corrupti in aduētu forme & h^o iterū distinguit a m^a cum multiplicet in infinitū iuxta numerū formarū generandarū: materia autē manet vnica: ol. enim 2. xi. metha. q^o pprie potentie a quibus diuersis causat multitudine in entibz differūt i materia: alioquin tñ vnū esset generatū: nam ex altera & diuersa potentia in m^a inquit ipse generata est alia & diuersa forma: & iterū multitudine generato^o entia est a multitudine potentiarū in m^a: quia cū agens sit vnus in m^a vna nisi essent plures po^a in m^a tñ esset vnus actus generatū. Ex predictis sequit^{ur} q^o in essentia prime materie inueniuntur tres potēte tam genericę q^o predicamentali^{ter} distinctę: p^o nam in essentia prime materie reperit^{ur} potentia fundamētalit^{er} predicamēti substantię: po^a naturalis predicamēti qualitatis & po^a accidentalit^{er} predicamēti relationis. Prima po^a est substantia: & dicit^{ur} po^a substantia. Scda est actus absolutus: & notatur potentia dispositiua. Tertia vō est actus respectiui: & dicit^{ur} po^a respectiua. Ad primū cēdo potentia respectiua esse formā largē loquēdo de forma: nō tñ est forma forme generandę: sed materie: nō tñ facit compositionē cū ea: sic albedo cū subo suo: q^o albedo ē actus absolutus: & potentia est actus respectiui: relatio. n. nullam cōpositionē neq^{ue} mutationē facit in subo p^o Arist. 5. phycor. Ad 2^{am} negat^{ur} q^o materia sit po^a ad. a. ex quo. a. potentia est in m^a: nec materia habet respectū ad a^o potest tñ cēderi q^o materia sit po^a respectu. a. & quia m^a nō recipit. a. potentia cū semp habuerit eā: ideo nō oportet q^o seipsa vel alia po^a: modus arguēdi deficit: quia p idē p^o baret materia recipere formā substantiālē: sine qualitatibz: primis: nam q^orit vtrū m^a recipit formā substantiālē immediate seipsa: vel p alia formā. Si primū habet intētiū: si 2^{am} aut igitur recipit illā formā p alia formā: erit pcedere in infinitū: aut p seipsam immediate: & erit standū in primis q^o seipsa immediate recipiat formā substantiālē: Et ad 3^{am} firmationē negatur p^ontia: vnde m^a prima nuda pōt recipere formā substantiālē: nūq^{ue} tñ eam recipit absq^{ue} qualitatibz primis: ita nūq^{ue} eam recipiet quādo pcessisset potentia respectiua. Ad tertiu dicit^{ur} negando p^ontiam: nec est similitudo: quia actus se bz tanq^{ue} genus ad formā: aut tanq^{ue} pueribile cū ea: potentia autē nō pueritur cū m^a: cum repe-

riat in tribz predicamentis & materia tñ in vno: po^a tñ vnica & reducta ad prin^{um} substantię: vere dicit^{ur} de m^a sicut pcessum est: cū quo stat potentia absolutā predicamēti qualitatis: aut respectiua predicamēti relationis omnino a m^a differre: nec est file de prima forma: & p^o m^a: quia prima forma cū nullo facit cōpositū: materia autē cōponit cum alio tam substantiāliter q^o accidentaliter. Ad quartū cēdo pclusionē & ad phib^o rñ dē q^o itelligit de absolutis que nō depēdēt a futuro & ad cōfirmationē dico q^o differētia essentialis alicuius pprie sumpta est illa a qua immediate fluit essentia & talis nō reperit^{ur} in prima materia: differētia vero essentialis iproprie sumpta est illa q^o immediate fluit ab essentia. & h^o est ppria passio repta in materia q^o dicit^{ur} naturalis potentia omnino a m^a realiter distincta. Ad phib^o cōcedo q^o esse materie: est posse materie: & q^o essentia materie: est potentia materie. I. essentialis fundamētalit^{er} vel substantiua: nō tñ est potentia dispositiua: nec respectiua: loc^o tñ a iungatis nō tenet nisi i p^o dicatione essentiali: quia nō sequit^{ur} albu est dulce: igit^{ur} albedo est dulce: bene tñ sequit^{ur} albu est coloratū: igit^{ur} albedo est color: homo est animal: igit^{ur} humanitas est animalitas: q^ore & c.

Quod autem

singulariter. Istud ē capitulum primū: istius secūdi tractat^{ur} p^onti phycor. In q^o phs respondet ad obiecta antiquo^{rum}. I. Parmenidis & Melissi: & alio^{rum} qui negauerūt generationem & corruptionem. Et diuidit^{ur} in duas partes principales. In prima facit q^o dictum est. In secūda reprobat opinionē Platonico^{rum} de principijs ibi (tangentes q^odē) In prima parte facit duo. Primo manifestat errorē illo^{rum} replicādo rationē antiquā. In secūdo autē soluit illam ibi (nos autē dicimus) Quātu ad primū dicit phib^o q^o antiqui querētes pscrutari naturā rerū fm physicā veritatē nō valētes ppter defectū logice inuenire recedentes a via veritatis ppter infirmitatē in genij: & ignorantia suā in logica diuerterūt in quadā alia viā fallā & erroneā dicētes nihil posse generari vel corrumpi ppter hanc rationē: si aliquid sit necessarium sit ex ente: vel ex nō ente: nō primū: quia ens esset anteq^{ue} esset: nec fm: q^o ex nichilo nihil fit: cū in omni factione requirat^{ur} subm. Deinde venerūt in aliud incōueniens. I. q^o nō sunt multa entia: sed vnū ens tñ: ponentes enim vnū principij materiale tñ & ex nichilo nihil generari habuerūt dicere illud principij semp manere vnū fm substantiā: & psequēt^{ur} q^o nō sunt plura entia. I. diuersarum rationū. Le. li. (Quod ē singularit^{er}) idē spāliter sic soluit^{ur} & antiquo^{rum} defect^{us} idē dū dicamus post hoc: querētes enim fm phycā primū. I. antiqui veritatē & naturā rerū diuerterunt vtrū vnā quādam aliā viā irēt a via veritatis abscedētes ob infirmitatē: & dicit^{ur} neq^{ue} fieri eo^{rum} que sunt nullū entū corrupti: ppter id q^o necessariū est fieri q^o sit: aut ex eo q^o est: aut ex eo q^o nō est: ex hys at vtrūq^{ue} impossibile est esse: neq^{ue} ex eo q^o est fieri ptingit est iam ipm ens neq^{ue} ex eo q^o nō est nihil vtrūq^{ue} fieri cōgit^{ur}: subijci enim aliquid oportet: & sic psequēt^{ur} ptingens. I. sequēs ad ista argumētantes: neq^{ue} esse multa dicūt: sed tñ vnū q^o est: illi igit^{ur} talium accipiebāt opinionē ppter ea que dicta sunt. I. ppter rationem iam dictam.

Tex.
co. 71.
7. 72.

Notandū primo fm co^{3m} 71. q^o an
tūq^{ue} dupl^r arguebāt nībīl ge
nerari. Primo si aliqd generatur: igit^r ens vel nō ens:
sed q^{ue} ens nō generat^r arguebāt sic i secūda figura: oē
q^{ue} generat^r nō est illud qd est dum generat^r: ens est illd
qd est: igit^r ens nō generat^r: cōsumiliter arguebāt q^{ue} nō
ens nō generat^r: quia omne qd generat^r est illud qd est
dum generat^r: sed nō ens nō est illud qd ē: igit^r nō ens
nō generat^r: cuiuslibet istō 22 sillogismo 22 minor ē cui
dens: maior aut^{em} apparet esse nota ex eo: q^{ue} esse qd ge
nerat^r gēnabāt: igit^r in toto tpe generatiōis illud qd ge
nerat^r aliquādo est: et aliquādo nō est. Itē scōo argue
bāt sic: si aliqd generat^r igit^r ex ente: v^l ex nō ente: nō
ex ente: q^{ue} nūc ens esset anteq^{ue} eēt: nec ex nō ente: q^{ue} nūc
aliqd haberet: aliquā dispōnezin eo de nouo: quam
nūq^{ue} habuisset: neq^{ue} simpl^r. s. in seipso: neq^{ue} in subo qd
est falluz: q^{ue} omne trāsmutatū trāsmutat^r. 6. phico 22
r p3 22: de eo qd generat^r de nouo ex nō ente tanq^{ue} ex
subo. Et pfirmat^r 22: idem sic: si aliqd sit ex nō ente:
igit^r aliqd est trāsmutatū sine trāsmutatione: aut trāsmu
tatio est in pziuatione p3 22: q^{ue} si aliqd generat^r ex
nō ente: aut p. aliquā trāsmutationē: aut p. nullā. Si p.
nullā habet prima ps pñis: si per aliquā: r nulluz est
subit^r: oīs trāsmutatō est de pziuatione in habinuz:
sequit^r illā trāsmutatōē esse in pziuatione qd est al
tera ps pñis: r dicit^r 22: q^{ue} quodlibet illo 22 est inopi
nabile: siue impossibile: licet moderni accipiant aliter:
illo 22 tanq^{ue} verū: q^{ue} a pueritia sic affuerit sunt audire r
ipsa pziuendo est altera nā: pcesserūt. n. loquētes sue le
gis v3 de secta machomet creatōez mūdī di. mūdī eē
trāsmutatū absq^{ue} trāsmutatione: sicut nos dicim^{us} il
luz esse factū r creatū nō per motū: nec p mutationē:
s3 p simplicē pductionē nullo subo pziupposito.

Secundo notādū q^{ue} ens r nō ens in p.
posito nō sunt intelligēda in
sua maxia cōitate: sed etiā spāliter sunt accipiēda
pro his: aer r non aer: ignis r nō ignis: r sic de q^{ue}libet
alia speciemam. p^{er} hāc rōnē dicit^r Anaxa. quodlibet
esse in quolibet fm specie: q^{ue} vidit quodlibet fieri ex
quolibet. Et pñter dicit^r q^{ue} illa ppositio ex in dicta ra
tione dicit^r habitudinem subī r nō terminī a quo ad
hūc intellectū: si aer generat^r igit^r ex aere vel ex nō aere
tanq^{ue} ex subo: si generat^r ex aere r subm generationis
pzeexistit: igit^r aer pzeexistit anteq^{ue} generet^r qd erat intē
tum Anaxagoze: 22 esset iposibile apud Parmenidez
r Melissum: si generat^r ex nō aere tanq^{ue} ex subo: igit^r
nō aer. s. pziuatio aeris recipit aerē vel sōmā aeris q^{ue}
apud oēs est iposibile (Nos autē dicimus) pro solu
tione illius rōnis Arist. ponit duas distictiones qua
rū prima est ista ex ente v^l ex nō ente fieri aliqd ē du
pliciter p se vel p accidēs: sicut. n. medicū facere aliqd:
aut pati aliqd eodē modo ens vel nō ens facere: aut
pati aliqd: siue ex ente vel ex nō ente fieri aliqd est
dupl^r. s. p se r p accēs. Sed q^{ue} medicū facere: vel pati
aliquid ptingat dupl^r: v3 p se r p accēs declaraf: nā il
lud medicus p se facit q^{ue} facit fm q^{ue} medicus: et illud
medicus facit p accēs q^{ue} facit nō fm q^{ue} medicus: vbiq^{ue}
medicus p se curat vel medicat^r: q^{ue} curat: aut medicat^r
fm q^{ue} medicus. Et dato q^{ue} nō sanat nō minus medica
tur p se: q^{ue} agitur medicus fm artē medicine: medicus
autē p accēs edificat^r: q^{ue} nō in eo q^{ue} medicus: sed in eo
q^{ue} edificator edificat^r. Similiter medicus p accēs fit al
bus: quia nō in eo q^{ue} medicus fit albus: sed in eo q^{ue} ni
ger: aut medio colore coloratus. Le. li. (Nos autē dicit^r

mus quidē ex eo q^{ue} est: aut ex eo q^{ue} nō est fieri aliqd:
aut q^{ue} est: aut q^{ue} nō est aliqd facere: aut pati quodlibet
hoc fieri vno qdē modo nībīl differt: ut medicus aliqd
facere: aut pati: aut ex medico aliquid eē: aut fieri: qua
re qm hoc dupliciter dicit^r manifestū est: qm ex eo q^{ue} ē
aut ex eo q^{ue} nō est: aut facere: aut pati dupliciter est ac
cipere: p qd est: r q^{ue} nō est cōtinue Aristō. intēdit ens
r nō ens: edificat^r quidē igit^r medicus nō fm q^{ue} medi
cus: sed f3 q^{ue} edificator: r albus fit: nō inq^{ue}trū medicus:
sed inq^{ue}trū niger: medicat^r aut^{em} r nō medicus fit. i. licet
infirmus nō fiat sanus a medico inq^{ue}trū est medicus
siue igit^r sanat: siue nō sanat adhuc medicus p se medi
cat^r (Quoniā autē maxime) Exēplum de medico pba
adaptat ad ppositū suū di. q^{ue} sic pziūtime dicit^r me^{us} Tex.
dicit^r aliqd facere: aut pati: aut a medico aliqd fieri: si fm co. 74
q^{ue} medicus patiat^r b: aut agat^r si autē alit^r b erit p accēs
r nō p se: ita ex ente vel ex nō ente fieri aliqd: aut ens
vel nō ens facere: aut pati aliqd ptingit dupl^r p se r
p accēs: illud sit ex ente p se q^{ue} sit ex ente f3 q^{ue} ens: r il
lud sit ex ente p accēs q^{ue} sit ex ente nō fm q^{ue} ens r idē
dicat^r de nō ente q^{ue} illud sit ex nō ente per se q^{ue} sit ex nō
ente fm q^{ue} hui^{us}: r illud sit ex nō ente p accēs q^{ue} sit ex
nō ente nō fm q^{ue} hui^{us}. Istam distictionē antiq^{ue} non p
cipietes errauerūt: r ppter ignorantiā istius distictio
nis opinati sunt nībīl fieri r oēm generationē auferre:
bāt. Le. li. (Quoniā autē maxie pzie dicimus medi
cū aliqd facere: aut pati: aut fieri ex medico) i. a medi
co: si fm q^{ue} medicus h patiat^r: aut facit manifestū q^{ue}
ex eo q^{ue} nō est aliqd fieri: maxie pzie: r hoc sūt inq^{ue}trū
tū nō est. i. si fiat f3 q^{ue} est q^{ue} nō ens: q^{ue} illi qdē nō disp
cienes. i. nō distinguētes inter p se r p accēs veritatez
dereliquerunt: r ppter hāc ignorantiā intātū ignozauer
rūt: q^{ue} nībīl opinati sunt fieri: neq^{ue} esse alioz aliqd p
generationē: sed auferre oēm generationē conati sunt.

Contra predicta de p se: r p accēs arguit^r
r primo q^{ue} p se: r p accēs arguit^r
q^{ue} iste edificator p se edificat^r: iste edificator est medi
cus: igit^r medicus p se edificat^r: p3 pñia: q^{ue} ē sillogism^{us}
demonstratiuus: anis est notū dato q^{ue} idē sit medicus r
edificator. Secundo arguit^r q^{ue} medicus p accēs
curat^r: quia hic edificator p accēs curat^r: r hic edificator
est medicus: igit^r hic medicus p accēs curat^r: qd ē cō
tra determinata: p3 pñia cū ante ut supra. Rūdet negā
do quālibet illa 22 pñia: q^{ue} ex vna formalis: seu p se:
r alia ydēptica: seu p accēs nō sequit^r pclusio forma
lis vel p se: sicut nō sequit^r iste homo p se est aial: r iste
hō est albus: igit^r albū p se ē aial: nec sedē hoc albū
p accēs est aial: r hoc albū est homo: igit^r hō p accēs
est aial: quia minor pñie debuit esse ista hō p
se est alb^{us}: r scōe pñie hoc albū p se est hō: quo 22 qd
libet est falluz: ita in pñis duab^{us} pñis minor pñie
debuit esse formalis seu p se: v3 hic edificator p se ē me
dicus q^{ue} est falsa: cum edificator nō sit medicus sub ra
tione edificatoris: sed sub rōne medicine. Intelligēduz
tū q^{ue} iste modus arguēdi nō tenet vlt^r: quia nō semp ex
ambabus pmissis formalib^{us}: aut p se: sequit^r pclusio
formalis: aut p se: r maxime qm termini hnt ordinem
inuitē: quia nō sequit^r for. p se est corruptibilis: r for. p
se est hō: igit^r hō p se ē corruptibilis: anis ē verū r pñis
falluz: q^{ue} homo nō ē corruptibilis: nisi p accēs: rōne idē
uiduoz eo q^{ue} spēs sunt eterne primo postorio: sicut
nō sequit^r for. inq^{ue}trū hui^{us} est corruptibilis: et for. in
quantū hui^{us} est hō: igit^r hō inq^{ue}trū hui^{us} est corruptibi
lis: arguit^r quodāmodo ex quatuor terminis exquo

Tex.
co. 73.

Tex.
co. 75.

Liber primus.

variā specificatio: vñ ly in quātū hui⁹ respicit in antecedente rōnē singularē sōnis: et pñte rōnē cōez hoīs iō solū seq̃t q̃ hō in quātū sō. ē corruptibilis: qz igit h̃ ha beo p eodē p se in quātū fm q̃ huius: iō si nō valeret h̃mōi pñte cū ly in quātū vñ p h̃mōi. Ita cū ly p se: et p accūs nō tenet oca argumēta. ¶ Aduertēdū q̃ ly in quātū duplī sumit. s. specificatiue et reduplicatiue: specificatiue tenet descriptibilitē et specificat rōnē termini cui adiūtur vt hō in quātū hui⁹ ē aīal. i. hō sub rōnē hoīs est aīal. Et sic ista ē vā medic⁹ in quātū hui⁹ curat: qz medic⁹ curat sub rōnē medic⁹: et equalest isti medic⁹ p se curat. Reduplicatiue at tenet expōitū: et reduplicat p̃dicatū terminis p̃dictis dictōi reduplicatiue: vbi grā for. in quātū medic⁹ curat: sic expōit for. curat: et aliqd ē medic⁹ ille curat: vbi p̃z h̃ac ē fallaz: medic⁹ in quātū medic⁹ curat: si ly in quātū tenet reduplicatiue: qz: expōitō ē cōditionalis ip̃osubit. vñ si aliqd est medic⁹ ille curat: s̃z cōcedit q̃ medic⁹ in quātū medic⁹ est curatiu⁹: qz medic⁹ ē curatiu⁹: et si aliqd ē medic⁹ est curatiu⁹. Ex h̃is seq̃t p̃z qd ab iserōi ad suū sup̃i affirmatiue cum nota reduplicatiōis fallit pñtia: qz nō seq̃t for. in quātū medic⁹ est curatiu⁹: et oīs medic⁹ in quātū medic⁹ est q̃ lis igit for. in quātū q̃lis est curatiu⁹: aīis ē vñ: et pñs fallit vñ p̃z p expōitōes. Secundo seq̃t q̃ medic⁹ curat et medic⁹ est curatiu⁹: nō sūt eiūsdē mōi dicēdi p se: qm̃ ista medic⁹ ē curatiu⁹ est i scō mō cū subm̃ ponat in diffinitōe p̃dicatū: et cum eo conuertit: sicut ista: hō ē r̃isibilis: vñ medic⁹ curat est in q̃rto mō sicut hō ridet ex quo subm̃ vel i subo ē p se cā p̃dicatū co modo quo loq̃t Aristō. p̃z posteriorē exp̃līcas de illa iterem: p̃tus iterit p̃p iterēptionē ad denotādū q̃ si subz non sit cā p̃dicatū: qz non p̃p̃te iterēptus est cā effectiua sui iterit: sufficit q̃ i subo sit p se causa effectiua p̃dicatū: cuiusmōi ē interemptio dices trāsmutatiōē q̃ ē p se cā in terit. s. effectiua. (Nos aut̃ i ip̃i). Ista distinctiōe p̃e missa de p se: et p accūs: p̃s r̃ider ad rōnē antiquorū p duas cōclusiōes: quaz p̃ia est ista ex non ente nō sit aliqd p se: s̃z solū p accūs. Secūda cōclusiō ex ente nō sit aliqd p se: sed solū p accūs: p̃ia ē ista. (Sitr at). Prima cōclusiō arguit quo ad p̃mā p̃e: nā si ex nō ente tāq̃ ex subo sit aliqd p se. igit ex nō ente sub rōnē nō entis sit aliqd: p̃p̃ntia a descriptiōe ad descriptiōē p̃ns impossibilis: qz rō nō entis: sicut nec aliq̃ negatio pōt ēē subm̃ entis. Secūda vñ p̃s arguit. vñ: q̃ ex nō ente sit aliqd p accūs: qz ex nō ente aliqd sit et nō s̃b rōne nō entis: igit ex nō ente p accūs sit aliqd: p̃p̃ntia a descriptiōe ad descriptum: minor est probata in p̃ma p̃e cōclusiōis. et maiorē arguo: nā ex mā sit aliqd et mā ē nō ens: igit ex nō ente sit aliqd: tenet pñtia cū maiorē minorē at p̃bat: nā i mā est nō ens p se. s. p̃uatiō: igit mā ē nō ens saltē p accūs: p̃z p̃ntia: qz oīs denotiāt i repta in mā denotiāt eā. I. e. li. (Nos autē et ip̃i dicim⁹ fieri qdē n̄b̄l simplr. i. p se ex eo q̃ nō ē: s̃z tñ fieri ex eo q̃ nō ē: vt s̃z accūs). S̃z forte dicēt aliqd ex p̃uatiōe sit aliqd p se: et p̃uatiō ē nō ens p se: igit tur ex nō ente p se sit aliqd: p̃ia p̃s aīcedētis p̃z ex oī cūs in alio caplo: qz p̃uatiō sit p̃cipiū p accūs ip̃i? facti: tñ est p̃cipiū p se ip̃i? fieri: oī ex p̃uatiōe sit aliqd p se. Secūda p̃s aīcedētis est manifesta: quo mā p̃uatiō ē cēntialr negatio: l̃z connotet ap̃itudinē subiecti: igit p̃uatiō est p se nō ens. R̃idet p̃s: qd l̃z ex nō ente tanq̃ ex termino fiat aliqd p se nō tñ ex nō ente tanq̃ ex subo sit aliqd p se: s̃z tñ p accūs: et hoc vñ debet mirabile antiq̃: p̃p̃ ignozātia illi⁹ distinctiōis.

Le. li. (Ex p̃uatiōe ent qd est qdē p se nō ens nō ierit stēre subiecto vel partē h̄i sit aliqd tanq̃ ex termino: mirabile aut̃ videt antiq̃ et ip̃osibile sic fieri ali quid ex eo quod nō est).

Notandum fm cōmētatorē cōmētō 75. q̃ p̃uatiō ē nō ens p se: et mā est nō ens p accūs: p̃ia p̃s p̃z qz oē sup̃ius essentialit̃ et p se p̃dicat de suo iserōi: p̃stāt at q̃ negatio est sup̃ius ad p̃uatiōē: cū oīs p̃uatiō sit negatio: et nō cōtra: iō p̃uatiō est p se et cēntialr non ens idest negatio: neq̃ icōuenit iserius connotare aliqd ex trāsecū et nō sup̃i: loc⁹. n. ē p se in p̃dicamēto q̃ritatis: sicut t̃ps et nūerus: et h̄ oīa connotāt. s. locus locatum ac t̃ps ac nūerus aīaz: vt bētur quarto phycoz: et quātitas nō cōnotat: neq̃ cōtinua neq̃ discretā. Scd̃a p̃s cōmētatiā declarat: nā sicut accūs positiuū p̃dicat de suba nō in abstracto: s̃z in cōcreto: qz nō b̄i dicit: hō ē albedo: s̃z hō est albus: ita accūs p̃uatiuū p̃dicat de mā nō in abstracto: s̃z in cōcreto: nō q̃ mā sit p̃uatiō formē: s̃z est p̃uatiō formā: et p̃ns mā est nō ens in cōcreto: et sicut hō est albus p̃ accūs: qz illi accidit albedo: ita mā est nō ens p accūs: qz illi accidit negatio: s̃z p̃uatiō formē generatē. (Sitr aut̃). Secūda cōclusiō ex ente nō sit aliqd p se: s̃z tñ p accūs: p̃ia p̃s arguit q̃ ex ente sub rōnē entis nō sit aliqd: igit p̃z cōsequētia a descriptiōe ad descriptū seu ab vno cōuerit b̄i ad reliquū: et aīcedēs declarat: qz si ex ente sub rōnē entis sit aliqd tāq̃ ex subo: op̃z q̃ ex oī ente fiat aliqd tanq̃ ex subo: p̃ns ip̃osibile qz ex deo neq̃ itel ligētis aut celo sit aliqd tanq̃ ex subo: et p̃z pñtia qz talis rō specificat de oī: s. n. hō sub rōnē hoīs ē aīal: oīs hō est aīal: et si hō sub rōnē hoīs ē for. oīs hō est for. Secūda p̃s cōclusiōis arguit: vñ q̃ ex ente p accūs sit aliqd: qz ex ente sit aliqd. s. ex mā et nō sub rōnē entis: vt p̃bat: est igit et. Ista cōclusiōē Aristō. declarat ex istēre oī. ponat q̃ canis generet ex equo tāq̃ ex mā: nō p̃p̃ hoc d̃z dicit aīal generari p se ex aīali tāq̃ ex subo vñ mā: vt est sub forma aīal: sed p accūs: qz accidit māe q̃ sit sub forma aīalis: tamē ex ea generat al vñ hoc aīal p se generat: s̃z p accūs ex hoc aīali: qz accidit q̃ mā ex quo generat sit sub forma aīalis. I. e. li. (Sitr aut̃ nec ex eo q̃ est: neq̃ q̃ est fieri). i. nō p̃uatiō ens fieri ex ente nisi fm accūs: sic aut̃ et hoc sit eodē mō: vt si ex aīali aīal vñq̃ fiat: et ex quodā aīali qdē aīal: vt si canis ex equo fiat: sicut qdē vñq̃ nō solum ex quodā aīali cāis: s̃z etiā ex aīali nō in quātū est aīal: est enī iā h̄. i. aliqd ēē ante q̃ ēē. Si aut̃ aliqd debeat fieri aīal nō fm accūs s̃z p se nō ex aīali erit p se: sed ex mā cui accidit forma animalis.

Notandum fm cōmētatorē cōmētō 76. q̃ gnātiō aīal ex animalis et entis ex ente nō pōt ēē simplr generabile: generabile enī trāsmutat ad illud qd nō h̄z et aīalitas ē in generato. Si igitur animal generat fm q̃ est animal: et animal ex animali fm q̃ est animal: cōtingeret ali quid trāsmutari in spēm eius q̃ h̄z in actu: q̃ est ip̃osibile: s̃z qz gnātiō ē aīalis demonstratiō: igit vt sit generatio ex nō aīali demonstrato p accūs: et ex aīali demonstrato per accūs: dicit cōmētator. 3. de aīa q̃ oē recipiens d̃z denudari a nā recepti: igit illud ex quo sit aliqd tanq̃ ex subo p se d̃z p̃uatiō illo vel forma illi⁹ q̃ sit: cū igit ens nō p̃uatiō entitatis nō pōt ens p se trāsmutari ad ens seu ad entitatiōē ens nō sit ex ente p se tanq̃ ex subo: s̃z si ex aīali p se generat aīal: igitur

Tex.
10.74

Tex.
10.75.

Tex.
10.76.

Philosophicorum.

Tex.
co. 77.

ex m^a f³ q³ habz in se forma aialis generaret aial: r p
cōsequēs aliqd mutaret ad aliquā formā: fm q³ h³er
eā in actu q³ est impossibile: q³ oē recipiēs recipit fm q³
est in po^a: vt sup^a patuit p³ p³metatozem. Et q³ accidit
materie ex qua generat aial vt sit sub forma aialis: si
cur accidit illi vt sit sub forma nō aialis cū rōne p³ua
tionis vtriusq³ forme: aliqñ sit sub forma aialis: r ali
quādo sub forma nō animalis: vt quādo ē sub forma
lapidis vel ligni: ideo accidit animali generari ex ani
mali r accidit animali generari ex non animali: p³o
pterea aial generat: ita ex aiali q³ ex nō aiali p³ accidēs
(Et si aliqd) h³is duab³ cōclusiōib³ dēmonstratis re
spōdet ad argumētū antiquoz cū d³ si aliqd generat:
igit ex ente aut ex non ente: vbi g³ra si aer generat: aut
igit ex aere v³ ex nō aere tāq³ ex subiecto: dicit q³ nec ex
ente: nec ex nō ente p³ sed p³ accidēs: nec ex aere: nec ex
nō aere p³ se: s³ p³ accēs: vñ si aer. a. trāsmutatur i aerē
b. aer. b. p³ accēs sit ex aere. a. r p³ accēs sit ex nō aere. a.
q³ sit p³ se ex m^a p³ia cui accidit q³ sit sub forma aeris
r eadē accidit q³ sit sub p³uatoze forme aeris. L. li. (Et
si aliqd q³ est sit non ex eo q³ est: neq³ ex eo q³ non
est sit illud p³ se: s³ solū p³ accēs: q³ enī est ex eo q³ nō est
supple p³ se d³ est nobis q³ d³ significat: qm̄ ignū nō est
vt patuit i d³istictōe. ¶ Sed dubitat si ex ente generat
aliqd: igit ex oī ente g³rat aliqd: p³ p³ntia: q³ nō est ma
ior rō de vno q³ de alio ente: cū i oib³ eq³tr reptat rō en
tis. Itē si ex ente generat aliqd: ergo ex nō ente genera
tur aliqd: p³ p³ntia q³ ex opposito scēq³ oppositi ex nō
ente generat aliqd: igit ex nullo ente g³rat aliqd. Dicē
dū fm p³z negādo quālibet istaz p³ntiaz: q³ i cōcedē
do istā ex ente sit ens nō ponit oē ens fieri: neq³ ex oī
ente fieri aliqd: q³ talis p³o cōcedit p³ accēs r nō p³ se:
sit cū d³ ex nō ente fieri aliqd nō ponit oīno nihil esse
illud ex quo sit aliqd: sed solum nō ens p³ accidēs: sic
q³ iste p³pones ex ente sit aliqd r ex nō ente sit aliqd nō
cōcedunt nisi i p³dicatōe p³ accēs. Itē si cōcedunt iste nō
ex ente sit aliqd: nō ex nō ente sit aliqd: dicit p³h³ q³ nō
remouet oē ēē: nec remouet oē nō ēē: q³ iste negatiue nō
cōcedunt nisi i p³dicatōe p³ se: cū q³ b³ stat iste due ex en
te sit aliqd ex nō ente sit aliqd: cū i equoal nō sit p³dictio
ex quo iste negatiue sūt intelligēde i p³dicatōe p³ se: r
iste affirmatiue i p³dicatōe p³ accēs. L. li. (Amplius
autē ēē oē aut nō ēē nō remouet) i cōcedēdo istas ne
gatiuas i p³dicatōe p³ se (vñ q³ dē igit modus best) sup
ple soluendū rationē antiquozum.

Contra predicta arguit: r p³o sic: si ex en
te sit ens tāq³ ex subo: r semp subm
p³cedit factū: igit ens est aū q³ fiat: sit r ex non ente sit
aliqd tanq³ ex subo: r general³ subm alterat i factōe
forme: igit nō ens alitatur q³ ē satis distonū. ¶ Secū
do q³o vtrū id ex quo sit aliqd p³ se sit ens vel nō ens
si ens igit ex ente sit aliqd p³ se: si nō ens igit ex nō en
te sit aliqd p³ se: quoz q³ d³libet est negatum. ¶ Tercio
ex subo sit aliqd p³ se: s³ oē subm est ens: igit ex ente sit
aliqd p³ se: p³ p³ntia: q³ est sp³logism³ i q³to tertie: aūce
dēs ē v³ p³ntia r p³ntia. ¶ Quarto quā necessaria ē ista
ex m^a sit aliqd tā necessaria ē h³ ex ente sit aliqd. s³ p³ ē
p³ se: igit r scōa: p³ p³ntia vel oē cā diuersitas. ¶ Ad
p³imū dicit q³ ex vno ente sit aliqd ens: vt ex vno aia
li aliqd aial p³ accēs tamē: s³ ex eodē ente fm numez
nūq³ sit idē ens fm numez: s³ ex aliquo ente fiat idē
fm spēm: r hoc nō sequit ens ēē aūq³ fiat: s³ b³ nō seq
tur vñ ens esse anteq³ aliqd fiat: cōcedendo etiā q³ ex
nō ente sit aliqd. s. p³ accēs: r p³sequēter q³ nō ens in cō

ereto alterat. s. p³ m^a q³ dicit nō ens rōne p³uatois: nō
tamē sequit q³ p³uatio vel negatio alteret. ¶ Ad se
cundū dicit q³ illud ex quo p³ se sit aliqd est ens r non
ens: ex quo nō sequit q³ ex ente p³ se fiat aliqd. Nā oī
cū est sup^a q³ ab inferiori ad suū superi³ cū nota per
se: itatis fallit p³ntia: q³ nō sequit hō per se est r³ibilis
igit aial per se est r³ibilis: sicut nō seq³ hō iquantū hō
est r³ibilis: igit hō iquantū animal est r³ibilis. Et si
cur nō sequit hoc est per se r³ibilis dēmonstrando hōiēz
r hoc est albū: igit albū est per se r³ibilis: ita nō sequit
ex hoc per se sit aliqd: r hoc est nō ens: igit ex nō en
te per se sit aliqd. ¶ Ad tertū negat p³sequētia: q³ cum
dictione reduplicatiua aut p³se: itatis nō cōiungit sp³lo
gizare: sicut nō sequit hō per se est r³ibilis r oīs hō
mo est aial: igit oē aial per se est r³ibilis: sicut non se
quitur omnis homo iquantū huius est r³ibilis: ali
q³ aial est hō: igit aliq³ animal iquantū huius est r³ibi
sibile. ¶ Ad quartū negat p³ntia: vnde q³ necessaria est
illa animal est suba: tā necia est illa animal est quatu
aut illa aial est coloratū: r tamē p³ia est per se in p³io
modo: r quelibet aliaz est per accidēs. Dubitatur de
illa ex m^a sit aliqd in quo mō dīcendi per se reponit
dicit q³ in scō mō si ly ex dicit habitudinē subiecti: si
cut ex m^a sit forma: ex quo subm ponit in dīssi
nitione p³dicati: r non est de essentia eius. Si aut ly ex
dicit habitudinē partis: sic est in p³mo mō: q³ subm ē
pars essentialis p³dicati: sicut enim ista est in p³mo
mō saltē reductiue aial est hō per cōuersionē simplicē
q³ subm est pars cēntialis p³dicati: vt p³. Et si arguit
sic: accidit aiali q³ sit hō: igit per accēs aial est hō r nō
per se dicit animal ēē hōiēm per se si animal est pars
hoīs vel diffinitiois eius. Si aut est q³ dā totū ad ho
minē sic illa est per accidēs aial est hō. (Alius at.)

Notandum fm cōmentatozē cōmē
to. 78. q³ materia p³ima
est mediū iter non esse p³uz r ēē p³uz: q³ dicit non est
accipiēdū vt vba sonāt: q³ ēē p³uz r non ēē p³uz sūt

Tex.
co. 78.

Liber primus.

contradictoria modo iter contradictoria: non cadit me-
dius primo, postero: sed p non eē puz intelligit pu-
rum nihil: per eē puz intelligit ens in actu. s. forma
vel habes de se forma: constat aut q materia non est
puz nihil nec ens in actu actualitate formalit: sit ens
actualitate pñte. Ex pñtis pñt solui rō Parmenidis
et Melissi: quā cōmētor recitat cōmento. 71. argue-
bāt enī q nec ens nec nō ens generat in scda figura: sic
oē qō generat nō est illud qō est dū generat: ens est il-
lud q est: igit ens nō generatur. Itē omne q generatur
est illud qō est dū generat: s. nō ens nō est illud qō est
dū generat: igit nō ens nō generat. Cū duplex sit ge-
neratio: vt dñt est. s. sumpt et fm qd: si loquuntur de
generatōe sumpt illa est falsa: oē q generat nō est il-
lud q est dū generat: qz i eodē istatū quo ē generatio
sumpt est forma et compositū generatū iuxta cōez mo-
dū loquēdi: cū talis generatio nō sit successiua: s. indi-
uisibilis mutatio ac subitus pñtus forme substantia-
lis. Si aut loqmur de generatōe fm qd alia maior est
falsa: v3 oē q generat est illud q est dū generat: quo-
niā substantia anteq sit generat dispositiue p alteratio-
nem prima q dicit generatio fm qd: sed hāc distinctio-
ne ignorauerūt: ppter cuius ignorantia peccauerunt in
mā temp assumēdo vnā pñtū: fallaz peccauerūt eti-
am in forma: qz ly dū generat necessario est p subiecti
vel p dñt: aut determinatio alicuius illoz: et nō repli-
catur in aliqua pñtū: nec in pñtione: cōtra regu-
las Aristi. primo postero: et.

Tex.
co. 79.

Angentes

quidē. Ista est scda ps prin-
cipalis huius quarti capiti se-
cū dñt actus primi phyco-
rum. In qua postq phus re-
probauit opinionē antiquo-
rum ignorātiū oīno nām pri-
me materiefoluedo rōne illo-
rum. Nūc reprobat duas opinōnes quoz dā attin-
gūt ad nāz pñtū primē materie: s. insufficient et diminute.
Prīo igit reprobat primā opinōne: scda ibi. (Qui-
dā sūt). Prīa ps diuidit i duas: i qz p pñtū duas sua-
stōes illoz: i. v3 reprobat opinōne ibi. (S3b differt).
Quātū ad primū dñt phs: q qdā v3 successorē. Par-
menidis et Melissi tāgēs nām primē materie: s. ius-
ficiēter opinati sūt q mā est p se nō ens q pbāt duab⁹
rōnib⁹. Quaz prima fuit ex sūdāmēto Parmenidis
scioē q generat necessario generat ex ente vel ex non
ente: s. aliqd p se gñatur: igit aliqd p se generat ex ente
vel ex nō entē: sed nūl p se generat ex ente: qz ens eēt
anteq fieret: igit aliqd p se generat ex nō ente: tē sic ali-
qd p se generat ex nō ente: s. oē ex quo aliqd generat
est mā: igit mā est p se nō ens. Le. li. (Tangēs. qdē
igit et alteri qdā sunt ipam nām mā: sed nō sufficiēter:
primū quidē enī cōsistuntur sumpt fieri aliqd ex eo qō
nō est inqātū Parmenidē recte ē dicere). Secūda ra-
tio erat ista: mā est priuatio: s. priuatio est p se nō ens:
igit mā est p se nō ens. patz pñtia cū minoz: et maior
declarat: mā et priuatio sūt vnū numero: igit sunt vnū
rōne: igit nullo mō differūt: et per psequēs priuatio est
mā et cōtra. Le. li. (Postea videt ipis si vere est vna
nūo priuatio cū mā et po⁴ tñ vna esse). i. rō seu diffini-
tio: qm qdā sūt vnū nūo s. vnū spē et vnū diffinitioē.
fm cōmentatōre cōmen-
to. 79. q istī deficiūt in co-

Notandum

to. 79. q istī deficiūt in co-

gnitōe nāe ipsius. s. primē materie in hoc qz nō disti-
guīt inter illā et priuationē. Prīo. n. cōcedit ipam nō
esse qz cōcedunt argumētū Parmenidis. s. qz qdā ē p-
ter ens est nō ens: et q ens est vnū: scdo vero qz dñt
ipam eē vnū nūero: et ppter hoc est vna diffinitio: et rō-
ne: et ex hoc seqt q sit aliqd ens. s. q si est vna fm subz
est vna fm rōne: fm igit primū sermonē concesserunt
priuationē esse in suba eius: et fm sermonē hūc scdō ne-
gauerūt priuationē esse in suba eius: qz nō distinxerūt
nām eius a natura priuationis. Isti concesserūt duas
contradictōes: prima est q materia ē et nō est. Si enī
tñ vnū est: sic q oīa sūt eiusdē rationis vt pcellerūt cū
Parmenide et Melisso: seqt q nulla prima mā est: qz
ex opposito seqt oppositū: prima materia est: igit for-
ma est: igit plura sūt entia diuersaz rationū: dñt si ma-
teria et priuatio sūt vnū nūero et vnū ratione: igit ma-
teria ē priuatio: et per pñs materia ē. ¶ Scda pñtione
q priuatio est in suba materie: et non ē in suba materie
prima pars seqt ex prima ratione: qm si materia pri-
ma non ē ipa se bz ad priuationē sicut priuatio ad ne-
gationē: s. negatio ē de eētia priuationis: igit priua-
tio ē de eētia materie: et pñt ē in suba ei⁹ eo mō quo
pars diffinitiois ē in diffinitio. Scda pars seqt ex se-
cūda rōne: qz si materia et priuatio sūt vnū nūero vnū
diffinitioē et rōne: seqt q se hñt inuicē sicut tunica et
indumentū: s. tunica nō est i idumēto: nec ecōtra cū nul-
lū illoz sit pars diffinitiois alterius: igit priuatio non
est in suba materie: nec ecōtra: cū nullū illoz ponat in
diffinitioē alterius: s. se hñt vt nomina sino nūna. (S3 Tex.
hoc differt). Cōtra hāc opinōne arguit phs. pbandō
duplt materia nō esse priuationē: qz materia est non
ens p accēs: priuatio at est nō ens p se: mō impossibi-
le est de eodē simul verificari nō ens p se et nō ens per
accēs: materia enī iō est nō ens p accēs: qz sibi ē cō-
lucet: nō ens p se. s. priuatio: s. priuatio est nō ens per
se: qz priuatio ē eētia lū negatio. 4. metha. Le. li. (S3
hoc). s. priuatio differt plurimū a materia. Nos quidē
enīz materia et priuationē alterū dicim⁹: s. hōzūm hāc
quidē nō eē fm accēs materie: priuationē autē per se
non eē. ¶ Secūdo qz materia est aliquāliter ppe sub-
stātia que est forma cū illā recipiat et ex hīs fiat vnū
compositū: priuatio aut nullo modo est ppe substantia
que est forma: cū statiz cōrūpat i aduētū forme. Le. li.
(Et hāc qdē ppe substantia aliquāliter materiam dici-
mus priuationēz at nequa q).

Notandum

primo fm cōmentatōre
cōmento. 79. q priuatio
non est neqz propinqua neqz remota neqz accēs est
neqz vt sit substantia forma est propinqua substan-
tie compositae et materia ē remota: qz substantia compo-
sita sit immediatius ex forma: qz ex materia: cum non a
materia: sed a forma suba pposita recipiat nomē et dif-
finitioē substantiale: priuatio aut non dicitur proprie
propinqua nec remota substantie compositae cum non
sit substantia nec accēs supple faciens compositum
cum materia aut cū substantia composita: concedit. n.
cōmentatōr q priuatio accidit materie et phs q om-
ne q est: est substantia vt accēs: que nō va essent nisi
priuatio esset accēs: vult igit dicere cōmentatōr q
priuatio non sit substantia neqz accēs: v3 adueniēs
composito cū priuatio nullū adueniat nisi materie.

Secundo

notādū fm cōmentatōre eo-
dē cōmēto q ens in potētia
est aliqd qd accidit priuatio non in sua suba: priuatio

g j

Philicorum.

autem fin q' priuatio est non ens per se materie pri-
me: que est ens in potentia accidit priuatio cuius aliqua
materia habeat priuationē et aliqua nō: et illa que h'z
priuationē aliquādo absoluit ab illa priuatione. s. in
aduentu forme: ppterca priuatio non est in substantia
materie. i. non ē de eētia materie: q' materia nūq' ab-
soluit ab eo q' ē de eētia ei: et oē q' est de eētia ma-
terie est ens per se: priuatio autē fin q' hui' est non ens
per se. ¶ Et notāter dicit fin q' hui' ppter formas im-
perfectas et alias tēdētes ad non esse q' dñr priuatio-
nes: et tñ sūt entia per se: ille non sūt absolute et sim-
p'lr priuationes sed tñ fin quid et in respectu.

Tertio notāduz fin pmentatores eodē com-
mento q' omne hñs materia est gñā-
bile et corruptibile: nā i natura materie est priuatio for-
me: et si in sua natura esset formata non reciperet for-
mas nisi ens gñaret ex ente quemadmodū si i sua na-
tura esset priuatio simpliciter oīno nihil gñaret ex ea:
est igit qñ pposita ex esse et non esse: igit ppter quam
omne hñs materia est gñābile et corruptibile: q' in na-
tura materie est priuatio forme et vbi in natura mate-
rie nō esset priuatio forme nihil eēt gñābile v' corrupti-
lis. Duplicit' enī cōtingit ex mā nō posse gñari forma:z
aut q' in sua nā ē formata: aut q' priuatio ē de eētia
eius. Si enī mā eēt formata ad modū cōpositū nālio:
nūq' ex ea posset fieri forma: nisi pcederet q' ex ente
in actu posset gñari ens in actu: q' est impossibile cū ex
duob' exñtib' i actu nō fiat vnū 3^m. et metha. Si ē pri-
uatio eēt de eētia māe nūq' ex ea fieret forma: q' mā
nō recipit formā nisi corrupat priuatio in ea: mō pri-
uatio nūq' corrūpet nisi corrupet mā si esset de essen-
tia eius: v' igit ex mā possit forma fieri: opz q' sit ppo-
sita qñ ex eē et nō eē: notāter of quasi ne credat ipz nō
eē: q' est priuatio eē ptez materie: s' q' in eētia māe est
admixta priuatio forme eo mō quo dicim' mūdū esse
cōpositū ex suba et accitē: q' h'z suba et admixta accitē.

Quarto notāduz fin cōmetatores eodē cō-
mento q' corpa celestia nō habent
mām oīno: qñ eēt tūc generabilia et corruptibilia p
mixtionē priuatiōis cū nā eo: et nihil aliud est cā gñā-
tionis et corruptiōis q' pria mā: pp nō eē q' d' mixtū est
in suba eius. Pria pars huius omēti sequit' ex prio: i.
qñ si oē hñs materia est generabile et corruptibile: et
corpa celestia nō sūt gñābilia et corruptibilia: igit nō
habēt mā: scōa ps omēti sequit' etiā ex prio: i. q' tānq'
habētia mā: sūt gñābilia et corruptibilia: sequit' q' mā
sit cā gñātiōis et corruptiōis: nō q' dē absolute supra: s'
rōne priuatiōis annexita q' gñatiōis et corruptiōis
que sūt cāe: vna positiua. s. pria materia: et alia priuati-
ua: v'z priuatio exñs in materia: et loqitur omētato: hic
de cā passiuā v' subiectiuā: tñ q' nulli dubiū q' agēs:
est ē cā gñatiōis et corruptiōis. Sed hoc est ratio ema-
terie admixte priuatiōi.

Dubitarur q' cōmetatores dicit supra q'
dimēsiōes fundatur in ma-
teria: et q' sūt accitē māe: nūc aut dicit q' in celo nō est
materia oīno. rñ det q' duplex ē mā fin cū in de suba
orbis. s. mā q' est po^a ad formā et mā q' ē po^a ad vbi: s'
igit in celo nō sūt oīno materia. s. q' sit po^a ad formā: q'
cūlibet tali est annexa priuatio: tñ ibi est materia q' est
po^a ad vbi: nisi enī in celo eēt pria materia ipz nō esset
quātū nec dimēsiōnati: q' quāntitas et dimēsiō nō sūt
datur in forma: sed in materia. Dicit. n. 2° sepe i' p'ri-
mo q' nō pōt esse forma sine materia: nec ecōtra et i' de

suba orbis q' dimēsiōes sūt coeternē materia: et si q'
ritur q're pñs nō soluit rōnes illo: dicit q' eas soluit
p'riuitus. Nā in pria pte hui' capli declarauit pñs q'
nihil sit ex ente p se: s'z solū p accitē: ad ibi soluit prima.
Alia aut soluit in capto de priuatiōe vi. q' l'z materia et
priuatio sit vnū nūero: differūt tñ spē et rōne: q' alia ē
rō boīs: et alia est rō immūsi. Itē ex rōnibus facit cō-
tra illas p'solutio ad obiecta. Si enī materia est non
ens p accitē: igit nō materia nō ē nō ens p se: et pñter
ea q' sūt ex materia sūt ex nō ente p accitē: et nō sūt
ex nō ente p se: sic soluta est pria rō: deinde si mate-
ria ē ppe suba et priuatio nō sequit' q' differūt re et rō-
ne et p h' est soluta scōa rō illo: 2°. (Quidā autē). Scōa
opio sūt platonico: 2° di. materia prima ē magnū et p
uū siue cōiūctū siue diuisū sumatur magnū et puū. Ita
q' magnū ē materia: et puū ē materia: et ambo simul sūt
materia rez naturalis: ex quo sequit' q' platonici po-
suerūt tria p'cipia eē: duo ex pte māe. s. magnū et p
uū et vnū ex pte forme: v'z pdes separat: et nō cōuenit h'
trinarius p'cipio: cum trinario pñi: q' Arist. ponit
materia et formā it' insecā et priuatiōē ill' eē p'cipia
i' h' igit bñ dixerūt q' posuerūt q'dā naturā subiectā eē
p'cipiū materiale: s'z n. ponerēt duo ex pte materie: s'z
magnū et puū: h' tñ nō reducunt in duas naturas: s'z in
vnā: q' ambo sūt de gñe materialis p'cipiū: s'z in h' q'
nō dixerūt alterā naturā. s. priuatiōē male dixerūt ne
gātes illā eē p'cipiū. l. e. li. (Quidā aut q' nō est). s'z
materā q' d' nō ens magnū et puū dicit. s. platonici: si
milit' aut dicit si simul v'ra q' aut seorsū v'ra q'. s. mā-
gnū et puū ponat: q're penit' ali' modus ē h' trinitatis
quē ponit platonici et ille quē posuim'. v'z q' dēz. n. ad
h' pueniūt q' o'z q'dā supponit nā: hāc tñ vnā faciunt:
etenī si aliq's. s. Plato d'ualitatē facit dices magnū et
puū ipz. s. d'ualitatē nihil minus idē facit cū mā: alterā
enī dispartit nā: s. priuatiōē. ¶ Ex h'is sequit' q' hec
opinio nō cōincidit cū pria: cū illa dicit materia eē sim-
p'lr nō ens: h' aut ponit materia eē magnū et puū q' v'
resūt entia positiua: pria posuit priuatiōē: h' aut asse-
rit priuatiōē eē p'cipiū: si mā ē p'cipiū dicit oīno eē
idē materiam et priuatiōē: hec autem asserit priuatiō-
nem et omne p'cipiū et ita prima opio non fuit pla-
tonico: v' cōiter eis iponit: s'z quorū dā alio: quos
nō notat Arist. q' dudū fuerūt post antiquos. s. Parme-
nidē et Melissū: sic ē in hac scōa opione Platonē nō
notat nec aliquos sub illa denotiāōe. (Subiecta q'dē
enī). Cōclusio platonico: sūt ista l'z mā sit p'cipiū:
nō tñ priuatio pria pte suadebat ex eo q' pria mate-
ria pmanet in gñato: et est cā suscepitiua forme: sicut enī
mater est p'cipiū passiū et receptiū in p'ductōe filio
rū: ita materia pria in p'ductiōe gñati est p'cipiū pas-
siū et receptiū forme. ¶ Secūda vō pte declarabāt
q' priuatio multoties ymaginat' ad maleficiū. s. ad nō
eē rei gñatē: nec pmanet in gñato: q' igit priuatio non
manet in gñato: nec est ps gñati: imo ponit nō eē gñati
iō priuatio nō est p'ncipiū dicebat platonici: imo pe-
nitius nihil est: s'z est extra totā rōne entis. l. e. li. (Sub-
iecta q'dēz natura). s. pria materia concā est forme. i. est
simul cā cōforma eo: q' sūt sicut mater in generatiōe
filio: altera vō ps p'arietatis. s. priuatio multoties
ymaginabit' ad maleficiū ipi' gñati: p'cedēt igit fin in
tellectū Platonis videbit' priuatiōē nō eē p'ncipiū:
negs etiā penitus ens: et eē extra oē ens. (Exite eniz).
Cōtra platonē arguit Arist. probādo priuatiōē eē
p'ncipiū: et supponit prio ad oēm gñatiōē tria con-

Tex.
co. 20.

Tex.
co. 20.

Tex.
co. 21.

Liber primus.

[illegible]

Notandum qd forma potest considerari vbi se habet effectus et vbi non. Et considerari potest effectus in ordine ad diuinitatem et deus est effectus purus: potest etiam considerari in ordine ad operationem nature: et sic effectus potest considerari in ordine ad materiam: et sic effectus ad penibilitatem est effectus et nobilitas matris. (Quibzdam autem) ista supponit omnia arguit scilicet illud pp qd materia appetit formam et principium in generatione forme: pp priuationem matris appetit formam: et igitur priuationis est principium in generatione forme: consequenter autem maior qd effectus: materia appetit formam: illud videtur esse principium in generatione forme: et est casillus. Sed minor recte: naturae: dato opposito legitur qd aliquid appetit contrarium: et tunc oppositum corruptioni: pro materia appetit formam: igitur forma qua habet formam qua non habet: non formam qua habet: et appetit: est ratione carere: igitur materia appetit formam qua non habet: conceditur arguitur sic: materia appetit formam qua non habet: appetit corruptionem istius qua habet: appetit corruptionem in ipsius: priuationem tenet: et impossibile est vna forma aduenire materiam in alia corruptione: et contra priuationem vna forma est in materia: contra corruptionem nulla alia potest aduenire materiam: et materia non habet potentiam ad illam formam: propter defectum priuationis: admittit materiam non loquendo plane: tunc: si materia nulla forma breuius et statim corruptionem: igitur non. (Necesse est igitur dicere) qd priuationis admittit materiam: est causa appetitus eius: licet enim materia appetit masculinitatem: est viri rationis effectus: et priuationis mulieris: et turpe appetit bonum et pulchritudinem: non quia sit effectus turpis sed per accidens ratione turpitudinis: quod est priuationis in illa materia appetit formam: per accidens ratione priuationis sibi contrarie: igitur priuationis est principium. I. e. l. (Quibusdam autem) Enthusimiana accidit appetere contrarium et appetere corruptionem: corruptionem nisi ponatur priuationem esse principium: et necesse est illi impossibile est materia appetere seipsum: forma qua habet priuationem esse indigens nec contrarium appetit formam qua non habet: corruptionem enim sui aduenire contrarium: et materia respectu forme: sicut sit femina masculus: et turpe bonum: non potest esse effectus in accidens.

[illegible]

Secundo notādū fm cōmētorē eodē
cōmēto q' appetitus aliū ē
naturalis sūe sēsu vñ pñs ad nutrimentū: 2. ali
cū sēsu vñ appetitus aliū ad nutrimentū. Itā mō
est appetitus naturalis ad recipiēdū oēs formas: rēci
piūt q' eas alternatim: qñ forma agēs est pñs: tā pla
te q' aialia appetit nutrimentū appetit naturalit' in
cōsistētiōe: qñ appetit' aialis ē cognitiū: sequēs sē
su: appetit' plare ē nō cognitiū: sequēs aialz nō sēsu
tūa: sūm vegetatua. Appetit' igit' quō materia appē
tit' forma nō est appetit' natural' cognitiū: s' appetit'
natural' nō cognitiū. Et itz materia pñs simul appetit'
oēs formas: q' diffēres est ad quālibz forma gñat'
dāno in pōt' dēz simul oēs formas: s' succellit: fm
succellitūa pñpōne ē p' agēs natural' pñualit' appli
cāti illit' q' nulla forma recipit nisi ea quā agēs na
tural' ē citatibz de potentia eius.

Primum omnium videtur quia non apparet
 aliquid aliud quod materia non habet contrarium si dicimus licet
 quo recipit contrarium. Secundo quia materia celi est ab omni
 a purioribus in non apparet contrarium. Ad primum
 quod licet contrarias partes non recipiunt ut contrarias positi-
 uas; tamen largiuntur formas puritatis ut largiunt re-
 peritur ut ad contraria ubi color albedo et nigredo sunt
 contraria proprii luminis et tenebre sunt contraria largi-
 ed esse et non esse sunt contraria largiuntur. Sicutur
 igitur quod licet materia non habeat primum positiuum pri-
 uatiuum habet in se negatiuum. Item de quo loquitur ad
 primum philosophus apparet locum esse de deo in ipso primo
 aut secundo modo. Ad hoc sicut quod materialium non habet purita-
 tionem contra ita non apparet formam si non apparet forma
 sicut apparet materia hoc scilicet quod debet puritatem
 non apparet secundum si non est in ipsius corruptionem.

Secundum dubitū videri q̄ p̄uatio
no sit p̄uatio nec habet
forma nec ē ea appetitū mā p̄uio q̄ mā p̄z q̄ bz forma
no appetit alia forma: igit eade rōne fin q̄ est p̄uatio
ta forma no appetit alia forma: bz p̄uatio q̄ alī appē
tetur finem q̄ū plūplū corruptione cācedens p̄z q̄
si mā fin q̄ bz forma appetit forma q̄ū tā celi appē
tetur forma q̄ d̄ est possibile. ¶ Sedo p̄uatio q̄ aut
formae vni q̄ū no est ea appetēdi reliquū: igit p̄u
atio no est ea appetēdi forma: tenet omnia q̄ p̄uā par
tē cācedens ei p̄uatio an? scōa est sequi: q̄ alī p̄uā
tio appetit finem plū corruptione. ¶ Terzio p̄uā
tio est p̄le no ens: igit no est ea nec p̄uatio aliquid: 7
consequens no appetitū matricē cācedens est p̄uio.
¶ Quarto sequi q̄ post corruptione p̄uatio mā appē
tetur forma corrupta: q̄ sibi est annexa p̄uatio illa
forme. ¶ Ad p̄mū est q̄ no est similitudo: de forma
7 p̄uatio: q̄ mā est in actu p̄uatio finem p̄uatio
h̄ 7 no p̄uatio: modo nūq̄ appetit p̄z q̄ est actus
est fin q̄ est in p̄uatio. ¶ Ad 2m rōndet q̄ p̄uio possi
tūū no est ea appetēdi aliquid: b̄ bene q̄ū p̄uatio: 7
si ex hoc cōcludit q̄ aliqd appetit plū corruptione
nec negat p̄uā: q̄ p̄uatio nō sit negatio no appetit:
si corruptiō ē est p̄ actus in adactu forme. ¶ Ad tertiu
dicit q̄ p̄uatio no est ens p̄uatio: p̄ ens p̄uatio
nūq̄: illo mō est principiu cōsistēti n̄ p̄uio: p̄ phy
sic q̄ absteria nature ē ea submeritōis nature: q̄ p̄uatio
q̄ aliqd ē p̄uio 7 ca forme p̄uio: aut appetit p̄u
tio 7 an illd ē no ens: q̄ no ē ea tū no ens: igit aliqd
p̄uatio rōndet. ¶ Ad 4m rōndet q̄ corrupta for 7 mā n̄

De hisicorum.

appetit illa: qz appetit n̄ p̄uēit ex sola p̄ntia p̄uatiōis
s; cū h̄ requirit potētia respectu cōiuncta p̄uatiōi.

Tertium dubiū videt qz mā non appetat
formā. P̄rio qz appetere ē desi-
derare: s; desiderii nō est absq; cognitiōe vt colligit a
p̄sō r̄ p̄mētatoze. 2. de aīa: igit mā p̄ia cognoscit qz est
absurdū: vñ pōt sic argui: mā appetit formā: igit appe-
titu desiderii vt cōplacētē: s; nō est desiderii nec p̄pla-
cētā absq; cognitiōe: igit r̄c. Secūdo si mā appetit for-
mā: aut igit quā h̄z vt quā nō h̄z: nō p̄mā qz appeti-
tus est rōne carēre p̄ p̄m in lra nec 2^m. qz tūc appete-
ret corruptionē illi: quā h̄z: r̄ p̄nter ipse cōtine sui: r̄ mā
p̄mē qñ actuat formā p̄fectissimā. Ad p̄mū r̄nū: s; qz
est p̄ 2^m dīcēdo qz n̄ oē appetē ē desiderare cū i p̄ se
dēat appetit quā desiderii: mā igit appetit formā nō
appetit isequēte formā apphēlā: s; formā ipse lāz: r̄
iste ē mā nā absq; cognitiōe: r̄ tal est duplex. scilicet acti-
passi. Appetit nālis acti- ē ille qz inclinat nātr actiue
vt appetit grauis cēndi deorsū: r̄ appetit leuis cēndi
sursū. Appetit aut nātr passiu- ē ille qz nātr inclinat vt ap-
petitus ferri ad magnetē r̄ māe ad formā: p̄z igit qz il-
la p̄ntia nō valet: mā appetit formā: igit appetitū desi-
derii vel p̄placētē: illud tñ p̄ntis soler p̄cedi ad hūc in-
tellectū qz mā appetit formā appetitū p̄portionalit: ap-
petitū p̄placētē vel desiderii. Ad scōz of qz materia
nō p̄prie appetit formā quā h̄z: s; quā nō h̄z: r̄ p̄nter
cōcedo qz appetit corruptionem forme quāz habet: r̄
appetit suaz imperfectionem non p̄ se: sed p̄ accidens
ratione p̄uatiōis annexe.

Quartus dubiū videt qz aliqd appetat
suius corruptionē. P̄rio de li-
gno se mouētē deorsū ad ignē i qz p̄burit: r̄ de senice qz
vt h̄eūtr in de naturis aīalū: post qz diu vixit p̄gregat
vixit plurimū sicca qz magno motu suaz alaz accen-
dit: r̄ scō igne se p̄burēdo cōrūpit. Scōo arguit de for-
mis agentib; in sua p̄ia vbi sit refractio r̄ corruptio
agentis: r̄ maxie d calozē nāli appetēte cōrūpe hūidū
radicale: ad cui; definitōez sequit corruptio calozis r̄
cōfirmat de appetentib; nūmū cibū potū vel cōrūm
ad quē sequit mors: r̄ de hōib; desperatis seipos iter-
ficiētib; vt suspēditib; ac ēt alijs multis qz redio vñ
seipos iterimū: vñ Linconien. tractatu suo de reflexio-
nibus dicit circa vñū polū ēē quosdā mōtes sup qb;
sic sit vniformis r̄ regularis reflexio radioz sol. quod
multo t̄pamēto hōies ibidē exītes tādiū viuūt qz tā-
dem de vita rediūz habentes saltant in fluuiū subius
montes vt submergātur.

Notandum qz capiēdo nāle vt distin-
guīt h̄ volūtariū duplex
est appetit. scilicet nālis r̄ volūtari. Appetit nātr ē ille
qz est sine intellectu: r̄ volūtari ē ille qz ē cū intellectu: ap-
petitū volūtari nō icōuenit aliqd appetere sui; cor-
ruptionē: s; ēt icōueniēs appetitū nāli: r̄ ita intelligit
p̄sō. Ad p̄mū dicit qz lignū positiū sursū nō appe-
tit moueri ad locū suē corruptionis: s; qz descendat ad
ignē i quo cōburat h̄ ē a cāu; senit aut p̄pado ligna
sue cōbustiois nō appetit se cōburere r̄ mori: s; facit il-
lud ex instinctu nāe regulata a supiorib; cāis: p̄p cōi-
nuatiōē specificā. Ad scōz of cōsitr: qz nullū agēs
nāle appetit p̄pā corruptionē: s; qz cōrūpat illud est
p̄ accēs: meq; expiētē p̄uicūt: qz si aliqd appetit dispō-
nē ad ei; corruptionē: nō tñ appetit qz illa sit dispō ad
ei; corruptionē: pote est enī appetere antecēdēs alicui; cō-
sequēte bonē: r̄ nō appetē p̄ns ei; dēqz: forte nō ap-

petit illa p̄ntia ēē bonā: aliq; igit appetit multū potare
comedere vel cōpyre: qz tñ nō appetit mori: s; ad illa ex-
cessiue sūpta sequat mors: s; aliq; aut ē iterficiētib; su-
spēditib; r̄ mactatib; cōcedo qz illi appetit se nō ēē:
nō qdē appetitū naturali de quo loquit p̄sō: s; appeti-
tū volūtari: r̄ ita nō icōuenit aliq; appetere se ēē: r̄
se nō ēē diuersis appetitib; scilicet naturali r̄ volūtari. Cir-
ca p̄dicta qñt vñū appetitū materiē reālī distinguat a
materiā: arguit qz nō: p̄rio sic materia appetit appe-
titū cōplacētē vel p̄portionalit quālibz formā i ea exi-
stētē: si igit appetit ē forma i materiā: sequit materiā
appetere appetitū suū: cū materiā nihil appetat: nisi
p̄ appetitū distinctū: o; p̄cedere i infinitū in appetitib;
materiē. Scōo qz a quo efficiat talis appetit: vñū a
materiā vt ab aliquo agētē: nō a materiā: qz ipa nulli
us est actiuitatis: si ab aliquo agētē: igit aliqñ mate-
ria nō appetit formā. Terno qz qz sic h̄nt qz illa in-
uicē reālī distinguunt vñū pōt esse sine alio: s; materia
nō pōt ēē absq; appetitū ei; nec cōtra: igit r̄c. Quar-
to appetitū forme nō reālī distinguat a formā: igit nec
appetitū māe: tenet p̄sequētia r̄ antecēdēs arguit: qz si
appetitū forme distinguat a formā: igit tot sui appetitū
quot sūt forme: r̄ sequit h̄ p̄cto qz aliqd simul r̄ semel
appetit ascēdere r̄ descēdere calefacere r̄ frigefacere bu-
mettare r̄ desiccare: p̄z d̄ q̄libet mixto h̄nt gravitatē r̄
leuitatē r̄ caliditatē r̄ frigiditatē hūiditatē r̄ siccitatē:
cui p̄nter r̄ndet appetitū ascēdēdi r̄ appetitū descēdēdi:
r̄ aliq; similiter appetitū vze calefaciēdi i frigidandi bu-
mettandi r̄ desiccandi.

Oppositum colligit de itētoe Aristot.
r̄ p̄rio dicit n. Ari. i lra qz
p̄uatiō ē p̄cipiū ex eo qz est cā appetitū materiē: con-
stat aut qz p̄uatiō nō est cā materiē: igit materiā nō ē
su; appetitus: p̄mētatoz aut dicit qz Aristot. p̄ appetitū
stelligit illud qz materiā h̄z de motu ad recipiēdū for-
mā: s; mā nō h̄z seipam: igit r̄c. P̄rio ista pte arguit rō-
nibus qb; p̄sō r̄ p̄mētatoz p̄bauerūt p̄uatiōē: aut
potētia n̄ p̄dēp̄ficari materiē: r̄ p̄rio sic. Qñcūq; ali-
qua sic se h̄nt qz vno corrupto reliquū manet illa iui-
cē reālī distinguūt: s; manēt materiā appetitus cor-
rūpitur: igit materiā r̄ su; appetitū inuicē distinguūt:
p̄z p̄ntia cū maior i Ari. caplo de p̄uatiōe: minor vō
colligit a cōmētatoze cōmēto. 70. di. qz in aduētū for-
me potētia corrupti: igit p̄ idem appetitū cōrūmpit:
qz sicut forma corrupta rediret eadem numero: si non
cōrūpētur potētia: ita si nō cōrūpētur appetitū: mate-
ria. n. nullā forāz appetit quā si sit aliqñ h̄tura. Secū-
do: materiā est de p̄dicamēto substantiē: r̄ appetitū de p̄-
dicamēto relationis: igit nō sunt idem: p̄z p̄ntia per
Aristot. di. p̄rio postērio qz p̄dicamēta sūt imp̄mixta
maior est Aristot. r̄ p̄mētatozis in hoc p̄rio: r̄ minor ē
euidēs: qz sicut potētia est respectus materiē quo pōt
recipere formā: ita appetitū est respectus quo materiā appe-
tit formā. Terno materiā appetit formā: s; appetitū nō
appetit formā: igit materiā nō est appetitū suus: p̄⁴ ps
antecēdētis est p̄bi in lra: scōa aut p̄z qz nihil p̄dicat. de
seipō: calefactio enim non calefit nec albedo est alba:
igit p̄ idē appetitū nō appetit. Quarto si appetitū esset
de cēntia materiē: sequit qz ponētū i distinctiōe eius: p̄z
cōsequētia p̄ cōmētatoze ē oē dē mō arguētē de potētia
sed cōsequēs est falsū: qz tūc de quo cūq; diceret distincti-
tū de eodē diceret distinctiōē: sed distinctiōē dī de mā celi:
igitur materiā celi appetit formā contra cōmētatoze
in de substantia orbis.

Liber primus.

Notandum primo q^d in eⁿtia materie hec q^uor ordinant^r. scilicet potentia absoluta p^riuatio potentia respectiua et appetitus ita q^d appetitus supponit potentiam respectiua: et potentia respectiua p^riuatioe: et p^riuatio potentia absoluta: que dicit^r esse aptitudo posita in diffinitione p^riuatioe: fuit igit^r potentia respectiua ab essentia materie mediate potentia absoluta: et appetitus mediate p^riuatione: potentia absoluta est ingenerabilis et incorruptibilis: et coeterna m^ate: p^riuatio corrupti^ois i generatione forme et generat^r in corruptioe eiusde: ita q^d p^riuatio est generabil^{is} et corruptibilis: potentia aut^e respectiua et appetit^{us} corrupti^ois. et nunq^{uam} generant^r: sicut nunq^{uam} generat^r forma corrupta. Ex his sequit^r q^d appetitus dicit^r materiam potentia et p^riuatione: n^{on} est simplex entitas: et n^{on} est illa tria vt credit^r Burleus: nec aliq^{uod} illor^{um} vt docuit Ocham di. p^riuatione esse materia: nec modus p^rplexus rei vt opinat^r est J^oh^oes Boichy. dicens p^riuatione nihil esse: s^{ed} t^um^{us} mod^{us} rei: v^{el} m^ateriam appetere forma: sicut eni^m relatio exprimit fundam^{en}tum et t^um^{us}: et tamen n^{on} est illa nec aliq^{uod} illor^{um}: scilicet simplex entitas p^rdicamentalis.

Secundo notand^{um} q^d cu^m appetitus forme sit passio insequens forma: aliquid cognitiua et aliquid n^{on} cognitiua: op^{er} appetitum forme distingui a forma sic generalit^{er} in rebus p^rdicamentibus passio distinguit^r a forma sub^o: p^ro^{ut} eni^m Ari. 2. de anima appetit^{us} sensit^{us} distingui a p^ro^{ut} sensit^{us} di. appetit^{us} n^{on} consistit^r gradu animato: sed bene sensit^{us}: et q^d potentie distinguunt^r per actus: ita q^d sicut inuicem distinguunt^r appetere et sentire: ita appetit^{us} et sensit^{us} ita. Ex his sequit^r primo q^d tot^{us} appetit^{us} i anima quot^{us} sit potentie i illo: q^{uod} cuilibet potentie r^{es}det^r appetit^{us}: cu^m igit^r p^rter p^ro^{ut} sensit^{us} et intellect^{us} sint alie potentie p^riales: et interior^{es} vt exterior^{es}: vt visus audit^{us} et sensus cois et huius realiter differet^r: sequit^r q^d eorum appetit^{us} eni^m inter se realiter differunt. ¶ **Secundo** sequit^r q^d tot^{us} sunt appetit^{us} i mixto: quot^{us} sit forme in illo: q^{uod} cuilibet forme responder^e appetit^{us} siue sit forma substantialis siue forma accidentalis absoluta. ¶ **Tercio** sequit^r q^d deus non p^ot^{est} p^rducere aliq^{uod} mixtu^m q^{uod} n^{on} in illo p^rducatur oppositos appetit^{us}: q^{uod} n^{on} potest ee aliq^{uod} mixtu^m q^{uod} n^{on} in illo sint forme opposites substantiales vt accidentales. ¶ **Quarto** sequit^r q^d aliq^{uod} duo appetit^{us} specific^{iter} differunt: et tamen eund^{em} terminu^m n^{on} respiciunt. ¶ **Ultimate** p^rter de appetitu lapidis et appetitu ferri: h^{uius} eni^m specific^{iter} differunt: sicut et forme substantiales a quib^{us} fluunt et incedunt eund^{em} terminu^m numero scz medi^o mundi. ¶ **Ad** primu^m d^{icitur} q^d m^ateriam p^rter loquendo n^{on} appetit^{us} aliqua forma quaz habz: et dato iuxta eodem mod^o loquedi^o appetat forma appetit^{us} co^mplacite nisi p^rius illa appetierit appetit^{us} desider^{us}: q^{uod} n^{on} potest co^mtingere de formis sibi coeternis. ¶ **Ad** scdm dicit^r q^d sicut lux solis. fuit ab eo: aut passio a subiecto absq^{ue} efficietia illius ab illo: p^rter eternitate v^{el} v^{el} v^{el} ita potentia p^riuatio et appetit^{us} fluunt ab essentia materie absq^{ue} calitate effectiua. alicuius. ¶ **Ad** tertiu^m concedo q^d corrupti^ois appetit^{us} finem^{us}: et q^d si m^ateriet nuda absq^{ue} p^riuatioe ipsa nulla forma appeteret. ¶ **Ad** quartu^m cu^m p^rcludit^r q^d id^e simul appetit^{us} ascendere et descendere: ne gatur p^riuatio: si eni^m. a. est in loco suo nali n^{on} appetit^{us} ascendere nec descendere: et si est extra. habens plus de grauitate nali: q^{uod} de leuitate appetit^{us} descendere et n^{on} ascendere: et ad p^riuatione h^{uius} appetit^{us} ascendit: igit appetit^{us}

ascendere: negat^r co^msequetia: sicut n^{on} sequit^r. a. h^{uius} leuitate igit^r est leue: co^msequet^r dicit^r q^d licz. a. heat o^{mn}es appetit^{us} co^mresp^ondet^r qualitatibus primis: ex hoc n^{on} appetit^{us} aliquo illo^{rum} appetit^{us}: q^{uod} p^rter illos appetit^{us} habz. p^rter p^riuatioe co^mruident^r forme mixti fm que appetit^{us} iuxta natura illius forme. S^{ed} dubitat^r de graui existente extra locu^m natural^{em}: videtur q^d heat appetit^{us} respectiua ad locu^m nalem: que cu^m acquirit^r corrupti^ois appetit^{us}: pono igit^r q^d itez remoueat id^e graue et ponatur in loco p^rio^{ri}: et sequit^r respect^{us} corrupti^ois regnari q^{uod} itez appetit^{us} eund^{em} locu^m sic ante. R^{es}pondetur concedendo appetit^{us} corrupti^ois in adquisitioe loci: n^{on} tamen regeneratur in remotione a loco illo: sed generat^r alius similis: sicut et alia potentia respectiua: n^{on} tamen acquirit^r nouam p^riuatione: sed eand^{em} numero qua^m p^rius p^rdidit^r h^{uius} tamen difficultas de distinctione rerum magis ad librum methaphysice p^rinet.

Corruptur Tex. co. 82.

aut^e. Postq^{uam} p^rter reprobat^ruit opinione dicentiu^m materiam ee p^riuatione: et opinio^{ne} platonicor^{um} omnino de spiciet^{us} p^riuatione asserit^rum illa n^{on} esse: co^msequet^r ex dictis declarat natura p^rime materie p^r compositionem ad forma: et ad p^riuationem: ponendo duas co^mclusiones: quaz prima est ista. Ma^{ter}ia prima p^r accidens est generabilis et corruptibilis. Secunda conclusio materia prima p^r se est ingenerabilis et incorruptibilis ibi. (Inquati^{us} aut^ez). Prima conclusio sic arguit^r: omne illud in quo est aliquid fm se corruptibile est per accidens corruptibile: sed in materia est aliquid fm se corruptibile: igit^r materia est p^r accidens corruptibilis: maior patet: q^{uod} si duo inuicem co^mingunt^r q^{uod} d^{icitur} attribuit^r vni p^r se attribuit^r alteri p^r accidens vt colligit^r de intentioe phi primo posteriorum: nam quia edificator et musicus vniunt^r: musicus per accidens edificat: quia edificator per se edificat: minor v^{el} est nota ex dictis: quoniam in materia est p^riuatio que fm se est corruptibilis. Consimilit^{er} potest argui q^d materia per accidens est generabilis quia i ea est aliquid per se generabile: scilicet forma: loquendo de eo quod per se generatur tanq^{uam} per se existens aut p^rincipali^{ter} de nominatur generari: quia hoc est compositum. Le. li. (Corruptur autem) et sic materia prima est quidem vt sic est autem vt non. i. aliquo modo corrupti^ois: et aliquo modo non corrupti^ois nec fuit: scdm quidem enim q^d est illud in quo est aliquid q^d fm se corrupti^ois p^rter dicit^r corrupti^ois: q^{uod} enim corrupti^ois in hoc. scz in materia est p^riuatio.

Notandum primo fm commentato rez comment^o. 82. q^d materia prima dicit^r ee corruptibilis: quia p^riuatio que est in ea est corruptibilis per se: et ideo esse eius ee corruptio^{is}: et n^{on} esse eius est causa essendi: et forma corrupti^ois in materia p^ro^{pter} p^resentiam p^riuationis: et nunq^{uam} corrupteretur forma in materia si nulla esset p^riuatio: ideo esse p^riuationis est causa corruptio^{is}: et non esse eiusdem est causa essendi: p^ro^{pter}ea in celo non corrupti^ois forma: sed semper existit eadem forma numero q^{uod} nulla ibi est p^riuatio forme.

Secundo notandum fm commentato rez eodem comment^o q^d fm p^rter

g iij

Philosophicorum.

sentiam priuationis forme in ea: scilicet in materia recipi corruptionem: non enim presentiam potentie in ea quia potentia in ea non est corruptibilis per se: materia est etiam generabilis per accidens propter presentiam eius quod est per se in ea: et est actus. Solet dubitari propter quid materia corrumpitur per accidens ad corruptionem priuationis et non ad corruptionem potentie. Respondet primator qd q2 priuatio corrumpitur per se et potentia per accidens: modo nihil dicitur per accidens ratione alterius per accidens: sed ratione alterius per se magis igitur per accidens corrumpitur ratione priuationis et per accidens generatur ratione forme: q2 sicut priuatio corrumpitur per se ita per se forma generatur.

Contra predicta arguitur et primo qd materia non generatur nec corrumpitur cum ipsa non incipiat nec desinat esse: sed sit eterna. Secundo arguitur qd priuatio non generatur nec corrumpitur: quia nihil generatur vel corrumpitur nisi ens: sed priuatio est non ens: igitur et. Tertio arguitur qd priuatio non per se corrumpitur: quia priuatio non generatur nec corrumpitur: nisi ad corruptionem vel generationem forme: sed ad corruptionem forme dicitur priuatio per accidens generari: igitur ad generationem forme debet dici per accidens priuatio corrumpi. Quarto arguitur qd forma non per se generatur: quia dicitur per se primo metha. qd nihil sit per se nisi compositum: et qd materia et forma sunt per accidens: sicut contingit de statua que dicitur fieri per seces autem et figura sunt per accidens. Ad primum dicitur qd sicut materia prima non simpliciter generatur nec simpliciter corrumpitur: sed per se quid: ita simpliciter non incipit vel desinit esse: sed quodammodo ratione discontinuationis prout inuicem aut generationis vel corruptionis forme in ea: verbi gratia si albedo incipit esse in sorte non dicimus sortem simpliciter incipere esse: sed sortem incipere esse album: et si albedo desinat esse in sorte dicimus sortem desinere esse album: et non simpliciter sortem desinere esse. Ita in proposito: si aliqua forma incipit esse in materia dicimus materiam incipere esse formatam illa forma et desinere esse informatam forma precedente: et consequenter est concedendum qd materia desinit esse priuata illa forma: que nouiter generatur: sicut desinit esse in potentia ad illam formam dicit enim commentator comment. 8. qd generatio et corruptio attribuitur ei transumptiue: eo modo quo dicimus qd dolium acescit quando vinum quod est in eo acescit. Ad secundum dicitur qd priuatio est per se non ens: ideo non proprie corrumpitur: scilicet corruptione que sit terminus motus: cuius corruptionis ipsa priuatio sit terminus: sed improprie vel large corrumpitur corruptione que est definitio eius cum non sit postquam fuit. Consimiliter in corruptione forme priuatio generatur: non quidem proprie tanquam terminus generationis: sed improprie per inceptionem: et sic non est inconueniens illud quod est non ens generari vel corrumpi: sicut non inconuenit non ens esse causam vel effectum. dicit enim philosophus primo posteriorum qd interpositio terre est causa eclipsis: et secundo physicorum qd absentia naute est causa submersionis nauis: constat autem eclipsim esse effectum priuationis et absentiam naute esse causam negatiuam: et consequenter quodlibet istorum esse non ens ad intellectum Aristote. Ad tertium negatur consequentia: unde concedo qd priuatio solum per accidens generatur ad cor-

ruptionem forme: non tamen per accidens corrumpitur: sed per se: sicut est per se causa appetitus materie ad formam: forma igitur per se generatur: quia per se est terminus generationis et intenditur a natura: priuatio etiam per se corrumpitur: quia per se facit materiam appetere formam: ad cuius generationem necessario priuatio corrumpitur: nec est inconueniens qd priuatio sit causa generationis forme: et qd generatio forme sit causa corruptionis priuationis: dissimiliter tamen: nam priuatio est causa negatiua et generatio forme est causa positiua: magis igitur tantum per accidens generatur: et per accidens corrumpitur: forma per se generatur: et per se corrumpitur: priuatio per accidens generatur et per se corrumpitur: potentia autem vel appetitus materie per accidens corrumpitur: et nec per se nec per accidens generatur. Ad quartum concedo formam per se et per accidens generari diuersis respectibus: materia enim per accidens mouetur ad motum totius per Aristote. 4. physicorum: et per se mouetur cum figura cui primo attribuitur moueri ut colligitur a philosopho octauo physicorum: non tamen eodem modo: materia enim per se mouetur perfectate quarti modi et est mobilis perfectate secundi modi: ipsa autem per accidens mouetur accedente opposito perfectati tertii modi: cum nihil sit perfectatio modo nisi per se existens: materia autem semper est in alio: ita forma per se et per accidens generatur: per se quidem perfectate quarti modi: et per accidens accidente opposito perfectati tertii modi cum nunquam generet tanquam per se existens: sicut nec materia. In quantum autem. Secunda conclusio: materia prima non est per se generabilis nec corruptibilis: prima per se sic arguitur: eo per se generabile presupponit materiam primam tanquam subiectum ex quo fit: sed materia prima non presupponit materiam primam tanquam subiectum ex quo fit: igitur materia prima non est per se generabilis: patet consequentia cum minor: quia si materia prima presupponit materiam primam tanquam subiectum: igitur materia prima est antequam sit: qd est impossibile: et per consequentia: quia semper subiectum est prius eo qd generatur: maior autem declaratur ex diffinitione prime materie que est ista: materia prima est primum subiectum ex quo fit aliquid cum insit et non secundum accedens: priuatio dicitur primum subiectum ad differentiam elementorum: quia et si mixtum est ex elementis: non tamen primo ex hijs: sed ex prima materia sicut nec ultima resolutio mixti stat ad elementa: sed ad primam materiam. Secundo dicitur cur insit ad differentiam subiecto: quod corrumpuntur ut cum caro generatur ex sanguine non remanet sanguis pars carnis: materia autem prima semper manet pars compositi generis. Tertio dicitur non enim accidens ad differentiam priuationis ex qua sit generabile per accidens ex materia autem prima sit generabile per se: cur sit per essentialis compositi. Secunda pars conclusionis probatur eodem modo: quoniam omne qd per se corrumpitur illud corrumpitur in materiam primam: sed materia prima non corrumpitur in materiam primam: igitur materia prima non per se corrumpitur: per consequentia cum minor: q2 tunc materia esset post suam corruptionem: maior autem est eui dens: quia sicut materia prima est primum in via compositionis et generationis: ita est ultimum in via resolutionis et corruptionis. Le. li. In quantum autem. per potentiam et per essentialiter consideratur prima materia non per se generatur nec per se corrumpitur sed in corruptibilem et ingenuam necesse est esse ipsam. Si

Liber primus.

enim fiat aliquid subiectum aliquid oportet primum ex quo fiat: h. autem et h. natura quare erit ante fieri. s. materia: dico enim materiam primum subiectum vnicuique ex quo fit aliquid cum in sit non finem accides: et si corruptum in hoc. s. in materia primam abibit vltimum: quare corrupta erit antequam corruptatur prima materia.

Notandum primo finem commentatores commento. 87. q. impossibilitas generationis prime materie sic arguitur: si materia prima generata est: et omne generatum habet subiectum in potentia existens: igitur materia prima habet subiectum in potentia existens: et subiectum quod est in potentia est vnicuique generabilium: igitur prima materia: et suum subiectum sunt vnicuique numero: et omne quod est cum suo subiecto ex quo generatur vnum numero est antequam sit: igitur prima materia est antequam sit quod est impossibile. fundamentum huius rationis consistit in hoc finem commentatores q. si prima materia per se generaret ipsa esset eadem numero cum subiecto ex quo generatur: probatur ponendo q. a sit materia genita: et b subiectum eius: aut igitur a et b sunt eiusdem rationis: aut diuersae: si eiusdem rationis: aut igitur sunt vnicuique numero: et habet intentum: aut sunt diuersae numero: et h. non potest dari: quia non est ratio quare plus generatur a ex b tanquam ex subiecto: quam e contra: propterea nunc duo indiuidua eiusdem speciei prout ex se inuicem generant: tanquam ex subiecto: nam vnus homo non generatur ex alio homine tanquam ex subiecto: nec vnus ignis generatur ex alio igne tanquam ex subiecto. Si autem dicatur q. a et b sunt diuersarum rationum: et a generatur ex b tanquam ex subiecto: igitur a non est materia prima: patet contra: quia si supponitur materia prior rem. Ex ista ratione sequitur q. materia celi et materie horum inferiorum sunt eiusdem rationis: quia si essent diuersae rationum vna esset altera essentialiter perfectior: sed nihil est altero essentialiter perfectius nisi per differentiam essentialem: quod supradidit: igitur vna istarum materiarum alteri supradidit differentiam essentialem: et consequenter actum essentialem: et per consequens vna istarum non est prima materia: et patet consequentia: quia prima materia est pura potentia non includens actum: ut est ostensum de intentione Aristotelem. et commentatores. Ideo male dicunt illi qui procedunt in celo esse materiam alteri rationis a materia horum inferiorum: nec sequitur materia horum inferiorum est priuatio et potentia ad formam in celo autem non sunt istae: igitur illae materie sunt diuersarum rationum: quia eodem medio argueretur eandem materiam numero esse alterius rationis a seipsa: quia materia prima ante generationem forme habet priuationem et potentiam ad illam formam et post generationem forme non habet aliquid illorum. Et sic arguitur sic istae materie sunt eiusdem rationis: igitur propter passiones sunt eiusdem rationis: sed in materia horum inferiorum est potentia ad formam: igitur in materia celi est potentia ad formam genitam sicut prius erat ad eandem generandam. Dico igitur q. sicut materia celi est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum: ita potentia passiva illius materie: quae actualis forma celi: est eiusdem rationis cum potentia passiva materie horum inferiorum: quia dispositiue recipit omnis forma generanda. Et hec autem potentia solui accedat potentia ad formam pro quanto sibi vnus potentia respectiua forme generande: quia igitur in celo non est talis potentia respectiua: ideo materia celi non est in potentia ad formam: est autem bene in potentia ad vbi: quia sibi vnus potentia respectiua ad locum.

Secundo notandum finem commentatores primo eodem q. subiectum ex quo generantur res per se est duplex. s. primum et finem: conueniunt ista

duo subiecta in hoc q. illud q. generatur inuenit ex eis per se et differunt in hoc q. primum est in potentia et secundum in actu aut medio modo inter potentiam et actum: sicut est dispositio in illo quod generatur ex pluribus vno subiecto. Istud commentum dat intelligere duplicem materiam. s. primam et secundam quae conueniunt in hoc q. quilibet eorum est per se subiectum generationis: differunt autem: quia prima materia est tantum in potentia: et est simplex simplicitate opposita compositioni ex materia et forma aliter procederetur in infinitum in causis materialibus contra philosophum. 2. methaphisica. Secunda autem materia est composita ex materia et forma ut caro et sanguis: et est materia in actu propter formam quam includit: aut mediat inter actum et potentiam cum non sit simpliciter in actu: nec simpliciter in potentia: est enim in actu respectu prime materie: et est in potentia respectu forme mixtae: et h. materia secunda est in omnibus quae generantur ex pluribus vno subiecto: elementa enim generantur tamen ex vno subiecto quod est materia prima mixta vero generantur ex pluribus vno subiecto. s. ex prima materia: et ipsis elementis quae sunt secunda materia mixta: et h. materia est per se generabilis et corruptibilis: prima autem materia non generatur: neque corruptitur nisi per accidens.

Circa predicta occurrunt quattuor questiones quarum prima est: virum aliquae materie differant numero: sed arguitur q. non: quia differentia numeralis est ratione materie. 2. methaphisica. si igitur aliquae materie differunt numero: semper intelligendo de prima materia hoc erit per materiam: et sic due materie differunt per vnam tertiam materiam: et erit procedere in infinitum.

In oppositum arguitur sic aliquae materie differunt: quia materia tua non est materia mea: et nulle materie sunt diuersarum rationum: ut probatur: ergo aliquae materie solo numero differunt. Respondetur q. sicut due intelligitue differunt per formam: et non per formam tertiam: sed seipsis differunt: quarum quilibet est forma: ita due materie differunt per materiam non quidem tertiam: sed seipsis negativiter: hoc modo h. materia est: et illa est: et hec non est illa et cetera. Secunda questio virum eadem materiam numero sit positue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: et arguitur q. non: quia materia tua non est positue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: nec materia mea: aliter eadem materia numero esset in diuersis locis.

Oppositum est allegatum de intentione ne commentatores primo. 87. aliter materia prima non esset pura potentia. Dicedum q. nulla materia numero est positue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: nec vnquam erit numeraliter et indiuidualiter sub illis: quia materia huius equi nunquam erit sub forma alterius equi vel asini simul existentis: bene tamen eadem materia numero erit successiue specificie sub formis omnium generabilium et corruptibilium: quoniam quilibet materia vna numero receptiua forme cum sit eterna aliquando erit sub forma hominis: aliquando sub forma equi: et sic de alijs: ex quo species sunt solum finite. Tertia questio virum eadem materiam numero possit generari ex alia materia numero. Et arguitur q. non sit inconueniens: quia alia materia numero est sub forma terre: et alia sub forma aque: igitur non inconuenit quod vna generetur ex alia: sicut non inconuenit: quod vnus homo generetur ex alio homine eiusdem rationis: quia

Philosophorum.

dato illo non sequitur quod aliquid sit antequam generetur: sed bene aliquid est antequam aliud generetur.

In oppositum est commentator: dicitur quod necessaria esset

eadem materia genita: et sub generationis. Respondet quod non sufficit genitum et sub generationis esse diversum: sed ultra requiritur quod sint diversarum rationum: quod gentes philosophi ponit ordine nature sui sub: ea autem que sunt eiusdem rationis non se presupponunt ordine nature. Nam si forte precessit Platone filium suum hoc non fuit essentialiter: quod Plato potuit forte precessisse: et ideo unum individuum potest generari ab alio individuo eiusdem speciei: non autem ex individuo duo eiusdem speciei: tamquam ex subo per ordinem essentialiter: necessarii inter genitum et sub faciente distinctionem specificam inter illa.

Quarta quod virtus prima sit per se generabilis vel corruptibilis: et arguitur quod sic: quod potest simpliciter incipere definire esse: nam diversa una aqua in duas medietates sicut illa aqua simpliciter definitur esse: quod non est: fuit ita materia illa aqua non est: fuit: id simpliciter definitur esse: deinde unum illi preter inuicem: et per quod illa materia simpliciter incipit esse sic illa aqua: quod nunc est: et non immediate ante istas preter fuit. In contrarium est probus in ista: dicitur quod ipsa est per se in generabilis et corruptibilis: dicitur quod nihil est per se generabile vel corruptibile nisi possit esse compositum ex materia et forma genita: aut nisi possit esse terminus generationis vel corruptionis: sed materia prima non est aliquid tale compositum: nec terminus alicuius transmutationis: quod omnes termini philosophi ponit sub: igitur materia prima non est per se generabilis: nec corruptibilis. Et ad arguendum nego quod aliquam materiam simpliciter incipiat vel definitur esse: illud enim simpliciter incipit esse quod nunquam fuit: illud simpliciter definitur esse quod nunquam erit: illa autem materia que nunc est unita per inceptum non aqua: aliquam fuit in infinitis fuit: et infinitis non fuit: infinitis erit: et infinitis definitur esse per divisionem: ideo illa non simpliciter incipit vel definitur esse: sed per quodammodo: sicut etiam non per se: sed per accessum terminum corruptionis vel generationis iuxta determinationem Aristotelis. in loco isto (De primo autem) ista est scilicet per huius lectionis in qua probus se excusat a perquisitione formarum separatarum: dicitur quod per de ratione de forma abstracta a materia: virtus sit terminus una: aut plures et quot et que sunt non pertinet ad primum naturalem: sed ad metaphysicum: ideo videtur quod ad tempus illud differat: sed in sequentibus libris scilicet naturalis dicitur de formis generabilibus et corruptibilibus. Et notatur dicitur probus: virtus sit una: aut plures et que: et quot sunt: quia ista talis perquisitione sit methaphysica: in considerare illas substantias separatas pertinet ad naturalem: ut testatur commentator hic. I. li. (De principio autem per speciem). id est de principio formarum mali separato: virtus unum aut plura: aut quot: aut que sunt per rectitudinem prime philosophie. id est methaphysica opus est determinare: igitur in illis tempus reponat aliquid: de philosophia autem et corruptibilibus speciebus. id est formis in posterius demonstrandis dicemus.

Tex.
co. 83.

Notandum primo per commentatorem comento. 83. quod forme alie sunt in materiis: alie non in materiis ut declaratur est in hac scientia: et ideo consideratio de formis est duarum scientiarum: quarum una scilicet naturalis considerat de formis materialibus: secunda autem de formis simplicibus abstractis a materia: et est illa scientia que considerat de ente simpliciter: ponit Aristoteles. 3. de anima quod scientie secantur que admodum res: sed forme sunt duplices. scilicet materiales et immateriales ut manifestat in scientia naturali: igitur due

debent esse scientie de formis quarum una considerat quidditates formarum materialium: et habet scientia naturalis: et alia considerat quidditates formarum immaterialium: et habet methaphysica que considerat de ente simpliciter non contracto: sed prout est obiectum intellectus.

Secundo notandum per commentatorem comento. 83. quod istud genus entium versus ens separatum a materia non declarat nisi in hac scientia naturali: probatur: nam quod sit aliquid ens separatum a materia non potest probari nisi per eternitatem motus ut colligitur de intentione Aristotelis. 8. physico. dicitur quod primum motor est indivisibilis impubilis nulla habens magnitudinem: et per consequens separatus a materia: per hoc quod eternatur motu uel celum: sed omnes perbatio que est per transmutationem et motum pertinet ad primum naturalem: igitur ad solum primum naturalem perbatio demonstrat subas separatas a materia esse.

Tertio notandum per commentatorem eodem comento. 83. quod qui dicit quod prima philosophia nititur probare entia separabilia esse peccat: hec enim entia sunt subiecta primae philosophie: et ut declaratur est in posterioribus. analogicis: impossibile est aliquam scientiam declarare suum subiectum esse: sed conceditur ipsum esse: aut quia manifestum per se: aut quod est per se demonstratur in alia scientia: unde Averroes peccavit maxime cum dicit quod prius philosophus probat primum principium esse: arguitur igitur commentator. 2. Averroes. sic nullo la scientia probat suum subiectum esse: sed substantie separate sunt subiecta methaphysice: igitur methaphysica non probat subas separatas esse: nec primum principium esse: patet contra cum minor et maior est declarata primo posterioribus ubi habet manifeste quod omnis probatio sit pernotiora et per se unumquodque tale: et illud magis: sed nihil est notius in scientia suo subiecto: igitur nulla scientia probat suum subiectum esse: sed ipsum concedit: et presupponit tanquam per se manifestum ut scientia naturalis: aut tanquam probatum in alia scientia ut geometria que concedit puncta lineas et superficies esse: non tanquam per se manifestum: sed tanquam probatum in scientia naturali 3. physico. et primo ce. ubi probatur quod non contingit dare magnitudinem infinitam.

Quarto notandum per commentatorem eodem comento. 83. quod prius est hoc quod dicitur Averroes quod ista scientia accipit a primo philosopho corpora componi ex materia et forma: et negligens est: nec est alia via ad sciendum hoc: nisi ex transmutatione existere in substantia: sed sicut dicit philosophus declarat substantiam materie que sit perfecte post compositionem eius ad omnes differentias entium per quod sunt entia: igitur impossibile est declarare ipsa esse nisi in hac scientia: dicitur igitur Averroes methaphysicum probare primam materiam esse: et entia componi ex materia et forma: et philosophus naturalis ab eo ista recipere: et hoc est prius quod ipsa dicitur: ideo arguitur contra eum commentator: dicitur quod non est alia via ad sciendum hec. scilicet corpora componi ex materia et forma et ipsam materiam esse nisi transmutatione substantia: sed omnis probatio que est per transmutationem pertinet ad physicum: ideo solus naturalis habet probare corpora componi ex materia et forma: et ipsam primam materiam esse: et methaphysicus supponit ista tanquam probata in scientia naturali: et ulterius declarat alias proprietates de materia et de corporibus per compositionem: ad alia entia: ad quas non potest naturalis probus pertinere ut quod materia est pura potentia: et quod est non gradus latitudinis entium: de corporibus autem quod componitur ex genere et differentia: et quod aliquid sunt eiusdem speciei: et aliqua diversa sunt speciem per quod conveniunt in eandem oriam

Liber primus.

specifica vel discoueniunt diuersis differentijs.

Contra dicta cō^{tra} arguit: r p^o q^o sub stāte separe non sunt subm metba^a quia ens est subm metba. igit nō sube separe: pater p^ontia: qz vni^o scēte est tñ vni subm p^o Arist. p^o poste. aūs aut ē pbi. 4. meth. di. q^o est vna scia. f. metha. q^o p^o siderat ens inq^unt ens: r h^o cōcōmetatoz q^o p^o p^obia p^o siderat d^o en te sumpt^r. **Secōdo** arguit q^o nō inōcōnēnt aliq^u sciaz p bare suū subm esse: qz vt pz phus pbat aīaz esse in li^o. de aīa cū^o ipsa ē subm: r p^o poste. dicit phus q^o aliq^u scie despiciūt sua sbiecta: r aliq^u nō dēspiciūt. l. aliq^u scie p bāt: r aliq^u nō pbat. **Tertio** arguit q^o phus nālis nō pbat subas sepatas a mā esse: qz dato illo sequitur metham subalternari nāli scie: pñs falluz: r pbat p^o qz subas sepatas eē ē pñm^o in metha^a f. cōcōmetatoz: r il lud dēnōstrat in scia nāli p^o cū: igit rē. p. 3. qz nō alit pbat vñā sciam altū subalternari. **Quarto** arguit q^o nō inōcōnēnt tā metham q^o nālen sciam pbat pñmaz nām eē: aut subas sepatas esse: qz eadē p^octo solet dē mōstrari in diuersis scie: ut lunā eclipsari: r terram esse spicam in nāli scia r astro^o. licet p^o diuersa me^o ita in metha^a r in pñā nāli id ē poterit dēmfari in pñā nā li p^o motū r in meth. p^o altū mediū vt oē qd ē: ē a se vt ab alio: f. nō ptingit pcedē in inf^o in emib^o a se: r ab alio igit est deuenire ad p^o ens. Jte oē qd est: cā vel cātuz f. nō ptingit pcedē in inf^o in causis r cātis: igit est deue nire ad pñmā cāz: sic. n. pbat. 7. phicoz qd est deueñ: ad p^o motoz: p h^o q^o oē q^o mouet ab alio mouet: r nō ptingit pcedē in inf^o in mouētib^o r motis. **Ad p^o v^o** q^o ens ē subm totū metha^a r suba sepatata est subm pñā metha^a. f. 12. metha. q^o qdē subz nō pbat in pñā: negz in alia pte metha^a rō nullibi vt pbat illud subm eē q^o in scia nāli. **Ad 2° v^o** f. m cō^{tra} q^o nulla scia probat sumpt^r suū subm eē: nec a pñoz: nec a postērio: f. p^o q^o f. isti vel illi: r h^o p^o signa vt p^o effcūs. **Auic.** at dice bat q^o metha. pbat sumpt^r subas sepatatas eē. **Ad 3° v^o** negz p^o qz nō est subalter^o nisi pñm^o vñus pbat in alia scia a pñoz vt pñductiue in oib^o scie: hñtib^o subalternatōz: pstat aut q^o illud pñm^o metha^a subas se paratas eē nō pbat phus nālis a pñoz: f. tñ a postē riorū p^o motū. **Ad 4° v^o** pcedendo q^o metha^a dēmfat aliqd eē p^o pñm^o sumpt^r: r aliq^u eē pñm^o cām: f. subas sepatatas a mā esse: aut pñmā māz eē nō dēmfat: f. illud p^o suppoit tanq^u dēmfatū in scia naturalit: negz cō^{tra} bē ne repñdūt Auic. in h^o q^o dixit p^o phm pbat p^o pñm^o esse: cū Arist. 1. meth. pbat pñmā cāz eē: r pñter pñmā pñm^o esse: h^o nō oē qd ē: est pñm^o vel pñcipiatū: r nō ptingit pcedere in inf^o i pñcipiatū: igit pñmū pñm^o est: in alijs aut bñ repñdūt: pñ^o Auic. vñ in hñs q^o me tha^a pbat pñmā materiā eē: aut aliqd cōponi ex mate ria r forā: aut subas sepatatas a mā esse: cū h^o nō possit p bari nisi p trāsmutatiōē r motū: q^o sunt me^o pbi natu ralis: iō p^o postērio: pbat pñmā materiā eē: r corpa naturalia cōponi ex materia r forā. 8. aut phicoz pbat tur subas sepatatas a mā eē (Quod dēdē igit) nūc phus epilogat certa deteriatā in h^o p^o di. q^o quidē igit sunt aliq^u pñm^o rez nālium: r q^o r quorū nūō deteriet a nob^o sic: vt iam determinatū est. Jter aut aliud pñm^o faciētes: dicamus eo: aut q^o sunt: qd est inīciū scēdi phicoz.

Notandum

primo f. m cō^{tra} 2°. 8. q^o omne de quo loquit^r in h^o libzo pñcipiat^r est pp illud pñm^o. f. qd est pñmū mouens: r iste ē primus locus in quo nālis icipit aliq^u modū effendi ab illo: de quo pñderat: r apud illū cel

sat r dimisit pñderatiōē de eo vsqz ad sciam nobilio rem q^o pñderat de ente f. m q^o est ens. **Liber phicoz** tradit^r est: vt pueniam^o ad noticiā pñmū motoz co gnoscēdo aliq^u esse pñmū motoz: r eūdem esse indi uisibile impubile absqz magnitudie: r a materia sepa tū. f. 8. phicoz a quo naturalis icipit alia pscutari p tñctia ad alios spāles libzos phie naturalis dimitten do pñderatiōē: de qditate pñmū motoz vsqz ad no biliorē sciaz. f. metham q^o cōsiderat de ente f. m q^o ens de quo se nō intrōmittit phus: sed tñ de ente f. m q^o est mobile naturale: vel sensibile.

Secundo

notandū f. m cōmentatoz eo: dē 2°. q^o totū h^o est quasi pñmū eius q^o estimauit Auic. qm si hic nō dēnōstrat^r ite modus entū. f. sepabilitū: nō esset hic nisi scia natura lis r doctrialis: vñ autē teneat illa pñctiōalis arguit: quia si metha^a pbat subas sepatatas esse illud nō pos set pbatē nisi p motū: f. omnis scia pbat p motū est naturalis: igit metha^a ē naturalis: r pñs nō sunt ni si due scie speculatiue. f. nālis r doctrialis: vñ mathētica.

Tertio

notandū f. m cōmentatoz eo: dē 2° q^o antiqui naturalē estimabāt q^o scie tia naturalis ē pñoz oibus scie: vñctes q^o subiecta huius sunt pñoz oibus entib^o: cōsiderabāt enī anti qui q^o solū in scia naturali pbat entia sepatata a mate ria esse: r entia sepatata sunt pñoz oibus alijs entib^o: ideo crediderūt sciaz naturalē esse pñoz oibus alijs scie: ex quo pbat pñā entia esse in hoc tñ male dixē rūt: q^o scie probās quidditates illoz pñoz entū: est pñoz illa que solū pbat esse existē eozdē: f. igit phia naturalis sit pñoz metha^a f. m quid. f. pñozitate doctriue: tñ metha^a est sumpt^r pñoz: videlicet pñozita te pñctionis: qm omnes alie scie sunt subministrā tes: r ipsa est pñcipiās: r pñcipiēs: r omnes alie scie tie sunt pp eā: tanq^u pp finē f. m phm in pñe^o metha^a.

Quarto

notandū circa illā pñctulā aliud pñ cipium q^o qñuo: sunt expōnes vt colligit^r h^o de intētiōe cō^{tra} 2°. allegato. Prima expo sitio est q^o p aliud pñm^o intelligit natura: q^o est pñcipiū efficiēs quorūdam motū naturalū: de qua deteriat in scēdo libzo. **Secōda** expo sitio q^o p aliud pñcipiū intelligit pñmū pñm^o mouēs q^o declarat in fine totū libzi. f. 8. phicoz: pp q^o pñm^o oīa alia dicuntur. **Ter tia** expo sitio q^o p aliud pñm^o intelligit aliū modus determinatū de pñcipijs intrinsecis in h^o: r qm in pñ mo deteriat materiā r formā esse pñm^o rez nāliū: in 2° autē determinat^r q^o de illis h^o deteriare phus nālis. **Quarta** expō q^o p aliud pñm^o intelligit inītiū do ctie: qm pñm^o doctrie hui^o libzi incipit a 2°. phicoz: r dē 2°. q^o h^o est euident^r apud ipsuz: r rō pōt eīstā: qz in 2°. li^o incipit phus deteriare de reb^o naturalib^o r ar tificialib^o vt p eas veniat in cognitionē nature: cōstat aut qd res naturales r artificiales sunt nob^o notiozes r inītiū doctrie dē a notiozib^o nob^o h^o pñm^o doctri ne i toto li^o. dē a 2°. phicoz: pōt tñ breu^o dici q^o phs p aliud pñm^o intelligit pñm^o scēdi phicoz: in quo deter minat de materia r forā alt^r quā in p^o mā in p^o deteria tur de materia r forā vt habēt rationē pñcipiū. In scēdo autē determinat de illis vt habent rationē cāe in reb^o naturalib^o. Jtem in pñmo determinat de illis vt sunt pñcipia rerū naturalū: sed in hoc scēdo de terminat de illis vt sunt pñcipia motū: r operatio nū rez naturalū vt patebit hūc scōm per ordinez ex ponendo. Sequitur scēdus phicoz.

5° expōitio
Postquam huius locuti
de pñmū: vñm
naturū: quō r
dēstīnatiōē: et hñc
expō. nūc aliud
pñm^o expōnēs
quid nūc
ad omē expōnēs
dēstīnatiōē
Com^o qñ pñt.

Özüm

Tex.
CO.,

7 aet: r aqua: hec enim esse r buius, a natura videmus.
 ¶ Notandum q: rerum naturalium quodam habet
 tantu esse vt elementa: quodaz esse r viuere vt plante
 quedam esse r viuere a percipere vt animalia: r par-
 tes eorum: modo delibis Aristot. facit mentionem: non
 autem de mixtis. Inanimatis quonia illa intelligun-
 tur per corpora simplicia: cum no moueantur natu-
 raliter nisi a predominio elemto: vt de terminat. Arist.
 fm. primo celi: de compositis autem celebribus facit
 Aristot. mentioem cum dicit quoz animalia esse a na-
 tura: quonia composita celestia sunt quiddam an-
 imalia fm comento: em in de sub luna obis. (Om-
 nia autem qm) Ista distinctione premissa Aristot. ponit
 quatuor questiones: quarum prima est si principia na-
 turalia differant a rebus artificialibus. Secunda con-
 cluso. ¶ Natura est principium et causa mouendi et
 quiescendi eius in quo est primo a per se. non fm
 accidens ibi est ergo natura. Terna conclusio ens
 habens naturam est id qd habet in se principiu mo-
 tus r quiescis eius in quo: est primo r per se a no fm
 accidens ibi naturam autem habent. Quarta con-
 cluso ens fm naturam est id quod fm se inest ens
 habenti natura ibi fm autem naturaz. Prima con-
 cluso arguit sic omnia que fm q bmo habent in se
 principium motus r quiescis differunt ab his que fm
 q buiusmodi non habent principium motus in se r
 quiescis: sed naturalia fm q buiusmodi habent in se
 principiu motus r quiescis r artificialia fm q bmo
 non habent in se principium motus r quiescis ergo
 naturalia differunt ab artificialibus: patet consequen-
 tia r probatur antecede pta qualibet parte: primo q
 naturalia fm q buiusmodi habent in se principiu
 motus r quiescis vt patet inducitur elemto: enim habet
 in se principium motus fm locum: cum ab inuicem
 co terra r aqua moueatur deorsum: ignis r aer mo-
 uentur sursum: plate vero habent in se principiu sue
 augmentationis r diminutionis: cum illa augentur
 r diminuantur virtute anime dirigentis calorem natu-
 rale ad refouendum alimentum: aliqui in maius q esse pe-
 dium r tunc est augmentatio: aliquando in minus:
 r tunc est diminutio: localis non habent in se principiu
 alterationis: cum ratione difformitatis partium vna
 agat in reliquam alterando ad gradum intensiores
 vel remissiores. ¶ Secundo arguit q artificialia
 fm q buiusmodi non habent in se principium motus
 r quiescis: quoniam lectulus fm q buiusmodi aut
 indumentum fm q buiusmodi non habet in se prin-
 cipium: aliusmodi motus: lectulus enim fm q lectulus
 no habet in se principium motus deorsum: sed per
 accidens: quoniam lectulus habet in se principium
 motus deorsum inquam lecto accedit q sit ligneus
 vel lapideus: si enim artificialia non haberent in se
 naturalia non mouerentur sursum vel deorsum: ergo
 sic moueantur hoc est ratione naturalium que sunt in
 eis: ideo artificialia fm q buiusmodi non habent in
 se principium motus r quiescis. I. e. l. Omnia autem
 que predicta sunt. ¶ Naturalia videmur differre a
 no natura ex his tribz: id est ab artificialibus: que quide
 enim natura sunt: omnia habent in se ipso principiu
 motus r status: hec quides fm locum vt elementa:
 illa autem fm augmentum r decrementum vt plan-
 te: quedaz autem fm alteratione vt animalia: r ptes eoz
 loquedo de animalis ptes: vt esse sub atera sensiuia
 lectulus autem aut indumentum r si aliquid buiusmo-

Liber secundus.

di genus est scilicet artificialium fm q quidem soz-
tium est nomen in predicatione vnaquaqz videlicet
artificialiu: et inquantu est ab arte: neqz vnu habet im-
petum mutationis nisi p accidens: fm autem q con-
tingit ipfis lapideis: aut terreis esse: aut mixtis: ex his
habent tantum principiu motus et quies.

Notandum primo fm comentatoze
cometo primo q Arist.
dixit quedā in loco et in h collocat. 4. elemēta et habē-
tia aīas et corpora celestia: et si principiu in istis dica-
tur sere equiuoce: et tria sunt fm comentatoze genera
naturalia habētia in se principiu motus localis. s. ele-
mēta animalia et corpora celestia: licet prin^m dicat in
istis sere equiuoce: ex quo. n. corpora celestia habēt in
se principiu motus circularis et elemēta prin^m motus
recti et animalia prin^m motus progressiu: necesse est q
principiu motus dicat in eis equiuoce: v3 diuersis ra-
tionib⁹: neqz ppter principiu motus repit in eis equi-
uoce: quoniam prin^m motus: et si dicat de oibus illis pri-
cipiis diuersis rōnibus: oēs ille rōnes concurrunt in
vna ratione comune principij motus: quēadmodum
rationes specierū concurrūt in ratione generis: non g
principiu motus reperitur in illis simpliciter vniuoce:
nec simpliciter equiuoce: sed qsi equiuoce: v3 analogice: cū
reperitur in his fm prius et posterius: sicut. n. ordi-
ne nature motus circularis pcedit motū rectū: et mo-
tus rectus motū progressiu: ita. motus in cōi prius
dicatur de motu circulari: q de motu recto: et prius de
motu recto q de motu progressiu: et cōsequēter prin^m
motus localis prius reperit in corporib⁹ celestib⁹ q
in elemētis: et in elemētis prius q in aīalibus: qz cor-
pora celestia sunt naturaliter: prius elemētis: et elemē-
ta sunt naturaliter prius animalibus.

Secundo notandū fm comentatoze eo-
dem cometo q Arist. cum di-
xit quedā in alteratione intrēdit trāsmutatio: et substā-
tia que dicit generatio et corruptio: et trāsmutatio ē in
qualitate que dicit alteratio et qsi vñ hoc nomine alte-
ratio hic large dupliciter ergo sumit alteratio fm comē-
tatoze. s. stricte et large: alteratio stricte sumpta est mo-
tus ad qualitatem: alteratio large sumpta est motus ad
substantiam vel ad qualitatem: et sic accipit hic pbus intel-
ligens omnia corpora naturalia generabilia et corrupti-
bilia habere in se prin^m sue alterationis generationis
et corruptionis: nihil tamē habet in se principium sue
augmentatiois et diminutiois: nisi vegetabilia: loquē-
do ppter augmentationem et diminutionem q fit p aīas
virtute caloris nātis: vt hētur primo de ge. et 2. de aīa.

Terno notandū fm comentatoze eodez^o.
q dicit principiu qd est i alterato sum-
plici et trāsmutabili simplici est aliud a prin^m qd est in
mobili localiter: et in augmēto fm genus et i generabi-
libus et in alterabilib⁹ compositis: quoniam id qd ē prin-
cipiu in cōpositis est fm forma: in simplicib⁹ fm māz:
dicat ergo comentatoz q prin^m alterationis seu gene-
rationis in corporib⁹ simplicibus est aliud a prin-
cipio motus localis in corporib⁹ mobilib⁹ localit⁹: et ē
aliud a principio augmentatiois in corporibus vege-
tabilibus: et est aliud a principio generationis vel al-
terationis in corporib⁹ mixtis generabilib⁹ et altera-
bilibus: quoniam principiu alterationis: seu generatio-
nis in corporib⁹ simplicibus nō est nisi max: cum ipsa
corpora simplicia nō alterent: neqz generentur nisi ab
extrinseco p trāsmutationem materię: ita q principium

passiuū habet intrinsecū: principiu autē actiuū habent
extrinsecū: corpo^z autem mobiliū localiter: seu vege-
tabiliū: ac etiam mixto^z alterabiliū et generabiliū: pri-
cipiu est forma: sic q omniūz isto^z motus nāles sunt
a principio actiuo intrinseco: qd est forma: celum enim
et elemēta mouentur localiter a principio intrinseco acti-
uo: quod est forma: plante etiā et alia animata augent
ab intrinseco principio actiuo: qd est forma: et etiā ani-
malia: iterū alterantur ab intrinseco principio actiuo qd
est forma: et cōsequēter in eis vna pars generat: et alia
corrūpitur per principiu actiuū intrinsecū aīali qd est
forma: et idē dicatur de alijs mixtis: seu cōpositis dis-
formibus in partib⁹. ¶ Et dicunt huiusmodi princi-
pia differri fm genus nō quidē p dicabile: quia mate-
ria et forma que sunt principia dictarū operationū sūt
eiusdē generis p dicabilis: et eiusdē predicamēti: videli-
cet substantię: sed differunt fm genus predicandi: quia
in alio genere predicādi est materia: et in alio forma: vt
paruit primo huius.

Quarto notandū fm comentatoze eodem
cometo q h nomē prin^m vsitatur
hic equiuoce pro materia et forma: et h est quoniam
nō inuenit corpus simplex quod alteret: ex se: aut genere-
tur ex se: sicut inuenit animal simplex qd transferet i lo-
co ex se: principiu autem alterationis que est i cōpo-
sitis pot inueniri in ipso alterato. s. principiu mouens
vt in alteratione que est in aīali ab eis que adueniunt
in corpore suo: et similiter in plantis: et ita expresse hoc
Arist. in libro de gene. et corruptione. ¶ Istud nomē
principiu nō accipit hic vniuoce pro materia vel for-
ma tñ: sed equiuoce pro ambabus distictum: quia nō
cuiuslibet motus naturalis principium est tñ forma:
neqz tñ materia: sed alicui⁹ principiu intrinsecū est tñ
materia: et alicui⁹ principiu intrinsecū est tñ forma:
vbiqz elemēta nō alterantur neqz generantur per se ab
intrinseco: sed tñ ab extrinseco: ideo nō habent prin-
cipiu intrinsecū nisi passiuū. s. materia: animal autem
simplex v3 corpus celeste mouet localiter ab intrinse-
co: et animal mixtū. s. sentiens: alterat etiam ab intrin-
seco: ideo talium motū principiu intrinsecū: nō est tñ
materia sed forma. ¶ Et notatē dicit comentatoz: ex
se: quia corpora simplicia bene possunt alterari ab in-
trinseco p accidēs: et cōsequēter habere principiu intri-
secū sue alterationis p accidēs fm forma et nō fm
materiā tñ: aer enim cōdempsat⁹ et infrigidatus na-
turaliter mouet ad maiorem locū a principio actiuo
intrinseco: in quo motu remitteret frigiditas: et intēde
retur caliditas: sicut minueret dempsitas et maiorem
raritas. ¶ Ex predictis sequunt quattuor corre^o de
intētiōne Egidij et Burlei: quorum prinū est q de ra-
tione corporis naturalis fm q huiusmodi est q ha-
beat in se principiu passiuū cuiuslibet sui motus natu-
ralis: patet: quia nō cōtingit dare aliquod corpus na-
turale naturaliter motū quin ipsum habeat principiu
passiuū illius motus vt patet inducive: siue fuerit mo-
tus localis: siue augmentatiois: siue diminutiois: si-
ue alterationis: siue generationis: siue corruptionis.
Intelligendo per corpus naturale compositū ex ma-
teria et forma substantiali: qd dicitur ppter corpus ce-
leste: excludendo motū qz tale corpo^z inqz Burle^o nō
habet in se principiu passiuū motus circularis: sed ip-
summet est prin^m passiuū illius motus. ¶ Scdm corre^o
nō est de rōne corporis nātis q beat in se principiu
actiuū sui motus: qz ē corpus naturale: nātuer motūz

Philosophorum.

quod non habet in se principium actuum illius motus
ut patet de aqua et de alijs corporibus simplicibus
que naturaliter alterantur generantur et corrumpuntur
ab extrinseco in principium actuum: et licet de ratione grauis aut
levis sit finis quod huius quod habeat in se principium actuum sui
motus: sursum vel deorsum: et de ratione vegetabilis
finis quod vegetabile sit quod habeat in se principium actuum
sue nutritionis augmentationis et diminutionis: non
tamen est de ratione corporis naturalis in eo finis quod
huius quod habeat in se principium huiusmodi actuum.
¶ Tertium correlatum motus magis dicitur natu-
ralis a principio passiuo intrinseco mobili quod a prin-
cipio actiuo finis quod huiusmodi intelligendo per prin-
cipium passiuum indifferenter materiam et formam: quoniam om-
nis motus naturalis est naturalis ratione principij pas-
siui: et non quilibet est naturalis ratione principij actiui
cum aliquid naturaliter moueat et non ab intrinseco actiue: si-
cut. n. accidit medico quod habeat in se principium intrinse-
cum actiui sue sanationis: ita accidit corpori naturali
finis quod huius quod habeat in se principium actiui sui motus
naturalis. ¶ Quartum correlatum grauitas inquantum
est principium passiuum facit motum grauis deorsum esse na-
turalem: et non inquantum est principium actiui: sicut enim
de ratione nature non est quod id in quo est moueat: sed ma-
gis quod id moueat vel quiescat: ita de ratione principij
faciens motum esse naturale non est quod sit principium acti-
ui: motus: sed magis passiuus: a quoqueque enim motore
grauem moueat deorsum si sit appropriatus siue extrin-
secus semper motus grauis deorsum est naturalis: quia est
finis propriam inclinationem mobilis: non ergo motus na-
turalis grauis deorsum est naturalis ratione principij in-
trinseci actiui: quia non minus esset naturalis sine tali prin-
cipio: sed ratione in principium passiuum. ¶ Et si arguitur
Burletus: quoniam tunc motus violentus esset naturalis: ergo ad
naturalitatem motus videtur sufficere principium passiuum.
Respondet ipse quod motus dicitur naturalis a principio pro-
pinquo passiuo intrinseco mobili: ut quia mobile incli-
nat passiuum inclinatione propinqua ad tale motum: pro-
pter hoc est talis motus naturalis: istud autem principium pas-
siuum propinquum non est sola materia prima: sed compositum ex
materia prima et aliqua forma inclinate et determi-
nate ad tale motum. ¶ Dec omnia sunt bene dicta et con-
cedenda preter vltimum correlatum cum hac responsione que
difficultate includitur: nam motus celer est naturalis non in
ratione orbis: sed etiam ratione intelligentie mouentis: acci-
piendo celum pro toto aggregato: sed intelligentia non
potest habere rationem principij passiuum in tali motu: cum
moueri non possit: sed ut habet rationem principij actiui: sed
aliquid est faciens motum esse naturale non in eo quod est
principium passiuum: sed in eo quod est principium actiuum.
¶ Item grauitas est per se et essentialiter principium actiui: mo-
tus est per accens principium passiuum: ergo magis facit
esse naturalem inquantum est principium actiui quod inquantum est
principium passiuum: patet contra cum prima parte antece-
dentis: quia proprium est forme agere finem per primum primo
de generatione. ¶ Secunda autem pars antecedens est
nota cum non dicatur grauitas principium passiuum motus
deorsum: nisi pro quanto inheret grauitati in quo est for-
malis: et subiective motus: non autem in grauitate. ¶ Item po-
no quod aliqua aqua simul proiciat sursum: et calefiat: et
quero quod est principium passiuum propinquum vtriusque motus:
vtrum materia prima vel ipsa aqua: si materia prima
non est ratio iuxta fantasiam Burleti: quare calefactio sit
motus naturalis et non motus localis sursum: si autem aqua est

principium passiuum propinquum: sequitur quod calefactio aque
non est motus naturalis consequens contra cum et probat contra:
quia aqua non naturaliter inclinatur ad tale motum: neque
forma aque inclinatur vel determinatur ad tale motum qua-
re et. ¶ Dicendum ergo quod licet motus in comuni sit
magis naturalis ratione principij passiuum quod actiui: sem-
per loquendo de principio intrinseco: non tamen motus
naturalis in particulari: quoniam motus celer est magis
naturalis ratione principij actiui quod passiuum: et sicut mo-
tus localis elementorum: ac etiam nutritionis augmenta-
tionis et diminutionis vegetabilium: natura. n. magis di-
citur de forma quod de materia per Aristotelem in sequenti capitulo
lo: et. s. metha. et consequenter magis dicitur de prin-
cipio actiui quod passiuo: ergo si aliquid motus est naturalis ratione
principij actiui et passiuum est magis naturalis ratione principij
actiui quod passiuum. ¶ Et ad rationem factam propter quod ca-
lefactio aque est motus naturalis: et non motus eiusdem
sursum: dico. n. motum esse naturale ad quem naturaliter in-
clinatur forma vel materia mobilis: unde motus alius
meti ad omnem differentiam ponitur in nutritione ad singu-
las partes corporis animati: tamen ratione materie cum il-
le ordinatur in formam substantialem: motus autem ferri ad
magnetem est naturalis: tamen ratione forme: quia materia non
inclinatur ad illud motum: sed bene forma: motus autem
nutritionis vel alterationis in animali est naturalis ratione
vtriusque: cum tam anima quod materia inclinatur ad illum
motum: propterea calefactio aque est motus naturalis ratione
materie: et non ratione forme: cum forma aque non incline-
tur ad illum motum: sed ad contrarium: materia autem incli-
natur ad illum motum: et ad quicumque alius ordinatur a
natura: in generationem simpliciter: et quia motus pro-
iectionis aque sursum non ordinatur a natura in genera-
tionem simpliciter: ideo materia non inclinatur ad illum motum:
nec etiam forma: quia talis motus est violentus: ubi
autem motus aque sursum esset ordinatus a natura in ge-
nerationem simpliciter: esset motus vaporum et exalta-
tionum: concedere illum esse naturale ratione materie:
Burletus autem hac solutionem non dedisset: quia pone-
bat materiam quantum est ex se non plus ad vnum motum
quod ad alium inclinari.

Contra dicta commentatoris arguitur: et primo
quod vegetabilia non habent princi-
pium intrinsecum passiuum sue nutritionis vel augmenta-
tionis: quoniam principium passiuum in motu nutritionis vel
augmentationis videtur esse alimentum alteratum ab ani-
ma et calore naturali ut colligitur a philosopho. 2. de anima: sed
ipsam alimentum non est intrinsecum vegetabili cum non est
pars eius: sed et. ¶ Secundo arguitur quod animal non habet in se
principium actiui sue generationis: quod omne habens in se prin-
cipium actiui sui motus localis mouet seipsum localiter: et
omne habens in se principium actiui sue augmentationis
augmentat seipsum: et omne habens in se principium acti-
ui sue alterationis alterat seipsum: ergo per idem om-
ne habens in se principium actiui sue generationis ge-
nerat seipsum: sed impossibile est aliquid generare seip-
sum: ergo impossibile est aliquid habere principium acti-
ui sue generationis. ¶ Tercio arguitur sic: quod mixta
non habent in se principium actiui sue alterationis:
quia aurum argentum lapides et ligna sunt vere mix-
ta: et tamen non habent in se principium actiui sue
alterationis: quoniam aliquid est aurum vel argentum: la-
pis vel lignum vni forme per totum in qualitatibus pri-
mis: ergo nullum tale alteratur ab intrinseco: patet contra
quia sile non patitur a simili per Aristotelem. primo de genera.

Liber secundus.

Quarto arguitur sic qd aliqd corpus simplex hz i se prin^m actiuū sue alterationis: qm aqua cui⁹ vna medietas ē calida et reliq frigida alterat ab intrin^o p actioez et passionē ptiū inuicē: aqua ēt calefacta reducit seipaz ad frigiditātē qd nō ptingēt nisi hret i se prin^m actiuū sue alterationis. ¶ Ad primū dicitur iux^{ta} doctrinā Arist. 2° de aia qd alimentū: aliqd est crudū et dissile alio: ali quādo est coctū et simile ei: qm alimentū est crudū: tūc nō fit augmentatio: qm autē est coctū tūc fit augmentatio et mā que erat sub forma alimētū: iam est sub forma aliti: et vbi prius erat prin^m passiuū extrin^o iam est prin^m passiuū intrin^o aliti: et autē dicit ibidē qd alimentū in po^a est alimentū crudū: et tūc nō est ps nutritibilis: neqz augmentabilis: alimentū autē in actu est alimentū coctū: et est ps nutritibilis vel augmentabilis: et tūc est prin^m intrin^o passiuū eius qd nutrit vel auget. ¶ Ad 2° dicit qd sicut aliqd dicit calefieri vel frigefieri fm totū vel fm pte ex doctrina phi. s. phicoz. ita aliqd pot dicit hēe prin^m intrin^o actiuū sue gērationis fz totū vel fz partē: dico ergo qd nihil hzin se prin^m actiuū intrinsecū sue gērationis fm totū: sed bene fm pte: qm in nutitione generat aliqua ps corporis aiat ab ipsa aia: qd nutritibile hzin se prin^m actiuū intrin^o gērationis illi⁹ partis. ¶ De corruptione occidit qd aial hzin se prin^m actiuū intrin^o sue corruptionis tam fm totū qd fm pte. ¶ Ad 3° dicit qd cōmentator p cōposita nō intelligit mixta subaliter ex elementis: sed itelligit ethero genea in qualitatib⁹ primis: ita qd omne corpus difforme in qūtatib⁹ primis hzin se prin^m actiuū sue alterationis intrin^o: qm partes rōne dissimilitudinis possunt se inuicē alterare: aurū autē et argētū et hmoi: et si sūt mixta subaliter nō tamē qūtatib⁹ ad intentionē cōmentatoris. ¶ Ad quartū dicit qd p corpa simplicia nō intelligit cōmentator tū corpa celestia: et elementa: sed gnāliter oia corpa vniūformia in qualitatib⁹ primis: siue fuerint elementa: siue mixta ex elementis: aqua qd partim calida et partim frigida: et sit subaliter simplex nō tū qualitatiue de qua simpliciter loquitur 2°. ¶ Dereductio autē aque calide ad suā frigiditātē fuerūt. 2° opinioēs famose: quartū p fuit Aui. qd sue phice dices illam reductioez fieri ab intrin^o p se: vza forma aq: sed vtrū mediāte instrumento vel sine instrō hoc nō determinauit: p ptea moderni sustinētes illā opinionē diuersificāt i modo loquēdi: nā quidā dicūt formā aq corripere caliditatez inductā et gūare frigiditātē inductā: mediāte frigiditate formali coextensa caliditati: ali qd mediāte frigiditate vīualit⁹ est quedā qualitas insensibilis infus quēs forma aq. f. generabilis et corruptibilis cū forma aq. ¶ Alij vero sine frigiditate actuali et vīuali: et penitus absqz instrō: qm nō requirūt instrū nisi pp obstantiā passi ab agente: fz forma subalis aq non distat a mā sua: qd pot ea alterare generādo cōueniēs et corripēdo discōueniēs absqz instrō: et dicit pnter qd elementa hnt bene in se prin^m actiuū sue alterationis accedēdo ad suā naturālē dispōnez: sed nō recedēdo ab illa: et qd ita intellexit 2° dices elementa nō habere in se principū sue alterationis fm formā.

Contra istā opinionē arguit qd data illa sequit qd aqua calefacta semp se reducit ad frigiditātē sumā: et qd nō ad maiore frigiditātē se reducit tpe hyemali qd tēpore estiuo. Hec omnia sunt 2° ex pntia: et pbat pntia: qd aqua hnt caliditatez vt sex: et frigiditātē vt duo: hz maiore resistentia: et minus iuuamentū qd hnt caliditatem vt duo et frigiditatem vt sex: igit si aq pot seipaz reducē a frigide vt duo ad frigide vt sex: corripēdo caliditātē vt 4°. a formiori poterit se reducē a frigiditate vt sex ad frigiditatem vt octo: corripēdo caliditātē vt duo: ponat qd latitudi neqz caliditatis ēē tū vt octo: et hnt intēū: neqz pot stare glofa cōmētū: qd sicut elementa nō hnt in se prin^m actiuū recedēdi a sua dispōne naturalitā neqz cōcedēdi a suo loco naturali: et per cōsequens principū alterationis elementoz nō est aliud a prin^o motus localis in corripib⁹ mobilib⁹ localit⁹ cui⁹ oppo^o expse dicit 2°. ¶ Scda opinio fuit Egidij dicens. qd sicut graua et leuia mouēt seipsa sursum vel deorsuz ad loca sua p accidēs: ita aqua calefacta seipsaz ad frigiditātē reducit p accūs: grauitas enim p se diuidit mediū: et ad diuisionem mediū graue descendit deorsuz: qd graue mouet se ipsum p accidēs remouēdo. phibens ita qd forma grauis primo diuidit mediū: et per accidēs mouet deorsuz cōsimiliter in pposito in aginabat Egidius qd sic graue naturaliter inclināt esse in loco suo: ita aqua naturaliter inclināt ad frigiditātē: ideo forma aque recipiens caliditātē discōueniētez sue nature p se corripit eam: et quia ad corruptionē caliditatis sequit generatio frigiditatis: ideo forma aque p accidēs se reducit ad frigiditātē remouēdo. phibens. ¶ Ista opinio deficit in fundamēto: qm graua et leuia nō mouēt seipsa ad loca p accūs: sed per se: inquit. n. cōmentator qd corpora simplicia habēt in se principū sui motus localis fz forma: ita qd habent in se principū actiuū sui motus localis nō per accūs: sed per se: qd sicut habēs in se principū actiuū sue alterationis alterat seipsuz per se: habens in se principū actiuū sue augmentationis auget seipsū p se: ita habens in se principū actiuū sui motus localis mouet seipsū p se: neqz oportet qd omne remouens. phibens sit causa p accidēs operationis se quentis: quonā sol rarefaciendo aerem nubilosus est causa illuminationis ei⁹ nō per accidēs: sed per se: non obstatē qd rarefaciendo sit remouēs. phibens: ita graue est mouēs seipsū p se: nō obstatē qd sic remouēs. phibens diuidēdo mediū: sic qd sol est per se causa tam rarefactionis qd illuminationis aeris: ita graue est per se causa tam motus deorsuz qd diuisionis mediū.

Meterea nō potest vitare hec opinio qd aqua seipsam alterat p accidēs semp ad frigiditātē sumā: quia sicut graue nāliet inclinatur esse in loco suo: ita aqua calefacta ad frigiditatem sumā: ergo sicut graue mouet seipsū p accidēs ad locū suū: ita aqua ad frigiditātē sumā: neqz erit impedimētū: qd si sufficientia a gradu vt duo ad gradū vt sex: absqz impedimēto a formiori a gradu vt sex: ad gradū vt octo. ¶ Tertia opinio fuit Burtel ponentis illam reductionē fieri tū ab extrinsecō: vza cōtinente: ex quo. n. ista aqua non contrariat sibi: neqz pars alteri parti nō poterit ab intrinsecō in frigidari: sed tū ab extrinsecō: et dicit cōsequēter qd nō est incōueniens aquā reduci ad maiore frigiditātē qd sit frigiditas cōtinens: et qd frigiditas pntentis agit vltā gradū propter pntū: nec illud est incōueniens: ratione aptitudinis et inclinationis subiecti: eo modo quo videmus experimētaliter parū ignē creare magnū ignem pp dispositio nem cōbustibilis: et quia frigiditas remissior non potest agere frigiditātē intensiorem nisi prius agat gradū cōsimilez: cōcedit cōsequēter qd simile in gradu agit in suū simile: et ad phylloso phū primo de generatione qd sile nō agit in sile respōdet: qd silei apūdiue nō

Phisicorum.

agit in se: si bñ sile i gradu: mō aq̄ aer: l3 sint sūa in gradu: nūq̄ in in apuridie cū aqua nāliter inclinet ad frigiditatem: aer ad caliditatem. ¶ Ista opinio ē nō pōt stare qm̄ tūc a pporzione minoris inequalitatis pueniret actio p̄ phm. 7. phico 22: 7. pbat p̄ntia dato q̄ frigiditas p̄ntentis sit ut duo: 7. caliditas aq̄ vt. 6. non. n. generabit frigiditas quin corūpat caliditas: cōstat. n. frigiditatem vt duo eē minoris actiuitatis 7. resistētie q̄ caliditas vt. 6. g. corūpiunt frigiditas vt duo a caliditate vt. 6. 7. nō caliditas vt. 6. a frigiditate vt duo. ¶ Deinde sequit̄ incōueniens adductū 3 alias opinioes: videlicet q̄ aq̄ semp̄ reduceret ad frigiditatem sūmā: qm̄ ḡdus vt duo frigiditatis agit gradu vt. 6. frigiditatis: dūmō subz sit aptū natū: sed aqua nātr̄ inclinat 7. habet nālē ap̄titudinem ad frigiditatem sūmā: ḡ semp̄ alterabit ad frigiditatem sūmā: nec est similitudo de paruo igne: quoniam p̄uus ignis p̄ducit primo ignē equalē sibi: ex quibus sit ignis duplus ad primū: deinde ex ambobz sit alio ignis tātē q̄ntitatis: ex quo 7. p̄p̄ribus duobus sit ignis quadruplus ad primū: 7. sic vltra: sed fm̄ eū nō i troducitur aliquis gradus frigiditatis: nisi oēs gradus caliditatis p̄ corūpantur: 7. dato q̄ staret simul caliditas 7. frigiditas: nūq̄ gradus frigiditatis coextēsus caliditatem corūpit illā: 7. p̄nter nullū inducit gradu frigiditatis. ¶ Quarta opinio fuit Jacobi de forlino dicētis illā reductionē esse ratione dissimilitatis p̄uiz: ita q̄ nec mixtū: nec eū pōt ab intrin⁹ alterari nisi sit difforme in partibz quo ad qualitates p̄imas. Si enī homo eēt vniformis p̄ totū 7. qualitatis p̄imis nūq̄ alteraret ab intrinseco: ita aq̄ si eēt vniformis calida nūq̄ efficeret frigida nisi p̄uus fieret dissimilis i p̄tibz: ignis ergo dicit ipse calefactiō aqua calefacit eā dissimiliter: sic q̄ aliq̄ partes sunt calidiores: 7. alique minus calide: ideo tales p̄tes se inuicē alterant p̄ frigiditatem coextēsam caliditatem: sic vna alterā in frigidatē: 7. cōsequenter totū ad frigiditatem alterat. ¶ Ista opinio nō est bene tollerabilis: qm̄ sequitur primo q̄ ista aqua nunq̄ erit frigida: nā quelibet eius ps est calida: licet aliqua i tenfius 7. aliqua remissius: ergo p̄ alterationē p̄tium inuicē ps remissio: fiet magis calida: 7. pars intensior fiet minus calida nūq̄ tamē fiet frigida. ¶ Secūdo se quis q̄ ista reductio nō fiet ab intrin⁹ qd̄ est 3 euz: qm̄ per actionē illaz partū inuicē p̄tes intensiores assumi labūt sibi remissiores vlcōtra: ḡ aliquādo ista aqua erit vniformis calida p̄ totū: 7. nō sit alteratio p̄ cū nisi sit dissimilitas in p̄tibz: ḡ rē. ¶ Tercio sequit̄ q̄ a pporzione minoris inequalitatis puenit actio ponēdo q̄ caliditas partis intensioris tū excedat frigiditatem partis remissioris: q̄ sicut est maioris actiuitatis: ita sit maioris resistētie: si ergo illa in frigidatio sit per actionē frigiditatis p̄tis remissioris in caliditate p̄tis intensioris habet interū. ¶ Quarto sequit̄ incōueniens antiquū videlicet illā aqua reduci ad frigiditatem sūmā: si. n. gradus vt vnū frigiditatis p̄tis intensioris hñtis caliditate vt. 7. pōt corūpere quatuor gradus caliditatis partis remissioris hñtis caliditate vt. 6. 7. frigiditatem vt duo: p̄ idem poterit corūpere oēs illos sex: 7. sic quelibet pars remissio: efficeret sūme frigida: deinde si gradus vt duo frigiditatis partis remissioris poterit corūpere caliditatem vt. 7. partis intensioris: poterit enī corūpere totā caliditatem vt. 7. 7. sic quelibet ps intensior fiet sūme frigida: arguat ergo sic quilibet pars intensior fiet sūme frigida: 7. quilibet p̄ remissio fiet sūme frigida: ergo tota aqua fiet sūme frigida. ¶ Dicendū ḡ alit̄ iux

doctrinā cōmentatoris p̄ allegato q̄ ista reductio aq̄ ad frigiditatem sit ab intrinseco: 7. ab extrinseco: ab intrinseco quidē p̄ accidēs: 7. ab extrinseco p̄ semiti. n. illa reductio fiet ab extrinseco nō posset assignari causa. p̄pter quā aqua est frigidior in hyeme q̄ in estate: 7. nisi fieret ab intrinseco nō posset assignari causa. p̄pter quā reductit ad maiorem frigiditatem q̄ sit frigiditas cōtinētis: 7. licet extrinsecū p̄tēs sit in frigiditas p̄ se id tamē non ē necessariū ad in frigidationē aque: qm̄ si aqua calida poneret in vacuo nō minus reduceret ad frigiditatem nūq̄dē p̄ se: 7. p̄ accēs sic p̄ accēs corūpit caliditas: ita 7. p̄ accēs generat frigiditas. ¶ Modus ḡ reductiōis ē iste: qm̄ vt restat cōmetato: in li. ce. generas q̄rum dat de forā tānū dat d̄ loco: ḡ corpa nālā determināt sibi nāliter locū: nō tū locū qd̄ est vltima superficies corporis ambiētis locatū: neq̄ tū locum qui ē finis rōnē: p̄ respectum ad centū mūdū: sed enī locū qui est sit p̄ partū corpo: 7. p̄ respectu ad p̄p̄tū centū quā Arist. in p̄tīs vocat pōnēs: qui qd̄ locus: aut finis dicit. p̄p̄tū quitas 7. distātia partū inuicē: aqua ḡ rē. Elementa de termināt sibi: nō solū locū superficialē p̄tēs: neq̄ tū locum sūalem vnūuersi: sed enī locū pōnis. p̄p̄tū cētri determinādo sibi tantam distātia: vel p̄p̄tū quita: tē p̄tū: vltra quā vltima quā p̄ternālū sitatur: qm̄ corpa simpliciā p̄ cōmentatōrē hñt in se p̄tū actiūz sui motus localis: ideo talia corpa cū fuerint eē hunc locū mouent p̄ se ab intrinseco ad locū illuz deducto impedimēto. ¶ Aqua autē cum calefit rarefit extēdendo p̄tes vltra naturāle finē eius 7. locū intrinsecū quē sibi a nā determinat: calefacta ḡ cū sit extra nālē locū eius nāliter inclinat ad illū: ad quē mouet per se ab intrinseco sue forme: appropinquado p̄ cōdēmpnationē p̄tes inuicē: 7. qm̄ sub illa densitate nō pōt stare tāta caliditas ex nā sua: ideo corūpit p̄ accēs p̄ motū localem p̄tū versus cētrū: 7. q̄ ad corūptionē caliditatis sequit̄ necessariō generatio frigiditatis: ideo talis aq̄ p̄ accēs in frigidatē tū rōne motus localis: ita cōtinget de aere cōdēmpato 7. in frigidatē qd̄ esset eē locū nālē eius ad quē moueret ab intrinseco dilatādo p̄tes: qm̄ sub tāta raritate nō posset stare frigiditas: ideo p̄ solū motū locale corūpit p̄ accēs frigiditas: 7. p̄ accēs generat caliditas: itēdit ergo cōmetato: corpa simpliciā nō alterari p̄ se ab intrin⁹ 7. p̄ accēs rōne motus localis.

Contra

istam opinioē arguit quadrupli: ceter inducēdo quatuor incōueniētia quoz p̄mū est istud q̄ motus localis est alteratio p̄ phm. 5. phico 22: 7. pbat p̄ntia: ois mor⁹ ad q̄litate est alteratio: sed motus localis aque vel aeris est ad qualitatem: ḡ ē alteratio: p̄ p̄ntia cū maiori p̄ Arist. 5. phico 22: minor vero sequit̄ ex opinione cū p̄ motū locale aq̄ acq̄rat frigiditas p̄ motū locale aeris acq̄rat caliditas. ¶ Scdm̄ incōueniens q̄ aliqd̄ mouet simul motibz p̄trarijs p̄ phm. 5. phico 22: 7. pbat p̄ntia: ponēdo q̄ a pedale aq̄ sit cōdēpsatū p̄ntiā 7. reliq̄ nāe sue in casu isto se: a rarefieri vt acq̄rat raritatem 7. locū p̄uēniētē nāe sue: 7. ad oēs raritatem sequē calefactio sic ad oēs dēpsitatem frige factio: ḡ a calefit: sed nō mouet a ad locū suū quin moueat ad frigiditatem: ergo a sit calefit 7. frige fit. ¶ Tercū incōueniens q̄ ferrum ignitū nō potest in frigidatē p̄ experientia: 7. pbat p̄ntia: q̄ nō videt a quo in frigidatē: nō enim ab extrinseco: cū ipsum p̄ntē sit calidū. s. aer maxie tēpo: restituo: nō enī ab intrinseco: dato q̄ ferrū sit vniformis p̄ totū: cum nullus sit ibi motus localis. ¶ Quartū incōueniens q̄ aqua ca

Liber secundus

lesacta semp se reducit ad frigiditatem suam contra experientiam. et probat per se. quod motus localis indifferens est ad omnem gradum caliditatis et frigiditatis: igitur non est ratio quare per eum acquiratur una pars latitudinis frigiditatis et non tota latitudo etc. Ad primum negat per se. et ad probationem dicitur quod aristoteles intelligit illam maiorem per se et non per accidens. id est motus per se ad qualitates est alteratio: et ad illuz intellectum minor est falsa: quoniam talis motus localis non per se sed per accidens est ad qualitatem. per se autem est ad ubi vel ad locum. Ad secundum negat per se et dicitur quod non ad omnem rarefactionem sequitur caliditas: sicut nec ad omnem condensationem frigiditas. si enim ex terra immediate generatur aqua constat terram rarefieri et continue magis infrigidari cum in aqua sit frigiditas summa et non in terra: et si e contra ex aqua immediate generatur terra: ipsa aqua condensatur non tamen magis frigitur sed remittit frigiditatem. dico igitur quod tam ad condensationem aque quam ad rarefactionem eiusdem intendit frigiditas: si fiat motus versus naturalem dispositionem aque: sicut etiam tam ad rarefactionem aeris quam ad condensationem eiusdem intendit caliditas dum modo alteratio fiat ad naturalem dispositionem aeris. Ad tertium negat per se. et dicitur quod infrigidatur pars ab extrinseco et partem ab intrinseco. scilicet forma ferri per motum localem: quoniam ferrum ignitum est etiam rarefactum et per naturaliter collocatum: ideo seipsam localiter mouendo huiusmodi per accidens corrumpit caliditatem: et per accidens inducit frigiditatem. Et si arguitur sic. densitas ferri est multo maior quam densitas aque: et caliditas ferri est intensior quam caliditas aque: sed non repugnat caliditati ferri stare sub densitate ferris: igitur non repugnat caliditati aque stare sub densitate aque: ad quam mouetur per motum localem. dicitur quod virtus caliditatis repugnat stare sub illa densitate: maior tempore stet caliditas ferri quam caliditas aque: quoniam caliditas ferri est potentior cum habeat plus de forma: et habet iuuamentum cum ferri determinet sibi certam latitudinem caliditatis. caliditas autem aque est debilior cum habeat minus de forma sicut etiam minus de materia: et minus iuuamentum habet cum quilibet gradus caliditatis repugnet naturae aque. Ad quartum negat per se et dicitur quod si aqua nullum impedimentum haberet ipsa mouetur ad locum naturalissimum suum acquirendo frigiditatem suam: sed impedit partem ab intrinseco et partem ab extrinseco. sic quod non attingit sibi naturalissimum: tunc non acquirit nisi frigiditatem remissam aliquam maiorem et aliquando minorem. sed quod magis vel minus appropinquat ad illud situm neque vnquam infrigidatur ab intrinseco nisi statu motu locali. huiusmodi post illuz motum possit infrigidari ab extrinseco. Et ista est causa propter quam aqua aliquando se reducit ad maiorem frigiditatem quam ante habebat: quod ratione calefactionis disgregantur ab aqua plurime terrestres partes quae antea impediebant motum aque ad naturalem suum: sed post non impediunt: quare etc.

Conclusionem principaliter intentam querit virtus artificialia distinguantur a rebus naturalibus: et arguitur quod non primo quod virtus forma domus sit tota in toto et tota in qualibet parte aut tota in toto et pars in parte: non primum quod nullum accidens ma-

teriale est finem se totum in diuersis partibus. Si scilicet quod pro an quilibet pars illius presuit sic quod una pars presuit in lignis et alia in lapidibus: aut quilibet pars sit de nouo: si primum sequitur quod quod domus sit nihil sit de nouo: et per primum forma domus non distinguitur a formis naturalibus: nec potest dari scilicet quod tunc quicquid fieret domus quilibet lapis et quodlibet lignum acquireret aliquam rem de nouo quam prius non habuit: primum falsum: quod hoc potest fieri per solum motum localem: imo aliquod lignum vel lapis potest fieri pars domus absque aliqua motione illius. Non solum preedit argumentum in artificialibus quod sunt per compositionem: sed etiam in alijs que sunt per subtractionem et transfigurationem: quoniam aliqua talia sunt per solam diuisionem partium vel transpositionem: aut per solum motum localem: et per primum non acquiritur aliquid forma de nouo. ante autem per se statua et mercurio: vel sequitur quod in omni segregatione partium a toto quicquid quod prae alijs res noua producat et dare tur vltimum instanti rei permanentis sed se: et quodlibet sit: que omnia sunt inconuenientia. Secundo quero de subito forme domus virtus sit diuisibile vel indiuisibile: non indiuisibile quod quilibet forma artificialis est diuisibilis. si diuisibile et cum illud non possit esse nisi materia forma vel compositum quod omnia sunt diuisibilia finem trina diuisione: sequitur quod forma artificialis est in profunditate subiecti prae cometa: totum. scilicet. meta. vi. quod non agit in corpore toto: ars vero in extremitatibus eius. Et confirmatur si forma domus est in subito diuisibili videtur quod sit in lapidibus et lignis: prout una forma accidentalis simplex esset subiectiue in subiectis specificis distinctis: quod est falsum: videtur igitur per in omnibus. Tercio querit virtus forma domus acquiratur subito vel successiue: non subito quod tunc tota domus fieret in instanti quod est prae sensus: nec etiam successiue: quod tunc inductione forme artificialis esset alteratio: quod est falsum: cum ad tales formas non sit motus sed Aristoteles et phycoz. Quarto. si domus supradicta enim naturalis aliquam formam producat per arte: igitur illa deus poterit separare ab entibus naturalibus sine motu locali: quo posito quod virtus a. quod pono esse illa entia colligata sit domus vel non: si sic frustra ponit res artificialis supradicta. si non: contra. a. huiusmodi dispositiones priores. scilicet. tectum. parietes et fundamentum: ex quo nullus in. a. est factus motus localis: igitur. a. est domus sicut prius. Tunc per se seruet de forma domus lignis et lapidibus antilatis ex quo est entitas absoluta distincta ab istis: et sequitur quod aliqua est domus sine lignis et lapidibus et alijs entibus naturalibus quod est impossibile. Oppositum colligit de mente philosophi vi. quod natura habet in se principium sui motus et quietis: non artificialia nisi tamen per accidens et causam assignat cometarum cometarum. vi. di. quod natura subiecta artificialium: in hoc. dicit philosophus quod es est materia statuae et argenti statera: quod esse non posset nisi statua et statera supradicerent aliquam formam artificialem rebus naturalibus cum nihil possit esse materia supradicta. Sexto arguitur sic. artifex in formando statuam aut facit aliquid aut nihil: non est domus quod nihil quod ars est habitus factus. 6. ethico. 2. in hoc secundo dicit philosophus quod polidicus est statuarum facies ex quo sequitur quod est aliquid facies tanquam ab inferiori ad suum superius sine impedimento. si autem facit aliquid et non rem naturalem per cometarum in phemio phycoz: igitur facit rem artificialem: et per primum res artificialis non est res naturalis. Tunc rationes conantur soluere defensores ocha dicentes. artificialia non distingui a naturalibus et hoc quattuor modis: quo primum est quod artifex simpliciter nihil facit: sed finem finem quid: quod facit es esse aliquale quod prius non fuit. facit. n. es esse statuam: quod prius non fuit

Phisicorum.

statua. ¶ **Lōra** istā rōnē arguit auctoritate Aristot. dicitur. i. phicoz qd duplx dicit fieri. v3. simplr i fm qd. fieri simplr est fieri subter fieri fm quid est fieri accidēte. si. igit aritfex facit aliquid f3 quid necessario fac ali quod accidēs qd prius nō fuit. igit statua quā artifex format supaddit illud accēs cōpositio nālī qd est es vt argētū aut aliqđ tale. ¶ Scđus modus respōdēt est qd artifex nibil facit nū nouā denoatiōne. qm p acti onez artificis es denoiat statua postq nō denoiabat statua sicut aliquid pōt fieri pedale postq erat sempe dale absqz acquiritiōe alicui? de nouo. f3 m noue denoatiōnis. ¶ Lōra hūc modū enā arguit querēdo vtrū ista denoatiō sit aliquid aut nibil. f3 aliquid igit faciēs hāc denoatiōne facit aliqd. f3 nibil igit aliquid est et statua vel pedale postq fuit semipedale. per ni bil qd est incōueniens. nec est vez qd aliquid possit fieri pedale postq fuit semipedale. nibil acquirēdo. qz acq rit de nouo pedalitatē t extēsiōne quā prius nō habebat. ¶ Tertius modus respōdēt est qd artifex facit mō cōplex signabile. t nullā re icōplex ita qd nō facit es. f3 facit es eē statua. neqz statua facit f3 facit statuam ad hūc intellectū qd illud qd est statua nō facit. f3 facit illud qd est statua eē statua. ¶ Spira arguit sic. doo mificatio est mot? t nō expeditur. igit acqritur. f3 cu uilibet motus acqritur interminus ad quē ē aliq entitas simplex subalis vel accidentaliter vt colligif de men te phi. i. phicoz. igit faciēdo statuā nō tm fit cōplex et significabilis. f3 etia aliqua res simplex. ¶ Quari? modus respōdēt est qd artifex nibil facit nisi nouū motū vel nouū vbi. t pnter nibil noui facit in acre neqz tālī qua re nālī absolutū denominās eē statuā. f3 tm motū vl respctū loci. ¶ Itēz ber risto nō pōt stare qz si so lum facit motū locale sequit solus motus localis ē finis intūs ab artifice. qz vbi nibil est actū pter opatiōnē ubi opatio est finis vt dicit phs. i. ethycoz. nō ēt tm facit nouū loci terminatē motū. qz fit artifer non faceret nec inierderet nisi noua loca vel noua vbi. qd ē incōueniens. ¶ Pro declaratiōe huius difficultatis sit hec prima conclusio. quelibet forma artificialis ē accēs t nō substantia. pbaf. accēs ē illud qd adest t abest pter subiecti corruptionē. f3 qlibet forma artificialis adest t abest pter subiecti corruptionē. igit qlibet forma artificialis est accēs t nō substantia. pz pna qd maior p pozpbiriū in vlibus. minor vero ē nota inducite. naz. fo ma dom? feu statua lectuli vel idemutū adest t abest suo subto pter ipsius corruptionē. vn cōmētoroz hoc scōo dicit qd forme artificiales sunt accētia in subijs natura libz. t itēz eodē cōmēto forme artificiales l3 sint accētia in corpobz nālibus tm cōstitūt res artificiales. t. 2. de aia ponēs differētiā iter formā nālēs t artificialē dicit qd forma nālīs est substantia t forma artificialis est accēs. ¶ Scōa pto. quelibet forma artificialis est accēs absolutū. t nullaten? respectiū. pbaf. qlibet forma pdicamētū qualitatē est accēs absolutū t nullaten? respectiū. sed quelibet forma artificialis ē forma pdicamētū qualitatis. igit t. pz pna prima parte antecēdit. qm tria sunt pdicamēta absoluta. v3. substantia t qūitas. scōa pars anūs declarat ex eo. qz bu tusmo di. fo me artificialiū vidēt poni in quarta spe cie qualitatē cū imponēt formas t figurās aduenient res extremis ab qūitatē dicit cōmētoroz. t. 2. metaphice. qd nā agit in toto coipe. t ars tm in extremitate. ¶ Tertia pto. quelibet forma artificialis a qlibet forma nālī realis est distincta. pbaf. quelibet forma ar

artificialis pducitur tñ ab arte: ⁊ quolibet forma nālis
 pducitur tñ a nāle: impossibile est eādē formā pduc
 tñ ab arte ⁊ a nā aut eōtra: igit ⁊ ē. ⁊ pñ cū minorē
 maior aut est cōmētatozis in pbmo. ⁊. phycozum.
 ¶ Itē oīs trāsmutatio realis h̄s terminū reālē: edū
 ficatio est trāsmutatio realis: igit h̄s terminū realem ⁊
 nō aliquā rē nāles: qz illa erat ante q̄ domificatio fie
 ret: igit h̄s termino aliquā formā artificialem: tenent
 ambe pñe cū pñma minorē. maior autē colligit a pñ
 . ⁊. phycoz. ¶ Et pñma autozitate Aristo. in hoc. ⁊
 di. q. forma nālis est nā ⁊ nō forma artificialis qd p
 bat ex duob⁹. pñmo qz forma nālis pducit formā na
 turālē ⁊ nō artificialis artificialē. Scōo. qz ex corrupti
 one forme nālis gnatur forma nālis: ⁊ ex corruptione
 forme artificialis nō generat forma artificialis: qz si
 quis ponat lectulū in terra vt purefiat gnabit lignuz
 ⁊ nō lectulus vbi cōmētatoz mouerit qñēz. quare
 forma nālis ē principiū germinātū nō forma artifi
 cialis. Rñdet qz forma naturalis est suba ⁊ forma ar
 tificialis accidēs pducū ab arte. Et. ⁊. de aia dicit tam
 phs qz cōmētatoz qz natura disponit materiā natura
 lem ppter formā naturālē tanq̄ ppter finē. ⁊ intel
 ctus practicus disponit materiā artificiales ppter for
 maz artificialē tanq̄ ppter finē: cū igit finis artis non
 sit finis nature: sequit nullā formā artificialem ēē formā
 naturālē. ¶ Quarta pñ. qolibet corp⁹ artificiale a
 quolibet corp⁹ naturali realiter est distinctū. ista pñ
 lo sequit ex pñio: tamē in speculū arguit sc. qñcūqz
 aliqua duo scilicet habet q vno corrupto reliquū ma
 net: ista inuicē realiter differūt: qz quocūqz corp⁹ artifi
 ciali signato illo corrupto reliquū manet. ⁊ corpus na
 turale: igit ⁊ ē. pñma cū maior sit Aristo. i. huius. ca.
 de pñuatiōe. minor vero iductus declaraf: qñ corru
 pta statua remanet es: ⁊ corrupta statua remanet argen
 tum: ⁊ corrupta domo remanēt lapides ⁊ ligna. vnde
 scōo de aia vult phs q corrupta forma dolabze cor
 rumpit dolabzā: nō tñ corruptū ferri. ¶ Item in hoc
 scōo dicit phs q es est natura statuae: lignū est natu
 ra lectulū q nō est verū si statua esset es aut lectulus li
 gnuz. Et. 8. meta. dicit phs q res artificiales nō est sub
 stantia: ⁊ hec neqz suba cōposita cuiusmodi sunt sube
 naturales: neqz separata que nō cōsistūt per materiā:
 ⁊ rōnē assignat cōmētatoz ibidē dī. qñ ista sunt a natu
 ra artificialia nanqz ab arte: ⁊ naturalia habēt prin
 cipū in materia. artificialia autē in mēte quonāia arba
 que est in materia est ab arba que est in aia. ppter ea
 dicit pñus. 7. meta. qz forma in mente artificis ⁊ forma
 artificiat differt in hoc: qz forma finē materia que ē
 in aia est illud a q cōdōditas ⁊ forma artificiat ex
 tra: ⁊ est generatiua ⁊ motiua ad hoc vt pducit for
 ma in materia: ⁊ vocat formā intelligētiē eo q est in
 intellectu. forma vero in materia vocat poēsis eo q ipā
 est facta per formā in aia. Ecce q ab arte pducit cor
 pus artificiale ex quo ab illa pducit formā artificia
 lis. nō aut ab arte pducit corpus naturale: nec forma
 naturalis per cōmētatozē dī. in plo. phycoz. q arti
 fex nō pducit naturalia s̄ artificialia. ¶ Et cōmēta
 toz. ⁊. de aia vt ponat vñ differētiā inter corpoza na
 turalia ⁊ corpoza artificialia pemitit quattuor diffē
 rentias inter formā naturālē ⁊ formā artificialem. dī. q
 pñma differētiā est: qz forme artificiales sunt acciden
 tia: ⁊ forme naturales sunt substantiē. vñ forma dola
 bze vel securis est accidentalē: ⁊ forma ferri est substanti
 alis. ¶ Scōa differētiā: qz substantia nō dicit de artifi

Liber secundus

sciat nisi fm mām: de nālī aut fm formā. unde hō est suba principatū rōne formē: sed si securis aut dolabra est suba hoc est rōne mām sue. v3. ferri aut ligni. ¶ Tercia differētia cū aufert forma artificialis nō ppter hoc aufert mām eius: sed cū aufert forma nālīs bñ aufertur mām artificialis: r aliquo mō mām nālīs. nā si aufert acuitas nō ppter hoc aufert ferruz: sed si aufert forma ferri bñ aufert ferruz: qd est mām artificialis: r aufert altera pars cōpositi ferri: q nō manet sub priorib⁹ dispoſitionib⁹ que est mām nālīs. ¶ Quarta differētia est qd desinere forma nālī desinit nomē r diffinitio subalis i diuidit: sed nō cū aufert forma artificialis deperditur nomē vel diffinitio indiuidui sube. nā corrupta acuitate ad huc est ferz r suba corporea demonstrādo indiuiduum subale: qd fuit mām securis: sed corrupta forma nālī ferri illud nō est ferri: nec suba corporea nisi forte equo ce eo modo quo cadauer vel hō pic⁹ dicit homo. ¶ Ex his differētijs ponit cōmetator vltm differētiā inter corpus nāle r artificiale. v3. indiuiduum sube non est hoc aliquid nisi p suā formā nō per suā mām. in rebus āt artificialibus nihil est hoc aliquid nisi p suā mām nō per suā formā: ita qd ferri ē hoc aliquid p formāz ferri r nō p mām eius: s3 dolabra aut securis ē hoc aliquid p mām eius que est ferri: r nō per formā eius que est accūs artificialē. ¶ Aliqua dubia occurrūt. p1mū: si ens artificialē est suba r corpus vt dicit cōmetator. r nihil est suba nisi mām forma vel cōpositū ex his vt colligit de mēte phi. igit ens artificialē est aliquid illoz triū: sed nō mām nec forma: igit cōpositū ex his: s3 oē cōpositū ex mām r forma subali est cōpositū nāle s3 phi in hoc. igit ens artificialē est ens nāle. ¶ Et cōfirmat. si statua est suba: igit homo: vel equus: lapis: vel lignū aut aliquid tale. p3 pna. q2 sic arguebat phs primo bul⁹ cōtra antiquos. oīa eē vnū: sed qdlibet illoz est ens nāle: igit statua est ens nāle. ¶ Itē si statua est suba r ipsa sit ex ere r figura fm pōz phirum r vt cōcessuz est igit suba sit ex ere r figura fm pōz phirum r quo figura statue est forma accidentis p dicta: s3 illud pns est cōtra phi primo bul⁹. ¶ Preterea si statua ē corpus: igit de pdicamēto sube vel quantitatē. p3 pna. q2 in nullo alio pdicamēto ponit corpus fm phi in pdicamētis: s3 nō ē corp⁹ de pdicamēto qritatis: cuz tale nō sit nisi accides in abstracto: igit est corpus de pdicamento sube: s3 oē corp⁹ de pdicamēto sube est corp⁹ nāle: igit statua est corpus nāle. ¶ Rñdet qd suba duplīter sumit. s. vniuoce r analogice. substantia vniuoce sumpta ē gnālissimū pdicamētū substantie: r sic sumit phs in pdicamētis. v3. substantia: quedā est prima r quedā scda. r pōz phir⁹ in vltibus vidēs substantiā ē suba corporea r icorporea. suba analogice sumpta ē extra oē pdicamētū: r sic accipit phs substantiā in p1mū cīpō scō de aīa. qd de mām forma r cōposito of substantiā que est vnū qd dāz genus: r sic accipiendo substantiam o3 cōcedi corpa artificialia ē substantias r statuā seu indumētū ē substantiā: nō āt p1mū mō r l3 nihil sit substantiā pdicamētalis nisi materia vel forma substantialis aut cōpositū. ex his tñ aliquid est substantiā analogice sumpta: qd nō est aliquid illoz. ¶ Et ad cōfirmationē dicit qd illa pna r3 substantiā sumit vniuoce eo modo quo accipit phs ptra antiquos. si aut analogice vt accipit cōmetator. r de aīa. fallit pna r pnter pceditur qd substantiā sit ex nō substantijs r substantiā nō sit ex nō substantijs accipiendo in p1ma. ppōne substantiā analogice r in scda vniuoce eo mō quo accipit phs. r

phycoz. ¶ Cōsimiliter dicat de corpore qd duplī sumitur. v3. vniuoce r equiuoce vel analogice. vniuoce nō reperit nisi in pdicamēto sube vel quantitatē: r sic nullū artificiale est corpus. equiuoce vō vel analogice est extra oē pdicamētū: r sic videt de corpore pdicamenti substantie de corpore pdicamenti qritatis: r de corpore pdicamenti qritatis eo modo quo accipit cōmetator. r de aīa vt iā allegatū est. r phs ibidē cū dicit corpa phica eē magis substantias q corpa artificialia qd nō dixisset nisi corpa artificialia distinguere a corpibus naturalibus. p3 igit qd illa pna nō valz statua ē corp⁹: igit de pdicamēto substantie vel qritatis: cum deur corpus de pdicamento qualitatis: r de quarta spē vt est ostēdūz. ¶ Scdm dubium. sicut ex subiecto r albedine fit vnū ens p accidē: ita ex ere r figura vt colligit a pho. r meta. s3 cōpositū ex subo r albedine nō est. pprie albū: s3 tñ subiectū est. pprie albus: igit cōpositū ex ere r figura nō est. pprie statua s3 magis pprie es dicit esse statua: igit statua est ens nāle. ¶ Itē dīcēdo albū currit nō supponit ly albū pō aggregato ex subiecto r albedine: s3 tñ p subiecto. igit tur p idē si of statua mouet nō o3 supponē subm p toto aggregato s3 tñ p subo. ergo es ē statua. ¶ Rñdet qd nō ē similitudo: q2 ex subo r albedine fit pcrent adiecti uuz. qd pōt idifferēter supponē p subo r aggregato s3 exigētiā vbi aut terminū cui addit: s3 ex ere r figura fit cōcretū substantiū qd nō pōt nisi p toto pposito supponere. v3. ly albū aliqñ supponit tñ p subo vt albus currit. aliqñ solū p forma vt albū ē qritas. aliqñ p aggregato tñ vt albū est ens r p accidē. aliqñ in differēter p quolibet illoz vt albū generat. subiectuz enī generat subiectiue r albedo terminatiue r totuz aggregatū cōpletue. nō āt statua pōt sic supponē: nec ali quis alioz terminoz significatū pcrenteres artificiales vt domus: lectulus: scammū: indumētū: stala: cultellus: dolabra: securis r sic de alijs. sicut enī pcreta substantiā pdicamētū substantie vt hō: aīa: lapis: nunq supponūt. p subo nec p forma: s3 tñ p cōposito substantiā: ita pcreta substantiā pdicamētū qritatis nunq supponunt. p subo vel forma: s3 tñ p cōposito accidētali. ¶ Et si arg⁹. qdlibet forma denotat suū subiectuz igit sicut albedo denotat suū subiectū ē albū: ita forma statue denotat es ē statua. negat pna. q2 eodē modo pbaret materiā primā ē hōiem aīal aut lapidez: s3 bene sequit qd es est statuitatū seu figuratū. vñ statuitatū r figuratū sūt cōcreta adiectiua: iō possūt supponere. p subiecto r p cōposito fm exigētiā termini. sicut enī pcedit qd statua est figurata: ita qd es est figuratum. nunq aut o3 cōcedi qd es sit statua nisi in pdicamento causali. s. qd ex ere est statua: aut qd es figurat forma statue: r ad hūc sensuz aliquādo cōcessi illas: es est statua: argētū ē stala. ¶ Tertū dubiū. forme naturales r forme artificiales sunt eiusdem spē spālissime r eiusdem rōnis: igit corpa naturalia r artificialia sūt et eiusdē spē spālissime r eiusdē rōnis: r p phs naturalia nō differūt ab artificialib⁹. antecēdēs arguit. circulus est spēs spālissima vt colligit a pho in pdicamētis. r dicit tā de circulo naturali q artificiali igit illi duo circuli sunt eiusdē spē spālissime: sūt enī eiusdē rōnis cuz quilibet eo3 sit figura a cui⁹ cētro ad circūferētiā oēs linee duce sunt equales. ¶ Itē quilibet forma faciēs cū suo subiecto ppositū adiectiū ē forma naturalis: sed forma artificialis facit cū suo subiecto ppositū adiectiū: igit forma artificialis est forma naturalis: p3

b ij

De simpliciorum.

prima cum prima parte animi educitur ex dictis in secunda dubio. vñ caliditas: frigiditas: humiditas: et siccitas: albedo: nigredo et huius forme naturales faciunt cum suo subiecto compositum adiectiuum. vñ calidum: frigidum et huius. Secunda enim pars animi declarat. nam forma lectuli est forma artificialis: et cum suo subiecto facit compositum adiectiuum. scilicet lectulum vel quadrangulare. sicut forma cultelli aut do labre est forma artificialis et cum suo subiecto facit compositum adiectiuum. vñ acutum aut incisum. ¶ Ad istud respondet negando quod formales et artificiales sunt eiusdem speciei et eiusdem rationis. Et ad probationem negat prima. vñ superficies est species spatialissima predicamenti quantitatis et vere predicat vna cum sua diffinitione de concavo quod de puerorum de loco quod de locato cum aliqua superficies sit pœua et alia cœueta: aliquid locus et aliquid locatum: et tamen concavum et cœueta non sunt eiusdem speciei: neque eiusdem rationis: et quod circulus abstrahit a natura: quod ab artificiali. neque in diffinitione forme naturalis vel artificialis ponit circulus nec etiam extrahit per accidens dicitur tam de circulo naturali quam artificiali. ¶ Et ad aliam rationem negat maior. vñ forma substantialis cum suo subiecto facit compositum substantiuum: vt puta hominem equum et huius. forma autem accidentalis naturalis facit cum suo subiecto tamen compositum adiectiuum vt calidum frigidum et huius: forma vero artificialis facit vt tritum. inquit. n. est forma artificialis sic non facit nisi compositum substantiuum. vñ lectulum stalam et huius. inquit autem coincidit denotatio de forma ma accidentali naturali sic facit compositum adiectiuum. vñ figura tuz circularis: triangulare et huius: quare. ¶ Ex quibus sequitur quod circulus qui est a natura et circulus qui est ab arte sunt eiusdem speciei et eiusdem rationis: non tamen circulus naturalis et circulus artificialis. dicitur. n. phis. et phisico quod linea recta et linea circularis sunt diuersarum specierum et rationum: et tamen constitut illa linea que est recta: illa que est circularis est eiusdem speciei et eiusdem rationis. ista. n. pro linea recta et linea circularis sunt eiusdem speciei. aut ista. circulus naturalis et circulus artificialis sunt eiusdem speciei huius positione simpliciter per quam demonstrat quod circulus vt naturalis et circulus vt artificialis sunt eiusdem rationis: aut quod linea phisica recta et linea phisica circularis sunt eiusdem speciei quod quodlibet est falsum. ¶ Quartum dubium. o. quod si forma huius huius in se principium motus et quietis naturalis est ens naturale: scilicet aliquid ens artificiale forma quod huius huius in se principium motus et quietis naturalis: igitur aliquid ens artificiale est ens naturale. et prima cum maiori per philosophum in littera. et minor de terra sic arguendo. o. ferreus phisico huius huius in se principium motus et quietis naturalis: scilicet terra phisico huius est ferrea: igitur terra phisico huius huius in se principium motus et quietis naturalis. istud argumentum potest fieri de quolibet artificiali determinate sibi maiorem naturam: eo modo quo terra determinat sibi ferrum et cetera. ¶ Respondet Burleus quod si fiat reduplicatio ratione maiore sic est concedendum aliquam rem artificialem forma quod huius huius in se principium motus et quietis: et illud concludit ratio. si autem fiat reduplicatio ratione formae: sic nulla res artificialis forma quod huius huius in se principium motus et quietis: scilicet facta reduplicatio gratia forme sic res naturalis forma quod huius huius in se principium motus et quietis: et hec est differentia quam Aristoteles tradidit inter naturalia et artificialia. vñ forma artificialis phisico huius non habet aliquam inclinationem actiuam vel passiuam ad aliquem motum: nec ad aliquem terminum motus. ¶ Credo tamen melius respondendum esse negando quodlibet illam primam: quod cum termino reduplicatio vel specificatio non contingit bene arguere de forma. vnde non sequitur. ois huius forma quod huius est incorruptibilis: forma quod huius est huius: igitur forma quod huius est

incorruptibilis. ois huius forma quod huius est risibilis. ois huius forma quod huius est aial igitur aial phisico huius est risibile. Etiam negatur fallit prima vt nullum aial forma quod huius est risibile: ois huius forma quod huius est aial: igitur nullus huius forma quod huius est risibilis. arguitur enim quod dicitur ex antiquo terminis cuius subiecti rationis non reduplicet: neque specificet in aliqua similitudine: et reduplicet vel specificet in ratione. ¶ Ad primum dicitur forma Burleus quod forma domus est tota in toto et pars in parte: et illa forma nunc primo est: huius pres fuerint in lapidibus et lignis sicut aliquid aqua nunc primo est: cuius ambe medietates pres fuerint: dato quod nunc primo vnio facta fuerit: tamen non est sue partes. ¶ Non tamen inchoetur forma domus nunc primo est facta forma se et quodlibet sui: huius forma facta fuerit successiue: quoniam ignis successiue generatur: et tamen subito educitur forma phisice et quodlibet sui. scilicet etiam successiue generatur: et tamen subito fit forma se et quodlibet sui: quod ista successio non est per partem post partem ignis: neque per partem post partem sanitatis: scilicet tamen per partem post partem rationis procedens. ¶ Dicitur tamen alias quod sicut forma numeri est diuisibilis simpliciter: et est tota in suis vnitatibus: et non tota in preteritis pars in parte: ita forma artificialis: et generaliter quolibet figura est indiuisibilis simpliciter per caritatem partium: et est tota in toto et non in parte: neque per partem: nec est vix per solam diuisionem transfiguratio: vel motus locale potest fieri artificialia aliqua: scilicet necesse requiritur forma supradicta denominans illam rem esse artificialem. non etiam inchoetur quod parte a toto remota in superficie: fiat alia figura sicut est alia superficies aut alia linea clausa. Et concedo quod rei permanentis in diuisibiliter producte per solum motum localem dat vltimum instantis sui phisice: et quodlibet sui: neque de talibus locum est phisico. scilicet phisico. ¶ Ad secundum dicitur quod auctoritas commentatoris clare ostendit formam artificialem distinguere a forma naturali: si forma naturalis sit in profundo: et artificialis tamen in extremitate. et prout procedo quod fundat in subiecto diuisibilis. scilicet in superficie. propterea non oportet quod habeat pres diuersarum rationum si fundatur in subiecto diuersarum rationum. scilicet in lapidibus et lignis: cuius sunt subiecta remota et superficies aut linea subiecti per inquit: quod est eiusdem rationis per totum. ¶ Ad tertium respondendum est quod domus successiue fiat: tamen forma domus subito acquiritur: sicut etiam latitudo quantis successiue fit: et tamen gradus terminans latitudinem indiuisibiliter generatur: sic etiam linea circularis successiue describitur: et tamen circulus subito productus ad sonitum prout sunt cum principio vt colligitur a phisico et phisico. ¶ Ad quartum dupliciter respondetur. primo non admittendo casum concedo quod sicut deus non posset separare quantitatem a re quanta sine mutatione partium: ita non posset separare formam domus absque mutatione locali. Secundo admissio casu dicitur quod a. non est domus: sic nec sol. et albus corruptus et albedine: nec figurat deus figuram in eo: et ad probationem dico quod deus forma domus nihil dicitur actu rectum partis vel fundamentum: scilicet in potentia. ¶ Et ad alium casum dicitur quod forma artificialis separari ab omnibus entibus naturalibus potest dupliciter imaginari. vno modo quod sepe sine quantitate: et hoc non est possibile sine sui corruptione. nec deus posset hoc facere sicut non posset separare similitudinem a naso et ab omni quantitate: nec figuram circuli ab omni linea. alio modo potest imaginari formam artificialem separari ab omnibus entibus naturalibus: sed non a sua quantitate: et hoc est possibile per potentiam dei: quo admissio non sequitur aliquam esse domum sine lignis et lapidibus: quoniam talis forma separata non est domus: sicut nec albedo est alba in sacramento altaris: scilicet etiam quod alitas apparatus domus que tamen fuisset forma domus.

Liber secundus

Tex.
60.3.

Sic igitur

natura. Secda conclusio
Nā est principiu r cā
mouēdi r quiescēdi eius
in quo ē primo r p se
r nō fm accēs. Istam
conclusionē Aristo. non
expresse pbat: qz ex
differētia assignata i
ter nālia r artificialia:
r gnālter iter nālia r
nō naturalia pōt suffi

ciēter haberi pbatio isti. cōmētatoz tñ cōmēto. 3. pzo
bat cā sic. oē illud quo nālia primo mouent r quie
scunt est principiu r cā mouēdi r quiescēdi eius i quo
est primo r p se r nō fm accēs: s nā est illud quo na
turalia primo mouent r quiescūt: igit nā est principiu
r cā mouēdi r quiescēdi eius in quo est primo r p se:
r nō fm accēs: r iste est modus pbandi a posteriori.
¶ Sz a priori ex differētia data in prima conclusioe in
ter nālia r nō nālia Linconisēis aliter pbat. oī. nāz ha
bere duplicē diffōnē: quarū prima est ista. nā ē id quo
primo r p se differūt nālia inqū hui? a nō naturalib?
inqū huius: r hec est diffinitio formalis r idemōstra
bilis ex quo dat per priora. Secda diffō est ista. nā est
principiu r causa mouēdi r quiescēdi: r hec diffinitio
est mālīs r idemōstrabilis: qz dat p posteriora diffini
to. f. per motū r quietē que dicunt esse effectus nāe. de
mōstrat ergo phus f. Linco. diffinitionē mālē nature
p diffōnē formālē r idemōstrabilē sic formādo splz.
oē illud q pzo r p se differūt nālia inqū hui? a nō nāli
b? inqū hui? est primo: r cā mouēdi r quiescēdi eius i
quo est primo r p se r nō fm accēs: sed nā est illud q
differūt primo r p se nālia inqū hui? a nō nālibus in
qū huius. igit nā est principiu r causa mouēdi r de
scendi eius in quo ē primo r p se r nō fm accēs. Et di
cit Linco. q pmissē hui? demōstratiōis sūt idemōstra
biles r per se note nō quibuslibet sz affuefactis in scia
nāli. f. e. l. i. (Est igit nā principiu alius r causa mo
uēdi r quiescēdi i quo ē principiu r p se r nō fm accēs.)

Notandum

primo fm cōmētato
rem cōmētato. 3. q ista
diffinitio nature est manifesta hic r nām ē est manife
stum p se vt post dicit Aristo. r est vñū principioz isti
us sciētiē: r nō est declarādū a primo pho: neqz est ex
eis que nō sūt nota p se vt apparet ex verbis Auiic. nī
si itēdat q prim? phus o3z p radicare ei qui negat istud
principiu ē vbi p radicat falsis opinionib? iudicis de
primis principijs. ¶ Prima ppō hui? cōmēti est ista.
diffinitio nāe est hic manifesta: qm manifestū est aliqd
esse principiu r causāz motus r quietis nālīs. videm?
enī expmētālī aīal hē huiusmodi principiu sui mor?
localis. sicut. n. aliqd moueri localitē p se notū. ad sen
sum est per se notū aliquid hē in se principiu sui mor?
localis. ¶ Secda ppō. nām ē est p se notū. p3. nā en
tia nālia esse est p se notū r illa moueri r quiescere est p
se notū: igit principiu mor? r quietis illorū ē est per se
notū. cōstat autē idē ē natura r principiu mor? r quie
tis. iō natura esse est p se notū. vñ natura r principium
mor? naturalis sūt correlatiua vt videbit. 3. hui? mo
do si vñū correlatiōz ē p se notū r reliquū ē p se no
tum oī. pho in p dīcamētō. c. de relatiōe. q si quis diffi
nite nouit vñū correlatiōz diffinitie nouit r reliquum.

¶ Tertia ppō. natura ē ē vñū principioz isti? scien
tiē. p3. qm natura est subm isti? scōi lib2i p cōmētatozē
cōmēto allegato: r natura ē ē p se manifestū: igit o3z ē
vñū principioz isti? scie sicut aliquid moueri r ali
quod ē principiu motus r quietis. ¶ Quarta ppō.
sitio. natura ē nō est declarādū a pho. p3. qz nō decla
ratur natura ē nisi p motū r trāsmutatiōē: s oīs de
claratio per motū r trāsmutatiōē pūnet ad phz natu
ralem: igit ad phm naturalē r nō ad metaphicu q dicit
tur prim? phs pūnet declarare natura ē. ppter ea ma
le dixit Auiic. q ad primū phm pūnet declarare natura
ē nisi itēdat q prim? phs o3z p radicare neganti hoc
principiu sicut p radicat alijs falsis opinionib? iudic
tis de primis principijs. ¶ Sz dubitat: qm metaphi
cus pbat principia oīuz sciētiāz vt colligit a pho pri
mo posteriorū. r natura ē est vñū de principijs hui?
sciētiē p tertiā ppōnē. igit metaphica pbat illud prin
cipiu. ¶ Dīcēdū q metaphica pbat principia alia
sciāz si illa pbabilia sūt a priori. vbi autē nullo mō
sint pbabilia vt motū ē: r aliquid quiescēs esse vel
tñ pbabilia a posteriori vt natura ē nō o3z talia pri
cipia pbari per metaphicam.

¶ Secūdo notādū fm cōmētatozē eodē cōmēto q
Auiic. inducit signū q ista diffinitio non est nota: qz iāz
declarauit in. 7. r. 8. q oē motū h3motozē r dixit illic
q nō est dubiū in hoc nisi de corporib? simplicibus: r
pōt rōdnari sup hoc ex hoc q dicit Aristo. in. 3. celi r mū
di: qm ista habet grauitatē r leuitatē. ¶ Arguebat a
signo Auiic. tribus rōnib?. q diffō nature non erat hic
manifesta: r primo sic. aristo. pbat. 7. hui? q oē motū
vel h3motozē: igit nō est p se manifestū aliquid habere
principiu sui mor?. ¶ Secūdo. aristo. 8. phycorū oī. q
de corporib? simplicibus ē dubiū vtrū habeat moto
rem: r p pns est dubiū vtrū habeat in se principiu mo
tus. ¶ Tertia rō est ista. Aristo. 3. celi r mūdi declarat
ista hē grauitatē r leuitatē: r sic pbat q habet princi
piuz mor?. nō est ergo manifestū q habet principium
mor?: r p pns diffō nature nō est manifesta r c. Ad
hec oīa respōdet cōmētatoz eodē cōmēto dī. q aristo.
nunq. pbauit corpa naturalia hē in se principiu mo
tus: qz manifestū est plurima corpa naturalia moueri
ex se r nō ex aliquo extrinseco: s pbauit corpa natura
lia hē in se principiu mor? distinctū a se ptra platonē
dī. q aliqd mouet seipsum primo r p se. f. aīa. ita q nul
la est differētia iter motozē r mobile. nō ergo pbauit
phs. 7. phicoz. oē motū hē motozē: qz hoc est notū
p se: s pbauit oē motū hē motozē distinctū a se: neqz
dubitauit. 8. phicoz corpa simplicia hē motozē: s di
xit ē dubiū vtrū habeat motozē distinctū a se. nō etiā
3. celi pbauit phs elemēta habere grauitatē r leuitatē
sed declarauit grauitatē r leuitatē in elemētis nō ē ipa
elemēta: r pnter elemēta moueri a principio distincto
a mobili. nemo ergo dubitat ista hē grauitatē r leui
tatē cū illud sit notū ad sensū. sed ē dubiū an grauitas
r leuitas distinguant ab alijs. ita in pposito l3 dubi
tetur aliquid hē in se principiu mor? distinctū a mobi
li. nemo tñ dubitat aliquid hē in se principiu motus
cū hoc sit notū ad sensū: ideo diffō nāe ē manifesta.

Tertio notādū fm cōmētatozē eodē cō
mēto. q l3 diffinitio nature sit ma
nifesta ad huc est demōstrabilis per spm ppothei
cum isto mō. Si naturalia sūt illa que habet principiu
q mouetur r quiescit ex se p se r nō p accēs: r natura ē
illa qua mouetur r quiescit necesse ē vt natura sit p3
b iij

Philosophorum.

apertius quo mouet et quiescit illud in quo est p se et p rimo et nō p accēs: et ans in hoc syllo est manifestū per se: et sūt pns. Iste syllo est a posteriori. s. p ipsas res naturales que sūt posteriores simplr q natura: nobis tñ notiores vt dictū syllo ppotheticus: qz ans est ppositio cōditionalis et equiuale syllo ca^o primitus accepto ad pbādū cōclusionē. ¶ Sed dubitat si ista de monstratio est a posteriori ex eo qz cōcludit cām p effectum. s. naturā seu principū mor^o et quietis p naturalia que sunt effectus nature seu ipsius principij mor^o sequit qz diffinitio data a Linco. fuit materialis: qz obatur p effectū. s. p naturalia. ¶ Dm negādo pnam illa n. diffinitio ē materialis qz dat p effectū sumptū loco generis vel differēte: mō naturalia nō accipiunt in diffinitioe nature: vt genus nec vt oria: s. tñ p mobile determinatū aut determinatū diffinitioe. vbi gra. diffinitio formalis circuli est ista: circulus ē figura a cuius cētro ad circūferētiā oēs linee ducte sunt eqles: et tñ pzius est circulus qz sit equalitas lineaz a cētro ad circūferētiā. cōstat aut qz in oī diffōne formalis ptes sūt pzius et circūferētiā qz dicunt principia circuli fm aristo. 2. phycoz. accipiēdo aut naturale vt oria diffōnis nature dicat qz nō sumit ibi vt effectus nature: s. vt causa finalis eius: qm natura siue sit forma siue mā est finaliter ppter ipsūz corpus naturale nō tñ in rōne eēndi sed etiā distinguēdi cū eadē sint principia vtriūqz. ē igitur natura nō tñ vt sint corpa naturalia: sed etiā vt p illā distinguant a corpibus nō naturalibus. ¶ Quarto notandūz fm cōmētatozē eodē cōmento qz nō dī aliquis dicere qz ista diffinitio ppter hoc nō est pto demon^o. qm dictū est in pziolib^o analectis qz p huiusmōi syllos hppotheticos nullū ignotū declaraf oīno: s. vtunt ad pfirmādū illud qd ē manifestūz p se cū idiget modicula imutatioe sicut vītat diuisio et ductio. Sicut ergo p inductionē pbant pziopia et p diuisiōne diffōnis nō obstat qz principia et diffōnes sint p se nota: ita p syllo ppotheticiū demonstrari pōt diffinitio nā nō obstat qz sit p se nota cū syllo ppotheticiū nunqz declarat aliqū ignotū. qz enī ductio pbet principia et diuisio diffinitioes p3 p Aristo. 2. posteriorz inuestigatē diffōne p viā ppositiōis et diuisiōis et oī. ex expētīs singulariū aggnari vte: qd est pziū artis et scie. Et cū pbat. pziū passio de subio p diffōnem subiecti ptingit pmissas esse idēstrabiles que sunt principia formalia illius demonstratiōis: quarum vna pbat iductiue: et alia p diuisiōne. vbi gra. oē aīal rōnale est disciplinabile: oīs hō ē aīal rōnale: igit oīs hō ē disciplinabilis. maior p3 iductiue sic. hoc aīal rōnale est disciplinabile et illud et sic de singulis. minor autem sic declarat pcedēte diuisiōe p dicamētalī. oīs hō est aīal rōnale vel aīal irrōnale: sed nihil qd est hō est aīal irrōnale: igit oīs hō est aīal rōnale. ¶ Intelligendum fm burleū qz qm cōmētatoz dicit diffōne nā esse pconē demonstratiōis trēdit illud tñ in demonstratiōe: qz a posteriori p effectū vt patuit in suo syllo ppothetico: qz a priori illa nō pōt demonstrari ex quo est p se manifesta. ¶ Et istud est difficile: qm Aristo. et cōmētatoz qñcūqz dicūt aliquā diffinitioe ēē pziopiū aut cōclusionē demonstratiōis locūt de demonstratiōe ppter quid a priori: vt p3 in singulis. ppterca dixit Linco nēns qz nā bz duplicē diffinitioe: quarū

vna est formalis idēstrabilis et pziopiū demonstratiōis: et alia mālis idēstrabilis: et pto demonstratiōis h. v3 hic assignata: s. zā nō expōtēt cōmentatoz demonstratiōe a priori ppter quid de q Linco. facit demonstratiōe: cū pmissis s. sint idēstrabiles tñ. pbant p iductiōe et per diuisiōne. h. n. oē illū quo pziū et p se differūt naturalia a nō nālib^o est pziopiū et causa mouēdi et quiescēdi eius in quo est pziū et p se et nō fm accēs. pbat iductiue. et alia. v3. nā est illud quo pziū et p se differunt nālia a nō nālib^o. p3 p diuisiōne isto^o. nā ē illū quo pziū et p se aut p accēs differunt naturalia a nō naturalib^o: s. nā nō est illud quo p accēs differūt nālia a nō nālib^o: igit nā est illud quo pziū et p se differūt nālia a nō nālib^o.

Dubitat circa hoc qz dicit cōmētatoz qz nullū oīno ignotū declaratur p syllogisimū ppotheticiū: qm pziū motorē ēē est de se ignotū: neqz ante demonstratiōne cognoscit et tñ pbat per syllo ppotheticiū sic: si nō cōtingit pcedere in infinitū in mouētib^o et motis pziū motorē est: s. nō ptingit pcedere in infinitū et mouētib^o et motis: igitur pziū motorē est. ¶ Rūdes qz iste nō pziē est syllogisimus categoricus nec ppotheticiū fm cōmētatozē cū nō fiat ex trib^o terminis s. tñ ex duob^o arguēdo a cōditionali cū suo ante ad pns eiusdē: sed syllo cōmētatozē bene fuit ex trib^o terminis. s. nō entia nālia et pziopiū motus et quietis: et dari pōt exēplū in alijs vt si cor^o aīatū h3 in se pziū principij quo nutrit et aīa est illud quo pziū nutrit cor^o aīatū: igit aīa est pziū principij nutritiōis et equiuale semper talis syllo vni syllo ca^o. v3. oē illud quo pziū nutritur cor^o aīatū est pziū principij nutritiōis. aīa ē illud quo pziū nutrit cor^o aīatū: igit aīa est pziū principij nutritiōis: et p talē syllo nunqz cōcludit ignotum simplr: sed illud qd erat notū ante demonstratiōe: sit magis notū s. in modico et robozaf p talē syllo vni de idubie ante formatiōne talis syllogisimi ppothetici vel categorici scit aīam ēē pziū principij nutritiōis p hoc qz videm^o oīa corpa aīata nutriti: et oīa corpa aīata nō nutriti. (Dico autē nō s3 accēs.) Lō clusa diffōne nāe ex pziū pconē et ei^o pbatiōe. pbs exponit illā particulā illi^o diffōnis: nō fm accēs oī. qz p istā particulā nā differt ab arte medicē que agit in subiectū in quo est cū medicus sanat seipsūz: tunc enī ars medicē ē pziū motorē sanatiōis ei^o in q ē pziū et p se cū ars medicē sit pziū et p se i medicōz ars medicē est per accidēs principij sanatiōis ei^o in quo est per se. ideo nō est natura: qz nō fm q sanat medicinā h3: sed accidit eū dē medicū ēē et sanari. ¶ Et qz accidat medicō sanari. pbat pbus. nā medicus et recipiēs sanitates diuidunt ab inuicē: qz aliqñ medicus nō sanat et aliqñ quādo recipiēs sanitatē nō est medicus. et sicut ptingit de medico qz nō h3 per se principij sue sanatiōis: ita est de alijs que fiunt fm artē. nullū enī ipsoz h3 in se ipso fm qz huius principij sui mor^o: s3 quedā artificialia hnt solū principij extrinsecū sue factiōis: ita qz nūquā sūt ab intrinsecō vt dom^o et vniūqz qd alioz mānu scioz. s. factioz p manū vt lectulus statua et huiusmodi. alia vero artificialia habēt in se principium sui motus: sed nō fm se ipsa vt medicus et qñcūqz s3 accides sūt cāe sibiipsis. L. li. (Dico autē.) i. expono (nō fm accidēs cū fiat vtiqz ipsūz sibi causa sanitatis cū sit medicus sed tñ nō fm q sanat medicinā h3: s3 accidit eundē medicū ēē et sanari. vnde et diuidunt ab inuicē

Ex.
cō.

Liber secundus

aliqui, nris aut est et alioz vnuq dqs que sunt arte, nul
luz eni ipsoz bz principii factionis in seipso: sed alia q
dem in alijs vt ab exteriori vt domo et alioz manu i
cisorz vnuq dqs: alia aut in seipis qdē hnt pncipiū sui
mor? (h nō p m seipia vt qdēq bz accūs cāe sūt: vtiq
ipis) artificiat (est igit nā qd dicitur est.)

Notandum pzo bz cōmētatorē cō
mētō. q Arist. dixit pzi
mo et p se qm illud qd ē p se ē magis vlt q illud qd ē
pziū. oē eni pziū est p se et nō oē qd ē p se est pziū
vt dicitur est in posterioribz. v. g. qm nauis mouet p se
ex pziū in ipsa sz nō pziū sz mediāte hoīe. Dicitur ē enī
pziū posteriorz q bz tres angulos eqles duob? rectis
cōpetit p se psocheli sed nō pziū: qz cōpetit illi p aliud
subm. s. triangulū cui cōpetit p se pziū: ita in motu lo
cali nauis mouet ab intrinseco p se. s. a themone vel re
mo: nō tñ pziū sz a nauta qui ē extrinsecus. et si arg?
ex isto q aliquid opatiū manib? bz in seipso principiu
p se sui mor? cōcedat. nec hoc ē p pzm: qz nō dicit pzo
nullū tale bz ē p se principiu sui mor? sz nō bz ē in se pzi
cipiu sue factiōis: qz nullū tale gnaf a se nec alteraf a se
sz tñ ab extrinseco: medicus aut sanat seipsum.

Sed dubitatur si nauis bz in se
principiu sui mo
tus: igit inqū est ens nāle vel artificiale: nō inqū est
ens nāle: qz nauis nō est ens nāle nec alicui entī nāle ex
stent in nauī ppetit ille mor? igit inqū est ens artifici
ale: et per pns aliqd artificiale inqū hui? bz in se pzi
cipiu sui mor? qd est pziū determinata in pziū octo
ne. Rndet negādo pziū pziū. vñ medicus bz in
se principiu sue sanatiōis: et nō inqū est ens nāle: neqz
inqū est ens artificiale: neqz inqū est medicus: neqz in
qū recipiēs sanitatē: qz accidit medico qz sanat seipz
et accidit recipiētī sanitatē qd sit medicus: id qlibet illa
rum est p se. medicus sanat. infirm? sanat: sz hoc est per
accūs: medicus sanat seipsum: sicut et ista infirm? sanat
a seipso. Est igit o dqs? nauis bz in se principiu sui mo
tus: et nō inqū est ens nāle aut artificiale: sz inqū est
tale ens artificiale: sicut graue bz in se principiu actū sui
motus deorsuz: nō inqū est ens nāle vel artificiale: sz inqū est
tale ens nāle: sicut. n. aliqd est ens nāle et aliqd artific
iale: ita aliqd ē motus nālis et aliqd artificialis.

Secō notādū bz cōmētatorē eodē cōmētō. q ars
medicīne et alie artes sunt pate pziū et p se vt agāt in
alia a subo in q sūt. artes ergo vt dicit Arist. sūt duob?
modis: aut ars cuius principiu est extrinsecū nēcio vt
ars edificatoria et alie artes: quaz subm in qd agūt est
aliud a subiecto in quo iueniunt. Et dicit que sūt ma
nu: qz ps medicīne cui accidit agere in suū subm est ps
theorica nō practica: quia nullus flobotomat in cor
pore suo. Et circa hoc mouet cōmētator dubitationez
de arte saltandi q ē practica: et tñ agit in subo in quo est.
Rndet cōmētator q iste sermo nō est nisi in artib?
ex quib? pueniūt acta nō solū mō actiōes. et sūt ē de
arte musicē que ē sine istrō. **Distinctiones** quatuor
ponit hic cōmētator: quarū prima est q artū qdam
agit in subo in quo ē vt medicīa cui? subm est corp?
humanū in qd agit: et quedam agit in subiecto in quo
nō est vt edificatoria. agit. n. in lignum in quo est ens.
Secda distinctio artū medicīnālū: qdā est theorica
vt medicīna phica: et qdā practica vt medicīna cyru
gica: medicīna theorica agit in subo in quo ē: sz p accūs
medicīna aut practica nec p se nec p accūs agit in subo
in quo est: sz tñ in subo in quo nō est: qz nemo flobot

mat in corpe suo sz in alieno. **Tertia distinctio.** pra
cicari artū: quedā est ex qua puenit actus et actio vt
edificatoria et cyrugica: et qdā est ex q puenit actio tñ
vt saltatoria et musica sine istrō. prima ars nō agit in
subo in quo est. scda agit in subo in quo ē de qua nō
intelligit pzo et cōmētator. **Quarta distinctio.** arti
u: musicaliū qdā est instralis et qdā nō instralis. musi
ca instralis est illa ex q puenit actū et actio vt ars faci
endi cybaras et alia istra musicalia: et hoc nō agit in
subo in quo est. musica aut nō instralis est illa ex qua
puenit actio tñ vt cantatoria et pulsatoria: et hec est illa
que agit in subo in quo est. **Dubitat pziū de me
dicina theorica:** qm illa nō agit in subo in quo est per
se vel p accūs: sz medicīna practica est illa q agit i sub
iecto in quo ē cū medicīna sanans seipm arte medicīne
nēcio sit practica. **Secō dubitat de arte saltatoria
et cantatoria:** qm si talis agit in subo in quo est sequit
aliquā artē eē p se principiu mor? eius in quo est. nam
sicut forma grauis aut leuis est principiu per se motus
illius in quo ē: qz illud in quo ē forma grauis aut le
uis mouet p illā formā et nō illū ē q nō est huius? for
ma: ita illud mouet in q est ars saltandi vel cātandi p
illaz artes et nō aliud in quo nō est illa ars. **Ad pzi
mū dicit q triplex est medicīna.** s. theorica tñ q docet
scire et nō opari: et practica tñ que docet opari: et nō sci
re: et theorica ac practica sit que docet scire et opari. qm
ergo cōmētator dicit q medicīna theorica agit in subz
in quo est: loquit de medicīna theorica q est etiā practi
ca: et qm dicit q medicīna practica agit tñ in subiectū ē
quo nō est loquit de medicīna que est tñ practica.

Ad scdm dicit q sicut forma artificialis nō est pzi
cipiu motus: sed ē principiu modificationis motus. s.
forma nauis aut alteri? corpis spiciat vlt pyramis:
ita ars saltandi vel cātandi nō est principiu motus eius
in quo est: sed tñ principiu modificationis motus. gra
ue enim mouet deorsuz duplici principio per se illius
motu. s. principali: qd est forma subalis: et instrumēta
li: qd ē grauitas. figura aut nō est principiu illi? mo
tus sed tñ modificationis motus. q enī motus ille sit
tante vel tāte velocitatis aut tarditatis hoc est ratione
figure: ita in motu saltationis et cantationis principiu
principale est aia et principiu instrumētale est virtus
affixa mēbris: et qd sz isto ē principiu p se illi? mor?
nō at ē pziū talis mor? sz tñ modificatiōis ei? cū nō
pueniat ille mor? ab arte sz tñ modus ei?. q enī mor?
ille fiat tali vltali mō hoc ē rōne artus pulsatiue aut cā
tatiue. **Tercio notādū** bz cōmētatorē eodē cōmē
to q ista distinctio nāe nō dicit vniuoce nec equoce sz
pzius et posterius: et in talibus incipiendū est a cōmu
niori et veniendū ad ppria sicut fecit Arist. in disti
nitione motus et loci. Prima ps cōmēt est manifesta
quonia sicut natura nō dicit vniuoce nec equiuoce de
mā et forma: qz nō equaliter eadē rōne: neqz equaliter
diueris rōnibus: sed analogice. v. z. inequaliter eadem
rōne: qz pzius dicit de forma q de mā vt videbit istra.
Ita distinctio nature analogice dicit de materia et for
ma. s. inequali fm pzius et posterius: et nō vniuoce nec
equiuoce ex quo nō dicit equaliter de illis: sz pzius de
forma q de materia. Secda pars cōmēt declarat: qm
in lib. phycoz determinat de motu et loco in cōi. in li.
aut celi et mūdi dierniat de motu locali et de loco estio
rum cuz semp a coloribus ad minus cōia. pcedat. In
hoc aut scō phycoz cōsistit. pcedēdo pziū cōfide
rat de natura in cōi: scō autē in speciali vt bz rationez
b iij

Philosophorum.

forme et materie primitus diffiniendo naturam: deinde formam et materiam. Interdixit ergo commentator quod preter istam diffinitionem nature communem oportet habere propriam diffinitionem materie et propriam diffinitionem forme.

Quarto notandum ^{secundum}

commentatore eodem commento quod subiectum huius libri est natura et principia naturalia cum sint communia omnibus rebus naturalibus: ideo in hoc libro non diffinitur corpus, neque anima de quibus considerat naturalis sicut fecit hoc in principio celi et mundi. Iste liber physicoz est diffusissimus in tota philosophia: natura ideo considerat subiecta diffusissima et passionibus diffusissimas rerum generabilia et corruptibilia: et quia natura et principia naturalia sunt communia omnibus rebus generabilibus et corruptibilibus: ideo in hoc libro diffinitur philosophia natura et principia naturalia. scilicet materia et forma: et quia corpus est subiectum speciale sicut linea et superficies: et profunditas est passio specialis sicut longitudo et latitudo: ideo talia non describit Aristoteles hic sed in principio libri de celo et mundo. Ex predictis sequitur primo secundum philosophum et commentatorem quod illa tria primitus per se et non secundum accidens non determinatur idcirco in diffinitione: quia aliter diffinitio esset superflua et nugatoria cum omne primum sit per se et non secundum accidens. Vnde ly primum est determinatio illius termini principii: et ly per se est determinatio illius complexus eius in quo est: et ly non secundum accidens est determinatio illius termini causa. Iste motus non est primum principium et causa non secundum accidens mouendi et quiescendi eius in quo est per se: quia remota illa principia non secundum accens ars medicine esset vera cum sibi competat totum residuum: quia igitur ars medicine est secundum accidens primum principium et causa mouendi et quiescendi eius in quo est per se ideo non est natura. Neque bene dicitur Burleus quod ly non secundum accidens sit determinatio illius verbi est positi primo loco: quia si nulla esset positio in mundo ly non secundum accidens adhuc esset pars diffinitionis nature et non determinaret illud verbum est faciens compositionem diffinitum cum diffinitione.

Sed dubitatur ^{quia ars medici-}

ne est principium primum sanationis medicum in quo est per se: et ipsa ars medicine est causa non secundum accidens eiusdem sanationis: igitur ars medicine est primum principium et causa non secundum accidens sanationis eius in quo est per se: et consequenter est vera cuius oppositum determinatur est. Respondeatur negando consequentiam: quia ly non secundum accidens non solum determinat illius terminum causa: sed etiam respicit totum sequens: igitur ars medicine sit causa non secundum accidens illius sanationis: tamen est causa per accidens sanationis eius in quo est per se quia accidit arti medicine ut sanet illud in quo est per se: si ly non secundum accidens esset terminus determinatio illius termini causa non habendo respectum ad totum sequens ut videtur velle Egidius diffinitio nature necessario competere arti medicine: quod est falsum. Secundo sequitur quod ly primum non accipitur in diffinitione nature pro principio propinquo et immediato ut credidit Linconiensis: quia aliter grauitas et leuitas esset natura contra determinationes philosophi in sequenti capitulo. de naturaz tantum dici de materia et forma substantiali. et patet consequentia. quia tam grauitas quam leuitas est non secundum accidens principium propinquum et causa motus localis eius in quo est per se accipitur

ergo ly primum pro principio principali: quod est necessario forma substantialis aut materia: quodlibet enim illorum dicitur principium primum: id est principia le. forma enim substantialis est primum principium actuum: et materia est primum principium passiuum. Ideo ly principium et causa non accipitur pro forma tantum: neque pro materia tantum sed indifferenter pro quolibet illo ut patuit prius ex determinatione commentatoris.

Sed dubitatur ^{si per principium}

primum intelligitur principium principale et non propinquum: sequitur quod non tota diffinitio nature preter illam particulam non secundum accidens competit arti medicine contra philosophum in littera et commentatorem. et probatur consequentia: quia ars medicine non est primum principium: id est principia le sanationis eius in quo est per se sed anima: sicut et ipsa est principia le principium nutritionis et augmentationis ut ponit Aristoteles secundo de anima. Respondeatur quod sanatio est ab arte et a natura: igitur est a natura sic anima est principia le principium nutritionis et augmentationis ad remotionem egritudinis et introductionem sanitatis sunt agentia instrumentalia in quibus autem est ab arte sic vocatur medicatio secundum philosophum in sequenti capitulo: illius principia le principium est ars instrumentale vero est iuuatiuum applicatur egrotanti per medicum. quemadmodum enim ars edificatoria est principium principale edificandi et non anima sed tantum principium per accidens applicans actuum passiuorum: ita ars medicine est principia le principium tam in subiecto proprio quam alieno motus sanationis ut est medicatio. Et si arguitur sic in motu calefactionis aque ab igne forma substantialis ignis est principium principale: et caliditas est principium instrumentale: igitur per idem in motu edificationis vel sanationis anima est principia le principium et ars instrumentale. Negatur antecedens. unde ex quo forma substantialis ignis est natura ipsa non est principia le principium: neque per se nisi motus eius in quo est: videlicet motus sursum. calefactionis autem sola caliditas est principium principale: neque ad motum hunc concurrat forma substantialis ignis nisi forte tanquam principium per accidens.

Contra diffinitionem

nature quadrupliciter arguitur: et primo contra primam particulam: videlicet principium et causa: quia aut principium et causa inuicem conuertuntur et sic superfluit unum illorum aut principium et plus se habet quam causa: et tunc sufficeret ponere causas dimittendo principium. Secundo arguitur contra secundam particulam: scilicet mouendi et quiescendi: quia natura terre non est principium motus: et natura celi non est principium quietis tam necessarius sit celus moueri et terram quiescere ut colligitur a philosopho octauo physicoz. deinde motus et quies sunt opposita per Aristotelem quinto physicoz. et idem non est principium primum et per se oppositorum quarto metaphysice. Tercio arguitur contra tertiam particulam: videlicet eius in quo est: quia celum autem est compositum tantum ex motore et mobili: aut ex materia et forma: si primum quodlibet illorum est natura ex quo motus celi est naturalis ratione cuiuslibet illorum: et tamen nullum illorum est in aliquo cum ex intelligentia et orbe non fiat aliquid unum. Si secundum iterum intelligentia est na-

Libri secundus.

tura celi a qua motus celi dicitur nalis et tñ nō ē ī aliquo
Quarto arguitur contra quartā particulā scz primū
 et per se et nō fm accidēs: qz ex quo omne qd est primū
 est per se et nō fm accidēs et nō cōtra fm cōmētatozem
 sufficit ponere in diffōne ly primū excludēdo alias du
 as determinatiōes. qz em̄ in aniali includit corp⁹ ani
 matū et suba: et in rationali includit sensitiuū et corpo
 reū: ideo diffinitio homo p aīal rōnale tñ et nō p supio
 ra ad tollendū supfluitatē. ¶ Itē leuitas mouēs va
 porē sursum aut exhalationē est principiū illi⁹ motus
 primo et per se et nō fm accidēs et tñ nō est natura cū sit
 accidēs. Similiter frigiditas virtualis aque est princi
 piū infrigidatiōis illi⁹ remoto calefaciente et hoc pzo
 per se et nō fm accidēs: et nō est natura cū sit forma ac
 cidēialis. nihil em̄ est natura nisi suba fm pñm in seqñ
 ti capitulo. ¶ Ad primū dicitur burle⁹ ex intētiōe auctō
 ris in sua pñca qz diffinitio nature nō est exponēda co
 pulatiue sed diuinctiue vt cōpetat omī nature. et semp
 isto modo natura est principiū vel causa mouēdi vel
 quiescēdi eius in quo est primū per se et nō fm accidēs
 vt per principiū intelligat principiū actiū et per causā
 principiū passiū: et tunc tale principiū est principium
 motus et quietis in his que mouent et quiescunt: et est
 principiū quietis in his que nō mouent: et est principi
 um motus in his que non quiescunt. cōmētatoz autē di
 cit qz diffinitio nature nō dicit vniūce nec equivoce de
 omī natura sed analogice fm pñm et postērius: ideo
 fm cū licz diffinitio sit intelligēda copulatiue. nō tamē
 debet verificari de qualibet natura fm se totam sed de
 aliqua fm totam et de aliqua fm partē. put totuz aut
 pars diuersis naturis melius poterit uenire. ¶ Sed
 mihi apparet qz diffinitio illa est intelligēda copula
 tim fm formā quā aristoteles tradidit in littera: et qz pri
 cipiū et causa dicuntur indifferēter de principio actiū
 et passiū ita qz virtūz illorū est principiū et virtūz il
 lorū est causa: non tamē tamē superflue ponit aliter eozum
 siue conuertitur siue in equalia sunt: qm̄ philosophus
 considerans naturā dicit de materia et forma tñ expres
 sit principiū et causam vt daret intelligere non tñ ma
 teriam esse principiū motus neqz tantū formā sed am
 bo: deinde quia in diffinitioe nature ponunt tres deter
 minationes videlicet primū et per se et nō fm accidēs
 vt eis dē tria determinabilia correspōderēt necesse fuit
 ponere principiū et causam vt principiū determinaret
 per ly primū et causā per ly non fm accidēs alioquin
 diffinitio nature cōpetet arti medicine. nam cū omne
 principiū sit non fm accidēs ponēdo principiū sine
 causa frustra poneretur ly non fm accidēs: quo remo
 to indubie quelibet pars diffinitiois nature cōueniret
 medicine. ¶ Ad secundū dicitur qz licz natura terre nō
 sit principiū motus fm totum tamē est fm partē. neqz
 dicit philosophus principiū motus et quietis sed pri
 cipium mouēdi et quiescēdi: quia ad hoc qz aliquid
 sit natura nō oportet qz sit actū principiū motus vel
 quietis: quia terra existēs extra naturā ē dispositiōne
 non mota habet naturā et tamē nō mouetur neqz qui
 escit per illā: sed sufficit qz illud quod est natura sit ap
 tum natū priuādi motū et quietē. Licet em̄ totum elemē
 tum terre non possit moueri localiter ipsum tamen est
 mobile localiter. sicut aliquis homo est risibilis qui
 nō potest ridere: et aliquid est corruptibile quod non
 potest corrūpi. Unde arguitur sicut totū elemētū terre et
 a pedale et⁹ existēs in supficie sunt eiusdē speciei specia
 lissimē: igit omnis passio demonstrabilis de a est demo

strabilis de toto elemento terre iuxta doctrinā aristote
 lis primo postērio: sed mobilitas localis est demo
 strabilis de a: igitur est demonstrabilis de toto elemē
 to terre. neqz oportet qz illa mobilitas seu aptitudo
 ad motū localem reducatnr ad actū in toto elemento
 terre sed sufficit qz in aliquo eiusdē speciei. ¶ Item cō
 cedo naturā celi esse principiū motus et quietis celi: qz
 fm philosophū et cōmētatozē sexto phisico: celum
 mouetur fm formā et quiescit fm subiectū: semper em̄
 equaliter distat a centro et semp est in eodē situ: ideo ce
 lum semper quiescit fm subiectū: mouetur autē non so
 lum ratione partū sed ratione totius fm formā descri
 bendo diuersa loca formalia circa centrū mundi iuxta
 fantasiam suā quā habet in loco allegato. Et si argui
 tur sic: opposita habet fieri circa idem fm aristotelem
 in postpēdicamētis: igitur si celū quiescit fm subiectū
 etiā potest moueri fm subiectū. non valet argumētū
 sed sufficit aliquid eiusdē speciei cum illo posse moueri
 fm subiectū et hoc est verū de infinitis partibus celi
 que mouentur fm subiectū mutando sitū et sunt eiusdē
 speciei cum celo. ¶ Deinde cū dicebatur: motus et qui
 es sunt opposita igitur nihil est principiū per se mot⁹
 et quietis: negatur consequentia quia duplex est quies
 fm philosophū quinto phisico: scz in termino a quo
 et in termino ad quē. modo natura nō est principium
 quietis in termino a quo sed in termino ad quē. quies
 autē in termino ad quē nō contrariatur motui sed in ter
 mino a quo fm philosophū quinto phisico. Et si ar
 guitur sic motus et quies in termino ad quē non pos
 sunt simul stare sed statim adueniēte quiete cessat mo
 tus: igitur sunt opposita: negatur consequentia. quia
 licz motus desinat esse per aduentū quietis in termino
 ad quē non tamē desinit quies in termino ad quē per
 aduentū motus sed semper motus ordinat in quietē
 termini ad quē tanqz in finē suū et in perfectionē mobi
 lis si tam motus qz quies sit naturalis. ¶ Ad tertium
 dicitur qz si celum componit ex materia et forma faci
 ente vñ per se tunc motus celi est ab extrinseco et dicit
 naturalis nō quia intelligēda sit natura celi sed qz in
 telligēda naturaliter facit motū illū ad quē naturali
 ter inclinatur natura celi: sicut etiā motus ferri ad magne
 tē est nalis: nō qz faciēs illū motū sit natura illi⁹ sed qz
 agēs nālter agit illū motū et natura ferri nālter inclina
 tur in illū. ¶ Si autē ponit celū componi ex motore et
 mobili iuxta doctrinā cōmētatozis in de substantia o
 bis sic dicit tā orbe qz intelligentiā esse naturā celi: et cō
 siderādo qz libet illorū esse in aliq: nō qdē in aliqz tertio
 qd sit vñ p se cū intelligēda nō informet mām celi sed
 illud tertū qd dē celū ē vñ ens p accidēs nō qdē com
 positū ex suba et accidēte: sed ex duab⁹ subijs faciētibz
 magis vñ qz sit aliqz cōpositū ex suba et accidēte ali
 ter celū nō esset suba neqz corp⁹ si esset tñ aggregatū sic
 ex intelligentia et orbe nō fieret aliqz vñ tertū. ¶ Ad
 qrtū dicit qz rō pcludēt si illa oīa determinaret idē: scz di
 ctū ē qz determināt diuersa: nā ly primū ē determinatio
 illi⁹ termini princi⁹ et ponit ad differētiā formaz. acci
 dētalit. s. grauitatē et leuitatē et hmoi⁹ l3 sunt prici⁹
 p se motū suoz subiectoz: non tñ sūt princi⁹ pñca. i.
 pricipalia sed ly p se est determinatio illi⁹ cōplexi eius
 in quo est: et ponit ad differētiā formaz artificialium.
 nā licz natura ligni sit nō fm accidēs primū principiū
 motus deozū lectulū in quo est nō tñ est nā lectulū: qz
 natura ligni nō est lectulo p se sed tñ p accidēs. si nō
 fm accidēs vero ē determinatio totū pcedēdis: et ponit

Philosophorum

tur ad differētia artis medicine q̄ agit in p̄p̄iū subie-
ctū ut patuit. Et ad argumētū de leuitate dico q̄ sic va-
por et exhalatio sūt mixta imperfecta sic leuitas est prin-
cipiū instrumentale et p̄ncipiū principale ē forma suba-
lis. Si aut iuxta viā cōem vapor est subalter aqua et
exhalatio terra sic deficit sibi prima p̄tula p̄ se: q̄ leui-
tas nō est p̄ se in terra nec in aqua sed in aere et in igne.
De frigiditate aut virtuali dicit q̄ illa nō est p̄ncipiū
infrigidatiōis sed tñ forma aque ut patuit: itē p̄ acci-
dens. Et si arguit de infrigidatiōe vini calefacti q̄
forma aque existētis in eo dato q̄ elementa sūt i mixto
est p̄ncipiū p̄mū cū oibus illis p̄ditōib⁹ et tñ nō ē
nā vini: dico q̄ deficit sibi illa p̄tula nō p̄m accidēs.
Sicut em forma aque ē p̄mū p̄ncipiū infrigidatiōis
aque in qua est p̄ se et hoc p̄m accidēs: q̄ p̄ accidēs in-
frigidat seip̄am ita p̄ accidēs infrigidat vinū ratiōe mo-
tus localis ut sup̄ius dictū est. Jam h̄p̄m diffinitū
aliquāculū instat qm̄ forma subalis lapidis est natu-
ra ei⁹: et tñ nō est p̄ncipiū motus nec quietis lapidis:
cū mixta inanimata moueant ab elementis existētib⁹ in
illis p̄m p̄m p̄io ce. Secūdo. forma subalis aque
est natura maris et tñ nō est p̄ncipiū mot⁹ localis ei⁹:
nā cuilibet corpi simplici inest tñ vnus mot⁹ simplex
p̄ aristo. p̄io ce. sed forma aque ē p̄ncipiū mot⁹ de-
orsum: igit nō est p̄ncipiū motus maris q̄ est fluxus
vel refluxus. Tercio. aia est natura aialis et tñ nō
est p̄ncipiū motus ei⁹: p̄bat: nō est p̄ncipiū motus
localis ei⁹: igit per idē null⁹ alterius motus: antecede-
declarat. si mot⁹ localis aialis scz p̄cessiōis vel deam-
bulatiōis esset ab aia et ip̄a ē natura: igit talis motus
esset nālis q̄ d̄ est falsum ex quo est tardior in fine q̄ in
principio: motus em nālis debet esse velocior in fine q̄
in principio ut habet in libro ce. Quarto. intellect⁹
est natura hoīs cū sit forma ei⁹ et nō est p̄ncipiū ali-
cuius mot⁹ eius vel quietis sed tñ intellectiōis ut h̄r a
cōmētatoze tertio de aia. Unde aia vegetatiua ē prin-
cipiū nutritiōis et augmētatiōis p̄ aristo. 2. de ania. et
ania sensitiua est p̄ncipiū motus localis cū ille fiat a
fantasia et appetitu p̄m p̄m tertio de ania. Ad p̄i-
mū dicit q̄ forma subalis lapidis ē natura et est p̄m
cipiū principale mot⁹ deorsum nō quidē actiū s̄ pas-
siuū. et si arguit q̄ nō: q̄ materia prima cū sit natura
videt esse p̄ncipale p̄ncipiū passiū: dicit q̄ nō ieo
uenit vtrūq̄ esse p̄ncipale p̄ncipiū passiū sed non
eodē mō. Unde mā prima ē p̄mū p̄ncipiū p̄mita-
te receptiōis: et forma lapidis ē p̄mū p̄ncipiū passi-
uum p̄mitate inclinatiōis. mā prima recipit motū de-
orsū sed nō inclināf ad illū motū: forma aut lapidis
inclināf ad illū motū sed nō recipit illū. Ad secūdū
r̄ndet q̄ nō oportet formā subalē alicui⁹ esse p̄ncipi-
um in om̄i motu locali. nā forma aque et si nō est prin-
cipiū in motu fluxus et refluxus maris: est tñ p̄ncipi-
um in motu locali ei⁹ deorsum: ita q̄ est p̄ncipiū mo-
tus pueniētis ab intrinseco et nō ab extrinseco. fluxus
aut et refluxus maris pueniūt ex influētia lune. Ignis
etiā habet duplicē motū locale: vnū rectū puenientem
ab intrinseco et illi⁹ forma ignis est p̄ncipiū. et alterū
circularē in cōcauo lune. puenientē ab extrinseco scz a
celo: et h̄mōi motus forma ignis nō ē p̄ncipiū. Ad
tertū dicit p̄m cōmētatoze in de suba orbis q̄ motus
deorsum est. p̄p̄iū motus corporis: et mot⁹ circularis
est p̄p̄iū mot⁹ aia: ideo tot⁹ motus aialis est quasi cō-
positus ex motu deorsum et motu circulari. sicut ania
cōponit ex corpore et ania ita q̄ mot⁹ p̄gressiū est qua

si mediū inter motū deorsum et circularē. p̄pterea talis
motus est nālis: neq̄ oportet q̄ sit velocior in fine q̄
in principio q̄ motus celi est nālis et tñ nunq̄ est velo-
cior. id aut q̄ dixit aristoteles in libro celi est intelligē-
dū de corporibus inaiatis motis sursum vel deorsum q̄
nō fatigant: animalia aut fatigant. et causam assignat
cōmētatoze in de suba orbis: q̄ motus anime cōtraria-
tur motui corporis. Ad quartū dicit cōmētatoze q̄
intellect⁹ nō est forma hominis et p̄nter nec natura q̄
de anima dicit q̄ est vnū in oibus hominib⁹ non se
habēs ut forma sed ut motor applicatus speciei hūa-
ne vnus cuilibet indiuiduo eiusdē sp̄ei et fantasmatā
intellecta in actu. ego aut dico q̄ intellect⁹ ē vere natu-
ra et forma substantialis hominis: et q̄ est p̄ncipiū mo-
tus localis in homine. nā sicut fantasia et appetit⁹ sunt
p̄ncipia motus p̄gressiui in bruto: ita volūtas et in-
tellectus practicus sunt p̄ncipia motus p̄m locum in
homine p̄ aristo. tertio de aia. nō em agēt ars in exte-
riorem mām nisi mouerentur membra hoīs motu p̄m lo-
cū facto ab intellectu humano tāq̄ a p̄ncipali p̄m.

Naturae Ter. 6.4

autē habet. Ter-
tia cōclusio ē ista:
habēs naturā est
illud q̄d habet in
se p̄ncipiū mot⁹
et quietis eius in q̄
est p̄mo et per se
et nō p̄m accidēs.
p̄bat: natura est il-
lud q̄d ē p̄ncipi-
um motus et quietis
ei⁹ in quo p̄mo et
p̄ se et nō p̄m acci-
dens: igit r̄. patet p̄ia p̄ locū a diffōne. Et si queritur
vtrū ista sint substantie vel accidētia: respōdet p̄bus q̄
hec om̄ia sunt substantie scz natura et habēs naturā: qm̄
quelibet natura aut est subiectū. quoddā scz materia:
aut est in subiecto v3 forma. constat aut tā formam q̄
materiā esse subam qm̄ ex his sit cōpositū subale p̄dca
mētū sube q̄d ex nō substantiis fieri nō posset ut ē habi-
tū p̄io b⁹. l. e. li. Nam aut habet q̄cūq̄ h̄mōi h̄m p̄i-
cipiū scz mot⁹ et quietis ei⁹ in quo ē p̄io et p̄ se et nō p̄m
accidēs et sūt hec oia suba: subiectū ē q̄ddā et i subiecto
est sp̄ nā ita q̄ nō est aliq̄ nā q̄ nō sit subiectū q̄ddā ut
in subiecto. Et notāter dicit subiectū q̄ddā: q̄ nō q̄dli-
bet subiectū ē nā sed tñ subiectū q̄ est prima mā. Com-
positū em subale ē subiectū q̄d accidētū et nō ē nā sed
habens naturam.

Notandū p̄io p̄m cōmēta. cōmēto. 4.
q̄ (nā et habēs nām scz mā et
forma vtrūq̄ ē suba. nā em q̄ d̄ mā ē suba quia ē sub-
iecta: nā aut q̄ ē forma ē suba q̄ est in subiecto q̄ susten-
tat p̄ illā et hoc intēdebat scz aristo. cū dixit sp̄ nō q̄a
est i subiecto p̄ q̄d sustētat sicut accidētia. In p̄ia pte
cōmētū intēdit cōmētatoze subam et quoe dicit de forma
et mā. Ideo em mā est suba q̄ substat forme et forma ē
suba q̄ sustētat mām: nō q̄dē isto mō q̄ forma corru-
pta mā definit esse cū ipsa sit eterna sed magis cō: quia
mā corrupta forma defineret esse: sed of forma sustēta
re mām. i. sursum tenere mām cū mā de se sit in pura po-
tētia et p̄ formā efficiat ē actū: materia de se nō est quid
neq̄ determinate speciei: sit autem quid et determinate

Libri secundus.

speciei per formā contrahentē ipam. In secunda parte cōmētū facit cōmētatoz differētiā inter formā subalez et accidētalē: qz forma subalis sustētat subiectū suū et forma accidētalē sustētat a subiecto suo: qm forma subalis dat subiecto suo diffōem ex quo reponit ipm i determinato genere. Et spē subiectū aut forme accidētalē dat diffinitōem forme accidētalē: qm forma accidētalē diffinit p subiectū suū: non aut subiectū p formā accidētalē: intelligēdo de diffinitōe formali data a pzi ori. Et ex isto cōmētō sequit in celo esse materiā fm i tentionē cōmētatozis qz in celo est natura subiecta et natura que sustētat p formā fm cū in de suba orbis. Unde primo phisicoz dixit qz ille tres dimēiones v3 longitudo latitudo et pūditas non sūt sube sed accidētia et nunq̄ sepanā a materia: sed in celo sunt iste dimēiones: igit in celo ē materia. Itē in libo in de suba orbis sic dicit: (Et qz declarati est hoc corpus) scz celeste (esse ingnabile et inco ruptibile appet qz necesse est simplex esse nō cōpositū ex materia et forma: et qz est indiuiduū demonstratū et ens demonstratū in actu et habēs vna figurā et oia ista sunt in corpore materia et sunt i materia ppter formā necesse ē vt hoc corpus celeste sit materia animalū celestū que mouētur circulariter ex se. Et qz aliquis posset obicere: materia ē trāsmutabilis ad formā: sed corpa celestia nō sūt trāsmutabilia ad formā: ideo in illis non ē mā. Rūdet dī. (Et vt sit pfecti⁹ modis ceteris materie non ē in eo ex potētis nisi tñ potētia in loco et ex motu locali nobilis et scz circularē quādamodū habet nobilitatē et pfectissimā figurā scz sphericā. Ecce qz materia habet plures modos et plures potētias scz ad formam et ad vbi: igit in celo nō sit materia que sit potētia ad formā tñ in celo est materia q̄ est potētia ad vbi. Et si dicit qz in celo bñ ē materia sed non materia prima: istud nō soluit: qz cōmētatoz ponit in hoc secūdo duplicē materiā scz primā et secūda et semp secūda includere primā: ideo nō pōt ponit in celo materiā quā po natur mā prima: qm ipa est p quā inueniunt dimēiones et figuratiōes in corpore. Vult ergo cōmētatoz corpus celeste nō cōponi ex materia et forma faciēte vñū p se sed ex motore et mobili et ex suba et dimēionib⁹ ita qz corpus celeste fm cū est materia i actu p se existēs nullā habēs compositionē nisi cū dimēionib⁹ et cum motore sibi intrinseco etiā p se existēte qz motor dicitur intrinsec⁹ ppter pntiā et indistātiā: et extrinsec⁹ quia non facit compositionē cū mā celi tāq̄ ps alicui⁹ tertū. Et ex eo etiā fuit intētio phisicoz qz in celo ē mā. dicit enī hic oēm naturā esse subiectū aliqd aut formā in subiecto qd non est intelligendū de subiecto motus vt dicit burt. qz tūc quodlibet cōpositū naturale est: nā ex quo est subiectū mot⁹ ē p m di. bic illud nō esse naturā sed habēs naturā. Oportet igit illud intelligere de prima materia. Et septimo phisicoz ponit regulariter phs qz forme eiusdē ratiōis habēt subiecta imediata eiusdē ratiōis: sed dimēsiōes celi et dimēsiōes hōz inferiorum sunt eiusdē ratiōis sicut etiā linee celi et linee hōz inferiorū sup̄ficies celi et sup̄ficies hōz inferiorū: igit subiecta imediata illa et dimēsiōnū et quāritatū sunt eiusdē ratiōis: sed subiectū immediatū quāritatū et dimēsiōnū in bis inferiorib⁹ ē prima materia: igit subiectū imediatū quāritatis et dimēsiōnū celi ē pza materia. Et l3 cōmētatoz tenuerit in celo esse mā: tñ sua opinio de actualitate et p se existētia illi⁹ materie nō bñ posset nā: licet susiniri qz aliter materia celi nō esset natura. pns

cōtra cū: et phas pna: ois natura est alicui⁹ in quo est vt patet ex diffōne nature: sed mā celi nō est alicui⁹ i q̄ est si est corpus p se existēs vt dicit cōmētatoz. igit mā celi nō est nā. Et secūdo. oē qd mouet ex se diuidit in pte mouentē et pte primo motā p aristotē. s. phisicoz. sed celi ex se mouet fm cōmētā. in de suba orbis: igit celum diuidit in pte primo mouentē et pte primo motā: et p cōsequēs celū nō est corpus simplex simplicitate materie: vt ponit cōmētatoz. Et tertio. corpus celeste est p se viuens et p se appetēs fm cōmētā. in de suba orbis: sed nihil est p se viuēs et p se appetēs nisi forma viuēs aut pstitutū essentia ex forma viuēte: igit corpus celeste est forma viuēs aut cōstitutū essentia ex forma viuēte sed nō est forma viuēs p cū: igit est aliqd pstitutū et sentia ex forma viuēte: et pns est corpus cōpositū et nō simplex simplicitate materie vt ipse dicit. Et quarto. corpus celeste ē corpus p dicamētū sube vt colligit de i tentione sua aristotē. pzo ce. sed oē tale cōponit ex actu et potētia: igit nō ē simplex simplicitate materie: minor est clara qz corpus p dicamētū sube ē spēs eiusdē p dicamētū: igit cōponit ex genere et differētia fm pzo phisicoz. in vbius. et dicit phs. s. metaph. qz ens descendit in decem p dicamēta p actū et potētiā. Dicendū igit qz corpus celeste nō est natura sed habēs naturā et corpus simplex nō qdē simplicitate opposita cōpositiōni ptiū neqz cōpositiōi ex materia et forma sed ē simplex simplicitate opposita cōpositiōi ex elementis: cōpōit ergo celū nō tñ ex motore et mobili sed ex vera materia et forma. nō enī est ponendū celū materiā tñ qz cū talis sit in pura potētia nō pōt esse actu suba nisi actuata per formā: nō etiā pōt habere dimēiones terminatas nisi p formā fm cōmētatoz ē de substantia orbis: neqz pōt poni forma tñ: qz dimēsiō et quāritas et figura et raritas et densitas nulli forme possunt cōpetere nisi p materiā. in nulla enī specie p dicamētū substantie ponere tur celū nisi cōponeret ex materia et forma pter intelligentiā a qua recipit motū: que quidē forma est alteri⁹ ratiōis a qualibet forma hōz inferiorū: materia autē est eiusdē ratiōis cū materia hōz inferiorū: l3 hec materia sit cōiuncta pziuationi et potētie ad formā nō autem illa. Ponit enī aristoteles et cōmētatoz secūdo de anima qz eadē natura dyaphanitas est in celo in igne in aere et in aqua vt per eam: hec omia corpa recipiunt colozē et lumen et tamen dyaphanitas inquit cōmētatoz ibidē in corpibus inferiorib⁹ est cōiuncta obscuritati. et in corpibus celestibus semp est cōiuncta luminatiōi: ita materia hōz inferiorū variat per formas ratiōis ē anēre pziuationis: materia autē celi est semp cōiuncta eidē forme virtute intelligēte sibi ppetuo determinatis ratē formā vt ppetuo possit mouere celū: non enī constituit intelligentia per ipm celū sed ecōtra ipsum corpus celeste est cōstitutū per ipam intelligentiā iuxta doctrinā cōmētatoz. primo phisicoz. et in de substantia orbis. Et quādamodū dicitur est de forma lapidis qz in motu deorsū nō se h3 nisi vt principū passiuū et forma elementū vt principū actiuū: ita forma celi i motu circulari nō se habet nisi vt principū passiuū et intelligentia applicata vt principū actiuū: neqz inco nuenit duo esse principia principalia passiuā distincta per inclinationē et receptionē: materia nāqz celi recipit illum motum et forma celi inclinā ad illum inclinātiōē et naturalitate sibi ab intelligentia attributa.

Morā du3 secūdo fm cōmētatoz eodē cōmētō qz (vtrāqz natura ē

substantia sed videt qd hoc concedendum est a naturali et accipiendo a phis qd natura que videt de forma est suba: r vtr considerare de substantia no est pprium huic scitice: substantia em r accidēs sunt differētie entis fmg est enes: r apparetilic q materia est suba in potētia: et forma est illa p qua ens est in actu. Inmēdit cōmēta: r qz iste ppositiōes sunt metaphisice r nō naturales vā forma r substantia materia est suba: forma est act: mē est potētia: forma ē illud p qd cōpositū est in actu: mē est illud p qd cōpositū ē in potētia: qm suba r accidēs ac etiā act: r potētia sunt differētie entis: mē ad eandē sciam pnter r siderare diuisū r diuidētia: sed metaphisici cōsiderant ens inqū ens: v habet a. metaphisici gē dēratens sub rōne sube r accidēs act: r potētie. Nste ergo ppositiōes r pcedunt a naturali: nō tñ pbant qd illo sed a metaphisico: qz siderare vtr de suba actu r potētia pnter ad metaphisic r nō ad naturā.

Secundū dubitatur quia hoc ppositio naturalia differit a nō nālibus inq̄ntū huius ē lupinus pbat a pbat eadem ē pbatia a metaphico cū idē a diuerſum vnū ⁊ multe ſunt differētie entis quādamodū ſuba ⁊ accidēs actus ⁊ pōtētia. ¶ Secūdo, ſi actus ⁊ pōtētia ſūt differētie entis ⁊ ens deſcēdit in decē p dīcāmēta p actum ⁊ pōtētia ſim pīm. c. metaph. igit nō immedie deſcēdit in decē p dīcāmēta ſed p differētiās ad modū generis ſuas ſpecies: qđ eſt cōtra cū ibidē. ¶ Ad primū pcedo qđ nō eſt inconueniēs eandē ppoſitiōē dēmonſtrāri in naturali ſciētia ⁊ in metaphica qđ termini illius ppoſitiōis ſunt cōes vtriq; ſciētie ſicut materia ⁊ forma nāle ⁊ nō nāle: ſed qđ termini nō ſunt cōes. ppoſito dēmonſtrāta in vna nō dēmonſtrāta in alia ⁊ pcedat. mō iſti termini abſolute ſumpti ſuba accidēs actus ⁊ pōtētia ſunt termini metaphici ⁊ nō nāles: ideo nulla dicta rū. ppoſitiōis ē dēmonſtrabilis a naturali ſed tū a metaphico: qđ qđ ſuba trāſmutabili pſiderāto ē p pzia naturali: ideo iſte ppoſitiōis ſunt nāles forma ⁊ ſuba trāſmutātes: materia eſt ſuba trāſmutabilis: materia eſt pōtētia deſerēte trāſmutatiōē: forma ē act⁹ terminās generatiōē neq; pbs nālis cedit aliq̄uā tāle: materia eſt ſuba pōtētiāle: forma ē actus ſubalis niſi p reſpectum ad mōtū quāz quālibet abſq; reſpectu cedit metaphici⁹. ¶ Ad ſecundū dicē qđ quatuor ſunt genera differētiāz ſc; ſubiecta ⁊ eſſentialia accidētalia et modalia. Differētie ſubie ſunt ptes ſubiecte generum vel ſpeciez euacuātēs adequatē nām generis vel ſpeciei: ſic diuiſit pbs ſecūdo de aīa coꝝpulanīmātū in plan tam beſtia ⁊ hoīes: tūq; in differētiās ſubiectuās. Differētie eſſentiales ſunt ille que diuidū genus ⁊ conſtituūt ſpecie: vt rōnale ⁊ irrōnale: ſenſitiuū ⁊ inſenſitiuū de quib⁹ poꝝpbr⁹ fecit mētiōē in libello de vltib⁹ di. Differētia aduentiēia generi pſtituit ſpecie. Differētia accidētāles ſunt ppter actus oportūte inſerētes ab iſtin ſeco generi vel ſpeciei: ſic reſpēctū ⁊ curiū dicunt differētie lineę: par ⁊ impar numeri iuxta doctrinā ariſtotel primo poſſe. Differētie modales ſunt paſſiōes diuidētes aliqđ cōmune pōtētes inſeſe eidē ſimpr ſed mōdis diuerſis: ſic vult ariſto. c. pphico ⁊ p velox ⁊ tardū: vniforme ⁊ difformē: ſeu regulare ⁊ irregulare ſint differētie motus. aliqđ cū mot⁹ ē velox ⁊ tardus ſed nō eodē mōdō ⁊ nō reſpectu cuiuſdē. ⁊ mot⁹ celi ē vniformis ⁊ difformis regularis ⁊ irregularis diuerſimodo: vniformis quidem ⁊ regularis qđ ad tps ⁊ difformis ac irregularis quo ad ſubiectū. Differētie ſumptie pzi

mis tribus prædictis modis non dicunt de eodem simpliciter quod nihil est planta bestia et hoc nihil est rationale et irrationale nihil est par et impar. ¶ In proposito non intendit committere totius ens aliter diuisi quod subiectiue et modaliter. non subiectiue et accidentis sunt partes subiectiue entis: et actus et potentia sunt differentie modales per quas ens descendit simul et semel in omnia genera species et indiuisa deinde prædicamentorum et quod non descendit per differentias essentielles vel accidentales eo modo quo genus in specie: id est ens immediate descendere in deinde prædicamenta. sed non per differentias essentielles eo modo quo descendit genus.

Notandum tertio fm cōmētorē eo
dē cōmēto q' (cōpositū
dignius ē habere hoc nomē subā q' mā: qz ē in actu et
mā in potētia ⁊ forma habere hoc nomē subā q' com
positū qm p illā ē cōpositū in actu: ⁊ causa r dignior
et caufator: ⁊ oēs ite ppositōes sūt cōes ⁊ essēntiales
enti: ⁊ ideo ponendū ē hoc in hac sciētia potēte. ⁊ ite
ppositōes: cōpositū ē dignū q' mā: forma ē ma
gis subā aut pfectior cōpositō: causa r ē dignior: cau
sato sūt ppositōes metaphisice ⁊ nō accipiunt in sciētia
nālī nisi tanq' ppositōes ⁊ pncipia q' sūt cōclūsioes p
bati in metaphisica.

Sed dubitatur q² vide⁹ q² suba magis dicat de cōposito q² de forma: q² cōpositū includit totā pfectiōē forme: 2^a aliā pfectiōē supradictā sc³ materiē: igit⁹ plus includit de suba: 2^a p² cōpositū ē magis suba 2^a pfectior suba q² forma. ¶ Ad istā difficultatē sūt plūme expōsitiōes quaz p²ia dicit q² sicut q²itas dīformis est intensiōz p²ermissiōz 2^a min⁹ pfectiōz p²er intensiōz q² calitatis cui⁹ vna mediētās ē vīctūz 2^a v² p²er octo est t² mīnēia v² sex. ita cōpositū q² cōponit⁹ ex p²ib⁹ īneq² pfectiōē ē pfecti⁹ p²er min⁹ pfecta: 2^a min⁹ pfectū p²er magis pfecta: sed forma ē pfectior māg² cōpositū ē magis pfectū mā 2^a min⁹ pfectū forma: forma ē magis suba 2^a pfecti⁹ ens q² cōpositū. ¶ Secūda expōsitiō est h² b² lei d² q² a fit pfect⁹ b² v² p²er ptingit sc³ pōsitiue 2^a negatiue. pōsitiue q² māiorē pfectiōē includit 2^a sic cōpositū ē pfect⁹ forma. Negatiue aut⁹ q² mino⁹zē pfectiōē includit: sic forma ē pfectior cōposito q² nō includit imp²ectiōē p²ie materiē quā cōpositū includit: igit⁹ nō. ¶ Tertia expōsitiō ē cōmētoris in eodē cōmēto d² q² suba dign⁹ dicat de forma q² de cōposito: q² forma est actualior et magis in actu q² cōpositū: ideo dicit q² causa rei est dignior causato. possunt igit⁹ v² p²er cōpositū forma 2^a cōpositū sc³ absolute 2^a respectiue. absolute cōpositū ē pfect⁹ forma nō intensiue sed extēsiue. Respectiue aut⁹ in rōne causē formalis et effect⁹ formalis sic forma ē pfectior cōposito cū ipa forma sit in actu p²er se et cōpositū p² forma. ¶ Quarta expōsitiō ē ista et elicit⁹ ex cōmēto p²ioz q² forma fit magis suba q² cōpositū intelligit⁹ dupl²iter: aut⁹ q² magis suba fit aut⁹ q² magis sustentat. p²io mō tā mā q² cōpositū ē magis suba q² forma 2^a magis sustentat. Dicit⁹ enī p² b² in p²dicamē. q² p²ie sube sūt maxie sube q² maxie sustentat. nā cuiusq² sustentat gen⁹ vel spēs eidē suba individūū 2^a non ē. Secūdo mō forma ē magis suba q² cōpositū q² magis sustentat: q² forma dat nomē 2^a dīffem⁹ subale: nō aut⁹ cōpositū sed tū accidat⁹le. (Secūdo aut⁹ naturam. ¶ Quarta p²o ē ista: Ens p²m nām ē illud q² p²m ē inest enī habet⁹ nām: p² b² a formē q² p²m ē inest enī hūi nām ē nā vel b²is nām vel ē c² p²m: s² illud q² p²m ē inest enī habet⁹ nām nō ē nā nec habēs naturā: igit⁹

Lex.
cō.s.

Libri secundus.

illud qđ fm se inest habet naturā est ens fm naturā
 7 per pñs pueredo simpliciter ens fm naturā est illd
 qđ fm se inest habet naturā: minoz aut patet de gra-
 uitate 7 leuitate: caliditate 7 frigiditate qđ nō sunt natu-
 ra nec habēs naturā iō dicūt entia fm naturā. I. e. li.
 Scđm naturā aut sūt 7 hec scđta natura qđ habēs na-
 turā (7 qđcūq; his insunt fm ipā vt igitur sursum)
 inest fm se (hoc em̄) scđ ferri sursum (natura quidē nō ē
 neq; habet naturā sed a natura 7 fm naturā est) Et
 pñter epilogat pñs di. quid quidē igitur natura sit dictū
 est 7 quid natura 7 fm naturā.

Notandum fm pñm in lra qđ ens
 fm naturā est cōius qđ
 natura 7 habēs naturā: qđ oīs natura 7 oē habēs na-
 turā est ens a natura vel fm naturā 7 nō ē. ideo ens
 fm naturā pōt dupl'r accipi scđ large. p. oīu illd qđ est
 fm cursu naturāle 7 sic ens fm naturā in plus se hz qđ
 natura 7 habēs naturā. pōt etiā accipi stricte tm̄ p illo
 qđ inest fm se habet naturā: 7 sic tm̄ accidentia sunt en-
 tia fm naturā: oīa tm̄ scđ natura habēs naturā: 7 ens
 fm naturā dicitur entia a natura. (Ođ aut na.)

Tex. 6. 6. ca. hīdica posset aliis dubitare: questio qđ est suppo-
 nit qđ em̄ si est: vt habet. 7 posterior 22. igitur prius debuit
 demonstrari naturā esse qđ inuestigare qđ est natura: pa-
 ter 22. qđ qđ si est terminat p demonstrationē: 7 qđ qđ
 est p diffō in p arist. primo posterior 22. Rñdet pñs qđ
 ridiculū ē tēptare demonstrare naturā esse: qđ ridiculū ē
 tēptare demonstrare id qđ est p se manifestū: 7 p se ma-
 nifestū est naturā esse igitur ridiculū ē tēptare demonstra-
 re naturā esse: pñs pñs cū mīno 22: qđ per se manifestū est
 multa entia habere principū quo mouent 7 quiescūt
 ex se. maior aut declaraf: nā si quis vellet demonstrare
 per se manifestū nō distingueret inter p se notū 7 non
 p se notū: 7 esset similis ceco a natuitate qui nō distin-
 guit in coloribz qđ est p se notū 7 qđ nō per se notū.
 pōt em̄ cecus a natuitate fillogizare de coloribz: non
 tm̄ cognoscit qđ est p supponedū 7 qđ demonstrandum
 de coloribz ex quo nō cognoscit quid dīat color 22 nec
 proprietates illo 22. Dicit em̄ pñs pñs posterior 22 qđ de-
 ficiente aliquo sensu impossibile est habere sciam de se
 sibilibz illius sensus. Et ex his est soluta difficultas cō-
 cedendo questionē qđ est p supponere questionē si est
 qđ difficile est ignotū: vbi aut sit p se manifestū ipsam
 difficile pōt assignari 7 declarari diffinitio illi? nulla p
 cedente terminatiōe questionis si est. I. e. li. Qđ autē na-
 turā est tēptare demonstrari dictū est: manifestū autē ē
 naturā esse (qm̄ huiusmodi dīre sūt multa) habētia i
 se princ' motus 7 quies (demonstrare aut manifestā
 p immanifestā qđ ptingit tēptari demonstrare nām esse
 (nō potētes iudicare est) qđ est (ppter ipm̄ 7 nō ppter
 ipm̄ cognitū: qđ aut ptingat hoc pati) scđ quosdā non
 discernere inter notū 7 ignotū (manifestū est: fillogiza-
 bir vt qđ aliqđ cū nat' sit cec' de coloribz: qđre necesse est
 hmoi de nobz habere oēm: nihil autē intelligere de el-
 sentia 7 proprietate colorum.

Notandum primo fm cōmentatores
 cōmēto. 6. qđ arist. (di-
 xit plura qđ dubiū est de aliquibus vtū moueant a se
 aut ex causa extrinseca: 7 forte innuit p hoc qđ estima-
 tur qđ motor in quibz dā rebus est ipm̄ motū sed istd
 sicut dicim' nō ē dubiū qđ mouent p se 7 vt nō ē dubi-
 um qđ sunt plura hmoi naturalia 7 si non oīa.) Si
 tm̄ dubitat de corpibz celestibus 7 de igne circulariter
 moto in cōcauo lune: 7 de aere moto impulsōe vento

rum: aut de mari moto fluxu 7 refluxu versus quattu-
 or puncta celi: an moueant ab intrinseco vel ab extrin-
 seco: nō tamē dubitat de animalibz motis pcessive et
 de inanimatis motis sursum vel deorsum qđ mouent
 ab intrinseco etiā si est dubiū de corpibus simplicibz
 vtū habēt motorē intrinsecū distinctū a se: nō tamen
 est dubiū de mixtis 7 maxime de animalibus 7 ceteris
 corpibus animatis que nutriuntur 7 augentur. Argu-
 aur ergo sic: Aliqua naturalia habent in se principia qđ
 bus ex se mouentur 7 quiescūt igitur natura est. ista cō-
 sequentiā est nota per se scito qđ per naturā impozaf
 principū priuū mouēdi 7 quiescēdi: 7 antecedēs est
 per se manifestū igitur 7 consequens.

Secundo notandū fm cōmentatores eo
 dem cōmēto qđ (ille qui ē ce-
 cus oculo vel corde nihil cōprehēdit nisi verba: cecus
 em̄ quia caret visu impossibile est cōprehendere colo-
 res 7 ille qui diminit in natura caret virtute intellect'
 naturalis: quare impossibile est ipm̄ cōprehendere pri-
 mas ppositiones.) Intendit cōmentatores qđ de colore
 habetur duplex cōceptus scđ signās naturaliter: 7 hūc
 nō habet cecus a natuitate. 7 signās ad placitū 7 hūc
 habet cecus a natuitate per audiū: ideo dicit qđ non
 cōprehēdit nisi verba. Dissertamē multū cecus a nati-
 uitate ab eo qui est cecus corde: quia 7 si cecus a natiui-
 tate nullā habet scientiā de coloribus tamē habere po-
 test scientiā de sensibilibus alio 22 sensu: sed cecus oculo
 est diminitus in natura sic qđ careat virtute intelle-
 ctus naturalis licz videat vel audiat nullā tamē scienti-
 am habere potest quia non potest cōprehendere pri-
 mas ppositiones in quibus fundant oīes scientie si-
 cut 7 oīes demonstratiōes per arist. primo posterior.

Contra predicta arguitur 7 primo sic: Ita
 manifesta est hec diffinitio nature
 sicut naturā esse vt patuit supra per cōmentatores cōmē-
 to tertio: sed diffinitio nature pōt demonstrari per com-
 mentatores 7 1. in cōn. ibidē: igitur naturā esse potest de-
 monstrari. **Secundo.** Natura nō est nisi materia v'
 forma per aristotelem in littera: sed tam formā qđ materi-
 am esse potest demonstrari vt patuit primo pñs cōmētores:
 igitur naturā esse potest demonstrari. **Tercio.** Nihil
 est manifestius eo quod ē per se manifestū per cōmen-
 tatores hic cōmēto sexto: sed aliquid est manifestū eo
 quod est naturā esse scđ primū principū: igitur naturā
 esse inest per se manifestū. **Quarto.** Quodlibet per
 se notū est immediatū vt colligitur a philosopho pri-
 mo posterior 22: sed hec ppositio natura est nō ē imme-
 diata ex quo habet ppositiones priores se 7 consequē-
 ter mediū per quod pōt pbari: igitur hec ppositio natu-
 ra est nō ē per se nota. **Pro solutiōe isto 22.** ē notan-
 dū qđ aliqđ esse p se notū aut per se manifestū cōtingit
 triplr. Primo quidē illud est p se notū cui intellect' as-
 sentit p notitiā sensus: 7 sic ignē esse calidū aut niuē esse
 albā ē per se notū. **Secundo** illud ē per se notū cui intel-
 lectus assentit discursu imprecipitū vt oē totū ē maius
 sua parte: aut si ab equalibus equalia demas cetera ma-
 nent equalia. cognitio em̄ quid impozaf noie totius 7
 partis statim intellect' imprecipitū discursu qđ oīe
 totū est maius sua parte ex eo quia continet partem 7
 aliquid vltra. **Tercio** illud est per se notum cui intel-
 lectus statim assentit ex sola notitia suorum terminozū:
 vt de quolibet esse vel non esse non contingit idem sit
 esse 7 nō esse. Ex qđ scđ qđ ē p se notū nō pñt i idē
 uisibilibz hz latitudinē. sic em̄ p se vezz pñt latitudinē

Philosophorum

ut colligit a pho pso poste. qm veyz pimi modi est magis veyz q secudi modi: veyz pncipioz e magis veyz q veyz pclusionu iuxta illud: ppter qd vnuq d qz tale r illud magis. ita aliq sunt p se nota quoz vnu e altero magis notum. illud enim cui intellectus assentit ex sola noticia terminozum est magis notum qd cui intellectus assentit discursu imperceptibili: r id cui intel lectus assentit discursu imperceptibili est magis notus qd id cui intellectus assentit ex noticia sensus: nisi idem fuerit cognitum per sensum r per discursum imperce pibile. Dicendū igit in pposito q nām esse est p se no tum: nō quidē tertio mō: qz nō statim intellectus assentit illi notis terminis sed primo aut secundo modo: pci pit em sensus nāla habere in se pncipiū quo ex se mo uent r quiescūt. r qz idē est nā r pncipiū ex se mouen di r qescendi iō statim intellectus pcedit nām esse aut sim pliciter ex sola notioe sensus aut discursu imperceptibili isto mō si pncipiū est mouēdi r qescēdi ex se natura est: sed pncipiū est mouēdi r quiescēdi ex se: igit nā ē.

Ad primū pcedo q nām esse pōt demonstrari: nec i conuenit id qd est p se notū posse demonstrari: qz oē to tum ē maius sua pte est p se notū. r tñ illud demonstrauit alacen. sue pspetue. isto mō oīne pncipēs aliqd r aliud vltra est maius illo: oīne totū pīnet pte r aliqd vltra igit oīne totū est maius sua pte. solū em p se notū. tertio mō est simplr indemonstrabile qz nō habet ppositio nes piores. qdlibet aut qd est p se notū pzo aut secū do mō pōt aliqd mō demonstrari cū habeat ppositioes piores r notiores ideo nām esse pōt demonstrari cūz habeat ppositioes piores: r pnter notiores. Neqz aristo. dicit q nō sit tēptandū demonstrare nām esse aut q sit ridiculū demonstrare nām esse oīno: sed q est ri diculū tēptare demonstrare naturā eē supple tāq igno tū aut cū labore acquisitū. Sed adhuc est dubita tio ita manifesta est diffinitio nature sicut nām esse per cōmētato. igit ita ridiculū est tēptare demonstrare diffi nitionē nature sicut nām esse: igit cōmēta. nō debuit il la demonstrare a posteriori neqz Linconie. debuit doce re demonstrare illā a pzo: neqz phs debuit eā pcludē r declarare ex differētia naturalū a nō naturalibus.

Rūdet q diffō nature hz aliquas ptes pncipales scz pncipiū r cāz mouēdi r qescēdi ei in q est: r aliquas ptes nō pncipales q sunt tñ. determinatiōes partū pncipaliū. s. primū p se r nō fm accidens. Licet igitur diffinitio nature sit p se manifesta q ad ptes pncipales. nō tñ quo ad ptes nō pncipales: neqz q ad determi natiōes illaz ptiū. ppterea dicit Licon. q ista diffini tio est manifesta affuefactis in scia nālī. Nullus ergo de monstrat neqz docet demonstrare diffinitio nem fm ptes pncipales neqz a pzo: neqz a postero: sed bñ fm ptes nō pncipales.

Ad secūdū of qz illud qd ē natura nō sit p se notū tñ naturā eē p se notū. stat em q calidū esse sit p se notū r tñ illud qd est calidū non sit p se notū qz nō inconuenit alicui bone pte pns esse p se notū r antecēdes nō eē p se notū. cōstat aut q na tura signat mām r formā r cōnotat pncipiū mori seu signat illa iplicite r explicite pncipiū mori: r qz aliqd ē pncipiū mori est p se manifestū: iō est p se manifestū na turā esse. Sicut em aīa fm auicē. 6. nālū nō est nomen absolutū sed respectiū signās aliqd vt regū r guber nat coꝝ: ita nā nō est nomē absolutū sed respectiū signās mām r formā vt sūt pncipiū mori r quiescis: s. fm hoc naturā esse est p se notū.

Ad tertū rñ de iu xta distinctionē pmissam q aliqd esse p se notū intell

git duplrvz simplr. r fm qd. illud est p se notū simplr quo nūbū est notū. illud est p se notū fm qd q aliqd ē notū. qñ ergo cōmēta. dicit q nūbū ē manifestū eo qd est p se manifestū. loquit de p se manifestū simplr. con stat aut ex dictis q nām esse ē p se notū fm qd. Ad quatu of q sicut nō qdlibet p se veyz ē immediatū: ita nō qdlibet p se notū est immediatū sed illud tñ qd est p se notū simplr. r hec fuit intēto phi. pōt tñ distingui de immediato iuxta doctrinā phi pzo postero: sicut de p se noto dicēdo: q duplex ē immediatū v3 simplr qd nō h3 mediū p qd pōt pbari. r fm qd cui p dicitur inest subiecto nō p aliud subiectū aut nō p aliā cām vt bō ē risibilis: oē aīa rōnale ē disciplinabile. Licet igitur imēdi atū simplr nō habeat ppositioes piores: tñ imēdia tū fm qd pōt hēre ppositioes piores r notiores.

Videretur au. Tex. cō. 7. et 8

tem nā. Istud est secūdū cām hō pimi tractat: in quo phs inqrit que sunt illa de qb of natura r q fuit illa de qb nō of natura: ponēdo qtuor cō clusiones qz pzia ē ista: Nā p se inforimis ē nā r suba re rū naturalū. Secūda pzo. forma subalis est nā rez nālū. ibi. (Alio aut mō.) Tertia pzo. forma nālū ē nā r nō forma artificialis. ibi. (Ampli? sit hō.) Quar ta pzo. Snatio forme subalis ē quodāmō natura. ibi. (Ampli? aut na.) Prima pzo duplrvz arguit r pzo sic: Sicut se habet materia artificiali ad res artificia les ita materia nālū ad res nāles: sed materia artifi ciali ē natura r suba artificiali: igit materia nālū ē nā r suba rez naturalū: sed illa ē materia pzia p se infor mis q primo inest vnicūqz enti naturalī: igit rē. maior patet ex sufficiēt silitudine. r minor ē clara ex cōi mō loquēdi. dicim? em q lignū est natura lectuli: r es ē na tura statue. Et ad hoc adducit signū antiphon. d. illud est de suba r natura lectuli aut statue qd manet r gene rat sibi simile: sed si piciat lectul? deorsum in terra vt germinet ex eo generabit lignū r nō lectulū: igit lignū est suba r natura lectuli nō autē forma lectuli cum sit accidēs. pueniēs ab arte. Si igit vnuquodqz ens na turale se habet ad pziā materiā. s. es r auz ad aquā r ligna r ossa ad terrā sicut statue ad es r lectul? ad li gnū: necesse est materiā rez naturalū esse subam r na turā rez naturalū: sicut materiā artificiali ē natura r suba rez artificiali. L. ii. Videt autē natura r suba ef se eoz q natura sūt) scz rez naturalū illud (qd ē pzi mū inest vnicūqz inforimabile p seipm) r hec ē prima materia (vt lectuli. natura lignū ē statue autē es: signū autē dicit antiphon qm si qd deorsuz picerit lectul? et accipiat potētiā putrescēs ipse lectulus sic (q vtiqz sit plāta vel gramē) ex eo in potētiā (r nō vtiqz fieri lectul? sed lignū) ptingit (tanq dicat antiphon (fm accidēs esse dispoitionē fm legē r artē). i. tāq dicat antiphon dispoitionē lecti esse formā accidentālē fm legē artifi cis r artē existentem in eo (substātiā autem entem illam que permanet) dicebāt esse naturā quia ipa est (hoc patiens continue) id est continue manens r pati ens trāsmutationem (si autem r horum vnumquod qz) nālū (ad alterz aliqd). s. ad suā mām (idē hoc susti nuit). i. se h3 eodē mō sicut artificialia ad suā mām (vt es qdē r auz ad aquā) tāq ad suā mām (ossa autē et ligna ad terrā) etiā tāq ad suā mām (sitr aut r alioz)

Liber secundus.

qđlibet) nālin (illā nām esse ⁊ subam ipoz) necē ē esse.
Horā duz fm cōmētato. cōmento. 7. q
 antiphon duob⁹ fillo gismis

in secunda figura arguebat qd forma artificialis nō esse nāz
quozz pzimū erat: tñ est illud qd pmanet: forma artifi-
cialis nō ē illud qd pmanet: igit forma artificialis
nō est natura. Secundus sillogismū fuit iste: Natura ē suba
r for: nā artificialis nō est suba sed accidēs: igit forma
artificialis nō est nā. Et pzima rōne arguebat qd for-
ma nālis nō est nā sicut nec forma artificialis: qz nā est
illud qd pmanet in corruptiōe cōpositi: sed forma nālis
nō nō pmanet in corruptiōe cōpositi: igit forma nālis
nō est nā. Et ex secunda rōne pcludebat qd forma nālis
nō est suba sicut nec forma artificialis: qz suba est illd
qd pmanet: sed forma nālis nō pmanet: igit forma nā-
lis nō est suba. Et tñ iter pcedebat qd mā naturalis ē
tota suba eozz sicut mā artificialis ē tota suba illoz. vñ
arguebat sic: sicut se hz mā artificialiū ad artificiali-
tā mā naturalis ad nāalitā: sed mā artificialis ē tota suba
artificialiū: igit mā naturalis est tota suba naturalis.
¶ Duo igit voluit pbare antiphon. pzimū: qd mā na-
turalis est suba r naturalis illoz fm qd forma nālis nō
est suba nec natura eozz. pzimū est veyz: nō scōz. neqz
accepti phs rōem suā tāqz pcludētē secundū sed tāqz cō-
cludētē pzimū: nulla tñ suāz ratiōm valuit: qd nō
aliqz illoz sillogismoz negatiuozum eozz maior: nō
fuit vtiis: qd si efficeret vtiis sp altera pmissiōz est falsa.
nō etiā sillogismū affirmatiū cō illā maior: nō est vtr
intelligēda sed solū qd ad aliqz eozz qdō possit haberi
noticia nālis ex noticia artificialiū. Lōter em pcepta
artificialiū phs dat intelligere nālia r maxime pzimāz
māim qd nō alter cognoscit fm cū pzimo phibēoz.

[illegible]

principium tui moris.

Notandum ¶ In comēto de comēto
decim o q ista materia q
est natura est materia prima (qm nō prima est cōposi
ta ex materia i forma: qm quia vñ quod dē ennum
habet pncipiū motus. ppziū necesse est ipm habere
subiectū. ppziū pter subiectū cōe: sed ista nō ē materia
prima sed cōposita est: qm habēs naturā nō naturā.)
¶ Quas diffinitioē inēditi bē comēta. quaz pzia ē
q duplex est materia. s. prima ⁊ non prima. Materia
prima est subiectū oīm generalitū ⁊ corruptibilem.
Materia nō pzia ē illa que cōponit ex materia i for
ma: v. caro ⁊ sanguis. Secūda diffinitio. q duplex est
subiectū. s. ppziū ⁊ cōmune. Subiectū cōe est pzia ma
teria. Subiectū. ppziū est materia nō prima. ⁊ tūc igif
qōlibet eīs naturale generabile ⁊ corruptibile hē pzia
pncipiū motus. s. pzia forma tā habet ppziū
subiectū. s. ppzia materia nō primā: ⁊ hoc tā in termi
to a quo qm in termino ad quē. Necesse est em̄ generatū
generari ex aliquo corrupto qd ē. ppziū subiectū ē
⁊ pzia materia ē in termino a quo: ⁊ sic dicim⁹ pā ē
esse. ppzia materia sanguinis ⁊ vini aceti. In termino
autē ad quē. ppziū subiectū ⁊ pzia materia generatū
erhomo genit ex p distincta specie ac alia pte vitæ
ro ⁊ sanguis hoīs. mixti autē homo genitū subiectū pzo
pziū ⁊ materia. p pzinqua est cōpositū ex forma subali
⁊ materia elementū: sed ipi clemētī subiectū. ppziū. i. pzo
pinquū ⁊ materia. pzia est cōpositū ex pzia materia
⁊ dispositūb⁹ accidentib⁹. Materia igif cōposita nō
est natura sed est habēs naturā siue cōponatur ex for
ma substatiali siue accidentali.

Dubitarur primo p̄ra istam quia hic
dicit aliq̄s antiquos posu-
isse terrā esse principiū rez. p̄mo de aia q̄ oia elem̄-
ta p̄ter terrā iudicē habuerūt. Rūdet q̄ p̄ antiquē aristo-
tē. p̄t intelligere solū naturales. s̄c p̄ fluxus p̄bi posue-
rūt terrā esse principiū nō t̄n s̄c sed cū alio. p̄t men-
des em̄ posuissent terrā esse principiū cū igne. em̄ p̄. cū trib⁹
alijs elemētis. p̄t etiā intelligē famose boīes: s̄c
hefod⁹ t̄ p̄t. i. metaph. dixit terrā esse principiū
nō t̄n fuit p̄b sed legista. iniecit aut̄ p̄b p̄rio de aia
q̄ oē elemētū solitarie sūpt̄ p̄ter terrā iudicē habuit
philosoph⁹ naturalē.

Secundū dubiū hōmētā dicitur esse in lra qd essē natura statuerit
gnū lectulī a q̄eris ⁊ auri ⁊ terra offit ⁊ lignoꝝ. Cō
mētā. autē dicit qmateria cōposita nō est nō sed habet
nām. cōstat autē oīa illa noīata esse cōposita nālia. Rē
de qd nō dicit qd possum⁹ duplr v̄sim p̄tr ⁊ fm qid.
simplr loquēdo nihil ē nā nisi p̄ia mā aut forma (ba
lis. sed fm qd mā secūda dū lra ⁊ etiā formā a cīdētā.
mōr em deosū grauis ⁊ lursileus de quodāmodo
natura grauis aut leuis: sic etiā generatio dicit quod
animado natura vt videbitur in quarta conclusionē.
(Alīo aīrmodo.) ¶ Secūda cōclusio. Forma sub
stantialis est natura rez naturalis. p̄bat: illud ē na
tura rez naturalis ⁊ quod dicit res naturalis in actu: s̄
forma subali dicit res naturalis in actu: igit rē. pater
p̄ia cū maioz: qz si materia est natura ⁊ quā dicit res
naturalis in potētia: a fortio illud est natura ⁊ quā
dicit res naturalis in actu. minor autē sic arguit: Sicut
est in artificialib⁹ ita est in naturalib⁹: sed a forma arti
ficiali dicit res artificialis in actu: igit a forma naturali
dicit res naturalis in actu. prima ps antecedētis ē cui

Tex.
cō.ij.

Philosophicorum

dens a sufficienti similitudine: et secunda declarat: quod nihil dicimus esse statum vel lectulum nisi habeat formam statue aut lectuli. Illud enim quod solum est in potentia ad formam lectuli non habet formam lectuli: non dicitur esse actu lectulus nec dicitur esse secundum artem: similiter et in his quod sunt secundum naturam nihil dicimus naturale esse non habuerit formam naturalem in actu sed tantum in potentia. Verbi gratia, illud quod est in potentia caro aut os non dicitur habere formam carnis aut ossis non dicitur esse caro neque os: nec dicitur aliquid esse secundum naturam antequam habeat formam per quam respondet ad questionem querentem quid est. Et licet alio autem modo forma et species que est secundum rationem id est secundum distinctionem dicitur natura (sicut enim ars dicitur quod est secundum artem et artificiosum: sic et natura quod secundum naturam dicitur et quod est a natura, neque autem illud). Illud lectulum (ad hoc dicitur mus utique habere secundum artem nihil: si potentia tantum est lectulus: non dicitur autem habere speciem lectuli id est formam (neque illud esse secundum artem dicitur) neque in his que natura subministrant dicitur aliquid naturale nisi habuerit formam naturalem. (Potentia enim caro aut os neque habet adhuc sufficiens naturam priusquam accipiat speciem secundum rationem qua diffinitur res dicitur quod est) (caro aut os: neque natura est) id est neque aliquid istorum est in natura vel a natura nisi haberet formam naturalem.

Notandum secundum commentatorem commentum. Secundum quod (secundum quod) ars attribuit artificiali et artificiato: similiter natura attribuitur naturali et naturato. scilicet quod quodammodo quidditas artificialis est in arte: similiter quidditas naturalis est in natura. Non accipit commentator hic actus per habitum factum qui est forma animæ sed per formam artificialem in qua est quidditas artificialis sicut in natura que est forma subalterna est quidditas naturalis: sicut enim a forma artificiali accipit nomen et diffinitio quidditativa artificialis: ita a forma subalterna sumit nomen et diffinitio naturalis. nihil enim dicitur homo vel equus: caro aut os: neque aliquid istorum competit quidditativa diffinitio nisi per formam subalternam que dicitur forma species et ratio. forma quidem quod informat materiam et ponit compositionem in actu. species autem quod reponit compositionem in determinata specie dantis sibi nomen specificum. ratio vero quod tribuit eidem compositioni cognitionem et diffinitionem. (Quare alio modo.) Ex prædictis aristoteles concludit duo correlaria quorum primum est istud: licet tam forma quam materia sit natura non tamen eodem modo: probatur ex prædictis: sic: illud a quod dicitur res naturalis in actu est alio modo natura quam illud a quod dicitur res naturalis est in potentia: sed a forma dicitur res naturalis in actu et a materia tantum in potentia ut patet ex dictis igitur eodem modo dicitur nature, neque obstat dicitur philosophus si non separantur secundum esse quod semper separantur secundum rationem. nunquam enim est materia sine forma neque forma sine materia, non tamen eodem modo dicitur natura de illis quod adhuc separantur secundum rationem cum ratio forme non sit ratio materie nec econtra. sicut etiam compositum non separatur secundum esse a materia et forma cum non sit compositum sine materia et forma neque econtra: separatur autem secundum rationem: quia alia est ratio compositi et alia est ratio forme vel materie: ideo non oportet quod natura dicatur de composito si dicitur de materia et forma cum iam dictum sit quod compositum non est natura sed homo vel equus sed a natura et habet naturam. Et licet. Quare alio modo natura utique erit habentia in seipsis motus principium formam et species quam materia (que non separata est) sed forma a materia secundum esse (sed autem) id est tantum (secundum rationem est) immo si separatio (quod autem est ex ipso) sed

ex materia et forma (natura quod non est) sed a natura vel habet.

Notandum secundum commentatorem commentum. Secundum quod materia differt a forma sed nunquam denudat a forma: immo cum separatur ab una forma induit aliam: quoniam si denudaretur ab omnibus formis tunc quod non est in actu esset in actu. Dicunt enim philosophi quod omne per se existens est in actu cum sit forma vel habens formam: ideo si materia prius denudaretur ab omni forma ipsa esset in actu ex quo esset per se existens: et per consequens illud quod non est in actu fieret in actu. Theologi tamen magis negant illam consequentiam: materia prima est denudata ab omni forma magis est in actu vel per se existens: quod de potentia diuina. antequam potest esse verum sine consequente. dato enim quod virtute diuina materia sit sine forma sicut fuit in principio instanti mundi: non propter hoc est in actu loquendo de actu formali et non plene cum non sit forma nec habens formam: non etiam est per se existens proprie loquendo cum sit in pura potentia tam sine forma quam cum forma. nec sequitur: materia prima non est pars alius igitur est per se existens: quia in casu illo deus supplet vicem forme sustentando materiam.

Sed dubitatur quia commentator ponit de subalterna materia celi actum substantiam et per se existens et tamen non est forma nec habet formam per eum. Respondetur quod commentator loquitur de materia generabilium et corruptibilium de qua habet ipse per magis incommensurabilem quod posset esse in actu formali: quod si denudaretur ab omni forma generabili et corruptibili nulla alia reciperet neque abstracta neque puritatem materie: sed materia celi sit ab soluta et denudata ab omni forma generabili et corruptibili secundum commentatorem. tamen est subalterna et per se existens per formam separatam compositam: tamen est subalterna ac præcedente in ea omni dimensione tam terminata quam interminata. (Et magis natura.) Secundum quod correlarium. Licet forma quod magis sit in forma et magis natura quam materia: probatur ex prædictis. Illud est magis natura a quo omnes res naturales in actu quam illud a quo omnes res naturales in potentia: sed a forma omnes res naturales in actu et a materia tantum in potentia: igitur magis est natura forma quam materia: patet contra maiorem autem est evidens: quod actus est prior potentia. 9. metaph. et magis intendit a natura autem natura sua philosophia. Et licet. Et magis natura hec est) sed forma (quod magis: unum quod est enim tunc dicitur in agis esse cum est endelechia). i. actu (quod cum sit in potentia) forma igitur dat magis esse quam materia: igitur est magis natura.

Notandum secundum commentatorem commentum. secundum quod aristoteles declarat formam esse digniorem quam materiam quod omne non dicitur simpliciter nisi cum fuerit in sua ultima perfectione quod est habere formam et tunc esse est dignum et quod cum fuerit in potentia. Intendit commentator duas distinctiones quarum prima est ista: Res naturalium generabilium et corruptibilium duplex est perfectio. scilicet prima et ultima. prima perfectio est potentia materie. ultima perfectio est actualis forme a qua res naturales accipiunt suam dignitatem et non a prima perfectione: cum entia naturalia sint distincta in perfectione et dignitate: tamen prima materia est eiusdem dignitatis et perfectionis in omnibus. Secunda distinctio duplex est esse rerum naturalium videlicet simpliciter et secundum quid. Et se simpliciter res naturalium est illud quod accipitur ab ultima perfectione. Esse autem secundum quid est illud quod accipitur a prima perfectione. Entia igitur existens in ultima perfectione que est perfectio forme habent esse simpliciter. Existens autem in prima perfectione que est perfectio materie habent esse secundum quid. sed quia quod est simpliciter est

Tex.
co. 12.

Tex.
co. 12.

Liber secundus

perfectus eo qd est fin quid: ideo forma est perfectior et dignior materia. Sed dubitatur corpora celestia sunt digniora et perfectiora corporibus? hoc inferior ex eo: quia sunt generabilia et corruptibilia: perpetua et eterna: hoc autem corpora generantur et corrumpuntur: materia prima est ignobilis et in corruptibilis perpetua et eterna. primo philosophorum et forma subalis est generatur et corrumpitur ut est processus: igitur materia est perfectior et dignior forma subali. Sed omne corpus celestia non sunt perfectiora corporibus? hoc inferior ratione eternitatis: tamen ratione impassibilitatis et nobilitatis forme. Considerat autem quod materia est in infinitum transmutabilis: et de se nulla habet formam durare. nam per maius tempus non designat maiorem perfectionem: quia tunc nec durare per ipsos eternum: quia tunc multa accipit omnem formam subalem generabilem et corruptibilem in perfectione excedere: igitur si aliquid corpus est impassibile seu maiorem perfectionis in forma illud est perfectum corpe passibili et minoris perfectionis in forma. perfectio autem materie necesse est minor et perfectio forme cum materia sit potentia: et forma actus cum materia perficiat per formam et non forma per materiam. igitur forma finis materiam ut habet in hoc secundo. (Amplius fit hoc.) Tercia pars. forma naturalis est natura et non forma artificialis. probatur. ostendit quod generatur sibi simile est natura: forma naturalis et non artificialis generatur sibi simile: igitur per se materia cum minori. quia forma huius sit ex forma huius sicut homo ex homine. hoc enim genus sit ex homine generatur: et forma huius generatur sit ex forma huius generatur. materia autem declarat signo antiphrasis. dicitur quod non forma leculi: igitur lignum est natura leculi: quia si leculus periciat in terra et germinet fiet lignum et non leculus. I. e. li. (Amplius fit hoc ex homine: igitur non leculus ex leculo. unde dicitur antiqui figuram non esse nam si lignum: quoniam fiet utique si germinet non leculus si lignum. si ergo hec figura est ars. I. forma artificialis ex qua non pervenit sibi simile sequitur quod forma est natura ex qua illa sit sibi simile. (fit. n. ex homine homo.)

Notandum primo finem comitatorum comento. I. q. antiqui cum viderent quod forme artificiales non generant ex se invicem et crediderunt. propter hoc eas non esse naturales: et estimaverunt quod forme naturales non generant ex se invicem: operati sunt ut nullam formam esse naturam: quod enim generatur ex scano apud ramificationem non est scanu si lignum. Arguebatur enim sic: si lignum est natura: quia ex ligno generatur lignum: et forma artificialis non est natura: quia ex forma artificiali non generatur forma artificialis: igitur sit ex forma naturali non generatur forma naturalis: igitur nulla forma naturalis est natura. maior apparet expineta liter cum ex ligno generetur lignum in ramificatione: non autem scanu ex scano. Contra istos antiquos arguit comitator. primo fundamentum. forma naturalis generatur formam naturalem: igitur forma naturalis est natura. per se per se. et ante est manifestum. quia homo generatur hominem: quod non posset esse nisi forma generaret formam: et si non per modum suppositi: tamen per modum principii et termini: quia forma huius generatur est formale principium per quod homo generatur. Secundo notandum finem comitatorum eodem comento: quod causa. propter quod forma naturalis generatur sibi simile et non forma artificialis est: quoniam forme artificiales sunt accidentia in subiectis naturalibus: et forme naturales sunt substantie: igitur forme artificiales sunt accidentia in corporibus naturalibus: tamen constituitur res artificiales finem quod sunt artificiales quoadmodum forme naturales constituitur res naturales. si igitur natura sit substantia: necesse est ut forme naturales sint substantie: quoadmodum quia artificiales sunt quod si artificialia sunt accidentia. ideo forme artificiales sunt accidentia. Intra cometa

torum quod artificiales sunt substantie: et artificiales in eo quod sunt substantie non constituntur per formas artificiales: sed per materiam: ideo autem quod sunt artificiales constituntur per formas artificiales. ideo artificiales ut sunt accidentia sicut naturalia: ut sit substantie. constituitur enim substantia per formam substantialem et accedens per formam accidentalem.

Sed dubitatur quia sicut forma hominis producit sibi simile ita caliditas producit sibi simile: et tamen est accens. propter ream non apparet illa bona ratio: quod ideo forma artificialis non producit sibi simile: quia est accedens in corporibus naturalibus. Rndetur finem comitatorum quod caliditas producit sibi simile: non tamen generatur sibi simile loquendo. propter de generare quod est actus virtutis generative dissonante. producit sibi simile in specie: quod quidem virtus reperitur in plantis producentibus ex se ramos: et in animalibus perfectis non orbiatis huiusmodi generantur unicuique iuxta doctrinam Aristotelis. de anima. (Amplius autem natura.) Quarta pars. generatio forme subalis est quodammodo natura. probatur. omnis motus naturalis denotatur a termino ad quem: igitur generatio subalis est motus naturalis cum sit via in naturam: igitur generatio subalis denotatur a termino ad quem: sed terminus ad quem est natura ut probatur. forma subalis: igitur generatio est quodammodo natura. prima pars antea probatur inductive. quoniam calefactio denotatur a caliditate: et refrigeratio a frigiditate: et albefactio ab albedine et sic de singulis. Et notatur dicitur motus naturalis: quia non elibet motus denotatur a termino ad quem sed aliquando a principio effectio ut medicatio et edificatio. medicatio enim denotatur a medicamina et non a sanitate. et edificatio ab edificamina et non a forma domus: igitur hi sunt motus artificiales. I. e. li. (Amplius autem dicta sunt generatio constituitur sic. amplius autem generatio est sicut natura dicta natura. I. est quodammodo natura quia via est in naturam. non enim natura quod est generatio aut nasci (est quodammodo) modus est medicatio dicitur non imedicamina via sed in sanitatem. necesse quidem enim est a medicina non in medicinam esse medicamentum. non sic autem natura quod est generatio (se habet ad naturam) quod est forma igitur (natura est). I. generatio (ex quodammodo in quodammodo venit). I. ex termino a quo in terminum ad quem (finem quod natura est). I. finem quod ipsa est quodammodo nasci (quod igitur nasci non est ex quo denotatur sed in quod forma itaque natura est) igitur ipsa generatio est quodammodo natura.

Notandum finem comitatorum comento. I. q. causa in hoc est quod transmutatio in eis. I. in artificialibus est de genere eius ex quo fit transmutatio magis quod de genere eius ad quod est transmutatio: aut ipsa est de genere eius ex quo est transmutatio est famosum quod ipsa est de genere eius ad quod est transmutatio. Si ergo queritur. propter quod transmutatio artificialis magis denotatur a principio effectui quo quod a termino ad quem. Rndetur comitator: quia magis est de genere principii effectui quo de genere termini ad quem: aut quia famosus est ipsa transmutatio est artificialis: lez esse magis de genere principii effectui quo termini ad quem. Et non sine causa respondet sub distinctione: quia medicatio et medicus non sunt eiusdem generis: neque domesticatio et domesticus: quia medicus et domesticus sunt de prima specie qualitatis: medicatio vero et domesticatio sunt de genere termini ad quem accipiuntur per formam fluere et de predicamento passionis ut sumitur per fluxum iuxta doctrinam eius. I. philosophorum. Item non omnis motus artificialis denotatur tamen a principio effectui. unde aliquis denotatur tamen a principio effectui ut medicatio: videtur a medico vel medicamina: aliquis tamen a termino ad quem

Tex.
co. 12.

Philosophicorum.

ut sanatio. s. a. sanitate: aliquis vero ab utroque ut do-
mificatio vel edificatio. domificatio. n. denotatur aza
domo q. a. domificatio: edificatio denotatur tam ab
edificatio q. ab edificatio. ¶ Sed dubitat si ois sana-
tio denotatur a termino ad quem: aliqua sanatio ē me-
dicatio: igit medicatio denotatur a termino ad quem. si
si ois medicatio denotatur a principio effectiuo: et aliq
medicatio est sanatio: igit sanatio denotatur a principio
effectiuo. ¶ Rñdē negādo pñam vtrāq: q. ex malo-
ri per se et minori p. accidēs nō sequit̃ p. se: q. enī
idē motus numero sit sanatio et medicatio: tñ sub alia
rōne est sanatio: et sub alia rōne est medicatio: idē acci-
dit sanationi ut sit medicatio: et accidit medicationi ut
sit sanatio ad hūc intellectū q. medicatio aliqñ est sana-
tio: et aliqñ nō est sanatio. ¶ Sed dubitat circa p. se
neq: qñ natura est principiu mo? et quietis ei? in quo
est ut patuit: q. gnatio subalis nō est principiu motus
sed magis suis motus fm cōmētatozē. s. pñpcoz. igit
tur generatio subalis nō est natura. ¶ Dm q. forma
subalis est natura p se pño: materia pñā ē natura p se
nō pño: et ipsa generatio est natura p accēs. p. q. to est
mutatio in nām. nō ergo diffiniebatur ibi natura p. acci-
dens nec quodā mō: s. natura p se et simplr: ex q. sequit̃
tur q. aristo. hic nō facit vnā rōnē ad pñādū formaz
ēē naturā sicut dicit cōmētatoz: et cōter aliq. exposito-
res: q. pñs nūq. pñaret id q. d. est simplr p id q. d. est
fm quid: s. magis ecōtra. cōstat autē ex dictis q. forma
est natura simplr: et generatio ē natura fm q. d. pño
bat scōz ex pñmo et nō ecōtra. pñtea dicit antiqua
trāslatio. nā igit est creatio pcludēdo ex illa oīa inter
motū naturālē et artificialē in rōne assignata q. genera-
tio est nā. (S. forma et natura.) Pñus hic soluit vnū
dubiu pñe fieri p. q. rā pñonē. nā cuilibet generationi
forme subalis ē pñcta pñuatio forme pñe cū nō gñet
forma subalis qñ altera corūpā: si igit generatio for-
me subalis ē natura: p. idē est natura pñuatio forme
pñe: q. d. videt̃ cōueniēs cū pñuatio sit nō ens. ¶ Re-
spōdet pñs pcedēdo q. pñuatio est quodā mō natura
di. q. taz forma q. natura d. duplr. s. de habitu et pñ-
uatio: cū q. nō solū habet d. forma et natura s. etiā
pñuatio: verū est tñ q. nō ecōdē mō: q. d. habet ē simplr
cūter forma et natura: pñuatio autē ē quodā mō forma
et natura. vñz autē cuilibet generationi forme subalis
sit cōiūcta pñuatio forme pñarie aut nō est pñcta ali-
bi pñcuratib cū nō sit pñentis speculatiois. I. e. li. (S. z
forma et natura duplr d. .) i. de duob. ¶ (Et enī pñua-
tio spēs quodā mō est. Si autē est pñuatio et pñariū est
aliq. d. circa simplicē generationē: aut nō est posterius
pñderādū est. s. in libro de generatione.

Notandum primo q. illā litterā pñ-
uatio quodā mō est spe-
cies cōmētatoz cōmēto. s. duplr exponit: et primo sic.
forma d. duob. modis. dicit enī de formis pñctis in
esse cū quibus nō cōiungit̃ pñuatio: et dicit de dimi-
nis cū quibus pñungit̃ aliqua pñuatio ut de nigredine
et albedine. albedo. n. ē forma cū q. nō pñungit̃ pñuatio
oīno. nigredo enī est forma cūz qua pñungit̃ pñuatio
albedinis: et sicut videt̃ in oib. pñariis. pñariū. n. cum
quo pñungit̃ pñuatio est vnū eo q. de quib. d. forma.
forma ergo d. de pñario cui nō pñungit̃ pñuatio: et d.
de pñario cui pñungit̃ pñuatio. S. z est dubiu. sicut enī
albū generat ex nigro ita albū corūpīt in nigrū fm
pñm primo hui. igit sicut nigredini ē pñcta pñuatio
albedinis: ita albedini est pñcta pñuatio nigredinis.

et idē arguit de oībus aliis pñariis. s. de caliditate: frī-
giditate: humiditate: et siccitate: de quib. inrēdu cōmen-
tatoz dicere q. frigiditati est cōiūcta pñuatio calidita-
tis et nō ecōtra. siccitati etiā est pñcta pñuatio humidi-
tatis et nō ecōtra. ¶ Deinde sicut albedo ita nigredo
est forma pñuatio: sensibile pñuatio et sensibile p. se: igit
sicut de albedine ita de nigredine forma d. simplr. pñs
autē dicit q. pñuatio est quodā mō spēs: igit p. pñuatio
neq. nō itelligit̃ pñs pñariū minoris pñectiois. ¶ Rñ-
detur fm burleū q. nō est sile: q. nigredini sic pñungit̃
pñuatio albedinis q. in nigredine nō est albedo for-
mā: nec virtualit̃. in albedine autē ē virtualit̃ nigredo sicut
gñaliter: q. d. libet min. pñectū est virtualit̃ in suo perse-
cutoz. deinde cū nigredine est pñcta pñuatio maioris
pñectiois: et cū albedine nō ē pñcta pñuatio maioris
pñectiois. ¶ Ista respōsio est dubia: q. de inuētiōe cō-
mētatoz est q. pñaria se cōpatiant in eodē subiecto
igit in nigredine est forma albedo: et i frigiditate for-
me caliditas: neq. est vñz q. cū albedine nō sit pñcta
pñuatio maioris pñectiois: dato q. rubedo vel alius
medius color sit pñector extremis. ¶ Dm igit ali-
ter iuxta doctrinā aristo. de aīa. q. duplex est pñua-
tio. s. negatiua et pñitiua. pñuatio negatiua ē negatio
in subiecto apto nato. pñuatio pñitiua est pñariū mino-
ris pñectiois: et de tali pñuatione loquit̃ cōmētatoz
cū dicit nigredini ēē pñctā pñuationē albedinis et non
ecōtra oīno. i. nigredo est pñuatio albedinis. albedo
autē nullo mō est pñuatio nigredinis cū nullo mō sit
pñuatio minoris pñectiois. ¶ Et cū instat dīcēdo q. ista
expositio cōmētatoz videt̃ cōtra inuētiōē pñi di.
q. pñuatio est quodā mō spēs: nigredo autē est simplr
cūter forma. Rñdet q. nigredo pñt absolute pñiderare
et sic est simplr forma: aut p. cōparatiōē ad albedinē:
et sic est forma quodā mō. dicit. n. cōmētatoz. de aīa.
q. si aliqua duo inuicē cōparant̃: quoz vnū sit magis
perfectū et reliquū min. pñectū. q. est magis pñectum se
h. ut actus: et q. est minus pñectū ut potētia: sed forma
d. simplr de actu et fm quid de potētia: igit rē. ¶ Se-
cūdo exponit cōmētatoz illā litterā di. q. aristo. forte
intēdit q. natura dicit̃ duob. modis de habitu et pñ-
uatio: et exīte in pñma materia. ista. n. pñuatio quodā
modo nō est pñuatio simplr: imo est sicut forma ma-
terie. Nō itelligit̃ hic cōmētatoz pñuationē formaz
subalē i pñfectionē ut dicit burleū q. forma terre est pñ-
uatio forme ignis cū modus iste loquēdi de pñuatio
ne reducatur ad primū modū iaz declaratū: neq. appa-
ret q. forma terre magis exīstat in pñia materia q. for-
ma ignis: s. itelligit̃ cōmētatoz pñuationē ipsaz ne-
gationēz for. in subiecto apto q. d. exītere in mā: pñ et
nitatē? i mā et aliq. mō pñuatio simplr p. quāto est
simplr negatio in subiecto apto nato: et aliquo mō nō est
simplr pñuatio p. quāto nō pñuat materiā oī forma
et est sicut forma materie: q. sicut forma generat et cor-
rumpit in materia: ita et pñuatio. corūpīt. n. pñuatio
in materia qñ generat formā: et generat pñuatio i ma-
teria qñ corūpīt formā. ¶ Ista expositio est melior
pñma: q. per eā meli. saluat litterā et magis exprimi-
tur inuētiō pñi: neq. incōuenit̃ q. pñuatio sit nō ens: et
tñ sit qdā mō for. aut sicut forma māt. pñio dēz: q.
pñuatio includit formā in suo pceptu diffinitiuo dicen-
te pñio. et elēchoz. q. in nō facere itelligit̃ facere. Se-
cūdo: q. sēmp cōiungit̃ forme cū semp cū vna forma
cōiungat̃ pñuatio alteri forme. Tertio: q. ad modū
forme pñdicat de materia: sicut enī materia est forma.

Liber secundus

ta ita est priuata. Quarto: quia sicut generatio vnius forme est corruptio alteri: ita generatio vnius priuationis est corruptio alteri. semper enim cum generatur vna forma et altera corrumpitur. generatur vna priuatio et altera corrumpitur. Ex predictis sequitur quod si natura non videtur simpliciter et per se nisi de materia et forma substantia: licet autem per quid et per accidens dicitur de alijs. unde et generatio quod priuatio est quodammodo natura secundum philosophum: et albedo nigredo et alie qualitates tam prime quam secundarie dicuntur nature secundum commentatorem.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem modo quod priuationem vnius forme coniungi forme contrarie manifestum est in contrarijs que sunt in qualitate: et non est manifestum quod est in genere neque de substantia. scilicet vnde cum priuatio forme substantie coniungatur contrarijs autem non per se: sed dicitur post. in li. de generatione et corruptione. licet. n. declarabit quod priuatio que est in prima materia non videtur a primis contrarijs que sunt quatuor qualitates. et quod ista contraria sunt prima contraria omnium que generantur et corrumpuntur. Intra commentatorem quod materia prima generalius et corruptibilis nunquam denudatur ab altero contrario: quod qualitas prima: ita quod nunquam corrumpitur caliditas quod generatur frigiditas et e contra: nec vnumque corrumpitur humiditas quod generatur siccitas et e contra. Sed loquendo de alijs contrarijs materia potest denudari a quolibet illorum: quod aliqua est materia in qua non est aliquis color: nec aliquis odor: nec aliquis sapor. Si etiam esset contrarietas in substantia materia denudaretur a quolibet contrario: cum aliquid sit materia in qua non sit forma substantialis equit: nec forma immediate precedens: nec forma immediate sequens. Sed dubitat quod contraria qualitates primarum sunt prima contraria omnium que generantur et corrumpuntur cum in primo huius dixerit commentatorem quod prima contrarietas predicamentum subest sit simpliciter prima contrarietas. vnde inter habitum et priuationem. Dicitur quod prima contraria predicamentum substantie sunt simpliciter prima contraria opposita priuatione. contraria autem qualitates primarum sunt simpliciter prima contraria opposita positiue: et ita intelligitur quod commentatorem hic.

Tex.
co. 16.

Quoniam

aut natura. Istud est tertium capitulum huius primi tractatus secundum philosophum in quo Aristoteles determinat ad quem artificem spectat considerare de natura. et ostendit in duas partes. nam in prima parte ponit differentiam inter naturalem et mathe-

maticam: aut inter scientias naturales et mathematicas. In secunda vero exequitur de intentione ibi. (Quoniam natura dupliciter.) In prima parte philosophus intra quatuor conclusiones quarum prima est ista. Scientia naturalis et mathematica conueniunt in re considerata. Secunda conclusio. scientia naturalis et mathematica differunt in modo considerandi ibi. (De his quidem igitur.) Tertia conclusio. forme naturales differunt a formis mathematicis ibi. (Sic autem videtur.) Quarta conclusio. scientie naturales differunt a scientijs mathematicis ibi. (Demostrent autem.) Prima conclusio dupliciter arguitur: primo sic. scientia naturalis et geometria conueniunt in re considerata: sed geometria est mathematica: igitur scientia naturalis et ma-

thematica conueniunt in re considerata. per prima cum minor. et maior arguitur. nam geometria considerat de punctis: lineis: superficies: et corporibus: ut manifestum est: et de eis de considerat philosophus ex quo sunt accidentia corporis naturalis. Lege litteram. (Quoniam autem determinatum est quod modis dicatur nam. post hoc speculandum est quod differat mathematica a physica. Et. n. plana.) i. superficies (hinc et firma.) i. corpora predicamentum quantitatis (physica corpora et longitudines.) i. lineas (et puncta de quibus intra mathematicum igitur conueniunt in eadem re considerata philosophus et mathematicus.

Notandum secundum commentatorem eodem modo quod ista pertractatio. scilicet differentia scientie naturalis a mathematica: licet pertineat ad logicam: tamen mos est ut illud quod est commune omnibus artibus dicatur in logica: et illud quod est proprium unicuique artis dicatur in illa arte. Intra commentatorem quod declarare differentiam scientiarum tam in generali quam in speciali pertinet ad logicam iuxta doctrinam Aristotelis. primo posteriorum: tamen ex consuetudine astrologorum non declarat in logica nisi differentiam in communi in speciali vero declarat in scientijs specialibus: sed naturalis scientia et mathematice sunt scientie speciales: igitur ex communi consuetudine debet declarari differentia harum scientiarum in aliqua earum scientiarum non in mathematicis: quod ille non considerant de differentijs rerum: igitur in scientia naturali talis pertractatio fieri debet. Inconueniens tamen dicitur quod ista pertractatio non pertinet ad logicam vniuersalem: nec ad physicam: nec ad mathematicam: sed pertinet ad logicam applicatam istis. scilicet physice et mathematice et huiusmodi logica sic accepta est quod si medium inter logicam vniuersalem et quolibet istarum particulariter sumpta. (Amplius astrologia.) Secundo sic Tex.

astrologia est scientia mathematica siue sit altera simpliciter. co. 17. cetera physica eo modo quo geometria et arithmetica: siue sit pars subiectiva eius per subalternationem: eo modo quo musica et perspective: et tamen astrologia et physica conueniunt in eadem re considerata: igitur patet persequenteria cum maior. et minor declarat. nam astrologus considerat quantitatem et figuram solis et lune: et hoc idem considerat philosophus: quoniam considerat aliquod subiectum quod est considerat per se accidentia eius: sed quantitas et figura sunt per se accidentia solis et lune. et ipse philosophus considerat quid est sol et quid est luna: igitur etiam considerat quantitatem et figuram solis et lune. Lege litteram. (Amplius astrologia altera est) simpliciter a physica (aut pars physice) vnde subiectiva. (si enim physici est quod sit sol aut luna intelligere. accipimus autem que sunt per se nullum inuenientes est) etiam habere considerationem. Et confirmat idem per quoddam signum: quoniam antiqui naturales considerabant de per se accidentibus solis et lune: et de terra vtrum sit spherica vel non: et de toto mundo vtrum sit sphericus aut non. Lege litteram. (Et aliter quoniam dicentes de natura.) scilicet antiqui videntur et de figura solis et lune: et vnde spherica sit terra et mundus aut non.

Notandum secundum commentatorem eodem modo quod ista famositas congregatur hic duobus modis: quorum vnus est in ipsa re: et secundus in propositione continente ipsam rem: et est quod omnis artifex debet considerare de accidentibus sui subiecti. Intra commentatorem dicitur quod ista propositio est famosa. philosophus considerat de figura solis et lune cuius famositas conuenitur ex duobus: primo quod omnes naturales considerant naturam solis et lune etiam considerauerunt figuram eius. Secundo propter propositionem famosam collectam primo posteriorum. omnis artifex debet considerare de accidentibus sui subiecti: sed figura est accidentis solis et lune

l ij

Philosophorum.

ne. v3. sphericitas: et sol et luna sunt subiecta phi. natu-
ralis: sicut et gnalius quodlibet corpus naturale: igitur
phycus h3 considerat de figura sphaica solis et lune.

Sed dubitatur primo si conside-
rans subim consi-
derat accidentia illius: igitur ois artifex considerans homi-
nes debet considerare de cursu illius et albedine eius: et
sic de alijs accidentibus infinitis: qd non videtur verum. et
patet psequenter. qz illa sunt accidentia sui subiecti. ¶ Se-
cundo sequitur q astrologus considerans solē et lunā debet
ista considerare fm q sunt mobilia generabilia et incor-
ruptibilia. psequens fallit. et patet psequenter. qz illa sunt
accidentia illi? subiecti figura aut sphericitas. ¶ Ad
primum dicit negando psequenter. qz phis et cōmentator
locunt de accidentibus per se et non de accidentibus p ac-
cidentes cuiusmodi sunt cursus et albedo. figura autē seu
rotunditas est accidēs per se: et non p se ipse forme: tñ
p se ipse subiecti. Si enī rotunditas non determinat sibi
celūz solēz aut lunā: tamē qdlibet illorūz sibi determi-
nat rotunditatē ppter motū euz sit figura maxime babi-
lis ad motū. ¶ Ad scōz dicit q non quilibet artifex cō-
siderās aliqd subiectū considerat oia per se accidentia il-
lus: sed solū ea accidentia que sibi cōpetunt ex determi-
nata rōne sue cōsiderationis. cōsiderat. n. meta phisicū
corpus celeste. put cōponit ex genere et differētia:
et sic p siderat accidentia que illi cōpetunt fm istā cōposi-
tionē. phis naturalis cōsiderat idē. put cōponit ex
materia et forma: et sic cōsiderat accidentia cōpetētia illi
fm hāc cōpositionē. mathematicus autēz cōsiderat il-
lud idēz fm qd cōponit ex partibus quantitativis: et sic
cōsiderat accidentia que illi cōpetunt fm hāc cōpositio-
nem: qz igitur mobilitas est passio sequens naturā cor-
poris celestis fm cōpositionē materie et forme: et incor-
ruptibilitas est passio sequens eandē cōpositionē: s3 li-
mitatus. v3. per carētiā puationis aut potentie ad
formā: et nullus artifex cōsiderat celūz fm istā cōposi-
tionē pter phm naturālē: iō nō o3 astrologū cōsidera-
re talia accidentia: sed bene figurā que cōsequitur cōposi-
tionē ex partibus quantitativis: et qz istaz cōpositionez
etiā cōsiderat phycus lz alio modo: ideo phycus enī
am cōsiderat de figura celi solis aut lune. (De his qui
cō. is. dem igit. ¶ Secūda conclusio. sciētia naturalis et ma-
thematica differūt in modo cōsiderādī. patet. quoniam
naturalis cōsiderat pñcia: lineas: superficies: et corpora
ac etiā figurā solis et lune: vt sunt termini seu passioes
corporū naturalū: s3 mathematicus cōsiderat ista ab-
stracte. abstrahit. n. per intellectū hec oia a corpore na-
turali cōsiderādo puncta: lineas: superficies: corpora:
et figuras nō papiendo ipsa subiecti et fundari in corpore
naturali. L. ii. (De his quidē igitur negotia mathe-
maticus: s3 nō inq̄tū phisici corporis termin? ē vnūq̄d
qz neq3 mathematicus accidentia speculat inq̄tūz tali-
bus accidentibus: vnde et abstrahit ipse mathematicus.

Notandum

primo fm cōmentatorez
cōmēto. is. q aristo. itē-
dit per mathematicū hic geometrā et astrologū. geome-
tra igit cōsiderat de corpore fm q est habēs tres di-
mensiones tñ. naturalis vero p siderat de eo s3 q iste
dimēnsiones sunt vltima existētia in corpore transmu-
tabili. Et similiter cōsiderat geometra de superficie fm
q est superficies tñ. naturalis vero fm q ē finis corpo-
ris naturalis. et sit etiā cōsiderat de lineis et punctis.
Ista est ergo differētia inter phisicū et geometraz: qm
phisycus p siderat hec oia vt sunt accidentia corporis

naturalis cōsiderādo hāc. ppositionez. puncta: lineas:
superficies: et corpora sunt termini aut passionēs cor-
porū naturalū: geometra vero cōsiderat hec oia ab-
stracte. s. punctū vt est termin? lineae: lineā vt ē lōga tñ.
superficiē vt est lōga et lata: corpus vero vt h3 tres dimē-
siones accipiēdo hāc. ppositionē. oē corpus est lōgūz
latū et profundūz nō cōsiderādo istā. oē corpus est mo-
bile. nec istā. oē corpus est cōpositū ex mā et forma.

Secundo notādūz fm cōmentatorez eo-
dem cōmento q astrologus
qui cōsiderat de pluribus accidentibus corporū celestium
de quibus naturalis cōsiderat: nō cōsiderat de istis ac-
cidentibus fm q accidūt nature istius corporis sic na-
turalis cōsiderat de eis. s. qui cōsiderat de figura lune
et solis fm q natura eorū exigit illā figurā: sed fm q
mens abstrahit eas a motu et trāsmutatione: qm cōsi-
derat de figuris eorū fm q sunt figure tñ. nō s3 q sūt
celestia mobilia. Ecce differētia inter cōsiderationem
astronomi et phisici. quilibet enī illoz cōsiderat figu-
ram celi sed nō eo dē mō: quoniam astrologus p siderat
figurā celi tñ vt est passio corporis celestis nō cōside-
rādo causāz ppter quā sibi competit in aliquo genere
cause. phycus vero cōsiderat illaz fm oia quatuor ge-
nera causarū manifestādo celi a natura sua sibi deter-
minare illaz figurā ppter motū

Contra predicta arguit: et pri-
mo q geo-
metra nō abstrahit simpliciter a materia: qz. 2. poster-
iorū dicit phis q ista ppositio. angulus semicirculi ē
angulus rectus demōstrat p medietatē duorū rectorū
in genere cause mālīs: sed illā demōstrationē nemo fa-
cit nisi geometra: igit geometra nō abstrahit a mate-
ria. ¶ Secūdo arguit q astrolog? nō abstrahit a mo-
tu et trāsmutatione: quia astrologus cōsiderat de mo-
tibus planetarū: igit nō abstrahit a motu planetarū.
aīz est manifestū. qz astrologus iudicat s3 distantiaz
et p pñtū planetarū: qd ēē non possit abscq3 mo-
tu. et c. ¶ Ad primum dicit q duplex est mā. v3. sensibilis
et intelligibilis. materia sensibilis est subiecta vt sub-
iecta qualitatibus sensibilibus vt caro os et huiusmo-
di. mā aut intelligibilis est quantitas et subiecta dimen-
sionibus et figuris: cū ergo dicit mathematicū abstra-
here a mā. illud est intelligendū de materia sensibili et
non intelligibili. qz nullo mō a materia intelligibili pos-
set abstrahere cū sit subiectū eius. ¶ Ad scōz dicitur q
astrologus nō cōsiderat motū in eo q motus: s3 cō-
siderat motū vt in eo fm velocitatē et tarditatē reperi-
tur maior vel minor distātia ad inuicē planetarū. vñ
de ait cōmentator. 2. meta. q subiecta astrologie. s. cor-
pora celestia sunt mota: nō tamē cōsiderat astrolog?
in eis fm q sunt mota: sed cōsiderat de figuris et sub-
iectis eorū fm quantitatē motuū: et cōsiderat de quantitatē eo-
rum fm velocitatē et tarditatē. phycus aut cōsiderat
corpora celestia vt mobilia sunt et figuras eorū vt sunt
in corpore mobili et distātia atq3 p pñtū plane-
tarū per motū sub rōne motus: differt igit phycus ab
astrologo: qz phycus cōsiderat de motu formālī et de
quantitate motus mālīter. ecōtra aut astrologus cōside-
rat de motu mālīter et de quantitate eius. s. fm magni-
tudinē et paruitatē formālī. (Abstrahit enī.) Phis h
remouet vnū dubiū: qz posset aliquis obicere si ma-
thematicus abstrahit accidentia notata a corporib? na-
turalibus: et nō possunt esse abstracta fm esse a corpo-
ribus nālībus igit mathematicus sic abstrahēdo icel-

L. 2.
cō. is.

Liber secundus

ligit falsus: et per consequens mathematice non sunt vere scientie. Respondeo philosophus quod mathematicis abstrahit illa accidentia quod sunt abstrahibilia. ipsa enim non sunt abstrahibilia a corporibus naturalibus. secundum esse sed ratione: quod cum non includat in suis conceptibus corpora naturalia poterunt intelligi absque corporibus naturalibus: et sic vere abstrahunt: neque in hoc mentuntur mathematici. Lege litteram. (Abstrahit enim in intellectu a motu) huiusmodi accidentia a corporibus naturalibus (et nihil differt) consideratio mathematici et naturalis quod ad veritatem: neque sit medietas (abstrahit) ex quo non considerant aliquod falsus.

Notandum primo secundum commentatores primo. secundum commentatores. id est aliqua sunt de quibus possibile est considerare secundum quod sunt in materia et secundum quod abstrahuntur a materia: et sunt illa in quibus conveniunt mathematicus et naturalis: et sunt alia de quibus impossibile est considerare nisi cum materia: et ista sunt proprie naturalis. Inquit commentator et quod ista accidentia notata. v. punctus: linea: superficies: corpus: figura possunt indifferenter considerari ut sunt in materia naturali et sine illa materia. hec autem caro et sanguis non possunt intelligi nisi cum naturali materia: ideo priora accidentia sunt communia mathematico et naturali. alia vero sunt propria naturali cum mathematicus de his non se intrinsecat.

Secundo notandum secundum commentatores eodem modo quod hoc est commune geometrie et astrologo considerare aliqua non secundum quod sunt in materia: sed considerare geometria est magis abstracta et magis remota a materia. geometria enim considerat de figura simplici: astrologus vero de figura terminata. scilicet corporis celestis. Ita quod geometria considerat de figura simpliciter non habendo respectum ad aliquod determinatum corpus: astrologus autem considerat de figura ut habet esse in determinato corpore. v. in corpore celesti: et quod figura est abstractio quod figura corporis celestis: sicut enim est communio: ideo consideratio geometrie est magis remota et magis abstracta quod consideratio astronomi.

Tertio notandum secundum Leonem. hic quod philosophus et purus mathematicus in hoc differunt: quod predicationis philosophi est sub conclusionis mathematici. verbi gratia. sic philosophus fillogizat. omne habens materiam est magnus: omne corpus naturale est magnus: igitur omne corpus naturale est magnus. geometria autem sic fillogizat. omne quantum est longum: omne magnus est quantum: igitur omne magnus est longum. illa igitur eadem passio quam philosophus demonstrat de corpore naturali est illa eadem de qua geometria demonstrat aliam passionem: sed philosophus et mathematicus non purus conveniunt tam in subiecto quam in predicato conclusionis: sed non per idem medium. demonstrat enim philosophus figuram seu sphericitatem de luna per naturam lune. medietatem vel immediate. astrologus vero per effectum eius aut per aliam causam transcendentes naturam lune. sicut enim philosophus fillogizat. omne corpus naturale habens convexum uniformem est sphericum: sed luna est huiusmodi: igitur luna est spherica. astrologus autem sic fillogizat. omne corpus celeste equaliter distans a centro est sphericum: sed luna est huiusmodi: igitur luna est spherica.

Quarto notandum secundum Egidium quod philosophus et mathematicus conveniunt et differunt. conveniunt quidem: quia nullus eorum abstrahit quod sit a materia simpliciter. differunt vero: quia philosophus

non considerat quantitates sine materia quali et sensibili: mathematicus autem considerat quantitatem sine materia quali et sine materia sensibili. ubi enim est essentialis dependentia prioris ad suum posterius: non intelligitur posterius quin intelligatur prius: bene autem potest intelligi prius non intellecto posteriori: et quantitas materia precedit quantitates et quantitas qualitates sensibiles: quia sensibilis qualitas fundatur in materia medietate quantitate: ideo non intelligitur quantitas sine materia: sed bene sine materia sensibili. Istud non bene intelligo: quia materia est cognoscibilis per accidentia primo huius. et quantitas est per se cognoscibilis. de anima. igitur cognoscitur quantitas non cognita materia. nec est verum universalius quod non cognoscatur posterius absque suo priori. cognoscitur enim. celum non cognita prima causa: et cognoscitur superficies non cognita linea: et cognoscitur linea non cognito puncto: et non cognoscatur posterius quin cognoscatur prius prioritate predicationis: non cognoscitur posterius absque priori prioritate causalitatis: sicut igitur metaphysicus cognoscit materiam absque quantitate: ita mathematicus cognoscit quantitatem absque materia. Dicendum igitur ut superius dictum est iuxta doctrinam commentatoris quod tres arifices nominati differunt isto modo: quia philosophus considerat de sole luna et stellis ut sunt corpora mobilia: et de magnitudine et figura ut sunt passionibus corporis naturalis in quibus mobile: sed astrologus considerat de eis de eis et eo in quod sunt corpora celestia: et de magnitudine et figura ut sunt accidentia corporis celestis. geometria autem considerat de magnitudine et figura in quod sunt huius: et non ut sunt passionibus istius vel illius.

Sed dubitatur circa illas propositiones abstrahendum non est medietas: quia dicit philosophus. et metaphysice. quod sicut res se habet ad effectum ad cognoscendum accidentia nominata non possunt esse sine corporibus naturalibus: igitur non possunt cognosci absque corporibus naturalibus: et per consequens abstrahentes illa a corporibus naturalibus mentuntur. Respondeo quod illa propositio est intelligenda secundum naturam et non secundum modum intelligendi nostrum: quia ut determinatum fuit in philosopho. noticia nostra considerat procedit ab effectu ad causas et a posteriori ad suum prius: contra autem noticia nature procedit semper a causa ad effectum: et a priori ad suum posterius: ideo natura non potest cognoscere illa accidentia nisi cognosceret corpora naturalia si corpora naturalia sunt illis priora. Ille tamen modus argumenti non valet apud naturam: sicut neque apud nos: quod non sequitur. sicut res se habet ad effectum ita se habet ad cognoscendum apud naturam: sed non potest esse materia sine quantitate: igitur apud naturam non potest cognosci materia sine quantitate. illa enim propositio. sicut res se habet ad effectum ita se habet ad cognoscendum: est sic intelligenda quod eo ordine quo res est: eo ordine cognoscitur a natura: ita quod priora prius cognoscuntur apud et posteriora posterius. Intelligendum tamen quod duplex est operatio intellectus secundum Aristotelem. de anima. v. prima et secunda. prima operatio intellectus est simplex intelligentia rei. secunda autem operatio est intelligentia compositionis et divisionis. abstrahit igitur linea ut superficie aut figura a corpore sensibili per primam operationem intellectus non est metiri: quia nemo metitur intelligendo lineam vel superficiem aut figuram: non intelligendo corpus naturale vel sensibile: aut materiam immutabilem: sed abstrahere per secundam

Dibisicorum.

dam operatione intellectus est mēiri. intelligēdo ali
quod istoruz esse sine corpore naturali aut sensibili: et
talitē abstractio non est mathematica de qua loquitur
Tex. philosophus in littera. (Latet autē h.) Ex dictis in se
co. 19. cunda pclusionone et in respōsione ad motū reprehen
dit phis platonicos ponētes ydeas di. eos latere ma
thematica abstracta a sensibilibus fm cōsiderationez
et non fm esse. probāt enī ista mathematica non sepa
rari a sensibilibus fm rationē: sicut nec separat fm cō
pdeale. naturalia vero dicebāt separari fm esse sicut se
parātur fm rationē ponētes hominē cōmunē ydealē
et equū cōmunē ydealē: cōtra quos arguit phs di. for
me naturales sunt minus separabiles a materia q̄ for
me mathematice: sed forme mathematice nō separant
a materia fm esse: igitur nec forme naturales. patet cō
sequētia cu3 malo 2. q2 forme naturales circūcūnt
materia cū non intelligant sine materia. v3. hō: equus:
caro: sanguis: et huiusmodi. forme autē mathematice
nō circūcūnt materiā cu3 intelligant sine materia. s.
punctus: linea: superficies: et figura. minor vero erat cō
cessa ab illis. nō enī ponebāt ydeā figurarū nec nume
roz: nec magnitudinū. ppter ordinē essentialēz reper
tum in illis. volebāt enī q2 figure ita ordinate se ha
bent q2 trigonū est prius tetragono: et tetragonū pri
us ptagono: ideo vna figura est causa alterius: et ex
hoc nō ponebāt ydeā figurarū. similiter binarius est
essentialiter prior ternario: et causa eius ternarius est
essentialiter prior quaternario et causa illi. Quapro
pter nō fuit expediens ponere ydeā numeroz et cōse
quēter nec magnitudinū ex quo linea superficies et cor
pus habent ordinē essentialē inter se: et cōtinuā causali
tatez prioris supra suū: posterius. s. lune: supra superfi
ciem: et superficiē supra corpus. dixerūt enī q2 sufficit
ordo et causalitas repiblis in figuris numeris et ma
gnitudinibus ad hoc q2 possent diffiniri et esse scētiam
illoz abscq̄ eo q2 ponerentur ydeae separate illoz
causae existētes. Legelittera. (Latet autē hoc). s. abstra
ctio fm rationē et nō fm esse (facientes et ydeas dicen
tes). v3. platonicos (phis enī abstractū) a materia
sensibili: cū minus sint abstracta mathematicis.

Notandum fm cōmentatōrē cōmē
to. 19. q2 manifestū ē q2
quicquid separat in esse separat ratione et nō cōuenit
hoc dictū est ppter formas mathematicas que sepa
rantur fm rationez et nō fm esse cū nunq̄ sint sine ma
teria sensibili: igitur nō habeant eandē rationem.

Sed dubitatur ppter primā par
tem cōmēt: quia
duo boies separātur fm esse: et non fm rationē cū ea
dem sit diffinitio omniū hominū sicut eadez est speci
es specialissima. Respondetur q2 sicut due species
preter diffinitionē et rationez generis habent pprias
diffinitiones et rationes: ita duo indiuidua speciei hu
mane aut alterius speciei ppter rationē speciei habent p
prias rationes indiuiduales sicut habent pprias for
mas et pprias materias: nec per rationē semp est in
telligēda diffinitio cū quālibet formā phis voler rati
onēz ut ex suis scripturis ē manifestū. (Siet autē.) Ter
tia cōclusio. forme naturales differūt a formis mathe
maticis. pbatur. forme naturales diffiniunt per mo
tū vel per materiā sensibīlē: s3 forme mathematice nō
diffiniunt per motū nec per mām sensibīlē: igitur et. q̄li
bet pars antecedētis est nota inductiue. nā par et ipar:
rectū et curvū que sunt accidētia mathematica aut nu

mer? linea et figura q̄ sunt subia illoz nō diffiniuntur
per materiā sensibīlē nec per motū: caro autē et os et
homo que dicunt formas naturales nō diffiniunt sine
motu et materia sensibīlē. generat enī quelibet forma
naturalis diffinit sicut similitudo in cuius diffinitōe ne
cessario ponit materia sensibīlis. v3. nasus: et nō diffini
tur sicut curuitas in cuius diffinitōe nō ponit materia
sensibīlis. ¶ Potest igit totū aīo sic argui. diffinitio
formarū naturalū est sicut diffinitio simi: et diffinitio
formarū mathematicarū est sicut diffinitio curui: sed i
diffinitione simi cadit materia sensibīlis et in diffinitio
ne curui nō cadit materia sensibīlis: igitur forme natu
rales diffiniunt per materiā sensibīlē: et forme mathe
matice nō diffiniunt per materiā sensibīlē. ¶ Et li. (Siet
autē vtiq̄ hoc manifestū). s. q2 forme naturales sunt
minus separabiles q2 mathematice: et psequēter differ
runt ab illis (si quis vtroq̄z). s. naturalū et mathe
maticarū (tentauerit dicere terminos). s. diffinitiones:
(et ipsorū) naturalū et mathematicarū (et accidētū):
eorūdz (impar quidezen et par et rectū et curvū: ad huc
autē et numerus et linea et figura sine motu sunt: caro
autē et os et homo nō sunt: sed sicut naris sima: sed
nō sicut curvū dicitur.)

Notandum primo fm cōmentatōrē
cōmēto. 19. q2 manifestū
est p se: quoniam cū diffiniuius parēz vel imparēz: et
vniuersaliter numēz et accidētia numeri: similiter ma
gnitudines: et accidētia illoz nō apparebit mām in diffi
nitione eorūz que est causa transmutationis. vnde nu
merus sic diffinitur. numerus est multitudo ex vnitati
bus aggregata. par est numerus diuisibilis in duas
partes nō cōmunicātes equales. ipar ē numerus non
diuisibilis in duas pres icōlātes eqles. linea vō ē lō
gitudō sine latitudine et p̄funditate. rectū est illud cui
mediū nō discrepat ab extremis. curvū est illud cuius
mediū discrepat ab extremis. figura autē est illud quod
termino vel terminis claudit. Ecce q2 in nulla istarū
diffinitionūz ponitur materia trāsmutabilis: s3 ponat
alia materia intelligibilis vel ratiois.

Secundo notandū fm cōmentatōrē eo
dem cōmēto q2 cū diffiniui
mus carnē et os et alia naturalia statim apparebit ma
teria in diffinitione eorūz: et vniuersaliter accidētia natu
ralia nō mathematica sicut curuitas et alia: et induxit
exēplū de similitudine: q2 manifestū est q2 in diffinitione
eius accipitur nasus cu3 dicitur et similitudo est nasus ca
uus. in cauitate autē nō apparet materia. cauitas enim
depressio est superficiē. Ex isto cōmēto apparet q2 ali
qua accidētia naturalia sunt mathematica vt linea su
perficiēs et figura que sunt corpore a natura: et aliqua
accidētia naturalia nō sunt mathematica vt caliditas
et frigiditas: albedo et nigredo. cū ergo dicat in cōclu
sione q2 forme naturales differūt a mathematicis: lo
quor de formis circūcūntibus materiā sensibīlem.

¶ Item cū dic cōmentatōr: similitudo est nasus cauus: ac
cipit cōmētator abstractū pro cōcreto isto modo. fm
est nasus cauus: qm in abstracto sic diffinitur. similitudo
est nasus cauus: vbiā p3 speciez diffiniri per materiā
sensibīlē et nō suū gen? subalternū. p̄pinq̄ ex quo
cauitas est genus similitatis. ¶ Item ex vltima parte cō
mētū sequit q2 sicut cauitas est genus similitatis: ita cur
uitas est genus cauitatis cū oīs cauitas sit curuitas et
non eōtra. cauitas enī est depressio superficiē: et aliqua
curuitas est supelatio superficiē. cauitas ergo nō dicit

Liber secundus

cur nisi de superficie iuerfa: sed curuitas dicitur tam de superficie iuerfa q̄ inuerfa: ideo diffinitio curuitatez per suū genus o3 dicitur. curuitas est curuitas depressa seu curuitas iuerfa. a quilibet autē nā ē curuitas eleuata seu curuitas euerfa. ¶ Dubitat cōtra litterā: q2 pbs ponit differētiā inter naturalia et mathematica: ex eo q2 naturalia diffiniunt per motū: et mathematica nō diffiniunt per motū cū locus et color sint forme nāles et nō diffiniunt per motū. dicit. n. 4. phyco2 q2 locus est vltimuz corpis cōtinētis locatū: et i lib. de sensu et sensato. q2 color est extremitas p̄cipui in corpe terminato: vbi p3 i nulla istarū diffinitionū poni motū. mathematici autē diffiniunt circūlū oī. q2 est figura a cuius cētro ad circūlū oēs linee ducte sunt equales: et q2 angulus rectus est ille qui cōiungit ex linea dyametrū cadēte sup lineā rectā: in quib2 diffinitionibus ponunt termini significantes motū. s. ducere et cadere. ¶ Rōndetur q2 phis nō intelligit o3 diffinitionē naturālē dari p terminū significante motū: sed p terminū significante mām sensibīlē habēte respectū ad motū. p quāto est natura vel iclu dens nām. ideo cū in diffinitione loci aut coloris ponit corpus exprimit terminus significans materiā sensibīlē: cū tale corpus sit cōpositū nāle p dicamētū sube. Et si mathematici diffiniunt p terminū ipōtātē motū: nō tū cōsiderāt illū sub rōne motus: sed tū vt p illū possint exprimere cōditionē diffinit. sicut enī cōcipiūt rem ita diffiniūt. cōcipiūt. n. abscqz motū et mām sensibīlē: ita diffiniūt nō habēdo respectū ad aliq2 illoz. econtra autē phycus diffinit p materiā sensibīlē habēdo respectum ad motū: q2 sic cōcipit formas nāles. (Demonstratur autē) Quarta cōclusio. sciētie nāles differunt a sciētiis mathematicis. ista pclusio sequit ex scōa et tertia cōclusionib2. si enī cōsideratiōes sūt diuerse et obiecta sunt diuersa o3 sciētiās ēē diuersas. habitus enim distinguuntur ex actib2 et obiectis vt colligit a pho. 2. ethico2. tū i speciali arguit sic. quelibet scia nō abstracta differt a scia abstracta: s3 scie naturales sūt nō abstracte et mathematice abstracte: igit et. p3 p3 nā cū p3 nā et vltima pte aūt. et scōa arguit. v3. q2 scie naturales sunt nō abstracte: q2 sciētie mē. s. p̄cipua: musica: et astrologia sūt nō abstracte: igit a fortiori et naturales sunt nō abstracte. p3 p3 nā. q2 sciētie medie sūt magis p̄p̄e q2 mathematice. aūt declarat ex differētiā mathematicarū scia2 cū mediis que p̄trario mō se habēt qm geometria scipit a nō abstracto et terminat ad abstractū. p̄cipua vero incipit ab abstracto: et terminatur ad nō abstractū. incipit enī geometria a linea phyca sed nō cōsiderat illā vt phyca est sed tū vt linea. p̄cipua vero incipit a linea: s3 nō cōsiderat eā vt linea ē sed vt phyca et nālis. L. li. (Demonstratur autē) Sciētiās nāles ēē nō abstractas et p̄nter differre a mathematicis (et que magis sunt phyca q2 mathematica p̄cipua et armonica. i. musica et astrologia: dīo autē quodāmodo se habēt cū geometria. geometria quidē enī de linea phyca intēdit: s3 nō in q̄tū est phyca sed p̄cipua. mathematica quidē linea sed nō in q̄tū mathematica: sed in q̄tū est phyca.

Notandum

primo fm cōmētatozē cōmētō. 20. q. notanter Aristo. dicit quodā mō: q2 illa que sunt in cōtraria dīspōsiōe simpliciter geometrie sūt dīfōnes sciētie naturalis. geometria enī cōsiderat de magnitudinibus abstractis a mām naturalis vero cōsiderat de eis s3 q2 sūt in materia. p̄cipua cōsiderat de eis i dīspōne media

inter illas duas cōsiderationes. nō enī cōsiderat de linea fm q2 linea est. simplr vt geometria: nec fm q2 linea est lignea aut aerea vt naturalis: sed fm q2 ē visualis. istud. n. esse est mediū inter nālez et mathematicū: et s3r musicus cōsiderat de. p̄p̄oib2 numeralib2 nō fm q2 sunt p̄p̄oies numerales: sed fm q2 sūt sonorum sensibīlū. istud cōmētū est satis clarū. s. q2 p̄sideratio geometrica et phyca simplr opponūt: sicut simplr opponunt simplr abstractū: q2 est geometrie: et simplr nō abstractū: q2 est phyca. p̄sideratio autē p̄cipua p̄trariatur quodāmodo cōsideratiōi geometrice cū hec nō sit simplr abstracta: nec simplr nō abstracta: s3 partim abstracta: et partim nō abstracta cū p̄cipua cōsideret lineā: nō in q̄tū linea est: nec in q̄tū termin2 corpus nālis: s3 in q̄tū linea visualis. i. in q̄tū p̄ ea sit visio. ¶ Sed dubitatur abstractum et non abstractū sūt contradictoria: sed p̄dictio est oppositiō: cui2 nō est dāre mediū p Aristo. primo postorio2. igit iter p̄siderationē mathematicā et naturālē nō dāre mediū. ¶ Rōndetur q2 s3 abstractū et nō abstractū sūt p̄dictoria: nō tū p̄dictio illa simplr abstractū et simplr nō abstractū: s3 se habēt mō cōtrario: iō dāre aliquid de quo nō dicit aliq2 illoz: sed medio mō. v3. q2 nec ē simplr abstractū nec simplr nō abstractū: sic ē albū et nō albū sūt p̄dictoria iter q2 nō dāre mediū: s3 simplr albū et simplr nō albū nō p̄dicunt sed p̄trariant: inter que dāre mediū: q2 aliquid est q2 nec est simplr album nec simpliciter nō albū: sed medio mō. v3. partim albū et partim nō nō albū: quare et.

Secundo

notādū fm cōmētatozē cōdē cō. q2 cūz Aristo. dicit q2 p̄p̄e cūz p̄siderat de linea mathematica nō s3 q2 est mathematica: sed fm q2 est nālis: nō debes intelligere q2 p̄sideratio eius est cōsideratio naturalis: s3 intēdebat q2 cōsideratio eius est. p̄p̄inquo2 cōsiderationi naturali. Ex quo cōmētō videt sequi sciētiās medias ēē magis naturales q2 mathematicas.

Contra

p̄dicta arguit et primo q2 p̄p̄e cūz musica et astrologia nō sunt sciētie medie: sed extreme: q2 intellectus prius negotiatur circa naturalia q2 circa mathematicalia: et prius circa mathematicalia q2 musicalia et astronomica cū iste sciētie tanq2 subalternate p̄supponāt subalternates in quibus p̄bātur principiā illarū. ¶ Scōo arguit q2 iste sciētie sunt magis mathematice q2 naturales: q2 numerant iter mathematicas. cū enī querit quot sunt sciētie mathematice. rōndet q2 quinqz. v3. geometria: arismetica: p̄cipua: musica: et astrologia: et ista videt sentire phis primo postorio2. ¶ Ad primū dicit q2 p̄p̄e cūz musica et astrologia dicunt sciētie medie ex eo q2 subiecta illarū sunt media inter terminos naturales et mathematicos: nō quidē per abnegationē sed p participationē. nā subiectū p̄cipue est linea visualis: et subiectū musicæ sonorum: et subiectū astrologie corpus celeste. cōstat autē q2 linea numerus et corpus sunt termini mathematici: visus autē sonus et celū sunt termini naturales. Et ex hoc iste sciētie dicunt partim naturales et partim mathematice. s. rōne subī p̄posit ex naturali et mathematico: et p̄nter rōne cōsiderationis q2 incipiūt ab abstracto et terminant ad nō abstractū. i. dīp̄it. n. a linea numero et corpe que sunt abstracta: et terminant ad visū sonū et celū que sunt nō abstracta. Dicit igit ad argumētū q2 p̄sideratio p̄cipua

musica vel astrologia est media pparatione ad p-
deratione phyca & mathematica: sed e extrema ppa-
ratione ad opus intellectus eo q intellectus ut dicitur est
prius negotiat circa mathematica q pfectiva musi-
ca vel astrologia & prius circa phyca q mathematica.
Ad scdm dicit q scie medie sunt magis nales q ma-
thematice qduplici rone. Primo rone euidente q no e
maior q euidencia nalis: qm pto in demostratide num-
qua est euidencior q copulatiua pmissa: & nunq aliq
copulatiua est euidencior q ps min euidens: vt pz indu-
ctiue. copulatiua eni est ptinges vel dubia: cui vna ps
est neta vel scita: & alia ptinges vel dubia: cui igit scien-
tie medie subalternent scientis mathematicis & natura-
libus: o3 q euidencia mediari no fit maior q euidencia
pposita ex mathematica & naturalis: q euidencia mathe-
matica est maior q naturalis: igit tota euidencia pposi-
ta no est maior q naturalis: & p pns euidencia sciarum
mediari no est tata sicut mathematica: & est tata p
esse sic naturalis: aut minor: & p pns euidencia sciaz me-
diari est ppinquior euidencia naturali q mathematici-
ce. Secdo dicunt scie medie magis naturales q ma-
thematice rone finis. vnu qd qd eni denoiatur a fine vt
colligit a pbo. 2. meta. 2. 3. de aia: scie eni dicunt pra-
ctice vel speculatiue rone finis: s3 finis ad q terminant
scie. f. visus son? aut celus: igit r. Tercio rone cōsi-
derationis q ppinquior est pderatiōi naturali. linea
eni ordine nature prius est q sit termin? corpis nalis
& prius est termin? corpis nalis q sit visualis: & eodē
ordine se habet pderatiōis iūicē. pstat aut media eē
ppinquoza extrema q inter se iō pderatio pfecti-
ua ē ppinquior pderatiōi naturali q geometrica.
Quarto rone determinatiōis: qm pderatio me-
dia est cōposita ex pderatiōe mathematica tanq de-
terminabili: & phyca tanq determinatiōe. vñ hō alb?
rone determinatiōis magis est de pderatiōe quali-
tatis q substantie pderatiō media est magis phyca q
mathematica. cū semp determinabile sit mathematicuz
& determinas sit nale: vt pz inductive. Qdōm igit ad
argumētū q ideo scie medie pnumerant mathemati-
cis: q2 modus pcedēdi & demōstradi in illis ē magis
mathematicus q nalis: aut q2 tales scie imediate adi-
scunt post scias mathematicas: & cōmuniter docentur
cum scientis mathematicis.

Tex.
cō. i.

formā sine mā nec ecōtra. Secda pto. ad phyca pūnet
pderare de mā & forma ibi. Si autē ars. Tercia cō-
clūsiō. ad quēlibet phyca pūnet pderare de forma
ibi. Qm & faciūt artes. Quarta pto. ad quēz phy-
cū pūnet pderare de for? ibi. Ampli? eo3. Tercia
pcto arg? sic. nā dē de mā & for? s3 nullus artifex pside-
rat vna nāz qn pderat reliquā & ē igit nullus artifex

pderat formā sine mā nec ecōtra. pz pna cū pna par-
te aitis ex. 1. c. hui? primi tractatus: & scda declaraf
qualis est cōsideratiō simitalis est pderatiō nature:
s3 nullus artifex cōsideras simū pderat vñ sine alio
v3. similitate absqz naso vel ecōtra: igit nullus artifex
pimo cōsideras nāz pderat vñ naturā sine alia. v3
formā sine mā vel ecōtra. pz pna cū minor. & maior ē
sufficiēs silitudo: q2 sicut simū significat similitatē & cir-
cūcernit nasuzita natura significat formā & circūcernit
materiā: l. e. li. (Qm aut natura duplr est spēs). i. for-
ma & mā sicut vtiqz si de simo quid sit itēdim? & sic cō-
siderādū est de natura (quare neqz sine mā huiusmo-
di). f. nali erit cōsideratiō forme nalis: neqz fm materi-
am nñ. ois ergo pderatiō nature est fm formāz & ma-
teriā simul.

Notandum fm cōmētato rē cōmēn-
to. i. q cōsideratiō de
materia in respectu forme est pderatiō naturalis & cō-
sideratiō de illa fm q est vñ enū est cōsideratiō pri-
mi phi. oportet naturā cōsiderare de forma fm q ē
in materia: & non fm q est forma nñ: & cōsiderare de
materia fm q est subm forme nō in illa per se. De ma-
teria igit cōsiderat taz phyca & mathematica s3 nō
eodē modo: neqz fm eadē pderatiōe. cōsiderat enim
phyca materiā p respectu ad formā formādo. pposi-
tiones: & rum pderatiōe includat formā vt q materia ē
trāsmutabilis ad formā: & q mā nō potest denudari a
forma: & q materia nullā formā de se habz. metaphi-
sicus aut cōsiderat materiā p respectu ad ens & ad ois
serētiās entis formādo p pōes i quib? pderat ens vel
ofia entis vt q mā est ens: & q mā est potētia & q ma-
teria est substantia & nō accidēs. Tercia pto. de for-
ma q ambo cōsiderat formā sed nō eodē modo: quia
phyca cōsiderat formā vt est in materia formādo. p-
positiōes: quarum pderatiōe includunt materiā vt for-
ma generatur in materia & corrumpitur in materia: &
nō potest esse sine materia. metaphisicus vero cōside-
rat formā absolute fm pderatiōe trāscendētiā & diuisi-
sua entis vt q forme est ens & actus & nō potētia:
& q est substantia & nō accidēs vt ecōtra. (Et eni laz.)
Circa istā cōclūsiōē phus mouet duas questionēs:
quarū prima est ista. vtrūz phiā naturalis sit de vna
natura soluz aut de vtrūzqz aut de forma tātu: aut de
materia & forma simul. Secda questio est ista. da-
to q philosophia naturalis sit de vtrūzqz natura: vtrūz
vna & eadē pars sciētie naturalis cōsideret de materia
& forma: aut vna pderet de materia: & alia de forma.
Iste due questionēs sunt similes istis. vtrūz mathema-
tica sit de quātitate cōtinua tantū: vel de quātitate di-
screta tñ aut de vtrūzqz quātitate simul. Et si est de vtrūzqz
quātitate simul vtrūz eadem mathematica cōside-
ret de quātitate cōtinua & discreta: aut vna mathe-
matica cōsideret de quātitate cōtinua & alia de quā-
titate discreta: sicut contingit de geometria que cōsi-
derat de quātitate cōtinua: & de arismetria que cōsi-
derat de quātitate discreta. Harum autēz dubita-
tionum philosophus assignat causāz dicens q aspi-
cienti in antiquos videbitur q sola materia sit natu-
ra. Empedocles enim & Democritus modicum teige-
runt formā. alij autem antiqui non perceperunt for-
mā sed tantum materiā. Et ideo cum solum mate-
ria sit natura & substantia rerum naturalium secun-
dū antiquos tota consideratio naturalis vel maximā

Tex.
cō. i.

Liber secundus.

pare est de materia et non de forma fin illor. l. ii. Et enim ita et de hoc dubitabit aliquis primo (quoniam due nature sunt) scilicet materia et forma (de qua est philosophica) virtus de alteratuius (aut de virtutibus) fin dubium (scilicet si de virtutibus et circa virtutes est philosophica) virtus igitur eiusdem sit) prius philosophice considerare de virtutibus (aut alteri) et alteri partem (virtutes cognoscere in antiquos quod igitur aspiciet videtur natura esse materiei) non sic quod non forme (ex parte quedam enim pua impeditur et democriti spiritum) i. forma (et quod aliqd est esse) id est diffinitionem tetigerunt.

Notandum quod prima conclusio quia est negativa non soluit aliquam istam questionem expresse sed oes soluit in conclusionibus sequentibus manifestando tam eundem philosophum quam eandem partem philosophice considerare de materia et forma et non esse simile de metaphisico et mathematico quia metaphisice considerat quod quantitate prima et discreta sed non eadem methematically geometria enim considerat de quantitate continua et non de quantitate discreta: eodem arithmetica considerat de quantitate discreta scilicet de numero et non de quantitate continua. (Si autem ars.) Secunda conclusio. Ad philosophum prius considerare de materia et forma: probatur dupliciter. primo sic: Sicut se habet ars ad artificialia ita scientia naturalis ad naturalia: sed eiusdem artis est considerare formam et materiam. Ita enim imitatur naturam in quantum potest versus ad certum terminum: igitur eiusdem scientie naturalis est considerare materiam et formam. pater consequenter: ita cum maloz a sufficiat similitudine: quia ars est habitus practicus et scientia naturalis habitus speculative: qui habitus modo confirmantur se habere videtur circa sua obiecta. minor vero declaratur inductiu: nam medicina que est quedam ars habet considerare materiam et formam non tamen vniuersaliter sed versus ad certum terminum cum ipsius medici sit considerare sanitatem que est forma et colera ac phlegma que sunt materia propinqua sanitatis. Similiter ipsius edificatoris est considerare formam domus et etiam lateres et ligna que sunt materia propinqua domus. et ita est de alijs artibus. Et notat ostendit versus ad certum terminum quia nulla ars considerat materiam primam sed solum materiam propinquam: ideo considerare materiam versus ad certum terminum circa materiam primam. l. ii. Si autem ars imitatur naturam eiusdem autem scientie practice que est ars (est cognoscere speciem et materiam versus ad hoc) i. versus ad certum terminum (ut medicina sanitatem et colera et phlegma in quibus est sanitas. similiter autem et edificatoris est) considerare (speciem domus et materiam quoniam lateres et ligna sunt: similiter autem et in alijs artibus. et philosophice videtur et cognoscere versus naturas scilicet materiam et formam.

Notandum primo finem cometa. comento vice similes. do quod (ars assimilatur nature in hoc: et consideratio naturalis de conuenire in hoc actioni nature adeo quod illud quod est notum apud ipsum non est notum apud naturam quod est artifex rebus naturalibus: quare manifestum est ut vnius scientie est scire has duas naturas.) Duas similitudines ponit hic commentator quare prima est inter artem et naturam: quoniam sicut ars producit res artificiales et prius cognoscit materiam et formam artificialium ita natura producit res naturales et prius cognoscit materiam et formam naturalium. Secunda similitudo est inter considerationem naturalem et actionem naturalem: quia sicut actio nature non potest esse circa materiam et non circa formam nec econtra: ita consideratio naturalis non potest esse circa materiam quin sit circa formam et econtra. Unde dicitur commentator istam rationem sicut se habet

actio nature ad materiam et formam ita et consideratio naturalis. sed non potest esse actio nature absque materia et forma: igitur non potest esse consideratio naturalis absque materia et forma.

Notandum secundo finem commentatoris eodem comento quod (non debet intelligere quod debes scire formam simpliciter et materiam ad aliquem terminum sicut accidit hoc in aliquibus artificijs alijs quoniam accidit hoc artificijs que sunt rebus particularibus. Si autem est hic aliqua ars comitibus artificijs necesse est ut ista ars pueniat ad vltima subiecta eorum quod admodum si est hic scientia naturalis communis omnibus naturalibus necesse est ipsam puenire ad subiectum vltimum entium naturalium et formam eorum vltima.) Ista est diffinitio qua ponit commentator inter artem et scientiam naturalem: quia scientia naturalis considerat materiam tam propinquam quam remotam: ars vero non considerat nisi materiam propinquam: et ratio est ista: quia si esset vna communis omnibus artificialibus ipsa consideraret subiectum commune omnibus artificialibus: sed nulla est ars communis omnibus artificialibus ut patet sed tamen particularis rerum particularium: ideo nulla ars considerat subiectum remotum sed tantum propinquum et particulare: sed quia est vna scientia naturalis communis omnibus naturalibus scilicet libris philosophicis: ideo scientia naturalis considerat non tantum subiectum propinquum et particulare sed etiam subiectum remotum ac commune et vniuersale. huiusmodi autem est prima materia que est communis omnibus naturalibus. Et similiter dicatur de formis: quia nulla ars considerat nisi formam particularem et propriam: scientia autem naturalis considerat tam formam propriam quam communem tam propinquam quam remotam: et hec est vltima forma que est deus que dicitur forma vniuersalis omnibus naturalibus: sicut prima materia est subiectum vniuersale omnibus naturalibus.

Notandum tertio finem commentatoris eodem comento auctorem nam dixisse quod (naturalis non loquitur nisi de materia propria et de prima materia non considerat nisi primum philosophus et peccant: cum enim audiuit in posterioribus quod nullus artifex demonstrat causas sui subiecti de quo considerat: quia si demonstraret eas per res prioris illis causis tunc ille res erunt de genere superioris: quia illa declaratio erit de alia arte superiori que considerat de genere continente subiectum illius artis et cum hoc audiuit estimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationum scilicet in demonstratione simpliciter et in demonstratione quia: et in demonstratione propter quid.) Istud vltimum potest exponi dicendo quod commentator intelligit per demonstrationem simpliciter demonstrationem vniuersalem et per demonstrationem propter quid demonstrationem particularem et per demonstrationem quod demonstrationem ab effectu ad causam seu a causa remota ad effectum et non sicut dixit burleus quod commentator per demonstrationem propter quid intelligit omnem demonstrationem precedentem per causam immediatam. et per demonstrationem simpliciter intelligit demonstrationem potissimam scilicet aggregatam in se omnia genera causarum: aut potissimum genus cause: quia cum omnis demonstratio simpliciter sit isto modo demonstratio propter quid licet non econtra: illi non essent proprie res modi demonstrationum sed sufficeret dicere illud esse impossibile in duobus modis seu generibus demonstrationum videlicet quia et propter quod: iuxta processum aristotelis primo posteriorum.

Sed aduertendum

capio secundi posteriorum ponit quatuor questiones: duas simplices videlicet sic est et quid est quia versantur circa propositionem de secundo adiacente et duas compositas videlicet quia est et propter quid est quia versantur circa propositionem de tertio adiacente: quarum questionum tres terminantur per demonstrationem videlicet si est quia est et propter quid est: sed questio quid est terminatur per definitionem: Dico igitur quod commentator et auicenna per demonstrationem simpliciter aut simpliciter intelligunt demonstrationem terminantem quod est si est: que dicitur quod simpliciter per quam demonstrat primam materiam esse primum motorem esse et per demonstrationem propter quod intelligunt omnem demonstrationem terminantem quod est propter quod per demonstrationem quod est omnem demonstrationem terminantem quod est. aliqui tamen demonstrationem quod est accipit large et includit demonstrationem si est iuxta doctrinam aristotelis. non ponentis prius postea nisi duo genera demonstrationum videlicet quod est et propter quod. Istud modo patet tria esse genera demonstrationum scilicet loquendo de secundo large loquendo. **M**otum ergo auicenna fuit istud secundum commentatorem si principia seu cause subiecti alicuius artis demonstrationem necessario illud est per prius: sed illa priora pertinent ad sciam superiorem igitur scia demonstrans principia seu causas illius subiecti est scia superior et non illa cuius subiecti principia demonstrationem esse: et hoc volebat auicenna quod si ars non considerat subiectum esse sed tamen subiectum. proprium ita nalis scia considerat tamen materiam propinquam et non materiam remotam que est prima materia ista sit principium et cuius subiecti nalis scie quod dicitur esse corpus mobile sensibile vel nale. Istud motum excludit commentator dicens. (Et hoc non est ita: non enim est hoc impossibile nisi in demonstratione simpliciter et in demonstratione propter quod in demonstratione autem quod non est hoc impossibile sicut fecit aristoteles in demonstratione proprie materie et primi motoris in hoc libro.) Nulla ergo scientia potest demonstrare suum subiectum neque causas sui subiecti a priori videlicet demonstratione simpliciter aut propter quod: sed bene a posteriori demonstratione quod sicut fecit aristoteles. prius philosophus de demonstratione primam materiam esse et primo philosophus demonstrat esse. Et sequitur in commento. (Cum autem cause subiecti artis haberint causas priores tunc demonstratio illarum causarum esset per demonstrationem simpliciter in arte pertineret illa ars et erit etiam per se in illa arte et totum hoc erit quod cause subiecti artis latuerint.) Cause igitur subiecti alicuius scie habentes causas priores possunt demonstrari a priori propter quod per illas causas in scientia superior videlicet subalternata: et eadem cause possunt demonstrari a signo scilicet per effectum in eadem scientia videlicet subalternata: et hoc contingit quod cause non sunt note: quod si sunt note frustra demonstrarent a priori in scientia subalternata: aut a posteriori in scientia subalternata.

Notandum

quarto secundum commentatorem de commento quod (si demonstratio fuerit ex accidentibus propriis entis transmutabilis erit demonstratio nalis: et si fuerit de accidentibus propriis entis simpliciter erit demonstratio physica). I. metaphysica. entis transmutabilis accidentibus moueri et descere: generari et corrumpi: nutrirsi augeri et diminui. entis autem simpliciter accidentibus accipiuntur: causa et causatum: unum et multa: et omnia ista dicuntur accidentia propria. Tunc igitur demonstratio nalis quod procedit ex accidentibus propriis entis transmutabilis. Et tunc est demonstratio metaphysica quod procedit ex accidentibus propriis entis simpliciter. Et excludit commentatorem de commento quod (prima materia non potest declarari esse proprie nisi per signum nale: primum

autem motoris impossibile est ut declaretur esse nisi per signum nale. via autem quod procedit auicenna est via loquentium: et sermo est spiritus inuenit quod in medio inter pipateticos et loquentes. (Vult ergo commentator quod nec materia prima neque primum motor potest demonstrari esse nisi per transmutationem et motum quod dicitur esse signa nalia cum sint effectus reorum naliu. auicenna autem procedit quod per viam loquentium. i. theologorum tenens quod in medio inter pipateticos et theologos. vnde sic arguebat: Si prima materia est primum motor est: sed prima materia est ex quo non proceditur in infinitum in causis igitur primum motor est. Item si primum causatum est prima materia: sed primum causatum est quod non procedit in infinitum in causis igitur prima materia est: et patet quod iste modus est impropius quod stat aliquod esse primum causatum et non esse primam materiam et aliquam esse primam causam et non primum motorem ex quo multa sunt genera causarum: quod igitur metaphysica mediat inter nalem sciam et theologiam: iste modus procedendi est quod metaphysice ideo dicit commentator auicenna inueniri quasi medium inter pipateticos et loquentes.

Sed dubitatur

quoniam sexto naliu auicenna probat aiam esse que est causa corporis aiam quod est subiectum libri de anima: arguit enim sic: Videmus aliqua corpora nutrire et augeri et non ratione corporis et ita quod multa habent corporis et ita que non nutriunt neque augentur igitur ratione anime: et per hoc anima est. Dicendum quod auicenna non dixit nullam sciam posse demonstrare causas sui subiecti aliquo modo quod procedit nalem sciam posse demonstrare aiam esse et primam materiam esse: et consequenter primum motorem esse a posteriori per viam transmutationis et motus: sed voluit nullam sciam posse demonstrare suum subiectum esse aut causas sui subiecti esse a priori videlicet demonstratione simpliciter nec demonstratione propter quid nec demonstratione quod per causam remotam: et hoc est verum. Ideo in hoc non recte contradicit ei commentator sed in alio quia voluit primam materiam esse et primum motorem esse posse demonstrari propter quod a priori in metaphysica quod non est verum: quia ut dicitur est per primam causam esse non proprie demonstratur primum motorem esse nec per primum causatum esse demonstratur proprie primam materiam esse. (Adhuc autem Textus. cuius causa.) Secundo arguit philosophus ad candem conclusionem sic: Eiusdem scientie est considerare finem et ea que sunt ad finem: sed forma est finis materie: ergo eiusdem scientie est considerare de forma et materia: sed ad philosophum cum pertinet considerare de altero illo igitur ad eundem philosophum pertinet considerare de viroque scilicet de materia et forma: patet quod libet ista consequentia cum qua libet parte antecedentis preter illa: forma est finis materie: que sic arguitur: Omne ultimum motus habens rationem boni est finis: sed forma est ultimum motus habens rationem boni igitur forma est finis et consequenter finis materie cum materia non appetat illud motum nisi propter formam: patet consequentia cum minori: quia forma est terminus generationis et motus continui alterationis existens in materia. et quod habeat rationem boni manifestum est quia appetit et desideratur a materia maiore autem est nota inductiue in cuius subiecto notatur ponitur illa particula habens rationem boni: quia non esse ultimum motus est finis: motus enim est ultimum motus et tamen non est finis. Propterea deridendus est poeta dicens motum esse finem hominis: sic arguitur: Omne ultimum hominis est finis hominis: sed motus est ultimum hominis: igitur motus est finis hominis. patet enim quod maior est falsum cum non esse ultimum sit finis sed tamen ultimum optimum seu bonum reorum bonum motus autem non est optimum nec habet rationem boni

Libri secundus.

cum sit privatio boni scilicet vite. I. e. li. Adhuc autem cuius causa sit et finis eiusdem scilicet est considerare et quicquid sit (propter hoc) i. propter finem (naturam autem) que est forma (finis est) materie et est illud (cuius causa sit) motus materie (quod cum sit) motus existens et alius finis illi (motus) illa res (hoc ultimum est) que est finis motus et cuius causa sit ille motus (vnde poeta derisorie apposuit dicere) motus est (hunc finem cuius causa sit) est bonum: vult enim probare (non omne ultimum finem esse sed optimum). scilicet quod habet rationem boni et quod est causa gratia cuius finis ea que sunt.

Notandum secundum commenta. cō. 23. q. (mors que est ultimum distinguit ab ultimo quod est finis: hoc quod ultimum quod est finis est prima quies ad quam veniunt generata: mors autem venit post illud ultimum quod est finis: ergo primum ultimum ad quod pervenit motus generatio est finis.) Dabit igitur generatio duplex ultimum. scilicet positum et privatum. Ultimum positum est prima quies ad quam inclinant generata. Ultimum autem privatum est privatio et corruptio illi generati. Ex quo commento sequitur quod non sit quies et privatio motus. Locutus enim naturalis generabilis et corruptibilis est quies illo et quilibet generabilis privatio. In summo est quies elementorum et felicitas. Præter est quies hominis secundum commentatores: et tamen nullum istorum est privatio sed res posita melior quod sit motus. non enim inclinant generata in quietem quod est privatio sed in quietem que est positum et primum terminum motus: de qua quiete loquitur philosophus secundo de anima dicens. quod quies est sensibile per se. nulla enim privatio propter se super præcipit per se et tamen per accidens: per aristoteli ibidem. (Quoniam autem.) Tertia pars. Ad quem liber philosophus primum cognoscere materiam: probat: sicut se habet ars ad artificialia ita philosophia ad naturalia: sed ad quem liber philosophus primum cognoscere materiam artificialem: igitur ad quemlibet philosophus primum cognoscere materiam naturalem: pars prima cum prima parte antecedentis: et secunda declarat per philosophum duas distinctiones quas prædicta est: primum quedam est factiva materie: quedam factiva forme et quedam visualis. Factiva materie est illa que materiam præparat. Factiva forme est illa que formam inducit. Et visualis est illa que videtur quod factum est. verbi gratia in opere navigandi est dare artem factivam materie. scilicet volatiliam que ligna præparat: et factivam forme. scilicet navifactionem que in lignis volatiliam formam navis inducit: et visualis est gubernativa que videtur navifactionem. Sic et in opere domificandi: aliud est qui ex luto facit lapides et parat materiam domus: aliud est qui domum astringit: et aliud est qui domum inhabitabilem videtur domo iam facta. Prima pars habet divisionem etiam subdividit: Nam artium facientium materiam quedam faciunt materiam simpliciter: quedam faciunt materiam in opere. Ars faciens materiam simpliciter est illa que transmutat materiam: ut ars facienda lare res ex luto et ars facienda vitrum ex lapidibus. Ars faciens materiam in opere est illa que tamen disponit materiam absque transmutatione ut ars volatiliam lignorum seu incisiva lapidum. Istas duas distinctiones philosophus invicem aggregat: interdictum habet distinctionem quod artium quedam sunt facientes materiam simpliciter vel in opere: quedam sunt facientes formam et quedam sunt visuales: et habet artium secunda est principalior prima: quod præcipit primæ et non e contra. tertia vero est principalior: quod præcipit illis et non e contra. finis enim præcipit his que sunt ad finem et non e contra. prima enim ars ordinat in secundam et ambe simul ordinant in tertia cum ars visualis videtur prima et secunda et quod dicitur habet materiam visuales patet. nos enim videmus omnibus artificialibus primæ et secundæ artis cum sumus quodammodo finis omnium artificialium. I. e. li. Quoniam autem faciunt artes materiam: alie quidem simpliciter: alie autem opere (scilicet) quibus addit ars faciens formam et visuales (et videmus

tanquam propter nos omnibus que sunt) per artem sumus enim et nos quodammodo et nos finis omnium artificialium cum omnia artificialia fiant propter nos.

Notandum secundum commentatores cōmēto 24. q. (finis dicitur duobus modis aut sicut dicimus quod forma est finis materie et illud ad quod perveniret et finis rei: aut sicut dicimus quod illud cuius est res et finis rei et secundum hoc dicimus quod homo est finis res creaturæ propter ipsum.) Interdicit commentator dare hanc distinctionem quod duplex est finis. scilicet transmutatio et rei transmutatio. finis transmutatio est intrinsecus finis eo modo quo dicimus formam esse finem materie. finis rei transmutatio est finis extrinsecus eo modo quo dicimus hominem esse finem alioque naturalium generabilium et corruptibilium: et tamen isto modo nos sumus finis artificialium. propterea dicit philosophus quodammodo: ad denotandum quod nos non sumus finis intrinsecus artificialium sed tamen extrinsecus. (Duplex enim.) Tunc. Secunda pars. Ad quemlibet philosophus primum cognoscere materiam: probat: sicut se habet ars ad artificialia ita philosophia ad naturalia: sed ad quemlibet philosophus primum cognoscere materiam artificialem: igitur ad quemlibet philosophus primum cognoscere materiam naturalem: pars prima cum prima parte antecedentis: et secunda declarat per philosophum duas distinctiones quas prædicta est: primum quedam est factiva materie: quedam factiva forme et quedam visualis. Factiva materie est illa que materiam præparat. Factiva forme est illa que formam inducit. Et visualis est illa que videtur quod factum est. verbi gratia in opere navigandi est dare artem factivam materie. scilicet volatiliam que ligna præparat: et factivam forme. scilicet navifactionem que in lignis volatiliam formam navis inducit: et visualis est gubernativa que videtur navifactionem. Sic et in opere domificandi: aliud est qui ex luto facit lapides et parat materiam domus: aliud est qui domum astringit: et aliud est qui domum inhabitabilem videtur domo iam facta. Prima pars habet divisionem etiam subdividit: Nam artium facientium materiam quedam faciunt materiam simpliciter: quedam faciunt materiam in opere. Ars faciens materiam simpliciter est illa que transmutat materiam: ut ars facienda lare res ex luto et ars facienda vitrum ex lapidibus. Ars faciens materiam in opere est illa que tamen disponit materiam absque transmutatione ut ars volatiliam lignorum seu incisiva lapidum. Istas duas distinctiones philosophus invicem aggregat: interdictum habet distinctionem quod artium quedam sunt facientes materiam simpliciter vel in opere: quedam sunt facientes formam et quedam sunt visuales: et habet artium secunda est principalior prima: quod præcipit primæ et non e contra. tertia vero est principalior: quod præcipit illis et non e contra. finis enim præcipit his que sunt ad finem et non e contra. prima enim ars ordinat in secundam et ambe simul ordinant in tertia cum ars visualis videtur prima et secunda et quod dicitur habet materiam visuales patet. nos enim videmus omnibus artificialibus primæ et secundæ artis cum sumus quodammodo finis omnium artificialium. I. e. li. Quoniam autem faciunt artes materiam: alie quidem simpliciter: alie autem opere (scilicet) quibus addit ars faciens formam et visuales (et videmus

Notandum secundum commentatores cōmēto 25. q. (artes cognoscetes materiam non facientes eam sunt due: una est que videtur que non facit formam neque materiam sed præcipit illi quod est sub operari et ista dicitur geometria operativa simpliciter et principalis simpliciter: secunda vero est quodammodo videtur. scilicet præcipit et quodammodo facit.) Sicut enim dicitur duplex astronomia et duplex musica secundum philosophum primo posteriorum 3. speculativa et practica ita secundum commentatores datur duplex geometria scilicet speculativa que dirigit in scire. et practica que dirigit in operari: hoc itaque est duplex: quedam est simpliciter videtur et non operans formam nec materiam: et hec est principalis simpliciter. et quedam est quodammodo videtur et quodammodo faciens et est minus principalis ut factiva forme. Est enim aliquo modo faciens. propter quod inducit formam et quodammodo videtur. propter quod præcipit factive materie: gubernativa igitur navis est geometria practica videtur simpliciter et simpliciter principans. sed navifactionem est videtur et principans quodammodo: dicitur autem non operans materiam sed bene cognoscens illam 3. Tunc. igna ex quibus sit navis. (Subernator autem.) Istas

Tex.
16.24.

Tex.
16.3.

Phisicorum

duab⁹ distinctionib⁹ premiffis pbatur illa minor v3
q² ad quēlibet artificem fpectat p²iderare mām. nā cer-
tū est q² ars factiua materie fine faciat eam fimplr⁹ fine
opofe cognofcit mām. ars etiā factiua forme p²gnofcit
mām q² p²cipit materie. p²cipit em q²ia debēt effe ligna
r² q²iter debēt difponi q² nō effer nifi cognofcēt mām.
Similr⁹ ars vfualis cognofcit mām ex q² vti mām. Suber-
nator em nauis vti tota naui r² p²nter mām nauis ad de-
terminatos effect⁹ fcies vnā mām r² nō aliā eē vti et
fufficiēte ad tales effect⁹. Cū arguitur fic: Subernator na-
uis cognofcit formā nauis r² formā themōis r² ordiat
talē formā in determinata mām: igit⁹ cognofcit mām. Re-
fumat igit⁹ rō p²clufiois hoc mō: Sicut fe bz ars ad ar-
tificialia ita fcia nālis ad nālia: fed q²libet artifex cogno-
fcit mām artificialē: igit⁹ q²libet nālis cognofcit mām nā-
lē: r² p² nō ad quēlibet phifcū fpectat cognofcere mām
r² p²iderare de illa. L. li. Subernator aut⁹ nauis (q²lis
fit aliq² fpecs). i. forma (themōis cognofcit⁹ inftituit)
illā formā in determinata mām igit⁹ cognofcit mām (ali⁹
aut⁹ fct⁹ factor materie vel forme) fct⁹ ex q² ligno r² q²bus
motib⁹ erit) nauis aut⁹ themon.

Notandum fm cōmētā. cōmētō. 25. q² ari-
fto. (intēdit p totū hoc decla-
rare q² mā ē nota i oib⁹ artib⁹ p²icipalib⁹ r² nō p²icipa-
lib⁹ cū artes fnt trib⁹ modis aut opas fimplr⁹ aut vti
fimplr⁹ aut vti quodā mō r² opas alio mō r² omēs
fcit⁹ materia.) Ista dīftinctio est fupius declarata: qm
ars opas fimplr⁹ ē factiua materie. r² ars vti fimplr⁹
est illa q² p²cipit forme r² mē. Sed vti r² opas quod
ammodo ē factiua forme: qm opas formā r² vti mā iā
p² aliū artificē p²ata. r² q² q²libet ita r² artū cognofcit
mām: iō ad quēlibet artificē p²nter cognofcere mām. r²
ita intēdebat aristo. p totū p²clū h²terte p²clufiois in-
quit cōmētator. (In his q²de igit⁹.) C. Ex p²clū p²hs
ponit dīftētiā inter artē r² nām vti. q² ars factiua mām
q² formā: nā aut⁹ facit formā r² nō mām q² illa p²ppo-
ntur actōi nature. L. li. In his igit⁹ q² fnt fm artē nos
facim⁹ mām. ppter op² sed in phifcis). i. mā a natura
perpetua r² eterna.

Notandum fm cōmētā. cō. 25. q² (nō
est dīftētiā in hoc) fcilz
in cognofcēdo (inter artē r² nām: fed ars ficut facit for-
mā facit mām: nā aut⁹ facit formā nō mām cū fit exiftēs
q² est eterna: r² hoc fnt inuenit in q²busdā artib⁹. i. q²ruz
mā est nālis: qm ars nō facit illā.) Intēdit cōmētator
q² ars tñ difpofitiua nō facit mām fct⁹ p² trāfmutatōez
ars at trāfmutatōe facit mām v3 ars facit dīlatē aut vti r².

Sed dubitatur fm cōmētā. cō. 25. q² (nō
mā p²ia vel de mā
fecūda: fi de mā p²ia ars nō facit illā ficut nec nā. Si d²
mā fecūda nā facit illā ficut ars imo magis q² ars qm
ars nō ē nifi cā p² accidēs applicatōe actiui paffiui: aut
remouēs. phibēs: nā aut⁹ ē cā p² fe influēs in effectū. Di-
cendū q² cōmētator nō loquit⁹ exp²le de p²ima mā vel
fecūda fed de mā p²ia artū vel nature. Cū mā p²ia
est mā p²ia nature in cōi i3 fit mā cōis i3ti r² illi natu-
re. vti etiā ē mā p²ia phiale. p²tar aut⁹ artē facit fuā
mām p²pinquā r² p²ia nō aut⁹ natura facit fuā mām
p²ia r² p²pinquā cū fit ingnābilis r² incorruptibilis
p²imo huius. Ecce ergo conuenient iam r² dīftētiā
am quaz ponit cōmētator inter artē r² naturam. Lōue
nūc q²de in cognofcēdo q² tā ars q² nā cognofcit mām
r² formā. Dīftētiā aut⁹ in op² q² ars facit fuā mām
r² nā nō facit fuā p²suppōit. (Ampli⁹ eo r².) C. Quar

Tex.
cō. 26.

ta p²clufio. Ad quēlibet phifcū p²nter p²iderare de for-
ma: pbat⁹ ad quēcūq² artificē p²nter p²iderare de vno
correlatiō r² ad eundē p²nter p²iderare de alio: fed ad
quēlibet phifcū p²nter p²iderare de correlatiō forme
igit⁹ ad quēlibet phifcū p²nter p²iderare de forma: tenz
p²ia cū maior eo q² p²ideras de vno oppofitō r² ha-
bet p²iderare de alio. cōstat aut⁹ correlatiua eē oppofitō
ta p² aristo. in p²st²dicamē. minor vero declarat⁹ ex co-
nā ad quēlibet phifcū p²nter p²iderare de mā p²teriaz
p²clufioem: r² mā refert⁹ ad formā cū fit ad aliqd. nā i alia
r² in alia fpe est alia r² alia mā: igit⁹ mā diuer⁹ fificat⁹ ex di-
uerfitate forme q² nō poffet effe nifi effer ad aliqd r² ef-
fet correlatiū forme. L. li. Ampli⁹ de numero (eo r²
q² fnt ad aliqd mā est: in alia em fpe alia mā est) fed ad
quēlibet phifcū p²nter p²iderare de mā: igit⁹ ad quēli-
bet phifcū p²nter confiderare de forma.

Notandum fm cōmētā. cō. 26. q² ari-
fto. (intēdit declarare q²
oportet naturalē p²iderare de forma q² p²iderat⁹ d² mā
qm mā est de genere relatiōis: dicit⁹ em in refpectu for-
me r² fnt videt⁹ effe de forma. oportet igit⁹ cōfideramē
de mā p²iderare de forma: r² p²iderat⁹ de forma p²ide-
rare de mā. Et etiā mā est. ppter formā: oportet cōfī-
deramē de aliquo p²iderare de illo. ppter q² est. Du-
as ratiōes facit cōmētator ad pbandū quēlibet artifi-
cē p²iderare de forma. p²imo q² mā r² forma fnt de p²-
dicamēto relatiōis r² fnt inuicē correlatiua: mō ad eun-
dē artificē fpectat p²iderare vtrūq² correlatiū r². Se-
cūdo q² eundē artificē p²iderare finē r² ea que fnt
ad finē: fed mā est. ppter formā tanq² ppter finē: igit⁹
q²libet p²ideras mām habet p²iderare formā: fed q²lib-
et phifc⁹ habet cōfiderare materiā: igit⁹ quilibet phifci-
tus habet confiderare formam.

Sed dubitatur fm cōmētā. cō. 26. q² ari-
fto. (intēdit declarare q²
nō aut igit⁹ mā p²ia aut mā fecūda: nō materia p²ia
q² illa est p² reductio nō tñ in p²dicamēto fube tanq² p²-
cipiū illius p²dicamēti r² nō est p² fe in aliquo p²dicamē-
to cū nō cōponat⁹ ex actu r² potētia fed fit potētia tanq²
p²imo phifco r². Nō etiā materia fecūda q² talis ē fub-
ftantia de p²dicamēto fubftantie v3 caro fanguis lignuz
r² cuprū. Refpōdet burle⁹ dupl⁹: p²imo q² materia dī-
tur ad aliqd nō tanq² aliqd p² fe de genere relatiōis
fed tanq² aliqd: cui inest relatio p² fe fecūdo mō dicen-
di p² fe. hoc em est p² fe fecūdo mō materia est ad for-
mā vel materia refert⁹ ad formā. Secundo q² materia
pōt accipi vel p² illo q² fignat⁹ p² hoc nomen materia:
vel p² illo absoluto q² est altera pars cōpofiti de quo
vere p²dicat⁹ hoc nomē materia. p²imo mō materia est
ad aliqd q² ē aggregatū ex absoluto r² refpectiū. fe
cūdo mō nō est ad aliqd p² accidēs ficut hō vel lapis
cui accidit q² fit fubiectū relatiōis. p²ima ratiō est du-
bia q² si materia nō est de p²dicamēto relatiōis q² fibi
inest relatio p² fe que p² fe est de p²dicamēto relatiōis fe:
quif hōiem r² equū r² oia corpa p²dicamēti fube effe p²
fe in p²dicamēto relatiōis: q² cūlibet tali inest p² fe aliq²
relatiō faciēs fecūdū modū dicēdi p² fe. hō em p² fe ē ma-
ior fua p²ter equ² ē duplus p² fe ad fuā mediētātē r² ce-
rebū ē p² fe dīfite r² ineqle cordi r² hō i fco mō dicēdi p²
fe r². C. Scōa refpōfio ē etiā dubia q² tale aggregatū
ex absoluto r² refpectiū nō est mā cū nō fit mā p²ima
nec mā fecūda neq² cū aliquo faciēs cōpofitōne. Ideo
est dicendū q² ficut fcēna dicit⁹ duo vni absolutū per
modū fubiecti r² vni idē p² modū forme a quo deno-

Liber secundus.

Notandum secūdo fm cōmēta. eodē
cōmēto q̄ (diuersa i for-
ma diuersificant in m̃a ⁊ diuersificant in materia p̃o-
pter diuersitatē in forma adeo q̄ materia animalium
alia est a mā vegetabilū ⁊ materia homīis a materia
aliāz speciez q̄ forme sunt alie. ⁊ Istud cōmētū ex-
ponit burleus dī q̄ duplex est materia scz alteratiōis ⁊
cōpositiōis. ⁊ Materia alteratiōis est illa q̄ est subiectū
alteratiōis p̃cedētis generatiōis rei: s̄ si p̃anis est mā
sanguinis ⁊ vīnū acetū ⁊ semē ex quo p̃ducit animal ē
materia illi⁹. ⁊ Materia cōpositiōis ē illa q̄ est p̃s rei ex
qua cū forma cōponit res. ⁊ talis mā est duplex. s. p̃-
pinqua ⁊ remota. verbī gr̃a mā p̃pinqua hoīis vt par-
tes appropziate hoīis. s. mā ⁊ pes. Dicit ergo q̄ ⁊ alia
⁊ in alia sp̃e ē alia ⁊ alia mā alteratiōis. mā aliud est se-
men ex quo generat homo ⁊ aliud est semē ex quo ge-
nerat equus. Similiter in alia ⁊ in alia sp̃e ē alia ex
alia materia cōpositiōis p̃pinqua: mā membra leonis
sūt alia a mēbris hoīis: tamē in diuersis sp̃ecib⁹ ē ca-
dem mā cōpositiōis remota ⁊ hoc simul fm sp̃em: luc-
cellus autē est eadē fm nūmep. ⁊ Est ista distinctio bene
exponat textū q̄ cōmētū ex quo p̃ho nō sp̃aliū. loq̃-
tur de prima materia vel secūda sed de materia in cōi-
tū p̃orcedi q̄ sicut in alia ⁊ in alia sp̃e ē alia ⁊ alia
⁊ materia secūda tā cōpositiōis q̄ alteratiōis: ita in diuer-
sis sp̃ecib⁹ ē diuersa materia p̃za sp̃e cōpositiōis ⁊
alteratiōis: nō quidē absolute sumpta sed respectiue:
quia nō solū materia secūda dicit̃ ad aliquid sed etiāz
materia prima: sicut ergo forēs vt ē albus ē alteri⁹ sp̃e
ciēi a platone vt est niger q̃ albedo ⁊ nigrēdo sunt di-
uersa: ⁊ sp̃e: ⁊ ita materia prima vt ē sub forma ho-
minis ē alteri⁹ sp̃e: ⁊ materia p̃za vt est sub forma
equi ex quo ille forme sunt diuersa: ⁊ sp̃e: sed.

Dubitat quia ignis et aqua sunt di-
uerſae ſpeciei ⁊ tamen nō
habēt materiā ſecundā cōpoſitōis diuerſae ſpeciei
cū in illis nō ſit alia materiā q̄m prima: quādo etiā
generant ex aere nō habet mām ſecundā alterationis di-

Notandum p^{rio} fm cōmēta. cōmē. 26. q^o arist. dicit for^{ma} b^uānā ēē in mā. (q^ui dīcēdo dicēb^o) for^{ma}s se^par^{at}i t^u b^uānā ēē in mā. Dubiū ē istud ppter qd pbs aīas b^uānā dicit ē ab stractā a mā t^u eadē esse i mā. Rīdet cōmēta. q^o for^{ma} b^uānā ē ab stractā a mā sed dicit pbs ēā ēē in mā v^t dīcat dīcēb^o scz platonī cīs for^{ma}s se^par^{at}i loc^o t^u subiecto. Dīxerūt em̄ p^{ri}mo qd hōīem mozt p^{er} recessū aīe a co^rp^oe ad locū p^{ri}uū vel sup^{er}lūcū. istā se^par^{at}ionē noluit pbs f^o cōm for^{ma} nālez genitū in mā cū cōr^up^{ti}o t^u p^{ri}uā mā. Egid^o v^{er}o dicit q^o aīa b^uānā ē sūmpt^u in māēā in dīct pbs ēē ab stractāz. p^{ri}mo nō educit de potētia mat^{er}ie. b^urt. aut^{em} in dīct q^o aīa b^uānā ē ab stractā a mā fm esse t^u ēē in mā fm op^{er}ari.

¶ Iste ex^{po}sitiōēs vident mīā aliēne ab īntrīōē pbs p^{ri}a qdē ex^{po}sitiō nō soluit qz for^{ma}e celi nō pnt p^{er} se a co^rp^ob^o celestib^o se^par^{at}i p^{er} platonīcōz. t^u in nō sūt mā:ta pōtūit dīcēre pbs platonīcōs dī. aīam b^uā nā ē sūmpt^u ab stractāz t^u ēē i mā ab q^uo hōīō se^par^{at}ē. Scōa ex^{po}sitiō ē t^u ē ē mē p^{ri}a qz. oī aīa pōit pbs ītellectū b^uānū ēē īgnābīlē t^u īncor^up^{ti}ūbīlē. Egid^o

Notandum p^{rio} fm cōmēta. cōmē. 26. q^o arist. dicit for^{ma} b^uānā ēē in mā. (q^ui dīcēdo dicēb^o) for^{ma}s se^par^{at}i t^u b^uānā ēē in mā. Dubiū ē istud ppter qd pbs aīas b^uānā dicit ē ab stractā a mā t^u eadē esse i mā. Rīdet cōmēta. q^o for^{ma} b^uānā ē ab stractā a mā sed dicit pbs ēā ēē in mā v^t dīcat dīcēb^o scz platonī cīs for^{ma}s se^par^{at}i loc^o t^u subiecto. Dīxerūt em̄ p^{ri}mo qd hōīem mozt p^{er} recessū aīe a co^rp^oe ad locū p^{ri}uū vel sup^{er}lūcū. istā se^par^{at}ionē noluit pbs f^o cōm for^{ma} nālez genitū in mā cū cōr^up^{ti}o t^u p^{ri}uā mā. Egid^o v^{er}o dicit q^o aīa b^uānā ē sūmpt^u in māēā in dīct pbs ēē ab stractāz. p^{ri}mo nō educit de potētia mat^{er}ie. b^urt. aut^{em} in dīct q^o aīa b^uānā ē ab stractā a mā fm esse t^u ēē in mā fm op^{er}ari.

¶ Iste ex^{po}sitiōēs vident mīā aliēne ab īntrīōē pbs p^{ri}a qdē ex^{po}sitiō nō soluit qz for^{ma}e celi nō pnt p^{er} se a co^rp^ob^o celestib^o se^par^{at}i p^{er} platonīcōz. t^u in nō sūt mā:ta pōtūit dīcēre pbs platonīcōs dī. aīam b^uā nā ē sūmpt^u ab stractāz t^u ēē i mā ab q^uo hōīō se^par^{at}ē. Scōa ex^{po}sitiō ē t^u ē ē mē p^{ri}a qz. oī aīa pōit pbs ītellectū b^uānū ēē īgnābīlē t^u īncor^up^{ti}ubīlē. Egid^o

Phisicorum

aut dicit illud in corpore esse: deinde si intellectus humanus incipit esse simpliciter in materia: igitur educit de potentia mater: patet prima quia nulla forma subaltera recipit mater de nouo ad quam prius non esset in potentia: aliter enim in materia esset prius et appetitus forme absque potentia quod est impossibile. non enim esset vix illud dicitur comitatoris primo huiusmodi potentia corruptis in aduentu forme. Tertia expositio etiam deficit quia tunc intelligentia dicerent esse in materia eo quod sunt abstracte secundum esse et sunt in materia secundum operationem cum non possint operari absque materia si cut nec anime humane. Ideo dat quarta expositio dicens quod formam quedam est simpliciter plura materia. scilicet per informationem quod per inherens ut forme mixto et elementato. Informatur enim materia per quod cum illa facit per se vni et inheret illi per quod dependet ab illa. Queda autem est forma simpliciter abstracta a materia ut intelligentia celi quia non informat nec inheret: non enim informat cum non sit per se alius: nec inheret quia non constituit per corpus celeste sed magis constituit corpus celeste secundum comitatoris in de suba orbis. Queda autem est forma que est quodammodo abstracta et quodammodo concreta materie ut intellectus humanus. Est enim secundum philosophum abstractus intellectus humanus a materia secundum inherens cum sit perpetuus et eternus et ingenerabilis et incorruptibilis. est autem concretus materie per informationem: quoniam cum materia facit vni per se quod est hoc: hec tamen difficultas non est scientie speculatiue sed magis pertinet ad deum et animam.

Notandum secundo secundum comitatoris eodem comitatoris quod consideratio in dispositionibus formam abstractam secundum sunt abstracte et de additibus eorum et proprietates prime philosophie non scientie naturalis. Non ergo se intrinsecus philosophie de formis simpliciter abstractis inquirendo addititates illarum aut proprietates fluentes ab illis additibus sed hoc pertinet tamen ad metaphysicum ut quod sube abstracte sunt simplices et intelligentes et compositae ex actu et potentia aut ex esse et essentia potest tamen philosophus inquirere proprietates negatiuas de illis importantes motu ut quod sube abstracte sunt immobiles infatigabiles et impubiles secundum quod habetur octauo phisicorum. non tamen compositum procedunt ad inquirendum has proprietates quia metaphysice procedit a priori et philosophus a posteriori.

Notandum tertio secundum comitatoris eodem comitatoris quod consideratio in esse istarum formam est in scientia naturali non in prima philosophia sicut estimauit auicenna: quoniam in ista scientia apparet illud generis formam esse deinde prima philosophia considerat de additibus et de dispositionibus eorum. Interdum comitatoris quod duplex est consideratio de formis vix secundum esse et secundum quidditatem. consideratio naturalis de formis secundum esse non determinat ad animam humanam sed ad subas abstractas quoniam de esse talium formam considerat naturalis. Consideratio autem naturalis de formis secundum quidditatem bene terminat in elusio ad intellectum humanum: quoniam illa est forma vltima cuius quidditatem et proprietates inquirunt naturalis. quidditatem autem et proprietates habet separata inquirunt metaphysice.

Notandum quarto secundum comitatoris eodem comitatoris quod impossibile est aliquam scientiam vtem vel priclarum demonstrare suum subiectum esse siue per signum siue per demonstrationem sed non est ita in causis sui subiecti quoniam declarat eas per signum non per demonstrationem simpliciter. Hic comitatoris assignat causam propter quam philosophus et non metaphysicus perbat subas separata a materia esse: quia licet aliqua scientia possit perbare causas sui subiecti esse sicut fecit aristoteles.

teles perbare primo phisicorum causas effectus primis naturalis: non tamen potest perbare suum subiectum esse cum illud sit nouissimum in scientia: sed suba abstracta est subiectum metaphysice et si non totius tamen philosophie: ideo nec a priori nec a posteriori non per causam nec per effectum non per signum neque per demonstrationem potest metaphysicus perbare subam se paratam esse sed perbatio illius pertinet ad philosophum non a priori sed a posteriori per transmutationem et motum: ut docuit philosophus octauo phisicorum.

Sed dubitatur quia sexto metaphysice dicitur a philosopho et comitatoris quod eiusdem scientie est considerare si est et quod est: sed per comitatoris philosophie considerat si est suba separata: igitur philosophus etiam considerat quod est suba separata quod est comitatoris. Inter primo posterioris dicit philosophus quod de subiecto oportet per cognoscere quid est et quia est: igitur metaphysicus non demonstrat quid est suba separata sicut non perbat quid est suba separata. Ad primum dicitur quod si aliquid qua scientia inuestigat si est aliquid per causas illius eadem etiam inuestigat quid est illud: et hec est intentio philosophi et comitatoris sexto metaphysice. non tamen oportet si aliquid scientia inuestigat si est aliquid a posteriori per effectum tamen quod illa inuestigat quid est illud: cuiusmodi est scientia naturalis inuestigat si est suba separata per effectum tamen. Ad secundum dicitur quod duplex est quid est secundum nos et rei. licet igitur quod liber scientia presupponat quid est nos sui subiecti non tamen presupponit quid est rei. metaphysica ergo presupponit quid importat noie sube separata inuestigat quid est illa suba separata vtrum substantia vel accidens: et vtrum simplex vel composita et huiusmodi.

Determi / Tex. co. 28.

natis autem his. Stud est co. 17. quartum capitulum primi tractatus secundi phisicorum in quo philosophus manifestat non solum nam esse causam per se effectum naturalium. scilicet materiam et formam quod sunt cause intrinsece sed etiam alias esse causas per se. scilicet efficiens et finem que sunt cause extrinsece. Et diuidit istud capitulum in tres partes in quarum prima ponit numerum causarum per se declarando naturalem scientiam sed de omnibus causis intrinsecis. In secunda ponit numerum causarum per se districte manifestando aliquas conditiones et proprietates causarum ibi. (Contingat autem.) In tertia ponit numerum causarum distinctissime exprimendo diversos modos earum de causis ibi. (Modi autem.) Quantum ad primum philosophus ponit duas conclusiones quarum prima est ista: Scientia naturalis habet determinare de causis tamen secundum esse quod secundum numerum. Secunda conclusio. Materia et forma efficiens et finis sunt cause. ibi: (Uno quidem modo.) Prima conclusio arguitur sic: Illa scientia que est grata cognoscendi omnes causas habet determinare de causis secundum esse et secundum numerum: sed scientia naturalis est huiusmodi: igitur scientia naturalis habet determinare de causis tamen secundum esse quod secundum numerum: patet consequentia cum maiori. et minor declarat ex eo quia aliter non cognoscerem scientie effectus naturales cum cognitis talibus presupponat cognitionem omnium causarum resoluenso effectum in causam primam: et non solum est hoc verum de effectibus naturalibus compositis ex materia et forma sed etiam de operationibus naturalibus videlicet de generatione et corruptione.

Libri secundus.

one: augmētatione et diminutione: et de omni pbica mutatio: quia de nulla pbica mutatio habet scientia nisi omnis questio facta de illa reducatur in primam et potissimā causam. L. li. Determinatis autē his considerandū est de causis que et quot numero sint: quoniam enim sciendi gratia hoc negotium est videlicet pbia naturalis (scire autē non ante opinamur vñ quod qd vñ qd accipiamus propter quid) id est propter quam causam est (vñ quod qd: hoc autē est accipere primā causam. Manifestū est quoniam et nobis hoc faciendū est et generatione et corruptione et de omni pbica mutatio: quatenus sciētes eo p pncipia) scz effectū naturalū et mutationū (reducere in ipsa tempore) questio p vñ quod qd.)

Dubitatur propter quid determinatur hic de causis ex quo de illis sufficē tractatur secūdo metaph. Respondeatur iuxta doctrinā aristotelis datā in hoc secūdo capitulo tertio: qd nō inueniunt diuersos artifices fm genus p considerare idem diuersis ratiōibz. nam geometer considerat de figura absolute et astrologus de figura vt est passio corporis celestis: et pbicus de eadem vt est passio corporis mobilis. Ita speculatio causaz pertinet ad logicum metaphisicū et pbicū. loquens em secūdo posteriorum considerat causas fm q sunt pncipia sciendi p quāto sunt media in demōstratione. metaphisicus vero fm q causa et causatū sunt differētie entis transcendentes sumpti. pbicus autē in qbus sunt cause moris et trāsmutationis in corpore mobili. (Uno quidē mō. ¶ Secūda conclusio. Materia et forma efficiēs et finis sunt cause. Prima pars huius conclusionis arguit sic: Illud est causa per quod respondetur ad quēstionē querentē ex quo est hoc sed per materiā conueniēter respondetur ad quēstionē querentē ex quo est hoc: igitur materia ē causa. tenet consequētia cū maior: et minor declaratur nam dum queritur ex quo est statua vel fiala: respondetur q statua est ex ere et fiala ex argento. constat autē qd es est materia statue et argentū est materia pbiale: quia materia est illud ex quo aliquid fit cum inficitur ex ere fit statua et est in statua et ex argento fit pbiala et est in pbiala: igitur et. Et nō solū es et argentū dicuntur esse materia statue et pbiale sed etiā isto p genera v3 metalum et liquabile. nō em species est materia alicui⁹ quin etiā suū genus sit materia eiusdē. L. li. Uno quidē mō causa dicitur ex quo fit aliquid cum inficitur scz causa materialis (sicut es) est materia (statue et argentū est causa) materialis (pbiale et hōz genera.

Notandum fm cōmentatorē cōmēto vicesimo octauo q aristoteles dixit et est in ea vt faciat differētia inter materiā et priuationē. Statua em sicut fit ex ere ita fit ex sua priuationē: nō tamē priuatio est materia statue qd nō manet in statua sed corrūpitur in generatiōe statue: es autē manet: ideo est materia statue. illa ergo particularis in se: ponit ad differētia priuationis.

Sed dubitatur qm tunc panis nō esset materia sanguinis: nec vinū aceti: nec semen esset materia animalis quoz quodlibet est contra cōmentatorē in hoc secundo. et patet consequētia quia panis nō manet in generatione sanguinis nec vinū in generatione aceti nec semen in generatiōe animalis immo quodlibet illorum corrūpitur et. Dicendū q est duplex materia fm cōmentatorē v3 cōpositiōis et alteratiōis: et fm egidiū ma-

nens et trāsies. Materia alteratiōis seu trāsies nō est pprie materia sed bene materia manēs seu cōpositiōnis est. pprie materia: sicut em nihil est. pprie forma alicui⁹ nisi illud maneat in illo ita nihil est. pprie materia alicui⁹ nisi sit in illo. et hanc materiā descripsit philosoph⁹ di. materia est illud ex quo aliquid fit cū inficitur id est cū sit in eo: quare et. Alio autē modo. ¶ Secūda pars cōclusiōis arguit scz q forma est causa: nam illud est causa p qd cōueniēter respondetur ad quēstionē querentē quid est hoc: sed p formā pueniēter respondetur ad quēstionē querentē quid est hoc: igitur forma ē causa: patet psequētia cū maior ex cōmodo loquēdi: et minor declarata: nā cū querit quid est hoc demōstrādo sozē: respondet q homo et q animal rōnale. et cū querit quid est hoc demōstrādo dyapason: dicit q est pportio duoz ad vñ. ideo hō dicit forma sozē et animal rōnale et gnāliter diffinitio et quelibet ps diffinitio est forma sui diffinitū: et pter qdlibet supius est forma sui inferioris. Sicut em homo est forma sozē ita animal est forma hominis: et corp⁹ animatū est forma animalis et corpus est forma corp⁹ animati et sub statua ē forma corp⁹ et gnāliter oia supioria ad sozē sunt forme sozē. Similiter. pportio duoz ad vñum est forma dyapason et quodlibet suū supius v3 numerus et quātitas: quia ad quēstionē querentē quid ē hoc respondetur per qdlibet illoz. ¶ Et describēs aristoteles formā di. q spēs et exemplū est illud qd dat qd erat esse. L. li. Alio autē mō dicit cā spēs et exemplū: hoc autē est rō ipi⁹ q aliquid erat esse vt ei⁹ que est dyapason scz psonāte musicalis (duo ad vñ et omnino numerus et partes que in diffinitione) sunt.

Notandum fm cōmenta. cōmento. 28. q diffinitiones componunt ex forma vñ que ē gen⁹ et ppria que ē differētia. Dicit em gen⁹ forma vñ qz cōpōit plurib⁹ spēs: diff. ferētia autē ē forma. ppria qz nō cōpōit nisi vñ speciei cū quo stat q sit forma cōis plurib⁹ indiuiduis existētib⁹ sub illa spē. Rōnale em est forma. ppria hōis et ē cōis sozē et platonī. forma aut. ppria sozē aut platonis ē incōicabilis cū sit forma partis et nō toti⁹. et quālibet talē formā siue sit cōis siue ppria siue sit cōicabilis siue incōicabilis siue sit forma partis siue toti⁹ aristoteles vocat spēm et exemplū: spēm quidē rōne phoz nālium ponentū formā in mā: exemplū autē rōne platonico rū di. formā esse exemplar et ydeam.

Contra predicta arguit et pzo q nō qd libet supi⁹ ē forma sui inferioris qz tūc eiusdē effect⁹ essent plures forme subales p cōmentatorē in de suba orbis di. idē subiectū habere ptes formas subales ē impossibile. Secūdo arguit q differētia nō sit forma qz nō pdicat in qd sed in quale fm porzphi. in vñb⁹. Tertio arguit q nō qdlibet ps diffinitio ē forma qz pbs nō solū diffinit p formā sed etiā p mām fm cōmēto. in plogo b⁹. Quarto arguit q nūc nō sit forma dyapason qz dyapason est pportio dupla. ois aut pportio ē de pdicamēto relatiōis: nūc aut de pdicamēto quātitatis. ¶ Ad primū di. q si cut eiusdē effect⁹ sūt ptes effectiue cāe vñes et vna picularis: ita eiusdē effect⁹ sūt ptes cāe formales vñes et vna particularis actualis et vltimata que dicitur forma p tūc scilicet forma in forma materia. forme autē vñes

Philosophorum

dicuntur forme totius quia non actuati per se sed totum. homo enim et animal non sunt forme alicuius parte totius ut platonis sed sunt forme totius et platonis. Ad comitatio-
re autem dicitur quod intellectus de formis ultimatis existit in actu et non in potentia ad ulteriores formas. constat autem omnes formas compositi esse in potentia ad ulteriores formas propter formam ultimam particularem denominantem particularem ipsum compositum et ipsum collocantem in determinata specie. Ad secundum dicitur quod differentia sicut non dicitur forma nisi in quantum contrahit genus: ita non predicatur in quid nisi cum genere: ut si queritur: quid est homo: respondetur quod animal rationale. ecce quod predicatur in quid: non per se solita riel sed cum alio sicut non per se solitarie est forma sed cum alio. Ad tertium dicitur quod materia est in genere diffinitio sic forma principalis tam forma quam materia sicut principalis habet esse compositum a forma et a materia. et ad rationem dicitur quod materia est per se compositum et per se diffinitio ut est per se compositum non habet rationem forme: sed ut est per se diffinitio habet rationem forme: quod ut sic dicitur quod quid erat esse et facit diffinitionem esse quod dicitur et predicabile in quod. Ad quartum dicitur quod opapason dicitur duo. scilicet proportio et numerus binarius in quo fundatur. et quod numerus est forma binarii sicut generaliter quodlibet superius est forma sui inferioris: ideo dicitur numerus forma opapason: non quidem eo quod est proportio sed in eo quod fundatur in numero binario. aliqui tamen sumunt proportionem non respectu sed absolute: ut videtur in tertio huius. et sic opapason est numerus binarius duo ad unum quo modo debet dici numerus esse forme opapason. (Amplius vnde.) Tercia pars comitatio arguitur vnde effectus est causa. nam illud est causa quod dicitur ad questionem querentem a quo est hoc: sed per effectum respondetur ad questionem querentem a quo est hoc: igitur effectus est causa. tenet proinde cum maior et minor arguitur: quod queritur a quo est hoc demonstrando formam respondetur quod a mouente. Et describens effectus dicitur quod effectus est illud quod est primum. id est principale principium motus vel mutationis aut quietis ut consilias causa est effectus et pater filii et omnino facies facti et comutatus comutatus. Le. li. Amplius dicitur causa (vnde principium mutationis primum aut quietis est ut consilias causa) est effectus consilias (et pater) est causa effectus (filii et omnino facies) est causa effectus (facti et comutatus) est causa effectus comutatus. **Notandum** scilicet principalis et secundaria et iterum causa principalis est duplex scilicet vltima et particularis. Quantum ad causam principalem dicitur philosophus quod est una causa vnde primum principium mutationis aut quietis. Quantum ad causam secundariam dicitur philosophus quod sunt ad causam particularem dicitur ut philosophus. quantum ad causam particularem dicitur ut philosophus sit causa particularis filii. quantum vero ad causam vltimam dicitur facies facti et comutatus comutatus: ita quod facies facti est causa vltima et comutatus comutatus est causa vniuersalis cum omne facies sit mouens siue comutatus et non e contra. dicitur enim philosophus in libro primo de generibus quod in plus se habet mouere quam agere. Expositio autem breuiter est ista quod quadruplex est effectus vnde consilias: coadiuuas: disponens et perficiens. Consilias est agens compositum dante alteri agenti a proposito forma per quam agit. Agens coadiuuas est illud quod agit ad finem alteri et non ad finem proprium: ut sortes trahens cum platone nauim platonis. Agens disponens est illud quod preparat materiam: ut dolator lignorum. Agens autem perficiens est illud quod inducit formam ut edificator vel nauifactor. et per hoc intelligitur ea quattuor que ponit philosophus vnde consilias pater filii: fa-

ciens facti et comutatus comutatus. Dicendum tamen aliter quod agens quoddam agit cum ratione et quoddam sine ratione. agens cum ratione dicitur consilias eo quod consilias est agens rationis secundum philosophum in ethicis. agens sine ratione quoddam inducit formam subalem et quoddam formam accidentalem. Inducens formam subalem est agens perficiens: quod datur intelligi a philosopho per patrem filium. agens formam accidentalem aliud agit formam accidentalem naturalem: et tale dicitur facies facti. aliud autem agit formam accidentalem artificialem et tale dicitur comutatus comutatus. Inducens enim formam accidentalem naturalem non facit simpliciter sed facit factum puta aliquid esse calidum vel frigidum: album vel nigrum. Inducens autem formam artificialem est comutatus comutatus quia talis forma ut artificialis est et ut est per se ab arte non inducit nisi per motum localem et per comutatio nem diuersam: reperiuntur autem partium eiusdem ut patet de domo et statua.

Sed dubitatur quod pater est causa filii cum sepe contingat illos nunquam simul esse: unde quod est causa efficiens cum in instanti generationis filii nihil influat in effectum: immo forte tunc maxime distat. Et septimo philosophus cor. ponit philosophus quod in omni motu mouens et motum sunt simul. Respondetur quod fortes non est causa platonis nisi fortes sit necesse plato est effectus fortis nisi plato sit. dato igitur quod ex semine sortis generatus sit plato sic tamen quod nunquam simul fuerunt: non debet concedi fortis esse causam platonis nisi fortes sit: non tamen oportet platone esse sed sufficit quod sit vel erit. et si plato est effectus fortis oportet platone esse sed non oportet fortes esse: sufficit enim ipsum esse vel fuisse. Item termini causa et effectus ampliantur in dictis propositionibus a parte predicati et non a parte subiecti. Neque debet dici fortes causa platonis antequam per virtutem sui seminis disponatur materia pro generatione platonis. neque post mortem platonis ipso forte remanente debet dici fortes causa platonis quia semper sequitur: fortes est causa platonis igitur plato est vel erit. Item est magna differentia inter has propositiones fortes est causa efficiens platonis et est causa efficiens platone. si enim maxime distat aut si nihil influat forte in effectum non debet dici causa efficiens platone sed bene causa efficiens platonis ex quo ambo sunt et plato generatur a virtute seminis producta a forte. semen enim non generat platone ex quo eorum ruptum in generatione platonis: sed virtus emissa a forte in semine est illa que generat platone cum non corrumpitur cum semine sed remanet in materia cum forma genita platonis. Ex predictis sequitur illos male de terminare qui dicunt patrem esse causam filii tantum per accidens applicando actum passiuum: quia aristoteles non loquitur hic de causis per accidens sed per se rerum naturalium. ideo intelligit patrem filii esse causam per se. non enim tantum applicat actum passiuum sed etiam est per se causa seminis et virtutis eius ex quibus per se generatur plato. (Adhuc autem.) Quarta pars conclusionis arguitur videlicet quod finis sit causa quia illud per quod respondetur ad questionem querentem propter quid est hoc est causa: sed per finem respondetur ad questionem querentem propter quid est hoc: igitur finis est causa: patet consequentia cum maiori ex communi modo loquendi. minor vero est nota: quia si queritur propter quid est deambulatio seu potio medicinalis respondetur propter sanitatem. et si queritur propter quid fortes ambulat: respondetur ut sanetur. omnes enim sic respondentes opti-

Tex. 16.29.

Tex. 16.29.

Liber secundus

nantur assignare causas; sed non assignant nisi finem: igitur finis est causa. Et describēs finē dicitur quod finis est illud causa cuius aliquid fit: ideo sanitas dicitur esse finis quod propter sanitatem fit deambulatio et medicatio. I. e. li. (Adhuc autem dicitur causa quod admodum finis. h. autem). I. causa finalis (est cuius causa fit) aliquid (ut ambulandi) causa finalis (est sanitas) quod probat. propter quid enim ambulat? aliquis (dicimur) ut sanetur et omnes sic optinamur assignare causas. ¶ Notandum secundum burleum quod philosophus probat magis de fine quod est causa quam de alijs causis: quod si finis est ultimum et causa videtur esse primum: et etiam quod aliquis agit propter finem qui non est ut ambulat. propter sanitatem acquiritur. et ideo minus videtur de fine quod sit causa quam de alijs. Ego autem dico quod Aristoteles tacuit probationes aliarum causarum gratia brevitate inueniens hanc probationem alijs causis posse applicari. mutata. n. questione. propter quid in questione a quo quid et ex quo habet probationem aliarum causarum. (Et quod quod iam). Circa dicta posset aliter. quis querere utrum unus agens sit in finis. Responsio: dicit philosophus quod unus agens sunt multi fines unde quod quod inter primum mouens et ultimum finem sunt fines. quodlibet enim illorum est finis eius quod est ante ipsum: et omnia illa inter media sunt. propter ultimum finem. verbi gratia. attenuatio corporis: purgatio: potio: flobotomia: omnia hec sunt fines: et etiam sunt ad fines que sunt. propter sanitatem. differunt tamen ad inueniendum: quia alia quidam sunt opera: alia vero organa. purgatio. n. corporis potest fieri per opera vel per ambulationem et exercitium. flobotomia autem fit per organa. i. per instrumenta. I. e. li. (Et quod quod iam mouere alio inter media sunt) iter primum mouens et ultimum finem quod est finis simpliciter (sunt finis) quod dicitur modo ut sanitas (matres). i. attenuatio corporis (aut purgatio aut potio nes aut organa). i. flobotomia (omnia enim huiusmodi gratia sunt) qui est sanitas. matres. n. est finis purgationis: et purgatio est finis potiois: et potio est finis organorum que sunt flobotomia: et organa que sunt flobotomia sunt finis organorum que sunt instrumenta. differunt tamen ad inueniendum: quia alia quidam sunt opera: alia vero organa. i. aliqua istorum sunt per opera: et aliqua sunt per organa. ¶ Contra dicta arguitur quod sanitas intentio a medico non sit causa notatarum operationum: et generaliter quod nullus finis productus sit causa agens aut actionis procedentis. quoniam dicitur. et metaphysice quod omnis causa est principium: et auctor de causis quod causa est illud ad cuius esse sequitur aliud. constat autem quod finis non est principium sed ultimum: neque ad finem sequitur aliud: sed magis finis sequitur ad aliud. Et in tertia parte huius capituli dicit philosophus quod causa in actu et effectus in actu simul sunt et non sunt: quod non pertinet de fine cum non sit simul cum motu procedente: neque cum aliqua dictarum operationum. habitus. n. presentibus in materia cessat motus inquit philosophus. de ge.

Notandum secundum Baidanum quod duplex est finis. v. 3. quo et gratia cuius. finis quo est finis non principalis: et finis gratia cuius est principalis iuxta distinctionem quam ponit commentator. 2. celi. d. q. duplex est finis. scilicet primaria et secundaria intentione dicitur. verbi gratia. intelligentie mouere celum. propter primam causam tanquam propter finem dictam intentionem: et propter hec inferiora tanquam propter finem dictam secundariam intentionem. ¶ Duo ergo documenta tradit primum quod finis dicitur secundaria intentione non est propria causa: quod sicut medicus per suas medicinas et per suas operationes intendit sanitatem: ita deus et intelligentie per corpora celestia et motus eorum intendunt hec inferiora ut

habent. i. 2. metaphysice. si igitur sanitas est causa medicorum et suarum operationum. per idem hec inferiora sunt cause dei et intelligentiarum ac corporum celestium et motuum ipsorum: quod est inconueniens. non est ergo talis finis propria causa: sed metaphysice eo modo quo dicitur vrina sana tamen ex eo quod est signum sanitatis: ita sanitas est causa operationum precedentium: quod est signum intentionis agentis quod fuit causa illarum operationum: neque bene dicitur in vadis ad ecclesiam. propter audire missam: aut medicus parat medicinam. propter sanitatem: cum auditio missae non sit: neque sanitas: sed bene dicitur in vadis ad ecclesiam: quod vis audire missam: et medicus parat medicinam: quod vult sanare: et nunc assignatur causa que est. scilicet. volitio: unde volitio tua est causa ambulationis ad ecclesiam: et volitio medici est causa sanationis vel medicine. ¶ Secundum documentum quod finis dicitur primaria intentione est. propria causa cum precedat effectus et sit continue cum effectus sit nobilior effectus et huiusmodi finis est deus celi. propter quem omnia primaria intentione agunt: et quem omnia principaliter appetunt: et aliqua magis et aliqua minus secundum quod magis vel minus possunt illi assimilari ex perfectione et minus perfecta operatione. itel ligentie enim maxime assimilantur illi quia habet nobilissimas operationes: et post intelligentias homines: et persequenter magis et minus assimilantur secundum quod perfectius et minus perfecte operantur. ¶ Ista documenta sunt contra determinationem Aristotelis. et commentatoris. dicit enim philosophus in littera quod sanitas est causa finalis deambulationis. commentator autem quod est causa exercitii et ambo simul quod in interrogatione facta. propter quid ille ambulat. respondet. propter sanitatem: et non dicitur quod vult sanari: cum vele sanari non dicat causas finales sed effectus. Aristoteles autem intendit respondere per causas finales et non effectuum. ¶ Ite in genere cause efficientis propter causas vniuersalem dicitur causa principalis particularis: et in genere cause materialis propter causas communem assignat. propria et principalis: et in genere cause formalis propter vniuersalem et communem assignat forma particularis principalis: igitur etiam in genere cause finalis propter finem vniuersalem est assignare fines particulares. proprium et principale. non ergo tantum deus est finis dicitur primaria intentione: sed multi sunt alij fines particulares dicitur primaria intentione. ¶ Dicendum igitur quod duplex est finis. scilicet. pueniens et terminans actionem agentis. finis pueniens actionem agentis est duplex. scilicet. vniuersalis et particularis. finis vniuersalis est deus: finis particularis est ipse agens: et quodlibet istorum est finis dicitur primaria intentione. sicut enim infirmus appetit motum vel potione propter sanitatem: ita appetit sanitatem propter se. et hoc intendit commentator: cum dicit in de substantia orbis quod finis significatio est necessaria significat agens. finis autem terminans actionem agentis quidam est finis quo et quidam fines gratia cuius finis quo est finis terminans actionem agentis secundum partem ut potio vel purgatio. finis autem gratia cuius est finis terminans totam actionem agentis ut sanitas: et talis ut respicit actionem agentis est finis dicitur primaria intentione: et autem respicit intentionem agentis sic est finis dicitur secundaria intentione: et ipse agens est finis dicitur primaria intentione: et quia philosophus mouet questionem respicientem actionem agentis et non intentionem eius: ideo respondet per sanitatem tanquam per fines proprium. ¶ Et sicut sanitas est finis medicorum: ita hec inferiora sunt finis dei non quidem pueniens actionem sed terminans illas: ex quibus non sequitur quod hec inferiora sunt causa dei: sed bene quod hec inferiora sunt cause operationum dei et motuum

Phisicorum.

celi: sicut sanitas est causa operationis medici: sunt enī
hec inferiora finis dictus primaria intentione ut cōpa-
rantur ad actiones intelligentiarū: ut autē cōparantur
ad earū intentionē et appetitū sic sunt finis dictus se-
cundaria intentione. ¶ Auctoritates autē nō cōuin-
cunt: qz concedo qz finis est vltimū in executione: et pzi-
cipiū in intentione ac in sequela iuxta doctrinā Aristō.
circa fines huius secūdi dī. qz sicut se habet principium
in speculabilibus: ita finis in operabilibus: qz sicut
ex pmissis sequit cōclusio et nō ecōtra: ita ex fine se-
cuntur ea que sunt ad fines et nō ecōtra: et ad hūc intel-
lectus concedatur qz finis est causa ad cuius esse sequi-
tur aliud nō qdē in eēdo sed in inferēdo. Et sicut ē ne-
cessariū qz forma sit principiū transmutationis: et nū-
quā sit simul cū transmutatione: ita finis est causa actio-
nis agentis et nūqz est simul cū illa actione. pbus autē
dī. qz causa in actu et effectus in actu simul sunt et non
sunt: loquitur de causa effectiua et nō finali. Et sic ille ter-
minus causa supponens pro causa effectiua ampliat a
parte pōdicat et non a parte subiecti eo modo quo di-
ctus est: ita supponēs pro causa finali ecōtra ampliat a
parte subiecti et nō a parte pōdicat: qz non sequit: sani-
tas est causa ambulationis: igit sanitas est: sed bene
sequit: igit ambulatio est: quare et. (Causa quidē)
Ultimo pbus epilogat circa determinata dī. cause qz
dem feret tot modis dicunt. et dicit fere ppter causas p-
accidens sūm Alexandrū: quia omnes cause assignare
sunt cause per se. cōmētato autē inquit qz pbus dicit fe-
re designādo dubitat: qz nō dūz plene ostensū est tū
quatuor esse gnā causa p: s; in parte sequēti illud oñdes.

Lex.
cō. 30.

Contingit

autem multipliciter. ¶ Ista est scda pars bu-
ius capituli in qz pbi-
losophus post qz ma-
nifestauit confuse nu-
merus causarū mani-
festat distincte nume-
rus earū exprinēdo
aliquas condiciones
causarū: et ponendo
quatuor cōclusiones:

quarū prima est ista. Eiusdē effectus numero mūtē sūt
cause diuersarū rationū per se et nō sūm accidēs. Scda
cōclusio. cause diuersarū rationū sunt sibi inuicē cause
ibi. (Sunt autē quedā.) Tertia cōclusio. vna et eadē
causa numero aliter et aliter sumpta est causa effectūz
cōtrarioz ibi. (Amplius autē.) Quarta cōclusio. m-
quatuor sunt genera causarū ibi. (Oēs autē nunc.)
¶ Prima cōclusio arguit sic. eiusdem statue numero
es et statifica sunt cause per se et nō sūm accidēs: igit
tur et. pater psequētia. et antecēdēs est manifestū: eo qz
es est causa materialis statue nō sūm accidēs sed per
se cūz sit per se subiectū forme statue. statifica autē est
causa effectiua statue nō sūm accidēs sed per se: eo qz
statifica sūm qz huius agit statua. statifica ergo et es
sunt cause statue per se: sed nō in eodē genere cause: qz
es est causa statue in genere cause mālīs: et statifica
in genere cause efficiētis. ¶ Ege litterā. ¶ Cōtingit autē
multipliciter dictis causis sūm quatuor genera ut pa-
tuit (multas eiusdē effectus (causas esse) per se (et nō
sūm accidēs ut statue statifico et es) sunt cause (nō s;
ad alterum). i. non per accidēs (sed sūm qz est statu a:

sed non eodē modo sed ut es) est causa quidē (mate-
ria. illud autē). i. statifico (sicut vnde motus est) in
genere cause efficiētis.

Notandum sūm cōmētatoz cōmē-
to. 30. qz causa statue est
cupiūz et agēs: sed duobus modis diuersis. cupiūz
autē sūm materiaz: artifex vero vel ars sūm agēs: et si
militer figura statue causa s; forma: et illud ppter qd
fuit facta est causa sūm finem. Ecce qz cōmētatoz assi-
gnat quatuor genera causarū per se eiusdē effectū. scilicet
materiaz et formaz efficiētis et finis vbi Aristō. nō
assignat nisi duo: videlicet materiā et efficiētis: vnum
intrinsecū et alterū extrinsecū: nec fuit expediens assi-
gnare plura: quoniam postea materia ponitur forma:
ex quo videtur relatiue ad formā: et posito efficiente po-
nitur finis cum efficiētis non agat nisi inclinatur a fine.
¶ Primūz dubiū. si ad eundē effectū seu motū nu-
mero cōcurrunt per se quatuor cause ppter quid pbi-
losophus magis ipsum efficiētis vocat. vnde principiū
um motus quā aliquā altam causam. ¶ Respōdetur
qz finis non mouet nisi metaphorice inclinando agēs
ad motū. materia autē ut sic nullo modo agit. for-
ma vero est principium seu ratio agendi et non ppter
videtur agere sūm qz huius. ipsum autē efficiētis est illū
quod agit sūm qz huius ideo vocatur vnde principūz
motus. ¶ Secundū dubiū. si ad eundē effectū cum
mero quatuor cause per se concurrunt vtrum equali-
ter vel inaequaliter: non equaliter quia due concurrunt
intrinsece et due extrinsece. deinde omnis causa prima-
ria plus et prius influat in effectum qz causa secundaria
per auctoritē de causis. et aristō. 8. phisicorū. non etiam
inequaliter: quia quāta necessitate vna concurrat tanta
necessitate alia concurrat. ¶ Dicendū qz ad generatio-
nez effectus tam naturalis qz artificialis omnes equa-
liter concurrunt: sed non ad pseruationez: quia nō re-
quiritur agēs neqz finis: sed bene materia et forma: et
cum dicitur omnis causa primaria plus et prius influ-
it in effectū qz causa secundaria: illud intelligitur in eo-
dem genere cause. in diuersis autē generibz omnes cau-
se equaliter concurrunt. (Sunt autē quedā.) Secun-
da cōclusio. cause diuersarū rationū sunt sibi inui-
cem cause. pater. quoniam labor est causa sanitatis: et sa-
nitas est causa laboris: non tamē in eodem genere cau-
se: quia labor est causa sanitatis in genere cause effici-
ētis: et sanitas est causa laboris in genere cause finali-
s. in eodem autē genere cause illud non esset possibile. qz
enim. a. sit causa effectiua. b. et b. causa effectiua. a. est
possibile. ¶ Ege litteram. (Sunt autē quedā et ad inui-
cem cause ut laborare causa est boni habitus: et salu-
cet sanitatis (et hic) bonus habitus est causa (laboris
di) s; nō eodem modo (sed hic quidem): scilicet bo-
nus habitus est (sicut finis alia autem): scilicet labor
ratio est (sicut principium motus). i. agēs.

Notandum sūm cōmētatozem cō-
mēto. 30. qz sicut effi-
ciēs est causa finis et ecōtra: ita materia est causa for-
me sūm qz forma non potest inueniri nisi per illā. for-
ma autē est causa materie sūm qz materia non potest
esse in actu et demonstrata nisi per illā et precipue pri-
ma materia. hoc dicit cōmētatoz ad differentiaz ma-
terie artificialiū: quoniam licet materia naturalis non
sit in actu nisi per formā naturalem: tamen materia ar-
tificialis est in actu preter formā artificialem cum sit
vnum vere compositum ex materia et forma: videlicet

Lex.
cō. 30.

Lex.
cō. 31.

Liber secundus

es aut lignum quod dicitur esse materia statue aut lectuli.

Contra conclusionem arguitur sic in duce-
do quatuor inconuenientia. Pri-
mum qd idem respectu eiusdem est prius et posterius: qd
implicat contradictionem. sit enim. a. causa. b. et b. cau-
sa. a. et arguitur sic. quolibet causa est prius suo causato
sed. a. est causa. b. et contra. igitur. a. est prius. b. et ecō-
tra. ¶ Secundum inconueniens qd idem est magis no-
tum et minus notum respectu eiusdem apud naturam:
qd iterum implicat. Sicut enim se habet res ad esse ita
ad cognosci apud naturam: secundo metaphysice: sed. a.
est prius. b. et contra: igitur. a. prius cognoscitur apud
naturam quam. b. et contra. ¶ Tertium inconueni-
ens qd idem est causa sui prius: qd maxime repugnat.
pater. quia. a. est causa. b. et b. est causa. a. igitur. a. est
causa. a. pater consequentia. quia quicquid est causa
causae est causa causati. ¶ Quartum inconueniens qd
demonstratio circularis est possibilis contra philoso-
phum primo posteriorum. et qd illud sequatur pater:
quia si. a. est causa. b. per. a. potest demonstrari. b. et si
b. est causa. a. per. b. potest demonstrari. a. ¶ Ad pri-
mum dicitur qd cum prius et posterius multipliciter su-
mantur: videlicet secundum tempus et secundum perfectionem:
nem: ut colligitur a philosopho in post predicamen-
tis: et quinto metaphysice. et octavo philosophorum. non
est inconueniens qd idem sit prius et posterius respec-
tu eiusdem: neqz prius et posterius sunt opposita di-
uersimode sumpta. materia enim est prius forma prius
ritate temporis: et forma est prius materia priusitate
perfectionis. ¶ Et si dicitur cum causa sit prius natura
suo causato: sequitur. a. esse prius. b. et posterius. b. na-
tura vel secundum naturam. ¶ Respondetur qd illud
non est inconueniens ex quo natura dicitur dupliciter se-
cundum philosophum in hoc secundo: scilicet de ma-
teria et forma. materia enim est natura prius forma na-
turalitate materie ad formam: et forma est natura prius
materia naturalitate forme ad materiam. ¶ Item ma-
teria est naturaliter prius forma: quia agens natu-
rale eam in generatione forme presupponit: et forma
est naturaliter prius materia: quia agens naturale prius
intendit formam qz materiam. ¶ Ad secundum cōce-
do qd idem respectu eiusdem est magis et minus notum
apud naturam: non quidem in eodem genere cause: s3
in diuersis generibus secundum qd in diuersis generi-
bus causarum quodlibet illorum est altero natura
prius eo modo quo dictum est. ¶ Ad tertium naga-
tur consequentia. neqz illa. ppositio est vniuersaliter ve-
ra. quicquid est causa cause est causa causati nisi in eo-
dem genere cause. ¶ Ad quartum dicitur qd non est i-
conueniens demonstratio circularis in diuersis generi-
bus causarum: sed bene in eodem genere cause respec-
tu eiusdem et secundum idem: et fuit intentio Aristotelis
primo posteriorum. (Amplius autem.) ¶ Tertia cō-
clusio. eadem causa numero aliter et aliter sumpta est
causa effectuum contrariorum. pater. quoniam nauta per
sui presentiam est causa salutis nauis et per sui absenti-
am est causa submerisionis. constat autem qd absenti-
a et presentia sunt dispositiones diuersae et salutis na-
uis et submerisionis eiusdem sunt effectus contrarij et c. Le-
ge litteram. (Amplius autem.) effectus contrariorum
est eadem causa (que enim presens causa huius est). s. f.
effectus positui (hanc et absentie) contingit esse (causaz
aliquando contrarij vt absentia gubernatozis) est cau-

sa (nauis submerisionis cuius erat presentia causa salutis.)

Sed dubitatur si gubernator na-
uis per sui absen-

tiam est causa submerisionis nauis videtur qd in gene-
re cause efficientis sicut in eodem genere est causa salu-
tis nauis: sed illud non est dandum: cum nauta absens
nihil operetur ad submerisionem nauis. efficiens enim est
principium motus secundum aristotelem in littera. ¶ Itē
si gubernator est causa submerisionis nauis: aut igitur
per se vel per accidens. non per se ex quo non influit
in effectum: neque aliquid operatur ad submerisionem
nauis: non etiam per accidens: quia de talibus causis
non loquitur hic philosophus. ¶ Dicendum qd gu-
bernator nauis est causa efficiens per sui absentiam
submerisionis: licet nihil operetur: quia non est causa
positiua illius sed priuatiua. quando enim aliquid
agens est aptum naturae facere vnum contrarij illud
dicitur esse causa sui contrarij si non operatur contrari-
um qd aptum naturae est agere: et quia gubernator aptus
natus est agere salutem nauis: si non operatur ad illa
dicitur causa efficiens per priuationem actionis submer-
sionis nauis. ¶ Et consequenter concedo qd guberna-
tor per sui absentiam est per se causa submerisionis: li-
cet nihil influat in effectum ex quo non est causa posi-
tiua sed priuatiua. sicut enim aliquis effectus priuati-
uus habet duplicem causam per se: vnam positiuam
et vnam priuatiuam vt eclipsis lune cuius per se causa
positiua est interpositio terre: et per se causa priuatiua
est absentia solis: ita aliquis effectus positiuus habet
duplicem causam per se: vnam positiuam et aliam pri-
uatiua vt submerisionis nauis. causa positiuam per se est
aquarem inundatio: aut flatus ventorum. priuatiua
autem est absentia gubernatozis. (Omnes autē nūc.) Lex.
cō. 31.

¶ Quarta cōclusio. tantum quatuor sunt genera cau-
sarum scilicet materia et forma efficiens et finis. pba-
tur. quatuor sunt genera causarum et non plura quat-
tuor sunt genera causarum: igitur tantum quatuor sunt
genera causarum. pater cōsequentia ab exponentibus
ad expositam. prima pars antecedentis est declarata
in prima parte huius capituli. et secunda declaratur in-
ductiue reducendo omnes causas ad ista quatuor ge-
nera. Et primo quidem declarantur omnia que sunt cau-
se in genere cause materialis. nam littere sunt materia syl-
labarum: et argentum vel aurum materia vasorum: et
elementa materia mixtorum: et partes quantitatie ma-
teria compositorum: et premisse materia conclusionis.
Lege litteram. (Omnes autem nunc supradicte cause
in quatuor incident modos manifestos: causas (ele-
menta enim): id est littere sunt materia (syllabarum et
materia vasorum) sunt aurum et argentum (et ignis et
huiusmodi corporum) simplicium (et partes totius et
suppositiōes) id est premisse (conclusionis sicut ex quo)
id est ex materia (cause sunt.)

Notandum primo secundum cōmen-
tatozem cōmento. 31. qd

omnia ista conueniunt in hoc qd sunt materia: sed disse-
runt: quoniam quedam sunt materia secundum compo-
sitionem vt littere syllabarum: et lapides domus: et qd
dam sunt materia secundum alterationem vt panis san-
guis: et quedam secundum alterationem et compositio-
nem vt acetum et mel oximellis: et quatuor elementa
omnium compositorum: et hec duo sunt fundamenta
materie. s. compositio et alteratio et tertium compositum
ex eis. Triplex igitur est materia secundum cōmentato-
12 ij

rem: videlicet materia compositionis tantum: materia alterationis tantum: et materia compositionis et alterationis simul. materia compositionis tantum est illa que manet in composito absque alteratione prima: et sic littere dicuntur esse materia syllabarum: et lapides ac ligna materia domus. nulla enim precedente alteratione sunt partes materiales compositi. materia alterationis tantum est illa que alteratur absque compositione: sic quod illa corrumpitur: et non fit pars compositi: et sic panis est materia sanguinis et vini: acci. cor. unipitur enim panis in generatione sanguinis et vini in generatione acceti. materia autem compositionis et alterationis simul est illa que alterata ingreditur compositionem: et sic acetum et mel sunt materia oximellis: et quatuor elementa sunt materia mixtorum. non enim corrumpitur acetum nec mel in generatione oximellis: sed bene alteratur et remanet pars. Similiter elementa non corrumpuntur in generatione mixti: sed necessario alterantur antequam ingrediantur compositionem.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod aristoteles per partes et totum posuit alium modum materie a compositione secundum quod intendebat partes que sunt in potentia non que sunt in actu: aut secundum quod intendebat uniuersum congregatum tantum. compositio enim est congregatio propria partium. fit enim ex qualitate et ordine et positione. In composito reperiuntur partes quantitate in actu et partes quantitate in potentia. partes quantitate in actu sunt ille quibus non repugnat per se seorsum existere: et iste dicuntur partes formales. partes autem in potentia sunt ille quibus repugnat per se seorsum existere et tales dicuntur partes potenciales. ponit ergo aristoteles intelligere per partes totius partes que sunt in potentia et non partes que sunt in actu. aut ponit intelligere per partes totius eas ex quibus totum proprie componitur habentes ordinem: positionem: et qualitates: id est habentes determinatum ordinem prioris et posterioris: et determinatam positionem: propter quod tantis et distantibus: sursum et deorsum. et determinatam quantitatem: id est distinctionis specificam ut caput manus et pes. aut determinatam qualitatem: id est distinctam figuram ut ligna lateres et lapides.

Tercio notandum secundum commentatorem eodem commento quod propositiones assimilantur materie: quia sunt in potentia: et conclusio est in eis tanquam forma. per propositiones intelligit commentator premisas syllogismi que assimilantur materie: quod sicut materia est in potentia ad formam: ita premisse sunt in potentia ad conclusionem: quoniam conclusio est tanquam forma premissarum. sicut enim partes quantitate dicuntur materia totius: ita ipsum totum dicitur forma partium quantitativarum: ideo conclusio est sicut forma premissarum: quod premissae sunt partes quantitate conclusionis.

Sed dubitatur quia premissae sunt causa effectus conclusionis si noticia premissarum gignit scientiam conclusionis secundum linconicem primo posteriorum. igitur non sunt cause materiales conclusionis. patet consequentia. quia materia et efficiens non coincidunt per aristotelem in hoc secundo. Dicendum quod premissae sunt cause efficientes conclusionis et causa materiales: non tamen per se. premissae enim componuntur ex tribus terminis: videlicet ex medio et extremitatibus: medium non ingreditur conclusionem sed bene extremitates: ideo premissae sunt me-

dijs sunt cause effectus conclusionis et ratione extremitatum sunt cause materiales: non ergo simpliciter sed secundum quid premissae sunt cause effectus et materiales conclusionis. ideo dicit commentator quod conclusio est in eis tanquam forma ad denotandum conclusionem non esse simpliciter formas premissarum sed quodammodo ratione extremitatum. (Harum autem.) Secundo manifestatur omnes cause que sunt in genere cause formalis: id est enim philosophus quod causarum intrinsecarum quedam se habent ut materia ut dicitur de partibus: et quedam se habent ut forma: et sicut quod quid erat esse: quia dant quidditatem et definitionem ipsi composito ut totum compositio et species. Lege litteram. (Harum autem) causarum intrinsecarum (alio quidem sunt sicut subiectum). id est sicut materia (ut partes). alie autem sunt sicut quod aliquid erat esse et totum compositio et species.

Notandum quod huius littere quatuor sunt expositiones. prima est commentatoris commento. 31. di. aristoteles dicit uniuersum: et compositio: et forma: et intendit per formas que est secundum alterationem: aut formas que est secundum compositionem: et intendit per uniuersum aggregationem partis tantum: et intendit per compositionem congregationem istarum trium dispositionum in partibus. secundum figuram ordinem: et positionem. Ubi aristoteles dicit totum compositio et species. commentator dicit uniuersum compositio et forma. intendit igitur aristoteles per formam vel speciem formas gentium ex materia alterationis tantum sicut est forma sanguinis ut generatur ex pane aut ex materia alterationis et compositionis simul ut forma mixti gentium ex elementis. per uniuersum autem seu totum intendit compositum tantum congregatum ex partibus ut statua seu cumulus lapidum. per compositionem autem intendit compositum in quo reperiuntur ille tres dispositiones: scilicet figura: ordinem: et positionem: et tunc forma domus aut nauis dicitur forma compositionis. **Secunda** expositio est egidij dicens quod forma per comparationem ad intellectum dicitur quod quid erat esse: quia ipsum quod quid est est obiectum intellectus sed per comparationem ad materiam dicitur totum compositio et species aliter et aliter secundum quod materia diuersimode nominatur. materie enim compositionis tantum cuiusmodi sunt lapides et ligna respondet forma que dicitur compositio cuiusmodi est forma domus. materie vero alterationis tantum cuiusmodi est cibis alteratus respondet forma que dicitur species ut forma sanguinis: sed materie alterationis et compositionis simul cuiusmodi est mel et acetum respondet forma que dicitur totum ut forma oximellis. **Tertia** expositio est burlei di. quod sicut materia tripliciter sumitur: ita et forma. scilicet compositionis tantum et alterationis tantum et compositionis et alterationis simul. forma compositionis tantum vocat philosophus totum ut aceruus. formas alterationis tantum vocat philosophus speciem ut forma sanguinis. forma alterationis et compositionis simul vocat philosophus compositionem ut formam oximellis seu formam domus. **Quarta** expositio quod solaz puto esse de intentione philosophi perdat vna distinctionem quam ponit commentator super plogo physicoz de compositione cum ista quod aristoteles ponit hic de forma. dicit enim commentator in plogo physicoz. quod triplex est compositio: videlicet generis ex suis speciebus: et speciei ex genere et differentia: et indiuidui ex materia et forma: et quia cuiuslibet compositioni respondet

Ter. co. 31.

Liber secundus

Lex.
cō. 31.

Sed dubitatur q2 dato illo fe
quie q punctus
est forma linee ⁊ centri forma circuli: dyameret for
ma semicirculi si partes diffinitionis sunt forme: quis
linea est longitudo cuius extrema sunt duo puncti. cir
culus ⁊ figura a cuius centro ad circiferentia omnes
linee ducte sunt equales. Semicirculus autē est portio cir
culi secata dyametro. ¶ Respo⁹ datur concedendo to
tum. Italia eniz comparata ad indituidinē non sunt for
me. comparata autē ad sp̄ciem vel ad diffinitionē p
tiet sunt forme quia vt sic cōstitunt quidditates. ⁊ faci
unt predicari inquit. dicit enī p̄fus. 7. metaphys. q
vnu ⁊ idem est materia ⁊ forma dyuersumode cōpara
tum. littera enim est materia filie vt ex ea componitur
filla: ⁊ est forma filie vt ex ea componit diffinitio filie.
cupum etiā est materia circuli cupi ⁊ circulus cupi
vbi cōponitur ex cupo: vt autē ingreditur diffinitionē

Motandum ¶m comētoratoz cōmens
to. s. q. sperma aialium
et semē vegetabilū: et medicus sanitatis: et vñ agens
acci oia collocant sub causa que est principiū transmuta
tionis et successione. ¶ Et substat de hoc q. dicit
semē est causa efficiē cū potius videat causa materia
lis. ¶ Respo. de burleus q. semē maris est causa effici
ens. plis: et semē femelle est causa malis: et sic nō ē idē
q. d. est causa efficiē et causa malis. ¶ Et si istud bz co
dez de femine aialiu: q. d. anō talia femina quoq.
vñ est actiuū et reliquis passiuū: nō in solut. de semie
vegetabilū de quo dicit comētoratoz q. est efficiē: i. plā
tis enī nō assignant vno talia femina quoq. vñ vñ
est actiuū et reliquis passiuū. ¶ Preterea illud q. d. altera
tur et corripitur in gnātie aialis et mā alteratiois fz
comētoratoz: sed semē maris alterat et corripit in ge
neratione femis: igit semē maris est causa malis: sic ē
semē platiarū. Ideo dicit q. semē fuit est aialiu fuit plā
tarum est quodammodo causa efficiē et quodamō mā
terialis. est enī efficiē p. virtutē influxū a generāte que
nō corripitur in gnātie plātē vel aialis: et est causa
malis. per formā. nūq. oīe corripit in generatione

ferus aut plate. Alie aut. ¶ Quarto dicunt oēs cau- Lex.
 se quæ sunt in genere causæ finalis. oia enim quæ habent cō. si.
 rōnē boni sunt causæ finales: sicut illud rei boni exis-
 siue tñ apparet: et tales causæ dicuntur potissime: qz ne-
 cessitat oēs alias causas. forma. n. necessitat māz: et effi-
 ciens forma: et finis necessitat efficiens: ideo necessitat
 oēs alias causas et a nullo necessitat. Propter finem
 est causa potissima: neqz est cura finalis sitis rei bonuz
 exis aut apparet solū: qz ex quo necessitat oēs alias
 causas et a nullo necessitat oiaqz causa potissima et cau-
 sa causari. I. e. li. Alie aut sunt sicut finis et bonū alio-
 rum. ex quo appetunt ab alijs: que enim est cuius cau-
 sa. f. finalis. potissima est et finis alioz: vult esse tan-
 quā necessitat oia alia (differt aut nihil eadē causam
 finalē (oicē bonaz) exierit aut videt bonū) tñ qz ex
 hoc nō minus mouet appetitū.

Notadnum primo fm cōmētatores
cōmēto .iij. q. ppter qd
qz est nobilius illis que querunt ppter illud: ideo est
bonū intēti per illas res: 7 ideo est causa oīum illarū
agēs enī 7 materia nō sunt nisi ppter finē: 7 si foris
nō sunt nisi ppter vltimū finē. Finitis ergo est nobilioz
his que sunt ad finē: qz appē: ab his tanq̃ bonū illoz
rum, vnde tam mīq̃ forma q̃ agēs appetit finē tanq̃
bonū suū: ideo finis q̃d causā aliarū causāri. p qua
to necessitat oēs alias causas 7 a nulla necessitat.
¶ Sed dubitat, sanitas est finis medici: ad ipsemet
medicus est finis sui aut suarū operatio nō: sed certum
est q̃ sanitas cū sit accidens nō ē nobilioz medico: ne
q̃ ipse medicus est nobilioz seipso. ¶ Dicendū q̃ licet
sanitas nō sit nobilioz entitas q̃ medicus: in est nobi
lioz causa cū modo nobilioz dicat causa de fine nō
12 iij

Philosophorum.

necessitatis q̄ de aliqua alia causa neq̄ est inconvēniēs
q̄ idē inq̄tuz finis sit nobilior seipso inq̄tū agēs : sicut
nō inconvēniēt idē inq̄tū forma enobilior seipso inq̄tū
materia vel subz. ¶ Secūdo notādū fm̄ cōmētatozē
eodē cōmētō q̄ Aristō. descriptū finē per bonū existēs
vel apparēs vt descriptio sit cōis reb⁹ volūtariis ⁊ na
turalibus cu⁹ vltimū intētiū in rebus volūtariis mul
totiens videt bonū ⁊ nō est in rei veritate. intētiū vero
in reb⁹ nālibus est bonū verū. Ista est differētia inter
finē agētū naturalis ⁊ agētū cū rōne qz finis agētū
nālūm semp est verū bonū ex quo dirigunt ad illum
finem a directore infallibili s̄z cōmētatozē. i. metaphy
sice finis autē agētūz cū rōne pōt esse indifferēt bonū
aut verū ⁊ apparēs bonū: qz ex quo dirigunt a pro
pria volūtate que est causa errās possunt intēdere ita
finē malū sicut bonū: ita bonū apparēs sicut bonūz
exēis: iō phus diffiniuit finē per bonū verū vel appa
rens vt oībus agentibus tā naturalibus q̄ volunta
riis possit cōpetere. (Causē quidē.) Ultimo phus epi
logat circa determinatā ol. causē quidē igit̄ semp be ⁊
tor sunt spēcia q̄ nō sunt plures causē q̄ iste: que noīa
te sunt vt arguat sic oīs causa se habēs aliquo dicto ⁊
modo ⁊ est materia vel forma efficiēs aut finis: s̄z oīs
causa se habet aliquo dicto ⁊ modo ⁊: igitur omnis
causa est materia vel forma efficiēs aut finis. patet cō
sequētia cū maior. minor autē est nota inductiue. qm̄
omnis causa aut est sicut littere respectu syllabarū: aut
sicut materia vaso ⁊: aut sicut elemēta mixto ⁊: aut sicut
partes totius: aut sicut p̄missē respectu cōclusionis:
aut sicut totū cōpositio vel species: aut sicut semē: vel
medicus: aut cōsiliās vel faciēs facit: aut sicut illud gra
tia cuius sit aliquid qd̄ est bonū verū vel apparens.

Notandum primo circa causam ma
teriam. s. in qua: ex qua: ⁊ ppter quā. materia in qua
tripliciter sumit. primo p natura pure passiva ⁊ de se
informi que est principiū ⁊ finis trāsmutationis natu
ralis de qua loquēs phus dicit primo phisicorū q̄ ē
ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: ⁊ primo de ge. q̄ est
primū in via cōpositionis ⁊ vltimū in via resolutionis.
ideo dicitur prima materia. scōo pro altera parte com
positi substantialis quā vocat cōmētatoz in hoc secun
do materiā p̄pria ⁊ p̄pina: quoniam ipsa includit
primā materiā ⁊ dispositiones quantitativas ac quali
tativas pambulans immediate ad formā substantiālē.
Tertio p̄ subiecto forme accidentalis siue illa fuerit suc
cessiva siue pmanēs: siue nālīs: siue artificialis: ⁊ sic to
quit phus in hoc scōo q̄ es ē mā statue ⁊ argētū phia
le. Materia ex qua etiā est triplex fm̄ cōmētatozē hic
s. alterationis nū vt panis sanguinis ⁊ sperma aīalis.
cōpositionis tū vt lapideus ⁊ ligna respectu domus ⁊
caro ⁊ sanguis respectu hominis. quedā autē compo
sitionis ⁊ alterationis simul vt acetū ⁊ mel oximellis
⁊ elemēta mixtozū fm̄ q̄ dictum est. Ex quibus sed
tur q̄ eadem est materia ex qua ⁊ in qua. nam materia
prima est in qua recipiendo formā: ⁊ ex qua constituē
do cōpositūz. Similiter quelibet pars integralis ho
minis est materia in qua ppter receptionem alicui⁹ di
spositionis: ⁊ materia ex qua ppter partialem cōcur
sum ad cōstitutionem cōpositi naturalis. Materia
autem per quāz iterūz est triplex: scilicet contrahens cō
tracta: ⁊ non contrahens nec contracta. materia per q̄
contrahens est indiuidui respectu p̄prie speciei: contra
hit enim speciem ad determinatam rationē indiuidua

lem de qua materia dicit philosophus primo celi. qui
dicit. celum dicit formam: ⁊ qui dicit hoc celū dicit ma
teriam. materia per quam contracta est genus determi
natum per differentiam. de se enim indifferens est ad
omnem suam speciem: sed littera ad vnam per aduen
tum differentie: ⁊ sic intelligit Linconiensis primo po
steriorum. cum dicit genus esse materiam. Sed mate
ria per quam non contrahens nec contracta est enti
tas minoris perfectionis respectu maioris perfectio
nis seu remissionis gradus respectu intensiois. dicitur
enim i lib 20 celi. q̄ elementa sunt sicut materia corpo
rum celestium. ⁊ secundo de anima. dicit commentatoz
q̄ quādoq̄z duo inaequaliter perfecta inuicem cōpo
nuntur: quod est perfectius tenet locū forme: ⁊ quod
est perfectius tenet locū materie.

Secundo notandum circa causam for
malem q̄ duplex est forma. s.
intrinseca ⁊ extrinseca. scōma extrinseca dicitur forma
exemplaris causalis vel ydealis: ⁊ sic deus ⁊ intelli
gentie dicuntur forme. dicitur etiam forma extrinseca
generaliter quodlibet perfectius comparatum minus
perfecto iuxta dictum comentatoz nuperrime alle
gatum. forma intrinseca est duplex scōdum philoso
phum hic: scilicet totū cōpositio ⁊ species. forma au
tem cōpositionis est duplex. naz quedam substantia
lis vt forma hominis vel lapidis: ⁊ quedam acciden
talis. forma enim substantialis est illa que dat nomen
⁊ diffinitionem substantialem: ⁊ forma accidentalis ē
illa que dat nomen ⁊ diffinitionem accidentalem vt q̄
titas ⁊ qualitas. ¶ Item formarū accidentalium que
dam est naturalis vt caliditas ⁊ frigiditas: ⁊ quedam
artificialis vt forma statue vel pbiale. ¶ Item forma
rum naturalium accidentalium quedam materialis: ⁊
quedam spiritalis. forma accidentalis materialis est
forma sensibilis vt sensibilia propria ⁊ cōmunia. for
ma autē spiritalis accidentalis est duplex: quia que
dam est intentionalis vt similitudo coloris odoris vel
soni in medio vel in sensu vel in intellectu: ⁊ quedā nō
intensionalis vt caliditas virtualis vini: ⁊ frigiditas vir
tualis veneni.

Tertio notandum circa causam effectiuāz q̄
duplex est efficiēs: scilicet per se ⁊ per
accidens de quo dicitur in parte sequente. efficiens per
se est duplex scilicet p̄uatiuū ⁊ p̄sitiuū. p̄uatiuū vt
absentia solis vel naute. p̄sitiuū autē vt ars vel na
tura. Item efficientium p̄sitiuūz quoddāz est p̄prie
dictum vt agens inducens effectum: ⁊ quoddāz ipso
p̄rie dictum vt finis. metaphorice enim finis dicitur ef
ficiens pro quāto mouet appetitū agentis. Item du
plex est efficiēs p̄prie dictum: scilicet vniuersale vt de
us celū ⁊ intelligentiē ⁊ particulare vt homo de qui
bus dicit philosophus in hoc secūdo. q̄ sol ⁊ homo
generant hominem ex materia. agens autē particula
re distinguit philosophus supra cu⁹ dixit: vt consiliāz
⁊ pater filiū: ⁊ faciēs facit: ⁊ cōmutans cōmutat. Item
efficientium quoddāz est efficiens p̄ducingens tantūz
vt generans hominem vel equum: quoddāz effici
ens cōseruans tantum vt sol respectu luminis in oī
be signozū ⁊ quoddāz p̄ducingens ⁊ cōseruans vt sol
respectu luminis in luna aut sensibile propriū respectu
speciei sensibilis existēs i medio vel in sensu exteriori.

Quarto notandum circa causam finalem
q̄ triplex est finis s̄z generantis
generationis ⁊ rei genitē. finis generantis est duplex

Tex.
60.31.

Libri secundus.

scilicet primarius et secundarius. verbi gratia. finis primarius hominis generatus est perfectio sui aut conseruatio specifica. finis vero secundarius est productio sibi similis in specie: sic loquitur comentator secundo celi dicens q. intelligente mouet celum duplici fine scilicet fine dicto primaria intentione et secunda intentione. mouent enim celum propter hec inferiora secundaria intentione et propter primam causam primaria intentione scilicet propter conseruationem beatitudinis. Si enim intelligente non mouerent celum ipse prime cause non beartice viuere. finis generationis etiam est duplex scilicet quo et gratia cuius. finis generationis quo est ille qui ordinatur in alium finem. finis generationis gratia cuius est ille qui non ordinatur in alium finem eo modo quo loquitur aristoteles hic q. purgatio est finis quo pottonis et sanitas est finis purgationis scilicet gratia cuius. finis rei gentie iterum est duplex scilicet propinquus et remotus. verbi gratia. finis propinquus hominis gentie est felicitas. remotus autem est assimilatio prime cause. Item finis propinquus brutorum ut gentia sunt et aliorum naturalium vel artificialium: generabilium et corruptibilium dicitur esse homo. dicit philosophus in hoc secundo q. nos sumus quodammodo finis omnium artificialium. et secundo de anima q. homo est finis omnium corporum phisicorum. finis autem remotus est perfectio seu decor vniuersi: quoniam ad decor et perfectionem mundi illa facta sunt. et sicut finis generationis erat finis intrinsecus: ita finis rei gentie est finis extrinsecus: quare et c.

Tex.
co. 3.

Modi autē causarum. Ista est terra pars in qua aristoteles distinctissime determinat de causis ex primis modis causarum per accidentia causarum quoque principales sunt pauci sed principales et non principales sunt multi non tantum reperibiles in uno genere cause sed in quolibet nominato genere. Duo igitur facit philosophus: Nam primo premitit aliquas distinctiones. secundo ponit conclusiones. ibi: (Sed tamen omnes.) Prima distinctio est ista q. causa quedam est propria et quedam communis. Causa propria est causa propinqua et posterior. Causa communis est causa prior et remota. verbi gratia. medicus est causa propria et propinqua sanitatis: artifex autem est causa communis remotior atque prior cum prior atque communior sit artifex quam medicus: et hoc in genere cause efficientis. in genere autem cause formalis: bene est causa propria et propinqua opapason et numerus ac quantitas est causa communis prior atque remotior: prior atque remotior sit quantitas quam numerus: sicut etiam communior est quantitas quam numerus. Item. Modi autem causarum numero quidem sunt multipliciter autem id est principales (et hi minores) id est pauciores sunt: dicuntur autem cause multiplicitate scilicet quadrupliciter ut patet: et ipsa similitudo specierum eiusdem generis cause aliquod est (prius et aliquod est posterius) et (alterius) cause (altera) causa est communior atque prior (ut sanitatis medicus) est causa posterior (et artifex) causa prior (et opapason)

causa propria est (duplum et numerus) causa communis (et semper continentia ad unum quodque) dicuntur esse communes: et quod erit magis continens tanto erit causa communior atque prior.

Notandum finis comentatozem comento tricesimo secundo q. (semper inuenitur operatio communis ad proprium: commune est prius finis formam aut finis genus pro prior et hoc accidit priori et posteriori in unaquaque specierum causarum scilicet q. prius est quasi commune ad posterius: et prius et posterius in materiis manifesta sunt et similiter in finibus: extenuatio enim est finis exercitii et finis extenuationis est sanitas.) Prima propositio comenti est ista q. in quolibet genere cause inuenitur compositio communis ad proprium id est inuenitur causa communis et causa propria. unde in genere cause efficientis medicus est causa propria sanitatis et artifex est causa communis in genere cause finalis. sanitas est propria causa depositionis cibi: et bonus habitus est causa communis in genere cause formalis: duplum est causa propria opapason: et numerus est causa communis. In genere vero cause materialis es est causa propria statue et metallus est causa communis. Secunda propositio comenti est ista: In quolibet genere cause: commune est prius pro proprio finis formam aut finis genus. Nam in quolibet genere cause datur causa singularis et specifica et generica: itaque causa specifica quam generica dicitur communis respectu cause singularis: et ipsa causa singularis dicitur pro propria respectu cause specificę sicut causa specifica dicitur pro propria respectu cause genericę. constat autem q. causa generica est prior causa propria finis genus: et causa specifica est prior sua inferiori causa propria finis formam. Artifex enim est prior medico finis genus: et medicus est prior isto modo finis formam dato q. medicus sit species speculatiuissima: et idem dicat in omnibus alijs generibus. Tertia propositio comenti. In quolibet genere cause datur causa prior quasi communis ad propriam: quod non oportet q. si causa prior sit communis comitate predicationis sed sufficit q. sit quasi communis. id est q. sit communis comitate calitatis. vnde prima est communis materia secunda non comitate predicationis sed magis est: quia omnes materie pre sunt eiusdem rationis et non omnes materie sunt eiusdem: sed dicitur esse communis comitate calitatis quod ad plura se extendit quam aliqua materia secunda. Sicut sanitas est causa prior quam extenuatio: et prius comitor: non quidem comitate predicationis sed comitate calitatis: quod plurius est causa sanitas quam extenuatio. Est enim extenuatio causa finalis exercitii: sanitas vero est causa finalis tamen exercitii quam extenuationis. Et similiter dicat in alijs duobus generibus causa vtriusque in genere cause efficientis sol est prior et comitor hominem non prioritate et comitate predicationis sed magis est: quod homo predicat de multis et sol tamen de uno: sed prioritate et comitate calitatis: quod ad plura se extendit caliter sol quam homo. In genere autem cause formalis forma elementi est prior atque comitor forma mixti non prioritate et comitate predicationis quod de pluribus predicat forma mixti quam elementi sicut etiam plura sunt mixta quam elementa ita tamen spiritus quam numero sed prioritate et comitate calitatis formalis quod ad plura se extendit forma elementi quam forma mixti: in quocumque enim reperit forma mixti in eodem reperit forma elementi et non est. Ex his ergo sequitur q. in quolibet genere cause dare causam prior et comitor tamen prioritate et comitate calitatis quam prioritate et comitate predicationis. de comitate et prioritate predicationis facit philosophus mentionem in duobus generibus causa scilicet. in genere cause efficientis et in genere cause formalis quod vna est intrinseca et alia extrinseca vna

Philosophorum

Intelligē eādē prioritātē et cōitātē lueri i alijs duob⁹ generib⁹. cōmētator autē facit mētiōē de cōitātē prioritātē cālitatē in genere causē materialis et finalis quarum vna est intrinseca et alia extrinseca dans intelligere eandē cōmunitatē et prioritātē reperiri in alijs duobus generib⁹ eo mō quo dictū est.

Sed dubitatur

quia videtur q^d in genere causē efficiētis non datur causā cōmūnis sūm p^redicatōē: q^d p^rimo de generatōe dicit philosophus q^d homo non generat nec generatur sed fortis vel plato: igitur artifex i cōmūni nūllū facit sed iste aut ille medicus. Dicit etiam philosophus p^rimo de anima q^d actiones sunt supposito et non formaz: quia sicut nō dicimus animā teperē vel edificare: ita nec velle vel intelligere sed hominē per animā inquit philosoph⁹ ibi. constat autē vniuersalia esse formas suoz singulariū v^t sepe dictū ē in hoc capitulo de intētiōe philosophi. ¶ Rēspōdetur q^d vniuersalia considerantur dupliciter videlicet formaliter materialiter. Vniuersalia formaliter sumpta et abstracte neq^{ue} agunt neq^{ue} patiuntur. Materialiter autē accepta v^t sunt in suis singularibus sic agunt vel patiuntur tanq^{ue} forme cōmunes superaddite particulārib⁹: aliter nō digresset aristoteles superius sol⁹ et homo generat hominē. Hec ergo p^roposito homo generat vel generat est concedēda in suppositione personali et neganda in suppositione simplici. Quādo ergo dicitur actiones sunt supposito et non formarum: id est actiones sunt supposito tanq^{ue} principaliter agentium et non formarum cum quo tamē stat q^d actiones sūt formarum tanq^{ue} principiorum agendi. Amplius sicut accidens. ¶ Secūda distinctio. Causaz quedā per se et quedā per accidens. Causa per se est illa cui finis et huiusmodi competit effectus v^t statuficus seu statua faciens. Ite enī finis et huiusmodi facit statua ideo est causa per se. Causa autē per accidens est illa cui competit effectus nō finis et huiusmodi v^t policleus. Accidit enī statua facienti policleus esse sicut accidit policleo esse statuficus: nō enī policleus v^t sic facit statua sed v^t est statuficus: ideo est causa per accidens. et non solum policleus sed etiā quodlibet suum superius v^t homo animal. Homo enī v^t homo seu animal v^t animal non facit statua: sed si facit illud est ingrum statuficus. ¶ Et sicut in causis per se inuenitur propinquū et remotum v^t patet in prima distinctione: ita in causis per accidens inueniuntur quedā propinquiores et quedā remotiores. Si enī statuficus sit albus et musicus tūc albus et musicus sunt cause per accidens statue: quia accidit tam albus q^{ue} musicus statuficum esse: sicut accidit statufico albus esse aut musicus. Et hanc causaz per accidens albus est causa remotior q^{ue} musicus cum sit communior de pluribus enī p^redicat albus q^{ue} musicus. musicus enī nulli competit nisi homini: sed albus competit homini et alteri ab homine. ¶ Ex p^redictis sequitur q^d tam in p^redicamēto substantiē q^{ue} in p^redicamēto accidentis reperiatur causa per se et per accidens. Homo enī per se generat hominē: statuficus per se facit statua. policleus autē et homo et animal et albus et musicus per accidens facit statua: vbi patet policleus hominem et animal esse p^redicamēti substantiē: statuficus vero albus et musicus de p^redicamēto qualitatis. Et sicut albus est causa remotior per accidens q^{ue} musicus ita animal q^{ue} homo et homo q^{ue} policleus: quia de pluribus p^redicatur animal q^{ue} homo et homo q^{ue} policleus.

Tex.
cō. 33

tus. L. li. Amplius sicut accidens sunt alique cause et horum genera sicut statue: aliter policleus et aliter statua faciens: quoniam accidit statua facienti policleus esse: ideo policleus est causa per accidens statue et continentes autem policleus etiam cause finis accidentis sunt v^t si homo causa sit statue et omnino animal: Sūt autem et accidentiū causaz (alio alijs longius et alie magis proprius v^t si albus et musicus causa dicantur statue.)

Notandum

p^rimo finis cōmētatorē cōmento tricesimo tertio q^d vniuersaliter homo aut animal est causa statue per accidens quia accidit artifici qui est causa per se q^{ue} sit homo aut animal. ¶ Istud cōmentū est valde difficile quia licet accidat homini statuficus esse non tamen v^t appareat accidit statufico hominē esse: quia impossibile est q^d aliquis sit statuficus quin sit homo: vnde arguitur sic. Symo non accidit natus ex eo quia symitas est proprium nati: non obstat q^d aliquis natus non sit symus: igitur per idem statufico non accidit q^d sit homo quia est proprium hominis sicut esse medicum per proprium in vniuersalibus: non obstat q^d non quilibet homo sit statuficus. ¶ Dicendum q^d non est simile: quia symitas circūcūrit natiū distincte significans et connotans natum: statuficus autem aut medicus non circūcūrit hominē sicut nec ponitur in diffinitione eius sicut natus in diffinitione symi. Diffinitur enim statuficus per hoc q^d est statua faciens: et medicus per hoc q^d est infirmū sanans non habendo respectū ad hominē. Quicūq^{ue} enī facit statua ille est statuficus: et quicūq^{ue} sanat infirmū ille est medicus siue sit homo siue nō homo. et non dicitur propriū hominis quia in eius diffinitione ponatur homo: quia etiam esse bipedem est propriū homini finis proprium ibidem et tamē non diffinitur per hominē: sed ideo dicitur proprium quia nulli competit nisi homini: ideo illa consequētia non valet ad intētiōem cōmētatoris: Impossibile est aliquid esse artificem qui non sit homo: igitur artifex per se est homo. sicut non sequitur: Impossibile est aliquid esse calidū quin illud sit substantia: igitur calidum per se est substantia. Sicut enim accidit calido q^d sit substantia ita accidit artifici q^d sit homo: tale per accidens sit necessarium eo modo quo dicitur p^rimo huius q^d priuatio est per accidens principium non quidem rarum sed necessarium.

Notandum

secundo finis egidit q^d causa per accidens coniungit cause per se tripliciter. Primo ratione rei: et sic policleus coniungitur statufico quia sunt vni et idem finis re policleus et statuficus l3 differant ratione. Secundo ratione subiecti: et sic musicus coniungitur statufico: quia musica et statufica sunt in eodem subiecto videlicet in anima. Tercio ratione determinatōis: et sic risibile coniungitur statufico quia risibile sibi determinat hominem cui competit statuficum esse. Dicit ergo q^d propinquior est ista policleus facit statua ista statuficus facit statua q^{ue} illa musicus facit statua quia propinquior est connexio realis q^{ue} subiecti. policleus enī et statuficus vniuntur finis rem: sed statuficus et musicus vniuntur finis subiectū. et hic musicus facit statua est propinquior q^{ue} illa albus facit statua q^{ue} maior est p^roxio eiusdē subiecti q^{ue} diuerso. ¶ Stat autē q^d musica et statufica sūt in eodē sub⁹: nō aut statufica et albedo cū statufica sit i anima et albedo i corpore: at risibile facit statua est propinquior q^{ue}

Libri secundus.

illa coloratum facit statuā quia risibile determinat sibi hominē cui competit statuitur esse et color non determinat sibi hominē. ¶ Ista sententia est pulchra sed difficilis quia occulte videtur implicare. Si enim propropinquo est illa musicus facit statuā quia illa albus facit statuam: quia forma albi et forma statuitur fundatur in diversis subiectis et non forma musici et statuitur. ¶ per idem illa est propropinquo musicum facit statuā quia illa polietus facit statuā: quia forma polietus est in corpore forma autem musici est in anima in qua est forma statuitur. ¶ Item statuitur musica et albedo non solum sunt subiective in parte compositi sed in toto composito per aristotelem primo posteriorum dicentem quod in plus se habet per se quod forma ipsum et antecedens est verum igitur et consequens. ¶ Item sequitur quod hec est falsa homino per se est animal in sensu diuiso contra determinationem aristotelis primo posteriorum. Si enim homo essentialiter et quidditative est animal oportet quod per se sit animal: cum in plus se habeat per se quod essentialiter vel quidditative: et illud sequatur arguitur faciendo hunc syllogismum: homo per se est animal: et omnis homo est coloratum: igitur aliquod coloratum per se est animal. conclusio est falsa et non minor igitur maior. ¶ Item sequitur quod hec est vera: Triangulus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis contra determinationem philosophi primo posteriorum et probatur consequentia sic arguendo: Iste triangulus ligneus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis: iste triangulus ligneus est triangulus: igitur triangulus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis. Dicendum igitur concedendo illam Statuitur per se facit statuam siue teneatur in sensu composito siue in sensu diuiso: immo non proprie tenetur aliquo illorum modo: sicut nec ista: Statuitur forma quod homini facit statum. Nunquam enim proprie loquendo est sensus compositus vel diuisus nisi modus determinet verbum principale compositum vel diuisum ut patet in consimilibus necessario hoc est animal: homo necessario est animal. contingens est hominem currere: hominem contingens est currere. ibi autem non determinatur verbum principale per aliquod illorum per se: forma quod homini: sed tantum determinatur subiectum specificando rationem eius et faciendo suppositionem simplicem. ¶ Et tunc ad argumenta negatur utraque illarum consequentiarum quia ex una predicatione per se et alia per accidens non sequitur conclusio modificata per se vel per accidens propter mutationem suppositionis. Nam cum dicitur statuitur per se facit statuam: subiectum supponit simpliciter: et cum additur illa minor: statuitur est polietus: iam supponit personaliter: ideo minor debuit esse ista: statuitur per se est polietus: que negatur a philosopho in littera simpliciter negatur illa consequentia: polietus per accidens facit statuam: et polietus est statuitur: igitur statuitur per accidens facit statuam: quia arguitur ex quatuor terminis ex quo mutatur suppositio generalis medij termini cum subiectum maioris supponat simpliciter et subiectum minoris personaliter: ideo minor debuit esse illa: polietus per se est statuitur: que est falsa forma philosophorum et commentariorum. ¶ Et si queritur in quo modo dicendi per se est illa statuitur facit statuam. Respondetur quod in quarto modo: ex quo subiectum exprimit causam effectivam predicationis. Statuitur enim forma quod habet in se artem statuitur facit statuam forma commentatores habent persequenter illa et per accidens in quarto modo: polietus facit statuam.

Notandum tertio forma burlesque quod iste propositio statuitur per se facit statuā: polietus per accidens facit statuā: possunt dupliciter accipi videlicet in sensu composito et in sensu diuiso. In sensu composito significant quod talis est per se statuitur facit statuā: et huiusmodi est per accidens: polietus facit statuam: et iste intellectus est verus forma quem concedit illas philosophus. In sensu autem diuiso significant quod illud quod est statuitur facit statuam per se et illud quod est polietus facit statuā per accidens: et iste non est intellectus aristotelis: quoniam concessa ista statuitur per se facit statuā oportet et illam concedere polietus per se facit statuā per syllogismum expositum hoc modo: iste statuitur per se facit statuā: et iste statuitur est polietus: igitur polietus per se facit statuā. et concessa illa polietus per accidens facit statuam: oportet et illam concedere: statuitur per

Contra ista dubitatur: Si enim statua facit per se facit statuam: patet consequentia ab inferiori ad superius per se affirmatiue sine impedimento et ex determinatione aristotelis dicentis hic quod si inferius est causa per accidens quod etiam superius est causa per accidens: et si inferius est causa per se quodlibet suum superius est causa per se: sed consequens falsum quia accidit artifice quod faciat statuam cum aliquis artifex non faciat statuam sed domum. ¶ Item ignis per se calefacit quia est subiectum caliditatis: igitur per idem polidictus per se facit statuam quia est subiectum statuitur: patet consequentia: quoniam sicut caliditas per se calefacit ita statua facit per se facit statuam. ¶ Deinde non apparet quod sit ordo in causis per accidens sed quod una sit propinqua causa per se et alia remotior: quia in quibuslibet est ordo illa sunt finita et determinata ut colligitur a philosopho primo posteriorum et secundo metaphysice: sed cause per accidens sunt infinite et indeterminate per aristotelem in hoc secundo: igitur in eis non est ordo. ¶ Ad primum dicitur negando consequentiam quia ab inferiori ad superius fallit consequentia in suppositione simplici: quia non sequitur homo est species specialissima: igitur animal est species specialissima. concedo tamen quod artifex per se facit statuam. Dixit enim aristoteles in prima distinctione quod artifex est per se causa sanitatis et non tantum medicus. Et primo posteriorum inquit quod habere tres angulos equales duobus rectis competit triangulo per se primo et figure per se non primo: Ita in proposito est dicendum quod statua facit per se primo facit statuam et artifex per se non primo: et tunc ad argumentum accedit artifex facere statuam: igitur falluz est quod artifex per se facit statuam: negat consequentia. Unde ut patet ex doctrina aristotelis genus potest considerari ut totum speciei et ut pars speciei: si ut totum sic non est causa speciei: si autem ut pars sic est causa speciei per se et suam per se operationem. Tunc igitur artifex sit genus et statua facit aut medicus sit species eius: potest considerari artifex ut totum et sic non est causa statue nisi per accidens et potest considerari ut pars statua facit vel medici et sic est per se causa sanitatis et per se facit statuam. ¶ Ad secundum dicitur quod non ideo ignis per se calefacit quia est subiectum caliditatis sed quia est per se subiectum caliditatis: polidictus autem non est per se subiectum statuitur sicut nec lignum est per se materia lectuli nec es per se est subiectum forme artificialis. compositum enim naturale potest esse subiectum per se formam naturalem sed non formam artificialem neque artis. ¶ Et cum arguebat contra ordinem causarum per accidens dicit quod causarum per accidens quedam est annexa cause per se ut polidictus album et musicum ipsi statua facit. et quedam non est coniuncta cause per se ut aperiens fenestra qui dicitur causa per accidens illuminationis domus: et diuellens columnam qui dicitur causa per accidens motus grauis deorsum. Dico igitur quod in causis per accidens non coniunctis cause per se non est ordo. in causis autem per accidens coniunctis cause per se potest esse ordo: non quidem ratione ipsarum causarum per accidens sed ratione ipsius cause per se: quare etc. (Preter omnes.) ¶ Tertia distinctio causarum quedam in actu et quedam in potentia. Causa in actu est illa que actualiter operatur ut edificans. Causa in potentia est illa que non actualiter operatur tamen habet aptitudinem ad operandum ut edificator. Ad hoc enim quod aliquis sit edificator non oportet quod actualiter edificet sed sufficit quod habeat artem et aptitudinem edificandi: sed si alius

Tex.
66.34

quis est edificans oportet quod actu edificet. et quia edificans et edificator se habent tanquam genera ad domificantes et domificatores: ideo edificans est causa in actu et edificator est causa in potentia. I. li. Preter omnes nominatas (et proprie) dictas (causas) videlicet communem et propriam per se (et finem accidens: alie vero sunt potentes dicuntur: alie vero sicut operantes) actui: (ut edificandi domum edificator est causa) in potentia: (aut edificans) est causa in actu (edificator) que sunt in fieri. ¶ Consimiles distinctiones inquit philosophus ponuntur de effectibus quoniam effectus quidam propinquus ut hec statua: et quidam remotus ut statua vel figuratum. Et effectus quidam per se ut domus: et quidam per accidens ut hospitium vel taberna. Item effectuum quidam in actu ut domus quando facta est: et quidam in potentia ut domus antequam facta sit. Statua igitur ergo est causa statue tanquam effectus particularis: et est causa statue tanquam effectus communis: et est causa imaginis seu figurati tanquam effectus communis. Ista statua est effectus propinquus: statua in communi est effectus remotior: et figuratum in communi est effectus remotior. ¶ Et sicut datur propinquus et remotus in effectibus cause efficientis ita in effectibus cause formalis: quoniam forma eris est causa huius eris tanquam effectus propinquus: et eris tanquam effectus remotus. et materiei tanquam effectus remotioris. ¶ Idem contingit in alijs causis licet aristoteles non exprimat. Cor enim seu cerebrum est causa naturalis huius animalis tanquam effectus propinquus: et animalis tanquam effectus remotus: et corpus animati tanquam effectus remotioris. Sanitas autem est causa finalis depositiois huius panis tanquam effectus propinquus: et panis in cocto tanquam effectus remotus: et cibi in communi tanquam effectus remotioris. ¶ Et non solum datur propinquus et remotus in effectibus per se sed etiam in effectibus per accidens. nam statua facit statuam sortis per accidens tanquam effectus propinquus: et statue hominis tanquam effectus remotus: et statue animalis tanquam effectus remotioris. Consimiliter dicatur de effectibus per accidens aliarum causarum quod in eis datur propinquus et remotus sicut in effectibus per accidens cause efficientis. I. li. Similiter autem dicuntur nominate distinctiones (et in quibus causis sunt) id est in effectibus (ut in his que dicta sunt) de causis (ut huius statue) tanquam effectus propinquus statua facit causa et etiam statue (in quantum statue) tanquam effectus remotus (aut et omnino imaginis) id est figurati tanquam effectus remotioris (et) forma eris est causa (huius eris) tanquam effectus propinquus et eris (in quantum eris) tanquam effectus remotus (aut omnis materiei) tanquam effectus remotioris (et in accidentibus) id est in effectibus per accidens (similiter est) propinquus et remotus.

Tex.
66.36

Tex.
66.35

Notandum in commento rem commento tricesimo quinto: quod faciens statuam dicitur faciens statuam istius hominis et dicitur faciens statuam vniuersaliter: statua igitur istius hominis est causatum propinquum: statua vero simpliciter est causatum remotum. Et quo commento uno cum textu sequitur quod sunt vniuersalia extra animam preter omnem operationem intellectus: medicus autem et artifex in communi sunt extra animam: et similiter statua illius hominis et statua vniuersaliter sumpta sunt extra animam non in anima.

Sed dubitatur propter vnum quod ponit philosophus in primo metaphysice videlicet quod generationes non sunt vnum

Libri secundus.

sed singularium et quod medicus non sanat hominem nisi per accidens pro quo sanat calidum qui est homo: ergo sequitur quod stativiscus non facit per se stativam in communi nec figuratum in communi sed tantum per accidens pro quo facit hanc stativam et per se in effectibus per se non reperitur propter quod remotum. Dicendum quod si vitima consideratur abstracte autem habent rationem totius respectu singularium sic non sunt neque generantur nisi per accidens eo modo quo loquitur commentator quinto philosopho dicens quod sanatus secundum partem sanat per accidens. Si autem universaliter considerantur ut sunt partes essentiales singularium sic per se generantur et corrumpuntur sicut singularia. Amplius autem. Quarta distinctio causarum quedam incompleta ut polidictus vel stativiscus: et quedam completa ut polidictus stativam faciens. Uocat enim philosophus causas causas incompleta illa que signat nomen simpliciter cause siue fuerit causa per se ut stativiscus: siue causa per accidens ut polidictus. Causam vero completam dicit esse illam que signatur note composito cause siue sit per se ut stativiscus stativam faciens: siue per accidens ut polidictus stativam faciens. Et si. Amplius autem cause (completa et iste ille dicuntur) scilicet per se et per accidens (ut non polidictus tantum neque stativam faciens) dicatur causa completa (sed polidictus stativam faciens).

Sed dubitatur quia polidictus stativiscus seu stativam faciens componitur ex una causa per se et una per accidens igitur nec est causa per se nec per accidens aut est simul causa per se et per accidens quod quodlibet est inconveniens. Respondetur quod si aliqua copulativa haberet infinitas partes necessarias et una tantum contingente tota est contingens: et si haberet infinitas partes per se et una tantum per accidens tota est per accidens: ita si aliqua causa completa componeret ex infinitis causis per se et una tantum per accidens tota dicitur per accidens. (Sed tamen omnes.) Hinc distinctio ibi premissis aristoteles ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. Modi causarum sunt aliquo modo sex et aliquo modo duodecim. Secunda conclusio. Causa in actu et effectus in actu dicuntur ad convertentiam: sed causa in potentia et effectus in potentia non dicuntur ad convertentiam. ibi: Differunt autem. Tertia conclusio. In omni genere causarum non est querenda nec assignanda causa per accidens sed per se: non causa communis sed propria et prima. ibi: Oportet autem. Quarta conclusio. Sic ut diversificantur cause ita et effectus penes universalem et particularem actum et potentiam. ibi: Amplius autem alie. Prima conclusio est manifesta quoniam si modi causarum accipiuntur secundum primam secundam et quartam distinctionem illi sunt sex quoniam tres distinctiones faciunt sex membra: omnes enim causa aut est propria vel communis: aut per se vel per accidens: aut completa vel incompleta. Et stat autem quod proprium et commune per se et per accidens complexum et incomplectum sunt sex modi causarum. Si autem modi causarum accipiuntur secundum tertiam distinctionem videtur singula membra aliarum distinctionum necessario modi sunt. l. verbi gratia. Si membra prime distinctionis dividuntur per actum et potentiam resultant quatuor modi causarum: quoniam omnis causa propria est in actu vel potentia et omnis causa communis est in actu vel in potentia: causa propria in actu et causa propria in potentia: causa communis in actu et causa communis in potentia: ex primis quatuor modis causarum. Item si dividuntur membra secundae distinctionis per actum et potentiam consurgunt quatuor alii modi causarum: Quoniam om-

nis causa per se est in actu vel in potentia et omnis causa per accidens est in actu vel in potentia: post autem quod causa per se in actu et causa per se in potentia: causa per accidens in actu et causa per accidens in potentia nominantur quatuor alios modos causarum. Preterea si dividantur membra quarte distinctionis per actum et potentiam iterum surgit numerus quaternarius modorum: quia omnis causa complexa est in actu vel in potentia et omnis causa incompleta est in actu vel in potentia: certum est autem quod illi sunt quatuor modi causarum: causa complexa in actu et causa complexa in potentia: causa incompleta in actu et causa incompleta in potentia. Sunt ergo duo decim modi dividendo omnia membra illarum distinctionum per actum et potentiam. Et si. Sed tamen omnes hee dicte cause (sunt multitudine quidem sex dicte autem dupliciter: aut enim) dicuntur causa (sicut singulare) id est proprium (aut sicut genus) id est commune quo ad primam distinctionem (aut obicitur (causa sicut accidens aut sicut genus accidentis) quod est causa per se quo ad secundam distinctionem (aut sicut complexum) cause dicuntur (aut sicut simpliciter dicte) id est incompleta (omnes enim actum operantes sunt aut secundum potentiam) et ex hoc duodecim sunt modi causarum.

Notandum quod in repetendo secundam distinctionem que fuit quatuor causarum quedam sunt per se quedam per accidens: philosophus omittit causam per se distinguendo causam per accidens per proprium et commune: aut speciale et generale quoniam causa per accidens est per se generalis vel specialis: potest tamen dici causa per se genus accidentis id est cause per accidens quoniam omnis causa per accidens est causa per se vel coniuncta cause per se et non e contra. Aperiens enim fenestram et si est causa per accidens illuminationis domus adhuc est causa per se asperitionis fenestre: polidictus autem album aut musicum dicitur causa per accidens statue pro quo coniunguntur stativiscus qui est causa per se. (Differunt autem.) Secunda conclusio. Causa in actu et effectus in actu dicuntur ad convertentiam sed causa in potentia et effectus in potentia non dicuntur ad convertentiam: prima pars patet: quia si edificans est edificium est in edificari et e contra: et si nullus edificans est nullus edificium est in edificari et e contra. Similiter si medicans est infirmus est insanari per medicinam et e contra: et si nullus medicans est nullus infirmus est in sanari per medicinam et e contra: Secunda pars etiam est nota quia non si edificator est edificium est neque e contra: non etiam si nullus edificator est nullum edificium est nec e contra: stat enim edificator esse nulla domo existente: et stat domum esse nullo edificatore existente. Et si. Differunt autem in tantum causa in actu et in potentia (quod operantes quidem) actu (et singulares simul sunt et non sunt cum his quod sunt cause) id est cum suis effectibus (sicut hic medicus cum eo qui fit sanus et hic edificator cum edificato) in actu (quod autem) cause (sunt secundum potentiam non semper) simul sunt cum suis effectibus (corrumpitur enim non simul et edificans in potentia et suus effectus).

Sed contra non sequitur edificans actu est igitur domus actu est nec e contra: non etiam sequitur hic edificans est igitur hoc edificium est in edificari nec e contra igitur non convertuntur causa in actu et effectus in actu. Dicendum quod aristoteles per causam in actu non intelligit tantum

cām actualiter existentē sed cām applicatā effectui fm actionem. et per effectum in actu non intelligit effectum actualiter existentē sed effectum actualiter applicatum agenti fm passionem: ideo licet non sequatur edificans est igitur edificium est nec e contra: tamen bene sequitur edificans est igitur edificium est in edificari et e contra. et licet non sequatur nullum edificans est igitur nullum edificium est et contra: tñ bñ sequit nullū edificans ē igit nullū edificatū ē in edificari et cōtra. Item per causam singularem actu operantē intelligit philosoph⁹ causam particularem contractā per aliquam particularem actionē: et per effectum particularem in actu intelligit effectum singularem contractū per aliquam particularem passionem: ideo sic non sequitur: hic edificans est igitur hoc edificium est in edificari et cōtra. Et si sequit negativē hic edificans ista edificatiōe nō est: igitur hoc edificatū nō est in edificari ista edificatiōe: et cōtra. et hoc intelligebat phs dī. opantes quidē et singulares simul sūt et nō sūt. **Tex. 33.** Oportet autē. Tertia conclusio. In omni genere causatoz nō est querēda nec assignāda cā p accidēs sed p se nō cā cōmunis sed p pzia et prima: patet qz si queritur quare homo edificat: nō debet rīderi qz est animal albus aut musc⁹: sed qz est edificator. et si querit quare hō est edificator nō debet rīderi qz habet artē faciendi: sed qz habet artē edificatiuā. et hic cessat qd qz assignata est cā p pzia et prima: hō autē et albū et musc⁹ fuerūt cause p accidēs: et ars factiua lz est cā p se tamē fuit cōis. edificator autē est cā p se et p pzia: nō in terminat qd em neqz cessat interrogatio qz nō est cā pzia id est p pzia et prima sed ars edificandi vel edificatiua aut edificatoria. Idē etiā ptingit in nālibus: nā si querit propter quid ignis calefact: nō debet rīderi qz polictetus fecit ipm sed qz est calidus. et si querit ppter quid ignis ē calidus nō debet rīderi qz est qualif sed qz habet caliditātē. et hic terminat questio: qm caliditas est causa p pzia et prima. calidū fuit causa p pzia sed nō prima: qualis fuit causa p se sed nō p pzia. polictetus autē fuit cā p accidēs. L. li. Oportet autē: causam semp vniuersaliūqz summam querere. i. potissimā (sicut et in alijs artificialib⁹ (vt hō edificat qm edificator est: edificator autē est fm edificatiōē). i. fm artem edificatiuā (h autē prima causa est et sic in omnib⁹) naturalibus dicatur.

Notandum fm cōmentatorē cōmentatoz. 33. q. (oportet intendere pncipaliter de causis vltimā causam in questione nō vltima in esse et illa est causa p pzia: vltima enī in esse est causa remota. Sanitas vt colligit a pho in prima distinctiōe habet duplicē causam p se in concreto v3 medicū et artificē: et duplicē in abstracto scz artēz factiua et artē medicatiua: quaz causaz ars factiua ē remotissima et ars medicatiua est p pziūissima: quia nulla alia causa mediat. hāz causaz remotissima ē vltima in essendo et p pziūissima est vltima in questiōe quia ad illā cessat questio. phs ergo nō debet pncipaliter intēdere causam vltimā in essendo sed causaz vltimā in questiōe quia p illā habet perfecta sciētia de effectui: et hec vocat causa summa potissima propria et prima: quia posita ista cā ponit effect⁹: et ea remota remouetur effectus. posita em artē medicatiua i actu ponitur sanari: et ea remota remouetur sanari: sed ars factiua est causa remota qz lz ea remota remouetur sanari

vel edificari: nō tamē ea posita ponit sanari vel edificari. Similiter qualitas est cā remota calefactiōis: et qz remota glitate remouetur calefactiō: nō tamē posita qualitate in actu ponit calefactiō sed caliditas est causa p pzia et imediata: quia ea posita vel remota ponit vel remouetur calefactiō loquendo de caliditate vt se extendit ad caliditātē formale aut virtuale. p pte rea ponit phs pzio posteriorē qz per cām remota nō cōiungit demonstrare nisi negativē. per cām autē p pziūā et imediatā demonstrat affirmatiue et negativē.

Sed dubitatur quia phs in pzia distinctiōe ponit q causa cōmuniōz est pzioz. ex p plicatis de medico et artifice: igitur causa remotissima in essendo debet dici prima et nō vltima in questione. Rīdet qz aliquid esse altero prius qm ad ppositū spectat ptingit triplē v3 p pziūitate p dicationis: p pziūitate causalitatis et p pziūitate p pziūitatis. primis duob⁹ modis hic est locut⁹ phs in pzia distinctiōe: et vltimo mō loquitur hic de p pziūi cā dicitur timā cām in questiōe esse primā. i. p pziūissimā et imediatā ad quā stat resolutiō omni questiōni. Amplius autē alio. Quarta conclusio. Sicut diuerificans causam se ita et effectus penes vniuersale et particulare actū et potentia: patet quia causaz vniuersaliū sūt effect⁹ vniuersales: et causaz particulariū sūt effectus particulares: et causaz in actu sūt effectus in actu: et cāz in potentia sūt effectus in potentia. Unde artificis in cōmuni effect⁹ est artificat⁹ et statufici effectus ē statua: et isti statufici effect⁹ ē ista statua. Similiter edificat⁹ est edificat⁹ qui est cā in actu effectus ē edificari qz est effectus in actu et edificatoris qz est causa in ipso effectus ē domus que ē effect⁹ in potentia. Sic em edificator aliquādo edificat et aliquādo non edificat: ita domus aliquādo fit et aliquādo non fit. L. li. Amplius autē alie quidē cause que sunt (genera sunt generalium) effectui (alie autē singulares cause sunt effectui) (singulariū vt statue in cōmuni (statua quidē faciens) est causa (hic autē) statuficus (huius) statue est causa. (et potentia quidē) cause sunt effectui (possibiliū: operantes autē) in actu sunt cause (ad operata) in actu et.

Notandum fm cōmentatorē cōmentatoz. 33. q. (oportet intendere pncipaliter de causis vltimā causam in questione nō vltima in esse et illa est causa p pzia: vltima enī in esse est causa remota. Sanitas vt colligit a pho in prima distinctiōe habet duplicē causam p se in concreto v3 medicū et artificē: et duplicē in abstracto scz artēz factiua et artē medicatiua: quaz causaz ars factiua ē remotissima et ars medicatiua est p pziūissima: quia nulla alia causa mediat. hāz causaz remotissima ē vltima in essendo et p pziūissima est vltima in questiōe quia ad illā cessat questio. phs ergo nō debet pncipaliter intēdere causam vltimā in essendo sed causaz vltimā in questiōe quia p illā habet perfecta sciētia de effectui: et hec vocat causa summa potissima propria et prima: quia posita ista cā ponit effect⁹: et ea remota remouetur effectus. posita em artē medicatiua i actu ponitur sanari: et ea remota remouetur sanari: sed ars factiua est causa remota qz lz ea remota remouetur sanari

Liber secundus.

Tex.
co. 39.

Scitur autem fortuna. Iste est scōs tractatus scōi phycoz i quo determinat de causis p accidens. Postq̄ pbs determinauit in priori tractatu de causis p se: q̄ q̄ cā p accis maxime re-

peritur i casu r fortuna: iō in hoc scōo tractatu pbs agit de casu r fortuna: r diuidit in quoz capla: in quoz primo Arist. recitat opiones antiquoz. In 2° inq̄rit diffinitionē fortune r casus ibi. (Prīmū quidē igitur). In 3° manifestat dīaz inter casum r fortunā ibi. (Differt autē). In 4° ostendit in quo genere cause sūt casus r fortuna ibi. (S; modo p̄ cau se). Prīmū capl; diuidit in duas pres: in quaz prima pbs ponit intentionē suā r ordinē intentionis. In scōa vō opiones antiquoz cū iprobatione ibi. (Quidā enim). Quāntū ad p^m pte dicit pbs q̄ intentionis sue est determinare de casu r fortuna: r rō est ista: q̄ ad nā lem p̄m pūnet cōsiderare de oibus causis: s; casus r fortuna sūt cāe: igit ad p̄m nālez pertinet cōsiderare de casu r fortuna: patz p̄mā. cū maior ex determinatis in p̄ia pte quarti capitulū prīmū tractatus: r minor est manifesta: ex eo q̄ multa dicim⁹ eē r fieri a casu r a fortuna: cū enīz querit propter quid inuenisti hanc: aut registi ubiā respōdet p̄t casū aut fortunā. Intētio igitur Arist. est determinare de casu r fortuna: ordo autē intentionis est inḡere in quo ḡne cāe sūt casus r fortuna r vtrū sunt idē aut diuersa quid est vtrūq; iō ordine retrogrado prius inq̄ritur quid est casus r fortuna: scōo quō cōueniūt r qualiter differūt: tertio in quo genere cāe illa collocātur: r lē. li. (Dicit āt fortuna r casus) de numero cāz r multa r eē r fieri dicimus p̄t fortunā r casuz: quo igit numero i hīs causis sup̄ius notatis est fortuna r casus cōsiderandū est: r vtrū ea dem sunt fortuna r casus aut altera: r omnino quid sit fortuna r casus.

Notandum fm p̄metatorē cōmento 34. q̄ p̄scrutatio de scia vtrūq; cōtinet in se p̄scrutatio nē vtrū sint diuersa aut idē. Inrēdit cōmetator q̄ ordo intentionis opponit or dīni executionis: nā p̄ia questio in intentione est in quo genere cāe sūt casus r fortuna: r vltima qō est quid est casus r fortuna. Ordo autē executionis p̄io inuestigat quid est casus r fortuna: scōo quō differunt: tertio vō in quo ḡne sūt cōueniūt r p̄scrutatio de scia casus r fortune cōtinet p̄scrutatio nē de p̄dēptate r di ueritate eorundem.

Contra predicta arguit: r p̄io q̄ de casu r fortuna non sit scia: q̄ de hīs q̄ sūt per accidēs nō habet scia primo posterior: s; casus r fortuna sūt cāe per accidēs: vt cōcessū est: igitur de casu r fortuna nō hētur scia. Secundo arguit q̄ de casu r fortuna nō sit scia nālis: q̄ q̄ aliqui sint bene: vel male fortunati est cōsideratio astronomica. ¶ Ad prīmū dicit q̄ sicut hētur scia de corruptibilibus nō p̄ p̄pōnes cōingētes sed necessarias: ita hētur sciētia de hīs que sūt per accidēs nō per ea que sūt per accidēs sed per se: sicut de singularibus habet sciētia inquantū vniūtur vltibus ita de causis per accidēs habetur sciētia inquantū cōiungūtur causis p se: r sicut de particularibus nō hētur sciētia in particulari: sed in cōi: ita de hīs que sūt per accidēs hētur sciētia in generali: r

nō in speciali. Dicendū igit cū p̄ho. 6. methaphysice: q̄ sicut de ente p accidēs habetur scia per p̄mūlas p se r nō per accidēs: r de syllogismo sophistico hētur sciētia nō per syllogismū sophysticū: sed verū ac perfectū ita de causis p accidēs habet scia per p̄mūlas p se: r nō per accidēs: r p̄ syllogismū per se r nō per accidēs. ¶ Ad scōm dicit q̄ fortuna dupliciter sumit. s. p̄prie r impropr̄ie. Fortuna p̄prie sūpta est cā per accidēs in minori pte r illa est cōsiderationis phyce. Fortuna impropr̄ie dicta est fatum idest dīspō cāz celestiu; significatiua boni vel mali in s̄pera actiuoz vel passiuorum: r hec est cōsideratiōis astronomice: r sic forte locuti sunt antiqui dī. in celo nō esse fortunā. i. fatū. (Quidā enī). Ista est scōa ps hui⁹ capli in qua pbs recitat tres opiones antiquoz: quaz p̄ia negabat casū r fortunā: scōa affirmabat dī. fortunā eē p̄mā cāz oīuz ibi. (Sunt autē quidā). Tertia dicebat casuz r fortunā esse occultā r imāifestā intellectui humano ibi. (Sūt autē qdā). P̄ia opio arguebat dupl; casū r fortunā nō esse: r p̄io sic: nūbil sit a casu vel a fortuna: igitur casus r fortuna nō sunt: patz consequētia r antecedens arguit: nūbil q̄ sit a cā determinata sit a casu vlt a fortuna: sed oē q̄ sit a causa determinata: igit nūbil sit a casu vel a fortuna: patet consequētia cū maior: q̄ casus r fortuna sūt cāe indeterminate: r minor declaratur exēplariter: nam h effectus qui est aliquē inuenire debitozē in foro: quē nō est opinatus inuenire dicit a casu r fortuna r est a cā determinata. s. venientez vel le emerēnā vadens ad forz determinate intendit aliquid emere. Similit est in alijs effectibus qui dīr esse a casu vel a fortuna. lē. li. (Quidā enīz si sint aut nō sint casus r fortuna dubitat: nūbil enī fieri a fortuna dicit s; omniū eē aliquā cām determinatā quēq; nos dicimus a casu fieri aut fortuna: vt venit a fortuna in foro r reperit quem nolebat quēz nō est opinatus ante rep̄re dicit q̄ causa est venientē velle emere. Similit autem r in alijs que a fortuna dicit semper aliquaz: dīr il li est accipere casuz: sed nō fortunā.

Notandum fm cōmentatorē cōmento 40. q̄ iste syllogismus cōponitur sic. Si casus est: est cā: sed nō est causa q̄ nō est terminatus r cāe sunt terminate: igitur casus nō est: argumētūz cōmentatoris est istud: si casus est il le ē causa sed nō est causa: igitur nō est: patz consequētia cum maior: q̄ p̄iopter nullā aliā rōnez ponitur casus nisi vt sit causa: minor sic arguitur: oīs causa est determinata casus nō est determinat⁹: igitur casus nō est causa: p̄ia pars antecedētis tenet inductiue: scōda autem est nota: q̄ esse indeterminatū ē p̄p̄ietas casus r fortune. Secūdo arguebant sic: si casus r fortuna sūt de illis determinasset aliquis antiquorum inuestigās causas generabiliuz r corruptibiliuz: sed nullus antiquorum inuestigās causas generabiliuz r corruptibiliū aliquid determinauit de illis: igitur illa nō sūt patz consequētia p locuz ab auctoritate: antecedēs autem vñ notūz: est igitur incōueniēs ponere casuz r fortunā esse si nullus antiquoz aliquid dicit de illis. lē. li. (Quoniam si aliquid erit fortuna incōueniens igitur videbitur sicut vere est incōueniens: r dubitabit: vtrū aliquis: p̄iopter qd nullus antiquoz de generatione r corruptione causas dicens de fortuna nūbil determinauit: sed sicut vltus est nūbil opinabitur nec illi esse a fortuna. (Sed mirabile). Hec omnia soluit pbs dicens Tex. q̄ mirabile est negare casuz r fortunā: neq; ipi ignora

Tex.
co. 40.

Tex.
co. 38.

Philosophorum.

uerunt casum et fortunam scientes multa euenire preter intentionem agentis: ideo negetur maior prime rationis vbi nihil qd sit a causa determinata sit a casu vel fortuna: qz licet omne qd sit fiat a causa determinata: non tamen sit a causa determinata istius effectus: unde inuenio de biozis que dicat effectus fortuitus vel casualis sit a sorte eunte ad for: qui non est causa determinata inuenitio debitoris sed emptio panis. Le. li. (Sed mirabile hoc videt sicut vere est mirabile qd casus et fortuna non sint: multa enim sunt a fortuna et a casu que non ignorantes fuerunt illi phi): et ad rationem: quoniam est inferre vnuquodqz in aliquam causam determinatam eo qd sit sic antiqua. i. p. ratio dixit dñs for: tam et casus: tamē hōz que sunt alia eē dñt quidē omnes a fortuna: quia sunt preter intentionem; alia non quia non sunt preter intentionem.

Notandum qd p accidēs idē est qd p aliud: et qz nō procedit in infinitū in causis: p aliud igit est euenire ad vnum per se: ppter ea omnis cā p accidēs reducitur ad aliquam cāz p se: igit eadē nō ē cā duoz effectū vni p se et alteri p accidēs: vni ex itēōe et alteri pter itēōez: nō tollit fortuna aut casus: pp h qz effectus fortuitus siue casualis ē a cā p se: ex q illa cā nō ē cā p se effectus fortuitus: s; p accidēs. (Cū qdāmō). Ad: mōtūū rñder pbus dñ. qdūqz erat qdāmō mēōia faciēda de casu et fortuna et q illi nō dēmiāuerūt de casu et fortuna nō ērō pba: bñ: nec dēmiōstratiua ad pcludēdū casū et fortunā nē ē s; magis ē aculatio antiquoz qz pba: et p sic: oēs artifices dēmiāntes de cāis p se hñt dēmiāre de cāis p accidēs: s; atq dēmiāuerūt de cāis p se igit dēmiāre debuerūt de cāis p accidēs: cuiusmōi sē casus et fortuna p ps añtis ē nota: qz oēs artifices pñderātes de vno opposito p hñt pñderare de reliq: cū opposita hēant fieri circa idē: s; p se et p accidēs iūcē opponūt iūdoctri nā Ari. p pñterioz: p ps añtis ē nota ē: qz Empe. dēmiāuit de lūe et amicitia: et Anaxa. de intellectu tanq de cāis p se. Le. li. (Cū qdāmō erat faciēda mēōia s; oēz). s. casus et fortunē: dicit. n. qdāmō qz de cāis p se sit dēmiatio simplr: et de cāis p accidēs sit dēmiatio o qdāmō. Secūdo qz atq pñetēs cāz repz eē lūe aut amicitia vti Empe. aut intellectu vti Anaxa. aut ignē vti Erasclitus: aut aliq d aliquoz cozpoz simpliciu: sic ponūt illi qd nō pcedūt nisi p cāz mālē tm: opinant fortunā nō ēē aliquā dēcāz cāz: et hoc debuerūt docere et declarare et nō fecerunt: igit dīminute locuti sunt. Le. li. (At vō neqz illoz aliqz opinabāt ēē fortunā aut amicitia aut bellū). i. lūe aut ignē aut intellectu aut aliq d taliū. Tercio aut putauerūt atq casū et fortunā ēē aliq d aut nihil. Si putauerūt casū et fortunā nihil ēē: et multi credūt casū et fortunā aliq d ēē: debuerūt facere mēōnē de ill de clarādo ea nō ēē. Si aut putauerūt casū et fortunā aliq d ēē: tūc est magis incōueniēs qd nihil dixerūt de. ipis s; ea reliquerūt. Le. li. (Incōueniēs igit est siue non putauerūt casū et fortunā siue putātes reliqūt). et h ē magis incōueniēs quā p m. Quarto atq vtebant cāu et fortunā igit incōueniēs ē et multū accusandi sūt: qz nō fecerūt memoriā de casu et fortuna: a pba: nā Empe. dixit aerē nō sp pgregari sup: s; vti pñt. s. a cāu: et ita vtebat casu: dicit. n. qd aer aliqñ mouet sic i creatōe mūdi currens collisit sē: h ē mouet aliqñ sursum: sic mouebat currens i mūdi creatōe: et multo tēl mouet atq sic qd a casu aliqñ mouet sursum: dicit ē Empe. ptes ptes aialiū fieri a casu et fortuna: nō debuit dēmiāre cāz: pp qd

alique ptes sūt a casu et aliq nō: et declarare qd est casus et fortuna: ex q ponebat casū et fortunā ēē alia a suis pñcipijs. s. a lūe et amicitia. Le. li. (Et hāc). s. fortunā fuerūt aliqñ vtes: sic Empe. nō sp aerē pgregari sup: us dixit: s; vti cōtigit. i. a casu: dicit. n. Empe. i. creatōe mūdi qd sic collisit se aer currens cucurrit: multo tēl aut atq et ptes aialiū a fortuna fieri pñmas voluit vti qñ in p creatōe sicbat aialia mōstruosa. s; bouigē et veripe et capita sine ceruice. (Sūt at qdā). Secūdo opio sūt ista qz casus et fortuna nō sūt nisi i cozpib celestib: sic q oia cozpa celestia: et qlibz mor celi: et oia q sūt in celo sūt a casu et fortuna: nō autē iste mūdus inferior neqz aliq d exis in isto mūdo inferior ē a casu vti a fortuna: et rō potuit ēē h cū sūm pñpēs agat p intellectu et volūtate et sapiētia: qz sapiētis ē ordinare: vti hētur in phemio metha. opz i eo ē ordinē oīuz pcedūt ab ipō q appellat puidēia: ab illo aut ordine exite i p cā dēri uaf ordo scāz cāz q s; Boetius qro de cōsolatōe dñ fatū a for: s; pñt. qñ. plocuti: qz i p cā puidēia cōtinet i secundis cāis p fatū pñmū. Si qz ordo scāz cāz pñt dicit fatū ipā vti s; pñt qdā fatū dñ: rāto q fatū magis seruaf i supcelestib cozpib q i inferiorib: quā to rō cālitatis magis puenit illis quā istis: qz q cōter hōtes fatū vocat fortunā: isti atq fortunā pñt i mūdo supiori et nō in mūdo inferiori et: Potuit ēē alia rō: nā cū fortunā dicat aliq d extra pñt: et nō vnde bat eis posse reddē cāz eo qz q s; i cozpib supcelestib: bñ aut eo qz sūt i cozpib inferiorib dixerūt casū et fortunā ēē in cozpib supiori et nō i hīs inferiorib. Le. li. (Sūt aut qdā q celi hui qd nos videm: et mūdano rō oīuz). i. oīuz exiūt i mūdo supiori dixerūt casū: ēē et fortunā: accitiam motus cozpoz celestium oīum a casu ēē et fortuna. (A casu enī). Cōtra istā pñt arguit pñs qz: et p sic: si fra celū et mor celi est a cāu: sequit totū mūdum esse a casu: p eos: et pba: p. Si celū et mor celi ē a casu: igit totū iste mūdus inferior ē a cāu: p qz ordo mūdi inferioris ē cōtēntiā ab ordine mundi supioris et oīs vti mūdi inferioris cōtēntiā depēdet a motu mūdi supioris: iū illud p metha. nēcē ē mūdū hūc inferiorē pñuari supiori et lañdib vti oīs vti ei gubernet inde: cū igit totū pñt ex mūdo supiori et inferiori: sed q totū mūdū ēē a casu: qd ē valde absurdū. Le. li. (A cāu enī) dñt fieri cursū et motū oīuz astorum et coz celestium: et pñt discernētē. i. distiguētē et statuēt in hunc ordinē casualē oē. i. totū vniuersum.

Notādū ex se et casu sit reuolutio cozpis celestis et mor q largit alijs enub ordinē pñt eis vti oēs cāe iueniātur ex cāu: q. n. iuenit i illo q ex cāu iueniāt: iuenit ex cāu. Ar. m. 2. 10 ē ist d: oē pueniēs ex eo q ē a cāu ē a cāu: s; mūdū iste inferior ē pueniēs ab eo q ē a cāu: igit mūdū iste inferior ē a cāu: patz p cū a b vō sic declarat: mūdū iste inferior puenit a celo: et motu celi sed celus et motus celi sunt a casu p opinionē: igit et. Sz dubitat qz emptio eq ex pecunia bñta a debito re pter itēōnē nō ē a cāu: et tñ depēdet ab eo q ē a casu. s. ex pecunia casuali bñta: dato. n. qz vadat ad forū cā emēdi equū et casuali iueniat debitozē a q recipiat pecuniā ex q emat equū: p. n. qz emptio eq nē ē casual qz nō ē pter itēōez: receptio at pecunie a q puenit emptio eq bñ ē casual. Rñdet dupl: p q pñt itelligit de illo qd puenit cōtēntiā ab eo q ē a cāu: emptio autē qd nō puenit cōtēntiā a pecunia casuali bñta: qz iste equus alia pecūia potuisset emi mūdū: at inferior cōtēntiā depē

Tex.
co. 43.

Tex.
co. 43.

Tex.
co. 45.

Tex.
co. 44.

Tex.
co. 46.

Liber secundus.

det a mudo supioz: cu nō possit p^aca influere i hūc mū
dū iseriozē nisi mediāte motu celi. Scdō p^ro dicit q^d em-
ptio isti ē casuale: nō qdē p^r respectu ad cāz p^ripias: q^d ē
forte velle emē equū: sⁱ p^r respectu ad cāz remota q^d ē re-
ceptio pecunie a debitoze: p^r in rñsio ē melioz: q^d effe-
ctus magis denotant a cā p^ria: q^d remota: vt ē hūc in
alio caplo. (Et multū hⁱ p^ris). Scdō arguit p^ris ficia
lia r plate nō sūt a casu: q^d celū r ea q^d sūt in celo nō sūt
a casu: p^r q^d dignioza r pfectioza sūt celū: r ea q^d sūt
in celo: q^d aialia r plate: a^r at ē eo:z di. q^d aialia r plā-
te nō sūt a fortuna: sⁱ a cā detmiata: v^z ab itelligētia vt
nā: nō emē a casu q^d ex semie oliuasiat oliua: neq^z a ca-
su q^d ex semie hois fiat hō: n^o ex seie oliue nūq^z fit hō:
sⁱ tū oliua: nec ex semie hois fit oliua: sⁱ tū hō. I. e. li.
(Et multū hⁱ p^ris) q^d dicit admirari dignū ē dicētes
aialia qdē r platas a fortuna: neq^z eē: neq^z fieri: sⁱ aut
nāz: aut itellectū eē hmoī alterā cāz: nō. n. q^d nūq^z euenit
aliquid gñari ex seie vnoquoq^z: sⁱ ex tali seie gñat oliua
qdē: ex tali aut hō gñat: celū aut r alia dignioza de nu-
mero manifesto: a casu fieri dicit: hmoī autez diuina
cām nullā p^r senz vna eē: neq^z fieri detmiata cāz: r aia-
liū r plataz quoz sūt cāe per se r determinate.

Notandū p^r f^rz p^r m^r p^ro. 41. q^d mirabile ē
opinari de coz pib^z supcelesti-
bus q^d sūt p^ricipia isto:z. i. vegetabiliū r aialiu: r q^d eis
largiunt ordinē ea fieri ex se: r nō hⁱre cāz oino quam
aialia r vegetabilia hñt. Ista est rō p^ro: cozpa celestia
largiunt plātis r aialib^z ordinē f^rz q^d sūt a cā deter-
minata: igit ē cozpa celestia sūt a cā detmiata: p^r q^d q^d
nihil dat q^d nō hⁱz: q^d n. fump^r ē iozdinatū nō dat ali-
cui ordinē: sⁱ igit cozpa celestia sūt a cā detmiata: nō
ergo sunt a casu vel a fortuna.

Secundo notādū q^d p^ris dicit nāz r itelle-
ctū q^d op^r nāe nō ē op^r itelligē-
tiē: nā. n. non agit nisi rememorata ex supiozib^z cāis: q^d
dñr itelligētiē vt dicit^r 12. metha. dicit ē p^ris celestia eē
de nūero manifesto: q^d sūt magis manifesta i nā: q^d hñ
iserioza: ut illud. 1. metha. sic ē hⁱz ocul^z noctue ad lucē
solita itellectus n^o ad manifestissimā i nā. (Et igit si
sic). Tercio arguit p^ris: si ita ē q^d i supiozib^z fit cāus r
fortuna r nō i iseriozib^z: r magis itollerabile: r dubiū
v^z q^d fit casus vt fortuna i supiozib^z: q^d in iseriozibus
dignū eēt q^d declarassent hⁱz: r aliqd bñ dixissent de il-
lo rōnib^z v^z ex p^ris: q^d potuissent oñdere i celo eē ca-
sū vt fortuna: r hⁱ nō fecerūt: igit insufficient locuti sūt. I. e.
li. (Et igit si sic se habz hⁱ p^ris q^d i celo fit casus dignū
est r bene se habz aliquid dicere de hⁱ ipso rationibus
vel exemplis: q^d non fecerūt).

Notandū f^rm p^r m^r p^ro. 46. q^d ista cōside-
ratio nō est p^ria huic scie: sic
dixit fingēs q^d ens ē vñs. Sicut igit p^r Parmenidez r
Melissū nō arguebat pure p^rice p^rbando nō oia esse
vñs: sⁱ metha. tñ vt p^ris p^rice: r p^ris metha. ita p^r hanc
opione nō bñ p^r arguit p^rice tñ: sⁱ bñ metha. aut mixtū
p^rio qdē metha. sic arguit: sic se hⁱz p^ricipar^r ad vñz
p^ricipē vt vna dom^z ad vñz p^rezita totū vñuersū ad
vñs oñz: si liberi in regno vt i domo nō licēant iozdi-
nate agere: sⁱ bene seruire: igit in toto vñuerso ea q^d se
hñt vt liberi nihil iozdinatū patiunt: sed celestia se hñt
vt liberi: igit celestia nō patiunt aliqd iozdinatū: r per
p^ris i eis nō est casus neq^z fortuna: ista rō est metha.
q^d ē ex o^rdie entū: quā tradit p^ris. 12. metha. r excedit
cōsiderationē nālē. Scdō arguit rōnemixta. Nāz
motus celi nō hⁱz p^ris r sūt a vñte nō o^rganica: igitur

motus celi est absq^z aliq^z iozdinatōe: r p^r p^ro in eo nihil
est casuale vt fortunū. Ista rō ē ex nā mor^r celi: r p^rim
nālīs. p^r quāto p^rideratio mor^r celi p^rinet ad p^ricū: r ē
p^ris metha. in quātū p^rideratio itelligētiāz q^d ad suam
vñtē r subz p^rinet ad metha. neq^z rōnes sacre fuerūt
mere nālēs: p^r bare. n. totū vñuersū eē a cāu ex cēntiati
depēdētia mūdi iseriozis ad mūdū supiozē ē metha. i
toto v^z p^rte. p^r bare ē i mūdo iseriozi r supiozi n^o ē ca-
sū vt fortuna ex ordine quē celestia largiunt aialib^z r
plātis: aut ex maiozi pfectōe supiozē q^d iseriozē nō est
pure nālē: sⁱ ē metha. i toto v^z p^rte: q^d rē. (Quō emē).

Quarto arguit p^ris sic. Illa opio est icōueniēs q^d ē
cōtra expiētā sensus: sⁱ hⁱ ē hmoī: igit hⁱ opio ē icōueni-
ens: 13. p^r cū a^r b^r declarat. Nā hⁱ opio ponit oia eē a
casu q^d sūt i mūdo supioz: r nihil eē a casu q^d ē in mū-
do iseriozi: r hⁱ ē sensū: cū nihil videamus in celo fieri
a casu: sⁱ videm^r multa fieri a fortuna i hⁱz iseriozib^z
vñ p^rirariū debuissent dicē: v^z q^d hⁱ iser^r sūt multa a for-
tuna: r q^d i celo nihil est a fortuna. I. e. li. (Quō. n. stat)
ocā p^ro: eo q^d al^r i. aliquatū incōueniēs ē q^d of ab illis
cōtra rōnē: r ad huc icōueniēt^r ē dicē hⁱ q^d est p^ris sensum
vidētes i celo nihil qdē a cāu fieri: in hⁱz at iseriozib^z
q^d nō sūt a fortuna: sⁱ eos multa cōtingere a fortuna: r
erat illis merito a p^rio fieri. Sz arguit q^d in celo fit ali-
qd a cāu: q^d eclipsis lune fit i celo: r q^d fiat a cāu apper-
et eo: q^d fit raro: r p^rter itētiōnē agētū: cū motio lune n^o
itēdit eclipsim lune: sic nec aliqd motor celi itēdit defe-
ctū sui orbis. Dicit^r q^d eclipsis lune nō ē a casu
fit a cā detmiata: nec ē raro p^r p^rationē ad suā cāz p^ro-
p^ria: r imediata: imo stāte ista cōp^ratiōe fit sp^r i necessa-
rio cū nūq^z sit itero p^risio ite q^d sūt eclipsis: r nēcio est
eclipsis: sⁱ ē itero p^risio ite: nō effect^r fortunū r casualis
o^r eē raro: nō solū cōsiderat^r absolute: sⁱ ē p^r respectu
ad cāz. Itē motor lune: r si nō itēdit eclipsis lune: tñ p^r-
cognoscit eclipsis lune effect^r at fortunū vt casual^r nō so-
lū o^r eē p^rter itētiōnē agētū: sⁱ ē p^rter p^rcognitiōnē illi^r.
(Sunt aut qdā). Tercia opio posuit q^d casus r fortuna
nā sūt: r quot sūt cāes: sⁱ illa sūt immanifesta itellectui
hūano tāq^z aliqd diuinū: tāq^z q^d felici^r possit hūano i-
tellectui p^rprehēdi: r q^d sic p^ronebāt isti casū r fortunā
eē incōp^rehēdibilia: vidēdū ē an ita sit: r p^rter ē cōside-
rādū qd fit casus r fortuna: r vtrū sint idē vt diuersa:
r ad q^d gen^r cāes reducunt: q^d vñs erit manifestū an
fortuna r casus p^rprehēdi p^rnt ab itellectu hūano: r an
hⁱ opio verū p^rineat aut falsū. I. e. li. (Sūt aut qdā) q^d
bus v^z eē qdē cā fortuna immanifesta at hūano intel-
lectui tāq^z diuinū qdā ens r felici^r quā aliqd p^rphēsi-
le p^r itellectu hūanū: q^d p^riderādū est qd fit vñz q^d: r
si idē aut alterū sit r casus r fortuna: r quō i determi-
tas cās incidūt de numero quoz notatarum.

Notandum f^rm p^r m^r p^ro. 47. q^d Arist.
tacuit istos: q^d iste sermo
ē itronabil^r. I. vt fit hⁱ cā ignorata nāl^r: r ē p^rdictio eo:z
ē dñōstrādo eis qd fit cāus. Propt^r dual cās n^o repro-
bat hⁱ p^ris hāc tertiā opione: sic p^rcedētes reprobāt.
P^ria ē q^d hⁱ p^ro est valde itronabil^r cū p^rdat aliquā cāz
eē q^d nō sit nāl^r nota itellectui hūano. Scdā cā est q^d i
sequēt caplo reprobāt hⁱ opio iuestigata hac diffini-
tiōe casus r fortune: cū. n. sciet qd ē casus r fortuna cui
dēter appebit fortuna nō esse immanifestā hōi. Ista z
triū opionum: p^r nimis despectū casū r fortunā: scdā
nimis extulit ipsa inquit^r cū p^r negauerit casum r
fortuna eē: r scdā eis celos attribuerit: sⁱ at nimis de-
spectū itellectu hūanū assignat cāz i cui^r noticiā nō pos-

Tex.
co. 44

Tex.
co. 45

Tex.
co. 46

Tex.
co. 47

De hiscorum.

Tex.
co. 48.

si ipse intellectus puenire posita est ppetuitate mundi et intellectus humani iuxta doctrinam Arist. et cometatores. s. p. h. y. co. 2. et tertio de aia necesse est qualibet cam esse nali. co. gnita ab intellectu humano: et si in re poze finto suffi- cit q in re poze finto: et si nullus hō vnq scuit om- nes cas rez: tñ oēs hoies scuerūt oēs cas rez: et qz virtus est intrus oibus hōibus f3 cometatores: de aia iō ille intellectus nali ter oēs causas nouit: quare et

Rimus qui dem igit. Istud est capitulum 2^m huius secūdi tractat^o in quo phs reprobat is opio- nibus antiquoꝝ inuestigat diffinitionē casus et fortune et diuidit in duas ptes: naz in pzia pte facit q^o dicit^o est. In secūda at manifestat qdaz ppetitates casus et for- tūe ibi. (Infinitas igit qdē cas^o). Pzia ps itez i duas qm pto pmittit quasda diffinitiones: secūdo exequit de ineto p cōclusiones ibi. (Sicut igit dñm est). Pzia igit diffinitio est ista: q^o eoz q sūt qdā sūt semp et consti- mō: qdā sūt frequēter: et qdā extra semp et frequēter: verbi grā: mot^o celi sit sp et eodē mō: qm mot^o celi ē eter- nus et vniformis: sicut ipse motor celi eternus ē et insati- gabile: vt hētur. s. p. h. y. co. 2. ex celiu^o at calor sit sicut fre- quēter sole exiēte in leone: n. sit semp nec mō cōstet: qz tali tēpoze aliqñ est frig^o aut remissus calor ex do- minatiōe hūc alicui^o cōstellatiōis: nō pluerē at tpe hpe- mali sit extra semp et frequēter: raro. n. pūit q nō plu- at tpe hpe mali. L. li. (Pūmū quidē igit opz pmittere qm videm^o alia qdē semp sita fieri alia aut sic frequē- ter supple et alia sic extra semp et frequēter.

Notandum q^o f3 p^o 2^m 3°. 48. q^o phs iō inceptit diuidere esse- cius et nō cas: qz cāta sūt notioza apud nos cāis: ex q rū diuisione pōt manifestari diuissio cāz. dicēdo q: carū qdā est agēs de necessitate vt cā agēs motū celi: qdā si- cut frequēter: vt cā agēs excessiūū calozē sole exiēte i leo- ne: qz quedā extra sp et frequēter: vt cā agēs magnā sic- citatē tpe hpe mali. Secūdo notādū fm 2^m eodē 3°. q^o Arist. icipit diuidere res in aliq q sunt sp: et in alia q sūt in maiori pte: et cū posuerūt q nō oia sūt necessa- ria: sequit^o vt qdā sūt possibilīa: et possibile diuidit i il- lud qd est pole i maiori parte: et in illud q nō possibi- le ē in maiori pte: s3 illa q nō sūt necessaria neqz possibi- lia in maiori pte: qdā sūt possibilīa eqū: qdā in mino- ri pte: 3° sumit p eodē pole et pūges: iux doctrinā Ari- sto. p^o p^o 2^m: et qz qlibet diuissio d3 ē bīmēbris ex de- terminatiōe Arist. in topicis: et Porphiriū in vlib^o. 3°. diuisione trīmēbrē Arist. reduct ad bīmēbrē p bñc mō- dū: entitū qdā sūt necessaria: et qdā possibilīa: et entium possibilīū: qdā sūt possibilīa in maiori pte: et qdā sunt possibilīa nō in maiori pte: entitū aut possibilīū non in maiori pte: qdā sūt possibilīa eqū: et qdā in minori pte ex qb^o oibus hētur h diuissio trīmēbris: entitū qdā sunt necessaria et qdā possibilīa in maiori pte: et qdā possibi- lia nō in maiori pte: hētur etiā h diuissio qdrīmēbris: en- titū qdā necessaria qdā possibilīa i maiori pte: qdā pos- sibilīa in minori parte: et qdā possibilīa eqū: ita sit fie- ri in diuissioe Arist. q eoz q sūt: qdā sūt semp: et qdā nō semp: et eoz q sūt nō semp: qdā sūt sic fre- quēter: et qdā sūt extra frequēter: et eoz q sūt extra fre- quēter: qdā sūt eqū: et qdā i minori parte. Ex ista diui-

sioe bīmēbris p fieri vna trīmēbris sic eoz q sūt: qdā sūt semp: qdā frequēter: et qdā extra semp et frequē- ter: p fieri vna qdrīmēbris: vt eoz q sūt qdā sūt se- per: qdā frequēter: qdā eqū: et qdā i minori pte. (Ma- nifestū est). Ex hac diuissioe phs isert duo correlaria: quo 2^m p^o ē fortuna nō est cā eoz q eueniūt semp vt de necessitate: neqz eoz q eueniūt frequēter: s3 eoz que eueniūt extra semp et frequēter. Istud p3 ex cōmō lo- qndi hōiū: nemo. n. dic^o motū celi aut excessiūū calozē tēpoze estiuo fieri a fortūa: s3 bñ excessiūū calozē tēpo- re hpe mali. L. li. (Manifestū ē q neutri hōz. s. nec en- ti necessario: nec enti vt frequēter cā fortuna of: neqz q ē a fortuna cā ē nec ei^o qd ex necessitate et sp: n3 ei^o q ē sicut frequēter: s3 qm qdā sūt ex b. s. ex semp et frequē- ter: et omnes h dicunt esse a fortuna.

Notandum fm 2^m 3°. 48. q^o Arist. in etūdi h pbare casus nō tueri nisi i hīs q sūt i minori pte: et pponit syllogis- mus sic: casus aut ē in reb^o necessarijs aut possibilib^o in maiori pte: aut ē in illis q sūt in minori pte: s3 nō in uenit in necessarijs nec i possibilib^o in maiori pte: igit nec iō tueri i eis q sūt in minori pte. Et dicit^o q^o bu- lus rōnis Arist. nihil pbauit: nisi testio hōiū: s3 tamen antecēdes vt mihi videt^o nō ē validū: qz Arist. negat^o il- lud dicēs q in cōtīgētib^o equalit^o repit casus: q nō sunt necēcia neqz possibilīa i a^o pte: n3 possibilīa i b^o parte. 3° meli^o dicere accipiēdo diuisione phs h mō: casus aut tueri i hīs q sūt semp: aut tueri i hīs que sūt frequēter: aut i hīs q sunt ex sp et frequēter: s3 nō repit in hīs q sūt semp: nec i hīs q sūt frequēter: igit repe- ritur i hīs q sūt ex semp et frequēter. (Manifestū q) fm correlariū: caus quā fortuna ē aliqd et i h repzo- batur p^o opio negās casū et fortunā. Istud co 2^m argui- tur sic: oē illud ē aliqd q ē ex semp et frequēter: s3 tam casus q fortuna ē ex semp et frequēter: igit tā casus q fortuna ē aliqd: p3 cū a^o et b^o ē nota ex p^o correla- tio: dicim^o. n. illa ē a fortuna q sūt ex semp et frequē- ter: igit tā casus q fortuna. L. li. (Nā q fortuna aliqd sit et casus: h mōi enī a for. dicim^o eē q sūt ex semp et frequēter: et q a fortuna sē h mōi eē scim^o ex sp et frequē- ter.

Notandum q ista cōuertitur vt inu- it Arist. in lra: v3 ē a for- tuna et fieri ex semp et frequēter: dicēs q nō scim^o ista eē a fortuna q sūt ex semp et frequēter: et ista q sūt ex semp et frequēter: s3 istud est valde dubiū: qz i3 oia q sūt a fortuna sunt extra semp et frequēter: nō tñ oia q sūt ex semp et frequēter sūt a fortuna: cōtīgētia enīz eqū sūt ex semp et frequēter: et nō sē a fortuna f3 p^o h: s3 i repositio pecunie a debitoze quā repositare iū- debat vadēs ad forz nō est a fortuna fm ph3: et tñ ē ex semp et frequēter cū sit pole i minori parte. per cō- metatores: dicēdū q Arist. accipit h fortunā largē iur^o cōz acceptōez hōiū: et sic idubie cōuertunt illi tñm^o nota- ti: accipiēdo ex semp et frequēter vt impositat tñ pū- gēs i minori parte f3 p^o: postmō dū at loquēs pprie de fortuna f3 ppria acceptione nō cōcederet illos ter- minos puerit^o i3 h loqñ tñ f3 cōz modū loquēdi vsqz quo ad ppria defmitiones pueniret: et. (Eoz aut). Secūda diffictio eoz q sūt aliq sūt. ppf sinez vt gnatio hōis: alia nō ppf sinez: vt fricatio barbenā in gnatiōe hōis itendit aliqz finis. s. gnatio specifca vt idiuidiū pducendū: vt aliqd aliud: i fricatio ē at barbe vt tractu capilloꝝ nullus finis itendit. L. li. (Eoz aut q sūt alia quidem. ppf h sunt). s. ppter finem. alia vō non

Tex.
co. 48.

Tex.
co. 99.

Tex.
co. 49.

Liber secundus.

funt pp finē. ¶ Notādū f3^{com} p^o. 49. q. qdā sunt p
pter aliqd: r sūt actiōes quēlūt a cogitatioe r volūta
te: r quedā sūt nō ppter aliqd r sūt actiōes ocioſe: vt
sūt fricatio barbe r calus aut tactus capilloz r eleua
tio festuce. ¶ Scōra pono q nā agit ppter finē per
Aristo. in boc. 2. r tamen actiō nāe cuiusmo di est gñā
tio pluuie aialū r plāraz nō est a cogitatioe n3 a vo
lūtate. ¶ Scō q2 nō videt aliqd agere nisi pp finēz
q2 oē agēs intēdit finem: r q tollit finē tollit omnem
actiōē: r oēm intellectu practiū vt colligit a pbo 2°
metha. ¶ Ad primū nego minoz: dicit enī 2°. 12. me
tha. q actiō nāe est actiō intelligētiō: sicut oē agēs in
tēdit finē p cogitatioē nō quidē intrinsecā s3 extrinsecā
vt intelligētiō. Actiō igit agētis nālis pp finē est a vo
lūtate: r actiō agētis fm ppositū est a volūtate r a co
gitatione intrinsecā. ¶ Ad scōz dicitur q fricatio barbe
r tactus capilloz r eleuatio festuce oupt r consideratur: v3
fm se r fm respectū ad agēs: si cōsiderant fm se tales
actiōes nō sūt ppter aliquem finem cū tales actiōes f3
se indifferētes sunt: r nō sunt bōe nec male. Si āt pside
ratur per respectum ad agēs: sic sunt pp aliquem finē:
r si nō sunt ppter finē deliberatū: tamē sunt pp finem
ymaginatū: cū iste opatiōes nō sint nisi ymaginatōe p
cedēt: cō ē agēs agit pp finē: aut pp finē volūtū: aut pp
finē deliberatū: aut pp finē ymaginatū: cū āt of aliq fieri
nō pp finē intelligētiō ē f3^{com} illa fieri nō pp finē libe
ratur: aut q ex se nō hnt rōnez bonitatis: aut malicie.
(hōz aut). Tertia distinctio: eo2 que sūt pp aliquē
finē aliqua sūt f3 ppositū vt illa q se ab intellectu: alia
vō nō fm ppositū vt illa que sūt a nā: oīno enī bec. f.
tā intellectu: quā nā agit pp finē: r actiō eo2 ē pp finē
ea enī que sūt p intellectu dñr fieri fm ppositū: r ea q
sūt a nā sūt non fm ppositū: qm nā est actiō pueni
ens ex deliberatōe: s3 āt aut q intellectu inuenit delibe
ratio r nō in nā. Le. li. (hōz aut q sūt pp finē: alia q
dē fm ppositū alia vō nō f3 ppositū: abo āt sūt i hīs
q sūt ppter h). i. pp finē. Et ista distinctiōe ilert phs q tā
ea q sūt de necessitate: q ea q sūt sic frequēter sūt ppter
finē: q liber n. cā agēs de necessitate: r agēs vt frequēter
agit pp finē: vt pz induciue: alr. n. talcā frustra agēt. Et
si qrit q sūt illa q sūt pp finē. Rñdet q oīa q agunt ab
intellectu: r oīa q agūt a nā sūt ppter finē: de nūero quo2
q sūt f3 accūs dñr fieri a fortuna: vt videbit ista. Le. li.
(Quare manifestum) qm in hīs que sūt ppter ne
de nūero quo2 ea q sūt f3 accūs dñr fieri a fortuna vt
videbit ista. Le. li. (Quare manifestū: qm i hīs q sūt p
pter ne: r quod sic frequēter sunt qdā circa q ptingit
q ē ppter h). i. ppter finē: s3 āt ppter h quecūq ab intellectu
vt aguntur: r quecūq a nā: hmoi igit cum fm accū
dens fiat a fortuna dicimus esse.

Sed dubitatur q2 videt istō repu
gnare scōe distin
ctioni: dicit. n. abi q eo2 q sūt aliq sūt pp finē: aliq nō
ppter finē: h āt dicit q quecūq agunt ab intellectu: vel
a nā sūt ppter finē: cōstat aut oīa que sūt ab intellectu sic
ri vt a nā. Rñdet q Arist. intelligit de hīs q p se agunt
ab intellectu vt nā: r hnt rōnē bonitatis vt malicie sic: q
illa digna sūt vt ppter ea fiat fuga vt psecutio: mō frica
tio barbe: aut eleuatio festuce nō h3 cōsiliū boni vt ma
li. Et notāter of per se: q2 mōstruoſitas est acta a nā: r
h3 rōnē boni vt maliciā: nō in ē ppter aliq finē q2 nō sit
a nā per se: s3 per accūs vt videbit. (Sic. n.) Quarta di
stinctiō: cāz qdā per se: qdā per accūs: ista distinctiō su
mit ex distinctiōe entis: qm entū qdā p se: vt bō: r qd

dā p accūs vt albū: igit ē cāz qdā per se: vt respectu
dom^o domificator: r qdā per accūs vt musicū respec
tu illi^o patz^o q2 cā r cātū sūt orie entis: vt colligit a
pbo. 2. metha. Cā per se est illa q est finita r determinata.
Cā aut p accūs ē illa q ē infinita vt idēmiata: vt dom^o
vt statua nō pte. pteire nisi a cātū finitū p se: vt puta a do
mificatore vt statufico r artifice vt aliq bui^o q sit cōi
artifice: q nō ptingit dare i infinitū: q2 i p dicitur qdā
nō pcedit i infinitū p^o posteriori: pte aut. pteire ab infini
tis cātū p accūs: vt puta a polideto r hoie r aīali r a
musicō r ab albo: r sic i infinitū. Le. li. (Sic. n. r q^o ē). i.
ens aliud qdē per se: s3 ē aliud aut f3 accūs: sic r cāz cō
tinet ē vt dom^o qdē per se: s3 cā ē edificatiua: f3 accū
dēs aut albū aut musicū: per se qdē igit cā finita ē: fm
aut accūs infinita: infinita aut vni per se accidunt.

Notandum fm 2^{com} p^o. 50. q. ē ofia in
ter id qd agit cāu: r inter cāz
q est per accūs: vt dixerūt expofitores: qm cā q est per
accūs ē musica aut medicā q nō opat i domū oīno: n3
agit i illā: s3 of per accūs cā: q2 accidit cāe agēt: r of il
lud agēs per accūs: q2 ex eo sit aliqd per accūs: nō il
lud ppter qd ē. Vult dicit 2°. q duplex ē cā per accūs: q
dā q f3 q bui^o nihil operat: s3 ptingit cāe q per se aliqd
operat: vt musicū vel albū respectu dom^o: nō. n. ope
ratur musica vt albedo i domū: nō ē albū vt musicū
fm q bui^o aliqd operat i domū: s3 of cā per accūs do
mus p quāto domificator ē per se cā dom^o cui accidit
q sit albū vt musicū. Et alia cā per accūs q fm q bui^o
operat nō in operat itēnt effectū s3 effectū nō itēnt vt
calus r fortuna: vadēs. n. ad soz cā emendi panē r re
cipiat a dōitōre pecuniā pter itēntōe: tū calus f3 q bu
lus est cā receptiōis r repōitōis pecunie que ē effect^o
nō itēnt: nō āt f3 q bui^o ē cā emptiōis panis q ē effect^o
itēnt. In plus g se h3 cā per accūs quā cāus vt fortuna
qm oīs cāus vt fortuna est cā per accūs: r nō ecōtra:
vñ qdruplex est cā per accūs: qdā. n. est cā per accūs re
mouēs. phibēt vt aperit fenestā: r diuallēs colūpnā
super quā firmat pōs: qdā autē est cā per accūs appli
cās actiū passiuo vt for: pponēt ligna cū igne: r medi
cus pparas potione: qdā vō est cā per accūs agēs effe
ctuz nō itēnt vt cāus r fortuna respectu repōitōis
pecunie a debito: r qdā est cā per accūs: q2 fm q bu
lus nihil operat: vt albū r musicū respectu dom^o aut
statue: tam pzima quā secūda cā aliqd per se operatur
de necessitate r ex itēntōe aliqū effectū: v3 remotionē
phibētis aut applicatōez agētū: s3 nō effectū sequen
tem ad hūc rōne cuius of cā per accūs: v3 illuminatio
nem dom^o aut motū descensus pōtis. Tertia aut cā ne
cessario agit effectū nō itēnt r solū ptingit effectū itē
tum: q2 nō o3 q vadēs ad plateā vt ad soz emat pa
nem quez itēntēbat. Quarta autē cā per accūs neqz ne
cessario neqz ptingit aliqd operat fm q bui^o s3 tm of
cā per accūs: q2 accidit cāe agentī per se. Circa p^{am} di
stinctiōez cōmentator cōmento. 98. mouet istaz questio
nem: vñ ruz casus r fortuna repertant i cōtingētibus
equaliter citans duas opiniones: quaz pzia est The
mistū dicentis q moueri r quiescere sunt ptingētia cā
liter: respectu motiue potētiē: modo nullus dicit se mo
ueri vel ambulare aut quiescere a casu: igit casus r for
tuna nō repertunt i cōtingētibus equaliter. Secūda opt
niō est Auicē. di. q casus r fortuna nō soluz repertunt
i cōtingētibus i minoz parte: sed ē i cōtingētibus
equaliter: cuius motiūm potuit esse istud Arist.
inuestigans in quibus habz casus fieri r fortuna ar

Tex.
co. 48.

Tex.
co. 99.

Tex.
co. 49.

Philicorum.

quit sic per syllogismū diuisionum cāe quedā sunt neces-
sarie respectu suo: effectū ita q̄ semp pducit illos
effect: r quedā frequēter r quedā extra semp r frequē-
ter: s casus nō est cā necessaria nec frequēter: igit ē cā
q̄ puenit effectus ex semp r frequēter: s itaz cōtingēs
equaliter q̄ in mino: i pte puenit extra semp r frequē-
ter: videt q̄ casus sit in viro q̄: si n. iste syllogismū sit di-
uisiū cōplet: nūc nō remanet aliqd mēbū vltēri: diui-
dedū. Et ad rōnē Thomistā: r nō dēi Aui. di. q̄ nō incō-
uenit inuenire vñ q̄ est necessariū vel possibile in a:
pte respectu vñ: r respectu alteri: cāuale aut possibile
in b: pte: vbi grā ābulare ē cāuale respectu po: motiue
indifferent ad motū r ad quietē: r ē necessariū vt pos-
sibile in a: parte respectu appetitus: qz ad appetitum
ambulādū semp vel frequēter sequit ambulatio: iō am-
bulare q̄ est cōtingēs equalit: r si nō est cōtingens re-
spectu appetit: ē in cāuale respectu po: motiue ad locū

Contra Aui. arguit p: quadrupl: r pzi-
mo q̄ nō sit possibile aliqd ē ne-
cessariū respectu alicui: r cōtingēs respectu alteri: qz
dato illo sequit q̄ aliqd cēt in nā q̄ nō est nālī necessa-
riū: nec nālīter ptingēs: pbat: r sic a. illud q̄ fm Aui.
est necessariū respectu vñ: r cōtingēs respectu alteri:
r arguit sic: oē q̄ est nālī aliqualē ē tale respectu cuius
cūq̄: s a. nō est necessariū respectu cuiusq̄: q̄ nec cōtin-
gēs respectu cuiusq̄: igit a. nō est nālī necessarium:
nec nālī cōtingēs: p: q̄ cū b: per Aui. r a: est nota i-
ductiue: vñ qz ignis est nālī calidus: iō est calidus re-
spectu cuiusq̄: r qz aqua est nālī frida: iō est frida re-
spectu cuiusq̄: r ex hys est declaratū incōueniēs in-
ductū cōtra Aui. ¶ Secūdo arguit p: cōtra dīaz quā
assignat Aui. inter necessariū r cōtingēs vt in plurib:
dicit n. Aui. q̄ necessariū r cōtingēs vt in plurib: disse-
rūt in hoc: qz necessariū nō hz impedimētū r cōtingēs in
plurib: hz impedimētū: dicit n. pzi. sue pñice: q̄ est b: dis-
serētia inter semp r sepe: qz ei qd est semp nō aduersat
cōtrariū impedies: sed ei q̄ est sepe aduersatur contrariū
immediatē: si n. ab eo qd est sepe remoueat oīa
cōtraria r impediet illud q̄ ē sepe fieret necessariū: vñ
fm Aui. cōtingēs in plurib: est aptū natū f3 nāz suaz
semp r necessario euenire: q̄ aut nō semp eueniat: b est
rōne impedimētū. Sed pzi. in q̄: dato illo sequit q̄
oē cōtingēs in plurib: ē nālī necessariū: qd est ipos-
sibile: r q̄ illd sequat dēclaro: nā oē q̄ f3 nāz suā ē aliqd ē
nālī tale: s oē cōtingēs in plurib: fm suā nām est ne-
cessariū: igit oē cōtingēs in plurib: est nālī necessariū:
tenet p: cū b: p Aui. di. q̄ cōtingēs in plurib: fm nāz
suā est aptū natū semp r necessario euenire: a: est nō
ta iductiue: vñ l3 ac: sit aliqd frigidus: m dē nālī cali-
dus: qz fm nām suā est calidus: r si terra ē aliqd hūi-
da: m dē nālī sicca: qz fm nāz suā est sicca. ¶ Tercio
ponit dīaz inter necessariū r cōtingēs in maiori parte
di. q̄ necessariū ē illd in cuius nā nō ē possibilitas defi-
ciēdi: r ista est cā pp quā necessariū nō hz impedimētū
cōtingēs aut in a: pte est illud in cui nā est pñs defi-
ciēdi in maiori pte: r ista est cā pp quā nō hz impedimē-
tū extrinsecū: nō n. hz in nā possibilitatē efficiēdi: qz hz
impedimētū: s iō hz impedimētū: qz in nā sua est possibili-
tas efficiēdi. ¶ Tercio arguit sic p: cōtra Aui. q̄ in
potētis actiuis nō inuenit cōtingēs equalit: q̄ am-
bulare nō sit cōtingēs equalit respectu potētis motiue:
qz q̄rē vtrū po: motiua determinet aut non: si determi-
natur v3 per appetitū: igit ipa nō est cōtingēs equalit:
sed in maiori pte: qz scāte determinatiōe frequēter agit

illū effectū: si aut non determinat: aut igit agit vel nō
agit: si nō agit ociosa est illa po: motiua: si agit r est
eq̄līter idiferēs ad duo opposita: igitur simul r semel
agit duo opposita qd est incōueniēs: qz nūc aliqd simul
sederet r ambularet: simul moueret r quiesceret: r cō-
sequēter simul moueret r nō moueret. ¶ Quarto ar-
guit p: cōtra Aui. q̄ casus r fortuna nō repiunt i cō-
tingētib: equalit: qz in nulla po: actiua repit cōtingēs
equalit vt pbatū est: s ita casus q̄ fortuna est po: actiua
cū sit cā agēs f3 pñz: igit rē. Et ad rōnē Aui. di. p: q̄
bōa ē diuisio pñitriū mēbū: p quā iudēbat diuidē
oēs cās agēs ita q̄ cāz agentis quedā agūt semp q̄
dā frequēter qdā extra sp r frequēter. i. in mino: i par-
te: nā illud tertū mēbū nō pōt cōtinere cōtingēs eq̄lī
cū nō dēt po: agēs equalit: s iū de necessitate: aut in
a: pte aut i mino: i pte: qz oē agēs est determinatū ad
semp vel ad sepe: si ad semp illud agēs est de necessi-
tate: si ad sepe illud est agēs i a: pte r rōne impedimētū sit
agēs in mino: i pte. Reprobata opinione Aui. dicit cō-
mētor: q̄ casus r fortuna nō requirunt in cōtingētib:
equalit sicut nec in potētis actiuis requirunt cōtingēs
equalit p se: qz tūc talis potētis si ēē indiferēs ad esse
r ad nō ēē: aut nō agēs: r sic nā ēē ociosa: aut ageret: r
sic pduceret duo opposita: s repit cōtingēs equalit in
potētis passiuis: vt puta in po: materie pñe r aīe pñi-
pñib: vñ tā pzi mā quā aīa cōcupiscibilis est equalit
cōtingēs r indiferēs ad receptionē duoz opposito-
rū: recipit n. nālī pzi mā caliditatē r frigiditatē: r aīa
cōcupiscibilis passiōes oppositas: sicut igit po: actiua
vt sic nō est equalit ad duo opposita. Ita cōtra potē-
tia passiua vt sic est equalit ad duo opposita: s p a. n. po-
sita cū plāo ē eq̄lī ad moro oppositos cū qdlibz illoz
sit apta recipere cōtraria applicatiōe agentis. Et notādū
dicit p: q̄ in potētis actiuis nō repit per se cōtingen-
tia equalitatis: qz per accēs nō incōuenit ignis n. per
se pducit caliditatē: r per accēs friditatē: v3 per anūpa-
rista s ita: r cōtra aq̄ pōt pducere tā caliditatē quā fridi-
tatē: s nō per se pducit n. friditatē per se r caliditatē p
accēs rē. S3 pzi se ip3 arguit p: sic: si i po: pñe ma-
terie est cōtingētia equalitatis r idiferētia ad duo op-
posita: aut igit recipit duo opposita: r bō: qz illud ē
ipossibile: aut nō recipit: r sic nā materie pñe: ē ociosa
ita arguit potētia actiua nō esse equalit ad duo oppo-
sita. Itē si po: passiua est equalit idiferēs ad recipien-
dū actiōes cōtrarias igit in actiōe est cōtingēs equalit
r p cōsequēs in aliqua potētia actiua est indiferētia
r inequalitas ad agendū. Ad pziū dicit p: q̄ cōtin-
gentia equalitatis reperta in p: mā nō est po: recipien-
di cōtraria p eodē tpe: s in temporib: diuersis: reci-
pit n. caliditatez tempore estiuo: r friditatez tempore
hyemali: in potētis aut actiuis nō reperit pñgentia
eq̄lītatis per se nec p eodē tpe: nec p diuersis: ignis
enī per se agit caliditatē r nūq̄ friditatez: s mā p i tem-
porib: diuersis per se r nālī recipit vtrūq̄. Ad 2: rñ
der p: negādo pñtia di. q̄ sic passiū f3 q̄ hui: ē pñ-
gens eq̄lī r nō actiū f3 q̄ hui: āsta passio f3 q̄ hui: ē
indiferēs r equalis: non autem actio: r hec sunt que
cōmentator ponit sententialiter cōmento. 43.

Contra dīaz quadrupl: istat: p: arguit
aliqd ē nec vlt pte i a: parte re-
spectu vñ: r pte eq̄lī respectu alteri: qz ambulare est
nec vlt pte i a: parte respectu appetit: r ē pte equa-
liter respectu po: motiue: cū ipsa sit idiferēs ad motū
r ad qetē r ex parte ipi: nō plus pueniat vñ q̄ reli-

Liber secundus.

quā q̄ aut pducatur magis vnū q̄ reliquū h̄ est rōne ap-
petitus inclinat̄. ¶ Secūdo arguit q̄ cōtingēs equalit̄
nō repit̄ i potētis passiuis: q̄ si aliqd̄ passiui sit eq̄l̄
in po^a ad duo opposita: r̄ ois po^a pōt̄ reduci ad actū
igit̄ idē passiui pōt̄ simul eē sub oppositis q̄ ē ipossi-
bile. ¶ Tertio arguit q̄ in potētis actiuis repit̄ cōtin-
gens eq̄l̄: q̄ in celo repit̄ cōtingēs eq̄l̄ cū sit ap̄tū. p̄-
ducere p̄ se duo dīa. s̄ ignē r̄ aquā: seu caliditatē r̄ fri-
ditatē: r̄ tā in eodē tpe q̄ i diuersis: potētia ē moti-
ua est idiferēs ad ambulatiōē r̄ sessiōē q̄ sūt p̄tingē-
tia eq̄l̄: vñ arguit sic effect^{us} in minozi pte p̄t puenire a
po^a actiua: igit̄ p̄ idē effect^{us} p̄tingēs ad virtū p̄t pueni-
re a po^a actiua: p̄p̄: q̄ min^{us} ipedimētū h̄z cōtingens
ad virtūlibet q̄ cōtingēs raro. Si. n. ambulare eēt i po-
tentia fortis eq̄l̄: r̄ in po^a platonis raro: vñ q̄ si for-
tis nō possit ambulare nec plato: r̄ si plato posset ambu-
lare: q̄ ē for- posset ambulare: cū magis posset pueni-
re q̄ h̄z min^{us} ipedimētū q̄ maius. ¶ Quarto argui-
tur q̄ calid^{us} r̄ fortuna repliunt in cōtingētib^{us} eq̄l̄: quia
forte lucrari est cōtingēs eq̄l̄: r̄ tñ dicim^{us} illū lucrari a
fortuna. Inuētiō ē debitozis i foro est cōtingēs eq̄l̄:
r̄ tñ est effect^{us} casual^{is} f̄z Ar. h̄: dicim^{us} ē ignē casual^{is} cō-
burere pānos paup̄is: r̄ tñ cōbustio pāno: paup̄is ē
cōtingēs eq̄l̄: cū nō sit magis dignū h̄uenire quā su-
um oppositū. ¶ Ad primū dicit Bar. q̄ aliqd̄ eē neces-
sariū vel pole i maiori pte vñ equalit̄ intelligit̄ duplicit̄:
aut absolute: aut respectue. Absolute illud est ipossi-
bile: q̄ n. absolute aliqd̄ sit necessariū r̄ p̄tingēs est ipos-
sibile: f̄z respectue in ordine ad cāz agētē illud ē verūz.
Ista r̄n̄sio est f̄z optiōē Ar. Quā stat arg^{um} p̄: q̄ se-
quis aliqd̄ eē in nā q̄ nō est nāt̄ nec^{ess}: neq̄ nāt̄ p̄tingēs
q̄ oē nāt̄ nec^{ess} est nec^{ess} respectu cuiuscūq̄: r̄ oē nāt̄ cō-
tingēs est p̄tingēs respectu cuiuscūq̄: sic oē nāt̄ albū vñ
nigrū est albū respectu cuiuscūq̄: dicēdū igit̄ f̄m p̄: q̄
q̄ ambulatoriō nō puenit nisi a po^a motiua determinata p̄
appetitū: po^a aut motiua determinata nō est agēs cōtin-
gens eq̄l̄: f̄z i maiori pte: sic t̄pe appetit^{us} determinatus
ab obiecto inclinat̄ po^a motiua ad motū. ¶ Ad scōz
negat^{us} vñ mā p^a est in po^a ad duo opposita duab^{us}
potētis respectiuis q̄ nō opponunt̄ f̄z stat simul ade-
quate in eadē mā: iō mā p^a simul ē in po^a ad duo op-
posita: nō tñ pōt̄ eē simul sub illis oppositis: q̄ illa
opposita nō p̄t̄ eē: r̄ si ois po^a pōt̄ reduci ad actum:
nō tñ oēs due po^a p̄t̄ ad act^{us} suos simul reduci: quoni-
am tūc due po^a duo: r̄ opposito: r̄ simul cōrūpēt̄ r̄
iducēt̄ ista opposita nō solū in gradu remisso: sed
in gradu itēso in quo maxie repugnāt̄. ¶ Ad tertiu^m
dicit q̄ duplex est agēs. s̄ determinatū r̄ indeterminatū. In
agēte determinato nō est p̄tinua eq̄litas: q̄ agēs cū de-
terminatū est: nō est idiferēs ad agēdū: f̄z agit semp̄ aut
frequēt̄: iō agētia mere nāl̄ia nō agūt p̄ se opposita:
sed tñ vnū: q̄ determinata sūt: r̄ h̄ ex natura p̄p̄ia vel
ab itelligētia regulat̄: vñ grauiā ad motū deorsū: leuiā
ad motū fursū: ignis ad calefaciēdū: r̄ aqua ad ifridā-
dum. In agēte aut̄ indeterminato necessario est cōtingēs
equalit̄ r̄ indīa opposito: s̄: siue fuerit agēs vñ: siue p̄-
ticulare. Celū. n. de se ideterminatū est: iō agit opposita
rōne determinatū p̄ticulatiū: ita q̄ cū vno agūt calidi-
tatē: r̄ cū alio friditatē recte: sicut mā ē idiferēs ad duo
opposita ex se ideterminata: f̄z determinata p̄ agēs trāf-
mutas eā: nō recipit vnū: nō reliquū: po^a etiā motiua
ad locū appetit^{us} sensitiū: ac volūtas sūt agētia ide-
terminata ex se iō sunt idiferētia ad opposita: r̄ p̄tin-
gētia equalit̄: determinata at̄ agūt alterz opposito: r̄ tñ

iō appetitus ambulādū: r̄ appetit^{us} sedēdū: q̄ sūt agētia
determinata nō sūt agētia cōtingētia eq̄l̄: f̄z frequēt̄:
vel i maiori pte: appetit^{us} aut̄ in cōi est ex se ideterminat^{us}:
iō in eo est cōtingētia eq̄litas. Hoz igit̄ agētū ideter-
minato: r̄ aliq̄ determinat̄ ab extrinseco tñ: vñ celū r̄ in-
telligētē: determinat̄. n. ab agentib^{us} p̄ticulatis: q̄dā vñ
determinat̄ tñ ab intrinseco sibi cōiuncto: vñ po^a moti-
ua ad locū q̄ nō determinat̄ nisi ab appetitu: q̄dā determi-
nat̄ p̄t̄ ab extrinseco r̄ p̄t̄ ab intrinseco sibi p̄iuncto vñ ap-
petit^{us} sensitiū. Si. n. p̄ntat̄ sibi vnū obz sibi rōne pueni-
tie vel discōueniētie ab illo determinat̄: r̄ necessitatur ad
fugā vel p̄secutiōē. Si aut̄ pla r̄ vnū plus moueat q̄
reliquū ab illo determinat̄ appetit^{us} sensitiū: si vñ pla ob-
iecta sibi p̄ntant equalit̄ mouētia oīno: it̄ determinat̄ ab
intrinseco tñ sibi cōiuncto: vñ ab extrinseco: appetit^{us}. n.
canis mor^{is} a duobus cōueniētib^{us} nō determinat̄ ab ali-
quo illo: q̄ qua rōne ab vno eadē rōne ab alio: r̄
sic canis simul moueret motib^{us} cōtrariis: iō dat̄ deter-
minas intrinsecū q̄ est extrinseca: q̄dā aut̄ sūt agētia q̄
determinat̄ ab extrinseco r̄ ab intrinseco: nō quidē cō-
iuncto: sed a seipsis vñ volūtas hūana. Si. n. obz cōi-
iuncti aliqd̄ rōne boni vel mali simplr̄: tūc determinat̄
ab extrinseco: vñ necessitatur ad fugā vel p̄secutiōē. Si
aut̄ obiectū p̄ntatum non h̄z rōnē boni vel mali: sed
tñ f̄m quod volūtas determinat̄ ab intrinseco: vñ a se
ip̄a: r̄ h̄ habz ex natura sua: vñ si. a. b. p̄ntetur volūtas
tñ sub rōne boni f̄m quidē: siue equalit̄: siue inēqualit̄
moueat volūtatē: nunq̄ aliqd̄ illo: r̄ determinabit ip̄a: r̄
sed ip̄a seip̄am libere determinabit ad p̄secutiōē vnus
r̄ ad fugā alterius idiferēt̄. Ex p̄dictis sequit̄ q̄ p̄:
r̄ h̄uic. nō p̄ntat̄ nisi f̄m vocē in determinando de con-
tingētia equalitatis respectu potētē actiue: q̄ cū h̄uic.
dicit̄ cōtingētia equalitatis inueniri in potētis actiuis:
loquit̄ de agētib^{us} indeterminatis: cū vñ dicit̄ cōmēta-
to: q̄ nō reperit̄ talis cōtingētia in potētis actiuis lo-
quit̄ de agētib^{us} determinatis: r̄ illud est vñ: si enī
loqueret̄ de oībus agētib^{us} idiferēt̄ dicit̄ suū effect^{us}
falsū: q̄ dicit̄ p̄bus. q̄ metha. q̄ potētē rationales sūt
ad opposita: q̄ est intelligēdū equalit̄ p̄p̄ libertatē vo-
luntatis: deinde causa r̄ effect^{us} sunt opposita relatiue r̄
quorū modis dicit̄ vnū opposito: r̄ tot modis dicit̄ re-
liquum. Sed quatuor modis dicit̄ effectus: vñ de neces-
sitate: in mato i pte: in minozi parte: r̄ equalit̄: igit̄ tot
modis dicit̄ causā: ita q̄ aliqua est causa effectiua de ne-
cessitate: r̄ aliq̄ in a^{gēte} pte: r̄ aliq̄ in b^o pte: r̄ aliq̄ eq̄l̄iter:
rō. n. cōmētatozis probās materiā primā aut animāz
cōcupiscibiles eē in potētia passiua idiferēter ad duo
opposita: probat̄ celū r̄ potētia motiua: ac etiā appe-
titum r̄ voluntatē esse in potentia actiua equalit̄ ad
duo cōtraria. Et si ex dicit̄ h̄uic. appareat cōtingen-
tia equalitatis inueniri in agente determinato illud est
intelligēdū cōparando potētia ad actū effectū: cō-
tingentem equalit̄ sic q̄ a potentia actiua prouenit ef-
fectus ad virtūlibet: hoc est effectus q̄ de sua natura nō
ē magis natus euenire: quā nō euenire: nō autem isto
modo q̄ agēs determinatū sit ap̄tūz natū per se pro-
ducere effectus oppositos equalit̄ r̄ idiferēter: f̄z
aut̄ necessario vel frequēt̄ vnū eo: r̄ product^{us}: r̄ alie-
rum raro vel in minozi pte ratiō ē impedimētū. ¶ Ad
quartū respōdet q̄ forte lucrari nō est effectus ca-
sualis nec fortuit^{us}: quia talis sit p̄ter itentionē agē-
tis: iō. aut̄ intendit lucrari: inuentio aut̄ thesauri p̄ter
intentionē dicit̄ fieri a fortuna: sed inuentio debitozis:
licet fiat p̄ter intentionē agētis: nō tamen est effectus

Liber secundus.

de subiecto dicitur: dicitur qd comitator qd subm casus
et cogitationis et voluntatis est idē. i. fortuna qd est sub
iectu predicamētale casus nō inuenit absqz cogitandē
et voluntate: et oē illud qd hz cogitandē et voluntatem
pōt esse fortunatide fortuna qd est subiectu casus et co
gnoscens voluntatem sunt aliquo modo: idē cōuertibi
liter fm comitatorē: qz qdlibet tale pōt esse cā p ac
cidēs effectus nō intēti (Si autē pponēs) Quarta cō
clusio: fortuna est cā p accns effectus nō intēti: pbatur
ois causa agens ex qua puenit aliquid nō intēti est
causa p accns effectus nō intēti: fortuna est bui: qd et
p3p^a cū maiori: et b^o declarat: qz vadens ad forz cā
inueniēdi debitorē: si ab illo recipiat argentū nō repoz
tat pecuniā a fortuna: s3 bñ si nō intendit repire illū: et
hoc ē qd fortuna nō est cā p accns effectus intēti: effectus
nō intēti. I.e. li. (Si autē pponēs) est aliqd accipe ar
gentū: et bui: cā vadat ad villā vel ad forz: aut semp
venies: aut sicut frequēter repozaturus pecuniā: nō a
fortuna ē repozatio pecuniē: sed bñ si nō pponēt recipere
argentū: nec huius cā itet ad villā vel ad forz.

Notandum est cā p se et p accns respē
diuerforz effectus. i. intēti et nō intēti: ita idē effectus nūo
est casualis et p accns respectu vni: cā: et per se ac non
casualis respectu alteri: cā: vbiqz. dato qd creditor vadat
ad forz cā emendi necessaria et nō cā inueniēdi de
bitorē: nec repozitādi pecuniā: debitor aut vadat causa
inueniēdi creditorē et restituēdi sibi pecuniā: in casu
isto pater qd repozitatio pecuniē est effectus p accns et ca
sualis respectu creditoris: est autē p se et nō casualis res
pectu debitoris. Itē pcedit qd aliqd effectus respē plu
riū causaz diuisum ē p accns et casualis: et tñ respectu
eoz sit effectus p se et nō casualis: sicut ē qdlibet ca
rū causaz diuisum ē cā p accns isti effectus: et cū ambe
sumul sunt p se eiusdē effectus pōndō qd creditor vadat
ad forz nō cā inueniēdi debitorē: isto posito tā debitor
qd creditor vadēs ad forz ē cā p accns inueniēdis debito
ris: ex quo inuenit pter intētiōē vtriusqz: cū abo faciūt
vna cām sit p se isti effectus: qm ab ob^o eūb^o ad pla
tē semp aut frequēter pūgit ille effectus qui est inueniēti
debitoris: isto pō dicit p^m credo esse verū: s3 nō fm: s3
enī ille effectus possit ēē fortune: respē ambaz causarū
diuisum et nō pūctum vt arguitur: ē nō tñ est p se ab ill
causis sit. Primo qz ex duab^o cāis p accns non pōt
fieri vna p se: sic nec ex duab^o pponib^o p accns pōt fie
ri vna p se: dicitur n. supra pbs qd polidet statuis
cus est cā p accns: nō obstat qd altera ps sit cā per se.
Si qd ex vna p se cā: et altera p accns nō sit cā p se: s3
tñ p accns: a fortiori nō sit vna cā p se ex duab^o cau
sis p accns. Secūdo rō si ex illis duab^o cāis fiet vna
cā p se: qd aliquo qūtoz mōz dicēdi p se qd nō ē ve
rū: qz si illa pletas ē i aliqūtoz mōz: maxie vī qd in
qūtoz: s3 h nō qz cā i actu et effectus i actu sit sunt: et nō
sunt p Arist. in b^o scō: pstat aut illas cās interdū sit ēē
in actu absqz illo effectu cū non sp et de necessitate pos
tis illis causis pōit ille effectus: s3 tñ frequēter fm Bur
leū. Tercio qz cā p se est finita et determinata et cā p
accns est infinita et ideteriata fm pñm in hoc caplo: cō
stat autē qd ab infinitis alijs causis pōit ille effectus pue
nire nō pcurētib^o illis cāis in infinitū variādo finē in
tēti: pōt. n. inueniēti debitoris puenire a debitorē: et cre
ditorē: vt vadit ad forz cā emēdi necessaria: et vt vadit
cā vidēdi amicos: aut cā psequēdi inimicos: et sic de
alijs infinitis. Quarto ois effectus pueniēs ab ali

qua cā pter intētiōē est illi^o cause effectus p acci
dens p Arist. in lra: s3 inueniēti debitoris: si est pter in
tētiōē illaz causaz diuisum: est et pter intētiōē ea
rūde: cā pūctum: vt ligatū inueniēti debitoris sic est
p accns a qualz illaz cāz diuisum: ita ē p accidēs ab
illis causis pūctum. Dicēdū igit qd ille effectus respe
ctu illarū causaz tā cōiūctim qua diuisim est effectus p
accns et pūgens: s3 su cōiūctēs in b^o parte respectu
vtriusqz illaz causaz diuisim: et pūges in maiori pte
respectu ambarū causaz pūctim: iō qdlibet illaz cau
sarū diuisim pōt ēē casus vel fortuna respectu istius ef
fectus: sed ambe sit nō possunt ēē casus: nec fortuna: sed
bñ cā per accns (Manifestū itaqz) ex deterioris pclu
sionib^o phus elicit diffōnēz fortunē: fortuna est cā per
accns extra semp et frequēter s3 ppositū eoz que pp
hoc sunt: nō tñ pōit in lra extra semp et frequēter: qz
illud intelligit p cām per accns qd ē esse h respectu ef
fectus nō intēti: et ex oib^o particulis nullā declarat nisi
istā. i. fm ppositū: dicit qd circa idē sunt fortuna et casus
sed intellectus nō ē absqz pposito: sicut et nō est absqz
volūtatē deliberatē: igit fortuna est cā per accns s3 pro
positū: nec mirū si nō declarat alias particulās: qz p
istā tñ differt fortuna a casu. I.e. li. (Manifestū itaqz qd
fortuna cā sit fm accns in hys que fm ppositū eoz
que ppter hoc sunt). i. finē: vnde circa idē et intellectus
et fortuna est: et ppositū. n. nō sine intellectu est.

Notandum fm comitatorē cō
mēto. s2. qd Arist. dicit qd
fortuna ē cā per accns: vt distinguat inter illud et cām:
essentialē: et cū dicit in reb^o que sunt volūtarie intendit
in reb^o pauciorib^o qd sunt volūtarie: et est oīa qua di
stinguit subm casus ab eo in quo nō pūgit casus et cū
dicit et ex eis que sunt ppter aliqd distinguit inter ipsas:
et actiōes oīas. P^o qd pōit cā fm accns vt per
hoc distinguat fortuna a cā per se. Secūdo dī s3 ppo
sitū: vt per h distinguat fortuna a casu: qz fortuna nō ē
nisi in agentib^o fm rōnez: casus aut reperit in agentib^o
bus carentib^o rōnez: in paucioribus reperit fortuna
quā casus. Tercio dī hys qd sunt pp finē ad oīaz
effectus qd nō sūt pp finē vt fricatio barbe et tactus capil
loz. Quarto autē pōt addi illa particula et semp
et frequēter: seu raro: seu in minori parte ad oīam ef
fectus qui sūt de necessitate seu frequenter.

Secūdo notandū fm p^o cōm. eodē p^o o. qd p
has tres dīas perficit diffō casus
et pter est ad dicēdū illa qd sunt volūtarie vt distinguat
casum ab eo qd sit ex se: et forte tacuit hoc: qz notum est
qd illud sit ex natura nō h est sicut illud qd sit ex volū
tate Arist. ppter duas causas nō dedit diffinitionem
casus. Primo quidē gra breuitatis: qz ex diffōne
fortune habet diffinitio casus. i. nihil addēdo omni
no diffōni fortune: neqz aliqd remouendo: nisi istam
particulā fm ppositū: dicēdo casus est cā per accns et
semp et frequēter eoz qd pp h sunt. Secūdo vt credat cas
sus et fortuna i magna parte esse idē: ex quo notū ē i re
bus nālibus aliqd effectū fieri raro et pter intētiōēz
agēis sicut in rebus volūtaris.

Contra singlas pūctas diffōnis fortunē ar
guir: et p^o istā pūctaz cā p accns:
nā qd agēs intellectuāle est cā p se: s3 fortuna ē agēs in
intellectuale: s3 fortuna ē cā p se: p3p^a cū maiori iductiue:
et b^o est Arist. in lra: dī qd circa idē sunt fortuna et itelle
ctus: vnde posset expositiōe argui sic. Dic homo est
causa per se demōstrando creditorē eūtem ad fortuna

Philosophorum.

causa emendi necessaria non intendere inuenire debito-
rem: hic homo est fortuna: igitur fortuna est causa per se. Item
quolibet pars diffinitionis predicatur per se de suo diffinito per
Aristotelem. postea causa est pars diffinitionis for-
tune: igitur predicatur per se de fortuna: et per prius for-
tuna est causa per se. ¶ Secundo arguitur illam parti-
culam extra semper et frequenter: quod videtur quod sit superflua
cum omnis causa per accidens sit extra semper et frequenter:
nec Aristoteles in littera ponit eam in diffinitione: contra autem
dicit raro vel imminori parte: et hoc ad excludendum effectus
contingentes equaliter qui sunt extra semper et frequenter: et
non sunt fortuiti neque a fortuna secundum contrarium. ¶ Tercio ar-
guetur illa particula secundum propositum: quod videtur repugnare per prius
causam: et per accidens: nam sequitur fortuna est causa per accidens
b effectus: igitur fortuna est causa per intentionem: et ex alia parte
sequitur fortuna est causa secundum propositum b effectus: igitur fortuna est causa b
constat autem hac repugnare: fortuna est causa b cum intentione: et
per intentionem. ¶ Quarto arguitur illa particula: eorum quod
per se sunt: quod effectus non videtur dici per se nisi quod agens agit
per se ipsum: et tamen intentiones ipsius: igitur agens effectus fortuitus
si fortuna non agit per se: nec intendit illi: igitur male po-
nitur illa particula per hoc. ¶ Ad primum contra de concedendo
quod fortuna est causa per se: et causa per accidens: est non causa per se
sed intentionem: et causa per accidens effectus non intentionem. Sed istud est diffi-
cile: quod Aristoteles considerat hanc fortunam secundum quod est fortuna: si for-
tuna secundum quod homo non est causa effectus intentionem: si tamen effectus non in-
tendit: igitur fortuna secundum quod huius non est causa per se: sed per acci-
dens: nec est verum quod semper fortuna sit causa effectus intentionem: quod for-
tuna intendens emere panem non semper emit panem eo tempore quo est
fortuna: potest enim recipere pecuniam a debitore et repotare
absque emptione panis: id dico quod fortuna est causa per acci-
dens et non per se: et ad arguendum negatur: quod maior est propositum per se
et minor per accidens: et medium supponit in a primo simpliciter: et in b
proponitur: id b debuit consistere: fortuna est per se agens intel-
lectuale quod negatur: si enim accidit medico quod sit b secundum propositum
ita accidit fortune quod sit agens intellectuale: licet forte ta-
le per accidens sit necessarium.

Sed contra non accidit fortune quod sit
agens secundum propositum: igitur non ac-
cidit fortune quod sit agens intellectuale: per primum: quod idem sunt
puerilibus agens secundum propositum: et agens intellectuale: et non est
manifestum: quod nulla pars diffinitionis accidit suo diffinito.
Respondetur quod secundum propositum non accidit fortune: et non est agens
secundum propositum accidit fortune: unde fortuna per se habet pro-
positum: si non per se est agens secundum propositum: quod fortuna respicit
effectum non intentionem: et agens secundum propositum effectum intentionem: non
accidit fortune quod pueniat alius effectus intentionem. Contra si
dicitur ad syllogismum expositum negatio prima per causam
dictam: sed debet sic argui: si b est causa per se: et b non est per se
fortuna: igitur fortuna est causa per se: sed negatur b: quod accidit huic
homini quod sit fortuna sicut ei accidit quod ab eo pueniat
alius effectus non intentionem. Item concedo quolibet parte diffi-
cile per se predicari de suo diffinito: et hoc est per se: for-
tuna est causa: concedo etiam quod fortuna per se est causa: sicut concedo
quod fortuna per se est causa per accidens: non tamen concedendum est quod
fortuna est causa per se in primo per se sunt determinatio
compositionis totius: et in secunda istius termini fortuna: et in
tertia illius termini causa. ¶ Ad secundum dicitur quod per accidens et
extra semper et frequenter de aliquo dicatur: quod de effectu
fortuito non tamen conueniunt: quod aliud est per accidens quod non
est extra semper et frequenter ut illuminatio domus respec-
tu aperientis fenestra: et aliud est extra semper et frequenter quod
non est per accidens ut eclipsis solis aut lune: Aristoteles autem
et si non posuit istam particulam in diffinitione: tamen dedit

eam intelligere ex secunda conclusionem commentatoris autem
ponit illam particulam raro et in b parte contra Aristotelem. dicit
quod casus et fortuna reperitur in contingens: igitur et illud
tertiu membrum diffinitionis Aristoteles dicit de contingens
equaliter sicut de contingens raro. Intelligendum quod
commentator et Aristoteles conueniunt in duobus primis mem-
bris diffinitionis Aristoteles. et discoueniunt in tertio: quod quilibet
bet eorum dicit quod prius per semper intelligit causas vel ef-
fectus necessarios: et per frequenter causas vel effectus con-
tingentes in maiori parte: sed per extra semper et frequen-
ter dicit commentator non intelligi nisi causas agentes vel
effectus in minori parte: Aristoteles autem quod causa et effectus in
telligit tam contingens ad utrumlibet quam contingens raro.
Et quia ambo difficultatis circa diffinitionem Aristoteles. cum ex
modo loquendi commentatoris non de causa agens con-
tingens equaliter: et ex modo loquendi Aristoteles. datur con-
tingens equaliter in casu et fortuna: quod quodlibet vi-
detur satis discoueniens: ideo dicitur potest aliter quod Aristoteles. per
semper intelligit causam vel effectum necessarium: et per frequen-
ter intelligit causas et effectus contingentes tam equaliter quam
in maiori parte: quia non solum dicitur hoc in frequenter
canescere et senectute: sed etiam frequenter ambulare et frequen-
ter currere vel sedere: que sunt contingentes equaliter: sicut
canescere in senectute est contingens in maiori parte:
et per extra semper et frequenter dicitur philosophus intelligi
gere causas vel effectus contingentes in minori parte: et con-
sequenter quod sicut apud Aristotelem. extra semper et frequen-
ter diuiditur in contingens raro et contingens equaliter: ita ista
dicitur quod frequenter diuiditur in contingens equaliter et in ma-
iori parte. ¶ Ad tertium dicitur quod si per accidens et secundum propositum
positum non repugnat: quia per accidens respicit effectum
non intentionem: et secundum propositum effectum intentionem: ideo arguitur non
predicatur: quia semper arguitur respectu b effectus: et in diffinitione
respiciuntur diuersos effectus. ¶ Ad quartum respondetur eo-
dem modo: quod si per hoc supponitur pro fine intentionem que
non dicimus puenire a fortuna: sed in finem non intentionem
dicitur puenire a fortuna: vult ergo dicere prius: quod nunquam
est fortuna quin sit aliquis finis intentionem: non quod fortuna
secundum quod huius intendat finem: sed quod illud agens quod est for-
tuna intendat finem: et intendendo finem accidit sibi alius
finis seu effectus non intentionem.

Dubatur contra totam diffinitionem
fortune: quia videtur quod co-
petat aliter a diffinito: nam in musicus est causa per acci-
dens domus extra semper et frequenter secundum propositum
eorum que per hoc sunt: et tamen non est fortuna: igitur et
patet consequentia cum minori ex quo ab illo non prouenit
aliquis effectus non intentionem: maior autem est evidens
dato quod domificator sit musicus: quod sit causa per accidens
patet per philosophum in hoc secundo: et quod extra semper
et frequenter manifestum est: quod domificator raro est mu-
sicus: etiam secundum propositum: quod omnis musicus est agens
voluntarium: et quia agit per finem: ideo etiam illi co-
petit vltima particula. Item intelligentia mouens orbem
lune est causa per accidens eclipsis lune: extra semper et
frequenter secundum propositum eorum que per hoc sunt: ta-
men non est fortuna cum in celo non sit casus vel fortuna
secundum Aristotelem in primo capitulo huius tractatus. ¶ Respon-
detur quod equiuocat de causa per accidens: quia hic accipitur
causa per accidens ut est produciens effectum non inten-
tum: neque per cognitum: musicus autem secundum quod huius ni-
hil operatur: sed tantum coniungitur cause per se secundum comen-
tatores super cometo. 50. intelligentia autem si est cau-
sa per accidens eclipsis lune: tamen per cognoscit eclipsim

Ter.
co. 53.

Libri secundus.

future: credo tñ q̄ motor lune nō sit cā per se nec p̄ accidēs eclipsis lūe: cū nō sit cā remouēs p̄hibens: neq; applicās actiū passiuo: neq; cā p̄iuncta cause p̄ se nec agens effectū nō intennū: cū nō minus eclipsaret luna sine motore lūe: quā cū motore: imo q̄ eclipsis nō h̄z tam per accidēs s̄ tñ p̄ se cū effectus p̄ accidēs ab infinitis causis possit puenire f̄z p̄bim i hoc caplo: eclipsis aut lune habet determinatas causas: videlicet iter p̄finitio nem terre r̄ motorem solis: aut solem ipsum esse in ca pite vel cauda draconis.

Tex.
co. 53.

Infinitas

causas. Ista est scōa ps bu ius capituli in qua Arist. manifestat aliquas pprie tates fortune vt ex h̄is disti cius beāt tā dīffo casus q̄ fortune ponēdo q̄tuor p̄clu siones q̄ sunt quasi corre^o pelusionū inferentiū diffinitiones fortune: quarū p̄i ma est ista. fortuna est causa infinita: r̄ indeterminata. **¶** Scōa p̄ fortuna nō est cā p̄ se alicui^o effect^o ibi (r̄ ē vt n̄bū) Tertia p̄ fortuna ē in h̄is q̄ sunt extra rōnes ibi (r̄ dicere aliqd) Quarta p̄ fortuna aliqui est bona aliquādo mala ibi (fortuna aut dicit^o p̄) p̄ arguitur sic ab infinitis causis idē effectus fortuit^o p̄t pueni re: igit fortuna est cā infinita r̄ indeterminata p̄z^o: q̄z p̄ hoc p̄bat materiā p̄imā ēē infinitā r̄ indeterminatā: q̄z infinitas formas p̄t recipere: declaraf: q̄z repozita tio pecunie nō soluz p̄t puenire a creditoze eunte ad forū cā emendi sibi necessaria: s̄ etiā ab eodē eunte ad forū cā vidēdi amicū: aut cā p̄sequēdi inimicū: aut cau sa vedēdi vel loquēdi: aut audiēdi: r̄ sic de alijs infi nitis. Ex ista p̄lone seq̄t in pte veritas tertie opionis: dī. q̄ fortuna est hōi imānifesta: q̄m infinitū vt infinituz est ignotū p̄ p̄bico p̄z: s̄ fortuna f̄m q̄ hui^o est infinita vt p̄batū ē: igit fortuna est ignota r̄ imānifesta homini **¶** Le. li. (Infinitas q̄dē igit cās necesse ē ēē a q̄bus itaq; fiat q̄d est a fortuna) vñ videt fortuna infinita ēē: r̄ cōse quēter imānifesta homini vt dicebat tertia opinio.

Notandum

f̄m cō: 2° p̄: 53. q̄ Arist. intēdebat p̄ hoc notīscā re q̄ cognitio nō cōtinet casuz: r̄ q̄ nulla scia specula tina p̄scrutat de illo: cū nullū ens intennū nāliter pue niat ex eo: r̄ entia q̄ sunt ab eo non possunt h̄re causas teriatas: r̄ ideo estimat q̄ scia eius nō est teriata ap̄d nos: q̄m eo q̄ in se est nō est teriata: ideo scia eius non est teriata. **¶** P̄ p̄pō cōmēti est ista cognitio nō cōtinet casum. i. nulla causa p̄cognoscit effectū casualem.

¶ Scōa p̄pō nulla scia speculatiua p̄scrutat de casu. i. nulla scia speculatiua p̄scrutat in p̄ticulari de effectib^o casualib^o. **¶** Tertia p̄pō entia q̄ sunt a casu nō pos sunt h̄re causas terminatas. i. ab infinitis causis pos sunt puenire. **¶** Quarta p̄pō scia casus nō est termi nata apud nos. i. scia de casu nō est de reb^o termina tis apud nos: ex quo nihil est determinate cā effect^o cas ualis: nulla s̄ scia speculatiua cōsiderat de causis fortuitis r̄ casualibus in p̄tiali: sed bene in cōmuni: videlicet in hoc secūdo physicoz.

Sed dubitatur

circa h̄ q̄ dicit p̄b̄s q̄ fortuna est imā nifesta homini: cū data sit diffinitio fortune p̄ quā co gnoscit si est: r̄ quid est fortuna. R̄ndet q̄ fortuna est imānifesta homini nō in cōi: sed in p̄ticulari: q̄z nescit

hō que r̄ quot sunt ille cāe a quib^o p̄t puenire effectus fortuit^o (Et est vt n̄bū) Scōa p̄ fortuna nō est cā per se alicui^o effect^o: ex qua p̄lone sequit in pte veritas p̄ opiniois dicētis q̄ nihil sit a fortuna: nā ista p̄pōitio nihil sit a fortuna p̄tinet h̄ duo: nihil sit a fortuna tāq; a cā per se: r̄ nihil sit a fortuna tāq; a cā per accidēs: sed ista est vera nihil sit a fortuna tāq; a cā per se eo q̄ ni hil est causa p̄ se effectus fortuit^o: sicut nec musicus ē p̄ se cā dom^o: igit illa p̄pōitio est in pte vera nihil sit a fortuna quā cōcedebat p̄ opinio. Et cōfirmat hec p̄ p̄finitio: n̄bū sit a fortuna cōtinet hāc diffinitioz: nihil sit a fortuna tāq; a cā simplr: vel nihil sit a fortuna tāq; a cā f̄m quid: s̄ hui^o diffinitioe p̄ ps ē vera: igit hec p̄ p̄finitio est in parte vera nihil sit a fortuna: patet p̄nā cum prima parte antis: r̄ secūda declaro: nā sicut ens per se est ens simplr: r̄ ens p̄ accidēs ē ens p̄z q̄d: ita cā p̄ se ē cā simplr: r̄ cā p̄ accidēs ē cā f̄m q̄d: s̄ fortuna ē cā p̄ accidēs r̄ nō p̄ se vt p̄batū ē: r̄ p̄ampli^o statū p̄babitur igit nihil sit a fortuna tāq; a cā simplr. Ideo dicit p̄b̄s q̄ sicut musicus nō ē simplr cā dom^o s̄ edificator: ita for tuna nō ē simplr cā alicui^o **¶** Le. li. (Et ē). i. p̄tingit vt ni bil a fortuna videbit^o vūq; fieri vt dixerūt antiq^o opio nis: oia q̄dēz. n. h̄ recte dicūt: q̄m rōnabilr dicunt: v̄p̄z fortuna nō ē cā p̄ se: r̄ q̄ nihil sit a fortuna tāq; a causa simplr. Est q̄dēz. n. vt sit a fortuna aliud f̄m accidēs vt p̄z q̄d: nō aut per se necq; simplr: f̄m accidēs. n. sit effect^o ca sualis: r̄ est cā vt accidēs fortuna: vt aut simplr null^o vt dom^o edificator q̄dē cā ē p̄ se: r̄ simplr: f̄m accidēs autē tybicen. i. tybicinator vel tubicinator vel musicus tybi cinator est pullator tybie seu lire: tubicinator est pulla tor tube aut fistule: musicus vero qui h̄z artē cantandi practica: vel speculatiua. H̄is intellectis quib^o apparet veritas p̄ime opiniois: in parte iam p̄bat p̄ que est fundamētū dicto p̄z: r̄ arguit sic: nulla cā tñ per accidēs suo p̄ effectū ē cā per se alicui^o effect^o: s̄ fortuna ē tñ cā per accidēs suo p̄ effectū: igit fortuna nō ē cā per se ali cui^o effect^o: p̄z^o cū a^o ex quarta distinctione: nā cau sa per se ē finita r̄ deteriata vt domificator respectu do mus: cā aut per accidēs ē infinita r̄ indeterminata: tybi cen albū vel musicū respectu eiusdē b^o aut est manifeste: ex quo null^o effect^o fortuitus puenit ab aliqua cā per se: r̄ ab infinitis per accidēs p̄t puenire: vt repozita tio pecunie p̄t puenire a creditoze eunte ad forū cau sa vidēdi aliqū amicū vel p̄sequēdi aut fugiēdi ali quē inimicū: aut vt ipsemet videat ab aliquo. **¶** Le. li. (r̄ venientē ad forū vel ad villā) s̄ p̄tingat ēē cām referē di argentū: non tñ huius causa venientem infinite sunt enim cause huius effect^o fortuiti qui est repozitio pe cunie. Et enim venit creditoz videre aliqūz volēs r̄ p̄ sequens r̄ fugiens r̄ visurus: quodlibet. n. isto p̄ p̄t esse causa istius effectus fortuiti.

Notandum f̄z cō: 2° p̄: 54. q̄ iste ser mo est quasi in p̄ figura: r̄ vna p̄pō ē est q̄ illud q̄d h̄z casuz: habet causas infinitas. Scōa autē q̄ cause infinite collōcāt i causis q̄ sunt per accidēs: r̄ cōcludit q̄ casus est cā per accidēs **¶** Exēplū igit q̄d inducit de edificatoze induxit ad verifi candū maiore p̄pōnez: r̄ exēplū q̄d induxit de debito re ad verificandū minore. Sillogism^o quē intēdit p̄: est iste. Omne q̄d sit a casu h̄z causas infinitas: sed cau se infinite sunt cāe per accidēs: igit casus ē cā per accidēs: r̄ dicit^o q̄d ē q̄m in p̄ f̄i q̄ nō ē pp̄ie in p̄ f̄i cū nō ser uetur formaliter omnes cōditiones p̄ figure: s̄ ē vna liter r̄ reductiue in p̄ figura isto mō: omnis cā infinita

Tex.
co. 54.

Philosophorum.

est cā per accēs: casus est cā infinita: igit casus est cā per accēs: a^o verificat de domo r domificatore: q² dom^o est a domificatore p se: r ab infinitis causis p acc^o: v³ a polideto: r albo: r musico: r sic de infinitis: b^o vero verificat de debito: qm inuenio debitoz r reportatio pe cūe ab illo ab infinitis cāis p accēs pōt. pūit vt onfuz est: (Et dicē aliqd) Tertia^o. Fortūa ē in hīs q sūt ex rē: pbat: rō ē circa ea q sūt semp vl frequēter fortuna aut ē ex semp r frequēter: igit rē. r ex hoc bñ in pte ve ritas scōe opōnis: dī. q i celo sūt casus r fortuna: q² ibi vidēt eē: q sūt ex rōnē: infinita. n sūt i celo q nō attingit rō hūana. l. e. li. (Et dicē aliqd ex rōnē fortuna vt i pte dicit scōa opō recte est dicē: rō. n. est aut eo² q semp sunt: aut eo² q sic frequēter: fortuna aut ē i hīs q sūt pp h^o). i. q nō sunt sp: nec frequēter (Quare qm infinite)

Tex.
co. 55.

Circa predicta pbs mouet istā qōnē: dictū est q² fortuna est infinita: q² infinite sunt cāe a quib^o pōt. pūire effect^o fortuit^o: r etiā dictū est q² fortuna ē cā p accēs: tū igit cāz per accēs qdam sint. ppinq: r qdā sunt remote vt patuit: querit vtrū q libet cā p accēs tā ppinqua quā remota possit dici for tuna: aut tm cā ppinqua vel tm cā remota: vbiq. aliqñ sanitas inducit a casu ad cui^o inductionē cōcurrūt pre sentia solis r vēto²: r etiā euacuatio maloz humoz seu ablatio capilloz supfluo²: pñtia solis r vento² est cā remota sanitatis: s³ euacuatio maloz humoz: seu ablatio capilloz supfluo² est cā ppinq sanitatis est igit qd vtrū q libet istaz cāz sit casus vel fortuna: aut tm sit casus vel fortuna pñtia solis vel vento²: aut tm euacuatio humozum seu ablatio capillozum l. e. li. (Quare qm infinite q nunc sunt cause r fortuna infinita est tm r i qbusdam deficiet). i. dubitabit vtrq aliquis (nūq igit pñtia). i. ea q sunt p accēs tā ex. p pinq quā remota cā vtrq sūt fortūe. i. sint cā casualis effect^o fortuitū vt sanitatis. Rñdet pbs dī. q causē remo te nullū q dicitur: casus: s³ cāe ppinque nō dicit casus: nec fortuna: vbiq. aliqñ sit infirmus ppter ni mīā abundantiam capilloz: vel ppter repletionē malo rum humoz: r ipse nō possit euacuari ab huius sup fluitate nisi exponēdo se soli: aut vēto: r sic se exponē do soli r vēto depilaret: aut euacuet in eo hūores pñtia solis r vēto diceret cā casualis sanitatis: q² pdu cens solē aut ventū nō intēdebat illā sanitatē: depila tio vero: aut euacuatio nō dicit cā casualis sanitatis: q² illa depilatio aut euacuatio sit ppter sanitatē: r ad illā frequēter seq² sanitas qd est cōtra rōnem casus r fortūe. l. e. li. (Aut spūs: aut estus). i. vētus: aut calor so lis est casus vel fortuna: s³ nō depilari sunt aliē alijs. p pñmiores que s³ accēs causaz: r ille q pñe sunt non sunt casus: nec fortuna: s³ q sunt remote.

Notandum primo fm cōm^o. p^o. 55. q cū dicit^o q cā sanita tis casus ē aduētus solis r vēti nō euacuatio: man^o ē enī q aduētus ventū est cā sanitatis per accēs: euacua tio aut per se: exēplū igit qd induxit nō est de causis q faciūt dubitare de casu: de eis q nō faciunt dubitare: vult dicē p^o. q illud exēplū pñi nō est absolute vep: qm bene exēplificando tam cā ppinqua quā remota deberet eē cā p accēs: r in casu isto cā remota bene est causa p accēs: v³ pñtia solis: aut vētis: sed nō cā ppin qua: v³ euacuatio: imo est p se causa sanitatis: sed hoc exēplū est cōditionaliter intelligendū dato r pñp posito q quilibet illaz causarū sit per accēs: tunc cā remota est casus: v³ aduētus solis r vēti: r causa ppi

qua nō est casus. s. euacuatio humoz. S³ nō bene dicit cōm^o: hic imo exēplū Arist. est de causis q faciūt dubita re hic: cū tā causa ppinqua: quā remota sit cā per accēs sanitatis: sicut. n. apitō fenestre est cā per accēs illumi nationis domus q est remouēs. phibēs tm: ita euacua tio maloz humoz est causa per accēs sanitatis: cum nō sit nisi remouēs prohibens.

Secundo notādū fm p^o. cōdē p^o. q Temistius exponit h caplin: ita q Arist. intēdebat notificare q cāe casus qdā sunt ppinque: r quedā remote: r q h intēdebat p exēplū cū dixit vt cū dicit q cā sanitatis sūt aduētus vēti rē. quasi intēdit q alterū eo² est ppinqus reliquo: r in quibusdā libris inuenit non abradē caput: r fm hoc intēdebat q cause remote q sunt p accēs nō numeran tur in causis casus: abradens. n. caput est causa casus remota: sol autē r ventus ē causa ppinq. ¶ Tercus quē exponebat Temistius hēbat q abradē caput nō est casus: textus autē quem exponebat cōmētator ha bebat q euacuatio nō ē casus: r lō noua trāslatio inse quens textū Temistij dicit q depilari nō est casus: sed sol aut ventus. Et exponēs Temistius hūc textū dice bat q causaz per accēs qdā sunt ppinque: r qdā re mote: r q cause ppinque sunt casus r nō cause remo te: r ita intēdebat Arist. inquit Temist^o: vbiq. aduētus solis aut vēti est casus respectu sanitatis: r est causa p accēs sanitatis ppinqua: depilatio autē seu abrasio capitis nō est casus: r est cā p accēs remota: imagina bat enī Temistius q abrasio capitis pcedit aduētū solis aut ventū: ita q post abrasionē sol aut ventus al teret caput r cerebrū inducēdo sanitatē: vnde est sciē dū q egritudo pōt. puenire imēdiate ex abūdantia ca pilloz: r tunc eger pōt se exponere soli aut vēto depi lanti ipsum ad cuius depilationē inducit sanitas per remotionē prohibētis: r in casu isto sol r vētus sunt cāe p accēs remote: r quelibet illaz est casus: depila tio autē seu abrasio est cā per accēs ppinqua: r nō est casus: r ad hūc sensuz vadit expo sitio cōmētatoris: pōt etiā puenire egritudo ex repletionē maloz hūoz imēdiate: r repletio maloz humoz imēdiate ex abū dantia capilloz: sic q nō induceret sanitas nisi euacuetur illi humores: neq illi humores euacuetur nisi abradere vel depilare caput: facta igit abrasio ne r depilationē cōtingat pter intentionē inducēde sa nitatis egrū se exponere soli: aut ventū alteranti caput r cerebrū: r cōsequenter euacuant malos hūores ad quoz euacuationē i ducit sanitas: in casu isto abrasio vel depilatio est causa remota sanitatis p accēs: q² si nō pñuisset ista abrasio sol aut ventus nō potuisset euacuare humores ppter impedimētū capilloz: pñtia aut solis: aut vēti dicit causa p accēs ppinq: r ista est illa q est casus: r fm hūc intellectū vadit Temistius cōparando solē aut ventū depilationi: cā qua tm expo sitione stat q cā remota sit casus: r nō causa ppinqua per accēs: quia licet pñtia solis aut ventū sit causa ppinqua respectu depilationis: adhuc est cā remota re spectu euacuationis: r iam dictū est q licet euacuatio sit causa per accēs: nō tamē est casus: quia semp aut frequenter ad euacuationē maloz hūoz seq² sanitas

Tertio notādū fm Egidij q dupliciter est causa per accēs: s. ratione cause r ratione effectus: causa p accēs rōne cause est illa que nihil opatur fm q huius: s³ tm cōiungit cause p se vt albū vel muscū respectu dom^o: causa aut per accēs

Liber secundus.

rōne effect⁹ illa q̄ fm q̄ hui⁹ agit effectū ad qnē seq̄t effect⁹ quē nō agit vt aperies fenestrā respectu illu-
tionis domus: nō. n. agit illuatiōne dom⁹. Itz agit ape-
ritiōne fenestre: ad quā seq̄t illuatiō domus. puenies
effectiue a corp⁹ pe lusofo: fortuna igit nō est cā p accūs
rōne cāes: rōne effect⁹. qz fortuna fm q̄ hui⁹ est ope-
rās aliqūe effectū: cā. n. foruita p se agit aliqūe effectū
ad quē seq̄t effect⁹ nō intēus: rōne cui⁹ dicit forūa
r cā p accūs: vadens. n. ad forū est cā p se ambula-
tio: ad quē seq̄t inuētiō debitoris respectu cui⁹ dicit
fortuna r cā p accūs: nō autē respectu deambulatiōis:
ideo dicit phus q̄ depilatio nō est casus: necqz forūa:
qz depilatio nullū effectū fac p se: itz pūgit cāe p se
faciē effectū: ventus autē aut calor bñ est fortuna vel
casus: qz fm q̄ hui⁹ faciē aliqūe effectū ad quē p accūs
seq̄t fantas. Itz exposito bñ declarat lra assignā
do rōne quare depilatio nō est casus: r calor aut vē-
tus est casus: itz diuisio faciē mihi difficultatē. Quero
enī virū fortuna fm q̄ hui⁹ sit cā p accūs: rōne cāe tñ
vel rōne effect⁹ tñ: nō primū vt ipse asserit: nō ē f: qz
cā p accūs rōne effect⁹ est illa q̄ fm q̄ hui⁹ faciē aliqūe
effectū ad quē seq̄t p accūs ali⁹ effect⁹. Itz fortuna fm
q̄ hui⁹ nō faciē aliū effectū quā foruitū: igit rē. b. 2.
declara: qz fortuna fm q̄ hui⁹ nō faciē deambula-
tiōne: nec aliqūe aliū effectū intēti ab eūte ad forum
qm vadēs ad forū nō est forūa anteq̄ ab eo prouēiat
effectus foruitū: s. inuētiō debitoris r receptio pecūie:
Itz post oēm effectū quē intēdebat creditor pōt cōtingē
inuētiō debitoris r acceptio pecūie. igit rē. 4. Dicedū
igit q̄ triplex est cā p accūs: v3 rōne cāe tñ: rōne effe-
ctus tñ: r rōne virtutis: cā p accūs rōne cāe tñ est illa
que nihil opat fm q̄ hui⁹: vt musicus respū dom⁹
causa p accūs rōne effect⁹ tñ: est illa que fm q̄ hui⁹
operat effectū p se ad quē seq̄t effect⁹ p accūs: vt ape-
riens fenestrā: vel apponēs ligna ad ignē: cā p accūs
rōne virtutis: est illa q̄ fm q̄ hui⁹ nō agit nisi effem
nō intēti: r sic casus r fortuna dicunt cāe p accidēs
Si. n. tēpore quo puenit effect⁹ vadens ad forū aliqd
operet p se illud idē fortuna opatur p accūs tanq̄ cau-
sa cōiuncta cāe p se. Si autē nō nihil operat p se nec for-
tuna aliquid operat quā effectū foruitum.

Quarto notandū fm Egidii q̄ duplex est
cā p accūs rōne effectus: nā qdaz
est ad cui⁹ effectū p se semp vel frequēter seq̄t effect⁹ p
accidēs: r qdā est ad cui⁹ effectū p se raro seq̄t effect⁹
p accūs: vbiqz. graue est cā p accūs sui motus deorsuz:
semp vel frequēter: qz graue p se diuidit mediū ad cui-
us diuisione semp vel frequēter mouet p accūs seipm
deorsuz: vadens autē ad plateā est cā p se mor deam-
bulatiōis ad quē raro seq̄t effect⁹ p accūs: v3 inuē-
tiō debitoris: aut receptio pecūie. Causa vero p accūs
rōne effect⁹ ad quē seq̄t semp vel frequēter effect⁹ p
accūs cū effectū p se dicit causa ppinā p accūs: cā autē
p accūs rōne effect⁹ ad quē raro seq̄t effect⁹ p accūs
cū effectū p se debet dici cā per accūs remota: dicit ergo
phus q̄ causa p per accūs qdam sunt. ppinā: r qdam
remote: r qz ppinque nō sunt casus: nec fortuna: s. bñ
remote: ideo graue motū deorsuz: quia est causa ppin-
qua per accūs nō est casus vel fortuna: creditor autē
vadēs ad forū: ex quo est causa remota pōt esse casus
aut fortuna. Itz ista exposito declarat intentionem
phib: exēplū de graui mouēte seipm deorsuz non est
ad ppositū: qz tale graue ita p se mouet seipm deor-
sum sicut per se diuidit mediū: motus. n. deorsuz: Itz fiat

ex diuisione mediū nō tñ sit a diuisione mediū: sed sit a
principio intrinseco grauis per se: itz graue nō p accūs
sed per se est causa motus deorsuz: pterea effect⁹ p acci-
dens nō est effectus primo intēus ab agente: sed mo-
ueri deorsuz: est effectus primo intēus a graui r ma-
gis intēus quā diuisio mediū: igit nō est effectus p acci-
dēs: grauis: s. p se: vnde arguit sic: graue magis in-
tendit motū deorsuz: quā diuisione mediū: sed diuisio
mediū est effectus per se: igit a fortiori motus deorsuz
est per se effect⁹ grauis. Ideo est dīcendū q̄ ioco istius
exēpli debuit poni exēplū de aperiente fenestrā:
aut de diuellente colūna: aut de ponēte ligna ad ignē
qz talis est cā per accūs ppinqua ad quā seq̄t neces-
sario aut frequēter effect⁹ per accūs cū effectū per se r
tale agens nō est casus: nec fortuna:

Sed dubitatur arguendo q̄ cā
remota per acci-
dens nō est casus: r tamē causa ppinqua est casus ex
modo loquēdi temistū: quia depilatio nō est casus:
r nō sol aut ventus est casus dato q̄ depilatio pce-
dat adueniēti solis vel venti: r hoc videt incōueniens:
quia Aristo. posuit superius: r cōmentator hic q̄ quā-
to causa per accūs est remotior tanto ē magis per acci-
dēs: r cōsequēter tanto est magis: casus aut fortuna.
Rēndetur q̄ sicut euacuatio vel depilatio quando est
causa ppinqua per accūs nō est casus: nec fortuna: qz
vt sic nullum effectū faciē: sed tñ vt cōiungit cause p se:
ita depilatio vel abratio cū fuerit causa per se remota
nō est fortuna nec casus: ex quo fm q̄ hui⁹ nullum
effectū faciē: causa autē remotior bene esset fortuna: aut
casus: si fm q̄ hui⁹ ageret aliqūe effectum vt cōtin-
git de vēto sole aut calore: nec dicit simplr causa ppin-
qua ventus aut sol nisi respectu depilationis pceden-
tis: sed causa remota rōne euacuationis seu depila-
tionis subsequēti quē dicitur causa per accidēs pro-
pinqua r imediata.

Contra causa per accidēs remouens pro-
hibens fm q̄ hui⁹ agit aliqūem
effectum: Itz tam depilatio quā euacuatio est causa per
accūs remouēs p prohibens: igit fm q̄ hui⁹ agit ali-
quē effectum. ¶ Dicendum q̄ sicut causarum per se
quedam est principalis: r quedam instrumentalis: ita
causarū per accūs: igit causa per accūs principalis
remouens p prohibēs agit effectum fm q̄ hui⁹ non tñ
causa per accūs instrumentalis: aliter pcederet in infini-
tū: sed dicit esse effectus per se cause per accūs picipa-
lis phibētis remouēs. Si igit aliqua talis causa dici-
tur agere h est tñ quia cōiungit cāe per se (fortuna au-
tē) Quarta pclusio fortuna est aliquādo bona aliqū
mala. ¶ Itz pclusio sequit ex priorib⁹: nā agenti ex-
tra rōnem aliquādo cōiungit bonū aliquādo malum
ppter intētiōne: sed fortuna est in bñs q̄ sunt extra ra-
tiōne: r ppter intētiōne agētis: igit fortuna aliquādo ē
bona: r aliqū mala: p3⁹: qz fortuna bona dicit cū bo-
nū aliqd euenit ppter intētiōne: r of mala qm malū ali-
qd euenit ppter intētiōne: p ps autis ē nota ad expētiā:
qm agēs: ē rōne aliqū inuenit tbe lau: r aliqū frangit
sibi tpbā ppter intētiōne. Scda aut ps autis ē declara-
ta in 3⁹ pclōne: r in alijs pcedentib⁹ pclōnibus. I. e. li.
(fortuna at bōa qdē of cū bo^m aliqd euenit: p3⁹ aut at cū
p3⁹ aut aliqd v3 ppter intētiōne. Ex ista pclōne phs ilert
duo cor2⁹ quo2⁹ p^m est forūa nō ē spēs spālissima: s.
spēs subaltēna: pbat: ois spēs bñs spēs sub se ē spēs
subaltēna r nō spālissima: s. forūa est spēs bñs sub

Ter.
co. 56.

Philosophorum.

se: spēs igitur et p³ a² et b² declarat: q³ n. fortuna
na sit spēs: p³ p³ cōmētatozē supra vi. q³ fortuna est sub
secū casus: et q³ hēat suble spēs declarat: q³ fortuna bo
na et fortuna mala sunt spēs eius: ac etiā eufortunium
et disfortunium: fortuna. n. abstrahit a bonitate: et mali
cia magnitudine et puitate: bona aut fortuna includit
bonitatē effectus fortuiti: et mala fortuna maliciā effe
ctus fortuiti: eufortunium autē et disfortunium dicūt excel
lentia bonitatis: vel malicie effectus fortuiti: cū. n. eue
nit aliqd magnū bonū dicit eufortunium: et si cōtingat
magnū malū dicit disfortunium: eufortunium igitur est val
de bona fortuna: et disfortunium ē valde mala fortuna.
Et addit p³ q³ cū sere accidit magnū malū: aut ma
gnū bonū dicit eufortunium: vel disfortunium: q³ intelle
ctus accipit id q³ est p³ in quā ad hūc tanq³ eēt iam
habitu: et n. in p³ in quā dispositio ad hūc ali
quod magnū bonū: si illud amittat dicit eufortuna
tus: et n. illud bonū nō habuerit: tū quia modicū vi
debat distare ab ipso intellectus accipit ac si hūisset:
et p³ dō v³ illud intellectui p³ dīdīse q³ hēbat: et q³ amit
tere bonū est quoddā malū: ideo sic p³ in quā bo
nū nō p³ illud dicit infortūatus: ecōtra autē q³ vi
missio mali ē quoddā bonū: p³ in quā magno malo
si nō cōsequat illud dicit eufortūat³. Le. li. (Eufortu
nū aut et disfortunū cū magnitudine hūta sunt h³). f.
bonaz et malā fortuna: vnde cū aliquis est secus ma
gnū bonū: aut est secus. i. iuxta magnū accipit bonū
aut distinguit: aut eufortūat³ est. i. dicitur istum esse
eufortūatū vel disfortunatū: qm̄ sic est dicit intellectus
ac si hēret: q³ n. est f³ p³ in quā bonū. i. q³ p³ distat a
bono tāq³ nihil debine videt f³ intellectū. ¶ Scōz cor
relariū est eufortunū est incertū: p³ at: quēz fortuna ē
incerta: eufortunū est quedā fortuna: q³ eufortunū est
incertū: p³ a² cū b² ex correlario p³ dēnt: a² aut est
deterata: fortuna ē ante: q³ dlibet effect³ nō intēti ex
tra sp³ et frequēter: ea aut q³ eueniūt raro et i minorū pte
sunt certa: igitur quēz fortuna est incerta. Le. li. (Ampli³
incertū eufortunū rōnabiliter ē fortuna aut incerta est
neq³ n. sic semp: nec sicut frequēter possibile est eē que
sunt a fortuna nihil.

Notandum f³ m cōmētatozē p³ 76.
q³ fortuit³ casus non est
circa res: et dixit h³ Arist. ne hō decipiat in sua vita mū
dana ex hoc q³ accidit ei de bonitate casus: nemo o³
igitur firmū credē se habiturū magnū bonū: neq³ se ha
biturū magnū malū: q³ talia sunt incerta: et raro ve
niūt: posset igitur decipi hō si firmū credē se p³ eufor
tunatum esse ppter magnū bonū aliqd q³ sibi semel
accidit ppter intentionē: cōmētatoz p³ accipit casum
pro fortuna sicut et antiqua translatio. Ita q³ vbi no
ua translatio dicit fortuna: antiqua dicit casus (Sunt
quidē igit³ vltimo p³ epilogat diffinitionē cōmu
nē casui et fortune: vi. (Sunt qdē igit³ ambe cause quē
admodū dicit³ est f³ accūs in contingētib³ fieri: neq³
simpl³). i. semp: (neq³ sicut frequēter et eozz quēq³
vūq³ sunt ppter aliqd). i. ppter finē. ¶ Notandū q³
omne p se cōpetēs generi p se cōpetit spēs: et casus ē ge
nus fortune: q³ omne p se cōpetens casui p se cōpetit for
tune: esse cām per accūs extra semp et frequēter eozz
que ppter hoc sunt p se cōpetit casui: cū sit diffinitio ca
sus: igitur etiā p se cōpetit fortune: non tū est diffinitio
cōueribilis cū fortuna: quia ex quo fortuna supaddit
casui intellectui: ideo etiā sua diffinitio debet supaddere
diffinitioi casus: et hoc ē vez: quia diffinitio casus ha

bet tres particulas et diffinitio fortune quattuor: vide
licet causa p accūs extra semp et frequēter f³ m pposi
ta eozz que ppter hoc sunt: nec differt fortuna a casu:
nec per tertiam particulā: quare et.

Differet autē istud ē I. et.
tertiū caplm
co. 57.

hui³ scōi tractat³ in quo p³ manifestat differētia inter ca
sum et fortunā postq³ inue
stigauit diffōnes et p³ p³ta
tes eozz: et diuidit in duas
ptes in quarū p³ma p³us
p rationē logicā et cōz pro
bat casum et fortunā inuicē differē: in scōa aut probat
idē p rōnes p³ias et naturales ibi (fortuna quidē)
In p³ma pte arguit p³us sic: illa inuicē differūt quo³
vnu in plus se h³ quā reliquū: et in plus se h³ casus
quā fortuna: igitur casus et fortuna inuicē differūt: p³ a²
cū a² intellectus terminis: et b² declarat: ois fortuna ē
casus: et nō ecōuerso: q³ casus in plus se h³ q³ fortuna: p³
ps autis est p³ata in pcedenti cap. Scōa aut p³abif
in isto vbi declarat casus repiri in carentib³ ratione
et nō fortuna. Le. li. (Differet aut casus a fortuna: qm̄ ca
sus in amplius ē q³ n. est a fortuna est et a cāu hoc at
nō omne a fortuna). i. nō oē q³ ē a casu est a fortuna.

Notandum f³ m cōmētatozē q³ ex se
et casus i rei vūate sunt
due spēs: quaz altera ē in reb³ volūtarijs: et scōa i re
b³ nālīb³: et vnt vno noie istaz duaz speciez cōiter et
p³ p³ie: et est ex se: q³ igit³ significat casus i reb³ nālīb³
tm̄: et q³ significat casus i reb³ nālīb³ et volūtarijs:
casus autē nō significat nisi illud q³ sit in reb³ volūta
rijs tm̄. Casus igit³ dupl³ accipitur: v³ cōiter et p³ p³ie:
casus cōiter acceptus est idifferēter in reb³ naturalib³
et volūtarijs: sed casus p³ p³ie loquēdo ē in reb³ nālī
bus tm̄: et fortuna in reb³ volūtarijs solū: et sicut fortu
na diffinit³ p quattuor pticulas: ita etiā casus: isto mo
do casus est cā p accūs extra semp et frequēter pter pro
positū eozz que ppter hoc sunt: q³ dicit³ q³ casus est i
plus q³ fortuna est intelligendū de casu cōiter. Item vt
dicebat in fine alterius capl³ p³ f³ m suā trāslationem
aliter vnt hoc noie casus et aliter nos f³ m nouā trāsla
tionē: q³ cōiter q³ nos appellam³ fortunā ipse appel
lat casus: et q³ nos appellam³ casus ipse appellat ex se:
et hoc ideo forte q³ cā talis effectus latet et nō est mani
festus ppter appellationē ex se quasi nō habeat aliā cāz
fortunā: i quo igit³

Sed dubitatur si casus ē gen³ ad
fortunā: i quo igit³
p³dicamēto ponit casus et fortuna: vnt in p³dicamēto
absoluto vel respectiuo: et si in aliquo isto assignet il
lud. Rīdet q³ est i p³dicamēto relatiōis in quo ponit
causa et effect³ in cōi: cā p se: et effect³ p se: accūs: et
effect³ p accūs: et q³ nō ponit in p³dicamēto relatio
nis sine suo correlatiuo: ideo etiā in eodē p³dicamēto
ponit casuale et fortuitū: nō. n. possem ponit casus et
fortuna in aliquo p³dicamēto absoluto ppter cōno
tationē extrinsecā quā h³ significat. n. agens et cōnotat
finē intēti: et in nō intēti: seu effectū p se et effectū p
accūs (Fortuna qdē) Ita est scōa ps hui³ capluli in
qua Arist. p rōnes p³ias et naturales inuestigat di
ffinctionē inter casum et fortunā ponēs quattuor con
clusiones: quarū p³ma est ista: tam fortuna quā effe
ctus fortuitus nō reperit nisi in reb³ volūtarijs.
¶ Secunda conclusio inanimata bestie et pueri non

Liber secundus.

habet fortuna ibi (et per hoc) Tertia conclusio casus re-
perit in bonis et in rebus inanis ibi (scilicet casus) Quarta
conclusio casus et fortuna iuncte differunt ibi (quare manifestum est)
Prima pars arguitur sic dupliciter: et primo: fortuna seu effectus for-
tune non reperit nisi in rebus in quibus contingit simpliciter bonum esse: et
simpliciter bonum actu vel operatione: scilicet in rebus voluntariis
contingit simpliciter bonum esse: et simpliciter bonum actu vel operatione
igitur in rebus voluntariis reperit fortuna: seu effectus fortune
autem: per hoc: cum maiori et communi modo loquendi: et bonum
declaratur. Illud dicit simpliciter bene esse quo non
datur melius in tota latitudine entium: scilicet rebus volun-
tariis non datur melius in tota latitudine entium: igitur in in
rebus voluntariis contingit simpliciter bonum esse. Item illud habet
simpliciter actu vel operatione: quod agit ex se nullo extrinseco
dirigente: scilicet in rebus voluntariis agit ex se nullo extrinseco
dirigente: igitur in in rebus voluntariis contingit simpliciter
habere actu vel operatione: per hoc: cum a bonum: aut est ma-
nifesta: quoniam naturalia in quibus non est voluntas magis
aguntur quam aguntur: diriguntur enim a directore infallibili: et
opus nature est opus intelligente secundum compositum: et in bonum. Le. li.
(Fortuna quidem est: et quod a fortuna est quibuslibet bonum
contingit rone: et operatione intellectus: esse fortuna: constat autem
quod si datur practica nec operatio intellectus absque voluntate

Notandum

secundo: quod bonitas casus re-
perit in rebus voluntariis: necesse est ut casus sit in rebus
voluntariis non naturalibus. Arguitur: quod est istud: fortuna non
inuenit nisi in bonis in quibus potest reperiri bonitas fortune:
sed bonitas fortune non reperit nisi in rebus voluntariis:
igitur fortuna non reperit nisi in rebus voluntariis: a: per
quia circa idem habet fieri fortuna et bona fortuna: bonum est
declarata: quod bonitas fortune est operatio intellectus: pra-
ctica: que non reperit nisi in rebus voluntariis.

Sed dubitatur

si fortuna non re-
perit nisi in bonis
que simpliciter habet bene esse: et bonum non simpliciter habet bene esse: quod
datur aliquod melius bonum: igitur fortuna non reperit in bonis
Dicendum: quod fortuna non reperit in bonis nisi in quantum
volens et intelligens: constat autem quod nihil est perfectius ho-
mine in quantum volens et intelligens cum nihil sit perfectius vo-
lente et intelligente secundum bonum: (Signum autem) Secundo arguitur
ad eandem conclusionem sic: fortuna dicitur esse felicitas vel pro-
pe felicitatem: scilicet felicitas non reperit nisi in rebus voluntariis si-
cut nec veritas: igitur fortuna non reperit nisi in rebus voluntariis
per hoc: cum a bonum ex eodem modo loquendi: bonum est clara: quod fe-
licitas est eupraxia: eupraxia autem est optima operatio seu ac-
tus perfectissimus: per animi virtutem. Istud arguitur est a signo: quod
signum fortune est felicitas: seu propinquitas ad felicitatem.
Et ex his concluditur probum quod ea que non possunt agere volun-
tarie per intellectum nihil possunt a fortuna facere: ex quo ut per
bonum est fortuna non reperit nisi in rebus voluntariis. Le. li.
(Signum autem est) quod fortuna non inuenit nisi in rebus vo-
luntariis: quod videtur fortune idem esse felicitatem: aut prope felici-
tatem: felicitas enim non est indifferenter quilibet praxis. scilicet
operatio quilibet: scilicet praxis quodammodo est. i. valde excellens et
singularis: eupraxia quidem non est ipsa fortuna. i. valde
bona operatio: quare quibuslibet non contingit agere volun-
tarie: neque a fortuna aliquid facere idem contingit.

Notandum

primo secundum compositum: et primo: quod bonitas casus est for-
tuitas: et fortunitas non reperit nisi in bonis: igitur casus non
inuenit nisi in actibus bonis voluntariis in: duplex est
operatio bonis. scilicet naturalis et voluntaria: naturalis ut nutritio: au-

gmentatio: sensatio voluntaria ut operatio pueniens ex alio
qua virtute practica vel speculativa: aut ex alia determina-
tione voluntatis: fortuna igitur non reperit nisi in bonis: et non
in quibuslibet operationibus humanis: secundum voluntariis.

Secundo

notandum secundum philosophum in ethicis quod
duplex est felicitas. scilicet politica
et contemplativa. Felicitas politica est actus vel habitus intel-
lectus practicus: et felicitas contemplativa est actus vel habitus intel-
lectus speculativus: fortuna igitur non dicitur esse propinqua felici-
tati contemplative: quod bona fortuna parum vel nihil sunt or-
gana istius felicitatis: imo talia bona abundanter pos-
sessa magis huius felicitatem impediunt quam augumentant: ipsa
etiam contemplatio tollit fortunam cum viri contemplativi pau-
ca exterius operentur: sed fortuna est propinqua felicitati
practice et politice: civilis. non potentia et alia fortune bo-
na felicitate politica decora redditur: signant igitur probum
aut fortunam esse propinqua felicitati que est quodammodo operatio
vel quedam praxis: in plus enim est operatio: quod bona ope-
ratio: quoniam felicitas politica non est indifferenter quilibet
operatio humana sed est eupraxia. i. bona operatio: ideo
talitudo felicitas non dicitur esse ultra operatio: scilicet operatio quedam
(Et propter hoc) Secundo conclusio: inanimata bestie et pueri
non habent fortunam: probatur: nihil habet fortunam nisi beatus pro-
positus: scilicet inanimata bestie et pueri non habent. propositum: igitur non
habet fortunam. Et ideo neque eufortunus: neque disfortunus est
in his nisi secundum similitudinem: eo modo quo dicitur pro-
phetas lapides illos fortunatos esse ex quibus sunt altaria:
quod honorant ab hominibus: et illos infortunatos esse quod co-
pulant altaria. scilicet quibus ascendit ad altare: quod conculant
pedibus et de honorantur: scilicet in rei veritate in his non est pro-
phetia et simpliciter fortuna: scilicet in secundum quod dicitur: quod non actus: scilicet passus
ue: eo modo quo dicemus illi homines eufortunatos: qui ni-
hil intendens inuenire thesaurum: et illi esse infortunatos
cui accideret fractio capitis ex descensu lapidis et do-
lenti. Le. li. (Et propter hoc neque inanimata nihil: neque
fana: neque bestia: nihil facit a fortuna: quoniam non habent pro-
positum: neque eufortunus: nec infortunus inest illis nisi secundum
similitudinem sicut dicitur prophetas eufortunatos esse
lapides: ex quibus sunt altaria. i. altaria cum honorant ab ho-
minibus: copulati autem his conculantur: et pari autem a for-
tuna inest quodammodo et his: cum agens voluntate alii
quid: circa hoc agat a fortuna: aliter autem non est.

Notandum

secundo: quod fortunitas
aut infortunitas non attribuitur
alicui istorum nisi transumptive secundum passionem contingentes
eis ex habentibus voluntatem: aut accidunt quibusdam lapidibus
ut fiant idola glorificata: aut altaria: quoniam non habent casus
in actione et passione: dicitur ergo lapides et inanimata
ta fortunata dupliciter: per metaphorice et transumptive
inquantum illis exhibetur reverentia et honor ad modum for-
tunatorum. Et secundo dicitur fortunata secundum quid inquantum
sunt talia passivae habere. nam aliquid in potentia vel passivae
ue est habere quodammodo: et secundum quid. Non ergo inani-
mata sunt fortunata actus: quod agat a proposito: scilicet passivae
ue: quia agentia a proposito aliquid exercet circa ipsa. scilicet
honorant: quo et homines dicimus fortunatos esse atque felices

Dubitatur

quia videtur quod in pueris sit
fortuna: quia in eis est intel-
lectus et voluntas: et sunt prope felicitatem. Respondetur quod
in pueris sit intellectus: et voluntas: non tamen operantur
secundum intellectum et voluntatem: et consequenter non habent
propositum: videlicet deliberationem: nec sunt pro-
pe felicitatem cum non habeant aliquam actionem
vel operationem intellectuam: aut voluntariam que

Philosophorum.

Tex.
co. 60.

fit dispositio ad felicitatem: hinc igitur pueri fortunam in potentia et non in actu: boies autem deliberantes habent fortunam in actu: bestie autem et inanimata: neque in actu: neque in potentia. (Sed casus) Tertia conclusio casus inuenitur in brutis: et in rebus inanimatis. Prima pars patet de equo fugiente de filio et veniente ad stabulum: hic enim veniens ab hostibus saluatur a casu: quod non venit causa salutis: sed propter consuetudinem et noticiam loci gratia comedendi: et intelligitur istum saluari a casu: si ista salus sit propter intentionem: et accideret in minori parte ex tali fuga. ¶ Secunda pars liquet de tripede cadente super pedes: si enim tripeda: aut scammum cadit super pedes suos: ita ut quis possit sedere super ipsam: illud dicitur esse a casu: quod non cecidit causa sedendi: sed ut esset in loco deorsum: neque sepe cadit illo modo quod habeat aptitudinem sedendi: sed raro: non igitur est a casu quod cadat tripeda deorsum: quod ille motus est naturalis: sed est a casu quod cadat supra pedes suos: sic quod habeat aptitudinem sedendi. ¶ Le. li. (Sed casus et in alijs animalibus est) ab hoste: et in inanimatis ut equus qui venit: quoniam saluatus est quidem veniens non salutis autem causa venit: sed forte causa cibi. Et tripeda casu quidem cecidit: stat quidem causa sedendi: sed non sedendi causa cecidit: sed ut esset in loco deorsum.

Notandum ¶ Burleus quod casualitas triplex contingit primo ex parte cause: tunc ut si ignis foris comburat hoc combustibile: accidit enim igni quod sit foris: sed non accidit combustibili: comburat applicato igne: ideo casualitas ista est ex parte cause: et non ex parte effectus. ¶ Secundo contingit casualitas ex parte effectus: tunc ut in exemplo Aulicene. Ignis comburit pannos pauperis: non enim casualitas est ex parte cause: id quod non accidit igni comburi si applicat pannus: sed est casualitas ex parte effectus: quod accidit combustibili quod sit pannus pauperis. ¶ Tercio contingit casualitas ex parte virtutis: ut si creditor vadat ad fore causa emendi necessaria: et inueniat debitorum propter intentionem: vadat etiam debitor ad forum non causa inueniendi creditorem nec necessitatem pecunie: sed propter alium finem in hoc exemplo est casualitas ex parte virtutis: si enim accidit creditori inuenire debitorum: ita accidit quod inueniat a debitorum: dicitur ergo quod agens naturale potest casualiter agere: sed illa casualitas erat ex parte effectus: et non ex parte cause: cum non accideret igni comburere: sed accidit combustibili quod sit pannus pauperis. Ista dicta faciunt mihi difficultatem: quoniam si accidit igni quod sit foris: et accidit huic combustibili quod sit pannus pauperis: non tamen aliquod illorum est casuale: quod quodlibet illorum est contingens equaliter: constatur autem quod in contingentibus equaliter non est fortuna: neque casus secundum commentatores: rem: deinde illud non videtur verum quod in agentibus naturalibus sit casualitas ex parte effectus: et non ex parte cause: cum brutia sint agentia naturalia secundum commentatores: in quibus reperitur casualitas ex parte cause: et ex parte effectus: equus enim secundum philosophum in ista casualiter recedit ab hostibus: et casualiter saluatur: dato quod beati raro: et propter intentionem: tunc videtur quod ipse impliciter dicitur quod casualitas aliqua dicitur provenire ex parte cause: tunc ut ignis huius rationis comburit hoc combustibile: constat autem quod ignis huius rationis est agens naturale: neque apparet quod in agentibus naturalibus possit esse casualitas ex parte effectus: quin potest id ex parte cause: si enim casualiter ignis comburit lignum foris: potest id casualiter: ignis foris comburit combustibile. ¶ Dicendum igitur quod in agentibus naturalibus tam cognitis quam non cognitis potest esse casualitas ex parte cause solius: ut cum ignis descendens deorsum comburit ligna: non enim combustio est casualis lignis cum fiat frequenter: sed descensus ignis est casualis

cum sit raro: et propter intentionem: potest etiam esse casualitas ex parte effectus: tunc ut celus in frigidat dies estiuos: non enim est casuale celo in frigidare: sed est casuale diebus estiuis in frigidare: potest etiam casualitas ex parte virtutis: ut ignis foris comburit ligna Platonis: dato quod ignis raro sit foris et ligna Platonis (Quare manifestum est) Quarta conclusio casus et fortuna inueniuntur differe: ista conclusio quadrupliciter demonstratur: et primo sic: casus est virtus in hijs que sunt propter finem quibus an necitur effectus propter intentionem: sed fortuna solus est in hijs que sunt secundum propositum: patet prima cum maiori ex conclusione tertia: minor autem est evidens ex prima: et secunda conclusionibus: dicitur ergo philosophus quod casus est virtus universaliter in his que sunt propter finem que non sunt causa alicuius effectus propter acciden: sed talis effectus habet causas extrinsecas propter acciden: alia ab hijs que sunt propter finem. ¶ Le. li. (Quare manifestum est) quod in hijs que simpliciter id est virtus propter aliquid sunt. I. propter finem cum non acciden: tunc causa sunt: cum talia que sunt propter finem non sunt causa acciden: i. effectus propter acciden: neque aliter effectus propter intentionem quorum effectum non intento: extra est causa. I. aliqua est causa extra omnia illa que sunt propter finem: tunc a casu dicimus a fortuna aut fieri eorum quod quod casus sunt propositum: in habentibus propositum.

Dubatur virtus illa quod sit a casu sit natura: tunc enim ab alia causa per se. Rursum Burleus quod accipiendo casum propter finem quod inuenit in actionibus naturalibus: tunc sic illud quod sit a casu non est natura: tunc enim ab alia causa per se: quod per commentatores. 8. phico 2. 2. 46. nulla eadem species sit a casu et a natura accipiendo in casum dicitur: ut est genus fortune sic illud quod sit a casu est natura: fieri per se ab alia causa: ut inuenio debitoris que est a voluntate emendi casualiter potest esse per se ab illa causa. I. a voluntate inueniendi debitorum. Sed istud est mihi duum: quod colligitur a philosopho in tertia questione salus equi est casualis: si recedit ab hostibus causa comedendi: et tamen potest habere causam per se: quoniam equus tamen hostem potest de prelio recedere et saluari: si milititer tripeda stare super pedes in fine motus deorsum est effectus casualis: et tamen potest habere causam per se: quia ab uno homine in fine motus sic: posset locari intendente tripeda stare super pedes ut posset sedere. Et ad commentatorem dicitur quod nulla species a casu est a natura: illud est intelligendum per se: quia propter acciden: monstruositas est a casu et a natura: licet nulla species sit a casu et a natura: tamen aliquis effectus casualis potest habere causas per se: eo modo quo dicitur est (Signum autem est) Secundo arguitur ad eandem conclusionem sic: vanum differt a fortuna et casus est vanum: aut propter vanum: igitur casus et fortuna inueniuntur differre: patet 2. cum prima parte antea: quia fortuna non est in hijs virtutibus que sunt propter finem ut dicitur: sed vanus est virtus in hijs dummodo sit debitus respectus: unde si ambulare est causa depositionis cibi: et non deponit cibum ambulatorio vana est. Sed si aliquis dicat frustra se balneare: quia sol non eclipsat: derisio est: quod non est causa ambulatorio eclipsis solis: illud ergo est vanum et frustra quod est aptum naturae esse causa alteri: et non includit illud cuius causa aptum naturae: semper itaque vanum dicitur per compositionem ad finem: non ad finem qualem: sed ad finem ad quem ordinatur ideo derisio est: si quis dicat se frustra balneare: quod non deficit sol cum ambulare non sit propter eclipsis solis tamen propter finem. ¶ Le. li. (Signum autem est) quod casus differt a fortuna: quoniam quod vanum est quod est propter casum differt a fortuna: quoniam dicitur vanum cum non fiat quod est propter aliud illius

Tex.
co. 61.

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 64.

Liber secundus.

causam ut ambulare depositionis causa est: si vero non sit
at ambulanti depositio sibi frustra dicimus ambulare
se et ambulatione vana tanquam hoc sit frustra quod apertum natum
est alterius causa effectum non includit illud cuius causa erat ap-
tum natum: quoniam si aliquis balneatum dicit frustra: quod non de-
fuit sol: perisio vitiis erit: non enim erat hoc per illud. Ambula-
tio propter eclipsim solis. Secunda pars antecedens dupli-
pbat: vix quod casus est vanum aut prope vanum. Primum ex de-
rivatione nominis: quod casus idem est quod per frustra in greco.
Secundo exemplariter: nam pueri lapide intendentes percutere
forte et percutit platonem est simul casus et vanum: casus
quod quod percutit plato inter intendentes: vanum autem quod ista pro-
iectio sit propter percussione fortis: et non attingit neque inclu-
ditur ille finis per illam percussione. Le. li. (Sic igitur quod aroma-
tum. i. casus secundum nomen est cum ipsum frustra fiat apud gre-
cos: cecidit. n. non percutit de lapide) constructe sic lapis ce-
cidit: non causa percussione platonem: sed forte: et non percussio: id fuit
vanum: ab eo igitur quod anomatum. i. casus cecidit lapis: quod
cadit vitiis a quod dicitur: et percussio de lapide sit: ubi percutit plato
propter intentionem: propterea huius percussio est casus.

Notandum secundum 2^m 6^m res quod
sunt frustra: quoniam ex eis
non inuenit aliquid: tunc dicit frustra in rei veritate: et quoniam
ex eis inuenit aliquid: sed non sunt propter illud: et hoc est il-
lud quod derivatur ab isto adverbio frustra in ydeomate
greco: et intendit 2^m quod res de frustra dupliciter: vix simpliciter
et 3^m quod. Illa res est simpliciter frustra quod non est propter aliquem
finem: ut actioes octole. s. fricatio barbe et taceri capillo. Illa
autem res est frustra secundum quod dicitur: quod est propter finem: sed non at-
tingit finem intendit: et sic deambulatio est frustra: si non de-
ponitur aliquid: et percussio est frustra si non percutit intendit: et isto
modo casus est frustra: et huius est illud quod derivatur apud gre-
cos ab huius adverbio frustra.

Dubitatur quod videtur quod casus et vanum
non sint idem: quod casus aliqua
do attingit finem: vanum autem nunquam attingit. Respondetur quod casus
et vanum aliquo modo conveniunt: et aliquo modo differunt
conveniunt autem quod ambo sunt per respectum ad finem: et propter hoc
dicit philosophus quod casus est vanum vel prope vanum: quod respectu cu-
iuscunque sit esse vanum: respectu eiusdem potest esse casus: et econ-
tra: differunt autem quod vanum non attingit finem intendit: casus
autem attingit finem non intendit. Intelligendum quod in aliquo actio
aliqui concurrat casus et vanum: aliqui casus et non vanum:
aliqui vanum et non casus: aliqui nec vanum nec casus: ubi
gratia fides ambularet ad forte causa deponendi aliquid et non in-
veniendi debitorum: in isto casu esset casus et vanum: si inveni-
retur debitor et non deponeret aliquid. Si autem deponeret aliquid
esset casus et non vanum: si non deponeret aliquid: nec in-
veniendū debitor esset vanum et non casus: ubi autem deponeret aliquid et
non inveniendū debitor non esset casus nec vanum. (Maxime autem). Ter-
tio arguitur ad eandem conclusionem sic. Casus reperitur in actioibus me-
re naturalibus et non fortuna. Et casus et fortuna iuxta differunt: per
2^m et 3^m arguitur in generali naturali: quod generatur aliquid propter naturam
sed hoc monstruosus cum sex digitis in una manu: aut duo
bus capitibus: certum est quod est casus: quoniam monstruositas eue-
nit raro: et propter intentionem agens: non autem est fortuna: cum nemo
dicat monstruositas esse a fortuna: omnes enim in hoc conveniunt
quod omnis operatio fortune est operatio accidentis: et constat autem monstruo-
sitatem esse a natura non cognoscente. Le. li. (Ma-
xime autem separatim est illud quod est casus a fortuna et hijs
quod a natura: cum enim fiat aliquid ex natura. monstruositas non a for-
tuna: sed magis ab eo quod per se frustra est. i. a casu factum est
dicimus). **Dubitatur** vtrum casus possit esse ubi propter effectum
tunc evenit. Respondetur Bur. quod propter loquendum de casu.

distinguedo ipso fortuna simpliciter iuxta distinctionem 2^m
nunc est casus ubi propter effectum intendit evenit eo modo quo
intendit: si enim evenit propter effectum eo modo quo intendit:
tunc forma est debito modo inducta in materiam: per philosophum nihil
est ibi monstruosum nec casuale: accipiendo tamen casum large
ut est genus fortune: sic potest esse casus ubi propter effectum intendit
tunc evenit: ut per de credito: et eunte ad forte emere illud
quod intendebat emere: et inveniendū debito: et quod non est opor-
tunas invenire: in casu isto effectus casualis est similis cuius
effectus iuxta. Ista ratio videtur repugnare exemplis terrie
conclusionis: nam salus equi fugientis ab hostibus causa proinde
dicitur in stabulo est effectus casualis propter dictum: cum quo
evenit effectus intendit eo modo quo intendit. s. comestio in sta-
bulo: stare enim super pedes suos est casualis effectus tripe-
de cum quo evenit propter effectum intendit. s. des in loco de
orsum: quod tripoda et si non intendit locum deorsum in eo quod
tripoda: seu ens artificialis: tamen intendit locum deorsum eo
quod est lignea. Si enim movetur lapis deorsum et casuali-
ter interficeret canem: ibi esse casus propter dictum: cum quo eue-
nirer propter effectum intendit: vix movetur deorsum et esse in lo-
co naturali: et eo modo quo intendit: vix per lineam brevissimam: et
hinc casualitas monstruositas non reperitur ubi propter effe-
ctum intendit: provenit: et eo modo quo intendit: non tamen tollit
quin in multis alijs actionibus naturalibus casus propter ef-
fectum inveniat: ubi propter effectum intendit evenit. (Est au-
tem). Quarto ad eandem conclusionem sic arguit philosophus: effe-
ctus fortunatus semper habet causam extrinsecam: effectus autem
casualis interdum habet causam intrinsecam: ergo casus et for-
tuna differunt: per philosophum causa maior inducit: minor au-
tem est evidens de monstruositate quod est effectus casualis na-
ture: et habet causam intrinsecam: vix abundantia vel defectus ma-
terie ratione culas provenit defectus monstruosus. Le. li.
(Est autem in hoc quod est casus et fortuna alterum: huius quod
dem enim. i. effectus fortunatus: et est casualis vix interius
est causa). scilicet effectus casualis.

Notandum iuxta doctrinam Aristoteli in
principio huius scilicet quod
naturalia inquantum habent huius principium intrinsecum sui mo-
tus: artificialia autem habent principium extrinsecum scilicet arte et me-
te artificis: id naturalia sunt casualia habent causam intrinsecam
sue casualitatis: ut si in embryo: idem per virtutem formativam
fiat casualiter sextus digitus in embryo habet in seipso huiusmodi vir-
tutem circa quam accidit casus. Artificialia vero si sunt ca-
sualia habent principium extrinsecum sue casualitatis: et
consequentem quilibet operationem practica habet principium extrinsecum
sue sit casualis siue non. Ideo quilibet effectus fortunatus
habet causam extrinsecam sui eventus fortunatus: cum sit operatio
intellectus practici non intrinsecam ab illo. Et licet omnia natu-
ralia casualia habeant in se causam intrinsecam sue casualita-
tis: non tamen quilibet operatio casualis proveniens a natu-
ra habet causam intrinsecam sue casualitatis: monstruositas
enim et statio tripode super pedes sunt effectus casuales
provenientes a natura: et habent causam intrinsecam gravita-
tem per quam descendebat: et pedes quilibet dicitur stare: ut
sit apta ad sedendum: sed intersectio canis seu fractio capi-
tis in descensu lapidis: licet sit effectus casualis proveni-
ens a natura: non tamen habet causam intrinsecam sue casua-
litas: licet extrinsecam: vix in lapide. Sed dubitatur po-
nendo quod forte aliquantulum eger currat propter lucrum vel ho-
nozem non intendens sanitatem: et ex isto motu sanetur
casualiter: hoc admisso per philosophum sanitas fortis est effectus for-
tunatus: quoniam forte est causa per actionem sue sanitatis seu eventus
fortunatus: vix motus factus in corpore fortis: in quo etiam
est sanitas inducta. Dicitur quod philosophus dicit loquitur de causa in-
m

Philosophorum.

inseca intēdit principalit̃ de cā effectiua: et mālī: quaz
quēlibz est intrinseca casualitatē nā: vt pz de mōstruosi-
tate: nūc autē ista sanitas est forte pueniēs p viā cōfatio-
nis: et tūc nō hz cāz intrinseca mālē q̃ fuit cā sue salutis:
nō etiā hz cām intrinseca effectiua: qm̃ cā effectiua p ac-
cidēs istius sanitatis fuit volūtas: cōstat autē volūtatē
esse extrinsecā sanitati: cū sanitas sit in corpe subiectiue
et volūtas in aīa: motus autē fortis: et si est cā intrinse-
ca effectiua illa est tñ cā instrumentāl: et viā ad terminū
motus de qua nō intelligit pbs. (Quid igit̃) vltimo
pbs epilogat circa dēterminata dīcēs. (Quid igit̃ sit per
se frustra: vñ casus et quid fortuna oīm est et quid disse-
rāt adinuicē). Ecce quō differūt adinuicē casus et for-
tuna: nō qdē eo mō quo differūt hō et equus: s; eo mō
quo differūt genus et spēs: vñ hō et aīal: nō q̃ hō non
sit aīal: sed q̃ rō homīs nō est ratio aīalis: et i aliquo
repiur aīal in quo nō repiur hō. Ita differūt casus et
fortuna: nō quidē sumptis: sed p qdē aliquo mō sint
ide: pro quāto quēlibz fortuna est casus: et aliquo mō
sunt diuersa in quāto nō quēlibz casus ē fortuna: nec
eadē est dīfinitio vtrūq; quare et.

Tex.
60.65.

Ed modo

rum). Istud est capm̃ q̃rtū
huius scōi tractat scōi pby
coz in quo philosoph⁹ do-
cet genus cāe i quo reponū-
tur casus et fortuna: postq̃
manifestauit conueniētā et
dīam inuicē ac suaz dīfīni-
tionū: et diuidit in quatuor pres iuxta numez. q̃tuor
cōclusionū: quaz p̃ia est ista casus et fortuna sūt cāe
agētes. Secūda cōclusio casus et fortuna sūt postērio-
res intellectu et nā ibi (qm̃ aut sunt). Tertia cōclusio
casus et fortuna nō sunt cāe celi nec celestīū ibi (Qua-
re si qua). Quarta cōclusio casus et fortuna nō augmē-
tant numez cāz ibi (Que aut sunt). P̃ia cōclusio ar-
guitur sic intellectu et nā sunt cāe agētes: s; casus et for-
na sūt intellectu et nā: igit casus et fortuna sūt cāe agen-
tes: pz cōsequētia cū maior eo q̃ nā est agēs nāle: et in-
tellectus agēs artificialē iuxta diuisionē supius posita
in p̃ncipio hui⁹ secūdi: eo q̃ sunt: qdā sunt a nā: et qdā
ppter alias cās: minor vō tenet ex dēterminatis i tērio
caplo cū dñm est fortunā repiur in agētibz volūtarijs
et fm ppo sitū: casū vō inueniri tā in hñtibz intellectu
q̃ in carētibz rōne siue cognoscāt siue nō cognoscāt.
I.e. it. (S; modo: cāz in quibz est vñ p̃ncipiū mo-
tus). I. efficiēs vtrūq; ipsoz est: vñ tā casus q̃ fortuna:
aut. n. eo q̃ que sūt nā causa est aliq̃d eo: aut eo q̃ que
sunt ab intellectu cā semp est vñ eoz dē: sed eo q̃ mul-
titudine est dēterminata sicut et fines cū quibz pōt eueni-
re casualis effectus aut fortuitus.

Notandum

fm p̃m 60.65. q̃ omne
q̃ sit cā: sit a cā nāle aut a
cā volūtaria: cū nō sūt tētia cā agēs alia ab hñs dua-
bus: s; ista sunt innumerabilia et dēterminata qz cāus
sit ex eis p accēs. Nō ergo itelligit pbs p nām mām
aut formā sicut itelligit in p̃ncipio hui⁹ libz dīcēs nā
est p̃ncipiū et cā mouendi et quiescēdi: s; itelligit per
nām agēs naturale eo mō quo dīcēt in p̃logo pbycoz
q̃ nō eadē sunt nobis notioza et nāe. I. agēti naturali
cōsimiliter per intellectu nō itelligit potētiā intellectu-
uam: sed ipm agēs intellectuāle et volūtariū: dīcēt. n.
equū fugientē de p̃lio esse casū: et creditōz eunē ad so-

rum esse fortunā. Quatuor p̃pōnes eligūt de intē-
tione phi⁹ et p̃ia: quaz p̃ia est ista. Cāus et fortuna sūt
cāe agētes: que sic declaratur casus et fortuna sūt cause
et nō mālēs nec formales nec finales: igit sūt cause effi-
ciētē: pz p̃ntia ex sufficiētī diuīsiōe cāz: maior nota: qz
ad qdē querentē ppter quid inuenisti thēlauz: aut frē-
gisti nbiā. Rñdet ppter casū et fortunā: minor nota pz
nō enī casus et fortuna sunt cā mālīs aut formales effe-
ctus fortuiti vel casualis: qz oñsum est in fine alterius
capituli: q̃ quilibz effectus fortuitus est a cā extrinseca
mālī: cōsequēter a cā extrinseca formālī: effectus autē
casualis: et si aliq̃ sit a cā intrinseca mālī aut formālī:
sepe tamē est simplr a cā extrinseca: non etiā casus vt
fortuna est cā finalis: qz si casus et fortuna fm q̃ hui⁹
sūt cāe finales et nō nisi suo p̃ effectū intēto: igit effe-
ctus nō intētus fm q̃ hui⁹ hz cām finalē q̃ est fallum.
Secūda ppo sitio casus et fortuna sūt cause agētes ide
terminatē: pbat sicut mō est ex se dēterminata: et non
dēterminat nisi p formā: ita agēs ex se dētermina-
tū et nō dēterminat nisi p finē: qz sicut forma necessitat
materia: ita finis necessitat agēs igit si aliq̃ referēt ad
agēs et nō respicit ipm vt dēterminatum p finē respicit
ipm tanq̃ indēterminatū: s; effectus casualis vel fortui-
tus cū puenit pter intētiōnē agētis respicit ipm agēs
nō tanq̃ dēterminatū p finē: igit respicit ipm agēs tanq̃
indēterminatū: sed agēs vt hz relationē ad effectū for-
tuitū vel casualē est casus vel fortuna: igit casus et for-
tuna fm q̃ hui⁹ sunt cāe agētes indēterminatē. Tertia
ppo sitio casus et fortuna sūt cause agētes ifinite: pba-
tur. Casus et fortuna nō sunt absolute: et cōuertit intel-
lectus et nā: sed sunt intellectu et natura: vt dēterminabi-
les p aliq̃ finē a quibz pueniunt in minorē pte effe-
ctus nō intēt: sed intellectus et nā p̃nt per infinitos fi-
nes dēterminari: et cū quolibet illoz p̃ducere eundē
effectū in minorē parte nō intētū: igit casus et for-
na sunt cause agētes ifinite: verbigratia si for. vadat
ad for. nō ppter inuenire debitozē: sed ppter alium si
nem nō debz dici for. absolute fortuna si inuenit debi-
tozē: sed for. dēterminatus per aliq̃ finē quē intē-
dit vt for. volēs emere: aut fugiens inimicū: aut volēs
videre amicū: et qz for. pōt per infinitos tales fines
dēterminari: ideo dīcēt q̃ casus et fortuna sūt cause in-
finite: vnde velle emere nō est casus neq; fortuna respe-
ctu inuētiōis debitozis: qz velle emere aut emere ha-
bet rōnē finis: nec absolute for. est cā fortuita vt casua-
lis respectu inuētiōis debitozis: sed for. volēs eme-
re nō intēdens inuenire debitozē est causa fortuita vel
casualis istius effectus. Quarta ppo sitio. Casus et for-
tuna sūt cause agētes per accēs: pbat: materie vel sub-
iecto nō cōpetit p se ratio agēdi nisi ratione forme et
actus: fm illud phi⁹ tērio pbycoz: oē agēs agit fm
q̃ est in actū: igit nisi subiectum dēterminet p formā
nō erit cā alicuius actōis nisi p accēs: sed sicut se hz for-
ma ad māz: ita se hz finis ad agēs: igit agēti nulla rō
agēdi cōpetit per se nisi inquantū dēterminat per finē
et si nō dēterminat per finē nō est causa alicuius actō-
nis nisi p accidēs: oīs igit effectus subterfugiens in-
tentionem finis causatur ab efficiente per accidēs: sed
effectus casuales et fortuiti subterfugiūt intētiōnē finis
qz fm q̃ huius sunt ppter intētiōnē agētis: igit sunt
a causa efficiēte p accidēs: verbigratia sicut policiē⁹:
vt dēterminat p formā artis dīcēt cā p se statue: cōfide-
ratus aut vt policiēus tñ nō est cā p se statue: s; p acci-
dens: ita for. vt dēterminat p finē qui est emere panem

Liber secundus.

est cā agens p se emendo panē: vt autē non determinat per finē qui est inuēto debitoz: est cā agens p accis: sed casus ⁊ fortuna fm q̄ hui⁹ significat agēs vt p finem nō determinat: ergo casus ⁊ fortuna f3q̄ huius sunt cause agentes per accidens.

Contra predicta arguit: ⁊ primo q̄ casus ⁊ fortuna habēt rōnez materie: qm̄ esse indeterminatū maxime cōpetit mae fm p̄m tertio p̄pcoz: sed tā casus q̄ fortuna est cā indeterminata vt expositū est de intētoe phi in lra ⁊ p²¹⁸ rē. ¶ Secundo arguit q̄ casus ⁊ fortuna hnt rōnē forme: qz casus ipoztat nām ⁊ fortuna intellectū nō solū in p̄cto: sed et in abstracto: sed nā ⁊ intellect⁹ in abstracto sūt forme. igitur rē. ¶ Tertio arguit q̄ casus ⁊ fortuna hnt rōnem finis: qz p̄lus supra dixit q̄ vadens ad foz in finis modis pōt inuenire debitoz: aut volens videre amicu aut fugies inimicu: aut psequens cū: sed oīa ista reducunt ad cām finis: ergo rē. ¶ Quarto arguitur q̄ casus ⁊ fortuna sunt cāe determinate: qz oīs intellectus vel nā est cā determinata: sed tā casus q̄ fortuna ē intellectus vel nā: ergo rē. p3 p̄nta cū minoz p Arist. in lra: maior autē sūt determinata in h secūdo cū dicitur nām cō principū p se motus ⁊ q̄tis: ⁊ statuisca eē per se cām statui: ⁊ cām p se esse finitā ⁊ determinatā. Item oē agēs determinatū per aliquē finē est cā determinata: f3 tā casus q̄ fortuna est agēs determinatū per aliquē finē: igit tā casus q̄ fortuna ē cā determinata: p3 cōsequētia cū maiori ex determinatis in p̄pōnibus p̄missis: minoz vō declarat qm̄ tāz casus q̄ fortuna impozitat agēs vt determinat p finē: qz vt dcm̄ est nihil dicit casus vel fortuna nisi intēdat finē: for. enī nō dicitur cā fortuita vel casualis inuētois debitoz: nisi intendat emere vel viderē psequi inimicu aut fugere inimicu: vel sic de alio fine determinante intētoe agētis. ¶ Ad primū dicit q̄ indeterminatio mae ⁊ indeterminatio agētis sūt diuersae rōnū: mae est. n. indeterminata rōne forme: ⁊ effectus rōne finis: ⁊ sic indeterminatio materie tollit p formā: ita indeterminatio efficiētis tollit p finē: illa p̄nta nō valet mae est indeterminata: ⁊ efficiēs est indeterminatū: igit efficiēs est mae: qz in secūda figura nō cōiungit arguere affirmatiue. ¶ Ad scdm̄ negatur p̄nta: f3 enī casus ⁊ fortuna cōnotēt intellectū ⁊ nām in abstracto: nō tamē dñr de illis vel ecōtra nisi in obliquo: vt q̄ casus est hñs nām: ⁊ fortuna est hñs intellectū: linea enī includit p̄ctū: ⁊ nō dicit de p̄cto: nec ecōtra in recto: f3 bene in obliquo: vt linea ē ex p̄ctis seu p̄cta sūt in linea. ¶ Ad tertiū dicit q̄ fortuna h3 rōnē cause efficiētis: finis tamē coopat ad hmōi casualitatē: qz agēs nō ageret effectū casualē vel fortuitū nisi intēderet finē: inuēto igit debitoz facta a forte respicit fortē tanq̄ cāz efficiētē mālī: formalit autē respicit cām indeterminatā: ⁊ quasi nō eandē inquantū infinitis finibus pōt determinari for. vt p̄gat ad foz ad qd p̄gendo p accidēs inueniat debitoz. ¶ Ad quartū rñdetur negādo p̄ntam: qz ex vna p̄pōne p se: ⁊ alia p accis nō sequit cōclusio p se: arguit enī quodā mō ex quatuor terminis ppter mutationez suppōnis cū in maiori mediū supponat simp̄r: ⁊ in minoz p̄pōnalitē: id minoz debuit esse illa tā casus q̄ fortuna est p se intellectus aut nā qd est falsū: qz accidit tā casui q̄ fortune q̄ sit intellectus aut nā quod est falsū: qz accedunt casui q̄ fortune vt alias dictum est. Et ad confirmationem nego minozem: y3 q̄ casus vel fortuna sit agens determinatū per aliquē finē: qz casus vel fortuna

vt sic non est agens nisi respectu effectus nō intēti: constat autem q̄ effectus nō intētus fortuitus vel casualis ab infinitis finibus indifferēt potest prouenire. Et ad argumētū tā casus q̄ fortuna ipoztat agēs vt determinatur per finē: igitur tā casus q̄ fortuna est agens determinatū per finē: negat cōsequētia: qz tāz casus q̄ fortuna ipoztat intellectū vel naturā que sūt agentia determinabilia per finē respectu effectus intēti: ⁊ nō respectu effectus nō intēti. Et si arguit sic intellectus ⁊ natura sūt agētia determinabilia p finē: sed casus ⁊ fortuna sūt intellectus ⁊ natura: igit casus ⁊ fortuna sunt agentia determinabilia p finē: negatur cōsequētia vt supra: qz ex vna p̄pōsitiōe per se ⁊ alia per accidens nō sequitur p̄pōsitiō per se. (Quoniam autem sunt). Secūda conclusio. Casus ⁊ fortuna sunt posteriores intellectu ⁊ natura: p̄batur: omne per accidens est posterius eo q̄ est per se: f3 casus ⁊ fortuna sūt cause per accidens: ⁊ intellectus ⁊ natura sunt cause per se igitur rē. p3 cōsequētia cū minoz ex determinatis: maior autē p3z inductiue ⁊ ratione: nā prius ē illud qd est per se q̄ illud qd est per aliud: cū omne per aliud reducatur ad p se ne procedat in infinitū: sed qd est per accidens est p aliud: igitur prius est illud qd est p se q̄ illud quod est p accidens: dicit ergo p̄lus q̄ cum intellectus ⁊ natura sint cause eoꝝ quoꝝ sunt cause casus ⁊ fortuna: ⁊ casus ⁊ fortuna sunt cause per accidēs ⁊ natura ⁊ intellectus sunt cause per se: ⁊ nullum per accidens est prius eo q̄ est per se: sed posterius: sequitur q̄ casus ⁊ fortuna sunt posteriores natura ⁊ intellectu l. c. li. (Quoniam autē sunt casus ⁊ fortuna cāe aliquorum effectuum: quorum vtiq̄ necesse est aut intellectus fiat causa aut natura: cum fm accidens causa aliqua). f3 casus vel fortuna fiat hoꝝ ipsoꝝ. f3 effectus casualium vel fortuitorum: nihil autem fm accidens prius ē hñs que sūt per se: posterius itaq̄ est casus ⁊ fortuna intellectu ⁊ natura.

Sed dubitatur si casus ⁊ fortuna sunt posteriores intellectu ⁊ natura: ⁊ omnis casus ⁊ fortuna sunt intellectus ⁊ natura: igitur intellectus ⁊ natura sunt posteriores intellectu ⁊ natura. Respondet Egidius concedendo consequentiā ⁊ consequens dī. q̄ nō inconuenit idē vno modo considerari esse prius ⁊ posterius seipso alio modo considerato. Burleus autem dicit q̄ non est verū de virtute sermonis: q̄ omne per accidens ē posterius eo q̄ est per se: qz idē est causa per se vnius effectus: ⁊ causa per accidens alterius: sed debz sic intelligi: q̄ omne per accidens fm quod est per accidens ⁊ respectu istius cuius est per accidens est posterius eo q̄ est per se ⁊ respectu istius respectu cuius est causa per se. Prima responsio est fm cōmunem modum loquendi: si enim idē est prius ⁊ posterius seipso: ⁊ oē prius est causa sui posterioris: sicut omne posterius est effectus sui prioris: sequitur idē esse causam ⁊ effectū sui ipsius quod est satis incōueniens. ¶ Secūda responsio est contra literam ⁊ regulas Arist. hēniz omne per accis est posterius eo q̄ est per se iuxta regulas Arist. in logica equialet huic omne per accidens f3 q̄ huius est posterius eo q̄ est per se secundū q̄ huius ⁊ ista est vera de virtute sermonis: igitur ⁊ alia: neq̄ debet negari ista de virtute sermonis: casus ⁊ fortuna sūt posteriores intellectu ⁊ natura: quia prius est illud a quo nō conuertitur sub sistendi cōsequētia: fm p̄h3 in post predicamētis: sed bene sequitur casus ⁊ fortuna:

Tex.
co. 66.

Philosophicorum.

sunt: igitur intellectus et natura sunt: et non econuerso: igitur prius est intellectus et natura quam casus et fortuna et per consequens absolute loquendo et de virtute sermonis debet concedi quod casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae. Ideo sicut absolute conceditur quod fortuna albus est posteriori sorte et risibile est posterius homine: quia semper propria passio est posteriori suo subiecto: ita absolute debet concedi quod casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae: et ad argumentum factum negatur consequentia: sicut non sequitur sorte albus est posteriori sorte: et sorte albus est sorte igitur sorte est posteriori sorte: risibile est posterius homine: et omne risibile est homo: igitur homo est posteriori homine. Et ne appareat multiplicatio inconuenientium: declaro huiusmodi consequentias non valere iuxta doctrinam Aristoteli primo priorum: unde hec consequentia non valet. Iste homo est bonus et iste homo est iste faber: igitur iste faber est bonus: quia antecedens est verum et consequens falsum: dato quod iste faber sit bonus homo et malus faber: arguitur enim ex quatuor terminis et non concluditur maior extremitas de minori in conclusione: quoniam si bonus est adiectiuum istius termini homo in maiori significans hominem: et in conclusione est adiectiuum istius termini faber significans fabrum: adiectiuum enim cum significet per dependentiam ad suum substantiuum: sicut variatur substantiuum: ita variatur significatio et significatum adiectiuum. Ideo deberet concludi ex illis premisis quod iste faber est bonus homo: quod conceditur. Consimiliter dicatur in proposito quod illud comparativum posterius alterius substantiuum est adiectiuum in antecedente et alterius in consequente: ideo arguitur ex quatuor terminis nunquam concludendo maiorem extremitatem de minori in conclusione: ideo deberet sic argui sorte albus est posteriori sorte et sorte albus est sorte igitur sorte est sorte albus posteriori sorte. Etiam sequitur risibile est posterius homine: et omne risibile est homo: igitur homo est risibile posterius homine: neque medium ingreditur conclusionem: sed vniuersum simile medio sub intellectu in adiectiuo: sicut in simili: omnis homo est bonus: iste faber est homo: igitur iste faber est bonus homo. Et ita erat arguendum in proposito principali. Casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae: et omnis casus et fortuna sunt intellectus et natura: igitur intellectus et natura sunt casus et fortuna posteriores intellectui et naturae quod est concedendum. (Quare si qua). Tertia conclusio: casus et fortuna non sunt cause celi neque celestium: probatur quia dato opposito sequuntur tria inconuenientia: quorum primum est quod intellectus et natura sunt priores causis celi: probatur: intellectus et natura sunt priores casu et fortuna ex priorum conclusione: sed casus et fortuna sunt cause celi secundum antiquos ponentes tantum in celo esse casum et fortunam tanquam casus omnium celestium: igitur etc. Secundum inconueniens quod cause multorum aliorum sunt cause causarum celi: nam intellectus et natura sunt cause multorum aliorum. Item plurius effectuum intentorum: et intellectus et natura sunt cause causarum celi: quia intellectus et natura sunt cause casus et fortune: cum sint illis priores: sed casus et fortuna sunt cause celi per opinionem: igitur etc. Tertium inconueniens quod mundus inferior est causa causarum mundi superioris: probatur nam intellectus et natura sunt cause mundi inferioris: et casus et fortuna sunt

Tex.
co. 67.

cause mundi superioris per opinionem antiquorum: sed intellectus et natura sunt cause casus et fortune: igitur cause mundi inferioris sunt cause mundi superioris. I. e. li. (Quare si qua maxime celi causa est casus: ut dixit vna opinio antiquorum: necesse est prius causas intellectuum et naturam esse quam causam celi: et necesse est causas aliorum multorum esse causas causarum celi et huius omnis). i. mundi inferioris necesse est causas esse causas mundi superioris.

Sed dubitatur si in mundo superiori nihil sit a casu vel a fortuna: et ipse mundus superior est per se causa mundi inferioris: sequitur omnia que sunt in mundo inferiori de necessitate euenire: sicut omnia de necessitate eueniunt que sunt in mundo superiori: et consequenter tolleretur casus et fortuna. Notandum quod circa hanc difficultatem fuerunt opiniones varie: quidam enim dixerunt omnia fieri a casu vel a fortuna: et nihil fieri de necessitate: alij autem contrarium omnia fieri de necessitate: et superiora quam inferiora: et nihil fieri a casu vel a fortuna. Alij vero quod aliqua sunt a casu vel a fortuna: et aliqua de necessitate: et illa que sunt a casu vel a fortuna sunt simpliciter a casu vel a fortuna preter intentionem cuiuscunque agentis: non solum particularis: sed et vniuersalis. Sed alij ut theologi dicunt nihil fieri de necessitate simpliciter nec aliquid simpliciter fieri a casu: sed omnia que sunt sunt in potentia: et sub obedientia per se possibilia euenire: et non euenire: et illa que dicuntur fieri a casu preter intentionem et pre cognitionem agentium particularium non sunt a casu respectu prime cause: quia illa omnia futura pre cognoscit et ordinat ad esse: et est per se causa omnium non de necessitate: sed libere libertate contradictionis: ideo non oportet hec omnia inferiora de necessitate euenire si deus celum et intelligente sunt per se cause huius mundi inferioris. Aristoteles autem dicit omnia que sunt in celo de necessitate fieri: nec per aliquam potentiam illa posse impediri: quapropter nihil ibi fieri potest a casu vel a fortuna: in spera autem generabilium et corruptibilium dicit aliqua fieri necessario et aliqua contingenter: et eorum que sunt contingenter quedam fieri a casu et a fortuna: quedam autem nec a casu nec a fortuna. Et tunc ad argumentum dicitur quod licet mundus superior sit per se causa mundi inferioris: non tamen propter hoc omnia que sunt in mundo inferiori de necessitate sunt: non enim tanta stabilitas: neque tanta necessitas requiritur in effectibus quanta in causa: sicut nec tanta simplicitas et vniuersitas: constat enim primam causam esse omnino simplicem: et tamen primum mobile componitur ex partibus quantitatis: motus etiam celi est vniuersalis et maxime regularis: et tamen motus istorum inferiorum sunt difformes et irregulares: non ergo oportet quod redeuntibus sideribus ad eundem situm quod redeat materia consimiliter disposita: et si non redibit materia non redibit idem effectus: ideo non omnia sunt necessaria: potest enim esse impedimentum in hijs inferioribus tam per agens vniuersale: quam per agens particulare. (Que autem sunt). Quarta conclusio: casus et fortuna non augent numerum causarum: probatur tantum quatuor sunt genera causarum in quorum numero ponuntur casus et fortuna: igitur propter casum et fortunam non augetur numerus causarum: patet consequentia cum secunda parte antecedentis: eo quod casus et fortuna sunt cause agentes per primam conclusionem

Tex.
co. 68.

Liber secundus.

nen: sed prima pars antecedentis declaratur: nam tot sunt genera causarum quot sunt responsiones p quas sufficienter respondeatur ad qstiones querentem propter quid: sed tantum quatuor sunt responsiones per quas convenienter respondeatur ad qdne qrentē propter qd igitur tantum quatuor sunt genera causarum: tenet cō sequentia cum maiori: quia questio propter quid sem per querit causas: et minor declaratur: nam si queritur in mathematicis: propter quid aliquid est rectum vel cōmensuratum. Rūdetur p formā. i. p diffinitionē forma lem: dicēdo q rectum est illud cuius medium nō discre pat ab extremis: si enī queritur propter quid ista linea est recta. Respondeatur per formam: quia medium non discrepat ab extremis: et si queritur propter quid .a. li nea cōmensuratur. b. lineae. Respondeatur quia .a. linea non excedit. b. lineam nec e contra. Item si queritur pro pter quid isti certauerūt: respondeatur q furati sunt vbi assignatur causa effectiua. Potest etiam assignari cau sa finalis: vt propter quid isti pugnant. Respondeatur vt dominentur. Si autem queritur propter quid h cor rumptur. Respondeatur per materiam: scilicet quia com ponitur ex contrariis: quia igitur non sunt plures mo di respondendi q isti quatuor: quoz vñus assignat materiam et alius formam: et alius efficiens: et alius fi nem: ideo non plura sunt grā cāp q ista quatuor: vñ materia et forma efficiens et finis. Te. li. (Que autem sint cause et quod tot sint numero quot dicimus mani festum est: tot enī fm numerum qd propter quid cō prehendit: ideo non augetur numerus causarum per casum et fortunam: aut enī in q quid est reducitur pro pter quid vltimum. id est in vltimam formam et diffini tionē in inodilibus: vt in mathematicis: in diffinitio ne enī recti aut cōmensurati aut alicuius cuiusdā rei mathematice reducitur vltimum quod est forma: aut in mouentē prius reducitur questio propter quid vt propter quid certauerunt. Respondeatur per causas effi cientem: quoniam furati sunt aut aticulus gratia). id est propter aliquē finem reducitur illa questio: vt ppter quid pugnant vt dominentur: aut in hīs que sunt ma teria respondeatur per materiam.

Notandum fm cōmentatorem cōm mento. 68. q Aristō. intē di per res immobiles ea que non sunt in materia fm eē aut fm diffinitionem: sicut est diffinitio in mathemati cis: ista enim considerant de formis: et ideo cause i eis sūt fm formam: verbi grā questionē accidentis i ma thematicis: quando reducuntur ad diffinitionem syme tri et asymetri et recti aut circuli aut aliud ab istis. Forme igitur mathematice dicuntur immobiles: quia se parantur a materia transmutabili: et si non fm esse: ta men fm diffinitionem: cum in diffinitionibus linee sus perficiat et figure non ponatur materia transmutabilis sed tantum forma: ideo mathematici: sicut non consi derant nisi formam: ita non diffiniūt nisi per formam quia nō per materiam sensibilem nec efficiens nec fi nem: ideo omnes questionē resoluunt in formam: vt si queritur propter quid vñum latus quadrati est sy metrum alteri. Respondeatur quia illi proportionat. p portione rationali: et propter quid dyameter est asy meter costē: respondeatur quia sibi proportionatur pro portione irrationali. Et propter quid tam dyame ter q costa est recta. Respondeatur qz medium non di screpat ab extremis: et propter quid hec figura ptingēs quadratum in quatuor: punctis est circularis. Respon

detur quia ab eius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales.

Secundo notandum q Aristō. hic assi gnavit quatuor genera cau sarum probando illa esse tantum quatuor: ne aliquis crederet causas per accidens facere diuersa genera cau sarum a causis per se: ideo ad questionem factam pro pter quid semper respondet per causam per se: dans in telligere causas per accidens reduci ad causas per se: et in eodem genere cause esse causam per se et causam per accidens. Primo quidem in genere cause efficientis sūt cause per accidens vt ostensum est de Policleto et mu sico respectu statue et de casu et fortuna respectu sui esse ctus. ¶ Secundo in genere cause finalis: sanitas enī est causa ambulationis per accidens: quia accidit am bulationi q fit propter sanitatem: et accidit sanitati q fit effectus ambulationis. ¶ Tercio in genere cause for malis inuenitur causa per accidens: nam albedo est q accidens forma hominis: quia accidit homini q fit al bus: sicut accidit albo q fit homo. ¶ Quarto in ge nere cause materialis vt caro et sanguis sunt per acci dens materia animalis: eo q accidit animali hēre car nem et sanguinem cum multa sint animalia que nō ha bent carnem nec sanguinem. (Quod quidem igitur). Ultimo in hoc tractatu secūdo philosophus epilogat di. q quidem igitur cause huiusmodi: et tot sint: scilicet materia et forma efficiens et finis manifestū ē ex dictis.

De quibus au Tex. co. 70.

te cause). Iste est tractatus tertius secūdi pphoz: in quo postq phis determinā uit de causis tā per se q per accidens inquit vtrū opa tiones naturales sint a cau sis per se vel per accidens dixerunt enim antiqui naturam non agere propter si nem: ideo habebāt ponere operationes naturales eue nire a causis per accidens: et non per se: quoniam agēs vt patuit est causa per accidens nisi determinetur per si nem. ¶ Diuiditur ergo tractatus iste generali diuisione in duas partes: In quarum prima phis probat q phici est cognoscere omnia quatuor genera causarum. In secunda vō reprehendit antiquos non cōsideran tes causam finalem ibi (Dicendū quidem). Speciali autem diuisione diuiditur in quatuor capitula: quoz primum probat phicū cognoscere omnia quatuor ge nera causarum: et per quodlibet illoz demonstrare. Secundum reprobat opinionem antiquorum despi cientium finem: et dicentū naturam non agere propter finem ibi (Dicendū quidē). Tercius respondet ad ob iecta antiquorum suadentū naturam agere pp mate riam et nō propter finem ibi (Peccatū autē sit). Quar tum vō demonstrat naturāz principalius agere ppter finem q propter materiam ibi (Qd autem ex necessi tate). Primum caplm diuiditur in tres partes: quartū prima premitit propositionē probadam per ipm. In secunda fundat duas supponēs quibus intendit pro bare q phici est cognoscere omnia quatuor genera ca rum: et per quodlibet illoz demonstrare ibi. (Venit autem). In tertia vō exequitur de intēto ibi. (Quare ppter quid). Quantum ad primum dicit phis q qz cause sunt quatuor de omnibus hīs est consideratio phici: et per quālibet illaz demonstrare. s. per materiaz

Dubitorum.

formam efficiens et finem inducendo unumquodque effectum naturalem in propter quid. scilicet in causam suam: dicitur enim quilibet causa propter quid quia ad interrogationem factam propter quid est hoc. Respondet per quamlibet causarum ut visum est in fine precedentis tractatus. I. e. li. (Quoniam autem cause quatuor sunt de omnibus erit phisice cognoscere et modos inducere propter quod ipsorum effectum demonstrabit phisice accipiendo materiam specie). id est formam mouentem: et quod est illius causa. id est finem.

Notandum secundum commentatorem commentum. 70. quod oportet naturalem dare in responsione ad querere omnes causas quatuor: quoniam in scientia naturali apparet materia et in quo est materia sunt omnes cause. Argumentum commentatoris est istud: phisica naturalis considerat materiam: igitur considerat omnia quatuor genera causarum: patet consequentia quia ubi est materia ibi sunt omnes cause: nam ubi est materia. scilicet transmutabilis de qua maxime considerat phisica ibi est forma incipiens esse: quia non stat huiusmodi materia sine forma: et ubi est forma incipiens esse ibi est agens produciens formam in materia: sed agens non agit nisi propter finem: igitur ibi est finis: et per consequens ubi est materia ibi sunt omnes cause. Ideo si naturalis cognoscat materiam: oportet quod cognoscat omnes casus.

Dubatur si phisicus ideo considerat de omnibus causis: quia considerat de materia: et ubi est materia ibi sunt omnes causas: per idem mathematicus considerat de omnibus causis: quia considerat de forma: et ubi est forma ibi sunt omnes cause: sed illud consequens est contra ipsum commentatorem: in prologo phisicorum quod mathematicus tantum considerat tria genera causarum: videlicet formam efficiens et finem. Respondetur quia commentatorem eodem prologo quod species habet duplices partes: videlicet secundum fidem que sunt materia et forma: et secundum ymaginationem que sunt genus et differentia: partes secundum fidem sunt immediate ad transmutationem: ideo phisicus diffinit et demonstrat per materiam et formas partes: quas phisicus vocauit supra formam compositionis: partes autem secundum ymaginationem faciunt immediate ad quidditates: propterea metaphisicus per tales partes diffinit et demonstrat: quarum unam phisicus superius vocauit formam totius scilicet genus: et aliam formam speciei: scilicet differentiam. Concedo ergo quod metaphisicus considerat de omnibus causis: ut habetur secundo metaphisice: et de causa qualibet aliquid demonstrat: de materia enim quod est potentia et de forma quod est actus: sed non diffinit neque demonstrat per quamlibet causam: sed tantum per finem efficiens et formam: neque diffinit nec demonstrat per quamlibet formam: quia non per formam partem: sed bene per formam totius vel per formam speciei: verbi gratia phisicus diffinit hominem per partes secundum fidem: quod est compositum ex corpore et intellectu: metaphisicus autem per partem secundum ymaginationem: quod est animal rationale: et si phisicus aliquam voluerit demonstrare passionem de homine accipiet diffinitionem importantem partes fidei. Si autem metaphisicus de homine aliquam passionem demonstrare temptauerit accipiet pro medio diffinitionem importantem partes secundum ymaginationem (Venit autem). Ista est secunda pars huius capituli: in qua postquam philosophus premisit propositiones quas probaturus est in

hoc capitulo accedit ad fundamenta suarum probationum que sunt due suppositiones: quarum prima est ista. Forma efficiens et finis coincidunt in eandem causam: licet aliter forma et finis et aliter efficiens cum illis: nam forma et finis coincidunt in eandem causam: numero: quod una et eadem causa numero est forma hominis generatrix et finis generationis: efficiens autem coincidit cum illis in eandem causam specie: quoniam forma hominis generatrix et forma hominis generatrix seu finis generationis non sunt unum numero: sed bene unum specie: sicut etiam sunt unum specie homo generans et homo genitus. I. e. li. (Venit autem tres in unum multotiens: quod quidem enim quid est). id est forma (Et quod cuius causa). id est finis. (Una est) Causa numero (Que vero unde motus principium). id est efficiens (Specie eadem est huius: homo enim hominem generat). Eundem spiritum non numero.

Notandum primo secundum commentatorem commentum. 70. quod accidit in scientia naturali ut tres cause: scilicet efficiens forma et finis: sint unum secundum subiectum et plures secundum diffinitionem: hoc accidit cum naturalis voluerit reddere causas generationis non causas generabilium. Prima pars commentum est manifesta: quia eadem res numero est forma hominis generatrix: et finis generationis: et generans aliam formam: scilicet alterius generationis: ideo illa tria sunt idem subiecto: quia verificatur de eodem subiecto numero: differunt autem ratione: quia alia est diffinitio forme et alia finis: et alia generantis. Secunda pars commentum etiam declaratur: nam habendo respectum ad ipsam generabile absque generatione et motui illius sunt quatuor cause: due extrinsece: que non sunt eodem numero: et due intrinsece: que etiam non sunt eodem numero: nec alia qua extrinseca est eadem numero cum aliqua intrinseca: considerando autem generabile et generationem simul sic coincidunt illa tria in idem numero: quia unum et idem est forma geniti et finis generationis et generans formam alterius geniti. Et si inducitur philosophus dicens quod generans et forma sunt unum specie: verum est respectu eiusdem generationis et eiusdem genitis: sed respectu plurium generationum et plurium generatorum illa possunt esse idem numero.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commentum quod hoc non est verum in rebus que non generantur ab equali sibi in specie: nec in finibus rerum generabilium: ideo finis generationis est alius a fine generati: verbi gratia: quoniam finis hominis in generatione est inuenire suam primam perfectionem: et finis eius secundum quod est ens est ipsius esse in ultima sua perfectione. Duas distinctiones inuenit hic commentator: quarum prima est quod duplex est efficiens: videlicet equale et inequale: efficiens equale est efficiens unum cum scilicet generans sibi simile in specie: efficiens inequale est efficiens equivoce: scilicet generans sibi dissimile in specie. Secunda distinctio est quod duplex est finis: scilicet generationis et rei genite. finis generationis est forma ad quam terminatur generatio. finis rei genite est ultima perfectio istius: verbi gratia forma hominis generati est finis generationis et felicitas est finis rei genite: scilicet hominis generati: quando ergo philosophus dicit quod forma et finis coincidunt in idem numero istud non est verum de omni fine: sed tantum de fine generationis: quoniam forma et finis generationis sunt unum numero: finis autem rei genite non est idem numero nec genere nec specie: cum forma gene-

Lex.
co. 71.

Liber secundus.

ratio: quoniam forma hominis generati est substantia: finis autem rei gentes: scilicet felicitas: est accidens. Item cum dicitur philosophus quod efficiens est unum spiritum cum forma generati illud non est verum: vniuersaliter de quolibet efficiente: sed tantum de efficiente vniuerso et equali: generans enim equiuocum non est eiusdem speciei cum forma gentis. Et cum dicitur philosophus quod efficiens est idem specie cum fine: iterum est illud intelligendum de efficiente vniuerso et de fine generationis non de fine rei gentis: cum homo et felicitas non sint vniuersae specie nec vniuersae genere: propterea dicitur philosophus notanter quod illa tria non semper in idem coincidunt in numero vel specie: sed multoties. ¶ Dubitatur de materia virtutis coincident cum aliqua dictarum causarum. Respondetur quod materia prima non potest coincidere cum aliqua nominata: causarum vero de se nota est materia autem secunda que interdu dicitur materia alterationis aliquando materia motus localis: et aliquando materia mutationis intentionalis potest coincidere in idem numero cum aliqua illarum nominata: causarum: verbi gratia quodlibet elementum dicitur materia alterationis: et est finis generationis completus et generans aliud elementum et alterans seipsum per accidens: subiectum autem motus localis aliquando etiam est finis generationis: et est agens in seipsum per se: scilicet motus localis ut est ostensum in principio huius secundae: anima autem intellectiva que dicitur materia mutationis intentionalis coincidit cum illis omnibus: et enim forma hominis: et est finis generationis: et agens in seipsum formas intentionales: et specificas et tale vocatur promotor agens spirituale secundum philosophum. ¶ Secunda suppositio: omnia que mouentur mota sunt philosophice considerationis: quia habent in se principium motus. mouentia autem non mota aliquo modo: quia non habent in se principium motus non sunt philosophice considerationis. vnde deus et intelligens abstracte: sed sunt considerationis metaphysice. vnde tres sunt scientie speculative: quarum vna est circa immobilia incorruptibilia. scilicet metaphysica que est circa deum: et intelligens que quidem mouetur et non mouetur. Alia vero est circa mobilia incorruptibilia ut mathematica que est circa quantitatem continuam vel discretam: et alia est circa mobilia corruptibilia: ut scientia naturalis que est circa mixta et elementa. deinde enim et intelligens neque mouetur neque corrumpitur: quantitas autem continua et discreta mouetur ad motum corruptum naturalium: sed non corrumpitur: quia quantitas est coeterna materie secundum commentatorem in de substantia orbis. mixta autem et elementa mouentur et corrumpuntur. ¶ Et tenetur philosophus considerare omnia quecumque mota mouentur: que autem non mouentur non amplius philosophice sunt considerationis: non enim in seipsis habent motum neque principium motus mouetur: sed immobilia sunt: vnde tria negotia sunt. scilicet tres scientie speculative: huius qui dem circa immobile. scilicet metha. alia vero circa mobile quidem incorruptibile autem ut mathe. quedam vero circa corruptibile ut scientia naturalis.

Notandum primo secundum commentatorem in commento .71. quod omne quod cum mouetur mouetur: querunt in eo quatuor cause cum sit de scientia naturali. Ex ista suppositione arguitur promotor philosophice est considerare de omnibus quatuor causis sic quicunque considerat ea que mouentur mota habet cognoscere quatuor causas: sed naturalis considerat ea que mouentur mota: ergo naturalis habet considerare quatuor causas: partem consequentia cum minor: et ma

ior declaratur ex eo quia omne mouens motum requirit quatuor causas: ex hoc enim quod est motus requirit materiam: et quod mouet oportet quod sit efficiens: et quia omne mouens mouet propter finem requiritur finis: deinde quia nihil mouet nisi secundum quod est in actu et nihil est in actu nisi propter formam requiritur forma.

Secundo notandum secundum commentatorem in eo: dem commento quod scientia diuina non considerat de rebus abstractis tantum: sed et de rebus existentibus secundum quod existunt: et ideo cum ens diuiditur secundum considerationem demonstratiuam intrabit vna natura in duas artes: ut consideratio mathe. et diuina de numero: et sicut consideratio mathe. et naturalis in corporeitate: et linea et superficies: hinc igitur non intendebat diuidere artes: sed dicere genera entium que sunt diuersarum naturarum: et cum considerantur inueniuntur sicut dixit tria. Nec ergo littera (tria sunt negotia) dupliciter exponitur. Primo quod Aristoteles tria negotia intendit tres artes speculative distinguendas ex distinctione rerum ita quod sicut aliqua entia sunt immobilia: et aliqua mobilia. incorruptibilia: et aliqua mobilia corruptibilia: ita tres sunt scientie: quarum vna est circa immobilia: ut metha. et alia circa mobilia incorruptibilia ut mathe. et alia circa mobilia corruptibilia ut scientia naturalis. Ista exponitionem reprobatur promotor dicens quod scientie non distinguuntur ex distinctione rerum quas considerant: quia metha. non tantum considerat scientias abstractas: sed etiam corrupta mobilia sub ratione entis: de quibus est consideratio naturalis: considerat etiam metha. de numero de quo est consideratio arismetica: geometria vero considerat de linea superficie et corpore de quibus considerat naturalis. Et ideo commentator aliter exponit dicens quod philosophus per tria negotia non intendit dare diuersos modos scientiarum speculative: sed diuersos modos entium de quibus per se considerat scientie: ita quod tria sunt genera entium circa que scientie speculative versantur: vnde immobilia incorruptibilia: et mobilia incorruptibilia et mobilia corruptibilia. Adhuc autem videtur quod Aristoteles intendat primam expositionem: dicens. n. quod mouentia mota sunt philosophice considerationis: et mouentia non mota sunt metaphysice considerationis: ita quod illa scientia que considerat mouentia non mota esse distincta a philosophice consideratione: per hoc quod vna considerat mobilia: et alia immobilia: et declarat distinctionem scientiarum ex distinctione obiectorum inquit tria sunt negotia: quoque vnum est circa immobile: et aliud circa mobile incorruptibile: et aliud circa mobile corruptibile: constat autem quod scibilia non proprie dicuntur negotia: quia scibilia non negotiantur: sed scientie sunt ille que negotiantur circa scibilia: non. n. et bene dicitur quod immobilia sunt circa immobilia: aut quod corruptibilia vel incorruptibilia sunt circa talia: sed proprie dicuntur scientias esse circa mobilia et immobilia corruptibilia et incorruptibilia. In tertia igitur philosophus huius distinguere scientias speculative ex distinctione rerum: eo modo loquitur tertio de anima dicens: secunda scientie que admodum et res: et prior posteriorum distinctione scientiarum est ex distinctione subiectorum: ita quod sicut sunt tria genera rerum: ita sunt tria genera scientiarum: non quia eadem scientia possit considerare huiusmodia: quia tria sunt scientie que metha. considerat omnia mobilia et immobilia: omnia corruptibilia et incorruptibilia: et ideo quia nullum istorum considerat in diuersis scientiis eque principaliter: nec eodem modo: considerat. n. metha. immobilia principaliter: et mobilia non principaliter: et quodlibet eorum abstracte philosophice vero considerat mobilia principaliter et immobilia non principaliter: et quodlibet istorum per respectum ad motum. Item mathe. considerat quan-

m lig

Phisicorum.

titate cōtinuā vel discretā principali t p modū mēsure
pbius autē t mēba. nō pūcipali q nullus illo z p
modū mēsure s pbius v ē hūi? vel passio corpis n
lis z mēba. v ē dēterminatē pfectiois t ordine rez. Et
i arguit ēbis q distinctio siaz nō est ē distinctio
rez s tū modū cōsiderādī negat qntia q: sicut scie
oziū hīc a reb? ita t modū cōsiderādī a modis cēndi
fm plm qnto mēba. sicut ergo res sūt extra aiam: ita
t modū essendi sūt extra aiam: a quibus sumit disti
ctio modū cōsiderādī t s cōsideratū.

Dubitat^r cōtra suppositōē: 7 videt^r
phice cōsiderationis cō octauo phico 7 determinet^r
de p^oio motoz: 7 p^oio ac in h^o scdo phico 7 determinauerit
cōmōtōz cōtra Aūic. q^o ad phicū p^omet^r pbare subas
separas a m^o cē. Rīdet^r q^o mouēta nō mōtū sūt phice
cōsideratōis quo ad ēst: nō autē quo ad qd ēst: 7 h^o
ēst intentō Arist. h. nō enī h^o nālis cōsiderare p^odicata p^o
tīnēta ad qd itatē p^oimi motoz h^o nū mēba. v^o q^o ēst
fozma aut act^o pur^o vel ens nobilissimū: alia autē p^odicata
ta habita p^o motū cōsiderat^r phicis v^o q^o p^oim^o motoz
ēst imobilis 7 īstantibiles 7 mouēt^r tempore īfinito.

Contra metha.ñ docet cognoscere qđ sit pzi mus motor2 fm lubat: qm qđitas istius nobis nota.ē nō pot' igit' nō aut cōsiderat me tha. de pzi mo motor2 q' p'ficiū cū vterq' illoz p' mo tum r' p' speras mobiles ipm pzi mū motor2 attingit. Dicēdū fm Egidii q' nō sūt cōsiderat de motu p'bi2 r' metha. ac ēē de pzi mo motor2: cōsiderat. n. p'ficiū de pzi mo motor2 r' de alijs itelligētis separāt rōne mo' si enī potest hēre plena intell'ctū mo' absq' noticiā pzi mi motor2is nullā mētiōē faceret de pzi mo motor2: ecō tra aut metha. cōsiderat de motu r' de sp'rie mobilib' rōne pzi mi motor2 r' alia p' itelligētiaz. Et si n'ālis sci entia nō tradit noticiā de qđitate pzi mi motor2is: hoc ē q' trāscēdit lūmēis ist' sciē: metha. ai r' si nō tradit nō tiā de qđitate pzi mi motor2is h' nō ē q' trāscēdit. lūmē is metha. fz q' modici p'cipat a nobis rōne nō obnubi latōis intellect' humani. pueniēt ēx fantasmatib' si ne qđ nō nō cognoscit intellect' hūan'. ¶ Quatuor pōit Egid' in qđ' dubio . Primiū q' metha. cognoscit p' mo motor2 p' motū sicut p'ficiū: qm cōmētor2 ita in pzi q' in secūdo hū' exp'sse determināuit nullū arāficē aliā q' cognoscit p' motū vel trāsmutatiōē nīst nālis. Scđz q' p'ficiū cōsiderat de pzi mo motor2 rōne mo' r' nō ecō tra cū octauo p'ficiūz Arist. oemōstret eternitatē mo' tēlp: eternitatē pzi mi motor2: sicut demōstrat eternita tem pzi mi motor2 p' eternitatē motus cel'. Tertiu' q' si p'ficiū hēret noticiā plenā de motu nullām mētiō nem faceret de pzi mo motor2: cū iā determinatiūē cōmē tatoz ad p'ficiū pzi mēre demōstrat sub stātiās separā tas ēē: non tamē ppter scēd. ppter methaphysicū ac ci piēntē subiectū a p'fico. Quartū q' sicut p'ficiū: ita methaphysicus nō cognoscit quiditatē pzi mi motor2is cū ēr istō sequat methaphysicus nihil demōstrare de pzi mē cā: qm cū deueniūt ērit ad pzi mē passiōē illa nō poterit demōstrat' it' nō potest habere diffinitioē qđ dicitūia pzi mi motor2is aut pzi mē cā. Ideo mihi vide tur dicēdū aliter q' p'ficiū cognoscit pzi mū motor2is p' motū siue plenaz siue nō plenām habeat noticiām motus: ita ppter nobilitatē p'bie que nobilioz est ex no bilioz subiecto: q' ppter administratūz metha. que nul lo modo posset aliquid cognoscere de subiectis separā tis: nīst p'bare a p'fico sub stātiās separāt ēē: ex quo

mehta. nō potest illud pbare fm cōmētoratōē in quali-
bet sciētia opz pēcognoſcere de ſubiecto qđ eſt: qđ
fm pbm in pbemio poſterioz mehta. autē nō cogno-
ſcit pziūz morōzē p motū: neq; p aliqđ aliud ſemp in
tendēdo ſub rōne pziūz morōis: ſz cognoſcit pzimam
cauſa eſſe: pziūz enī ſimplr eſt a poſterioz: p eē cām
vel cauſam aut p ſe a ſe vt ab alio vt colligit ex docri-
na Ariſto. ſcōdo mehta. 3te metaphyſicus 7.1 nō co-
gnoſcit qđ dicitur pzime cauſe p diffiniōnē vlūme diſſe-
rēte eſſentialis: tamē cognoſcit p diffiniōnē eſſentia-
lem cōuerſibile cū diffiniō: docet. n. Ariſto. ſcōdo poſte-
riorz tripliciter diffinire eſſe. Pzio p genus. ppiūq;
7 differētiā vlūmā vt homo eſt aial rōnale. Secundo
p genus illud 7 pziā paſſiōē vt homo eſt aial riſibi-
le. Tercio p multos terminos: quoz quilibz in plus le
habz qđ diffiniū: 7 oēs ſimul equalit vt dō eſt aial gref-
ſibile bipes: mehta. ergo 7 ſi nō cognoſcit qđ dicitur pzī-
me cauſe p pzimā diffiniōnē: ex quo vlūma oīa auſa
eſſentialis ē nobis nāſt ignota: aut ſi nō per ſcōz diffi-
niōnē que licet nobis ſit nota vt qđ dē eſt illud quo
melius cogitari nō potest: aut actus puriſſimus: tamē
nō eſt qđ dicitur cū deum p paſſiōē tamē bene cogno-
ſcit mehta. qđ dicitur pzime cauſe per terciā diffiniōnē: nō
quidē repta p viā diuiſiōis pzincipalis: ſz per de-
monſtratiōē a poſterioz. ſ. qđ deus eſt enī pzimū ſim-
pliciter vt ſans 7 iūctē qđ docrina Ari. ſcōdo mehta. 4.
diffiniōis bīta pōt dēmoſtrari pzīa paſſiō de ſubiecto
p iſtā diffiniōnē: 7 ſcōdo per pzima: 7 ſi ppter iuxta
docrina Ariſto. pzio poſterioz: nūq; n. Ariſt. dēmo-
ſtraret oēū. 12. mehta. actū puz nīſi pzīus ſecūdo me-
hta. 4. inueſtigat diffiniōnē nō quidditatiuam ipſius oēi
(Quare. ppter quid). hōs pppofitiōis pzamīſ-
ſus ponit duas queſtiōes: quāz pzima eſt iſta: opz
nālem cognoſcere omnia quatuor genera cauſaz. Se-
cunda cōcluſio per quodlibet genus cauſe pōt natura-
lis aliquid dēmoſtrare ibi. (Et penitus). Pzima con-
cluſio arguit ſic opz naturalē cognoſcere materiā 7
fōzmā efficiens 7 ſine ſit qđ opozet iſtū cognoſcere om-
nia genera cauſaz: pz cōſequētia: 7 antecēdes pbs ar-
guit: 7 pzio qđ opz nāles cognoſcere mām fōzmā 7 effi-
ciens. Secūdo qđ opz iſtū cognoſcere ſine ibi. (Et qđ
den). Quāntū ad pzimū arguit ſic pbs: quācumq;
generatiō de generatione habz cōſiderare pzimāz mate-
riam 7 fōzmā 7 pzimūz mouens: ſed naturalis habz
cōſiderare de generatione: neq; pz cōſequētia. cū
minoz ex ſeunda ſuppōnē nāles n. cōſideras mouē-
tia mota hz cōſiderare motus 7 gñātiōes rez: maiōz
autē eſt manifesta: nā quicūq; cōſiderat de gñatiōe:
habz cōſiderare id qđ generat: 7 illud qđ generat: 7 il-
lud qđ recipit generationē: dicit ergo pbs qđ naturalis
reduces qōnes in ppter quid. 1. in cauſas ſuas redit
in materiā 7 in fōzmā 7 in pzincipiū mouēs: qđ cōſi-
derātes de generatiōe cōſiderant quid ſit 7 quid pzī-
mū fecit 7 quid ſubſtituit. 7. 1. (Quare ab ipō na-
turali: ppter quid in materiā reducent reddiū 7 in co-
qđ quid eſt: ſz fōzmā: 7 in pzimūz mouens: i deſt effici-
ens: de generatione enim maxime hoc motu cauſas
cōſiderant ipſi nāles qđ poſt aliquid ſiat: ſz fōzmā
7 quid pzimūz fecit videlicet efficiens: 7 quid ſubſtitui-
t: ſcilicet materiā: 7 ſic ſemper 7 cōſequēter: quia nō
ſufficit cognoſcere ſic materiam p opz inq; nō ſufficit
p opz inq; nec efficiens p opz inq; ſed etiam requiritur
cognoſcere materiā remota: 7 fōzmā remota: 7 efficiens
remotū. ¶ Dubium vñm ſoluit

Lex.
C6.72.

Liber secundus.

phus posset. n. quis sic arguere: si oportet naturalem cognoscere primum mouens: et ipsum primum mouens est mouens non motus: ergo aliquo d. mouens non motus est phice considerationis: qd est contra secundam suppositionem. Respondet phis q. duplicia sunt mouentia: quoddam. n. est mouens motus: et istud mouens est phice: q. habet in se primum motus quoddam autem est mouens non motus: q. non habet in se principium motus: et istud non est mouens phice: quando igitur dicitur est naturale cognoscere primum mouens illud est intelligendum de mouente moto qd dicitur esse primum. i. primum: unde aliquid potest dici mouens primum dupliciter aut primitate immediationis: aut primitate actionis: illud est primum mouens primitate immediationis iter quod et motus non mediat aliud mouens: et istud est phice considerationis: primum autem mouens primitate actionis est illud qd prius concurret ad actionem et motum: et tale non est phice considerationis: cum sit motor simpliciter immobilis: et in tota latitudine entis primum ens simpliciter. Le. li. Duplicia autem sunt principia mouentia quorum alterum non phice est: non enim habet motus principium in seipso: butissimo autem est si aliquid mouet qd non mouet sic est et q. penitus immobile est et omnium primum.

Notandum primo secundum commentatorem comento 10. 72. q. cum perscrutari fuerim? In genere aliquo de istis duabus causis oportet primum perscrutari de primis causis istius entis actus et passus: deinde postea de alijs causis secundum ordinem donec perveniat ad causas rei proprias. s. a primo motore incipiendo et perveniendo ad ultimum motorem: sicut incipiendo a primo perveniendo ad ultimam materiam. propria illi entis de quo perscrutatur: et ideo oportet in hoc libro perscrutari de prima materia et primo motore. Sicut duplex est processus cognitionis effectus: v. quia: et propter quod dicitur duplex est perscrutatio causarum. s. q. est processus a causa propinqua ad causam remotam: et causa minus remota ad causam remotissimam: perscrutatio autem causarum propter quod est processus a causa remotissima ad causam minus remotam: et a causa minus remota ad causam propinquissimam. propria effectui: et iste duplex effectus servat tam in causis actus quam in passivis: verbi gratia naturalis in consideratione hominis generationem primo considerat carnem sanguinem: et ossa: deinde de elementa ex quibus hec sunt: ultimo vero primam materiam: et iste est processus quia est et resolutio: non autem est scientificus: hunc processum subsequitur processus propter quod compositivus et scientificus in quo primo considerat materia prima: deinde materia elementorum: ultimo vero carum: et sanguis: et ossa: que sunt materia propinqua hominis. Consimiliter dicitur in causis effectivis: q. primus processus est quod quo ascendendo primo cognoscit agens particulare: deinde agens universale qd est celum: aut aliquid intelligentiarum: deinde phis q. sol et homo generat hominem ultimo vero agens universalissimum qd est deus: agens particulare est propinquum universali remotum: et universale salissimum est remotissimum qd dicitur primus motor simpliciter immobilis: et omnium primum: a quo incipit secundus processus: et terminatur ad agens particulare: et tunc habet scientifica notitia tam de effectu quam de causa propinqua.

Secundo notandum secundum commentatorem comento 73. q. Aristoteles incedebat q. consideratio de quiditate istius motoris non est naturalis: sed solummodo considerat de hoc motore improbando ipsum esse tantum. Sicut primus motor aliquo modo est considerationis phice. s. improbando ipsum esse: et aliquo modo non est considerationis phice

ce. s. quo ad quiditatem eius: ita primus motor aliquo modo est naturalis: et aliquo modo non est naturalis: est. n. naturalis q. mouet: et est non naturalis i. eo qd non mouet: et q. primus motor non sit naturalis arguit commentator in secunda figura sic: primus motor non habet principium motus a quo mouetur: sed motor naturalis habet in se principium motus per quod mouet: igitur primus motor non est naturalis.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem comento q. hoc necesse est q. si omnes motores qui sunt sub eo non mouent nisi moueantur ab eo: et ipse mouet absque eo q. moueatur. Ista est differentia inter primum motorem: et alios qui sunt sub eo: quoniam primum motor mouet et non mouetur. Alij autem motores mouet et mouetur: neque est possibile illos mouere nisi moueantur: est tamen differentia inter motores secundarios: quoniam quidam mouent in genere cause efficientis et non mouent nisi in genere cause finalis ut intelligentie abstracte a materia: non. n. mouet motu locali: neque alie rationis: nec motu aliquo alicuius predicamenti: sed dicuntur moueri in genere cause finalis a primo motore: finis. n. dicitur quodammodo mouens: et ita mouet primum motor: ceteras intelligentias tanquam bonum simpliciter et vniuersaliter perfectum amatum et desideratum: alij autem motores: videlicet coniuncti materie: mouent et mouentur non solum in genere cause finalis: sed efficientis (Et q. quid est) Postquam philosophus probauit naturalem cognoscere materiam formam et efficientem: consequenter probat ultimam partem istius antecedentis: videlicet q. oportet naturalem cognoscere finem. Et arguit dupliciter. Primo sic forma et finis sunt vniuersales et idem non solum specie: sed etiam numero: sed oportet naturalem cognoscere formam: igitur oportet naturalem cognoscere finem: patet consequentia: quia generatio est propter formam tanquam propter finem: maior est nota ex prima suppositione: nemini autem est probata nupume. Secundo arguitur sic: oportet naturalem cognoscere illud propter quod natura agit: sed natura agit propter finem: ergo oportet naturalem cognoscere finem: patet consequentia cum minori ex dicendis in secundo capitulo: maior autem est manifesta: ex quo naturalis considerat de natura. Le. li. (Et q. quid est et forma est phice considerationis) finis enim et cuius causa sit generatio est idem cum forma igitur finis est phice considerationis: ex ista ratione concluditur secunda ratio: quare quoniam natura propter aliquod est. s. propter finem: et hanc causam. s. finalem cognoscere oportet.

Notandum secundum commentatorem comento 74. q. hec ratio fundatur super hoc q. natura agit omne q. agit propter aliquid: sicut est dispositio in arte: et h. est maximum fundamentum istius scientie. Ratio commentatoris est ista: naturalis habet cognoscere naturam: igitur habet cognoscere omne illud propter quod agit natura: sed natura agit propter finem: igitur habet cognoscere finem: probatur bene sicut se habet ars ad artificia: ita natura ad naturalia: sed ars agit propter finem: igitur natura agit propter finem: et h. est maximum fundamentum naturalis scientie quia remoto fine remouetur omnes alie cause: eo q. finis est causa causarum et precedit omnes alias causas: constat autem q. remoto priori remouentur omnia posteriora essentialiter subordinata: remotis autem causis naturalibus nulla est scientia naturalis.

Sed dubitatur quia primus motor et primum ens

Tex.
co. 74.

Tex.
6. 72.

Philosophorum.

omnium sunt unum et idem numero secundum Aristotem in littera: et tamen philosophus considerat de primo motore: et non de primo ente omnium secundum quod huius metaphisicus autem considerat de primo ente omnium secundum quod huius: et non de primo motore secundum quod huius: ita stat quod forma et finis sunt unum numero: et tamen secundum quod huius sunt diversarum scientiarum. ¶ Dicendum quod non propter istam rationem tamen dicitur philosophus considerare de fine: quia est unus cum forma: sed quia forma et finis sunt unum et idem secundum se: et sunt unus terminus generationis: propter quod sit generationis naturalis: ex quo enim naturalis considerat generationis: quia tam forma quam finis est terminus generationis naturalis: ideo naturalis considerat tam finem quam formam: sed non est simile de primo motore: et primo ente omnium: quia primus motor secundum quod huius movet et non primum ens secundum quod huius. Intellegendum quod forma terminat actionem intellectus: et secundum hoc dicitur quod quid est terminat etiam appetitum materię: et secundum hoc dicitur forma: finis autem terminat actionem intentionis agentis: in quantum terminat actionem agentis dicitur finis: in quantum autem terminat intentionem agentis dicitur cuius causa. Ex hijs potest talis ratio formari considerans materiam necessario habet considerare formam: quia forma necessitat materiam: et terminat appetitum illius: igitur per idem considerans agens necessario habet cognoscere finem: quia finis necessitat agens: et terminat intentionem agentis: ac etiam actionem ipsius: sed naturalis considerat agens: igitur considerat et cognoscit necessario finem. ¶ Et penitus. ¶ Secunda conclusio per quodlibet genus cause potest naturalis aliquid demonstrare: probatur per causas precedentes motum potest naturalis effectum demonstrare. scilicet per efficiens: et per materiam: et per causas subsequentes motum potest naturalis effectum demonstrare. scilicet per formam: et per finem: igitur et per consequentia: et antecedens arguitur: et primo quo ad primam partem: nam causa precedens motum quedam inferunt effectum de necessitate: quedam autem ut frequenter: verbigratia in causis efficientibus ad solē esse in cancro sequitur de necessitate dies esse magnos: sed non de necessitate dies esse calidos: bene tamen ut frequenter. Similiter ad solem esse in capricorno sequitur de necessitate dies esse paruos: sed non sequitur de necessitate dies esse frigidos: sed bene ut frequenter. Etiam in causis materialibus aliquando sequitur effectus de necessitate: et aliquando ut frequenter: ut ad materiam esse compositam ex contrarijs sequitur necessario corruptio effectus: sed ad materiam esse dispositam ad aliquam formam non sequitur necessario generatio istius forme: sed bene ut frequenter. Ex causis ergo precedentibus motum inferentibus de necessitate effectus potest effectus demonstrari: unde dies esse magnos potest demonstrari per solem esse in cancro: sed non dies esse calidos: quia cum effectus iste posset impediri staret in demonstratione finis: scilicet esse veras: et conclusionem falsam: et quia demonstratio est syllogismus faciens scire per Aristotem primo posteriorum: ideo talis effectus sequens de necessitate potest sic syllogistice demonstrari: quandoque sol est in cancro dies sunt magni: sed de mense Junij sol est in cancro: ergo de mense Junij dies sunt magni. Sic omne habens materiam admixtam contrarijs corrumpitur: omne animal habet materiam admixtam contrarijs: igitur omne animal corrumpitur. Le. li. ¶ Et penitus ab ipso natura

li est reddendum propter quod secundum omne genus cause: ut quia ex hoc. scilicet causa necesse est esse effectum demonstratur per causam: hoc autem effectus est duplex: ex hoc scilicet causa: aut simpliciter est id est de necessitate: aut sicut frequenter: et tunc non demonstratur effectus: et si de hoc debet fieri: videlicet quod demonstratur effectus per causas oportet quod illud fiat sicut ex propositionibus: ita quod syllogizet sequit effectus per causas: sicut syllogizat conclusio ex suis premisis. ¶ Secunda pars antecedentis considerat quod declarat: videlicet quod per causas posteriores siue subsequentes motum que sunt forma et finis potest naturalis effectum demonstrare: nam per unam intellectus potest demonstrari homo: et per domum possunt demonstrari lapides et ligna: seu hijs proportionabiliter: constat autem animam intellectivam esse formam hominis: et domum esse finem lapidum et lignorum. Si enim anima intellectiva est homo est: et si domus est ligna et lapides sunt: aut hijs proportionabiliter: nec oportet ponere distinctionem priorum de causa inferre effectum de necessitate: et ut frequenter: quia generatur quelibet causa posterior infert effectum de necessitate ut liquet inductive. Le. li. ¶ Et quoniam hoc erat quod quid erat esse. i. et quoniam forma erat suus effectus erat: et quia dignius est sic esse secundum finem: ideo necesse est ea que sunt ad finem. Et addit philosophus quod ex fine non simpliciter est arguendum dignius: sed ad uniuscuiusque substantiam: natura. n. semper facit quod melius est non simpliciter: sed ut substantia et natura uniuscuiusque requirit: non enim attribuit natura cuilibet rei perfectiones simpliciter meliores: quia non dat lapidi animam: nec asino intellectum: sed illis communicat perfectiones sibi debitas.

Notandum

primo secundum commentatorem cometo. 74. q. de generibus entium est quod ex agente sequitur actum necessario: hoc est in rebus eternis: et quod ex agente sequit actum in a parte et h est in rebus generabilibus et corruptibilibus. ¶ Intendit commentator istam distinctionem quod duplicata sunt agentia. scilicet eterna et generabilia et corruptibilia: ex agente eterno necessario sequit suus effectus: cum ad primum motum esse sequit necessario primum motum esse: et ad celum circulariter moveri: sequit necessario ignem in cocao lune moveri circulariter necessario: ex agente autem generabili et corruptibili sequit effectus in a parte: ut ex virtute generativa platee existere in semine debite posito in terra sequit frequenter generatio platee: sed non de necessitate: ita dicat de alijs agentibus naturalibus huiusmodi aliquando esse: et aliqui non esse generantur debite applicet passio: non tamen necessario agunt effectus suos: quod potest impediri: sed bene agunt illos in a parte. ¶ Sed contra Aristotem. posteriorum. docet demonstrare non habere dentes in mandibula superiori per habere cornua et esse longe vite in volatilibus per carere colera: sed causa in demonstratione necessario infert effectum suum: ut habet hic in littera: et per posteriorum: igitur et. Respondet quod habere cornua et carere colera non dicitur eam effectivam: sed male modo. ¶ dicit solus de agentibus generabilibus quod illa non inferat suos effectus de necessitate: materia autem in generabilibus et corruptibilibus aliquando infert suum effectum de necessitate: et aliqui ut frequenter: sed forma et finis semper et de necessitate inferunt suos effectus: quod sequitur motum: materia autem et efficiens preedunt motum ut est ostensum superius.

Secundo

notandum secundum commentatorem cometo. 74. q. de generibus entium est quod ex agente sequitur actum necessario: hoc est in rebus eternis: et quod ex agente sequit actum in a parte et h est in rebus generabilibus et corruptibilibus. ¶ Intendit commentator istam distinctionem quod duplicata sunt agentia. scilicet eterna et generabilia et corruptibilia: ex agente eterno necessario sequit suus effectus: cum ad primum motum esse sequit necessario primum motum esse: et ad celum circulariter moveri: sequit necessario ignem in cocao lune moveri circulariter necessario: ex agente autem generabili et corruptibili sequit effectus in a parte: ut ex virtute generativa platee existere in semine debite posito in terra sequit frequenter generatio platee: sed non de necessitate: ita dicat de alijs agentibus naturalibus huiusmodi aliquando esse: et aliqui non esse generantur debite applicet passio: non tamen necessario agunt effectus suos: quod potest impediri: sed bene agunt illos in a parte. ¶ Sed contra Aristotem. posteriorum. docet demonstrare non habere dentes in mandibula superiori per habere cornua et esse longe vite in volatilibus per carere colera: sed causa in demonstratione necessario infert effectum suum: ut habet hic in littera: et per posteriorum: igitur et. Respondet quod habere cornua et carere colera non dicitur eam effectivam: sed male modo. ¶ dicit solus de agentibus generabilibus quod illa non inferat suos effectus de necessitate: materia autem in generabilibus et corruptibilibus aliquando infert suum effectum de necessitate: et aliqui ut frequenter: sed forma et finis semper et de necessitate inferunt suos effectus: quod sequitur motum: materia autem et efficiens preedunt motum ut est ostensum superius.

Liber secundus.

sint propositiones: et non pueriunt. Istud commentum est difficile in se: quia ad solē esse in cancro vel in leone sequitur quod dies sint calidi: non quidem necessario: sed in maiori parte: tamen effectus non infert causam: quia non sequitur dies sunt calidi: ergo sol est in cancro vel in leone. Est etiam difficile in exemplo quia magis videtur contingere oppositum: nam si premissae sunt vere: conclusio est vera: et non e contra: et si sit locutio tantum de esse existente: et non de esse vero non apparet unde valeat ista consequentia: conclusio est igitur premissae sunt: et non e contra. ¶ Dicendum quod commentator loquitur de causis sine quibus non potest provenire talis effectus: unde bene sequitur oliua est frigida virtus productiva oliue est: quia licet virtus productiva oliue inferat effectum suum tantum in maiori parte: quia tamen non producit oliua nisi ista causa concurrat: ideo ab effectu ad istam causam est bonum argumentum: non autem sequitur dies sunt calidi: igitur sol est in cancro vel in leone: quia dies esse calidos est effectus potius provenire ab alia causa ista non concurrente. Exemplum etiam ad propositum accipiendo esse pro esse simpliciter et non esse vero: unde quia premissae precedunt conclusionem non sequitur premissae sunt: igitur conclusio est: bene autem sequitur conclusio est igitur premissae sunt: quia conclusio habet respectum actualem ad premissas sicut effectus ad causam: est enim conclusio aliquorum conclusio. scilicet premissarum quod dicuntur cause effectus conclusionis ratione medii: et cause materiales ratione extremitatum.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem commentum quod forma est in rebus naturalibus ut ens sit in dispositione nobiliori secundum quod est ens non nobilitas simpliciter: nobilitas enim in oliuam esse non est nobilitas simpliciter: dixit hoc ut notificet quod forma non sequitur naturam materie necessario: ut opinati sunt antiqui naturalium: sed natura inuenit eam propter hoc quod ens sit in sua natura nobilitas. Nobilitas igitur rerum naturalium non habet attendi penes nobilitatem materię ut crederent antiqui: quia tunc animatus et inanimatum homo et equus essent eiusdem nobilitatis: cum omnium istorum materie sint eque nobiles: sed habet attendi penes nobilitatem forme quam natura inuenit ut unum ens possit esse nobilitas altero. Si enim nulla esset forma substantialis nullus esset ens altero nobilitas essentialiter: siue tota materia esset corpus in actu ut posuerunt antiqui: siue esset ens in pura potentia ut docuit Aristoteles. quoniam tunc omnia entia naturalia essent eiusdem rationis: et eiusdem speciei. Et cum dicitur naturam deesse formam propter nobilitatem rei: ut res esset nobilior materia sua: illud non est intelligendum de nobilitate simpliciter: quia nobilitas oliue non est nobilitas simpliciter: sed secundum quid: cum hoc et equus: et multa alia animalia cognita quia non cognita sunt oliua nobiliora.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem commentum quod forma que sequitur formam entis non est dicta nobilior ut forma mathematica: non enim dicimus quod linee excentes a centro circuli ad periferiam sunt equales ut circulus sit nobilior: sed hoc contingit nature circuli: ideo nobilitas non inuenitur in formis mathematicis: hoc enim. scilicet nobilitas non accedit formis nisi secundum quod sunt finis. Ista est differentia inter formas rerum naturalium et rerum mathematicarum: mixta enim et elementa sunt perfecta et nobilia per suas formas: et mixta sunt perfecta elementis et animata in animas per formas suas: arguitur enim hominem esse per-

fectum: quia habet perfectam formam: et istum esse perfectiorem et nobiliozem equo: quia habet formam perfectiorem et nobiliozem: in mathematicis autem non habemus hunc modum loquendi: quia non dicimus circulum esse nobilem: quia habet nobilem formam. scilicet suam diffinitionem: que dicitur forma circuli: ut esse figuram a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales: nec dicimus circulus esse nobiliozem triangulo: quia forma circuli est nobilior forma trianguli. scilicet quia diffinitio circuli est nobilior diffinitione trianguli: sed dicimus circulum esse nobilem: aut nobiliozem: quia ita contingit in natura circuli et in natura trianguli. Et licet circulus et quilibet alia figura sit nobilis secundum naturam suam tamen forma circuli et cuiuscunque alterius rei mathematice: que dicitur diffinitio: non habet rationem nobilitatis: quia nihil dicitur nobile nisi habeat rationem finis: huiusmodi autem diffinitiones non habent rationem finis: ideo non sunt nobiles: propterea maxima prima non proprie dicitur nobilis: quia non habet rationem finis: deus autem est nobilissimus: quia maxime habet rationem finis: alia autem inter media dicitur magis et minus nobilis in quantum habent minorem et maiorem rationem finis: et secundum hoc forme mathematice diffinitiones et non diffinitiones possunt dici nobiles secundum quod per arte vel per naturam possunt habere aliquam rationem finis. Ex predictis potest colligi secundum commentatorem quod penes aliud habet attendi perfectio rei: et penes aliud nobilitas illius: nam perfectio rei habet attendi penes constantiam a non gradu entis: nobilitas autem penes rationem finis: ideo si materia prima ac diffinitiones mathematicales non sunt proprie alicuius nobilitatis: sunt tamen proprie alicuius perfectionis: ex quo sunt entia determinati ordinis in latitudine rerum.

Dicendum qui Tex. co. 75.
igitur Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo philosophus postquam probauit naturalem debere cognoscere omnia genera causarum reprehendit antiquos non considerantes de omnibus causis: sed tantum de materia despicientes finem. Et diuiditur in tres partes in quarum prima philosophus ponit intentionem suam recitans opinionem antiquorum. In secunda introducit motum eorum quibus arguebant naturam agere propter materiam: et non propter finem ibi (Habet autem oppositionem) In tertia reprobat dictam opinionem ibi (sed impossibile est) Quantum ad primum Aristoteles narrans intentionem suam: et ordinem intentionis recitat opinionem antiquorum: dicens quod primum est dicere quomodo natura agit propter finem: et postea quomodo se habet in physicis: utrum operationes naturales magis proveniant ex necessitate materie: an ex necessitate finis contradicendo antiquis opinantibus quod omnes effectus naturales sunt ex necessitate materie et non ex necessitate finis: verbigratia quod in plantis flores et folia sunt superius: et radices sunt inferius: hoc dixerunt provenire ex necessitate materie: et non propter aliquem finem. scilicet quia pars calida vel materia calida et levis nata est ascendere: et grauis descendere: ideo cum calidum et leue ascendit ad superiora plantarum sunt folia et flores: et cum frigidum et graue descendit ad inferius sunt radices: dicitur &

Philicorum.

philosophus q̄ omnes antiqui reducunt effectus naturales in causam materiale: vt quoniam calidū & frigidū sunt nata misceri corporibus mixtis: & calidū est natum ascendere: & frigidū descendere: ideo vnusquisq̄ effectus naturalium est aptus natus fieri s̄m exigentiam calidi & frigidi: principaliter ergo tangebant causam naturalem: & si aliam tangebant sciebant eam gaudere non molestantes eam: sed tantum materiam sicut Empedocles qui preter naturam posuit causas efficientes. s. litem & concordia. Anaxa. autem dixit intellectum esse causam effectus. I. e. li. (Dicendū quidem igitur primum quoniam natura earum que sunt propter hoc causarum: i. natura est de numero causarum que sunt propter finem: postea de necessario quomodo se habet in physicis) i. in operationibus naturalibus: vtrum sit necessarium simpliciter vel ex suppositione: in hanc enim causam scilicet materialem antiqui inducunt omnes effectus naturales: qm̄ calidum huiusmodi aptū natum est ascendere & frigidū descendere: vnūquodq̄ igitur talium. s. effectū naturalium hec. i. talia naturalia ex necessitate sunt materię: & sunt & nata sunt fieri. Et nāq̄: & si aliam causam dicant quam tuncq̄ tangentes fuerint illam modū eam de illa facientes mentionem: h̄ quidem cōcordia & discordia. s. Empedo. dixit esse causas agentes: ille vero intellectum: videlicet Anaxa. dixit esse causam effectiuam: & assignat cōmentator causam quare modi cū tetigerūt causam effectiuā: q̄ tantū in creatione mūdi tetigerūt eā: in alijs autē generatōib⁹ eā dimiserūt.

Notandum

s̄m cōmentatorē cōmūto. 75. q̄ ista propositio. s. natura agit propter finem est maximū fundamētum in hac scientia & in scientia diuina: qm̄ si naturalis non concesserit eam negat principij finale: & per consequens negat materiā esse propter formam: ex quo sequitur ipsum negare agens: generas enim nō generat nisi propter aliquid: & similiter mouens mouet propter aliquid: & similiter si diuinus non concesserit eam non poterit probare q̄ deus habeat sollicitudinem: circa ea que sunt huiusmodi. ¶ Argumentum cōmentatoris est istud: natura non agit propter finem: ergo materiā nō est propter formam: & consequēter agens nō transmutat materiā: quia agens nō transmutat materiam nisi ppter formam: aliter agēs agit a calu: aut frustra: & patet cōsequētia ex quo nō intendit finem. Item si natura non agit ppter finem: deus nullam haberet sollicitudinem de hīs inferioribus: q̄ est absurdum: patet cōsequētia: quia omnis sollicitudo est propter aliquem finem.

Dubitatur quia videtur q̄ antiqui nō omnia reducerent in materiam: quia reducebant in calidū & frigidū: cōstat autem q̄ calidū & frigidū dicūt formam: dicebāt etiā aquā sursum ducit: ubi congelari: igitur reducebāt in causam effectiuam. Respondetur q̄ sicut non ponebant finem: ita nō ponebant formam: videlicet substantialē: sed tantū materiā esse vnum ens actu: ideo natura nō agebat nisi propter materiam: & licet calidū & frigidū dicant formā: non tamē accipiebant illa vt habētia formam: sed tantū vt materiā: nos autem dicim⁹ q̄ licet includat formā adhuc est materiā secūda: videlicet alterationis & compositionis: & cū dicebant aquā congelari superius: licet facerent implicite mentionem de agente: nō autem explicite: dico igitur omne fieri ex

necessitate materię q̄d propter finem fit: siue illud scilicet dat formā: siue non includat: calidū igitur frigidū huiusmodi & siccū: ac etiam graue: & etiam leue: ex quibus fit aliquid dicūt materiā iuxta diffinitionē Aristoteli. i. hoc secūdo: dicēs q̄ materiā est illud ex quo fit aliquid cū infirmitatē materiā alterationis tantū non dicatur ppter materiā: sed bene materiā compositionis: & ita dicebāt in artificialibus q̄ domus nō sit ex necessitate finis: s̄ materię: vnde ligna & lapides dicūt materiā dom⁹: & quia lapides sunt grauiorēs lignis: ideo ponuntur inferius & ligna superius (Habet autē oppositiōe) Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus tangit tres ratios quib⁹ mouebatur antiqui pcedere q̄ natura nō agit propter finem: sed ppter materiam tantū: quarum prima est ista: pluuia nō est ppter finem: sed ppter materiā: igitur & c. patet cōsequētia: quia pluuia est operatio nature. s. celi aut Jouis: aut primi motoris: primā partē antecedētis sic suadebāt: si pluuia esset ppter finem: maxime videret q̄ esset ppter augmentū mellium: sed hoc non: quia non semp̄ prodest mellibus & frumētis: sed aliquando nocet: sicut igitur non pluit vt pereant melle: s̄ hoc accidit: ita nō pluit vt augeantur melle: sed q̄d augeatur illud est a casu.

¶ Scōdam partē etiā suadebant. s. q̄ pluuia est propter necessitatē materię: qm̄ vapores subtiliati & leuificati per calidū mouētur sursum ad mediā regionē aeris: ubi per frigiditatē ingrossantur & cōdensantur vsquequo ex hīs fiunt nubes: in quibus tanta frigiditas & grauitas generatur q̄ ex illis generatur pluuia que ratione sue grauitatis petit mouē deorsum. I. e. li. (Habet autem oppositiōe) opinio antiquoꝝ quid prohibeat naturam nō propter aliquid facere) s. propter finem neq̄ q̄ melius est facere: sed sicut pluit propter non vt frumētū augmentet: sed ex necessitate materię: sursum. n. ductam aquā congelari oportet: & congelatam deorsum venire: augeri autē cum fiat pluuia accidit frumētū: similiter si pditū est frumētū in area id est in campis vel in acervo nō huius causa pluit vt perdat: sed hoc accidit. Sicut igitur pditio frumētū est a casu: ita & augmentatio cuiusdem: igitur pluuia sicut nō est propter perditionē frumētū: ita nō propter augmētum: s̄ vtrūq̄ accidit ex necessitate materię.

Notandum

q̄ antiqui non percipiētes nisi corporalia attribuebant omnes actiones naturales corporalibus: aut q̄ materia seipsam mouebat ad formam: aut sicut mouebatur ab alio illud erat tantū corporale: ideo dicebāt q̄ Iuppiter id est secundus planeta: aut orbis eius pluebat nō quidē propter finem: sed quia sic necesse erat eē ex frigiditate & grauitate inducta in aqua: sicut necesse erat aquam moueri sursum ex caliditate & leuitate in corporata: & ita licet poneret agens siue distinctū nō distinctū a mobili: ex quo illud nō agebat propter finem omnis operatio illius erat ex necessitate materię.

Dubitatur

vt motus sursum aque sit naturalis: aut violentus: & videtur q̄ non naturalis: quia motus eius deorsum est naturalis: igitur non motus sursum: patet consequētia: quia cūlibet corpori simplici tantū inest vnus motus simplex per Aristoteli. primo celi: non etiam talis motus apparet violentus: quia nullum violentum perpetuum s̄m philosophum in loco allegato: constat autem q̄ perpetuo mouentur vapores sursum. Respondetur q̄ motum esse naturalem

Lex.
co. 76.

Dubitatur quia videtur q^d dentes nō
sunt partes animalium: q²
partes sunt priores toto primo physico: dētes au-
tem sunt posteriores. Respōdetur q^d partes in cōmu-
ni sunt priores toto: & etiam partes essentielles sunt

propter toto: partium autem quantitatarum quedā
precedunt totū: et quedam nō. s. in animalibus que ge-
nerantur vt ex superfluo alimentū vt capilli: vngues: et dē-
tes: quequidē partes diu post generationem totius
incipiunt esse: et ex hoc mouebantur antiqui dicere den-
tes anteriores aut posteriores nō esse propter finē. s.
propter diuidere et cōterere cibum: quia tūc animalia
semper haberent dentes anteriores acutos et poste-
riores obtusos qd̄ est falsum: quia aliquando habēt
anteriores sine posterioribus: et aliquando posteri-
res sine anterioribus: et aliquando nec anteriores nec
posteriores vt in principio vite et in morte proueniē-
te ex senio (Ubiq̄q̄ enim) Tertia ratio antiquorum
erat ista: animalia sūt facta ex necessitate materie: et nō pro-
pter finem: igit̄ natura nō agit propter finem: s.3
tantū propter materiam: antecessē sic arguebāt: omnia
genita a casu sunt facta ex necessitate materie: et nō pro-
pter finem: sed omnia animalia sunt genita a casu: igit̄
et pater p̄ntia cum maior induciue cum omne qd̄
est a casu sit p̄ter intentionem: et tantū ex necessitate
materie: vt pater de manu nata cū sex digitis: aut de ho-
mine cum duobus capitibus: minoꝝ autem sic ocla-
rabant: di. in creatione mundi diuersa animalia consti-
tuta fuisse quedam inordinata que erant partim bo-
mo: et partim bos: aut partim vipera: habētia partes
inordinatas indispōsitas: et huiusmodi animalia pe-
rierunt: alia vero fuerunt ordinata: et bene composi-
ta vt ista que videmus: et ista saluata sunt: tunc argue-
bant sic animalia inordinata facta sunt a casu: igit̄
per idem et animalia ordinata: pater cōsequētia: quia
sicut casualiter partes diuersarum animalium cōue-
runt in vnū: ita casualiter partes eiusdē animalis fece-
runt vnum. L. li. (Ubiq̄q̄ enim accidit omnia) or-
dinata animalibus (sicut si p̄pter cōficiant). i. ac si fie-
rent propter finem non tantū facta sunt propter finē
sed propter materiam: nā hec quidem. s. ordinata sal-
uata sunt quod propter se vanum. i. a casu: et constan-
tia idest cōposita a parte ex suis partibus: quēq̄q̄
vero nō sic ordinata fuerūt perditā sunt: et perditur
quotidie (quemadmodum Empedo. dixit bouige-
nas) idest animalia cōposita ex homine et boue (et
viperas) idest animalia cōposita ex vipera et homi-
ne: aut alio animali: et subdit phylosophus quasi epi-
logando: di. (ratio qd̄ igit̄ que vtq̄q̄ deficiat). i. ou-
bitabit aliqua: vtrū natura agat p̄pter finem hoc est
scilicet vna istarum trium: et si aliqua alia ratio est illa
(huiusmodi est) i. similis vni istarum trium rationum.
Sed occurrit dubium: si esset vnū animal sic compo-
situm ex homine et boue vt opinabatur Empedo. vtrū
tale animal esset homo: aut bos: aut simul homo et
bos. ¶ Dicendū q̄ si pars anterior esset figure huma-
ne habēs p̄prietates et operationes similes operatio-
nibus hominū: videlicet ridere et ratiocinari et huiusmo-
di: tūc esset homo: si autem nō haberet huiusmodi ope-
rationes esset brutum: nō tamen bos: sed vnum aliud
innominatū. Accidentia enim magnas partes conse-
runt ad cognoscendū q̄ quid est fm phylosophum in
phēnio de anima: et operatio dat cognoscere formā
fm eundem. s. metha. Et si queritur de duobus quo-
rum quodlibet haberet partem anteriorem figure hu-
manę: partes posteriores diuersarū figurarū. s. bo-
uis et vipere: vtrum essent eiusdē speciei: aut diuersa-
rum: dico q̄ essent eiusdē speciei sicut iam dicemus
duos homines esse eiusdē speciei: quozum vnus

Philosophorum.

Tex. 77. **Contra** effectus ordinatus in omnibus suis membris et alius aliqua constellatione necessitatis haberet pedem equi: aut caudam alicuius animalis (Sed impossibile est) opinionem antiquorum arguit philosophus multipliciter. Primo sic

omnia que sunt a natura sunt a casu: vel propter finem: sed illa que sunt a natura non sunt a casu: igitur illa que sunt a natura sunt propter finem: et prima cum maiori ex opinione antiquorum: et minor declarat sic: quodcumque sunt semper vel frequenter non sunt a casu: sed illa que sunt a natura sunt semper vel frequenter: igitur illa que sunt a natura non sunt a casu: tenet prima cum minori per experientiam: et per eos: et a^o exemplariter declarat: nam pluvia multoties in hyeme non est a casu: quia hoc contingit frequenter. Similiter quod excellens calor sit sub Leone non est a casu: quia hoc accidit semper vel frequenter. Sed quod pluat multoties sub Leone vel quod sit calor excellens in hyeme hoc est forte a casu: quod accidit in b^o parte. I. e. li. (Sed impossibile est ista hunc habere modum: hec quidem. n. et quodcumque sunt a natura: aut semper sic sunt: aut sicut frequenter: sed eorum que sunt a fortuna et per se vano). I. a casu nihil sit semper aut frequenter: nec. n. a fortuna: neque a casu videtur pluvie multoties hyemem: forte sub cane: nec causa. I. magnus calor sit a casu sub canem: si hyeme fieret forte diceretur fieri a casu (Si igitur videretur casu fieri naturalia: aut per hoc esse. s. propter finem: si impossibile est hoc esse: nec a casu: nec per se vano. propter aliquid). I. propter finem: utique erit quod sit a natura.

Notandum

propter finem commentatorum comento. 77. quod impossibile est ut congregatio illarum utilitatum in omnibus membris individui generati sit casus: membra. n. et omnia que generant a natura generantur in aliquo disponente: aut semper: aut in a^o parte: membra struosa. n. accidunt raro. Syllogismus. n. sic componitur: convenientia que est inter membra est casus: igitur convenientia illa non est casus. Intendit commentator quod per istam rationem Aristoteles solute sunt due ultime rationes antiquorum: ita quod si animalia monstruosa: seu partes monstruose animalium fiat a casu: non tamen animalia ordinata: nec partes illorum. Primum sic arguitur: omnia que eveniunt raro propter intentionem agentis sunt a casu: monstrum eveniunt raro propter intentionem agentis: igitur monstrum sunt a casu. Secundo sic declarat: omnia que eveniunt semper vel frequenter non sunt a casu: animalia ordinata: et partes illorum eveniunt semper vel frequenter: igitur animalia ordinata: et partes illorum non sunt a casu: ideo debet non fieri a casu: quod semper vel frequenter debet anteriores sunt acuti: et maxillares obtusi.

Secundo

notandum finem comento. eodem. quod Aristoteles tacuit solutionem quodnis dicte de pluvia: quia iam notificavit quod descensus pluvie in hyeme est in a^o parte: et apud ascensum canis est in b^o parte: et calor recedens: ex quo sequitur necessario ut pluvia sit propter aliquid: et etiam apparet ex hoc sermone quod messes non crescunt a pluvia casu: cum sit in a^o parte: corruptio autem tritici in acervo est in b^o parte: et hoc quod pluvia est de necessitate materie non facit ut non sit propter aliquid: et sic concessimus quod non est propter messes declarabit. n. quod pluvia est propter aliquid: et est equalitas generatiois in elementis: et si non corrumpet mundus: non fuit ergo necessarium quod Aristoteles rideret ad primam rationem antiquorum: quod ex ratione iam sciamus contra illos apparet solutio illi: pluvia. n. aut est in maiori parte. s. tpe hyemali: aut in b^o parte: vtpote estivo: aut equaliter vtpote aliquid tpe hyemali: si in maiori parte probatur vel equaliter illa non est a casu ex diffinitione casus: si autem in b^o parte ut sole existere in cane: tunc est a casu. Et si

arguitur sic: pluvia semper fit ex necessitate materie: igitur semper fit a casu: vel non propter finem: negat. 2°: et concedit quod sit propter messes: et quia augur mensuris est frequenter: perditio autem in acervo est raro: ideo augmentum non est a casu: bene autem perditio in acervo sit a casu. Et concessio quod pluvia non sit propter augmentum mensuris: non sequitur quin sit propter finem: quia adhuc habet alium finem: vzequalitatem elemento: s. si. n. nunquam pluit corrumpetur mundus: et ratio ista: quia cum semper elevent vapores ab aqua tandem elementum aque deficeret cum sit finitum: et consequenter deficerent omnia mixta: quoniam mixta sunt ex omnibus elementis: deficientibus autem mixtis deficerent omnia elementa: quia elementa sunt finaliter propter mixta: constat autem quod frustra ponitur ea que sunt ad finem: si non potest esse finis: et ita deficeret totus iste mundus inferior: si non plueret. Et quod etiam corrumpetur mundus superior: arguitur quoniam motus celi est propter generationem et corruptionem istorum inferiorum: igitur deficiente mundo inferiori deficeret motus celi: sed deficiente motu celi deficeret celum: quia frustra quiesceret celi per tempus imaginabile infinitum: corrupto autem celo deficerent intelligentie: quia non haberet locus mandati: igitur a primo ad ultimum si non pluit corrumpetur mundus: est ergo pluvia propter equalitatem elemento: ut elementa semper sint equalia in potentia: et nulli eorum deficiat.

Contra

predicatum arguitur: et primo quod pluvia sub cane non sit a casu: quia ea que sunt a causa determinata non sunt a casu ut patuit: sed pluvia sit a causa determinata: aliter astronomi non possent iudicare de tali pluvia futura: igitur et. Secundo arguitur quod deficiente pluvia non propter hoc deficeret elementum aque: quia sicut semper eleventur vapores ab aqua: ita semper eleventur exalationes a terra: sed exalationes non regrediuntur ad terram: neque ex hoc corrumpitur elementum terre: igitur per idem statet quod vapores nunquam resolventur in aqua: nec propter hoc deficeret elementum aque. Ad primum dicitur quod ratio concludit: unde effectum hic existentium non solum causa est sol: sed et alij planetes: ideo si sol in hyeme non generat excessum calorem: non propter hoc in hyeme ille erit casualis: poterit enim habere per se causas et determinatas: vze martem vel alium planetam in signis calidis: et sicut tempus hyemale non est aptum natum ad generationem excessus sui caloris: ita tempus quo sol est in cane non est aptum ad generationem pluvie: est enim canis quedam stella in ore leonis sub qua sol existens tunc estum generat ut vapores per ipsum soluti non possint esse materia pluvie. Si igitur tali tempore erit pluvia hoc continetur ex aliqua constellatione alterius planetes in signis humidis. Sicut igitur cauma tempore hyemali non est a casu: ita nec pluvia tempore quo sol est in cane: neque illud exprimit Aristoteles sumptum in littera: sed dicitur forte per modum dubitationis: verumtamen quod commentator dicit quodlibet illorum esse a casu non respondendo dubie: ideo dicitur quod aliquid esse a casu contingit dupliciter: videlicet stricte et large. Illud dicitur esse a casu stricte quod est raro: et propter intentionem agentis: et sic nullum illorum est a casu: large vero illud dicitur esse a casu: quod est raro: aut propter intentionem agentis: et sic inuentio debitoris dicitur esse a casu: dato quod fiat omni die semper: aut frequenter omnimodo propter intentionem agentis: cauma vero tempore hyemali: et pluvia sole existente in cane dicitur fieri a casu ex quo illa sunt raro quantumcumque sunt a causa per se determinata. Ad secundum dicitur quod sicut co-

Tex. 78.

Libri secundus.

tinuat elementū aque per resolutionē vaporū in plu-
uias: ita cōtinuat elementū terre per resolutionē exala-
tionū in ventos: licet nō ita sensibiliter: quāvis q̄. n. ter-
ra generet ex aqua: et aqua ex terra ex hoc nō possent
illa perpetuari: sed necessario deficient: ex quo sunt cor-
pora finita: si cōtinue ex illis fiēt vapores et exala-
tiones ascendētes sursum absq̄ reuertē: dicit. n. p̄b̄s
primo huius q̄d omne corpus finitū cōsumitur per re-
secationē partū finitarū finicēs sumptarū: (Et vero)
arguit p̄b̄s ad idē sic: et cōfirmatio p̄cedētis ra-
tionis: omnia q̄ sunt semp vel frequēter sunt p̄pter fi-
nē: sed omnia q̄ sunt semp vel frequēter sunt a natura:
ergo aliqua q̄ sunt a natura sunt p̄pter finē: cū mi-
nor tenet ex cōcessis ab aduersarijs: a^o autē est p̄ba-
ta inductiue: q̄m pluuia tēpore hyemali est p̄pter au-
gmentū messū: calor autē tēpore estiuo est p̄pter ma-
turationē fructū et defecationē frumentoꝝ. L. li. (Et
vero natura sunt h̄mōi omnia) que fiūt semp aut fre-
quēter quēadmodū: et ipsi antiqui firmabāt hoc dicē-
tes (Est itaq̄ p̄ aliqd.) i. p̄ finē (i. h̄s q̄ nāst et fiūt)

Notandum p̄m cōmentatorē 2°. 77.
q̄ cū p̄iunctū fuerit huic p̄-
positioni quā concedit. l. q̄ res existentes sunt a na-
tura hoc. l. q̄ res existentes sunt p̄pter aliqd cōclude-
tur in tertia figura q̄ quedā eoz que sunt a nā sunt p̄-
pter aliqd et est vez: nō. n. omne q̄d est natura ē p̄-
aliqd. Ex quo ita figura non concludit ex premis-
sis datis aliter t̄m sequit̄ q̄ aliqua q̄ sunt natura sunt
p̄pter finē: et h̄ est vez: nō. n. oia q̄ sunt a natura sunt
p̄pter finē: moꝝ. n. et monstra sunt a natura et nō sunt
p̄pter finē: vltimus etiā finis est a natura: et nō est p̄-
pter finē: aliter nō esset vltimus: imo eēt p̄cedere in infi-
nitū in finibus p̄ra determinationē p̄b̄i. et metha.

Secundo notandū p̄m cōmentatorē eo-
dem 2°. q̄ Anax. dixit q̄ plu-
uia nō est p̄pter messes: q̄m messes sunt ab arte non a
natura cui respōdet cōmētator dicens q̄ natura cōplet
multa q̄ sunt p̄ arte: et ars multa q̄ sunt per naturā. In-
tendū cōmētator q̄ rez naturalū vel artificialū que-
dam sunt a natura inchoatiue et completiue ab arte vt
domus cultellus et statua: ligna. n. et lapides: et ferruz:
et es ex quib̄ fit domus cultellus et statua sunt a natu-
ra: forma autē domus cultelli aut statue est ab arte: et
quia vnūquodq̄ denotatur a forma sua: ideo hec oia
sunt dicenda artificialia et nō naturalia: quedā autem
sunt inchoatiue ab arte et terminatiue ac completiue a nā si-
cut sanitas et messis: ars enim se nō habet ad ista nisi
tanq̄ applicas actiū passiuo: et cōsequēter sicut causa
per accidēs: natura autē est que inducit formā tanquā
causam per se: sed q̄ vnūquodq̄ magis denotat a fi-
ne quā a p̄cipio: et a causa p̄ se quā a causa p̄ accēs:
ideo sanitas et messes debēt dici sumpt̄ naturalia: ideo
male dixit Anax. q̄ messes sunt ab arte nō a natura:
cū messes nō sunt ab arte nisi inchoatiue: completiue
autē sunt a natura: postquā. n. per artē granū frumē-
ti positiū est in terra ac diuisū nature sue per agēs na-
turale cōtinue alterat vsquequo inducit forma messis
(Amplius in q̄buscūq̄) Tertio arguit phylosophus
ad idē sic: in q̄buscūq̄ est aliqd finis illud q̄d agitur
fit p̄pter finem: sed in natura est aliquis finis: igitur in
natura illud q̄d agitur fit p̄pter finem: et p̄ntia cum b^o.
quia in natura quelibet mutatio b̄terminū et finem: et
a^o sic p̄batur: omne q̄d agitur f̄m q̄ aptū natū ē agi
ad cōsecutionē finis fit p̄pter finē: sed in quibūdam

illud q̄d operat̄ agit f̄m q̄d est aptū natū agi ad cō-
secutionē finis: igitur in quibūdam est aliquis finis: illud q̄d
agit fit p̄pter finem: et p̄ntia cum a^o. et b^o declaratur:
nō solum define primo: sed etiā de quolibet sequente
q̄d indubie agens attingit: si nō p̄bibeat impedimen-
tū: vapor enim mouet sursum nō t̄m ad cōsecutionē hu-
ius finis qui est esse in media regione aeris: sed etiā ad
cōsecutionē finis sequentiū qui sunt in frigidari graue
fieri deo: solum moueri et messes augeri: aut e^o emēta ade-
quari: calor etiā fit in aere non solum ad cōsecutionem
huius finis qui est terrā calefieri: sed etiā ad cōsecutio-
nem finis sequentiū. f. alimentū resolui: plātas genera-
ri: fructus augeri et maturari: nec nō animalia nutriti:
tamē b^o exemplariter sic declarat. Si natura faceret
domū: ipsa eam ageret eo modo quo ars et econtra: si
ars faceret naturalia ea cōsimiliter p̄duceret sicut natu-
ra: et ars faceret domū f̄m q̄ apta nata est agi ad cōsecu-
tionē finis: igitur similiter ageret natura si faceret domū
sed iam agit naturalia eo modo quo t̄m ageret arti-
ficialia: igitur ita agit naturalia f̄m q̄ apta nata sunt agi
ad cōsecutionem finis. L. li. (Amplius in quibūcūq̄
finis aliquis est h̄mōi causa agit q̄ prius et q̄ cōseque-
ter: ergo sicut agit aliqd naturaliter sic aptū natum
est agi: et sicut aptū natum est agi si nō vtiq̄ aliqd im-
pediat sic agit vnūquodq̄: agit autē p̄pter hoc. l. p̄-
pter finē: et aptū natum est h̄mōi causa agi. l. p̄pter finē
vt si esset domus de numero eoz que natura sunt: sic
vitiq̄ facta esset sicut nūc ab arte est facta) Si autē ea q̄
natura sunt: non solum nā essent: sed ex arte fieret simi-
liter vitiq̄ fierent f̄m q̄ apta nata sunt fieri: p̄pter h̄ q̄ al-
teruz est alterū. i. altera operatio est p̄pter alterū esse
cū itaq̄ p̄pter finē (Oio autē ars) Quarto arguit p̄b̄s
ad idē sic: ars unat nām et imitat eā: et ars agit p̄pter
finē: igitur et nā agit p̄pter finē: p̄ 2°. cū b^o ad experientia:
et illa etiā p̄cesserūt antiq̄: et a^o declarat quo ad primā
p̄tē: q̄ aliqua sanitas nō posset nā ex se inducere quā
t̄m inducit iuuamēto medicine. Et quo ad secundam si-
militer: q̄ sicut sunt in nā aliq̄ p̄iora: et aliq̄ posteriora:
ita in arte: et sicut in arte p̄iora sunt p̄pter posteriora:
ita videt in nā. L. li. (Oio autē res alia q̄d p̄ficiat q̄ nā
nō pōt opari alia vero imitat. Si. n. q̄ sunt f̄m artem
p̄pter hoc sunt.) i. p̄pter finē et mani^o. et q̄ sunt f̄m natu-
ra: etiam sunt p̄pter finē. Similiter. n. se h̄bēt in h̄s ad
inuiē q̄ sunt f̄m artem: et in h̄s que sunt f̄m naturā
posteriora ad p̄iora.

Notandum 2°. 79. q̄ si nā
ageret aliqd p̄pter aliqd
casu: tūc ars nō p̄ficet diminutionē nature: neq̄ ars
assimilaret in plurib̄ finis actionib̄ nature: q̄. n. ina-
tū ē existē casu nō est inatū existē p̄ intentionē: vbiq̄ q̄m
si sanitas pueniret a nā casu: tūc ars nō cōplēt dimi-
nutionē nature in h̄ita q̄ sanitates fierēt in a^o p̄te ab ea
et si si sanitas pueniret ab exitu sanguinis a naribus
i creticis eēt p̄ accēs: et sanitas pueniret a flobotomia
quā p̄cipit ars medicie: q̄ vult se assimilari nature: pue-
niret p̄ accēs: q̄ igitur ars q̄nq̄ ē loco nature et ars agit
p̄pter aliqd: necesse ē vt nā agat p̄pter aliqd. ¶ Ar-
guit cōmētator sic: si quelz opatio nature est a casu: er-
go ars nō pōt iuuare nām: p̄bat 2°. q̄ ex opposito
sequit̄ oppo^o: sequit̄. n. ars pōt iuuare nām: pono igitur
q̄ vna sanitas p̄oueniat a nā et ab arte: arguit sic: ista
sanitas nō ē a casu: et ista sanitas ē operatio nature: et
ergo aliqua operatio nature nō est a casu: q̄d est p̄posi-
tum antiq̄: p̄sequētia cum minori ex p̄supposito

Tex.
co. 78.

Philosophorum.

et a^o sic arguitur: si ista sanitas est a casu: igitur est propter intentionem agentis: sed ista sanitas est ab arte: igitur est propter intentionem agentis quod est contra illos. Item accipiat due sanitates quarum una sit ab exitu sanguinis de naribus in die critica. scilicet quoniam natura iunat morbum: et alia sit ex floribotomia ordinata per medicum: et arguitur sic: quoniam ista sanitas sit ex remotioe phibete et in a^o parte: sed sanitas pueniens ex floribotomia non est a casu cum sit ab arte: igitur per idem sanitas pueniens ab exitu sanguinis de naribus non est a casu: sed illa est tamen a natura: aliqua operatio pueniens tamen a natura non est a casu. Et concluditur p^o. quod si ars agit propter finem: necesse est quod etiam natura agit propter finem. (Maxime autem) Quinto arguitur per hoc ad idem sic inductive et exemplariter: aranea facit telas propter finem ut capiat muscas: et formica colligit grana propter finem scilicet propter nutritionem tpe hyemali: et prundo edificat nidum propter finem: et propter generationem filiorum: et folia sunt propter finem ut coopiant fructus: et radices gerant deorsum propter finem scilicet ut recipiant nutrimentum: et quo dicitur ista agit a natura: igitur natura agit propter finem: p^o cum a^o b^o est ista evidens: quoniam talia a natura: nec arte: neque quod situra: nec deliberatione faciunt illa: sed apparet quod deliberata ita agunt: propter quam cum multi dubitent utrum intellectus vel alia virtus habet a natura talia et taliter operentur: plante autem quod agunt a natura manifestum est cum non agant per cognitionem. Le. li. (Maxime autem manifestum est in animalibus quod sunt de numero aliorum ab homine quod agant propter finem: quod nec arte: nec quod situra: sed discursu: neque deliberata faciunt utrum dubitent quodam virtus intellectus: aut quodam alio habitu naturali operetur aranea nec et formica et huiusmodi: paulatim autem sic procedunt: et in plantis apparere expedientia quedam facta propter finem ut folia gra fructuum: et radices non sursum: sed deorsum: gratia vegetandi: manifestum est huiusmodi et in his quod non sunt et sunt.

Notandum p^o fm p^o 3°. 30. q. cum Aristoteles induxit rationes super hoc quod natura agit propter aliquid et non sunt naturales: cum sit manifestum per se quod natura agit propter aliquid: et tales rationes visitant cum aduersariis. scilicet cum negantibus principia nostra. Hec ergo p^o fm p^o 3°. natura agit propter finem non potest naturaliter sumptum demonstrari: hoc sit per se manifestum: sed quatuor rationes precedentes fecit Aristoteles tamen ad hominem. scilicet ex processibus ab aduersariis: supponit. n. Aristoteles tanquam processum ab illis in precedentibus quod illa quod non sunt a casu sunt propter aliquid: et quod illa quod sunt semper vel frequenter sunt a natura: quod ars agit propter finem: ac etiam cognoscens cum ratione agit propter finem: quod quidam duo vltima vera sunt: scilicet non priora: quoniam fructio barbe: et tactus capillo non sunt a casu: nec propter finem: ea etiam que sunt per artem sunt semper vel frequenter ut domesticatio et statuficatio: et tamen hec non sunt a natura: sed supponit igitur per hoc ista non tanquam vera sed tanquam processus ab antiquis: contra quos arguitur ex datis eo modo quo arguitur solet negantes principia naturalia.

Secundo notandum p^o fm p^o 3°. eodem 3°. quod animalia notata faciunt actiones artificiales non per artem: neque per cogitationem: quoniam si agerent per cogitationem: tunc transferretur de aliquo in aliquid. Ista animalia non agunt per artem: quia ars est habitus rector ratione factius. 6°. Ethico 2°: et si commentator operationes istas vocat artificiales non loquitur propter se: sed tamen per quamdam similitudinem: non etiam agunt quod situra. scilicet imaginatione discursiva: nec per deliberationem ex quo non habet voluntatem: neque intellectum: non etiam agunt per cogitationem: quia tunc transferretur de aliquo in aliquid. i. agerent per discursum: procedendo ab uno: et sic quedam aranea faceret

telas: et quedam non: cuius oppositum experitur homines: qui autem agunt per cogitationem discurrendo ab uno in aliud non semper agunt idem et eodem modo ut manifestum est: omnes autem aranea agunt telas: et eodem modo: omnes prouident agunt nidum et eodem modo: omnes et formice colligunt grana et eodem modo.

Tertio notandum fm p^o 3°. eodem 3°. quod iste syllogismus est in forma p^o: potest etiam esse p^o inductio: et iste modus inductionis est demonstratio: quod per considerationem aliquorum particularium acquirimus certificationem antequam compleantur particularia omnia et fm hoc inductio habebit introitum in demonstrationem: iudicium. n. vltimum non acquirimus certificationis in pluribus rebus nisi post magnam considerationem de pluribus rebus in diuiduis: et hoc diuersificat fm magis et minus fm nam principium et nam considerationem. Intendit igitur commentator quod ista p^o omnia que sunt a natura sunt et sunt propter finem: verificata per inductionem. Et ad hoc ponit aliqua documenta quorum p^o est istud: modus introductionis est de demonstratiuus: vltimum duplex est demonstratio vltima perfecta et imperfecta: demonstratio perfecta est syllogismus faciens scire: precedens ex primis veris immediate prioribus notionibus: et causis conclusionis: iuxta determinationem Aristotelis. p^o postea demonstratio imperfecta est processus singularium ad conclusionem vltimam vel particularem: eo modo quo dicitur logice syllogismus resolutorius esse demonstratiuus: ut huiusmodi et hoc est habitus: igitur hoc currunt: isto modo inductio est demonstratio. Secundo documentum inductio habet introitum in demonstrationem: quia cuiuslibet demonstrationis aliquam premissam est vltima: scilicet non cognoscit illa vltima nisi fecerit cognitio multorum singularium per Aristotelem in p^o methaphisica: et secundo postea. huiusmodi inductio introitum in demonstrationem perfectam non formatur: sed vltimatur: non clauditur: sed excluditur: eo modo quo loquitur commentator in p^o methaphisica 2°. quod singulare non est principium scientie: scilicet est principium inductionis vltima quod est principium scientie. Tertium documentum non quod vltima est inducenda per omnia singularia: sed sufficit per vnum: aut per quodam: quando idem est iudicium de vno singulari: et quod alio: scilicet quod non est maior ratio quare predicatum vniuersalis magis inest vni quam alteri: hec. n. ois homo currit est inducenda per omnia singularia: hec vero ois homo est intellectus est inducenda per aliquod: et non per omnia: hec vero ois homo est verificata per inductionem tamen vnum singularis. Quarta tamen documentum aliquod vltima cognoscit per plura singularia: et aliqua per pauciora fm nam principium: et natura considerant: vnum aliqua est vniuersalis cui intellectus statim assentit ex natura suo termino: ab hoc cognoscit alicuius sui singularis scilicet bene alio: ut omne totum est maius sua parte. Aliqua autem est vltima que requiritur ex sui natura cognitionem aliquorum singularium sed paucorum: ut ois ignis est calidus. Aliqua vero non indiget cognitione omnium suorum singularium: sed bene aliquorum plurium tanquam notata ut omne reubarbarum est purgatum colore. Item non omnes homines sunt con similes discursus inductionis: aut solertie. Ideo quidam ad inductionem seu cognitionem vnius vltima indigent multis singularibus: alii autem paucis ut solertes dicunt. n. plus circa finem primi posterioris quod solertia est habitus inueniendi medium ad conclusionem in non perspecto tpe. Intendit igitur commentator quod ista vltima omnia que sunt a natura sunt et sunt propter finem: verificabilia et cognoscibilia non necessaria per omnia sua singularia: sed sufficiunt quedam. scilicet utrum aranea formica agunt propter finem: folia: frondes et radices sunt propter finem.

Liber secundus.

Quarto notā dū h̄z cōmōdē p^o. q^o Arist. addit in ante: si iste actiōes sunt a nā referuādo se ne aliq̄s estimer q̄ iste actiōes sunt pⁱ intellectū: qui. n. ponit q̄ iste actiōes sunt pⁱ intellectū nō sequit apud ipsū illud p^os. **Arg^o** sunt istud h̄ aia/ lia agūt pⁱ finē. s. p^odo: aranea: r^o formica: r^o h̄ agūt a nā: igit oīa q̄ agūt a nā agūt pⁱ finē: ista p^o nō valēt ni p^oponeretur illa b^o: q^oz possit aliq̄s dicē illa aialia agē illas opatiōes pⁱ intellectū: r^o nō p^o nām quo posito nō sequeret q̄ oīa q̄ agūt a nā agūt. p^opter finē: s. bene q̄ omnia q̄ agūt pⁱ intellectū agūt p^opter finē.

Contra predicta arguit q̄ aialia nō agunt pⁱ natura: q^oz nō p^o nām q̄ est m^o: vt notū est: nec pⁱ natura que ē forma: q^oz cū forma illoz sit sensitiua seq̄t q̄ agūt illa pⁱ aliquē sensuz q̄ ē falsuz: nō. n. pⁱ sensuz exteriorē: qm̄ aranea facit telā quā nūq̄ vidit: r^o formica colligit grana pⁱra tēpus hyemale: q̄d nūq̄ sentit: nō etiā pⁱ sensuz interiorē: q^oz sensuz interior nō opat^o nisi p^ocederet motio r^o cognitio sensus exterioris pⁱ Arist. 2°. de aia. Itē ea q̄ sunt a nā nō fiunt magis vno tpe q̄ alio: grauiā. n. non magis vno tpe q̄ alio mouentur deoz: nec leuiā sursum: s. formica colligit grana semp tpe estiuo: r^o nūq̄ hyemali: r^o prundo determinato tpe facit nidū: igit talia opera nō agūt a natura. **¶** Duclunt opiniōes in hac m^o. Prima est Egidij dicēis q̄ ista aialia agūt noiata opa tū ex instinctu nature: ita q̄ nō pⁱ cognitionē p^ocedentē: ex quo enim quelz aranea facit telā vt capiat muscā: r^o quelz formica colligit grana pⁱra tēpus hyemale: r^o nūq̄ istoz aializ aliq̄ d^o dissimiliter agūt: s. semp eodē m^o: vide r^o has opatiōes nō posse puenire ab arte vel a de liberatione: r^o p^oter nō ex aliqua cognitione: sed tū ex instinctu nature. Ista posito est satis rationalis: q^oz nō apparet pⁱ quā cognitionē possint talia fieri: cū non pⁱ cognitionē sensus interioris: neq^o exterioris: tū eis pⁱariat cōmētator cōmō. 80. di. q^o actio istoꝝ puenit ab imaginatione r^o cōprehensione eius q̄d agūt: ex quo. n. talia agūt pⁱ natura q̄ est aia sensitiua: oportet q̄ pⁱ cognitionē illa fiat: cū op^oeratio aie sensitiue nō sit nisi cognitio sensitiua interior vel exterior: aut p^oue nics ex tali cognitione vt colligit a p^odo. 2°. r^o 3°. de aia. **¶** Scda opinio est Bur. di. q^o aranea: formica r^o prundo: r^o huiusmodi agūt pⁱ cognitionē r^o imaginationem nō tamē cognoscūt finē. p^opter quē agunt: r^o ista cognitio potest vocari natura: q^oz statim a p^ocepto inest r^o nō pⁱ acquisitionē alicui^o sensus interioris: vel exterioris: nō est ergo talis cognitio acquisita sed innata: nō op^oeratio voluntatis r^o intellectus: sed sensus: r^o dicē prudētia naturalis. s. cognitio futuroꝝ ex instinctu nature. Ista opinio ē dubia. p^opter duo. Primo q^oz si aranea ante q̄ faciat telā cognoscit illaz pⁱ istā cognitionē innatam pⁱ idē faciēdo telā debet cognoscere muscā. p^opter quā agūt: r^o ita videt quodāmodo implicatio q̄ talis cognitio innata sit cognitio futuroꝝ: r^o nō cognoscāt finem p^opter quē agunt. Secūdo quia talis cognitio nullo modo videt dicēda prudētia: q^oz vt habet in p^ob. me thaphisice aialia habētia memoriā sunt prudētia: ita q̄ prudētia est cognitio futuroꝝ pⁱ memoriā: s. prundo nō facit nidum: neq^o aranea telā: neq^o formica colligit grana per memoriā: sed tū ex instinctu nāli: igit talis cognitio nō est prudētia. Itē prudētia vt colligit a phylosopho. 6°. ethico: nō est circa necessaria: s. circa possibilia aliter se habere: igit prudētia bruto est tācū circa ea que possunt sic r^o aliter agere: s. ea que ha

bēt naturali instinctu: seu pⁱ cognitionē innatā non sunt cōtingentia hoc modo: q^oz pⁱsequitur totam spēm: r^o ad illa que pⁱsecuntur necessitantur r^o magis aguntur q̄ agant: igit respectu taliz nō est prudētia. **¶** Dicendū igitur aliter fm̄ cōmētatorē q̄ dicta animalia agunt huiusmodi opera pⁱ cognitionē r^o imaginationē. Primo quidē reperit cognitio innata que est quidā habitus operatiuus r^o cognitiuus insequēs naturam talis animalis quo habitu cognoscit tam opabilia quam finē: sicut eodēz habitu opat^o tam finem q̄ ea q̄ sunt ad finem. nō tamen cognoscit aliquid istoꝝ actualiter ante sūū effectū: sed habitualiter: nō distincte: sed p^ose: nā talis habitus est ars cū non sit acquisitus: sed innatus nec per est talia animalia diffomiter agūt: sed vniformiter: ars. n. est de prima specie qualitatis: habitus autem talis potest dici de secūda: videlicet naturalis potentia: cuiusmodi est habitus ad saltandū: r^o ad currēduz. **¶** Secūdo requirit imaginatio: qm̄ aranea nūq̄ faceret telam: nec prūdo niduz nisi p^ocederet imaginatio non quidē tele: aut nidū: sed locū: r^o eoꝝ que p^osentia litaliter obiciūtur: habēs igitur aranea aut prundo cognitionē innatam: r^o imaginationē acquisitam: exit ad opus cognoscendo illud distincte pⁱ propriā imutationem: r^o nūq̄ per cognitionē innatā: sicut. n. habēs artē tependi: sciendi: vel filandi: aliquādo agūt effectum artis non cognoscēdo terminū actus: nec distincte: sed tantū habitu r^o cōfuserita aranea dum opat^o telam: aut prūdo nidum nō distincte cognoscit ipsum: sed tantū habitualiter r^o cōfuser. Postquā autem opus operatū est illud distincte cognoscit per nouā imutationem sensus exterioris r^o interioris. Itē prudētia dupliciter sumit scilicet. p^opie r^o cōmuniter. Prudētia p^opie dicta ē recta ratio agibilis. 6°. ethico: r^o hoc nō reperitur nisi i hominibus. Prudētia cōmuniter dicta est noticia suorum per memoriā fm̄ phylosophū in p^ob. me thaphisice: r^o hoc requirit in omnibus aialibus habentibus memoriā perfectā vt homo: equus: canis r^o huiusmodi ac etiā memoriā imperfectā vt sunt aialia nominata in brutis: igit est prudētia non tamen respectu eorum ad que inclinatur naturali instinctu: sed respectu cōtingentium: ad que possunt dissimiliter se habere. s. q^oz formica grana cōgregat: r^o reponat in hoc loco: aut in illo vel accipiat ex hoc loco: aut ex illo: r^o hoc ex memoriā loci vbi granū p^oimū. reposuit r^o cumuli a quo prius grana recepit. Simile dicat de aranea q̄ ex prudētia facit telam in hoc loco vbi est maior copia muscarum: r^o prūdo facit nidum vbi difficilio: est accessus. Prudētia igit nō est ponenda in brutis respectu eoꝝ ad que naturaliter inclinatur: vt puta prūdo respectu nidū: aut aranea respectu tele: aut formica respectu granū: sed respectu loci a quo recipit vel reponit: videlicet foraminis cuius habet memoriā ex p^oiori apprehensione. **¶** Ex predictis sequit q̄ superflue ponit Bur. triplicē prudētia. s. rationalē: animalē: r^o naturalē: dicēs q̄ animalis est noticia suorum per memoriā: r^o naturalis noticia futuroꝝ ex instinctu nature: r^o prudētia naturalis insequit totam speciem: r^o animalis nō insequit totam speciem: ponēdo cōsequēter in aialibus nominatis. s. naturalē per quā faciunt telā vel nidū: r^o animalē per quā faciūt in talē: vel in tali loco: cū d^o prudētia nō cludente memoriā nūquam phylosophus fecerit mentionem: nō est ergo nisi duplex prudētia. s. naturalis: r^o rationalis: quaz quelibet includit memoriā: r^o nulla earum insequit totā speciem. **¶** Ad p^oimū dicitur q̄

hec animalia faciunt talia opera per sensum interiore: et exteriori: ita quod non possunt talia operari nisi concurrat imaginatio secundum commentatores: et consequenter sensatio exterior: et quia tales sensationes non concurrunt nisi tanquam causa per accidens: et tanquam causa sine qua non: ideo loquendo de principio formali per se et immediato: dico quod huiusmodi animalia agunt ista non per sensum interiore vel exteriori: sed per quandam habitudinem cognitivam et causalem insequenter formam per modum passivis non fundatum in aliquo sensu interiore vel exteriori: neque in aliquo organo corporali: sed in essentia anime sensitive.

Ad 2^m dicitur quod licet ea que sunt a natura non fiant magis uno tempore quam alio in rebus non cognitis: in rebus agnitis per cognitionem innatam vel acquisitam oppositum contingit ubi dicitur Bur. quod huiusmodi animalia agunt in determinate ipsum ex virtute inflata a celo. Ego autem dico quod illa eadem virtus innata que inclinat ad talia opera facienda: etiam inclinat ad determinata tempora: sicut. n. cognitio innata inclinat araneas facere telam non propter boiem sed propter maseam: ita inclinat formicam colligere grana contra hyemem et non contra estatem: et consequenter inclinat colligere illa tempore estivo: et non hyemali. Neque huiusmodi virtus innata est in hijs animalibus reponenda: sed etiam in alijs tam perfectis quam imperfectis: delphinus. n. per tale virtutem innatam fugit contra tempestatem: et catus persequitur mures (Et quoniam natura).

Sexto et ultimo arguitur per hoc contra antiquos sic duplex est natura. scilicet materia et forma: forma autem et finis sunt unum et idem: igitur agens propter formam agit propter finem: patet consequenter cum maiori ex secundo capitulo primi tractatus: b^o vero fuit declarata in primo capitulo huius tertij tractatus: tunc arguitur sic: omne agens propter formam agit propter finem: sed materia est agens propter formam: igitur natura est agens propter finem. Le. li. (Et quoniam natura duplex est: alia quidem sicut materia: alia vero sicut forma: finis autem huius forme propter finem autem alia sunt hec duo: erit causa cuius gratia natura agit).

Tex.
co. 3.

Notandum primo secundum commentatores cometo. 31. quod forma est finis in generatione: et omnia que sunt ante finem sunt propter finem: necesse est ut omnia que sunt ante formam sunt propter formam. Contingit arguere commentatores quod natura agit propter formam: quoniam finis est ille gratia cuius omnia sunt que sunt ante finem per definitionem finis: sed gratia forme sunt omnia que sunt ante formam: sed natura agit ea que sunt ante formam: igitur natura agit propter formam.

Secundo notandum secundum commentatores cometo. 31. quod forma est finis in generatione: et sequitur ab agente: aut semper: aut in maiori parte: et sequitur ex hoc: ut materia sit propter formam. Arguitur commentatores sic: omne quod sequitur ab agente semper: vel in maiori parte est finis: sed forma sequitur ab agente semper: vel in maiori parte: ergo forma est finis: quod processio ostendit magis esse propter formam: ergo materia est propter finem: sed forma est finis: igitur materia est propter finem.

Peccatum istud est capitulum tertium huius tractatus in quo philosophus soluit in speciali motum antiquorum. Postquam soluit in generali reprobandum opinionem illorum: quatuor. n. fuerunt motus principalia.

Primum monstra non sunt propter finem: sed monstra sunt a natura: igitur natura non agit propter finem.

Secundum motum ea que sunt a casu non sunt propter finem: sed natura multa facit a casu: igitur illa natura non agit propter finem. Tertium motum illa que sunt ex necessitate materie non sunt propter finem: sed omnia que sunt a natura sunt ex necessitate materie: igitur nihil quod sit a natura: sit propter finem. Quartum motum nihil agit propter finem nisi cognoscat et deliberet: natura non cognoscit: nec deliberat: igitur non agit propter finem. Ista quatuor motus remouens philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. Peccatum in actionibus naturalibus non tollit naturam agere propter finem.

Secunda conclusio generationes animalium non sunt a casu: neque a fortuna ibi (Amplius necesse). Tertia conclusio non omnia que sunt ex natura sunt ex necessitate solius materie ibi (Omnia autem). Quarta conclusio naturam non deliberare non tollit ipsam agere propter finem ibi (Inconueniens autem). Prima conclusio arguitur sic: si mile est de arte et de natura: sed peccatum in actionibus artificialibus non tollit arte agere propter finem: ergo peccatum in actionibus naturalibus non tollit naturam agere propter finem: patet persequentia cum a^o ex determinatis: et b^o declaratur: nam grammaticus et medicus agunt propter finem: et tamen in actionibus eorum contingit error et peccatum: nam grammaticus quandoque scripsit non recte: et medicus quandoque dedit potionem non rectam: ita in naturalibus est. Dicendum quod natura agit propter finem non obstante quod in actionibus naturalibus sunt motus: peccata: et inordinationes in substantijs ergo que sunt Empedocle in principio sunt bouigena aut viperi: si ille substantie aut illa naturalia non erat possibile venire ad aliquem finem vel terminum: hoc non erat quia natura non ageret propter finem: sed illa naturalia facta sunt talia alio quo principio corrupto: sicut. n. iam in semine propter corruptionem potest contingere monstrum: peccatum: ita ab initio quando facta fuerunt bouigena contingebant talia monstra propter corruptionem alicuius seminis vel alterius principij. Le. li. (Peccatum autem sit in hijs que sunt arte: scriptum enim non recte grammaticus et potuit medicus non recte potatione: quare manifestum quod contingit et in hijs que sunt a natura sunt. Si igitur sunt quedam finis arte in quibus quod recte sit propter aliquod finem quibus est peccatur: alicuius gratia aguntur: sed fallit. Similiter videtur et in philosophis et monstrum sunt peccata illius quod propter aliquid quod est. Et in substantijs ergo que sunt a principio bouigena. Si enim ad aliquem terminum et finem possibile erunt euenire corrupto principio aliquo facta sunt sicut nunc semen contingit fieri monstrum per corruptionem principij.

Notandum primo secundum commentatores cometo. 32. quod actio recta in arte est actio inducens ad finem intentum sine aliquo impedimento. Peccatum autem in ea est quando non inducit ad illum finem querendum: sed ad alium non intentum. Similiter est de peccato nature: et de eius rectitudine. Est igitur actio naturae recta secundum commentatores quando venit ad finem intentum: et peccatum nature est quando natura non venit ad finem quem intendit: sed ad finem non intentum. Ex quo cometo sequitur quod antiqui cludebant oppositam opinionem eorum concedentes peccata accidere in natura: peccatum. n. error et inordinatio non sumunt nisi per comparationem ad finem: ex hoc. n. quis recte et ordinate agit: quia debito modo finem consequitur: ex hoc autem agit inordinare: quod

Liber secundus.

debito sine priuatur: qui ergo tollit finē tollit peccatuz
errore et inordinatiōe nature: ex eo. n. dicimus arifi-
cem peccare: quia inēdit vni: et facit aliud: ita natura
peccat: quia utendū vni finē et ad finē nō intentū puenit.

Contra predicta arguit: et primo qd mon-
stra nō sint producta a casu: quia
fm cōmentatoz. 8. p. p. p. cōment. 46. impossi-
le est qd eadem species fiat a casu: et a natura: sed homo
monstruosus et nō monstruosus sunt eiusdē speciei spe-
cialissime: cū quilibet illo p. sit homo: igit nō sunt a
casu et a natura: sed homo nō monstruosus sit a natu-
ra: igit et homo monstruosus sit a natura: et p. p. p. p. p.
nō a casu. **Secūdo** arguit qd natura intendit mon-
strū: quia natura intendit finē sue actionis: sed monstrū
est finis actionis nature: igit intendit monstrū. Et con-
firmat: quia si natura nō intenderet monstrū: tūc nō
cōtinuaret: nec impleteret eius p. ductionem: ita qd com-
pletis quinq. digitis nō faceret sextum: et postq. fecit
sextum nō nutret et augeter opposita: q. appa-
rent ad experientia. **Notandū** qd descriptio mon-
strū est ista: Monstrū est effectus proueniens cum dispo-
sitione discōueniente raro et in minori parte: sicut cum
quis nascitur cum sex digitis in vna manu: aut duo-
bus capitibus: aut cū vna manu tantū: vel cū vno pe-
de tantū: aut sine oculis et sine pedibus: intelligendo
per dispositionē discōuenientē habitū positū in clu-
dentem priuationem perfectionis debite. Cause mon-
struositas sunt quatuor. Prima est defectus materie:
et hoc fm totum vel fm partē: tunc enim est fm totum
defectus materie in monstruositate: quando indiuidū
fm seipsum totū deficit a cōmuni quantitate: s. b.
bene pars eius: ut si homo cōmuniter magnus habe-
ret manū nimis parua: aut pedē nimis breuem: p. com-
paratiōe ad totum: aut si esset natus cū quatuor di-
gitis tantū: aut solū cum vna manu: aut sine manibus
vel sine pedibus: vel aliquo alio mēbro careret. Inter-
dū vero p.igit monstruositas ex defectu materie viroq.
modo tam fm totū qd fm partē sicut cōtingit de ho-
mine nimis paruo et cū hoc carente vno mēbro vel
pluribus eo modo quo dictum est. **Secūda** causa
monstruositas est abūdanā materie: et hoc fm to-
tum vel fm partē: tunc est abūdanā materie fm to-
tum in monstruositate quādo indiuidū fm se totū ex-
cedit cōmunem quantitatem hominū: ut sunt gigantes:
habet tamen debitam p. p. p. nō mēbroz: tūc autē
est abūdanā materie in monstruositate fm partē
tantū: quando indiuidū nō excedit debitam quan-
tatem fm se totum: sed bene fm partē: aut quia ha-
bet vnuz mēbrum indispōitū in magnitudine: aut qd
habet plura qd deberet habere ut homo natus cum
duobus capitibus: aut quatuor pedibus: aut sex di-
gitis in vna manu. Interdū autem cōtingit vtrobiq.
scilicet qd est abūdanā materie fm totum et fm par-
tem: ut si esset vnus homo nimis magnus habēs duo
capita: aut sex digitos in vna manu. **Tertia** causa
monstruositas est dispoſitio agentis ad passum tam
instrumentalis quā principalis ut si esset vna fortis cō-
stellatio pro generatione canū cōtingeret hominem
nasci cum facie habente similitudinē canis. Si etia in
semine esset excessiua caliditas generātur homines ma-
lesci et mulieres barbate. Si autē sit excessiua frigiditas

generātur viri muliebres et imberbes: qui dicuntur
monstruosi. **Quarta** causa monstruositas est ma-
licia cōtinēns aliquando proueniens ex parte corpo-
ris: et aliquādo ex parte aie. Ex parte corporis quidē
quando monstrum infectū esset: aut nimis abundaret:
tūc enim generātur homines leprosi qui dicuntur mo-
struosi. Ex parte autē anime: quando ex fortimagna-
tione mulieris pueniret effectus discōueniens: dicit. n.
Albertus qd vna mulier peperit puerū habentē caput
arietis coloratū colore albo et nigro: ex imaginatio-
ne quā habuit ad illud animal. **Ad primum** dicē
qd sicut inuentio debitoris vel reportatio pecunie est
a casu et ab agente intellectuali: ita monstrū ē a casu: et a
natura: et cum cōmentatoz dicit nullā speciem esse a ca-
su et a nā: intelligitur per se: monstrū autē et monstruo-
sitas est a natura per accidēs pro quanto produxit ef-
fectum quē nō intendebat. Et tunc ad argumentū ho-
mo monstruosus et nō monstruosus sunt eiusdē speciei
specialissime: sed homo nō monstruosus est a natura p.
se: igit homo monstruosus est a natura per se: negatur
p. sequētia: licet. n. ille homo qui est monstruosus sit a
natura per se: nō tamen homo monstruosus est a natu-
ra per se: nec sequitur iste homo est a natura per se et
iste homo est monstruosus: igitur homo monstruo-
sus est a natura per se: quia ex vna per se: et alia per ac-
cidēs nō sequitur conclusio per se: sed minor debuit
esse ista: hic homo est monstruosus per se: qd est falsum:
quia accidit ei qd est monstruosus. **Ad 2. m.** sunt plu-
res modi respondendi quo p. primus est quod natura
vniuersalis intendit monstrū: sed nō natura particula-
ris: quia monstruositas prouenit p. ter intentionem na-
ture particularis: sed nō p. ter intentionē nature vni-
uersalis: deus enim et intelligētē intendit monstrū sub
ratione monstruositas. p. p. decorē vniuersi. **Se-
cundus** modus est respondendi qd natura particula-
ris intendit monstrum nō principaliter: sed minus p. p.
cipaliter: quia. n. melius est agere quā nō agere: natura
nō potens ordinate agere: neq. attingere finē intēti.
contentatur inordinate agere et attingere finem nō in-
tentum. **Tertius** modus respondendi est qd natura
particularis intendit monstrū nō formaliter: s. ma-
terialiter: monstrū. n. dicit duo vni materiale quod est
indiuidū predicamētū substantiē: et vni formale qd est
monstruositas. Primū intendit natura: et nō scōm.
Quartus modus respondendi est qd natura mon-
strū intendit: s. nō intendit monstrū: sicut aliquis veniēte
cognoscit et nō cognoscit veniēte: monstrū. n. intēde-
re est intēdere illā rem que est monstrū: s. intēdere mo-
strū est intēdere rem sub rōne monstruositas qd nō fa-
cit natura. **Ad primum** arg. ergo dicit negādo p. nā
istam: natura intendit sue generationis finē: sed monstrū
est finis generationis nature: ergo natura intendit mon-
strū: sed tantū sequit qd monstrū intendit nā: et hoc cōce-
ditur: et p. p. p. natura cōtinuat suā operationē in ge-
neratione monstrū: quia licet nō intēdat monstruositatē
tamē intendit subiectū monstruositas: et licet nō intē-
dat p. ducere: nec nutrire sextū digitū: tamē intendit p.
ducere et nutrire hoc indiuidū predicamētū substantiē:
qd est sextus digitus: nō. n. accidit nature qd producat
hunc digitū: nec accidit huic digito qd sit sextus digitus:
s. accidit nature qd ab ea p. ducat sextus digitus: sicut
accidit huic digito qd sit sextus digitus. (Amplius ne-
cesse) Secūda cōclusio generationes animalū nō fiūt co. s. et
a casu. Ista cōclusiōe tripliciter p. b. p. b. et primo

Philosophicorum.

fic illa que sunt debite et ordinate non sunt a casu: sed generationes animalium sunt debite et ordinate: ergo et per consequentiam cum maioribus: ex determinatis in tractatu de casu et fortuna: et b^o declaratur: nam in generatione animalis oportet primo fieri semine: et facto semine non statim est animal: sed oportet primo ipsum semine fieri molle: ut ex eo natura melius possit operari: requiritur ergo in semine debitus ordo ad hoc quod ex eo generetur animal. **L. li.** (Amplius autem nature necesse est semine fieri prius sed non statim animalia sunt facto semine) Et molle debet esse nam prius quod semine erat antequam ex illo fiat animal.

Notandum ^{fm comentatore comento. 33. q. cum posuerim^o} quod omne animal generatur ex spermate non generatur ex non spermate sequitur necessario ut generatio eius ex spermate sit per se et necessaria: ergo generatio ex spermate non est a casu: et cum posuerimus quod animal habens necesse est ut sperma precedat ipsum: sperma igitur naturaliter est prius illo animalis: igitur causa eius per se: et cum coefferimus quod ex spermate non fit subito: sed in tempore terminato: apparebit quod initium istius motus est a re terminata. scilicet a spermate et ad rem terminatam. scilicet animal et pertransit super media terminata: et totum denotatur quod generatio eius ex spermate est per se. **L. li.** Tria motiva facit comentator super prima ratione Aristote. quod animalia non generantur a casu: quorum prius est: animal necessario generatur ex spermate et non generatur ex non spermate: et illud quod generatur necessario ex aliquo non generatur casualiter ex eo quod animal non generatur a casu. **L. li.** Secundum motum sperma est naturaliter prius animalis: igitur est per se causa illius: et per consequens non fit a casu. **L. li.** Tertium motum animal non generatur ex spermate subito: sed tempore terminato: et per media terminata habentia principium et finem terminatum: que autem sunt a casu non sic sunt primo. **L. li.** Primo dubitatur contra istam quod licet habeat ex tra quod animalia aliqua non sunt a casu: ea scilicet quod generantur ex semine: illud tamen non concluditur de alijs animalibus. scilicet de illis que non generantur ex semine: sed per putrefactionem: videlicet n. quod mures rane et huiusmodi que non habent generans uniuersum generentur a casu. **L. li.** Secundo dubitatur contra comentum: quod ex illis motibus sequitur quod homo monstruosus non generatur a casu: quod necessario generatur ex spermate: et non generatur ex non spermate: et necesse est quod sperma sit naturaliter prius homini monstruoso: nec generatur ex spermate subito ex spermate: sed tempore terminato et per media terminata habentia terminatum principium et terminatum finem. **L. li.** Ad primum dicitur quod licet animalia genita equivoce ab agente inequali non generentur ex semine animalis: tamen generantur ex semine: necesse est. n. virtute celi qualitates primas primo transmutare materia: ut ex ea fiat semen: quo facto ex illo debite et ordinate generatur talia animalia equiuoca: ideo non sunt a casu cum fiat semper aut frequenter et ex causa determinata. **L. li.** Ad secundum dicitur quod comentator intelligit omnia illa antecedentia cum nota preteritis specificate ratione per prius et determinata esse: ut animal per se generatur ex spermate: et per se et prius animalis: et animal per se generatur tempore terminato per media terminata: constat autem nullum istorum conuenire homini monstruoso: non enim homo monstruosus generatur per se ex spermate: sicut. n. accidit homini quod sit monstruosus: ita accidit homini ut monstruosus quod generetur ex spermate: et quod habeat sperma prius eo: et quod generetur tempore terminato et per media terminata.

Ter.
co. 33.

(Amplius et in plantis) Secundo arguitur ad eandem con-

clusionem sic: plante non sunt a casu: igitur nec animalia patet consequentia: quia natura est magis sollicita circa animalia quam circa plantas cum minor distinctio et de articulatione recipiatur in plantis quam in animalibus: antequam dens probatur: quia non dantur vitigene: et oliuigene in plantis sicut bouigene et vitipe in animalibus: querit igitur philosophus ab Emp. vitum in plantis dant vitigene aut oliuigene aut non: si conceditur quod datur hoc est contra experientiam cum nunquam fuerit aliquod compositum ex vite et homine: nec ex oliua et alio animali. Si autem dicitur quod non datur: oppositum sequitur ex opinione sua: si enim datur animal compositum ex homine et boue: quia omne animal fit a casu per eum: per idem datur planta composita ex vite et homine: aut ex oliua et vipera: ex quo per illum quolibet planta fit a casu. **L. li.** (Amplius et in plantis inest quod propter hoc) .i. generatio propter finem et non a casu: minus autem de articulatione est illud quod reperitur in plantis quam quod in animalibus: vitum igitur in arboribus sunt sicut bouigene et vitipere in animalibus: sic vitigene et oliuipere: aut non: inconueniens enim est si ponatur: sed tamen oportuit illa ponere si quidem in animalibus vitigene est planta composita ex vite et boue: oliuipa est planta composita ex oliua et vipera.

Notandum ^{fm comentatore comento. 33. q. si hoc quod dicitur Empedocles} est verum quod quedam vacca fuerit cuius superiora fuerint hominis et inferiora vacce: tunc per locum a maiori necessario est ut vitis generetur cuius superiora sunt oliua: ordo enim in animalibus est magis quam in vegetabilibus hoc enim inopinabile est ut sit vitis cuius superiora sunt oliue: consequentia quam facit comentator est ista aliquid quod est animal quod est compositum ex vacca et homine igitur aliqua est planta composita ex vite et oliua: patet consequentia cum maioribus: quia magis inconueniens est quod dicitur animal sic compositum: quam planta sit composita: cum sit maior ordo in animalibus quam in plantis compositis: similis consequentia intendit translatio antiqua: sic scribentes: vitum sicut in vaccis generatur vacca cuius superiora sunt hominis: sic et vite generatur vitis cuius superiora sunt oliua aut non: hoc enim est inopinabile: sed oportet ut hoc esset in animalibus: si ita est consequentia autem quam facit translatio noua est ista: aliquid est animal compositum ex boue et homine: igitur aliqua est planta composita ex vite et homine: que consequentia non potest tenere per locum a maiori: neque per locum ab equali: vel a simili cum sit maius inconueniens reperire plantas compositas ex homine et vite quam animal compositum ex homine et boue: magis enim conuenit homo cum quolibet animali quam cum aliqua planta: ideo est aduertendum fm philosophum. 4°. metha. quod maius et minus dicitur per comparationem ad simpliciter: et aliter in positum: et aliter in prius et posterius. Illud. n. dicitur magis bonum quod magis accedit ad bonum simpliciter: et illud minus bonum quod minus accedit ad bonum simpliciter: illud autem est magis malum non quod magis accedit ad malum simpliciter: cum non datur tale fm philosophum. 4°. metha. ex quo omne malum est fundatum in bono: sed quia magis recedit a bono simpliciter: et illud est minus malum: quod minus recedit a bono simpliciter. Cum igitur in natura datur maius et minus ordinatum et magis ac minus inordinatum oportet dare simpliciter unum quod sit regula omnium agendorum ordinare et inordinare magis et minus in natura: et non videtur esse nisi finis: ita quod illud est magis ordinatum

Ter.
co. 34.

Libri secundus.

q̄ magis accedit ad finem: et illud minus ordinatum quod minus accedit ad finem: et illud magis inordinatum q̄ magis recedit a fine: et illud minus inordinatum q̄ minus recedit a fine: igitur seculo sine nulla inuenitur ordinatio: nec inordinatio in natura: sed Empedo. tollebat finem in natura: igitur finem cum nihil erat ordinatum: vel inordinatum in natura: igitur non magis inordinata erat plāta composita ex homine et vite: q̄ animal compositum ex homine et boue: igitur p̄sequencia quā Arist. facit in noua translatione tenet per locum a simili: vel equali. Ex predictis sequitur q̄ philosophus non negat monstra in plantis: si. n. in animalibus fuit monstra a fortiori in plantis: licet non sint ita nota in plantis sicut in animalibus: ex hoc quia magis sunt note partes organice animalium q̄ plantarū: ideo defectus et superfluitas magis cognoscitur in animalibus q̄ in plantis: sed Arist. negat monstra in plantis qualia posuit Empedo. in animalibus: ut q̄ esset plāta composita ex parte hominis: et ex parte vitis: aut composita ex parte vipere et ex parte oliuē: etiam est plāta composita ex vite et oliua: sicut non est animal compositum ex homine et boue: nec ex vacca et vipa (Adhuc oportebat) Tercio arguit philosophus ad eandem conclusionem: sic illud q̄ sit a causa determinata non sit a casu: sed generationes animalium sunt a causis determinatis: igitur generationes animalium non sunt a casu: tenet consequentia cum maiori ex determinatis in secundo tractatu: et minor declaratur ex eo quia non ex quocumque semine indifferenter fit quodcumque animal: sicut ex semine dēteriatū: ut ex semine hominis dō et ex semine equi equus: et sic de alijs. I. e. li. (Adhuc oportebat et i seminibus fieri ut p̄tingit). I. oportebat ex quolibet semine contingenter et indifferenter quodlibet animal generari.

Ter.
co. 84.

Notandū q̄ si generatio vniuersalis species esset casus: et casus est causa non terminata: possibile esset ut vna species generet a quolibet semine: et a quolibet elemento: mixtione: et hoc contra sensum: consequentia commentatoris declarat: si quolibet species generatur a casu: igitur nulla species per se vel per accides sibi aliquam materiam determinat: patet consequentia: non enim per se: quia tunc non fieret a casu: non etiam per accides: quia si aliquid per accides determinat sibi aliquam materiam ex qua generatur: igitur ratione alicuius sibi per se illam materiam determinat: patet consequentia: cum omne per accides reducatur ad aliquid per se ex determinatione facta in quarto capitulo secundi tractatus: si igitur aliquid determinat sibi materiam per se ex qua generatur: igitur non quolibet species generatur a casu: q̄ est oppositū antecedētis: tunc arguitur sic: nihil per se vel per accides determinat sibi materiam ex qua generatur: igitur quolibet species generatur indifferenter ex quolibet semine: et ex quolibet mixtione elemento: quia si aliqua species generatur ex aliquo semine et non ex alio: et ex aliqua mixtione elemento: et non ex alia: sequitur illam per se vel per accides determinare sibi aliquam materiam: quod est oppositū antecedētis: ita patet consequentia commentatoris: quolibet species generat a casu: igitur quolibet species ex quolibet semine et ex quolibet mixtione elemento: potest generari.

Sed dubitatur primo contra textum: si enim illa q̄ sunt a causa determinata non sunt a casu ut homo monstruosus sit a causa determinata: quia non ex quolibet semine

ne potest fieri: sed tantum ex semine hominis: igitur homo monstruosus non sit a casu. **Secundo** dubitatur contra commentum declarando quod non omne q̄ sit a casu potest indifferenter fieri a quacumque causa: nam inuentio debitoris in foro quando q̄ est a casu: et tamen non potest fieri indifferenter a quacumque causa: quicquid enim creditor faceret nisi iret ad forum: vel ad locū ubi est debitor non inueniret debitorem: igitur non omne q̄ sit a casu potest fieri a quocumque indifferenter: propterea non sequitur si animalia sunt a casu quod propter hoc possunt fieri ex quolibet semine: et ex quolibet mixtione elemento indifferenter. **Ad primum** dicitur q̄ quilibet premissarum in syllogismo Arist. est intelligenda cum nota perscrutatio: quia illa que sunt per accides sunt relinquenda in scientia speculatiua: ut habetur. 2. phys. cor. demonstratio etiam non est ex premissis per accides sed per se primo posterior: ideo illa maior est sic intelligenda: illud q̄ fit per se a causa determinata non sit a casu sub qua debet sumi illa minor: homo monstruosus fit per se a causa determinata q̄ est falsum: si enim sit a causa determinata hoc est per accides ratione individui substantialis q̄ sit a causa per se cui non est consequentia per accides monstruositas. **Ad argumentum** dicitur q̄ aliquid fieri ab agente casualiter intelligitur dupliciter. scilicet intendere vel non intendente finem: illud q̄ sit a casu ab agente intendente finem non potest a quolibet causa fieri ut probatum est illud autem quod sit ab agente nullum finem intendente iuxta opinionem Emped. a quolibet causa necessario potest fieri: quia non magis ab vna q̄ a reliqua: ex quo nullam sibi determinat: sicut nec aliqua intendit finem sicut dixerunt antiqui. (Omnino autem) Tertia conclusio non omnia que sunt a natura sunt tantum ex necessitate materie. Istam conclusionem probans philosophus dicit q̄ ponentes oppositū illius deseruerunt naturā et omnia que sunt a natura. Et arguit sic: illa que mouentur continue a determinato principio intrinseco ad determinatū finem: non sunt tantum ex necessitate materie: sed multa naturalia sunt huiusmodi: igitur et. patet consequentia cum maiori: quia illa que sunt tantum ex necessitate materie non determinat sibi determinatū principium: neque determinatū finem sui motus: ut sunt monstra et peccata nature: b. vero liquet inductiue: nam graua continue mouentur deorsum a determinato principio. scilicet a gravitate ad determinatū finem: videlicet ad locum deorsum: ita q̄ non est idem finis omnium corporum naturalium: sed diuersa corpora naturalia determinat sibi diuersos fines quos naturaliter et semper attingunt nisi impediatur: graua igitur sibi determinat locum deorsum: et istū semper attingunt nisi impediatur: et leuia sibi determinat locum sursum: et istum semper attingunt nisi impediatur. I. e. li. (Omnino autem destruit sic dices) videlicet q̄ omnia sunt tantum ex necessitate materie que natura quidē sunt et naturam: natura quidē enim sunt quęcumque a quodam in seipsis principio continue mota accedunt ad aliquem finem: ab vno quoque autem non idem finis prestatuunt vnicuique: neque contingēs indifferenter: semper tamen eundem finem: venit res naturalis nisi aliquis impediat q̄ autem est finis illud est cuius causa est natura et q̄ propter hoc id est propter finem sunt naturalia: tollens igitur finem destruit naturā et ea que sunt a natura.

Notandum primo commentatore commento 84. q̄ illud principium est ex primis principijs scientie naturalis et non oportet

Philosophorum.

Tex.
co. 85.

naturalem loqui de eo cum negante ipsum scdm qd est naturalis: sed fm qd est primus philosophus: aut fm qd est disputator: hec ergo proposito natura agit propter finem est vni de primis principiis scientie naturalis: quia nulla scientia specialis probat sua principia vt colligitur a philosopho tam primo physico: rum: qd primo posteriori. Ideo plus fm qd est naturalis no debet illam pbare neganti eam: sed fm qd est metaphysicus: aut logicus: quonia tam logica qd metaphysica probat principia scientiarum specialium: vt habet videri primo posteriori. (Fieri vtiqz) Ad istam rationem posset aliquis dicere quis illa que sunt a natura procedant a determinato principio ad determinatum finem: tamen si aliquis extraneus venisset ad nos non intendens balneari: recedit balneatus: videtur qd venit propter finem hunc propter quem tamen no venit: sic natura procedit a determinato principio ad determinatum finem tanqz agit propter istum finem: no tamen agit propter illum finem: sed ille finis euenit a casu. Contra istam responsione arguit philosophus sicca que sunt semper vel frequenter non sunt a casu: sed naturalia mouentur ab intrinseco determinato principio ad determinatum finem semper vel frequenter: igitur illa no mouent a casu determinato principio ad determinatum finem: patet consequentia cum minori ad experientiam: maior autem est declarata tractatu secundo. Le. li. (Fieri vtiqz a fortuna) illud forte diceret aliquis sicut diximus a fortuna venit extraneus et balneatus abscessit: id est recessit: cum tanqz propter hoc id est propter hunc finem veniens egerit: no propter hoc autem venit et fm hoc accidens est qd recessit balneatus.

Tex.
co. 86.

Sed contra fortuna enim est causarum que fm accidens quemadmodum et prius diximus est extra semper et frequenter: sed cum hoc semper aut sicut frequenter fiat: non fm accidens neqz a fortuna est: in physicis autem semper sic est nisi aliquid impediat (Inconueniens autem) Quarta conclusio naturam no debere rare non tollit ipsam agere propter finem: probatur: simile est in arte et in natura: sed aliqua ars agit propter finem: licet non deliberet: igitur natura agit propter finem: licet non deliberet: consequentia tenet cu maiori ex sufficienti similitudine: minor autem declarat commentator de arte texendi et suendi que agit propter finem absqz deliberatione. Le. li. (Inconueniens autem est no opinari propter aliquid fieri nisi videat mouens deliberatum: et tamen ars quidem no deliberat.

Notandum

fm commentatores come to. 86. qd Aristot. dixit h in artibus que no vtuntur cogitatione: vt texere et suere: non sicut ars medicine et nauigandi: licet igitur aliqua ars agit propter finem absqz deliberatione vt ars suendi et texendi: no tamen quelibet medicina eni et gubernatiua navis non agit absqz cogitatione et de liberatione: possumus etiam dicere qd ciuitatis postquam plene est adeptus artem ciuitatis non deliberat: neqz cogitat in ciuitatis de sua ciuitatione: si enim no tangeret corda quin deliberaret tollere consonantia: quia nimis corpus medietur inter tactu vnius corde et alterius (Et namqz) vnum dubium excludit philosophus: posset enim aliquis dicere qd non est similitudo quo ad hoc inter artem et naturam: quia ars est principium extrinsecum: natura autem est principium intrinsecum: ideo non oportet si ars agit pro-

pter finem qd etiam natura agit propter finem. Contra istam responsionem arguit probando qd esse principium intrinsecum non tollit agere propter finem: qd si nauifaciua esset in ligno ipsa consimiliter ageret sic modo: sed iam agit propter finem: igitur tunc ageret propter finem: tunc arguitur sic: si nauifaciua esset in ligno ipsa ageret propter finem: tunc esset principium intrinsecum: igitur esse principium intrinsecum no tollit agere propter finem: et per consequens licet natura sit principium intrinsecum no ex hoc remouetur ab ea agere propter finem. Le. li. (Et namqz si esset in ligno nauifaciua similitur vtiqz natura fecisset). i. tunc ita egisset sicut natura iam agit (quare si in arte inest agere propter finem. propter finem et in natura inest agere propter finem. Manifestum est) Secundo arguitur ad idem sic: natura assimilatur arti qua quis agit in seipsum. i. medicus in sanando proprium corpus: sed medicus in sanando seipsum agit propter finem: igitur etiam natura agendo in propriam materiam agit propter finem. Si cut igitur in artificialibus esse principium intrinsecum no tollit artem agere propter finem: ita in naturalibus esse principium intrinsecum no tollit naturam agere propter finem. Le. li. Manifestum est autem maxime cu aliquis medicatus fuerit ipse seipsum: huc quidem entz assimilatur natura. Deinde philosophus epilogat dicens qd quidem igitur causa natura sit sicut propter aliquid quod manifestum est ex determinatis. Notandum qd actio nature et actio artis qua medicus sanat seipsum quodammodo sunt similes: et quodammodo non: sunt enim similes in hoc qd quelibet earum est a principio intrinseco: et quelibet earum est propter finem. In alio autem sunt dissimiles: quonia actio medici qua sanat seipsum est a medico per accidens: quia accidit medico qd sanat seipsum: actio autem nature no est a natura fm accidens: sed per se: cum natura sit per se principium motus eius in quo est: vt habitum est in principio huius secundi et.

Tex.
co. 87.

Quod autem

ex necessitate) Istud e quartum capitulum huius tertij tractatus secudi philosophorum in quo philosophus inquit vtrum necessitas operationum naturalium sit necessitas simpliciter vel ex suppositione: postq probauit naturam agere non tantum propter materiam: sed propter finem: diuiditur in duas partes in quarum prima ponit opinionem antiquorum in secunda probat opinionem ibi (sed cum non sine) Questio igitur est ista: vtrum necessitas operationum naturalium sit necessitas simpliciter vel ex suppositione: in qua questione Aristot. exprimit duplicem necessitatem. i. materie et finis: necessitas simpliciter est necessitas materie: necessitas autem ex suppositione est necessitas finis: et hoc declaratur tam in naturalibus qd in artificialibus: vnde si animal est necesse e qd habeat materiam. i. carnem: ossa: et huiusmodi: aut proportio nabilia: no autem si animal est necesse est qd habeat oculos: nec necesse est qd videat: necesse est tamen qd habeat oculos si debet videre. Similiter grauius et leuius extra loca naturalia necessario simpliciter habet materiam sed no necessario simpliciter mouetur sursum vel deorsum: neqz necessario simpliciter sunt in suis locis: si ne-

Tex.
co. 88.

Liber secundus.

cessarium est ea moueri sursum vel deorsum: si debent esse in suis locis. Item in artificialibus non est possibile terram esse quin habeat materiam: non tamen de necessitate est ferrea: nec de necessitate diuidi dura: gubernare etiam necessario habet materiam: sed non necessario habet nauim: nec necessario nauigat: sed necessario habet nauim si debet nauigare: quia igit materia tam in naturalibus quam in artificialibus procedit motum: finis autem ea quae sunt ad finem sequuntur motum: et ex hoc agentia possunt impediri: ne attingat finem: neque ea quae sunt ad finem: ideo necessitas materiae est necessitas simpliciter: et necessitas finis est ex suppositione. Dixerunt ergo antiqui quod necessitas operationum naturalium non est ex suppositione. scilicet per finem: sed simpliciter: videlicet ex materia: et arguebat sic necessitas operationum naturalium est sicut necessitas operationum artificialium: sed necessitas operationum artificialium est ex materia et non ex fine: igit simpliciter est dicendum de necessitate naturalium: quod est per materiam et non per finem: per consequentiam cum maiori ex sufficienti similitudine: et autem liquet apparenter: nam domus est operatio artificialis: et videtur puenire ex necessitate materiae quoniam grauia sunt inferius. scilicet lapides et leuia sursum. scilicet ligna: et medio modo se habent. scilicet partim grauia et partim leuia sunt in medio ut puta lani vel cemeni: et cetera. Quod autem ex necessitate in naturalibus: utrum ex suppositione. id est si necesse sit autem simpliciter. id est ex materia: nunc quidem. non opinatur antiqui: quod ex necessitate in generatione cae quae admodum videtur si aliquis murum esse ex necessitate existimet: quoniam grauia quidem deorsum ferri apta nata sunt leuia autem supereminet: unde lapides quidem deorsum in fundamentum: terra autem sursum: propter autem leuitatem supereminet ligna: leuissima. n. sunt.

Notandum hic commentator comento. 87. q. animalia testea: si nam non intendit custodiam: debet descendere in eis pars testea. Arguit commentator sic si natura agit tunc ex necessitate materiae: igit non agit ad salutem animalis: consequens falsum quia in animalibus habentibus testem natura dedit testem propter salutem et non propter materiam: quia si propter materiam tantum non debuisset esse testem superius sed inferius. Idem etiam potest dici in artificialibus quoniam in domibus grauiora ponuntur super leuiora: et hoc propter salutem leuiorum: lateres. n. ponuntur super ligna ne putrescant ligna a pluuia (Sed tamen non) ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus manifestat propriam opinionem ponens istam conclusionem: necessitas operationum naturalium licet sit ex materia: est tamen principaliter propter finem. Ista conclusio Aristotele tripliciter probatur: et primo ratione similitudinis quam habet operatio naturalis cum operatione artificiali. Secundo ratione similitudinis quam habet finis cum principis speculabilibus: ibi est autem necessarium. Tercio ratione similitudinis quam habet finis cum medio demonstratio ibi (Et finis huius causa) Primo ergo arguit philosophus sicutalis est necessitas operationum naturalium qualis est necessitas operationum artificialium: sed necessitas operationum artificialium: licet sit ex materia est tamen principaliter propter finem: igit necessitas operationum naturalium licet sit ex materia est tamen principaliter propter finem: et prima cum maiori a sufficienti similitudine assignata per antiquos: et hoc declarat inductiue: nam domus necessario est ex materia. scilicet ex lignis et lapidibus: sed non est principaliter propter ista: sed principaliter propter finem: videlicet propter abscondere possessa: vel propter defendere a nocuiis

impressionibus: et probatur sic: domus est principaliter propter illud per quod respondet ad quoniam querentem propter quod est hoc: sed ad quoniam querentem propter quod est domus: non respondet propter ligna vel propter lapides: sed respondet propter abscondere possessa: aut propter defensionem hominum a nocuiis impressionibus: igit domus principaliter est propter finem et non propter materiam. Item terra est etiam opus artificiale necessario includens materiam. scilicet ferrum: vel aliquod aliud: non tamen est principaliter propter ferrum: sed propter finem. scilicet propter diuidere dura: quia ad quoniam querentem propter quid est terra non respondetur propter ferrum: sed propter diuidere dura. Et cetera. (Sed tamen non sine his quidem materialibus) principis facit opus naturale vel artificiale: non tamen propter hoc nisi sicut propter materiam: ut domus non propter materiam facta est: seu cum abscondendi ipsa possessa et saluandi ea ac homines: similiter autem et in alijs omnibus tam naturalibus quam artificialibus in quibus propter aliquod est finis: non sine quidem habentibus necessariam materiam sunt: non tamen propter hoc principaliter sed aut id est solus sicut propter materiam: sed propter aliud. id est propter finem sunt principaliter ut propter quid terra habet esse: respondetur quatenus hoc sit finis et propter hoc. id est propter diuidere dura principaliter: sed in illud quod est causa causa. scilicet finis impossibile est fieri nisi ferrea est terra: necesse igit ferrea esse: si terra erit: et opus ipsius erit: et concludit conclusionem principaliter intentam. Ex suppositione igit. id est ex fine est principaliter illud quod necessarium est in naturalibus: sed non ut finis sit illud cui imponitur necessitas: in materia. nam quod necessarium est non est illud quod imponitur necessitatem finis: quod autem cuius causa id est finis in ratione est. id est illud in quo est ratio necessitatis.

Notandum hic commentator comento. 88. q. illa que inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non propter aliquid quod ut motus animalis sunt propter materiam: illa que inueniuntur in eis propter aliquid sunt propter formam et dispositionem: et ideo non sunt necessaria simpliciter. Ista est distinctio quam intendit commentator quod operationum naturalium quod est per finem et quod non propter finem. Operatio propter finem est per formam et dispositionem et talis operatio non est simpliciter necessaria: sicut non est simpliciter necessarium quod attingatur finis ut oculus ad videndum: vel auris ad audiendum. Operatio vero naturalis non propter finem est propter materiam: et talis est necessaria simpliciter ut motus animalis necesse est contra animalia mori ex quo habet materiam compositam ex contrariis. Et quia antiqui viderunt quod naturalia essent ex necessitate materiae existimabant omnia esse ex necessitate materiae. Contra quos arguit commentator eodem modo. id est si forme sequeretur materia ex necessitate: tunc omnia essent necessaria. Ista condicio nalis sic arguit posita causa necessaria: necessario ponit effectus: sed forme naturales tam substantiales quam artificiales nullam habent causam praeter materiam secundum antiquos: igit posita materia ponitur omnis forma tam substantiales quam accidentales: sed necessario ponit materia: ergo necessario ponitur ille forma: ita quod sicut non generat neque corrumpit materia: ita non generat nec corrumpitur aliqua forma materiae: et per consequens omnia sunt necessaria: si forme sequitur materia de necessitate.

Contra commentator arguit: quia motus et corruptio sunt propter aliquid: nam contrarium corrumpendo suum contrarium intendit corrumpere istius propter formam generanda: cum forma generanda non possit esse in materia quin corrumpatur praecedens: et

Tex.
co. 87.

Tex.
co. 88.

pirarijs corruptio est pp aliquē finē: v3 pp formā ge-
nerandā. Itē dispōnes pcedentes formā in mā dicunt
esse pp formā tanq pp finē: quia nō pōt forma induci
in mā qn pccerint ille dispōnes: sed nō pōt forma in-
troducti in materiā quin pccerit corruptio: igit corruptio
est. ppter formā generandā tanq. ppter finē: r h
videt fuisse sentētia Arist. primo de generatione dicēs
q corruptio vnus est generatio alterius. i. pp genera-
tionē alterius tanq. ppter finē. Itē rōnes iste cōvincit
mōrē r corruptionē ac potētiā ad nō eē r similia esse
pppter finē. Sed vtrū principaliter ppter finē: an pro-
pter materiā nō cōcludit: r ideo dicit Egidius q esse-
ctiū naturalū quidā sunt ppcipalr intēti a natura: vt
generatio rerū r cōseruatio earū ac cōplementū: r qui-
dam nō ppcipalr intēti vt mōrē r corruptio: effectus
ppcipaliter intēti a natura sunt. ppter materiā r pro-
pter finē: ppcipaliter tamē ppter finē r nō ppter ma-
teriā: cōtra autē effectus nō ppcipaliter intēti a natu-
ra sunt ppcipalr pp materiā r nō pp finē: l3 sint ne-
cessarij pp vtrūq. Bur. autē dicit q ois effectus natura-
lis qui ē pp finē: r materiā est ppcipalr pp finē q
pppter mām: ideo corruptio mōrē r po^o ad nō eē: licet
sint ex necessitate materiē: sunt ppcipalr pp finē. Et
ad cōm. ol. q mōrē aīaliū nō ē pp aliq d. Rndendū
q illud ē sic intelligēdū mōrē nō est pp aliq d. i. mōrē
nō est pp finē q sit opatio eius. Intētiō q Bur. ē quod
mōrē r corruptio sit pp finē p se p^o: r Egidij q per se
nō p^o. Mibi autē videt q mōrē nō sit pp finē p se p^o:
nec p se nō primo: s3 tñ per accēs: sicut. n. musicus ē cā
p accēs statue r euacuatio humorū ē cā p accēs sani-
tatis: q3 cōiungit cāe per se: ita mōrē est p accēs pro-
pter finē: q3 cōiungit ei q d est p se ppter finē. i. genera-
tionē forme: aut dispōnib³ facitibus ad generationē
forme: r ita intēdit p^o. cū dicit q mōrē nō est propter
aliq d. i. mōrē nō est p se pp aliquē finē: cū. n. finis fm
q huius icludat rōnē optimi fm Arist. in hoc secūdo
opozet q ea q sunt per se ad finē icludat rōnē boni:
mōrē autē nō icludat rōnē boni cū sit pūatio vite. Itē
corruptio dupl^r sumit: v3 pūatiue r positue r cor-
ruptio pūatiue sumpta ē pūatio forme corrupte: r
hoc nō est. ppter finē nisi p accidēs: corruptio positue
sumpta est mutatio de esse ad nō esse: eo mō quo lo-
quit phis. s. phicoz: dicēs q mutatiōis tres sunt spe-
cies. i. generatio: corruptio r motus: r sic sumēdo cor-
ruptionē cū sit res positua. i. ipsa mutatio qua cor-
pitur forma pcedēs: r generat noua: nō incoēuenit q
sit per se. ppter finē: nō tamē per se primo: sed p se non
primo: r siue accipiat positue: siue pūatiue semp est
ppcipalr. ppter materiā r nō propter finē. Idē enī
ferra ē dēta ppcipalr pp finē r nō pp materiā iquit
Aristo. r cōmētatoz: q3 ad q d nēm querentē ppter qd
ferra est dēta nō respōdet. ppter mām. i. q3 est ferrea:
sed per finē. i. vt diuidat dura: ita mōrē r corruptio est
ppcipaliter ppter materiā r nō ppter finē: q3 ad q d
nez querētē ppter quid mōrē aīal: aut corruptū ignis
nō respōdet per finem: sed p materiā. i. q3 habet mām
compositā ex cōtrarijs. Sed cōtra generatio est per se
primo ppter finē r generatio est corruptio: dicētē pho
primo de generatione q generatio vnus ē corruptio
alterius: igit corruptio est p se primo ppter finem.
¶ Secūdo corruptio luminis in medio nō est ppter
finē p se: vel p accidēs: cum ad illā nō sequat aliquis
effectus rōne sui: neq ratione cāe cōiuncte. ¶ Ad pri-
mū negat cōsequētā: quia minor debuit esse illa gene-

ratio est p se corruptio q est finis: imo est per accidens
corruptio: licet tale per accidēs sit necessariū. ¶ Ad se-
cundū dicit q sum locus de corruptione. ppter dicta
q est corruptio substantie: aut forme hūis pirariū qm
natura ordinat ad eē forme sequētis: lumē autē nō ha-
bet cōtrariū. (Est autem necessariū) Secūdo arguit
phylosophus sic ad eandē cōclusionem sicut se habet
principia in speculabilib³: ita finis in operabilib³: sed
in speculabilibus necessitas cōclusionum est principa-
liter propter principia r nō propter materiā: igitur i
operabilib³ necessitas eoz q3e sunt ad finē principa-
liter est. ppter finē r nō ppter materiā: tenet cōsequētā
r declaratur antecedētis prima pars: nā in speculabili-
bus si pmissis sunt vere que dicuntur principia demon-
strationis conclusio est vera: r non cōtra: r si conclusio
nō est vera pmissis nō sunt vere: r nō cōtra: verū
bigratia fiat iste syllogismus omnis figura rectilinea
habens angulū extrinsecū equivalentē duobus oppo-
sitis intrinsecis: habet tres angulos equales duobus
rectis: sed omnis triangulus est figura rectilinea ha-
bens angulū extrinsecū equivalentē duobus oppo-
sitis intrinsecis: igitur omnis triagulus habet tres an-
gulos equales duobus rectis: butus syllogismi si pze-
missis sunt vere r cōclusio est vera r nō cōtra: q3 nō
si conclusio est vera pmissis sunt vere: nā ex veris nō
sequitur falsum: sed bene ex falsis sequit verus: vt ha-
betur primo pzo. Similiter si cōclusio non est vera
pmissis nō sunt vere: r nō cōuerso. ppter eandē cau-
sam. Itā etiam cōtingit in operabilibus q si finis est:
necesse est illa eē que sunt ad finē: r non cōtra: r si nō
sunt ea que sunt ad finē finis nō est: r nō cōtra: si enī
domus est necessario sunt lapides r ligna: non tamen
si sunt ligna r lapides domus est. Etiam si non sunt
ligna r lapides domus nō est: non autem cōtra si
domus nō est: nō sunt ligna r lapides. ¶ Secūda
pars antecedētis etiam declaratur q necessitas con-
clusionum est principaliter propter principia: r nō p-
pter materiā: quia ad questionē querētē propter quid
cōclusio est vera in syllogismo demonstratiuo nō re-
spōdetur quia habeat maiorem r minorem extremita-
tem: sed respōdetur quia pmissis sunt vere: ita in ope-
rabilibus si queritur ppter quid sint lapides r ligna
nō respōdet ppter materiā: sed ppter domū: aut pro-
pter aliū finē: r si querit propter quid est domus nō re-
spōdetur propter ligna r lapides: sed propter referua-
tionem rerū r defensionē dominis. Le. li. (Est autem
necessarium r in doctrinis). i. in speculabilib³ r i hīs
que fm naturam sūt quodāmodo similit: quoniam
enī rectus hic est. i. quoniam hic triagulus est recti-
neus necesse est triagulū duobus rectis equales ha-
bere tres angulos: sed nō si hoc est illud est. i. non si
ista conclusio sit vera: illud aīe est verus: sed si hoc nō
est ille rectus nō est. i. si ille triagulus nō habet tres
angulos eqles duob³ rectis: iste triagulus non est re-
ctilineus habens angulū extrinsecū equivalentem
duobus oppositis intrinsecis. In hīs autē que sunt
propter h³. i. ppter finē ptingit cōtrario. (Si finis. n.
erit aut est necessario q d autē finis ē aut erit: aut ē. Si
vero nō sunt ea que sunt ad finē ē finis nō est sicut ibi
cū non sit cōclusio prin³ nō erit: s3 h finis: r cuius causa
se habet vt principū in speculabilibus.

Notandum fm cōmentatoz cō. 89.
q Arist. dicit quodā mō:
quia ex prioribus in doctrina sequunt posteriora: cūz

Tex.
cō. 89.

22. 69

Liber secundus.

conclusio que ē posterior in scia p̄p̄s sequit ex pro-
positionibus que sūt priores in esse. Conclusio ergo in
demonstratione ē ea que sūt ad finē aliquo mō. sūt si
milia: et aliquo mō sūt dissimilia: et p̄nter p̄cipia i de-
monstratione: et finis in opabilib⁹: aliquo mō sūt si
milia: et aliquo mō nō sūt siilia: sūt. n. siilia in hoc qz
sicut ex p̄cipijs sequit p̄cto et non eē: ita ex finese-
quunt ea que sūt ad finē et non eēverso. Sūt autē dis-
similia: qz p̄cipia sūt p̄iora tpe p̄clonē: finis autē est
posterior tpe hīs q sūt ad finē: p̄pterea dicit p̄hs i lite-
ra q in opabilibus p̄ngit eē: nā in doctrinis et in spe-
culabilibus ex p̄ioribus in eē p̄cludimus posteriora
in eē in opabilib⁹ at p̄m p̄ngit: v3 q ex posteriorib⁹ i
esse concludimus p̄iora in esse.

Sed dubitatur in exēplo Arist. qm̄
p̄mo posteriora
determinat ipse oēm dem̄strationē eē ex necēss: et q non
stat p̄clusionē esse verā vel necēss qm̄ p̄missē sūt vē
et necēss: stat autē syllogismū assignatū eē dem̄strationē
tantū: vt colligit ab eo p̄io posterior: igit si p̄cto est
vera p̄missē sūt vē: et p̄missē si nō sūt vē p̄cto nō ē vā.
R̄ndet q Arist. p̄io posterior: itelligit de dem̄stratione
scilicet tū cāz et effectū: aut tū diffōnē et s̄bz at syllo-
gismus dem̄strationis p̄ter illa tria scilicet determinatiū
mediū. h̄re angulū extrinsecū equialentē duob⁹ op-
positis intrinsecis: qd quidē nō ē diffinitio triāguli: nec
causa p̄p̄e passiōis: s̄z ē tū cā cognoscēdi illā passiō-
nem in eē triāgulo: iō nō ponit tanq̄ mediū in demō-
stratione: nec tanq̄ aliq̄ extrinsecū: sed tū vt determina-
tiū mediū. s̄z figura rectilīnea trib⁹ angulis p̄tēta: ideo
ratione istius declarandiōis p̄clonē esse verā ab abas p̄-
missis extrinsecis falsis: qz stat triāgulū h̄re tres angu-
los equales duob⁹ rectis: et cū hoc qd nullus triangu-
lus: nec aliq̄ figura rectilīnea h̄at angulū extrinsecū:
Item p̄t dicit q Arist. nullū h̄ic fecit syllogismū: s̄z tū
enthimema: v3 h̄ic triāgulus ē rectilīneus: igit triangu-
lus h̄tres angulos eēles duob⁹ rectis: vbi p3 q si p̄-
cipiū est verū p̄cto est vera: et non eē: cū a superiori ad
sūm inferius sit fallacia p̄ntis: p̄t. n. esse q triāgulus
habeat tres angulos: et q nō sit triāgulus: non tū eē
inconueniens dicē q Arist. posuit illud grā exēpli tū
iuxta illud in libro elencorū: exēpla ponim⁹ non vt ita
sint: sed vt sentiant addiscentes: sed q̄liter eē dicat in
speciali intentio Arist. fuit q si p̄missē syllogismi sūt
vere p̄clusio sit vera: et nō eēverso. (P̄cipiū. n.) h̄ic
Arist. r̄ndet vni tacite qōni: posset enī aliq̄s dicē ad p̄-
cipia sp̄ debent seq̄ vltia: qz i doctrinis videmus q ad
p̄cipia sequunt vltia: et non eēsed ea q sūt ad finem
sunt p̄cipia et finis est vltimū: igit ad ea que sūt ad
finē o3 sed finis et nō eē. R̄ndet p̄hs q duplex est p̄in-
cipiū. s̄z actionis et rōcinationis seu cognitiōis: s̄z igit
ad p̄cipiū actionis nō sequat vltimū: b̄n tū ad p̄in-
cipia rōcinationis: vbi grā lapides et ligna sūt p̄cipia
actionis. s̄z edificatiōis dom⁹: ipsa autē domus est vlti-
mū i actione: p̄stat autē q ad lapides et ligna nō sequi-
tur domus affirmatiue: sed b̄n negatiue: qz n̄ sequit la-
pides et ligna sūt: igit domus ē sed b̄n sequit ligna et
lapides nō sūt: igit domus nō est: eē autē sequit affir-
matiue et nō negatiue: qz b̄n sequit domus ē: igit lapi-
des et ligna: sed nō sequit dom⁹ nō ē ergo lapides et li-
gna non sūt. Itē ferrū ē p̄cipiū actionis ferre: ad qd
non sequit ferra affirmatiue s̄z negatiue vt liquet: ferra
autē est vltimū in actione ad qua sequit ferrū affirma-
tiue et nō negatiue. Et ita dicat in alijs q sūt p̄cipia

actionis q ad illa nō sequunt sua vltia: sed b̄n eētra:
ad p̄cipia autē cognitiōis seu rōcinationis sequit
vltima vt dicitur est affirmatiue sed non negatiue: eētra
autē negatiue et non affirmatiue: vñ ad p̄cipia affir-
gnata sequit sup̄ius affirmatiue q triāgulus h̄et tres
angulos equales duobus rectis q d̄r eē vltimū in ra-
tificatione sicut p̄missē sūt p̄cipia in cognitiōne:
negatiue autē non sequit ad istud vltimū: contra autē
ex isto vltimū qd est p̄cto dem̄strationis sequunt nega-
tiue illa p̄cipia: non autē affirmatiue: vt patuit: hīs in-
tellectis arguit sic: ad p̄cipia rōcinationis sequunt
vltima: sed finis est p̄cipiū ratiōcinationis cum
sit p̄mū i intentione: et ea que sūt ad finē sūt vltia in
ratiōcinatione sicut sūt vltima in intentione: igit ad
finem debent sequi ea que sūt ad finē et non eē semper
intelligendo affirmatiue qz negatiue contingit contra-
rium vt ostensum est. L. e. li. (P̄cipiū enim et hoc. s̄z
finis non actionis sed rōcinationis ibi autem ratiōci-
nationis) vbi demonstratur triāgulum h̄re tres: act⁹
enim. i. actiones in materiam exteriorē non sūt ibi:
quare si erit domus h̄c. s̄z ordinata ad finem necesse ē
fieri aut existere: aut esse: aut oīno materiam aliq̄ ne-
cesse est esse cum p̄pter hoc. i. p̄pter hunc finē illa
materia sit: vt lapides et lateres necessariū fuisse si do-
mus est: non tamen p̄pter hoc est finis aliquid illorū
cū sit vltimū in ratiōcinatione: sed aut. i. solū se ha-
bet sicut materia: neqz domus p̄pter hoc. i. p̄pter
aliq̄ d̄sto: tū tanq̄ p̄pter finem: omnino tamen si nō
sūt lapides et lateres nec ferrum non erit: neqz dom⁹:
neqz ferra: h̄c quidē. s̄z dom⁹ nō erit: nisi sūt lapides:
illa vero. s̄z ferra non erit nisi ferrum sit: neqz ibi enim
scilicet in speculabilibus p̄cipia sūt superi⁹ notata
nisi sit triāgulū h̄re tres angulos eēles duob⁹ rectis.
Notandum p̄mo p̄m cōmentatozē
cōmento. 89. q Aristote.
dixit q finis non est p̄cipiū operationis: sed cogi-
tationis: et p̄feruat se ne quis dicat nos videmus q
ad quedam p̄cipia sequuntur vltima et sūt p̄in-
cipia doctrine: et hoc est compositum i natura. Respo-
sio ad hoc ē qd hoc n̄ ē p̄in⁹ opatiōis sed p̄in⁹ cognitiō-
nis (p̄mo at ē de p̄cipijs opatiōis) Itē ē qd vbi q
tāgit cōmentatoz: videm⁹ q non solū ad p̄cipia do-
ctrine sequitur vltimū. s̄z conclusio: sed enī ad p̄in-
cipia naturalia sequitur vltimū qd est finis. s̄z cōpo-
situm naturale: nam ad materiam et formam que sūt p̄-
cipia naturalia: sequitur p̄cipiū naturale: vt p3: et
affirmatiue q negatiue. Respondet cōmentatoz q illa
p̄cipia nālia non sūt p̄cipia actionis: sed cogita-
tionis: forma. n. nō p̄cedit actionē agentis sed ē termi-
nus illius actiōis: m̄ autē p̄cedit actionē: iō ad m̄z nō
sequit cōpositū: hoc autē illud: sed b̄n ad formā: iō m̄ et
forma collectivē sup̄ra sūt p̄cipia cogitatiōis et rōci-
nationis: m̄ autē sūt p̄in⁹ actiōis. Ex qd⁹ sequit q m̄
et for⁹ et cōpo⁹ sūt iūicē p̄in⁹ et vltia rōcinationis s̄z nō
in eodem genere ratiōcandi: constat enim q ex ma-
teria et forma sequitur compositum naturale: ideo ma-
teria et for⁹ sūt p̄in⁹ et p̄po⁹ nāle ē vltimū i rōcinatione.
Et ita ad cōpōnē nāle sequit m̄ et for⁹: iō p̄po⁹ ē p̄in-
cipiū rōcinationis: et forma et m̄ sūt vltia: diuersitas at
cōsistit in hoc: qz in rōcinatione p̄p̄ qd m̄ et forma sūt
p̄cipia et cōpositū vltimū: in rōcinatione at qz ē cō-
positū est p̄cipiū et m̄ et forma sūt vltia: qn̄ igitur
tā finis q ea q sūt ad finē sequunt actionē ex quo s̄z il-
loz p̄t aliter dem̄strari: s̄z i diuersis gñib⁹ dem̄strationū.

Tex.
cō.90.

Tex.
cō. 91.

Tex.
cō. 92.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Liber secundus.

est composuitur ex tecto: et pariete: sed domus est huiusmodi: dicitur domus est composita ex tecto et pariete: ubi demonstratur diffinitio materialis per finalem. Item oportet autem ratio nale est compositum ex carne et ossibus: omnis homo est autem ratio nalis: ergo omnis homo est compositus ex carne et ossibus. Item omnis dispositio membrum qua membrum debite agit suas actionem est compositio membrum: sed sanitas est dispositio membrum qua membrum debite agit secundum suam actionem: igitur sanitas est compositio membrum: in quolibet istarum demonstrationum concluditur diffinitio materialis per formalem quam commentator accipit tanquam exprime tem finem. Ex predictis sequitur quod aliter accipitur hic finis: et aliter in secunda ratione: nam in secunda ratio ne accipiebatur finis tanquam principium concludendi: et de monstrandi ea que sunt ad finem: in hac autem ratio ne accipitur tanquam concludendum necessario ex sua diffini tione formalem: et non ex sua diffinitione materiali: et ratio quod quidam diffinibile de quo demonstratur diffini tio materialis per formalem seu finalem: domus enim est finis lapidum et lignorum: ideo demonstrat lapides et ligna: et est propter alium finem: scilicet propter defensionem a noxiis: per quem finem demonstratur domus determinatione terminante questionem: et de monstrat lapides et ligna seu tectum et parietes demon stratione terminante questionem propter quid (For tassius autem) Circa predicta posset aliquis dubitare ex quo necessitas operationum naturalium non est ex materia tantum: nec ex fine tantum: sed ex materia et si necesse principaliter ex fine quam ex materia. Utrum materia ingrediatur diffinitionem formalem sicut finis. Respondet philosophus quod aliqua est diffinitio data per formam in qua necessario ponitur materia tan quam pars: et hoc in quibus finis non completur: nisi per materiam et formam: verbi gratia finis ferre qui est diuisio ligni seu durorum non completur nisi per mate riam et formam: non enim perficitur diuisio durorum nisi ferrea habeat dentes duros: et non habet dentes du ros nisi sit ferrea: ideo oportet quod in diffinitione ferre data per formam ponatur materia. Si enim dicitur quod fer ra est instrumentum habens dentes: non completa est diffinitio nisi addatur ferreus: isto modo: ferrea est instru mentum ferreum habens dentes. Ecce quomodo ma teria ingrediatur diffinitionem datam per formam: sed hec materia est pertinet ad speciem: et non materia indi uidualis. Ite. li. (For tassius autem in ratione necessariu est) ponere materiam: determinati enim id est diffiniendi opus ferrandi: quoniam est diuisio huius: scilicet lignorum et durorum: hoc autem non erit nisi habeat dentes hu iusmodi: videlicet duros: hi autem non erunt bene du ri nisi ferre sit: sunt ergo in diffinitione quedam par tes ut materia.

Notandum primo secundum commentatorem commento. 9. quod quod diffini tiones continent genera et differentias: sunt forme uni uersales: omne forme proprie: et est declaratum quod ma teria sequitur necessario ex forma: rectum est ut diffini tiones in hac scientia sint principia apparentie: neces sitatis materie: et rectum est ut in quibusdam diffinitio nibus: non sequitur necessario ex positione diffinitio nis: sed etiam necessaria in diffinitione id est pars. Ser ra habet duplicem diffinitionem quarum quolibet da tur per formam communem et propriam: scilicet per ge nus et differentiam: quarum una inserit materiam: sed non includit materiam tanquam partem: ut diffinitio sum

pta a causa finali: scilicet instrumentum diuidendi oues: alia vero inserit materiam: et includit: ut instrumen tum ferreum habens dentes: ferrum enim est materia ferre: et ingreditur diffinitionem ferre: ut pars illius: non igitur quolibet diffinitionem ingreditur materia: ut pars: sed aliquas: ideo dixit philosophus fortassis quod si dubitatur ostendens per hoc non necessario ma teriam ingredi quolibet diffinitionem: sed aliquam.

Secundo nota quod non solum diffinitio da ta per formam dicitur formalis nec in diffinitio data per materiam dicitur materia lis: sed generaliter quolibet diffinitio imponens neces sitatem dicitur formalis: et quolibet cui imponitur ne cessitas dicitur materialis: quod igitur finis imponit ne cessitatem omnibus alijs causis: diffinitio data per fi nem dicitur formalis respectu omnium aliarum: et om nes alie dicuntur materiales respectu eiusdem: et quod esse principaliter est a forma: et ex consequenti a materia: ideo in doctrinis procedentibus ex causa finali. neces sitas demonstrationis est principaliter ex diffinitione fi nis: consequenter vero ex alijs diffinitionibus tanquam se habentibus per modum materie: ex quo patet ratio ne necessitatis ex multis demonstrationibus posse su mitamen principaliter ex parte finis. Cum enim ope rari se habeat ut finis respectu forme: et forma respectu materie: diffinitio sumpta ex operari erit principalis re spectu diffinitionis sumpte ex forma: et diffinitio sumpta ex forma erit principalis respectu diffinitionis sumpte ex materia: necitas demonstrationum naturalium principaliter est ex fine: cum illud quod imponit necessitatem se habeat ut finis.

Dubitatur contra dicta ostendendo ali quam operationem natura lem non prouenire principaliter ex materia: nec ex fi ne: nam corruptio luminis in medio est operatio natu ralis: et non est principaliter ex fine: cum non ordinetur ad aliquem finem: nec principaliter ex materia: quod si materia esset intransmutabilis adhuc lumen corrum peretur in illa: sicut patet de corruptione luminis in lu na: in qua non est materia transmutabilis. Pro oclia ratione huius difficultatis sit hec prima conclusio: om nis operatio intenta a natura est principaliter ex fi ne: quam ex aliqua aliarum causarum: patet: quod finis est causa causarum: et imponit necessitatem omnibus alijs causis: et a nulla alia recipit necessitatem: et ut ostē sum est semper per finem principaliter respondetur ad questionem querentem propter quid est hoc. **¶** Secunda conclusio sicut aliqua priuatiua sic et aliqua po sitiuu operatio est principaliter propter materiam: per de morte et corruptione et monstruositate: quolibet. n. istarum est principaliter propter materiam: cum ad que stionem querentem propter quid est aliquid istorum respondeatur per materiam. **¶** Tertia conclusio aliq operatio priuatiua principaliter dependet ab agente: et non ex parte materie vel finis: patet de corruptione luminis in medio que principaliter dependet a corpo re luminoso: de illuminatione autem non dico ideo: quod licet principaliter dependeat a corpore luminoso quaz ex materia: tamen principaliter est propter finem.

¶ Quarta conclusio necessitas alicuius operationis positue est principaliter ex parte forme: et non alteri cause: patet de operatione mathematica in qua non confi deratur nisi forma ad quam si currit materia intelligi bilis: illa tamen in mathematicis non accipitur ut ma teria: sed ut forma quare et.

Tex.
69. 92.

Philosophorum.

Pauli Veneri Augustiniani Philosophi ac Theologi excellentissimi sup octo libros physicoz necno super comento Auerrois diuine admodu expositio nis Liber tertius felicissime incipit.

Tex.
co. 1.

Noniam

autem natura) Iste est tertius liber physicoz in quo Ari. postq determinauit de principijs et causis corpis mobilis determinat de passionibus eiusdem in trinis: que sunt motus et infiniti: ideo diuiditur in duos tractatus: in primo pbs determinat de motu. In 2º

vero de infinito ibi (qm aut de na) Primus tractatus diuiditur in tria capitula: in quoz primo pbs venatur diffones formale motus in scdo inuestigat diffone materiale ibi (q aut bñ dicitur sit) In tertio manifestat illud in quo est motus subiective ibi (et dicitur aut) Primu capitulu diuiditur in quatuor ptes in quaz pria pbs. pbat q ad physicu ptinet determinare de motu: et de passionibus pñibus motu: in scda diuisione pñitur facientes ad diffone formale motus ibi (Primus at) In tertia manifestat dicta diffone motus ibi (nō ē aut mot?) In quarta p rōnes pñates singulas ptes diffinitionis eandē diffone pcludit ibi (q autem sit hñt) In pria pte ponit pbs tres pñones quaz pria ē ista: ad nāle ptinet cognoscere quid ē motus. Secunda conclusio ad nāle spectat cōsiderare de infinito et primo ibi (determinatibus aut) Tertia pñō ad nāles spectat considerare de loco vacuo et tpe ibi (Adhuc aut) Prima pñō arguit sic ad nālem ptinet cognoscere illud si ne cuius cognitione non cognoscit nā: sed sine cognitione quid ē motus nō cognoscitur nā: igit ad nāle ptinet cognoscere quid ē motus: pñia cū maior: qz hñcia est de nā: minor aut declaratur ex eo qz nā diffinit per motu: vt patuit in principio scdi: pñat aut q diffō datur cā innotescendi: et ignorata aliqua pte diffōnis ignorat diffinitu: nō n. scitur quid ē hñt nñ scitur qd est aīal ex eo q aīal est pars diffōnis hoīs: et non tñ est diffōnis: imo ē diffōnis: ita motus est ps diffōnis nature: hñs ē diffōnem pñia: qua ignorata ignoratur quid ē motus: et pñter ignorat nā. l. e. li. (qm at natura est principiu motus et mutationis) vt patuit i diffōne ei: scia at nobit. f. nālis de nā ē: o3 n ignorare qd sit mot? nequz ē. n. ignorato motu et ignorari nā.

Notandum

fm comento 2º c. 1. mo: q Arist. primu pñcipium nāle ponit declarare antequā pñtutaretur de motu: et accidit? elius: principiu aut qd est primº motor non potuit pñtutari nisi post pñtutationē de motu Istud comentus h3 difficultatē: qm vt ipse determinauit pñō et scdo huius pñtut. ad pñt ptinet de mōstrare mām primā ē: v3 pñtmutationē et motu: ex hoc enī q est trāsmutatio inter formas oppositas: et vñum oppositoz non ē aliud scimus q ē vñū subm successiue manens sub formis oppositis: igit non pñt pñtutari pria mā quin pñtutetur motus. 3º aduertendum q de motu habet duplex noticia. f. si est: et qd

est: et prima pñcedit scda: qz prius scit motu esse: quaz quid ē motus: pñtutatio de prima mā non potuit fieri absq cognitione motus quo ad si ē: sed bñ potuit fieri absq noticia motus quo ad qd est: et qz motu esse est potissimu principiu huius scie: iō pñtutatio a pñt motuz ē: vt determinat pñō physicoz pñtutatio: non ergo sit pñtutatio de motu quo ad si ē sed tñ de motu quo ad qd ē: qz pñtutatio de mām pñcedit pñtutatio de motu quo ad quid est: iō bñ dicitur comentato: q Arist. potuit pñtutari et declarare primu principiu mām antequā pñtutaret de motu: nō at pñt declarare primu motorē nisi pñt pñtutetur de motu qd sit: qz vt videbit. 3º. physicoz n. pñtut primu motorē esse: nisi p eternitatē motus: eternitas aut mot? pñt per eternitatē mobilis pñtutata diffōne motus hic tradita q motus est actus mobilis: querēdo vñz mobile incipit ēē aut sit eternu: si incipit ēē: et non nisi per motu: nec fuit motus absq mobili: igit aī mobile si gñatū fuit mobile: si mobile est eternu: aut igit sp motuebat et hñtur intentu: aut incipit moueri sic q nunquā ante fuit motus. Si incipit moueri: igit aliq fuit cā qre non prius mouebat: que nēcio auferbat aī pñcipiu prius motus: sed nō potuit illa cā auferri nisi p motu igitur aī istu motu fuit motus et.

Dubitatur

capitulu contra istam qm nā ē pñcipiu et cā motus p diffōne nature: sed pñt cognoscere cā ignorato effectu: qz pñt cognosci terrā diametraliter pñtut solē et lunā nō cognita eclipsi: igit pñt cognosci nā ignorato motu. 3º natura ēē est p se manifestu p Arist. et comentato: scdo huius: sed illud qd ē p se manifestu non ignorat quo: cūqz alio ignorato. Dōz q ignorato motu quo ad si est: ignorat nā quo ad si est: et ignorato motu quo ad quid ē ignorat nā quo ad qd est: nō tñ ignorato motu quo ad quid ē ignorat nā quo ad si ē: vñ qz ē: qz ne sciendo quid ē motus scit nām ēē: pñt in Arist. ē vera: vt vba sonāt: qz hoc vñt ignoro et qd hñt pñcipiu: virtute negationis icluse distribuit a bñtute terminu se quentē: iō ignorato motu nēcio ignorat nā: qz si ignoratur motus: nō cognoscitur mot? et si non cognoscitur motus: nulla noticia cognoscitur mot? et pñt sumptiter ignorat nā. Ex qbus sequit q ex diffōne nāe data in scdo: nō cognoscit quid dicitur nā: qz non cognoscitur qd est nā: nisi cognoscatur quid ē motus: sed nō dū cognitiū est qd ē motus: igit nondū cognitiū ē quid est natura. ¶ Ad primu dñ qm cā dicit respectu ad causatu: non cognoscit cā quin cognoscatur effectus: et maxime si causatu igredit diffōne cāe: sicut i pñtutatio: vñ quia pater dicit respectu ad filiū non cognoscit pñt: qn cognoscatur filius: nā aut dicit respectu ad motu: iō non cognoscit nā nisi cognoscatur motus. ¶ Ad fm dñ qz l3 natura esse sit p se manifestu: nō tñ cognoscit nā: quin cognoscatur aliqd. f. motus: vñ motu ēē est p se manifestu: et tñ nō cognoscit mot? qn cognoscatur mobile p respectu quē h3 mot? ad mobile: et qz mobile ponit in diffōne mot? (Determinatib at) Scda pñ ad nāle spectat pñtutare de pñtuo et infinito: pñtut: ad nāle ptinet pñtutare de motu: igit opz pñtutare pñtutia ad motu: patet pñia p illud Arist. pñtutatio: vñ scia est vñt gñis sibi ptes et passiones pñtutatio: tñc sic ad nāle ptinet considerare pñtutia ad motu: sed pñtut et infinitu sunt cōsequentia ad motu: igit ad nāles ptinet pñtutare de continuo et infinito: tenet pñtut et minor declaratur: qm motus est de numero continuo et in diffōne continuo

Tex.
co. 1.

Liber tertius.

ponitur infinitū cum dicitur primum est illud qd est diuisibi-
le in infinitū. I. e. li. (Determinatibus aut de motu ten-
endum est eadē aggredi mō r de his que pnter sūt in
motu. f. primum r infinitū. videt aut motus esse de nu-
mero primum: sed infinitū appet primum in primum vñ
r diffinitibus primum contingit primum indigē multo
tens ratioe infiniti cū i infinitū diuisibile primum sit)

Notandum

multotiens qd ista diffō primum apud dicētes ipsū non
componi ex pibus indiuisibilibus est cōcessa dicētes
autē qd primum cōponit ex pibus indiuisibilibus non
concedunt hanc diffōnem r forte dicit hoc qd continuū
pōt hēre aliā diffōnem vt in qua dicitur primum est illud in cu-
ius medio potest poni terminus cōis duabus pib⁹
duas cās assignat cōmētor quare pbus dicit in tra-
multotiens. Prima cā ē qd non oēs pcedūt ista diffō-
nem primum est diuisibile in infinitū tenentes enī conti-
nuū cōponi ex pibus indiuisibilib⁹ vt Platonici
non pcederēt ista diffōnem. Aliā aut vt nāles sustinētes
continuū non cōponi nisi ex pibus diuisibilibus pce-
deret illa. Scda cā est qd primum non solū hz diffōnem
expresstas: sed ē vnā aliā in pdicamētis v3 continuū ē
illud cuius ptes copulāt ad aliquē terminū cōez: quā
omnes pcedūt tā tenētes quā nō tenentes primum cō-
poni ex indiuisibilibus. Dicit ergo Arist. multotiens
ad denotandū primum nō semp diffiniri p infinitū: sed
multotiens intelligendū fm pñm pñio physico p qd
partes sunt pñiores toto: r qm primum ē qd dā totū:
ideo primum diffinit per ptes: r hoc dicit fm qd dupl^r
partes cōparant ad totū: pñt. n. ptes cōpari ad totū
fm viā cōpōsitionis: r sic diffinit primum p ptes copu-
latis ad vnū terminū cōem in pdicamētis: r fm viā
resolutionis: r sic diffinit hic p cē diuisibile in infinitū
r qm cōpōsitiō pcedit diuisionē id diffō cōtinui data
in pdicamētis est pñior data hic: r pñter est diffō for-
malis r pñcipiū demōstrationis: hec aut hic assignata
est posterior: r mālīs: r pñio demōstrationis (Adhuc aut)
Tertia cōclusio: ad nāle spectat pñdere de loco: va-
cuo: r tpe. Ista pñio arguit sic pñio ad nāle spectat cō-
siderare de his que sequūt motū fm veritatē: vel fm
existimationē: sed locus vacuū r ips psequūt motum
fm veritatē vel fm existimationē igit rē. pñia
cum maiori ex pñatione alterius cōclusionis: r mi-
nor declaratur: qm locus r tēpus consequūt motum
fm veritatē: vacuum autē fm existimationē antiquo-
rum: impossibile est enī motum esse r maxime localez
absq loco r tpe: nullus enī motus est localis: nisi sit
in loco: vel circa locū: nec aliquis est motus qn nō sit
velox vel tardus: r pñter fact⁹ in magno vel paruo
tempore iuxta diffōnem velocis r tardi positam. 6.
physicoz. I. e. li. (Adhuc autem sine loco r vacuo r
tempore: impossibile est esse motum: ideo ad eundem
artificem spectat determinatio motus loci vacui: r tē-
poris. C. Secundo sic: ad naturalem pertinet con-
siderare passiones communes omnibus rebus na-
turalibus: sed locus: vacuum: r tēpus sunt passiones
cōmunes omnibus rebus nālibus: igit ad nālem spe-
ctat considerare de loco: vacuo: r tempore: pñ cōsequē-
tia cū mino: maior aut liquet ex determinatis in pro-
logo: dictū est. n. qd naturalis habet procedere argu-
mentatiue r determinatiue a cōiozibus ad minus cōia
tanq a notiozibus nobis: r qd liber physicozū est pñ-
mus inter omnes libros naturales: ideo in hoc libro

determinandū est de huiusmodi passionibus cōibus
omnibus naturalibus cuiusmodi sunt motus: locus:
vacuum: r tempus. I. e. li. (Manifestum igit est qd p-
pter hoc qd dictum est in pñio ratione determinadū
est de illis tribus r pp illud qd oīz sunt cōia: r vñ b)
i. qd hz istoz notatoz oīb⁹ alijs nō in cōib⁹ iudicandū
est pñ pargumētātib⁹ de vno quoqz istoz: posterior
at de pñioz speculatio erit i libris specialibus: ea q
de cōmūibus passionibus in hoc libro.

Notandum

fm cōmētorē cōmē-
to scdo qd q sūt subiecta
istius cōsiderationis r sunt cāe cōes: r accidentia cōia:
que apparēt ex diffinitōe nature. C. In hoc libro igit
determinatur de cōis cōibus: v3 de materia r forma f
cōmuni non de aliqua materia: nec de aliqua forma:
in specialit: qd de his in libris particularibus determi-
natur: non etiā hiconsiderantur passiones pñioz. r
speciales cōporum naturaliz sed cōmunes que ap-
parent ex diffinitione nature. f. motus: r quies: r conse-
quenter alie que insequūt istas: v3 continuū r infi-
nitū: locus: vacuum: r tempus. (Primum autē) Ista
est secunda pars huius capituli in qua pñs pñmitit
quasdam diuisiones facientes ad declarationē diffini-
tionis motus: quarum prima est ista: de numero entiz
quoddā est actu tñ: r quoddā potentia tñ: quā diui-
sionē vna cum duabus sequētib⁹ inqt Egidius po-
nit Arist. ad declarandū diffinitionem motus di. mo-
tus est actus entis in potentia fm q in potentia: nam
per istam primam diuisionē scitur quid est motus: v3
qd est actus: per secundā autem diuisionē: que ē qen-
tium in actu quoddā suba vel quātitas: aut qualitas:
aut aliquid aliozū predicamento p hēc cuius entis
tanquā subiecti est motus. f. qd est entis in potentia: vnde
motus ad quantitātē: est quantū in potentia: r motus
ad qualitātē est qualis in potentia: r motus ad vbi
est motus locati in potentia. Per tertiam vero diuio-
nem qd relatiuo: quedam dicunt per superabundan-
tiam r defectum: r fundantur in quantitate: vt dupluz
r dimidiū: qdaz vō dicunt fm actuum r passiuū aut
mobile r motuū r fundantur in actioe r passioe: aut
in dependētia mobilis ad motuū. C. Declarat parti-
cula tertia motus. f. respectu cuius tanquā termini est
motus: ad qd ipm mobile est in potentia: qui quidem
respectus de predicamento relationis fundat i actioe
r passione seu in dependētia mobilis ad motuū: ista
sunt bene dicta: sed ex his non declaratur prima diui-
sio quid Arist. intelligit per ens tñ actu r per ens tan-
tum potentia: motus. n. si est actus: nō in est tñ actus
cum sit actus admixtus potentie per Arist. in hoc ter-
tio: subm etiam motus r si est in potentia non tñ est. tā-
tum in potentia cum componatur ex motore: r mobi-
li fm Arist. sexto physicoz: propterea dicit Burleus
aliter ponēdo duas diuisiones: quāz prima est ista qd
ens sumat tripliciter: primo pro obio intellectus: r sic
omne intelligibile est ens: scdo p eo cui nō repugnat exi-
stere: r sic hymera non ē ens: sed hñ anīpñs: tertio pro
eo qd hz ēē existere: r sic anīpñs nō est ens nec aliqd qd
non sit actu pñs. Scda diuisio qd triplex est potētia. f.
potentia ad cē eo mō quo dicim⁹ anīpñs ēē in potētia:
r potētia ad formā pñctā trāsmutationi eo mō quo
dicimus illud ēē i potētia qd iā mouet ad albedinē: ac
etiā po⁹ ad formā pñctā quieti sub forma pñctā: eo
mō quo dicim⁹ for. albū quiescētē sub pñctā nigrē
dimis ēē i po⁹ ad nigredinem. Dicit ergo Burleus qd

Ter.
co. 3.

philo 284y

Ter.
co. 2.

Philosophicorum.

In hac diuisione p. ens in actu debz intelligi ens quiescens sub forma: et p. ens in potentia debz intelligi ens q. transformatur ad formam ad quam est in potentia: ita q. ens diuissus hic est ens sup. ter. modo. I. ens in effectu habes esse existere. Ista iterum eleganter sunt posita: sed non declarant diuisionem Arist. qm. ens quiescens sub forma non est ens in actu: cu. ex potentia et actu componitur: ens etia. qd. transformatur ad formam non est ens in potentia: cu. sit in actu actualitatis p. n. talitatis et forme sub statialis. Preterea cu. primu. mebz. p. prime diuisionis Arist. diuidatur in secunda diuisione p. decem p. dicamenta p. q. multa sunt entia predicamento: u. quoru. nullum est ens quiescens sub forma: cu. multa sint entia principalia non habentia formam: aliter esset procedere in finitum: ergo plus per ens in actu non intelligit ens quiescens sub forma. ¶ Dicedu. q. ens dupl. sumit: v. stricte et large: ens stricte sumptu. est actu actualitatis p. n. talitatis et ex. n. t. et sic accipit loqui ens cu. dicitur ipsuz. de nullo verificari mediante hoc verbo est nisi de eo q. est: et q. sequit. formaliter: hoc est ens: ergo hoc e. Isto modo non diuidit hic ens cu. aliqd. sit ens qd. non sit. ita actu nec in potentia: sed copo. situz. ex actu et potentia: ut p. de quolibz. ente p. sei. p. dicamento ex. n. t. Ens large sumptu. est illud cui non repugnat vel cui non p. b. i. t. esse existere: et sic accipit metha. ens cu. dicitur ens e. subiectum metha. et naturales cu. asserunt illud e. obiectu. intellectus: nulla enim pluuia aut rosa existere concedimus illa e. ens: ex quo. de illa h. etur scia. et diffinitio: et dicit p. b. s. p. r. o. posterioru. q. de non ente non e. scia. et isto modo accipit h. cu. diuidit ens in ens in actu et ens in potentia. Intelligit q. p. b. s. s. h. p. ens in actu illud qd. actua. liter et p. n. talit. existit: et ens in potentia q. ia. non existit: s. p. o. t. e. n. t. esse: ita q. accipit h. potentia non p. o. t. e. n. t. ad formam: s. p. o. t. e. n. t. ad esse: et sic ens diuidit. p. imediata: et p. membra diuissu. t. c. o. u. e. r. t. i. b. i. l. i. a. cu. eo: cu. omne ens sit ens in actu vel in potentia: et e. c. o. i. r. a. s. i. c. u. r. n. o. d. a. t. m. e. d. i. u. i. t. e. r. e. et non esse: ita non dat mediu. iter ens in actu actualitate ex. n. t. e. r. e. et ens in potentia potentialitate ad esse. L. e. l. i. ¶ Primu. at. sicut dicim. de motu de terminandu. e. de in d. p. sequentib. motu. Est igit. aliqd. qd. endelechia. i. actu in esse: aliud aut. tantu. potentia.

Notandum ¶ Cum voluit diffinire motu. incepit p. diuidere ens in actu et potentia: et sunt duo g. n. a. extra q. non pot. motus e. aut non e. mediu. inter illa. Motus aut. aut. est t. a. m. actus aut. potentia tantum aut. partiz. in actu et partiz. in potentia: neq. dicitur actu et potentia esse genera. p. p. r. i. e. cu. o. e. genus p. p. r. i. e. sit copositu. ex actu et potentia: et nullu. genus est in diuersis p. dicamentis: actus aut. et potentia non componunt. ex actu et potentia: et inueniunt. in o. i. b. u. s. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. s. s. m. c. o. m. e. n. t. a. t. o. r. e. in p. l. o. g. o. de a. i. a. s. e. d. o. n. i. r. g. e. n. e. r. a. l. a. r. o. n. e. c. o. m. m. u. n. i. t. a. t. i. s. s. u. e. a. d. o. i. a. p. d. i. c. a. m. e. n. t. a. s. i. c. u. t. e. t. e. n. s. d. i. c. i. t. q. d. a. z. g. e. n. u. s. e. x. q. u. o. e. s. t. s. u. b. i. e. c. t. u. m. m. e. t. h. a. n. o. q. u. i. d. e. p. d. i. c. a. b. i. l. e. s. e. d. s. u. b. i. e. c. t. a. b. i. l. e. ¶ Contra dicta arguitur: et primo q. ens nullo modo diuidit. in ens actu actualitate ex. n. t. e. r. e. et ens potentia potentialitate ad esse: q. o. e. diuissus v. r. d. i. c. i. t. de quolibz. suo. z. diuidendu. s. z. nullu. ens in potentia ad esse est ens: igit. et minor declarat quonia. q. est potentia albu. non est albu. et q. est potentia antixps. non est antixps: igit. tur p. id e. qd. est potentia ens non est ens. ¶ Secundo arguitur q. ens large sumptu. non est obiectu. adequatum intellectus: q. aliquod est intelligibile qd. non est ens: nec potest esse ens. s. c. h. y. m. e. r. a. et h. y. p. o. c. e. r. u. u. s. nullu. de

um esse et hominem esse lapidem: oportet enim obiectum adequatum intellectus predicari de omni intelligibili ab intellectu. ¶ Ad primum dicitur q. non est sum. lino: quia ens diuidit. in ens actu: et ens potentia: non autem album diuidit. in actu album: et potentia albu. neq. antixps in actu antixps: et potentia antichristum neq. album vel antichristus est terminus distrabens sicut ens communis sumptu. sequit. n. hoc est albu. v. l. antixps: igit. h. est: sed non sequit. antixps est ens: igit. antixps est: cu. a. t. e. r. t. i. o. a. d. i. a. c. e. t. e. a. d. s. c. o. z. a. d. i. a. c. e. s. n. o. v. a. l. e. a. t. a. r. m. c. u. t. e. r. m. i. n. o. d. i. s. t. r. a. b. e. n. t. e. s. u. p. p. o. s. i. t. o. a. d. h. u. c. q. illud v. b. u. est ta. in antecedente q. in sequente accipitur eode. m. o. ¶ Ad s. c. o. z. neq. p. n. t. i. a. v. n. aliqd. est visibile qd. non est nec p. t. esse color. s. magnitudo et suba: et in color est obm. adequatu. vilus: v. n. s. m. p. h. z. et p. m. s. c. o. d. e. a. i. a. v. i. l. u. s. p. c. i. p. i. t. c. o. l. o. r. e. z. p. s. e. p. r. i. o. et magnitudines p. s. e. n. o. p. r. i. o. et suba. z. a. c. t. e. n. e. b. z. a. p. a. c. c. i. n. s. t. a. m. e. n. c. o. l. o. r. e. s. t. o. b. i. m. a. d. e. q. u. a. t. u. m. v. i. l. u. s. q. z. p. c. i. p. i. t. h. e. c. o. i. a. s. u. b. r. o. n. e. c. o. l. o. r. i. s. et p. c. o. c. e. p. t. u. c. o. l. o. r. i. s. p. p. r. i. u. v. e. l. c. o. e. m. I. t. a. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. s. p. c. i. p. i. t. t. a. p. o. s. s. i. b. i. l. i. a. q. i. p. o. s. s. i. b. i. l. i. t. a. t. e. n. t. i. a. q. n. o. e. n. t. i. a. et in ens est obm. adequatu. intellectus: q. z. illa o. i. a. p. c. i. p. i. t. s. u. b. r. o. n. e. e. n. t. i. s. et p. c. o. c. e. p. t. u. e. n. t. i. s. p. p. r. i. u. v. e. l. c. o. e. z. l. z. d. i. u. e. r. s. i. m. o. d. e. v. z. a. l. i. q. u. i. p. o. s. i. t. u. e. a. l. i. q. u. i. p. r. i. u. a. t. i. u. e. et a. l. i. q. u. i. n. e. g. a. t. i. u. e. n. o. o. p. z. p. r. e. d. e. r. e. o. e. i. n. t. e. l. l. i. g. i. b. i. l. e. e. s. s. e. e. n. s. et h. o. i. e. z. e. s. t. n. u. m. e. s. t. e. n. s. et h. m. o. i. a. b. s. u. r. d. a. q. c. o. c. e. d. i. t. B. u. r. l. e. ¶ E. t. e. n. i. ¶ E. n. d. e. l. e. c. h. i. a. ¶ S. c. o. d. a. d. i. u. i. s. i. o. e. i. s. t. a. c. o. z. q. s. u. t. a. c. t. u. q. d. a. z. e. s. t. s. u. b. a. et q. d. a. q. u. a. n. t. i. t. a. s. a. u. t. v. n. u. s. a. l. i. o. z. p. d. i. c. a. m. e. n. t. o. z. i. t. a. q. s. c. a. d. i. u. i. s. i. o. e. e. n. t. i. s. i. n. e. n. s. a. c. t. u. et i. n. e. n. s. p. o. t. e. n. t. i. a. p. b. s. a. c. c. i. p. i. t. p. r. i. m. u. m. m. e. b. z. u. s. i. t. a. d. i. u. i. s. i. o. i. s. et i. p. z. d. i. u. i. d. i. t. i. d. e. c. e. z. p. d. i. c. a. m. e. n. t. a. e. x. c. l. u. d. e. d. o. a. b. h. a. c. d. i. u. i. s. i. o. e. e. n. s. i. n. p. o. t. e. n. t. i. a. i. t. a. q. e. n. s. i. n. p. o. t. e. n. t. i. a. l. t. r. a. d. e. s. s. e. n. o. e. s. t. s. u. b. a. n. e. c. q. u. i. t. a. s. n. e. q. z. q. u. i. t. a. s. n. e. q. z. a. l. i. q. d. a. l. i. c. u. i. a. l. t. e. r. i. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. L. e. l. i. ¶ E. t. e. n. i. ¶ E. n. d. e. l. e. c. h. i. a. i. c. o. z. q. s. u. n. t. a. c. t. u. ¶ H. o. c. q. d. e. h. a. l. i. q. u. i. d. i. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. a. l. i. u. d. v. o. q. u. a. n. t. u. m. a. l. i. u. d. v. o. q. u. a. l. e. v. e. l. a. l. i. o. r. u. m. e. n. t. i. s. p. r. e. d. i. c. a. m. e. n. t. o. z.

Notandu. ¶ S. m. p. m. s. o. t. e. r. t. i. o. q. A. r. i. p. o. i. t. s. c. o. z. p. p. o. s. i. t. i. o. n. e. z. e. q. e. n. t. i. a. d. i. u. i. d. u. n. t. i. d. e. c. e. p. d. i. c. a. m. e. n. t. a. a. d. h. q. v. u. l. t. e. t. d. e. c. l. a. r. a. r. e. q. m. o. r. i. u. e. n. t. i. s. i. n. q. u. o. z. e. o. z. t. m. S. i. c. u. t. i. g. i. t. m. o. r. n. o. c. o. l. l. o. c. a. t. u. r. s. u. b. q. u. o. l. i. b. e. t. m. e. b. z. o. p. r. i. e. d. i. u. i. s. i. o. i. s. q. z. n. o. s. u. b. e. n. t. e. i. n. p. o. t. e. n. t. i. a. s. u. b. e. n. t. e. i. a. c. t. u. i. t. a. n. o. c. o. l. l. o. c. a. t. s. u. b. q. u. o. l. i. b. e. t. m. e. b. z. o. s. c. o. d. e. d. i. u. i. s. i. o. i. s. s. z. t. m. s. u. b. q. u. o. z. m. e. b. z. i. s. a. u. z. n. o. s. i. t. m. o. r. i. n. i. s. i. i. q. u. o. z. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. s. i. n. s. u. b. a. q. u. i. t. a. t. e. q. u. i. t. a. t. e. et v. b. i. E. t. s. i. a. l. l. e. g. e. t. p. b. s. q. r. o. p. h. y. c. o. z. v. i. q. t. a. u. i. n. t. r. i. b. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. s. r. e. p. i. t. i. q. u. i. t. a. t. e. q. u. i. t. a. t. e. et v. b. i. d. e. f. i. n. i. t. n. a. s. q. i. n. s. u. b. a. n. o. e. s. t. m. o. r. i. D. i. c. i. t. q. l. o. q. u. i. t. i. b. i. s. t. r. i. c. t. e. d. e. m. o. u. i. v. t. d. i. s. t. i. n. g. u. i. t. p. t. r. a. g. n. a. t. i. o. n. e. et c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. e. s. a. u. t. l. a. r. g. e. p. o. i. m. u. t. a. t. i. o. e. s. u. b. t. i. a. v. l. l. u. c. c. e. s. s. i. u. a. e. o. m. o. q. u. o. a. c. c. e. p. i. t. m. o. u. i. i. p. o. s. t. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. s. d. i. c. e. s. q. m. o. r. i. s. e. x. s. u. t. s. p. e. s. v. z. g. n. a. t. i. o. et c. o. r. r. u. p. t. i. o. a. u. g. m. e. n. t. a. t. i. o. et d. i. m. i. n. u. t. i. o. a. l. t. e. r. a. t. i. o. et m. o. r. i. l. o. c. a. t. ¶ D. u. b. i. t. a. t. c. i. r. c. a. h. a. c. d. i. u. i. s. i. o. e. z. s. c. o. d. a. z. n. a. q. u. i. t. o. m. e. t. h. a. d. i. u. i. d. i. t. p. b. s. e. n. s. i. d. e. c. e. p. d. i. c. a. m. e. n. t. a. et p. o. s. t. e. a. v. n. u. q. d. q. z. p. d. i. c. a. m. e. n. t. i. s. d. i. u. i. d. i. t. p. a. c. t. u. et p. o. t. e. n. t. i. a. i. g. i. t. e. n. s. i. a. c. t. u. n. o. d. i. u. i. d. i. t. i. n. d. e. c. e. p. d. i. c. a. m. e. n. t. a. a. l. t. r. i. d. e. e. s. t. d. i. u. i. d. e. s. et d. i. u. i. s. i. l. i. r. e. s. p. e. c. t. u. e. i. u. s. d. e. q. d. n. o. a. p. p. e. r. p. o. t. e. R. i. n. d. i. t. B. u. r. l. e. c. o. c. e. d. e. d. o. q. i. d. e. s. t. d. i. u. i. d. e. n. s. et d. i. u. i. s. i. l. i. r. e. s. p. e. c. t. u. e. i. u. s. d. e. q. z. q. u. i. t. a. s. p. r. i. u. a. d. i. u. i. d. i. t. p. q. u. i. t. a. t. e. h. n. t. e. p. o. t. e. n. t. i. a. i. n. p. r. i. b. c. u. i. u. s. m. o. i. e. s. s. u. p. f. i. c. i. e. s. l. i. n. e. a. et c. o. r. p. et p. q. u. i. t. a. t. e. c. a. r. e. t. p. o. n. e. i. p. r. i. b. et q. u. i. t. a. s. c. a. r. e. s. p. o. n. e. i. p. r. i. b. u. s. d. i. u. i. d. i. t. p. q. u. i. t. a. t. e. p. r. i. u. a. c. u. i. u. s. m. o. i. e. s. t. t. p. s. et p. q. u. i. t. a. t. e. d. i. s. c. r. e. t. a. c. u. i. u. s. m. o. i. e. s. t. n. u. e. r. v. e. l. o. r. a. t. i. o. E. c. c. e. q. u. i. t. a. s. c. a. r. e. s. p. o. n. e. i. n. p. a. r. t. i. b. u. s. d. i. u. i. d. i. t. q. u. a. n. t. i. t. a. t. e. z. c. o. n. t. i. n. u. a. et d. i. u. i. d. i. t. u. r. p. e. r. q. u. a. n. t. i. t. a. t. e. m. c. o. n. t. i. n. u. a. m. n. o. n. e. r. g. o. i. n. c. o. n. u. e. n. i. t. d. i. c. i. p. l. e. q. i. d. e. m. r. e. s. p. e. c. t. u. e. i. u. s. d. e. m. s. i. t. d. i. u. i. d. e. n. s.

Liber tertius.

et diuisum: vbi mēbra diuisionis accepta sub diuisione non pueruntur cū diuio: vbi autē couerterent istud esset incoueniens: s; sic nō est in diuisione tā facta q; nō ois quantitas cōtinua est quantitas carēs positione in pibus: neq; ois quantitas carēs positione in pibus ē quantitas cōtinua. Et ita cōtingit in diuisione entis in actu in decē pdicamēta: q; nec oē ens actu ē in aliquo decē pdicamēto: nec oē q; est in aliquo pdicamēto rum est ens actu: q; nulla rosa existēte adhuc rosa ē in pdicamēto sube. Ista respo sio est mihi dubia quoniam cū generalit̄ vt colligit ex doctrina Arist. in topi cis oē diuisus sit cōius r prius quolibet suo: diuide tum: si idē est diuidēs r diuisus respectu eiusdē: sequit idē esse prius r cōius aliquo certo signato r cē postē rius r minus cōe respectu eiusdē quē idubie repugnāt. Et cū dicit q; nō oē ens actu est in aliquo decē pdica mēto: istud immediate est cōtra diuisionē Arist. dicens q; eo q; quē sit in actu aliud substantia aliud quantū: r sic de alijs: ppter ea ad pñs mihi videt aliud dicendū: s; q; sic ens sumit stricte r largite r pdicamēta: pdica mēti enī stricte sumptū est coordinatio rez actualit̄ existētis: pdicamētū autē large sumptū est coordinatio rez tā actualiter q; possibiliter existētis: r sic sit in pdicamēto nō solus ea quē sunt: s; etia ea quē nō sunt dūmodo sint possibilis esse aut habeat quiditātē in pdicamēto: quado ergo Arist. diuisit ens in decē pdica mēta quinto metha. accipit ens large r pdicamēta: nūc autē cū diuidit ens in actu in decē pdicamēta accipit pdicamēta stricte: ex quo sequit q; nō est idē diuidens r diuisus respectu eiusdē: nā ens actu diuidit decē pdica mēta large sumpta r diuidit in decē pdicamēta stricte sumpta: cōstat autē q; pdicamēta large sumpta nō sunt pdicamēta stricte sumpta. Et ad motuū factū de quantitate cōtinua r quantitate carētē positione in pibus dico q; nō est idē diuidens r diuisus respectu eiusdē: vnde si diuidit aial p rōnale dicēdo aialū aliō rōnale: aliud irrōnale. r itēz diuidit rōnale per aial: dicēdo rōnalitūz quoddā est aial r quoddā est nō aial: cer tū ē q; si idē rōnale diuidit r rōnale diuisus: cū rōnale diuisus sit cōi r p rōnali diuidēte. Ita i pposito illō q; diuidit quantitatē priuā est min⁹ cōe q; illud q; di uiditur p quantitatē cōtinuā: cū enīz dicit quantitas cō tinua: alia est quantitas habēs positionē in pibus: r alia carens positione in pibus: intelligit q; quantitas cōtinua: alia est quantitas cōtinua habēs positionē in pibus: r alia est quantitas cōtinua carens positione in pibus vt tēpus: cū vō dicit quantitatē carētis posi tione in pibus alia cōtinua: alia discreta. Ecce q; non accipit diuidens priuū: sed vñ cōius: debuisset. n. di ci quantitatē priuā carētis positione in pibus alia cō tinua alia discreta: vbi patz hanc diuisionē fallaz esse.

Contra pdica arguit: r p rō q; ens actu nō diuiditur in decem pdicamē ta: q; aliqd est ens actu: q; nō est substantia: nec qua titas nec aliud alterius pdicamēti: videlicet pñcis: r vnitas gradus r angulus: deus etiam r mīa prima nō videtur esse in aliquo pdicamēto cui nō compo nātur ex actu r potentia: r tamē actu sunt entia actua litate existentē r presentia litatis. ¶ Secundo argui tur q; pdicamētū large sumptū nō est coordinatio re rum indifferētēz existētis: q; possibilis ad eē: quo vtiā tunc antichristus esset homo r rosa esset substan tia nulla rosa existente sicut quodlibet illorū dicitur esse ens accipiēdo ens large. ¶ Ad pñmū dicit q; cui

philosophus dixit omne ens actu esse substantiam vel quantitatem vel aliquid aliorum: intelligit om ne tale ens esse in pdicamēto substantie vel quantita tis: aut in aliquo aliorū pdicamētorum: q; per istā diuisionem nō vult philosophus pbare motum esse substantiā vel quantitātē vel aliqd de quo p dicitur in recto generalissimūz alicuius pdicamēti: sed solū motum esse in aliquo pdicamēto: r nō in quolibet: sed in in quātoz pdicamētis vt dicit cōmentator: pñcis igitur r vnitas licz nō sint quantitates tamen sunt in pdicamēto quantitatē per reductionē. Simi liter gradus r angulus: r si nō sunt qualitates: tamen sunt reductiue in pdicamēto qualitatis tanq; princi pia istius pdicamēti: deus autē r materia prima sūt substantie: nō tamen substantie pdicamēti substan tie per se: sed tantūz per reductionē tanq; principia istius pdicamēti. ¶ Ad secundū dicitur iuxta cōmunem modum loquēdi antiquorūz q; istud verbū est dupli citer accipitur: vno modo vt dicit esse existēte: r sic non conceditur aliqua istarūz p ppositionū: r alio modo vt dicit esse essentē: r sic conceditur quolibet illarūz p p positionū: tunc debz negari quolibet talis cōsequē tia antichristus est homo: igit antichristus ē: rosa est substantia: igitur rosa est: q; in antecedēte rōne pdi camēti semip illud verbū dicit esse essentē: r in conse quente accidens esse existēte cum p dicitur fm ad lacens. (Sed eius q; ad aliquid). Tertia diuisio ē ista relatiuorū quoddā dicit fm habundantiā r defectū vt duplūz r dimidiū: r oia quē referuntur modo nūc ri: r quoddā dicitur fm actiūz r passiūz vt pater r fili us: r oino vt motiūz r mobile r calefactiūz r calefa ctibile: q; aut motiūz r mobile sint relatiua pz: q; mo bile est a motiūo: mobile r motiūz ē mobile motiūz. Illa autē dicuntur esse cōrelatiua quē seinuicē respici unt sub habitu dīne gentiū vel ablatiui casus fm phi losophum in pdicamētis capitulo de relatiōe. I. e. li. (S; eius q; ad aliqd). I. ipsoz relatiūz etia diuiditur aliud quidē fm habundantiā r defectum dicitur aliud autem fm actiūz r passiūz: r omnino motiūz r mo bile: motiūz enim motiūz mobilis est r mobile a motiūo est mobile.

Notandum primo fm cōmentatorēz cōmento tertio q; agens dicitur in respectu patientis r patiēns in respectu agen tis r induxit hoc Arist. ad declarandūz q; motus est actio motoris in motūz: q; non habet esse nisi i mo to: r ideo accipit rem motam quasi differentiam mot⁹ dupliciter sumit actio. scilicet cōmunitē pro omni ope ratione proueniente ab agētē: cō modo quo loquitur pñlosophus primo de anima dicens operationes sunt supposito: r p pte per respectū agentis ad passum cō modo quo dicit cōmentator hic q; agens dicitur in respectu patientis: quādo ergo cōmentator dicit q; motus est actio motoris in motum: non accipitur pro pte actio r stricte: sed cōmunitē: q; actio stricte sumpta non est in moto: sed in mouētē. Item dicit cōmen tator q; res mota est quasi differentia motus: quonā motus sic diffinitur motus est actus mobilis inquan tum mobile: vbi ly actus tenet locum generis r ly mo bilis per q; importatur res mota tenet locum differen tiētiā q; res mota nō est proprie differentia: sed est qua si oia: nā oia proprie sumpta debz aduenire generi r debet esse pars spēi fm Porphyriūz in vniuersalibus nunc aut res mota nō est ps motus cū sit subm eius:

Philosophorum.

neq3 aduenit actui: s3 actus magis aduenit rei motu: cū subm nō adueniat forme: s3 magis forā aduenit subo.

Secundo

*Relatiuū q3 mātē
formale*

notandū fm cōmētato: ē cōmētō noiato q3 phus p agēs
r patēs itelligit relatiuū: q3 d iuenit in p dīcamētō agē
r pat: relatiuū sumit duplici: v3 mālīter r formalit: re
latiū mālīter sumptū est subm vel fundamētū relatio
nis: r sic dicim3 duo alba ēē relatiua. q3 s3 bīecta vltū
damēta duaz similitudinū: res. n. alba vtpura homo
vel lignū est subm similitudinis: albedo autē est funda
mētū. Relatiū autē formalit: sumptū est illud q3 in
cludit relatiōē vt sile r equale: r p r filius: q3 ergo
cōmētatoz dicit q3 agēs r patēs sūt relatiua inuēta in
p dīcamētō actiōis r passiōis accipit relatiua nō forma
līter s3 mālīter p subiecto seu fundamētū relatiuoz. Cū
paternitas r filiatio fundantur in actione r passione
r subiectant in agente r patiente.

Tertio

notandū fm cōmētatoz eodē cōmē
to q3 mouens r motū sunt pfectioz: a
q3 agens r patēs: q3 omne agēs est mouēs r nō ecō
uerso. vbi est intelligēdū q3 agēs r patēs dupl: sumū
tur: v3 large r stricte: large oē illud dicit agēs q3 efficit
aliqd de nouo: r oē illud dicit patēs q3 recipit aliqd
de nouo: r sic agēs r mouēs sūt cōuerbilia: ac ēē mo
tum r patēs. Stricte autē agēs r patēs dñr. esse illa
que se inuicē trāsmutant p abiectionē cōtrarij: r h pro
prie dicitur alterās r alteratū: vt colligit a pho r p mē
tatoz pzo de generatiōe: r sic sunt illetoz ad mouēs
r motū: deus. n. mouēdo celū pprie mouet r nō pprie
agit: celū pprie mouet nō tamē agit.

Dubitatur

cōtra dicta: r pzo circa li
terā nā cū tres sunt modi re
latiūz fm phm. s3. metha. quoz primus est fm nu
mez r passiōes numeri. vt duplū r dimidiū. Scōus
f3 actionē r passiōē vt calefactiū r calefactibile: seu
pater r filius. Tertio fm mēsurā r mēsuratū: vt scia: r
scibile: seu sensus r sensibile: quare Arist. fecit mētiōē
tū de duobus primis. C. Secūdo arguitur contra. vl
timū cōmētū: nā generalit: spēs ē perfectioz gene
re cū includat genus r differētiā superadditaz illi: sed
agens r patēs sunt spēs mouentis r motū: vt colligit
tur a cōmētatoz: igitur agēs est perfectius q3 sit mo
uens r patēs q3 motū. Ad primū dicitur q3 phs
fecit mētiōē de tertio mēbro relatiuozum cum dixit
motū r mobile esse relatiua: quoniam motū dicitur
esse mēsurā mobilis quo ad velocitatem r tarditatem
in motu: que habz attēdi penes proportionē mouēti
um ad sua mobilia. vt hētur septio physicoz. Ad
scd3 dicit q3 absolute loquēdo genus est ipsefectū spēs
tamē fm quid pōt esse pfectius ratiōe alicui3 cōtēti sub
eo: verbi grā aīal absolute loquēdo ē ipsefectū equo:
tamē fm quid est pfectius rōne alicuius cōtēti. s. ho
minis. Ita mouēs fm q3 hui3 est ipsefectius agente: est
tamē pfectius rōne alicuius cōtēti. s. primi motūis q3
cōtinetur sub mouēte r nō sub agēte. Similiter motū
fm q3 huius nō est tāte perfectiōis sicut patēs: tamen
fm aliqd ptiūz sub eo est pfectius: celū enī cōtinetur
sub moto: r est pfectius q3 aliqd cōtēti sub patēte. p
prie r stricte loquēdo. Itē diceret Porphyrius q3 ge
nus est totū speciei: r ps spēs vt est pars spēs est ipse
ctius spēs. vt autē est totū est pfectius: q3 quacūq3 specie
data sub aliquo genere illā spēm cōtinet genus r ali
quā aliaz rōne sicut dicit de toto integrali q3 est pfecti
us sua parte quacūq3 signata.

Non est autē

Tex.
co. 4.

motus. Ita tertia pars
huius capituli in qua phs
manifestat diffinitionē mo
tus ex diuisionibus assigna
tis declaras in quot r in q
bus generib3 ac spēbus p
dicamentoz ponit motus

per tres cōclusiones: quaz prima ē ista. Quatuor sūt
genera p dīcamētōz in qbus tū inuenit motus. s. sub
stātia quātitas qualitas r vbi. C. Secūda cōclusio
totū sunt spēs motūz quot sunt spēs terminoz ad qd
ibit. (Unūquodq3 autē). Tertia cōclusio q3 motus est
actus entis in potētia fm q3 in potētia ibit. (Diuisio au
tem). Prima cōclusio arguit sic motus est de eodē ge
nere cū termino ad quē sed tū quatuor sūt genera pze
dicamentoz in qbus est termin3 ad quē. s. sub stātia: q3
titas: qualitas: r vbi: igit tū quatuor sunt genera in q
bus repitū tū motus: p3 cōsequētia cū maior: q3 mo
tus specificat r denotat a termino ad quē vt pba
tur quinto physicoz: minor autē est manifesta: qm in p
dicamentō suberepītū forma substāialis q3 est termi
nus ad terminū ad quē: r in p dīcamētō quātitatis in
uenitur quātitas q3 est terminus ad quē augmētatiōis
r in p dīcamētō qualitatis inuenit qualitas q3 est termi
nus ad quē alteratiōis: r in p dīcamētō vbi repitū lo
cus q3 est termin3 ad quē motus localis: in nullo autē
alio p dīcamētō repitū aliqua forma que sit p se ter
minus motus: cū omne q3 mouet moueatur p se ad
substātiā vel ad quātitatē vel ad qualitātē vel ad locū
r nō ad aliquā aliaz formā alterius p dīcamētū vt vi
debitur quinto physicoz. L. li. (Nō est autē motus
pter res). i. extra p dīcamētū terminū ad quē: mutat. n.
semp illud q3 mutat aut fm subam aut fm quātitatē
aut fm qualitātē aut fm locum.

Notandum

fm cōmētatoz cōmē
to. 4. q3 motus est i plu
ribus vno p dīcamētō: r iste sermo bñ cōponit sic mo
tus est in moto r motū est in pluribus vno p dīcamētō. Cbi di
cit Burleus q3 cōmētatoz p motū nō intelligit rē que
mouetur. s. ipm mobile. sed rē acquisitā p motum: scilicet
terminū ad quē. Sed mihi videt q3 p mētatoz per
motū in quo est motus intelligit ipm mobile: nō qui
dem mālīter sumptū sed formalit: dicit enī phus. s3.
physicoz q3 alterius r alterius motus est aliud r ali
ud subm: nō quā vnū r idē numero substāciat diuersis
motibus: sed semp ex alio r alio motu fit alia r alia
denominatio mobilis: ita q3 sicut inuicē distinguūt
calefactio r frigeactio: sic calefactibile r frigeactibile
que dñr subiecta calefactiōis r frigeactiōis formalit:
ter sumpta: ita in pposito bicubiū r tricubiū: album
r nigrū: graue r leue: que dñr mobilia formalit: sum
pta sunt diuerso p dīcamētōz: igitur etiā motus q3
sunt in istis rebus motis sunt etiā diuerso p dīcamē
toz: r ex hoc patz bonitas pntie cōmētatoz: mo
tus est in moto. r motū est in pluribus vno p dīcamē
to: igitur motus est in pluribus vno p dīcamētō. (Cō
mune autē). Dic phs excludit opiniōē quorundā an
tiquoz di. motūz nō esse in aliquo decē nominatoz
p dīcamētōz: sed facere p ptiū p dīcamētū: cui3 ge
neralissimū est motus habēs sub se imediate duo ge
nera sub alterna nō se habētia fm sub r supza. s3 mo

Notandū p̄fio fm cōmētōrē ẽ mēto
quarto q̄ mōt̄ est nō 1 alla n̄
a p̄dicamētis: 7 v̄ dicat̄ vniuoicē: 7 tēdū Arist. declarā
re qm̄ mōt̄ nō ē vniuoicē nō h̄z diffinitioē dicit̄z
vniuoicē f̄z p̄z 1 p̄tē: 7 s̄tū tales diffinitioē irat̄
in artib̄ dēmostrat̄is. Mōtus t̄q̄t̄ dicit̄ vniuoicē f̄z cō
mētōrē nēc̄io est in aliquo p̄dicamētō: f̄z mōt̄ nō d̄c̄
tas vniuoicē. In sua m̄rtia cōit̄e nō est in aliquo
p̄dicamētō: sicut̄ nec̄ lūa diffinitio ē vniuoica significā
p̄la equal̄: f̄z ē analogica signā p̄la fm p̄z 1 p̄tē: 7 postē
signat̄ int̄ tā mōt̄ q̄ diffinitio mōt̄ p̄z 1 mōt̄ localē ē
aliquē aliq̄ mōt̄is: s̄c̄i n̄aturā p̄z 1 signat̄ formā q̄ mate
riaz: 7 v̄ dicat̄ in f̄c̄o b̄z: 7 tal̄ in ejuocatio vel analogi
gia nō tollit̄ qm̄ tales diffinitioē igr̄diant̄ dēmostrā
tione. canis aut̄ tollēs vnitatē cōcept̄ sicut̄ est ejuo
catio: q̄uo ad laurabīlē 7 maritū ad ejuocatio acutū

Contra predicta arguitur: primo qd hō
finicio est infinitus: cum ipa ē oī
minuta: nā quinto metha. dicitur: pphs ⁊ cōmētor qd
motus est per se quantitas: sed forma per se fluēs. non
est per se quantitas: cū sit in quatuor predicamētis nec
motus qui est fluxus forme est p se quantitas: cū sit in
pōdicamento passionis: igit motus hystēris acceptionē
⁊ 3 qd est p se i predicamēto quātūtas: sūt arguitur
dicta distinctio est supflua: qd dicit p mētor: sēptimo
p hysicoz qd mediū ⁊ via inter potentia ⁊ actus est: be
genere actus qui est cōmplemētūz: qd si potentia est eius
dem generis cū actu ⁊ foroz in mediū inter illa: cū
mediū plus conueniat cū extrinis qd extrema inter se: sē
motus qui est fluxus sū cōmētoroz: hīc est via ad
terminum ad quē sēgitur motus qui est fluxus est de eo
dem genere cū termino ad quē: ⁊ per cōsēquens est for
ma fluēs. ¶ Secundo arguitur qd nō in quolibet qua
tuor genēz est forma diminuta vti inspecta tendēs ad
vltoriozē p'ectionē: qd nō in predicamēto substantie nec
quantitatis nec vbi est aliqua forma suscipiens magis
⁊ minus: nā maxime in motu locali: p 3 qd nō est aliqua
talis forma diminuta tendēs ad vltoriozēz p'ectionēz
qd in quolibet instā mobile est in alio ⁊ alio. vbi: nec
vbi pcedens est infpectu ⁊ respectu sequentis. Item si
motus localis est eiusdē nature cum ipso vbi: ⁊ cū ipso
vbi: qd est terminus ad quē istius motus subito accē
ratur ⁊ duret nō per instans: sequit motus localis fieri
⁊ nō manere nisi per instans: qd implicat contradicōnē

Monsieur.

huc distinctio h
q^{or} g^mibus

Motus 2^m nam e
ma

Motus epistola

7 p^m p
me^m et ma^m t^m p^m
m^m 5 0 g^m n^m h^m s

De hiscorum.

Tertio arguitur qd forma fluens et terminus: motus non tantum differunt sicut perfectus et imperfectus: qd ea que non differunt nisi secundum magis et minus perfectus sunt eiusdem speciei specialissime: ut patet de albedine intensa et remissa: igitur motus qui est forma imperfecta semper esset eiusdem speciei cum forma ad quam est motus: et sic albedo et nigredo essent eiusdem speciei dato qd prius corripatur tota nigredo quam aliqua albedo inducatur: imo qd albedo esset speciei eiusdem cum qualitatibus primis: dato qd ex quatuor elementis fieret unum mixtum albus. **Q**uarto arguitur qd motus qui est fluxus forme seu transmutatio ratio coniuncta cum tempore non sit motus secundum formam: quia cum res verius habet esse a forma quam a materia: sequitur qd motus qui est fluxus est verior motus quam motus qui est forma fluens: contra commentatorem dicitur hic qd modus accipiendi motum pro forma fluente est verior et modus accipiendi motum pro fluxu forme est famosior. **A**d primum concedit Burleus motum tripliciter sumi. scilicet pro forma fluente: et sic est de eodem genere cum termino ad quem: pro fluxu forme: et sic est de predicamento passionis: ac etiam pro duratione istius fluxus et sic est de predicamento quantitatis: cum sit tempus ut colligitur a philosopho quarto physico: commentator autem non accipit hic nisi duo membra motus: quia illa duo sufficiunt pro responsione ad questionem introductam mihi autem pro nunc videtur qd superfluat illud tertium membrum quoniam tempus nullo modo est dicendum motus: ut patet ex distinctionibus declarandis de motu: et ad primum dicitur. et metha. qd motus est per se quantitas: ista propositio est intelligenda in predicatione causali: videlicet in motu tanquam in subiecto est per se quantitas. scilicet tempus: nam ut ostenditur quarto physico: tempus est passio motus: igitur in motu est per se tempus: et consequenter in motu est per se quantitas tenendo cum Burleo qd tempus est passio intrinseca motus: sed tenendo qd est passio extrinseca dicitur qd ex motu est per se tempus et quantitas: de his tamen dicitur in quarto huius. Et cum arguitur qd ista distinctio est superflua: quia via inter actum et potentiam est de genere actus: Respondet ex distinctione commentatoris posita de motu ibidem qd duplex est via. scilicet secundum formam et secundum materiam: via secundum formam est de predicamento passionis: cum sit transmutatio ad formam: via autem secundum materiam est de predicamento actus: seu termini ad quem: et talis via aliquando est eiusdem speciei cum termino motus: ut quando ex nigredine fit immediate albedo: aliquando diversa: ut quando ex nigredine primo fit pallido vel rubedo: deinde albedo: loquitur ergo commentator hic de via secundum formam: quoniam physicozum secundum materiam: dicit enim ipse ibi qd ire ad calorem est quodammodo calor. **A**d secundum dicitur qd commentator per formam diminuat vel imperfecta non intelligit formam intermixtibilem vel remissibilem: sed formam possibilem ad ulteriorem formam tanquam ad actum quietationis: siue maneat: siue non maneat: ideo omnia ubi precedentia ultimum ubi in motu locali dicitur forme diminute et imperfecte tendentes ad ulteriorem perfectionem. scilicet ad ultimum ubi in quo mobile desinit: nec est inconueniens qd motus localis fiat in ista loquendo de motu locali qui est forma fluens. scilicet ipsius ubi quod continue acquiritur: sed bene est inconueniens de motu locali qui est fluxus seu transmutatio coniuncta cum tempore. **A**d tertium dicitur qd aliquando magis et minus perfectum non variat speciem: tamen aliquando variat speciem: unum magis perfectum aial et minus perfectum aial

sunt eiusdem speciei: et etiam magis perfectum animal et minus perfectum animal sunt diuersarum specierum: vir enim et mulier sunt eiusdem speciei: et vir est magis perfectum animal et mulier est minus perfectum animal homo autem et equus sunt diuersarum specierum et homo est magis perfectum animal et equus minus perfectum animal: ita in motu aliquando perfectus et imperfectus sunt eiusdem speciei: et aliquando diuersarum specierum. **A**d quartum dicitur qd motus secundum formam est verior motus quam motus secundum materiam: licet motus secundum materiam sit verior entitas: sicut etiam est magis ens et maioris perfectionis: quolibet enim forma substantialis est verius forma et natura quam aliqua intelligentia: ceclinon tamen est verius ens: sed econtra cum sit maioris perfectionis et entitatis: dicitur enim philosophus 2° metha. qd uniuscuiusque rei dispositio in entitate est sua dispositio in veritate: et ad commentatorem dicitur qd modus dicendi forma fluentem esse motum est verior et alter est famosior. Respondet qd istum modum esse veriozem intelligitur dupliciter: aut veritate fundata in veriori ente aut veritate fundata in veriori motu: pro modo ille motus est verior et non secundo. (Unusquodque autem). **S**ecunda conclusio: tot sunt species motuum quot sunt species terminorum ad quem. Ista conclusio sequitur ex prioribus: si enim motus est de eodem genere cum termino ad quem: igitur quot sunt genera terminorum ad quem: tot sunt genera motuum: et consequenter quot sunt species terminorum ad quem: tot sunt species motuum: verbi gratia in generali in predicamento substantie sunt duo termini ad quem: scilicet forma substantialis et priuatio forme substantialis: ideo in predicamento substantie sunt duo motus: videlicet generatio et corruptio in predicamento quantitatis sunt duo termini ad quem: scilicet quantitas maior et quantitas minor: seu quantitas perfecta et quantitas imperfecta: et consequenter duo motus videlicet augmentatio et diminutio. In predicamento qualitatis sunt etiam duo termini ad quem. scilicet forma qualificans et oppositum illius: ita sunt duo motus: videlicet alteratio ad formam qualitatis et motus oppositus illi: licet non habeant determinatam nominem. In predicamento vbisunt duo termini ad quem videlicet locus sursum et locus deorsum: et ita sunt duo motus: scilicet motus sursum et motus deorsum: aut motus grauis et motus levis: seu locus grauium et locus leuium. Et sicut tantum sunt quatuor motus secundum genera generalissima: et octo secundum genera subalterna: ita possunt ultra multiplicari secundum species subalternas et species specialissimas: ut videbitur quinto physico: videlicet generatio hominis et generatio equi: corruptio hominis et corruptio equi sunt diuersarum specierum predicamenti substantie. Similiter calefactio et refrigeratio dealbatio et denigratio sunt etiam diuersarum specierum predicamenti qualitatis: ita de aliis dicatur continue multiplicando species motuum ad multiplicationem terminorum ad quem. **L**e. li. Unusquodque autem dictorum quatuor predicamentorum dupliciter inest omnibus contentis in illo: ut hoc aliquid: scilicet substantiam: aliud quidem enim forma ipsius. aliud vero priuatio: et secundum qualitatem: hoc quidem enim aliquid: illud vero nigrum: secundum quantitatem: aliud quidem perfectum aliud natura imperfectum. Similiter autem secundum loci mutationem: hoc quidem sursum: illud vero deorsum: aut aliud quidem in quo locatur graue: aliud vero in quo locatur leue: quare motus et mutationis sunt

Liber tertius.

sunt species quot 7 entis: scilicet termini ad quem.

Notandum ^{fm comentatoz cōmen-} to quinto q^o Aristo. cum posuit q^o diffinitio motus est ambigua: q^o inuenitur in pluribus vno predicamēto incepti determinare etiā q^o nō ppter hoc solū est motus talis: sed etiā q^o motus inuenitur in vno quoq^o genere: motus in duo vni nobilius: 7 aliud vilius: motus enī qui est in eodez genere de viliori oppositoz aliud nobilius est nobilior 7 q^o est eoduerfo est vilior vt motus de nō esse ad esse: et de esse in non esse: ita q^o fm pmentatoz nō solum distinctio motū habz attendi penes distinctionem terminorum ad quem: sed etiā nobilitas motuum habz attendi penes nobilitatē terminoz ad quem: ita q^o ille motus est altero nobilior cuius terminus ad quem est vilior: 7 ille est vilior cuius terminus ad quem est vilior igitur generatio est nobilior corruptione: q^o terminus ad quem generationis. s. forma substantialis est nobilior termino ad quem corruptionis que est priuatio forme substantialis: de albedo etiā est nobilior q^o denigratio q^o albedo est nobilior nigredine. ¶ Ex quibus hētur fm comentatoz q^o tā motus q^o diffinitio motus ē ambigua dupliciter: Primo q^o motus est in pluribus predicamētis. Secūdo quia in eodem predicamēto est aliquis motus prior 7 aliquis posterior: aliquis perfectior 7 aliquis imperfectior.

Contra ^{predicta arguitur: 7 primo q^o distin-} ctio 7 nobilitas motuum nō habz attendi penes distinctionē 7 nobilitatem terminoz ad quem: nā quero de motu celi si hz terminū aut nō: si nō habz terminū 7 distinguitur a quolibet alio motu: ergo distinctio motūz nō habz attendi penes distinctionem terminoz ad quem: si habet terminū: sequitur q^o tā motus ad quantitatem q^o motus ad qualitatem est nobilior motu celi cōtra determinationem Aristo. octauo physicozū: 7 pbatur cōsequētia: q^o terminus motus localis est vbi: cōstat autē q^o tam quātitas q^o qualitas est perfectior q^o sit vbi: sicut generaliter quodlibet absolutum quolibz respectū est nobilior. ¶ Secūdo arguitur q^o generatio 7 corruptio nō sunt motus p dicamētū substantie: nec calefactio 7 frige factio predicamētū qualitatis: nam comentatoz dixit supra commēto tertio q^o agēs 7 patiens sunt de predicamēto agere 7 pati igitur per idē generās 7 corrumpēs generatum 7 corruptum sunt de predicamēto actiōis 7 passiōis: s. in quocūq^o predicamēto ponit cōcreta in eodem ponitur abstractum: igitur generatio 7 corruptio sūt de predicamēto actiōis 7 passiōis: 7 cōsequēter calefactio 7 frige factio: sicut calefacere 7 frige facere calefieri 7 frige fieri fm Aristo. in post predicamētis. ¶ Ad primū dicitur q^o motus celi hz terminū nō fm totū: sed fm partem: fm quē terminū diffinitur a quolibet alio motu 7 cum cōcluditur q^o motus ad quātitatē 7 ad qualitatem essent nobiliores motu celi: negat cōsequētia: vnde cōmētatoz nō vult q^o generalē nobilitas motus attendatur penes nobilitatē terminū ad quem: sed tātz cōparando inuicē motus eiusdē p dicamētū: ita q^o si in predicamēto substantie sunt duo motus: quoz vnus hz nobilior terminū q^o alius ille est nobilior qui hz nobilior terminum: ita genera² de quolibet alio predicamēto. Comparādo autem motū vnus predicamētū ad motū alterius predicamētū nō attenditur nobilitas illozū penes nobilitatem terminoz ad quem: sed penes nobilitatem subiecti aut finis: 7 quia motus

celi habz nobilius subiectū q^o aliquis alius motus ad qualitatem vel ad quantitatem: sicut enī habet nobiliorē finem qui est continuatio mundi inferioris cum mundo superiori: vt colligitur a philosopho pzo methau. ideo est nobilior ceteris motibus. ¶ Ad secūdū dicitur comentatoz q^o generatio 7 corruptio dupliciter possunt accipi aut pzo motu fm materiā: 7 sic sunt de predicamēto passiōis. Similiter calefactio 7 frige factio fm materiā sunt de predicamēto qualitatis sicut caliditas 7 frigiditas que acquiruntur. sed fm formam: vt sunt quidam fluxus 7 transmutationes conuēntes cum tempore sunt de predicamēto passiōis.

Sed contra ^{cōmentatoz arguitur.} Primo q^o motus fm formam non potest esse in predicamēto passiōis: quia antepredicamenta non sunt in aliquo predicamēto: nec postpredicamenta: sed motus fm formā est postpredicamentum fm philosophum in postpredicamentis: igitur motus fm formam non est in aliquo predicamēto: 7 cōsequēter nulla species eius: videlicet generatio corruptio augmentatio diminutio alteratio 7 motus localis. Item nullum absolutum est in aliquo predicamēto respectū semper intelligendo per se: s. motus fm formam est ens absolutum: sicut tempus quod est passio eius per Aristo. quarto physicozū predicamentum autem passiōis est predicamentum respectū: ergo motus fm formam quiscūq^o signatus nō est in predicamēto passiōis. ¶ Secūdo arguitur contra cōmentatoz q^o phus cum dixit q^o motus est de eodem genere cum termino ad quem: et q^o tōe sunt species motus quot sunt species terminozū ad quem: non est locutus de motu fm materiā: sed tantum de motu fm formam: quoniam tam in prima q^o in secunda conclusione loquitur de motu quem vult diffinire i² tūa pclusio: s. i² tūa pclusio ē nō diffinit nisi motū fm formā: igitur 7 c. minor declarat: phs nō inēdit hic diffinire motum per accidens: sed motū per se: motus autem fm materiā est motus per accidens: q^o accidit forme diminute: scilicet albedini vel nigredini: caliditati vel frigiditati q^o sit motus: 7 q^o sit actus entis in potentia fm q^o in potentia: hoc autem non accidit motui fm formam: quoniam fluxus seu transmutatio cōfuncta tempore est essentialiter 7 per se motus 7 actus entis in potentia fm q^o in potentia. Item Aristo. diffinit hic istum motum de quo est locutus in omnibus libris sequentibus: constat autem inductive q^o nunq^o loquitur in libris sequentibus de motu fm materiā: s. de motu fm formam: vnde in hoc tertio loquēs de successione motus in tractatu de infinito dicens q^o motus consistit in successione nunq^o habens suum esse totū si mul: non loquitur de motu fm materiā cum ille habeat totum suum esse simul: sed de motu fm formam cuius nulla pars pterita manet cū parte futura: i² quarto physicozū loquitur de motu vt est subiectum temporis: constat autem q^o motus fm materiā non est subiectum temporis: sed motus fm formā: quinto autem physicozū dicit phs q^o ad motum non est motus sed ad motum fm materiā est motus. scilicet ad formam diminutā vel imperfectā: non autem ad motum fm formam: 7 sexto physicozū dicit Aristo. q^o motus diuiditur diuisione subiecti 7 temporis: 7 septimo physicozū q^o velocitas in motu habet attendi penes proportionem motoz ad mobilia: hec autem cōpetunt motui fm formam: 7 non fm materiā: cūz for-

Tex.
co. 6

Notandum primo fm commentato-
rem commento sexto: q

Liberternus.

Aristo. addidit in diffinitione fm q est in potentia: qd omne motum fm q est in actu r habet potentiam habet duas perfectiones perfectionem. s. in actu non fm q est motum r perfectionem fm q est in potentia que dicitur motus. Omne qd mouet perse habz duas perfectiones: vnaz fm qua dicitur esse in actu r fm qua non dicitur moueri: r hec est forma substantialis: r alia fm qua dicitur moueri: r dicitur esse in potentia: r hec dicitur motus. Aliter tamē exponit cōmentator hāc diffinitionem motus cōmento. 9. di. q. motus est actus entis in potentia fm q est in potentia. i. motus est actus executus de potentia ad actum inquantū exit de potentia ad actum: vbi dicitur Lynconie. q. hec diffinitio demonstrari nō potest: motus est exitus de potentia ad actum: h aut bene est demonstrabilis. s. motus est actus entis in potentia fm q in potentia. Ex predictis sequitur primo q mobile aliter est in potentia quando mouetur: r aliter anteq, mouetur: nam quando mouetur est tantū in vna potentia. s. ad terminum motus: sed anteq, moueat est in duplici potentia: v3 in potentia ad motum: r in potentia ad terminum motus. Secūdo sequitur q motus tres sunt diffinitiones: quarum vna est simpliciter formalis. s. actus executus de potentia ad actum: r hec simpliciter indemonstrabilis: alia est simpliciter materialis videlicet actus mobilis inquantū mobile: r est tantum conclusio demonstrationis. Alia vō est partiz formalis r partiz materialis: v3 actus entis in potentia fm q in potentia: r est principiz demonstrationis respectu secū de r cōcō demonstrationis respectu p. Sic arguēdo oīs actus executus de potentia ad actum fm q huiusmodi est actus entis in potentia fm q in potentia: s3 mor est actus executus de potentia ad actum fm q huius: igitur motus est actus entis in potentia fm q in potentia. Itēz omnis actus entis in potentia fm q in potentia est actus mobilis inquantū mobile: sed motus est actus entis in potentia fm q in potentia: igitur motus est actus mobilis inquantū mobile.

Secundo notādū fm cōmentatorē eodēz cōmentio q diffinitio motus est cōmūis motui nouo r eterno: r simpliciter etiā apparet ex hac diffinitioe cōtinuatio motus: motus enī quādo quiescit est pfectio eius q est in actu. Prima ps cōmentū est manifesta qm motus celi eternus est actus entis in potentia fm q in potentia: ita q est actus celi ad terminum ad quem: nō respectu totius motus: sed pīs tñ sic q licz totū motus celi nō sit aliqd terminus ad quem tamē motus diurni aliquis est terminus ad quem. Secūda ps cōmenti declaraf a cōmentatore di. q augmentatio et ples alterationes nō sunt motus cōtinui: quia adueniēte pfectione fm q mobile est in actu cessat motus: augmentatio enī pueri aut plante a principio vsqz ad finem nō est mor cōtinuus: sed cōponit ex plurib⁹ motibus r quietibus inquit cōmentator: ita q habet partes disunctas inter quas cadūt quietes: nō enim semp augetur puer aut plāta a principio vsqz ad finem sed aliquādo sic r aliquādo nō aliquādo in quolibz tēpore sensibili tēpore appareret sensibilis augmentatio q est falluz. Alique enīz alterationes nō sunt cōtinuē vt alterationes animalū r plantarū a principio vsqz ad finem: alique tamē alterationes sunt cōtinuē vt alteratio aque ab igne r alteratio terre ab aere. Aliqui etiāz motus locales sunt cōtinui a principio vsqz ad finem vt motus localis celi r elemētoz: cū in qualibet parte sensibili tēpore appareret sensibilis alteratio

vel motus localis.

Tertio notādū fm cōmentatorē cōmento eodēz q planta nō existit cōtinuē in augmento r alteratione: quia videmus aliqua augeri p annuz vno digito r remouēz est vt ille digitus diuidatur per oēs partes illius anni: quonā minūz tempus sensibile nō haberet ex eo partes sensibiles: cōmentator probat q in nullo tēpore est possibilis augmentatio cōtinua: quonā si augmentatio digitalis quantitatē fieret a dequate in anno: igitur cuilibet parti anni corzponderet aliqua pars istius digitalis quantitatē qd est falluz: quia tunc cuilibet parti sensibili anni corzponderet pars sensibilis istius quantitatē digitalis: cuius oppositū habetur ad experientia: nā minūz mo tēpori sensibili nō corzpondet aliqua pars sensibilis illius digitalis quantitatē cū in tali tēpore minūz mo nō opzillud augeri. ¶ Sed dubitatur quia dato modo arguēdi cōmentatoris. sequit q nō sit possibilis motus localis cōtinuus: quo ptranscatur a dequate in anno digitalis quantitas: cōsequens fallum: r pzbatur cōsequencia: quia tunc opzoreret q cuilibet parti sensibili anni corzponderet vna pars sensibilis spacij ptransitū digitalis quantitatē. ¶ Dicendū q vera augmentatio de qua loquitur cōmentator hic nō est nisi corporum animatoz: iuxta doctrinam Aristot. primo de generatione r secūdo de anima: que quidē augmentatio includit duo: videlicet extensionē que ē maioratio partū animati r generationē que est cōuersio nutrimenti in naturāz aliti: q autē augmentatio sit cōtinua dupliciter potest intelligi. s. cōtinuatione extensionis r cōtinuatione generationis: Primo modo nō inueniuntur aliquam augmentatioē esse cōtinuāz: sicut enim aliquis motus localis est cōtinuus r aliqua alteratio est cōtinua vt habetur quinto physicoz: ita all qua augmentatio est cōtinua. s. quantitatē extensionis: nam aliqd est tempus in quo a dequate acquiritur hec extensio aliqua alicuius mēbz cum medietate istius temporis medietas extensionis r in quarta parte temporis quarta pars extensionis: r sic in infinitum. neqz opzoret q cuilibet parti sensibili tempore cōpetat aliqua pars sensibilis istius augmentationis neqz quantitatē acquirere. Augmentatio autēz cōtinua cōtinuitate generationis ē impossibilis: quoniam si i ali quo tēpore est aliqua augmentatio cōtinua cōtinuitate generationis: r quelibet generatio sit in instanti per quam subito acquiritur vnum minimum naturale per cōmentatores sexto physicoz: igitur in tēpore illo signato generantur infinita minima nō communicantia iuxta numerum infinitum instantibus eiusdē tēpis: r per consequens in tēpore illo generatur corp⁹ infinitum: igitur cuilibet parti sensibili istius tempore corzpondet pars sensibilis rei aucte seu digitalis quantitatē: implicat ergo ptradictionē aliquid augeri i vno anno augeri a dequite digitali quantitate loquendo de augmentatione cōtinua cōtinuitate generationis: quoniam illud auctum esset finitum r infinitum: sed nō implicat augeri augmentatione cōtinua cōtinuitate extensionis: eo modo quo dictum est. Item duplex est alteratio fm cōmentatores primo physicoz. s. alteratio que est transmutatio in qualitate r alteratio que est transmutatio in substantia: alteratio que est transmutatio in qualitate potest esse cōtinua: neqz opzoret q cuilibet parti sensibili tempore acquiratur aliqua pars sensibilis quantitatē: alteratio autēz que est transmutatio

Philosophorum.

tatio in substantia non potest esse continua: propter causam dictam: quando ergo commentator dicit quod plan-
ta non existit continue in alteratione loquitur de altera-
tione que est transmutatio in qualitate. Item du-
plex est alteratio in qualitate secundum commentatorem qui
to philosophorum una secundum quam acquiritur qualitas suc-
cessive: et alia secundum quam acquiritur qualitas subito. Al-
teratio primo modo potest esse continua: sed non secun-
do modo: quia tunc in fine temporis esset acquisita una
qualitas infinite intensio: quando ergo commenta-
tor dicit quod alteratio non potest esse continua loquitur
de alteratioe qua acquiritur qualitas subito: et non successive.

Tex.
66.7.

Modo autem

si hec). Ista est quarta pars
huius capituli in qua prius
postquam posuit definitionem
formalem motus coniun-
ctam: tam inductive quam ex
quibusdam premis quibus-
dam divisionibus et con-
clusionibus. probat eam diuisim ex probatione cu-
iuslibet partis sue ponendo tres conclusiones: quarum
prima est ista. Motus est actus alicuius entis. Secunda per motum
actus entis in potentia ibi. (quoniam autem quedam). Tertia per motum
us est actus entis in potentia secundum quod in potentia ibi.
Sed potentia existens. Primo arguitur sic illud est
actus alicuius entis per quod aliquod ens est in actu
sed per motum aliquod ens est in actu: igitur motus est
actus alicuius entis: patet consequentia cum maior: et
minor declaratur exemplariter inductive: et primo in mobi-
libus inanimatis. scilicet in actu edificari: igitur per motum ali-
quod ens est in actu: similiter per statificationem: aliquod ens
in actu est scilicet ens dum est actu fieri statua: et statifica-
tio est motus: igitur et. Secundo arguitur eadem mi-
nor in rebus mobilibus animatis anima intellectiva
nam per doctrinationem addiscens est in actu: et per me-
dicationem infirmus est in actu: sed tam doctrinatio quam
medicatio est motus: et tam addiscens quam egrotans
est aliquod ens: igitur per motum aliquod ens est in
actu. Tercio arguitur illa minor in mobilibus ani-
matis anima sensitiva: quoniam per saltationem ani-
mal saltans est in actu: et per voluptationem animal
appetens est in actu: sed tam saltatio quam voluptatio
est motus: et tam saltans quam appetens est aliquod ens:
igitur per motum aliquod ens est in actu. Quarto
arguitur eadem minor in rebus mobilibus anima-
tis anima vegetativa: quia per augmentationem et di-
minutionem augmentabile et diminubile est in actu. scilicet
in actu augeri et diminui: sed tam augmentatio quam diminu-
tio est motus: et tam augmentabile quam diminubile est ali-
quod ens: igitur per motum aliquod ens est in actu quod
erat probandum. Item. (Quod autem sit hoc). scilicet actus
entis motus ab hinc videlicet ex dicendis manifestum
est cum edificabile in quantum huius ipsum dicimus
esse actu scilicet quando edificatur: et hec est edificatio
per quam edificabile est actu in edificari: similiter autem
et doctrinatio et medicatio et voluptatio et adolescentia
id est augmentatio et senectus. id est diminutio.

Notandum

secundum commentatorem
commento septimo: quod
edificatum non dicitur esse edificatum quando cessat

ab edificatione: neque quando non dicitur edificatur: sed dicitur
edificatur: et illud est perfectio edificati. Vult dicere co-
mentator quod mobile non mouetur in termino a quo nec
in termino ad quem: sed continue inter terminos a quo
et terminum ad quem ideo motus non est perfectio mo-
bilis antequam mobile moueatur: neque postquam mobile mo-
tum est: sed tantum dum mouetur: propterea motus est
actus incompletus: quia mobile antequam moueatur est
in actu completo: et postquam motum est iterum in actu co-
pleto: dum tamen mouetur est in actu incompleto: tam
ex parte motus quam ex parte forme acquirende per mo-
tum: cum mobile nunquam habeat totum motum simul:
dum mouetur aliqua pars forme est acquisita mobi-
li: et aliqua est acquirenda. (Quoniam autem quedam) Tex.
Secunda conclusio motus est actus entis in potentia co. 8.
pro demonstratione huiusmodi conclusionis philo-
sophus premittit istam suppositionem quod tripliciter ali-
quid est in actu et potentia: primo respectu eiusdem in
diuersis temporibus: quoniam unus idem numero res-
pectu eiusdem frigiditatis est potentia frigidum tem-
pore estiuo et actu frigidum tempore hyemali. Secun-
do respectu diuersorum in eodem tempore: quoniam
in eodem tempore et eodem instanti eadem aqua nu-
mero est actu frigida et potentia calida. Tercio respectu
eiusdem et in eodem tempore: nam aqua agens in igne
est in actu respectu ignis: cum omne agens agat secundum quod
est in actu: et eadem aqua in eodem tempore repassa ab
igne est in potentia respectu eiusdem ignis cuius omne patiens
patiatur secundum quod est in potentia. Item. (Quoniam autem quedam
eadem sunt et potentia et actu quauis non simul autem
sed in diuersis temporibus aut non sunt idem sed bene in
eodem tempore: sed ut calidum: potentia quidem frigidum aut
endeletur). Item. actu multa ita agunt et patiuntur admutice
in eodem tempore et respectu eiusdem.

Notandum

secundum commentatorem comen-
to octauo quod ab ipso est agens
in corpus secundum quod est patiens in actu et patiens ab ipso secundum quod
est corpus in potentia: licet igitur idem respectu eiusdem sit
in actu et in potentia: non tamen eodem modo: aqua enim
secundum quod est frigida in actu agit in igne: sed non secundum quod est fri-
gi da in actu patiens ab igne: secundum quod est calida in potentia.
Sicut etiam abus agunt in stomachum secundum quod est patiens in
actu: non autem eo modo patiens a stomacho: sed secundum quod est
corpus alterabile in potentia. Sed dubitatur quia
actus et potentia sunt valde opposita secundum commentato-
rem in prologo de anima: igitur non verificantur de eo-
dem respectu eiusdem. Dicendum quod potentia recipit
actus et actus est perfectio potentie: idcirco actus et poten-
tia secundum se non opponuntur: sed tantum secundum suos modos
ita quod impossibile est alicui illa duo competere respectu
eiusdem et eodem modo. (Omne enim erit). Ista suppo-
sitione premissa arguit philosophus conclusionem sic:
motus est actus corporis phisici quod mouet et moue-
tur: sed omne quod mouetur est in potentia: igitur mo-
tus est actus entis in potentia: patet consequentia cum
minori ex suppositione cuius omne mouens moueat secundum
quod est in actu: et omne motus moueatur secundum quod est in po-
tentia: maior autem arguitur sic: omne agens phisici-
cum in agendo reparatur: igitur per idem ens mouens
phisicum in mouendo mouetur: patet consequentia:
quia omne mouens phisicum aut mouet secundum qualitatem
tem aut secundum quantitatem aut secundum locum: sed quocumque
modo signato in mouendo mouetur intelligendo per

Tex.
66.9.

Liber tertius.

motus phicuz mouens comunicas in materia cu passo
Et notat dicit phicuz qz no oportet oē mouens
moueri: quibusdaz tamē visu: est oē mouens moueri:
sed vtruz illud sit verum aut non no est presentis con-
siderandis: sed octauo phicuz illud perscrutabitur
manifestando aliquod esse mouēs quod nullo mo-
do potest moueri: nec p se nec per accidēs. Le. li. (Om-
ne enim agēs phicuz erit simul actiū et passiū: ergo et
mouēs phice mobile erit: oē enīz huiusmodi mouet cū
mouetur et ipsū: sed vt mouetur est in potētia: igit motus
est actus entis in potētia. videtur quidē igitur qui-
busdā eo moueri mouēs: sed de hīs quidēz ex alijs di-
cendis oībus octauo phicuz et manifestū quō se hnt
est enī quoddā de numero mouētū et immobile.)

Notandum fm cōmentatorē cōmēto
octauo qz illū oē mouēs
mouetur sine hac determinatione. s. vt sit cōpositus ex
actu et potētia nō est vez. Tō est ergo vez absolute q
oē mouens mouetur: sed bene oē mouens cōpositum
ex actu et potētia. s. ex materia et forma mouet: et hoc in-
tellexit phs cū dixit oē mouēs phicū i mouēdo moueri.
Dubitatur cōtra cōdūsiōē: si motus est actus entis
in potētia: ergo qd mouet ad substantiā est potētia sub-
stantia qd mouet ad quantitatē est potētia quātū: qd
mouetur ad qualitatem est potētia qle: phs falluz qz
mā pīma que mouet ad substantiā nō est potētia sub-
stantia: sed actu substantia: cum ex non substantia nō fiat
substantia primo physicoz. Illud etiā q mouet ad quā-
titatem vel ad qualitatem est actu quātū et quale igit
nō est potētia aliquod istoz. Rēspōdetur qd hic
nō accipitur potētia pro potētia ad esse: sed pro poten-
tia ad formā: ideo cōcedo q materia pīma que ē actu
substantia actualitate existēt: est potētia substantia. i.
est in potētia ad substantiāz forme: ideo materia pīma
nō est substantia forme: neqz est sub substantia forme ad
quā est in potētia: illud etiā qd mouetur ad quātitatem
vel qualitatem est actu quātū et quale: ac etiā est potē-
tia quātū et quale: ex quibz nō sequitur q nō sit quā-
tū nec quale: cum hic nō sit potētia ad esse sed potē-
tia ad formā: ideo bene sequitur qd illud qd mouetur
ad quātitatem nō est quātū illa quantitate ad quā est
in potētia: et illud quod eo mouet ad qualitatem nō est
quale illa qualitate ad quā mouetur vel ad quāz est
in potētia. (Sed potētia existētis.) Tertia pēlūsiō mo-
tus est actus entis fm q est in potētia: probatur: motus
est actus entis existētis simul in actu et potētia: sed nō
est actus entis vt est in actu: igitur est actus entis vt est
in potētia: patet cōsequētia cum maiōr ex probatio-
ne secūde conclusionis: et minor exēplariter declaratur
nā cūzes mouet ad formāz statue motus ē actus entis in
quātū est in potētia ad formā et nō in quātū es ē
actus es: qz si motus esset actus entis in quātū es ē actus
es: sequeretur q es qdū esset es moueret ad formāz sta-
tue q est falluz: sicut entis es semper est sub forma eris:
quia est actu es per formā illaz: ita semper esset sub motu
ad formā statue: si p illuz motus es esset actu es. Le. li.
(Sed potētia existētis cūz endelechia ens agat aut ipz
aut aliud in quātū mobile motus ē) cōstrue sic: ens
endelechia agat. i. actu moueat aut seipz aut aliud mo-
tus est actus potētia existētis in quātū mobile. In quā-
tū est potētia existētis. (Dico aut hoc. in quātū sit). i.
in quātū in potētia. (Est enim es potētia statua:
sed tantū ex non ens endelechia). id est actus et in quā-
tū es est motus est.

Notandum fm cōmentatorē pimento
9. q. pfectio cupri in actu
et fm qd est cuprū nō est motus: qm tūc quiditas eius
esset in motu. i. motus eēt de qditate cupri: vñ qz intel-
tus est pfectio hoīs fm qz hō est actu hō: iō intellectus
est de quiditate hoīs: ita si motus eēt pfectio cupri in
quātū cuprū est cuprū in actu: tūc motus eēt de qdita-
te cupri: qd est fallū: qz tūc cuprum semper moueretur.
Dubitatur: qm dato illo mō arguēdū motus eēt de
quiditate entis in potētia: nā si sequit motus est actus entis
in quātū es: igit motus ē de quiditate eris: ita oīz sequi
motus ē actus entis in potētia fm qz in potētia: igitur
motus est de qditate entis: qd est fallū: qz ens in po-
tētia est subiectū motus: mō nulla forma est de qditate
sui subiecti. Rūdet Burle qz pens in potētia potētiā intel-
ligi aut subm motus? si ens in potētia nō igitur diffi-
nitionē motus? aut aggregatū ex subo et motu: et sic ē ps
diffinitiois motus? ac ē de quiditate eius dicit ē motus
sicut albedo dicitur de qditate albi. Et si arguit q
eū: qm tūc diffinitū poneret in sua diffinitioe. Rūdet pri-
mo q nō ē incōueniēs diffinitū abstractū poni in sua
diffinitioe cōcretiue: cū nō sit cōcretū q abstractū: ver-
bi grā vt symitas ē cūitas symi. Secūdo q diffinitūz
est motus fm māz et motus igitur diffinitio est mo-
tus fm formā: iō nō idē est diffinitio et diffinitū. Itā re-
spōsiō est difficilis: primo qz illa accidētia q diffinitūne
p suba sua nō diffiniunt pens cōpositū ex subo et diffi-
nito: vt cū dicit symitas est nāsi cūitas: aut color ē ex
tremitas pspicit in corpore terminato: et sic de alijs. Secū-
do qz h diffinitio eēt simplr malis: qz daret p effectum
diffinitū: nā sicut aggregatū ex subo et albedine est effe-
ctus formalis albedinis: ita aggregatū ex subo et mo-
tu ē effectus formalis motus. Tercio qz motus diffinit
p subm suū: cōstat aut q cōpositū ex subo et motu nō est
subz motus. Quarto qz tale ppositū nō est in po-
ad terminū motus: imo cōrūpitur tale subm sicut cor-
rūpitur motus adueniēte terminō motus. Preterea nō
est vez q symitas diffiniatur per cūitatem symi: sed per
cūitatem nāsi nec est vez q hic diffiniatur motus fm ma-
teriam vt ostēdū est supra: cū tā motus q diffinitio mo-
tus cōpetat motui fm materiā p accidēs. Dicēdū igit
tur aliter cōcedēdo q motus est de quiditate entis in
potētia. omne enī q predicatur p se de alio aut igitur
diffinitio illius et est de quiditate eius vt colligi-
tur de mēte cōmentatoris tercio de aīa: constat autē q
ens in potētia diffinitur p motū: dicēdo ens in potētia
est illud qd est mobile ad formāz: neqz est incōueniēs
q motus diffiniatur pens in potētia ex diuersis gene-
ribus diffinitioū: diffinitur enī homo p risibile a po-
steriori et risibile p hoīem a priori: ita motus diffinitur
pens in potētia a priori et ens in potētia per motū a
posteriori: nō igitur ens in potētia qd ponitur in diffi-
nitione motus est cōpositus ex motu et subiecto motus:
sed est tantum subiectum motus. (Non enim idem).
Contra conclusionem posset argui sic: actus et poten-
tia sunt idem: sed motus est actus entis fm q est in po-
tētia. igitur motus est actus entis fm q est in actu. Re-
spondet phs q licz actus et potētia sunt idem subie-
cto: qz vnū et idē est in actu et in potētia: nō tamē sunt
idem inter se simpliciter et fm rationē q ipse tripliciter
probat. Primo qz si actus et potētia sunt idē simplici-
ter: et fm rationē: sequit q esse eris in actu est simplici-
ter esse eiusdē in potētia ad formā statue: sed motus est
actus eris vt est in potētia ad formā statue: igitur mo-

Dibisicorum.

tus est actus eris ut est actus quod est reprobatum
Le.li. (Non enim idem est esse simpliciter et po-
tentia alicui mobili: quoniam si idem esset simpliciter
et secundum rationem esset unus ens inquantum est deindelectia). i.
actus motus non est autem idem quoadmodum dicitur deindelectia.

Secundo

arguit philosophus ad idem sic
potentie ad contraria non sunt
eodem inter se: igitur actus et potentia non sunt eadem in-
ter se: patet consequentia: quia magis videntur conue-
nire due potentie quam actus et potentia: cum idem sit subie-
ctum potentiarum ad contraria siue sit humiditatis: si
ue sanguinis: probatur antecedens si potentie ad contra-
ria essent eodem inter se: videlicet potentia ad sanitatem
et potentia ad egritudinem sunt simpliciter eodem inter se
igitur una corrupta reliqua corrumpitur: sed adueni-
te sanitate corrumpitur potentia ad sanitatem: igitur cor-
rumpitur potentia ad egritudinem: igitur nunquam induci-
tar sanitas quin inducatur egritudo: et contra quod esse non
posset nisi sanitas et egritudo essent idem. (Le.li.). Mani-
festum autem est et in contrariis: posse quidem enim sanari
et posse laborare alterius est. Et namque si laborare quidem
et sanari idem esset: subiectus autem et sanabile et infirmum
siue humiditas siue sanguis idem esset.

Notandum

secundum commentatorem
commento decimo: quod
potentie contrarium sunt contrarie. Istud commen-
tum non potest intelligi de contrariis mediate: quon-
iam in subiecto sunt simul potentie ad albedinem
et nigredinem: cum aliquid sit subiectum in quo non
est albedo nec nigredo: et in eodem poterit esse utrumque
albedo et nigredo: sed intelligitur illud commentum de
contrariis immediate: nunquam enim sunt simul poten-
tie ad sanitatem et egritudinem: quoniam potentie ad
sanitatem semper est coniuncta egritudo: et potentie
ad egritudinem semper est coniuncta sanitas: ex quo
sanitas et egritudo sunt contraria et immediata.

Contra

duo dicta in littera arguuntur: et primo
quod potentie ad contraria sunt
eodem: quia non modo metaphysice. et quinto Ethicorum
dicit philosophus quod eadem est potentia contrariumque.
Secundo arguitur quod non est idem subiectum po-
tentiarum ad contraria: quia dicit commentator hic quod
potentie ad contraria sunt contrarie: modo contrarium
rum non est idem subiectum. Ad primum dicitur
quod duplex est potentia: videlicet receptiva et respectiva
de potentia receptiva loquitur philosophus non modo metha-
et quinto Ethicorum. cum dicit quod eadem est potentia contrarium
rum: de potentia autem respectiva loquitur hic cum dicit
quod potentie ad contraria non sunt eodem: semper enim in ad-
uentu forme potentia respectiva corrumpitur secundum commen-
tatores primo physico. et. Ad secundum dicitur quod poten-
tia ad contraria mediata est idem subiectum simul: quoniam si
simul et pro eadem instant aliquid est in potentia ad albedi-
nem et nigredinem. Potentia autem ad contraria imedia-
ta non est idem subiectum simul: sed bene successit: quod non
bil simul est in potentia ad sanitatem et egritudinem: sed suc-
cessit illud est necessarium. Tercio ad idem arguit philo-
sophus: color et visibile non sunt idem inter se: igitur nec actus
et potentia: patet consequentia quia color est actus per
speciem terminati et visibile dicit potentiam videndi: an-
tecedens declaratur: si enim color et visibile essent idem
simpliciter et secundum rationem: igitur oporteret visibilem esse color
et sic magnitudo et substantia esset color: quod est falsum: et
patet per consequens illa sunt visibilia: et magnitudo per se

et substantia per accidens per Aristotelem. secundo de anima. Le.li.
(Quoniam autem non est idem actus et potentia quemad-
modum nec color et visibile idem).

Notandum

secundum commentatorem
commento decimo: quod
aliquid esse in actu
et in potentia non est idem: quia subiectum illius non est idem si-
cut color et visibile non sunt idem: et si subiectum sit idem certum
est quod albedo et dulcedo non sunt idem: tamen subiectum est idem
scilicet lac. Similiter idem est subiectum coloris et visibilita-
tis sicut idem est subiectum albedinis et similitudinis: et ta-
men color non est visibilitas sicut nec albedo est similitu-
do: color enim et albedo sunt entia absoluta predicamen-
ti: qualitates: visibilitas vero et similitudo sunt entia respe-
ctiva predicamenti relationis: et non dicantur commensurabiles re-
spectus: similitudo enim est respectus actualis: et visibili-
tas est respectus aptitudinalis cum dicatur tantum aptitudi-
nem et potentiam ad visionem. (Possibilis inquantum). Ex
predicamento phis inserta tria correlata: quorum primum est
diffinitio motus queia probatur est diuisum per pres-
scilicet motus est actus entis in potentia secundum quod in poten-
tia. Le.li. (Possibilis inquantum est possibile deindelectia
manifestum quod sit motus: constituitur sic: ex hijs manifestum
est quod motus sit deindelectia. actus entis in potentia in
quantum in potentia. Secundo correlatum: quod actus entis in
potentia et per accidens actus entis in actu: patet: ex quo actus entis in potentia
est pars diffinitionis motus: quilibet enim pars diffini-
tionis per se predicatur de diffinito: per Aristotelem. primo po-
steriorum. Secunda est etiam manifesta ex dictis. Accidit
enim actus actui quod entis in actu quod moueatur cum aliquis sit
actus qui non possit moueri: scilicet actus purus: et aliquid
mouetur quod non est ens in actu: scilicet prima materia.
Le.li. (Quod quidem igitur motus est hoc per se): scilicet
actus entis in potentia manifestum est et quod accidu-
tunc moueri cum est deindelectia. id est cum aliquid est in
actu vel ipse est actus. Tercium correlatum: motus non
est actus entis antequam mobile moueatur: neque postquam mo-
bile motus est: sed tantum cum mobile mouetur: patet: co-
tingit enim unumquodque artificiale aliquando operari
et aliquando non operari: ut patet de domo statua
et huiusmodi: constat autem quod edificatio non est actus
domus neque alterius edificabilis antequam edificabile edi-
ficetur: non enim postquam domus vel aliud edificabile edi-
ficatum est: sed solus dum ipse edificabile est in edifica-
ri: sed edificatio non est motus: igitur motus non est
actus mobilis antequam moueatur nec post: sed tantum dum
mouetur: et sicut arguitur est de edificatione: ita de omni-
bus alijs motibus: scilicet de doctrinatione medicatione
nec salatione voluptatione augmentatione diminutione.
Le.li. (Et nec prius et nec posterius est motus vel offe-
sum est: contingit enim unumquodque quidem artificiale
quandoque operari: aliquando autem non ut edificabi-
le et edificabilis actus inquantum est). id est inquantum
actualiter edificatur edificatio est autem hoc est edificatio
actus alicuius edificabilis aut domus: sed cum domus
sit facta: non amplius edificabile est in fieri: edificatur
autem edificabile quod est in fieri: necesse est ergo edi-
ficationem esse actum edificabilis dum edificatur: edifi-
catio autem motus quidem est aut non eadem conuenit
ratio in alijs motibus.

Contra

diffinitionem motus quadruplici-
ter arguitur: et primo comparando
genus ad differentiam: nam in qualibet diffinitione genus
se habet ut materia: et differentia ut forma: sed in diffi-

Tex.
co.ii.

Egil.

Egil.

Liber tertius.

nit'one motus illud qd ponitur loco differentie se habet ut materia: igitur illa diffinitio non est bene data: patet consequentia cum maiori: per Porphyrium in vniuersalibus: et Aristotelem in topicis: et minor est clara: quoniam actus qui ponitur loco generis dicitur formam: et ens in potentia qd ponitur loco differentie dicitur materiam. **S**ecundo arguitur contra illam diffinitionem comparando determinationem ad suam determinationem: videlicet illam particulam fm qd est in potentia ad totum precedens: si enim motus est actus entis in potentia: fm qd in potentia: igitur quanto aliquid est magis in potentia tanto magis est subiectum motus: sed maxime in potentia est materia prima: igitur maxime subiectum motus est prima materia contra determinationem commentatoris octauo physicoz. vi. qd si esset materia omnino prima: per se existente non posset subiacere motui neqz transmutationi. **T**ercio arguitur contra eandem diffinitionem comparando ipsam ad suum diffinitum: quia aliquid est actus entis in potentia fm qd in potentia: qd tamen non est motus: videlicet tempus: et albedo remissa tendens ad vteriozem perfectionem: tempus enim ex quo est res successiua sicut motus nunqz habet omnes suas partes simul est actus entis in potentia fm qd est in continua tendentia ad aliud: albedo etiam signata est actus entis in potentia fm qd est in potentia ad vteriozem albedinem. **Q**uarto arguitur contra diffinitionem dictam comparando diffinitum ad diffinitionem: nam aliquis est motus qui non est actus entis in potentia fm qd in potentia: probat generatio simpliciter dicta qua generatur minimum naturale est motus et non est actus entis in potentia fm qd in potentia: igitur et. patet consequentia cum maiori per Aristotelem. et commentatorem. ponentes motum in quatuor predicamentis connumerando generationem et corruptionem alijs motibus: et minores declarant: nam in instanti generationis minimi naturalis materia que est subiectum generationis non est in potentia ad formam minimum pro illo instanti habet illam formam fm se: et qualibet eius partem: igitur in illo instanti illa generatio non est actus entis in potentia ut est in potentia ad formam: nec etiam ante illud instans cum illa generatio non duret nisi per instans et non sit nisi subito proueniens forme substantialis. **A**d primum respondetur fm phm septimo methaphysice. qd hec est differentia inter substantiam et accidentem quoniam substantia diffinitur per genus imponens materiam: et per differentiam importentem formam. Accidentem autem quia diffinitur per subiectum suum modo contrario diffinitur: scilicet per genus exprimens formam: et per differentiam exprimentem materiam: verbi gratia: symitas sic diffinitur: symitas est cautitas nasi: ubi patet cautitatem esse formam que est genus symitatis: et nasum esse materiam qui est differentia symitatis: sicut enim differentia adueniens generi constituit speciem: ita nasus adueniens cautitati constituit symitam. **A**d secundum negatur consequentia: non enim dicitur subiectum motus in potentia fm qd in potentia: ut omnino intelligatur illud non esse in actu cum dicitur sit subiectum motus partim esse in actu et partim in potentia fm qd huius ad denotandum motum non esse perfectum alicuius ratione qua illud est in actu: et aliquam habet actu perfectionem: sed tantum ea ratione qua ipsum est in potentia ad vteriozem perfectionem. **A**d tertium dicitur qd licet tempus sit actus entis in po-

tentia non tamen ut est in potentia: scilicet ad terminum ad quem: tempus enim siue sit duratio mundi: siue duratio motus non dicitur nisi successione partium: ita qd non includit in sua ratione respectum potentialem ad terminum motus: quem respectum idubie circoscernit motus cum dicitur fm qd in potentia: albedo etiam remissa et si actus entis in potentia tendentis ad vteriozem perfectionem non tamen est actus istius entis ut est in potentia ad illam perfectionem. Accidit enim albedini remisse ut sit dispositio albedinis intensiois. **A**d quartum respondetur qd in instanti minimi naturalis non est generatio fm formam: sed tantum generatio fm materiam: que est forma substantialis minimi: sed immediate ante illud instans est generatio fm formam illius minimi: ita qd in instanti in quo incipit illud minimum esse non est generatio: quia commentator vocat motum fm formam: sed immediate ante illud instans est illa generatio cuius est potentia ad formam: sicut enim corpus diuidendum prius diuidetur qd ipsum erit diuisum et spatium pertransiendum prius pertransietur qd ipsum erit pertransitum: ita illud minimum prius generabitur qd ipsum erit genitum et sicut corpus diuidendum prius erit diuisum vltime superficie qd ipsa erit diuisa: ita minimi generandi prius erit generatio qd ipsum erit genitum: dato igitur qd illud minimum incipiat esse in a. instanti: concedo qd in a. generabitur: et ante a. generabitur illud minimum in a. instanti generatione que erit motus fm materiam: et immediate ante a. instans generabitur generatio que erit motus fm formam: ipsa autem forma minimi non proprie generabitur in a. instanti: quia non generatio fm materiam aliter procederet in infinitum: nec generatione fm formam: quia tunc non erit illa generatio: sed bene proprie incipiet esse: loquendo igitur de generatione que est motus fm formam sit hec prima propositio. Aliquid erit et non est: et illud non incipit nec incipiet esse: patet de generatione formali istius minimi. Si enim ista generatio inciperet esse oporteret qd in aliquo instanti: constaret autem qd ista generatio nec in a. instanti nec in aliquo alio incipiet esse: bene autem in aliquo instanti desinet esse: videlicet in a. instanti. **S**ecunda propositio aliquid erit et non per tempus nec per instans: patet de illa formali generatione: non enim erit per instans: ex quo non erit in a. instanti nec in aliquo instanti precedenti aliter illud minimum inciperet esse et non per formalem generationem existentis ex illo instanti: neqz immediate ante illud instans. **T**ertia propositio aliquid erit et impossibile est illud esse: patet de illa generatione que erit in quolibet tempore terminato ad a. instans et impossibile est istam generationem esse: aliter motus non esset actus entis in potentia scdm qd in potentia: quoniam pro illo instanti oportet necessario formam illius minimi esse aliter res permanens non dependens a successiua inciperet esse per remotionem de presenti et consequenter rei permanentis daretur vltimum sui esse quod est contra philosophum octauo physicoz. **Q**uarta propositio aliquid subito erit qd non erit instantaneum sed temporale: patet de illa formali generatione que subito erit: videlicet immediate ante a. instans et non erit instantanea: qd in nullo instanti erit: sed temporalis: quia erit in quolibet tempore terminato ad a. recte sicut diuisio vltime superficie corporis diuidendi in nullo instanti erit: sed in quolibet tempore terminato ad istas in quo illud corpus erit primo diuisum: et si aliquando co-

Tex.
co. il.

Epil.

Epil.

genera. scdm se
mum

31.63

Philosophorum.

cessi generationem fm formam esse in instanti locutus
suz fm communem modum loquendi aut accipiendo in
stans pro subito. ¶ Sed loquendo de generatioe que
est motus fm materia sit hec prima ppositio: aliquis
motus est in termino ad que patet de materiali genera
tione: si pmetator dixit motu no esse in termino a quo
nec in termino ad que locutus est de motu fm forma
quando termini distat: vñ generatio fm forma: si no
est in termino ad que: tamen in termino a quo: ex quo
pcedet immediate de no esse ad esse. ¶ Secda ppo aliqd
mouetur ad forma q habz pz de ma istius minimi na
in a instanti ipa mouet ex quo in ea est mor fm materi
am: no nisi ad forma illius minimi qua tunc habet.
¶ Tertia ppositio aliqd mouet ad forma ad qua no
est in potentia: pz vt supra: si cõcludit q aliquis mo
tus dat primu r vltimu instas sui esse cõcedat de mo
tu fmaz ad huc intellectũ q aliq forma e mor: r nuq
fuit motus nec vnq erit mor. ¶ Quarta ppo aliq
motus est actus fm q e in actu: pz de gñatioe fm
mã: illa eni est actus materie fm qua habz forma r fz
quã e in actu p illa forma. Ideo vt dicebat supra diffi
nito hic data no ponit diffinire motu fm maz: sed m
fm forma. ¶ Deoia oia sũt iuxta distictioẽ cõmetã
tois data de motu fmaz r fz forma tenedo cu eo q
nulla põt esse gñatio cõtina: r qlibet gñatio subito hz
eẽ: r q forma minimi in instanti icipit esse fz se: r q dñ
bet fuit: r q gñatio r corruptio sũt mor p se: hz indiu
sibiles sũt r q diffinitio mor ita illa sicut aliq cõpe
tie r c. Sed diceret Burleus q nulla illo pz ppositioẽ
est cõcedẽ: la: r q in instanti minimi inceptiois nãlis est
vtraz gñatio ta fm forma q fz materia nulla tamen
illa eẽ motus nisi tendat ad vltiorẽ pfectionẽ. Ex
ista determinatioẽ sequit q cuilibet generatõ siue sit
fm forma siue fm materia accidit q sit motus: qz cui
libet illaz accidit vt ad vltiorẽ pfectionẽ vadat quo
cõcesso sũt q in predicamẽto sube no eẽ motus per
se large loquendo de motu: cõtra pñm r cõmentato
rem hic di. q in quatuor predicamẽtis eẽ motus: r patz
cõsequẽtia: sed si nec gñatio nec corruptio eẽ motus p
se: sequitur ergo q generatio r corruptio no sũt spe
cies motus: cu nulli genus accidat sue spẽ: sed illud eẽ
cõtra pñm in postpredicamẽtis di. q motus sex sũt
species. s. generatio r corruptio r c. Sustinẽdo igit diffi
nitionem motus v3 q generatio fm forma est motus
per se oẽs ille ppositiones sũt concedende que dicte
sũt de formali generatioẽ tenendo etiaz oẽ cõpositum
substantiale generari in eodẽ instanti in quo icipit eẽ
r q motus dicitur de qualibet generatioẽ materiali si
cut formali oportet concedere alias ppositiones di
ctas de generatione fm materia: vbi autẽ no conce
ditur aliquaz generatioẽ esse motus nisi tendat ad vl
teriozem pfectionẽ: non oportet concedere aliquam
de ppositio nibus pertinentibus ad generationẽ r
corruptionẽ fm forma esse motus p se r generationẽ
r corruptionẽ fm mã esse motus per accidens.

Lex.
cõ. 12.

Mod autẽ
bene dictum. Istud est se
cundum capitulum. huius
tractatus in quo philoso
phus inuestigat diffinitio
nẽ materiale motus: postq
venatus est diffinitionem
formalem ponendo quat

or conclusiones: quarum prima est ista: diffinitio da
ta de motu est bene assignata. Secunda conclusio. mo
tus non est alteritas: nec inegalitas nec non ens ibi.
(Manifestum autẽ). Tertia conclusio motus est
actus imperfectus ibi. (Et motus quidem). Quarta
conclusio motus est actus mobilis inquantum mobi
le ibi. (Mouetur autẽ). Prima conclusio arguitur
sic. Illa diffinitio est bene assignata per quam excludu
tur errores contingentes circa diffinitum r in qua assi
gnatur debitum genus r debita differentia diffinitu: sed
diffinitio data de motu est huiusmodi: igitur diffini
tio data de motu est bene assignata: tenet consequen
tia cum maior: r minor declaratur: quod enim per
istam diffinitionem excludantur errores contingentes
circa diffinitum: scilicet circa motum manifestabitur in
secunda conclusione: r q in ea ponatur debitum ge
nus r debita differentia motus manifestum est ex di
ctis: ex quo enim motus non soluz ponitur in vno pre
dicamento: sed in pluribus vno predicamento: patet
q non potest diffiniri per aliquod genus alicuius pre
dicamenti: nec per aliquam differentiam alicuius pre
dicamenti oportet igitur accipere vnum genus r vnaz
differentiam extra omnia predicamenta: sed non vi
deur q aliud genus possit accipi q acus: neqz alia
differentia q ens in potentia cum ista dicantur de om
nibus predicamentis: nimis enim difficile esset: immo
impossibile inquit cõmentator ad assignare genus vel
differentiam: l. e. li. (Quod autẽ bene dictum sit mo
tum esse actum entis in potentia fm q i po: manifestus
est ex illis ex quibus aliq de ipso motu dicunt q per
hanc diffinitionem reprobandatur: r ex eo q non facile
est diffinire aliter ipsum motum: neqz enim motum in
alio genere q in genere actus ponere potest vtrqz alu
quis: nec aliquam aliam differentiam q ens in poten
tia potest monui quipiam assignare).

Notandum fm cõmentatorem com
mento duodecimo q ista
diffinitio est manifesta per se: sed tamen debet inueniri
per aliquam earum viaz quibus inueniuntur huius
modi generis diffinitiones aut per viaz diuisionis aut
per viam compositionis: diffinitiones enim ignote na
turaliter necesse est vt quis in eis vtatur syllogismo:
aut in declarando diffinitionem r diffinitum esse: quan
do ignotum fuerit vtrumqz aut in declarando q diffi
nito est diffinitu quando diffinitum fuerit manifestum
per se r diffinitio ignota. Aristoteles igitur in declaran
do diffinitionem motus vñtur tribus: scilicet diuisio
ne inductione r via accepta a contrario. ¶ Istius com
menti quatuor sũt ppositiones: quarum prima est
ista. Diffinitio per se manifesta potest inueniri per vi
am diuisionis aut compositionis: patet: nam ista est
per se manifesta animal rationale: quia ad experien
tiam per sensum percipimus hominem sentire r ra
tiocinari: tamen inuenitur per viam diuisionis r com
positionis iuxta doctrinam Aristotelis in topicis: r se
cundo posteriorum. Diuisio enim entis in decem pre
dicamenta r in substantiam cõpõzeam r in incorpõ
zeam: r sic continue descendendo vsqz ad diuisionem
animalis componendo differentiam cum genere habz
animal rationale quod est diffinitio hominis. ¶ Se
cunda ppositio si taz diffinitio q diffinitum est natu
raliter ignotum vtrumqz per syllogismum probabitur
esse: verbi gratia dato q deus sit ignotus: aut diffini
tio dei ac vtrumqz poterit declarari per syllogismum

Liber tertius.

boc modo: si prima causa est deus est: sed prima causa est: igitur deus est: sic quidem probauit philosophus septimo et octauo physico: um primum motorem: et secundo methaphysice primum in enibus esse: diffinitio autem dei: siue factus purus: siue illud quo melius cogitari non potest probabitur hoc modo. Si primum in enibus est actus purus est: sed primum in enibus est igitur actus purus est: aucta processum philosophi. i. metha. Theologi autem aliam diffinitionem sic arguerent. Si ens infinite perfectionis est illud quo melius cogitari non potest: sed ens infinite perfectionis est: igitur illud est quo melius cogitari non potest. **Tercia** propositio: si diffinitio est naturaliter ignota et diffinitum naturaliter notum de diffinito poterit demonstrari diffinitio per syllogismum: verbi gratia eclipsis est naturaliter nota: diffinitio autem eclipsis est naturaliter ignota videlicet priuatio luminis in luna obiectu terre: cum diffinitum cognoscatur per sensum: diffinitio autem per solum intellectum demonstrabitur: igitur illa diffinitio de eclipsi hoc modo quod dicitur: terra interponitur inter solem et lunam: tunc est priuatio luminis in luna obiectu terre: sed quando dicitur eclipsis tunc terra ponitur inter solem et lunam: igitur quod dicitur eclipsis: tunc est priuatio luminis in luna obiectu terre. **Quarta** propositio licet diffinitio data de motu sit per se manifesta: adhuc debet inueniri per viam diuisionis aut compositionis: prima pars patet: nam per se manifestum est ad sensum quod aliquid actualiter mouetur ad perfectionem quaz non habet: et quaz aptum est habere: igitur per se manifestum est actum entis in potentia esse finem quod in potentia: per consequentia quia antecedens et consequens sunt idem conuertibiliter notis terminis. Secunda vero pars est manifesta ex dictis: vnde Aristoteles non solum per viam diuisionis inuestigat dictam diffinitionem: sed etiam per inductionem et per viam acceptam a contrario: primum enim diuisionibus tribus in secunda parte capituli primi Aristoteles ex illis diuisionibus in tertia parte eiusdem capituli conclusit diffinitionem motus et statim post probauit eam inductione di. alteratio est actus in potentia finem quod in potentia: augmentatio diminutio: generatio et corruptio: et motus localis est actus entis in potentia finem quod in potentia. **Manifestum** autem est. **Secunda conclusio** motus non est alteritas nec equalitas neque non ens. Ista conclusio ponit philosophus contra tres opiniones antiquorum: quorum quidam dixerunt motum esse alteritatem: alij dixerunt ipsum esse inequalitatem: ceteri vero posuerunt ipsum esse non ens. Arguit ergo philosophus dupliciter contra istos et primo sic: omne illud in quo est motus mouetur: sed non omne illud in quo est alteritas vel inequalitas aut non ens mouetur: igitur motus non est alteritas aut inequalitas: nec non ens: patet consequentia cum maiori eo quod quilibet forma denominat suum subiectum: sed motus est forma mobilis cuius sit actus illius per diffinitionem motus: igitur quilibet motus denominat mobile moueri: minor vero est nota eo quod multa sunt que non mouentur in quibus reperitur alteritas et inequalitas et non ens: aliqua enim sunt inequalia et altera inuicem in quibus reperuntur non entia: que tamen mouentur. **Le. li.**

(Manifestum autem intendentibus ad opiniones antiquorum quemadmodum ponunt quidem ipsum alteritatem et inequalitatem et quod non est). id est quod non ens dicentes esse motum: multa enim sunt quorum nullum necesse fari est moueri nec si altera sint neque si inequalia: nec si non sunt. i. si sint non entia.

Sed dubitatur quia illo fundamento posset probari quod motus non est ens: probatur: quia omne illud in quo est motus mouetur: sed non omne illud in quo est ens mouetur: igitur motus non est ens: et sic probaretur quod homo non est animal: quia omne illud quod est homo est risibile: sed non omne illud quod est animal est risibile: ergo homo non est animal. Respondetur quod non est similitudo: quoniam ipsi ponent motum diffiniri per alteritatem inequalitatem et non ens: constat autem quod in quocumque reperitur diffinitio in eodem reperitur diffinitum: et contra et si ab aliquo remouetur diffinitum ab eodem remouetur diffinitio. Et ita in proposito consequentia nunc facite valerent si ens esset diffinitio motus et animal esset diffinitio hominis: semper enim tenet huiusmodi conclusionem in terminis conuertibilibus. (Sed nec mutatio). Secundo arguit philosophus sic quantumcumque aliquid equaliter respicit duo opposita non magis diffinitur per vnum illorum oppositorum quam per reliquum: sed motus equaliter respicit hec tria et eorum opposita: igitur motus non magis diffinitur per alteritatem quam per suum oppositum: nec magis per inequalitatem quam per equalitatem: nec magis per non ens quam ens: tener consequentia cum maiori et minori est nota: quia motus non magis incipit ab his quam a suis oppositis nec magis terminatur ad ista quam ad sua opposita. **Le. li.** (Sed nec mutatio neque i. hac). scilicet alteritatem inequalitatem et non ens: neque ex his magis est quam ex oppositis. **Tex. co. 13.**

Notandum secundum philosophum quod motus denominatur et specificatur a termino ad quem: et quia motus non magis terminatur ad alteritatem quam ad suum oppositum: nec magis ad inequalitatem quam ad suum oppositum: nec magis ad non ens quam ad suum oppositum: ideo motus non magis debet diffiniri per aliquid illorum trium quam per suum oppositum. Ipsi autem antiqui non considerantes hoc: sed tantum quod in motu alterationis ipsum mobile fit alterum et in motu augmentationis inequale: quia continue fit maius aut minus: et in motu locali nunquam manere presens simul et quod in nullo instanti est pars preterita motus neque futura dixerunt motum esse alteritatem inequalitatem et non ens. (Cum autem). Ipsi ponebant predicamenta positiua et priuatiua collocantes quietem in predicamentis positiuis et motum in predicamentis priuatiuis dicentes motum esse priuationem tantum et consequenter motum non debere diffiniri per positiuum: sed per priuatiuum scilicet per inequalitatem alteritatem et non ens: quod autem motus sit priuatio arguebant sic: motus est quid indeterminatum: igitur est priuatio: consequentia erat bona apud eos quia credebant omnia positiua esse determinata: et nihil esse indeterminatum nisi si priuatiuum: antecedens sic arguebant: motus non est simpliciter in actu neque simpliciter in potentia: igitur est quid indeterminatum: antecedens patet quod aliquid est simpliciter in actu: tunc non mouetur: et quod est simpliciter in potentia tunc non mouetur: quod enim simpliciter aliquam **Tex. co. 14.**

Philosophorum.

quantitatem vel qualitatem non mouetur ad illam: et quod est simpliciter in potentia respectu illius: ita quod nihil habet de illa quantitate nec de illa qualitate non mouetur ad illam: latuit enim eos actus medius inter potentiam et actum qui est perfectio entis in potentia. Item quod in potentia: hoc autem fuit causa propter quam dixerunt motum esse priuationem non collocantes ipsum in aliquo predicamento substantie vel quantitatis aut qualitatis: et sic de alijs: neque in aliqua coordinatione positiua: sed tantum priuatiua. Le. li. (Cum autem in hoc ponere). id est propter quam ponebant motum sic diffiniri et quod determinatum videtur quoddam esse motus: alterius autem coordinationis a predicamento positiuis ponebant principia et ex eo quod sunt priuatiua indeterminata sunt in quibus ponebant motum: neque enim hoc scilicet substantiam: neque tale: id est qualitatem nec unum ipsum predicamentorum dixerunt motum esse: quia neque in aliquo aliorum predicamentorum posuerunt motum: videtur autem in determinatum esse motus causa est: quia neque in potentia: eorum quales generis neque in actu est. i. contingit ponere ipsum. Et ratio neque enim possibile est quantitatem moueri ex necessitate: construe scilicet neque ex necessitate est. i. contingit moueri illud quod possibile est quantitatem. id quod est in potentia ad qualitates: neque actu quantitas est.

Notandum primo secundum commentatores primo secundum commentatores et secundum commentatores. Item quod motus cum sit de rebus que non permanent: videtur non habere diffinitionem: diffinitiones enim sunt reze permanentius ut inate sunt res permanentes apud suas diffinitiones: et potentia istius sermonis est ex duabus affirmatiuis in secunda figura: et utraque propositio est falsa: motus. n. habet diffinitionem ut declaratum est et priuationes etiam quodammodo habent diffinitiones. In secunda figura sic arguebant antiqui priuatio est non habens diffinitionem et motus est non habens diffinitionem: igitur motus est priuatio: maiorem sic arguebant nihil habet diffinitionem nisi sit ens: sed priuatio est non ens: igitur priuatio est non habens diffinitionem: minor vero sic declarabant: res que diffinitur debet permanere apud suas diffinitiones et non desere res suas diffinitiones: motus autem cum sit permanens non potest manere apud suas diffinitiones: ideo dicebant nihil proprie diffiniri nisi res permanentes: et quia motus non est res permanens: ideo non proprie diffinitur: sed quodammodo describitur per alteritatem inaequalitatem et non ens. Respondeo istorum dupliciter peccauit: inquit commentator: scilicet in forma quia arguebant ex duabus affirmatiuis in secunda figura et in materia: quia utraque primis farum est falsa. motus enim habet diffinitionem ut est esse: sum in alio capitulo: et priuationes etiam quodammodo habent diffinitiones: eo modo enim habent diffinitiones que sunt entia: sed non sunt entia simpliciter: sed quodammodo cuius priuatio sit negatio in subiecto apto nato: per Aristotelem. quarto methaphysice. ergo et.

Secundo notandum secundum commentatores eo dem commentario quod pythagorici opinabantur quod principia reze diuiduntur in duas partes contrarias: et quod una pars continet magis illa opposita que sunt in capitulo priuationis: et alia pars continet illa que sunt magis in capitulo habitus: et ponebant in una parte decem: scilicet bonum et equale par et unum et dextrum et lumen et masculinum et motum et rationem et quadratum et oppositum illis in capitulo priuationis: que omnia apud istos sunt in altera istarum duarum partium et motus non

est in capitulo entis: ergo est in capitulo priuationis: que est non equale: et aliud ut habetur videri primo methaphysice. pythagorici posuerunt decem contrarietates ex quibus habuerunt decem principia positiua reze: et decem priuatiua et fuerunt contrarietates iste finitum et infinitum: par et impar unum et plurale dextrum et sinistrum masculinum et femininum quiescens et motum rectum et curuum lux et tenebra: bonum et malum quadratum et quadrangulare altera parte longius. Ita quod semper prima pars contrarietatis erit positiua et secunda priuatiua: quiete igitur ponebant in predicamento positiuo et motum in priuatiuo dicentes ipsius esse non ens et aliter et in equalitatem. Hic quidem pythagorici totum vniuersum diuidebant in quatuor gradus: quorum primus erat esse: cui attribuebant tres contrarietates: scilicet finitum et infinitum par et impar unum et plurale. i. multa: finitum enim et infinitum ponebant in primo loco tanquam passionibus communes entis transcendentis sumptis: par et impar in secundo loco: quia sunt passionibus numeris: unum autem et multa in tertio loco ut opponuntur in numero habentia causalem dependentiam a pari et impari. Secundus gradus vniuersi est viuere seu esse viuens cui duas adaptabant contrarietates: scilicet dextrum et sinistrum masculinum et femininum: primo quidem reperitur vita in celo in quo sunt naturaliter omnes differentie positionum: quarum principales sunt dextrum et sinistrum: eo quod sol incipit a parte dextra moueri in oriente supra nostrum emispermum terminando motum suum de die in occidentem que est pars sinistra celi: deinde reperitur vita in his inferioribus cui est contraria masculinitas: et femininitas: he namque passionibus non sunt nisi habentium vitam. Tertius gradus vniuersi est moueri seu esse motuum: cui applicabant etiam duas alias contrarietates. scilicet quietem et motum rectum et curuum quies enim et motus sunt communio: et quod motus rectus et curuus: ideo preponuntur: rectum autem et curuum non solum reperiuntur in magnitudine: sed etiam in motu que maxime competunt mobili secundum locum: quoniam tale non solum motu recto: sed etiam ad omnem differentiam positionis mouetur: motuum autem secundum locum ponit Aristoteles. secundo de anima gradum perfectiorem vite. Quartus gradus vniuersi est cognoscere seu esse cognituum cui adaptabant tres ultimas contrarietates. videlicet lucem et tenebram bonum et malum quadratum et quadrangulare altera parte longius: in cognitione enim tria reperiuntur. scilicet cognitio appetitus et habitus operatiuus: ratione cognitionis ponebant lucem et tenebram: nam lux est cognitionis principium tenebra vero ignorantie ascribitur: et appetitus ponebant bonum et malum quia appetitus tendit in bonum et recedit a malo: ratione autem habitus operatiui ponebant quadratum et quadrangulare altera parte longius: quoniam potissimus habitus operatiuus est ars a qua pueniunt artificialia principaliter: et ut plurimum secundum figuram quadratam et quadrangularem: quadratum enim est figura quatuor angulorum rectorum et quatuor laterum equalium: quadrangulare autem altera parte longius: est figura quatuor angulorum rectorum et quatuor laterum quorum semper opposita sunt equalia et immediata sunt inaequalia: quare et cetera. (Et motus quidem). Tertia conclusio motus est actus imperfectus. istam conclusionem philosophus ponit ut sit responsus ad rationem antiquorum quam ipse dupliciter probat: et primo sic: quilibet perfectio alius.

Liber tertius.

ip̄fecti f3 q̄ est ip̄fectus est actus ip̄fectus: sed motus est perfectio alicuius ip̄fecti f3 q̄ est ip̄fectus: igitur r. c. p3 p̄ntia cu3 maior: r. minor sequit̄ ex diffinitōe motus si enim motus est actus entis in potētia fm̄ q̄ est in potētia ad ulteriozē perfectionē oportet q̄ motus sit perfectio illius ip̄fecti fm̄ q̄ ip̄fectum r. quia motus est actus ip̄fectus: ideo difficile est cognoscere quid sit motus. l. e. li. (Et motus quidem actus quidam videt̄ esse ip̄fectus: autem: cā est qm̄ ip̄fectum quod possibile ē actus) construe sic: causa quare motus est actus ip̄fectus est q2 motus est actus illius cuius oē est ip̄fectus r. possibile. i. potētiale ad ulteriozē p̄fectionē: p3 h̄git difficile ē ip̄z accipere qd sit.

Ep̄is.

Notandum qd difficultas cognitiōis ex duobus pot̄ puenire ali quādo: ex pte obiecti: r. aliqñ ex pte potētie ex pte obiecti quide3 qñ obiectū est modice entitas: r. sic cū difficultate cognoscit̄ p̄ia materia motus r. relatio: ex pte autēz potētie quādo obiectū de se est magne entitatis: r. de se bñ cognoscibile: sed ipsa potētia est debilis: aut ipedita: r. sic cū difficultate cognoscitur intelligētie separe di. p̄ho in p̄heno metha. q̄ vniuersalia sunt difficultia ad cognoscendū: r. scdo metha. q̄ sicut se habet oculus noctue ad lucē solis: ita intellectus n̄ ad manifestissimā in natura. cognitio ergo intelligētiarū est difficilis ex defectu intellectus: hūani: cognitio vō motus est difficilis ex defectu ipsius motus modicā habentis entitatem. (Aut. n. in p̄uinationē). Secūdo arguit̄ p̄ho sic necessario motus est pura p̄uatio v̄l pura potētia: aut actus ip̄fectus vel actus ip̄fectus: f3 motus nō est pura p̄uatio nec pura potētia nec actus ip̄fectus: igitur est actus ip̄fectus: tenet p̄ntia cū maior: ex sufficienti diuisione: r. minor arguitur: nō. n. est pura p̄uatio cū p̄ motū n̄ ip̄ mouetur mobile ad non ens: imo sepe mouet̄ ad ens: nō etiam est pura potētia cū mobile existēs in pura potētia: non mouetur: nō etiā est actus ip̄fectus r. cōpletus cū nūq̄ motus habeat oēs suas ptes simul: nec illud qd acquiritur p̄ motus sit in mobili totū simul: sed vna ps est acquisita r. reliqua acquirēda: nō cu3 difficultate cognoscitur motus qd sit: sicut cū difficultate cognoscit̄ illud qd nō est: r. l̄z sit difficile cognoscere motū quid sit: nō tamē est impossibile: cū motus sit actus in potētia f3 q̄ in potētia r. sic actus ip̄fectus. l. e. li. (Autem in p̄uatio nem necesse est ponere motū aut in potētia purā aut in actu simpliciter cōpletū r. perfectū: hōz aut nullus videtur cōtingēs). i. possibile neq̄ conueniens: relinquet̄ reliquū iūstā p̄dictus: modus actus quide3 quendā esse motū: sed huius actus qualē diximus. i. ip̄fectū in cōpletū r. diminutū: r. p3 hoc difficile quidē videre ē qd sit motus: cōtingentē aut esse illā cognitiōez r. nō impossibilez manifestus est ex dictis.

Lex. co. 16.

Notandum f3 Lynconien. q̄ h̄ ē diffinitio secūda motus cōclusa a p̄ho. i. motus est actus ip̄fectus: puto tñ illud nō esse verū: q2 aliqñ est actus ip̄fectus qd nō est motus. i. albedo vel caliditas vt vñ ac etiā relatio r. aliq̄ respectus. f3 Arist. posuit istā cōclusionēz vt ostēderet antiquis motus nō esse actus purus ut potētia purāz sed actū admixtūz potētie per quē ipsūz mobile est par tū in actu r. parit̄ in potētia. (Mouet̄ agit̄). Quarta cōclusio motus est actus mobilis inquantū mobile. Ista cōclusioem sic arguit̄ p̄ho: motus est actus mouētis r. mobilis: sed nō est actus mouētis inquantū mouens agit̄ est actus mobilis inquantū mobile: tenet cō

sequentia cū maior: q2 motus est actus eius q̄ mouet r. mouet̄: dictum est enīz sup̄a q̄ omne mouens p̄hica mouetur. i. mouens in potētia: cuius imobilitas est quies. i. q̄ aliquādo mouet̄ r. aliquādo nō mouetur: r. cū cessat a motu: imobilitas est vera quies: minor vō declaratur dupliciter. Primo q2 mouēs nō mouetur nisi inquantū tangit̄ r. parit̄: sed accidit mouētū q̄ tāgatur r. parit̄ur: q2 aliq̄ est mouēs qd nō tāgitur nec parit̄ur. i. p̄mo motor igitur accidit mouētū q̄ moueatur l. e. li. (Mouetur aut r. mouēs omne p̄hica sicut dictum est cū sit potētia mobile: cuius imobilitas quies ē: cū ei motus est aliqñ sic r. aliqñ nō: huius imobilitas q̄ es est: ad huc enī agēs dicitur per se mouēs: q2 agere inquantū h̄mō ipsūz mouere est: hoc aut. i. actionez r. motum facit actu ipsūz agēs et mouens: quare simul agit et parit̄ur: vñ motus actus mobilis est inquantū mobilis: accidit aut hoc tactu motui. i. accidit motui q̄ tāgatur: quare simul agit et parit̄ur agēs: nō autē parit̄ur inquantū agens: sed inquantū mobile. ¶ Secūdo arguit̄ p̄ho illā minorē sic oē mouens mouet fm̄ q̄ est in actu: et si mouetur hoc est fm̄ qd est in potētia: sed motus est actus entis vt est in potētia: et nō vt est in actu igit̄ motus nō est actus mouētis inquantū mouēs: p3 cōsequētia cū minor ex determinatis in alio capitulo. Et maior tenet inductiue: nā oē mouens aut mouet f3 substantia aut fm̄ quantitatez aut fm̄ aliq̄ alioz p̄dicta: mentoz: si mouet fm̄ substantiā ipsūz est mouēs in actu p̄ formā substantiāle hōis. Si autē mouens mouet fm̄ quantitatez: videlicet q̄ sit actu quāuit̄z: r. q̄ sit in actu p̄ quantitatez: si vō mouet fm̄ qualitatez op3 q̄ sit actu q̄ le: r. q̄ sit in actu p̄ qualitatez: calidus enīz actu r. nō calidus in potētia pducit caliditate. l. e. li. (Spēs aut). id est actus r. forma semp̄ extimabitur aliqua mouēs aut enī hoc est. i. substantia aut qualis aut quāta q̄ erit principia r. cā motus: aut moueat vt actu hō facit ex potētia existente homine hominez.

diffinitio motus 2.

Lex. co. 17.

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmentoz. 17. q̄ oē q̄ mouet ex eis q̄ mouet̄ in potētia quādo cessat a motu r. cessatio eius fuerit vā des nō mouet nisi moueatur: r. tale mouens r. motū sūt illa quoz mā est eadez vt declaratū est i libro pygēos: r. iō corpa celestia nō mouent ab illis q̄ mouent. ¶ Due p̄dites redūtur ad h̄ q̄ mouēs i mouēdo moueat f3 p̄hiz r. p̄m: p̄ est h̄ q̄ tale mouēs aīal sit mouens i potētia q̄ aliqñ moueat: r. aliqñ nō moueat: in q̄ p̄dite intelligit̄ q̄ mouens r. motū debeat cōicare in mā: sic q̄ eadez sit mā mouētis r. moti: ad hūc intellectū q̄ mā mouēs possit ē sub forma moti: r. ecōtra f3 idividuū vel f3 p̄p̄z: r. q2 celū de r. intelligētiā nō sic cōicat cū mā in h̄is inferioribz: nō nō op3 q̄ in mouēdo h̄ inferiora moueat ab illis: mā enī hōz inferior non pot̄ esse sub forma celi: nec materia celi potest esse sub forma horum inferiorum. Secunda cōditio est q̄ cessatio a motu mouētis sit vera q̄ es: ita q̄ cū mouēs cessat a motu vere cessat: r. qm̄ vera quies nō cōpetit vere nisi corporibus fm̄ cōmentatore: h̄c. Ideo nō oportet formāz substantialez in mouendo moueri ab aliquo suo moto: nec oportet sensibilia propria vel communia moueri ab aliquo quando mouent̄ sensus exteriores: quoniam talia post cessationem a motu non vere quiescunt cum non sint corpora. Stantibus igitur illis duabus cōditionibus oē mouens mouetur: nec op3 q̄ omne tale mouens alio quod motus moueatur ab illo: q2 forte motum tantūz

Lex. co. 15.

Philosophorum.

differat a mouēte q̄ nō habet potentia agēdi in ipsū: s; sufficit q̄ oē hmoi mouēs moueat ab aliquo moto: ita q̄ si ignis mouet parietē alterādo ipsū nō o; ignē moueri a pariete: sed sufficit eū moueri ab aere immediato si bi: nō etiā op; hmoi mouēs moueri motu eiusdē spēt: q; aliqd mouens pōt mouere localiter: et pōt mouere motu augmētationis vel dimīnutionis absq; eo q̄ moueatur tali motu: sed sufficit q̄ moueat ab aliquo suo moto: siue sit eiusdē spēt vel generis vel alterius speciei vel generis non est cura.

Secundo notandū fm cōmentatozē eodē cōmēto q̄ Aristō. induxit hāc differētiā ad hoc vt diffiniat motū per istā aliam diffinitōem q̄ est notioz p̄ma: s; p̄ma magis de mōstrat substantiā mot⁹ ista. n. est differētia materialis p̄ma aut est fm formā. P̄ma ppositio cōmētū ē ista q̄ mobile est differētia motus: p̄batur: subiectū forme accidentalis est differētia illius: vt patuit de naso qui est differētia symitatis et p̄picio qd est differētia coloris: qd libet eni istoz adueniēs generi cōstituit spēm: s; mobile est subiectū motus: igit mobile est differētia mot⁹. **Secūda** ppositio: mobile cōstituit diffinitōem motus: p̄batur quolibet differētia cōstituit diffinitōem: sed mobile est differētia mot⁹: igit mobile cōstituit differētiā motus. Sicut. n. ens in potētia: q; est differētia motus: cōstituit diffinitōem p̄ma motus: ita mobile cōstituit secūda diffinitōem motus: et quo est differētia motus. **Tertia** ppositio: diffinitio secūda est notioz p̄ma: p; cōsequētia q; differētia secūda diffinitiois est notioz differētia p̄rie diffinitiois: not⁹ est. n. mobile q̄ ens in potētia: sicut not⁹ ē aliqd moueri q̄ ens esse in potētia ad vltiorē p̄fectioz. **Quarta** ppositio: p̄ia diffinitio magis declarat quiditatem mot⁹ q̄ scda diffinitio: p̄batur: diffinitio data p̄ oīaz formālē magis declarat quiditatem diffinitio q̄ data p̄ differētiāz materialē: s; p̄ma diffinitio dat p̄ oīaz formālē mot⁹: et scda p̄ oīaz mālē eiusdē: igit et p̄ p̄ntia cū maior: vñ quod q; enīz magis h; qd itatē a formā q̄ a mālē: et minor declarat: oīa posita in p̄ia diffinitioe est p̄ior motu. i. ens fm q̄ in po: oīa aut in scda diffinitioe posita est posterioz motu v; mobile inquantū mobile: igit est oīa mālīs. **Ex hīs** q; p; q; p̄ diffinitio dicat formalis: et scda mālīs: q; p̄ia dat p̄ priora simplr diffinitio: scda vō datur p̄ differētiā posterioz diffinitio: licet eni subiectū motus sit p̄ius motu: tamē subiectū motus vt includit respectū actualē ad motū est posterioz motu: mālē. n. est p̄ior quātitate: tñ quātitas est p̄ior mālē quātā: ita illud quod mouetur est p̄ius motu: tamen motus est p̄ior mobili inquantum mouetur.

Contra dicta in cōclusionē de actioe et re actione: ac ē in cōmēto dubitatur q̄ fm p̄m hic mouēs est in actu et motū in po: et vñ quod q; mouet et agit fm q̄ est in actu: et mouet ac patit s; q̄ est in po: igit nullū mouēs patit a suo moto. Itē po: motoris debet excedere potētiā rei mote: per Aristō. scdo celi: et in de motu animalū. Si igit idē respectu eiusdē est mouens et motum idē respectu eiusdē est excedens et excessū quod est incōueniēs: quia tunc a p̄portioe minoris inaequalitatis pueniret actio. Rñdīt Burleus ad hāc difficultatē cōcludēdo q̄ idē est mouēs et motū in actu et in po: n̄ respectu eiusdē: s; rōne diuerso: ita q̄ si ignis agit in aqua et repatitur ab illa: nō fm eādē qualitātē agit et patitur: sed fm caliditatē agit et fm siccitatē patit: aqua vō fm hūiditatem agit et fm frigiditatē patit. Ista rñsio est cōtra de terminationē Arist. in libro de generatōe ponētis actio nem et reactionē nō tāū in elementis nō hūidibus s; m; boluz: sed et i hūidib⁹ symbolū: ignis. n. agēs in aerem nō agit nec patit fm caliditatē: s; fm fm siccitatē remittendo hūiditātē aeris: nec pōt dici siccitatē ignis agere et nō pati: q; tunc nō oē mouēs moueret positū hīs duabus cōditōib⁹ expressis in ista. Etia si ponat aq̄ frigida in calidā certū est q̄ frigida remittit in frigiditate et calida in caliditate: q̄ nō esset nisi caliditas ageret in frigiditate et remitteret ab illa: tñ difficultas magis spectat ad libz de gnatione: nec h̄ mouetur h̄ difficultas: nisi vthabeatur completa noticia littere. Dicendum igit q̄ idē est mouēs et motū in actu et in potētia: respectu eiusdē: et fm idē: sed non eodē modo vñ q̄libet qualitas p̄ia est actiua et passiua: iō caliditas respectu frigiditatis in actu est inq̄tū actiua: et in po: inq̄tū passiua: ignis ergo agit in aqua: nō inquantum passiu⁹: sed inquantū actiu⁹: et patit ab aq̄ inquantū actiu⁹: s; inquantū passiua: licet ergo mouēs nō moueat a moto inquantū motū: tñ mouens inquantū mobile mouetur a moto inquantum motū: ita cōcedo q̄ caliditas excedit frigiditatem: et cōtra s; nō cōdē mō: caliditas enī vt actiua excedit frigiditatem vt passiua et frigiditas vt actiua excedit caliditatem vt passiua: sic. n. maior ē actiuitas caliditatis: q̄ est resistentia frigiditatis. ita maior est actiuitas frigiditatis q̄ sit resistentia caliditatis: et h̄ min⁹ agat in mai⁹ tñ agit a p̄portione maioris resistentis: ex quo maior est actiuitas minoris resistentis maioris. Et si ex hīs cōcludit q̄ ignis nūq̄ assilabit sibi aqua q; cōtinue fiet actio et reactio iter illa duo: dī q̄ Aristō. nō vult oē mouens in tota sua actioe moueri suppositis illis duab⁹ cōditōib⁹: s; in p̄cipio tñ dato q̄ maior sit actiuitas passi q̄ sit resistentia agentis: ex quo eni ignis applicat⁹ certe aque ē simplr potētiōz aqua h̄ in p̄cipio patiat⁹: tñ in p̄cessu tñ debilitat vñ ē aq̄ quod frigiditas est minoris actiuitatis q̄ sit caliditas ignis resistentie et.

Dubium au

tem). Istud est tertū capitulum hui⁹ p̄mi tractat⁹ tertij physico: in quo ex p̄dictis manifestat subiectū mot⁹ cōparādo ism: ita ad motore q̄ ad mobile: et diuidit f. ouas: in q̄z p̄ facit q̄ dicitur est. In secūda vō mouet dubitationē de actioe et passiōe. vñ sunt idēz vel diuersa: et in quo sūt subiectiue: vñz in agente et patiēte ibi. (Habz aut defectum). In p̄ia parte plus ponit duas conclusiones: q̄z p̄ia est ista. Motus est in mobili tanq̄ in subiecto. Scda conclusio. Motus est actus motui et mobilis ibi. (Motui autem). Prima conclusio arguitur sic: omnis actus mobilis proueniens a mouente est subiectiue in mobili: s; motus est actus mobilis proueniens a mouente: igitur motus est subiectiue in mobili: patz consequentia cum maior per ea que dicta sunt: quoniam mouēs fm q̄ huius p̄prias opationes non recipit in seipso igitur opz q̄ recipiatur i mobili: minor vō est euidens: quoniam mobile fm q̄ huius est in potētia: iō ab eo s; q̄ hui⁹ nō puenit motus: sed a mouēte. Ex hīs est solutum dubiū antiquoz querētum in quo est mot⁹ subiectiue: vñz in mouēte vel in moto: et patz q̄ in moto: ex

Libertinus.

quo mori? actus entis in potentia finis in potentia. et est actus mobilis inquantum mobile. I. e. li. (Et dubium autem manifestum est ipso antiquo per ea que dicta sunt quod est motus in mobilitate in subiecto: actus. n. huius). I. e. mobilis. (Et ab hoc). videlicet a mouente est motus.

Contra ista conclusionem arguitur sic: si motus est subiective in mobili et moto subiecto mouerentur omnia accidentia illius per Aristotelem. quare per physico: igitur motus mouet: contra determinatio nem philosophi quinto physico: secundo sequitur quod in aliquo est motus quod non mouetur contra philosophum in precedenti capitulo: et probatur consequentia de puero nunc primo nato: cuius materia continue ante hoc non mouebatur: et continue post hoc mouebatur: in puero quidem est motus et non mouetur: quod omne quod mouet prius mouebatur. 6. physico rum. Tercio descendat terra versus centrum mundi: et quod virum motus ille sit subiective in terra vel in materia terre: non in terra: quod septimo physico: dicitur commentator quod oportet agens agere in re finem se totas distinctas constare autem motum illi esse a forma terre: cuius illa est pars non etiam in materia: quod tunc materia nullo modo delectaretur: et consequenter reclinaretur motui contrario: nec esset indifferens ad omnem motum: que omnia sunt falsa. Quarto si motus successiuus est subiective in mobili per idem mutatio indiuisibilis: quod cetero: sed aliud moueri quod nunquam mouebatur nec unquam mouebatur per physico: igitur per probatur consequentia: quod subiectum istius mutationis mouetur: ut superpono: ergo illa mutatio mouetur et nunquam mouebatur neque mouebatur: quod non fuit neque erit. Itaque sequitur quod indiuisibile est indiuisibile: quod non in mutatio localis celi durans solum pro hoc instanti est indiuisibilis: quod se habet ut punctus in linea: et est indiuisibilis quod est subiective in toto celo: quod quidem finem se et qualibet eius partem est mutatum hac mutatione. Ad primum dicitur quod non inchoat motum moueri per accidentem ad motum sui subiecti: sicut non inchoat motus esse subiectum motus per accidentem quod totum physico: igitur. Et si arguitur sic: alteratio non alteratur: neque augmentatio augetur: igitur motus localis non mouetur localiter: negatur consequentia: quod non si aliud subiectum alteratur vel augetur: oportet omnem quod est in eo alterari vel augeri: sed bene oportet quod est in eo moueri localiter: si ipsum mouetur localiter: ideo non solum motus localis: sed et motus alterationis et augmentationis mouetur localiter per accidentem ad motum sui subiecti. Ad secundum concedo conclusionem: non tamen esset possibile in aliquo esse motum subiective et non moueri neque incipere moueri: hec est intentio Aristotelem ibi: et cetero quod puer incipit esse moueri: non oportet concedere quod mouebatur finem se totum: sed sufficit quod mouebatur per partem. Et ita determinatur per physico: igitur. Omne quod sit per se habet finem totum vel finem partem: sufficit enim sibi quod non datur motus per inchoationem presentem: sed quod ante omne motum fuit motus. Ad tertium concedo quod ille motus est subiective: tam in terra quam in prima materia: ideo forma terre inducens illum motum agit cum in re distincta a se: et per totum ex quo agit illum in materia et consequenter in toto mobili. Et concedo illam materiam naturaliter moueri deo: solum: non tamen reclinat motum sursum: quia talis naturalitas non prouenit ex inclinatione passiva materię: sed ex inclinatione actiua forme: materia namque prima indifferens est ex sui natura ad omnem motum non ordinatum in formam substantialem. Ad quartum concedatur conclusio ducta de eo quod per accidentem mouetur: non autem de eo quod per se mouetur: et sequenter dicatur quod sicut

gradus latitudinis qualitas est indiuisibilis intensue et diuisibilis extensue ratione subiecti vel quantitatis in qua exercetur: ista mutatio subiecta est indiuisibilis diuisione temporis: quod non habet partem preteritam nec futuram: et est diuisibilis diuisione subiecti sic quod est tota in toto: et pars in parte: non tamen manens neque in toto neque in parte nisi per instantem. (Motus autem). Secunda conclusio motus est actus motui et mobilis. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat. Et primo sic: idem est actus motui et mobilis: sed non videtur alius actus quam motus: ergo et cetera. patet consequentia cum minor: et maior arguitur idem est actus agentis et patientis: sed omne agens est motui: et omne patiens mobile: igitur idem est actus motui et mobilis: patet consequentia cum secunda parte antecedentis. maior autem est clara inductiue: quoniam calefactio est actus calefactus et calefacti: et frigidatio est actus frigidatus et frigidati: et sic de alijs. I. e. li. (Motus autem actus non alius est ab actu mobilis: oportet enim quod dem esse actum utriusque). I. e. motus motui et mobili. Motus quidem enim est in ipso posse pati: mouens autem in ipso operari et actiue vel agere sed est ipsius mouens actiue mobilis.

Notandum finem commentatorum commentum. 18. quod sicut actio agentis et patientis est una in subiecto et duo in diffinitione. Similiter est de motore et moto: eadem enim calefactio numero est agens et patientis: ita quod de eodem subiecto: verum est dicere hec est actio agentis et patientis: tamen sunt diuersas rationes et diffinitiones: est enim actio agentis inquantum est ab agente: et est actio patientis inquantum recipit in passio (Quare similiter). Secundo sic: qualis est habitudo unius ad duo et duo ad unum et ascendens et descendens: talis est habitudo motui ad mobile: sed idem spatium est unius ad duo: et duo ad unum: et descendens et ascendens: igitur idem motus est motui et mobili: patet consequentia: quod motus fuit spatium et ex proportione maioris ad minus et minoris ad maius. prius per antecedens est notatum: quod sicut iuxta sunt correlatiue duplici et dimidiu ratione unius et duo: aut ascendens et descendens: sicut ascendens et descendens: ita iuxta referuntur correlatiue motui et mobili ut patuit in primo capitulo huius primi tractatus. Secunda per antecedens ex se est manifesta: quod idem inuallum numero est iter loci ascendens et loci descendens: per eadem enim lineam numero mouet ignis ad primum lune et terra ad medium mundi. I. e. li. (Quare similiter unius utriusque actus est sicut idem spatium est unius ad duo et duo ad unum: et ascendens et descendens).

Notandum per finem per 18. quod proportio primi ad secundum est alia a proportione secundi ad primum: proportio. n. inter unum et duo eadem finem quod est inter duo et est duo per se est proportio unius ad duo: quod est dimidiu: est alia a proportione duo ad unum quod est duplici. Intentio per 18. est quod proportio triplici sumitur. I. materialem: forma liter tamen: et per materialiter et per formaliter: proportio accepta materialiter tamen non est nisi spatium interceptum inter maius et minus: aut inter equalia: et sic proportio duo ad unum re ratione est proportio unius ad duo: quod spatium inter duo et unum re ratione est spatium inter duo et unum: et inter unum et duo. Proportio accepta formaliter tamen est habitudo maioris ad minus: ut equalis ad equalia: et sic proportio duo ad unum nullo modo est proportio unius ad duo: quod proportio unius ad duo est proportio maioris equalitatis: et proportio unius ad duo est proportio minoris inequalitatis. Constat autem quod proportio maioris equalitatis non est proportio minoris inequalitatis cum nunquam sit eadem relatio duo ad duo compositio. Sep. n. variato termino et subiecto variat relatio

Philosophico rum.

et quod unum non est duo: neque e contra: ideo, habitudine seu
relatio unius ad duo non potest esse habitudo seu rela-
tio unius ad duo aut duo: aut unum habet autem habi-
tudo vel relatio dicitur proportio. Proportio autem acce-
pta partium formaliter: et partim materialiter est spaciuz in-
terceptus inter maius et minus aut inter equalia: ut est
ab uno in aliud vel e contra. et sic proportio duorum
ad unum et proportio unius ad duo sunt idem subiecto: et diffe-
runt ratione: sunt. n. idem subiecto: quod idem spaciuz nume-
ro est inter duo et unum et inter unum et duo: differunt autem
ratione quod illud spatium ut est ab uno ad duo: sicut mobile ut est in
a. puncto non est illud mobile ut est in b. puncto sed Aristoteles. quod
to physico: aliter a punctus esse. b. punctus: quod est ipote.

Secundo

notandum secundum commentatorem
scilicet sunt idem secundum quod sunt motus inter duo: quoniam
in respectu superioris dicitur ascensus et in respectu inferioris de-
scensus: et ambe sunt idem secundum subiectum. Intentio commenta-
toris est ut supra quod ascensus et descensus sunt importare
materiam tantum: aut formam tantum: aut partem formae: et par-
tem materiam. Si importat materiam tantum: sic ascensus et
descensus sunt idem re et ratione: quia linea per quam fit ascensus
re et ratione est linea per quam fit descensus. Si importat formam
tantum: sic nullo modo ascensus est descensus: sicut nullo mo-
do motus sursum est motus deorsum: cum sint motus contra-
rii: neque aliquo modo relatio que refert sursum ad deorsum:
est relatio que refert deorsum ad sursum. Si vero importat
formam et materiam simul: est concedendum quod ascensus et de-
scensus sunt idem secundum subiectum: et differunt ratione: quoniam eadem
est linea numero per quam fit ascensus et descensus: linea ta-
men ut per eam fit ascensus non est linea ut per eam fit descen-
sus: sicut neque linea ut incipit ab a. puncto est linea ut inci-
pit ab b. puncto: neque linea ut terminat ad a. punctum est li-
nea ut terminat ad b. punctum: aliter a. punctus esset b. pun-
tus: quod est impossibile. Dicit aliter Burleus quod commenta-
tor forte in suo ydionate per ascensum intelligit recessum
et per descensum intelligit accessum: et sic autem quod recessus et
accessus sunt idem subiecto: quoniam idem motus numero est
accessus et recessus: si non sunt idem ratione: quod motus dicitur
recessus ut est a termino a quo: et dicitur accessus ut est a
termino ad quem: et ista expositio etiam satisfacit commen-
to: sicut idem intentus est et remissus secundum subiectum: non autem secundum
rationem: eadem n. albedo numero est intentus et remissus: sed
diversis rationibus: est. n. intentus ut distat a non gradu et est
remissus ut est per quinque non gradus. Hec enim sunt. Sed con-
tra: dicta dubitat si idem est spatium duorum ad unum: et e con-
tra et ascendens et descendens: igitur numerus a duobus
ad unum numerat ab uno ad duo: et motus ascenden-
do movetur descendendo: similiter si eadem est calefactio age-
tis et patientis: et idem est motus motui et mobilis: igitur
si patientis calefit agens calefit: et si mobile movetur mo-
uens movetur: que omnia sunt inconvenientia. Respondet philo-
sophus negando qualibet illarum consequentiarum. dicitur quod si sunt idem
secundum subiectum non tamen sunt idem secundum rationem: ita quod licet
idem sit spatium inter duo et unum et inter unum et duo: tamen
spatium ut incipit a duobus non est spatium ut termina-
tur ad unum: et spatium ut incipit ab uno non est spatium
ut terminatur ad duo. Similiter eadem est linea per quam
movetur ascendens et descendens: tamen linea ut termina-
tur in sursum non est linea ut terminatur in deorsum: etiam ea-
dem calefactio numero est agentis et patientis: si non ea-
dem ratione. Calefactio n. ut est agentis dicitur calefacere et ut

est patientis dicitur caleferi. Et similiter dicitur de moue-
te et moto: quod idem motus numero est actus utriusque: sed
ratio est alia. Motus n. ut est a mouente dicitur mouere
et ut est a mobili dicitur moveri. Et licet. (Dec. n. sit quidem
unum secundum subiectum. ratio autem non est una. Similiter
est in mouente et moto).

Notandum secundum commentatorem
etiam. q. sic est de moto et
et moto quoniam actio facta inter illa est eadem: et in respectu
alterius dicitur mouere et in respectu reliqui dicitur moveri
et sunt valde opposita: licet enim idem sit mouens et quod mo-
uetur et idem sit mouere et moveri: tamen mouere et moue-
ri dicuntur opposita ratione respectus: et opposita sunt. actio
nis et passionis: quod reperitur in motu: per quod unum est. p.
actionem motus dicitur mouere et per alium dicitur moveri
scilicet per passionem. Sed dubitat cum diffinitio si
significet quiditate rei: et una res non habet nisi unam quidita-
tem: quomodo habet multas diffinitiones. Respondet quod ea-
dem quiditas est multipliciter in multis rebus: et ex hoc habet
multas diffinitiones: humanitas n. est quiditas hominis co-
iuncta: non tamen rationabilitati et coniungitur rationabilitati habet unam
diffinitionem. s. aial rationale ut coniungitur disciplinabili-
tati habet aliam diffinitionem aial disciplinabilem: ut vero con-
iungitur rationabilitati habet aliam ut puta animal rationale: ita
spaciuz iter a. et b. coniungitur a. et coniungitur b. ut coniungitur
a. habet unam diffinitionem ut coniungitur b. habet aliam diffinitio-
nem: cum igitur quiditas eo modo se offerat intellectui: quo
modo reperitur in rebus intellectus? prout format diversas diffi-
nitiones correspondentes diffinitionibus et modis quos
invenit in rebus.

Circa predicta de motu occurrunt quatuor du-
bia. primo utrum motus sit: et arguitur
quod non. Primo quod ostenditur quod est in instanti: motus est in ista
instanti motus non est: patet consequentia cum maiori: minor
vero est Aristoteles sexto physico: arguitur tamen illa minor sic: si
motus est in instanti et motus est finitus et successivus: igitur
motus est finitus et successivus? in instanti: consequens impos-
sibile: quod si motus est finitus et finitus igitur finitum motus
sunt in instanti: et per consequens eiusdem motus duo mutata esse
aut duo fines sunt in eodem instanti: quod est impossibile. Simi-
liter si motus est successivus? in instanti: igitur finitum motus
sunt in instanti: quod non est possibile data
indivisibilitate instantis. Secundo sic: si motus est aut fuit:
sequitur quod aliqd est vel fuit: et tamen potest esse quod illud
nunquam fuit contra determinationem Aristoteles septimo Ethico
et hoc solo per se genita facere ingenita: et per
batur consequentia quod iste motus horalis est aut fuit: de-
monstrando motus quo movetur in tota habet hora: et tamen
potest esse quod iste motus horalis nunquam fuit: quod potest esse quod
tamen non movebatur per istam horam: et per quod movetur per totam
hanc horam dependet a voluntate nostra. Tercio sequitur quod
a proportionem equalitatis sit motus contra philosophum secundo
celi et octavo physico: et per batur consequentia ponenda
quod a mobile continue fuit motum et continue mo-
uebitur in aliquo medio minoris resistentie quam ipsum fuit
ponere: et quod per hoc instanti tantum sit tanta resistentie medi-
um per a. et arguitur sic a. immediate ante hoc movebatur
tur et immediate post hoc movebitur: igitur iam movetur: per con-
sequentia quod necessario isti motus duo horales continuatur
si tamen in quibus sunt illi motus continuantur: sed tan-
ta est resistentie quanta activitas: igitur a proportionem equali-
tatis sit motus. Quarto sequitur quod libet mobile localiter
continue infinite velocitatis moveri per batur et ponere quod

Liber tertius.

In tota hora futura a mobile pertransibit pedale spatium: et sequitur quod immediate post hoc pertransibit illud spatium: quod immediate post hoc erit pertransitio totius spatij semper. n. est totus motus si est aliqua pars motus: et dato quod in prima medietate hore mouebit velocitate ut quatuor: et in secunda mouebit velocitate. ut. 8. sequitur quod continue per totam istam horam. a. mouebit vniformiter: et diffinitur: quia continue mouebit motu prae aut scilicet medietatis et motu totius hore: sicut motus prae medietatis semper erit vniformis: ac et motus secunde medietatis et motus totius hore erit diffinitus: igitur continue mouebit motu vniformiter et diffinitum. Notandum quod istud dubium inducitur est non per opinionem Zenonis et Parmenidis et Melissi negantium simpliciter motum: sed per opinionem quorundam moderorum dicentium nullum motum esse per rationem primam: sed bene motum fuisse vel fore: aut posse esse: et quod hoc fuit intentio Aristotelis. et cum allegat per eos aliquid talium: motus est in mobili: motus est actus mobilis: autem in potentia: motus est actus imperfectus: autem in potentia et futuro: et ita gloriatur omnes istas intelligendas esse de praeterito et futuro: et ita gloriatur omnes istas propones philosophi commentatores que videtur inferre motum esse. Ista opinio iterum seipsam quoniam negantes motum esse loquuntur et loquentes affirmant motum esse: dicunt. n. quod impossibile est aliquid hoc in loco vel ambulare: et quod non est possibile aliquid calefieri vel frigidari: quod enim istis distionem et communem modum loquendi. Aristoteles et primo physico non probasset primam maiorem esse negat septimo et octauo physico: probasset primam maiorem esse: quod talia non possunt probari nisi per transmutationem et motum: sed commentatores: propter autem quod talis de praeterito non potest demonstrari per aliquam propositionem de praeterito vel futuro: Ideo hoc opinio est relinquenda et soluede sunt rationes. Ad primum de quod sicut indiuisibile mouetur per accedens ad motum diuisibilem: ita motus finitus ac successiuus et diuisibilis in praesens est diuisibilis in instanti indiuisibili per accedens ratione sui mutati esse: quod est per se in instanti: et cum philosophus dicit. 6. physico rum quod motus non est in instanti loquitur per se et non per accedens et licet concedat quod motus finitus et successiuus sit in instanti: non tamen necesse est praecedere motum esse finitum et successiuum in instanti: praecedat. n. quod ipse calidus et pluuosus est in celo nullum tamen tempus est calidum vel pluuosum in celo cum in celo nulla sit pluuia neque caliditas. Ad primum conceditur conclusio et ad primum de hoc solo primum deus genita facere ingenta. Rursum deus nullum genitum faciat in genitum: tamen aliquid genitum potest facere non esse genitum: dummodo illud esse genitum non dependeat a futuro: nunc autem hunc motum fuisse demonstrando totum motum hore: dependet a futuro: dixi tamen alias in localibus quod totus motus horalis est: non tamen fuit nec erit sed tamen pars eius alletamē modus loquendi in physicis non est vitandus. Ad tertium negetur prima: et ad probationem qua arguitur. a. la moueri negat prima: et cum dicitur hos motus inuicem continuari sicut et tempus in quibus sunt: dicendum quod duplex est continuatio: vbi per se et per accedens continuatio per se est illa quod prouenit ex proprio copulatio prout inuicem: continuatio autem per accedens est illa quod prouenit ex copulatio alieno: vbi gratia: continuatio superficie est continuatio per se: quod prouenit ex linea que est proprio copulatio prout superficie: continuatio albedinis et nigredinis in eadem superficie est continuatio per accedens cum prouenit ex transmutatione superficie et non proprio: ita in proposito illi motus continuant per accedens ad solam continuationem temporis factam per proprio continuatio temporis quod est instantis: non autem super proprio continuatio motus quod est mutatus esse. Ito pro hoc instanti non mouetur. a. quod nullus est

mutatus esse continuans illos duos motus ex quibus sequitur quod illi motus sunt continui per accedens et diffinitum per se: quia per ex his non fit vnus motus. Ad primum negat prima: ad probationem de quod illa tota transitio immediate post hoc erit: non tamen per illam immediate post hoc pertransibit pedale spatium: imo nullus spatium immediate post hoc pertransibit per illam horam: sed in tota hora pertransibit totum spatium et in medietate hore medietas spatij et sic in alijs partibus proportionabitur. Item in casu illo dicat quod a. non continue per totam horam mouebit: quod in medio instanti non mouebit: ex quo motus prime medietatis et motus secunde medietatis non continuabunt intransire per se: sed tamen extrinsece et per accedens ad continuationem temporis: et praeterito. a. moueri per totam horam: et in medio instanti: dico quod nunquam mouebitur simul vniformiter et diffinitum: igitur in prima medietate hore quod in secunda mouebit motu vniformiter et diffinitum: vnde tamen in prima quod in secunda medietate hore mouebit tamen vniformiter: in medio autem instanti mouebit praeterito diffinitum: quod mouebit tamen motu diffinitum coposito ex motibus illarum medietatum: et hoc posito quod illi motus per se continentur proprio mutato esse.

Secundum dubium virtus motus localis differat. a. mobili loco et spatio et arguitur quod non inducendo quatuor inconuenientia praeter affirmatiua. Primum inconueniens quod per totum celum est in infinitum intensus motus extensus: quod ab eterno fuit motus in celo vniformiter in acquiri: et nullus desinebat esse: igitur et per prima cum maiori: et minor declaratur: quod nullus motus celi corrumpebatur a suo principio: nec propter defectum sui subiecti vel agentis: quod subiectum et agens eternaliter fuerit: nec illi motui aliquid praeterit: imo sequitur quod subito inducitur totus motus localis ex quo non habet resistitiam sicut lumen in medio. Secundum inconueniens quod motus celi est infinita potentie: quod motus celi horalis est aliquod te potentie cum sit productum caliditatis per methauro: et diurnus in duplo maioris potentie et sic in infinitum: ois enim effectus productibilis a motu vnus hore potest producti a motu vnus diei et plus quam in duplo maior. Tertium inconueniens est quod aliquid agens naturale agit fortius in partem remotam quam in propinquam: quoniam velocior est motus idcirco in parte distante baculi reuoluti a manu tua quam propinquam: quoniam manus tua: et quod illud sit inconueniens per alterationem et in motu locali intelligentie mouetur velocius praeter equi noctiales celi vbi deesse: quam praeter polares vbi deesse non esse. Quartum inconueniens quod motus localis habet praesentem intensum quod non est praecedendus quod terminus eius ad quem sit. vbi non habet praesentem intensum: et quod illud sequitur probatur quadrupli. Primo quod motus localis est intensus: et ois intensio fit per additionem praesentis ad praesentem eodem subiecto. Secundo mouetur. a. b. mobile: igitur motus per duo per totam horam si in medio instanti adueniret vnus alius mobile duplicas cum. a. motum. b. mobilis: tunc foret alius motus superadditus proprio motui ex quibus fieret motus in duplo intensior. Tercio quia in medio instanti hore erit quarta medietas motus et per quarta eiusdem motus: et per 8. et sic in infinitum: et hoc in eodem mobili. Quarto quod si in 2. medietate moueret. b. gradu ut 4. et in prima solus gradu ut vnus: tunc moueret in quadruplo velocius: et praeter proportionem quadrupla: omnis proportio quadrupla componitur ex duobus duplis equalibus: igitur motus et medietatis componeret ex duobus partibus intensiue equalibus. Nota quod istud dubium introductum est per opinionem octauo de motu locales non distinguuntur a mobilibus per opinionem gregozij de artimino de motu locale non distinguuntur a spatio vel loco

p

Phisicorum.

contra quas opiniones arguitur maxime per ocham multi-
pliciter et primo sic. Si deus annihilaret omnia per ultimam
spem motam sicut iam mouet: sic ipsa se haberet continue in-
sece aliter quam primo: igitur continue acquireret aliquas alie-
tates: sed non acquireret se nec aliquam partem de nouo:
igitur continue acquireret motum a se distinctum per quem diceretur
aliter se habere quam prius et posterius: sed nunc ita mouet
sicut tunc: igitur iam acquireret motum localem a se distinctum. Et
confirmatur: deus posset omnia annihilare per maiorem primam
motam et ultimam speram ipsam maiorem mouere versus ulti-
mam speram: si igitur ille motus esset maior ille motus esset actus
ut esset habitus ex determinatione per se: sequitur maiorem esse actum
contra phisicam et primo per phisicam. Secundo dato illo sequi-
tur quod motus rectus est motus circularis et motus uni-
formis est motus difformis per phisicam. Secundo phisicorum: et
probatur per prima dato quod unum speculum unum est difformis
ter moueat sursum vel deorsum: tunc per continue moueat cir-
culariter uniformiter circa centrum: per prius: ut per per pilam. per
secunda: tunc per illam opinionem illa per motus rectus et
circularis et per uniformis et difformis: imo sequitur
quod motus alterationis est motus localis ponendo quod ali-
quid albedo simul moueat localiter et interdat: hoc. n. albe-
do per opinionem est motus alterationis actus localis ex
quo mouet localiter. Tercio sequitur quod aliqd motus lo-
calis est indiuisibilis per phisicam. Secundo phisicorum: et probatur per prima:
quia aliqd indiuisibile mouet localiter et quod motus terre
sursum non est et violentus per Aristotelem. Secundo phisicorum: et per
consequenter: quod terra non est violenta terre: et per motus
tus dat per instans per phisicam. Secundo phisicorum: et per prima: quod
mobilis dat per instans: imo sequitur quod nullum mixtum potest
naturaliter localiter moueri quod moueat moribus. Secundo phisicorum: et per
mixtis elementis per Aristotelem. Secundo phisicorum: et per prima: quod
quo mouet. Quarto sequitur quod ante omnem motum loca-
lem finitus fuit motus per phisicam. Secundo phisicorum: et probatur per prima:
quia non ante omnem mobile finitus fuit motus cum ante per motus
mobile nihil fuerit: et sequitur quod nihil potest producere nouum mo-
tum localem: sicut nullus gnat sacerdos et per tota per phisicam
et probatur per prima. Nam si produceret nouum motus produ-
retur nouum mobile quod moueret: et sic non oportet quod mouetur
prius moueat per phisicam. Secundo phisicorum: imo sequitur quod huius
motus non mouet finem sicut finem aliqd fuit per phisicam in hoc: quod
et per prima: quod huius mobile non mouet: aliquo. Secundo phisicorum: et per
moto: et per per motus et aliqd est motus localis infinite inter-
sionis. Nam moueat unum mobile uniformiter gradu ut
octo in quo sit caliditas ut 4. et cum gradus illius
caliditatis moueat ut 8. sed quod in eodem subiecto adeo
sunt infiniti gradus motus non coheret quod gradus est ut 8.
Pro ista per ne est expressum. Aristoteles. 2. topico: et di. neque super
abundantia est superabundans: neque vehementia vehemens
quod admodum nec disciplina disciplinatus: nec motus mo-
bile: et in hoc: quod dicitur per motus est actus entis in per 2.
quod in per 4. quod est actus mobilis in motum mobile et quod est imo-
bili subiecte et quod est actus motui et mobilis et 6. per phisicam
quod motus diuiditur diuisione mobilis et triplici et 7. per phisicam
quod motus localis et alterationis non iuncte copiantur quo
nullum peruenit mobili loco vel spatio: et ita omnia ar. probatur
ita motus localem non esse mobile per maiorem per probare
motus localem non esse localem: neque spatium. Ex predictis sequitur
primo quod motus localis non est aliqd respectu complexi. ut
dicitur Joannes viucif: quod nullum absolutum est passio aliquid
respectui: sed tempus est aliqd absolutum de predicato quantitas
per aristotelem in predicamentis: igitur non est passio aliquid respectu
cuius tempus est passio motus per aristotelem. 4. per phisicam: igitur mo-
tus non est aliqd respectum. Secundo sequitur quod motus localis

non est aliquis motus indiuisibilis ut opinati sunt plu-
res moderni: quod per in hoc: quod ponit motum esse de numero
continuum et quod persistit in fieri unum post reliquum: sic ludus
agonisticus. Tercio sequitur quod motus localis non est aliqd
accidens fixum in subiecto ut opinati sunt multi: per quod si sic: quod
tale accidens continue est in mobili vel solus cum mouet non
primo: quod tunc in aliquo esset motus quod si moueret per phisicam
et per esset sita positiua quam priuatiua per phisicam. per
phisicam et per per motus. Nec. 2. quod quod vix motus localis ho-
re subito producat vel succedat: si subito quod nihil posset
difformiter moueri in hora quod est per et per 3. quod subito
habet totum illud motum: si scilicet: igitur nihil posset uniformiter
moueri in hora: quod continue haberet motum interiore et inter-
sione. Quarto sequitur quod motus localis est actus successiuus
fluxibilis in subiecto per dictis de motu quod est actus entis mo-
bilis et subiecte et mobilis: igitur est forma mobilis et non sub-
stantialis: igitur accidentalis et quod sit successiuus per per per
ipsi in hoc: quod ponit per orationem per manens et successiuus
di. quod successiuus per se iuncte succedat: non manet sita dat
exemplum de motu tempore et ludus agonistico. Ex ista per ne
sequitur quod cum per dicit motum esse in mobili subiecte: illa
per per in non dicit beatitudinem predicatiois ut glossa huius
rie opinionis in beatitudine ibere: quod si diceret sola ha-
bitudinem predicatiois eam esse precedentem quod mobile est in mo-
tu sicut est: quod mobile ita predicat de motu sicut motus de
mobili. Ad per 2. quod motus localis corrumpit per accens
amouente per repugnanti per motus ad esse sita ista de
causa non subito potest induci sic lumens. Ad 2. per credo quod
motus celi est infinite in duracione: non autem itensiuus
neque extensiuus: nec aliud probat per de per motore. 8.
phisicorum. Ad 3. per credo quod agens naturale agit maiorem mo-
tum in remotiore et in per per: et ad dictum cor de quod illud
intelligit de forma itensibilis et remissibilis qualitatis.
Ad 4. per negat per et dico quod itensio quantitas atten-
ditur penes illud itensio motus localis attendit penes
maioris velocitatem et proportionem: nec per per motus loca-
lis intensus: sed velox vel tardus: ut vult per 4. et 6.
phisicorum. Item in casu posito de. a. et b. de quod non per exten-
dere motus illo per duo per agentis: sed producere motus
vix non huius per itensiuus idem per producat a quolibet
illo per. Item dico quod in medio istius huius: non erit dupla me-
dieta nec aliqd per eiusdem sita erit totus motus per sita
ex per 2. et 2. medietate et totus motus per sita ex per 4.
per medietatis et per 4. medietatis: nec dicunt tales
motus extensiuus: quod coheret et unum est per alterius. Item de
quod nulla per proportio diuisione formalis per cum sit indiuis-
ibilis: sed in viuat ratione fundamenti et termino per iter quod
sunt alie per proportiones maiores: non est aliqd per proportio mo-
tus cum quolibet per proportio sit accidens respectuum
omnis motus accidens absolutum.

Tertium dubium vitam motus alterationis
nitionis vel a quantitate vel a quantitate quod acquirat realiter
sit distinctus et arguitur quod non. Per quod aliter ad unum ter-
mero essent duo motus distincti numero et specie per prima: quod for-
ma fluens et fluxus sunt numero et specie per motus est per per
quod per phisicam: di. quod impossibile est ut due alterationes
vnius rei ducant ad vnam formam: ubi per inopinabile est
quod motus diuersi inducant ad eundem finem: res. n. diuer-
se inducunt ad diuersos fines. Secundo omnia for. quod ab
agente per actionem per unum fluxus sit esse est for. fluens sed
ois fluxus est huius: igitur ois fluxus est for. fluens: et si
dicitur quod ois fluxus est for. fluens et non est arguitur sic:
forma fluens acquirat fluxum in experientia subito postquam non

Liber tertius.

inbetur et iste fluxus iterum est forma fluens: igitur accipitur sub eo per alium fluxum et erit procedere in infinitum. **T**ertio alteratio vnius hore cum non sit eterna aliquando corrumpitur: et non in instanti: quia nullus motus est per se in instanti: igitur in tempore aut in tempore in quo erit: vel in tempore in quo non erit: non in tempore in quo erit: quia in tali tempore motus erit simpliciter corruptus vel simpliciter generatus: nec in tempore in quo erit: quia tunc aliquid per vnam totam horam continue generaretur et corrumpitur: cum non sit ratio generis motus ille corruptus per corruptionem aliquid prius quam generetur per generationem alterius prius. Item non appetit a quo corrumpatur talis fluxus prius: et vnde continue per alio: et alio instanti sit alius et alius gradus idem subibit: quoniam si tunc aliquid alteretur in hora vni: diffinitione latitudine alterationis componeret ex idem subibit. Item ex gradibus continue noui generis et corruptionis. **Q**uarto frustra sit plura quod potest fieri per pauca: et sic oportet quod bene possunt saluare non ponendo huiusmodi fluxum sicut ponendo igitur et maiorem et artem. per physico: et minus arguitur. Nam ex hoc quod aliquid dependit a liqua forma qua huiusmodi: et quod accipit aliquid igitur aliquid potest alterari ab eis eo quod aliquid re noua accipit: et prius potest acquirere aliquid qualitate ab eis accipit: et re: possibile est et quod aliquid perdat aliquid qualitate ab eis acquisitione noue rei: igitur potest potest acquirere aliquid quantitate ab eis alia acquisitione: frustra ergo ponit augmentatio vel diminutio distincta a quantitate. Item potest applicari ad motum localem: ex hoc enim quod aliquid corruptum est in vno loco: et postea in alio sine quiete media et sine alia re: ponit illud corruptum moueri: igitur motus localis non est huiusmodi fluxus. Item dubium tunc est per opinionem Oribasii Gregorii et Joannis Buridani de motu alterationis nihil esse nisi qualitate quod acquirat vel de perdit: et motus augmentationis vel diminutionis non distinguitur a quantitate quod acquirat vel de perdit. **C**ontra quod ponitur arguitur. Prius sic alteratio: augmentatio: et diminutio: et per se actus et in potest et in potest: igitur quantitate vel qualitate data illa non est per se actus entis in potest et in potentia: igitur quacumque quantitate vel qualitate data illa non est alteratio: nec augmentatio: nec diminutio: per se cum maior et determinatio a phisico circa diffinitionem: minor autem est euidens: quia quicquid qualitate vel quantitate signata accipit sibi quod sit dispositio ad vltimam formam. **S**ecundo ad nullum motum est per se motus. Aristoteles. per physico: et sic ad quod qualitate quod accipit aut quantitate est per se motus. Aristoteles. ibi dicitur: igitur nulla qualitas vel quantitas est motus: et per prius nulla qualitas est alteratio nec aliquid quantitas est augmentatio vel diminutio. **T**ertio quod qualitas aut quantitas est res permanens: nullus motus est res permanens: igitur nulla qualitas vel quantitas est motus. Item cum minor per Aristotelem hoc: et maior est clara: quia cuiuslibet qualitatis et quantitatis prius manent sit. **Q**uarto arguitur sic simpliciter de qualitate: nulla qualitas per se habet diuisibilitatem per Aristotelem. per physico: et sic ad quod motus per se habet diuisibilitatem: per prius in hoc: et in 4. per physico: corruptum sit de numero primo: igitur nulla qualitas est motus. Prius declaratio est: difficultas est per sciendum quod si cum duo motus locales eiusdem rationis non prius inuicem coextenduntur: quia motus rectus et circularis inuicem coextenduntur in motu pile: ex quibus tamen non fit vnde motus: ita nulli duo motus augmentationis eiusdem rationis diminutionis inuicem coextenduntur: sed bene diuersarum rationum: vnde augmentatio et diminutio coiter dicta repta in rarefactione et condensatione inuicem coextenduntur: ut per in per loquendo corrigere et in flexione vige. Et hoc loquendo quod dimensiones ad quas vadunt sunt diuersarum rationum et inuicem coextenduntur: idem motus

augmentationis vel diminutionis non habet presens suas: sic nec motus localis: sed solus successiuas et extensiuas. **M**odus autem alterationis per has presens intensionas: sic et terminus ad quem: vnde due illuminationes ad inuicem extenduntur: sicut duo luminaria pueniunt a duobus luminosis ex quibus sit vna illuminationis intensio: sicut ex duobus luminibus vnum lumen intensius. Etiam due calefactiones inuicem coextenduntur: sicut due caliditates pueniunt ex duobus calidis ex quibus sit vna calefactio: imo eadem calefactio numero pueniens tamen ab vno calido habet presens intensionas sic lumen minus ad quem. **S**ecundo non quod aliquid motus eiusdem speciei inuicem coextenduntur ut presens calefactiones vel illuminationes: et aliquid diuersarum specierum: ut motus rectus et motus circularis: et aliquid diuersorum generum: et prius: ut motus localis alterationis et augmentatio: quod aliquid sit mouetur illis tribus modis: non tamen est pole aliquos motus diuersorum terminorum inuicem coextendi siue coequent siue coequent. Si enim aliquid calefiat per vnam horam tota calefactio per medietatem non potest coextendi calefactioni et medietati: sicut non prius sit et: si tota calefactio sit est cum pre eiusdem proportionis et medietate per medietatem et per medietate et medietate non per hoc coextenduntur ille calefactiones: quia per non proprie coextendit totum: et maxime quod tempus mensuras tota calefactionem est duplici ad pre signata. Ex predictis sequitur: Prius quod nulla alteratio est res alterabilis: nec aliquid augmentatio est res augmentabilis: quia dato opposito alterationis esset augmentatio per prius per physico: et per per: quia eadem res numero augetur: et alteratur etiam augmentatio est diminutio: quia idem augeretur: vnde diuisiones et diminutiones: et alia: dicitur. n. per supra quod alteratur et accens alterabilis in quantum huiusmodi: augmentatio accens augmentabilis in quantum huiusmodi: et diminutio accens diminubilis in quantum huiusmodi: si nihil est actus sui ipsi: igitur et. **S**ecundo sequitur quod augmentatio aut alteratio est accens absolutum et in respectu: patet: quia motus localis est accens absolutum ut patuitur: igitur per idem motus notati sunt absoluti: per per: quia termini isto motus sunt absoluti et res ad quem motus localis est in respectu: igitur per per: sit sit abso: dicitur. n. per per: metaphysice quod mensura et mensuratum debet esse vniuersa ita ut permanens mensurat permanens: et successiuus successiuo: igitur absolutum mensurat absolutum: igitur tempus est mensura cuiuslibet motus per Aristotelem. per physico: et tempus est absolutum: quia de predicamento quantitas et Aristoteles. ibi dicitur arguitur omnis motus est ens absolutum. **T**ertio sequitur quod alteratur augmentatur et diminuitur sunt accens fluxibilia in subiecto: per per: si subiectum accens permanens ex dictis: igitur sunt accens fluxibilia: dicitur enim per circa finem huiusmodi tertium quod tempus et motus per accepta non manent: et per per: dicitur quod ipse est duo tempus non coequantia esse sit: igitur tempus est passio motus: ut assertum ibi dicitur: igitur ipse est duo motus esse sit diuersorum terminorum non coequantia. **Q**uarto sequitur quod omnis motus formalis superius diffinitur a quibus permanens. Et notatur dico formalis superius: quia per in hoc: et per per: ponit duplicem motum. scilicet formalem quod est fluxus et male quod est forma fluens successiuas: et non forma fluens permanens: de quo loquitur commentator cum notat formam fluentem: quam vult Aristoteles non acquirere: nec per fluxum procedentem quod non procedit a termino a quo ad terminum ad quem: nec ab extremo ad extremum nisi

Philosophicorum.

per mediū p Arist. s. physicoz. nec pcedit in infinitū:
quia iste fluxus non acquirit p alius fluxū: cū sit imedia-
tus termino ad: mobile. n. nō pōt moueri ab. a. pūcto
ad. b. punctū nisi prius acquirit spatium intermediū: nō
p alio spa. ¶ Ad 3. m. d. q. successiva q. eoz. eē ē eoz.
fieri: r ipso p. sūm eē: ē ipso p. n. eē: n. ē icōueniēs talia sūt
generari r corūpi. Et cū querit a quo corūpit mot? p
cedens. Dico q. a motore per accēs: sicut. n. agens pe-
dale p refractionē corūpit pedalitatē pp accēs pp re-
pugnantia quā bz ad diminutionē sequentē: ita alterās
continū corūpit alterationē pcedentē pp repugnantia
quā bz ad eē sitū sequentē: in fine aut corūpit totā pp
cessationē ab opē: r pp repugnantia quā bz ad quietē:
r ita dicat de alijs motib? ¶ Itē pcedēdo q. in alterationē
vniūzmi pūctū ē ali? r alius grad? sicut aliō r aliō
mutatū effe: illa tñ latitudo nō cōponit ex illis gradib?
bus: sicut nec mot? alijs ex mutatis eē. ¶ Ad 4. m. ne-
getur minor: q. nō soluāt dicta Arist. nec soluunt incō-
uenientia nisi ponat talis fluxus: vñ ex sola acquisitionē
vel depditiōe qūtatit vel qūtatit nō fieret alteratio:
augmentatio: vel diminutio. s. redit fluxus tāq. via: r
mediū scdm 3. m. in hoc: r. nō aut de motu locali eq. cō-
uincit q. ad motū locale nō requirit motor: sicut q. nō
requirit fluxus: s. sicut necio ponitur motor: ita necio
ponit fluxus. ¶ Quarto vituz gñatio r corruptio r
alie mutatiōes indiuisibiles a formis q. gñant r corū-
rūpūnt realt. distinguant r arguit q. nō. Priō q. sedē
q. plures mutatiōes sūt sit in eodē subo adeq. ad eū-
dem terminū nūcro: p. m. ē icōueniēs sicut de pūctis: r
scdō p. m. s. physicoz. r. pbaf 2. q. sit sit mutatio
terminās inclusiue alterationē r gñatio forme ignis: q.
mutatiōes sūt ad formā ignis. ¶ Scdō sedē q. d. mā
non immediate recipit formā subalē 3. m. scdō de aia:
r p. p. p. q. recipit prius illaz mutatiōez q. si pcedit
querit a quo postea corūpit cū nō maneat nisi per i-
stans. ¶ Tū p. illo instāti sit forma subalis: aut post: si
priū nō p. recipit mā mutatiōē q. formā subalē:
si scdm cuius forme subalis daret vltimū nō eē q. nō
est dōz. ¶ Tercio positis pōte agēte mā r forma: sic
q. forma sit nunc in mā postq. non fuit in illa: ponitur
materiā eē mutata ad formā: sed p hoc q. forma non
fuit pri? mā nō ponit alias res ab agēte mā r forma:
igitur ad saluandū trāsmutationē nō expedit ponē rez
quartā distinctā ab agēte mā r forma. ¶ Quarto sedē
q. forma subalis nō successiue i ducit nec successiue corū-
rūpitur: si gñatio r corruptio sūt mutatiōes indiuisibi-
les: p. nō falsū: q. forma subalis inducit vel corūpit p
alterationē factā in mā: sed b. mōi alteratio pri? sit i pre-
propinqua agentū quā i pte remota: igit q. q. forma
substāiali inducta in aliq. pte mē prius illa: vñ aliqua
pars eius inducebat in mā minor. ¶ Bāc sniaz vñ ponē
p. h. s. physicoz. di. q. velocitas ē in gñatiōe r corū-
ptiōne sicut in motu: vbi di. 3. m. q. gñatio ē equalis ge-
nerationi si sit in tpe equali: p. stat aut q. velocitas r tar-
ditas: eq. litas r ineq. litas tēpōz nō attribuunt aliq. b.
mutatiōib? nisi q. lillaz sit indiuisibilis indiuisio p. p.
Et p. physicoz. di. 3. m. q. sicut in gñatiōe albi oppo-
situm corūpit successiue: ita in alijs gñatiōib? i suba:
in spermate. n. in q. ipse apud gñatiōez hoīs nō cessat
partes successiue corūpit: r p. res hoīs gñatiōez: donec for-
ma hūana pficiat: ecce q. exp. p. p. p. successiōez i
generatione r corruptiōe subali. In ista mā pp rōnes
adductas di. Ochā q. mutatio i motu locali nō ē nisi
mobile: vt indiuisibile mouet. Gregoriū aut q. ē spatia

indiuisibile acquisitum r vna cū Buridano dicūt q. d.
generatio nō est nisi forma q. gñat: r corruptio tñ for-
ma q. corūpit: r q. oīs mutatio sit indiuisibilis siue sit
ad substantiam siue ad formā subalē. Burleus autē subtili-
tē considerat separat oēm mutationē ab his dicēs quāz ta-
lē ēē indiuisibilē r momentaneā sic q. nō manet nisi p i-
stans: sit tñ in mā cū forma q. gñat. ¶ Cōtra istos ar-
guitur: r p. q. nulla mutatio ē mobile q. mutat: r ē dare p. m.
mobile q. mutat ante q. nō fuit aliq. mutatio: nec aliq. d.
mutatū ē: igit datur p. mutatio an quā fuit aliq. muta-
tio nec aliq. d. mutatū d. determinationē ar. 6. physicoz.
Itē si mutatio vel mutatiō ēē mobile q. mouet aut q.
mutatur r p. tūm p. totū motū est idē mobile s. physicoz.
corūpit: igit p. tūm ē idē mutatū ēē r eadē mutatio p. to-
tū motū q. est itē p. p. m. 6. physicoz. di. q. i quolz
motū est aliud r aliud mutatū ēē: r aliō r aliō mutat.
Eadē ar. sūt motū locale nō ēē spatii q. acquirit neq.
locus. ¶ Scdō arguit q. gñatio vel corruptio forme
substāialis nō sit illa forma substāialis: nā q. nūc
aliqua duo sice hnt q. vno corrupto reliquūz manet
illa nō sunt idē: sed corūpit gñatio manēt forma sub-
stātia: igit illa nō sūt idē: p. 3. m. cū maior p. ar. 6. physicoz.
minor vero ē euidēs: q. for. nūc p. gñati-
cras erit: tñ cras nō erit aliq. gñatio illius: neq. sui cō-
positi. Itē si gñatio ē forma que gñat: r corruptio for-
ma q. corūpit: igit gñatio gñat: r corruptio corūpit:
tū p. m. s. physicoz. di. q. gñationis nō est gñatio
neq. corruptiōis corruptio: s. sit dicat de illuminationē
q. non ē lūmē multiplicatū: r q. mutatio q. acquiritur
aliquis gradus qūtatit nō ē ille gradus cum tā lūmē:
q. quilibet gradus qūtatit ē res pmanēs p. tēp. r nō il-
luminatio: nec aliqua mutatio. ¶ Tercio arguitur q.
nulla mutatio est motus successiue: q. m. terminus vlti-
matus motus nō ē successiue motus: s. mutatio ē ter-
min? vltimatus mot? igit r. e. maior p. q. m. cōiplo q.
aliquis termin? mot? ē successiue pp indiuisibilitatē prius
non est terminus vltimatus: mōi ar. ē ar. 6. physicoz.
De gñatiōe at r corruptiōe dicat p. 3. m. ibidē:
q. illa trāsmutatio que est in suba nō ē in tpe: r q. finis
trāsmutatiōis est indiuisibilis: di. q. p. finē trāsmuta-
tiōis itelligit gñatiōē r corruptiōē. ¶ Quarto ar-
guitur q. nulla mutatio terminās i quietē est i instāti
inceptionis sue forme: q. m. gñatio vt. pb. aut fuit sup. 2.
nō est in instāti inceptionis forme minimi vel alterius
sube. iipientis eē: q. tūc motus nō ē actus in po. 4. m.
quo d. in po. 4. m. cū forma subalis ē p. corūpit quā
erit corrupta: sicut prius gñabit quā erit genita: nō po-
test esse corruptio in instāti: de finitiōis forme sed ime-
diatē an illud instās. Et q. idē sit dōz de alijs mutatiō-
nibus indiuisibilibus: arguit ponēdo q. a. mobile mo-
ueatur triplici motu adeq. in hora. s. locali alteratiōis
r augmentationis: sic q. in fine hore dēscat sub gradu
caliditatis: vt 4. m. r quantitate pedali r loco bipedali.
Et arguit sic. a. acquirit gradus: vt q. uo. caliditatis r
pedalē qūtatit. r locū bipedalē: aut igit i fine hore:
aut ante finē hore: nō in fine q. tūc dēscat: igit an finē:
sed certū est q. termini motui acquirunt indiuisibilē per
Arist. 6. physicoz. igit acquisitiones illoz terminoz: r
p. trāsmutationes ad illos erūt indiuisibiles an instās
illoz terminoz. Itā vñ fuisse determinatio aristo. 6.
physicoz. demonstrat oēs trāsmutationē esse i tē-
pore: di. q. non solū illud vep. ē de trāsmutationē affir-
mati ex affirmato: sed etia de trāsmutationē negati ex

Liber tertius.

affirmato: et affirmati ex negato: que sunt generatio et corruptio: ubi dicitur de transmutatu transmutabatur: an sit transmutatus siue in qualitate: siue in quantitate: siue in suba. Et hanc generatio et corruptio dicatur esse in tempore: non tamen mensurat tempore: sed mensurat instanti: non quidem per se: sed per accidens ratione sui termini ad quem incipiens est instanti finem se et quod est sui. Et notatur dixi nulla mutatio terminas in quiete: quia mutatio copulas pres motus est in instanti cuius suo termino ad quem: sed quod est simpliciter finis motus non est in instanti: nec sit cum termino ad quem: sicut igitur quod est in statu est finis ipsius preteriti: et initium futuri: ita quod est mutatio in diuisibilis instantanea est finis precedentis motus et initium futuri. Et sicut corpus diuidetur ad eam in hora futura prius superficies iam non diuiditur: nec est diuisa: sed immediate post hoc diuiditur et erit diuisa: superficies autem media in medio instanti hore diuidetur: et immediate post illud instanti erit diuisa: superficies autem ultra in fine erit diuisa: et ante finem diuidetur: et ex hoc diuisio prius superficies iam non est: sed immediate post hoc erit: diuisio medietatis in medio instanti erit: et non ante nec post. Diuisio autem ultra superficies erit ante finem: ita calefactionis incipiens ab hoc instanti et terat ad finem hore iam non est aliquid mutari: et aliquid mutatum esse: nullum erit illud: et in medio instanti erit aliquid mutatum et aliquid mutatum esse: in fine autem erit mutatum esse: sed non mutatum: neque mutari: in quolibet tempore terminato ad finem hore erit mutatio seu mutari istius mutati esse: quod erit in fine hore. ¶ Intelligendum quod per mutatum esse aliquid intelligitur illud quod est mutatum: aliquid illud ad quod aliud est mutatum: interduz vero ipsa mutatio vel mutari: illud quod est mutatum est indiuisibile: illud autem ad quod est aliquid mutatum et ipsa mutatio vel mutari est indiuisibile: et sepe accipitur vnum per alio: sed de his magis 6° physicoz.

¶ Ad 1^{am} dicitur quod est inconueniens mutaciones diuersorum instanti esse sit non tamen est inconueniens diuersas mutaciones esse simul in eodem subo diuersarum rationum: non tamen illi mutaciones sunt per se simul in instantanea: sicut aliqui sunt simul in instantanea per se indiuisibiliter mensuratis: sicut generatio ignis et generatio caliditatis: vt. 8°. ¶ Ad 2^{am} negetur prima per idem. n. pbaret quod alteratio non diffinitur forma substantiali: quod non potest induci forma subalis: nisi mediante alteratione et quantitate primis: vult. n. 1° quod media diate recipit forma subale: quod non mediante alia forma subali in actu: corruptum autem huiusmodi mutatio a genante per accidens: aut quod cessat ab actione: aut quod repugnat illi mutati esse sit cum alia mutatione vel cum genere. ¶ Ad tertium dicitur quod eodem argumento pbaret formam subalem non differre ab alteratione sic pbatur illa non differre a generatione. 3° dico quod positus illis tribus p^oesse nihil transmutatur: nisi. n. potest generatio in materia: alteratio quod transmutatur ponere forma subalis non per hoc transmutaretur materia de necessitate illa ponunt. ¶ Ad 4^{am} respondetur quod aliquid forma subalis per magnitudinem subi successiue generatur: et aliqua successiue corrumpitur: nulla tamen generatio est successiua: nec aliqua corruptio: quod forma subalis quod successiue generatur vel corrumpitur non generatur nec corrumpitur successiue continua: sicut continua: et alteratio prius fiat in parte propinqua quaz remota: non tamen eo ordine inducitur forma subalis: quoniam requiritur dispositio alterationis ideterminata materia et magnitudine. Ad 5^{am} dicitur quod quod velocitas et tarditas: equitas et inequalitas sunt in generatione et corruptione illud non est intelligendum per se: sed tamen per accens ratione alterationis cui est coniuncta generatio vel corruptio: ita quod illa generatio est vel locutio que est prius alterationi vel corruptioni alterantur materia: dicuntur et generationes vel corruptiones equales: aut

inequales que coniunguntur alterationibus equalibus vel inequalibus: et hunc modum respondendi intendebat commentator 2°. 6° physicoz quod motus generationis et corruptionis est compositus ex transmutatione in equalitatis et transmutatione in suba. Itaque concedo quod forma semis successiue corrumpitur: tamen illius datur aliquod prius corrupta et aliqua ultimo corrupta: scilicet quod ipse ponit prius physicoz de minima carne et 6° et 7° physicoz de minimo aere et de minimo igne: et si aliquando dixi generationem vel aliam transmutationem esse in termino ad quem illud locutus sum tamen finem famositatem.

Alter autem defectus. Tex. ista est secunda co. 19.

pars principalis capituli in quo mouet duas dubitationes circa actionem et passionem que sunt respectus in sequentes motum: et prius quatuor p^oculas: in quaz prima mouet questiones in secunda arguit illas questiones ibi (Sed si hoc) in 4^a responderet ad qualibet illarum questionum et ad obiectiones factas contra illas per conclusiones probabiles tamen et conclusionatas ibi (aut. n. neq.) in 5^a r^ondet ad ambas questiones simul per conclusiones necessarias et manifestas ibi (omnia autem) Quantu ad primam particulam Arist. mouet duas questiones quarum prima est ista. Vtruz actio et passio sint vnus et idem actus: ista quod mota est propter ea que dicta sunt in prima parte huius capituli: dicitur. n. est quod idem est actus agentis et patientis: sicut autem quod propria operatio et proprius finis agentis est actio et propria operatio et proprius finis patientis est passio: ideo 2° hoc videtur quod actio et passio sint vnus et idem actus et non diffrunt nisi per rationem: sicut agere et agi ut mouere et moueri finem quod dictum est. l. e. li. (Habet autem defectum. i. dubitationem rationalem necesse est. n. fortassis est) quod dicitur vnum actum actui et passio: hinc quidem actio illic autem passio: opus. n. et finis huius quidem. s. agens est actio: illius autem. s. patientis est passio. (Quoniam igitur) 2^a quod vtruz actio et passio sint in agente: vel passio aut actio in agente et passio in patiente: quartus non potest dari nisi equoce. quod passio sit in agente et actio in patiente: quoniam tunc omne agens pateretur: et omne patientis ageret. Et notanter dicitur nisi equoce: quia equiuocando de actione et passione vocando effectum agentis passionem et effectum patientis actionem sic non esset inconueniens actionem esse in patiente: et passionem in agente. l. e. li. (Quoniam igitur vtraz sunt motus. s. actio et passio) siquidem alteri. i. diuersi motus sunt necessario in aliquo: sunt autem enim vtraz in patiente et moto: sunt autem 3 in agente vtraz: aut actio quidem in agente: passio autem in patiente est. Si autem oportet hanc. s. que est in patiente actionem vocare et ea que est in agente passionem dicere equiuoce vtraz sit (sed si hoc est) ista est secunda pars particule in qua philosophus arguit contra qualibet istarum questionum: et primo contra secundam quod actio et passio non sunt in agente neque in patiente: non enim sunt in agente: quia per idem motus esset in mouente: quo dato sequitur vnum istorum: aut quod in omne mouens: aut quod in aliquo est motus quod non mouetur: quorum quodlibet est inconueniens: non enim omnemouens mouetur: quia primus motor non mouetur: neque in aliquo est motus quin illud moueatur: cum motus sit actus ens in potentia secundum quod in potentia et quod sequatur alteri

Philosophorum.

illoz manifestum est. *Le. li.* (Sed si hoc est) q' actio
 et passio sunt in agente: sequitur q' in mouente motus
 erit eadem enim ratio in mouente et moto: quare aut
 omne mouens mouebit: aut habens motum non mo-
 uebitur. Jam probatur q' actio et passio non sunt in pa-
 tientie: q' tunc doctio et doctrina eēntin ad discēte: quo
 cōcesso sequitur primo q' aliquis est actus alicui' qui
 non est in eo: quia doctio est actus docentis et non est
 in eo: sed in ad discēte: scōdo q' aliquid mouetur diuersis
 modis ad eundem terminum: nam ad discens mouet
 ad scientiam. s. doctrinatione et doctioe que dicunt di-
 uersi motus: doctio. n. est motus docentis: et doctrina-
 tio est motus ad discēntis. *Le. li.* (Si autē utraq' i motu)
 sunt et in patiente: et actio et passio: et doctio et doctrina:
 cum duo sint in ad discēte. s. doctio et doctrina. Primum
 quidem sequitur q' act' vniuersaliusq: nō in vno quoqz
 erit: cuius est actus: postea inconueniens est per duos
 motus simul moueri ad eundem terminum: quedam
 nāqz erunt alterationes due vnius. s. ad discēntis et i vna
 spēm. i. formam: sed iposibile est illud si vnus erit fa-
 ctus argumentis contra scōdam questionē arguit philo-
 sophus contra primā inducēdo quatuor inconueniē-
 tia data parte affirmatiua illius questionis quo p^m
 est q' diuersorum scōm spēm idem est actus numero: et
 q' istud sit inconueniens: p³ q' distinctio actuum pro-
 uenit ex distinctione cāp: si igitur cause distinguuntur
 specie: videtur q' effectus differant spē: et q' illud sequa-
 tur p³ q' idē est actus agentis et patientis. s. actio et pas-
 sio: sed agens et patientis sunt diuersarū spēs: v³ igitur
 et aqua: aut fra et aer: igit' et. *Le. li.* (Si vnus erit act')
 scilicet agentis et patientis: v³ actio et passio: s. in ratio-
 nabile est: qm sequitur duorum alterorum: p^m per eam
 eundem et vnum esse actum. Secundum inconueniens
 est q' doctrina et doctio sunt vnum et idem: q' doctio ē
 actus agentis et doctrina est actus patientis. Si actio
 est actus agentis et passio actus patientis et q' illud sit
 inconueniens: p³ q' actio et passio: doctio et doctrina:
 sunt diuersorum p³dicamentoz: igitur si de se inuicē pre-
 dicantur: p³dicamenta enim sunt ipermixta: vt habet
 primo posteriozum *Le. li.* (Erit liquidem doctio et
 doctrina idem et passio et actio) Tertium inconueniēs
 q' docere ē ad discere: et agere pati: q' istud sequatur ma-
 nifestum est: si. n. idem est actus agentis et patientis: s.3
 actus agentis est agere: et actus patientis est pati: igitur
 agere est pati. Etiam si idē est actus docentis et ad discē-
 tis et actus docentis est docere: et actus ad discēntis ē ad
 scere: igitur docere est ad discere: sed hec sunt inconueniē-
 tia: quia sicut actio et passio: doctio et doctrina: sunt di-
 uersorum p³dicamentoz: ita agere et pati: docē et ad
 scere: valde. n. inconueniens est q' calefacere sit calefie-
 ri: et frigefacere frigefieri: et cōburere sit p³huri. *Le. li.* (Et
 docere cum ad scē: eadem et agere cum pati) data parte
 affirmatiua qōnis. Quartū inconueniens est: q' necesse
 est omnē docentē discere: et omnē agentē pati: q' istud
 sit inconueniens manifestū est: et q' illud sequatur ar-
 guitur: q' nuncqz aliqua sunt vnum et idem: si vnum eo-
 rum cōpetit alicui necessario alterum eo p³ cōpetit eidē:
 sed docere et discere sunt vnum et idem: vt p³batum ē
 et docere cōpetit docenti: igitur ad discere etiam cōpetit
 docenti: sed necium est omnē docentē docere: igitur ma-
 nifestum est oēm docentē ad discere. Consimiliter argui-
 tur q' necesse est omnē agentē pati: ex quo agere et pa-
 ti sunt vnum et idem: et agere cōpetit necessario agenti: et
 pati necessario cōpetit illi. *Le. li.* (Quare necesse ē oēm

Le. li.
cō. 20.

docentem discere: et agentem pati: si idem est actus agē-
 tis et patientis (aut neqz) Ista ē tertia particula in qua
 philosophus per conclusionē t^m probabiles respō-
 det ad has questionē et ad inconuenientia adducta:
 quarum prima est ista: nō ē inconueniens actū vnius eē
 in alio. *Secunda conclusio:* non est inconueniens di-
 uersorum in specie eundem esse actum nūero materiali-
 ter et plures formaliter ibi (neqz. n.) *Tertia conclu-*
sio nō est necesse agentem pati: si agere et pati sunt idē
 ibi (neqz necesse) *Quarta conclusio* nō est necesse:
 si actio est passio q' agere sit pati ibi (at vero) Prima
 conclusio suadet sic: doctio est actus docentis: et est in
 ad discēte: igitur actus vnius est in alio: antecēdēs de-
 claratur ex eo q' doctio et doctrina videntur esse vnu
 et idem: sed doctrina est in ad discēte: igitur doctio est in
 ad discēte: non eo modo quo effectus dicitur esse in ca:
 s.3 eo q' for' ē in subo: ita q' doctio nō ē act' decius et
 sepatas ab ad discēte: s.3 act' docētis recept' i ad discēte
Le. li. (Aut. n. i. soluit ad qōnes dōo p³babili) q' neqz
 alterius actū in altero esse inconueniens est: est. n. doctio
 actus docentis in quodam tamē alio ab ipso est et nō
 decius: neqz sepatas ab eo: v³ in ad discēte: s.3 actus
 huius. s. docentis receptus in hoc. s. in ad discēte.

Notandum q' tenendo actionē et pas-
 sionem esse in patiente so-
 lutum est ar^m factum in p³ariuz. Dicebatur. n. sequi p³
 actum alicuius nō esse in eo: secundo q' aliquid moue-
 tur diuersis modis ad eundē terminū: p^m cōceditur i
 conclusio: 2^m vero nō p³ceditur: q' i ad discēntis moueba-
 tur ad sciāz doctioe et doctrinatōe: nō tamē diuersis
 modis: ex quo idem actus nūero qui est docētis est
 ad discēntis: i.3 diuersis rōnibus dicitur doctio et doctri-
 natio: dicitur. n. doctio vt est a doctioe: et dicitur do-
 ctrinatio vt est in docente. Cum ergo dicitur i cōclusioe
 nō est inconueniens actum vnius esse in alio: p³ q' act'
 non est in eo cuius est actus: et q' recipies illum actum
 non mouetur diuersis modis: i.3 moueatur ad eūde
 terminum diuersis denotationib' (Neqz. n.) *Secunda*
conclusio non est icōueniens diuersoz in spē eūde actū eē
 numero: p³ qm necesse est actus ipius agentis recipi i
 patiente: sed agens et patientis sunt diuersarū spēs: igitur
 et. et i.3 idem actus nūero sit diuersoz in specie: non
 tamen est idem: 2^m eandē rōnē recte: sicut agēs et patiens
 sunt vnum et idē numero vt patuit: q' vnu et idē nume-
 ro agit et patit: sed nō 2^m eandē rationē: q' agēs agit
 vt est in actu: et patientis patit vt est in potentia: ita idē
 actus numero est diuersoz i specie. s. agētis et patientis:
 tamen ratio est diuersa: vt. n. est ab agente dicitur actio
 et vt est in patiente dicitur passio. *Le. li.* (Neqz. n. vnum
 duoz) diuersoz in spē prohibet nihil eundē eē actus
 non sicut esse idem rōnē et diffōne: s.3 sicut est q' potētia
 passiva est agens: non tū eadē rōnē. *Notandū* q'
 ex duobus in potentia tū aut in actu tū: non pōt fieri
 vnum: sed bene ex duobus quoz vnu est in actu et re-
 liquum in potentia: sicut igit' duoz quoz vnum ē in
 actu et reliquū in potētia: cōpetit idē effectus: ita duob' quo-
 rum vnum est agens et reliquū patientis: cōpetit idem
 act': duo. n. quozum q'libet est in actu tū: vel in potē-
 tia tū: non agunt inuicem: sed tamen duo quoz vnu
 est in actu et reliquum in potentia: ideo illozum est vnu
 et idem act': licet rō sit diuersa: et hoc solutū ē primū
 inconueniens adductum contra primā questionē: re-
 nendo q' actio et passio sint vnum et idem actus agētis
 et patientis (Neqz necesse) Tertia p³ nō ē necesse agentem cō. 21.

Liber tertius.

pati sed agere. Si agere et pati sunt idem: patet: quod ad
huc agere et pati distinguuntur ratione: sicut mouere et mo-
ueri: non enim sic se habent sicut tunica et vestimentum: que sunt
idem re et ratione: sed sicut via a thebis ad athenas et
ab athenis ad thebas: quod eadem sunt re et diuersa ratione
sunt. non enim sequitur eadem esse via a thebis ad athenas et e-
adem: igitur quicunque mouet a thebis ad athenas mouet
ab athenis ad thebas: ita non sequitur agere et pati sunt
vnum et idem: igitur oportet quod agere patitur vel eodem. Sed si non se-
quitur docere et adiscere sunt vnum et idem: igitur quicunque
docet adiscit et eodem: quod docere et adiscere maliter sunt idem:
differunt tamen formaliter: quod alia est ratio formalis vni et alia
est ratio formalis alterius. *¶* Et si docere et adiscere sunt idem (neque si
centem adiscere) Si docere et adiscere sunt idem (neque si
pati et agere idem est: necesse est agentem pati non tamen
concedit agere et pati esse idem: quod illa duo rationem esse
vnam quod quid erat esse dicentis: sicut tunice et indumentum:
sed sicut via a thebis ad athenas et ab athenis ad a thebas
quoadmodum dicitur est prius) vbi in prima parte
huius capituli (non enim omnia que sunt eadem sunt in quolibet
modo eadem: sed solum ea quibus eodem diffinitum est idem
competit generaliter eisdem sic quod cuiusque competit vnum compe-
tit alterum et eodem. *¶* Ex ista ratione solutus est 4us incon-
ueniens. scilicet neque est docentes adiscere et agere pati quod
illud non sequitur data parte affirmatiua prime questionis. scilicet
idem est actus agentis et patiens: et quod agere et pati sunt
idem: et docere et adiscere sunt idem: quod illa sunt eadem:
differunt tamen ratione: ideo non cuiusque competit vnum eorum
idem competit alterum. *¶* Et vero. *¶* Quarta pars non est
necesse si actio est passio quod agere sit pati: nam idem
est spatium duorum distantium: tamen distare vnum non est
distare alterius: igitur per idem stat quod actio sit passio:
et tamen quod agere non sit pati: pars prima: quod actio est sicut
spatium inter agens et patiens: et passio est sicut spatium
inter agens et patiens: patet autem quod idem est spatium
ab a. in b. et a. b. in a. a. autem est manifestum quod idem
est spatium inter celum et terram: et tamen distare vnum non
est distare alterius: sicut nec distantia a celo ad terram:
est distantia a terra ad celum: distantia. n. est relatio que
diuersificat diuersificans teris: sicut si ludo et equalitas:
dissimilitudo et inequalitas: sed celum et terra non sunt eadem
igitur nec distantie eorum sunt eadem. Consumuliter dicat
de alijs: quod si doctio et doctrina sunt idem: tamen docere et
adiscere non sunt idem: quod docere includit respectum do-
centis et adiscere respectum adiscientis: constat autem quod re-
spectus docentis non est respectus adiscientis. *¶* Et si
vero neque si doctio et doctrina idem est: sicut neque si spa-
tium vnum aliquorum distantium sit idem quod propter hoc
et distare hinc illuc: et indehuc vnum et idem est. Ex ista
conclusionem est solum tertium inconueniens: scilicet non.
quod idem est actus agentis et patiens: et quod actio est passio
sicut quod agens est patiens non propter hoc est concedendum agere
et pati idem esse aut docere et adiscere. *¶* Notandum quod
istorum quatuor que adducta fuerunt tamquam inconuenien-
tia processa parte affirmatiua questionis vnum illorum sum-
pliciter procedendum: vbi quod diuersorum in specie idem actus.
Alterum est simpliciter negandum. scilicet necesse est agentem
pati: et docentem adiscere. Alia vero duo recipiunt indiffe-
rentiam. scilicet actio est passio: et agere est pati: pars non indiffe-
renter quodlibet istorum procedit: et quodlibet istorum negari:
et potest illa procedi actio est passio negata illa agere est pa-
ti et eodem diuersas acceptiones: ideo prius buculis de
terminare locutus est: sed tamen probabiliter.

Dubitatur si idem est spatium duorum
distantium: et eadem est via
a thebis ad athenas et eodem. quare distare vnum non est
distare alterius. Respondetur quod distare potest duplici-
ter sumi: vbi in concreto et in abstracto. Si in concreto con-
ceditur quod distare vnum est distare alterius: quod spatium
quo a. distat. a. b. est spatium quo b. distat ab a. Si in
abstracto: et tamen respectus sic distare vnum non est dista-
re alterius: sicut nec distantia vnum est distantia alteri.
Ex predictis sequitur de intentione perit: quod distantia non est
tantum spatium inter res distantes: ut opinant moder-
ni dicentes quod distantia qua celum distat a terra non est nisi
spatium trium elementorum: vbi ignis: aeris: et aque: me-
dianum inter celum et terram: sed distantia est relatio su-
data in rebus distantibus: sicut paternitas vel filiatio
in suba: equalitas vel inequalitas in quantitate: et simili-
tudo vel dissimilitudo in qualitate. *¶* Pro hac pone
arguitur. Primo sic: si distantia inter celum et terram est
tantum spatium intermedium: sequitur quod infinitum mo-
dicum distat aliqua pars terre a celo: quod distantia to-
ta inter terram: et tantam partem celi oppositam sibi
est dupla ad distantiam primarum partium. propositio na-
bilius terre: et prius sibi oppositum: celi: quadrupla ad distantiam
secundarii partium. propositio nabiliter: igitur infinita mo-
dica distantia est inter aliquam partem terre et celum: igitur
infinita propinqua est aliqua pars terre celo: sed omnes
res sunt ita propinque: sicut aliquae partes earum: igitur
celum et terra sunt infinite propinque: et ita de omnibus rebus
distantibus erit dicendum. *¶* Secundo sequitur quod qua-
ntumque propinque sit aliquis punctus celo maior distan-
tia est inter ipsum et celum: quam inter terram et celum: quod to-
tum spatium circuequaquos contentum inter ipsum et celum:
est maius quam totum spatium interceptum inter terram et ce-
lum. Unde sequitur generaliter quod propositio nabiliter
quod vnum corporum distantium a celo est reliquo maius:
sic per minorem distantiam distat a celo vbiusque fuerit.
Tercio sunt a. et b. duo corpora columnaria se tangē-
tia in extremo finito: et proteratur in infinitum scilicet alia
extrema: sic quod infinitum distent aliqua pedalia. a. b. et
sequitur quod in infinitum magna distantia recta est inter
propinquissima. a. et b. quod infinitum magnam spatium rectum
est inter medietatem longitudinalem. a. et medietatem longi-
tudinalem. b. quod medietates sunt immediate: ex quo se tan-
gunt in duobus extremis. *¶* Quarto si distantia est spa-
tium interceptum: igitur propositio nabiliter sicut omni-
nium spatium diminuitur distantia: igitur si inter. a. et
b. quadrata sit aer pedalis qui diminuitur ad subdu-
plum triangulariter per contactus angulorum. a. b. so-
ret distantia illa diminuta ad subduplum: igitur et de
nominatio qua. a. et b. dicuntur distare: et cuius tunc foret
immediata quibus non sine medio inter illa: igitur aliqua
immediata distarent: quod homines alteri opinio non
concedunt. (Omnino autem) *¶* Ista est quarta parti-
cula huius partis huius capituli in qua philosophus
respondet ad questionem motas in principio. Prius p-
duas conclusiones necessarias et manifestas: quarum
prima est ista: actio et passio proprie loquendo non sunt
vnius actus: pars quod dato opposito agere esset pati: et co-
sequenter omne agens pateretur: quorum quodlibet est i-
conueniens: similiter doctio non est doctrina: quia tunc
docere esset doctrinari: et per consequens quodlibet docens
doceatur et doctrinaretur que sunt absurda. Et nota-
ter dicit philosophus proprie: quod actio et passio dupli-
citer sumuntur. scilicet proprie et respectibus prius et actionis
p 4

Ter.
co. 22.

Ter.
co. 22.

Phisicorum.

et passionis et improprie pro omni operatione absoluta. pueniēte ab agente et recepta in passio isto modo actio est passio: sed non primo modo ex hoc solutus est argumentum pro parte affirmatiua quoniam cum dicitur idem est actus agentis et patientis: sed propria operatio agentis est actio et propria operatio patientis est passio: igitur actio et passio sunt idem actus: negatur minor: propter loquendo de actione et passione: quia propria operatio tam agentis quam patientis est res absoluta acta ab agente: et recepta in patiente: actio autem non agitur: neque passio: quia aliter esset procedere in infinitum. I. e. li. (Omnino autem dicere est neque doctio cum doctrina neque actio cum passione idem proprie est.

Sed dubitatur quia philosophus videtur dicere in littera quod utraque sunt motus. scilicet actio et passio: et quod actio et passio sunt unus motus: igitur actio est passio et contra doctio est doctrina: hec difficultas restat: multas habet expositiones quarum prima est Egidij di. quod actio et passio non inuicem realiter differunt: sed sunt idem cum motu: qui ut est ab agente dicitur actio: et ut est a patiente dicitur passio: faciunt autem distincta predicamenta ratione diuersorum modorum essendi: significandi: intelligendi: sic quod sufficit realis distinctio suorum terminorum una cum diuersa ratione intelligendi ad hoc quod faciant predicamenta distincta: et quia motus secundum quod huius non dicitur respectum ad mouens: nec ad mobile: sed tamen ad formam inducendam per motum: ideo motus materialiter est in predicamento actionis et passionis: formaliter autem est de eodem genere cum forma ad quam est iste motus.

Contra istam expositionem arguitur sic: illa realiter differunt quorum unus est in alio: sed tam actio quam passio est in motu per philosophum in secunda conclusionem: igitur tam actio quam passio differunt a motu. hanc sententiam determinat simpliciter in predicamento di. quod actio non est motus. Primo quia actio est motus perfecti habens in se perfectionem suam: motus autem est actus imperfecti habens ad aliud perfectionem. Secundo quia actio non est actus agens secundum quod est in potentia: sed motus est actus mobilis ut est in potentia. Tercio quia motus habet contrarium admixtum actus et potentie: sed actus non habet huiusmodi admixtionem. Quarto quia motus est in discursu in determinatus diuisibilis in infinitum: actio autem habet totum suum esse simul absque diuisione: et est in natura determinata. Secunda expositio est Octauij di. actio nem et passionem esse formam que inducitur per motum: ita quod caliditas que inducitur est actio et passio: est quidem actio: ut est ab agente et passio ut recipitur in patiente: neque actio et passio sunt predicamenta distincta extra animam: sed tantum in anima pro quantum sunt diuersi conceptus habentes diuersas distinctiones mentales. Et cum dicit philosophus: quod actio non est passio. Respondet quod illud est intelligendum cum nota per seipsum. i. actio non est per se passio: illa propositio non est per se actio est passio.

Contra istam expositionem arguitur sic: quoniam quicquid aliquid duo sic se habent quod unus manet: altero non manente illa non sunt idem: sed forma acquisita per motum manet: non manente actione vel passione: igitur actio vel passio est forma inducta per motum: patet consequentia cum maiori per philosophum primo physicozum: et minor liquet: quoniam cum passum est assimilatum agenti: non amplius est actio

vel passio: tamen manet caliditas vel frigiditas acquisita per motum. Item ponit philosophus 8. physicozum quod ad actionem et passionem non est motus: et quod ad formam acquisitam per motum est motus. scilicet ad caliditatem et frigiditatem: igitur actio et passio non sunt forma acquisita per motum. Tertia expositio est Burleij di. quod actio et passio tripliciter sumuntur. scilicet materialiter tantum: formaliter tamen: et pro aggregato ex materiali et formali. Primo modo actio et passio sunt unus et idem realiter: quia sunt unus motus. Secundo differunt omnino: quia sunt duo respectus fundati in motu quorum unus respicit agens et aliud respicit patiens. Tercio modo sunt unus motus in suppositione personali: sed non sunt aliquis motus in suppositione simplici: sicut sol. alb. et sores muscus sunt idem homo in suppositione personali: sed non simplici: quia aggregatum ex sorte et albedine seu ex sorte et musca non est homo. Ista expositio multum rationabiliter incedit: quia per eam possunt gloriari omnia dicta Arist. et commentatores in hac materia: sed mihi videtur quod deficiat in hoc quod ponit agens et patiens solum referri respectibus personarum: et quod actio et passio sunt in motu: non autem in agente est aliqua actio que sit respectus de predicamento actionis. Unde arguitur sic: in eo est formaliter actio de predicamento actionis in quo est formaliter quidam ratio illius: sed quod dicitur ratio actiois que est esse a quo alio est formaliter in agente et non in passio: nec tantum in motu: quia nihil productum in passio est a quo aliud: sed est id quod ab alio: igitur actio est formaliter in agente. Item non minus opponuntur actio et passio quam relationes consequentes actionem et passionem: sed paternitas et filia: ratio que sequuntur actionem et passionem secundum philosophum 4. metaphysice non possunt esse in eodem subiecto nec in eodem supposito: igitur nec actio et passio: sed passio est in patiente: igitur actio est in agente: tenet prima consequentia cum minor: aliter. non dicuntur oppositi primas et filia: maior autem declarat: ex eo quod respectus actionis et passionis sunt respectus mutui et contrarii: ex quorum oppositione ratio ex per se causa et imediata oritur oppositio relativa in relationibus secundum modum determinationis. Arist. 8. metaphysice: de hoc tamen plenius videbitur in conclusionem sequenti.

Quarta expositio est quod sicut motus sumitur dupliciter. scilicet formaliter et materialiter: et commentatores in hoc tertio et quinto physicozum: ita actio et passio dupliciter assumuntur: videlicet materialiter et formaliter: actio materialiter sumpta est indifferenter quolibet operatio actus siue sit motus siue sit forma acquisita per motum de qua loquitur philosophus in primo de anima: di. quod actiones sunt supposito rum actio formaliter sumpta est respectus secundum quem aliud est formaliter agens vel instrumentum agentis: et sic accipit philosophus et auctor 2. sex principio rum actionem cum dicunt ipsum esse distinctum ab alijs: ista actio non est motus: neque forma inducta per formam neque passio. Consimiliter dicatur de passione: quod passio materialiter sumpta est generaliter quolibet operatio patientis secundum quam patitur: siue sit motus: siue mutatio: siue sit forma recepta per motum vel per mutationem: de qua per mutationem loquitur philosophus in predicamento: di. quod tertia species qualitatis est passio vel passibilis qualitas: et isto modo passio materialiter sumpta est actio materialiter sumpta. Passio vero formaliter sumpta est respectus secundum quem aliquid formaliter patitur: seu in aliquo recipitur de qua lo-

Liber tertius.

quinque philosophus et auctor sex principiorum cum dicunt passionem esse predicamentum distinctum ab alijs et passio non est actio: nec aliqua forma absoluta: dicitur. n. auctor sex principiorum et passio est effectus istius actionis: et philosophus hic in littera et actio proprie non est idem cum passione ubi philosophus innuit distinctionem assignatam. ¶ Ad dubium igitur dicitur et Aristoteles. nunquam determinate dixit actionem et passionem esse motum: aut actionem et passionem esse unum motum: sed solum arguitur: et inquisitum circa quod motus ut patitur: licet agentis et patientis sit idem actus: non tamen actio et passio sunt ille actus: cum actus agens et patientis sitres absoluta et actio et passio sunt respectus distincti ab omnibus rebus absolutis: si cui insunt. ¶ Secunda conclusio actio et passio non sunt in agente: neque in patiente: sed in motu. Ista conclusio sequitur ex dictis: si enim actio et passio essent in agente: omne agens pateret: et si actio et passio essent in patiente: omne patiens ageret: necesse est igitur quod sit in motu qui est actus agens in passu: et actus patientis in agente: qui actus idem est realiter utriusque: sed est alius ratione in quantum motus ut est actus agens non est motus ut est actus patientis. I. e. li. (Sed illud cuius sunt h) scilicet actio et passio est motus et non agens neque patiens quod enim est huius agens in hoc passum et quod est huius patientis ab hoc agente necesse est eundem esse actum: ratione tamen alterum est.

Dubitat si actio et passio sunt in motu a foriori actio debet esse in agente et passio in patiente: cum agens proprie agat et patiens proprie patiatur: motus autem non proprie agat: nec proprie patitur. Respondet per quatuor propositiones quarum prima est ista. Actio materialiter sumpta est subiective formaliter in patiente: et non in agente. Ista conclusio est de intentione philosophi in hoc capitulo di. q. si motus esset formaliter in mouente omne mouens moueret: aut in aliquo esset motus quod non moueret quolibet igitur talis actio est subiective in patiente: siue fuerit actio inane ut intellectus et volitio: siue fuerit actio transiens ut calefactio: aut frigiditas: caliditas aut frigiditas. Secunda propositio actio formaliter sumpta non est subiective in patiente: probatur omnis forma denominat suum subiectum aliqua denominatione intrinseca quoniamque denominat aliud in quo non est formaliter denominatione extrinseca: sed passum denominat passum per passionem: igitur denominat agens per actionem: et persequens omne patiens agit quod est falsum: et consequentia cum minor: a. autem liquet: quia scientia: et denominat denominatione extrinseca ipsum scibile: tamen de nominatione intrinseca denominat scientiam que formaliter perficit: unde potest sic argui actio est formaliter in patiente: igitur omne patiens agit: seu in aliquo est actio formaliter quod non agit: tene consequentia cum falsitate consequentis iuxta argumentum Aristoteles. factum hoc motu. ¶ Tertia propositio actio formaliter sumpta est subiective in agente. Ista propositio quadrupliciter arguitur: et primo ratione sic: necessaria dispositio in eo vel fieri ad conceptionem alicuius forme est in eodem cum illa forma ut colligitur a philosopho. s. physico: sed actio est fundamentum relationis sequentis vel necessaria dispositio ad susceptionem illius per Aristoteles. s. metha. igitur in eodem est formaliter actio in quo est relatio sequens videlicet paternitas: et partenitas est subiective in pa-

trahitur actio respectiva est subiective in illo. Ite agens quod est perfectius quando agit quam quando non agit aliquid acquirit in seipso formaliter: sed agens naturale perfectius est quando agit quam quando non agit: igitur quando agit habet aliud in se quod non habet quando non agit: sed hoc non videtur esse nisi actio de genere actionis a. patet: et b. est Aristoteles. 4. metha. 2. cor. et commentatoris secundo celi: et arguitur auctoritate Aristoteles. di. 9. metha. q. in diuersis actus precedit potentiam: sed in eodem potentia precedit actum: igitur potentia actus: et actio sunt in eodem: sed potentia actus est in agente: igitur actio est in agente. Item primo ethico: dicitur quod honor est in honorato: et non in honorato: quia honorans operatur honoratum quemadmodum gradus gressum. ¶ Tercio arguitur auctoritate commentatoris di. 8. metha. manifestum est quod abscissio cultelli est in cultello et actio manus est in manu sicut calor est in igne: et 9. metha. actio artis carpentarie est in carpentario. ¶ Quarto arguitur auctoritate Avicene di. secundo physico: dicunt aliqui quod motus et motus sunt una essentia: et in patiente: sed dicemus subiliori modo: et quod veritas rei sit se habet quod mouere est dispositio mouendi non mori: et operatio mori ad mouendum est dispositio mori non mouendi. Et ecce quod plane ponit Avicena actionem esse in agente et non in patiente. ¶ Quarta propositio tam actio quam passio formaliter sumpta est in motu subiective. Ista propositio ponit expresse Aristoteles. in conclusionem di. q. motus est illud cui insunt actio et passio et commentator dixit superius quod motus est mouere et moueri: sed motus non potest mouere nisi per actionem existentem in eo: neque moueri nisi per passionem existentem in eo: igitur in motu est actio et passio: non tamen illa actio que est in agente: neque passio que est in patiente: quia secundum Simplicium in predicamentis actio que est in agente: et passio que est in patiente habent esse indiuisibile totum simul manens per tempus: actio autem et passio que sunt in motu habent esse successuum et fluxum ut motus: agens igitur denominatur agens ab actione exente in eo formaliter: et patiens denominatur patiens a passione exente in eo formaliter et quia motus est indifferenter instrumentum agendi et patiendi: ideo habet in se actionem formaliter et instrumentum agendi et passionem formaliter ut est instrumentum patiendi. Unde secundum philosophum et commentatorem in hoc capitulo si a distat a b distare vnius non est distare alterius et preter has duas relationes: oportet ponere alias duas in spatio intermedio super quod sit motus cum motus qui sit ab a in b non est motus qui sit a b in a ita in proposito est dicendum de motu intermedio: alias tamen nulla feci mentionem de huiusmodi actione et passione reperiis in motu: quod tunc considerant tantum motum absolute: et non ut est instrumentum agentis et patientis. Et si queritur propter quod philosophus non determinauit actionem esse in agente et passionem in patiente: si in hijs sunt actio et passio sicut in motu. Respondetur quomodo non feci mentionem de passione patientis: quia manifestum est per se passionem esse in patiente: de actione autem agens non feci mentionem indeterminatione questionis: quia illa non est necessaria in omni motu: post separationem enim lapidis a manu proficientis remanet motus in lapide et non manet actio in proficiente.

Sed dubitatur si actio materiali
ter sumpta est in
patiente: igit illa denominat patientem: igit omne patientes
agit: et si negat patientia: arguat de actione formali que
est in motu subiective: et motus est subiective in patiente:
te: igitur actio formaliter sumpta est in patiente: et per consequens
omne patientes agit. Item arguitur quod actio non
est agens: quia tunc sequeretur quod omne agens prius agit in
se quam in passum: et consequenter quod omnis potentia activa
esset potentia passiva: quod non est dicendum de primo mo-
tore. ¶ Ad primum dicitur quod actio materialiter sumpta
denominat patientes: non quidem agere: sed alia denomina-
tione ut quod est calidum vel frigidum: aut aliqd tale: actio
formaliter sumpta est in motu subiective: non autem in pa-
tiente: et ad argumentum negat patientia: sicut non sequitur si
multitudo est fundamentaliter vel subiective in albedine
et albedo est fundamentaliter vel subiective in quantitate
te: igit similitudo est subiective vel formaliter vel fun-
damentaliter in quantitate. ¶ Ad 2^m negat patientia: et dicit
quod sicut generatio non proprie generat: igit ita actio non
proprie agit: ideo nullus agens agit proprie actione suam:
sed bene elicit ea et prius quam agit in passum: et frequen-
ter precedo omnem potentiam activam esse receptivam: non tamen passi-
vam: cum huius respectus possint advenire alicui absque
mutatione facta in eo iuxta doctrinam Aristotelis. s. physico-
rum. (Quod quidem igitur) Ex predictis Aristotelis. epilogando
infero duo correlativa: quorum primum est istud. Secunda
diffinitio motus est nocio: quod prima: probat illa diffini-
tio est nocio: per quam sciatur omnes diffinitiones specie-
rum contentarum sub motu: sed per secundam diffinitionem mo-
tus sciatur omnes diffinitiones omnium specierum contentarum
sub motu: non autem per primam: igit et a^o patet: et b^o de-
claratur. Prima diffinitio motus est actus entis in po-
tentia secundum quod in potentia: per quam non habetur statim diffini-
tio alterationis et augmentationis: sed bene per secundam
diffinitionem que est actus mobilis in quantum mobile: sta-
tim. n. scilicet quod alteratio est actus alterationis: siue altera-
bile: et augmentatio est actus augmentabilis in quan-
tum augmentabile. Le. li. (Quod quidem igitur motus
sit et invulnerabiliter et secundum partem). s. subiectivam vi-
ctum est: et ex hoc secunda diffinitio motus est nocio: non. n. ima-
nifestum est ex secunda diffinitione quomodo determinabitur spe-
cies: unaqueque ipsius: et per propriam diffinitionem: altera-
tio quidem. n. alterabilis secundum quod est alterabile in delectabilia.
i. actus est. (Amplius autem) Secundum correlativum diffinitio
motus dabilis per causas effectivas est nocio: etiam quia
prima diffinitio: per quam ipsa sciatur omnes diffinitiones
omnium motuum in particulari: verbi gratia. hec est diffinitio mo-
tus dabilis per causas effectivas. s. motus est actus actui et
passivi potentia in quantum huius: qua habita statim ha-
bet diffinitiones particulares. s. modificatio est actus do-
mificari: et modificabilis potentia in quantum huius: medi-
catio est actus medicandi et medicabilis potentia in quantum
huius et sic de alijs. Le. li. (Amplius autem nocio est
quod potentia actui et passivi in quantum huius est motus) co-
strue sic. (Amplius autem nocio est quod motus est actui
et passivi in potentia secundum quod in potentia simpliciter: et verum secundum
unumquodque). i. tam in generali quam in speciali: quoniam edificatio
aut modificatio est huiusmodi actus eodem autem modo di-
citur et de alijs motibus singulis. ¶ Notandum quod de
motu in toto isto tractatu per habemus diffinitiones: qua-
rum prima est Lincon. s. motus est exiit de potentia ad actum.
Secunda motus est entis in potentia secundum quod in po^a. Ter-

Tex.
co. 23.

cia motus est actus mobilis in quantum mobile. Quar-
ta motus est actui et passivi potentia in quantum huius: et
accipit hec diffinitio ex isto tertio capitulo in quo ostenditur
est motum esse agentis actum motoris et mobilis: et quod
idem est agentis et patientis.

Quoniam autem Tex.
co. 24.

de natura etc. Iste est secun-
dus tractatus tertius physico-
co. in quo Aristoteles determi-
nat de infinito postquam determi-
navit de motu: et dividit
in quatuor capitula: quo-
rum primum recitat opiniones
antiquorum. Secundo reprobat illas ibi (habet autem dubitatio-
nem) Tertium determinat quomodo est: et quomodo non est
finitum ibi (Quod quidem igitur) Quartum manifestat cau-
sas finitatis et infinitatis in rebus ibi (Sed rationes autem)
Primum capitulum dividitur in duas partes. In prima facit quod
dictum est. In secunda vero ponit rationes antiquorum. per
baptum infinitum esse ibi (Rationabiliter autem) In prima
parte philosophus ponit istam conclusionem: ad scientiam naturalem
pertinet considerare de infinito: probatur dupliciter:
et primo sic: ad scientiam naturalem pertinet considerare de
magnitudine motu et tempore: igit ad eandem pertinet con-
siderare de se per passionibus illorum: sed unumquodque istorum
per se competit finitum vel infinitum: igit ad scientiam natu-
ralem spectat considerare de finito vel infinito: cum igitur
opposito eadem sit disciplina: sequitur quod ad scientiam natu-
ralem spectat considerare de viroque: videlicet de infinito
et de finito. Et hanc scientiam naturalem consideret de infinito
et finito: non tamen omne considerare in scientia naturali
est finitum vel infinitum: considerare. n. in scientia naturali de pu-
cto et qualitate quoque nulli forte competit finitum vel in-
finitum: eo quod finitum vel infinitum quantitati congruit: ut
fuit habitum primo physico. nullus autem punctus
nec aliqua qualitas est quantitas: et si aliqua qualitas est
quanta: reputa albedo vel caliditas: et consequenter fini-
ta vel infinita: hoc est. n. per accidens. Le. li. (Quoniam
autem de natura scientia). i. scientia naturalis est circa ma-
gnitudines: et tempus et motum: quoque unumquodque ne-
cessario aut finitum: aut infinitum esse: et si non omne finitum sit:
aut infinitum ut passio. i. qualitas: aut punctum: talium. s. fi-
nitum et infinitum fortasse nullum necesse est in altero ho-
rum esse. s. in puncto vel passione: conveniens videtur erit
de natura negotiationem considerare si est: aut non
est: et si est quid est.

Notandum secundum co. 2^m. 2°. 4. quod opposi-
ta quoque po^a est po^a duo-
rum non dividit secundum verum et falsum: nisi de eo quod innatum est reci-
pere illa. i. non de quocumque dicit semper alterum contrarium:
quia non omne quod est album vel nigrum: nec omne quod est cali-
dum vel frigidum: cecum autem videtur finitum: aut infinitum: sed sem-
per alterum eorum verificatur de eo quod est innatum recipere illa
contraria: loquendo de contrariis immediatis: quod aliqd est re-
ceptivum albedinis vel nigredinis: dulcedinis aut amar-
itudinis quod non est album vel nigrum: nec dulce vel amarum.
Si tamen aliqd est receptivum caliditatis: aut frigiditatis: vi-
sionis: aut cecitatis: oportet quod illud sit calidum: aut fri-
gidum: videtur autem cecum: et quod punctum non est natura recipere finita-
tem vel infinitatem: ideo de puncto non oportet verificari finitum: aut
infinitum. Et notate dicit philosophus fortasse loquendo sub du-
bio: quia finitum et infinitum dupliciter sumitur: videlicet ut
sunt differentie quantitatis: et ut sunt differentie entis: et

Tex.
co. 25.

Liber tertius.

sunt offe q̄ritatis: non dicuntur aliquomodo de pun-
cto: de qualitate autem nō dicuntur nisi per accidens:
sed ut sunt differētie entis: sic dicitur de puncto et pas-
sione per se: quia omnis punctus est infinitus non
quidem p̄uatiue: cum non sit aptus natus finire:
sed negatiue cum nō sit finitus: passio autem qualita-
tiua est per se finita vel infinita semp̄ intelligendo trā-
scenderet. Similiter cōceditur in numero p̄lati q̄ ali-
qua p̄icta sunt finita: et aliqua infinita: sicut q̄ aliqua
p̄icta sunt duo et aliqua tria: et sic in infinitum: nō qui
des accipiēdo finita vel infinita: duo vel tria ut sunt p̄di-
camētū quantitatis: s̄ tātum ut sunt differētie entis.

Contra philosophum naturalem non spectat
considerare de infinito q̄m infinitum fm q̄ infinitum
est ignotum: primo physico: deinde nō considerat ni-
si de mobilibus et naturalibus ut colligitur a phylo-
sopho. 3. physico: infinitum autē nō est mobile neq̄
naturale ut videtur in hoc tertio. ¶ Secūdo arguitur
q̄ finitum et infinitum non sunt passiones magnitudinis
motus et temporis: quia aliquid est magnū q̄ nō est
finitum: nec infinitum: v̄z linea circularis. Item si fini-
tum et infinitum sunt passiones temporis: igitur prius
philosophus debuit determinare de tempore q̄ de in-
finito. ¶ Ad primum dicitur fm philosophū in hoc
tertio q̄ duplex est infinitum. s̄ in actu: et in potentia: infi-
nitum in potentia fm q̄ huius est notum cum cōceptu
p̄prio et positio: sed infinitum in actu nō est notum
tali cōceptu: sed solum p̄ cōceptum finiti: quia rectū est
iudex sui et obliquū: primo de anima. Ideo naturalis
per se primo cōsiderat de finito: et ex cōsequenti de in-
finito: nō etiam est verum q̄ cōsideret tantū de mobili-
bus et naturalibus: quia cōsiderat de hīs et suis op-
positis: concedo tamē q̄ p̄siderat p̄ de mobilib⁹ et na-
turalibus ex cōsequenti vero de suis oppositis. ¶ Ad
secūdū dicit q̄ linea circularis est finita nō quidē actu:
sed potētia: et ex hoc habet infinitos terminos. s̄ infi-
nita puncta: quoz quodlibet illoz est principii et fi-
nis eiusdē lineę. ¶ Ad aliud dicit q̄ finitum et infinitum
tuz prius sunt passiones motus et temporis et prius in-
sunt motui q̄ tempus inest motui. Ideo determinatio
de infinito debet p̄cedere determinationem de tem-
pore. (Signū autē) Secūdo arguit philosophus ean-
dem cōclusionē a signo sic: omnes philosophi quira-
tionabiliter locuti sunt de infinito fecerūt mentionem:
igit ad scientiam naturālē pertinet cōsiderare de infinito:
to: aūs autem manifestū est induciue: et fm hoc phylo-
sophus manifestat opiniones antiquoz: de infinito
esse: et ipsum esse principii omnī eoz que sūt: quoz
quidā naturaliter locuti sunt ut Anaxago. et Democri-
tus: quidam vero nō naturaliter ut Plato et pythago-
ras: primo. n. philosophus recitat opinionē nō natu-
raliter loquētū: secūdo vero opinionē naturaliter lo-
quētū: quibus recitatis videbitur manifeste omnes
antiquos quiraionabiliter locuti sunt mentionē fecis-
se de infinito. I. e. li. (Signum autē q̄ huius sciētie pro-
pria consideratio de ipso infinito est: omnes entz qui
videntur rationabiliter tetigisse philosophiam huius
modi. s̄ naturalē fecerūt mentionē de isto. s̄ de infinito
et omnes tanq̄ principii ponūt eozū que sunt. i. entū.
(Alij quidem) Prima igitur opinio fuit nō naturali-
ter loquētū: videlicet Platonis et pythagoricoz et c.
di. infinitū esse substantiam rerū: et nō esse aliquod ac-
cidēs: sed ens per se ex quo sunt et fiunt omnia: et licet

in hoc puenirent in alijs tamē plurimū differēbant: et
primo in hoc q̄ pythagorici posuerūt infinitum tam
in sensibilibus: q̄ in nō sensibilibus et nō extra celū.
Plato vero tam in sensibilibus q̄ in nō sensibilibus
et nō contra celum: dixit. n. pythagoras infinitum esse
nō quidem intra celum: quia omne qd̄ est intra celum
clauditur terminis: infinitum autem nō clauditur termi-
nis: neq̄ posuit infinitum in rebus intelligibilibus: cū
talia sunt sine quāitate: infinitum autem est primū: po-
suit ergo infinitum extra celum in rebus tantū sensibi-
libus: et maxime fm quantitatem discretā: di. extra ce-
lum esse numerum infinitum sensibiliū. Plato autē
nihil posuit extra celum: dixit tamen infinitum esse in
rebus tam sensibilibus q̄ insensibilibus: posuit. n. in
finitum in ydeis quas dixit non esse infra celum: neq̄
in celo: neq̄ extra celum: neq̄ in tempore: neq̄ in loco:
cū sint abstracte a materia loco et tempore. I. e. li. (Alij
quidem quēadmodum pythagorici et Plato per se: et
nō sicut accidens alicui alteri: sed sicut substantiam esse
ipsum infinitū p̄ter q̄ pythagorici quidē in sensibi-
libus tm dicunt esse infinitum: neq̄ abstractum faciunt
numerum intelligētiarū: et esse extra celū infinitū) Pla-
to vero extra celum dicit nullū esse corpus: neq̄ ydeas
eo q̄ nunq̄ sint ipse tamē infinitū et in sensibilibus: et
in illis. s̄ ydeis esse dicit (Et hī quidem) Secūdo dis-
ferebāt pythagorici et Plato quia pythagorici posue-
runt tantū vnum infinitū: seu vnam tantū radicē infi-
nitatis: videlicet numerū parē: sed Plato posuit duo
infinita: seu duas radices infinitatis. s̄ magnū et par-
uum: duabus quidē rationibus moti sunt pythagorici
ponere numerū parē esse radicē infinitatis. Pri-
mū fuit: quia omne diuisibile in duas medietates est di-
uisibile in infinitū: q̄m viraq̄ illarū medietatū itēz
diuisibile est in duas medietates: et sic in infinitū: vn-
dedixerunt numerū parē esse conclusum sub impari
quia finit et terminatur per numerū imparem: q̄m bi-
narius clauditur vnitate et trinario. ¶ Secūda ra-
tio fuit a signo: quia numerus par variat species nu-
merozum incipiēdo ab vnitate: nō autem numerus im-
par: verbūz accipiantur ordinate numeri pares: hoc
modo. 1. 3. 5. 7. 9. et sic ultra in infinitū: ut patet q̄ hī ag-
gregati semp̄ faciunt eandem speciem numerū. s̄ quadra-
tam: vnde. 1. 3. 5. faciunt quattuor que sunt numerus
quadratus. Item. 1. 3. 7. 9. faciunt 9. que sunt nume-
rus quadratus: deinde. 1. 3. 5. 7. faciūt. 16. que sunt nume-
rus quadratus: et sic in infinitum: dicebant ergo q̄ si-
cut gnomones nō alterant quadratū in figuris variā-
do speciem: sed tantū augmentāt. Ita gnomones in
numeris esse vnitatem nō variant species numerozū:
sed tantū augmentāt: intelligēdo per gnomones nu-
meros impares additos numero quadrato. Nume-
rus autē par bene variat species numerozū: quia si
ordinātur sicut numeri pares. 1. 2. 4. 6. 8. semp̄ consur-
get alia species numeri: vnum. n. et duo faciunt tria que
sunt numerus triangularis: sed vnus duo quattuor fa-
ciunt. 7. que nō est numerus triangularis: sed septage-
nus: et ita de alijs cōter suo modo. Ecce vnde moue-
bāt pythagorici ponere numerū parē esse radicē
infinitatis. ¶ Primo quia omne diuisibile in infinitū
est illud qd̄ est diuisibile in duas medietates.
¶ Secūdo quia tantū numerus par variat species
numerozū in infinitum. Plato autem posuit duas
radices infinitatis: v̄z magnū et parū: di. magnū ē cām
augmentū in infinitū: et parū esse cām diminutiōis in infinitū.

Tex.
cō. 14.

Tex.
cō. 16.

Tex.
cō. 15.

Philosophicorum.

Nota i planis

I. li. (Et hū quidem) scilicet pythagorici infinitum esse parem dicunt: hic quidem enim infinitus par com-
 prebentus et sub impari reclusus adhibet hūc que
 sunt. i. entibus infinitatem: signum autem huius est q
 contingit in numeris: circumpositis enim gnomoni-
 bus circa vnum et extra aliquando quidem aliam fie-
 ri speciem: vt in numeris paribus: aliquando autem
 vnam tantū vt in numeris imparibus. Plato autem
 duo infinita posuit. s. magnum et parum. ¶ Notan-
 dum q gnomon est supplementum quadrati nō alte-
 rans quadratum: sed tantū augens ipsum vt habetur
 6°. geometrie. Sicut igitur reperitur in figuris. pprie qua-
 dratum qd est figura quattuor anguloꝝ rectoꝝ et
 quattuor costarū equalium: in numeris vero reperit
 transumptiue et est numerus constitutus ex octu ali-
 cuius numeri in seipsum senel: vt. 4. 9. 16. 7. 5. Ita in fi-
 guris proprie reperuntur gnomones que sunt sup-
 plementa quadratoꝝ: et preseruanda continue ean-
 dem naturam specificam: transumptiue autem est in
 numeris nō variantes species numeroꝝ: sed tan-
 tum augentes: ideo pythagorici numeros impares vo-
 cauerūt gnomones: quia additi numero quadrato nō
 alterant ipsum: sed tantū augēt: verbiq. si. 5. adduntur
 quattuor: q sunt quadratum numeri fient. 9. que sunt
 quadratum maius: nō autem alia species numeri: et si
 7. adduntur scdo quadrato. f. nouem fient. 16. que sunt
 aliud quadratum maius tamē eiusdē speciē.

Dubitatur et pzo circa dicta pythago-
 re quia vt videtur infinitas:
 nō tantū reperit in numero par: sed etiā in numero im-
 pari: quia omne qd est diuisibile in duas medietates ē
 diuisibile in infinitum: ita omne qd est diuisibile in. 3.
 tertias partes est diuisibile in infinitum: et sicut latitudo
 parū numeroꝝ procedit in infinitū: ita latitudo nume-
 roꝝ imparū deedit in infinitū. ¶ Secūdo dubita-
 tur circa dicta Platonis: nam Plato ponebat oē cor-
 pus componi ex indiuisibilib: et nihil posuit extra ce-
 lum: igit posuit nec magnū: nec parū esse causas infi-
 nitatis in rebus: ex quo fm cū diuisio cōtinuū nō pro-
 cedebat in infinitum: neq. augmentū corpoꝝ poterat
 ascendere in infinitū. ¶ Ad primū dicat pythagorā cō-
 cessisse infinitatē in numero impari: sicut in numero pa-
 ri: sed dixit radice infinitatis tātu inueniri in numero pa-
 ri. Si. n. omne qd est diuisibile in tres tertias est diuisi-
 bile in infinitum: illud prius est diuisibile in duas medie-
 tates: igit nihil est diuisibile in infinitū nisi quia ipsoꝝ
 est diuisibile in duas partes medietatis: ois. n. numer⁹
 impar includit numerū parem et nō ecōtra: ideo si infi-
 nitas inuenit in numero impari: hoc est rōne sui paris.
 Item pythagoras cessit latitudinē infinitā numeroꝝ
 imparū: sicut numeroꝝ parū: et infinitos numeros
 impares ēē diuersarū rationū: sicut infinitos numeros
 pares et tam numeros impares q numeros pares esse
 principia rerū: sed noluit numeros ipares vnq ēē pzi-
 cipia rerū generabiliū et corruptibiliū diuersarū ratio-
 nū: sed semp eiusdē rōnis cōtinue pstitueres formaz
 quadrati: numeros vero pares dixit pstitueres res diuer-
 sarū speciēꝝ et infinitū ad modū figurarum. ¶ Ad
 2^m dicat q licet Plato nō ponēt diuisionē pzinū. pcede-
 re in infinitū: tamē dixit parū cām ēē infinitatis cōce-
 dens pzinū ēē infinitū in paritate: et nō pcedēt cor-
 poꝝ augeri in infinitū: tū dixit magnū cām esse infinita-
 tis inq̃tum cōcessit tempus ēē infinitū in magnitudine:
 cōcessit etiā materiā primā esse infinitā in magnitudine

nō quidem extēsiue: sed in duratione: 3. n. poneret crea-
 tionē munditāmē posuit ante illam ipse infinitū cōsu-
 sum absq. ordine: et materiā primā fuisse p tempus infi-
 nitum isomē obscurā et tenebrosam. In ydeis autem
 posuit infinitum inq̃tum dixit primā ydeā esse perfectio-
 nis infinite: eternaz atq. necessariā per tēpus infinitum
 creationēq. omnū aliarū ydearū atq. totius mundi
 sensibilis. his ergo modis posuit magnū et parū esse
 causas infinitatis in reb⁹. Et nō sicut dicit cōmentator
 Egidiū et Burle⁹: et cōmuniter alij expozitores q ipse
 voluit parū esse causā infinitatis inq̃tum est diuisi-
 bile cōtinuū in infinitum: et magnū esse causā infinita-
 tis inq̃tum pzinū augmētabile in infinitū (De natura
 autem) Secūda opinio fuit naturaliter loquētiū: q
 infinitū ēē accidēs fundatū in quodā quadā substantia
 que est pzin^m rerū: verbiq. ponētes aquaz aut aerē:
 aut mediū inter illa esse infinitum: ponūt infinitū exi-
 stēre in substantia: et in natura illius rei: et esse accidēs
 illius: cōueniunt ergo omnes naturaliter loquētes in
 hoc: q si infinitum est: illud est accidēs existēs in alio
 vt in subiecto. Nō tamen omnes loquētes de infinito
 dicunt infinitū esse: quia ponētes elemēta esse finita nu-
 mero: et magnitudine: vt Empedo. nō ponūt infinitū
 esse: sed qui ponūt elemēta ēē infinita numero: vt Ana-
 xagoras et Democritus habēt ponere corpus infinitū
 cōtinuū vel cōtinuū per contactum infinitoꝝ elemē-
 toꝝ. Anaxago. vero habet ponere corpus cōtinuū
 infinitū: cōpositū ex partibus infinitis diuersificatis
 fm figuram ordinē et positionē. I. li. (De natura autē
) i. naturaliter loquētes omnes semp subiiciūt alterā
 quādam naturā infinito dictoꝝ elemētoꝝ. i. pzinū
 pioꝝ vt aquaz: aut aerem: aut mediū boꝝ: finita
 autem facientū elemēta nullus infinita facit: quicūq.
 autem infinita faciunt elemēta fm numerū sicut Ana-
 xagoras et Democritus: hic quidē ex filiis partib⁹
 scilicet Anaxago. ille. n. ex omni semine figurarum: vi-
 delicet Democritus per tactū cōtinuū infinitū ēē dicit.

Notandum fm cōmentatoꝝ cōmē-
 to. 27. q. cum fuerit pos-
 tum hic esse infinitas partes existētes simul: necesse est
 vt ex eis fiat vnum corpus fm cōtactum infinitū: lo-
 quitur cōmentator de partibus eiusdem quātitatis nō
 cōmunicantes illud necessario esset infinitum cum non
 posset cōsumi per subtractionē partū finitarū finices
 sumptarum. Ex predictis sequitur q ponētes vnū tā-
 tum elemētum pauerūt ipsum ponere infinitum: sed
 ponētes plura elemēta siue dicerēt ea esse finita nu-
 mero: siue infinita necessario habuerūt dicere ea esse
 finita magnitudine: quia si aliquod eozum fuisset infi-
 nitum: totum occupasset nullū aliud permittes secum
 esse elemētū (Et hic quidem) Et vt appareat differen-
 tia inter Anaxagoram et Democritū Aristo. in summa
 ponit opiniones eoz: et primo opiniones Anaxago.
 que cōsistit in quattuor documentis: quozum primū est
 istud quodlibet est in quolibet: vidit enim Anaxago.
 fieri quodlibet ex quolibet: ex hoc posuit: mixtionē
 omnū partū mundi simul: nō quidem fm indiui-
 duum: sed fm speciē: ita q in qualibet parte mundi est
 ignis: et aer: aurū et argētū: caro et os: et sic de aliis: cre-
 dit. n. quālibet generationem esse vniūcā et nihil gene-
 rari nisi ex suo simili in specie. I. li. (Et hic quidē). i.
 Anaxag. dixit mundi quālibet partē esse simul mix-
 tā toti: ex eo q vidit quālibet ex quibet re fieri. ¶ Se-
 cūdo docuit q aliquā oia simul cōstituta q sic iā i vno

Tex.
cō. 17.

Tex.
cō. 18.

Tex.
cō. 19.

Libertertius.

individo sunt omnia confusa. In ista carne hoc os: hic sanguis hec terra: aqua ita aliquando omnia individua habuerunt esse simul et confusum: ita quod nihil distingueretur: neque segregabatur ab alio: non quidem hoc ab equo: neque canis a boue. Le. li. (Duc. n. f. Anax. videtur et simul aliquando omnes res simul firmare esse: ut hec caro: et hoc os: et sic quodlibet et omnia itaque et simul. Tercium documentum aliquod fuit principii segregationis omnium: ita quod sicut iam ex uno individuo segregantur omnia: sic ex uno materiali principio segregabantur omnes species et omnia individua. s. homo et equus et huiusmodi: non quidem simul: sed successively ex huiusmodi. n. corpore quod erat chaos confusum sicut generatio non tantum huius vel illius: sed omnium indifferenter. Le. li. (Principium. n. non solum in uno quoque. i. in una quaque re particulari segregatio: sed omnium tam universali quantitate: quoniam omne quod fit ex huiusmodi fit ex corpore: omnium est generatio: ex illo chaos confuso in finem perierit quod non simul. Quorum documentum generatio rerum facta est ab intellectu cognoscente et segregante: huiusmodi. n. chaos confusum: cui non habuerunt nisi rationes principii materialis: non ponit seipsos: nec aliquid sui deducere de potentia ad actum. Ideo fuit necessarium assignare unum principium effectuum quod extraheret generabilia et corruptibilia de potentia ad actum. Hoc autem fuit intellectus cognosces omnia existentia in illo chaos confuso et segregans omnia ab eo: et ea invicem distinguens: non tantum semel: sed semper in toto tempore infinito eterno: non quidem a parte ante ex quo ista segregatio incepit: sed a parte post: quia nunquam desinit. Le. li. (Et quoddam principium effectuum esse oportet generationis. Hoc autem est unus quod ille. s. Anax. vocat intellectum: interius autem ex principio quedam materialis operatur intelligens: quare necesse est simul ante omnia esse in illo chaos confuso et incipere moveri aliquid quando per segregationem.

Sed dubitatur contra Anax. quod rēdo de intellectu segregante: utrum fuerit ante primum instans: aut non: si fuit: quare prius non segregavit: si non fuit: quo igitur producat et sequitur aliquid generari: tamen non fuit contra opinionem illius. Respondet Anax. quod iste intellectus presuit per tempus eternum: et causa propter quam non prius segregavit fuit ista scilicet eum: quoniam iste intellectus non debuit segregare antequam perficeret illud chaos confusum quod debebat esse materiale primum omnium generabilium et corruptibilium: et quia per tempus infinitum egit illud chaos: tunc primo complendū omnia ex quibus res debent generari: ideo tunc primo incepit distinguere et segregare (Democritus autem) posita opinione Anax. phis recitat opinionem Democriti ponens quatuor. Primum infinita corpora indivisibilia esse principia que vocavit prima elementa. Secundo quod nullum illorum corporum indivisibile potest fieri ex alio: quoniam prima principia non fiunt ex alterutris. Tercio quod ex omnibus illis corporibus indivisibilibus sit unum corpus continuum infinitum. Quarto quod ex illo infinito per segregationem talium corporum indivisibilium sunt alia specie et numero differentia. Aristoteles tamen hec omnia reducit ad duo documenta quorum primum est istud. Corpora indivisibilia que dicuntur prima principia non fiunt ex alterutris. Secundum documentum corpora indivisibilia infinita continent unum corpus infinitum quod est principium omnium aliorum qualitercumque differant: hoc propter diversitatem partium illius in-

finitum in figura positione et ordine. Le. li. (Democritus autem nihil alter ex altero fieri primum oportet principiorum dicit: sed tantum ipse commune corpus infinitum continuum ex atomis omnium est principium magnitudine finem partes et figuras diffrens. Et epilogando concludit conclusionem intentam in principio. id quod quidem igitur perveniens sit physica hec speculatio de infinito manifestum ex hijs est quod versus nunc dicta sunt. Ex predictis patet perveniens et differens Anax. et Democriti: quilibet. n. aliorum posuit infinitum esse: et illud esse accides in substantia: sed Anax. dixit infinita principia similia rationi esse ex illo infinito et in eodem habere esse confusum et indistinctum. Democritus autem voluit corpora indivisibilia esse supra prima principia et ex hijs constitui illud corpus infinitum in eodem habere esse distinctum et separatum ut posset reddi ratio diversitatis generabilium et corruptibilium.

Rationabili Ter. co. jo. ter autem ista est secunda pars huius capituli in qua phis postquam recitavit opiniones antiquorum de infinito manifestat ea in quibus omnes conveniunt: et facit duo quoniam primum facit quod dictum est. Secundo inducit rationes quibus movebatur ponere infinitum esse ibi. (Esse autem aliquid infinitum) quantum ad primum philosophus ponit quatuor conclusiones in quibus conveniunt communiter omnes antiqui: quarum prima est ista. Si infinitum est illud est principium. Secunda conclusio si infinitum est illud est ingenium et incorruptibile ibi (Amplius autem) Tertia conclusio si infinitum est illud omnia continent et gubernant ibi (Et continere omnia) Quarta conclusio si infinitum est illud est quoddam divinum ibi (Et hoc esse divinum) Prima conclusio arguit sic omne quod est: et non est frustra est principium: vel ex principio: sed si infinitum est illud est: et non est frustra: igitur si infinitum est illud est principium vel ex principio: tunc arguitur sic si infinitum est illud est primum vel ex principio: sed si infinitum est illud non est ex principio: quia haberet finem: et consequenter non esset infinitum: igitur si infinitum est illud est primum. Le. li. (Rationabiliter autem: et primum ipsum ponit omnes antiqui: neque. n. frustra possibile est ipsum esse: si illud est: neque altam inesse potentiam: aut virtutes contingit illi nisi sicut primum: omnia. n. primum sunt: aut ex principio: infinitum autem non est principium: esset. n. virtus finis ipsius. Notandum quod commentator commento. 30. probat dupliciter infinitum non habere principium: uno quod esset: quia si haberet principium: aut igitur principium finitum: vel infinitum: non principium finitum: quia principium ali cuius principium debet illud excedere magnitudine: aut virtute: sed finitum non excedit infinitum magnitudine nec virtute: non etiam infinitum habet primum infinitum quoniam tunc essent duo infinita simul quod est impossibile: le. infinitum. n. totum occupat: et non permittit aliud infinitum esse. Secundo arguit commentator sic si infinitum habet primum: igitur intrinsecum vel extrinsecum: non extrinsecum: quia tunc esset finitum: non etiam intrinsecum: quia tunc tale necessario esset materia vel forma: et consequenter materia vel forma esset infinita quod non est dicendum. Egidius etiam probat duobus rationibus infinitum non habere primum: quarum prima est ista si infinitum haberet primum: igitur per naturam: aut per intellectum: et per consequens esset notum contra philosophum primum physico: id est quod infinitum finem quod infinitum est igno-

Ter. co. 27.

Ter. co. 28.

Ter. co. 29.

De hisicorum.

tum: et probatur pñtia: si. n. haberet prin^m per intelle-
ctum: pñ q^d illud esset notum: et q^d id sequatur si habe-
ret principiu per natura: pñ quia natura nō agit nisi re-
memorata ex superiorib⁹ causis q^d dicuntur intelligen-
tie fm cōmentatozē. n. metha. Secūda ratio est ista: si
infinitū haberet principiu: ergo hz virtutem participatā
et diminutā q^d est falsū: quia si infinitū est ipsum ha-
beret virtutē infinitā quodlibet. n. pedale istius esset de-
terminate virtutis: et in illo erunt infinita pedalia non
cōciantia: igit in eodē esset infinita virtus. pueniens ex
infinitis partialib⁹ virtutib⁹ infinito p^o pedaliū. Ecce
differētia inter ratios Egidij et cōmentatozis q^d Egi-
dius loquit^r de prin^m factionis q^d est prin^m effectiuū: et
pñ^m de prin^m magnitudinis q^d est prin^m terminatiū.

Contra predicta arguit^r p^o q^d infini^m hz pri-
cipiu factionis qm tps et mot⁹ sunt
infinita s^z Arist. s. pbicoz: et hñt prin^m factiois cū am-
bo facta sunt ab itelligētia mouēte celū. Secūdo ar-
guīt q^d infini^m hz prin^m magnitudinis: seu terationis qm
totū tps pteritū est infinitū: et totū tps futuz est infinitū
et quodlibet istoz hz terminū. s. hñtās pñens q^d dicit^r
finis pteritū: et initū futuri. Item sit vnū corpus infini^m
p^o magnitudinē: cuius vna medietas sit a et altera b cō-
iuncte p c lineā: et pñtam a q^d b eē corpus infinitū: quo-
rū quodlibet hz principiu magnitudinis: v^z c lineaz: et
pñtam a q^d b esse corpus infinitū quoz quodlibet
habet pñcipiu magnitudinis: videlicet c lineā. Ad
primū dicit^r q^d hic nō sit mēto de infinito fm duratio-
nem: aut successione: s^z de infinito fm effectiuū: qm tñi
manētiā: neq^z sit mēto de prin^m effectiuū: qm tñi
natiuo: pñsisset. n. Anaxa. chaos infinitū eē effectiue
ab itelligētia cognoscente et segregāte nō quidē in ali-
quo instāt: nec in aliquo tēpore finito: s^z in toto tēpo-
re pterito infinito. Ad 2^m dicit^r q^d duplex est infinitū
s. simpliciter q^d nō hz prin^m neq^z finē: et fm qd q^d ha-
bet prin^m et nō finē: aut hz finē et nō prin^m: loquit^r q^d
phus h de infinito simplr et nō de infinito fm qd: con-
stat autē q^d tps pteritū aut futuri: aut a vel b nō ē nt
si infinitū fm qd: casus tñ implicat dictionē: q^d n. sit
aliquē corpus simplr infini^m hñs medietatē est iposibi-
le: nā omne corpus hñs medietatē est duplū ad quāli-
bet illaz: omne autē corpus hñs pportione finitū ad
aliquā suaz partū ē tñ finitū (Ampli⁹ autē) Secūda
pclusio si infinitū est: illud est ingēitū et incorruptibi-
le: pbat: omne q^d generat hz prin^m in magnitudie: qñ
generatio icpitr: et finē quādo gñatio est cōpleta: sed si
infinitū est illud nō hz prin^m neq^z finē in magnitudie:
igit si infinitū est illud ē ingēitū: pñ pñtia cū minor p ra-
tionē infinitū: autem t^z quia nō est aliqua generatio
que nō sit finita. Itē omne q^d corrupit hz finē in termi-
no sue corruptionis: et si infini^m est illud nō habet finem
n terio sue corruptionis: igit si infinitū est illud nō cor-
rūptur: et pñter nō est corruptibile. Le. li. (Ampli⁹ autē
et ingēitū et incorruptibile sicut quoddaz prin^m: quod
cūq^z n. sit necesse est accipere finē: et finalitas oīs ē cor-
ruptionis cū omne q^d gñat aliqñ corrupit: qñ sicut dicit^r
mus nō hñt^r prin^m: s^z alioz hz videt^r eē principiu.

Sed dubitatur q^d tā mot⁹ q^d tps ē
infinitū: et quodli-
bet illoz pñtue gñat et corrupit. Itē pono q^d in qua-
libet pte pportionabili hōze future deus faciat vnum
lapidez pedale queml^z pseruādo et cōtinuādo cū alijs:
et q^d in hōza sequēte eo ordine corrupat illos lapides
pedales quo ordine genuit: et pñt in fine prime hōze futu-

re infinitū esse genitū: et i fine scōe hōze infini^m esse corru-
ptū. Ad p^m dicit^r q^d nec tps nec mot⁹ pñt generā-
tur: neq^z de tali infinito loquit^r h phus: s^z de infinito p^o
manēte fm extensionē. Ad aliud dicit^r q^d l^z nō im-
plicat dictionē infini^m gñari vel corrupi: tñ illud nō est
possibile nāliter: et l^z Anax. cōcessit infini^m esse factū: non
tñ eē genitū: nec corruptibile. In p^o n. se hz factū q^d ge-
nitū: cūq^z eē genitū sit genitū de nouo: nō autē oē factū
est factū de nouo: vt pñ de effectib⁹ cōeternis suis cāis
Et l^z apud Anax. fuisse icōueniēs aliqd fieri de nouo
nullo subiecto p supposito. Tāmē cōcessisset aliqd fa-
ctū esse ab eterno nullo subiecto p supposito. s. chaos
psuum infinitū. s. ab itelligētia cognoscēte pgregāte
et segregāte et. (Et cōtinere oia) Tertia cōclusio si in-
finitū est illud pñt et gubernat oia: ista cōclusio seq^r
ex prima: nam si infinitū est illud est prin^m: et si infini^m ē
principiu: ipsoz cōtinet et gubernat oia: cum principiu
cōpetat cōtinere et gubernare. Hāc tamē cōclusionem
nō pcedunt oēs antiqui: s^z solū illi qui nullā cām po-
nūt extra infini^m: vnde Anax. qui infinitū posuit ex cām
effectiū. s. itelligētia agentē: et Empe. qui pter causam
materialē posuit liē et cōcordiā nō dicerēt illas digni-
tates. s. continere et gubernare oia cōpetere infinito: s^z
cause effectiue: cū nō sit deratione principij materialis
pñtere et gubernare: sed magis principij effectiui. Le. li.
(Et pñtere oia et omnia gubernare ipsoz infinitum nec-
esse est) sicut affirmāt quicūq^z nō faciūt extra infinitū
aliquā cām vt intellectu aut cōcordiā iuxta opinionem
Anaxago. et Empedo. Notandū q^d cū dicit^r Anax.
posuisse intellectū esse extra infini^m non accipit extra vt
dicit^r oīam sitū: s^z vt dicit^r oīam infini^m: ita q^d pter in-
finitū posuit intellectu. Empe. autē nō posuit infinitū:
sed si posuisset etiā nō attribuisse ei illas dignitates: s^z
liū et cōcordie: vnde pñtere cōpetit forme et gubernare
agenti: pñtere autē et gubernari materie: et quia infinitū
ponēdo causaz agentē extra ipsoz nō habet nisi rōnez
materie: ideo sibi nō competit pñtere et gubernare: sed
tñ cōtinere et gubernari (Et hoc esse diuinū) Quarta
pclusio si infinitū est illud est quoddā diuinū: pñ ex se
cūda cōclusione: nam si infinitū est illud est ingēitū:
et incorruptibile: s^z si infinitum est ingēitum et incor-
ruptibile ipsum est quoddā diuinū: sicut cōcedit Ana-
ximandros et alijs quā plures naturales phi. Le. li. (Et
hoc) s. infinitum necesse est esse diuinū: imortale. n. est
et incorruptibile sicut assignat Anaximandros et pñmi
pbicoz. (Esse autē aliqd) Istis cōclusionib⁹ premis-
sis in quib⁹ cōuenerūt cōmuniter oēs antiqui phus facit
rationes eo^z quib⁹ moti sunt ponere infinitū: et cōse-
quenter sibi tribuere dignitates antedictas. Arguebāt
enim sic: si infinitū est illud est prin^m ingenerabile et i
corruptibile oia cōtinēs et gubernās: et habens esse di-
uinū: sed infinitū est: igit infinitū est prin^m ingenerabi-
le et incorruptibile oia cōtinēs et gubernās: et habēs
esse diuinū: patet pñtia cum maiori ex quattuor pclu-
sionib⁹ pcedētib⁹: et minozē quinq^z rationibus ar-
guebāt: et p^o sicut tempus infinitū est: igit aliquod cor-
pus infinitū est: patet pñtia: q^d tēpus est passio alicui⁹
corporis: modo infinitas nō competit forme nisi cō-
petat subo: si. n. albedo aut caliditas est infinita suum
subm est infinitū: anis est manifestū qm ante oē istans
fuit aliquod istās: et post omne istās erit aliqd istās
vt demonstrabit^r. s. pbicoz. Le. li. (Esse autē aliquod
infinitū) fides ex. s. contingit: et maxime intendētib⁹
ex tempore: hoc enim infinitum est.

Ex.
cō. 32.

Ex.
cō. 31.

Ex.
cō. 30.

Libertertius.

Notandum fm cōmentatozē cōmēto 31. q. ratio illa que est nota per se: et accidit ei q. fuit pbabilis est de tempore: nullus. n. potest intelligere tempus esse finitū: neq. i initio: neq. in fine. Ista psequētia est per se nota fm cōmentatozē: tempus est: igit. infinitū est: rōnem assi- gnāt: qz nullus pōt intelligere tps esse finitū in prin- cipio: sic q. ante illd nō fuit tēpus: nec in fine: sic q. post illud nō erit tēpus: r. ad hoc assignat duas rōnes: qua- rū prima est ista q. ipōssibile est tēpus generari v. l. cor- rūpi: igit tps est infinitū: pbaf aūs: si possibile ē tps ge- nerari vel corūpi ponat in eē: r. arguit sic: oē q. gene- rat vel corūpiūtur: generat vel corūpiū i istā pntiā: s. tps generat vel corūpiū: igit tps gnat vel corūpiū i istā pntiā: s. de rōne istāns pntis ē q. sit finis pteriti r. initū futuri: igit tps fuit r. erit: r. pntis nō gnat neq. corūpiū ad hūc intellectū q. nō simpit incipit vel desi- nit esse. Secda rō est ista cuiuslibet gnat vel corūpiū extrema excediūtur a tpe: s. tps generat vel corūpiū extrema pte excediūtur a tpe q. ipicat ptradictionē lo- quēdo de toto tpe: aūs aut pzquia si aliqd gnat v. l. corūpiū pntis illud nō fuit: r. si aliqd corūpiū: verū est q. illud postērius nō erit: sed pntis r. postērius sunt dñe tps: igit cuiuslibet q. generat vel corūpiūtur extrema excediūtur a tēpoze eius.

Secundo notādūz fm cōmēto eodem cō- mento q. ut dicit Aristo. oēs antiqui pueniūt in h. q. tēpus sit eternū pter Platonē. Istud cōmentū declarat qūo acciderit rōni facie q. ipsa fuerit pbabilis: hec. n. pntia tps est: igit infinitū est est p se nota: qz statim intellecto qd ipozatur noē tps r. infinitū intellecto assentiū illi discursu iperceptibili: r. qz pto credidit tps nō esse eternū: nō apud Platonē ista rō erat tū pbabilis: r. pntis accidit illi rōni q. fiat p- babilis sicut pntis q. crediderit tps r. mūdū incepisse esse. Aduertendū tū q. tps sumit dupl: vno. v. l. p- s. successiua motus: r. sic tps incipit eē fm Platonē. Alio v. l. duratio mēsuratiua alicui: r. sic ante p^m in- stans mūdū fuit tps fm eū q. ipse vocauit seculū. Aliū aut pcellerūt tps ppeze sūptū infinitū eē: r. semp fuisse: r. qz antiq. dixerūt infinitū eē nō solū fm successione: sed etiā fm pmanētia. Ideo i hac p^a rōne nō solū ponunt infinitatē ex pte tps: sed et ex pte corūpiū mēsurati tē- poze (Et in magnitudinibus) Secdo arguebat sic aliq. magnitudo ē augmētabilis in inf^m: igit inf^m ē: pz pntia quia in augmētatiōe additō ē pexistētis: nō. n. genera- tur mā simpit de nouo: neq. quantitas: aūs sic argue- bāt: aliqua magnitudo est diuiniuibilis i inf^m: igit ē au- gumētabilis i infinitū: pz pntia: quia augmētatiō r. di- minutiō sūt mor^o o^a. r. phicoz: r. o^a hūc fieri circa idē vt habet in post dīcamētis: aūs ē mani^m: qm qlibet magnitudo est diuiniuibilis in infinitū iuxta doctrināz mathoz. qui vūit infinitū in diuisione pntiū vel magni- tudinis: sicut et in augmētatione: di. q. l. lineaz in pnti- uū r. directū ptabere in inf^m. I. e. li. (Et in magnitu- dinib⁹ diuisione). I. r. ex diuisione magnitudinis i infini- tas magnitudines. pbaf infinitū esse: vtant. n. mathe. i. finito tam in diuisione q. in augmētatione.

Notandum fm cōmentatozē p^o. 32. q. diuisiō mēsuraz in in- finitū semp in duo media est pzin^m maximū inter ma- thicos: r. videt notū p se sed qui ponit q. magnitudi- nes cōponiūtur ex magnitudinib⁹ diuiniuibilib⁹ nō cō- cedit hanc diuisionem. Hec ē ppositiō magnitudo est

diuiniuibilis in infinitū est maximū pzin^m apud ma- thematicos: r. est ppositiō p se nota hīs qui cōcedunt magnitudinē non componi ex diuiniuibilib⁹: alijs vō qui dicūt componi ex diuiniuibilib⁹ nō est p se nota.

Dubatur istud pzin^m magnitudo est diuiniuibilis in inf^m sit p se nota in scientia naturali: vel debeat demonstrari in ea. P^o respo^{sio} cōmenta- tozē est q. illud pzin^m est p se notū in scientia naturali: r. nō demonstrat in scia naturali: sed supponit: hec tamen ppositiō magnitudo nō componit ex diuiniuibilib⁹ bene mōstratur. 6. phicoz: r. l. ista ppositiō sit p se no- ta: tamē mathematici credit q. debeat demonstrari in scientia naturali. Ista respo^{sio} est insufficiens. P^o q. in scientia naturali tā dubia est illa magnitudo est diuiniuibilis in infinitū q. illa magnitudo nō componit ex diuiniuibili- bus: r. si p^o esset p se nota: intellectus statim assentiret notis terminis ex discursu iperceptibili. Secdo quia geometra non credit illā demonstrari in scientia natu- rali: alij cōcedēt geometriā subalternari scie nālī qd est falsum: credit igit geometra istā esse p se notā: r. nulli- bi demonstrari vt colligit a pho p^o postērioz. Alia re- spo^{sio} cōmentatozē est ista: q. illud pzin^m mathemat- cū: magnitudo est diuiniuibilis in infinitū nō est p se no- ta: sed demonstrat. 6. phicoz. Et ista respo^{sio} ē sufficiens qm illi⁹ ppositiōis demonstratiō est ista. Magnitudo aut ē diuiniuibilis in semp diuiniuibilia: aut stat diuisiō ad diuiniuibilia: si magnitudo est diuiniuibilis in semp diui- sibilis: r. omne qd est diuiniuibile in semp diuiniuibilia sit diuiniuibile in infinitū: igit magnitudo est diuiniuibilis in in- finitū: scdm autem nō datur: v. l. diuisiō magnitudinis stat ad diuiniuibilia: qm tuuc magnitudo cōponeret ex diuiniuibilib⁹ qd est reprobatiū. 6. phicoz (Ampli⁹ sic) Tercio arguebat sic: generatiō est ppetua: igit illud ex quo sit continua generatiō est infinitū: pbatur cō- quētia: nā si id ex quo est pntia generatiō esset finitū: tūc p cōtinua cōsumptionē ei⁹ tandē nō eē ipsum: nec aliqd sui: r. ita deficeret generatiō. I. e. li. (Amplius sic vtqz solū cōtingit si infinitū sit: si autē nō est infinitū vi- deat oio deficere generatiō r. corūptiō).

Notandum p^o. 31. q. ista ra- tiocinatio est necessaria: s. nō est nota p se: sed tū cōcessa est ei qui dicūt gñonē eē ex ente r. corūptionē esse in nō ens. Supposito igitur q. generatiō fiat p ablationē alicui⁹ partis ab aliquo toto: r. corūptiō sit definitiō in nō ens: ita q. post cor- ruptionē nihil corūpti maneat: sequit formalr genera- tiō est eterna: igit in infinitū est: ideo ista ratio est necessa- ria supple pditionat^r r. ex suppo^{sitione} nemo autē ē p se no- ta: qm aūs istius pntie est v. l. pntis falsus: sicut etiāz r. ipsa suppo^{sitiō} falsa est: nō. n. generatiō sit p subtractionēz pntis ab aliquo toto: neq. corūptiō fit in nō ens: imo ē ens. s. in p^a mā: vt hī p^o hui⁹: r. p^o de ge. quare rē. (Am- plius includēdo) Quarto arguebat sic: oē finitū teriat ad aliud: igit id ad q. fit terminatiō est finitū vel infini- tū: si inf^m hī intētiū: si finitū igit teriat ad aliū: r. sic erit pcedē in inf^m quo pcesso seqd adhuc inf^m eē. I. ex ppo- sito ex omnib⁹ hīs finitiis: aūs pncipale videt esse ve- rū iductiue: terra. n. qz ē finita teriat ad aliū. s. ad aquā r. aqua: quia est finita terminat ad aliud. s. ad aerem: r. sic de alijs: nihil. n. terminat ad seipsū: igit si oē finitū terminat: o. z vt teriet ad aliud. I. e. li. (Ampl. includēdo) I. terminatiō fm sp ad aliqd aliū o. z ipz finiri r. teria- ri: qre necesse est nullū terminū eē vltimū: s. p. includē. i. finiri

Tex.
cō. 32.

Tex.
cō. 31.

Phisicorum.

et terminari necesse est alterum ad alterum.

Notan duz fm pmetatoze. 2° 31. q ista ratio: catio: no est bec q est ma: q finitū finit per altud extra ipsuz est ideo rō fa: mola fossa: qz hoc accidit finito: vnde qz aliquod finitū finit per aliquod extra ipsuz. f. quod ibet elementū: ⁊ aliqd ē finitū q nō finit p aliqd extra ipsuz: yltia spora: ideo accidit finito q finiat per alterz extra ipsuz ppter ea illa ppositio: oē finitū finit per aliqd ē ip: ipsuz ⁊ si ē famosa: tñ est falsa: nō n. dicit finitū: quia finitur p aliquod extra ipsuz: sed q bz finē ⁊ terminū quo finitur: ⁊ hoc est de rōne cuiuslibet finitū: omne n. corpus finitū finit suplicie: oīs ē suplicies finita finitū linea: ⁊ oīs linea finita finit pūcto: v: colligit a pho in predi: camēis (Maxie autē) Quinto arguebāt ficitellec^o i telligit infinitū: igit infinitū est: pznōtia: quia intellect^o nō decipit in imaginatione: sicut nec sensus in cognitiōe: an ē est mani^o: quia intellectus intelligit nūm infinitū ⁊ magnitudines mathas. ptabi in infinitū: ⁊ ē celū esse vacuū: seu spatiū infinitū. Ista ē illa rō q cōiter oibus facit magnā dubitationē de infinito: nō solū de eo: quia oēs imaginariū vacuū infinitū esse extra celū sed qz intellectus cū sit pura po^a nihil intelligit nisi ex administratione sensus: cōstat autē q sensus nō cognoscit nisi id q ē: igit intellectus nō intelligit nisi id q ē: igit intellectus intelligit infinitū vt declaratū est: igit infinitū est. L. l. i. (Maxime autē ⁊ magis ppter q cōmunē) i. cōiter facit dubitātiōe oibus est istud: ppter id. n. q intellectū nō est deficere. i. decipi in imaginatione: ⁊ numeros infinitus videt esse: ⁊ mathe. magnitudines infinite videt eē: qz est extra celū vacuū seu spatiū infinitū: qm intellectus intelligit bec oia. Ex ista ratione cōcludēbāt antiqui q extra celū est corpus infinitū: ⁊ mūdi infiniti: qm extra celū est vacuū infinitū: cū nō sit ratio quare sit vacuū plus h q ibi extra celum: igit extra celū est locus infinitus: cū idem sit vacuū ⁊ locus: sed nō est rō quare in vno loco est corpus loci: quin in quolibet: igit extra celū est corpus infinitum locati a loco infinito. ¶ Consequenter arguit q extra celū sunt infiniti mūdi: quia extra celū ē infinitū vacuū: ⁊ in vna pte vacui pot eē mūdus. f. iste mūdus qui iā est: igit in infinitis pibus vacui possunt esse infiniti mūdi: pznōtia: quia nō est rō quare in vna pte vacui pot esse mūdus: ⁊ nō in alia: tñ arguit sic: extra celum possunt eē infiniti mūdi: igit extra celū sunt infiniti mūdi: pznōtia: quia in eternis nō differt esse ⁊ posse: cōstat autē mūduz quicūqz sit ille esse quod dā ppetuū ⁊ eternū. L. l. i. (Infinitū autē vacuū: cū sit extra celū cor: pus infinitū videt eē ⁊ mūdi infiniti: quid. n. magis vacuū hic quā ibi: quare si quidē in vno loco ⁊ vbiqz esse magnitudinē corporū necesse ē) Similiter autem ⁊ si vacuū ē finitū: ⁊ locus infinitus: ⁊ corpus infinitū necesse est esse: q fuit pzmū pbādū: ad q sequit scdm: v: q infinitū finitū mundi: quia possunt esse infiniti mūdi: pūge: re: ⁊ posse: ab esse nihil differt in perpetuis.

Notandum fm comētorozē comēto
37. q. possibilen reb? eter
nis quas nō cōtinet tēpus est necessariū: q. autē ē possi
bile ut sit 7 nō sit est in idiuicuis speciez q. cōtinet tē
pus. Rerū igit fm comētorozē quedā pīnētur a tēpo
re: 7 quedā nō cōtinet a tēporēzin reb? cōtēis a tēpo
re nō est idē possibile 7 necessariū: quia nō sequit possi
bile est antīxp̄m eē: igit necessariū est antīxp̄m eē: sed id
reb? nō cōtēntis a tēporē: idē est possibile 7 necessariū

bene. n. sequit possibile est deū 7 intelligētiā esse: igit
necessariū est illos esse: cū igit extra celū nihil cōtinet
a tpe quocūq; signato extra celū: sequit possibile est b
esse: igitur necessariū est hoc esse.

Contra illam ppositionē v3 in ppetuis
duplīciter 7° p^o scilicet futurū incipēs a medio in
stanti crastine diei pōt eē: tāmē nō est īgīt 7ē p3 cōse
quētia: quia īpuz ē ppetuū. ¶ Secūdo mā pma ē
ppetua fīm pīm p^o buius: 7 nō differt in eā ē 7 pōse:
sicut sua potentia a sua eēntia per cōmētorē ibidem.
¶ Tercio aia intellectua est ppetua fīm cōmētorē
3° de anima: tñ nō sequit possibīle est istā animā intel
lectua ē dēmōstrādo aīas anīxpīgīt illa aia intel
lectua est. ¶ Quarto deus 7 intelligētia 7 lūa sunt
perpetua: tāmē nō sequit deus: celum: intelligētia:
possunt facere hoc vel illud: īgīt faciūt hoc vel illud: sol
pōt eē tñ in oriente: īgīt sol est in oriente: luna pōt eclī
psarīgīt sol eclīpsat. Rñdet Burleus q^o istā ppositio
nem in ppetuis nō differt eē 7 pōse nō ponit Arist. nisi
reiterādo ratiōē antiquoz: pōnētū īfīnītos mūn
dos esse in vacuo extra celū: 7 ppter hī istā ppositio
nō est allegāda tanq^o auctētia: cum nō sit ppo Arist.
sed antiquoz. Tamen mibi apparet q^o illa sit ppositio
ficta famola: nō solū de itētiōe antiquoz: s3 etiā Arist.
nā vt ipse probat pmo celū quicqd habet potentia vtr
semp sit futurū: habuit potentia vtr semp sit pteritū: ita
q^o fīm ē īngenerābile 7 īcorruptibile pueritur: neq3
in materia prius pōtuit eē q^o fuit: sit īgīt aliquid eē
ppetuū illud necessārio est 73: aliter aliqd eē generābi
le 7 nō corruptibile qd est 7 eum. ¶ Ad p^m est respō
sum p cōmētorē dīcētēs q^o in reb^o nō cōtēntis a tē
pore id est possibīle 7 necessāriū: constat aut q^o tēpus
futurū cōtinet a toto tēpore: cū sit pars eius: hoc ē ppo
positio ī ppetuis nō differt eē 7 pōse intelligē de p
pētuis nō cōtēntis a tēpore: neq3 p mo dū mēsure: neq3
per modū partis a toto. ¶ Ad 2^m dīcīt q^o duplex ē po
tentia. ē essentialis 7 accidentalis: p^o ē essentialis est illa
que diuidit ens de qua dīcīt pbs. 5. metha. q^o ens dīstī
dit per actū 7 potentia: p^o ē accidentalis est illa que di
uidit aliqd genus p dīcāmētū 7 accidentū de qua
dīcīt pbs in p dīcāmētis q^o scēa spēs qualitatīs est na
turalis p^o vel īpōtētia: 7 pmo pbs cōz cōmētorē
q^o adueniētē forma potentia corūpīt: īgīt potentia
accidentalīs differt a materia: nō tamē p^o essentialīs
Aristo. tamē ī ppositiōne assumpta nō intendit īni
cem cōparare esse 7 pōse rerū ppetuarū: s3 ad tempo
ra tñ fīm īdēpītātē 7 dīam: īntendens q^o tempus in
quo res ppetua pōt esse nō est aliud a tempore in quo
res ppetua est. ¶ Ad 3^m dīcīt q^o de īntētiōe Aristo. 7
cōmētorē 2is ē q^o aia intellectua in tota spēcie huma
na nō sit nisi vna: 7 q^o ista anima q^o erit anīxpī īaz sit:
7 ita sequit fīm eos hoc aia intellectua erit: īgīt hī aia
intellectua est: tñ dēdō īn opīnīōē fīdēl^o vera est dīca
tur q^o anima intellectua cōtinet a tempore: 7 si nō
fīm essentialis: tamē fīm esse īnformatiū materie. 73
stat autem illā ppositiōnem nō intelligi in hīs que
cōtinentur a tempore vtr dīcūt est. ¶ Ad 4^m respōde
tur q^o nō concludit: quia Arist. nō dīcīt q^o in ppetuis
nō differt agere 7 pōse agere: aut pati: aut pōse pati:
aut esse hīc vel ibi: pōse esse hīc: vel ībīfīdē q^o in p
petuis nō differt eē 7 pōse: ita q^o bene sequit quicqd
perpetuo demonstrato: hoc pōt esse īgīt hoc est: nō
autē de tercio adiacēte cū quocūq^o p dīcato vt patuit.

Lex.
cō.32.

Tex.
cō. 34.

Liber tertius.

Abet autem

dubitatione. Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo prius reprobatur opinio antiquorum: et dividitur in quatuor partes: quarum prima ostendit conclusionem de infinito esse rationabile. Secunda ostendit quod non sit possibile infinitum esse ad motum loquendi antiquorum: ibi (separatim quidem). Tertia arguit quod non possit esse infinitum ad modum loquendi naturalium ibi (Sed fortassis). Quarta demonstrat quod nullo modo sit possibile aliquod corpus sensibile esse actu infinitum ibi (Oportet autem de omni). Pars huius capituli dividitur in duas particulas in quarum prima prius facit quod dictum est. In secunda vero ponit aliquas distinctiones de infinito et quibus colligitur equivoque dictum ibi (Primum igitur). Quantum ad primam particulam dicit prius quod si de ratione de infinito habet magnam dubitationem. Si enim ponitur infinitum non esse accidens inveniuntur adducta in rationibus antiquorum. Si autem ponitur esse accidens alia impossibilia videntur. Et ponendo infinitum esse contingit querere: utrum sit suba per se existens vel accidens alteri inexistens: aut neutro modo: ita quod infinitum sit multitudine: aut magnitudine: non tamen sit suba vel accidens: et igitur talia sunt consideranda: maxime tamen ad physicum pertinet considerare: utrum possibile sit aliquid magnitudinem esse actu infinitum. I. e. li. (Habet autem dubitationem de infinito considerare: et namque infinitum non esse ponentibus multa impossibilia adducta adducta per antiquos: et esse autem infinitum ponentibus alia adducta inveniuntur. (Amplius autem) si infinitum esse qualiter est: utrum sicut suba: aut sicut accidens per se alicui nature: aut neuter alter: et nihilominus est infinitum: et sunt infinita magnitudine autem est considerare maxime physici: si est magnitudo sensibilis infinita. Notandum quod Aristoteles dicit maxime: quia consideratio de infinito absolute: utrum sit suba vel accidens pertinet ad metaphysicam: ex quo ens quod est suba metaphysice dividitur in subam et accens: respectu autem per comparationem ad motum et ad materiam sensibilem pertinet ad physicum: considerat quod physicus de infinito: utrum sit suba mobilis: et utrum sit accens sensibilis: ideo ad illam maxime pertinet considerare si est aliqua magnitudo sensibilis infinita (Primum igitur). Istud premisso Aristoteles ponit duas distinctiones tollentes equivoque de infinito: quarum prima est ista. Infinitum sumitur quadrupliciter: quod est de se ipso transibile ut punctus: sicut enim. v. dicitur inuisibilis quod non habet colorem quo possit videri: ita etiam punctus est impertransibilis: quod non habet magnitudinem per quam possit fieri motus: cum sit simpliciter indivisibilis. Secundo accipit infinitum pro eo quod habet de se magnitudinem absque principio et fine: et sic linea carens extremis dicitur esse infinita. Tercio pro eo quod potest pertransiri: sicut difficultate: et sic via longa dicitur esse infinita. Quarto pro eo quod est ex se pertransibilis: tamen non pertransitus impeditur: et sic profunditas maris dicitur esse infinita. I. e. li. (Primum igitur determinandum quod modis dicitur infinitum vno quidem igitur modo quod impossibile est transire). I. punctus ex eo quod non est aptus transiri ut est vox inuisibilis: aliter autem transiri habet incommensurabile ut linea carens extremis aut quod vix est pertransibile ut via longa: aut quod aptum natum est habere pertransitionem: non tamen habet transitum: aut finem pertransitionis ut profunditas maris.

Notandum

secundum commentatorem commento 34. quod primus modus est privatio quo aliquid dicitur carere illo quod non est in actu habere sicut dicitur deus esse incorporeus: quia non habet corporeitatem: neque est in actus habere corporeitatem: sic punctus est infinitus: quod non habet finitatem. Tertius autem et quartus modus sunt transumpti accepti ex secundo modo accipendi infinitum: qui est modus prius quo loquitur Aristoteles. h. et est locus in processu de infinito.

Contra

predicta arguitur: et per punctum sit pertransibilis: quia linea est pertransibilis: igitur et punctus: per punctum est illud in quo mobile prius venit quam in extremum. 2. physico: constat autem punctos mediare inter partes linee secundum Aristoteles. 6. physico. Secundo arguitur quod nulla sit imaginabilis linea carens extremis: quoniam linea est longitudo cuius extrema sunt duo puncta: secundum Aristoteles. 1. predicamentis quia diffinitione permutat Aristoteles. 2. posteriorum de linea esse ex punctis per modum dicens per se. Ad primum dicitur quod sicut punctus non movetur per se: sed per accens secundum philosophum 6. huius ad motum sui subiecti: ita non pertransibilis est per se: sed per accens ad pertransitionem linee cuius est privativum pariter. Ad 2. dicitur quod linea dupliciter consideratur: v. absolute: ut est linea et respectu ut habet rationem mensuræ. Primo non repugnat lineæ nec infinitas et carencia extremorum: et sic diffinitio linee est quæritur continua carens latitudine et profunditate. Secundo modo repugnat linee infinitas: seu carencia extremorum: quod infinitum ut infinitum est ignotum per physico: mensura autem ut sit est nota. 10. metha. (Amplius et infinitum) Secunda distinctio infiniti sumitur tripliciter. Primo secundum divisionem: ut continuum. Secundo secundum appositionem ut numerus. Tercio utroque modo ut ipsi dicitur. n. primum divisibile in infinitum: numerus autem augmentabilis in infinitum: ipsi autem est infinitum divisionem: cum sit de numero continuo et igitur infinitum appositione cum sit de numero discreto: ut videbitur 4. huius. I. e. li. (Amplius et infinitum omne: aut secundum appositionem: aut secundum divisionem: aut utroque modo.

Notandum

secundum commentatorem commento 34. quod illud dicitur esse infinitum secundum quod actus semper servat potentiam: et sic invenit infinitum in numero et magnitudine et in tempore in numero. n. non invenit ultima appositione: neque in magnitudine invenit ultima divisione: neque in tempore ultimam instantem (Separatim quidem). Ista est secunda pars huius capituli in qua primis distinctionibus de infinito Aristoteles reprobatur opinio antiquorum: ponit quatuor conclusiones: quarum prima est ista infinitum non est suba a sensibilibus separata. Secunda conclusio infinitum non est accidens a sensibilibus separatum ibi (Si autem secundum Aristoteles). Tercia conclusio infinitum non est suba actu ens: que sit primum reprobatur ibi (Manifestum autem). Quarta conclusio infinitum quantum carens extremis non est per se principium ibi (Sed impossibile). Pars conclusio arguitur sicut infinitum est suba a sensibilibus separata: igitur infinitum non est magnitudo: neque multitudo: per punctum: quia magnitudo et multitudo sunt accidentia sensibilia: tunc ultra infinitum non est magnitudo: neque multitudo: igitur infinitum est indivisibile: persequens est impossibile: quod si est indivisibile non est infinitum nisi forte infinitum accipere per eo quod est de se ipso pertransibile eo modo quo dicimus vocem esse inuisibile: sic non accipit in proposito: neque ipsi antiqui ita acceperunt infinitum: sed pro eo quod totum occupat carens extremis: quod autem est manifesta: quod ex opposito sequitur oppositum: loquitur. n. infinitum est divisibile: igitur infinitum est magnitudo vel multitudo: per punctum quia divisibilitas nulli competit nisi ratione

Ter.
co. 34.

Ter.
co. 35.

tiōe p̄tatis p̄tine vel discrete: vt patuit p^o. physicoz
 l. ii. (Separatū q̄dēz igit ēē infinitū a sensibilib^o ip̄z
 aliqd ens). s. subam infinitū ip̄sibile est. Si nāqz infi
 nitū ē suba separata a sensibilib^o: neqz magnitudo: neqz
 multitudo est: suba autē separata est ipsuz infini^o et nō acci
 dēs sensibile dicitur antiq^o: q̄ infini^o dicitur et indiuisibile erit
 diuisibile. n. aut magnitudo: aut multitudo erit. Si autē
 indiuisibile est: nō infinitū est: nisi sicut vox inuisibilis:
 s. neqz sic dicitur affirmātes esse infinitū: neqz nos q̄ri
 mus de tali infinito: sed sicut intransibile est aliqd quā
 tū carens extremis. ¶ Notandū q̄ ista p̄positio suba
 est magnitudo vel multitudo p̄t accipi tam in p̄di
 catione idēp̄tifica: q̄ causalit: si in p̄dicatione idēp̄tifi
 ca: p̄dicatū est intelligendū in cōcreto et nō in abstracto
 v. suba est magna vel multa: si autē in p̄dicatione cau
 sali p̄dicatūz tunc est in suba est magnitudo vel mul
 titudo (Si autē fm accidēs) Scdā conclusio: infinitū nō
 est accidēs a sensibilib^o separatū. Primo arguit q̄ i
 finitū nō sit accidēs: quia nō infinitūz fm q̄ hui^o non
 esset p̄ncipiūz repz qd est deos: sed rōne in qua eēt si
 cut inuisibile p se nō est p̄m^o locutio nis: s. p̄ accidēs
 ratione vocis: si. n. inuisibile p se esset p̄m^o locutio nis
 igit p̄cta et alia indiuisibilia in quibus nō est visibili
 tas essent p̄ncipia locutio nis: qz vox cui acci
 dū inuisibilitas est p̄m^o locutio nis. l. ii. (Si autē fm
 accidēs est infinitūz nō erit vtrūqz elementū). i. p̄ncipiū
 eoz q̄ sunt s. qd est infinitū: sicut neqz inuisibile est p̄i
 cipiū locutio nis quā sit vox sit inuisibilis. ¶ Scdō ar
 guit q̄ infinitūz nō sit separatū a sensibilib^o: qz passio
 est minus separata q̄ subm^o sed subm^o infiniti non est se
 paratū a sensibilib^oz: igit infinitū nō est separatū a sen
 sibilib^o: p̄z p̄ntia cū maior: et minor declarat subiectū
 infiniti est magnitudo vel multitudo cū infinitas nō in
 ueniat nisi in quātitate cōtinua vel discreta: sed nec ma
 gnitudo: nec multitudo sepat a sensibilib^o: cū ipsa sint
 sensibilia cōia cōiuncta sensibilib^o p̄p̄t: vt h̄z videri
 secūdo de aia. l. ii. (Amplius quā cōtingit aliqd) se
 paratū a sensibilib^oz esse ipsuz infinitūz si quidē nunc
 cōtingit et numerū et magnitudinē separati: quoz per se
 est passio quedā infiniti: adhuc. n. minus necesse est in
 finitū separi q̄ numerū et magnitudinē. ¶ Notādum
 q̄ iste due cōclusiones p̄ncipaliter p̄cedunt p̄ Plato
 nem asserentē infinitūz esse separatū a sensibilib^o: pone
 bat ipse quidē infinitūz in ideis que separant a sen
 sibilib^o cum sint intelligēte fm ipsuz abstrahētes a lo
 co et tempore (Manifestū autē) Tertia cōclusio: infi
 nitūz nō est suba actu ens que sit p̄ncipiūz repz: p̄bat
 ista cōclusio: et p^o sic: si infinitūz est suba actu ens q̄ sit
 p̄ncipiūz repz: ita q̄ infinitūz nō dicit de subo aliquo:
 sequit q̄ idēz est infinitūz et ēē infiniti: sicut idē est sub stā
 tia et esse sub stātie: sed quelz pars sub stātie est suba: igit
 quelz ps infiniti est infinita: p̄nt est ip̄sibile: quia tunc
 plura infinita eēt simul: et se inuicē penetrarēt q̄ repro
 bat 4° huius. l. ii. (Manifestū autē est et q̄ nō. con
 tingit infinitūz ēē sicut actu ens: et sicut suba et p̄ncipiūz
 erit. n. quodlibet ip̄s^o acceptūz infinitūz: si partibile est
 ipsuz infinitūz: infinitū. n. esse: et infinitūz idēz est si suba
 in infinitūz est: et nō de subo aliquo dicit ipsuz infinitūz.
 ¶ Scdō querit vtrū infinitūz sit diuisibile vel indiui
 sibile: nō indiuisibile cum ipsuz sit magnū et quantū: si
 diuisibile: igit ipsuz est diuisibile in infinita: quoz quod
 libet est infinitū: igit multa sunt infinita ex quib^o sit vñ

infinitū: p̄nt est ip̄sibile: qz cū omne totū sit malus
 sua parte aliquod infini^o aliquo infinito esset maior: et
 inter aliqua duo infinita esset aliqua p̄portio quozum
 nullū est cōcedendū. l. ii. (Quare autēz indiuisibile
 est infinitū: aut in infinita est ipsuz diuisibile: multa autēz
 esse infinita idē ip̄sibile est) Tercio si infinitū esset
 suba actu ens que sit p̄m^o repz: igit ita se haberet infini
 titū: sicut iam se h̄z aer: p̄z p̄ntia: quia aer est suba actu
 ens p̄ncipiūz repz cum simplicia corpa sint p̄m^o mix
 toz: sed q̄libet pars aeris est aer: igit q̄libet pars infini
 titū eēt infinita si ipsuz esset p̄ncipiūz repz: p̄nt est falsū
 cū nullū infinitū sit altero minus: necesse est q̄ dicere in
 finitūz q̄ illi ponit subam actu ens nō esse p̄ncipiūz
 neqz habere p̄tes: s. esse indiuisibile et imp̄ibile. l. ii.
 (At vero sicut aeris pars aer est: sic infinitū infinitū eēt
 pars: si quidē infinitū est suba et p̄ncipiūz imp̄ibile:
 igit et indiuisibile infinitū).

Contra p̄dicta arguit et p^o q̄ rō p^o nō va
 luit qz dato illo modo arguēdū seq
 tur q̄ homo nō sit suba actu ens: igit idēz est homo et
 hois esse sicut suba et sub stātie esse: sed q̄libet ps sub stā
 tie est sub stātie: igit quelibet ps hois est homo qd est
 falsum. Secūdo arguit q̄ suba et sub stātie eēt nō sit idē
 quia dicit 3° de aia q̄ aliud est magnitudo et magnitudo
 dicit eēt et aqua et aque esse: sicut igit in accidēb^o nō ē
 idē ipsuz et esse ipsuz: ita et in sub stātijs Tercio arguit
 q̄ aliquod infinitū h̄z partem infinitā: qz motus est infi
 nitus: et tēpus est infinitū quoz quodlibet h̄z partem in
 finitā. s. totū p̄teritū: aut totū futurū tps. Quarto ar
 guit q̄ nō q̄libet ps aeris est aer: qz materia aeris nō
 est aer: nec forma aeris est aer: s. tam materia q̄ forma
 aeris est pars aeris: igit et. ¶ Ad p^o dicit q̄ p̄ntia
 gozici cōtra quos vadū illa 3ª conclusio nolebāt infini
 tum nō esse nisi de p̄dicamēto sub stātie: et esse eiūsdē ra
 tionis p̄tōi: aliter nō esset p̄ncipiūz: sed p̄ncipiūz
 homo aut et si est de p̄dicamēto sub stātie: nō tñ est sub
 stātie vñgenea i oibus p̄tibus: s. est suba mixta cōpo
 sita ex elementis. ¶ Ad 2° dicit q̄ p̄ntia. 7° metha. dicit
 q̄ in h̄ijs q̄ sunt p se idē est ipsuz: et esse ipsuz: et in h̄ijs
 q̄ sunt p accidēs: nō est idē ipsuz: et esse ipsuz: vbi p̄nt
 intelligit p se ipsuz quiditātē et diffōnēz rei: cōstat autēz
 q̄ in sub stātijs que dicitur eēt p se idē est ipsuz et esse
 ipsuz: cum tā diffinitio q̄ quelz pars eius dicit in recto
 de diffinitio vt inductiue p̄ diffiniēdo hoiez: al et hui^o.
 In h̄ijs autē que sunt p accidēs nō est idē ipsuz et esse
 ipsuz: qm accidētia diffiniuntur p subiecta sua: que non
 idēp̄ficantur accidētib^o sicut p̄z de albo symo et huius
 et de tali esse loquitur Aristot. hic cū dicit q̄ idē est sub stā
 tia et esse sub stātie: et infinitū et esse infiniti: si infinitū est
 per se et essentialiter sub stātie. In tertio autē de aia non
 accipit esse p̄to esse quiditātio et diffinitio: s. p̄to esse
 indiuiduali dās intelligere alia esse p̄ncipia ex quib^o
 cōstituit magnitudo: aut aqua in cōmuni: et alia esse ex
 quib^o cōstituit indiuiduū magnitudinis seu indiuiduū
 aque: aqua. n. et magnitudo cōstituitur im ex p̄tibus
 cōtialib^o et q̄litiuū: s. indiuidua illaz cōstituit ex p̄i
 bus integralibus et quātitatiuū: ideo aliud est magni
 tudo et magnitudinis esse: et aliud est aqua et aque esse
 idē ex alijs p̄ncipijs est aqua: vel magnitudo: et ex
 alijs est indiuiduū aque vel magnitudinis. ¶ Ad 3°
 dicit q̄ nō est incōueniens vñ infinitū habere infini
 tas partes: quaz quelibet sit infinita: s. est incōueniens
 alicuius infiniti q̄libet partē esse infinitā: et hoc seq̄bat
 et p̄ opinione antiquoz: non etiā incōueniens infinitum

l. ii.
 cō. 36.

l. ii.
 cō. 37.

l. ii.
 cō. 38.

Libertertius.

habere partē infinitā: sed qd aliqd infinitū habeat pte infinitā: et qd totū sit maius sua parte est inconueniens: ipsi autē cōcedebāt illud infinitū qd ipsi ponebāt eē principii et cōtinere et excedē omnia alia: et cōsequēter oibus suis partibus esse maius: qd est impossibile.

Ad quartū dicitur quod philosophus hic de partibus loquitur sicut et ipsi antiqui qui nō loquebantur de partibus essentialibus vel qualitatiuis: sed tantū de partibus integralibus et quantitatiuis: et ad hūc intellectum verum est quod quilibet pars aeris est aer.

Ter.
10.38.

(Sed impossibile). Quarta cōclusio: infinitū qm carens extremis nō est per se principii: probatur: infinitū actu nō est p se principii: sed impossibile est aliqd esse infinitū actu qm sit infinitū carens extremis: et econtra: trahitur et. p. cōsequētia cū minor: et maior arguitur. illud qd cōpetit alicui tantū rōne alterius nō cōpetit sibi p se: sed esse principii cōpetit infinito tñ ratio: ne alterius: igitur esse principii nō cōpetit infinito per se: sed tantū per accidens: prima ps antecedēis est nota inductiue: unde qd domificare competit musico vel albo tantū ratione alterius: ideo illi nō cōpetit per se secūda pars antecedēis patet ex dictis: nā esse principii nō competit infinito nisi qd competit aeri aut pari in quo reperitur infinitum: sicut esse principii domificandi nō competit musico vel albo nisi quia competit domificatori in quo reperit musicum vel album. Lege litterā. (Sed impossibile est actu esse infinitum quin sit quātum carens extremis: quātitate enī aliquā sine extremis necesse est esse in illo: p. accidēs ergo est infinitum: principii igitur etiā accidit quāto carenti extrema eē principii: sed si sic est qd infinitū sit in alio dictum est qd non contingit ipsum dicere principii: sed illud cui accidit. s. aerem aut par).

Notandum qd Pythagorici cōtra quos vadit ista conclusio dixerunt: numerū parē esse principii: rez: alij autē dixerūt aerem esse principii: rez: ideo esse principium rez: cōpetit nūero pari per se iuxta opinionē pythagorici: et aeri per se cōpetit iuxta opinionē aliorū: nō igitur esse principii rez: cōpetit p se infinito: sed tantum per accidens ratione sui subiecti. Ex predictis philosophus reprehendit pythagoricos dī. qd inconueniēter locuti sunt cōcedentes infinitū fm qd huius esse substantiā am et fm qd huius esse diuisibile cū ex quolibet isto sequatur cōtradictoriū alterius: si enī infinitū fm qd huius est substantiā infinitū fm qd huius nō est diuisibile: et si fm qd huius est diuisibile ipsum fm qd huius nō est substantiā: quoniam substantiā fm qd huius nō est diuisibilis: sed fm qd est quātā: tripliciter ergo peccauerunt pythagorici: p. p. dixerunt infinitū fm qd huius eē substantiā qd nō est rez: qd infinitū fm qd huius est qd nō substantiā: secūdo qd dixerūt infinitū fm qd huius esse principium rez: quod itē nō est rez: quia eē principium rez: cōpetit sibi rōne substantiā: tertio qd infinitum fm qd huius est substantiā et fm qd huius est diuisibile et paritibile cū accidat infinito esse substantiā et accidat substantiā diuisibilitas. I. e. li. (Quare inconueniēter utiqz enūtiānt dicētes sicut pythagorici dicūt: simul. n. substantiā faciunt infinitum et p. iūtur. id est diuidunt illud.

Notandum fm cōmētatores cōmētatores. qd si infinitū esset accidens essentialē quibusdā sp. bus quātū nō contineret ista redargutio: est enī aliqd elementū fm accidēs quādo illud accidēs fuerit essentialē vel vicinū

q. ignis et aqua sunt elemēta fm primas qualitates.

¶ Istud sic intelligo qd ignis ut ignis est principii calefactionis et calidū ut calidū est principii calefactionis: et ignis in quātū calidus est principii calefactionis: et hoc idē: qd caliditas est accidēs essentialē ignis: similiter aqua ut aqua et frigidū ut frigidū et aqua ut frigida est principii frigefactionis: qd frigiditas est passio essentialis aque. Ita in pposito si infinitū esset accidēs essentialē aut p. p. passio alicuius substantiā quātē. s. aeris aut paris potuissent pythagorici cōcedere qd illa substantiā fm qd huius esset principii rez: et qd infinitū fm qd huius esset principii rez: et qd aer vel par fm qd infinitū est principii rez: cōstat aut qd infinitū nō est accidēs essentialē neqz p. p. passio alicuius substantiā cū accidat substantiā excedi in infinitū.

Dubitatur primo cōtra litterā: qd videtur subam fm qd huius esse diuisibile loquēdo de substantiā p se predicamentū substantiā: qd oīs talis substantiā aut est genus aut spēs aut indiuiduū: si genus illud cōponit ex actu et potentia: si spēs illud cōponit ex genere et differētia: si indiuiduū illud cōponit ex esse et eētia: sed oē ppositum ex aliquibus est diuisibile: in illa igitur substantiā p. dicamentū talis fm qd huius est diuisibilis. ¶ Secūdo dubitatur cōtra cōmētatores: qd nō videtur caliditas et frigiditas eē accidēs p. p. aque et ignis: qd competit alijs duobus elemētis: ac etia mixtis. ¶ Ad primū dicitur qd si cū finitū et infinitū stricte loquēdo sunt differēte quātitate: large autē sunt oīe entis: ita diuisibile et indiuisibile p. p. stricte sūt passiones predicamentū quātitate: large autē et cōmuniter sunt passiones entis: et sic p se cōpetunt substantiā qd. qualitati. ¶ Ad secūdu dicitur qd caliditas fm cōmētatores est accidēs essentialē ignis p se p. p. aeris p se nō primo: et frigiditas ē accidēs essentialē aque p se p. p. terre p se nō primo: si aut talia accidēs p se cōpetunt mixtis hoc est ratio ne elemēto p. p. existentū in illis: sicut lōgitudō p se cōpetit sup. p. et corpore rōne lineę repete in illis.

Sed for Ter. 10.39. talis. Ista ē tertia pars p. p. huius capituli: in qua Arist. pbat nullū infinitū eē ad modū loquēdi nāliū: et facit duo: nā p. p. manifestat quā d. eē cōsideratio nālis de infinito: secūdo exequit de in tēto ibi. (Rōnabilis quidē). Quātū ad p. dicit p. qd ista questio vtrū infinitū sit est forte magis vtrū sit nālis cōsideratio de infinito: ponēdo. n. infinitū in mathematicis ut posuerunt pythagorici: et ponēdo infinitū in intelligibilib. s. in p. p. vel in alijs intelligētijs separatis ut posuerunt Platonici: videt qd ista questio sit vtrū sit cōsideratio nālis de infinito: cū ad nāle p. nō p. p. spectet cōsiderare de infinito in mathematicis vtrū sit dare magnitudinē infinitā: neqz de infinito in intelligibilib. vtrū sit dare aliquā substantiā separatā infinitā: sed solū vtrū sit dare aliquā corp. sensibile actu infinitū cū sciētia nālis nō sit de magnitudinē fm qd huius neqz de substantiā separatā fm qd huius: sed de corp. sensibili fm qd huius. ¶ Et

De hiscorum.

notatē dicit p̄bus fortassis loquēdo sub dubio: q̄ li-
cet ad cū nō p̄tineat absolute considerare de infinito in
mathematicis neq̄ de infinito in intelligibilib⁹: tamē
respectu habēdo respectū ad corpora nālia ⁊ sensibi-
lia que necessario essent infinita si eēt infinitū in mathe-
maticis vel in intelligibilib⁹: ad p̄m nālem etiā perti-
ner cōsiderare de tali infinito: vñ q̄ magnitudo vñ nu-
merus nō est sine m̄a sensibili: necessario aliq̄d eēt cor-
pus sensibile infinitū si aliqua eēt magnitudo infinita: ⁊
q̄ effect⁹ est infinit⁹ si cā est infinita: iō si aliqua suba sepa-
ta esset infinita effect⁹ aliq̄s nālis esset infinitus: ⁊ q̄ ad
nālem p̄tinet p̄bare nullū corpus sensibile eē actu infi-
nitum: neq̄ effect⁹ aliq̄e nāle esse actu infinitū. 36 p̄
quādā colligātis p̄bat etiā nullā magnitudinē eē actu
infinitā neq̄ aliq̄a suba sepatā ⁊ sensibilib⁹ eē actu
infinitā. L. ii. (Sed fortassis h̄ quidē est vñ questio
magis si cōiungit in mathematicis infinitū esse ⁊ in in-
telligibilib⁹ ⁊ in nullā habētibus magnitudinē). Nos
autē incedimus de sensibilib⁹ principaliter de quibus
facimus sciam nālem vñ in ipsis est aut nō est cor-
pus infinitum in augmentum.

Notandum

fm cōmētatozē cōmen-
to. 39. q̄ p̄scrutatio vñ
inueniatur infinitū in intellectis aut in quantitate f̄z q̄ est
nō inmanifesta est scie diuine que p̄scrutatur de infinito
in intellectis fm q̄d sūt intellecta. f̄z q̄ sūt abstracta a
mēsurā: ⁊ p̄scrutatur de infinito ⁊ mēsuris fm q̄ sūt ab-
stracta a m̄a: ⁊ est p̄ncipiū q̄ ponit mathematicus. f̄.
infinitū eē in trib⁹ mēsuris: possibile enī est apud ip̄m li-
neā exire in infinitū: ⁊ sūt sup̄ficiē ⁊ corp⁹: nālis vñ per
scrutatur de infinito q̄ accedit mēsuris fm q̄ sūt in m̄a:
nālis igitur nō cōsiderat de oī infinito absolute sūpto
q̄ nō de magnitudine infinita: neq̄ de nūcro infinito:
neq̄ de intelligētis infinitis sūptis fm se sed considerat
de corpore sensibili infinito: ⁊ de magnitudine infinita ⁊
nūcro infinito vt est mēsurā in m̄a: vñ igit sūt aut nō
sūt talia infinita p̄scrutatur nālis: metaphysicus vñ p̄scru-
tatur de infinitate lineaz sup̄ficiēz ⁊ corp⁹z vt sūt mē-
sure abstracte a m̄a: cōsequēter de nūcro ⁊ substantijs
sepatis vñ talia sūt finita vel infinita: mathematicus
vñ. f̄. geometra vel arismet⁹ nō p̄scrutatur vñ lineā
sit infinita aut nūcr⁹ vel nō: ⁊ p̄supponit lineā ⁊ sup̄ficiē-
m posse eē infinitā ⁊ corp⁹ ac nūcr⁹ posse eē infinitū ⁊
ad hūc intellectū: q̄ quacūq̄ magnitudine data cōiun-
git signare maiore in infinitū ⁊ quocūq̄ numero dato
cōiungit ymaginari maiore in infinitū. (Rōnabiliter q̄
dem). Oñtē q̄ p̄fici cōsideratio est p̄ncipalit̄ de in-
finito sensibili ⁊ minus p̄ncipalit̄ de infinito mathe-
matico vel intelligibili: cōsequēter p̄bat nullū tale infini-
tum eē ponēs quinq̄ cōclusiōes: quaz p̄ma est ista:
nullū est corp⁹ actu infinitū sensibile vel intelligibile. Se-
cūda cōclusio: nullus est nūcr⁹ actu infinit⁹ cōiūct⁹ vel
sepat⁹ ibi. (At vñ). Tertia cōclusio: impossibile est mix-
tum ex elemētis eē actu infinitū ibi. (p̄fici autē). Quar-
ta cōclusio: impossibile est aliq̄d corp⁹ simplex esse actu
infinitū ex quo elemēta generantur ibi. (At vñ neq̄).
Quinta cōclusio: impossibile est aliq̄d corp⁹ simplex ele-
mētare eē actu infinitū ibi. (Neq̄ igitur). P̄ma cōclu-
sio arguit sic: nullum corp⁹ tā sensibile q̄ intelligibile ē
cōtētū vñ vel plibus sup̄ficiēb⁹: igit nullū corp⁹ sensi-
bile vel intelligibile est actu infinitū: p̄z cōsequētia cum
maiori: q̄ actu infinitū caret terminis: iō nō p̄tinet ab
aliq̄a sup̄ficiē: neq̄ ab aliq̄bus sup̄ficiēb⁹: minor vñ

Ex.
16.40.

est nota ex diffinitione corp⁹is data i p̄dicamētē: q̄ a Lō
mētatoze sic arguit: oē corp⁹ figuratū est p̄tētū vñ vel
pluribus sup̄ficiēbus cū figura sit illud q̄ termino vel
terminis claudit: sed oē corp⁹: tā sensibile q̄ intelli-
gibile est corp⁹ figuratū vt p̄z inductiue: igit oē corp⁹ tāz
sensibile q̄ intelligibile est cōtētū vñ aut plurib⁹ sup̄fi-
ciēbus. L. ii. (Rōnabiliter quidē igit). i. logyca specu-
lātibus ex h̄mōi que vñcūt in logyca: videbit nō eē
vtiq̄ corp⁹ infinitū. (Si enim est corp⁹is rō). i. diffinitio
(Quod planitē). i. sup̄ficiē ē determinatū: nō erit vtiq̄
corp⁹ infinitum neq̄ intelligibile neq̄ sensibile.

Notandus

p̄mo fm cōmētatozē cō-
mento. 40. q̄ qui concessit
corp⁹ infinitū eē nō cōcessit ip̄m habere figurā: ⁊ h̄ vñ
detur manifestū p̄ se: cognito enī quid ipozat noīe figure: q̄
est illud q̄ termino vel terminis claudit stat⁹ intellectus
assentit huic nullū corp⁹ infinitū est figuratū ⁊ vñ sentit
suo cōtradictōio tanq̄ implicatī formalit̄ cōtradictio-
nem. Ex isto cōmēto sequit h̄ac rōne factū fuisse lo-
gyca: q̄ nō fuit demōstratū: sed tñ p̄cessit ex p̄babili-
bus: p̄babile enī est q̄ oē corp⁹ est figuratū ⁊ termina-
tū vñ vel plurib⁹ sup̄ficiēb⁹: f̄z nō est p̄ se notum neq̄
demōstrabile: ⁊ q̄ ille p̄pōnes nō sūt intelligēde de oī
corp⁹ absolute: se tñ de corp⁹e finito: ⁊ cōsequēter q̄d
diffinitōes que dātur cōiter de lineā sup̄ficiē ⁊ corp⁹e
re nō sūt intelligēde nisi de quantitate finita: ⁊z lineā est
lōgitudō sine latitudine ⁊ p̄fūditate: cui⁹ extrema sūt
duo p̄tēta: sup̄ficiēs est latitudo ⁊ lōgitudō sine p̄fūdi-
tate: cui⁹ extrema sūt due lineę: corp⁹ est lōgitudō latitū-
do ⁊ p̄fūditas: cui⁹ extrema sūt due sup̄ficiēs: ista ergo
ratio est logyca: quia p̄cedit ex p̄babilib⁹ tantum
⁊ ex determinatis in logyca.

Secundo

notādū fm cōmētatozē cor-
p⁹e p̄mēto q̄ oē corp⁹ aut h̄z
sphericā figurā aut nō: ⁊ iō si p̄fuerim⁹ h̄ esse corp⁹is
infinitū nō esset vñz dicere h̄ esse ip̄m sphericū aut non
sphericū: sicut nō est vñz dicere p̄tētū esse sphericū aut
nō sphericū. Sed cōtra de quolibet of alit̄z cōtradī-
ctōioz incōplexoz: igit tam de corp⁹e finito q̄ in infini-
to tā de p̄tēto q̄ de lineā verificat sphericū vñ nō spe-
ricū. Dicēdū q̄ Lōmētatoz nō intēdit diuidere fi-
guratū p̄ sphericū ⁊ nō sphericū negatiue sed positiue:
isto mō figurāz q̄dā est figura spherica ⁊ q̄dā est figu-
ra nō spherica: figuratoz alit̄ figuratū sphericū ⁊ ali-
ud figuratū nō sphericū: sic diuidēdo p̄z nullā partēz
diuisionis cōpetere p̄tēto aut corp⁹i infinito.

Contra

predicta arguit sic: nō implicat con-
tradictiōne aliq̄d corp⁹is infinite
lōgū terminari duab⁹ sup̄ficiēb⁹ fm lōgitudinē. f̄. ea p̄
te q̄ ip̄m est infinitū: igit nō implicat cōtradictiōne aliq̄d
corp⁹e ē simpliciter infinitū terminatū vñ aut plurib⁹
sup̄ficiēb⁹: ⁊ cōsequēter eē figuratū: antedēdō declaraf:
⁊ assigno vñz corp⁹ colūnare pedalis quantitate: cui⁹
ius p̄tēta media ⁊ vltima sup̄ficiēs sūt. a. b. c. diuidēdo
ip̄m in infinitas p̄tes p̄portioales incipēdo a. b. vñ. a.
⁊ vñ. c. ymaginādo lineā gyrtatā cōpositā ex oib⁹
lineis gyrtatis oīuz p̄tēz p̄portio abiliū: luxta casū cō-
munē: ⁊ quia nō dat lineā absq̄ sup̄ficiē nec sup̄ficiēs
absq̄ corp⁹e: sequit huic lineę gyrtatiue infinite cōtrādere
vñā sup̄ficiē ⁊ vñz corp⁹ infinitū fm lōgitudinē termina-
ri duob⁹ sup̄ficiēb⁹: ea p̄te qua ip̄z est infinitū. f̄. a. ⁊ c. su-
p̄ficiēbus terminatib⁹: totū corp⁹ colūnare. Rñdē
q̄ nō est incōueniēs aliq̄d quantū curuū infinitū fm lō

Ex.
cō. 4.

Libertus tertius.

gitudinē siue sit linea siue superficies siue corpus terminari p accis ea pte q̄ ipm est infinitū terminis totū cor-
poris: cuius illud infinitū est p se seu accis: sicut etiā eius-
dem corporis colūnaris oēs ptes pportionales signa-
te terminant p accis. a. c. superficies: nō aut terminā-
tur p se: q̄ nō dat pzia nec pzia p pportionalē toti-
us corporis colūnaris: s̄ def pzia p pportionalis
cuiuslibet medietatis: s̄ q̄ aliq̄ tale infinitū terminet
p se aut termino p pzio est impossibile: s̄ loquēdo de infi-
nito recto nō est possibile tale terminari p se vel p acci-
dēs siue fuerit linea siue superficies siue corpus: iō cū con-
cludebatur in argumēto q̄ aliq̄ corpus infinitū simpli-
citer poterat terminari vna aut plurib⁹ superficiebus: nega-
tur cōsequētia: q̄ signato corpore infinito simpliter: cōstat autē ta-
le nullo mō terminari: igit nec corpus simpliciter infinitū
pōt terminari. ¶ Ex p̄dictis sequit pzio q̄ linea gya-
tina signata in corpore colūnari est aliquo mō finita: et
aliquo mō infinita: est enī infinita p se et finita p accidēs
sūp superficies illis cōrūdens est infinita termino p pzio et
finita termino alieno. Corpus ē illis cōrūdens est si-
nitū p accidēs et termino alieno. s. totius corporis colū-
naris et infinitū p se cum nō terminet termino p pzio.
¶ Secūdo sequit q̄ aliquid corporis finiti fm oēs dimē-
sionē infinite sūt ptes: quāz quelibet est infinita fm lō-
gitudinē: pater: q̄ in corpore colūnari signato sūt pma-
ginabiles infinite linee gyrationis: quāz quibz ēēt infinita
sicut ista tā signata: s̄ nō pauciores sūt superficies n̄ cor-
pora q̄ linee: igit illis infinitis lineis gyrationis cōrū-
derēt infinita corpora: quoz q̄libet esse infinitū fm lōgi-
tudinē ē p corpus colūnaris. (At vō). Secūda con-
clusio: nullus nūerus est actu infinit⁹ cōiūctus vel sepa-
tus: pbatur oīs nūerus et oēs habēs numez est nume-
ratus vel nūerabilis: si ergo aliq̄s nūerus est infinitus
ille est nūeratus vel nūerabilis: s̄ oēs nūerabilis p nūera-
ri: igit aliq̄s nūer⁹ infinit⁹ ē nūeratus vel p nūerari: quoz
q̄libet ē impossibile sic ē impossibile aliq̄s infinit⁹ ē aut
posse ēē pirālitū. ¶ Et l. l. (At vō nec nūerus sic est: sicut
sepat a sensibilib⁹ aut cōiūctus sensibilib⁹ et infinit⁹)
nūerabilis enī est oēs illud q̄ est nūerus aut habēs nūe-
rū. Si ergo nūerabilis possibile est numerari et transire
vtrūq̄ possibile erit infinitum.

Notandum

fm lōmētatozē cōmē-
to. 4. q̄ forte ista pposi-
tio est de gñe ppositionū notaz p se. l. q̄ oīs nūerus
est nūeratus. s. q̄ oēs nūeratus in potētia cū fuerit i actu
possibile est vt sit nūeratus in actu: sed ista ppo est cōis
nō essentialis: q̄ aut infinitū impossibile est vt sit nume-
ratus in actu manifestū est per se. ¶ Quatuor pposnes
ponit lōmētatoz: quāz pzia est ista: h. ppo: oīs nūe-
rus est nūeratus vel nūerabilis est ppo p se nota: p-
batur: illa ppo est p se nota cui intellectus statim assentit
notis terminis: sed intellectus huic statim assentit scito
quid ipoztat nomie numeri: igit et p cōsequētia cum
maiori: et minori declaraf: nā scito q̄ noie numeri ipoz-
tatur multitudo ex vnitatib⁹ aggregata statim intellect⁹
cognoscit q̄ multitudo duaz vnitatū est numerata vel
nūerabilis et multitudo triū vnitatū est numerata vel
nūerabilis: et sic de alijs: igit statim assentit isti: oīs
nūerus est nūeratus vel nūerabilis. ¶ Et notatē dī-
cit lōmētatoz forte: q̄ dicētes aliq̄e numez ēē actu
infinitū nō cōcederēt oēm numez esse numeratus vel
numerabilē: et hoc ista rō est etiā logyca sicut pzia:
q̄ nō est demonstratiua simpliciter: sed pcedit ex pba-

bilibus mī. ¶ Secūda ppo: manifestū ē p se q̄ impossibi-
le est infinitū ēē actu nūeratus: q̄ si infinitū ēē actu nūe-
ratus infinite ēēt vnitates actu separe et infinitū ēēt cōcept⁹
mētales cōrūderēs illis infinitis vnitatib⁹: quoz q̄libet
est impossibile: cognitio nāq̄ qd ipoztatur noie infi-
niti et nomie hmoi q̄ est ēē actu numeratus statim elle-
ctus assentit illi: impossibile est infinitū esse actu nume-
ratus. ¶ Tertia ppositio: oēs numeratus in potētia cum
fuerit in actu possibile est vt sit numeratus in actu: pzia
due medietates cōtinui seu tres tertie aut quatuor q̄re
sunt numerata in potētia: q̄ eo mō sunt nūerata quo
modo sūt multa: sed sunt multa in potētia: q̄ possūt in
uicem separe et fieri multa actu p diuisionē cōtinui: igit
sunt nūerata in potētia: sed possibile est q̄ sint nūera-
ta in actu sicut possibile ē illa ēē actu plura. ¶ Quar-
ta ppositio: h. ppo oīs nūerus est nūeratus vel nūera-
bilis est cōis et nō cēntialis huic scie: pzia ista pposi-
tio nō accipit tantū in scia ista: sed ēē in logyca metha-
phica et arismetica indifferenter. Itē ista rō est logyca:
q̄ accipit ppositionē nō pzia huic scie s̄ cōem mul-
tis: pzia has duas cōclusiōes textuales esse pbatas
logyce: q̄ aut ex pbabilib⁹ mī aut ex determinatis in
logyca aut ex pposib⁹ cōibus diuersis sciētijs: s̄ se-
quētes cōclusiōes mī p rōnes phicas pbabūtur.

Dubiratur

circa illā ppositionē: oīs
nūerus est nūeratus vel nūe-
rabilis: q̄ nūerus oīum pūctoꝝ aut oīum pūū ppor-
tionabilitū cōtinui nō est nūeratus nec nūerabilis cum
sit infinitus. ¶ Rēdetur q̄ duplex est nūer⁹: v. actua-
lis et potēntialis: numer⁹ actualis est multitudo rez iū-
cem separe: vt nūer⁹ duoz hominū vel triū equoz:
nūerus potēntialis est multitudo rez nō inuicē separe:
rū: et talis aliq̄n est finit⁹ vt nūer⁹ duaz medietatū cō-
tinui: et aliq̄n infinit⁹ vt nūerus oīū pūū pporzionabili-
um cōtinui aut oīum pūctoꝝ linee: q̄n ergo phus dicit
oēm numez esse nūeratus vel nūerabilē: loquit⁹ de nūe-
ro actuali et nō potēntiali cū nūerus actual nō sit nisi si-
nitus: ppterā dicebat in cōclusiōe q̄ nullus nūer⁹ si-
ue cōiūctus siue sepat⁹ est actu infinit⁹: q̄ aliq̄s nūe-
merus sit potēntia infinit⁹ nō est icōueniēs. (Phice autē).
Terna cōclusio: impossibile ē mixtū ex elemētis ēē actu
infinitū: pbatur: necesse est elemēta ēē finita multitudine
et piraria et edpollētia: igit impossibile est mixtū ex illis
ēē actu infinitū: pzia: q̄ si mixtū ex elemētis ēē actu
infinitū vnū elemētū ēē infinitū magnitudine reliquis
exhib⁹ finitis fm magnitudinē: igit illud infinitū cōrū-
peret subito alia finita cū infinitū ad finitū nō sit aliq̄ p-
porzio: et p̄ns elemēta nō ēēt finita multitudine neq̄
cōtraria neq̄ edpollētia: q̄ est oppositū aīcedēis: et
p̄ illud aīcedēis tanq̄ famosum et ab oībus cōces-
sum: necesse enī est elemēta ēē tantū. 4. et si erūt plura
erūt tantū fm aliq̄e numez finitū: v. 3. vel. 6. et sic vl-
tra: necesse est et aliā elemēta ēē contraria vt inuicē agant
et repatiātur: at ex illis nō fieret mixtū: necesse est etiā
vt sint equipollētia sic q̄ inuicē mutuo resistāt agēdo
et patiendo vt nō subito aliq̄d eoꝝ ab altero cor-
rumpatur. Lege litteram. (Phice autē magis q̄ lo-
gyce cōsiderātib⁹ ex hīs infra dicēdis videbit⁹ nul-
lum corp⁹ sensibile esse actu infinitū: neq̄ ent⁹ composi-
tum) id est mixtum ex elemētis: possibile est esse infi-
nitum neq̄ simplex: compositum quidem non erit infinitū
corpus si finita sunt elemēta multitudine: necesse
enī plura esse et equare semper contraria et non esse
vnum ipsoꝝ infinitum.

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 4.

Philosophicorum.

Notandum

q^o nō sine cā phus p^{re}supponit elemēta eē finitū multitudinē: q² si eēnt infinita multitudinē nō oportet aliquid miscibilis eē infinitū ad hoc q^o cōstituerēt infinitū mixtū: q² ex infinitis multitudinē finitis tamē magnitudinē resultat cor^p infinitū: sed si elemēta sūt finita multitudinē nūq^{ue} ex eis resultabit infinitū mixtū nisi vnū eorum sit infinitū aut aliqua aut oīa infinita recipiāt. (Si nāq^{ue}). Ad istā rōnē possent eē due respōsiones: quarū qualibet phus excludit: p^{ri}a est ista q^o quis vnū elemētū sit infinitū et alia finita: nō p^{ro}p^{ter} hoc sine p^{ro}portione elemētū infinitū excedit elemēta finita: et p^{ro} consequens nō subito corū pūtur elemēta finita ab elemēto infinito videm^{us} enī q^o aliquādo in maiori corpe est minor virtus sicut in magno aere ē minor virtus q^{uam} in puo igne: id statit virtutē elemētū finitū nō maiore eē virtutē elemētū finitū. ¶ Istā rōnē excludit ph^{ilosophus} dī. q^o quis virtus maioris corpis aliquādo excedat a virtutē minoris corpis: tamē tāta pot^{est} fieri additio maiori cor^pori q^{uod} virt^{us} eius excedet virtutē corpis minoris: et p^{ro} consequens si mai^{or} cor^pus fiat infinitū virt^{us} eius in infinitū excedet virtutē corpis finitū: verbi grā: posito q^o aer. a. sit duplus ad b. ignē in magnitudine: et subduplus in virtute: et p^{ro} q^{uod} si duplabilis. a. fiat equalis virtutis cū b. et si iterum duplabilis fiet in duplo maioris virtutis: et itez^{us} si duplabilis fiet in quadruplo maioris virtutis: et sic in infinitū: igit^{ur} si. a. maiorabit in infinitū: virtus sua in infinitū excedet virtutē b. et p^{ro} consequens: q^{uod} vbicūq^{ue} maior magnitudo arguit maiore virtutē ibi infinita magnitudo arguit infinitā virtutē: p^{ro} igit^{ur} q^{uod} si magn^{us} aer et p^{ro} ignis: sed necesse est potētia aeris infiniti excedere sine p^{ro}portione potētia ignis finitū. ¶ Si nāq^{ue} quāntūcūq^{ue} deficiat potētia quē vnō corpe finito maiori ē a potētia alterius corpis minoris: tamē potētia infiniti corpis infiniti excedit potētia finitū corpis: vt si ignis finit^{us} sit: aer aut^{em} infinitus: est aut^{em} equalis ignis equali aeri in potētia q^{uod} tūcūq^{ue} duplicat^{ur} et multiplicat^{ur} fuerit aer ille: solū aut^{em} numez^{us} quēdā habēs). i. finitū: tamē manifestum q^{uod} infinitum excellit et corrumpit finitum.

Notandum

q^o nō est possibile corpis infiniti potētia eē tū finitā: q² aliter duo corpa eiusdē rōnis essent equalis potētia: quoz^{us} vnū eē finitū et reliquū infinitū: imo corpus finitū esset maioris potētia q^{uam} cor^pus infinitū: p^{ro}bat^{ur} et posito q^o a. sit aer infinitus potētia vt decē. et b. aer finitus potētia vt vnū: et p^{ro} q^{uod} potētia. a. est decupla ad potētia b. augeat ergo b. ad decuplū: et p^{ro} b. adhuc esse finitū et eē rāte potētia sicut. a. augeat itez^{us} b. ad centuplū: et manifestū est itez^{us} b. manere finitū: et potētia maiori supra primā et secūdā potētia: et consequēter fiet maioris potētia q^{uam} a. in quacūq^{ue} p^{ro}portione volueris: s^{ed} hec sūt incōueniētia. ¶ Sed cōtra: possibile est de potētia dei aut p^{ro} ymaginatio nē mathematicā q^{uod} a. pedalis q^{uod}ritatis fm oēm dimēsiōnē p^{ro} rarefactionē fiat infinitū absq^{ue} acq^{ui}sitionē forme aut materie de nouo quoadmissio. a. eē factū corpus infinitū simpliciter et nō eē maioris potētia q^{uam} ante: q^{uod} finitū insequit formā: s^{ed} eadē esset forma numero eē in corpe finito et infinito: s^{ed} in corpe finito esset tū potētia finita: igit^{ur} in corpe infinito esset tū potētia finita. ¶ Respondetur q^{uod} istud nō vadit ad intentionē Aristotelis: q² phus loquit^{ur} de

augmento factio p^{ro} acquisitionē noue forme: et in casu isto sit maioratio p^{ro} solā acquisitionē extēsiōis: nō tamē debet admitti casus q² occulte implicat cōtradictionem: sequit^{ur} enī primo illo casu admissio q^{uod} a. est tantum finitū potētia et infinitū potētia: q^{uod} si tantū finitū potētia manifestū est: q² nō habet nisi eandē formā q^{uam} habebat in principio: et q^{uod} sit infinitū potētia arguit^{ur}: in finita sūt pedalia eiusdē equalia nō cōcātia: quoz^{us} q^{uod} libet est determinate potētia: igit^{ur} potētia pueniens ex hīs oībus est infinita. ¶ Secūdo sequit^{ur} q^{uod} cor^pus simpliciter finitū est infinitū: q² posito q^{uod} itez^{us} a. cōdētur ad pedale quātitatē: et arguit^{ur} sic. a. cōponitur ex illis p^{ar}tibus oīno: ex quib^{us} cōponēbatur ante sed p^{ri}a. et v^{er}o quādo erat infinitū cōponēbatur ex infinitis p^{ar}tibus equalibus nō cōcātibus: igit^{ur} itez^{us} cōponit^{ur} ex infinitis p^{ar}tibus equalib^{us} nō cōcātibus: et p^{ro} consequens. a. ē infinitū et finitū fm oēm dimēsiōnē: vt p^{ri}o igit^{ur} et. (Vnūquodq^{ue} aut^{em}). Secūda respōsio ad eandē rationē est ista: q^{uod} in mixto infinito oīa elemēta sunt infinita magnitudine: sic q^{uod} in mixto illo est terra infinita aqua infinita aer infinitus et ignis infinitus: ideo nullū elemētū subito ab alio corrūpit^{ur} et manet multitudo finita et cōtrarietas et equipollētia. ¶ Istā respōsionē remouet ph^{ilosophus} sic arguēdo: cor^pus infinitū est illud q^{uod} est vndiq^{ue} ex p^{ar}te: si igit^{ur} q^{uod}libet elemētū est cor^pus infinitū in mixto: q^{uod}libet elemētū est vndiq^{ue} ex p^{ar}te: p^{ro} consequens quens plura cor^pora: videlicet oīa elemēta sunt simul et seinuicē penetrant q^{uod} est falsū. ¶ Et li. (Vnūquodq^{ue} aut^{em} elemētū infinitū eē impossibile est: cor^pus enī penitus ē habēs dimēsiōnē trīnā: infinitū aut^{em} interminate distās est). i. occupat oēm distātiā sine termino: quare infinitū cor^pus oīquaq^{ue} distās erit et accidet pētratio cor^porū. fm cōmentatozē cōmento.

Notandum

43. q^o cū aliquid fuerit cōpositum ex duobus necesse est vt diffinitio illius cōpositi sit cōposita ex diffinitionibus illoz^{us} duoz^{us}: sed diffinitio corpis est illud q^{uod} expādit^{ur} ad oēs p^{ar}tes et diffinitio infiniti est illud q^{uod} nō habet finē: ideo diffinitio corpis infiniti est illud q^{uod} extēdit^{ur} in infinitū ad omnes p^{ar}tes. Cōmentatoz^{us} intēdit p^{ro}bare istaz^{us} cōsequētiā corpus est quātū habēs tres dimēsiōnes: et infinitū est quātū sine fine: igit^{ur} corpus infinitū est quātū hīs tres dimēsiōnes sine fine: quia cū aliquid cōponitur ex aliquibus diffinitio cōpositi cōponitur ex diffinitionibus vtriusq^{ue} cōponētū: verbi gratia. si hō albus cōponitur ex homine et albo diffinitio hominis albi cōponitur ex diffinitione vtriusq^{ue}: nā diffinitio hominis est aīal rōnale et diffinitio albi ē disgregatiū vīsus: id diffinitio hōis albi est aīal rōnale disgregatiū vīsus: igit^{ur} diffinitio corpis est quātū habēs tres dimēsiōnes: et diffinitio infiniti est quātū sine fine: oportet q^{uod} diffinitio corpis infiniti sit quātū habēs tres dimēsiōnes sine fine: et sic est p^{ro}bat^{ur} a consequentia et. Eandē cōsequētiā confirmat Cōmentatoz^{us} p^{ro}bando corpus infinitū esse infinitum in oībus tribus dimēsiōnibus: q² aliter vnū infinitū esset altero mai^{or} ponēdo duo esse infinita fm lōgitudinē et pedalter latitudinē et itez^{us} ambo est quodlibet illorum mai^{or} eē oē totum sit mai^{or} sua p^{ar}te. ¶ Sed Burleus dicit has rōnes esse p^{ro}babiles et nō demonstratiuas cōcedens corpus infinitū solū fm longitudinem esse corpus infinitū: et ad primā ratiōnē dicit q^{uod} diffinitio corpis infiniti cōponitur ex diffinitionibus p^{ar}tū nō illo modo corpus infinitū est illud q^{uod} habet tres di

Tex.
cō. 42.

Tex.
cō. 43.

Liber tertius.

mentiones extēas in infinitū: sed isto modo corpus infinitū est illud q̄ est extēsum in infinitū habēs tres di-
mēiones. ¶ Ad secundā cōcedit q̄ vnū infinitū est al-
tero maius ex ea pte qua vnūq̄ est finitū: ita q̄ si a. sit
infinitū fm longitudinē et b. sit finitū latū pcedit q̄ a. ē ma-
ius. b. ¶ Prima ista responsio videt repugnare
rōni Aristotelis: qm̄ Aristot. arguit eo modo quo ar-
guit cōmētatoz sic corpus est illud q̄ hz tres dimēio-
nes et infinitū est illud q̄ est vndiqz distās: igitur cor-
pus infinitū est illud q̄ hz tres dimēiones vndiqz di-
stantes: et p̄ his erit penetratio corporū: si q̄libet ele-
mentū est infinitū. ¶ Ecce q̄ rō Aristot. li s cōcluderet
si nō valeret rō cōmētatoz: quia posset dici q̄libet
elementū esse infinitū fm longitudinē. nec ex hoc ha-
beretur penetratio corporū. Itē si corpus infinitū fm
longitudinē tantū est extēsum in infinitū vt ipse dicit: igit
illud corpus est extēsum sine fine: et cōsequēs est extē-
sum nō habēs finē q̄ est cōtra eū supponētē illud
corpus esse finitū fm latitudinē. negz rō sui fundamēti
tenet: qz nō sequit istud corpus est extēsum sine fine lō-
gitudinis: igit istud corpus est extēsum sine fine: sicut nō
sequitur tu es extēsum sine quantitate sortis: igitur tu es
extēsum sine quantitate tu vides sine oculo platonis: igit
tu vides sine oculo. ¶ Secūda responsio etiam est
dubia: qz ostēdo in casu illo. a. nō esse maius. b. quoni-
am ex b. pōt fieri vnū corp⁹ oinoz ita magnū sicut. a.
absqz rarefactiōe et additiōe alicui⁹ de nouo pbatur: et
pono q̄ oia pedalia. b. sint alba et nigra sic q̄ semper
inter duo alba mediet vnū nigrū: et econtra: et auferat
deus oia alba a nigris cōtinuādo alba et cōtinuādo
nigra: et patet q̄ facta sunt duo corpora infinita fm lon-
gitudinē: quoz q̄libet est pedaliū latum. cōtinuet er-
ga deus h duo corpora fm latitudinē sic q̄ vna lōgi-
tudo infinita sit totaliter alba et alia totaliter nigra: q̄
quidē corp⁹ docet. c. et manifestū est. a. c. corpora eē e-
q̄lia oino fm oēm dimensionē absqz rarefactiōe et ad-
ditiōe alicui⁹ de nouo. Neqz itē valet rō sui fūda-
mentū: qz nō sequit. a. est maius. b. fm latitudinē: igitur
a. est maius. b. sicut nō sequit tu es maior sorte: igitur
tu es maior hominē. tu es albus fm dēies: igit tu es al-
bus vtroiqz: arguit argumentū quid ad simpliciter.
¶ Dicēdū igit cū cōmētatoz q̄ nullū est corpus in-
finitū nisi hēat tres dimēiones extēas sine fine: et q̄
nec. a. nec. b. est corp⁹ infinitum: nec sequitur vtrūqz il-
lozū est infinitū fm lōgitudinē: igitur. vtrūqz illozū
est infinitū: qz arguit argumentū quid ad simpliciter: et
cōceditur q̄ nullū infinitū est altero mai⁹ siue sit infinitū
simp̄r siue infinitū fm qd: et p̄nter q̄ nō oē totū est ma-
ius sua pte loquēdo large d toto et pte p̄tatiua. et si il-
la ppositio dī cōis antm̄ cōceptio hoc est accipiēdo
totū p̄tē p toto finito et p̄tē p pte quantitatiua.

Sed dubitatur circa rōnem p̄hi:
qz q̄ oia elemē-
ta sint simul et seinuicē penetrēt nō est incōueniēs: imo
necessariū posita opinione cōmētatoz tertio celi: q̄
elemēta sint formaliter in mixto. ¶ Rīdetur q̄ hz for-
me substantiales elemētōz sint in mixto ad quē intel-
lectum cōceditur elemēta esse formati in mixto: tamē ele-
mēta nō sunt actu in mixto: sed potentia tantum iuxta
doctrinā Aristotelis circa finē p̄rim de gene. ita q̄ nul-
la ps mixtū est ignis nec aliqua est terra aqua vel aer:
sed ponēdo mixtū infinitū necessario se penetrarēt ele-
mēta in actu cū iam aliq̄ elemētū sit actu ignis et ali-

quod actu aqua et aliq̄ actu aer et aliquod actu ter-
ra: cōstat autē q̄ talis penetratio elemētōz in actu est
incōueniēs. (At vō negz). Quarta cōclusio: impossibile Tex.
est aliq̄ corpus simplex eē actu infinitū: ex quo elemē cō. 44.
ta generatur. ¶ Ista p̄clusiōne Aristoteles ponit con-
tra quosdā antiquos asserētes p̄ter elemēta contra-
ria esse vnū corpus simplex infinitū ex quo generant
oia elemēta nō cōcedētes aliq̄ elemētōz esse infinitū
Et rōnem assignabāt: qz si aliq̄ illozū esset actu infini-
tum cū ipsa inter se sint cōtraria oia alia elemēta statim
corrūperēt ab illo elemento infinito: q̄ aut quatuor
elemēta sint cōtraria manifestū est ex suis qualitatib⁹
p̄imis: nā ignis ē calidus et siccus: aqua frigida et hu-
mida: aer calidus et humidus: terra frigida et siccā: q̄
bus qualitatib⁹ oia hec elemēta inuicē agūt et patiunt
ne igitur corrūperēt tria elementa ab vno voluerūt
ponere aliq̄ elemētōz infinitū: hz vnū aliud quintūz
corpus simplex: p̄pter cui⁹ infinitatē cōtinuaf p̄petua-
tio et ḡnatio elemētōz ex illo tāq̄ ex mālī p̄ncipio.
Lege litterā. (At vō negz vnū cōtingit infinitū corpus
esse et simplex: negz sicut dicit quidā q̄ extra elemēta ē
vnū corpus simplex infinitū ex quo alia generantur negz
simpliciter illud est ponēdū: sunt enī quidā q̄ hoc fa-
ciunt infinitū: sed nō aerē aut aquā quatin⁹ nō alia cor-
rumpāt ab infinito ipso: hnt enī adinuicē cōtrarie-
tatē vt aer quidē hūidus: aqua autē frigida: ignis vō
calidus quoz si eēt vnū infinitū corrūperent vtrūqz
ia alia: nunc dnt autē aliter esse ab eētis infinitū ex quo
h sunt: v3 elemēta. Sed cōclusiōne arguit sic p̄his: oē
q̄ generatur ex aliquo resoluit in illud: nullū autē ele-
mētōz resoluit i aliq̄ corp⁹ simplex q̄ nō sit aliq̄ q̄
tuoz elemētōz: igitur nullū est corpus simplex ex quo
generatur elemēta: p̄ cōsequētia cū maiori: qz p̄nci-
pium māle debet eē p̄mū in via cōpositionis et vlti-
mum in via resolutionis: minor autē liquet ad experien-
tiam: non enī videm⁹ aliq̄ corpus simplex aliud ab
elemētis in q̄ resoluitur elemēta: sed tantū videmus
elemēta resolui et corrūpi in seinuicē vt terrā in aqua et
aquā in aerē: et aerē in ignē: et econtra. ¶ Ista rō nō tā-
tum pbat tale corpus nō esse infinitū: qz in alia cōclu-
siōne illud p rōnē cōmūne sibi et alijs elemētis. pbabi-
tur: sed pbat nō esse oino tale corpus infinitū quintūz
ex quo elemēta generantur. Lege litteram. (Impossibile Tex.
le est autē esse hmoi corp⁹: nō quia infinitū: de hoc enī cō. 45.
cōmune quidā dīctū est et de omni sit corp⁹ simpli-
ci et aere et aqua: et quolibet alio elemētō: sed qz nō est
hmoi corp⁹ sensibile extra vocata elemēta: oē nāqz
q̄ ex quo est tanq̄ ex mā et resoluitur in hoc: quare eēt
vtrūqz h p̄ter aerē et ignē et terrā et aquā in q̄ resoluerē-
tur h omnia elementa: videtur at nullū elementū in ta-
le corpus medium resolui.

Notandum q̄ p̄his p̄rio celi pbat
quintū corp⁹ simplex
esse: v3 celū: adeo nō negat h p̄his quintū corpus sim-
plex aliud ab elemētis: sed negat aliq̄ essentiale cor-
pus simplex ex quo elemēta generant tanq̄ in mā sup-
ponēs p̄positionē suā cōmūne in tota phia q̄ nō sunt
ponēda plura quādo oia apparēta possūt saluari p
pauitōzā nisi p rōnē vel exp̄ientiam manifestetur illa
plura: iō nō est ponēdū tale corp⁹ simplex ex quo ele-
menta generantur cum oia apparēta saluentur sine illo
negz illud ponēdū cogat rō vel exp̄ientia. (Neqz igit
tur ignem). Quinta cōclusio: impossibile est aliq̄ corp⁹
pus simplex elemētare eē actu infinitū: pbatur: si aliq̄
q ii q̄

Tex.
cō. 43.

Tex.
cō. 45.

Tex.
cō. 46.

Phisicorum.

elementū esset actu infinitū. s. ignis vel aqua aer aut terra illud qd esset infinitū oīa alia corrūperet: patz cōsequētia: qz oīa elementa habent cōtrarietatem: et posito vno elemento infinito fm magnitudine alia necessario sunt finita magnitudine vt patuit in pbatioe terne conclusionis: tūc sic. vnu elementū oīa alia corrūpit: igitur vnu elementū oīa alia resoluit in sui nām: et p cōsequens oīa elementa sunt et sūt vnu elementū iuxta doctrinā Eractii oī. oē aīal resolui et cōueri in ignē. Lege litterā. Neg igit ignē negz alioz elementoz nullū cōtingit infinitū esse aliqd: oīno aut posito illo et pter illud q infinitū sit aliqd elementū: sequit de necessitate q aliqd ipsoz impossibile est ēē: nāz et si infinitū sit aliqd elementū necesse est oīa elementa aut esse aut fieri vnu ali quid ipsoz sicut dicit Eractius oīa fieri aliqd ignez. ¶ Ex ista rōne pōt pbari cōclusio quarta: v3 q non sit aliqd corp simplex actu infinitū ex quo elementa generātur: qz cū illud sit infinitū et oīa elementa finita illud corrūperet oīa elementa ex eo: qz oībus elementis cōtrariat qd pbatut sico ē q mutat ex pparijs in contrariū mutat: si ergo oīa elementa mutat ex illo corpore simplici: opz q illud sit cōtrariū oībus: p3 cōsequētia et affcedēs est claz inductiue: nā q mutat sic q fiat calidū mutat ex frigidō: et cōtra: et q mutat sic q fiat siccū mutat ex hūido: et cōtra. I. e. li. ¶ Eadē aut rō est et de vno corpore simplici infinito vt facit extra elementa phisici nominat in quarta conclusione: omne enim mutatur ex contrario in contrarium vt ex frigidō in calidū).

Tex.
cō. 47.

Notandum fm cōmētatozē cōmētato. 46. q ponēs vnu elementū ēē infinitū cōtingit ei mūdū fuisse corruptum necessario: penes aut oīa esse finita: sed q in aliquo eorum est potētia excedēs que extgit corruptionē alioz vt eractius dixit de igne nō cōtradictū: sed hō declarabitur cū declarabit q impossibile est mūdū corrūpi nālī ter. ¶ Duas cōditionales itēdit cōmētatoz: quaz prima est affirmatiua. si aliqd elementū est infinitū illud oīa alia corrūpit: p3 qz cōtrariat oībus alijs elementis et est potētia infinita: et h sequit necessario corruptio mūdū: qz corrūperetur ptes principales mundi q sunt elementa: et pnter corrūperet celū: qz nō moueretur motus enī celi est ppter equalitatē elementoz et pīnuatīōnē ipsoz: cōstat aut qz deficere sine deficit ea que sunt ad finē. ¶ Secūda cōditionalis est negatiua: v3 nō si aliqd elementū excedit oīa alia in potētia: oīa alia corrūpit: qz ignis excedit potētia et virtute oīa alia elementa: nō tamē corrūpit illa: qz regulant a celo: et hōc declarat in libro celi: vbi pbatut celū nō posse corrūpi: et oīa elementa esse eterna: si tamē ignis ēē infinitū necessario alia corrūperet: qz nō regularet a celo ex quo celū nō esset. ¶ Primum dubium videt q phus non sufficiēt pbaerit nullū corp simplex esse infinitū: qz licet sufficiēt pbaerit de corpibus simplicibz hūitibz cōtrarietate: nō tamē de alijs: posset enī dici corp celeste ēē infinitū: qd est corpus simplex vt hētur primo celi. ¶ Secūdam dubiū videt q rō Aristotelis non pbaer sufficiēt nullū ēē corp simplex ex quo elementa generātur p hoc q oē q mutat ex aliquo mutat ex illo tanq ex cōtrario cū mā mutetur ex calido in frigidū: et tamē nō ex suo cōtrario: forma enī mutat ex mā et nō ex suo cōtrario cū nulli cōtrariet materia. ¶ Ad primum dicit pcedēdo q phus nō demonstrat simpliciter nullū corpus simplex esse infinitū: sed tū quo ad homi

nem cōtra antiquos oī. oē corpus simplex esse elementum aut mediū inter elementa nō distinguēs inter celū et cetera elementa: cōcesserūt enī celum esse de natura alius cuius elementū: et qz nō dum inuestigauit phus nām celi: ideo h nō pbat simpliciter nullū corp simplex ēē infinitum: sed tū cōtra antiquos: in libro aut celi: vbi pscrutabitur nām illi reasumet qd nēm hāc declarādo celum nō esse corpus infinitū. ¶ Ad secūdū dicit q illud q mutat ex aliquo tanq subm ex termino a quo aut tanq termino ad quē ex subo nō mutetur ex illo: si cut ex suo cōtrario: oē tamē q determinatiue mutatur ex aliquo tanq termino ad quē ex termino a quo necessario mutatur ex illo tanq ex suo cōtrario: et qz anti qui voluerūt oīa elementa fieri ex illo corpore simplici infinito determinatiue tanq terminus ad quē ex termino a quo: id opozuit eos cōcedere oīa elementa fieri ex illo sicut ex suo cōtrario: ppter illud erat contrarium cui libet elemento: quare et.

Portet

Tex.
cō. 48.

autē de omni). Ista est quarta ps huius capituli: in qua phs pbat rōnibus generalibus nullū corpus infinitū ēē: postq pbauidē rōnibus spālibus: et facit duo nā primo pīnuat se ad dicēdā: et exequit de inēio ibi. (Aptuz enī). Quātū ad pī

mum dicit phus q postq ostēsum est rōnibus nālīb nullū esse corp infinitū mixtū vel simplex cōsequēter etiam rōnibus phicis magis tamē vlibus est demonstrandū nullū oīno posse esse corpus sensibile actu infinitū. I. e. li. (Opz aut de oī corp) ex hīs infra dicendis cōsiderare sic cōtingat aut nō cōtingat corpus sensibile esse infinitū: qz aut oīno impossibile sit infinitum esse sensibile ex hīs manifestum erit que in hac parte dicentur. (Aptum enī). Jam phus exequitur de inēio ponēs quinq cōclusiones: quaz prima est ista. Impossibile est aliqd corpus homogenū esse actu infinitum: secūda cōclusio: impossibile est aliqd corp eterogēnū ēē actu infinitū ibi. (Si aut dissimile). Tertia cōclusio: impossibile est aliqd chaos esse corp infinitū ibi. (Anaxa. aut). Quarta cōclusio: impossibile est aliqd corpus tāgibile esse actu infinitū ibi. (Dino aut manifestum). Quinta cōclusio: impossibile est simplr aliqd corpus ēē actu infinitū ibi. (Simplr aut). ¶ Pro de monstratione prime cōclusiōis phus pīnuat duas suppositiones: quaz prima est ista: omne corpus sensibile est aptum natum esse in loco. ¶ Istam suppositionem phus nō pbat: quia erat famosa: deinde quia eam manifestabit quarto huius oī. omnia corpa tam mixta q elementa q etia corpa celestia esse in loco sic q cui libet corporei sensibilibz inquit cōmētatoz competit locus naturalis in quo quiescat si fuerit in eo: et ad quem mouetur si fuerit extra eum deducto impedimento. Lege litteraz. (Aptū enī natū est omne sensibile ali cubi esse). ¶ Secūda suppositio: cui libet corporei sensibilibz idem est locus totius et partis. ¶ Ista suppositio ē manifesta iduciue: nā idē est locus nūro to

Tex.
cō. 48.

Liber tertius.

diis est fre et vni⁹ glebe et a⁹ ita n. mouetur ad me^m mū
 di vna gleba terre sicut tota terra et idem est locus to-
 cius ignis et vnius scintille eius. s. cōcauum lune ad q^o
 vtrunq^{ue} illo p^o moueretur: si esset extra deducto impedi-
 mento. Le. litte. (et locus aliquis ē vnius cuiusq^{ue} cor-
 poris sensibilis (et idem p^o et omnis). t. totius (ē vt
 totius terre et vnius glebe et ignis et scintille. ¶ Istis
 suppo^{sitionibus} premisissis p^o dupliciter pbat cōclu-
 siones primā et primo sic. si esset aliq^o corpus homo-
 genum. i. eiusdem rōnis et eiusdem spēi per totum q^o es-
 set actu infinitum illud necessario esset immobile: aut
 semper moueret. tenet cōsequētia querendo vtrum ta-
 le corpus sit mobile vel immobile si immobile h^o p^oima
 pars cōsequētis. si mobile et cum nō sit ratio q^ore mo-
 ueretur vno tempore et nō alio: ex quo ponitur ipsū
 esse infinitum et eiusdem rōnis: igit^{ur} semper moueretur
 q^o est scōa pars p^oitis: sed illud p^oleuens est impossibi-
 le p^o qualibet p^otem n. n. tale corpus esset immobile ex
 quo esset in loco per primā suppo^{sitionē}. omne enī q^o
 est in loco est mobile localiter motu recto vel circulari
 nō etiā semper moueretur: q^o non in sursum nec in deorsum
 nec in aliquo alio loco ex quo illud corpus po-
 nitur esse infinitū totū occupans q^o n. mouet sursum vt
 deorsum est extra illū locū q^o vō mouet in loco p^oie-
 tur a loco: corpus aut infinitū nō pōt ab alio cōtineri
 nec ē extra locū rōne sue infinitatis. Le. lit. (quare si q^o
 dem sit eiusdem speciei in oibus suis partibus illd cor-
 pus infinitū aut immobile erit aut semper mouebitur
 et hoc impossibile est: quid enī magis deorsum aut sur-
 sum aut alicubi quasi oī nullibi mouebit^{ur}: q^o non ē rō
 qua magis sursum q^o deorsum nec cōtra: nec est ratio
 quare plus in vno loco q^o in alio. ¶ Dico autē scōa
 arguit p^ois sic accipiat^{ur} vna gleba infinitū nominat^{ur}: et
 p^o q^o ipsa est in aliquo loco p^o primā suppo^{sitionē}: igit^{ur}
 ipsa est mobilis et non motu circulari: sicut nec totum
 ipsum infinitū: igit^{ur} motu recto tunc arguit^{ur} sic illa
 gleba mouebitur motu recto: et idem est locus sui et to-
 cius corporis infiniti per secundā suppo^{sitionē}: igit^{ur}
 illa gleba mouebitur ad locū infinitum q^o est impossibi-
 le. Et q^o illud sit impossibile declarat^{ur} querendo vtrum
 illa gleba occupabit totū locum infinitum aut solum
 partem si totū locum infinitum quomodo occupabit il-
 lum cum illa gleba sit finita. si autem p^otem tantū que-
 ratur in vna p^ote erit quies aut motus illi⁹. si enī in vna
 parte quiescit per idem in qualibet si ponere in illa cū
 oēs partes loci sint eiusdem rōnis: sicut omnes p^otes
 corporis infiniti: et per cōsequē illa gleba nunq^{uam} mo-
 uebit^{ur}: q^o non esset ratio p^o q^o moueretur ab vna p^ote
 ad aliam p^otem: ex quo oēs partes sunt eiusdem ratio-
 nis. Etiam si in aliqua parte vel ad aliq^{uam} partem mo-
 ueatur nunq^{uam} quiescet: nam cum omnes ille partes sint
 eiusdem rationis si moueretur ad vnam moueretur ad
 qualibet: et locus est infinitus non potens acq^{uiri} in tem-
 pore finito: igit^{ur} talis pars semper mouebitur et nun-
 q^{uam} quiescet q^o non est imaginabile de mobili motu re-
 cto. Le. lit. (Dico autem vt si gleba sit alicubi vbi ipsa
 mouebitur: locus enī infinitus erit cognat^{us} sibi corpo-
 ris) Infinitus: cuius ipsa est p^o ad quā mouebitur (vtrūq^{ue}
 igit^{ur} continēbit^{ur}. occupabit totum locum) infinitū
 (et quomodo) si autem occupabit solum partē que-
 igit^{ur} est illa pars (et vbi mansio et motus ipsius: aut
 vbiq^{ue} manebit si quiescet in aliqua p^ote (non ergo mo-
 uebit^{ur}: aut vbiq^{ue} mouebitur) si mouebitur ad aliquā
 partem (non ergo stabit). s. quiescendo.

Notandum fm cōmentatorem com-
 mēto. 48. q^o (corpus ce-
 leste q^o non mouetur recte nō continet in hac declara-
 tionem: nondum enim declaratum est vtrū sit hoc corp^{us}
 habens naturā extra naturam aut nō: et ideo Aristo.
 iterat hanc quēstionē in li. ce. et mū. illic enim erit sermo
 cōmunis simpliciter cum illic declarabit numerū specie-
 rum corporum simplicium. Et ideo potest intelligi per
 corpus sensibile non quolibet sensu sed tactu. corpus
 enī celeste est sensibile visu fm partes eius lūminosas et
 est non tangibile omnino: declaratum est igit^{ur} ex hoc
 sermone vniuersaliter q^o impossibile est corpus simpli-
 citer tangibile infinitum eē siue sit elementum siue nō. ¶
 Ecce fm cōmentatorem q^o philosophus non probat
 hic vniuersaliter nullū corpus sensibile esse infinitum
 sed tantum nullum corpus mobile motu recto et nul-
 lum corpus sensibile sensu tactus esse actu infinitū. cor-
 pus autem celeste non mouetur motu recto sed circulari:
 necq^{ue} sentitur tactu: sed tantum visu: ideo hic nō pro-
 batur tale corpus nō esse infinitum cum non sit decla-
 rata nā illius vtrum sit natura elementorum vel extra
 naturam elementorum: in lib^{ro} autem celi. pbabit^{ur} il-
 lud non esse infinitum cui^{us} demonstrabit^{ur} generaliter
 nullum corpus sensibile esse actu infinitum siue sentia-
 tur visu siue tactu.

Circa predicta dubitatur et p^oima
 am suppo^{sitionem}: q^o si idem est locus totius et par-
 tis et locus est equalis locato per Arist. 4. huius igit^{ur}
 pars et totum sunt equalia. patet consequentia quia q^o
 cunq^{ue} sunt equalia vni tertio sunt equalia inter se.

Secundo dubitatur cōtra primā ratio-
 nem q^o non videtur incōueni-
 ens aliquid esse immobile aut semper moueri: q^o ter-
 ra est immobilis et celum semper mouetur. ¶ Ad p^oima-
 mum dicit Burleus: q^o duplex est pars. s. continua et dis-
 continua: partis continue et sui totius idem locus: sed
 non vtrūq^{ue} per se: totius q^odem per se et partis per ac-
 cidens: partis autem discontinue idem locus per se et to-
 cius: ita q^o scintilla ignis discontinua non situatur na-
 turaliter nisi occupet totum cōcauum ignis et si p^oima
 ginationem nō esset in concauo lune: nisi vna scintilla
 ignis illa se extenderet quousq^{ue} replet totum cōcauū
 lune: concedit igit^{ur} q^o locus et locatum per se sūt equa-
 lia non autem locus et locatum per accidens. ¶ Sed
 contra illud q^o dicit^{ur} de parte discontinue arguit^{ur}: nam
 dato illo sequitur q^o ignis est naturaliter mobilis ab i-
 ntrinfeco per solum motum localem ad maiorem rari-
 tem q^o sit raritas summa. consequens est absurdum: et
 probatur consequentia remouendo a concauo lune to-
 tum elementum ignis per imaginationem p^oter vni⁹
 pedale. constat autem id pedale habere raritatem sum-
 mam et per extensionem in toto concauo acquirere ab
 intrinfeco per solum motum localem maiorem rari-
 tem. ¶ Et consequenter sequitur q^o vnum minimum
 aeris est aptum natum extendi per totum concauum
 ignis et venire naturaliter ab intrinfeco ad maiorem ra-
 ritatem et consequenter ad maiorem leuitatem q^o sit le-
 uitas et raritas ignis que omnia male consonant.
 ¶ Item sequitur q^o vni⁹ minimum ignis et totū elementum
 ignis sūt aut erūt eālia reouēdo p^o imaginationē totū ele-
 mentū ignis a cōcauo lune p^oter vni⁹ mīmū. cū igit^{ur} p^o est
 loc^{us} sit eālis locato p^o se et tā elementū ignis q^o illud mī-
 mū p^o se locat ab eodem cōcauo habet inuētiū cū q^oq^{ue}

Tex.
 6. 48.

Tex.
 6. 48.

Philosophorum.

sint equalia vni. tertio sint equalia inter se. ¶ Dicendum igitur qd sicut pars quando qd est in loco per accidens ratione totius: ita contra totum interdum est in loco per accidens ratione partis: dicimus enim hoc esse in aqua si huius pedes in aqua. ¶ Similiter dicat de prelo qd sicut pars loci aliqui dicitur locare totum per accidens: ita iterum totus locus dicitur locare aliquid per accidens ratione partis sue. Ideo si una scintilla ignis esset in concauo lune remoto toto elemento ignis non oporteret illam extendi per totum prelo: sed maneret in determinata parte prelo locare illam per se et totum concauum per accidens: neque vult philosophus habere infinitum moueri ad totum locum corporis infiniti: sed sufficit qd ad illum finem se totum vel finem partem ut patuit ratione. Idem igitur est locus naturalis totius et partis siue fuerit pars prius siue discontinua: et de locus per se totus et per accidens autem tam partis prius qd discontinua: locus enim locans adequate totum est per se locus illius: et per accidens est locus partis continue ratione totius locati: locans autem partem discontinuam non adequate iterum est locus per accidens illius non ratione alterius locati: sed ratione sue partis locantis: locus igitur per se et locatum per se sunt equalia. Sed locus per se et locatum per accidens non sunt equalia: neque locus per accidens et locatum per se sunt equalia. ¶ Ad secundum de quo huius non sit inconueniens aliquid esse immobile: aut aliquid semper moueri tamen inconueniens aliquid esse corpus infinitum similis rationis et illud esse immobile: aut semper moueri: ex eo. quod illud corpus est naturale ipsum est mobile: et quod ipsum est infinitum non potest semper moueri: ideo quoddammodo implicat contradictionem aliquid esse corpus naturale infinitum. Et si de terram esse corpus naturale et tamen esse immobile: illud est sane intelligendum. scilicet qd terra non potest moueri finem se totam cum quo stat qd ipsa potest moueri finem partem: corpus autem infinitum est simpliciter immobile tam finem totum qd finem partem ut patuit. ¶ Si autem dissimile scilicet prelo impossibile est aliquid corpus etherogenum esse actu infinitum. Istam conclusionem philosophus tripliciter probat: primo sic. si aliquid est corpus etherogenum. hoc est diuersarum rationum in partibus: sequitur qd loca partium sunt dissimilia: per se quia iam loca prius mundi sunt dissimilia: quod mundus est corpus etherogenum diuersarum rationum: et ita colligeret si aliquid esset corpus etherogenum infinitum: tunc argueretur sic. loca prius sunt dissimilia: igitur illud corpus non est vere vnum: sed vnum tantum per contactum quemadmodum lapides et ligna aurum et argentum inuicem aggregata non faciunt vere vnum: sed tamen per contactum: sed illud consequens est contra omnes opinantes infinitum esse. id est illud esse principium ex quo fiunt omnia. Le. lit. (si autem dissimile est omne). id est si autem ipsum totum infinitum est dissimile in suis partibus (dissimiles et loci sunt et principium quidem inconueniens est (non vnum corpus omnis est). id est qd non tota magnitudo infinita est vnum corpus proprie (sed aut). id est solum (in tangendo partes se ad inuicem.)

Notandum

fm commenta. commetero 49. (q. ptingit dicentibus) hoc qd totus mundus non sit vnum: quia continetur ab vno corpore sed est vnum finem partium tamen ponentes corpus etherogenum infinitum habet dicere illud esse totum mundum: et quod tale infinitum non est aliquid vnum corpus proprie: sed tamen per contactum: ideo totum mundum habent dicere non esse vnum: neque contineri vno corpore sed esse vnum tantum per contactum. ¶ Sed forte arguitur qd idem habet ponere Aristotelem. nam elementa non sunt vnum nisi per contactum: et corpora celestia non sunt vnum:

nisi per contactum: igitur totus mundus non est vnum nisi per contactum. ¶ Respondetur negando prius: quia animal est vere vnum: et tamen caro sanguis os et nervi non sunt vnum nisi per contactum. si enim huius partibus non superadderet forma animalis: ex huius non fieret vere vnum: ita huius elementa et corpora celestia sunt discontinua: tamen ex huius fit mundus qui est vere vnum ratione vnius forme superaddite que dicitur esse anima mundi. hanc philosophus vocat primam causam secundo metaphysice et octauo diuina: dicitur esse primum motorem non mobilem per se neque per accidens et existere in circulerentia primi mobilis: illud autem infinitum etherogenum nullam formam habere facientem partes etherogenas ac discontinuas esse vere vnum cum ratione infiniti sit magis ratione forme ut videbitur hoc. ¶ Postea autem: scilicet arguit philosophus ad conclusionem sic: si esset aliquod corpus infinitum dissimilius partium: aut ille presens ex quo. 49. bus ponitur sit finitum vel infinitum finem partem: sed nullo istorum modorum igitur. et per se quia cum per se anteceditur et secundam declaro et prius qd ille partes non sunt finitum finem partem: nam impossibile est qd ex finitis finem partem constituantur aliquid infinitum: nisi vnum illorum sit infinitum finem partem: magnitudinem cum ex finitis magnitudine et multitudine non possit constitui infinitum finem partem magnitudinem: sed illud est impossibile. si. n. vnum corpus sensibile simplex esset infinitum reliquis existentibus finitis: illud omnia alia statim destrueret. propter diuersitatem qd haberet ad illa. elementa enim ex quibus constituitur mixta sunt diuersa: et diuersa agunt et patiuntur ad inuicem: id autem quod fugerit ponere hoc motus corpus infinitum alterum extremo et elemento ut ignis autem terram: inter quod magis apparet diuersitas: sed posuerunt infinitum esse vnum elemento et medio. scilicet aere autem aqua autem medium inter ista. media. n. minus habet de diuersitate et videntur esse quasi medium extremo: sunt tamen ad utrumque extremorum rationem extremi: nam respectu vnius extremi sunt sursum et respectu alterius deorsum. Nec potest dici presens illas ex quibus ponitur infinitum esse finitas multitudine et infinitas magnitudine: quia ostensum est supra non posse esse duo talia infinita simul. Le. lit. (Postea autem autem finitum habet autem infinitum specie) describendo partes etherogenas infiniti signati (et finitum quidem esse non possunt) erunt alia quod finitum: alia vero non finitum. id est totum (infinitum est ut ignis autem aqua) illud necessario (corruptio alius diuersitas esset sicut dictum est prius Et propter hoc nullus vnum et infinitum igne fecit: neque terram philosopho logico: sed autem aerem autem aqua autem ipsum medium: quia locus vniuersus). id est tamen ignis qd fire (manifestus erat et determinatus hic) cum ignis dicat simpliciter sursum: et terra simpliciter deorsum. (hec autem). id est aer et aqua (se habet ad ambo) versus ad ignem et terram (sursum et deorsum: unde aer et aqua respectu terre dicuntur sursum: et respectu ignis dicuntur deorsum. ¶ Probato qd partes ille dissimiles non possunt esse finitum secundum speciem. probat consequenter philosophus qd non possunt esse infinitum secundum speciem: quia si partes ille essent infinitum secundum speciem loca illarum partium essent infinita secundum speciem: nam cuiuslibet corpori simpliciter infinitum vnum motus simplex secundum speciem et consequenter vnum locus secundum speciem: ideo illis infinitis partibus distinctis secundum speciem infinita loca correspondere et infinita elementa. sed istud consequens est impossibile: quia finem commentatorem omnis locus autem est sursum autem deorsum: aut ante autem retro aut dextrum aut sinistram: ut probatur in libro 1. ce. ¶ Neque posset dici elementa esse tamen finitum: presens autem erit

Tex.
49.

Tex.
49.

Liber tertius.

genas esse infinitas fm spm ex qbus componit infinitum ad tollendum infinitatem loco p qz l3 plura sunt mixta fm spm q elementa: n si mixta essent infinita fm spm necessario elementa essent infinita: quia ex finitis unitatibus non possunt fieri combinationes infinitae: ut h3 videri primo posterior p. 1. l. 1. (Si autem infinita simplicita sunt) illa ex quibus componitur infinitum (et loci infiniti et elementa infinita erunt: si autem hoc impossibile est. s. q. loci sint infiniti: sequitur q et loci finiti sunt) et totum finitum esse necesse est.

Notandum fm comentatozem com mento. 49. q. ignis no habet nisi leuitatem n si que est ca motus ad superius: et locus eius est terminatus: similiter terra no habet nisi grauitatem que est ca motus ad inferius: et locus etia eius est finitus: sunt igitur valde contraria aqua aut et aer habet vt vtrunq. s. grauitatem et leuitatem: aer. n. est grauis in loco ignis et leuis in loco aque et in grauitate assimilantur aque et in leuitate assimilantur igni. et si militer est dispositio de aqua: aqua autem est grauis in loco ignis et leuis in loco terre. Ecce fm comentatozem q terra non mouetur nisi deorsum: et ignis n sursum aq vo et aer idifferens sursus et deorsum: qz tra no h3 nisi grauitate: et ignis n leuitate: aq vo et aer grauitate et leuitate. id maxie dicitur ignis et tra: medio aut mo aq et aer pp qua causam forte dixerunt antiqui: inquit comentator: aquam et aerem esse infinita: qz loca eorum non sunt terminata: quibus contradicit ipse comentator dicit. q cum extrema sint terminata et finita: vt ipsi dixerunt multo magis media erunt finita. Ex isto comento inferunt aliqui q tam aqua q aer habet duas qualitates motivas quarum vna est grauitas per qua mouet deorsum: et alia est leuitas per quam mouetur sursum. Sed istud no potest stare: qz sicut aqua habet frigiditatem sine caliditate: ita h3 grauitatem sine leuitate et aer sicut habet humiditatem sine siccitate: ita h3 leuitatem sine grauitate. Cum enim qlibet qualitas motiva generetur ex mixtione duarum qualitatum primarum si tam in aqua q in aere eent scde qlitates motive qru vna esset grauitas: et reliqua leuitas: necessario tam in aqua q in aere eent tres aut quatuor qlitates p deo r nam Aristo. 2. de ge. Dicendum igit q qlitas motiva aq est absolute grauitas et no leuitas: et qlitas motiva aeris est absolute leuitas et no grauitas respectue tam denotatur denotatioe sui oppo siti. cereb p. n. est absolute calidum: n de frigidu respectu cordis: ita aqua e absolute leuis dicitur tamen grauis respectu ignis.

Sed dubitatur circa h3 q dicunt Aristo. et comentator q aqua et aer hnt loca indeterminata: ignis vo et terra hnt loca determinata: na sicut terra no mouetur: nisi ad mediu mundi et ignis ad co cauum luneta aq non mouetur nisi ad superficie aeris et aer ad superficie ignis: v3 co caua: igitur aer et aqua ita hnt loca determinata: sicut ignis et terra. Rñr q locus sumit dupliciter. v3 absolute et respectue: si absolute pcedatur q aer et aqua hnt loca determinata. respectue autem habent loca indeterminata: qm tam aer q aqua respectu terre dñ in loco sursum: et respectu ignis in loco deorsum: ita q indifferenter dicitur sursum et deorsum p respectum ad elementa extrema: ignis aut et terra tam absolute q respectue habent loca tantum determinata eo q ignis non dicitur esse aliquo modo deorsum: sed tantu sur-

sum: terra vo nullo modo dicitur sursum: sed tantu deorsum. Impossibile eni est tertio ad eandem plu sio neq arguit sic philosophus: omne corpus est finitum sed omne corpus etherogenum est corpus: igitur. omne corpus etherogenum est finitum et per consequens nullum est corpus etherogenum infinitum. secunda pars antecedentis est nota: et prima arguitur omne equale alicui finitum est finitum: sed omne corpus est equale alicui finitum: igitur omne corpus est finitum. tenet psequen tia cum maior ex terminis: et minor declaratur. omnis locus est finitus: sed omne corpus est equale suo loco igitur omne corpus est equale alicui finitum. prima pars antecedentis patet inductiue: nam locus ignis est finitus et locus aeris est finitus: et sic de alijs. secunda autem pars antecedentis pbat per rationem ducentem ad impossibile: si enim aliquod e corpus q non est equale suo loco: et omne corpus est in loco secundum antiquos: igitur aliquod est corpus q est maius aut minus suo loco non minus: quia tunc inter corpus illud et locum daretur vacuum: nec maius: quia tunc aliqd esset corpus q non esset natum esse in loco fm se totum. sci licet fm partem per q excederet locum. l. 1. l. 1. Impossibile enim est non comparare locum et corpus fm equalitatem (neq enim locus omnis maior est q quantu cunqz contingerit esse corpus) q est (simul) cu illo (si militer autem neq infinitum erit corpus: neq corpus maius quam locus: aut enim vacuum erit) aliquid inter corpus et locum: aut corpus est aliquod (q nullo) fm se totum (aptum natum est esse) quozum quodlibet est impossibile.

Notandum fm comentatozem com mento. 49. q. (infinitu no dicitur equale: neq maius neque minus.) Siue igitur vtrunq sit infinitum simpliciter siue vtrunq sit infinitum scdm quid siue vnum sit infinitum simpliciter et alterum fm quid: nunq aliquod illorum est equale alteri maius aut minus immo proprie loquendo nullum infinitum est maius aliquo finito: quia quod est altero maius proprie loquendo excedit ipsum in aliqua determinata proportione. infiniti autem ad finitus nulla est proportio. Ideo equalitas et inequalitas maioritas et minoritas sunt relationes proprie fundate in quantitate finita et non in quantitate infinita.

Dubitatur quia non videtur verum q omnis locus sit finitus quia centrum mundi est locus terre: et non est finitum cum sit punctus indiuisibilis: constat autem fm philosophum in hoc tertio q punctus non est finitus nec infinitus. Respondetur secundum auctorem sex principiorum q duplex est locus. videlicet simplex et compositus. locus simplex est illud quo aliquid locatur: locus compositus est illud q aliquid locatur: locus est centrum mundi: locus vo compositus est superficies locans: aut situs penetrans locatus: et omnis talis locus est finitus et equalis locato de quo loquitur Aristoteles hic.

Anaxagoras autem Tertia conclusio impossibile. e ali quod chaos esse corpus infinitum. Ista conclusio ponitur contra Anaxagoram dicitur. aliquid corpus infinitu e: et illud esse q dda chaos confusum: q dda p ex probationibus precedentium conclusionum arguitur sic omne

Lex.
c. 49.

Lex.
c. 49.

Lex.
c. 50.

Philosophorum.

corpus qd ē in loco mouetur aut quiescit: nullum chaos infinitum est in loco nec mouetur nec quiescit: igitur nullum chaos infinitum est corpus et per pñs nō cōtingit esse aliqd chaos qd sit corpus infinitū. prima ps antecedentis est nota ex dictis ac ē scōa: nullū. n. chaos infinitum est in loco ex qois locus est finitus: nō ē motus: qz nō motu recto nec circulari: et pñr nō quiescit: qz nō nāliter nec violēter cuz nulla sit causa sue qetis. Ad hanc rōnem rñdebat Anaxa. vi. 2. primū qd in finitum fulcit et sustentat seipsum: qz ipsum est in seipso et non in alio cum non sit possibile aliqd continere ipm infinitū: et hoc cōcedebat qd infinitū non hz locum definitum a se: sed ipm est locus sat ipsius fm qd infinitum qesit nāliter: qz vbi aliqd quiescit: ibi natum est qd escere nāliter: sed infinitum qesit: qz nō pōt moueri: igitur infinitum qesit nāliter, et pñr dicebat qd sicut infinitas est cā ppter qd ipsum infinitū non pōt moueri: ita ē cā ppter qd necessario qesit: sicut ergo infinitas est causa sue imobilitatis: ita est cā sue qetis. Le. lit. (Anax. autem in cōuenienter dicit de infinita mansione). f. de loco ipsius et de illius qetis (fulcire. n. ipm seipsum dicit infinitum: hoc autē est: qz in seipso est aliud. n. cōtinet nihil: dicit ē infinitum nāliter qesere tanq̄ sit necessariū qd (vbi vtiqz aliqd sit aptum natū sit ibi ēē). Hoc autē non.) Contra dicta Anaxa. arguit pñs et primo qd nō vbi aliqd est ibi illud aptū natum est ēē: qz aliqd est in aliquo loco violēter. f. terra sursum et ignis deorsū vbi tñ non aptū natum est esse. Ideo nō plus pbauit infinitum qesere nāliter qd violēter cuz aliqd quiescat vbi ipsum aptum natū est quiescere: vt terra deorsū et ignis sursum: et aliqd qesit vbi nō est aptum natū quiescere vt graua sursum et leuia deorsum. Le. lit. (hoc autē non verum est: erit. n. aliqd alticubi vi). i. violentia (et non vbi natum est esse.)

Notandum fm cōmenta. commento 50. qd nō sequit si ponatur quiescens vt sit quiescens nāliter imo rectius est vt sit qesens violēter ponit. n. qd cā quietis clus est in infinitum: qz non hz locum ad quem mouet. q. igitur caret motu violēter nō nāliter. debuit ergo Anaxa. fm cōmentatorem potius dicere infinitū qesere violēter qd nāliter. si. n. ignis ponere ē in centro mundi non habēs locum ad quē moueret nō diceremus ignē ibi quiescere nāliter sed violēter cum ista carentia motus nō esset ex nā ignis: sed ppter defectum loci. ita si infinitū quiescit: dicit illud qesere violēter: cum carētia sui motus non sit ex nā ipsius ex quo est mixtū vel elementū: sed ppter defectum loci ad quē debent moueri. Si igit qd maxime. scōa arguit pñs et Anaxa. qd infinitas non est cā quietis vi. qz infinitum nō mouetur: qz ipsum fulcit seipsum: et sic imobile simpliciter: qz est in seipso non tñ infinitas est per se cā quietis. pbaf illud qd accidit quiescenti non est per se cā quietis: sed infinitas accidit qescenti: igit infinitas nō est p se cā qetis pz psequētia cum maiore ex terminis: et minore sic arguitur. illud accidit quiescenti quo posito vel non posito non min⁹ corpus quiescit: sed siue ponatur siue non ponatur infinitas non minus corpus quiescit: igitur infinitas accidit quiescenti: prima pars antecedentis est nota ex primo posteriorum. Ideo enim album accidit risibili: qz siue ponatur album siue non ponatur non minus homo est risibilis. secunda pars antecedentis etiam liquet cū multa iam quiescant quozum nullum est infinitum. vn de breuiter si infinitas esset per se causa quietis nihil p

se quiescere: qd non esset infinitum cum nō inueniat per se effectus absqz sua causa per se oportet igitur aliam causam assignare quietis qd infinitatem. Le. lit. (Si igitur qd maxime non mouetur totum: quia in seipso nam qz fulcitur) et quia (in seipso est imobilem esse necessē est: sed quare non aptum natum sit moueri) assignando causam sue quietis (dicendum est: non enim sufficiens est sic dicentem euadere: erit enim vtiqz et quodlibz aliud non motum) propter istam causam. f. infinitatis qd non est verum (sed) illud (aptum natum esse) motum ppter aliam causam (nihil prohibet). Istam rationē Aristot. exēplariē cōfirmat. constat enim qd terra quiescit in medio mundi existens tantum finita et non mouetur sursum: sicut neqz moueretur sursum si ēēt infinita: igitur eadem causa quiesceret si esset infinita quia iam quiescit: sed iam infinitas non est causa sue quietis immo grauitas. igitur terra si ēēt infinita sola grauitas esset causa sue quietis et non infinitas. Si igitur terra quiescit in medio mundi non quia infinita: sed quia grauis. non quia non habet locum ad quē mouetur sed quia non potest localiter moueri: ita infinitum nō fulcit ipsum seipsum: nec quiescit in seipso ratione infinitatis: sed ppter aliam causam. Si etiam infinitum est imobile hoc non est quia non habet locum ad quem mouetur: sed quia per naturam suam non est aptus natum moueri. Lege litteram. (Quoniam terra non fertur sursum (neqz si infinita esset coercita tamen) id est coadunata (a medio: sed non quia non) habet (aliud vbi) quo (nitatur) moueri (manebit in medio: sed quia non apta nata est) sic moueri (sed tamen licebat vtiqz dicere: quia fulcit seipsum) id est facit seipsum quiescere: (si ergo neqz in terra) hec causa est cum sit infinita: sed quia grauitatem habet: (graue autem) ratione grauitatis (manet in medio: similiter et infinitum manet vtiqz in seipso) imobilitate et quiescenter) ppter quandam aliam causam: sed non quia infinitum est et fulcit ipsum seipsum) tanq̄ non habens locum ad quem moueat.

Notandum qd duplex est corpus. f. mathematicum et naturale: corpus mathematicum est qritas trine dimensionis: corpus vō naturale est substantia materialis qritate et qualitate sensibili disposita: huic duplici corpori correspondet duplex locus: videlicet mathematicus et naturalis: locus mathematicus est situs seu ordo partium quantitatis quem Aristot. in predicamentis vocat posito: et locus autē naturalis est superficies aut situs vna cum dispositione qualitativa preseruatiua locali. Ex quibus sequitur qd licet terra vt quanta sit in loco mathematico non tamen vt quanta est in loco naturali: sed vt qualis. f. vt grauis: et quia ratio infiniti quantitati congruit fm Aristot. primo huius. ideo neqz terra neqz aliqd aliud vt est infinita est in loco naturali et quia quies et motus nulli cōpetūt ratione qritatis. Ideo qritatis: id licet infinitū fm qd infinitum sit in seipso tanq̄ in loco mathematico non tamen fm qd huius est in se tanquam in loco naturali: neqz secundum quod infinitum quiescit: sed propter aliam causam qd Anax. nesciuit assignare ppea icōueniēs fuit posito sua qd rē. Similiter autem manifestum terio arguit philosophus contra Anaxagoram quod infinitum non quiescit in seipso tanquam in loco nam totius et partis loca sunt similia et eiusdem rationis: sed esse in seipso est locus totius infiniti fm Anaxago. igitur ēē in seipso est

Lex.
60. si.

Lex.
60. 53.

70. 52

Liber tertius.

locus pñi infiniti persequens si infiniti qñsit in seipso tanq in loco qñlibet ps qñsit in seipsa tanq in loco qñ est 5 Anara. ol. nulla parte infiniti fulcire seipsam: ne qñ qñscere in seipsa sed in toto. Le. lit. (Similiter autem manifestu qñ sic qñlibet ps indigebit manere) sicut infinitum in seipsa (sicut. n. infiniti in seipso manet se fulcire) i. sustinens et sustentans (sic et si qñlibet ps accipiat in seipsa manebit: totius. n. et pñs similes loci sunt sic terretotius et glebe deorsum et ois). i. totius (ignis et scinille sursum: qñ si infiniti locus est esse (qñ in seipso et idem pñs) infiniti erit locus (manebit ergo in seipso quelibet pars infiniti.)

Notandum fm comē. cōmento. 52. qñ (locus pñi terre qñ ē se parata p se est idem in specie cū loco totius et sit ē dñs po sitio in alijs elemētis: locus. n. quē qñt gleba est idē in spēcū loco quē querit tota terra si erit extra cētrū mediū enī mundi nō diuerificat fm qñ est mediū in respectu totius et pñs: sed diuerificat in magnitudine et pūitate. f. qñ locus in quo est totum est maior loco i quo est pars: et sit locus quē qñt totus ignis et est vīmaxime distat a medio et est idem cū illo quē qñt scinilla. Et oñ sit intelligere de aere et de eius pñibus et d aqua et suis pñibus: sic igitur intelligenda est ista ppō. di. qñ locus totius et partis est idem. Ecce fm cōmentato rem qñ nō est idem locus numero totius et pñs discōtinue ut dicitur burlus: sed est idem loc⁹ spē. ¶ Sed dñs fert elemētū terre ab alijs elemētis: qñ idem numero est locus totius terre et pñs eius discōtinue. f. centz mundis: si ambo fuerint extra illd et succēssue mouebūtur ad mediū mundi: sed est oñia tñ in magnitudine et pūitate: qñ locus quē occupat tota terra. f. octimi natus situs mundi: aut superficies aque vel aeris ē maior qñ locus quē occupat po cetera aut elemēta occupant tota superficie corporis cōinēntis qñ nō occupat ps discōtinua: sed tñ parē illius superficie. Et cā diuer sitatis est ista: qñ terra est magis in loco p centrū qñ per circūferentiā. cetera vō elemēta sunt magis in loco per circūferentiā qñ per centrū. Ideo locus primari⁹ elemēti terre est centrū mundi: locus aut primari⁹ aliorum elemētoz est superficies et caua corporis pñentis (Oino autē). 4. pñto. impossibile est aliqd corp⁹ tangibile esse actu infinitū. Istam pñtōnem pñs dupliciter pbat pñitēdo vnā suppositiōē qñ oē corpus tangibile est graue aut leue et si graue est mobile deorsum: si est leue est mobile sursum: hec suppositiō est expmēta liter nota qua cōcessa manifestum erit hoc non stare si mul: aliqd corpus tangibile est actu infinitum: et omne corpus tangibile scilicet graue aut leue est mobile ad locum sursum vel deorsum. Le. lit. oino autē manifestum est qñ impossibile est simul dicere infinitū corpus tangibile esse (et locū quēdam corporibus ēē) ad quē illa corpa mouent sursum vel deorsum: si p qñ (oē corpus sensibile sensu tactus aut grauitatē bz aut leuitatē et si graue qñdem in medium nā bz ferri: si vō leue sursum) ¶ Ista suppositiōē pmissa arguit pñs pñio sic si aliqd est corpus tangibile actu infinitum vñ illd est simplr graue: sicut terra: aut simplr leue sicut ignis: aut vñ qñ. f. graue et leue in respectu: sicut mediū inter terram et ignem. vñ aqua aut aer. nō pōt dari qñ illud sit simplr graue: qñ tunc nihil esset leue et pñr nihil ēē mobile sursum: nō etiā pōt dari qñ illud sit simplr leue: qñ tunc nihil esset graue et pñr nihil ēē mobile deorsum. si autē dñs tertū. vñ qñ illud est graue et leue in respectu tanq

medium inter duo extrema eo mō quo dictū est tā aq qñ aerem ēē graue et leue qñrit tunc quo diuides istud medium ab extremis si ipm est infinitū: aut quo istius infiniti vñū extremū est sursum et reliquū deorsum: aut quo eiusdem infiniti aliqua sunt vltima et ipm est medium. hec autē oia repugnāt rōni infiniti. Le. lit. (necesse enim) est (et infinitū corpus) tangibile ēē graue aut leue simplr aut vñūq respectiue (impossibile aut aut oē). i. totū ēē (vñūlibet. vñ simplr graue aut simpliciter leue (aut mediū vñūq sustinere) ad similezaque et aeris (quo. n. diuides) infinitū ab extremis (aut quo infinitū erit hoc qñdem sursum (vñ ignis (illud aut deorsum). f. terra aut quo erit (vltimū) illius (aut) qualr ipz erit (medium) inter vltima.

Notandum fm comē. cōmento. 53. qñ (impossibile est ēē dicere qñ medietas eius est grauis et in loco inferiori et alia medietas leuis et in loco superiori qñ impossibile est diuidere infinitū in duo equalia nam vñq ps erit finita et sic ps ēē equalis toti: et corpus infinitū ēē extra corp⁹ infinitum: et corpus infinitum oñesse infinitū in oib⁹ dimensionib⁹. ¶ Quattuor incōueniētia inducūt cōmentatoz: si infinitū hēret duas medietates. pñm incōueniētia ē qñ duo infinita ēē equalia: cū eqlitas sit relatio fundata solū in qñtitate finita et qñ illud sequatur manifestum est qñ nō stare illud corpus hēre medietates duas et non esse duplum ad quālibet earū: et pñs illa duo infinita ēē equalia. ¶ Secundū incōueniētia ē qñ ps est eqlis toti. vñ qñlibet illaz medietatum. vñ arguitur sic. qñlibet medietas est eqlis vel ineqlis toti: si nulla illaz medietatum est ineqlis toti cum sit infinita. igitur quelibet illarum medietatum est ineqlis toti. ¶ Intelligendū qñ lz sit incōueniens pñm qñtatiuam esse equalē toti: tamen est incōueniens pñm qñtatiuā non esse minozē toto et h qñ vñūq est infinitū. ¶ Tertium incōueniētia ē qñ vñū corpus infinitū est extra aliō corpus infinitū: qñ qñlibet illarū medietatū est extra aliā et qñ illud sit incōueniens. pñ qñ corpus infinitū totum occupat: igitur nihil est extra ipsum. ¶ Quartū incōueniens qñ aliqd est corpus infinitū qñ nō est infinitū: in oib⁹ suis dimensionib⁹. vñ qñlibet illarū medietatum. et qñ illud sit incōueniens. pbat pñs: superius. di. diffinitio nem corporis infiniti ēē cōposita ex diffōnibus suaz pñm. ¶ Amplius oē. 2. arguit pñs ad eandē pñtōnem sic. omne corpus tangibile est in loco: nullum infinitum est in loco: igitur nullum infinitum est corpus tangibile: maior patet inductiue nam omne corpus tangibile est graue aut leue: cōstat autē omne corpus graue aut leue ēē in loco: ut pñ discursūdo p singula mixta et elemēta: minor autē declarat qñ species et differentie loci. f. sursum deorsum ante retro dextrum et sinistrum sunt determinate situ et positione non tantum quo ad nos sed etiam quo ad celum et totum vñū uersum: dextrum enim in celo est oriens sinistrum occidens: sursum est polus meridionalis: deorsum septentrionalis ante hemispheri⁹ superius: retro hemispheri⁹ inferius. ipsum autem infinitum non est determinatū nec quo ad nos: nec quo ad totum vñū uersū cū infinitū dicat qñ id determinatū: igitur nullū corp⁹ tangibile infinitū ē in loco. Le. lit. (Amplius oē corpus sensibile sensu) tactus (in loco est loci aut species et differentie) sunt (sursum et deorsum: ante et retro: dextrorsū et sinistorsū et h non solum ad nos) distincta situ et pñe sunt: sed in ipso toto) vñū uerso ēē (determinata sunt) impossibile aut

Lex. cō. 53.

Lex. cō. 54.

in finito hoc esse.

Contra predicta arguit commentator com-
mentando. 5. 4. primo qd non sunt. 6.
differentie specificae loci. q2. 2. ce. pbat pbs qd loca natu-
ralia sunt tantum duo. s. sursum et deorsum. unde argu-
it commentator sic si intelleximus per superius locum ignis
et aeris et per inferius locum terre et aque: ut dicit themi-
stius et alij expositores dextrum et sinistrum ante et retro
non sunt loca naturalia in mundo: sed tantum loca ele-
mentoium que non sunt nisi duo. v3 sursum et deorsum.
Et si aliquis diceret qd absolute non sunt nisi due dif-
ferentie specificae loci: sed respectue quo ad nos sunt. 6.
arguit commentator qd illud non soluit q2 Aristoteles. 1. 2. ex-
pressit hic qd iste differentie sunt naturaliter non posite. i. non
in ordine ad nos vel ad res aiatas que sunt h. ¶ **Secundo**
arguit q2 qd iste sex ofie non sunt. 6. ptes loci co-
sequentes. 6. partes corporum naturalium quarum una est sur-
sum et alia deorsum. q2 cum istud non sit verum nisi
de corporibus aiatas sequitur qd Aristoteles. 1. m. pbare vo-
luit nullum corpus aiatum esse actu infinitum qd est fal-
sum. ¶ **Tertio** arguit q2 qd iste ofie non sunt distincte
in mundo: q2 tunc mundus esset per se in loco qd est fal-
sum. q2. 4. huius declaratur qd mundus non est in loco
nisi per accidens. ¶ **Pro** declaratione huius difficulta-
tis est notandum p qd ofie positionum reperiuntur naturaliter
in oibz corporibus: s3 non eode modo: qm in quibusda reperiuntur
naturaliter absolute: et in quibusdam naturaliter respectue
in aialibus enim reperiuntur naturaliter absolute pp di-
stinctas virtutes repertas in partibus illorum quibus sunt
principia diversorum motuum. illa enim pars que est prin-
cipium augmenti dicitur sursum et opposita dicitur deorsum:
illa vero que est principium motus secundum locum dicitur
extra et opposita sinistra: sed illa que est principium sen-
sationis dicitur ante et sua opposita dicitur retro. repe-
riuntur etiam iste differentie naturaliter absolute in ima-
ginibus et idolis animalium: nam quicunque vertat ima-
go aut idolum hominis semper manet idem sursum et deorsum
dextrum et sinistrum: sicut in mundo et in celo reperiuntur
naturaliter absolute huiusmodi ofie: q2 secundo oī respectu
ad nos vel ad cetera aiatas non minus in celo est aliqua
pars sursum. s. polus meridionalis et aliqua deorsum. v3
polus septentrionalis et alij dextra ut pars orientalis et
aliqua sinistra ut pars occidentalis et aliqua ante ut nos et
hemispherium et aliqua post ut alterum hemispherium. Reperiuntur
igitur ofie positionum naturaliter absolute in oibz cor-
poribus aiatas siue sint aiatas per eentiam ut aialia et
plante siue per simem ut imagines et idola illorum siue
per participationem ut mundus et corpora celestia. ¶ **S3**
naturaliter respectue reperiuntur in corporibus simpliciter in aiatas
tam per eentiam qd per similitudinem qd per participatio-
nem in lignis enim et lapidibus non inveniuntur sursum vel
deorsum: dextrum vel sinistrum: ante aut retro nisi p re-
spectum ad corpora aiatas: illa. n. pars lapidis aut ligni
dicitur sursum que supponitur parti sursum celi: aut qd
respicit partem sursum aialis et illa est dextra que sup-
ponitur parti dextre celi: aut que respicit partem dextram aialis
notandum qd ista ofie positionum
inveniuntur absolute naturaliter i
oibz corporibus aiatas non tñ equaliter nam in plantis
et in aialibus que non moventur secundum locum sunt tñ due
naturaliter absolute. v3 sursum et deorsum: q2 naturaliter abso-
lute habent partem qd est principium augmenti et nutri-
menti et partem oppositam alias aut differentias non
habent nisi respectue: q2 non habent partem que sit prin-

cipium motus secundum locum: neque habent partem qd sit prin-
cipium motus sensationis cum plante nullum sensum ha-
beat et aialia affixa petris tñ sensum tactus. in oibz
vero aialibus hñtibus preter tactum et gustum aliquem
alium sensum exteriorum inveniuntur naturaliter absolute
oēs. 6. differentie positionum.

Tertio notandum qd iste. 6. differentie posi-
tionum non habent confimilem co-
secutionem in corporibus animatis per eentiam vel si-
militudinem et in corporibus animatis per participa-
tionem tantum ut mundas et celum. verbi gratia diffe-
rentie positionum repere in animalibus consecuntur par-
tes animalium. ideo enim aliqua pars loci continetis
animal est dextra: quia continet partem dextram anima-
lis: et aliqua est sinistra quia continet partem sinistram
animalis qualitercunque enim moueatur: aut se habeat
animal semper manet idem dextrum et idem sinistrum
partes autem loci aut situs continentis celum aut mun-
dum non psecuntur partes celi aut mundi: q2 eade pars celi aut
mundi qd est in oriente erit in occidente: et que est in meri-
die erit in septentrione: ideo eade pars numero celi ut
mundi: aliquando erit dextra et aliquando sinistra ali-
quando ante et aliquando retro: sed consecuntur extre-
ma trium dimensionum mundi scilicet longitudinis
latitudinis et profunditatis et habent originem a tri-
bus punctis immobilibus mundi que sunt puncta po-
lorum et centrum vniuersi a quibus immediate fluunt
ille tres dimensiones: quia igitur extrema trium dimen-
sionum sunt sex ofie in celo et in toto mundo inveniuntur
sex nominate differentie positionum.

Quarto notandum qd lo-
cus
h3 duplicem respectum. v3 respectum ad totum et respectum
ad partem. si habet respectum ad totum sic sunt tantum duo
loca naturalia. videlicet sursum et deorsum: si autem di-
cit respectum ad partem sic sunt. 6. loca naturalia: vide-
licet sursum deorsum: dextrum et sinistrum: ante et retro
que quidem sunt partes vnius loci totalis. Ex quibus
sequitur qd est duplex sursum et duplex deorsum. vide-
licet sursum et deorsum importantia totum et sursum et
deorsum importantia partem. Et consequenter conce-
datur qd aliquod est sursum cuius partes sunt sursum
et deorsum: nam celum est sursum ex quo est locus ignis
cuius sunt partes polares. quarum una dicitur sursum et
alia deorsum. ¶ **Ad** primum responderet commentator qd
differentie specificae loci sunt tñ due. videlicet sursum et
deorsum: differentie vero loci que sunt partes loci sup-
posite partibus corporum naturalium sunt. 6.

Sed dubitatur sicut sursum et de-
orsum sunt species
loci: ita ut qd dextrum et sinistrum ante et retro oia. n. omnia lo-
ca. ¶ **Rñ** qd si locus dicitur tñ respectum ad totum non sunt
nisi due species loci si autem important respectum ad partem sic sunt
sex species loci: ita qd vñ et idem erit pars subiectiva et inte-
gralis loci. loquitur ergo q2 de ofiis specificis loci ut lo-
cū important respectum ad totum: ut ofia dicit partem subiectivam
et non integrale. ¶ **Ad** secundum negat q2 pñam qm iste sex
ofie positionum qd sunt sex partes loci: non inveniuntur ab-
solute nisi in corporibus aiatas tñ in oibz corporibus inue-
niuntur naturaliter et hoc absolute ut respectue. ¶ **Ad** tertium
rñdet q2 qd mundus non sit in loco per se: q2 iste
differentie loci sunt per se in partibus mundi: ideo mundus
est in loco ratione partium: sed istud magis declarabitur
4. huius ubi ostendetur mundum per se esse in loco non co-

Liber tertius.

Tex.
cō. 55.

stante q mundus sit i loco per accidens (Simpliciter autem) Quinta cōclusio: impossibile est simplr aliqd corpus esse actu infinitū. Ista pōtione pbs probat ex 2^a ratione pcedentis pōtione sic nullū corpus infinitū ē in loco: oē corpus est in loco: igitur nullum corpus est infinitū. Ista pōtione est bona: aīe est neūz: igitur pōtione ē necessarium: si si impossibile est aliqd corpus ē actu infinitū. Scda ps aīe est nota et cōter pēssa ab anti quis. Primaz vero pbat pbs dupliciter et pzo sic. Si aliqd corpus infinitū est in loco: igitur aliquis locus ē in finitū: pōtione ē ipole: qz ipole ē aliqd locū ē infinitū: vt paret inductiue de quolz loco corporis simplicis aut mixti et p diffōne loci: pōtione qz nō ē ymaginabile corpus infinitū ē in loco finitū. L. li. (Simplr autē si) quia ē impossibile locū esse infinitū: in loco aut oē corpus est: impossibile est infinitū ē aliqd corp⁹. Scdo arguit pbs impossibilitatē istius pōtione sic: nulla vbi ē in finitū: igitur nullus locus est infinitū: pōtione pōtione: ab vno conueniēti ad reliquū: qz oē q est alicubi est in loco: et omne q ē i loco est alicubi: aīe cōcedēs pbat exēplariter. Ideo. n. nullū quantū est infinitū: qz nullū bicubitū est infinitū: neqz aliqd tricubitū est infinitū: sic de alijs speciebus qūatit: bec. n. oīa significant quantitatē: ita i proposito nullū vbi est infinitū: qz nullū sursum est infinitū: nec aliqd deorsū ē infinitū: sic de alijs dīgīs pōtione que signat per vbi. Sz qz nullū istoz sit in finitū arguit: ppter ea nullū bicubitū nec aliqd tricubitū est infinitū: qz terminat: sed oē sursum et oē deorsū terminat: et pter qd aliud vbi aliaz pōtione pōtione: vt liquet ergo et. Breuiter igitur arguatur sic: impossibile ē aliqd vbi ē infinitū: igitur impossibile est aliqd locū esse infinitū: pōtione pōtione ab vno pueribili ad reliquū: aīe est vtz: vt pbat est: igitur pōtione. L. li. (At vero q alicubi est et in loco est q in loco est alicubi ē. Si igitur neqz quantitatē possibile est infinitū ē: quantū. n. aliqd erit: vt bicubitū aut tricubitū. h. n. signant quantū sit in loco: qz alicubi. f. qz nullus locus est infinitū: qz nullū vbi est infinitū: hoc aīe: v3 contentūz sunt vbi: aut sursum: aut deorsū: aut in aliq alia distācia: id est differentia pōtione (q sunt sex: deoz aut vniū qd ter minus aliquis est: nō nullū vbi est infinitū). Sed du bitatur quid Arist. hic intelligit per oīas loci: vtrum ptes subiectiuas loci: aut partes integrales loci. Si ptea subiectiuas loci hoc vī repugnare dicitis in alia pōtione quoniam oīe loci sūt sex: et ptes subiectiuas tū due: v3 sursum et deorsū. Si ptes integrales vī exemplūz nō ēē ad ppoitū: qz bicubitū et tricubitū sunt spēs quantitatē et nō ptes integrales. Rndetur fm q colligit a cōmentatoz cō. 55. q vīrasq ptes pōtione pbs itelligere: p quidē p oīas loci pōtione itelligere ptes subiectiuas que sunt v3 spēs loci: aut vbi: pcedēdo q sex sunt spēs loci: aut vbi: q sex sūt vbeitates distictē spēs: v3 sursum: deorsū: dextrū: sinistrū: ante retro: si dictū est q spēs loci non sunt nisi due illud est itelligendū accipiēdo locūz stricte: vt dicit tū respectūz ad totū: accipiēdo at large v3 vt dicit indrter respectūz ad totū: pte: sic sunt sex spēs loci. Scdo pōtione pbs per oīas loci itelligere ptes integrales loci: aut vbi: et neqz exēplum nō sit ad ppoitū: et pter dico q sicut albedo vt ouo: et albedo vt tria non sunt spēs albedinis: sed tū ptes integrales: ita bicubitū et tricubitū non sunt spēs quantitatē sed tū ptes integrales: eiusdē. n. quantitatē bicubitū et tricubitū sunt partes integrales: sic pedalis et bipedalis: species. n. quantitatē cōtinue nō sunt nisi qnqz

videlicet: linea: superficies: corpus: locus: et tempus. scōz phylosophū in predicamētis: et licet cōmentatoz et bur leus sustineat hac expositiōem: et nō primaz: tū pōtione cō uinci primaz potius q sam esse pōtione intentione pbi: dīc enīz Ari. i littera scēdē rationis pcedentis pōtione loci autē et differentie sursum et deorsū ante et retro dextrū et sinistrū. Ecce q iste sex differentie sunt spēs loci fm pbs: neqz ēē in cōueniens dicere q plus per differentias loci itelligat indifferenter partes subiectiuas q integrales loci vel vbi: cū aliquando sit necessarium idēz esse partes integrales et subiectiuas. oīa. n. caro et sanguis sunt partes taz subiectiuę q integrales corporis animati: ita sursum et deorsū: dextrū et sinistrū ante et retro sunt partes loci vel vbi taz subiectiuę q integrales. Sed partes subiectiuę necessario sunt diuersarum rōnū: sed iste sex differentie sunt eiusdem rationis: igitur non sūt ptes subiectiuę: paret cōsequētia cum maior: minor autem declaratur. Nā locus cum sit superficies aut vbi est eiusdem rationis in omnibus suis partibus integralibus sed iste sex differentie sunt partes integrales loci aut vbi igitur sūt eiusdem rationis. Dicendum q l3 superficies que ē sursum et superficies que est deorsū sunt eiusdem rationis: tamen sursum et deorsū differunt specie: ppter respectus quos includūt propinquitates et distātie a centro vel ad centrum mundi. Ita in proposito l3 iste sex partes loci que sunt sursum et deorsū sunt eiusdē rationis: tū sursum et deorsū: dextrū et sinistrū: ante et retro sunt diuersarum rationum: qz non solūz significant illas partes loci aut vbi: sed etiam cōnotant diuersos respectus ad determinatas partes corporis maiorū seu ad disticta extrema dimensionūz mūdi qui quidē respectus sunt diuersarū rōnū. Ex pceditis p3 q pbs non solū pbat q impossibile est aliqd corpus tangibile esse actu infinitū: sicut dicit p⁹. Egidius et Burleus: sed pbat simplr de omni corpē sensibili: sicut bñ p3 ex vltima pōtione et eius pbatōne: ita dicit in tertia pte huius capituli q intentionis sue erat probare q non contingit dare corpus sensibile actu infinitū. In libro autē celī et mundi descendens ad specialiorē māz pbat q celū nō sit infinitū et q nō pūit dare corpus circulare infinitū: nec quouis mō figuratū et.

Uod quidē

Tex.
cō. 56.

igitur. Istud est 3^m capitulūz huius scōi tractatū in q pbs manifestat quō infinitū ē et quō infinitūz nō est postq probauit rōnibus antiquorū infinitū ē: et suis p3 p3 rōnibus infinitū nō ēē. Diuidit autē istud capitū i duas ptes p3 p3: in quaz p3a pbs declarat si ē infinitū: in scōa vō quid ē infinitū vbi (accidit autē cōtrariū) In p^a pte ponit 4^{or} pōtiones quaz p^a ē ista. Infinitū aliquo ē: et aliquo nō ē. Scunda p^a Infinitū i pmanētib⁹ et successiuis: aliquo cōueniunt et aliquo dīscōueniūt vbi (altrāt) Tertia p^a Infinitū fm appōnē et infinitū p3 diuisionē qdāmō sūt idē vbi q at ē. Quarta p^a l3 magnitudo sit diuisibilis in infinitū i ptes eiusdē ppoitōis: nō tū i ptes eiusdē qūatit vbi (infinita. n) P3a p^a ē manifesta quo ad illā pte infinitū aliquo nō ē: qz infinitū actu non est. scōz exēmis hñs oēs ptes suas sit: vt ex dīctis est manifestū. Sed q infinitū aliquo mō sit arguit: qz

Philosophicorum.

si infinitum nullo modo est: sequuntur multa impossi-
bilia: primum quod ipse non est infinitum: sed habet princi-
pium et finem: secundum impossibile quod aliquae magnitudi-
nes non sunt diuisibiles in magnitudines. scilicet. ut in eis
continui ad quas stat ultima diuisio continui: si nullo
ponitur infinitum: tertium impossibile quod numerus non est
augmentabilis in infinitum: ex quo augetur numerus per diui-
sionem continui. Si igitur ita est quod non potest dari infinitum
in actu: neque potest dari quod infinitum nullo modo est necium:
sequitur quod infinitum aliquo modo est et aliquo modo non est quod
fuit probandum. *Le. li.* (Quod quidem igitur actu non sit cor-
pus infinitum) manifestum est ex his rationibus antea. quod autem
si non sit infinitum simpliciter. in nullo modo multa impossibilia
accidunt manifestum est: tunc. n. quod dicitur principium et finis:
et magnitudines aliquae erunt non diuisibiles in magni-
tudines. Et numerus non erit infinitus per appositionem
unitatis: cum autem determinatis his sic neutro modo
videretur contingere ob hoc: videtur manifestum quod si quidem
est: sic autem non est ipsum infinitum. (Dicitur igitur) ista solu-
tionem Aristoteles declarat ponens hanc distinctionem quod ali-
quid potest dici infinitum: videtur actu et potentia. Infinitum actu
dicitur esse totum simul carens extremis: et tale impossibile
est esse. Infinitum in potentia est illud quod non habet vlti-
mum in diuisione vel in appositione aut in duratione et sic ne-
cesse est infinitum esse: si cesserimus additionem numerorum
in infinitum. et diuisionem magnitudinum in infinitum: et dura-
tionem temporis aut motus in infinitum. Impossibile. n.
est dare partem magnitudinis indiuisibilem: et dare maxi-
mum numerum finitum: et dare vltimum instans tempus aut
motus celi. *Le. li.* (Dicitur esse infinitum) aliud quidem po-
tentia aliud vero actu: et infinitum quidem est appositione in
numeris: est autem et ablatione id est diuisione in magni-
tudine: magnitudo autem quod quidem actu non sit infinita: di-
ctum est: diuisione autem est. Non. n. est difficile interi-
mere indiuisibiles lineas. id est destruere positionem dicentium
lineas aliquas esse indiuisibiles: relinquitur igitur potest esse infinitum.

Notandum

Primo commentatores. c. 3. c. 6. quod infinitum inuenit in ad-
ditione numerorum et hoc notum est per se sed in diuisione ma-
gnitudinis indiget declaratione. Tempus autem esse infinitum
latet per hoc quod sub tempore latet: non quod infinitum non est
per se manifestum in tempore: forte tacuit hoc. Infinitum esse in
tempore in potentia: quod est manifestum et post declarabi-
tur in motu ubi declarabitur motus esse eternum. Tria inco-
uenientia concludit philosophus dato quod infinitum nullo modo sit.
Primum est tria: videtur quod ipse non sit infinitum. Secundum co-
tra geometras quod magnitudo non est diuisibilis in infi-
nitum. Tertium Aristotelicos quod numerus non est aug-
mentabilis in infinitum: quod igitur hec sunt incouenientia et im-
possibilia posset aliquis dubitare per quid Aristoteles non
probauit impossibilitatem istam. probando tempus infinitum esse:
magnitudinem esse diuisibilem in infinitum: et numerum esse aug-
mentabilem in infinitum. Respondet commentator: quod philosophus non
probauit numerum esse augmentabilem in infinitum: quod illud
est per se notum: cognitum. n. quid importat notitia numeri
statim intellectus assentit huic: quocumque numero dato con-
tingit dare maiorem. Non autem probauit magnitudinem esse
diuisibilem in infinitum: quod illud indiget magna declaratio-
ne perscrutanda. 6. huius tempus vero non probauit esse infinitum.
Primo quod tempus esse infinitum est manifestum per se: sicut
manifestum est instans esse presentis tempus futuri et finem preteriti.
Secundo quod diffinitio subalis tempus nondum est non solum ma-
nifesta fiet 4. huius per quod scietur tempus infinitum esse.
Tertio quia infinitas temporis demonstrabitur. 8.

huius declarabitur motus esse eternum (non oportet autem)
Contra hanc distinctionem posset aliquis arguere:
omnis potentia est reducibilis ad actum: quod aliter frustra
esset illa potentia: sed infinitum in potentia ergo possibile
est esse actu infinitum. Respondet philosophus quod duplex est potentia.
Ad actum completum et ad actum non completum. Potentia ad
actum completum est illa que respicit materiam vel formam in sa-
cto esse sic quod habito illo actu nihil illius actus vel for-
me ulterius est in potentia: sicut est potentia lapidis ad
formam statue: et potentia seminis ad formam hominis: po-
tencia. n. in actu forma statue aut hominis: nihil illius forme
est in potentia ad eam habere totum suum esse simul. Po-
tentia autem ad actum incompletum est illa que respicit actum
vel formam in fieri sic quod habito illo actu semper remaneat
potentia ad aliquid istius actus vel forme sicut est po-
tentia diei et agonis: ita. n. est potentia ad diem et agnum quod
cum ad actum venerit semper remanebit potentia ad aliquid
illius diei: nam quicquid est aliqua dies sicut istius aliquid
pars est preterita: ita est aliquid futura. Similiter potentia ad ago-
nem. id est ad ludum agonisticum quod fieri solebat in morte olim-
pico est potentia ad actum incompletum: quod cum est in actu ille
ludus semper aliquid illius remanet in potentia: huius po-
tentia inuenit generaliter in omni motu proprie superius: et
in omnibus aliis actibus et formis huiusmodi nam successi-
uorum. Dicendo igitur ad rationem negando presentia: quod po-
tentia infinitum non est potentia ad actum completum sed ad actum
incompletum: potentia. n. ad tempus infinitum nunquam reducet ad
actum completum sic quod sit aliquid tempus infinitum cuius nihil
est in potentia ad eam: imo quicquid est aliquid tempus: necesse
est aliquid ipsius subsequatur quod non est sit potentia ad
infinitum diuisionem presentium est potentia ad actum incompletum quod
nunquam presentium erit ita diuisum: quoniam semper maneat diuiden-
dum. *Le. li.* (Non oportet autem potentia ens accipere infinitum)
construe sic: non oportet accipere infinitum ens in potentia (Sicut si pos-
sibile hoc statum esse) id est sicut aliquid est in potentia ad
formam statue (quod et erit hoc statum sicut infinitum) quod est in
potentia aliqui erit actu: sed quoniam multipliciter esse id est
contingit aliquid esse in potentia quod postmodum est in actu:
(quod admodum dies et ago in tempore aliud est aliud
fieri sic et infinitum est et non quod in his et potentia est et aliud
actu: olimpia. n. id est ludus qui sunt in morte olimpio) sicut
et posse agnum fieri et ideo quod sit) id est presentium in posse fieri et
in facto esse cum sit talis ludus: vna pars sit presentia et alia futura.

Notandum

Primo commentatores. c. 3. c. 6. cum di-
cimus infinitum non esse in actu: oportet intelligere hoc quod in-
finitum non est in re nisi per potentiam siue potentia exi-
stentem in ea: quod admodum dicitur substantiales plurimum
rerum que conseruant suum esse in coniunctione potentie
cum eis: ut in rebus quarum esse est in motu. Rerum. n.
quedam sunt in puro actu: ut homo demonstratus et que-
dam sunt per se et potentia admisceat cum actum: quod si po-
tentia non fuerit non erit actus: ut dies. Quas distinctio-
nes inuenit hic philosophus: prima est quod res quedam includunt in
suis rationibus essentialibus potentiam: et quedam non in-
cludunt potentiam in suis rationibus essentialibus: res
includens potentiam in suis rationibus essentialibus sunt
ille quorum esse consistit in fieri ad similitudinem motus: ut
tempus: ago: sonus: bellum: et huiusmodi: et talia si sunt
in potentia ad eam: non sunt reducibilia ad actum com-
pletum: res non includentes potentiam in suis rationi-
bus sunt ille: quarum esse non consistit in fieri: sed pre-
habere totum suum esse simul: ut homo et statua: et ta-
lia: si sunt in potentia simul ad esse sunt reducibilia ad

Lex.
c. 57.

Lex.
c. 58.

Liber tertius.

actu completum: quod infinitum reperitur in tempore numero vel magnitudine non potest habere totum suum esse simul: id potest ipse non est reducibilis ad actum completum. Secunda distinctio aliquod est in actu duplici. scilicet in actu puro et in actu admixto potentia. Illud dicitur esse in actu puro cuius nihil est in potentia ad eum: ut homo non accipitur habere puritas per puritatem excludente omnem potentiam simpliciter: quod talis non reperitur nisi in deo: sed per puritatem excludente potentiam ad esse: talis reperitur in homine demonstrato actualiter existens: cum ille non sit in potentia ad eum neque aliter quod istius necessarii consequentia ei aut sue potest. Illud dicitur esse in actu admixto potentia cuius aliquid est necessarium in potentia ad esse: sic quod illud non est nisi aliquid ei sit in potentia ad esse: ut dies et agens non igitur dicendum est in finitum nullo modo esse actu: quoniam infinitum est in actu permixto potentia. sed est dicendum infinitum non esse in actu puro. scilicet excludente potentiam ad esse.

Secundo notandum secundum commentatorem primo eodem quod ens dicitur de illo quod est in actu puro: et de illo quod est in actu mixto in potentia: ut de illis quod est in motu. Similiter infinitum est de hoc genere aut secundum species eius aut accidentis. Ens ergo non dicitur de illo quod est simpliciter in potentia: sed bene de illo quod est in actu puro aut in actu admixto potentia. scilicet de hoc et de motu: quod quilibet est ens: et sub isto genere quod est ens in actu permixto potentia constituitur infinitum tanquam species eius: quoniam infinitum est ens in actu permixto potentia: et non eodem: et si aliquis dixerit illud non esse genus cum sit terminus completus includens transcendens: dicitur tunc quod est accidentis ens in actu permixto potentia: sicut modus: sicut enim divisibilitas ita infinitas est passio quantitas. Sed contra dicta arguitur sic. Sicut aliqua est potentia ad infinitum tempus futurum: ita aliqua est potentia ad infinitos dies futuros: sed prima potentia potest reduci ad actum per verificationem istius: infinitum tempus igitur secundum potentiam potest reduci ad actum per verificationem istius: infinitum dies sunt: quo cōfesso: sequitur consequenter quod infinite hore sunt: et infinita instantia sunt: igitur potentia tempus est reducibilis ad actum completum. Respondetur quod loquendo de potentia respectiva nulla est potentia ad infinitos dies futuros: sicut enim totum tempus futurum non erit infinitum dies futuri: cum totum non sit sue partes: ita quod potentia ad totum tempus futurum non est potentia ad infinitos dies futuros: sed infinite sunt potentie ad finitos dies futuros: quare quilibet reducet ad actum: ille tamen non reducitur ad aliquid actum: quia nulla dies futura poterit comprehendere omnibus illis potentibus: sed omnes ille potentie reducuntur ad infinitos actus: non quidem simul: sed successive: nulla enim est potentia ad plura instantia: sed multe sunt potentie ad multa instantia: non quidem reducibiles simul ad aliquid actualitatem: sed successive reducuntur ad actum suum: sicut ad ipsa instantia successive fieri. (Aliter autem.) Secunda conclusio: infinitum in permanens in infinitum in successivis: aliquo modo conveniunt: et aliquo modo discōveniunt. Prima pars est manifesta: quod sicut in magnitudine quod est permanens semper accipit aliud et aliud ita in generatione hominum: et alio modo aliam: ac etiam in tempore continue accipit aliud et aliud: ita quod tamen in magnitudine quod in tempore et in motu generatio primū acceptū non est secundum acceptū: nec secundum acceptū est tertium acceptū: sic ultra in infinitum. Et sicut in magnitudine quod libet acceptū est continue finitum: semper sit aliter et aliter: ita in tempore et in generatione successiva quod libet acceptū est parte finitum: licet unū acceptū non sit aliter acceptū: utrobique. prima pars

proportionalis est finita: et secunda est finita: et sic in infinitum. Le. li. (Aliter autem et in tempore manifestum est quod infinitum et in hominibus.) i. i. generatio hominum et divisio magnitudinis accipit: ac etiam cōsimiliter: oino quidem. sic est infinitum: ita in permanens quod in successivis in spatio aliter et aliter accipit: do et acceptū quod est finitum: sed aliter et aliter. Secunda pars commentatoris est declarata: ut quod infinitum in permanens tibus et infinitum in successivis aliquo modo discōveniunt quoniam infinitum in successivis non est hoc aliquid ut homo vel domus habens omnes suas partes simul: sicut dies et agens non habentes suas partes simul: sicut succedentes: ita quod in divisione successivis: cuius est fieri et non factum esse primū divisionis non manet cum secundo divisionis: nec secundum cum tertio: et sic in infinitum: sed persistit in successivis in continua generatione et corruptione prout semper. predestinatio ad aliam et aliam prout in finitum non potest manere cum presequente: sed finitum: cum in permanens contrario modo se habet: quoniam in magnitudinibus. prima pars accepta in divisione manet cum secunda: et ambe cum tertia et sic in infinitum: non autem corruptionem partes magnitudinis: sicut corruptionem partes generationis hominum et tempus in infinitum: et sic quod non pertingit partes accepta manere cum partes accipit: da Le. li. (Quare infinitum non oportet accipere sicut hoc aliquid.) i. sicut permanens aut homines aut domus: sic dies et agens quod esse non sit suba quedam facta est. i. quod esse non persistit in facto esse ad modum subiecti semper a generatione et corruptione suarum prout finitum: sed in tempore aliter et aliter abique permanens prout acceptum simul. Sed in magnitudinibus quod permanens accepto hoc accidit. i. hoc accidit in magnitudinibus ut acceptum maneat cum accipiendo. In hominibus autem. i. in generatione successiva hominum et in tempore corruptionis sic ut non sit deficere. Cōstue sic in generatione aut hominum et in tempore cōtingit et non sic deficere. i. quod predestinatio in infinitum corruptionis sic prout quod nunquam una manet cum alia

Notandum secundum commentatorem primo eodem. scilicet illud quod est eodem species infinitum: quod potest aliquid accipere ab eo aliquid post aliud in intellectu et indifferenter sive illud quod imaginatur ex hoc fuerit actio mentis ut est dispositio in divisione mensurarum: aut fuerit ex aiaz sicut est dispositio in motu: et illud quod mens accipit semper ex infinito est finitum: sed aliud ab eo quod accipit in prout: quoniam igitur ista actio mentis fuerit in aliquo entis dicitur ipsum esse infinitum. Cōmetator docet arguere aliquid esse infinitum hoc modo: intellectus potest aliquid accipere ab isto: et iterum aliquid aliud non prout acceptum: et sic in infinitum ergo hoc est infinitum: sive illud quod intellectus imaginatur fuerit actio mentis ut magnitudo: sive fuerit dispositio extra aiam ut motus: non vult dicere cōmetator quod motus sit dispositio extra aiam: et magnitudo actio mentis: quod eque bene est magnitudo ex aiaz sicut motus: sed vult dicere quod cōsideratū ab aia per divisionem aliquam est extra aiam sicut cōsideratū ab aia: et aliquam non est extra aiaz sicut cōsideratū ab aia: sed tamen in aia: verbi gratia: aia accipit partes motus successive accipiendo unam sine reliqua: et sicut accipit in seipsa: ita pertingit ex aiaz: quoniam partes motus in se successive dicitur: quoniam una est alia non accipit et partes magnitudinis successive sic quod quoniam accipit unam non accipit aliam: sed sic non est magnitudo extra aiaz: quoniam magnitudo extra aiam est ens permanens cuius quilibet pars est cum aia. Magnitudo igitur accipit secundum partes non simul existentes: sed in se successive: non est nisi actio aie. (Quod autem tertia conclusio: infinitum secundum appositionem et infinitum secundum divisionem quodammodo sunt idem: et quodammodo non sunt idem. Prima pars sic probatur: quod magnitudo est divisibilis in infinitum et omne quod dividit ab una magnitudine potest alteri apponi: igitur et.

Lex.
cō. 58.

Lex.
cō. 59.

Philosophorum.

Verbi gratia. pono q. a. r. b. sint duo pedalia: r argui-
tur sic infinite ptes sūt diuisibiles r sepabiles ab. a. f.
prima ps pportionalis: r secūda: r tertia: r sic in infi-
nitū: r quelibet istarū ptiū pōt addi. b. igit infinitū fm
appōne. b. r infinitū fz diuisione. a. sunt qōdāmodo
idē: pz pna ex quo idē numero apponit. b. r diuiditur
ab. a. Secūda ps etiā arguit: qz illa duo infinita non
sunt simpliciter idē cū sunt mō ppario: infinitū enī fz
appositionē sit p augmētationē: r infinitū fm diuisionē
sit p diminutionē. pstat aut augmētationē r dimi-
nutionē eē modos oppositos. Etia infinitū fm appo-
sitionē vadit in vnū: infinitū aut fm diuisionē vadit i
multa: fz vnū r multa sunt opposita: igit infinitū fm
appositionē: r infinitū fm diuisionē in magnitudinē
bus sūt econuerso mō opposito r ppario le. li. Qd
autem ē infinitū fm appositionē qōdāmodo ē: r qz ē
infinitū fm diuisionē r qz qōdāmodo nō est idē: infi-
nito enim fm appositionē sit econuerso r mō cōtrario
id qd sit infinitū fm diuisionē. Scdm enim qz diuisum
videt in infinitū ire multa: sic appositōes videbit ire in
infinitū ad deterius cum vnū.

Notandum qz magnitudo pōt tripli-
citer considerari. Primo
vt est in quātitate tñ: r sic infinitū appositōe r infi-
nitū diuisione sunt idē fm pportione: r nō fm quā-
titate: qm quātitatē fm qz huius nō repugnat diuidi i in-
finitū: r augeri in infinitū fm oēm pportione. sicut er-
go magnitudo est diuisibilis fm pportione duplam
quadruplam octuplam: r sic in infinitū: ita est augmē-
tabilis fm quālibet illaz pportionum: r qz fz istas
pportiones quātitas diuisa pūna ē minor quā quā-
titas appositio: infinitū appositōe r infinitū diui-
sione in magnitudinibus sunt idē fm pportione
r nō fm quātitate. ¶ Scdo pōt considerari magnitudo
vt est in mā simpliciter: r sic infinitū appositōe r infi-
nitū diuisione sunt idē fm quātitate: r nō fm pportio-
ne: qm isto mō magnitudo ē diuisibilis in infinitū fm
oēm pportione: fz nō est augmētabilis in infinitū fm
oēm pportione: cū deur maximū in mā: r rez in nā: r
qz qdlibet diuisū ab vna magnitudine pōt apponi al-
teri magnitudinē: p considerādo magnitudinē: vt ēi mā
simpliciter infinitū appositōe r infinitū diuisione sunt
idē fm quātitate: r nō fm pportione: loquēdo de p-
portione geometrica. ¶ Tercio pōt considerari magnitu-
do vt est in mā qualiter: r sic infinitū appositōe r infinitū
diuisione sunt idē fm quātitate r fm pportione: qm re-
pugnat magnitudinē vt est in tali mā diuisio in infinitū
ac etiā augmētatio in infinitū: tā arismetice qz geome-
trice: cū sit pare minimā carnē: pzio huius: r oium na-
tura cōstatū terminata est rō magnitudinis r augmē-
ti secūdo de aia (Infinita enī). Quarta cōclusio: licet
magnitudo sit diuisibilis in infinitū in ptes eiusdē pro-
portionis: nō tñ in ptes eiusdē quātitatis. Pzia ps de
clarat accipiendo aliquā magnitudinē finitā a qz auferat
p medietas: r medietas dimidiū: tētio medietas rema-
nētis: r sic in infinitū: ita qz qualis est pportio pti pzio
diuise ad ptescō diuisam: talis sit pportio pti scō
diuise ad pte tētio diuisam: r sic deinceps in infinitū: r
pz qz nunq cōsumabitur hēc finitā magnitudo signata:
qz semp seruabit eadē pportio: v3 dupla in quibet illa
rū diuisionū. Si etiā magnitudo finitā signata diuida-
tur: pzio in duas medietates: scdo in quorū qrtas: ter-
tio in octo octauas: r sic in infinitū: nō cōsumabitur ma-
gnitudo: qz cōtinue seruabit eadē pportio dupla: qua-

lis enī est pportio pti pzio ablata ad ptescōdo ab-
laram talis ē pportio pti secūdo ablata ad parē ter-
tio ablata: r sic vltra. Le. li. (In finita. n. magnitudie).
Construe sic. In magnitudine enī finitā si accipies ali-
qd determinatū. i. determinatā pte accipiet eadē rōne
idest eadē pportio: sed nō eadē aliquā magnitudinē
imo pūne maiorē rōne accipies. i. eadē pportioe non
trāsibit finitū. i. nō cōsumabit finitū p talē diuisionē in
ptes eiusdē pportiois. ¶ Secūda ps cōclusio ē de
claratur: v3 qz magnitudo nō est diuisibilis in infinitū
in ptes eiusdē quātitatis: qm diuisio magnitudinis in p-
tes qz r finities accepte psumit oēs magnitudinē finitā
nō pcedit in infinitū: sed ptes finities accepte eiusdē q-
tatis diuise a magnitudine cōsumit oēm magnitudi-
nē finitā: igit diuisio magnitudinis in ptes eiusdē quā-
tatis nō pcedit in infinitū: tēter pūna cū maior: qz post
cōsumptōem totū magnitudinis nō pōt magnitudo vltē-
rius cōsumi vel diuidi: minor at est nota iduciue: nul-
la enī est magnitudo finitā qz tāde nō deficiat si ab ea
multoties auferat quātitas vni palmi vel alia deter-
minata quātitas. Le. li. (Si vō sic augmētet rōne). i. p-
portione vt p eadē aliquā sit accipe magnitudinē: ille
finitū trāsibit: p illō qz oēs finitū remouet quolibet fini-
to. i. qdlibet finitū cōsumet p ablationē finitā pti fini-
te determinate quātitatis.

Notandum primo fz pphz in lra qz in
diuisione magnitudinis fz
ptes eiusdē quātitatis auget r maiorat pportio qz nō ē
intelligēdū de pportioe maioris fz minoris iēqūtatō:
verbi grā accipio vnā magnitudinē de cē pēdū a qz au-
ratur pzio vnū pedale: de cē vnū aliud pedale: r sic cō-
sequēter vsqz ad cōsumationē totū: r pz qz cōtinue mi-
noratur pportio maioris iēqūtatō: qm in pzia subtra-
ctōe totū ad pte ablata est pportio nonupla: in 3^a
subtractione totū ad pte ablata est pportio maioris
ocupla: r sic pter pcedēdo pz minoratio maioris in
equalitatis: fz pparado pte ad totū maiorat cōtinue p-
portio minoris iēqūtatō: nā in p^a subtractione pti ab-
late ad suū totū est pportio subdecupla: in scda subtra-
ctione pti ad suū totū ē pportio subnonupla: i. 3^a sub-
tractione pti ad suū totū ē pportio subocupla: r sic vt
supra nūerando notū ē qz maiorat cōtinue pportio mi-
noris iēqūtatō: qm quēdāmodū nona ps aliquid
magnitudinis est maior qz decima: r octaua est maior qz
nona: r sic pter vsqz ad vnitatē: ita pportio subnonu-
pla est maior qz subdecupla: r pportio subocupla est
maior qz subnonupla: r sic pter maiorat pportio vsqz
ad scdupla qz etiā maior ē qz subtripla. ¶ Scdo nota-
dū pzio elēcoz r qnto etbi. qz ptes eiusdē quātitatis sunt
duplices: v3 cōicātes r icōicātes: ptes cōicātes sūt ille qz
rū est aliq ps cōis: ptes incōicātes sūt ille qz nō ē aliq
ps cōis: verbi grā accipio vnū bipedale cui⁹ vna me-
dieta sit. a. r alia. b. signādo vnū pedale i medio acci-
piēs medietatē. a. r medietatē. b. qz quidē pedale sit. c.
r pz qz. a. r. b. sūt ptes incōicātes: qz nulla ps. a. ē. b. nec
eōtra: sed. a. c. r. b. c. sunt ptes cōicātes: qz aliqua ps. a.
est ps. c. r aliqua ps. b. est ps. c. quādo ergo phus dicit
qz nulla magnitudo finitā est diuisibilis in infinitas p-
tes eiusdē quātitatis loquit de ptribus incōicātibz: r
nō de ptrib⁹ cōicātibz: qz pedale signatū est diuisibi-
le in infinitas ptes: quaz quelibet est pedalis quāti-
tas cū in eo sunt oēs ille partes eiusdē quātitatis: qz de-
claratur ponēdo qz vnū aliud pedale moueat sup totū

Libertertius.

tum nominatū bipedale adequatē in hora: et p³ q³ in quolibet instāti istius tēporis erit in spatio sibi equali et in alio et alio instāti erit in alio et in alio spatio sibi equali: igitur sūt infinita instātia in illa hora: sequitur q³ in bipedali p³ sita sūt infinitē pres egle mobilitē: sed quoniam nām mobile ē pedalis quantitas: igitur in bipedalibus sūt infinita pedalia: sed illa sūt cōcāta. Nō igitur incōuenit magnitudinē finitā hēre infinitas pres eiusdē quantitatē simplicitē cōcātes: s; incōueniēs illa hēre infinitas pres eiusdē quantitatē simplicitē incōcātes: quarū quilibet sit extra aliā: q; talis cū nō posset cōsumi p ablationē talū finitaz p³ finities sup³az necessario esset infinita. Et notāter dico eiusdē quantitatē simplicitē: q; si gnato pedali p³ oēs dimēsiōes: sicut ipm est diuisibile in infinitū in pres eiusdē p³ ois: ita est diuisibile in infinitū in pres: quaz quilibet est pedalis quantitas p³ lōgitudinē et latitudinē: iō est diuisibilis in infinitū in p³ tes eiusdē quantitatē qdāmodo sed nō simplicitē: cū sem p³ p³ia p³ p³portionalis sit maior scōa et scōa maior q³ tertia: et sic in infinitum.

Contra p³dicta arguit: et p³io q³ nō quilibz magnitudo finita est diuisibilis in infinitū i pres eiusdē p³portiois: accipiedo vnā magnitudinē. 7. pedū a q³ p³io auferat p³ quatuor pedū: secūdo p³ duo: pedū: vltimo vō p³ vni pedis: et p³ in 3^a subtracōe cōsūptū esse totū corpus finitū septē pedūz seruata semp eadē p³portioenā qualis est p³portio quoz ad duo talis est p³portio quoz ad vnum. i. dupla. Secūdo arguit q³ aliq³ magnitudo finita est diuisibilis in infinitū i pres eiusdē quantitatē simplicitē: q; vnum pedale ē diuisibile i duas medietates q³ sūt eiusdē quantitatē simplicitē et ē diuisibile in quoz q³tas q³ sūt eiusdē quantitatē simplicitē cū quilibet illaz sit altere egle fm oēm dimēsiōes: et sic in infinitū et c. Ad p³imū negat p³ntia illa. 3^a d³ corp³. 7. pedū nō est diuisibile in infinitū in pres eiusdē p³portiois fm istā designationē p³portioabilis p³ntia: igit nō est diuisibile in infinitū in pres eiusdē p³portiois: s; est fallacia p³ntis cū arguitur ab inferiori ad suū sup³ negatiue: igit nulla magnitudo finita sit diuisibilis in infinitū in pres eiusdē p³portiois designādo primā p³imp³portioabilē maiore quā sit medietas quibet magnitudo finita ē diuisibilis in infinitū in pres eiusdē p³portiois faciēdo primā p³imp³portioabilē ē medietatē totū aut p³minore medietatis: semp enī remanet aliqd diuisibile i duas medietates seruās p³cedēte p³portioem. Sed in casu isto accipiebatur p³ia p³ p³portioabilis maior q³ sit medietas v³ notū est. Ad scōdū negat p³ntia: q; arguitur a pluribus suppositionib³ determinatis ad vnā determinatā: et eo q³ ly eiusdē quantitatē in cōsequēte stat determinate negz cōfūdū ab illo fincathegoreumate infinitū cū ster cathegoremate: sicut nō sequit aliq³ p³ bñius magnitudinis ad aliā partē habz p³portioem duplā et aliqua p³ hui³ magnitudinis ad aliā partē habz p³portioem quadruplā: et sic in infinitū: igit aliq³ p³ huius magnitudinis ad aliā p³re bz p³portioem infinitā benecōcedo tū q³ infinita p³portioem bz aliqua p³ huius magnitudinis ad aliā p³re: et q³ infinitas pres eiusdē quantitatē simplicitē bz hoc pedale et q³ in infinitū est diuisibilis hec magnitudo in pres eiusdē quantitatē simplicitē: hec tamen magnitudo nō est diuisibilis in infinitū in pres eiusdē quantitatē simplicitē: q; oportet ret signare illā quantitatē qua signata p³ q³ si due me-

dietates alicuius pedalis sūt istius quantitatē: q³ non tres tertie nec quatuor quarte nec sic de alijs sunt istius quantitatē sed minores. Ex quib³ sequit q³ nō omnia pedalia sūt egle: sic nec sūt eiusdē quantitatē simplicitē sit enī. a. pedale fm oēm dimēsiōem et b. pedale fm longitudinē mī. p³ q³. a. est maius. b. igitur. a. nō est egle. b. nec sequit. a. est equale. b. fm longitudinē: igit. a. ē equale. b. quia arguitur. a. fm quid ad simplicitē.

Iter quidē

Tex.
cō. 59.

igitur. Postq³ phus manifestauit modū quo infinitū est vel nō est: et qualiter infinitas repit in diuisiōe magnitudinis: p³nter fert qdaz correlaria ex dictis: quoz p³imū est istud: infinitū qdāmodo est in potētia et quodāmodo in actu. Secūdo correlariū: magnitudo sit augmētabilis in infinitum fm qd: nō tū est augmētabilis simpliciter in infinitū ibi. fm appositōes. Tertiū correlariū nō cōtingit magnitudinē esse in potētia oī magnitudine finita maiorē ibi. (Quare excellē). Quartū correlariū diminutio et augmētatio in infinitū diuisibiliter inueniuntur in magnitudie et nūero ibi. (qm et p³o). Primū correlariū p³ ex p³ia cōclusiōe. Nā infinitū inuenit in magnitudine potētia fm diuisiōem: qm magnitudo ē diuisibilis in infinitū nūq³ pueniēdo ad vltimā diuisiōem: s; quacūq³ data vabilis est alia in infinitū. Nō ē infinitū datur simplicitē in actu neq³ in numeris: neq³ i magnitudines: sed est infinitū in actu p³exto potētia eo modo quo dicimus diem aut agone esse in actu: ita q³ dies aut agō actualiter est: cui annexa est potētia ad partē futura: sicut igit mā est partim in actu ratioe formarum quibz subicitur: et partim in potētia ratioe infinitaz formaz generandaz: quib³ est actualis: ita infinitū in diuisiōe magnitudinis ē quodāmodo in actu inquantū in magnitudine aliq³ diuisiōe facta est: et est in potētia inquantū infinitū alijs diuisiōibus p³er diuisiōem nō potest igitur infinitū p³ huius venire ad actū cōpletum sicut finitū p³ huius: sed omne suū esse i actu est incōpletū et admittit cū potētia. I. e. li. Aliter quidem igit nō est infinitū nisi sicut dcm est. Si autē est in finitum potētia q³ ē diuisiōe: et actu aut est sicut diē esse dicimus et agone: et potētia sic ē sicut materia et nō per se exiit ad actum completū sicut infinitum.

Notandum

fm cōmētatozē secūdo de anima. q³ quicūq³ ali qua duo adinuicē cōparātur: quoz vnū est magis pfectum q³ reliquū illud qd est magis pfectū habet rationē forme: et illud qd est minus pfectū bz rationē materie: sed finitum est magis pfectum q³ infinitum: cum finitum sit cōpletū et infinitū incōpletum: igitur finitum habet rationē forme: et infinitū habz rationē materie: sicut igitur cōtingit inuenire formā actuare aliā quam materiā nō potēte actuare aliā materiā sicut est forma celi: ita p³ngit inuenire finitū terminatū tantum intrinsece nō potens extrinsecet terminari sicut ē su p³rema spa: et sicut mā est in potētia ad oēs formas: nō tamen est possibile q³ materia hēat oēs formas simul: sed tū successiue vnā post aliā: ita magnitudo ē in potētia ad oēm diuisiōem cuiusq³ p³is sue: nō tamen est possibile q³ oēs partes eius sint simul diuise. Sed cōtra: hmoī p³positio est de possibili magnitudo

De hiscorum.

Ter.
cō. 60.

potest esse diuisa fm oēs suas ptes: s; pot' posito in eē nullū sequitur inconueniēs: igitur posito in eē q' magnitudo sit diuisa fm oēs suas ptes nullū sequitur inconueniēs: et per consequens possibile est magnitudinē esse actu diuisam fm oēs suas ptes. ¶ Dicendū q' differētia est inter ppositiōem possibilem et de possibili: h' enī est possibilis: antichristus ē hō: herē de possibili antichristus potest ēē asinus. Et itēz ppositiōnez de possibili quedaz est de sensu cōposito ut possibile ē antichristū esse: et quedā in sensu diuiso ut antichristū possibile est esse: licz igit' pōne possibili posita in eē nullū sequitur inconueniēs: s; posita in eē ppositiōe de possibili sequitur inconueniēs: itā in sensu cōposito q' in sensu diuiso: quelibet enī illaz est de possibili in sensu diuiso: alibum pot' esse nigrū: utruq; cōtradictō: duo: possibile est ēē vēr: et tamē inconueniēs est ponere aliquaz eaz in esse: cū quolibet illaz sit possibilis: alibi est nigrum: utruq; duo: cōtradictō: pot' esse vēr. Iste vō sunt de possibili in sensu cōposito: possibile est hōminem esse asinū: possibile est nullū deū esse: et tamen quelibet illaz inconuenienter ponere in eē cū quolibet illaz sit possibilis: hō ē asinus: nullus deū est: vbi tñ cōcedere aut cōcedēda esset ppositiō de possibili i sensu cōposito illa posita in esse nullū sequeretur inconueniens: cōstat q' illa ppositiō magnitudo potest esse diuisa fm oēs suas ptes est ppositiō de possibili in sensu diuiso: id nō opzēaz ponere in esse. (Scdm appositiōnem). Scdm correlatiōem: licz magnitudo sit augmētabilis in infinitū fm qd: nō tamen est augmētabilis in infinitū simpliciter: p'ia ps sequitur ex tertia cōclusionē: qm infinitū appositū ē infinitū diuisiōe sūt quoddāmodū idē: igit' aliqua magnitudo est augmētabilis in infinitū ad infinitū diminutōez alteri: sic q' quicūq; augmētatione data cōtingit dare aliā p quā auctū fieri mai: sicut q' cumq; diminutōe data cōtingit dare aliā p quā diminutū fiat min: cū a quacūq; magnitudine diminuta cōtingat aliqd accipere nō p' acceptū. S; q' talis augmētatio nō sit infinita fm qd: p' q' per tales augmētationē nō augeret magnitudo i toto tpe eterno ad digitalē q' titatē. I. e. li. (Scd' appositōez igit' sicut infinitū po' ē q' idē dicim' qd dāmo ei q' ē fm diuisiōez sp qdē. n. aliqd i' diminuti extra ē accipere et illud addere magnitudini augēde). ¶ Scdā ps cōclusionis ē declaraf: nā si aliq magnitudo est augmētabilis in infinitū simpliciter: igit' illa magnitudo est augmētabilis ad duplū ad triplū ad quadruplū: et sic in infinitū: et p' p'is quacūq; magnitudine data cōtingit dare maiore: et aliq est magnitudo q' posset excellere oēm magnitudinē finitam: qd est falsum: q' nulla magnitudo posset excellere totā magnitudinē mūdi: licz igit' magnitudo sit diuisibilis in infinitum simpliciter: sic q' quacūq; data cōtingit dare minorem: non tamen illo modo magnitudo est augmētabilis s; p' p'ortione geometricā: s; tñ fm p'ortioez arithmetica apponēdo vni magnitudini q' est subtrahit ab aliā. I. e. li. (Nō tamē excellit omnē determinatā magnitudinē aliqd augmētabile sicut excellit aliqd diminubile oē determinatū in puitate et erit minus per diuisiōez).

Notandū q' cōmētatoz cōmento. 60. mouet duas qōnes: quaz prima est ista. ppter qd magnitudo est diuisibilis in infinitum et nō augmētabilis in infinitū euz magnitudini nō videt vñū magis q' aliud repugnare. ¶ Scdā qd ppter quid nālis negat illā omni: magnitudine data

cōtingit dare maiore cū sit p'cipiū in geometria: sicut illud omni: magnitudine data cōtingit dare minorez. ¶ Ad primā qōnez tñ det cōmētatoz assignādo p'io rōnem vtriusq; deū cām diuersitatis: vñ arguit sic cōmētatoz. Si magnitudo nō esset diuisibilis in infinitū diuisio necessario cessaret ad nihil vel ad diuisibile q' est inconueniens p' qualibet pte: qm tum magnitudo: aut cōponeret ex nichilo aut ex diuisibilibus: et q' alterū sequatur pot' sic argui q' rēdo vtrū diuisio magnitudinis cesset ad aliqd aut ad nihil: si ad nihil habetur primū inconueniens: si ad aliqd aut igit' ad aliqd diuisibile vel diuisibile: nō ad aliqd diuisibile pp iplicatōez cōtradictōis: cū omne diuisibile possit vltēr diuidi: ergo ad aliqd indiuisibile q' fuit scōz inconueniens. Lō simili ter p' ratiōez ducēt ad impossibile arguit cōmētatoz nullā magnitudinē esse augmētabile in infinitū: semper intelligēdo de augmētatione in infinitū simpliciter: q' dato opposito sequitur q' pot' ē aliqua magnitudinē ēē actu infinita: q' ipe arguit sic: si magnitudo est augmētabilis in infinitū: igit' in magnitudine est po' ad esse in finitū: sed frustra est illa po' que nō est reducibilis ad actū: igit' possibile est aliqua magnitudinē esse actu infinitam: p' p'ia q' bene sequitur in aliis: verbi grā. In aliquo est potētia ad ēē hōiem vel ad esse cuprū: igit' possibile est aliqd esse hōiem vel actu cuprū. (Secundo assignat cōmētatoz cām diuersitatis pp quid augmētatio in infinitū nō cōpetit magnitudini et diuisio in infinitū cōpetit illi di: q' diuisio et diminutio est rōne mae: augmētatio aut rōne forme: s; nā nullā sibi quātitatē de terminat neq; in magnitudine neq; in paruitate: forma aut sibi determinat certā q'itatē itā in magnitudine q' in paruitate: id magnitudo est diuisibilis in infinitū: nō autē augmētabilis in infinitū. Dicit. n. sic cōmētatoz: diminutio ē ire ad nihil cui' cā ē mā. Additō ē ire ad ēē cui' cā ē forma: et infinitas iuenit p' mām: sic finitas p' formaz vñ q' mā est ex se determinata: forma aut determinata iō infinitas iuenit p' materiā et finitas per formam.

Sed dubitatur sicut magnitudi-
ni fm q' est i materia repugnat crescere in infinitū: ita magnitudini fm q' est in materia repugnat diminui in infinitū: q' sicut quelibet res nālis est determinata magnitudine: ita et puitate. ¶ Rūdet cōmētatoz q' magnitudo diminuit in infinitum siue cōsideret fm q' est in materia: siue cōsideretur fm q' est in ymagine: et q' cōmētatoz posuit minima nālia: id nō loquitur hic de materia quali: s; de mā simpliciter: magnitudini. n. vt est in materia quali: sicut repugnat crescere in infinitum: ita repugnat diminui in infinitū: vt aut est in mā p'ima abstrahendo a materia quali: sic nō repugnat magnitudini augeri vel diminui in infinitum: ex quo tamē nō sequitur q' magnitudo est augmētabilis in infinitū: q' augmētatio est ratione forme: cōstat aut q' forme repugnat augmētum in infinitum. ¶ Ad secūdā questionē respondet cōmētatoz di. q' aliter cōsideratur magnitudo a geometra et aliter a natural: cōsiderat autem geometra magnitudinem abstracte fm p'opriam rationē: nālis aut cōsiderat eā vt est in materia quali: et vt est termin' aut passio corporis nālis: et q' magnitudini fm q' hui' nō repugnat augmētatio in infinitū: sicut nec diminutio in infinitum: cū vtrūq; repugnat vt est terminus vel passio corporis nālis: ideo geometra cōcedit q' quacūq; magnitudine data cōtingit dare maiorez: quacūq; magnitudine data cōtingit dare minorem. Naturalis vō

Liber tertius.

illud negat: qz nō cōtingit dare magnitudinē maiorēz q̄ sit magnitudo mūdi: neqz lineā maiorēz q̄ sit opamer mūdi. Intelligēdū q̄ commētor ponēs mīnima nātia nō cōcederet ista: magnitudo est diuisibilis in infinitum: loquēdo de diuisibilitate que est p̄ separationē p̄tis a partē: sed tū loquēdo de diuisibilitate q̄ est per designationē p̄tis extra p̄tē: geometra vtrūqz cōcederet: ex quo nulla illaz diuisibilitatū repugnat rationi magnitudinis.

Dubitat querēdo vtrūqz ista p̄pō sit vera vel falsa omni magnitudine data cōtingit dare maiorē. Si vera: quare eam negat p̄his: si falsa: quare eā p̄cedit geometra: quō er go p̄pō falsa est principū in geometria: et qualiter potest vti demonstrator. p̄pō nōbus falsis. Rūdet cōmētor qz magnitudine data cōtingit dare maiorē: sed ad hūc intellectū quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorē p̄ ymaginatio nē: neqz ista p̄pō: qz magnitudine data cōtingit dare maiorē ē p̄m i geometria: s; ista: qz magnitudine data cōtingit ymaginari maiorē: sicut etiā hec nō sūt principia geometrie: p̄m motus causat lineā: lineā mota causat superficiē: superficies mota causat corpus: cū iste p̄pō nes sint de capto p̄pō nō op̄nabili: sed ista sūt principia: cōtingit ymaginare p̄m p̄ suū motū cāre lineā: et lineam per suū motū causare superficiē: et superficiē per suū motū causare corpus. Potest tamē dici q̄ sicut corpus est de p̄dicamēto substantiē: et corpus est de p̄dicamēto quantitatis: et illud corpus q̄ est de p̄dicamēto substantiē nō est illud q̄ est de p̄dicamēto quantitatis: nec eōtra: ita nālis negat q̄ quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorē: et geometra cōcedit q̄ quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorē: et q̄ p̄positio negata a p̄ho nō est p̄positio cōcessa a geometra: sed vna cōsimilis: vñ illud verbū dare est equiuocū ad illud verbū ymaginari: et ad illud verbū esse. Itē in p̄positiōe geometrie accipit p̄ illo verbo ymaginari: et in p̄positiōe p̄bi pro illo verbo esse: sed iste p̄positiōes nō sūt eēde: quacūqz magnitudine data cōtingit eē maiorē: et quacūqz magnitudine data cōtingit ymaginari maiorē: itē p̄positiō nō quā negat p̄his nō est illa quā cōcedit geometra.

Contra dicta cōmētoris arguit. P̄m o q̄ diuisibilitas et infinitas nō est ratioe mae: qz magnitudo si esset separata a materia nō eē minus diuisibilis in infinitum: celū etiā est diuisibile i infinitum fm q̄ p̄his hic loquit de diuisibilitate: et tamē in celo nō est m̄a fm cōmētorē. Secūdo arguit q̄ diuisibilitas et infinitas nō est magis ratioe mae q̄ forme: qz sicut m̄a habz infinitas partes: ita forma habz infinitas partes: et sicut materia est diuisibilis in infinitum: ita forma est diuisibilis in infinitum. Tercio arguit q̄ augmētatio nō est magis ratioe forme q̄ mae: qz in augmētatiōe sicut additur de forma plus ita addit plus de m̄a: cū nō deat forma sine m̄a. Quarto arguit q̄ diminutio nō vadit in nihil: quia sicut terminus ad quē augmētabilis ē quantitas maior: ita t̄m ad quē diminutibilis est quantitas minor: sicut augmentatio vadit ad eētia diminutio vadit ad n̄ eē. Ad ista rūdet Barleus q̄ cōmētor nō intelligit p̄ materia et formaz p̄tes essentielles p̄positi nālis: sed p̄ materia intelligit p̄tes quantitativas: et per formā ipm totū: q̄ quidē p̄stat ex hīs p̄ibus quantitatis: et diuisibilitas et infinitas sunt in magnitudine ratioe mae. s. partū quantitativaz: et au

gmētatio ē ratioe forme. s. totius ipius ad quē termina tur augmētatio sicut diuisio ad p̄tes quantitativas. S; mibi videt q̄ ip̄e loquat de m̄a et forma vt sūt partes essentielles cōpositiuitatis: qz statim infra ē de cōmēto dicit: cōsideratio nālis de mēsurā ē s; q̄ est finis et existēs in materia: cōsideratio vō geometrie fm q̄ est abstracta a materia: vbi patz q̄ nō loquit cōmētor de m̄a mathe. sed de m̄a naturali. Itē cōmētor nō cōsiderat magnitudinē abstracte: qz sic nō sibi repugnat augmētum in infinitum: sed cōsiderat illā vt est i m̄a nāli: et vt est i m̄a naturali diuisibilitas et infinitas sibi p̄p̄t ratioe mae p̄ime: cui accidit magnitudo: i qua ordi ne nature p̄ius inuenit diuisibilitas et infinitas partū q̄ in magnitudine: nō quidē diuisibilitas et infinitas que sūt p̄tēs quantitatis: sed que sūt p̄tēs entis: sicut igitur p̄ius est m̄a q̄ magnitudo: ita p̄tēs p̄tēs mathe q̄ partes magnitudinis: licz p̄ius magnitudo habet partē extra partē q̄ materia: et cōsequēter habeat p̄ius diuisibilitatē et infinitatem extēsiuam q̄ materia. Ad p̄mū dicit negādo p̄mū: vñ nō sequit si forma substantialis esset separata a m̄a ip̄a nō dependeret a m̄a: itē nō depēdet a m̄a: qz cōditionalis nihil ponit in eētia enī in sacramēto altaris diuisibilitas et infinitas magnitudinis est rōne mae: s; sit separata a m̄a: qm̄ deus supplet ibi vices mae p̄tēs: nō qdē quo ad liberitā: sed ad s̄ctificatiōes. Et cū dicit celū ē diuisibile i infinitum et nō h̄m̄am illud neget: neqz voluit cōmētor in celo nō eē m̄az cū oppositiū dēfinauerit i s; suba orbiō: s; q̄ in celo nō est m̄a q̄ sit po ad eē. Ad scōz negatur itē cōsequētia: qz forma et s; h̄z infinitas p̄tes et est diuisibilis in infinitum sicut m̄a: n̄ recipit hec oīa a m̄a: recipit enī forma a m̄a multitudinē p̄m: et a quantitate extēsiōis: et augmētatio. Ad tertiū et negat p̄mū vnde gñatio est ratione forme et nō mae: et tū nunq̄ generatur forma sine m̄a: ita augmētatio est principaliter ratioe forme aut qz forma exigit tāta quantitatē ad suū esse: aut qz requirit tātam magnitudinē ad suū operari corruptio. n. diuisio et diminutio: et h̄m̄a s; p̄p̄tā p̄uatiōem sūt principaliter p̄pter m̄am vt ostēsum ē s; cūdo huius augmētatio vō nutritio et gñatio et ea que impōrāt p̄positū esse sūt principaliter p̄pter formā: vt colligit de itētiōe Aristo. ibidē: et primo de gene. et scō de asa. Ad quartū dicit q̄ licz diminutio vadit in aliquid q̄ est terminus ad quē eius rōne cuius aliqd̄ habz esse actuale q̄ p̄ius hēbat eē potētiāle. s. p̄s diuisa a toto adhuc vadit in nihil pro quanto per diuisiōnem corrūpitur totum et generatur multa: cōstat autem q̄ terminus corrūptiōis est nihil: et ip̄a multa sūt nihil cū nō sint aliquid sed aliqua. (Quare excellere). Tertium correlatiū: nō cōtingit magnitudinē esse i potētia omni magnitudine finita maiorē. Istud correlatiū sic arguitur ex dictis: quāt cū qz cōtingit esse in potētia tātum cōtingit esse in actu: s; igitur cōtingit esse in potētia magnitudinē omni magnitudine finita maiorē: sequit q̄ cōtingit esse in actu magnitudinē omni magnitudine finita maiorē: et per cōsequēs cōtingit eē magnitudinem simpliciter infinitaz actu iuxta opinionem antiquoz dicētiū q̄ extra celū est aliqd̄ corpus infinitum: cuius substantia est aer aut aqua aut aliqd̄ medium: sed hoc probatū ē esse impossibile. Nō igitur cōtingit aliqua magnitudinē actu vel potētia esse omni magnitudine finita maiorē: sicut nō cōtingit actu vel potētia crescere aliqua magnitudinē in infinitum simpliciter: sed solū fm quid vt dicebatur in secūdo correlatio

Philosophorum.

q^d aliquid est augmentabile in infinitum & contrario dicitur scilicet per oppositionem diversorum ab aliqua magnitudine. *Le. li.* (Quare excellere de fin appositionem neq^{ue} possibilia possibile est esse: si quidem non est fin accedens). *i. l.* fin quantitate actu infinitus sicut dicitur p^{ri}mo extra corpus mundi esse infinitus corpus: cuius substantia est aer aut aliud huius. *s. l.* aqua aut medius iter elementa: si non possibile est infinitum corpus actu esse sic manifestum q^{uod} neq^{ue} potentia utiq^{ue} erit fin appositionem: sed aut. *i. l.* solus deus est contrario divisioni.

Notandum fin p^{ri}mo p^{ri}mo re. q^{uod} id alius mundus non potest esse q^{uod} tota materia possibilis est evacuata in hoc mundo: ita q^{uod} non est possibile fin cum aliqua materia fieri de nouo: & cum quantitas consequatur materiam finem comitatore dicitur in de substantia dimensioes sunt coeternae materia non est possibile aliqua quantitate esse totaliter noua finem p^{ri}mo: p^{ri}mo non potest esse aliquid magnitudo a^lio^{rum} q^{uod} sit magnitudo totius mundi & p^{ri}mo non est possibilis augmentatio in infinitum sic q^{uod} quacumq^{ue} magnitudine data possit esse maior. Si. n. augmentatio possit procedere in infinitum: ita esset aliquid corpus infinitum ex cuius subtractione partium aliud corpus possit maiorari in infinitum: & si aliqua magnitudo potest esse infinita: ita est illa magnitudo infinita: q^{uod} & eternus non differt esse & posse s^{ed} p^{ri}mo h^{ab}et: ita sicut sequitur h^{ab}et potest esse: ita h^{ab}et materia sequitur h^{ab}et quantitas seu magnitudo p^{ri}mo h^{ab}et: ita q^{uod} non pono differentiam inter magnitudinem & quantitate continuam. Ex isto notabili sequitur: p^{ri}mo p^{ri}mo quid magnitudo est diuisibilis in infinitum: & non augmentabilis in infinitum: q^{uod} ita est tota materia possibilis p^{ri}mo qua potest fieri diuisio magnitudinis in infinitum: & non est tota materia possibilis p^{ri}mo qua magnitudo potest augeri in infinitum & non sit aliqua possibilis p^{ri}mo hac ex qua compositus mundus.

Dubatur nam sequitur p^{ri}mo quacumq^{ue} magnitudine finita aliquid potest esse maior: ita q^{uod} possibile est aliquid magnitudinem omni magnitudine finita esse maiorem: & ita sequitur per eam magnitudo potest crescere in infinitum: ita q^{uod} possibile est aliqua magnitudinem esse actu infinita: ita q^{uod} idem sequitur quacumq^{ue} magnitudine finita aliqua potest esse minor: ita q^{uod} possibile est aliqua magnitudinem quacumq^{ue} magnitudine finita esse minorem: & consequenter sequitur magnitudo potest diuidi in infinitum: ita q^{uod} possibile est magnitudinem esse actu diuisam in infinitum: quolibet. n. ista consequenter videtur tenere eodem fundamentum: v^{er}o possibilis posito in esse nullum sequitur ipse. R^{es}pondet q^{uod} quolibet p^{ri}mo p^{ri}mo est bona: nam sicut ex oibus p^{ri}mo magnitudinis sit vna magnitudo: ita ex oibus p^{ri}mo possibilibus ad augmentatum sit vna possibilitas: & q^{uod} ois vna potest esse reducibilis ad actum: ita non sequitur magnitudo potest crescere in infinitum: ita q^{uod} possibile est aliqua magnitudinem esse actu infinita: aliquid qua magnitudo potest esse maior omni magnitudine finita: ita q^{uod} possibile est aliqua magnitudinem esse maiorem omni magnitudine finita. Et q^{uod} nihil compositum ex p^{ri}mo diuisio ita nulla est possibilitas composita ex oibus p^{ri}mo possibilibus ad diuisioem: p^{ri}mo non sequitur magnitudo potest diuidi in infinitum: ita q^{uod} possibile est magnitudinem esse actu diuisam in infinitum: nec sequitur omni magnitudine data potest dari minor: ita q^{uod} possibile est aliqua magnitudinem esse minorem omni magnitudine: q^{uod} nullibi arguitur respectu vni^{us} possibilitatis s^{ed} plurium: non licet vna ois potest reduci ad actum: non tamen oes plures potestesse possunt simul reduci ad actum. Et concedo q^{uod} p^{ri}mo p^{ri}mo fundatur in hoc q^{uod} possibilis posito in esse nullum sequitur impossibile: cum quo stat

q^{uod} positis in esse multis possibilibus: non sequitur impossibile: v^{er}o antichristus esse & antichristus non esse sunt duo possibilis quibus positis in esse sequitur impossibile. (Quoni^{am} *Lex. am* & plato). Quartus correlarius augmentatio & diminutio in infinitum dissimiliter inveniuntur in magnitudine: & numero: p^{ri}mo q^{uod} magnitudo est diuisibilis in infinitum: & non est augmentabilis in infinitum: numerus autem contra augmentabilis est in infinitum & non diuisibilis in infinitum: q^{uod} ex quo numerus causat per diuisioem continuum: quocumq^{ue} numero finito dato potest dari maior: non autem minor: q^{uod} non datur numerus minor binario. *¶* Istud correlarius vadit contra platonem ponere duplex infinitum. scilicet finem augmentum & diminutionem dicitur q^{uod} sicut contingit aliquid augeri in infinitum: ita contingit diminui in infinitum: & contra: sed non consequenter locutus est in magnitudinibus & numeris: q^{uod} numere non ponit infinitum finem diuisioem neq^{ue} finem augmentum dicitur. v^{er}o unitate esse minimum in numeris & decem esse maximum in numeris. *Le. li.* (Quoniam & plato p^{ri}mo hoc). *s. l.* p^{ri}mo augmentatioem & diminutionem in infinita duo fecit. *s. l.* magnus & parvus: q^{uod} n. in augmentum videtur excellere magnus & in infinitum abire parvus & ad nichilatioem. *i. l.* ad diminutionem facies tamen duo infinita illis contra non videntur: neq^{ue} enim in numeris q^{uod} s^{ed} diuisioem infiniti est: v^{er}itas. n. minimum est neq^{ue} augmentum v^{er}o namq^{ue} decem facit numere plato: & hoc est inconueniens.

Notandum q^{uod} plato non dixit diuisioem procedere in infinitum in magnitudine sic q^{uod} nunq^{uam} cessaret diuisio q^{uod} posuit continuum componi ex diuisibilibus: s^{ed} voluit diuisioem in magnitudinibus procedere in infinitum finem parum. *i. l.* p^{ri}mo p^{ri}mo ad infinitum parum. *s. l.* ad punctum: posuit etiam numere p^{ri}mo p^{ri}mo v^{er}o v^{er}o ad decem. *s. l.* non accipiendo p^{ri}mo p^{ri}mo post autem decem p^{ri}mo p^{ri}mo accipiendo p^{ri}mo acceptum semper enim post numere denarium aut accipitur ille multiplicatus aut adiunctus alteri numero precedenti vocando unitatem numerum.

Cecidit autem *Lex. cō. 61.*

contrarium). Ista est secunda pars principalis huius capituli in qua philosophus inuestigat quid est infinitum: post q^{uod} inuestigauit si est infinitum: semper enim questio quid est res ignota presupponit q^{uod} non est finem Aristotelem. scilicet de posterioribus. Ad cuius inuestigationem Aristoteles ponit quatuor conclusiones: quarum prima est ista. Infinitum est illud cui semper aliquid est extra. *¶* Secunda conclusio: infinitum est illud cuius quantitate accipiendis semper extra aliquid est accipere ibi. (Infinitum quidem). *¶* Tertia conclusio: infinitum non est illud cuius nihil est extra ibi. (Cuius autem). *¶* Quarta conclusio: infinitum non est illud q^{uod} oia continent ibi. (Quoniam huic). *¶* Hae conclusionum prime due sunt affirmatiue ap^{er}te probantes duas diffinitiones datas de infinito a philosopho. Alie v^{er}o sunt negatiue reprobat^{es} diffinitiones de infinito datas ab antiquis. *¶* Prima conclusio contrariat diffinitionibus antiquorum dicitur q^{uod} infinitum est illud cui nihil est extra: que quidem conclusio declarat p^{ri}mo signum eorum antiquorum dicitur annulos esse infinitos: q^{uod} quacumq^{ue} p^{ri}mo te accepta de annulo ad huc contingit aliqua alia accipere extra illa: & hoc est signum q^{uod} infinitum est illud cui semper est aliquid extra. *¶* Istud tamen exemplum non est omnino simile: neq^{ue} conueniens de infinito & annulo vel circulo: sed q^{uod}

tra. i. infinitum est illud cuius ē aliquid extra quod sit est ali-
qua alia cuius ē quantitatis: et ita intelligitur cōmētor 2. cuius
dicitur illud esse vērū infinitum cuius cuiusq; parte accepta
cōtingit alia extra accipere absq; reiterationē. i. eiusdem
quantitatis: constat autem hoc non posse fieri in an-
nulo neq; in circulo. (Infinitum quidem). Sēcūda
cōclusio infinitum est illud cuius quantitatem accipiētib; sēp
aliquid extra est accipere. Ista cōclusio seq̃r ex
p̃riorib; ibi diffinitat infinitum carēs extremis: hoc autē
infinitū qualitercūq; sumptū. i. tā carēs q̃ nō carēs exte-
mis: ita vērū q̃ nō vērū: siue fuerit infinitus cōtinuū: siue
interitus discretū: nā quocūq; sit p̃cepto finito res-
stat aliquid ad accipiēdū: q̃buscūq; diuisibilib; ma-
gnitudinib; acceptis infinitē aliter est accipiēdē: ita q̃ ista
cōclusio est nota induciue. I. e. l. i. (Infinitū quidē igit̃
hoc est cuius fin. quantitatem accipiētib; sēp est aliquid
quid recipere extra).

Notandum primo fm cōmētator3
cōmō. 63. q. Aristo. di
xit in quāitate: q.2 ipōssibile ēt iuenire aliqd extra illud
in quāitate semp. ¶ 3. Iud cōmētus dupliciter ex
ponitur primo q. corpus dupliciter considraf. scilicet
vt quantum: 7 vt quale. Si consideratur vt quantum:
sic diuisio p.2 cōcedit in infinitum: 7 quācumq. p.2 accepta
cōtingit aliā extra illā accipere nō prius acceptā. Si āt
cōsiderat vt quale: 7 vt nāle: sic nō p.2 cōcedit diuisio in in
finitum: q.2 talis diuisio cessat ad minima nālia. ¶ Se
cūdo exponit q. tamē in quāitate sint infiniti p.2 sicut
in quāitate: nō licet cōtingit semp accipere vnā extra re
liquā sicut in quāitate: cū p.2 infiniti qualitatis sint
in eodē subo primo infēto: infēto eis fit per additiōē
p.2 ad p.2 in eodē adequato subo: 7 per hoc datur in
telligi q. hic diffinitū infinitus trāscit sumptū q. est passio
quāritas: 7 nō infinitū larē accipere q. est passio entis.

Secundo notandum fm cōmetatores eo-
dem puz eo illa diffinitio In
iustis est manifestā ex eo q declarātū est q infinitū est
fm potētia nō fm actū. Intēdit cōmetator istā cōclu-
sionem posse pbari ex pcedētibus sicōt q est in potē-
tia nō reducibilis ad actū puz est illud cuius quāritatē
accipitū⁹ sp est aliqd extra accipitū infinitū illud q
est in potētia nō reducibilis ad actū puz. igit infinitum
est illud cuius quāritatē accipitūbus semp aliqd extra
est accipere: maior patz qz omittale est in potētia ad
mixta accuimur: vō est declarata vbi ofusluz est infi-
nitum est finit diem 7 agonem.

Dubitatur q² motus celi est infinitus: cu
lus est aliqua quantitas. Et
tum tempus eternum extra quā nihil est accipere. Simili
ter si esset vnus corpus infinitum in actu accipies totam
quantitatem suā extra illaz nihil posset accipere. Rñdeur
q² phus nō loquitur de quantitate infinita: q² cu illa sit
ignota nō ingreditur diffinitionem: sed loquitur de 'quantita
te finita' nū ad hunc intellectum: infinitum est illud cu
ius quantitate finitaz accipiebis semper aliquod extra ē
accipere. (Cuius autē). Tertia cōclusio: infinitus nō ē il
lud cuius nihil est extra pbat^{ur}: omne cuius nihil ē ex
tra est finitus: igit sc² pbat^{ur} si a² cōcedens: oē totuz 2 p
fectū est finitus: sed omne illud cuius nihil est extra ē fi
nitus: 1 perfectū: igit omne illud cui² nihil est extra ē fi
nitus: p declarato a² cōcedētis phus primo pbat^{ur} q² oē il
lud cuius nihil est extra est totū: oīum? enī vnāquāq²
rem peculiariter que est ps mūdi est totū: cu nulla ps de
est cu quā nata est hēre vt hoīez ēē totū: quādo sibi nul

Philosophicorum.

la ps deest pñes ad eē. eius: dicitur et archa esse tota
cū ei nulla ps deest requisita ad suū esse: et cū aliquid
deest pñes ad suū esse nō dicim⁹ illud eē totū: et sicut
est de rebus pñiclarib⁹ q̄ sūt partes mūdi: ita ē de toto
mūdo: qui pprie dicit totū cū cōtineat oīa: nā tot⁹ mū-
dus est illud extra q̄ nihil est: sicut. n. totū pñiclarē est
illud cuius nihil est extra de sua suba: sic totus mūdus
est illud cuius nihil est extra aut extra q̄ nihil est: neq̄
de sua suba neq̄ de aliena: sic ergo tā de toto mūdo q̄
de pñibus mūdi illud cui⁹ nihil est extra est quoddam
totū. *Le. li.* (Cuius aut nihil est extra hoc pñectur est et
totū: sic enī diffinim⁹ totū: cui enī nihil abest pñes ad
suū esse: ut hōiem totū aut archa totā. Sic aut singl⁹ ē
aliq̄d totū: sic et illud est totū q̄ pprie est) .i. mundus
ut q̄ gñaliter illud dicit totū cuius nihil est extra: cui⁹
aut absentia nihil ē extra aliq̄d illud nō oē. i. totū est
cū ab sit aliq̄d pñes ad eius esse. *¶ Secūdo* decla-
rat pñus q̄ oē illud cuius nihil est extra est pñectur: q̄
totū et pñectū sūt pñes idē: aut pñia fm naturā ita
q̄ sūt inuicem cōuertibilia: aut pñectū est sicut genus
totū: cū oē totū sit pñectū: et nō ecōtra: quolibet enī
suba simplex est pñecta et nō est totū cū nō hēat pñes:
arguatur igit sic oē illud cui nihil deest q̄ natū est hēre
est pñectū ut patz p diffinitōem pñectū: sed oē totū est il-
lud cui nihil deest q̄ natū est hēre: igit oē totū est pñ-
ectum: tūc arguit sic oē totū est pñectū: sed oē illud cui⁹
nihil est extra est totū ut pbatū est: igit oē illud cuius
nihil est extra ē pñectū. *Le. li.* (Totū aut et pñectum:
aut idē pñes sūt aut pñm fm nām est totū ipi per-
fecto: tanq̄ īferius suo superiori: et sic hētur mino: pñ-
cipalis ratiōis. *¶ Tertio* arguit pñus q̄ oē totū et p
pñectum est finitū q̄ fuit pñia pars aīcedēis pñicpalis:
nam omne pñectū est finitū: sed omne totū est pñec-
tum: igit oē pñectū est finitū: tenet pñia cū mino: et
maio: arguit sic oē habēs finē est finitū: oē pñectum
est habēs finē: igit oē pñectū est finitū: maio: pñ: q̄
oē habēs finē habz terminū: et oē habēs terminū ē ter-
minatū et finitū: mino: aut videt tenere ex eo q̄ pñec-
tum idē est q̄ cōpletū: oē aut cōpletū habz finē et ter-
minum. Reassumat ergo ratio pñicpalis sic: oē totum
et pñectū est finitū: sed oē illud cuius nihil est extra est
totum et finitū: igit oē illud cuius nihil est extra ē fini-
tum: patz pñia cū qualibet pte aīcedēis ex dicitis ex q̄
bus sequit q̄ illud cuius nihil est extra nō est diffinitio
infiniti: sed magis finitū: et ita habet tertia cōclusio pñ-
cipaliter probāda: vñ finitū nō est illud cuius nihil est
extra aut infinitū nō est illud extra q̄ nihil est. *Le. li.*
(Pñectū aut nullū habēs finē). Cōstrue sic nullum
nō hñs finē est pñectū: finis aut termin⁹ est: quare et.

Notandum fm cōmētatozem cōmē
to. 63. q̄ si extra oē et to-
tum iuenitur aliq̄d: sequitur necessario corpus iueniri
actu infinitū: et si separatū fuerit extra: nūc totum erit
pñiclarē: et nō erit totū in rei vīate: et si fuerit nō extra
neum nō erit totū neq̄ pñiclarē neq̄ totale. *¶ Tres*
cōditionales facit cōmētatoz: quaz pñia est ista. Si
aliquid est extra totū mūdum necessario aliq̄d est cor-
pus actu infinitū. Ista cōditionalis sic declarat: si extra
mūdum est aliq̄d: sit ergo illud. a. et arguitur sic: om-
ne q̄ est: est mūdus vel ps mūdi: q̄ mūdus oīa cōti-
net: sed. a. est et nō est mūdus: igit est ps mūdi: et per
cōsequēs nō est extra mūdum: sed ex pñsupposito ali-
quid est extra mūdum: igit illud est aliud ab. a. sit er-
go illud. b. et arguitur cōsimiliter: q̄ pñter. a. et. b. opz

assignare vnum aliud q̄ erit. c. et sic in infinitū: q̄ nō cō-
tingeret nisi aliq̄d esset corpus actu infinitū. *¶ Secū-*
da cōditionalis cōmētatoz est ista: si extra mūdum
est aliq̄d nō de substantia mūdi: mūdus est totū pñic-
lare et nō totus mūdus: pñ cōsequētia: ideo hō vel sta-
tua est totū pñiclarē: et nō totus mūdus: q̄ extra ho-
minē est aliq̄d nō de substantia hoīs: et extra statuaz est
aliquid nō de substantia statuē: ita si extra mūdum esset
aliquid nō de substantia mūdi: mūdus esset quoddā to-
tum pñiclarē et nō totus mūdus. *¶ Tertia* cōditio a-
lis cōmētatoz est ista si extra mūdū ē aliq̄d de sub-
stantia mūdi: mūdus nō est totū pñiclarē neq̄ totale:
pñatur: si extra hoīez vel statuā esset aliq̄d pñes
ad subam suaz idē hō vel statuā nō esset totum
pñiclarē: neq̄ totū totale. ut patz ex dicitis: ita si extra
mūdum esset aliq̄d pñes ad subam mūdi: ipse mun-
dus nō esset totū totale: neq̄ totum particulare.

Dubitatur cōtra illaz pñpositiōem cōces-
sam a pño et pñmētatoz: oē
illud cuius nihil est extra ē finitū: q̄ extra totū motū
celi nihil est et extra totū tēpus eternū. a parte aī: et a p-
te post nihil est: et tamē nullū eoz ē finitū. Rñdetur q̄
pñus ponebat illā pñpositiōem cōtra antiquos loquē-
do ad modū eoz de ente: vñ de eo q̄ ē in actu cōpleto
ad hñc intellectū: oē illud q̄d est in actu cōpleto extra
q̄ nihil est: est finitū: cōstat aut q̄ nec motus celi nec
tēpus est in actu cōpleto et (Un melius) ex predictis
pñus reprehēdit Melissū et Pythagoraz ponētes to-
tum esse infinitū: et primo Melissū cōmparādo eum
Parmenidi dī. q̄ opinādum est Parmenidem ponē-
tem totū esse infinitū: dixit enī Parmenides totū fini-
ri a medio q̄ est eque distans ab extremis: et per hoc
intēdebat mūdum esse pñiclarē: si enim omnia exte-
ma mūdi equaliter distant a medio: necessario mūdus
est pñiclarē: deinde increpat pñus et Pythagoraz po-
nētem extra mundum corpus esse infinitum contigu-
um aut cōiunctum isti mūdo sicut filum filo dī. q̄ non
contingit extra mundum aliq̄d infinitum esse con-
iunctum mundo sicut filum filo: quia aliter mundus
non esset totus mundus. Ecce ergo differentiam inter
Parmenidem Melissū et Pythagoraz: nam Par-
menides dixit totum mundum esse finitū: et nihil esse
extra mundum. Melissus vō dixit totum mundū esse
infinitum. Pythagoras vō dixit totum mundum esse
finitum: et extra mundum esse corpus infinitum. conti-
nuum vel contiguum mundo: sicut filum filo: fuit enim
prouerbiū antiquozum q̄ quādo cūq̄ aliqua duo
erant cognata: et pñsequenter se habentia dicebantur in-
uicem coniungi: sicut linum lino aut filum filo. *Le. li.*
(Unde melius opinandum Parmenidem Melisso
dicere: hic quidem) scilicet Melissus infinitum totum
dixit: totum autē finiri a medio eque pugnans. id est
eque distans dicit Parmenides: non enim sicut linū
lino. id est filum filo est continuare omni et toti. i. mun-
do infinitū ut asserit Pythagoras. (Quoniam hñc). *Tex.*
Quarta cōclusio: infinitum non est illud q̄ omnia cō. 65.
continet. Ista cōclusiōem pñus ponit cōtra anti-
quos diffinientes infinitum per continere omnia dī. q̄
infinitum est illud q̄ omnia continet et omnia in seipso
habet q̄ ipsi arguebant sic: infinitum habet rationem
totius: sed totum continet omnes suas partes: et ha-
bet oēs suas partes in seipso: igit infinitum oīa con-
tinet et omnia in seipso habet: patet cōsequētia cum
minoz: maio: autē videtur tenere ex eo quia extra in-

Liber tertius.

finitū nihil est. Le. li. (Quoniam hinc accipiunt dignita-
tem et regulam antiqui de infinito q̄ est omnia conti-
nens et oīa in seipso habens propter id q̄ h̄z similitu-
dinem quandā cū toto. Est. n. infinitū pira opinionem
antiquoz). Arguit p̄hs quadrupliciter p̄bando infinitū
nō habere rōnem totius quo p̄bato habebit quar-
ta conclusio q̄ infinitū nō est illud q̄ oīa p̄inet. Arguit
ergo primo p̄hs sic illud q̄ est totū in potentia et nō
totū in actu nō h̄z rōnem totius: sed infinitū est totū in
potentia et nō totū in actu: igit infinitū nō habet rōnem
totius: tenet p̄sequētia cū maiori et minori arguit sic. Si
cut se h̄z materia ad totū per generationē ita infinitum
ad totū p̄ appositionē: sed materia prima nō est totū
in actu: sed solū totū in potentia: cū nō sit quid nec qua-
lis nec quanta: igit infinitū nō est totū in actu: sed i po-
tentia: prima pars antecedētis est nota ex sufficienti si-
militudine nā sicut ex aliqua pte materie sit vnū totū
p̄positum nāle per generationē ita ex aliqua pte infiniti
sit vnū totū p̄positū auctū per appositionē: dicit. n. est
q̄ magnitudo est diuisibilis in infinitū et q̄ infinitū di-
uisibile et in infinitū appositione sunt idē: licet p̄ratio mō
hanc p̄stat aut q̄ illud q̄ diuidit ab vna magnitudine
pōt alteri apponi et fieri vnū q̄tū maius q̄ p̄io erat.
Le. li. (Est. n. infinitū sicut perfectio materia magni-
tudinis et est illud q̄ potentia est totū actu vero nō di-
uisibile est aut infinitū et ad p̄sumptōes) sui et ad oppo-
sitam appositionē alterius cū in diuisibī magnitudinis
vnū diuinuat alter p̄ augatur et. ¶ Notandū q̄ ma-
teria prima dicit materia perfectiōis magnitudinis: qm̄
in materia prima fundant forme substantiales et alie ac-
cidentales generabiles et corruptibiles mediante q̄nitate
et magnitudine: ideo tales forme sunt p̄fectiōes ma-
gnitudinis sicut perfectiōes materie: nō enim voluit
cere p̄hs materia magnitudinis ne per materiā intelli-
geretur pars quantitativa magnitudinis: sed dicit mate-
ria perfectiōis magnitudinis: vt oaret intelligere primā
materiā cui assimilata infinitū. (Totū autem). Secūdo
arguit p̄hs sic illud q̄ est totū rōne alterius nō habet
rationē totius sed infinitū est totum rōne alterius: igit
infinitū nō habet rōnem totius: p̄ p̄sequētia cū ma-
iori et minori declaratur nā totū finitū et infinitū sunt
vnum et idē: cum et idem pedale numero sit totū finitū
et infinitū: est enim totū quia sibi nihil oest p̄tinēs ad
esse eius: et etiā finitū quia terminat vna aut plurib⁹ su-
perficiebus et est infinitū inquantū p̄inet infinitas par-
tes: et est diuisibile in infinitū. Si igit infinitum ē totū
hoc nō est ratione sui: sed rōne finiti in quo includit ra-
tio totius. Le. li. (Totum aut et infinitū sunt idem ideo
infinitū nō ē finitū sed finitū aliud est totū. s. rōne finiti.

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmen-
to. 65. q̄ subiectum recipi-
ens infinitatē q̄ est materia nō est totum neq̄ finitū p̄
se sed p̄ aliud. s. p̄ formā. ¶ Intendit cōmentator talē
rationem: primū recipiēs est materia et primū receptū
est infinitas. s. magnitudo h̄ns infinitas p̄es cū diuisio-
nes sint coeternae in mā: s. mā nō est totū neq̄ finitū p̄ se
sed p̄ aliud. s. p̄ formā: igit etiā infinitū nō est totū neq̄
finitū p̄ se sed p̄ aliud. s. p̄ formā q̄ h̄z rōnem finiti sicut
igit mā ex se interminata finit aut et terminat p̄ formā
ita h̄z diuisiōnē interminatā que etiā forma finit et ter-
minat. (Et nō p̄inet). Tercio arguit p̄hs sicut totū h̄z
rōnē p̄tinētis: et nō p̄tenti: s. infinitū h̄z rōnem p̄tenti et nō
p̄tinētis: igit infinitū nō h̄z rōnem totius p̄ p̄na cū ma-
iori: dicit. n. totū q̄ p̄inet p̄es sue sit totū p̄clare siue

fit totū vniuersale: minor vō declarat nā infinitū f̄z q̄
huius ē indeterminatū: q̄ aut ē indeterminatū p̄o ter-
minari: sed p̄stat q̄ determinas est p̄tinēs et determina-
tū est p̄tenti. Le. li. (Et nō p̄tinet sed p̄tinet ip̄m infinitū
inquantū est infinitum).

Notandū fm̄ cōmentatorē cōmēto. 65. q̄ sub-
iectū infinitū q̄ est mā et forma: et forma p̄tinet il-
lud: et q̄ infinitū accidit materie fm̄ q̄ materia dicit q̄
p̄tinet sed fm̄ q̄ infinitū. i. fm̄ q̄ est mā. Ratio cōmēta-
toris est ista: mā que est subiectū infinitū nō p̄tinet: s. p̄tē-
net: igit infinitū fm̄ q̄ huius indeterminatū est: igit in
finitū fm̄ q̄ huius nō p̄tinet: sed p̄tinet: antecēdēs ē ma-
nifestū q̄ materia p̄tinet in p̄posito: et p̄tinet a forma
et p̄bat p̄sequētia: iō enim materia nō p̄tinet: sed p̄tinet
q̄ indeterminata ē: s. infinitū fm̄ q̄ hui⁹ indeterminatū
est: igit infinitū fm̄ q̄ huius nō p̄tinet: sed p̄tinet: ab eo
dē. n. p̄tinet diuisio interminata materie a quo p̄tinetur
ipsa mā. (Unde ignorū). Quarto arguit p̄hs sic: totū
fm̄ q̄ huius est notū s. infinitū fm̄ q̄ huius ē ignotū
igit infinitū nō h̄z rōnem totius: p̄ p̄na cū minori ex
primo huius et pōt declarari ex prima mā: que dicitur
esse ignota ex eo q̄ ē infinita et indeterminata h̄ns for-
mā propriā: sed indifferens est ad infinitas: et maior ē
clara inductiue siue accipiat totū integrale siue accipia-
tur totū essentiale siue totū in modo siue totum diuisi-
bile. Le. li. (Unde ignorū et ip̄m infinitū inquantū iū-
nitum sicut prima mā sp̄m. n. idest forma nō h̄z mā.

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmen-
to. 65. q̄ subiectū recipiēs
infinitū p̄clusum est in toto: ideo existit in alio. i. in com-
posito nō est existens per se sed fm̄ q̄ recipiet infinitū
et hoc ē fm̄ q̄ ē materia: vnde q̄ materia prima ē con-
clusa in toto nō existēs p̄ se neq̄ in alio tanq̄m subie-
cto: sed sub alio. i. sub forma: iō mā fm̄ q̄ huius nō est
nota: cognoscit ā p̄ formā: arguat ergo sic mā nō ē no-
ta p̄ se ex eo q̄ ipsa ē infinita: igit infinitū fm̄ q̄ huius
est ignotū. Et addit cōmentator eo dē cōmēto q̄ prima
materia nō dicit de subiecto neq̄ ē in subiecto di. q̄ in
hoc differit forme substantiales et accidentia a materia. s.
q̄ sunt in subiecto aut dicunt de subiecto: mā aut ē ip̄m
subiectū: q̄ neq̄ dicitur de subiecto neq̄ est in subiecto
tamen ista tria. s. materia forma et accidentia p̄ueniunt ē
hoc q̄ nullum istoz inuenit nisi in alio in cōposito: et
p̄cludit cōmentator q̄ materia inuenitur per formā f̄z
q̄ forma ē perfectio eius: forma autē inuenitur per ma-
teriam fm̄ q̄ materia ē subiectū eius: et similiter accide-
tia inueniuntur istomodo per materiā fm̄ q̄ materia est
subiectum illoz. (Ergo manifestū). Ex predictis p̄hs
cōcludit duo correlariū quozum primū est q̄ infinitū
magis habet rationem partis quā rōnem totius quia
infinitū est sicut materia vt patuit: et materia magis ha-
bet rōnem partis: q̄ totius cū semper dicatur esse pars
siue sit materia prima que ē pars cōposito: nālum: si-
ue materia scōa que ē pars p̄posito: artificiali sicut
es q̄ dicit mā statuer: et argētū p̄hyale. Le. li. (Ergo ma-
nifestū ē q̄ magis i p̄tis rōne sit infinitū q̄ in totius ra-
tione): pars. n. mā ē totius sicut es statue. (Quoniam s. p̄tē-
tinet) scōz correlariū infinitū habz magis rōnē p̄tenti
quā p̄tinētis: istud correlariū ponit cōtra Platonē di-
centē infinitū h̄re rōnem p̄tinētis: dicit. n. Plato q̄ tam
magnum quā puum ē infinitum: et q̄ ipsa terminat et
continent tam res sensibiles quā etiam intelligibiles.

¶ Contra quē sic arguit p̄hs: si infinitū fm̄ q̄ infinitū

Tex.
co. 66.

Tex.
co. 65.

Phisicorum.

tum pñneret illa in quibus reperit infinitas: cū infinitas fm Platone reperiat in rebus intelligibilib⁹ seq⁹ tur q infinitū fm q infinitū pñneret intelligibilia q est impossibile: nā infinitū fm q infinitū est ignotū ⁊ icertum. intelligibilia aut fm q intelligibilia sunt nota et certa: igit si infinitū fm q infinitū pñneret intelligibilia ignotum pñneret notū ⁊ certū: q est incōueniens: impositibile. n. est indeterminatū cōtinere ⁊ determinare. I.e. li. (Quoniam si pñneret in sensibilibus ⁊ intelligibilibus magnū ⁊ parū: vt dixit Plato ponēs qdlibet illorū infinitū optuit pñneret intelligibilia ipsū infinitū: incōueniens aut ⁊ impossibile ignotū ⁊ indeterminatū cōtinere ⁊ determinare).

Contra predicta arguit ⁊ primo q infinitū fm q huius habet partes: ⁊ omne hñs pñm pñ finitū fm q huius habet partes: ⁊ omne hñs pñm pñ q huius est totū: igit ⁊ c. Itē mā prima est infinita fm cōmētato: sed mā prima est qdā totū hñs partes simul existētes ⁊ nō solū aliquas imo oīs quas habere pōtigit ⁊ c. Secūdo arguit q infinitū hñs rōez pñnētis: ⁊ nō pñnētis: quia dicit cōmētato: hic q sūm recipiēs infinitatē est materia: igit infinitas est forma materies: sed forma hñs rōnem pñnētis fm cū: igit ⁊ c. Preterea totū tēpus est infinitū: ⁊ totus motus celi est infinitus: ⁊ hic fm q huius nō pñnētis sed pñnētis: igit ⁊ c. **¶** Notandū p fm Egidium q siue ponatur infinitū in actu vt posuerūt antiqui siue in potētia vt phis sp dicit infinitū quid qñtur: et qz de ratione quātū est habere partes oē infinitū est qdā totū. Sed loquēdo de infinito fm veritatē accidit infinito q sit totū: cum vt infinitū est magis habeat rōnem partis q rōnem totius. Sicut enim in motu aliquid est acceptum: ⁊ aliquid restat accipiendū: ⁊ talia magis sumūtur respectu accipiēdi quā respectu accepti: sic infinitū quia dicit actū in fieri: vt ponit in actu aliquid est acceptum ⁊ aliqd restat accipiendū: rōne accepti dicit qdā totū cū acceptū hñ q huius dicat qd finitū: rōne aut accipiēdi hñs rōez pñis cū igit infinitū magis dicat rōne accipiēdi q rōne accepti fm q huius infinitū magis habet rōnem partis q totius. Sed ista sunt dubitabilia primo quidē apparet q motus ⁊ illa que dñt actū in fieri magis dicūtur ab accepto q ab accipiēdo: qñ motus cū ponit in actu dicit esse in actu respectu accepti: ⁊ in potētia respectu accipiēdi: sed vnūqz magis denotatur ab eo q est in actu q ab eo q est in potētia igit ⁊ c. Secūdo videt q infinitū nō habet magis rōnem partis quam totū: qz sicut illud q est acceptū de infinito nō magis habet rōnem partis quā totius: ita ⁊ accipiendū non magis habet rōnem partis quā totius: ⁊ si accipiēduz magis habet rōnem partis quā totius per idē ⁊ acceptū magis hñ rōnem partis q totius: ex quo tam acceptū quam accipiendū est pars quātūtiua infiniti.

secundo notandum fm Burleum q infinitum sumitur dupliciter scilicet materialiter ⁊ formaliter: infinitū materialit est pñ materia: infinitum autem formalit est quantitas mae cui per se cōpetit diuisibilitas in infinitū ⁊ materie rōe quantitatē: dicit ergo q illa quattuor que Arist. attribuit infinito. s. q nō est totum fm se: sed fm aliud: ⁊ q fm q huius nō continet: sed pñnētis: ⁊ q est ignotum fm q huius: ⁊ q magis habet rationē partis quā rationem totius cōmētato: exponit de materia prima. Sed accipiendū infinitum formaliter dicit primū sic esse intelligendum: infinitum non est totum fm se: sed

fm aliud id est infinitum non est totum in actu puro: s. fm aliud scilicet fm partem que est in actu puro. Secū dum vero sic intelligit: infinitū scdm q huius nō continet sed continetur: id est illud q est actu de infinito nō continet sed continetur cum sit pars. Tertium autē sic exponit scilicet infinitum fm q infinitum est ignotum id est infinitum non potest esse notum scdm qdlibet acceptum ⁊ accipiendum. Sed quartū scilicet infinitū magis habet rationem partis quā totius sic glosat. id est illud q est actu de infinito est ps. **¶** Pñia expositio est dubia quia tempus est infinitum ⁊ tamen nulla pars eius est in actu puro. Secunda est dissimilis quia in diuisione continui pars diuisa cum sit per se existens magis continet quā cōtineatur. Tercia est incerta: quia cuiuslibet magnitudinis diuisē ⁊ diuidēde quilibet ps accepta ⁊ accipiēda potest esse nota. Quarta cōtradi cit sibi ipsi: quia in diuisione continui illud q est acceptum magis habet rationem totius q partis: nec est verum q cōmētato: exponat illa quattuor attributa infinito de materia prima: sed probat illa quattuor cōpetere infinito exemplificando de materia cui omnia illa competunt ratione sue infinitatis. Dicendum igitur q Arist. loquitur de infinito vt infinitum est habendo respectum ad antiquos sepe specificando rationem infiniti: vt bene patet in littera: cui scdm rationem infiniti attribuunt omnia illa: infinitum quidem ⁊ si dicitur totum non scdm q infinitum: sed fm q finitum: cum idē numero sit finitum ⁊ infinitum: totum enim proprie loquendo finitur ⁊ terminatur. Infinitum ē fm q infinitum est interminatum: qdlibet interminatum scdm q huius est terminabile cum terminatum ⁊ interminatum opponantur pñuatiue: sicut igitur terminans fm q huius habet rationem continentis ⁊ non cōtēnti: ita terminatum scdm q huius habet rationem contenti ⁊ non pñnētis: ⁊ quia ex cognito ⁊ cognoscente fit vnū per actum cognitionis: per Arist. scdm de anima: infinitum scdm q huius non potest esse cognitum. scilicet p propriū conceptum: cum anima cognoscentes sit finita: constat autem q ex finito ⁊ infinito non potest fieri vnū: scilicet quoz vnū habet vt agens: ⁊ vt forma. Deinde quia dictum est infinitum fm q huius ē interminatum ⁊ omne interminatū scdm q huius potest terminari cum nunq interminatum terminetur quin sit pars alicuius: ideo infinitum dicit rationem partis. **¶** Ad primum dicitur q duplex est totum. scilicet in actu: ⁊ in potētia: totum in actu est ens per se existens habens partem: totum in potētia est ens habens partes non per se existens: concedo ergo q infinitum habet rōnem totius nō quidē in actu sed in potētia Arist. aut loquitur de toto in actu: qz infinitū habet rationem partis in actu ⁊ rationem totius in potētia: ⁊ vnūqz qz magis dicatur ab eo q est in actu quam ab eo q est in potētia: ideo infinitum magis habet rationem partis: quā totius. Illud enim q actualiter est pars alicuius dicitur pars in actu: q non est pars sed erit pars dicitur ps in po. Et ita dicitur de materia q est totum in potētia ⁊ non in actu: ⁊ si arguitur de motu ⁊ tēpo re que sunt infinita: ⁊ nō hñt rōnem pñis dicit q Arist. loquit de infinito ad modū loquēdi antiquoz di. infinitū esse principū māle ex quo fiūt oīa. **¶** Ad fm pcedo q infinitas ē forma materie nō ē eo q infinitas: s. in eo q est magnitudo infinita: ⁊ cum arguitur de tēpo: aut motu infinito q ista continet ⁊ cōtinetur: dicitur est

Tex.
66.67

Liber tertius.

¶ phus nō loquitur de tali infinito: sed de infinito ut i
finitum est habes rationem principij: cui fm q' huius
attribuuntur ille: quatuor conditiones quas philoso
phus nominavit in littera.

Tex.
cō. 67.

Secundum

rationem. Istud est quar
tum capitulum huius secūdi
tractatus tertij physico p' i
quo phus assignat causas
finitatis et infinitatis in re
bus post q' ostendit qualif
r quid est infinitum: et diuidi
tur in duas partes: in prima facit q' dictū est in secūda
respondet ad rōnes antiquo p' ibi (reliquū at): in p'ia
parte ponit quatuor questiones quaz p'ima est ista
licet magnitudo sit diuisibilis in infinitum: non tamē est
augmentabilis in infinitum sic q' excellat oēm magnitu
dinē. Secūda conclusio: sicut magnitudo terminat ad
maximū ita numerus terminatur ad minimū ibi (rōna
biliter autē). Tertia conclusio: sicut magnitudo est di
uisibilis in infinitum: ita numerus est augmentabilis in i
finitum. ibi (plus autē). Quarta conclusio: nō eodem
modo inuenit infinitū in magnitudine motu et tempo
re. ibi (infinitū autē). Prima conclusio arguit sic: diuisio
est ratioe materie: et augmentatio est ratioe forme: s' ma
teria est ex se infinita infinitate p'rium integraliū: forma
autem est ex se finita finitate quantitatis et magnitudi
nis: igitur magnitudo est diuisibilis et nō augmentabil
in infinitum: prima pars anteceditur est nota: q' diuisio
vadit ad partes materie que p'inet: et augmentatio ad
formā que p'inet: minor vero p' ex eo quia seclusa oī
magnitudine adhuc materia habet infinitas partes i
tegrales: forma autē est finita ex eo q' determinat sibi
certā quantitātē fm naturā suam q' nō potest p'etere:
nō enim posset musca esse sub quantitate hoīs neq' hō
sub magnitudine celi. l. li. (Secūda rōnem autem
accidit: fm appositōem nō esse videri infinitū sic ut
oēm excellat magnitudinē in diuisione autē esse p'ngit i
finitū: p'inet. n. sicut materia inuis infinitū). Infinitū p
tes materie: p'inet autē species: et forma.

Notādū

fm Burleū q' phus p' speciem et
formā intelligit totū: et p' materiā
partē quantitatis: partes. n. integrales sunt: cause quaf
diuisio magnitudinis p'cedit in infinitum: ex quo. n. nul
la ps est totū quacūq' parte accepta extra illā pōt alia
accipi in infinitum: sed q' totū nō est pars in p'cedendo
ad totū p'ngit deuenire ad aliqd totū q' nō est nec eē
pōt pars. Sed ut dixi sup' ex pōnēdo cōmētorē mī
bi videt q' Arist. p' materiā intelligat materiā primā: et
per formā aut speciem formā substantiā: q' ipse nō cōsi
derat magnitudinē abstractē: sed ut est in materia nāli:
magnitudini enim ut est abstracta a materia sicut nō
repugnat diuisio in infinitum: ita nec sibi repugnat au
gmentatio in infinitum: recipit igit magnitudo diuisio nez
rōne materie nālis: et augmentū rōe forme nālis. Deide
sicut quacūq' parte data p'ngit dare minozē p' diuisio
nem. Ita quocūq' toto signato augmentabili p' apposi
tionē p'ū diuisaz cōtingit signare aliqd totū cui⁹ illū
est pars: sicut igit p'cedit in infinitum in partibus p' diui
sionē: ita p'cedit in infinitum in totis p' appositionē: nō
sicut tamē q' excellat oēm magnitudinē: s' per formam
nō intelligit phus totū: sed formam nālem: sicut etiam
per materiā intelligit materiā naturāle: et ita videtur

intelligere cōmētorē hic cōmēto. 67. ol. cā in hoc q' i
finitū nō est in actu est forma: et etiā hoc q' infinitum ē
in potētia est materia: et cū finitas accidit ei ex forma:
et infinitas est ex materia recte p'ngit ut magnitudo nō
possit p' transire oēm mensurā in additione: qm si hoc
esset tunc possibile esset inuenire formam infiniti. (Ra
tionabiliter autē). Secūda conclusio: sicut magnitudo
terminat ad maximū: ita numerus terminat ad mini
mū: ita q' sicut magnitudo est diuisibilis in infinitum: ita
ecōtra numerus est augmentabilis in infinitum. Et sicut
datur maxīma magnitudo. s. magnitudo mūdī: ita da
tur minimū in numero. s. vnitas indiuisibilis: ideol di
uisio numeri nō p'cedit in infinitum: q' arguit sic: illa di
uisio nō p'cedit in infinitum: que terminat ad indiuisibi
les: sed diuisio numeri terminat ad indiuisibile igit rē.
mator p' de se qm cū indiuisibile nō possit diuidi oīs
diuisio terminata ad indiuisibile cessabit. Sed minor p
batur nā diuisio numeri terminat ad vnitatem: vnitas
autem indiuisibilis est: cum homo sit vnus homo: et
nō multi homines: numerus autē est plura vno: q' aut
diuisio numeri terminatur ad vnitatem manifestū est:
quia duo. 3. et quilibet alius numerus cōponitur ex
vnitātibus: igitur quilibet numerus est resolutibilis in
vnitates cum vnūq'q' resoluatur in ea ex quibus cō
ponitur: et per consequens diuisio terminatur ad vnita
tem ex quo vnitas non est ulterius diuisibilis. l. li.
(Rationabiliter autem est et in numero quidē ad mi
nimū esse terminū ad plus autem semp oēm excedere
multitudinem: in magnitudinibus autem ecōtrario in
minus quidem excellere omnē magnitudinē: sed in ma
ius non est magnitudinem infinitā: causa autem est: q'
numerus terminatur ad numerum: q' vnum ad q' ter
minatur numerus est indiuisibile q' dūcūq' vnū: ut ho
mo vnus homo: et nō multi homines numerus autē
est vno plura et quilibet excellētia vnitatem sunt q'
dam species numeroz: quare necesse est stare ad indi
uisibile: duo nāq' et tria denoninatus nomina sunt:
ab vnitate: et similitur aliozom numeroz vnūquīq'
cum numerus diffiniatur per vnitatem: et duo dicatur:
quia continēt duas vnitates: et tria quia continēt tres
vnitates: et sic de alijs.

Tex.
cō. 68.

Notandum

primo fm cōmētorē
cōmēto. 68. q' omne
vnum est indiuisibile: ut vnus homo vnus equus: est
enim indiuisibile in illa specie: adeo vnum simpliciter
scilicet numerale est etiam indiuisibile: et duas diffictio
nes intēdit hic cōmētorē quaz p'ima est q' duplex ē
vnum videlicet transcēdēs: et numerale: vnum tran
scēdēs est vnum q' conuertitur cum ente: et q' pari
passu descendit in decem predicamēta cum ente: fm cō
mētorē. x. metha. de quo fit mentio cum dicitur
homo est vnus homo equus est vnus equus: vnum
numerale est illud q' est principij numeri: et nō est per
se in aliquo predicamēto: sed tm reductiue in p'dicamē
to q'ntitatis: et tale dicit vnū sumptū: q' cū vnū dicat idi
uisionē a se. 4. metha. tale vnū est maxie indiuisum a
se per carētiā partium: sicut punctus: videtur enim p'ri
mo postērior q' vnitas est magis abstracta q' pun
ctus loquendo de vnitate que est principij numeri:
et subiectum arismetice. Secūda distinctio: duplex est
indiuisibile: videlicet simpliciter: et scdm quid: indiuisi
bile simpliciter est illud q' est vnum per carētiā par
tium: ut punctus. Indiuisibile vero fm quid est illud
q' est vnum ex partibus diuisione opposita multi

Philosophicorum.

indivisi: tale dicitur commentator esse indivisibile in specie. ut unus homo unus equus: sicut enim homo est unus homo: et non multi homines: et equus est unus equus et non multi equi: sic tam homo quam equus est unum et non multa: ex quo unum opponitur multo quod contra metha. homo igitur non dicitur indivisibilis simpliciter quia habet partes: sed indivisibilis in specie aut secundum quid indivisione opposita multitudini: unum autem quod est principium numeri est simpliciter indivisibile per eandem partem.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod numerus est coaceruus unitatum: numerus enim compositus est ex indivisibilibus: duo enim et tria sunt res indivisibiles: et non sunt quantitates continuas: et causa est quod unum indivisibile est: quia omnis res est una per formam suam: et forma est indivisibilis per se. Non loquitur commentator de omnino: quia multe sunt res indivisibiles que non habent formas: sed loquitur de rebus habentibus formas: quod quilibet illarum est una per formam suam: cum quolibet forma sit ex se indivisibilis. Si autem recipit divisibilitatem hoc est a materia: vel a quantitate. Ex isto principio infertur Burleus una cum textu quod numerus non differt a rebus numeratis: ex quo numerus est coaceruus unitatum secundum commentatorem et numerus est plura uno secundum philosophum: et cum dicitur commentator numerus esse compositum non debet intelligi proprie: sed tamen modo quo exercitus dicitur componi ex multis hostibus: et cum dicitur commentator unitatem componere numeros esse indivisibile exponit de indivisibilitate indivisionis opposita multitudini et non de indivisibilitate indivisionis opposita compositioni: quia unum componens numerum. scilicet unus homo vel unus equus. licet non sit multa tamen componitur ex partibus: et cum arguitur contra cum quia tunc divisio numeri ita prederet in infinitum sicut divisio magnitudinis: quia cum devenitur ad unum. scilicet ad unum hominem vel ad unum lapidem adhuc illud est divisibile in infinitum. Respondet quod divisio numeri cessat ad indivisibile non quidem indivisione opposita compositioni: sed indivisione opposita multitudini. Et contra illud quod est unum simpliciter est indivisibile simpliciter habetur internum si autem ad indivisibile secundum quid sequitur quod divisio magnitudinis terminatur ad indivisibile: quia divisio magnitudinis terminatur ad partes magnitudinis quare quilibet est unum: et non multa quilibet. nam pars divisa est indivisibilis indivisione opposita multitudini: licet non sit indivisibilis indivisione opposita compositioni. Dicendum igitur quod unitas numeralis est simpliciter indivisibilis sicut punctus: et quod numerus est forma etiam indivisibilis superaddita unitatibus sic quod unitates non sunt componentes numerum tanquam partes: sed tanquam subiecta numeri: et cum philosophus dicit numerum esse plura una intelligit illam propositionem in predicatione casuali. scilicet numerus est in pluribus uno. aut ex pluribus uno: similiter cum dicitur commentator quod numerus est coaceruus unitatum. id est numerus est aggregatio unitatum: et ita est intelligenda definitio numeri dei. quod numerus est multitudo ex unitatibus aggregata. (Amplius autem.) Tertia conclusio: sicut magnitudo est indivisibilis in infinitum ita numerus est augmentabilis

in infinitum. probatur: numerus causatur ex divisione continuorum et magnitudinis: igitur si magnitudo est divisibilis in infinitum numerus est augmentabilis in infinitum: antecedens est manifestum: quia binarius causatur ex divisione continuorum in duas medietates: et ternarius causatur ex divisione primi in tres tertias: et quartarius ex divisione primi in quatuor quartas: et sic in infinitum. Et licet numerus sit augmentabilis in infinitum sicut magnitudo est divisibilis in infinitum: non tamen numerus potest esse actu infinitus: sicut nec magnitudo potest esse actu divisa in infinitum: ideo virtutes istorum dicuntur esse infinitum potentia tantum et non actu: ita sicut divisio magnitudinis excelsit in paritate omnino determinatam magnitudinem: ita augmentatio numeri excelsit in multitudinem omnino determinatam numerum: neque separabilis est numerus a divisione magnitudinis: neque virtutes inveniuntur infinitas complete: sed est in continuo fieri sicut tempus et motus le. ii. In plus autem semper intelligere est augmentum in numero: infinite. nam sunt decisiones. scilicet divisiones magnitudinis: quare potentia quidem est actu vero non infinitum tam in numeris quam in magnitudinibus: sed semper excelsit augmentum numeri omnem multitudinem determinatam: sed non separabilis est hic numerus decisionis. scilicet numeri pervenientes ex divisione primi non est separabilis continuo neque manet infinitas illius in actu completo: sed sit semper id est semper est in fieri sicut et tempus et numerus temporis videlicet motus.

Notandum primo philosophum dicere augmentum numeri excellere omnem multitudinem determinatam: quia non excelsit omnem multitudinem simpliciter. scilicet multitudinem omnium punctorum: aut omnium partium proportionabilium primi: scilicet boni omnium multitudinem finitam terminatam: propterea dicebat in incontinens. quod aliquid est numerus quo non poterat esse aliquid numerus maior: et qui erat divisibilis in infinitum sicut magnitudo virtutis numerus finitus punctorum linee: illo. nam numero non est possibile aliquid numerus maior: et dividit in infinitum sicut linea in duas medietates in tres tertias in quatuor quartas et sic in infinitum. Nec tamen multitudo: et si est proprie multitudo: non tamen est proprie numerus: quia numerus est multitudo rerum invicem separatarum per se existentium: puncta autem et partes continuorum non per se existunt.

Secundo notandum quod philosophus dicit hunc numerum esse inseparabilem a divisione primi et non dicit numerum absolute: quia sicut unum sumitur dupliciter videlicet ut convertitur cum ente: et ut est principium numeri: ita numerus sumitur dupliciter videlicet ut convertitur cum multitudinem: et ut est forma predicamenti quantitate: primo modo numerus separatur a magnitudine: et a divisione continuorum: quia due intelligentie faciunt numerum binarium: et tres intelligentie numerum ternarium: primo modo quilibet intelligentia separatur a continuo et magnitudine: sed secundo modo non separatur numerus a continuo neque a magnitudine: sed est subiective in pluribus continuis: aut magnitudinibus: et de hoc numero loquitur philosophus cum dicit quod non separabilis est hic numerus decisionis: tamen proprie loquendo plures intelligentie non faciunt proprie numerum licet faciunt proprie multitudinem: numerus enim proprie sumptus est quantitas discreta reperta in continuis per se existentibus.

Tertio notandum secundum Egidium quod unum quod est principium numeri: et continuum sunt unum et idem secundum formam et perfectionem: sed differunt tantum secundum rationem quoniam continuum est perfectius alicuius per respectum

Liber tertius.

ad partes cum in sua diffinitione ponantur partes quādo sic diffinitur: cōtinuus est illud cuius partes copulatur ad vnum terminum cōm: vnum vō q̄ est principium nūeri ē pfectio alicuius non dicens respectum ad partes: cū in diffinitione vnius nō ponatur ptes. Sed cōtra arguitur pbando quemlibet numerum cōponi ab infinitis vnitatebus semper loquendo de vnitate que est principium numeri: cōsequēter quēlibet numerū esse actu infinitū nā quilibet numerus cōponitur ex vnitatebus fm cōmentatozē hic. sed quēlibet vnitas est cōtinuum fm Egidii: igitur quilibet numerus cōponitur ex multis cōtinuis: tūc sic quilibet numerus cōponitur ex multis cōtinuis: sed omne cōtinuum cōponitur ex infinitis cōtinuis: igitur quilibet numerus cōponitur ex infinitis cōtinuis: omne aut cōtinuum est vnitas que ē principium numeri p Egidium: igitur oīs numerus cōponitur ex infinitis vnitatib⁹ q̄ sunt picipia nūeri q̄ est valde absurdū. Itē sequit quēlibet numerū esse diuisibile in infinitum: q̄ quilibet numerus est diuisibilis in vnitates fm cōmentatozē: q̄ quilibet vnitas est cōtinuum fm Egidii: igitur quilibet numer⁹ est diuisibilis in cōtinua: tūc arguitur sic: quilibet numer⁹ est diuisibilis in cōtinua: omnia cōtinua sunt diuisibilia in infinitū: igitur quilibet numerus est diuisibilis in infinitū. ¶ Dicendum igitur fm p̄m primo postērior q̄ sicut numerus est magis abstractus q̄ magnitudo: ita vnitas q̄ est principium numeri est magis abstracta q̄ p̄ctus qui est principium magnitudinis: sed p̄ctus est simpliciter indiuisibilis: igitur vnitas que est principium numeri ē simpliciter indiuisibilis: nō igitur est vnitas p̄tinuū neq̄ quantitas: sed est p̄ctio cōtinui ⁊ fluit a cōtinuo: sicut passio a subo: quādo igitur diuiditur vnu cōtinuum in duas medietates: p̄tina vnitas corrūpiū ⁊ due generantur: sicut fuit aliqua duo in actu que p̄tinuit fuerunt in p̄tina: ⁊ sicut a cōtinuo sepato fluit vnitas: ita ab vnitate fluit numer⁹ tanq̄ passio eius: nō tamē ab vna medietate t̄m: sed a pluribus: ita q̄ binarius est p̄ctio ⁊ forma duarū vnitatū: ternarius triū vnitatum ideo nō sepatur numerus principalis a cōtinuo: sicut nec vnitas que est principium numeri.

Quarto notandum fm cōmentatozē cōmentato. 68. q̄ est differētia inter has duas additiōes: qm additio in cōtinuo est ex forma: in quantitate discreta ē ex m̄a: ⁊ diuisio in eis est cōtrario qm diuisio in numero est ex forma ⁊ in magnitudine ex m̄a. Ex isto cōmēto infert Burleus q̄ numerus nō est aliqua forma supaddita rebus nūeratis: q̄ aliter additio numeri pcederet ad formā: ⁊ cū allegatur contra cū p̄ho dices in predicamētis numerū esse p se in predicamēto quantitatis: cōsequēter esse formā quādam sicut cōtinuum. Respondet q̄ p̄ho loquitur in predicamētis fm famositate t̄m ⁊ fm op̄ionē alioz: vñ Simplicius dicit sup p̄dicamēta q̄ Aristo. in libro p̄dicamētorum secutus est Architā in t̄m q̄ nō mutauit verbū: ⁊ cū huius potest esse inquit Burleus: q̄ de illo cuius m̄a nō est declarata: sed restat declaranda est loquendum fm famositatem ⁊ fm op̄ionem communem modo natura numeri non erat declaranda a p̄ho in predicamētis: sed in libris sequētib⁹: sed istud nō potest stare: q̄ Aristo. nō solum in predicamētis dixit numerum esse in predicamēto quantitatis: sed etiā quinto metha. vbi loquitur fm propriā op̄ionē: neq̄ est credēdū Simplicio: q̄ tūc predicamēta nō dicerentur predicamēta Aristo. sed Archite: sed magis est creden-

dum cōmentatozē ⁊ Themistio ⁊ alijs p̄iphetis qui dicūt illa ē p̄dicamēta Aris. ⁊ n̄ Archite. Por. et q̄ fuit Platonius dicit illa esse predicamēta Aristo. in principio suorum vniuersaliū asserēs se tractaturum vniuersalia iuxta doctrinā p̄dicamētorum Aristo. ⁊ licet in predicamētis multa dixerit fm op̄iones aliorum etiā multa dixit fm op̄ionem propriā: ideo enim variat de loco in predicamētis ⁊ quarto p̄p̄t corum: q̄ in predicamētis locutus est de loco fm famositatem: sed de numero nō variat. ¶ Dicendum igitur q̄ additio in numero vadit ad formam mathe. de qua nō considerat cōmentatozē: sed nō vadit ad formam naturalem: q̄ illa corrūpiū quemadmodum ⁊ in diuisiōe cōtinui: sicut compositio cōtinui vadit ad formam naturalem: ita diuisio numeri vadit ad tales formas: faciendo ex quatuor aquis duas aquas: ⁊ iterum ex duabus aquis vnā aquā: ⁊ sic debet intelligi illud dictum cōmentatozē: videlicet q̄ additio in cōtinuo ⁊ diuisio in numero sunt ex forma: diuisio vero in cōtinuo ⁊ additio in numero sunt ex materia: diuisio enim cōtinui ⁊ appositio numeri procedunt ad esse materie naturalis: ⁊ ad non esse forme naturalis: appositio autem cōtinui ⁊ diuisio numeri procedunt ad esse forme naturalis.

Contra predicta arguitur: primo q̄ numerus nō causatur ex diuisiōe cōtinui: quia in instanti generationis hominis ⁊ equi causatur numerus binarius: ⁊ tamen nō per diuisiōnem cōtinui: imo magis per compositionem. ¶ Secundo arguitur q̄ numerus nō est augmentabilis in infinitum: quia si omnia corpora naturalia essent diuisa in minima naturalia nō posset amplius crescere nūer⁹ qm illa minima nō eēt ampli⁹ diuisibilia. ¶ Ad p̄imum dicitur q̄ philosophus nō dicit omnem numerum causari ex diuisiōe cōtinui: sed q̄ numerus est augmentabilis in infinitum per infinitam diuisiōnem cōtinui. ¶ Ad secundū q̄ si illa minima nō sint diuisibilia in infinitum per separationem partis a parte tamen sint diuisibilia per designationem partis extra partem: neq̄ philosophus loquitur nisi conditionaliter de augmento numeri in infinitum supposito q̄ magnitudo sit diuisibilis in infinitum. ¶ Dicendum igitur q̄ magnitudo considerat a philosopho vt est i materia naturali includente formam substantialem: ⁊ alias dispositiones qualitatias: sic nō est diuisibilis in infinitum per separationem partis a parte: ⁊ sic consequenter nō est augmentabilis numerus in infinitum per additionem partis ad partem: cōsideratur etiam a philosopho magnitudo vt est in materia prima: ⁊ sic est diuisibilis in infinitum sicut materia per separationem partis a parte: cōsequenter numerus est augmentabilis in infinitum per additionem partis ad partem: nunq̄ autem magnitudo est augmentabilis in infinitum vt est in prima materia: cum iam sit tota materia possibilis. (In magnitudinibus autem). Ex predictis Aristo. infert cō. q̄ infinitum in magnitudine ⁊ i numero contrario modo se habet fm appositionem ⁊ diuisiōnem: patet: quia numerus est augmentabilis in infinitum ⁊ nō diuisibilis in infinitum: contra autem magnitudo est diuisibilis in infinitum ⁊ nō augmentabilis in infinitum: quia philosophus arguit sic. quātuncq̄ contingit magnitudinem esse in potentia. t̄m contingit eē i actu: sed nō contingit infinita magnitudine eē i actu: q̄ alio eēt aliqd mai⁹ mūdo: igit nō contingit

Ter.
cō. 69.

Philosophicorum.

finitam esse magnitudinem in potentia: et per consequens magnitudo non est augmentabilis in infinitum sic quod ex cellat omnem magnitudinem. *Le. li. (In magnitudinibus autem contrarium est ei quod est in numero: dividitur enim in infinitum continuum: in maius autem non est infinitum: quantum enim contingat potentia esse in actu contingit tantum esse: quare quoniam infinita est nulla magnitudo sensibilis non contingit omnis excellentia esse magnitudinis determinate). Construe sic: non contingit aliqua excellentiam esse omnis magnitudinis. i. non contingit aliquid excellere omnes magnitudines finitas: esset. n. vtiq; aliqd celo maius.*

Notandum qd commentator comen-
to. 69. mouet ista questio-
nem: propter quid v3 ista consequentia: magnitudo e po-
tentia infinita: igitur magnitudo est actu infinita: et tamen
non sequitur numerus est potentia infinita: igitur nume-
rus est actu infinitus. Respondit commentator qd ca di-
uersitatis est ista: quia nulla est potentia ad omnes
additiones numeri: sicut enim nulla vnitas componi-
tur ex omnibus vnitatibus numerorum: ita nulla po-
tentia componitur ex omnibus potentis ad omnes il-
las additiones: sed q2 quilibet magnitudo componitur
ex suis partibus: igitur datur vna potentia composita ex om-
nibus potentis ad oes additiones magnitudinis: et qm
quilibet vna potentia aliquando ponitur in actu: non au-
tem oes potentie pnt poni simul in actu: o optime seq-
uitur magnitudo est po^a infinita: igitur aliqua magnitudo e
aut erit infinita: et non sequitur numerus est potentia infinita
igitur numerus est aut erit actu infinitus. *¶ Sed yma-
ginabile est q. a. sit vnu corpus cui p3a die futura sit
et additio vni⁹ pedalis: et in scda die fiet additio alteri⁹
pedalis: et sic in infinitum: p3 q. a. maiorabit in infinitum et
in nuq; erit actu infinitum. Rndet q ista additio pot yma-
gari p gnatione noue quantitates: et sic ista consequentia
non valet: magnitudo e potentia infinita: igitur magnitudo
est aut erit actu infinita: et potest ymaginari p sola sub-
tractione ab aliquo corpore: et sic idubie sequitur magni-
tudo est potentia infinita: igitur iam est aliqua magnitudo
infinita in actu: q2 non posset fieri tanta subtractio per te-
pus infinitum ab aliquo corpore: nisi ipm esset actu infi-
nitum: et qm theologi concedunt deū posse creare infini-
tas quantitates de nouo simpliciter et infinitas materi-
as io negarent illa consequentia. Arist. aut ponens ma-
teriam primā esse generabilem incorruptibilem: et psequen-
ter quantitatē ac magnitudinē eius habz concedere illam
consequentia: ex quo talis additio non fieret per generatio-
nem noue quantitates: sed p subtractionem tm. (In infinitum
autē). Quarta conclusio: infinitum non inuenitur fm prius
et posterius eodem modo in magnitudinib⁹ motu et tem-
pore: pbatur: oē q inuenit in multis fm prius et po-
sterius non eodem modo inuenit in illis: sed infinitum repi-
tur in magnitudine motu et tēpore fm prius et posteri-
us: igitur infinitum non eodem modo inuenit in illis: p3 conse-
quentia cū maior: et minor declarat: qm infinitum inueni-
tur in motu: q2 reperit in magnitudine et reperit in tem-
pore: q2 reperit in motu: qm sicut magnitudo est causa
motus ita motus est cā tēporis: et sic cōtinuitas mot⁹
est ex cōtinuitate magnitudinis: ita cōtinuitas tēporis
est ex cōtinuitate motus: sed infinitum reperit in cōtinuo
fm q huius: ergo reperit in quolibet illo: p3 fm pri⁹ et
posterius: q aut infinitum non reperit in tēpore: nisi quia
reperit in motu: nec reperit in motu nisi q2 reperit in ma-
gnitudine: et q magnitudo est diuisibilis in infinitum non*

Tex.
cō. 70.

hic pbatur: sed p3supponit in sequentibus aut libris il-
la probabunt v3 quarto et sexto hui⁹. *Le. li. (In infinitum
aut non idē est in motu et in magnitudine et tēpore tāq;
vna quedā natura). I. passio vel pprietas vltiter acce-
pta: sed posterius dicit et fm prius: vt motus quidem
est infinitus: q2 p3ior est magnitudo infinita in q mo-
uetur aliqd aut alterat aut augmetatur: tēpus aut pro-
pter motū est infinitum: nūc quidē enī vtrūq; hīs p mo-
dum suppositionū absq; probatiōe: posterius autē tē-
tabimus dicere. i. declarare quō se habet inuicē: et quid
est vnuquodq; isto: et quia omnis magnitudo sit in
magnitudines diuisibilis.*

Notādū fm pmetatozē commento. 70. q
dabimus cāz pp quā semp mēsu-
ra diuidit in diuisibile: et h signat q diuisio mēsurē sem-
p nota est p se: et q cā e⁹ idiget demonstratiōe: non sicut q
dā existimat q geometra accipit h eē a nālī. Intēdit oī-
cere comētor q ex eo q2 p3us dicit magnitudinē eē
diuisibile in infinitum non h p3adū eē: sed postea dat itelli-
gere illā ppōnē eē p se notā: magnitudo ē diuisibilis i
infinitum: et q cā illi⁹ declarabit in. 6. phycoz cū pbabitur
magnitudinē non cōponi ex diuisibilib⁹: et non est v3
sicut crediderūt qdā antiqui q geometra accipit illā p
pōnē a nālī: imo cā p3suppōit tāq; p se notā. *¶ Ex isto
pmeto soluit rō. p3as geometria subalternari p3bie nā-
li. Solēt. n. sic arguere: iō p3pectiua subalternat geome-
trie: q2 p3pectiua p3pectiue demonstrat i geometria: igitur
p idē geometria subalternat p3bie nālī: q2 p3pectiua ista⁹
demonstratur in scia nālī: v3 cōtinuum est diuisibile in infi-
nitum: de p3cto ad p3ctū cōtingit rectā lineā ducere. Rñ-
detur q non iō p3pectiua subalternat geometrie: q2 p3-
pectiua p3pectiue demonstrat in geometria: s3 iō q2 p3pe-
ctiua p3supponit sua p3pectiua eē demonstrata i geome-
tria q non p3tingit de geometria: non enī p3supponit aliqd
suū p3ceptū eē pbatur alibi: s3 p3supponit q dōlibet suum
p3ceptum esse per se notum. (Nō remouet). Circa oī-
ta mouet p3us vnu dubiū et soluit: posset. n. aliqd di-
cere q aliq est magnitudo actu infinita aliū negans ma-
gnitudinē esse actu infinitā v3 lineā vel supficiē destru-
it p3sideratiōez mathe. oī. q cōtingit lineā p3rabere in infi-
nitum: et q lineę paralellę in infinitum p3rabunt et nunq; cō-
currūt. Rndet p3s q negātes infinitū i actu non destruit
cōsideratiōez mathe. quā non negātea qbus vntur
mathe. non enī vntur mathe. magnitudine infinita:
sed tantum magnitudine finita: licz tantum quantum
velint. I. fm oēm p3pōitiōem: et maxie: q2 frustra vterē-
tur lineā infinita cū oēs suas dōmōstratiōes possint salua-
re in lineā finita: eedē. n. p3pōitiōes sūt in lineā pua et in
lineā magna: neq; n. op3 q geometra hēat magnitu-
dinē infinitā: s3 quantacūq; magnitudinē ab aliā volue-
rit secare: q2 poterit vna lineā ab aliā secare fm p3pō-
itiōez decuplā et ceteruplā: et sic in infinitum absq; magnitu-
dinē infinitā: cū in quibet magnitudie finita seruent oēs
p3pōitiōes: nihil igit ad mathe. vtrū lineā vel alia ma-
gnitudo sit finita vel infinita: s3 multū differt in reb⁹ esse
talē magnitudinē. I. finita vel infinita. *Le. li. (Nō remo-
uet autē rō h neq; mathe. a p3sideratiōe). Construe sic: non
remouet mathe. a cōsideratiōe sua h rō oē de infinitis:
aufert sic aliqd eē in actu infinitū vt actu sit in augmē-
tum trāsibile: neq; n. sic idiget in infinito in actu mathe.
neq; vñtur in infinito illo mō: sed solū eē quācūq; velint
finitā magnitudinē maxie magnitudinē finitę fm eā
dē iest secari rōnē. i. p3pōitiōez quantacūq; magnitudo
sit altera. i. quācumq; altera magnitudo sit magna:**

Tex.
cō. 71.

Tex.
cō. 71.

Liber tertius.

quare ad demonstrandum quidem illo modo quo mathematica demonstrat nihil differre: utrum linea sit finita vel infinita: esse autem in existentibus erit magnitudinibus construere sic: sed esse infinitum actu in magnitudinibus existentibus erit magna differentia.

Notandum ^{fm comētorē comēto}
^{71. q. mathematici pos-}
 sunt ponere mēsurā maiore celo: et h. accidit eis: qz non considerat de mēsurā p. q. et finis corp. nālis: s. fm q. est nō in corp. vñ q. mathe. abstrahūt magnitudinē a corp. nāli ponūt magnitudinē maiore mūdo: nō fm rē: s. fm ymaginatio: neq. i. demōstratōe cathe. vñ tur aliq. tali pmissa: aliq. linea recta est maior opametro mūdi: neq. iste lineae recte distātes. p. dunt in infinitū: si est linea recta q. d. r. p. l. a ad semper diametru mūdi illa cēt in duplo minor opametro mūdi. Et si lineae recte distātes in infinitū. p. dunt nunq. cōcurrēt: stat aut q. ad veritatē p. d. u. n. a. n. o. n. g. r. i. f. i. t. v. e. r. i. t. a. t. e. a. n. t. e. d. e. d. u. c. i. t. u. r. v. e. l. cōsequētis. (Qm aut esse). Ex p. d. i. c. i. s. i. f. e. r. t. A. r. i. s. t. q. si infinitū est cā ip. s. est cā vñ m. a. p. r. i. o. q. q. u. o. r. s. u. t. g. e. n. e. r. a. c. ā r. a. v. z. m. ā. r. f. o. r. m. a. e. f. f. i. c. i. e. s. r. f. i. n. i. s. i. s. i. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. c. ā. n. o. n. p. o. t. e. s. t. c. ā. v. t. f. o. r. m. a. q. z. f. o. r. m. a. e. s. t. e. x. p. s. e. f. i. n. i. t. a. n. e. q. v. t. e. f. f. i. c. i. e. n. s. q. z. s. i. c. e. s. t. i. n. f. i. n. i. t. u. s. v. i. r. t. u. t. u. s. r. s. u. b. i. t. o. a. g. e. r. e. t. e. f. f. e. c. t. u. z. i. n. f. i. n. i. t. u. s. n. e. q. v. t. f. i. n. i. s. q. z. r. e. p. u. g. n. a. t. i. n. f. i. n. i. t. o. s. i. m. p. l. i. c. i. t. r. o. f. i. n. i. s. i. g. i. t. n. e. c. e. s. s. a. r. i. o. i. n. f. i. n. i. t. u. s. s. i. e. s. t. c. ā. i. p. m. e. e. t. c. ā. v. t. m. a. t. e. r. i. a. L. e. l. i. (Qm aut cāe diuise sūt in quadrifaria). i. n. q. u. o. r. m. o. d. o. s. m. a. n. i. f. e. s. t. u. q. s. i. c. u. t. m. ā. i. n. f. i. n. i. t. u. s. c. ā. e. S. e. c. u. n. d. o. q. u. e. l. i. b. e. t. p. r. i. u. a. t. i. o. s. i. e. s. t. c. ā. e. s. t. v. t. m. ā. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. p. r. i. u. a. t. i. o. i. g. i. t. s. i. i. n. f. i. n. i. t. u. s. s. i. c. e. s. t. c. ā. v. t. m. ā. m. a. i. o. r. p. a. r. z. q. z. p. r. i. u. a. t. i. o. s. e. m. p. e. r. e. a. n. n. e. x. a. m. ā. e. v. t. p. a. t. u. i. t. p. r. i. o. h. u. i. m. i. n. o. r. v. o. e. s. t. n. o. t. a. q. z. i. n. f. i. n. i. t. u. s. d. i. c. i. t. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. f. i. n. i. t. i. s. i. c. u. t. i. d. i. u. i. s. i. b. i. l. e. d. i. c. i. t. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. d. i. u. i. s. i. b. i. l. i. s. r. q. z. q. u. i. b. e. t. p. r. i. u. a. t. i. o. e. s. t. i. n. s. u. b. o. i. o. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. c. o. r. p. c. o. t. i. n. u. u. s. s. e. n. s. i. b. i. l. e. L. e. l. i. (Et q. infinitū sit sicut m. a. p. z. q. e. e. q. u. i. d. e. d. i. s. t. i. n. i. t. u. s. e. i. p. s. i. n. f. i. n. i. t. o. p. r. i. u. a. t. i. o. e. f. f. i. c. i. u. r. p. s. e. s. u. b. i. n. c. o. t. i. n. u. u. s. r. s. e. n. s. i. b. i. l. e. e. s. t.). T. e. r. t. i. o. o. n. d. i. c. i. t. i. d. e. p. q. d. a. s. i. g. n. u. r. n. ā. o. m. n. e. s. a. n. t. i. q. p. o. n. e. r. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. v. i. u. n. t. i. n. f. i. n. i. t. o. t. a. n. q. m. ā. v. t. p. l. a. t. o. q. u. i. p. o. s. u. i. t. m. a. g. n. u. s. r. p. u. i. e. e. m. ā. z. i. l. l. i. q. u. i. p. o. s. u. e. r. u. n. t. n. u. m. e. r. o. s. e. s. s. e. m. ā. m. r. e. p. z. g. n. ā. l. i. t. e. r. o. e. s. a. l. i. q. l. o. c. u. t. i. s. u. t. d. e. i. n. f. i. n. i. t. o. a. c. c. e. p. e. r. u. n. t. e. u. v. t. m. ā. z. p. p. t. e. r. e. a. i. n. c. o. n. u. e. n. i. e. n. t. e. l. o. c. u. t. i. s. u. t. d. i. c. e. t. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. s. e. p. r. i. m. e. s. r. n. o. c. o. t. e. n. u. s. c. u. d. e. r. o. n. e. m. ā. e. s. i. t. c. o. t. i. n. e. r. i. r. n. o. p. u. n. e. r. e. L. e. l. i. (Vident aut omnes alij sicut m. ā. v. i. e. t. e. s. i. n. f. i. n. i. t. o. vñ. i. p. p. q. u. ā. c. ā. m. i. n. c. o. n. u. e. n. i. e. s. e. c. o. t. i. n. e. s. i. p. m. f. a. c. i. e. r. e. s. e. d. n. o. c. o. n. t. e. n. t. u. m.).

Notandum ^{fm comētorē comēto}
^{72. q. manifestum ē q. cā}
 infinitū est m. ā. r. q. si infinitū sit cā erit cā sicut m. ā. qm q. d. i. c. a. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. p. r. i. u. a. t. i. o. f. i. n. i. s. r. cā p. r. i. u. a. t. i. o. s. i. e. s. t. m. ā. s. z. s. u. b. i. n. i. f. i. t. u. s. p. r. i. u. a. t. i. o. s. i. e. n. o. e. s. t. m. ā. a. b. s. o. l. u. t. a. a. f. o. r. m. a. s. z. s. u. b. t. e. c. u. i. s. i. t. u. s. p. s. e. e. c. o. r. p. c. o. t. i. n. u. u. s. s. e. n. s. i. b. i. l. e. c. o. m. p. o. s. i. t. u. s. e. x. m. ā. r. f. o. r. m. a. f. i. n. q. e. s. t. m. o. s. t. r. a. t. u. s. n. o. f. i. n. q. e. s. t. f. o. r. m. a. t. u. s. U. b. i. d. i. c. i. t. B. u. r. l. e. q. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. p. m. ā. z. i. n. t. e. l. l. i. g. i. t. p. r. e. s. q. u. ā. t. i. t. a. t. u. a. s. r. p. f. o. r. m. a. t. o. r. u. s. i. l. l. u. d. n. o. p. o. t. e. s. t. q. z. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. p. o. s. i. t. u. s. e. x. m. ā. r. f. o. r. m. a. f. i. n. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. e. c. o. s. t. a. t. a. u. t. q. c. o. p. o. s. i. t. u. s. e. x. p. u. b. q. u. ā. t. i. t. a. t. i. u. s. r. t. o. r. o. n. o. e. s. t. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. D. i. c. e. d. u. s. i. g. i. t. q. s. i. c. u. t. m. ā. p. r. i. a. e. s. t. cā o. i. u. m. p. r. i. u. q. u. i. t. a. t. i. u. a. z. p. r. i. a. e. s. t. cā i. n. f. i. n. i. t. a. t. i. s. i. l. l. a. z. p. r. i. u. i. d. e. o. t. ā. i. n. f. i. n. i. t. a. s. q. p. s. q. u. ā. t. i. t. a. t. u. a. h. y. r. o. n. e. m. ā. z. p. p. t. e. r. e. a. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. p. m. ā. m. i. n. t. e. l. l. i. g. i. t. m. ā. m. p. r. i. m. ā. z. p. f. o. r. m. ā. f. o. r. m. ā. s. u. b. a. l. e. P. r. o. p. o. n. e. s. q. u. a. t. u. o. r. p. o. n. i. t. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. P. r. i. m. a. ē. q. q. u. i. d. i. c. a. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. p. r. i. u. a. t. i. o. f. i. n. i. s. i. n. r. o. n. e. q. u. i. d. i. t. a. t. u. a. i. n. f. i. n. i. t. u. s. i. n. c. l. u. d. i. t. f. i. n. i. s. p. r. i. u. a. t. i. o. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. n. i. s. i. g. n. ā. t. q. u. ā. t. i. t. a. t. e. c. o. n. o. r. ā. d. o. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. f. i. n. i. s. n. e. q. z. h. i. c. a. c. c. i. p. i. t. p. r. i. u. a. t. i. o. p. n. e. g. a. t. i. o. n. e. i. n. s. u. b. o. a. p. t. o. n. a. t. o. q. z. a. l. i. t. e. r. i. n. f. i. n. i. t. u. s.

esset aptū natū esse finitū: sed accipit p. negatiōe alicui⁹ existens in subo: eo modo quo dicit esse vñ. p. r. i. u. a. t. i. u. m. m. u. l. t. i. t. u. d. i. n. i. s. r. i. n. d. i. u. i. s. i. b. i. l. e. e. s. s. e. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. d. i. u. i. s. i. b. i. l. i. s. S. e. c. u. n. d. a. p. p. o. s. i. t. i. o. s. u. b. i. n. f. i. n. i. t. u. s. n. o. e. s. t. m. ā. a. b. s. t. r. a. c. t. a. a. f. o. r. m. a. p. z. q. z. n. o. i. n. u. e. n. i. t. m. ā. s. i. n. e. f. o. r. m. a. s. i. c. u. t. n. o. i. n. u. e. n. i. t. u. r. f. o. r. m. a. s. i. n. e. m. ā. p. e. r. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. e. a. n. t. i. q. u. i. a. u. t. n. o. p. c. i. p. i. e. t. e. s. f. o. r. m. a. p. o. s. u. e. r. u. n. t. m. ā. z. s. i. n. e. f. o. r. m. a. e. e. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. T. e. r. t. i. a. p. p. o. s. i. t. i. o. c. o. r. p. c. o. t. i. n. u. u. s. s. e. n. s. i. b. i. l. e. c. o. p. o. s. i. t. u. s. e. x. m. ā. r. f. o. r. m. a. e. s. t. p. s. e. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. p. z. q. z. m. ā. n. o. r. e. c. i. p. i. t. i. n. f. i. n. i. t. a. t. e. a. b. s. q. z. f. o. r. m. a. s. u. b. a. l. e. r. a. b. s. q. z. q. u. ā. t. i. t. a. t. e. p. r. i. u. a. t. i. u. a. r. s. i. n. e. a. l. i. j. s. d. i. s. p. o. n. i. b. u. s. q. u. ā. t. i. t. a. t. i. u. s. f. a. c. i. e. n. t. i. b. u. s. a. d. e. s. s. e. f. o. r. m. e. N. o. e. r. g. o. i. n. t. e. d. i. t. c. o. m. ē. t. a. t. o. r. q. m. ā. n. o. s. i. t. s. u. b. i. z. i. n. f. i. n. i. t. u. s. q. z. s. u. b. i. z. p. p. i. n. q. u. i. p. s. e. r. i. n. a. c. t. u. e. i. p. m. p. o. s. i. t. u. s. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. l. e. Q. u. a. r. t. a. p. p. o. s. i. t. i. o. p. o. s. i. t. u. s. e. x. m. ā. r. f. o. r. m. a. n. o. e. s. t. s. u. b. i. n. i. f. i. n. i. t. u. s. f. i. n. q. e. s. t. f. o. r. m. a. t. u. s. s. z. f. i. n. q. e. s. t. m. o. s. t. r. a. t. u. s. p. z. q. z. f. o. r. m. a. f. i. n. q. h. u. i. e. s. t. f. i. n. i. t. a. e. r. g. o. n. i. l. i. e. s. t. i. n. f. i. n. i. t. u. s. s. z. q. z. f. o. r. m. a. t. u. s. s. e. d. t. i. n. f. i. n. q. e. s. t. m. o. s. t. r. a. t. u. s. i. f. i. n. q. e. s. t. q. u. a. n. t. u. s. r. d. i. m. e. n. s. i. o. n. a. t. u. s. e. s. t. i. g. i. t. i. n. f. i. n. i. t. a. s. p. a. s. s. i. o. c. o. r. p. o. r. u. s. n. a. t. u. r. a. l. i. s. p. e. r. m. a. t. e. r. i. a. m. r. q. u. a. n. t. i. t. a. t. e. m. q. u. a. r. e. r. c.

Reliquus au ^{Tex. cō. 73.}
 tē est). Ista est secunda pars huius capituli in q. A. r. i. s. t. s. o. l. u. i. t. r. o. n. e. s. a. n. t. i. q. u. o. z. p. o. s. t. q. p. h. a. u. i. t. n. u. l. l. u. s. e. e. a. c. t. u. i. n. f. i. n. i. t. u. s. r. f. a. c. i. t. d. u. o. q. z. p. r. i. o. p. r. i. u. a. t. i. u. s. l. e. a. d. d. i. c. e. d. a. s. e. c. u. n. d. o. e. x. e. q. u. i. t. u. r. d. i. c. i. t. o. i. b. i. (N. e. g. e. n. i.). Q. u. ā. t. u. m. a. d. p. r. i. m. u. d. i. c. i. t. p. h. u. s. q. v. l. u. i. n. u. s. f. a. c. i. e. d. u. i. n. h. o. c. t. e. r. t. i. o. l. i. b. r. o. r. i. n. h. o. c. 1. o. t. r. a. c. t. a. t. u. e. s. t. s. o. l. u. e. r. e. r. o. n. e. s. a. n. t. i. q. u. o. r. u. q. b. a. r. g. u. e. b. ā. t. n. o. s. o. l. u. z. p. o. s. s. e. e. s. s. e. i. n. f. i. n. i. t. u. s. q. z. i. l. l. e. r. o. n. e. s. v. e. r. e. s. u. n. t. r. p. e. l. u. d. u. n. t. v. e. z. i. q. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. i. t. p. e. q. i. d. i. u. i. s. i. o. n. e. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. i. s. s. z. a. l. i. e. q. b. a. r. g. u. e. b. ā. t. a. l. i. q. d. e. e. a. c. t. u. i. n. f. i. n. i. t. u. s. q. u. a. z. a. l. i. q. p. e. c. c. ā. t. i. f. o. r. m. a. a. l. i. q. i. n. m. ā. i. n. f. o. r. m. a. q. d. e. m. q. z. a. c. c. i. p. i. u. n. t. a. l. i. q. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. p. e. l. u. d. e. d. o. f. a. l. s. u. i. n. m. ā. v. o. q. z. a. c. c. i. p. i. u. n. t. a. l. i. q. f. a. l. s. a. q. u. o. z. d. i. a. r. d. i. c. t. o. r. i. a. s. i. v. e. r. a. v. t. p. a. r. e. b. i. t. i. r. e. c. i. t. a. t. o. r. e. r. o. n. u. s. L. e. l. i. (Reliqui aut est aggredi rōnes antiquo z. s. z. q. s. r. o. n. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. v. i. d. e. t. n. o. s. o. l. u. p. o. q. z. t. a. l. e. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. s. i. c. u. t. d. e. c. l. a. r. a. t. u. s. e. s. t. n. u. l. l. u. s. c. o. r. p. e. e. a. c. t. u. i. n. f. i. n. i. t. u. s. a. l. i. a. q. d. e. i. p. o. z. n. o. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. s. u. t. a. r. g. u. m. e. n. t. a. q. p. e. c. c. ā. t. i. n. f. o. r. m. a. A. l. i. a. v. o. h. i. n. t. q. u. a. l. d. a. v. e. r. a. s. d. i. c. t. a. t. e. s. i. v. e. r. a. d. i. a. r. d. i. c. t. o. r. i. a. s. u. a. z. p. m. i. s. s. a. z. r. e. x. h. p. e. c. c. ā. t. i. n. m. ā.

Notandum ^{fm comētorē comēto}
^{73. q. qdam illoz sermo}
 nū sūt veri: s. nō seq. ex eis illud q. videt seq. r. qdā s. f. f. l. a. l. s. i. h. n. t. d. i. c. t. i. o. n. e. s. v. e. r. a. s. T. r. e. s. f. u. e. r. u. n. t. r. o. n. e. s. p. b. ā. t. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. s. e. i. n. a. c. t. u. P. r. i. m. a. s. u. i. t. i. s. t. a. g. e. n. e. r. a. t. i. o. e. e. t. e. r. n. a. r. n. u. n. q. d. e. f. i. c. i. t. e. r. g. o. a. l. i. q. d. e. s. t. c. o. r. p. u. s. a. c. t. u. i. n. f. i. n. i. t. u. s. I. s. t. a. r. o. p. e. c. c. ā. t. i. n. f. o. r. m. a. q. z. q. u. e. l. i. b. e. t. p. r. e. m. i. s. s. a. r. u. m. e. v. e. r. a. r. c. o. c. l. u. s. i. o. f. a. l. s. a. r. r. a. t. i. o. e. r. a. t. i. s. t. a. a. l. i. q. u. i. d. e. s. t. f. i. n. i. t. u. m. r. o. m. n. e. f. i. n. i. t. u. s. f. i. n. i. t. u. r. a. d. a. l. i. u. d. i. g. i. t. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. i. t. e. z. h. e. c. r. a. t. i. o. p. e. c. c. ā. t. i. n. f. o. r. m. a. q. z. q. u. e. l. i. b. e. t. p. a. r. s. a. n. t. e. c. e. d. e. n. s. e. s. t. v. e. r. a. r. c. o. c. l. u. s. i. o. f. a. l. s. a. T. e. r. t. i. a. r. a. t. i. o. e. r. a. t. i. s. t. a. c. o. i. n. g. i. t. y. m. a. g. i. n. a. r. i. s. p. a. t. i. u. i. n. f. i. n. i. t. u. s. r. s. e. m. p. y. m. a. g. i. n. a. t. i. o. e. s. t. v. e. r. a. i. g. i. t. u. r. i. n. f. i. n. i. t. u. m. s. p. a. t. i. u. s. e. s. t. a. u. t. s. i. c. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. s. i. n. t. e. l. l. i. g. i. t. i. n. f. i. n. i. t. u. s. c. o. r. p. u. s. e. x. t. r. a. m. u. n. d. u. s. r. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. s. n. u. n. q. d. e. c. i. p. i. t. u. r. i. g. i. t. u. r. e. x. t. r. a. c. e. l. u. z. i. n. f. i. n. i. t. u. s. c. o. r. p. e. s. t. i. a. m. i. s. t. i. f. e. r. m. o. e. s. p. e. c. c. ā. t. i. n. m. ā. s. e. m. p. e. r. c. u. m. a. c. c. i. p. i. ā. t. v. n. ā. p. r. e. m. i. s. s. a. z. f. a. l. s. a. z. (N. e. g. n.). Q. u. i. n. q. z. f. u. e. r. u. n. t. r. o. n. e. s. p. b. ā. t. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. s. e. n. o. t. a. m. e. o. e. s. s. o. l. u. i. t. p. h. u. s. q. z. n. o. d. u. a. s. p. r. i. m. a. s. q. u. e. p. b. a. b. a. n. t. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. x. p. t. e. t. e. p. o. r. i. s. r. e. x. p. t. e. d. i. u. i. s. i. o. n. i. s. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. i. s. q. z. c. o. c. l. u. s. i. o. n. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. e. s. t. i. n. p. o. q. e. n. e. c. i. n. r. v. e. z. s. i. s. o. l. u. i. t. p. h. o. t. r. e. s. s. e. q. n. e. s. p. b. ā. t. e. s. i. n. f. i. n. i. t. u. s. i. a. c. t. u. q. u. i. n. p. r. i. m. a. e. s. t. i. s. t. a. g. e. n. e. r. a. t. i. o. e. s. t. p. p. e. t. u. a. r. n. u. n. q. d. e. f. i. c. i. t.

De hiscorum.

igitur aliquod corpus est actu infinitum: patet consequentia: quia si illud corpus esset finitum ex quo sit generatio tandem consumeretur per continuam ablationem ab illo. Respondit philosophus negando consequentiam ex eo quia generatio unius est corruptio alterius et e contra: si enim materia generata non esset materia corrupta id bene sequeretur: sed quia eadem materia numero est generata et corrupta: non tamen semel sed infinities: ideo stat tantum corpus finitum esse et generationem esse eternam. Le. li. (Neque enim ut generatio non deficiat necessarium est infinitum esse actu sensibile corpus: contingit enim alterius) id est alicuius corruptionem alterius generationem esse cum hoc quod omne finitum sit.

Notandum secundum commentatores committitur. 73. q. generatum quia occupat locum corruptum: non est necesse ex hoc quod generatio est infinitum locum esse infinitum: quoniam si locus preceat generatum: generatum est factum successively in infinitum: et generatio generati non sit corruptio alterius: tunc necesse est locum esse infinitum. Incedit dicere commentatores quod si semper in generatione remaneret locus prior et etiam novus locus generaretur oporteret necessario locum esse actu infinitum: consequenter in eo esse corpus sensibile actu infinitum: etiam si semper fieret generatio et nihil corrumpere tur ex omnibus rebus generatis: tamen fieret aliquid actu infinitum: sed quia generatio unus est corruptio alterius: et in eodem loco numero in quo aliquid generatur: aliquid corrumpitur: non oportet ponere locum infinitum neque corpus infinitum ad hoc quod generatio sit eterna et nunquam deficiat. Ex isto loco accipitur quod generatio et corruptio sunt una mutatio numero: sicut enim idem est motus localis numero quo recedit ab uno loco et acceditur ad alium locum: et idem est motus alterationis numero quo deperditur una qualitas et acquiritur forma priaria: ita eadem est mutatio numero qua acquiritur una forma subtilis et alia corruptibilis.

Contra predicta arguitur: et primo quod generatio neque spiritus: non enim eadem mutatio numero quia si nunc generatur ignis ex aqua in hoc instanti est corruptio aquae: et immediate ante hoc instanti fuit generatio ignis ut supra determinatum est in declarando diffinitionem motus: non sunt et eadem mutationes spiritus: quia generatio et corruptio sunt rationes oppositae per Aristotem quinto physico. Secundo arguitur quod non semper aliquid corrumpitur quando aliquid generatur: nec e contra: quia aliquando generatur lumen vel spiritus aliqua sensibilibus in medio absque corruptione alicuius: et aliquando corrumpitur aliquid istius absque generatione nove forme. Similiter in nutritione corrumpitur forma substantialis nutritiva: et nulla generatur: quia forma precedens nutritiva actuali materiam nutritivam: et diminutio vera generatur aliqua forma. Alicuius elementum vel alterius corporis subtilis absque corruptione forme precedens: aliter non maneret idem animal: nisi modico tempore: et transmutatione et corruptione naturalium generatur unum et non corrumpitur reliquum: quia generatur mixtum ex elementis absque corruptione elementorum: sed elementa manent formaliter in mixto et corrumpuntur idem in elementa absque generatione eorum. Ad primum dicitur quod accipiendo generationem pro subito puenti forme substantialis aut compositi naturalis: et corruptionem pro subita definitione forme subtilis: vel compositi naturalis: sic in eodem instanti numero est generatio et corruptio: quia in eodem instanti est inceptio unius et definitio alterius: sed accipiendo generationem pro mutatione ad subiectum: et corruptionem pro mutatione ab esse subiecti ad non esse eiusdem: sic tales mutationes non sunt in aliquo instanti: sed iduisibiliter in tempore: sic quod quando generatur ignis ex aqua sicut immediate ante

hoc fuit generatio ignis et nunc primo ignis est generatus. Ita immediate autem hoc fuit corruptio aquae: et nunc primo aqua est corrupta: et si conceditur ignem generari per hoc instanti aut aquam corrumpi accipit generatio et corruptio per inceptum et definitionem: et cum allegatur philosophus quinto huius dicitur quod generatio et corruptio sunt mutationes oppositae illud intelligitur respectu eiusdem et non diversis per. Unde generatio hominis et corruptio eiusdem sunt mutationes oppositae: sed generatio cadaveris et corruptio hominis non sunt mutationes oppositae. Ad secundum conceditur quod non semper generatio unius forme est corruptio alterius: nec e contra siue sit forma substantialis siue accidentalis: nisi sint forme immediate aut priario: nunquam enim generatur caliditas quoniam corrupta frigidity et e contra: et nunquam generatur forma unius elementum quoniam corrupta: et e contra: neque hic philosophus loquitur de generatione et corruptione forme: sed composito: quia forma secundum philosophum septimo methaphisicorum non proprie generatur nec corrumpitur sed compositum: nunquam igitur generatur aliquid compositum quin aliud corrumpatur: et e contra si generatur mixtum immediate ex elementis ipsa elementa corrumpuntur secundum philosophum primo de generatione. Non simpliciter sed in actu: manet autem in potentia: ita quod ignis definit esse ignis: et aqua definit esse aqua et aer definit esse aer: et terra definit esse terra: sed manent forme subales elementorum in propriis materiis absque de nominatione propter adueniunt forme mixti actualis et de nominationis. Item in corruptione mixti immediate in elementa generatur elementa: non quod generetur forme substantiales elementorum: quia preserveretur in mixto: sed illud quod erat potius ignis sit actu ignis: et quod erat potius aqua sit actu aqua: hinc dicit philosophus cum dicit elementa esse in mixto in potius forme elementorum exstant in actu ad suas materias hinc dupliciter unum nempe inhesionis et in formationis. Prius unum facit elementa in potentia: et secunda facit ea in actu: et in mixto habentur unione inhesionis: ideo in mixto sunt in potentia: cum autem corrumpitur mixtum forme elementorum que non erant in mixto nisi potentia fiunt in actu secundum formationem et denominationem.

Sed dubitatur de hoc et de quo et hinc quod generatur absque corruptione alicuius precedens: dicitur quod licet non corrumpatur unum tamen quantitas quantum est homo vel equus quando homo vel equus generatur: tamen corrumpitur aliquid unde partes hominis vel equi non subito generantur cum toto: sed successively successively tamen discontinue per minima naturalia: et sicut generatur unum minimum: ita corrumpitur aliud vel semis vel nutrimentum: iuxta doctrinam commentatoris de centis primo huius quod in generatione hominis non cessant partes spermatis recedere et partes hominis advenire donec perficiatur forma humana: datur igitur aliquid minimum ad cuius generationem generatur homo vel equus: quod quidem minimum generatur ex alio minimo corrupto in eodem loco sicut dicit commentator: hoc tamen magis pertinet ad librum de generatione. (Amplius tagit). Secunda ratio probans aliquid esse infinitum actu fuit ista: aliquid corpus finitum est: et ideo corpus finitum finitum ad aliud: igitur infinitum corpus est: per consequentiam: quia si ideo corpus finitum finitur ad aliud accipio illud aliud: et quod videtur sit finitum vel infinitum: si infinitum habet interitum: si finitum iterum finitum ad aliud: et sic: aut illud est infinitum vel oportet procedere in infinitum in corpore finitis et finitibus: et qualitercumque dicitur habet interitum. Respondet philosophus quod differentia est inter finitum et tagit: quia ideo quod tagitur: tagitur aliquo extrinseco sibi: ut patet inductive in omnibus corporibus tam simplicibus quam mixtis: non tamen ideo quod finitur finitur aliquo extrinseco sibi: quia ultima

Lex.
co. 74

Liber tertius.

spers finitur et non finit aliquo extrinseco sibi sed intrinseco v3 suplicie conuexa: extra quā nūcū est: accidit igit finitio q tangat sicut accidit illi q habeat corpus extra se. Ad argumentū igit negatur pna: et cū dicitur accipio illud aliud et quero vtrū sit finitū vel infinitū dicit q est finitū et q est vltima suplicies celi: que quidem suplicies est etiā finita nō aliquo extrinseco sibi: s3 ali quo intrinseco videlicet aliqua linea circulari: et nō tñ vna imo infinitis designādis per intellectū. Item que liber linea circularis vltimē spe est finita et finit non ali quo extrinseco: sed intrinseco tñ v3 puncto eiusdē lineę et nō tantū vno sed infinitis in potētia iuxta infinitas designatōes intellectus: qm a quolibet illorū puncto pōt intellectus describere lineā circularē vltimē spere punctus autē nec est finitus nec infinitus. L. e. li. (Amplius tangi finiri alterū est hoc quidē. n. scilicet tāgi ad aliquid extrinsecū ratio est cuiusdā. s. tacti vel tangibilis tangit. n. oē tangens aliquid extrinsecū sibi et de numero finitū: aliquid accidit q tangat: finitū autē nō ad aliqd est extrinsecū sibi neq tangere ptingenti cōiungens est. i. neq tangere cōpenti cūlibet corpore indifferenter.

Notandum fm cōmētatorē cōmētō 74. q. p. actus aliud est a finitate: actus. n. dicit in respectu alterius rei: finitas enim dicit in respectu sui ipsius: vnde dicit q corpus finitū est illud q ptingit in vno termino aut terminis q sunt sue suplicies nō superficies corporis extraneo: oē enim tangens est finitū. Sed nō est oē finitū tangēs. Ecce fm cōmētatorē q finitū est quasi genus ad tangens cū oē tangēs sit finitū et nō eōtra mūdus. n. ē finitus: et nō est tangēs: et nō accipit hic tactus p potētia tactiva que est vnus sensus exterior iuxta determinationē Arist. scō de anima: sed accipit hic p cōtinnuationē vel ptingitōe corporis inuicē eo modo quo dicit phis quinto huius q illa se inuicē tangūt q sunt ptingua vel ptingua: ppter cōmētatorē vt ponat in tactū vitalem et tactum non vitalem differētū ptinguatiōnē aut ptinguatiōnē corporis inuicē nō vocat tactū sed ptingitū: anima. n. tangit ppingit ignē sicut ppingit vidē colorē: sed nō ppingit tangit si. n. a. ppingit cōtāgit. b. opz nō solū. a. tangere. b. sed etiā. b. tangere. a. pstat autem q tāgit ignē anima et nō tāgitur ab igne sicut videt colorē et nō videt a colore. ¶ Sz dubitat si oē tangēs ē finitū: et nō eōtra: vtrū ptingēs et finitū seu ptingit et finitas sint eiusdē pdingamētū vel diuersorū. Rndetur q ptingit cū sit cōtinnuatiō vel cōtinnuatiō corporis est respectus de pdingamētō relatiōis: sicut vno et applicatiō reze ad inuicē et psequenter ptingēs et cōtactū sunt relatiua eiusdē pdingamētū: finitū autē et infinitū nō sūt p se in aliquo pdingamētō sicut dicit Egidius hic illa esse p se in pdingamētō qualitatis: et esse qitates quantitatis ptingue vel discrete: sed sunt reductiue de pdingamētō qualitatis: cū nō sint genera neq spēs eiusdē pdingamētū ex quo indifferēter cōpentiū quantitatis continue et discrete: sed sunt modi eiusdē pdingamētū sicut intēsum et remissus sunt modi pdingamētū qitates. Sicut igit intēsum et remissio nō sunt qitates s3 modi qitates denominātes illas itēsas vel remissas: et ex hoc nō sūt in aliquo pdingamētō p se s3 tñ reductiue in pdingamētō qualitatis rōne illorū quo sunt modici finitas et infinitas nō sunt quantitates sed tñ modi illarū denominātes il las esse finitas vel infinitas tam fm quantitātē ptinguaz quā discretā: et ex hoc nō sunt in aliquo pdingamētō per se sed tantum reductiue a posteriori in pdingamētō

to quantitatis ratione quantitatis continue et discrete: et si finitas et infinitas nō sunt quantitates: a fortiori nō sunt qualitates cū nō sint sepabiles a quantitate bene aut a qualitate. Stat. n. p ymaginē aliquā quantitatem esse nulla qualitate existēte ex quo prior nō est quantitatis q qualitatis: sed nō stat p ymaginatiōnē aliquaz quantitātē esse illā et nō esse finitā nec infinitā: et nō sequitur ratio infiniti quantitatis ppingit p phum primo huius igit infinitū est per se pdingamētū quantitatis tanq genus vel species illius pdingamētū: quia sicut ppingit passio dif finit p subiectum suū ita modus diffinit p suū modifi catū: cum dicatur etiā q dāmodo passio illius: finitas igit et infinitas sunt modi et passionēs qitates in q sūt subiectiue sicut accidēs ppingit in subiecto et forma in materia: iō in diffinitōibus eorū ponit quantitas. (Intel ligētē aut.) Tertia rō. pbans infinitū in actu sūt ita ptingit ymaginari extra mūdū spaciū infinitū locum et vacuū infinitū et corpus infinitū: igit infinitū corp⁹ ē. Rndit phis negādo pna dī. q. nō oportet semp credere intelligentie et ymaginatiōnē. n. nō est in re augmētatio infinita: neq diminutio infinita: sed tñ in anima pōt enim aliqd intelligere et ymaginari vnūquēq nō strum maiorē quā sit: nō tñ ppter hoc est aliquis nrm maior q sit: et licet sensus exterior nō decipiat circa ppingit obiectū q nūq cognoscit nisi in pntia sensibil tñ bene decipit sensus interior ac etiā intellectus: qz qz bet eorū cognoscit in absentia sensibilū: et pōt discurrere tā ad ea q sūt quā ad ea q nō sūt pponēdo spēs ad suicē eliciēdo spēs ilensatas ex spēs sensatis: s3 hec nō sunt pntis speculatiōis sed magis ptingit ad libz de anima. L. e. li. (Intel ligētē autē et ymaginatiōi credere incoueniēs est nō. n. i re habūdātia et defectus ē.) s. augmētatio et diminutio in infinitū: s3 i intelligētia: vnū q dōz enim nrm vtiqz intelligeret aliquis multiplicē. i. multiplicatiō seipm augmētās in infinitū sed nō ppter hoc extra aiām aliquid est sicut ppingit ab aiā aut ex tanta magnitudinē quā hēmus quis intelligit aliquis sed qm est i re sicut aiā intelligit vel ymaginat hoc accidit cum nō sit necessarium: sed cōiungens.

Notandum fm cōmētatorē cōmētō 75. q. pōt aliquis ymaginari nos esse extra ciuitatē: sed nō sequit ex sua ymaginatiōe nos esse extra ciuitatē: s3 cū fuerimus extra ciuitatē tñ ymaginatio eius erit vera: et erit accidens entis ymaginatio. n. sequit ens: sed nō ens ymaginatiōnem accidit igit ymaginatiōi q ita sit in re sicut est in aiā cū aliqñ ē ita. s. cū sum⁹ extra ciuitatē et qz ymaginat nos esse extra ciuitatē: et aliqñ nō est ita. s. cū sumus i ciuitate: et qz ymaginat nos esse extra ciuitatē. Tñ ymaginatio sequit rem extra aiāz sicut quāta qilis et ubi ptingit res tanta talis et ibi pōt ymaginari: sed res nō sequitur ymaginatiōem qz nō opzrē talē et tātam et alicubi esse i re quāta qualē et ubi intelligit anima vel ymaginat.

Contra rñsonem pbi dubitatur pbandobito ipm necessario est infinitū fm cōmētatorē: qm de extra mūdū posset creare vnū lapidē tñ et illū elō gare a celo: igit ptingit lapis ille plus distaret a celo: igit tñ esset spaciū interceptū inter celū et lapidē: igit ēst illō spaciū: ppingit pna: qz ponit in casu deū tñ illū lapidē et reare. Itē deus extra hūc mūdū posset tres alios mūdōs creare ptingit hūc mūdū s3 quatuor pūcta tñ igit latera istorū quatuor mūdōz distaret: igit inter ea ēst spaciū et distātia: sed illud nō ēst creatū a deo: qz pono tātūz

Tex.
cō. 75.

Tex.
cō. 74.

Philosophorum.

illos tres mundos creat: igitur ista est illud spacium. Sic non minus ponit spacium ista est mundum quam ponere inter latera celi: si omnia essent annihilata: que nunc sunt infra coelum lunis: si sic esset ad huc inter latera celi esset spacium et distantia ex quo se se non tangeret sed maneret coelum. Rursum admittere hoc omnia de potentia dei: quia si licet ea non admitteret Aristoteles qui infinitatem diuine potentie non cognouit: et concedo illi lapidem continue plus distare a celo ex quo non sequitur aliquid esse spacium inter celum et istum lapidem quam talis distantia qua celum distat a lapide non est distantia absoluta neque malis: sed tamen respectu existens subiectiue in lapide: creatis etiam tribus modis concedo quattuor superficies pueras illoque distare: in per aliquid interuallum: sed tamen distantia respectu repta in illis superficiebus: non tamen eadem numero sed alia et alia secundum diuersitatem superficie: semper enim variato fundamento variatur relatio dicitur. n. supra plus in hoc tertio quod duorum distantiam distare unius non est distare alterius. Si enim tota sphaera actiuorum et passiuorum esset annihilata eorum concordandum duas medietates celi inuicem distare: non tamen distantia ut dicitur coheret sed distantia recta: non quia aliquid esset linea recta inter duas medietates celorum: sed quia posset esse: modo respectus distantie ita dicitur rectus nulla linea recta existente sicut aliqua existente dummodo iter puncta distantia sit trahibilis linea recta: et si conceditur inter latera celi in casu isto esse aliquam distantiam non oportet intelligi aliquid esse spacium vel interuallum inter illa: quia hoc inter non sic significat in his terminis: sed solum quod latera celi aliqua distantia differunt sicut dicimus inter duos homines esse differentiam non quod differentia duorum hominum sit aliquid medius inter duos homines: sed quod sit aliqua differentia qua differunt inuicem duo homines. (Tempus autem). Cuius dubium soluit philosophus: dicitur est quidam quod non debemus credere intelligentie dicenti infinitum esse corpus in actu neque imaginationi asserenti infinitum esse spacium extra celum sed contra sequitur anima imaginatur infinitum esse tempus igitur infinitum tempus est: et sequitur anima intelligit infinitum motum esse: igitur infinitus motus est: etiam sequitur anima intelligit vel imaginatur magnitudinem esse diuisibilem in infinitum igitur magnitudo est diuisibilis in infinitum: igitur per idem sequitur anima imaginatur infinitum esse corpus in actu et intelligit infinitum esse spacium extra mundum: igitur infinitum corpus est in actu: et infinitum est spacium extra mundum. Rursum philosophus negando primum quod tempus et motus necessario sunt infinita tamen secundum rem quam secundum imaginationem non quidem infinita in actu sed in potentia sic quod nunquam pars accepta remanet cum parte accipienda: magnitudo autem et si est diuisibilis in infinitum in partes eiusdem proportionis non tamen in partes eiusdem quantitatatis: sicut etiam non est augmentabilis in infinitum sic quod excellat omnem magnitudinem finitam: sicut igitur anima intelligens magnitudinem esse augmentabilem in infinitum sumptum aut diuisibilem in infinitum in partes eiusdem quantitatatis imaginatur falsum: ita si imaginatur aliquid esse corpus actu infinitum aut extra mundum esse spacium ipsa imaginatur illud quod non est: nec potest. Et licet tempus autem et motus infinita sunt secundum intelligentiam: sed rem non quidem actu: sed potentia non permanere accepto cum accipiendo. Magnitudo autem neque diuisione in partes eiusdem quantitatatis neque intelligibili augmentatione sic quod excellat omnem magnitudinem in infinitum vadit. Consequenter philosophus epilogat circa determinata de infinito dicens. Sed de infinito quidem quod est et quod non est et quod est dictum est.

Contra dicta arguitur quod magnitudo non est diuisibilis in infinitum in partes

eiusdem proportionis quam datur ultima pars proportionis: probatur: ubique est ordo essentialis si datur pars minima datur ultimum: sed datur ordo essentialis in partibus proportionalibus prout continue fuerit eandem proportionem: et datur primum. s. prima pars proportionalis: igitur etiam datur ultimum. s. ultima pars proportionalis. Sed ratione arguitur illud sic ponendo quod a. et b. incipiant moueri super c. spacio. a. prius velocius. b. sic quod in fine cuiuslibet partis proportionalis. a. expectet. b. quero igitur utrum a. et b. eque primo veniant ad finem. c. spacij: aut. a. prius b. non potest dici quod simul quia a. prius velocius mouebitur quod b. si igitur a. prius veniat quam b. ad finem. c. spacij habetur intentum quia. a. expectabit. b. in finem cuiuslibet partis proportionalis usque ad finem. c. spacij: igitur in fine. c. spacij dabitur ultima pars ex quo non ulterius mouebitur. a. nec. b. Iterum sit. a. unum corpus longum cuius pars proportionalis sit totaliter alba: et secunda totaliter nigra: et tertia totaliter alba: et quarta totaliter nigra: et sic in infinitum versus. b. superficiem terminantem proportionales partes minores: deinde pono quod tu tangas b. superficiem: et quero utrum tangis aliquam partem albam: vel nigram si aliquam partem albam et ultra illam non est aliquid pars proportionalis: igitur illa est ultima: si aliqua nigra arguitur eodem modo: si dicitur quod non tangis aliquam partem albam: nec aliquam nigram. Contra tu tangis quolibet partem. a. terminatam ad b. superficiem: si quolibet et talis est alba vel nigra: quoniam quolibet et talis si habet plus de albedine est alba et si habet plus de nigredine est nigra. Ad primum dicitur quod partes proportionales continui non essentialiter ordinantur ex quo sunt eiusdem rationis et non per se existunt: neque prima pars proportionalis est prima simpliciter in continuo: sed tantum secundum quid per designationem ad placitum: quia quacunque data prima parte proportionali infinite alie possunt signari prime. Et ad idem dicitur quod a. et b. simul et eque primo venient ad finem. c. spacij: non obstante quod a. continue velocius mouebitur et in fine cuiuslibet partis proportionalis expectabit. b. quia sicut minor abuntur partes proportionales in infinitum ita minor abunt in infinitum expectationes: sic quod in fine. c. spacij nulla restabit expectatio: quapropter eque cito venient. a. et b. ad finem. c. spacij. Ad tertium concedo quod tu non tangis aliquam partem proportionalem albam: nec aliquam partem proportionalem nigram: tamen bene tangis infinitas partes albas: et infinitas partes nigras. Unde totum. a. est album: quia prima pars proportionalis eius est totaliter alba cum sit medietas eius: et totum residuum componitur ex albo et nigro: secunda medietas a. terminata ad b. est nigra: quia eius prima pars proportionalis est nigra et residuum ex albo et nigro: sed quarta pars a terminata ad b. est alba: quia prima eius pars proportionalis est totaliter alba: et totum residuum componitur ex albo et nigro: quinta vero pars a. est nigra: quia prima pars proportionalis eius est nigra: et totum residuum componitur ex albo et nigro: igitur contingat istomodo assignaret infinitas partes albas et infinitas partes nigras terminatas ad b. sequitur quod tangendo. b. superficiem tu tangis infinitas partes albas et infinitas partes nigras. quare etc.

Explicit super tertio.

Libri quartus.

Incipit liber quartus.

Similiter autem.

est quartus liber physici. in quo Aristoteles determinat de passionibus extrinsecis corporum naturalium que sunt locus et tempus postquam determinauit de passionibus intrinsecis que sunt motus et finitum. Et diuiditur in 3.º tractatus: in quo 2.º primo

Tex.
co. 1.

determinat de loco: in secundo de vacuo. Ibi (eodem autem modo). In tertio autem determinat de tempore (sequeus autem est). Primus tractatus diuiditur in quatuor capitula: quo 2.º primum inuestigat si est locus. Sed ostendit quod non est locus ibi. (quoniam autem aliquid). Tertium querit quid est locus. Ibi (quod autem forte). Quartum manifestat qualiter entia sunt in loco. Ibi (cui quid igitur). Primum capitulum diuiditur in duas partes in quarum prima probat locum esse. In secunda vero arguit locum non esse in secunda. (At vero se habet). In prima parte Aristoteles ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: ad physicum pertinet considerare de loco: secunda conclusio necesse est locum esse ibi (quod igitur): prima conclusio probat Aristoteles quadrupliciter et primo sic per rationem famolam ad physicum pertinet considerare de eo quod est necessarium omnibus rebus naturalibus: sed locus est necessarius omnibus rebus naturalibus: igitur ad physicum pertinet considerare de loco: per 3.^{am} primum cum maior: minor vero fuit antiquorum opinatio locum esse necessarium cuiuslibet entis: dixerunt enim omnia entia esse alicubi. i. in loco et rationem assignabant: quod omne quod non est non est in loco: ut per inductionem: tragelaphus quidem non est in loco quod non est: per phygarum non est in loco: quod non est igitur per eos omne quod est illud in loco et per consequens videtur tenere ex eo quod si cui negatio est causa negationis sic affirmatio est causa affirmationis. Le. 11. (Similiter autem necesse est physicum de loco sicut de infinito considerare si est an non aut quomodo est et quid est et ea namque que sunt omnes opinantur alicubi esse) id est in nullo loco: quod non est nisi quod est. i. in nullo loco est: ubi enim est: tragelaphus aut phygarum. q. d. nulli quod nullum illud est: tragelaphus id est quod perocerus: et phygarum id est quod chimera per quod hunc et antiquam translationem.

Notandum

primo finem comitatorum comento primo quod Aristoteles non intendit perscrutari de suo esse finem demonstrationis sed per dyalecticam locum non esse est per se notum: sed cum perscrutatur finem dyalecticam quid sit eius occurrit huic quod non: que facta sunt dubitare in suo esse ut sit de genere entium per se aut de genere entium per aliud. Sicut enim motus esse est per se manifestum: ita locum esse est per se notum: videmus enim aliquid moueri sursum: et aliqua moueri deorsum: et quia per positionem de loco adiacente per se nota non demonstratio non demonstrat Aristoteles locum esse sed in perscrutatur dyalecticam de loco arguendo locum esse: et locum non esse propter difficultates locales occurrentes inuestigando diffinitionem loci. concessio enim quod est locus querit dyalecticus in quo predicamento est utrum in predicamento absoluto aut respectu: utrum sit per se in predicamento: aut per accidens: utrum sit corpus: vel aliquid corporis alicuius predicamenti: utrum sit per se in infinitum in loco: aut sit finitum ad aliquem primum locum: sic de multis alijs que faciunt dubitare locum esse: hanc enim propositionem motus est: est per se nota: et

tamen multe quod non possunt circa ipsam fieri inducentes dubitationem de esse eius utrum motus sit substantia vel accidens: et si est accipit utrum sit absolutum vel respectu: et si absolutum utrum permanens: vel successiuus: et si successiuus in quo predicamento est et utrum per se aut per accidens: aut per reductionem.

Secundo notandum finem comitatorum comento eodem quod antiqui opinantur

bant ipsum esse necessarium inesse cuiuslibet entis: et causa istius opinionis est quod cum videretur quod illud quod est non ens ut chimera et perocerus non est in loco: estimauerunt quod sequitur secundum peruersionem quod omne quod est ens est in loco: sed declaratum est in loca quod non tenet ista peruersione: sunt enim entia que non sunt in loco: antiqui non percipientes nisi sensibilia: crediderunt nihil esse ens nisi sensibile: et corpus reuocantes ens et corpus inuicem peruertit: quod omne corpus est in loco conclusum omne ens esse in loco sic arguendo nullum non ens est in loco: igitur omne ens est in loco: sed certum est quod illa prima non valet: quod antecedens est verum: et consequens falsum: cum multa sint entia que non sunt in loco. scilicet deus et intelligentie sepe: peccata enim illa prima per fallaciam consequens arguendo a positione consequentis ad positionem antecedentis: sicut non sequitur nihil quod non est animal est homo: igitur omne quod est animal est homo: nullum non ens est locus: igitur omne ens est locus: conclusum enim inferitur de suo superiori vniuersaliter affirmatur: stat autem talem rationem peccare per fallaciam consequentis igitur. (Et de motu).

Secundo arguitur probus ad illam conclusionem: quod quicquid pertinet considerare de motu locali pertinet considerare de loco: sed ad physicum pertinet considerare de motu locali igitur ad physicum pertinet considerare de loco: per 3.^{am} primum cum maior: quod motus localis includitur in sua ratione locum: minor declarat nam ad physicum pertinet considerare de motu: ut patuit in secundo 2.º lib. igitur ad physicum pertinet considerare de illo motu qui est communissimus et prior: sed motus localis est communissimus: quod omne mobile ad quantitatem vel ad qualitatem est mobile motu locali et non econtra: celum enim est mobile motu locali: et non ad qualitatem: neque ad quantitatem: est enim motus localis prior alijs motibus ut videtur. 8.º huius igitur ad physicum pertinet considerare de motu locali. Le. 11. (De motu quod comitatur maxime et magis proprium finem locum est quem vocamus loci mutationem ad physicum pertinet considerare ergo et de loco).

Notandum

finem comitatorum comento primo quod motus localis est comitator motuum. scilicet quod nullum est ens naturale: et prior eorum scilicet finem tempus et causam: ut post declarabit. Quatuor dignitates attribuit comitatori motui locali: Prima est quod est communissimus: quod in quocumque reperitur motus alterationis: augmentationis: vel diminutionis: generationis: vel corruptionis: reperitur motus localis: et non econtra: quod in corporibus celestibus reperitur motus localis et non alijs nominatoz. Secunda dignitas quod extra motum localem non est aliqd ens naturale ita quod in quolibet ente naturali est repibilis motus localis intelligendo per ens naturale compositum ex materia et forma excludendo ex hoc intelligentias quibus nullus motus potest per se: si argueretur de totali mundo: aut de elemento terre: quod ens naturale et non mouetur motu locali: dicitur quod si mouetur finem totum: sufficit quod mouetur finem partes. Tertia dignitas quod motus localis est prior tempore alijs motibus: quia motus localis est perpetuus et prius: quilibet autem alioz motuum aliqui incipit esse et desinit esse: nam hiis motibus prius in materia cessat motus: ideo desinit motus ad quantitatem habita quantitate: et desinit motus ad qualitatem habita

Error antiquorum

Motus localis est prior

motus localis est prior alijs motibus

Philosophorum.

Tex.
cō. scōi.

qualitate: sic de singulis. Quarta dignitas est q̄ motus localis est causa oīum alioz motū: nō. n. est generatio: vel corruptio: augmentatio: vel diminutio: absqz alteratione: nō est alteratio: absqz applicatione agentis ad passum: nō est applicatio agentis ad passum absqz motu localizigitur motus localis est causa oīuz alioz motū: sed hec magis sient manifesta. 8. huius. (Habet aut multas). Tercio arguit p̄bus ad eandem conclusionē: sic ad p̄bū p̄m̄t p̄siderare de illa p̄sione nālī circa quā occurrūt multe dubitationes: sed locus est huius: igit. rē. Patet p̄na cū maior et minor declaratur tam ex esse loci: quā ex quiditate eiusdē. Nam ex quibusdā que cōpetūt loco ut esse p̄servatiūū locati: et illud ad q̄ movetur corpora nālīa apparet locum esse: et ex quibusdā etiā que cōpetunt loco apparet locū nō esse: ut locum eē equalē locato: et cōtinere locatum: ex quiditate etiā loci apparet dubitationes qualiter sit diffinibilis locus cū nō eadem rō loci cōpetat oībus que sunt in loco: aliter enim elemēta sunt in loco et aliter celum est in loco et aliter vltima sphaera est in loco. Fin q̄ videbitur infra. l. e. li. (Habet aut multas dubitationes quid forte sit locus: nō. n. videt eandem rō loci cōsiderantibus ex oībus que insunt). l. ex omnibus hīs que sunt in loco.

Notandum fin cōmentatorē cōmentato scō q̄ causa difficul-
tatis quiditatis eius est q̄ cū p̄siderabimus de illo nō inueniemus ipsum vñū dicitur vñūoce in oībus corporibus nālībus: sed. q. dicitur modo dubitatio. i. multiplicitate: et scire quiditatem huiusmodi entis est difficile: qz appropinquat ei q̄ nō hz cōm nām: ideo latet: et diffinitio cōis declarat hāc nāz cōez. ¶ P̄positioes quatuor ponit hic cōmentator ex quibus apparet difficultas in cognoscēdo quiditatem loci: quāz p̄ma est ista: locus nō dicitur vñūoce: sed multipliciter in oībus corporibus nālībus: p̄z cū nō vno et eodē modo oīa corpora nālīa sunt in loco: elemēta. n. sunt in loco p̄z totū celū est in loco p̄ partes et vltima sphaera est in loco per centrū. Itē elemēta sunt per se in loco quibus totus orbis celestis habēs orbē superiōrē est per accidens in loco p̄ se: sed vltima sphaera est per se in loco p̄ accidēs: et hec oīa inferius declarabunt: iō locus nō inuenit i oībus corporibus nālībus vñūoce: sed multipliciter. ¶ Scōda p̄positio difficile est scire quiditatem loci: p̄batur. Ideo difficile est scire quiditatem nature: qz natura si eodem mō: nec fin eandē rōnem tñ cōpetit oībus naturis: cōpetit. n. p̄z forme q̄ materie: et p̄petit forme ut est p̄ncipiū actiūū: et materie ut est p̄ncipiū passiūū. difficile est etiā scire quiditatem forme: qz nō eodē modo neqz fin eandē rōnem simpliciter cōpetit oībus formis: cōpetit. n. forme substantiali p̄mo et forme accidentali ex p̄sequenti: cōpetit etiā forme substantiali ut aduenit enti in potētia: et forme accidentali ut aduenit enti in actu. Sed locus nō eodem modo neqz fin eandem p̄cāsā rōnem cōpetit oībus locis sicut neqz oībus locatis qz p̄z cōpetit loco nālī q̄ violento: et loco nālī: ut est p̄servatiūū locati: loco aut violento ut est destructiūū illius: p̄pterea difficile est scire quiditatem loci. ¶ Tercia p̄positio loci appropinquat ei q̄ nō hz nām cōez: p̄batur: aliquid est simpliciter vñūoce. scilicet q̄ cōpetit multis fin vñā cō rōnem: ut homo et que libet spēs specialissima: aliqd est equivoce simpliciter q̄ p̄ponat multa solū diuersis rōnibus ut canis: et acuties. Aliquid aut est partim vñūoce: et partim equivoce

ut aīal et q̄ libet genus indifferent: et tale reperit i oīaplici differentia: nā qdā est q̄ importat oīa sua signata eque p̄mo ut aīal: et color: et tale dicitur p̄pinqū vñūoce simpliciter: qdā vero q̄ importat illa p̄z p̄t et posterius ut numerus et figura: et hoc dicit esse p̄pinqū vñūoce simpliciter: qz igit locus est genus importans sua significata fin p̄z et posterius: ideo dicitur esse p̄pinqū equivoce simpliciter: et qm̄ equivoce simpliciter nō hz aliquā nām cōm: cū nō sit diffinibile: iō locus dicit appropinquare sibi: q̄ nō hz nām cōmūne. ¶ Quarta p̄positio: nā loci est nā cōis declarata p̄ diffinitioem cōm. i. natura loci est nā generis declarata per diffinitioem genericā: p̄z quia locus nō est spēs specialissima: sed genus p̄tēs locū sursum et deorsū: ante et retro dextrū et sinistrū: iō illa diffinitio debet eē genericā cōpetens multis spēsbus sicut diffinitio mori: et nature ex quo apparet q̄ cū cōmentator dixit locū dici nō vñūoce sed multipliciter in corporibus naturalibus noluit dicere locū esse equivoce simpliciter: quia tunc nō cōpeteret ei diffinitio: sed voluit dicere locū nō eodē modo: neqz vna rōne tñ inueniri in corporibus naturalibus: sed diuersis modis: et diuersis ratiōibus et hoc exp̄sūt cū dixit quasi ad denotandū locū non esse equivoce simpliciter: sed qdāz mō. (Amplius at). Quarto ad eandē conclusionē arguit p̄bus sic: ad p̄bū p̄m̄t p̄siderare de illo q̄ nō est p̄dubitātū neqz bene exquisitū ab antiquis: sed locus nō est p̄dubitātus neqz bene exquisitus ab antiquis: igit ad p̄bū p̄m̄t p̄siderare de loco: patet p̄na cum maior i qz antiqui nō versabant nisi circa nālīa: et minor est nota: qz nullam dubitationē nouerūt circa locum neqz bene diffinierunt locū dī. locū eē illud q̄ ē necessariū in eē cuius libet entis cū ista diffinitio nō sit bona: sed est alia vana ad quā p̄pter suā difficultatē: et illoz ingenij ruditatem nō potuerunt attingere. l. e. li. (Amplius autem neqz habemus nihil). i. aliquid ab alijs p̄decessoribz neqz p̄dubitātū neqz bñ exquisitū de hoc ē ab antiquis.

Notandum fin cōmentatorē cōmentato scō q̄ huiusmodi diffinitiones difficile inueniunt per regulas dantes diffinitiones que sunt diuisio et cōpositio et demonstratio vbi dicit Burleus q̄ cōmentator intelligit demonstratōem nō demonstratōem simpliciter que est ex p̄ioribus simpliciter sed p̄ demonstratōem intelligit demonstratōem a signo que est ex posterioribus accidentibus: sub statie. n. et quiditates rez naturalis nō possunt scribi a nobis nisi ex posterioribus et accidentibus ut dicit cōmentator sexto metha. Sed illud nō credo ego eē de intētiōe cōmentatoris: qz oīsum est scō et tercio huius nālem inuestigare diffinitiones p̄ demonstratōes a p̄iori p̄cludēdo demonstratiue diffinitionē mālem p̄ formālē ut patuit de diffinitioe motus et nature. Ideo diffinitio loci cum sit mālīs poterit p̄ formālē demonstrari: vnde p̄z est locus quā sit terminus p̄tēs. Antiqui. n. ponebāt locum: et nō dicebāt eē cōterminū p̄tēs: si. n. deus annihilaret totū celū remanētē sup̄ficie cōcausa lune ipsa esset locus elemētoz: et tñ nō esset terminus continēti. Si igit sic argueret oīs suspicēs p̄tēs per se primo est terminus p̄tēs imobit p̄mū: sed locus est sup̄ficies p̄tēs p̄ se p̄io: igit locus est terminus p̄tēs imobit p̄mū: demonstraretur diffinitio materialis per formalem. Et licet diffinitiones naturales inuestigent a posteriori per effectum adhuc per hanc inuestigationem possunt a p̄iori per causam inuestigari et p̄ aliam

Liber quartus.

diffinitionem demonstrari iuxta doctrinam Arist. scdo de aia primo inuestigates diffinitionem malem anime a posteriori p effectum deinde a priori demonstratue sum pliciter p diffinitionem formalem: qm aut dicit comentator q substantie r quiditates rez naturalis no possut sci ri a nobis nisi ex posterioribus r accidibus vult oi cere comentator q nos no possumus habere noticiam scientiam talis nisi pceserit noticia effectuum r acci dentis. Et hoc est veru qz nec metaphisicus: nec pbs potest pcedere a priori nisi prius pceserit a posteriori. Quia igitur in capitulo de motu pter hos modos h noiatos comentator dedit quartu inuestigandū diffi nitionem alicuius. s. inductionem. Ideo dicit q quatuor sunt regule oantes diffinitione. s. inductio copositio: di uisio r demonstratio: verbi gratia hec diffinitio homis aial ronale: potest quadrupliciter inuestigari. Primo per via inductionis sic iste homo e aial ronale: r iste ho mo est animal ronale r sic de alijs: igit ois homo est animal ronale. Scdo inuestigatur illa diffinitio per diuisionem: scā. n. diuisio illius generis animal per rō nale: r irrationalē: pcessa illa: n. n. qd est homo e aial irrationalē: arguas sic ois hō e animal ronale vel ani mal irrationalē: sed n. n. qd est homo e aial irrationalē: igit ois homo est aial ronale. Tercio inuestigat eadem diffinitio p via copositiois diuisio. n. toto p di cameto substantie incipiendo ab ente: qz differētia adue niens generi pstituit spem: accipiat illa differētia rōna le r aggreget illi generi animal: sic q coponat vnu ex genere r differētia: vbi genus teneat locū materie: r dif ferētia locū forme: r habebit diffinitio hois. Quarto inuestigat hmoi diffinitio p demonstrationē tam a prio ri quā a posteriori: primo quidē a posteriori: sic omne animal disciplinabile e aial ronale: ois homo est ani mal disciplinabile: igit ois homo est aial ronale: de in de a priori istomodo: ois aial ordinatū ad felicitatē est animal ronale: ois hō est animal ordinatū ad felicitatē: ergo ois homo est aial ronale: r quia locus seclit ter r diuersis rōnibus pntet sua signata ideo sua diffi nitio est ambigua: r quasi equiuoca. ppter cum diffi cultate pōt ipsa r quelibet sibi similis inuestigari p di uisionem: aut ppositioem aut demonstrationē: cum non inueniat genus supra locū nisi cū difficultate diuisibi le in duas differētiās quaz vna sit pueribilis cū loco r psequēter cum difficultate pōt haberi ppter locū: qz igit diuisio r ppositio psupponit differētiās: dmon stratio aut a priori psupponit genus r demonstratio a posteriori ppiam passionē: ideo cū difficultate pote rit inuestigari loci diffinitio aliquo isto r modo: sed per via inductionis facili. poterit hoc fieri ppter ea cō mentator facit mētionē de inductione. (Quod quide igitur). Scdo cōclusio: necesse est locū esse. Itaz cōclu sionē pbs qdruplū arguit r primo sic: necesse est illū esse q pntet succellue plura corpora: sed locus est hu iusmodi: igitur rē. psequētia cū maior: r minor de claratur: qm vas succellue pntet aerem r aquā primo quidē aerem: scdo aquā: r iterū aerem sic q nunq con tinet adequate simul aerem r aquā cum sit impossibil penetratio corporū. Le. li. (Qd quidem igit locus sit videtur ex transmutatione locali manifestum esse vbi aqz nō est aqua hic exunte sicut ex vase itēz aer in est. Ex ista pclusionē pbs inferi locū esse distinctum a corporibus locatis qm illud in quo aliqua corpa fi bi mutuo succedūt est distinctū ab illis: sed in loco cor pora locata sibi inuicē succedunt: igitur locus est aliqd

distinctum ab illis: psequētia cū maior r minor autē est declarata: qm in eodē loco in quo est aer erit aliqd corpus. s. aqua p mutationē r transmutationē locale. Le. li. (Quādo autē eundē locum q aer hz aliqd aliud corpo r determinet. s. aqua aut vinūz hoc v3 locus ab hys que sunt r comitāt succellue alterū ab illis oibz esse videt in quo. n. aer est nūc aqua in hoc prius erat qre manifestū est q erat locus aliquid r receptaculum altez ab vtrūq in q r ex q mutātū ē qd hz illo rē).

Notandum p m comentatorē cōmēto terio q illud in quo mō est aer iam in eo prius erat aqua: r ipm est fixum reci piens prius succelluē istoz duoz: r hec duo corpa nō sunt fixa: s3 succellua: ergo ē aliud necessario a cor poribus accidibus in hoc q dixi cū hoc q ē famo sum est noui per se. Ecce argumētū comentatoris cōi mens aerē r aquā est fixū: sed aer r aqua sunt succellua: r fluxibilia: igit pntens aerem r aquam nō est illa neq aliqd illo rē. (Dubitatur quia videt velle comē tator q ideoz locus numero sit succellue aeris r aque r q illud nō sit mō famosum: sed etiā per se notū s3 co tra locus aque existētis in vase est aggregatū ex supsi cie vasis: r ex superficie aeris: sed impossibile est illū ag gregatū eē locū aeris cū exitu aque necessario corru patū superficies aeris locas particularit aquā. Rndet q comentator loquit de corpore locatē r nō de supsi cie: cōstat aut q non corrūpit vas sed manet succellue pntens aerē r aquā: r si loqueret de superficie locatē sufficit q manet idē locus numero p m ptem r si nō hz totū. Ex isto loco accipit vnu famosum v3 q sicut tras mutatio qualitatiua facit cognoscere mām: ita tras mutatio localis facit cognoscere locū: ideo eundē locū nu mero pntere plura corpora succellue est per se notū si cut per se notū est ad experiētiām illa corpora localit transmutari. (Amplius autē). Scdo arguit pbs ad istam cōclusionem sic: necesse est illud eē ad q mouent corpora naturalia: sed ad locū mouent corpora natu ralia: igit necesse est locū eē p3 psequētia cum maior r minor est nota ad experiētiām qm ad locum sursum mouent leuia: r ad locū deorsum mouent graua. Ita tertia ratio pbat primo locū eē aliquid q: aliquid est ad q mouentur corpora simplicia: videlicet ignis sur sum: r terra deorsum. Scdo pbat locum eē pseruatiū locatū vnu q d qz. n. corpus naturale nō phibitum mo uetur ad locum suū: vt ignis sursum: r terra deorsum: r nō ad quēcūq locū indifferentē: sed ad determinatū vt terra ad mediū mūdi: r ignis ad pcauū lune: q non eēt nisi locus ille haberet quandā potentia naturālē cōue nientem ipsi locato per quā illud pseruaret in loco il lo. Tercio probat plures eē spēs loci: v3 sursum r deorsum: ante r retro: dextrum r sinistru: qm sicut corpora naturalia differunt specie ita virtutes pseruatiue ad q mouent differunt specie: s3 loca nālta includūt illas vir tutes naturales: igit loca naturalia differūt specie. Le. li. (Amplius autem loci mutationes physicoz corpo rum r simpliciu vt ignis r terre: r talia nō solum ostē dunt q aliqd est locus: sed etiam habeat quādam po tentiam loci: fertur. n. vnu q d qz in locum suū nō pro hibetūz hoc quidem sursum illud vero deorsum: hec au tem sunt loci partes r species sursum r deorsum r reli que sex distantiarum: id est differētie positionū.

Notandum p m comentatorē com mēto quarto q supi r inferius sunt partes loci in quas diuiditur p m q ge

Philosophorum.

Ter.
cō. 5.

nus diuiditur in suas differentiās specificas: et dicitur
partes loci que sunt species illius ne aliquis intelligat
per partes ptes fm quantitātē nō fm formam: ita q
fm cōmentatorē sex differentiē compoſitūz nō ſolū
sunt partes quantitatiue: ſed etiā partes ſubiectiue loci:
dictū ē. n. in tertio libro q: locus poteſt tripliciter acci-
pi. Primo vt dicitur tñ reſpectū ad totum: et ſic non ſunt
niſi due ſpecies loci: v. ſurſum et deorſum: que nō ſunt
partes quantitatiue loci. Scđo vt dicit tñ reſpectū ad
partem: et ſic ſunt ſex ſpecies loci que ſunt etiā ptes
quantitatiue loci. ſ. ſurſum et deorſum dextrum et ſini-
ſtrum ante et retro. Tertio vt dicitur indiſcretē reſpectu
ad totum et ad partem: et ſic ſunt octo ſpecies loci qua-
rum due ſunt tñ partes ſubiectiue. ſ. ſurſum et deorſum
et alie ſex ſunt ſimul partes ſubiectiue et partes quāti-
tatiue ita q datur duplex ſurſum et duplex deorſum: vnū
quidē q eſt tantū pars ſubiectiua reliquū vero q ē ps
ſubiectiua: et pars quantitatiua: ppter ea dicitur pbs in
littera: hec autem ſunt loci partes ſpecies ſurſum et de-
orſum et relique ſex diſtantiāz ad denotandum octo
eſſe ſpecies loci. (Sunt autem). Et ſi aliquis dubitaret
vtrum iſte noīare ſpecies loci ſint in mundo ex natura
rei vel tñ per reſpectum ad nos. Rñdit pbs q ſunt i
mundo ex natura rei q ipſe probat ſi ſpecies loci vi-
delicet ſurſum et deorſum: ante et retro dextrū et ſiniſtrū
que ſunt tñ per reſpectum ad nos nō ſemp manēt eedē
in eodem: quia illud q nūc eſt ſurſum vel dextrum p
reſpectū ad tēſet deorſum: vel ſiniſtrum te mutato: ſed
hñōi ſpecies ſemp manent in vniuerſo qualitercūq
vertamur vel cōuertamur: gñ nō ſunt iſte ſpecies loci
tñ per reſpectū ad nos ſed ex natura rei i toto vniuerſo:
nō tñ in qualibet parte mundi ſunt indiſcretē oēs
iſte ſpecies loci: ſed ſunt in determinatis pibus mudi.
In natura igitur determinatū eſt ſurſum et deorſum ita
q illud tñ dicitur ſurſum ad q mouetur ignis et alia le-
uia et illud tñ dicitur deorſum ad q mouetur terra: et
alia grauiora: que quidē loca non diſferunt tñ ſitu et po-
ſitione ſed diſferunt etiā potētia et virtute: quia vt dicitur
eſt talia loca habent potētiās et virtutes naturales di-
uerſarum rōnū. L. li. (Sunt autē diuerſi nō ſolū
ad nos dextrorſum et ſiniſtroſum ſurſum et deorſum no-
bis quidē. n. ſemp idem manet q dicitur per reſpectū ad
nos ſed fm poſitionem quocūq vertamur ſit aliquid
et aliud. ppter quod idē multoties ſit dextrum et ſini-
ſtrum ſurſum ante et retro in natura autē determinatum
eſt ſeorſum vnūq dōq nō enim qm cōtingit ſurſum eſt
ideſt nō enim quelibet pars mundi eſt indiſcretē ſur-
ſum: ſed vbi ſertur ignis et leue: ſimilit deorſum nō qz
contingit. i. nō vbiq eſt deorſum: ſed vbi ſunt habētia
grauitatē et terrena tāquā nō poſitione ſolū dicta: ſed
potētia et virtute. (Oſtendunt autē). Confirmat pbs
dicta ſua exemplo rez mathematicū ſiſtēte differen-
tiē poſitionis aliter cōpetunt rebus naturalibus aliter
rebus mathematicis ſed res mathematice nō habent
has naturalē differentiās poſitionū: ſed tñ per reſpe-
ctum ad nos: qz in eis illud eſt dextrū q reſpicit in nob
bis ptem dextrā: et illud eſt ſiniſtrum q reſpicit in nob
partem ſiniſtram: gñ res naturales habent iſtas diſfe-
rentiās poſitiōis naturaliter in mudo et nō tantū per
reſpectū ad nos. L. li. (Oſtendunt autē et mathematica
ca q dictum eſt cū. n. non ſunt in loco fm ſe ſed tñ ſz po-
ſitionem ad nos habent dextra et ſiniſtra: quare ſolū
eſt intelligere ipſoz poſitionē per reſpectū ad nos nō
habentia natura. ideſt naturaliter horum vnūq dōq

ideſt quālibet dictarum poſitionum.

Nota dum primo fm cōmentatorē cō-
mento quinto q ſuper et
inferius ſunt duobus modis alia. n. ſunt que ſunt in re
ſpectu ad nos abſq eo q habent eſſe extra aīam in ſe
et alia que habent eſſe naturaliter. Iſte ergo differentie
ſurſum et deorſum: dextrum et ſiniſtrum: ante et retro du-
pliciter ſumūt. ſ. naturalr absolute et reſpectiue ad nos
primo modo nūq variant: neqz tranſmutant ad trāſ-
mutationē noſtram: ſed ſemp manēt eedem et ſic reper-
iuntur in mundo et in celo. Sed ſcđo modo variantur
ad tranſmutationē noſtram fm q ſucceſſiue reſpiciunt
diuerſas partes noſtras et ſic reperiunt in corporibus
inanimatis: quando ergo dicit cōmentator q ſurſum et
deorſum habent eſſe in aliquibus reſpectiue ad nos
abſq eo q hñt eſſe extra aīam: nō oīnelligi q differentie
poſitionū reperi in reſpectu ad nos nō ſunt extra aīam: qz
tales differentie ſunt reſpectū extra aīam ſunt in rebus
inanimatis: ſed q tales differentie nō ſunt in rebus ſer-
clufa aīa. vnde ſi deus annihilaret totū mundū pter
vnū lapidē i eo nō eēt aliq oīa poſitionū. ſ. ſurſum et c.
Si autem annihilaret totū mundū pter hominē vnū
in eo eſſent oēs differentie poſitionū. Si vero annibi-
laret totū mundū pter vnū hominē et vnū lapidē
tam in iſto homine quā in illo lapide eſſent omnes diſ-
ferentie poſitionū: ſed nō eodē modo quia in iſto hoīe
eſſent naturaliter absolute et in illo lapide tantū reſpe-
ctiue: ſcilicet per reſpectum ad diuerſas partes iſti ho-
minis: ita q i ea parte lapidis que obijciat dextre pti
hominis cauſatur reſpectus dextreitatis: et in ea parte
q obijciat pti ſiniſtre hoīis cauſat reſpectū ſiniſtreitatis.

Secundo notādū fm cōmentatorē in cō-
mento q iſta loca non ſunt
contraria in loco tātū. ſ. quia ſunt in duobus extremis
vnus linee recte longiſſime: ſed et cū hoc ſunt contrarie
fm potētiām. Res enim quāz ſubſtantię ſunt ſimiles
contrarijs habent ſubſtantiās pparatas aliquo modo
Intendit cōmentator q ſurſum et deorſum dupliciter cō-
trariantur videlicet fm ſitum et potētiā. Scđm ſitum
quidē quia ſunt extrema vnus linee recte longiſſime. ſ.
ptracte a centro mundi ad cōcauū lune fm potētiāz
autem quia habent virtutes cōtrarias ſimiles locatis
pparatis terra quidē et ignis ſunt cōtraria: ideo virtutes
preſeruatīue illoz ſunt etiā pparatę qm virtus preſerua-
tiua ignis eſt ſibi ſimilis: et cōueniens terre autem eſt diſ-
cōueniens: et virtus preſeruatīua terre eſt cōueniens
et ſimilis terre: ſed igni diſcōueniens. Et cū dicit cōmēta-
tor lineam ptractā a centro mundi ad cōcauū lune
eſſe lineam rectam longiſſimā nō loquitur ſimpliciter
quia dyameter mundi ac etiā totius ſpere elemento-
rum eſt linea recta longior q linea ſignata: ſed intēdit
q illa ē linea recta longiſſima extremo et cōtrario p: nō
extrema dyametri mundi ſeu dyametri ſpere elemento-
rum nō cōtrariantur neqz cōtrarietate ſitus neqz cō-
trarietate virtutis.

Tertio notandum fm cōmentatorē eodem
cōmento q partes exiſtētes in cor-
poribus mathematicis nō ſunt ptes exiſtētes in eis ex-
tra intellectum ſcđm q ſunt mathematica ſicut eſt diſ-
poſitio i corporibus naturalibus. ſ. quonīa inueniū-
tur in eis partes ſex diſtinctę fm naturam et hoc in ani-
mato in inanimato autem nō inueniuntur hec: ſed ſunt
res que eſtimantur in eis eſtimatione tantum: ita q ex-
tra animam non ſunt ſicut ſunt in anima. Prima pro-

Liber quartus.

positio cōmentī est ista: differentie positionū nō reperiuntur in corporibus mathematicis sūm q̄ mathematica sunt: p̄ quia corpa mathematica sūm q̄ huius considerant sūm q̄ quanta r̄ nō sūm q̄ qualia: constat autē q̄ quantitas sūm q̄ hui⁹ r̄ si habet partem extra partes nō tamen h̄z partem dextram neq̄ partē sinistraz: cu⁹ ista diuersitas p̄tūz pueniat ex diuersa virtute motiua que nō reperitur in quantitate sūm q̄ huius. Secunda propositio cōmentī: differentie positionū inueniuntur in corporibus naturalibus sūm q̄ sunt corpora aīata patet quia in talibus corporib⁹ inuenit diuersitas virtutum facientū ad diuersos motus: illa enim pars taz in animali quā in celo a qua incipit motus dicitur dextra: r̄ opposita sinistra: alie etiam diuersis rōnibus et virtutibus dicuntur sursum r̄ deorsum ante r̄ retro vt dixi in tertio libro. Tertia propositio cōmentī: differentie positionū nō inueniuntur in corporibus nālibus sūm q̄ sunt inanimata: p̄ quia sicut quantitas in eo q̄ hui⁹ nō habet sursum neq̄ deorsum ita nec lapis neq̄ lignum: hec n. sunt corpora homogenea eiusdē rationis per totū nō habentia diuersas virtutes in diuersis partibus sūm quas diuersi motus possunt illis cōrēdere. Quarta propositio cōmentī: differentie positionū inueniuntur in corporibus mathematicis r̄ nālibus in animatis sūm extimationē: r̄ tamen sūm q̄ sunt extra animaz. Istam propositiōē sic intelligit Egidius dicens. Ideo aliquod corpus mathematicū esse dextraz: quia ymaginamur illud ex parte dextra: vel esse sursum: quia ymaginamur illud ēē in aere: vel in igne: aut deorsum ēē q̄ ymaginamur illud esse in medio mūdi: vel in terra. Credo q̄ illud sit verū attribuēdo differentias positionū toti ita q̄ corpus mathematicū nō est sūm se totū sursum vel deorsum dextrum aut sinistru: ante aut retro: nisi p̄ estimationē r̄ ymaginationem cū corpis mathematici aliqua pars est sursum: r̄ aliqua deorsum: r̄ aliqua dextra: r̄ aliqua sinistra: p̄ter oēs ymaginationes sūm q̄ aliam r̄ aliam partē respicit aliquis: loquitur ergo cōmentator de differentijs loci nō sūm q̄ sunt vbi: sed p̄ q̄ sunt positiones: r̄ nō loquitur de differentijs positionū sūm q̄ attribuunt parti: sed sūm q̄ attribuuntur toti: ex predictis patet pueniētia r̄ differentia inter corpa mathematica: r̄ nālia inanimata: quo ad differentias notatas: conueniunt. n. in eo q̄ sicut differentie positionū toti nō competūt corporibus mathematicis nisi sūm extimationē: ita non cōpetunt corporibus nālibus nisi sūm ymaginationem: conueniunt etiam q̄ sicut differentie positionū attribuunt parti inueniunt in corporibus mathematicis p̄ter p̄sderationem anime: semper tamen per respectū ad partes animati: ita r̄ in corporibus inanimatis. Sed differunt in alio quia corpa naturalia graua r̄ leuia habēt vbi. f. loca totalia nālia p̄ter oēm considerationem aīe r̄ p̄ter oēm respectū ad animata: que quidē loca nō habēt corpa mathematica: hoc autē vbi. f. loca totalia nālia sūnt sursum r̄ deorsū.

Quarto notandum sūm cōmentatorē eodē cōmento q̄ Arist. dixit in eis q̄ sūnt p̄ter superius r̄ inferius qm̄ sunt distincta naturalit̄ q̄ intendebat p̄ hoc q̄ sunt partes nō sūm q̄ sunt vbi q̄ non est ita de superiorē r̄ inferiorē inueniuntur. n. in eis aliq̄ distinctū sūm q̄ est vbi r̄ sūm q̄ est pars. Inuēdit dicere cōmentatorē q̄ nō eodē modo inueniuntur iste differentie. f. sursum r̄ deorsum in corporibus nālibus r̄ alie quatuor. f. ante r̄ retro: dextrū r̄ sinistru: quia dextrum r̄ sinistru ante r̄ retro nō inueniuntur in mun-

do sūm q̄ sunt vbi: sed tñ sūm q̄ sunt partes: sursum autē r̄ deorsum inueniunt in mundo: sūm q̄ sunt vbi r̄ sūm q̄ sunt partes. duo enim sunt loca totalia mundi ad q̄ mouent graua r̄ leuia r̄ hec dicuntur vbi. f. loca naturalia elementoꝝ sursum r̄ deorsum: alia sunt loca p̄cialia que sunt partes vnius vbi r̄ hec dicunt differentie positionum. f. ante r̄ retro dextrū r̄ sinistru quibus etiam anumerat sursum r̄ deorsum: vt dicit tñ respectū p̄tis. Ex predictis sequit q̄ licet in spha elementoꝝ inueniatur sursum r̄ deorsum que sunt vbi naturaliter absolute tñ in eis nō inueniuntur sursum r̄ deorsum que sunt positiones nisi respectiue: prima pars p̄ q̄ secluso oī respectu corporis animati in spha elementoꝝ inueniuntur superius r̄ inferius r̄ ipsoꝝ elementoꝝ quedaz sunt sursum r̄ quedaz deorsum. Secda pars declarat q̄ ex quo in celo sunt distincte sex differentie positionū q̄ dībz elementū est diuisibile in sex partes: quaz vna respicit partē dextram celī: r̄ dicitur dextra: alia respicit partē sinistram celī: r̄ dicitur pars sinistra. Alia respicit partē anteriore r̄ dicitur pars anterior. Alia partē posteriore r̄ dicitur pars retro. Alia partē sursum r̄ dicitur pars superior. Alia partē celi deorsū r̄ dicitur pars inferior.

Contra predicta arguitur r̄ primo qd sursum r̄ deorsum nō sunt species loci: q̄ locus nō est nisi superficies corpis ambiētis loci vt videbitur infra: sed superficies est spēs specialissima per Arist. in predicamentis igit r̄ c. Secdo arguit q̄ locus ad quē mouet ignis nō est simpliciter sursum quia ignis nō altius mouetur q̄ ad cōcauū lune: f. supra cōcauū sunt plura alia magis sursum: v̄z alij orbes planetarū r̄ vltima spha. Tercio arguit q̄ corpa mathematica sunt corpora naturalia q̄ naturalis considerat de corporibus mathematicis vt paruit in scdo huius r̄ nō p̄siderat nisi de naturalibus igit corpora mathematica sunt naturalia. Quarto arguit q̄ sex differentie positionū nō sunt distincte in mūdo naturalit̄ absolute quia si sunt in mundo absolute aut igitur in eo q̄ animati: vel inanimati: nō in eo q̄ inanimati p̄ cōmentatorē supra neq̄ in eo q̄ animati quia in fine quinti cōmentī dicit cōmentator q̄ iste partes nō sunt sex distincte in mundo. f. in celo sūm q̄ est inanimatus. Ad p̄mū r̄ndit Burleus qd accipiendo locū p̄o superficie corporis p̄inētis sic sursum r̄ deorsum nō sunt species loci: sed accipiendo locū p̄ corpore locante: aut p̄ virtute p̄seruatiua locati sic sursum r̄ deorsum sunt species loci: q̄ plura sunt corpora locantia diuersa r̄ sp̄rum r̄ plures virtutes locantes diuersarū rōnum. Sed ista responsio est dubia quia cōmentator dixit commento scdo q̄ diffinitio loci est difficile cognoscibilis ex eo q̄ locus nō dicitur vniuoce: sed multipliciter: constat autē p̄ h̄z nō diffinire nisi locū qui est superficies ideo dicit q̄ licet superficies sit species specialissima: tñ locus est genus cōtinens sub se species: q̄ p̄ter superficiē includit respectum rōne cuius dicit genus quicūq̄ n. nihil sit sciens nisi si homo nō. p̄pter hoc scientia est species specialissima sicut hō: imo ē genus p̄dicamentū qualitatis: r̄ licet loc⁹ includat q̄tuor in rōne p̄inētis. f. corpus locas supficiē locatē virtutē nālem p̄seruatiua r̄ respectū p̄tinentie seu p̄pinq̄uitatis: vel distātie: tñ locus nō dicit nisi duo intrinsece vniū mōle q̄ ē superficies: r̄ vniū formale q̄ ē respectus p̄tinentie. Ad sūm dicit q̄ aliud est dicere loc⁹ simpliciter sursum et locus simpliciter sursum in spha elementoꝝ r̄ p̄cauū vltimū sp̄re ē loc⁹ simpliciter sursum: q̄ ē locus maxie distans a centro mūdi: p̄cauū lune ē loc⁹ sūm.

f. iij

Philosophorum.

Lex.
cō. 6.

pliciter sursum in sphaera elemento: qz pcauū lune maxime distat a centro mūdi in sphaera elemento: qz sic intēdit pbus cum dicit locū ad quē mouet ignis ēē simplici sursum. Ad tertiū dico qz corpora naturalia sunt cōposita ex materia et forma substantiali vna cū dispositio nibus qualitatis et quantitatis: corpus autē mathe maticū est accidens predicamētū quantitatis triū dimē sionū: et nego qz physicus nō plderet nisi de rebus na turalibus pprie loquendo de rebus nālibus: qz pbs plderat de natura et de ente fm nām quoqz nullus est res nālis. Ad quartū qz iste sex differētie positionū sunt in mundo et in celo absolute fm qz est animatū nō qui dem sumptū quacūqz anima qz tunc oē animatū habe ret naturā illas sex partes qz est falsum de plantis q nō habent naturā absolute nisi sursum et deorsum s3 fm qz est animatū anima sensitiua vel intellectiua: et ita intelligit dicitū cōmentatoris sex differētie positio nū inueniunt in corporibus nālibus fm qz sunt ania ta et anima sensitiua vel intellectiua. (Amplē vacuū): Tertiū ad pclusionē principālī intentam arguit pbus sic vacuū est igitur locus est: p3 pna p ditionē va cui que est ista: vacuū est locus priuatus corpe: a nō ē antiquo: p3 ideo ista rō est in famosa per quā vna cum alijs sequit locū ēē aliqd et omne corpus sensibile i lo co esse. Le. li. Amplius vacuū affirmātes locum dicit esse: vacuū enim erit vtiqz locus priuatus corpore qz quidē igit sit aliquis locus pter corpus locata: et oē corp⁹ sensibile in loco p hoc qz dicta sunt aliqz pcept. fm cōmentatorē cōmen to sexto qz ista ratio ē fa

Notandum

mosa et accidit ei qz fuit nō vera sicut accidit ouibus p cedentibus: qz cum hoc qz fuerunt famose fuerunt vere dicere. n. vacuū esse et qz est locus sine corpore est famo sum ppter estimationē. Ista ratio qz due precedēs ali quo modo pueniūt et aliquo modo differunt pueniūt quidē in famosa: quia eaz quilibet est famosa: sed discōueniunt in veritate: qz due pime fuerūt vere non peccantes in materia nec in forma accipientes vera et pcludēs vera: hec aut ratio nō est vera: qz licet conclu dat vera tñ peccat in materia accipiēs oīo falsa. s. va cuū est: et vacuū est locus priuatus corpore.

Secundo

notandū fm cōmentatorē eodē cōmēto qz est necessariū in estimatiōe eis qui generāt mundū fm totū. s. vacuū pcedere: necesse est enim vt locus pcedat corpus: et iō lo quēret nostre legis dicit vacuū esse quia generāt mū dum. Argumentū cōmentatoris est istud: oē qz gñatur gñat in loco: sed mundus generat p opinionē sarrace nōz igit mundus generat in loco: sit ergo ille loc⁹ a et queritur vtrū generet: aut nō: si generat: et oē qz genera tur generat in loco: igit a generat in alio loco: et sic erit pcedere in infmitū in locis: qz nō est dicendū si a locus nō generatur: igitur fuit ante generationē mundi: et tūc nihil fuit locatū: igitur tūc fuit vacuū: ppter istaz rōnez dicit sarraceni de quoz lege fuit cōmentato: an gene rationem mūdi fuisse vacuū. Sed xpiani licet pcederēt oē genitū generari in loco nō tñ dicerēt oē factū fieri i loco qz pcedūt primā materiā factam esse in primo in stanti mūdi: nō tñ dicit mundū fm se totū esse per se i loco lo quendo de loco ambiente: et pūte. Et ultra pcederēt qz deus pōt facere vñ corpus sphericū a magnitudine huius mūdi pūnuū fm se totū qz nullo mō ēēt in loco

neqz fm se totū neqz fm partes sed per accidēs neqz p centz. Sed cōtra pono qz deus moueat tale corp⁹ spe ricū motu recto: aut motu circulari: et p3 qz quilibet illo rū motū est localis: igit aliqz locus est et p pns illud corpus ē factū aliquo modo in loco. Itē faciat de qz tuor talia corpora se inuicē pāgentia indissolubilit in qz tuor pūctus: et p3 qz illa distāt fm qz tuor superficies iter quas necessario ponit vacuū: igit ita dicēdū est ante cre ationē mūdi fuisse vacuū. Ad primū pcedo illud corp⁹ moueri tā circulariter quā motu recto nō tñ mouetur i loco: nec ad locū: nec circa locū: talis motus nō di citur localis nisi in potētia cū nō sit sursum neqz deorsū sum neqz a dextris: neqz a sinistris: neqz ante: neqz re tro ppter defectū differētiā p positionū. Ad fm dicit qz si deus annihilaret oīa que sunt infra cōcauū lune necessario faceret vacuū nō pprie inter latera cōcaui lune sed ipsum pcauū esset vacuū: ita in casu isto de fa ceret vacuū nō quidē pprie extra latera illoz corp⁹z sperico: sed faceret illas quatuor superficies ēē vacuū et si cōcederet inter latera illa ēē vacuū deberet con cedi ad hunc intellectum illa quatuor latera esse vacu um inter que poterat esse locatū (videtur autē). Quar to arguit philosophus ad eandem conclusionem per rationem aliam famosam sic omne qz non est: non est in loco: igitur omne qz est: est in loco: et per consequens locus est: patet consequentia primo aucto. omnium an tiquozum tam naturalium quam non naturalium di. qz sicut non esse in loco est passio cuiuslibet non en tis ita esse in loco est passio cuiuslibet entis. Exio dus enim licet non esset naturalis adhuc posuit locum pcedere locatū di. qz in ipsa prima facione mundi primo factum fuit qdā chaos et qdā recepta culum: deinde in illo chaos terram esse factam latam et spaciosam vt in ea possent esse animalia: et alia neces saria terrestria tanquā esset necessarium prius esse re ceptaculum omnibus embus. Le. li. (Videtur autem vtiqz et Exio dus recte dicere facere primum chaos: di cit quidem igitur omnium primum chaos factum po stea vero terram latam tanquā indigere primum esse receptaculum hys que sunt idest entibus omnibus propter illud qz opinati sunt quēadmodum multi om nino alicubi et in loco esse.

Notandum

scdm cōmentatorē cō mento sexto qz dicit ho merus qz inane idest vacuum fuit primo: quia estima bat qz vulgus estimat: scilicet qz omnia entia indigent loco quoniam estimant quia cum illud qz non est ens non est in loco sequitur qz illud qz est ens est in loco et ista est quarta ratio famosa et accidit ei qz est falsa et hoc est vñum eorum qz mouit Homerum ad dicendū hoc: tamē qz maxime inducit eum ad hoc est estimatiō cōmunis omnibus: scilicet qz vacuum debet pcedere generationem mundi. Duo igitur mouerunt Exio duz seu Homerum concedere vacuum pcessisse mundum primum fuit cōmunis estimatiō vulgi asserentiē et ha bentis tanquā principū vacuū fuisse ante generatiōē mundi: scdm fuit argumentum tacitum: videlicet nullū non ens est in loco: igitur omne ens est in loco: et licet ista ratio fuerit famosa tamē fuit falsa peccans in for ma arguens a positione consequenti ad positionem antecedenti cum multa sint entia que non sunt in lo co. (Si autem huiusmodi) hunc modum loquendi antiquozum de loco increpat philosophus dicens qz dato illo sequitur qz potentia loci est mutabilis: et pna

Lex.
cō. 3.

Lex.
cō. 7.

Liber quartus.

oium qd est absurdum: et illud sequat arguit: illa potē-
tia est mutabilis et pūa oium que oibus alijs est pū-
or: et oia alia cōseruat et que potest esse sine alijs et nō
ecōtra: sed potētia loci est huius fm Exiodū: igitur et c.
Le. li. (Si autēz hūmōi est locus ut dicit Exiodus mira-
bilis quidē vtiqz erit potētia loci et pūa vniqz sine quo
nāqz alioz nullū est: illud autē sine alijs necesse est esse
pūmū: nō enim perdit locū hūmōi qd sunt in eo corruptis.

Notandum fm cōmentatores cōmē-
to. 7. q. qm locus nō cor-
rumpitur p corruptionē eius qd est in eo: ergo necesse ē
ut sit pūmū. i. pūo: nāliter nō fm naturāz tātū qd fm
tēpus. Illud dicitur esse pūus fm naturā tātū qd non
excedit in duratē eo mō quo subm est pūus sua pūo:
pūa passiōe: illud autē est pūus fm tēp qd pcedit
et excedit in duratē: et sic se habz locus fm Exiodū
qd nō solum est cā corz que sunt: sed etiā excedit tēpō-
re illa que sūt: cum facit sit ante gñatōem mūdi et sem-
per maneat quibuscūqz in eo corruptis.

Sed dubitatur qd plus dicit in lit-
tera Exiodū recte
dicere: ppter quid iprobat dictū eius: rñdeur qd nō di-
cit plus simpliciter Exiodū recte dicere: sed qd videt il-
lum recte dicere: nō tamē recte dixit nisi in hoc qd posu-
it locū esse pūeruatū locatū: dices enī ante gñatōez
mūdi esse locū et vacuū: et qd oibus corruptis remanet
vacuum et locus et qd omnia necessario sunt in loco in
hīs omnibus male dicit.

Tex.
co. 8.

Nota sed

habet. Ista est scōda ps hu-
ius capituli: in qua pūus ar-
guit cōtra secundam cōclu-
sionē p rōnes famosas p
bando locū nō esse: et hoc p
sex rōnes: quāz. pūma est
ista: si locus est querit quid
est locus: et i quo pūdicamēto est vtrū sit corz vel qdā
alia nā: et nō videt qd sit alia nā qd corz: qd si ē neces-
sario hz tres dimēsiōes: v3 lōgitudinē latitudinē et pū-
ditatē: quo dato sequit qd ipole est locū esse: aliter duo
corza eēt simul et se inuicē penetratē qd est ipole: et qd
illud sequat manifestū est: nā locus est equalis locato:
et tā locatū qd locū est corz: ex quo vtrūqz hz tres di-
mēsiōes: ergo et c. Le. li. (Et vō sed hz defectū) i. dubi-
tationē. Si est locus quidē vtrū sit moles qdā corz
id est qdā nā corpalis aut quedā altera nā: querēdū est
enī genū ipsius pūmū distātiā quidē. i. dimēsiōes habz
tres lōgitudinis et latitudinis et pūditatis: qd dētermi-
natur corz: oē impossibile autē est corz esse locū
in eodem nāqz. i. simul essent duo corza.

Notandum pūmo fm cōmentatores cō-
mento octauo qd opz pūo
pūcurari dē gñe: et sub quo collocatur locū qd sit: res. n.
que sūt ignozate diffinitōis pūscrutādū est pūo de
gñe eius: et postea de differētiā quādō vtrāqz ps diffi-
nitōis fuerit ignota. i. genus et differētiā sicut est di-
spōsitio in loco. Inuēdit cōmentatores qd aliquādō res est
ignota tā fm genus qd fm differētiā: qd nescimus in
quo genere est nec per quas differētiās terminatur et cū
hoc cōtingit si istius rei quiditātē et diffinitōem habe-
re volumus: querēdū est pūmo genus: quo hito in-
uestigāda est differētiā: qd igitur locus est ignotus tā fm
genus qd fm differētiā opz inuestigare: hec omnia

ut cognoscamus quiditātē et diffinitōem eius.

Secundo notādū qd hec ratio pūas
locū nō esse nō concludit: nisi
cōtra ponētes locū esse spātū inter latera cōtinentis qd
necessario habet cōcedē similitatē penetratōis corpo-
rum de pūdicamēto quāritatis qd est magnū inconueni-
ens: duo enī pūcta nō possūt se penetrare neqz due li-
nee neqz due superficies: igitur neqz duo corza de pūdi-
cāmēto quāritatis: et notāter dico de pūdicamēto quāritā-
tis: qd nō incōuenit plura de pūdicamēto substantie se in-
uicē penetrare: ponētes enī elemēta immixta hnt cō-
cedere oia quatuor elemēta et ipm mixtū se inuicē pene-
trare et esse in eodē loco: nō etiā incōuenit duo corpo-
ra se penetrare: quoqz vñū est de pūdicamēto substan-
tie et reliquū de pūdicamēto quāritatis: imo illud ē ne-
cessarium: cū sit necesse cuiuslibet corz pūis nālis quāli-
bet partē esse lōgāz latāz et pūfūdā lōgitudinē latitudi-
nē et pūfunditātē pūdicamēti quāritatis: nō itēz incō-
uenit duas dimēsiōes diuersarum ratioū se inuicē
penetrare cū eadēz superficies est longā et latā: et quelibet
pars eius extenditur longitudinē et latitudinē: sed
qd due dimēsiōes aut duo corza eiusdem ratio-
nis se inuicē penetrant est impossibile: nō enim possūt
se penetrare due lōgitudines neqz due latitudines: neqz
due pūfunditates: et consequēter neqz duo corza pū-
dicamēti quāritatis. ¶ Sed forte arguitur qd due su-
perficies se ipsas inuicē penetrant: et consequēter due
dimēsiōes eiusdem ratiois: quia superficies cōca-
ua lune et superficies cōuexa ignis videntur se inuicē
penetrare: cum ad omnē pūctum seu partem vñius sit
aliquid alterius et econtra. Respondetur qd illud non
sufficit: sed cum hoc requiritur inseparabilitas sic qd nō
intuicē separentur neqz vñum sit extrinsecūz alteri lo-
co nec subiecto qd non contingit de illis superficibus:
cum quelibet illarum ab altera separetur: et sit alteri
extrinsecū ratione diuersorum subiectorum in quibus
fundantur. (Amplius si vō). Secunda ratio ad idem Tex.
est ista nullius corz pūis ē aliquis locus neqz recepta-
culum: igitur nullius locus est: pater consequentiā: qd
non propter aliam causam ponitur locus nisi ut sit re-
ceptaculum corz pūis: antecedens probatur: si enim ali-
cuius corz pūis esset locus aut receptaculum per idē
superficiē lineē et pūctū esset locus: pater consequentiā
quia sicut plura corza succedunt in eodem loco: ita
plures superficies plures lineē et plura pūcta: vbi enī
pūus erant superficies et lineē et pūcta aque ibi post-
modum erant superficies et lineē et pūcta aeris: sed il-
lud consequens est falsum: quia si superficiē et lineē et
pūctū est locus: igitur locus pūctū est pūctus: s3 om-
nia duo pūcta inuicē supposita sunt vñum: igitur
idē pūctus locat seipsum: et sic idē est locus et lo-
catum qd est falsum. Le. li. (Amplius si vō corz pūis
locus est et receptaculum: manifestum qm et superficiē
erit locus et reliquozū terminozū: scilicet lineē et pū-
ctū: eadem enim consonat ratio de istis et de corz pūis
vbi nāqz pūus erat aque planities). id est superficiē
es erunt: iterum superficies que sunt aeris: at vero dicitur:
quoniam neqz vñam habemus pūctū et locū: pū-
ctū quare si neqz ab hoc: scilicet a pūcto est locus alter-
rum neqz ab alioz nullo: neqz est aliquid preter vñū
quod qd istozū locus itaqz si locus pūctū non differt
a pūcto per idē locus lineē non differt a lineā: neqz
locus superficiē differt a superficiē: neqz locus corz pū-
is consequēter differt a corz pūis.

Tex.
co. 9.

Tex.
5.7.

Dubitatorum.

Notandum

fm commentatorem co-
mentum. q. deceptio ē in
hoc sermone famoso: q. accipit illud q. ē per se a loco
eius q. est per accidens: trāslatio entis sup̄ficiēz. r. vlt. vl-
tūmōz. r. vniuersalit. successio eoz. semper ē vbi accis
q. nō est ita in corporibus: r. ideo nō sequit. si corp⁹
debet habere locūz per ipam suāz trāslationem: q. etiā
superficies hēat nisi in primo aspectu r. fm famaz vel
formā. Inēditr cōmētatoz q. superficies lineē r. pūcta
nō mouentur nisi per accidens: ideo nō habent loca
nisi per accidens. scilicet ratione corporum quozum
sunt termini: r. q. corpora mouentur localiter per se:
ideo corpora sunt in loco per se: si igitur cōcessum erit
superficiē per se moueri aut per se esse in loco: hoc nō
erit nisi fm famositate: aut q. superficies est forma p
qua aliquid dicitur esse in loco.

Dubitatur

primo q. corpus nō moue-
tur per se: nec est in loco per
se: q. corpus est ita accidens sicut superficies linea aut
pūctus: igitur si superficies nō mouetur per se: nec est in lo-
co per se: sicut nec pūctus aut linea: per idē corpus nō
per se mouetur nec per se est in loco. ¶ Secūdo argui-
tur q. superficies est per se in loco: q. sicut corpus cōti-
nens locat rōne superficiē cōcauēta corpus cōtēnum
locatur rōne superficiē cōuere: igitur si superficies cor-
poris cōtēnētis per se locat a partē superficiē corporis
contētū p se locat: r. psequēter est in loco per se. ¶ Ad
primū cōcedatur q. corpus de predicamēto quantita-
tis nō per se mouetur nec per se est in loco sicut nec sup-
ficies linea aut pūctus: sed corpus de predicamēto sub-
stantie est illud q. p se mouetur: r. q. p se est in loco rō-
ne cuius oīa ista mouētur r. sunt in loco. ¶ Ad scdūz cō-
cedatur q. corpus p̄tēnens locat ratione superficiē cōca-
uē: nō tamē corpus cōtēntuz locatur ratione alicuius su-
perficiē: sed tamē ratio ē sui: q. vbi fluens a superficiē
ambiē: nō recipitur subiectiue nisi in corpore cōtēto:
nō quidē in materia nec in forma eius nec in aliquo ac-
cidente: neq. in aliqua pte corporis locat: ideo omnia
ista sunt in loco per accidens ratione totius corporis
naturalis contētū.

Secundo

notā dum fm commentatorem
quinto phycorūz q. in mathe.
nō est differētia inter cōtinua r. p̄guā: ita q. in mathe.
nō possūt esse due lineē immediate: neq. due superficies: si-
cut enī due aque nō possūt esse cōtigue qn statiz fiat cō-
tinue: ita magnitudo tonus inūdi que tā est discōtinua
cuius multe ptes sunt p̄tigue si sepentur a formis natu-
ralibus statiz fieret p̄tinua: r. omnes superficies que tā
sunt immediate fierēt vnūz: sic q. superficies p̄uēra aque
r. superficies p̄caua aeris fierēt vna superficies: r. super-
ficies p̄uēra ignis r. superficies p̄caua lune fierent vna
superficies: r. sic de alijs p̄tiguīs superficiēb⁹: r. h. ideo
quia mathe. fm q. huius nō habēt formaz nālem ter-
minantem r. distinguētem. Sed in naturalibus differūt
cōtinua r. p̄tiguīs: quia a nālibus ratio ē forme natu-
lis que separat terminat r. distinguūt: remanent vltima
corporūz se tangentium.

Sed dubitatur

si. a. r. b. superficies
immediate sūt vna
superficies aut igit. a. sit. b. aut. b. sit. a. aut. a. r. b. sūt
vnū tertiu: nullū istozum potest dari absq. corruptio-
ne alicuius superficiē: quo p̄cesso: querit a quo corū-
pitur illa superficies: r. si aliqua alia generatur a quo
generatur cum quāntitas nō sit de virtutib⁹ actiuis neq.

passiuis: sed Aristō. in hoc quarto respondet q. a. nō
sit. b. nec. b. sit. a. sed. a. r. b. sūt vna: r. ad habēt intel-
lectum q. ex. a. r. b. sit vna: r. sic q. a. r. b. corūmpant-
ur r. vna: r. generantur: r. cum queritur a quo sicut
corruptio aut generatio: dico q. sicut motus aliq. p-
tes generātur necessario r. aliq. corūmpuntur a mo-
toze. ppter repugnantia partū motus ad esse simul ex
natura motus: ita corruptio illarū sp̄rūm fit a copu-
lante eas inuicē vel a segregante magnitudinēz a for-
mis nālibus ppter repugnantia illaz ad esse simul ex
natura p̄tēnētis: r. quia natura p̄tētozū linearū r. su-
perficiērum r. natura permanentiūz nō successiuoz: li-
cet illis repugnet immediatio ex nā p̄tēnētis: nō tamē ex
natura formazū nālib⁹: ideo talia possūt esse immediate:
nō in eodem p̄tinuo: sed in diuersis ex determinatione
formarū nālib⁹. Et sicut applicans duas aquas in-
uicem aut duas superficies: duas corūmpit r. vnā gen-
erat: ita diuidēs aquā in duas medietates aut aliā q-
tūtatē vnū indiuisibile copulās corūpit r. duo alia
gēat v3 duo pūcta aut duas lineas aut duas superficies.
(Quid enī forte). Tertia rō fuit ista: omne q. est aut
est elementum aut ex elementis: sed locus nō est elementum:
neq. ex elementis: igitur locus nō est: maior est famosa:
r. minor arguitur: omne q. est elementum vel ex elemē-
tis ē de numero corporozum aut incorporeozum: cū
omne q. est sit corporeum vel incorporeum: sed loc⁹
nō est de numero corporozum: quia tunc esset penetra-
tio corporum ex quo locus est equalis locato: neq. de
numero incorporeozum: cum sit quedam magnitudo: er-
go locus nō est elementum neq. ex elementis. ¶ Et. ii.
(Quid enī forte) r. ponemus esse locum: neq. elemē-
tum enī neq. ex elementis possunt esse huiusmodi ba-
bentia natura: loci neq. corporeozum: neq. incorporeoz-
um: magnitudinem quidem habet locus: ideo nō est
de numero incorporeozum: corpus autem nullum est lo-
cus: aliter esset penetratio corporum: r. confirmatur lo-
cus nō esse ex elementis: quia nō ex elementis sensi-
bilibus neq. ex elementis intelligibilibus: nō quidē
ex elementis sensibilibus: quia illa sunt corpora r. ex
corporibus: locus autem nō est corpus ne fiat corpo-
rum penetratio: nō etiam ex elementis intelligibilib⁹
quia ex illis nulla fit magnitudo: locus autem est ma-
gnitudo. ¶ Et. ii. (Sunt autem sensibilib⁹ quidem cor-
porum elementa corporea: locus autem nō est cor-
pus: ideo nō est ex elementis sensibilibus neq. ex in-
telligibilibus: ex intelligibilibus autē elementis nulla
fit magnitudo: sed locus est magnitudo: igitur r. cetera.

Notandum

q. antiqui nō percipiē-
tes nisi sensibilia r. na-
turalia neq. sciētes distinguere inter materiam corpo-
rum celestium r. elementozum concesserunt omne ens
elementum esse aut ex elementis: apud quos ista pro-
positio erat famosa: r. nō obstante q. fuerit famosa
ipsa fuit falsa: quia nec deus nec aliqua intelligentia nec
aliquod celeste corpus est elementum vel ex elementis
conceditur tamen locum esse elementum r. locum ēē ex
elementis: quoniam ignis est locus aeris r. aer est lo-
cus aque: quozum quodlibet est elementum: aggrega-
tū etiam ex aere r. aqua est locus terre: cum nō con-
tineatur terra ab aqua tantum nec ab aere tantum: sed
ab ambobus: constat autem tale aggregatū esse ex ele-
mentis: conceditur etiam aliquē locum esse corpus r.
aliquē nō esse corp⁹: concavum enim lune nō ē corp⁹
r. ē locus ignis: celū vō est corp⁹ r. ē loc⁹ oīūz elozūz n3

Tex.
co. ii

Liber quartus.

Ter.
co.ii.

ex hoc habetur penetratio corporum: quia locus non ponitur inter latera corporis continetur ut imaginabatur antiqui sed extra totum continentem: tamen immediate inmediate tione coniguntur et non continuatur ut videbit infra. (Amplius vtiqz). Quarta ratio est ista: omne quod est aut est causa vel effectus: sed locus non est causa nec effectus: igitur locus non est: per consequentia cum maior et minor declaratur: quod enim locus non sit effectus per eorum motus corporis est ad locum tanquam ad continentem ipsum et per se ipsum in esse: ista non est conditio effectus: imo videtur esse operatio causa. Et quod locus non sit causa arguitur: et primo quod non causa materialis: quia ex materia constituitur res in esse: et per locum: locus autem non constituitur in esse nec est per locum. Secundo quod non sit causa formalis: quoniam amittit res corpus perit quando mouetur ad locum si mul quando transmutatur ad formam et omnia essent eiusdem speciei quibus competere idem locus sicut omnia sunt eiusdem speciei quibus competit eadem forma. Tercio arguitur quod non sit causa efficiens: quia locus est terminus motus: nihil autem efficitur a termino suo: motus enim naturalis corporum non sit a loco sed a principio intrinseco ad ipsum locum. Quarto arguitur quod locus non sit causa finalis: quia forma et finis sunt idem: ut fuit probatum secundo huius: sed locus non est forma ut ostensum est: igitur nec finis: deinde magis videtur locus propter locata quia locata per locum: igitur locatus magis habet rationem finis quam locus. Le. li. (Amplius vtiqz aliquid ponet huius que sunt). i. entibus cum esse locum: neque enim una causa inest ipsi de quatuor: neque enim sicut materia eorum que sunt: tantum: neque enim ex ipso loco constituta sunt entia sicut materia: neque sicut species: ratio. i. forma et quidditas eorum que sunt: neque sicut finis neque sicut mouens ea que sunt.

Notandum secundum commentatorem com-
mentum. i. quod locus est tanquam finis extrinsecus in corporibus simplicibus non compositis. Duplex est finis secundum commentatorem: videlicet intrinsecus et extrinsecus: locus non est finis intrinsecus: quia ille est forma que generatur: sed est finis extrinsecus: non quidem omnium: quia non compositus vtiqz: ed simplicium unde sicut corporum simplicium quedam mouentur ad locum tanquam ad finem. Elementa: quedam non mouentur ad locum tanquam ad finem ut corpora celestia: ita corporum compositorum: quedam mouentur ad locum tanquam ad finem ut mixta inanimata que non mouentur nisi ad motus elementorum dominata in ipsis: quedam non mouentur ad locum tanquam ad finem ut composita animata: quando ergo commentator dicit quod locus est finis in corporibus simplicibus non compositis: loquitur de corporibus simplicibus elementaribus: et de corporibus animatis compositis. Et notanter dicit commentator tanquam ut de intelligere tantum similitudinem causae et non vera rationem causae: locus enim non habet propriam rationem alicuius causae: sed tantum mathe. et similitudinem: dicit enim locus habere rationem materiam in quantum locus quantum est ex se est idifferens ad omne locatum sicut materia ad omne formam: dicit etiam habere rationem formae pro quantum locus est determinati finis sicut forma est determinate speciei: dicit etiam locus habere rationem efficiens in quantum necessitat corpora localia sicut agens. Ultimo dicit locus habere rationem finis: quia sicut entia mouentur ad finem: ita mouentur ad locum: non tamen habent propriam rationem finis sicut habent propriam rationem termini: finis enim ut est habitus secundo huius habet rationem boni: locus autem ut sic non habet rationem boni nec mali: quia locus dicit superficiem et respe-

ctum coniunctum: constat autem nullum illorum includere rationem boni vel mali: non etiam mouetur ad locum ut locus est: sed propter virtutem preseruatiuam existentem in loco (Amplius et ipse). Quinta ratio est ista et fuit ratio Zenonis si locus est contingit procedere in infinitum in locis et locatis: sed non contingit procedere in infinitum in locis et locatis: igitur locus non est: per consequentia a conditionali cum destructione consequens ad destructionem antecedens: minor est de se nota: et maior sic arguitur: o ens est in loco: si igitur locus est ens: locus est in loco sit igitur. a. locus in loco. b. Et replicetur idem affcedens: omne ens est in loco: sed b. est ens: igitur b. est in loco sit ergo ille locus. c. et per necessario processus infinitus in locis et locatis: quia a. locat. a. b. et b. a. c. et c. a. b. et sic in infinitum. Le. li. (Amplius et ipse locus si est aliquid eorum que sunt alicubi erit. Zenonis enim opinio querebat quendam rationem). I. quendam rationabilem questionem Si namque omne quod est in loco est manifestum quoniam loci et locus erit: et hoc in infinitum procedet.

Notandum secundum commentatorem com-
mentum. i. quod ista est questio Zenonis et deceptio est in ea in duobus locis imaginariis. scilicet propositione dicente quod omne ens existens in aliquo est in loco aut quod omne ens est in loco. Secunda autem est dicens quod locus est in aliquo ista enim propositio est equiuoca et dicitur multipliciter ut postea declarabit Aristoteles. locus enim est in aliquo secundum quod accidens est in subiecto: et res est in loco sicut aqua in vase. Arguebat igitur Zenon hoc modo o existens in aliquo est in loco. sed locus est existens in aliquo: igitur locus est in loco vel sic: o ens est in loco: sed locus est ens: igitur locus est in loco in qua ratio est per maiorem esse falsam: quoniam deus et intelligere sunt entia: et non sunt in loco: sunt etiam existens in aliquo. i. in celo et non sunt in loco: minor autem est equiuoca: quia aliter res locata est in aliquo. et aliter locus est in aliquo: est enim res locata in aliquo sicut in loco ut aqua in vase: locus autem est in aliquo sicut in subiecto: quoniam locus est superficies corporis ambientis modo quolibet superficies cum sit accens est in aliquo subiecto. Sed forte dubitatur: quia dato illo sequitur quod locus est in aliquo tanquam in loco: quia si locus est subiectus in corpore locante et corpus locans est in aliquo tanquam in loco: ut patet de quolibet elemento preter terram et de quolibet orbe celesti preter ultimam speram: igitur locus est in aliquo tanquam in loco. Respondetur concedendo quod locus est in loco. non quidem per se sed per accidens ratione corporis in quo est: sicut enim accidit corpori locanti quod sit in loco: ita accidit loco quod sit in loco. Intenit autem commentatoris est quod locus est per se in aliquo tanquam in subiecto: non autem est per se in aliquo tanquam in loco. Et si dicitur locus est superficies: sed superficies non est per se in loco: sic locus non est per se in subiecto negatur quod superficies non sit per se in subiecto: quia superficies est per se accidens: omne autem accidens est per se in subiecto: nec sequitur superficies est in subiecto ratione corporis: igitur non est per se in subiecto: sicut non sequitur color est in corpore ratione superficies: igitur color non est per se in corpore: color enim est in corpore mediante superficie per Aristotelem in hoc quarto et est extremitas perspicui in corpore terminato secundum philosophum in libro de sensu et sensato. (Amplius sicut). Sexta et ultima ratio est ista si locus est hoc ideo contingit: quia omne corpus est in loco et in omni loco est corpus: sed locus est equalis locato: ita

Ter.
co.ii.

*Et locus est in
ambiens*

Ter.
co.ii.

Philosophicorum.

q^o nō maior neq^{ue} minor: igitur ad augmentationē vel diminutionem locati: sequitur augmentatio et diminutio loci: sed istud cōsequens est falsū: q^o dato illo sequuntur duo incōuenientia. Prīmū q^o loc^{us} ē corpus: q^o nūcūq^{ue} augetur neq^{ue} diminuit nisi corpus: et q^o illud sit in cōueniētiā p^{ri}mo: q^o alias esset penetratio corp^{or}ū. Scd^o incōueniens q^o ad cuiuscūq^{ue} corp^{or}is augmentationē vel diminutionem: sequitur augmentatio vel diminutio totius vniuersi: q^o si a. augetur: aut igitur cōtineatur ab alio quo aut nō: si nō p^{ri}ntetur ab alio illud est mūdus vel vltima sphaera: et per cōsequens mūdus augetur: si cōtineatur ab aliquo sit illud. b. et patet q^o b. augetur: quēro igitur si b. cōtineatur ab aliquo aut nō: et qualitercūq^{ue} dicatur probabo totū vniuersū augeri: similiter si a. diminuitur: queratur vtrū cōtineatur vel nō: si nō cōtineatur: igitur totū vniuersū cōtinet: si cōtinet igitur totū suū cōtinet et ita diminuit sit id. b. et cōtinue arguatur cōsimiliter. Le. li. Amplius autē sicut oē corp^{or}us in loco est: et sic et in omni loco corp^{or}us: quomodo igitur dicemus de hīs que augmentantur: necesse est enī ex hīs simul augeri locū cū ip^sis: neq^{ue} enī minor neq^{ue} maior locus ē vnicūq^{ue}: deinde epilogat p^{ri}mo circa obiecta vi. per hoc quidem: non solum quid est: sed etiam si est dubitare necesse est.

Notandum q^o sicut locus est in loco per accidens: ita augetur vel diminuitur per accidens ad augmentum et ad diminutionem corp^{or}is locantis aut corp^{or}is locati: nō tamen est necessariū locus semper maiorari vel minorari ad augmentū vel diminutionem corp^{or}is locati: q^o p^{ri}mo q^o a. sit vtrū corp^{or}us orbiculare q^o fiat sphericū: sic q^o concavum continue diminuat^{ur} vsq^{ue} ad nō esse: nulla mutatione existente in superficie cōuexa: et patet tale corp^{or}us cōtinue augeri: quia cōtinue maioratur profunditas absq^{ue} minoratione altitudinis dimensionū: tamen locus nō maioratur: sicut neq^{ue} maioratur superficies cōuexa: vbi autē cōcavitas. a. continue maioratur sic q^o a. fieret maioris spissitudinis absq^{ue} alia mutatione in superficie cōuexa: deberet cōcedi locatum cōtinue minorari et ip^sz locus nō minorari. Itē ex eodē fundamento sequitur locatū cōtinue maiorari et locus semper diminui ponendo q^o a. corp^{or}us orbiculare pedalis spissitudinis per diminutionem cōcavitatis fiat cōtēpedalis spissitudinis: et q^o superficies cōuexa tantū insensibiliter minoratur: et patet locus diminui ad diminutionem cōuexae superficies. a. tamē locatū continue augetur cū in finitū q^o dāmodo acquiratur plus de p^{ro}funditate quā dep^{re}datur de alt^{itu} dīnēsiōnibus: si autē cōtra fieret q^o superficies cōuexa, insensibiliter augeretur et diminueret^{ur} p^{ro}funditas a cōtēpedali ad pedalem augmentum cōcavitatis indubie tale corp^{or}us cōtinue diminueretur: et tamē locus augeretur: sed q^o p^{ri}mo nō dicit locū ēē equalē locato nō sit s^um^{ma} p^{ro}funditatis cōuexae locati: id generat si augetur vel diminuitur locatū: s^um^{ma} istaz superficiem necessario augetur vel diminuitur locus: quare et.

Tex.
cō. 14.

Adonias au
tem). Istud est scōm capitulum hui^{us} p^{ri}mi tractat^{us}: in q^o p^{ri}mo inuestigat^{ur} q^{uod} est loc^{us} postq^{uam} probauit locū esse: et diuidit^{ur} in duas p^{ar}tes p^{ri}ncipales: in quaz p^{ri}ma querit vtrū locus sit m^{ai}or vel mⁱⁿor

ma arguendo ad vtrūq^{ue} partem. In secūda v^{er}o parte ponit vtrūq^{ue} distinctionē declarātem modos essendi in aliquo: ex q^{uod} manifestat locū nō ēē formā neq^{ue} materiā. In p^{ri}ma p^{ar}te p^{ri}mo facit tria. Prīmū p^{ri}mitit vtrā distinctionē. Scd^o arguit locū esse formā aut materiā ibi. (S^{ic} igitur est). Tertiū probat locū nō esse aliud quod illo p^{ri}mo ibi. (Merito autē). Quantū ad p^{ri}imum ponit hanc distinctionē q^{uod} sicut duplex est ens: v^{er}o ens per se et ens per accidens: ita duplex est locus: videlicet per se et per accidens: locus per se est locus p^{ro}prius. locus p^{er} accidens est locus cōis: ita q^{uod} ille est locus p^{er} se et p^{ro}prius alius in quo est aliquid p^{ri}mo. s. nō locatum ratio alterius: loci ille autē est p^{er} accidens et cōis qui locat^{ur} ratio alterius loci: verbi gratia: nō s^um^{ma} dicim^{us} q^{uod} aliquid est in celo: quia est iⁿ aere cōtēto a celo: et q^{uod} est in aere: q^{uod} est in terra cōtēto ab aere: et q^{uod} est in terra: quia est in hoc loco cōtēto a terra: qui quide^{us} locus nō amplius cōtinet q^{uam} ip^sum locatū: et iste est locus p^{er} se et p^{ro}prius: omnia v^{er}o alia sunt: p^{er} accidens et p^{ro}mnia Le. li. (Q^{uoniam} autem entium aliquid quide^{us} s^um^{ma} sit et aliquid s^um^{ma} aliud dicitur simpliciter et locus alius quidem p^{ro}mnia in quo omnia). i. plura corp^{or}is: plura sunt: alius v^{er}o p^{ri}mo in quo p^{ri}mo est aliquid locatū: dico autē q^{uod} nunc in celo es: quia in aere: hic autē in celo et in aere: q^{uod} in terra. Similiter autē in hac quia in hoc loco qui cōtinet nūc plus q^{uam} te.

Notandum s^um^{ma} commentatorem cōment^o. 14. q^{uod} quedam attribuantur rei p^{ri}mitus: et quedaz secūdo p^{ro}p^{ri}o p^{ri}mo: et hoc intendebat cum dixit per se et alio modo et ista est dispositio loci: quoniam alius est cōmunit^{us} et alius p^{ro}prius et corpus non attribuitur loco cōmunit^{us} nisi p^{ro}p^{ri}o p^{ri}mo hoc q^{uod} attribuitur p^{ro}p^{ri}o. Sed dubitatur vtrum conuertantur locus p^{ro}prius et locus per se aut locus communis et locus per accidens. Dicendum q^{uod} non: quia concavitas lune est locus per se elementis ignis: et tamen non est locus p^{ro}prius eius: quia cōtinet multa alia: quo^{rum} nullū ē p^{ri}mo neq^{ue} passio ignis. scz alia tria elementa et omnia elementata. Aqua et est locus cōmunit^{us} piscium cum non solum locet pisces: sed etiam alia: videlicet lapides et ligna: nō tamen est locus per accidens piscium. quia nō locat eos ratione alius: alterius loci extrinseci ab illo. Et ideo potest dici q^{uod} triplex est locus: videlicet per se p^{ri}mo: et per se non p^{ri}mo: et per accidens: locus per se p^{ri}mo ille q^{uod} locat nō rōne alterius loci: et sic superficies aeris ambientis immedia te et adequate lapidem est locus illius per se p^{ri}mo locus per se non p^{ri}mo est ille qui locat ratione tantū alterius loci intrinseci sibi: et sic aer dicitur esse locus lapidis signati ratione superficies tangētis lapidem: locus per accidens est ille qui locat ratione alterius loci extrinseci sibi v^{er}o elementum ignis dicitur esse locus eiusdem lapidis: locat enim istum ratione aeris cōtēti ab eo. Aristoteles tamen accipit per se et per accidens tanq^{uam} opposita immedia te v^{er}o locus per se sit ille qui p^{ri}mo locat: locus vero per accidens qui ex consequēti locat: siue locet ratione intrinseca siue extrinseca loci scz q^{uod} manifestat cōmentator in commento allegato. Ex p^{ri}dictis sequitur p^{ri}mo quod omnis locus p^{ro}prius est locus per se et non cōtra: nam concavum lune est locus per se elementis ignis: et non ē locus p^{ro}prius eius: quia multa alia locat extrinseca igni. Secūdo sequitur q^{uod} omnis locus per accidens est locus cōis et nō cōtra. Si enī est locus p^{er} accidens: op^{er}z

Liber quartus.

necessario q̄ locet plura: vñm per se ⁊ aliud per acci-
dens: ⁊ per consequens est locus cōmunis: nō tamen
omnis locus cōis est locus p̄ accidens: quia aqua est
locus cōis piscium: ⁊ tamen nō est locus per accidens
alicuius illorum: q̄ locat pisces p̄ superficies intrinsecas
sibi. ¶ Tercio sequit̄ q̄ idē nūero ē locus p̄ p̄p̄ ⁊ loc⁹
cōmunis ⁊ locus per accidēs: licet nō respectu eiusdem
locati: sed diuerso: patz de cōcauo lune: est enī locus
p̄p̄ius totius spere elemēto: cū locet spera illaz: ⁊
nihil aliud q̄ nō sit pars aut passio eiusde spere: est et̄
locus cōmunis oibus elemētis ⁊ locus p̄ accidens et̄
aeris ⁊ elemētis aque. ¶ Quarto sequit̄ q̄ duplex est
locus p̄p̄ius: vñ per se primo ⁊ per se nō primo: celus
enī est locus p̄p̄ius totius spere elemēto: ⁊ ac etiā con-
cauum lune cū quodlibet illo: cōtineat illaz speraz: ⁊
nihil aliud q̄ nō sit pars vel passio eiusde spere: nō
eodez modo: q̄ cōcauuz lune cōtinet eādem speraz per
se primo: ⁊ celus per se nō primo: cū etiā contineat ratio-
ne alterius loci intrinsece illi.

Contra p̄dicta arguitur: ⁊ primo q̄ cōca-
uum lune nō est locus per se elemē-
ti ignis: q̄ oīs locus per se alicuius ē loc⁹ p̄ accidēs cu-
iuslibet sue partis: sed cōcauū lune est loc⁹ p̄ se totius spere
elemēto: ⁊ vt cōcessus est: igitur est locus per accidēs cu-
iuslibet partis eius: sed elemētis ignis est pars spere
elemēto: igitur ⁊ c. ¶ Secundo arguitur q̄ cōcauū
lune nō est locus p̄p̄ius totius spere elemēto: q̄
omnis locus p̄p̄ius est locus per se primo: sed con-
cauum lune nō est locus per se primo totius spere ele-
mento: igitur ⁊ c. patet cōsequētia cū maior: ⁊ mi-
nor: arguitur: impossibile est aliquem locum esse loc⁹
per se primo duorum locato: sed cōcauum lune
est locus per se primo elemēti ignis: vt ē cōcessum: igitur
nō est locus per se primo totius spere elemēto: ⁊ c.
¶ Ad primum dicitur q̄ duplex est pars: videlicet cō-
tinua ⁊ discontinua: licet igitur locus per se alicuius si-
tus sit locus per accidens cuiuslibet sue partis cōtinue
non tamen est locus per accidēs cuiuslibet sue partis
discontinue: constat autem elemētum ignis partes dis-
continuas esse ⁊ per se existentem totius spere elemē-
to: igitur. ¶ Ad scdū dicitur q̄ licet sit impossibile eundē
esse locum p̄p̄ium diuersorum locato: non ta-
men ē impossibile eundem esse loc⁹ per se primo duo-
rum locato: vnde nō sicut locus per se se hēt vt ge-
nus ad locum p̄p̄ium: ita locus per se primo: necq̄
se habent per ordinē locus p̄p̄ius: loc⁹ per se pri-
mo: ⁊ locus per se nō enim omnis locus p̄p̄ius ali-
cuius est locus per se primo illius ⁊ e contra: sicut oīs
locus p̄ se p̄ alicui⁹ ē loc⁹ p̄ se illi⁹ ⁊ e contra: oīm est. n.
q̄ cōcauum lune est per se primo locus est ignis ⁊ nō
locus p̄p̄ius: ⁊ q̄ celus est locus p̄p̄ius totius spe-
re elemēto: ⁊ tamē nō est locus per se primo: nul-
lum ergo ordinē nec conuertibilitatem habent locus
p̄p̄ius ⁊ locus per se primo: cū aliquis locus p̄p̄-
ius alicuius non sit locus per se primo illius: ⁊ ali-
quis locus per se primo alicuius non sit locus p̄p̄-
ius eiusdem. (Si igitur locus). Ista distinctione premis-
sa Aristō. probat locum esse materiam ⁊ formaz ratio-
nibus antiquoz: ⁊ primo q̄ est forma semper loquē-
do de loco p̄p̄io ⁊ per se: non autem de loco cōmu-
ni aut per accidens: arguitur ergo sic locus est vltimū
cōtinens ⁊ terminans: sed forma est vltimum conti-
nens ⁊ terminans: igitur locus est forma: maior patet
quia illa sunt de ratione loci p̄p̄ij ⁊ per se. Est enim

locus vltima superficies corp⁹is ambientis locat⁹
⁊ ex hoc est cōtinens locatum: terminat autem vñq̄
scilicet corp⁹s locans inclusiuē: ⁊ corp⁹s locatum ex-
clusiuē: q̄ etiam iste conditio nes competant forme ma-
nifestum est cum ipsa sit vltimum in generatione ⁊ con-
tineat materiam: ⁊ sit ratio determinandi dimensiones
materie: sicut enim materia est indeterminata ad for-
mam: ita dimensiones materie sunt indeterminate ad
terminos quantitatis: forma igitur que determinat si-
bi certam quantitatem ex materia sua limitat dimen-
siones materie ad certos terminos ⁊ ex hoc habet ratio-
nem terminandi. l. e. li. (Si igitur est locus primum cō-
tinens vñ quodq̄ corp⁹s terminus quidem vñq̄
erit: quare videtur species ⁊ forma vñscuiusq̄ locus
esse quo determinatur magnitudo: ⁊ materia magnitu-
dinis: hoc enim est vñscuiusq̄ terminus: sic quidem
igitur p̄siderat⁹ locus vñscuiusq̄ spēs ē ⁊ forma).

Notandum ^{fm commentatozem com} mento. i. q̄ deceptio in
hoc sermone duplex est: quoniam finis dicitur de loco
⁊ forma equiuoce: etiā argumētatio est de duabus af-
firmatiuis in secunda figura: hec igitur ratio forma est
terminus ⁊ locus est terminus: igitur locus est forma:
duplicit̄ peccat primo per fallaciaz equiuocationis eo-
q̄ equiuoce sumitur terminus: cum in prima premissa
supponat pro termino intrinseco: ⁊ in secunda pro ter-
mino extrinseco. Secundo deficit per fallaciam conse-
quentis: quia procedit ex pure affirmatiuis in secunda
figura. (Secundum autem). Secundo arguitur q̄ lo-
cus est materia: q̄ locus est ex se indeterminatus: ma-
teria autem est etiam ex se indeterminata: igitur locus
est materia: maior patz quia accepta magnitudine que
est locus: illa nullum locatum sibi determinat: sed ad
quodlibet est in potentia ⁊ indifferens receptaculum:
minor etiam est euident: quia formaz nullam sibi de-
terminat materia: sed est indifferens ad quolibet ⁊ q̄
hoc sit veruz patet: quia accepta vna spera aut aliquo
alio corp⁹e si remoueant ab illo omnes termini quā-
titatis continue: ⁊ omnes passionēs qualitatis nihil re-
manet nisi materia p̄ia omniū absq̄ forma ⁊ absq̄
termino: ideo ex se est infinita ⁊ indeterminata: finitur
autem ⁊ determinatur per formam. l. e. li. (Secundum
autem q̄ videtur esse locus distantia magnitudinis).
id est spatium inter latera magnitudinis continētis: h
autem distantia altera est a magnitudine continēte ⁊
determinatur per illam: hec autem scilicet materia ē cō-
tenta sub specie. id est sub forma ⁊ diffinita sub plano.
id est superficie ⁊ termino. id est linea aut figura: est aut
huius materia aliquid indeterminatum ex se ⁊ infini-
tum: cum autem remoueātur termini ⁊ passionēs spere
aut alterius corp⁹is ⁊ relinquit̄ nihil prater māt.

Notandum ^{fm commentatozem cō} mento. so. q̄ qui existi-
mat dimensiones esse locum debet estimare q̄ mate-
ria est locus: ⁊ causa in hoc est quoniam dimensiones
sex non sunt corp⁹s determinatum: ⁊ forma est deter-
minans dimensiones ⁊ materiam: quia dat eis termi-
num ⁊ vltimum: verbi gratia superficies continētes
corp⁹s: ⁊ sic estimatur q̄ dimensiones sunt materia:
quia conueniunt in hoc q̄ determinantur a forma ⁊ in
se non sunt determinate. ¶ Tres fuerunt opinōes an-
tiquoz de loco: prima dicit q̄ locus est forma: scdā q̄
est materia q̄ est spatium separātū aut dimēsiō iter latera
corp⁹is cōtinētis: ⁊ hec opinio ymaginabat q̄ sex

Tex.
cō. is.

Philosophorum.

differente loci: scilicet sursum & deorsum ante & retro de
primum & sinistrum sunt quedam distantie de se indeter-
minate in potentia ad recipiendum quicquid corpora & per
corpora recepta determinant sicut materia est ex se indeterminata
ita & in potentia ad quolibet formam per quam determinatur
Dicitur modo commentator quod tenentes locum esse dimensionem
separatam habebat dicere materiam esse locum per istam ratio-
nem: materia est ex se indeterminata & determinatur per formam
dimensionis est ex se indeterminata: & determinatur per formam;
ergo dimensio est materia: sed dimensio est locus: igitur locus
est materia: antecedens autem patet quod forma simul determinat ma-
teriam & dimensionem dando sibi terminos: & superficies.
Ista ratio iterum dupliciter peccat: primo per fallaciam sequentis
arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura. Secundo
per fallaciam equiuocationis: quod equiuocatur de dimen-
sione: cui duplex sit dimensio antea opinione antiquorum
vix dimensio materia inseparabilis ab ea: & dimensio iter latera
continuis separabilis a locato: licet igitur dimensio materia deter-
minetur per formam: non tamen dimensio separata determina-
tur per formam locati: sed per magnitudinem continentis.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem
commento quod est necesse ut materia sit
dimensio in potentia: quoniam cum abstuleris a materia ultimam
& figuram non remanebit in ea nisi dimensio non determina-
ta: scilicet est corpus in potentia: & cum saltem determinatur per
ultimam, scilicet superficies fit corpus in actu. ¶ Duas pro-
prietates ponit commentator que repugnare videntur: vix materia est di-
mensio in potentia: & materia caret ultimo heret dimensio
non determinata: quod si materia est dimensio non habet dimensio-
nem: & si habet dimensio non est dimensio. ¶ Sed dicitur quod illa
propositio materia est dimensio in potentia est intelligenda in
predicatione causalitatis: quod in materia est dimensio in potentia: sicut
enim materia prima dicitur esse in potentia respectu formarum naturali-
um: ita in materia prima est corporeitas de predicamento qua-
ritatis: que dicitur esse in potentia respectu omnium superfi-
cierum: & sicut materia prima fit in actu per formam aduenientem
sibi: ita corporeitas materia fit in actu per superficiem terminantem
eam: & sicut materia prima si spoliaretur omni forma non esset nisi
in potentia: ita si spoliaretur termino & figura: esset corporei-
tas esset tantum in potentia.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem com-
mento quod cum videtur Aristoteli quod dimensio non se-
paratur a materia neduz in esse: quoniam quando a materia aufe-
runtur superficies nihil remanet nisi dimensio: sed ista di-
mensio est in ea in potentia: & cum determinatur per superfi-
ciem fit dimensio in actu. scilicet corpus: & cum aufertur superficies
fit dimensio in potentia. Prima propositio commenti est ista: di-
mensio non separatur a materia nec secundum esse nec secundum quantitate:
patet quod materia non inuenitur absque dimensione: neque dimen-
sio absque materia: ideo non separatur dimensio a materia secundum
esse: non etiam secundum quantitate: nam quanta est dimensio tan-
ta est materia & e contra: & si dimensio est terminata in actu ma-
teria est terminata in actu eodem termino: & e contra si di-
mensio est terminata in potentia: materia est terminata
in potentia & e contra. ¶ Aduertendum tamen quod impossibile
est esse aliquam dimensionem non terminatam: sicut est impossi-
bile priuari materiam omni forma: sed cum priuatur vna
necessario informatur altera: sicut dimensio cuius perdit
vnam superficiem statim terminatur alia: sed pro tanto
dicitur dimensio in potentia seu non terminata: quia est in-
differens & in potentia ad infinitas superficies quibus
potest terminari: sicut materia prima est in potentia ad
infinitas formas quibus potest actuari. ¶ Secunda pro-
positio: dimensio materia aliquando est in potentia & aliquan-

do in actu: est enim in potentia respectu superficiei genera-
de terminatis dimensionibus: & postquam illa genita est dici-
tur esse in actu respectu illius: semper tamen manet in po-
tentia respectu aliarum. Et queritur quid intelligit hic com-
mentator per dimensionem. Respondet Burienus quod intel-
ligit per fundatam materiam: que per diuersas latitudines
seu superficies potest terminari. Sed mihi videtur quod in-
telligit corpus seu corporeitatem predicamenti quantita-
tis cui insunt tres dimensiones. scilicet longitudo latitudo &
profunditas: quarum quilibet est ex se interminata: ter-
minatur autem per superficiem: ita quod non accipit hic comen-
tator dimensionem formaliter pro ipsa extensione qua-
ritatis continue que dicitur esse modus seu passio illius:
sed materialiter pro ipsa corporeitate cui insunt ille tres di-
mensiones: sicut enim tertio philosophus cepit distantiam ma-
terialiter & non formaliter cum dixit quod eadem est distantia
ab athenis ad thebas & a thebis ad athenas: ita hic ac-
cipit materialiter per corporeitatem que est primo in mate-
ria mediante qua sunt ille tres dimensiones in materia:
de quibus loquitur in de substantia orbis: cum dicit di-
mensiones esse eternas in materia: vix longitudinem la-
titudinem & profunditatem.

Quarto notandum secundum commentatorem quod propri-
us est materie ut habeat dimensionem
in potentia: & locus antequam existat in eo locatum secundum Aristotelem
sto. & in veritate est dimensio in potentia. ¶ Duplex est
potentia. scilicet ad esse sicut est potentia antichristi: & ad for-
mam sicut est potentia prime materie: in prima parte commenti
fit mentio de potentia ad formam quia dimensio mate-
rie est aliquid in rerum natura potens recipere superfi-
ciem. Sed in secunda parte commenti fit mentio de po-
tentia esse: quia secundum Aristotelem & veritatem locus tam non
habens locatum nihil est: quia aliter daretur vacuum
sed erit aliquid: quia aliquando generabitur aliqua su-
perficies continens locatum: que iam non est.

Sed dubitatur si proprium est ma-
terie habere dimen-
sionem in potentia: igitur dimensio in potentia est pro-
pria passio materie: & per consequens materia diffini-
tur per dimensionem in potentia: & conuerso. Respondet
datur negando ultimam consequentiam: vnde subiectum
& propria passio conuertibilis cum illo bene esse inui-
cem diffiniunt: sed materia prima non conuertitur cum di-
mensione in potentia: ex quo in celo est prima materia
absque dimensionem in potentia cum eternaliter fuit dime-
sio celi eisdem terminis terminata. (Unde Plato). Ra-
tionem iam dictam philosophus confirmat auctori-
tate Plato. dicit in Timæo locum & materiam esse idem
propter similitudinem illorum: quia sicut materia suc-
cessiue recipit diuersas formas: ita locus successiue reci-
pit diuersa corpora. Arguebat ergo sic Plato in Timæo:
locus & receptaculum sunt vnum & idem: igitur de
quocumque dicitur receptaculum de eodem dicitur locus
sed receptaculum dicitur de materia cum sit receptacu-
lum formarum: igitur locus dicitur de materia: & per
consequens materia est locus & locus materie: & licet
diceret locum receptaculum & materiam esse idem: non
tamen de receptaculo similiter locutus est in scriptis &
in scholis verbis tenens: quia in scriptis videlicet in Thy-
meo dicit materiam & receptaculum esse idem: sed in so-
lis & dogmatibus verbalibus dixit receptaculum esse
magnum & paruum: que etiam secundum eum tenentur ex
parte materie: semper tamen concessit locum & recepta-
uum esse idem. Et subdit philosophus omnes alios

Ter.
co. 16.

Liber quartus.

antiquos a Platone concessisse locū esse aliquid: nō tamē inuestigauerūt quid esset locus: sed quid esset locus solus Plato conatus est dicere. *Le. li.* (Unde Plato mān et locū idē dicit esse in Thymeo: receptiū enī et locū vniū et idē dicit alio vō modo ibi). *f. in Thymeo receptiū et in dicitis nō scriptis dogmatibus: tamē lo- cū et receptiū idē retulit: dicit quidē enī oēs esse ali- quid locū: quid autē est h solus: v3 Plato conat⁹ ē dicē.*

Notandum q Plato nō posuit dī- seretiā iter corp⁹ mathe. et naturale: et q voluit corp⁹ mathe. cōponi ex supsi- ciebus et ipas dīmēsiōes superficies: esse materiā cor- poris mathe. cōsequēter dixit dīmēsiōes esse materiā cor- poris nātis: et q dīmēsiō est qd ideterminatū: tam- fm esse q fm quātitatē: et maxime dīmēsiō que est spa- tium iter latera corp⁹is cōtinentis: q quidē spātū voca- uit locū: iō dixit locū habere ratiōē: materiē: q enī tale spātū sit ideterminatū fm esse manifestū est: q ip3 spa- tium aliquādo est aeris: quādo cōtinet aerē: aliquādo aqueū et aliquādo terreū aut ignē: quādo cōtinet ter- ram vel ignē: et sic de alijs locis a qbus determinat locū esse formā aut mā: ita sit ideterminatū fm quātitatē p3: q2 ex- se nō habz terminū vltimū: s3 determinat p latera cor- poris cōtinentis. (Merito autē). Postq pbus pbauit locū esse formā aut mā: ita in cōtrariū arguit locū nō esse aliq illoz ponēdo duas cōclusiōes: quaz p3a est ista: difficile est cognoscere locū si locus ē forma aut mā. *Secūda cōclusio* ipossibile est locū esse materiā aut formā ibi. (At vō). *Prima cōclusio* arguit sic: qn- cūq aliqua sūt idēz difficile est cognoscere vniū illoz si difficile est cognoscere reliquū: s3 difficile ē cognosce- re tā formā q materiā: igit difficile ē cognoscere locū: si locus est mā aut forma: p3 sequētia cū maior: et mi- nor declarat ex ouobus: p3io q2 mā et forma: cūz sint p3incipia rez: nātūz hnt altissimā speculatiōēz quē ad- modū et alia p3icipia in genere cāe efficiētis et finalis. *Secūdo* q2 nō pōt cognosci forma sine mā: nec mā sine forma: sed difficile est cognoscere ambo simul: igit difficile est cognoscere tā materiā q formā. *Le. li.* (Me- rito autē ex hīs intēdēt⁹ ex qbus ponit locus ēē for- ma aut mā: videt vtiq difficile cognoscere quid ē loc⁹: s3 quidē hōz quōdāqz ē siue mā siue spēs). i. forma: hec enī altissimā habet speculatiōēz et si ne re inuicē nō facile est cognoscere ipsa.

Notandum fm cōmētatoz cōmēto- is. q cōsiderare de qui- ditate loci hoc modo iducit ad sciēduz que sūt cause vl- time entū: materiā enī et forma sūt p3incipia simpliciā entū: et scire quiditatē p3incipioz vltimoz est difficile: et etiā scire formā absqz mā et materiā absqz forma im- possibile est: et scire aliez nō potest esse nisi sit sciētia al- terius. *Prima ppositio* cōmēti est ista: cōsideratio de loco quo ad formam vel materiā inducit ad sciēti- am vltimaz causaz: patz: nā sicut deus et intelligentie sunt cause vltimę quo ad nos: s3 sine p3ime quo ad na- turam: ita mā et forma sunt cause vltimę rez: naturalū in via resolutiōis sicut sunt p3ime in via cōpositiōis: igitur ponēdo locū esse materiā aut formā cōsidera- tio de quiditate eius necessario inducit ad sciētiā vlti- marum causaz: nō quidē omniū: quia nō p3ime cause et intelligentiaz: sed causaz vltimaz que sūt p3incipia simpliciā in intrinseca rez: naturalū. *Secūda p- positio* difficile est scire quiditatē p3incipioz vltimoz pbat: oīs nostra noticiā depēdet a sensu iuxta de-

terminationē p3itertio de aia: igitur difficile est scire q- ditate eoz que nō possūt esse cognita p sensu: s3 p3i- cipia vltimata: siue sint forma et mā: siue deus et intel- ligentie nō possūt esse cognita per sensū: cū nō sint sen- sibilia: p3p3ia nec cōia nō sensibilia per se nec per accēs igitur difficile est scire qditatē alicuius istoz. *Tertia ppositio* ipossibile est cognoscere formā absqz mate- ria vel ecōtra: et pbat: mā et forma inuicē depēdēt in- esse: et sūt inuicē cōrelatiua vt est determinatū scōo hu- ius: sed relatiua sūt simul natura et cognito vno relati- uozum necessario cognoscitur reliquū: et si quis diffini- te cognouit vniū relatiūz diffinitē nouit et reliquūz p- *Aristo. in predicamētis*: igitur nō potest cognosci for- ma sine mā: nec ecōtra: p3pterea male exponūt *Aristo.* dī. ipm voluisse p3imo phycozuz formā esse cognoscibi- lem per seipsam et materiā per analogiaz ad formam. *Quarta ppositio* nō est possibilis sciētia materiē absqz sciētia forme: nec ecōtra: pbat: nō ē possibilis sciētia absqz cognitiōe: sed nō potest cognosci forma absqz materiā: nec ecōtra ex tertia ppositiōe: igitur et. Ex hīs apparet. p3pterea quid est difficile cognoscere lo- cum quiditatē ponēdo ipm esse formā aut materiā. Unde dicit cōmētatoz hic q ista difficultas que accidit in cōsideratiōe loci est per accidēs: q2 nō accidit ex in- trinseca quiditate loci: sed accidit ex hoc q ponitur lo- cus esse forma aut materiā que sunt omnino extrinse- ca a quiditate loci.

Sed dubitatur trāsmutatio facit cognoscere mate- riam per *Aristo. p3io phycozuz* et operatio formā per eundē *secūdo de anima*: et octauo *methe.* sed possibile est esse trāsmutationēz materiē absqz operatiōē forme: et ecōtra: igitur possibile est cognoscere materiā sine for- ma et ecōtra. *Respondeur* cōcedendo q possibile est co- gnoscere māz esse sine forma: et ecōtra sed nō est possi- bile cognoscere quiditatē materiē sine forma: nec quidi- tatē forme sine materiā: et detali cognitiōe qditatia lo- quitur cōmētatoz hic: sicut etiā posuit cognoscere vniū cōrelatiūz nō cognoscendo reliquū: sed nō possū cognoscere quiditatē vniū cōrelatiūz sine alio: cūz vniū quodqz cōrelatiūz includatur in diffinitione al- terius. (At vō). *Secūda cōclusio* ipossibile est locū ēē formā aut mā. *Ista cōclusio* fm pbus quadrupliciter pbat et p3imo sic: mā et forma nō sepantur a locato: s3 locus sepat a locato: igit locus nō est mā nec forma: te- net cōsequētia cū maior: q2 mā et forma sūt partes lo- cati: modo nulla pars sepat a suo toto: minor autē est nota ex determinatis: mā in eodē loco in quo nūc ē aer p3i⁹ fuit aq et ecōtra: trāsmutat enī loca corpa nātia sic: q corpa nātia iā sūt in vno loco. et postea in alio loco et in quo est vniū: postea erit aliud: q nō ēē v3 nisi lo- cus sepatetur a locato. *Le. li.* (At vō). q ipossibile sit qdibet hōz ēē locū nō difficile videre: spēs quidē enī et mā nō sepatur a re: locū autē cōtingit separi in quo nāqz loco aer erat: in hoc itēz aer sit sicut dixim⁹ supe- rius trāsmutatis inuicem aerēz et aqua et alijs cor- poribus similiter. Ex fundamētō huius probatiōis pbus infer duo cōrelaria: quōrum p3imum est istud nulla pars locati neqz aliqua passio eius est locus: pa- ter: nam ideo materiā nō est locus neqz forma: quia nulla earum sepatatur a locato: locus autem separa- tur a locato sicut vas sepatatur a suo contento: nec est differentia inter locum et vas: nisi quoniam locus est immobilis: Vas autem secundum quod huius

Ter.
cō. 16.

Ter.
cō. 17.

Phisicorum.

est mobile: sed nulla pars locati neq; aliqua passio ei⁹
separatur a locato: igitur nulla pars locati nec aliqua eius
passio est locus. *ℓ. li.* (Quare neq; pars nec habet
tus). *i.* passio accidentalis locati est locus: q; nulla tale
separatur a locato: sed separabilis ē locus ab vnoquoq; *q; r*
videat eni huius aliqd esse locus v; vas: etenim vas est
locus transmutabilis: vas autē nihil est rei cōtēte: igitur
nec locus est aliqd rei locati. ¶ *Secundum* correlari
locus nō eodēmodo remouet a mā r forma: p; *l; z* eni
locus remouet a mā r forma p hoc q; locus separatur
a locato r nō mā nec forma: amē est alia differētia per
quā remouet a mā: videt eni locus nō esse forma. ppe
cām oīcia. *l; q;* locus est separabilis r nō forma: sed ppe
alia cām: videtur etiā locus, nō esse mā: v; *q; l;* locus cōti
net r mā cōtinetur. *ℓ. li.* (Scēz quidē igit q; separabilis
est locus a re: sic quidē nō est spes). *i.* forma: Fin autem
q; cōtinet sic quidē altēz a materia est.

Notandum primo fm cōmētoroz cōmēto. 17. q. foizma nō
sepatur a mā per se. ita q. mutet de mā in materiā: s3 q.
cozpa mutātur de loco ad locū: sed sepatio foizme i mā
est cū corruptio. ¶ Duplex est sepatio foizme a mā:
s3 per se ⁊ per accidēs. Sepatio foizme a mā p se ē trās-
mutatio foizme de mā in mā ab q3 gñatōe ⁊ cor-
ruptioe alicuius coizps nālis: eo mō quo trāsmutātur
de loco ad locū cozpa nālis: talis sepatio est ipōssi-
bilis: imo si sic sepāret foizma ipā statz corūperetur:
qm ipā adueniret māe pter gñatōez: alicuius co-
izps nālis: ⁊ per cōsequēs nō ēst ps alicuius neq3 ē-
ret f3stetātiū: igit subito defineret eē. Sepatio foizme
a mā per accidēs est trāsmutatio foizme de mā in mate-
riā per gñatōez aut corruptiōez alicuius coizps natu-
ralis: ⁊ talis sepatio est possibilis vt pz in nutritiōe per
quā cōtinuet in coizpe aiato alicui ps corūpūtur: ⁊ ali-
qua gñatur manēt cōtinue eadē foizma nūero: de hac
sepātioe nō loquitur cōmētor: sed de prima vt pz cū
dicit foizma nō separāri a mā p se: ita q. mutetur de mā
in foizma fm q. cozpa mutātur de loco in locū.

Notandum ¶ fin cōmētorō eodē cō
mēto. 18. q. aliq̄ pōt q̄
rere. qm̄ locus nō pōt dici separari nisi fm̄ op̄inōne oī
tium vacuū esse: fm̄ autē op̄inōne Aristō. nō separari
a locato: sed corūptūtur: vltimū enim aeris ē quo est
aqua quādo aqua trāsset ab eo ⁊ intrat in ip̄m aliud
corpus corūptū illud vltimū ⁊ fit aliud. ¶ Dubita
tio igitur quā mouet cōmētorō est ista: oue sūt op̄inō
nes famose de loco: quāz prima est antiquoz q̄. locū
esse vacuū ⁊ esse quoddā sp̄atū separauit latera cor
poris cōtinentis. ¶ Secūda est Aristō. dī. locū esse vlti
mūz corpīs cōtinentis: licz igit locus separari a locato
fm̄ op̄inōne antiquoz: nō tamē fm̄ op̄inōne Arist.
q̄. illud q̄ corūptūtur nō dicatur separari: cōstat autē locū
corūptū in trāsmutātōe locali corpoz p̄ inuicē: aqua enī
existēs in aere tanq̄ in loco nō potest trāsire ⁊ aliū
locū quī corūptatur sup̄ficiēs in qua p̄zio erat: sed ta
lis sup̄ficiēs p̄iat locū: igit loc⁹ corūptū. Rīdet cōmē
torō dupliciter: p̄zio q̄ illa p̄positio locus est separabi
lis a locato est famosa ⁊ nō vera nec est inconueniēs
vlt p̄positio falsā dīmo dō sit cōcessa ab aduersario.
¶ Secūdo respōdet q̄ alia est separatio for̄mē ⁊ alia
est separatio locū: nunq̄ enī separatur for̄ma a locato qm̄
corūptūtur locat⁹: sed locus separatur a locato absq̄ cor
ruptiōe locat⁹: itēdū igitur phis q̄ locus est separabi
lis a locato sine corūptiōe locat⁹: sed for̄ma nō est se

parabilis a locato absq; corruptione locati. Burle autem dicit q; si accipitur locus p; cor; pellocat; sic locus sepatur a locato absq; corruptione eius: nō si trāsfertur aqua de vno vase in aliud corpus locas est vas vna cū aere ambiēte aqua: quo; nullū corruptionū. Si aut accipitur locus p; vltimo corpis cōtinētis: sic locus se paratur a locato: si nō fm totū: tamē fm partē: vnde in casu prio; aggregatū ex superficie vasīs et superficie aeris est locus aque modo nō corruptionū superficies vasīs: itē corruptionū superficies aeris. Mihi aut videt q; plus loquitur de loco cōi vt locus est et nō de loco est superficies huius vel illius corpis: accidit enī loco q; gignit vel corruptionū in trāsmutatioe corpis de loco ad locū: cor; pa enī celestia et elementū ignis mouentur de loco ad locū: si nō fm totū: tamē fm partē absq; corruptione aliquius loci: possibile est etiā aqua trāfieri de vno vase in aliud vas absq; corruptione superficie aeris faciēdo locamē in sūdo ex quo erexit aqua in aliud vas: in casu isto pōt cōtingere q; superficies aeris locans aqua cōtinue sequatur aqua vlt; ad cōplētiū effusiois illius absq; corruptione eius de superficie locatīs. (Videur aut.) Secūdo arguit plus locū ad istāz cōclusionem fictiois locus est extra locatum: sed nec mā nec forma est extra locatū: igitur locus nō est: nec mā nec forma: tenet cōsequētia cū maiori; q; cū ponimus aliquid in loco ponim; duo: quo; vnū est intra aliud: et reliquū extra illud: locatū enī est intra locū: q; cōtinetur ab eo: et locus est extra locatū: q; cōtinet ipm;: mior aut est de se nota: q; nulla pars alcius est extra suūz totum: sed tā mā q; forma est p; locatū: igit nō materia nec forma est extra locatū. L. li. (Videur autē temp; q; est aliquid ipm; esse aliquid q; est in alto: et atēp; aliquid esse q; est extra ipm;). v; locus. Ex sūdamēto huius ratiōis plus increpat Platonē in eo q; dixit locus esse p;icipatūū oīum et esse quid commune oībus entibus. Si enī locus est extra locatū et id q; est eodē omnibus entibus nō est extra oīa entia: igitur locus non est quid cōis entibus. Deinde si op; oī; gressioē facere: querat al eo quare nō sunt in loco ydeē et nūeri vt ipse afferit si locus est p;icipatūū oīum et oībus rebus cōis sue ponat locū esse magnū et parūū vt in scolīs docuit: siue ponat locū esse materia vt in Thy-meo scripit. L. li. (Platonē autē dēdum est moriūz tacui: et si op; trāsgredieris dicere) i. oī; gressioē facere: queratur ab eo quare nō in loco ipes. i. ydeē et nūeri: si hoc si vere p;icipatūū est locus oīum siue magno et paruo exiēte participatio i. loco siue materia vt in Thy-meo scripit.

Tex.
co. 19.

Lex.
cō.ig.

Liber quartus.

Tex.
co. 19.

etis oibus: ita et locus sic qd sicut materia forma recipit dum modo illa sunt apta esse in materia: ita locus oia recipit dum modo illa sunt apta esse in loco: sed itez non potest euita re viciu: qd ista diffinitio sic intellecta est rethorica et non demonstratiua: qd tali diffinitione vti si debuit Plato ut pzin sciencia nati: quare etc. (Amplius quo.) Tercio arguit phus ad eadem conclusionem sic: cor pora nalia mouentur ad loca sua: sed nihil mouet ad sua materia nec ad sua forma: igitur nec forma nec materia est locus: tenet consequentia cum maiori: qd graua mouentur ad loca deorsum. s. terra et aqua et leuia ad loca sursum: v3 aer et ignis minor vo est nota ex duobus: qd nihil mouetur ad illud qd habet: sed ad id qd non habet: secundo qd nihil mouetur localiter nisi ad locu in quo reperit sursum vel deorsum loquedo de hijs que mouentur in spera elemeto: sed in materia vel i forma non reperiuntur sursum nec deorsum: igitur etc. l. e. li. (Amplius quo ferentur in sua loca cor pa nalia si locus esset materia aut species.) i. forma: impossibile eni est cuius non est motus. i. id ad qd non est motus neqz sursum neqz deorsum locu esse: quare querendus in hmoi locus est ad qd est motus: cuius differentia loci est sursum vel deorsum. Ista rationem confirmat Aristot. sicim possibile est mobile moueri ad aliquem locum qm materia et forma ipsius moueatur ad illu locu quia motu toto mouetur quilibz ps eius: si igitur locus est forma vel materia igitur locus mouet ad locu: et cu o q mouetur ad aliquem locu sit aliquando in loco: sequit q locus est in loco et q loci est locus: qd vident absurda. l. e. li. (Si aut in ipso mobili locus est: opz eni si quid diceret in mobili esse locu si locu aut forma aut materia est erit locus in loco: et asinuatur. n. simul cu re et mouetur et species.) i. forma et infinitu. i. materia non enim semper in eode loco manet materia et forma: sed vbi vnqz res mobilis est ibi semper est materia et forma: quare loci est locus.

Notandum qd commentator comen to. 20. arguit q ista ppositio materia et forma mouetur ad motum compositu sit falsa aut q non sit ad ppositu Aristot. queredo de quo mouit loquit phus vtrum de motu per se aut de motu per accidens. Si de motu per se ad huc intellectui q materia et forma mouentur per se ad motu compositu: consequenter sunt in loco per se: p3 q illa ppositio est falsa: qd nihil per se mouet nec aliquid est per se in loco nisi sit corpus: materia autem et forma non sunt cor pa sed pres cor p3. Si aut phus loquit de motu per accidens ad huc intellectui q materia et forma mouentur per accidens ad motu compositu et consequenter sunt in loco eo p accens sic ro phi non est ad ppositu: qd sicut non est incoenientes q materia et forma moueatur per accidens et sunt in loco per accidens: ita non incoenit q locus per accidens moueat ad locu. s. ad motu sui subiecti: et per accidens sit in loco: v3 ad locu sui subiecti: siue ad locu ad eundem eiusde subiecti. Rndet comenator q phus loquit de motu per accidens: et per accidens dicit dupliciter: v3 semper et raro. Et q illud qd est per accidens semper ingreditur demonstrationem: non aut illud q est per accidens raro: igitur materia et forma moueatur per accidens ad motu compositu illud est semper: quia nunq mouetur compositu quin moueatur materia et forma: sed locu moueri ad motu sui subiecti est raro: intedit igitur Aristot. hac demonstrationem materia et forma semper mouentur ad motu illius in quo sunt: sed locus non semper mouetur ad motum illius in quo est: s3 raro: igitur locus non est materia nec forma.

Contra predicta arguitur: et primo qd illa ppositio materia et forma mouetur ad

motum compositu non ingreditur demonstrationem: qd nulla demonstratio est ex hijs que sunt per accidens primo ppositio: sed illa ppositio est per accidens: qd concedit comenator: materia et forma moueri per accidens ad motum compositu: igitur etc. Secundo arguitur q ista ppositio ingreditur demonstrationem locus est in loco: qd ista ppositio materia et forma sunt in loco compositu igitur demonstratioem ex eo qd nunq compositum est in loco qm in illo loco sit forma et materia: sed nunq subm loci est in loco qm in eode loco sit locus: igitur etc. Tercio arguitur q locus semper mouetur ad motu illius in quo est qd accidens semper mouetur ad motu sui subiecti: sed loci est accidens illius in quo est: igitur etc. Quarto arguitur q locus nunq mouetur: qd dicit phus in diffinitione loci q locus est immobilis: et comenator in fine commentu allegati dicit q locus fm q locus est immobilis naturaliter et essentialiter. Ad primu respondet Burle q ratio Aristot. est demonstratiua cu sit necessarius: sed non est essentialis: qd accipit illud q est per accens: s3 non sit per accidens raro: sed semper consequenter dicatur ad ph3 primo posterioru: qd ipse intelligit nulla demonstrationem esse ex hijs que sunt per accidens raro: cu quo stet aliqua demonstratioem esse ex hijs que sunt per accidens semper ista responsio videtur repugnare determinationem phi primo poste. vi. oim demonstrationem esse ex necessarijs et ex hijs que sunt per se: id non sufficit premillas esse necessarias: s3 vltra opzillas esse p se: hec eni est necessaria ois triangulus lapideus h3 tres angulos equales duobus rectis: et tamen non ingreditur demonstrationem: qd e p accens: accidit. n. triangulo q sit lapideus et accidit lapidi q sit triangularis. Diceduz igitur q materia et forma moueatur per accidens ad motum compositu: hec tamen ppositio est per se: materia et forma mouetur ad motu compositu: ideo ingreditur demonstrationem. Dicitur enim secundo huius qd ppositio fortuna est causa est ppositio per se non obstat q sit causa per accidens: demonstratio igitur Aristot. non pcedit ex hijs que sunt per accidens aliquo modo: sed ratum ex hijs que sunt per se. Ad secundum dicitur q illa ppositio locus est in loco est per accidens: quia accidit loco esse in loco: id non ingreditur demonstrationem: psequenter illa non ingreditur demonstrationem materia et forma sunt in loco ppositu qd accidit pposito q sit i loco tenedo qd celu pponit ex materia et forma. Et pcesso q ista ppositio sit per se materia et forma sit in loco compositu: non ppter h ista est per se locus est in loco sui subiecti: qd aliquis est locus qui non est in loco sui subiecti. s. concauum vltim spe. Ad tertium dicitur q licz accidentia submanetia cu3 subo moueant ad motu eius: ea tamen que statz corripunt non mouentur ad motu istius: modo locus frequenter corripit ad motum locale sui subiecti: aer eni locas te mouet localiter flate veto et non mouet superficies locas te: qd illa statim corripitur et alia noua gnatur per vnionem priuz inuicem que prius te locat et separationem aliaz: inuice incipientium te locare. Ad quartu dicit q interio comenatoris et phi est q locus non sit mobilis per se: tamen bñ est mobilis per accidens: ideo notater dicit comenator q locus fm q locus non est mobilis naturaliter: neqz essentialiter. i. per se: mouetur igitur locus in quantum est accidens cor p3 mobilis: sed non mouetur fm q locus. vt manet festabo infra. (Amplius cum ex aere.) Quarto arguit phus ad eadem conclusionem sic: locus non est forma: igitur per idem nec materia: pater psequenti qd esse locu materialis competit forme q materice: cum dicatur ratio forme

Tex.
co. 21.

Philosophorum.

sic continere sicut loci: m̄ aut nō cōtinet sed cōtinet: ante
cedēs arguitur: si enī locus esset forma: sequit̄ q̄ quan-
do ex aere fit aqua vel ecōtra semp corruptitur locus:
p̄sequētia q̄ semp corruptitur forma: cū nō maneat
eadē forma in genito r corruptio: sed cōsequēs est fal-
sum: q̄ nō apparet cuiusmodi sit corruptio loci: cū sem-
per dicatur aqua generari in eodē loco in quo corrup-
tū aer r ecōtra. Le. li. (Amplius cū ex aere fit aqua
sequit̄ q̄ p̄dū est locus atq̄ corruptus: siquidē sp̄ci
inerat). i. si ita est q̄ loc⁹ r forma erāt idē: nō enī in eo-
dem loco q̄ sit corpus: cōstrue sic: nō enī corpus q̄ sit
idē q̄ generat est in eodē loco. i. eiusdē forme: cuius
erat corruptum: sed falsū est q̄ locus corruptur: q̄ igit̄
tur corruptio loci quasi dī. nulla: deinde ep̄logat p̄bi
losophus dicens: ex quib⁹ igit̄ur necessariū est locū esse
aliquid itez: ex quib⁹ vtrūq̄ dubitat aliquis de substan-
tia ipsius dictum est.

Notandum q̄ cōmētatoz p̄mēto. 21.
di. q̄ ista rō pōt fieri de
mā sicut de forma: vñ potest queri vtrū quādo ex aere
fit aqua vel ecōtra corruptur locus vel nō. Sic cor-
ruptur locus: dicēdo q̄ aqua generat in minori lo-
co q̄ fuit aer: ecōtra aer generat in maiori loco q̄ fu-
it aqua: sequit̄ q̄ locus nō sit m̄: q̄ materia est igene-
rabilis r icorruptibilis. Si aut nō corruptur loc⁹: di-
cēdo q̄ in eodē loco generat aqua in quo corruptur
aer: r ecōtra: sequit̄ q̄ loc⁹ nō sit forma: q̄ necesario
forma aeris quādo ex illo generat aqua corruptur r
forma aque quādo ex illa generat aer: cū gñatio vñ
us sit corruptio alterius: p̄mo de generatione.

Lex.
cō. 22. 23

Est hoc au

tem). Ista est secūda ps huius
capituli in qua describit
p̄s modos essendi in vtrū
clūdat locū nō esse formam
nec m̄: r facit duo: nā p̄i
mo facit q̄ dictū est: secūdo
mouet vñā dubitationē cir-

ca distinctionē modo r cēdi ibi. (dubitabit at aliq̄s)
Quātum ad p̄mū dicit p̄s q̄ octo modis cōtin-
git aliquid esse in aliquo. P̄m⁹ modus est quo pars
est in toto siue fuerit ps essentialis siue integralis aut q̄
titatiua: dicimus enī materiā r formā esse in p̄posito r
digitū esse in manu: cōstat aut materiā r formā esse par-
tes essentielles cōpositū r digitū esse partē integrālē r
quātitatiuā man⁹. Le. li. (Post hoc aut accipiēdus est
quot modis aliud in alio dicit̄: vno quidē igit̄ modo:
sicut digitus in manu: r oīno pars in toto). Secū-
dus modus essendi in est q̄ totū dicitur esse in suis p̄ti-
bus cū totū nō sit extra suas p̄tes: sed in suis p̄tib⁹: ex
quo enī p̄tes taz diuisiue q̄ collectivē sumptē hñt ratio-
nem m̄: opz ip̄m totū habere rōnez forme: sed queli-
bet forma ē in mā sua: iō totū est in p̄tib⁹. Le. li. (Alio
vō modo sicut totū in p̄tib⁹: nō enī p̄ter partes est
totū). Tercius modus essendi in ē quo inferi⁹ est in
suo sup̄iori: dicit enī inferi⁹ ps subiectiua r sup̄ius totū
in modo: q̄ quilibet ps ē in suo toto: iō q̄libet inferi⁹ ē
in suo sup̄iori vt homo in aīali: r generaliter quilibet
sp̄s in suo genere. Le. li. (Alio modo sicut hō in aīali:
r oīno sp̄s in genere). Quartus modus cēdi in est
quo sup̄ius est in suo inferiōri r ps sp̄i in diffinitōe
eius: quilibet enī ps dicitur esse in suo toto: modo gen⁹
r q̄libz ps sp̄i est ps diffinitōis sp̄i: dicit̄. n. animal

est in hōie: r tā aīal q̄ rōnale que sunt p̄es homis esse
in diffinitōe homis que est aīal rōnale. Le. li. (Alio vō
modo sicut genus in sp̄e: r oīno pars speciei in speciei
rōne). i. diffinitōe. Quint⁹ modus cēdi in est quo
forma est in subo siue fuerit forma substantialis: siue ac-
cidē: alis: siue illud subm fuerit subm in actu siue in po-
tentia: dicit̄ enī sanitas esse in calidis r frigidis tanq̄
in sbo r formā subālē ēē i mā. Le. li. (Adhuc at sicut fa-
nitas in calidis r frigidis: r oīno sp̄s in mā). Sextus
modus essendi in est quo effectus est in sua causa:
siue fuerit cā simpliciter siue fm quidē: eo mō quo dicit̄
tur regnū grecoz aut possēdēs isto r esse in rege: q̄
est in potestate regis: r oīno oē motus esse in p̄zio mo-
tuo: cū sit effectus eius. Le. li. (Adhuc sicut in rege que
sūt grecoz r oīno motū i p̄zio motuo). Septim⁹
modus essendi in est quo ordinata in finē sunt in illo:
eo modo quo dicit̄ bona per participationē esse i bo-
no simpliciter: sicut in optimo r hōiez in felicitate tanq̄
in fine: idē etiā dicit̄ de elis: vt q̄ aqua fit in frigiditate
sūma: r ignis in caliditate sūma tanq̄ in fine. Le. li.
(Amplius sicut in optimo: r oīno in fine: hoc autē est
cū cā sit). i. finis grā cūctis. Octauus modus r
maxime p̄p̄ius essendi in est quo cōtinentur: est in con-
tinente: sicut aqua in vase r locatū in loco: p̄p̄issime
enī. a. est in. b. si. a. cōtinetur. a. b. r est immediatū. b. r dī-
scōtinuū ipsi. b. sed iste modus nō inuenitur nisi vbi ē
cōtinentia locatī ad locū r existēis in vase ad ip̄s vas:
ideo iste modus est p̄p̄issimus. Le. li. (Quā aut ma-
xime p̄p̄ius est sicut in vase: r oīno in loco).

Notandum q̄ sufficiētia istoz modo-
rum pōt sic haberi: nam
omne q̄ est in aliquo aut est in eo fm totū r partem:
aut fm cām r cātum. Si fm totū r partē: aut igit̄ totū
r partē realē: r sic hētur p̄m⁹ r secūdus mod⁹:
aut fm totū r partē rōnis: r sic hētur tertius r quart⁹
modus. Si aut aliquid est in aliquo fm cām r causatū
aut igit̄ fm cām m̄lem: r sic hētur quintus modus
aut fm efficiētē: r sic hētur sextus modus: aut fm cāz
finalē: r habetur septim⁹ modus: aut fm cām formalē:
r hētur octauus modus. Quas enī respectu sui cō-
tenti r locus respectu sui locatī hz ratiōem forme: cum
de ratiōe forme sit cōtinere r determinare: que etiā va-
si r loco cōpetūt. (Dubitabit autē). P̄missa sufficiētia

Lex.
cō. 24.

ista modo r essendi in aliquo. Arist. mouet r soluit vñā
dubitationē v̄sitatā apud grecos fm quā posset ostē-
di p̄tes ēē notatos modos essendi in. Questio igit̄ est
ista vtrū cōtingat vñū r idē ēē i seipso aut nō: si sic igit̄
est dare aliquē modū essendi in p̄ter aliquē notatū
rum. Si nō: aut igit̄ omnia nūq̄ sunt: sic q̄ nihil est
in aliquo aut si est in aliquo illud necessario sit in alio
a seipso. Le. li. (Dubitabit aut aliquis vtrū vñū r idē
aliqd esse in seipso cōtingat aut nihil: sed oīa aut nūq̄
sūt aut necessariū est omne q̄ est in aliquo in alio ēē).

Notandum fm cōmentatoz cōmen-
to. 24. q̄ Arist. incepti p̄
scrutari de quodā modo signatōis q̄ v̄sibat̄ apud
eos. Dicebāt enī aliquid ēē in se: verbi gratia. homines
esse in se r oīlium in se: r q̄ iste modus erat famosus
apud eos: r est alīa nūeratis: r facit estimare aliqd ēē
in se: r sic locus rei nō esset aliud ab ipsa re. Sicut tam-
nos dicimus deū esse in seipso: q̄ nō est extra seipsum
ita dixerūt greci hōiem esse in seipso r amphozā esse in
se: r cōsequēter omne q̄ est in mūdo esse in seipso: r q̄
nihil est in seipso aliquo alio mō ab ultimo essendi in.

Liber quartus.

si illi modi essent sufficienter enumerati aliqd eēt in seipso octauo mō essendi in: sic locus nō distingueret ab illo cuius est locus cū nīlī distingnat a seipso. (Dubitatū autē). Pro respōsione ad istā questōem phus h̄ mittit hāc distīctiōem q̄ aliqd eēt in aliquo pūgit duplīciter: v3 fm se 7 fm aliud ē illud in aliquo fm se q̄ ē in eo nō rōne alicuius alteri eo mō quo dicimus ignē esse in cōcāuo lune. Illud vō est in aliquo f3 aliud qd est in eo rōne alterius: 7 sic dicimus hōiez esse in aqua si habz tñ pedes in aqua. Le.li. (Duplīciter autē hoc est). f. aliqd eēt in aliquo aut aliqd eēt in seipso: aut fm se aut fm aliud. (Lūeni sunt). Ista distīctiōe premīssa phus ponit quatuor p̄clusiōes: quarū prima est ista aliqd est in seipso f3 aliud. Secūda p̄clusiō: ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso p̄mo ibi: (P̄mū autē nō). Tertia p̄clusiō ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso per accidens ibi: (At vō neq3). Quarta p̄clusiō licz omne q̄ est sit in aliquo: nō tamē oē q̄ est: est in loco ibi. (Qd autē Zeno.). Prima p̄clusiō duplīciter arguit: 7 p̄mo de toto cōtinuo: nā totū est ī p̄tibus 7 p̄tes sūt in toto: igitur totū est in toto rōne partū: antecēdes est manifestū ex descriptiōe mō dōz essendi in: 7 patet cōsequētia: q2 totūz denominatū denominatiōe p̄tū: dr. n. cor3 album: q2 habz sup̄ficiē albā: 7 homo scīs q2 habz partē sci entem: v3 aīam. Si igit totū est in seipso rōne partū igitur totū est in seipso fm aliud q̄ fuit pbandū: 7 patet cōsequētia: q2 q̄libet ps est aliud a toto. Le.li. (Lū enī quidē sunt p̄tes totius faciētis vñū cōtinuū: 7 hoc in illis). i. totū in partib3. (7 illa in hoc) v3 partes ito to dicunt totū in seipso: dicit aut 7 fm p̄tes vt album q2 sup̄ficies alba 7 scīs q2 ratiocinatiū. i. quia habet partem ratiocinatiūm scītēm.

Notandum q̄ cū phus dicit totūz deno minari a dispōne partis vt corpus ē album si sup̄ficies est alba nō intēdit sup̄ficiem ē partē corp̄is: q2 vt ostēditur sexto huius cor3 pus nō pponitur ex sup̄ficiebus sicut nec sup̄ficies ex lineis: sed loquit tñ exēplariter 7 p̄ditio nāliter: v3 supposito q̄ sup̄ficies ēē partē corp̄is nō habētis albedinem nisi in sup̄ficie ēēcedendū illud corpus ēē albū: q2 illa sup̄ficies ēē albā. Sed cōtra si tu non hēres albedinem nisi in dētib3 7 hēres nigredinē in cute p̄ totū: cōcederet te ēē nigrū: 7 nō re esse album: aliter duo cōtraria simul verificaretur de eodē: igit nō semp totū denominat a dispōne partis. Dicēdūz q̄ totū semp denominat a dispōne partis simpliciter vel cū dēterminatiōe. Si enī dispō partis est p̄p̄ia illi totū simpliciter denominat denominatiōe illius partis: for. enī ē ab solute symus 7 crispus si habz nālū symū 7 caput crispum cū symitas 7 crispitudo solū illis p̄tibus ppetat: si autē dispō partis sit cōis 7 indifferēs tā illi q̄ alijs p̄tibus totū denominat a dispōne partis cū dēterminatiōe: i. quia albedo 7 nigredo sunt dispōnes partiūz in cōmuni 7 indifferēt totūz nō dicitur simpliciter album si habz tātū albedinē in vna parte nec simpliciter nigrum si nō habz nisi nigredinē in vna parte: s3 cū dēterminatiōe: vt q̄ tu es albus fm dentes: 7 q̄ ille est niger fm pedes. (Amphora quidē). Secundo arguit phus istam p̄clusiōem de toto discōtinuo accipiēdo vñū totū habēs p̄tes discōtinuas: v3 aggregatūz ex amphora 7 vino: 7 p3 q̄ amphora nō est in amphora tanq̄ in loco nec vinum est in vino tanq̄ in loco: sed amphora vini est in amphora vini tanq̄ in loco: non quidē ratiōe totius: sed ratiōe partis eo q̄ vinū est in

amphora tanq̄ in loco: licz igitur vinū sit in vino ratiōe suaz partū 7 amphora sit in seipsa ratiōe partū: nullū tamē ip̄soz est in seipso tanq̄ in loco ratiōne partis: cū nullūz ip̄soz sit locus alicuius sue partis neq3 aliqua ps alicuius ip̄soz est locus alteri? p̄tes eius dem: sed q2 aliqua ps totius aggregati ex amphora 7 vino est locus alterius partis. f. amphora: i. amphora vini est in amphora vini tanq̄ in loco ratiōe partis Le.li. (Amphora quidē igitur nō erit in seipsa neq3 vinum in seipso tanq̄ in loco vini aut amphora erit in seipsa tanq̄ in loco rōne partis: q̄ nāq3 est in aliquo v3 vinum 7 in quo est aliud videlicet amphora vireq3 eiusdem aggregati partes sunt: sic quidem igitur contingit aliqd esse in seipso.

Notandum fm cōmentatoz3 com- mento. 24. q̄ iste modus trāsumptiuus v̄satur in oībus p̄diomatibus. f. vt ali quid dicatur grā sue partis: sed ista trāsumptio nō est v̄sitata apud arabes. f. dicere rōnabile ēē in se: si fm suum p̄dioma deberet ēē: qm totūz apud eos dispōnit per dispōne3 partis. Due sūt trāsumptiōes igit p̄m̄tator: quaz vna ē v̄sitata apud oīa p̄diomata. f. q̄ totū denominat a dispōne partis. Alia aut nō est v̄sitata apud arabes: v3 q̄ totū est in seipso: sed tñ in rei v̄ritate deberet ēē v̄sitata: vñ arguit cōmētator sic apud arabes totū denominat a dispōne partis sed pars est in toto: igitur totū est in toto.

Sed dubitatur si amphora vini est in amphora vini 7 amphora vini est amphora: igitur amphora ē amphora vini semp intelligēdo tanq̄ in loco: p̄sequēs est falsum: igitur 7 antecēdens. Respōdetur negando cōsequētiā q2 variatur mediū: cū enīz of amphora vini ē i amphora vini subm̄ supponit. p̄ vino 7 non p̄ amphora: 7 cū of amphora vini ē amphora: i. suppo nit p̄o amphora 7 non p̄o vino: hec enī. p̄p̄o am phora vini est in amphora vini signat q̄ vinum am phore est in amphora vini. (Primum autē nō). Secū da cōclusiō ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso p̄mo: hāc cōclusiōe phs q̄druplīr pbat: 7 primo exēplarit, sicut albedo nō est in corpore p̄mo: nec sciētia in homine p̄mo: igitur nihil est in seipso p̄mo: antecēdes est manifestum: q2 albedo est in corpore ratiōe sup̄ficiē: 7 sci entia est in homine rōne anime: 7 p̄sequētia probatur ideo enī albedo nō est in corpore p̄mo: q2 est in eo ratiōe alterius: 7 sciā nō est in homie p̄mo: q2 est i eo ratiōe alterius. Si etiam totū est in seipso ratiōe alte rius v3 ratiōe p̄tes: igitur a pari nihil est in seipso p̄. Si igitur aliqd of esse in seipso: hoc nō est nisi a dispōsi tiōne partis sicut 7 alie appellatiōes 7 denominatiōes totoz p̄ueniūt a dispōsitiōne partiū. homo enīz de notat albus ab albedine que est in sup̄ficie: 7 denomi nat scīs a sciētia que est in anima: 7 totūz aggrega tūz ex amphora 7 vino dicit ēē in seipso a dispōne p̄tes 7 hoc quādo sunt partes vñus aggregati: quaz vna est cōtinens 7 alia cōtēta: q2 si essent scōsum inuicem sic q̄ vinum nō esset in amphora nō cōcederet q̄ am phora vini esset in amphora vini. Le.li. (Primum autē nō contingit aliqd esse in seipso: sed aliqd est in se ipso vt albū in corpore: sup̄ficies enīz in qua est p̄mo albedo est in corpore: sciētia autē in anima fm h̄ autez). f. fm partes sunt appellatiōes 7 denominatiō nes cū partes sint in homine. f. sup̄ficies in qua ē albedo 7 anima in qua est sciētia: amphora aut 7 vinūz

Lex.
cō. 25.

Lex.
cō. 24.

Philosophorum.

rum seorsum sunt non sunt partes: propterea tunc non bene dicitur quod amphora vini est amphora vini. Simul autem sunt propter quod cum sint presertim idem in seipso ut albus in homine: quoniam in corpore et in hoc. scilicet in corpore quoniam in superficie in hoc autem videtur in superficie non amplius finitum aliud est: sed primo. Ista ratio enim phis sic confirmatur: quandoque aliquid est in aliquo primo: illa est diversitas species naturalium et potentiarum: sed nihil est alterius nature a seipso neque alterius species aut potentie: igitur nihil est in seipso primo: patet consequentia cum minori et maiori per inductionem ex dictis: nam albedo et superficies sunt diversae species naturalium et potentiarum: quod albedo est primo in superficie et scia et anima sunt diversae naturae species et potentiae: quod scia est primo in anima: et sic de alijs. *Le. li. (Et altera species sunt et altera natura videtur quod potentia superficies et albus).*

Notandum

Ter.
co. 26.

primo in superficie: sed primo in corpore: cum non tamen superficies sit alba: sed totus corpus finitum omnem dimensionem: loquitur autem phis tamen exemplariter et ex suppositione admittendo opinionem antiquorum quod color non est nisi in superficie: iuxta illud color est extremitas perspicui in corpore terminato. (Neque igitur). Secundo arguitur phis ad istam conclusionem inductive discurrendo per oes modos essendi in. Nihil enim est in seipso primo tanquam pars in toto: neque sicut totus in parte: neque sicut genus in specie: neque sicut species in genere: et sic de alijs modis essendi in. Nulli enim dicitur est quod totus sit in toto neque quod pars sit in parte: generaliter si aliquid est in aliquo illud est in alio a seipso. *Le. li. (Neque igitur inductive contra considerantibus nihil in seipso videmus finitum nullum determinatum modorum).* Sed forte dubitatur: quod per idem sequitur quod nihil est aliquo modo in seipso quod est contra primam conclusionem: et per consequentiam: quod ille modus non est in ois in distinctione modorum essendi in: dicendum quod ille modus est nominatus: nam in primis aliquid est in seipso non eo modo quo totus est in sua parte: sed eo modo quo pars est in toto cum dicatur esse in seipso tamen ratione partis: in distinctionibus autem aliquid est in seipso eo modo quo locatum est in loco. Nam amphora vini est in amphora vini ex eo quod vinum est in amphora. (Et ratione). Tercio arguitur phis ad eadem quod non per distinctionem: quod est in eadem alicui primo: nam illud est in aliquo primo quod est in eo: et non per aliud: si igitur amphora vini est in amphora vini primo: oportet quod amphora vini sit in amphora vini: non per aliud: sed vinum est primo in amphora: igitur vinum est amphora vini: per consequentiam quod impossibile est duo esse primo in eodem: ita habetur quod vinum est vinum et amphora: et per consequenter quod amphora est vinum et amphora. *Le. li. (Et ratio)* id est diffinitio eius quod est primo: manifestum est quod impossibile est aliquid esse in seipso primo: oportet enim utraque verum esse ut amphora vas: quod etiam vinum. Si vero primo continetur igitur ipsum in seipso esse.

Dubitatur

quod dicitur est supra quod prout ignis est locus per se primo duo: rum locato: videtur elementum ignis et totum sphaerum elementorum: quoque nullum est reliquum: igitur consideratur stat quod amphora vini sit primo amphora vini: et etiam quod vinum sit primo in amphora: et tamen quod vinum non sit in amphora vini. Respondetur quod ista propositio aliquid est locus per se primo duo: locato: et potest dupliciter intelligi. Uno modo quod per se primo sit determinatio illius termini duo: locato: aut quod sit determinatio illius termini locus: per modo illa propositio est impossibile: quod non est possibile aliqua duo esse eodem primo in aliquo loco: sed secundo modo illa propositio est vera: quod concavum lune per se

primo non ratione alterius loci est locus duo: neque hoc debet concludi quod libet illorum duo: esse per se primo in concavo lune: solum enim elementum ignis est per se primo in concavo lune: tota autem sphaera elementorum est in concavo illo per se non primo: quod ratione partis quod est elementum ignis: cetera autem elementa et mixta sunt per accidentem in loco illo: quod ratione alterius loci extrinseci illi: videtur non ignis. (Quare siquidem). Quarta arguitur phis ad istam conclusionem per diffinitionem eius quod est in esse alicui finitum quod huiusmodi vel inquantum tale istud modum aliquid quod convenit alicui non inquantum tale non convenit ei primo: sed nullum inquantum idem convenit esse in seipso: igitur nihil est in seipso primo: patet consequentia cum maiori ex doctrina Aristotelem. primo postea. et minor declaratur: nam alia est diffinitio eius quod est in alio: et alia est diffinitio eius quod est in quo est aliud: sicut alia est diffinitio recipientis: et alia est diffinitio recepti: sed esse in seipso dicitur recipiens et receptum: igitur nullum inquantum idem convenit esse in seipso: per consequentiam quod nullum inquantum idem recipiens et receptum: cum. n. vinum est in amphora Amphora non recipit vinum inquantum amphora est vinum: sed inquantum amphora est amphora: nec vinum est in amphora inquantum vinum est amphora: sed inquantum vinum est vinum concretum ab amphora. *Le. li. (Quare siquidem maxime in alterutris eorum partes totius. scilicet quod una esset in alia: amphora quod de accepto vinum non finitum quod vinum est amphora: sed inquantum illa est amphora et vinum inest in amphora non inquantum amphora est vinum: sed inquantum illud amphora. i. inquantum vinum continetur ab amphora: finitum est quod de igitur diffinitum quod alter sit recipiens et receptum manifestum est: alia namque est ratio eius quod in quo. i. in quo est aliud et alia illius quod in hoc. i. quod est in alio.*

Notandum

quod Egidius probat nihil esse in seipso primo ex hoc quod illud potest alicui primo quod alteri cooperit per ipsum et non illi per alterum finitum doctrina Aristotelem. primo postea: igitur si aliquid esset in seipso primo nihil esset in illo nisi quod esset per se per consequens si amphora vini esset in seipso primo vinum non esset in amphora nisi vinum esset amphora vini. Ista responsio est difficilis: quod data illa sequitur quod totum elementum ignis non est primo in concavo lune neque totum vinum est in amphora per se: generaliter nihil habens partes est in aliquo primo: quoniam tunc quicquid esset in concavo lune esset totum elementum ignis et quicquid esset in amphora vini esset totum vinum quae omnia sunt falsa. Etiam dicitur Burleus quod duplex est primitas. scilicet adequatio finitum quod aliqua duo convertuntur: scilicet ut hoc et risibile: et primitas oppositiois quae opponitur ei quod est per aliud siue illud aliud sit extrinsecum siue intrinsecum. Aliter igitur loquitur de primo phis primo postea: et aliter hoc loquitur enim ibi de primo primitate adequatiois finitum quod subim per predicatum invicem convertuntur et de quocumque dicitur unum dicitur reliquum: et sic est impossibile aliquod quantum esse in loco aliquo primo: quod cum partes istius essent in eodem loco: necessario quolibet illarum partium esset suum totum: hic autem loquitur de primo primitate oppositiois finitum quod opponit ei quod est per aliud: et sic non oportet si. a. primo inest. b. quod de quocumque dicitur. a. de eodem dicitur. b. Sed neque illud est necessarium videtur quod si aliquid cooperit alicui primo primitate adequatiois et convertibilitatis quod de quocumque dicitur unum quod de eodem dicitur reliquum: quod longitudo cooperit lineae primo primitate adequatiois ut colligitur a pho primo postea: tamen non omne longum est linea: neque omnia longitudo est in linea: quod longitudo superficia non est in linea: visibile etiam inest color primo primitate adequa-

Ter.
co. 27

Liber quartus.

Tex.
co. 27.

tionis per cōmetatozē secūdo de aīa: tāmē aliqd est
visibile q nō est color neq coloratū. s. tāmē motus q si
gura. ¶ Dicēdū q ad hoc qd aliqd cōpetat alicui
prio pmitatē cōueribilitatis vel adequatiōis: non
opz q de quocūqz verificat vñū verificet reliquū: s. sus
fici q inest sibi: t nō p aliud: t q nō repat vñū sine
reliquo: neqz descriptio data de ly prio a pbo in poste.
sonat illud q illi dicit: dicit enī pbus q si a. cōpetit pri
mo. b. opz q a. cōpetat. b. nō. p. aliter t aliter per. b. ex
quo nō sequit q si de aliquo dicit. a. de eodē d. b. vel
ecōtra: lōgitudō igitur ppetit linee prio pmitatē puer
tibilitatis: qz nullibi repit lōgitudō sine linea: nec ecō
tra: neqz alicui cōpetit lōgitudō nisi ratiōe linee: visibi
litas ē cōpetit colorz per se prio pmitatē adequatiō
nis: qz nō est repibilis visibilitas absqz colore neqz co
lor absqz visibilitate neqz aliqd est visibile nisi ratiōe
coloris. (At vō neqz). Tertia conclusio: impossibile est ali
quid esse in seipso p accidēs ratiōe alicuius extrinseci:
qz si aliqd est in seipso p accidēs ratiōe alicuius extrin
seci: sit igit q amphora sit in seipso ratiōe vini extrinse
ci sibi t cōtēti ab ea: t arguatur sic: nūc ē in seipso ra
tione alterius nisi vñū qz hēat eūdē modū essendi in se:
amphora est in seipso eo mō quo pars est in suo toto:
igitur vñū est in amphora eo mō quo ps est in suo to
to: sed istud nō est potē nisi vñū subingrediat partes
amphorē: igit vñū subintrat ptes amphorē: p conse
quēs duo corpa seīnuicē penetrāt q est impossibile: p
ma cōsequētia tenet cū minor ex dictis: nō enī ampho
ra est in seipso nisi qz ptes amphorē sunt in amphora:
sed maior declarat: vñū qz nūc sit in seipso ratiōe alteri
nisi vñū qz hēat eūdē modū essendi in se: qm ista pñita
nō valet ps est in toto t totū ē i pte: igit ps est in pte
nec sequit regnū est in rege: t rex est in camera: igitur re
gnū est in camera: sed est fallacia accidēs: cū varietur
modus essendi in. Ita nō sequit vinum est in ampho
ra t amphora est in seipso s. m aliud: vñū per ptes: igit vi
num est in amphora s. m aliud: qz variat modus eēn
di in: vñū enī est in amphora eo mō quo locatū i lo
co vel pntū in vase: amphora aut est in seipso: eo mō
quo ps est in suo toto. Si igit amphora est in seipso ra
tione vñū opz qz feruet idē modus eēndi in: s. ampho
ra est in seipso p modū partis in toto: igit vñū est i am
phora p modū partis in toto q non possit esse absqz
penetratiōe corpoz. s. vñū cū pibus amphorē. I. e. li.
(At vō neqz scōz accēs ptingit aliqd esse in seipso: simul
enī duo corpa in eodē erunt: ipa enī amphora i se erit.
Si cuius nā receptiua est in hoc ptingit in seipso: pstrue
sic: si hoc vñū amphora cuius nā est receptiua alteri cō
tingit in seipso: adhuc illud cuius receptio vt si vñū est
receptio vñū est in amphora: vñū epplogat circa de
terminata d. qz quidē igit impossibile sit aliqd esse in se
ipso p accidēs: t maxime in seipso prio manifestū est.

Notandum q per accidēs duplī su
miur. Uno mō vt oppo
nitur ei q est prio: t sic est pcedendū aliqd cē in seipso
p accidēs cū aliqd sit in seipso p aliud. s. per partem.
Alio modo accipitur vt opponitur ei qd est per se: t sic
nihil est in seipso p accidēs: qz omne q ppetit alicui ra
tione pīs dicitur illi ppetere per se: nō enī dicitur gra
tia t leuia moueri per accidēs: nō obstat q mouean
tur p aliud: sed dicitur ea moueri per se: qz mouētur p
partē: sed ē in nauti mouetur per accidēs: qz ad mo
tum alicuius extrinseci: t isto modo nihil est in seipso p
accidēs: qz omne q est in seipso est in seipso p partē: t

sic accipit pbus in hac tertia conclusio: quare t. (Qd Tex.
aut Zeno.). Quarta conclusio est licet omne q est sit in co. s.
aliquo: nō tamē omne q est sit in loco: p per diuisione
nem modoz essendi in: nā omne qd est: aut est pars:
aut est totū aut vñū aut pūulare aut cā aut causatum:
sed ex dictis est manifestū partē esse in toto: t totū in p
te t vñū in particulari: t particulare in vñū: t causatum
esse in causa: t causam in causato aut aliquo alto: s. n.
detur aliqd q nō sit in aliquo maxime videtur q de
us t intelligē: sed hoc nō qz sunt in mundo tanq p
tes eius: intelligē aut sunt in prima causa tanq in fi
ne: t ipa prima causa est in circūferētia primi mobilis
per Aristo. octauo huius tanq in mā nō per in forma
tionem t inherētia: sed per operationē presentia t di
stantiam. Ista conclusio soluit rōnem Zenonis. pbanus
locum nō esse isto modo: si locus est necessario est i ali
quo: t oē qd est in aliquo est in loco: igitur si locus est
locus est in loco: t eadē ratiōe ille locus erit in alio lo
co: t sic in infinitū: q est impossibile: qz nō datur pro
cessus in locis infinitus. Respondit pbus negādo illam
minorez omne q est ē in loco: qz vltima spera de t in
telligē nō sunt in loco. cōceditur tamē omne q ē ē
in aliquo: t q locus est in aliquo nō tanq in loco: sed
tanq accidens in suo subiecto: eo modo quo dicimus
essēfanti: arem in calidis t humidis: t calorem esse i cor
pore: nō vt locatum in loco: sed vt accidens in subiecto
aut formā in materia. I. e. li. (Quod aut Zeno. oppo
nit: qz si locus est aliqd in aliquo erit soluere nō est
difficile: nūc enī probibet in alio esse primo locuz: nō
tamē in illo sicut in loco: sed sicut sanitas quidem in ca
lidis t humidis: calor autē in corpore est sicut passio:
qz nō necesse est in infinitū abire).

Notandum s. m cōmentatozē com
mento. s. qz ista solutio
possibilis est s. m Aristo. dicentē q locus est superficies
corporis cōtēntis: superficies. n. ē forma in corpore: qui
vō ponit locū esse dimensiones existētes in quibz di
spōnitur locatum non potest euadere rationes Zeno
nis. Ponētes igitur locum esse superficiem facilius sol
uit Zenonis argumenta: qz dictum est omne locum
esse in aliquo: nō autem omnem locum esse in loco: sed
sustinetes locum esse spatium inter latera pūnentis ne
cessario habent ponere processum infinitum in locis:
quoniam locus acceptus pro spatio separato hz tres
dimensiones: t consequenter est corpus: sed omne cor
pus est in loco per opīonem illorum: igitur locus est
in loco. t sic in infinitum. (Illud autem manifestum). Tex.
co. 29.
Ex predictis Aristo. infert q locus nō est forma neqz
materia respondendo simpliciter t absolute ad qstio
nem cum querebatur vtrum locus sit forma aut mate
ria. quia locus s. m determinata non est ps locati neqz
in illo: sed in corpore locante: materia autem t forma
sunt intrinseca locato: t partes eius: igitur t. cōmpara
tur enim locus ad locatum, sicut vas ad aquam: con
stat autem q vas non est magis neqz est aliqd illius
I. e. li. (Illud autem manifestum quoniam nūc est vas
eius quod est in ipso: alterum enim primo t q est t in
quo est). id est locatum q est in aliquo t locus in quo
est aliqd sunt diuersa primo. id est extra seīnuicem. p
pter q non erit vñū neqz materia neqz species locus:
sed alterum: illius enim aliqd hoc in existenti t ma
teria t forma: construe sic materia t forma est aliqd
hoc illius in existenti. illius cui inexistunt. (Dec quā
dem igitur sint opposita).

Lex.
co. 30.

Notandum q̄ sicut ex distinctione mo-
dorum essendi in solui-
tur ratio Zenonis dicēdo locum esse in aliquo: nō qui-
dem tanq̄ in loco: sed tanq̄ in subiecto: ita soluitur ou-
bitatio de loco: cum querebatur: vtrū sit materia aut
forma: quia ex vltimo memb: o ipsius diuisionis pa-
ter q̄ locus est extra locatū: et non aliquid illius: et ex
primo memb: o q̄ materia et forma non sunt extra lo-
catum sed sunt aliquid illius cui sunt pres eius: igit̄ et.

Vid autem

forte). Istud ē tertū capitū-
lum hui' primi tractatus in
quo phs iustigat qd est lo-
cus: postq̄ iustigauit quid
nō est loc' et diuidit in tres
ptes. In prima phs mani-
festat cōditiones loci. In se-
cunda venat genus eius ibi. (Jam igit̄ manifestū). In
tertia venatur oriam ponēdam in diffinitione illius cō-
cludens hmoi diffinitiones ibi. (Videt aut̄ magnū). In
pr̄ia parte phs facit tria: pr̄io pr̄mitit quāsdā suppo-
siones: scdō anēct quēdā pambula ibi. (Suppositis au-
tem hīs). Tertio cōcludit duas pclusiones ibi. (Quo-
niam aut̄ dicim'). Quātū ad primū phs pr̄mitit q̄
tuor supposiones: quaz prima est ista: loc' cōinet loca-
tum: et nihil est eius: ita q̄ nō est pars locati neq̄ acci-
dens eius: et p hoc differt locus inq̄t cōmētor a ma-
teria et forma et vacuo: locus enī nō est aliqd locati: et
tā materia q̄ forma est aliqd locati: locus etiā cōinet
locatum: sed vacuū nihil cōinet. Le. li. (Quid aut̄ for-
te sit locus si fiet vtrūq̄ manifestū: accipiam' at de ipō
quētiq̄ videntur vere fm ipm in eē ipi: significamus
igitur locū esse primū q̄ cōinet illud cuius loc' est: et ni-
hil eē rei locatē ptingit locum esse.

Notandum q̄ phs cum dicit locū
nihil esse locatū: nō loq̄-
tur de omni locato simpliciter: sed de locato suo: ita q̄
locus nihil est sui locati: vñ elemētū ignis est locus: et
tota sp̄ra elemētū est locatū: cuius elemētū ignis est
pars: itō locus est ps locati. Sili' concavū ignis est lo-
cus: et ip̄e ignis est locatū: cuius sup̄ficies p̄caua est ac-
cidens: iteo locus est aliquid locati: non tamen est ali-
quid sui locati. (Amplius autem). Secunda suppo-
sitiō: locus est equalis locato pater: si enim locus eēt ma-
ior locato: igitur in aliqua p̄portione: igitur esset da-
bile aliquid maius locato et minus loco: et per conse-
quens inter locum et locatum esset vacuum. Si autem
locus eēt minor locato: igitur in aliqua p̄portione: ppter
quam daretur aliquid maius loco: et minus locato: et
per cōquens aliquē partes locati excederent ipsū lo-
cū et subintrarent ipsū corpus locans penetrantes ali-
quas partes eius q̄ est impossibile: arguatur ergo sic:
locus et locatum sunt duo quanta: quorum nullum est
altero maius neq̄ minus: igitur quodlibet eorum est
alteri equalē. Lege li. (Amplius autem primum) scilicet
locum p̄portū neq̄ maiorem neq̄ minorem esse
cōtingit suo locato: sed equalē.

Notandum q̄ philosophus non lo-
quitur de loco materiali-
ter sumpto q̄ est corpus locans: quia tale vtrūq̄
est maius locato: celum enim est maius elemētū ignis
et elemētū ignis est maius elemētū aeris: sed loqui-
tur de loco formali qui est sup̄ficies corporis locan-

tis fm quam corpus locans cōtinet locatum: non enī
am loquitur philosophus de equalitate simpliciter. Et
omnem dimensionem: quoniam locatum habet tres di-
mensiones: locus autem duas: videlicet longitudinem
et latitudinem: iteo locus non est equalis locato sim-
pliciter: sed fm sup̄ficiem concuam: et primo locatū
que simpliciter est equalis loco p̄portio: indiuisibile
enim ea parte qua ipsum est indiuisibile non facit ma-
ius aliter magnitudo componeretur ex indiuisibilib':
sed sup̄ficies est indiuisibilis fm profunditatem: igitur
sup̄ficies concava locati et sup̄ficies concua
locati non faciunt maiorem extensionem q̄ vna earū
et per consequens quelibet earū est alteri simpliciter
equalis: non etiam loquitur philosophus de quolibet
loco respectu cuiuslibet sui locati: sed de loco per se pri-
mo et locato non per se primo: constat enim q̄ concua
lune est locus terre et est maius terra fm longitu-
dinem et latitudinem: sed non est maius sup̄ficies con-
cua ignis: iteo p̄portio locus et p̄portio locatum
semper sunt equalia fm sup̄ficies immediatas: et hoc
notat philosophus cum dicit primum.

Sed dubitatur quoniam sup̄fi-
cies locans conti-
net sup̄ficiem locatam: et non continetur ab illa: igitur
est maior. Item duorum circulozum equalium idē eēt
centrum q̄ est contra doctrinam mathe. et probatur cō-
sequentiā: quia idem est centz sup̄ficiē p̄uere ignis
et concavi lune: sed ille due sup̄ficies sunt equalēs per
concessum: igitur et. Ad primum negatur p̄sequen-
tia: nam quodlibet compositum naturale p̄inet suas
partes essentielles et non conuenit ab aliqua illaz: et
tamen non est maius aliqua illarū. Accidit enim su-
p̄ficiet que est locus q̄ continet sup̄ficiem que est
locata: q̄ enim vna continet et alia continetur hoc
est ratione corporum quorum vnum continet et reli-
quum continetur. Si enim deus sup̄ficiem p̄uexam
ignis faceret concuum lune: et contra sup̄ficiem con-
cauam lune faceret p̄uexam ignis: illa quēiam conti-
ner tunc p̄ineretur et contra. Ad secundū dicitur
q̄ mathe. abstrahunt magnitudinem a materia natu-
rali: et sic non est possibile duo puncta esse immedia-
ta neq̄ duas lineas neq̄ duas sup̄ficies esse immedia-
tas: et consequenter non est possibile duorum circulo-
rum equalium esse idem centrum. Naturalis autē cō-
siderat magnitudinem vt est in materia naturali: et vt
determinatur per formam naturalem: et consequenter
concedit duo puncta esse immediata et duas lineas: et
duas sup̄ficies esse immediatas non in eodem corpo-
re sed in diuersis: iteo non habet p̄o inconuenienti q̄
duorum circulozum inequalium sit idem centz. (Ad
huc autem). Tertia suppositio locus est separabilis a
locato: quis enim locus continet locatum: et p̄pter
hoc dicatur non deficere locato: tamen locus separa-
tur a locato: et in hoc locus differt a materia et forma
fm commentatorem: quia ista non separantur a loca-
to: locus autem separatur a locato. Le. li. (Adhuc autē
neq̄ deficere contingit locum vnicuiq̄ suo locato et se-
parabilem esse ipsum est necessarius).

Dubitatur quia materia est ingenera-
bilis et incorruptibilis vt
est demonstratum primo huius: et ipsum locatū ē cor-
ruptibile ex quo componitur ex contrariis: sed incor-
ruptibile potest separari a corruptibili: igitur materia
est separabilis a re cuius est materia: et per consequens

Liber quartus.

separabilitas non distinguit locum a materia. Respondit Egidius q materia dupliciter potest considerari vñ fm essentiam et fm esse. fm essentia est generabilis et incorruptibilis et sic separatur ab eo cuius est materia: sed fm esse generatur et corrumpitur: sic non separatur ab eo cuius est materia sed corrumpitur cum eo: locus autem separatur a locato tā fm esse q fm essentia: quia cum locus non sit in locato potest corrumpi locatum manente loco.

Contra

istam responsionem arguit Burleus dicens ea implicare contradictionem vel qz nihil potest manere sine suo esse: dicere igitur materiam manere fm essentiam et non fm esse est concedere duo contradictoria. Item queritur de esse materie: vñ sit m vel aliud a materia: si m et m manet fm essentiam igitur manet fm esse: si aliud a m: vel igitur substantia aut accidens: sed nullum illorum: qz quocūqz dato si a materia illud remoueretur m haberet suum esse. Et sic dicit Burleus q locus est separabilis a locato: sic q locatum pot manere: et si non maneat in eodem loco: sed vñ est q separatio loci a locato est eius corruptio: of enim accidens separari a suo subo quando corrumpitur non corrupto subo: et per hoc differt locus a materia q a forma: qz h ppositum non potest manere sine hac materia et sine hac forma: sed h locatum pot manere sine h loco. Ista responsio min⁹ soluit q respōsio Egidij. Primo qz ostensum est supra loci separari a suo locato absq corruptione illius. Secō quia h compositū demonstrando vñ animatū durabit per centū annos: et tamē h materia non durabit per decē fm eum: qm ppter pñuū fluxū et refluxū partū variabitur materia oīno eadē forma numero pñue manente: vñ tpe testatur tam h q in primo de generatione. Nec argumenta sua pmittunt pira Egidij: qz h Egidium duplex est esse: vñ esse essentie et esse existentie q est esse modificatum et particularizatum sine quo esse potest esse materia: h non sine primo esse. ymaginatur enim Egidius q sicut materia pñā per quantitatem acquirit extensionem que non est materia neqz quantitas neqz extensio quantitatis: sed quidā modus materietatis p formam substantialem acquirit quēdam modū particularē et qdā eē singulare q est non materia nec forma: sed tñ modus mae: et quoniam talis modus essendi generatur et corrumpitur: igitur m generatur et corrumpitur fm essentia: aut fm esse. Et quādo arguitur vñ tale esse sit materia vel aliud a m: of q est aliud a materia ex quo non sequitur fm Egidium q sit suba vel accidens sed bene q sit suba vel accidens aut modus sube vel accidentis. Sed sustinendo vniuersalia ydēficari suis singularibus: qz idē est homo et h homo: et per esse intelligēdo rōnem individualē iuxta illud Aristō. tertio de aīa. Aliud ē magnitudo et magnitudinis eē et aqua et aque esse: of q esse materie ē idē materie realiter et diuersum rōne: et non sequit esse materie est mae: sed m sp manet fm essentia: idē semp manet fm esse: sicut non sequitur sol est hō et hō semp manet: igitur sol semp manet. Ideo of q suppo Aristō est clara in terminis: qz loc⁹ est extra locatū et est diuisus a locato ppterā separatur a locato: m autē non est extra illud cuius est mae: neqz diuiditur ab illo eo modo quo locas et locatum inuicē diuiduntur. (Adhuc autē). Quarta suppositio differentie loci sunt sursum et deorsum fm quas corpora nālia mouētur ad loca sua: et quiescunt in illis: corpora enī graua si fuerint extra locū naturalē mouētur ad illū

deorsum: et in eo dē quiescunt deducto impedimēto: similitur leuia mouētur ad locū sursum si non impediuntur: et quiescunt in illo. Et per h differt locus a vacuo seu a spatio separato: qz tales differentie loci non sunt in illo. Le. li. (Adhuc autē oēm locum habere sursum aut deorsum necesse est et ferri nā et manere vñ quodqz corpus in proprijs locis: hoc autem facere contingit: aut sursum aut deorsum).

Notandum

q licet per quālibet istarum suppositionū aliquo mō excludatur oēs falsae opiniones de loco: tamē directe et mediate p quālibet istarū vna falsa opinio reprobatur. Quatuor enī fuerūt falsae opiniones de loco: quaz pñā dixit locū non esse: que quidē opinio excluditur per primā suppo nem dices locū pñuere locatum: si enī nihil esset locus ille non pñueret neqz pñuere tur. Secūda opinio dixit locū eē spatiū separātū iter latera corporis: que quidē opinio excluditur per scōaz suppositionē of locū esse equalē locato. Si enī locus est equalis locato: et tē tale spatiū habēs tres dimēsiōes iuxta opinionē antiquoꝝ: sequit penetratio corporū. Tertia opinio posuit locū esse mām pñderas locū esse indifferētē ad receptiōem plurium corporū: sicut mām pñā ad receptiōē plurū formaz successiue: quā quidē opinio excluditur tertia suppositio dices locatū separari a locato et esse extra illud: m autē non separatur ab illo cui⁹ ē mae neqz ē extra illud. Quarta opinio asseruit locū esse formā ppter h quia vidit locum cōtinere locatum sicut formā mām: et h opinio excluditur per quartam suppositionē dicentē sursum et deorsum esse differentias loci fm quas mouētur et quiescunt corpora nālia in locis suis: cōstat autem nihil moueri sursum vel deorsum ad suā formā. (Suppositis autē Tex. cō. 31. Premissis antedictis suppositionibus pñs annectitur pambula: quoz pñmū est istud: cuiuslibet perfecte diffinitiois quatuor sūt proprietates: pñma q per ipsam diffinitioē sciatur quid sit diffinitio: scōa p pñetas q p ipsaz soluatur difficultates circa diffinitioē: tertia p pñietas q per ipsam appareat cāe accidentiū que insūt diffinitio: quarta p pñetas q p ipsam appareat cāe difficultatis et discōdie in opinioib⁹ circa diffinitioē: et tūc vñ quodqz pulcherrime est diffinitio qñ habz sua diffinitio has pñietates: hō enī non perfecte diffinitur nisi per diffinitioē illam sciatur quid est hō et soluatur difficultates circa hōiem: et per illā appareant cause accidentiū que sunt in hōie: et psequēter per eandē manifestet cāe difficultatis et discōdie in opinioibus circa hōiem si aliqua sunt huius. Ex qbus sequitur q tūc hōiū pfecta diffinitio loci quādo per illaz sciatur quid ē locus et soluatur difficultates circa locū et per eam appareat cāe accidentiū sensibiliū que sunt in loco: et psequēter manifestabit per illā cāe difficultatis et discōdie in opinioibus antiquoꝝ circa locum. Le. li. (Suppositis autē hīs reliqua consideranda sunt opz autem temptare intentionem sic fieri). i. intendere de loco et venari diffinitioē eius vt quid sit locus pñmō reddatur: secundo et quicūqz opposita soluantur: tertio et que vidēt in esse loco insūt: quarto et ampli⁹ us discōdie causa et oppositum circa locum manifestabit. Sic igitur vñqz pulcherrime demonstratur. i. manifestatur vñ quodqz.

Notandum

pñio fm cōmētatozem cōmēto. 31. q diffinitioes cōplete sunt inate reddere causas oīū accidentiū in re

iiij

existentium sed non convertitur. scilicet quoniam non omne ex quo red-
ditur cause accidentis est vera diffinitio: ideo estimatur
quod hec est regula destruens diffinitiones non verificas.
Duplex est diffinitio secundum commentatores quedam completa
et quedam incompleta. diffinitio completa est illa que reddit
causas omnium accidentium diffinitum. diffinitio incompleta est illa
que non reddit causas omnium accidentium diffinitum: verbi gratia. homi-
ni competunt multe passionibus: non quidem ex una causa.
sed ex omnibus: quoniam disciplinabile competit sibi per forma-
rilem per materiam. esse generativum hominis competit sibi
per causas effectivas: et esse beatificabile per causas fina-
lem: ideo non erit diffinitio completa hominis nisi in ea assi-
gnentur omnes cause per quas iste passionibus sunt homi-
ni: sed iste passionibus sunt homini per omnia quatuor
genera causarum: igitur diffinitio completa hominis
integratur ex omnibus quatuor generibus causa-
rum per quas omnia accidentia propria hominis poterunt
demonstrari. verum homo est animal rationale: productum ab
homine ordinatur ad felicitatem: quolibet autem diffini-
tio hominis que non includit omnia quatuor genera
causarum dicitur esse incompleta: quia per illam non redditur
cause omnium accidentium subiecti: ut homo est animal
rationale seu animal ordinatur ad felicitatem: quolibet ista-
rum diffinitionum est bona: nulla tamen earum est com-
pleta. Et sequitur in commento quod aliqua est regula de-
struens diffinitiones non verificas: ita quod bene sequitur
negativum: ista oratio non reddit causas omnium acciden-
tium subiecti: igitur non est vera diffinitio. id est completa:
sed non sequitur affirmativum. hec oratio reddit causas
omnium accidentium subiecti: igitur est completa diffini-
tio: quoniam demonstratio precludens diffinitiones comple-
tam hominis: aut eam accipiens tanquam medium aut prin-
cipium demonstrationis reddit causas omnium acciden-
tium proprio hominis: et tamen non est diffinitio: quia de-
monstratio significat esse vel non esse: diffinitio autem non
significat esse vel non esse per primum posterius.
Sed contra autem commentator loquitur de omnibus acciden-
tibus indifferenter: aut de accidentibus propriis si de omnibus
accidentibus indifferenter illud non est verum quod diffinitio completa
reddat causas omnium accidentium subiecti: quia diffini-
tio completa hominis non reddit causas aliquas pro-
pter quas homo est albus vel niger: curres autem sedes si
commentator loquitur de accidentibus propriis tamen illud non est
verum: quia diffinitio completa hominis non reddit causas
propter quas homo est medicus: simus autem crispus: bipes
aut canus. Dicendum quod commentator non loquitur de acci-
dentibus omnibus sed propriis et non de quibuslibet acci-
dentibus propriis sed tamen convertibilibus cum diffinitio. unde
commentator facit mentionem hestant de illis accidentibus
que per diffinitionem completam possunt demonstrari: hec
autem sunt accidentia propria convertibilia.

Secundo notandum secundum commentatorem
eodem commento quod proprius est
ut ex diffinitione data appareat difficultas accidentis in hoc
et hoc est proprium omnibus rebus diffinitionibus diffinitionis
ista tria sunt necessaria in diffinitione quodammodo in hoc loco: quoniam
si unum eorum diminuit aut omnino erit diffinitio: aut si erit
non erit perfecta. Duo documenta dat hic commentator.
primum quod proprius est rerum diffinitionibus diffinitionis ut per earum
diffinitionem appareat causa difficultatis et solvantur omnes
difficultates et obiectiones circa diffinitionem: quod quidem est
sic intelligendum quod per diffinitionem completam omnes difficulta-
tes accidentis propter ignorantiam diffinitionis possunt sol-
vi: non tamen omnes difficultates simpliciter possunt solvi co-

gnita diffinitione completa. possunt enim scire quod homo est animal
rationale productum ab homine propter felicitatem non sciendo red-
dere causam propter quam pedes odorantur hominem ceteris anima-
libus: et huiusmodi tactus neque sciendo ex hac diffinitio-
ne verum homo habeat tamen unam formam aut plures: et an
sit unus species tamen aut plurius. Secundo documentum
quod diffinitio investiganda de loco debet habere ista tria
scilicet quod per diffinitionem solvantur questiones accidentis circa
locum: et per eadem appareat causa accidentis sensibilis
um in loco: et iterum quod per illam diffinitionem appareat dif-
ficultas que accidit circa locum: quibus habitibus erit in-
vestigata diffinitio completa loci: et ubi unum eorum desice-
ret aut non esset diffinitio vel esset incompleta. Primum quod. Ter-
dem igitur. Secundo documentum habebit tres sunt motus scilicet
tres cognoscere locum esse. verum localis augmentatio et di-
minutio: quod per quilibet istorum acquiritur locus: per mo-
tum enim localem acquiritur locus equalis loco priori: per mo-
tum augmentativum acquiritur locus maior: per motum di-
minutivum acquiritur locus minor: et quod celum semper mo-
vetur localiter opinati sunt multi celum maxime esse in loco.
arguas ergo sic ille motus facit cognoscere locum esse per
quem mutat locus: sed per quilibet istorum motuum mutat
locus igitur quilibet istorum motuum facit cognoscere locum
esse. proprium cum maiori minori est declarata. et illud. Pri-
mus quidem igitur intelligere quod non querat locus nisi
motus aliquis est secundum locum: propter hoc enim et celum maxi-
me in loco esse opinantur antiqui eo quod semper in motu
est. huius autem aliud quidem est loci mutatio. aliud vero
augmentum et diminutio: nam quod augmentum et diminutio trans-
mutat: et quod prius erat huiusmodi transmutat immutat aut immutat.
primo secundum commentatorem

Notandum primo secundum Aristoteli
xix. proprie motus et non quiete: verum quod significat locum
esse: quod motus est notio quietis: quies enim est privatio
et motus habitus. Intra commentatorem quod quies signi-
ficat locum non tamen facit scire locum esse. prima pars est no-
ta: quod omnia duo privative opposita significantidem: sed
motus et quies sunt privative opposita: igitur significat
idem: et per prius quies significat locum ex quo motus si-
gnificat locum non tamen quilibet quies significat locum
sicut non quilibet motus significat locum. motus enim al-
terationis non significat locum: igitur nulla quies opposi-
ta illi: et quod omnis motus secundum locum siue sit pure localis: si-
ue sit augmentativus siue diminutivus significat locum: id
quod quilibet quies opposita alicui illorum motuum significat
locum. Secunda pars etiam patet. nam motus alterationis non facit
cognoscere locum: quod per illum non acquiritur locus: sed per
nullam quietem acquiritur locus: igitur nulla quies fa-
cit cognoscere locum esse.

Secundo notandum secundum commentatorem
eodem commento quod celum habet
relocum later. estimat enim quod movetur in loco dimutare
locum secundum totum: ideo opinatus est Avicenna quod non ha-
bet motum in loco: et ponere quod movetur secundum partes et non
per totum est opinabile: et idem zenon negavit ipsi moveri ut
post dicit. Due fuerunt opiniones de motu celi. una fuit
Aristoteli. celum non moveri in loco: et ratio sua erat ista. quod
moveri in loco mutat locum per totum: sed celum non mutat locum
per totum: igitur non movetur in loco. Alia opinio fuit zenonis. celum
celum non moveri: quod si movetur aut igitur per totum aut per par-
tes: non per totum: quod per totum non mutat locum: neque per par-
tes: quod opinabile est aliquid moveri per partes et non per totum.
Sed ambo isti decepti sunt: quoniam celum movetur localiter
per totum et per partes. verum totum celum movetur localiter per totum

Liber quartus

ma' r' nō fm subiectū quia nō mutat sitū: mutat tamen locum descriptū circa centrū mundi vt videbitur sexto phisico 22. partes autem celī mouentur localiter taz fm formā q' fm subiectum quia mutant situm ac etiam locum descriptū circa centrū mundi. (Est autem qd' mouetur.) Tertiū preambulū eo 22. quē mouet quedā mouentur per se r' quedā per accidens. illa mouentur per se que mouentur suis motibus tanq' per se existētia. illa vero mouentur per accidens que mouentur ad motū alterius: r' talis quedā sic mouentur per accidēs q' possunt moueri per se vt partes quantitatū clauus infixus in nani. quedā autem non possunt moueri per se vt accidentia tam absoluta q' respectu. Scētia em' r' albedo: similitudo r' equalitas nō possūt nisi per accidens moueri sicut non possunt per se existēre. Mutat enim locū ex eo tantū quia ea in quibus sunt mutāt locum. Le. li. Est autē quod mouetur aliud quidē per se fm actu aliud quidē vero fm accidens est: ipius autem q' fm accidens est alia quidem sunt contingentia moueri per se vt partes corporis r' in nauī clauus: alia vero non contingentia sed semper fm accidens vt albedo r' scientia: h' enī sicut mutant locū quia i quo sunt transmutantur fm locum.

Notandum primo fm cōmentatores cōmento tricesimo secundo q' aristoteles per istam diuisionē mobilis (intēdit innuere q' motum qd' necessitate habet locum ē motus essentialiter: r' q' hoc fecit homines percipere locum esse essentialiter.) Aliquid est dupliciter in loco videt' per se r' per accidens. Illud quod est per se in loco mouetur per se: r' quod est per accidens in loco mouetur p' accidens. r' sicut illud quod mouetur per se facit cognoscere locum esse per se: ita quod mouetur p' accidens facit cognoscere locum per accidens.

Notandum secundo fm cōmentatores rem eodem cōmēto q' (ista diuisiō omniū formāz que existit i subiecto) scz q' non possunt per se moueri. aristoteles dicit accidentia non posse per se moueri: cōmentatores vero q' nulla forma substantialis potest per se moueri. De materia autē non faciunt mentionē: ista est causa: quia concedendū est materiā per se moueri ex quo non mouetur ad motum alicuius prius moti r' sibi primo competit ratio mouendi passiue. Sicut em' forma primo mouet ista materia primo mouet: igit' sicut forma p se mouet ista materia p se mouet: cū i plus se habeat p se q' p'rio. fm p'bm primo poste. Nō igit' mouet materia p se p'septe tertij modi tanq' id qd' est p se existēs sed p'septe q'rti modi tanq' id cui cōperit rō mouēdi. ideo dicit p'bs in lra q' eo 22. q' mouent aliud quidē mouet per se ipm actu ad denotādō hanc distinctionē q' eo 22. q' mouent p se qdā mouent p se in actu r' qdā in potētia. ill' dicit p se moueri in actu qd' mouet tanq' p se existens: id autē mouet per se in potētia cui primo attribuit rāō mouēdi passiue: r' h' est prima materia. neq' in cōuenit materiā moueri p se r' p' accidēs: mouet em' p se p'septe te quartū modū: mouet p' accidēs. put' p' accidēs op'ponit et qd' est p se tertij modū. Qm' autē dicit' q' his p'missis p'bs ponit duas cōclusiones quaz prima est ista: locus p'rim' nō est corpus locas nec locus cōis. Secūda p'clusio. Locus nō est cōtinu' sed discōtinuus locato. ibi. (Cū quidē igit'.) C' prima p'rio arguitur sic: locus p'rim' est eq'lis locato: sed corp' locas nō ē eq'le locato neq' loc' cōis: igit' loc' p'rim' nō ē corpus lo-

cans nec loc' cōis. prima ps antecedētis declaraf: naz tu es in celo q' tu es in aere: r' tu es in aere q' tu es in ista pte aeris circū dāte te: r' tu es in ista pte aeris q' tu es in superficie vltima e': constar autē istā superficiē vltimā esse equalē locato r' esse locū p'rimū quia non locat ratione alterius loci sed alia ratione istius scz pars aeris totus aer: celū: igit' locus p'rimus est equalis locato. Secūda pars antecedētis est etiā nota inductiue qm' totus aer est corpus locans terr' cōcauū celi est locus cōmunis quo 22. nullū est tibi equalē: r' ita de alijs. Le. li. Qm' autē dicimus esse sicut in loco in celo quia ē aere: hic autē in celo r' in aere nō autē omni) id est nō ppter quālibet eius partē (sed propter vltimā ipsius continens in aere esse dicimus: si enim omnis) id est totus aer esset locus (non equalis erit vnus cuiusq' locus et vnum quod q' locatū: videtur autē huiusmodi p'rimus in quo est) id est videt autē locum p'rimū esse illud in quo est locatum nō ratione alterius loci.

Notandum fm cōmentatores cōmēto tricesimo tertio q' ex cōclusionē iam probata sequit' alia conclusio v3 vltimus finis est locus: sic arguendo: Locus est equalis locato r' vltimus finis est equalis locato: igit' vltimus finis est locus. r' dicit cōmentatores q' licet iste sillogismus sit ex duabus affirmatiuis in secunda figura: tamen est bonus quia arguitur in terminis conuertibilibus. sicut etiam bene sequitur: risibile est animal rationale: r' homo est animal rationale: igit' homo est risibilis.

Sed dubitatur quia videt' q' locus r' vltim' finis nō cōuertant q' nec omnis locus est vltim' finis neq' omnia vltima finis est loc' cōcauū em' lune est locus r' tñ nō est vltim' finis eius sed superficies pueri orbis lune videt' esse vltimus finis e'. Similiter aliquis ē vltimus finis qui nō est locus scz extremū lune aut sup'ficie. Respondet q' cōmentatores nō loquit' de quolibet fine indifferēter sed tñ de vltimo fine corporis locantis intelligēs corpus locas habere duplicē finē scz p'rimū r' vltimū. finis p'rimus est superficies conuexa. finis autē vltimus est superficies cōcaua tangens ipm locatū.

(Cū quidē igit'.) C' Secūda p'clusio. Locus nō est cōtinuus sed discōtinu' locato. Ista p'ctōne p'bs tripliciter. p'bat r' p'rio sic: Loc' ē eq'lis locato: igit' nō est cōtinuus sed discōtinu' locato: p'bat p'na q' ex opposito sequit' oppositū. nā sequit' locus est cōtinuus locato: igit' nō est equalis sibi: p'bat p'na q' si locus est cōtinuus locato videt' q' se habeat ad ipm sicut pars ad totū: sed ps nō est eq'lis toti immo dimetorū est malus sua p'terig' loc' nō ē eq'lis locato: ponēdo igit' locū eē in locato nō possum' dīcē locatū eē i loco s' magis locū eē i eo vt ps i toto. ponēdo autē locū eē extra locatū possum' dicere ipm nō eē maiorē locato s' eq'le ex q' corp' pus locas igit' locatū. vltia em' corp'a se tā gēuū sūt sūt similitate p'act' r' nō necessariū sūt eq'lia. Le. li. Cū qdē igit' nō diuīsi sit p'rinēs sed p'rinū nō dicim' eē in illo sicut in loco s' sicut ps in. cū vero diuīsi sit r' p'actū in p'rio quodā vltimo p'rinētis qd' neq' ps ē ipius qd' est in ipso neq' maius distantia sed equalē: in eodem enī) id est simul sunt (vltima contingentia.)

Notandum p'rio fm cōmentatores cōmēto 34. q' aristo. (intēdebat p' hoc distinguere inter locatū esse i corp'e qd' ē vbi eius r' inter partem esse in toto ex hoc quod prius posuit: qm' aliquid esse in loco est sicut aqua esse in vase.)

Phisicorum.

Intendit cōmentator q̄ ista est differētia int̄ locū esse i corpore: et partem esse in corpore: q̄ locus est in corpore q̄ est vbi illius q̄ quidē est separatū ab eo: eomō quo aqua est in vase: sed ps est in corpore q̄ est totū respectu illius: et nō separat ab illo. Sed est difficultas quō corpus locans est vbi corporis locati: cū vbi sit respectus et accidēs intrinsecū locato: corpus autē locans sit substantia intrinsecum locato: dicendū q̄ sicut albū sumit aliquid quando in cōcreto aut aliquid p̄ subiecto: et aliquid p̄ forma: ita vbi aliquid sumit in abstracto: et est respectus i re locata: aliquid vero sumit in cōcreto: et est idem q̄ res locans: et sic corpus locans dicitur vbi.

Secundo notandū fm̄ cōmentatorem eo dem cōmento q̄ p̄tens dicit de tribus: de fine p̄tenti: et nō p̄tenti: et de forma: et equalitas fallitur in fine nō p̄tenti: et est vera de contingenti: et dicere aliquid in loco sicut aqua in vase est verum de fine p̄tenti: et nō p̄tenti: fallitur in forma. Duas distinctiones int̄dū cōmentator quaz̄ p̄ia est ista: duplex est p̄tēs: v̄ intrinsecum et extrinsecum: p̄tens intrinsecū est forma: siue per formam intelligamus formā substantialem: siue ipm̄ totū: siue sup̄ficiē conuerſam ipm̄ totū. Cōtens vero extrinsecū est finis corporis continentis sicut est superficies concava lune. **Scda** distinctio q̄ duplex est finis cōtēs. sc̄ contingens: et nō p̄tēs: finis p̄tēs cōtingēs est ille qui est immediatus locato sicut est cōcauū lune respectu ignis finis p̄tens nō contingēs est ille qui est remotus a locato sicut est p̄cauū lune respectu aeris: vel aque: quando igitur dicitur locus est equalis locato ista p̄positio ē vera de loco qui est finis p̄tēs et nō de loco qui ē finis nō p̄tēs: cōstat. n. superficie p̄cauū lune: et cōuerſam ignis esse equales. Sed superficies concava lune et superficies cōuerſa aeris nō sunt equales: sed vna est altera maior: qm̄ etiam dicit q̄ aliquid est in loco sicut aqua in vase ista p̄positio est vera de omni loco continēt siue fuerit p̄tēs siue nō. i. siue fuerit p̄tēs siue nō p̄tēs: sed nō est vera de forma: q̄ nihil est in sua forma: sicut aqua in vase qualitercūq̄ fiat locutio de forma. **Ex** p̄dictis cōmentator int̄t tres cōditiones loci: quaz̄ prima est p̄tētia: qm̄ locus est continens locatū: et per hoc differt locus a vacuo: q̄ ymaginatur antiqui esse spaciū inter superficies corporis p̄tētis: cū tale spaciū: v̄ inter latera vasti nō p̄tēat aquam: sed magis cōtineatur tā ab aqua: quā a vase.

Scda cōditio est immediatio qm̄ locus est immediat⁹ locato cū ipsum tangat: illa. n. sunt immediata que se in uicem tangūt fm̄ p̄m. 2. huius et per hoc differt locus p̄tēs: siue locus per se primo a loco cōtēt talis cōditio nō cōpetat loco cōtēt bñ p̄prio. **Tertia** cōditio est diuisio: qm̄ locus est diuisus a locato: cū locat⁹ sit in loco: sicut aqua in vase: et per hoc nō differt locus p̄tēs a loco cōtēt: q̄ hec cōditio tam loco p̄prio: q̄ loco cōtēt p̄tēt: differt autē bene a forma: q̄ forma nō separatur ab eo cuius est forma: siue fuerit forma substantia siue accidēs: siue totū habens partes quātitatiuas siue superficies p̄uēta eiusdē totius. (Et cū p̄tēs.) **Scdo** arguit p̄tēs ad illā p̄clusionē sic: si locus est p̄tēs locato sequit⁹ locatū nō moueri in loco: s̄ cū loco: p̄tēs: q̄ si aliquid mouet ipm̄ mouet cū oī eo q̄ est p̄tēs: et siue fuerit m̄a siue forma siue accidēs: cū moto aliquo moueant oīa que sunt in eo: sed illud p̄tēs est falsū: q̄ nō oī locū moueri si locatū mouet: siue. n. mouet siue nō mouet loc⁹ si min⁹ mouet locatū: vt p̄ de aq̄ circu-

larit⁹ mota i vase descēde. **Le. li.** (Et cū p̄tēs quidē sit ip̄s locas locato nō cū illo mouet: s̄ cū illo diuisū aut i illo: et siue moueat p̄tēs siue nō vel minus mouet ipsum continuū. Amplius cū.) **Tertio** arguit p̄tēs ad illā p̄clusionē sic: quādo p̄tēs nō est diuisus a continente tūc dicit⁹ ē in eo sicut pars in toto: et qm̄ est diuisum a p̄tente dicit⁹ esse in eo sicut p̄tēs in vase: sed locat⁹ est in loco sicut p̄tēs in vase: et nō sicut ps in toto: igit⁹ locus nō est p̄tēs: sed diuisum locato: tēnet p̄ia cū maior: q̄ qm̄ p̄tēs nō est diuisum a continente tūc est sicut visus in oculo que est pars formalis et sicut manus in corpore que est pars m̄a: qm̄ autē dicitur a continente tūc est sicut aqua in amphora: et vinū in cypho: minor vero est nota: q̄ manus nō mouetur in corpore: cū corpore: locat⁹ aut nō mouet cū loco: sed in loco sicut aqua nō mouet cum amphora: sed in amphora. **Le. li.** (Amplius cū nō diuisum sit p̄tēs a p̄tente sicut pars in toto dicit⁹ vt sicut i oculo visus et in corpore manus: cū autē diuisum est p̄tēs a continente tūc sicut vt in cado aqua et in cypho vinū: manus quidē enim corpore mouetur aqua aut in cado. i. in vase vel in amphora.)

Nota dum q̄ ex hīs p̄clusionibus apparent p̄ditiones loci diuisibilis: ex prima. n. conclusionē habet q̄ locus hic diffimibilis nō est quilibet indifferenter: sed qm̄ p̄tēs et immediatus locato: ex scda autē conclusionē habetur q̄ locus hic diffimibilis non est aliquid intrinsecum locato: sed tantum extrinsecum.

Im igitur. Tex. co. 35.

Ista est scda ps huius capituli in qua p̄tēs inuestigat⁹ genus loci postq̄ inuestigauit p̄ditiones et p̄tēs illius et duo facit qm̄ primo p̄mittit vnā suppositionem scdo sequit⁹ de int̄o ibi (horum autem). Suppositio est ista locus necessario videtur esse vnū istoz̄ quattuor. i. m̄a vel forma: aut spaciū separatū inter latera corporis p̄tētis: aut superficies ipsius p̄tētis p̄tēs: de loco nō fuerit nisi quattuor opinionones quaz̄ prima dixit locū esse materia: scda q̄ locus est forma. Tertia q̄ est spaciū separatū: quarta q̄ est termin⁹ corporis cōtētis: adeo inuestigando genus loci non apparet quid possit esse locus nisi vnū istorum quattuor. **Le. li.** (Jam igitur manifest⁹ ex hīs dicit⁹ est quid locus: id est que res est locus fere enim quattuor sunt quozum necesse est locum vnū aliquid esse aut enim forma: aut materia est: aut spaciū aliqd̄ in medio extremorum: aut extrema si non est spaciū nullum preter interpositi corporis magnitudinem: id est si inter latera continentis nullum est spaciū preter magnitudinem corporis contenti.)

Notand⁹ q̄ phylosophus dicit locū esse forte vnū ex quattuor: quia nondum est plene manifestum q̄ istozum est locus: adeo sub dubitatione loquitur: dicit etiam conditionaliter si non est spaciū preter interpositi corporis magnitudinem: quia si esset tale spaciū indubie illud esset locus: non est ergo negandum inter latera corporis continentis esse spaciū: quia inter illa latera

Liber quartus.

est spacium magnitudinis corporis locati: sed negadū
est inter huiusmodi latera esse spacium separatum triū
dimensionum preter dimensiones corporis locati si-
cut opinabantur antiqui. (horum autē). Ista supposi-
tione premissa philosophus ponit quatuor conclusio-
nes quas prima est ista: locus nō est forma corporis
locati. Secūda conclusio locus non est spacium separatum
ibi. (Sed ex eo). Tertia conclusio locus non est mate-
ria ibi. (Et materia autē). Quarta conclusio locus est
terminus continens ibi. (Sed igitur nihil). Prima conclu-
sio arguitur sic: si locus est forma locati corporis hoc
esset ppter istam rōnem: forma continet et locus conti-
net: igitur locus est forma: sed ista ratio nulla est: quia
forma p̄inet tanq̄ terminus intrinsecus: et locus tanq̄
terminus extrinsecus: unde arguitur sic: forma est termi-
nus corporis p̄tenti et locati: sed locus est terminus cor-
poris contenti et locati: igitur locus non est forma
corporis locati: pater p̄ia quia sicut corpus locas nō
est corpus locatum: ita nihil corporis locatis est aliqd
corporis locati. Le. li. (horum autē q̄ tria): scilicet for-
mam aut materiā: aut spacium non contingat locū esse
manifestum est: ex dictis et dicendis: sed ppter id q̄ co-
tinet videtur forma esse locus: in eodem enim. I. simul
vnt extrema continētis et contenti: sunt quidem igitur
vtraq̄ termini sed nō eiusdem: sed species quidem rei
contente est terminus: locus autem continētis corpo-
ris est terminus. ¶ Notandum s̄m cōmentatorē com-
mento. 35. q̄ antiqui dixerunt locum esse formam pro-
pter hoc q̄ locus estimatur continere: et forma estimat
continere etiam scz superficies corporis locati: quia
dicitur in diffinitione corporis: q̄ est illud q̄ continet a
superficie vna aut superficiebus: cōmentator inuit du-
plicem formam continētē ipsius locati. I. formā sub-
stantialē et accidentālē: forma substantialis continet
materiā: et forma accidentālē: videlicet superficies con-
uera locati p̄inet omnes partes quantitatis eiusdē
et ex hoc dicitur continere ipsū locatum iuxta diffini-
tionem corporis que dicit corpus est illud q̄ continet
vna aut pluribus superficiebus: et qualitercūq̄ accipia-
tur pater rōnem antiquorum nō valere. Et forte p̄ for-
mam quam dixerunt esse locum intellexerunt ipsaz su-
perficiem terminantē corpus locatum et non aliquam
formam substantialem. (Sed ex eo q̄). Secūda conclu-
sio locus non est spacium separatum inter latera cor-
poris continētis. Ista conclusio nem p̄ius tripliciter
probat et primo sic. Si locus sit huiusmodi spacium
hoc videtur esse propter istam rōnem: illud est locus q̄
manens idem numero diuersa corpora recipit successi-
ue: sed spacium separatum inter latera corporis conti-
nētis est huius: pater p̄ sequentia cum maiori et mino-
apparet ex eo quia spacium separatum inter latera va-
sis successiue recipit aquam vinum et aerem: ipso semp
manente eodem numero: sed ista ratio peccat in mate-
ria: quia accipit vnum saluum: v3 inter latera corporis
continētis esse vnum spacium separatum preter ipsū
locatum: et dimensiones eius q̄ non est verum: qz tūc
dimensiones se inuicē penetrarent: ideo inter latera
corporis continētis omnino nihil est: nisi ipsū cor-
pus contentum faciens latera distare: aut pars vel pas-
sio eiusdem. Le. li. (Sed ex eo q̄ mutatur multo tēns
manente continēte contentū: et diuisum construe sic: sed
ex eo q̄ contentū: et diuisum mutatur multo tēns ma-
nente continēte eodem numero: v3 ex vase cum erit
aqua iurati bi aer et extra ipsū medium inter latera cō-

tinētis esse videtur spacium separatum et cōsequenter
locus tanq̄ aliquid sit preter corpus q̄ transferitur ad
illum locum et ex illo loco hoc autem non est: videlicet
tale spacium: sed contingens incidit. I. sed intrat locum
tangendo ipsum corpus eorūq̄ transferuntur et que se
apta nata sunt attingere et esse immediata preter tale spa-
cium separatum aliter esset penetratio.

Notandum primo s̄m cōmentatorē
cōmentio. 36. q̄ videtur
q̄ significatio vulgaris huius prepositionis in quan-
do dicunt aliquid esse in loco est circa vacuum: q̄ vul-
gus intelligit in vase: et si fuerit demonstratum q̄ ni-
hil est vacuum: tunc locus necessario est continens ex-
traneum: sed quia vulgus nō percipit hoc non posuit
hoc nec posuit hanc significationem huius prepositioni
in: et ideo ista opinio est valde apparens. Vulgus enī
non percipiens aliqd sensibile inter latera vasis dicit
inter latera illa esse vacuum: q̄ quidem dicunt recipere
aquam et vinum: et esse locum illorum: et quia vulgus
non percipit demonstrationem qua demonstratur nul-
lum vacuum esse: semper credit vacuum esse: et nunquā
concedit aquam esse in vase: tanquā in loco: sed esse in
spacio interposito tanquā in loco: propterea ista opi-
nio est valde apparens: qz est p̄sonis credulitā vulgi.

Secundo notandum s̄m cōmentatorē
eodum cōmentio q̄ si essent
dimensiones in quas caderet corpus locatum contin-
geret vt quilibet locus esset locus cuiuslibet corporis
et sic ignis nō esset proprius superioris: et terra inferioris
et causa in hoc est quoniam in dimensionibus abstra-
ctis a vacuo non sunt differentie quibus diuersifican-
tur: sed natura eorum est consimilis: fines. n. corporū
diuersificantur s̄m diuersitatem naturaz corporū: vn-
de in eis inuenitur superius et inferius: et ideo corpora
mouentur ad sua vltima p̄p̄ia: vt p̄ficiantur per illa: et
vt tangant illa. Argumentum cōmentatoris est istud si
esset locus tale spacium separatum et abstractū a qualitatē
bus sensibilibus illud esset eiusdē rōnis et vni^{us} in oī-
bus suis partibus: et per p̄ns quilibet locus esset loc^{us} na-
turalis cuiuslibet corporis: quia nō est ratio q̄ vna pars
sit magis locus nātis aliusq̄ q̄ alia: ita locus nātis
ignis nō magis erit sursum quā deorsum: q̄ est p̄tra ex-
pertentiā: quia igit corporibus diuersaz naturaz cor-
respondent loca diuersaz naturaz: ideo mouent ad
illa: vt tangant illa: et p̄ficiant per illa: hec aut nō fieret
si locus esset spacium separatum. (Si aut aliqd). Secūdo
arguit p̄bus ad istā conclusionem inferendo q̄ infinita
loca p̄currunt ad cuiuscūq̄ corporis locationem q̄ ē
absurdum: et q̄ illud sequat arguitur: qz nō potest esse
talis dimensio nisi penetrat locatū: et diuidat ipsum in
infinitas partes: et p̄sequenter quilibet habet suū locū
p̄p̄ium in quo locat per se primo: cū enim aqua et
transmutant inuicē in eodem loco sicut tota aqua est in
toto loco: ita medietas aque erit i medietate loci: et ter-
tia pars aque in tertia parte loci: et sic in infinitum: et sicut
totus locus penetrat totam aquam: ita medietas loci
penetrat medietatem aque: et tertia pars tertiā partē:
ideo sicut tota aqua habet locum p̄p̄ium et per se: ita
quolibet pars aque habet locum p̄p̄ium et p̄ se: scz in-
finite sunt partes aque: igitur infinita sunt loca p̄p̄ia et
per se. Le. li. (Si aut aliquid esset spacium ap̄tū natum
per se existens et manens in eodem loco: id est et ma-
nens continue idem locus infiniti v3 i q̄ essent loci tras-
mutatē enim aer et aqua idem faciēt omnes partes

Tex.
cō. 35.

Tex.
cō. 36.

De hiscorum.

in toto qz quidē ois). I. tota aqua in vase.

Notandum qz commentator pmento. 37. probat qualibet partes loci esse in loco per se tenendo locum esse spacium separatum querendo vtrum medietas aque existens in vase sit in loco per se aut in loco per accidens: si in loco per se per idem quelibet pars aque est in loco per se: et consequenter infinita sunt loca per se ad locationem aque. Si autem medietas aque est in loco per accidens hoc videtur ex eo quia locus eius est pars loci aque: sed etiam locus aque est pars loci totius mundi igitur tota aqua non est in loco per se: et consequenter nihil est in loco per se nisi totum vniuersum qz est valde absurdum. (Simul autem). Tercio arguitur plus ad eandem conclusionem inducendo aliud inconueniens: v3 qz locus habet locum per se et multa sunt loca simul: si. n. locus est tale spacium separatum: igitur si vas cum aqua localiter transmutatur etiam locus localiter transmutatur: p3 pna qz sicut manet p3 in eadem vas numero ita eadem distantia numero inter latera vasis: pono igitur qz vas cum aqua localiter transmutatur sequitur aggregatum ex vase et aqua: et ex spacio pmento inter latera vasis recipitur in alijs dimensionibus. si in dimensionibus que sunt inter latera pmentis totum aggregatum: igitur quelibet pars huius aggregati recipitur per se in aliqua parte totius dimensionis locantis totum aggregatum: sed spacium qz est inter latera vasis est pars huius aggregati: igitur per se recipitur in parte totius dimensionis: sed spacium receptum inter latera vasis est locus et dimensio in qua recipitur etiam est locus: igitur locus est per se in loco: et qz talia duo se inuicem penetrant ideo plura loca sunt simul: qz erat. pbandum. L. li. (Simul autem erit locus transmutatus localiter vna cum vase: quare erit loci alius locus et multi loci simul erunt.

Notandum fm commentatore cometo. 37. qz non solum pbat plura loca esse simul ponendo locum esse spacium separatum: sed etiam infinita loca esse simul pmissis duabus suppositionibus sequentibus ex illa opinione quare prima est: si locus mouetur fm locum eadem ratione spacium in quo recipitur poterit moueri fm locum et recipi in alio spacio: sicut. n. translatum vase transfertur spacium inter latera vasis: ita translatum corpore in quo recipitur vas transfert spacium pmentum inter latera corporis pmentis vas. Secunda suppositio sit talia spacia sunt loca oportet illa remanere inter latera corporis pmentis qm corpus pmentis transfertur de loco ad locum: sicut spacium inter latera vasis manet vase transmutato. Istis suppositionibus pmissis arguitur sic: quolibet instanti tempore mensurantis motum sit transmutatio in nouum locum et instantia in tempore sunt infinita et oia illa manent simul sicut spacium inter latera vasis manet vase transmutato: igitur infinita loca sunt simul: p3 pna antecedens p3 qz nihil mouetur ad locum in quo est: scda est nota qz tempore non componitur ex indiuisibilibus: tertia vero est manifestata ex secunda suppositione. (Non est autem). Contra p3m posset aliquis arguere inducens p3 similia inconuenientia p3m qz infinita loca sunt: qz cum non solum totum sit in loco sed etiam quelibet pars eius et infinite sunt presens totum existens in loco: igitur infinita loca sunt. Secunda inconueniens qz locus est in loco et multa loca sunt simul quia qm transmutatur localiter vas in quo est aqua: aut aer: aut partes aeris vel aque loci aque vel aeris transmutatur localiter: et per p3m mouetur ad locum: igitur locus est in loco et cum locus et locum sunt simul sequitur qz multa loca sunt simul. Ad primum respondet plus negando

prequentiam: quia partibus non responderet distinctus locus a loco totius imo idem numero est locus totus et partibus: licet non eodem modo: est. n. locus per se totus: et locus per accidens partium: neque partes mouentur ad alia loca quam totum imo ad eundem locum numero ad quem mouetur totum mouentur partes: et sicut totum mouetur per se et partes per accidens: ita totum mouetur per se ad locum: et partes per accidens ad eundem locum. L. li. (Non est autem alius locus partis in quo mouetur cum totum vas transmutatur: sed idem). Ad secundum respondet plus qz quando vas transmutatur cum aqua non mouetur ad locum qui est pars loci totius vniuersi: ut crederetur antiquis: sed ad locum per se qui non est pars alicuius loci et iste est locus per accidens aque et cuiuslibet partis eius et per consequens est locus per accidens loci in quo est aqua scilicet superficie p3e vase: nec est inconueniens qz locus sit in loco per accidens: nunquid sequitur qz duo loca sunt simul qz locus in quo est aqua per se et locus in quo est vas per se non sunt simul imo distant per totam profunditatem vasis. L. li. (In quo enim est cum mutatur aer et aqua aut partes). Construe sic cum mutatur vas in quo est aer aut aqua aut partes aque mouentur omnia ista simul cum loco aeris vel aque ad eundem locum: scilicet non in quo sunt loco. i. non sunt per motum in loco qui est pars loci qui est locus totus: scilicet deus mundi. (Non tamen qz antiqui ponebant mundum esse in loco: adeo quato sibi fm tres dimensiones sic qz totus mundus erat in toto loco mundi et quelibet pars mundi erat in loco qui est pars loci mundi: ideo quia vas est pars mundi volebant qz locus vasis esset pars loci totius mundi. Ponendo autem opinionem Arist. qz locus est vltimum corpus pmentis non debet concedi qz locus in quo est vas sit pars spacii in quo est totus mundus aut celum: cum totus iste mundus non sit in aliquo spacio quid sit per se locus eius nec vltimum totius aque in quo est terra est pars concavi celi in quo est totus mundus inferior. Contra p3icta arguitur et primo qz locus est spacium separatum: quia in p3ictis capitulo de quantitate ponit philosophus quinqz species quantitate continet: videlicet lineam superficiem corpus tempus et locum volens particulas loci copulari ad eundem terminum ad quem particule compositis: qz non esset nisi locus poneretur spacium separatum penetrans corpus scilicet tres dimensiones. Secundo arguitur qz non est idem locus totus et partis: quia alia est superficies tangens totum locum et alia tangens partem: aggregatum enim est superficie aeris: et superficie aque est locus totus elementis terre: et vna illarum superficierum est tantum locus partis. Ad primum dicitur qz Arist. illud dixit scilicet famositate: tunc enim famosum erat locum esse spacium separatum et in materia predicamento rum non debuit Arist. tractare materiam loci: ideo sufficiebat sibi loqui de loco secundum opinionem communem. Ad secundum dicitur qz superficies tangens partem loci non est locus: sed pars loci: de locatione autem terre dicitur qz habet tria loca per se: videlicet aggregatum ex illis duabus superficierum et qualibet illarum superficierum: aggregatum enim est locus totalis: et quelibet illarum est locus partialis: ex quo enim nulla illarum superficierum est pars alicuius superficierum et continet ideo est locus: et qz non continet totam terram propterea est locus partialis. (Et materia autem). Tertia conclusio locus non est materia alicuius corporis. Ista conclusio plus dupl. probat et primo sic: si locus esset materia hoc ptingeret

Lex.
co. 3.

37.
co. 3.

Lex.
co. 3.

Liber quartus.

per istam rōnem illud q̄ recipit diuersa successiue ē materia: sed locus recipit diuersa successiue: igitur locus est materia: minor ē euidēs: q̄ vas recipit successiue aquā & aerē: & maior declaratur tā in transmutatiōe substantiā: quā accidentali: q̄ eadē materia numero successiue recipit formā substantialem aque: & formā substantialem aeris: idē etiā subiectū numero successiue recipit albedinem & nigredinē: mollicie: & duricie: cū idem sit nūc albidum: & postea nigrū: & iam durum: ante vero molles: ista ratio nō valet: q̄ peccat in materia: si maior p̄positio intelligit vniuersalit̄: v̄z oē illud q̄ recipit diuersa est materia. Si autē quilibet p̄missa intelligit p̄ticularit̄ illa ratio peccat in forma: q̄ ex mere indefinitis vel p̄ticularibus nihil sequitur & per p̄ns est falsa p̄ntia differt. n. multū receptio materie a receptione loci: qm̄ materia nō recipit diuersa corpora actu: locus autē recipit diuersa corpora actu. f. aquā & aerē: etiā sic recipit diuersa successiue: q̄ illud q̄ nunc est aqua prius erat aer: & eōtra: locus vero sic recipit: q̄ vbi nunc est aqua prius erat aer: & eōtra. Le. li. (Et materia autem videt vtrq̄ eē locus si i quietē: quod est materia ali quis p̄siderat & nō separato sed cōtinuo rei que transmutat de forma in formā. Sicut enim si alteret aliquid est hoc nūc idē vtrq̄ albidū: nūc autē nigrū: & nūc qdē durū: nūc autē molle vñ autē dicimus aliquid esse materiā: sic etiā locus p̄ tale quēdā videt esse fantasimā: & verūtamē illud quidē nō est v̄z qm̄ q̄ nunc est aqua prius erat aer: locus autē vbi nunc est aqua libet aer). ¶ Notandum q̄ p̄bus dicit locū assimilari materie quietenti nō separate: s̄ p̄tineret transmutabili: q̄ locus v̄t sic est i mobilis: & idē vas quietēs recipit successiue aerem et aquā: ita materia quietēs per solū motū alterationis recipit diuersas formas. p̄pterea magis p̄t. p̄bati locū esse materiā accipiendo eā quietēs: q̄ locali motū. Et qm̄ p̄bus dicit illud q̄ nūc est aqua prius erat aer i telligit in predicatione calī. f. illud q̄ nūc est aqua fit ex illo q̄ prius erat aer: seu illud q̄ nūc ē s̄b forma aque: prius erat sub forma aeris. (Sed materia). Secūdo arguit p̄bus ad eandē p̄clusionē sic materia nō separatur a re cuius est materia neq̄ p̄tinet illi: locus vero separatur a re cuius est locus: & p̄tinet illam v̄t ex determinatione est manifestū: igitur locus nō est materia. Le. li. (Sed materia quidē sicut dicitur est in p̄tioribus neq̄ diuisa ē a re neq̄ p̄tinet locus autē vtrq̄) v̄z diuidit a re & p̄tinet illam. (Si igitur nihil). Quarta p̄clusio locus est terminus corporis p̄tinentis. p̄bat locus est materia vel forma aut spaciū separatiū distinctū a dīmensionib⁹ loci: aut terminus corporis p̄tinentis: sed non est forma: nec materia nec spaciū separatiū distinctū a dīmensionibus loci: igitur locus est terminus corporis p̄tinentis: p̄z p̄ntia cū prima parte antecedentis ex suppositione p̄missa: scdā autē p̄s antecedētis est p̄bata in trib⁹ cōclusionibus p̄cedētib⁹. Et q̄ oē p̄tinentis dicit per respectū ad p̄tentiū subiūgit p̄bus p̄tentiū in loco q̄ ē illud q̄ est mobile fm̄ loci mutationē: sicut. n. locus v̄t sic est imobilis locali: ita locatū v̄t sic est mobile fm̄ locum. Le. li. (Si igitur nihil boz triū locus ē neq̄ spēs neq̄ materia neq̄ spaciū aliqd q̄ semp est alter p̄ter illud q̄ est rei distans: illud q̄ semp est aliud a magnitudine rei p̄tente in loco habētis partes distantes: necesse est locū esse reliquū quatuor v̄z terminū p̄tinentis: dico autē p̄tentiū corpus quod mouet fm̄ loci mutationem). ¶ **Notandum** primo q̄ locus accipit octo modis p̄mo pro

corpore locante & sic accipit locum p̄bus in capitulo sequenti cum dicit aerem eē locum aque: & aquā eē locum aeris: & celum esse locū ignis: scdō p̄ superficie vltima corporis locantis eo modo quo supra p̄bus accepit locum dicens. Tu es in celo tanq̄ in loco quia tu es i aere tu es in aere: quia tu es in hac parte aeris: & tu es i hac parte aeris tanq̄ in loco: q̄ tu es in hoc vltimo aeris. Tercio accipitur locus p̄ origine loci eo modo quo dicit cōmentator in hoc quarto q̄ centrū est locus ceter in p̄mo re. & mundi q̄ mediū mūdi est locus celi: & sic loquitur de loco auctor sex p̄ncipio p̄ dicens q̄ loc⁹ simplex est origo & p̄stitutiō loci cōpositi. Quarto accipit loc⁹ p̄ vbi fluēte a loco p̄posito quē locū p̄posito auctor sex p̄ncipio p̄ vocat superficiem ambiente locatū: & sic loquitur de loco cōmentator in hoc quarto dicens q̄ sursum & deorsum sunt partes subiectiue loci qui est vbi. Quinto accipitur locus p̄ vbi fluente a loco simplici quem auctor sex p̄ncipio p̄ vocat centrū mundi & sic loquit de loco. Simplicius sup̄ predicatione dī. q̄ locus fm̄ p̄prium caracterē est de predicatione vbi quomodo etiā loquit Boetius dicens q̄ locus per oē corporis spaciū diffunditur. Sexto accipitur locus p̄ virtute p̄seruatiua locati de quo loquit Porphyrius dicens q̄ locus est p̄ncipius generationis: & p̄bus supra de eodem loco dicit q̄ est illud ad q̄ corpora naturalia mouentur. Septimo accipitur locus pro spacio attractiōe seu p̄seruatiōe multo p̄ eo modo quo dicimus plateā esse locum emptionis: seu venditionis: seu q̄ talis vicus est locus mercatoz de quo loco intelligit Porphyrius cū dicit patriā eē locū. Octauo accipitur locus pro magnitudine subiecta alicui rei nō occupanti spaciū circa quē maxime apparet oppositiō ipsius: & sic loquitur p̄bus p̄mo re. & mū. & octauo physicoz dī. q̄ celū vel suprema sphaera est loc⁹ dei: & licet multis alijs modis potest accipi locus tñ p̄bus nō loquitur hic nisi de loco qui est superficies corporis p̄tinentis locatū cū inuestigat genus loci dī. locus est terminus p̄sequētis: oīs enim locus sic sumptus est terminus p̄tinentis: & non eōtra: nam vltima superficies conuexa celi est terminus p̄tinentis & tñ nō est locus.

Secundo notandum fm̄ Burleū q̄ sic loquendo de loco v̄t accipit p̄bus hic locus dupliciter accipitur vno modo pro eo q̄ hoc nomen locus significat: alio mō pro eo q̄ hoc nomen locus denominat: p̄mo modo locus est aggregatū per accidens ex superficie ambiente locatū & ipsa p̄tinentia que est respectus locantis ad locatū. Secūdo mō ē tñ superficies ambiē locatū: qm̄ nihil denominat locus nisi talis superficies: p̄d igit fm̄ eū loc⁹ dupliciter supponere: v̄z simplr & p̄sonalr: sup̄pōe simplr ci supponit p̄ illo aggregato: s̄ sup̄pōe p̄sonali nō supponit nisi p̄ superficie ambiē: & p̄nt dicit q̄ accipit locū p̄ tali aggregato ipm̄ nō ē p̄ se in aliquo p̄dicamēto sicut nec ipm̄ aggregatū cum sit ens p̄ accidēs accipiendo at p̄ superficie sic ē de p̄dicamēto q̄ntatis &c. S̄z istud ē difficile qm̄ tñ p̄r equale & sit nō cōt de p̄dicamēto relatiōis p̄ se fm̄ doctrinā Arist. i p̄dicamētis: & p̄bat p̄ntia qm̄ p̄ si accipit p̄ eo q̄ significat: sic ē aggregatū ex s̄ba: & p̄ntitate: & cū tale aggregatū nō sit in predicatione p̄ se sequit patrē in nullo esse predicatione p̄ se: si autē accipit p̄ eo q̄ denominat: illud q̄ denominat sit in predicatione substantie p̄ se sequit p̄nt esse in p̄dicamēto substantie p̄ se: s̄z arguit de eqli q̄ si accipit p̄ eo q̄ hoc nomē equale significat illud nō est i

Ter.
co. 36.

Ter.
co. 39.

Whisicorum.

aliquo predicamento sicut nec aggregatum ex quantitatibus: qualitate: si autem accipit per eo quod hoc nomen denominat sic est in predicamento quantitatis: idem videtur de similitudine accipiendo per toto aggregato ipsum non est in aliquo predicamento: sed accipiendo per eo quod hoc nomen similitudinis nominat sic est in predicamento qualitatis: quia similitudo est propria passio quantitatis: ita similitudo qualitatis per ipsum in predicamento. ¶ Dicendum igitur quod sicut non habet pater nisi substantia: non habet simile vel quale nisi quantum vel quale: non tamen pater quale et simile sunt per se predicamentis relationis: non nullus alterius: ita licet non habet ille locus nisi superficies tamen locus non est per se aliquid per dicamentum nisi relationis. Sicut. n. pater imponitur duo videlicet substantia et prinitate: subam quidem per modum subiecti et materie: prinitatem vero per modum actus et forme: sic etiam quale imponitur quantitatem per modum subiecti et qualitate per modum forme. Simile etiam imponitur quantitatem per modum materie et similitudinem per modum forme: ita locus non imponitur vniuersum. In recto per modum subiecti et materie vsus per perfectionem: aliud vero in obliquo per modum actus et forme. ¶ prinitatem et quod a forma fit obno minatio cui ipsa prout habet materiam ad determinatam speciem vel colligitur a philosopho secundo physico per se secundo de animalibus: locus est per se obno minatio relationis sicut et ipsa prinitas: hoc inuenitur plus cum videtur locum esse terminum prinitatis: ubi patet tamen terminum quod continens esse per se et essentialiter de predicamento relationis.

Contra predicta arguitur pbando locum
no esse superficie quadrupl et p
mo sicillud q diffinitur p superficie no est superficies: qz
locus diffinitur p superficie: igit no est superficies: pz q
sequencia cum maior: qz idem no diffinit seipsum: minor
vero patet qz diffinitio loci data a pto qo ad sui qz
nus t differentiam vnam di. locus est terminus contin
tis. f. corpo 2is: constat aut t. in corpore 2is esse superficie:
Scdo vbi causat effectus ex circumscripoe loci: vbi n
causat effectus ex circumscripoe superficie: igit loc? no
est superficies: pz pna qz maiori per aucto rati aucto
ris sex principio rum t minor colligitur a comentato re
in hoc quarto di. qz quantitas no est de potetia actus
Tertio locus est terminus motus localis: sed superficies
pntis no est terminus motus localis: igit ista super
ficies no est locus: prima pars antecedens arguit vtz
terminus motus alterationis est quantitas t terminus
motus augmentationis est quantitas: igit per ide termin
motus localis est locus. Scda pars antecedens etia
declarat no terminus mot? oze aliqd intrinsecu mo
bili vt patet inducie in motu alterationis augmentatio
nis t diminutionis: sed superficies pntis no est t intrin
seca mobili localiter: sed magis extrinseca vt patuit: igit
r. Quarto corpora nalia mouentur nalter ad sua
loca ppter puenientia qua bnt cu suis locis: sed corpo
ra naturalia no bnt puenientia magis cu vna superficie
q cu alia: igit r. maior est Arist. supra in hoc quarto
t minor est euident ex quo oes superficies sunt eiusdem
rōnis. Et psumas: loca naturalia corporo simplicium
distinguant spem fm pbin tractatu de infinito: t comē
tato id est asseri pmo cellis: nulla superficies ab alia
specie distinguitur: sed superficies si sepe specialissia pz
pbin in p.edicamentis: igit r. Ad prima dicit q eo mo
arguedi possit pbari boiem no esse aial: qz illud q dis
finit p aial no est aial: sed hō diffinit p aial igit hō no
est aial: sic igit illud qz diffinit p aial ē aialita: qz dis
finit p superficie est superficies: nec p hoc habet qz idē diffi

nati sciam q2 semp est alius pceptus diffinitu r ali⁹ offi
 sententia: in no est veru q locus diffinitu r superficie: licet
 enim diffinitu r illud q est superficie no in diffinit per
 superficie cu indiffinitioe loci no pponat pceptus superfi
 cie sed pceptus termini pntentis: sicut ho 13 diffinitur
 per illud q est homo no in diffinitu r hoem quia diffi
 nitione hois no ingreditur pceptus hois: sed pcept⁹ ani
 ma⁹ r local⁹: Ad scds neget q vbi no causet ex circumscri
 ptione r superficie: qn dicat q quatus no est de virtu
 ribus actus: dico q comentator 2o intelligit qntatez
 no esse de virtutibus actus r p abiectione pteray r per
 modu alterationis: in per modu locale r spuale potest
 esse de virtutibus actus: Ad tertiu dicitur q motus al
 terationis r augmentatiois hnterminu vnu r ille est in
 trinsicus mobili: motus aut localis hz duplicem termi
 num vnu intrinsecu sibi qui dicit vbi r aliu extrinsecu
 qui dicit locus: r q2 vbi cuu vocat locus ideo mobile
 qui local⁹ mouet ipz acquirit duplici locu: vnu vtrin
 secum r aliu extrinsecu qui est superficie coiporis loci
 tuz: Ad quartu neget mi o2 q co2 p nalia no hnt maio
 rem puenientia cu vna superficie q cu alia: 13. n. essentiali⁹
 no magis puenit in vna superficie qua cu alia in accide
 nt⁹ magis puenit inquantu vna superficies hz virtutez
 pferantia vnius coipis nalis: r no alterius: pp quaz
 cam ignis habet puenientia cu superficie celi: r no cum
 superficie aque: terra aut hz puenientia cu superficie aque
 r no cu superficie celi: cu in superficie co2 cau a celi inueniat
 virtus pferantia ignis: r no terre: co2a aut in superfi
 cie aque inuenit virtus pferantia terre r non ignis.
 Et ad pfirmatione dicat q licet nulle due superficies di
 stinguantur specie: aliqua loca distinguunt specie: licet
 omnis locus sit i superficie: qnis. n. nihil esset album: vlt
 nigr nlt homo adubc albu r nigr nlt ouerfazz
 specieru: 13 nulli hoies essent ouerfazz spēz: ita loc⁹ sur
 sum: r locus deozum sunt ouerfazz spēz: 13 oēs supfi
 cies sint eiusdē specie: dicit. n. pbus. 7. physico. q linea
 recta: r linea curva sunt ouerfazz spēz: non obstante
 q oēs linea sint eiusdē specie: r hoc o2 q rectitudo r
 curuitas sunt ouerfazz spēz: ita in pposito cu loc⁹ vlt
 tra superficiem dicat respectu r locus naturalis vltra
 superficiem r respectu dicat virtute pferantia loca
 ti: r aliqui respectus sunt ouerfazz rōnum ac etiam vir
 tutes pferantie differant specie: ideo loca sunt ouer
 farum specierum.

Idetur aũt.

Ista est tertia pars huius ca-
 pituli in qua plus inuestigat
 differentia ponenda in diffini-
 tione loci et per tota diffinitio-
 nem illius postquam inuestigauit
 genus loci cum suis partibus
 et proprietatibus ponens tres co-
 clusiones quare prima est ista: graue atque difficile est cog-
 noscere locum: Secunda prima loci est quod huiusmodi inuolubilis est et confusa.
 Tertia conclusio loci est prima perinde inuolubilis: prima
 ibi (quod terminus). Tertia conclusio triplici arguitur et primo sic
 loci videtur esse materia vel forma: hoc difficile est cognoscere tamquam
 forma: igitur difficile est cognoscere locum: prima cum in motu cum
 non cognoscat materiam vel formam. nisi per difficultatem motus et
 declarata superius et eo. non. quod loci perinde forma perinde lo-
 ci videtur esse forma: et quod loci recipit successum diuersa corpora sic
 maius diuersas formas tam sales quam accidentales appetit loci
 esse materiam. scilicet. Videtur autem magnus aliquid et difficile accipere lo-

Libert quartus.

cus et ppter hoc nō apparet materia et forma. (Et ppter hoc) Scdō arguitur sic: locus videtur esse spaciū separatiū inter latera corporis ptenentis: sed difficile est cognoscere tale spaciū: igitur difficile est cognoscere locum: ppter psequētia: quā minoz: qz difficile est cognoscere aliqd esse spaciū mediū inter latera corporis cōtinentis ppter ipsum locatū cum suis ptribus dīmensiōnibus: et alijs suis accidētibus: maior autē est declarata superius qm̄ in quiescente et cōtēnente vt puta in vase vident corpa transferri videlicet aer et aqua: et qz vas quiescit corporibus transmutatis estimamus mediū quiescere qz est inter latera vasīs et ipsum esse qdā spaciū inter latera vasīs recipiens succēssive huiusmodi corpora transmutata. L. li. (Et ppter hoc quidem qz in quiescente et ptenēte transmutatio eius qz fertur ptingere enim videt spaciū mediū aliquid aliud a motis magnitudinibus). i. ppter magnitudines motas. (Proficit autē). Tercio arguit sic: locus videt ēē vacuū: sed difficile est cognoscere vacuū: igitur difficile est cognoscere locū: ppter psequētia cū minoz: qz in possibile est vacuū esse vt videbit: maior autē declarat nā ppter hoc qz aer est inuisibilis estimat vulgus aerē existentem in cypho esse vacuū: dicimus. n. cyphum ēē vacuum si nō sit in eo aqua: nec vinū: nec aliqd corpus sensibile a nobis. L. li. (Proficit autē aliquid). i. iuuat ad credēdum locū ēē vacuū: et aer incorporeus ēē videt: vt. n. nō solū terminus vasīs ēē locus sed qdā mediū tāqz vacuū. (Est autē sicut). Scdō cōclusio locus f3 qz huius est immobilis: ppter af immobilitas est differentia loci: igitur locus est per se immobilis: ppter pna qz sicut genus pdicat per se de sua specie: ita differentia de eadē fm̄ ppter pmo postērio. et antecēdēs arguit illud est differentia loci per qz locus differt ab alijs cū quibus maxie cōuenire videt: sed per immobilitātē locus differt ab hīs cū quibus maxie cōuenire videt: igitur immobilitas ē differentia loci: patet pna cū maior: quia illud ppter species differt ab alia specie eiusdē generis. ppter cū quia maxie puenit est differentia eius: vt inductive manifestū est: minor autē declarat nā locus maxie cōuenit cum vase vt p3: cum tā locus qz vas recipiat succēssive diuersa corpora in actu: et virūqz sit separatiū et immediatū suo pto: et qz p immobilitātē differt a vase est manifestum: quia nō apparet aliud per qz possint differētiā: quia vas vt sic est locus mobilis: et locus vt sic est vas immobile qz quidem exemplariter manifestatur nam cum mouetur aliquid in cōtēnente moto vitupata nauis in flumine: magis vitur ptenitūte moto tāqz vase quā tanqz loco qz non contingit ppter aliā causam nisi quia mobilitas est de rōe vasīs et immobilitas dicitur de ratione loci. L. li. (Est autē sicut vas locus transmutabilis sicut locus vas immobile vnde cū quidem in eo qz moueat et mutet qz intus vt in flumine nauis tanqz vase vitur magis qz loco cōtēnente vult autē immobilis locus ēē). Ex ista cōclusionē pphus infert cōrelarie qz totus fluuius magis habet rationem loci quā pars eius: cum totū fluuiū magis competat ratio immobilitatis quā parti: dicimus enim eundē fluuiū cōtinuē manere partem autem recedere: et non manere: manet enim totus fluuius cōtinuē in eodē situ: et partes semper variant situm. L. li. (Unde oīs) idest totus fluuius magis locus est qz pars eius quia immobilis omnis: idest totus.

Notandum fm̄ cōmentatōem cōm mēto. 4. qz vas est mo-

bile et cōtēnens essentialitē: locus vero est cōtēnens et immobilis per accidens: et significat qz locus est immobilis essentialitē hoc ē qz locus est illud ad qz mouetur res et quiescit in eo: et si aliquid moueret ad motum tunc motus eius esset ociosus et. Prima ppositio cōmētū est ista: vas est mobile per se: probatur finis vasīs est vt possent res in eo de loco ad locum: sed nō possunt res portari de loco ad locum sine motu: igitur mobilitas est de ratione vasīs. Scdā ppositio cōmētū est ista: locus est mobilis per accidens patet quia locus est superficies corporis locantis: sed moto aliquo corpore mouetur per accidens quilibet superficies eius: igitur et. Unde cōcauū ignis mouet qz est locus aeris: et cōcauū lune mouetur qz est locus ignis: sed hoc est per accidens ratione alterius. Tercia ppositio locus est immobilis per se: patet quia nihil est mobile per se nisi corpus vt habetur sexto pphico: 2. sed locus non est corpus: igitur non est mobilis per se et hoc est signum qz corpora naturalia mouent ad sua loca et quiescunt in illis qz non esset verum si locus ēē mobilis per se. Quarta ppositio si locus esset mobilis motus corporis ad ipsum ēē ociosus ad hunc intellectum: si aliquid moueretur ad rem motam eadem specie motus et eadem velocitate motus eius ēē ociosus: quia nunquā posset attingere rem motam. Et notanter dico eadem specie motus: quia ignis mouetur ad cōcauū lune in motum: et tamen motus eius non ē ociosus cum attingat illud cōcauū: et hoc ideo quia illi motus sunt diuersarum rōnum cum vnus sit rectus alius circularis: dixi etiam eadem velocitate quia stat qz a. et b. moueantur motu recto et qz a. moueatur ad b. et tamen motus eius non sit ociosus: quia a. contigit b. dato qz a. moueatur sursum velocitate vt. 3. et b. moueatur sursum velocitate vt. 20.

Contra predicta arguitur et primo contra litterā probando qz totus fluuius minus habet rationem loci quā pars eius: quoniam Arist. dixit supra qz tu es in aere quia tu es in ista parte aeris: igitur ista pars aeris magis habet rationem loci quā totus aer: et per consequens ista pars fluuii in qua est nauis magis habet rōnem loci: qz totus fluuius quoniam nauis locatur in toto fluuiū ratione partis. Scdō arguit ptra cōmētū: probando qz locus nō est mobilis p accidens quia dato illo sequit qz ad vbi nō est per se motus ptra pphum. 8. huius et pbatur psequētia ideo. n. ad relationē nō est p se motus fm̄ Arist. ibi dem qz pōt nouiter aduenire alicui absqz mutatiōe scā in eo: sed vbi pōt nouiter aduenire alicui absqz mutatiōe facta in eo si locus est p accidēs mobilis: igitur et. p. bat minor si. n. locus mouet ad motū corporis igitur possibile est te quiescere qz tu sis ptenē in alio: et i alio loco: sicut in alia et in alia superficie: sed vbi causatur i locato ex descriptiōe loci per auctorem. 6. principio: 2. igitur variato loco semper variatur vbi absqz mutatiōe facta in re: Ad primū dicit qz fluuius vt locat nauim potest dupliciter psiderari vno mō vt h3 rōnem ptenētis alio mō vt h3 rōnem differentie loci: Sed si psiderat vt h3 rōnem ptenētis sic pō fluuiū magis est loc⁹ nauis quā totus fluuius: Si vero psiderat vt h3 rōnem differentie: que est immobilitas sic totus fluuius magis habet rationem loci qz pars: quia magis competit sibi immobilitas quā parti et hoc est insēctio pphosopbi. Ad secundum respondet Egidiū qz in loco est duo considerare: videlicet formale: et materiale: materiale in

Phisicorum.

*am l. 1. q. 1. de arat.
m. 1. q. 1. de arat.*

loco est superficies continentis: formale autē est ordo ad totum vniuersum seu distantia a polo & a centro mundi: locus igitur est mobilis quo ad suū materiale p accidens: quo autē ad formale nō est mobilis per se nec p accidens: dicitur n. nauis ligata ad stipitem in fluuio cōtinue esse in eodem loco: licet p̄tinue sit in alia & in alia aqua fluuig ex eo quia continue eūdem ordinē habet ad totum fluuū: ciuitas etiam cōtinue est in eodē loco: licet cōtinue variat aerem & superficiem: & hoc ideo qz habet semp eandē distantia a centro: & a polis mundi: ita sursum & deorsum que dicuntur loca mundi licet possint moueri fm suū materiale q est superficies: nō tñ scdm suū formale q est ordo ad totū vniuersum: seu distantia a polis: & a centro: sicut igitur totū vniuersum scdm suā substantiā non mutat locum neqz situm per se vel per accidens: non etiam poli neqz centrum mundi pos sunt aliquo modo moueri: ideo talis ordo vel distantia nō pōt moueri per se: vel per accidēs: & p̄consequēs locus fm suū formale nō pōt aliquo modo moueri.

Contra Egidius arguit Burleus sic: nō stat per potētia dei neqz p intellectū ali quid esse absqz suo formali: sed p potētia dei aut per intellectū stat aliquid esse in eodem loco in quo prius: variato ordine vniuersi: & distantia a centro & a polis mundi: igitur distantia & ordo nō sunt formalia in loco: patet p̄na cum maiori quia nō stat p dei potētia neqz per intellectū p̄siderantē hōiem esse absqz anima neqz album esse absqz albedine: minoz vero declarāt: quia si p potētia dei: aut per intellectū p̄siderantē stat totum mundū moueri motu recto. s. a corpore quiescente in aere quo posito a continue est in eodē loco ex quo quiescit quie appōita motui locali: & tñ habet continue aliū ordinē ad totū mundū: & aliā distantia a centro: & a polis: item talis ordo vel distantia vel est in locante vel in locato: si in locante igitur mouet ad motū locantis: celū enim locans ignem: vel cōcauū eius mouetur circulariter & p̄tinue hz eundem ordinē ad totū vniuersum & eandē distantia a centro mundi: igitur huiusmodi ordo & distantia videt moueri simul cū celo. Si autē illud formale est in locato: quero igitur si illud formale remanet in locato aut nō: si remanet igitur mouet per accidens: si nō remanet aut igitur incipit esse in alio subiecto: aut cōrūpitur: si incipit esse in alio subiecto: igitur accidens migrat de subiecto in subiectū: q est possibile si autē cōrūpitur tñ nō semp manet idē ordo numero ad totū vniuersum: neqz eandē distantia numero a centro & a polis q est cōtra Egidium. ideo rñdit Burleus q locus nō est mobilis per se cū nō sit corpus: sed est mobilis per accidens ad motū locantis: neqz est ponēdū tale formale in loco cū ipsa superficies sit locus formalis. Ad rōnem dicit q nūqz acquiritur vbi absqz mutatione illius cui aduenit: & licet vbi causet a loco non tamen oportet q variato loco varietur vbi: qz nouum vbi nō causatur a nouo loco nisi locus nouus habeat altum ordinem aut sitū ad totū celum sp̄ricū: & ad polos immobiles: causat. n. vbi a loco nō absolute: s. fm q locus est in tanta distantia vel tanta ad orbem & ad polos: ita q vbi primo causatū in aliquo corpore cōseruatur postea in eodē corpore quiescente ab illo loco successiue: & sic habetur q nō sequit est nouus loc⁹ igit est nouū vbi: sed bene sequit est alius locus in alio ordine vel distantia maiori aut minoz ad orbē terrarū: & ad polos: igitur est nouum vbi. **Contra** Burleus arguit ex fundamento suoz rōnum contra Egidium

& primo sic: si deus moueret totū mundū motu recto p̄ter a corpus quiescens in aere ipsum a continue ēet in eodem loco in quo primo erat fm eū: & tamē varia retur cōtinue superficies locans & distantia ad orbē & ad polos: & ad centrū: igitur vbi nō variatur ad variatōnem oīum istoz vt ipse asserit. Secdo si deus annihilaret totū mundū p̄ter vniū vas plenum aqua quiescēs: huiusmodi aqua haberet idē vbi q primo hēbat & tñ nulla esset distantia a centro: nec a polis: posset ēt totū annihilare p̄ter vniū pedale aeris: & vniū muscam morā in illo aere: que indubie p̄tinue haberet nouum vbi absqz distantia nominata. Tercio qn variat superficies locans corpus quiescens: vtrū ordo seu distantia existens in superficie cōrūpat aut maneat i alta superficie: si cōrūpitur & cōtinue nou⁹ ordo generatur & noua distantia igit p̄tinue generat nouū vbi p eum: & tamen corpus locatū nō mouet igitur alicui pōt aduenire nouū vbi absqz facta mutatione in eo. Si vero ille ordo aut distantia incipit esse in alia superficie: igitur accidens migrat de subiecto in subiectū q est p̄ra eum. Quarto sicut qn se hz ad tēpus: ita vbi ad locū: s. sp̄ ad variationem tēpis variatur quādo: igitur semp ad variationem loci variatur vbi: generaliter. n. si variat vestimentū aut vestitū variatur habitus: & si variatur agens aut patiens variatur motus: & si variat tēpus aut tēporale variatur qn: igitur per idē si variatur locus aut locatum variat vbi: & ista est infēctio auctoris sex principio. **¶** Dicendū igitur q licet sursum & deorsum includant ordinē ad totū vniuersum: aut distantia a centro vel a polis: nō tamē locus in cōmuni aliqz bilozum includit vt dicit Egidius: qz vt dicitur est: de⁹ posset annihilare totū mundū p̄ter vniū amphorā plenam vino in cuius superficie p̄tinue vna cum immobilitate nullo existente ordine ad vniuersū: neqz distantia a centro vel a polis: nihil est igit de rōne formalis loci nisi superficies & p̄tinue vna cum immobilitate & i mediatione vt exprimit Arist. in diffinitione loci. Et ad rōnem dicit q sicut duplex est locus fm auctorem sex principio. s. simplex qui est centrū mundi: & cōposit⁹ qui est superficies locans: ita est duplex vbi vniū fluēs a loco simplici & iste est situs totius mundi coextēsus mundo fm omnē dīmensionē: aliud est vbi fluens a loco cōposito: & istud est subiectiue in re locata: non habens extensionē in ea: sed est indiuisibiliter in re locata. Sicut igitur nō ad quālibet qualitatē est per se motus: sed ad aliquā sic: & ad aliqz nō: fm phum. 7. physic⁹ cor. 1. ita nō ad quālibet vbi est per se motus: sed tñ ad vbi q est situs fluens a centro & a polis mundi: qz tale non potest nouiter aduenire alicui absqz mutatione noua facta in eo ad vbi vero fluens a superficie ambiente locatū nō est per se motus cum possit aduenire alicui absqz mutatione facta in eo sicut relatio. **¶** Contra predicta arguitur & primo q ad nullum vbi sit per se motus: quia si a corpore quiescente in aere deus moueret totum mundum motu recto vna cū elemēto aeris p̄tinue. a. haberet aliud & aliud vbi tam simplex quāz cōpositū absqz mutatione sui: quia p̄tinue. a. esset. p̄p̄in quus centro habens aliam & aliam superficiē ambientem. Secdo arguitur q nō sit talis situs coextēsus mūdo quia tunc dīmensionēs eiusdem rōnis se inuicē penetrarent & haberet opinio antiquoz de loco q est sp̄s eius separati: que omnia sunt p̄ra Arist. i hoc quarto. Tercio arguit q talis situs non fluat a centro mundi: quia tunc talis situs maneret perpetuo sicut centrum

Ep̄o Burleus

Libri quartus.

mundi et per consequens accidens migraret de subiecto in subiectum: quoniam ille idem situs numero in quo tu es aliquid postea erit. Quarto arguitur quod talis sit non sit de predicamento ubi sed relationis: quia distantia est respectus de predicamento relationis: ut patet sed situs non videtur esse nisi talis distantia qua aliquid distat a centro mundi: igitur non. Ad primum dico quod illud non sequitur: sed solum sequitur quod deus potest facere ad nullum ubi esse per se motum: quia in casu isto. a. corpore quiescens est continue in alio et in alio loco: et in alio et alio ubi tam simpliciter composito ab eo mutatio est sed per solam mutationem alterius: si. n. illa non esset valida. patet quod ad nullam quantitatem per se motus: quia quilibet talis per potentiam dei potest aduenire alicui sine mutatione facta in eo: sufficit. n. quod talis qualitas seu ubi non possit nullo modo aduenire alicui ab eo mutatio facta in eo: cum enim dicitur ad ubi vel ad albedinem est per se motus talis preteritas est secundum modum et non primitivum per potentiam dei aut per intellectum potest vnum ab alio separari. videmus. n. hominem esse per se risibilem et per se corruptibile et in deus potest facere quod homo non sit risibilis nec corruptibilis. Ad secundum negat primum. n. sit mundi habeat omnes dimensiones: non in est dimensio: sed recipit illam a corpore ita te mundi: sicut et in mundi non est dimensio sed dimensio nata per quantitatem mundi: cum autem per dimensionem corporis locati ponebant aliam dimensionem spatii separati: ego non pono: sed dico quod sicut materia et forma et alia accidentia illarum dimensionum naturam dimensionem quantitatis: ita situs non habet aliam extensionem quam habet ipsum corpus locatum. Ad tertium predo situm mundi et quilibet eius partem preterit cum centro mundi: neque per hoc sequitur migratio accidentis de subiecto in subiectum ex quo situs est immobilis tam per se quam per accidens conceditur tamen quod variet subiectum non quidem primum sed secundarium: sicut enim quantitas est subiective in materia prima per se primo et ex hoc preterit sicut materia prima: ita situs tam per totum quam per partem est per se primo subiective in mundo et preteritur cum mundo: et sicut quantitas est per se non primo et composito et ex hoc est successione in diversis positionibus: ita situs est per se non primo in partibus mundi: et variat successione huiusmodi subiecta ab eo variatione sui. Et sicut non sequitur quantitas est adaequate in composito: igitur est subiective per se primo in composito: ita non sequitur medietas situs mundi est adaequate in medietate mundi: igitur est per se primo subiective in illa medietate. Ad quartum respondetur quod duplex est distantia. una pueniens ab intrinseco positus terminis distantibus et hec est relatio quod generatur et corrumpitur per se: et corpora sunt per se in quibus distantia distantia invicem: et est subiective in corporibus distantibus sicut similitudo in corpore similitudo huiusmodi distantia potest per accidens moveri sicut similitudo: unde orbis lune et vltima sphaera semper equaliter distat eadem distantia relationis: que quidem distantia movetur ad motum illorum orbium: alia autem est distantia pueniens ab extrinseco solum. scilicet a centro mundi: et hec est situs mundi faciens distinctum predicamentum ab alijs: et hec non potest moveri per se nec per accidens: sicut neque totus mundus mutat situm per se vel per accidens. Quare terminus. tertia pars loci est terminus principis immobilis primum. ista pars sequitur ex precedentibus. quod enim locus sit terminus primus et immediatus locato habet ex prima parte huius capituli: et quod locus sit terminus continens habet ex secunda parte eiusdem capituli: quod autem locus sit terminus immobilis

manifestatum est in tertia parte huius capituli. scilicet in conclusionem precedente. Tamen exemplariter declaratur singule partes eiusdem diffinitionis et primo quod locus sit immobilis: quia duo maxime vocamus loca. videlicet centrum mundi et concavum lune cum ista sint illa ad que maxime localiter movetur corpora naturalia: et hec sunt immobilia: nam centrum mundi est simpliciter immobile concavum autem orbis lune est immobile per subiectum cum non possit moveri sursum nec deorsum: neque mutare situm cum sit semper in equali distantia a centro mundi: et propter istam immobilitatem levia moventur sursum: et gravia deorsum: si. n. concavum lune moveretur sursum ad ipsum non moveretur corpora levia: quia talis motus esset otiosus: si etiam centrum mundi moveretur deorsum ad illud non moveretur corpora gravia: quia iterum esset otiosus motus ille per commentatorem: cum non possent corpora naturalia attingere finem suum. Le. lit. Quare terminus continens immobilis primus habet locum sicut puerio isto modo. locus est terminus continens immobilis primus: et hec est diffinitio loci: et propter hoc quod locus est immobilis (medius celi) id est centrum mundi (et vltimus) (quo ad nos). scilicet concavum orbis lune (circularis loci mutationis). id est circulariter localiter movetur (videtur esse) locus (hoc quidem sursum). scilicet concavum (illud vero deorsum) videlicet centrum (maxime omnibus proprium). id est hec duo inter omnia maxime videntur esse loca (quia hec quidem semper manent). scilicet centrum (circulo. n. vltimum). id est concavum quod circulariter movetur (si militer se habent manent) cum quere et immobilitate (quare quoniam). id est per quod immobilitatem (quod leve quidem) est sursum fertur natura quod vero grave deorsum movetur.

Notandum

primo per commentatorem commento. 4. quod Aristotelem. (dedit diffinitionem in qua perficiunt omnes differentie determinantes naturam loci: et dixit vltimam superficiem continentem et per primum suppositam corpori: primum ergo est differentia per quod differt continens eque ab inequali: et per hoc quod dicit immobilis essentialiter distinguatur finis extrinsecus a fine naturali. scilicet que est simul locato. diffinitio igitur per philosophum intendit per commentatorem est ista. locus est vltimus continens immobile primum intelligens per vltimam superficiem continentem corpus locatum: et per primum equalitatem superficiem locatis ad superficiem locatam: quod una alteri supponatur ab eo excessu alicuius illarum per hoc autem quod dicitur Aristotelem immobile voluit distinguere finem extrinsecum corporis locati a fine intrinseco. id est superficiem extrinsecam quod est corporis locatis a superficie intrinseca corporis locati: quoniam nunquam movetur locatus quin moveatur superficies intrinseca eius: non autem oportet quod moveatur superficies extrinseca. scilicet que est in corpore locante.

Secundo

notandum per lincon. quod duplicia sunt loca: quedam sunt ingenerabilia et incorruptibilia ut concavum orbis lune et alia concava aliorum orbium contiguum celi: et hec dicuntur esse semper eadem numero et esse immobilia quo ad augmentum et diminutionem cum nullo modo possint augeri vel diminui: alia autem sunt loca generabilia et corruptibilia ut loca mixtorum et elementorum aliorum ab elemento ignis: et huiusmodi loca dictorum elementorum sunt mobilia per augmentum et diminutionem: ita quod aliquando sunt maiora et aliquando minor: sed quia tam maioratio quam diminutio est imperceptibilis per sensum videmus huiusmodi loca esse immobilia per augmentum et diminutionem quemadmodum et loca celorum. Ecce per philosophum commenta-

Philosophicorum.

Ter.
56.47.

potem et lincon. q. locus est aliquo modo mobilis q. autem dicatur immobilis. hoc est quadupliciter p. q. quia locus est immobilis per se cum non possit moueri tanq. per se existens cum hoc sit cōditio corporis: secundo quia est immobilis essentialiter cum locus secundum q. huius non sit mobilis: per hoc enim dicitur locus a vase. tertio quia nō debet moueri motu mobilis ad ipsum vt non sit ociosus motus: neq. etiam augeri vel diminui ad augmentum vel diminutionem locati. quarto quia non oportet q. moueatur ad motum locati: licet enim interdum moueatur ad motum locati: vt quando mouetur amphora cum vino: non tamen illud est necessarium cum sepe experiamur aquā moueri in vase quiescente. (Quod quidem enim) secundo ostenditur q. locus est terminus continens quia ducit superficies ad que mouentur corpora naturalia: vna ad medium que dicitur deorsum locans medium mundi q. est terra: et alia a medio que est sursum: et vltimū quo ad nos corporum celestium. q. autem quelibet istarū sit terminus continens manifestum est quia superficies infima simpliciter est terminus aque continētis. terra et superficies simpliciter sursum in tota sphaera elementorum est terminus continētis. s. celi q. dicitur continere regnum et cetera elementa: quia igitur ita locus sursum q. deorsum est quidem continens. p. p. terra locus videtur esse superficies continens sicut vas. l. e. lit. (Quod quidem enim ad medium cōtinens terminus deorsum et ipsum medius) cōstrue sic: q. quidem enim est terminus cōtinens ea que mouentur ad medium: et ipsum medium est deorsum. s. superficies aque (q. vō ad vltimū sursum est et ipsum vltimū). i. q. vero est terminus continens ea que mouentur ad vltimū et etia est continēs ipsum vltimū sursum est: nam cōcauum celi est sursum q. continet ea que mouentur ad vltimū ipsum: et etiam continet ipsum vltimū. videlicet ignem (et p. p. hoc planum videtur esse quoddam id est superficies (et sicut vas locus et continens.

Notandum fm cōmentatorem com mēto. 42. q. (graue querit hunc finem fm q. est medium totius non fm q. est finis aque: et si non tunc terra moueretur ad aq. vbi cūq. fuerit finis eius sicut ferrum mouetur ad magnetem vbi cūq. fuerit: hoc non sentitur in aqua.) Nō igitur mouetur fm cōmentatorem terra ad cōcauum aque fm q. est cōcauum aque: sed fm q. est continens medium mundi: fm q. est in tanto situ et tali ordine vniuersi. si enim terra moueretur ad cōcauū aque secundū q. huius igitur vbi cūq. poneretur illud cōcauum terra moueretur ad ipsum sicut ferrum ad magnetem: et p. consequens si poneretur aqua in cōcauo lune terra moueretur ad cōcauū aque q. non est verus. (Amplius simul.) Tertio ostenditur q. locus est continēs p. p. nam simul sunt locus et locatum videlicet similitate contactus et imediationis: quia nihil mediat inter locum et locatum: locus igitur nō est quelibet superficies corporis continētis: sed est illa que est simul cum locato et que p. p. et imediate attingit ipsum: nec igitur hic diffinitur quilibet locus indifferenter quia non locus communis neq. per accidens neq. materialis: sed tantum locus p. p. et formalis. l. e. lit. (Amplius simul ruz re) locata (quodāmodo loc? ē. s. l. n. finis ē ipsi? locati et loc? dicit p. p. qdāms quia non sunt simul similitate subiecti locus et locatum: neq. sunt simul similitate temporis: sed tantum similitate contactus.

Notandum fm cōmentatorem com mēto. 42. q. Aristo. (for te intendit q. locus et locatum sunt relatiua et relatiua sunt in simul et cum alterum auferatur et reliquum et hoc non inuenitur nisi in loco qui est finis: finis enim non inuenitur nisi quando inuenitur illud cuius est finis et deficit per suum defectum: et si locus esset inane nō esset necessarium in suo esse locatum esse: et tunc inuenitur locus sine locato: et forte inducit rationem qua declarat q. locus debet esse permanens cum permanentia corporis in eo. ¶ Duae expositiones dat cōmentator ad illam litteram: locus et locatum sunt simul quarum prima est expressa: videlicet locus et locatum sunt simul similitate contactus cum nihil mediet inter illa. secunda expositio est q. locus et locatum sunt simul similitate nature eo q. locus et locatum sunt relatiua et relatiua sunt simul natura per Aristo. in predicamentis sic q. posito vno ponitur reliquum et interempto vno interimitur alterum. constat autem q. si locus est locatum est et contra. ¶ In hoc cōmento ponuntur quattuor propositiones quarum prima est ista: locus et locati sunt correlatiua probatur illa sunt correlatiua que se inuicem respiciunt sub habitudine genitiui vel ablatiui casus per Aristo. in predicamentis: sed locus et locatum sunt h? mō: quia locus est locati locus et locatus est loci locatum et dicuntur ad cōuertentiam vt manifestum est. ¶ Secunda propositio: similitas nature non competit nisi loco qui est finis corporis locati: patet quoniam si ille finis est locatum est et cōntra: et non deficit ille finis nisi propter defectum corporis locati: si enim non est corpus locatum non amplius est ille finis. ¶ Tertia propositio: impossibile est locum esse vacuum patet nam locus et locatum cōuertuntur: sed non conuertuntur vacuum et locatum cum quodlibet illorum inferat negationem alterius: quia non sequitur. vacuum est: igitur locatum est: sed magis sequitur q. locatum non est. neq. sequitur. locatum est igitur vacuū est: sed magis sequitur q. vacuum non est. ¶ Quarta propositio. locus semper est permanens cum permanentia corporis in eodē. p. p. finis non est sic intelligenda q. semper manente eodem corpore maneat idem locus vel cōnuerfo: sed q. ista simul manent continue tanq. conuertibilia locus est et corpus est in loco: cum ex qualibet istarum altera sequatur: locus igitur et locatus semper manent simul non fm esse particulare et individuale: sed secundum esse cōmune et vniuersale r. c. ¶ Ex p. dictis patet q. locus non est de predicamento q. natis vt posuerunt antiqui neq. de predicamento vbi vt dicunt plures moderni: sed de predicamento relationis: et sicut omnia correlatiua includunt duos respectus quibus se mutuo respiciunt: ita locus et locatum: locus enim continet et locatum continetur: ideo locus et locatus dicunt duplicem continentiam. quarum vna est in loco et est quasi continentia actiua et altera est in locato et est quasi continentia passiva. iuxta modum loquendi antiquorum peripateticorum. Contra diffinitionem loci arguitur probando q. locus non sit vltimū corporis continētis: quia dato illo sequitur primo q. aliquid continue est in alio et in alio loco: et tamen nō mouetur localiter. consequens est falsum: quia locus est finis motus localis: modo finis motus non acquiritur alicui nisi per motum. et probatur consequentia: quia domus non mouetur localiter et tamen continue est in alio et in alio loco: quia cōtinue est in alio et in alio vl

Liber quartus.

ultimo aeris ex repercussione ventorum. ¶ Secundo sequitur qd aliquid continue est in eodem loco proprio tamen mouetur localiter motu recto. consequens est impossibile: quia si est continue in eodem loco proprio igitur quiescit in illo et per consequens non mouetur: patet consequentia dato qd vas plenum aqua mouetur sursum vel deorsum: continue enim aqua manet in eodem ultimo vasis. ¶ Tercio sequitur qd est impossibile redire ad eundem locum numero a quo locatum recessit: qd videtur impossibile et probatur consequentia: si enim aliquod corpus existens in aere recedat a loco suo locus ad quem mouetur est totaliter nouus et prius locus corruptus: quia partes aeris occurrunt et corrumpuntur illud vltimum qd prefuisset corruptum non potest reddere idem in numero per philosophum secundum de genera. igitur etc. ¶ Quarto sequitur qd quilibet flatus suo potest vnam domum immo vnam ciuitatem remouere a loco suo: quia per solum flatum suum potest facere illam domum et illam ciuitatem esse in alio ultimo aeris et consequenter esse in alio loco ex quo locus est vltimum corporis continentis.

Notandum qd ob hoc exponens diffinitionem loci datam a philosopho dicit qd locus non est nisi corpus locans finitima vltima que sunt infinite partes eius tangentes locatum: et qd non datur aliquod tale vltimum qd sit superficies indiuisibilis secundum profunditatem: quia cum omne accidens habeat subiectum substantiale datur aliqua substantia longa et lata sine profunditate. Et concedit consequenter aliquid continue moueri motu recto in eodem loco proprio. scilicet in aqua et aues in aere non tamen in omni eodem loco proprio: quia cum infinita sint loca propria cuiuslibet locati: sicut et infinite partes tangentes ipsum locatum continue pisces et aues variant loca propria partium tangentium: licet continue sint in eodem loco proprio: videlicet in eadem aqua aut aere totaliter: neque habet pro inconuenienti qd aliquid moueatur motu recto: tamen semper maneat in quolibet suo loco proprio: ut patet de aqua mota simul cum vase: sed non manet in quolibet suo loco communi: quia continue variantur partes aeris tangentes vas que dicunt loca communia aque. ¶ Contra istam determinationem arguitur quoniam sequitur primo qd est impossibile aliquod locatum habere locum primum contra philosophum et commentatorem in hoc quarto et probatur consequentia. locus primus alicuius locati est illud qd locat non ratione alterius loci: sed quocumque corpore locante assignate illud locat ratione alicuius sue partis immediate locato: igitur nullus est locus primus locati: si locus non est nisi corpus locans: aut prius eius. ¶ Secundo sequitur qd locus non est vltimum corporis continentis contra diffinitionem datam de loco et probatur consequentia: quia nullus corpus est vltimum corporis continentis: nec aliqua pars: quia quacumque parte data illa non est vltima cum ultra illam sint signande infinite per diuisione: illius versus corpus locatum. ¶ Tercio sequitur qd locus non est equalis locato contra vnam de conditionibus loci datam a philosopho in prima parte butius capituli: et probatur consequentia: quia datur aliquod corpus locans qd non est equale suo locato: neque aliqua pars eius: dicit enim philosophus qd si totus aer esset primus locus rei que est in aere locus et locatus non essent equalia qd est inconueniens apud ipsum. ¶ Quarto sequitur qd locus est mo-

bilis tam per se qd per accidens contra philosophum et commentatorem: et probatur consequentia: quia corpus locans est mobile per se et partes illius sunt mobiles per accidens. Dicendum igitur qd philosophus hic non diffinit locum communem neque per accidens neque materialiter: sed formaliter et proprium cui tantum competunt singule partes diffinitionis loci: et iste est superficies vltima corporis locantis immediata locato et indiuisibilis secundum profunditatem: ratione cuius alia dicuntur locare et ipsa locat non ratione alterius: igitur locatum potest habere infinita loca materialia et infinita tam propria qd communia per accidens tamen non habet nisi vnum formale et primum locantem secundum duas dimensionones tantum: et quia tale accidens est in subiecto ratione corporis: ideo non habet subiectum adequatum: propterea non inuenitur substantia longa et lata sine profunditate. ¶ Ad primum respondet burleus qd domus quiescens: igitur in alio et in alio loco secundum numerum semper tamen est in eodem loco per equivalentiam ad inchoandum vel terminandum motum localem. unde non omne qd se habet aliter qd prius respectu loci mouetur: sed omne qd se habet continue aliter qd prius respectu quiescentis secundum propinquitatem et distantiam locales ad illud mouetur localiter. ¶ Sed mihi videtur qd sit equiuocatio de loco: quoniam ut patuit supra loquendo proprie de loco duplex est locus. videlicet ab solutus qui est superficies locans de quo data est diffinitio et respectus qui est finis mandati: aut partis eius de quo dicit simpliciter super predicamenta qd locus secundum propriam caracterem est de predicamento ubi: et boetius qd locus per se corpus diffundit. dico igitur qd domus quiescens igitur in alio loco superficiali qd prius erat: non tamen in alio loco situati cum sit in eodem situ numero in quo prius erat. ¶ Deinde quod stat secundum eum totum mundum moueri motu continuo cum qualibet parte eius: ultra nihil esset quiescens: non ideo id qd mouet locat se habet aliter qd prius ad aliquid quiescens: predo ergo qd si aliquid est in alio loco qd prius erat: siue sit locus situatus siue superficialis et non per motum alterius qd id mouet localiter: ideo locus et sit finis motus localis non tamen ideo motus quo acquiritur locus est in locato: sed sufficit qd in alio. ¶ Ad secundum respondet burleus concedendo qd aliquid mouet locat motu recto et tamen est in eodem loco proprio: sed tale non mouet per se sed per accidens ad motum continuitatis aqua. nam in casu illo mouetur per accidens ad motum vasis. ¶ Sed non possibile est qd locatum sit maioris ponderis qd locans igitur potius mouet vas ad motum contenti qd e converso. si enim magna copia aqua descendat cum vesica non appareat qd aqua moueat per accens ad motum vesice: sed magis econtra. ¶ Ad concedo qd aliquid continue mouet per se motu locali recto: et tamen continue est in loco proprio superficiali: sed non in loco proprio situati: iste. n. est ille locus secundum quem aliquid quiescere aut moueri. ¶ Ad tertium respondet burleus qd loquendo de loco habere esse subiectum in aere vel in aqua sic non est possibile aliquid corpus reddere ad eundem locum numero a quo recessit: sicut non est possibile qd diuersa corpora succedant sibi inuicem in eodem loco numero totali existente in aere vel in aqua secundum commentum superius commemo. is. ¶ Sed quod ibidem declarauimus qd aqua potest recipere locum aggregatum ex superficie vasis et aeris abscisso: et proportionem superficie locantis aeris per vnum foramen aut plura: ita communiiter poterit redire ad eundem locum numero a quo exiit: et dato qd tale non posset redire ad eundem locum numero superficiei non tamen ad eundem

Philosophicorum.

locum numero sitalem: sicut et si plura corpora non
pnt inuicem succedere in eodem loco superficiali bene
succedunt in eodem loco locali. ¶ Ad quartum rñdet
burleus qd nullus per flatum suum possit mouere do-
mum vel ciuitatē a loco in quo est tñ per flatum suum
pōt facere tam domū qd ciuitatē ēē in alio loco. ego au-
tem dico qd pōt facere domū vel ciuitatem ēē in alio lo-
co superficiali: sed nō in alio loco locali sic neqz p flatū
suum potest mouere centrum mundi.

Lex.
10.43.

Si qui-

demiguntur. ¶ Istud est
quartū capitulū hu-
ius pñm tractatus i
quo pñs manifestat
loca ad qd rñ quibz
rñ circa q mouent cor-
pora nālla declarās
diuersos modos eēn-
di in loco: vt ex h ap-
pareat discōtie r di-
uersitates antiquoz

in mō loquēdi de loco nescientiū videre r distinguere
modos diuersos essendi in loco: sed credentiū oīa vni-
uersaliter r mō cōsimili esse in loco. diuidit igitur istud
capitulū in duas ptes in quarū pñma facit qd dictū est
in secūda solute rationes antiquoz pñantūz locum
non esse pcludens cām pp quā corpora nālla mouentur
ad sua loca r quiescunt in illis: ibi manifestum autem
¶ In pñma parte pñs facit duo: r pñmo pñmittit ali-
quas distīctōes. scđo vō insert aliquas pñones sibi
(oē autem). ¶ Quantū ad pñmū pñmittitres distī-
ctōnes quarūz pñma est ista: aliqd dicitur esse in loco
duplicit. v3 fm totum r fm partem illud dī esse in lo-
co fm totum extra qd est aliqd corpus ambiens illud
vero est in loco fm ptem cuius aliqua pars est in loco
verbi grā si aqua ēēt totum vniuersum ipsa nō esset in
loco fm totum: qz extra totā aquā nō esset aliqd cor-
pus ambiens: sed ēēt in loco fm partem qz haberet ali-
quas partes seinuicem cōtinentes: quarū vna mouere-
tur in alia: sicut iam vna sphaera cōiunctur ab alia r mo-
uetur in illa. ¶ Et per istam distīctōnē dat pñs intel-
ligere vniuersum nō esse in loco fm totum: sed bñ fm
partes: qz ex totum vniuersum nihil est: sed ipsi vni-
uersi alique ptes sunt seinuicem locātes quāz vna ab
alia cōtinet r in illa mouet. Le. lit. (cui quidem igit cor-
pori inest aliquid extra corpus cōtīnens ipsum hoc in
loco est fm totum (cui vō non) est aliqd corpus extra
cōtīnens ipsum (minime) est illud in loco fm totū (vñ
r si aqua fiat huiusmodi). s. totum vniuersum (ptes qd
dem mouentur ipsius: cōtinentur. n. sub inuicem) ideo
ipsa non fm totum sed fm ptes ēēt in loco. ¶ Ex ista
distīctōne Aristo. insert pñmo qd aqua in cāu isto alī
quo mō moueret r aliquo mō non moueretur: moue-
retur enim circulariter: sicut iam mouet totū vniuersūz
circulariter nō autem moueret motu recto: qz nō muta-
ret situm neqz locum in quo est sicut nec iam totū vni-
uersum mutat situm aut locum fm se totū. Le. lit. (om-
ne aut). i. tota aqua (est tanq mouebis: est aut tanquā
nō) mouebitur (sicut qdem enim tota simul locū non
mutat circulariter aut mouebis). ¶ Secūdo insert pñs
qd aqua in casu isto hēret partes tripliciter motas: qdā
enim mouerent sursum. s. que haberēt raritatem cōiun-
ctam leuitati: qdā deorsum. v3 que hērent densitatez

cōiunctam grauitati que aut nō haberent hōmōi rari-
tatem vel densitatem non mouerēt sursum nec deor-
sum: sed circulariter sicut iam cōtingit in toto vniuerso
qd elementa leuia mouent sursum: elementa grauia mo-
uentur deorsum corpora autē celestia que non sunt gra-
uia nec leuia mouentur circulariter. Le. lit. (partū enim
hic locus). i. est aliquis locus (r sursum qdem r deor-
sum nō circulo aut: quedam alia vō sursum r deorsum
quocunqz habent densitatem r raritatem.

Notandum

q cōmentator cōmēto.
43. mouet vñ dubitatō
nem de vltima sphaera vtrū sit in loco aut non: si est in
loco quis est locus eius cuz nihil sit extra vltimā sphe-
ram ambiens: si nō est in loco quō igitur mouet loca-
liter. ¶ Circa hāc difficultatem cōmentator introduct
quorū opīniones quarū pñma est Joannis gramati-
ci. di. vltimā sphaeram nō esse in loco qd sit aliqua sup-
ficies seu corpus ambiens ipsam: sed in loco qui est va-
cuum extra mundum. ¶ Istam opīnionē p duplici
excludit. pñmo ex dictis pñpñs: dixit. n. Joānes grā-
maticus q vacuum nō est separabile a corpore: sed
est imbibitum corporebus. cōstat aut vacuum separa-
ri a corporebus si vltima sphaera est in vacuo extra il-
lam. ¶ Secūdo qz ex hac opīnōe sequitur vltimā sphe-
ram esse in loco per se qd est contra pñm di. in tertia di-
stīctōne q anima r celum sunt in loco per accidens.
¶ Secūda opīnō est Themistij di. q totum celū est
in loco per partes r ēē vltima sphaera est in loco p par-
tes: sed non eodem modo: quia totum celum est in lo-
co per partes discontinuas: quarum vna alteram lo-
cat: que quidem partes sunt orbēs celestes: sed vltima
sphaera est in loco per partes continuas non se locan-
tes: sed solum dicitur esse in loco per partes versus con-
cauum motas circa cōiunctum sphaere immediate contēte.
vnde arguebat sic themistius: eo modo vltima sphaera
est in loco quomodo ipsa mouetur localiter: sed moue-
tur localiter nō fm totum: sed fm partem cum nunquā
mutet situm fm totū sed fm partem: igitur vltima sphe-
ra est in loco fm partes r non fm totum. ¶ Contra
istam opīnionem arguit p quadrupliciter r p inferē-
do q totum celum est dupliciter in loco p ptes. s. p par-
tes discontinuas q sunt orbēs seinuicem locātes r p par-
tes pñuas circa cōiunctū ignis: s. n. vltima sphaera per
ptes cōtinuas est in loco: qz h3 ptes circa cōcauū mo-
tas circa pñuā sphaere sequēns: s. totū celū h3 ptes cō-
tinuas cōcauas motas circa cōiunctum ignis: igitur rē.
¶ Secūdo arguit cōmentator q nō stat vltimā sphe-
ram moueri fm ptes r nō fm totū qz totū nō est aliqd
a suis pñbus: igit si mouet fm ptes mouet fm totum
Et nō intēdit dicere p q totū simpliciter loquēdo nō
sit aliqd a suis pñbus: sed q nō est aliqd quo ad motū
r qdēz: ita q si qlibet ps mobilis mouet aut qdēz to-
tum necessario mouet vel quiescit. ¶ Tercio arguit p
vltimā sphaerā moueri fm se totam qm. 6. huius pñs
3. zenonem dicit q vltima sphaera r si non mouet fm se
totam transmutatiōne subiecti tamen mouetur secūduz
se totam transmutatiōne forme: non enim mutat situm
secundum subiectum: sed mutat formam circa centrum
mundi: r hoc fm totum ipsum autēz vniuersum inquit
cōmentator non mouetur fm se totum transmutatiōne
subiecti nec transmutatiōne forme sed tantum mouetur
per partes. ¶ Quarto arguit cōmentator vltimā sphe-
ram non esse in loco p partes: qz illud q attribuit ali-
cui ratione partis non attribuitur illi per accidens: sed

Et arg. Averrois qd themistius nō hē q. 10. nō
distinguitur a pñb

Liber quartus.

ultima sphaera est in loco per accidens per Aristotem in tertia distinctione huius capituli. Et quod ad hoc ridebat testimonium Aristoteli. Aristoteles accipit hic per accidens large ut est commune ad per accidens propriam et ad partem. arguit commentator contra eum dicens. Aristoteles hic sumit tres modos essendi in loco. videlicet per se per partes et per accidens. igitur distinguit modum essendi in loco per accidens a modo essendi in loco per partes. Tertia fuit opinio auerrois. ultima sphaeram esse in loco qui est superficies conuexa eius ponens differentiam inter corpora mobilia motu recto et corpora mobilia motu circulari. dicitur quod corpora mobilia motu recto mouentur ad aliquid extra se: id est loca eorum debent esse separata ab illis. corpora autem mobilia motu circulari non mouentur ad aliquid extra se ideo non oportet quod habeant loca separata: sed sufficit illis pro loco superficies conuexa. et ad diffinitionem datam de loco a philosopho. respondebat quod non diffiniuit nisi locum corporum mobiliu motu recto. Contra istam opinionem arguit commentator quadrupliciter: primo inferendo quod tam ultima sphaera quam totum celum est in loco per se contra philosophum. dicitur quod totum celum est in loco per partes et ultima sphaera est in loco per accidens et quod illud sequatur manifestum est: quia tam ultima sphaera quam totum celum habet superficiem conuexam. Secundo arguit commentator sic. locus est equalis locato: ita quod omnes superficies loci sunt equales omnibus superficiibus locati. quibus et superficies que est pars loci est equalis alicui superfici: que est pars superfici conuexe locati: et contra quibus et superficies que est pars loci: sed superficies conuexa corporis rotundi non est equalis alicui alteri superfici eiusdem corporis: sed maior: cum nulle due superficies in eodem corpore sint immedie. Tercio arguit auctoritate Aristoteli. hic dicitur quod omne corpus extra quod nihil est non est in loco et quod corpora naturalia sunt in loco tribus modis. videlicet essentialiter per partes et per accidens: corpora motu recto sunt in loco essentialiter et per se totum autem celum est in loco per partes et ultima sphaera est in loco per accidens. Quarto arguit commentator sic. locus comparatur ad locatum sicut vas ad contentum in eo secundum philosophum: sed superficies conuexa non comparatur ad suum contentum sicut vas ad illud quod est in vase: sed magis sicut pars ad suum totum: aut sicut passio ad suum subiectum: igitur talis superficies non est locus. Quarta fuit opinio Alexandri. dicitur quod ultima sphaera non est in loco per se nec per accidens quod ipse arguebat sic. ultima sphaera eo modo est in loco quomodo mouetur localiter: sed ultima sphaera non mouetur localiter per se vel per accidens. igitur ultima sphaera nullo modo est in loco. probatur minor et prius quod ultima sphaera non mouetur per se: quia si mouetur per se aut secundum totum aut secundum partem: non secundum totum: quia tunc ultima sphaera mutaret locum secundum se totam non etiam mouetur per se secundum partem: quia tunc aliqua eius pars moueretur per se quod est impossibile cum non sit per se existens. deinde non apparet quod ultima sphaera quiescat sed se totam et mouetur secundum partes. Cōsimiliter arguebat quod ultima sphaera non mouetur per accidens: quia non secundum totum nec secundum partem: non quidem secundum totum: quia tunc per accidens secundum totum mutaret situm: non etiam per accidens secundum partem: quia tunc aliqua eius pars moueretur per se quod est impossibile cum non sit discontinua: neque possit separari a toto. Et ex hijs concludebat Alexander quod

motus ultime sphaere non est localis: quia in diffinitione eius non ponitur locus: neque in diffinitione loci ponitur motus: et consequenter non omne corpus est in loco: quia non accipitur corpus in diffinitione loci: neque in diffinitione loci accipitur corpus. Istam opinionem excludit commentator dicens. licet in diffinitione corporis non ponatur locus: tamen in diffinitione moti localiter ponitur locus. vnderatio commentatoris est ista. omne quod mouetur localiter est in loco per se vel per accidens: sed ultima sphaera mouetur localiter: quia non motu ad quantitatem neque ad qualitatem: igitur ultima sphaera est in loco per se vel per accidens: neque arguit commentator ultra hanc opinionem: quia hec ratio deinde struitur maxime quia philosophus ponit illam in loco per accidens. Respondet igitur commentator dicens. ultima sphaera non est in loco per se neque per partes: sed per accidens et per centrum quod ipse arguit sic. per illud est ultima sphaera in loco per quod est quiescens fixa et immobilis: sed per centrum est ultima sphaera quiescens fixa et immobilis: igitur ultima sphaera est in loco per centrum: patet consequentia cum maiori: quia ratione illius ultima sphaera est in loco ratione cuius est quiescens: ita quod eadem est causa ultime sphaere essendi in loco et descendendi secundum totum quauis enim motus localis faciat cognoscere locum tamen locus magis est attribuendus corporibus naturalibus propter quietem quam propter motum cum quies sit finis et perfectio motus: neque corpora naturalia mouentur ad loca sua: nisi ut quiescant in illis: minor vero est nota: quoniam centrum est causa propter quam ultima sphaera quiescit secundum se totam cum nunquam plus aut minus distet a centro: ideo ratione centri sibi competit quies fixa et immobilitas non loquendo de quiete opposita motui secundum locum sed de quiete opposita motui secundum subiectum cum ultima sphaera semper maneat in eadem distantia: neque unquam secundum se totam mutet situm. Sicut igitur totum celum dicitur esse in loco per partes quia habet partes que sunt in loco per se: ita ultima sphaera est in loco per centrum: quia habet centrum quod est in loco per se. Sexto huius autem centrum vocat commentator elementum terre ratione cuius dicitur celum aut ultima sphaera esse in loco per accidens. vnde dicit commentator. omne quod inuenitur in alio per accidens inuenitur in eo propter aliquid habens illud per se: non ergo ultima sphaera esset in loco per accidens ratione centri: nisi centrum esset in loco per se: neque est illud intelligendum inquit burleus de omni eo quod est per accidens in alio: quia currere et sedere inueniuntur per accidens in aliquo et in nullo per se: sed illud est sic intelligendum. omne quod inuenitur in aliquo per accidens. simpliciter et non secundum communem modum loquendi inuenitur in eo per aliquid habens illud proprie et secundum vsum loquendi: modo centrum dicitur locus improprie et non secundum communem modum loquendi: superficies autem dicitur locus proprie et secundum communem modum loquendi a quo transumptiue centrum dicitur locus: quia sicut locus proprie habet quietare et immobilitare locatum: ita centrum habet immobilitare et quietare totum celum et ultimam sphaeram: et talem locum non diffiniuit hic philosophus inquit commentator. Mibi autem videtur quod commentum est intelligendum secundum quod verba sonant concedendo quod currere et sedere sunt in aliquo per se non quod sint proprie passionis alicuius sed competunt per se plenarie tertiis modis quod habet de se currere et per se sedere quoniam non currit nec sedet ad

Philosophorum.

cursum vel sessionem alterius: ita intelligit comita,
cū dicit vltimā spherā esse in loco p centz et p accūs rō
ne centri q est in loco per se vnde esse in loco competit
terre: non qz sit passio eius: sed qz terra est in loco non
ratione alicuius alterius. ¶ Circa dicta 2°: mouet vnū
dubiu: si vltima sphaera est in loco p accūs: igitur mo
uetur per accūs: sed omne per accūs est posterius
eo q est per se igit vltima sphaera poster^o mouet quo
daz alio q. mouet per se qd est impossibile cū sit cau
sa oīum altoz motū f m p m. 3. huius. p solutione
huius difficultatis 2°: ponit quatuor documenta quoz
primū est istud. omne motū indiget aliquo descēte: vt
declaratum est in libro 2° de motib⁹ aialium et rō nam oē
motum aut mouetur motu recto aut motu circulari: si
mouetur motu recto ipm indiget aliquo descēte: aut de
scēte simpliciter vt corpora graua: aut descēte quiete
opposita illi motui vt corpora leuia: corpora. n. graua
indigent medio mundi q est simplr immobile: corpora
aut leuia indigent pcauo lune q lz moueatur motu cir
culari: in quiete qz opposita motui recto: si āt aliqd
mouetur motu circulari illud indiget aliquo descēte.
vz elemento terre cum ipsa opa celestia moueant circa
elementum terre descēns: ideo ponitur scdo ce. q si ce
lum mouet necesse est terrā quietē. ¶ Secundum do
cumentuz. descēns requisitum ad motū aliqū est loc^o
per se: et aliqū locus per accūs. verbi grā cōcauum
lune est quietens requisitum ad motū localem ignis:
et eiusdem est locus per se: centrū autem qd est terra est
quietens requisitum ad motum celi et locus eius per
accūs vt dictum est. ¶ Tertium documentuz. mot^o
localis per se non indiget loco p se: sed quies p se indi
get loco per se quoniam quies est finis motus localis et
locus naturalis magis attribuit corporibus ppter de
tem q p motum. ¶ Quartū documentuz. elementa
mouentur ad locū vel in loco descēte pp similitudinē
cōtinentis: et cā istius mot^o est extra rem motū: sed cor
pora celestia mouentur circa corpus quietens et cā illi
motus non est aliqd: extra nam illorum corporum
mouentur: igitur mixta et elementa vt acquirant aliq
perfectionem q non habent: corpora vō celestia vt p
seruent eā q habent. ¶ Hīs pmissis rōdet comēta
tor ad difficultatē q vltima sphaera sicut mouet per se
ita per se est in loco: sicut. n. elementa sunt p se in loco: qz
determinant sibi locum: ita vltima sphaera est p se in lo
co: qz determinat sibi locum nō qdē locū in quo mo
ueatur: sed locum circa quē mouetur. et dicit comētor
q accidit cuilibet orbi cōtento q sit in loco ambiente
ipsum: sed non sibi accidit q hēat locū circa quē moue
tur: ideo vltima sphaera ēt si est in loco per accūs est
in per se in loco illo vt infra magis declarabitur. (Si
cut aut dictū) Scda distinctio eo qz que sunt in loco q
dam sunt in loco f m actum et qdam f m potentia. ver
bi grā accepto corpe homogēo in oībus suis parti
bus sicut est aqua terra aut lapis quelibet ps qritari
ua dicit esse in loco f m potentia: qz cum nulla p se exi
stat est in loco ad locationē totius: et qz partes ille pos
sunt a toto separari p diuisionē eius: deinde in multas par
tes facientes collectionē accūs aut cumulu: ideo pos
sunt esse per se existentes et pnt in loco f m actum. Intē
dit igit pbs accipere primū memb⁹ prime distinctōis
et ipsum diuidere p actum et potentia isto mō. eozū que
sunt in loco f m totum qdam sunt in loco f m totū actu
f. que hnt superficiem vndiqz ambiētē: et quedam sūt
in loco f m totum in potentia. videlicet que non habēt

Tex.
cō. 44.

superficiem ambientem ppriam: sed pnt habere sicut
sunt partes qritatue corporis homogeni et eiusdem
rationis. Le. lit. (Sicut aut dictum est alia qdam sūt in
loco f m potentiam: alia vō f m actum: vnde cū qdam
continuum sit q est similis partis f m potentia in loco
partes sunt. cum autem separata quidem sunt tangunt
aut sicut collectio). i. mō congregatio f m actum sunt.

Notandum f m comētorum com
mento 44. q (corpus cō
similium partium dum non diuiditur partes sunt in lo
co in potentia et cum diuiditur tūc partes eius sunt in
loco in actu: si igitur separātur partes erunt in diuersis
locis actu: et si non separātur sed erūt cōtingentes erūt
in vno in actu loco: et tunc erunt quasi medium inter il
lud q est in potentia pura et actu puro. et intendit decla
rare per hoc q totum non est in loco actu aut potentia:
et similiter celum.) Intendit comētor: hanc diuisionē
nem q eorum que sunt in loco quedaz sunt in loco ac
tu puro et quedam potentia pura: et quedam partim
actu et partim potentia. partes continue in toto cōfi
milis rationis sunt in loco potentia pura: quia nō per
se existunt et possunt per se existere: partes autem discō
tinue et distantes sunt in loco actu puro: quia quelibet
illarum partium habet propriam superficiem ambien
tem: partes autem discōtinue se tangentes sunt in lo
co partim actu et partim potentia: in actu quidem: quia
per se existunt in potentia vero quia nulla illarum ha
bet propriam superficiem ambiētē: sed datur vna su
perficies ambiens cōmunitis omnibus talibus partib⁹.
¶ Et dicit comētor q philosophus per hanc disti
ctionem dedit intelligere totum vniuersum non esse in
loco actu vel potentia et similiter celum: vniuersum q
dem non ambiūtur aliqua superficie locante nec ambi
ri potest: ideo non est in loco actu vel potentia: celum
etiam siue accipiat pro toto aggregato omnium or
bitum siue pro vltima sphaera non est in loco actu vel
potentia cum non habeat nec habere possit superficiem
ambientem locantem ipsum.

Sed dubitatur circa hoc q dicit
comētor q p
tes discōtinue se inuicē tangentes nō sūt in loco actu pu
ro: qz pono q lapis diuidat in mille ptes facientes cu
mulum et cū q Aristot. scdo de aia: duo corpa dura nō
possint se immediate tangere qn mediet aqua aut aer seq
tur q libz illaz ptiū hnt p ptiū locū et p ptiū esse in
loco puro actu. ¶ Rōdetur q 2° loqur cōditionali
ter supposito q tales ptes se inuicē immediate tangant
absq aliq intermedio: sicut iam se immediate tangūt ele
menta vel corpa celestia in quo casu nō ē possibile ali
q illarum partū hnt locum adequatū: si. n. a. et b. ptes
se immediate tangunt et hnt loca adequata in acre: o3 q
a. locet superficie aeris et superficie. b. et c. q. b. locetur vna
alia superficie aeris: et superficie. a. quo cōcesso idem eēt
locans et locatum eiusdē: qd est impossibile: nā aliqua
superficies. a. locaret superficiem. b. sibi immediatā et eē eadē
superficies. b. locaret illā eandem superficiem. a. (Et alia q
dem) tertia distinctio eo qz que sūt in loco qdam sunt in
loco per se et qdam sunt in loco per accūs: illa sūt in
loco p se que sunt in loco non rōne alicuius alterius:
vt oīa mobilia motu recto motu augmentatiōis et di
minutiōis: celum aut nō est iste mō in loco cum nō sit
in loco f m totum: neqz ambiēt aliqua superficie locan
te: sed ē in loco p ptes: qz bz aliqz ptes discōtinuas
f. orbem signorum et orbem planetarū quaz quelibz

Tex.
cō. 45.

Liber quartus.

per ultimam spheram continetur ab alia et locatur ab illa. v3 sphaera lune a sphaera mercurij et sphaera mercurij a sphaera veneris: et sic per usque ad orbem signorum quod dicitur vltima sphaera quo ad nos et suprema quo ad naturam ac prima simpliciter primatate causalitatis. Illa autem sunt in loco per accidens que sunt in loco ratione alicuius alterius: vt aia et celum: partes enim alicuius totius sunt in eodem loco in quo est ipsum totum: sed aia est pars aia ideo ratione aialis existens per se in loco est aia in loco per accidens: celum autem est in loco per accidens non obstante quod sit in loco per partes quartum vna ab alia continetur: ipsum enim celum circulariter mouetur circa centrum: sed ipsum centrum est in loco per se igitur celum est in loco per accidens ratione centri. Ite. lit. (Et alia quidem per se sunt) in loco (vt omne corpus aut secundum locum mutationem: aut augmentum mobile alicubi per se: celum autem sicut dictum est non est alicubi totum: neque in aliquo est) per se (si quidem nullum continet ipsum corpus secundum autem quod mouetur) locatur secundum diuersas partes discontinuas (sic et locus est partibus: altera enim ab altera habita partium est). i. contenta (alia vero secundum accidens) sunt in loco (vt anima et celum: partes enim in loco in quo est totum (quodammodo omnes sunt in eo enim quod partes celum motu circulariter sunt continet vna aliam vnde mouetur circulariter solus quod sursum est) constructio sic: vbi quod sursum est supra omnia elementa non mouetur nisi circulariter: ideo est in loco per accidens non obstante quod sit in loco per partes.

Notandum secundum commentatorem commentum. 45. quod sphaera contenta (3 sunt in loco simpliciter hoc tamen est eis per accidens sphaera enim non est inata moueri in sphaera: vltima in continente et non est ita de illo quod mouetur motu recto: mobilium enim quedam sunt in loco per se et quidam sunt in loco per accidens: vt colores et accidentia que sunt in loco quod subiectum eorum est in loco: et proprium modum diuinus quod celum est in loco per accidens. scilicet quia aliqua eius pars est in loco. scilicet centrum et illorum que sunt in loco vbi quidam sunt per se et sunt illa que mouentur motu recto et quedam per accidens et sunt sphaere celestes contente.) Intendit commentator istam diuisionem quod eorum que sunt in loco: quedam per se sunt in loco per se: quedam per accidens sunt in loco per accidens: quedam per se sunt in loco per accidens et quedam per accidens sunt in loco per se. Primo quidem aliqua per se sunt in loco per se vt mobilia motu recto. scilicet graua et leuia: hec enim sunt in loco per se: quia sunt in vltimo corporis continentis non ratione alterius: sunt etiam per se in loco: quia determinat sibi naturaliter locum ad quem mouetur si sunt extra illum et in quo naturaliter quiescunt si sunt in illo: quo remoto non mouerentur nec defererent naturaliter: et iste est locus sursum leuium et locus deorsum grauium. Secundo aliqua per accidens sunt in loco per accidens: vt colores saporibus et alia accidentia: sunt enim in loco per accidens: quia sunt in loco ratione subiecti sunt etiam per accidens in loco: quia accidit illis esse in loco cum nullum sibi determinet locum. Tercio aliqua per se sunt in loco per accidens: vt celum planetarum et vltima sphaera: quod libet enim istorum per se est in loco: quia quodlibet istorum per se mouetur localiter: vnum ab oriente in occidentem et reliqua ab occidente in orientem iuxta communem modum loquendi et quod sit quodlibet istorum in loco per accidens manifestum est: quia quodlibet istorum est in loco per centrum. Quarto aliqua per accidens sunt in loco per se. v3 omnes orbis planetarum: hec enim sunt in loco per

se: quia quilibet orbis planetarum est in vltimo orbis superioris tangens ipsum non ratione alterius: et quod per accidens sit in tali loco manifestum est: quia accidit quilibet orbis planetarum contineri ab alio orbe sicut enim vltima sphaera per se est in loco et per se mouetur localiter et per se quiescit quiete opposita motui secundum subiectum ita quilibet orbis planetarum si non continetur ab alio non minus esset naturaliter in loco et naturaliter moueretur et naturaliter quiesceret quiete opposita motui secundum subiectum. Ex predictis sequitur quod iste determinatio nes per se et per accidens possunt determinare verbum aut locum et secundum quod diuersa determinat faciunt diuersas significationes in propositione vt patuit: quia aliud est dicere hoc per se est in loco seu hoc est per se in loco: et aliud hoc est in loco per se: cuiuslibet per se vel per accidens per cedit illum terminum in loco intelligitur quod sit determinatio verbi: cum autem aliquod illorum postponitur eadem termino datur intelligi quod sit determinatio loci.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod anima est in loco: quia subiectum quod est corpus est in loco et celum etiam secundum totum est in loco: quia centrum eius est in loco: et isti sunt duo modi eius quod est per accidens attribuere accidenti rei illud quod attribuitur rei: aut attribuere toti illud quod attribuitur parti. Intendit commentator hanc diuisionem quod aliquid dicitur esse in loco per accidens dupliciter: aut ratione totius: aut ratione partis: ratio totius est anima in loco. scilicet ratio corporis: quod commentator vocat subiectum anime non quidem inhesionis: sed denominationis: ratione autem partis totum celum est in loco per centrum: cum centrum dicatur pars celi. Ubi aduertendum quod commentator loquitur hic large de toto et parte intelligens per totum omne continens et per partem omne contentum: et sic accidentia dicuntur partes corporum quia continentur a corporibus. locatum etiam dicitur pars locantis: quia continetur ab illo et quia centrum mundi continetur a celo: ideo dicitur pars celi: et quia centrum mundi est in loco per se propterea celum est in loco per accidens ratione centri. Ex predictis sequitur primum quod aliter vltima sphaera est in loco et aliter totum celum et aliter celum planetarum. vltima sphaera est in loco per accidens ratione centri: ita quod non est in loco per se nec in loco per partes propterea loquendo de parte: totum autem celum est in loco per accidens ratione centri: et per partes quia habet partes seinuicem locantes: celum vero planetarum est tripliciter in loco. videlicet per accidens ratione centri: et per se quia est in vltimo supreme sphaere et per partes quia habet partes quarum vna ab altera locatur. Secundo sequitur quod aliter pars continua est in loco et aliter pars discontinua propterea dicitur et aliter pars discontinua improprie dicitur: pars enim continua non est in loco nisi per accidens et secundum potentiam: pars discontinua est in loco per se et secundum actum vt quilibet orbis planetarum non tamen est per se in loco illo. pars autem discontinua improprie dicitur cuiusmodi est centrum. videlicet elementum terre est per se in loco per se cum sit ratione sui in aliquo vltimo et determinet sibi naturaliter illud vltimum secundum quod est in determinato situ et ordine vniuersi. Omne autem non) Istis distinctionibus premis philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista: totum mundus non est in loco per se vel per accidens. Secunda conclusio. omnia que sunt in mundo sunt in celo. ibi et propter hoc) Tertia conclusio. celum est locus elemen

Lex.
co. 45.

Lex.
co. 45.

Phisicorum.

torum fm ultimam superficiem concuam. ibi (est autem locus) Quarta conclusio: mundus non procedit in infinitum in locis et locatis ibi (et propter hoc) Prima conclusio arguitur: et primo quod mundus fm se totum non est in loco per accidens: quia mundus fm se totum non mouetur localiter per accidens: igitur non est in loco per accidens. patet consequentia: quia eo modo aliquid est in loco quo modo ipsum est localiter mobile antecedens arguitur: quia totius mundi aliquae partes mouentur circulariter vt corpora celestia et alique motu recto vt elementa tria. et alique quiescunt vt terra cum mixtis in ea: igitur mundus secundum se totum non mouetur per accidens. ¶ Secundo arguitur quod mundus fm se totum non est in loco per se: quia omne quod est in loco per se habet aliquid extra continens: sed mundus secundum se totum non habet aliquid extra continens: igitur etc. Et licet mundus fm se totum non sit in loco per se vel per accidens tamen est in loco per partes quod habet se inuicem locantes. vt mixta: et elementa et corpora celestia. Le. lit. (idem autem) idest vniuersus (non alicubi) est per se vel per accidens (quod enim alicubi) est ipsum quod aliquid et adhuc aliquid oportet esse extra hoc in quo continetur (extra autem) illud quod est omne et totum) videlicet vniuersum (nihil est.)

Notandum fm comentatorem commento. 45. quod Auicenna opinatur quod corpus celeste non est in loco: neque per se neque per accidens: dixit enim quod motus rotandi non est translatio: sed motus in situ et non est necessarium vt in motu secundum situm sit motus in loco. Dixit ergo Auicenna quod celum non est in loco per se vel per accidens: quia non mouetur localiter per se vel per accidens sed tantum situationaliter non fm totum: ita quod totum celus acquirat nouum situm: sed fm partem: quia partes variant situm suum fm diuersas differentias positionum

Contra Auicennam arguit comentator quod dupliciter et primo sic. non reperitur motus nisi in tribus predicamentis. videlicet in quantitate qualitate et vbi fm Aristo. quinto phisicorum: igitur non reperitur motus in situ. ¶ Secundo. locus est prior situ et accipitur in diffinitione eius: igitur non est possibile quod sit motus fm situm et non secundum locum ¶ Tercio quia manifestum est quod motus sphere est motus localis quod apparet in partibus mutantibus locum. ¶ Quarto quia Aristo. sexto huius dicit quod celus mutat locum secundum formam et non fm subiectum: non quidem secundum subiectum: quia manet semper equaliter distans a centro fm formam describendo diuersa conuexa formalia in elemento terre. videlicet conuexa terre: vt incipit ab a. puncto: et conuexum terre vt incipit ab b. puncto: et sic ultra. constat autem quod conuexum terre vt incipit ab a. puncto non est conuexum terre vt incipit ab b. puncto nec contra. ¶ Repugnat igitur extreme maliter comentator et Auicenna cum dicat comentator celum moueri localiter et non situationaliter: Auicenna autem quod sit naturaliter et non localiter: mibi autem videtur quod mouetur vtroque modo: partes enim celi non tantum mutant locum: sed etiam situm: et dato per imaginationem quod totus mundus esset continuus motus: tamen circulariter non posset dici talem motum esse localem eo modo quo loquitur Comentator de motu localis: sed esset motus situationalis tantum: quoniam partes mundi et si non mutarent locum tamen mutarent situm procedendo ab oriente in occidentem: et a meridie in

septentrionem. ¶ Ad primum argumentum comentatoris negatur consequentia: quia sicut reperitur duplex positio vna de predicamento quantitatis et alia faciens distinctum predicamentum ab alijs secundum philosophum in predicamentis: ita reperitur duplex situs vnus de predicamento vbi et alius de predicamento positionis: ad situm de predicamento positionis non est per se motus: sed bene ad situm de predicamento vbi. ¶ Ad secundum dicitur quod duplex est locus secundum auctorem sex principiorum. videlicet locus simplex qui est centrum mundi: et qui dicitur locus quod et locus compositus qui est superficies locans: et dicitur locus quilibet igitur locus simplex sit prior situ non tamen locus compositus: quia in casu prioris de continuatione mundi necessario esset situs absque loco neque in diffinitione situs ponitur locus compositus sed locus simplex. ¶ Ad tertium concedo quod motus celi est localis et quod partes celi mutant locum: et hoc oportet concedere eundem locum esse etiam situalem: quia partes mutant situm. ¶ Ad quartum concedo quod totum celum mutat locum secundum formam et non secundum subiectum: et hoc habetur quod celum secundum totum non mutat situm: sed bene secundum partem: ideo secundum partem mouetur situationaliter. ¶ Ex predictis patet quod due rationes Egidij quas facit contra Auicennam non concludunt: quarum prima est quia motus cum sit successiuus non reperitur in eo quod est indiuisibile secundum philosophum quinto et septimo phisicorum: sed situs consistit in indiuisibilitate non sit nisi ordo partium in loco qui ordo ex qualibet mutatione tollitur: igitur motus non est in situ. ¶ Ista ratio soluta est: quia licet situs de quo loquitur Egidius consistat in indiuisibilitate cum sit de predicamento positionis: tamen situs de quo loquitur Auicenna est forma respectiva diuisibilis secundum omnem dimensionem iuxta diuisionem mundi et cuiuslibet partis eius. ¶ Secunda ratio Egidij est ista: cum ratio situs sumatur a loco non potest alicui competere situs: nisi illi aliquo modo competat locus per se et per consequens cum mutatio facta secundum situm insequatur mutationem factam secundum locum non poterit aliquid moueri secundum situm quin moueatur secundum locum. ¶ Hec ratio iterum soluta est: quia ratio situs non sumitur a loco composito: sed a loco simplici et secundum hoc conceditur quod omnis motus situationalis est motus localis non quidem locatione accepta a loco composito: sed locatione accepta a loco simplici: sed quia iste modus loquendi non est in usu: nullus motus dicitur localis: nisi qui est ad locum vel circa locum superficiale. ¶ Et propter hoc ¶ Secunda conclusio omnia que sunt in mundo sunt in celo: probatur omnia elementa et omnia mixta cum suis accidentibus et formis sunt in celo tanquam locata in loco: et omnes sphere celestes sunt in celo tanquam partes in toto et omnes substantie immateriales seu intelligentie separate sunt in celo vt forme in materia ipsum etiam celum est in seipso non quidem per se primo sed fm aliud. vt fm partes eo modo quo dicebatur supra quod amphora vini est in amphora vini: et non plura istis sunt in mundo: igitur omnia que sunt in mundo sunt in celo. Lege litteram. Et propter hoc quod nihil est extra celum: omnia in celo sunt: celus enim quod omne fortassis est constructum: celum enim fortassis est illud in quo est omne super contentum a mundo.

Ter.
co. 45.

Ter.
co. 46.

Liber quartus.

Notandum qd Aristoteles dicit for-
tasse: q2 nondum ostēdū
est esse aliquod corpus qd sit alterius nature ab istis in
ferioribus: ideo illud relinquit sub dubio. ¶ Sed du-
bitatur: q2 ista cōclusio videtur repugnare prioribus
dictis: nam dicitur est qd vltima sphaera est in loco per ac-
cidens: igitur vltima sphaera est in vltimo continētis p-
accidens: patet cōsequētia a diffinito ad partem diffini-
tionis: tunc sic: vltima sphaera est in vltimo continētis
per accidens: igitur extra vltimā sphaeram est aliquod
vltimum in quo ipsa est p accidens: sed illud vltimum est
in mūdo 7 nō in celo: igitur nō omnia que sunt in mū-
do sunt in celo. ¶ Item dicitur est qd vltima sphaera mo-
uetur localiter: igitur h3 aliquod vbi: sed vbi causatur
ex circūscriptioe loci fm auctore sex principio: igitur
vltima sphaera circūscribitur loco: sed ille loc⁹ est
in mūdo 7 nō in celo: igitur 7c. ¶ Ad primum dicitur
q2 sicut illa cōsequētia nō valet: celum est in loco per
partes: igitur est in vltimo continētis per partes: ita
nō sequitur: vltima sphaera est in loco per accidens: igitur
est in vltimo continētis per accidens: h enim propositio:
celum est in loco p partes: signat fm cōmunem mo-
dum loquēdi qd celū h3 partes que sunt in loco per se:
7 hoc celum est in vltimo continētis per partes: signat qd
celum continetur ab aliquo vltimo in quo sunt partes
p seita i pposito h3 ppo: vltia sphaera ē i loco p accēs:
signat fm cōez modū loquēdi qd vltia sphaera h3 cen-
trū qd est in loco p se: vltia sphaera ē i loco p accēs:
signat qd vltia sphaera ē i loco p accēs: signat qd vlti-
ma sphaera cōtinetur ab aliquo vltimo in quo ipsa est
ratione alterius. ¶ Et ad argumentū dicitur qd nō be-
ne arguitur a diffinito ad partes diffinitionis cum ta-
libus determinatōibus: vnde nō sequitur: tu habes fa-
ciem albam fm vientes: igitur tu habes faciem albam
sed bene sequitur qd dētes sūt albita bene sequitur: vlti-
ma sphaera est in loco per accidens: igitur centrum mū-
di est in vltimo continētis: sicut etiā sequitur: celus est
in loco per partes: igitur partes celi sunt in vltimo cō-
tinētis. Semper tamē habetur distinctio cōmentato-
ris de eē in loco p accēs: quoniam ly per accidens po-
test dicerē rōnē pīnētis eō mō quo dicim⁹ pīe vel pas-
sionem esse in loco per accidens ratiōe totius aut ratio-
ne contenti: eō modo quo dicimus hominem esse in
aqua per accidens si habet pedes in aqua in pposito
non concedatur qd vltima sphaera sit in loco per acci-
dens si ly per accidens exprimit rationem continētis:
sed concedatur illa si exprimit rationē contenti. ¶ Ad
secundum cōceditur qd vltima sphaera est in aliquo vbi
7 qd vbi causatur ex circūscriptioe loci: ex quibus nō
sequitur vltimam sphaeram circūscribi loco: q2 dicitur est
duplex esse vbi vnus: videlicet proueniens a loco sim-
plici: 7 aliud proueniens a loco cōposito: vltima sphae-
ra est in vbi proueniens a loco simplici: 7 non a lo-
co cōposito: quare 7c. (Est autem locus). Tertia cō-
clusio: celum est locus elementorum fm vltimam su-
perficiem concavam: probatur: celum est locus elemē-
torum: 7 non fm se totum: neqz fm aliquam eius par-
tem: igitur fm vltimam superficiem concavā: scilicet que
est superficies pcaua orbis lune: maior p3: q2 celus con-
tinet elementa: 7 nō eo modo quo totus continet par-
tem: igitur eo modo quo locus continet locatū: minor
declatur: quoniam locus est equalis locato fm longi-
tudinem 7 latitudinem: sed celus fm se totus 7 fm quāli-
bet eius partes est maior tota sphaera elemento 7 tam

fm longitudes qd fm latitudines: igitur celus non est
locus elementorum fm se totus neqz fm partem. **Lege**
literam. (Est autem locus) elementorum (non celus)
fm seipsum (sed celi quod dicitur vltimus tangens mobilis
corpi terminus quiescens est fm se locus elemēto 7c.

Notandum qd concavum orbis lune
est terminus intrinsecus to-
tius celi 7 fm hoc est terminus corporis mobilis nō
quiescens sed motus: quia concavus orbis lune neces-
sario mouetur motu circulari quo mouetur. celus est etiā
am terminus extrinsecus cuiuslibet corporis mobilis
moti ad ipsum infra sphaeram elementorum 7 fm hoc est
terminus quiescens: quia non mouetur aliquo motu
elementorum: sed necessario caret omni tali motu sicut
7 centrum mundi vti ipsa elementa ad hec loca possunt
moueri. (Et propter hoc). Quarta conclusio: mūdus
non procedit in infinitum in locis 7 locatis: probatur
terra est in aqua tanq in loco: 7 aqua est in aere tanq
in loco: 7 aer est in igne tanq in loco: 7 ignis est in celo
tāq i loco: celus autē non ampli⁹ est in loco ex quo ex-
tra celum nihil est: igitur 7c. **Lege literam.** (Et propter
hoc quidem terra in aqua: h3 vō in aere: hic autē in ethe-
re). In igne: ether vō in celo: celus autē nō ampli⁹ in alto

Notandum qd philosophus loqui-
tur de loco per se: 7 nō
de loco per partes: neqz de loco per accidens: quia to-
tum celum est in loco per partes 7 vltima sphaera est in
loco per accidens ratione centri nullius: tamen illorum
est in loco per se. ¶ Sed arguitur cōtra illud qd dicitur
est: v3 qd vltima sphaera est in loco p accēs rōe cētrū: qm
oē qd ē i loco p alie 7 ē i loco ille: h3 vltia sphaera nō
est in loco cētrū: igitur nō est in loco per centrū: maior
patet: nam quia anima est in loco per corpus: ideo est
in loco corporis: sed minor declaratur: nam locus cen-
tri videlicet terre est superficies aque: constat autē su-
premam sphaeram non esse in superficie aque. ¶ Secū-
do: si centrum moueretur circulariter cum celo non mi-
nus vltima sphaera esset in loco sicut localiter moueretur:
sed in casu illo vltima sphaera non esset in loco per
centrum: igitur iam non est in loco per centrum: patet
consequētia cum maior: 7 minor declaratur: q2 vlti-
ma sphaera non est in loco: nisi quia vltima sphaera mo-
uetur circa centrum quiescens per Commentatorem.

¶ Tercio: illud qd est per accidens potest nō esse: vt col-
ligitur a philosopho primo, posteriorum 7 octauo
huius: sed vltima sphaera non potest non esse in loco:
sicut non potest non moueri localiter fm philosophū
octauo huius: igitur vltima sphaera non est in loco per
accidens. ¶ Quarto: primum in vno quoqz genere est
maxime tale fm philosophum secundo metaphysice
sed vltima sphaera est primum locatum: igitur est maxi-
me locatum: 7 per consequens non est in loco per acci-
dens. ¶ Ad primum responsum est supra negando
illam: omne qd est in loco per alterum est in loco illi-
us: quia ly p potest dicere habitudinem continētis:
7 sic illa propositio est vera: ad quem sensum conce-
ditur quod anima est in loco per corpus: 7 potest di-
cere habitudinē contētis: 7 sic nō est vera: quoniam ho-
mo habens pedes in aquam est in loco per alterum:
videlicet in superficie aque: 7 tamen non dicitur esse in
illa superficie. ¶ Ad secundum dicitur quod mū-
dus habet duplex centrum: videlicet mathematicum:
7 hoc est simpliciter indiuisibile 7 naturale qd est
elementum terre: dato igitur qd centrum naturale moue-

Tex.
60.45.

Tex.
60.46.

Philosophorum.

retur circulariter: non propter hoc moueretur centrū mathematicum: ideo adhuc motus vltimæ spheræ esset motus localis et ipsa vltima sphaera diceretur esse in loco per centrum: non quidem naturale: sed mathematicū. Et si arguitur sic. vltima sphaera tunc esset in loco per centrum: tunc centrū esset in loco: negatur consequentia: quia in casu illo vltima sphaera non esset in loco superficiali per centrum: sed tantum in loco situati: philosophus tamē diceret quod centrū naturale non posset ali quo motu moueri: dicit enim ipse in libro de motibus animalium quod omnes dii non possent mouere terram. ¶ Ad tertium dicitur quod duplex est per accidens: vbi distinguitur contra necessarium: et tale potest non esse: et vbi distinguitur contra per se aut primo: et tale non potest non esse: animal enim per accidens est coloratum et tamen non potest non esse coloratum. ¶ Ad quartū negatur vltima consequentia: sed solum sequitur quod vltima sphaera non per accidens est in loco: quod est concedendum: sicut enim per se mouetur localiter: ita per se est in loco cum sub naturaliter determinet tam centrū mathematicum quam naturale: quorum quodlibet dicitur locus eius: vbi tamen totus mundus esset continuus aut terra circulariter moueretur non esset terra locus celi neque vltimæ spheræ: sed solum centrū indiuisibile mathematicum: quod enim terra iam dicitur locus elementorum et corporum celestium hoc est propter suam immobilitatem quod recipit a cetero indiuisibili mudi: quare et.

Tex.
cō. 47.

Manifestū

autem. Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus assignat causam propter quam corpora naturalia mouentur ad loca sua et quiescunt in illis: postquam declarauit diuersitates modorum eorum in loco. Et facit duo: nam primo soluit rationes antiquorum probantium locum non esse. Secundo subiungit aliquas conclusiones assignantes causas motuum et quietum naturalium ibi. (Et fertur). Primo igitur philosophus soluit rationē vltimā que fuit ista: si omne corpus est in loco et in omni loco est corpus: igitur locus augetur ad augmentum loci: sed consequens falsum: quia dato illo sequuntur duo inconuenientia: primum quod est possibilis penetratio corporum: quoniam omne quod augetur est corpus: igitur locus est corpus si locus augetur: et per consequens penetrat locatum cum locus sit equalis locato. Secundum inconueniens est quod ad augmentationem alicuius locati sequitur augmentatio totius vniuersi: quia tunc augetur locus: et consequenter illud quod continet locum etiam augetur: et sic consequenter vsque ad vltimam spheram. ¶ Ad istam rationem respondet philosophus negando consequentiam: stat enim locatum augeri absque augmento loci: vbi dicit Commentator quod corpus locans aliquando non potest condensari neque rarefieri: sicut est celus et tunc non oportet locum augeri si augetur locatus: aliquando vero corpus locans est rarefactibile et condensibile ut aer vel aqua et tunc locus potest augeri: ideo accidit loco quod augetur per augmentum locati: cum aliquando augetur et aliquando non: et si augetur non hoc est in eo quod cor-

pus: quia non augetur nisi per accidens ad augmentum corporis locantis eo modo quo accidentia augetur ad augmentationem suorum subiectorum. Et loquitur commentator large de augmentatione ut se extendit ad augmentationem proprie dictam que est per intus sumptionem alimenti: conuersi in naturam aliti: et ad augmentationem improprie dictam que est rarefactio per elongationem partium absque acquisitione partis de nouo. Lege litteram. (Manifestus autem ex his est que dicta sunt: quoniam et dubitationes omnes soluitur antiquorum sic vsque dicto loco quod est terminus continuitatis: neque enim simul augmentari necesse est locus ad augmentum locati. (Neque puncti). Secundo soluit philosophus secundam rationem que fuit ista: si locus est receptaculum alicuius corporis per idem locus est receptaculum superficiei lineæ et puncti: quia sicut diuersa corpora succedunt in eodem loco: ita diuersæ superficies lineæ et puncta: et per consequens puncti est locus si alicuius corporis est locus. ¶ Respondet philosophus negando consequentiam loquendo de loco per se: puncta enim sunt in loco per accidens: sed non sunt in loco per se: tamen ratio inquit Commentator procedit contra ponentes locum esse spatium separatū: quia sicut ponunt totum spatium penetrare totum locatum: ita habent ponere superficies loci penetrare superficies locati: et lineæ loci lineas locati: et puncta loci puncta locati: et consequenter sicut quelibet pars locati habet suum proprium locum: ita quelibet superficies et lineæ habet suum proprium locum: et consequenter puncta locati habent sua propria loca: vbi puncta loci: igitur puncti necesse est locum esse. Lege litteram. (Neque puncti esse locum) per se est necessarium. (Neque secundo). Tertio soluit philosophus primam rationem que fuit ista: si locus est opus quod sit corpus et equalis locato: igitur locus et locatus semel nec penetrant: et per consequens duo corpora semel nec penetrant: et sunt simul. Negat philosophus illam consequentiam: locus est: igitur locus est corpus: quia locus non est spatium separatū neque mediū aliqod inter latera corporis continentis: sed est superficies continens intra quam nihil est nisi corpus locatum cum suis partibus dimensionibus et alijs accidentibus. Le. li. (Neque duo corpora in eodem loco). i. sunt simul (neque spatium aliqod necesse est) esse corporum loci medium: corpus autem quod dicitur (locatum est illud medium): sed non spatium corporis aliud assignatur. (Et est locus). Quarto soluit philosophus quartam rationem que fuit Zenonis. oē ens est in loco: si igitur locus est ens opus quod sit in loco et erit pcedere in infinitum. ¶ Respondet philosophus negando antecedens: licet enim oē ens sit in aliquo: non tamen oē ens est in loco: ideo conceditur quod locus est in aliquo non tanquam locatum in loco: sed tanquam forma in subiecto et tanquam terminus alicuius finiti in illo finito: non igitur omne ens est in loco: sed bene omne corpus est in loco: ut ostensum est. Lege litteram. (Et est locus alicubi). id est in aliquo (non sicut in loco autem: sed sicut terminus in infinito: non enim omne quod est in loco est: sed mobile corpus.

Notandum quod

duas alias rationes fecit Aristoteles quas non soluit: videlicet omne quod est ipsum est elementum vel ex elementis: sed locus non est elementum nec ex elementis: igitur locus non est. ¶ Istam rationem non expresse soluit: quia iam soluta est. Dicitur enim quod locus non est corpus: sed terminus corporis: ideo non est elementum

Liber quartus.

Ter.
65.48.

nec ex elementis: alia ratio fuit: quia omne q^d est causa vel causatum: sed locus non est causa nec causatum: igitur locus non est ista ratio partim soluta est: et magis soluitur in conclusionibus sequentibus ubi ostendetur locum habere rationem cause finalis. (Et fertur igitur). Hic rationibus solutis philosophus assignans causas motuum et quietum naturalium: ponit quatuor conclusiones: quarum prima est ista: corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad loca sua. Secunda conclusio: corpora graua et leuia naturaliter quiescunt in locis suis ibi. (Et manet igitur). Tertia conclusio: corpora graua et leuia respectu suorum locorum habent habitudinem partis ad totum ibi. (Si igitur idem). Quarta conclusio: corpora graua et leuia aliquando tangunt sua loca: et aliquando copulantur illis ibi. (Unde et hinc). Prima conclusio arguitur sic: corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad ea que illorum sunt saluatiua et non corruptiua: sed loca grauium et leuium sunt illorum saluatiua et non corruptiua: igitur corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad loca sua: patet consequentia cum maior: cum vnum quodq^d inclinatur ad salutem suam: propterea enim mouetur ferrum ad magnetem: quia reperit in eo virtutem preseruatiuam: minor vero arguitur sic: loca grauium et leuium sunt eiusdem nature cum illis: igitur sunt illorum saluatiua et non corruptiua: patet consequentia: et antecedes probatur: omne q^d sequitur aliud et tangit ipsum non per violentiam est eiusdem nature cum eo: sed corpora naturalia graua et leuia secuntur sua loca et tangunt illa non per violentiam: igitur sunt eiusdem nature cum illis: propterea talia loca et loca sunt impassibilia inuicem: que autem se inuicem tangunt et non sunt eiusdem nature sunt actiua et passiuia inuicem. Lege litteram. (Et fertur igitur in suis ipsius locum vni quodq^d ratio naturaliter: cui enim consequenter inest per motum: et q^d tangitur ab illo non vi). idest per violentiam proximum est illi per convenientiam et naturam et simul apta nata impassibilia sunt: que vero tanguntur a se inuicem extra proximitatem convenientie illa (et actiua et passiuia sunt ad inuicem).

Notandum primo fm Commentato rem cōmento. 47. q^d causa in hoc q^d corpus mouetur ad loca propria est q^d vltimum corporis continentis conuenit cum vltimo rei mote: et hoc non inuenitur in vacuo: in vacuo enim non est natura neq^{ue} vniuersa neq^{ue} diuersa. Imaginatur Commentator q^d quemadmodum in ferro et in magnete reperitur virtus eiusdem rationis que est completa in magnete et incompleta in ferro: propter quam causam ferrum mouetur ad magnetem tanq^{ue} imperfectum ad suam perfectionem: ita in vltimo corporis continentis et in vltimo corporis contenti est virtus eiusdem rationis completa in vltimo continentis et incompleta in vltimo contenti: et quia imperfectum et incompleta naturaliter mouetur ad suum complementum et ad suam perfectionem: ideo corpora mouentur ad loca naturalia: et quia in vacuo non est virtus eiusdem neq^{ue} diuersa ratio nis cum locato naturalis: ideo ad vacuum non mouetur corpora naturalia nec ipsorum corporum naturalium vacuum potest esse locus. Et sicut virtus magnetis conueniens cum ferro non est aliqua qualitas sensibilis: sed qualitas occulta et inanimata: ita virtus existens in loco conseruatiua locati non est aliqua qualitas priua: sed qualitas occulta influxa a celo: si enim in elementis

non esset aliqua virtus preseruatiua locati q^{ue} qualitas prima non esset ratio propter quaz aer moueretur ad concuum ignis quin per idem recederet ab illo: quia sicut in concavo ignis est vna qualitas simbola conseruatiua aeris: videlicet caliditas: ita est vna simbola corruptiua aeris: scilicet siccitas: deinde ignis preseruatur in concavo lune non per aliquam qualitatez sensibilem: sed insensibilem et spiritualemente influxa a celo: igitur per idem quodlibet aliud elementum preseruatur in suo loco per virtutem occultam spiritualiter prouenientem a celo.

Secundo notandum fm Commentato rem cōmento q^d cum res vniuersa fuerint continue non agunt in se inuicem: et cum fuerint contingentes agunt ad inuicem in se. Commentator respondet ad vnum dubium possibile fieri contra philosophum: dicit enim philosophus q^d locus naturalis et locatus naturalis sunt apta nata impassibilia esse q^d non apparet verum cum elementa se inuicem naturaliter locent: et tamen quodlibet illorum ab alio pati potest: vbi habetur secundo de gene. Respondet Commentator q^d cum res vniuersa fuerint continue non agunt in se inuicem: et cum fuerint contingentes agunt ad se inuicem: ita q^d locus et locatus cum fuerint continua non agent neq^{ue} patientur inuicem: cum autem erunt discontinua agent et patientur inuicem. Ubi aduertendum q^d est duplex continuatio: vna fm qualitatez et fm quantitatez: continuatio fm qualitatez est illa qua corpora immediata sunt consimilia in omnibus qualitatibus primis: continuatio fm quantitatez est illa qua vltima sunt vni: et quo sequitur q^d continua fm quantitatem possunt esse discontinua fm qualitatez vt si esset vna aqua cuius vna medietas sit calida et reliqua frigida: possunt etiam discontinua fm quantitatez esse continua fm qualitatez vt lapis et terra: vult ergo dicere Commentator q^d si locus et locatus fuerint continua fm qualitatez non inuicem agunt si autem fuerint discontinua fm qualitatez bene inuicem agunt: non quidem fm qualitatem manifestam vel occultam in qua conueniunt: sed fm quantitatez in qua conueniunt.

Contra conclusionem arguitur. superficies aque est locus naturalis terre: et tamen terra non mouetur ad illam superficiem: igitur corpora graua non mouentur naturaliter ad loca sua: patet consequentia cum maiori per philosophum in littera: et minor declaratur: quia si vna portio terre poneretur in centro mundi remoto omni impedimento ipsa non moueretur ad superficiem aque. Si enim totius elementum aque poneretur in concavo lune: idubie terra non moueret ad aquam: igitur et. Item si poneret in centro mundi vna portio ignis et tolleretur totius elementum terre: illa non moueret ad concavum lune: et tamen concavum lune est locus naturalis ignis: igitur et. Patet consequentia cum minori: et maior arguitur: quia si illa portio ignis moueret sursum: non est ratio quare magis ad vnum punctum celi q^{uam} ad alium equequaliter distat a celo vt supposito: igitur talis portio diuideretur in infinitum vt ad infinita puncta celi infinite partes moueretur: quod est impossibile: quia naturalis ignis esset diuisus in infinitum et non esset ultra diuisibilis contra doctrinam Aristotelis tertio huius. Pro solutione huius difficultatis ponende sunt due distinctiones quarum prima accipit ex parte locorum: et est ista q^d duplex est locus naturalis. scilicet per se et per accidens: locus naturalis per se est ille ad quem locatus mouetur vbi quod ponetur locus ille recte sicut ferrum ad magnetem: et huiusmodi est concavum celi respectu ignis et centrum mundi respectu terre: locus

Philosophorum. No. hunc 2. p. 10. 10.

naturalis per accidens est ille ad quem locatum mouetur solum in determinato situ mundi: et huius est superficies concaua aque respectu terre et superficies concaua aeris respectu aque: et superficies concaua ignis respectu aeris: non enim mouetur terra ad aquam ubi cunctis ponitur: sed tantum in determinato situ: non etiam mouetur aer ad concauum ignis: si poneretur ignis in situ aque: sed tantum ad determinatum situ mundi penes distantiam a centro: et hoc determinauit philosophus supra commento. 42. dicens quod graue querit hunc finem scilicet quod est medium totius non secundum quod est finis aque: aliter terra moueretur ad aquam ubi cunctis fuerit sicut ferrum ad magnetem. **S**ecunda distinctio est ex parte elementorum: videlicet quod elementorum quedam sunt in loco magis per centrum quam per circumferentiam: et quedam econtra magis per circumferentiam quam per centrum: illa dicuntur esse in loco magis per centrum quam per circumferentiam que recedunt a circumferentia et mouentur ad centrum ut elementa graua: illa autem sunt magis in loco per circumferentiam que recedunt a centro et mouentur ad circumferentiam ut elementa leuia. **T**ertio duas distinctioibus premisitis fit hec prima propositio. omnia elementa sunt in loco naturali per centrum: probatur: omnia elementa naturaliter inclinatur ut medium eorum sit medium mundi et ipsorum naturalis locatio cognoscitur per respectum ad centrum: igitur etc. **S**ecunda propositio. omnia elementa sunt in loco naturali per circumferentiam: patet: quia secundum philosophum et Commentatorem superficies aque est locus naturalis terre: et superficies aeris est locus naturalis aque: et superficies ignis est locus naturalis aeris et superficies celi est locus naturalis ignis. **T**ertia propositio. terra et aqua sunt in loco magis per centrum quam per circumferentiam: patet: quia mouentur a circumferentia ad centrum: terra enim recedit ab omni circumferentia ad centrum mathematicum indiuisibile: aqua autem recedit a superficie aeris et a superficie ignis ad centrum naturale quod est terra: et dato quod una portio aque poneretur in centro ipsa moueretur sursum nec principaliter propter superficiem concauam aeris: sed principaliter propter superficiem conuexam terre in qua est magis virtus conseruatiua aque. **Q**uarta propositio. aer et ignis sunt magis in loco per circumferentiam quam per centrum: patet: quia ambo mouentur a centro ad circumferentiam: ignis quidem ad superficiem concauam celi et aer ad superficiem concauam ignis: et dato quod ponatur aliquid portio aeris in concauo lune deducto impedimento ipsa moueretur deorsum recedendo a concauo lune: non tamen propter hoc moueretur ad centrum mundi mathematicum vel naturale: quia non moueretur nisi ad superficiem concauam ignis. **A**d primum dicitur quod omne elementum habet duo loca naturalia: unum primarium et unum secundarium: locus primarius elementorum grauium est centrum et secundarius est circumferentia: locus vero primarius elementorum leuium est circumferentia: et secundarius est centrum: propterea portio terre existens in centro mundi non mouetur ad superficiem aque: quoniam centrum mundi est locus primarius terre: et non superficies aque: et propter eandem causam non moueretur terra ad concauum aque si aqua poneretur in celo: et non tantum propter istam causam: sed etiam propter aliam dictam in prima distinctione: quoniam concauum aque non est locus per se naturalis elementi terre: sed tantum per accidens in quantum est in determinato si

tu vniuersi et habet virtutem conseruatiuam terre. **A**d secundum dicitur quod concauum lune non habet vniuersum et equaliter virtutem conseruatiuam ignis: in quo libet puncto illius cum magis preferretur ignis sub equinoctiali quam sub polis: ideo in casu illo moueretur illa portio ignis tantum ad illam partem celi in qua magis esset virtus conseruatiua illius: et dato quod in quolibet puncto concaui celi esset equaliter virtus conseruatiua illius: quia opus nature est opus intelligentie secundum Commentatorem duodecimo metaphysice: ideo ab intelligentia celi determinaretur motus eius ad unam tantum partem celi: neque in casu isto ignis esset in loco suo naturali: licet centrum mundi sit locus omnium elementorum: quia non dicitur centrum mundi locus elementorum qualitercunque locatum: sed tantum in determinato situ et ordine vniuersi. **E**t manet igitur. Secunda conclusio. corpora graua et leuia naturaliter quiescunt in locis suis: ista conclusio dupliciter arguitur: et primo sic: ita se habet locatum ad locum suum: sicut pars ad totum: sed pars naturaliter quiescit in toto: igitur locatum quiescit in loco suo quodcunque fuerit illud graue aut leue: patet consequentia cum minor ad experientiam: videmus enim partem aque naturaliter quiescere in aqua et partem ignis naturaliter quiescere in igne: cum talis pars mouetur ad totum: et cum fuerit continua illi non amplius mouetur: sed quiescit: maior autem declaratur eodem fundamento: sicut enim pars primo continuatur toti non amplius mouetur: sed quiescit in illo: ita locatum primo vniuersi vel continuatur suo loco: non amplius mouetur: sed quiescit in illo ut patet inductue de quolibet mixto vel elemento moto ad locum suum. **L**ege litteras. **E**t manet igitur natura. id est naturaliter. **I**n proprio loco vniuersi quodque rationabiliter: et namque hec pars vniuersi scilicet elementum est in toto loco sicut diuisibilis pars ad totum est ut cum aque aliquis moueat partem aut aeris. id est cum aliquis seperat partem aque ab aqua aut partem aeris ab aere: et dimittat illas sue nature: patet illam moueri ad suum totum et in illo quiescere. **S**ic autem. **S**ecundo arguitur sic: sicut habet materia ad formam: ita locatum ad locum: sed materia naturaliter quiescit sub forma: igitur locatum naturaliter quiescit in loco: patet consequentia cum minori: quia vniuersum quodque naturaliter quiescit sub sua perfectione: forma autem est perfectio materie: maior autem declaratur: quoniam sicut materia continetur et forma continetur: ita locatum continetur et locus continetur: et sicut materia perficitur per formam: ita locatum per locum medianibus qualitatibus consimilibus conseruantibus ipsam locatum: verbi gratia: aer est locus aquae perficiens illam in humiditate et in alia qualitate spiritali et continens eam: ideo aqua est sicut materia aeris: et aer est sicut forma aque. **L**ege litteras. **S**ic autem et aer se habet ad aquam sicut materia ad formam (ut materia enim est aqua (hic autem): scilicet aer est sicut (species), id est forma: aqua quidem materia aeris: aer autem sicut quidam actus ipsius. **A**qua enim). **E**t quia posset aliquis dicere quod sicut aqua est in potentia ut sit aer: ita aer est in potentia ut sit aqua: propterea non magis est aqua materia aeris: et aer forma quam econuerso. **I**stud excludit philosophus dicens quod licet vtrique sit in potentia respectu alterius: non tamen eodem modo: quod autem vtrique sit in potentia respectu alterius manifestatur in libro de generatione. ubi etiam vide

Liber quartus.

bitur q̄ semper elementum continens est formalis cō-
tento: tamen quia tempus exigit vt aliquid dicatur ad
presens: ideo q̄ hic incerte proponitur ibi certius ma-
nifestabitur: considerantur igitur aqua et aer in fieri et
in facto esse: in fieri quodlibet eorum est materia alte-
rius: et quodlibet eorum est potentia respectu alterius: s; in
facto esse aqua semper est vt mā et aer vt forma: pri-
mo quia aqua cōtinet et aer continet: secundo q̄ aqua
perficitur et aer perficitur: tertio quia aqua mouetur ad
aerem et nō aer ad aquā: quarto q̄ aer est perfectior
aqua vt colligitur a p̄ho secūdo de gene. modo quā-
documq; duo inuicem comparantur: quo p̄ vnū est
altero perfectius q̄ est magis perfectus se habet vt for-
ma et q̄ est minus perfectum se habet vt materia: inquit
Cōmentator secūdo de anima: et ex hīs patet q̄ alio
modo est in potētia aer respectu aque et alio modo aq̄
respectu aeris et q̄ multo magis est potētia aque respec-
tu aeris q̄ aer respectu aque: ideo absolute loquendo
debz dici q̄ aqua se habet vt materia respectu aeris: et
aer vt forma respectu aque. *Legelitterā.* (Aqua enim
potentia est aer: aer vō potentia est aqua: alio modo
determinandum autē de hīs posterius est.) s. in libro
de gene. sed propter tempus expositulus est necesse q̄
dem dicere: incerte autē nūc dictum tunc erit certius.

Notandum fm Cōmentatorem com-
mentō. 49. q̄ aqua creata
est in potentia p̄mū et p̄ma intentione vt sit aer:
aer vō est quasi in potentia p̄pter formam materie: et
causa in hoc est: quia aer est quasi perfectio aq̄ et ignis
aeris et continens est nobilior contento fm hoc etia;
manifestum est q̄ alterum est quasi priuatio: et alterū
quasi forma: et alterum quasi generatio: et alterū qua-
si corruptio. ¶ Prima propositio cōmentū est ista. aq̄
prima intentione creata est vt sit materia aeris: p̄ quia
imperfectiora p̄mū sunt vt sint materia perfectiorum
elementū enim sunt vt sint materia mixtū et embrio pri-
us sit vt sit materia animalis: sed aqua est imperfecti-
or aere: cūz continetur ab illo et recipiat perfectionem
ab illo: igitur aqua prima intentione sit vt sit materia
aeris: cōsimiliter dicatur de aere respectu ignis: q̄ p̄ma
intentione facit est aer vt sit materia ignis: et hoc
p̄pter nobilitatem ignis cum generaliter continēs na-
turale sit nobilior et perfectior suo cōtento: et nō acci-
pitur hic materia pro materia compositionis: sed pro
materia alterationis: quia dum generatur aer ex aqua
corruptur aqua: et similiter dum generatur ignis ex
aere corruptitur aer. ¶ Secunda propositio. aer ē po-
tentia aqua p̄pter formam materie: probatur: materia
aeris est vna numero omnium generabilium et corru-
ptibilium: sicut et quilibet alia materia cui est annexa
priuatio et potentia ad formā vt declaratum est p̄rio
huius: igitur materia aeris est in potentia ad formam
aque: et per consequens aer est in potentia vt ex eo fiat
aqua: hec enim propositio aer est potētia aqua p̄pter
formā materie intelligit sic: aer est in potētia vt ex eo
fiat aqua p̄pter rationē formale materie repte sub for-
ma aeris: rō enim formalis materia aeris et omnium
aliorū elementū est vt sit in potētia ad omnē formā.
¶ Tertia propositio. quodlibz elementū p̄tens est q̄st
perfectio elementū: p̄ q̄ quodlibz elementū cōtinet se h; vt
forma et quodlibz elementū cōtinet se h; vt mate-
ria vt pbatur est. Et notāter dicit quasi: q̄ aer nō est
simpliciter perfectio aque nec ignis est simpliciter perfectio
aeris cū illud q̄ est simpliciter et absolute perfectio alicuius

ius sit intrinsecū illi: aer āt est extrinsecus aque et ignis
aer: aliter nō eēt locus eius. ¶ Quarta propositio: q̄s
libet elementum cōtens se h; vt habitus et genera-
tio: et quodlibet elementū cōtētum se habet vt priuatio et
corruptio: pbatur. quādo cūq; aliqua duo cōtrarian-
tur cōtrariū maioris p̄fectionis se h; vt habitus et cōtra-
rium minoris p̄fectionis vt priuatio p̄ Aristō. secūdo
de anima vi. q̄ nigrū est priuatio albi: sed omnia ele-
menta inuicē cōtrariantur et semper elementum conti-
nens est p̄fectius cōtento: igitur quodlibet elementum
continēs se h; vt habitus: et quodlibet cōtētū se habet
vt priuatio. ¶ Item corruptio est rōne materie et ge-
neratio rōne forme: igitur illud q̄ tenet locū materie
se habet vt corruptio: et q̄ tenet locū forme se h; vt ge-
neratio: sed quodlibet elementū cōtētum tenet locū ma-
terie: et quodlibet elementū continēs tenet locū forme vt
probatū est: igitur quodlibet elementū continēs se habet
vt generatio: et quodlibet cōtētū se habet vt corruptio.

Contra cōclusionē arguitur elementa non
quiescere in locis suis: quoniam ele-
mentū ignis semper mouetur circulariter in cōcauo lu-
ne et elementū aeris cōtinue mouetur in cōcauo ignis
motu delationis ex ipetu vētorū: elementū aque etiā
cōtinue mouetur in cōcauo aeris aut motu descensus
ex p̄te fluuij: aut motu fluxus et refluxus ex p̄te ma-
ris: terra autē videtur moueri sursum cōtinue et versus
nostrū hemispheriū aut versus oppositū: quoniam luce
solis et alijs influentijs frigefactiūs celi apparet vna p̄s
terre fieri grauior et alia leuior: igitur cōtinue pars gra-
uior pellit leuiorē vsquequo mediū grauitatis totius
terre fuerit mediū mundi. ¶ Item arguitur de parte
elementi ponendo quod a. sit vna portio terre discon-
tinua posita in superficie aque infra quam sit terra to-
taliter perforata vsq; ad aliud hemispheriū: et patet q̄
recedet a. portio terre a superficie aque ad centrum ter-
re non obstante quod superficies aque sit locus natu-
ralis suus: et cum prima medietas a. incipit tangere
centrum mundi ipsa incipit moueri sursum versus ali-
ud hemispheriū recedendo a centro mundi: et tamen cē-
trum mundi est locus naturalis illi p̄ prime medietate:
cum idem sit locus totius et partis per Aristotelem ter-
tio huius. ¶ Ad p̄mū dicitur q̄ philosophus lo-
quitur de quiete opposita motui ad illum locum: mo-
do ignis in cōcauo lune mouetur circulariter et non
motu recto: ideo cum moueatur ad cōcauū illud mo-
tu recto: sequitur q̄ ibidem quiescit quiete opposita
motui recto: et ita quiescit aer in cōcauo lune non ob-
stante quod moueatur motu delationis: ita etiam ma-
re quiescit quiete opposita motui ad suū locum non
obstante quod moueatur motu fluxus et refluxus: flu-
mina autē mouent deorsū recedēdo a loco minus na-
li ad locum magis naturalem: videlicet ad centrum: nō
quidem ad centrum indiuisibile mathematicū: sed
ad centrum diuisibile naturale quod est terra pura: in
cuius cōuexo naturalissime quiescit aqua. ¶ Sed
totum elementum terre nunq̄ mouetur aliquo motu:
licet continue partes fiant magis et minus graues.
Imaginandum est enim centrum grauitatis terre diui-
dere partes terre modo cōsimili in grauitate sicut duo
pondera equalia i equilibz: constat autē quod si q̄s
libet istorū ponderum ponderat vt duo: et aer infe-
rius resisteret vt tria: non propter hoc vnū alterum
elleuaret si ei adderet pōdus vt vnū: imo neq; elleua-
ret si adderet pōdus vt duo vel vt tria: si enim adde-

Philosophorum.

retur vnum vel duo sic qd fieret pondus vt tria vel vt quatuor: et cuj resistentia sit vt quinq; quia aer resistit vt tria et pondus alterius bzachij vt duo: sequitur qd fieret motus a proportionem minoris inequalitatis. Si autem illud pondus fieret vt. s. adhuc non descenderet quia tunc fieret motus a proportionem equalitatis: ita contingit de duabus paribus terre eque grauibz qd si vna fiat grauior: et alia leuior: non propter hoc pars grauior pellit leuiorem sursum: quia non solum vna pars alteri resistit: sed etiaz aer vel aqua circumdans. Ad secundum dicitur qd. a. non quiescit in superficie aque: sed mouetur ad centrum mundi: quia est magis in loco per centrum qd per circumferentiam: et non inco- uenit corpus naturale recedere a loco minus naturali ad locum magis naturalem: concedo etiam aliquam partem. a. naturaliter moueri sursum recedendo a cen- tro: non quidem per se: sed per accidens ad motuz toti- us: pars enim continua toti non appetit vt medium eius sit medium mundi: sed vt medium totius sit medi- um mundi: ideo per accidens mouetur sursum quan- do totum. a. mouetur deorsum. Sed contra sequi- tur qd motus deorsum vna pars est motus sursum qd est impossibile: probatur consequentia: quia totius. a. vna pars mouetur sursum et alia deorsum: igitur in vna parte. a. est motus sursum et in alia motus deorsu sed totum. a. non mouetur nisi motu deorsu: igitur to- tius motus deorsu: vna pars est motus sursum. Res- pondetur negando consequentia: si eniz aliquid cor- poris vna quarta esset nigra et totum residuum albu diceretur totum esse albu: et illius albedinis nulla par- tem diceremus esse nigram: licet illius corporis aliqua pars esset nigra: ita in proposito. a. in casu isto no mouetur nisi deorsum: neq; motus ille habet aliquam par- tem que sit motus sursum: licet aliqua pars. a. mouea- tur motu deorsum. (Si igitur idem). Tertia conclusio corpora grauia et leuia respectu suorum locorum ha- bent habitudines partis ad totum: probatur: materia est vt pars et forma vt totum: sed quolibet elementu contentum habet rationem materie: et quodlibet ele- mentum continens habet rationem forme: igitur qdli- bet elementum contentum dicit rationem partis: et qdli- bet continens dicit rationem totius: patet consequen- tia cum minori ex dictis: et maior declaratur: nam per materiam compositum dicitur esse in potentia tantum et per formam dicitur esse in actu: sed pars est in poten- tia et totum in actu: igitur materia se habet vt pars et forma vt totum: verbi gratia: aqua componitur ex ma- teria et forma: et dicitur esse in potentia ratione materie et in actu respectu forme: sed aqua non dicitur esse ali- quod totum: nisi vt est in actu: ideo materia aque ha- bet rone ptis et forma eiusdem habet rationem totius. *Lege littera.* (Si igitur idem materia et actus). idest si idem est ex materia et forma: aqua enim vtraq; quia componitur ex materia et forma: (Sed hec quidem po- tentia). scilicet materia: illud vo actu: videlicet forma habebit sicut pars quodammodo ad totum vnuq; elementum contentum: et bene dicitur quodammodo quia elementum contentum non est pars elementi co- tintentis: sed est sicut pars.

Notandum fm commentatores co-
ment. 49. q. cum aqua
fuerit composita ex materia et forma vtrunq; dicitur
aqua: quoniam materia dicitur aqua in potentia: et
forma dicitur aqua in actu: manifestum est qd materia

est tanq; pars et forma tanq; totum: quoniam hoc no-
men res dicitur de parte in potentia: et de toto in actu
et cum ista sit dispositio continens de contento: mani-
festum est qd continens ita se habet de contento: sicut
pars de toto: et est etiaz alia causa in similitudine que
est inter illa. Prima propositio commenti est ista:
non solus aqua est aqua: sed etiam aque est aque: et for-
aque est aque: probatur aqua est essentialit denotatiue aque
per materiam et formam: quia quocunq; illoz sub-
traeto aqua non esset aqua: sed nihil dat qd non habz
igitur tam materia qd forma aque est aqua: sed non eo-
dem modo: quia materia est aqua in potentia et for-
ma est aqua in actu: ite tamen propositiones sunt in-
telligende in predicatione causali: videlicet materia est
potentia ex qua fit aqua et forma est actus ex quo fit
aqua. Secunda propositio. materia est tanq; pars
et forma tanq; totum: patet: quia materia cum sit in po-
tentia non facit aliquid esse totum: sed forma cu sit ac-
facit aliquid esse totum: nunq; enim est aliqua materia
que non sit pars aliquid: sed bene est aliqua forma
que non est pars aliquid: videlicet ipsum totum ha-
bens partes quantitativas. Ex his propositioni-
bus probatur Commentator continens habere rationem
totius et contentum rationem partis: primo quia con-
tentum dicit materiam et continens formam: secundo
quia sicut materia naturaliter ponitur in toto: ita con-
tentum naturaliter locatur in continente: videlicet ter-
ra in aqua et aqua in aere et aer in igne: et ignis in celo.

Contra istam secundam similitudinem quam
facit commentator arguitur elementa
no situari naturaliter in suis locis: quoniam terra primo no
locatur naturaliter in centro mundi cum medium eius ma-
gnitudinis non sit medium mundi: nec mediuz grauita-
tis cu continue maior sit grauitas ex vna parte centri
q; ex alia: non etiam locatur naturaliter in superficie aque:
cu ipsa superficies aque non circundet totam terram
neq; sit locus in finibus q; tamen oporteret si terra nati-
ter locaretur in illa superficie. Secundo arguitur qd
ignis non locatur naturaliter in concauo lune: quoniam ibi
sunt dispositioes illi contrarie: scilicet virtus lune que
est generatiua frigiditatis et corruptiua caliditatis: dicit
tur enim luna dominari aque et illa augere: sub polis
etia est maxima frigiditas propter elongatione solis
vbi corrumpitur ignis: et per consequens non vndiq;
sub concauo orbis lune ignis naturaliter locatur. Tercio
philosophus et Commentator volunt qd locus et lo-
caturum sint vnigena ita qd conueniat in aliqua qualita-
te: modo non apparet in qua qualitate conueniat cum
in celo no sit aliqua qualitas prima. Ad primum ob-
icitur qd terra naturaliter locatur in centro mundi: neq; oportet
qd medium magnitudinis terre sit medium mundi: s;
sufficit qd medium grauitatis eius sit medium mundi:
nec est verum qd continue sit maior grauitas ab vna p-
te centri qd ab alia: quia si in vna parte supra centrum
inducitur leuitas in alia etiam supra centrum potest in-
duci proportionaliter grauitas: non tamen est incon-
ueniens terram non naturaliter locari naturalitate ce-
tri: quia stat qd per tempus medium grauitatis terre
non sit medium mundi. Et tunc stat terram violenter
locari: postq; erat naturaliter locata absq; motu loca-
li eius vt dato qd per alterationem vna pars fieret gra-
uior et alia leuior: et contra stat terram naturaliter lo-
cari postq; erat violenti locata absq; motu locali: dato
qd per alia alterationem ille partes fierent eque graues

Tex.
60. 49.

Liber quartus.

Item concedo q̄ terra nāliter locatur in superficie aque, nec oportet illam superficiem ambire totā aqua terram ex quo terra est magis in loco per centrum q̄ per circumferentiam: et quia locus dicitur equivoce de loco mensurante qui est centrum mundi: de loco ambiente qui est superficies continens: ideo conceditur q̄ tam centrum mundi q̄ superficies aque est locus infimus: licet enim superficies concava aq̄ habeat locū in se rōrem qui dicitur locus mensurans: non tamen habz locum inferiorem qui dicitur locus ambiens. ¶ Ad secundum dicitur q̄ aqua naturaliter locatur in aere et aer in igne non obstante q̄ ibi sint dispositiones contrarie locatōis: ita licet in concavo lune sint dispositiones contrarie: igitur adhuc naturaliter locatur in concavo illo propter alias dispositiones preferuatiuas repectas in concavo cum quibus habet naturalitatem et convenientiam ignis: virtus tamen lune non contrariatur igni: sed magis conuenit cum non generet aquā licet augmetur et tumefaciat. q̄ contingit per virtutem calefactiuam. Et licet ignis et concavum lune non conueniant in aliqua qualitate prima: tamen conueniunt in qualitate insensibili et occulta: sicut terra et centrum mundi dicuntur non conuenire in aliqua qualitate prima: sed bene in qualitate occulta influxa a celo. (Unde et hys). Quarta conclusio corpora graua et leuia aliquando tangunt sua loca et aliquando copulantur illis: ista conclusio sequitur ex precedentibus: quoniam aliquando elementa contenta non transmutantur in elementa continentia et aliquando transmutantur in illa: igitur aliquando tangunt sua loca et aliquando copulantur illis: patet consequentia: quia illa dicuntur se inuicem tangere propter quorum vltima sunt simul et non sunt vnum: illa autem inuicem copulantur ex quorum vno fit reliquus: quando igitur ex aqua non fit aer neq̄ ex aere ignis locus et locatum se inuicem tangunt: quando vō ex aqua fit aer et ex aere ignis: tunc locus et locatum inuicem copulantur. Legeliteram. (Unde et hys tactus inest: videlicet elementis se locantibus et non transmutantibus. Copulatio autem cuius vtriusq̄ actu vnum fiant). scilicet q̄ locatum conuertatur in locum vel econtra: et non loquitur hic philosophus de loco formalis: naz qui est superficies: sed de loco materiali qui est corpus continens: deinde epilogat circa determinata de loco dicens. (Et de loco quidem et quoniam est: et quid est dictum est).

Circa ea que dicta sunt de virtute preferuatiua elementi in loco suo influxa a celo contingit dubitare: si enim celus conseruaret terram in loco naturali per influentiam multiplicatam ab eo in spheram terre: sequitur q̄ terra naturaliter deberet ascendere: consequens falsum: et consequentia tenet: quia agens corpus agens per contactum fortius agit prope se q̄ distanter a se: ergo influentia conseruatiua terre est fortior prope celus q̄ in loco terre: sed terra naturaliter inclinatur esse vbi melius potest preferuari: igitur et. ¶ Secundo sequitur q̄ ignis non conseruatur naturaliter in concavo lune: q̄ est contra dicta: et probatur consequentia: quia influentia conseruatiua aque multiplicatur a celo ad totā spheram aquę sed nullus agens corpus agens agit in distans nisi prius agit in propinquum: igitur virtus conseruatiua aque multiplicatur per totā spheram ignis: igitur ipsa est corruptiua ignis in propria sphaera: sicut ē generatiua aque. ¶ In hac difficultate sūt due opinio-

nes: quarum prima est Burlei dī. q̄ virtus preferuatiua terre est fortior versus centrum mundi q̄ in aliquo alio loco: et cum dicitur omne agens naturale agit fortius in propinquum q̄ in remotum verum est ceteris paribus: modo virtus preferuatiua elementi est fortior vbi magis elongatur a contrarietate: et quia partes centrales terre sunt puriores et maxime elongate a contrario terre: ideo ibi est fortior et vigor fortior influentia preferuatiua terre. Et ista est causa dicitur: quare virtus preferuatiua aeris magis fluit. igni q̄ aqua: quia ignis est magis elongatus a contrario aeris q̄ aqua et consequenter quia ignis magis contrariatur aque q̄ aer: ideo influentia preferuatiua aque fortius recipitur in aere q̄ in igne: quia vō terra maxime distat a contrario aque q̄ est ignis: ideo ibi magis recipitur influentia preferuatiua aque q̄ in aere: dicit enim philosophus secundo celi q̄ aqua mouetur naturaliter infra terram si non impediatur: et illud est manifestum ad sensum q̄ esse non posset nisi in terra esset virtus conseruatiua aque: non tamen ex hoc debet concludi terram esse locum aque: quia de ratione loci est continere et non contineri: terra autem non conuenit aquam: sed continetur ab ea.

Sed dubitatur quia data ista positione: sequitur q̄ aqua est simpliciter grauis sicut terra cōtra Burleum et Lamentatorem tertio huius dī. cōmento. 49. q̄ terra est simpliciter grauis et aqua est grauis et leuis in respectu ita q̄ dicitur grauis respectu elementorum leuium et leuis respectu terre: quia si poneretur in centro mundi ascenderet ad superficiem aque: et probatur consequentia: quia centrum mundi maxime elongatur a contrario aque: videlicet ab elemento ignis: igitur ibi est maxime virtus preferuatiua aque: et per consequens inclinatur ad centrum mundi sicut terra: q̄ non esset nisi esset simpliciter grauis. ¶ Item sequitur q̄ aer ē simpliciter leuis sicut ignis: iterum contra eū et commentatorem eodem cōmento dī. q̄ ignis est simpliciter leuis et q̄ aer est grauis et leuis in respectu: leuis quidē respectu terre et aque et grauis respectu ignis: quoniam si poneretur in concavo lune descenderet ad concavum ignis: et probatur consequentia: quia concavum lune maxime distat a contrario aeris q̄ est terra: igitur ibi maxime est virtus preferuatiua aeris: igitur ad concavum lune maxime inclinatur aer: quare ad illud mouetur naturaliter sicut ignis: quare et. ¶ Secunda opinio est Marfilij de inguen. scdo de ge. dī. q̄ caliditas est maxime actiuitatis et minime resistentie: ideo multiplicatur virtus preferuatiua et productiua caliditatis vsq̄ ad elementum aque exclusiue: et q̄ frigiditas est minoris actiuitatis quam caliditas et maioris resistentie: ideo influentia frigiditatis multiplicatur per totā spheram elementorum vsq̄ ad centrum mundi. ¶ Et sicut humiditas est actiuior quam siccitas et minus resistens: ita virtus humiditatis est actiuior et ad minorem distantiam multiplicatur: videlicet per tria elementa vsq̄ ad terram exclusiue: virtus autem productiua et conseruatiua siccitatis ad maximam distantiam multiplicatur: sicut et ipsa siccitas est maxime resistentie: videlicet per totā spheram elementarem vsq̄ ad centrum mundi. Et ponit Marfilius quod quilibet istarum influentiarum quanto est propinquior celo tanto est fortior et vigor fortior: non tamen propter hoc debet moueri terra ad concavum lune: quia et sibi est maxime

virtus preseruatiua sui: tamen in concauo lune est vir-
tus preseruatiua sui contrarij maioris actiuitatis q̄ sit
virtus terre: & consequenter virtus preseruatiua aque
non debet corrumpere elementum ignis: quia virtus
preseruatiua ignis est fortior q̄ virtus preseruatiua
aque. ¶ Sed ista opinio est dubia: quia si in centro
mundi esset ignis & vna portio terre poneretur in co-
cauo lune non minus moueretur ad centrum mundi
non obstante q̄ virtus corruptiua esset maior q̄ vir-
tus preseruatiua: ita in proposito si virtus preseruati-
ua terre est maxima in concauo lune ad illud debz mo-
ueri terra quātūcūq; influentia sui contrarij sit actiui-
or: non enim cognoscit terra: ideo mouetur ad locum
sue maxime virtutis: non habēdo respectum ad suum
contrarium. ¶ Item sequitur q̄ media regio aeris nō
semper deberet esse frigida: consequens falsum: & pro-
batur consequentia: quia ibi est influentia productiua
caliditatis que est maioris actiuitatis fm̄ quam
influentia productiua & preseruatiua frigiditatis.
¶ Ideo tenendo positiones cōmentatoris q̄ grauitas
aque & grauitas terre non sunt eiusdem rationis: cum
vna earum sit grauitas simpliciter & alia in respectu: &
consequenter q̄ leuitas aeris & leuitas ignis non sunt
eiusdem rationis cum leuitas ignis sit leuitas simplici-
ter & leuitas aeris in respectu: & consequenter q̄ aqua
existens in centro mundi indiuisibili moueretur sur-
sum ad superficiem aque: & aer in concauo lune pos-
tus remoto impedimento descenderet ad superficiem
concauam ignis: oportet dicere sustinendo vltima lo-
cantium & locatorum esse vniuersa per virtutem inen-
sibilem vt dictum est supra de intentione cōmentato-
ris q̄ virtus preseruatiua elemēta non diffunditur per
plura elementa ad eque resed tantum per vnum vna
cum suo loco indiuisibili ad quem mouetur. Imagina-
dum est enim q̄ sicut caliditas non obstante q̄ sit eius-
dem rationis in omnibus suis partibus adhuc pro-
ducit membra & virtutes diuersarum specierum: quia
agit vt instrumentum anime: ita a suprema superfi-
cie celi multiplicatur vna influentia generalis vlgz ad
centrum mundi continuatiua mundi inferioris cū mū-
do superioris: non quidem cōtinuatione fm̄ quantitatē
sed fm̄ qualitatem vt ex hoc totus mundus dicatur
vnum continuum: de qua cōtinuitate loquitur phis
primo methæorum dicens: necesse est hunc mundū
inferiorem continuari superioribus latioribus vt om-
nis virtus eius gubernetur inde. Dec quidem virtus
non obstante q̄ sit eiusdem rationis: per totam tamen
quia regulatur ab intelligentia celi producit diuersas
virtutes particulares: tam in mundo superiori q̄ in
mundo inferiori. diuersarū rationum producit: ergo
primo in mundo inferiori virtutem preseruatiuam ele-
menti ignis incipientem inclusiue a concauo orbis lu-
ne & terminatam exclusiue ad concauū aeris sic q̄ gra-
dus summus est in concauo lune, & gradus remissus
est in concauo ignis. ¶ Secundo producit huiusmo-
di influentia generalis virtutes preseruatiuas aeris: ite-
rum vniuersimodis difformiter incipientem inclusiue a co-
cauo ignis & terminatā exclusiue ad cōuexū aq̄ sic q̄
grad⁹ sum⁹ ē i concauo ignis & grad⁹ remissus ē i concauo
aeris. ¶ Tertio q̄ aqua mouet ad duplicē locū: vi-
delicet ad locum ambientem qui est superficies conca-
ua aeris: & ad locum mensurantem qui est conuexum
terre: ideo ab huiusmodi influentia multiplicat virtus
preseruatiua aque incipiens inclusiue a concauo aeris

& terminata inclusiue ad conuexum terre pure: propte-
rea mouetur aqua infra terram: non quidem infra ter-
ram puram: sed infra terram permixtam: & quoniam
aqua est magis in loco per centrum q̄ per circūferenti-
am adeo non multiplicatur ista virtus vniuersimodis dif-
formiter incipiendo a gradu intensiori: sed a gradu re-
missiori sic q̄ in concauo aeris est gradus remissus hu-
ius virtutis & in conuexo terre est gradus summus.
¶ Quarto quia elementum terre iterum habet duo
loca ad que mouetur: videlicet centrum mundi & con-
cauum aque: & est magis in loco per centrum q̄ per cir-
cūferentiam: ideo virtus preseruatiua sui incipit inclu-
siue a concauo aque & terminatur inclusiue ad centrum
mundi sic q̄ gradus remissus est in concauo aque &
gradus summus est in centro mundi in quo non po-
test esse virtus preseruatiua alterius elementi: nec est ve-
rum q̄ dicitur Burleus q̄ semper de ratione loci sit con-
tinere: & si illud sit de ratione loci ambientis: non ta-
men de ratione loci mensurantis: immo de ratione lo-
ci mensurantis est q̄ continetur sicut de ratione lo-
ci ambientis est q̄ continetur. ¶ Ad primum dicitur q̄
omne agens actione proprie dicta que consequitur ve-
rum motum ceteris partibus fortius agit in partes pro-
pinquas q̄ in partes remotas: sed agēs actione spi-
rituali potest agere fortius in partem remotam q̄ in p-
pinquam & maxime quādo talis actio regulatur a vir-
tute cognitiua & intellectiua: intelligentia enim mouēs
primum mobile excellentiores virtutes agit in orbe
solari q̄ in orbe Martis Jouis aut Saturni neq; in-
conuenit influentiam generalem celi remissiozem esse
prope centrum q̄ in circūferentia: & tamen agere ma-
iorem & intensiorem virtutem in centro q̄ in circūfer-
entia: nam caliditas animalis est maior in corde q̄ in
cerebro: & tamen plures & notabiliores virtutes atq;
operationes facit in cerebro q̄ in corde. ¶ Ad secun-
dum responsum est: quoniam in elemento ignis non
est virtus preseruatiua aque: & dato q̄ esset: non pro-
pter hoc corrumpere ignem: quia talem virtutem nō
pono esse causam effectiuam: sed tantum finalem: ita
q̄ talis virtus nibil habet generare neq; corrumpere
sed tantum preseruare neq; talis virtus est causa fina-
lis primaria elementi: sed magis secundaria: sicut enim
terra naturaliter inclinatur esse in superficie aque & in
centro mundi: naturaliter tamen in centro mundi q̄ in
superficie aque: ita naturaliter mouetur ad centrum mū-
di propter situm deorsum: & propter virtutem preser-
uatiuam: naturaliter tamen mouetur propter situm q̄
propter virtutem: vt colligitur a Commentatore com-
mento. 42. huius quarti dicens quod terra non querit
finem aque propter se: sed propter medium mundi. Si
enim nulla esset virtus preseruatiua terre: non minus
terra moueretur ad centrum mundi: posito enim quod
tota virtus terre esset in concauo lune: & in centro nul-
la: & quod vna portio terre poneretur in concauo lu-
ne: certum est q̄ recederet ab illa virtute & moueretur
ad centrum: & hoc est signum quod naturaliter inclina-
tur ad situm q̄ ad virtutem preseruatiua eius. Idem
dicatur de igne quod principaliter appetit situm sur-
sum & minus principaliter virtutem preseruatiua sui: si
namq; tota virtus preseruatiua ignis poneretur in cen-
tro: non propter hoc ignis moueretur ad centrum: sed
si esset in centro recederet ab illa virtute & moueretur
ad concauum lune vbi esset tantum situs ad quem in-
clinatur & cetera.

Libri quartus.

Tex.
co. so.

Modo au-

tem modo). Iste est secundus tractatus quartus physicorum: in quo philosophus determinat de vacuo: postquam determinauit de loco: et diuiditur in quatuor capitula: quorum primum narrat modum et rationem negationis quod affirmatiuum vacuum esse. Secundum capitulum ponit significationes et definitiones vacui: quibus soluit rationes phantasmatum vacuum esse ibi. (Ad quale autem). Tertium capitulum probat nullum vacuum esse separatum a corpore ibi. (Quoniam autem non est). Quartum capitulum demonstrat nullum vacuum esse ibi ibi. (Sunt autem quidam). In primo capitulo philosophus ponit tres conclusiones: quarum prima est ista: ad primum nalem pertinet considerare de vacuo. Secunda conclusio. negans vacuum esse diminutivum illud non esse ibi. (Incipere autem). Tertia conclusio. affirmans vacuum esse maiorem euidentiā ostendunt quod negantes illud ibi. (Sed affirmantes). Prima conclusio philosophus dupliciter probat: primo sic: ad primum nalem pertinet considerare de loco: igitur ad eundem pertinet considerare de vacuo: per consequens: quod oppositum eadem est disciplina: sicut enim visus est albi et nigri luminis et tenebre per Aristotelem secundo de anima: ita quilibet scia considerare vnum oppositum considerat reliquum: sed locus et vacuum sunt oppositissimi scilicet nali considerare de loco etiam habet considerare de vacuo: et quoniam ut patuit tractatu primo huius quartus philosophus considerat de loco si est et quid est: et qualiter est: ideo philosophus habet etiam consideranda considerare de vacuo: videlicet si est: et quid est: et quatuor est. Le. li. (Eodem autem modo accipiendum est philosophus considerare de vacuo: si est autem non: et quomodo est: et quid est sicut et de loco.

Notandum secundum commentatorem commentum. to. so. q. Aristoteles incepit ab interrogatione per quid sit: et post induxit interrogationem per virtutem: quod operis perscrutari primo quod significet hoc nomen vacuum: quoniam quid est interrogat ad sciendum significationem nominis: et ista interrogatio precedit interrogationem per virtutem sit interrogatio simplicibus. Interrogatio autem quid sit que interrogatur de diffinitione est post interrogationem per virtutem. Intellegendum habet quod textus antiquus translationis quas exponit commentator est iste: operis nalem considerare de vacuo et perscrutari de ipso quod sit: virtutem sit autem non: et quoniam ubi philosophus mittit quoniam quid est vacuum quoniam si est vacuum: in noua autem translatione repit contrarium: vix quod si est precedit quoniam quid est vacuum. Hoc dubitatur contra antiquam translationem cum quod si est precedat quoniam quid est iuxta determinationem philosophi secundo posteriorum: quare igitur dicit philosophus quod operis primo perscrutari quod est vacuum: deinde si est vacuum. Respondet commentator quod cum quatuor sint quoniam quoniam due simplices: vix si est: et quod est: et due compositae. quod est et per quid est: ut huius secundo posteriorum: quilibet quod simplex est duplex: vix si est nominis: et si est rei: quod est nominis: et quod est rei: verbi gratia in processu demonstrationis: primo querit virtutem hoc nomen deus aliquid significet aut nihil: per probat quod aliquid significat: secundo querit quod est illud quod hoc nomen deus significat: quo habito: vix quod est illud quo melius cogitari non potest: tertio querit virtutem deus sit et demonstrato: quod de est: quod non contingit: precedere in istis

tum in causis et causis: quarto queritur quid est deus inuestigando diffinitionem exprimentem quid rei ipsius deus dei. Ecce quomodo comparando nomen ad seipsum aut re ad seipsum semper quod si est precedit quoniam quid est: prius enim querit si nomen significat quod quod nomen significat: et prius querit si res est quod quod est res: comparando autem nomen ad rem quod quod nomen precedit quoniam si est rei: prius enim queritur quod nomen significat quod sit res. Dicit ergo commentator quod philosophus debuit mittere quoniam quid est vacuum quoniam si est vacuum loquendo de quoniam interrogare quod per nomen ipotat: quod tamen querens si vacuum est precedit quoniam interrogare quod est vacuum. i. diffinitionem exprimentem quod rei. (Et namque). Secundo arguit philosophus sic: quod dicitur aliquid habentem communitatem fidei et credulitate considerare de vno habet considerare de alio: sed locus plenus et vacuum habent similem fidei et credulitate: igitur considerare de vno isto per habet considerare de oibus alijs: habet philosophus considerare de loco et pleno ut patuit prior tractatu: igitur et habet considerare de vacuo: prima consequentia tenet cum maiori ex se: minor autem est famosa: dixerunt enim antiqui locum plenum et vacuum esse vnum et idem in re et differre in ratione: locus enim cum habet in se corpus: cuius erat receptivum de plenum: cum vero privatur tali corpore dicitur vacuum. Legelittera. (Et namque si simile habet credulitate et fidei locus et vacuum per ea quod opinatur antiqui: ut enim locum quod dicitur et vas vacuum ponunt dicentes: videtur autem esse plenum quid est cum habet modum corporalem: cuius susceptivum est: cum vero privatur est dicitur illud esse vacuum ita quod idem quod sit vacuum et plenum et locus: esse autem diffinitionem ipsius non idezita: quod illa tria sunt idem realiter: et differunt ratione et diffinitione).

Notandum secundum commentatorem commentum. to. so. q. primum istis. scilicet. antiquis ponentibus vacuum esse quod locus et plenum et vacuum sunt idem secundum subiectum et diuersa secundum diffinitionem ubi dicitur Burleus quod cum philosophus et Commentator dicit aliquid esse idem numero vel idem secundum subiectum: et diuersa secundum diffinitionem accipiunt actum exercitum per actum signato. i. accipiunt illud verbum est pro illo verbo signato aut posuitur: unde hoc est falsa de virtute sermonis igitur ille: aliquid sunt idem numero vel secundum subiectum et habet diuersa esse vel diffinitiones: sed intellectus illius propositionis est iste: aliqua predicatur de eodem subiecto secundum nomen: et tamen habet diuersas diffinitiones exprimentes quid nominis. Sed mihi videtur quod illa propositio est vera secundum quod verba sonant: unde albus et musicus sunt idem numero: et idem secundum subiectum: quod idem numero est album et musicum: et idem secundum subiectum in actu cui insunt albedo et musica: differunt tamen secundum esse diffinitionum: quod alia est ratio albi: et alia est ratio musici. Etiam homo et animal differunt ratione et diffinitione: quod alia est ratio hominis ac diffinitio et alia animalis: et tamen sunt idem numero: quia vnum et idem numero est homo et animal: sunt etiam idem secundum subiectum: quod in eodem subiecto recipit humanitas et animalitas: indiuidua enim predicamentum substantie cum se habeat per modum materie iuxta doctrinam Aristotelis primo de sensu. dicens quod qui dicit hoc celum dicit materiam recipit subiective omnia genera et species predicamentum substantie: propterea dicit philosophus in predicamentis capitulo de substantia: quod prime substantie sunt maxime substantie: et sunt magis substantie quam genera et species eiusdem predicamenti: quod cuiusque substantie genus aut species eadem substantie indiuiduum et non contra.

Contra predicta arguitur: et primo quod autem ad philosophum pertinet considerare de

Philosophicorum.

vacuo: qz ad phycum non pertinet cōsiderare nisi de motu et mobili: et de passionibz istoz vt colligit a pho secūdo huius: sed vacuū nō est motus neqz mobile nē passio motus vel mobilis: igit nē. ¶ Itēz phycus nō cōsiderat nisi ea de quibus pōt esse sciētia cuiz ipōsibi le sit vacuum esse et de non ente nō est scia per Aristotelem primo postēriorz. ¶ Scōdo arguitur qz locus et vacuū nō dicūt eandē rē supposito qz possit esse vacuum: qz vacuū si esset necessārio eēt equale simplici cor porz locabili in ipō: locus autē nō equat locato nisi f3 ouas dimēsiōnes p Aristō. In hoc quarto. ¶ Ad primum dicitur qz sicut vīsus cognoscit lūmē per se et tenebram p accidēs ex doctrina Aristō. secūdo de aīa: ita phycus p cōsiderat de motu et mobili: et de oībus passionibz istoz p se: sed de priuationibz eoz idēdē vt de in finito et vacuo cōsiderat p accidēs. Et si de vacuo non habetur sciētia p ppositiōnes categoricas affirmatiuas: tamē de illo bene habet sciētia p ppositiōnes negatiuas et priatiuas vt qz nihil est vacuū: et qz ipōsibile est vacuum esse. Etia si nō habet sciētia de illa p ppositiōnes ponētes in esse affirmatiuas: tamē bene hēt sciētia de illo p ppositiōnes affirmatiuas nō ponētes in esse vt si vacuū esset cor porz mixta mouerētur i ipō et nō cor porz simpliciā: et si vacuū esset aliqd posset moueri velocius in pleno qm in vacuo. ¶ Ad secūdū dicitur qz duplex est cōlitas fm cōmētatozē cōmēto. 43. videlicet cōtinentie et cōmēsuratiōis: equalitas cōtinentie est illa fm qz aliqua duo equaliter cōtinent fm quē modum diceremus circūlū equari quadratō si vtrūqz eqūter cōtineret: et isto modo loc⁹ est equalis locato: qz tantum cōtinet locus quātum est locatū p cōtine: et si superficies cōuexa locati separaret a locato ipa tātūz p cōtine: cōtineret quātum cōtinet iam locus: equalitas cōmēsuratiōis est illa fm quā aliqua duo sunt simplicitate eadē mensura mensurabilia sic qz sunt eadē mensura mensurabilia secundum omnem dimēsiōnem: et sic sunt equalia locus et superficies cōuexa locati: quādo ergo philosophus dicit locūz eē equalem locato dicit cōmētatoz: qz loquitur de equalitate cōtinentie: et nō cōmēsuratiōis: ex quo enī ipsūz locatūz habet tres dimēsiōnes: locus autē solū duas inter ea non potest esse equalitas cōmēsuratiōis. ¶ Intelligēdūz tamē qz sicut vñū et idēdē numero succēssiuē est videns et cecū aut lūminosūz et tenebrosūz: ita si posset eē vacuum idēdē numero esset locus et vacuū: ponēdo enī vacuum spatiūz separatū ad modū antiquoz dicerem⁹ illud spatiūz esse locū quādo aliquid cōtineret et eē vacuum quādo nihil cōtineret: et sic tāz locus qz vacuum esset equale locato equalitate cōmēsuratiōis: quia nullum alterum excederet fm aliquā dimēsiōnē: sicut iam non se excedunt forma et materia in codē composito neqz albedo et dulcedo in lacte: ponēdo autē possibilitatem vacui et tenēdo opiniōnē Aristotelis de loco qz locus ē superficies vīsa cor poris p tinentis: deberem⁹ dicere vacuū esse superficies priuatā corpe vt si per pmaxiginatiōnem nihil esset intra concavum lune diceremus illud concavū esse vacuum: et illud esse equale locato actu vel potētia nō equalitate cōmēsuratiōis sed cōtinentie. (Incipere autēz). Secūda conclusio. negantes vacuū eē dimīnute. pbat illud nō esse: circa quā conclusionem phus facit quatuor: primo continuat se ad oīcēda: secūdo facit rationē Anaxago. et suozum sequatium pbatūz vacuum nō eē ibi. (Aliū quidē). Tercio. recitat opiniōnē contra quā procedit Anaxa. ibi. (Po-

Ier.
cō. 51.

mines autē). Quarto manifestat Anaxago. cum suis sequacibus dimīnute processisse in pbando vacuūz nō esse ibi. (Igitur b nō oportet). Quātuqz ad primum dicit phus qz in tractādo de vacuo: opz primo cōsiderare opiniōnez dicētiū vacuum esse: secūdo opiniōnez dicētiū vacuum nō esse: tertio autē cōmunes opiniōnez tam dicētiū qz nō dicētiū vacuum esse fm quas dābuntur signatiōnes et descriptiones vacui ex quibz demonstrabitur veritas quesitū: vtrum vacuum esse vel non est. Lege litteram. (Incipere autē opz cōsiderationem accipiētes ea que dicūt affirmātes esse vacuum: et iterūz qui dicūt affirmātes nō esse vacuū: et tertio cōmunes opiniōnes describentes vacuum de ipsis). idēdē ab ipsis affirmātibz et negātibz vacuum.

Notandum fm cōmētatozēz cōmēto. si. qz principiūz perscrutatiōis naturalis est pponere sermones dyaleticos sermonibz demonstratiuis et sermones eoz qui ponunt vacuum et qui destrūit ipsum sunt tales et maxime sermones eozum qui ponūt ipm. Phus primo postēriorūz ponit differētiā inter dyaleticū et demonstratiūm dī. qz dyaleticus accipit vtrāqz partem contradiciōis: demonstratiū autē tantūz vñā: v3 vram et necessariā: et consequēter ponit differētiā inter syllogismū dyaleticū et demonstratiūm dicens: qz syllogismus dyaleticus pcedit ex probabilitibz tantūz syllogismus autē demonstratiūus pcedit solū ex necessariis: et per se notis: ideo sermones antiquoz fuerunt sermones dyaletici: qz nō processerunt nisi ex probabilitibz: et qz ex magis probabilitibz processerunt affirmantes vacuum esse quā dī. illud non esse vt videbitur: ideo melius determinauerunt de vacuo: omnes tamen reprobandi sunt: quozum opiniōnes sunt primo recitandē et pponendē sermonibz demonstratiuis de vacuo cum pcedat syllogismus probabilis syllogismū demonstratiū fm ordinē Aristotelis datum in logyca determinātes prius de syllogismo. p babili qz demonstratiū: vltimū enīz liber logyce est liber postēriorūz in quo determinatur de syllogismo demonstratiū. (Aliū quidēz igitur). Secūdo phus recitat rationē Anaxago. et suozum sequatū probantū vacuum nō esse: arguebant enī sic: si vacuū est illud est corpus in quo est aer: patz cōsequēcia: quia cōmuniter nihil dīcimus esse vacuū nisi illud in quo est aer: dīcimus enī syphūz esse vacuū et phyalaz esse vacuum quādo nihil est illo nisi aer: sed illud cōsequēs est falsū: cuius falsitatem pbabāt hoc modo: vacuum est illud in quo nihil est: sed aer est aliquid: igitur illud nō est vacuum in quo est aer: patet consequētia cum maior: dicebant per dīfinitionē vacui: et minorem declarabant duplici signo: quozum primum erat istud. accipiantur duo vires inflati: quozum vnus fortiter ligetur et alter debilitet et ambo cōprimantur: in isto casu per tactum sentimus ex vires debilitet ligato exire aerem et ex vires fortiter ligato nihil exire: sed facere resistentiam cōprimenti: tunc arguitur sic: omne sensatum per tactum est aliquid: et omne fortiter resistens est aliquid: sed aer sentitur per tactū et fortiter resistit cōprimenti: qz non videtur quid aliud sentiat per tactum aut resistat cōprimenti: igitur aer est aliquid. ¶ Secūdū signum erat istud. accipiatu r eclipsēdra. instrumētū. s. pleniū aqz hñs pta foramina infra et vnū tantum supra bene obtusum: et patet qz aqua non descendit per foramina infriora: aperto autē supiori ap-

It
co

Lib. quartus.

paret manifeste aqua statim descendere & exire forami-
na inferiora ex eo qd obtuso foramine superiori aer ap-
petens intrare eclypsedra conabat intrare p foramina
inferiora: & qd non est possibilis penetratio corporum im-
pediebatur ex aqua: aperto autem foramine superiori
ingreditur p illud foramen & aqua p foramina inferiora
arguebatur ergo sic omne impediens descensum aque
est aliquid: sed aer impedit descensum aque de eclypsedra
in casu illo: igitur aer est aliquid. *Legelittera.* (Alij quidē
igitur tentantes monstrare: qd non est vacuum: qd ho-
mines volunt dicere h arguunt). i. non arguunt contra
positiones omnium dicentium vacuum esse: sed peccantes
dicunt illud non esse sicut Anaxago. & qui hoc modo
arguunt insufficiēter & diminute: demonstrant enim qd ali-
quid est aer litigantes per vices & demonstrantes qd aer
fortis est resistendo cōprimenti & accipientes in eclyp-
sedris aqua perforatis sub & supra.

Notandum qd aer nō impedit aqua
a descensu suo clauso su-
periori foramine: qd si nō impedit eo aperto etiam non
impedit eo clauso: qd in rebus nātū⁹ semper manet idē
appetitus: ideo si aer infra eclypsedra nō appetit intra-
re foramina inferiora apertio superiori: ita nec appetit illo
clauso: & si illo clauso impedit descensū aq p idē & apertio:
scilicet causa ppter quā nō descendit aqua est horro^r vacui:
natura enī abhorret vacuum: & qd non posset aqua des-
cendere & exire eclypsedra clauso foramine superiori:
nisi relinqueret vacuum: ideo nō descendit: aperto autem
superiori foramine aer pōt tantū intrare quāquam aqua
exire: qd nō relinquitur vacuum ppter exitū aque: ne-
cessē est aqua cū sit grauior nō hñs impedimentū deo^r
sum descendere & exire eclypsedra. (Dices autē). Ter-
tio narrat phis opinio: qd antiquo^r dicit omne illud ēē
vacuum in quo est aer: contra quā opinionem pcessit
anaxago. arguebat enim sic: vacuum est illud in quo ni-
bil ē: & aer nō ē: igitur vacuum ē illud in qd ē aer: tenet pse-
quentia cū prima parte antecedētis per diffinitionē sa-
mosam vacuum: & secundāz partē sic declarabant: oē ens
est corpus sensibile: sed aer non est corpus sensibile: igitur
aer nō ē ens: & per consequens nihil est: isti enī nō per-
cipientes nisi sensibilia nihil esse dicebat: nisi sensibile:
& qd aer videbatur eis insensibilis ppter remissionē qua-
litatum primaz reperta^r in illo ex sua raritate: ppter
reā dicebat aerem nihil esse. *Legelittera.* (Dices autem
volūt vacuum esse spatium in quo nullus corpus sensibi-
le est iuxta communem modū loquēdi: opinantes au-
tem omne qd est ē corpus dicūt omnino in quo nihil
est hoc esse vacuum: unde pleniū aere vacuum est dicūt ipsi.

Notandum qd licet aer sit min⁹ sen-
sibilis ceteris elemētis
quia habet qualitates primas minus sensibiles: tamē
est sensibilis tam a sensu visus qd a sensu tactus: perci-
pit enim lumen aeris visus inquit philosophus: secun-
do de anima: sed non percipitur forma quin percipiat
tur subiectū: igitur aer sentitur a visu: sentitur etiam a ta-
ctu: videlicet tempore hyemali per suā frigiditatem & tē-
pore estiuo per suā caliditatem. (Igitur h non opz).
Quarto arguit philosophus anaxago. diminute pro-
bare vacuum nō esse: & hoc habebitur veritas con-
clusionis secū de arguitur enī sic multis modis ponit
vacuum esse: & anaxago^ras tantum contra vnum illo-
rum modorum probat vacuum non esse: igitur dimi-
nute probat illud non esse: patet consequentia: quia
probare tantum in vno est diminute probare: antecē-

dens declaratur: nam de vacuo fuerunt quatuor opi-
niones: quarum prima fuit qd vacuum est illud qd est
pleniū aere: qd vacuum ē illud in qd nō ē corpus sensibile: &
aer nō ē corpus sensibile: dixerūt igitur illud ēē vacuum i qd ē
aer: secūda opinio fuit qd vacuum est qdā spatium
separatum a corporibus receptivum corporum & dis-
tinguens corpora adinuicem: tertia opinio posuit va-
cuum esse imbibitum corporibus: omne corpus ha-
bere multa foramina plena vacuo: quarta opinio asse-
ruit extra celum esse vacuum infinitum: quia igitur mul-
te fuerunt opiniones de vacuo ad destruendū vniuer-
saliter vacuum esse non sufficit improbare tantum pri-
mam opinionem arguendo aerem esse aliquid ut fecit
anaxago. sed opz vlt^r probare nullum esse tale spatium
separatum vel inseparabilem a corporibus receptivum
corporis & priuatiū omni corpori: & hoc siue tale spa-
tium sit imbibitum corporibus sicut posuit Democri-
tus & Leucippus siue sit extra totum mundum conti-
nuatum toti mundo ut dixerunt pythagorici: ita patz
qd anaxago. & fautores eius non contradicunt simpli-
citer ponentibus vacuum esse: sed tantum quibudam
illis: videlicet de prima opinione. *Legelittera.* (Igitur
hoc non oportet). id est non sufficit monstrare: quia
est aliquid aer: sed oportet monstrare: quia non est al-
terum spatium a corporibus neqz separabile ab om-
ni corpore: neqz quod sit actu separatum quod distin-
guat omne corpus ut sit non continuum alteri corpo-
ri: sicut Democritus & Leucippus & alij multi physio-
logorum dixerunt: aut & si aliquid extra omne corpus
est cum sit continuum mundo: bi quidem igitur nō ēz
posita ad problema contradicendum queritur vtrū
vacuum est: ista enim questio est illud problema cui
non contradicunt anaxago. & sequaces: ex quo nō p-
bauerunt nullum vacuum: sed tantum illud non esse
vacuum in quo est aer.

Dubitatur circa experientia affi-
gnata ab ana-
xago. de eclypsedra: quoniam si eclypsedra esset ple-
na aqua & aere: sic quod vna medietas esset aer & alia
aqua obtuso foramine superiori exiret aqua: igitur per
idem si esset plena aqua absqz aere: patet consequen-
tia vel detur causa diuersitatis. ¶ Item aqua in casu
isto est extra locum naturalem & non habet prohibēs
igitur debet moueri ad locum suum: patet consequen-
tia per ea que dicta sunt in vltimo capitulo alterius
tractatus: & antecedens est manifestum. ¶ Ad primū
dicitur negando consequentia & causa diuersitatis est:
quia aer facilius condensatur & rarefit: non autē aqua
Si enim vas est plenum aqua nihil potest illi addi: si
autem est plenum aere potest illi addi multū de aqua
& hoc est signum quod aer facilius condensatur & non
aqua: ita econtra si eclypsedra ē plena aqua obtuso
foramine superiori non potest aliquid exire: quia nō
facilius rarefit: si autem vna pars fuerit aeris aqua
exibit: quia aer est facilius rarefacibilis. ¶ Ad secū-
dum dicitur quod aqua in casu illo habet prohibens
non quidem extrinsecum sed intrinsecum: appetit enim
aqua descendere appetitū speciei & appetit coniungi cor-
pori appetitū generis: & quia prius est genus qd speci-
es: ideo prius appetit aqua coniungi corpori qd descē-
dere: sed ex descensu aque daretur vacuum inter aqua
& vas: ideo ne detur vacuum appetitū generis pro-
hibet illum descensum. (Sed affirmantes esse). *Ter-
tia conclusio. affirmantes vacuum esse maiorem cui-*

Ter.
co. 52.

Ter.
co. 53.

De hisicorum.

dentiam ostendunt quam negantes illud esse: patet ex quinque rationibus quibus arguunt vacuum esse: quarum prima est ista: si vacuum non est: sequitur quod non est possibilis motus localis: consequens est contra experientiam: videmus enim aliquid moveri de loco ad locum: et aliquid augeri: quod fieri non posset absque motu locali: et consequentia probatur: quia ex opposito sequitur oppositum quoniam sequitur motus localis esse: igitur aliquid movetur localiter: igitur illud recipitur in pleno aut in vacuo: non in pleno: quia non est possibilis penetratio dimensionum: nec duo corpora esse in eodem loco: propterea igitur illud quod movetur localiter recipitur in vacuo: et per consequens vacuum est. ¶ Sed quod non possint plura corpora esse in eodem loco: propterea arguitur: quia si possunt esse duo per idem infinita: quod arguitur sic: duo corpora non possunt simul esse in eodem loco: propterea quin se invicem penetrant: sed non possunt duo corpora se invicem penetrare quin pari ratione et tria et quatuor: et sic in infinitum: igitur si duo corpora sunt in eodem loco: propterea per idem infinita poterunt esse in illo quo concessit philosophus inducit duo inconuenientia: quorum primum est quod locus parvissimi corporis potest recipere maximum corpus: probatur: et fit. a. granum synapsis: et b. maximum corpus: et arguitur sic. b. potest dividi in minima equalia. a. ut presuppono: sed locus a. potest recipere omnia illa minima: igitur potest recipere b. patet consequentia: quia b. non componitur nisi ex illis minimis. ¶ Secundum inconueniens quod in eodem loco sunt multa equalia et in equalia: probatur: ideo enim conceditur eundem locum posse recipere plura corpora simul: quia illa possunt se invicem penetrare et dimensiones unus non cedunt dimensionibus alterius: et per consequens dimensiones duarum partium. b. possunt se invicem penetrare: et tria et quatuor: et sic in infinitum absque divisione. b. igitur locus a. absque divisione. b. recipiet. b. facta penetratione partium. b. ad equalitatem. a. in quo casu patet. a. et b. esse in eodem loco: propterea igitur sunt equalia: et quod sint inequalia manifestum est: quoniam a. est equale uni numero. b. sed omne totum est maius sua parte: igitur b. quolibet suo minimo est maius: et per consequens b. est maius. a. Lege litteram. (Sed affirmantes esse vacuum magis dicunt) euidenter quam negantes illud (vnum quidem) argumentum est (quia motus secundum locum non erit) quod est falsum: (hic autem est loci mutatio et augmentum: non enim videbitur vtiq; motus esse nisi sit vacuum: plenum enim impossibile est recipere) id quod movetur localiter: (si vero recipiat: et sunt duo in eodem: contingit vtiq; et quolibet simul esse corpora: differentiam enim propter quam vtiq; quod dictum est non erit dicere): si autem conceditur infinita posse simul esse (contingit) quod et parvissimum accipiet maximum: multa namque parva faciunt (quod magnum est: quare si multa equalia contingit in eodem esse: et multa inequalia): etiam contingit in illo esse.

Notandum quod ex ista ratione ne habetur vnus modus quo christi corpus est in sacramento altaris: nam licet dimensiones non possint per naturam se invicem penetrare: tamen bene possunt per potentiam dei: quoniam christus exiit sepulcrum clausum et intrauit ad discipulos Januis clauso

propterea dimensiones partium christi possunt se invicem penetrare sic quod sub eadem parte hostie est totus oculus et totus pes et tota manus: et totum caput: igitur christus secundum se totum cum omni quantitate et dimensionibus cum quibus erat in cruce in qualibet parte actus: licet hostie non communicante cum alia parte: quantitas enim est coeterna materie et dimensiones interminate sunt coeternae in materia secundum Commentatorem in de substantia orbis: ideo in qualibet parte actuali hostie est tota quantitas christi cum omnibus suis dimensionibus: ex quo in qualibet tali parte est tota materia eius. (Melissus quidem). Ex fundamento huius rationis negavit Melissus motum localem esse dicens nihil esse mobile localiter: quoniam si aliquid movetur localiter illud recipitur in pleno aut in vacuo: sed non in pleno: quia non est possibilis penetratio corporum nec in vacuo: quia natura abhorret illud: igitur nihil omnino est possibile moveri localiter. Lege litteram. (Melissus quidem igitur demonstrat quod omne est immobile ex hijs) que dicta sunt in hac ratione: (si enim mouebatur) aliquid (necesse esse vacuum dici: vacuum autem non) est de numero (eorum que sunt). Et epilogat circa istam rationem philosophus dicens: (vno quidem igitur modo ex hijs demonstrant) antiqui (quod aliquid est vacuum).

Notandum secundum

Commentatorem commento quinquagesimo quarto quod Melissus cecidit in peius vacuum: quia negavit motum esse: eodem argumento probantur antiqui vacuum esse: quod probavit Melissus nullum motum esse: et peius dixit Melissus quam dixerunt antiqui: quod peius est negare motum quam concedere vacuum. (Alio vero modo). Secunda ratio fuit ista: nos experientialiter videmus quendam corpora condensari et constringi sic quod occupant minorem locum: quam prius occupabant intantum quod vinum ita potest constringi in dolio vel in vitribus quod dolia tantum recipere de vino recipiendo vitres simul cum vino quantum recipere de vino sine vitribus: tunc arguebat sic quod corpus aliquod condensatur partes mouent versus centrum totius corporis: aut ergo vna pars recipitur in alia parte: et tunc plures partes se penetrarent quod est impossibile aut pars sic mota versum centrum recipitur in vacuo: et habetur intentum. Lege litteram. (Alio vero modo) probatur vacuum esse: (quia videtur quedam corpora coeuntia). id est subintrantia et calcantia se ad invicem intantum ut et vinum dicuntur vitribus recipere dolia tanquam in ea que sunt vacua id est plena poris vacuis: coeunt. id est subintrante penetrando corpore.

Notandum quod due sunt opiniones de vacuo: quarum vna poneret vacuum separatam a corporibus et alia vacuum ibi ubi sunt corporibus: prima refuta est per illos qui dixerunt vacuum esse separatam et receptum corporum. ¶ Secunda autem facta est per illos qui dixerunt vacuum esse imbibitum corporibus. id est corpora habere porositates vacuas etc. (Amplius autem). Tertia ratio fuit ista: si augmentatio est vacuum est sed augmentatio est: igitur vacuum est: patet consequentia cum minor: et maior arguitur nam si augmentatio est aliquid augetur: et si aliquid augetur in eo recipitur nutrimentum: aut igitur in pleno aut in vacuo: non in

Tex.
co. 54.

Tex.
co. 55.

Tex.
co. 55.

Tex.
co. 55.

Liber quartus.

pleno: quia tunc plura corpora essent simul et se invicem penetrarent: igitur in vacuo: et hoc est propositum. Lege litteram. (Amplius autem et augmentum videtur omnibus fieri per vacuum: alimentum quidem corpus est: duo autem corpora impossibile simul esse.

Notandum secundum Commentatorem quinquagesimo quinto: quod hec sunt tres rationes: quarum una est ex motu translationis: et secunda est ex densitate et raritate: et tertia est ex nutrimento: et impossibile: quod sequitur secundum estimationem est unum: scilicet corpus penetrari: quolibet igitur istarum rationum est ducens ad impossibile negato vacuo: videlicet quod corpora se invicem penetrant et in hoc conveniunt omnes iste rationes: differunt autem: quia prima loquitur de motu locali et de augmentatione improprie dicta que dicitur rarefactio in qua nihil acquiritur de novo quod sit pars corporis mobilis. Secunda autem ratio fundatur in diminutione improprie dicta que vocatur condensatio qua aliquid fit minus absque corruptione et deperditione alicuius partis: tertia autem ratio facit mentionem de augmentatione proprie dicta que fit in nutritione per acquisitiones partis de novo. (Testimonium autem). Quarta conclusio fuit a signo: quoniam vas plenum cineribus tantum recipit de aqua quantum recipiet idem vas: si in eo non essent cineres quod non esset possibile nisi in cineribus essent aliqua foramina vacua in quibus recipitur aqua. Item ista ratio una cum secunda est eorum qui posuerunt vacuum imbibitum corporibus: sicut prima cum tertia fuit illorum qui dixerunt vacuum esse spatium separatum. Lege litteram. (Testimonium autem et quod est de cinere faciunt ad probandum vacuum). (quod recipit tantum aque) vas plenum cineribus (quantum vas vacuum) et solum plenum aere.

Notandum quod Commentator quinquagesimo sexto dicit quod antiqui non sunt hoc experti: videlicet quod vas plenum cineribus tantum recipiat de aqua quantum vacuum: tamen si ita est sicut dicunt due cause possunt assignari: quarum prima est: quoniam in cineribus est multus aer inclusus qui exit subintrantibus paribus aque: secunda causa et est melior dicit Commentator: videlicet quod quedam partes aque corrumpuntur: et similiter quedam partes cineris desinunt esse: quod patet ex isto signo quia nunquam poterit extrahi a cineribus tanta aqua quantum infundebatur: neque cineres defecati replebunt vas ut ante. (Esse autem affirmant). Quinta ratio fuit ista: si divisio et distinctio rerum est vacuum est: sed divisio et distinctio rerum est: igitur vacuum est: patet consequentia cum minor: maior autem tenet autoritate pythagoricozum dicentium: quod causa divisionis et distinctionis entium sit quod res non se tangunt est vacuum opinantur enim infinitum esse vacuum extra celum et quod celum tanquam unum animal respicit ex spiritu infinito. id est ex vacuo: ita quod celum respirat de illo vacuo intra se respiratione infinita ex qua inspiratione illud vacuum penetrat totum mundum et distinctum ac dividit res separando illas invicem per contactum: et quia distinctio est primo in numeris propter hoc posuerunt vacuum primo esse causam distinctionis et divisionis numerorum: et consequenter aliarum rerum. Lege litteram. (Esse autem affirmant et pytago-

rici vacuum et ingrediuntur totum mundum a celo ex infinito spiritu tanquam respiranti: et vacuum dicunt esse illud quod determinat naturas tanquam sit vacuum separatio quedam eorum que sunt consequenter). id est proxima et determinatio eorumdem ne se tangant immediate: et hoc esse primum in numeris). id est hanc separationem dixerunt primo esse in numeris: vacuum enim determinare naturam ipsorum numerorum et aliorum entium voluerunt: deinde epilogat philosophus circa has rationes dicens: (ex quibus quidem igitur alij dicunt esse vacuum: alij vero non dicunt ferre tot): et huiusmodi sunt rationes procedentes ad utramque partem.

Notandum quod pythagorici considerantes in mathematicis omnia contigua esse continua: et consequenter totum mundum esse unum et continuum ex parte rerum mathematicarum dederunt causam distinctionis et separationis rerum ex parte vacui dicentes celum esse quoddam magnum animal attrahens per suos annubilius multum de illo infinito vacuo quod ipsi dicebant esse extra celum: et quasi ex infinito spiritu emitebat huiusmodi vacuum ad hec inferiora causando distinctiones rerum: et quia numeri secundum eos erant principia rerum: ideo in eis prius per vacuum causabatur distinctio: et per numeros vertebatur ab alia: quare etc.

De qua le autem). Istud est secundum capitulum huius secundi tractatus in quo philosophus ponit communes descriptiones vacui: ut possit destruiere vacuum esse: et dividitur in duas partes: in prima parte facit quod dicitur est in secunda voluit rationes antiquorum probantium vacuum esse ibi. (Neque una necessitas). In prima parte philosophus ponit tres descriptiones vacui: quarum secunda incipit ibi. (Alio autem modo) tertia ibi. (Quorum autem de loco). Prima descriptio vacui antiquorum fuit ista: vacuum est illud in quo nihil est quod describitur apparetur suadebant sic: vacuum est illud in quo non est aliquod corpus: igitur vacuum est illud in quo non est aliquod ens: et per consequens vacuum est illud in quo nihil est: prima consequentia tenet per eos ex hoc: quia ens et corpus convertuntur cum omne corpus sit ens: et omne ens sit corpus: secunda vero consequentia iterum tenet ab uno convertibili ad reliquum: quia non ens et nihil convertuntur: antecedens autem arguebat ex eo: quia omne corpus est in loco: igitur illud videtur esse vacuum in quo non est aliquod corpus. Lege litteram. (Ad quale autem se habeat). id est ad quam partem declinandus sit oportet accipere quid significet nomen vacui: videtur autem aliquibus vacuum locus esse in quo nihil est: huius autem causa est: quia omne quod est corpus opinantur esse autem corpus in loco est: vacuum autem in quo nullum corpus est: quare sicut non est corpus nihil esse hic opinantur illi. (Corpus autem). Ex probatione huius distinctionis inferebant unam aliam convertibilem cum illa: videlicet

Aha d'perp

vacuū est illud in quo nō ē aliqd graue aut leue quā p
habant sic: oē corpus tangibile habēs grauitatez aut
leuitatem est graue aut leue: sed oē corpus est corpus
tangibile habēs grauitate aut leuitate: igit omne cor-
pus est graue aut leue: p3 psequētia cū maior: minor
aut erat eis famosa: videbat enī eis q graue et densū
inuicem cōuerterentur: et consequenter leue et rāz: et q2
omne corpus est rāz vel densū: ideo cōcludebat om-
ne corpus esse graue aut leue: aut oē corpus esse corp-
tangibile habēs grauitate aut leuitate. Tūc arguebat
cōsequenter: oē corpus est graue aut leue: sed vacuum
est illud in quo nō est corpus: igit vacuum est illud in
quo nō est aliqd graue aut leue. Lege litterā. (Cor-
pus aut iterum omne opinatur esse tāgibile: habet q
habeat grauitate aut leuitatez). Accidit igit ex syllogis-
mo hoc esse vacuū in quo nihil est graue aliqd aut le-
ue: h dēz igit ex syllogismo sicut prius dixim⁹ accidit

Notandum

q isti quatuor diffinitio-
nes ponebat inuicē con-
uert: prima erat: vacuū est illud in quo nihil est secūda
diffinitio: vacuū est illud in quo nō est aliqd corpus:
tertia diffinitio: vacuū est illud in quo nō est aliqd cor-
pus tāgibile habēs grauitate aut leuitate: quarta diffi-
nitio: vacuū est illud in q nō est aliqd graue aut leue: et
pnter quelibet rō pcedēs contra vna istaz diffinitio-
num procedit cōtra oēs fm fantasīā illoz volētium
istos quatuor terminos cōuert: videlicet ens corpus:
corpus tāgibile habēs grauitate aut leuitatez et aliqd
graue aut leue. (Sed in cōueniens est).

Contra

istas diffinitiones arguit p3: et
primo sic: si vacuū est illud in quo
nihil est aut illud in quo nō est aliqd corpus: sequitur
punctū esse vacuū: p3 cōsequētia: q2 punctus est illud
in quo nihil est cū sit indiuisibile simpliciter: sed conse-
quens est falsū: q2 vacuū est spātū receptiuū alicuius
corporis sensibilis fm illos: sed pūctus nihil pōt reci-
pere ppter suā indiuisibilitate: igit pūctus nō est vacu-
um. Lege litterā. (Sed in cōueniens est si punctū va-
cuū sit: op3 enī locū esse illud q est vacuū in quo lo-
co corporis sit spātūz tangibilis). i. qui locus sit spā-
tū receptiuū corporis tangibilis.

Dubitatur

quia videtur pūctus esse
vacuū cū sit locus in quo
nihil est: si enī est aliquis locus et in eo nihil est: op3
locum illū esse vacuū: sed centrū mundi indiuisibile est
locus p ea que dicta sunt tractatu p3io in quo nihil est
igitur rē. ¶ Respondeatur q duplex est locus v3 men-
surans et ambiēs: locus mēsurās dicitur locus simplex
ppter suā indiuisibilitate ab auctore. 6. principio p3: et
ab alijs dī loc⁹ quō q2 talis locus est ille: quo cogno-
scuntur oīa elementa et corpora celestia naturaliter lo-
cari: locus vō ambiēs est locus cōpositus fm aucto-
rem sex principio p3 cū sit superficies cōposita ex p3ibus
quātitatibz et ab alijs dī locus qui supra q est locus et
cōtinens: si igitur esset aliq locus ambiēs in quo nihil
esset ille esset vacuū: sed nō si est aliquis locus mensu-
rans in quo nihil est ille est vacuū: p3 cōter dū loqē
de loco intēdit de loco ambiente et nō mensurāte. (Sic
igitur videtur). Secundo arguit p3bus contra dictas
descriptions accipiēdo vnam earum magis famo-
sam: v3 vacuū est illud in quo non corpus tangibile
habēs grauitate aut leuitate: et ponit q aliqd sit spātū
habēs in se coloratū vel sonabile: et nullū corpus tan-
gibile: qd potest ptingere de aere qd apud eos nō erat

tangibile: et queritur vtrum illud spātū sit vacuū aut
nō. si est vacuū. cōtra. vacuū est illud in quo nō est ali-
quod corpus: sed in illo spātio est aliqd corpus: v3
visibile aut sonabile: igit illud spātū nō est vacuum
si aut dicitur q illud spātū nō est vacuū. cōtra. vacuū
est illud in quo nō est corpus tangibile habens graui-
tatem aut leuitate: sed in illo spātio nō est bmo corp-
igitur illud spātū est vacuum: oēs iste cōsequētie tenēt
cū suis antecedētibz ex p3p3is sūdamētis et diffinitio-
nibus illoz antiquoz. Lege litterā. (Sic igitur videt
dict vacuū: vno quidē mō nō plenū sensibilī corpe fm
tactu: sensibile autē fm tactū est grauitatez habēs aut
leuitate: vnde et sic dubitabit aliq qd vtrq dicat si hē
at hoc spātū colorē aut sonū). i. coloratū aut sonabile
le vtrum vacuum an non et qualitercūqz dixerint se-
quitur contradicō.

Dubitatur

vtrum omne tangibile sit
graue aut leue: r videtur q
nō de celo qd est tangibile cū sit rāz vel densū modo
raritas et densitas sūt sensibilia cōmunia que p3cipiunt
a p3ibus sensibilibz: et maxime a tactu vt colligit a p3o
secūdo de aīa et ab alac ac vitulione in suis p3p3is
et tamē celū non est graue neq leue fm p3m p3mo ce-
li. ¶ Respondeatur q raritas et densitas que sequuntur ca-
lidū et frigidū iuxta doctrinā cōmetatozie septi hui⁹
sūt sensibilia cōmunia: s3 raritas et densitas celi non se-
quuntur aliquā qualitatē p3māz: illa nō p3cipiunt
nisi a visu mediāte luce q ē sensibile p3p3iū: imo si aliq
hēret manū in cōcauo lune nūq sentiret illud qm cūqz
infra orbē nō posset extēdere brachiū ppter soliditatē
celi. (Aut manifestū). Tercio arguit p3bus cōtra illas dif-
finitiones sic: vacuū est termin⁹ p3uatiū signans nega-
tionē cū aptitudinē: igit nō tān illud est vacuū in quo
nō recipitur corpus tāgibile: q2 in celo nō recipit cor-
pus tāgibile: et tamē celū nō est vacuū: sed illud in quo
nō recipit corpus tāgibile: et est aptū natū recipere cor-
pus tāgibile: et p cōsequēs dūminute recipiūt vacuū: et
iā tenēdo opiniōē eoz: debet igit videri si spātū si-
gnatum nō habēs corpus tāgibile est aptū natū habe-
re corpus tāgibile aut nō: si nō habet corpus tāgibile
et est aptū natū habere corpus tāgibile ipm est vacuū
si aut nō est aptū natū habere corpus tāgibile illud non
debet dici vacuū. Lege litterā. (Aut p sed manifestū est
si quidē illud spātū nō habēs corpus tāgibile accipi-
at corpus qd tangit). i. sit aptū natū accipere corpus tāgi-
bile: necesse est illud vacuū esse: si vō nō est aptū natū
accipere corpus tāgibile minime est illud vacuū. (Alio
aut modo). Secūda descriptio vacui alioz antiquo-
rum fuit ista: vacuū est illud in quo nō est aliqd demō-
stratū suba corpālis vel accis: et ex hoc dixerūt plato-
nici vacuū esse māzina q2 opposita habēt fieri circa idē
et ipi dixerūt locū esse mām: o cōsequēter mām primā
dixerunt esse vacuū. Lege litterā. (Alio autē mō dixerūt
aliq). i. vacuū esse illud in quo nō est h aliqd neq sub-
stantia aliqua corporea: neqz accidens: vnde dicunt
quidā. s. platonici vacuū esse corpus mām. (Omne
quidem). ¶ Cōtra eos arguit p3bus eodē argumen-
to quo supra pbauit mām nō esse locū: quonā mate-
ria nō separat ab illo: cū? est materia: vacuum autem
separatur ab illo cuius est locus per opiniōem illo-
rum: igitur vacuū non est materia. Lege litterā. (Qui
quidem et locum dicentes idem hoc esse). scilicet mate-
riam non bene dixerunt. (Materia quidem enim non
separabilis est a rebus: vacuū at querūt sicut sepabile.

Tex.
cō. 59.

Tex.
cō. 59.

Libri quartus.

Notandum

Tex.
co. 60.

q̄ cōtra hanc op̄inō-
nez pcedit primū argu-
mentū factū cōtra aliā descriptionē pbando pūctū eē
vacuum: qm̄ punctus est illud in quo nō est substantia
corporealis neq; accidēs p̄pter suā indiuisibilitatē.
(Qm̄ autē de loco). Tertia descriptio vacui est ista: va-
cuum est locus priuatus corpe: ista descriptio est p̄bi q̄
sequit ex destructiōe aliāz descriptiōnū: vna cū deter-
minatione pcedēte de loco: in qua ostēdus est quid ē lo-
cus: et quid nō est locus: vnde arguit sic vacuū est il-
lud in quo nihil est: aut est illud in quo nō est aliquid
demonstratū substantia corporealis aut accidēs: aut est lo-
cus priuatus corpe: sed vacuū nō est illud in quo nihil
est: nec est illud in quo nō est aliqd demonstratū sub-
stantia corporealis aut accidēs: igitur vacuū est locus priuatus
corpe: p̄pter consequētia cū maiori a sufficiēt diuisione: et
minori est pbata in reprobatiōe illāz descriptiōnum.
Legē litterā. (Qm̄ autē de loco determinatū est et va-
cuum necesse est eē locū sicut priuatus corpe: locus autē
quomodo est: et quomodo nō est dictum est.

Sed dubitatur

q̄ si vacuū ē lo-
cus priuatus cor-
poris: igit vacuū est p̄p̄tia a tercio adiacēte ad secū-
dū adiacēs: imo v̄ q̄ implicet illi diffinitio dictionē: q̄
illud q̄ ē loc⁹ ē plenū corpe: et illud q̄ ē priuatus corpe
nō ē plenū corpe. ¶ Itē ois diffinitio est p̄p̄tia demo-
stratiōis s̄p̄p̄tia in p̄logo de aia: et. 2. posterior 2. s̄p̄p̄tia nō
est p̄p̄tia demonstratiōis cū de vacuo nihil possit as-
firmatiue demonstrari: igitur et. ¶ Ad primū dicit q̄
nō accipitur ibi illud verbū est p̄ actu exercitiō: sed p̄
actu signatiō. i. vacuū signat idē q̄ locus priuatus corpe
neq; valet argumētū a tercio adiacēte ad scōz adiacēs
cū terminō distrabēte: q̄ nō sequit Cēlar est mortu⁹ seu
priuatus vita: igit Cēlar est: p̄p̄terea nō implicat illa dif-
finitio cōtradictiōē sicut nec ista p̄p̄tio Cēlar ē ho-
mo mortu⁹: s̄p̄p̄tia ois hō viuat: et nullū mortuū viuat: sup-
ponit enī ly hō nō p̄ homine q̄ est: sed qui fuit. ¶ Ad
secūdū dicit q̄ sola diffinitio exprimitur quid rei est
p̄p̄tia demonstratiōis: hec autē ē diffinitio exprimitur
quid nominis que p̄cognoscit ante demonstratiōē lu-
tra doctrinā Aristotelis in p̄logo posterior 2. ¶ Ex ista
descriptiōe Aristot. infer p̄tio q̄ vacuū nō est spatium
separatū a corpore: neq; sibiū corpebus v̄ dicitur
runt antiq̄: qm̄ vacuū est loc⁹ priuatus corpe: s̄p̄p̄tia nō
est spatium separatū a corporebus: n̄ sibiū corpebus: igit
et. patet cōsequētia cū maiori a descriptiōe vacui: et
minori est manifesta ex determinatiōe: qm̄ omne spatium
est corpe siue sit separatū siue inseparabile: locus autē
nō est corpe cū sit superficies carēs p̄fūditate. Legē litte-
ram. (Manifestū est qm̄ sic qdē). s̄p̄p̄tia vacuū non
est neq; separatū neq; inseparabile. i. sibiū corpebus: vacu-
um enī nō corpe: sed corpe spatium volūt eē antiq̄ qdē
sp̄p̄tia: q̄ tale spatium cū hēat ex se trīnā dimēsiōē opz
illud ē corpe. ¶ Secūdo infer plus q̄ eadē rōne po-
suerunt antiq̄ vacuū p̄pter quā ponit locus: sicut enī
ponit locus v̄ mobilia moueantur ad locū et recipiant
tur in illo ne fiat penetratiō corpebus: ita ponēbat vacu-
um v̄ mobilia reciperentur in vacuo ad tollēdū pene-
tratiōē corpebus: et sicut locus est causa mot⁹ localis: ita
dixerūt antiq̄ vacuū esse cāz motus localis: ita q̄ nō
solum vacuū est p̄pter motū locale: sed etiā motus lo-
calis est p̄pter vacuū. Legē litterā. (Vnde et vacuū vi-
detur aliquid esse: q̄ locus aliqd est: et p̄pter hoc ac-
ceptum est vacuū p̄pter qdē acceptus est locus: et proue-

Tex.
co. 61.

nit enī motus qui est s̄m locū et locū dicētibz esse ali-
quid p̄ter corpa incidētia: et h̄s qui vacuū). i. dicēti-
bus locū esse separatū a locatis: et ponēbus vacuū p̄-
uenit ponere motū locale: p̄pter eandē ratiōē: causāz
aut motus op̄inatur esse vacuū sicut in quo mouet
ip̄m mobile: hoc autē erit: quare locū quidē dicit esse
idē: et p̄pter istam cām p̄pter quā dicit vacuū esse: et
am dicit locū eē: q̄ apud illos idē erat loc⁹ et vacuū.

Sed dubitatur

est p̄pter vacuū
et vacuū est p̄pter motū locale: sequit q̄ idē est cā et ef-
fectus respectu eiusdē in eodē genere cāe. ¶ Respōdet
negādo cōsequētia: cum enī dicit vacuū aut locū esse
p̄pter motū locale ly p̄pter dicit cām finalē: cū v̄o sub-
iungitur q̄ motus localis est p̄pter locū aut vacuū. i. est
causa cognoscēdi locū aut vacuum: q̄ nō cognoscitur
locus neq; vacuū nisi p̄pter motū locale. (Necq; autē
vna). ¶ Ista est secūda pars huius capituli: in qua ex de-
scriptiōe vacui soluit rōnes antiquoz: ad primā cūz
dicebatur nisi vacuū sit nō est possibilis motus: nega-
tur cōsequētia: et tūc ad argumētum: si motus est: igit
illud qdē mouet recipitur in pleno vel in vacuo: primo
negatur cōsequētia: q̄ aliquid mouet motū alteratio-
nis qdē tamē nō recipitur in pleno nec in vacuo: q̄ nō
mutat sitū: sed hoc Melissus ignorauit: q̄ nō percepit
nisi motū locale: secūdo cōceditur q̄ illud qdē mouetur
localiter recipitur in pleno: nō tamē p̄pter hoc est pos-
sibilis penetratiō corpebus: qm̄ vnū corpus cedit alte-
ri corpebus. s̄p̄p̄tia aqua vel aer: si enī nō cederet corpus cor-
poris indubie esset penetratiō corpebus: modo ista cor-
pora cōdensibilia et rarefactibilia cēdūt corpebus sub
intransibilibz: ideo nō opz ponere aliqd spatium separatū
p̄ter corpa recipiētia et recepta: videmus enī q̄ si p̄p̄-
ciatur lapis in aquā statim generatur circulations aq̄
ad denotādūz q̄ vna ps aque cedit lapidi: et itēz alia
cedit illi: sic v̄tra per certū spatium. Legē litterā. (Necq;
autem vna necessitas est si motus est esse vacuū: om-
nino quidē igitur ois motus nequaquā vacuū est
terminus aut locus: vnde et Melissus hoc clatuit: altera
ri nāq; cōtingit plenū absq; eo q̄ recipiat in loco: aut
in vacuo: sed neq; s̄m motum locū. i. neq; p̄pter motū
localem opz ponere vacuū: quia simul subingredi ad/
inuicem contingit diuersa corpebus si nullū spatium se-
parabile sit p̄ter corpebus mota. Et hoc manifestum
est etiam in continuo: et reuolutionibus. idē est circulari-
onibus sicut in h̄s que sunt bumidorum. Et si arguitur
ex isto q̄ proiecto lapide in aquam totum elementum
aque mouetur: et consequenter aer et ignis vsq; ad ce-
lum: q̄ semper vna pars aliā pellit: negatur consequē-
tia: et dicitur q̄ in tali motu est dare aliquid q̄ tantū pel-
lit sic q̄ nō condensatur nec rarefit: videlicet lapis et ali-
quid qdē tantū condensatur sic q̄ non pellit: videlicet vl-
tima pars terminās circulations aqueas: et aliquid
qdē pellit et condensatur: videlicet quelibet pars signata
inter lapidē et vltimam partem: si enim aqua non con-
densaretur neq; rarefieret indubie vna parte mota to-
ta moueretur: sed quia est condensibilis et rarefactibi-
lis vna pars aliam pellit cum cōdensatiōe: et sicut cō-
tinue remittuntur impulsiones: ita continue minozatur
condensatiō vsq; ad certum punctum v̄tra quē non
vadit cōdensatiō. (Contingit autem). Secūda ra-
tio fuit ista: in condensatiōe partes corpebus mouen-
tur versus centrum: et nulla pars aliam ingreditur ne
sit penetratiō corpebus: igitur partes ille que mouentur

Tex.
co. 62.

Ad p. 100

Philosophorum.

versus centrum recipiuntur in vacuatisbus existentib⁹ intra illud corpus. ¶ Responder philosophus negādo consequentiam dī. q. contingit condensationem fieri absq. presentia vacuati quoniam quedam partes corporis condensati dissoluuntur ⁊ exeunt a toto: in quarum locis recipiuntur alie partes ipsius corporis qd condensatur: verbi gratia cum aqua comprimitur reuertitur in minore quantitate: quia partes a corpore commixto cū aqua dissoluūt ⁊ exeūt: in quarum locis succedūt alie partes aque: ⁊ hoc fit apparet in lana ⁊ lino atq. spōgia: sicut igit quādo cōprimis spōgia partes aeris vel aque exeunt ⁊ partes spōgie appropinquāt: ita dum cōprimis aqua partes aeris recedūt ⁊ partes aq. succedunt. Lege litterā. (Contingit autē densari nō in vacuo sed ppter id q. ea que insūt corpore condensato elabūtur ut aqua collisa). i. cōpressa aerē qui inest contingit exire ⁊ partes aque illius locum subintrare.

Notandum fm cōmētatozē cōmētatio accidit nō ppter exitū ptiū: sed ex alteratione tantū qñ corpus maioris quantitatis transleretur in minore quantitate: duplex est condensatio fm cōmētatozē. s. vera ⁊ apparens tantum: condensatio vera est mutatio corporis de maiori quantitate in minore quantitate absq. exitu alicui⁹ ab ipso: ut quādo aqua cōdensatur post calefactionē: talis cōdensatio nō fit p solū motū localem: s. p alterationē: cōdensatio autē tantū apparet est pstricatio ptiū alicui⁹ corporis p exitū alteri⁹ ab illo sicut est cōdensatio spōgie: nō enī spōgia a q. exeūt partes occupat minore locū q. pti⁹ fm veritatē: q. pti⁹ nō occupabat totū locū cū partes exeūtes pte loci occupauerint: lz apparet q. occupet minore locū ⁊ sit minoris pti⁹ ante: qd tamē nō est verū: ⁊ talis cōdensatio fit p solū motū localem. (Et augmētari). Tertia rō fuit ista: augmētatio fit adueniēte corpore: aut igit illud corporeū recipit in pleno aut in vacuo: nō in pleno: q. nō est possibilis penetratio corporeū: igit in vacuo. ¶ Responder pbs q. cōtingit aliqd augeri p alterationē nullo extrinseco adueniēte: ut cū aqua transmutatur in aerē augetur aqua per alterationē ⁊ nō p aliqd extrinsecū corporeū adueniēs. Lege litterā. (Et augmētari aliquid cōtingit nō solū ingrediēte aliquo extrinseco corpore): s. ⁊ alterationē ut si aqua fiat aer.

Notandum fm cōmētatozē cōmētatio. 63. q. istud dicit augmētum trāsumptiue: augmētū enī in rei veritate non est nisi in aiato. ¶ Interdū cōmētatozē istā distinctionē q. duplex est augmētatio. s. vera ⁊ trāsumptiua: augmētatio vera est maioratio corporis aiati p cōuersionē alimētū in maiores partes q. est depditiū: augmētatio trāsumptiua est maioratio corporis inaiati p alterationē absq. acquisitionē ptiū de nouo: ⁊ sic augetur elemēta grauiā qñ ex eis gñant elemēta leuiā. ¶ Lō sūt dicat de diminutione q. duplex est diminutio. s. vera ⁊ trāsumptiua: diminutio vā ē minoratio corporis aiati p maiore resolutionē ptiū q. fuit restauratio: diminutio trāsumptiua est minoratio corporis inaiati p alterationē absq. depditiōe alicuius partis: ⁊ sic diminiuitur elemēta leuiā: qñ ex illis debet generari elemēta leuiā. Et si pti⁹ talis diminutio dicta est cōdensatio vera: nō tamē diminutio vera sicut maioratio elemētū p alterationē dicit vera refactio: nō tamē vera augmētatio. ¶ Ex p̄dictis sequitur q. sic duplex est cōdensatio. s. vera qñ ex aere fit aq. ⁊ apparet tantū ut quādo partes spōgie aut lane cōn-

stringuntur per solū motū localem: ita duplex est rarefactio: v. vera quādo ex aqua fit aer ⁊ apparens tantū quādo partes spōgie aut lane dilatiātur per solū motū localem. Et sicut duplex est augmētatio. s. vera ⁊ trāsumptiua: ita duplex est diminutio: v. vera ⁊ trāsumptiua: augmētatio ⁊ diminutio vera nō reperit nisi in corporibus aiatis: augmētatio autē ⁊ diminutio trāsumptiua inuenitur in corporibus inaiatis p alterationē eo modo quo dictū est. (Dino ar). Quarta rō erat de vase ple-
no cineribus tantū recipiēte de aqua quātū sine illis q. Aristot. nō soluit sed iducit difficultatē vna cū rōne ter-
tia tāgēte verā augmētationē: ponēdo enī vacuū ibi tum corporibus: sequit q. vera augmētatio fit nullo corpore adueniēte aut q. duo corpora se inuicē penetrant: aut q. nō cuiuslibz qd augetur quilibet ps auget: ⁊ q. se quatur alterz isto p. arguit querēdo vtrū vera augmētatio fiat aliquo corpore adueniente aut nullo: si nullo habet ptiū in cōueniēs: si aliquo corpore: aut igit recipitur in aliqua pte aut in nulla: si in aliqua pte duo corpora se inuicē penetrant et hētur scōz in cōueniēs: si autē nō recipitur in aliqua pte: sequit q. nō cuiuslibz qd augetur quilibet ps auget: imo nulla ps auget: qd ē tertium in cōueniēs. ¶ Lō similiter arguit de cinerib⁹ vtrū aqua recipit in aliq. pte cinerū aut in nulla: si in aliqua pte: igitur est penetratio corporeū: si in nulla: igitur totū vas est vacuū: ⁊ nihil h. z. de cinerib⁹: nō enī est ymaginabile tāta aquā ingrediēte illud vas nisi totū vas sit vacuum aut sit penetratio corporeū. ¶ Dicit ergo pbs q. ista rō seipsa impedire dicit enī aliqua rō seipsa impedire qñ ita fit cōtra ptiā opinionē: sicut cōtra alienaz: ita nō demonstrat h. ratio vacuum esse: sed tantum pstricutionē cōmunis difficultatis faciet: tam cōtra ponentes vacuum q. cōtra non ponentes vacuum. s. quomodo fit vera augmētatio: vtrū aliquo corpore aut nullo: ⁊ si aliquo corpore vtrū recipiatur in aliqua pte aut in nulla: ⁊ si recipit in aliqua pte vtrum per penetrationem vel sine penetratiōe: similiter de aqua recepta in cineribus vtrū recipiatur in aliqua parte aut in nulla: ⁊ qñ in aliqua pte aut in nulla. Lege litteram. (Omniū autē q. que est de augmētato: ratio ⁊ in cineribus diffuse aque ipsa seipsa impedire: aut enim nō auget qd libet). i. aliqua pars acti aut non corpore extrinsecus adueniente: aut contingit duo corpora in eodem esse. Dubitationē igitur volūt cōmē soluerē: sed non demonstrant vacuum: quomodo autē omne corpus necesse ē vacuum: sed demonstrant potius quomodo opz totū corpus esse vacuum si penitus aliquid augetur ⁊ augetur p vacuum: eadem autem ⁊ in cinere ratio est.

Notandum q. pbs has rationes de augmētato ⁊ de cineribus hic non soluit: quia earum solutio spectat ad librum de generatione. In primo enim de generatione declaratur modus quo fit vera augmētatio: scilicet per intusumptionem alimenti conuersi in naturam aliti per maiores partes quam sit deperditum: tunc ad argumentum dicitur quod alimentum non recipitur in vacuo: sed in pleno: quoniam in corpore viuente sunt quedam partes porose: ⁊ quedam non porose: partes porose sunt plene aere aut alio subtili corpore in quibus recipitur alimentum: neq. est penetratio corporeū: quia illa corpora subtilia cedunt alimentum ⁊ exeunt a corpore augmentabili. ¶ In secundo autem de generatione manifestatur modus alterationis generationis ⁊ corruptionis elementorum per primas

Subiungitur rōes de augmētato et diminutione

Liber quartus.

Ex
cō. 63.

qualitates contrarias medianibus quibus ex quolibet elemento potest alterum generari: cum omnia elementa habeant contrarietatem in duabus qualitatibus: primo: aut in vna: que quidem contrarietas et consequenter actio et reactio inuenitur in mixtis secundum predomina elementorum: quia igitur aqua est frigida et humidum et cineres cum sint de natura terre sunt frigidi et sic cingunt inuicem et patiuntur secundum humiditatem et siccitatem que inuicem contrariantur: ideo aliquae partes aque corrumpuntur a siccitate cinerum et aliquae partes cinerum corrumpuntur ab humiditate aque: et signum aduclit commentator quoniam si comprimuntur cineres nunquam tanta aqua exibat quanta infusa est: et postquam cineres defecati fuerint non amplius replebunt vas. et de quomodo vas non recipit tantum de aqua quanta est contenta cinerum cum aliquae partes aque corrumpantur. non etiam illud vas est plenum cineribus tantum cum illis sit admixtus multus aer qui petit exitum in subintroitu aque. ¶ Ultimo epilogat philosophus circa responsiones ad rationes antiquorum. videlicet quod quidem igitur et ex quibus demonstrant vacuum solueri facile sit manifestum est.

Contra dicta De vacuo solent fieri duo motus quorum primum est de duobus lapidibus planis se inuicem contingentibus absque medio alterius corporis: quorum vnus incipit ab altero eleuari: et patet quod immediate post hoc nihil erit in centro illorum lapidum quoniam immediate post hoc illi lapides non se tangent in centro cum vnus eorum erit ab alio eleuatus: neque ibi erit aliquis aer supposito quod isti lapides sint in aere: quia motus non potest subito fieri. 6. philosophum igitur immediate post hoc in centro erit vacuum. ¶ Secundum motum: est de phala plena aqua calidissima posita in aere frigido bene clausa et cooperta sic quod nullus aer possit ingredi: patet quod illa aqua in frigidabitur et condensabitur acquirendo minorem locum: igitur in aliqua parte phale remanebit vacuum. ¶ Ad primum potest dici non admittendum possum: quia ait philosophus secundo de anima quod non est possibile duo corpora dura se inuicem immediate tangere in aere vel in aqua: et hoc dicit philosophus: ne cogatur concedere vacuum posse esse: aut motum indiuisibiliter fieri: tamen quia illud non implicat contradictionem admissio casu concedo quod aer immediate post hoc erit in centro illorum lapidum. nec est inconueniens motum fieri subito loquendo large de motu vnde extendit ad omnem transmutationem tam subiecti quam successiuam: non tamen est illud possibile de motu proprie dicto qui mensuratur tempore: ideo proprietatis exitus de potentia ad actum dicitur mutatio et non motus. ¶ Consimiliter respondetur ad vnum argumentum quod solet fieri de corpore quadrato posito in aqua cuius vna superficies est equilibrata superficiei aque: quod quidem incipit descendere et simpliciter cooperari aqua: in quo casu arguitur quod latera aque aut immediate post hoc erat vnita vel diuisa si diuisa habebatur vacuum. si vnita motus fieri subito: istud vltimum est concedendum loquendo de motu large. ¶ Ad secundum conceditur quod illa aqua in frigidabitur non tamen propter hoc condensabitur: nec est necessarium quod ad omnem in frigidationem sequatur condensatio: quia cum ex terra generatur aqua continetur magis in frigidatur materia: non tamen condensatur sed rarefit. et si in casu illo condensabitur aqua pro

pter raritatem et maiorationem loci repugnantem nature illi: necessario frangetur phala vel subintraret aer et hoc a principio intrinseco ad declinandum vacuum. ¶ Ex ista responsione soluitur difficultas de solle opacitate clauso pertotum: cuius latera se immediate tangunt absque alto corpore contento condensibili aut rarefascibili. dicendo quod nulla potentia naturalis posset vnā partem ab altera eleuare: aut si eleuaret necessario frangeretur corium vel subintraret aer: quare etc.

Quoniam Ex
cō. 64.

autem non est vacuum. Istud est tertium capitulum huius secundum tractatus in quo philosophus destruit vacuum postquam soluit ad rationes antiquorum dupliciter peccauerunt antiqui primo quia nesciuerunt quid importaret nomen vacuum. secundo quia concesserunt vacuum esse: propterea philosophus reprobat descriptionibus vacuum datis per antiquos assignans veram descriptionem vacuum reprobat vacuum esse in quo etiam peccauerunt. Ideo dicitur istud capitulum in tres partes in quas qualibet probat nullum vacuum esse: quod sit dimensio separata a corporibus naturalibus. Prima igitur pars probat nullum vacuum separatum elerationibus sumptis ex parte motus et quietis. Secunda rationibus sumptis ex parte velocitatis et tarditatis in motu ibi. Amplius autem et ex hijs. Tertia probat idem rationibus sumptis ex parte naturalitatis vacuum ibi: et per se autem considerantibus. ¶ In prima parte philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. vacuum non est causa finalis motus sui locum. Secunda conclusio. vacuum non est dimensio separata receptiva corporis. ibi: (et quod modo lazerit) Tertia conclusio. si vacuum est tollitur omnis motus localis ibi: (accidit autem). Quarta conclusio. impossibile est vacuum esse quod sit spatium ibi: (deinde quoniam omnis motus). Prima conclusio arguitur dupliciter et primo sic. diuersorum corporum naturalium diuersi sunt motus locales naturales ut ignis motus sursum et terre motus deorsum: igitur isti motus habent diuersas causas finales. patet consequentia: quia diuersorum secundum speciem non potest esse eadem causa finalis proxima et immediata: si enim motus sursum et deorsum eadez esset causa finalis proxima non esset ratio quare magis ignis quam terra moueretur sursum: et quare magis terra quam ignis moueretur deorsum: sed in vacuo non sunt diuersae nature per quarum vnā possit esse vnus motus et per aliam motus contrarius cum separatur ab omni virtute naturali: igitur vacuum non est causa finalis motus secundum locum: cuius oppositum dixerunt antiqui. I. e. lit. (Quoniam autem non est vacuum sic diuisum) id est separatum (sicut quidam dicunt dicemus iterum. Si enim est vnuscutusque loci mutatio aliqua simplicium corporum natura ut ignis quidem sursum terre autem deorsum et ad medium quod est centrum mundi) manifestum est quod non vacuum erit causa loci mutationis et consequenter non est causa alterius motus (cuius igitur) motus causa erit vacuum

Philosophorum.

videtur autem esse motus secundum locum: huius autem causa non est: ut est probatum: igitur nec alterius motus causa vacuum.

Notandum primo fm commentatorē cōmento. 64. q. Aristot. (in primis sermonibus declarauit q. vacuū non est cā formalis motus: et in hoc sermone declarauit q. nō est cā finalis) dupliciter antiqui ponebāt vacuū propter motum: primo vt esset de ratione formalis motus sic q. non posset fieri motus absq. vacuo. Secundo vt esset cā finalis motus: sic q. corpora mobilia mouerentur ad vacuū tanq. ad finem nālez. primum est superius reprobātū rñdendo ad rōnes antiquorum vbi ostensum est motum alterationis fieri absq. vacuo et motū localem et motum rarefactionis et p̄ densationis et motum augmentatōis et diminutōis. Secundū autem h̄ reprobatur ostendendo vacuū non esse cām finalem motus ex quo est eiusdem nature per totū et corpora simplicia cum suis motib. sunt diuersa natura. Si enim vacuū esset causa finalis motus ad quicūq. partem vacui corpus nāle moueretur semper cōsequeretur finem propter quem moueretur ex quo vacuum esset eiusdem nature per totum.

Secundo notandū fm cōmento. q. (Alexander exponit hunc locum: ita q. si nā sit cā translationis corporū naturalium vacuum nō est causa translationis: et cum nō fuerit causa alterius non erit ens oīno.) Expositio Alexandri fuit ista q. Aristot. per cām intelligit causam effectiuā sic q. vacuum non est causa effectiua motus localis: sed natura corporis mobilis: ita q. natura ignis est cā mot. sursum et natura terre est cā motus deorsum: et si vacuū non est causa effectiua motus non est p̄sequēter aliqua alia causa motus. s. finalis formalis vel materialis: et per cōsequens nō est. p̄cōsequentiā: q. non ponunt antiqui vacuum: nisi vt sit causa.

Terno notandū fm commentatorem eodem cōmento q. (ista p̄dictio est propria ponentibus vacuum: q. est cā agens translationis ad superius non ponentibus ipsam esse cām materialem translationis.) Intendit cōmentator q. implicat p̄dictionem corpora naturalia diuersis motibus naturalibus moueri fm speciem et vacuum esse cām effectiuā omnium illorum motuum: sed non implicat contradictionem corpora naturalia sic moueri et vacuū esse cām materialem illorū motuum. ¶ Primum patet qm iam medium mundi non potest esse cā omnium motuū localium naturalium: nec etiam cōcauū lune: et hoc ideo quia medium mundi est eiusdem rationis et cōcauū lune est idem fm specie: sed si vacuū eēt ipsum esset eiusdem rationis in omnibus suis partibus: igitur nō posset esse causa effectiua diuersorū motuum fm speciem: implicat igitur diuersos esse motus fm speciem et vacuū esse causam effectiuā illorū. ¶ Secundū etiam declaratur: nam ponentes vacuum esse causam materialem motus localis non ponunt vacuū esse causam nisi per q. adaptatur motus siue causam receptiuā mot. et mobilia moti in ipso vacuo cum quo stat pluralitas motuum diuersorum in specie: sicut iam materia prima est eiusdem rationis per totum: et tamen in diuersis partibus habet formas diuersarum rationum.

Quarto notandū fm commentatorem eodem cōmento q. (apparet ex hoc sermone bene q. vacuum nō est locus: qm si vacuum

esset locus in quo non erat corpus: et transferret ad ipsum corpus essent in eo superius et inferius: sed in eo nō sunt superius et inferius: igitur non est locus: et cum nō fuerit locus non erit ens: quoniam in diffinitione eius dicitur quod est locus) arguit cōmentator sic. vacuū non est locus: igitur non est ens. patet cōsequentiā: quia locus ponitur in diffinitione vacui: antecēdēs p̄batur: nam si vacuum esset locus in eo mouerent diuersa corpora motibus diuersis tam secūdm speciem q. contrarijs et per consequens in eo essent inferius et superius quod est falsum cum sit eiusdem rationis per totum.

¶ Sed dubitatur quia dato per imaginationem qd intra cōcauū lune nihil esset nisi vacuum: adhuc in eo assignaretur superius et inferius: nam illa pars vacui esset superius que esset iuxta cōcauū lune: et illa esset inferius que esset prope centrum mundi. ¶ Respondetur q. inferius et superius possunt dicere tantū situm mundi: et sic in vacuo esset superius et inferius: aut situm mundi vna cum virtute p̄seruatua corporum naturalium: et sic non esset in vacuo sursum et deorsum fm quem modum loquitur philosophus et cōmentator de superiori et inferiori in vacuo et non alio modo. ¶ Ex p̄dictis sequitur q. vacuum esse causam finalem formalem aut effectiuā vna cum diuersitate motuum secundū speciem implicat contradictionem non tamen implicat contradictionem ipsum esse causam materialem motus: vt dictum est: tamen impossibile est vacuum esse aliquo modo vt ex sequentibus rationibus apparebit. p̄pterea bene dicit philosophus in littera q. postq. supra probauit vacuum non esse. videlicet causam formalem iterum probabitur illud non esse causam finalem et cōsequenter illud nullo modo esse. ¶ Am. p̄lius sicut. ¶ Secundo arguitur ad eandem conclusionem sic. dato quod vacuum sit causa finalis motuum naturalium localium: sequitur vnus istorum: aut quod nullum corpus naturale positum in vacuo mouebitur aut quod aliquid simul mouebitur motibus contrarijs. vtrūq. est inconueniens antiquis et probatur alterum illorum sequi: nam posito corpe naturali in vacuo queritur vtrum mouetur ad aliquam partem vel ad nullam: si ad nullam igitur non mouetur: qd est primum inconueniens. si ad aliquam: cum non sit ratio quare plus ad vnā partem mouetur quam ad aliā igitur mouetur ad quālibet partem vacui et per consequens mouetur motibus contrarijs: qd fuit secūdm inconueniens. ¶ Le. lit. (Amplius sicut aliquod velut locus priuatum corpore cum sit vacuum) vt patet ex diffinitione vacui: (quod modo mouebitur positum in ipso corpore) aut igitur motibus contrarijs aut nō mouebitur (non enim tam in omne) s. nō mouebitur ad quālibet partem: igitur ad nullam. ¶ T̄stam rationem applicat philosophus ad locum. dicit quod eadem est ratio de loco et de vacuo: si enim locus ponatur diuisione separata a corporibus naturalibus tūc corpus positum in loco: aut non mouebitur omnino neq. sursum neq. deorsum: aut mouebitur simul sursum et deorsum: et ita simul mouebitur motibus contrarijs: quia non est ratio quod moueatur ad vnā partem et non ad aliā cum in diuisione separata nulla sit specifica partium diuersitas. ¶ Le. lit. (Eadem autem ratio) facta contra vacuum sit (Et ad locum esse opinantes separatus inquit fertur quod fertur qd. n. mouebit positus) corpus in eo: (aut manebit) sp̄ sine motu: aut mouebitur (et deorsum et deorsum) sit motib. p̄ijs (et de vacuo cōsē

Liber quartus.

eadem rō: merito vacuum n. locum faciunt esse dñtes.

Notandum q̄ ista ratio differt a p̄o
zi primo quia in p̄iozi
ratione accipitur vacuum tantū vt habet rationem finis
in hac vero secunda ratione vt habet rationem finis
medij. Secūdo quia in prima ratione comparatur va
cuum ad diuersa mobilia. in hac vero secūda compara
tur vacuū ad idem mobile propterea dicit cōmentator
hic cōmento. 65. q̄ in prima ratione accipitur vacuum
vt non habet cōuenientiam cum re motā in hac vero
vt habet cōuenientiam sicut locatum cu suo loco. et in
tendit inquit cōmentator philosophus hanc diuisionē
si vacuum esset corpus possum in eo aut vbiq̄ quie
scere: q̄ nō est dicendum: aut moueretur moribus con
trarijs: q̄ d̄ ē impossibile: aut diuideretur ad diuersas p
tes vacui: cuius oppositūz experimur. duas partes di
uisionis inquit cōmentator posuit Aristoteli. tertiā autē non
posuit: q̄ sequit̄ ex dictis. vñ q̄ partes vacui sunt eius
dem rōnis non apparet pp̄ quid moueretur vna pars
corporis nālis ad vnam ptem vacui et alia ad aliam.

Ex p̄dictis inferi cōmentator duo incōuenientia
p̄ponentes tam vacuum q̄ locum esse dimensionez se
parataz. p̄mū incōueniens q̄ cum ipsi interrogant
de cā pp̄ q̄ quedam corpora mouētur in vno loco et q̄
escunt in alio non p̄nt dare cām: dimensionez enīz q̄
abstrahunt a materia inquit ipse non habebit poten
tiam nedum vt habeant potentiam nō cōsimilem: ita
q̄ faciant quietem in aliquo motu et motum in alio.

Secūda incōueniens q̄ qñ interrogat̄ de diffe
rentijs q̄bus locus diuidit̄ in superius et inferius non
possunt dare aliqd ex dimensionibus cū ille sint sepa
rate a m̄a et ab omni virtute nāli: et totum hoc est cōtra
riū: et q̄ accidit dicentibus locum esse vltimū continē
tis: qñ cum huiusmodi locus p̄iungatur materie natu
rali h̄z in se virtutes pp̄ter q̄ mouent ad ipm̄ corpora
nālia. **Et** q̄uo iam erit? Secūda p̄clo vacuum non
est dimensio separata receptiua corporis. p̄bat duplici
ter p̄fici: vacuū est dimensio separata receptiua corporis:
igitur si corpus ponat̄ in vacuo aut in loco: q̄ d̄ idē est
quelibet p̄ corpus erit per se in loco sicut et totū corp⁹
p̄ns falluz: q̄ l̄z pars separata a toto sit per se in loco:
non tñ p̄s p̄iuncta: l̄z sit p̄ se in toto. p̄ ergo p̄iuncta est
per se in toto et p̄ accūs in loco: sed p̄na arguit̄: nam si
corpus recipit̄ in vacuo aut in loco sepato dimensio
igitur sicut totus locus penetrat totū corpus: ita medie
tas loci medietatē corporis: et tertiā ps loci tertiā p̄te cor
poris: et sic in infinitū: igitur nō est rō pp̄ q̄ totū corp⁹ ē
p̄ se in loco qñ eadem rōne q̄libet ps corporis sit et iāz
p̄ se in loco. **Le. lit.** (Et q̄uo iam erit) corp⁹ (in loco aut
in vacuo: nō. n. accidit) p̄tem cē in loco (cū totū positiū
sit sicut in sepato loco et sufferētē). i. recipiētē (corp⁹: p̄ps
n. nisi seorsum ponat̄ non erit in loco: sed in toto p̄ se
(Amplius) Secūdo arguit̄ sic locus nō ē dimensio sepa
rata receptiua corporis: igitur nec vacuū p̄z p̄na: q̄ idē
est locus et vacuū per diffinitionē vacui an̄s autē est. p̄
batum tractatū p̄ vbi est oñsum non solum incōueni
ens adductū in p̄iozi rōne: sed et aliud maius. vñ q̄ est
possibilis penetratio corporis p̄dicamētū q̄ritatio: et q̄
duo puncta sunt imediata: et due linee et due superficies i
eodem corp⁹: et q̄ puncti est locus ac linee et superficies
que oīa sunt falsa. **Le. lit.** (Amplius si non est locus di
mensio separata (neq̄ vacuum erit) dimensio separa
ta. **Accidit autem**) Tertiā p̄clusio: si vacuū est tollit̄
omnis motus localis. p̄bat̄: vacuū non habet diffe

rentiam in suis partibus: sed est eiusdēz rationis in to
to et in qualibet parte: igitur corpus positiū in vacuo
non habet maiorem cōuenientiam cum vna parte va
cui q̄ cum alia: nec vna pars vacui magis habet virtu
tem attractiuā q̄ alia: ergo non est aliqua ratio qua
re corpus positiū in vacuo magis moueatur ad vnā
partem q̄ ad alia: sed nō potest simul moueri ad om
nem partem: igitur corpus positiū in vacuo necessa
rio quiescit in illo et per consequens posito vacuo ne
cessario tollitur omnis motus localis: q̄ d̄ erat probā
dum: non ergo p̄pter motum localem debet poni va
cuum vt dixerunt antiqui. **Ista** ratio cōfirmatur ex
similitudine quorundam. ol. terram ideo quiescere in
medio mundi: quia equaliter trahitur a circumferentia
celi ex omni parte: non enim apparet quare magis ad
vnam partem celi q̄ ad alia: debeat moueri: igitur per
idem habent ponere q̄ corpus vbiq̄z ponatur in va
cuo debet quiescere cum non magis ad vnam partem
q̄ ad aliam debeat moueri: ex quo nulla pars magis
quam alia habet virtutem attractiuāz corporis. **Et** ita
apparet q̄ isti ponentes vacuum non poterāt ponere
motum et ponentes motum necessario habebant nega
re vacuum: ideo manifestam cōtradictionem implica
bant dicentes: vacuum esse. p̄pter motum localem. **Le.
lit.** (Accidit autem dicentibus esse vacuum tanq̄ neces
sarium: si quidem erit motus contrarium magis esse: si
aliquis intendat non contingere moueri nihil: si sit va
cuum: sicut enim propter similitudinem dicentes terraz
quiescere sic et in vacuo necesse est quiescere: nō enī quo
magis et minus mouebitur corpus positiū in eo po
test apparere (secundum enim q̄ vacuum est nō habet
differentiam.)

Notandum fm cōmentatorem cōmen
to. 66. q̄ Aristoteli. (non intē
debat verificare sermonem eorum de terra: sed intende
bat q̄ cum fuerit positiū in cōtinentē potentia attra
ctiua contingeret: vt res posita quiescat in medio.) Exem
plum ergo philosophi adductū de terra. vñ q̄ ipsa q̄
scit̄ in medio mundi p̄pter equalem et vniformē attra
ctum celi non est verum: q̄ non quiescit in medio mun
di p̄pter illam causam sed p̄pter gravitatem summam
aliū quiesceret violētē: vbi tamen in concauo orbis
lune poneremus virtutem attractiuāz terre et in ipsa ter
ra non poneremus naturalē inclinātionē ad esse in me
dio mundi deberemus assignare causam q̄tis terre in
medio esse attractum equalem et vniformēz celi. **In
telligendum** q̄ terrā quiescere in medio p̄pter attractū
celi intelligitur dupliciter. i. positiue et negatiue: positiue
q̄dem sic q̄ in celo sit virtus attractiua terre sicut in ma
gnete est virtus attractiua ferri: negatiue autem sic q̄ in
celo non est aliqua virtus attractiua terre p̄pterea de
scit̄ terra: q̄ non est ratio quare plus ad vnā partē q̄
ad aliam moueri debeat: et isto modo est intelligendū
cum dicitur corpus positiū in vacuo quiescere: quia eq
litter trahitur a vacuo non quod in vacuo sit virtus
attractiua corporis: sed quia in vacuo non est differen
tia neq̄ virtus propter q̄ ad aliq̄ partem vacui debe
at moueri corpus.

Contra predicta arguitur pro
bando q̄ po
sitiū vacuo non tolleretur motus localis et primo sic:
tractus corporum naturalium a locis naturalibus sic
a vacuo: igitur et antecedens patet ex cōmuni modo
loquēdi: illud tñ sic arguitur: q̄ si nō q̄rit a quo sic ille

Ter.
cō. 65.

Ter.
cō. 65.

Ter.
cō. 66.

Philosophorum.

motus utrum ab intrinseco vel ab extrinseco non ab intrinseco: quia non videtur quod a se debeat moveri sursum ab intrinseco et ignis deorsum: quod cullibet corpori simpliciter inest tantum unus motus simplex per Aristotem. primo modo ce. non etiam ab extrinseco quoniam talis motus esset violentus cum sit motus tractus ut colligitur a philosopho. 7. philosophorum. Secundo sic posito vacuo adhuc celum moveretur circulariter: si ignis esset in medio mundi adhuc moveretur ad concavum lune: igitur non tolleretur motus localis posito vacuo. Neque ratio philosophi videtur tenere: quia per idem iam tolleretur motus localis ex quo omnia loca sunt eiusdem rationis si cut et omnes superficies. Ad primum dicitur Egidius quod tractus corporum naturalium non fit ab intrinseco sed ab extrinseco: videlicet a virtute celi: sicut enim magnes attrahit ferrum ut sibi illud uniat: ita celus habet virtutem regulatorem totius sphaere elementorum et omnium partium eius attrahit corpora naturalia ne propter vacuum maneant dissoluta. Ista responsio est difficilis quoniam cum celum sit agens mere naturale semper attraheret idem in quantum idem semper est aptum naturam facere idem ut habet a philosopho secundo de generatione. deinde cum secundum Egidium nullus motus factus ab extrinseco sit naturalis: nisi agens extrinsecum conferat virtutem passivo per quod moveatur sequitur motum terre sursum esse violentum si fiat propter declinare vacuum: patet consequentia quia non impium tur terre aliqua virtus celi per quam moveatur sursum: ideo enim motus lapidis sursum est violentus: quia fit ab agente non conferente vim passivo: motus autem vaporum sursum est naturalis: quia fit ab extrinseco conferente passivo virtutem motuam. Dicendum igitur aliter quod tractus corporum naturalium a suis locis naturalibus non fit a vacuo posito: sed tantum negative id est talis motus fit ne contingat vacuum: unde motus tractus aliquando fit a tota specie ut quando magnes attrahit ferrum aliquando a calido ut quando sol attrahit vapores sursum: aliquando a vacuo tantum ut quando aqua movetur post aerem attractus per annexam in fistula: aliquando a vacuo et calido simul: ut quando caro subingreditur ventosam accenso igne in stupam: tunc enim ignis calefacit aerem et posita ventosa supra carnem ignis ille costringitur et aer infrigidatur occupans minorem locum quam ante: ideo ne sit vacuum fit attractio carnis una cum caliditate inducta instante carne seu tumefaciente. Est igitur dicendum ad secundum quod tractus qui dicitur fieri a vacuo fit ab intrinseco et est motus naturalis competens cullibet corpori ad omnem differentiam positionis: et cum dicitur philosophus primo modo ce. quod cullibet corpori simpliciter inest tantum unus motus simplex ille est intelligendus per se primo et a natura speciei: sed per se non primo et a natura generis cullibet corpori simpliciter omnes motus possunt competere considerantur enim corpora simplicia in eo quod sunt elementa determinate speciei: et sic illis non competit nisi unus motus: consideratur etiam ut sunt corpora naturalia: et sic illis competit omnes motus indifferenter naturaliter ab intrinseco ad tollendum vacuum. Ad secundum dicitur quod si celum poneretur in vacuo ipsum non moveretur: et dato quod infra celum non esset nisi vacuum separatim ad intellectum antiquorum celum circulariter moveretur non quidem in vacuo: sed supra vacuum: si etiam ignis nullum haberet locum preter vacuum separatim: ignis nunquam

moveretur in illo. quod autem in casu illo moueatur a centro mundi ad concavum lune: hoc est quia concavum lune est suus locus naturalis et non vacuum separatim occupans totam sphaeram elementorum. Et cum dicitur quod per idem iam tollitur omnis motus localis: negatur: licet omnes superficies sint eiusdem rationis non tamen omnia loca ut supra ostensum est etiam: quoniam omnis locus fit superficies tamen superficies est species specialissima predicamenti quantitatis et locus est generis predicamenti relationis propter respectum quem super addit superficiei sub quo genere continentur loca diversarum rationum. videlicet locus terre locus ignis et sic de alijs elementis. Deinde quoniam omnis motus quarta conclusio. impossibile est vacuum esse quod sit spaciū separatim. pro demonstratione huius conclusionis Aristoteli premittit istam suppositionem. si motus violentus est necesse est motum naturalem esse. probatur omnis motus est naturalis aut violentus: si posterior est motus violentus quod motus naturalis: igitur si motus violentus est necesse est motum naturalem esse. patet consequentia: quod non reperitur posterior simpliciter absque prior. maior est evidens: quia illa divisio datur per immediatam cum non deum motus qui non sit naturalis aut violentus: minor autem declaratur: nam si alicui corpori potest inesse motus violentus eadem potest inesse motus naturalis et non e contra: quia celo inest motus naturalis et non potest illi inesse motus violentus: igitur prior est motus naturalis quam violentus. patet consequentia: quia prius est illud a quo non conuertitur substituti consequentia: ut est declaratum in postpredicamentis et quarto metaphysice capitulo de priori. si igitur motus naturalis est prior motu violento necesse est motum violentum motum naturalem esse posteriori. Ex quibus infert philosophus quod si nulli corpori physico inest motus secundum naturam nulli corpori physico inest aliquis alius motus. patet quia ordinem nature prius est motus secundum naturam quam aliquis alius motus: sed remoto priori remouetur posterior: igitur si non est motus secundum naturam non est aliquis alius motus in corporibus naturalibus. Le. h. Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam est: necesse est ut sit violentus esse: et cum qui est secundum naturam violentus quidem enim qui extra naturam posterior est eo qui est secundum naturam: quare si non secundum naturam est unus cuius philosophorum corporum motus: neque aliorum erit motum neque unus.

Notandum secundum commentato rem commento. 67. quod per istam suppositionem declarat philosophus vacuum non esse et prima suarum propositionum est quod omnis motus aut naturalis aut violentus: id est extra naturam et est manifesta per se secunda autem quod omnis habens motum extra naturam habet motum naturalem ista etiam est manifesta per se: quod enim est extra naturam non intelligitur nisi in respectu eius quod non est extra naturam quoniam dispositio in hoc est sicut dispositio in habitu et privatione: quoniam habitus prior est privatione in re que caret habitu et hec propositio ut mihi videtur non conceditur ab Averroense et est facta in illis: et cum posuit has duas propositiones concludit quod illud quod movetur in vacuo necessario movetur motu naturali. Prima propositio commentum est ista: hec propositio omnis motus aut est naturalis aut extra naturam est per se manifesta: patet quod

Lex. cō. 67

Liber quartus.

fundatur in primo principio de quolibet esse vel non esse: quolibet enim disfunctionis facta ex partibus contrariis: et quolibet categorica de predicato disfunctionis terminorum contradietio: dicitur per se nota: ut tu es homo vel tu non es homo: tu es lignum aut non lignum ex eo quia fundatur in primo principio quod est propositio per se manifesta: sed ista propositio omnis motus aut est secundum naturam: aut non est secundum naturam est propositio disfunctionis facta ex partibus oppositis: igitur est propositio per se nota. **S**ecunda propositio commentum est ista: hec propositio omne habens motum extra naturam est aptum naturae habere motum secundum naturam est propositio per se manifesta. patet quoniam motus secundum naturam est sicut habitus et motus extra naturam sicut privatio cum non cognoscatur motus extra naturam nisi per respectum ad motum secundum naturam: sed habitus prior est privatione etiam in ea re que caret habitu: igitur si in aliquo est motus extra naturam in eo est aptum ad motum secundum naturam. **T**ertia propositio commentum est ista: hec propositio habitus est prior privatione non est concessa ab Avicenna et est veritas in illo imaginabatur enim Avicenna quod in materia prima prius est privatio forme quam forma generanda et in quolibet generabili et corruptibili non esse precedit effectus: igitur privatio est prior habitu: sed fuit sanitas in Avicenna inquit commentator quoniam privatio diffinitur per habitum: constat autem partes diffinitionis precedere diffinitum: igitur habitus est prior privatione. **Q**uarta propositio commentum est ista: si aliquid movetur in vacuo illud necessario movetur motu naturalis: ista propositio patet: quia ex his duabus propositionibus. omnis motus est naturalis aut violentus: omne motum extra naturam est aptum naturae moveri secundum naturam concludit philosophus omne motus in vacuo necessario moveri motu naturali: quoniam si non deitur: igitur quod aliquid moveatur in vacuo et non motu naturali: et arguitur sic: omnis motus est naturalis aut violentus per primam: sed istud mobile quod movetur in vacuo non movetur motu naturali: igitur movetur motu violento: tunc sic. omne motum motu violento est aptum naturae moveri motu naturali per secundam propositionem: sed hoc movetur motu violento: igitur est aptum naturae moveri motu naturali. si in vacuo: sed iam movetur sicut tunc moveretur ex quo in vacuo non est differentia specifica partium: igitur iam movetur motu naturali.

Contra predicta

dubitat: et primo quod motus naturalis non est prior motu violento: quoniam nullum posterius invenitur sine suo prior: sed motus violentus invenitur sine motu naturali: igitur et. maior patet inductive: quoniam non invenitur linea sine puncto: nec numerus sine unitate: nec homo sine animali: et hoc ideo quia punctus est prior linea et unitas numero: et animal est prius homine: minor autem est nota ad experientiam: quoniam in lapide moto violento non reperitur motus naturalis. **S**ecundo arguitur quod motus naturalis et motus violentus non opponuntur privatione: quia privatione opposita habent fieri circa idem per Aristotelem in postpredicamentis. id enim quod est videtur potest fieri eadem et id quod est eadem potest aut potuit esse videns: sed motus naturalis et motus violentus non sunt circa idem: quia aliquid move-

tur naturaliter quod non potest nec potuit moveri violento: scilicet celus: igitur et. **T**ertio arguitur quod motus violentus non cognoscitur per respectum ad motum naturalem: quia secundo de anima dicit philosophus quod motus est sensibile per se loquendo et motu locali non tantum naturalis: sed etiam violento: quia stat visum cognoscere motum violentum nunquam cognoscendo motum naturalem. **Q**uarto arguitur quod habitus non sit prior privatione per rationem Avicenne. quoniam privatio materie precedit habitum qui est forma generanda et generaliter non esse precedit esse rei genite sicut etiam potentia precedit actum iuxta determinationem commentatoris primo huius di. quod adveniēte forma potentia corrumpitur. **A**d primum dicitur quod non inveniuntur motus violentus absque motu naturali. nec sequitur: in lapide est motus violentus et non motus naturalis: igitur inveniuntur motus violentus sine motu naturali: sed solum sequitur quod in aliquo inveniuntur motus violentus in quo non inveniuntur motus naturalis: necesse est enim motum naturalem esse. s. motum celi et contingens est motum violentum esse: ideo non potest inveniuntur motus violentus sine motu naturali. **E**t si arguitur sic. in quocumque reperitur linea in eodem reperitur punctus quia punctus est prior linea: et in quocumque reperitur numerus in eodem reperitur unitas: quia unitas est prior numero et in quocumque invenitur homo in eodem invenitur animal: quia animal est prius homini: igitur per idem in quocumque invenitur motus violentus in eodem invenitur motus naturalis: si motus naturalis est prior violento. **R**espondetur negando consequentiam propter equivocationem prioritatis sumptam in antecedente et in consequente: quoniam punctus est prior linea: et unitas numero et animal est prior homine prioritate intrinseca et diffinitiva: sed motus naturalis est prior motu violento prioritate extrinseca. videlicet originis et causalitatis: punctus enim est intrinsecus lineae: et unitas numero et animal est intrinsecus homini: motus autem naturalis est extrinsecus motui violento recte. **A**d secundum pcedo quod privatione opposita habent fieri circa idem non tamen in quocumque reperitur unum illorum in eodem est reperibile alterum. unde lumen et tenebra opponuntur privatione: et tamen in sole invenitur lumen in quo non potest inveniri tenebra. similiter etiam motus et quies sunt opposita privatione: et tamen in aliquo invenitur motus in quo non potest inveniri quies. videlicet in celo: et in aliquo invenitur quies in quo non potest inveniri motus. s. in terra: sed sufficit quod in aliquo possit inveniri tam motus quam quies: et in aliquo possit inveniri tam lumen quam tenebra: ita in proposito non oportet quod in quocumque invenitur motus naturalis in eodem possit inveniri motus violentus: sed sufficit quod in aliquo et hoc est verum tam de mixtis quam de elementis que aliquando moventur naturaliter et aliquando violento. **A**d tertium dicitur quod sicut linea que est curva non cognoscitur per respectum ad lineam que est recta: tamen linea ut est curva cognoscitur per respectum ad lineam: ut est recta secundum illud Aristotelem. primo de anima rectum est index sui et obliquum: ita motus qui est violentus non cognoscitur per respectum ad motum qui est naturalis tamen motus ut est violentus cognoscitur per respectum ad motum ut est naturalis: quia violentum dicitur respectum ad naturalem: sicut curvum ad rectum: nec est inconueniens duo inueniri habere oppositionem: quorum unus dicat respectum ad

Phisicorum.

reliquum et non e contra: curus enim dicit respectu ad re-
ctum et non e contra: et violentum dicit respectu ad na-
turale: et non e contra: neque hoc est inconueniens in rela-
tione se habentibus per modum mensure et mensurati:
ut colligitur de mente philosophi quinto metaphysi-
ce. ¶ Ad quartum dicitur secundum philosophum se-
cundo de anima: et non metaphysice quod licet in ea-
dem potentia precedat actum et priuatio habitum et ne-
gatio affirmationem: tamen simpliciter loquendo
actus precedit potentiam: et habitus priuationem et af-
firmatio negationem: prius est enim deus quam materia
prima et prius forma celi quam aliqua priuatio forme
et prius esse quam non esse. ¶ Sed est difficultas in co-
mento: quia dicit commentator quod habitus est prior
priuatione in re que caret habitu: quod non est verum
de materia prima carente habitu forme generande in
qua priuatio precedit illum habitum: in eodem enim na-
to non apparet quod habitus precedat priuationem: cum
nunquam in illo sit habitus videndi: quare etc. Dicens
dum quot commentator loquitur de prioritate habitus
in eodem in quo est priuatio: non quidem in esse existē-
tie: sed aptitudinis: prius enim est aptitudo ad motum na-
turalem quam ad motum violentum: et hoc in eodem
corpore naturali: prius etiam in eodem oculo siue vi-
deat siue non videat est aptitudo ad visionem quam ad
cecitatem: et ita in materia prima prius est aptitudo ad
formam generandam quam sit priuatio istius forme. ¶ At
vero motus. ¶ Ista suppositione premissa Aristote. p-
bat conclusionem videlicet quod non est possibile vacui
esse et hoc quattuor rationibus quarum prima est ista
si vacuum est nullus motus naturalis est: sed aliquis
motus naturalis est. igitur nullum vacuum est. patet co-
sequencia cum minori ex suppositione: et maior arguit
omne quod mouetur motu naturali mouetur in aliquo
in quo est superius et inferius: sed in vacuo non est supe-
rius nec inferius: igitur si vacuum est nullus motus na-
turalis est. patet consequentia quia vacuum ponitur p-
pter motum: ut dixerunt antiqui: prima pars antecede-
tis est nota de mobili motu recto: et secundam partem phi-
losophus dupliciter probat et primo sic illud quod est infi-
nitum non habet superius: nec inferius: sed vacuum est
infinitum si ipsum sit: igitur vacuum non habet superius
nec inferius. patet consequentia cum maiori ex determi-
natis tertio huius: et minor arguitur: quoniam si vacuum
est ipsum necessarium est corpus cum habeat tres dime-
siones: igitur recipit in alio loco: et ille locus est dime-
sio separata secundum ponentes vacuum. igitur et cor-
pus et per consequens recipit in alio loco et ille in alio
et sic in infinitum. igitur locus est infinitus: sed locus et
vacuum sunt idem per antiquos. igitur vacuum est infi-
nitum. ¶ Secundo arguitur eadem secunda pars ante-
cedentis: videlicet quod vacuum non habet inferius et
superius. nam in vacuo non est diuersitas naturarum
sed superius et inferius differunt naturaliter et sunt di-
uersarum naturarum: igitur in vacuo non sunt superius
et inferius. tenet consequentia cum maiori ex eo: quia
sicut illius quod est simpliciter nihil non est diuersitas
naturarum: sed vacuum est priuatio corporum naturalium
igitur in vacuo non est diuersitas naturarum: minor au-
tem declaratur: nam una loci mutatio differt naturali-
ter ab alia ut motus sursum naturaliter differt a motu
deorsum: sed diuersitas motuum est ex diuersitate ter-
minorum ut videbitur quinto huius: igitur sursum et de-

orsum differunt naturaliter et sunt diuersarum natura-
rum. ¶ Ex quibus concludit philosophus quod an-
tiqui ponentes vacuum necessario habent negare mo-
tum naturalem secundum locum: et si concedunt motum
naturalem secundum locum necessario habent negare
vacuum. I. e. lit. ¶ At vero motus natura id est natura-
lis (quomodo erit in vacuo cum nec una sit differentia
secundum vacuum et infinitum) sit ipsum vacuum: secun-
dum quidem enim quod infinitum est nihil erit sursum
neque deorsum neque medium: secundum autem quod va-
cuum est nil differens sursum et deorsum: sicut enim nul-
lius id est illius quod nihil est (neque una est differentia sic
et non entis) id est priuationis (vacuum autem cum non
sit aliquid et priuatio videtur esse. (Et natura autem lo-
ci mutatio differens) id est una loci mutatio est ab alia
naturaliter differens (quare erunt que sunt natura dif-
ferentia) id est ergo sursum et deorsum sunt naturaliter
differentia (si igitur) vacuum est (non est natura nisi
nullius loci mutatio) id est nullus est motus naturalis
secundum locum (aut si hoc est) videlicet motus natu-
ralis secundum locum (non est vacuum).

Notandum secundum commentato-
rem commento. 67. quod
(signum huius quod hic sunt ubi diuersa naturaliter
est quoniam hic sunt motus diuersi naturaliter: causa
enim in diuersitate motuum est diuersitas naturalis lo-
corum et natura rerum motarum.) ¶ Prima propo-
sicio commenti est ista: diuersitas locorum naturalium
arguitur ex necessitate motuum localium naturalium.
vnde quia motus naturalis terre et motus naturalis
ignis sunt diuersarum naturarum: ideo arguimus loca
ad que sunt illi motus. videlicet sursum et deorsum esse
diuersarum naturarum: et dicitur talis argumentatio a si-
gno quia proceditur ab effectu ad causam: non quidem
materiali formali vel effectuiam sed tantum finalem:
locus enim est causa finalis motus ad ipsum. ¶ Se-
cunda propositio commenti est ista: diuersitas motuum
naturalium arguitur ex diuersitate mobilium et loco-
rum: vnde quia ignis et terra sunt mobilia diuersarum
naturarum: ideo motus illorum sunt diuersarum natu-
rarum: quia etiam loca ad que sunt illi motus sunt di-
uersarum naturarum: ideo illi motus sunt diuersarum
naturarum: arguere diuersitatem motuum ex diuersita-
te mobilium est arguere a priori per causam effectiuam
sed arguere diuersitatem motuum ex diuersitate loco-
rum est arguere a posteriori per causam finalem.

Sed dubitatur primo: si enim ex
diuersitate motuum
arguitur diuersitas locorum et e contra: igitur demon-
stratio circularis est possibilis contra determinationes
Aristotelis primo posteriorum. ¶ Secundo si ex di-
uersitate mobilium arguitur diuersitas motuum: igitur
motus ferri et lapidis deorsum non sunt eiusdem ratio-
nis: consequens contra philosophum primo ce. et pa-
ter consequentia: quia lapis et ferrum sunt diuersarum
naturarum. ¶ Ad primum dicitur quod non est impossi-
bilis demonstratio circularis in diuersis generibus de-
monstratum. I. quia et quid nunc autem demonstrat di-
uersitas loco ex diuersitate motuum demonstratiue: q. 1. f.
a posteriori per effectum: demonstrat autem diuersitas motuum
ex diuersitate loco demonstratiue per q. d. v. 3. a priori per
causam. ¶ Ad secundum negatur consequentia: quia commen-
tator loquitur de mobilibus motis non ad motum alio
rum corporum naturalium cuiusmodi sunt omnia ele-

Tex.
co. 67.

Tex.
co. 68

Liber quartus.

Tex.
10.68.

[illegible]

Notandum In commentatozem com
mento. 6. q. expulsum
non habet in se principium motus cum motus eius sit
violentus purus: aer vero habet in se principium mo-
tus per potentiam leuitatis que est in aere per q̄ in na-
tus est cum aliquo motu adueniente moueri ad superi-
us. f. quod causa in motu lapidis post separationem
proicientis non est successio aeris sed translatio ipsius
aeris ⁊ hec est sententia Aristot. vt declaratur est in li-
bro 2. c. 2. vltimo istius libri. ¶ Que sunt opinionēs
de causa motus proleci post separationem a proiden

te: quarum prima est platonis. di. quod motus prole-
cti fit ab aere succedente eo modo quo pellitur lignum
ab aqua in projectione lapidis in aqua: lapis enim
proiectus in aquam causat vnam circulationem pelle-
tem lignum: deinde causat alia circulo in loco in q
pimo erat lignum iterum pellens lignum: sic conse-
quenter contraheremissus ⁊ remissus vsqꝫ quo quies-
cit lignum: ita qꝫ motus ligni a principio vsqꝫ ad finez
non est ab alio vna circulatio: sed a multis succe-
dentibus in loco ligni. cōsimiliter dicebat dō lapide mo-
to sursum: quod cum primo separatur lapsa manus ne
fiat vacui succedit aer i loco lapidis: qꝫ ceciderit: qꝫ aer
pellit lapidē fursū: ⁊ ne fiat vacui succedit alio aer: itez
pellēs lapidē fursū remissus ⁊ tñ qꝫ primo: aer ⁊ sic pñius
pellitur lapis ab alio ⁊ alio aer pñius: sic remissus
⁊ remissus vsqꝫ quo quiescit lapis: ⁊ ituz modum
dicebat plato fieri per antiperistasisim. idest per contra-
pulsionem succedentem corporum in loco proiecti.

puluonem iactat enim pzo pium in loco pzoietu.
 T Secunda fit opinio Aristotelis vt colligitur ex
 terminatione ipsi? octauo philofophiz ⁊ quarto ce. di.
 quod motus pzoietii fit per puluonem ⁊ delationem;
 ⁊ hec ab aere vno velodius motu quam fit motus pzo
 ietii ad locum pzo pium eo modo quo moueretur la
 pis a fpyho velodius motu fursum: a quo postea expel
 leretur extra. vbi dicit cōmētato: quod motus lapidis
 est motus violentus purus: motus autem aeris pelle
 tis seu differentie lapidem est motus naturalis: qz mo
 tus lapidis fit tantum ab extrinseco nō conferente vim
 passo: motus autem aeris fit primo ab extrinseco ⁊ ab
 intrinseco: scilicet quando coniungitur expellenti. ab ex
 trinseco qd ē qz ab ipso expellente ⁊ ab intrinseco: viden
 cet a sua forma leuitatis: postquam autem separat aer
 a proiciente non mouetur nisi ab intrinseco: ita quod
 aer non solum mouetur naturaliter deorsum: sed etiā
 sursum: ⁊ ad omnem differentiam positionis in pzo
 pzo elemento: ⁊ hec a forma sua secundum virtutem:
 aut impetu receptum a proiciente.

et impetum recipiant a potente.
 ¶ Sed dubitatur si aer mouetur motu velociorẽ q̃ p
 iectum tunc statim aer separabitur a p̃iecto ⁊ per con
 sequens non mouebit p̃iectum: q̃ mouens ⁊ motum
 debent esse simul. ¶ Respondet Burleus q̃ philoso
 phus ⁊ cõmentator per velocius intelligit fortius: vi
 aer mouetur motu velociorẽ q̃ p̃iectum. i. motu for
 tiorẽ. ¶ Egidius aut̃ dicit q̃ motus aeris est velocior
 q̃ motus p̃iecti: non tamen leuatur ab eo ⁊ datuo ex
 epla primũ est de lapide posito in circulo q̃ circulus
 si picatur in altũ ⁊ fortiter vertat lapis simul vertet
 cum circulo ⁊ semper rabinet eadepte circuli: q̃ dñs cõ
 tingit: q̃ motus circuli est velocior q̃ sit motus lapidis
 deorsum: ideo ille motus ipedit motũ lapidis nõ per
 minet ipsum moueri deorsum: sed facit eũ moueri secũ
 dum motũ circuli. ¶ Secundũ exemplũ est de scutella
 plena aqua que si repente vertatũ: q̃ vñs scutelle sit
 velocior q̃ descensus aqua deorsum per huius versio
 nem aqua ⁊ scutella nõ caderet: ideo inquit ispez: q̃
 motus aeris est velocior q̃ sit mot⁹ p̃iecti in p̃pitiũ locum
 p̃p̃ea non permittit coꝑus p̃iectum caderet: sed pellit
 ipsum. ¶ Prima responsio est aliquantulum dubia:
 quoniam aer non separatur a lapide: neq̃ lapis ab ae
 re: ideo si non velocius mouetur aer quam lapis nec
 eniam fortius: si enim p̃toteretur sursum vas plenum
 aqua nemo diceret vas fortius moueri quam aqua.
 deinde si fortius mouetur aer quam lapis: aut igitur
 fortius mouetur aer sursum quam lapis deorsum: aut

Phisicorum.

fortius mouetur aer sursum q̄ lapis sursum. primū nō potest dari: q̄ tunc lapis simul moueret sursum ⁊ deorsum. non ē fm̄ quia necessario aer separaret a lapide. ¶ Secunda responsio solum declarat causam. ppter q̄ non descendit lapis positus in circulo: ⁊ aqua in scutella quoniam ppter velocitatem motus v̄ionis virtū q̄ illorum habet. phibens ne descendat: sed non declarat quomodo mouetur lapis sursum ab aere: vbi non est aliqua versio neq̄ motus circularis aeris: sed tantum rectus iuxta imaginationem cōmentatoris in quo motu non apparet maior velocitas aeris quā pieti. ¶ Ideo dico q̄ philosophus per motum velociorem aeris ⁊ motum tardiozem pieti intelligit aerem motū per maiorem distantiam ⁊ proiectum per minorem: aut aerem habere maiorem potentia ad motum sursum q̄ lapidem ad motum deorsum: aliquando enim potentia aeris motiua sursum est maior q̄ potentia lapidis motiua deorsum ⁊ tunc lapis mouetur sursum: aliquando potentia aeris motiua sursum est tanta p̄cise q̄ta est potentia lapidis motiua deorsum: ⁊ tunc non mouetur lapis sursum nec deorsum: quando q̄ vero potentia aeris motiua sursum est minor q̄ potentia lapidis motiua deorsum: ⁊ tunc lapis mouetur deorsum. hec tamen materia diffusius determinabitur octauo hui⁹.

Tex. cō. 69. ¶ Amplius nullus. tertia ratio ad eādem conclusionem est ista. si vacuum est nulla quies naturalis est: s̄ aliqua quies naturalis est: igitur nullum vacuum est. patet consequentia cum minor: quia aliquis ē motus naturalis ex p̄iori supposito: igitur aliqua est quies naturalis: patet consequentia: quia omnis motus naturalis est ppter quietem naturalem ⁊ maxime in motibus rectis verificatur illud: maior autem sic arguitur: nullum corpus q̄ mouetur si post suum motū ponatur in vacuo naturaliter quiesceret in illo: igitur si vacuum est nulla quies naturalis est: patet consequentia per aduersarios dicentes naturā ordinasse vacuum ppter quietem: sicut ppter motum: antecedens arguitur corp⁹ naturale positum in vacuo: aut quiesceret naturaliter in quolibet parte: aut in nulla: sed non quiesceret naturaliter in qualibet parte: igitur in nulla parte vacui naturaliter quiesceret. patet consequentia cum secunda parte antecedentis: quia vnum corpus naturale non desit nisi in vno loco naturali: prima pars antecedentis declaratur: quoniam nullum corpus naturale desit naturaliter in aliquo loco nisi ppter cōuenientiam q̄ habet in loco illo vt patuit: sed nullum corpus naturale h̄z magis cōuenientiam cum vna pte vacui q̄ cum alia: cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis: igitur quodlibet corpus naturale positum in vacuo aut naturaliter quiesceret in quolibet pte aut in nulla. ¶ Et ex isto cōcludit phis q̄ corpus naturale positum in vacuo: aut quiescet in quacūq̄ parte ponatur: aut mouebitur in infinitum: nisi per aliquod fortius impeditur. istam cōsequentiā declarat cōmentator sic: nam aut quodlibz vbi in vacuo est naturale illi corp⁹ aut nullum cū non sit ratio propter q̄ vnum sit naturale ⁊ nō reliquū. si quodlibz fuerit naturale: tunc corpus naturale in quocūq̄ vbi desit naturaliter. si nullum fuerit naturale tunc a quolibz mouebitur naturaliter: ⁊ ita vt semper quiescet vel semper mouebitur. **Le. lit.** Amplius posito vacuo (nullus habebit dicere aliquid ppter quid). i. aliquā causā p quā illud q̄ (mouetur stabit alicubi). i. quiescet in aliquo parte vacui naturaliter post motum (quid enim magis hic quā ibi: quare aut quiescet) vbi cūq̄ ponatur (aut

in infinitum necesse est ferri: nisi aliquid impedierit maius.) ¶ Et notat dicit philosophus: nisi aliquid impedierit maius quia quantūcūq̄ corpus esset natum semper ferri aut moueri. si ei occurreret aliquid impedimentum maioris potētie illud susteret motū eius. ¶ Amplius autem nunc quarta ratio ad predictam conclusionem est h̄. si vacuum est: nulla quies violenta est: sed aliqua quies violenta est: igitur nullum vacuum est. patet cōsequentia cum minor: quia motus violentus est ex p̄missa supposito: igitur aliqua quies violenta est: cum motus violentus terminetur per quietē violentā vt manifestabitur quinto hui⁹: sed maior arguitur. nullum corpus quiescit in vacuo violentē: igitur si vacuum est nulla quies violenta est. patet consequentia per antiquos ponentes vacuum ppter quietem t̄z violentam q̄ naturalem sicut ppter motū antecedens declaratur quoniam nullum corpus potest moueri violentē in vacuo: igitur nec potest quiescere violentē in vacuo. patet p̄sequentia q̄ motus violentus terminatur per quietem violentā. antecedens arguitur. nam cō corpus dicitur violentē moueri: quia continens cedit illi ⁊ mouetur ad partem loci discōuenientem sibi: sed vacuum q̄ est cōtinens fm̄ antiquos non cedit corpori naturali: neq̄ illud corpus mouetur ad partem loci discōuenientem sibi cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis ⁊ nulla oīcaf discōuenire locato: igitur in vacuo non potest aliquid corpus violentē moueri. ¶ Ex predictis philosophus cōcludit q̄ in vacuo nō potest esse aliqua quies naturalis aut violenta: quia omnis quies potest esse terminus mot⁹: sed in vacuo nullus motus potest terminari per quietem: quia cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis aut quelibet habet cōuenientiam cū corp⁹e posito in eo: aut discōuenientia. si cōuenientia ⁊ cū non sit ratio: quare illud corp⁹ mouetur ad vnā partem vacui quin moueat ad aliam igitur semper cum est mot⁹ ad vnā partem mouetur ad aliam. si autem quelibet pars vacui habet discōuenientiam cum corp⁹e posito in eo: igitur a qualibet illarum partium recedit ⁊ per cōsequens semper mouet. **Le. lit.** Amplius autem nunc quidem in vacuo ob id q̄ cedit ferri videtur construe sic. amplius autem illud videtur ferri violentē in vacuo. i. cōtinens propter id q̄ ipsum continens cedit ⁊ mouetur ad partem loci discōuenientem ei. (In vacuo autem vbiq̄ similis est hui⁹). i. omnes partes sunt eiusdem rōnis neq̄ ipsuz vacuum cedit (quare vbiq̄ ferretur) corpus positi in vacuo: ideo nulla quies potest esse in vacuo.

Notandum fm̄ cōmentatorem cōmeto. 70. q̄ (plures motus apud expulsionem impellentis crūt in aliqua parte ⁊ non in alia p̄dpter diuersitatem partium in aptatione. i. quia mouetur ad partem que est magis apta.) Intendit cōmentator ostendere q̄ vacuum esse destruit illa que sensibilibus apparent in motu violento. Experiunt enim mobile motum violentē non semper moueri ad illam partem ad quam proicitur a mouente: vt patet de corp⁹e subtili late figure quod si proiecta non mouetur directe in illam partem ad quam proicitur: ⁊ hoc si projectio fiat secundum latitudinem immo magis mouetur in partem sui accuminis: quia facilius accuminis quam lateri cedit prohibens. posito autem vacuo illud nullibi cedit: aut vbiq̄ equaliter cedit ideo projectum semper mouetur versus partem projectionis: quod est falsum: quare ⁊c.

Tex. cō. 71.

Liber quartus.

Lxx.
co. 71.

Plinius

aut ex hys. Ista e
secunda pars huius ca
pituli in qua pbs p
bat impossibilitate va
cul rōnib⁹ sumptis ex
pte velocitatis et tar
ditatis in motu. post
q̄ in pzia pbauit idē
rōnibus sumptis ex
pte nālitatis et violē
tie mot⁹. Et facit duo

qm̄ primo p̄mittit duas suppositiōes. secūdo exequi
tur de intento ibi. ¶ Id ergo in quo est. a. ¶ Prima
igitur suppositio est ista: quod due sunt cause velocita
tis et tarditatis in motu grauiū et leuiū. f. diuersitas
medij in raritate et densitate et diuersitas mobilis in gra
uitate et leuitate: p̄nam velocius mouetur lapis in ae
re q̄ in aqua: quia aer est rarior et subtilior: aqua au
tem densior et spissior: velocius et mouetur terra in ae
re q̄ aqua: q̄ terra grauior est aqua et aqua leuior ter
ra. ¶ Et notanter dicitur in motu grauiū et leuiū: quia
in celo est velocitas et tarditas motus: et inibi nulla il
larum causarum inuenitur cū celum non sit graue aut
leue: neq̄ moueatur in medio raro vel denso: sed circa
medium rarū aut densum. Le. lit. (Amplius autem et ex
hys) que dicent⁹ manifestum est q̄ dicitur. v̄z nullum
vacuum separatum esse videmus. n. idem graue et leue
corpus velocius ferri p̄pter duas causas: aut in disse
rendo. i. aut fm̄ differentia medij: (p̄ q̄) fertur in ra
ritate et densitate: vt per aquā aut terram aut aere: aut
in differendo q̄ fertur. i. aut potest esse causa fm̄ dif
ferentiam mobilis (si alia sint eadem). i. si medium sit
vniūce (p̄pter excellentia grauitatis aut leuitatis) ip
sius mobilis.

Notandum

fm̄ cōmentatorem com
mento. 7. q̄ (si corp⁹ fue
rit idem aut fuerint duo equalis in declinatione diuersi
tas erit fm̄ id in quo mouent⁹. verbi gr̄a qm̄ idem cor
pus velocius mouet in aere q̄ in aqua: et similiter duo
corpora equalia in grauitate et figura et magnitudine:
si autē corpora fuerint diuersa: et mouent in eodē me
dio: tunc diuersitas in motu erit p̄pter diuersitatem in gra
uitate et leuitate. f. q̄ grauius eorum erit velocius.)

¶ Tres regulas ponit cōmentator quarū prima est
ista: si aliquid mobile difformit⁹ mouebitur in veloci
tate et tarditate: diuersitas pueniet ex parte medij in ra
ritate et densitate: patet q̄ non apparet quomodo idē
mobile possit moueri velocius et tardius i medio vni
formiter raro aut vniuniformiter denso: et hoc loquendo
de mobili moto fm̄ naturam elementi manēte cōtinue
sub eadem dispositiōe ex parte grauitatis et leuitatis
magnitudinis et figure: q̄ vna portio ēre in medio vni
formi simpliciter possit veloci⁹ et tardius moueri va
riata in grauitate et leuitate: aut magnitudine vel figu
ra. posset etiā idem asal ex appetitu intrinseco veloci⁹
et tardius moueri in eodem medio vniuniformi simplici
non variata grauitate neq̄ magnitudine neq̄ figura:
q̄ non mouetur per naturā elementis sed per naturam
anime. ¶ Secūda regula: si duo mobilia confimiliter
disposita in grauitate magnitudine et figura difformit⁹
moueantur diuersitas pueniet ex diuersitate medij:
p̄ q̄ non apparet q̄ in medio vniuniformi talia mo

bilis difformit⁹ mouerent et vniū altero velocius. Et
notanter cōmentator exprimit magnitudinem et figu
ram: quia duo corpora essentialiter grauius et equaliter
magna difformiter mouentur in medio vniuniformi da
to quod vnum esset quadrate figure et reliquum circula
ris aut pyramidalis figure: duo etiam corpora eq̄li
ter grauius et equaliter figurata difformiter mouētur in
medio vniuniformi. dato quod vnum sit altero maius:
corpus enim maius aut quadrate figure habet maio
rem resistentiā q̄ corpus minus aut rotunde vel pyra
midalis figure: q̄ plures partes in actu resistūt corpi
maiori q̄ minori et corpi q̄drato q̄ pyramidalis: aut spe
rice figure. ¶ Tertia regula si plura mobilia difformit⁹
ter mouebuntur in eodem medio vniuniformi diuersitas
pueniet ex parte mobilium in grauitate aut leuitate ma
gnitudine aut figura: istud est manifestum: q̄ nō appa
ret vnde illorum mobilium vniū velocius alio moue
retur in eodem medio vniuniformiter denso aut vniuniformi
ter raro: nisi esset diuersitas ex parte mobilium sic q̄
vnum esset altero grauius aut leuius: maius aut min⁹
melioris aut peioris figure facientis ad motum. Et in
telligitur ista regula de mobilibus motis per naturam
elementi et non per naturam anime: vti iam est exp̄ssus.

¶ Hoc quidem secūda suppositio est ista. causa pro
pter quā mobile velocius mouetur in vno medio quā
in alio est: quia vnum medium magis resistit mobili q̄
aliud magis enim resistit mobili aqua q̄ aer: quia sa
ciliois diuisionis est aer quā aqua cum densior atq̄
crossior sit aqua q̄ aer: et magis resistit mobili mediū
contra motum q̄ medium quiescens: vt patet de nauis
cui magis resistit aqua contra motū q̄ quiescens. plu
res enim partes in actu et maiores diuidit mobile quā
do medium contra mouetur q̄ quādo quiescit. est etiā
faciliois diuisionis mediū quiescens q̄ contra motū
quia medium quiescens tantum resistit: sed mediū co
tra motum non tantum resistit: sed etiam agit p̄ra mo
bile. Le. lit. (Hoc quidem) medium (per quod fertur)
mobile (causa) est tarditatis mot⁹ (quia impedit) mo
bile (maxime quidem) impedit mobile mediū (q̄ cō
tra fertur: postea autem et manens). i. mediū quiescēs
resistit: sed non tantum sicut contra motum (magis au
tem resistit medium (quod non facile diuiditur: huius
modi autem crossius est) atq̄ densius et.

¶ Notandum quod medium aliquan
do iuuat mobile ad mo
tum aliquando impedit mobile a mobili: quando enī
medium mouetur versus eam partem versus quā mo
uetur mobile: tunc iuuat mobile ad motum et magis
quando velocius mouetur quam mobile quam quā
do equuelocit⁹ aut minus velocius mouetur: vt pa
tet de nauis mota ab aere flante et in aqua cum ea descē
dente: quando autem medium quiescit aut contra mo
uetur: tunc impedit mobile a motu et magis quādo cō
tra mouetur quam quādo quiescit. ¶ Ex predictis se
quitur quod tertia regula cōmentatoris posset habere
instantiam nisi sane intelligeretur. stat enī plura mo
bilis difformit⁹ moueri in medijs vniuniformitatib⁹ i ra
ritate et densitate: et tamen diuersitas non prouenit ex
parte mobilium: neq̄ in grauitate neq̄ in raritate neq̄
in magnitudine neq̄ in figura: dato quod duo mobilia
confimiliter disposita omnino in grauitate magnitudi
ne et figura moueantur in duobus medijs simpliciter
vniuniformitatibus in raritate et densitate p̄ter h̄ q̄ vniū
illorum medium quiescit et alterum moueatur con
xx

Philosophicorum.

tra mobileideo intelligit cōmentator de medio vniformi
mi cōsimiliter se habente per totū motū respectu am-
bozum mobilitū: ppter ea omnia que dicta sunt de cā
velocitatis et tarditatis motus sunt intelligēda cū ista
additione ceteris existentibus paribus que possunt
mobile pmouere ad motum aut ipsum impedire a mo-
tu. ¶ Id ergo in quo est. a.) Istis duabus suppositio-
nibus premis pbs demōstrat vacuū non esse et hoc
demonstratioe ducente ad impossibile cōcludēdo quat-
uor incōuenientia: quoz primum est qd aliquis mor-
potest fieri in non tempore: secundū incōueniens qd
aliquid mobile equevelociter mouebitur in pleno si-
cut in vacuo ibi. (sed si per subtilissimum. Tertium in-
cōueniens qd aliqua duo equevelociter mouentur: et ta-
men motus vnus ad motum alterius nulla est ppor-
tio ibi (manifestum est igitur.) Quartum incōueniens
qd in eodem spacio vniformi mobilia disformia et incō-
lia equevelociter mouentur. ibi (fm autē boz. ¶ Pri-
mum incōueniens arguitur sic. moto aliquo mobili p
media disformia qualis est. pporzio medij ad mediū
in raritate et densitate: talis est. pporzio motus ad mo-
tum in velocitate et tarditate: et tempore ad tempus in
longitudine et breuitate: sed vacui ad plenum nulla est
pporzio in raritate et densitate: igitur motus facti in ple-
no ad motum factū in vacuo nulla est. pporzio in ve-
locitate et tarditate: et psequenter tēporis ad tempus nul-
la est. pporzio in longitudine et breuitate: sed motus fa-
ctus in pleno fit in tēpore: igitur motus facti in vacuo
fit in non tēpore: p consequentia quia ex opposito se-
quitur oppositū: si enim motus facti in vacuo fit in tem-
pore et motus factus in pleno fit in tēpore: igitur tēpo-
ris ad tempus et motus ad motū est aliqua pporzio:
et cōsequēter vacui ad plenum est aliqua pporzio quod
est oppositum minoris. ¶ Patēte cōsequētia philo-
sophus pbat qlibet partem antecedentis et primo pri-
mam ex fundamento suaz suppositionū: nam qualis
est pporzio aeris ad aquam in raritate et densitate: ta-
lis est pporzio motus facti in aere ad motū factum in
aqua in velocitate et tarditate: et tēporis ad tempus in
longitudine et breuitate: quia sicut aer est in decuplo
rarior aqua: ita motus factus ab aliquo mobili in ae-
re est in decuplo velocior motu facti ab eodez mobi-
li in aqua: et tēpus per quod illud mobile mouetur in ae-
re est in decuplo minus qd tēpus per qd idem mobile
mouetur in aqua. Et sicut arguitur de istis ita de qbus
liber alijs medijs disformibus que p aliqđ mobile de-
beant pertransiri qd semp seruatur eadem pporzio tē-
poris ad tēpus et motus ad motū et mediū ad mediū
semp intelligendo ceteris paribus que possunt iuu-
re: aut impedire motū: ita qd si mediū ad mediū est pro-
porzio dupla in raritate et densitate etiam motus ad
motū est pporzio dupla in velocitate et tarditate et cō-
sequenter tēporis ad tēpus est pporzio dupla in longi-
tudine et breuitate: et sic inductiue fm omnem pporzio-
nem. ¶ Ponamus igitur qd a. fit mobile: qd mouebitur
per. b. aq. in. c. tempore et in. d. aere: per. e. tempus et pa-
ter qd qualis est pporzio. b. mediū impediens ad. d. me-
diū impediens in velocitate et tarditate: talis est pro-
porzio motus. a. facti per. b. ad motum eiusdem factū
p. d. in velocitate et tarditate et pñr talē pporzio. c. ad. e.
in quibus fiant illi duo motus et hoc in longitudine et
breuitate. Le. lit. ¶ Id ergo in quo est. a. f.) mobile (mo-
uebitur per. b.) medium aqueū (q. in quo. c. tempus)
idest tempus in quo mouebitur. a. per. b. sit. c.) per ip-

sum autem. d.) medium aereum etiam moueatur idem
mobile quod (cum sit subtilius. b.) (si equalis longitu-
do est ipsius. b.) que est ipsius. d. fm analogiam) id est
pporzionem (impedientis corporis) mouebitur ipsū
a. (Sit enim. b. quidez aqua. d. vero aer qto igitur sub-
tilius aer aqua et incorporealius tanto citius. a. per. d.
mouebitur qd per. b. habet igitur eandem rationem) i.
pporzionem. qua quidem. i. ppter quaz (distat aer
ab aqua) in raritate et densitate secundum quam pro-
porzionem se habet (velocitas) motus facti in aere (ad
velocitatem) motus facti in aqua (quare si dupliciter
subtile) est magis aer qd aqua (in duplici tempore) id-
est in duplo maiori tempore (quod est ipsum. b. transi-
bit) a. mobile (quam. d. et erit in quo est. c. tempus du-
plex in quo est. e.) id est et tempus. c. erit duplum ad tē-
pus. e. (Et semper iam quantūqz medium (sit incor-
porealius et minus impeditum) mobilis (et bene diui-
sibilis) est illud medium: per quod fertur mobile: citi-
us mouebitur ipsum mobile. ¶ Vacuū autem) pba-
ta prima parte antecedentis. videlicet qd qualis est pro-
porzio medij ad mediū: talis est pporzio motus ad
motum et tempore ad tempus probat philosophus
secundam partem. s. quod vacui ad plenum nulla est
pporzio in raritate et densitate sic quod vacuum nō
excellit plenum in raritate vel densitate nec econtra qd
arguitur sic. quando cumqz aliqua duo comparantur in
aliquo tercio secundum magis et minus: ita qd vnum
illozū excedit aliud in illo tercio. illud in quo fit com-
paratio necessario competit viri: qd comparatorum: sed
vacuum non est rarum neqz densum: igitur nō excedit
plenum: neqz exceditur ab eo in raritate et densitate. pa-
tet cōsequētia cum minore: ex quo vacuum est separa-
tum a dispo sitionibus naturalibus secundū antiquos
maior autem patet inductiue: si enī. a. excedit. b. aut ex-
ceditur ab illo in caliditate vel albedine oportet virum
qz illozū esse calidum aut albu: ppter ea numerus
non excedit non ens in aliquo tercio: neqz excedit ab
illo: quia non datur aliquid in quo cōueniant numeri
et non ens in quo aliquid illozū excedatur ab alio.
¶ Et confirmatur: omne excedēs diuiditur in excessus:
et in id per quod excedit sicut numerus quaternarius
excedit ternarium per vnum: adeo diuiditur in ipsū ter-
narium qui exceditur et in vnum per qd fit excessus: ma-
gis etiam excedit duo qd tria: et iterū magis vnum quā
duo ppter ea diuiditur in omnia ista: sicut ex hīs om-
nibus componitur: non autem excellit nihil: quia non
diuiditur in nihil: neqz linea excedit punctum: quia nō
diuiditur in punctum: sed vacuum nō diuiditur in ple-
num neqz secundum se neqz secundū rarum et densum
cum non contineat aliquid illozū: igitur vacuū nō
excedit plenum: nec exceditur ab illo et per consequē-
vacui ad plenum nulla est. pporzio: quo pcessio sequit
quod motus factus in pleno nullam pporzionem ha-
bet ad motum factum in vacuo: sed motus factus in
pleno fit in tempore: igitur motus factus in vacuo fit in
non tempore qd fuit in principio pbandum. Le. lit. (va-
cuum autem nullam habebit rationem). i. pporzioem
(qua excellatur sub pleno) vel excellat pleniū (sicut ne-
qz nihil ad numerum) est aliqua pporzio vel excessus
Et cōfirmatur (si enim quattuor tribus excellunt vnū
pluri aut duo). i. magis excellunt duo quā tria (et ad-
huc vnum pluri quā duobus). i. adhuc magis excellit
vnum quam duo (nihil autem non amplius habz ra-
tionem qua excellunt) ipsum quattuor (necesse est enī

liber quartus.

blundi excellens in excellentiam). i. in id per quod sit excessus: et id quod excellitur: quare (si quatuor habet proportionem ad nihil (erunt quatuor quantūcunque excellenter: et nihil) erit excessum quod est falsum quia non componit quatuor: unde neque linea punctum excellit nisi componatur ex punctis: similiter autem vacuum ad plenum nullam possibile est habere rationem) id est proportionem (igitur neque motum) pleni contingit habere proportionem ad motum vacui et per consequens motus vacui sit in non tempore si motus pleni sit in tempore: et quod illud sit inconueniens manifestum est sex to huius ubi probatur omnem motum esse in tempore.

Notandum secundum commentatorem commento. 7. q. auempeche negauit illam proportionem qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate et tempore ad tempus in longitudine et breuitate: quia tunc nullus motus esset in tempore: nisi propter medium impediens quod ipse dupliciter probabat esse falsum primo quia celum mouetur in tempore sine resistentia medij. secundo quia tunc grauius et leuius semper mouerentur violentius quia motus illorum est in tempore. propter resistentiam medij impediens motum et violentius mobile. Dicebat ergo auempeche quod non qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: sed talis est proportio tarditatis accidentis motui in alio medio: imaginabatur enim auempeche quadruplicem motum. scilicet naturalem diminutionis additionis et aggregatum motus naturalis secundum eum est motus. pueniens ex sola resistentia mobilis ad motorem distinguendo medium contra mobile: qui quidem motus est successiuus et in tempore dato quod medium non resisteret cuiusmodi est motus celi: cuiuslibet elementi subtrahita resistentia medij.

Motus diminutionis est motus tarditatis proueniens ex resistentia medij verbi gratia dato quod motus naturalis elementi sit velocitatis vt. 4. quo absque resistentia medij potest in hora spaciū bipedale pertransire repono tunc quod medium tantum illi resisteret quantum mobile. et patet quod illud elementum non pertransiret in hora nisi pedale motu velocitatis vt duo: nam ex quo resistentia est duplicata oportet tam spaciū quam motum subduplari: talem ergo motus dicebat auempeche esse diminutionis et tarditatis accidentem motui naturali.

Motus additionis est motus velocitatis proueniens ex applicatione potentie ad potentiam verbi gratia dato quod mobili moto naturaliter motu velocitatis vt. 4. pertransiundo in hora bipedale ad dederet vna alia potentia tante actiuitatis tunc velocitas motus et spaciū pertransiundi duplicaretur sicut duplicata est potentia et pertransiretur quadrupale in hora motu velocitatis vt. 8. velocitatem igitur vt quatuor superadditam motui naturali: dicebat auempeche esse motum additionis. Motus aggregatus est motus compositus ex motu naturali et motu additionis vt iam est expressus: scilicet de motu vt. 8. proueniens ex applicatione potentie ad potentiam: motum igitur vt. 4. proueniens ex sola resistentia mobilis vocabatur auempeche motus naturalem motum vero vt. 2. proueniens ex resistentia medij dicebat esse motum diminutum. motum autem vt. 4. proueniens ex applicatione potentie nominabat motum additum: sed motus compositus ex motu naturali

turali et motu addito appellauit ipse motum aggregatum. Istis stantibus arguebat auempeche sic si qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: igitur qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem. per consequentia quia arguitur ab vno conuertibili ad reliquū intelligendo per motum sensibilem totum motum in actu: qui secundum se totum est perceptibilis a sensu: quia non aliud videtur intelligere commentator per motum sensibilem formando rationem auempeche. et quod illud sit falsum arguit auempeche isto modo: si qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: et qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio tarditatis ad tarditatem vt declaratum est igitur qualis est proportio tarditatis ad tarditatem: talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: sed tarditas est motus diminutus a motu naturali: igitur qualis est proportio diminuti ad diminutum: talis est proportio remanentis ad remanens prius est falsum: igitur aliqua pars antea est falsa: sed non illa tarditas est motus diminutus a motu naturali: neque illa qualis est proportio resistentie ad resistentiam: talis est proportio tarditatis ad tarditatem vt ex similibus auempeche videtur esse notum: igitur illa est falsa: qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: legatur voluit probare auempeche. Et quod illud consequens sit falsum. vt qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens manifeste apparet in numeris et magnitudinibus sint entis a. et b. duo numeri aut magnitudines equeles. vt vt. 4. sic quod ab a. diminuat vnum et ab ipso b. diminuant duo et patet quod non qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens: quia diminuti ad diminuti est proportio duplicata. si duo sum ad vnum et remanentis ad remanens est proportio sexquialtera. videlicet triū ad duo. Non etiam oportet quod qualis est proportio additi ad additum talis sit proportio totius resultantis ad totum resultantem: quia si addantur. 4. a. magnitudini aut numero: et b. solum addatur duo. proportio additi ad additum est duplicata. si a. ad duo: et totius resultantis ad totum resultantem est sexquialtera. videlicet 3. ad 6. propterea dicebat auempeche quod non qualis est proportio tarditatis ad tarditatem talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem si cut non qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens: neque oportet quod qualis est proportio velocitatis superaddite ad velocitatem superadditam motui naturali quod talis sit proportio motus aggregati ad motum aggregatum ex quo non qualis est proportio additi ad additum: talis est proportio totius resultantis ad totum resultantem

Contra opinionem auempeche arguit commentator quadrupliciter et primo scilicet non qualis est proportio resistentie ad resistentiam ex parte medio: talis est motus ad motum et tempus ad tempus: sed tantum tarditatis accidentis in vno medio ad tarditatem accidentem in alio medio sequitur omnem motum factum in vacuo esse motum successiuum factum in tempore contra philosophum hic dicitur quod motus factus in vacuo fieret in non tempore. et patet consequentia: quia omnis motus factus in vacuo proueniret ex resistentia mobilis ad motorem iuxta

Philosophicorum.

Tanta sciam auempeche. ¶ Secundo sic. mobilia omni-
no equalia in medijs equaliter resistentibus omnib⁹
conditionibus existentibus paribus eque ueloci-
tate uentur ut experimentaliter est notum: igitur eisdem co-
ditionibus existentibus paribus sola resistentia diuer-
sificata diuersificantur motus in uelocitate et tardita-
te secundum illam proportionem: consequentia tenet:
quia si equalitas mediorum in raritate et densitate om-
nibus alijs conditionibus existentibus paribus est
per se causa equalitatis motuum in uelocitate et tardita-
te: per idem diuersitas mediorum in raritate et densita-
te est per se causa diuersitatis motuum in uelocitate et tar-
ditate: et per consequens qualis est proportio mediorum
in raritate et densitate talis est proportio motuum in ue-
locitate et tarditate: quia in causis per se et adequatis q̄
tis est proportio cause ad causam talis est proportio ef-
fectus ad effectum. ¶ Tercio sequitur illam regulā nō
esse ueram quam philosophus ponit. 7.º philosophorum.
videlicet si aliquis motor mouet aliquod mobile per
aliquod spacium in aliquo tempore: ille mouebit me-
dieratem illius mobilis per illud spacium in medietate
illius temporis intelligendo per mobilem totum resi-
stens et per medietatem mobilis medietatem totius re-
sistentie: quia secundum auempeche non qualis est p-
portio resistentie ad resistentiam talis est proportio mo-
tus ad motum et temporis ad tempus: sed solum tardi-
tatis ad tarditatem: cū ergo medietas mobilis in duplo
minus resistat potentie motoris q̄ totum mobile non
oportet quod qualis est p-
portio medietatis mobilis
ad totum mobile in resistentia q̄ talis sit proportio tē-
poris in quo mouetur medietas mobilis ad temp⁹ in
quo mouetur totum mobile: ex quo secundum auempe-
che p-
portio temporis ad tempus non est nisi sicut p-
portio tarditatis ad tarditatem. ¶ Quarto sequitur
q̄ omnis motus sensibilis et in actu graui⁹ et leui⁹ ē
motus non naturalis: quia omnis talis sit ex resisten-
tia medijs aut ex applicatione potentie ad potentiam: mo-
do secundum auempeche motus. pueniens ex resisten-
tia medijs non est naturalis sed diminutus a motu na-
turali etiam. pueniens ex applicatione potentie ad pote-
tiam non est naturalis sed superadditus motui natura-
li: nec est dare duplicem motum quorum vnus sit na-
turalis et alius superadditus: quia cum nunq̄ mouea-
tur corpora graui⁹ et leui⁹ absq̄ resistentia medijs: tunc
in eodem essent simul. 4.º motus uidelicet naturalis di-
minutus et additus atq̄ aggregatus: quod nō concede-
ret auempeche. Et ita auempeche nō potest ponere cor-
pora graui⁹ et leui⁹ inanimata posse moueri motu na-
turali nisi in vacuo quod est absurdum et contra senten-
tiam Aristoteli. ¶ Ideo commentator pro solutione ratio-
num auempeche docet ueras causas successiois in mo-
tu. 1.º omnem motum. puenire secundum excessum po-
tentie motoris supra rem motam: et q̄ diuersitas mo-
tuum in uelocitate et tarditate ē secundum p-
portiones
reperiam inter potentiam actiuam motoris et potentiam
resistentiam rei motę: quę quidem resistentia inter mo-
torem et rem motam inquit commentator tripliciter con-
tingit: primo ex parte moti tantum sicut est in motu cor-
porum celestium in quibus non est resistentia: nisi mo-
bilis ad motorem. secundo ex parte medijs tantum: sicut
est in motibus corporum simplicium grauium et leuium
nam in illis res mota per se non diuiditur in motorem
et rem motam in actu: cum prima materia quę est mo-
ta a forma elementis non sit in actu et consequenter non

resistat motori. tertio ex parte utriusq̄. uidelicet tam mo-
ti q̄ medijs: sicut est dispositio in animalibus quę mouē-
tur in aere uel in aqua: motor enim est anima cui resi-
stet medium et corpus animalis cum motus anime sit
motus circularis. seu motus. pueniens ex appetitu ad
omnem differentiam positionum. motus autem corpo-
ris animalis sit tantum deorsus ex inclinatione elemē-
ti dominantis in eo. triplex igitur est causa successiois
in motu. uidelicet resistentia mobilis ad motorem: resi-
stentia medijs ad motorem et resistentia utriusq̄ ad illū.
¶ Ex predictis declarat commentator quę mobilia in-
digent medio in suis motibus et quę non. quod illa
in quibus res mota ex se diuiditur in motorem in actu
et rem motam in actu non necessario indiget medio ex
quo habent resistentiam intrinsecam sufficientem ad mo-
tum: sed si indigent medio inquit commentator illud erit
per accidens. s. propter inspirationem et expirationem
sine quibus non poterit motum manere sed non requi-
ritur per se propter motum: illa uero quę mouentur
ex se inquit commentator et non diuiduntur in motorem et
rem motam in actu necessario indiget medio: et hec sunt
corpora graui⁹ et leui⁹: aliter mouerentur in non tem-
pore inquit commentator: cum nihil sit illis quod resistat
potentie motus et ille motus in non tempore est mot⁹
naturalis eorum: et cum non sit possibile motum natu-
ralem perpetuo impediri: aliquando mouebuntur in
non tempore. s. in vacuo quod est impossibile cū om-
nis motus sit in tempore. Et propter hoc sequitur ali-
ud inconueniens dicit commentator quod aliqua duo
corpora eque uelociter mouentur: quorum vnus est al-
tero grauius ceteris paribus pater de duobus inque
grauius motus sine medio. ¶ Ad primam rationem
auempeche pater responsio ex dictis commentatoris
negando illam consequentiam: qualis est proportio me-
dijs ad medium: talis est proportio motus ad motum
et temporis ad tempus: igitur nullus motus est in tem-
pore nisi propter medium impediens: quia celum mo-
uetur in tempore absq̄ impedimento medijs: et nō repu-
gnat animali moueri in vacuo ex sola resistentia mo-
bilis ad motorem: neq̄ sequitur motum grauium et le-
uium factum in medio esse violentum: quia licet medijs
impediat motum a certa uelocitate non tamen impedit
motum simpliciter: immo non posset esse talis motus
absq̄ medio: licet etiam medium resistat mobili: et cū
violenter ne sit in termino mot⁹ non tamen tollit natu-
ralitatem motus cū motus ille fiat naturaliter ab intri-
seco mouente mobile et diuidente medium. ¶ Ad secū-
dum responderet commentator negando ultimam conse-
quentiam. 1.º causa istius erroris fuit estimare quod
tarditas et uelocitas sunt motus additi motui et dimi-
nuti ab eo sicut linea quę additur linee aut diminuitur
ab ea: quam dissimilem declarans ait quod non est si-
mile de additione et diminutione in quantitatibus ma-
thematicis et in motibus: quoniam quando ex quanti-
tate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu
remanet residua quantitas in actu: sed quando in mo-
tu naturali accidit diminutio: tunc motus naturalis nō
habet esse nisi in potentia et quod quidem non: sic intelli-
gendum quod in motu diminutionis sit motus natu-
ralis sed eo modo quo magis perfectum dicitur esse po-
tentia in minus perfecto: ut mixtum in elemento et ani-
mal in planta et magnum in paruo. Si enim in motu
diminutionis essent duo motus scilicet motus natu-
lis et motus tarditatis tunc idē mobile moueret duo

Libor quartus.

bus motibus per se ad eundem terminum contra philosophum quinto philosophorum. Unde auempeche non debuit ponere quod in motu facto in medio resistenti sit aliqua pars motus naturalis: aut quod in motu illo maneat aliquid de motu naturali: sed sicut parvus homo dicitur homo diminutus respectu magni hominis non quia parvus homo sit pars magni hominis: sed quia deficit a quantitate magni hominis: ita motus tarditatis, pueniens ex resistentia medijs non dicitur esse diminutus a motu naturali: quia est pars motus naturalis remanentis post diminutionem: sed quia est minor et imperfectior quam motus naturalis. Ita velocitas non dicitur esse additio motui naturali sic quod fiat vnus motus: cuius vna pars sit motus naturalis: et alia motus velocitatis: sed dicitur motus superadditus: quod est maior et perfectior eo modo quo linea bipedalis dicitur superaddita lineae pedali: quia continet tantum et plura et hoc posito motu opinio auempeche.

Contra dicta tam in commento quam in littera arguitur et primo quod non omne excedens diuiditur in excessum et in excellenciam: sicut neque componitur ex excessu et eo quo fit excessus: quod vna intelligentia excedit aliam et tamen non componitur ex illa neque diuiditur in illa: similiter vnum lignum excedit aliud lignum et non componitur ex illo et vna albedo excedit aliam albedinem in qua non diuiditur nec ex qua componitur. Secundo arguitur quod medium plenum rarum vel densum impedit motum naturalem: quia graue aut leue motum in aliquo medio plenius si poneretur in medio subtiliori velocius naturaliter moueretur: igitur ista velocitas quae habetur in medio subtiliori est sibi naturalis: et istam velocitatem non habet in medio densiori: igitur medium densius impedit velocitatem naturalem et consequenter impedit motum naturalem. Tercio arguitur quod successio grauius et leuius simplicium aliunde prouenit quam ex resistentia medijs: quia si a. et b. pondera inaequalia ponantur in equilibrio sic quod a. plus ponderet quam b. patet quod a. tardius mouetur quam b. si in medio simpliciter poneretur absque medio. Igitur non solum resistentia a. medium: sed etiam per consequens successio non tantum prouenit ex resistentia medijs: sed etiam ex resistentia b. et c. Itaque dicit commentator hic videlicet commento. 7. quod vniuersaliter res mota est contraria motori: igitur in motu grauium et leuium simplicium materia contrariatur motori: igitur illi resistentia et per consequens successio in motu illorum prouenit non tantum ex parte medijs: sed etiam ex parte mobilis. Quarto arguitur quod successio prouenit ex parte mobilis et medijs non tantum competit animalis quia mixta inanimata habent resistentiam tam intrinsecam quam extrinsecam: igitur successio in motibus illorum prouenit ex parte mobilis sicut ex parte medijs. dicit enim commentator quod omne motum ex se si diuiditur in motorem in actu et rem motam in actu habet resistentiam ab intrinseco ex parte mobilis: sed quodlibet mixtum inanimatum diuiditur in motorem in actu quod est forma substantialis mixti et rem motam in actu quod est compositum ex materia et forma. Formis elementum: igitur quodlibet tale habet resistentiam ab intrinseco ex parte mobilis. Ad primum dicitur quod illa propositio: omne excedens diuiditur in excessum et in excellenciam: aut illa: omne excedens aliquid componitur ex illo debet intelligi de excessu quantitativo vel reductibili ad excessum quantitativum. videlicet omne ex-

cedens aliquid secundum quantitatem componitur ex illo quod exceditur vel ex aliquo consimili et ex illo per quod excedit: et hoc est verum vniuersaliter in omni excessu quantitativo tam discreto quam continuo: in excessu autem perfectali vel qualitativo illud non habet locum: et hoc sufficit ad intentionem philosophi hic quoniam excessus in raritate et densitate reducitur ad excessum quantitativum: si enim ex denso fiat rarius illud occupabit maiorem locum quam antequod est de ratione quantitatis. Ad secundum dicitur quod sicut medium non impedit mobile a motu: sed tantum a termino motus: ita non impedit motum a velocitate naturali: sed bene ab ista vel ab illa velocitate naturali: sicut enim mobile non mouetur nisi esset medium: ita nullus motus grauium et leuium simplicium esset velocius aut tardus nisi esset medium: nec sequitur: medium impedit mobile ab ista velocitate naturali: igitur impedit mobile a motu naturali: quia velocitas naturalis non est motus naturalis: sed tantum passio vel differencia eius. Ad tertium dicitur quod commentator locutus est de resistentia per se et non de resistentia per accidens medium est resistentia per se in motu corporum simplicium grauium et leuium: b. autem et quodlibet aliud contra motum est resistentia per accidens: quia accidit corpori simplici quod sibi resistat aliquod tale: sed non sibi accidit quod illi resistat medium cum non possit fieri aliquis motus alicuius corporis simplicis grauis aut leuis absque resistentia medijs. Et ad commentatorem dicitur quod non ponit illam propositionem absolute: sed istam (res mota vniuersaliter est similis quodammodo) motori et contraria alio modo: unde in motu alterationis et in motu ad quantitatem mouens et motum sunt similia in materia et contraria secundum formam ut habetur primo de generatione et corruptione in motu animalium et corporum celestium mouens et motum sunt similia in proportionem cum mouens sit perfectio moti et contraria secundum quod est in actu et omne motum moueatur secundum quod est in potentia. philosophum: et isto modo concedo quod in omnibus grauius et leuius inanimatis tam simplicibus quam mixtis mouens et motum sunt similia secundum proportionem et contraria secundum actum et potentiam si tamen per motorem intelligatur mobile et per rem motam medium sicut motor et res mota sunt similia in materia et sunt contraria in qualitate. videlicet in grauitate et leuitate densitate et raritate vel saltem quantitate secundum actum et potentiam. Ad quartum respondetur quod commentator non dixit successione prouenientem ex resistentia mobilis et medijs solum competere animalis sed dedit exemplum de animalibus et non de mixtis inanimatis: quia illud est per se manifestum in animalibus et non in mixtis inanimatis. Est tamen differentia inter animalia et mixta inanimata: quo ad primum motorem et primum motum quod in animalibus primum motor est anima et primum motus est corpus animalis in mixtis aut inanimatis primum motor est forma elementis. philosophum per se. quod mixta inanimata mouentur ad motum elementis in illis et per primum materia est primum motus et totum residuum per formam elementis mouentem est secundum motum: successio igitur in motu animalium prouenit ab intrinseco est ex parte primi motus: quod est corpus animalis et non ex parte ultimi motus quod est materia: materia sit contraria motori non tamen ei resistentia talis quantitas non sit forma sed secundum actum et potentiam: sed in motu mixtorum inanimatorum successio prouenit ab intrinseco non

est ex parte primi moti quod est materia: sed ex parte ultimi moti quod est compositum ex materia et forma substantiali mixta una cum tribus formis elementorum. **D**ubatur adhuc circa dicta: primo dato quod terra simplex moueatur in aere eque uelociter moto cum ipsa: aut uelocius: quid est ibi causa successionis in motu cum illa successio non uideatur provenire ab intrinseco ex quo terra est corpus graue simplex non etiam ab extrinseco cum non diuidatur medium ab ipso corpore graui sed magis uideatur promouere ad motum illius.

Respondetur quod causa successionis illi motus est resistentia extrinseca medij non quidem per modum diuisionis sed per modum condensationis: quoniam in tali motu una pars medij aliam pellit et condensat. si enim aer mouetur eque uelociter cum terra tam aer quam terra pellit aliquas partes aeris deorsum. si autem uelocius mouetur aer quam terra partes aeris tantum pellunt se in uicem: et quia terra mouetur cum aere: ideo resistentia uirtutis est ex parte medij. **S**ecundum dubium cum dicitur corpus celeste resistere motori quid intelligitur per corpus celeste: utrum materia prima dimensionata et hoc non quia illa nulli resistit ut dictum est: aut forma extensa sine materia et iterum non quia illa non inclinatur in motum contrarium motori si inclinatur ad eundem motum ad quem motor. aut per corpus celeste intelligitur compositum ex materia et forma celi preter intelligentiam mouentem. et istud est contra intentionem commentatoris dicitur inde substantia orbis quod celum non componitur ex materia et forma: sed tantum ex motore et mobili. et dato quod componeretur ex materia et forma adhuc non resisteret motori: quia non inclinatur in motum contrarium: sed ad eundem ad quem motor. dicimus enim corpus animalis resistere anime quia inclinatur in motum contrarium: et alteram partem mixti inanimati resistere forme elementum dominantis: quod secundum se vel aliquid eius inclinatur in motum contrarium: constat autem quod talis inclinatio contraria secundum totum vel secundum partem non inuenitur in corpore celesti.

Respondetur quod ponendo corpus celeste esse compositum ex materia et forma: aut esse formam tantum dimensionatam et extensam: non ideo dicitur corpus celeste resistere motori: quia inclinatur in motum contrarium: sed quia naturaliter ab intrinseco determinatur sibi tantam uelocitatem et tarditatem: sicut minus naturale aeris aut ignis existens in sua naturalissima dispositione resistere comprimenti: non quia inclinatur in motum contrarium: quia non inclinatur ad motum condensationis vel rarefactionis: sed quia naturaliter ab intrinseco determinatur sibi tantam raritatem et densitatem tantam magnitudinem et paruitatem et non maiorem nec minorem. nec bene potest fieri comparatio inter corpus celeste et corpus animalis: aut alteram partem mixti inanimati: quia que ad modum illa corpora sunt diuersarum rationum: ita sunt diuersarum inclinationum. Si poneretur corpus celeste esse materiam extensam et in actu absque forma substantiali non oiceremus illam resistentiam provenire ex parte mobilis ratione materiel sed ratione forme circularis cui repugnat naturaliter ab intrinseco subito circulariter transmutari sicut corpus oppacius dicitur resistere luminis non ratione materiel sed

ne oppacitatis: neque oppacitas resistit lumine quia inclinatur in formam pirariam: sed quia repugnat nature sue recte per lumen. Et consequenter diceretur quod licet successio in motu celi pueniat ex resistentia figure tamen de terminata uelocitas et tarditas motus celi prouenit ex natura intrinseca motoris non potentie celum uelocius aut tardius mouere. Ideo male dicitur communiter quod successio in motu celi et uelocitas ac tarditas prouenit ex libera uoluntate anguli seu intelligentie mouentis orbem cum naturaliter in quando celum ex necessitate mouetur et non libere libertate contradictionis secundum Aristotelem et commentatorem.

Si per

subtilissimum postquam philosophus demonstrauit primum inconueniens posito uacuo: uidelicet quod motus potest fieri in non tempore: consequenter demonstrat secundum inconueniens. uidelicet quod aliquod mobile eque uelociter moue-

bitur in pleno sicut in uacuo et quod istud sit inconueniens manifestum est quia ponatur illud mobile in medio quantumcunque subtilissimo: et in tempore quantumcunque paruo semper uelocius mouebitur in uacuo quam in pleno: quoniam uacuum exuperat omnem rationem pleni in motu cum in pleno quantumcunque raro et subtili habeatur resistentia extrinseca: in uacuo autem nihil resistit extrinsecum modo implicat contradictionem mobile nullam habere resistentiam in uacuo et aliquam in pleno: aut maiorem in pleno quam in uacuo et tamen eque uelociter moueri in utroque. **E**t quod illud inconueniens sequatur posito uacuo arguitur: nam cum omnis motus fiat in tempore: et nullus possit fieri in non tempore pono quod a mobile pertransibit uacuum b. pedalis quantitate in hora: et accipio c. plenum. scilicet aerem vel aquam etiam pedalis quantitate et que ro utrum a. poterit pertransire. c. in hora aut non. si poterit ponatur in esse et habetur intentum quia illud quod pertransit spacia equalia in temporibus equalibus eque uelociter mouetur in utroque illorum ut declarat uerbo philosophorum. si autem dicitur quod a. non poterit pertransire. c. in hora et poterit pertransire. c. ut superpono: fit igitur quod in centum horis pertransibit. c. et arguitur sic. c. medium est subtilissimum in infinitum: igitur potest ad centuplum subtilari: igitur a. potest pertransire. c. in hora. patet consequentia: quia qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in uelocitate et tarditate: et tempore ad tempus in longitudine et breuitate. igitur a. poterit pertransire. c. in hora ponatur in esse et habetur inconueniens probandum quod aliquod mobile eque uelociter mouebitur in pleno sicut in uacuo ex quo pertransibit. b. c. spacia equalia in equali tempore: quorum unum est plenum et reliquum uacuum.

Casus tamen philosophi stat per hunc modum. quod si sit uacuum equale b. aeri aut d. aque quod pertransatur ab a. mobili in .3. tempore et secundum .3. tempore est minus

127.
66.7^h

Liber quartus

et tempore in quo. b. vel. d. pertransientur ab ipso. a. mobili si in vacuo sit motus velocior: quod in pleno: tunc arg: sic gnatur ad maiorem delectationem et maiorem raritatis ceteris paribus sequitur velocitas motus: igitur si medium. b. vel. d. rarefieret proportionatur sicut. i. est minus. e. tempore: aut daretur. c. corpus subtilius. d. in ea. p. portione. q. e. est maius. i. in equali tempore pertransiret. a. mobile. z. vacuum. r. b. vel. d. ponatur igitur illud in esse et habetur intentus. Lege litteras. (Sed si per subtilissimum medium in tali ratio quod paruo tempore fertur aliquod mobile si contingat illud ferri per vacuum omnes exuperat rationem) ex quo in pleno est resistentia et non in vacuo. (Sit enim. z. vacuum equalis autem magnitudine his que sunt. b. r. d. a. igitur si transibit a. mouebitur per. z. in quodam quidem tempore quod est. i. sed in minori quod in quo est. e. q. est tempus pertransitionis. b. vel. d. et hanc habebit rationem: id est p. portionem vacuum ad plenum sed in tanto tempore quod est in quo est. i. ipse. d. a. transibit subtilius: id est in equali tempore in quo. a. transibit. z. transibit vnum spacium subtilius quod sit spatium ipsius. d. (transibit autem) plenum et vacuum eque velociter (si sit aliud) aliud corpus (subtilitate differens ab aere in q. est. z. comperaturum) fm hanc proportionem quaz habet tempus in quo est. e. ad tempus in quo est. i. Si enim tanto subtilius est corpus in quo est) spacium. c. ipso. d. quod exuperat. e. ipsum. i. transibit contra velocitate in tanto tempore. a. mobile. c. spacium. q. tum) est. i. quoadmodum (ipsum exuperat. c. q. in quo est. a. si feratur) construe sic: quoadmodum ipsum. c. exuperat. d. spacium: quod est illud in quo est. a. motus et hoc (si feratur). a. supra. c. spacium in ea p. portione velocius mouebitur quod supra. d. in qua p. portione. e. tempus est maius. i. tempore. (Si igitur nullus sit corpus) in spacio (in quo est. z. vacuum (ad hoc velociter) mouebitur. a. in. z. vacuo quod in. c. pleno ex quo in vacuo non est resistentia (sed erat) motum. a. in tempore (in quo est. i.) ut probatum est (quare in equali tempore transibit: quod est plenum et vacuum: sed impossibile est.

Notandum primo quod iste textus communitur est corruptus: quod tam loco vacui quod loco pleni subtilioris. d. in ea p. portione in qua. e. tempus est maius. i. ponitur. z. quod tamen fieri non debet: sed loco pleni subtilioris. d. poni debet. c. sicut loco vacui ponitur. z. aliter littera est confusa et inintelligibilis. unde ab illo recte. Si enim tanto ad illud: si igitur continetur debet poni. c. r. non. z. cuius tamen oppositum communiter fit.

Secundo notandum fm commentatore comento. 72. q. ita est de subtilitate et spissitudine sicut est de diuisione linee et superficiei: quoniam quoadmodum linea f. z. est linea potest diuidi in infinitum quod tamen est impossibile fm q. est linea terrestris aut ignea: ita de subtilitate potest intelligi. p. cessus in infinitum ex sua natura: scilicet fm q. est subtilitas simpliciter: non fm q. est subiectum subtilitatis corporis mobilis. Sicut igitur linea fm q. huius potest diuidi in infinitum: non autem ut est linea naturalis: ita raritas fm q. huius est subtilitabilis in infinitum: non autem in eo q. est passio corporis naturalis.

Sed dubitatur quod dictum sit. 2. de anima q. oiu natura constantius terminata est ratio magnitudinis et augmenti: videatur quod hec p. portio sit falsa: medius po

test subtiliari in infinitum, aut ista: vnum medium potest fieri alio subtilius in quacumque p. portione: et per consequens demonstratio nulla est qua facit. Aristo. cum demonstratione non ingrediant nisi p. portiones vere ut manifestatur primo posteriorum. Respondet commentator di. q. p. portio posita est falsa possibilis et ex falso possibilis non sequitur impossibile: et hoc modo declarationis videtur multoties aristoteles et etiam plato: et est vera declaratio quando non ponitur falsum in ea fm q. est falsum impossibile: sed fm q. est falsum possibile. Duas distinctiones intendit hic commentator vna cum commento superiorum: quarum prima est ista. duplex est falsum. i. possibile: ut antichristus est: et impossibile ut homo est asinus. potest igitur ingredi demonstrationes p. portio possibilis falsa: sed non p. portio impossibilis falsa. Secunda distinctio est ista: p. portio falsarum possibilium quedam est simplex et quedam multiplex. p. portio falsa possibilis simplex est illa que non habet nisi vnum sensum: et ille est falsus ut tu curris. p. portio falsa possibilis multiplex est illa que habet duos sensus: quorum vnus est verus et alius falsus: ut linea potest diuidi in infinitum. hec enim p. portio est falsa: quia non potest diuidi linea nisi cum corpore naturali: sed non potest diuidi corpus naturale in infinitum: igitur nec linea. est tamen falsa possibilis multiplex: quia habet duos sensus. vnus verum: scilicet linea fm q. linea potest diuidi in infinitum. et alius falsus: videlicet linea fm q. naturalis potest diuidi in infinitum: et talis p. portio potest ingredi demonstrationes: non fm sensus falsus: sed fm sensus verum. Ita in p. portio licet hec p. portio sit falsa medius potest subtiliari in infinitum: non tamen est impossibilis sed est falsa possibilis: non simplex: sed multiplex habens duos sensus: quorum vnus est medius fm q. rarum vel densum potest subtiliari in infinitum. Secundus sensus est: medius fm q. igneus vel terreus potest subtiliari in infinitum. iste sensus est falsus: et alius est verus. secundus quod ingreditur p. portio illa demonstrationem. Dubitatur circa demonstrationem aristotelis. pbando quod posito vacuo aliquid potest ita velociter moueri in pleno sicut in vacuo ponendo quod a coeao ignis ad centrum mundi totus sit vacuum: et quod in coeao lune sit vnum mixtum ex quatuor elementis habens tantum vnus gradus grauitatis terre: et vnus aque: et vnus gradus leuitatis aeris: et vnus tantum leuitatis ignis: et descendat illud mixtum per totam sphaeram ignis resistentem: ut vnus cum dimidio: et deinde per totum vacuum in quo deberet esse sphaera aeris. et patet quod per totam sphaeram ignis illud mixtum mouetur a p. portione dupla: quia medius resistit ut vnus cum dimidio: et tres gradus trahunt deorsum: scilicet terre: aque: et aeris: non autem ignis: p. portio posita quod nullus elementum trahat sursum vel deorsum in p. portio sphaera: sed trium ad vnum cum dimidio est. p. portio dupla: igitur et cum autem illud mixtum venerit ad vacuum aeris iterum mouebitur ab eadem p. portione: quoniam tantum resistit vnus gradus ignis et duo trahunt deorsum: videlicet gradus grauitatis terre et aque: non autem resistit neque trahet deorsum gradus leuitatis aeris ex quo erit in p. portio sphaera: sed duorum ad vnum est. p. portio dupla: igitur continue tam in pleno quod in vacuo seruiabitur eadem p. portio potentie motus supra suam resistentiam: et consequenter eadem velocitas: igitur illud mixtum eque velociter mouebitur in pleno sicut in vacuo. Respondetur commu

Ex falso possi-
falso impo-

xx iiij

Philosophorum.

inter concedendo conclusiones adductas: vnde nō soluz est concedenduz tale mixturā fm philosophiaz iam currentez equeuelociter moueri in pleno et in vacuo: imo velocius moueri in pleno q̄ in vacuo ponēdo in casu p̄iori q̄ elementū ignis non resistat nisi vt vnuz in quo casu moueretur illud mixturā per totuz elementum ignis a p̄porzione tripla: et in vacuo aeris tantum a p̄porzione dupla: cu in toto elemento ignis sit tantuz resistentia vt vnuz: et tres gradus triuz inferiori elemento: et trahant deorsum. in vacuo autē aeris illud non mouetur nisi a p̄porzione dupla: cu solū aq̄ et terra trahant deorsū: et tantū ignis resistat: sed intentio Aristotelis est q̄ nō est possibile aliquod corpus simplex equeuelociter moueri in pleno et in vacuo: q̄ in pleno habet resistentiaz: sed in vacuo nullaz: si etiā fuerit aliquod mixturā habēs in aliquo medio resistentiam tam intrinsecā q̄ extrinsecā non variata resistentia intrinseca impossibile est illud equeuelociter moueri in pleno et in vacuo: quia si non variatur resistentia intrinseca semper maiorem resistentiaz habet in pleno q̄ in vacuo ceteris paribus: et sequenter tardius mouetur in pleno q̄ in vacuo: et ita intendit p̄us. ¶ Et notāter dico non variata resistentia intrinseca: quia si variaretur staret vt supra aliquod mixturā equeuelociter moueri in pleno sicut in vacuo: et etiā velocius nō obstat q̄ in pleno haberet resistentia: et intrinsecā q̄ extrinsecā: et in vacuo tantū intrinsecā. pono q̄ a concavo aeris ad mediū mundi totū sit vacuū: et a concavo aeris ad cōcauū celi totū sit plenuz: et q̄ in concavo ignis sit a. mixturā q̄ debeat descendere per totuz elementum aeris resistentie vt vnuz: q̄ quidē mixturā cōponatur ex quattuor gradib⁹ grauitatis terre et duobus aque habens tantū vnuz gradū leuitatis aeris et vnuz leuitatis ignis. In casu isto. a. mouetur p̄ aere et a p̄porzione tripla: quia resistentia est vt dupla: cū nō resistat aer nisi vt vnuz et ignis vt vnuz. sed autē gradus trahunt deorsum: videlicet quattuor terre: et duo aque: sed sex ad duo est. p̄porzio tripla: igitur in toto medio aeris a. mouetur a p̄porzione tripla. in vacuo autē aque mouentur tantū a p̄porzione dupla: q̄ non trahunt deorsum nisi quattuor gradus terre: et trahit sursum resistendo solū duos gradus: videlicet vn⁹ aeris et vnus ignis: et hoc contingit p̄pter variationē resistentie ab intrinseco cum in toto elemento aeris habeat. a. mixturā resistentiaz vt vnuz intrinsecā: in vacuo autē resistentiaz vt duo intrinsecā sic q̄ maiora tur resistentia intrinseca et minozatur potentia motiua cum potentia motiua in elemento aeris sit vt sex: et in vacuo aque sit tantū vt quattuor. stante igit eadez resistentia intrinseca et nō minozata potentia motiua impossibile est aliquod mixturā equeuelociter aut velocius moueri in pleno et in vacuo.

Contra predicta arguitur probando iterum aliquod mobile moueri: ita velociter in pleno sicut in vacuo manente eadem potentia motiua omnino et eadez resistentia intrinseca eo modo quo dictum est. Et suppono q̄ omnia mixta consimilis compositionis equeuelociter mouerentur in vacuo: sed non in pleno. p̄mūz patet. nam ex quo essent consimilis mixtionis consimilis esset p̄porzio motiue potentie supra resistentiam in vno sicut in alio ex quo non haberent resistentia nisi intrinsecā. constat autē q̄ cōsimilis velocitas puenit ex consimili p̄porzione. secundū vero declaratur: et sit a. vnuz mixturā gra

uitatis vt octo: et leuitatis vt quattuor. b. vero grauitatis vt quattuor et leuitatis vt duo. et patet q̄ sunt cōsimilis mixtionis. ponatur igitur ceteris paribus in medio resistente vt. i. et sequitur. a. velocius descendere q̄ .b. quia a maiori p̄porzio potentie motiue supra resistentiam. nam computando resistentiam intrinsecā et extrinsecā simul tota resistentia. a. est vt quinqz: et potentia motiua vt octo. tota vero resistentia. b. est sicut tria: et potentia motiua vt quattuor: sed maior est p̄porzio octo ad quinqz q̄ quattuor ad tria cum sit sequentia: et altera sup̄triciens quintas: igitur cetera. ¶ Iste supposito pono q̄ a. mouetur in pleno et b. in vacuo. Et quero virum. a. et b. equeuelociter mouetur: aut a. tardius. b. si equeuelociter mouentur: habetur intentum. nam ponatur. a. in vacuo ipsam equaliter mouetur cum. b. per suppositionem et in pleno etiam equaliter mouetur: igitur a. equeuelociter mouetur in pleno et in vacuo. Si autē tardius mouetur. a. in pleno q̄ b. in vacuo sit igit q̄ a. in p̄porzione dupla: et b. in p̄porzione quadrupla. et arguitur sic. continetur assignare vnuz mixturā consimilis mixtionis motum in eodem medio in duplo velocius. a. et consequenter a p̄porzione quadrupla. et ergo illud a. et ponatur in vacuo: et arguit sic. in pleno mouetur a p̄porzione quadrupla et in vacuo mouetur a p̄porzione quadrupla tantū: ex quo est cūdes mixtionis: cum. b. igitur. c. equeuelociter mouet in pleno sicut in vacuo q̄ erat. p̄bandum. ¶ Confirmatur idem ex fundamentis demonstrationis philosophi. nā q̄libet istoz mobiliū positum in vacuo mouetur a p̄porzione quadrupla vt suppositum est. ponatur igitur aliquod eorum in pleno. et quero virum illud moueatur a p̄porzione quadrupla aut non: si sic habet intentū: si non sic igitur q̄ illud moueatur a p̄porzione dupla. et arguitur sic. medium est subtiliabile in infinitum: igitur potest subtiliari ad duplum. ponatur igitur q̄ sic subtiliatur: et sequitur illud mixturā moueri a p̄porzione quadrupla. nam qualis est p̄porzio mediā ad medium in raritate et densitate: talis est p̄porzio motus ad motū in velocitate et tarditate: sed medium subtiliatum ad duplum est in duplo rari⁹ q̄ primo erat: igitur velocitas est dupla ad priorem: sed prima velocitas fuit dupla: igitur ista est quadrupla. patet p̄n. q̄ p̄porzio quadrupla est dupla duple. Et his rationibus nō tantum p̄batur q̄ mobile aliquod equeuelociter mouetur in pleno sicut in vacuo: immo q̄ velocius ponendo. c. in quadruplo velocius moueri q̄ a. aut medium ad quadruplū rarefieri. ¶ Ad p̄mū casum respondet Burleus concedendo q̄ a. tardius mouetur q̄ b. admitendo q̄ a. moueatur a p̄porzione dupla in pleno: et b. a p̄porzione quadrupla in vacuo sic concedit q̄ c. consimilis mixtionis tam cum. a. quā cum. b. potest in duplo velocius moueri q̄ a. et consequenter quod potest moueri a p̄porzione quadrupla: et cui ponitur q̄ moueatur a p̄porzione quadrupla non admittit hoc cum p̄iori casu di. q̄ licet vtrūq̄ illorum sit possibile: illa tamen non sunt composibilia. ¶ Et ita responderet ad secundum casum di. admitendo q̄ .b. in duplo velocius moueatur in vacuo q̄ in pleno: et consequenter concederet q̄ b. potest in duplo velocius moueri q̄ a. et moueatur in pleno per subtilianō

Liber quartus

nam medijs cum autem ponitur q̄ medium subtilietur ad duplum in quo moueatur. b. non admitteret hoc cum prior casu: quia in dubie his admittis sequit̄ ideoz mobile equeuolociter moueri in pleno sicut in vacuo stante eadez resistentia intrinseca et potētia motiua: q̄d est impossibile. ¶ Iste modus respondēdi est magis sophisticus q̄ naturalis cui satisfaciatur solum fm regulas obligationum. vnde dato isto modo respondendi sequitur q̄ ratio Aristotelis non fuit demonstratiua: quoniam cōsimiliter responderet ad rationē Aristotelis concedendo q̄. a. in duplo velocius mouetur in vacuo. 3. q̄ in pleno. d. concedēdo q̄. c. est medium in duplo subtilius q̄. d. et cum ponit philosophus. a. moueri in. c. pleno non admittitur iste casus cui prior casu dicendo q̄ quilibet est possibilis quilibet illorum casuum sed non sunt inuicem compossibiles. ¶ Dicendū igitur aliter q̄ h̄ ratio philosophi non sit simpliciter demonstratiua: tamen fuit demonstratiua contra antiquos concedentes motum pleni esse comparabilem motui vacui in velocitate et tarditate quod quidē implicabat contradictionem. sicut enim vacui ad plenum nulla est proportio: ita motus facti in pleno ad motū factū in vacuo nulla est p̄portio: posito igit̄ vacuo dicatur q̄ licet motus facti in vacuo sint inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut iam inuicem comparantur motus facti in pleno: tamen motus facti in pleno et motus facti in vacuo non sunt inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut nec iam inuicem comparantur motus celi et motus elementorum cum resistentia in motu celi proueniat ex parte mobilis: et resistentia in motu elementorum ex parte medijs secundū cōmentatores. et septimo physicoz dicit philosophus q̄ motus rectus et circularis non sunt comparabiles in velocitate et tarditate: quia spacia super quibus sunt non sunt inuicem comparabilia secundū equalitatem vel inequalitatem: videlicet linea recta et circularis. posito igit̄ vacuo est concedendū. a. mobile moueri in vacuo a proportionē quadrupla et in pleno a proportionē dupla: et a p̄portione quadrupla: et a proportionē centupla et sic in infinitum secundū subtilitatem medijs: non tamen mouet. a. in vacuo tardius q̄ in pleno: neq̄ velocius q̄ in pleno: neq̄ equeuolociter sicut in pleno cum tales motus non sint inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut nec proportionē illorum motuum in maiestate et minoritate: licet enim proportio quadrupla reperta in vacuo sit maior proportionē dupla inuenta in vacuo: nō tamen est maior neq̄ minor proportionē reperta in pleno sicut neq̄ vacuum est maius vel minus pleno non enim possunt comparari secundū equalitatem et excessum pleni et vacui sicut nec comparantur inuicem punctus et linea aut numerus et nihil vt posuit aristoteles in littera.

Ex predictis patet q̄ non sequitur. a. mobile non potest in vacuo moueri nisi a proportionē quadrupla et in pleno potest in infinitum velociter moueri: igitur potest velocius moueri in pleno q̄ in vacuo. nullus enim motus potest esse velocior motu celi: tamen aliquis motus potest in infinitum velocior: scilicet motus alterationis et motus celi nō potest esse nisi finitus: et hoc ideo quia tales motus non sunt inuicem comparabiles vt videbitur septimo physicoz. Manifestus est cō. 73. igitur. ¶ Tertium inconueniens est istud. aliqua duo

equeuolociter mouentur: et tamē motus vnus ad motum alterius nulla est proportio: q̄ istud sit inconueniens manifestum est: quia sicut cuiuslibet temporis finiti ad quodlibet tempus finitum est aliqua proportio: et cuiuslibet linee recte ad quālibet lineam rectam est aliqua proportio: ita cuiuslibet motus ad quālibet motum comparabilem in velocitate et tarditate est aliqua proportio: et q̄ istud sequitur arguitur. nam concessio illo impossibilis: scilicet q̄ idem mobile equeuolociter mouebitur in pleno et in vacuo: et consequenter q̄ idem mobile in temporibus equalibus pertransibit duo spacia equalia: quorum vnum est plenum et reliquum vacuum vt probatum est sequi data positione antiquorum de vacuo. pono igitur q̄ istud mobile sit. a. et b. sit vnum aliud mobile cōsimiliter dispositum omnino substantialiter quantitatie et qualitatie: sicut. a. ita q̄ sicut tempus in quo pertransibit. a. vacuum erit equalē omnino tempori in quo pertransibit plenum: ita. b. mobile sit equalē omnino a mobili q̄d moueatur in pleno tante subtilitatis omnino quāte subtilitatis erit plenum in quo mouebitur. a. et patet q̄. a. et b. iam mouentur equeuolociter: et q̄ motus. a. ad motum. b. nulla sit proportio. arguitur. nam qualis est p̄portio medijs ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: sed vacui ad plenum nulla est proportio in raritate et densitate: igitur motus ad motum nulla est proportio in velocitate et tarditate. Legelittera. ¶ Manifestum est igitur q̄ si fuerit aliquod tempus in quo vacuum quodlibet fertur idest in quo mobile quantum fuerit illud fertur per vacuum (accidet hoc impossibile inequalitatem in tempore accipietur et q̄ plenum est trāfire aliquod et vacuum) vt probatum est quo concessio (erit enim et aliquod analogum corpus) tam plenum quā mobile comparabile. alterum ad alterū vt tempus ita q̄ sicut tempus est equalē temporibus plenum pleno: et mobile mobili (sed sicut in capitulo). i. in summa (est dicere palam accidentis) idest huius inconuenientis q̄ duorum equeuolociter motorum motus vnus ad motū alterius nulla est proportio (causa est: quia motus quidem ad motum omnis proportio est) idest cuiuslibet motus ad quēlibet motū est aliqua proportio (in tempore enim est) omnis motus (temporis autem omnis est ad tempus) quodlibet aliqua proportio (finitis vtriusq̄ vacui autem ad plenum nō est) aliqua proportio: et epilogans philosophus circa inconuenientia adducta ait (secundū quidem igitur q̄ differunt media) scilicet plenum et vacuum (per que feruntur) mobilia (hic contingunt) inconuenientia nominata.

Notandum primo secundū cōmentatorem cōment. 73. q̄ vniuersaliter p̄positiones ex quibus hoc impossibile est sunt due: quarum altera est quoniam quilibet motus habet p̄portionē ad quēlibet motum: quoniam quilibet est in tempore: et quodlibet tempus habet p̄portionē ad quodlibet tempus cum fuerit finita. altera vero est q̄ vacuum non habet p̄portionē ad plenum. Vlt ergo cōmentator q̄ ex his duabus p̄positionibus. cuiuslibet motus ad quēlibet motum est aliqua p̄portio. et vacui ad plenum nulla est p̄portio secuntur generaliter omnia inconuenientia adducta: et sicut non loquitur philosophus vel cōmentator de eo tempore cum dicūt q̄ cuiuslibet temporis ad quodlibet

Physicorum.

bet tempus est aliqua pportio: sed solum de tempori-
bus finitis vt asserunt: quia temporis finiti vel infiniti
ad tempus infinitum nulla est pportio: ita nō loquū-
tur de quolibet motu: quia septimo physicozum decla-
ratur motum alterationis non esse comparabilem mo-
tui locali: neq; motui localem rectum motui circulari:
sed tantum de motu locali elemento: quia de nullo
alio facti mentiones. constat autem q; cuiuslibet mo-
tus localis elementi ad quēlibet motū localem elemen-
ti est aliqua pportio.

Secundo notandū

rarietas et densitas dupliciter accipiuntur. vno modo
vt sūt qualitates insequētes calidum et frigidū iuxta
doctrinam cōmentatoris septimo physicozum. et sic
non oportet q; qualis est pportio medij ad medi-
um in raritate et densitate q; talis sit pportio motus
ad motum in velocitate et tarditate. Alio modo accipi-
untur raritas et densitas vt sunt positiones insequen-
tes quāritalem: seu relationes fundate in quāritate: sci-
licet distantia et propinquitas partium quāritatis: et
isto modo qualis est pportio medij ad medium in
raritate et densitate talis est pportio motus ad mo-
tum in velocitate et tarditate. ¶ Primum istoz est ou-
bium. nam qualis est pportio medij ad mediu in
raritate et densitate insequētibz calidum et frigidū
talis est pportio medij ad medium in raritate et den-
sitate in sequētibz quāritatem: vt patet inductiue: sed
qualis est pportio medij ad mediu in raritate et de-
nsitate insequētibz quantitatem talis est pportio
motus ad motum in velocitate et tarditate secundum
Burlaum: igitur a primo ad vltimum qualis est pro-
portio medij ad medium in raritate et densitate in se-
quentibz calidū et frigidū talis est pportio mo-
tus ad motum in velocitate et tarditate: quod est con-
tra eum. ¶ Secundū autem non videtur esse verum
quoniam dato illo sequitur q; vacui ad plenum est ali-
qua pportio in raritate et densitate contra philoso-
phum in littera. et probatur illud sequi: quoniam va-
cuū secundum opinionem antiquozum erat spaciū
separatum et quāritas continua trium dimensionum
separata ab omni forma naturali: sed cuiuslibet quā-
ritatis aliquę partes sunt ppinque et aliquę remote et
distantes: sed secundum Burlaum raritas et densitas
sunt distantia et propinquitas partium quāritatis: igitur
dato vacuo illud esset rarum vel densum: et per cō-
sequens esset comparabile pleno in raritate et densita-
te et cetera. ¶ Item sequitur q; pedale ignis et pedale
terre sunt equaliter densa vel equaliter rara: quia ha-
bēt partes eque distantes et eque propinquas. quibz
cūq; enim partibus signatis in vno illozum ppin-
quis vel remotis contingit assignare in alio partes cō-
similiter ppinquas et cōsimiliter distantes. ¶ Dico-
dum igitur aliter q; rarum et densum vt sunt positōes
vel relationes aut qualitates tangibiles. pprie loquē-
do dicunt materiam per comparationem ad quāritatem.
vnderarum est illud quod habet modicū de ma-
teria sub multa extensione: et densū est illud quod ha-
bet multum de materia sub modica extensione: quod
vniuersaliter est verum in elementis et mixtis et corpo-
ribz celestibus. in elementis enim et mixtis inuenitur
vtraq; raritas et densitas tam absoluta q; respectiua.
in celo autem non inuenitur raritas vel densitas abso-
luta: cum ibi non sit caliditas neq; frigiditas: sed repe-

ritur raritas et densitas respectiua cuius ibi sit in aliqua
parte celi modica materia sub multa extensione: et in
aliqua parte multa materia sub modica extensione: s; po-
sito vacuo ad modum loquendi antiquozum ipsū
nullam materiam haberet: neq; etiam extensionem in
sequēte quāritatem corpoream cum vacuum nō esset
corpus per antiquos: igitur tale vacuum nullo modo
esset rarum vel densum. ppter ea nulli cederet nec ali-
cui resisteret. ponendo autem vacuum iuxta opinio-
nem Aristotelis illud esset densum et rarum: et alteri
corporei cederet et resisteret: quoniam illud esset corpus
concauum nihil actu continens seu superficies corpo-
ris continens in potentia. si enim nihil esset inter ele-
mentum ignis et centrum mundi. illud elementum dice-
retur vacuum et esset rarū: et cederet ac resisteret corpo-
ri moto in eo: et diceretur corpus motū in eo simul mo-
ueri in pleno et in vacuo: quoniam illud elementū di-
ceretur plenum ratione superficie conuexę: et vacuū rō-
ne superficie concaue.

Sed dubitatur

ostendendo q; non qualis est
pportio medij ad medium in raritate et densitate ta-
lis sit pportio motus ad motum in velocitate et tar-
ditate qualitercūq; accipiatur rarū et densum pone-
do q; a. medium sit resistentie vt duo: et b. medium vt
vnum: et mobile sit potentie vt octo. et patet quod
mobile mouebitur per a. mediū a pportione qua-
drupla: et per b. mediū a pportione octupla: sed
pportio octupla non ē dupla quadruple: inno-
mō q; dupla: igitur. velocitas motus facti in medio a.
non erit dupla ad velocitatem motus facti in medio b.
et tamen medium a. est duplum ad medium b. in rari-
tate vel densitate: sicut etiaz resistentia est dupla vt sap-
pono. ¶ Respondetur q; illa regula Aristotelis est in-
telligenda ceteris paribus: videlicet seruata semper ea-
dem pportione in resistentijs et pportionibus:
ita q; si resistentia ad resistentiam est pportio dupla:
et pportio ad pportionem est pportio dupla:
tunc velocitatis ad velocitatem est pportio du-
pla: et si resistentiarum inuicem fuerit pportio tripla
vel quadrupla: ac etiam pportionū necessario
motus ad motum erit cōsimilis pportio in velocitate
et tarditate. ¶ Secundū autem hoc p. ¶ Quartū cōueni-
ens qd sequi. posito vacuo ē istud qd in eodē spacio vni-
formi mobilia disformia et inēq; eque mouentur
qd istud sit cōueniens appz ad sensū. videm⁹. n. corpa
nalia grauiā et leuiā i eodē medio vni⁹ difforē moueri:
aut rōe grauitatis vlt leuitatis ceteris pibz: aut rōne
figura p. plūbum velocius mo⁹ deorsū q; palea tāte
magnitudis et si pñtis: q; bz maiorē grauitatē magis
inclinat deorsū: et magis oiderē mediū. lapis ē figure
spherice vt pyramidat veloci⁹ dēdit q; lapis qdrat⁹
tāte magnitudis et grauitatis: q; min⁹ sibi resistit me⁹.
Et q; illd sequi posito vacuo arg⁹: qm iēq; motū
puēit: aut q; vni⁹ mobile bz maiorē resistentiā i rēsecā
q; aliō: aut q; bz maiorē resistentiā ex rēsecā: s; positis
in vacuo quibz cūq; duob⁹ grauib⁹ inēq; lib⁹ in ma-
gnitudine grauitate et figura dū mō sint corpa simplia
cia nullū illo bz aliqua resistentiā i rēsecā vel extrin-
secā: igit oia illa eque mouent⁹: et hoc i spā vni⁹. qz
vacuū cū sit separāt a q; lib⁹ et corpi⁹ nullaz bz ois
ueritatē in pib⁹ ex pter raritatis vel densitatis spissimū
dinis aut subtilitatis. l. c. li. ¶ Secundū autem hoc p. q; ferunt
excellētā h sūt pstrue sic. s; at excellētā hoc p. mobiliū

Tex.
cō. 74

Liber quartus

q̄ ferunt in medio: hec sūt in cōueniētia. v3. q̄ in medio vni⁹ mobilia diffōr⁹ eq̄l⁹ mouent⁹ 7 q̄ nō veloci⁹ dīscēdit magis graue q̄ minus graue neq̄ veloci⁹ aīcedit magis leue q̄ minus leue ceteris paribus (aīalia enī maiorē inclinatōnem habentia aut grauitatis aut leuitatis si alia similiter se habēt figuris) idēst q̄tū ad figurās (citius scēntia per equale spaciū finitū fm rationē) idēst proportionē (quam habent magnitudines ad inuicē) in grauitate 7 leuitate (quare et p vacuum) etiam debent inequaliter moueri (sed imposibile est) q̄ per vacuum inequaliter ferantur (propter quam enī causā feretur velocius) quasi dī. per nūl⁹ lam (in plenīs quidem enī ex necessitate) vnum alio velocius mouetur (velocius enī diuidit ex fortitudi⁹ ne maius: aut enī figura diuidit aut inclinatōne quā habet q̄ fertur) naturaliter sursum vel deorsum (aut p iectum) violenter (equeuelocia ergo omnia erunt) in vacuo (sed impossibile est.)

Notandum fm cōmentatozē cōmēto septuagesimo quarto q̄ (potest aliquis dicere forte q̄ ex hoc non accidit impossibile quoniam hoc non accidit graui 7 leui nisi q̄ sunt impedita a motu naturali: sed responsio ad hoc ē responsio predicta scilicet q̄ graue et leue non impeditur a medio in quo mouetur: neq̄ motus eius in medio est violentus sed naturalis.) **¶** Responderet igitur auēmphe ad istā rationē dī. q̄ non est inconueniens in vacuo inequaliter grauiā equeuelociter moueri quia non habent resistētiā nisi intrinsecā ex applicatiōe motoris ad mobile facientē motū naturalem: 7 quia eadē est proportiō motoris ad mobile in grauiori 7 leuiori: ideo ambo equeuelociter mouentur in vacuo: in pleno autē inequaliter mouentur ratione mediū impediētis mobile a motu naturali.

¶ Istud vltimū soluit cōmentatoz dicens q̄ cōmēto septuagesimo primo dictum est q̄ medium nō impedit graue neq̄ leue: neq̄ motus eius in medio est violentus sed naturalis. medium igitur non impedit mobile a motu immo inuā mobile ad motum: quia subtracto medio non ē motus corporum simpliciter grauium 7 leuium ita q̄ medium est causa sine qua talis motus esse non potest sed bene impedit medium ipm mobile a termino motus sic q̄ non permittit eum esse subito in termino motus. Preterea motus grauiū 7 leuium est naturalis 7 non violentus: quia grauiā 7 leuiā naturaliter inclinatur esse in terminis suorum motuum ad quos naturaliter mouentur a principio intrinseco naturaliter diuidente mediū. (Quod

erit fm locum motus discretum) idēst separatū (fm se: hoc autē idē est ei quod est locum dicere esse aliū quod separatū sed hoc q̄ sit impossibile esse dictum est prius.)

Notandum q̄ rationes facte ex paritate velocitatis 7 tarditatis in motu sunt quattuor demonstrationes ducentes ad impossibile quarum prima comparat idē mobile aut plura indifferenter ad diuersa media. Secunda comparat tantum idē mobile ad diuersa media. Tertia comparat diuersa mobilia ad diuersa media semper intelligendo vnum plenum 7 aliū vacuum. Quarta autē comparat diuersa mobilia ad idē mediū scilicet vacuum: ideo tres prime rationes probant vacuū non esse ex diuersitate mediū. quarta vero probat vacuum non esse ex diuersitate potentia⁹ motuarum vt aīserit cōmentatoz cōmēto septuagesimo quarto.

Contra predicta arguit multā pliciter grauiā 7 leuiā simpliciter moueri in vacuo semper loquendo de motu successiuo 7 de vacuo ad modum intelligendi antiquozum: 7 primo sic. Impossibile est aliq̄ mobile transire ab extremo ad extremum nisi prius veniat ad medium: sed omne prius veniens ad medium q̄ ad extremum mouetur successiuē in tempore: igitur graue simplex aut leue mouetur in vacuo: patet consequentia quia tale vacuum haberet medium 7 extrema. Secundo admissio vacuo sit. a. terra pura in concavo lune: 7 b. ignis simplex in centro mundi debent ascendere per eandē līnēā imaginatiuā per quas descendet. a. 7 quero vbi obuiabunt inuicē a 7 b nō in centro nec in concavo: quia a incipit recedere a concavo 7 b a centro. Si in medio vacuū igitur prius venient ad medium q̄ ad extremum 7 per consequens successiuē mouebuntur. Tercio. a. non est in centro 7 erit in centro vtrum per motum vel per mutationem subitā: si per motum habetur intentum: si per mutationem subitā 7 omnis talis est terminus motus per cōmentatozē sexto philosophozū: igitur a erit in centro per motum. Quarto ponantur in medio vacuo due terre simplices in equilibrio quarum vna sit altera grauior. 7 patet q̄ terra grauior mouebitur successiuē deorsum sicut terra minus grauis mouebitur successiuē sursum. **¶** Jā auctoritatibus idē suadet. Dicit enim philosoph⁹ in hoc quarto tractatu de tempore q̄ prius 7 posterius in motu sunt ex priorī 7 posteriori magnitudinis: sed vacuum esset magnitudo habens partē priorē 7 posteriōrē: igitur transitus factus in vacuo haberet prius 7 posterius 7 per consequens esset mot⁹ successiuus. Dicit etiam quinto philosophozum q̄ medium est illud in quod continue mutans prius venit q̄ in extremum: quod non esset verū nisi transitus mobilis in vacuo esset successiu⁹. **¶** Item sexto huius dicit q̄ omne mobile prius pertransit equale sibi q̄ maius se: 7. 7 huius q̄ mobile velocius motum in eodem tempore pertransit plus de spacio et. 8. huius q̄ omne mobile quod mouetur est continue in loco sibi equali: que nō essent vera nisi in vacuo fieret mot⁹ successiu⁹.

Notandum q̄ est vna opinio famosissima dicens corpora simplicia moueri successiuē in vacuo non propter aliquā resistētiā intrinsecā vt extrinsecā positiuā sed tñ priuatiuā et negatiuā que est impossibilitas essendi simul in termino a quo 7 termino ad quem: sicut enim gradus

Ex.
cō. 74

Ex.
cō. 75

Autoritates

Philosophicorum

contrarij forme sunt impossibiles eidem subiecto simul: ita diuerse partes spacij equales mobili sunt in composibiles ipsi mobili cum sit impossibile idē corpus simul esse in diuersis partibus spacij distantibus equalibus corporis: igitur sicut propter impossibilitatem graduum forme est alteratio motus successiuus ita propter impossibilitatem partium vacui respectu mobilis erit mutatio localis motus successiuus. **I**sta opinio non est tenenda quia immediate repugnat determinationi aristotelis. Dicit enim philosophus quod vacui ad plenum nulla est proportio: ideo motus factus in vacuo fieret in non tempore: et commentator determinauit supra causam successionis in motu esse resistentiam prouenientem ex parte mobilis: aut ex parte medij: aut ex parte vtriusque: sed in vacuo non esset talis resistentia subtracta omni resistentia accidentali: igitur in vacuo non esset motus successiuus corporum simplicium. Sicut igitur illuminatio medij fit subito propter carentiam resistentie per aristotelem secundo de anima, ita mutatio localis subito fieret in vacuo ex quo nulla ibi esset resistentia. **P**reterea hec opinio non potest signare certum gradum velocitatis in tali moto: quoniam quocumque dato cum duplo intensiori et quadruplo et sic in infinitum: non propter hoc mobile esset simul in termino a quo et in termino ad quem: et per consequens quodlibet mobile simplex in vacuo in infinitum velocius moueretur: et consequenter nullum graue simplex posset velocius descendere quam aliud minus graue que omnia repugnant huic opinioni. **D**icendum igitur corpora simplicia in vacuo nullam habere mutationem nisi subitam et indiuisibilem non tamen instantaneam ita quod si terra simplex ponatur in vacuo extra centrum mundi remota inclinatione essendi simul cum alio corpore statim incipit descendere ad centrum per remotiorem de presenti sic quod immediate post hoc erit in centro et in nullo instanti primo erit in illo sed in quolibet tempore terminato ad hoc instans ideo non simul est in termino a quo et in termino ad quem sed successiuus: non quidem successionem mensurata tempore vel instanti sed successionem subitam eo modo quo dicimus quodlibet tempus terminatum ad hoc instans succedere huic instanti: et diuisionem linee incipientis diuidi per remotiorem de presenti succedere instanti presenti, nec est simile de gradibus in composibilibus et partibus vacui: quia gradus in composibiles inuicem resistunt: cum sint gradus formarum contrariarum. partes autem vacui non resistunt mobili ideo potest subito esse in omnibus partibus vacui sicut subito in omnibus partibus determinati aeris est eadem species visibilis numero: est tamen differentia in hoc quia illa species in aliquo instanti est in omnibus illis partibus: mobile autem non potest esse in aliquo instanti in pluribus partibus vacui equalibus ei sed in quolibet tempore terminato ad certum instans. **A**d primum dicitur burleus quod quando fit transitus ab extrema ad extremum per motum successiuum mobile necessario prius venit ad medium: sed quando fit subito illud non oportet. unde inquit ipse: mobile in vacuo est prius in vno extremo vacui deinde in alio absque eo quod pertranseat aliquam partem vacui. **I**stud ego non bene intelligo quod aliquod mobile sit in concauo lune et erit in centro inter quod et concauum est aliqua magnitudo et tamen non pertranseat aliquam partem magnitudinis medietate: cedit igitur quod tale mobile pertranseat totum vacuum

et quamlibet partem magnitudinis eius: et cum dicitur omne mobile transiens ab extremo ad extremum prius venit ad medium: verum est si transitus ille fiat per motum successiuum: vbi autem fiat per mutationem subitam non oportet. **A**d secundum dico quod a et b obuiabunt sibi in medio vacuo: non quidem in aliquo instanti primo sed immediate post hoc vtriusque erit in medio et quo mouebuntur per tempus propter resistentiam inuicem et in instanti separationis a incipiet esse in centro et b in concauo. **E**t si arguitur sic: A et b immediate post hoc erunt in medio vacui et immediate post hoc mouebuntur motu successiuo: igitur immediate post hoc erunt in medio vacui per motum successiuum: negatur consequentia quia a et b subito pertranseunt ambo spacia vsque ad illud medium: neque intelligo per medium aliquod indiuisibile sed aliquam partem vacui eque distantem a centro et a concauo cuius vniam medietatem immediate post hoc occupabit a et aliam immediate post hoc occupabit b. **A**d tertium respondetur quod a erit in centro per mutationem subitam: et dico quod illa propositio commentatoris omnis mutatio est terminus motus: est intelligenda de mutatione facta in pleno et non in vacuo. Unde quia aristoteles et commentator negant vacuum non oportet concedere omnes auctoritates eorum admissio vacui sicut neque concessissent antiqui. **A**d quartum responsum est quod corpora simplicia mouentur successiuus in vacuo dummodo habeant aliquam resistentiam extrinsecam per se vel per accedens. Si enim poneretur in vacuo aqua pura aut sphaera terrea super tabulam transuersaliter extensam indubie vtriusque illorum successiuus moueretur quia haberent resistentiam tabule a motu deorsum per semidiametrum mundi. Si etiam a concauo ignis ad centrum mundi totum esset vacuum et poneretur vna portio terre simplicis partim in vacuo et partim in igne motus illius esset successiuus propter resistentiam partis motu per ignem. **E**x predictis solute sunt auctoritates. unde concedo quod prius et posterius in motu sunt ex prior et posteriori magnitudinis: non tamen propter hoc oportet quod quilibet mutationem factam super aliquam magnitudinem vel in aliqua magnitudine habere partes posteriorem et priorem nisi quando sit cum resistentia. Concedo etiam quod medium est illud in quo mobile continue mutatur prius venit in extremum: sed pertransitio vacui non est mutatio continua sicut neque successiuus. Et cum sit locutio hic de prioritate accipitur prioritas pro prioritate temporis et non pro prioritate nature: quia indubie mobile subito motum a concauo lune ad medium mundi prius est in medio quam in extremo non quidem prioritate temporis sed nature: cum naturaliter terminus magnitudinis presupponat medium eiusdem. Consimiliter dicatur ad alias auctoritates quod omnes intelligende sunt de mobili motu cum resistentia.

Sed dubitatur de animali verum cuius motu successiuo: et videtur quod sic ex quo habet resistentiam intrinsecam. dicit enim commentator supra commento septuagesimo primo quod quando res mota ex se diuiditur in motorem in actu et rem motam in actu non necessario indigent medio. **I**n oppositum arguitur Nam animal non potest moueri nisi habeat magnitudinem corporalem cui innitatur vt per inductionem: si in vacuo non est aliqua magnitudo corporalis cui possint inniti animalia:

Liber quartus

Igitur in vacuo non possunt moueri. Respondetur
q animalia possunt moueri in vacuo motu recto. vn-
de si animal poneretur in concauo lune descenderet suc-
cessus versus centrum mundi a gravitate mouente ip-
sum motu terre ex quo haberet resistentia in intrinsecam
alioz elementozum: moueretur etiam motu pro-
gressiuo currendo et saltando supra terram in va-
cuo dato q totum quod est infra celum esset vacu-
um pter elementum terre sed nō posset moueri animal
in vacuo motu volutionis aut natationis sic q pisces
non possent natare: neq aues volare sicut possent ho-
mines et equi ambulare. nō em habent in vacuo pi-
sces et aues firmamentū membroz sed bene homines
et equi calcantes terrā sustinent et suppositi illis.

Tex.
15.76.

Per se
autē considerāb. Ista
est tertia pars huius
capituli in qua pbs ra-
tionibus sumptis ex
natura vacui probat
impossibilitatem va-
cui postq pbauit idē
per naturā motus et ex
parte velocitatis et tar-
ditatis in motu. Et sa-

cit quattuor rationes quaz scda incipit ibi. (Et vero
cubus.) Tertia ibi (Amplius autē). Quarta ibi (Am-
plius oportet). Prima ratio est ista: Si vacuū es-
set ad hoc eum ordinasset natura vt esset receptiuū cor-
poris infra se: sed vacuū nō est receptiuū corporis infra
se: igitur vacuū nō est: pater cōsequētia cū maior ex opi-
nionē antiquoz. et minorē sic arguit pbs: Omne rece-
ptiuū corporis infra se tantū cedit corpori recepto q
tūm est corpus receptū infra ipm: sed vacuū non cedit
alicui corpori: igitur vacuū non est receptiuū alicui cor-
poris infra se: pater cōsequētia et pbatur antecedens
quo ad ambas eius partes: et primo prima inductiue
Si em corpus cubicū ponat in aqua tū cedit de aqua
illi corpori qm est illud corpus: et si ponatur in aere
em de aere cedit qm est illud corpus cubicū. Et vni-
uersaliter quādo cūq vnū corpus mouetur de vno lo-
co ad aliū locū necessario tū corpus cedit corpori mo-
to localiter qm est illud corpus motum nisi forte ce-
dens condenseretur: vt si corpus cubicū recipiatur in terra
necessario terra cedit deorsum: et si recipitur in igne ne-
cessario ignis cedit sursum. Si autē recipitur in aere vt
in aqua necessario cedit ad vtrāqz partē: et sic de alijs
cōsequēter. I. e. l. Et per se autē idest per naturā vacui
(considerātibz videbitur vtrāqz dictū vacuū) separatū
nō esse (sicut vere) significat hoc nomen (vacuū: Si em
in aqua si ponat aliquis cubum distabit tanta aqua
qta est cubus: sic est in aere sed sensui immanifestū est)
quia non videt aer sicut aqua (et semper igitur in omni
corpore habent transmutationē) localē ad aliquod
corpus (ad quod est aptū natū mutari necesse est) cor-
pus recipiēs (nisi coeat) idest condenseretur per tantum
spaciū (transmutari aut deorsum semper si deorsū est
motus sicut terre: aut sursum sicut ignis: aut in vtrāqz)
idest ad vtrāqz partē sicut aer et aqua et hoc siue corp-
cubum (aut quale aliquid) idest qualecūq aliud cor-
pus (sit impositum.) Probata prima parte ante-
cedentis videlicet q omne receptiuū corporis infra se
tantum cedit corpori recepto qm est corpus receptū

infra ipsum. Probat philosophus secundā partē an-
tecedentis videlicet q vacuum nulli corpori cedit quo-
niam nihil alicui cedit nisi sit condensabile aut localiter
mobile: vacuū autem non est condensabile neq localiter
mobile cum non sit corpus: igitur nulli cedit sed pe-
netrat ipsum omne corpus positum in eo et aqua tanq
si aqua non cederet ligneo cubo nec aer necessario li-
gneus cubus penetraret aerē et aquā et pertransiret il-
la absq cessione. I. e. l. In vacuo autē hoc quidem im-
possibile est (scilicet q cedat corpori) (nullum enim cor-
pus est) vacuū (sed per vacuū equale spaciū transi-
re videtur) et penetrare (quod quidem erat prius) po-
situm in vacuo tanq si aqua nō cederet ligneo cubo
nec aer sed omnia transibunt per ipsum) cubum ligneū
per penetrationem.

Notandum q sicut situs qui est pas-
sio mundi non cedit cor-
pori quia non potest condensari neq moueri localiter:
ita vacuum si esset nulli cederet propter defectum con-
densationis et motus localis. Si enim poneretur cor-
pus cubum in aqua vel in aere ipsum recipitur in eo
dem situ numero in quo primo erat aqua aut aer ce-
dens: sed est differentia in hoc: quia situs est entitas res-
pectiua nullam habens de se dimētionem: vacuū au-
tem separatū: si esset iuxta fantāiam antiquoz esset
entitas absoluta de predicamēto quantitatē habens
de se longitudinē latitudinē et profunditatē: ita q si de
us annihilaret omnia corpora que sunt infra concauū
lune maneret vacuum cum his dimētionibus. Nos
autem non ita dicimus de situ mundi: immo in casu
isto nullus maneret situs quoniam situs non habet p-
prias dimētionē sed habet partē extra partē rati-
one dimētionum corporis locati ideo dimētionē si-
tus et corporis locati in eo non seinuicem penetrant ex
quo nulle sunt dimētionē situs distincte a dimētionē
bus corporis: sed bene seinuicem penetrant dimētio-
nē vacui et corporis naturalis posito vacuo.

Sed contra nulle dimētionē eiusdem
rationis possunt seinuicem
penetrare: sed dimētionē corporis et vacui sunt eius-
dem rationis: igitur non possunt seinuicem penetrare:
et per consequens vacuum cederet corpori cubo pos-
ito in eo: pater consequētia cum maior: quia nulle li-
nec possunt se inuicem penetrare neq aliqua superfici-
es: igitur per idē longitudines linearum nō possunt
seinuicem penetrare: neq latitudines superficialium: mi-
nor vero declaratur quoniam longitudo corporis et lō-
gitudō vacui videntur esse eiusdem rationis cum prin-
cipiū immediatū vtriusq sit eiusdē rationis scilicet pun-
ctus aut linea. Similiter latitudines illorum apparēt
esse eiusdem rationis quoniam linea in vitro q est eiusdē
rationis aut superficies quozum vnum necessario est
immediatū principium latitudinis in corpore et in
vacuo. Respondetur q sicut longitudo linee nō est
eiusdem rationis cum longitudine superficiali: ita nec lō-
gitudō alicuius istozum est eiusdem rationis cum lon-
gitudine vacui. Longitudo enim linee fundatur in li-
nea et est passio eius: longitudo autem superficiali non
fundatur in linea sed in superficie: nec est passio linee sz
superficiali licet non competat superficiali nisi ratione li-
nec. Remota enim linea nulla est lōgitudō superficiali.
Habet igitur linea tantum vnam dimētionē que
est passio eius videlicet longitudinē: superficies autē
habet duas dimētionē que sunt passiones eius v3 lō

Philosophorum

gitudine et latitudine. corpus autem habet tres dimensiones
 nes que sunt passiones eius quare nulla est eiusdem ratio
 nis cum dimensionibus lineae et superficiei scilicet longitudinem
 latitudinem et profunditatem; neque aliqua istarum est eiusdem
 rationis cum dimensionibus vacui. et cum dicat quod idem est prin-
 cipium virtutis longitudinis negat: Punctus enim est prin-
 cipium lineae et longitudinis eius: non autem est principium lon-
 gitudinis vacui cum in vacuo non sint puncta proprie scilicet
 alia indissolubilia copulantes et terminantes incommutata.
 Et si dixerit quod particule loci copulantur ad eundem termi-
 num ad quem particule corporis loquebantur de termino
 extrinseco: quia terminus intrinsecus illis erat ignotus
 etc. (At vero cubus.) **S**ecunda ratio. probans vacu-
 um non esse premitur una suppositione videlicet quod cubus rece-
 ptus in vacuo habeat dimensionem equalem vacuo quam
 occupat non est finis quod cubus est calidus vel frigidus: gra-
 vis aut levis: sed habet hoc ex suis dimensionibus: quod pa-
 tet ex eo quod si a cubo separentur omnes qualitates sensi-
 biles et poneretur in aqua vel in aere manentibus solis di-
 mensionibus eius: adhuc faceret terminum de aere vel de aqua
 cedere ipsum. propter totum corpus cubicum. Licet enim cu-
 bus non possit separari ab omnibus qualitatibus sensibilibus
 scilicet a calido: frigido: graui et leui sicut nec a materia in qua
 necessario est aliquid istorum: tamen quia non includit
 ista in sua ratione potest per intellectum separari ab his om-
 nibus remanentibus terminis dimensionibus: que cum faciant
 cedere partes aeris aut aque sequitur quod cubus non in-
 ipsum qualificatus sed in ipsum dimensionatus partes
 corporis facit cedere in quo ponitur. **L**e. li. At vero cubus
 habet tantam magnitudinem quam continet vacuum: et si cali-
 dum est aut frigidum aut graue aut leue siue non sit ali-
 quod istorum: unde nihil minus alterum in esse ab omnibus
 passionibus est: construe sic: siue cubus habeat istas
 qualitates siue non habeat non minus est alterum in es-
 se diffinitum ab omnibus passionibus qualitatis: et si
 non diuisibile sit: realiter et in actu a qualibet passione
 qualitatibus (dico autem corpus ligni cubi) esse huius quod
 separatur diffinitum: non realiter a passionibus. Ista sup-
 positione premissa arguit philosophus sic: Si cubus
 esset separatus a calido et frigido graui et leui et generali-
 ter ab omnibus qualitatibus tangibilibus vel sensibi-
 libus ipse cubus esset corpus ex eo quia habet tres di-
 mensiones: igitur vacuum est corpus non obstat quod separe-
 tur ab omnibus qualitatibus ex eo quia habet tres di-
 mensiones. nunc arguitur sic: Tam cubus quam vacuum est cor-
 pus quia habet tres dimensiones: sed vacuum non cedit
 cubo posito in eo immo sunt simul et seinuicem pene-
 trant: igitur duo corpora seinuicem penetrant quod est inconueni-
 ens: quia si duo corpora seinuicem penetrant per idem
 tria possunt seinuicem penetrare: et quattuor: et consequen-
 ter infinita: quod est absurdum et impossibile. **L**e. li. i.
Quare et si cubus (separetur ab omnibus alijs) quod non
 sunt de sua ratione intrinseca (ut neque graue neque leue
 sit continebit equale vacuum et in eadem erit que est loci
 et vacui parte equale sibi ipsi) sicut nunc (quid igitur di-
 stabit id est quid faciet non esse simul) cubi corpus ab
 equali vacuo et loco quasi de nihil: immo simul erunt
 et seinuicem penetrabunt et si duo homines sunt simul (pro-
 pter quid non quodlibet in eodem erit) id est propter quod
 non erunt simul omnia corpora et seinuicem penetrabunt (vnu quod-
 dem igitur hoc inconueniens et impossibile est.

Notandum finis commentarii est comento
 76. quod dimensiones penetrant
 se adinuicem scilicet dimensiones cubi in dimensiones vacui

non est finis quod est cubicus calidus aut frigidus aut graue
 aut leue sed hoc habet ex sua essentia scilicet ex sua natura:
 essentia enim eius est alia natura a suis accidentibus et im-
 possibile est ut separentur ab eo in esse sed in imaginatio-
 ne tantum: et dicitur hoc ad declarandum quod impossibilitas pe-
 netrationis corporum accidit eis ex suis terminis mathe-
 maticis non ex suis accidentibus sensibilibus. **I**nter
 commentatores hanc rationem: Qualitates seinuicem pene-
 trant tam eiusdem quam diuersarum rationum: sed termini ma-
 thematici non possunt seinuicem penetrare neque eiusdem
 neque diuersarum rationum: igitur impossibilitas penetra-
 tionis corporum non puenit ex qualitatibus sed ex suis ter-
 minis mathematicis: patet consequentia cum minor: quod
 duo puncta non possunt seinuicem penetrare: neque due li-
 nee: neque due superficies: non etiam possunt seinuicem pene-
 trare punctus et linea neque linea et superficies: maior au-
 tem est nota quod in eodem lacte seinuicem penetrant frigiditas
 et humiditas: albedo et dulcedo que sunt diuersarum
 rationum: etiam seinuicem penetrant in lacte due partes inten-
 siue albedinis que sunt eiusdem rationis: et due partes in-
 tensiue dulcedinis que etiam sunt eiusdem rationis: et non
 solum est hoc verum de qualitatibus solo numero dis-
 ferentibus facientibus vnum totum sed etiam non facien-
 tibus vnum totum: quoniam in eodem medio seinuicem pe-
 netrant plura eiusdem rationis lumina diuersorum cor-
 porum lucidorum non facientia vnum lumen: sicut neque
 corpora lucida faciunt vnum corpus lucidum.

Contra predicta arguitur probando quod res
 si resistentia in motu locali gra-
 uis et leui ex premeditatione non est de quantitate et suarum di-
 mensionum: quoniam superius dicitur commentator tractatu isto
 quod quantitas non est de virtutibus actibus et passionibus: et
 nuper time dicit philosophus quod qualis est proportio
 medij ad medij in raritate et densitate talis est propor-
 tio motus ad motum in velocitate et tarditate: igitur rari-
 tas et densitas sunt principia cessionis et resistentie: sed
 nulla raritas vel densitas siue sit absoluta siue respecti-
 ua est quantitas vel dimensio quantitatis: igitur nec quan-
 titas nec dimensio quantitatis est principium cessionis et
 resistentie in motu locali. **S**ecundo sic: Maioris resi-
 stentie est vnum pedale aque quam vnum pedale aeris: sed
 tanta quantitas precise est in quolibet illo: igitur resi-
 stentia in motu locali facta in illis non est terminus ratione
 quantitatis et suarum dimensionum: patet consequentia
 cum maiori et minori declaratur: nam si maioris quan-
 titatis est pedale aque quam pedale aeris: aut igitur inten-
 siue vel extensiue: non intensiue quia non intenditur nec
 remittitur quantitas per aristotelem in predicamentis.
 non etiam extensiue: quia tanta extensio precise ha-
 bet vnum terminum reliquum supposito quod sit quodlibet il-
 loz pedale finis omnium dimensionum. **T**ertio pono quod
 deus annihilat omnem substantiam et qualitate totum sphae-
 re elementorum absque deperditione et variatione qua-
 titatis vna cum a pedali terreno per quantitates aquae
 et per quantitates aeris et quero vtrum a eque velocius mo-
 ueatur in quantitate aeris et in quantitate aque: aut tar-
 dius in quantitate aque quam in quantitate aeris. Si eque
 lociter et ut constat tardius mouebatur in aqua quam in ae-
 re ante annihilationem ut suppono: igitur non tantum resi-
 sistit quantitas sed etiam substantia. Si autem dicitur quod
 a tardius mouetur in quantitate aque quam in quantitate
 aeris. **C**ontra nulla illarum quantitatum est alte-
 ra densior vel rario: igitur motus erit eque velocius: pa-
 tet consequentia ex quo a nullam resistentiam habet

Liber quartus.

preter extrinsecā: diffimilitas enī motuum corporū sim-
plicium puenit ex diuersitate medioꝝ in raritate ⁊ de-
sitate p Aristotele ⁊ Lōmentatoꝝ in secūda pte huius
capituli: antecedēs arguit: quoniam oīs raritas ⁊ desi-
tas: aut est qualitas cōsequēs calidum ⁊ frigidū aut re-
spectus oī multitudinē māe p cōpationē ad quātitateꝝ
sed quibet illaz quātitatū est absoluta taz a mā q̄ ab
oī qualitate p casuz: igit nulla illaz quātitatū est rara
vel desā: ⁊ p cōsequēs nulla eaz est altera desior vel
rarior. ¶ Quarto pono q̄ deus annihilat totā quā-
titatem hui⁹ mūdi inferioris pter quātitatē. a. terre par-
te magnitudinis vni⁹ grant mūlꝝ absq̄ annihilatōe
⁊ corruptiōe alicuius sube: ⁊ pono. a. in aliqua parte
aque vel aeris: ⁊ quero vtrū cedat illi: aut nō: si cedit
illi ⁊ nō per quātitatē habet intentū: si nō cedit: igit to-
tus mūdos inferior recipitur in quātitate grant mūlꝝ
p cōsequētia: qz si aliqua ps aque vel aeris recipit
in. a. ⁊ vbiq̄ est vna ps mundi inferioris: ubi est q̄li-
bet cū non beat parte extra parte ppter defectū quā-
titatis: igit quilibet ps huius mūdi est simul cū. a. ⁊ cō-
sequēter totus iste mūdos recipitur in. a. ¶ Itē ponat
.a. in cōcauo lune incipiēs descēdere deorsū: ⁊ quero
vtrū mouebitur succēssive aut subito erit in cētro: si mo-
uebitur succēssive: igit resistētia puenit aliūde quam
ex parte quantitatis: si subito erit in centro: igit ad
quantitatem nō est motus cōtra philosophū quinto
huius: ⁊ probatur cōsequētia: qz si. a. subito erit in cen-
tro: igit immediate post hoc. a. ⁊ totus mundus inferi-
or erunt simul: igit immediate post hoc totus mūdos
inferior erit quantificatus quātitate. a. ⁊ itaz nō est quan-
tificatus aliqua quātitate: igit subito absq̄ motu ac-
quirit totā quātitatē. a.

Ad primūz responde

tur q̄ Lōmentatoꝝ intelligit q̄ritatē nō esse de virtutib⁹
actiuis ⁊ passiuis per abiectionē cōtrarij cui⁹ quo stat
q̄ sit de virtutibus actiuis ⁊ passiuis per expulsiōes
alicuius a loco suo: q̄ ent vni⁹ corpus aliud expellat
a loco suo: hoc est rōne quātitatis tanq̄ cause forma-
lis: itā in expellēte q̄ in expulso. Et cū arguit qualis est
pportio mediū ad mediū in raritate ⁊ desitate: talis ē
pportio mot⁹ ad motū in velocitate ⁊ tarditate: igit
raritas ⁊ desitas sūt principia cessiōis ⁊ resistētiē: nega-
tur cōsequētia: sed solū sequit q̄ quantitatis est hmoi
principiū vt substat raritatē ⁊ desitatē.

Ad secundū respon

detur q̄ in pedali aque est maior quantitas q̄ in pe-
dali aeris: ⁊ si nō extēsiue tamē intēsiue nō quidē intē-
sione opposita remissiōis: s; intēsiue opposita extē-
siōis: plus enī est de mā in pedali aque q̄ in pedali ae-
ris: ⁊ cū quantitas nunq̄ separet a mā: sequit q̄ plus ē
de quātitate in pedali aque q̄ aeris: ⁊ hē signū: qz ex
vno pedali aq̄ possit fieri decem pedalia aeris absq̄
acq̄sitiōe quantitatis de nouo. Et qz dimēsiō intermi-
ta nō separet a quātitate. s; lōgitudō latitudo ⁊ pfundi-
tas: sed tantū separet dimēsiō terminata: v; pedalitas
vel bipedalitas: ideo potest cōcedi q̄ quantitas aq̄ est
etiā maior extēsiue quātitate aeris signati: ⁊ q̄ h; plus
de lōgitudine latitudine ⁊ pfunditate: sicut habz plus
de quātitate: nō tamen est maior extēsiue extensio-
ne terminata: cū tazat q̄ aq̄ sit solū pedalis q̄ritatis.

Ad tertium

dicatur quod admissio
illo casu. a. tardius mo-

uetur in quantitate aque quam in quantitate aeris: ⁊
cum dicitur q̄ nulla illarum quantitatum est rara vel
densa: negatur cōmuniter loquendo de raritate ⁊ den-
sitate: vnde sicut materia dupliciter sumitur. s; large vt
se extendit ad materiā sensibile ⁊ intelligibile ⁊ stricte
vt tantū significat materiā sensibile tam primā q̄ se-
cundam: ita rar⁹ ⁊ desuz dupliciter sumitur. s; cōmuni-
ter ⁊ ppter rar⁹ enim ⁊ desuz ppter ⁊ stricte sumpta im-
portant materiā sensibile in cōparatione ad quātitatē
⁊ sic in casu illo nulla illaz quātitatū est rara vel de-
sa: rar⁹ autē ⁊ desuz cōmuniter aut large accepta im-
portant materiā cōmuni p respectū ad extēsiōē: ⁊ sic
quātitas aque est desior quātitate aeris: qz habz plus
de materia sub equali extēsiōe: nō quidē plus de ma-
teria sensibilis: sed de mā intelligibili: v; de quātitate:
talis raritas ⁊ densitas vocat a pbo ⁊ Lōmentatoꝝ
subtilitas ⁊ spissitudo nō intelligendo per subtilitateꝝ
illud quo aliquid est longū habēs modicā latitudinē
⁊ pfunditatē eo modo quo acus: qz subtile isto mo-
do sumptū opponitur grosso q̄ supple habet magnā
latitudinē ⁊ pfunditateꝝ: sed accipit subtilitas vt con-
uertitur cū tenuitate opposita spissitudini. ¶ Ad q̄ritūz
admissio illo casu dico q̄ nihil cedit. a. ⁊ concedo totūz
mundum hunc inferiorē recipi in quantitate. a. non
tamen ppter penetrat. a. quia non tantum est sub q̄-
ritate. a. immo etiam occupat totum situm ymaginabi-
lem inter celum ⁊ medium mundi. Et consequenter cō-
cedo quod. a. subito erit in centro: nec ex hoc sequitur
quod ad quantitatem non est motus: quia licet hic
mundus inferior immediate post hoc erit sub dimen-
sionibus. a. non tamen erit extensus neqz quantifi-
catus. Intellectus enim humanus est sub dimensionibus
corporis: ⁊ tamen non est quantus nec extensus:
similiter species sensibilis eadem numero est sub quā-
titate aeris ⁊ sub suis dimensionibus: ⁊ tamen nō est
quanta neqz dimensionata. (Amplius autem). Ter-
tia ratio probans vacuum non esse per naturam va-
cui est ista. cubus separatur ab omni qualitate sensibi-
li conuenit cum omni corpore in dimensionibus: quo-
niam cubus sicut ⁊ quodlibet aliud corpus h; tres
dimensiones: sed vacuum habet tres dimensiones p
antiquos: igit cubus conuenit cum vacuo in omni-
bus dimensionibus: tunc arguitur sic: cubus conuenit
cum vacuo in omnibus dimensionibus: igit frus-
tra ponuntur dimensiones vacui vt recipiant dimen-
siones cubi tanquam locus locatum: probatur conse-
quentia: nam si dimensiones cubi indigent alijs dimen-
sionibus in quibus localiter recipiantur: videlicet alijs
dimensionibus vacui: quero vtrum iste dimensiones in-
digeant alijs dimensionibus vel non: si indigent alijs
dimensionibus per idem ille indigent alijs: ⁊ erit pro-
cedere in infinitum in dimensionibus se locantibus.
Si autem dimensiones vacui non indigent alijs di-
mensionibus per idem nec dimensiones cubi indigent
alijs dimensionibus: p; cōsequētia cum nō possit dari
ratio diuersitatis. Lege litterā. (Amplius autem manifestū
est: qz h; cub⁹ transmutat⁹ in vacuo: qz etiā oīa alia
corpora habent: v; tres dimensiones: quare si a loco). i.
a vacuo nihil differt cubus quo ad oēs dimensiones:
quid opz locum facere corporibus ⁊ dare eis dimensio-
nes alias extra vni⁹ cuiusq̄ rei nātis corpus. id est ma-
gnitudinem: si ipassibile est corpus. i. separati a passio-
nibus: nihil enim confert si alterum circā ipm cubum
equale spatium hmoi sit trium dimensionum:

Tex.
cō. 77.

Notandum

hic fm Lōmentatorē cōmento. 77. q corp⁹ indiget dīmēsiōnibus: sed nō duobus modis dīmēsiōnum. s. dīmēsiōnibus quibus constituitur ⁊ dīmēsiōnibus in quibus subīciatur: ⁊ intēdit per hoc innue re q equalitas loci nō est equalitas fm dīmēsiōnē: s. equalitas pīnentis: quonīaz ex hoc q locus est equa lis ⁊ equale est dīmēsiōnes estīmauerūt locum ēē dīmēsiōnes: ⁊ modus deceptionis in hoc est equiuoca tio in hoc nomine equalitas. Cū igitur corpus fm Lō mentatorem habeat dīmēsiōnes tā intrinsecas p quas constituitur inesse q extrinsecas in quibus recipit pī me dīmēsiōnes sunt necessarie cuilibet corpori ⁊ nō alie: quonīa vltima sphaera nō habet dīmēsiōnes in trīnsecas ⁊ nō extrīnsecas: nō q equalitas loci sit equalitas cōmensurationis: sed tantū continentie: q cum locus sit superficies non potest commensurari corpi locato: nā superficies habet duas dīmēsiōnes tantū: corpus autem habet tres dīmēsiōnes. Ideo ratio antiquoꝝ non valuit quando sic arguebāt: locus ⁊ locatus sūt equalia: sed locatum habet tres dīmēsiōnes: igitur ⁊ locus habet tres dīmēsiōnes: ⁊ hoc ppter equiuoca tionem illius terminē equalitas significantis equalita tem continentie ⁊ equalitate cōmensurationis. (Ampli us opz). Quarta ratio pbans vacuum nō esse per na turam vacui est ista: si vacuum esset illud sentiretur a nobis per aliquē sensū: sed vacuum nō sentitur a no bis per aliquē sensum: igitur vacuum nō est: patet conse quentia cū minor ⁊ maior arguitur: nā omne habēs tres dīmēsiōnes sentitur a nobis p aliquē sensum: sed vacuum habet tres dīmēsiōnes si est: igitur vacuum si est sentitur a nobis p aliquē sensum: secūda ps antece dentis est antiquoꝝ: ⁊ prima declaratur: q si nō om ne habēs tres dīmēsiōnes sentitur a nobis per aliquē sensum: maxime videt de aere: sed hoc nō q licet non percipiamus aerē per visum ppter defectū coloris: ta men eum percipimus per tactū sentientes tēpore estiuo eius caliditate ⁊ tempore hyemali eius frigiditate. Si cut si pisces essent ferrei eiusdē coloris cū aqua sim pliciter: ⁊ si nō sentiremus eos p visum: tamen eos perci peremus p tactum sentientes eius duritiē q nō hz aqua. Legē litterā. (Amplius opz manifestū esse quale vacu um sit in hīs que mouētur in ipso: nūc autē nūq ista mundū ex quo nō percipitur p aliquē sensum: aer autē aliquid est: non videtur autē neq aqua si essent pisces ferrei: tactu enī est discretio illius q dīgitur). Itaz ae ris q pisciū. Et epiloga pīus circa determinata dicēs quod quidem igitur nō separatū sit vacuum: ex hīs manifestum est.

Notandum

fm Lōmentatorē cō mento. 78. q aer sentit fm tactum esse corpus: ⁊ si fm visum estimetur nihil ēē cum non habeat colorem: ⁊ visus comprehendit co lorata: ⁊ similiter reputaretur si spissitudo esset in duritie ferri. Iudicare enim de tangibili non est per sensum visus: sed per sensum tactus.

Dubitatur

qm iō aer percipit ēē corp⁹ p tactū: qz tactus percipit qli tatē tāgibīlē ei⁹. s. caliditatē vel frigiditatē: s. visus per cipit qli tatē visibīlē ei⁹. s. lumen p pīum secūdo de aīa: igit aer percipit ēē corp⁹ p visū. Itē vapor percipit ēē cor pus p visū rōne luminis icorpati sue dēstanti: s. dēstioz ēē aer si ei⁹ spissitudo ēē in duritie ferri q sit vapor: igit si spissitudo aeris ēē in duritie ferri: ēē percipere ēē cor

pus p visū: dūmō actuares lumie. Ad pīmū nega tur cōsequētia: i. enī visus percipiat aerē rōne luminis: nō tamē percipit aerē ēē corp⁹: qz nō terminat visū cū sit cor pus trāspārēs: bñ autē terminat tactus: quādo enī vide tur aer percipit aliqd vltra aerē: s. qz tācīl aer nō oꝝ q percipiat aliqd vltra aerē p tactū. Ad scōdū q Lō mentator loquit cōditionalit: vñ aer ēē spissus in du ritie ferri: ⁊ ēē corp⁹ trāspārēs sicut tā nō terminās vi sum nō percipere ēē corp⁹: ⁊ hoc iō qz nō dēret colorēz terminatiem visū: de quo loquit pīus in li. de sen. ⁊ sen. di. color est extremitas perspicui in corpore terminato.

Antau

tem quidam. Istud est quartū capitulū huius scēdi tracta tus quartū pīphico rum: in quo pīus re probat opinionem antiquoꝝ di. vacuū esse imbibitū corpi bus: ⁊ diuidit in du as partes. In pīa facit q dīcūt est. In

secūda destruit radicē opinionis soluendo motuum super quo fundabatur dicta opinio ibi. (Qm autē va cuum). In pīma pte pīus facit duo: nā pīmo narrat motuū opinionis: secūdo destruit opinionēz ibi. (Si quidem igitur). Quātū ad pīmū dīcūt pīlosofhus q quidā videntes in rebus nālibus rāz fieri densum ⁊ densū fieri rāz cōcesserunt vacuū esse imbibitū cor poribus facientes istā rationē: si nullus vacuum ēē nō ē possibilis cōdensatio vel rarefactio: sed possibilis ē cōdensatio vel rarefactio: igitur vacuum est: pz conse quentia cū maior dīcēbāt: quonīaz si aliqd cōdensat partes cōstringūt ⁊ nulla alterā recipit: qz non est possibilis penetratio corpi: igitur ptes ille recipiunt in foraminibus vacui: ⁊ per cōsequens vacuū est: mi nozem autē arguebāt plurima incōueniētia adducen tes negata rarefactione ⁊ cōdensatione: nā qz nō est possibilis cōdensatio vel rarefactio: sequit pīmo vñ istoz: aut qz impossibilis ē motus rectus aut qz vno mo to. s. motu recto totū vniuersū mouetur: qd vtrūqz isto rum fit: conueniēs ⁊ cōtra experientia manifestus est ⁊ q sequatur alieꝝ istoz arguitur querēdo vtrū sit possibilis motus rectus aut nō: si nō est possibilis mo tus rectus habet vnum incōueniētum: si est possibi lis motus rectus: ponatur ergo aliqd corpus moueri motu recto: ⁊ pz si nō sit possibilis rarefactio vel cōdē satio qd illud corpus expellet aliud corpus p spatium sibi equalē: ⁊ illud aliud corpus: itēz aliud corpus p spatū equalē sibi: ⁊ qz nō est possibilis penetratio cor porum: oportebit itaz celū cedere corpi moto: ex quibus sequitur totū vniuersū moueri: qd est aliud incō ueniēs: illud cōcesserit. Siccos pīus. Legē litterāz. (Sunt autē quidam qui p rāz ⁊ densū opinātur ma nifestum esse qd sit vacuū: si quidem enī nō est rāz ⁊ densum: neq coire). i. subintrare ⁊ calcari possibile est ptes corpi: nā lumie: si autē hoc concedatur: vñ q non est possibilis cōdensatio vel rarefactio: aut oīno mo tus rectus non erit aut mouetur totū vniuersū sicut dī xit Siccos. Scōdo sequit negata p dēfatiōe ⁊ rarefa ctioe aut q nulla gñatio est aut q sp gñat egle ex eqli vtrūqz est incōueniēs ⁊ contra experientia: experi

65.78.
Lec. I

Lec.
65.78.

Liber quartus.

mur enim aliquid generari: et aliquando maius genera-
ri ex minori: ut quando generatur aer ex aqua: et ali-
quando minus ex maiori: ut quando generatur aqua
ex aere: et alterum sequatur arguitur: querendo vtrum
aliquis generat aut nihil: si nihil generat habetur pri-
mum inconueniens: vtrum nulla generatio est: si aliquid
generatur: aut igitur generatum occupat in locum precise
quantum illud ex quo generatur aut maiorem vel mino-
rem locum: si in locum precise habet inconueniens: non autem
potest dari quod occupet maiorem vel minorem locum nega-
ta rarefactione et condensatione nisi vno moto totum
vniuersum moueatur per augmentum vel diminutionem
quod non est dandum: si igitur fiat aqua ex aere vel contra
necesse est generatum semper esse equale ei ex quo genera-
tur: aut oportebit esse vacuum ex necessitate: non enim vide-
tur corpus concutari vel extendi nisi posito vacuo ibi
bitum: ita quod in condensatione partes ingrediantur foras
minima vacua diminuendo illa: et in rarefactione partes
recedant ab inuicem augendo foramina vacua. Lege li-
teram. (Sic negata condensatione et rarefactione: sequi-
tur nihil generari: aut quod inaequale semper mutare aqua
et aerem: dico autem sic ut si ex aqua constitutus sit aer
simul ex equali aere: tantumdem aqua fieri aut vacuum
esse ex necessitate: concutari. n. vel extendi non prout alibi.
quod simul lapides bene

Notandum inuicem pugnarentur non
posset vnus per impulsum moueri localiter quin oēs
mouerentur: et hoc ideo quod lapides per impulsum non
condensantur neque tendunt in seipsos: igitur si tales essent
singule partes vniuersi quod non inuicem cohererent neque con-
stringerentur: oportere quod qui vnā partem impelleret to-
tum vniuersum moueret ita in motu ad vbi quando
mobile mouetur motu recto quod in motu ad foras: quā-
do generatur maius ex minori vel contra: propterea
isti antiqui concesserunt istam consequentiam tanquam ma-
nifestam vacuum non existit: igitur nihil potest condensari
vel rarefieri: quia non videntur alium modum condē-
sationis nisi ex eo: quia partes subintrant foramina va-
cua infra corpus quod condensatur. nec videntur alium mo-
dum rarefactionis nisi per exitum partium de talibus fo-
raminibus vacuum sciuntur cōdēdō ista corpus rarefacibile.

Contra predicta arguitur: et primo quod
condensatio non sit possibilis. Secundo quod rare-
factio non sit possibilis supponendo cum philosopho et
Commentatore quod si aliquod corpus est rarefacibile in
infinitum per subtilitatem partium eius: quod etiam
est condensabile in infinitum per constrictiōem parti-
um eiusdem. Et isto supposito arguitur primo sic: terra
non potest condensari: igitur per idem nec aliquid aliud
et per consequens condensatio non est possibilis: proba-
tur antecedens: si enim terra potest condensari: igitur po-
test condensari ad duplum tripulum quadruplum: et sic in infi-
nitum: patet consequentia: quia ipsa potest subtilitari in in-
finitum sicut quodlibet corpus graue aut leue ex deter-
minatione in alio capitulo: sed consequens est falsum: quoniam
terra pura posset esse densior quam sit: et consequenter graui-
or: et per consequens moueri ad locum magis deorsum
quam sit medium mundi: quod est ymaginabile: et per consequen-
tia per primum. celi. di. quod generans non dat de loco quod
de forma. Et secundo aqua pura non potest condensari
igitur et. probatur antecedens si aqua pura potest condē-
sari: igitur potest esse frigidior quam sit: consequens est falsum
quoniam aqua pura est frigida in summo iuxta determinatio-

nem Aristote. secundo de generatione: et patet consequen-
tia per Commentatorem septimo physico. di. quod rari-
tas et densitas sunt qualitates consequentes caliditatem et frigi-
ditatem. Et tertio sic: aer et ignis non possunt condensari:
igitur et. probatur antecedens: quod aliter sequitur quod
ex vno pugillo aeris possunt fieri centum pugilli ignis: et
quod ex vno pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris
contra primum secundo de generatione. di. quod ex vno pugillo ae-
ris sunt decem pugilli ignis: et ex pugillo ignis sit decima
pars vnus pugilli aeris: et sequatur quodlibet illorum
arguitur: nam ex decem pugillis aeris possunt fieri centum
ignis: per Aristote. secundo de generatione. sed ex decem pugillis
aeris potest fieri vnus pugillus aeris per condensationem:
nem: igitur ex vno pugillo aeris possunt fieri centum pu-
gilli ignis. Et ite ex decem pugillis ignis potest fieri vnus
pugillus aeris per primum secundo de generatione. sed ex decem
pugillis ignis potest fieri vnus pugillus ignis per con-
densationem: si ignis potest condensari: igitur ex vno
pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris quod erat pro-
bandum. Et quarto sic: nihil potest esse densius quam pri-
mo: et arguitur et. probatur antecedens: nam densius dicitur
esse illud cuius partes propinquius iacent: sed quocumque
dato partes non propinquius iacent quam ante: quoniam
dato partes sunt immediate ita ante condensationem quam
post: sed ea que sunt immediata non possunt esse propin-
quiores: igitur et. Et ad primum dicitur quod terra pura
est corpus naturale non potest condensari neque ac-
quirendo densitatem absolutam neque respectivam: bene autem
primum quod est corpus potest condensari ad hunc intellectum quod illi
non repugnat condensari in infinitum: et tunc ad argumen-
tum: terra potest fieri densior: igitur grauior: negatur con-
sequentia: quoniam concessio quod grauitas consequatur
densitatem absolutam: non tamen consequitur densitatem
respectivam: non si terra pura fieret densior per tales mo-
tum non acquireretur densitas absoluta: sed tantum respec-
tiua. Et ita dicatur de igne puro quod non potest natura-
liter rarefieri tantum: si rarefieret violenter non acquireret
raritatem absolutam: sed tantum respectivam: et consequen-
ter non intenderetur caliditas: sed potius remitteretur.
Et ad secundum respondetur consimiliter quod aqua pu-
ra et si potest condensari: non tamen potest esse frigidior: et cum
dicitur densum consequitur frigidum sicut raris calidum: non
ex maioratione effectus debemus arguere maiorationem
causae: si igitur densitas est effectus frigiditatis cum
maioratur densitas maioratur frigiditas: respondetur
quod densitas absoluta est effectus frigiditatis: non tamen
solutus frigiditatis: sed frigiditatis cum humiditate et fri-
giditatis cum siccitate: ideo non oportet frigiditatem intendi se
intenditur densitas quando ex aqua debet fieri terra: suffi-
ciat quod intendatur siccitas. Et ad tertium concedo quod
ex vno pugillo aeris possunt fieri centum ignis: et quod
vno pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris: et
ad primum respondetur quod ipse loquitur de pugillis ae-
ris et ignis existentibus in sua naturalissima dispositione ad
hunc intellectum quod accepto vno pugillo aeris puri: et il-
lo possunt fieri decem pugilli ignis non communican-
tes et non plures: et signato vno pugillo ignis puri ex
illo non potest fieri nisi decima pars vnus pugilli ae-
ris. Et ad quartum respondetur quod corpora habent
duplices partes: videlicet medietas et immediatas: licet
igitur in condensatione partes immediate non fiant pro-
pinquiores: bene tamen sunt propinquiores partes media-
te. Et deinde arguitur quod rarefactio est impossibilis: quoniam admis-
sa rarefactione sequitur. 4. consequentia: primum quod aliqd est motus

Phisicorum.

qui non habet subiectum adequatum contra philo-
sophum sexto phisicorum: et probatur consequentia
accipiendo vnum corpus sphericum: cuius rarefactio
incipiat a centro versus circumferentiam: sic tamen quod
circumferentia maneat immobilis absque aliqua rarefactione
in casu isto h rarefactio non habet subiectum adequatum
et h rarefactio est aliquis motus: igitur aliquis motus
non habet subiectum adequatum: patet consequentia cum
minori: et maior declaratur: nam si h rarefactio h sub-
iectum adequatum aut igitur parte totius corporis spheri-
ci aut ipsi totius corporis sphericum: non parte: quia qua-
cunque parte data que rarefit maior illa rarefit: etiam
totum ex quo superficies vltima non rarefit. ¶ Secun-
dum inconueniens quod aliqua est rarefactio que non est ad
maiozem quantitatem neque ad maiozem locum secundum philosophum in se-
quenti per huius capitulum: et probatur consequentia in ca-
su primo: quoniam per istam totam rarefactionem istud corpus
sphericum non fit maius neque acquirit maiozem locum abso-
lutum vel respectum cum semper sit in eodem loco superfi-
ciali: et in eodem loco situ. ¶ Tercium inconueniens quod
aliquis motus potest fieri in instanti contra determinationem
philosophi. huius: et probatur illud sequi: nam in termino
rarefactionis ipse rarefactum occupat maiozem locum quam
ante: igitur maiozem locum acquiritur in instanti: patet conse-
quentia: quia occupatio maioris loci fit in instanti: tunc sic
maior locus acquiritur in instanti: igitur recessus corpo-
ris circumstantis fit in instanti: sed recessus corporis circumsta-
tis est motus: igitur motus est in instanti. ¶ Quartum
inconueniens quod aliquid simul mouetur motibus con-
trariis contra philosophum quinto huius: et probatur illud sequi po-
nendo aliquod corpus secundum philosophum se: et quolibet eius parte rare-
fieri secundum longitudinem et condensari secundum latitudinem: ut pa-
tet de corrigia ptracta in longum cuius quolibet pars fit stri-
ctior et longior: tunc sic rarefactio et condensatio sunt mo-
tus ptracti: sicut augmentatio et diminutio: sed illud cor-
pus simul rarefit et condensatur secundum philosophum se: et quolibet ei-
us parte: igitur simul mouetur motibus contrariis. ¶ Ad pri-
mum dicitur quod ille motus rarefactionis est adequate in
toto corpore spherico: non tamen propter hoc debet illud
corpus sphericum secundum se totum rarefieri: quia rarefactio non
terminatur ad superficiem conuexam inclusivam: sed tantum
exclusivam: neque ille motus est tantum rarefactio: sed etiam
condensatio: ideo illud sphericum secundum se totum non rarefit neque
condensatur: licet infinite partes eius rarefiant et infiniti
te condensentur: quolibet enim pars incipiens a centro ter-
minata circa superficiem conuexam rarefit et non condensatur
cum quolibet talis secundum se tota continue sit in loco maio-
ri: quolibet autem pars incipiens a superficie conuexa ter-
minata ad aliquem punctum supra centrum condensatur et
non rarefit cum sit continue in eodem loco superficiali et semper
in minori loco situ. ¶ Ex quo profunditas continue mi-
noratur: sed quolibet pars terminata duobus superficie-
bus intra centrum et superficiem vltima secundum se tota rare-
fit et condensatur: rarefit quidem secundum longitudinem: quia conti-
nue maioratur linea a puncto sue superficie conuexa ad pun-
ctum oppositum eiusdem superficie: et hoc quolibet ta-
lis pars continue est in maiori situ secundum longitudinem: con-
densatur autem huiusmodi pars secundum profunditatem: quon-
iam linea ptracta a superficie conuexa ad superficiem
concavam eiusdem partis continue fit minor: et ex hoc que-
libet talis pars semper est in minori situ secundum profundita-
tem. ¶ Ad secundum negatur illud sequi: et dicitur quod
licet illa rarefactio non sit ad maiozem locum: totius
tamen est ad maiozem locum partis: scilicet incipientis

a centro et terminatis circa circumferentiam vltimam: si-
cut etiam idem motus est ad minorem locum partium
incipientium a superficie conuexa et terminatarum ad
aliquam aliam superficiem supra centrum. Et si ex hijs
concluditur motum localem esse in aliquo subiecto non
moto localiter: concedatur illud non esse inconueniens
de motu locali qui est simul condensatio et rarefactio
illud tamen non esset verum de motu locali qui non
est rarefactio nec condensatio neque de motu locali qui
est rarefactio tantum aut condensatio tantum. ¶ Ad
tertium negatur illud sequi: et tunc ad argumentum in
instanti terminatum rarefactionem illud corpus rarefa-
ctum occupat maiozem locum quam ante: igitur maio-
r locus acquiritur in instanti: negatur consequentia: vni-
de locus ille non acquiritur in aliquo instanti loquen-
do de loco superficiali: sed in quolibet tempore termi-
nato ad illud instanti: plus tamen acquiritur ille locus
quam ille sit acquisitus cum sit acquisitus in instanti ter-
minante rarefactionem: et tamen illud instans acquira-
tur: non quidem per tempus nec per instans: sed in quo
libet tempore terminato ad instans signatum: loquen-
do autem de loco respectivo qui est locus situatus: sic
ille acquiritur in determinato tempore: videlicet in to-
to tempore rarefactionis per partem post partem. Et si
arguitur sicut illud rarefactum occupat maiozem locum
quam ante: igitur per aliquid vel in aliqua propositione
negatur consequentia cum sit comparatio vnius ad in-
finita: vnum enim tantum locum occupat et infinita oc-
cupant siue fiat mentio de loco absoluto siue respecti-
uo: conceditur tamen quod illud corpus occupat maio-
rem locum quam ante per aliquid et in aliqua propo-
sitione: non tamen datur ille excessus neque proportio
cum sit confuse tantum. ¶ Ad quartum negatur iter-
rum illud sequi: et dicitur quod condensatio et rarefactio non
sunt motus contrarii nisi respiciant eandem dimensio-
nem: sicut etiam non sunt motus contrarii augmenta-
tio secundum longitudinem et diminutio secundum profunditatem:
ista igitur consequentia non valet: hoc rarefit et condensa-
tur: igitur mouetur motibus contrariis: sed bene esse illud
tur: hoc rarefit et condensatur secundum eandem dimensionem
igitur mouetur motibus contrariis: sed antecedens non
conceditur in casu illo: immo tantum quod illud rare-
fit secundum longitudinem et condensatur secundum profundi-
tatem. (Si quidem igitur). Postquam philosophus narra-
uit motuum antiquorum cogens illos ad ponendum
vacuum imbibitum corporibus: consequenter destru-
it opinionem illam ponens duas conclusiones: quarum
prima est ista: non est dare vacuum imbibitum se-
paratum a partibus corporis. Secunda conclusio non
est dare vacuum imbibitum coextensum partibus cor-
poris ibi. (Si autem non est). Prima conclusio arguitur
sic: si est dare vacuum imbibitum corporibus sepa-
ratum a partibus corporis: sequitur quod est dare di-
mensionem separatam que est locus et vacuum: sed hoc
est reprobatum superius: per eandem enim rationem
per quam ostenditur quod non est aliquod vacuum sepa-
ratum extra corpora nec locus habens dimensiones
alias a dimensionibus corporum potest probari quod
non est aliquod corpus hoc modo rarum quod habe-
at in se foramina vacua distincta secundum situm ab alijs
partibus corporis. Lege litteras. (Si quidem igitur ra-
rum dicunt multa vacuum separata habens): contrastrue-
fieri quidem igitur antiqui dicunt vacuum esse rarum
habens multa separata foramina a partibus corporis

Liber quartus.

manifestum est qd si neqz vacuū cōtingit esse separabile a corpibus simpliciter: sicut nec locū cōtingit esse separabile habētem aliquod vacuū suūpīus. i. habentē in seipso rationē vacui: nec rāz sic cōtingit habere talia forānia vacua vt ponit illi autq posteriorēs.

Notandum fm cōmētatoz cōmētato. 80. q. Aristotle. vult

destruere vacuum esse alio modo a predicto: in predicto enī destruxit vacuū esse ex penetratione dimēsiōnis inuicē: et hoc cōtingit etiā in raro: qd est tale: cum aut dicit quādāmodū est impossibile aliquā dimēsiōne existere per se: vult destruere eīdem alio modo: dimēsiōnes enī sunt vltima: et vt accidentia que nō possūt existere per se. Duo fuerūt genera antiquoz: quidā. n. vt priores dixerunt vacuū esse dimēsiōne separatam a corpōribus nālibus: cōtra quos est argutū superi⁹ pbando penetrationē dimēsiōnum: alii vō vt posteriores dixerūt: vacuū esse dimēsiōne imbibitū corpib⁹ cōtra quos pcedit⁹ de penetratione corpōz: sicut cōtra alios priores: qz tale vacuū imbibitūz dūz partes corpōis cōdensantur recipit illas partes: cum tale vacuum habeat tres dimēsiōnes: sicut partes que in eo recipiuntur sequitur penetratio corpōis. Procedit enī am r alia ratio: vtz qz accidens per se existit: quoniam tale vacuū est accidens cū sit tres dimēsiōnes et nō est in aliquo subiecto cū in nullo recipiatur: sed magis alia in eo: vtz partes corpōis cōdensant. (Si autē nō est). Secunda cōclusio nō est dare vacuū imbibitū coextensū paribus corpōis. Ista conclusio ponitur contra opinionem dicentū vacuum esse imbibitū corpōis: nō separatū sed coextensū paribus corpōis: que quidem opinio est minus impossibilis q̄ illa que ponit vacuum separatū: quoniam illa habet concedere accidens esse sine subiecto: h autem nō concedit illud. Et licet sit minus impossibilis: tamen ex illa sequitur qnqz inconuenientia partim simpliciter: et partim contra illos: quozum primū est: qz vacuū nō est causa omnis motus localis: sed tantū motus sursum qd est p̄ra eos nā vacuū fm illos est cā raritatis: rāz autem cui admixturum est vacuū est leue: sed leue est tantū cā motus sursum: et nō cuiuslibet motus localis: igitur rē. vt arguitur sic: vacuum est cā raritatis: et raritas est cā leuitatis: et leuitas est cā tantū motus sursum: igitur vacuū est cā tantū motus sursum. Lege litterā. (Si autē nō separabile: sed tamen est aliquid vacuū: minus quidē impossibile est qd dicere illud esse separatū: tamē sequuntur inconuenientia: cōtingit aut primū qd nō oīs motus est causa vacuum: sed qui sursum est: rarum enim leue: vnde ignem rarū esse dicunt).

Sed dubitatur qm vacuum est

locus priuatus corpore: per Aristotelem in hoc tractatu: igit melius dixerunt ponētes vacuum esse dimēsiōne separatā a corpōibus qd dicētes vacuū esse dimēsiōne coextensam corpōibus. Respōdetur negando consequentiā: sed solum sequi qd formaliter locuti sunt de vacuo ponentes illud esse separatū qd asserentes illud esse coextensū corpōibus: illi enī locuti sunt de vacuo formaliter: et isti naturaliter: tamen prius dixerunt cū ex opinione illorum sequatur accidens esse subiecto: et per se existere qd nō sequitur ex opinione istorum: et illud est maximū inconueniens. (Postea motus). Secundū inconueniens qd vacuū nō est causa motus: sicut locus in quo: sed sicut motor applicatus mobili: qd iterū est contra

eos et qd illud sequatur arguitur: nā locus in quo aliquid est nō necessario mouetur cū illo: neqz oīz qd moueat illud: vacuum autem necessario mouetur cū mobili ex quo est coextensū illi: et necessario mouet illud cū sit causa motus sursum vt in alia ratione ostensū est nā idem est vacuū et rarum per illos et raritas est cā leuitatis et leuitas mouet mobile sursum: igitur vacuū mouet mobile sursum: et per consequens vacuum se habet tanq motor applicatus mobili eo modo quo vtres moti sursum mouēt eodē motu res alligatas eis: et ita fm hanc opinionē videtur qd vacuū admixtū corpōri leui moueat illud sursum. Lege litterā. (Postea aliud inconueniens est qd motor causa nō est sic vacuū: sicut locus in quo est ipm mobile: sed sicut vtres in eo qd feruntur ipsi sursum ferunt continuū. i. illi cōiunctum mobile sic vacuum fert sursum ipsum leue.

Notandum qd ponentes vacuū im-

mixtum corpōib⁹ contradicēbat positioni sue: qz tunc vacuū non esset illud in quo esset motus vt ipsi dicebant: sed esse aliquid trahens mobile: faceret igit ad motū per hunc modum quia faceret corp⁹ esse rarum per quā raritatem traheretur sursum: vnde cōmētatoz cōmētato. 81. isti dicūt qd leue est illud in quo est multū vacuū: et qd causa leuitatis eius est vacuū. (Quāuis qualiter). Tertū inconueniens qd cōtingit pcedere in infinitū in vacuū: qd est cōtra eos: et contra veritatem: et qd illud sequat arguitur si vacuum sit imbibitum corpōibus vndiqz commixtū cū corpōibus: tūc moto vno corpore localiter mouebitur vacuū cōmixtum cū corpore: sed omne qd mouetur localiter habet locū: igitur vacuū habet locū: et per idem ille locus cū sit vacuū fm illos habet aliū locū: et sic in infinitū: igit pcedit in infinitum in vacuū: p̄ consequentiā ex quo idem est locus et vacuū per illos. Lege litterā. (Quāuis qualiter). i. qua ratione potest motus esse vacui: eadem ratione potest esse et locus vacui: vacui enī sit vacuum in qd feruntur ipsi mobile: ita qd vacuū ad qd mouetur corpus nō solū ē vacuum corpōis: sed etiam est vacuū vacui: sic in infinitū.

Notandum qd si vacuū esset imbibitum

corpōibus et coextensum illis necessario esset pars aut accidens illorum cōstat autē partes et accidentia corpōz mobiliū moueri ad eundē locū ad quē feruntur ipsa mobilia: ideo vacuum necessario mouetur ad aliū locum et ad aliud vacuum. (Explicit quomodo). Quartū inconueniens qd plenum est cā motus deorsum: qd istud sit inconueniens manifestū est: qz nō plenum sed graue dicitur esse causa motus deorsum: et sequatur arguitur: nam motuum cōtrariū sunt cause cōtrarie: sed motus sursum et motus deorsum sūt cōtrarij: igitur cāe illoz sunt cōtrarij: tunc arguitur sic: cāe illoz motū sunt contrarie: sed vacuū est cā motus sursum per illos: igitur plenum est causa motus deorsum: patet cōsequentiā: quia plenum et vacuū sunt opposita. Lege litterā. (Explicit quomodo). i. quāz causam assignant in graui ferri deorsum quasi dicat nullam preter plenum.

Notandum fm cōmētatoz cōmētato. 82. q. p̄tingit istis h: qm

cū dixerūt qd cā leuitatis est vacuū nō possūt dicere qd cā sit grauitatis: qm si dixerūt ipsi ē plenum cōtingit vt nō inueniatur graue simpliciter neqz leue simpliciter: sed grauius et leui⁹ vt dictū est in. 4. celi: illi enī cōtradictū ē illis pfectiōe. cōmētatoz vult pbare qd plenum nō ē cā mot⁹

Lex.
cō. 31.

Lex.
cō. 31.

Lex.
cō. 32.

Lex.
cō. 31.

Tex.
cō. 82.

deorsus: qz nihil est ita plenu quin in eo sit aliqd de va-
cuo nec aliqd ita vacuu qn' eo sit aliqd de pleno fm
illos: si ergo plenu est causa motus deorsus: r vacuum
ca motus sursum: tunc plenu r graue sut omnino idē: r cō-
sequēter vacuu r leue sunt omnino idē: cū ergo nihil sit
simpliciter plenu nec simpliciter vacuu: sequit qz nihil ē
simpliciter graue nec simpliciter leue: sed quocūqz gra-
ui dato est dare graui⁹ r quocūqz leui signato est assig-
gnare leuius: quoz opposita sut manifesta quarto ce-
li. (Et manifestū est). Quintū incōueniens qz aliquid
potest moueri in nō tēpore contra determinationē fa-
ctam quinto hui⁹: r pbatur illud sequi: nā si vacuu sit
libitū corpihus: r cā motus sursum: tunc quāto aliqd
est rariu r magis vacuu: tāto velocius mouebit sur-
sum: ergo si aliqd sit puru, vacuu illud mouebit sursum
in nō tēpore: qd declaratur per eandē rationē per quā
probatū est supius: qz posito vacuo motus grauius r
leuius facti in illo sūt in nō tēpore: qz sicut motus fa-
cti in vacuo ad motū factū in pleno nulla est pporzio
in velocitate r tarditate: ita motus puri vacui ad mo-
tum pleni nulla est pporzio in velocitate r tarditate: s; cū
libit et motus facti in tēpore ad motū factū in tēpo-
re est aliqua pporzio in velocitate r tarditate: igitur
motus puri vacui erat in nō tēpore. ¶ Intendit enī
philosophus hāc rationem qualis est pporzio mobi-
lis ad mobile in grauitate r leuitate: talis est pporzio
motus ad motū: in velocitate r tarditate: sed pleni ad
purum vacuu nō est aliqua pporzio: igitur motus fa-
cti a pleno ad motū factū a vacuo nulla est pporzio:
patet cōsequētia cū maiori ex prima suppositiōe Ari-
stotelis in alio capitulo: v3 qz due sūt cause velocitatis
r tarditatis in motu grauius r leuius. s. diuersitas mediū
in raritate r dēnitate: r diuersitas mobilis in grauitate
r leuitate: minor aut est declarata in eodē capitulo: ex
quo plenu r purum vacuu priuatiue opponūtur: tunc
sic: motus facti a pleno ad motū factū a vacuo nō est
aliqua pporzio: sed motus factus a pleno fit in tēpo-
re: igitur motus factus a vacuo fit in nō tēpore: patz
consequētia: qz cuiuslibet temporis finiti ad quodlibz
tēpus finitum est aliqua pporzio sicut cuiuslibet linee
finite ad quālibet lineam finitā: nō autem tēpore ad
nō tēpus est aliqua pporzio: sicut nec linee ad pūctū
aut numeri ad nō ens vt est declaratum ibidē. Lege li-
teram. (Et manifestū est: quoniam quanto vtiqz ra-
rius r magis vacuum sit magis sursum ferur: r si sit
omnino vacuu velocissime vtiqz ferur r in non tē-
pore: fortassis autem hoc impossibile est). s; vacuum
moueri: ratio autē eadem prius in vacuo sunt omnia
sine motu: sic r vacuum qz sine motu: incomparabiles
enī sunt velocitates pleni r vacui.

Notandum fm Commentatorem
cōmento. 82. q. si nō fue-
rit concessum nobis qz motus vacui est nō in tēpo-
re: probabimus qd impossibile est inueniri aliqd mo-
tum compositum ex vacuo r pleno quod pertransit
cum solo vacuo idem spatium in eodem tēpore qd
est valde inopinabile: sit igitur. a. purum vacuum r. b.
compositum ex pleno r vacuo: r quero vtrum. a. pos-
sit moueri in nō tēpore: si sic: habetur intentum: si nō
pono igitur qd moueatur in hora a pporzione qua-
drupla: r qz. b. etiam moueatur aequale in illa hora
aut igitur. b. equeuelociter mouetur cum. a. aut non: si
sic: habetur intentum qz aliqua duo equeuelociter mo-
uentur: quorum vnū est purum vacuum r reliquum

compositum ex pleno r vacuo: si tardius mouetur. b.
qz. a. sit igitur qz in pporzione dupla: r patet qz. c. in
duplo rariu. b. etiam compositum ex pleno r vacuo
in duplo velocius mouebitur qz. b. igitur a pporzione
quadrupla: r per consequēs equeuelociter mouebitur
sicut. a. r habetur conclusio in tēra: sed qz illud sit inopi-
nabile manifestū est: qz purum vacuum est rarissimū
r leuissimū: compositum autē ex pleno r vacuo est
minus rarum r minus leue: igitur in eodem medio nō
poterunt equeuelociter moueri.

Contra predicta arguitur: r
primo qd
ratio philosophi non valet: qz dato illo modo arguē-
di: sequitur qz purum graue r purum leue mouetur in
non tēpore: quia grauius est causa motus deorsus
igitur quanto aliquid est grauius tanto velocius mo-
uetur deorsum: igitur purum graue mouebitur in nō tē-
pore: r idem potest argui de puro leui: scilicet nihil ha-
bente de grauitate sicut purum graue nihil habet de le-
uitate. ¶ Secundo arguitur qz ratio Commentatoris
non tenet: qz per eandem rationem potest probari qz
si motus grauis sit in tēpore qz equeuelociter moue-
bitur purum graue r compositū ex graui r leui: ponē-
do. a. esse purum graue r. b. compositum ex graui r le-
ui vt ponebatur de vacuo r composito ex pleno r va-
cuo. ¶ Ad primū negatur consequētia: quoniam anti-
qui ponebant qz sicut mediū vacuum nulli resistit: ita
nihil resistit vacuo moto in quo nullum est plenu: pro-
pterea talis motus necessario fieret in nō tēpore: cūz
nullam resistētiā haberet neqz intrinsecā neqz extrin-
secā: graue autē aut leue puru necessario habet resistē-
tiā extrinsecā: ideo nō potest moueri in nō tēpore
¶ Ad secundū dicitur qd impossibile est graue pur-
um r compositū ex graui r leui equeuelociter moue-
ri ceteris paribus in raritate r dēnitate mediū magnitu-
dine r figura mobilium: qm cū cetera sint paria semper
maiozem resistētiā habet mixtum ex graui r leui qz
purum graue: cum puru graue nō habeat resistētiā
nisi extrinsecā: mixtum autē habet resistētiā intrinsecā
r extrinsecā: vbi tamen cetera non essent paria aut ex
pte medioz aut ex parte mobilium equeuelociter posset
moueri mixtū sicut simplex: imo velocius data dispi-
tate ex pte medioz in raritate r dēnitate aut ipsoz mo-
bilium in magnitudine r figura: sed hoc nō poterat di-
cere antiqui: ex quo per eos vacuo moto nullum me-
diū resistebat quare rē. ¶ Sed aduertendū qz illa
ppositio qualis est pporzio mobilis ad mobile in
grauitate r leuitate: talis est pporzio mot⁹ ad motum
in velocitate r tarditate est intelligēda ceteris pib⁹: v3
seruata eadē pporzione in mobilib⁹ r pporzionabili-
bus: qz si in medio vnūz resistētiē vt. i. moueat. a.
grauitatis vt. 8. r. b. grauitatis vt. 4. nō ppter hoc velo-
citatē ad velocitatē erit pporzio dupla sicut grauita-
tis ad grauitatē: pporzio dupla: nā cū. a. moueat a p-
porziōe octupla: r. b. a pporziōe qdrupla r pporziō
octupla est minor qz dupla quadruple: opz qz veloci-
tas. a. sit minor qz dupla velocitatis. b. necesse ē enī qz. a.
sit grauitatis vt. 16. si dz i duplo veloci⁹ moueri qz. b. qz
pporziō. i. 6. ē dupla quadruple: r nulla alia ista il-
lam cū solū illa cōponatur ex duab⁹ qdruplis: oē enīz
cōpositū ex duobus equalibus: r pāse duplū ad qdlibz
illoz: r oē cōpositū ex duob⁹ inēqualibus est magis qz
duplum ad partem minorem r minus qz duplum ad
partem maiozem: vt videbitur septimo huius.

Liber quartus.

Tex.
cō. 83.

Quoniam autem

tem vacuū). Ita est scōa
ps hui⁹ capituli in qua phi
lofophus soluit motū an
tiquoꝝ: et facit duo: qm̄ pzi
mo manifestat i quo hñr
in quo male dixerunt: scōo
soluit rōnes illoꝝ destruē/
do fundamētū ipsoꝝ ibi. (Nos autē dicimus). Quā
tum ad primū dicit pbs q̄ ponēdo vacuū esse male
dixerūt siue ponerēt illud separatū siue imbibitū siue
dicerent illud p se existere siue coextēdū et imixtū cor
poribus nālibus: cū probatū sit rōnibus ostēdūis et
ducētib⁹ ad iposibile nullū tale vacuū esse in ponē
do aut rarefactionē et condensationē bene dixerunt:
alioquin sequitur illa incōueniētia que illi adducit. f.
q̄ nullus est motus ad formā aut ad vbi: aut q̄ sem/
per generat equale ex equali: aut q̄ vno moto celum
turbatur recedēs a loco suo vel penetrās aliqd corp⁹
que omnia sunt incōueniētia. Et q̄ ista sequatur: ma
nifestum est: nā queritur utrū sit possibilis motus ad
formā aut nō: si nō est possibilis mot⁹ ad formā: ha
betur pziū incōueniens: si est possibilis motus ad
formā: pono igitur q̄ ex aqua generet aer: et quero
utrū aer sit equalis aque ex qua generat: aut maior.
si equalis habet tēnū incōueniens q̄ semper equale ge
neratur ex equali: certū enī est quod est maior aer
genitus et occupans plus de loco q̄ aqua corrupta:
q̄ si concederet negādo rarefactionē et condensationē
nem: opz q̄ aer genitus pellat tñ corpus p tñ spatiū
et illud itēz aliud per tñ spatiū vsq̄ ad celū quo cō/
plexo celū necessārio turbabitur aut p recessū a loco
suo: aut p penetrationē corp⁹ ultimo depulsi. Consi
militet arguatur de motu ad vbi querēdo utrū talis
sit possibilis aut nō: si nō est possibilis habetur scōz
incōueniens: si est possibilis: ponatur igitur qd aliqd
moueatur motu recto: et pz negata rarefactione et con
densatione q̄ istud pellit corp⁹ p pinqū sibi: et istō
vsq̄ ad celum: turbando celum per recessum a loco
suo aut per penetrationē corp⁹ opz: q̄ itēz est quartus
incōueniens. Et nō solūz sequit hoc in motu locali re
cto: imo in quolibet alio motu pter motū circulare:
siue sit motus delationis siue sit motus progressiuus
siue volationis: siue natatiōis: tñ aut in motu circu
lari illud nō sequeretur. Multa enī mixta et elemēta
mouerētur circulariter: ac etiā ipm celū absq̄ p turba
tione celi: nulla in tali motu sit rarefactio vel cōde/
satio vt patzisti igitē videntes necessitatem rarefactio
nis et condensationis cōcedebant vacuū esse ibitūz
corporibus expertis foraminū vacuoꝝ aut expertis
raritatē partū corporis. Le. li. (Quoniam autē vacuū
quidē nō dicimus esse: ideo male dixerūt ponētes va
cuū: alia vō nec dubitāt sunt ab illis in quibus be
ne dixerūt. f. aut motus nō est nisi currat raritas et de
sitas aut turbabit celū: aut semp equalis aqua ex ae
re et aer ex aqua erit: manifestū enī qz plus aer ex aq̄
sit: necesse igitur nisi calcat. f. desitas sit et raritas aut
depulsus q̄ habetur vltimūz vsq̄ ad celū tumultuari
facere ipm celū. i. aut vltimū depulsū faciet celū accipe
tumultū penetrādo ad corpus simul recedēdo a loco
suo aut alibi alicubi circularitē mutare ex aere in aquā
vt oē corpus vniuersi totius q̄ generatur equale sit
corrupto aut nihil moueri: semper enī trāsmutato hoc

accidet. f. q̄ celum turbabitur et tumultuabitur nisi ci
culariter circūstet. i. nisi moueatur circulariter: nō sem/
per aut in circulū loci mutatio: sed in rectū est. hñ qui/
dem igitur ppter hoc vacuū aliquid dñt esse.

Notandum q̄ si ex aqua generatur
aer in maiori quāitate
q̄ sit aqua absq̄ rarefactioe et cōdensatione necessārio
sequit turbatio et tumultus celi ex penetratione corp⁹
aut ex recessu a loco suo per elōgationē a medio mū/
di: si aut ex aere generet aqua: sequit turbatio celi aut
ratione vacui derelicti inter celū et corpora insequētia
aquam: aut ratione proximitatis sue ad centrū mūdi
relinquendo locum priorē: cōstat autēz hec omnia eē
incōueniētia: iō autēz necessārio est rarefactio et cōde/
satio. (Nos autē dicimus). Postq̄ pbs manifestat
uit in quo bene et in quo male dixerūt antiqui: sequē
ter soluit motū eozum destruendo p pta fundamen
ta ex tribus suppositionibus declaratis primo hui⁹:
quarum prima est ista: eadez materia numero est sub
iectum contrarioꝝum successiue dictum: est enī ibi qd
ad omnez trāsmutationes sufficit vnus subiectum euz
duobus ptiarīs: quozum vnū est in termino a quo:
et reliquum in termino ad quē: eadē igitur materia nu
mero est calidi et frigidi: albi et nigri successiue: et simili
ter alioꝝ. Duoꝝ aliaz ptiarietatū. Le. li. (Nos autē
dicimus ex subiectis). i. ex ptesuppositis primo hui⁹:
quoniam est materia vna ptiarioꝝ et calidi et frigidi
aliaz contrarietatur. Secūda suppositio: illud q̄
est in actu sit ex ente in potentia: pz quia actu calid⁹ nō
sit ex actu calido: sed ex potentia calido: neq̄ actu frī/
gid⁹ sit ex actu frigido: sed ex potentia frigido. f. tanq̄
ex subiecto euz motus sit actus entis in potentia pz q̄
in potentia vt est determinatur tertio hui⁹. Le. li. (Et
ex eo q̄ potentia est actu ens sit). Tertia suppositio
iō materia nunq̄ separatur ab vtroq̄ ptiarioꝝum:
tamē quidditas materie est alia a quidditate vniūsq̄
contrarij: prima pars patz: qz prima materia semper
ē suba caliditatis vt frigiditatis: humiditatis aut siccī
tatis: cū enī desinat habere caliditatem: incipit habē
re frigiditatem: et contra et cū desinit habē hūiditatem: incī
pit habē siccitatem: et ecōtra. et secūda pars ē nota: qz ma
teria nō est caliditas nec frigiditas: nō humiditas nec
siccitas: cum quolibet istarum corrumpatur: non aut
materia cum sit ingenerabilis et incorruptibilis ex pzi
mo hui⁹. Le. li. (Et non separabilis quidē materia
prima est ab vtroq̄ contrarioꝝ: eē aut quidditatiū
illoꝝum alterum est).

Notandum q̄ pbs cum dicit materiāz
nunq̄ separari ab vtroq̄
contrarioꝝum: nō loquitur de omni materia: qz mate
ria celi separatur ab omni ptiario: sed loquitur de ma
teria generabilium et corruptibilium: neq̄ loquitur de
omnibus contrariis: qz aliqua est materia generabi
lium et corruptibilium: que est separata ab albedine et
nigredine: dulcedine et amaritudine: sanitate et egritu
dine: sed loquitur de ptiarīs actiuis et passiuis vt sūt
calidū et frigidū humidū et siccū: et hñs necessārio ad
iunctis: v3 graui et leuī: raro et densū. (Et vna nume
ro). Hñs suppositionibus pmissis pbs ponit qua
tuor cōclusiones: quaz prima est ista: rarefactio non
est acquisitio partis ad totū: nec cōdensatione est deper
ditio partis a toto. Secūda conclusio rarefactio
non est acquisitio corporis extrinseci ad foramina:
neq̄ cōdensatione est deperditio corporis extrinseci.

ti a foraminibus ibi. (Sicut enim) Tertia conclusio
rarefactio nō est recessus partū a foraminibus: neq;
cōdēlatio est accessus partiū ad foramina ibi. (Neq;
enim). Quarta conclusio: rarefactio est motus materie
ad maiore quantitā: t cōdēlatio est motus materie
ad minore quantitā ibi. (Quare & magnitudo). Psi
ma cōclusio dupliciter arguitur: & primo sic: eadē ma
teria nūq̃ efflucit subm cōtrarioz per primam
suppositionē nī eadē mā nūq̃ sit successiue subz al
bi & nigri: calidi & frigidi: sed rapz & densū sūt cōtraria:
igit eadē mā nūq̃ efflucit subm rariatis & dē
satis: & p sequeis in rarefactione nō acquirīt aliqua
ps de nouo: sicut neq; i calefactioe vel dālatōe: neq;
in cōdēlatōe depēditur aliqua pars antiqua: sicut
neq; in frigeactioe vel denigraatione: aliter nō eadē
materia oīno esset duoz cōtrarioz successiue: & vā
riaretur p additionē partis ad totū: vel per subtrac
tionē pīs a toto. L. li. (Et vna nūq̃ materia sit pū
gat. transmutatio est coloris. albi & nigri: & calidi & fri
gidi: est igit & corpō mā & magni & parutē: eadē mani
festum est & p sequeis rari & densi.

Lex.
cô.84.

⁊ eadem numero oino. Te.li. (Quoniam ex aqua aer fit
 at eadē materia nō accipies ad aliquod ab extrinseco
 tanq̃m partē suā facta est). Intransmutata est ad formā
 aeris: sed illud q̃ māque erat in potētia acui facta est
 ⁊ iterū aqua ex aere: sicut aliquando qdē puenit quā
 titates mutari in magnitudine ex putrefactione
 paruatē ex magnitudine absq̃ acquisitionē ⁊ deperdi
 tione prius. Similiter igit̃ ⁊ cū multus aer exiēs in mi
 nori sit maior. fit in minori quantitate aque ⁊ ex mino
 ri aq̃ fit maior aer potentia cum sit materia vtriusq̃.
 mācū fit pot⁹ vtriusq̃ prioris ⁊ fit acui vtriusq̃ maior.

Notandum fm comēntatozē cōmē
to. 84. q. rāz. 7 dēnuz
sūt p̄taria in quātitate cū trāslatio corpōis ex raritate ad dēstiatē est trāslatio de maiōzi q̄ritate ad mino-
rem: 7 cōuērio: sequit̄ ex eo v̄t maiōzi 7 dēst̄ sit eadēz
7 qd̄ idē corp⁹ trāsferatur de minōzi quātitate i ma-
iōzem nō aliqua quātitate actu adueniente ex qua sit
maius s̄z sit maius ex eo qd̄ est in potētia aliqd̄ nō ex
illo qd̄ est in actu. Et similiter quādo sit minus nō ex-
eunt ab eo p̄tes in actu: sed mā tūc denudat a terminū
maiōzis quātitatis 7 recipit terminū minōzis: eodē
mō qd̄o recipit calidū 7 frigidū 7 alia p̄taria. P̄tia
p̄positio cōmēnti est ista: rāz. 7 dēst̄ sūt cōtraria in
quātitate nō in trēdit cōmēntatozē inquit Bur. q. raritas
7 dēst̄as sūt de p̄dicamēto quātitatis: q. rāz. 7 dēst̄
sūt qualitates cōsequētes calidū 7 frigidū fm cō-
mēntatozē. 7 huius: s̄d tūc dēst̄ q. raritas 7 dēst̄as sūt
fundate in quātitate. s̄d ex p̄posito est dubia: q. p̄-
idem albū 7 nigrū calidū 7 frigidū essent p̄taria 7 q̄-
ritate q. sūt dūcti in quātitate: deide cōmēntatozē. p̄bat
istam p̄positionē sic trāslatio corp⁹ ex raritate in dē-
stiatē est trāslatio de maiōzi quātitate in minōzē: cō-
uērio: sed maiōzitas 7 minōzitas sūt cōtraria in q̄-
ritate: igit raritas 7 dēst̄as sūt cōtraria in quātitate.
Dicēdū igit q. sicut maiōzitas 7 minōzitas sūt respec-
tus de p̄dicamēto ratiōis: 7 tamē sūt cōtraria in
q̄ritate quia sūt passiōes oppositē cōsequētes quā-
tates: sicut enī equalitas 7 inequalitas: ita raritas 7
dēst̄as sūt p̄ se de p̄dicamēto ratiōis: 7 tamē o-
cūnt cōtraria in q̄ritate qz sūt passiōes oppositē op-
positiōe ratiōis insequētes quātitate: cū nulla sit q̄-
ritas q. nō sit rara vel dēst̄a: sicut nulla est q̄ritas q. nō
sit magna vel pua: eq̄lis vel ineq̄lis: necq. loquit̄ p̄mē-
tatozē: eodē mō h̄ de raro 7 dēst̄o: 7. huius q̄ritas accipit
rāz. 7 dēst̄ absolute: ad respectū. Scōp̄ p̄positiōis
enī est mō p̄ de minōzi quātitate in maiōzē quātitate
nulla q̄ritate actu adueniente: p̄z: nā eadē est mā rari
7 dēst̄a: igit eadē est quātitas rari 7 dēst̄i: p̄z: nūcia: q. q̄-
ritas est inseparabilis a mā: v̄t ip̄e cōmēntatozē determinat
p̄ huius: 7 i de s̄ba orbiis: sic igit eadē mā nūero abq̄
acq̄ritōe alicui p̄tia ita abq̄ acq̄ritōe alicui q̄ritatis
mouet ex dēst̄ate i raritate: cū ergo dicat q. rarefactio
est de minōzi q̄ritate ad maiōzē q̄ritate: illd̄ ē sic itelli-
gēdū rarefactio ē de minōzitate q̄ritatis ad maiōzita-
tē q̄ritatis seu d̄ mōzi extēsiōe q̄ritatis ad maiōzē extē-
siōē q̄ritatis: v̄z d̄ pedalitate ad bipedalitatē v̄t tripe-
dalitatē. Nō s̄t dicat de p̄destatozē q. p̄destatio nō ē
perditio q̄ritatis nec mā: sed est motus de maiōzi q̄-
ritate ad minōzē quātitatē. i. de maiōzi extēsiōe q̄rita-
tis ad minōzē extēsiōē quātitatis seu de maiōzitate
quātitatis ad minōzitatē quātitatis. ¶ Tertia p̄posi-
tio: in cōdēstatio mā denudat a termino maiōzis q̄-
ritatis 7 recipit terminū minōzis q̄ritatis. p̄ terminū

Liber quartus.

foris aut minoris quantitatis non debet intelligi punctus lineae aut superficies: quod sicut in condensatione et rarefactione manet eadem materia et eadem quantitas numero: ita manent eadem puncta numero eadem lineae et superficies numero: sed per terminum quantitatis intelligitur terminatio dimensio terminata: pueniunt ex terminis quantitatibus. scilicet pedaliitate bipedalitate tripedalitate et huiusmodi: constat autem quod sicut in rarefactione deperdit una dimensio terminata et acquiritur alia: ita in condensatione: si igitur aliquid condensatur a bipedalitate ad pedaliitatem materia denudatur bipedalitate quod est terminus maioris quantitatibus et recipit pedaliitatem quod est terminus minoris quantitatis: contra autem conuenit in rarefactione.

Contra predicta arguitur: et primo quod ratio et desum non sunt contraria non verificatur de eodem simul per Aristotelem in post predicamentis: sed ratio et desum verificatur de eodem eundem idem sit ratio et desum: dicitur enim aqua rara respectu terre et densa respectu aeris. **Secundo** arguitur quod rarefactio non est motus ad maiorem quantitatem: quod sequitur rarefactio est motus ad maiorem quantitatem: igitur rarefactio est motus ad quantitatem: per punctum ab inferiori ad superius affirmatur sine impedimento: sed ratio est falsum: igitur et antecedens quod consequens sit falsum arguitur: quoniam si rarefactio est motus ad quantitatem aut igitur ad quantitatem praecedentem: et hoc non quod nihil mouet ad id quod habet vel ad quantitatem nouam: et istud non potest dari ex determinatione philosophi commentatores. **Tertio** arguitur quod rarefactio non terminatur ad maiorem quantitatem: quod maioritas est relatio ut coeclum est: sed ad relationem non est per se motus ut habet. scilicet philosophus cor. igitur et. Et sit arguitur de condensatione quod condensatio non est motus ad minoritatem quantitatibus cum minoritas sit relatio. **Quarto** arguitur quod rarefactio non terminatur ad extensionem quantitatis: quod rarefactio et condensatio sunt motus oppositi: igitur habent terminos oppositos: et per punctum si rarefactio terminatur ad extensionem quantitatis condensatio terminatur ad intensioem quantitatis quod est falsum: quoniam quantitas non intendit neque remittit: sicut non suscipit maius vel minus per Aristotelem in predicamentis. **Ad primum** dicitur quod commentator loquitur de puritate large intelligendo per contraria aut intensum et remissum: aliquid enim est magnus et paruum intensum et remissum: sed non respectu eiusdem: ita loquitur de contrarietate commentator cum dicit ratio et densum esse contraria: unde conceditur quod aqua est rara et densa: sed non respectu eiusdem aqua enim copata ad terram habet modicum de materia sub multa extensione: copata autem ad aere habet multum de materia sub modica extensione: cum ex uno minimo aqua possit fieri decem minima aeris. **Ad secundum** negatur punctum neque per punctum arguitur ab inferiori ad superius affirmatur ut et maxime quando arguitur a suppone simplici ad suppone simplicem vel personalem: quod non sequitur hoc est spes specialissima: igitur animal est spes specialissima hoc per punctum huius est risibile: igitur animal habet punctum est risibile: ita non sequitur rarefactio est ad maiorem quantitatem: igitur est ad quantitatem sicut non sequitur albedo est ad quantitatem alba: igitur albedo est ad quantitatem: antecedens enim significat quod albedo est ad compositionem ex quantitate et albedine aut quod est ad albedinem extrinsecam in quantitate. **Ad similitudinem** hoc propositio rarefactio est ad maiorem quantitatem significat quod rarefactio est motus ad compositionem ex maiore et quantitate: aut quod est motus ad maiorem quantitatem: quod quodlibet est concedendum. **Ad**

tertium dicitur quod duplex est rarefactio. scilicet per se et per accidens: rarefactio per se est illa que est ad raritatem absolutam: rarefactio per accidens est illa que est ad raritatem respectuam: sicut igitur motus per se est ad terminum per se: ita motus per accidens est ad terminum per accidens: sicut igitur idem motus numero est calefactio et sanatio: calefactio per se et sanatio per accidens: et ex hoc calefactio habet terminum per se et caliditatem et sanatio habet terminum per accidens: et sanitatem: ita idem motus numero est motus localis per se terminatur ad terminum per se. scilicet ubi: et rarefactio per accidens habet terminum per accidens. scilicet raritatem aut maiorem quantitatem respectuam. **Ad quartum** conceditur quod condensatio est ad intensioem quantitatibus: et negatur quod quantitas non intendat unde intensio accipit dupliciter: uno modo ut opponitur remissioni: et sic condensatio non est ad intensioem quantitatibus: alio modo ut opponitur extensioni: et sic condensatio est ad intensioem quantitatis: deinde n. quantitas intendit. itus tendit: quoniam multa materia est sub modica extensione: et isto modo intensio et extensio sunt contrariae: sic raritas et densitas magnitudo et paritas: (sic. n.). **Secunda conclusio** rarefactio non est acquisitio corporis extrinseci ad foramina: neque condensatio est deperditio corporis extrinseci a foraminibus: ista conclusio philosophus probat dupliciter primo sic: calidum fieri potest ex frigido absque acquisitione alicuius corporis extrinseci ad foramina et frigidum potest fieri ex calido absque deperditione alicuius corporis extrinseci a foraminibus: igitur per idem densum potest fieri ratio absque acquisitione corporis extrinseci ad foramina: et ratio potest fieri densum absque deperditione alicuius corporis extrinseci a foraminibus: per punctum: quod sicut materia non separatur a calido et frigido: ita nec raro et denso per tertiam suppositionem: sicut igitur idem numero quod est per calidum et per frigidum: ita idem numero quod est per ratio et per densum: igitur si est per calidum sit actu calidum et per frigidum sit actu frigidum absque acquisitione et deperditione alicuius corporis extrinseci: ita per ratio et per densum sit actu densum absque huiusmodi acquisitione et deperditione corporis extrinseci. Item ex minus calido sit magis calidum absque acquisitione alicuius calidi extrinseci: et ex minus frigido sit magis frigidum absque deperditione alicuius calidi extrinseci: igitur per idem minus ratio potest fieri magis ratio absque acquisitione alicuius rari extrinseci et minus densum potest fieri magis densum absque deperditione alicuius rari extrinseci: per punctum per eandem suppositionem tertiam quoniam sicut calidum et frigidum sunt necessario annexa materia: ita ratio et densum: et per consequens in rarefactione non requiritur subintroitus corporis extrinseci ad foramina neque in condensatione est necessaria expulsiio corporis extrinseci a foraminibus. **Le. li.** (Sicut enim ex frigido calidum: et ex calido frigidum eademque erit per subiectum absque acquisitione et deperditione corporis: sic ex calido remissio sit magis calidum nullo facto in materia calido quod non esset calidum: quando erat minus calidum: et ita apparet de raro et denso).

Notandum secundum commentatorem commentum. 84. quod materia eiusdem corporis: quod transierit de paruitate in magnitudinem non sit in pubis extrinseci aduenientibus ad foramina neque translatio eius de magnitudine ad paruitatem est in partibus existentibus ab illis foraminibus: et est manifestum in dolis fideis ex multo: quoniam multum sit maioris quantitatis nullo extrinseci adueniente: et vlt manifestum est in aere quando rarefit ex calore et condensatur ex frigore. **Ex isto** commento patet quod ista conclusio praedicat contra opinionem quorundam dicentium raritatem et condensationem fieri ad modum maiorationis et minorationis.

Philosophicorum.

rationis spōgie aut lane: h3 enīz spōgla foramina q̄ bus augetur si subingredit aer ⁊ diminuit: ⁊ si expul-
mitur idē: sed ista nō est vera rarefactio: neq; vera con-
dēfatio: sicut neq; rarefit lana si illi includit lumē neq;
condensatur si ab illo remouet lumē: videmus enīz ad
expētiā mustū maiorari in dolio bene clauso vsque
quo scindit doliū ⁊ aqua rarefieri in vase bñ coopro
ex caliditate vsquequo frāgit illud vbi p3 nullū extri-
secū corpus foramibus aduenire. Silt cū aqua p̄gela-
tur nō cōdensat absq; exitu alicui⁹ corpis ab illo.

Secundo notāduz fm cōmentatozem
eodez cōmēto q̄ caliditas sit
ab illa caliditate in actu q̄ nō inuenit in quātitatē. scz
q2 nō sit p̄ aliā quātitatē fm viā generationis: cū non
sit quātitas de vniūbus actiū: sed sequit⁹ potentias
actiū ⁊ opīniones eaz. I. calidi ⁊ frigidi. distinguit
hic p̄mētoz: trāsmutatiōē ad quātitatē a trāsmuta-
tione ad qualitātē: qm̄ in trāsmutatiōē ad qualitatem
vna qualitas sit ab alia effectiue: qm̄ vna caliditas sit
ab alia caliditate in actu ⁊ vna frigiditas ab alia fridi-
tate in actu: sed in trāsmutatiōē ad quātitatē nō sit vna
quātitas ab alia quātitate in actu: p̄ generationem ab
agēte: sed insequit⁹ trāsmutatiōē qualitātū primariū.
Sed intelligēdu q̄ cū cōmentatoz dicit in trāsmutatio-
ne ad qualitātē vna qualitātē ab alia fieri effectiue nō
intelligit q̄ semp qualitas ad quā est trāsmutatio fiat
a qualitate cōsistēte spēi: q2 in albefactiōē albedo nō fit
ab albedine neq; in denigratiōē nigredo fit ex nigredi-
ne neq; semp in calefactiōē caliditas sit a caliditate vt
quādo generat caliditas a corpore luminoso: sed sus-
ficit q̄ in oī trāsmutatiōē ad qualitātē: vā q̄litas agēs
⁊ q̄litas facta ab illa q̄ nō pūgit i aliq̄ trāsmutatiōē ad
quātitatē. ⁊ duo dubia tāgū: hic cōmentatoz: quoz
primū est q̄ pōt aliquis dicere caliditatem fieri ex fri-
giditate: ⁊ eōuerso nō est sicut quātitatē maiorē fieri
ex minozi: ⁊ eōuerso qm̄ impossibile est ymaginari q̄
caliditas augmētet ex frigiditate cū sint p̄traria: h3 pos-
sibile est magnū augmētari ex p̄b⁹ p̄us additis. ma-
gnū ⁊ parū h3 sunt opposita possibile est altez au-
gmentari ex altero: ⁊ nō est ita de cōtrarijs que sūt in
qualitate. Rñdet cōmentatoz q̄ cū Aristo. p̄cipit hanc
obiectiōēz ponit ad exēplū q̄ est magis sensibile: ⁊
dicit q̄ cū ex minus calido sit magis caliduz nō adue-
nit aliq̄d calidū extrinsecū in actu p̄reexis: h3 ad idēz
nūero q̄ prius erat min⁹ calidū sit magis calidū nul-
lo extrinsecū p̄reexite adueniēte in actu: nūc aut sicut
magis calidū ⁊ min⁹ calidū se hñt adinuicē in q̄lita-
te sic mai⁹ ⁊ min⁹ se hñt adinuicē in quātitate. S3 mibi
videt q̄ ambo exēpla sint ad. p̄positūz p̄b⁹: q2 p̄b⁹ in-
tēdit p̄pare calidū ⁊ fridū raro ⁊ dēso. ⁊ magis ⁊ min⁹
calidū magis ⁊ min⁹ raro: nō sic caliditas n̄ auget ex
frigiditate nec eōtra raritas n̄ auget ex idēitate nec eō-
tra: ⁊ sicut caliditas auget ex caliditate: ⁊ frigiditas ex
frigiditate: ita raritas ex raritate ⁊ densitas ex dēnsi-
te accipiēdo rāz ⁊ dēsi vt sūt q̄litas p̄trarie p̄lequē-
tes calidū ⁊ fridū. ¶ Secūduz dubiū posset aliq̄s
dicere caliditas crescit ex caliditate adueniēte extrinse-
ca: igit p̄ idēz q̄ntitas crescit ex q̄ntitate adueniēte extri-
seca. ¶ Rñdet p̄mentatoz q̄ additio calozis agentis
in calozē corpis nō est fm additiōē partis in toto ⁊
silt partis mae in materiā: sed fm additiōē actionis
agentis. I. passiōē patiētis: qm̄ caloz agentis vigoz abif
crescit caloz patiētis nō fm partū calidaz extrinseca
rū additiōē cū ad patiētē nō trāsserat aliqua ps ab

agente. ¶ Ex isto p̄mento inferūt Egidius ⁊ Bur. q̄
augmētū caliditatis nō sit p̄ additiōē partis ad p̄e
vtrāq; remanēt: sed ex maiori vigozatiōē agētis ⁊ me-
liori dispōne subiecti fm q̄d igit magis dñabit calefa-
ciens calefactibilitatē maioz caliditas iducet. S3 illud
nō est de intētiōē cōmētoz: v3 q̄ augmētū cali-
ditatis nō fiat p̄ additiōē p̄is ad partē: cū iā dētermi-
nauerit q̄ sicut crescit quātitas p̄ additiōē pluriū q̄-
titatū inuicē: ⁊ hoc in augmētatiōē p̄prie dicta: ita cre-
scit caliditas p̄ additiōē pluriū caliditātū partialiūz
inuicē. Intēdit igit p̄mētoz q̄ augmētū caliditatis
nō sit p̄ additiōē mae calide ad mām calidā neq; per
additiōē q̄ntitatis calide ad quātitatē calidā neq; p̄
trāslatiōē ab extrinsecū: ita q̄ aliqua caliditas in ca-
lesciēte trāsserat ad ipm calefactibilitatē: s3 sit fm addi-
tione actiōis agētis in passiōē patiētis: ita q̄ cū vigo-
ratur calefaciens sit in ipso calefactibili caliditas in-
tensioz ab intrinsecū mae fm q̄ caliditas alia ⁊ alia
educit de potētia mae ⁊ aggregat p̄tozi caliditātū in co-
dem subo p̄to ⁊ adequato. (Sicut quidē). Secūdo
arguit p̄bus ad eadē cōclusiōē: sicut ex maiori circulo
sit minoz circulus absq; dep̄ditōē alicui⁹ corpis: ⁊ p̄e
quēter ex minozi curuitate sit maioz curuitas absq; ac-
quisitiōē alicui⁹ ab extrinsecū: igit per idē ex maiori
raritate pōt fieri minoz raritas: ⁊ eōtra absq; acq̄-
sitiōē ⁊ dep̄ditōē alicui⁹ extrinsecū ad foramina vā
a foraminib⁹: p̄p̄ntia: q2 sicut curuū ⁊ rectū sūt passio-
nes lineaz ita rāz ⁊ dēsi sūt passioēs quātitatis: sicut
ergo ex magis curuo sit mai⁹ curuū: ⁊ eōtra nō p̄ ad-
ditiōē vel subtratiōē alicui⁹ extrinsecū aut p̄is quā-
titatē que nunc sit curua ⁊ prius erat recta: h3 q2 mā q̄
erat in potētia magis curua facta sub maiori curuita-
te: ⁊ eōtra ita curu ex magis raro sit min⁹ rāz: ⁊ eō
nō acquirif vel dep̄dit aliq̄d extrinsecū: sed solū materia
que erat in potētia. ad maiore vel minore raritatē sit
actu sub maiori vel minozi raritate. Le. li. (Sicut qui-
dem neq; maiozis circuli circulatio ⁊ cōnēptas si fiat
minozis circuli eadē cū sit aut alia: siue sit eadē circula-
tio siue alia in nullo alio). i. in nulla alia p̄e factus est
ambitus q̄ nō esset ambit⁹. I. factū est aliq̄d curuū q̄
nō esset curuū h3 rectū: non enī deficiēdo. i. subtrahēdo
vel in raritate ⁊ densitate rectitudine ⁊ curuitate.

Notandum fm cōmentatozē cōmē-
to. 84. q̄ aqua erat mino-
ris caliditatis: ⁊ postea sit maiozis in qualibet p̄e sua
rum p̄b⁹ nō in p̄b⁹ aliq̄bus p̄p̄is. sile est ar⁹ circu-
li qui cū incuruat sit maiozis incuruatiōis in qualibz
p̄e. nō ita q̄ aliq̄ p̄es recte erāt in eo q̄ sūt maiozis
incuruatiōis: sed in qualibet partium eius recipit in-
curuatiōēz. ¶ Prima p̄positiō commentī est ista
q̄to circulus est minoz: tanto incuruatio est maioz: ⁊
econtra: quanto est maioz circulus: tanto incuruatio
est minoz: ita q̄ minoz circulus habz circumferentiāz
magis curuam: ⁊ maioz circulus minus curuaz. q̄ de-
claratur p̄trahēdo. a. b. lineas equales cōtingen-
tes circulum maiore ⁊ minore: ⁊ p3 q̄ minus distat
partes maiozis circuli ab a. linea q̄ partes minoris
circuli a. linea. b. q̄ nō esset nisi minoz circulus habet
ret circumferentiā magis curuam: si igitur ex aliquo
corpore spherico aereo fieret corpus sphericū aequū q2
ex multo aere sit modica aqua minoz spherā hēret aq̄
q̄ aer ⁊ minoz curuitatez. Ex quibus sequitur q̄ sicut
rectitudo linez nō est linea: q2 rectitudo corūpūtur re-
manente linea quando incuruat: ita curuitas circuli

Liber quartus.

nō est circulus: qm̄ minozato circulo maioratur curuitas. ¶ Secūda ppositio nō semp cōtrariuz sit ex suo cōtrario: p qz curuitas et rectitudo pirariant: tamen nō semp curuitas sit ex rectitudine: qz dūz incuruat arcus circuli aliqua curuitas fit: et nō sit ex rectitudine cū in nulla pte arcus sit aliqua rectitudo: qm̄ cū incuruat arcus circuli: quelibz ps incuruat sicut cū calefit aliqua aqua: quelibet ps calefit: et si allegat oēm pbi. s. huius di. oēm motuz esse de contrario in pirariuz. Diatur q loquitur de contrario large vt ibi videbitur: et ex hoc volut pbs r cōmētoz q nō est necessariū rarum fieri ex dēso: qm̄ potest fieri magis razz ex min⁹ raro absqz dēstare sicut magis curuū ex minus curuō sine rectitudine. (Nos enim scintille). Tertia pclusio rarefactio nō est recessus partium a foraminibus: nec cōdensatio ē accessus partū ad foramina: pbatur cum ex denso fit razz quelibet ps rarefit: r cūz ex raro fit dēsz quelibet ps cōdensatur: igitur conclusio vera p3 cōsequētia: qz si rarefactio et cōdensatio fieret per recessum partū a foraminibus vel per accessum partium ad foramina nō fieret rarefactio et cōdensatio s3 oēs ptes: s3 solū s3 ipa foramina: antedēdē declaraf: nā sic i igne nō ē accipe aliqua magnitudinē ita modicā vt magnitudinē vni⁹ scintille in qua nō est caliditas et claritas: ita cū ignis generatur ex aqua aut calidū ex frigidū ex additione prioris caloris ad posteriozē qlibz ps calefit: et nō tū aliq sic: et aliq nō per psequēs cū razz generat ex denso: quelibet ps rarefit: sicut quelibet ps calefit: et cū dēsz gnet ex raro: qlibet ps cōdensat sic qlibz ps frigidat. L. li. (Nec enī scintille est accipe aliqua magnitudinē i q nō et caliditas et albedo). i. claritas inest sicut igitur p pcpue calor postq calor aduigetur in calefactione et rarefactione fm̄ quelibet partē.

Notandum

fm̄ pmentatoz com. 84. q. transmutatio corporis de magnitudine in paruitatem non fit per carentiam partūz ex pūtiū a foraminibus vt fin gunt dicentes vacuum esse: quoniam si ita esset contingeret q corpus calidū nō esset calidū fm̄ omnes partes: similiter albu sed solūmodo esset calidū fm̄ ipsa foramina. ¶ Ex isto cōmento patet istaz cōclusionē procedere contra antiquos ponētes foramina vacua alie aut cōclusiones processerunt contra ponētes foramina plena: antiqui dixerunt in rarefactione et cōdensatione nihil acquiri vel deperdi: s3 fm̄ fieri accessum p recessum partūz: alij aut dixerunt partē acquiri vel deperdi aut aliquod extrinsecū corpus. (Quare et magnitudo). Quarta pclusio rarefactio est motus materie ad maiorez quantitates absqz acquisitione materie vel quantitatē et cōdensatio est mot⁹ materie ad minorem quantitatē absqz deperditione materie vel quantitatē: probatur. circulus puul potest fieri magnus et contra absqz acquisitionē et deperditione materie vel quantitatē: calidū etiaz potest fieri frigidū: et contra absqz acquisitionē et deperditione materie vel quantitatē vt declaratum est: igitur corpus sensibile potest fieri magnū et parū absqz acquisitionē et deperditionē materie vel quantitatē: sed razz et densū sunt corpori sensibilia rarefactio est ad magnitudinē: et cōdensatio ad paruitatē: igit ex denso pōt fieri razz: et contra absqz acquisitionē et deperditionē materie vel quantitatē: sicut igitur corpus sensibile pōt fieri magnū et parū: ex sola potentia materie ad magnitudinē et paruitatē ita razz pōt fieri dēsz: et ecōtra ex sola potētia mate-

rie ad raritatem et dēstare. L. li. (Quare et magnitudo et paritas sensibilis corporis est nō accipiente aliqd materia dū pirabitur vel extriditur: sed qz potētia est materia vtriusqz). i. sed qz mā est in potētia ad vtrūqz: v3 ad magnitudinē et paruitatē: ita idē ē dēsz et rarū). i. ex eodē sit dēsz et razz: (et vna mā iplaz ē) i potētia ad raritatem et dēstare. ¶ Ex predictis soluta est ratio antiquoz di. si vacuū nō est nō possiblis est cōdensatio vel rarefactio cū illi motus nō fiat per accessū partium inuicē ad foramina neqz per recessū partū a foraminibus: sicut neqz maioratio et diminutio circuli: neqz calefactio et frigidatio: sed eo qz mā est in potētia ad raritatem et dēstare: sicut ad magnitudinē et paruitatē caliditatem et frigiditatem.

Et autem de

sum. Ex predictis tazin hoc capto q in toto iractatu. Aristoteli. sicut quatuor correlaria: quoz pūmū est istud ex graui p fieri leue: et ecōtra absqz acquisitionē et deperditionē corporis extrinseci: pbat istud correlatū dupliciter: et pūo sic ex dēso pōt fieri rarū: et ecōtra absqz acquisitionē et deperditionē alicuius corporis extrinseci: igitur per idē ex graui pōt fieri leue: et sic econtra absqz acquisitionē et deperditionē corporis extrinseci: p3 consequentia: qz ex dēstare sequit grauitas et ex raritate leuitas. L. li. (Est autem densum quidez graue rarūz aat leue).

Notandū

q pbus nō loquit de omni raro et dēso: sed tū de raro et dēso que sunt cōiuncta calido et frigidū: qz celūz est razz et dēsz: et tamen nō est graue neqz leue. Si cū am quantitas est separata a mā et ab omni qualitate ipsa esset rara vel densa: et nō esset grauis neqz leuis. (Amplius sic). Secūdo ad idēz arguit sicutū circulus sicut uatur sit minor circulario et maior curuitas fm̄ quālibet partē circuli: nō acquirēdo aliquā circulationē vel curuitatē extrinsecā: sicut enī ignis fm̄ quālibet partē intēditur in caliditate nō acquirēdo aliquā caliditatem extrinsecā: sed illud tū puenit ex materia que est in potētia ad caliditatem et frigiditatem et rectitudinē et curuitatem: ita cū ex denso sit razz sit aliquid leue: et cū ex raro sit dēsz sit aliquid graue absqz acquisitionē extrinsecā grauitate aut leuitate: sed ex sola constrictione et extensione materie potentialis ad grauitatē et leuitatem: sicut ad raritatem et dēstare. L. li. (Amplius sic circuli circulario cōiuncta in minus nō accipit concavum: sicut nec aliā accipit concavitate: sed ad idēz concavum q erat extensūz conductū est in seipso p cōstrictionem: sicut et ignis quo dēsz. i. quātūcūqz partes eius aliqz accipiat ēē). i. tūc extra calidū sic ratione. i. totūz razz vel dēsz sit graue aut leue coniunctioe aut defensione. i. constrictione et dilatatione eiusdem materie nō acquirēdo illaz materiā vel quantitatē et consequenter nullā grauitatem vel leuitatem extrinsecā: sed ita tū intrinsecam de potētia materie.

Notandū

q licet maneat continue idēz circulus: sicut et eadē linea circularis: nō tamen manet cōtinue eadē circulario: quia circulario est motus: ideo op3 q continue varietur circulario: sicut variatur motus: in alia enim et alia parte rēporis est alius et alius motus: ideo alia et alia circ-

Philosophicorum.

culatio: et consequenter alia et alia curuitas: quia si variatur motus etiam variatur terminus motus: neque ista curuitas venit ab extrinseco: sed tamen ab intrinseco de potentia materie et quantitate: (duo enim sunt). Secundum correlarium ex duro potest fieri molle et contra absque acquisitione et deperditione materie vel quantitatis: probatur ex denso duo sequuntur vix graue et durum: et ex raro duo alia contraria hijs: vix leue et molle: cum graue et durum dicantur esse densa et leue ac molle videatur esse rara sed ex denso potest fieri rare: et contra: et ex graui potest fieri leue: et contra absque acquisitione et deperditione materie et quantitatis: igitur per idem ex duro potest fieri molle: et contra absque acquisitione et deperditione materie et quantitatis. Et si ex hijs arguitur ex deo sequitur durum igitur oporteret esse altero densius est altero rarius: negatur consequentia: igitur illud sequatur in hijs que sunt eiusdem rationis: non tamen in his que sunt diuersarum rationum quoniam plumbum est densius ferro: non tamen durius: igitur contra ferrum est durius plumbum. *Le. li.* (Secundo sunt ab utraque densum et raro: graue enim et durum densum videntur esse contraria rara leue et molle: dissonat autem graue et durum in plumbum et ferro.

Notandum

quia causa propter quam plumbum est grauius ferro et non durius est: quia plumbum plus habet de sicco terrestri quam ferrum et minus de humido aqueo digesto: unde aqueus quod diminatur in omnibus metallis non est bene digestus in plumbum: propter quod non reddit ipsum bene compactum et coagulatum: in ferro autem est bene digestum: idcirco ferrum est durum plumbum. Ex hoc tamen non debet inferri qualibet duritie provenire ex digestionem humidam aqueam: quia celum dicitur esse durum et solidum: et tamen in eo nulla est mixtio qualitatum primarum nec aliqua digestio humiditatis: cum enim raritas et densitas celi est alterius rationis a raritate et densitate hominum inferiorum: ita durities celi est altera in essentia a duritie hominum inferiorum: et ab altera causa dicitur provenire. (Ex dictis igitur). Secundum argumentum vacuum non est spatium separatum nec ibi ibitur corporibus simpliciter vel finem quid actum vel potentia: per rationes factas contra omnes positas opiniones ponentes vacuum: nisi quis vellet dicere materiam esse vacuum et esse illud vacuum quo graue et leue mouetur localiter: modo non per vacuum: quia de se nulla foras habet sic est causa motus localis in quantum est causa grauitatis et leuitatis a quibus provenit motus localis. *Le. li.* (Ex dictis concluditur manifestum est quod nec discretum). I. separatum est vacuum nec simpliciter nec in raro. I. ibi ibitur nec potest nec actum nisi aliquis vellet penitus vocare vacuum causa istius quod fertur: sicut autem etiam grauis aut levis materia que huius erat vacuum.

Notandum

quod antiqui posuerunt vacuum ex parte medij: et isti dixerunt vacuum esse spatium separatum: simpliciter enim actio: alij autem posuerunt vacuum ex parte mobilis et fuerunt diuersi: nam quidam dixerunt illud esse ibi ibitur corporibus separatis tamen a partibus corporis quidam dixerunt illud esse comixtum partibus corporis: quidam vero voluerunt materiam esse vacuum: et omnes isti dixerunt vacuum esse finem quid et in potentia: quare opinionum nulla est substatibilis nisi illa que ponit materiam esse vacuum: sed tunc nullus est uoce loquitur de vacuo. (Deus enim). Quartum correlarium: materia est mobilis localiter finem grauitatem et leuitatem et est mobilis alteratione finem durum et molle: per quod grauitas et leuitas sunt equalitates motus localis et durum et molle est naturalis potentia vel impotentia: cum enim de-

sum et rarum quodammodo seteneant ex parte materie: et dupliciter contrarietas sumatur a raro et deo: vix graue et leue durum et molle finem habet dupliciter contrarietatem: nam est causa duplicis motus finem quidem grauitatem et leuitatem est causa motus localis: sed finem durum et molle est causa alterationis. *Le. li.* (Densum enim et rare) sunt contraria in materia imposita tantia grauitatem et leuitatem finem habet contrarietatem: motus localis est ipse actus: probatur durum et molle nam est causa passionis et non passionis: et non loco mutatio: igitur alterationis magis: deinde philosophus epilogat contraria determinata di. Et de vacuo quidem quoniam et quoniam non est definitum: patet modo.

Notandum quod durum cum sit magne resistentie cum magna difficultate diuiditur et alteratur: ideo nam finem duritie dicitur esse causa non passionis: molle autem: est modice resistentie facilius diuiditur et alteratur: propter hoc materia finem molliorem dicitur esse causa passionis: omniumque transmutationum sacrarum in composito materia est quodammodo ratio et principium.

Circa

predicta occurrunt duo dubia: quorum primum est virus rarefactio vel condensatione sit augmentatio vel alteratio aut motus localis. Et arguitur primum quod augmentatio quod omnis motus ad quantitatem est augmentatio: sed rarefactio est motus ad quantitatem: igitur rarefactio est augmentatio: per consequentiam cum maiori. 5. huius sed probatur minor: nam quantitas est per se occupatio loci finem Aristoteles in hoc quarto et commentatore primo de generatione et corruptione. de tactu. sed ipse rarefactio occupat maiorem locum: quia autem igitur ipse rarefactio habet maiorem raritatem quam prius non est verum nisi rarefactio esset ad quantitatem acquisita. Secundo arguitur quod rarefactio est alteratio: quia omnis motus ad qualitatem est alteratio: sed rarefactio est motus ad qualitatem: igitur rarefactio est alteratio per primum per Aristoteles tertio huius: et probatur minor auctoritate commentatoris. 7. philosophus di. quod rarefactio sunt qualitates consequentes calidum et frigidum: tertio arguitur quod rarefactio est motus localis: quia omnis motus ad ubi est motus localis: et rarefactio est motus ad ubi: igitur rarefactio est motus localis: per primum: cum maiori. 5. huius: probatur minor: quoniam si ignis purus rarefieret terminus ad quem istius rarefactionis non esset quantitas per ea que dicta sunt: non etiam qualitas: quia per istam rarefactionem non acquiritur caliditas: sed potius deperderetur non etiam ubi: quia non acquiritur locus si non acquiritur quantitas: et confirmatur auctoritate Aristoteles di. in predicamentis quod rarefactio et densitas videntur significare quasdam positiones partium: cum igitur motus specificetur a termino ad quem: sequitur rarefactionem et condensationem esse de predicamento positionis et non de predicamento quantitatis qualitatis nec ubi. Pro solutio ne omnium istorum dico quod rarefactio et densitas dupliciter sumuntur: vix absolute et respectue: si absolute: sic sunt qualitates consequentes calidum et frigidum si respectue aut dicitur multitudinem aut paucitatem materie per comparisonem ad extensionem: et sic pertinent ad predicamentum relationis et imponentur dispositionem partium in toto per comparisonem ad locum: et sic sunt de predicamento positionis: hominem enim sedentem dicimus condensatum: quia partes propinquius faciunt: et stare dicimus rarefactum: quia partes remotius faciunt et si alias dixi nullam esse raritatem respectue

Liber quartus.

etiam sed tunc absoluta: tunc secutus sum opinionem auctoris sex principiorum: nunc autem sequor opinionem eorum. **¶** Dico igitur quod si per rarefactionem acquiritur raritas absoluta: tunc rarefactio est alteratio per se: augmentatio autem et motus localis per accidens: sicut enim albefactio est alteratio per se: quod albefactio est per se ad albedinem: ita rarefactio est alteratio per se: quod est per se ad raritatem que est qualitas: sicut enim albedo et nigredo successive inducuntur per alterationem et denigrationem: ita densitas et raritas per condensationem et rarefactionem: et quod ad acquisitionem raritatis: sequitur acquisitio maioriatis quantitatis et loci: id talis motus dicitur augmentatio et motus localis per accidens non quidem per accidens rationis sed necessarii. Si vero per rarefactionem non acquiritur raritas absoluta sed respectiva tunc rarefactio est per se motus localis: et per accidens augmentatio: non autem est alteratio per se aut per accidens: sunt enim istius tres termini motum per se: videlicet quantitas et ubi per Aristotem. **¶** huiusmodi sed in tali motu non acquiritur quantitas nec qualitas: sed ubi: igitur rarefactio in casu isto est per se motus localis: et autem per accidens augmentatio: quod per modum sequelle acquirit extensionem et maioriatis quantitatis: et quoniam per tale rarefactionem nulla quantitas acquiritur per se vel per accidens: id talis motus non est alteratio per se vel per accidens. **¶** Ad primum dicitur quod rarefactio non est motus ad quantitatem: quod non ad quantitatem antiquam cum nihil moueatur ad id quod habet: neque ad quantitatem novam cum illa sit coeterna materia non potest acquiri absque materia: constat autem per philosophum rarefactionem non esse motum ad materiam. Item quilibet per rarum est rarus: et quilibet per rarefactum rarefit secundum Aristotem. In littera igitur si rarefactio esset ad novam quantitatem quilibet per rarefactum esset ad novam quantitatem: et per consequens tota quantitas precederet corrumpitur vel due quantitates in vicem coextenderetur: videlicet quantitas nova et quantitas antiqua: quod quodlibet est inconueniens. Rndetur igitur negando istam primum rarefactionem habere maiorem quantitatem quam prius habuit: igitur habet aliam quantitatem quam prius habuit: sicut enim non sequitur tu es maior homo quam prius fuisti: igitur tu es alius homo quam prius fuisti: concedo igitur quod rarefactio est augmentatio non per se sed per accidens: non per se sed in propriis dicta. **¶** Ad secundum dicitur quod sicut idem est raritas et densitas: ita duplex est rarefactio et condensatio. scilicet absoluta et respectiva: rarefactio aut condensatio absoluta est alteratio: sed rarefactio vel condensatio respectiva non est alteratio sed motus localis. respectu ad acquisitionem multitudinis aut paucitatis materie in ordine ad extensionem. **¶** Ad tertium responsus est quod rarefactio est motus localis: rarefactio enim absoluta est motus localis per accidens: et rarefactio respectiva est motus localis per se: ex quo nullus respectus potest ubi potest esse terminus per se motus iuxta determinationem philosophi. **¶** huiusmodi. **¶** Ad quartum rndetur quod talis rarefactio ignis puri est per se ad ubi: et per accidens ad relationem neque inconuenit motui aliquem denotare et a termino per accidens vel sanatio: constat. n. quod ad sanitatem non est motus per se per philosophum. **¶** huiusmodi motus ille qui est simul calefactio et sanatio denotatur a termino per se qui est caliditas: et a termino per accidens qui est sanitas. Et ad confirmationem dicti quod non est inconueniens motum esse per accidens ad relationem: et ad rationem secundam quod determinat philosophus. **¶** huiusmodi. **¶** Sed dubium videtur utrum raritas et densitas sint qualitates distincte a substantia et quantitate. Et arguitur quod non: primo sic: omnis qualitas inherens potest aduenire suo subiecto absque motu locali: sed raritas et densitas non possunt aduenire alicui absque motu locali: igitur non. **¶** ma-

ior per inductionem de caliditate et frigiditate albedine et nigredine et alijs qualitatibus que adueniunt suis subiectis absque motu locali: minor est nota quia nihil rarefit absque occupatione maioris loci: et nihil condensatur absque acquisitione minoris loci: et deperditio maioris. Secundo maior nunquam rarefit quin extedat et rarefiat maiorem locum: et omnes qualitates sensibiles: igitur aere rarefactio tota est raritatem: quod sunt rara: quod est ipse quod quilibet raritas sit quodammodo extensio aut sibi sit puncta quodammodo extensio: sequitur quod in eodem proposito sunt plures extensiones et dimensiones eiusdem rationis se penetrantes quod est inconueniens. Tertio sequitur quod raritas et densitas sunt forme per accidens: sicut albedo et nigredo quod est fallum: quod tunc nihil esset rarus et densus: sicut nullus est albus et niger: cuius oppositum contra dicitur: videlicet quod aer est densus et rarus: et n. densus respectu ignis et rarus respectu aquae. Quarto sequitur quod raritas et densitas habent ut habitus et privatio: sicut albus et niger: patet contra sequentia quod semper duorum contrarium: illud quod est maioris perfectionis se habet ut habitus et quod est minoris perfectionis ut privatio iuxta doctrinam commentatoris secundo et tertio de anima: istud consequens est falsum: non enim raritas se habet ut habitus: quod raritas dividit paucitatem materiei: et densitas multitudinem materiae: constat autem quod maioris perfectionis est multitudo quam paucitas: non enim potest dici quod densitas se habet ut habitus et raritas ut privatio: quod raritas est consequens caliditatem et densitas frigiditatem per commutationem. **¶** huiusmodi: sed caliditas est perfectio et frigiditas igitur non est oppositum et determinatum supra ex istis de perfectione totius. **¶** huiusmodi. Et ex hoc pono duas conclusiones: quarum prima est ista: raritas quam densitas est a quolibet substantia realiter distincta: probatur rarefactio est motus recipiens denotationem a termino ad quem philosophus. **¶** huiusmodi: igitur raritas est terminus ad quem rarefactionis: sed nulla substantia est terminus ad quem rarefactionis: ex quo ad illam non est per se motus secundum ipsam ibidem: igitur non. Idem argumentum fit de densitate: quoniam densitas est terminus condensationis et non aliquid substantia: Item ponit Aristotem in ista quod grave et durum sequitur densum et leve ac molle sequitur rarus sed gravitas et leuitas sunt contraria: accitatur durum et molle: igitur densum et rarus sunt contraria: sed subiectionem nihil est contrarium per Aristotem in propriis dicamus: et. **¶** huiusmodi. Secunda conclusio nulla raritas vel densitas est quantitas: probatur si oporteret rarefactionem acquirere raritatem: et si oporteret condensationem acquirere densitatem: sed in istis rarefactionem vel condensationem acquirere quantitates: igitur non. et tunc cum maioris et minoris est declarata in ista cum nullo acquirere quantitates absque materia: constat autem in rarefactione et condensatione non acquirere nec deperdere materiam: sed eadem materiam numero per philosophum sit successive rara et densa absque acquisitione et deperditione materiae. Item primo dicit philosophus. **¶** 86. quod raritas et densitas non sunt de predicamento quantitatis: quoniam si essent: tunc non sequeretur ex eis iste quantitates habere scilicet gravitatem et duritatem: leuitatem et mollietatem. **¶** Dicendum igitur quod nulla raritas est substantia vel quantitas: sed aliquid raritas et densitas sunt quantitates et aliquid raritas et densitas sunt relationes aut ponentes iuxta famosam istam currensem antiquam: non debet raritatem et densitatem esse accidentia absoluta et non respectiva: unde auctor sex principiorum dicit quod raritas et densitas sunt quantitates et non ponentes et philosophus in predicamentis dicit secundum quod tunc erat famosum quod illi sunt maximi et positores qui dicunt rarus et densum aliter et leve et quantitates: quod opinio non est tenui alibi. **¶** Ad primum nego quod omnis quantitas inherens possit puenire alicui absque motu locali quoniam figure non adueniunt sibi suo absque motu locali nec caliditas summa nec frigiditas summa cum non educat caliditas summa absque calefactione neque frigiditas summa absque rarefactione.

Philosophicorum.

factioe vlt co defatidoe: cōstat at nullā eē rarefactionem vel cōdefatidōe absq̃ motu locali. ¶ Ad scōz dñ q̃ ē vna raritas oīuzilloz nec ē cōueniēs eodē accipere plā demonstrari: qm̃ sōz. mā sua r̃ q̃ritas denoiant ea dē albedie. Sūt albedo r̃ dulcedo r̃ mā lactis dñr q̃ ta eadē q̃ritate nūero: r̃ tñ pcedo q̃ aliq̃ raritas sit ex tēstio: q̃ raritas ē q̃ritas elto aut pō: extēstio at ē passio vlt mod⁹ q̃ritatis nisi forte extēstio accipit̃ relatiue vt oppōit̃ iūstioi accipiedo p eodē raritatē r̃ extēstioez dēstiatē r̃ itēstioez: q̃l̃ n̄ accipit̃ h. ¶ Ad 3. dñ q̃ lo q̃n do de raritate r̃ dēstiatē absoluta nūb̄ ē rāz r̃ dēstiatē: si cut nūb̄ est albū r̃ nūgrū r̃ raritas r̃ dēstiatē inuicē cō patiātur: sicut albedo r̃ nigredo in eodē subo accipie do tñ relatiue dēstiatē r̃ raritatē sicut magnitudinē r̃ p uitate: pcedo q̃ idē est densū r̃ rāz: nō tñ respectu eiul dem: r̃ ad hūc intellectū cōcedit̃ ac rē esse densū r̃ rāz v3 respectu ignis r̃ aq̃. Rñdē q̃ritas absoluta r̃ lo cū habi⁹ r̃ dēstiatē illi oppōita tenet locū p̃uatiōis qm̃ raritas absoluta est a nobilitati. s. a caliditate r̃ at tribuitur vltiozibus elis. s. aque r̃ terre: accipiedo aut̃ raritatē r̃ dēstiatē relatiue: sic dēstiatē se h3 vt habi⁹: r̃ vt positiuū raritas aut vt p̃uatiō fm̃ q̃ probatuz est: q̃z densitas dicit̃ multitudinē mād r̃ raritas pauci tatem materie: quare rē.

Tex.
cō. 87.

tas in p̃rio caplo p̃bates tēpus nō ē ibi. (Et sicut motus). Quartū dēstiat de mēsurabilitate tempo ris manifestādo ea q̃ sūt r̃ q̃ nō sūt in tēpo: r̃ tāq̃ i mē sura ibi: (Minim⁹ at nūer⁹). Quintū dēstiat de cau salitate tēpois declarās ea quoz tēpus est causa ibi (Ip̃m aut̃ nūc). Sextum dēstiat de potētiatate r̃ actualitate tēpois exprimēs id qd̃ est mād r̃ forma le in tpe ibi. (Dignū aut̃ cōsideratōe). Prīmū caplm̃ diuidit̃ in tres ptes. In p̃zia pte p̃hs p̃tūat se ad dicē da. In scda pte arguit̃ p̃hs nō esse de nūero entū ibi. (Quod qdē igit̃). In tertia pte q̃rit̃ vtrū idē istās nu mero maneat p totū tēp⁹ ibi: (Ampli⁹ aut̃). Quēad modū dicit̃ p̃hs. (Consequēs aut̃ est). dicit̃ de loco r̃ vacuo agredi de tpe. Prīmū aut̃ bñ se h3 opponere de ip̃so tēpoze r̃ p extrinsecas rōnes vtrū eoz q̃ sūt ē: r̃ vtrū tēp⁹ sit de numero entū aut nō entū: postea q̃ nā ip̃sius. i. qd̃ tēpus est: r̃ que diffinitio ist⁹. Intentiō igit̃ p̃bi est dēstiat de tpe in hoc tractatu: ordo aut̃ intēstiois est p̃rimo tractare de existētia eius: scdo de natura r̃ quidditate eius.

Tex.
cō. 87.

Notandum fm̃ cōmētatozē p̃mēto. 87. q̃ Aristo. sermones loykos vocat sermones extraneos: r̃ p̃biā q̃ cōponit̃ ex istis vocat p̃biām extraneā: qm̃ tps̃ esse manifestū est p se: qm̃ fm̃ hāc perfratationē inueniunt̃ plures sermōes qui dēstiat sūt ē: sicut. n. motus ē est p se manifestum q̃z sensus papit̃ aliqd̃ moueri: ita tēpus esse est per se

manifestū: q̃z sensus apprehēdit̃ aliquid durare r̃ h̃re prius r̃ poster⁹: r̃ sicut ad p̃biā nō p̃tinet p̃bare vlt ip̃robare motū ē: q̃z illud est p̃ncipiū in p̃biā nālī: ita ad illū nō spectat̃ p̃bare vel reprobare tēpus: qm̃ tēpus esse est vtrū p̃ncipiū nālīs p̃biē. Ad loyca igit̃ tur p̃tinet ip̃robare r̃ p̃bare ista cū sit arit̃ex cōmu nis viā h̃is ad vtrūq̃z partē p̃diciōis siue fuerit p̃po sitio p se nota siue nō: p̃pterea dicit̃ p̃hs rōnes p̃bates tēpus nō esse esse extraneas: r̃ cōmētatoz talē p̃biāz esse extraneā: q̃z p̃cedit̃ nō per rōnes p̃p̃iat̃. s. p̃p̃cas sed per rōnes extraneas. i. loycas. (Quod qdē igit̃). Ista est scda pars hui⁹ capituli: in qua p̃hs duab⁹ rō nibus p̃bat tēp⁹ nō esse: r̃ p̃rio sic dē cōpositū ex nō entibus ip̃ossibile est illud esse tēpus cōponit̃ ex nō entibus: r̃ nō entib⁹ igit̃ temp⁹ ip̃ossibile est ēē: p̃z con sequētia cū maior r̃ minor declaraf̃: qm̃ oē tēpus cō ponitur ex tēpoze p̃terito r̃ futuro siue illud tēp⁹ sit finitū siue infinitū: s3 nullū tps̃ p̃teritū ē: neq̃z aliqd̃ tps̃ futurū est vt liquet̃ alioq̃n infinita tēpoza eēt simul cū lia nō cōcātia: qd̃ est ip̃ote. l. e. li. (Qd̃ qdē igit̃ oīno sit tps̃ aut vix aut obscure poterit̃ q̃s scire tps̃ esse ex h̃is sequētib⁹ rōnib⁹ aliq̃z vtrūq̃z cōd̃p̃iet̃ h̃ qdē tps̃ p̃ teritū qd̃ est ps̃ ip̃o tps̃ p̃sentis factū ē: r̃ nō ē illud nō futurū r̃ nō dū ē: ex h̃is at̃ finitū r̃ infinitū r̃ sp̃ acce ptum tps̃ p̃hs p̃ponit̃. Ex h̃is at̃ q̃ nō sūt p̃positū im pole ēē vt participare aliq̃n subam. i. rōnē essendi.

Notandum p̃rio fm̃ cōmētatozē cō mēto. 88. q̃ ex sermoni bus loyca nō iducit̃ p̃cipue aliqd̃ ēē vlt nō ēē s3 extia

Tex.
cō. 88.

tionē iūstiaz r̃ deceptio i hoc sermone ē: qm̃ ita ē de mo tu: mot⁹ enī cōprehēdit̃ sensū r̃ nulla ps̃ ē ē in actu: s3 q̃libz ps̃ demonstratiua recessit̃: ergo ē p̃positū ex h̃ qd̃ tā dēstiat̃: ex h̃ qd̃ nō dū est. Intēdit̃ p̃: q̃ rō loyca vel dyaletica nō ē demonstratiua s3 tñ p̃babit̃ illa n̄ aggrauat sciaz p̃ quā iudicet̃: sic esse vel sic nō ēē: s3 ag grauat opionē p̃ quā iūstē extimat̃ sic ēē vlt nō sic ēē p̃ p̃terea rō tā sca n̄ ē demonstratiua cū sit rō dyaletica. p̃ babil̃ tñ illa. n. maior oē p̃positū ex h̃ nō entib⁹ ip̃ote ē ēē nō ē necia nec p se nota: s3 tñ p̃babit̃ falsa: nā mot⁹ ē vt patuit̃. s. hui⁹: r̃ tñ p̃ponit̃ ex n̄ entib⁹. s. ex motu p̃terito r̃ ex motu futuro: quoz nullus ē. Ista ē nā suc cessiuoz qd̃ eoz ēē ē eoz fieri: sic igit̃ p̃cedit̃ motū ēē ex q̃ papit̃ p̃ sensū tāq̃ sensibile cōē vt h3 videri scdo d̃ aia h3 p̃ponat̃ ex nō entib⁹: ita est p̃cedēdū tps̃ ēē licz nō sit aliq̃ ps̃ p̃terita vlt futura: ex qd̃ cōponit̃ ista: igit̃ maior ē falsa: oē cōpositū ex nō entib⁹ ip̃ote ē illud ēē

Secundo notādū fm̃ p̃m cōdē p̃o q̃ talia nō dū h̃nt ēē p̃pletū: s3 ēē eoz p̃po nit̃ ex actōe aie i eo qd̃ ē i eis ēē aiaz r̃ entia p̃pleta sūt illa in q̃z ēē nūb̄ fac aia vt post̃ declarabit̃ de tpe. s. qm̃ ē de nūero entū: quoz act⁹ p̃plet̃ p̃ aiaz: r̃ erit de entib⁹ latētib⁹ q̃ si aia n̄ ēēt̃ eēt̃ nisi i po. ¶ Duas diffinitōes intēdit̃ h̃ cōmētatoz: quaz p̃ia ē ista entūz qdā sūt p̃pleta qdā icō p̃pleta: entia p̃pleta sūt illa q̃ ba bēt totū suū ēē s3 sc̃clusa oī p̃sideratōe aie vt hō lignū lapis r̃ talia q̃ h̃nt oēs suas p̃es s3 siue cōsideret siue nō cōsideret aia: entia icō p̃pleta sūt illa q̃ nō h̃nt totūz suū ēē s3 nisi p̃ aiaz vt mot⁹ r̃ tps̃ ip̃ote ēē. n. p̃tē p̃teritū tam mot⁹ aut tps̃ ēē simul cū p̃te futura extra animaz si at̃ sūt s3 h̃ est tñ ex ope aie: dicit̃. n. p̃bus. s. de aia q̃ aia ē quodāmo oia: r̃ oia sūt qdāmo i aia: nō fm̃ ēē reale: s3 fm̃ ēē iūstioale: q̃z lapis dicit̃ tps̃ nō ē i aia s3 sp̃es ē: q̃z igit̃ cōcept⁹ mot⁹ p̃teritū cōcept⁹ motus futuri: ac etiam cōceptus temporis p̃teritū r̃ futuri

Tex.
cō. 88.

Liber quartus.

sunt simul in anima medianibus quibus anima cōsi-
derat partes talium successiuorum in instanti presenti ac
si eēt simul: ideo partes temporis et motus sūt simul
ex opere intellectus nō autem ex opere nature. secūda
distinctio entium incōpletozum quedaz sunt in actu se-
cluso omni opere intellectus: et quedam nō sunt i actu
nisi ex opere intellectus. verbi gratia motus est ens in
completum cum nō habeat totum suum esse simul et ē
in actu absqz operatione anime: quia siue anima consi-
deret siue nō consideret nō minus celum mouetur lo-
caliter: et elemēta alteratiue. Tempus autem vltra hoc
qz est ens incōpletum nō habet esse in actu: nisi ex ope
intellectus: seclusa, n. operatione anime: tempus nō ha-
bet esse nisi in potentia vt videbitur capitulo secundo
huius tractatus tempus enim cum sit mēsurā numera-
lis motus sūm prius et posterius: Duo includit vide-
licet durationem successiuā et mutatiōem motus: sed
est impossibilis numeratio absqz cōsideratiōe anime:
igitur impossibile est tempus ēē in actu absqz operatiōe
anime. (Adhuc autē) scdo arguit sic si tempus est et nō
indivisibile: igitur diuisibile. igitur hōm in actu omnes suas
partes vel aliquas pns falsum pro vtraqz parte: quia
omnis pars temporis est preterita vel futura: quarū
nulla est. Et si dicitur qd habet vnā partem in actu. i.
istans pns. Cōtra arguitur qz nullum instans est pars
temporis qz omnis pars mensurat: cōponit totum:
sed instans nō mensurat nec componit totum: vt vi-
debitur. sexto huius igitur nullum instans est pars
temporis. I.e. l. adhuc autem omnis rei diuisibilis si-
quidē est et pnbilis necesse est cū est aut oēs aut quas
dam partes esse temporis: aut alie facte sunt ptes alie
nō future sunt. Est autem nihil tempus cū sit diuisibile
in partem preteritam et futuram nisi ipsuz nūo aut nō
est pars temporis mēsurat enim pars: et componit oē to-
tum ex partibus: tps autem nō videtur cōponi ex nūc
idest ex omnibus.

Notandum est

389. q. iste sermo est de loyus et componitur sic omne
habēs partes necesse est vt partes eius sint omnes in
simul aut quedam. si fuerit ens et tempus habet partes
quarum nulla inuenitur in actu igitur tempus nō est.
Ista rō est iterum logica: qz procedit ex probabilibus
m: qm maior nō est vera ad hūc intellectus omne ha-
bens partes necesse est vt habeat omnes ptes aut ali-
quas in actu. vnde tēpus nō habet nisi partem pteri-
tam futuram vel pntem: ps pterita vel futura nō est.
ideo nō est in actu: pars pscns etiā nō est in actu ad
intētiōem pmetatiōis: qz nō hōt totū suū esse simul
et maxime qz instans nō est pars tēporis. Sed arguit
tēpus nō ēē: replicando iterū rōnes philosophi et pri-
mo sic. si tēpus est aliqua pars ipsius est. Sed tēporis
nō est aliqua pars: igitur nullū tempus est. patet pna
cū minor qz de tempore nō hētur nisi instās p cōmē-
tatozem: et probatur maior: qz si tps est: ipz est aliqz
diuisibile: sed cuiuslibet diuisibilis aliqua pars est igit
si tēpus est: aliqua pars ē. oēs ens ē materia vel for-
ma aut ppositū: sed tempus nō est aliqz istozum. igit
tēpus nō est: pznā cū maior: et minor declarat nō
n. tēpus est materia: vel ppositū. vt cōstat et quod nō
sit forma arguit omnis forma est actus p Ari. pbi
corum et scdo de aia: sed tempus nō est actus fm pme-
tatozem dī. hic qz tēpus nō est in actu: nisi p aiaz igitur
et. Tercio omne ens est in anima vel extra animam
sed tps nō ē in aia: vlt extra aiaz. igit tps nō est. pznā

cū maior et minor declarat: nō est tps ē in aia: cū sit qz
titas pna p Ari. in p dicit: aia aut nō est qz non est
et tps et aiam qz tps ē de nūo entū in qz quozum
esse ppletur p aiam: sed nullū tale hōt ēē aiaz igit et.
Quarto oēs qz est necessario ē i tpe: vel in instanti: tps
nō ē in tpe: vlt in instanti igit nec tps nō ē. pznā cū ma-
ior et minor declarat nō n. tps est in tpe: qd
nihil est in seipso: nec ē in instanti: qz nō ē sicut totū in
pte: nec ē sicut pte in vlt: nec ē ita de alijs mo-
dis eēndi. Innotatis a pbo in tractatu de loco et rōne
ne ad has difficultates pō duas pcones quaz pna
ē ista ad hoc qd tps sit nō sufficit aliqz diuisibile eius
ēē: pznā dato opposito sequit plura tpa ēē simul qz
nullū ē ps alteri et p m in tractatu hoc et pbat p.
qz si sufficit ad ēē tps ex nūa alicuius sui diuisibilis cū sit
tam diuisibile tps pteritū qz futuri v: instās copu-
lans illa duo tpa inuicē: igit in fil pteritū et futuri tē-
pus: sed nullū illoz est ps alteri igit et. p ad hoc
qz tps sit sufficit qd sit aliqz diuisibile et pznā pte
pteritā cū futura ipsius pznā nō dicim et tps pteritū
nec futurū nō obstat qz cuiuslibet illoz sit aliqz di-
uisibile: sed bñ dicim tps pns esse qz iam est aliquod
indivisibile eius: copulans pteritum cum futuro. et
si arguitur sic hoc instans copulat pteritum cum fu-
turo: igit pteritū et futuri est: negat p. qz illud verborū
copulat ē terminū ampliatiū. Ad pznā dī qd quocū-
qz tpe pnti dato ipse infinite ptes sūt et infinite ptes nō
sūt: qm illius sūt infinite ptes quarū qlibz instās co-
pulas pte pteritā cū pte futura: et qlibz instaz of tēpus
pns eius ē et infinite ptes nō sunt tam pteritū qz future
quaz qlibet terminatur ad instās pns p modis finis.
aut pncipiū. adh enī qd aliqz tps dicat ps tps pntis
sufficit instās ēē terminas aliqz illoz tēporis: aut copu-
lis pte pteritā cū pte futura. vñ dato qz a. sit istā pns
et b. pncipiū hore pntis et c. finis. dico qz nullū tps pte-
ritū incipies a. b. et terminatū a. a. est ps tps pntis. l.3
fuerit ps et. nullū ē tps futurū terminatū ad c. et inci-
pies ab aliquo instanti futuro est ps hore pntis: l.3 for-
te erit ps et. sed qdlibet tps qd fuit post. b. aut qz erit
a. n. copulatū ad hoc instās pns qz est a. dicat esse ps
hore pntis qz l.3 ē tps incipies ab aliquo instanti post
b. vel a. n. c. hns ptes copulatas p a. instās of ēē pars
hore pntis. Et si arguit sic tps pteritū vel futuri est ps
tpis pntis. igit tps pteritū vel futurū est ne. p. l.3 sufficit
qd aliqz diuisibile et sit v: instās pns. vñ ille termi-
nus ps est aliquatūliū apliatū: et pncipue qm supponit
p successiuo nec sequit aliqz ps tps pntis est igit que-
libet ps tps pntis ē. aliqz ps tps pntis nō ē igit nulla
ps tps pntis est. nec illa quā ponit loy et vlt vera
i. qz ab indefinita. vel particulari vel adiacente ad su-
am vniuersalē ē bonū ar. affirm. et negatiue. qz nō seqt
aliqz pteritū est. igit oēs pteritū est. aliqz futurū nō est
igit nullū futurū est. et hoc quia pteritū et futuri sūt ter-
mini apliatū: ita iste tps ps suppones p tpe pteritū
vel futuro. Ad fm dicat qz tps est forma nō subalis. l.3
accidentis cū sit passio mudi aut primi mobilis et pnter
cedo qz tps est actus sicut motus nō quidē actus pfectus et
ppletus: l.3 actus imperfectus et incōpletus fm determinatio-
nem Aristot. ij. huius. Et ad pmetatozem dī. qz tps nō est in
actu nisi p aiaz. tps nō hōt ēē ppletū. nec totū suū ēē sit
nisi p aiaz: l.3 dubitat quō tps ē forma cū hēat ptes di-
uerfarū rōnū. i. pteritā futurā et pntem cū loz sit inua-
riabilis eēntia fm aucto. 6. p. dupli rīdet qd sic oēs p-
tes linee sūt eiusd rōis et oēs ptes suplicie sūt eiusd rōis

Ter.
cō. 88.

Ter.
cō. 89.

Ad 2. am
ipz ē p. mudi aut
h.

Obisicorum.

⁊ omnes partes corporis sunt eiusdem rōnis: ita oēs
 ptes tēpōis sunt eiusdem rōnis. qm̄ ip̄m est ita q̄
 ptes cōtinua sicut linea sup̄ficies cor⁹ ⁊ rē p̄m ita q̄
 m̄tis: ⁊ lz nulla pars p̄terita sit p̄fens vel futura: aut
 ēd non sūt finit diuerſarū. quia pars p̄terita fuit p̄f
 ens ⁊ futura ⁊ pars futura erit p̄fens ⁊ p̄terita: p̄
 autem p̄fens fuit futura: ⁊ aliquando erit p̄terita
 ⁊ ē. Ad tertiu⁹ dicat q̄ ip̄s est p̄z in aia ⁊ partim extra
 aiam: quod ad suū fōmale ēē q̄ enumeratio aie est in
 aia: quō aut ad suū ēē materiale: q̄ est duratio succē
 sua est extra aiam: sicut visum vel intellectus quō ad
 suū fōmale est videri vel intelligi est in aia ⁊ quō ad
 suū māle quod est lapis vel lignū est extra aiam. cum
 vō dicat comentator q̄ ip̄s nō p̄plet nisi per animā
 id est quod d̄ ex sui ēē actualē recipit ab aia nō sit sed
 q̄ ip̄s non sit extra aiam sicut. n. vii. l. ⁊ intellectu
 dñr esse extra animam: q̄ māla ip̄o ⁊ extra animā:
 ita p̄s est extra aiam: q̄ suū māle est extra aiam v̄z
 duratio succē sua. ¶ Ad quartū rōis Aūcena negās
 illā oē q̄ est illud ē in tpe vel in istāi scd̄ sue phie di
 cit q̄ ip̄s nō est in istāi: sed est qñ instans est ita q̄
 finit sunt p̄s ⁊ instans: sed mihi v̄r cōcedēdū q̄ oē
 sensus est in tpe vel in istāi q̄ si non maxime videret de
 oeo ⁊ de intelligētijs que nō dñr ēē in tpe vel in istāi:
 sed ista nō obſtant: q̄ declarabitur infra deū ⁊ q̄ libz
 intelligentiarū esse in tpe ⁊ in istāi: q̄ aut tempus fit
 in tpe manifestū est: nam oē tēpus est finitū vel infinitū.
 si finitū ⁊ ip̄sum est pars p̄tis: sed quelibet ps ē
 in suo toto. ergo oē tempus finitum est in tpe: tēpus
 pus etiā infinitus est in tpe: q̄ totū est in sua pte p̄ Ari
 sto. in hoc quarto tractatu de loco sed tps infinitū ali
 qua pars est tps: ergo tps infinitū est in tpe. v̄z in tpe
 finito. Et d̄ cōcedendū oē temp⁹ ēē in istāi q̄ om
 ne tps finitum est in istāi tam q̄ in mēſura ⁊ omne
 tempus infinitū est in istāi tam q̄ in mēſura: nō totū
 sed pars p̄tis dicitur p̄s in loco p̄z allegato q̄ am
 phozo. vini est in amphoza vini rōe p̄tis: sed tēpo
 ris infinitū aliqua ps est in istāi igit tps infinitū est
 in aliquo mō instanti ibi. ¶ Similiter p̄cedat q̄ instans
 est in instanti: vnde sicut albus sumitur duplici v̄z mā
 li. p̄ subiecto albedinis: formaliter p̄ ip̄sa albedine:
 ita instans dupliciter sumitur v̄z mālier ⁊ in p̄terito
 p̄ subiecto termini tēpōis ⁊ formaliter in abstracto p̄
 ip̄o termino tps. cōcedo ergo q̄ instans mālier sum
 ptum est in istāi fōmaliter sumpto tam q̄ mēſuratus
 in sua mēſura. qñ mundus aut p̄mū mobile q̄ dicit
 esse materiale instans in istāi: sicut homo vel equus
 instans vero fōmaliter sumptū est in instanti materia
 li sicut accidēs in subiecto. Et tunc ad argumētum qñ
 dicit q̄ nō apparet qūo tps fit in istāi aliquo illo
 rum modo ⁊ cendi. 3n. Rñ. q̄ Aristot. recitat modōs
 famoſos tñr aut q̄ ip̄s est in istāi oē mō quō aliqd
 est in suo principio aut fine. ¶ Ampli⁹ aut ista est t̄r
 ista ps hui⁹ capi. in qua p̄s mouet istā questionē v̄m
 instans q̄ est finit p̄s p̄teritū ⁊ initū futurū maneat
 idem p̄ totum tps. ⁊ arguit p̄s primo ad partē affir
 matiuā scd̄o ad partē negatiuā ibi. at vō p̄o p̄te affir
 matiuā arguit sic si p̄tinuū ē aliud ⁊ aliud instans ōz in
 stans cozzumpit: sed impossibile est instans cozzumpi: igit
 t̄r impossibile est q̄ p̄tinuū sit aliud ⁊ aliud instans ⁊
 per sequeſs idem instans numero maneat p̄ totum tē
 pus: p̄z dñā ⁊ p̄bat antecēdēs p̄ qualibet parte p̄tis
 quidē. p̄bat p̄s primā partem antecedētis sic. si cōti
 nue est aliud ⁊ aliud instans ⁊ nullum instans cozzumpi

[illegible]

Morandum ^{di hoc autem impossibile est.}
 qd si quis nihil est in diuersis
 locis: nisi illorum locorum vnus alium continere qm
 si tu es in aere ⁊ in igne ⁊ in celo tanq in loco: celli con
 tinent ignem ⁊ ignis aerem: ita nihil est in diuersis tem
 poribus nisi illorum temporum vnum continere ⁊ aliud
 continere non. non eni tu es in tempore pterito vel
 futuro sed tu es in infinito temporibus presentibus
 inuicem communicantibus tam in hoc instanti qm in se
 ipsis cum hoc instante infinito temporum presentium
 tempore copulet partem pterita ⁊ parte futura nam
 sint infinita tempora presentia quorum quilibet est
 pars aliquis temporis presentia: sicut in eadem li
 nea: non possunt duo puncta esse immediata: nec duo
 instantia pcedez tempore ⁊ vbi est possibile 3o tem
 pora no conicantia esse simul: sicut est possibile duas
 lineas no communicantes esse simul possibile plura inst

Liber quartus.

ita esse simul sicut iam plura puncta sunt simul: et pos-
sibile est ista ita mediata in diversis temporibus sicut
sunt puncta immediata in diversis lineis. (Et vero in
oppositum) arguit philosophus probando dupliciter quod non
possit manere idem instans per totum tempus: et primo sic
nullum continuum finitum habet unum terminum tantum: sed tempus est
continuum finitum: ergo non habet unum terminum tantum: patet
primo cum minor: quoniam hora est primum finitum: et dies est
continuum finitum: maior per inductionem. nam linea est con-
tinuum finitum: et non habet unum terminum tantum: sed duos
terminos videlicet puncta: et superficies est unum primum
finitum: et non habet unum terminum tantum: sed plures. scilicet duas li-
neas: et sic de alijs continuis finitis igitur et cetera. tunc arguitur
tempus non habet unum terminum tantum sed plures. cum igitur
instans sit terminus temporis oportet tempus finiri duo-
bus instantibus: sed impossibile est ista esse simul.
igitur nullum instans manet per totum tempus. I. li. Et
vero negamus quod idem est possibile: nullus enim diuisi-
bilis finitum terminus est scilicet nec si in uno sit pri-
mum: nec si in plura. scilicet siue sit primum finitum una diuisio
nem vel lineam siue finitum plures diuisiones et superficies et
corpus. ipsum autem nunc terminus est temporis et tem-
pus est accipere finitum.

Nota dum finitum terminatorem prout
quod non inuenitur continuum aliquod finitum habens unum si-
nem sed saltem duos: quoniam linea habet duos fines et super-
ficies quatuor et corpus sex. incedit prout terminatorem finitum
simpliciter et non finitum quod totum tempus prout terminum vel si-
turum est finitum et non habet nisi unum terminum. instans
plenus: quodlibet tamen tempus finitum simpliciter habet duos
terminos tamen sic linea et non habet multitudinem terminorum
sicut superficies et corpus. linea. n. terminatur tamen duobus
terminis videlicet duobus punctis: superficies terminatur a
terminis videlicet duobus lineis et duobus punctis corpus
autem terminatur a terminis videlicet duobus superficiebus et duobus
lineis: et duobus punctis. quod dicitur. est terminus termini est
terminus: terminatur. habet igitur linea terminos propinquos
tamen videlicet duo puncta: superficies terminos propinquos et
remotos termini. propinqui sunt due linee: termini re-
moti sunt duo puncta: corpus autem habet terminos propin-
quos et remotos et remotissimos: due superficies sunt termini
propinqui corporis: due linee termini remoti: et duo puncta
termini remotissimi. (Ampli si.) duo arguit philosophus ad idem in-
ferendo duo inconuenientia dato quod per totum tempus maneat
idem instans: primum inconueniens est quod ea quod fuerunt ante
mille annos sunt simul cum hijs que sunt hodie: probatur. omnia
quod sunt in eodem instanti sunt simul: sed ea quod fuerunt ante
mille annos et ea quod sunt hodie sunt aut fuerunt in eodem
instanti. igitur et cetera. inconueniens quod nihil fuit alio prius nec
posterius probatur. omnia quod fuit altero prius fuit illo prius in alio
quo instanti: sed nullum instans fuit prius alio instanti: sed si
idem instans manet per totum tempus igitur nihil fuit altero
prius et prout idem nihil erit altero posterius si nullum instans
erit post aliud instans: sed idem instans semper mane-
bit. I. li. Ampli si finitum est finitum tempus nec prius nec poste-
rius in eodem instanti vel non ut nunc construe sic ampli-
us si illud est simul finitum tempus et nec prius nec posterius cum alio
quod est in eodem tempore et in eodem instanti in illo simul fuit
que in annis sunt millesimij hijs que sunt hodie et nec
prius nec posterius nihil aliud alio: deinde epilogat circa
has opiniones dicitur de hijs quidem igitur que insunt ipsi
octoginta. sic expre tempus et ex parte instantis.

Nota dum quod ratio facit prout terminatorem prout
to. 92. est hec ois res iueni-

tur in eodem instanti et omnia que sunt in eodem instanti sunt
simul igitur omnia sunt in simul quod est impossibile. Et
per omnia intelligit prout terminatorem omnia que sunt et omnia que
erunt et que fuerunt: propterea est dicendum quod non manet
idem instans per totum tempus sed quod sicut continue
est aliud et aliud tempus: ita continue est aliud et aliud in-
stans et quod instans generatur et corrumpitur sicut genera-
tur et corrumpitur tempus et tunc ad argumentum si instans
corrumpitur aut igitur quod est aut igitur quando non est. dico
quod instans corrumpitur quando est et tunc ad argumentum
omne quod corrumpitur non est nec: unde sicut illud quod est ge-
nerabile generatur quando non est et prius generatur quod sit
genitum ita corrumpibile est corrumpitur quando est et prius cor-
rumpitur quod ipsum sit corruptum. tenendo quod generatio
et corruptio sunt motus per se iuxta doctrinam Aristotelis
et prout terminatorem: huius tenendo autem quod generatio non
sit motus: nec corruptio: sed tamen mutatio terminans
motum oportet cedere generabile generari in eodem instanti
in quo habet genitum esse corruptibile: corrumpitur in eodem in-
stanti in quo ipsum est prout terminatorem corrumpitur. Et sic illud quod
corrumpitur non est instans: vero non corrumpitur. 100
quia non per mutationem terminatorem motum sed tamen
per simplicem diffinitionem ideo instans simul est et cor-
rumpitur unde nota dum quod tempus generatio quod corrumpitur
sumit dupliciter videlicet proprie et cetera: generatio proprie sumpta
est mutatio de non esse ad esse terminans motum altera
tionis de qua dicit philosophus primo de generatione: quod si ge-
neratio est impossibilis alteratio est impossibilis et ta-
li generatio generatur mixta et elementa corruptio pro-
prie dicta est mutatio de esse ad non esse terminans al-
terationem iuxta determinationem secundo de generatione
et sic non generatur nec corrumpitur instans vel tempus sic
loquitur philosophus tertio metaphysice. dicitur. multa quoniam
sunt et quoniam non sunt absque generatione et corruptione.
generatio communiter dicta est inceptio qua aliquid est
postquam non fuit: corruptio communiter dicta definitio quod
aliquid non est postquam fuit aut qua aliquid est postquam
erit et sic generatur indiuisibilia videlicet puncta linee et super-
ficies et prout instanti et tempore. instans ergo prius simul ge-
neratur et corrumpitur: quod simul incipit et definit esse expo-
nendo prout ponem de prius cum ipsum instans sit et nunc fuerit
nec erit. Sed et quoniam omnia quod generatur vel corrumpitur genera-
tur vel corrumpitur in aliquo instanti sed instans non genera-
tur nec corrumpitur in aliquo instanti: quod non in seipso in-
stanti nec in alio: igitur instans non generatur nec corrumpitur.
Dicendum quod maior necesse est non preceat tamen quod omnia quod ge-
neratur vel corrumpitur generatur vel corrumpitur in tempore vel
in instanti et sic generatur vel corrumpitur instans non in alio
instanti loquendo formaliter de instanti: sed corrumpitur
in tempore. quodlibet etiam tempus quod generatur vel
corrumpitur generatur et corrumpitur in tempore non qui-
dem in tempore contento sed in tempore continente quod et cetera.

Ad autem

est tempus. Istud est finitum capi-
tulum huius tractatus in quo
philosophus querit quid est tempus
postquam quesitum si est tempus
et diuidit in duas partes quod
primo inuestigat quid
dicitatem temporis secundo vero diffini-
tionem eius de qua quoniam autem quod mouet. In prima parte phi-
losofhus recitat quatuor opiniones de tempore quatuor prima
ponit tempus esse revolutionem celi seu circulationem comple-

Phisicorum.

tam celi. scda ponit tps eē ipsum (celū. ibi totius) aut.
 tercia ponit tempus esse motum indifferenter ibi. Qm̄
 autem videtur q̄ta pōit tempus esse passionem mo-
 tus. ibi at̄ vō neq̄. vnde nec ex doctrina antiquoz nec
 ex doctrina philosophi habita in libris precedentibus
 scitur quidditas tēporis: sed tñ ex hoc vltimo tracta-
 tu illud scitur p̄ma igitur opinio posuit q̄ tempus ē
 tota reuolutio seu circulatio p̄pleta celi ita q̄ nulla ps
 reuolutiois diurna ē tps s̄z ip̄a tota reuolutio diurna ē
 tps. ¶ Contra quā opinionē arguit philosoph⁹ du-
 pliciter primo sic: quelibet pars tēporis est tēpus nul-
 la pars reuolutionis diurna est pars tps ⁊ per cōse-
 quens tempus nō est reuolutio diurna nō enī est pos-
 sibile aliq̄ habentia p̄es idēmpficari quin ēt partes
 idēmpficentur p̄z cōsequētia cū maior minor aut ē opi-
 nablis nam tps ē tota reuolutio diurna p̄ opinionē: s̄z
 nulla ps reuolutiois diurne est tota reuolutio diurna
 q̄z nulla ps est suū totū igit̄ nulla pars reuolutionis
 diurne est tempus. Le. li. quid aut̄ est tēpus ⁊ q̄ip̄us
 nū simpliciter ⁊ ex traditis ab antiquis manifestū est
 ⁊ de q̄bus. i. ex illis que attingimus aduenientes p̄i⁹
 ad precedētes libros. q̄dam enim totius q̄dēz celi mo-
 tum dicunt. alq̄ autem ipsam substantiam quāuis enim
 pars circulationis sit q̄dam circulatio ⁊ pars tempo-
 ris quod dā tempus est circulatio aut̄ tota non est. ps
 circulationis est que accipitur: sed non circulatio tota
 ¶ Notandum q̄ ratio antiquę translationis est hec que-
 libet pars temporis est tēpus: nulla pars reuolutiois
 est reuolutio: intelligēdo per reuolutionē totam reuo-
 lutionem diurnam igitur reuolutio nō est tēpus: p̄mē-
 tatoz autem. 93. p̄mēto arguit sic: quelibet pars reuolu-
 tionis diurne est tempus. i. oies ⁊ nō x nulla pars re-
 uolutionis diurne est tempus reuolutio diurna. igitur
 reuolutio diurna non est tempus. ¶ Contra modum
 arguēdi antiq̄ translationis dubitat: q̄z dato illo mō
 arguēdi sequitur q̄ homo nō sit substantia hoīs ⁊ q̄
 annus nō sit tempus: q̄z quelibet pars substantię ē sub-
 stantia. nulla pars hoīs est homo. igit̄ hō nō est sub-
 stantia. Item quelibet pars temporis est tps nulla ps
 anni est annus: igitur annus nō est tēpus. Rñdetur q̄
 ille modus arguēdi t̄z in terminis puerilib⁹ nā bene
 sequitur quelibet pars risibilis est risibilis. nā ps ho-
 minis est homo igit̄ homo nō est risibilis ⁊ ita vale-
 rent ambo argumēta si substantia ⁊ homo puereretur
 aut tēpus ⁊ annus ideo argumētum p̄cedit illā opi-
 nionem. q̄z posuit tps ⁊ reuolutionē diurnā pueri sic
 ponimus hoīem ⁊ risibile pueri. (Amplius aut̄) secū-
 do arguit p̄bus s̄ eandē opinionē: sic si tps est reuo-
 lutio p̄pleta celi. ergo si plures eēnt celi plura eēnt tē-
 poza nō p̄municātia. p̄z p̄ia q̄z pluriū celoꝝ p̄s eēnt
 reuolutioes p̄plete intelligēdo per celum totū aggre-
 gatum ex oībus orbibus inuicē ordinatis: sed p̄is est
 falsum: q̄z est vna p̄ditionalis cuius aūs est opinabi-
 le ⁊ p̄is iopinabile s̄m p̄mētatozem ponētes enī plu-
 res mūdōs eē opinātū plures celos null⁹ vñq̄ opi-
 natus est plura tpa esse simul: quoꝝ nullum est cōti-
 nens reliquū. Le. li. (Ampli⁹ aut̄) si plures essent celi
 similiter eēt tēpus cuiuslibet illorū motus p̄pleus q̄
 re multa tempoza simul non essent comunicantia.
Notandum 93. q̄ ista dīctio est cōmū-
 nis isti opinioni dīctū q̄ motus est tēpus celi ⁊ par-
 tes eius sunt p̄es temporis ⁊ est opinio platonis ⁊ ē
 sufficientior oībus. opinio ergo s̄p̄robata posuit q̄ tē-

pus est cōpleta reuolutio celi. Plato aut̄ dixit tēpus
 esse motū celi sic q̄ totum tempus est totus motus ce-
 li: ⁊ ps temporis est pars motus celi: que q̄dem opinio
 platonis fuit sufficientior alq̄s p̄ter opinionē Arist. ⁊ nō
 obstat q̄ fuerit sufficientior adhuc ista scda rō iia. p̄ce-
 dit s̄ opinio nem platonis sicut s̄ aliam sic arg⁹ tem-
 pus est motus celi. ergo si plures eēnt celi: simul etiāz
 plura eēnt tempoza simul p̄z p̄ia q̄z cuiuslibet celi eēt
 vnus motus: sed p̄sequens est falsum q̄z est vna cōdi-
 tionalis cuius aūs est opinabile: ⁊ p̄sequens inopinabi-
 le. ¶ Dubitabat hic cōmentatoz cum ista p̄positio
 sit dubitabilis tēpus est motus celi: ista non sit pos-
 sibilis nāz s̄m imaginationem: plures sunt celi: vide-
 tur q̄ illa p̄positio impossibilis plura sunt tempo-
 ra non sequitur ex ista dubitabili. tempus est mot⁹ ce-
 li: sed ex ista impossibili plures sunt celi. Rñdz p̄men-
 tatoz dicens q̄ q̄nq̄ aliq̄d antecedit ad aliud tem-
 per posito illo ponitur aliud ⁊ multiplicato vno mul-
 tiplicatur aliud siue illud sit possibile siue impossibile
 ¶ Verbi gratia q̄z ad ortum solis sequitur dies: ideo sed
 tur generaliter ortus solis est in ista hora. ergo dies ē
 in ista hora siue sit possibile siue impossibile ortum
 solis esse in illa hora. q̄z etiā volare antecedit ad ha-
 bere alas: ideo sequitur hoc volat ergo habet alas: s̄z
 sit impossibile illud volare. Ita in p̄posito q̄z plura li-
 tas celozum antecedit ad pluralitatem motus celi: ⁊ plu-
 ralitas motus celi ad pluralitatem temporis ponēdo
 tempus esse motum celi. ideo sequitur plures sunt celi.
 ergo plura sunt tempoza. quia q̄cquid sequitur ad cō-
 sequens sequitur ad antecedens. ¶ Ex quibus patet
 q̄ illa p̄positio impossibilis plura sunt tempoza nō
 sequitur ex ista dubitabili tempus est motus celi: s̄z ex
 ista impossibili plures sunt celi data opinione. hec tñ
 conditionalis si plures sunt celi plura sunt tempoza:
 sequitur ex ista dubitabili tempus ē motus celi. ⁊ q̄m
 illa cōditio nalis est impossibilis antecēdēs sit opina-
 bile apud platonicos ponētes creationem mundi de
 umq̄ alium mundum posse creare ⁊ cōsequens ino-
 pinabile apud omnes: ideo hec p̄positio est impossibi-
 lis tempus est motus celi.

Sed dubitatur q̄m tempus neces-
 sario est passio ce-
 li aut motus celi: sed multiplicato subiecto multiplicat
 passio ⁊ si plures sunt celi plures sunt motus celi. igit̄
 si plures sunt celi: plura sunt tempoza. Ista difficultas
 habet duos modos rñdendi quozum primus est eḡi
 dij dicentis q̄ ponentes tēpus esse motum celi dicebat
 quēlibz motum cuiuscūq̄ sphere celestis esse tempus.
 constat autem q̄ plures sunt sphere celestes: ⁊ plures
 motus celi. ideo etiam plura sunt tempoza si tempus
 est motus celi. Arguebat ergo Aristoteles sic tempus
 est motus celi. ergo si plures sunt celi plura sunt tem-
 poza. cōsequens est falsum. ergo ⁊ aūs q̄ p̄is sit fal-
 sum p̄z q̄z est vna p̄ditionalis cuius aūs est verum ⁊
 p̄is falsū. Mod⁹ iter rñdēdi nō vī eē de intētoe Ari-
 st. quis p̄mētatoz dicat rōcinatio p̄bi p̄ponit ex vna p̄-
 pōe dubitabili. s̄ps est motus celi: ⁊ vna p̄pōe ipos-
 sibili: v̄z plures sūt celi: q̄ nō esset vnū si p̄ celum intel-
 ligeret q̄libet sphere celestē ⁊ p̄ motū celi indifferenē
 quēlibz motū sphere celestis. et exponēs p̄mētatoz int̄m
 aūtis illius p̄ditionalis: si plures sunt celi plura sūt tpa
 dicit sic si plures eēnt celi vt dicūt antiq̄ ponentes plu-
 res mundos esse: tunc plura essent tempoza. philoso-
 ph⁹ igit̄ p̄ celū non intelligit quālibet sphere celestē: s̄z

*motus arguendo
s̄ quēlibz*

eḡi

Liber quartus.

agregati ex oibus orbibus scds modus respdendi est burlei di. q. in dubio si plures essent celi plura cent tepora: q. multiplicato subiecto multiplicat accis elus r q. consequens est ita opabile: sicut antecedes: r q. illam conditionalem no induxit Aristo. tanq. inco uenientem apud platonicos dicetes antecedes ee pos sibile r cosequens impossibile. vnde tps duplicat acci pitur f3 burlei p. vt est passio celi: r sic si plures cent celi plura essent tepora: q. multiplicato subiecto mul tiplicatur passio saluomodo vt est mensura motus celi: r sic illa pditionalis no v3: q. no multiplicatur mensura multiplicato mensurato idem enim est numerus de cem hoium r decem equorum fm Aristo. infra: r quia platonici acceperunt tempus non in ratione passionis sed in ratione mensure di. tempus ideo ee motu celi: q. tam motus celi q. tepus est mensura oium motuu par ticularium. ppter ea negauerunt illa conditionales si plu res sunt celi plura sunt tepora. Nec rnsio est aliquatuz dubia qm sic in qd comentatoz. Siergo cent plures ce li vt dicunt qdam antiqui qlibet illorum eet tempus tunc necesse esset vt motus qlibet illorum eet tempus ex quo sequeretur plura tepora esse in simul q. est im possibile r ista rdnatio coponit ex ppositione dubi tabili r alia que videt impossibil nli f3 ymaginatio nem ee illa in qua ponit plures celos ee. Ex quib? verbis pmetatoz appareret q. phus no inducit illam conditionalem tm cotra platonicos: sed cotra oes po nentes tempus ee motum celi: neq. cosequens illi co ditionalis est incoueniens tm apud platonicos: f3 apd omnes ponetes multitudinem mundo: de facto aut de possibili aut fm imaginatioez: vult enim pmetatoz il lam esse possibilem fm imaginatioez plures sunt celi: r illaz ee similiter impossibile plura sunt tepora simul loquedo semp de similitate tpe: non comunicantium ita q. ad similia plures sunt celi: aut plures sunt mudi no. ppter hoc est pcededuz plura tepora simul ee: qda n. antiqui concesserunt plures mudos simul ee: r plato nici voluerunt plures mudos simul posse ee: sicut iam xpiani credunt nulli n. vni q. cesserunt q. sit possibile pl ra tpa simul ee. Item no tm apud platonicos sed etia apud Aristotele no oportet mensuram multiplicari si multiplicans mensurata. ergo illa pditionalis si plures sunt celi plura sunt tepora. vt tepus est mensura moz celi: no solum est contra platonicos sed cotra Aristo. r veritate t p pns demratio Arist. ouces ad impossibi le non fuit tm p homine: f3 fuit demonstratiua omnino ptra opinionem ponetem tps ee motum celi. ¶ Di cenduz igitur q. siue accipiat tps vt passio siue vt me sura hec. ppositio plures sunt celi: aut plures sunt mu di est opinabilis. i. digna opari: hec aut plura tempo ra sunt: est inopinabilis. i. no digna vt aliq. opinetur eam cōcelso enim q. plures sunt mundi r plures sūt pimi motus: no tm. ppter hoc o3 concedit q. plura sūt tepora: qm tempus est passio mundi siue sit vn? mu dus tm siue sint plures sicut rrsibilitas est passio ho minis siue sit vnus homo tm siue plures: r sicut tam tempus multiplicatur ad oem punctum istius mundi q. idem tempus numero est in celo r in terra in occi dente in oriente: ita si cent plures mundi idem tempus numero multiplicaretur ad oia puncta oium mundo rum. vnde fm comentatozem ponentem. iij. de anima vnicum intellectum in oibus hominibus deberet dici q. idem intellectus numero est in oibus hominib? hu us mundi r oium alioz mundozum: ita q. non mul

tiplicaret intellectus humanus ad multiplicationem mundo: sicut non multiplicatur ad multiplicationez hoium. ita idem tempus numero. f. eadez hora nume ro idem mensis numero idem annus numero eet in quo libet istorum mudoz r multiplicaretur ad oia pūcta eo: dicitur eniz tepus passio mudi in coi r no passio istius mundi nisi pzo qto iste mudus est ois mund? possibilis. ¶ Ex predictis p3 q. opinio ponēs temp? esse motum celi est bñr? qm quidem dixerunt tepus esse totum motum celi. i. completam reuolutionem celi adhuc intellectum q. tepus r cōpleta reuolutio celi cō uertunt ptra quos pcedunt ambrōnes philo sophi. Alij vō vt platonici dixerunt tps ee motum celi ad huc intellectū q. totum tps est totus motus celi: r pars tē pozis pars motus celi intelligēdo p celum agregatū oium orbium celestium: r per motum celi motus illi? aggregati cotra quos pcecessit scda ratio tantum. (Totus aut scda opinio fuit q. tempus ē sphaera, to tius mundi. i. ipsum totū celum cuius ratio fuit ista. ce lum continet oia: r tempus cōtinet oia. ergo tempus est celum. Quā opinione no arguit phus cū sit mani feste falsa r ptra ea pcedunt argumēta facta p primaz opinionem: sed dicit q. stultius est q. dicat p hanc opi nionem quā pñderare r pprehēder impossibilia que sequuntur ex illa opinione. qm dato illo modo arguen di sequitur q. homo est asinus: r q. accis est substantia r generaliter q. quodlibet est q. libet sic arguēdo alis est asinus r aliq. est hō ergo hō ē asin? alq. ē sub stantia r aliq. ē accidens. ergo accis est substantia cōstat autem q. h. sunt mere impossibilia que sequun tur ex illo mō arguēdi quā sint aliqua alia impossibi lia sequētia ex opinione. v3 q. tempus est celum. Ideo stultius est q. dicat per istam opinionē suadēdo ea q. pñderare tanq. vera impossibilia q. sequuntur ex illa opi nione. I. e. li. totius autēz sphaera visa est qdēz accitibus sneratione p tempus quia in tepore omnia sunt r in tot? sphaera omnia sunt. Est aut stultius q. dicitur per hanc opinionem quā q. est. i. quam sit stultum de hoc impossibilia considerare sequētia tanq. vera.

Notandum primo fm comentatozem co mento. 94. q. isti decipiebā tur in hoc q. due affirmatiue no pcludunt in scda figu ra r etia dicere oia in tempore ee r in sphaera mudi no significat idem r sic pmo eo: est ex falsis ppositioib? r figure incoctantis: r q. pclusio eorum est impossibi lis per se r et stultus eo: est falsus fm forma r mate riam. Ratio igit istorum dupliciter peccabat scdm co mentatozem pmo per fallaciam psequentis arguen do ex puris affirmatiuis in scda figura. secūdo per fal laciam equocationis quia aliter celum pñnet oia r aliē tps: celi eni cōtinet oia mensura tāq. locus locatum: tē pus vero sicut mensura mensuratur: ideo vltra hoc q. conclusio eorum est per se impossibilis: videlicet q. tempus sit celum: sillogismus illoz deficit tam in for ma quā in materia: in forma quidez q. arguit p figu rā incoctantē r instabilē. f. per scda3 figurā affirmati uen mā vō q. arguit ex ppositib? falsis: neq. eni celi pñ net oia: neq. eni tps cōtinet oia: cū de? r intelligēte no pñneant a mudo: nec a tpe: sed magis pñnēt illa. scdo notandū q. impossibilia sequētia ex hac opinioe sūt ista pīmū q. deus est in omni tempore r celum in nullo tempore. q. deus est in omni celo r celum no est in ce lo. f. fm se totum imo sequitur q. totum celum hō potest moueri in tempore: q. no potest moueri in celo cū di

*Tempus est passio mundi
et non orbis*

T. 94.

Tempus est passio mundi

eatut moueri tñ circa centrum mñdi. scđo impossibile
scđm omne factum fuit per tempus eternuz. r omne ta
le semper fuit. qm omne factum fuit per celum r ipsuz
celum est eternum omne: r omne et factum fuit in om
ni celo: sed omne tempus est celum: ergo fuit in omni
tempore r per psequens semper fuit. ¶ Tertiu impos
sibile ē q annus nō est maior mensene mēsis maio
die vel hora q tam hora quā dies q mensis q annus
est celum fm hanc opinionem modo celum nō ē ma
ius celo r ita sequitur q nihil potest moueri p hora
precise qz omne q mouetur per horam mouetur p di
em mensē r annum ex quo vñum est reliquū sic ar
guendo: hoc celum est annus r idem celum est dies: er
go dies est annus. ¶ Quartū impossibile q oē tps
est finitum: qz omne celum est finitum: r omne tps est
celum per hanc positionem: r psequēter sequit q tem
poris multe partes sunt simul: quarum nulla alteram
includit: qz celi multe sunt partes simul existentes nō
se inuicem includētes: cum sit res permanens r sic ha
betur q tempus pteritū manet cum tempore futu
ro: qz celum pteritū manet cum celo futuro neqz ali
quod ē istas q sit finis temporis pteritū r incitū fu
turi: qz nullum est instans qd sit incitū r finis mun
di futuri: aut finis mundi pteritū. Et non solum hec i
possibilia tmo r infinita alia sequuntur ex hac opinio
ne q nō solum illi veteres immo r multi moderni te
nent. (Qm autem videtur) Tertia opinio fuit ista q
tempus est idēz q motus cōmuniter accipiendo motū
ita q omnis motus est tempus siue sit localis siue ad
qritatem siue ad qualitatē r hoc opinio est dignior
alijs in qua phus: melius enī dicit tempus esse motum
q esse completam reuolutionem celi aut ipsū celum:
qz impossibile est imaginari tempus nisi cum motu: r
multoties id qd sequit rez credit ē res. Contra istam
opinionem arguit phus duplici r primo sic nullus
motus est vbiqz: sed tempus est vbiqz. ergo tēpus nō
est motus. patet pñā cum minoz: qz motus ad formā
nō est vbiqz: sed indeterminato subiecto. vñ in ipso mo
bili generatio enī r alteratio r augmentatio est in sub
iecto tñ q generat alteratur vel auget: similiter mor
localis: non est vbiqz: sed tñ in subiecto qd mouetur
localiter: aut in loco in quo fit ille motus: minoz autē
fit euident: qz tempus similiter se hz apud oia nō enī
est dicendum q tempus sit in celo r non in terra: aut
q dentur diuersa tempora in diuersis partibus mñdi
sint diuersi motus: sed illud idem tempus numero q
est in celo est in terra r q est in oriente est in occide
te: r in meridie: r in septentrione. Le. li. Qm autē videtur
maxime motus esse r mutatio qdam tempus ppter
ppinquitatem illorum hoc p considerandum est videlicet
vtrum tempus sit motus. Et arguit q nō vñus cuius
qz quidez. ergo mutatio r motus in ipso ppter al
terationē r augmentum mutato est solum aut vbiqz
fortasse est. i. aut forte motus est tantū indeterminato
vbi vel loco sicut ipsū q mouetur r transmutas est
tempus autem similiter r vbiqz r apud omnia est.

Nota dum

scđm pmetato: r pmeto
96. q Aristoteles conclu
sit in scđa figura q tempus non est motus sic mor? n
est vñus in omni loco: r apud quodlibet r tempus ē
vñum in omni loco r apud quodlibet igitur mor? nō
est tempus. Ecce fm phm r pmentatozem q tempus
multiplicatur ad omnem punctu 3 mñdi: non at mor?
sed est indeterminato subiecto. per hoc distinguitur iē

pus motu. Egidius autem r burleus dicunt q temp
dit duplicē habitudinem. s. forme ad subiectum r mē
sure ad mēsurata fm primam habitudinem tempus
nō est vbiqz: sed tñ in primo motu tanq in subiecto
suo. fm vō habitudinē mēsure ad mēsurata dicit ēē
vbiqz qm omnia transmutabilia mēsurat motus au
tem non dicit aliquam habitudinē mēsure ad mē
suratum: sed tantū forme ad materiaz vel ad subiectū
ideo nō dicitur motus ēē vbiqz. Et sup addit Burleus
altam causam ppter q tempus dicitur vbiqz r non
motus quia tempus relinquit in qualibet re tempora
li suum: quando ergo est in qualibet re temporalī per
suū effectum: motus autem non habet aliquem esse
ctum in qualibet re temporalī: tempus ergo dicitur ēē
vbiqz non fo: maliter: sed tñ causaliter r mēsuratiue
Ista determinatio non saluat litteram neqz pmentum
quoniā motus primus est mensura omnium aliozum
motū fm philosophum in isto tractatu. immo nō so
lum motus mēsuratur tempore sed etiaz tempus mē
suratur motu vt videbitur. ergo motus primus vt hz
rationem mēsure ita videtur esse vbiqz sicut tempus
Nec sufficit dicē q tps icludit respectū mēsurabilitatis
ñ autē motus qm qritas continua ita bene videtur ēē
in omnibus suis mēsuratis sicut qritas discreta licet
quāritas discreta dicat respectu mēsuratiōis r nō q
ritas continua cum qritas continua sit per se mēsurata
continuum sicut qritas discreta discretozum: 3 non
sit eadem. per se pteas. linea enim est per se mēsurata. per
se pteas scđi modi. Et numerus est per se mēsurata per
se pteas primi modi. Et ita in proposito licet tempus in
cludat resp mēsuratiōem q nō icludit primus mo
tus tamen primus motus est per se mēsurata successi
uozum: sicut tempus: licet non eadem per se pteas: quia
primus motus est p se mēsurata per se pteas secundi mo
di r tempus est per se mēsurata per se pteas primi mñdi
cum diffiniatur a pñoz per numerum. si ergo tempus
vt mēsurata est vbiqz per idēz r motus. pteas in spe
ciali cōtra burleum impossibile est aliqū effectum. p
uenire ab aliqua passione alicuius subiecti quin pro
ueniat etiam ab illo subiecto. ppter dependentiam r
ordinem essentialē vt patet inductive. non enim po
test prouēire aliqua opatio arisibili vel discipliabili
quin eadē proueniat ab hominē: hoc ideo quia
risibile r discipliabile est propria passio hois. homo er
go a tempore potest fluere quando in temporalibus
rebus quin. enā fluat a primo motu: si tēpus sit pas
sio primi motus r per cōsequens si tempus est causa
liter vbiqz per suū effectum peridē motus. Itēz per
motum celi continue in qualibet parte mundi gene
rantur noue influentie vt colligitur a philosopho pri
mo metheo 2o r scđo de generatiōe ergo ratione ta
lis causalitatis motus celi est vbiqz sicut tempus r re
manet difficultas vt ante in ratione Aristot. ¶ Dicu
dum ergo ita r cōmentum sunt intelligēda sicut iacēt
r hz dicatur tempus passio motus: nō tamen oportet
motum esse vbiqz si tempus est vbiqz: aut tps nō esse
vbiqz si motus nō est vbiqz: qz tempus nō est passio
intrinseca motus sed extrinseca. Sicut enī eclipsis est
passio intrinseca lune r extrinseca terre: qz non potest
competere lune nisi per terram. ita tempus est passio
intrinseca mñdi: r extrinseca motus. qz non pōt cōica
ri mundo: nisi per motum: nō ergo. ppter dē tps ēē in
aliq motu tanq in subiecto: sed ppter illud dē tps esse
in mundo tanq in subiecto: r qm mundus est vbiqz

Liber quartus.

fm se vel fm aliqd sui. ideo hec passio tps fluit a mū
do ad oēm punctū ei⁹ p multiplicatiōe: ita q sic spe
cies visibilis eadē numero multiplicat ab oībe signo
rum ad oīa puncta mediū inter oclm ⁊ astruz ita idē
tēpus multiplicat a mūdo ad oīa puncta ei⁹ simplr ⁊
mō p similit. (Amplius autē) scdo arguit pbs ⁊ eandē
opiniōez sico oīs mor⁹ est velox vel tard⁹: nullū tps ē
velox vel tardū: ergo nullū tps est motus: p pna cū
pria parte aīcedētis. qm quēlibet motū pparam⁹ al
teri motui in velocitate ⁊ tarditate: ⁊ sitr quālibz muta
tione nō faciēdo ad pns dīam inter motū ⁊ muta
tione dicimus enī vnū motū esse alio velociorē vel
tardiorē: aut equolocē. 2. vo ps aīcedētis arguit. na z
velox ⁊ tardū diffiniūt tps: sed tps nō diffiniūt tpe. q
tps nō est velox nec tardū: minoz est euīdēs cū in dī
finitione tps nō ponat velox nec tardū. maior vo ē
nota qm velox sic diffiniūt velox est id q ptran sit lon
gū spaciū in breui tpe: ⁊ tardū sic diffiniūt. Tardū est
illud q ptran sit breue spaciū in longo tpe. ecce quo po
nit tps tam in diffinitione tpe: q in diffinitione velocis
Le. li. (Ampli⁹ autē) mutatio qdē oīs velocior aut tar
dior est tps aut nō est velox aut tardū: enī z
velox tpe determinat. i. diffiniūt: velox qdē q in
paucō tpe multū mouet. Tardū autē q in multo tēpe
paucū mouet tps aut nō determinat tpe neqz quo q
tū aliqd ē neqz quo qle. i. n. 2. m. q est quātū neqz q est
qle qdē qdē igit tps nō est motus manifestū est nihil
aut differat nobis dicere in pnti motū aut mutatiōez

Notandus

primo fm pmetatozē pme
to. 96. q Arist. dīc n. 3. quo q
tū aliqd est neqz quo quale nō intēdit q in tpe ē quo
dāmō qm ⁊ quodāmō quale: qm tps est qm nō qle:
s. i. tēdit q ipsoibile ē vt aliqz diffiniat tps p tps: neqz
fm qle si hēret qle: neqz fm qm in motu diffiniūt. i. qm
velocitas ⁊ tarditas q sūt in eo sūt qle ⁊ diffiniūt per
tps ⁊ sitr p qm q ē in eo diffiniūt p tps cū dī q mor⁹
magnus est in tpe magno ⁊ pus in paruo tpe. Ista ē
dīa fm cōmentatozē itē tps ⁊ motū ⁊ velox aut tar
dū: qm tps ē qm ⁊ nō quale nā vt p tps est magnus
vel parū ⁊ nō velox vel tardū: velox autē ⁊ tardū est
quale ⁊ nō qm: cū velocitas ⁊ tarditas sint modi ac
cidētales ipsius mor⁹: sed ipse motus est qle ⁊ quāt⁹
cū sit magnus vel pus velox vel tardus. tps igitur
nō diffiniūt tpe siue sit qm siue sit qle: qz nihil diffi
niūt se ipso velox aut tardū bñ diffiniūt tpe vt p z
acēt motus in eo q qm oīs motus magnus est il
le qui sit in magno tpe ⁊ motus pu⁹ ē ille q sit in puo
tpe. Intelligendū q cū pmetatoz dīc velox ⁊ tardū
esse qle mor⁹ nō intēdit q sūt qualitates sūdate in mo
tu: sed q sunt modi aut passioes accidētales motus:
sicut intēsum ⁊ remissum dīr modi vel passioes qle
tatis. Ex isto pmeto soluit vna difficultas possibilis
fieri ⁊ lram. pbandō illā rōnez nō tenere: qz part rō
ne pbatet hoīem nō esse rībile: qz rībile diffiniūt
hoīez: ⁊ hō nō diffiniūt hoīez. Rīdetur qz l rō Aristote.
nō teneat simplr tū z pira opionē dī. tps ⁊ motū esse
oīo idēz dīcūt. n. hec opīnō q hec tria tps motus ⁊ ve
lox vel tardū: nō solū sunt couertibilia imo sunt sino
nia nō dīa nisi ex pte nō iuz: qz quē intētm pcedit scda
rō qz nōia sinoīa hñt eandē diffiniōem oīno vt tu
nica ⁊ vestimētum: sed illa. 2. nō hñt eandē diffiniō
nem oīno: qm velox ⁊ tardū diffiniūt tpe ē motus
magnus: ⁊ motus pus diffiniūt tpe: sed tps nō dī
finiūt tpe: neqz acceptū vt qm: neqz acceptū vt quale.

Secūdo

notandū q Auicena fecit 4. rō
nes ex sun⁹ phi probantes tps
nō esse motū quaz p⁹ est ista tps est qūas ⁊ motus
nō ē qūas. ergo tps nō est motus. Scda rō duo
motus nō cōmunicantes sunt simul: sed nō possunt
esse simul duo tpa nō p mūciantia: ergo tps nō ē mo
tus. Tertia rō dīc motus distinguitur a differen
tijs tps: ergo rē. p pna aīe. pbat nā dīc motus sūt
velocitas ⁊ tarditas: dīc vo tps sunt cito subito mo
mētū paulo ante. Quarta rō mor⁹ velox sit in bre
uiorē tpe: ⁊ nō in breuiorē motū: ergo tps nō est mo
tus p pna qz qūcūqz aliqua sunt vnū de quocūqz
dīc vnū eo z. de eodē dīcēt alterū vt p induciue
Ratio autē ponentiū tps esse motū sūt ista fm Au
cenam oē illud in cuius nā est q hēat ptem pteritam
ptem futuram est tps: sed in nā motus est q hēat ptes
ptem pteritam ⁊ partē futuram: ergo motus est tempus.
Ad istō rōz Auicena ne maiorē dī. q i nā dīlūū
aut bellitropiani est q habeat ptem pteritā ⁊ partē fu
turam ⁊ tñ nullum illoz est tps. sed illud dī ē tēp
in cuius nā est p⁹ ⁊ essentialit q hēat ptem pteritā ⁊ p
tem futuram. qd nō contingit in motu. l. enī mor⁹
habeat p se partem pteritam ⁊ futurā: nō tñ pmo ⁊
ēentialit. sed rōne tps: nullus enim motus est pte
ritus vel futur⁹: qz sūt in motu pterito vel futuro: s. i.
qz sūt in tpe pterito vel futuro: nullus ē motus bz
prius ⁊ posterius rōne sūt: sed rōne tps in quo pzo
⁊ ēentialit inuenit prius ⁊ poster⁹. Ista rō sūt est
sufficiens dato q tps sit passio intrinseca motus: sed
credendo pūm dīcō q sicut tps de sui nā bz partē po
rem ⁊ posteriozē ita ⁊ motus: vñ sicut magnitudo
nō accipit suas ptes a motu sed magis ē dīa motus
nō accipit partem pteritam vel futuram a tpe sed ē.
tēpus accipit a motu fm pbm in hoc capitulo: neqz dī
cunt partes motus esse in partibus tēporis: qz sūt a
tēporē: sed qz mensurāt a partibus tēporis: si enī nul
lum tempus ē tēpus ⁊ aliqd mobile moueret mo
tus illius haberet ptem pteritam ⁊ futurā sicut iam er
go pterito ⁊ futurio prius motus nō dependet a p
tibus tēporis pteritis ⁊ futuris. (Et vo neqz 4. opio
de tpe ē Arist. ponentis duas pclusiones quarz. pri
ma est ista. tempus nō est sine motu: scda pclusio tem
pus est passio motus ibi accipiēdum aut pma pclu
sio arguit sic. tempus nō est sine illo: sine cuius pcep
tione nō percipitur tempus: sed sine perceptione mo
tus nō percipitur tēpus: ergo tempus nō est sine mo
tu pater pna cūz maiorē qz ea que nō separantur in co
gnitione nō separantur in esse: vt induciue liquet mī
noz autem declarat dupliciter ⁊ primo sic. si nō intel
ligimus motum in nobis neqz in alijs: aut si intelligi
mus postea accidit obliuio: nō sentimus neqz cōpre
hēdēmus tempus omnino: qz pater p testimoniū illo
rum qui dicuntur fabulose dormiuisse in sardo apud
deos multis annis absqz perceptione tēporis: quia
nō perceperunt motū copulabāt enī istas ex pte gē
ctōnis instāti quo dormire ceperunt nō percipientes
tempus medium: quia nō perceperunt motum: aut si
aliqñ perceperūt vel imaginati sunt ex grauitate som
ni obliuati fuerunt. Intelligendū q in pzoīcia
assie est vna ciuitas dicta Sardo in qua secundum fa
bulosam hystoriam viri septem quingentis ānis dor
mierunt habentes animas separatas a suis corpo
ribus apud Deos ex quozum consorzio tantam

delectatione percepit qd non senserit motum neque tempus: sed ex pfecti visu erat eis non appoisse tempus in dormiendo: sed in instanti surrexisse: et hoc idem quod non percipientes motum aufereret tempus medium copulantes primum instanti: ultimo instanti dormitionis. I. e. li. (Et vero neque sine motu est tempus: cum enim nihil nos ipsi mutamur secundum intelligentiam aut lateat nos esse transmutans non videtur in nobis fieri tempus: sicut neque qui in sardo fabu labatur dormire apud herosas. I. apud deos: cum expulsi sunt: copulat enim nunc primum posteriori nunc: et vnum faciunt ambo illa nunc remouentes ea propter insensibilitatem motus ipsum modum tempus. Secundo arguit philosophus eandem minorē: videlicet quod non percipit tempus nisi percipiat motus: quoniam si non esset nisi instanti nullum esset tempus ex eo quod nullum esset medium iter duo instantia: ergo si idem si non perciperetur nisi nunc non perciperet tempus quod non comprehenditur medium inter duo instantia: si si non percipit motus non comprehenditur medium iter duo instantia: ergo si non percipitur motus non percipit tempus: quoniam ergo nos non percipimus neque imaginamur motum determinatum et finitum et inter duo extrema: scilicet finem nullum motum factum esse nobis neque in alijs: et quod nos sumus inuicem in instanti: tunc accidit nobis non sentire tempus: cum autem sentimus et discernimus motum: tunc dicimus fieri tempus quod cognoscimus instantia variari: et non esse tamen in vno instanti indiuisibile. I. e. li. (Tunc ergo si non esset medium nunc sed idem et vnum instanti et tamen esset non erat tempus. I. non esset tempus: sic et quoniam lateat alteri eandem non videtur medium esse tempus. Si igitur ita est: sequitur quod non opinari esse tempus tunc accidit a nobis cum non discernimus. I. discernimus: nec vna mutatione: sed in vno indiuisibile videtur anima manere: cum autem sentimus et determinamus. I. discernimus motum: tunc dicimus fieri tempus manifestus: quod non est sine motu: videlicet sine mutatione tempus. Ex predictis philosophus epilogando concludit: quod igitur neque motus neque sine motu tempus est: manifestum est: prima pars patuit in reprobatione tertie opinionis. Secunda autem est probata per hac prima conclusionem.

Notandum primo secundum commentatores commento. xi. q. 7. Salienus credidit quod Aristoteles intendebat quod nos non comprehendimus tempus nisi cum mouemur: quoniam per ymaginationem comprehendimus motum. et tradidit Aristoteles. quia multoties comprehendimus res quiescentes et mouemur: cum omnis ymaginatio sit motus: ut quando comprehendimus polos mundi et centrum. Credit ergo Salienus philosophum habere intendere quod quandoque mouemur sed ymaginationem quod tunc percipimus tempus: pro qua arguit Salienus sic: multoties comprehendimus res descentes tantum. I. polos mundi et centrum et tamen tunc mouemur cum omnis ymaginatio sit motus. Respondet commentator dicens quod Aristoteles non intendebat nisi si quod nos non sentimus tempus quando non sentimus motum: non intendebat igitur Aristoteles. quod ad motum ymaginationis: necessario sequitur perceptio temporis: sed quod non percipitur tempus absque perceptione motus.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod tempus non ymaginatur sine motu: et potest motus ymaginari extra tempus in hoc quod motus precedit tempus naturaliter: et quod tempus accidit motui licet sint consequencia se complecti: prima propositio commentarii est ista: licet non cognoscatur tempus sine motu: tamen potest cognosci motus sine tempore. patet: nam sicut se habet res ad esse: ita se habet ad cognosci: sed motus est naturaliter prior tempore: et tempus naturaliter posterior motu: ergo potest cognosci motus sine tempore: et non contra.

Secunda propositio est ista: sed motus sit prior tempore: tamen motus et tempus inuicem conuertuntur: ita quod si est tempus est motus et contra: non tamen debet intelligi quod ubique est tempus in actu ubi sit motus: quoniam in centro terre est tempus et non motus aliquis in actu: et hoc ideo contingit: quod tempus sit accidens motus: non tamen est subiectum in motu: sed tantum in mundo.

Tertio notandum secundum commentatores eodem commento quod accidit multoties dormire tibus multum et etiam eis qui faciunt opus delectabile sit eis tempus breue: quod delectatio prohibet ipsos comprehendere motum: et contrario eis qui laborant. Non omnes dormientes percipiunt sensum tempus breue: quod non dormientes nullum tempus percipiunt: dormientes autem percipiunt breue tempus: etiam si multum dormiant: quod occupati ad sensibilia que apparent modicum tempus percipiunt: propter quam causam etiam existeret longo tempore in delectatione modicum tempus percipiunt: quod per illud motum comprehendunt: tamen longum tempus illis videtur breue: laborantes autem et in afflictione positi comprehendunt primum magnam transmutationem in seipsis: id tempus breue illis longum apparet.

Quarto notandum secundum Themistium super tertio de anima quod sensus et fantasia ipse per se prius sunt omnino temporis: et maxime temporis presentis et futuri: sed posterior est intellectus aut potentia que est supra fantasiam percipere tempus presentem et futurum: et intendit Themistius per virtutem supra fantasiam extimatiuum vel memoriam: et per subiectum ipsarum virtutum exteriorum: non ergo tamen per intellectum percipit tempus: sed per memoriam vel extimatiuum: dicitur enim philosophus in libro de memoria et reminiscencia quod de anima habet memoriam percipit tempus. Sed dubitat: quod per philosophum secundo de anima motus est sensibilis: ergo percipitur motus ab aliquo sensu exteriori secundum presentem et futurum: sed ista sunt de ratione temporis: ergo sensus exterior: et post fantasia potest percipere tempus non tamen per sensum sed per presentem et futurum. Item dicit commentator infra quod tempus non comprehenditur nisi ex comprehensione motus: per intellectum ergo tempus non comprehenditur ab aliquo sensu interiori. Ad primum dicit quod sensus exterior non potest cognoscere motum nisi per ymaginem extimatiue discurret et considerati mobile fuisse et fore in diuersis subiectis: et sic excludendo extimatiuum impossibile est sensui exteriori: aut fantasiam cognoscere tempus aut motum. potest etiam considerari tempus et motus ut habet rationem presentem tamen: aut futurum tamen aut presentis includentis presentem et futurum. primis duobus modis non est possibile sensui exteriori aut fantasiam cognoscere tempus presentem vel futurum: quoniam nulla talis virtus aliquid considerat: nisi per modum presentis: tertio modo sensus exterior potest cognoscere tempus ac etiam fantasiam sicut enim cognoscit aliquid moueri: ita cognoscit aliquid durare. Et si queritur utrum sit tempus sensibilis: per philosophum vel commentatorem quod commentator neque obstat si non est aliquid illorum. et determinato per philosophum de anima videlicet magnitudo finitatis motus vel quies: quod alia multa sunt sensibilia communia que non sunt aliquid illorum: sed reducuntur ad illa ut grauitas et leuitas: densitas et raritas: asperitas et leuitas: ita tempus reducitur ad motum. Ideo male dicitur. Durum quod non percipitur tempus nisi per subiectum interiorum: videlicet memoriam extimatiuum aut cogitatiuum quod eodem modo determinato potest motum non percipi per sensum exteriorum: sed tamen interiorum quod potest falli contra determinationem philosophi secundo de anima. Ad secundum dicit quod sicut tempus non comprehenditur a

Tex. 68.98

Liber quartus.

Tex.
cō. 98.

sensu nisi ex cōprehēsiōe motus cōprehēsi per subm
ita nō cōprehēdit ab intellectu nisi ex cōprehēsiōe mo
tus cōprehēsi p̄intellectu: et hec est intēno cōmēta
toz. q̄re rē. (Accipiedū autē.) Scda cōclusio. tēpus
est passio motus. p̄bat. tēpus est aliqd motus: et non
est pars motus. ergo est passio motus. p̄p̄ia cū mi
nozi. qm̄ quilibet pars motus est motus: s; tēpus nō
est motus. Ex obiectiōibus factis p̄ra tertiā opinio
nez: ergo nō est pars motus. maior autē sic arguit. qm̄
cūq; aliqua duo simul necessaria p̄cipiunt: aut sunt
idē: vel vnū est aliqd alterius: sed tps et motus sit ne
cessario p̄cipiunt et nō sunt idē. ergo vnū eoz est ali
quod alterius. p̄p̄ia cū toto ante p̄ter hoc q̄ tēpus
et motus simul necessari p̄cipiunt: que quidē p̄posi
tio manifestat iductiua: et in motu aie q̄ in motu ex
tra aiam: qm̄ existē in tenebris nullū motū p̄cipiens
exteriorē. p̄pter motū imaginatiōis p̄cipit tps. Idē
etiā p̄ in motu extra aiam: qm̄ p̄cipies motū ad for
maz vel ad vbi statim p̄cipit tēpus. et loquit hic p̄hs
nō de p̄ceptiōe itellē q̄z itellē p̄ abstractionē pōt p̄
cipere motū sine tpe: vt paulo an dixit cōmētator. sed
loquit de p̄ceptiōe sensus: ideo dicit sit enī motū et
tēpus sentim. ecōtra etiā nō p̄cipit tēpus qm̄ p̄cipiāt
motus. arguat ergo sic. motus est aliqd tps: vel tps
est aliqd motus: sed motus nō est aliqd tps cū sit
eo p̄ior: et causa ipsius. ergo tps est aliqd motus. Le.
li. (Accipiedū autē qm̄ querim) quid sit tēpus lunc in
cipiētibz quid motus est: cōstrue sic. quoniam aut qm̄
mus quid sit tēpus lunc. i. a motu iapiētibz accipi
endū est q̄ tēpus est quid motus. i. q̄ tēpus est aliqd
motus. Simul. n. motū sentimus et tēpus et nāq; si sint
tenebre: et nihil p̄ corp⁹ patiamur ab extrinseco. mo
tus aut aliqd in aia sit subito. simul videt fieri q̄daz
tēpus. ac vero cū tēpus videt fieri aliqd simul: et mo
tus aliquis fieri videt: quare aut motus in recto: aut
motus in genitiuo aliqd est tēpus. qm̄ aut nō ē mo
tus in recto: necesse est motus in obliq; aliqd ip̄ esse.

Notandum primo q̄ cōmētator
cōmēto. 98. p̄bat tēpus
esse accidēs motus p̄ hūc modū ex quo tēpus est ali
quid motus. aut ergo est causa motus: aut aliqd se
quēs motū: sed tempus nō est causa motus cū nō ap
pareat in diffinitioe motus sed magis ecōtra. ergo tē
pus est aliqd sequēs motū: et p̄ns est accēs motus
nō quidē separabile: sed inseparabile: et ex hoc tem
pus dicit passio motus. Dubitat hic cōmētator
vtrum tempus sequatur omnem motū indifferenter
aut solum motum imaginatiōis: aut motum p̄mū
mobilis tñ iuxta doctrinā Aristō. dicit q̄ tēp sequit
tur motū corporis celestis et caput cōtinuationem ab
eo. Et arguit q̄ nō quilibet motum indifferenter: quo
ntam tñ multiplicat tēpus ad multitudinē motuum
q̄ est falsus. nō etiā est p̄ns tñ motus imaginatiōis
qm̄ tēpus eet in aia et nō extra aiam: q̄d nō est odm.
Apparet etiā q̄ nō sequit p̄mū motū: qz tunc ceci a
nanuitate et incarceration nō p̄cipiūt tēpus cū nō p̄ci
pant motū illū. Respōdet cōmētator q̄ tēpus ē cō
sequēs oēm motū sed nō eodē modo. cōsequit enim
passio et cōnat p̄mū motū. s. motū corporis celestis
per se aut et nō p̄mo est p̄sequēs omnē aliū motū.
ideo nō multiplicat tēpus ad multiplicatiōē motu
um: ex quo nō ifequit passio: et cōnat quilibet mo
tum. et qm̄ p̄mū motus est tñ vnus quēz p̄mo et
essentiā p̄sequit. ideo tēpus est tñ vnū. Ex ista vult

cōmētator q̄ sicut ad p̄ceptiōē cuiuslibet motus. se
quit p̄ceptiō tēporis. ita ad p̄ceptiōē cuiuslibet mo
tus sequit p̄ceptiō p̄mū motus: q̄d ipse p̄bat qm̄
oz p̄pōnibz: quarū p̄ma est ista. Quādoq; p̄ci
pinus aliqd motū: tūc p̄cipim⁹ nos in trāsmutabi
li: que quidē p̄positio nō est sic intelligēda q̄ qm̄cūq;
p̄cipimus aliqd motū q̄d nos tūc p̄cipimus non
trāsmutari: sed q̄ quāntūq; p̄cipimus aliqd motū
q̄d tūc nos p̄cipimus non consistere alicui trāsmuta
tioni. Scda p̄positio est ista. Qm̄cūq; p̄cipimus
nos esse in esse trāsmutabili: tūc p̄cipimus motū per
quē sumus in esse trāsmutabili: q̄d quidē nō est intel
lectus determinate et in particulari: sed cōfuse et in vti
qz ceci et icarcerat quāntitate p̄cipiūt se ē in esse trā
smutabili et nō p̄cipiūt distincte et i particulari illū motū
p̄ quē sūt in esse trāsmutabili vt bñ p̄z. Tertia p̄po
sitiō est ista. Qm̄cūq; p̄cipimus motū per quē sumus
in esse trāsmutabili: tūc p̄cipimus motū celi. patz ex
quo sumus in esse trāsmutabili. p̄mo et cōnat p̄ter
illū. si. n. quiesceret celū inquit. p̄mētator nos nō esse
mus in esse trāsmutabili. Quarta p̄positio est ista.
Qm̄cūq; p̄cipimus motū celi: tūc p̄cipim⁹ motū quē
tēpus p̄mo cōsequit. p̄z. qz motus celi est ille motus
quē tēpus p̄mo et essentiā p̄sequit: ex qua p̄pōne
sequit q̄ qm̄cūq; p̄cipimus motū p̄ tēpus. p̄mo cō
sequit q̄ nos p̄cipimus p̄mū motū: ex quo ille ē
p̄mū motus simq̄r. Arguit ergo a p̄mo ad vltimū
isto modo. Quādoq; p̄cipimus aliqd motū nos
p̄cipimus nos esse in esse trāsmutabili: et qm̄cūq; nos
p̄cipimus nos esse in esse trāsmutabili nos p̄cipimus
motū per quē sumus in esse trāsmutabili. Et qm̄cūq;
p̄cipimus motū per quē sum⁹ in esse trāsmutabili nos
p̄cipimus motū celi. et qm̄cūq; p̄cipimus motū ce
li nos p̄cipimus motū quē tēpus p̄mo p̄sequit. Et
quādoq; nos p̄cipim⁹ motū quē tps p̄mo p̄sequit
tur nos p̄cipimus p̄mū motū. ergo a p̄mo ad vlti
mū. qm̄cūq; p̄cipimus aliqd motū nos p̄cipim⁹
motū p̄mū q̄d erat. p̄batum.

Secundo notandū q̄ p̄ter opiniones
de tempore recitatas fuerūt
alie quattuor opiniones: quaz duas recitat Auicē. et
sue phie. harū ergo opinio nū p̄ma fuit q̄ tēpus est
aggregatio momētōz: et ideo cū agnouerimus mo
menta cognoscemus tēpus. Ista opinio nō pōt stare:
qz momētū aut est ens: aut mutatu esse: aut mutatio i
diuisibilis: aut pars motus. cōstat aut tēpus nō p̄ se
esse aggregatiōē istā nū neq; mutatiōis: neq; muta
tiōis indiuisibilis: qm̄ tēpus nō cōponit ex indiuisi
bilibus: vt est demonstratū. s. huius. si aut momētū est
pars motus: tūc tēpus esset motus: qz est h̄ rep̄obā
tum. Scda opinio fuit: q̄ tēpus est substantia eter
na: et rō erat ista: qz oē q̄d est de se necesse ēē est sub
stantia eterna: sed tēpus est de se necesse ēē: cū tanta sit
necessitas tēporis: q̄ qui nūq; destruit tēpus: ponat
tēpus. si enī destruit tēpus: ergo nō vel ante vel post:
sed iste sunt differēte tēporis: ergo destructo tēpore
ponit tēpus. P̄terea dicit hec opinio: q̄ tēpus
nō est posterius motūz p̄mū: et pōt ēē sine motu rē.
hec opinio etiā deficit: qz si est substantia eterna: aut
ergo celū: aut alteri intelligētia abstracta nō celūz: vt
p̄batū est. nec aliqua itelligētia abstracta: qz tēpus ē
quāntitas cōtinua: et habet partē p̄teritā et futura s̄m
phm. nulla autē substantia abstracta habet partē aut
p̄mū autē aliquā p̄pter suā idiuisibilitatē. Tertia

Philosophicorum.

Opinio fuit: qd tempus est qdlibet: eo qd tempus est numerus motus finis prius et posterius: modo anima qualiter re posita per aliam aiaz qualibet reperi alia rem mensurare fz prius et posterius. Ista opinio est ipol: sibilis: qz tunc id est esset mensura et mensuratum respectu eiusdem: et locus atqz ignotus qd illud: et tempus eet transcendens sicut ens tpe qd e contra determinatione Aristoteles in predicamentis dicit: qd tempus est species quantitatatis continue. **Quarta** opinio posuit: qd tempus nihil est: sed est modus rei: aut complexe significabile. v. g. durare: aut qd aliquid durat. sicut. n. motus nihil est: sed tñ motus rei vel complexe significabile: v. g. putat aliquid moveri. Sed hec opinio iurū nō valet: qz Aristoteles dicit qd tempus est aliquid motus: et cōmetatoz qd e accidens motus. nō enī posset esse tempus per se in aliquo predicamento si esset modus rei: aut si eet complexe significabile iuxta doctrinā Arist. in ante predicamentis dicens singulū aut incomplexorū aut significat substantiā vel qualitatem: aut aliquod predicamentorū alioz: qre. et c.

Quoniam autem

q mouetur. Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus inuestigat quantitates complexas et distinctas temporis postq inuestigat quantitates incomplexas eiusdem ponens quatuor conclusiones quarū prima est ista. Continuitas tps est a continuitate motus. **Secunda** conclusio. Prius et posterius temporis sunt a priori et posteriori motus ibi. (Prius enī.) **Tertia** conclusio. Tempus est prius motu ratione priorius et posteriorius i motu ibi. (At vero.) **Quarta** conclusio. Tempus est numerus motus fz prius et posteriori ibi. (Quandoquidē ergo.) **Prima** conclusio arguit sic. Sicut se hz motus ad magnitudinem: ita tempus ad motum: sed continuitas motus est a continuitate magnitudinis. ergo continuitas temporis est a continuitate motus. patet pñā cū maior. qz sicut nō esset motus si nō esset magnitudo: ita nō esset tempus si nō esset motus. minor autē declarat. nāz oē qd mouet: mouet d qdaz in quodā: ita qd semp durz mouetur est partiz in termino a quo: et partiz in termino ad quē magnitudinis: supra quā mouet: sed oīs magnitudo est continua. ergo motus cōtinet ex cōtinuitate magnitudinis: et persequens cōtinuitas motus est a cōtinuitate magnitudinis. l. e. li. (Quoniam autē omne qd mouet mouet ex quodā in quodā: et oīs magnitudo cōtinua est ideo sequitur magnitudinē motus: ppter id enīz qd magnitudo cōtinua est et motus cōtinuus erit. quapropter. quātū enī motus tantū et tempus videt fieri. ita qd tāta est magnitudo tps quāta est magnitudo motus.

Notandum

Finis cōmetatoz ē pñentio. 99. ex causa cōtinuationis eius est cōtinuatio motus quēadmodū causa cōtinuationis motus est mēsurā super quā est motus et signū eius qd cōtinuatio accidit ex cōtinuatione motus: qm quantitas temporis: sequit etia quantitate motus. s. qm equalis ei: vbi dicit Burleus qd sicut substantia ē formaliter quāta per quantitate sibi inherens: et quantitas nō est quāta per substantiā vbi mouet sic motus est quātus duratiue sibi cōtinuus vel extensus fz durationē formaliter per tempus sibi inherens: et nō econuerso: nec mōlter. Sed istud nō potest stare cū cōmen-

to: qm si cōtinuatio motus est causa cōtinuationis temporis: et cū causa sit prior suo effectui p Arist. in post predicamentis. et. 8. huius. ergo cōtinuatio motus prior ē quā cōtinuatio temporis: et per pñs motus nō est cōtinuus: neqz extensus duratiue per tempus: sed per pñā quantitatē. ideo dicit cōmetatoz qd quantitas temporis sequit quantitate motus: et qd est equalis ei ad denotandum quantitatez motus nō esse quantitatez temporis. Dicēdus ergo qd sicut quantitas magnitudinis supra quam fit motus est alia a quantitate motus: et cōtinuatio magnitudinis est alia a cōtinuatione motus: ita cōtinuatio motus et quantitas illi? distinguūt a cōtinuatione temporis et quantitate illius: et sicut motus est passio extrinseca magnitudinis: ita tempus est passio extrinseca motus. fūdat enī subiectiue magnitudo i substantiā supra quā fit motus: et ipse motus imobilis et tempus in mundo. sed distert motus in hoc a magnitudine et tpe: qm magnitudo nō hz quantitatez preter partes eius: neqz tempus hz aliā quantitatez preter partes eius fin quā dicitur quātū: s. motus pter suas partes habet pñāz quantitatez succelluaz que dicit duratio motus fz quā motus est cōtinuus: et est pñā passio eius illi inherens sicut lōgītudo lineę et latitudo superficiē.

Contra predicta arguit. et primo qd cōtinuitas motus nō est a cōtinuitate magnitudinis: qm graue motus a cōcauo lune ad centrum mundi absqz mō pedimēto mouet motu continuo: et tñ magnitudo in qua vel supra quā fit motus nō est pñua cū elemēta nō pñuent possēt etia aliqd mouere super decē lapidibus dī cōtinuis motu continuo. **Secundo** arguit qd cōtinuatio magnitudinis supra quā fit motus nō est causa cōtinuationis motus: qz nō videt in quo genere causę. ens etiā est motus cōtinuus: qui nō fit supra aliquā magnitudinē: sicut est calefactio vel infrigidatio corporis facta simul ab intrinseco quo ad oēs partes subiecti. Si etiā deus anihilaret totā spherā elemētoz: et totū celū pñuaret motus eius esset continuus: sicut etiāz continuus esset motus lapidis a cōcauo ad centrum: tñ nullus istoz motuz fieret supra aliquā magnitudinē. **Ad** pñm dicitur qd cōtinuus dupliciter diffinit a pñō. vno mō. et. 6. huius. qd est id qd est diuisibile in infinitū. alio mō in predicamentis. cōtinuus est id cuius partes copulantur ad vñū terminū quē. dico ergo qd cōtinuitas motus est a cōtinuitate magnitudinis nō in telligēdo per cōtinuitatez magnitudinis copulationē partiz magnitudinis ad vñū terminū quē: sed diuersitatez in infinitū vnde indubie si magnitudo supra quā fit motus nō esset diuisibilis in infinitū motus nō esset pñua. **Ad** scōz dicit qd cōtinuitas magnitudinis est causa cōtinuationis motus in genere esse mōlis: nō qd magnitudo illa sit materia ex qua: vel iqua motus: sed est mō supra quā sicut est ad quē est materia ad quā: et forma media inter terminū a quo et terminū ad quē ē mō p quā in motu alterationis fz qd colligit a cōmetatoz. et. 8. huius. Sic ergo aliqua est materia alicuius que tñ est extrinseca illi: ita aliqua est forma vel passio alicuius extrinseca illi. ideo nō miruz si tempus est passio motus: et tamē est extrinseca motui: sicut motus est passio magnitudinis supra quā fit: et tamē est extrinseca illi magnitudini. Itē nō intēdit pñus omnē cōtinuationē cuius cūqz motus esse a cōtinuitate magnitudinis: sed loquitur de motu qui necessario indiget tali magnitudine: si cut est motus aialis vel elemēti facti: necessario in ma-

Liber quartus.

gnitudine vel supra magnitudinē. loquitur ergo tñ de motu locali fm comētatozē hic rñ de quolibet motu localis sed tñ de illo qui sit supra magnitudinē necessario pcurrēt ad illū motū: ideo causa vñs cōtinuitatis mot⁹ nō est magnitudo supra quā sit motus sed est continuatio actionis motoris: vt colligit a philoſopho octauo hui⁹. Ex quib⁹ ſequit⁹ qd continuatio mot⁹ facit supra magnitudinē hz triplicē cauſam. vñ. effectiua materialē r formalē. continuatio. n. actiōis motoris est cauſa effectiua pñuitatis mot⁹ r cōtinuatio magnitudinis est cauſa materialis. pñuatio vero quātūtatīs mot⁹ est cauſa formalis eiusde pñuationis: r nō tēpus: vt dicit Burle. imo cōtinuatio motus est cā mālīs pñuationis tps: nō ſic ſubā est cauſa mālīs pñuationis quātūtatīs. ſed ſicut magnitudo ē cauſa mālīs pñuationis mot⁹. (Prius enī.) ¶ Se cunda cōcluſio. Prius r poſteri⁹ ſunt a priori r a poſteriori mot⁹. pbat. ſicut ſe bz motus ad magnitudinem: ita tēpus ad motū: ſed pri⁹ r poſteri⁹ mot⁹ ſunt a priori r poſteriori magnitudinis. ergo rē. pñā cū maloz r minoz declaraf: qñ pri⁹ r poſteri⁹ ſunt pri⁹ mo r principālī in magnitudine rōnis poſitiōis r ſitū. qz. n. vna pars magnitudinis eſt poſita r ſituata ante aliā: ideo in magnitudine reputat principū mediu r vltimū: qñ mobile pri⁹ eſt in principio magnitudinis qñ in medio: r prius i medio qñ in vltimo. ideo mot⁹ neceſſario habet pri⁹ r poſterius ex prio r poſteriori magnitudinis. Le. li. (Prius enī r prius in loco). i. in ſpacio r in magnitudine ſupra quā ſit motus principū ſūt. (hic aut locū pōne r ſitū habet partē prio r poſteriorē. quoniam aut i magnitudine primū r vltimū eſt neceſſe cū in motu pri⁹ r poſterius eſſe. ppoſitiōnālī bz que ſunt ibī. in magnitudine. Et vero r in tēpoze eſt prius r poſteri⁹. ppter id quod ſequit⁹ ſemper alterum ipſoz. ita qd tēpus ſemp eſt pñs motum.

Notandum fm comētatozē pmen/ to. 99. qd prius r poſterius inueniunt in meſura in qua ſit motus primo: r eſt illa que eſt in ſitu: neceſſe eſt vt in motu inueniatur prius r poſterius: r ſi nō habeat ſitū quoniam ps motus que eſt in parte meſure prio r fm initūz ex quo ē motus neceſſe eſt vt ſit prio r motu qui eſt in parte cōſequēte meſurā. Eſt ergo differētia fm comētatozēz inter prius r poſterius que inueniunt in magnitudi ne: r que inueniunt in motu: qz prius r poſteri⁹ rep ta in magnitudine ſunt fm poſitiōnē r ſitū: cuz vna pars ſit altera prio r ex ordine poſitiōis r ſitus. in motu aut ſunt prius r poſterius fm durationē: non fm ſitū cū nō maneāt in lucē prius r poſterius tēpo rōis: ſic prius r poſterius mot⁹. Ex quib⁹ ſequit⁹ qd prius r poſteri⁹ tēpo rōis ſunt mālīter a priori r poſteriori motus: ſicut prius r poſteri⁹ motus ſunt mālī a priori r poſteriori magnitudinis: nō tamē ſunt in eodē ſubiecto: qz prius r poſteri⁹ magnitudinis fundāt in magnitudinē: prius r poſteri⁹ motus fundāt in motu: prius r poſterius tēpo rōis fundāt in tēpoze. (Eſt aut prius.) Ex iſta cōcluſione inferit Ariſt. correlative: qd pri⁹ r poſterius que ſunt partes motus licet ſint idēz ſubiecto: tamen differūt rōne. prima ps patet. qz quilibet pars mot⁹ eſt motus: ſue fuerit ps preſens: ſue futura: ſue pterita. Scda vero eſt nota: qz prius r poſteri⁹ r motus habet diuerſas diffini tiones. ſicut enī albū r dulce ſunt idēz ſubiecto: qz idēz

laceſt albū r dulce: r differunt rōne: qz alia eſt ratio albi: r alia eſt ratio dulcis: ita prius r poſteri⁹ in motu ſunt idēz motus ſubiecto: qz idēz motus ē prio r poſterior: reſpectu diuerſoz: aut idēz motus qui iam ē prio r aliquādo erat poſterior: rōnes tamē ſūt diuerſe prio r poſterioris r motus. Le. li. (Eſt autē prius r poſterius de numero ipſoz que ſunt in motu: qd quidē prius r poſteri⁹ enī.) i. exiſtens in motu. mot⁹ eſt tamē eſſe diffiniū ipſi: prio r poſterior: alterū eſt r non motus.

Notandum fm comētatozē pmen/ to. 99. qd prius r poſterius que ſunt in motu habet quiditatē aliā a quiditate motus: hz ſunt cū motu idēz ſubiecto: qñ prius r poſteri⁹ cū fuerūt accepta fm qd ſunt in ſubiecto: tūc erūt partes mot⁹: cū aut fuerint cōſiderata fm diffiniōnē r quiditatē: tunc prius r poſteri⁹ erūt aliud a motu: quoniam motus eſt in quātitate: prius r poſteri⁹ ſūt in numero: quoniam enī mot⁹ habet partē prio r poſteriorē: quāru quilibet eſt mot⁹: r quilibet ē in eodez ſubiecto in quo eſt mot⁹. ideo prius r poſteri⁹ in motu ſunt idēz ſubiecto cū motu tam predicatione qñ in beſione. predicatione quidē: qz quilibet illoz eſt actus. in beſione vero: qz tam mot⁹ qd quilibet pars eius eſt in mobili ſubiectiue. differunt autē prius r poſterius a motu fm quiditatē: cū alia ſit diffiniō quiditatu vñus: r alia alterius: r aliter ſignificat motus r aliter prius r poſterius: cū motus ſignificet aliquid qñ ſucceſſiū. prius aut r poſterius impoſitū numeri o: dinationē ſicut hec aduerbia: ante r poſt: quē numerum non impoſit motus. ¶ Contra cōcluſionē ar: guit qd prius r poſteri⁹ tēpo rōis nō ſunt a priori r poſteriori motus: quoniam vna pars motus dicit alia prio r: qz eſt in prio r parte tēpo rōis r nō ecōuerſo. nō enī dicit vna pars tēpo rōis alia prio r: qz eſt in prio r parte motus. ergo prius r poſteri⁹ motus ſūt a prio r r poſteriori tēpo rōis r nō ecōtra. Item ſi prius r poſterius tēpo rōis ſunt a priori r poſteriori motus: r cū motus habeat partē prio r poſteriorē: nō ſolū fm durationē: ſed etia fm ſitū: qz diuidit determinationē mobilis fm pñm. 6. huius. igit tēpus hz partē prio r poſteriorē fm ſitū r durationē: quo cōceſſo ſequit⁹ qd plura tēpo rā ſunt ſimul nō cōmunicāta ſicut plures ſunt ſimul partes motus nō cōicāntes: r qd tēpus nō eſt vbiqz: cū nulla ps diuiſa ab alia ſit aliter vbiqz hec aut ſunt cōtra determinationē phi. ¶ Ad primūz ergo vñz. qd ſicut tēpus eſt formalis meſura motus r nō ecōuerſo: ita partes tēpo rōis formaliter meſurant partes motus r nō ecōtra. ideo ſicut dicim⁹ motū eē in tēpoze tanqñ in meſura: r nō tēpus eſſe in motu: ita partes motus dicim⁹ eſſe in pñbus tēpo rōis tanqñ in meſura r nō ecōtra. r iſtud eſt ſignū manifeſtās tēpus nō eſſe ſubiectiue in motu: neqz partes tēpo rōis eſſe in partibus motus: qz tunc. ppter dicit partes prio r tēpo rōis eſſe in parte prio r motus: r partem poſteriorē tēpo rōis eſſe in parte poſteriori mot⁹. generaliter enī ſo: maz accidens r paſſiones. ppter dicit in eſſe in ſubiecto: neqz eſt incōueniens prius eſſe in ſuo poſteriori tanqñ in meſura ſicut nō eſt incōueniens prius eſſe in ſuo poſteriori tanqñ in loco. mundus enī eſt in loco ſituali: r tamē prio r eſt mūdus ſit bet ſitū eius: ita mundus eſt in tēpoze tanqñ in meſura: r tamē eſt prio r tēpoze: ita pars motus nō obſtante qd pcedunt ordine nature partes tēpo rōis ad

buc sunt in partibus temporis tanquam in mensura. ¶ Ad secundum respondetur quod concluditur si tempus esset passio intrinseca motus: sed quod est extrinseca. ideo prius et posterius tempus non accipiant a quolibet prioris et posterioris motus: sed tamen a prioris et posterioris secundum durationem motus: ergo quod mediat inter magnitudinem et tempus. ideo habet utriusque prius et posterius: ut cuiusque habet eorum possit convenire: et a quolibet differre magnitudo enim habet prius et posterius tamen secundum suum tempus: aut solam secundum durationem: sed motus habet prius et posterius tamen secundum suum tempus et secundum durationem. (Et vero.) ¶ Tertia conclusio. Tempus est sequens motum ratione prius est sequens motum: quo cognito cognoscitur tempus: et quo non cognito non cognoscitur tempus: sed cognito prioris et posterioris in motu cognoscitur tempus: et eo non cognito non cognoscitur tempus. ergo et patet prima cum maiori. ex eo: quia ostensum est supra quod tempus est sequens motum: ex hoc quod simul cognoscimus motum et tempus. minor vero declaratur. nam tunc cognoscimus tempus et dicimus tempus fieri quando cognoscimus motum et discernimus ipsius: tunc accipiendo extrema illius: et mediam tanquam diversam: ita quod anima dicat duo nunc extrema esse diversa: et mediam inter illa quod est tempus esse diversum ab illis. determinatur enim tempus instanti: ut patetur. s. huius. ad presens aut illud supponatur. Le. ii. (Et vero ut tempus cognoscimus cum discernimus) i. discernimus (motum prius et posterius) illius determinantes. i. distinguentes et tunc dicimus fieri tempus quando prioris et posterioris in motu sensus percipimus. i. sensatione cognoscimus. (determinamus autem) i. cognoscimus tempus (in accipiendo aliud et aliud ipsum) nunc et mediam ipso cognoscimus esse (alterum) ab illis nunc (cum enim altera extrema medij intelligimus: et duo dicat anima ipsa nunc hoc quidem prius illud vero posterius) tunc et hoc quod mediat dicimus esse tempus. determinandum enim ipso nunc tempus esse videtur et supponatur hoc presens.

Notandum secundum commentatorem commentum. 100. quod sequitur ex hoc sermone quod motus divisus per duo instantia prius et posterius est ipsum tempus. s. scilicet quod est divisus: et compositio istius sermonis est sic. motus terminatur ad duo instantia: et quod terminatur ad duo instantia est tempus. ergo motus secundum quod terminatur ab istis duobus instantibus est tempus. non dicit commentator quod motus sit tempus: quod illud est impossibile: sed quod motus secundum quod est divisus: et terminatur per duo instantia est tempus. i. si motus terminaretur duobus instantibus motus esset tempus sic arguendo. Omne illud est tempus quod terminatur duobus instantibus: sed motus terminatur duobus instantibus. ergo motus est tempus. constat autem quod minor est falsa: quoniam unum quod continetur habet per prius terminos: linea enim terminatur punctis: et superficies lineis: et corpus superficiebus: et tempus instantibus: et motus mutatur esse: ut habetur. s. huius. si enim superficies et corpus terminarentur omnino eisdem terminis superficies esset corpus: ita si motus et tempus terminarentur simpliciter eisdem terminis motus esset tempus: sed terminatur per prius et immediati temporis sunt instantia. ideo si motus terminaretur omnino instantibus motus esset tempus: et hec est intentio commentatoris. Alibi tamen dicitur quod illa propositio erit intelligenda in predicatione causali. s. in motu divisio: vel ex motu divisio per duo instantia est

tempus iuxta expositionem Burlei: quoniam tunc non erat locus neque tempus exponendi hoc commentum. ¶ Contra istam conclusionem arguitur. Si tempus est consequens motum maxime videtur quod primus motus secundum commentatorem. sed quod illud sit falsum quadrupliciter arguitur: et primo sic. Tempus est consequens illius motus: quo cognito cognoscitur tempus: et quo non cognito non cognoscitur tempus: sed tempus cognoscitur non cognito primo motu. ergo tempus non est consequens primum motum. patet sequentia cum maiori per philosophum et commentatorem: et minor est clara de cecis et incarceratis anteceditur. ipsi enim cognoscunt tempus et non cognoscunt primum motum: videlicet motum celi. Et si dicitur quod cognoscunt primum motum primum: ergo deberet etiam cognoscere confusum tempus. sequens est falsum: quod distincte cognoscunt prius et posterius temporis. et patet consequentia. ex quo cognito temporis dependet ex cognitione motus quod prius consequitur. ¶ Secundo. si tempus est consequens primum motum. ergo si plures essent primi motus plures essent tempora. sequens est falsum ergo et contra. quod consequens sit falsum arguitur. nam sequens est una conditio alie: et aliquid antecedit ad antecesses quod non antecedit ad sequens. nam sequitur. plures sunt mundi: ergo plures sunt primi motus: et non sequitur. plures sunt mundi: ergo plura sunt tempora: per philosophum et commentatorem. ¶ Tercio. ce lo quiescente adhuc tempus esset. ergo non est sequens primum motum. antecesses patet. si celi quiesceret adhuc staret aliquid moveri localiter vel quid sit: quod postea tempus esset: quoniam motus ille esset velox: aut tardus: sed in diffinitione velocis et tardi ponitur tempus per Aristotelem in hoc. ergo tempus esset. ¶ Quarto. tempus magis dependet a motu solis quam a motu primi mobilis. ergo non est sequens primum motum primo et essentialiter: ut ostendit commentator. patet autem. nam partes temporis magis dependent a motu solis quam a motu primi mobilis: ut puta dies: mensis: ver: autumnus: annus. de sciente etiam primo mobili: et moto sole. ponerentur hec tempora. quiescente autem sole: et moto primo mobili non ponerentur hec tempora. ¶ Ad primum dicitur quod ceci et icar: cerant anteceditur percipiunt primum motum: 13. non percipiunt illius motum esse primum motum: aut motum celi. ideo percipiunt illius motum confusum: et tempus distinetur: neque est ideo ueniens illud: neque perceptio temporis dependeat ex perceptione motus. perceptio enim magnitudinis dependet ex perceptione coloris: et perceptio gravitatis ex perceptione motus: et perceptio asperitatis ex perceptione siccitatis: et aliquando percipitur distincte magnitudo: gravitas: et asperitas: et confusum percipitur color: motus: et figura. ¶ Ad secundum negatur consequentia. ex quo tempus non est sequens primum motum tanquam passio intrinseca illius. facit enim philosophus illam consequentiam contra ponentes tempus esse motum celi. unde in dubio consequentia tenetur si tempus esset motus celi: aut passio intrinseca eius. Et si arguatur sic. tempus est passio intrinseca mundi. ergo si plures essent mundi plura essent tempora. neque consequentia. sicut non sequitur. risibilitas est passio intrinseca hominis. ergo si plures sunt homines plures sunt risibiles. sed solus sequitur quod si plures sunt homines plura sunt risibilia. ita etiam sequitur tempus est passio intrinseca mundi. igitur si plures essent mundi plura essent tempora. ¶ Intelligendum quod tempus est sequens motum in nullo mundo esset tempus: nisi in eo esset motus ideo si deus crearet illius mundum sine motu in eo non esset tempus: sed mensureretur duratio illius mundi eternitate: aut eo: ubi autem in eo esset motus quicunque esset ille

Liber quartus.

statim ad omnia puncta illius mundi multiplicare tēpus. nō ergo pōt esse tēp⁹ absq³ motu: neq³ absq³ mūdo. si enī deus annihilaret totū mundū prēter vñū lapidē motū localiter vel alteratiue nullū esset tēpus. aut si faceret quiescere totū mundū moto lapide extra mundū nullū esset tēpus. ¶ Ad tertū dicit⁹ q³ tēp⁹ l³ cōsequat per se primo motū celi: tamē est psequēs per se omnē motū. ideo si celū quiesceret: et mouētur lapis in mūdo tempus esset. sed est difficultas. dato q³ in mūdo nullus eēt motus: et q³ extra mundū mouēt lapis: vtrūq³ ille motus eēt velox vel tardus: nō est dicendū q³ nō esset velox vel tardus q³ velocitas et tarditas sunt differētie motus. si autē eēt velox vel tardus. ergo tēpus eēt. patet psequētia. q³ in diffinitione velocis et tardi ponitur tempus. ¶ Respondetur q³ si cut homo diffinit per risibile materialiter a posteriori dicēdo: hō est aīal risibile a qua per intellectū aut potentia dei potest separari: ita velox et tardū diffiniuntur tempore materialiter a posteriori a quo per intellectū vel dei potentia illa possunt separari. ideo i ca su illo aliquis motus esset velox aut tardus: et aliq³ alio velocis et tardi: et tamē nullū esset temp⁹. si cut si hō separaret a risibilitate: aliquis homo eēt: et nullum esset risibile: et sicut animal risibile est diffinitio hominis: et potest esse q³ nō sit diffinitio hominis ita petra sine multū spaciū in modico tempore: et modicus spaciū in multo tempore sunt diffinitiones velocis et tardi: et potest esse q³ nō sit diffinitio veloxis et tardi. Item potest dici q³ tempus sumit dupliciter: videlicet cōiter et proprie. tempus cōmuniter sumptum est duratio successiua habens prius et posterius: et sic quilibet duratio mot⁹ est tempus: tempus proprie sumptus est duratio successiua mundi habēs prius et posterius. ille ergo motus fieret in tēpore nō proprie sumptus: sed tñ cōmuniter. duratio enī motus dicitur tempus: quia mensurat motū sicut tēpus: sed illud est improprie. nihil enī est tēpus proprie nisi duratio successiua mūdi: de quo tēpore loquit⁹ tñ philosophus in predicamentis cum ponit illud esse speciem specialissimā predicamenti quantitatis sub genere continui. tempus autē improprie dicitur nō est per se i ali quo predicamēto: sicut nec motus: sed tamē per reductiones: nec est in cōueniētiā aliquā esse quantitatem q³ non est per se in predicamēto quantitatis illa videlicet que est cōsequēs motū primo et cēntialiter ab intrinseco. ¶ Ad quartū dicitur: q³ hoc nomē tēpus tripliciter in genere contrahitur ad cōnotandū sicut et termini per se vel per accidens ipso inferiores: quādoq³ enī cōnotant existentiā solis aut lune in aliquo signo zodiaci: vt annus: mensis: septimana: et dies naturalis. Aliqñ cōnotant actus et dispositiones sublunares: vt tēpus serenū: tempus pestilentialē: tempus seminādū: temp⁹ metendū. interdum vero cōnotant simul situationes alterius istoz planetarū: cu³ dispositione sublunari: vt verestas: autunus: hyems: ac etiam dies ar³ti. qui dicitur tēpus per quod sol durat in aliquo emisphērio: et nō temp⁹ per quod sol abest ab aliq³ emisphērio. Dico igitur q³ tempus et quilibet pars tēporis absolute imp⁹ta magis dependet a motu primi mobilis q³ a motu solis: tamen aliq³ partes temp⁹ris vt cōnotant existētiā solis in aliquo signo zodiaci: vel in aliquo emisphērio magis depēdēt a motu solis: vt dies: mensis: annus et huiusmodi. nec enī ipoz

tant vnū principale significatū: et vnū cōnotatum fin principale significatū dependet principalit⁹ a motu primi mobilis: et scdm cōnotatū magis dependet a motu solis. ¶ Ex illa diffinitione sequit⁹ q³ l³ omne tēpus tam accidentaliter q³ cēntialiter sup⁹ tūz sit vbiq³ non tamen econtra. prima pars patet. quia quilibet hora: et quilibet annus est vbiq³ tempus seminandi: et tempus metendi: est vbiq³ verestas: autunus: et hyems est vbiq³ ita q³ si nobis est tempus metendi vel seminandi: illud idē tempus est vbiq³. secūda pars ē nota: quia neq³ est vbiq³ est tempus serenū: neq³ vbiq³ que est tempus pluuiosum: nec vbiq³ est temp⁹ seminandi: neq³ vbiq³ est tempus metendi. illud enim tempus quod est nobis serenū est aliq³ pluuiosū: et q³ ē nobis verestas est aliq³ autunus: et quod est nobis dies est aliq³ nōx. nec sequitur. hic non est dies: igitur dies non est hic: nec etiā affirmatiue. nōx est ibi: ergo nōx ibi est. sic non sequitur: deus creans est hic: ergo hic est deus creans: quoniam talia aduerbia faciunt appellationem. (Eum quidēz igitur). ¶ Quarta conclusio. Tempus est numerus motus fin prius et posterius. ista conclusio manifestat diffinitionē temp⁹is quāz Aristoteles probat de diffinitio. primo ex parte differentiarum que sunt prius et posterius. secundo ex parte generis quod dicitur numerus ibi. (Signū autēz.) Primo arguit philosophus sic. tempus est numerus motus fin illud. in motu autē cognito cognoscit⁹ motus: et nō cognito non cognoscitur motus: sed cognito priori et posteriori in motu nō cognoscitur motus. ergo tempus est numerus motus fin prius et posterius. patet psequētia cu³ maior. et minor declarat: quoniam quādo cognoscitur vnū nūc non cognoscendo prius et posterius in motu: aut si cognoscim⁹ duo nūc tanquā idem nūc ita q³ nō cognoscimus ea vñū vt prius: alterū vt posterius: sed vt infimul non videtur fieri tempus: quia non videtur fieri motus. cum autē percipimus prius et posterius: tunc dicimus tempus fieri: quia tunc percipimus motū. l. e. l. (Quādo quidem ergo tanq³ vñū) tñ ipsūz (nunc sentimus) et nō sit non prius et posterius. in motu autē quoniam imaginamur vt idē quidēz sic nō (prioris autē et posterioris alicuius non videtur tempus fieri nullum: q³ neq³ motus. cum autē prius et posterius cū tunc dicimus tempus fieri sicut et motū. Docenim est tempus numerus motus s³ prius et posterius. ¶ Ex p⁹baione istius conclusionis sequitur q³ tempus non sit motus: sed est numerus motus fin q³ motus habet numerum. s. secūdu³ prius et posterius. Unde arguit sic. nullus numerus cuiuslibet motus est motus: sed tempus est numerus cuiuslibet motus: igitur tempus nō est motus. patet cōsequētia cu³ minor per diffinitionem temp⁹is maior autē est euidentis: quia aliter idē esset numerus simplicis: quod est inconueniens. l. e. l. (Non ergo motus tempus est sed est numerus motus s³ q³ numeri habet motus.)

Notandum

primo fin cōmentato rez. cōmēto. i. q³ Aristoteles intendit per hunc motū nō quilibet motū s³ motū per quē videm⁹ res quiescentes esse in transmutatione eterna: et quasi translatas: quia sunt in transmutabili. ¶ In diffinitione temp⁹is includitur motus qui est determinatio generis supponēs pro omni motu: et motus qui est determinatio differentiarū sup

Ter.
cō. i. o.

Philosophorum.

ponens pro motu celi fm cōmentatozē quo res quiescentes sunt in transmutatione eterna: id est consistūt transmutationi eterne per continuam acquisitionem. secundus quando prouenient a tempore per ipsum motum celi: ex hoc res quiescentes videntur quasi motu: quia sunt in celo transmutabili aquo continue fluit in rebus quiescentibus huius secundus quando notanter ergo dicit cōmentatoz: quasi translatas: qz res quiescentes non mouentur: sed apparent moueri propter continuam acquisitionem noue rei.

Notandum secundo fm cōmentatozem: qz diffinitio temporis est numerare numeri motum fm prius et posterius: id est comprehensio numerati motus: et numeratio numeri motus. et ex hoc ē numerus eius. ¶ In tendit cōmentatoz qz sicut pannus mensuratur dupliciter: scilicet intrinseca per propriam quantitatem: et extrinseca: scilicet per vlnam: ita motus mensuratur duplici mensura: videlicet intrinseca que est sua quantitas successiua: et extrinseca que est tempus. et quoniam ratio mensure primo inuenitur in numeris: ideo tam duratio motus que est quantitas successiua motus quaz duratio mundi que est quantitas successiua mundi dicitur numerus: ideo motus mensuratur duplici numero: vtz intrinseco et extrinseco. aliquid ergo mensurat et non mensuratur: videlicet tempus: et aliquid mensuratur: videlicet duratio successiua motus per quam tempus mensurat motum. hec enim duratio motus mensurat motum: et mensuratur a tempore. ideo bene dicit cōmentatoz qz tempus est numerare numerus motus seu qz est numeratio numeri motus cum tempore sit illud quo numeratur numerus motus. Cum autem dicitur qz tempus est comprehensio numerati motus. intelligit qz tempus est comprehensum per numeratum motum: scilicet per numerū diuisum prius et posterius in motu: nec est in querendo tempus comprehendendi per motum et motum per tempus vt infra ostenditur. (Signum autem.) ¶ Secunda probatur conclusio ex parte generis: videlicet qz tempus sit numerus motus. nam illud est numerus motus quo indicamus motum magnum et paruum: maiorē vel minorem: sed tempore iudicamus motum magnū vel paruum: maiorē vel minorem. ergo tempus est numerus motus. patet cōsequencia cum maiorē: quia numerus est illud quo iudicamus ad plus aut minus. minor autem est manifesta. nam cum queritur propter quid aliquis motus est magnus: et aliquis parvus. respondetur qz fit in magno tempore vnus illoz: et alius in paruo. et propter quid vnus motus est alio maior. respondetur qz fit in maiori tempore. Le.li. (Signū autē est qz tps ē numerus motus plus quidē enim et minus numero iudicamus: motū autem plures: plurem et minores dicimus tempore: numerus itaqz quidem tempus est.

Notandum qz cum numerus motus sit quasi genus temporis et prius et posterius quasi differentia illius: scilicet cōmentatozem. probatis ambabus partibus de tempore probata est tota diffinitio: non quidem demonstratiue: sed tñ a signo: et ex cōmuni modo loquendi: qz dicit Linconiensis hic qz ista diffinitio non est de 19 p. sed est diffinitio ex primis quid nominis qua nulla notio potest inueniri cuj omnes audientes hoc no-

men tempus statim intelligāt qz importatur hoc nomine tempus quicquid sit illud est mēsurā motus: scilicet prius et posterius. (Quoniam autem numerus.) Dubium vnus excludit philosophus: quoniam nā posset qz ī stare: aut nulla quantitas cōtinua est numerus: tempus est quantitas cōtinua. ergo tempus non est numerus. tenet psequencia. et quelibet pars antecedentis colligitur a philosopho in pōdicamentis capto de quantitate. Respondet philosophus qz numerus dupliciter sumitur: quoniam aliquis est numerus quo numeramus vt binarius et trinaris: et aliquis est numerus numeratus: scilicet virga decem palmoz: licet ergo tempus non sit numerus quo numeratur: tñ est numerus numeratus. propterea argumētū nō valet si certe sumit numerus in maiori: et in pclusionē: quia tunc arguitur ex quattuor terminis: si tamen in maiori accipitur numerus pro numero numerato: aut pro numero cōmuniter accepto ad numerū numeratū: et ad numerum quo numeramus. sic negatur illa maior: et dicit qz Aristoteles in pōdicamentis accipit numerum pro numero quo numeramus: hic autē pro numero numerato. Le.li. (Quoniam autem numerus est dupliciter. nā qz qz numeratur: et quod est numerabile numerum dicimus et quo numeramus. tempus autem est qz numeratur: et nō quo numeramus: est autem alterius quo numeramus: et quod numeratur.)

Notandum primo secundus cōmentatozem. cōmentio. io. quod omne per quod numeratur omnia: autē numerus simpliciter: et hoc est numerus non numeratū cōliter: aut aliquis numerus alicuius generis. et huc accidit qz sit numerans et numeratū. alio modo et ista sunt illa que numerantur per vnitates existentes in illo genere: non per vnitates simpliciter: et tempus est in hoc genere: scilicet qz sit numerans et numeratū. Duplex ergo est numerus: videlicet simpliciter et scilicet quid. numerus simpliciter est ille quo omnia numeramus cōsimilis denominationis: vt binarius trinaris. binario enim numeramus oīa duo: videlicet duos boīes duas quantitates: duas quantitates et sic de alijs. ternario vero numeramus omnia tria: et quaternario oīa quattuor. ideo talis dicitur numerus simpliciter. numerus autem scilicet quid est ille quo numeramus ea tñ que sūt alicuius determinati generis: vt vlna: seu virga decem palmoz. tali enim numero non numeramus omnia: sed tñ pānos: et ea que sunt illius generis. tempus ergo non est numerus simpliciter sed fm quid determinati generis: quia tempore nō numeramus omnia sed tñ motum: et habentia ordinē ad motū. ¶ Ex his concludit Linconiensis qd Aristoteles dicens tempus esse numerum numeratū non intelligit per hoc qz in diffinitione temporis accipiat pro numero numerato: ita qz sit sensus diffinitionis. tempus est numerus numeratus a motu: sed potius intelligit tempus esse numerum numerantē motū: sed intelligit qz preter hoc qz tempus est numerus numerans motū vt dictū est in diffinitione temporis tempus ē numeratus a motu: et ita tempus non est numerus quo primo et per se numeramus. numerus enim inquit Linconiensis quo primo et per se numeramus est collectio ex vnitatibus puris quo numeramus lineas et tempora: deinde per lineas numeratas numeramus alias quantitates cōtinuas: et per tempora numeratas numeramus motus

Tex.
cō. io.

Liber quartus.

alias durationes successiuas. Et ratio Linconiesis potuit esse ista. quoniam si philosophus decimo metaphisice primo ratione mensure inuenitur in quantitate discreta: deinde transferretur ad quantitates continuas. nam quantitas continua non mensuratur: nisi ut habet ratione; quantitas discreta. linea enim absolute sumpta non mensuratur: sed linea reducta ad quantitates discretas: puta ad numerum determinatum: ut linea decem palmarum habet rationem mensure. linea etiam decem palmarum non mensuratur: nisi si per se: vel bis aut iterum replicata in panno vel in alia quantitate continua. constat autem quod ista dicunt quantitates discretas actu vel potentia. semel enim dicitur unitates que est potentia. omnis numerus bis dicitur binarium: et ter dicitur ternarium. vult. n. philosophus decimo metaphisice. quod quantitas discreta accipit rationem mensure a quantitate discreta. ideo quantitas discreta est numerus simpliciter: et quantitas continua est numerus secundum quid: sicut quantitas discreta numeramus per se primo: et quantitas continua per se non primo. ¶ Dubitabitur commentator ex quo tempus est numerus numeratus sicut numerus numeratus quare non dixit Aristoteles in definitione. tempus est numeratum motus sicut tempus est numerus motus. Respondet commentator: quod dicitur definitio non debet dari per ea que sunt per accidens distincto: sed tamen per ea que in se sunt per se modo: licet tempus numeretur tam a numero simpliciter quaz a motu: tam accedit sibi quod moueat ab aliquo illorum: sed illi non accedit quod numeretur tempus. ergo per se numeretur et per accidens numeratur: ideo debet diffiniri per numerum et non per numeratum: dicendo tempus est numerus motus ad inueniendum quod tempus est per se mensura numeralis motus. si autem numeratur aut mensuratur a motu hoc est per accidens ut patet.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod numerus motus: alius est partium motuum secundum quod sunt in se: et alius est secundum quod inuenitur in eis prius et posterius. i. numerus priorum et posteriorum existentium in motu. ¶ Inquit commentator: quod motus habet duplices partes secundum duplicem diuisionem videlicet temporis et subiecti. partes diuise diuisione subiecti sunt simul. partes autem diuise diuisione temporis non sunt simul: sed una est prior: alia posterior. Propterea non eodem numero numerantur partes que sunt simul: et partes que non sunt simul. partes que sunt simul numerantur numero simpliciter videlicet binario ternario quaternario et huiusmodi. partes autem que non sunt simul numerantur numero secundum quid videlicet tempore secundum quod in eo inuenitur prius et posterius mensurans partem preteritam et futuram motus: ita quod tempus non est numerus motus secundum partes simul existentes: sed secundum partes non simul existentes. Dicit enim supra commentator commento. i. quod tempus est numerus motus: id est numerat motum per suas partes priores et posteriores secundum quod sunt priores et posteriores: non secundum quod sunt in se simul. unde quia numerus simpliciter habet suas unitates simul: et tempus non habet suas partes simul. ideo numerus simpliciter numerat partes motus simul existentes: et tempus numerat partes motus non simul existentes.

Tertio notandum secundum commentatores eodem commento. quod cum dicimus ipsum esse numerum motus: id est unum cuiuslibet motus cum sit

impossibile imaginari: nisi secundum quod numerat motum et interduz est per prius et posterius existentia in motu per cuius inuenitur tempus primo: et est ille per quem intelligimus transmutari: id est nos intransmutabili: quoniam si esset tempus esset per se prioris et posterioris in quolibet motu: tunc tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum: aut non haberet esse nisi solūmodo in mente. Commentator ergo exponens definitionem temporis dicit quod cum tempus diffinitur per numeri motum secundum prius et posterius. id est motus supponit pro quolibet motu: et per secundum prius et posterius non supponit pro quolibet prioris et posterioris cuiuslibet motus: neque pro prioris et posterioris temporis: sed tamen pro prioris et posterioris primi motus ad hunc intellectum quod tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius primi motus. quod enim per prius et posterius non possunt stare pro prioris et posterioris cuiuslibet motus: sed tamen motus primi manifestus est: quod tempus non est consequens primo et essentialiter quilibet motum: sed tamen primi motum: et quod non supponat pro prioris et posterioris temporis arguit commentator quia dato illo sequitur vniuersum: aut quod tempus multiplicatur ad multitudinem motuum: aut quod tempus non est nisi in anima quod quodlibet est inconueniens: et quod sequatur vniuersum declaratur: quoniam si tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius temporis: aut igitur secundum prius et posterius existentia in anima vel extra animam. si in anima habetur vniuersum in conueniens quod tempus non habet esse nisi in anima. si extra animam et cum tale prius et posterius indifferenter respiciat omnes motus: ergo tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius cuiuslibet motus: et per consequens primo et essentialiter numerat quemlibet motum. ergo multiplicatur ad multitudinem motuum quod est alterum inconueniens. ¶ Sed contra commentator arguitur sic. Si tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius primi motus est aliquis motus: sed primus motus est aliquis motus. ergo tempus est numerus primi motus secundum prius et posterius primi motus: quod est impossibile: quia tempus ut inquit commentator non est numerus alicuius motus secundum partes simul existentes: sed secundum partes preteritas et futuras. ideo si tempus esset numerus primi motus secundum prius et posterius eiusdem motus: tunc tempus numeraret partes preteritas et futuras primi motus secundum easdem partes et per consequens idem respectu eiusdem et secundum idem esset numerus et numeratus: quod est absurdum. ¶ Dicendum ergo quod sicut numerus simpliciter numerat alias res numerabiles: non per unitates rerum numerabilium: sed per primas unitates: ita tempus numerat quemlibet motum: non per partes alicuius motus: sed per proprias partes preteritas et futuras. intelligenda est definitio temporis sic. tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius qui inuenitur in tempore: et tunc ad argumentum dicitur quod tempus est numerus cuiuslibet motus per prius et posterius temporis extra animam ex quo non sequitur quod tempus multiplicetur ad multiplicatam motuum: aut quod sit consequens quilibet motum primo et essentialiter: quoniam tempus est passio mundi: et mensura motus in eo quod est passio mundi: et consequens tamen primi motuum in quibus non est mensura motus non est consequens aliquem motum: quia ut sic indifferens est ad omnes mo-

Philosophorum.

num. constat autem q̄ mēſura eſt p̄ior mēſurato ſz q̄ huius rē.

Ter.
cō. 103.

Sicut

motus.) Iſtud eſt tertium capi- tulum huius tra- ctatus i quo phi- loſophus reſpō- det ad difficulta- tes tactas de tē- pore ⁊ iſtanti i primo capitulo. poſtq̄ iueſtigat quid eſt tempus tā grauitate quā

diffinitue. Et diuiditur iſtud capitulum in duas par- tes. ¶ In prima facit quod dictum eſt. ¶ In ſecun- da comparat iſtans tempore manifestans natu- ram illius ſm ea que dicuntur de iſtanti ibi. (Mani- feſtū autē eſt.) ¶ In primo capitulo huius tractatus querebatur primo vtrū tempus ſit arguēdo id nō eſ- ſe. ¶ Secundo querebatur vtrū idem iſtans mane- at per totū tempus arguēdo ad vtrāq̄ partes. p̄- terea philoſophus reſponſurus ad ambas difficul- tates ponit duas cōcluſiones : quarū prima eſt iſta. Tempus eſt de numero ſucceſſiuorum. Secunda cō- cluſio. Iſtans aliquo modo manet idem per totū tempus ⁊ aliquo modo non ibi. (Ipſus autē nunc.)

Prima conſuſio dici-

tur ſic. Motus eſt de numero ſucceſſiuorum: ergo per idem ⁊ tempus. patet conſequentia. quia ſicut motus conſiſtit in fieri vnum poſt aliud ita ⁊ tem- pus: cum tempus ſit numerus motus vt eſt decla- ratum ante. antecedens autē eſt manifeſtū tertio huius. non tamen ex hoc oportet cōcludi q̄ tempus ſit mo- tus: quia vt dictum eſt ſupra tempus vbiq̄ eſt ⁊ apud omnia idē non autē motus cuius ille motus q̄ eſt in vna parte mundi non ſit in alia: ⁊ ille qui eſt in capite non ſit in pede: ⁊ ille qui eſt ſurſum non ſit deorſus: q̄ autē tempus ſit vbiq̄ ⁊ ante omnia idē manifeſtus eſt: qm iſtans eſt vbiq̄ ⁊ idem apud omnia. ergo per idem ⁊ tempus. patet cōſequentia. quia iſtans eſt mēſura intrinſeca temporis ſm prius ⁊ poſterius. antecēdēs patet. quia dato oppoſito plura iſtancia eſſent ſimul q̄ eſt impoſſibile. eſt ergo idem iſtans numero ſz ſu- am eſſentiam in celo ⁊ in terra apud orientales ⁊ occi- dentales: licet ratio ſit diuerſa: quia alia eſt ratio iſtā- tis vt eſt in celo: ⁊ alia vt eſt in terra: ⁊ alia vt eſt apud orientales: ⁊ alia vt eſt apud occidentales ſicut alia eſt ratio iſtantis vt eſt ſinis: ⁊ alia vt eſt principiu: licet idem iſtans numero ſit ſinis p̄teritū: ⁊ initium futu- ruri temporis. I. e. li. (Et ſicut motus ſemp aliud ⁊ ali- ud eſt ſucceſſiue ſicut ⁊ tempus non tamen ſunt idez quia motus non eſt vbiq̄ idem: ſed tempus eſt vbiq̄ idem et ratio q̄ autem ſimul omne tempus idem eſt conſtrui ſic. illud quod eſt omne tempus habet ſimul ſm ſe totum: videlicet iſtans idem eſt vbiq̄ ipſus eni nunc quod eſt in tempore ſm ſe totū ſimul idem eſt vbiq̄ quicquid erat. ſ. ſecundu: eſſentiam eſſe autem

diffinitiuū ipſi iſtanti alterum eſt ipſum autem nūc tempus mēſurat ſm q̄ prius ⁊ poſterius.

Notandum

primo ſm Cōmentato- rem commento. 103. q̄ Ariſtoteles intendebat per hoc diſſoluere quæſtionez p̄dictam in eſſe temporis dicens q̄ ſi tempus eſt ne- ceſſe eſt vt omnes partes: aut quedā ſunt ſimul: ſz nō eſt ita. poſuit ergo hoc q̄ rectus eſt dicere q̄ partes ei⁹ inueniuntur quedā poſt alias non in ſimul: ſicut eſt di- ſpoſitio in partibus motus. Soluta eſt ergo ratio il- la negando conſequentiam. tempus eſt ergo omnes eius partes aut aliq̄e ſunt ſimul: quia motus eſt ⁊ tamen non habet omnes ſuas partes ſimul: nec ali- quas: ⁊ non loquitur Cōmentator de partibus com- municantibus: quia tam motus q̄ tempus habet in- finitas partes que ſunt ſimul: videlicet cōmunicantes: ſed loquitur de partibus non cōmunicantibus: quia nulla pars p̄terita motus eſt ſimul cum parte futu- ra: neq̄ aliqua hora vel dies eſt ſimul cum alia ad eē enim ſucceſſiuorum ſufficit eſſentia alicuius indiuiſi- bilis copulantis p̄teritum cum futuro. Et ex hoc eſt etiam ſoluta alia ratio cum dicebatur. illud quod componitur ex non entibus impoſſibile eſt eſſe temp⁹ componitur ex non entibus. ergo tempus impoſſibi- le eſt eſſe. negatur prima pars antecēdētis: quoniam motus eſt ⁊ tamen componitur ex non entibus: ſcili- cet ex p̄terito ⁊ futuro. ⁊ ſi arguatur ſic. iſtans copu- lat non entia: ergo non entia ſunt. negetur p̄ſequentia. ſed ſufficit aliquid eſſe ad quod terminatur. illa nō entia. dixi enim ſupra q̄ iſta verba. copulat. compo- nitur. determinat. ſunt verba ampliatiua.

Sed dubitatur

ſi enī eſſentia tē- poris aſſimilatur exiſtentie motus: ⁊ motus aliq̄e partes ſunt ſimul non cōmunicantes: vt patet de duabus medietatibus motus fundatis in duabus medietatibus mobilis er- go temporis aliq̄e partes ſunt ſimul nō cōmunican- tes. ¶ Reſpondetur negando cōſequentiam. quia phi- loſophus ⁊ Cōmentator non aſſimilant motum et tē- pus quo ad iſtanciaz ſimpliciter: ſed tñ in duratio- ne ⁊ ſucceſſione. motus enim diuiditur diuiſionetem- poris: ⁊ diuiſione mobilis: ideo habet aliquas par- tes ſimul non cōmunicantes. tempus autem non di- uiditur diuiſione mobilis: ſed tantū ſm durationem. Et ſi dicitur q̄ fruſtra ponitur diuiſio motus in ſuas partes per diuiſionem mobilis ⁊ temporis: cuius eedē ſint partes diuiſe diuiſione mobili ⁊ diuiſione tempo- ris. hoc negetur. ſicut enim idem corpus numero po- teſt diuidi ſm longitudinem ⁊ latitudinem ⁊ tamen partes diuiſe ſm longitudinem non ſunt partes diuiſe ſm latitudinem: ita idem motus numero diuiditur diuiſione mobilis ⁊ temporis: nec partes vno modo diuiſe ſunt partes. alio modo diuiſe. quelibet enim pars motus diuiſa diuiſione temporis eſt p̄terita vel futura. quelibet autē pars motus diuiſa diuiſio- ne mobilis eſt p̄ſens composita ex motu p̄terito: ⁊ motu futuro.

Notandum

ſecundo ſm Cōmenta- torem eodēz cōmēto.

Liber quartus.

q̄ motus differt a tempore: quia motus non est idem apud illa que mouentur in simul: et tempus est idem illis qui sunt in tempore in simul. et causa in hoc est q̄ tempus est idem: quoniam instans q̄ est agens tempus est idem in omni motu cum fuerit demonstratus. h̄ec et̄ diuersas. s. p̄ prioritate et posterioritate. Dicitur Burleus q̄ tempus idest duratio primi motus est ubi q̄ simul: quia tempus non est diuisibile nisi p̄ longitudinem durationis: et ideo non est vna pars temporis apud existentes in oriente: et alia pars apud existentes in occidente. propterea tempus est idem apud omnes res existentes in tempore: sed non est sic de primo motu: quia motus extenditur ad extensionem primi mobilis secundum longum latum: et profundum: et ideo alia pars primi motus est apud existentes in oriente: et alia apud existentes in occidente: et ideo bene dicit philosophus: et commentator inquit ipse q̄ tempus est idem apud omnes et non motus. ¶ Ista expositio est satis dubia qm̄ tam Aristoteles q̄ commentator vult probare tempus esse de numero successiuo: sed ad instar motus non habens partes suas simul scilicet nec motus: ergo nullus eorum considerat motum: s̄m q̄ diuiditur diuisione mobilis: neq̄ s̄m q̄ habet diuersas partes simul vnam in oriente et aliam in occidente: sed tamen diuiditur diuisione temporis in partes inuicem succedentes: sed considerando motum hoc modo idem motus numero est apud omnes: ergo diffinitio Aristotelis et commentatoris non fuit sufficiens. Itaque quod quod relinquitur a tempore in rebus temporalibus non diuiditur diuisione mobilis: sed tamen temporis: et tamen nullum quando qm̄ ubiq̄ est sicut nec subiectum illius: ergo similiter contingeret de tempore si esset subiectum in primo motu aut in primo mobili et non multiplicaretur ad omnem punctum mundi. ¶ Dicendum ergo consequenter ad precedentia q̄ nullus motus est ubiq̄: nec apud omnia que mouentur: neq̄ apud omnes res existentes in tempore sicut neq̄ subiectum motus: tempus autem est ubiq̄ ad omnia puncta mundi multiplicatum sicut et ubiq̄ instans agens tempus. i. constituit tempus per computationem partium preteritarum cum futuris: ita q̄ sicut idem instans numero terminat infinita tempora preterita et infinita futura et non diuersificatur nisi in ratione cum alia sit ratio eius ut est post omnia tempora preterita: et alia sit ratio eius ut est ante omnia instantia futura: ita idem instans numero demonstratum. s. presens in quolibet puncto mundi per presentiam et instantiam: licet sub alia ratione sit hic: et instantia ibi quatenus etc.

Ipsum autem nunc. secundum conclusio instans aliquo modo manet idem per totum tempus: et aliquo modo non manet idem probatur instans s̄m rem manet idem per totum tempus: et s̄m rationem est diuersum in quantum est in diuersis temporibus: ergo conclusio vera tenet consequentia et antecedens probatur premittendo duas suppositiones quarum prima est ista: sicut se habet magnitudo ad motum ita motus ad tempus patet ex prioribus capitulis qm̄ sicut motus est consequens magnitudinem ita tempus est consequens motum l. e. li. ipsum autem

nunc est quidem sicut idem: est vero sicut non idem s̄m quidem: s̄m quidem enim q̄ in aliquo et in alio tempore est. Alterum est hoc vero diffinitiuus esse erat enim nunc alterum in quantum enim q̄ cum ens est in differenter. s. hoc vel illud ipsum autem nunc idem est per totum tempus ad cuius probationem fit hec prima suppositio. Sequitur enim sicut dictum est magnitudinem motus: hunc autem scilicet motum tempus consequitur sicut diximus. Secunda suppositio sicut se habet mobile ad motum: ita punctus ad lineam: patet quoniam sicut per mobile cognoscimus motum et prius posterius in motu: ita per punctum cognoscimus lineam: et prius et posterius in linea: et sicut mobile per suam actionem facit motum: ita punctus per suum fluxum facit lineam: et sicut mobile est principium et finis motus: ita punctus est principium et finis linee. l. e. li. (Et similiter igitur puncto q̄ fertur. i. puncto est simile q̄ fertur: scilicet mobile quo motum cognoscimus et prius in ipso et posterius.)

Istis suppositionibus premissis arguit philosophus sicut se habet mobile ad motum: ita se habet instans ad tempus: sed mobile secundum rem manet idem per totum motum: diuersum autem secundum rationem siue fuerit punctus siue lapis: siue aliud quod aliud: ergo instans secundum rem manet idem per totum tempus diuersum autem secundum rationem patet consequentia: et probatur antecedens pro qualibet parte et prima primo sic sicut se habet mobile ad motum: ita punctus ad lineam per secundam suppositionem: et sicut se habet punctus ad lineam: ita instans ad tempus ex consequenti oium ergo a primo ad vltimum sicut se habet mobile ad motum: ita instans ad tempus: secunda pars antecedens etiam arguitur. Nam sicut coriscus secundum rem est idem in foro et in theatro et tamen coriscus in foro est alius a corisco in theatro: ut dicunt sophiste et loyca: quia alia ratione est coriscus in foro et alia in theatro: ita mobile secundum rem manet idem per totum motum aliter motus non esset vnus: est diuersum ratione: quoniam mobile in motu pertransit diuersas partes spatij: et acquirit diuersa ubi: ideo mobile est aliud ut est supra vnam partem spatij: et aliud ut est supra aliam: et aliud ut est in hoc ubi: et aliud ut est in alio ubi. l. e. li. (Hoc tam mobile quodcumq̄ ens sit idem est per totum motum secundum rem.) Autem punctum aut lapis: aut aliud: aliud huius est ratione autem aliud est sicut sophiste accipiunt alterum coriscum in theatro esse et coriscum in foro: et hoc ergo in eo q̄ alibi et alibi est alterum. ¶ Et confirmatur eadem maior videlicet q̄ sicut se habet mobile ad motum ita nunc ad tempus qm̄ sicut se habet magnitudo ad motum: ita motus ad tempus per primam suppositionem: igitur idem sicut se habet mobile ad instans: ita instans ad tempus patet consequentia: quia sicut per magnitudinem cognoscitur motus et per motum tempus: ita per mobile cognoscitur instans et per instans cognoscitur tempus: q̄ patet: quia per mobile cognoscitur prius et posterius in motu que sunt antecedentia ad instans et ipsum instans est mensura temporis secundum prius et posterius: tunc arguatur sic sicut se habet mobile ad instans ita instans ad tempus: sicut se habet

Philosophorum.

mobile ad motum ita se habet ad instans instans: quia mobile sicut est causa motus: ita est causa instantis: ergo sicut se habet mobile ad motum: ita se habet instans ad tempus quod fuit probandum. Cum ergo mobile sit idem sicut esse in toto motu diversum autem sicut rationem cum sit in alia et alia parte spaciij alio et alio vbi: ita instans est idem sicut rem in toto tempore: diversum autem ratione propter diversitatem partium temporis sicut prius et posterius in quibus est ipsius instans. *Le. li. (Est autem quod fertur) s. mobili sequitur ipsius nunc sicut tempus motum eo enim quod fertur. s. mobili cognoscimus prius et posterius in motu: et consequenter cognoscimus instans sicut autem quod in tempore est numeralis prius et posterius ipsum nunc. i. facit cognoscere tempus quoniam ipsum nunc est illud quo tempus est numerabilis sicut prius et posterius: quare et in his. s. in mobili et in stanti simile contingat quod quidam ens nunc est. i. quod quidem nunc est ens presens: idem est in toto tempore sicut cur mobilis in toto motu prius enim et posterius est in tempore sicut quod in motu esse dicitur diffinitum mobilis alterius est sicut et instantis sicut enim quod in tempore est numeralis prius et posterius: ipsum nunc autem aliterum est diversum.*

Notandum sicut commentatores *com. mento. c. iij. quod translatum* quod agit motus est causa inesse instantis quod agit tempus quemadmodum tempus sequitur motum. s. quod motus est causa eius quia est subiectum illius quod admodum magnitudo est causa motus quod est subiectum motus. Ex isto commento patet quod tempus non est passio intrinseca motus sed extrinseca sicut nec motus dicitur passio intrinseca magnitudinis supra quam sit motus sed tamen extrinseca: neque magnitudo dicitur subiectum in huius motus: aut motus temporis: sed tamen est subiectum dispositionis supra quod: vel circa quod: aut propter quod: magnitudo est dispositio necessaria supra quam sit motus et motus est dispositio necessaria circa quam sit tempus cum tempus dicatur fieri circa motus vel propter motum. *¶ Dubitatur circa octavum tam in prima quam in secunda conclusionem quod instans est mensura temporis sicut prius et posterius cum instans non sit comparabile tempori in magnitudine et in paritate neque finities vel infinities sumptum potest reddere tempus. Respondetur quod est mensura vbi perfectionis adequationis replicationis et terminationis. ¶ Prima mensura est perfectionis: et est illa que excedit mensuratum in perfectione per cuius propinquitatem et distantiam cognoscitur magnitudo perfectiois mensurati sic albedo est mensura omnium colorum et homo omnium animalium. s. imperfectio quod per accessum ad albedinem: vel recessum ab illo dicitur quilibet alius color magis vel minus perfectus et dicitur symia perfectio animal quam canis: quod propinquior est homini sic loquitur philosophus. x. metaphysice dicens quod in vno quoque genere dare est vnum quod est meta et mensura omni que sunt in genere illo. ¶ Secunda mensura est adequationis sicut quam mensuram et mensuratum sunt equalia eo modo quo locus et locatum sunt equalia et sic quarta plena vino est mensura adequata illi: quod non excedit: nec exceditur in longitudine et latitudine. ¶ Tertia mensura est replicationis sicut quam mensuratum est maius: sed per replicationem cognoscitur magnitudo eius eo modo quo quarta est mensura am-*

phore aut dolij: quarta enim plena est mensura adequationis illius: sed vini totius amphore vel dolij est mensura replicationis. *¶ Quarta mensura est terminationis: sicut extra cognoscitur quantitas terminata alius cuius eo modo quo dicimus punctum esse mensuram linee quod punctus terminas lineam dat cognoscere eam esse pedalem: aut bipedalem et sic instans mensuratur tempus: quia instans facit cognoscere tempus vnius hore et duarum horarum: non tamen vnius instans tamen sed duplicatum sicut nec vnius punctus tamen sed dupliciter facit cognoscere magnitudinem linee. ¶ Prima ergo mensura excedit mensuratum. Secunda non excedit nec exceditur. Tertia exceditur a mensurato. Quarta autem non est comparabilis suo mensurato in magnitudine vel paritate: et sic est soluta difficultas. *(Et notum autem.) Ex predictis Aristoteles infert quod. Lex. instans est magis notum quam tempus quoniam sicut se habet mobile ad motum ita instans ad tempus: sed mobile est magis notum quam motus cum mobile maneat et non motus: ergo per illud instans est magis notum quam tempus. Le. li. Et notum autem maxime hoc est instans. s. respectu temporis et motus est in loco propter id quod mouetur in loco et loci mutatio ad locum propter id quod fertur ad locum ideo mobile est notius motu habet aliud enim quod fertur. i. ipsius mobile est aliquid permanens: motus autem non est permanens. Deinde philosophus epilogat circa determinata concludendo secundam conclusionem dicit est quidem igitur sicut idem ipsum quod nunc dicitur semper est autem sic non idem. namque est similiter quod fertur. s. mobile quodammodo idem in toto motu: et quodammodo non idem.**

Notandum sicut commentatores *com. to. lo. 4. quod motus est* notius motu quod est demonstratum et motus non est demonstratus. s. aggregatis in simul: sed mens facit ipsius et motus est notius tempore sequitur quod translatum quod agit motus sit notius instanti cuius proportio ad tempus est sicut proportio translati ad motum. commentator primo probat quod mobile est notius motu: quod mobile est aliud demonstratum omnes partes simul motus autem non est aliud demonstratum habens suas partes simul nisi in anima pro quanto in anima considerat plures partes simul et simul habet conceptum plurium partium temporis. *¶ Secundo arguit commentator quod mobile est notius instanti sic arguendo qualis est proportio mobilis ad motum talis est proportio instantis ad tempus: ergo a coniuncta proportionem qualis est proportio motus ad tempus talis est proportio mobilis ad instans sed tempus est notius tempore ergo mobile est notius instanti. Circa solutionem secunde questionis dupliciter probando quod non manet sicut rem idem instans numero per totum tempus per rationem Aristotelis: quod omne tempus finitur terminatur duobus instantibus: si ergo idem instans manet per totum tempus plura instantia essent simul et consequenter quod ea que fuerunt ante mille annos et ea que sunt iam fuerunt in eodem instanti: quod vel fuit alio prius neque posterius ex idem instans numero manens in toto tempore omnia mensurat. *¶ Ad istam dubitationem sunt plures modi respondendi quorum primus est auicene secundo sue philosophice dicentis: quod instans sumitur dupliciter primo pro illo quod circumscribitur tempore preterito et futuro et sic non ma-**

Liber quartus.

net idem in toto tempore & fm neq; fm diffinitionez
 Alio modo pro extremitate termini imobilis facien-
 tis fluxum: & sic idem instans numero manet per to-
 tum tempus fm rem. Est autem aliud fm rationem si-
 cut continue extremitas primi mobilis facit alium
 alium fluxum rem in alio & in alio tempore. Secun-
 dus modus respondendi fuit egidij dicentis q; idem
 instans manet per totū tempus fm essentiam & non
 fm esse. q; pūne variet instas sicut variet ipsi in es-
 sentia instantis continue manet sicut manet continue
 essentia temporis: intelligendo igitur per rem essentia-
 am & per diuersum secundum rationem ut patet.
 Tertius modus respondendi fuit burlei dicentis q; idē
 instans fm substantia manet in qualibet differentia
 temporis successiue cum idem instans numero sit pri-
 mo futurū deinde prateritū. est autem diuersum rati-
 one. quia aliter debet diffiniri fm q; est presens: & ali-
 ter fm q; est prateritū. & aliter fm q; est futurū.
 Quartus modus respondendi fuit ochā dicentis q;
 idem instans manet fm equiualentia in toto tempo-
 re sicut manet idē locus fm equiualentia locato qui
 elscnte & variato corpore continente. est autem diuer-
 sum fm rationem inquantum quocūq; instanti dato
 ipm est finis prateriti: & initium futuri: constat autem
 q; alia est ratio finis: & alia est ratio principij. In du-
 bie quelibet istarum consimiliū glosar illam propo-
 sitionem: instans fm rem manet idem per totum tem-
 pus & est diuersum ratione sed nulla est propinqua
 intentioni aristotilis nec prima. Dicit enī philosoph⁹
 q; sicut se habet mobile ad motum & punctus ad line-
 am ita nunc ad tempus. constat autem q; mobile nō
 est aliquid motus neq; punctus describens lineaz est
 aliud linee descripte: ideo etiam nunc seu instans. de q;
 hic loquitur philosophus: non est aliqd intrinsecum
 tēporis: s; extrinsecū causans tēpus sicut mobile mo-
 tum & punctus lineam ad modum loquendi metheo-
 roz. Unde cōmentato: cōmento allegato sic inquit
 Instans agit tempus sicut translationem translationem
 & punctus mensuram: ut geometre dicunt: quoniam
 cum mouetur facit mensuraz: constat autem q; nullus
 punctus alicuius linee facit illam lineam: sed punctus
 extrinsecus illi: verbigratia dato q; sphericū mouet su-
 per plano: quoniam ipsum sphericū non tangit pla-
 num nec in puncto dicunt geometre q; punctus sphae-
 ricū per suū motum facit lineam. Dicendum ergo q; si-
 cut album dupliciter sumitur. s; formaliter & materiali-
 ter: formaliter est albedo. & materialiter est subiectum
 albedinis. ita, nunc seu instans dupliciter sumitur. vi-
 delicet formaliter pro termino, intrinseco temporis: &
 sic non manet idem motus numero per totum temp⁹
 fm rem neq; fm rationē sicut materialiter p subiecto
 instantis: & sic manet per totum tempus fm rem & nō
 fm rationem: quoniam subiectum instantis est mun-
 dus sicut est subiectum temporis a quo fluit tempus
 sicut a mobili motus: & a puncto descriptio linee: sicut
 igitur mobile causat motum & est subiectus eius & pū-
 ctus causat descriptionem linee & est subiectus eius: ol-
 cit philosophus siue sit punctus siue la pis. ita mūd⁹
 causat tempus et est subiectum eius: & per consequens
 sicut idē mobiles manet per totum motum diuersifi-
 catum tātum in ratione & idem pūctus in numero in
 toto suo fluxu habens diuersas rationes fm diuersa
 puncta causata ita mundus manet idem fm rem in

toto tempore eterno: variatur autem fm rationē cum
 mundus ut est in a tempore nō sit mundus ut est in
 b tempore: nō igitur pūmū mobile neq; extremitas
 primi mobilis est subiectum instantis quin tunc mo-
 tus & tempus quoniam ad omnem punctum mundi
 est aliqd mūdī sicut ad omnē punctū mūdī multiplica-
 tur idem instans numero & tempore. Ratio autē ar-
 stotilis soluta est quoniam illa procedit equiuoce ac-
 cipit enim instans formaliter: & hic accipitur materiali-
 ter. unde conceditur q; aliquod instans fm rez manet
 per totum tempus & aliquod non manet per totum tē-
 pus & conceditur quod omnia que fuerunt & ea que
 sunt fuerunt in eodem instanti naturali. sed nō forma-
 li q; fuerunt in eodem mundo nō tamen in eodem in-
 diuisibili cōtinuatio & diuisio partium mobilis. nun-
 q; tamen sequitur q; nihil fuit altero prius vel poste-
 rius ex quo infra instantia formalia fuerunt successiue
 & nunquā simul. Contra determinationem factam a
 philosopho in conclusione huius capituli. & in duab⁹
 partibus pcedentibus alterius capituli de differen-
 tia inter tempus & motum arguitur probando temp⁹
 esse motum quadrupliciter. & primo sic tempus ē ac-
 tus in potentia secundū q; in potentia temp⁹ est motus
 patet consequentia diffinitione ad diffinitum & an-
 recedens arguitur. nam tempus est de numero successi-
 uorum esse infir. vnum post aliud sicut motus per ar-
 stotilem in prima conclusione igitur tempus est in cō-
 tinua potentia & successione sicut motus & subiectum
 ipsius est in continua acquisitione: sicut subiectum mo-
 tus: ergo tempus est actus entis in potentia fm quid
 in potentia. Secūdo omnis latitudo solis super terram
 est motus. sed tempus est latitudo solis super terram
 ergo tempus est motus: patet consequentia cum maiori
 minor vero arguitur sic. deus est latitudo solis super ter-
 ram fm philosophum in libro 20. c. 3. oīs dies est tēps
 ergo &c. Tercio tempus est prius & posterius motus
 per arist. in alio capitulo. sed prius & posterius mo-
 tus sunt partes motus per cōmentatorem. ergo tem-
 pus est pars motus: sed quelibet pars motus est
 motus. ergo tempus est motus. Quarto nihil
 est mensura extrinseca omnium motū. nisi primus
 motus per aristotilem in fine huius quarti. sed temp⁹
 est mensura extrinseca omnium motū per cōmenta-
 torem determinantem & exponentem diffinitionem tē-
 poris ergo tempus est primus motus. Et confirmat
 auctoritate philosophi dicentis. x. metaphisice q; mē-
 sura & mensuratum debent esse vngentia: q; vox mē-
 suretur voce. & numerus numero: ergo per idem mot⁹
 mensuratur motu sed motus mensuratur tēpore. ergo
 tempus est motus. Ad primū dicitur q; diffinitio mo-
 tus est sic intelligenda motus est actus entis in poten-
 tia ad terminum ad quē fm q; est in potentia ad illū
 mouet: licet tempus consistat in potentia & successio-
 ne sicut motus: non tamen est ad aliquem terminum ad
 quem. Item cum motus sit actus imperfecti. tertio bu-
 ius oportet subiectū eius eē in potentia ad vltiorem
 perfectionem acquisibilem sibi: sed mundus nō est in
 potentia ad aliquā perfectionem acquisibilem sibi li-
 cet partes mundi sunt in huius potentia: quia mūd⁹
 est simpliciter perfectus per aristotilem primo celi. cr-
 go tempus non est actus entis in potentia fm quid
 in potentia patet consequentia. Quia tempus est a-
 ctus & perfectio mundi. Ad secundum dicitur q; illa

Ter.
cō. 101.

Philosophorum.

propositio est falsa de virtute sermonis dies est latitudo solis super terram intelligitur in predicatione causali videlicet dies est ex latitudine solis super terram autem in significatione temporalis. scilicet dies est quando est latitudo solis super terram. dictum est enim supra: quia dies significat principaliter tempus vel partem temporis: sed connotat motum solis super terram. Ad tertium respondetur eodem modo: conceditur quod tempus est: et posterius motus: ad hunc intellectum quod tempus est ex priori et posteriori motu intelligendo: secundum durationem quoniam si motus haberet omnes suas partes simul nullum esset tempus. Ad quartum dicitur quod prius motus est mensura materialis omnium aliorum. motuum tempus autem est mensura formalis ex eo quod tempus est prius motui: prius motui essentialiter et prius et non aliquid alium motui ideo prius motus dicitur mensura omnium aliorum motuum. non tamen eo modo quo tempus. quia tempus est mensura formalis: et pannus est mensura materialis. tempus est mensura per se prius: et motus prius est mensura non per se ita quod ex se non habet prius motus ratione mensuræ: sed illam recipit a tempore: sicut magnitudo aut figura est per se visibilis non tamen habet visibilitatem a se: sed a colore: ideo color est visibilis per se primo et magnitudo aut figura per se. Nota primo per aristoteli. secundum de anima. Et ad confirmationem respondetur burleus quod mensura et prius motus mensuratum sunt unigenita et eiusdem nature: si enim non sunt eiusdem nature una et pannus tamen sunt eiusdem nature illud quo una mensurat: et illud quo pannus mensuratur: primo quantitas una et quantitas panni quibus fit mensuratio sunt eiusdem rationis et nature: ita licet motus et tempus non sunt eiusdem nature tamen tempus et prius motus mensuratum in motu sunt unigenita et eiusdem nature: contra quod tempus est mensura motus per quantitates accidentis motui. Sed arguitur ponendo quod a sit minimum tempus mensurans. et b motus mensuratus ab eo. Et quero utrum b sit prius motus mensuratum ab ipso aliter aliquid aliud: si prius motus mensuratum stat difficultas ut ante si datur aliud mensuratum utrum illud sit fit quantitas motus distincta a tempore: aut est pars ipsius a tempore: si prius motus ergo tempore non est passio intrinseca motus: sed est contra eum: et patet consequentia: quia due quantitates successive non possunt se invicem penetrare: sicut nec due permanentes: si autem dicitur quod a est prius motus mensuratum: aut igitur a se vel a parte sua mensuratur: si non a se propter inclinationem contradictionis: igitur a parte sua mensuratur a tempore et per consequens a tempore non est mensuratum tempus mensurans quod est contra suppositum immo erit procedere in infinitum. in mensuris quod est contra philosophum decime metaphysice dicentem quod in genere quocumque mensura est devenire ad unam indivisibilem simpliciter sicut in numeris. Aut ad unum indivisibile secundum institutionem humanam ut in continuis. Dicendum igitur quod mensura et mensuratum non debent esse sic unigenita quod sint eiusdem speciei specialissime neque sub alterne: immo neque oportet quod sint eiusdem generis principalis quia motus celi mensurat motum alterationis et augmentatōis et tamen non est in eodem genere principali cum aliquo illorum et vox mensuratur voce et non sunt eiusdem speciei specialissime omnes voces per aristotelem. 2. d. anima binario etiam numeratur quaternarius: et non sunt

illi numeri eiusdem speciei specialissime: sed interio aristoteli est quod sunt unigenita in denominatione et in voce: canonicita quod quantitas discreta mensuratur quantitate discreta: et quantitas continua quantitate continua et res permanens re permanente: et res successiva re successiva. ideo concedo quod motus non est prius mensuratus tempore: sed duratio motus primo mensuratur tempore que est unigenita cum tempore: cum dicitur quantitas qua commentator exprimitur dicitur: mensura motum per quantitate accidentem motui. non igitur tempus est quantitas accedens motui: sed est quantitas accedens mundo: sicut igitur burleus potest pannum mensurari a quantitate extrinseca sibi intrinseca velne per quantitatem intrinsecam sibi: ita debuit ponere de motu quod mensurat a tempore tanquam a quantitate extrinseca sibi et intrinseca mundo per unam aliam quantitate intrinsecam sibi in qua est essentialiter prius et posterius secundum durationem sicut in tempore: differunt autem in alio quoniam licet duratio motus sit essentialiter et ex se mensura illius motus cuius est passio: non tamen essentialiter mensura omnium motuum ipsi autem est passio et per se mensura omnium motuum.

Manifestum autem est. Ista est secunda parsbus capiti. in qua philosophus determinat de motu per comparationem ad tempus manifestando naturam eius et conditiones. Postquam respondit ad questionem motus de instanti. et tempore ponens quatuor conclusiones. quarum prima est. ista instans et tempus invicem consequuntur. Secunda conclusio motus continuatur et dividitur tempore ibi et continuatur. Tertia conclusio nullum instans est per tempore: sed est passio et numerus tempore ibi est adhuc. Quarta conclusio instans secundum quod tres est solius temporis: et secundum quod numerus est aliorum a tempore ibi (Siquidezenis.) Prima questio arguitur sic: sicut se habent invicem motus et movetur loquendo de motu. localiter se habent invicem numerus motus: et numerus illius quod movetur. sed motus et id quod movetur invicem convertuntur. ergo numerus motus: et numerus eius quod movetur invicem convertuntur: patet consequentia cum maiori. quia qualis est proportio mensuratum invicem. talis est proportio mensuratum. minor est evidens: quia sequitur motus est: ergo illud quod movetur est et contra tam affirmative quam negative tunc arguitur sic. Numerus motus et numerus eius quod movetur: invicem convertuntur. sed tempus est numerus motus. ut patuit. et instans est numerus quod movetur: non quidem numerus divisibilis. sed indivisibilis: eo modo quo unitas dicitur numerus et mensura omnium numerozum in actu: ergo tempus et istas invicem consequuntur. quod si tempus est motus est et contra. I. e. li. Manifestum autem est quod nisi tempus sit ipsum nunc non erit. Siquipsum nunc non erit tempus non erit. simul enim est sunt sicut quod fertur loci numero: sic et numerus quod fertur: qui est eius: et quod est loci numeratōis ipsi quod est ei et loci numeratōis numeri ipsi aut nunc et quod fertur est numerus ut unitas numeri. Notandum quod

Liber quartus.

hic vnitas est principium numerica punctus est principium linee: et instans est principium temporis: ideo sicut vnitas est mensura numero: ita punctus est mensura linee: et instans mensura temporis: sed non eodem modo: quia vnitas est mensura replicationis: numeri quia bis sumpta facit mensuram binarium: et ter sumpta facit ternarium: sed instans et punctus est mensura status terminationis temporis: et linee non per multitudinem in infinitum: sed per duplicationem: quoniam duo puncta mesurant vnam lineam: et duo instantia vnum tempus. instans autem sumptum et vnum dicitur mensura mobilis inquantum sic instans habet totum suum esse simul ita mobile habet omnes suas partes con- simul: ideo instans dicitur mensura mobilis quo ad esse partium: quia omnes partes mensurate sunt simul in eadem mensura. (Sed praedicta infatur. Et primo quod instans et tempus non inuicē conuertuntur. Quoniam instans est prius tempore: sicut punctus linea. Sic motus et numeratus esse non conuertuntur: ergo per idem nec instans et tempus patet consequentia: et sicut sic habet numeratum esse ad motum: ita instans ad tempus antecedens esse manifestum: quia in fine motus est numeratum esse: et non motus. Dicendum si conuertentur tempus et motus: et infinita tempora sunt: ergo infinita instantia sunt quod est impossibile. Secundo arguitur quod instans non est numerus mobilis: quod omnis numerus est plura per aristotelem dicentem in praedicamentis: quod numerus est multitudo. unde non est numerus mobilis: quod non fit mensura eius dissimilitudo per omnes mensuras non enim est mensura perfecti: omnis neque additio neque replicatione neque terminationis ipsius mobilis etc. Ad primum dicitur quod prioritas istius est prius oritas naturae: non tollit permutabilitatem: peritur enim subiecti cuius passione: et diffinitio cuius diffinitio non obstante quod subiectum sit plura passione et diffinitio suo diffinitio: neque obstat obiectio de numerato esse: instans copulat partes temporis non autem omne numeratum esse: copulat pars motum. Dicendum quod dicitur quod infinita tempora sunt: et non est nisi vnum instans: dico quod illud non tollit conuertibilitatem: quoniam homo et humanitas conuertuntur: et tamen plures sunt homines: et non est nisi vna humanitas: et hec ratio quia omnes homines habent esse per eandem humanitatem: ergo quia omnia tempora sunt sicut habent esse: per hoc instans pensio ideo non existere nisi vno instanti infinita tempora sunt: videlicet coexistantia. Ad secundum dicitur quod philosophus in praedicamentis loquitur de numero simpliciter: et non de numero secundum quid per applicationem ad certum genus entis. concludo tamen quod instans est aliquo modo plura tamen respectu temporis quod respectu mobilis. respectu temporis est plura ratione. vna alia sit ratio. per quam est finis praeteriti: et alia est ratio per quam est principium futuri: respectu autem mobilis est plura virtualiter. Vnde sicut vnitas est virtualiter est virtualiter omnis numerus quia in ea continentur omnes numeri virtualiter finis boetii. ita instans est virtualiter plura: quia partes plures instantis continentur in instanti secundum nomen numerum: quoniam due partes mobiles sunt in instanti: et tres sunt in eodem instanti etc. et sic in infinitum: cuius ergo non apparet eodem modo mensura sit motus? mobilis dicitur quod est mensura adiectionis: non quod instans sit tantum quantum est mobilis: sed quia instans habet totum suum esse simul sicut mobilis. potest etiam dici in

lura terminacionis non intrinseca sed extrinseca, quia terminatur tota duratione mobilis. Et continui. Secun-
da conclusio instans continuatur diuidit tempus pro-
batur instans materialiter sumptum continuatur et diui-
dit tempus et instans formaliter sumptum continuatur
diuidit tempus. ergo conclusio vera: probatur ante-
cedens. p. qualibet parte: et pro primo: sicut se habet
mobile ad modum instans materialiter sumptum ad
tempus: sed mobile continuatur et diuidit motum: ergo
instans materialiter sumptum diuidit et continuatur te-
pus: patet consequentia cum maiori et ex alia lectione
minor declarat. quonia vnitatis motus est et vnitatis
mobile non enim motus est vnus neque continuus nisi
mobile maneat: idem a principio vsque ad finem si est
aliud mobile est a principio: et aliud in fine non est
idem motus numero neque continuus: sed defecisset mo-
tus primi mobilis in aduentu secundi mobilis ipso pri-
mi mobili cessante a motu. similiter diuisio motus est
a mobili: quia mobile habet determinatam partem prio-
rem et posterio rem motus: sicut partibile diuidit mediū
vel diuisit spacium prius transiēdo vno partē quā
aliam. l. c. Et continuum iam tempus est ipse nunc:
et ipse iam instans: et diuiditur fm ipsum: non sequi-
tur enim hec ad loci numerationem: et ad id quod fertur
et motus. enim loci numeratio vna est ab eo quod fertur.
quia vnus et non quodcunque indifferenter in prin-
cipio et in fine motus et natura deficiat motus si vari-
abitur mobile: sed euteratione. i. solus erit aliud mo-
bile fm rationem: quia mobile vt est in vno puncto spa-
cij non est idem mobile: vt est in alio puncto spacij:
namque determinat priorem et posterio rem motū: hoc
scilicet mobile motui successe. Et notandum fm com-
mentato rem cometo. c. v. q. cū in hoc quod transiit cui
accidit tempus est vna: et continua est quonia est vnus
transiit. existens in aliqua hora: non in alia: quo-
niam transiit cui deficit in esse in aliqua hora de-
ficit motus in esse. s. quādo priatur motus: et similiter
quando quiescit. Ad hoc ergo quod motus fit vnus re-
quiritur quod mobile fit vnus a principio vsque ad finem mo-
tus. et si motus dicitur esse continuus requiritur conti-
nuitas mobilis: non quidem in suis partibus: quia mo-
bile discontinue facit motum continuum: sed requiri-
tur mobilis continuus in essendo in toto tempore mo-
tus: quia cum primo deficit mobile. cū primo deficit mo-
tus: non tamen sufficit ad continuatē motus quod mo-
bile maneat: idem per totum tempus: quoniam si mo-
bile a moueret in vna medietate hore tantum: et b mobi-
le in alia medietate: non esset motus vnus neque con-
tinuus in tota hora: licet quolibet illorum mobilium
esset a principio vsque ad finem motus: sed requiritur co-
tinuatio actiois in toto tempore: cōtinuitas ergo mo-
tus dependet a continuitate actionis mobilis in aliquo
tempore: et non a continuitate partium mobilis. Sed
tunc autem probata prima parte antecedentis: videlicet
quod instans materialiter sumptum continuatur et diuidit
tempus: iam probat secundā pars. s. quod instans formaliter
acceptum continuatur et diuidit tempus: nam sicut se ha-
bet punctus ad lineam: ita instans formaliter sumptus
ad tempus: sed punctus continuatur et diuidit lineam: ergo
instans formaliter sumptum continuatur et diuidit te-
pus: patet pñtia cū maiori et sexto bñ: minor autē est
declarata in pñdia. pres. est linee compulsa ad punctum
ideo punctus priatur lineā: quia punctus est finis vni-
us pñtis linee. et principij alij. id punctus diuidit lineā cō-

Philosophorum.

similiter dicatur de instanti q̄ continuat tempus copu-
lantes partes inuicem. diuidit autem pro quanto est
finitis temporis preteriti et initium futuri. l. li. Sequi-
tur ex hoc q̄ amodo ad punctum et punctum enī conti-
nuat longitudinem. et determinat. i. diuidit. Est enim ter-
minus quoddam principium illius aut finis. ¶ Notan-
dum primo fm̄ cōmentatorem cōmento. cv. q̄ pun-
ctus continuat lineam cum intelligitur differētia com-
munis et diuidit illā cū intelligit principium vnius linee
et finis alterius. tam punctus q̄ motus fm̄ cōmentatore
est vñ et multa: vñ realiter. inquantū sit indiuisibi-
le et multa rōe cū sit principium et finis diuersoꝝ inq̄ntū
motus est vñ aut punctus sic continuat inquantū est
plura sic diuidit. Secūdo notandū fm̄ cōmentatores
eodē cōmentore q̄ ista actio que est diuidere et distinge-
re est pūcti principaliter et instans: linea non solū diui-
ditur et continuat a puncto intrinseco: sed etiā a puncto
extrinseco scīdēte illā: et quoniam omnis actio principa-
lius attribuit puncto intrinseco cū se habeat per mo-
dū forme: punctus autem extrinsecus per modū ma-
terie: cū sit subiectum descriptionis linee: ita p̄nuatio
et diuisio ip̄is ē p̄cipali? ab istāti formali sup̄to q̄ a
mūdo quia subiectū eius qm̄ instās formaliter sum-
ptum est intrinsecū tempore: et se habet vt forma respe-
ctu eius: mundus autem se habet tanq̄ materia. Ter-
tio notandū fm̄ cōmentatore eodē cōmento q̄ punctus
inuenitur in actu super lineā et instans inuenitur potē-
tia in motu cū sit impossibile demonstrare idem instās
bis. Intelligit cōmentator punctū esse in actu et instās
in potētia: q̄ punctus permanet per tempus et nō in-
stās et quocūq̄ puncto demonstrato potest hec. p̄po-
sitis esse vera per tempus hic punctus est sed quocūq̄
instanti demonstrato: hec nō potest esse vera per tempus
hoc instās est ideo punctus potest bis demonstrari et nō
instans: q̄ bis possum proferre aliquē talem hic pun-
ctus est p̄tūne enunciās verum semper demonstran-
do eundem punctum et idem instans. si enim prima vi-
ce valeat: sed non possum bis. p̄ferre aliquē talē hoc
mouens est enunciās verum semper demonstrando
eundem punctum et idē mouens: si enī prima vice hec
erit vera hoc instans est secūda vice illa erit falsa et ecō-
tra. Sed cū sic. Contra similitudinem datam inter
punctum et instans posset quis obijcere: si mouens ha-
bet in tempore sicut punctus in linea: sed liceat mensu-
rare magnitudinem per vñ punctum: ergo tēpus mē-
surat motum per vñ instans: consequens autē est
falsum: q̄ necessario sunt accipiēda plura instātia ter-
minantia tempus ad hoc quod mensurat motum.
Respondet p̄b̄s q̄ nō omnimoda similitudo inter pū-
ctum et instans: sed tantū quo ad diuisiones et continua-
tiones. Propterea notanter dicebatur in cōlutione q̄ in-
stans quodāmodo habet conformitatem ad tempus
et non simpliciter: causa autem quare vna linea p̄t mē-
surare magnitudinem per vñ punctum: et non tem-
pus potest mēsurare motum per vñ instans est q̄
punctus est res permanens et potest accipi bis instās
aut non est res permanens nec potest accipi bis quo-
niam instās dependet a motu mobili: et q̄ motus nō
est res permanens: sed successive habens cōtinuatue
altam et altam partem et continue deperdens partem
acquistam: ideo continue est aliud et aliud instans. ne-
q̄ potest aliquod instans permanere per tempus ne-
q̄ vñ instans cū alio instanti: sic potest vñ pun-
ctus manere cum alio puncto. Ex his patet quare li-

nea est numerus per vñ punctum et tempus nō est
numerus per vñ instans: q̄ punctus est res p̄ma-
nens et potest bis demonstrari: et potest esse principium et
finis eiusdem linee: instans autem non est permanens
nec potest bis demonstrari. et ex hoc non est possibile
q̄ sit principium et finis eiusdem temporis. l. li. Scīdē
sit q̄ accipiat aliquis aliquod indiuisibile tanq̄ duo-
bus vtens vno bis demonstrando necesse est stare p̄tem-
pus et esse rem permanentē vt si principium et finis linee
idem punctū erit: ip̄sum autē nunc propter id qd̄ mo-
uetur successive qd̄ fertur localit̄ in medio vel in spa-
cio semper alterū est. quare tempus numerus est mo-
tus per instans non sicut linea eiusdē pūcti: q̄ prin-
cipium et finis eiusdem linee idem punctus est: sicut
vltima eiusdē magis. i. sed est magis numero: propter
instantia extrema que sunt indiuisibilia et non sicut p̄s
temporis: p̄pter quod dictum est. i. causa dicta est: q̄
instans non est res permanens sicut pūctus: medio iē
puncto tanq̄ duobus vtitur aliquis bis demonstran-
do: idem ergo quiescere accidit ip̄i puncto per tempus

Notandū fm̄ cōmentatorem cōmento. cvi.
q̄ punctus est causa numeri li-
nee. quemadmodū instans est causa numeri tempore
sed pūctus fm̄ q̄ est quiescens est causa numeri linee
inquantum accipit principium vñ linee et finis. i. instās
vero quia impossibile est ipsū quiescere et impossibile
bile vt sit causa numeri tempore hoc modo. i. idem in-
stans ita q̄ sit finis preteriti et principium futuri quo-
niam si ita esset: tunc esset possibile idē motus demonstrari
bis et hoc accidit instanti cū fuerit imaginatū sicut pū-
ctus et fuerimus imaginati tempus: sicut lineas et ideo
necesse est vt instans mensurat tempus: saltem p̄ duo
instantia prius et posterius et ambo similes sicut eiusdē tē-
poris quemadmodū duo puncta sunt fines eiusdem
linee. Tota intentio cōmentatoris est q̄ instans ē mē-
sura temporis nō aliq̄ vñ: sed duo quorum vñ
habet principium alicuius temporis et reliquū est fi-
nis eiusdem temporis sicut duo puncta mensurat li-
neā: quorum vñ est principium et alius finis eius-
dem linee: et in hoc non differūt punctus et instans: s̄
in alio differunt: quoniam idem punctus numero po-
test mēsurare lineam non autem idē numero instans
Unde duplex est linea videlicet recta et circularis: q̄
rum quilibet est diuisibilis et continua et magis pun-
ctus mediū linee recte mēsurat illā fm̄ diuisibilitatē et
continuitatem cognoscendo scdm̄ punctum medium
coplare duas medietates linee: p̄ quod est aliud cō-
mune illis et diuidere easdem medietates p̄ hoc q̄ est
principium vnius et finis alterius. Ille vero punctus nō
mensurat lineā rectā fm̄ magnitudinem s̄ puncta ex-
trema: quia per solum punctum medium nunquā scī-
remus quantum est illa linea vtum pedalis vel bi-
pedalis: sed bene per puncta extrema: linee autē circu-
laris punctus accepte quicūq̄ sit ille potest mēsu-
rare continuitatem et diuisibilitatem et magnitudinē
linee. continuitatem quidē: q̄ copulare partes inuicem
diuisibilitatem vero qd̄ est principium vnius partis et
finis alterius: magnitudinem autem potest mensura-
re pro quanto est principium et finis eiusdem linee.
Sed has condiciones non habet instans. ¶ Primo
enim nō potest mēsurare tēpus eo modo q̄ punctus
lineā circularem cum nō sit possibile aliquod mouēse
esse principium et finem eiusdem temporis nō etiā eo
modo quo punctus mensurat lineam rectā quoniam

Liber quartus.

in mensurando lineam rectam accipit anima mediū punctū primo ut est principii vnius linee. Secūdo autē ut ē finis alteri: vnde dicitur ita qd in abas p̄sideratiōes mediat tēpus et tam in prima cōsideratiōe q̄ in secūda anima verū: et ex quo punctus est res permanens sed hoc nō potest esse de instanti: qz si anima cōsiderat primo hoc instās esse finē preteritū et postea qd est p̄cipiū futuri subito istās transit. Quapropter i secūda cōsideratiōe nō est verū qd illud mouens sit p̄cipiū tēporis futuri cū illud instās nō sit. Et si, ex his cōcluditur qd anima p. nullū instās: potest cognoscere diuersitatem et contrarietatem temporis: negatur p̄sequen- tia: qz licet nō possit cognoscere: per hoc qd instās est p̄cipiū vnius temporis et finis alterius tēporis ta- me cognoscit per hoc qd instās fuit p̄incipium alicui⁹ temporis et finis alterius: aut qd erit p̄incipiū alicui⁹ temporis et finis alterius. Sed continuatē et dis- cōtinuatē linee cognoscat anima per istās: nō tantū de preterito vel futuro sed etiā de presenti vt probatū est cum sit ens permanēs. (Est adhuc. Tertia con- clusio instans nō est pars tēporis: sed est passio et nu- merus temporis. Prima pars arguit sic. Sicut se ha- bet numeratū esse in motu: et punctus in linea ita instās in tēpore: sed numeratū esse non est pars motus neqz punctus est pars linee: ergo instās non est pars tempo- ris patet cōsequētia. antecedens autē p. qualibet par- te manifestabit. secundo huius vbi probabitur quā- libet partem motus esse motū. et quamlibet partē linee esse lineā: et q. vnius linee pars sunt due linee: et nūq̄ duo puncta. Secūda pars conclusiōis arguit. Nā instās est aliquid temporis sicut numeratū esse est aliqd mo- tus et punctus est aliquid linee: sed instās oīno est pars temporis vt probatū est: ergo est passio tēporis. Ter- tia pars conclusiōis etiā arguit. Quoniam omnis men- sura alicuius est nūerus illius vt probatū est: et instās est mensura tēporis ex predictis in p̄iori conclusiōe et ergo instās est nūerus tēporis. I. e. li. Est autē manifestū qd nulla pars temporis nec temporis est quēadmodū neqz diuisio et illud quod diuidit partes motus est mo- tus sicut neqz puncta sunt partes linee. Linee enī due partes vnius linee sunt fm quod est: igit qd est instās ipsum nunc nō est tēpus: sed accidit tempori tanq̄ pas- sio illius. Secūdo vero qd numerat tempus: sic ē nu- merus illius. (Notandū qd tēpus et linea habent sua indiuisibilia nominata: quoniam indiuisibilia tempo- ris dicuntur instāta et indiuisibilia linee dicunt puncta: s. motus et quantitatis motus indiuisibilia sunt in omi- nata proprie loquēdo tamē cōmuniter indiuisibilia motus vocant numerata esse. et indiuisibilia quantita- tis motus possunt dici momenta puncta igitur et om- nia numerata esse et momenta nō sunt partes alicuius sed tantū termini accidentia et passionēs nominatoz. Sed dubitatur primo quid instās est mensura tēporis cū mensura et mensurata debēt esse vnigena sic qd quā- tum mensurat quanto vt puro permanēs permanen- ti: successiuū successiuo. Secūdo quomodo instās est passio tēporis vel accidens eius cū prius sit instās q̄ tē- pus nec possit tēpus esse subiectum instās. Ad primū dicitur qd illa p̄positio mēsurā et mensuratū sunt vnige- na: non debet intelligi de mensura perfectionis vt ter- minationis: sed de mensura additionis vel replicatio- nis que sit per extensionē mēsure ad mensuratum. ¶ Ad secūdum dicit qd motus est principii et finis cō- tinuariū et diuisiuū: p. aristo. et cōmētatorē et vt

p̄cipiū et vt cōtinuariū non est passio neqz accidens tēporis: qz vt sic precedit tempus vt autem finis: aut diuisiuū: sic est posterius tempore: et dicit esse pas- sio vel accidens eius nō tamē tēpus est subiectum istā- tis: sicut neqz linea est. subiectū puncti: qz talia non ha- bent subiectū p. se: sed tantū per accidens: videlicet ra- tione illorum quorum sunt principia: ideo numerus est subiectū instātis. sicut tēporis et materia prima est p. accidens subiectū puncti et linearū et superficiūrum ratio e cor: poris: cuius hec omnia sunt principia: s. ali- qua sunt propinquoza: et aliqua remotioza fm t̄rie- tatē supra. ¶ Termini qdē ei. Quarta conclusio instās fm qd terminus est solius tēporis: et fm qd numerus est alioz a tēpore. Prima pars arguit sic. Quelibz pas- sio alicuius in eo qd est passio est tantum illius cuius est passio: s. instās fm qd est finis tēporis est passio tēpo- ris: ergo instās fm qd est terminus estz alicuius alterius a tēpore nūc tēpus esset illud aliud patz p̄sequētia per cōmētatorē. p. bantē supra tēpus esse motum: sed mo- tus terminatur ad entia. ad que terminatur tēpus ter- mini igitur generalr est tantū illud cuius sunt termini. Secūda pars conclusiōis declarat qm non obstat: qd numerus decē equoz nō sit subiectiue nisi in decē equis tamē in eo qd numerus est etiā alioz ab equis qz numero denario existente in decē equis non tan- tum numerant decē equis: sed etiā decē canes. et decē la- pides et decē ligna et dato qd numerus decē equorum esset motus: ac nō esset motus numerus decem canum aut decē ladicū: aut decē lignoz. Ita i p̄posito instās et si nō sit nisi passio tēporis tamen est numerus alio- rum a tēpore: qz instās nō tantū numerat tēpus s. etiā alia a tēpore videlicet motū et id quod mouet. I. e. li. Termini quidē enim illius solum sunt cuius sunt ter- mini numerus autē qui est illoz equoz decē alibi et alibi est. i. est alioz et alioz ab illis decem equis. Notandū qd in tota hac parte butus capti p̄s demō- strauit. 4. p̄prietates instātis videlicet cōtinuariū eē di- uisiuū esse tantū et esse verum ex quibus. Aristoteles declarauit naturā et substantiā istā aī: vt inquit cōmē- tator cōmētō. cl. v. modo quidē p. diffinitionē formālē datā a p̄iori simpliciter: sed per diffinitionē materia- lem datā a p̄steriori per p̄prias passiones. Isto mō- istās est cōtinuariū et diuisiuū tēporis. Aut isto mo- do instās est terminus et nūerus indiuisibilis tēporis. Quod quidē ergo. Ex predictis p̄bus epilogo cō- cludit diffinitionē tēporis dicē. qd quidē ergo tempus numerus motus fm prius et posterius sit et cōtinuariū cōtinui. i. passio p̄inua motus cōtinui nanqz mani- festū est. Contra diffinitionē temporis dicit qd primo qd tempus non sit numerus: qz si tēpus est numerus ergo binarius vel trinaris aut aliquis alius numerus patet cōsequētia a genere ad omnes suas species di- uinitue: sed consequens est falsum: qz omnis binari⁹ et omnis ternarius et generaliter omnis numerus est quantitas discreta. per aristotilem in p̄dicamentis: tēpus autem est quantitas continua per aristotilem hic in littera. Item si tempus est numerus et nō est nu- merus quo numeramus per aristo. in. ij. cōmētō ergo est numerus numeratus: sed consequens est falsū: qz si est numerus numeratus: aut ergo est res inquantūz numerata: aut non inquantū numerata non est di- cēdum qd sit res inquantū numerata qd sit motus qui numerat a tpe neqz est res inq̄tū nō nūerata qz nūe- rus inquantū nō nūerat⁹ est q̄ritas discreta tempus

Philosophorum.

autem non est quantitas discreta. Secundo arguitur quod tempus non sit numerus motus: quia omnis numerus est notior numero. Sed tempus non notius motu ergo non patet consequentia cum maiori per commentatorem hic: et probatur minor: nam motus est prior tempore materialiter secundum philosophum et commentatorem: ergo motus est notior tempore quo ad naturam patet consequentia per philosophum. Item sic dicitur. Quod sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognoscere. Etiam motus est notior tempore: quo ad nos: quia nos non percipimus tempus: quia nec percipimus motum secundum philosophum et commentatorem arguitur ergo sic motus est notior tempore tam quo ad nos quam quo ad naturam: ergo tempus non est numerus motus. Item si tempus est numerus motus: ergo est numerus cuiuslibet motus: tenet consequentia per commentatorem et consequens est falsum: quia non est numerus totius motus eterni cum ille sit ignotus ratione sue infinitatis. Tercio arguitur quod tempus sit numerus motus secundum prius et posterius: nam prius et posterius quod cadunt in diffinitione temporis videntur sint partes motus vel partes temporis: aut indivisibilia motus temporis. Si composita vel numerata esse: prius non potest dari: quia prius et posterius temporis sunt ipsius tempus ergo non diffiniunt tempus patet consequentia: quia diffinitio datur causa innotescendi per aristotilem in theoria philosophi. Quarto arguitur contra totam diffinitionem comparando eam ad diffinitum: quia nullum absolutum debet diffiniri per respectum sed tempus est absolutum et prius et posterius sunt respectiva: ergo tempus non debet diffiniri per prius et posterius: patet consequentia cum maiori: quia diffinitio comparatur ex genere et differentia secundum philosophum et porphyrium minor autem est evidens quia prius dicit respectum ad posterius tempus autem est de preterito quantitas. secundum aristotilem in preedicamentis. Preterea non omne tempus est numerus motus secundum prius et posterius: ergo illa diffinitio non est bona: patet consequentia: quia quilibet diffinitio comparatur cuilibet contento sub diffinito: antecedeos est manifestum de tempore infinito tam ex parte ante quam ex parte post: tale enim tempus non est numerus: nec mensura alicuius: cum omnis numerus sit notus: et omnis mensura sit nota: tempus autem infinitum non est notum cum infinitum secundum philosophum et infinitum sit ignotum per aristotilem prima huius. ad primum neget consequentia: quia non accipit hic numerus per numero simpliciter: sed per numero secundum quod applicato determinato generi entium ut dicebat supra. Et consequenter potest concedi quod tempus est numerus numeratus: non inquantum numeratus: ex quo non sequitur quod sit quantitas discreta: dicit enim commentator superius quod tempus est essentialiter materiale et accidit tempori quod movetur. et licet ista conditio etiam comparatur numero simpliciter non tamen tempus est numerus simpliciter: quia hec conditio comparatur tempori secundum certum et determinatum genus entis comparatur autem numero simpliciter secundum omnia entia per similes denominationis ut superius declaratum est. Item concessio quod tempus est res numerata inquantum numerata: non sequitur quod sit motus: quia motus numeratur per se ab anima: et cum dicitur commentatore: quod accidit tempori numerari: illud est intelligendum a motu. Ad secundum dicitur quod motus apud naturam alii quo modo est notior tempore et aliquo modo tempus est notius motu. Sicut aliquo modo motus est prior tempore. et aliquo modo tempus est prius motu: prioritate enim materie ad formam motus est prior tempore: et prioritate forme ad materiam tempus est prior motu: sed prioritas forme ad materiam est prioritas simpliciter: prioritas autem materie ad formam est prioritas secundum quid ideo quo ad naturam tempus est simpliciter notius motu: motus autem tantum secundum quid. Sed quod nos dicimus quod motus dupliciter consideratur. Uno modo ut recipiat quantitatem a spacio. Alio modo ut recipiat diversificationem a tempore: non quidem simpliciter: quia si nullum tempus esset non unus haberet motus sua diversitas in partibus prioribus et posterioribus. Sed quo ad nos quia cum diffinitio temporis sit nobis magis nota: quam diffinitio motus. Nos dividimus motum dicere temporis. Primo modo motus est notior tempore quo ad nos: dicitur enim aliquando motum esse longum: non quia sit in longo tempore: sed quia in longo spacio: Sed secundo modo tempus est notius motu quo ad nos: dicitur enim commentator in hoc tractatu quod semper in principio mensuramus numeratum per numerum. Sed cum acciderit nobis obliuio cognoscimus numerum per numeratum: verbi gratia. Si aliquis moueat ab a loco ad b locum: et obliuiscatur quantitatem temporis: in quo habeat ille motus: et post reincipiat motum tante velocitatis cognoscere illum sanctum esse in una hora. In casu isto per cognitionem motus venit in cognitionem temporis: concludens quod tempus in quo fiebat primus motus fuit una hora. Dicendum ergo quod si quantitas spacio est magis nota quam duratio temporis: motus potest esse notior tempore sibi: ut patet communiter in motu horologii quo mensuramus tempus per motum. Si autem duratio motus erit notior quantitate spacio: tunc tempus erit notius motu: et mensurabilis motu et tempore: nisi acciderit obliuio: et quia accidit motui quod fiat in spacio: vel super quantitate spacio: non autem accidit sibi quod fiat in tempore: ideo accidit motui mensurari tempus: non autem accidit tempori numerare et mensurare motum. Et ad confirmationem cum dicebat tempus est mensura motus: ergo est mensura cuiuslibet motus neget consequentia: necque commentator intelligit tale consequentia: nisi cum imitatione termini precedentis: sicut enim ille terminus motus restringit illum terminum numerus: ita ille terminus numerus restringit illum terminum motum ut non supponatur nisi per motum numerabilem. Intendit ergo commentator quod tempus est numerus cuiuslibet motus numerabilis: constat autem motum infinitum non esse numerabile. Ad tertium respondet commentator quod prius et posterius posita in diffinitione temporis sunt prius et posterius primi motus: quoniam illi motus tempus primo essentialiter consequitur: quam repositionem accipias egrediens per partem illam arguitur sic. Cum prius et posterius tempus diffiniatur tempore sit tempus diffinire prioribus et posterioribus que sunt partes temporis: esset circulatio in diffinitionibus. Burleus dicit quod possunt esse indivisibilia tempore determinantia tempus: quoniam tempus non cognoscitur nisi per duo: nunc quoque unum est prius et reliquum posterius: secundum philosophum: et cum dicitur indivisibile non cognoscitur nisi per valuationem indivisibilis. respondet quod licet aliquid indivisibile sit magis notum quam indivisibile: tamen ens indivisibile est magis notum quam tempus hic diffinitum quod est duratio successiva cuius extrema sunt actu numerata. Contra commentatorem arguebat supra quod tunc tempus esset numerus primi motus secundum presens primi motus semel durantes quod est falsum: que ratio etiam potest fieri contra egrediens: si enim tempus est numerus cuiuslibet motus per partes primi motus: ergo per motus immediate mensuratur a partibus suis: et non a tempore quod est contra eam neque sua ratio valet. quia per idem. probatur quod tempus non diffinitur priori et posteriori motus con-

placiter: prioritas autem materie ad formam est prioritas secundum quid ideo quo ad naturam tempus est simpliciter notius motu: motus autem tantum secundum quid. Sed quod nos dicimus quod motus dupliciter consideratur. Uno modo ut recipiat quantitatem a spacio. Alio modo ut recipiat diversificationem a tempore: non quidem simpliciter: quia si nullum tempus esset non unus haberet motus sua diversitas in partibus prioribus et posterioribus. Sed quo ad nos quia cum diffinitio temporis sit nobis magis nota: quam diffinitio motus. Nos dividimus motum dicere temporis. Primo modo motus est notior tempore quo ad nos: dicitur enim aliquando motum esse longum: non quia sit in longo tempore: sed quia in longo spacio: Sed secundo modo tempus est notius motu quo ad nos: dicitur enim commentator in hoc tractatu quod semper in principio mensuramus numeratum per numerum. Sed cum acciderit nobis obliuio cognoscimus numerum per numeratum: verbi gratia. Si aliquis moueat ab a loco ad b locum: et obliuiscatur quantitatem temporis: in quo habeat ille motus: et post reincipiat motum tante velocitatis cognoscere illum sanctum esse in una hora. In casu isto per cognitionem motus venit in cognitionem temporis: concludens quod tempus in quo fiebat primus motus fuit una hora. Dicendum ergo quod si quantitas spacio est magis nota quam duratio temporis: motus potest esse notior tempore sibi: ut patet communiter in motu horologii quo mensuramus tempus per motum. Si autem duratio motus erit notior quantitate spacio: tunc tempus erit notius motu: et mensurabilis motu et tempore: nisi acciderit obliuio: et quia accidit motui quod fiat in spacio: vel super quantitate spacio: non autem accidit sibi quod fiat in tempore: ideo accidit motui mensurari tempus: non autem accidit tempori numerare et mensurare motum. Et ad confirmationem cum dicebat tempus est mensura motus: ergo est mensura cuiuslibet motus neget consequentia: necque commentator intelligit tale consequentia: nisi cum imitatione termini precedentis: sicut enim ille terminus motus restringit illum terminum numerus: ita ille terminus numerus restringit illum terminum motum ut non supponatur nisi per motum numerabilem. Intendit ergo commentator quod tempus est numerus cuiuslibet motus numerabilis: constat autem motum infinitum non esse numerabile. Ad tertium respondet commentator quod prius et posterius posita in diffinitione temporis sunt prius et posterius primi motus: quoniam illi motus tempus primo essentialiter consequitur: quam repositionem accipias egrediens per partem illam arguitur sic. Cum prius et posterius tempus diffiniatur tempore sit tempus diffinire prioribus et posterioribus que sunt partes temporis: esset circulatio in diffinitionibus. Burleus dicit quod possunt esse indivisibilia tempore determinantia tempus: quoniam tempus non cognoscitur nisi per duo: nunc quoque unum est prius et reliquum posterius: secundum philosophum: et cum dicitur indivisibile non cognoscitur nisi per valuationem indivisibilis. respondet quod licet aliquid indivisibile sit magis notum quam indivisibile: tamen ens indivisibile est magis notum quam tempus hic diffinitum quod est duratio successiva cuius extrema sunt actu numerata. Contra commentatorem arguebat supra quod tunc tempus esset numerus primi motus secundum presens primi motus semel durantes quod est falsum: que ratio etiam potest fieri contra egrediens: si enim tempus est numerus cuiuslibet motus per partes primi motus: ergo per motus immediate mensuratur a partibus suis: et non a tempore quod est contra eam neque sua ratio valet. quia per idem. probatur quod tempus non diffinitur priori et posteriori motus con-

Liber quartus.

tra cũ 7 prius 7 posterius motus diffiniuntur tēpore cũ
pars prioz motus sit illa que est in prioz parte mot⁹
7 pars posterioz que est in posterioz pte tēpis si igitur
tempus ē diffinitur prioz 7 posterioz sequitur circula-
tio in diffinitionibus. Burleus autē solum cōcludit q
tempus numeratur instāta non autem q prius 7 po-
sterius posita in diffinitione temporis sicut instāta in-
diuisibilia temporis qm̄ tempus est mēsurā adequa-
tionis motus sic q mot⁹ tot⁹ mensuratur toto tempo-
re 7 pars preterita motus parte preterite tēpōis 7 ps-
futura motus parte future temporis. ¶ Dicēdū ergo
cum pho. 6. hui⁹ q temp⁹ 7 mot⁹ similiter cum diuidū-
tur. ita q totum scōm toti 7 pars parti sed tempus est
mēsurā motus. ergo mēsuratū motū fm̄ partes suas
mēsurādō partes mot⁹ ideo prius 7 poster⁹ tempo-
ris sunt partes tēpōis 7 notādō extrema indiuisibilia
que dicunt mēsurare temp⁹ terminatiue: tūc ad ar-
gumentū nemo q pri⁹ 7 poster⁹ temporis sint ipsum
tempus quia totum nō est sue partes: 7 dato q prius
7 posterius tēpōis sint ipsuz tempus nō sequit q idē
diffiniat seipsum sicut nō seqt. hō diffinit aiali rōnali:
sed omne aiali rōnale est. hō ergo hō diffinitur homie
seu idem diffinit seipsum. Et ad rōnē Egidij di. q nō ē
inconueniens diffinitio circulari in diuersis generib⁹ dif-
finitionū quaz vna est formalis 7 a prioz alia vero
mālis 7 a posterioz sic enī diffinitur homo rābilis 7
ecōtra cuz ergo partes sint priozes toto 7 toti posteri-
us pibus poterit totuz diffiniri suis partib⁹ diffinitio
ne data a prioz 7 partes poterunt diffiniri tota dif-
finitione data a posterioz. ¶ Sed 3 istud videt esse
phs 7 metaphisice dicēs q ptes qritatiue nō ponun-
tur in diffinitione toti⁹ quantitati ut semicircul⁹ nō ponit
in diffinitione circuli: nec manus in diffinitione sui tocius
sed magis ē cōstat autem q ptes tēpōis sunt partes
quantitatiue temporis. Rñdetur q si aliqd est totuz cui
accidit qritas: ut homo vel circulus ptes qritatiue illi
us nō ingrediuntur diffinitionem totius: ita intelligit
Aristo. 7 metaph. si autē aliquid est p se 7 essentialiter.
qritas partes quantitatiue non ingrediuntur diffinitio-
nem totius ut pper Aristō. diffiniētē continuū in p-
dicamētis p suas partes qritatiuas. cōstat autē q tē-
pus est essentialiter qritas. ideo pōt diffiniri p partes
qritatiuas. ¶ Ad quartū respondet Auicēna q licz tē-
pus non sit relatio prioz 7 posterioz fm̄ durationem.
ideo talis relatio est passio tēpōis qua ppter sequit
q ista nō sit diffinitio pure qdditatiua sed exprimens
qd nā 7 data per addit⁹ eo mō quo diffinit subiectum
per ppriam passionem 7 sic nō est inconueniēs termi-
num vnius pñti diffiniri p terminū alterius p dicamē-
ti 7 absolutū diffiniri per respectum. ¶ Oppositū dic-
burle⁹ q pri⁹ 7 poster⁹ possunt dupliciter accipi vno
modo fm̄ q sunt relationes 7 sic nō cadat in diffinitio-
ne tēpōis. alio modo ut sunt nōmina inordinabilia
impozitiua numeruz ordinabiles qualem impozitant
ista nomina: primū scōm 7 tertiu: 7 sic cadūt in diffini-
tione temporis: 7 hoc videt inuere pmetatoz di. q pri-
us 7 posterius cum sint accepta fm̄ q sint in subiecto
sunt partes motus 7 cum fuerint introducta fm̄ qritā-
tem 7 diffinitionem sunt aliud in motu. qm̄ motus est
in qritate 7 pri⁹ 7 posterius sunt in numero: sed aliter
pōt dici q sicut locus fm̄ suum esse naturale q est sup-
ficies est o epredicamento qritatis 7 fm̄ suum esse soz-
male q est continentia de predicamento relationis:

ita tempus fm̄ suum esse materiale q est qritas succel-
sua est de predicamento qritatis 7 suum esse sozmale
q est numeratio est de predicamento relationis: ita nu-
merus fm̄ suum materiale esse q est multitudo vnita-
tum est de predicamento qritatis sed fm̄ suum esse soz-
male q est numeratio earūdem vnitatum est de predi-
camento relationis 7 per cōsequens diffinitio tēpōis
est pure qritatiua data per genus 7 differētiā eiusdē
predicamenti cum diffinito ex quo tam tempus q nu-
merus quā prius 7 poster⁹ fm̄ suum ē sozmale est o
predicamento relationis. ¶ Ex fundamento hui⁹ re-
sponsionis soluitur ratio de tempore infinito cui non
cōpōit diffinitio temporis dicēdo q tēpus dupliciter
accipitur: v3 māliter 7 formaliter temp⁹ materialiter ac-
ceptum idē est q duratio successiua numerabilis per
aiam habens prius 7 poster⁹: sicut enim hoc nomen
vlna nō tñ fit virgam certe qritatis sed virgam vt re-
ductam ad certum numerū. s. virgam duozum pedum:
vel quattuoz cubitozum: aut decē palmozum ita cētē-
pus non tñ significat duratiōem successiuā habē-
tem prius 7 posterius: sed causa significat vt reductaz
ad certum numez per animam: annus enī est duratio
duodecim mēsum: 7 mēsis est duratio quattuoz se-
pumanarū 7 septimana est duratio. 7. dierum 7 dies ē
duratio. 24. hozarum hora vō est determinata pars tē-
pōis numerata vel numerabilis per duo extrema.
Tempus igitur significat durationem successiuā nu-
merabilem ppetuaz habentem prius 7 poster⁹: ideo
tempus formaliter sumptum includit numerū 7 extre-
ma cum non sit nūabile neqz habeat extrema numera-
bilia per animam: ideo tempus infinitum hoc nō diffi-
nitur: sed tñ temp⁹ finitū cū diffiniatur temp⁹ forma-
liter sumptum 7 non materialiter ipsum autem temp⁹
infinitum nō est tempus nec materialiter acceptum.

Anim⁹ au Tex.
cō. 108.
tem numerus. Istud est
quartū capitulū huius
tractatus in quo philo-
sophus manifestat ea
que mēsurantur. 7 que
non mēsurantur. a tē-
pore postquaz declara-
uit temp⁹ ēē numeri mo-
tus fm̄ pri⁹ 7 posterius
7 diuiditur in tres par-
tes in quarum prima philosophus manifestat ppre-
tas temporis concludēs tempus esse mēsuram mot⁹
7 motum esse mēsuram temporis. In secūda parte o-
clarat tempus esse mēsuram qritatis motus 7 alio-
rū. transmutabilium a motu declarando positiua que
nō sunt in tempore ibi (qm̄ autē est.) In tertia parte p-
bat tempus mēsurare quierem 7 alias pziuationes:
7 negationes ostendens que pziatiua 7 negatiua nō
mēsurantur tempore ibi qm̄ autem est tempus. In
prima parte philosophus ponit quattuoz conclusio-
nes quarum prima est ista 3 in tempore sit vnum fm̄
multitudinem non tamēst vnum fm̄ magnitudinem
secūda conclusio qritas tempus sit longum vel breue
paucum vel multum non tamen est veloci vel tardum
ibi manifestum. autem in tertia conclusio. licet tempus
sit idem respectu omni temporalium non tamen par-
tes sunt eedem ibi 7 idem autem quarta conclusio nō
solum tempus est mēsurā motus sed etiam mot⁹ est

Phisicorum.

mensura temporis (ibi non solum autē) Prima conclusio arguitur sic in quolibet continuo est vnum fm multitudinem et non fm magnitudinem sed temp⁹ est continuum igitur in tempore est vnum fm multitudinem: et non fm magnitudinem patet consequentia cum minori et tertio capitulo in quo declaratum est temp⁹ esse de numero continuo ex parte motus et ex parte instantis. maior autem patuit secundo capitulo in q declaratum est tempus non esse numerum simpliciter quo numeramus: sed numerum fm quid numeratum numerus simpliciter est ille quo omnia numerantur cōsumilis denominationis vt binarius et trinarus et talis aliquādo est aliq^d vnum simpliciter vt vntas et quādoq³ est minus numerus simpliciter vt binarius vel dualitas. numerus fm quid est ille quo aliqua solū nūerantur determinati gēris vt vlna q mēsurat pāni et oīa q mēsurat cōmestibilia et pīa q mēsurant porabilia de quoz numero est tempus quo mensurantur motus et alia transmutabilia. Et in tali numero inuenitur aliquo modo minū et aliquo modo non inuenitur quidem minū fm multitudinem. s. vnus et duo cum ipsa sit vna et in ea sint due medietates sed nō inuenitur minū fm magnitudinē quoniam linea est diuisibilis in infinitum sic q³ quācūq³ magnitudinē data contingit dare minorem: vt declaratum est tertio huius et demonstrabitur secūdo phisicorum idem etiam contingit in superficie corpore et motu et q³ in quo libet tali inuenitur minū fm multitudinem. s. vntas et dualitas: sed non minū fm magnitudinem cōsumiliter in tempore est dicendū q³ in eo inuenitur minū fm magnitudinem ex quo omne temp⁹ est diuisibile in infinitum. I. e. l. minū autem numerus qui simpliciter quidem dualitas est quidem aut numerus est qui est quidem. sic autem tamq³ nō id est in quo inuenitur minū quodā modo et alio modo nō inuenitur minū vt linea minūa multitudine quidē est due vt vna magnitudine quidem non est minūa. sed propterea diuiditur omnis linea actu vel potentia in minorem lineam quare simpliciter et temp⁹ manifestum quidem est fm numerum vnum tempus esse aut duo fm vero magnitudinem non est minū temp⁹.

Notandum fm cōmentatorem commēto. 108. q³ id q³ est numer⁹ alicuius possibile est fm q³ est numerus vntatum indiuisibilibum in illo genere inueniri minū eius et secundum q³ est numerus alicuius cui accidat diuisio in infinitū nō inuenitur minū in eo duplex igit^r est numerus videlicet simpliciter et fm quid in numero simpliciter datur minū simpliciter quo nihil est minus: neq³ fm multitudinem neq³ fm magnitudinem vt vntas mathematica numerus fm quid est numerus applicatus alicui materie cōtinue determinati gēis et talis numerus est quātitas continua in eo q³ est numer⁹ sic habet minū. s. vntatez: in eo autē q³ est q³ tum continuū vel q³ tas continua non habet minū.

Contra ista dicta dubitatur et primo q³ in minū fm multitudinem quia quocūq³ dato illud est diuisibile in infinitum cum sit continuum sed quolibet pars est minor suo toto ergo quocūq³ numero dato fm multitudinem aliquid est minus eo. scō dicitur q³ frustra ponitur talis nūer applicatus mē continue. quoniam talis numerus est q³ tas continua vel q³ tum continuū de cuius quātitate contingit dubitare ergo

talis numerus est mensurabilis et cognoscibilis p alia q³ tatem tanq³ per mensuram priorem et erit procedere in infinitum: et per hoc probatur q³ nulla q³ tas cōtinua potest mensurari quoniam quātitas cōtinua nō mensuratur nisi per q³ tatem cōtinuam que quidē mēsurā vt cognoscatur oportet q³ mensuretur per aliam mensuram et sic in infinitum et per consequens nō poterimus certificari de aliqua quantitate continua: nisi siue certificati de infinitis q³ non cōtingit. ¶ Ad primum dicitur q³ lz in nullo continuo datur minū simpliciter tamen datur minū cum determinatione. s. scōm multitudine q³libz enī continuū mundi tam p manens quā successuum est minū scōm multitudinez. cum ipsum sit vnum et non tamen est minū se cundū magnitudinem q³ tum sit paruum. et per hoc dico ad argumētum concedendo q³ quocūq³ numero dato in continuo fm multitudine q³ illud est diuisibile in infinitum non quidem fm multitudine: sed fm magnitudinem et consequenter q³ quocūq³ modo dato in continuo aliquid est minus eo modo fm multitudinez. s. fm magnitudinem. nulla enim pars alicuius continuū est minor suo toto fm multitudine q³ quilibet pars est ita sicut totum est vnum non aut est vnus vno. Et si due medietates alicuius continuū sunt partes fm multitudine non tamen sunt partes vntas: quia vnum est indivisibile sed sunt partes maioris multitudinez: videlicet quaternarie et senarie. nulla ergo pars est minor suo toto in ratione multitudinez: sed tantū in ratione magnitudinis. neq³ vnum vt sic est diuisibile sed tantū vt magnum vel continuū. ¶ Ad fm respondet philosophus decimo metaphisice d. q³ quia continuum est diuisibile in infinitū is in continuis non est dare vnam et minūam mensurā fm naturam: sed tantū fm institutionem hominū vbi dicit cōmentator q³ quia in quantitate continua non inuenitur aliquod indiuisibile per naturam q³ possit esse mensura continuozum videlicet adaequationis vel replicationis. ideo homines volentes mensurare quātitates continuas acceperunt vnum indiuisibile per institutionem sicut in ponderibus ideo accipiunt vnum indiuisibile fm subiectum. s. granum mltū vel sinapis prima igitur mensura in discretis est indiuisibilis simpliciter sed prima mensura in continuis est aliquod indiuisibile fm subiectū vel fm institutionem. ideo in continuis non est tanta certitudo sicut in discretis ex quo prima mensura indiscreta est indiuisibilis fm naturā. s. vntas: in continuis vero est indiuisibilis fm institutionem humanam circa quā potest esse error. si enim vlna sit mensura panni et palma sit mensura vlne et digitus sit mensura palme non habens priorem mensurā. circa talem mensuram potest esse error quia digitus vnus hominis est maior quā digitus alterius: et palma vnus quā palma alterius ideo non est omni moda certitudo in mensurando vlnam. ¶ Dicendum igitur ad secūdū q³ assignato numero in continuis q³ sit numero et mensura continuozum. i. indiuisibilis fm institutionem humanam ideo non habet mensuram priorem fm institutionem quīs possit habere sicut o illa quantitate potest dubitare: et dato q³ dubitatur de eius quantitate non oportet cognoscere quantitatem illius per aliam quantitatem mensurandam quia forte illō est minū hysensum sed per institutionem humanā assignatur illi ratio sue quantitatis fm quam potest alia mensurare. ¶ Sed adhuc dupliciter quia

Tex.
10.10

Liber quartus.

Tex.
co. 109.

¶ est indiuisibile fm sensum apud vnum est diuisibile scdm sensum apud alium et qd est institutum pro minima mensura apud aliquos: ergo adhuc habetur qd in continuo non est aliqua certitudo de quantitate eorum cum in eis non sit mensura certa. Rñ. qd concedendo qd indiuisibile vni scdm sensum est diuisibile alteri scdm sensum: ideo apud alios et alios est alia et alia mensura scdm institutionem sicut est aliud et aliud minimum scdm impositionem habent ergo continua pmanencia sua minima et indiuisibilia scdm institutionem: vt panni pondera et liquida scilicet digitum vnam et pitam et ita continua successiua. s. minuta in tempore et tonum in voce. Manifestum est autem secunda conclusio quis tempus sit longum aut breue paucum vel multum non tamen velox aut tardus: prima pars arguitur sic omne continuum est longum aut breue secunda pars etiam probatur nam omnis numerus est multus vel paucus tempus est numerus: ergo tempus est multum aut paucum: tertia pars consequenter declaratur: quoniam nullus numerus est velox aut tardus tempus est numerus. ergo tempus non est velox aut tardum: patet consequentia cum mino et maiore declaratur. quoniam velox est illud qd pertransit magnum spacium in modico tempore et tardum qd pertransit modicum spacium in magno tempore: sed nullus numerus siue sit numerus simpliciter siue scdm quid proprie loquendo pertransit magnum vel paruum spacium in magno vel paruo tempore. ergo nullus numerus est velox aut tardus. Le. li. manifestum est autem propter quod velox aut tardum non dicitur tempus multum aut et paucum et breue et longum scdm quoddam enim qd continuum est longum et breue scdm autem qd numerus multum et paucum velox autem et tardum non est: neq. enim numerus quo numeramus velox et tardus nullus est.

Notandum

fm commentatores commento. 109. qd Aristoteles hic dat tria propria tempora: quorum vnum est qd non est velox aut tardum: secundum autem est qd potest dici multum et paucum qd est proprium numero: tertium autem est qd est longum aut breue qd est proprium quantitati continue: sicut omne qd per se competit priori per se competit inferiori secundum Aristotelem primo posteriorum ita omne qd est proprium superiori est proprium inferiori sed tam quantitas continua qua numerus est superior ad tempus et longum et breue sunt propria quantitati continue et multum aut paucum sunt propria numero. ergo eadem sunt propria tempori: et quoniam non est velox aut tardus est indifferent proprium quantitati continue et numero ideo est etiam proprium tempori ex quibus sequitur qd motus non est quantitas continua nec discreta quoniam velox et tardum competunt motui cum sint differentie aut proprietates aut passionis motus non autem non possunt competere quantitati continue vel discrete secundum philosophum et commentatorem. commentator mouet vnum dubium si tunc est continuum et discretum et sibi competunt proprietates tam continue quam discreti quare philosophus magis diffinit tempus per numerum quam per continuum. Respondet commentator dicens qd extra mentem non est nisi medium et motus et qd tempus non sit nec quando mens diuidit medium in prius et posterius considerando ergo hec tria videlicet mobile motum et tempus tam mobile et motum habet esse in actu extra animam

quoniam quodlibet illorum habet suas partes simul tam non comunicantes quas comunicantes non tamen eodem modo quia mobile habet omnes suas partes simul: motus autem non habet omnes suas partes simul habet enim simul omnes partes diuisas diuisione mobilis sed non habet simul aliquas partes diuisas diuisione temporis tempus autem cum non diuidatur diuisione mobilis sed tantum secundum longitudinem durationis non habet simul aliquas partes non comunicantes: sed tantum comunicantes ideo mobile et motus dicitur esse in actu extra mentem non autem tempus itez secluso omni tempore intellectus mobile et motus habent esse in actu tempus autem non habet esse in actu nisi mens diuidat prius et posterius motus per ipsius tempus ideo et sit tempus quo adsumens et possibile habeat extra animam non tamen quo ad suum esse actuale. Ex isto soluit commentator dubitationem dicens qd tempus componitur ex quantitate continua se habente per modum materie et quantitate discreta se habente per modum forme cuius ergo vnumquodque conuenientius diffinitur per formam qd per materiam debuit diffinire philosophus tempus per numerum et non per continuum et non intendit commentator qd tempus habeat duas partes quarum vna sit quantitas continua et alia discreta: sed qd tempus habet rationem quantitatit continue pro quanto habet partes copulatas ad vnum terminum communem et habet rationem quantitatis discrete in quantum inuenitur in eo vna pars due partes et sic de alijs.

Contra ista

arguitur et primo qd tempus magis debet diffiniri per continuum quam per numerum quoniam tempus est per se et essentialiter quantitas continua et per accidentem numerus igitur et patet consequentia quia vnumquodque potius debet diffiniri per illud qd est per se quam per illud qd est per accidentem prima pars antecedentis est vera quia tempus habet per se et essentialiter partem extra partes et est per se et essentialiter species quantitatit continue secundum philosophum in predicamentis secunda pars declaratur nam aliquod tempus est numerus et aliquod tempus non est numerus: ergo accidit tempori esse numerum patet consequentia cum maiore et minore videtur nota non solum in tempore infinito immo in qualibet parte insensibilis temporis nulla enim duratio successiua est numerus si extrema sunt numerata per animam modo infinite sunt partes temporis quarum nulla propter suam insensibilitatem habet extrema numerata per animam. ergo et c. secundo arguitur qd commentator implicat in verbis dicens qd tempus non est in actu extra animam et qd componitur continua quantitate discreta temporis: est etiam extra animam videlicet multitudo vnitarum illius durationis ergo tempus exemplificat nam arguitur sic quantitas continua temporis est in actu extra animam scilicet duratio successiua habens prius et posterius et quantitas discreta temporis est etiam extra animam videlicet multitudo vnitarum illius durationis: ergo tempus est in actu extra mentem: patet consequentia quia secluso omni opere intellectus tam formale qd materiale temporis est extra animam. Ad primum dicitur qd sicut locus formaliter sumptus includit per se et essentialiter tam superficialiter quam respectum continentie sic tempus formaliter sumptus includit essentialiter et per se tam quantitatem continuam quas respectum numerum

et ij

Philosophicorum.

tionis. Et sicut aliquis locus est in actu. qui actualiter locat: et alius in potestate qui non actualiter locat: et potest locare in actu aut quia est pars loci continentis in actu ita aliquod est tempus actu quo anima actu numerat motum. et cuius extrema sunt actu numerata per animatam: et aliquod est tempus in potentia cuius extrema non sunt actu numerata: et possunt esse actu numerata: aut si non. possunt esse actu numerata illud tamen est pars temporis numerati in actu aut numerabilis in potentia. ¶ Dicendum ergo quod sicut tempus est per se et essentialiter quantitas continua. ita est per se et essentialiter numerus non quidem simpliciter: sed secundum quid sicut locus non solum est per se et essentialiter superficies sed est per se et essentialiter continens non ergo accidit tempori quod sit numerus et tunc ad argumentum dico quod quilibet pars temporis in actu est tempus in potentia: aut quia illius extrema possunt esse actu numerata: aut quia suum totum est actu numeratum. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut locus superaddit quantitati continue secundum continendo ita numerus quantitati discrete respectu numerationis: cum ergo tempus sit formaliter numerus et quantitas continua sequitur quod tempus tria essentialiter includit unum se habet per modum formae in materia. scilicet quantitatem et unum se habet per modum forme in materia videlicet triangulum numerationis et unum se habet tam per modum forme quam materie scilicet quantitatem discretam non actu: sed potentia multitudinem enim unitatum reperta in tempore se habet ut forma respectu durationis successivae et ut materia respectu numerationis probatur igitur commentator quod tempus potius debet diffiniri per numerum quam per continuum quia componitur ex quantitate continua tamquam materia et quantitate discreta tamquam forma hoc tamen non sufficit ad esse temporis in actu quia cum sit numerus requiritur in actu respectus numerationis unde commentator eodem commento sic dicit. Ista compositio accedit mensuris quando dividuntur et consideratio que est in decimo euclidis est de magnitudinibus secundum quod sunt numerus compositio igitur ex quantitate continua et discreta accidit magnitudinibus quando dividitur hoc est quando numerantur per intellectum ut in decimo euclidis in quo determinatur de magnitudinibus secundum quod sunt numerus compositus. ergo ex quantitate continua et discreta accidit magnitudinibus quando dividitur hoc est quando numeratur per intellectum ut in decimo euclidis in quo determinatur de magnitudinibus secundum quod sunt rationales et numerativae et non sunt numerativae nisi per rationem discretam et actionem anime ultra enim dicit quantitatem continuam partium copulatarum simul et quantitatem discretam unitatum summentium numerum et respectum comensurationis per adequationem vel replicationem panni qui quidem secus si fuerit in actu per animam mensuratione dicitur una esse numerus in actu. si autem talis secundus fuerit in potentia dicitur unam esse numerum in potentia. (Et idem autem) tertia conclusio licet tempus sit idem respectu omnium temporalium non tamen partes temporis sunt eadem huius conclusionis philosophus primo probat secundam partem sic tempus est consequens motum sed motus partes non sunt eadem quia pars preterita motus non est pars futura neque presens est aliqua illarum. igitur etiam temporis pars preterita non est pars futura neque aliqua pars presens est pre-

terita vel futura: deinde tempus non est numerus quo numeramus simpliciter. quia ille est forma simplex non habens diversitatem in partibus sed est numerus quo numeramus habens extrema numerata per animas. scilicet duo instantia quorum ambo sunt preterita aut ambo sunt futura: aut unum est presentis et alter preteritum: aut unum est presentis et reliquum futurum: sed nulla instantia sunt eadem siue sint preterita siue futura siue communicent cum instanti presentis siue non ergo mille partes temporis sunt eadem siue sint ambe preterite siue ambe future siue communicent in preterito et futuro. ¶ Et idem autem tempus simul ubique est apud omnia temporalia et prius autem et posterius non idem scilicet pars preterita et futura quia numeratio presens quidem una: una autem et futura altera est deinde autem tempus numero est non quo numeramus simpliciter: sed est id quod numeratur huic autem accidunt prius et posterius semper alterius ipsa autem nunc propter altera. probata secunda parte antecedentis videlicet quod partes temporis non sunt eadem consequenter probatur primam partem scilicet quod tempus est idem respectu omnium temporalium quoniam idem numerus est decem hominum et decem equorum cum non multiplicetur numerus ad multiplicationem numeratorum: sed tempus est numerus quo numerantur omnia temporalia ergo idem est tempus respectu omnium temporalium sicut ergo eodem numero mathematico et simpliciter accepto existit in decem digitis in eis numerantur decem homines et decem equi. non obstante quod decem equi sint alia ad decem hominibus et consequenter numero existente in centum hominibus numeramus centum homines et centum equos licet non sint idem homines et equi ita in eodem tempore numerantur omnia temporalia non obstante quod temporalia sint diversa. ¶ Et idem. Est autem numerus unum quidem et idem qui est centum equorum et qui est centum hominum quorum autem numerus idem est non obstante quod sint altera equi ab hominibus.

Notandum primo secundum commentatorem eodem commento. ¶ id quod accipitur de tempore presens id est in actu est idem in omni motu et in omni loco et causa in hoc est quia instans non multiplicatur per multiplicationem motorum aut motuum cum sit numerus eorum et numerus non multiplicatur per multiplicationem numerari intendit commentator quod tempus preteritum vel futurum non est idem in omni motu et loco sicut presens nunc quidem in potentia sed quod est actualis presens et ratio quare tempus presens est in omni loco et in omni motu est quia instans faciens tempus esse presens per copulationem preteriti in futuro est in omni loco et in omni motu cum sit numerus eorum qui non multiplicatur a multiplicatione numeratorum. Intellegendum quod motus aliter est in remota vel in loco et aliter in motu numerando et comensurando quoniam idem instans numero est mensura totalis omnium mobilium et omnium locorum absque adiutorio alterius instantis: sed unus instans non est mensura motus sicut nec temporis: quin intelligantur ad minus duo instantia terminantia tempus intrinsece et motum extrinsece.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod prius et posterius temporis est diversum secundum definitionem licet sit unum secundum subiectum et hoc non accidit in numero simpliciter sed hoc accidit tempori quia

Tex.
co. 110.

Liber quartus.

tempus est numerus transmutati et transmutatum est idem secundum diffinitionem et subiectum prius vero et posterius diuersificatur secundum diffinitionem scilicet in prioritate et posterioritate commentator hic ponit differenciam inter numerum simpliciter quoniam est numerus mathematicus et tantum secundum quid qui est tempus quoniam numerus simpliciter est idem subiecto et diffinitione quoniam sicut binarius aliquando est presens aliquando preteritus et aliquando futurus ita idem binarius numerus est preteritus prius et futurus et mensurat indifferenter preterita et futura sicut presentia eodem enim binario existere in duobus digitis meis possum numerare duos homines quia sunt et duos qui fuerunt et qui iam erunt et quia non sunt sed non est ita de tempore licet enim idem tempus numero aliquando sit presens aliquando preteritum et aliquando futurum nullum tamen tempus presens est preteritum vel futurum nec econtra nec aliquod tempus preteritum est futurum vel econtra ideo prius et posterius in tempore licet sint idem subiecto tam inhesionis quam predicationis tamen differunt diffinitione cum nullus prius temporis sit preteritus nec econtra. ¶ Sed dubitatur circa hoc quod dicit commentator tempus est numerus transmutati et transmutatum est idem secundum subiectum et diffinitionem quam commentator intelligit per transmutatum aut rem habentem totum suum esse simul et sic illius tempus non est numerus sed instans aut rem habentem successum et sic continue illud transmutatum licet sit idem subiecto est aliud diffinitione: ut prius dicit philosophus et commentator de mobili moto loco respondetur quod commentator loquitur de transmutato ut habet esse successum non secundum suam essentiam sed propter motum existentem in eo quod in dubio est aliud et aliud ratione secundum diuersas partes spacii sed loquitur hic de diuersitate diffinitionum secundum prioritatem ut faceret in commento ad hunc intellectum quod sicut idem transmutatum aliquando est presens aliquando preteritum et aliquando futurum ita idem transmutatum aliquando est presens preteritum et futurum sic quod de eodem transmutato numero vere dicuntur omnia illa preterita diuersorum temporum quod non contingit de alieno tempore ne de aliquo priori et posteriori temporis secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod ex proprio numero simpliciter hoc quod non multiplicatur per multiplicationem suorum subiectorum et quod subiecta multiplicentur et quod illud quod est numerus quodammodo et numeratum alio modo sicut est dispositio in tempore accidit ei virumque. scilicet multiplicari per multiplicationem subiecti et adiuuari per formam. scilicet formam quod est numerus. prima pars commentarii huius declaratur duobus distinctionibus quarum prima est ista duplex est subiectum. in quo et circa quod verbi gratia mobile est subiectum motus in quo est magnitudo est subiectum motus. circa quod alia distinctio est quod numerus simpliciter potest dupliciter accipi vno modo naturaliter et alio modo mathematice. scilicet binarius ternarius et huiusmodi. dico ergo quod numerus simpliciter naturaliter acceptus necessario multiplicatur ad multiplicationem subiecti in quo quoniam alius est binarius in duobus digitis meis et alius in duobus equis sed non multiplicat ad multiplicationem subiecti circa quod quoniam eodem binario duorum digitorum meorum possum numerare duos homines duos canes duos equos et sic in infinitum

ipsa enim numerata dicuntur subiecta circa que est ipse numerus: numerus autem simpliciter mathematice sumptus non multiplicatur ad multiplicationem subiecti in quo sicut nec circa quod quoniam cum talis numerus sit acceptus abstrahat ab omni subiecto indifferens est aliud omne subiectum ideo sibi non repugnat esse in quolibet subiecto sue denominationis ita quod binario non repugnat esse subiective in duobus hominibus in duobus equis in duobus canibus et generatur in omnibus quibus que sunt duo et ita dicatur de reliquo quod illud repugnat esse in omnibus quantis que sunt tria et hoc non tantum numeraliter sed etiam subiective loquendo de binario vel ternario eodem numero. secunda pars commenti declaratur accipiendo vnum numerum numeratum videlicet duos homines numeratos in duobus digitis et numerantes duos canes numerus ergo duorum hominum quodammodo multiplicatur ad multiplicationem subiecti videlicet numeratorum et aliquo modo non multiplicatur quia numeratur per formam multiplicatur quidem quoniam sicut equi numerati sunt duo ita homines numerantes sunt duo non multiplicatur autem quia per eandem formam binarii existentem in duobus hominibus possum numerare non tantum duos canes sed etiam duos equos et duos boues: ergo etiam numero numerata duorum hominum possum hec omnia numerare. sed hec sunt plura quod duo. ergo isto modo non multiplicatur numerus numeratus ad multiplicationem subiecti seu numeratorum et hoc modo dicitur variari per formam que est numerus simpliciter. ¶ Sed dubitatur quod secundum hoc sequitur quod tempus multiplicatur ad multiplicationem sui subiecti quod est falsum si fiat locutio de subiecto in quo cum de subiecto circa quod et patet consequentia quia tempus est numerus numeratus respondetur negando consequentiam: unde commentator non dicit omnem numerum numeratum multiplicari ad multiplicationem subiecti sed aliquem numerum sic multiplicari in quo inuenitur dispositio temporis: videlicet quod numerat et numeratur et est ille qui uiuatur per formam numeri simpliciter in tempore autem non inuenitur numerus simpliciter.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem commento quod prius et posterius in tempore sunt idem in omnibus motibus non multiplicata per multiplicationem eorum sicut est dispositio in instanti et causa in hoc est quoniam est prius et posterius in motu continenti totum: ideo omnia sunt in tempore: quia sunt in spera mundi unde quidam estimauerunt tempus esse speram aut mundum. ¶ Intendit commentator quod sicut numerus simpliciter mathematice sumptus non multiplicatur ad multiplicationem subiecti siue accipitur subiectum in quo siue circa quod ita nec tempus nec motus ad multiplicationem motuum immo si essent plures mundi aut plures primi motus et in quolibet illorum esset subiectum in omnibus illis mundis causa autem propter quam tempus est instans et prius ac posterius in tempore sunt numeraliter et mensurative in omnibus motibus est quia instans et tempus et prius ac posterius in tempore sit quilibet pars temporis est consequens essentialiter primum motum quia est regula et mensura omnium aliorum motuum et ex hoc conceditur omnia esse in tempore seu in spera celesti quia omnia sunt in primo motu et ex hoc arguebant quidam antiqui tempus esse mun-

Philosophicorum.

Tex.
cō.iii.

dum seu speram celestem que omnia sunt in tempo-
re sicut omnia dicuntur esse in mundo aut in spera cele-
sti. (Amplius autem vñ dubiūz remouet philosophus
posset enim aliquis arguere contra cōmentatorem q
aliquod tempus presens vel preteritū est futurūz quo-
niam tempus presens redibit videlicet annus in quo
sumus tam quoniam annus presens diuiditur in quat-
tuor tempora videlicet ver estatem autumnum hyemem
sed hec omnia redibūt ergo &c. Respondet philosophus
q hec non reddibunt secundūz numerū sed secundūz
speciem quoniam tempus est consequens primum mo-
tum primo & essentialiter. constat autem q motus pri-
mus non redibit secundūz numerū sed secundūz speci-
em si enim sol iaz mouetur sub arietē & postea mouea-
tur sub eodem signo reddit ita motus non numero s
specie sic & tempus reddit idē specie isto modo rede-
unt ver estas autumnum & hyemem non eodem nu-
mero sed specie quoniam sol non eundē numero mo-
tum fecit bis in arietē neq in cancro neq in libra neq
in capricorno. Le. li. amplius sicut contingit motūz eē
eundem & vñum iterum & iterum sic contingit tempus
aut hyemem aut ver aut autumnum. s. secundūz speciem
& non secundūz numerum.

Notandum q philosophus mouet
& soluit ista dubitatōem
propter platonem dicentem omnia debere reddere eo-
dem numero post magnum annum quē dicebant esse
tempus triginta sex milium annorum: omnia enim depe-
dent dicebat ipse a motu orbis signorum qui cum nō
mouetur non vno gradu in centis annis sedur com-
pletam reuolutionem illius orbis fieri adequate in tē-
pore triginta sex milium annorum q tempore comple-
to celum iterum incipit moueri eodem motu numero
quo prius motum est & consequenter omnia corpora
redirent tam permanentia quam successiua. Ista opi-
nio non est vera quoniam in fine tantū temporis nō es-
sent omnes planetæ in principio arietis & potest demo-
strari ex tabulis ptholomei a quo signo intelligit om-
nis motus superiorum corporū secundum ipsūz ptho-
lomeum ergo in fine talis anni non essent omnia cor-
pora prioz in eadem dispositione numero in qua su-
issent in principio eiusdem anni q est cōtra fundamen-
ta platonis: amplius potest argui cōtra eum querēdo
vtrum necessario vel cōtingenter docebit illos scho-
lares quos prius docuit in eisdem scholis aut non: si
necessario ergo peribit liberum arbitrium si cōtingē-
ter ergo oppositum poterit contingere & p consequēs
celum poterit alter se habere q iterum est contra eūz.
Item quero vtrum anima intellectiua humana natu-
raliter reuertetur ad corpus aut violenter si naturali-
ter ergo naturaliter mouebitur a beatitudine ad misē-
riam q non est dicendū si violenter ergo violenter in-
formabit corpus & cum tunc cōsimiletur animo se ha-
bebit etiam corpore sicut nunc sequitur q iam violen-
ter informat corpus humanum q est contra eum & ve-
ritatem &c. (Non solum autem) quarta cōclusio non
solum tempus est mensura motus sed esse motus ē mē-
sura temporis: istam cōclusionē philosophus triplici-
ter probat & primo sic tempore cognoscimus ac deter-
minamus motum & motu cognoscimus & determina-
mus tempus ergo &c. patet consequentia cum prima
parte antecedentis ex quo tempus est numerus inotus
secunda autem declaratur quoniam aliquādo morus est
nobis notior quā tempus et magis cognoscimus q

Tex.
cō.ii.

titatem motus quā quantitatem temporis. s. tempus
esse multum vel paucum quia motus fuit longus aut
breuis cōsequenter enim per modūz horologii cogno-
scimus horas diei: hoc ideo quia ille motus est no-
bis certior. Le. li. Non solum autē motū tempore me-
timur sed motu tempus ppter diffiniri ad inuicem: id
est ppter hoc q quodlibet illorum cognoscimus per
reliqū tempus quidem enim determinat motum cui
sit numerus ipse: motus autē & tempus dicimus mul-
tum aut paucum esse tempus motu mensurantes.

Notandum secundū cōmentatōez
cōmento. ii. q tempus
mensurat motū quia hoc est essentialē ei & motus men-
surat tempus quia hoc est accidens ei necesse est vt vtrū
q mensuret reliqū quia paucitas & multitudo deter-
minantur in eo per reliqū & omne q determinat per
aliud est mēsuratū per illud nos comprehendimus tē-
pus esse magnū q nos cōprehendimus q morus quēz
sequitur tempus est magnus licet enim tempus mensu-
ret motū & econtra non tamen eodē modo quoniam
tēpus est mensura motus p se cū sit per se & essentialit
numerus: motus autē est mensura tēpis per accidens:
quoniam accidit sibi q sit nūer? nō enī diffinitur morus p
nūerū neqz numerus p motū tēpus autē diffinitur p
nūerū: ideo illi per se cōpetit ē mensura nunquā enī
mēsuramus per quātitatē cōtinuā non put in ea repe-
ritur ratio numeri: vnde. io. geometrice pbatur q om-
nes quantitates cōmensurabiles sic se habent q pzo-
portio vnius ad alterā est sicut pportio nūeri ad nu-
merum sed tēpus includit numerū ergo &c. (Sicut &
numerabili) secūdo arguit philosophus ad eandē cō-
clusionē sic sicut se habet numerus simpliciter ad sua
numerabilia ita numerus secundū quid ad sua nume-
rata: sed numerus simpliciter est mēsurā suoz mutabi-
lium & ecōtra. ergo numerus secundū quid est mēsurā
suozū numeratoz & ecōtra sed tēpus est nūerū scdm
qd & motus est suū numeratū ergo tēpus est mensura
motus & ecōtra p quolibet istarū psequētiāz cū suis an-
tecedētibus pter hoc q nūerū simpliciter est mensura
suoz mutabiliū & ecōtra: qm nūerūz dnominatue co-
gnoscimus. io. equos & esse decē equos possum? agno-
scere numerū denariū q determinat hic nam sciens nu-
merare: vsqz ad decē & ignorās numerū equoz pōt p
numerū denariū sibi notū decē argento p suo nūera-
re decē eqs. sciēdo q illi ea sunt decem quos videt sci-
ens aut illos equos esse decē & nesciens cōputare vsqz
decē illis equis poterit cognoscere numerū denariū cō-
putādo vñū equū & iterū aliū equū quousqz numera-
ret omnes equos: idēz cōtingit de tēpore & motu. Le.
li. Sicut & numerabili numerū mēsurā eius sic motum
mēsuramus tēpus: numerus quidem equozū multi-
tudinē agnoscimus iterū aut vno equo equozū nume-
rum ipsūz similiter autē in tēpore & in motu est tēpore
quidē motū aut tēpore mensuramus.

Notandum fm cōmentatōez cōmen-
to. ii. q cū dubitamus d
nūero tunc numeramus ipm p numeratū vt accidit nu-
meratib? qñ signāt nūeros digitis vbi si qñ sciret
se habere digitos decē & nesciret pputare vsqz ad decē
posset ex ipsis digitis q sunt qdam nūerabilia cogno-
scere numerū denariū in alijs rebus vñ in equis si sem-
per p vno digito acciperet vñū equū: & pcludit pmenta-
toz q vtrūqz numerat reliqū: sed nō eodē mō qm nu-
merus numerat numeratū essentialiter & numeratū nu-

Liber quartus.

literat numerum per accidens. s. ex parte nra. s. quando numerabilia sunt nobis notiora numero. Et si arguitur ex his qd idem magis notum et minus notum est respectu eiusdem si numero cognoscitur numeratum et e contra: non datur negatio consequentia: quia non dicitur qd aliquis simul cognoscat numerum per numeratum et numeratum per numerum sed qd successus in diversis partibus simul autem plures cognoscit numerum per numeratum: et e contra secundum qd vni est notior numerus qd numeratum aliq vo est notius numeratum quam numerus. (Et hoc ratio nabiliter) Tercio ad eandem conclusionem arguit philosophus sic sicut se habet motus ad magnitudinem ita tempus ad motum sed motus est mensura magnitudinis et e contra: ergo tempus est mensura motus et e contra patet consequentia cum maiori eo qd sicut motus est consequens magnitudinem ita tempus est consequens motum minor autem habetur ad experientiam quam quando qd per motum cognoscimus magnitudinem: quando qd vo e contra dicimus aliquando viam esse longam: quia motus est longus et aliquando dicimus motum esse longum: quia via est longa: cognoscens enim magnitudinem motus et motum magnitudinem vie mensurat quantitatem vie per quantitatem vie. I. e. li. Et hoc ratio nabiliter accidit imitatur enim magnitudinem quidem motus hunc autem. s. motum imitatur tempus eo qd quanta et continua diuisibilia sunt propter quod enim magnitudinem esse huius. s. continuum et diuisibile indiffinitum motus hoc sustinet. i. habet consequenter quantitatem et diuisibilitatem indiffinitam motus habet sustinet. i. habet propter quantitatem et diuisibilitatem indiffinitam tum propter motum autem tempus est continuum et diuisibile in infinitum et mensurans magnitudinem motus: et motu magnitudinem multa enim dicimus esse vias si processus. i. motus erit multus et hunc. s. motum dicimus esse multum si via multa fuerit sic igitur tempus dicitur esse magnum si motus est magnus et motum dicimus esse magnum si tempus est magnum.

Notandum primo secundum commentatorem primo in habendo ista. s. quia est quantum discretum quodammodo et continuum alio modo ita qd ista sunt in tempore propter hoc qd sunt in motu. Intendit commentator qd omne continuum habet rationem discreti. ideo tam motus qd tempus habet rationem continuum et discreti rationem quidem continuum in quantum habet partes copulatas ad vnum terminum eorum rationem vo discreti in quantum habet multitudinem unitatum secundum quas in quolibet illo inueniuntur due partes vel tres partes et sic in infinitum secundum aliquem alium numerum et quod in quocumque inuenit rationem discreti inuenit rationem mensuram ideo sicut motus mensuratur a tempore ita tempus potest mensurari a motu. et maxime quod quantitatem et discretione accipit tempus et motus.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem modo commetero qd ca in hoc qd accidit tempori qd mensuratur per motum est quod motus est causa in se eius secundum qd est subiectum illius. vbi quia accidit forme et passioni mensurare per subiectum eius ideo accidit tempori mensurari per motum quoniam motus est subiectum temporis cum sit causa propter quam tempus habet rationem continuum et discreti ac mensurare et non accipit hic subiectum pro subiecto i quo se pro subiecto certa qd eo modo quo dicitur est ante de magnitudine respectu motus.

Tercio notandum secundum commentatorem eodem modo commetero qd non eodem modo tempus et motus

seuulicé mensurant quoniam modum mensurare ipsum est actus motui tempus autem mensurare motum est illi essentialiter cum essentia eius sit mensurare motum. Intendit commentator istam rationem quod dicitur genus est de essentia sui specie sed numerus motus est genus temporis. ergo est de essentia temporis: et per consequens essentialiter est tempori mensurare et numerare motum: sed numerus motus non est genus motus: nec potest ibi compari essentialiter ergo accidit motui mensurare tempus.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem modo commetero qd substantia motus non est in mensuratione spacii sicut substantia temporis est in mensuratione motus. commentator excludit vnam dubitationem: quoniam potest aliquis sic arguere sicut motus est consequens spacium: ita tempus est consequens motum: sed tempus est essentialiter mensura motus ergo motus est etiam essentialiter mensura spacii. Respondet commentator negando consequentiam: quod in diffinitione substantiali et essentiali temporis ponitur mensurare motum cum dicitur tempus et numerus motus: sed in diffinitione motus non ponitur mensurare spacium ut patet qualiter tertiū diffinitur motus tertio huius ut motus est actus entis in potentia secundum qd in potentia: aut motus est actus mobilis in quantum huius.

Contra predicta arguitur et primo qd motus est per se mensura temporis quoniam in quo cumqz reperitur per se ratio discreti in eodem reperitur per se ratio mensuræ ut colligitur a philosopho. 10. metaphisicis: sed in motu reperitur per se ratio discreti et multitudo unitatum et dualitas et ternitas partium: sicut etiam per se reperitur ratio continuū: ergo in motu reperitur per se ratio mensuræ. Secundo arguitur qd motus est essentialiter mensura magnitudinis sicut tempus motus quoniam sicut motus est passio extrinseca magnitudinis ita tempus est passio extrinseca motus ergo conformes modi mensurandi inueniuntur in ambobus. Ad primum dicitur qd sicut linea per se est mensura non tamen est per se mensura panis: quod accidit linee mensurare panem sed est per se mensura prout prima mensuris ita motus est per se mensura prout successus: non in tempore neque huius vel illius prout cum dico lineam motum et tempus per se mensurare non intendit eandem per se partem quoniam tempus est mensura per se pleietyate primi modi motus autem et linea per se mensurat pleietyates secundum modi si commentator diceret motum esse mensuram per accidens illud est intelligendum qd est mensura per accidens temporis aut qd est mensura per accidens prout accides opponitur ei qd est per se pleietyate primi modi. Ad secundum dicitur qd non est similitudo oino quoniam tempus est passio motus essentialiter: et per se sed motus est passio magnitudinis per accidens quoniam accidit motui qd fiat super magnitudinem non potest enizze aliquis motus successus tamen ad verum. quia ad formam que non fiat supra aliquam magnitudinem ideo accidit vtrique illo qd sit mensura alterius: et quod motus essentialiter dependet a mobili sicut tempus a mobili ideo in diffinitione motus ponitur mobile sicut in diffinitione temporis ponitur motus quare etc.

Adonias ipse motus autem est in qua pars ostendit esse tempus mensuram aliorum fluxibilium a motu postquam manifestauit ipse tempus esse mensuram motus et exponens quattuor conclusiones et (iii)

Tex. cō. ii. 4.

Philosophorum.

quartū prima est ista: tēpus est simul mēsurā motus et accitūm motus. secūda conclusio tēpus est mēsurā trāsmutabiliū aliozū a motu ibi manifestū aut. tertia conclusio omnia que sunt in tēpore cōtinentur a tempore ibi quoniam autē. quarta conclusio entia eterna sūm q̄ sūt eterna nō sunt in tempore ibi q̄ manifestū est prima conclusio determinat: et primo quo ad motus mēsurandi et replicationē quoniam sicut vna linea potest mēsurari vno cubito p̄ replicationē ita et motus linee enī quicq̄ cubitozū mēsurat cubito p̄ hunc modū qm̄ cubitus quo extenditur vni parti linee quinqz cubitozū deinde illa pars mēsurata replicat quinqz in suis totū notificant quātitatē totius linee: ita motus quinqz horarum mēsuratur vna hora quoniam motus vnius hore mēsuratur vna hora deinde ille motus replicat q̄ quinqz notificant quātitatē motus. Et sic per partē mēsuratam cubito aut hora debet intelligi pars aliquota que aliquoties sumpta reddit suū totū adequate: linea enim quinqz cubitozū cū dimidio nō potest mēsurari vno cubito: q̄ cubitus qualitercūq̄ replicatus reddit aut plus aut minus quā sit linea quinqz cubitorum arguatur ergo sic cubitus mēsurans lineā quinqz cubitozū per replicationem simul mēsurat lineam et omnia accidentia linee ergo per idē hōzā mēsurans motum quinqz horarum simul mēsurat illum motum et accidentia eius et per consequens tempus quo ad modum mēsurandi per replicationem simul est mēsurā motus et accidentiū. motus itaqz nō prius mēsurat motū quā accidentia motus: nec eōtra sed simul. L. e. li. quoniam autem est tēpus mēsurā et mēsurā motus et eius q̄ est moueri mēsurat enī vno modo sicut motū in determinando quēdā motū qui est pars totius motus quo mēsurabit totū sicut longitudinē cubitus in determinādo aliquā magnitudinē q̄ remittit totum. secūdo arguitur q̄ tēpus est mēsurā motus et accidentiū motus quo ad motū mēsurandi per adēquationē quia tam motus quā esse motus mēsuratur tēpore per adēquationē patet p̄sequentia quia esse in tēpore est mēsurari tēpore. ergo esse adequate in tēpore est adequate mēsurari tēpore constat autem q̄ esse motus et alia accidentia motus sunt simul cū motu. ergo tempus mēsuratōne adēquatōis simul mēsurat motum et esse motus et alia accidentia motus. L. e. li. et ē motū in tēpore esse mēsurari tēpore et ipsum et eē et simul enī et motū et esse motus mēsurat et hoc est ipsa in tēpore esse mēsurari ipsum esse ita q̄ motum esse in tēpore est suū comēsurari tēpore: ideo tempus simul mēsurat uterq̄.

Notandum sūm burleū q̄ philosophus per esse motus intelligit quidditatē motus: tēpus enī inquit ipsū mēsurat motū et additatem motus cū quidditas motus cōsistit in habēdo partē priorem et posteriorem et ad hoc videtur declarare Egidius et maxime cū habeatur in antiqua trāslatione q̄ tempus mēsurat simul motus et essentia motus. Cōtra burleū dupliciter. q̄ ipsemet dicit q̄ motus nō habet partē priorem et posteriorem: sed omnes partes simul cū non repugnat mobili subiecto maiori: q̄ autem habeat partē priorem et posteriorem hoc est ratione temporis a q̄ recipit durationē successiuā aliquo non existente motus haberet omnes partes suas simul et nullā priorem nec posteriorem: ergo falsum est q̄ quidditas motus cōsistit in habēdo partē priorem et posteriorem. Item cōmentator dicit hic q̄

tempus mēsurat de motu utrūq̄. s. quātitates et esse et hoc accidit motui: sed quātitas motus nō accidit motui ergo per esse motus nō intelligit philosophus nec p̄mentator quidditatē motus. dicendū ergo q̄ philosophus per esse motus intelligit quātitatē motus p̄ ipsaz durationē motus habentē essentialiter partē priorem et posteriorem et nullas partes simul: per motū autem intelligit passionē successiuā fundatā in motu de qua dicit tertiū huius q̄ actio et passio non sunt in agente nec in paciēte: sed in motu ubi inquit cōmentator q̄ in motu est mouens et moueri: et quoniam motus dicit respectum ad mobile et nō ad motiōnē qui respectus ē moueri quo refertur motus ad mobile ideo nō fecit philosophus mentionē de mouere sed tñ de moueri sicut et antiqua trāslatio dicit. tēpus mēsurat motū et moueri. L. e. vo dicit cōmentator q̄ tempus mēsurat quātitatem et esse motus et q̄ utrūq̄ accidit motui nō omne hic quātitas pro duratione motus: sed pro longitudine motus opposita breuitati vnde quē admodū littera habet duplicē longitudinē vna absolutā que dicitur p̄pria passio eius et alia respectiua opposita breuitati relatiue: ita motus habet duplicē longitudinē vna absolutā que dicitur p̄pria passio sūm durationē successiuā motus et alia respectiua que dicitur longitudine relatiua opposita breuitati et sic omne q̄ ē mēsurā linee mēsurat consequenter ambo accidentia sua: ita omne q̄ mēsurat motū mēsurat durationē eius et longitudinem eius relatiuam ideo bene dicit cōmentator q̄ ambo utrūq̄ accidit motui. i. utrūq̄ est accidens motus cū duratio sit successiua sic p̄pria passio eius et longitudine respectiua sit relatio sequēs motū mediāte duratione illa. Et quoniam p̄pria passio ingreditur definitionem sui subiecti videtur essentialis eius: ideo anti qua trāslatio dicit tempus mēsurare motum et eēntiam eius non intelligens per essentia quidditates motus quia cum illa abstrahat ab hoc et nunc vbi colligitur a philosopho et cōmentatore tertiū de anima nō mēsuratur loco neqz tempore sed per essentiam passionem essentialē motui q̄ tempus essentialiter mēsurat videlicet ipsam durationem motus a qua motus recipit paribilitatem secūdam prius et posteriorem sicut enī prima materia est extēsa per quātitatem fixaz habens partē extra partem per illam quātitatem que posita ponitur huius extēso materie et qua remota remoueretur illa extēso ita q̄ omnes partes materie essent simul ita motus habet extensionem durationis et partē extra partem per suam quātitatem successiuā qua posita ponitur extēso motus et qua remota tollitur extēso motus secundum durationem et omnes partes existētes in simul ita ē linea habet partē extra partem per suam longitudinem absolutam quaz si deus annihilaret manente linea partes linee non essent separate: sed simul omnes p̄petuam. Et dictis apparet de intentione philosophi et cōmentator q̄ tēpus mēsurat motū mēsurat simul omnia accidentia eius: ita q̄ quattuor sunt depressa ab illis que mēsuratur tēpore videlicet motus quātitas motus moueri ipse motus et lōgitudō motus opposita breuitati. ¶ Sed dubitatur qm̄ sic dicit cōmentator eodē p̄mēto. Intētio eius q̄ dicimus q̄ motus est in tpe est q̄ motus mēsurat per tēpus qm̄ mēsurat ipsum nō ē ipse et ita apparet dicitio in cōmento v3 q̄ tempus nō mēsurat esse motus et mēsurat quātitatem et esse motus. rñ dicitur q̄ ly esse nō eodē mō in ambabus p̄positiōibz

Ter
co. li

Liber quartus.

accipitur: cum enim dicitur commentator qd tempus non mensurat esse motus accipitur ibi esse ut dicitur existenti am motus: cuius vo subiungit qd tempus mensurat quātitatem esse motus accipitur ibi esse pro duratione motus: constat autem motus notiores esse quo ad suū esse existere qd tps: contra autē tempus quo ad suū durationem et quantitatē est notius motus: ideo tempus nō mensurat esse existere motus: sed mensurat esse quātitatū et duratiū eius.

Contra cōmētator eodē pimento ait quē admodum hic cubitus est notioz apud nos qd qd mensuratur per cubitū: ita pars tēporis debet esse notioz qd motus qd mensuratur per partē: et ista pars temporis debet sciri per notius motum et priorē illo qd qui est motus diurnus: ex quo cōmēto patet qd motus est notioz temporis: nō tantū qd esse existere: sed etia qd quantitatē. I. motus diurnus qui est notioz et prior alijs motibus: qd de modo mēsurandi loquitur cōmētator: cuius dicit qd cubitus ē notioz apud nos qd illud qd mensuratur per cubitū et p temporis qd motus mensuratur per partē. Dicendū ut prius dictum est qd non inueniuntur tempus mensuratur motus: et e contra: sed nō eodē modo: tempus. n. mensurat motus formalitē tanq̄ mensura per se et essentialitē motus: sed ipse motus mensurat tempus materialitē tanq̄ mensura per accidens seu accidentalitē temporis. (Manifestū autē). Secunda conclusio tempus est mensura transmutabilis alioz: qd motus: probatur transmutabilia alia que motu sunt in tempore: igitur mensurantur tempore: ista qd consequentia Arist. probat premitendo duas distinctiones: quarū prima est ista: aliqd dī esse in tempore dupliciter: aut quia est quando tempus est: eo modo quo dicimus dūz et intelligas esse in tempore: aut quia est in tempore tanq̄ in numero: eo modo quo dicimus motus et quantitatē esse in tempore. I. l. (Manifestū autē) qd est in alijs transmutabilibus a motu: hoc est in tempore eē mēsurari eo qd esse sub tempore: in tempore enī eē duorum est alterū vnū qd esse tunc quādo tempus: sicut autē sicut quedā dicimus: quia in numero sunt: secunda distinctio aliud esse in numero dupliciter contingit primo sicut ad numerū: secundo sicut numeratū in numero: verbi gratia binarius et ternarius ē aliquid numeri: quia est pars numeri: superflū et par est aliquid numeri: quia passio numeri: vnitas vero est aliquid numeri: quia est principium numeri: sed duo homines et decem equi sunt in numero: non sicut aliquid numeri: aut sicut numeratū in numero. Si igitur ita est quod aliquid est: et sic in numero aut sicut aliquid numeri: aut sicut numeratū in numero et tempus est numerus ut probatum est: sequitur qd aliquid est in tpe dupliciter: videlicet: aut sicut aliqd tēporis aut numeratū a tempore: verbi gratia prētēritū et futurū est aliquid temporis: quia est pars temporis: sicut binarius et ternarius est pars numeri: longum vel breue ē aliquid temporis: quia est passio temporis: sicut superflū et par est passio numeri: instans autē ē aliquid temporis: quia est principium eius sicut vnitas numeri: ipse autem motus est quantitas: motus est in tēpore: non sicut aliqd temporis: sed sicut numeratū a numeris. I. l. (Hoc autē). scilicet esse in numeris significat aut sicut partem numeri et passionem et omnino est numeri est aliquid aut qd est ipsius numerus: ratio quia numeratū ab illo: quoniam autem numerus

tempus est: ipsum quidem nunc et qd prius et quicūq; sunt huius: scilicet longum aut breue: sic in tempore sunt sicut in numero vnitas et superfluitas: et par hū quidem numerum aliquid: illa vo temporis aliquid sūt istis duabus distinctionibus premis philosophus probat dupliciter illam consequentiam transmutabilia sunt in tempore: ergo mēsurantur a tempore: et prius mo sic transmutabilia sunt in tempore: tempus ē numerus: ergo transmutabilia sunt aliquid temporis ut numerata a tempore: patet consequentia per secundā distinctionem: sed transmutabilia non sunt aliquid temporis: ergo transmutabilia sunt numerata a tempore: minor declaratur: quoniam ita se habent transmutabilia ad tēpus sicut numerata ad numerū: et locata ad locum: sed numerabilia sunt sub numero: et non sūt aliquid numeri et locata sunt sub loco et nō sunt aliquid loci: ergo transmutabilia sunt sub tempore et non sunt aliquid temporis: sicut igitur numerata mensurantur a numero et locata mensurantur a loco: quia numerata sunt in numero et locata in loco ita transmutabilia mensurantur a tempore: quia sunt in tempore. I. l. Res autem transmutabiles in numero sicut in tempore sunt: i. sunt in tempore sicut in numero: si autem hoc est continentur sub numero: sicut que sunt in loco sub loco: et non sūt aliqd numeri sicut nec locata sunt ad locū. Secundo arguit philosophus eandem consequentiam sic si transmutabilia sunt in tempore: aut ergo sunt in tempore: quia sunt quādo tempus ē aut sunt in tempore sicut in numero: patet consequentia propter vnā distinctionē: sed transmutabilia non sunt in tempore: quia sunt quando tempus: igitur sunt in tempore tanq̄ in numero: et per consequens numerantur et mensurantur a tempore: minor declaratur: nam si transmutabilia sunt in tempore: quia sunt quando tempus sequuntur multa inuenientia: videlicet qd res mota ē in suo motu: et loc⁹ i suo loco: et celū i granamiliū et gñalr qlibz qd liber: qm res mota ē qñ ē sū: motus et loc⁹ qñ ē sū: locatū: et celū qñ ē in granū mili: et gñalit quodlibz ē qñ ē quodlibz. I. l. (Manifestū autē) qm nō ē i tpe eē ē qñ tps ē: sic neq; in loco eē: et motus: qm mot⁹ ē: et loc⁹: si. n. erit qd ē in aliq oēs res erūt in quolibet et celum: quādo. n. miliū est et celum est.

Notandum sicut commentator eodē mēto. l. qd res attribuitur numero aut sicut aliquid qd accipitur in diffinitione numeri: aut sicut aliquid in cuius diffinitione accipitur numerus: scilicet accidentia essentialia: aut sicut illa quorum vnusq; accipitur in diffinitione alterius: et sūt correlative que sunt in numero ut duplū et dimidiū: aut sicut numeratū attribuitur ei. Duas distinctiones intendit cōmētator: quarū prima est ista eorū que sūt in numero quedā sunt intrinseca numero: et quedam extrinseca ut numerata. Secunda distinctio eorū que sunt intrinseca numero: quedā diffiniunt numerū: quedam diffiniuntur a numero: et quedā seinuicē diffiniunt consequentia numeri: exemplū primi generis et diffinitionis numeri sunt intrinseca numero quia diffiniunt eū ut vnitas et multitudo: exemplū secundi paritatis et impartitas sunt intrinseca numero: quia diffiniuntur per numerū: sunt enī proprietates numeri: exemplū tertij ut duplū et dimidiū: hec enim sunt relative consequentia numerū et seinuicē diffiniunt: quoniam duplū diffinitur per dimidiū: et dimidiū per duplū. Duo ergo precedunt numerū: videlicet ge

Lex.
cō. li.

Lex.
cō. li.

Philosophicorum.

nus et differentia: et duo consequuntur numeri scilicet accidens absolutum: et accidens respectuum. ¶ Ex isto commento: sequitur quod ea que sunt intrinseca tempori sunt in tempore per accidens: patet: quoniam presens tempus et accidentia eius tunc absoluta et respectiva sunt in tempore per accidens: ipsa autem transmutabilia sunt in tempore per se: partes enim temporis tam integrales quam diffinitive non sunt in tempore ut habent rationem temporis: sed sunt in tempore ut habent rationem totius: accidentia etiam absoluta et respectiva non sunt in tempore: ut habet ratio temporis: sed ut habet rationem subiecti: instantia consimiliter non sunt in tempore ut habet ratio: in temporis: sed ut habet rationem presentis et terminati: quoniam instans est principium et finis temporis: sed ipsa transmutabilia sunt in tempore ut habet rationem temporis que est numerare et mensurare secundum prius et posterius: idem enim est triangulus et principium figurarum: et tamen habet tres angulos equales duobus compenit triangulo per se: et principium figurarum per accidens. Similiter idem est superficies et locus: et tamen linea est per se in superficie et per accidens in loco: sola autem locata per se non obstat quod sint extrinseca loco sunt per se in loco: ita partes temporis vel numeri aut accidentia vel principia eorum dem non sunt in tempore vel in numero secundum quod huius: sed ut habet rationem totius vel subiecti aut rationem presentis et terminati.

Contra predicta arguitur: et primo quod ille motus arguendi non tenet hoc est in tempore: ergo hoc est in tempore: quia est duum tempus est aut quia sit in tempore tanquam in numero: quia eadem ratione sequeretur tu es in instanti: quia tu es dum instans est aut quia tu es in instanti tanquam in numero: antecedens enim est verum: et consequens falsum: non enim tu es in instanti: quia tu es duum instans est: quod aliter celum esset in grano milii: neque etiam tu es in instanti tanquam in numero cum instans: propter quam indivisibilitatem non habet rationem numeri. ¶ Secundo arguitur quod omnia sunt in tempore tanquam in numero: quoniam instantia sunt numerus temporis: et tempus est numerus numeratus per ipsa: igitur ipsa instantia sunt in tempore tanquam in numero. ¶ Ad primum dicitur quod consequentia qua facit philosophus tenet gratia materie ex eo quia tempus est facillime divisibile et habet rationem numeri: instans autem non est divisibile nec habet rationem numeri. Et si queritur quare essendi in ipsa transmutabilia sunt in tempore dicitur quod ultimo modo: videlicet sicut contentus est in continente: sicut enim locatus est in loco et aqua in vase: ita motus vel transmutabile est in tempore. ¶ Ad secundum dicitur negando consequentiam. Unde aliam habitudinem habet tempus ad res transmutabiles: et aliam habitudinem habet ad instantia: habitudinem enim temporis ad res transmutabiles est habitudinem numeri ad numerata: habitudinem autem temporis ad instantia est habitudinem numerati ad numerum: id quod non proprie numerus ut habet rationem numeri est in rebus numeratis: sed contra: propterea res transmutabiles sunt in tempore tanquam in principio et terminato per illa: et quoniam unaqueque res melius diffinitur per priora quam per posteriora ut est numerus numerans per posteriora et numerus numeratus per priora: ideo melius diffinitur tempus per numerum numeratum quam per numerum numerantem. Et licet tempus claudatur inter duo instantia: quorum unus est prius et reliquus postea

rius: tamen secundum naturalem numerum quo dicitur illorum precedat tempus: ita quod intellectus temporis presupponit intellectum cuiuslibet illorum instantium: propterea diffinitur per talia instantia: et per res temporales: sunt ergo instantia in tempore tanquam in toto diffinibilia: aut in principio et terminato: non autem sunt in tempore tanquam in numero. (Sed hoc quidem). Ex predictis Aristoteles inferit correlaria quod est cum tempore seu quod tempus est dicitur habitudinem accidentalem ad tempus: sed esse in tempore dicitur habitudinem essentialem ad tempus: quoniam accidit hanc consequentiam esse bonam hoc est in tempore seu quando tempus est: ergo tempus est in quo est: hec demonstratio enim retransmutabili contenta a tempore et dependente ab illo: tenet argumentum gratia materie: quoniam demonstrata una re extra mundum seu ipso deo absque respectu incensionis et definitionis ac causalitatis antecedens est verum et consequens falsum: ideo cum tempore seu quando tempus est dicitur habitudinem accidentalem ad tempus: sed quia sequitur formaliter hoc est in tempore: ergo tempus est in quo est hoc: sicut enim sequitur hoc est in motu: ergo motus est in quo est hoc: etiam sequitur hoc est in loco: ergo locus est in quo est hoc: propterea in tempore dicitur habitudinem essentialem ad tempus. Le. li. (Sed hoc quidem accidit). i. accidit illam consequentiam esse bonam: hoc est quando tempus est: ergo tempus est in quo est illud. Illud autem necesse est consequi: videlicet hoc est in tempore: ergo tempus est in quo est hoc. Et etiam est in tempore necessario sequitur esse quoddam tempus quando et illud est: sicut et ei quod est in motu sequitur esse tunc motus in quo illud est.

Notandum

secundum commentatorem
commento. lib. 6. Aristoteles intendit declarare differentiam inter consecutionem essentialem et accidentalem: ista consecutio est per accidens cum fuerit milium erit celum: et similiter dicitur cum fuerit tempus erit homo et cum fuerit homo erit tempus: consecutio autem necessaria est ut semper sequatur ex esse alicuius in tempore esse temporis proprie illius rei non esse temporis: similiter ista consecutio est necessaria cum aliquid fuerit in motu erit motus proprie eius. ¶ Prima distinctio commentatoris est ista: duplex est consecutio: una essentialis et accidentalis: consecutio essentialis est ista: cuius oppositum pater repugnat formaliter et essentialiter antedicti ut hoc est ergo aliam rationalem est: celum ergo corpus simplex est: consecutio accidentalis est ista: cuius contradictorium pater nisi formaliter et essentialiter repugnat antedicti ut milium ergo celum est: igitur hoc ergo tempus est: et contra: non repugnat nature milii non esse celum neque nature hominis non esse tempus: neque tempus nullum esse hominem: si igitur aliqua istarum consecutionum tenet hoc: et quoniam per accidens ratione necessitatis persequitur. ¶ Secunda distinctio patet est hic duplex est tempus. scilicet tempus esse simpliciter et tempus proprie alicuius: tempus esse simpliciter est duratio successiva mundi habens prius et posterius: et de hac duratio tempus esse simpliciter: quod omne motus et omnia transmutabilia mensurantur multipliciter ad omnes partem mundum tempus proprium alicuius est duratio partis mundi habens prius et posterius: et dicitur tempus proprium alicuius: quia est in uno tantum et non in alio: verbi gratia sicut a loco superficiali ex illius circumscriptione ad locatum generatur respectus vibrationis fundatus in re locata: ita in tempore ex illius adiacentia ad res temporales genera-

Temp. lib. 6.

Liber quartus.

raliter respectus quandolitatit fundatus in re transmutabili fin quē respectu res temporalis dicitur esse hodie et fuisse heri et fore cras. Et sicut respectus ybicationis est in determinato subiecto ita respectus datitatis est in determinato subiecto ita quod non in alio et talis respectus dicitur tempus proprium alicuius fin commentatores; quia licet tempus simpliciter sit idem ybicus non tamen tempus proprium alicuius quod est ipsum quando derelictum a tempore ex adiacentia illius ad res temporales. Sicut ergo quilibet istarum conclusionum est essentialis in eis in loco ergo tu habes proprium hoc est in motu ergo habet proprium motum ita sequitur hoc est in tempore ergo habet proprium tempus quod non est tempus simpliciter demonstrato homine vel equo est enim impossibile quod naturaliter quod apud intellectum aliquid esse in tempore itaque in mensura extrinseca quando habeat propriam durationem aut absolutam sicut est duratio motus aut respectus sicut est duratio parit fluenta a tempore. Et ista est causa propter quam tempus non solum mensurat res successivas sed etiam permanentes non in eo quod permanentes sunt sed in eo quod habent durationes successivas quas commentatores alibi vocat transmutationes ipsa ergo transmutabilia in eo quod habent omnes suas partes simul mensuratur instanti in eo autem quod habent durationes successivas siue moveantur siue non moveantur mensurantur tempore. (Quoniam autem est). Tertia conclusio omnia que sunt in tempore continentur a tempore. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat primo sic: omne quod est in numero continetur a numero ergo omne quod est in tempore continetur a tempore patet consequentia quia tempus est numerus sicut enim quocumque numero dato contingit dare maiorem quocumque tempore dato mensurante aliquam rem contingit dare tempus maius illa re mensurata unde breviter potest sic argui inducitur omne quod est in numero continetur a numero et omne quod est in loco continetur a loco et generaliter si aliquid est in aliquo et continetur ab illo ergo omne quod est in tempore continetur a tempore. Et licet. (Quoniam autem est sicut in numero esse in tempore accipitur aliquid plus tempus enim ei quod est in tempore sicut accipit plus de numero omni eo quod est in numero unde necesse est omnia que sunt in tempore contineri sub tempore sic sunt alia quicquid in alio sunt ut quod sunt in loco sub loco

Notandum.

vel hic probare quod omne quod est in tempore exceditur a tempore quoniam omne quod est in aliquo numero exceditur a numero ex duobus extremis omne quod in tempore exceditur est in eo tanquam in numero ergo omne quod est in tempore exceditur a tempore ex duobus extremis neque commentatores intelligit quod omne quod est in tempore exceditur ab eodem tempore in duobus extremis aut omne quod est numero exceditur ab eodem numero in duobus extremis quia illud est impossibile datur enim tempus equale mensurata et numerus equalis numerato hora enim non excedit motum horalem neque binarius duo numerato sed intendit commentatores quod omne existens in numero exceditur ab aliquo numero scilicet a numero maiori in duobus extremis duo enim numerata exceduntur a ternario in duobus extremis et tria numerata exceduntur a quaternario in duobus extremis et sic de alijs numeratis semper assu-

mando illis maiorem numerum ita omne quod est in tempore exceditur a tempore quod non quidem a tempore minori vel equali sed a tempore maiori ita quod motus horalis exceditur a tempore duarum horarum et motus duarum horarum exceditur a tempore trium horarum de motu autem infinito non potest dici proprie quod sit in tempore nisi finem partem cuius talis motus non mensuretur tempore finito vel infinito nulla etiam pars infinita illius motus mensuratur tempore et continetur tempore et exceditur a tempore.

Contra predicta arguitur et primo quod non omne quod est in tempore continetur a tempore quia per idem omne quod est in instanti continetur ab instanti quod est falsum quia instans. Etiam autem multa que sunt in instanti sunt indistincta.

Secundo arguitur quod non omne quod est in numero continetur ab illo numero quoniam duo numerata numero binario existente in illis non continentur ab illo numero cum quia numerus et numeratus sunt equalia tum quia forma non continet illud cuius est forma sed magis pertinet ab illo albedo enim non pertinet albi sed albi pertinet albedini ita numerus qui est formaliter in rebus numeratis non continet res numeratas sed magis econtra. Ad primum dicitur quod omne existens in instanti continetur ab instanti formaliter aut virtualiter in quantum instans est causa ut ea que sunt in tempore continentur a tempore non proprie dicitur instans mensura pro quanto mensura dicit rationem numeralem sed dicitur esse mensura rerum permanentium in quantum habet totum suum esse simul sicut res permanentis. Ad secundum quod ea que sunt in tempore non solum continentur a tempore maiori sed etiam tempore equali sicut locatum a loco suo proprio non enim inconuenit duorum equalium unum esse mensuratum alterius concedendo etiam quod duo numerata continentur a numero binario existente formaliter in illis et cum dicitur quod omne habens formam continet suam formam concedendo propterea dicitur quod binarius ut est forma determinati subiecti non continet illud subiectum sed magis continetur ab illo ut autem est numerus sic non respicit determinatum subiectum ideo sicut mensurat et numerat ea in quibus sita pertinet illa non quidem in eo quod forma vel habitus sed in eo quod numerus et mensura. (Et patet iam). Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic quod omne quod patitur ab aliquo continetur ab illo sed ea que sunt in tempore patiuntur a tempore ergo ea que sunt in tempore continentur ab illo patet consequentia cum maiori quia effectus continetur cum sua causa et generaliter quod dicitur habet dominas a suo predominanti minor autem est nota ex eo modo loquendi dicimus enim res publice fieri et senescere et mori et obliuisci propter tempus sed non dicimus res regenerari nec aliquid adiscere propter tempus non est ergo aliquid bonum neque nouum neque factum propter tempus nisi forte per accidens sed aliquid bene est putrefactum et antiquatum et corruptum propter tempus cum tempus non sit causa generationis nisi per accidens per se autem est causa corruptionis et ratio est ista nam tempus est numerus motus et motus est causa per se corruptionis quia motus per se facit distare a termino a quo autem distare importat corruptionem. Et licet. (Et patet iam aliquid contingit a tempore ea que sunt sub tempore sicut et cōsumimus dicere quod calefacit) id est putrefacit tempus et senescunt

omnia sub tempore et obliuiscitur propter tempus: sed non diuiditur neque nouum factus est neque vetus corruptionis enim causa per se est tempus numerus: etenim motus est ipsum tempus: motus enim distare facit quod est a suo esse et a natura sua.

Notandum secundum commentatorem comento. ii. quod motus naturaliter habet ut per ipsum auferatur res a sua substantia: et ista ablato per se inducit corruptionem rei licet inducit generationem in rebus generatis per accidens ex motu: agitur inuenitur generatio per accidens et corruptio per se et ex tempore inuenitur virtus per accidens: licet enim in conceptu motus includatur tamen terminus ad quem terminus a quo: tamen in omni motu de necessitate sequitur deperditio termini a quo non de necessitate sequitur necessario acquisitio terminum ad quem: accidit ergo motui quod acquirat terminum ad quem sed non accidit motui quod deperdat terminum a quo: ideo motus est per se causa corruptionis: et per accidens generationis: et quoniam tempus est numerus motus: et passio de necessitate: et per se consequens motus: ideo tempus etiam per se dicitur causa corruptionis et per accidens generationis.

Sed dubitatur quoniam philosophus dicitur in littera quod tempus est per se causa corruptionis. et commentator inquit quod tempus est per se causa per accidens virtus: scilicet generationis et corruptionis. Respondetur quod per accidens dupliciter accipitur: vno modo ut opponitur ei quod est primum: alio modo ut opponitur ei quod est per se: accipitur per accidens ut opponitur ei quod est primum et non ut opponitur ei quod est per se: ita hic non repugnat tempus est causa corruptionis motus: ergo est primum et per se causa corruptionis et tempus per se non primo: scilicet ratione motus: quomodo autem hoc verum sit declarabitur magis in sequenti capitulo. (Quare manifestum est). Quarta conclusio entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt in tempore. Et ista conclusio philosophi dupliciter probatur ex fundamento rationum probantibus tertia conclusio: et primo sic: omnia que sunt in tempore continentur a tempore: et mensurantur tempore: sed entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt eterna: patet contra cum maior ex precedenti conclusionem: et minor declaratur: quoniam eterna secundum philosophum sunt eterna non habent principium neque finem: autem que continentur et mensurantur a tempore habent principium et finem: scilicet sue durationis: quoniam tempus non mensurat neque continet nisi sit terminatus duobus extremis ut patet: ergo et cetera. (Quare manifestum est). quoniam ea que semper sunt secundum philosophum semper sunt in tempore: neque enim continentur sub tempore neque mensurantur esse eorum sub tempore. Signum autem: duo arguit philosophus ad eandem conclusionem per rationem sumptam assigno sic: omnia que sunt in tempore patiuntur a tempore: sed entia eterna secundum philosophum non patiuntur a tempore: ergo et cetera. patet consequentia cum maiori ex secunda ratione alterius conclusionis: minor autem est evidens quoniam entia eterna secundum philosophum sunt ingenerabilia et incorruptibilia. Et cetera. (Signum autem huius quod entia eterna non sunt in tempore est quoniam neque patiuntur nihil a tempore. tanquam non entia). et non existant in tempore.

Notandum secundum commentatorem comento. ii. quod Aristoteles. p. non

entia in tempore in nullo separata a materia: corpora enim celestia non sunt in tempore secundum philosophum tempus non continet illa tamen sunt coexistentia cum tempore. scilicet quod esse eorum est quod in motu existens cum esse temporis coexistentis cum quantitate: res autem separate non habent continentiam: neque coexistentiam unde dicitur Bur. quod esse in tempore est tripliciter: primo sic: coexistentia entibilia: et hoc est existere quando tempus existit: et sic omne quod est in tempore. scilicet deus quod intelligentie coexistentia entibilia. Secundo modo aliquid dicitur esse in tempore coexistentia quantitatiua: et sic sunt in tempore corpora celestia et non substantie separate: scilicet. n. corpora celestia in tempore: quia coexistunt cum tempore coexistentia quantitatis: cum quantitate: quia sunt simul similitate quantitatis cum tempore: nam quantitas celi non se paratur secundum locum a tempore. Tercio modo aliquid dicitur esse in tempore: sicut in numero vel in mensura: et sic non sunt in tempore nec corruptibilia: deus enim et intelligentie et corpora celestia hoc modo non sunt in tempore: cum non possit eorum eternitas numerari neque mensurari. Sed quia philosophus non dicit absolute entia eterna non esse in tempore: sed cum specificatione vide licet entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt in tempore arbitrio quod de intentione sua fuerit quod deus et intelligentie aliquo modo sunt in tempore tanquam in numero: et in mensura: et generaliter corpora celestia alia: que omnia ingenerabilia et incorruptibilia: quoniam in quocumque inuenitur esse transmutabile successuum accidentale respectum: non per mutationem factam in illis: sed in suis causis successive productis: et successus siue corruptis: ergo deus et intelligentie sunt in tempore tanquam in numero et in mensura et a fortiori corpora celestia sunt in tempore illo modo cum in ipsis sit transmutatio absoluta per mutationem factam in ipsis: et non solum in suis causis: licet ergo non sunt in tempore secundum suas substantias: sed secundum accidentia absoluta vel respectiva successive variabilia in ipsis: ea autem que generantur et corrumpuntur sunt in tempore substantialiter et entitative: ex quo patiuntur a tempore. Eterna ergo ut eterna non sunt in tempore: sed ut habent inceptionem et definitionem accidentium in ipsis: sic sunt in tempore tanquam in numero et in mensura.

Sed dubitatur arguendo quod deus et intelligentie secundum suum esse naturale et absolutum sunt proprie in tempore: quia mundus habet propriam durationem successuam qua alia mensurantur: sed quilibet duratio dei vel alterius intelligentie est prius illa: et per consequens eius mensura ergo multo magis deus habet propriam et priorem durationem et successuam: ergo eius duratio est tempus prius enim naturaliter est volitio dei qua vult mundum continuare durationem tale: qua est talis duratio: et quamprimo est talis dei volitio est illa successiva: ergo prius naturaliter est tempus quod duratio talis mundi. Respondetur negando consequentiam: instantanea enim prius tempore et est mensura terminantia eius: et tamen non est mensura: non tamen successiva sed instantanea: quia non mensurat ad eam te formaliter: sed solum terminative effective: iuxta modum loquendi theologorum concedatur etiam quod prius naturaliter est volitio dei qua vult mundum continuare durationem suam: quia est talis duratio: et neque ergo quod talis dei volitio sit successiva: et est instantanea instanti eternitatis licet per illam successive moueat celum.

Ter.
co. ii. 7.

Ter.
co. ii. 3.

postq̃ probauit tempus esse mensuraz motus ⁊ alio-
rum transfinitarum a motu posito ergo philosoph⁹
quod: cellones: quoz p̃ia est ista: tps ē mēsurā q̃etis
Sc̃da p̃do: tps n̄ ē mēsurā q̃etis ⁊ mot⁹? R̃s q̃ritatē fini-
tā ⁊ determinatā ibi. (Mensurabilia autem). Tertia co-
clusio p̃p̃uato non enīa non sunt mensurabilia tē-
pore ibi. (Manifestum igitur). Quarta conclusio enīa
itaque aliquando non sunt bene sunt mensurabilia tē-
pore ibi. (Quecunq; quidem). Prima conclusio ar-
guitur dupliciter: ⁊ primo sic: motus ⁊ quies sunt op-
posita: sed tempus est p̃ se mensura motus: igitur tē-
pus est p̃ accidens mensura quietis: patet consequē-
tia: quia opposita habent fieri circa idem ⁊ quicquid
est mensura vnius oppositorum p̃ se est mensura al-
terius oppositorum p̃ accidens: sicut enīa non co-
gnoscitur p̃uatiuz nisi p̃ suum positium vt deter-
minat philosoph⁹ primo ⁊ secundo de anima: ita
non mensuratur p̃uatiuz nisi p̃ suum positium
ad hūc intellectum q̃ illud q̃ est mensura p̃ se positum
est mensura p̃ accidens. I. e. li. (Quoniam autem est
tempus: mensuratio motus erit ⁊ quietis motum se-
cum accidens. (Omnis enim). Secundo arguitur
sic. Omne quod est in tempore mensuratur tempore:
sed quies est in tempore: ergo quies mensuratur tem-
pore: patet consequentia: cum maiori ē determinatiua:
minor autem est euidentis: quoniam sicut motus est in
tempore: quia aliquid mouetur in tanto tempore: ita
quies est in tempore quia aliquid quiescit in tanto tem-
pore. I. e. li. Omnis enim quies in tempore est. (Non
enim sic). Contra conclusio nem sunt duo dicenda q̃
philosoph⁹ excludit: quoz p̃mum est istud si qui-
es est in tempore tanq̃ in mensura: ⁊ omne q̃ est in tē-
pore mouetur et quo tempus est numerus motus:
igitur quies aut quiescens mouetur: quod est falsum.
Respondet philosoph⁹ q̃ licet tempus sit mensura
motus: non tamen enim est in tempore vt in men-
sura mouetur: bec enim est differentia inter est in motu
⁊ est in tempore: ⁊ omne q̃ est in motu mouetur: non
autem omne q̃ est in tempore mouetur: quia motus
semper est passio intrinseca illius q̃ est in motu: sicut al-
bedo albi: caliditas calidi. Tempus autem est pas-
sio extrinseca ei q̃ est in tempore extra tempus nō sit
motus sed numerus motus: nō sicut numerus est idif-
ferenter mensura moti ⁊ quiescentis: ita ⁊ tempus: debe-
re ergo sic argui: tempus est motus: sed omne q̃ est in
motu mouetur: ergo omne q̃ est in tempore mouetur:
ista consequentia est bona: ⁊ minor est vera: ⁊ con-
clusio est falsa vt patuit cuz p̃is non sit mot⁹ ⁊ passio
materialis extrinseca motui. I. e. li. (Non enim sicut q̃
in motu est necesse moueri: sic ⁊ in tempore: non enim
enīa motus tempus est sed numerus motus: in nūero

autem motus contingit esse et quiescere. (Non enim omne). Sensus dubius si quies est in tempore et mensuratur tempore: ergo omne quiescere est in tempore et mensuratur tempore: consequens est falsum: quia deus et intelligentie et poli mundi quiescant cum non moueantur non sunt in tempore neque mensurantur tempore ex quo sunt entia eterna ex determinatis in quarta conclusione alterius conclusionis. Respondet philosophus concedendo omnia quiescentia esse in tempore et mensurari tempore: et negatur quia deus et intelligentie quiescant aut poli mundi: nec sequitur talia sunt entia immobilia aut non mouentur: ergo quiescant: quia ad hoc quod aliquid quiescat non sufficit quod non moueatur aut sit immobile: sed quod non moueatur: et quod sit apud natus moueri: modo deus et intelligentia ex poli mundi nullas habent aptitudines ad motum: ideo sicut non mouentur: ita non desunt: propterea non sunt in tempore: quia esse in tempore est esse in numero numerante et mensurante et contineri a tempore et excedi ab illo in duobus extremis que non copertum rebus externis: bene autem desunt copertum hijs que mouentur et quiescant. L. li. (Non enim omne immobile quiescit desunt priuatum motu: aptus natus autem moueri sicut dictus est in prioribus: scilicet tertio huius esse autem numero est esse quoddam numeri nec et mensurari esse ipsius numero in quo est: quare in tempore est aliquid sub tempore est illud tanquam continetur et excessus quod copertum quiescit et motus non autem rebus extremis.

Notandum ^{fm comēntato 23 comēnto}
tio motus: 7 priuationes terminantur in suis priua-
rum 7 mesurantur: necesse est vt mesuratio quies. 9
tempore nihil aliud sit quā mesurare priuationem
motus: ergo mensurat motus 7 priuatione quies: mē-
surat ergo motus primo 7 essentialiter 7 quies se-
cundo 7 per accidens: scilicet fm qd est priuatio motus: si-
cut accidit in cōprehensionibz habitudiū 7 priuationum
visus enīz. cōprehendit album 7 nigrū qd est priua-
tio albi 7 similiter est de omnibz habitudinibz in priua-
tionibz. (Ratio commentatoris est ista: si scilicet habēt
albus 7 nigrus ad vīfūzita se habent motus 7 quies
ad tempus: sed visus percipit albus per se 7 nigrus per
accidens: ergo tempus mensurat motus per se 7 quie-
tem per accidens: patet consequentia: quia sicut albus
est habitus respectu nigri: ita motus respectu quies
prima pars antecedentis est nota: quoniam scilicet tempus
mensurat motus 7 quies fm duratione: ita visus al-
bum 7 nigrum fm iudiciū 7 cognitione. Secūda pars
antecedentis videtur colligi ex secundo de anima vbi
dicit philosophus quilibet sensus exterioriorem cognos-
cere potissimum per se 7 priuationē per accidens vt in
ductiue est manifestum.

Contra predicta arguitur: ⁊ p^o q^o q^oes nō
ē priuatio moris:⁊ magis ecōtra
quoniam quies acquifita per motū nobilior eſt quā
motus ille: ergo non eſt priuatio eius: patet conſe-
quia: quia ſemper forma nobilior ē habet per modū
habitus ⁊ generabilior per modū priuationis vt colligi-
tur a p^oo ſecundo huius: ⁊ a p^omentore ſecūdo ⁊
tercio de aia: nemo. n. dicit albedines eſſe priuationes
nigredinis: ſed magis ecōtra vt aſſertit p^o 1° 1° ⁊ p^o 1° 1°
de aia: a nēdes arguitur: nā oīs mor^o pprie dicit^o ē
pp finē. ⁊ p^o p^o 2° 2°: ⁊ pp q^o vñ q^o dicit^o ⁊ illud ma-
gis p^o poſterior p^o 1° nobilior eſt q^o quā mor^o ad illā
in quo. n. p^o 1° 1° 1° 1° finis impoſuit neceſſitate h^ois

De hiscorum.

que sint ad finem sicut premisse conclusioni in deter-
minatione. Secundo arguitur qd visus non per acci-
dens cognoscit nigredinem: quoniam color est per se ob-
iectum adequatum visus per Aristotelem secundo de ani-
ma sed eque per se continetur nigredo sub colore: si-
cut albedo: quia eque in primo modo dicendi per se
illa nigredo est color: sicut illa albedo est color: ergo
visus ita per se cognoscit nigredinem sicut albedinem.
Item possibile est qd visui prius presentetur nigredo
qd albedo: immo qd visui presentetur nigredo et nunq
albedo: ergo visus percipere potest nigredinem et non
per albedinem tanq per suum habitum. pro solutione
prime difficultatis est sciendum qd quies dupliciter acci-
pitur: videlicet positue et priuatiue, quies priuatiue
sumpta est carentia motus cum aptitudine ad illum:
et talem habet mobile antequam moueatur ad ali-
quam dispositionem ac etiam post: sed quies positue
sumpta est dispositio apta nata acquiri per motum im-
mediate: sicut enim albedo habet contrarium priuatiuum
qd est non albedo: scilicet carentia illius in subiecto ap-
to nato: et contrarium posituum qd est nigredo tenens
alterum extremum in genere coloris vt patuit prio-
bus ex doctrina philosophi et commentatoris ita mo-
tus: secundo contrariatur videlicet quies priuatiue su-
pta que est necessario in subiecto apto nato: et quies
positue supra que est forma realis acquisibilis per
motum et non solum motui locali respondet huius du-
plex quies: etiam cuilibet alteri motui quaz sententia
ponit Albertus quinto huius di. qd in genere non e co-
trarietas sed in specie coloris: in genere non habet pri-
uatiuum quoniam contrarium suum sit idem gen: et ideo in ge-
nere quies opponitur motui oppositione que est in-
ter priuationem et habitum: sed in specie quies contraria-
tur motui proprie contrarietate qd vtriusq est forma et
habitus huius albedine: patet ergo per eum qd duplex
est quies. scilicet quies que est priuatio et quies que e
forma positua. ¶ Ex predictis sequitur primo qd
es positue sumpta est terminus immediatus acquisibi-
lis per motum: ita qd quies positua localis est vocatio
sualis finis quaz est motus per se: et ad quaz immediate
terminabilis est motus localis: siue fuerit quies vio-
lenta: siue naturalis: quies autem in augmentatione est
quantitas vel dimensio ad quaz immediate motus au-
gmentationis: sed quies in alteratione est qualitas q
immediate acquiritur per motum: acquiritur per motum al-
terationis: ita qd frigiditas aque non tendens ad vlti-
orem perfectionem est quies naturalis aque: et calidi-
tas inducta est quies violenta. ¶ Secundo sequitur
qd aliqua quies est entitas absoluta: et aliqua respecti-
ua et aliqua nec absoluta nec respectiua: patet: quoniam
terminus ad quaz in motu augmentationis et altera-
tionis est entitas absoluta: scilicet quantitas et quali-
tas: terminus autem ad quaz in motu soli est entitas re-
spectiua quaz sit ubi vel situs: quies autem priuatiue su-
pta quaz sit necessario in subiecto apto nato non est en-
titas absoluta nec respectiua. ¶ Tercio sequitur qd ali-
qua quies est sensibile commune et aliqua sensibile pro-
prium et aliqua nec sensibile proprium nec commune: pa-
tet de quiete predicamenti quantitatis que est sensibi-
le commune quaz quantitas sit continua: quies vero predi-
camenti qualitatialis est sensibile proprium videlicet qua-
litas tertie speciei vt puta albedo vel caliditas: et si al-
legetur philosophus secundo de anima di. qd quies e
sensibile commune: dico qd loquitur de quiete locali: si-

cut de motu locali: quies autem priuatiue sumpta non
est sensibile proprium nec commune quaz non sit sensibi-
le per se: sed tantum per accidens: vt colligitur a comen-
tatore hic. ¶ Quarto sequitur qd licet in latitudine
essendi quies sit magis positua qd motus: tamen in la-
titudine cognoscendi motus est magis positua qd qui-
es: quia melius percipitur motus qd quies: et isto mo-
do posset quies positua dici priuatiuum et motus po-
situum: sicut etiam solet dici de multitudine et vno qd vnu
in latitudine essendi est magis posituum qd multitudo:
sed in latitudine cognoscendi multitudo se habet vt po-
situum et vnitatem vt priuatiuum iuxta doctrinam commu-
tationis secundo de anima. ¶ Ad primum dicitur qd co-
cludit verum de quiete positua: sed non de quiete pri-
uatiua: philosophus tamen verum dicit qd quies per
accidens mensuratur tempore: siue accipiat quies
positua siue priuatiua: vnde tempus non mensurat
aliquam quietem nisi per durationem rei quiescentis: si-
cut non mensuratur albedo nisi per accidens ad men-
surationem quantitatis di. philosophus in predicamen-
tis qd quanta fuerit superficies tantam albedinem eius
esse dices. ¶ Ad secundum dicitur qd nigredo duplici-
ter sumitur: videlicet positue et priuatiue: nigredo po-
situe sumpta est forma contraria albedini confluent
ex mixture qualitatum primarum seu lucis quaz oppo-
sitae: sicut albedo iuxta doctrinam Aristotelis in libro
de sensu et sensu. nigredo autem priuatiue sumpta est neces-
sario in subiecto apto nato: scilicet carentia albedinis
vel lucis quaz aptitudine ad illam: et eo modo quo dicunt
existentes in tenebris aerem esse nigrum: et de hac tamē
loquitur commentator quaz dicit visum percipere albe-
dinem per se et nigredinem per accidens. (Mensurabit
autem). Secunda conclusio tempus est mensura quie-
tis et motus finis quantitatem finitaz et determinatam:
probat tempus mensurat mobilia et quiescentia non
finis qd semper mouentur vel semper quiescunt: sed finis
qd mouentur et quiescunt tempore finito et determina-
to: quia entia eterna secundum qd eterna non sunt in tem-
pore vt determinatum est: ergo tempus mensurat mo-
tum et quietem non finis quantitatem durationis infini-
tam sed finitaz et declaratam: patet consequentia quia
eadem mensura et eadem quantitate mensurantur mo-
bilia et quiescentia motus et quies. Le. li. ¶ Mensura-
bit autem tempus quo mouetur: et qd est quiescens et
qd hoc quidem: motum autem illud quiescens per tem-
pus finitum: motum enim ipso et quietem mensura-
bit consequentem finis qd sunt quedam quantia finita et
determinata. ¶ Ex predictis Aristoteles infert prio-
r qd tempus non est mensura mobilis et quiescentis finis
quantitatem illorum: sed finis quantitatem motus et
quietis: prima pars patet quoniam sicut mobilia et
quiescentia finis substantiam sunt entia permanentia:
ita quantitas illorum est res permanens habens to-
tum suum esse simul: ergo mobilia et quiescentia finis
suam quantitatem mensurantur instanti et non tem-
pore. Secunda pars patet: quoniam quantitas mo-
tus et quietis est res successiua: sicut tempus: quanti-
tas enim motus est duratio absoluta motus habens
prius et posterius: quantitas autem quietis est dura-
tio respectiua quietis fluens a tempore ex adiacentia
temporis ad res temporales. Lege litteram. ¶ Querit-
ur qd mouetur non simpliciter erit mensurabile sub tem-
pore sub qd quantum est aliquid: sic secundum qd mo-
tus ipsius quantitatis est: et et quies illius quanta est.

Lex.
co. 118.

Liber quartus.

Secundo infert philosophus q̄ ea que non possunt
moueri vel quiescere non sunt in tēpore: quoniam est
in tēpore est mensurari in tēpore: sed illa non sunt me-
surabilia tēpore: cum tēpus non sit mensura nisi mo-
tus ⁊ quietis ⁊ mobilis ac quiescentium seu reducibi-
lium ad aliquod usum. *¶* 2. li. (Quare quiescing
neq̄ mouentur neq̄ quiescūt neq̄ sunt in tēpore: in
tēpore enim est est mensurari tēpore: tēpus au-
tem motus est).

Notandum p^{ri}o fm p^{re}ter^{it}o^{rum} i^{ste} q^{ui} mo
ta semper vt o^{mn}ib^{us} fms
quiescētia semper vt terra nō sunt in tēpore cū tem
pus nō excedat ip^sa. Sic igitur nō sunt in tēpore illa q^{ui}
nunq^{uam} mouentur neq^{ue} vt q^{ui} quiescunt illa nō sunt in tē
pore illa que semper mouentur aut semper quiescunt
nam ea que sunt in tēpore exceduntur a tēpore: ea
vō que semper mouentur aut semper quiescunt nō ex
ceduntur a tēpore ex q^{uo} nō habent p^{ri}ncipiū neq^{ue}
finē sui motus et quies.

Secundo notandus fm commentatores
comento. 19. q. 10. p. 1. mensu-
ratus fm q. est motus aut quiescentis non simpliciter
sed fm quantitates accidentales motui ⁊ quiesci: tēpus
igitur non mensurat aliqd fm q. est substantia aut qua-
ritas aut quale fm aliquid motus rei permanentis sed
tēpus mensurat entia fm q. sunt mota vel quiescentia
⁊ non mensurat illa fm motus ⁊ quiesces sed fm quāti-
tatem accidentalem motui ⁊ quiescentia: q. tēpus mensurat
motus ⁊ ea que moventur per quātitates accidentales
motui. s. per durationem motus successibilis fluentem
a natura motus: per motu proprie passionis mensu-
rat etiam quies ⁊ ea que quiescent non per ipas quiesces
sed per quantitates accidentales quiesci. s. per durationē
successivam eius derelicta in rebus tēporalibus et ad
faciendam tēporis ad res tēporales ⁊ transmutabiles.

Tertio notandum finem commentorum eodē comento q̄ quia mensuras debet esse de genere mensurarū sequitur q̄ oē q̄ mensuratur a tēpore mensuretur finem q̄ est motus aut quiescent: linea enim mensuratur per lineas q̄ corpus per corpus q̄ superficies per superficiē. Non intendit commentor q̄ mēsurā q̄ mensuraturū sunt eiusdē predicamētū q̄ tēpus ē de predicamento quantitatis: duratio rei tēporalis que mensuratur tēpore ē de predicamēto quādo duratio motus: quetiā mensuratur tēpore est de predicamento passionis si motus est stillus predicamētū vt ponit commentor: hīc autem nō est in predicamēto nō p̄ reductionē etiā sua duratio per reductionē est eiusdē predicamētū intendit commentor q̄ mēsurā q̄ mēsuraturū sunt eiusdē generationis. i. eiusdē denominatio nis quo ad genus permanentiū q̄ successiuo 22: ita q̄ mensura sit permanentis si mensuratur est permanentis q̄ mēsurā sit successiua si mēsuraturū est successiua q̄ et.

Sed dubitatur quomodo ipsi mensuratur quiete per quantitates accidentales quietis quies non sit quantitas: et quo est privatio motus? et quo quies mensuratur tempore cum non sit ens permanens nec successivus: sed ne cessario in subiecto apto nato. Respondet Burleus quod illa propositio est falsa de virtute sermonis quies mensuratur tempore cum sit non ens accipiendo quietem per privationem motus: sed eam concedunt philosophi et commentatores tunc ad hunc intellectum quod ipsi potest cognosci quantum ad aliquod corpus quiescat aut privatur motu. ¶ Ego

aures dico q' quies tā priuatiua q̄ positiua nature v̄
 mensuratur tēpore nō per se sed per accidens v̄ posu
 it plus in prima conclusione sicut enīz a loco superfi
 ciali fuit respectus verationis receptus subiectiue in
 re locata per se existēte: nō in aliqua eius pte quo
 respectu locus ille locat totū per se: quilibet partē per
 accidens ⁊ vna cū quolibet accidente illius v̄ fuit de
 claratum p̄io tractatu huius quantitatē a tēpore fuit
 respectus quā solitatis receptus subiectiue in tēpore
 reali per se existēte: nō in aliqua parte vel accidentel
 lius quo respectu mensuratur totū per se ⁊ quilibet ei⁹
 parte vna cū omnibus accidentibus per accidens: ue
 finit accidentia absoluta siue respectiua siue positi
 ua siue priuatiua: ⁊ quoniam quies positiua est accidēs
 quiescentiū ⁊ quies priuatiua est accidēs priuatiuū
 quiescentis: idē otēmpus per accidens mēsurat vtrūq̄
 quiescentē: mensurat ergo tempus hominē vel equū: s̄m
 q' habet esse duratiuū ⁊ transmutabile per se: ⁊ per qnā
 libet partē: ⁊ omnia accidentia eius per accidens: ⁊ h
 per duratiōis respectū ⁊ fluētēz a tempore in homi
 ne vel equo: que quidē duratio ita habet successionez
 ⁊ inco possibilitytes partē: sicut tēpus: sed est differen
 tia quia tempus est entitas absoluta ⁊ duratio homi
 nis vel equi est entitas respectiua sicut locus qui est su
 perficies est ens absolutū: ⁊ vbi ab eo p̄ueniens est
 ens respectiū: ⁊ sicut locus separatur a locato: ita q'
 non est subiectiue in locato: ita tempus: sed in corpo
 re locante: sicut tempus non est subiectiue in homine vel
 in equo neq̄ in aliqua parte mundi: sed tantum in mū
 do continente oīa. ¶ Ex predictis sequitur q' ille ter
 minus quantitas in sua maxima qualitate non est ge
 nus alicuius predicamenti: sed est genus extra predi
 camentum analogum vel equiuocum cum dicatur in
 differenter de quantitate permanente ⁊ quantitate suc
 cessiua motus: quilibet enīz duratio successiua ⁊ non
 solum de quantitate successiua predicamenti quantita
 tis que est tempus: sed etiam de quantitate successiua
 predicamenti quando ⁊ de quidditate successiua mo
 tus: quilibet enīz duratio successiua dicitur quantitas
 siue sit duratio absoluta siue respectiua s̄m commen
 tatorez: licet forte non eque proprie: duratio enīz suc
 cessiua mundi proprie est quantitas cum sit per se de
 predicamento quantitatē: duratio autem successiua
 motus non ita proprie est quantitas cum non sit de i
 lo predicamento: est tamen magis proprie quantitas
 q̄ duratio re temporealis: quoniam duratio motus est
 absoluta entitas ⁊ duratio rei temporalis est entitas
 respectiua. (Manifestum igitur). Tertia conclusio. p
 pterea non entia non sunt in tempore neq̄ mensuran
 tur tempore probatur tempus est per se mensura mo
 tus: ⁊ per accidens quiescit v̄ manifestum est ex p̄ter
 minatis: igitur nihil est in tempore neq̄z aliqd mē
 suratur tempore nisi mobile vel quiescēt aut aliqd
 illuzum sed p̄pterea non entia non sunt mobilia:
 neq̄ quiescentia neq̄ aliqua illorum ergo illa non sūt
 in tempore neq̄ mensurantur tempore: min⁹ declar
 tur: quoniam hominem esse a finem ⁊ dyametrū esse
 communisurabilem cōtestāta sunt p̄pterea non en
 tia cum sint p̄pterea falsa ⁊ impossibilia: constat
 autem q' h non sunt mobilia nec quiescentia neq̄ par
 tes vel accidentia mobiliū ⁊ quiescentū q' si nulla eēt
 mobilia vel quiescentia non minus esset impossibile
 hominem esse a finem: ⁊ dyametrū esse communis
 urabile cōtestātur: arguatur ergo sicut tempus nō est mēsu

Lex.
cō.120.

De hiscorum.

ra nisi mobiliū et descensū et accidentiū illo: sed ppter ea nō entia nō sunt mobilia nec quiescētia nec accidentia illo: ergo tēpus nō est mēsurā: ppter ea nō entia: et per cōsequēs ppter ea nō entia nō sunt in tempore neq; mēsurantur tēpore qd erat probādum. *Le. li. (Manifestū igit qm neq; q nō ē oē). i. id q nūq; est ens in tēpore erit: vt quecūq; nō cōtingit aliter se hēre quā sicut opamētū lateri symetrū. i. quā sicut opamētum ēē cōmēsurabilē costē: oīno enī si mēsurā est tēpus motus per se: alioz aut fm accidēs v3 quēntū tā positiuaaz qd priuatiuaaz manifestū est q quoz esse mēsurat hīs oībus erit esse in moueri et quiescere que nō possūt cōuenire ppter ea nō entibus.*

Sed dubitatur pbandū qd aliqd pp nō ens cum sit priuatio motus: priuatio autē est nō ens p Aristō. primo huius. Rñdetur qd illa ppositio quies semp nō ens dupliciter pōt intelligi vno mō q quies semp est nō ens: et sic illa ppositio est falsa: qz oīs quies est semp existēs vt dēs terre aut aliquādo existēs et aliquādo nō existēs vt quies terminās motū: alio mō pōt intelligi illa ppositio quies semp est nō ens. i. quies semp est necessariū in subiecto apto nato. et ad hunc intellectum dico qd aliquis dēs semp est nō ens vt quies terre et h nō mēsuratur tēpore: et aliqua quies nō semp est nō ens. i. nō semp est necessariū et priuatio vt dēs terminās motū: cū illa dēs aliqui sit: et aliquādo nō sit: et talis mēsuratur tēpore qz continet a tēpore et exceditur ab illo in duobus extremis: pbus tamē cū dixit qd ppter ea nō entia nō mēsurantur tēpore: intendebat qd ea que ppter ea nō sunt existētia nō mēsurantur tempore sicut hominē a sinū et opamētū esse cōmēsurabilē costē. (Quocūq; quedā). Quarta cōclusio ea que aliquādo sunt et aliquādo nō sunt mēsurantur tēpore: pbandū oīa generabilia et corruptibilia mēsurantur tēpore oīa generabilia et corruptibilia aliquando sunt et aliquādo nō sūt: ergo ē p pntia cū minor: et maior declarat oīa que excedunt a tēpore et patiuntur a tēpore mēsurantur a tēpore: sed oīa generabilia et corruptibilia excedunt a tēpore cū semp sit tempus et nō semp sint generabilia et corruptibilia: patiuntur etiam a tēpore qz antiquantur et putrescunt: et corripuntur a tēpore vt patuit et nō solū de aliquibus tm que quādoq; sunt et quādoq; nō sunt sic arguendo oīa que excedunt a tēpore mēsurantur tēpore: sed oīa que aliquādo sūt et aliquādo nō sunt mēsurantur tempore. *Le. li. (Quocūq; quidē ergo generabilia et corruptibilia sunt et oīno quidē que aliquādo quidē sunt: aliqui nō sunt: necesse est in tēpore esse: est enī quoddā tēpus plus qd excellit esse ipsoz et mēsurat subām corūde: sicut duratiōez.)*

Notandū fm cōmentatōrē mēto. 120. qd generabiliū et corruptibiliū nō solum esse mēsuratur tempore sed etiā nō ēē: qz tam esse qd nō esse talū exercet a tēpore ex vtraq; parte. Et si dicat de priuatiōe sōz. taz generādi qd corrupti: qd illa nō mēsuratur tēpore qz nō exceditur a tēpore vtraq; parte cū sit infinita in preterito vel in futuro. Rēpōdet cōmentatōr qd priuatio sōz. generādi h3 duplex s3: v3 ppiquū qd est spma cōmixtiū sanguini mēstruo et remotū qd est prima mā: licz ergo priuatio sōz. generādi vt est in prima mā nō mēsuratur tempore: si cut nec ipa prima mā: tamē vt est in mā secūda: et i subiecto ppiquo bene mēsuratur tēpore quēadmodum

et ipm sperma cōmixtū sanguini mēstruo mēsurat tēpore: priuatio autē sōz. corrupti qz nō est subiectiue nisi in prima mā: ex quo nō potest repugnari sōz. corruptus nō mēsuratur tēpore. Intēdit ergo cōmentatōr qd priuatiōes et negatiōes vtsunt in pzia mā nō mēsuratur tēpore: sic neq; excedunt a tempore: vt autēz sunt in mā secūda aut in aliquo subiecto generali et corruptibili: sicut excedunt a tēpore: ita mēsurantur tempore: sicut quātitas vt est forma materie prime non mēsuratur tempore: vt autem est forma cui mēsuratur tempore. *¶ Cōtra cōmentatōrē dicat qd priuatio corrupti mēsuratur tēpore: qz priuatio generādi mēsuratur tēpore: sed aliqd corruptū est regenerādū: ergo et minor declaratur: qm ex aere corrupto generatur ignis: et itēz ex illo igne generat aer. Sicut aqua cōtinua si fiat discōtinua corripitur: et qm regenerat cōtinuitatibus pib3 primo diuisis. Rñdet cōmentatōr qd priuatio sequentes cāe rei respectu nullius subiecti mēsuratur tēpore: qz cū ea nō cōiungitur possibilitas essendi rem nisi in reb3 reciprocatis. Intēdit cōmentatōr qd in elemētis que ex se inuicē generantur et corripuntur priuatio rei corrupte mēsuratur tēpore nō respectu indiuiduū sed fm spēm qz corruptus nō potest ueri idē in numero vt habet secūdo de generatiōe: et tūctalis priuatio vt respicit spēs h3 subm. ppiquū: v3 elemētum ex quo aliud generat: qd quidē mēsuratur tempore. *¶ Sed ad instātiā de qua discōtinua, dicat qd illa nō ppter corruptionē sed desinit ēē: et qz itēz incept esse: concedo qd priuatio illius mēsuratur tempore: et ante definitionē qd ante inceptionem. Secundam nō rōne subiecti remonit qd est pzia mā: sed rōne subiecti ppiquū qd est quelibet illaz ex qbus constituit aq anteq aut simpliciter generaret aqua subm. priuatio: nis eius ppiquū fuit illud ex quo generabatur. (Ipsoz aut). Ex pcedis Aristō. infert duo correlaria quoz primū est qd nō entia que continet a tēpore mēsurantur tempore ex vtraq; parte p3: quoniam nō entium que cōtinētur a tēpore quedā sunt pterita vt Homer3 et Cesar qdā sunt futura vt ecclipsis et antichristus: qd enim ista cōtinētur a tēpore: manifestus est: qz habuerunt vel habebunt inceptionē et definitionē: et qd mēsurentur tēpore ex vtraq; parte. Declaratur qm Cesar et Homer3 mēsurantur tempore pterito finito ex omni tempore et ecclipsis futura et antichristus mēsuratur tēpore futuro finito etiā ex vtraq; parte: si enīz insperetis tm vnam partē videbit ēē esse finitā. si autēz ambas videbis ambas ēē finitas. *Le. li. (Ipsoz ac). que nō sunt quecūq; continet tēpus: alia quedā erunt vt Homer3: aliquādo erat: alia vō erūt futuroz: ali quod ad quecūq; tēpora diuisim mēsuranda cōsideret cōtinēt et mēsurat tēpus ex vtraq; parte: si aliquid ambo cōiunctim cōsideres vtraq; cōtēta et erāt et erunt in tempore finito terminato ex vtraq; parte. *¶ Secundum correlariū nō entia que nō cōtinētur a tēpore non sunt in tempore pnti preterito vel futuro: qm esse in tempore est mēsurari tēpore: sed ista nō mēsurantur tempore presentī neq; pterito neq; futuro: cūz nō cōtinētur a tēpore: ergo illa nō sunt in aliqua illo: um tēpore: hic autē nō entia sunt illa quoz opposita semp sunt: vnde qz semp est opamētū esse incommensurabilem costē: sicut nūq; est opamētū esse incommensurabilem costē: sicut nūq; est opamētū esse incommensurabilem costē nō cōtinētur a tēpore neq; mēsuratur tēpore: neq; est in tempore pnti preterito vel futuro: qz semp****

Tex.
co. 120.

Liber quartus.

est nō ens: ea ergo que semp sunt aut semper nō sunt
nō continent a tempore neq; mensuratur tempore neq;
sunt in aliquo tempore. ea vero que aliqui sunt & aliqui
nō sunt: vtpote generabilia & corruptibilia continent a
tempore & mensurant tempore & sunt in aliquo tempore. v3.
p̄senti p̄terito vel futuro. I. e. li. quoz autē nō conti-
net. cōstrue sic. id autē qd est dēnumeratio illorū quo-
rū nō p̄nēt tēpus nō est neq; erat neq; erit in aliquo
tempore. sunt autē huiusmodi eoz que nō sunt quozū
cūq; opposita semp sunt vt a simetron. I. in cōmēsu-
rabilem esse dyametru: semp est & nō erit hoc in tēpo-
re. ergo in simetron. I. cōmēsurabile esse dyametru erit
in tempore. vñ semp nō est dyametru: ē cōmēsurabilez
coste: qz p̄trariū est ei q semp est v3 dyametru esse in
cōmēsurabile coste. quozūcūq; aut p̄trariū nō semp
est: hec aut possunt esse & nō esse & est generatio & cor-
ruptio eoz. Ideo talia continent a tempore & mensurant
tempore & sunt in tempore.

Notandum fin cōmētatozē cōmē-
to. 120. q. causa in hoc
q tpus terminat istarū rerū p̄uatiōnes: ita q possu-
mus dicere q tot anni sunt elapsi a tempore est hoc q
tēpus terminat illa intēdū cōmētatoz q nō esse rei se-
quens fuit ē mensurat tempore medio inter hoc instās
p̄sens & tēpus in quo illa res erit: ita q possimus di-
cere tanto tempore nō fuit illa res & istud videt repu-
gnare cōmēto superiōri in quo dixit cōmētatoz q p̄-
uatio generadi mēsurat tempore: nō aut p̄uatiō corru-
pti. Rēpōdet ex isto cōmēto q p̄uatiō corrupti pōt
cōsiderari vt est in mā p̄ma: & sic nō mensurat tēpo-
re: aut fm q terminatū esse ipsius corrupti: & sic men-
surat tempore. I. illo tempore quo incepit definitionē cor-
rupti & terminatur ad hoc instās p̄sens.

Sed dubitatur circa literā. si enīz
nō ens est in tēpo-
re ergo nō ens est: sed oē qd est ens: ergo non ens est
ens q implicat cōtradictionē. Et nā si dyametru ē cōmē-
surabilez: coste est nō ens: ergo dyametru esse cōmēsu-
rabilem coste est: cuius oppositū ponit in littera v3 q
dyametru ē cōmēsurabile coste nunq; est. Respondet
Burlus q de virtute sermonis hec est fallā & cludēs
opposita nō ens est in tempore sicut ē ista que sequitur
ex illa. nō ens est ens: sed p̄ istaz. aliquid nō ens ē in
tempore: intelligit p̄bus q aliquid nō ens est aptum
nati in tempore. ¶ Cōtra quozūcūq; duoz opposi-
tozūz si vnū est in tempore & reliquū est in tempore fm
p̄bm in littera: sed te esse & te nō esse opponunt: & te ēē
in tempore: ergo te nō esse. etiā aliqui est in tempore: sed te
nō esse est nō ens. ergo nō ens est in tempore. sicut ergo
h nō implicat opposita te ēē in tempore: ita nec ista te nō
esse in tempore. ¶ Item si nō ens est in tempore adhuc
intellectūz q nō ens est ap̄uz natūz esse in tempore: sed
nō datur ap̄tūdo absq; potentia. ergo possibile est
nō ens ēē in tempore: & persequēs illa nō implicat
cōtradictionē nō ens est in tempore. ¶ Propterea cō-
cedo illam. nō ens est in tempore accipiēdo negationēz
infinitē: & p̄ter cōcedo q nō ens est ens accipiēdo ly
ens a parte subiecti nō aliter: & a parte p̄dicati p̄cipia
liter. i. aliquid nō ens est existens: & ita accipit p̄bus.
in littera. talia enī dicunt ēē nō qz sint entia positua: s3
qz sunt existētia in rerū natura. & sequēter concedo
q dyametru ē cōmēsurabilez coste est nō ens ex quo
nō sequitur q dyametru esse cōmēsurabile coste sit qz
ly nō ens ē itē ampliatū ēē moriūz & corruptū. I. a

tertio adiacente ad scōm adiacens in talib; fallit p̄na.

Isum autē nūc. Tex.
Istud qm co. 121.
capitulu huius tractatus in
quo p̄bs determinat de cau-
salitate tēporis: & diuidit in
tres p̄tes. i. p̄ma declarat
quodā terminos p̄nētes
ad tps & ad ea q̄ s̄ tps. In
2^a pōit tps h̄re cālitatē supra
res t̄pales ibi. (Nūeratio autē ois.) In 3^a p̄te p̄cludit
ex determinatis omnē nūeratiōē ēē in tpe ibi. (His
autē nobis.) In p̄ma parte sunt sex termini declarā-
di: quoz p̄mus est nūc qd quidē dupl̄r accipit fm
p̄bm v3 p̄p̄tē & trāslūptiue: nūc p̄p̄tē lūptiū est idē
uisibile cōtinuatū & diuisiū partūz tēporis cōtinuat
enīz partē p̄teritā cū partē futurā: & diuidit vnā a reliq;
cū sit finis partīs p̄teritē & p̄cipiū partīs futurē. vñ si
cut se h3 p̄ctus in linea mathematika: ita nūc p̄p̄tē
dictū q est instās ad tēpus: sed p̄ctus est indiuisibi-
le cōtinuatū & diuisiū partūz lineę. ergo instās est in
diuisibile p̄tinuatū & diuisiū partūz tēporis. sicut
enī est vnū & plura. vnū quidēz realiter & plura rōne
cūz sit p̄cipiū & finis: & fm q est vnū & idē copulat
partes lineę inuicē. fm aut q est plura diuidit partes
lineę ab inuicē v3 fm q est p̄cipiū vnus & finis al-
terius: ita instās est vnū realiter & plura rōne cūz alia
rōne sit p̄cipiū vnus tēporis: & alia rōne sit finis
alterius. si ergo q est vnū sic coplat partes tēporis i-
uicē. fm vero q est plura addit vnā ab alia faciens
vnā partē esse p̄teritā & aliaz futurā. Et in his que ol-
ta sunt cōueniētiā instans & p̄ctus in alio tamē differ-
runt: quonā instans est t̄m in potētia. p̄ctus vero est
in actu & dicit instans in potētia nō qz nō sit & possit
inesse: qz est i fluxu & nō manet p̄ tēpus: p̄ctus autēz
manet per tpus. ideo dicit p̄ctus in actu. in hoc ergo
differūt p̄ctus & instās sed in alio cōueniūt: qz sicut
p̄ctus est quodāmodo idē & quodāmodo nō idē
ita & instās. dicit enī p̄ctus vt copulat & nō idē vt di-
uidit: ita instās est idē vt copulat partē p̄teritā cū futu-
ra: & est nō idē vt diuidit vnā ab alia. I. e. li. (Ipsuz au-
tem.) Nūc est cōtinuatiō tēporis vt dictū est p̄ius. cō-
tinuat enī tēpus p̄teritū & futurū: & oīno termin⁹ tem-
pus est. Est enī hui⁹ quodā p̄cipiūz. s. tps futuri
illius aut finis v3 tēporis p̄teritū: sed hoc. s. qd est p̄in-
cipiū & finis nō sicut in puncto manēte mā^m est. diui-
dit autē potētia et in q̄m quidē hui⁹ est semper alterū
est ipsuz nūc. in quātm aut copulat semp idēz est sicut
in mathematicis lineis nō semp idēz punctū intellectu
est fm diuisionē diuidētū enī semp. Aliud est fm aut
q copulat vnū idē penitus est sicut & ipsuz nūc sic &
ipsū nūc aliud quodā tēporis diuisio fm potētiā
est: aliud autē fm q est terminus vtrozūz vnūio. est
autē idē & fm idēz diuisio & vnūio esse autē nō idem
est hoc quodāz ergo sicut diuidit. i. hoc q diuidit est
vnus maior tēporis nūc. (Aliud autē.) Nūc trāslū-
ptiue lūptiū est tēpus p̄sens vel p̄teritūz vel futu-
rum. p̄p̄inquū huic instāi p̄sentitūz q nūc nō solū di-
uidit de tēpore p̄sentitūz: sed etiā de p̄terito & futuro p̄o-
p̄inquo hui⁹. nāz dicit q soz. venit nūc si venit hodie
& q venit nūc si venit hodie aut in aliquo alio tēpo-
re. p̄p̄inquo huic instāi q notatē d̄: qz nō dicit bene
bellū troianūz seu diluuiū factū est nūc nō ob̄stāt q
aliquid tēpus imēdiatū huic instāi sit cōtinuū illi tē-

Tex.
co. 122.

Philosophicorum.

positi: et hoc ideo quia tempus illud in quo fuit factum bellum troianum seu diluuium est multum remotum ab hoc instanti. Sicut non bene dicitur quod antichristus seu dies iudicii erit nunc quia ipse illud erit minus distans ab instanti presenti ut foris. Veniet nunc: quia veniet hodie: et venit nunc: quia hodie venit secundum illi omnia. In troia facta non sunt nunc: neque diluuium factum est nunc: tamen tempus quod est nunc primum est illi secundum quod non est proprie.

Notandum

in instanti sunt copulatio non est bene manifesta sicut in puncto. et causa in hoc est: quia punctus acceptus in linea est fixus demonstratus bis et instanti non est fixus nec demonstratur bis nec instanti: quia non est fixus: ideo est in potentia et punctus: quia est fixus esse in actu. Duas differencias ponit commentator inter instanti et punctum: quia prima est: quia punctus potest bis demonstrari: non autem instanti: bis enim hoc propositum est vera hoc est demonstratio punctum unum: sed hoc nunquam est vera nec semel hic est demonstratio idem instanti. Secunda differentia est quia punctus est in actu cum sit fixus et instanti in potentia cum sit fluens. Sicut enim et alie differentie sequentes ex his videlicet quod duo puncta possunt esse in meta. neque in eodem tempore neque in diuersis. Est etiam idem punctus principium et finis eiusdem linee: et si non recte in circulari idem autem instanti non est principium et finis alicuius temporis sed tamen diuerso. Contra diffinitionem mori arguitur primo quod instanti non est primum partium temporis quia primum temporis est ex primum parte motus per Aristotem super ergo primum temporis non est ex primum parte instanti. Secundo arguitur quod instanti non est diuisum partium temporis: quia partes temporis sunt immediate. ergo vel mediat inter illas partes: et per primum nihil diuisum unam partem ab alia. Ad primum dicitur quod primum temporis est ex continuitate motus: et ex continuitate instanti: sed non eodem modo. est enim continuus temporis ex primum parte instanti multum et ex primum parte instanti formaliter. Ad secundum negatur primum. quia instanti cum sit indiuisibile sicut non facit malum ita non tollit medietatem et maxime quia est aliud vtrumque partis tam primum et futurum. (Plur autem tunc.) Secundus terminus declarandus est tunc quod descriptio est ista: tunc est tempus determinatum duobus nunc per comparationem ad instanti presentis. patet. nam cum dicitur troia fuit tunc intelligitur tempus troie fuisse determinatum duobus instantibus per comparationem ad distantiam temporis inter vltimum instanti et instanti presentis: ita quod cum dicitur troia fuit: tunc ly tunc significat tempus troie prenotando tria instantia quorum vnum fuit principium illius temporis et aliud finis eiusdem temporis: et hoc instanti presentis inter quod et vltimum instanti troie mediat aliud tempus. Sicut cum dicitur antichristus erit tunc denotatur quod annus erit in aliquo tempore terminato duobus instantibus. scilicet primo et vltimo: inter quorum primum et hoc instanti presentis medietatem aliud tempus. scilicet. (Ipse autem) tunc tempus determinatum per prius nunc. est ut tunc destructa est troia: tunc erit diluuium. oia autem tunc includi ad ipsos nunc per comparationem ad instanti presentis et sic enim quod aliquod. id est aliqua distantia ab hoc tempore presenti in illud tunc et erat ad primum: quia de primum dicitur est quod troia destructa est tunc: aut quod diluuium factum est nunc.

Notandum

in commentatore comen to. 12. quod diuisio que est in instanti sunt copulatio non est bene manifesta sicut in puncto. et causa in hoc est: quia punctus acceptus in linea est fixus demonstratus bis et instanti non est fixus nec demonstratur bis nec instanti: quia non est fixus: ideo est in potentia et punctus: quia est fixus esse in actu. Duas differencias ponit commentator inter instanti et punctum: quia prima est: quia punctus potest bis demonstrari: non autem instanti: bis enim hoc propositum est vera hoc est demonstratio punctum unum: sed hoc nunquam est vera nec semel hic est demonstratio idem instanti. Secunda differentia est quia punctus est in actu cum sit fixus et instanti in potentia cum sit fluens. Sicut enim et alie differentie sequentes ex his videlicet quod duo puncta possunt esse in meta. neque in eodem tempore neque in diuersis. Est etiam idem punctus principium et finis eiusdem linee: et si non recte in circulari idem autem instanti non est principium et finis alicuius temporis sed tamen diuerso. Contra diffinitionem mori arguitur primo quod instanti non est primum partium temporis quia primum temporis est ex primum parte motus per Aristotem super ergo primum temporis non est ex primum parte instanti. Secundo arguitur quod instanti non est diuisum partium temporis: quia partes temporis sunt immediate. ergo vel mediat inter illas partes: et per primum nihil diuisum unam partem ab alia. Ad primum dicitur quod primum temporis est ex continuitate motus: et ex continuitate instanti: sed non eodem modo. est enim continuus temporis ex primum parte instanti multum et ex primum parte instanti formaliter. Ad secundum negatur primum. quia instanti cum sit indiuisibile sicut non facit malum ita non tollit medietatem et maxime quia est aliud vtrumque partis tam primum et futurum. (Plur autem tunc.) Secundus terminus declarandus est tunc quod descriptio est ista: tunc est tempus determinatum duobus nunc per comparationem ad instanti presentis. patet. nam cum dicitur troia fuit tunc intelligitur tempus troie fuisse determinatum duobus instantibus per comparationem ad distantiam temporis inter vltimum instanti et instanti presentis: ita quod cum dicitur troia fuit: tunc ly tunc significat tempus troie prenotando tria instantia quorum vnum fuit principium illius temporis et aliud finis eiusdem temporis: et hoc instanti presentis inter quod et vltimum instanti troie mediat aliud tempus. Sicut cum dicitur antichristus erit tunc denotatur quod annus erit in aliquo tempore terminato duobus instantibus. scilicet primo et vltimo: inter quorum primum et hoc instanti presentis medietatem aliud tempus. scilicet. (Ipse autem) tunc tempus determinatum per prius nunc. est ut tunc destructa est troia: tunc erit diluuium. oia autem tunc includi ad ipsos nunc per comparationem ad instanti presentis et sic enim quod aliquod. id est aliqua distantia ab hoc tempore presenti in illud tunc et erat ad primum: quia de primum dicitur est quod troia destructa est tunc: aut quod diluuium factum est nunc.

Notandum

pus terminet de quo interrogat quia per instanti presentis scilicet distantia eius ab eo. verbi gratia: cum dicitur quia fuit capta plon: et dicit in tali die talis mensis: talis anni. dies enim diffinit per mensis: et mensis per annum: et annus per distantiam ab instanti presenti: et sic dies in qua capiebatur

terminatur per instanti quod est eius principium: et instanti quod est eius finis: et per distantiam ab instanti presenti: sicut si captio fuerit in quibus horis aut sex: tunc ille terminatur per tria instantia. vbi antiqua translatione habet: quia noua habet tunc addere notandum quod eadem est signatio illorum terminorum quia tunc. quilibet. n. illorum terminorum significat tempus terminatum duobus instantibus per comparationem ad instanti presentis prenotando distantiam temporalem inter instanti presentis et vltimum instanti illius temporis si est primum. aut primum eiusdem temporis si est futurum: sed est tamen differentia in hoc: quia per quia interrogat: et per tunc respondet ut si querit quia fuit capta troia. respondet tunc. scilicet tali hora: talis dies: talis mensis: et talis anni: ut determinet horam per dies: dies per menses: et menses per annum: et annus per totum tempus inter medium et inter vltimum instanti captiuitatis et instanti presentis.

Sed dubitatur

quia verum est dicere quod talis illuminatio medij fuit tunc: aut erit tunc demonstratio instanti primum vel futuro. ergo ly tunc non semper signat tempus determinatum duobus instantibus. sed verum est dicere quod tu fuisti quando ego fui vbi ly quia non significat tempus primum terminatum duobus instantibus per comparationem. et instanti presentis connotando distantiam temporalem inter medietatem: quia tu fuisti quanta hora primum et ego fui eadem hora. ergo tu fuisti quando ego fui. Respondetur quod sicut nunc sumus dupliciter vel per instanti indiuisibile conuatiuo et diuisio partium temporis: ac etiam per tempore presenti vel primum aut futuro. per primum huius instanti: tunc sumus dupliciter aut per instanti primum vel futuro in potestate secundum distantiam ad instanti presentis: aut per tempore circumsdato duobus instantibus per comparationem ad instanti presentis: sicut igitur vnum est dicere quod tu es nunc siue ly tunc supponit primum instanti siue per tempore. ita verum est dicere quod troia fuit tunc siue ly tunc supponat primum instanti primum siue per tempore circumsdato duobus instantibus. sed verum est quod iste modus loquendi non erat in usu tempore Aristotelem et commentatore: quia ex eodem modo loquendi temporibus illorum non accipiebatur tunc per instanti: sed tamen pro tempore. Et ad argumentum de ly quia quod non importat tempus determinatum duobus instantibus. Respondetur quod ly quia dupliciter accipitur: vterque interrogatur et relatiue aut notatiue et aduerbially. si dicatur interrogatur aut aduerbially sic habet significationem expressam. si autem relatiue aut notatiue non habet illam significationem: sed tamen aliquam dependentem ab instanti vel a tempore. hec enim propositio tu fuisti quia ego fui significat quod tu fuisti in aliquo tempore vel instanti in quo ego fui. (Si vero neque.) Contra descriptionem de ly tunc posset aliquis sic instanti re de quolibet tempore verificat tunc et quodlibet tale est finitum: et quodlibet tempus finitum deficit. ergo tempus finitum deficit: vel non omne tunc determinatur duobus instantibus. scilicet. (Si vero neque tempus est quod non fit tunc. id est nullum est tempus de quo non dicatur tunc omne erit tempus finitum. aut ergo deficit tempus omnino: aut non importat ipse tunc determinatum duobus instantibus.) Ad ista obiectionem respondet philosophus dicens quod tempus nunquam deficit ita quod ipsius est infinitum tam a parte ante quam a parte post. et per primum non de quolibet tempore verificatur tunc cuius oppositum accipiebatur in antecedente: quod aut tempus nunquam deficit. probatur philosophus dupliciter: primo sic. Si mori est perpetuum tempus est perpetuum: sed motus est perpetuus. ergo ipse est perpetuus. minor probatur. scilicet. huius. et maior liquet ex eo quod tempus est sequens motum. si igitur semper erit motus semper erit tempus: ita quod si idem motus numero primum erit idem tempus numero continuus erit. si autem conti-

Ter.
co. 12.

Ter.
co. 13.

Ter.
co. 14.

Liber quartus.

nūc erit alius et alius motus cōtinue erit aliud et aliud et aliud tēpus. *Le. li.* Si quidē semp est motus aliud ergo aut idē multis manifestū est: ita qd si motus semper est oportet qd sit alius et alius cōtinuo. aut idē multotiens acceptus: qm ē ubiqz motus sic et tēpus est. Si qdē enī vnus et idē sic motus aliquando erit et tēpus vnū et idē: sin aut nō erit idē mor? neqz idē tēpus.

Notandum primo fm cōmētatozē cōmēto. *le. li.* qd si nō de-
fieri tēpus hoc ē ppter hoc qd tēpus sit post aliud: ita qd infinitas tēporis est ppter generationē et corrupti-
onem ppter in partibz sicut est dispositio in motibz psequētibz et indiuiduis gnābilibus. aut est idē: sed vltur infinites fm qd sphericū corpus mouet circula-
riter. Intelligit pmetatoz quod motus esse perpetuū po-
test dupl'r intelligi. vno mō qd sint infiniti motus sibi inuicē succedētes ex quibz nō sit vnus motus: sicut ge-
neratio et corruptio succedūt a diuicē circa eandē ma-
teriaz in indiuiduis generabilibz et corruptibz. alio modo pōt intelligi motū esse ppter p circularionem: seu reprobationē eo modo quo motus cell est ppe-
tuis: et qualitercūqz intelligat ipus est perpetuū si mo-
tus est ppetuus. Et si ex his aliqd velle cōcludere tē-
pus esse diuersarū rationū si motus cell fm vnus vni-
tate aggregatiōis ex motibus diuersarū rationū. ne-
gatur pna. qz iam determinatū est tēpus ē passionēz intrinsecā mōdi et nō motus. Ideo nō dicitur variā-
ri in genere: neqz in specie si motus sint diuersarū spēz et diuersorū generū: cū tēpus sit species spālissima p-
dicamētū quantitatis p Aristō. in predicamētis.

Secundo notandū fm cōmētatozē co-
dem cōmēto qd tēpus nunqz
deficere manifestū est p se. quod enim deficit in aliquo
tēpore deficit: si tēpus deficit: tunc erit tēpus aliud
a tēpore deficiente. et ideo nullus pōt auferre ips absqz
eo qm pōt auferre aliqd tēpus: imo qui auferre tēp? pōt
ipuz necessario. Ratio cōmētatoz est ista: oē qd defi-
cit in aliquo tēpore deficit: si tēpus deficit in aliquo tē-
pore deficit sit ergo illud tēpus a. in quo tēpus deficit
et quero vtrū a. deficit aut nō: si deficit ergo in alio tē-
pore deficit: si sic est pcedere in infinitū. si nō deficit er-
go pōt tēpus deficere necessario pōt tēp? (*Qm*
autē.) *Secdo* pbus ad idē pbādo qd tēpus nō de-
ficit: sed qd ipuz est perpetuū ex omni parte qm nō da-
tur primū nec vltimū instās tēporis. ergo tēpus ē p-
petuū. aīns. pbaf. quodlibet instās est finis tēporis
peterū et principū futuri: sed in quolibet tēpore sūt in-
finita instācia. ergo nō dat primū: nec vltimū instās
tēporis. p pna cū mōz. *le. li.* et declarat maior
exemplariter sic ita se bz instās ad tēpus sicut pun-
ctus ad lineā circularē: sed quilibet pūctus in lineā cir-
culari est principū vni? lineē et finis alteri? ergo idem
mouēs in tēpore est principū vnus tēpis et finis alte-
rius. *Le. li.* Quoniam aut ipsum nō principū et finis
est sed nō eiusdem sed pteritū quidē finis futuri autē
principū habebit sic circulus quodāmodo: ita qd sic
circulus nō bz primū nec vltimū punctū: ita tēp nō bz
primū nec vltimū instās. Duo diuersa possibilia fieri
cōtra hāc rōnez excludit pbus. primo qd pōt argui qd
nullus instās est finis tēporis pteritū: et initū futuri:
quia cū instās nō possit esse fm idem principūz vni-
us tēporis: et finis alterius sequit qd instās est diuifi-
bile in duas partes per quarū vnā est finis tēporis p-
teritū: et per aliā finis tēporis futuri. Deinde arguit qd

nō ita se bz instās ad tēpus sicut pūctus ad lineā cir-
cularē: quoniam idē pūctus numero lineē circularis est
finis et principū eiusdē lineē. nullū aut instās est prin-
cipū: et finis eiusdē tēporis. *Ad primū* respōdet
pbus qd sicut in corpore spherico eadē superficies indi-
uisibilis fm pfunditatē est cōcaua: et cōuexa ita debz
instās sicut indiuisibile ē principū et finis diuersorū
tempoz. Accipiamus vnū corpus sphericū solidū p-
totū cuius mē^a superficies inter cētrū et circūferētiā
sit a. et p qd a superficies est cōcaua et cōuexa. est enī con-
uexa respectu cētrū cōtēti ab eo: et est cōcaua respectu
circūferētiē cōtēti eā: bz nō fzeādē rōnez cū alia sit
ratio cōcaui et alia sit ratio cōnexi: ita idem instās in-
diuisibile simplr est finis tēporis pteritū et initū futu-
ri: bz videat ē aliud et aliud ppter diuersas rōnez p-
cipū et finis. *Le. li.* Et in eodē corpore spherico ambūz
i. cōcaui et planū. i. cōuexū sunt idē sicut etiā tempus
semp in principio et fine. i. sic etiā tēporis idē est prin-
cipū et finis bz sit diuersa ratio: et ppter hoc videt sem-
per esse alterū qd est principū tēporis ab eo qd ē finis
tēporis. *Ad scōz* dubiū respōdet pbus dicens qd est
possibile aliquod instās esse principū et finē: quoniam
si sic esset: tunc de eodē dicerent opposita: quoniam esse
principū vnus tēporis et finē eiusdē tēporis sūt op-
posita: qd si nō sic. ergo qd instās plens sit principū
et finis eiusdē tēporis: et cū instās plens sit principū
et finis eiusdē tēporis: et cū istās pns sit principū
tēporis futuri et finis pteritū sequit qd tēpus pteritū
sit futurū qd includit opposita. nam si aliquod est futu-
rum illud erit: et si aliqd tēpus est pteritū illud nō erit
cum iam sit corruptū: ergo aliquid erit et nō erit qd in-
cludit opposita. Intelligit ergo pbus dicere qd bz pun-
ctus circuli et mouēs quodāmodo similes nō tamē in
oibz: qd idem instās esse principū et finē eiusdē tē-
poris includit opposita: sed eundē punctū lineē circū-
laris esse principū et finē eiusdē lineē numero nō in-
cludit opposita: qz lineā est res permanēs et lineā p-
transita manet cū pterāscūda: et idem pūctus potest
demonstrari bis nō autē h sunt in tpe cum tēpus sit de
numero successiuoz: et nunqz pars pterita manet cum
parte futura: neqz idem instās potest demonstrari bis.
Le. li. (Non enim semp. i. nunqz est tēporis eiusdē pri-
cipū et finalitas ipsum nūc simul enī et bz idē oppo-
sita verificarent de eoz. cōcludit ergo pbus intentum
dicens et nō deficit itaqz tēpus semp enī in principio
est tēpus: id est nunqz dat principūz tempozis anteq
nō sit tēpns: neqz datur finis tēporis postq nō sit tēpns.

Notandum fm cōmētatozē cōmē-
to. *le. li.* qd dispositio in
stantis est sicut dispositio puncti qui est in circulo: nō
puncti qui est in lineā recta. pūctus enī qui est in lineā
recta pot imaginari principū lineē absqz eo qd sit finis
lineē alterius. et similiter potest imaginari finis lineē
absqz eo qd sit principū alterius. instās vero fm qd ē
prius nō pōt imaginari nisi distinguēs iter duo tpa. i.
pteritū et futurū: sicut est dispositio in puncto ponit in
circulo: et ista dispositio lineē circuloz: cū puncto una-
ginato cū ea necessario sequit motū circularē. S3 the-
ologi dicunt qd tēpus assimilet in circulo in hoc qd se-
quit motū circularē et cō similita tēpora circulariter re-
ueruntur videlicet byemps: ver: estas: et autūnus in
simplr magis assimilat lineē recte quā circulari: quo-
niam tēpus cōsistit in quadā longitudine durationis
ad modū lineē recte: et nō ad modū lineē curue: sicut

Lex.
cō. 135.

Lex
cō. 124

Lex.
cō.126.

Notandum

Lex.
cō.ii.

Notandum

mēto. cōmētaoꝝ exponit sicut exponimus mō ponē
 differētia inter paulo ante. ꝛ ecce quā ponit⁹ iter mō
 etiā q̄ sicut ecce significat tam p̄teritū quā futurū tps
 p̄pinq̄ hūc infāti: vt paulo ante tñ tēpus p̄teritū:
 ita iam significat vtrūq̄ tēpus: ꝛ mō significat solum
 tēpus p̄teritū p̄pinq̄uā infāti p̄senti. Et hoc est intel
 ligendū q̄ p̄ydioa grecōꝝ q̄ nullū p̄ydioa n̄m mō
 dicat de tēpoꝝ futuro sicut p̄terito p̄pinq̄uo hūc
 infāti: quoniam sicut beue dicat: mō ambula for. ita be
 ne dñm d̄ disputabit plato: ita q̄ p̄m p̄ydioa latinoꝝ
 iaz ꝛ mō inuicē cōuertant. (Olyzait.) Quintus ter
 nus declarādus est olim: cuius descriptio est ista: oli
 ē tēpus p̄teritū remotū ab hoc infāti. nā si queritur
 quādo fuit troya cōueniēter rēspōdit q̄ olim. sed si q̄
 ritur quādo n̄ fuisti nō cōueniēter dicat oli. tēpus n̄.
 quo fuit troya est multū distās ab hoc infāti: sed tps
 quo tu fuisti nō fuit multū distās ab infāti p̄senti. Le
 li. (Olim autē est tēpus p̄teritū q̄ procul est ab infā
 ti p̄senti.

Notandum

Notandum fm comētrato ē comē-
to. i. q. pidez et an-
tiquus significat quādo remoti ab instāti pēnti et
sunt pars tēpozis pēntis. Ecce variatio inter nouaz
antiquā trāslatōē: quoniā vbi noua trāslatio babz
olīm antiqua trāslatio habet pidez. et antiquus si-
gnificātiā idem: et eodē modo sicut olim iuxta expo-
sitiōē comētrato ē: ita q. pidez antiquus et olīm
inueniunt in tēpoze futuro: itē pēnterito remoto ab
hoc instāti. (Repēte autē. ¶) Secus terminus decla-
randus est repēte cuius descriptio est hec. repēte ē tē-
pus iperceptibile pēntius vel futuri propinquū vel
remotū instāti pēntis. verbi gratia vti si queris quan-
do aut quāte venis ipse sanctus in apostolos. rēde-
repēte. Et si queris quādo et quāte erit dies iudicii. rē-
deat repēte. Ecce q. significat tēpus pēntis vel futuri
indifferēter remotū ab hoc instāti. significat etiā idēz
tēpus pēnteritū vel futuri propinquū huic instāti v-
ti si queris quādo et qualiter fuit illuminata ista domus.
respondeat repēte. q. quādo et qualiter dispurabitur
tēpus. respondeat repēte. Le. i. (Repēte autē q. in sensibili tē-
poze est propter paruitatem.

Notandum

Notandum ¶ Sim comētor 2ē comētor
cat aliquid esse in tēpo 2ē mēsurabilis. in tēpo 2ē val-
de velocitā q̄ loco illius termini repente po finit in
ua translatione ponit in antiqua translatione hec oī
tuo subito 7 dicit pētor 2 q̄ significata omniū istarū
dictionū sunt quasi species eorū q̄ significat hec oī
ctio quādo oīa enī sunt quādo. i. inducunt in rīstō
nem ad quādo. quattuor sunt dictiones significantes
tēpus noue translationis videlicet tam. modo. oīz.
7 repete. quibus rēpōdent alie scē quētibiles 7 anti-
qua translatione scē. ecce. paulo ante. p̄idem. vel anti-
quē. 7 subito. Dicit q̄r comētor 2 q̄ significata oī
istarū dictionū sunt quasi species significant bñus tē-
mini quādo. quoniam quodlibet isto 2ē est quādo 7 no
ecōtra. cū in rēpōsitione per quodlibet isto 2ē accipi-
tur quādo vt patuit. Et notatē dicit comētor 2 q̄
quasi species illius. quoniam cū tēpus sit species spe-
cialissima 7 oīa tēpora sunt eius dērationis infra tē-
pus non inueniunt nisi indiuidua per se. si autē inue-
niant aliqua magis 7 minus cōmūta rōe diuersa 2ē
cōnotationū. illa vero faciūt diuersas species 2ē
per se sēd mī per accidēs cō modo quo dicit hominē

Libert quartus.

album et homines nigrae sunt diuersarum specierum.
Sed dubitatur contra commentatorem dicentem
 quod subito significat aliquid esse in tempore insensibili
 deus in tempore valde veloci cum superius determinat
 spiritus quod tempus non est velox vel tardum. Responde-
 tur quod equiuocatur de velocitate: quoniam superius accipit ve-
 lox et tardum ut sunt passionibus motus. hic autem commen-
 tator accipit velox ut est passio temporis significans
 idem quod breue ut subito significat aliquid esse in tempore
 valde veloci. id in tempore valde breui.

Tex.
 co. i. 28.

Atano autem
 ois

Ista est secunda pars
 huius capituli in qua
 philosophus determinat
 de causalitate tempo-
 ris postquam declarat di-
 uersas significationes
 plurium terminorum im-
 portantium tempus: et facit
 duo: quoniam primo pre-
 mittit duas suppositiones

nes. Secundo probat duas conclusiones ibi. (Manifestum
 igitur.) ¶ Prima suppositio est ista quod omnis mutatio est
 remota a natura et substantia rei hoc est omnis transmuta-
 tio aliquid aufert de substantia transmutati: quoniam
 suppositio est commentator declarat dicens. omnis
 transmutatio naturaliter aufert substantiam transmutati
 in quantum specie transmutatio fuerit in loco. id in omni
 transmutatione preterita in motu locali corrumpitur
 substantia vel inducitur dispositio ad corruptionem
 substantie. non enim oportet quod in omni motu ad for-
 mam vel ad quantitates corrumpatur substantia: sed suffi-
 cit quod inducitur dispositio ordinata ad corruptionem sube-
 le. li. ¶ Motus autem ois a natura et substantia rei re-
 mota est. ¶ Sed dubitatur de illuminatione medijs
 de alteratione sensus vel intellectus quarum quilibet
 est mutatio alia a motu locali: et tamen per nullam illarum
 corrumpitur substantia neque inducitur dispositio ad cor-
 ruptionem substantie. similiter albefacio et nigrefacio
 sunt vere alterationes: et tamen nulla illarum corrumpit
 substantiam transmutati: neque est dispositio ad corrupti-
 onem eiusdem. Respondetur quod duplex est mutatio: vide-
 licet proprie et improprie dicta mutatio. proprie dicta
 est illa que per se vel per accedens est necessario inter
 terminos positivos ut motus ad ubi vel ad formam
 habentem formaliter vel virtualiter contrarium in materia
 quod dico propter formam substantialem: quilibet formaliter
 contrarius in materia habet tamen virtualiter. scilicet qualitates
 oppositas contrarias qualitatibus quas sibi naturali-
 ter determinat: aut formam substantialem existens sub illis
 qualitatibus. Et igitur generatio et corruptio substantie non
 sunt mutationes per se inter terminos positivos: tamen
 quod sunt per accedens de necessitate inter illos: ideo sunt
 mutationes proprie dicte. Mutatio autem improprie dic-
 ta est illa que nec per se nec per accedens est necessaria
 inter terminos positionis ut illuminatione et generatio
 quilibet mutatio sensus vel intellectus. ¶ Dicendum
 ergo quod philosophus loquitur de mutatione proprie dicte et non
 improprie dicte intendens quod omnis mutatio proprie dicte
 aliquid remouet a substantia transmutabili. substantia
 le vel accidentale positum. cum autem dicitur quod albefacio
 et denigratio non corrumpunt substantiam rei: neque sunt di-

spositiones ad corruptionem substantie hoc negatur: quod
 igitur non sunt dispositiones per se sunt dispositiones per accedens
 pro quantum istis necessario coniungitur aliqua alteratio
 qualitatibus primariis: que per se est dispositio ad corrup-
 tionem substantie actu vel potentia. (Exemplum autem adu-
 ctum de illuminatione medijs et de alterationibus intelli-
 gentialibus factus in sensu vel in intellectu non procedit
 commentator: sicut nec contra philosophum: quod ambo loquuntur
 de mutatione propria. ¶ In tempore autem secunda supposi-
 tio. omnia que generant et corrumpunt generantur
 et corrumpunt in tempore. patet quia nihil generatur vel
 corrumpitur absque motu: constat autem omnem motum esse in
 tempore ex dictis et ex dicendis: quia propter quidam
 magis attendentes ad generationem quam ad corruptionem
 rerum dixerunt tempus esse sapientissimum esse. id est tempus
 esse causam scientie: sapientie et doctrine. Alij autem con-
 tra magis attendentes ad corruptionem quam ad genera-
 tionem rerum: ut pythagoras paros et sui sequaces dixerunt tem-
 pus esse in disciplinabile. id est esse causam obliuionis et
 ignorantie magis quam doctrine et scientie et hoc pytha-
 gorus illo melius et rectius locutus est ut videbitur in sequen-
 tibus se. le. li. ¶ In tempore autem omnia fiunt et corrumpuntur
 unde et alij quidam ipsum tempus sapientissimum dicebant
 sed pythagoras paros dixit eis penitus idisciplinabile: quod obli-
 uiscunt homines propter tempus et hoc fuit tempore re-
 ctius dicens. (Manifestum igitur) Ista suppositionibus
 premisis Aristoteles ponit duas conclusiones quarum
 prima est ista. Tempus est magis causa corruptionis quam
 generationis. ¶ Secunda conclusio. Tempus est causa
 per accidens tam corruptionis quam generationis ibi.
 (Et vero) Prima conclusio est probus dupliciter probatur
 et primo sic. Motus est magis causa corruptionis quam
 generationis. ergo etiam tempus est magis causa cor-
 ruptionis quam generationis. patet consequentia. quia
 tempus est consequens motum et passio illius. et antec-
 dens arguitur. quoniam motus est causa corruptionis per
 se et generationis per accedens: quod declarat ex eo quod
 motus per se facit distare ab esse: et per accedens quod
 dammodo appropinquare ad esse dicitur generationem.
 ergo motus per se est causa corruptionis et per accedens
 generationis. le. li. ¶ Manifestum igitur quoniam tem-
 pus corruptionis magis erit per se causa quam generatio-
 nis sicut dictum est prius. destructiuum enim mutatio per
 se est generationis autem et ipsius esse secundum accedens.

Tex.
 co. i. 28.

Notandum finem commentatoris com-
 to. i. 28. quod transmutatio

non est causa generationis et essentialiter per accidens. esse
 enim non est essentialiter in aliquo ente nisi ex causa ge-
 nerante et agente que est aut natura aut anima aut in-
 tellectus. esse autem forme rei generante ex transmutatio-
 ne rei precedente que dicitur generatio est per accedens
 quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam
 transmutati que est contraria forme generali essentiali-
 ter. est ergo causa forme generabilis per accedens et cor-
 ruptibilis per se. Istud commentum exponit Egidius dicens
 quod sicut calor dupliciter consideratur: videlicet ut calor et
 sic est per se consumptus in infinitum: et ad instrumentum
 anime ad agendum: et sic est per se nutritiuus et augmen-
 tatiuus ita motus dupliciter consideratur: videlicet abso-
 lute et tractate ut est instrumentis agentis sic est per se cau-
 sa generationis. verbi gratia. si albus alteretur finem quod al-
 bum necesse est quod corrumpatur albedo: sed non est neces-
 se quod generetur rubedo: nec est necesse quod generetur pale-
 do. quod autem ex illo motu generetur rubedo et non palido
 per ut

Philosophorum

vel e contra: hoc est ratione agentis dirigentis illum motum in unam formam et non in aliam. Similiter transmutatio aeris necessario includit corruptionem forme aeris: sed non necessario includit aliquam specialem formam illi contrariam. accidit enim illi transmutationi quod per eam generetur forma igitur et accidit eadem quod per eam generatur forma terre vel aque. quod autem per illam transmutationem generetur magis hec forma quam illa hoc est ratione generantis determinantis motum illum ad specialem formam. Aliter exponitur illud commentum burleus distinguendo motum dicens quod motus dupliciter sumitur. primo pro forma fluente: et sic est per se causa generationis et per accidens corruptionis. Secundo per fluxum forme et sic est per se causa corruptionis et per accidens generationis quod ipse declarat sic. in nullo motu alio a motu locali non est successio nisi ratione forme contrarie forme generandi: quoniam forma generandi subito inducit nisi haberet prius in materia. Ideo talis motus est per se causa effectiva instrumentalis forme abijciende: et per accidens forme generande cum non sit causa forme generande: nisi quod est causa forme contrarie abijciende: et per consequens motus fluxus est per se causa corruptionis et per accidens generationis. ¶ Sed mihi videtur quod motus siue accipitur in communi siue in particulari sit per se causa generationis sicut corruptionis: quoniam nulla diffinitio includit causam per accidens: sed tamen causam per se: ut colligitur a philosopho in theophrasto et in posterioribus: sed diffinitio motus includit motum tanquam causam terminum ad quem et generationis ipsius. ergo motus est per se causa generationis. patet consequentia cum maiori. et minor declaratur: quoniam diffinitio motus data a philosopho tertio huius est ista. motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia: et diffinitio data a commentatore est hec: motus est generatio partis post partem termini ad quem tendit res mota: in quibus diffinitionibus est manifestum quod motus accipitur tanquam causa effectiva termini ad quem. Item generatio caliditatis est primo et per se a calefaciente tanquam a causa principali. ergo est per se primo a calefactione tanquam a causa instrumentali: et per consequens generatio caliditatis est a transmutatione et a motu per se non primo. patet consequentia: quia omne quod competit speciei per se primo competit generi per se non primo ut habet primo posteriorum. si enim homo est ab homine per se primo necessario est ab animali per se non primo: et si triangulus est causa per se primo equalitatis trium angulorum ad duos rectos oportet quod figura sit causa per se non primo eiusdem equalitatis. dicitur enim primo posteriorum quod habere tres angulos equales duobus rectis inest triangulo per se primo et non per se non primo. Dicendum ergo quod motus et transmutatio possunt dupliciter accipi videlicet in communi et in particulari. si in communi sic est primo et per se causa corruptionis et per se non primo causa generationis sicut per se primo facit distare et per se non primo facit appropinquare cum recessus a termino a quo sit causa accessus ad terminum ad quem inquantum est motus absque corruptione termini a quo: sed alibi est motus absque acquisitione termini ad quem. ideo dicitur instans primo et per se causa corruptionis et per se non primo causa generationis et ex hoc dicitur motus magis causa corruptionis quam generationis. Si autem sumitur motus in particulari contrahente per terminum ad quem vel a quo: aut per respectum in potentia et alique illorum terminorum dico quod aliquando

est causa per se non primo generationis et aliquando corruptionis. verbi gratia calefactio includit respectum ad terminum ad quem. ideo est per se primo causa generationis caliditatis et per se non primo causa corruptionis frigiditatis. et idem dicatur de albefactione nigrefactione et frigectione: aliquando non est causa per se primo corruptionis: et per se non primo generationis ut transmutatio ex albedine vel ex caliditate cum includat expresse terminum a quo et non terminum ad quem. propterea exempla eadem non conuincunt: quoniam alteratio albi secundum quod huius et sic est per se causa corruptionis albedinis. est etiam per se causa generationis albedinis vel licet sit per accidens causa generationis albedinis vel paleidinis. similiter transmutatio acrum: et si non est per se causa generationis aque nec sit per se causa generationis ignis tamen est per se causa generatiois corporis. cum similibus enim exemplis probari posset quod aliqua transmutatio est per se causa generationis et non corruptionis quod est contra eum: quoniam alteratio ad albedinem est per se causa generationis albedinis et per accidens causa corruptionis rubedinis vel paleidinis similiter transmutatio ad formam ignis dicit expresse generationem ignis: et accidit illi utrumque ex aere vel ex aqua. Et ideo cum omnis motus sit per se de contrario in contrarium secundum philosophum primo. et quinto huius. necesse est quod omnis motus sit per se causa corruptionis termini a quo: et generationis termini ad quem: non eodem modo: quoniam motus in eodem est causa corruptionis per se primo et generationis per se non primo: motus autem in particulari aliquando est causa generationis per se primo et corruptionis per se non primo. aliquando autem contra ut ostensus est. neque ratio. Burleus conuincit quoniam si successio forme motus ad formam sit ratio forme contrarie: non tamen sequitur quod sit causa per accidens forme generande: quoniam tam motus quam corruptio forme contrarie ordinatur in formam generandam et hec videtur esse intentio Aristotelis hic quod tempus est magis per se causa corruptionis quam generationis quod ipse probat ex eo quod motus est magis per se causa corruptionis quam generationis quod non est vera nisi motus esset per se causa utriusque. et si philosophus aut commentator dicit motum esse causam per accidens generationis intelligit illam propositionem ut per accidens opponitur ei quod est primo et non opponitur ei quod est per se. ¶ Ex predictis possunt formari quatuor rationes probantes motum esse per se causa generationis primo et in sua diffinitione inducit motum ut causa generationis termini ad quem. ¶ Secundo quia generatio caliditatis est per se a calefactione: ergo est per se a motu. ¶ Tercio quia omnis motus est per se de termino a quo ad terminum ad quem. ¶ Quarto quia motus est magis per se causa generationis quam corruptionis. ¶ Contra predicta dubitatur probando quod motus est magis causa generationis quam corruptionis: quia motus specificatur a termino ad quem secundum philosophum quinto huius: et est magis propter generationem termini ad quem quam corruptionem termini a quo cum natura principaliter agat propter finem per Aristotelem. huius et. ¶ Respondet negando quilibet istarum sequentiarum: quoniam motus deorsum specificatur a loco deorsum: et motus sursum a loco sursum: et tamen quilibet illorum motuum est magis causa diuisionis medij quam essendi in loco sursum vel deorsum cum ad quilibet talium motuum de necessitate sequatur diuisionis medij et non exiit

Liber quartus.

Ter. 60. l. 2. In loco naturali. Similiter deambulatio est magis ppter sanitatem q̄ ppter depositionē cibi: tamē ē magis causa depositionis cibi q̄ sanitatis cū prius r̄ frequētius ad dealbationē sequatur depositio cibi q̄ sanitas. (Signū autē.) ¶ Secūdo arguit p̄bus ad eandem cōclusionē per rationē sumptam a signo: sicut tēpus est magis causa illius q̄ sit ex sola transmutatio: nec tēporis quā illius q̄ requirit aliud agere p̄ter tempus: sed corruptio sit ex sola transmutatio tēporis r̄ generatio requirit p̄ter tempus aliud agens transmutans: ergo tempus est magis causa corruptionis q̄ generationis. patet p̄sequētia cum maiori. minor autē apparet ex eo: quia cum quis moritur senio non apparet alia causa p̄ter tempus. ideo talem corruptionē maxime dicimus sub tēpore fieri. cum autē dē generatur necessario multa agentia transmutantia p̄ter tēpus cōcurrūt. l. 1. l. 2. (Signū autē sufficiens q̄ sit qdē nihil nisi moueat ipsūz quoddāmodo r̄ agat aliquid aliqd p̄ter tempus. corruptū autem aliquid r̄ cum nihil moueat illud p̄ter tempus: r̄ hanc maxime solemus dicere sub tēpore corruptionē.

Notandum primo secūduz cōmentatorem cōmento. l. 2. q̄ signūz q̄ generatio non attribuitur tēpori r̄ attribuitur ei corruptio est: q̄ generatio quia est in re ex causa extrinseca sensibili. ideo semper attribuitur illi esse corruptio vero quia est de essentia rei absq̄ eo q̄ habet causā extrinsecam sensibilem ideo homines attribuit ipsam tēpori. Ex isto cōmento patet q̄ non intendit philosophus nec cōmentator corruptionem aliā quā fieri absq̄ agente mouente r̄ transmutante cum illud non sit possibile. moriens enim senio corrumpit ab intrinseco transmutante materiam cum sit actio r̄ reactio iter qualitates primas: sed soluz intelligit philosophus q̄ in corruptione non recipitur aliquod agens extrinsecum sensibile p̄ter tempus: in generatione autem requiritur aliud agens extrinsecum sensibile p̄ter tempus tam vniuersale quā particulare: tā principale q̄ instrumentale. ppter quam causam homines attribunt corruptionēz tēpori r̄ non generationēz. ideo si tempus est causa tāz generationis q̄ corruptionis oportet q̄ sit magis causa corruptionis q̄ generationis.

Notandum secūdo secūduz cōmentatorem eodem cōmento q̄ corruptio est duobus modis: modo qui corrumpitur ex alio: scilicet extrinseco: r̄ modo qui corrumpitur ex se: scilicet quoniam causa corruptionis in eo est in se. r̄ ideo qui mortuus est gladio non dicitur corrumpi ex tempore. r̄ qui mortuus est ex se vita humana cōpleta dicitur q̄ eius corruptio est ex tempore. Distinctio quā intendit cōmentator est ista q̄ duplex est corruptio videlicet naturalis r̄ violenta. Corruptio naturalis est illa que fit ab intrinseco vt mors ex senio p̄ueniens. Corruptio violenta est illa que fit ab extrinseco vt interfectio vt strāgulatio: licet ergo corruptio violenta non attribuitur tēpori: quia illa h̄z transmutatōes extrinsecum. p̄ter tempus tamē corruptio naturalis attribuitur tēpori: quia illa non habet transmutatōes extrinsecum p̄ter tempus. sufficit enim tēpus ad corruptionēz naturaliter vnaq̄ cum natura intrinseca rei.

Sed dubitatur quia videt ista dīctationē cū ex illa sequat corruptionē elementoz at

tribuit tēpori r̄ nō attribuit tēpi cū quilibet transmutatio elementoz sit naturalis habens alteras r̄ corrumpens extrinsecum. Respondeatur q̄ philosophus r̄ cōmentator loquebātur de caliditate tēporis tantū fm famositates r̄ modūz cōmunes loquendi hominū r̄ quia homines cōmuniter nō loquuntur de omni corruptione: sed tñ de corruptione animalūz cūz dicunt tempus esse causāz corruptionis. ideo cōmentator nō distinguit hoc nisi corruptionē hominū vel animalūz. (At vero.) ¶ Secūda cōclusio. Tempus est causa p̄ accidens tam corruptionis quā generationis. probatur. tempus nō est causa generationis vel corruptionis nisi ratione motus cuius est passio r̄ mensura extrinseca. ergo accidit tēpori q̄ sit causa generationis vel corruptionis cum nō influat in effectū: sed motus. l. 1. l. 2. (At vero sed neq̄ hanc. scilicet corruptionem facit tempus sicut nec generationem: sed accidit in tēpore fieri r̄ hanc mutationē r̄ illam. Deinde opilogat philosophus circa determinata tam in hoc capitulo q̄ in precedentibz dī. q̄ tēpus est r̄ quid est r̄ quot modis dī ipsūz nūc r̄ qd ipsūz tūc: r̄ qd iā: r̄ qd oliz: r̄ qd repente dicitur est.

Notandum secūduz cōmentatorem cōmento. l. 2. q̄ illud nō agit: corruptio rei nō est tempus: sed tempus sequitur agentē corruptionē rei essentialiter. r̄ est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tēpore. ¶ Sed est dubiūz si tempus nō agit corruptionem secūduz cōmentatorem. sed est causa per accidens corruptionis per Aristotelem in hac secūda cōclusione. quomodo ergo cōtradixit sibi ipsi. ¶ Dicendūz in prima cōclusionē q̄ tempus est magis causa per se corruptionis q̄ generatiōis. r̄ in altero capitulo q̄ est cā corruptionis per se cum dicamus res senescere r̄ mori ppter tempus. Respondeat egidius q̄ tempus per accidens corrumpit r̄ per accidens generat: tamen magis per accidens generat q̄ corrumpit: quia corruptio ratione motus in quo est r̄ non generat ratione motus in quo est: ideo cōmentator ait sup̄a q̄ tempus generare est pure per accidens: sed quia corrumpat nō est pure per accidens nō corrumpat: r̄ in q̄bus nō est pure per accidens debet dici quoddāmodo per se. Burleus vero dicit q̄ aliquid dicitur agere in aliud tripliciter. primo q̄ transmutat illud. secūdo quia applicat ei cōtrarium agens: sicut homo dicitur comburere domū applicans ignem domui. tertio quia p̄ ipz continuatur applicatio cōtrarij agentis in ipsum r̄ sit mora applicationis: r̄ sic dicitur tempus agere in res existētes in tēpore r̄ esse per se causāz corruptionis. ¶ Sed quia ostensūz est motūz esse per se causam generationis sicut corruptionis. ideo tēpus ratione motus nō magis corrumpit q̄ generat vt dicit Egidius. r̄ quia tēpus nō tñ cōtinuat actionē agentis ad corrumpendūz: sed etiam ad generandū. ideo si tempus est per se causa corruptionis cuius oppositū dicit Burleus. Dicendūz ergo q̄ intentio Aristot. r̄ cōmentatoris diffinitiva est q̄ tempus non sit causa nisi per accidens tam generatiōis quā corruptionis p̄o quāto est passio essentialis motus in qua est omnis motus generatio r̄ corruptio. Et si in p̄ioz capitulo Aristoteles dicit tempus esse causam per se corruptionis: r̄ cōmentator q̄ erat pure causa per accidens generationis: r̄ nō pure causa per accidens corruptionis intendebant tñ loqui fm famositates r̄ cōmunes modūz loquendi ipsūz. Et notāter ex p̄mis philosophus dicens: r̄ pa

Philosophicorum

si iam aliquid sub tempore sicut consuevimus dicere. cuius vero dixit in prima conclusionem huius partis quod tempus est magis causa per se corruptionis quam generationis. Respondetur quod illam conclusionem Aristotelis soluit conditionaliter: videlicet si tempus est per se causa generationis et corruptionis est magis causa per se corruptionis quam generationis: et ita intellexit philosophus et commentator commeter allegato. Si transmutatio attribuitur tempori. Alio modo essentialiter. dignius est et propinquius quod si tempus transmutat essentialiter et per se dignius et propinquius est quod corrumptat per se quam quod generat per se sicut dictum est de motu quod motus primo et per se corrumpit: generat autem per se et non primo. sicut enim in his que sunt per accidens inuenitur magis per accidens et minus per accidens secundum Egidium et Burleum: ita in his que sunt per se inuenitur magis per se et minus per se iuxta doctrinam Aristotelis primo posteriorum. Necessarium est ergo dicere quod motus corrumpit per se primo et non generat per se non primo. tempus autem corrumpit et generat per accidens tamen tanquam causa sine qua non. sicut enim substantia sentit per accidens. non quod per accidens raro sed per accidens de necessitate tanquam causa sine qua sensibilia propria et communia non possunt sentire: ita tempus per accidens generat et corrumpit tanquam causa necessaria sine qua motus non potest generare nec corrumpere sicut necesse est.

Contra predicta arguitur probando motum non esse causam per se corruptionis quo probato habebitur tempus non esse causam per accidens generationis nec corruptionis: quoniam motus et si non est causa corruptionis alicuius rei: sed quod per eum concluditur stella que est per se causa corruptionis illius rei. ut colligitur a philosopho. celi. Item corruptionis non est per se intentia ab aliquo agente secundum commentatorem. id est metaphysice. ergo nihil est per se causa corruptionis.

Notandum secundum Burleum quod quia omne corruptibile actu existens de necessitate corrumpitur et non omne generabile necessario generatur. ideo dicitur motus magis esse causa corruptionis quam generationis siue sit motus celi siue alius. neque dicitur per se causa per se per se. sed per se. id est necessaria. Et ad primum dicitur celi. quod omne generabile necessario generatur. Rursum quod duplex est generabile et corruptibile. scilicet potentia propinqua et potentia remota generabile potentia propinqua est illud cuius materia est ita disposita quod non potest impediri quando de ea ducatur forma generanda. generabile potentia remota est illud cuius materia non est remota disposita quando possit impediri forma generanda ex ea: corruptibile potentia propinqua est illud quod est actu existens corruptibile. potentia remota est illud quod non ducitur genitum: ergo generabile et corruptibile potentia propinqua necessario generatur et corrumpitur: sed nullus generabilis vel corruptibilis potentia remota necessario generatur aut corrumpitur. Ista dicta sunt mihi difficilia primo quidem. nam si motus est causa per se corruptionis quod est causa necessaria: sequitur quod anima et quelibet pars locati: et puncta: et linee et generaliter omnia accidentia illius sunt per se in loco contra doctrinam Aristotelis. in hoc quarto tractatu de loco. et patet consequentia: quia sunt de necessitate in loco: et sequenter quod substantia est sensibilis per se: et quod color et odor per se concurrunt ad nutrimentum et augmentum contra determinationem Aristotelis. secundo et tertio de anima. et patet consequentia. quod substantia est

sensibilis de necessitate: et color et odor necessario concurrunt ad nutritionem et augmentationem. Secundo motus celi est magis causa corruptionis quam generatio: nis per eum: et motus celi est tamen causa per accidens corruptionis horum inferiorum ut ipse concedit. ergo motus celi est causa per accidens generationis horum inferiorum quod est absurdum cum sit per se instrumentum celi quod est per se causa principalis generationis horum inferiorum. dicit enim philosophus primo methaphysicorum. Necesse est mundum hunc inferiorem continuari superioribus rationibus ut omnis virtus eius gubernetur inde quod non esset verum nisi motus celi esset per se causa generationis horum inferiorum: per se patet. propter dicta. Tertio arguitur quod motus non est magis causa corruptionis quam generationis data illa distinctione de generabili et corruptibili quoniam cum philosophus dicit primo celi quod omne generabile necessario generatur: et omne corruptibile necessario corrumpitur: utrum loquatur de generabili et corruptibili potentia propinqua vel remota: sed potentia remota quilibet illarum propositionum est falsa: si potentia propinqua quelibet illarum propositionum est vera: et per consequens tanta necessitate generatur generabilis quanta necessitate corrumpitur corruptibile. ergo motus non est magis causa corruptionis quam generationis quod est contra philosophum et contra eum. et patet consequentia. quia non aliam causam assignat quare motus est magis causa corruptionis quam generationis quod est contra philosophum. contra eum. et patet consequentia. quod non aliam causam assignat quare motus est magis tam corruptionis quam generationis: nisi quia corruptibile necessario corrumpitur et non generabile necessario generatur. Quarto arguitur quod corruptibile remotionem necessario corrumpitur quod est contra eum: quia corruptibile remotionem est omne illud quod nunc est genitum secundum eum: tunc arguitur sic. omne generabile propinquius necessario generatur. et omne quod necessario generatur necessario corrumpitur. ergo omne generabile propinquius necessario corrumpitur. patet consequentia cum innotet per Burleum. minor vero est Aristotelem. primo celi. tunc arguitur sic. omne generabile propinquius est corruptibile remotionem secundum ipsum: quia non ducitur genitum. ergo corruptibile remotionem necessario corrumpitur quod ipse non concedit. ideo est dicendum ut premisit. quod sicut calefactio et frigefactio est per se causa generationis et corruptionis et magis generationis quam corruptionis: quia exprimit respectum tam ad ipsum agens quam ad ipsum terminum ad quem generandum ita motus celi est per se causa generationis et corruptionis horum inferiorum et magis generationis quam corruptionis: quia exprimit se esse instrumentum celi quod quidem est causa generationis horum inferiorum per se primo et corruptionis per se non primo: licet motus in communi sit magis causa corruptionis quam generationis ut dictum est. Ad primum respondetur quod licet motus celi sit causa per accidens alicuius generationis et corruptionis que est specialis operatio stelle tamen est per se causa generationis et corruptionis que est opposito totius celi sicut copulans ligna inuicem est causa per accidens combustionis lignorum et causa per se illius applicationis et multorum aliorum motuum. Item dicitur quod si motus celi tamen applicaret agens passio sic quod non esset instrumentum agens indubie esset causa per accidens generationis et corruptionis. proueniens ab illo agente motus non tamen producit stellam

Ter
co.

Liber quartus

Tex.
cô. 129.

nobis. Ista est. 3^a. p^s
hulus capituli in qua
p^hs ex determinatis
cludit o^e mutatione
et o^e q^u mouet neces
sario e^s in t^{em}p^e et e^s. 3^a.
clusio huius capitu
li qua Aristotiles p^o
bat dupliciter et p^o
ficat: oⁱs transmutatio ve
locio^r aut tardio^r ne

graduatur quod igitur in spacio praefixit scilicet, d. quod in
transibit, b. i. hora: et per consequens quod veniet ad suos ter-
minos ad quem praefixit spacia equalia. ¶ Sed ratio
in diffinitione velocitatis et tardioris praefixit idem
spacium. spacia equalia: et euidentioris quod si praefixit
spacia diuerfa: non enim essent illi motus: inaequalia mor-
bilis comparata i. velocitate et tarditate ut si, a. mouetur
motu locali: et, b. motu alterationis: vel augmenta-
tionis: aut si a. mouetur motu locali recto et, b. motu cir-
culari non enim inueniunt comparantur quantitas et qualitas
neque linea recta et linea circularis a. ergo velocior: aut
tardior mouetur quibus, b. aut eque velociter si quod libet illo
motu mouetur motu recto: aut quod libet illo: et mouetur
motu circulari: aut quod libet illorum mouetur motu au-
gmentationis et sic de alijs. Tercio dicitur in diffinitione
neque velocitatis prius venit ad terminum ad quem: quod si
eque cito, a. venire ad terminum suum sicut, b. non ve-
locius mouetur sed eque velociter: et si tardius veni-
ret tardior moueretur: intenditur ergo philosophus quod
velocius est illud quod in minori tempore pertransit equali
spacium: et tardior est illud quod in equali tempore per-
transit minus spacium: et eque velociter est illud quod in equali
tempore pertransit equali spacium: arguitur ergo sic
omnis transmutatio velocitatis: aut tardior est in tem-
pore: sed omnis transmutatio est velocior: aut tardior:
ergo omnis transmutatio est in tempore: maius est
mora est diffinitione velocitatis et tardioris minor
autem est euidenter inductive cum quacumque transmu-
tatione data contingit dare viam aliam que prius:
aut posterius venit ad terminum suum scilicet. (Dis autem
nobis sic determinatis manifestum est quod omnis
mutatio et omne quod mouetur necesse est moueri in
tempore: velocior enim et tardior dicimus finem
omnem dimensionem in omnibus enim sic videtur dico
autem velocior mouetur prius transmutans in subiectum
finem idem spacium et quod finem regularem motus mouetur
ut in loci mutatione si viam quod finem circulationem
moueretur: aut viam quod finem respectum similiter et autem
in alijs.

o is mot^o ē in tpe ⁊ videt ipm inēdere p motū trā
lationis p pte: ⁊ p trāsmutationē o is mēs motū ⁊ si
inēdebat p motū illud q inēdebat p trāsmutatio
nē tūc vteref verbis synonimis q^o dīplicit expositio
rib^o. Inēdit ergo phs p motū locale ⁊ p trāsmutatio
nē oēm motū ad fo^oma tam p^oit subē quam p^oent
qualitatē si enim intelligeret idē simpliciter per motū
⁊ trāsmutationē tūc eēt nugatio in modo loquēdi
q^o accipent tū noia synonima que nō igreditur de
mōstrationē neq^o acceptū ab expositio^oribus. Sed
dubitat circa diffinitionē velocitatis ponēdo q^o soz.
⁊ plato moueant sup spacia equalia. a. b. fo^o. in duplo
velocius quā plato: t^o q^o in fine suozum spacium qu
libet illo^ozū definit atq^o p rano^ois dēp^oent^o p p^oz
q^o fo^o. velocius moueitur quam plato motu regulari:
⁊ spacia sunt eius dē rōis: t^o tamē nō p^oius veniēt ad
terminū ad quē plato cōt^o null^o illo^oz^o et t^o termino ad
quē. R^oidet q^o regta Ari. ētelligenda p dūo alt. f. dato
q^o v^oitūz mobilitū maneant in fine spaciū f^o in termi
no ad quē. p^oppietia dicit in regula pertrāseundo
idem spaciū a spacia equalia: mō in casu isto fo^o. nō
pertrāsit a nec plato pertrāsit b ex quo nullus
illo^ozū manebit in fine spaciū. Et h^o arguitur sic fo^o. per

Philosophorum.

transibit quolibet punctum intrinsecum a ergo pertransibit a negatur consequentia oportet enim quod sit in ultimo puncto a si debet pertransire a neque est verum in casu isto quod for. pertransibit quolibet partem a imo infinitas pertransibit et infinitas non pertransibit: pertransibit enim quolibet partem incipientem a primo puncto nullam autem partem pertransibit terminatam ad ultimum punctum. (At vero prius.) Secundo arguit philosophus eandem conclusionem sic: omne prius et omne posterius est in tempore in quolibet transmutatione est prius et posterius. ergo quolibet transmutatio est in tempore: patet consequentia cum minor: quicunque libet transmutationis una pars est prior et altera posterior et maius declaratur quoniam nihil dicitur alio prius vel posterius nisi secundum distantiam quam habet ad instans presens sed instans presens est finis unius temporis et principium alterius. Igitur sicut instans presens est in tempore: ita distantia ab ipso instanti presenti est in tempore: sed prius et posterius distantiam includunt ab ipso instanti presenti ergo prius et posterius sunt in tempore. L. li. (At vero prius in tempore est prius enim et posterius dicimus secundum quod habet ad ipsum nunc distantiam: ipsum autem nunc preteritum et futurum terminus est quare quoniam ipsa nunc in tempore sunt et prius et posterius in tempore erit in quo enim est ipsum nunc et ipsius nunc distantia.) L. i. quo est ipsum nunc in eo est distantia ipsius nunc.

Notandum

q. commentator comento 129. ex his duabus rationibus facit unam in hac forma in omni transmutatione vera inuenitur velocius et tardius in eo inuenitur prius et posterius et omne in quo inuenitur prius et posterius est in tempore ergo omnis transmutatio est in tempore siue finis transmutationis fuerit de genere illius siue de alio genere dupliciter accipitur motus secundum commentatorem tertio huius. scilicet pro forma fluente et pro fluxu illius forme. scilicet pro caliditate ut est in fieri et pro calefactione: si dicitur motus pro forma fluente sic motus et terminus eius sunt eiusdem generis. scilicet caliditas: ut est in acquiri et caliditas ultimo acquisita sunt enim ambe caliditates de predicamento qualitatibus si vero accipitur motus pro fluxu sic sunt diuersorum generum motus et terminus eius quoniam calefactio secundum commentatorem est de predicamento passionis caliditas autem est de predicamento qualitatibus sed qualitercumque accipitur motus vel transmutatio siue pro forma fluente siue pro fluxu illius forme omnis motus et omnis transmutatio est in tempore sic arguendo a primo ad ultimum: in omni transmutatione vera sunt velocius et tardius et in quacumque est velocius et tardius est prius et posterius: quia velocius est quod prius pertransit equale et tardius est quod posterius pertransit equale sed in quocumque est prius et posterius illud est in tempore ex quo prius et posterius sunt omne tempore ergo omnis transmutatio est in tempore intelligendum quod philosophus et commentator non loquuntur de omni prior et posteriori sed tantum de prior et posteriori secundum durationem habentia enim prius et posterius secundum situm vel magnitudinem non sunt proprie in tempore sicut non proprie mensuratur tempore cum sint entia permanentia: sed dicuntur esse in instanti. ¶ Dubitatur arguendo quod potest inueniri prius et posterius sine tempore ponendo quod deus destruat mundum et omne tempus et creet unum angelum quo cre-

ato ipsum annihilaret sicut enim deus hoc potest facere in tempore ita potest facere sine tempore quomodo igitur utrumque ille angelus simul est et non est aut prius habet esse quam non esse non potest dari primum quia illud repugnat primo principio si datur secundum habetur intentum. Idem debemus argui de tempore et mundo querendo utrum simul habeat esse et non esse aut prius esse quam non esse si primum duo contradictoria sunt simul natura pro eadem mensura adequata si secundum habetur intentum. Respondet Burleus quod loquendo de similitudine temporis naturalis et de prior et posteriori temporis naturalis sic ille angelus non simul est et non est neque prius neque posterius sed loquendo de similitudine eternitatis ille angelus simul est et non est et omnia contradictoria que fuerint vera fuerint simul vera similitudine eternitatis non tamen sequitur quod duo contradictoria sint vera in eadem mensura adequata quia eternitas non est mensura adequata partibus contradictionis intelligendo per mensuram adequatam illam que est mensura unius contradictionis et non alterius nec est inconueniens quod duo contradictoria sint vera in eadem mensura dummodo illa mensura non sit adequata alicui illorum. Sed theologi aliter dicunt ponentes differentiam inter eternitatem eum et tempus quoniam eternitas secundum boetium quinto de consolatione est duratio immutabilis tota simul et dicitur primo duratio immutabilis quia claudit contradictionem aliud adeo esse in eternitate vel eternitate mensurari proprie loquendo de eternitate. secundo dicitur tota simul quod implicat contradictionem deum fuisse aut fore in eternitate cum sit mensura indiuisibilis non habens prius nec posterius. Eum autem est duratio mutabilis tota simul et hac mensura mensurantur intelligentie separate et intellectus humanus que quidem duratio licet non habeat prius et posterius essentialiter tamen mutabilis est sicut et quilibet creatura propter dependentiam quam habet ad deum et sic loquitur auctor de causis dei dicit intelligentias et animas hominum esse creatas in eorum supra tempus et quod sunt huius entia tot sunt entia habentia ordinem inter se sicut et illa entia. Tempus vero est duratio mutabilis successiva habens prius et posterius et hoc ideo quod dependet essentialiter a motu cuius non fit tempus si non fit motus neque est secundum philosophum: ita quod celum si necessario mouetur necessario est in tempore et omnia inferiora si necessario veterascunt aut habent esse transmutabile necessario sunt in tempore et contra si possibile est celum non moueri et res inferiores non sic veterascere vel moueri possibile est ipsa non esse in tempore sed in eorum. ¶ Dicendum igitur ad dissimilitudinem quod sicut est triplex duratio videlicet temporis cuius et eternitatis sicut igitur non est possibile aliquid esse et non esse in eodem instanti temporis necesse possibile duo contradictoria esse simul vera si multitudine instanti temporis ita non est possibile aliud esse et non esse in eodem instanti cuius aut eternitatis neque est possibile duo contradictoria esse simul vera si multitudine cuius vel eternitatis implicat enim contradictionem aliquod non eternum esse in eternitate tanquam in mensura idem angelus ille non esset in eternitate sicut nec in tempore esset in eorum et cum queritur utrum angelus ille habet simul esse et non esse aut prius esse quoniam non est deo quod habet prius esse quod non esse: unde licet in nullo instanti inueniatur prius et posterius tamen unum instans est altero prius et posterius instans enim eter-

Liber quartus

nitatis est prius instanti cui et instans cui est prius instanti temporis semper prioritate nature et causalitatis in tempore autem vnum instans est altero prius prioritate successionis. Propterea si instans eternitatis non est prius neque posterius suo non esse tamen instans cui et ipse potest prius et posterius suo non esse. Et ita non inconuenit aliud esse prius vel posterius quod non sit differentia temporis sicut aliqua potest esse duratio vel instans extra omnem rationem temporis. Et sicut secundum philosophum esse rei generabilis et corruptibilis mensuratur tempore sed solum non esse ut est perpetuum in materia non mensuratur tempore ita non esse angeli mundi aut temporis nulla mensura mensuratur licet esse eiusdem aliqua mensura mensuretur difficultas ergo procedit equiuocando: quia philosophus stricte capit prius et posterius admodum loquendi naturalium ratio autem tacta procedit secundum considerationem mathematicam vel theologicam accipiendo prius et posterius preter considerationem naturalem. (Contraria autem.) vnum ubi remouet hic philosophus posset enim aliquis dicere si prius et posterius inueniuntur in tempore per comparationem ad instans presens vtrum consimiliter inueniantur in tempore preterito et futuro per comparationem ad instans presens respondet philosophus quod non consimiliter inueniuntur immo quod prius et posterius contrario modo dicuntur de tempore preterito et futuro: quoniam illud tempus preteritum dicitur esse prius quod est longius ab instanti presenti et illud dicimus posterius in preterito quod est propinquius presenti instanti dicimus enim quod homerus prius fuit quam plato et quod resurrectio christi fuit posterius incarnatione quam tempus in quo fuit homerus fuit magis distans ab hoc instanti quam in quo fuit plato et tempus in quo resurrectio christi fuit minus distans quam tempus in quo incarnatus est. Sed contrarium contingit in futuro quoniam in tali tempore id dicitur esse prius quod est propinquius presenti instanti et id posterius quod est remotius a presenti instanti prius enim erit antixps quam dies iudicii: quia tempus in quo erit antixps minus distans erit ab instanti presenti quam tempus in quo erit iudicium et festum ascensionis erit posterius festo resurrectionis: quia tempus in quo erit festum ascensionis erit magis distans ab hoc instanti quam tempus in quo erit festum resurrectionis. I. e. li. Contrario autem prius dicitur et secundum preteritum tempus et futurum in preterito quidem enim prius dicitur prius quod longius est ab ipso nunc posterius autem et quod prope est in futuro autem prius quidem quod propinquius est ipsi nunc posterius autem quod procul deinceps deconcludit philosophus conclusionem intentatam ex secunda ratione videlicet quare quoniam prius in tempore est ut ad omnem autem motum sequitur prius manifestum est quod omnis mutatio et motus omnis in tempore est.

Notandum quod commentator commentato. i. 9. mouet istud dubium cum multe sint transmutationes que fiunt in non tempore ut illuminatio totius orientis a sole et totius domus a candela et factio rei generate in actu quomodo igitur omnis transmutatio est in tempore sumus enim inter hec duo inquit commentator: aut quod sensus peccati iudicando illas mutationes subito fieri: aut quod demonstratio Aristotelis non est vniuersalis

sed quod tantum tenet in quibusdam modis et transmutationibus in quibus inueniuntur velocius et tardius.

Respondet commentator quod transmutatio clausule dicitur de transmutatione per se et per accidens: transmutatio per se est transmutatio diuisibilis transmutatio per accidens est transmutatio indiuisibilis terminans transmutationem diuisibilem de qua non loquitur Aristoteles sed solum de transmutatione per se que est vera transmutatio. Egidius autem dicit quod mutatio sumitur dupliciter vno modo ut includitorum motum precedentem et sic quilibet mutatio est diuisibilis habens partem priorem et posteriorem velocitatem et tarditatem alio modo ut est terminus instans precedentis et sic est indiuisibilis non mensurato tempore sed in instanti.

Contra predicta

arguitur: et primo quod transmutatio indiuisibilis est transmutatio perfecta quia generatio est transmutatio in diuisibilis secundum commentatorem et transmutatio per se quod est ad terminum per se posuit enim philosophus tertio huius motum in quatuor predicamentis connumerando predicamentum substantie. Secundo arguitur quod transmutatio substantie non est in instanti quoniam in eodem instanti in quo substantia incipit esse non est sua generatio sed immediate ante illud instans cum igitur non sint duo instantia immediata sequitur quod generatio substantie non est in instanti quod enim non sit generatio in instanti inceptionis subest ostensum fuit tertio huius et maxime quia philosophus quinto huius ponens differentiam inter motum et generationem dicit quod mouetur est et quod generatur non est sensu et intellectu sunt transmutationes indiuisibiles non terminantes aliquem motum diuisibilem ut colligitur a philosopho secundo et tertio de anima de sensatione et intellectione. Quarto arguitur quod illuminatio medijs mensuratur tempore: quia in tali mutatione sunt plura mutata esse. scilicet plura puncta scilicet quilibet mutato esse correspondet vnum instans ergo illi mutationi correspondet plura instantia sed non sunt plura instantia absque tempore igitur illuminationi medijs correspondet tempus pro mensura. Item si in illuminatione medijs sunt plura mutata esse et inter omnia duo mutata esse cadit motus medius secundum philosophum sexto huius ergo illuminatio medijs est motus successiuus et per consequens mensuratur tempore. Item medium potest successiue illuminari sicut esse potest successiue disponi ad receptionem luminis: sed omnis successio fit in tempore ergo et. Ad primum respondet Burleus quod generatio substantie est transmutatio per se ratione termini ad quem qui est ens per se scilicet substantia sed ratione nominis transmutationis non est transmutatio per se quia hoc nomen transmutatio significat primo et principaliter mutationem successiuam habentem prius et posterius et ideo non dicitur de generatione primo sed solum per accidens et ex consequenti. Ista responsio potest esse dubia: quoniam motus primus significat motum localem quod motus alterationis vel augmentationis secundum commentatorem tertio huius et tamen tam alteratio quam augmentatio est motus per se ita transmutatio licet significet principaliter mutationem successiuam et minus principaliter substantiam adhuc poterit esse quod mutatio substantie sit per se transmutatio: dicendum igitur secundum commentatorem quod duplex est transmutatio. scilicet per se et per accidens. transmutatio

Philosophorum.

per se illa quod est per se de positio in positum et quod generatio
et talis necessario est successiva transmutatio: per acci-
dens est illa cui accidit quod sit de positio in positum
et quia generationi substantie et cuiuslibet alteri muta-
tioni indivisibilis accidit quod sit de positio in positum:
cum sit per se de positio in positum secundum philosophum quinto
huius igitur generatio substantie et quilibet alia mu-
tatio indivisibilis est transmutatio per accidens scilicet
ratione motus precedentis sicut etiam ratione talis
motus est mutatio indivisibilis de positio in positum: et
negat illa consequentia: hec mutatio est ad per se termi-
num: ergo est transmutatio per se: sed deberet sic argui
hec mutatio est per se de positio in positum: er-
go est transmutatio per se: philosophus autem tertio
huius ponens motum in quatuor predicamentis lo-
cutus est de motu large hic autem magis stricte.
Ad secundum dicitur quod aliqua mutatio indivisibilis
est in instanti et aliqua non est illuminatio medij et in-
ductio alicuius gradus sit in instanti. generatio autem
et corruptio substantie non sunt in instanti: unde in eo-
dem instanti in quo medium primo est illuminatum
in eo instanti illuminatur: et in eodem instanti simul ou-
citur aliquis gradus et est primo inductus et maxime
in continuatione motus: sed non simul aliquid genera-
tur et habet genitum esse: immo prius generatur quod sit ge-
nitum et prius corrumpitur quam sit corruptum: talis
ergo mutatio non est in instanti: sed in quolibet tem-
pore terminato ad instans inceptionis vel definitio-
nis: neque inconuenit aliquam mutationem non
mensurari tempore nec instanti: sed sufficit motum quod ter-
minat mensurari tempore: vel dicatur quod sicut punctus
non est in subiecto per se neque in loco per se sed per ac-
cidens ratione alterius: ita aliqua talis mutatio in-
divisibilis non est in tempore per se sed per accidens ra-
tione motus precedentis: ratione cuius simul cum illo
mensuratur tempore. Ad tertium dicitur quod philo-
sophus et commentator non loquuntur hic de mutatio-
ne intentionali sed reali: non de motu qui sit ratione
anime: sed ratione corporis et materie: unde dicit phi-
losophus secundo de anima quod talis mutatio: aut non
est motus aliquo modo: aut si est motus aliquo mo-
do: hoc est alterius generis quam sit diffinitum in hoc
libro. Ad quartum dicitur quod sicut non est nisi unum
lumen in actu et infinita in potentia que sunt partes eius:
ita non est nisi una illuminatio in actu et infinite illu-
minationes in potentia que sunt partes illius et con-
sequenter non est nisi unum illuminatum in actu et in-
finita illuminata in potentia que sunt partes totius il-
luminati: concedatur igitur in illuminatione medij sunt
infinita mutata esse sicut infinita puncta illuminata his
tamen omnibus non correspondet nisi unum instans: quod
hec omnia sunt mutata esse in potentia ratione uni-
us totius mutati esse quod mensuratur instanti. Et
cum arguitur quod inter omnia duo mutata esse cadit
motus medij istud non est verum: unde sicut motus
dupliciter diuiditur. scilicet diuisione mobilis et diuisione te-
poris ita mutata esse dupliciter diuiduntur: aut di-
uisione punctorum mobilis: aut diuisione instantij te-
poris. primo modo non cadit motus inter duo mu-
tata esse sed, secundo modo et ita intelligit philoso-
phus sexto huius: cum vero subiungitur quod medium
potest successive illuminari idem conceditur et conse-
quenter quod aliqua illuminatio potest mensurari tempo-
re non tamen quilibet: quarum et.

Ignis autem consideratione. Istud Tex.
est sextum et vltimum. ca. huius
co. 130.

sicut restemporalis consequenter manifestat causali-
tatem anime supra tempus declarans diuersitates me-
surationis in tempore ex diuersa numeratione recepta
ab anima. Et diuiditur istud capitulum in duas par-
tes in quarum prima philosophus ostendit depen-
dentiam temporis ab anima una cum idempnitatem eius
et actiua mensuratione illius. In secunda exprimit nu-
merum temporis alium esse a numero motus ex pas-
siva mensuratione ipsius temporis ibi: quoniam autem lo-
ci numeratio. In prima parte Aristoteles ponit tres
conclusiones quarum prima propter quid tempus
est ubique. Secunda conclusio vtrum tempus depende-
at ab anima ibi. Utrum autem. Tertia conclusio vtrum
tempus sit numerus et mensura cuiuslibet motus ibi.
(dubitabit autem). Ad primam conclusionem cum
queritur propter quid tempus videtur esse in terra in
mari et in celo et generaliter in omnibus rebus. re-
spondit philosophus quod ideo tempus est ubique: quod
tempus est passio quedam: vel habitus: vel numerus
ipsius motus: constat autem motum esse ubique vtrumque
actum: vel finem potentiam: quod arguitur sic vbi cumque in-
uenitur esse in loco ibi inuenitur motus finem actum vel
finem potentiam sicut vbi cumque inuenitur esse in loco igitur vbi cumque
inuenitur motus actum vel potentiam patet omnia cum ma-
iori inductione: nam quocumque dato quod est in loco illud
mouetur actu: vel est potentia mobile: minor fuit de-
clarata tractatu primo huius quarti vbi est ostensus
omne corpus esse in loco per se vel per accidens
Le. li. (Dignum autem consideratione est) quomodo
ergo se habet tempus ad animam querendo tria et pri-
mo propter quid in omni re videtur esse tempus et in
terra et in mari et in celo: aut. respondetur quod tempus
ipsius motus passio quedam est vel habitus: aut nu-
merus existens hic autem mobilia omnia in loco aut sunt omnia
ipsa aut et motus simul sunt et finem actum: et finem potentiam.
Notandum primo commento. 130. quod
tempus existit in terra
et in mari: et in celo: quod est accidens motui et forma eius
cum sit numerus illius. scilicet quoniam numerus est acci-
dens numerati. Ex isto commento concluditur tam egredi-
us quam Burleus quod tempus est passio intrinseca mo-
tus licet non consimiliter dicant. Egredius enim tenet
quod motus et tempus sunt idem materialiter et realiter
sed differunt formaliter et ratione. Ita quod sunt vna et ea-
dem res habens diuersas rationes recte sicut motus
actio et passio sunt materialiter: idem differunt autem
formaliter in quantum alia est ratio motus et alia actio-
nis et alia passionis: ita tempus et motus sunt materia-
liter idem: et quod alia est ratio motus et alia est ratio tem-
poris ideo formaliter differunt et dicitur tempus esse
passio motus non quod sit alia res a motu: sed quod sunt di-
uersorum predicamentorum et ratio temporis presump-
ponit rationem motus: dicimus enim quod vnum est pas-
sio entis et tamen vnum et ens non sunt diuersas reali-
tates: sicut diuersas rationes. Burleus autem sustinet
quod tempus est passio intrinseca motus per quod motus
est quantus et sicut alia est ratio motus et alia tempo-
ris: ita alia est realitas motus et alia temporis sicut ge-
neraliter alia est realitas subiecti alia sui accidentis:
sed mihi videtur quod intentio commentatoris sit quod tempus

Liber quartus.

fit passio intrinseca mundi q̄ cum dicit q̄ tempus exi-
sit in terra et in mari et in celo sed est passio extrinseca
motus cum sit accidens motui et non possit inesse
modo nec per motum: est enim tempus forma mo-
tus sicut numerus numerati per cōmentatores: sed cō-
stat num̄ esse formam extrinsecam numerati cu3 nu-
mero quinq3 digitorum meorum numerentur quinq3
homines et quinq3 canes: ergo tempus est forma ex-
trinseca motus. ¶ Secundo notandum fm̄ cōmen-
tatozem eodem cōmento: q̄ cu3 tempus est numerus
rerum mobilium et numerus inueniatur in numerato
iusta omnia. s. terra et celus et mare naturaliter habet
moueri necesse est q̄ tempus inueniatur in eis: vbi di-
cit Burleus q̄ tps inuenit̄ in oibus i quib3 inuenit̄ mo-
tus actu vel potētia: ita q̄ vbi ē motus in actu ibi ē tps
in actu vbi motus in potētia ibi tempus in potētia
sed ego credo q̄ tempus sit vbiq3 in actu sufficit q̄ ab
actu moueat et q̄ vbiq3 sit mobile modo sint partes
centrales terre et si non possunt moueri aliquo motu
tamen sunt mobiles motu locali ita q̄ habent aptitu-
dinem et potētiā ad motum localem. Si enim totū ele-
mentum terre poneretur extra locum naturalem cer-
tum est q̄ moueretur ad locum naturalem per eā gra-
uitatem et potētiā q̄ habet: neq3 o3 q̄ illa potētia
et aptitudo ponatur in actu illo indiuiduo: sed sufficit
q̄ in alio eiusdem speciei: vnde media regio aerum ha-
bet naturalem potētiā et aptitudinem ad esse humi-
dum et calidum et tamen non potest esse naturaliter ca-
lida neq3 oportet q̄ illa potētia vel aptitudo vñq̄ re-
ducatur ad actum in media regione aerum sed sufficit
q̄ in alio indiuiduo eiusdem speciei et hoc contingit q̄
aliquis est aer actu humidus et calidus. ¶ Tercio no-
tandum fm̄ cōmentatozem eodem cōmento. q̄ tem-
pus non inuenitur in omnibus his eodem ordine qm̄
primo inuenitur in celo et in alijs: secundo propter hoc
q̄ inuenitur in celo et inuenitur in quiescente: propter
hoc q̄ inuenitur in motu tēpus ergo q̄ est consequēs
motui: celli primo et essentialiter: ideo primo inuenitur
in celo: et q̄ est consequēs omnem alium motum per
se non primo ideo tempus inuenitur: secundo in om-
nibus alijs a celo que actu mouentur: tertio autem in-
uenitur in quiescentibus propter hoc q̄ in eis est po-
tētia ad motum ideo non inuenitur tempus proprie
in subiectis separatim qm̄ in illis non inuenitur mo-
tus actu vel potētia per se vel p̄ accidēs. ¶ Quarto
notandum fm̄ cōmentatozem eodem cōmento q̄ est
ex istis rebus motum in potētia et est illud q̄ est qui
escens tempus inuenitur in eis in potētia et q̄ est mo-
tum in actu tempus inuenitur in eo in actu. Non inten-
dit cōmentator q̄ tempus nō sit actu nisi in rebus mo-
tis actu qm̄ tunc tempus nunq̄ esset actu in terra: inten-
dit cōmentator q̄ tempus in actu inuenitur ex illo q̄
est motus in actu: et tempus in potētia inuenitur ex eo
q̄ est motum in potētia: aut quiescens: ita q̄ si nihil
moueretur: sed omnia corpora quiescerent nullum eēt
tempus nisi in potētia: efficitur autem tempus in actu
per motum in actu. Contra predicta arguitur primo
q̄ tempus non sit vbiq3 q̄ si tempus est ad omnem
punctum mundi: et ad omnem punctum mundi est quā-
titas permanens sequitur q̄ plures quantitates sunt
inueniē coextēse q̄ est falsum. Item sequitur q̄ acci-
dens migrat de subiecto in subiectum: nam tempus ē
vna res que iam est in isto homine et iam est in illo
faciendo ipsum tabescere et senescere vt patuit per Ari-

stotelem ex cōmuni modo loquendi et post modū erit
in aliquo homine nouiter genito et sic o omnibus cor-
rupibilibus: igitur etiam imo tempus moueretur lo-
caliter ad motum sui subiecti sicut et alia accidentia tā
multiplicata quā excessa q̄ est inconueniens. ¶ Se-
cundo arguitur q̄ tempus nō sit passio intrinseca mū-
di: q̄ aliter sequitur q̄ mundus non est essentialiter et
per se diurnus vel duraturus: q̄ est falsus: q̄ est per
se et essentialiter eternus fm̄ philosophus et probatur
consequētia: nā si tempus est passio accidentalis mū-
di: ergo mundus durat per aliq̄ accidens inherens il-
li sicut homo est quantus vel albus per accidens su-
per additū illi: sed homo non est per se: neq3 essen-
tialiter quantus: aut albus: ergo mundus non est per
se: neq3 essentialiter diurnus vel duraturus. Item si
mundus durat per tempus nunq̄ per accidens super
additū illi et tempus etiam durat cum sit quantitas
successiua habens prius et posterius: igitur per aliam
durationem et sic erit procedere in infinitum in duratio-
nibus temporalibus et erunt infinita tempora simul
non cōmunicantia que sunt inconueniētia. ¶ Ad pri-
mum dicitur negando consequētiā: q̄ licet tempus
sit diuisibile fm̄ longitudinem durationis non tamen
est diuisibile fm̄ situm ideo cum nullo habet extensio-
nem. Et si arguitur sic tempus est passio motus celi ex-
tensio impossibile est rem diuisibilem et extensam per se
agere rem multiplicatam ad omnem punctum mundi
igitur tempus non est sic indiuisibile et multiplicatum
negat consequētiā: q̄ licet tempus sit passio motus ce-
li non tamen agitur a motu celi per se sed ab intellectu
mouente celum: motus tamen est causa sine qua non
fieret nec multiplicaretur tempus: deinde cum conclu-
ditur q̄ accidens migrat de subiecto in subiectum nega-
tur consequētia vnde primo modo vnicuique intellectū
omnibus hominibus dicitur illū nouiter actuare pla-
tonem desinendo actuare sortem et tamen non migrat
de subiecto in subiectum cum non moueatur: sed desi-
nit actuare sortem per definitionē sortis et incipit actua-
re platonem per inceptiōnem platonis: ita in sorte est
tempus et ideo aliquando erit in platone per multipli-
cationem non tamen migrat sicut nec moueri potest:
nec intelligo q̄ tempus sit in sorte vel in platone: aut
in aliqua parte mundi subiectiue: sed solum mensura-
tine per presentia et indistantiam mensurando dura-
tiones illorum: et cum dicitur tempus moueri sicut su-
biectum eius responderetur q̄ nullum est subiectum in-
hesionis temporis nisi mūdus qui non mouetur: nec
per se nec per accidens sicut nec 3^a. puncta eiusdem vt
delicet centrum mundi et puncta polaria celi. Et dato
q̄ tempus esset subiectiue i celo non propter hoc mo-
ueretur tempus: q̄ accidens non mouetur ad modū
subiecti nisi habeat esse fixum in subiecto vel saltem di-
uidatur diuisione subiecti: sed tempus non habet esse
fixum in subiecto: neq3 diuiditur diuisione subiecti: er-
go non mouetur ad motum sui subiecti etiam. ¶ Ad
secundū dicitur q̄ sicut homo est essentialiter animal:
et non essentialiter eternus vel diurnus neq3 duratu-
rus: sed solus per se in secundomodo est mundus eter-
nus diurnus et duraturus eo q̄ passio predicatur
de subiecto suo: et si Aristoteles concederet mundum
essentialiter esse eternum vel duraturum non sumeret
essentialiter stricte vt dicit perpetratem primi moti: sed
solus cōter vt dicit p̄peratē in cōt: et licet mūdus sit du-
raturus p̄ aliq̄ accēs supadditū non tñ est p̄ accidens

Philosophorum.

Ter.
cō. iij.

duraturus sicut for. est albus vel quantus qz duratio mundi est accidens proprium et albedo aut quantitas est accidens commune. Cum autem concluditur processus infinitus in durationibus mundi et in temporibus non comunicantibus dico qd illud non sequitur quoniam sicut quantitas continua permanens est per se quanta et non per aliquid aliud. quia per se mensurat extensiones aliorum ita tempus per se durat et non per aliud formam: quia per se mensurat omnis alias durationes. (¶) Utrum autem secunda questio est ista utrum tempus dependeat ab anima ad qd respondet philosophus per duas conclusiones quarum prima est ista: tempus dependet ab anima ad quez respondet philosophus quo ad suum esse formale. secunda conclusio tempus non dependet ab anima quo ad suum esse materiale ibi: (sed aut hoc.) Primam psequentiam arguit philosophus sic impossibile est unum esse impossibile est tempus esse qz tempus est essentialiter numerus et si impossibile est numerum esse impossibile est numerum esse qz numerus est illud quo aliud numeratur: vel ad numerabile et si impossibile est animam esse. Intellectuam impossibile est numerantem esse qz numeratio non potest fieri nisi ab intellectuali ergo et ut arguitur sic a primo ad ultimum si impossibile est animam intellectuam esse impossibile est numerantem esse et si impossibile est numerantem esse impossibile est numerum esse et si impossibile est numerum esse impossibile est tempus esse: ergo de primo ad ultimum si impossibile est animam esse intellectuam impossibile est tempus esse et per consequens tempus dependet ab anima quo ad suum esse formale qd est numeratio: vel numerabilitas. I. e. li. Utrum autem cum non sit anima erit utique tempus aut non dubitabit utique magister responderi. impossibile cum sit numerantem esse aliquid construe sic cum sit impossibile aliquid numerantem esse est impossibile et numerabile aliquid quare manifestum est qz neqz numerus poterit esse: numerus enim aut qd numeratur est aliquid numerabile. Si autem nihil adaptum naturae est qd anima numerare et anime intellectus possibile est tempus esse anima si non sit. (¶) Notandum secundum Burleum qd psequentia Aristotelis non soluz tenet cum numero impossibilitatis isto modo sed impossibile est animam esse impossibilitate esse tempus esse sed et tenet sine nota impossibilitatis: qz bene sequitur nulla anima est ergo tempus non est ex eo qz tempus significat tamen quantitas hoc oratio quantitas successiva per quam anima numerat et mensurat motum ita qd hoc nomen tempus significat unum copulatum ex quantitate successiva et ex anima et ex actuali numeratione motus ab anima: cum enim anima actu mensurat motum copulantur ad invicem anima et motus et quantitas per quam anima mensurat motum et actio anime que quidem actio est formale et significatio temporis sicut et significatio huius orationis lapis visus a me formale est ipse visio que copulat lapidem visui meo et illud commentator videtur intelligere cum dicit hic commento. iij. q. numerus est actio numerantis in numerato. id est illud qd hec vox numerus in actu numeratus significat est actio numerantis qd actio copulata ad invicem numerantis et numerati. (¶) Ista determinatio est inductiva in multis primo quidem qz non videtur hanc consequentiam esse bonam nulla anima est igitur nullum tempus esse sicut nec ista nulla anima est igitur nullus numerus est qz numerus non tamen dicitur actualis numeratione sed et aptitudinalem secundum philosophum ibi. in li

tera qd numerus est quo aliquid numeratur: vel est numerabile igitur: hec propositio ipse est non significat quantitatem subsequentem per quam anima mensurat motum sed per quam anima potest mensurare motum propterea philosophus procedit per notam impossibilitatis et non per propositiones de inesse similiter: sed non videtur qd ipse significet aliquid copulatum ex quantitate successiva et ex anima et ex numeratione actuali motus ab anima quoniam ipse vel esset sicut nec illud copulatum philosophus videtur aliquid esse motus et qd est passio vel habitus motus et contra commentatore dicitur ipse esse accidens et forma motus imo ipse in nullo potest dici camentum esse neqz foret quantitas successiva: neqz continua sicut: neqz illud aggregatum vel copulatum. Tertio non apparet que numeratio que est actus anime sit formalis in tempore quoniam materiale ipse est simpliciter extra animam. scilicet duratio successiva habens prius et posterius numeratio autem continua est tamen in anima consistat aut qd nihil existens subiective in anima est subiective in aliquo existente extra animam: ergo nihil existens in anima est formale alicuius existentis extra animam. Quarto non est verum qd visio sit formale in significato. huius orationis lapis visus a me qd impossibile est aliquid esse absqz suo formali: sed aliquid lapis est visus a me et tamen nulla est visio lapidis in eo non igitur visio est formale in significato illius orationis lapis visus a me: sed est formale in potentia visiva ipse autem respectus visibilitatis bene est formalis in significato illius orationis. Dicendum igitur qd sicut verum dicit respectus ad intelligendum et bonum ad appetitum qd verum est ens appetibile per intellectum et bonum est ens desiderabile per appetitum et tamen aliud est bonum et verum nullo intelligere nec aliquo desiderante ita numerus et ipse omni respectu ad animam numerantem et merantem non obstat qd ipse et numerus est nulla anima merante vel numerante quoniam talis respectus non est respectus actualis sed aptitudinalis sicut est respectus veri et boni visibilis et intelligibilis: nulla enim anima existere ad hoc aliud est visibile et intelligibile: sed non actu: quia secundum Aristotelem. secundo de anima sensus in actu et sensibile in actu conuertuntur et sunt simul ideo nihil est actus visibile vel intelligibile quando actualiter videatur: vel intelligatur ita numerus et tempus non sunt in actu nisi sit actualis numeratio anime sunt autem potentia quando non est actualis operatio anime tamen quilibet illarum est vera tempus est numerus est siue sit anima: siue non sit anima. Et ista videtur esse intentio commentatoris dicitur commento allegato qd tempus in actu non erit nisi anima sit in potentia erit licet anima non sit. Et ad commentatorem dicitur qd numerus est actio numerantis in numerato illud est sic intelligendum numerus importat actionem numerantis in numerato non qd illa actio sit in numerato subiective: sed tamen terminative eo modo quo dicimus visionem esse subiective in oculo et terminative in lapide sic etiam tempus importat mensurationem anime non quidem actu sed potentia tamen siue ergo sit anima siue non sit non unum tempus est eo qd instans et tempus conuertuntur secundum philosophum in hoc. 4. sed nulla anima existente instans est igitur etiam nulla anima existente tempus est sed si nulla anima potest esse nullum potest esse tempus neqz numerus sicut nihil potest esse verum vel visibile aut intelligibile. (Sed aut hoc) secunda conclusio tempus non dependet ab anima quo ad suum esse materiale probatur materiale tempus est duratio successiva habens prius et posterius: sed hoc non

Ter.
cō. iij.

Liber quartus.

dependet ab aia igitur: et per consequentia cum maiori et minori declaratur: nam posito motu ponitur duratio successiva habens prius et posterius cum prius et posterius ut prius et posterius in motu sed motus nullomodo dependet ab aia quoniam motus est siue aia possit esse siue non possit esse igitur et duratio successiva habens prius et posterius est siue anima sit: siue ipsa possibile sit ipsam esse. Le. li. (Sed aut.) i. indubitabile hoc quod vi causam ens est tempus. i. illa res que est tempus non dependat ab anima: ut si contingat motum esse sine anima: prius autem et posterius in motu sunt absque anima tempus autem huius sunt prius et posterius sunt huius propositio huius sunt tempus. i. prius et posterius in motu est intelligenda in probatione causali. i. ex his vide licet ex priori et posteriori motus est tempus.

Notandum primo secundum commentato rem comento. i. q. esse temporis est in potentia propter subiectum proprium et esse eius in anima est in actu quando anima egerit illam actionem in subiecto parato ad recipiendum illam: cum que dicitur numerus. intendit commentator quod tempus aliquando est in actu et aliquando in potentia tempus in actu est quando anima numerat subiectum tempus est motus autem dicitur esse in potentia quando subiectum proprium tempus est: ut motus et anima nulli actu numerandi circa motum sicut igitur visibile actu est quando color actualiter videtur ab aia et visibile potentia est quando color non actu videtur: sed potest videri ab aia: ita tempus actu est quando motus mensuratur et numeratur actualiter ab aia. est autem in potentia quando non mensuratur nec numeratur ab aia: sed potest numerari et mensurari sicut et vel est subiectum vel predicatum actu: neque aliter est scia actu nisi aia habeat actualiter considerationem: sed oia huius dicuntur potentia talia seclusa consideratione aie. Et quando commentator dicit quod actio aie est in subiecto parato ad recipiendum illam actionem que est numerus non intendit quod actio aie que est numerus vel numeratio fit subiective in motu vel in moto tanquam accidens in subiecto: quia actio aie est in aia est subiective sed per subiectum proprium vel preparatum ad recipiendum actionem aie intelligit subiectum circa quod est numeratio aie et recipit actionem aie non subiective: sed terminative eo modo quo color recipit visionem. ¶ Secundo notandum secundum commentato rem eodem comento quod ista pertractatio de tempore est magis philosophica quam naturalis et inducit ipsam in hoc loco quod est causa in ipsum latere. scilicet quod est diminutum in se. philosophus igitur quod principaliter considerat de tempore secundum suum esse materiale et metaphysicus principaliter secundum suum esse formale. Ideo ista quod videtur tempus dependet ab aia est magis metaphysica quam naturalis ex quo tempus non dependet ab aia secundum suum esse materiale sed tantum formale Aristoteles tamen induxit ista quod non de notandum tempus habere esse diminutum sine aia numerante quoniam existente numeratione aie tempus est in actu ea autem non existente ipsa est in potentia sed esse in potentia est esse diminutum sicut et in actu est esse completum. Et licet tempus significet numerationem aie ultra durationem successive nihil tamen est tempus nisi duratio successiva sicut et videns significat visionem et ipsum visibile et tamen nihil est videns proprie loquendo nec animal. Item pono quod a pueratur cum hoc coplexo lapis visus et prius quod a significat lapidem et visionem et aiam videntem propter respectum visibilitatis includentes hec omnia et tamen nihil est nisi lapis ideo non oportet dici quod visio

fit in a formale quod visio est formale potentia visive: sed visibilitas dicens respectum actuale vel apertum: dinalis est formale a. (¶ Dubitabit autem.) Tertia que sitio utrum tempus sit numerus cuiuslibet motus ad quam respondet philosophus quod sic ponendo tertia conclusionem huius capituli videtur tempus est numerus cuiuslibet motus quam ipse probat sic tempus est numerus cuiuslibet motus facti in tempore sed omnis motus fit in tempore ergo tempus est numerus cuiuslibet motus patet consequentia cum maiori quod esse in tempore est esse in loco et sicut in numero videtur ostensus est supra minor vero declaratur inductive quoniam omne quod augetur: augetur in tempore et omne quod alteratur: alteratur in tempore: et omne quod movetur localiter movetur localiter in tempore tempus ergo non est numerus unius motus tamen sed est numerus cuiuslibet motus continui. i. habentis successiones et continuatue in suis partibus quod ideo dicit philosophus propter motus indivisibiles et instantaneos quorum tempus non est numerus. Le. li. (Dubitabit autem aliquis et qualis motus sit tempore numerus utrum alicuius tantum vel cuiuslibet autem.) respondetur quod cuiuslibet: et naturam sit in tempore: quod omnis motus et augetur et alteratur in tempore et fertur localiter in tempore secundum igitur quod motus est sic est unus cuiuslibet numerus videtur tempus motus simpliciter numerus est continui sed non eiusdem ita quod tempus est simpliciter numerus motus: et non alicuius determinati solum.

Notandum secundum commentato rem comento: quod tempus licet sit numerus cuiuslibet motus tamen non eodem modo sed secundum prius et posterius quoniam est numerus aliorum motuum preter motum translationis quoniam est numerus translationis quoniam si translatio non esset tempus non esset si alteratio non esset: neque augmentatio: neque generatio: neque corruptio: et esset hic translatio tamen esset tempus: et si de modis translationis non esset translatio circularis non esset tempus et de circulari velocitatis translationis. i. motus diurnus tempus igitur et si est numerus cuiuslibet motus tamen attribuitur eis principaliter et secundario. Tres distinctiones intendit commentator in hoc comento quarum prima est quod duplex est motus. scilicet ad ubi et ad formam motus: ad ubi est motus localis motus ad formam est motus de predicamento sube quantitatibus et qualitatibus omnibus his motibus attribuitur tempus sed principaliter motui locali: minimum principaliter vero motui ad formam siue fuerit generatio siue alteratio: siue augmentatio: vel diminutio. ¶ Secunda distinctio duplex est motus ad ubi videtur rectus et circularis motus rectus est motus elementorum sursum et deorsum motus vero circularis est communiter corporum celestium: cuiuslibet istorum motuum attribuitur tempus sed principaliter motui circulari: minimum vero principaliter motui recto. ¶ Tertia distinctio duplex est motus circularis. scilicet velocissimus motus circularis velocissimus motus est diurnus. scilicet totius celi ab oriente in occidentem: motus autem circularis non velocissimus est motus alius circularis a motu diurno et huius inveniuntur in omnibus octo orbibus celestibus scilicet in orbibus signorum et septem orbibus planetarum motus ab occidente in orientem iterum cuiuslibet istorum motuum attribuitur tempus: sed motui diurno velocissimo principaliter attribuitur. Aliis vero ex presequenti et non principaliter. Intendit ergo comento quod tempus attribuitur prius

Ter.
co. 132

Philosophorum.

motu diurno secundo motibus orbium planetarum et signo. tertio motibus rectis. quarto motibus ad formam. s. augmentatōis et alteratōis. ¶ Ex p̄dictis sequitur primo s̄m cōmen. q̄ si esset t̄m motus localis absq̄ motu ad formam t̄ps esset et non eod̄verso p̄z ex quo motui ad formam attribuitur t̄ps propter motū locale. Secūdo sequitur q̄ si esset t̄m motus circularis celi si ne motu recto t̄ps esset et non eod̄versa p̄z q̄ t̄ps nō attribuitur motui recto nisi q̄z attribuitur motui circulari. Tertio sequitur q̄ si t̄m motus diurnus eēt absq̄ alio motu circulari t̄ps esset et non eod̄versa p̄z ex quo t̄ps attribuitur principaliter motui diurno et alijs motibus circularibus e consequenti p̄p motū diurnū. ¶ Sed dubitatur qm̄ dictū est supra q̄ t̄ps est p̄ns oēm motum sic q̄ quocūq̄ motu dato per exclusionē cuiuscūq̄ alterius t̄ps esset ergo posito q̄ esset motus ad formam sine motu locali esset t̄ps. Et si esset motus rectus absq̄ motu circulari eēt t̄ps et p̄ter si esset motus circularis absq̄ motu diurno esset t̄ps. Respondeatur q̄ i dubie t̄ps esset quocūq̄ motu posito in mundo: sed intentio cōmē. est q̄ posito solo motu ad formam vel posito solo motu recto mundi non esset: cuīz igitur t̄ps sit passio mundi sequitur q̄ t̄ps non esset: q̄ autem nō sit mūd̄ posito t̄m motu ad formam vel motu recto arguitur q̄ sequitur t̄m motus rectus est: aut t̄m motus ad formam est igit̄ nullus ē motus circularis et p̄sequēs celū non est p̄p sequentia q̄z motus circularis est passio inseparabilis a celo p̄stat aut̄ q̄ deficere passione deficit subiectū s̄z celum est pars principalissima mundi ergo si celum non esset mūdus non esset. ¶ Similiter si omnia elementa mouerentur et oēs orbes celestes: et nullus esset motus diurnus primus motor nō esset s̄m cōmē. q̄ frustra poneret primū motor absq̄ primo motu deus enim est in circūferentia primimobilis: q̄ ibi est sua maxia oppō. s. mor̄ diurnū velocissimū s̄m p̄m. 3°. huius constat autem q̄ si deus non esset: aut primus motor nullus mūdus eēt eo q̄ sicut ex oibus elementis particulariter acceptis sit vnum mixtū p̄ formam supradictā formis elementorū: ita ex oib̄ s̄p̄is elementorū et corporū celestium sit vnus mūdus vnitate primimobilis se habētis p̄ modū forme quapropter habes p̄hōz primus et aliorū plurimi t̄m deū vocauerunt aiam mundi. Intentio igitur cōmen. et sua p̄sideratio erit t̄m naturalis et non t̄m. ne q̄z dīna qm̄ p̄cedere debuit: q̄ nō est tanta dependētia essentialis inter motus iūicē neq̄ tanta colligantia inter celū et motū circularē vel diurnū qm̄ deus posset imobilitare celū motibus remanentibus elementorū in quo casu t̄ps esset et nullus esset motus diurnū neq̄ circularis: neq̄ frustra poneret primus motor si non esset primus motus sicut non frustra ponit aīal si aliquid quando non mouet: neq̄ frustra ponitur homo si aliquid quando non intelligit. (Sed est nunc) p̄ conclusionē arguit philosophus p̄bando q̄ t̄ps nō est numerus cuiuslibet motus: q̄ si t̄ps est numerus cuiuslibet motus: et p̄tingit duo mobilia simul moueri: et equali t̄pe igitur t̄ps numerus ē duorū motū simul existentū: s̄z alterius et alterius motus est alius et alius numerus: ergo plura sunt t̄pa simul non cōcāntia l. e. li. Sed est i. cōtingit moueri vnū mobile et aliud ēcū illo quorū vtriusq̄ motus erit numerus diuersus alter et alterū igitur t̄ps erit et simul duo t̄pa equalia erunt. ¶ Aut non. Respondeatur p̄b̄s dī. q̄ idē t̄ps sumitur est numerus enim motū tam equaliū quā inequaliū t̄z simul exi-

stentū quā non simul existentū: et t̄m ad rōnem dicitur p̄b̄s q̄ nō op̄z plura t̄pa equalia esse simul si plures mor̄ equales sunt simul: q̄ t̄ps si multiplicat ad multiplicationēz motū neq̄ op̄z plures sint numeri siue plures sunt motus: q̄ ad multiplicationē numeratorū nō sequit̄ multiplicatio numerorū nā septem canes et septē equi sunt diuersi: et t̄m idem est numerus septē canū et septē equorū qm̄ numero quinario q̄nq̄ digitorū meorum mihi noto numerabo. s. canes et equos et numero septē fabarū numerabo septē canes et septē equos non igit̄ multiplicat t̄ps ad multitudinem motū ex quo t̄ps est numerus motus aīi q̄rū cūq̄ motus sint diuersi vt si vnus sit velox alius tardus et si vnus sit motus alteratōis et alius sit augmentatōis: aut si vnus sit motus localis rectus et alter circularis s̄p̄ t̄ps est idē dūmodo illi motus simul sūt qm̄ numerus est idē apud oīa numerata seu equalia et si simul existentia l. e. li. ¶ Aut non. i. r̄ndet q̄ nō sunt t̄pa equalia simul si mor̄ equales sint simul oē nāq̄ t̄ps vnū similiter et simul est. l. oē t̄ps vnū vnitate numerata est motus oīum motū simul existentū et equaliter se habentū: s̄p̄s aut̄. i. s̄m s̄p̄m est numerus eorū q̄ sunt simul et q̄ nō simul sunt. Si. n. et hi sunt canes illi vero equi vtriusq̄ h̄nt̄ si idē numerus sicut enim et motū simul terminatorū. i. simul existentū et equalit̄ idēz t̄ps est sed hic velox fortassis alius vero non et alius quidē loci numeratio est hic aut̄ alteratio t̄ps aut̄ idē est tamen siquidē numerus equalis sic et simul alteratōis et loci numerationis et propter hoc motus quidem alteri sunt et seorsum sunt t̄pus aut̄ vbiq̄ idē q̄z et numerus vnus et idē vbiq̄ ē qui ē equalit̄ et simul.

Notandum primo s̄z cōmen. cōmē. to. 13. q̄ t̄pus sequitur hunc motū. s. circularē et istemotus accipitur in diffinitione eius et ipsūz mensurat illū nō s̄m q̄ numerus mensurat numeratū. s. q̄ numeratū nō accipitur in diffinitione numeri istud cōmen. h̄z duas difficultates quarū prima est cū t̄pus sit numerus cuiuslibet motus quare magis ponitur in diffinitione t̄pis motus circularis seu motus diurnus quā quilibet alius motus et precipue q̄z t̄pus esset dato q̄ in mundo nullus esset motus circularis: s̄z t̄m rectus aut̄ alius motus ad formam. ¶ Secūda difficultas ē q̄z apparet ex hoc cōmē. to q̄d t̄pus sit subiectiue in primo motu si mensurat illū tanq̄ forma in re alios vero motus tanq̄ numerus numeratū suū. ¶ Ad primā difficultatē dicitur q̄ sicut diffinitio motus cōpetit cuiuslibet motui t̄m tamen primus motui locali: quam alijs motibus p̄ cōmentatorē tertio huius ita q̄ indiffinitione motus includit motus localis principaliter et min⁹ principaliter alijs motus includunt sic ēt est dicendū de t̄pe q̄ diffinitur p̄ oēm motū tamen principaliter p̄ motū primū et ex cōsequenti p̄ alios motus et rō colligit̄ ex cōmen. qm̄ t̄pus p̄sequitur hunc motū p̄ncipiū alios aut̄ rōne illius. ¶ Ad sc̄daz difficultatē respondetur q̄ non intendit cōmen. t̄ps esse formā inuiscē motus primū: sed q̄ quēadmo dū quantitas p̄tina et numerus primo mensurat subiectū in quo est formaliter et p̄sequenter alia numerata vt numerus quinq̄ digitorū meorū primo mensurat subiectū in quo est formaliter et cōsequenter alia numerata vt numerus quinq̄ digitorū meorū primo mensurat quinq̄ digitos meos et fario quinq̄ canes et quinq̄ equos ita t̄pus primo mensurat motū primū deinde alios et rōem assignat qm̄ si

Liber quartus.

cut subiectus numeri principaliter ponitur in diffinitione numeri: et non alia numerata: ita motus primus principaliter ponitur in diffinitione epistolarum et non alius alioquin motus.

Secundo notandum secundum Burleum quod numerus qui dupliciter accipitur. Primo per se multiplicatur numerus ad multiplicationem non numerato: quod si multiplicatur unitates multiplicatur numerata. Secundo per actionem anime numeratus: et sic iterum multiplicatur numerus ad multiplicationem numerato: quia multiplicatur actus anime ad multiplicationem obiectorum. Tercio accipitur numerus pro forma existente in rebus numeratis: et sic multiplicatur ad multiplicationem numerato: in eo quod forma non autem in eo quod numerus: quod si multiplicatur subiectum multiplicatur forma. Quarto accipitur numerus secundum quod est quoddam primum ne per quod respondetur ad questionem querentem de aliquibus quod sunt illa cuius modi sunt duo tria quatuor etc. et siue tale esse ponatur in anima: siue extra animam illud non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod non multiplicatur superius si non multiplicatur inferius superius si multiplicatur inferius: ubi gratia binarius aut ternarius in eo denotatur per ista nomina duo et tria dicitur de binario duo et hominum et duo et equorum: et sic de omnibus quod sunt duo similiter ternarius in eo: siue fuerit in mente siue extra animam verificatur de omnibus quod sunt tria: et sic forte intelligitur philosophus dicens quod idem est numerus septem et numerus et septem equorum. Sed magis accipiendo ad intentionem et ad modum loquendi philosophi et commentatoris dimittendo numerum in eo: quod de tali non loquitur philosophus si tunc nec de tempore in communi dicitur quod triplex est numerus: viz intentionalis naturalis et formalis: numerus intentionalis est anima numerans per intentiones res alicuius multitudinis computans unitates: et sic accipit numerum Plato cum diffinitur animam dicens quod est numerus secundum motum ut testatur Aristoteles primo de anima ex doctrina eiusdem platonis in thymeo: numerus naturalis est multitudo unitatum transcendens vel mathematici: et sic due intelligentie duo homines duo colores due unitates principales sunt diuisiui: numerus binarius et confunctionem numerus octonarius: et sic videtur loqui de numero philosophus secundo de anima quod numerus est sensibilis commune: numerus formalis est quantitas indiuisibilis denominans formaliter aliqua esse arithmetice: plura tamen ab unitatibus arithmetice sunt numeri qui est indiuisibilis forma realiter distincta a qualibet sua unitate et ab illis simul in quibus subiectiue fundatur: et non in aliis illis: quod sicut denominat illas unitates esse plures ita denominat qualibet illarum unitatum esse multas: et sic loquitur philosophus de numero cum dicit hic quod idem est numerus septem equorum: et septem canum: sed in parte secunda huius capituli loquitur de numero predicabili dicens quod idem est numerus decem ouium et decem canum. Intentionalis igitur numerus qui dicitur numerus numerans non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod eadem indiuisibilis anima infinita numerabilia potest numerare: sed numerus materialis qui est numerus numeratus multiplicatur ad multiplicabile numerato: ut dicitur est numerus autem formalis qui est numerus quo numerauimus in eo quod est forma publica multiplicatur ad numerationem numerato: quoniam semper ex alijs et alijs unitatibus fit alius et alius numerus formalis: in eo vero quod est forma mathematica non multiplicatur ad multiplicationem

numerato: quod ut dicitur est numero quinario quinq; digito: meo: possunt numerare omnia que sunt quinq; et numero denario decem digito: meo: possunt numerare omnia que sunt decem etc. Contra ea que dicta sunt de numero formali vel mathematico: arguitur illa non esse formam indiuisibilem: quod dato illo sequitur primo quod nullus numerus est altero maior: sicut nec aliqua unitas mathematica est altera maior: consequens inconueniens quod ternarius est maior binario: et patet consequentia si quilibet numerus est forma indiuisibilis. Secundo sequitur quod nullus numerus componitur ex numeris: et consequenter nulla proportio ex proportionibus si numerus est forma indiuisibilis: sed consequens est falsum: quia quaternarius componitur ex duobus binariis et proportio quadrupla ex duobus duplicis. Tercio sequitur quod ubi sunt duo numeri sunt actualiter infiniti numeri: quod acceptis binario et ternario erunt tres numeri. Binarius ternarius et dualitas fluens ex illis duobus numeris: quoniam ex illa dualitate fluente et quolibet alio numero resultat alius binarius: et sic in infinitum. Quarto sequitur quod dualitas est pars dualitatis accipiendo duos quaternarios in quibus sunt quatuor binarii: non igitur duo ex illis binariis ex quibus cum duobus alijs resultat duo quaternarii tanquam ex paribus suis: et patet quod dualitas binario: est pars dualitatis quaternario: et per consequens pars est equalis toti: minor numerus maior: quod est impossibile. Ad primum concedo quod omnis numerus formaliter sumptus est accedens in diuisibile absolutum predicamentum quantitatis: ex quo non sequitur quod nullus numerus est altero maior: quoniam magnitudo numeri habet attendi penes multitudinem unitatum: constat autem quod plures sunt unitates in uno numero quam in alio: et cum dicitur communiter de intentione philosophi sexto huius quod indiuisibile additum diuisibili vel indiuisibili non facit maius debet intelligi de quantitate seu magnitudine continua: et non discreta. Ad secundum concedo quod nullus numerus componitur ex numeris neque ex unitatibus tanquam ex paribus: si quilibet numerus dicitur componi ex unitatibus in tanquam ex subiecto: et consequenter cum proportio sit relatio indiuisibilis fundata in numero nulla proportio componitur ex proportionibus tanquam ex paribus: et cum dicat quaternarius fit ex duobus binariis illud negatur loquendo de numero formali: illud tamen concedit ad hunc intellectum quod ternarius fit ex aliquibus unitatibus ex quibus sunt duo binarii: ita quod quatuor unitates collectivae sumptae faciunt quaternarium et diuisiue acceptae faciunt duos binarios: vnde due unitates faciunt unum binarium: et due alie faciunt alium binarium: negat et quod proportio quadrupla fiat et formaliter ex duobus duplicis: tanquam ex paribus: sed in maius ad hunc intellectum ea in quibus fundantur due proportionis duplices sunt presens vnde in quo fundatur proportio quadrupla. Ad tertium dicitur quod sicut duo alba sunt similia duobus si duobus quas fundantur tamen similibus non sunt similes sicut in rebus que numerantur extra animam est alius numerus formalis quod quis sit vere unus unitate conuenienti cum ente et opposita multitudini: tamen ille numerus formaliter sumptus non est unitas mathematica nec numerus numeratus: sed potest id quo res subtrahit et similiter sunt plura: et ideo non procedit in infinitum: quod igitur unitas formalis binarii et unitas formalis ternarii non sunt unitates que sunt principia numero: ideo non faciunt alium numerum qui sit dualitas: quod dualitas est numerus resultans ex duabus unitatibus: quare quilibet est

Philosophicorum.

principiū nūm. ¶ Ad quartū dī q̄ duo quaternarij nō sūt duo dualitate vnitate mathematicaliū: sed sūt duo dualitate vnitate: quaz̄ q̄libet est ens ⁊ vna trāscendit: nulla est ergo dualitas pprie ⁊ formaliter sūpta duoꝝ quaternarioꝝ sed solū trāscēdit sūpta: ⁊ h dualitas est illi duo numeri quaternarij. Dicat igit̄ ad argumentū q̄ nulla dualitas mathematica est p̄s dualitatis mathematice: sed bene dualitas transcendentis: quo dato nō sequit̄ q̄ p̄s sit equalis toti neq̄ q̄ minor nūerus sit eqli maior: q̄z̄ l̄z̄ quilibet dualitas mathematica sit eqli cuilibet dualitati mathematice: nō tamē cuilibet dualitati simplici: q̄z̄ aliqua est dualitas transcendēs: cuius dualitas predicamentalis seu mathematica est pars.

Monia autē lo-
tio. Ista est scūda p̄s hui⁹
capituli: in qua p̄s manife-
stat nūcꝝ tēporis aliū eē a
nūero motus ex passiva mē-
suratione tēporis: postq̄ de-
clarauit tēpus eē mensuraz̄
cuiuslibet motus ⁊ eē vbiq̄z
ex actiua mēsuratiōe eui⁹ deponēs tres cōclusiones:
quaz̄ p̄ia est ista: tēp⁹ mēsurat tempore. ¶ Secun-
da cōclusio temp⁹ mēsurat motu circulari p̄io ibi.
(Mēsuratur autē). Tertia cōclusio: l̄z̄ motus succedē-
tium eadē sit mēsurā: nō tamē est idē temp⁹ ibi (dicat
autem recte). Prima conclusio arguitur sic: motus, lo-
calis mēsuratur motu locali: ⁊ maxie mot⁹ circularis
mēsuratur motu circulari: ergo tempus mēsuratur
tempore: non quidem tempore infinito: sed tempore fi-
nito neq̄ quocunq̄ tempore finito: sed quoddam fi-
nito ⁊ determinato: quia non mēsuratur tempus tem-
pore maioꝝ: sed tempore minoꝝ: antecedens autē ⁊
consequentia tenet ex eo: quia vnumquodq̄ numerat̄
⁊ mēsuratur quoddam proximo sui generis vel
speciei: vnitates enīz numerat̄ vnitate ⁊ eque ecōuer-
so. I. e. li. (Quoniam autē loci mutatio mēsuratur
loci mutatione ⁊ huius est circularis que mēsurat̄
tur mutatione circulari: numeratur quidem vnūq̄q̄z
vno quoddam proximo vnitate vnitate eque non
ecōuerso: sic ⁊ tempus tempore quoddam finito.

Notandum

secundum commenta-
tozem commento . l̄z̄.
q̄ cum fuerit positum quod tempus est numerus. cu-
iuslibet motus ⁊ fuerit positum quod hic est p̄ioꝝ mo-
tus ceteris motibus: sequitur vt tempus istius mo-
tus sit p̄ius ceteris temporibus ⁊ numerans illa.
Intendit commentator hanc distinctionem: q̄ duplex
est punctus: videlicet simpliciter ⁊ fm quid. Tempus
simpliciter est duratio successiua mundi ⁊ huius tem-
pus est numerus cuiuslibet motus ⁊ quietis ⁊ multi-
plicatur indiuisibiliter ad omnem punctum mundi: de
quo dixit supra philosophus q̄ est vbiq̄z in celo in
terra in mari. Tempus fm quid est duratio successiua
motus: ⁊ tale tempus non multiplicatur indiuisibili-
ter ad omnem punctum mundi: sed plurificatur subie-
ctiue: ita q̄ est subiectiue in motu: ⁊ quot sunt motus:
tot sunt talia tempora: cui⁹ sit quantitas motus de qua
dixit supra commentator q̄ tempus mēsurat motus
per quantitatem accidentem motui: quia igitur mo-
tus circularis diurnus est p̄ioꝝ omnibus alijs moti-

bus: ⁊ mēsurat omnes alios motus: ideo etiam tem-
pus istius motus est p̄ius temporibus omniū alioꝝ
rum motuum: ⁊ mēsurat omnia tempora illorum
motuum: ex quibus sequitur q̄ plura sunt tempora
non communicantia sicut plures sunt motus simul
non communicantes: sed talia tempora non sunt t̄pa
simp̄r: sed h̄z̄ q̄d ipsi mot⁹: quoꝝ sūt intrinsece passioes.

Sed dubitatur

primo quia si
cut concessum
est motum mēsurari tempore: constat autem tempus
⁊ motum non esse eiusdem generis nec eiusdē speciei:
numeratiōis etiam duos equos nūero duoꝝ digitoꝝ
rum qui equi non sunt eiusdē generis neq̄ speciei: cui⁹
numero generatio digitoꝝ. ¶ Secundo dubita-
tur probando q̄ t̄ps mēsurat t̄pe maioꝝ: q̄m sepe nu-
meratū ē vn⁹ q̄ nūc̄as: sicut q̄n p̄ multitudinem gra-
duū celi iuenim⁹ ambitū tot⁹ terre ignoti: vt p̄z in tra-
ctatu de spa: vn⁹ scito nūero graduū celi: ⁊ scito q̄ lē-
te in ambitu terre corrdent graduū celi pōt sciri q̄ lē-
tes sūt in circuitu terre: sic ergo p̄z q̄ q̄ntatē celi mēsu-
ram⁹ q̄ntatē terre q̄ m̄lo mioꝝ ē q̄ntatē celi: ita ē pōt
sciri p̄bati motū p̄uū posse numerari ⁊ mēsurari motu
maioꝝ. ¶ Ad p̄mū dī q̄ p̄s nō dicit nihil vn⁹ mē-
surari ⁊ nūerari nisi suo p̄mo: s̄z̄ asserit oē mēsuratū
posse mēsurari suo p̄io: stat igit̄ b̄n aliqd̄ mēsuratū
duob⁹ mēsuris: q̄z̄ vna ē eiusdē sp̄ei cū illo: ⁊ alia nō
eiusdē sp̄ei: ⁊ hoc declaratur illa p̄pō Arist. lo. metha.
di. mensura ⁊ mēsuratū sūt vnigena ⁊ eiusdē sp̄ei: l̄z̄ q̄
ois mēsurā ⁊ aliqd̄ sui mēsuratū sūt vnigena: ⁊ oē mē-
suratū ē vnigenū alicui sue mēsure. s. actu po⁹ vel ap̄i
tudine. ¶ Ad h̄z̄ r̄ndet q̄ nō ē s̄litudō q̄z̄ q̄ntas celi
⁊ q̄ntas terre sūt s̄l ⁊ p̄bati iūctē corrdet duo: ⁊ ita
mot⁹ ineq̄les nō cōicātes s̄l s̄l quoꝝ p̄es iūctē corrdet
dēt: l̄z̄ nō ē pōt duo t̄pa seq̄lia eē s̄l nō cōicātiō nō
pōt min⁹ t̄ps mēsurari maioꝝ t̄pe: s̄l minoꝝ mot⁹ ma-
ioꝝ motu: ⁊ minoꝝ q̄ntas maioꝝ q̄ntate. Et si q̄rit cu-
iusmodi mēsurā est ista cū nō apparet p̄fectiois nec ade-
q̄tiōis nec replicatiōis nec imitatiois: r̄ndet q̄ ē mēsurā
adequatiōis: nō q̄dē formalit̄ p̄ coextēsiōem mēsure
cū mēsurato: s̄z̄ v̄tuali⁹ p̄ corrdentiā p̄uū mēsure cū p̄u
bus mēsuratū. (Mēsurat autē). Scōda p̄elo t̄ps mēsurat
motu circulari: p̄ istā p̄clonē Arist. q̄d r̄upl̄ p̄bat: ⁊ p̄
sic mot⁹ mēsurat t̄pe: ⁊ t̄ps mēsurat motu vt determinatū
ē supra: l̄z̄ mot⁹ mēsurat determinato t̄pe: vt t̄pe p̄ntē p̄m
motu: q̄ t̄ps mēsurat determinato motu. s. motu circulari
p̄ q̄ ē mot⁹ diurn⁹. I. e. li. (Mēsurat autē sic dixim⁹ t̄ps q̄z̄
motu ⁊ mot⁹ t̄pe) h̄t ē q̄z̄ determinato motu ⁊ t̄pe mēsu-
rat motus q̄z̄ q̄ntas t̄ps ita q̄ determinato t̄pe mēsurat
motus ⁊ determinato motu mēsurat q̄ntas t̄pis.

Notandū

p̄ h̄z̄ p̄m p̄m. l̄z̄ q̄ t̄ps mēsu-
rat p̄ motu: l̄z̄ sit mēsuratio ac-
cidētāl: ⁊ mot⁹ mēsurat p̄ t̄ps p̄ eēntialit̄. Ecce q̄ nō
s̄l mēsurat mot⁹ t̄pe: ⁊ t̄ps motu: q̄m accidit t̄pi q̄ mē-
suret motu: s̄z̄ nō accidit motui q̄ mēsure t̄pe: imo mē-
surat t̄pe p̄ eēntialit̄ q̄ dī ad denotādū q̄ si motus
mēsurat motu v̄l aliā mēsurā q̄ nō sit t̄ps illa nō ē mē-
surā eēntial p̄ se: p̄ mot⁹: s̄z̄ aut ē mēsurā accidētāl aut
est mēsurā p̄ se nō p̄. ¶ Secūdo notādū h̄z̄ p̄m cor-
dē p̄m q̄ p̄ t̄ps pōt mēsurari q̄ntatē mot⁹ ⁊ q̄ntas t̄pis
s. p̄ t̄ps istū mot⁹ p̄m mēsurat q̄ntas t̄pis totū ⁊ q̄
ntatis motuū. ¶ Ecce q̄ exp̄sle p̄m ponit duplex t̄ps
vnū q̄ ē q̄ntas totū vniuersi ⁊ aliud q̄ ē q̄ntas mot⁹
⁊ dīc q̄ t̄ps q̄ ē q̄ntatē p̄m mot⁹ mēsurat q̄ntatē t̄pi

Tex.
co. 133

Tex.
co. 133

Tex.
co. 133

Libri quartus.

Tex.
co. 133

toni vniuersi r mēfura q̄ritatē oīuz alioz motuū: (si
igitur q̄ p^m). 2° arguit pbs ad eadē p̄ctōnē sicut p̄s mē
surat illo motu q̄ ē mēfura oīuz alioz motuū ac nūe
rus notūm. 3° p̄m^o mot^o circularis ē hui⁹: g^o ip̄s mē
surat p^o motu circulari: p̄z^o cū a^o r b^o decet: q̄ n.
p̄m^o mot^o circularis sit mēfura oīuz alioz motuū: ar
guis: qm̄ p^m i vno q̄q̄ gñe ē mēfura oīum alioz illius
gñis vt p̄z iducitue: 3° mot^o circularis p̄m^o ē p^m i toto
gñe motuū: vt oñ dēf. 8° hui⁹ igit^o mot^o circularis p̄m^o
ē mēfura oīuz alioz motuū: r ē nūc notūm: est. n.
nūc q̄ mēfurat r q̄ sit notūm: p̄uicet ex eo q̄ ē max^o
regularis: alij at mor^o n̄ s̄ notūm: sic nec regulares:
aug^o. n. r altatio n̄ s̄ mor^o regulares cū sint alij veloci
res r alij tardiores. Mor^o ē locales recti n̄ s̄ regula
res q̄ s̄ velociores i fine q̄ i p̄m^o n̄ s̄ nāle: s̄ i vīo^o
s̄ velociores i p̄m^o q̄ i fine ceteris pib^o: mor^o ē circu
lares alij a motu diurno n̄ s̄ ita regulares sic ille cū re
tardaret aliquāulū ab illo r n̄ ē. Le. li. (Si g^o q̄ p^m
ē i vno q̄q̄ gñe oñit mēfurā oīuz p̄m^o illi⁹ gñis circu
latioz regularis: p^o ē mēfura max^o q̄ nūc hui⁹ circu
latioz notūm: ē altatio q̄ dē igit^o n̄ aug^o n̄ s̄ ita regula
res loci at mutatio ē regularis r max^o circulario p^o (vñ r
vñ). Tercio arguit pbs illā p̄ctōnē ex op̄ione Platonī
coz p̄t. ip̄s ē mor^o celi: ex eo q̄: sic tpe mēfurant alij
mor^o: ita motu celi mēfurat alij mor^o: si g^o tps mēfura
tur alij motu: oīz q̄ mor^o celi sic ille q̄ mēfurat tps: vñ
bzeut arguat sic tps ē mor^o celi f̄z p̄tonicos: 3° mor^o
celi mēfurat motu celi: q̄ n̄ mēfurat alij alio motu cū
sit mēfura oīuz alioz motuū: g^o tps mēfurat a motu
celi: r ille ē mor^o diurn^o circularis: p^o igit^o tps mēfurat
motu circulari p^o. Le. li. (vñ r vñ q̄ b̄ulda p̄tonicū ē tps
spe). i. celi mor^o q̄ b̄. i. motu celi mēfurat: r alij mor^o r
tps b̄ mō p̄nter mēfurant. ¶ Notādū q̄ pbs n̄ appo
bat p̄tonicos i eo q̄ dixerūt tps ē motu celi: i eo q̄
p̄cellerūt tps mēfurari motu celi: at dēf. n. tps mēfu
rabat h̄oraz diei septianā mēse r ānū motu celi (Pro
pter h̄ at). ¶ Probat pbs p̄ctōnē eadē ex coi mō loquē
di h̄oraz diei oīs res b̄uanas fieri r currē f̄z q̄ daz
circulū q̄ circulū oñt ē rotā f̄onē: cū cā ē q̄ tps p̄le
quis motu circularē r mēfurat motu circulari: r tpe
motuū b̄nū nāle r gñationē r corruptionē h̄ at h̄ q̄
oīa h̄ tpe iudicant r accipiūt finē r p̄m^o i tpe: sic f̄z
quādā circulatōz sit: r tps enī ip̄z vñ circul^o q̄ dē: h̄ at
ab h̄ q̄ hui⁹ loco mutatioz: vñ circularis mēfura ē r
mēfurat ip̄z tps ab hui⁹ mutatioz circulari. ¶ Ex p̄di
ctis recapitulādo itē dē pbs: q̄ tō res oñt fieri f̄z cir
culū: q̄ tps ē q̄ dē circul^o: ē at tps q̄ dē circul^o q̄ mēfu
rat circulatōz: nihil. n. q̄ mēfurat ē simp̄t ex nāz sue mē
sure: totū. n. q̄ mēfurat habz p̄tes poiētes ip̄z mēfura
re vt patuit iō tps ē circularē n̄ oīz ex mēfurā circu
larē: f̄z tps mēfurat motu: g^o mor^o mēfurās tps oīz esse
circularis. Le. li. (Quare dicit ē re p̄ q̄ fuit circulū con
stare sic) q̄re dicit ē quēdā circulū ip̄z re p̄ q̄ fuit dicit
ē tps ē q̄ dā circulū: h̄ at ē: q̄ mēfurat circulatōz: ē. n.
motu. i. ē nāz mēfure: nihil aliud a tpe vñ ē q̄ mēfurat

Tex.
co. 133

Tex.
co. 133

f̄z aut. i. oīno metra multa ē. n. totū h̄ ē itelligēdū i p̄di
catōe celi: vñ totū ē ex multis metris: q̄ ex multis pu
bus mēfurat. ¶ Notādū q̄ p^m 1°. 13. mouet istā du
bitatōz dī. q̄ aliq̄s pōt q̄rē qm̄ nos videm⁹ q̄ p^o mē
fura i reb^o mēfuratis ē duob^o modis: aut mēfura q̄ dē
vñ cū mēfuratis i illo gñe aut p̄cipalr r secundario
totū: igit^o tps cū p^o tpe mēfuratē cuiusmōi ē isto: duo
rū mōz. Distinctio q̄ itelligit^o p^m 1° ē ista: duplex ē mēfu
ra. f. vñ uoca r equoca: mēfura vñ uoca ē illa q̄ mēfu
rat oīa sua mēfurata eq̄lita q̄ nō p̄cipalr vñ r se
cundario reliquū vt vñ a respectu p̄anoz r nūc res
cū nūabiliū: mēfura equoca ē ista q̄ eq̄lī mēfurat sua
mēfurata. f. vñ p̄cipalr r reliquū secundarie vt tps
q̄ dē equoce mēfurare mor^o: p̄cipalr. n. mēfurat mo
tu ad vbi r secundario motu ad formā. ¶ Dubitat^o 1°
cū iueniat totum tps r p̄m^o sic iuenit tot^o mor^o: r
p̄m^o mor^o tot^o nūc^o: r p̄m^o nūc^o: quō se h̄z totū tps
ad p̄m^o tps vñ uoce vel equoce: sic ē p̄tigit^o q̄rē de
motu r nūc^o: vt p̄z. Rñder^o 1°. dī. q̄ si tps seq̄ret oīz
motū tpe p̄m^o tps cū alijs tps b̄ diceret p̄cipalr r secu
dario quēadmodū mor^o q̄ seq̄r: r cū alijs motib^o p̄i
cipalr. Si at tps totū seq̄ret motū rotādū: tūc p̄m^o
tps erit oñt cū alio tpe q̄ mēfurat vñ: sic ē dūpō in
vñ cū nūc^o. Rñso p^m 1° ē ista q̄ tps p̄t dupl^o p̄s de
rarit: vno mō vt ē p̄ns oīz motū: ita q̄ tot sūt tps quot
sē mor^o: r sic tps dē de p^o tpe r alijs tps b̄ equoce. i. ana
logice f̄z p̄t r p̄st^o: qm̄ sic mor^o p̄cipalr dē de p^o
motu q̄ mor^o diurn^o r secundario de alijs motibus: sic
tps p̄cipalr dē de p^o tpe q̄ ē p̄ns p̄m^o motū: r secūda
rio de alijs. Si at p̄siderat tps vt ē p̄ns tū motū diu
nū celi: sic idē ē totū tps r p̄m^o tps vñ dē de p^o tpe r
toto tpe: r p̄nter totū tps vñ mēfurat p^o tpe: sic totū
p̄ se eo mō q̄ dicimus q̄ vñ mēfurant vñ r nūc^o
nūc^o q̄ nūc^o a^o mēfurat nūc^o b̄. ¶ (Dī at recte).
Tercia p̄ctio: 13 motuū succedētiū eadē sit mēfura: q̄
tū ē idē tps: p̄bat idē ē nūc^o decē oīū r decē canū: r
tū nō ē idē nūc^o denari^o illoz oīū r illoz canū: g^o p
idē eadē ē mēfura diuerfoz motuū iūicē succedētiū:
r n̄ ē idē tps illoz motuū: p̄z^o q̄ sic nūc^o se h̄z vt gen^o
ad denariū: r denari^o se h̄z vt spēs ad denariū oīū: r
ad denariū canū: ita mēfura se h̄z vt gen^o ad tps r tps
vt spēs ad tps p̄nter r futurū q̄ s̄ tpa motuū iūicē suc
cedētiū: āns p̄bat: nā eq̄latez r gradat^o s̄ eadē figura
r nō s̄ idē triagul^o cū p̄ntue arguit sub eadē f̄i^o dīe r
nō sub eadem dīa triaguli: g^o p̄ idē denari^o decē oīū
r denari^o decē canū s̄ idē nūc^o: p̄z^o q̄ sic f̄i^o ē gen^o
triaguli r triaguli spēs eq̄lateri r gradatū. ita nūc^o est
gen^o denariū r denari^o ē spēs denariū oīū r denariū ca
nū. Le. li. (Dī at recte q̄ nūc^o q̄ dē idē ē r oīū r canū
si eq̄lis vterq̄ sit nūc^o: vñ denari^o: decē at nō idē). i. nō
ē idē denari^o oīū r canū: sic neq̄ decē eadē s̄. i. sic nec
decē oues eadē sūt decē canib^o: sic neq̄ triaguli idē q̄ ē
eq̄latez r gradat^o. i. sic n̄ triaguli q̄ s̄ eq̄latez r gra
datus s̄ idē triagul^o: r tū eadē f̄i^o ē q̄libet illoz triagu
loz: q̄ vterq̄. f. gradat^o r eq̄latez triaguli sunt eiūsdē
dīe f̄i^o. Et q̄ p̄stet aliq̄s dubitare quō eq̄latez r gra
datus s̄ eadē f̄i^o r nō sūt idē triagulus cū eq̄lī p̄ntue
tur sub triagulo: sic sub f̄i^o ad tollēdū h̄ dubiū. Arist.
illud p̄bat sic illa sūt idē alicui q̄ nulla dīa dñt ab il
lo r illa nō sūt idē q̄ ab illo aliq̄ dīa dñt: f̄z eq̄latez
r gradat^o nulla dīa dñt a f̄i^o: r aliq̄ dīa dñt a tria
gulo: g^o eq̄latez r gradat^o s̄ eadē f̄i^o r nō idē triagul^o
p̄z^o cū a^o r b^o: declaraf oīuidēdo tā figurā q̄ triagu
lū p̄ oīas q̄ s̄ p̄tes s̄biectiue: vñ f̄i^o oīuidif p̄ circulū tri
p̄. q̄

Tex.
co. 134

angulū qđrāgūlū ⁊ huiꝛ: cōstat at qđ eqlatezꝛ ⁊ grada
nō nō ōznīa tꝛ ⁊ pꝛ ofīaz circulīnecqđrāgūlū ⁊ sic de
alijs figuris sequēbꝛ cū nīa talīū figurāz dicat dē eq
latero vꝛ gradato: nō ēt ōznīa a figura pꝛ ofīaz qđ ē triā
gūlū: qm̃ dē qđibꝛ iugūlū vꝛ ofīa triāgūlū ⁊ tꝛ triāgūlū ⁊ diui
dit ī triāgūlū eqliū latero ⁊ triāgūlū nō eqliū latero: qđ
ī eqlatezꝛ ofīa triāglo nī eqlato: sꝛ gradatꝛ ofīa triāglo
eqlato: qđ eqlatezꝛ ⁊ gradatꝛ a triāglo aliqđ ofīa ōznī
ē qđ nō pūnent lb eadē ofīa triāgūlū: ⁊ pꝛ eqlatezꝛ ⁊
gradatꝛ nō lb idē triāgūlū qđ fuit pꝛbādū. L. li. (Jcē. n.
dꝛ alīcui a qđ nō ōznīa ofīa: sꝛ nō ēdē illīa qđ ōznīa ofīa
triāgūlū a triāglo ofīa ofīa rīcalīz qđ n. triāgūlū fūi
a triāglo: tꝛ aī nī fī alīcī fī eadē ⁊ vna diuīdē. i. ofīa
fī: fī fī. n. fī dīdīf qm̃ b qđē talꝛ vt circūlꝛ: alīa vꝛ bu
lū vꝛ triāgūlū: buī at ī. triāgūlīa alīa qđē eqlatezꝛ: alīa
vꝛ buī. f. gradatꝛ: fī. qđē ī gīf eadē: ⁊ b fī vꝛ eqlatezꝛ
⁊ gradatꝛ: triāgūlū. n. ē qđibꝛ iugūlū: triāgūlū nō idē ē
ēx qđ nō pūnent fū eadē ofīa triāgūlū. ¶ Lōstīr dicat
de nūo qđ denariꝛ dēce ōuīū ⁊ denariꝛ dēce canū fī idē
nūū: ⁊ nō fī idē denariꝛ qꝛ pūnent lb eadē ofīa nūū:
⁊ nō lb eadē ofīa denariꝛ: n. n. diuīdīf nūū pꝛ binariū ter
nariū: ⁊ sic ī līnīū: pꝛtar ōnariū ē vna ofīaz nūū: qđ
pūnent denariꝛ ōuīū ⁊ denariꝛ canū: cū at diuīdīf ōna
rius pꝛ suas ofīas īdiuīduales: ipōtē ē qđ denariꝛ ōuīū
⁊ denariꝛ canū lb eadē ofīa pūneant: fī ē ipōtē dēceꝝ
oues ē dēce canū aut mīez denariū ōuīū ē ē nūez de
nariū canū: cū spꝛ variet fofa ad vartationē fīccū. Jta
ē pꝛtīg: de tꝛ qm̃ mēfura dīdīf ī mēfura fūccūfua: ⁊
mēfura pꝛmanēt: tꝛ fī dīuīdīf ī pꝛ fī pꝛtū ⁊ fūuozꝛ. pꝛ
nent lb eadē ofīa mēfure: vꝛ lb mēfura fūccūfua: ⁊ nō
pūnent lb aliqđ ofīa tꝛpī cꝛ pꝛtū nī vīficcē dꝛ pꝛtū vt fū
turo aut ēqꝛō pꝛtū nī ⁊ fūuozꝛ fī eadē mēfura motuꝛ
vīccē fūccēdūt: nō at idē tꝛpī. L. li. i. Et nūū tā fīlī. n. n.
ofīa ⁊ nūero: ofīa nūerꝛ bōzꝛ vꝛ ōuīū ⁊ canū: dēce at nō
īdē ē. ī. nūerꝛ ōuīū ⁊ canū: iō fī eadē dēce: ⁊ idē ōnari
us. ⁊ n qb. n. ē ofē alīqđ fūlo nūeroꝛ ūlla ōznīa qđē
enī fī canes: alīa vꝛ ē qđē ūīū epīlo qatꝛ pꝛbīa dēcīma
ta ī tracrati de tꝛpī. Et de tꝛpī qđē īpō ⁊ dꝛ circa īpꝛ pꝛ
pꝛīa ī. pꝛpīatē nꝛ ⁊ pꝛlīcībꝛ ītēroꝝ ī. fꝛ ītēroꝝ ⁊ pꝛ
deratōꝝ nīaz dēcī ē. ¶ Sꝛ dubitat qđ vꝛ pꝛbīa
ī hac pꝛclonē: nō loquīf ad pꝛpōtū: qꝛ bꝛz fīcꝛ de tꝛpī
nūero vt hīr rōnē mēfure: ⁊ nō vt hīr rōnē cōīa fīdīca
bīlī. Jcē nō fī vꝛ eꝛ eqlatezꝛ ⁊ gradatꝛ fīnt vna fī ⁊
nō vñ triāgūlū: qm̃ pꝛcipatīe īpꝛī ples hoīes fūī vñ
bō ⁊ pꝛ. ī. vībꝛ: īgīf ī idē pꝛcipatīe īpꝛī ples tria
gūlū fī vñ triāgūlū: vñ arguīf fī eqlatezꝛ ⁊ gradatꝛ
fī vna fī: qđ fī vñ triāgūlū vꝛ vñ circūlꝛ vꝛ vñ qđratꝛ vꝛ
fīcꝛ fīngulꝛ: pꝛpꝛ a qđē ad ōēs suas fꝛpꝛs ūīccīz acce
ptat: fīc. n. arguīf pꝛbīa ⁊ huiꝛ: ¶ Pārmēdē ⁊ Adellī
fū dī. fī oīa fī vna fīa: sꝛ oīa fūī vñ bō vꝛ vñ eqꝛō vꝛ
vna ātā: tūc fī eqlatꝛ ⁊ gradatꝛ fī vñ circūlꝛ vꝛ vñ
triāgūlū vꝛ vñ qđratꝛ ⁊ fīc fī alīqđ fī eqlatezꝛ ⁊ gra
datꝛ nō fī vñ circūlꝛ nec vñ qđratꝛ nec fīc dꝛ alīqđ: qđ
fī vñ triāgūlū. Rīdēf ad pꝛ qđ pꝛbī vult ofīdē nō fōlū
īpꝛ ⁊ nūez hīc rōnē mēfure pꝛcularī acceptꝛfī: ēdē vꝛ
qm̃ ad ītēroꝝ qđratꝛ factā de alīqđ pꝛ ītēroꝝ qđratꝛ
aut nūerī rīdēf pꝛ alīqđ cōē vt hꝛōnē mēfure: vꝛ bī gīa
fī qđīf qđīf illī canes rīdēf dēcē: ⁊ qđīf illī eqđ rīdēf de
cē: ⁊ fīc de alīqđ pꝛ alīqđ cōē ad denariū dēce canū ⁊ dē
cē eqꝛuozꝛ. Et fī qđīf qđo tꝛ fūī fōlō rīdēf vñ āno ⁊
qꝛo tꝛ fūī fōlō rīdēf vñ āno pꝛnue rīdēf pꝛ alīqđ
ēdē ad tꝛpī a qđ bꝛ fōlō. ⁊ pꝛa: vꝛ tꝛpī ū ī fūī fōlō: hīerī alī
ad tꝛpī a qđ bꝛ fōlō. Et cū arguīf qđ fī eqlatezꝛ ⁊ gra
datꝛ fī vna fī: gīncīpꝛ īdē fī triāgūlū vñ: dꝛ qđ accīpī

Tex
cô.

Liber quintus.

mouebit: q̃ aliq̃ acc̃ns aliū mouebit quā suū subz q̃
 est ipole. ¶ Ad p̃m negat a: q̃ simitas ē acc̃ns abso
 lutū: nō stat ēē sine nūo: it̃ ē acc̃ns abfolutū: ⁊ nō
 stat ēē sine q̃ntitate nūo: q̃ diciturc̃ñ d̃mianū subz
 nō stat nūz: ēē sine vnitatib⁹: ⁊ cum pōit ēē q̃ vnitates
 sint abfolz nūo: iūstut fit ipole sic fit dō sine nūo
 tatem: nō q̃ iplicat p̃dicōēz admittat: ⁊ p̃nter of q̃ li
 le vnitates s̃ nūū multū sup̃: q̃ nō d̃stignit a reb⁹ nūe
 ratis: ex q̃b⁹ nō fit aliq̃s nūū mathematicū p̃dicam̃ q̃
 titano. ¶ Ad 2m negat p̃m p̃s affecēns. q̃ de rōne ali
 cui⁹ fore acc̃ntalē ēēē p̃tib⁹ actū d̃stignit tāq̃ i suo p̃ se
 p̃ adeq̃to subo: r̃ cū of q̃ acc̃ntia m̃uerant̃ p̃ libetia
 sua: ṽez ēē sua subiecta totalit̃ ⁊ adeq̃ta: nō āt p̃ ptes
 subiecti: nō āt ptes vni⁹ s̃ vniū subz adeq̃tū nūi: ⁊ nō
 aliq̃ vnitatib⁹ p̃ se. ¶ Ad 3m negat q̃: q̃ i vbiq̃z ēē p̃a
 aliciui⁹ ibi ēē illō: nō ēē nūā aliq̃ vnitatis ibi ēē nūū: i
 ēē i oib⁹ vnitatib⁹: it̃ licet i oib⁹ vnitatib⁹ sit sup̃fictē q̃
 bet pte mūdi: q̃ ē aliq̃ illaz vnitatis ita nec nūū: iō nō
 sequit̃ q̃ aliq̃ agat aliq̃ abfolutū: ⁊ nō sic cū eo eēn
 talit̃ nec instrumentatib⁹: q̃nq̃ agē vnitatē nō agit nūz: cū
 nō fluat nūū adeq̃tū ab aliq̃ vni⁹: q̃a p̃tib⁹ sit. ¶ Ad
 q̃rū negat a: q̃ i ex ill sup̃fictib⁹ nō p̃ponat nūū tāq̃
 ex p̃tib⁹ ēē q̃ de fora iudicib⁹ p̃ carētia p̃ntū: ex ill sit
 nūū. ⁊ ad p̃h̃z of q̃ accedit ly ex vt de carētiā p̃ntis
 ⁊ nō subitū: nūā of nūū fieri subiectie inē: ex suis vni
 tatib⁹ iudicib⁹ mathe. m̃e. nō ēē sup̃fictib⁹. Et p̃o
 quēter of q̃ nūū senat̃ flūes ab ill. 6. vnitatib⁹ nō mo
 ueat ad aliq̃a oriāz p̃ntis: it̃ nec oēs vni⁹ s̃ sit sum
 p̃tē: q̃ i iudicat̃ aliq̃ illaz: i i oib⁹ sit: nec ēēz nūū
 nūū: s̃ carētia ēē. i. 6. p̃tib⁹ mūdi m̃at: oīstāz: i i sit i aliq̃
 illaz p̃ntū: sic ēē i oib⁹ ill̃ sex vnitatib⁹ ⁊ i ñtia illaz ⁊ ē.

Encipit liber quintus.

Rāsmuta

ibi. (Post h̄at). In s̄ vo de trinitate mouit̄ ⁊ q̄ntum
ibi. (Ampli⁹ ad detinendo). Prim⁹ tractat⁹ q̄nter d̄
uidit̄ in tria capta: q̄or⁹ p̄m⁹ fepat ea q̄ p̄ f̄i mou
ab h̄ys q̄ sūt p̄ accēs ⁊ f̄m mutatores cōis oca⁹ disti⁹
guit in suas spēs ibi. (Qm̄ ois mutatio). Tertiu⁹ vō
capit̄m mouit̄ pp̄ie d̄it̄ diuidit̄ in suas p̄res subiecti
uas ibi. (Stigil p̄dicamēta). Prim⁹ capit̄m diuisio
nes. a. p̄lurati vt ea q̄ sūt p̄ accēs excludat nō solū a
mouit̄: s̄ et a cōsideratōe p̄p̄ca: q̄ p̄ scōa icipit̄ ibi. (Est
sūt ⁊ t̄ mouēt̄). tertia ibi. (Quo n̄i aūt est). q̄ta ibi.
(Est aūt ⁊ illū). P̄ria igit̄ diuisio ē ista: eo⁹ q̄ mō
uent̄ q̄ dā mouēt̄ s̄ accēs: quedā mouēt̄ per par
tē: ⁊ dā s̄ eo⁹ s̄ p̄m̄ illud mouet̄ f̄m accēs q̄ mō
uent̄ eo⁹ s̄ eo⁹ s̄ cōiectū illud q̄ mouet̄ p̄ s̄ sic ambu
lat music⁹ f̄m accēs: neq̄. n. ambulat f̄s q̄ music⁹ cum
musica nō f̄t p̄m̄ deambulatoris: s̄ f̄m q̄ est aial p̄
cessū aliq̄n p̄cessū f̄m q̄ hui⁹ h̄z in se p̄m̄ de
ambulatoris vt h̄z viderit̄ tertia de aia: accidit̄ q̄ mu
sico vt ambulet: q̄ ambulat h̄ est q̄d ē est music⁹

⁊ al. p^{re}ff^u iſto mō oīa mouent^r p^{re}s: ⁊ accēſa coꝝ
 poꝝ naliū: eo t^{em}p^{or}e q^{uo} ſūt cōiūcta h^{oc} q^{uo} mouent^r p^{re} ſe
 3dē aut^{em} mouet^r p^{re} q^{uo} mouet^r eo q^{uo} alig^{et} p^{re}ſm
 uetur: ⁊ ſic dicit^r boiez ſanari: ſz illū⁹ ſanaſt oculū⁹ ⁊ hōi
 nē egrotare: ſz illū⁹ egrotat^r p^{re} ſz illud mouet^r ſz ſeip^ſ
 p^{ri}mū q^{uo} mouet^r ab iriſco p^{re} q^{uo} qualibet p^{re} eius: ⁊
 ⁊ in ianū motū ſurſū vt deoꝝ ſūt aut aīanū vīlū aliquaz
 oīaz pōnīs. Et notat^r dicit^r ab iriſco: eo q^{uo} cēſi i
 nau⁹ mouet^r ſz qualibz p^{re} aī⁹: ⁊ tū nō mouet^r ſz ſeip^ſ p^{re}
 q^{uo} mouet^r ad motū exiſſet. i. nauis ⁊ ſbdū p^{re}s q^{uo} ſz
 alig^{et} ⁊ alig^{et} motū eſt aliud ⁊ aliud mobile: p^{ri}mū aliō
 enī p^{ri}mū mobile i alteratōe ⁊ aliud i augmentatōe
 alterabile. n. ē p^{ri}mū mobile i alteratōe ⁊ augmentabile in
 augmentatōe ⁊ nō cōtingit i alijs motib⁹. i. e. l. i. (Trāſ
 mutat^r aut^{em} trāſmutat^r. i. trāſmutabile eo aliquid q^{uo}d ē ſz
 accēſ: vt cū dicim⁹ muſicū ambulare: q^{uo} accidit muſi
 cū eēb q^{uo} abular: (h^{oc} aī. i. aliud i aliud h^{oc} mōt⁹ vīz i
 tatē aut^{em} i egrotidnē cōtingit mutari: nō ſz totū ⁊ ſim
 pliciter de mutari q^{uo}d cū q^{uo} ſm p^{re}s dñr: ſanaſt. n. oculū⁹
 aut^{em} thoꝝat^r i. p^{re}ct^r. (h^{oc} aī. i. oculū⁹ ⁊ p^{re}ct^r p^{re}s totū⁹ eoꝝ
 poſit^r ſūt. Eſt aī aliqd q^{uo} nō ſz accēs mō⁹ h^{oc} ſz p^{re}s:
 ſz i eo q^{uo} ipſm mouetur p^{ri}mū: ⁊ h^{oc} ē ſm ſeip^ſ mobile: ſz aī
 aliū motū: ⁊ alig^{et} aliū ē mobile vt alibi dicit^r: ſūt ⁊ alca
 tiōis motu ſanabile ⁊ calefactibile alterum eſt.

Notandum

no transformat ex eo nisi vna p'm: tunc tunc reducit ad illud q'd ex accns r qm vniu' iterid q'd ex accns: v' illud q' ex p'ss. n. p'ot moueri p' se qm distinguit a toto q' ex p'ote i melura aut i albedine. ¶ Interdū q' p'istā distinctio ex accns sūit dupl'r. i. large r stricte: p' accns large sūit illud q' p'petit alicui p' aliqd aliō: r sic gra nū i leuita mouetur p' accns: q' mouent p' p'et'z p' accns dēs stricte sūit illud q' p'petit alicui p' nūbi i t'recū f' b'it: r sic mouet ex'ns i nauī r accns i s'bo. Et qm p' se r accns opponūt r q'd modis d' vniu' oppositoz tot modis d' reliquūō p' se ex dupl'r acit: v'z p' se p' r p' se n' p' illud p'petit alicui p' se p' q' p'petit sibi n' p' aliqd aliū i t'recū f' b'it: r sic aliq' p'petit mō: r mō: nō. n. aīal mouet vniu' p' se p' q' mouet r mō: r p'et' p'et'is: mouz r mō: p' se n' p' q' mouz r mō: p' aliqd aliū i t'recū f' b'it: aīa at ē illa q' p' mouet r aliq' p' o'ganica aīa l'is p' mō: Accipiedo q' accns large p' se v' ē idē q' p' se p' sic n' d'at mediū int' p' se r accns: r istō moue ri f'z p'petit mouet aīa mō: q' ex accns: qm tale mouet aīa nō. n. d'at mō: int' mouet p' aliō: n. mouet p' aliō accipiedo at p' accns stricte r p' se v' ē idē q' p' se p' se p' se p' sic mouet f'z p'et' ē mō: p' se r accns: q' ta l'is nō p' mō: p' p'et' q' mō: p' aliō nō p' accns: ex q' d' mō: p' aliqd extrinsecū sibi: p' i t'recū f' b'it: v'z p' p'et' r ita accipit: p' p'po. it. ¶ Scdo notā' f'z mō: eodē q' mō: p' attribuit mō: gra ē q' n' enatū mō: i. f'cl'it' v' r' d'icim' q' mūfic' currit r medic' scribit. 2. d' attribuit mō: gra ē q' inatū ē mō: 3. f'cta ē d'ia int' mō: p' accns dēs r mō: p' p'et' q' mō: 4. accns attribuit alicui rōē alicui: q' n' l'ō p' p' se mō: v' r' d'icim' mūfic' p' accns currit aut medic' p' accns scrib' ē mō: n. accid' rōē rōē mūfic' r medic' q' n' p' p' se mō: 5. mō: 6. p'et' attribuitur alicui rōē alicui: q' p' p' se mō: 7. q' attribuit toti rōē p'et' q' d' d'ē sepata a toto p' p' se mō: 8. ¶ Sed q' d' etia mouet p' p'et' f' p' mō: mō: r tū p' mō: nō p' se p'ata p' se mō: 9. 3. l'et' d' q' f'ana oculo mō: p' p'et' r tū ocul' n' p' p' se mō: 10. q' n' p' se p'ari a toto sic q' r'eanat ocul' d' p'et' n' p' h'is. 2. d' aīa q' ocul' mō: n' ē ocul' nisi equoce. Rū

Whifcorum.

idefinita. Dīpō defīnīta ē illa q̄ attribuit defīnīte
p̄tī corpīs vt fīnītas τ crīspīdo: τ at̄ ab¹² ē fīnīp̄r d¹²
nōtīatōtū: sīc p̄tī: eq̄. n. bñ dī soz. ē sūm¹² τ p̄lo ē crīspul
sīc nāfufē sūm¹² τ caput ē crīspū: τ p̄nter mō¹² at̄ talē dī
spōnē sūm̄p̄r τ ab¹² nōīatōtū tūc p̄tī: sī. n. caput p̄lo
nīn crīspat ab¹² τ sūm̄p̄r ē p̄m̄p̄onē crīspārī. Dīpō l¹²
defīnīta ē illa q̄ cuīlīb¹² p̄tī corpīs īdīfīrēnt p̄tī p̄p̄tē:
vt calītas τ frīgī¹² albedō τ nīgrīdo: τ at̄ dēnotat
p̄tī ab¹² τ totū f̄z qd̄: vñ ētīp̄s nō d̄z dīcī sūm¹² alb¹²
f̄z alb¹² f̄z dēfēt nīzīll ē calīdū: cūī¹² vna cētēfīā ē calīa τ
totū rēfīdū frīdū f̄z cat̄z f̄z p̄tīa p̄tīa dīcat dē mōtū
q̄ mō¹² at̄ p̄tī at̄ h̄mōī dīpōnē sūm¹² dēnotat p̄tī τ to
tū f̄z qd̄: tū nō d̄z p̄cedē ī cāuīllo q̄ h̄mōīlē sūm¹² calēfī
vt frīgīfīcīt mō¹² fūfū¹² τ dēozī¹² aūgēt ā dīmī¹²: f̄z q̄ ē q̄
lībīcīt īf̄o zē f̄z qd̄: vñ f̄z p̄tī. ¶ Sūbīatīcīt qm̄ sūtas ē
dīpō īdēfīnīta: τ p̄nter sanarī ē mō¹² īdēfīnīta¹²: τ tū
dīcī p̄h̄s q̄ ē dīcēdū sūm̄p̄r alīqd̄ mō¹² vt sanarī sī tū
oculū vt p̄ctorē sanat. Sūīr sī alīcūī corpīs p̄l¹² q̄ vna
medīatā ē adēq̄e calīda vt alba tū dīfīr cat̄z vt al
bū vt collīgatā p̄h̄o. o¹². būī¹² ā tū calīdītas: albedō sē
dīpōnēs īdēfīnīta. Rūī¹² q̄ nī ē dēn dīpōnē īdēfīnī
tā nūq̄ dēnotat totū sūm̄p̄r sī īuenīat ī vna p̄tī τ nī
ī alīa: f̄z q̄ dīpō defīnīta sp̄ dēnotat totū sūm̄p̄r dē
notādo p̄tī. Dīpō īdēfīnīta alīqd̄ dēnotat p̄tī sūm̄
p̄r τ totū f̄z qd̄: r h̄ qm̄ dīpō īdēfīnīta ē ī mōīzī p̄tī
q̄ sūa op̄¹²: vbi at̄ sīr ī mōīzī¹² p̄tī q̄ sūa op̄¹² ab¹² ē sūm̄
dēnotat op̄¹² sīc p̄tī: r sī talī dīpō īdēfīnīta sīr ī mōī
zī p̄tī corpīs abfōs sūa op̄¹² ā alīa p̄tīa ab¹² nōīat
totū sīc p̄tī: vbi grā dātō q̄ vñū corp¹² sīr magnū q̄ntī¹²
mōīs h̄fēs vna p̄tī mīmā calīda τ albā nī līa alīa cā
līda vt albā d̄z ab¹² p̄cedī illī corp¹² ē cat̄z τ albū: vbi
at̄ h̄rēt alīqd̄ p̄tī maīoz ē illa frīdā τ nīgrā dēbēt dīcī
sūm̄p̄r frīdū τ nīgrū: τ f̄z qd̄ cat̄z τ albū. Et īta ē accī
pīda ītēū p̄bī dē sātīatē τ sanarōe o cūī vt p̄ctorīz q̄
talī sūm̄p̄r mōīet: τ sanat sīc oculū vt p̄ct¹² sup¹² q̄
ēgrīdū ī nīlīa alīa p̄tī īuenīat: qd̄ vbi sātīas īdūcēt
ī oculō τ ēgrīdū ī p̄ctorē nō d̄bēt p̄cedī illū sūm̄p̄r
sanarī nī sūm̄p̄r illū ēgrōtatē: f̄z tū fīn qd̄: vñ fīn p̄tī.
¶ Ad f̄z fīc mūltī mōī rīdēdī. P̄mī¹² ē Līncōnīen. of.
q̄ dūplex ē f̄z mō¹². f. mālē τ fōzmalē: f̄z mālē ē cor
pus p̄dīcāmēī sūbīcīrēntī mōī¹² τ nō sp̄cīfīcās. rō
nē rēceptōī mō¹² vt lapīz vel īgnīs: sūbīcītū aūt fōz
malē mō¹² ēst corpus p̄dīcāmēī sūbīcīrēntī sp̄cīfīcās rōnēz
fīn q̄ rēcīpīt mō¹²: vbi grā corpus fīn q̄ quātū ē sūb
īcītūz mō¹² localīz τ f̄z q̄ p̄fīcīf. 4. qualītatib¹² p̄mīs
ēst sūbīcīrēntī: τ f̄z q̄ ēst vīcītatīz ēst capax aū
gīnātōīz τ dīmīnūtōīz: īgīt alīatī¹² τ alīatī¹² mōīus sīr
īdē f̄z mālē: nō tū īdē sūbīcīrēntī fōzmalē: qm̄ cor¹² vt
quātū nō ēst cor¹² actuatū q̄ntīatib¹² p̄mīs nēq̄
cor¹² vt vīcītatīz. ¶ Itā rēspōsīo ēst alīquāmlū dīf
fīcīalīz: qz līcīz sp̄cīfīcīfēt sūbīcītū mō¹² īn gūālīnō tū īn p̄tī
qz p̄ hoc nō hēbītū q̄ ēst sūbīcītū fōzmalē calēfīcātōīz
q̄ ēst sūbīcītū fōzmalē frīgīfīcātōīz: τ q̄ ēst sūbīcītū fōzma
lē sanātōīz: dē quīb¹² p̄h̄s facīt ēxp̄ressīāz mētīōnē ī f̄z
dēīndē nō apparet vīcīz: q̄ sūbīcītū fōzmalē alīatōīz ē
corpus vt p̄fīcīf. 4. q̄ntīatib¹² p̄mīs: qd̄ alīatōīz ēst
nū nullū ēst sūbīcītū q̄ p̄fīcīfīcāt. 4. qualītatībz p̄mīs.
Sēcū¹² mōdus rīdēdī ē Egdī dī q̄ dūplex ē f̄z mō
tus: vñ p̄ lēz τ accīnē τ q̄ varīat f̄z p̄ lē ad varīatō
nē mō¹²: nō at̄ sūbīcītū p̄ accīnē: p̄ lē enīz ēst q̄ calēfīcātī
lē calēfīat sanābīlē sanēt augmētābīlē aūgētātīō p̄ lē
varīatū mōīlē ad dīuīfīcatēm mōīū. P̄r accīdēs
aūt loquēdo īdēm mōīlē mōīet dīuīfīcīs mōībz
p̄r accīnē enīm augmētābīlē sanēt dēalbat dēīgrāt
Itā rīfīfīo p̄tī h̄rēt īnstatīā: qz p̄tīa mā ēst p̄tī sūbīcītū gūālī

Liber quintus.

nōis et corruptōis et ppositū in actu est p se subm cale-
 factio¹⁰ et frigefactio¹⁰ et lz p accns augmētabile sanet deal-
 bet: vel denigret nō in per accns calefactibile frigitur:
 neqz p accns desiccabile hūctat: sicut nō p accns cali-
 dū sit frigidū: neqz p accns siccū sit humidū: ois enim
 mor¹⁰ p se et nō p accns est de pzo in pzo fm p hz pzo
 b¹⁰ et in hoc p¹⁰. Tercū mod¹⁰ rñ est burlei di. q duplex
 est subm v3 pfectū et pstitū p motū subz pfectū p mo-
 tum est illud q presupponit motū: nec māet in fine mor¹⁰ vbi
 gra lux hz duplex subm v3 pfectū p lucē q est ipm lucidū. f. ppo-
 sitū ex diaphano et luce et spmritatis subm pfectū est na-
 sus subm aut pstitū est spmritas. i. ppositū ex spmritate et
 naso: lz igit diuerso motū inq burlei sit idē subm p
 fectū: nō tñ idē subm pstitū: sicut enī ppositū ex lacte
 et albedine nō est ppo¹⁰ ex lacte et dulcedie ita ppo¹⁰ ex
 subo pfecto et motu locali: nō est ppo¹⁰ ex eodē subo et
 motu aug¹⁰ vel alteratiōis iō sp est diuersum subz psti-
 tū mor¹⁰ lz sit idē subm pfectū. Jsta rō est aliqñ du-
 bia et forte in ppoz vñ sic ppo¹⁰ ex mā et for¹⁰ subali
 nō ppoz of subm for¹⁰ subalis ita ppo¹⁰ ex subo et acci-
 dēte nō est ppoz subz accns cū subm sit pzi¹⁰ sua for¹⁰
 ppoz loquēdo tale at pstitū est poster¹⁰ qñ ptes sūt
 piores toto p Aristo. p¹⁰ h¹⁰. Preterea subm mor¹⁰ d q
 aristo. h lo¹⁰. mouet p se et subm p setale at aggrega-
 tū ex subo pfecto et motu nō mouet p se nec ē subm p
 se sed ens p accns ppo¹⁰ ex subo et accntē. q mod¹⁰ rñ. ē
 q duplex est subm mor¹⁰ v3 ppinquū et remotū subz p
 pinquū mor¹⁰ est illd q recipit motū: et exprimit in dif-
 finitiōe mor¹⁰: vt po¹⁰ calidū et po¹⁰ frigidū remotū aut ē
 illud q recipit motū: et nō exprimit in diffinitōe mor¹⁰
 vt lapis aut lignū. vñ p hz. b¹⁰ ponit duplicē diffinitō
 nē mor¹⁰ qñ pzia sūt ista mor¹⁰ est act¹⁰ entis in po¹⁰ fm
 q in po¹⁰. q ipse declarauit p singulos mor¹⁰ pñ sube
 qñtati qñtati et vbi. scda dñso sūt ista mor¹⁰ ē act¹⁰ mobi-
 lis inqñtū mobile q et declarauit p diffinitōes pñcula
 res. f. gñō est act¹⁰ gñabil inqñtū gñabile. corruptio est
 act¹⁰ corruptibil inqñtū b¹⁰ altatio est act¹⁰ alterabil inqñ-
 tū b¹⁰ aug¹⁰ est act¹⁰ augmēt inqñtū augmēt. Ex qñb¹⁰ seqt:
 q subz ppinquū calefactio¹⁰ est po¹⁰ calidū et subz ppinquū
 frigefactio¹⁰ ē po¹⁰ frigidū et sic de alijs q ad primā diffini-
 tiōnē mor¹⁰: q at ad 1^{am} subz ppinquū calefactio¹⁰ est calefa-
 ctibile subm ppinquū frigefactio¹⁰ ē frigefactibile cū dif-
 finiat calefactio p actū calefactibil inqñtū calefactibile et
 frigefactio p actum frigefactibil inqñtū b¹⁰. ita dicat in
 alijs morib¹⁰ q subz ppinquū dealbatiōis est po¹⁰ albū
 seu albefactibile et subz ppinquū nigrefactio¹⁰ ē po¹⁰ ni-
 grū seu nigrefactibile lz igit q sit subm reōtū plūz mo-
 tuū: tñ subm ppinquū ē ip diuersus vñ lz idem reale sit
 po¹⁰ albū. et po¹⁰ frigidū calefactibile et frigefactibile: tñ
 po¹⁰ albū et po¹⁰ nigru seu calefactibile et frigefactibile
 sūt diuersarū rōnū sicut albū et nigru calefactio et frige-
 factio. Juxta hūc modū loquēdi p pñr dñc q duplex
 est subz mor¹⁰ v3 absolutū et respectiū: subm absolutū
 mor¹⁰ est illud q recipit motū et nō exprimit respectum
 aliqñ ad motū. neqz ad terminū mor¹⁰ vt hō et equus
 lapis et lignū subm aut respectiū est illd q recipit mo-
 tū et exprimit respectū ad motū vel ad terminū motus
 v. gra calefactibile et frigefactibile dicūt respectū ad mo-
 tū calefactiois et frigefactiois: sed po¹⁰ calidus et po¹⁰
 frigidus dicūt respectū ad terminū mor¹⁰ v3 ad caliditā-
 tem et frigiditātē. ¶ Dis dñc p3 solutio rōnis addu-

cte in pziūz cū oibus auctoritatib¹⁰ cludēdo q. pluriū
 motū tam eiūsdē q diuersarū rōnum est idē subm re-
 motū et absolutū nō aut ppinquū vel respectiū. Est et
 pluriū motū idem subm māle et nō formale iūz mo-
 dū loquēdi in cōn. intelligēdo p subm māle subz remo-
 tū vel absolutū et p subm formale subm ppinquū. et
 respectiū: neqz subiectū māle remotū: vel absolutū o3
 dñc subm p accns vt colligit ab Egidio sed est subm
 p se neqz ē subm formale ppinquū aut absolutū est
 aliqñ d cōpositū vel pstitū p accns: vt dñc burlei¹⁰.
 sed est tñ subm pfectum habēs respectū ad motū: vel
 ad terminū mor¹⁰. Pōt tñ dñc q Aristo. nullā in lra fa-
 cit mētiōē de subo mor¹⁰ vt subm mor¹⁰ est: vñ q alteri¹⁰
 et alteri¹⁰ mor¹⁰ sit aliū et aliū subz sed tñ loqē de mobi-
 li primo di. q fm alteri¹⁰ et alteri¹⁰ motū est aliū mobile
 pzi¹⁰ et explicat vt altabile sanabile et calefactib¹⁰ q oia
 sūt diuersarū rōnum diuersitate respectiū q3 includunt
 nō obstatē q de eadē re oia verificent. albū enī et cali-
 dū de eodē dicunt et tñ sunt diuersarū rationum et di-
 uersarum specierū sicut et ipsa caliditas et albedo qual
 includunt sunt diuersarū rōnum et specierum quiescens.
 (Est at et in mor¹⁰) Jsa dñtū ē ista et p3 rōnis pziō di
 stinctiō q mouētū q dā est mouēs fm accns q dāz
 p pte: et q dāz fm seipm pzi¹⁰ mouēs fm accns est illud
 q mouet ex eo tñ: q2 est pñctū mouētū p se: vt albū p
 accns edificat: accidit enī albo q edificet et accidit edi-
 ficatū albū ēē sed q2 illud ē albū et edificans iō albū
 p accns edificat: q2 edificans vel edificator per se edifi-
 cat. Mouens aut fm ptem est illd q mouet ex eo: q2
 aliqñ ei¹⁰ ps mouet: et sic hō pcutit q2 man¹⁰ pcutit. Mo-
 uēs aut fm seipm pzi¹⁰ est illd q mouet fm q b¹⁰ et sic
 medic¹⁰ sanat: qñ fm q est medic¹⁰ et fm q hz arte me-
 dicine sanat. L. e. li. Est aut et in mor¹⁰ sūt aliud q dē enī
 fm accidens mouet aliud vō fm partē in eo q huius
 aliqua pars mouet aliud vō per seipsum pziūz vt me-
 dicus quidem sanat manus autem percutit et.

Notandum ^{33^{um} 2° 2° q i motor}
 iueniunt. isti tres modi
 f. motor p se v. gra medicū sanare aliū ab infirmitate:
 et motor p accns v. gra music¹⁰ sanas est seqm accidit
 musico vt sit medic¹⁰: aut medic¹⁰ sanas se: medic¹⁰ nō sa-
 nat p se nisi aliū cū res artificiales nō agāt in sensu p
 accns e3 rō ei q dñtū est in diffinitōe nāe aliud aut q
 dñ mouet: q2 ps ei¹⁰ mouet vt cū dñ for. mouet hoc po-
 dus: lz nō moueat nisi manū tñ p¹⁰ pōit hāc dñaz iter
 artē et nāz ex eo q2 nā p se agit in subo in q est p se: ars
 at agit p accns in subo in quo est p se: medicina enī ē p
 se in medico: sed nō p se sanat medicū alio qñ art ēēt nā
 sed ars sanat p se aliū: p se a subo suo: music¹⁰ aut nō sa-
 nat seipm ita aut illi sanare aliū. Intelligēdū fm bur-
 lei q iste. ppōnes medic¹⁰ p se sanat: music¹⁰ p accns cu-
 rat sit intelligēdē nō in sensu diuiso: sed pposito v3 me-
 dicus p se sanat p accns music¹⁰ curat ad hūc intellectus
 q talis. ppō est p se medic¹⁰ sanat: et ista est p accns mu-
 sicus curat: enī medic¹⁰ p se sanat: et ipse est music¹⁰: igit
 musicus p se sanat. Si ēt music¹⁰ p accns curat et ipse est
 medic¹⁰ igit medic¹⁰ p accns curat. Et ita ille. ppōnes i-
 plicat tēte in sensu diuiso Sed meli¹⁰ dñ q ille sūt vere
 siue accipiant in sensu diuiso siue i sensu pposito: neqz
 pñe facit tenēt pp defectū mīnois q dēret pñe accipi
 cū nota pñe pñe: v3 medic¹⁰ est p semusicus et musicus
 est p se medicus quaz qñlibet est falsa. q2 accie medico
 q sit musicus et accidit musico q sit medicus hec ta-

Phisicorum.

men difficultas est ad presens relinquenda qz de hoc
sufficienter dictum est primo ⁊ secundo huius.

Tex.
C6.3.

hic oēm motuzē a tēio in tēioz; aut qz est p se māi
aut qz est famoluz; posterius declarāū. i. in fine. s.
phicoz supplet pbs tanqz famoluz 7 3° h^o pbatum
mobile reqri ad motū cū diffiniebatur mo^o p actū eni
in po^o f3 q in po^o p actū mobilis inq^o mobile: q
aut redat ad motū tpi 1 motorio nō pbat hic phicoz
p supponit tanqz pbati alibi inq^o nā in tractatu d
tpe declarauit est oēm motū cēin tpe fid in. a. h^o illō de
monstrf. 7° vō h^o pbat oēm motū hfe motorioz; illa
ergo. s. f. motorioz mobile tpe tmin^o a q t tmin^o ad quem
reduntur ad motum q quidem non pbat hic: sed
p supponit: aut tāqz p se manit^o aut famoluz aut alibi
declaratū p pbati. L. e. i. Qmē aut aliud mouet p
mū est autē 7 aliud q mouet ad huc in q tpe est. i. red
it tps in quo est mo^o 7 pter h. f. pter motorē 7 mobi
le redit qz quo. i. termin^o a quo 7 in qd. i. tmin^o ad quē
omnis enim motus a quodam in quiddam est.

[illegible]

est ipſ lignū, ⁊ frigiditas eſt tmin⁹ a quo; caliditas vō
eſt tmin⁹ ad quē pſtar atq; lignū nō eſt caliditas ⁊ nō fr
giditas cū lignū ſit ſuba ⁊ caliditas ⁊ frigiditas ſūt ac
cidentia. L. l. i. Alteri. n. eſt q; pu⁹ mouet. l. mobile ⁊
in q; mouet vꝫ tmin⁹ ad quē ⁊ ex quo mouet. ſ. tmin⁹
a quo ⁊ vltim⁹ ⁊ calidū ⁊ frigidū horū aliud qdē mō
bueſt eſt. lignū, aliud vō in q; tmin⁹ ad quē, q; cal
ditas ⁊ illud ex q; tmin⁹ ad quē q; eſt frigiditas.

¶ Notandum finem 2° 3° q^o illud q^o mouet p se mai^o est ipse est aliqd ad alio: ad q^o mouet: 7 ipse aliter est ei p^o 7 eueniat p accns v^o e remouit: v^o illud q^o mouet 7 illud ad q^o est mor^o sicut ides 7 filr est de illo ex q^o est mor^o. I. q^o est ali^o a moro. bul^o p^o fut. a. exp^o nes q^o r^u p^o est Egidij q^o duplex est subm motu. p se p^o v^o po^o albu^o. 7 p accns aut ex p^onti v^o non albu^o di. ergo illud q^o mouet p se 7° est ali^o a timio ad quez qm po^o albu^o est ali^o ab albo fed ide q^o mouet p accns aut ex p^onti no est ali^o a timio ad que: q^o ta nigr^o q^o no albu^o fier albu^o. fed post aliqd q^ore ab Egidio d^o ipse inie dit p albu^o v^o illud v^o in p^oreto. vel in abstracto sic co^oreto p^ostat q^o po^o albu^o erit albu^o: sic nigr^o vel no albu^o nigr^o est motu p accns vel ex p^onti no d^ota a terio ad quez neg^o si moru p se: si aut p albu^o idell^oq^o albedine in abstracto: ceru^o est q^o ita distiguit nigr^o: seu non albu^o ab albo sic po^o albu^o 7 p^onti no magis distin^o motu p se p^o a terio ad que: que motu p accns vel ex p^onti. 7 exp^o burlei est di. q^o illd ad q^o est mor^o. I. q^oritas q^oritas aut loc^o no p^ont moueri p se: 7 b^on p accns ad motu sui subit illud q^o mouet p se 7° est timio ad que^o fed non illud q^o mouet p accns: qm q^oritas q^o mouet p accns est q^oritas: 7 q^oritas q^o mouet p accns est q^ouitas. ¶ Sed dubitat si aliqd lu^o sume nigr^o: 7 deat fieri albu^o os fz burlei tota ingredine dep^odi aliq^o iducat aliq^o grad^o albedi di. p^oph^o est itroduct^o aliq^o grad^o albedis si d^ozal befacio p^ouari nuq^o remaet grad^o p^ocedens cu gradu sequente q^o illd q^o mouet p accns: seu si q^oritas vel q^ouitas no eide cu timio ad que qm illd q^o mouet p accns est an fine mor^o: fed tim^o ad que e solu^o in fine motus. Si at dicit q^o in p^ouatoe albefactioe albedo mouet p accns ad modu^o sub^o dato q^o mouet localr 7 sic illd q^o mouet localr p accns 7 timus mor^o 7 alteratou^o situride. 7 3° d^o iteru^o p^o p^ortare q^o p^orie e alia 7 alia albedo fm se 7 q^olsu^oita: q^o in motu ad albedine nula albedo manet p ip^os fm se vel aliqd sui. 3^a exp^o est euindem burlei di. q^o mobile 7 terminus motus nunq^o sunt idem essentialiter cum sint in diuersis predicame^otis tn p^orie esse idem accn^oatr q^o in fine mor^o faciut vnu^o p accidens na in fine mor^o ing^od ipse tim^o ad que erat motus est subiectio immobili faciens vnus per accidens cu^o eo. iste motus loquendi ver^o est: fed no v^o expone^o p^omeu^o: q^o dicit 2° q^o motu p se d^o p^o eueniat a timio no mor^o: fed motu p accns: 7 illud ad q^o est mor^o 7 sic ide p^ostat aut q^o subm motu q^o facit ide p accns cu^o terio ad que no mouet p accns fed p se. 4^a exp^o est q^o illud q^o mouet p se est aliud a terio ad que p^o eueniat: 7 illud q^o mouet p accns est p^onti 7 eueniat id^o cu^o timio ad que v^o. g^ora. po^o q^o lignu^o motu localr calefiat adeq^o in hora futura a no gradu caliditatis ad gradu^o sumu^o 7 p^o p^onti oponez 2° 3° p^o q^o p^o incipit calefactio ta p^o incipit aliq^o caliditas induci: 7 p^orie ficut. pcedet calefactio ita p^orie induci caliditas sic q^o p^o maebit caliditas idu^octa cu^o caliditate iuducca i cau^o isto liq^o q^o lignu^o p se motu ta localr q^o alfeatur d^o p^o eueniat a timio ad que illud aut q^o mouetur per accns 7 caliditas remiss^o

Lib^{er} quintus.

que postq̃ introducta est c̃tinue mouet per acc̃ns ad motū subiectū: r̃ p̃o r̃ c̃entiat̃ idē cū termino ad quē qm̃ caliditas remissa r̃ caliditas sūma sūt p̃o r̃ c̃entiat̃ idē cū termino ad quē: qm̃ caliditas remissa r̃ caliditas sūma sūt p̃o r̃ c̃entiat̃ idē cū sint eiūsdē sp̃s sp̃alissimē: r̃ faciāt vnā q̃litatē nūero ex q̃ grad⁹ p̃cedēs manet cūz gradu frequēte. In eo dē casu p̃o r̃ grad⁹ caliditas sūma p̃tē succēssiuē remittit. igit̃ p̃tē p̃ totā horā aliq̃ grad⁹ caliditas remissa mouet localit̃ p̃ acc̃dēs ad motū lignū: sed frigiditas remissa est p̃o r̃ c̃entiat̃ idē cū frigiditate sūma cū sint eiūsdē sp̃s. igit̃ illud q̃ mouet p̃ acc̃dēs ē idē p̃o r̃ c̃entiat̃ cū t̃mino a quo: illud t̃n q̃ mouet p̃ se ṽz lignū est aliud p̃o r̃ c̃entiat̃ ab illo terio. i. a frigiditate sūma. Forzē poss̃ aliqd̃ istare dī. q̃ ista expō ṽr̃ c̃m̃a ab int̃iōzē p̃o r̃ qm̃ p̃o r̃ ṽr̃ loq̃ d̃ motu p̃ se: r̃ motu p̃ acc̃ns respectu eiūsdē motu r̃ eiūsdē t̃rmi ad quē. p̃stat̃ at̃ q̃ caliditas remissa mouet p̃ acc̃dēs motu localit̃: r̃ nō motu alteratōis quo. motu mouet lignū p̃ se ad caliditatē sūmāz. R̃ñ q̃ caliditas remissa ē mouet p̃ acc̃dēs motu aliatōis: qm̃ int̃iōzē p̃ acc̃dēs ad int̃iōzēz subiecti: r̃ alterat̃ p̃ acc̃ns r̃ calefit̃ p̃ acc̃ns: r̃ q̃ p̃ acc̃ns caliditas sit int̃iōzē r̃ caliditō: s̃i. n. acc̃ntia mouentur p̃ acc̃ns in motu localit̃ r̃ in motu alteratōis aug̃t̃ ad motū subī p̃ idē r̃ in motu alteratōis. ¶ Mor̃: s̃a p̃o mor̃ est in mobili ṽr̃ ī subo r̃ nō in t̃m̃o ad quē. p̃ba tur mor̃ ē in eo q̃ mouet: sed t̃m̃o ad quē nō mouet igit̃ r̃c̃. p̃z p̃ia cū maiorz: qm̃ q̃l̃z for̃ ē ei eo q̃ denotat̃ caliditas enī est ī eo q̃ est calidit̃ r̃ albedo ī eo q̃ ē al b̃z: r̃ sic de alijs for̃m̃is. igit̃ idē mor̃ ē in eo q̃ mouet minor̃ at̃ ē eūsdē qm̃ nō q̃t̃itas nec q̃l̃itas nec locū mor̃: sed finis mouet. Est igit̃ mor̃ in ligno: r̃ nō in for̃: ad quē est mor̃. L. e. l. Mor̃ āt̃ manū p̃ ī ligno n̄ in sp̃e est. ī in for̃ q̃ est terminus mor̃: nō enī motu n̄z mouet sp̃s. i. qualitas aut̃ locus aut̃ q̃tūm hoc.

[illegible]

nō q̄ sint ptes mot⁹ aut sube mot⁹ sed qz igrediunt dif
 finitioe cēntiale ⁊ subale mot⁹ tāq̄ prin⁹ forma eib⁹
 motor⁹ at ⁊ tps lz sint eq̄ necessaria motui sicu mot⁹
 ēmin⁹ a q̄ ⁊ ēmin⁹ ad quē tñ dñr extrīscā motuiqz nō
 igrediunt diffinitioes mot⁹. ¶ Tercio notādū f3z p^{com}
 eodē p^o q̄ cū Aristō. dicit for⁹ nō mouet n3 mouet. in
 tēdit forma subale qz est finis gñonis ⁊ q̄litatez que
 sūt fies mot⁹ alēandis. Imēdit p^o q̄ trāsmutato sit in
 q̄. p̄dicamē⁹ sic tilla q̄ acpñt p trāsmutato ēz. lba
 q̄litas q̄litas ⁊ vbi vt asseruit. ⁊ b⁹ q̄ qdē nō mouent
 cū in hys nō sit mot⁹ subiectiue sed in motu nō ē aliq̄
 talis for⁹ acq̄rēda p motū mouet sed ipm efficiēs aut
 mouēs qz finis vt sic nō bz rōz efficiēs nec mouēs
 p p̄p̄icēf methaphorice ex eo qz necessitat agēs sicut
 agēs forma ⁊ mām. duo igit sūt q̄ nō mouēt. l. forma
 subalis ⁊ q̄litas inq̄tū sūt for⁹ p p̄p̄itū nālīs ⁊ inq̄tū
 pcedēt motū. inq̄tū at sūt finis mot⁹ sic nō mouēt nec
 mouēt. itelligit q̄ pbs p spēm q̄litate ⁊ p b forma lba
 le vt ex p̄p̄mat finis oīz motū cū dicit spēs aut lo
 cus aut q̄r aut doc. (Sed est mouēs.) 3° p̄cto mot⁹
 pot⁹ denoiat a finio ad quē q̄ a finio a q̄ pbat mo
 tus pot⁹ denoiat ab eo q̄ acq̄rit q̄ ab eo q̄ dep̄dit
 sed acq̄rit finin⁹ ad quē ⁊ op̄dit termin⁹ a q̄d̄it ⁊ ē. p3
 p̄nā cū minor lz maior est nota qz dign⁹ est q̄ motus
 denoiatur ab eo q̄ est ēē. Et eo nō est si vadit in
 esse qz dign⁹ sit ēē ad quē. Et notant oīo si vadit in
 esse qz corruptio nō denoiat ab ēē sed a nē ēē vadit ad
 nō ēē. p̄stat at q̄ finin⁹ a quo p motū acq̄rit nō ēē et
 termin⁹ ad quē acq̄rit ēē. 3ta p̄cto pōt r̄ducitue pba
 ri vt finit pbs nā gñatio denoiat a termino ad quē. l. a
 for⁹ subali. ⁊ cor⁹ denoiat a finio ad quē v3a p̄cipio
 for⁹ subali. calēfactio denoiat a caliditate tanq̄ a ter
 mino ad quē ⁊ fir⁹ a fir⁹ ⁊ alēfactio ab albedine ⁊ sic
 de alijs. L. li. Sed est mouēs q̄ mouet ⁊ in q̄ mouet
 de necessitate in oī motu magis at in q̄ q̄ ex q̄ mouet
 i. magis a finio ad quē q̄ a terio a q̄ denoiat mutatio
 vñ cor⁹ in nō ēē mutatio est q̄uis ex q̄ ēē mutā: q̄ cor
 rumpit⁹ ⁊ generatio in esse q̄uis ex nō esse licet igitur
 corruptio fit ex esse tamen denominatur a non esse qz
 nō ēē est fininus ad quē lz gñatio fit ex nō ēē tñ de
 noiāt ab ēē qz ēē est fin⁹ finin⁹ ad quē. Cōtra istā p̄cto
 nē arguit. q̄ p^o q̄ mot⁹ magis denoiat a mobili q̄ a ter
 mino ad quē q̄ qm vñq̄z qz denoiat a diffinitioe sua:
 sed magis diffinit⁹ mot⁹ p p̄p̄ationē ad mobile q̄ p cō
 p̄ationē ad finin⁹ ad quē vt p̄zin ambab⁹ diffinitioi b⁹
 mot⁹ igit⁹ ⁊ c. arguit q̄ mot⁹ magis d3 denoiat a
 finio a q̄ quā ad finin⁹ ad quē qm mot⁹ est p se cā cor
 ruptibil⁹ ⁊ p accēs gñatiois p p̄bm. 4. but qm se la fa
 distare ⁊ p accēs ap p̄p̄nē q̄s fit vñq̄z qz magis dño
 minaf ab eo q̄ ē p se q̄ ab eo q̄ est p accēs. igit⁹ ⁊ c.
 Ad p̄zinū d3 q̄ vñq̄z qz magis denoiatur a for⁹ q̄ a
 mās: sed finin⁹ ad quē se bz in diffinitioe mot⁹ vt forma
 ⁊ mobile vt mā igit⁹ mot⁹ pot⁹ denoiatur a finino ad
 quē q̄ ab iplo mobilit⁹ ex p̄p̄ius ponat mobile in dif
 finitioe q̄ termin⁹ ad quē tñ magis p̄paf mot⁹ ad fini
 nū ad quē q̄ ad mobile qm finin⁹ ad quē pōit in diffi
 nitioe mot⁹ tanq̄ dñā vltima necessitas oēs pceden
 tes dās dñoiatio nē ipm motui additaritū ⁊ essentialē.
 Ad scōm d3 q̄ lz mot⁹ in cōi fit magis cā corruptiois
 q̄ gñatiois tñ motus in spālī est magis cā gñatiois
 q̄ corruptiois vt fuit. pbat⁹. 4. buius. Et dato q̄ oīs
 motus ēē per se cā corruptiois ⁊ p accēs gñatiois
 nō tamen p̄ hoc termin⁹ ad quē se bz acq̄pit in motu
 qm motus magis intendit generare quā corrumpere

Ex.
cō. 349.

et unūquodq; magis dno lat a fine q; ab aliquo alio
(Quod qdē igit). 4. pō: termini motuū sunt immobiles
ista pō p3p diffinitionē mor⁹ posita. 3. hui⁹ s. mor⁹ ē
actus entis in potētia fm q; in potētia aut mor⁹ ē act⁹
mobilis inquantū mobile: vñ arguit sic oē illud est im
mobile q; nō ē pfectibile p motū sed termi motuū nō
sūt pfectibiles p motū igit termi motuū sūt immobiles
p3p nā cū vtrq; pte aūtis ex diffinitione mor⁹ locus eni
scia r calor r alie passiōes ad qd est mor⁹ aut ex qbus
est mor⁹ immobiles sunt r maxime in qm sūt termi mo
tus: q2 vt sic nō pnt moueri p se vel p accns inquantū
āt nō sūt termini motuū: sed sūt accns mobile sic pnt
moueri p accns r ad motū mobile. L. li. q; qdē igit
motus sic dictū est p3us tertio butis species autem r
locus r passiōes in que mouentur res mote immo
bilia sunt vt scientia calor.

¶ Notandū q; sicut duplex ē for⁹. s. real⁹ r intēōalis
calor est for⁹ realis: sed cognitio caloris est for⁹ inten
tionalis ita mor⁹ ad calorem ē mor⁹ realis: r mor⁹ ad co
gnitionē caloris ē mor⁹ intēōal⁹ intelligit q; pbs q; oēs
termi motuū sūt immobiles siue fuerit for⁹ reales vt lo
c⁹ r calor: siue fuerit for⁹ intēōales vt cognitio r scia
dictur enim: de aia sensus patit: r altari a sensibilib⁹
r: de aia intēōali pati ab intelligibili r moueri a fantas
matib⁹. Et dubitabit circa oca pbs mouet vñ dubita
tionē r solu⁹: ou⁹ ē ista vñ passiōes q; sūt tmi mo
tuū sūt mor⁹. Rñ. pbs q; nō q2 albedo est qdā passiō
tminas motū r nō est mor⁹ q; ipe arguit sic: si albedo
ē mor⁹: r ad albedinē est mor⁹: igit ad motū ē mor⁹ q;
est falsū vt videbit ista. 3o forte meli⁹ or⁹ q; albedo nō
est mor⁹: sed albefactio ē mor⁹. L. li. Et dubitabit ali
qd si passiōes q; sūt termini motuū mor⁹ sūt. Rñ. oī. al
bedo aut passiō ē: erit eni in motu mu⁹. i. ad motū erit
mor⁹ si albedo ē mor⁹: s; fortassis nō ē albedo mor⁹.

¶ Notadū fm p⁹ m⁹ p⁹ r. q; q2 passiōes oī. albatio.
videt. s. fm magis r min⁹ r pp trāsmutationē sequēte
illas estimat q; albedo est mor⁹ r sic mor⁹ ad illas erit
mor⁹ ad motū: r q2 mani⁹ est q; albedo ē for⁹ qescens
r q; fingit iplaz moueri: nō est loquēdū cū eo i bac scia
sed dignū ē vt albefactio sit mor⁹ nō albedo. i. sed ap
pet p se q; albefactio sit mor⁹ nō albedo ad quā ē mor⁹
albefactiois. ¶ Cā igit fm p⁹ m⁹ pp q; estimat q; albe
do caliditas r h⁹ passiōes sūt mor⁹ q2 intēdū r fmit
tunt ad intēōes r renūtiōes mor⁹ r successiue acqru
tur: r depdunt qd ille passiōes acqruunt r depduntur.
Rñ. p⁹ q; ista estimatio est falsa qm tūc ad motū esset
mor⁹ q; ē ipō albedo. n. est for⁹ qescens: q2 sic nō mouet
ita nō est mor⁹ n3 ē lōgitudō in bac scia cū illo q; dicit al
bedinē ēē motū aut moueri: r h⁹ dicit p⁹ pp theologos
oī. albedinē in sacro altaris moueri ad motū sacerdoti
r nō ad motū sub i subalis cū nullū tale hēat q; qdēz
nō ē oī in scia nāli pbs bñ loqndo r cludit p⁹ q;
est dignū q; albefactio sit mor⁹ r nō albedo vñ antiq
trāslatio sic h3 dignū est q; albefactio sit mor⁹ nō albe
do: moua at trāslatio dicit: sed fortassis nō ē albedo mo
r sed albatio. Et notat dicit fortassis q2 nō dū est māi⁹
passiōes motuū nō ēē mor⁹ s; in sequētib⁹ fieri notum.

¶ Sed dubitat q; s; h⁹ dixi p⁹ q; mor⁹ sūmif duptr
i. p for⁹ fluere: r p fluxu for⁹ igit nō solū dealbatio ē
mor⁹ s; ē albedo. ¶ Dicedū fm p⁹ m⁹ p⁹ allegato
q; albefactio est mor⁹ p se albedo aut nō ē mor⁹ p se s;
p accns qm accit albedi q; successiue acqrat p motū
r q; sit i p3ua rēdēia ad pfectiōē albedinē cū tal suc
cessiō nō sit p nām albedis sed p nām sui p3ū resistētis

iductiōi albedis: albedo igit vt albedo nō ē mor⁹ n3 vt
mor⁹ tmin⁹ ē mor⁹: sed albedo vt ē in fieri p pte an pte
aut p partē p⁹ ptem iō accit albedi q; fiat p pte an ptem
aut p pte p⁹ ptem iō accit albedi q; sit mor⁹. Et si ar
guat sic albefactio est ad albedinē r albedo est mor⁹:
igit mor⁹ est ad motū negat cēlla albedo ē p se mor⁹ q;
bedinē vt albedo vel ē termin⁹ mor⁹: nō at ē ad albe
dinē vt ē in fieri p pte albefactio nō ē ad motū: minor
igit h⁹ argumētū debuit cēlla albedo ē p se mor⁹ q;
falsū: q2 igit ea q; sūt p accns motū sūt relinquēda
i bac scia: vt testat pbs i fine h⁹ ca. iō nō absolute ē cō
cedendum q; albedo ē motus: sed cū addit⁹ videlicet
albedo vt ē for⁹ fluēs ē mor⁹: sed q2 albefactio est p se
mor⁹ iō absolute pcedit albefactionē ēē motū: r h⁹ intē
debat⁹ dices dignū est vt albi⁹ sit mor⁹: nō albedo
q; qdē declaras ait. p se app3 q; albi⁹ sit mor⁹ nō albe
do. Ex h3 app3 q; altera nō est for⁹ q; acqrit vel de
p dicit: ita q; albefactio nō ē albedo q; acqrit nec calefactio
caliditas q; acqrit⁹ ē p multos modernos pte p3iaz
suscipiētes. (Est aut⁹ r in illis). 4. oīo est ista tminoz
mor⁹ ali⁹ fm pte r ali⁹ fm se totū p⁹ v. g. de termino
ad quē nā dealbatio ē ad rē intellectā p accns q2 accit
illi q; acqrit p dealbationē q; sit rē intellectā q; ē ad co
lorē fm pte: q2 p dealbationē nō acqrit oīs color: s; tmi
ps ei⁹ v3 albedo iō albefactio ē ad albedinē p se p3io
cū p albefactioē acqrat albedo fm se r nō rōē alteri⁹
idē ē p3 in motu locali qm mor⁹ ē ad athenas ad tmi
nū ad quē p se p⁹ idē mor⁹ est ad europā fm pte q2
ciuitas athenaz nō ē tota europā: sed p3: ē at ille mo
r ad rē vilaz vel intellectā p accns: q2 accit illi q; p il
lū acqrit motū locale q; sit res visa vel intellecta. Cōsu
milis distinctio ē intelligēda de termino a q; calefactio. n. ē
a fri⁹ p se p⁹ a qūitate tagibili fm pte r are visa vñ in
tellecta p accns mor⁹ ē localis atbēad athenas ē a
thēb p se p⁹ r ab europā fm pte: r are visa vel intellectā
p accns. L. li. Et at r in illis. in terminis motuū r q; est
fm accns r q; est fm pte: r q; est fm aliū r q; p⁹ ē r n
f3 aliū: aut q; sit albi⁹ in id q; dicit intelligi mutat p3 accns
coloriēni accit intelligi in colorē at q2 ps albi⁹ colo
ris ē r in europā ē mor⁹ q; ē in athenis fm pte q2 pars
europe athenē sūt: i albi⁹ at colorē ē albefactio per se.
Deinde pbs epilogat circa determinata. oī. quō qdē igit
p se mouet r quō fm accns r quō fm aliqd aliud: r
quō ipm p3mū i mouente r in eo q; mouet māifestūz
est r q; mor⁹ nō in spēs in eo q; mouet r mobili f3
actu sit. Dubitat cū intelligibile sit p3ia passiō entis: r
visibile color⁹ r oē q; h3 rōez ēē p se intelligibile r oē
q; h3 rōez coloris ē p se visibile: sed albedo h3 rōez en
tis r coloris. ita q; est p se ens: r p se color p3e pte p
mi mōi igit albedo ē p se intelligibil⁹ r visibil⁹ r p p3is
albefactio est p se ad intelligibile r visibile. 3dē arguit
de motu locali q; est ad athenas vel ad europā aut ad
cordubā r hyspaniā iux⁹ ex⁹ p⁹ oīs talis mor⁹ ē
p se ad intelligibile. cū in quolibz iōz q; ē tmin⁹ mor⁹
cludat rō entis. Rñ. q; albedo duptr cōsiderat vno
absolute r sic est p se visibil⁹: r p se intelligibil⁹: q2 vt sic
includit rōez entis r rōez coloris. alio⁹ respectue vt ē
tmin⁹ trāsmutatiois r vt sic nō h3 rōez entis: n3 color
imo vt est termin⁹ trāsmutatiois sibi accit q; sit color:
aut ens r p p3is vt est tmin⁹ trāsmutatiois nō ē p se vi
sibil⁹: neq; p se intelligibilis. 3o ista p3ia nō valet albe
factio est per se ad albedinē: r albedo est per se visi
bilis r per se intelligibilis igitur albefactio est per se
ad visibile vel intelligibile: q2 albefactio nō est ad al

178
69

Liber quintus.

bedine vt albedo est ens aut color: sed vt albedo ē ter-
minus albefactionis est p se intelligibilis et visibilis q
negat et ita rñdet ad exemplū d motu locali q lzathe-
ne et co: duba seu europa et hysspania hñt rñnem itelle-
ct^o sicut et rñegentis tñ vt terminat motū locale. (Se-
cundū qd igit^r hñs intellectus pbs ponit duas pñones
quaz prima est ista, ea que p accñs attribuunt motui
sunt relinqñda in scia nñli. Scda pñsio ea q p se at-
tribuit motui sūt pñderada p se in scia nñli. (Que
vñ pñia pñio arguit sic ea q sunt infinita et ideterminata
sūt relinqñda in scia nñli: sed ea q attribuunt motui p
accñs sūt infinita et ideterminata: igit^r ea q attribuunt mo-
tui p accñs sūt relinqñda in scia nñli: pñia cū maior
q nulla ars nñ scia pñia d infinita et ideterminata: qñber
ars et scia sūt infinita et ideterminata: minor autem est cui
dens quoniam omnis motus potest esse ex infinitis per
accidens et ad infinita per accidens: nam dealbatio est
ex dulci et amaro et ad dulce et amarum per accidens: si
militer motus localis est ex albo et nigro stante et qui
eicente per accidens et etiam ad omnia ista et infinita
constituit. I. visibile audibile intelligibile per accidens.
Le. li. Secundū quid igitur accidens mutatio dñmit-
tatur in scientia naturali in omnibus eni est et semper
et omni. I. semper et omni tempore omnis mutatio po-
test esse infinita et ad infinita.

Notandum secundū commentatōrē cō-
mentō. 6. q. Aristoteles in-
tendit per id q est per accidens illud q est cōmune ei
q est per accidens et ei q est secundum partem: ita q
philosophus excludit a sua consideratione tam illud
q simpliciter per accidens attribuitur motui: q at-
tribuitur motui secundum partem: non enim conside-
rat philosophus virum album fiat ex dulci vel ama-
ro musico aut gramatico: non etiam considerat virum
fiat ex colore aut ex qualitate vel ex ente: sed virum fi-
at ex nigro vel medio colore et qualiter fiat ex illo. Et
cum loquitur philosophus et commentator de eo q est
per accidens non intendunt nullam scientiam specula-
tiuam considerare de tali q in secundo huius est deter-
minatum de casu et fortuna que sunt esse per accidens
et in sexto metaphisice determinatur de ente per accidens
sed intendunt nullam scientiam speculatiuam conside-
rare de hñs que sunt per accidens communiter et in ge-
nerali. Et cum dicit commentator q philosophus
excludit a sua consideratione ea que sunt secundū par-
tem intelligit de hñs que attribuuntur alicui fm partē
ex eo sic q non attribuunt toti absolute: quoniam de il-
lis non considerat ars nñ scientia cum sint infinita: infi-
nite enim sunt partes ex quarum dispositionibus non
denominatur totum simpliciter et absolute vbi tamē
dispositio partis competat toti simpliciter et absolute
de illa considerat scientia speculatiua vt patet septimo
huius de scientia et virtute: octauo huius d motu pri-
me partis motu in alia. (Que vero) secūda conclusio
ea que per se attribuuntur motui sunt consideranda in
scientia naturali: patet quia illa sunt finita et determi-
nata cum omnis motus habeat fieri circa mediata aut
circa contraria aut circa contradictoria: vt patet indu-
ctiue: calefactio enim habet fieri circa album et nigrum
aut circa album et non album: aut circa albu et aliqua
do alium medium colore: constat autem ista esse fini-
ta et determinata: et per eandē rñnem pot. pbati q hec sci-

entia considerat de mobilitate p se et mobili p se cū ista
sunt finita et determinata nō at pñia de mobilitate per acci-
dens videlicet de mobili per accidens cum ista sunt infi-
nita et ideterminata vt liquet: lignum eni est per se sub-
iectum calefactionis et ignis est per se calefaciens: albu
autem et nigrum dulce et amarum grossum et duru pos-
sunt esse subiecta istius calefactionis: sed per accidens
sicut et ignis foris et ignis plaris: et genit^r hic aut ibi
potest esse calefaciens illud lignum sed tale agens sem-
per est per accidens: quia accidit igni calefacienti lignū
q sit foris et platonis genitus hic aut ibi sicut accidit
ligno q sit album vel nigrum dulce aut amarum. Le.
li. Que vera mutatio non secundum accidens est non
in omnibus indifferenter sed in contrariis medijs et
in contraditione: huius autem fides ex inductione est
procedendo p omnis motus et mutationes.

Notandum secundum commentatōrē eodē commē-
to sexto q omnis motus est de contrario in contrari-
um: aut de medio in contrarium aut de non esse in esse
aut de esse in non esse ex inductione. Albefactio enim
est de contrario in contrarium: si est ex nigro in albu.
et est de medio in contrarium: si est ex rubeo vel palido
in album: rubeo factio autem est de contrario in medium:
si est ex albo vel nigro in rubrum: si autem sit ex pal-
ido vel fusco in rubrum: tunc erit ex medio in medium:
generatio autem et corruptio sunt de contradicto in
contradictorium: scilicet de non esse ad esse aut de esse
ad non esse et ex hñs habetur q philosophus et com-
mentator accipiunt hic motum large: vt inuenitur in
4. predicamentis videlicet in subia quantitate qñtate
et vbi. Ex medio autem contra dicta posset aliquis
dubitare probando q media inter contraria non pos-
sunt esse per se termini alicuius motus: quoniam om-
nis mot^o ē de contrario in contrarium: aut de contradi-
ctorio in contradictorium vt videbitur in sequenti capi-
tulo sed media non contrariantur neq contradi-
cuntur igitur nullus motus est per se ex medio vel
ad medium. Respondet philosophus negando mino-
rem q media non contradicant: nec contrariantur ex-
tremis immo contrariantur extremis et si non simpli-
citer sicut extremum extremo tamen quodammodo p
comparationem ad vtrūq extremum ita q media
contrariantur extremis et extrema contrariantur me-
dijs per comparisonem illorum inuicem vt palidum
comparatum albo est nigrum: et comparatum nigro
est album sicut etiam vox media est quodammodo sub-
tilis et qdammodo grossa aut grauis: ppata eni ad vocē sub-
tilem simpliciter est grauis: comparata autem ad vo-
cem simpliciter grauior est subtilis: ita fuscum vel pa-
lidum et si non est album vel nigrum simpliciter tamē
est album respectu nigri: et nigrum respectu albi. Le. li.
Ex medio autem aliquid per se mutat vñtur enim
ipso sicut q est contrarium ad vtrūq extremum: est
enim quodammodo medium vñtima. I. extrema vñde
et hoc scilicet medium ad illa scilicet ad extrema et illa
ad hoc quodammodo dicuntur contraria: vt media
vox dicitur grauis comparata ad vñtam videlicet
ad subtilissimam et dicitur subtilis comparata ad ex-
tremā vocem in grauitate ita et fuscum album dicitur
comparatum ad nigrum et nigrum pparatū ad albu.

Notandum fm commentatōrē pñmē
to. 6. q in medio sūt duo

Philosophorum.

extrema in medijs dispositione fm hoc utrumq; extre-
mum est dñum simplicibus duobus verbi gratia co-
lor palidus qui medius est inter albu & nigrū que sūt
duo extrema & in eo est albatio & nigratio. s. quodā
modo pōe secundū vō q̄ habet in se de albedine in
pō^o est contrariū nigredini que est in actu & secundū q̄
habet in se de nigredine modo medio inter actū & po-
tentiam est cōtrarium albedini in actu fm extremū cō-
mētor assignat cām quare mediū dñatur vtriq; ex-
tremo: qm̄ quilibet albedo dñatur nigredini & econ-
tra fm medium inter albedinē & nigredinē vt puta pa-
ledo cōponitur ex albedine & nigredine igit per albe-
dinem dñatur nigredini & per nigredinē dñatur albedi-
ni. Et q̄z posset aliquis dicere si paledo pponitur ex al-
bedine & nigredine. igit q̄ est palidū est albu & nigrū
negatur psequētia qm̄ in paledine inquit pmentatoz
non sūt albedo & nigredo simpliciter in actu. nec sim-
plicit̄ in potētia: sed quodāmodo sunt partiz in actu
& partim in potētia. non quidē in paledine sunt albe-
do & nigredo simpliciter in actu: qm̄ forma que ē sim-
plicit̄ in actu: simpliciter denominat suū subm: sed il-
lud q̄ est simpliciter palidū non est albu nec nigrum.
igit rē. nō etiā in paledine sunt simplici in potētia albe-
do & nigredo: qm̄ forma in potētia non est simpliciter
fm se neq; secundū aliq̄ eius partem: sed tm̄ pōt esse
eo modo quo dicimus q̄ nigredo est potētia in sūmo
alba & firmitas est potētia in sūmo calido: sed in pale-
dine est realiter aliquis gradus albedinis & aliq̄s gra-
dus nigredinis: igit rē. o3 igitur q̄ medio modo in-
ter actū & potētia fit albedo & nigredo in paledine di-
citur ergo albedo & nigredo esse quodāmodo in actu
in paledine: q̄z sunt actualiter in illa & nō actu simplici-
ter denominant subiectū illius & quodāmodo in potē-
tia: q̄z non habent esse completū: s3 diminutū & quodā
modo possibile & materiale respectu paledinis.

Secundo notandū fm cōmentatorem
eodem cōmento q̄ cum propo-
sitiō dī. q̄ omnis trāsmutatio ē de cōtrariis in dñia sue-
rit intellecta q̄ hoc dñum dicitur de illo de quo intel-
ligitur maius & minus. s. id q̄ est in potētia: tunc nō in-
digeat ista expositione: & verificabitur q̄ omnis trāsmu-
tatio est de dño in dñum. Ista ppositio omnis mo-
tus est de cōtrario in dñum dupliciter exponitur fm
cōmentatorem primo q̄ omnis motus est ex extremo vlt-
er medio: sed mediū cōtrariatur vtriq; extremo: per
id q̄ habet in se de vtroq; extremo: nō actu sed potē-
tia igitur omnis motus est ex dño in cōtrariū: secundū
expositio est q̄ dñum dupliciter sūmitur. s. stricte & lar-
ge: stricte non dicitur nisi de extremo: large vō dicitur
tam de extremo q̄ de medio. Primo mō non omnis
motus est de dño in dñum: sed bene secūdo modo &
ita loquitur Aristo. vnde pzo ce. cōmētor distinguit
de triplici dñetate dī. q̄ quedaz est dñetas extremi ad
extremum & illa est perfectissima: vt dñetas que est in-
ter albu & nigrū & quedā est dñetas mediū ad extre-
mum: & hec est minus perfecta vt dñetas que est inter
albu & rubeum: aut inter nigrū & palidū. Et quedaz
est dñetas mediū ad mediū vt dñetas que est inter pa-
lidū & rubeum aut inter fuscū & viride: & est imperfectis-
sima: cū ergo dicit pbs q̄ omnis motus est de dño in
dñum. non loquitur de dño sumpto pcedē vno isto-
rum modorum: sed de dño cōmuniter vt se distinetim
extendit ad quālibet istarum dñetarū: quomodo autē

manent cōtraria extrema in medijs dictum fuit primo
huius & in parte dicitur in hoc quinto.

Contra predicta arguitur & p^o q̄ vnus motus
non terminatur ad duos terminos
quoz vnus est per accidēs & alius per se. q̄z dato pzo
mo sequitur q̄ idem motus numero est motus per se
& motus per accidēs: cōsequens est impossibile q̄z tūc
de illo motu cōsideraret & nō p̄sideraret sciētia natura-
lis & p̄z cōsequētia quā motus specificatur a termino
ad quē per tertiā p̄clusionem tertiē distinctiōis. ¶ Se-
cundo arguitur q̄ motus ad albedinem & nigredinē
nō est ex dño nec ex medio quia interdū ex elementis
generatur mixtum albu & aliquādo nigrum: cōstat
autem ante gñationem istius mixti nullū p̄cessisse co-
lorē medium vel extremū cū in elementis nō sit color.
¶ Ad primū dicitur q̄ sicut non in cōueniēti eundē ter-
minum motus esse terminū per se & p̄ accessit ita nō in-
conueniēti eundē motū esse per se & p̄ accidēs: albedo
eniz est terminus per se albefactiōis & terminus p̄ acci-
dens rubefactiōis & paliditatis: in eo autē q̄ est termi-
nus p̄ se sic est p̄hisce p̄sideratiōis: in eo autē q̄ est ter-
minus p̄ accidēs nō est p̄hisce p̄sideratiōis: ita motus
est per se motus rōne terminū per se & per accidēs rōne
termini p̄ accessit: primo modo ē p̄sideratiōis p̄hisce:
& secūdo modo excluditur a cōsideratione naturali.
¶ Ad secundū dico q̄ albedo aliquādo est terminus
per se motus aliquādo est terminus per accidēs. lo-
quendo de motu p̄p̄te: quicūq; igitur est aliquis mo-
tus ad albedinē tanq̄ p̄ se ad terminū: sem p̄ iste motus
est ex cōtrario vel ex medio. quādo autē est motus ad
albedinē tanq̄ ad terminū p̄ accidēs: tunc nō opz q̄
fit ex cōtrario vel ex medio modo: in generatiōe mixti
motus p̄cedentes sunt inter qualitates primas per se
quoz quilibet est ex dño in dñum sunt autē illi motus
ad albedinē vel nigredinē: & generalit̄ ad quēcūq;
aliū colorem mediū tm̄ p̄ accidēs. Ex quibus seq̄-
tur q̄ aliqui albefacio est motus per se: & aliquando
albefacio est motus per accidēs: quaz quilibet termi-
natur per albedinē. p̄z de duabus alterationib⁹ qua-
rum vna terminat ad albedinē per se: & alia p̄ accessit
sic enī calefactio quā ducitur sanitas dicitur sanatio
ita frige factio & humectatio q̄ ducitur albedo dicit al-
befactio & p̄sequēter calefactio & dñicatio qua inducit
nigredo debet dici nigrefacio cum ita sit p̄cessus motus
posse denominari tam a t̄mino p̄ accessit q̄ per se.

Quoniam
autem omnis muta-
tio. Istud est fm capi-
tulū huius primi tra-
ctatus in quo Aristo.
diuidit mutatiōē in
cōmuni in species su-
as & diuiditur in du-
as partes in quarum
prima p̄mitit vnā
suppositiōem cūz q̄
busdam distinctiōib⁹

bus: in secūda probat aliquas cōclusiones sequentes
ex dictis distinctiōib⁹ ibi q̄ autem simpliciter.

¶ Suppositio est ista q̄ omnis mutatio est a quodā
in quādz. ista suppositio p̄z ex q̄bus nois hui⁹ termi-
ni mutatio: nam hoc nomē designat q̄ sit aliquod p^o

Liber quintus.

aliud et ipsa mutatio monstrat quod sit aliud prius et aliud posterius quod dum enim manet aliud eodem modo non potest mutari sed quando uno modo est prius et alio modo posterius sic quod habet in se diuersitate tunc competit et mutari ipsum ergo nomen mutationis ostendit quod in omni mutato sit dare aliud prius et aliud posterius. igitur omnis mutatio est a quodam in quiddam. *Le. li. qm aut omnis mutatio est a quodam in quiddam. manifestat etiam utique nomen mutationis. post enim aliud aliud et aliud quiddam prius aliud autem monstrat posterius ipsa mutatio.*

Notandum secundum commentatorem primo ad septimum quod est bene manifestum per se quod omnis transmutatio est de aliquo in aliquid quoniam dum res fuerit in eadem dispositione tunc illic non erit transmutatio: cum igitur transmutatur: erit hoc quoniam transmutatur in aliquam dispositionem: ab alia dispositione. Illa propositio dicitur per se manifesta cui intellectus statim assentit non de terminis sed cognito quid importatur nomine transmutationis et huius transcendens aliquid intellectus statim assentit huic propositioni omnis transmutatio est de aliquo in aliquid igitur ista propositio est per se manifesta. Et istud mentis est expresse contra illos qui dicunt quod per transmutationem quicquid nihil nouum acquiritur: sed quod res transmutata manet continue sub eadem dispositione a principio usque ad finem. post autem ipsi nesciunt quid significatur nomine transmutationis ut innuit commentator hic. Sed dubitatur quoniam illuminatio medicorum de perditione luminis in medio est quidam mutatio et tamen non est de aliquo in aliquid: quia talis mutatio non est nisi de tenebris in lumen: vel de lumine in tenebras. constat autem tenebras nihil esse. Similiter sensatio et intellectio sunt quedam mutationes per Aristotem. de secundo et tertio de anima quod sunt alterationes quedam: tamen non sunt ex aliquo in aliquid: quia tam sensus quam intellectus est potentia pure passiva ut habetur a philosopho ibidem et est intellectus ante suum intelligere sicut tabula rasa in qua nihil est depictum inquit Aristoteles. tertio de anima etiam generatio et corruptio sunt mutationes secundum Aristotem. in hoc capitulo et nulla earum est de aliquo in aliquid quia generatio est de non esse ad esse: et corruptio de esse ad non esse: constat autem quod ipsum non esse nihil est quarum. Respondetur quod ens et aliquid dupliciter sumuntur videlicet stricte et large: ens et aliquid stricte sumpta diuiduntur immediate in decem predicamenta et sic nihil est ens vel aliquid nisi positum: et isto modo non omnis mutatio est de aliquo in aliquid: Ens autem et aliquid large sumpta diuiduntur immediate in positum et priuatum: et sic quilibet priuatio est ens et aliquid: et hinc ideo quia ipse intrinsece et essentialiter appetitudo et subiectum que sunt vere entia positiua: licet ipsa priuatio sit essentialiter necessario de philosopho decimo metaphysice quod priuatio est necessario in subiecto apto et sic accipitur philosophus et commentator. aliquid quoddam quiddam cum dicit philosophus quod omnis mutatio est a quodam in quiddam et commentator quod omnis transmutatio est de aliquo in aliquid. Et ad instantias consequenter dicitur quod quilibet illarum mutationum est ex priuatione in habitum: aut ex habitu in priuationem: tenebra enim est aliquid large accipiendo aliquid et priuatio qua sensus vel intellectus est in potentia ad sensationem: aut ad intellectionem et ens aliquid cum philosophus dicit quod intellectus ante suum intelligere est sicut tabula rasa in qua nihil est pictum conceditur cum

quod stat quod tunc in intellectu sit priuatio ex quo est pura potentia in genere intelligentiæ: sicut materia priuata in genere formarum naturalium per commentatorem tertio de anima et quod pictura et scriptura ipsorum aliquid positum non sequitur in intellectu ante suum intelligere non est aliquid pictum vel scriptum: igitur tunc in intellectu non est aliquid. Deinde cum instat de generatione et corruptione quod generatio est a non esse ad esse: et corruptio ab esse in non esse: dicitur iuxta ea que determinata sunt primo huius et definitur in hoc capitulo quod non accipit ibi non esse ut dicit negationem sed ut dicit negationem in subiecto apto nato: talis autem necessario est priuatio. post autem priuationem esse aliquid large accipiendo aliquid ut dictum est. Mutabitur mutans. Ista suppone premissa. prius ponit. et distinctiones quas prima est hec quod dupliciter contingit opinari vel imaginari mutationem esse ex quodam in quiddam aut ex subiecto in subiectum: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in subiectum: aut ex non subiecto in non subiectum: intelligendo per subiectum aliquid affirmatum: et per non subiectum aliquid negatum: aut per subiectum aliquid positum: et per negatum aliquid priuatum ad hunc quod omnis mutatio est ab affirmato in affirmatum: aut ex affirmato in negatum: aut ex negato in affirmatum: aut ex negato in negatum: vel ad hunc alium intellectum peruenibile cum illo: omnis mutatio: aut est ex positum in positum: aut ex positum in non positum: aut ex priuatum in positum: aut ex priuatum in non positum. *Le. li. Mutabitur mutans adristare. i. o. quod transmutat. 4. modo dis transmutatur: ut huius antiqui translatio: aut enim ex subiecto in subiectum: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in non subiectum: dico autem subiectum affirmatiue motuum. i. intelligo per subiectum illud quod significat per affirmationem: ut habet alia littera.*

Notandum secundum philosophum. meta. quod est ostia inter subiectum et materiam: quoniam materia non habet rationem per se et hoc magis habet non esse quam esse: secundum vero dicit aliquid in actu: et aliquid extrinsecus sub forma: hoc bene dicit philosophus: per subiectum intelligit aliquid affirmatum. i. aliquid extrinsecus sub negatione et priuatione. Quare necesse est ista distinctio Aristoteli. prima per se habet capitulo. s. quod tres sunt in species mutationum in genere: videlicet subiectum in subiectum et subiectum in non subiectum et ex non subiecto in subiectum per se omnis mutatio aut est ex subiecto in subiectum: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in non subiectum: aut ex non subiecto in subiectum: sed nulla est mutatio ex non subiecto in non subiectum ex primo ad maiorem ex prima distinctione et minor arguit omnis mutatio est de opposito in oppositum: videlicet de non in non: aut ex dicto in dicto. ut per se determinatio alterius capitulo. s. non subiectum et non subiectum non opponuntur: nec dicto in dicto: quod verificatur de eodem cum idem sit: non album: et non nigrum: non calidum et non frigidum: igitur nulla est mutatio ex non subiecto in non subiectum: sed ex subiecto in subiectum est aliquid mutatio quod dicitur motus. i. calefactio quod est ex frigido in calidum: et dealbatio quod ex nigro in album. Item ex non subiecto in subiectum est aliquid mutatio quod dicitur generatio: cum sit processus de non esse ad esse: corruptio autem cum sit processus de esse ad non esse et mutatio de subiecto in non subiectum. Dicitur igitur mutationum una est de dicto in dictum. s. motus. alie vero due sunt de dicto in dictum. *Le. li. quare necesse est huius que dicta sunt tres esse mutationes. s. in subiectum. i. ex subiecto in subiectum et ex subiecto in non subiectum: et ex non subiecto in subiectum: que enim est ex non subiecto in non subiectum: non est mutatio per hoc quod non est secundum propositum nem. i. per hoc quod non est ibi positum seu oppositum vni propter aliquid neque enim contradictionem inter non subiectum et non subiectum neque contraria est forma vnius forme alterius veliquet.*

¶

Phisicorum.

Notandum

p non esse in actu q: est esse in po^a vlr nō esse q: est p
 prium prime mōe non negationem simpliciter: negatio
 enī simpliciter significat nō esse simpliciter: nō ē sim
 pliciter nō recipit trāsmutationē. Itā distinctionem
 intelligit cōmentator: q: duplex est nō ēē: vñ nō ēē sim
 pliciter: et nō ēē cōiunctum po^a qm̄ ergo pbs dicit q:
 gnatio est a nō esse ad esse: et corruptio ab esse in nō ēē
 non intelligit ipse p nō esse negatio nō simpliciter: q: nega
 tio simpliciter sumpta non pōt ēē terminus trāsmutatiois
 eo q: terminus trāsmutatiois dicit esse finitus et determi
 nat: negatio autem simpliciter sumpta est infinita et inde
 terminata: qm̄ nō alibi aut non calidū ēē in finitis dicit
 tur et nō ēē aliq: determinate intelligit ergo pbs p nō
 negationē pūctam po^a. i. pūctationē q: quod includit po
 tentiā cum dicit subm apūctatum: qm̄ talis negatio
 cū sit finita et determinata pōt esse terminus trāsmutatio
 nis prius^a enī ēē finitis dicit sicut bz determinatū sub
 lectū vñ pūctū dicit de teneb^a cecitate et furditate.

¶ Quas ppōnes in hac dīstīctīōe pōnit p^o quāruq;
p^o est q^o nō esse cōiūctum p^o est nō esse in actu. p^o
uatio est nēcessariū in actu: nō q^o p^ouatio sit aliq^uid a^o
seu ens in actu: sed q^o p^ouatio est nēcessariū includē
respectū ad actū cum dicat subin ap^ori nātū recipere
fōrmā: p^ouatio igit fōrmē subalē includit respectū ad
fō^o subalē ⁊ p^ouatio fō^o acēntalis includit respectū
ad fōrmā acēntalem. Scēda p^opositio ēit q^o nō esse con
iūctum p^o est a^o p^opositū p^oime mātē i. p^ouatio p^oime
paliter attributū p^oime mātē q^o declarat sic illi p^oincipat^o
attributū p^ouatio cū p^oincipat^o attributū p^o fō^o materie
p^o p^oincipat^o attributū p^o temp^o loquēdo de p^o re
ceptiua igit materie p^oie p^oincipat^o attributū p^ouatio:
p^oie mātē cum mātē ēit q^o p^ouatio est negatiō coniū
ctā p^o mōinos autē ēit clara ēo q^o deus ēit aer^o purus
⁊ p^o mātē ēit p^o pura oīa autē q^uē sunt infra deū ⁊ p^o
mātē mōm cōpōnuntur ēit actu ⁊ potētia. Et q^uib^o sed
tur quōd h^o p^ouatio sit nēcessariū significās subiectū
⁊ fōrmā genitā vel generandā: nō t^o ēmīlīter sit fō^o
ēit subiecto ⁊ ēit p^ouatio ēit enī ēit subo tāq^u ēit illo q^o
recipit fōrmā mātē idē sub v^oro q^o termino trāsmū
tationis sit autē ēx p^ouatiōe tāq^u ēit termino a quo nē
cessariū dēficiēte in g^onāto fōrmē. Iuxta illud 2° mētē
toz^o p^o huius adueniēte fōrmā p^ouatio cōiūctum

T Sed dubitat circa hoc q̄ dicitur ē v3 q̄ nō subiectu3
nō subiectu3 nō p̄nt esse termini t̄nsmutatōis: qm̄
in calefactōe reperit duplex p̄uatiō. s. p̄uatiō calidi-
tatis in termino a quo ⁊ p̄uatiō frigiditatis in t̄m̄o
ad quem sed oīs p̄uatiō est negatiō: vt dicitur: igit̄
in termino a quo inueniūt nō calidū: ⁊ in t̄m̄o ad
quem inueniūt nō frigidū ⁊ p̄nt nō calidū ⁊ nō frigidū sūt
termini aliquid t̄nsmutatōis: ⁊ sic arguit̄ de hac t̄nsmu-
tatiōe. ita de quibet alia igit̄ aliqua t̄nsmutatiō est ex
nō subiecto in nō subin. R̄nt p̄ ea q̄ dicitur finis in p̄io
dicap̄ q̄ nō loquimur de t̄nsmutatiōe vt ē t̄nsmu-
tatiō p̄ accēs: n3 de terminis t̄nsmutatiōis vt sūt termini
p̄ accēs: sed solū t̄nsmutatiōe ⁊ terminis suis vt dñs
p̄terit̄ fm̄ q̄ p̄siderat de illis scia nōtis p̄cedo ergo
q̄ aliqua t̄nsmutatiō est ex nō subo in nō subin: nō
p̄ se sed p̄ accēs: q̄ calefactiō est ex nō calido in nō fri-
gidū: albefactiō est ex nō albo in nō nigrū ⁊ q̄ ḡna-
tiō cadaueris ex hoīe est ex nō cadaueris in nō hoīem
nō q̄dam p̄ se sed p̄ accēs. Dixit em̄ p̄b3 p̄buius q̄ al-
bum est ex nō albo: ⁊ nō ex quolibet nō albo sed ex nō

gro vel ex medio colore: et musicus corripit in no-
musici: et non in quolibet in no musico: sed in no musi-
fico ad denotandū opposita dicitur et privatue esse per se
imōs mutationis nō ad tota posita dicitur et ppter lo-
quēdo de dicitur: et vtercludit ppositionē. (Ex non
subo qdem) secūda distinctio est ista: gñatio q̄ of mu-
tatio de no subo in subm est duplex vs gñatio simplr
et gñatio fm qd: gñatio simplr est gñatio sube vt gña-
tio hoīs vel equi: gñatio fm qd est gñatio accitūs vt
cum albo sitet nō albo: of gñatio sube gñatio simplr
pp duo p^o rōne termini ad quē qm terminus ad quē
gnationis sube est ens simplr cū sit suba terminus ad
quē gnationis accitūs est ens fm cū sit cū accitūs eē
sit in esse et accitūs nō est ens: nisi qz entis per phm. 7°
metra. scdo rōne subiecti denotantis: qm in gnatione
forme subiecti subm denotantis ita simplr incipit si
cū ipsa forma in gnatione aut forme accidentalis subz
denominatiōis nō simplr incipit esse: sic fm qd cum
addit^o verbi grā cum gñatio for: aut bunellus forma
sicut forma illa simplr incipit esse: ita q̄ est et nō fuit ita
for et bunell^o simplr incipit esse: sic q̄ est et nō fuit: cū ā
gñatio albo in for: et nigredo in bunello verū est
dicer^e q̄ illa albedo vel nigredo incipit eē non in ppe
hoc for: aut bunellus incipit esse: sed q̄libet illoz inci-
pi esse fm qd: cum addit^o vs for: incipit eē albo et bzu-
nellus incipit esse niger. Le li. Ex nō subo qdem igitur
in subm mutatio fm dicitur ē gñatio est alia quidem
simplr simplex. alia vō qdam cuiusda vt ex nō nō albo
in album gñatio qdem huius est: que vō ex non eē sim-
pliciter in suba gñatio simpliciter est fm q̄ fieri et non
fieri simpliciter dicimus.

Notandum

Plotandum p^o fm pmentatoze pme
to. 2. q. transmutatio q
est a subo in subm. f. de pzo in pzum p^o collocari in
transmutatioe q est de non subo in subm. et de subo in
no subm. Ita q est possibile fm pmentatoze q ois
transmutatio q est de pzo in pzum fit de p^odictio in
p^odictiozium: seu de p^ouatioe in habitū: et de habitū
in p^ouatioe q. enim transmutat de nigro in albu tras
mutatur de no albu in albu: et de nigro in no nigru
Istud pmetum est difficile: qm tunc spes mutationis h
distincit inuicē no eēt oportuisse: imo inuicem coinci
derent si de inuicem predicaret: qd est cōtra determi
nationem Aristo. in hoc loco. Rñr q pmetatoz in hoc
cōmento non dicit expresse motu collocari in transmu
tatione que est gñatio vel corruptio sed forma dicit q
est possibile ad denotandū hanc distincōez q gñatio
et corruptio duplici sūmitur. vtz cōiter 1. stricte gñatio
cōiter dicta est mutatio de non esse ad esse et corruptio
cōiter accepta est mutatio de esse ad no esse iuxta diffi
nitiones datas de generatioe et corruptioe a p^o in
post p^odicamentis: generatio autem. p^orie 1. stricte sū
pta est mutatio p^o se p^omo de eē ad non esse. est ergo
possibile motū. p^orie dicitur esse gñationez et corruptio
nem large sūpta: sed non est possibile motum. p^orie 2.
stricte sūmptū est gñationem et corruptioe stricte sūm
ptā eo mō quo p^obs accipit bicqñ mot^o. p^orie dictus
est p^o se p^omo de cōtrario in contrariū 1. nō est p^o se
p^omo de p^odictio in p^odictio: neq. de p^ouatio in
positiū neq. de positiū in p^ouatiū. gñatio aut stric
te sūmpta vt bic accipit est p^o 1. p^o se de p^ouatioe in
habitū et corruptio de habitū in p^ouatioe. Sicut enī
mot^o p^o se habere vtgñ^o ad gñatiōē et corruptio
nem vt patuit. 3. p^obsi. ex diffiniōe mōi data a p^o q 2.

Liber quintus.

aqua enis in po⁴ fm q in po⁴ ita gnatio ⁊ corruptio
 pñse hie vi genus ad mom pñse obici iuxta offinitu
 nem osam de mobili a 3° 3° 3° phibico di q motus
 est gnatio pñse p pñen terminat ad queditur res mora
 non igitur pñse accipit mor bic 3° 3° phibico 2° qubi
 accipit large bic aut strice neq pñse accipit gnatione cō
 memato 3° phibico 2° in diffone allegata 3° Aristot. bic
 q 1° 3° phibico accipit gnatione non large bic aut strice.

¶ Secundo notandū fm pmentatozē eodē p^o. q illa q opponunt fm pzetatē pnt opponi fm pziuationēz t habiūt t fm affirmationē t negationē possibile est ēt dicere in eis q opponunt fm pzetatem illa trāsmutari de subiecto in nō subiectū verbi grā de albo in nō albo sicut dicimus hoc de suba. sicut dicimus aliqd trāsmutari de hōie in nō hōiez; t sicut dicimus q trāsmutatur de non subo in subū in acci^o. verbi grā d nō albo in albū sicut dicimus sub rānāz trāsmutari de non hōie in hōiem. Prima ppō huius pmeti est ista illa q opponuntur fm pzetatēz pnt opponi fm pziuationē t habiunt t fm affirmationē t negationē nō intendit pmentatoz q opposita pzie sint opposita pziuationē; aut pdictiozief q illa q opponunt fm pzetatem per se primo pnt opponi fm pziuationēz t habiūt t affirmationē t negationē ex psequēti pzo qz to temp in pziis inueniuntur opposita pziatiue t op^oposita pdictiozief; vbi cūq enim inueni albū t nigrūz sibi inueni albū; t pziatio albi ac ēt albū t nō albuq cū pziot t cōioz sit oppositū pziatiua qz pzia t op^opositū pdictiozief qz oppositū pziatiua; vel pzia vbi cūqz eni inuenit posterius se minus cōe inuenit pzius t magis cōe. scōa. ppō est q possibile est dicere illa q opponunt fm pzetatē trāsmutari d subo in nō subiectū; t de nō subo in subū p qm sicut nos dicim^o aliqd trāsmutari d hōie in nō hōiez t cōita cū ex nigro fit albū possumus dicere illud trāsmutari de nō albo in albū; t si ex albo fit nigrū possumus dicere ex albo ceteri nō subiecti cū temp opposita tā pziatiua qz negro ius includat in oppositiōne pzia. ¶ Et si ex his pcluditur q motus est gñatio t cozzupcio negat^o pñā stricte loquēdo de gñatiōe t cozzupcio; qz nō sequitur quelibet gñatio est trāsmutatio de non esse ad esse sed motus est trāsmutatio de non esse ad esse igitur motus est generatio nec sequit^o quelibet cozzupcio ē trāsmutatio de esse ad non esse sed mo^o est de esse ad non esse igitur motus est cozzupcio qz ex affirmatiuis nō cōtigit filare t in scōa siugra eodem. n. argumēto pbaret hōiem esse animū sic arguēdo ois animus est aīal t hō est animal. igit hō est animus ppterca dixit p^o in alio pmeto q trāsmutatio qz est de subo in subū. fm dē p^orio in pziūm pōt collocari in trāsmutatiōe q est de non subo in subiectū pōi esse genus ad motū t ad gñatiōnem trāsmutatio vō de subiecto in nō subiectū pōt esse genus ad motū t cozzupciōnem; t notatē dici pōt q sicut gñatio t cozzupcio pnt accipi large t stricte; ita trāsmutatio de nō subo in subiectū t trāsmutatio de nō subiecto in non subiectū pnt accipi ēt large t stricte large fē hnt vt genus stricte vō puerunt cūz gñatiōe t cozzupciōe d qbus loquit^o Aristo. hic. t ista est cā pp qz p^o temp loquit^o de possibiliūz hoc qz in pziot pmeto t. (Quo vō ex subo.). 3° distinctiō est ista q ex subo in nō subū. fm cozzupcio dupl^o d qdam est cozzupcio sim pliciter t qdam est cozzupcio fm qd cozzupcio simpliciter est cozzupcio sube cozzupcio fm qd est cozzupcio accētiō eodē mō sicut dicūt est de gñatiōe of. n. cozzupcio

prio subeco corruptio simplr p^o q² p ista ens simplr definit esse v³ suba: corruptio aut accidet esse fm qd quia ista definit esse fm qd v³ accidet scdo de corruptio subeco corruptio simplr: q² per ista simplr definit esse subiectu denotatio nis cu eni corruptio forma subalis absolute r^o simplr p^o fuzio definit esse. cum aut corruptio forma accidentalis no simplr definit esse subm denotatio nis sed cum addit^r. s. tale vel tale tm vel trinita q² p^o definitione r^o pedalitatis aut albedinis sortis for no dñit esse: sed definit esse pedalis aut albus le. i. ¶ Que v³ mutatio est ex subo in no subm corruptio est simplr qdem que est ex suba in no esse est qdam aut esse fm qd que est in oppo sitam negatione r^o forme accidentalis sic q² gnatio q² est in suba dicum in generatione.

[illegible]

Philosophicorum.

positiū: quādo corrupat aliud positiū: & econtra
ut bene patet inductiue tam in mixtis q̄ in elementis.
Idem arguit de generatione & corruptione fm qd est
generatio accidetis & corruptio fz quod est corruptio
accidetis fm p̄m in littera: p̄stat autē generatio acci-
dentis puta caliditatis vel albedinis est d subo in sub-
iectū semp intelligendo per se. Secūdo arguit q̄ mot⁹ ē
per se de nō subiecto in subm: & de subo in nō subiectū
s. de priuatione in habitu & de habitu in priuatione: qz
aliter sequitur q̄ alicui⁹ trāsmutatiois. 4. sūt principia
intrinseca contra determinationem philosophi p̄ hui⁹
& p̄batur p̄na quoniam si motus est per se de positiuo
in positiuo: & cuiuslibet trāsmutationis subm forma
& priuatio sunt principia intrinseca: igit. 4. sūt p̄cipia
intrinseca mot⁹ v3 subm & forma in termino a q̄ & for-
ma in termino ad quē & priuatio isti⁹ forme. ¶ Ad p̄-
mum dicitur q̄ licz quelibz gñatio simplr sit: & similis
quelz corruptio simplr sit necessario de subo in subm:
& de positiuo in positiuo non tñ est p se de subo in sub-
iecto si enī gñatio ignis est p se de subo in subm cu3 p se di-
cat finitū & determinatū o3 dare aliqd subm determina-
tum ex quo semp gñaret ignis q̄ est fallum qm ignis
ex quolibet alio esto pōt gñari & ex infinitis mixtis
pōt fieri vñ calefactio est per se de subo in subm datur
aliqd ex quo semp fit calidū. s. frigidū: & qz albefactio
est motus per se de subo in subm iō datur nigrum actu
vel pot⁹ ex quo semp gñatur album. Item dī q̄ sicut
gñatio simpliciter dicta est subitus puenus for⁹ suba-
lis: ita gñatio fm qd est subitus puenus forme acci-
dentis fm opinionem p̄mentatoris iō calefactio vel
frige factio fm qd inducit successiue caliditas vel frigi-
ditas non dī gñatio fm qd loquēdo stricte de gñatio-
ne & per se mutatio autem indiuisibilis fm quid indi-
uisibiliter pducit qualitas. s. sanitas: aut albedo & ni-
gredo in gñatione mixti ex elementis: & gñatur quelibz
mutatio indiuisibilis fm q̄ inducit aliqd termin⁹ mo-
tus: qui est accēs fm q̄ gñatio: igitur gñatio fm qd
fit gñatio accidetis nō tñ q̄libet mutatio p quā accē-
tis est corruptio fm qd: illa autē per quā diuisibilis
& successiue successione priuata depeditur accēs non est
corruptio fm qd rē. ¶ Ad fm dī q̄ motus est per se
p̄io de subiecto in subm & per se non p̄ de nō subo in
subm vt nō subm dicit priuationē & est p accēs de non
subo in subm vt nō subm dicit negationē tñ: ita q̄ cale-
factio est per se p̄io de frigiditate in caliditate. Et cum
arguit q̄ cū alicuius trāsmutatiois essent. 4. principia
intrinseca negat illud loquēdo de principijs. p̄mis
& immediatis vñ trāsmutationis vt trāsmutatio est
p̄cipia p̄ima & imediata sūt subm forme & priua-
tiō motus autem vt motus est tria sunt principia. p̄-
ma intrinseca & imediata v3 subiectū cum duobus for-
mis p̄ijs: & qm trāsmutatio & genus ad motum esse
intrinsecum trāsmutationi est intrinsecum motui: & qz
priuatio est intrinseca trāsmutationi ideo etiā est intrin-
seca motui: sed non eodem modo qm priuatio est intrin-
seca trāsmutatioi per se p̄mo. & motui per se nō p̄-
mo & sic enī passio competens generi p̄mo & per
se competit speciei: per se non p̄mo: ita differētia p̄-
p̄tes generi per se p̄mo competit speciei per se non p̄-
mo: sensitiuum enim siue accipiatur vt passio animalis
siue vt differētia essentialis eius p̄ & per se competit
alicui & per se non p̄mo hōi & equo: ideo si priuatio
est p̄cipiū intrinsecum motus non tamē sequitur q̄
motus. 4. sunt principia intrinseca per se p̄mo cū enī

tria dīr esse principia motus vel trāsmutatiois semp
debet intelligi de principijs primis & immediatis que
dicuntur principia per se p̄mo: omnis enim differētie
positiue omniū generum predicamētū substantie supra
hominem: & omnia illa genera de quibus p̄p̄batur
facit mentionem sunt intrinseca huiusmodi nō tamen
dicuntur principia p̄xima & imediata: sed solū im-
mediatum genus & vltima differētia cōstitutua hōis
Item dicatur q̄ sicut Aristot. dī. p̄mo huius omne q̄
generatur generari ex p̄ario: & omne q̄ corrumpitur
corrumpi in cōtrarium accipit cōtrarium large vt est
quodam cōmune ad cōtrarium positiuū & ad priua-
tiōne3 negatiue sumptā fm expositionem p̄metatoris
ibidem: ita cum asseruit cuius3 trāsmutationis priua-
tiōnem esse p̄cipiū accipit priuationem large vt est
quodam cōmune ad priuationē que est negatio in sub-
iecto apto nato & ad formā positiuā que corrumpitur
in termino a quo iuxta modum dicendi p̄mentatoris
ibidem q̄ forma sp̄matis & priuatio forme generade:
& q̄ ita accipit p̄s priuationem cōmuniter patet ex lu-
is exemplis dicit enim q̄ album fit per se: ex nō albo:
& non ex quolibet non albo: sed ex illo in quo est pri-
uatio albi: v3 ex nigro: aut medio colore & q̄ musicum
fit per se ex non musico: & nō ex quolibet non musico:
sed ex immusico vt patet fm Aristot. q̄ non tñ in mu-
sicum dicit priuatio: sed etiā nigrum: ita patet q̄ sicut
generatiois & corruptiois priuatio stricte sumpta est
p̄cipiū: ita motus: priuatio large sumpta est p̄cipi-
ū: in calefactioe enim frigiditas dicit priuatio: in fri-
ge factioe caliditas est priuatio ideo cuiuslibet trāsmu-
tatiois sunt tñ tria principia. s. p̄ima & imediata:
v3 subiectū forme & priuatio ad intellectus datum rē.
(Sic igitur q̄ non est). 4. distinctio est ista non ens sū-
mitur tripliciter. p̄mo p̄o eo q̄ nō habet esse nisi fm
p̄positionem & diuisionē vt chimera & hōiem esse as-
sum nullum isto3 habet aliquod esse extra animam
sed tñ pene animā componentem & diuidentem. Dicit
enī anima q̄ chimera est ens opinabile: & q̄ chimera
non est aliqua nā: & q̄ hōinem esse a finem est falsū
& hōiem esse a finem est intelligibile. Secūdo accipitur
non ens p̄o eo q̄ habet eē in potentia opposita ei q̄
est ens in actu vt antyphs & generaliter quod3 indiui-
duum predicamētū substantie generandū: tale enim est:
sed est in potentia opposita ei q̄ est fm actum: qz iam
non est actu & aliquādo erit actu: q̄ non contingit de
chimera: neqz de illo complexo significabili hōinem
esse a finem. Tercio accipitur non ens p̄o ente negato
alicuius. 9. predicamento3 accidentiū. s. p̄o eo q̄ est
non ens tale vel tñ vt non album nō pedale nō bonū
¶ Horum igitur nō entiu3: neqz p̄mū neqz scdm pōt
aliquo modo moueri: vnde motus est actus entis ac-
tualiter existentis vt est probatum tercio huius mo-
do neqz nō ens p̄mō: neqz secūdo modo existit: quia
non existit chimera neqz hōinem esse a finem neqz anti-
p̄m: ideo nō est possibile tale non ens moueri p se
vel accidens sed non ens sumptum tercio modo mo-
uetur per accidens: & nunq̄ per se. vnde non albus nō
mouet ad albedinem per se: vt subiectum cum negatio
non fit per se subiectum motus non etiam vt terminus
quia albefactio non est per se ex negatione albi: sed ex
priuatione mouetur: igitur ad albedinem tanq̄ subie-
ctum per se vt hōmo aut lignum tanq̄ autem termin⁹
nigrum vel priuatum albedine. ideo non album mo-
uetur ad albedinem: & per accidens tanq̄ subiectū vt

Ter.
cō. 9.

Libri quintus.

terminus eo q̄ idem est homo ⁊ non album: ⁊ idē est nigrum ⁊ non album. L. e. li. (Sicut q̄ non est) id ē non ens dicitur multipliciter ⁊ neq̄ q̄ est f3 compositionem ⁊ diuisionem cōtingit moueri: neq̄ q̄ est scdm potentiam q̄ est ei q̄ est simplr fm actum opposituz est hoc quidem enim non albū aut nō bonū: tamē cōtingit moueri fm accidens erit enim homo non albū que quidem per se mouebitur ad albedinē: ideo nō album per accidens mouebitur ad albedinem.

Notandum

fm pimentatoze pimento
3. q̄ gñatio transmuta-
tionū sunt duo. s. de subo in subiectum ⁊ de non subo in subm: ⁊ de subiecto in nō subiectū ⁊ est illud q̄ dicit generatio ⁊ corruptio qm̄ gñatio ⁊ corruptio numerantur in vna specie specierū transmutationis sicut motus numeratur de superiori ad inferius ⁊ de inferiori in superius in vna sp̄e: ⁊ est translatio recta: ⁊ sicut tras mutatio de albedine in nigredinem ⁊ e3 numerantur in vna specie alterationis: imaginatur p3 q̄ transmutatio se habeat tanq̄ genus generalissimum q̄ idem immediate diuidat in duo genera sub alterna v3 in tras mutationem de p3io in p3ium. que dicitur motus ⁊ in transmutatione de p3icio in p3icio: ⁊ que dicit generatio ⁊ corruptio: sicut motus diuidit in species q̄ sunt motus ad formaz: ⁊ motus ad vbi: ita generatio ⁊ corruptio diuiditur in generationē ⁊ corruptionem simplr ⁊ generationē ⁊ corruptionem fm qd: ⁊ sicut motus sursum ⁊ motus deorsum q2 sunt motus p3ia r3j continentur sub eade3 specie motus que dicitur motus rectus: ac etiam albefactio ⁊ denigratio quia sunt motus oppositi cōtinentur sub eadem specie mot3 que dicit alteratio inter album ⁊ nigrū: ita generatio ⁊ corruptio q2 sunt mutationes oppositae cōtinentur sub eadem specie transmutationis que dicit mutatio de p3icio in contradictorium.

¶ Sed dubitatur qd p3is intelligit per nō ens in actu q̄ est ens in potētia: Egidij prima rñsio est. d. q̄ Aristoteli intelligit illd q̄ est subiectū generationis. s. materia3 primā que qdē fm q̄ est in potētia nō potest moueri q̄ ipse tripliciter pbat primo ex parte motus: qm̄ omne q̄ mouet est subiectū mot3 que est actus mobilis igitur omne q̄ mouet est quodāmodo in actu: nō igitur est simpliciter in potētia. ¶ Secdo arguit idē ex parte mobilis: q2 omne q̄ mouet parū est in termino a quo ⁊ partū in termino ad quē: igitur omne q̄ mouetur participat de actu ⁊ forma vtriusq̄ terminū: igitur nō est omnis in potētia. Tercio ex parte mouētis: q2 nullum mouens mouet nisi cum res. 4. huius: sed ens in potētia fm q̄ huius nō restringit ens fm q̄ est in potētia nō mouet. bene autē transmutatur transmutatio ne indiuisibili.

¶ Cōtra fm p3m: huius motus est actus entis in po3 fm q̄ in potētia: ⁊ omne q̄ mouetur secundū q̄ est in potētia: igitur materia prima ⁊ omne q̄ mouetur mouet fm q̄ est in po3. Item si aliqua mā p3ia est absoluta ab omni fo3: simplr: ⁊ mouetur in nauī ipsa moueretur ad motum nauis: ⁊ esset simpliciter: nec v3 si dicit q̄ intelligitur de eo q̄ mouet per se: q̄ tale non est simplr in potētia q2 Aristoteli. ita le nō ens nullo mō posse moueri: nec p se nec p accēs.

¶ Itē p3s dī. q̄ tale non ens est in po3 opposita ei q̄ est f3 actum: sed materia prima non opponitur ei q̄ ē fm actum: q̄ vnum oppositum non recipit reliquū constat autē q̄ materia prima recipit id q̄ est secundū actus. Secūda responsio est burley dicentis. q̄ per

non ens in actu potest intelligi tam prima materia q̄ terminus generationis: vnde prima materia non mouetur tanq̄ subiectum propinquū generationis: terminus autem generationis non mouetur. quia non est: ⁊ ad argumentū factum q̄ materia prima non opponitur enti in actu. respondet q̄ licz non opponatur in essendo materia et actus sicut albedo ⁊ nigredo: tamē opponūt in predicando sicut albedo ⁊ sapor quia non possunt inuicem predicari cū nulla materia sit forma: sicut nulla albedo est sapor ⁊ c. ¶ Decresponso est difficilior q̄ prima: quoniam a3. 4. sint genera oppositionum. fm Aristoteli. in postpredicamentis: non apparet in quo genere opponantur materia: ⁊ forma: quia non contrarie nec contradictorie: nec priuatue: nec relatiue ⁊ maxime accipiēdo absolute materiam ⁊ formaz. ¶ Item sequitur q̄ magis opponatur forma ⁊ plato q̄ color ⁊ sapor: ⁊ q̄ albedo ⁊ nigredo: quia forma ⁊ plato non possunt esse simul: nec se inuicem predicare: color autem ⁊ sapor possunt esse simul ac etiam albedo ⁊ nigredo. ¶ Nec est verū q̄ sapor nō predicatur de colore: quia licet h non sit possibilis color ē sapor tamen hec est necessaria coloratuz ⁊ saporosum: ⁊ isto modo etiā probatur forma de materia videlicet materia est formata: si enim sapor non predicaretur d colore ex eo quia nullus color est sapor per idē non q̄ritas nec qualitas: nec relatio p̄dicaretur de substantia q̄ est contra determinationem philosophi in tota loyca ⁊ philosophia ⁊ patet psequētia quia nulla substantia est q̄ritas: nec qualitas: nec relatio: nec sic de alijs p̄dicamentis. Item non sufficit dicere materiam nō moueri tanq̄ subiectum propinquū motus: quoniam per illd ac nō ens tercio mō sumptū etiā non mouetur cur? op̄posituz ponitur in littera: ⁊ patet cōsequētia: quia tale non ens non est subiectū propinquū motus. Dicendū igitur fm cōmentatorem q̄ Aristotiles intelligit p nō ens in actu q̄ est ens in potētia indiuiduū predicamentū substantie q̄ non est aliud demonstratum siue sit cōpositum siue forma: tale enim non potest moueri p se nec per accidens ad hunc intellectum q̄ nō est possibile non ens in actu q̄ est ens in potētia moueri p se vel per accidens q̄ sic notanter dicitur in sensu composito: quia in sensu diuiso illa propositio est falsa: quia antip3s potest moueri per se: ⁊ anima eius per accidē quorum quilibet est non ens in actu ⁊ ens in potētia. ¶ Nunc argumenta Egidij cōvincūt solum enim p̄bant q̄ est impossibile totale subiectū motus esse simpliciter in potētia: ita q̄ nullum actum habeat nō autem probat nihil posse moueri existens simpliciter in potētia: quia vt ostensum est arguendo contra eum stat aliqd moueri per accidens existens in potētia simpliciter ⁊ c.

Not autem

simpliciter. Ista est secunda pars huius capituli in qua ex fundamento premissarū distinctionum ponit philosophus quattuor cōclusiones quarum prima est ista. generatio non est motus secundū cōclusionem generatio nō est quies: ibi. similiter autem tertia cōclusio corruptio non est motus ibi: neq̄ iam quarta cōclusio solum mutatio que est ex subiecto in subiectum est motus ibi quoniam autem. Prima cō-

Ter.
cō. 8.

Philosophicorum.

elusionem Aristoteli. probat sic omne quod movetur est illud quod generatur non est: igitur illud quod generatur non movetur et per consequens generatio non est motus: prima pars antecedens patet ex ultima distinctione in qua est ostensum illud nullo modo moveri quod simpliciter non est hoc aliud demonstratum tanquam essentialiter existens: ut chimera: vel antipater: secunda pars antecedens tenet ex differentia que est inter illud quod generatur per accidens et simpliciter: quia illud quod generatur per accidens est ens. scilicet prima materia quod autem generatur simpliciter est non ens: ut colligitur ex prima et secunda distinctione in quibus ostenditur generationem esse transmutationem de non esse ad esse unde arguitur sic generatio est transmutatio de non esse ad esse igitur illud quod generatur vadit de non esse ad esse: patet consequentia per aliam distinctionem generationis datam communiter generatio est processus de non esse ad esse tunc oportet igitur quod illud quod generatur vadat seu procedat de non esse ad esse tunc arguitur sic illud quod generatur vadit de non esse ad esse: sed illud quod est non vadit de non esse ad esse igitur id quod est non generatur: et per consequens si aliquid generatur illud non est. Et licet quod autem simpliciter non hoc aliud est presentialem existens hoc nullo modo movetur impossibile enim est quod non est moveri: si autem hoc verum est et generationem motum impossibile erit: sit enim quod non est si enim quod maxime secundum accidens sit est ens: videlicet prima materia: quod dicitur maxime fieri et generari per accidens primo huius: sed tamen verum dicere quod est quod non est de eo quod sit simpliciter quod est quod non est. i. non ens.

Notandum primo secundum commentatorem rem commento. 8. quod cum dicimus quod iste homo non albus sit album possibile est ut transmutatio attribuitur hic ad non esse per accidens. scilicet per suum subiectum quod est ens in actu ad non esse vero existens in substantia. scilicet ex qua sit transmutatio simpliciter impossibile est ut attribuitur transmutatio per accidens nedum per se: quia subiectum eius est ens in potentia et ens illic in actu non est idem demonstratum in duabus extremitatibus eiusdem motus. quoniam non aer quando fit aer accidit quando aqua. verbi gratia cozzum pitur: deinde succedit ei aer. ergo hic non est idem subiectum forme aque et aeris: super quod succedant fortis sibi sicut album et nigrum succedunt sibi in indivisibilibus duo demo. ¶ Duae rationes facit hic commentator probans generationem non esse motum quarum prima est ista motus attribuitur per accidens termino negato: igitur generatio non est motus: tenet consequentia et probatur prima pars antecedens nam cum homo non albus sit albus motus dealbationis attribuitur per accidens non albo: qui est terminus a quo negatus quoniam non album movetur per accidens ad albedinem. scilicet ratione subiecti in actu quod est homo per se motus ad albedinem. secunda pars antecedens etiam declaratur: videlicet quod generatio non attribuitur per accidens termino negato: quoniam cum ex aqua sit aer terminus negatus est non aer: cui non attribuitur generatio per accidens: quoniam hec est falsa non aer generatur per accidens: quoniam si non aer generatur per accidens hoc est ratione subiecti generationis: quod generatur per se: sed subiecti generationis ex quo generatur aer est aqua igitur aqua per se generatur: sequens est falsum: quod aqua nec per se nec per accens generatur imo cozzum pitur aer aut est ille qui per se generatur. secunda ratio commentatoris est ista: illud quod movetur manet sub viroque termino transmutationis idem numero ens in actu: illud

quod generatur manet sub viroque termino generationis: idem numero ens in actu: igitur illud quod generatur non movetur et consequenter generatio non est motus maior tenet inductive. quoniam si aliud albefcit idem numero ens in actu: primo est nigrum et postea album: minor autem declaratur. nam si ex aqua generetur aer: eadem materia numero maneat sub forma aque: et sub forma aeris: istud non est subiectum actu: sed in potentia nulum autem subiectum actu idem numero manet sub viroque termino generationis non quidem aqua: quia non est in termino ad quem cum cozzum pitur: neque aer cum non sit in termino a quo ex quo generatur.

¶ Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod causa in hoc quod generatio in substantia non est motus est quoniam generatio in ea est non ens simpliciter et est ens in potentia: quoniam transmutatur et exiit de potentia in actum: quod non est ita de generatione accidentium transmutationem enim in ea est in actu. ¶ Tertia est tertia ratio quam probat commentator quod generatio substantie non est motus: quod subiectum motus est ens simpliciter in actu subiectum autem generationis non est ens in actu: sed in potentia ergo et cetera. patet consequentia cum maior inductive in omni motu acquisitionis accidentium idem enim quod est subiectum albefactionis vel calefactionis semper est in actu: vix compositum ex materia et forma substantiali minor autem est nota quia subiectum generationis. scilicet differens transmutationis est tunc prima materia que non est ens in actu: sed pura potentia et ista est causa propter quam materia non potest moveri per se cum non sit in actu quod quidem non est intelligendum de actualitate presentie tunc fortis mali. de enim commentator hic quod quia ens proprie materie admiscetur actus omnino impossibile est ut moveatur vix per se tanquam subiectum propinquum et immediatum motus. Ex predictis sequitur quod philosophus in ratione quod fecit per illud quod generatur: non intelligit subiectum generationis quod est prima materia: ut asserunt Egidius et Burleus: sed per id quod generatur intelligit compositum substantiale predicamenti substantie: quoniam illud non est quando generatur: materia autem prima est quod quando generatur: ideo in ratione illa quam fecit Aristoteles. omne quod movetur est illud quod generatur non est igitur illud quod generatur non movetur: minor esset falsa nisi subiectum supponeret pro composito substantiali nec sequitur materia non est ens in actu: igitur materia non est: sicut non sequitur: deus non est ens in potentia. igitur deus non est. Sicut igitur philosophus cum dicit omne quod movetur est. loquitur de eo quod per se et proprie movetur et non de eo quod movetur per accidens: quia tale excluditur a consideratione naturalitatis cum dicitur illud quod generatur non loquitur de eo quod est per se et proprie generatur solum autem compositum est illud quod proprie et per se generatur dicit philosophus. 7. metaphisice quod materia generatur per se. Contra istam expositionem arguitur nam cum rei permanentis detur primum instans secundum philosophum. 8. huius posito quod a. sit fortis. aut vnum minimum naturale quod incipiat esse per positionem de presentia: et quero utrum a. generetur aut non: si a non generatur: sed generabatur utrum in tempore vel instanti si in instanti igitur duo instantia sunt immediata si in tempore igitur generatio non est subitus proventus forme cuius oppositum est dictum. Item posito quod forma a. non possit induci nisi per 3. b. vt. 4. caliditatis: ita quod per nullam remissionem et arguitur sic generatio

Libri quintus.

a. non precedit generationem. b. sed generatio. b. est in hoc instanti igitur generatio a. est in hoc instanti et per consequens a. generatur in hoc instanti in quo ipsum est: minor videtur esse nota: quia pro hoc instanti inducitur genus vt. 4. caliditates. ¶ Ad primum dicitur q. a non generatur nec generatur pro aliquo instanti semper loquendo de generatione per se sed in tempore generatur ex quo non sequitur q. generatio non sit subitus proventus forme: quia a in nullo tempore adequate generatur sed in quolibet tempore minuto ad hoc instans presens: et sequenter concedatur q. a. generatur: et tamen nunquam fuit ita q. a. generatur et q. a. generatur: et nunquam erit ita q. a. generatur immo non est possibile q. a. generetur et istud potest declarari in similitudine diuisionis linee ponendo q. vnus agens continue diuiserit vnā a. q. vsq. ad hoc instans presens cuius b. superficies: aut linea vltima sit non primo diuisa: sic tamen q. continue viuēbantur partes diuise nunc pro terminate ad c. lineam vel superficiem nouiter genitā: et sequitur q. nec b. linea diuiditur pro hoc instanti: nec c. linea generatur pro eodem instanti quia omnino cessat motus diuidentis et maxime ponendo q. ipsum diuidens iam desinat esse per remotionem de presenti: et sequitur q. b. linea diuidebatur: et in nullo instanti diuidebatur: sed in quolibet tempore terminato ad hoc instans presens similiter c. linea fiebat: et in nullo instanti: sed in quolibet tempore terminato ad hoc instans presens. ¶ Sed loquendo de generatione large sumpta: aut per accedens in quantum motus per se denominatur a termino ad quem per accedens potest concedi aliquid generari per totum vnum tempus et pro quolibet instanti illius temporis dicimus enim q. alteratio prima ad sanitatem et sanatio: et q. continue durante illa alteratione corpus sanandum sanatur non obstante q. sanitas indiuisibiliter inducitur in fine istius motus: ita si per calefactionem vel humectationem induci debet aliqua forma substantialis alio motus potest continue vocari generatio a termino ad quem per accedens: et continue stante illo motu verum illud generandum generari. ¶ Ad secundum queritur vtrum b. gradus sit mutatum esse in actu: vel in potentia si in actu sic q. continet motum: sed sit finis motus omnino sic dico de illius generatione sicut de generatione a. q. generatio b. gradus non est pro hoc instanti: sed immediate ante instans presens: neq. inuenit aliquā esse talem mutationem non mensuratum tempore vel instanti sufficit enim motum terminatum per ipsam mensurari tempore: et id q. incipit esse per illam mensurari instanti. ¶ Si autem b. gradus est mutatum esse in potentia sic q. continet motum preteritum cum futuro. sic dico q. simul generatur. et habet genitum esse: quoniam pro hoc instanti generatur et habet genitum esse sicut lumen sensatio vel intellectio: simul sit et habet factum esse et in casu isto necessario generatio a. precedit generationem b. neq. inducitur forma in a. per generationem b. sed per quālibet latitudinem caliditatis terminantiū ad b. gradum vt 4. et si ex his arguitur q. per idem aliqua linea in corpore diuidendo simul diuiditur et habet diuisum esse: negatur consequentia vnde prima linea corporis diuidendi in mediate post primū instans diuisionis diuidebatur et fuit diuisa ita q. non prius diuidebatur q. fuit diuisa et fuit tamen diuisa in quolibet instanti post primum et in nullo tamen fuit primo diuisa: diuidebatur autem in quolibet tempore terminato ad primum instans et in

nullo tempore adequate: vltima autem linea prius diuidebatur q. fuit diuisa quā illa fuit primo diuisa in vltimo instanti et in quolibet tempore terminato ad illud instans diuidebatur et in nullo instanti quolibet autem linea inter primā et vltimā pro aliquo instanti diuidebatur ex quo continuabatur motus et in nullo instanti fuit primo diuisa: si enim diuidēs iam esset supra mediam lineam deberet precedi q. illa diuisio esset: et illa linea diuiditur pro hoc instanti: non tamen pro isto instanti est diuisa: quia tunc simul esset et non esset: sed immediate post hoc erit diuisa non tamen in aliquo instanti primo. ¶ Et ita habet q. diuisio prime et vltimē linee non mensuratur instanti tamen cuiuslibet alterius linee diuisio mensuratur instanti: ita non inuenit q. generatio alicuius gradus caliditatis vel frigiditatis albedinis vel nigredinis mensuratur instanti: quā. talis gradus est mutatum esse in potentia: et generatio alicuius similis non mensuratur instanti: vbi quā talis gradus est mutatum esse in actu et. (Similiter autem) secunda conclusio generatio non est q. es: ista conclusio sequitur ex prioribus quā si generatio est desecutur eadem inconuenientia que secutur si generatio est motus vt arguitur sic q. generatio est motus igitur q. generatur mouet sed q. generatur non est: igitur q. non est mouetur et q. istud sit inconueniens ostenditur nā omne q. mouetur est in loco illud q. non est non est in loco quia non est alicubi igitur q. non est non mouetur ista consequentia est bona anteceditur est necessarium igitur et consequens est necessarium sed illa propositio illud q. non est mouetur est dictio vltima patet igitur illa propositio est impossibilis et inconueniens. ¶ Si igitur hec propositio est inconueniens illud q. non est mouetur per illud h. est inconueniens illud q. non est descendit et q. ista sequatur dato opposito generationis arguitur quā si generatio est quies igitur q. generatur quiescit: sed illud q. generatur non est igitur illud q. non est descendit. Le. li. ¶ Similiter autem et quiescit non est generari: hec igitur accidit inconuenientia quā autem et maxime q. aliquid mouetur q. non est. Et enim si omne q. mouetur in loco est q. autem non est non est in loco esset enim alicubi.

Notandum fm Egidium q. illud q. simpliciter est in potentia: vbi materia non potest esse in loco primo: q. locus est equalis locato. 4. huius sed mā vt est simpliciter in potentia non est equalis alicui q. 2. primum est generari fm eam vel in equale dicitur et. scdo q. 2. de ratione loci est habere sursum et deorsum vt patuit in. 4. huius materia autem vt est simpliciter in potentia non habet aliquā differentiam positionis. tertio q. 2. illud q. est in loco mouetur naturaliter ad locum suū et naturaliter quiescit in illo materia autem vt est simpliciter in potentia nullam rationem habet per q. debeat ad aliquē locum moueri vel in aliquo loco quiescere. Et concludit Egidius q. sicut prime materie non competit esse in loco: ita in non competit moueri localiter et consequenter nullo alio motu. ¶ Iste rationes probantur materia non posse esse in loco per se sed non probant eam non posse esse in loco per accidens: probant etiam primam materiam non posse per se moueri aliquo motu pleyrate tertiū modi et denominationis simpliciter sed non probat materiam non posse per se moueri per se per se. 4. modi vnde arguitur sic materia per se transmutatur ad substantiam quia ipsa est subiectum primū et immediatum generationis igitur per idem transmutatur per se ad qualitates q. ipsa est per se subiectum primū et immediatum alterationis q. quidē dupliciter arguitur. primo q. 2. generatio substantie est per

Philosophorum.

se et immediate subiective in materia prima igitur p idē
et alteratio patet psequentia quia in eodē subiecto sūt
motus et terminus motus incipiens esse per motū ut p3
inductiue in omnibus alijs: naz in eodē subiecto pri
mo est caliditas et terminus caliditatis frigiditas et ter
minus frigiditatis et sic de alijs. secūdo caliditas et fri
giditas sunt primo et immediate in materia prima: igitur
per idē calefactio et frigelectio patet psequentia et an
cedens arguitur. quia si caliditas et frigiditas eēnt sub
iectiue tñ in composito sequitur qd accidens migrat d
subiecto in subiectū aut qd ex aqua et igne nō potest ge
nerari aer cōtra determinationem pbilosophi: de ge.
et pbatur pñā naz si aer gñatur ex aqua et igne aut igi
tur caliditas ignis aut humiditas aque manet in aere
aut nō: si manent in aere: et primo nō fuerūt subiectiue
nisi in igne et in aqua igit migrarūt de subiecto in sub3.
¶ Si aut nō maneret nō apparet a quo generat aer:
q2 generans et genitū debent esse simul sicut mouens et
motū per pbm. 7. bñus mō qñ sunt ignis et aqua et q
litate illoz nō est aer et quādo est aer cum qualitati
bus suis nō est aliquid illoz. Itēz qualitates prime
educuntur de potentia materie: sicut forma substantialis
igitur eque sunt in pñā materia subiectiue sicut forma
substantialis: et pñā q2 forma subalis educit de po
materie p qñtates primas: pñat aut qd educens et edu
ctum ex quo sūt inuicē debēt eē in eodē subo et non in
diuersis intelligēdo primo et immediate. ¶ Dīcēdū igit
q2 forma subalis et qñtates et qñtates p. vel secūda. pue
niens ex illa sunt subiectiue in p. mā et pñter oīs mot
et transmutatio ad istas formas: motus et localis est
in pñā mā subiectiue ex quo in motu elemēti for. est
p. mouēs et mā pñā mota: termin. aut prius imēdia
tus motus localis qd est finis. pueniēs a loco simpliciter
nō est subiectiue in p. mā: q2 nō incipit eē per motū: s3
est subiectiue in mūdo eternali iuxta eternitātē trīs pñ
cto3 imo biliū mundi. Et ista est cā pp qd pñs in disti
guēdo de nō ente in. 4. distinctiōe pñe pñs hui. capiti
nō fecit mentionē de pñā mā nō obstat qd ipsa sit ali
quo mō nō ens v3 nō ens in actu: qñ ipsa aliquo mō
mouet p accūs et aliq mō mouet p se cū sit p se s3 mō
p nō tñ nego qñ ppositū sit et subm p se sed nō eodē
mō q2 mā est subm p se pñā et ppo. p se nō p. (Neq3
tam corruptio). 3. p. corruptio nō est motus. pbatur
nihil dñat motui nisi motus vel qes sed corruptio nō
dñatur motui vñtē: igitur corruptio nō est mot. ista
pñā et si nō t3 gñā forme q2 non sequitur nihil dñat mo
tui nisi motus vel qes: sed motus celi nō dñatur mo
tui vel quieti igit motus celi nō est motus an valet gñā
materie ex eo q2 corruptio bz dños mot. aut celi n. bz
dñum prima ps antecedētis v3 qd nihil gñatur motui:
nisi motus vel quies declarabit in hoc. s. scda autē ps
antecedētis arguitur sic corruptio est dñā generatio
ni ut patet ex diffinitionibus illarum sed gñatio nō est
motus nec quies per primā et secūdam pñationē igit
corruptio nō dñatur motui vñtē quieti patet pñā q2 vñ
tñ vñum est dñum. Le. li. Neq3 tam corruptio motus
est dñum quidem enīz motui motus aut quies est cor
ruptio autem generationi cōtrariū est.

Notandum fm pñmentatorē pñmēto
3. q. corruptio nō ē mo
tus: q2 est gñationi cōtraria impossibile enī est ut illd
qd est motus sit dñum ei qd nō est motus et intēdit hic
per quietem pñationē: motus et situs cōponitur sic
dñā corruptio est quies: et quies est pñatio mot. igit

tur cōtraria corruptio est pñatio mot. et dñā sūt sub
eodē gñe impossibile est ut alterz sit sub pñationē et al
terū sub habiū qñ pñatio et habitus nō sūt sub eo
dem genere et pñatio qd dicit qd pñaria sunt in eo
dem genere est famosa et verificabitur in prima pñā.
¶ Lōmentator intendit secūdo probare primū qd cor
ruptio non sit motus et arguitur sic impossibile est qd
motus dñetur nō motui: sed corruptio dñatur nō mo
tui: quia dñatur gñationi igitur corruptio nō est mot.
s3 est qd corruptio nō est dñā quieti sic arguēdo: si cor
ruptio est dñā quieti et qes est pñatio motus fm arti
sto. hēc igit corruptio dñatur pñationi motus qd est
falsum quia cōtraria sunt in eodē genere ut est famo
sum et pbatur immediate sed corruptio et pñatio mo
tus non sunt in eodē genere: quia corruptio est in ge
nere habitus et pñatio in genere pñationis igit 7c.
¶ Sed dubitatur quia ex primo modo arguēdi pñt
pbari qd motus non cōtrariatur motui qñ impossibi
le est qd motus dñetur non motui: sed motus contra
riatur non motui. s. quieti ut videbitur in hoc. s. igitur
7c. ¶ Ex scdo mō arguēdi pñt pbari qd mot. n. dñat
q2 dñā sūt in eodē gñe: s3 mot. et qes nō sūt in eo
dem genere cum motus sit in genere habitus et quies
in genere pñationis. ¶ Respondetur qd pñmentator
loquitur hic de contrarietate. pprie sumpta que nō in
uenitur nisi inter formas posituas qd dñetate dñatur
motus motui et non motus quieti sed corruptio gene
rationi cum dicit pñs in hoc. s. qd motus contrariatur
quieti loqitur de contrarietate large sumpta reperta nō
tantum inter habitum et habitum sed etiam inter ha
bitum et pñationem: cōtraria ergo. pprie sumpta sūt
in eodē genere per se videlicet albedo et nigredo in
genere coloris dulcedo et amaritudo in genere sapo
ris: pñatione autem opposita sunt in eodē genere p
accidens quoniam in eodē predicamento et in co
dē genere in quo est habitus p se est pñatio p accūs
Contra predicta arguitur et primo qd ge
neratio et corruptio simpliciter cō
tra est motus quoniam quādo forma substantialis cor
rumpitur aut corrumpitur ab intrinseco vel ab extrinse
co si ab intrinseco illa successiue corrumpitur sicut calidi
tas aque remoto calefaciente: sed ab extrinseco et cui
omne agens extrinsecum prius agat in partem pro
pinquam quam remotam igitur prius corrumpitur
forma substantialis in parte propinqua qd in parte
remota et per consequens corruptio forme substan
tialis est successiua: sed materia nunquam est sine for
ma substantiali igitur sicut corrumpitur successiue for
ma vna ita generatur alia igitur generatio et corruptio
sunt mutaciones successiue et cōsequēter quelibet illarū
est motus. ¶ Et potest experientis haberi intentum:
quoniam in aliquibus cor. est primū viuēs et vltimūz
moriens plate etiam successiue generantur fm earū p
tes qualitatiuas ut ad sensum potest. ¶ Secundo ar
guitur idē de generatione et corruptione secundum
quid quoniam illuminatio mediū est generatio secun
dum quid et deperditio luminis in medio secundū qd
est corruptio fm quid cum quelibet istarū mutatiō
sit generatio accidentis de pñctorio in pñctorio: et
qd quelibz istarū mutatiōnū sit motus mani. videtur
quia earū quelz sit successiue in medio aut pp pñuam
et successiua mutatiōem mobilis aut pp successiuam
dispositiōem mediū. ¶ Confirmantur hec omnia au
cto3 itatib. Aristo. et pñ. di. n. pñs in p. predicamentis

Ex.
60.3.

Liber quintus.

q^o motus sex sunt species inter quas enumerat genera-
tionem & corruptionem: & tertio q^o motus est actus en-
tis in potentia s^m q^o in potentia ubi dicit p^hs & p^men-
tator q^o in .4. p^hdicamentis est motus. s^m in suba gⁿitate q^o
litate & ubi assignando mot^o p^hdicamentis s^be: v^z gⁿatio
tionē & corruptionē: & p^mentator describēs motū dicit
in eodē tertio hui^o q^o mot^o est gⁿatio p^hs post p^h i^hti-
us p^hectiōis ad quā vadit: igit^r p^o conuersionē simpli-
cē gⁿatio ē mot^o. ¶ Ad p^himū tenēdo viā p^h dico q^o
nō q^ulibet forma subalis successiue gⁿat neq^z successi-
ue corrūpt^r v^z p^z de forma mīni: q^o subito scipit & defi-
nit eē s^m se: & q^olibet sui siue alteratio fiat ab intrinseco
siue ab extrinseco: & h^z agēs extrinsecū p^h agat in vnā
p^h q^o in aliā p^h alterationē: nō tamē per inductionē for-
me subalis s^z eque p^hio inducit formā in tota m^a s^m se
se & quodlibet sui alteratio igit^r tā in gⁿatioē q^o in cor-
ruptione est successiua t^m generatio & corruptio s^t mu-
tationes indiuisibiles. Et ad expientias p^hcedo q^o ani-
malia & plāte successiue gⁿantur & successiue corrūp-
tur: nō tamē p^hpter hoc est aliqua generatio vel corru-
ptio successiua: q^um aīalia & plāte successiue generan-
tur & corrūpuntur: non quidēz successiue continūa s^z
discontinua & intrinseca: ita q^o nō est dare aliqua vnā
generationē ē aliqua vnaz corruptionēz que cōtinue
successiue generatur vel corrūpatur animal: h^z ideo ali-
qua vnā alteratio p^hima: p^hmo. n. generatur vnū mī-
nimū aīalis v^z plāte & nō subito generat aliud mīnū
sed p^h tēpus disponit m^a s^cōi minimū anteq^u in illo in-
ducatur forma substantialis: & sic successiue cum inter-
pellatione vsq^z ad generatio nē vltimū minimū: ex quo
cum p^hcedētib^z minimis generatur animal siue plā-
ta: & ita sit in corruptione q^o p^hius corrūpuitur vnūz
medium: deinde aliud & aliud semper cum intermissione
& interpellatione temporis: nō est igit^r aliq^u vnā gⁿatio
vel corruptio qua generatur vel corrūpuitur plāta aut
aīala a principio vsq^z ad finē: s^z tot sunt gⁿationes & cor-
ruptiones q^u sunt mīma nālīa. ¶ Ad secūdū dicit q^o il-
luminatio medij nō est motus: neq^z ēz de p^hditio luminis
in medio est motus nō obstat q^o successiue fiat q^ulibet
illaz mutationū: v^z gⁿatio s^m q^o est per se subitus
p^houēus forme accidentalis: i^o illuminatio medij per
se indiuisibiliter & subito fit: ex quo nō habet contrari-
um: si autē sit successiue hoc est per accidēs ratione mo-
toris aut medij: ita ecōtra de p^hditio luminis in medio
subito fit loquēdo per se: sed per accidēs illi mutatio
nī accidit q^o fiat successiue: loquitur enīz Aristō. hic de
eo q^o competit mutationi per se: & non per accidēs.
¶ Ad auctoritates adductas respōdetur q^o motus su-
mitur tripliciter. s^t stricte & large & largissime seu p^hrie
cōiter & cōissime: mot^o stricte & p^hrie sūptus ē mutatio
p^h se terminata duob^z s^z s^z s^z sic loquit^r de motu p^hs
in hoc. s^o. cū dicit motū eē ex subo in subiectū: mot^o lar-
ge & cōiter sūptus est mutatio alicuius tendēis ad vl-
teriozem perfectionē: & sic locutus est de motu Aristō.
tertio huius oī. motum esse actū in potentia s^m q^o in
potentia: & q^o motus est actus mobilis inquantū mo-
bile & p^hs & p^mentator ibidez dicit q^o motus est in .4.
p^hdicamentis: sed motus communissime & largissime
sumptus est mutatio acquisitiua perfectionis in aliquo
& sic locutus est Aristō. de motu in p^hdicamentis oī.
q^o mot^o sex sunt spēs: v^z generatio corruptio augmen-
tatio diminutio & alteratio s^m locum mutatio: cu^z au-
tem dicit cōmentator tertio huius q^o motus est genera-
tio partis post partem non accipit ibi generationem

stricte sed large vt dictum est supra. ¶ Ex predictis se-
quitur p^hmo q^o quelibet alteratio facta in qualitatib^z
bus p^himis est motus p^hrie dictus: p^z q^um quelibet ta-
lis est p^h se de p^hio in p^hius vt calefactio frige factio bu-
mectatio & desiccatio. Secūdo sequit^r q^o nō quelibz al-
teratio facta in qualitatib^z secundis p^huentib^z ex p^hi-
mis est mot^o. p^hrie dicit^r: s^z cōiter sūptus: p^z q^z aliqua
est dealbatio & aliqua denigratio que indiuisibilis sit:
v^z quādo mixtū albū vel mixtum nigrū generat lūe-
diatē ex elementis: dealbatio tamē & denigratio successi-
ue facta est motus p^hrie dicit^r. Tertio sequit^r q^o indu-
ctio alicuius gradus est motus cōiter dictus: & indu-
ctio alterius est motus cōissime acceptus. Inductio. n.
gradus terminātis motum in quiete est motus cōmu-
niter dictus: quia talis mutatio nō est simul in gradu
acquisito: ita q^o non sunt simul acquisitio & acquisitū
esse: inductio autē gradus continuantis motū est mo-
tus cōmunissime sumptus: q^z talis inductio est muta-
tio coniuncta mutatio esse. Quarto sequitur q^o illumi-
natio medij & generaliter quelibet imutatio sensus vel
intellectus per quā sit sentatio vel intellectio est motus
communissime sumptus cum mutatio & mutatum cē
simul sint p^h eodem instāti: v^z q^z motus cōiter dicit^r
includit potētiā excludētē actū q^z potētiā calidū vel al-
bū nō est calidū neq^z albū: ideo mutatio q^o simul ē cū
acq^usito nūq^u est mot^o cōmuniter dicit^r: sed tantū cōissi-
me sumptus. (Quoniam autē motus). Quarta cor-
clusio sola mutatio que est ex subiecto in subiectū est
motus: p^hba: tres sunt spēs mutationum in gⁿe & nō
plures vt est declaratu^m in p^hia distinctōe hui^o capli. s^t.
ex nō subiecto in subiectū: & ex subiecto in non subie-
ctum: & ex subiecto in subm: sed mutatio a non subo in
subm nō est mot^o per primā cōclusionē huius secūde p^h-
tis: q^z illa gⁿatio neq^z mutatio a subo in nō subz ē mo-
tus p^h tertia cōclusionē eiusdē p^his cū illa mutatio sit cor-
ruptio: relinquit^r ergo q^o sola mutatio que est a subo in
subm sit motus ad hūc intellectū q^o oīs mot^o est p^hi-
mo & per se a subo in subm: & oīs mutatio que est p^hi-
mo: & p^h se a subo in subz est mot^o intelligēdus p^h subie-
cta cōtraria extrema aut media iter illa cōtraria. L. c. li.
(Q^um autē motus mutatio quedā est: mutatiōes autēz
tres sūt dicte): h^z autē que sūt s^m gⁿationē & corru-
ptionē nō sunt motus: h^z autē sūt s^m contradictionē ne-
cesse est ex subo in subz mutationem motū esse solūz
subiecta aut inter que est motus sunt cōtraria aut me-
dia. Et notāter inquit p^hs dico de subiecto in subie-
ctū & nō de cōtrario in cōtrariū aut de affirmato in af-
firmatū: quia mutatio que est de priuatione in habitu
dicitur esse de cōtrario in cōtrariū: q^um priuatio dē con-
traria habitū: dicit^r enī est p^hio huius q^o oīs mutatio
est de cōtrario in p^hius: q^o quidē est declaratū in substa-
tiis & accidētib^z: nā nālīb^z q^o artificialib^z & q^o i^o vno q^z
p^hdicamentō est vnā p^hietas: & p^h p^hia. s^t. habit^o & priua-
tio: i^o nō oīs mutatio q^o est de p^htrario in p^hius est mot^o
nō ē q^ulibet q^o est de affirmato in affirmatū est mot^o q^z
motus qui est de nudo in vestitum est de affirmato in
affirmatū cum nudū significetur noīe affirmato: sicut
album & nigrum: nō tamen est motus: sed mutatio de
priuatione in habitum: quoniam nudum: & si significa-
tur nomine affirmato: tamē est priuatio vestitū: sed dicit^r
tur q^o omnis mutatio de subo in subm est motus ad
hūc intellectum q^o oīs mutatio est motus que est per
se de termino positio in terminū positio sub quo p^h
quolibz ē subm in actu. L. c. li. (Et priuatio enī). ponit

Ter.
cō. 9.

contrarium habitus et monstratur affirmatio aliquando ipsa privatio ut mediū: sicut et albus nigrus.

Notandum prius secundum commentatores comento non oportet intelligendum est hic per contrarium illud quod est eorum duobus: et dedit eam per quod utrumque contrarium large: et quod affirmatio habet dividunt in hoc duo. In vera contrarietate et in privatione et habitum: quodque enim privatio significat per affirmatioem ut quod dicitur for. est nudus quod est affirmatio significans privationem quod admodum cum dicitur for. est niger aut albus est affirmatio quod significat habitum: tres distinctioes intendit hic commentator: quod prius est ista duplex est contrarietas. scilicet vera et non vera. Contrarietas vera est oppositio inter habitum et habitum: ut oppositio quod est inter albus et nigrus: aut inter calidum et frigidum. Contrarietas non vera est oppositio inter habitum et privationem ut oppositio que est inter lumen et tenebram: aut iter visus et cecitatem. Secunda distinctio contrarii accipit dupliciter. scilicet stricte et large: contrarius stricte sumptus est illud quod opponitur alteri in positum ut albus et nigrus contrarii large sumptus est illud quod opponitur alteri in positum aut privationem ut lumen et tenebra. Tertia distinctio duplex est affirmatio: quedam est significans affirmationem: et quedam est significans privationem: verbi gratia for. est albus: ista est affirmatio significans privationem cum sit oppositio affirmativa: cuius alterum extremum est privationis acceptum positum: quoniam ergo prius dicit privationem esse contrariam habitui: loquitur de contrario large ut est eorum duobus. scilicet habitui et privationi: et cum dicitur quod nudus monstratur affirmativum: intendit de affirmatione significante privationem et non de affirmatione significante affirmationem.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod manifestum est per se quod transmutatio que est motus in rei veritate est iter opposita mediata et inter privationem et habitum non est mediū. Duplicitas sunt opposita secundum commentatores. scilicet mediata et immediata. opposita mediata sunt illa iter quod est mediū forme: aut secundum magis ut albus et nigrus: opposita immediata sunt illa iter quod non est mediū forme: neque secundum magis et minus ut lumen et tenebra: omnis ergo motus requirit mediū inter extrema non quidem mediū secundum formam: sed mediū secundum magis et minus: mediū enim secundum formam differt specificiter ab utroque extremo: secundum commentatores. 6. huius. scilicet rubedo ab albedine et nigredo: sed medium secundum magis et minus est eiusdem speciei cum altero extremo ut albedo remissa cum albedine summa et nigredo ut. 4. cum nigredo ut. 8. quoniam igitur extrema non habent medium forme secundum formam aut secundum magis et minus inter illa non potest esse motus: quoniam autem habent mediū forme secundum formam aut secundum magis et minus bene inter illa potest esse motus.

Contra predicta arguitur quod non omnis motus est de contrario in contrarium loquendo de motu proprie et de contrario stricte accepto: quoniam ambiguitas que est ab albedine ut duo ad albedinem ut. 8. est verus motus et non est de contrario in contrarium igitur est per consequentiam cum maior et minor ex determinatione per se in h. 5. dicitur quod aliquis motus potest esse inter formas eiusdem speciei exemplificans de isto motu. Secundo sic argumetur est verus motus proprie dicitur: et tamen non est de contrario in contrarium: igitur tunc maior est per se in h. quod maior est nota: ex eo quod augmentatio est a minori quantitate ad maiorem quantitatem: constat autem quod quantitas maior et quantitas minor non differunt cum sint eiusdem speciei. Tercio motus aialis progressus est verus motus cum sit ad

ubi: et non de contrario in contrarium cum sit inter loca eorum milis virtutis et quantitas: motus etiam elementum sursum vel deorsum est verus motus: et non est de contrario in contrarium: quoniam contraria mutuo se expellunt per Aristotelem. in post predicamentis: sursum autem et deorsum in mundo non mutuo se expellunt. Quarto motus celi est verus motus per Aristotelem. 8. huius: et tamen non est de contrario in contrarium: quod si esset de contrario in contrarium: tunc motus factus et contrario esset illi contrarius quod est contra determinationem per se prius ce. dicitur motus circulari nullum motum esse contrarium. Pro solutio esto: omnis notandum quod commentator. 10. metheor. per contraria privationes supra ponit triplicia contraria posibilia dicitur quod quedam sunt contraria activa et passiva utque: sicut caliditas et frigiditas quedam non sunt activa nec passiva: sed succedunt invicem eadem subiecto ut albedo et nigredo alia vero sunt quod non agunt nec patiuntur invicem neque invicem succedunt in eodem subiecto ut sursum et deorsum: et sequenter alie differunt positionibus quibus potest subiungi quatuor tamen membra. 1. v. quod aliqua sunt contraria que non se excludunt in essendo: sed tamen in predicando: v. quantitas maior et quantitas minor: qualitas intensior et qualitas remissior: h. sunt in eodem subiecto simul: sed non denominant simul idem sed successivum. Recolligendum igitur h. in unum: dicendum quod duplicia sunt contraria: v. in essendo et predicando: ista sunt contraria posita in essendo quod non possunt in esse eadem subiecto simul: sed successivum ut albedo et nigredo caliditas et frigiditas ultra gradum medium: ista autem in predicando sunt illa quod non possunt simul de eodem subiecto simpliciter predicari: sed successivum intelligendo per subiectum: subiectum in actu ut sursum et deorsum ante et retro: deorsum et sinistrum: quantitas maior et quantitas minor: qualitas intensior et qualitas remissior: nunquam enim simul predicatur de eodem sursum et deorsum: sed successivum: neque simul predicantur de eodem adequate pedale et bipedale albedo ut. 2. et albedo ut. 4. Ideo talia dicuntur invicem predicari contrarium in essendo: sed in predicando. Ad primum concludo quod albefactio que est ab albedine ut duo ad albedinem ut. 8. est verus motus: et nego quod non sit de contrario in contrarium: cum in termino a quo habeat duplex contrarium: v. in predicando quod est albedo ut. 2. et in essendo quod est magnitudo coniuncta albedini ut duo: que quidem nigredo successivum corrumptur: sicut successivum inducitur albedo a gradu ut duo ad gradum ut. 8. Ad secundum concedo quod augmentatio et diminutio est verus motus: et quod est contrarium in contrarium sufficiens ad motum: v. contra-rium in contrarium in predicando: licet non a contrario in contrarium in essendo: hoc datur quod non corrumpatur quantitas minor in termino a quo: sed de hoc infra. Ad tertium dicitur quod motus aialis: ac etiam elementum est verus motus localis: 13. non sit a contrario in contrarium in essendo: sufficit enim quod sit a contrario in contrarium in predicando. Ad quartum concedo motum celi esse verum motum et esse contrarium in contrarium in predicando: v. ab ante et retro et a deorsum et sinistrum: non tamen habet aliquem motum contrarium: quia nullus potest esse motus celi factus contrario modo ad terminos contrarios: non enim motus primi mobilis quod est ab oriente in occidentem contrarius motui eiusdem mobilis quod est ab occidentem in orientem: licet illi motus sint a terminis contrariis ad terminos contrarios: quia non fiunt motus contrarii per eandem viam cum motus ab oriente in occidentem fiat per meridiem et motus ab occidentem in orientem fiat per septentrionem non etiam contrarius motus primi mobilis motus planetarum: licet motus primi mobilis fiat ab orientem in

Tex
co. p

Liber quintus.

occidēs: et motus planetarum ab occidēte in oriēs: quia non sunt, per vias cōfēles: nec sup̄ elidē polis cū mori primi mobilis fiat sup̄ polis mūdi: et motus planetarum super polos zodiaci: et hic accipit primūz mobile pro orbe signorum iuxta p̄mūz modū loquendi.

Ter.
cō. p.

Nigitur

predicamēta. Itud est tertū caplūz huius tractatū in quo p̄b̄s distinguit motū p̄ prie dicit in suas p̄ res subiectuas: et diuiditur in duas partes p̄cipales: in q̄ rū p̄io p̄b̄s manifestat p̄dicamēta in q̄ bus nō est mori.

In scōda vō cōcludit q̄ sūt illa p̄dicamēta in q̄bus est p̄ cōse et ad equatē mori ibi. (Qm̄ aut̄ neq̄z subo). In p̄ma p̄te ponit q̄tuor p̄clūsiōes: quaz p̄ia est ista in tribus p̄dicamētis est p̄ se mori. In q̄ritate qualitate et vbi. Scōda cōclūsiō ad subaz nō est p̄ se mori ibi. (Neq̄z agētis). Tertia cōclūsiō ad relationē non est p̄ se mori ibi. (Neq̄z est in ad aliqd). Quarta cōclūsiō ad actionem et passionē nō est p̄ se mori ibi. (Neq̄z agētis). P̄ima cōclūsiō nō p̄bat p̄b̄s: s̄z solum ea cōcludit data distinctiōe p̄dicamētōz et substātiā q̄ritatē qualitatē relationē actionem passionem quādo vbi pōnē et habitū: et determinatis. n. in alio capto sequit̄ veritas cōclūsiōis formādo rōnez p̄mētatoz sic in illis p̄dicamētis est p̄ se mori: in q̄b̄ sunt cōtraria et media: sed in q̄ritate qualitate et vbi est p̄ se mori: p̄z cōsequētiā cū maior: cū de rōne motus. p̄ prie dicit sit q̄ sit ex p̄io vel ex medio: minor aut̄ de clatur: q̄ enī in p̄dicamētō qualitatē sunt p̄ia et media manifestata: non t̄m media s̄m magis et min⁹: sed et s̄m formā cū inter albedinē et nigredinē mediat rubedo viredo et fuscedo: in p̄dicamētō vbi etiā sūt p̄ia et media s̄m magis et min⁹. s̄m magis lateat s̄m cōmētatozē dicit: q̄z sūenit sursū et deorsū magis sursū et min⁹: sursū magis deorsū et min⁹: deorsū: in p̄dicamētō qualitatē: etiā inuentunt cōtraria positiua: et si nō in essendo t̄m in p̄dicando vt q̄ritas maior et q̄ritas minor: et si p̄b̄s dicit in p̄dicamētis q̄ quantitatē nihil est cōtrariū: loq̄tur de cōtrario in essendo: et non de p̄io in p̄dicando. L. li. (Si igit̄ p̄dicamēta diuisa sunt suba et q̄litate et vbi: et quādo et ad aliqd et q̄ritate et facē et pati necesse ē termin⁹ ēē mori q̄ritatis et q̄latis: et s̄m locuz.

Morandum q̄ cōmētatoz cōmento q̄ mouet istā dubitatio nem cū mori sit de p̄dicamētō passiōis s̄m Ari. in p̄dicamētō: quō q̄ ponit euz in trib⁹ alijs p̄dicamētis: v3 in quantitate qualitate et vbi. Et ad hoc rectat duas op̄iones r̄ndētes ad difficultatē: quaz p̄ia dicit q̄ motus dupl̄ cōsiderat: v3 s̄z q̄ mori est et q̄ recipit immobili mori accept⁹ s̄z p̄p̄ia cōsiderationē mori est in trib⁹ p̄dicamētis notatis: q̄z i illis pōt sūeniri forma dēscēs et forma trāsmutata: mori at̄ s̄z q̄ recipit immobili ē in p̄dicamētō passiōis cū ip̄a receptio sit in p̄dicamētō passiōis. Cōtra istā op̄ionē arguit p̄mētatoz sic: receptio est po⁹ ad rēsed potētiā ad rē est de eodē genere cū illa recipitur motus s̄m q̄ recipit immobili est in tribus p̄dicamētis. s̄m in quantitate qualitate et vbi: cū in

quolibet istoz p̄dicamētōz sit illa res ad quā est motus. Scōda op̄io sūt q̄ mori sive accipiat vt mori sive vt recipit est de p̄dicamētō passiōis: s̄m mā motus ē in trib⁹ p̄dicamētis itelligēs p̄ māz mori: ip̄z t̄m ad quē: qm̄ ergo Ari. dicit q̄ mori est in trib⁹ p̄dicamētis itelligit q̄ mā motus est in tribus p̄dicamētis.

Contra

istā op̄ionē arguit p̄: sic: potētia ē in eodē gñe cū actu: igit̄ multo fort⁹ mediū iter potētiā et actuz d̄z esse in eodē gñe cū actu: q̄ maior est cōueniētiā mediū ad extremū q̄ extremi ad extremū: s̄z mori est mediū inter actū et potētiā: igit̄ mori est in eodē gñe cū termino ad quē. Jo r̄ndet p̄mētatoz di. q̄ mori dupl̄ sūt: vno mō s̄z q̄ ē via aut mediū: et sic est de gñe terminat ad quē q̄z ire ad caloz est quodā mō caloz et ire ad frigus est quodā mō frigus: alio mō accipit mori vt est forma in mū: et sic ē de p̄dicamētō passiōis: vel al̄r in q̄ p̄mētatoz mori accipitur dupl̄: v3 s̄z māz et s̄z forma: mori s̄z māz est forma fluēs: tēdēs ad vltiorē p̄fectōz: et sic est de eodēz gñe cū termino ad quē: nā caliditas vt est in acq̄ri et vt tēdit ad p̄fectōzē caliditatē est de gñe caliditatis vltio acq̄rēde: mori aut̄ s̄z forma est trāsmutatio cōiuncta cū tpe diuisio ad diuisionē ipsi vt calefactio et frige factio et sic est de p̄dicamētō passiōis. Cōtra p̄mētatoz arguit: nec due distinctiōes coincidūt inuicē: et cū illa quē posuit. s̄m: v3 q̄ motus dupl̄ accipit aut p̄ forma fluēs: et sic est de eodē gñe cū termino ad quē aut p̄ fluxū formē: et sic est de p̄dicamētō passiōis. Cōtra p̄dicata arguit: et p̄i mo q̄ p̄mētatoz ip̄icat h̄ et tertio p̄p̄ioz: qm̄. s̄m: hui⁹ dicit q̄ mori vt est via aut mediū ē de p̄dicamētō passiōis: h̄ aut̄ dicit q̄ mori vt est via aut mediū ē de p̄dicamētō termini ad quē. Scōda arguit q̄ act⁹ et potētiā nō sūt eiusdē gñis: q̄rēdo qd̄ itelligit p̄ po⁹m vtrū po⁹m subiectiua vel respectiua: si po⁹m subiectiua illa ē de p̄dicamētō sube cū sit po⁹m mā aut p̄positū substātiāle: si respectiua illa est de p̄dicamētō relatiua: act⁹ aut̄ ad quē est talis po⁹m est de p̄dicamētō q̄ritatis q̄latis vt vbi: igit̄ po⁹m nō est de gñe actus. Ad p̄m̄ d̄z q̄ sic duplex ē mori s̄z p̄m̄ mātr et foralit̄ s̄m: mori mātr s̄m: ē forā fluēs et foralit̄ ē flux⁹ forē: ita duplex est me⁹ seu via iter terminū a q̄ et terminū ad quē. s̄z forma: et s̄z māz: me⁹ seu via s̄z māz est forā fluēs: et sic est de eodē genere cum termino ad quem: medium aut̄ seu via s̄z forma ē de p̄dicamētō passiōis iux̄ itē: tionē p̄m̄ cū q̄ dicit. s̄m: hui⁹ q̄ mori vt est via aut me⁹ est de p̄dicamētō passiōis loquit̄ de me⁹ et via s̄z forma: cū aut̄ dicit h̄ q̄ ē de eodē gñe cū t̄m ad quē loquit̄ de me⁹ aut via s̄z māz. Ad s̄z r̄ndet Bur. q̄ po⁹m de q̄b̄ loquit̄ p̄: est po⁹m subiectiua: q̄z illa ē i eodē gñe cū actu p̄p̄io vt calefactibile iquāti calefactibile ē in eodē gñe cū caloz: et si t̄m arguit q̄ mori nō est me⁹ iter po⁹m et actū: q̄z nihil mediat iter po⁹m subiectiua et sūū actū: r̄ndet q̄ licz nihil mediet in p̄ficiēdo: t̄m aliqd mediat in disponēdo: et sic est mori me⁹ inter potētiā et actū: et p̄sequēter dicit q̄ alteratio disponēs ad formā subalē est eiusdē generis indirecte et per reductionem cū forma subalē: sicut via cū termino vie.

Sed dubitatur

s̄m hāc r̄n̄siōnē: qm̄ calefactibile vt calefactibile ē de p̄dicamētō relatiua s̄z itēdēz p̄b̄i s̄m. metha. caloz aut̄ est de p̄dicamētō q̄latis s̄z eūde in p̄dicamētis: igit̄ adhuc s̄z istā r̄n̄siōnē sequit̄ q̄ act⁹ et po⁹m nō sūt eiusdē gñis. Itē difficile ē itelligere quō alteratio est p̄ reductionē de p̄dicamētō s̄b̄ qm̄ oē q̄

Philosophicorum.

est per reductionē in aliquo p̄dicamēto nō est p se in aliquo alio p̄dicamēto: vt p̄z inductiue: nā qz deus ⁊ p̄zia mā sunt in p̄dicamēto sube per reductionē: iō nō sūt p se in aliq̄ p̄dicamēto: n̄z p̄tē⁹ ⁊ vnitas n̄z angul⁹ ⁊ gradus sūt p se in aliq̄ p̄dicamēto: qz p̄tē⁹ ⁊ vnitas sunt p reductionē de p̄dicamēto quātitatē: ⁊ gradus ⁊ angulus sunt per reductionē de p̄dicamēto q̄litas sed alteratio nālter sūpra est per se de p̄dicamēto q̄litas: ⁊ alteratio formaliter sūpra est p se de p̄dicamēto passiois sūm p̄tē⁹: igit nulla talis alteratio ē reductiue de p̄dicamēto substantie. Itē dīcēdū qz cōmētator nō loquit de po⁹ subiectiue neqz de potētia respectiue sed p po⁹ intelligit finitū a quo cui est cōiuncta potētia respectiua sic p actū intelligit finitū ad quē: frigidus enī est potētia calidū ⁊ nigrū est potētia albiū: iō in calēfactione potētia est in eodē genere cū actu: ⁊ sūt in alēbēfactione: qz albiū ⁊ nigrū sunt eiūsdē generis: ac etiā calidū ⁊ frigidū: iō motus: qz mediat inter terminū a quo ⁊ terminū ad quē dīcē de genere actus sūm p̄tē⁹ tatorē loquēdo de motu vt est mediū sūm materiā ⁊ nō sūm formā. Et qz termin⁹ a quo ē dīcat potētiā ⁊ termin⁹ ad quē dīcat actū declaraf ex mēte cōmētatoris dī. secūdo de aīa qz quādōcūqz aliqua duo inuicēz cōparātur: quoz vnū dīcit p̄fectionē ⁊ reliquū ip̄fectionē illud qz dīcit p̄fectionē tenet locū actus ⁊ qz dīcit ip̄fectionē tenet locū potētiē: sed termin⁹ ad quē motus cōparatus termino a quo dīcit p̄fectionē: qz acquiri tur: ⁊ termin⁹ a quo dīcit ip̄fectionē: qz deperdit: igit in quolibet mobili termin⁹ ad quē dīcit actū: ⁊ termin⁹ a quo dīcit potētiā: cōstat aut qz talis potētia ⁊ talis termin⁹ ad quē sunt eiūsdē generis: qm oīs motus est de cōtrario in cōtrariū aut ex medio in cōtrariū aut ex p̄trario in mediū: aut ex medio in mediū sūm cōmētatorē: oīa autē sunt eiūsdē p̄dicamēti vt p̄z. (Secundū subaz autē). Secūda cōclusio ad subam nō est per se motus: p̄bat oīs mor⁹ est de cōtrario in p̄trariū: vt p̄z ex dīctis: sed sube nihil est cōtrariū: igit ⁊ ē. p̄z cōsequētia cū maiori: mīno: aut est eiūsdē inductiue loquēdo de vō cōtrario qz est forma positiua: de quo loquit Aristō. sūm cōmētatorē. Dīcīt. n. hic cōmētator qz Aristō. intēdit hic per contraria mediata: quozum vtrūqz est forma ⁊ habet ⁊ habet media. Ita qz p̄bus nō loquit hic de cōtrarietate cōter sūpra est per se habet ⁊ priuationē: qz idubie talis cōtrarietas est in p̄dicamēto sube: in quolibz alio p̄dicamēto: sū loquitur de cōtrarietate: cui⁹ extrema sūt forme positiue habentes mediū: v̄z sūm formā aut sūm magis ⁊ min⁹ vt ē declaratū in alio capto: oīa enīz cōtraria habētū media sūm formā hūt mediū sūm magis ⁊ min⁹ ⁊ nō econtra. L. e. li. (Secūdū subaz āt nō est motus p̄pter nullū entū substantie cōtrariū esse).

Notandū qz cōmētator cōmētō. iō. mo uet dubitationē cōtra p̄batio nem cōclusiois: videt enī inquit cōmētator qz substantie sit aliqd cōtrariū: qz dīcīt est in libro de ḡnatiōe qz igit⁹ dīat aque in q̄ cōmētō recitat duas op̄iones respo dētes ad difficultates: quaz p̄zia ē Alexandri dīcet qz sū substantie cōposite nō sit aliqd cōtrariū: tū sube simplici que ē forma substantialis elementū est aliquid cōtrariū: quādō ergo Arist. dīcīt tā hic qz in libro p̄dicamēto: qz substantie nihil est p̄trariū intēdebat de substantia sūm sūbū. i. de suba composita in libro de gēratione: cū dīcīt igit⁹ cōtrariari aque ⁊ aqua terre intēdebat sūm formā. s. que ē forma in mā. Cōtra Alexā

drum arguit cōmētator: duplī: p̄mo qz si sube sūz for mam esset aliqd cōtrariū: p̄batio Arist. nulla esset: qz al sumeret falsū ad p̄bandū qz ad subaz nō est per se mo tus: v̄z nihil cōtrariū substantie: quo substantie sūz for mam est aliqd cōtrariū. Cōsecundo arguit qz forme substantiales elementoz nō sunt inuicē cōtrarie: ⁊ quoniam elementa nō cōtrariantur nisi sūm qualitates p̄mas sed qualitates p̄rie nō sūt forme substantiales elementoz: igit ⁊ ē. p̄z cōsequētia cū maiori: qz remōtis qualitatib⁹ p̄mis nulla ē actio neqz passio inter est: mīno: aut est nota: qz p̄ime qualitates nō sunt forme subales sūm: igit neqz in elis: tenet p̄ntia qz nō est possibile aliqua forma ē vni⁹ p̄dicamēti i vno ⁊ alteri⁹ in alio mō si caliditas ēē forma i vno: i vno ēē de p̄dicamēto sube: ⁊ alio de p̄dicamēto q̄litas. Cōscda op̄io fuit Temistij dī. qz igit⁹ nō p̄prie dīatur aq̄ cū nō trāsmutet in aquā nisi p me. Arist. at loq̄tur de hīs qz p̄prie dīant: ⁊ p̄ hoc credidit Temistij qz ista p̄ntia ēē bona in suba est dīctas loquēdo de vera ⁊ p̄prie dīctas: igit in suba motus. Cōtra Temistij arguit p̄mo: duplī: p̄mo qz igit⁹ p̄tē⁹ p̄tē⁹ imēdiatē trāsmutari in aquā qm Arist. dī. de gē. p̄bat qdlibz estū ⁊ qdlibz aliud posse trāsmutari: enī igit⁹ p̄tē⁹ imēdiatē trāsmutari in aerē p corruptōē siccitatis siue ab hūiditate aeris p idē potētiā imēdiatē trāsmutari in aquā p corruptōē siccitatis ⁊ caliditatis ab hūiditate ⁊ frigiditate aq̄. Cōscdo arguit ista p̄ntia nō valēē suba ē dīctas: igit i suba ē mor⁹: qm si in suba ē dīctas: aut igit⁹ sū forma: aut sū subz: sū forma sic qz forme subales eltoz sūt dīctas: sū subz sūt mutatiōis est ens i po tētiā. s. p̄zia mā: ⁊ p̄ p̄ntis talis mutatio nō est mor⁹: cū ex determinatis mor⁹ redit subz in actu. Si autē dīcē qz cōtrarietas in suba sū subz: v̄z qz subalia p̄posita dīatur adhuc nō est mor⁹ in suba: qm terminus mor⁹ aliqd ē esse cōe sic qz idē subz in actu maiorat sub v̄ro qz termino motus: sū in trāsmutatiōe ad subam ip̄sibile ē aliqd cōpositū subale ens in actu manere sub v̄ro qz termino trāsmutatiōis: vt p̄bat⁹ est: igit ⁊ ē. Rūdet igit⁹ cōmētator dī. qz i suba nō est dīctas sū forma nec sū subz ⁊ cū p̄bus dīcīt in libro p̄genesis. l. in libro de gē. qz igit⁹ dīat aq̄ ⁊ aqua terre non intēdebat aliqd elementū alteri subaliter dīari: sed tū accidētali: v̄z in q̄litas p̄mis: iō in q̄litas p̄mis est p se mor⁹: ⁊ nō in suba: dīcat igit⁹ qz nulla suba alteri dīat formaliter: sed tū virtualitē rōne q̄litas p̄māz. Cōscda dīctis cōmētatoris appet qz ista cōclusio in suba nō est p se motus: duplī: p̄bat: sū in suba nō est dīctas: igit ⁊ ē. v̄n op̄time sequit negatiue in suba nō est dīctas: igit in suba nō est mor⁹: iō nō sequit affirmatiue in suba ē dīctas: igit in suba est mor⁹ vt ē argutū p̄tra Temistij. Cōscdo. p̄bat p rōne o scētua sic nulla ḡnatio vel corru ptio est mor⁹: oīs trāsmutatio ad subaz ē generatio vt corruptio: igit nulla trāsmutatio ad subaz est mor⁹: p̄z cōsequētia cū minori: maior aut liq̄: qz subz ḡnatiōis ⁊ corruptiois est ens in po: subū aut mor⁹ est ens in actu. (Neqz ē in ad aliqd). Tertia cōclusio ad relatiōēz nō est p se mor⁹: p̄bat ad illud nō est p se mor⁹ qz p̄tē⁹ nouiter acq̄ri alieut absqz mutatiōe: scā in eo: sū relatio est hui⁹: igit ⁊ ē. tenet p̄ntia cū maiori: qz termin⁹ per se mor⁹ semp ē esse in eodē in quo est motus cum motus sit actus entis in potētia sūm qz in potētia. s. hui⁹: mīno: vō declaraf qz si solus sūz. sū albus: deim de nascatur plato albus sūz. sū similis platoni per solam mutatiōē factā in p̄tēne: igit similitudo qz est re

Lex.
cō. iō.

Lex.
cō. iō.

Liber quintus.

latio acq̃rit for̃i dēscēti oīno per solā mutationē factā in alio: cōmētato: aut̃ exēplificat de colūna que est in dextro for̃is: deinde in sinistro eiusdē p solā motū lo- calē sortis: dexteras igit̃ r̃ sinistras sūt relatiōes adueniētes colūne dēscēti p solā mutationē factā i sor- te ad vbi sicut s̃tudo r̃ dissitudo sunt relatiōes po- tentes aduenire for̃i p solā mutationē factā in p̃one ad qualitātē. s̃ ad albedinē r̃ nigredinē quēadmodū et̃a equalitas sūt relatiōes potētes aduenire p̃oni p solā mutationē factā in dextero ad qualitātē. s̃ ad q̃ti- tatem equalē: r̃ ad quantitātē maiorē r̃ minorē: ex qui- bus cōcludit p̃hs q̃ ad relatiōē est mot⁹ p accēs qm̃ p motū acq̃rit relatiō vtriq̃ correlatiuorū p accēs: quoniam accidit for̃i dēscēti q̃ acq̃rat s̃titudinē: si enī p̃to nō mouet ad albedinē: nulla acq̃reret for̃i quiescēt q̃ acq̃rat s̃titudinē: cōtētiā p̃to motū s̃tū- do q̃ si for̃i nō ēēt albus r̃ p̃to moueret ad albedinē nō ppter hoc ad colorē in nullo q̃ in for̃i. r̃ p̃one. Le. li. (Neq̃ est in ad aliqd̃). i. in relatiōe motus p se con- tingit enī altero mutari. i. per solā mutationē alteri⁹ ve- rum esse relatiōe fieri in suo correlatiuo alter⁹: nihil mutans. i. nulla existēte mutatiōe in altero correlatiue quare fm̃ accēs motus horum est qui est in predi- camento relatiōis.

Notandum p̃rio fm̃ cōmētato: cō- mento. i. q̃ id q̃ trans- mutatur ad relatiōē trāsmutatur se dēscēte per trans- mutationē sui correlatiui: verbi gr̃a qm̃ colūna que ē in dextro for̃i. vertit ad sinistruū quādo sortis trāsfertur in loco trāsmutatio igit̃ in colūna est p accēs: s̃ trāsmutatio relatiua que ē in sorte sequit̃ vtr̃ motū. s̃ trāsmutatio in loco. Due igit̃ sunt relatiōes fm̃ cōmēta- tores acq̃site p motū localē sortis: quāz vna est ter- minus motus: s̃ p accēs. illa que est in sorte moto localiter r̃ alia nō est termin⁹ mot⁹: illa ṽque ē in co- lumna quiescente.

Sed dubitatur q̃z videt̃ cōmēta- toz includere cō- traditionē: cū dicit̃ illud q̃ trāsmutat ad relatiōē trāsmutatur se dēscēte per trāsmutationē sui correlatiui si dēscēt q̃o trāsmutat: r̃ si trāsmutat q̃o quiescit: nō ēt videt̃ q̃ verat̃ colūna moto sorte localit̃ cū ip̃a sim- pliciter quiescat. Itē dicit̃ p̃hs q̃ relatiō aduenit̃ alicui absq̃ mutationē factā in eo: igit̃ maledicit̃ cōmētato: aliqd̃ trāsmutari ad relatiōē p trāsmutationē sui cor- relatiui. ¶ Respōdet q̃ indubie cōmētato: ip̃o p̃rie loquit̃ cū dicit̃ colūna verti aut̃ rē quiescentē trāsmuta- ri p solā acquisitionē relatiōis: iō dicit̃ q̃ aliquid mu- tari cōtingit̃ dupl̃ p̃rie r̃ ip̃o p̃rie: p̃rie quidē si ac- quir̃t formā absolutā aut̃ vbi formale: ip̃o p̃rie vō si acq̃rit̃ t̃m relatiōē vel aliā formā respectiua: vo- luit ergo cōmētato: oēs acquisitionē esse mutationē. p̃rie vel ip̃o p̃rie dicit̃: q̃ oē nouiter acq̃rit̃ respec- tum aliquo mō mutat̃: p̃hs vō p̃rie loquēs de mu- tatione dicit̃ p solāz mutationē factā in vno correlati- uorum acq̃rit̃ relatiō alteri nō mutato.

Secūdo notandū q̃ Alber. duas ratio- nes forme pbantes q̃ ad relatiō- nem nō est p se motus qm̃ termini mot⁹ sunt opposita in existētia eisdē oīno successiue sunt relatiue opposita nō insit̃ successiue respectu eiusdē: q̃z nō potest̃ aliquis esse pater alicui⁹: deinde filius eiusdē: igit̃ r̃. Itē op- posita relatiue posita se ponit̃ r̃ perēpta se perimunt̃: sed illa opposita inter que ē motus nō ponunt̃ se mu-

tuo: sed magis se destruit̃ cū ad generationē vnius se- quit̃ corruptio alterius: r̃ cōtra vt̃ induciue liquet̃: igit̃ r̃. ¶ Ex p̃dictis eliciunt̃ quatuor veritates cō- tra Ochā r̃ Buridanū r̃ Gregoriū de arimino: quāz p̃ria est ista relatiōes r̃ relatiua sūt ex nā rei: p̃ter enī operationē intellectus p̃z: q̃z absq̃ oī opere intellect⁹ sunt ydēitates r̃ distinctiōes sunt s̃titudines r̃ dissiti- tudines p̃r r̃ filius equalē r̃ ineq̃le que oīa sunt relati- ua r̃ relatiōes fm̃ Ali. in p̃dicamētis: r̃ quinto meta- physice: vñ arguit̃ sic: si possibile est cognoscere vñm correlatiuoz nisi cognoscatur reliquū per p̃hm in p̃e- dicamētis capto de relatiōe: sed possibile est cognosce- re vñm nomē signans relatiōē nō cognoscēdo aliud q̃ possit̃ cognoscere istū t̃m pater nō cognoscēdo t̃m filius: igit̃ aliqua sunt relatiua r̃ relatiōes que nō sunt noīa: neq̃ cōceptus mentales q̃ est cōtra nomiatos. Secūda veritas est omnis relatiō creature a suo s̃bo relatiō est entitas realiter distincta: pat̃: q̃z aliter oīs re- missio esset̃ intēsiō: r̃ oīs paruitas magnitudo: oīs cō- uenientia oriā: oīs acuties obtusitas: r̃ p̃ter dñum esset̃ seruit⁹ paternitas filiatio disciplinatio doctrinatio r̃ sic de infinitis nūto nō dicēdis q̃ si p̃cedunt̃. Que- ro vtrū p̃posito sit res p̃portionata vel res p̃portio- nate inuicē: si p̃mū: igit̃ p̃portio dupla est tripla r̃ sic in infinitū: p̃sequēs est ip̃ossible sic q̃ binarius sit ter- narius: r̃ p̃sequētia q̃z quodlibet cōtinuū est duplū ad suā medietatē r̃ triplū ad suā triplā: r̃ sic in infinitū: igit̃ quodlibet cōtinuū est p̃portio dupla tripla q̃ drupla: r̃ sic in infinitū. Si fm̃ igit̃ p̃posito. a. totius ad. b. suā medietatē: r̃ cōuerso est. a. b. igit̃ p̃portio du- pla est. p̃portio subdupla: r̃ p̃ter. p̃portio maioris in equalitatis est. p̃portio minoris in equalitatis q̃ est ip̃- possibile: q̃z t̃m mot⁹ sequeret̃ p̃portionē minoris in equalitatis: q̃ est cōtra p̃hm. 7. huius. tertia veritas q̃ libet relatiō creature a suo s̃damēto realiter distingui- tur: pbatur sic: for̃i albus vt̃. 3. p̃to albus vt̃. 4. r̃ re- mittatur albedo for̃i. ad. 4. r̃ albedo p̃tonis ad tria vñt̃ in hōza: r̃ arguit̃ sic: cōtinue maiorabit̃ r̃ intē- deunt̃ r̃ s̃tudo for̃i. q̃ p̃tonis: q̃z continue erūt̃ filio- res: r̃ tamē quelibet illaz albedinū remittet̃: igit̃ nul- la s̃tudo inter albedinē sortis r̃ p̃tonis ē albedo ali- cuius istoz: arguat̃. n. sic h̃ s̃tudo cōtinue intēdeunt̃: r̃ h̃ albedo nō p̃tinue intēdet̃: s̃ remittet̃: igit̃ h̃ albedo nō est h̃ s̃tudo. Et ad h̃ multū facit̃ pbatio p̃bi i lra: qm̃ s̃tudo r̃ dissitudo eq̃litas r̃ ineq̃litas pōt aduenire alicui absq̃ mutatōe scā i eo: s̃ nulli pōt aduenire fm̃ p̃hs q̃ritas vñ q̃litas absq̃ mutatōe scā i eo: igit̃ nec si multitudo nec dissitudo ē q̃litas: nō ē ē q̃ritas eq̃litas vñ ineq̃litas: q̃ritas veritas ē nulla relatiō c̃in suo s̃bo ac- cidēs extēsi vel multiplicatū: s̃z q̃libet relatiō creature est accēs iduisibilis sui subzidiuibiliter denoiāns p̃ ps. pbat̃: si p̃ritas extēdit̃ p corp⁹: r̃ ē hōgenea: igit̃ q̃libet ps denoiat̃ p̃rie corp⁹ eē p̃rie sic cōtingit̃ de alijs accēsib⁹ p̃ns ē ip̃ossible: q̃z tē pes hōis ēēt p̃rie p̃ter hō r̃ aīal: scda ps ēt declarat̃ nā q̃nūq̃ aliqd̃ accēs ē in aliquo subo nō h̃ns secū dñū ip̃ediēs denoiat̃ il- lud subm. p̃ria denoiatōe: si igit̃ p̃ritas ē accēs in qualibet p̃rie p̃rie: sequit̃ vt̃ sup̃ra q̃libet talē p̃rie ēē pa- trē q̃ est in cōueniēs: tertia vō ps sequit̃ ex pbatiōe p̃ cedētū: ita q̃ p̃ritas est forma iduisibilis i toto p̃rie r̃ in nulla eius p̃rie r̃ s̃tudo vel equalitas in resit̃ vel equali p̃portio in re p̃portionata r̃ distātia in re distā- tētia q̃ p̃portio duorum ad vñm est in duobus r̃ nō in aliquo illo: r̃ p̃portio vñi ad duo ē solum in

Lex.
cō. 10.

Phisicorum.

vno v3 subiective: licet sit in alio extremo terminatiue.

Contra ista dicta arguitur: et primo quod omnia moueant ad motum vniuersalem iuxta doctrinam Erastii quod philosophus reprobabat. A mebra. et primo illud sequitur arguitur ponendo quod solus moueat ab a. in b. et sequitur ad consequentiam mundi esse nouam re actam et motu fortis. si noua propinquitate vel distantia: sed esse fluuium recipies illam rem in oue et ipsam accipiendo igitur et. ¶ Secundo sequitur quod aliquid agit in distantiam et non in medietatem per philosophum in hoc. 8. et. 7. huiusmodi. et philosophus plequeus quod albe faciens forte ex parte Rome causat similitudinem in plone ex parte parisiis: et in spatio intermedio non causat huiusmodi similitudinem. ¶ Tercio calefactiuum est ad aliquid sicut calefaciens sed calefactiuum non habet se sibi inherere: quod posito solo calore et alio circumscripto adhuc esse calefactiuum: igitur huiusmodi calor non est calefactiuum per aliquam relationem inherere sibi. ¶ Quarto prinitas et filiatio si sunt relationes accidentales in patre et filio deus potius calens conserpare manet forte et plone: quod solus est pater plonis non alio genito vel corrupto quo posito ad huc solus. nullo per plonis et non per aliquod accidens supradictum: igitur frustra ponit illud. Sit ut ab edines summe eent filies dato quod alio accitua illaz eent anichilata et etia distingueret solus et pro: dato quod alio accitua eozuz ponatur: igitur ille distinctiones non sunt differentie a solus et plone. ¶ Pro solutio eisto et argumento sunt due distinctiones premittende collecte ex doctrina patris et pinitatoris quimto mebra. quaz primo est ista quod tres sunt modi relationum: quod primo fundatur in vnitute: et multitudine vi idem et diuersum equale et inaequale file et dissimile dupli et triplum quia multiplex submultiplex. propositio et dispropozitio disticta et propinquitas. ¶ Secundus modus fundatur in potentia actiua et passiuia vi pater et filius: omnis et feruus: calefactiuum et calefactibile motiuum et mobile. ¶ Tercius modus fundatur in mensura et mensuratio vi sensus et sensibilis: intellectus et intelligibilis: scientia et scibile: comprehensens mensuratur et comprehensio: quod patitur ab eo et non e converso: potest enim cognoscuntur per actus et actus per obiecta sicut I. secundo de anima. ¶ Secunda distinctio ad hoc quod aliqua adinuicem referatur quing requiruntur: et subim relationis fundamentum. terminus a quo et terminus ad quem et ipsa relatio semper loquendo de relatione actuali vel appenibilibi non excludit terminum suum: quoniam de potest vel appenibile manet non loquor: hic cum non possit simul existere cum termino suo adueniente enim forma potest corrupti et appetitus malicia doctrina primo huiusmodi foli igitur de relationibus loquor in tota hac determinatione de quibus philosophus et commentato loquuntur in hoc capitulo. Si ergo referatur pater et filius adinuicem subim paternitatis et aial genitricis vel quod genuit fundamentum paternitatis est potentia terminus a quo est pater et terminus ad quem est filius: relatio vero qua per referat ad filium est ipsa prinitas et relatio quod filius refert ad patrem est ipsa filiatio. Sit equalitas et relatio: cuius fundamentum est quitas et subim corpus subale terminus a quo et terminus ad quem quod sunt duo similitudinis est suba aliqua: fundamentum quiditas vel albedinis vel caliditas: terminus vero a quo et terminus ad quem sunt duo similitudinis: et referens est terminus a quo et relatus est terminus ad quem: nec est incoueniens idem esse terminum a quo et terminus ad quem respectu diuersarum: sicut non incouenit idem referre et referri. ¶ Ad primum negatur consequentia et ad probationem concedo quod ex motu fortis fit aliquid nouum in quibet parte multum negat: quod omne recipiens aliquid

quid mutetur. eo q̄ tales respectus adueniūt de nouo
aliqui alibi mutatio facta in eo: vt p̄p̄ Aris. in ira.
¶ Ad secūdu negat illud esse inueniens: et ad p̄b̄
rūde q̄ loquit̄ de formis absolutis: sic q̄ nullū agēs
agit forma absolutā in p̄terito: ut quā in agēti p̄m
p̄p̄uā. ¶ Ad tertiu d̄r q̄ posito solo caloze abf̄s
relatio esse caloz nō esset calefactu: formaliter: sic nō
aliquid est albi sine albedine. ¶ Ad quartū admisso
illo casu: nō esset p̄p̄ p̄sonis nec ille due albedines
essent filies nec sor. ¶ Plato distinguereut: et sic cōcedit
q̄ aliqua eēnt duo que nō eēnt distincta formaliter: et
alig d̄ eēt q̄ nō eēt idē ibi ipsi nec differēs a seipso: d̄
tū enī quib̄ diffinitio illa sūt pla positiua: iā nō
d̄stinguūtur sicut nec albedo ē alba: sūt tamē illa quib̄
aliqua formaliter relative distinguūtur: sicut albedo est
illud quo aliqd formaliter est albi: et sic de alijs.

Quæ agēis **Lex.**
ta cōclusio est ista **cō.10.**
ad actōē ⁊ passio
nē nō est p se mo
tus nec mutatio p
batur nulli⁹ mor⁹
pprie dici⁹ ē mor⁹
neq; alicui⁹ muta
tionis. pprie dicte
ē mutatio neq; ali
cuius mutationis:
aut motus quali
tercūq; accepti est
mor⁹ vel mutatio

igitur nec actionis vel passionis est motus vel mutatio: patet consequentia q2 si ad aliquā formā nō est per se motus vel mutatio: nec est ad terminos eius: vt patet induciue: constat autē actionē & passionē ēē terminos motus vel mutationis vt p3 ex determinatis tertio huius: accēdes autē Arit. probat: p2 q2 nullus motus p2prie dicitur est motus. Secūdo q nullius mutationis p2prie dicte est mutatio sic q generationis nō est gñatio nec corruptiois corruptio: q nō ēē mutatioes p2prie dicte cū sint indiuisibiles & dīctorio i dīctoriozū ibi. (Am p1) aut in infinitū. Tertio q nullus motus v1 mutatiois q̄licet qz accipiant est motus v1 mutatio ibi: q tēp ali qd. Ari. igit fac duo qm p2 se3 rnuat ad dicēda: scdō exequit de tūto ibi. (p2) qdē. L.eli. (3n agētis nō patiens nō oīe q mouet aut mouētis. i. ad nullū respē: cū agētis v1 patiens moti aut mouētis est motus vel mutatio: q2 nō ē motus motus necqz gñatiois gñatio: nō oīe mmutatio mutatio. (p2) igit qdē). Quātū igit ad p2mū Ari. arguit q nullus motus ē motus p2 loquēdo de motu. p2prie dōc: qm si aliquid motus est motus. aut igit p modū subiecti aut p modū ēminī: p arguit pbs q nō p modū subiecti: scdō q nō ē p modū ēminī ibi. (aut remutadō). arguit q pbs q nullus motus ē motus. f. p modū subiecti eo mō quo dicimur motus ē homī qm modū motu locali aut ex albo i nigrū: q2 tūc motus moueret f3 oēz spēz motus sic hō iūa q motus calefieret & frigeret r. i. uerēf de loco ad locū: augeret ac diminueret: sed f3 sunt impossibilia: p2 p2is nō ē possibīle tūc esse subiectum motus: iō nō est motus tanq subiecti. L.eli. (p2mū qdē. n. cōsigt ouplr aliquid motus ē eo tūz aut sic subiecti vt homo mouetur: quia ex albo in nigrum mutatur sic r motus aut calefit aut frigescit aut locū mutat aut augmentatur aut diminuitur. Doe

Libor quintus.

Tex.
co. 12.

autē impossibile est: nō enī substantiaꝝ aliqđ est muta-
tio fm aliqua nomīata. f. ad quantitatē qualitātē. vel
vbi. (Aut in mutādo). Probato qđ motus nō est mo-
tus per modū subiecti: arguit pbs alteraz partē: v3 qđ
motus nō est motus per modū termini: eo mō quo
dicimus motū quo hō mouet ex egritudine in sanita-
tem ēē sanitatis. i. ad sanitatē cū hoc nō sit possibile nī
si per accidēs: qđ arguitur sic: qđ oīs motus est ex for-
ma in formā v3 parz inductiue: neq; est hoc vñū tm de
motu: sed etiā de generatiōe et corruptione: qđ oīs ge-
neratio: et oīs corruptio est ex forma in formā: cū om-
nis generatio vñū sit corruptio alteri: et eōtra v3 ba-
betur primo de ge. est tamen differētia in hoc qđ mor-
est per se de forma in formā: cū sit per se de cōtrario in
cōtrariū: generatio autē et corruptio nō est per se de for-
ma in formā: cū sit de per se cōtradictorio in cōtradi-
ctoriū: tūc sic oīs motus est per se de forma in formā
igitur mor- est p se de motu in motū: si motus est ad
motū tanqđ ad p se terminū: sed nō est rō: quare mor-
est ad vñū motū quin sit ad quēcūq; indifferētē: igit
cū quis infirmat ille motus est ad quēcūq; motū idif-
ferētē qđ est falsus: et eōtra expiētiā: videmus enī ho-
minem egrotāre in fine egrotatiōis quiescere sub sani-
tate: et nō moueri alio motu. L. li. Et cōstrue sic: si ali-
cuius mor- est motus: aut igit tūq; subiecti qđ reproba-
tum est aut in mutādo alterz aliqđ subiecti aut ex mu-
tatiōe i alterā spēs v3 ex egritudine in sanitatē fm
hoc possibile est nī si p accidēs: hic enī motus ex alia
specie. i. forma in aliā formā mutatio est et generatio et
corruptio sūt pter qđ hec. f. generatio et corruptio sūt
in opposita sic: v3 cōtradictorie: motus autē nō sūt pter
pirare: simul igitur mutabitur aliquod alteras hominē
ex sanitate in egritudinē: et ex ipā hac mutatione in ali-
am mutationem: manifestū autē cū infirmet aliqđ ho-
mo mutatus erit in qualibet alia spē motus: sed hoc ē
falsus: cōtingit enī quiescere in fine motus. (Et ampli-
us). Itē arguit pbs qđ motus nō est ad motū tanqđ
ad per se terminū: qđ dato illo sequit qđ aliquid mo-
uetur moribus cōtrarijs: nā motus nō est indifferētē
ex quibet fmio ad quēlibet fmīnū v3 patuit: ex cōtra-
rio in cōtrariū: igit si motus est ad motū tanqđ ad per
se terminū oīs motus est ex motu cōtrario in motū cō-
trariū: igitur egrotatio est in sanationē tanqđ in per se
terminū et arguitur sic: egrotatio est in sanationē tanqđ
in per se terminū: sed omne qđ mouetur cōtinue h3 par-
tem de termino ad quē: v3 probatur. 6. hui: igit qđ du-
aliquis egrotat h3 aliqūē motū sanationis: et p cōse-
quens simul mouetur motu egrotationis et motu sa-
nationis: p3 cōsequeūta qđ successiua dicunt esse fm se
toto qđ du aliqua pars illoꝝ ē fiat ergo argumētū sic
qđ du aliquis egrotat simul mouet motu egrotationis et
motu sanatiōis: et motus egrotationis et motu sana-
tionis sunt motus cōtrarij: igitur aliquid simul moue-
tur moribus cōtrarijs. L. li. (Et amplius nō incon-
tingentē semp). i. nō quēlibet mutatio est indifferētē
in quālibet mutationē: si motus est ad motū p se: et
ideit sed illa mutatio ex quodā determinato cōtrario
in quo ddā alterz est determinatū pirariū: quare et op-
posita erit sanatio terminas egrotatēz per se quo existē
te idem mouetur moribus cōtrarijs. Et notāter dicit vi-
co inquit pbs motū nō esse ad motū per se: quia nō in
cōuenit motū esse ad motū per accidēs ratioe subiecti
v3 si aliquis homo moueatur ex recordatione in obli-
uionē obliuio aliquo mō est terminus recordatiōis: nō

quidē per se: sed per accidēs ratioe subiecti enī reco-
rdatio terminat ad obliuionē: qđ subiecti cui inest re-
cordatio mutatur in obliuionē qđ ergo est per accidēs
ratioe subiecti: id indifferētē quibet motus pōt ter-
minari ad quēlibet motū: nā sicut subm cui inest reco-
rdatio mutatur in obliuionē: ita aliquādo mutatur in
sciam: aliquādo in sanationē aliquādo in calefactiōē
vel dealbationē: et sic consequēter in alias spēs motū
um. L. li. (Sed fm qđ accidit motus terminat ad mo-
tum et sic ex recordatione in obliuionē mutat). i. muta-
tur aliquis hō: hoc est per accidēs motū (qm cui inest
illud). f. recordatio mutat aliquādo in sciam aliquan-
do vō in sanationē sicut in obliuionē.

Notandū primo fm cōmentatoꝝ cō-
mento secundo qđ motus sit
subiectum motui: manifestū est qđ est ipossibile: qđ si
motus esset subiectū motui: tūc motus reciperet motū:
et quietē: qđ illud qđ est innatum moueri: innatū est qđ
scere: et ipossibile est v3 mor- recipiat quietē: qđ motus
cōtrariū est qđē. ¶ Ecce argumētū cōtrarij si mor-
est subm motus: igit mor- mouet: sed oē qđ mouet est
innatū recipe quietē et quiescere: igitur mor- pōt qđ scere
et recipe quietē: qđ est ipossibile: qđ vñū oppositoꝝ nō
recipit reliquū. Albertus autē pbat. pcelluz infinitū in
motibus si motus esset subm motus: qđ si motus esset
subm mor- per idē ille motus h3er alii motū p3o subo
et sic in infinitū: qđ si nō esset: tūc staret ad vñū motum
qui nō h3eret subm quo posito ille motus ēē substantia:
et sic pluriū motū eiusdē generis vñū esset suba:
aliquis accidēs qđ est ipossibile. ¶ Ex p3dictis sequit
p3 qđ mor- local nō ē mobile qđ mouet et mobile qđ mo-
uet ē h3 mor-. f. h3 mor- localit p3 Ari. in lra: igit mor-
est subm mor-. Itē sequit qđ nec alteratio est qualitas
que accipit nec augmētatio est quātitas que introdu-
citur: qđ si alteratio est quātitas que acquirit et alteratio
est ad qualitātē tanqđ ad terminū: igit alteratio est ad
alterationē tanqđ ad terminū: si tr augmētatio ēē ad
augmētationē tanqđ ad terminū: si augmētatio ēē quā-
titas que acquirit opposita: tamen ista cōiter sustinē-
tur: v3 qđ mor- localis est mobile qđ mouet localit et qđ
augmētatio et alteratio non differunt a terminis mo-
tus que omnia sunt falsa.

Secūdo notādū f3 p3m p3o. 12. qđ memo-
tio et trāsmutatio ad obliuionē nō
est eēntialiter: f3 h3 accidit p3 trāsmutatiō: qđ sicut trans-
mutat aliqñ ad sciaz: et aliqñ ad sanitatē: ita accidit trāf-
mutari qñq; de obliuionē ad sciaz et de egritudine ad sa-
nitatē: et qñq; de scia et qñq; ad sciaz: et qñq; ad sanita-
tē: et qñq; de sanitate: nō ita qđ trāsmutatio qđ est de sa-
nitate in egritudinē ē eēntialiter qđ si copulata: f3 iter illa
ē d3s: qđ si h3 nō ēē: sequit aut qđ mouet duob3 mo-
tibus oppositis simul. ¶ Istud p3m declarat in pre-
Egidi3 di. qđ si aliqđ subz in illo istāt in quo est plene
sanatū incipiat dealbari: sanatio fmīabit in dealbatio-
nē: h3 tamē nō erit p se et v3 sanatio ē h3 p accūs rōne f3
sectū: nā qđ subm cui inest sanatio incipit dealbari et ha-
bet ordinē ad dealbationē: ideo p accūs vna mutatio
h3 ordinē ad aliaz mutationē: cū ergo h3 sit per accidēs
sequit qđ sit qđ idē mīatū sic: qđ quibz mutatio idifferētē
terminari poterit ad quālibz mutationē tā ptingētēz qđ
opposita: f3 differētē qđ i cōtingētē poterit fmīari fmīe
in illo. n. istāt in qđ est qđ sanatus poterit incipere egro-
tari egrotatiōe opposita illi sanationi: f3 iter illos mo-
tus p3os interueniet quies mediā. ¶ Sed dubitatur

Tex.
co. 10.

Tex.
co. 12.

Tex.
co. 11.

De hiscorum.

qñ si in fine dealbationis poterit subiectum incipere
calefieri per idem poterit incipere nigrescere: quoniam si
aliquid agēs potest per totaz vnaz horam albeface
re forte in fine illius hore potest agēs contrariū tāte
potēte vel maioris incipere nigrescere: sicut si aqua
pōt per vñū tēp^o ifrigidare i fine istius tempis potest
ignis incipere calefacere: et consequēter poterit contin-
gere q^o duo agētia p^otraria poterunt in duabus hōis
immediatū inducere in sortē motū egrotatōis et motū
sanatōis illi oppositū igit^r sicut in omis pōt terminari
in motū cōtingentē ita in motū oppositū. Itē est di-
cendū p^o nunc q^o intentio p^ometatōis est q^o aliqd pōt
moueri de sanitate i egritudine et e cōtra et de memo-
tione in obliuionē vel in sciam et e contra sic q^o motus
egrotatōis et sanatōis possūt esse immediatū: nō ta-
men copulari eo modo quo motus et suus terminus
ad quē: verbi grā in fine egrotatōis est sanitas: et in
fine dealbationis est albedo ad quā terminatur mot^o
isto modo non est impossibile duos motus opposi-
tos seinuicem terminare: sic q^o in fine. i. in instanti termi-
nante egrotatōnem sit sanatō aut in instanti termina-
te dealbationē sit denigratio: quoniam cum non detur
primū instans motus fm omne q^o mouet aliquo mo-
tu p^o mouebat illo motu: p^o Ari. 6. huius: aliud simul
moueretur motibus p^otrarijs. s. motu egrotatōis et mo-
tu sanatōis: s. nō est incōueniens aliquid simul moue-
ri egrotatōis vel sanatōis et motu dealbationis obli-
uionis vel memoratōis. Necessē est ergo inter sana-
tionem et egrotatōnem aut inter dealbationem et ni-
gresfactionem esse quietem mediam: non quidem tem-
poralem: sed instantaneam: ita quod in instanti medio
non sit aliqua sanatō: neq^o aliqua egrotatō non ali-
qua dealbatio neq^o aliqua denigratio sed de hoc ma-
gis videbitur octauo huius. (Amplius autem in infi-
nitum). Postq^o p^obus probauit primū intentum vide-
licet q^o nullius motus est motus loquēdo de motu p^o
p^orie dicto: consequēter probat fm intentum. s. q^o nul-
lius mutationis p^orie dictē est mutatio ita q^o nullius
generatōis est generatio nec aliquid corruptōis est
corruptio: qñ si aliquid generatōis est generatio: aut
igit^r p^o modū terminū vel per modū subiecti. sed nul-
lo isto p^o modo p^o igit^r rē. mino^r Ari. arguit: et primo
q^o generatōis non est generatio per modū terminū:
secūdo q^o generatōis nō est gñatio p^o modū subiecti ibi
(Amplius eiusdē). Arguit ergo p^obus q^o generatōis nō
est generatio tāq^o terminū: q^o dato opposito sequitur
tria incōueniētia: primū est q^o est pcedere in infinitū in
generatōib^o: q^o si aliq^o gñatio est termin^o aliquid gñati-
onis p^o idē illa alia gñatio ē termin^o aliquid gñati-
onis: et sic in infinitū: s. illud ē impossibile q^o i q^obuscūq^o
datur primū in illis nō est pcedere in infinitū: s. in gñati-
onibus: dā^r p^o igit^r in gñatiōibus nō ptingit pcedē
in infinitū: p^o p^onta cū maior: et minor arguit in q^obus-
cūq^o dāt vltimū in eiusdē dāt p^o: sed in gñatiōibus
datur vltimū: q^o aliq^o est gñatio vltima: igit^r in gñatiōi-
bus datur p^o. L. li. (Amplius at^r et in infinitū vadet si
erit mutatio mutatio et gñatiōis generatio) s. illud
est falsū: necesse est igit^r eē primā gñationē si vltima
erit. Scd^o: incōueniēcia q^o gñatio simul est et nō est pba-
tur illud sequi: nā si generatio est termin^o generatōis:
igit^r gñatio aliqñ gñatur: s. illud q^o gñat nō est vt pa-
tuit supra de intētiōe p^ori: et iā p^o de intētiōe p^ometato-
ris di. q^o res generata cū fuerit in gñatiōe nō duz est il-
la res gñata: verbi grā: qñ hō cū fuerit in gñatiōe nō

dū est hō: et hō manifestū est p^o se igit^r gñatio nō est. de
de arguitur alta p^o sic si aliqd mouetur mot^o illi^o est
igit^r p^o idēz si aliqd generat^r generatio illi^o est: s. p^o cō-
cessum gñatio generat^r si est termin^o generatōis agitur
generatio est s. iā probatū est q^o gñatio nō est igit^r ge-
neratio simul est et nō est q^o erat pbandū. L. li. (Ut si
simpl^r gñatio fiebat. i. gñabat aliqñ tanq^o termin^o ge-
neratōis: et sic fiebat. i. q^o iā gñatū gñabat: grē nō
dū erat q^o sit simpl^r). i. quare q^o gñat simpl^r nō dū est:
sed aliud cū sit sic q^o et fa cū est pzo isto instāti: et itēz
fiebat hoc aliqñ: qñ fieri pcedit factū ē: grē gñatio nō
dum erat tūc q^o sit. i. grē gñatio nō est quādo ipsa sit: s.
generatio est quādo aliquid sit igit^r generatio simul ē
et nō est. Tertiū incōueniēcia q^o impossibile est aliqñ ge-
nerationē esse fore vel fuisse: qñ si generatio est termin^o
nus generatōis: per idē illa generatio hz aliū terminū
et si sic sequit^r q^o est pcedere in infinitū a p^orie a^r et par-
te post in gñatiōib^o terminatis et terminantib^o: quo cō-
cesso impossibile ē aliqua generationē ēē fore vel fuisse:
q^o si nō datur p^o ne vltimum: non etiam datur medi-
um ita q^o nō dabitur aliqua generatio sequēs primā
neq^o a^rcedens vltimā. L. li. (Qñ autē infinitoz nō
est p^o et si nō erit q^o p^o genus neq^o habimuz). i. cōse-
quenter illi^o. i. nulla generatio pōt esse: deinde p^obus
cōcludit intentū di. neq^o fieri. igit^r neq^o moueri possū-
bile est n^o mutari nihil tanq^o termin^o mutatiōis.

Notandū fm cōmentatores p^omento. 13.
q^o ante trāsmutationē nō erit
trāsmutatio essentialiter: per accidens vō est neēm. s.
q^o a^r oēz trāsmutationē sit trāsmutatio qñ necesse est vt
sit h^o vñ^o motus etern^o qui sit causa q^o ante omnē mo-
tum factum sit motus vt declaratum est. 18. hui^o et q^o
moderni nō distinguūt illud q^o est per se: et illud q^o est
per accidens estimauerunt q^o sequitur ex hoc: quod si
homo semper generatur ab homine vt si primūz non
fuerit postremum non erit: sed modo est ita: quoniam
primū est: et est sol^o intellectus operans: hominem
autēz generari ab homine in infinitum est necessariū p^o
accidēs nō per se. hēc p^ometato^r. Ex hīs verbis cō-
metato^ris appet^r resolutio hui^o dubij: nā posset aliq^o
arguere illā p^o p^one esse falsāz si nō datur primū non
datur vltimū: q^o si mūdus est eternus nō dabatur p^o
mus homo: et tamē dāt vltimus: et iō cōsequet^r nō da-
batur p^oia generatio: et tamē datur vltima: et ita non
est incōueniēcia p^ocessus ifinit^o tā in hōib^o q^o in gñati-
onibus. Rūdet p^o q^o nō cōtingit pcedere in infinitū in
essentialiter ordinatis: qñ in talibus semp^o dāt primū
et vltimum: sed bene contingit pcedere in infinitum
in accītal^r ordinatis dando p^o fine vltio et vltimū si
ne p^o: vñ respectu p^oterito^r hominū dāt vltimū et nō
primū: respectu at^r futuro^r dāt primū et nō vltimū: et
hō q^o iter hōies est ordo accītal^r: ita ē q^o in genera-
tionib^o ē ordo accītal^r pōt dari vltima sine p^o: et p^o
sine vltia: itis tñ gñatiōib^o ifinitis cōrripit vñ p^o
extra illā multitudinē q^o est cō illius ifinitatis et istud
primū ē mot^o celi: sic ē ifinitis hōib^o p^oteritis et futuris
cōpēt vñ primūz extra multitudinē hominū q^o ē cō
illi^o multitudinis ifinitie vñ subiecti et intelligentia agēs.

Sed dubitatur p^o q^o si comin-
git pcedē i in-
finitū i gñatiōib^o sic q^o dāt vltima et nō p^oia: vel e cōtra
sequit^r q^o rō Ari. nulla ē quo ad p^o et tertiū incōueniēcia
Scd^o nō magis ordinat^r p^o dealbatio ad albedinē
q^o ordiarent^r gñatio ad gñatiōes: si gñatio ēē p^o se finit^o

Tex.
cō. 13.

Tex.
cō.

Liber quintus.

nus gnationis s; nō sedē dealbatio. nō est igit albe-
do nō est igitur etiā nō sequit generatio prior nō ē igit
tur generatio posterior nō est. ¶ Ad primū dicitur q
nō icōuenit pcedere ad infinitū i gnōnib; cēntiātr ordi-
natis qm̄ tūc daret primū r nō n vltimū vel ē quoz
quodlibet est impossibile in ordine essentiali s; m q seque-
tur pcessus infinitus in generationib; essentiali or-
dinatis. p; si cōcedatur gnātiōē esse per se terminū
generationis: qm̄ sicut motus est terminus motus ita mu-
tatio est terminus mutationis habēs ordinē essentialē sp-
loquēdo de termino p se r nō per accidēs. si igit quelibet
generatio per se terminat r p se terminat sequitur p-
cessus infinitus in generationib; per se r essentiali or-
dinatis. ¶ Ad scōm rīdet negādo p nām qm̄ si ge-
neratio est per se terminus generatiōis necessario ille mu-
tatiōes sunt simul: nō autē necessario sunt simul deal-
batio r albedo. iō optime sequit generatio prior nō
est igitur generatio posterior nō est r nō sequit deal-
batio nō est igit albedo nō ē q ille generatiōes sunt
necessario simul declarat: qm̄ generatio ex quo est ens
successiuū nō est nisi ouz est ingnāri r in fieri. ergo qm̄
generatio est tunc suū generari est r suū generari etiāz
est ens successiuū. igit generari generatiōis nō est nisi
qm̄ suū generari est: r ita de alijs dicitur: r p nā si ge-
neratio est p se terminus generatiōis r in infinitū opz
oēs illas generatiōes eē simul r pro eodem instāti.
¶ Ista res pōitio pulchra est: s; pōit habere ipedimē-
tum: qm̄ Aristo. nō loquit hic de generatiōe que ē mo-
tus successiuus cuius talis motus sit generatio per acci-
dens: s; loquit de generatiōe p se que est subiectus p-
uentus forme subalis vel accidentalis iuxta doctrināz
Burlei ponētis generatiōem tam simpliciter q; qd sub-
iecti fieri: r cōmentator dicit hic q; si generatio genera-
retur sicut indiuiduū p dīcāmētū sube oīa illa icōueniē-
tia sequerent. cōstat autē p m cōmētatorē r burleū indi-
uiduū p dīcāmētū sube nō successiue s; subito generari.
¶ Dicendū igit q; si aliquid indiuisibilib; generat illū
h; primū instās sui esse: s; generatio est mutatio indi-
uisibilis. ideo si generatio generat opz indiuisibilib; ge-
neret r q; habeat primū instās sui esse: quo pcesso seq-
tur illas infinitas generatiōes simul eē pro eodē instā-
ti: q; pōit q; a. generatio generaret p b. gnātiōes r
sit instās plens primū instās a. generatiōis. r q; vtz
b. sit in hoc instāti aut nō. si est in hoc instāti habetur
intētiō: q; qua rōne generatio a. generatiōis est: simul
tū a. per idē generatio b. generatiōis est simul cū b. r
sic in infinitū. sed a. b. sunt in eodē instāti. ergo oēs ille
infinitas generatiōes sunt in eodē instāti. Si autē dicit
q; b. nō est in hoc instāti: r b. generatio est generatio a
generatiōis opz pcedere a. sed b. indiuisibilib; generat
sicut esse a. ergo b. habet primū instās sui esse sicut a.
tunc arguit sic. aliquid fuit primū instās b. s; nullū ime-
diatūz huic instāti fuit primū instās b. cū instās nō sit
immediata. s; huius. ergo aliquod mediātū instās fuit
primū instās b. qd est impossibile: q; tunc inter gene-
rationē esset tēpus mediū q; nullo mō est dicendū: opz
igitur illas generatiōes esse in eodē instāti r cēntiātr
ordinant vtz pbatuz est si aliqua earū est per se termi-
nus alterius. igit si prior nō est posterior: nō est q; q-
dem nō cōtingit de albatōne r albedine q; morus pce-
dit terminū suūz. quare rē. (Amplius eiusdē) ex quo
igit generatiōis nō est generatio tanq; terminū. pnter
arguit phus q; gnātiōis nō est generatio tanq; subie-
lecti dupliciter r primo sic. si gnātiōis est gnātiō tanq;

Ter.
cō. 9.

subiecti sic q; generatio generet subiectiue. sed q; gene-
ratio potest corrumpi. pater p nā. q; sicut motus con-
trarietati motui r quieti. ita generatio cōtrarietati cor-
ruptiōi sed illud qd mouet subiectiue aliquo motu habere cō-
trariū etiā pōt quiescere r moueri motu oppo-
sito. igitur etiā illud qd generat subiectiue pōt corrumpi: r per
p nā generatio potest corrumpi si ipsa est subiectiue gene-
rationis: sed p nā est falsū. q; si generatio pōt corrū-
pi. aut igitur qm̄ est. aut qm̄ nō est. nō qm̄ est: q; si ge-
neratio corrūpitur subiectiue qm̄ est igitur corruptio que
est in ea corrūpitur terminatiue. p nā est impossibile: q; si
sicut generatio nō generat terminatiue vt pbatuz est.
ita nec corruptio: nō etiā generatio corrūpit qm̄ nō est
s; post q; fuit: q; illud qd corrūpitur terminatiue nō cor-
rumpit qm̄ nō est: s; qm̄ est. igit a fortiori illud qd cor-
rūpitur subiectiue corrūpitur qm̄ est. si ergo generatio
corrūpitur subiectiue necessario corrūpitur qm̄ est r p
p nā ista p pōt iplicat p dīcāmētū generatiōis corrūpitur
subiectiue. sed ista sequit ad illā. generatio gnātur sub-
iectiue. ergo rē. hec est impossibilis. generatio generatur
subiectiue. r etiā ista. generatiōis est generatio tanq;
subiecti. Le. li. (Amplius) eiusdē morus alius morus p nā
us est adhuc quies r generatio r corruptio etiā inui-
cem p nā quare q; sit cū fiat q; sit. i. quare cū gene-
retur illud qd sit subiectiue ista q; gnātur: tūc corrūpit
generatio sicut generatur: vtz subiectiue. sed hoc est fal-
sum. nā generatio corrūpitur cū morus sit. i. subito neq;
posterior. ē. cēntiō opz corrūpat tā subie q; terminatiue.
p m cōmētatorē cōmen-

Notandum

io. 9. q; hoc qd dicit Ari-
stoteles. generatiōis nō est generatio subiectiue. funda-
tur sup. p pōnes: quarū vna est q; res mota in rebus
que mouetur motib; oppositis est eadem. verbī grā.
qm̄ illud qd mouetur in loco idē est cum illo qd quie-
scit. r sit illud qd generat idē est cū illo qd corrūpi-
tur. ¶ Scda. p pōitio est q; oē generabat generabi-
le est corruptibile: r hoc apparet p inductionē r decla-
rabitur pfecte in primo celi r mundi. ¶ Tertia vero ē
q; corrūpitur q; nō corrūpit dū generat neq; res mo-
ta quiescit dū mouetur. cū igitur posuerim q; genera-
tio h; generatiōē. sed q; vt habeat corruptionē r cū
habuerit corruptionē sequit vt ipsa generatio corru-
ptionē recipiat: r sic cōtrariū recipit suū cōtrariū q; est
impossibile. incōueniēs ergo q; deducti p mētator est q;
vntū p nā recipit suū p nā si generatio corrūpit.
r hoc suppositis illis tribus p pōnib; que nō idigēt
expositiōe. (Amplius opz.) ¶ Scdo arguit phus ad
idem p bādo q; generatiōis non est generatio tanq;
subiecti: quoniam omne subiectiue motus vel mutatiōis
est mā vel habēs materiā: sed generatio nō est mā vel
habēs materiā. igitur generatio nō est subiectiue genera-
tionis. p; p sequeūtiā cū malo r. minor autē est nota ex
eo q; nō apparet que mā sit generatio: cū nō sit cor-
ruptio nec aīa. corpus. n. est subiectiue trāsmutatiōis realitū: r
aīa trāsmutatiōis intēntiōaliū. ideo si generatio de-
beret eē subiectiue: oporteret q; esset subz vno isto p mō-
do p; nō ē subz aliq; istoz p mōz. igit rē. Le. li. (Am-
plius) opz māz r ei q; sit r mouēt. i. ei q; gnātur r mouet
si igit generatio gnātur subiectiue: igit gnātiō ē aliquo
modo materia. que igitur erit hec materia quā vi. nul-
la. nō. n. sicut alterabile est aliqd qd alteratur vt cor-
ruptio aut aīa. sic est aliquid qd sit. i. generatur motus aut ge-
neratio: ita q; nō p similitudinem se habet alterabile r ge-
neratio vel motus: q; alterabile est illud qd alteratur. f.

Ter.
cō. 19.

corpus: aut aia. generatio aut nō est id qđ generatur:
neq; motus est illud quod mouetur cum neutrum sit
corpus vel anima.

Notandum primo fin cōmētatoz
cōmēto. s. q. subz mo
tus intelligitur duobus modis: quoz vnus est illud
in quo est motus. s. corpus motum. Secundus vero
motus est genus in quo est motus. s. qualitas trans
mutabilis: aut substantia: aut quantitas: aut vbi. disti
ctio cōmētatozis est ista. duplex est subiectuz motus. s.
subiectū in quo r subiectū ad quod. subiectū in quo ē
id quod recipit motū vt corpus vel aia. subiectum ad
quod est id qd terminat motū vt substantia terminans
generatioē nē r quantitas terminās augmētationē nē r q
litas terminās alterationē: r vbi terminās motū loca
lem. ¶ Ex ista distinctione sequit primo q termin⁹
ad quod dicit subiectū motus. per idē termin⁹ aquo r
psequitur mediū fin materia siue id oemōstrat specifi
ce ab extremis: siue fz magis r minus: ita q si for. mo
ueatur a nigredine ad albedinē per rubum non solum solum
roz. aut rubedo dicit subiectū dealbationis: sed etiā in
grado r rubedo: r quilibet gradus albedinis vel ni
gredinis median s inter terminā a quo ad terminū ad
quod. ¶ Scdo sequit q quadruplex est materia vide
licet in qua ad quā ex qua r per quā: quonā oē subm
est materia: fz duplex est subiectū motus: videlicet sub
iectū in quo recipitur motus: r subiectū ad quod est mo
tus: r subiectū ex quo est motus: r subm per qd ē mo
tus. ergo etiā oibus his modis accipienda est ma
teria motus.

Secundo notandū fm cōmētatozē cō
den cōmēto q̄ ipōssibile cō
tingētia ponētibz q̄ motus h̄ymotū: ita q̄ mot⁹ sit
subiectus motui: eadez cōtīngūt ponētibz q̄ mot⁹ est
motus: ita q̄ subiectū sit aliquid: qm̄ sequit̄ ex hac po
sitione q̄ motus moueat sicut sequit̄ ex p̄ma: qm̄ sicut
in trāsmutatioē de albedine in nigredinē: sedtur vt ni
gredo sit trāsmutata. s̄itr si genus moti in quo est fue
rit mot⁹ sedtur vt mot⁹ moueat. s̄it vt patuit dupl po
tēst īmaginari motus esse motū aut tanq̄ subiecti: aut
tanq̄ termini si aliquid motus est aliquid motus tanq̄
subiectū offēdūz est motū moueri: t̄ idē sequit̄ si poni
tur motus ēē motū tanq̄ termini: qm̄ termin⁹ ad quē
motus mouet. si ergo mot⁹ est terminus ad quē mot⁹
ēz mot⁹ moueri. q̄ aut terminus ad quē motus mo
ueatur arguit cōmētatoz: qm̄ si aliquid trāsmutat de
albedine in nigredinē dicimus nigredinē esse trāsmuta
tam: igitur nigredo trāsmutat aliquid: p̄ p̄ns mouet
tur cū trāsmutatio nigredinis sit motus. ¶ Sed p̄tra.
Termin⁹ mot⁹ nō h̄z ēē nisi in fine mot⁹: si fine mot⁹
nō ēē mot⁹. igit̄ termin⁹ mot⁹ nunq̄ mouet̄: qz nō ante
finez mot⁹ cū tūc nō sit termin⁹ mot⁹: nec in fine mo
tus ex quo tūc nō est motus. ¶ Item Aristō. dicit̄ ex
p̄fesse in p̄mo capto huius qm̄ p̄biscoz q̄ termini
motū sunt īmobiles. t̄ cōmētatoz supius q̄ albedo
est forma quēdāz īmobile t̄ quingit̄ eā moueri nō
est loquēdū cū ēē in hac fcia. Respōdēt q̄ sicut cōtīn
git aliquid dupl̄ generari ita t̄ moueri videlicet sub
iectue t̄ terminatie. naz materia p̄ma generat sub
iectue: qz per generationē fit subiectū forme. īpla autē
forma generat terminatie: qz per generationē accipit
esse post nō ēē ita subiectū motus mouet subiectue: t̄
terminus ad quē terminatie: qz accipit esse post non
esse per motuz. ¶ Et cū querit̄ vtrū terminus ad quē

moueatur in fine motus aut ante. Respondet q̄ sicut
 forma substantialis nō generat in instanti quo accipit
 esse: sed anteita terminus motus nō mouet in fine mo-
 tus sed ante nō quidē in aliquo instanti: sed in quolibz
 tēpore terminato ad vltimū instans: neq; est inco-
 mē ens moueri illud qđ nō est dūmodo moueat termina-
 tiue. h̄ enī est differētia iter subiectū in quo ⁊ terminūz
 ad quē: q̄ subiectū in quo est generatio: aut motus nō
 generat neq; mouet: nisi qñ est. terminus aut ad quē
 generatio generatur qñ nō est: ⁊ terminus ad quem
 motus mouet qñ nō est. ¶ Et ad p̄m ⁊ cōmēto-
 rem di. q̄ termini motū sunt immobiles: ⁊ q̄ albedo ē
 forma quiescēs immobilis. Rēpōdet q̄ loquūtur de i-
 mobilitate subiectua ⁊ nō terminatiua: ita q̄ albedo
 ⁊ alij termini motū nō mouentur subiectiue: cūz quo
 stat q̄ moueatur terminatiue. (Et iter aliquid.) post.
 q̄ p̄bus p̄buit diuisim p̄mū ⁊ scōm intenzū videli-
 cet q̄ motus nō est motus: neq; mutatio is p̄b loquē-
 do. p̄p̄z ⁊ stricte de motu ⁊ mutatione. p̄iter p̄bat cō-
 iunctim tertius intenzū. s. q̄ nec motus nec mutatio is
 est motus vel mutatio quāliercunq; accipitur mot⁹
 vel mutatio: quonīa si motus vel generatio is ē mo-
 tus vel generatio: aut igit per modū termini vel subie-
 cti eo modo quo cōtinue argumentū est in p̄cedentibus
 sed nec per modū termini: nec p̄ modū subiecti: igitur
 nullus eo ē motus vel mutatio. patet p̄ia cū ma-
 iori. ⁊ minorē Aristō. p̄bat. ⁊ p̄mo q̄ nullus illorū
 est motus vel mutatio per modū termini. scōo q̄ non
 per modū subiecti. (Amplius sit res.) ¶ Quāuz ad
 p̄mū arguit sc̄philosophus q̄ nullus motus vel
 generatio est ad rem fluentē sed quiescētē tanq̄ ad p̄
 se m̄sēd oīs motus vel generatio est res fluens ⁊ nō
 quiescens: igitur nullus motus vel generatio est ad mo-
 tum vel generationē tanq̄ ad p̄ se terminū. patet cō-
 sequētia cū minorē. maiorē declarā inductiue. vniuer-
 saliter enī videmus in motu ⁊ generatione terminos
 esse quiescētes ⁊ nō fluētes. Doctrina enī terminat
 ad sciētia ⁊ nō ad doctrina: calefactio ad calorem ⁊ non
 ad calefactionē: ⁊ generatio aeris ex aqua ad formā
 ⁊ nō ad generationē. cōstat aut q̄ sciētia: calor ⁊ for-
 ma substantialis sunt res quiescētes ⁊ nō fluētes sicut
 ergo motus vel generatio in particulari nō est ad mo-
 tum vel ad generationē in particulari tanq̄ ad p̄ se
 terminū: ita in vniuersali motus nō est motus: neq;
 generatio nis generatio tanq̄ per se terminū. l. e. li. (Et
 iterūz in motu est dare aliquid in quod mouetur: ⁊ in
 generatione est dare aliquid in qđ generatio tendit. oꝝ
 enim aliquid est buisimo di ex hoc quod quiescēte in hoc
 quiescens q̄ sit motū aut transmutatur per generatio-
 nem ⁊ nō in motū aut generationē cum sint res fluē-
 tes. simul autē ⁊ quomodo erit in termino ad quē res
 quiescens ⁊ res fluens. quasi dicat nullo modo non
 enim erit doctrina que doctrina generatio sed sciētia
 quare in generationis in cōmuni est terminus ad quē
 neq; quidē generatio in particulari est termin⁹ ad quē
 generatio nis in particulari. ⁊ cōsimiliter dicat de motu.

¶ **Notandum** mēto. i6. q̄ si motus
 haberet generationē tūc esse ret in via generatio is el-
 set esse eius perfectio in actu: ⁊ si res que est iāz cōple-
 tet generata generetur. Duas rōnes intendit hic cōmē-
 tator. p̄bantes motū nō posse esse per se terminū ge-
 nerationis: quāz p̄ma est ista. si motus est termin⁹
 generationis: ⁊ omnis p̄ se terminus generationis ba-

Notañdum ¶ In cōmentatores cō
habet generatiōē sic esse rei in
fieri eius perfecte in actu: si res que est iam cōple
ta generata generetur. Dnas rōnes intendit hic cōple
taior. pantes motus nō posse esse per se terminū ge
neratiōis quartū pma est ista. si motus est terminū
generatiōis: rōnis p se terminū generatiōis ba

Libri quintus.

bet esse in actu completo cum sit res quiescens. igitur
motus est in actu completo. psequens est impossibile. quoniam
motus est formatio ens successiuus nunquam habens totum
suum esse simul. **¶** Secunda ratio est ista. si motus est
per se terminus generationis: et ois per se terminus ge-
nerationis est res complete generata: igitur motus est
res complete generata quoad ois quod motus est ille gene-
ratur: quia suus esse est suus fieri et generari: igitur res co-
plete generata generatur quod est impossibile. Duo igitur
inconuenientia sequuntur finem comitatorum. dato quod motus
sit per se terminus generationis primi quod motus est in
actu completo quod est contra philosophum tertio huius di. quod motus
est actus perfectus et actus admixtus potentie et actus
entis in potentia finem quod in potentia finem quod res comple-
te generata generatur quod est contra Aristotem. in hoc quinto di.
quod res quando generatur non est: ut arguitur sic quod qua-
do res generatur non est loquendo de re que est ter-
minus generationis: sed res quando est complete ge-
nerata: est igitur idem simul est et non est quod est contra phi-
losofum principium. (Amplius si tres.) Secundo. probat phi-
losofus quod nullus motus vel generationis est motus
vel generatio per modum subiecti: quoniam cuiusli-
bet motus vel generationis subiectum per se est perma-
nens et non fluens: sed quilibet motus et quilibet gene-
ratio non est permanens sed fluens: ergo nullus motus
vel generationis est subiectum per se motus vel genera-
tio. patet psequens cum minor. et maior arguitur indu-
ctiue: quoniam tres sunt species motus proprie dicte. scilicet
motus ad ubi et motus ad quantitatem et motus ad qualita-
tem. constat autem quod cuiuslibet istorum motuum subiectum
per se res permanens. illud quod mouet localiter et
augetur et quod alteratur. Si enim motus esset per se subie-
tus motus: tunc motus per se moueret: aut igitur eadem
specie motus aut alia non eadem specie motus: quoni-
am tunc motus localis moueret localiter: et augmen-
tatio augeretur: et alteratio alteraretur que sunt impossi-
bilia. si autem dicitur quod motus mouetur alia specie mo-
tus: sequitur motum localem alterari: augeri: vel diminui: et
econtra. patet psequens. quod non sunt plures quam tres spe-
cies motus: sed psequens est absurdum: ut liquet. Et si
autem motus proprie dicitur est res permanens et non fluens:
ita cuiuslibet motus improprie dicitur: et cuiuslibet gene-
rationis et corruptionis nunquam esse fluens est per se sub-
iectum permanens quam fluens. Le. li. (Amplius si tres
species sunt motus. horum autem aliquem necesse est esse
naturam subiectam permanentem et non fluxuam: et in quibus
id est finem quam mouet aliquid aliquo illo: motum ali-
ter continget loci mutationem alterari aut ferri quorum
quodlibet est inconueniens. Ex predictis inferat philosophus quod
cum tripliciter contingat aliquid moueri est ut declaratur
in principio huius quinti. impossibile est motum moueri
per partem: aut per se sed bene per accidens. verbi gra-
tia. si aliquis dum sit sanus currat aut discat potest co-
cedi quod sanatio currit per accidens et adiscit per accidens
quia sanatio accidit alicui subiecto quod per se currit et ad-
discit tale per accidens est relinquendum in scientia specu-
latiua ut dictum est supra. Le. li. (Quinto autem quoniam quod mouet
oem quod mouet tripliciter aut in eo quod est per accidens: aut quod per
aliquid quod aut per se finem accidens solum contingit mutare mu-
tationem: ut si quis sanus sit currat: aut discat. hanc au-
tem mutationem finem accidens diffiniuius olim: scilicet
in primo huius commentum.

Notandum quod commentator commentum
10. 17. probans motum

non moueri finem partem dicit. Intende de illo qui est finem
partem: quia omne quod habet motum finem partem pos-
sibile est ut motus sit in toto quod cum pars diuiditur sit
totum: si igitur esset possibile ut motus moueat per par-
tem esset possibile ut moueretur finem totum. Intendit sic
arguere commentator. illud quod mouet finem partem po-
test moueri per se quia potest diuidi et filium totum: sed mo-
tus mouet finem partem per aduersarium: igitur motus po-
test moueri per se quod est reprobatur.

Sed dubitatur utrum motus loca-

lis moueatur loca-
liter per accidens: et augmentatio augeat per accidens
et alteratio alteretur per accidens et videtur quod sic: ex quo
motus dicitur moueri per accidens ad motum subiectum. In
contrarium apparet esse philosophum in littera. non enim dicit quod sa-
natio sanatur: aut quod disciplinatio disciplinetur: sed tamen
sanatio currit et discit per accidens. Respondetur quod sicut ex
communis modo loquendi: albedo non est alba per se vel
per accidens: nec caliditas est calida per se vel per acci-
dens: sed quilibet earum est extensa ratione quantitatis
ita non est dicendum quod motus localis moueatur locali-
ter: nec quod augmentatio augeat: neque alteratio alteretur
per se vel per accidens. proprie loquendo: et maxime per
eandem speciem motus: sed per diuersas rationes non est incon-
ueniens ut quod motus localis rectus moueat circulariter
quoniam pila mouet sursum vel deorsum: et quod dealbatio cale-
fit: quoniam idem sit calefit et albefit. **¶** Sed aduertendum quod per
ta caliditas alicuius non dicatur calida per se vel per accidens
ex quo ipsa non supradit subiectum per se vel per accidens
tamen aliqua pars caliditatis potest dici calida per ac-
cidens ratione alterius caliditatis illi addite non extensi-
ue: sed intensiue. sicut enim caliditas intensiue per accidens
ad intensiue totius. propter additionem intensiue partis
ad partem: ita calefit per accidens: et efficitur calidior
per accidens. non igitur inconuenit concedere quod caliditas
est calida et albedo alba per accidens: sicut quod calidi-
tas est alba et albedo calida per accidens. et ad regu-
laritatem commune quod nihil predicat de seipso denominatione
illud est intelligendum per se: et non per accidens. isti tamen
modi loquendi quia sunt multum per accidens sunt re-
linquendi et solum illi acceptandi qui sunt per se iuxta
doctrinam Aristoteli. in hoc quinto.

Moniasan Ter. co. 18.

tem neque substantie. Ista
est secunda pars huius ca-
pituli in qua philosophus
postquam manifestat predi-
camenta in quibus non est
motus per se manifestat ea
in quibus est motus preci-
se et adequate: et qualiter in eisdem motus denomina-
tionem suscipit genericam et specificam ponens quatuor
conclusiones: quarum prima est ista. Tamen in tribus
predicamentis est motus: scilicet in qualitate quantita-
te et ubi. **¶** Secunda conclusio. motus finem qualitatem
sunt eiusdem denominationis remote et non proprie
que ibi. (Motus quidem igitur.) **¶** Tertia conclu-
sio. motus finem quantitatem non sunt eiusdem denomi-
nationis remote: et tamen tantum specie differunt ibi.
(Qui vera finem quantum.) **¶** Quarta conclusio. mo-
tus finem locum proprie loquendo non habent nomen
simplex commune neque proprium ibi. (Qui autem finem lo-
cum.) **¶** Prima conclusio arg. sic. in qualitate quanti-

B ij

tate et ubi est per se motus et in nullo alio predicamento est per se motus: igitur est in in qualitate quantitate et ubi est per se motus. patet consequentia ab exponantibus ad expositam. prima pars antecedens fuit probata in prima conclusione huius capituli assignando causam quare in his tribus predicamentis est per se motus: quia in his est per se contrarietas subiecti quo et termini ad quem. Secunda pars antecedens etiam patuit in secunda parte huius capituli in qua est ostensum in substantia non esse motum per se neque in relatione neque in actione et passione. et consequenter non est motus per se in alijs tribus sequentibus: quia ita consequuntur terminos motuum proportionales et immediatos: sicut substantia vel relatio aut actio vel passio. Le. li. (Quonia autem neque substantie neque ad aliquid neque ipsius facere aut pati est motus per se relinquitur secundum quale aut quantum et ubi motum esse solum. in uno quoque enim horum est contrarietas.

Notandum est. quod cummetatores commentatores. quod cummetatores commentatores. ppter quam est possibile ut motus solummodo sit in istis tribus predicamentis est quia contraria existunt in eis. hec enim est causa necessaria inesse eorum. Modus autem quo in his tribus predicamentis est contrarietas in declaratur Egidius di. quod forma potest tripliciter considerari. Primo ut comparatur ad suam essentiam per quam collocatur in specie: et sic in formis non est contrarietas: quia contrarietas est indistantia inter formas modo essentie formarum non distant sed sunt simul. sicut enim sunt simul in eodem medio species albi et species nigritatis simul in eadem materia essentia albedinis et essentia nigredinis: neque inuicem separant nisi negative pro quanto una essentia non est alia. Secundo modo potest considerari forma secundum suum esse quod habet in materia: et sic contrariantur forme de predicamento qualitis cum in eis sit distantia gradus: sicut in intensiue et remissionem. puenientes ex parte materie: cum in eodem subiecto aliter quales forme intenduntur et remittantur: sicut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. Tercio potest considerari formalis secundum esse suum acquisitum per motum: et sic contrariantur ea que sunt in predicamento quantitatitatis: et habent enim distantias quantitatuum et localem secundum quod successive per motum acquiruntur ut quantitas pedalis et quantitas bipedalis: locus sursum et locus deorsum: quod aut forme naturales diffiniuntur per materiam et non per motum. ideo contrarietas reperta in predicamento qualitatitatis est contrarietas simpliciter. contrarietas autem reperta in predicamento quantitatitatis aut ubi est contrarietas secundum quid. huius autem forme siue contrariantur simpliciter siue secundum quid continue habent contrarietatem per se sicut per se acquiruntur per motum. ideo solum in predicamento qualitatitatis quantitatitatis et ubi est contrarietas per se. in alijs autem predicamentis si est aliqua contrarietas: ut puta in predicamento relationis actionis vel passionis. huius contrarietas est tamen per accidens ratione contrarietatis repertarum in tribus nominatis predicamentis. Ex predictis sequitur quod Ioannes bridanus et alij parisienses moderni male assignant causam per se motus alicuius predicamenti di. quod ideo secundum aliquid quod predicamentum est motus per se: quia necesse est ad aliquem motum facere variare responsiones secundum terminos istius predicamenti de eo quod mouetur: et quia impossibile est quod fiat aliquis motus quando oporteat fieri variationem denominationis de isto quod mouetur secundum terminos alicuius trium predicamentorum dictorum. ppter illa tria est per se motus. secundum autem illa predicamenta est motus per accidens que sic se habent quod non est necesse sed contingentem. ppter aliquem motum facere variare denominationes de isto quod mouetur secundum terminos istorum predicamentorum. verbi gratia. posito quod sortis et plato sint similes in albedine: et quod albedo sortis intendatur licet per istum motum varietur denominatio secundum istos terminos simile et dissimile qui sunt predicamenta ad aliquod illud: tamen non est necessarium: quia si proportionabiliter iterum deretur albedo platonis non fuisset variata responsio. neque denominatio terminorum predicamenti relationis: sed solum qualitatitatis. Et consequenter dicunt quod non propter hoc aliquis motus dicitur secundum quantitatitatem: quod per illum acquiratur quantitas: quia tunc omnis motus esset secundum quantitatitatem cum omnis res extensa sit quantitatitatis. neque ex eo aliquis motus est secundum qualitatitatem: quia per eum acquiratur qualitas: quia sic omnis motus esset secundum qualitatitatem: cum per omnem motum acquiratur forma que est paritas et imparitas: et consequenter qualitas. et ideo dicitur de ubi. sed ille motus est secundum quantitatitatem propter quod necessario mutatur responsio per terminos de predicamento quantitatitatis ad interrogationes factam per quantum et non per interrogationes alterius predicamenti: et ita dicitur de motu secundum qualitatitatem: et secundum ubi proportionabiliter. ¶ Sed ista non videntur esse vera. primo quidem: quia non potest fieri motus secundum quantitatitatem neque secundum qualitatitatem absque actione et passione. igitur necessario ad quolibet illorum motuum sequitur variatio denominationis terminorum predicamenti actionis et passionis de substantia prima sicut terminorum predicamenti quantitatitatis et qualitatitatis quod est contra doctrinam Aristotelis dicentis quod ad actionem et passionem non est motus non etiam potest fieri motus localis quando illud quod mouetur vel aliquid eius fuit propter aliquem alium et distans ab alio: sed propter quantitas et distantia sunt denominationes predicamenti relationis: igitur ad relationem est per se motus quod iterum contradicit determinationi philosophi in hoc capitulo. Secundo quia non potest fieri motus secundum quantitatitatem loquendo de motu augm. proprie dicte quando varietur denominatio terminorum predicamenti qualitatitatis et predicamenti ubi: cum non possit fieri talis motus absque alteratione et motu locali et per consequens secundum predicamentum quantitatitatis non est per se motus. tenet consequentia per regulas suas. et consequens repugnat philosopho et etiam determinationibus illorum. Dicendum ergo cum philosopho et commentatore et alijs antiquis exppositoribus quod ideo in predicamento aliquo est per se motus: quia in eo est per se contrarietas et in predicamento aliquo est per accidens motus: quia in eo est per accidens contrarietas. Et si allegatur commentator supra dicitur secundum the mistium quod illa consequentia non valet: in substantia est contrarietas: igitur in substantia est motus: ideo in aliquo predicamento est per se motus: quia in eo est per se contrarietas. negatur consequentia. h enim talis est vera quia deus est tu es: quia tu es edificator: tu edificas: et tamen non sequitur. deus est: ergo tu es. nec sequitur. tu es edificator: igitur tu edificas. Aristoteles tamen et commentator loquuntur hic de contrarietate que est circa subiectum in actu et non circa subiectum

minos alicuius trium predicamentorum dictorum. ppter illa tria est per se motus. secundum autem illa predicamenta est motus per accidens que sic se habent quod non est necesse sed contingentem. ppter aliquem motum facere variare denominationes de isto quod mouetur secundum terminos istorum predicamentorum. verbi gratia. posito quod sortis et plato sint similes in albedine: et quod albedo sortis intendatur licet per istum motum varietur denominatio secundum istos terminos simile et dissimile qui sunt predicamenta ad aliquod illud: tamen non est necessarium: quia si proportionabiliter iterum deretur albedo platonis non fuisset variata responsio. neque denominatio terminorum predicamenti relationis: sed solum qualitatitatis. Et consequenter dicunt quod non propter hoc aliquis motus dicitur secundum quantitatitatem: quod per illum acquiratur quantitas: quia tunc omnis motus esset secundum quantitatitatem cum omnis res extensa sit quantitatitatis. neque ex eo aliquis motus est secundum qualitatitatem: quia per eum acquiratur qualitas: quia sic omnis motus esset secundum qualitatitatem: cum per omnem motum acquiratur forma que est paritas et imparitas: et consequenter qualitas. et ideo dicitur de ubi. sed ille motus est secundum quantitatitatem propter quod necessario mutatur responsio per terminos de predicamento quantitatitatis ad interrogationes factam per quantum et non per interrogationes alterius predicamenti: et ita dicitur de motu secundum qualitatitatem: et secundum ubi proportionabiliter. ¶ Sed ista non videntur esse vera. primo quidem: quia non potest fieri motus secundum quantitatitatem neque secundum qualitatitatem absque actione et passione. igitur necessario ad quolibet illorum motuum sequitur variatio denominationis terminorum predicamenti actionis et passionis de substantia prima sicut terminorum predicamenti quantitatitatis et qualitatitatis quod est contra doctrinam Aristotelis dicentis quod ad actionem et passionem non est motus non etiam potest fieri motus localis quando illud quod mouetur vel aliquid eius fuit propter aliquem alium et distans ab alio: sed propter quantitas et distantia sunt denominationes predicamenti relationis: igitur ad relationem est per se motus quod iterum contradicit determinationi philosophi in hoc capitulo. Secundo quia non potest fieri motus secundum quantitatitatem loquendo de motu augm. proprie dicte quando varietur denominatio terminorum predicamenti qualitatitatis et predicamenti ubi: cum non possit fieri talis motus absque alteratione et motu locali et per consequens secundum predicamentum quantitatitatis non est per se motus. tenet consequentia per regulas suas. et consequens repugnat philosopho et etiam determinationibus illorum. Dicendum ergo cum philosopho et commentatore et alijs antiquis exppositoribus quod ideo in predicamento aliquo est per se motus: quia in eo est per se contrarietas et in predicamento aliquo est per accidens motus: quia in eo est per accidens contrarietas. Et si allegatur commentator supra dicitur secundum the mistium quod illa consequentia non valet: in substantia est contrarietas: igitur in substantia est motus: ideo in aliquo predicamento est per se motus: quia in eo est per se contrarietas. negatur consequentia. h enim talis est vera quia deus est tu es: quia tu es edificator: tu edificas: et tamen non sequitur. deus est: ergo tu es. nec sequitur. tu es edificator: igitur tu edificas. Aristoteles tamen et commentator loquuntur hic de contrarietate que est circa subiectum in actu et non circa subiectum

Liber quintus.

in potentia modo si in substantia esset contrarietas ista esset circa subiectum in potentia et non circa subiectum in potentia modo si in substantia esset contrarietas illa esset circa subiectum in potentia et non circa subiectum in actu secundum commentatorem: ibi ideo concluditur quod in substantia non esset motus: etiam si in ea esset contrarietas.

Sed dubitatur si in quantitate qualitate per se motus et non in aliquo alio predicamento: quare philosophus non probauit in situ vel in positione et quando habitum non esse motum per se sicut probatur de substantia et relatione actione et passione quod in nullo istorum est motus per se. Respondet Burleus quod non fuit expediens: quia ex probationibus aliorum sequeretur non esse per se motum in aliquo istorum: iam non minatorum. unde quando causatur ex adiacentia temporis et habet esse successuum sicut tempus. constat autem motum non per se terminari ad aliquod fluxuum ut determinauit philosophus. habitus autem dicitur relationem ad illud cui adiacet: et quia ad relationem non est per se motus: ideo nec ad quando: nec ad habitum est per se motus. consimiliter dicit de situ. quod si sit dicitur quendam ordinem partium. ordo autem est relatio: ideo ad situm non est per se motus: sed ista sunt dubia: quia si habitus dicitur relationem ad illud cui adiacet et ordo partium in loco est relatio sequitur quod situs et habitus non faciunt predicamenta distincta a predicamento relationis contra doctrinam philosophi et commentatoris quanto metaphisice. et auctoris. 6. principiorum. Ideo dicendum quod ad quando et habitum non est per se motus: quia potest quodlibet eorum aduenire alicui absque mutatione facta in eo. entia enim quiescentia sicut sunt continue in alio et in alio tempore ita habet aliud et aliud quando non per mutationem suam: sed per mutationem celi potest etiam aduenire alicui nouiter vestio nouus habitus non per mutationem sui sed per mutationem vestimenti. Positio autem et si non potest alicui venire nisi per mutationem factam in eo non tamen ad positionem est per se motus. forma enim substantialis non potest aduenire alicui: neque etiam passio nisi per mutationem factam in eo non tamen ad substantiam est motus per se neque ad passionem secundum philosophum. et hoc ideo quia forma substantialis quam passio indiuisibiliter acquirit in fine motus alterationis: sed etiam positio indiuisibiliter acquiritur in fine motus localis: igitur etiam ad positionem non est per se motus.

Contra predicta arguitur et primo quod ad quantitatem non est per se motus: quia ad illud non est per se motus: quia non est acquisibile per motum sed quantitas non est acquisibilis per motum. ergo et. patet consequentia cum maiori. minor autem arguitur ex eo quod quantitas est coeterna materie et est generabilis et incorruptibilis sicut materia per commentatorem in de substantia orbis. Secundo arguitur quod ad qualitatem non est per se motus scilicet ad caliditatem vel ad albedinem quia ad illud non est per se motus quod est subito acquisibile per motum: sed albedo et caliditas sunt acquisibiles subito per motum. ergo ad nullarum est per se motus. tenet consequentia cum maiori. quia propter illam causam ad substantiam et ad passionem et ad positionem non

est per se motus. minor patet de albedine generata in mixto ex elementis et de caliditate ignis nouiter generati ex acre. subito enim ignis acquiritur totam latitudinem caliditatis a gradu remisso caliditatis aeris ad gradum summum ex quo nullam habet remissionem. Tercio arguitur quod ad ubi non est per se motus: quia ubi potest nouiter aduenire alicui absque mutatione facta in eo. ergo et. patet consequentia. quia ex hoc probatum est ad relationem non esse per se motum: neque ad quando: neque ad habitum. antecedens arguitur. nam quando ubi est effectus proueniens ex circumscriptione loci ad locum secundum auctorem sex principiorum: sed illa circumscriptio potest nouiter aduenire alicui: sicut etiam locus absque mutatione facta in loco: sed per solam mutationem factam in corpore locante: ut patet. ergo et. Quarto arguitur quod ad positionem est per se motus: quia ad situm est per se motus ut determinatum est quarto huius ex doctrina Aueniennensis. positio est quidam situs per auctorem sex principiorum. ergo et. unde sedere et stare que sunt passiones videntur immediate acquiri per motum localem. Item positio non distinguitur ad ubi: sed ad ubi est per se motus. igitur ad positionem est per se motus. patet consequentia cum minori per philosophum in littera. et maior patet ex eo. quia eadem sunt differentie positionis. omnes enim dicunt quod sursum et deorsum. ante et retro. dextrum et sinistrum sunt differentie loci et differentie positionis. unde potest sic argui. qualitercunque aliquid ubi causatur ipsum taliter patet et contra. ergo positio est ubi. Ad primum negatur quod quantitas non sit acquisibilis per motum: et tamen dicitur quantitas est coeterna materie. concedo ad hunc intellectum quod quantitas nunquam separatur a materia: et quod ipsa est in generabilis et incorruptibilis sic quod ipsa non potest accipere esse quando infinites fuerit: nec potest definire esse quando infinites erit. materia enim prima dicitur esse eterna non quia nunquam incipiat vel desinat esse: quia materia prima per unionem partium inuicem incipit esse: et per diuisionem earum desinit esse: ex quo totum non est sue partes: sed dicitur esse eterna: quia infinites fuit et infinites erit: et quia est generabilis et incorruptibilis sic quod non potest esse terminus generationis vel corruptionis: ita per motum augmentationis vel diminutionis acquiritur quantitas. non quidem eo modo quo albedo aut caliditas: quia tam albedo quam caliditas taliter acquiritur quod nunquam presuit quantitas aut presuit non obstante quod incipiat esse. Ad secundum dicitur quod sicut ad quantitatem dicitur esse per se motus: et tamen non ad quolibet quantitatem: quia non ad lineam: neque ad superficiem: neque ad tempus: neque ad numerum sed solum ad quantitatem que est corpus et sic ad qualitatem que est per se motus: quia non est motus ad qualitates prime speciei nec quantitates primarie qualitates per Aristotelem septimo huius. ita ad albedinem est per se motus et tamen non ad quolibet albedinem est per se motus. homo enim per se ridet: et tamen non quilibet homo ridet: sed quilibet homo est risibilis: ita ad albedinem in communi est per se motus non tamen quilibet acquiritur successive per motum: sed sufficit quod sit successive acquisibilis per motum. Consimiliter dicatur de caliditate quod ad aliquam est per se motus: dato quod aliqua indiuisibiliter et aliqua diuisibiliter acquiritur per motum. ideo enim ad caliditatem

non ad quodlibet quantitatem

solum ad quantitatem que est corpus et sic ad qualitatem que est per se motus

Ad albedinem in communi est per se motus non tamen quilibet acquiritur successive per motum

Phisicorum

ubi simp.² et composit.

locū simp^{tem} et opertū

ad ubi simp. & p.

7.2. 41. 9. 7. 11. 12.

trip to Capr

Lex
-is.

In his quibus tunc ipse motus et nota qd
ipseitas pda. sed videtur

Libri quintus.

mote et non propinque. prima pars patet: quia omnibus moribus predicamenti qualitas competit hoc commune alteratio. omnis enim calefactio est alteratio et sic de alijs. secunda pars est manifesta: quia cum dicitur motum aliquem esse secundum qualitatem aut quale non accipitur quale pro aliqua differentia substantie: sed pro forma secundum quam aliquid dicitur esse possibile vel impossibile: scilicet pro qualitatibus secundum aut terrie speciei. constat autem illas non convenire in denominatione propinqua: scilicet caliditas: frigiditas: albedo: nigredo: et alie immutabiles forme terrie speciei qualitates: igitur neque motus qui sunt ad istas qualitates sunt eiusdem denominationis. propinque. patet consequentia. quia motus denominatur a termino ad quem secundum philosophum primo capitulo huius quinti. ideo a caliditate aliquis motus dicitur calefactio: et a frigiditate aliquis motus frigefactio: et ab albedine aliquis dicitur albefactio: et a nigredine nigrefactio. *l. li.* (Motus quidem igitur secundum quale alteratio fit. huic enim alludit commune nomen. dico autem quale non in substantia: et namque quale est differentia substantie secundum illud in predicamentis substantia secunda significat quale quid sit: passivum id est accipitur hic secundum aliquid est passivum secundum quod dicitur passio aut impassibile esse aliquid.

Notandum secundum commentatores commento. 19. q. Aristoteles intendebat genus de predicamento qualitatibus passibile et potentiam naturalem et impotentiam per hoc quod dixit pati aut non pati: quoniam per hoc quod dixit pati continet passivum et genus quod dicitur secundum impotentiam naturalem et per hoc quod dixit et non pati inuit potentiam naturalem: quoniam in septimo istius libri declarabit quod motus alterationis non inuenitur in predicamento qualitatibus nisi in genere qualitatibus passivum secundum tactum: gustum: et visum: nam iste qualitates recipiunt magis et minus: et non est ita de qualitatibus que sunt in anima et animato et in qualitate que sunt secundum quantitatem. ista autem que dicitur secundum potentiam et impotentiam naturalem est propinqua passivum: et videtur quod in ea est motus et in. 7. perscrutabit. de hoc 83 verba eius in hoc loco apparet quod secundum eas inuenitur motus. Quattuor sunt species qualitatibus secundum philosophum in predicamentis: quarum prima est habitus vel dispositio in qua ponuntur qualitates anime et animati: videlicet scientia: ars: virtus: et viciu: intellectio: visio: auditio et huius. Secunda species qualitatibus est naturalis potentia vel in potentia in qua ponitur habitus et in habitus saltandi et pugnandi durum ac molle. Tertia species est passio vel passibilis qualitas in qua ponuntur caliditas frigiditas: albedo: nigredo: dulcedo: et amaritudo: et generaliter omnes qualitates imutantes visum: gustum: et tactum. Quarta species est forma vel figura in qua communiter ponitur pulchritudo et turpitudine circulus: triangulus: domus: et cultellus: et generaliter omnes figure naturales seu organizationes et omnes figure artificiales que quidem fundantur in mouente in quantitate. Non ergo in prima specie qualitatibus: neque in. 4. est per se motus ut declarabitur septimo huius: sed solum in secunda et in tertia ut hic apparet esse de intentione philosophi: quoniam Aristoteles per

passivum intelligit qualitates de tertia specie: ac etiam illas que continentur sub naturali in potentia quem admodum est mollicies et raritas: per impassibile autem intelligit passibile ea que continentur sub naturali potentia ut durum et condensum: licet enim habent naturalem potentiam ut non facilius patiantur: et secundum hoc dicuntur impassibiles. Ex his sequitur secundum commentatorem quod licet sonus et odor sint qualitates sensibiles atque passibiles terrie speciei qualitatibus non tamen ad eas est per se motus: quod quidem facilius declaratur a sono: quia ut declaratum est supra terminus motus debet esse permanens et non fluxu. sonus autem est forma fluxus cum motu locali ut colligitur a philosopho. 2. de anima: sed de odore est difficile ostendere illud. si enim ad colores et saporis est per se motus quare non ad odores cum odores generentur ex mutatione quattuor qualitatibus primarum sicut colores et saporis secundum philosophum in libro de sensu et sensato. Ideo ego credo quod ita ad odores sicut ad colores et saporis est per se motus: sed commentator dicit alterationem esse per se in genere qualitatibus passivum secundum tactum: gustum: et visum: non quidem secundum veritatem sed secundum famositatem: quia enim species qualitatibus tangibilium gustabilium et visibilium sunt nominare caliditas et frigiditas: dulcedo et amaritudo: albedo et nigredo. ac etiam media istarum. non autem sunt nominare species odoribus immediate neque extreme et hoc nominibus proprijs: sed denominationem accipiunt a speciebus formarum secundum philosophum secundo de anima: quod aliquis odor dicitur dulcis: et aliquis amarus: ideo famosum est ad odores non esse motum per se cum non habeantur nomina odoribus neque motuum consequenter que sunt ad illos. (Qui vero secundum quantitatem.) Secunda conclusio. motus secundum quantitatem non sunt eiusdem denominationis remote: et tamen tantum specie differunt. prima pars est manifestata: quoniam nullus est nomen commune omnibus motibus predicamenti quantitatis. nullum enim est nomen quod dicatur vniuersaliter de augmentatione et diminutione ut liquet. Secunda pars etiam est nota: quia omnes augmentationes sunt eiusdem rationis cum quolibet augmentatio sit motus ad magnitudinem perfectam et omnes diminutiones sunt eiusdem rationis cum quolibet diminutio sit motus ad magnitudinem imperfectam. constat autem quod omnes magnitudines perfecte ad quas est augmentatio sunt eiusdem rationis: et omnes magnitudines imperfecte ad quas est diminutio sunt eiusdem rationis. *l. li.* (Qui vero a ille motus qui est secundum quantum secundum commune quidem nomen in nominatus est: sed secundum verum aut augmentum aut detrimentum nominatus est: quia unus dicitur augmentatio et alius diminutio qui quidem est imperfectam magnitudinem vocatur augmentum: qui vero ex hoc detrimentum: id est vero de magnitudine perfecta vadit ad imperfectam dicitur diminutio.

Notandum quod quattuor de causis omnibus moribus predicamenti qualitatibus assignatur nomen commune simplex et non omnibus moribus predicamenti quantitatis quarum due dantur ab Egidio: alie autem eliciuntur.

B. iij.

Philosophorum

tur a philosopho. prima causa est quoniam contrarietas predicamenti qualitatis accipitur per comparationem ad materiam: et contrarietas predicamenti quantitatis accipitur per comparationem ad motum: sed una et eadem materia numero est sub viroque termino contrarietatis non autem idem motus est ad viroque terminum contrarietatis. ideo omnibus motibus predicamenti qualitatis competit unum nomen: non autem omnibus motibus predicamenti quantitatis. Secunda causa est: quia nulla forma predicamenti qualitatis denominat seipsam: motus aliquis istius predicamenti denominat formam: sed tantum subiectum: quod albedo non est alba neque dealbatur sed subiectum est illud quod est album et dealbatur. forma autem predicamenti quantitatis denominat se et eiusdem predicamenti denominat illam formam: et non tantum subiectum quia non solum benedicitur esse subiectum quantum magni aut parvi augeri et diminui: sed etiam quantitates esse quantam. scilicet magnam vel parvam augeri vel diminui. Tertia causa est quia alteratio est principaliter propter materiam. augmentatio autem et diminutio est principaliter propter formam ut colligitur de mente philosophi primo de generatione. et secundo de anima. sed omnibus materiis correspondet unum nomen simplex non autem omnibus formis. ideo omnibus motibus predicamenti qualitatis sunt sub eodem genere predicamenti scilicet verisimili de extremis tantum et medijs ut colligitur a philosopho in postpredicamentis: et patet inductivae de albedine et nigredine que continentur sub colore: et de dulcedine et amaritudine que continentur sub sapore: sed contraria predicamenti quantitatis non competit unum commune nomen sicut omnibus motibus predicamenti qualitatis. Quarta causa est quia omnia contraria predicamenti qualitatis sunt sub eodem genere predicabili et verificabili de extremis tantum et medijs ut colligitur a philosopho in postpredicamentis. et patet inductivae de albedine et nigredine que continentur sub colore. et de dulcedine et amaritudine que continentur sub sapore: sed contraria predicamenti quantitatis non habent aliquid commune illis et medijs: ideo omnibus predicamenti quantitatis non competit unum commune nomen: sicut omnibus motibus predicamenti qualitatis. (Qui autem est secundus locus.) Quarta conclusio. motus secundum locum sepe loquendo non habent nomen simplex commune neque proprium. ista conclusio patet inductivae: quoniam motus localis secundum genus remotum dicitur genus ad ubi. secundum genus propinquum dicitur motus rectus et motus circularis. secundum autem speciem remotam dicitur motus sursum et motus deorsum terre: et motus deorsum aque. Ecce quomodo omnes isti motus locales accipiuntur secundum nomen complexum et notanter dictum in conclusione propter loquendo quia omnibus motibus localibus potest competere illud nomen simplex locatio vel translatio: sed hoc nomen est proprie cum latio seu translatio proprie non competit nisi his que non moventur ex se et que non habent principium intrinsecum sistendi motum ante finem spacii. Lege litteram. (Qui autem motus est secundum locum et secundum proprium et commune inominatus est proprie loquendo sit autem latio vocatus quod commune est omnibus motibus localibus quantum dicantur ferri huiusmodi proprie cum non in seipsis sit stare mutan-

tibus locum et quocumque non ipsa seipsa movent secundum locum.

Notandum secundum commentato rem commento decimo octavo. quod hoc nomen translatio dicitur in ydiomate eorum: scilicet grecorum de eis que moventur in loco que non habent cessare in eo ex se: scilicet que moventur violente et corporibus ipsis simplicibus et forte per hoc nomen translatio apud eos dicebatur de motibus violentis tantum: quoniam corpora quattuor simplicia estimantur movere se in loco: sed non habent quiescere ex se et forte hoc nomen translatio dicebatur apud eos de omni eo quod movetur in loco preterquam de habentibus animas. corpora enim simplicia non moventur se in loco nisi per accidens: et illa que moventur se in loco sunt animata. secundum ergo commentato rem hoc nomen translatio non dicitur proprie secundum ydioma grecorum de omni motu locali: sed solum de aliquibus. et potest hoc tripliciter intelligi. primo quod dicatur solum de motibus violentis. Secundo quod dicatur de motibus violentis et de motibus naturalibus corporum simplicium. Tercio quod dicatur de omni motu locali propter quod de motu locali animato. Sed dubium circa hoc quod dicit commentator: scilicet quod corpora simplicia non movent se in loco nisi per accidens cum moveant se in loco a principio intrinseco. Ideo est dicendum quod aliquid moveri seipsum in loco contingit dupliciter: videlicet large et stricte. illud dicitur movere seipsum in loco large quod movere seipsum a principio intrinseco: et sic corpora simplicia movent seipsa per se in loco: stricte autem illud dicitur movere seipsum in loco quod potest sistere motus et quiescere ante finem spacii et sic alia movent seipsa in loco non autem elementa: sed dicantur movere seipsa per accidens inquantum si quiescunt ante finem spacii. hoc non est a principio intrinseco illorum: sed a principio extrinseco. Dubitatur circa litteram propter quod omnibus motibus predicamenti qualitatis correspondet unum nomen simplex. scilicet alteratio ex oibus motibus predicamenti quantitatis duo nota simplicia. scilicet augmentatio et diminutio. motibus autem predicamenti ubi non competit aliquod nomen simplex: neque commune: neque proprium. Respondet quod contrarietas repta in ubi non accipitur per comparationem medijs sed per comparationem motus: ideo non habent motus locales unum commune nomen simplex: sicut nec motus predicamenti quantitatis. eadem enim causa assignat hic que assignabatur ibi. Et quia motus localis habet duplicem terminum: videlicet secundum materiam et secundum formam. terminus secundum materiam est locus et secundum formam est ubi: quorum terminorum ille qui est secundum materiam est nobis satis manifestus: ideo talis motus denominatur magis secundum locum quam secundum ubi: quia accipit denominationem a termino magis noto: et quoniam motus secundum speciem debet denominari a termino ad quem secundum speciem propinquum et immediatum et huiusmodi terminus est ignotus secundum speciem: ideo nulli motui locali competit nomen proprium simplex: sed omnis talis motus exprimitur circumloquendo per terminum compositum eo modo quo declaravit conclusio terminum aut motum aliorum duorum predicamentorum sunt nobis satis noti ad sensum: quoniam termini motuum predicamenti qualitatis sunt sensibilia propria: et termini motuum predicamenti quantitatis sunt sensibilia communia per Aristotelem. de anima.

Liber quintus

Ter.
cō. 19.

(Que autem est). ¶ Duo dubia excludit philosophus quorum primum est quod videtur quod non omnis motus est de contrario in contrarium quod si omnis motus est de contrario in contrarium sequitur quod inter formas eiusdem non poterit esse motus ita quod a magis calido ad minus calidum vel contra non poterit esse motus: neque a minus albo ad magis album: vel contra: patet consequentia quod magis calidum et minus calidum non sunt contraria: neque magis album et minus album cum sint eiusdem speciei specialissime. Respondet philosophus quod omnis motus est de contrario in contrarium aut simpliciter aut secundum quod vadens enim de calido in frigidum vel contra vadit de contrario in contrarium simpliciter: sed vadens de minus calido in magis calidum vel contra vadit de contrario in contrarium secundum quod quod vadens de minus calido in magis calidum recedit a frigiditate coniuncta caliditati remissive et vadens de magis calido ad minus calidum accedit ad frigiditatem coniunctam illi caliditati sed caliditas et frigiditas inuicem contrariantur igitur continue est motus de contrario in contrarium. quod autem caliditati remissive sit coniuncta frigiditas patet per regulam communem dicitur quod illud est magis: aut minus in quo plus aut minus est de suo contrario: ita quod illud est altero calidius: quod minus habet de frigiditate et illud est altero minus calidum quod plus habet de frigiditate, conceditur igitur quod inter formas eiusdem speciei est motus et quod est contrarietas non simpliciter: sed secundum quod ratione contrarij coniuncti cuius forma remissionis. I. e. li. (Que autem est in eadem specie mutationi magis et minus alteratio est autem ex contrario: aut in contrarij motus est: aut simpliciter: aut sic). I. quodammodo in minus quidem enim vadens in contrarium dicitur mutari in magis autem tanquam ex contrario in ipsum ostendit enim nihil sic mutari. I. quodammodo moueri de contrario in contrarium aut simpliciter nisi quod sic indigebat contraria esse ita quod termini motus semper sunt contrarij simpliciter aut secundum quod magis aut minus est quo plus aut minus contrarij insunt aut non. Deinde epilogat circa primam conclusionem dicitur quod quidem igitur hi tres soli motus sunt ex his manifestum est.

Notandum secundum commentatores commentato. 19. quod cum transmutatio fuerit de magis in minus dicitur transmutari ad contrarium: quod non fit minus nisi ex mixture contrarij verbi gratia: quod illud quod est magis album quod transmutatur ad minus album dicitur transmutari ad aliquid nigrum et cum e converso dicitur transmutari ad aliquid nigrum. Ecce quod expressit philosophus quod commentator ponit mixturem contrario: ut inuicem. I. calidum et frigidum et albi et nigri: et quod album intenditur per separationem nigredinis et albi remittitur per admixtionem nigredinis: et hoc ideo quod album et nigrum sunt contraria simpliciter: quod si non essent contraria non fieret intensio albedinis per deputationem nigredinis neque remissio albedinis per admixtionem nigredinis lumen enim intenditur et remittitur et vnum lumen est altero intensius et remissius absque mixtura et deputatione contrarij: dicit enim Albertus hic quod non semper fit intensio et remissio per admixtionem contrarij aut separationem a contrario aliquando enim id quod intenditur non habet contrarium ut patet de bono quod non habet contrarium: sed priuative oppositum. et priuati-

tio non admiscetur alicui et quando sicut est tunc fit intensio ex accessu ad optimum et remissio ex recessu ab optimo. ¶ Melius tamen diceretur quod intensio et remissio habet fieri per recessum a non gradu ad accessum ad non gradum et quod illud est altero intensius quod magis distat a non gradu et illud altero remissius quod magis appropinquat non gradui. ¶ Si enim caliditas esset infinita gradus ut octo esset intensior gradu ut quatuor et tamen non propinquior esset gradus ut octo gradus summo quod gradus ut quatuor quia continue esset distantia infinita concessio etiam quod est deus infinite bonitatis maior est bonitas hominis quam equi sicut etiam maior est perfectio hominis quam equi: et tamen non propinquior est bonitas hominis bonitati summe quam bonitatis equi cum a quolibet gradu finito bonitatis ad gradum infinitum sit distantia infinita: sed homo est melior et perfectior equo: quod plus distat a non gradu bonitatis et perfectionis simpliciter. Ex predictis sequitur quod sicut in contrariis simpliciter datur magis et minus: ita in contrariis secundum quid: unde caliditas et frigiditas contrariantur simpliciter ac etiam albedo et nigredo contrariantur simpliciter tamen magis contrariantur caliditas et frigiditas quam albedo et nigredo: quia caliditas et frigiditas sunt contraria actiua et passiua inuicem: non autem albedo et nigredo albedo autem ut duo et albedo ut quatuor contrariantur secundum quid ac etiam contrariantur secundum quid quantitas pedalis et quantitas bipedalis ex quo inter illas quantitates est motus augmentationis vel diminutionis magis tamen contrariatur albedo ut duo albedini ut quatuor quam pedalis quantitas bipedali quantitati quia albedo ut duo non solum contrariatur albedini ut quatuor: ratione denominationis: sed etiam ratione mixturem contrarij scilicet nigredinis quam includit pedalis autem quantitas contrariatur quantitati pedali tantum denominatione: quia non possunt simul adequate denominare idem sed successive. (In Ter. mobile autem est.) Secundum dubium est istud: quia cō. 20. videtur quod non ex quolibet contrario in quod libet contrarium possit fieri motus: quoniam mobile et immobile contrariantur inuicem sicut album et nigrum et tamen nihil moueri potest de mobili ad immobile: neque ab immobili ad mobile propter implicationem contradictionis. ¶ Respondet philosophus dicitur quod immobile sumitur quatuor primo illud dicitur immobile quia nullo modo potest moueri sicut sonus dicitur inuisibilis: quia nullo modo potest videri: isto modo dicimus deum: et centrum mundi esse immobilia. ¶ Secundo modo dicitur aliquid immobile quia tarde mouetur ita quod multo tempore vix mouetur et sic orbis signorum dicitur immobilis secluso motu diuino: quia vix in magno tempore mouetur pertransendo spacium insensibile cum in centum annis non moueatur nisi vno gradu et in triginta sex milibus annorum compleat cursum suum: videlicet revolutionem vnam completam. ¶ Tercio modo aliquid dicitur immobile quod tarde incipit moueri: ita quod grauius cum difficultate incipit motum: licet postquam incipit motum satis velociter moueatur. Insuper enim commentator hic Alexandrum dixisse quod illud quod est tardi motus: est aliud ab illo quod est difficilis motus: quoniam illud quod est difficilis motus est illud quod tar-

de incipit moueri non illud q̄ tarde mouet. ¶ Quare dicitur illud immobile q̄ est natum moueri: sed non mouetur quando aptum natum est moueri: et ubi aptum natum est moueri: et secundum q̄ aptum natum est moueri: et tale dicitur quiescere: ut graue detentum extra locum suum naturalem: dicit enim commentator q̄ quiescens in rei veritate est illud q̄ caret motu in tempore in quo innatum est moueri: et in loco in quo innatum est moueri: et in dispositione in qua innatum est moueri. Ista distinctione premissa dicit philosophus q̄ mobile et immobile acceptum tribus precedentibus modis non contrariantur quia ut dicit commentator illis modis dicitur aliquid immobile transmutari: sed mobile et immobile sumptum. ¶ Quarto modo contrariantur sicut motus et quies ideo argumentum non procedit quia concessum est q̄ ex quo libet contrarium in q̄ libet contrarium potest fieri motus loquendo de contrario positio: et non de contrario priuatio. esset autem mobile et quiescens sicut motus et quies contrariantur tantum priuatiue. Lege litteram. Immobile autem est q̄ omnino impossibile est moueri sicut sonus inuisibilis et q̄ multo tempore vix mouetur: aut q̄ tarde incipit moueri q̄ dicitur grauius mobile et q̄ aptum natum est moueri et possibile est ipsum moueri: non mouetur autem tunc cum aptum natum est moueri: et ubi sic q̄ quidem quiescere voco immobilem solum et tale contrariari mobili aut motui: contrarium enim quies est motui quare quies priuatio autem susceptiui motus: ideo inter mobile et immobile quiescens non datur motus deinde epilogat circa determinatam in hoc tractatu dicens q̄ quidem igitur est motus et quidem quies et quot mutationes et quales motus manifestum ex dictis.

Notandum q̄ commentator commentum vigesimo mouet et soluit istud dubium si quiescere est non moueri et esse innatum moueri in tempore et in loco et in dispositione secundum q̄ est innatum moueri sequitur: q̄ ista diffinitio quietis non comparat nisi quieti violento: quoniam quiescens naturaliter est illud q̄ caret motu in loco in quo non est innatum moueri et hic diffinitur quiescens per id q̄ non mouetur in loco in quo natum est moueri. ¶ Respondet commentator dicens duas responsiones quarum prima est concedenda q̄ hic diffinitur quies violenta tantum et q̄ Aristoteles continens est ista quiete quia manifestior et notior est quiete naturali. Secunda responsio est q̄ quies hic diffinita est communis quieti naturali: et violente et quieti animalis: quoniam sicut quiescens violento caret motu in loco et in tempore et in dispositione que est innata: ita quiescens naturaliter: terra enim naturaliter quiescens est innata moueri in hoc tempore: et in hoc loco: id est ad hunc locum et secundum eandem grauitatem q̄ habet quoniam si esset extra locum naturalium non prohibita moueretur hoc tempore ad hunc locum per grauitatem q̄ habet: sed propter esse in loco naturali non perdit naturalem inclinationem: neq̄ naturalem aptitudinem sicut neq̄ amittit formam vel grauitatem igitur terra existens in loco naturali est innata moueri omni tempore ad locum illum et per q̄ libet spacium ad locum illum terminatum.

Contra predicta argui tur q̄ motus est de priuatio in positum: et contra primo quia generatio est de priuatio in positum et corruptio de positum in priuatum ut determinatur est et tamen tam generatio q̄ corruptio est motus secundum philosophum tertio huius. Secundo omnis motus terminatur ad quietem igitur omnis motus est de priuatio in positum antecedens patet inducitue tam de naturali q̄ violento. ¶ Ad primum respondet commentator commento. i. di. q̄ Aristoteles in tertio non distinguit inter generationem et corruptionem et alios motus hic autem declarauit q̄ ista diffinitio non dicitur simpliciter de istis tribus tantum: perfectio enim accepta in diffinitione motus qui est tanq̄ genus non inuenitur in transmutatione que est in generatione: licet quoniam ea non est perfectio diminuta de genere eius ad quem est motus scilicet de genere perfectionis complete et cum in hoc est: quoniam forma est indiuisibilis: et quia generatio est de non esse: solutio igitur stat in hoc q̄ tertio huius Aristotelis commentum inuenit locutus est de motu hic autem proprie ut est de subiecto in subiectum: et ut est actus in perfectus tendens ad vltiorem perfectionem quorum nullus inuenit in generatione generatio enim est de non esse ad esse id est de priuatione ad habitum primo et immediate: motus autem primo et per se est de positum in positum. Item generatio non est actus imperfectus tendens ad vltiorem perfectionem continuam quia per generationem acquiritur forma substantialis tota simul non tendens ad vltiorem perfectionem. Item forma acquisita per generationem est indiuisibilis cum sit forma minimum naturalis: forma autem acquisita per motum non est indiuisibilis sicut non in diuisibiliter acquiritur: sed particulariter successive cum motu. ¶ Ad secundum respondet Albertus dicens q̄ nulla contrarietas est in genere sed in specie: color est in genere non habet contrarium cum omnibus contrariis sit idem genus et ideo in genere quies exponitur motui que est inter priuationem et habitum: sed in specie quo ad naturam quietantem alias quies in specie contrariatur alicui motui proprie contrarietas q̄ utrumq̄ est forma: et habitus hic autem nullum: ergo genus secundum albertum habet contrarium: sed tantum priuationem oppositam: quia cum omnium contrariis sit idem genus procederet in infinitum de generibus contra determinationem philosophi primo posteriorum: sed species habet ut tertium videlicet contrarium: et priuationem ut patet de caliditate et albedine et huius: et cum motus sit de contrario in contrarium et de contrario in priuationem ut patuit sequitur motum habere duplicem quietem oppositam sibi videlicet quietem priuatiuam: et quietem positiuam sub qua naturaliter quiescit mobile et propter q̄ quietem naturaliter mouebatur. Est igitur concedendum q̄ motus est per se primo de habitu in quietem positiuam: sed non in quietem priuatiuam huius autem quies est ad q̄ est iste motus primo et per se acquisitus per motum: ita q̄ in augmentatione idem in diminutione quies ad quam est iste motus primo et per se est quantitas que acquiritur in motu alterationis quies positua ad quam est ille motus primo et per se est quantitas que acquiritur in motu alterationis quies

Liber quintus

es positiua ad quam est ille motus primo et immedie est quantitas que acquiritur et similiter in motu locali quies positiua ad quem iste motus est ubi fluens a loco simplici et.

Ter.
cō. 11.

Post hec autem dicamus: iste est secundus tractatus quinto physico in quo Aristoteles determinat unitatem motus postquam distinxit motum et mutationem in species suas et diuidit

in duo capitula in quorum primo describit quosdam terminos facientes ad propositum suum in sequentibus in secundo capitulo determinat de unitate motus semper intelligendo de motu proprio dicto. **P**rimus capitulum diuiditur in duas partes in quarum prima facit quod dictum est declarando et describendo istos septem terminos: videlicet simul separatum tangere medium consequenter habitum et continuum in secunda parte dicit quedam et secunda ex dictis ibi. (Sed hec determinatio prius igitur terminus diffiniendus est simul cuius diffinitio est ista seu descriptio: simul sunt illa que sunt in eodem loco primo idest proprio. Et notanter dicitur primo seu proprio quia adesse simul non sufficit esse in eodem loco: quia sic omnia mixta et omnia elementa essent simul quia sunt in eodem loco videlicet in celo quod dicitur esse locus communis omnium que sunt infra concavum orbis lune materia autem et forma sunt simul seu albedo et dulcedo in lacte quia sunt in eodem loco primo licet non per se sed per accidens ad locationem totius unde non inuenit aliquem esse locum proprium altius et tamen esse locum per accidens eiusdem. *Le. li.* (Post hec autem dicamus quid est simul aut extractiue idest separatum et quid est tangere et quid est medium et quid consequenter et quid habitum et quid continuum et qualiter vnum quodque horum in qualibet esse aptum natum sit. Simul quidem igitur dicuntur hec esse secundum locum quocumque in vno loco sunt primo.

Notandum quod est triplex similitudo: vnde durationis immediate durationis que sunt in eodem tempore sicut illa dicuntur priora prioritate durationis que sunt in prior tempore et illa sunt posteriora posterioritate durationis: que sunt in posterior tempore iuxta doctrinam Aristotelis in post predicamentis. Illa sunt simul similitudo immediate inter que nullum corpus cadit scilicet contigua aut continua: et sic loquitur de similitudo philosophus. 7. huius dicitur quod in omni motu mouens et motum sunt simul: illa vero sunt simul similitudo adaequationis que non se extendunt in eodem loco: neque vnum est extra reliquum et de tali similitudo loquitur philosophus cum dicit simul sunt illa que sunt in eodem loco primo non enim loquitur de omni similitudo secundum locum et hoc ipse exprimit in littera dicitur.

mul quidem dicunt hoc esse secundum locum quocumque in vno loco sunt primo. (Separatum autem.) *Se Ter.* cundus terminus diffiniendus est separatim cuius diffinitio est hec in numero singulari separatim est illud quod est in alio loco primo: in numero vero plurali separata sunt illa que sunt in alio et in alio loco primo et hoc siue sint per se in loco siue per accidens duo enim homines localiter separantur et duo accidentia in diuersis subiectis sed illi separantur localiter per se accidentia vera diuersorum subiectorum separantur localiter per accidens. *Le. li.* (Separatum autem) esse habent quocumque sunt in altero loco primo.

Notandum quod aliqua dicuntur separari negatiue: quia vnum non est aliud et sic loquitur philosophus secundo de anima dicitur separatim hoc ab hoc tanquam perpetuum a corruptibili comparando gradum intellectiuium ad gradum sensitiuum et sic etiam separantur conceptus mentales: ut colligitur a philosopho tertio de anima aliqua separantur diffinitiuè: quia sunt simul secundum se sed habent diuersas diffinitiones: et sic separantur accidentia a subiectis suis secundum philosophum in multis locis non secundum esse sed secundum rationem et diffinitionem aliqua separantur commensuratiue ita quod vnum est mensura alterius eo modo quo loquitur philosophus quarto huius dicitur quod locus separatur ab eo cuius est locus: aut ambo mensurantur diuersis mensuris et sic loquitur hic philosophus de separato cum dicit illa inuicem separari que sunt in diuersis locis primis. (Tangere autem.) Tertius terminus diffiniendus est tangere cuius descriptio est hec tangere se dicuntur illa quorum vltima sunt simul nam quando cumque aliqua duo sic se habent: quod totum attingit totum necessario sunt simul ut albedo et dulcedo in lacte his enim competit idem locus primus ubi autem vnum excederet reliquum aliquo modo sic quod non se attingerent secundum totum non dicerentur esse simul: sed linee se tangunt secundum duo puncta indiuisibilia simpliciter igitur illorum punctorum totum attingit totum igitur illa puncta sunt simul et sunt vltima linearum igitur linee tangunt se: quia vltima sunt vnum similiter duarum superficierum se tangentium vltima sunt simul: videlicet due linee: quia quilibet illarum linearum attingit aliam secundum totum. Etiam duorum corporum se tangentium vltima sunt simul: videlicet due superficies se inuicem simpliciter attingentes secundum latitudinem cum nullas habeant profunditatem *Lege litteram.* (Tangere autem.) *Se* dicuntur illa quorum vltima simul sunt.

Notandum primo secundum commentatorem commento 22. quod in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum et sic assimilantur continuo: in natura vero duo vltima remanent duo determinata ita quod due linee ut sunt forme mathematice non possunt habere duo vltima simul sed statim cum veniunt ad immediationem ita duo reuertuntur in vnum ita duo puncta corrumperentur et generaretur vnus tertius continuas illas duas lineas inuicem recte sicut quando due aque veniunt ad immediationem statim continuantur ut duo vltima illarum fiunt vnum: linee autem ut sunt termini cor

Dibificorum.

poru naturaliu habent duo vltima demonstrata no facien^r vnu propter qd cam ille linee oit contigue et non continue qz vltima non sunt vna: sed sunt simul. Et ratio istozum potest esse ista: nam ea que sunt diuerfarum rationum inquantu huius non possunt habere idem vltimum et consequenter non possunt continuari aliqua vt ignis et aer: aliqua sunt eiusdem rationis sic terminabilia termino proprio qd determinat sibi certam figuram vt duo homines et duo equi et talia iterum non possunt habere idem vltimum: neqz possunt inuicem continuari: aliqua sunt eiusdem rationis terminabilia termino proprio sed non determinant sibi certam figuram vt duo lapides duo ligna et talia possunt habere idem vltimum et possunt inuicem continuari: quia duo lapides possunt inuicem continuari non tamen quodcumqz veniunt ad immediationem inuicem continuantur: in aliqua vero sunt eiusdem rationis que non terminantur termino proprio sed alieno vt due aque vel duo ignes et talia quodcumqz veniunt ad immediationem semper inuicem continuantur: quoniam illorum vltima semper resoluuntur in vnum. Cum igitur omnes linee sint eiusdem rationis: et omnes superficies inuicem et omnia corpora predicamenti quantitatis sint et eiusdem rationis et forme mathematice secundum qd huius non terminantur termino proprio sed terminantur secundum exigentiam formarum naturalium igitur forme mathematice vt sic nunq habent simul in actu duo vltima: sed cum veniunt ad immediationem statim fiunt continue: qz igitur aliqua puncta sunt immediata corpora ra predicamenti quantitatis hoc non est ex proprijs rationibus illorum: sed tantu ex habitatione formarum naturalium quibus subtrahis omnia contigua fierent continua.

Secundo notandum secundum comen-
tatozem eodem comento qd
Aristoteles per simul intendit hic illa que sunt in loco
et secundum hoc erant in loco per accidens quoniam
vltima non sunt in loco essentialiter. comentatoz ex-
cludit hic vnum dubium nam possit aliquis dicere si
corporum contingentium se vltima sunt simul et ista
dicuntur esse simul que sunt in eodem loco primo per
philosophum igitur vltima corporum se tangentium
sunt in eodem loco primo. Respondet comentatoz
qd pbs p ee simul no intedit ee in loco p se s; in lo-
co p accidens modo ista vltima et si non sunt in loco
per se: sunt tamen in loco per accidens vt patuit quar-
to huius. Sed adhuc est difficultas: quia vltima duo
rum corporum se tangentiu non sunt in loco nisi per
accidens ratione illorum corporum que sunt in loco
per se: sed ista corpora non sunt in eodem loco primo
quia non habent locum proprium eis comunem: neqz
per se: neqz per accidens igitur vltima illorum non
sunt simul ex quo non sunt per se: neqz per accidens
in eodem loco proprio. Ideo dicitur qd Aristoteles no
consimiliter accepit simul in descriptione primi termi-
ni: et huius tertii: quia ibi accepit simul vt importaret
simultatem adaequationis: hic autem accipitur in ipso-
tat similitudinem in mediacionis: talia enim vltima sunt
simpliciter immediata cu inter ea nihil mediet diuisibile vel
indiuisibile. (Medio vero.) Quartus terminus diffi-
niendus est medium cuius descriptio est ista: medium
est illud qd mobile secundum naturam aptum natum

continue mutans prius contingit qd vltimum primo
dicitur secundum naturam quoniam duplex est mo-
bile videlicet secundum naturam vt corpora inani-
mata seu non habentia sursum: et mobile secundum
appetum vt animalia mobilia. secundum naturam
non sistant motum ante finem spaci deducto impe-
dimento: mobilia autem per appetitum vt animalia
sistant motum ante finem spaci etiam quocumqz im-
pedimento remoto: intendit ergo philosophus qd me-
dium spaci est prius acquisibile qd vltimum a mobi-
li secundum naturam sic qd medium spaci esset medi-
um motus qd tamen non est necessarium in mobili per
appetitum: quoniam simul animal sistant motum su-
um ante finem spaci: medium eiusdem spaci non
erit medium motus. Secundo dicitur in diffinitione
aptum natum ad denotandum mobile secundum na-
turam non semper prius attingere medium qd vlti-
mum: quia posset impediri: vnde portio terre mota
deorsum non prius attingit medium qd vltimum scilicet
centrum mundi inten^m ab illa quia habet impe-
dimentum sed sufficit qd sit apta nata prius attinge-
re medium qd vltimum imo ratione impedimenti il-
lud qd est medium in spacio posset esse extremum seu
vltimum. tertio ponitur in diffinitione vltimum tan-
qz differentia essentialis medij precedetis ipsuz medi-
um ordine nature: vnde si datur medium datur vlti-
mum et non contra ad hoc enim qd sit medium ne-
cessario sunt tria neqz sufficiunt pauciora tribus: vi-
delicet ipsum medium et duo extrema non autem si
est vltimum necessario sunt tria: sed sufficit qd sint duo
videlicet ipsum vltimum et primum cui vltimum con-
trariatur: in generatione enim et corruptione datur pri-
mum et vltimum scilicet duo extrema que inuicem ap-
ponuntur et non datur medium quia quilibet illaruz
mutationum est de contradictorio in contradictorio
modo contradictio est oppositio cuius non est dare
medium secundum philosophum primo posterioruz
Quarto ponitur in diffinitione continue ad denotan-
dum medium illum esse continuum quo prius attingit
medium qd extremum que quidem continuas
non accipitur ex parte spaci sed ex parte temporis ita
qd requiritur continuas temporis non autem spaci
vnde aliquis statim post primam cordam cichare
potest sonare vltimam vbi patet motum manus esse
continuum ex continuatione temporis: spaci autem
tem non esse continuuz videlicet prima et vltima cor-
da sicut contingat de animali motu super lapides dis-
continuos et de terra mota per aerem et per aquam
spacia continue sunt discontinua et tamen motus est
continuus idem etiam in alijs mutationibus accipit
qd motus est continuus et res que acquiritur est discō-
tinua: sanatio enim est motus continuus: et tamen sa-
nitas cum intermissione temporis acquiritur: augmen-
tatio etiam viuientis est motus continuus et tamen mi-
nima naturalia que acquiruntur per illum motum dis-
continua sunt sicut discontinue et intersele acquirun-
tur. Quinto ponitur in diffinitione principali prius
ad denotandum distantiam inter terminum a quo et
terminu ad qd seu inter primum et vltimum extremum
per quam distantiam fit motus proprie dictus que
quidem in motu locali mensuratur linea recta: qm inē-
sura esse vna vt habet. io. metaphysice: et etiam esse
finita quia infinitum non mensuratur ex quo est igno-

Lex.
ed. 22, 23,
7, 24.

Liber quintus

tum ut habetur primo huius: linea quidem recta est minima: quia inter duo puncta non potest dari linea minor quam recta quolibet arcualis protrahatur eodem puncto ad eundem fieri punctum est etiam linea recta finita quia inter duo puncta non protrahitur nisi una linea recta infinite autem curue possunt protrahi ut manifestum est. Lege litteram. *Medium* vero est illud in quo mobile apud natum est primum. id est prius pertingere mutas quam in quo ultimum mutatur finem naturam: et continue mutans in minimis autem est medium ita quod medium non importat pauciora tribus. ultimum enim quidem mutatio quod importatur per medium. contrarium est inter que datur medium continue autem mouetur quod nihil aut paucissimum defuit rei. id est spatio non temporis nihil enim prohibet motum esse continuum deficiente continuatione rei super quam sit motus non temporis ut statim autem postquam paphon. id est primam sonare ultimum: id est post cordam grauem subito sonare acutam: sed rei in quo mouetur. id est secundum quod sit motus. Hoc autem quod dictum est de interiectione et in his que sunt secundum locum et in alijs mutationibus manifestum est contrarium autem secundum locum quod posterius acquiritur quod medium est secundum rectitudinem distans plurimum: id est multum distat a primo contrario quorum distantia per lineam rectam mensuratur. minima enim et finita est linea recta medium autem finitum est et minimum.

Notandum primo secundum commentatorem commento. 22. quod si motus fuerit in loco interit. locus scilicet locus primus ad quem motus mouetur: et similiter si motus fuerit in qualitate interit prima qualitas ad quam transmutatur transmutatus: quoniam necesse est: ut hic sit primus locus et quomodo est prius locus apparet ex hoc quod diximus quod motus non habet motum intendit commentator probare quod mobile primo localiter mouetur ad locum: et mobile alteratur primo mouetur ad qualitatem: quoniam mobile localiter: aut primo mouetur ad motum localem vel ad locum: sed non primo mouetur ad motum localem: igitur primo mouetur ad locum. *¶* Similiter mobile alteratur aut primo mouetur ad motum alterationis: aut primo ad qualitatem sed non mouetur: primo ad motum alterationis: igitur mouetur primo ad qualitatem quod autem mobile localiter non mouetur primo ad motum localem: neque mobile alteratur ad motum alterationis manifestum est ex determinatis in quibus ostensum est quod ad motum non est motus per se. *¶* Intelligentur quod commentator dicit in motu locali aliquem esse primum locum non loquitur de primo loco secundum numerum: quia sicut inter instantes inceptions motus: et quodlibet instans futurum sunt infinita instantia ita inter locum in quo est mobile a termino a quo: et quem libet alium locum acquirendum sunt infinita loca media accipiendo locum pro superficie: eo modo quo accipit Aristoteles quarto huius si enim daretur primus motus acquisitus in motu locali duo loca essent immediata et consequenter due superficies essent immediate et duo instantia essent immediata in quibus mobile acquireretur illa duo loca que omnia sunt contra determinationes Aristotelis sexto huius. Similiter non est dare primam quantitatem acquisitam in motu alterationis: quoniam quacumque data ante illam datur

tur prius aliter in motu alterationis daretur prima mutatum esse contra philosophum sexto huius non igitur datur primus locus secundum numerum in motu locali sed datur primus locus secundum speciem: quoniam si terra inducatur a concauo lune ad centrum mundi datur primus locus ad quem mouetur secundum speciem: videlicet elementum ignis non etiam datur prima qualitas in motu alterationis secundum numerum: sed secundum speciem: quoniam si aliquid alteretur a nigro in album transiendo per colores medios: quia non sunt infinites species colorum datur primus color in specie: scilicet virescens vel aliquis alius alterius speciei a nigredine: videlicet ad quem alterabile primo alteratur et hec est intentio commentatoris.

Secundo notandum secundum commentatorem commento. 23. quod plura mota continue deficiunt aliquantulum in intentione: ut alia que ambulant: ista autem que natant aut volant non deficiunt in intentione omnino: et intendit commentator per intentionem spacium necessario et per se requisitum ad motum: unde mota localiter sunt in triplici differentia quedam non mouentur in spacio sed tantum supra spacium ut corpora celestia: quedam non mouentur in spacio sed tantum supra in spacio: ut graua et leuia mota sursum et deorsum ac etiam pisces in aqua ac aues in aere: quedam autem mouentur tam in spacio quam supra spacium: ut animalia gradientia et ambulancia homines enim et equi mouentur supra terram: et mouentur in aere pertransiendo et diuidendo illum: corpora celestia non indigent per se spacio in quo mouentur sed bene indigent spacio supra quod mouetur quia remoto spacio in quo mouentur adhuc mouerentur talia animalia moto spacio supra quod mouentur non amplius mouerentur animalia gradientia: quia indigent spacio fixationis pedum sed animalia natantia et volantia indigent per se medio seu spacio in quo mouentur: scilicet aere et aqua. Dicit ergo commentator quod spacium requisitum ad motum animalium ambulantium non necessario est continuum neque contiguum sed deficit aliquantulum a continuitate et contiguitate quia possunt esse decem lapides supra quos sit deambulatio inuicem distantes per se unum palmum continue spacium autem requisitum ad motum natantium et volantium necessario est continuum vel contiguum: propterea dicit philosophus in littera continue autem mouetur: quia nihil aut paucissimum deficit ponit illam particulam nihil propter illa que per se indigent spacio in quo mouentur necesse est talia mobilia continue tangere spacium in quo mouentur ita quod non deficiat spacium a principio vel que ad finem motus: ponit autem illam particulam paucissimum propter animalia ambulancia que non indigent continuitate nec contiguitate spacii supra quod mouentur debent tamen partes istius spacii parum distare inuicem ut animalia illa possint continuare motum. Sed dubitatur primo contra definitionem medij. nam inter album et nigrum sunt colores medij: videlicet rubedo paleo fulcens virescens et huius et tamen mobile potest transire de albo in nigrum et econtra non attingendo aliquem mediorum colorum. *¶* Secundo dubitatur de ista quod dictum est de continuitate motus quod stat motum esse continuum et spacium esse discontinuum. immo interitum sic quod non est continuum neque contiguum ut dictum sit

quarto et sexto huius quod motus capit continuitatem a magnitudine supra quod est motus igitur non potest esse motus continuus et magnitudo discontinua. Ad primum dicitur quod duplex est medium videlicet per se et per accidens medium per se est medium secundum mutationem sine quo non potest fieri motus sicut partes quantitativae in motu locali augmentationis et diminutionis que quidem sunt eiusdem rationis cum termino ad quem in motu vero alterationis motus per se est quilibet pars intensiva eiusdem rationis cum termino ad quem nihil enim potest moveri ab a loco ad b locum nisi pertranseat partes quantitativas intermedias neque aliquid potest moveri a pedali ad tripedale nisi pertranseat quantitates bipedalem non enim potest aliquid moveri ab albedine ut secundo ad albedinem ut octavo nisi acquiritur albedinem ut quarto et sexto: medium per accidens est medium secundum naturam sine quo potest fieri motus ut aqua et aer in motu corporum simplicium licet enim corpora simplicia indigeant medio ad hoc quod moveantur non tamen indigent aqua neque aere quoniam si esset sola quantitas sine substantia a centro lune ad centrum terre per illud medium posset moveri vitraque portio terre ut fuit declaratum quarto huius: aer tamen et aqua dicuntur media secundum naturam: quoniam illa ordinata sunt a natura propter complementum universi. Et ex hoc est solum argumentum quoniam rubedo et palido et talia sunt media per accidens inter album et nigrum non autem sunt media per se gradus enim et partes intensivae albedinis et nigredinis sunt media per se. Ad finem est responsum quarto huius dicendo quod continuum dupliciter diffinitur uno modo pro illo cuius partes copulantur ad unum terminum communem et sic continuus motus non est a continuitate magnitudinis alio modo pro eo quod est divisibile in infinitum et sic motus cepit a continuitate a magnitudine supra quod fit motus quoniam motus non esset continuus nisi magnitudo supra quam fit motus esset divisibilis in infinitum. (Consequenter autem.) Quintus terminus diffinitus est consequenter ens cuius descriptio est ista: consequenter ens est illud quod est post aliud sine medio eiusdem generis ita quod tria requiruntur ad hoc quod aliquid sit commune ens alteri. primum quod illa habeant ordinem invicem secundum prius et posterius: et hoc secundum positionem aut speciem secundum positionem quidem una domus est ens consequenter alteri domui cum una est prius alia in civitate: secundum vero speciem et formam numerus est ens consequenter unitati et homo alteri numerus enim non est situs neque in quidamibus sed forma et species pro quanto unitas se habet per modum forme respectu omnium numerorum cum diffiniatur numerus per unitatem et animal includatur intrinsicse in hominem tanquam pars essentialis eius diffinitiva a qua homo non potest separari dicit enim philosophus secundo huius quod partes diffinitionis sunt forme. Secundum quod requiritur ad hoc quod aliquid sit consequenter ens alteri est quod inter illa nihil mediet eiusdem generis et sic una domus est consequenter ens alteri domui dato quod nulla domus mediat inter illas quantumcumque mediant alie non eiusdem rationis ut puta arbores ligna lapides et huius sunt ergo tres domus. a. b. c. et patet quod a. b. consequenter se habent et etiam. b. c. quantumcumque me-

dient homines aut equi vel alia non coincidentia in denominatione domus sed. a. c. non consequenter se habent ex quo mediat. b. eiusdem generis et eiusdem denominationis. Similiter unitas est consequenter ens alteri unitati: et linea linee sed inter illas unitates secundum quod sunt unitates non mediat aliqua unitas et si inter alias lineas secundum quod linea sit nulla alia linea mediat quantumcumque alia mediet. Tertium quod requiritur est quod consequenter ens alteri sit illo posterius in eodem ordine quo dicitur consequenter ens ideo unitas non est consequenter ens dualitati: neque binarius ternario sed magis econtra quia unitas non est post dualitatem neque binarius post ternarium sed econverso propterea dicitur bene dualitatem esse consequenter ens unitati et ternarium binario non autem econtra similiter prima luna nova non est consequenter ens secunde lune ex quo precedit illam sed secunda luna est consequenter ens prime nove lune quia est post illam inter quas lunationes nulla alia lunatio precedit. Item. (Consequenter autem) ens est illud quod est post principium solum sit aut potest aut specie aut aliquo sic determinatorum nullum medium est eorum que sunt in eodem genere et cuius consequenter est illud ens. Dico autem ut linea linee secundum quod sunt linee aut unitatis unitas secundum quod sunt unitates aut domus domus aliud autem nihil prohibet medium alterius generis esse consequenter enim alicui consequenter ac posterius est aliquid est non enim unum consequenter est duobus neque nova luna secunde consequenter sed hoc illi.

Notandum quod antiqua translatio sic habet: dico sequi in illo quod est post principium: aut in situ: aut in forma: aut in alia intentione. Ubi dicit commentator commento. 25. et dicitur sequi in re que est post aliam que est quasi principium aut in situ sicut dicimus domum sequi aliam domum: aut in forma specifica: verbi gratia quod animal ambulans sequitur hominem et intendit per istam intentionem sequens secundum naturam: verbi gratia quod dualitas sequitur unitates et trinitas dualitatem et cum dicimus quod in sermonibus narratio sequitur probemium et estimatur quod subiecti hoc collocatur sequens secundum plurimum et est oppositum ei quod est secundum naturam. Hec est distinctio commentatoris quod sequenter ens alteri contingit quadrupliciter. primo secundum situm eo modo quo dicimus domum sequi domum: aut turris turrim. primo in forma specifica eo modo quo dicimus animal ambulans sequi hominem: videlicet dum servus sequitur dominum aut canis hominem possessorem: tertio secundum naturam eo modo quo binarius sequitur unitatem et quidem numerus maioris multitudinis unitatum numerum minoris multitudinis unitatum. quarto secundum philosophum eo modo quo dicitur narratio sequi probemium: et argumentum suppositiones. Ex quibus patet quod sicut per intentionem philosophus in antiqua translatione intelligit ens consequens secundum naturam ita cum dicitur nova translatio: aut aliquo sic determinatorum intelligit ens consequenter alteri secundum naturam et secundum philosophum et per ens consequenter alteri secundum naturam intelligit philosophus indifferenter uno a alia quorum unum est sequens reliquum in ambulando aut spem quod est immediate sequens suum propter quod. gen. aut

Ter.
co. 25.

Liber quintus

Ter.
cō. 29.

suā immediatam differentiam eo mō quo ego exposui i
declaratione littere. (Harum autē est) .6. termin⁹ diffi-
niendus est habitum cuius descriptio est ista habitus
est illud q^d est post aliud per contactum sic q^d habitus
est species consequenter entis: unde omne habitus est
consequenter ens et non contra: siue enim se tangant
consequenter entia siue non tangant non est cura dū
modo inter illa non sit medium eiusdem rationis: sed
ad hoc q^d aliqua sint habita oportet q^d se inuicem tan-
gant et sint immediata p^{ro}p^{ter} q^d causam inter ea que
sunt habita nō potest esse motus quoniam omnis mu-
tatio est de opposito in oppositum opposita autem
sunt duplicia. I. pertinentia ad transmutationem v^{er}pu-
ta de contradictorio in contradictoria et de contra-
rio in contrarium inter p^{ro}dictoria non dat medium s^{ed}
bene inter contraria cum igitur nihil sit medium inter
ea que tangunt se sequitur q^d inter habita non potest
esse motus bene autem potest esse generatio: vel cor-
ruptio ex quo inter opposita contradictoria non da-
tur medium I. li. (Habitum autem est q^d consequen-
ter est cum tangat: quoniam omnis mutatio in oppo-
sitis est: opposita autem contraria et que s^{un}t contradi-
ctionem sunt contradictionis autem nihil medius ma-
nifestum est q^d in contrarijs medius igitur contraria
inter que est motus non se tangunt nec sunt habita.

Ter.
cō. 26.

Sed dubitatur q^d dicit philosophus scō de ani-
ma q^d impossibile est duo corpora se inuicem imme-
diatē tangere igitur nulla duo sunt inuicem habita.
Respondetur q^d Aristoteli loquitur ibi de corporibus du-
ris seu siccis positis in aere vel in aqua: s^{ed} enim inter
huiusmodi corpora mediat aer aut aqua non autem
inter omnia corpora similiter q^{on} elementa se inuicem
tangunt et sunt similiter immediata ac omnia corpora
celestia aliter procederet in infinitum i corporibus.
(Continuum autem) Septimus et ultimus terminus
diffiniendus est continuum cuius descriptio est hic cō-
tinuum est illud q^d ē immediatus alteri quorum vltima
sunt vnum: unde sicut habitum est species consequen-
ter entis ita continuum est habitus aliquid. I. pars subie-
ctua eius cum oē continuum sit habitum et non con-
tra: corpora enim plura se tangentia sunt habita s^{ed} nō
sunt continua q^{on} non faciunt vnum sicut sunt elementa
et corpora celestia illud enim q^d est continuum alteri fa-
cit vnum cum illo et significat nomē continui idē enī
est continuum q^d alteri continuari et cum alio facere
vnum q^d nō eēt verum si vltima illorum essent duo o^{mn}i-
ergo q^d continui vltima sint vnum. I. li. (Continuum
autem est quidem q^d habitum) aliquid q^d non est v^{er}e
habitum sit tñ aliquid eius dico aut p^{ri}muū cū idē
fiat et v^{er}us vltim^{us} terminus que tanguntur et sicut si
gnificat nomen continetur q^d est continuum alteri ab
vno q^d est totum respectu ambo^{rum}. Hoc autē esse non
pōt cum duo sint vltima q^{on} tūc ex his nō sit vnum.

Notandum s^{ed} q^d i naturalibus dici-
mus q^d continua sunt illa quorum vltima sunt vnum
naturaliter vt in mēbris cōtinuis et in artificibus quā-
do vltima eorum sunt vnum per artificium in mathe-
maticis q^{on} dicimus p^{ri}muū quādo vltim^{us} vni yma-
ginatur esse cōmune cum eis vt punctus q^d est cōmune
duabus lineis et linea duabus superficiebus et ista cō-
tinuatio non est naturalis: et hic intēdimus describere
continuationem naturalem: triplex igitur est continua-
tio s^{ed} p^{ri}m^o cōmentatore: v^{er}o naturalis artificialis et ma-

thematicalis cōtinuatio naturalis est illa qua aliqua
continuantur inuicem per medium naturale et sic cō-
tinuantur membra animalium: et partes plantarū di-
uersarum rationum mēbra enim animalium continuā-
tur nervis et musculis aut alijs cōsimilibus partes au-
tem plantarum continuantur virgulis et humoribus
viscosis: continuatio artificialis est illa qua aliqua in-
uicem continuantur per medium artificiale et sic conti-
nuantur asseres in nauī clauo: et lapides in muro: v^{er}o
calce aut bitumine continuatio mathematica est illa q^d
aliqua inuicem vniuntur seu continuantur per medi-
um mathematicum huiusmodi autē medius est quod-
dam indiuisibile cōmune rebus p^{ri}muū vt punctus
respectu linearum et linea respectu superficiebus et su-
perficies respectu corporum. Et dicitur continuas
mathematicum esse indiuisibile et cōmune rebus ma-
thematicis continuatis: q^{on} medius continuans res na-
turales aut artificiales non est indiuisibile: neq^{ue} est p^{ri}-
us in rebus continuatis s^{ed} quid diuisibile separatū
ab illis: medium autem continuans formas mathe-
maticas est indiuisibile: aut similiter vel s^{ed} m aliquam
dimensionem et est s^{ed} m se totū in quolibet p^{ri}muū.

Secundo notandū q^d terminorū nomi-
natorū quidā sunt p^{ri}ncipa-
liter intenti et quidam non p^{ri}ncipaliter intenti: unde
consequenter ens habitum et continuum p^{ri}ncipaliter
intenduntur a p^{ro}bo: q^{on} horum cognitio maxime defini-
re videtur ad cognoscendam vnitatem motus de qua
determinabit in sequenti capitulo sed simul et separa-
tū et tangere et medium non p^{ri}ncipaliter intendun-
tur a philosopho sed ideo de illis determinauit q^{on} eo-
rum cognitio deseruit ad cognitionem corū que sunt
p^{ro}sequenter entia et que sunt habita et que sunt p^{ri}muū.

Hoc deter

minato. Ista est scāda pars
huius capituli in qua premis-
sis descriptiōib^{us} terminorū fa-
ciendum ad noticiāz dicen-
do de vniuersitate motus
philosophus infert quatuor
correlaria ex declaratione tri-

um vltimorum terminorum de quibus p^{ri}ncipaliter
intenditur quorum p^{ri}muū est istud in illis rebus in-
uenitur continuum in quibus reperitur vnitates per cō-
tactū. Et cōm correlarium consequenter ens habitum
et continuum essentialiter ordinantur ordine p^{ri}ncipa-
li (ibi manifestum autem.) Tertium correlarium ad
motum est vltimū s^{ed} m generationem q^d tribus no-
minatis est essentialiter subordinatum. (ibi quare in-
sertus.) Quartum correlarium dato q^d separent vni-
tates et puncta adhuc vnitates nō essent puncta. (ibi
quare sicut vnitates.) P^{ri}muū correlariū declaratur
sic continuum est illud cuius motus est v^{er}us per Ari-
quinto metaphysice ita q^d illud est continuum alteri
q^d mouetur ad motum illius vbi est vnitates per con-
tactum ibi mouetur vnum ad motum alterius igitur
in his rebus inuenitur continuum in quibus est vni-
tates per contactum: minor est euident^{er} inductiue: quo-
niam non mouetur vna pars virge: quando alia mo-
ueatur dato q^d vna viuat: et altera sit mortua: quia ille
partes faciunt vnum per contactum non etiāz mouet
vna tabula nauis quādo alia moueatur et hoc ideo
quia faciunt vnum per contactum clauī et ita de alijs

Philosophorum.

Et qm qlibet contineri est vnum totum sicut diuersi-
mode aliqua inuicē continuant ita diuersimode faci-
unt vnum totum. Et q diuersimode continentur ali-
qua manifestum est: nam aliqua cōtinuantur clauo si-
cut affres et ligna nauis aliqua cōtinuantur colla seu
biuimine vt carte inuicē et lapides parietū: aliqua pti-
nuantur p solidatione vt metalica inuicē p iuncta p ar-
tem ere vel argento aliqua aut p iunantur inserctione
vt folium ramo et ramus trunco et hoc siue fiat per ar-
tem siue per naturā l. e. li. (Sed hoc determinato) ma-
nifestum est q in his est quidem p iunum ex quibus ē
aliqui vnum aptum natum fieri fm contactum: et sicut
aliquando fit continuum diuersimode sic et totū vni-
erū aliter et aliter vt aut. poro. i. clauo: aut collo: aut ra-
tiu. i. consolidatione aut ad nascētia. i. inserctione.

Notandum fm cōmentatozē cōmē

rum fit vniū quādo illic nō fuerit vltimū cōiunctū illa
f. qm vltimū destruitur. Intelligit cōmē. q discon-
tinua pnt dupliciter p iunari primo per corruptionez
duoz vltimozū et generationē vniū tertij: vt quādo
ex duabus lineis fit vna linea: aut ex duabus aquis
fit vna aqua: non enim p iunantur due linee inuicē quā-
do corrumpuntur duo puncta et alius generatur: v3 co-
pulans et p iunans illas duas lineas inuicē. nō ē con-
tinuantur due aque quādo corrumpuntur due super-
ficies et vna tertia generetur cōis ambab⁹ aquis per
p iunationē. aliquando autē discontinua possunt inuicē
p iunari absq corruptione vltimozū et generationē me-
dieo mō quo aliqua p iunant colla aut p solidatiōe.
¶ Sed dubitatur ostendēdo q clauus vel colla aut
p solidatio vel insertio nō facit p iunationē qz p iunū
est illud cui⁹ ptes copulant⁹ ad vniū terminū cōmē idē
uisibilē per Aristo. i. p dīcāntis capto de quātitate sic
corpora iuicē cōiuncta clauo aut colla p solidatione
aut insertiōe nō copulant⁹ p vniū terminū cōmē idē
uisibilē: igitur nullum illozū facit p iunationē. ¶ Respo-
detur q p iunū accipit dupliciter: v3 stricte et large: cō-
tinuū stricte sūptū est illud cuius ptes copulantur ad
vniū terminū cōmē et sic nullum istozū noīatorū fa-
cit p iunationē: neqz aliqua sic p iuncta sunt continua
p iunū aut large sūptū est illud cuius motus est vnus
sic q semp mota vna parte alia mouet intelligēdo de
motu locali puro excludente rarefactionem et p dēp-
sationē et sic loquitur de p iunū hic pbs cū dicit oīa illa
facere p iunationē et ex oībus sic copulatis et p iunū-
tis fieri vniū totū. ¶ Ex dictis sequitur primo q sicut
p iunūtas large sumpta non est eiusdē rationis in om-
nibus p iunū: ita nec cōtinuitas stricte sumpta. prima
pars est eūdēs qz p iunūtas. pueniēs a clauo non est
eiusdē rōnis cū p iunūitate. pueniēs a colla sicut ne-
qz sunt eiusdē rōis clauus et colla. ¶ Secūda declarat:
qm cōtinuitas successiuoz nō ē eiusdē rōis cū conti-
nuitate permanentium: neqz oēs cōtinuitates perma-
nētium sunt eiusdē rōis inuicē sicut neqz omnes cō-
tinuitates: vnde cōtinuitas temporis non est eiusdē
rationis cū cōtinuitate quantitatis celi qm indiuisi-
bile copulans partes inuicem temporis non est eius-
dem rōis cum indiuisibili copulante partes inuicem
quantitatis celi. non enī sunt eiusdē rationis continui-
tas motus et cōtinuitas temporis qz mutatio seu mu-
ratum esse qz copulat partes inuicē motus nō est eius-
dem rationis ex instanti copulante partes temporis
inuicē: non etiam sunt eiusdē rationis cōtinuitates

linee superficie et corporis sicut neqz indiuisibilia faci-
entia illas cōtinuitates: v3 punctus linea et superfici-
es. Secundo sequitur q non oēs diuisibiles sunt
eiusdē rationis siue accipiat⁹ diuisibilitas large si-
ue stricte ex quo enim tempus et motus sunt diuersa
rum rationum ac etiam linea superficies et corpus si-
cut et indiuisibilia et cōtinuitates istozum ita et diui-
sibilitates eozum cū diuisibilitas sit passio continui lo-
quendo de diuisibilitate in infinitū sic enim diffinitur
continuum. .3. et 6. huius per esse diuisibile in infinitū
(Manifestum autem. Scdm totū) consequēter ens
habituū seu contactum et continuum essentialiter o-
dinatur ordine principali ita q primū in ordine prin-
cipali est consequēter ens. fm est habituū vel conta-
ctum. tertius vero tanq minus cōe est continuū vnde
omne habituū seu contactum est consequēter ens et
non econtra qm vna pars diffinitionis est consequē-
ter post aliam. f. oīa post genus: et tamen differentia
non est habita generū neqz contāgens genus i mūs
est et consequēter ens et non contactus qm dualitas
est consequēter ens vnitati et tamen nō tangit ea: con-
tactus enim non inuenitur nisi in rebus p iunū aut in
terminis rerum continuozum: genus enim et differen-
tia seu vnitas et numerus sunt forme simplices nul-
lam cōtinuitatem habentes neqz terminantes conti-
nuitates rerum. Similiter oē p iunū est habituū vel
contactum et non econtra: quecunq enim habent idē
vltimū habent vltima simul. sit nō quecunq habēt
vltima simul habēt idē vltimū: etia enim inuicē et cor-
pora celestia iuicē habent vltima simul: sed nō habēt
idē vltimū vt arguatur sic quecunq inuicē continuā-
tur se inuicem tangūt et non econtra igitur in plus se ha-
bent habituū et contactum q continuum: antecedens ē
manifestū de aere et igne que se inuicē tangunt et non i-
uicē continuantur. l. e. li. (Manifestū autē et qz p iunū)
Inter illa tertia consequēter est tactū quidē enim est
necesse consequēter esse q consequēter autē est nō ne-
cessarium est tangere: vnde et in prioribus ratione si-
cut sunt genus et differentia consequēter est ac etiam
vt i mūs tactus autem non est in illis et si quidem cō-
tinuū est necesse est vniū esse tangere si vero tangit nō
dū p iunū ē nō enim necesse ē vniū ēē ipsozū vltima si
simul sunt sed si vnum sunt necesse ē simul vltima esse.

Notandum fm Egidij hic q sicut
habituū seu contactū
est prius continuo ita vnitas est prior puncto et nume-
rus est prior continuo: qz si principij numeri prece-
dit principij continui o3 q numerus precedat conti-
nuū et q vnitas sit prior puncto videtur ex eo qz pū-
ctus superaddit vnitati sitū et positionē: cū vero dicitur
tertio huius q numerus causatur ex diuisione conti-
nui hoc est materialiter et q i accidēs: numerus enim
causatur ex collectione vnitātū: q autē causatur ex diui-
sione continui hoc ideo est qz diuisio continuo resul-
tant in plures vnitates et ex hoc non debemus argue-
re continuoū esse prius numero qz sicut numerus causa-
tur ex diuisione continui sic et continuoū causari potest
ex coniunctione numeroz: sicut enim diuidendo cō-
tinuū efficitur numerus sic si numerata coniungerent⁹
clauo: aut colla vel aliquo alio modo resularet idē
continū. ¶ Sed contra si prius est vnitas q punctus
et numerus que est quantitas discreta q continuum et
omne prius stat esse absq suo posteriori sine contra-
dictione per diuinā potentia: vel per ymaginationem

Ter.
co. 23.

Libri quintus.

stat igitur unitate et numerum esse absque puncto et continuo: sed ois numerus qui est quantitas discreta ac entia unitas eius est accidens absolutum: igitur posito quod non esset punctus neque quantitas continua esset quantitas discreta que est accidens absolutum. quero ergo de subiecto illius: non quidem subiectum eius est aliqua substantia corporea: quia nulla esset deficientia corporeitate secundum Egidium. si autem substantia incorporea vel substantia incorporea essent subiectum illius: igitur in deo et in alijs substantijs separatis essent accidentia absoluta quod est contra philosophum. Metaphysica. Item numerus non est collectio unitatum: neque unitates collecti ut ipse dicitur: quoniam numerus est accidens absolutum ut collectio est accidens respectum plurime unitates collecte sunt substantie. constat autem nullam substantiam esse accidentem: neque aliquod accidens absolutum esse accidentem respectum: ut colligitur a philosopho in predicamentis. et primo posteriorum. et. 1. metaphysica. Preterea non est verum quod ex coniunctione numero possit fieri continuus: quia ex nullis rebus potest fieri continuus: nisi illa possint se invicem tangere: ex quo tangere in plus se habet quam continuus ut determinatum est: sed nulli numeri possunt se invicem tangere per Aristotem in littera. ergo ex nullis numeris potest fieri continuus. Dicitur ergo secundum philosophum. 3. huius. quod numerus non est per accidens: sed per se causat ex diuisione continuus: et quod ois numerus qui est quantitas discreta fundatur in rebus continuis: et prout quod continuus ordine nature prius est quam numerus qui est quantitas discreta: et punctus quia unitas qui est principium numeri: aliter vnum quod est principium numeri esset vnum quod conuertitur cum ente quod est contra commentatorem. 4. metaphysica. creparet platonem quod non posuit differenciam inter illas unitates: et prout ois multiplicando esset quantitas discreta quod est impossibile: neque verum est quod punctus supaddat unitati suam vel positionem proprie accipiendo supadditionem: quia supaddens alicuius est inferius ad illud seu passio eius. octimo enim huiusmodi supaddere alicui differenciam rationabilis: non habile hoc actum reddendi: sed punctus non est passio unitatis mathematicae: neque inferius ad illam: quoniam tunc puncta essent unitates contra determinationem philosophi in. 4. cor. 2. huius cap. ergo punctus nihil supaddit unitati. connotat tamen aliquid quod non connotat unitas: vbi sit aut positionem: neque est inconueniens aliquid esse altero prius: et connotare id quod non connotat suum posterius. accidens. n. prius est quam color: et tunc connotat subiectum quod non connotat color. prius est etiam numerus quam trinarium vel quaternarium: et tunc connotat numerationem a se quam non connotat aliqua species numeri. Et quoniam iam indiuisibile se habet per modum generis ad punctum: et unitatem: ideo punctus supaddit indiuisibili suum aut positionem: quoniam punctus significat aliquid indiuisibile connotando positionem in paribus: non quidem in partibus puncti: sed in paribus lineae.

Dubatur contra hoc ostendendo quod prout non in plus se habet quam continuus quoniam si contactus est continuus est cum non sit contactus nisi in rebus continuis aut in indiuisibilibus terminantibus res continuas. Item non in quibuslibet est continuitas et prout: quia presens ipse inuenit prout: ac etiam presens motus et tamen presens ipse non se tangit si neque presens motus. Ad primum dicit negando prout: quoniam si quantitas est continuus est ex quo continuus est prius discreto: et tunc quantitas in plus se habet quam continuus: si si numerus est binarius est: et tunc color est numerus quam binarius: ita color est contactus quam continuus: non sit possibilis contactus absque prout mutatur: ex eo enim quantitas in plus se habet quam continuus: quia

de quocumque dicitur continuus de eodem dicitur quantitas: et non contra cum de numero dicitur quantitas et non continuus numerus etiam in plus se habet quam binarius: quia de quocumque dicitur binarius dicitur numerus et non contra: trinarium enim non est binarius et tamen est numerus. Item in primo posito id in plus se habet contactus quam continuus quia ois continuus alicui est tangens illud et non contra cum vnum dicitur tangat aliud et non continuus illi. Ad secundum dicitur quod si stricte loquendo contactus non sit nisi corporum et corporum que in corporibus sunt: tunc large loquendo contactus inuenitur vbi cumque est immediatio aliquorum extra se invicem ideo concedo quod partes temporis se invicem tangunt: ac etiam partes motus non tamen ita proprie sicut partes corporum. Quare inferius. Tertium correlatiu adunatum est vltimum secundum generationem quod tribus est essentialiter subordinatum: istud correlatiu declarat commentatorem dicens quod ista quatuor habent ordinem secundum inferius et superius: vbi prout ens prius quam continuus et adunatum: ita quod ois prout seu cognatus est prout ens et non e converso: et ois prout est cognatus et contactus et non e converso: et ois adunatum est continuus et non e converso: sicut quod vbi habet noua translatio et adunatum vel adunatum habet antiqua translatio et prout inata et adunatum est ergo adunatum vel adunatum vltimum secundum generationem quia de adunato verificantur vltima praedicata et non ipsum vltimum dicitur de quolibet illo: et multa sunt prout entia et multa cognata vel se tangunt: et multa continua que non sunt adunata neque adunata. partes enim motus et partes temporis sunt inuicem prout et non sunt adunata. nihil enim est adunatum alteri: neque aliqua sunt inuicem adunata: nisi si sunt simul. partes autem motus et temporis non sunt simul. ideo nulla inuicem habet adunationem. Te. li. (Quare inferius). i. adunatum vel adunatum vltimum est secundum generationem: quia post alia tria essentialiter subordinata. necesse est enim tangere si adunata erunt vltima. contacta autem non oia adunata sunt. in quibus autem non est proutus manifestus est quod non est colorus. i. adunatum vel adunatio in his.

Notandum secundum commentatorem 2. cor. 18. quod ois adunatum prius sit cognatus et non sequitur ut ois cognatus sit proutus ne dum sit adunatum. et si sit non sequitur ut ois continuus sit adunatum et cuius consecutio non fuerit continuatio non erit: et cuius proutatio non fuerit adunatio non erit. ergo h. 4. p. cedunt se adinuicem secundum ordinem naturae. Item istud commentum videtur implicare praedictionem: quoniam si adunatum est prius continuo et proutum est prius proutum: et proutum est illud a quo non proutatur subiectum. prouta per Aristotem in predicamentis sequitur quod adunatum est si proutum est et contra: et quod proutum est si proutum est et non contra: cuius oppositum ponitur in commento et in littera. Respondetur quod prius et posterius dupliciter accipiuntur: vbi quo ad nos et quo ad naturam: quanto aliquid est ceteris tanto est prius quo ad naturam: et posterius quo ad nos. quanto autem aliquid est minus ceteris tanto est prius quo ad nos et posterius quo ad naturam. id adunatum est prius continuo: et proutum prius cognatus quo ad nos quia minus ceteris est adunatum quam proutum et proutum quam proutum. quo autem ad naturam prius est cognatus quam proutum: et prius proutum quam adunatum: quia magis ceteris est cognatus quam proutum et continuus quam adunatum. quoniam ergo philosophus dicit quod prius est illud a quo non conuertitur subiectum. prouta loquitur de prioribus quo ad naturam et non quo ad nos. (Quare sicut unitas.) Quartum correlatiu. Ter. res non essent puncta. istud correlatiu adhuc patet ex duplici differencia que est inter punctum et unitatem: quarum

Philosophorum.

prima est q² p²uncta sunt in his que nata sunt se tangere: sed unitates nō sunt in his que nata sunt se tangere: q² numeri quoq² principia sunt unitates nō tangūt: s³ solū habēt se p²nter vt determinatū est. Secūda differētia est: q² inter oīa duo p²uncta cadit linea media: s³ nō est necesse inter oēs duas unitates eē aliquod mediū: q² inter unitates dualitatis nīl cadit mediū vnde pōt sic argui. sicut unitas est principium numeri: ita p²unctus est principium linee: sed iter oīa duo p²uncta datur linea media: nō inter quascūq² unitates ē aliquis numerus mediū. nā iter unitates dualitatis nō est aliqua unitas media: neq² aliquis numerus mediū. I. e. li. Quare sicut unitas et p²unctum qualia dicūtur separata nō possibile est eē unitatē et p²unctū idēz bis quidez. s. p²unctis inest tangere unitatibus aut inest p²nter se habere et hoc p² v³p²uncto p²tingit eē mediū oīs enī linea mediū p²uncto est. hoc autē. s. unitatū nō est necesse eē mediū. nullū. n. mediū est dualitatis et unitatis: ita q² inter dualitatē et unitatē nō dat mediū: neq² aliq² d² eo² est mediū alterius.

Notandum primo s³ p²metatozē cō-
mento. 29. q² p²uncta p²nt
se tangere. s. imaginari p²nt in tangere p²unctū et sic ē pos-
sibile imaginari corp² ex eis. unitates vero p²nt sequi
et nō tangere et hoc q² dixit est s³ m opinionē eo²: q² in
sexto declarauit q² impossibile est p²unctū tangere p²unctum
et forte intēdit p² hoc q² dixit q² p²unctus h³ tangere. i. q² li-
neae tangunt se sup² p²unctū et nō est ita de unitatib². Ista
ergo p²positio p²unctus tangit p²unctū quā p²bus cōcedit
duplīciter exponit vno mō q² Aristō. loquit² s³ m opi-
nionē platonicoz p²cedentiūz lineā p²ponit ex p²unctis
tanq² ex parib²us. Secūda expositio est q² cū p²bus
dicit p²unctū tangere p²unctū intelligit lineas se tangere in p²-
cto: quo²z nullū p²petit unitatē. nō enī unitas tangit uni-
tatē: neq² numeri tangunt in unitate. Cōtra cōmē-
tatozē posset instari. p²cedēdo q² p²unctus tangit p²unctū:
q² superficies tangit superficiē: vt p² de superficie locatē et sup-
ficie locata: igit² eandē superficiēz lineā tangit lineaz et
p²unctus p²unctū. Rūdet p²cedēdo q² p²unctus tangit p²-
ctum: neq² hoc est icōueniēs. sed p²metatozē loquit² da-
to q² p²uncta et unitates separarētur a sensib² ad modū
loquēdi platonicoz in casu isto nō se tangerēt: vt. p²bas
6. huius. s³ q² p²uncta sunt imēdiata et se tangerēt hoc ē rōne
formarū nālū et sensibiliū. vñ nō solū diuersarū linea-
rum p²uncta se tangūt et sūt imēdiata: et etiā eiūsdē lineae
dato q² virga recta incuruet sic q² extrema se tangerēt in
casu isto duo p²uncta vltima eiūsdē lineae se tangūt. pun-
cta ergo terminātia et nō copulātia tam in eadē lineā
q² in diuersis. iterū si vnus p²unctus tñ terminaret et nō
copularet. ali² autē faceret vtrūq² in eadē lineā nō pos-
set se tangere: sed bene in diuersis.

Notandum scōdo s³ m p²metatozē q²
p²uncta et unitates. s. q² inter unitatē et p²unctū h³ vtrūq²
sit aliquod idiuisibile est q² unitas nō h³ sūt et p²unct²
h³z: q² ē in aliquo loco demōstrato lineae aut extremo:
aut in medio. oīs enī linea est inter duo p²uncta. et intelli-
gendū est hic per lineā finitā. Tres differētia po-
nit² hic cōmētratoz inter p²unctū et unitatē. Prima differē-
tia ē q² iter unitatē et unitatē nīl est: sed inter p²unctū
et p²unctū est aliquid v³z lineā. Scōda differētia est: q² uni-
tas nō h³ sūt in numero: p²unctus autē h³ sūt in lineā:
cum def aliquis p²unctus in principio lineae: et aliquis in
fine: et aliquis in medio. Tertia differētia est: q² oīs li-

nea est iter duo p²uncta loquēdo de lineā finitā: nō autē
oīs numerus ē iter duas unitates: q² m dualitas nō ē i-
ter duas unitates: quoniam tē dualitas mediaret iter
primā et vltimā unitatē q² est ipossibile. Dubitatur
q² in duob² h³ v³bus sūt due unitates in quib² funda-
tur numerus binarius: s³ iter duos hoīes est aliquod
mediū: igit² inter duas unitates est aliq² mediū. s. aer
vel aqua vel aliq² tale. Rūdet q² si inter unitates
est aliq² mediū hoc est p² accidēs rōne suo²z subiecto
rum. nō autē per se: sed q² inter duo p²uncta vt p²uncta sūt
sit aliq² mediū. s. lineā hoc est p² se. loquit² ergo p²metā-
toz de unitatib² per se unitates sūt: et nō de unitatib²
per accidēs. ea enī que sunt p² accidēs sūt relinquēda i
sciētia speculatiua: vt patuit primo cap. huius quinti.
Ex predictis habent² quattuor differētie inter uni-
tatem et punctū: quarūz duas primas ponit p²bus: et
alias duas p²metatoz. Prima differētia est ista. quoni-
am punctus tangit punctū: et unitas nō tangit uni-
tatem. Secūda differētia est: q² inter oīa duo p²uncta
lineae recte est linea media. nō autē inter oēs duas uni-
tates numeri ē aliq² numerus mediū imo iter aliq²
unitates nīl est mediū. Tertia differētia est q² pun-
ctus dicit² positionē in cōtinuo: nō autē unitas. Quar-
ta oīa q² oīs linea finitā ē inter duo p²uncta: nō autē oīs
numerus finitus ē iter duas unitates. Alie insup p²nt
differētie sup² addi quaz² prima est ista. Quelibet uni-
tas addita unitati p²stuit numerū nō autē aliquis p²-
ctus additus puncto cōstituit lineā. Secūda differen-
tia est: q² oīs unitas addita numero cōstituit numerū
maiorē: sed p²ctus addit² lineae nō cōstituit lineā ma-
iorem. Tertia differētia est q² unitas est nō cōtinuat²
ua: neq² diuisiua partiū numeri p²ctus est autē conti-
nuus et diuisiuis partiū lineae. Quarta differētia ē q²
per corruptionē unitatis corrūpitur numerus: nō per
corruptionē puncti corrūpitur lineā: vt p² q² ex dua-
bus lineis fit vna linea tunc corrūpūt puncta extre-
ma et nulla lineaz corrūpitur.

Notandum tertio pro declaratiōe
eo² que dicunt² a phi-
losopho et cōmētratoz de unitate q² duplex est unitas
videlicet p²dicamētalis et trāscēdēs. unitas p²dicamen-
talis est principūz quātitatis discrete fluens imēdiata
a quātitate cōtinua. nam ex diuisione p²inua causatur
numerus. s. p²hicoz. ergo p² idē ex diuisione cōtinua cau-
satur unitas que est principūz eiūsdem numeri et dicit²
poni in p²dicamēto quātitatis nō per se: q² generalissi-
mus nō dicit² de illa: sed per reductionē rōne numeri de
quo quātitas cōtinuat² p²dicat². unitas trāscēdēs ē p²as-
sio entis di. idiuisione a se et diuisione a quolibet alio
trāscēdens in decē p²dicamenta parī passu cōsōmter
cum ente. vnde q²ro metaphice dicit² p²bus q² vnūz et ens
sunt idē habēs eādē naturā: ita q² vnūz sequit² ad al-
terum sicut causa et principūz p²secut² se adinuicem: et
licet nō sit eadē diffinitio vtriusq² tñ nīl differt quin
cōuertant² vbi cōmētratoz inquit s³zime vnus sunt s³m
numerus s³zmarus entis q² vtrūq² significat decē p²re-
dicamēta. Ex isto notabili sequit² primo q² unitas
trāscēdens et p²dicamētalis nō differunt nisi sicut supi-
us et inferius: q² unitas p²dicamētalis nō reperit nisi
p²dicamēto quātitatis: sed unitas trāscēdens reperit i
decem p²dicamētis: imo in qualibet re existēte in p²di-
camento vel extra p²dicamētū. Deinde unitas p²inci-
palis est indiuisibilis nō reperta actu in aliqua par-
te alicuius: sed solum in quato cōtinuo totali. unitas

Liber quintus

vero transcendens est indifferenter diuisibilis vel indiuisibilis reperta ubi quod inuenitur ratio entis. ¶ Secundo sequitur quod unitas principalis non est unitas neque habet rationem unitatis: quia unitas predicamentalis seu mathematica quod idem est quod sit indiuisibilis non est deriuatiua alterius unitatis seu numeri formaliter sumpti: sed continuas cum sit diuisibilis et extensa est deriuatiua infinitarum unitatum mathematicarum et infinitorum numero: et formaliter sumptorum per infinitas diuisiones illius continuas ut colligitur a philosopho. 3. huius. Imaginandum est quod a continuas te corporis que est quod dicitur absolutum de predicamento quod tantis originatur unitas mathematica predicamentalis quod est etiam aliquod absolutum a continuas realiter distinctum: sic quod continuas est subiectum unitatis forma istius: continuas est diuisibilis in infinitum et unitas indiuisibilis non sicut punctum vel aliqua forma per multiplicationem sed sicut dicitur forma figure quod est in toto indiuisibilis ita quod non ipsa nec aliquid eius est in aliqua parte sui subiecti. ¶ Tercio sequitur quod omne quantum per se existens est unitas duplici unitate. scilicet transcendente cum sit ens et predicamentale quod est quantum totale continuas: sicut enim hoc est albus per albedinem supradictam et quantum per quantitatem sibi coextensam ita est unitas per quantitatem per se et per se: sicut non inest continens aliquid esse simili alteri duplici similitudine quarum una est malis et fundamentalis. scilicet qualitas et alia formalis respectu relatiui ita non inest continens aliquid esse unitas duplici unitate quarum una est transcendens malis et fundamentalis. alia autem est formalis mathematica et predicamentalis. ¶ Quarto sequitur quod nullus punctus neque aliqua linea neque aliqua superficies neque aliqua pars alicuius est unitas unitate mathematica sed in transcendente: quia aliter in quolibet quanto continuo essent infinite unitates mathematice sicut infinite puncta et infinite partes eius quod non admittit aristoteles: quoniam tunc in quolibet continuo essent actu infiniti numeri quod negat philosophus. 3. huius. idem solus quantum continuum totale est unitas unitate mathematica: quoniam solus tale huius unitate denotatur in actu. pars vero solus potest dici mathematica una. scilicet per diuisionem prout quo diuisio generatur due unitates et prima definitur esse si iterum unitatem inueniuntur ille partes corrumpunt unitates illarum: et alia generatione denominatur illud quantum esse unitas.

Quarto notandum etiam ad euidentiam dictorum quod duplex est multitudo. scilicet quantitativa et transcendentis unitatum mathematicarum de qua aristoteles. in predicamentis dicitur. c. de quantitate. numerus est multitudo ex unitatibus aggregata: multitudo transcendens est passio vel differentia entis sequens rationem illius pluralitatis superius ita quod ubi quod reperitur ens pluraliter sumptum ibi reperitur hec multitudo. accidentia enim dicuntur plura et multa ac pluralitas et multitudo sicut substantie. ¶ Secundo sequitur quod omnia quanta totalia sunt multa duplici multitudine viz tria et quantitativa: quia secundum philosophum. 2. plato sunt plura tria. cum sint entia et plura quantitativa: quia sunt duo continua totalia. ¶ Tercio sequitur quod omnia entia numerata vel numerabilia sunt numerus tria. non tamen omnia sunt numerus quantitativus: quia omnia talia sunt duo vel tria aut huius transcendenter superius. secundum autem est manifestum: quia numerus quantitativus superius non est nisi accidentis predicamenti quantitatis sicut unitas eius. ¶ Quarto sequitur quod in quolibet continuo est infinitus numerus transcendentis sumptus: in nullo tamen est aliquis numerus quantitativus acceptus. prima pars est nota: quia in quolibet tali continuo sunt infinita

entia. et secunda similiter: quia in nullo tali continuo est pluralitas unitatum mathematicarum: sed solus una forma denominans illud esse continuum unum.

Contra predicta arguitur quod unitas mathematica non est accidentis absolutum superius per additum corporis: quia tunc staret absque contradictione illud corpus esse sine tali unitate sicut stat hominem esse absque corpore mathematico. sed prius est falsum. quia adhuc illud corpus est unitas sicut ita est. unde potest argui de unitate qua homo est unus homo querendo si illa est corruptibilis hominem manere aut non. si sicut tunc omnia ea sumari vel ab aliqua parte corporis dependere cuius oppositum est dictum. si non: tunc accidentis est eque primo cum substantia quod est contra philosophum. et metaphisicam. ¶ Item sequitur quod numerus est unitate prior: quia sicut philosophus ens ad ens: ita unitas ad unitatem: sed deus et intelligentie sunt priores substantia contra: igitur deus et intelligentie precedunt omnem unitatem mathematicam: sed ex deo et intelligentie fit aliquis numerus. ergo et cetera. ¶ Pro solutione huius difficultatis est intelligendum quod sicut aliquae res distinguuntur a suis propriis passionibus realiter ut homo a equo. et aliqua non ut deus et intelligibile: ita aliqua distinguuntur realiter a suis unitatibus ut continua totalia. et aliqua non: ut deus et intelligentie ac etiam unitates ac numeri mathematicales. hec enim non habent nisi una unitatem. transcendentes que transunt in realitate in cuius est unitas: sed quantum totale habet duplicem unitatem unam transcendente aqua etiam non realiter distinguuntur: quia transunt in identitatem continui et aliam predicamentalem que non transunt in realitatem eius. idem posita una unitate non omnia ponere infinitas: sicut nec posita una propria passione omnia ponere infinitas. sicut enim unitas mathematica a prout unitate sicut passio a suo subiecto: nec ultra ab unitate sicut alia unitas: sed a duabus unitatibus sicut numerus binarius: et a tribus ternarius: et sic in infinitum. ¶ Ad primum dicitur quod admissio illo casu huiusmodi corporis non est unitas arithmetica: sed solus transcendenter. nam sicut ad hoc quod aliquid sit corpus seu corpus quantitativus requiritur per corpus predicamentum substantie corporis de genere quantitativus ita si aliquid sit unitas quantitativus omnia quod habeat unitatem mathematicam preter unitatem transcendente. Et prout dicitur quod unitas hominis transcendens non posset desinere esse hominem remanente: sed unitas mathematica bene posset corrumpi per potentiam dei illo existente: cum inferatur quod unitas illa est situata. negatur prius et conceditur quod unitas illa immediate dependet a continuitate medietate tamen potest dependere ab infinitis partibus corporis: quoniam infinite sunt partes corporis ad quam variationem desineret esse continuas: et prout unitas est continuas: fundata. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut unitas transcendenter prior est naturaliter unitate predicamentali ita numerus transcendens naturaliter est prior numero quantitativus et arithmetico ac etiam qualibet unitate eius: sed quod aliquid numerus precedat suam unitatem est simpliciter impossibile. (Quid quod. Text. dem igitur.) Dicitur philosophus epilogat circa determinata dicitur quod dicitur. quid igitur est simul et extra. idem separatim et quid medium et quid prout et quid habitus et continuus: in qualibet. idem in quali: et in quo subiecto unitas quod habet inest dictum est.

Notandum quod commentator commento 30. mouet istam questionem: unitas simul et sepe sunt idem cum continuo: et arguit primo quod simul et contiguus sunt idem: quia omnia parua sunt simul et omnia que sunt in simul sunt in loco contigua. ¶ Secundo arguit cum simili ratione quod sepe et parua sunt idem: quia omnia contigua sunt sepe et cetera. ¶ Ad primum respondet

L ij

Philosophorum.

¶ licet simul et tangere seu contiguū sit idē fm subz: nō tñ sunt idē fm diffinitionē. q. sunt idē fm subm pz: qz eadē res numero est simul cū alia et tangit eaz: et est illi contigua. illa. n. dicunt esse fm subm que dicunt de eo dem subro. Et illa que oriat rōne et diffinitionē arguit cōmētatoz dupl'r. primo qz eē simul opponit et qd ē eē solū. tāgere aut aut contiguū opponit ei qd est eē se paratū. q. enī est solū nō est simul cū alio: et q. est siml cū alio nō est solū: solū et simul opponunt: q. etiam tāgit aliud aut est pūguū nō. pprie est separatū ab eo et cōtra: q. est pprie separatū ab aliquo nō. pprie tangit ipsum: neqz est illi contiguū: solū separatū opponit practui et pūguo. ¶ Secūdo arguit cōmētatoz iterum illa differre diffinitionē: qm in diffōne eius qd est eē simul appet loc⁹ et nō i diffōne ei⁹ qd ē tāgere vt pūguarī. illa. n. sunt simul que sunt in eo dez loco primo. illa vero se tāgūt aut sunt pūguā quoqz vltima sunt simul. Ecce q. in diffinitionē simultatis ponit locus: nō autēz in diffinitionē practi aut contigui.

Sed dubitatur. qz videt q. nō conuertantur simul et contiguū et cōtactus: qz albedo et dulcedo in lacte sunt simul: et tñ nō se tāgūt: neqz inuicē sunt contigua. ¶ Rñ dicitur q. cōmētatoz nō vult ista inuicē pūguari: s. vult q. eē simul in plus se habeat q. pūguū et pūctus: et cuz dicit q. illa sūt idē fm subz nō intelligit eo mō q. hō ē rīfibile s. eo mō q. hō ē aīal. gen⁹ enī et spēs sūt idē subo et differēt rōe ac diffōne. ¶ Ad 2. rñ dicit cōmēt. q. sephe differt a pūguo et tāgere dupl'r. Prima differētia ē qm contiguū seu tāgere nō dicit nisi vltima eē simul et sephe supaddit: ita q. sephe dicit similitudinem vltimoqz et cuz hoc vnū esse sequēs ad aliud. Secūda differētia est qz cōtactuatio et cōtactus nō est nisi in magnitudinibus et corporibus: sed sephe pōt eē corpus et pōt eē nō corpus. vñ tēpus nō tāgit tēpus: neqz motus motū: et tñ tpa sunt sephe inuicē: et motus sephe inter se. ¶ Dubitatur: qz hec videntur repugnare dictis pzoibz. dicit enī supra phus q. illa se inuicē tāgūt quoqz vltima sūt simul: et q. cōtactus in plus se hz p. modū generis q. cōtinuū: cū igit tpa vltima sunt simul et mot⁹ inuicē conuinuant: sequit q. tpa se tāgūt et sunt contigua ac ēt motus. ¶ Rñ dicitur q. phs locus est large de cōtactu et cōtactu. cōmētatoz aut accipit illa stricte: nō est repugnātia. accipiendo igit large cōtiguū practū et sephe sic inuicē cōuertunt et nō est accipienda nisi vna differētia: vñ q. sephe supaddit aliqz aliqd eē se q. ad aliud: neqz ista supadditio tollit cōuertibilitatē: qm hō et rīfibile inuicē cōuertunt: et tñ hō rīfibile supaddit hōi actū ridendi actualē vel aptitudinalē.

Tex.
cō. 31.

Mus autē motus. ¶ Istud est sedz capitulū huius tractat⁹ in q. phus determinat de vntate motus. postq. pūmilit declarationes terminoz facieūt ad ppositū suū. et diuidit in duas partes. in prima pūmit ut aliquas diffinitiones. in 2. vero exequit de intēto ibi. (Qm aut pūm.) In pza parte Aristo. ponit duas diffinitiones quarū scda incipit ibi. (Quis aut hui⁹ sit.) Prima igit diffinitio ē ista q. motus dicit vnus tripliciter vñ spēs: genere: et numero. ista diffinitio accipit a diffinitione vnus trāscē. dēter hūpūquare aliqua dicunt esse vnū tripliciter vñ

genere: spēs: et numero. illa dicunt esse vnū genere q. sūt eiusdem generis: vt hō et equus illa dicitur eē vnū specie que sunt eiusdē spēs: vt sol. et plato. illa vero dicunt esse vnū numero que simpl'r de se inuicē dicunt: vt Tu lius: Cicero. Illi ergo motus dicunt eē idēz vn⁹ mot⁹ genere qui sunt ad terminos eiusdem pūdicamēti: et sic oēs motus locales sūt vnus motus genere: qz oīa loca seu vbi ad que sūt motus locales sūt eiusdē pūdicamēti. oēs etiā alterationes sunt vnus mot⁹ genere: qz oēs qualitates sunt eiusdē pūdicamēti. oēs etiā augmentationes et diminutiones sunt vn⁹ motus genere: qz oēs quantitates ad quas motus vadunt sunt eiusdē pūdicamēti. ¶ Ecōtra dicit q. illi motus distinguuntur genere qui sunt ad terminos diuersoz. generū vt mot⁹ locale: alteratio: et mot⁹ ad quantitātē. l. e. li. (Vñ autēz motus dicit multip'l'r. vnus. n. quidē multip'l'r dicitur: genere quidē vn⁹ est motus qui est vn⁹ fm figurā pūdicamēti. loci mutatio: quidē enī oī loci mutationi genere vna est. alteratio aut a loci mutatioē altera genere est.)

Notandum fm Burleū q. motus accipit dupliciter vide licet fm formā et fm mām. motus fm formā est transmutatio pūctua cū tpe: et sic oēs motus sunt vn⁹ motus genere: qz oēs motus sunt de pūdicamēto passiois fm cōmētatoz. 2. huius. mot⁹ fm mām est forma dimi nura tēdens ad vltiorē pfectionē: et sic nō oēs mot⁹ sunt vnus mot⁹ genere: sicut quantitas: qualitas: et vbi. vñ sunt inferi: nō sunt eadē forma genere cū sint diuersoz pūdicamētoz sicut et termini ad quos vadūt. cuz ergo dicit phus q. motū quidā sunt vnus mot⁹ genere: et quidā distinguunt genere. nō loquit phus de motu fm formā: sed fm materiā. Ista determinatio nō est pñs ad pūctū: qm in pmo tractatu Aristo. nō loquitur de motu fm materiā: cum pbat q. ad motum nō est motus: neqz in tercio cū determinat de pūarietate motū inuicē: sed de motu fm formā. igit etiā i hoc scdo tractatu determinat de motu fm formā: et hoc ex pñesse videbit in toto hoc. c. cū enī motus fm materiā nō sit nisi p accidēs motus: et motus fm formā sit p se mot⁹ et declarat tercio hui⁹: et ea que sūt p accidēs relinquunt in hac scia: et accipiunt solū ea que sūt per se vt est ostēdūz primo cap. hui⁹ quinti. sequit q. Aristo. cū loquit absolute de motu non accipit motū fm materiā sed fm formā. ¶ Dicendū ergo pñter ad ea que determinauit tercio hui⁹ q. motus nō est p se in aliquo pūdicamēto pfectate pūdicamēti: sed hñ p reductionē rōne termini ad que: sicut pūctus et vntas in pūdicamēto quantitatē. ideo in pūdicamēto passionis nō est aliquis mot⁹ per se cū pūdicamēti passiois sit forma: licet respectiū et motus sit forma trāscē. solū igit in tribus pūdicamētis est mot⁹ per reductionē: vñ in pūdicamēto quantitatē: qualitatē: et vbi.

Sed dubitatur def q. aliqui motus distincti genere sunt ad terminos eiusdē pūdicamēti: qz dealbatio et calefactio distinguunt genere cū sint motus diuersoz generū: et tñ termini ad quos vadūt. s. caliditas: et albedo sūt eiusdē pūdicamēti: vt puta albitatis. ¶ Rñ dicit q. illa verba differt et distinguunt distri buunt obliquū sequentem remoto impedimēto. ideo falsus est q. dealbatio et calefactio distinguunt genere qz tñ nō essent eiusdē generis p vna exponētē illi verbi differt vel distinguunt. et cū arguit. illi motus sunt

Liber quintus

diuersorum generum: igitur distinguunt. negat pñā. s. soluz
sed q. gñe distinguunt. (Specie aut.) Istud est secundum
medii prime distinctionis in q. declarat qui sunt vnus mo-
tus spē ubi dicit phs q. illi motus sunt vnus motus
spē qui sunt ad terminos eiusdē spē: et q. duplex est
species: v. specialissima et subalterna: illi motus sunt
vnus motus spē specialissima qui sunt ad terminos eius-
dē species specialissime: et sic oēs dealbationes sunt vnus
motus species specialissima: et sic oēs denigrationes sunt
vnus motus species specialissima: q. oēs albedines sūt
eiusdē spē specialissime et oēs nigredines sūt eiusdē
species specialissime. Illi autē motus sunt vnus motus spe-
cie subalterna qui sunt ad terminos eiusdē species sub-
alterne: et sic dealbatio et denigratio sunt vnus motus
species subalterna: qm albedo et nigredo ad quas sunt
illi motus sunt eiusdē species subalterne cū cōtineantur
sub colore que est spēs subalterna pñācāti qualita-
tis: sicut alba pñācāti substantie. phs tñ ponit aliud
exēplū di. supposito q. existimatio sit genus scie: et sci-
entia sit genus aliarū scia: v. phiegeometrie: et aris-
metice. est pñācāti q. oēs doctrinatioes sunt vnus mo-
tus spē subalterna: et nō species specialissima: q. termi-
ni ad quos vadūt sunt eiusdē species subalterne et non
specialissime. phia enī geometria et arismetica quia con-
tinent sub scia que est spēs subalterna pñācāti qua-
litas dicunt esse eiusdē spē subalterne. l. e. l. (Specie
autē vnus motus? cū genere subalterno est vnus et indi-
uidua). i. specialissima spē sit ut coloris quidē differē-
tie sunt. Jam igitur alius spē denigratio et dealbatio.
oīs aut dealbatio dealbationi idem fm species erit: et
oīs denigratio denigratiōi. albedini autē. i. dealbatio
nō amplius idē motus est denigratio. vñ spē vna
i. specialissima in codē dealbatio dealbationi. si autē
sunt quedā que et genera simul et spēs sunt. manifestū
est q. vñ spē subalterna motus vnus erit: simplr autē
vnus spē non. i. tales motus nō sunt vnus motus fm
pliciter quē species specialissima ut doctrinatio. si scia
qdē est species estimatiōis. i. credulitas. genus autem
scientiarum aliarum.

Notandum fm cōmētatozē cōmen-
to. 31. q. causa ppter q.
quidā motus sunt diuersi fm speciem: et quidā cōue-
nientes fm specie est diuersitas eius ad qd est motus
in specie: aut cōuenientia eius in spē. verbi gratia. qm ni-
grificatio est ire ad nigredinē: et albisificatio est ire ad al-
bedinē: et nigredo differt ab albedine in spē: ideo nigri-
ficatio differt ab albisificatione: et q. bec albedo conue-
nit in specie cū hac albedine demonstrata: ideo bec albi-
ficatio. cōuenit cū hac albedine i. spē. hic cōmētatozē ex
eius dictis apparet q. cōuenientia et differētia motuum
absolute nō cognoscit nisi ex puenientia et differētia ter-
minorum ad quem.

Contra ista dicta arguit et pñā q. ad vñ
tatem specificam motus nō requi-
ritur vnitas specifica terminorum ad quē: q. mor? lap-
dis deorsum ad superficie aque et ad mediū mūdī sunt
eiusdē species: q. possunt inuicē cōiunari: et tñ termi-
ni ad quos vadūt sunt diuersarū specierū: v. superficies
aque et mediū mūdī. motus autē aeris et ignis distin-
guunt specie per Aristo. primo ce. et tamē nō distinguū-
tur specie terminis ad quē vadunt: q. superficies ad quas
vadūt sunt eiusdē species et ambo sursum sunt eiusdē
speciei. ¶ Secūdo arguit q. ad vnitate specificā mo-
tum nō sufficit vnitas specifica terminorum ad quē: qm

tunc augmentatio et diminutio essent eiusdē spē: ac
etiā motus sursum et deorsum essent eiusdē species: quo-
mā quātitas maior et quātitas minor sunt eiusdē
speciei: et albedo intensā cū albedine remissa sūt eiusdē
speciei. loca etiā ad quemouet aer ascendēdo a medio
mūdī et descendēdo a cōcauo lune sunt eiusdē species
semp loquēdo de specie specialissima. ¶ Ad primum
dicit q. Aristo. et cōmētatozē loquunt de terminis vñ
māre intēns: nāz in motu lapidis nō intendit vltima
te superficies aque: sed mediū mūdī terminantes motu
ignis et aeris distinguunt specie: et si nō in rōne super-
ficierū negz ut sursum: tñ differūt spērōne qualitatū
existētiū in his superficiebus differētiū specie: et dato q.
nō essent tales qualitates ad huc terminis ad quos va-
dunt differūt specie: et si nō fm materiā tñ fm formāz.
quoniam aer et ignis nō mouent ad sursum: sed ignis
mouetur ad sursum simplr et aer ad sursum fm quid.
et qm simpliciter et s. quid sunt mor? differētes specie.
ideo termini ad quos vadūt illi mor? differūt specie.
¶ Ad scōm dicitur q. augmentatio et diminutio sūt mo-
tus diuersarū specierum: s. enī quātitas ad quā vadit
augmentatio: et quātitas ad quā vadit diminutio sunt
eiusdē species: et tamē quātitas maior et quātitas mi-
nor sunt diuersarū speciei: sicut magnitudo et parui-
tas. illi enī motus nō sunt ad quātitatē absolute: s. sūt
ad quātitatē ut includit respectū magnitudinis et pa-
uitatis: et q. magnitudo et paruitas sunt respectus di-
uersarū specierum: ideo termini formāltr sūt pñā augmen-
tationis et diminutionis sunt diuersarū specierū. ¶ Ad
similiter dico de acquisitione et de pñā albedinis q.
sunt motus diuersarū specierū: qm de pñā albedinis
nō tñ est ad albedinē: sed etiā ad nigredinē: mō albe-
do et nigredo sunt diuersarū specierū: et dato q. deper-
ditio albedinis nō esset ad nigredinē nō min? illi mo-
tus essent diuersarū specierū: qm acquisitio et de pñā
albedinis nō sunt tñ ad albedinē absolute dato q. il-
li mor? nō sunt ad certos gradus albedinis: s. sūt ad
albedinē intensā et ad albedinē remissā. cōstat autē
q. albedo intensā et albedo remissa differūt specie: et si
nō fm materiā: q. albedo que est intensā et albedo q.
est remissa sunt eiusdē species: tamē differūt spē fm for-
māz: q. intensio et remissio que se habēt per modū for-
me in albedine differunt specie. vñ deperditio albedi-
nis: aut terminant ad nigredinē: aut ad aliqū mediū
coloris: aut ad albedinē remissā cū igitur acquisitio al-
bedinis terminat ad albedinē intensā sequit termi-
nos istorū motū semp specificē differre. ¶ Deinde cū
arguebatur de ascensu et descensu aeris. dico q. sicut au-
gmentatio et diminutio que terminant ad bipedale nō
sunt mor? eiusdē species nō obstante q. habeat termi-
num ad quē māltier sumptū eiusdē species: ita ascēsus
et descēsus aeris ad spherā suā non sunt eiusdē spē
nō obstante q. terminus ad quē sit eiusdē spē māltier
sumptus: q. formāltr acceptus est diuersarū specierū.
motus. n. ascēsus aeris est ad spherā aeris ut est sur-
sum: et motus descēsus eiusdē est ad eādē spherā ut
est deorsum. cōstat autē q. sursum et deorsum sunt res-
pectus diuersarū rōnū: sicut etiā augmentatio a pedali ad
bipedale: et ad illud ut includit respectū maiozitatis. di-
minutio autē a tripedali ad bipedale est ad idē ut iclu-
dit respectū minozitatis: sed certus est q. illi respectus
sunt diuersarū rōnū. Alij dicunt q. nō sufficit idē pri-
tas terminorum ad quā specificat ad idē pñā specificā
motū: sed etiā requirit idē pñā specificā terminorum
L ij

Philosophorum.

rum a quo: ideo ascensus et descensus aeris in casu illo differunt specie sicut termini a quo. alij vero concedunt motum ascensum et motum descensum esse eiusdem speciei: et per augmentacionem et diminutionem casibus illis. ¶ Sed prima responsio non potest esse de intentione philosophi nec commensurationis cum ipsi nullam mentionem faciant de termino a quo sed tamen de termino ad quem: et precipue quod iam determinatum est per illos motus denotare: et specialiter a termino ad quem et non a termino a quo: imo sequitur quod aliquae dealbationes essent diversarum specierum contra philosophum et commentatorem hic. et per philosophum. dato quod una incipiat a fusco: et alia a palido. ¶ Secunda responsio etiam habet instantias: quoniam tunc per idem acquisitionem albedinis et perditionem albedinis essent eiusdem speciei: et cum nigrefactio apponatur acquisitioni albedinis: sequitur quod etiam apponitur perditioni albedinis: quod est impossibile: quod idem motus numero est acquisitionem nigredinis: et perditionem albedinis: et si non est idem motus tunc aliquid simul moveret motibus contrariis quod est inconueniens. ideo est standum in data ratione cum sit de intentione philosophi ut videbitur in dubio sequenti in quo manifestat motum circulariter et rectum esse diversarum specierum quod quidem non est intelligendum per magis sed secundum formam. ¶ Et si arguatur ex illa ratione quod ad relationem est per se motus: ex quo illi motus notati sunt ad terminos suos ut includitur respectus. negatur prima. quoniam superficies ut sic non est locus: sed ut includitur respectum continetur: et tamen superficies est per se locus et non continetur: ita augmentatio et diminutio sunt ad quantitates ut includitur respectus maioritatis et minoritatis: non tamen aliquis illorum motus est per se ad maiorem vel minorem sed tamen ad quantitatem. ¶ Item nullus motus localis est per se ad rectitudinem: figuram: vel angulum ut colligitur de mete philosophi. et huius. sed tamen ad ubi: ut per hoc quinto. et tamen motus rectus est ad ubi ut connotat rectitudinem et motus circularis ut circuecernet figuram et motus circuitonis ut includit angulum per hoc declarabitur. et huius. ubi ostendit distinctionem specificam motuum localium ex distinctione specifica rectitudinis et curuitatis et aliarum figurarum spacijs. (Dubitabit autem.) Philosophus mouet et soluit unam dubitationem. dicens enim est quod illi motus sunt unum motus specie qui sunt ad terminos eiusdem speciei: secundum hoc sequitur quod motus circularis est eiusdem speciei cum motu recto: et motus deambulationis cum motu volutationis: quoniam idem punctus vel aliud mobile in diversis temporibus poterit moueri ad eundem punctum primo pertransiendo lineam rectam: deinde lineam circulariter: ita quod semel mouebitur per circulum et semel per diametrum ad eundem terminum. poterit etiam idem animal successiue ambulare super chordam et super arcum ad ostendendum terminum. Le. li. (Dubitabit autem aliquis si vnus species motus sit ille qui est ad terminum eiusdem speciei cum ex eodem in idem. idem maturetur et vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum et iterum. si autem hoc est erit circulario rectitudini eadem et volutatio ambulationi. (Aut determinatum.) Respondetur philosophus quod sicut motus rectus et motus circularis sunt diversarum specierum: ita termini istorum motuum sunt diversarum specierum: quoniam nam motus rectus et motus circularis non tamen est terminus ad quem illud quod ultimo est acquisitum indiuisibiliter: sed totum spacijs circulariter a principio usque ad finem est terminus motus recti. constat autem quod spacijs rectum et spacijs circulariter sunt diversarum specierum: quoniam linea recta et linea circularis non sunt eiusdem speciei: ut dicitur. et huius non sufficit ergo quod termini ad quem ultimo indiuisibiliter acquisiti sunt eiusdem speciei: sed cum hoc requiritur

Tex.
co. 32.

Tex.
co. 33.

quod motus ad illos terminos sunt eiusdem rationis quod si non contingit. Le. li. (Aut. i. respondetur quod determinatum.) i. distinctum est illud in quo est. s. terminus motus: sed per quod alterum est specie: quod acquiritur per motum circulariter: et quod acquiritur per motum rectum. circulariter autem spacijs a recto alterum specie est. dicitur epilogat circa hec duo membra unitatis motus di. genere quidem et specie: igitur motus vnus sic est.

Notandum quod motus dupliciter consideratur. vno modo ut est motus. alio modo ut est instrumentum motoris et secundum hoc habet duplicem terminum ad quem. terminus igitur ad quem motus ut motus est dicitur esse totum spacijs acquisitum a principio usque ad finem. terminus autem ad quem motus ut est instrumentum motoris est tamen illud quod ultimo acquiritur vel habet indiuisibiliter acquisitum esse: et quoniam motus primus est motus ad quem sit instrumentum motoris. ideo terminus ad quem prius et immediatus est totum spacijs acquisitum per motum. illud autem quod ultimo acquiritur est terminus ad quem motus secundum et medius. cum igitur distinctio specifica motuum arguatur ex termino primario et immediato: et non ex termino secundario: ideo motus nominatur sum diversarum specierum sicut et si ad quos vadit. si enim idempitas vel diversitas motuum attendere penes terminos ultimos: initio a motu resequeretur duos esse motus diversarum specierum quorum quilibet est ad eundem terminum. modo per se primo quod multiplicat contradictionem. et per philosophum. dato quod duorum mobilium simul motorum vnus moueat per arcum: et aliud per chordam seu vnus per circulum et aliud per diametrum. ¶ Item per philosophum et commentatorem in hoc quinto. terminus per se motus augmentacionis vel diminutionis non est quantitas: sed terminus augmentacionis est quantitas: et motus alterationis est qualitas: et motus localis est ubi. fluens a loco simpliciter: sed terminus ultime inductus in motu augmentacionis vel diminutionis non est quantitas: sed terminus augmentacionis est quantitas: sed terminus ultime inductus in motu alterationis est qualitas sed gradus non etiam terminus localis est ubi de quo dicitur est: si est superficies seu ubi fluens a loco composito. ¶ Item sexto huius dicit philosophus quod omne quod mouetur continue dum mouetur partem est in termino a quo et partem in termino ad quem: igitur terminus ad quem motus est illud quod continue acquiritur per motum et non illud quod ultime acquiritur per motum loquendo de termino per se motus ut motus est. ¶ Item septimo huius dicit philosophus quod ad terminos motuum non est motus: sed ad terminos qui indiuisibiliter acquiritur cum non sit motus ad figuram: neque ad gradum: neque ad sanitatem: igitur talia que acquiritur indiuisibiliter in fine motus non habet dare motui idempitatem vel distinctionem specificam: sed tamen illud quod continue successiue acquiritur per motum.

Contra predicta arguitur et primo quod ad idempitatem seu unitatem specificam motuum non requiratur unitas specifica medio: quod aliter sequeretur quod due dealbationes possunt esse diversarum specierum contra philosophum in littera. et per philosophum. dato quod vna eorum transiret per fuscedinem et alia per palidinem. ¶ Secundo arguitur quod motus recti et motus circularis media seu illa que successiue acquiritur per motum non sunt diversarum specierum. s. linea recta et circularis: quoniam linea recta potest esse circularis et e contra: igitur non specie differunt. per philosophum. quod specificum differente non possunt de se inuicem participare. ¶ Tercio arguitur quod omnis motus ad idem ubi sit eiusdem speciei: quod omnis motus ad albedinem sit eiusdem speciei: et omnis motus ad quantitatem sit eiusdem speciei.

Libor quintus

ciel loquēdo de motibus acquisitionis: ergo per idem omnes motus ad idem sunt eiusdem speciei. ¶ Quarta arguitur qd nō totum acquisitū a principio vsq ad finem motus est terminus ad quē motus: quia cū mobile interdū mouetur ita habeat continue partem de termino a quo sicut de termino ad quem. sequitur qd idem numero est terminus a quo et terminus ad quē eiusdem motus: qd non videtur verum: quia terminus a quo continue deperditur et terminus ad quem continue acquiritur. et patet cōsequētia. dato qd aliquod mobile moueatur ab a. in b. non enim apparet illud spaciū magis esse terminus ad quem qd terminus a quo. ¶ Ad primum respondet Burleus cōcedēdo aliquas dealbationes esse diuersarum specierum. et ad philosophum dicit qd loquitur de albefactionibus. pcedentibus per me: eiusdem ratiois. ¶ Sed illud nō credo esse verum: quia si aliquę dealbationes essent diuersarum specierum non digresser vniuersaliter oēs dealbationem cuiuslibet dealbationi esse vnam specie imo ita exclusisset aliquas vt excludit in motu locali declarando non omnes motus locales esse eiusdē speciei. vnde sequitur qd motus terre deorsum incipiens a concavo aeris et motus terre deorsum incipiens a cōcavo ignis non sunt eiusdem speciei: quia vadunt per media diuersarum specierum cum vnus illozum motum sit per medium ignis et per medium aeris p que media non est alius. ¶ Itē sequitur qd si a. ignis moueretur cōtinue per mediu ignis a centro mundi ad polum arcticum per lineam rectam: et b. ignis moueretur continue ab eodem centro ad polum antarcticum per medium aerem etiam per lineam rectā qd isti motus non essent eiusdem speciei qd est contra mentē philosophi. et patet cōsequētia. quia media non sunt eiusdem ratiois: videlicet ignis et aer. ¶ Dicendū ergo qd omnes dealbationes sunt eiusdē speciei et qd in casu illo fuscedo et paledo sunt media per accidens: sine quibus non vnus esset ille due dealbationes quarum media dicuntur esse per se latitudines albedinum acquisite in toto tempore: que quidē latitudines sunt eiusdem ratiois et non inconuenit eandem latitudinem esse medium et terminum. est enim medium inter terminum a quo indiuisibiliter deperditur et terminū ad quem indiuisibiliter acquisitum qui non dicuntur termini per se motus nisi in quātum motus est instrumentum motoris vt autē motus cōsideratur in ratione motus sic tota latitudo est terminus ad quē motus. ¶ Ad secundum dicitur qd ista consequētia non valet. linea recta non erit linea circularis et e contra. igitur linea recta et linea circularis non sunt alterius speciei: sicut non sequitur album erit nigrum et e contra: igitur album et nigrum non sunt diuersarum specierum. continue arguitur a suppositione personali ad suppositionem simplicem propter illum terminum species que est terminus secunde intentionis: et ex hoc accipi fundamentum ad concedendum qd quātitas parua et quātitas magna sunt diuersarum rationum non secundū materiam sed secundū formā. et consequēter albedo intensa et albedo remissa propter quam causam motus ad illos terminos sunt diuersarum specierum.

Sed dubitatur quia dato isto fundamento sequitur qd due albationes sunt diuersarum specierum contra

determinata. et patet consequētia. dato qd vna earum sit ad albedinem vt. 4. seu ad albedinem remissam: et alia ad albedinem vt. 8. seu ad albedinem summā. constat autem sequendo priorem modū loquendi qd albedo vt. 4. et albedo vt. 8. seu albedo remissa et albedo intensa sunt diuersarum rationum: et si non secundum materiam tamen secundū formā: quoniam duo et tria quattuor et octo sunt diuersarum rationum: sicut etiam intensio et remissio. ¶ Respondetur qd 13 duo et tria quattuor et octo sunt diuersarum specierum vt. 1. portant multitudinem materialem predicamenti quātis: non tamen vt portant multitudines transcendentem qualiter accipiuntur in latitudine adaptando illa nomina gradibus: qui omnes eiusdem latitudinis sunt eiusdem speciei: licet albefactio sit ad albedinem remissam: hoc est per accidens: quia non est ad albedinem vt includit remissionem: sed est ad albedinem vt includit intensionem: sicut etiam augmentatio est ad quātitatem partium non quidem per se sed per accidens pro quāto illa quātitas est parua: sed est ad quātitatem magnā per se cum sit ad quātitatem vt includit respectum magnitudinis et non vt includit respectum paruitatis. ¶ Ad tertium negatur cōsequētia. et ratio diuersitatis est ista: quoniam quātitas et qualitas incipiunt esse p motus ad illas: et sunt subiectiue in suis mobilibus per eodē motus propter quam causam circūcūmunt determinatas dispositiones primas in subiecto in quo habent esse. vbi autem ad qd est per se motus licet acquiratur mobile per motum non tamen incipit esse: sed eternaliter fuit tale vbi eternitate continua sicut eternaliter fuit medium mundi absq sui variatione aliqua: non etiam est subiectiue in mobili primo: sed magis mobile est in ipso vbi per presentiam et indistantiam sicut locatum in loco: quia igitur vbi est eternus et non est subiectiue primo i mobili localiter sed in mundo: ideo non determinat sibi aliquā particularem dispositionem mediū ab soluta: sed indifferens est ad multas per quarū quālibet potest esse in mobili. ¶ Ad quartum dicitur qd non inconuenit idē esse terminū a quo et ad quē maxime in motu locali. loquendo enim de termino indiuisibili dicimus qd in motu circulari idem numero est terminus a quo et terminus ad quem in quātum ad istum terminatur motus: ita etiam in motu locali ab a. in b. totū spaciū est terminus a quo et terminus ad quem: sed non eadem ratione vt enim incipit ab a. est terminus a quo et vt terminatur ad b. est terminus ad quem: idem enim spaciū numero continue secundū aliquam sui partem acquiritur et continue secundū aliquam sui partem deperditur: prout deperditur secundū aliquā sui partem habet rationem termini a quo: et prout acquiritur secundū aliquā partem habet rationem termini ad quem. (Simpliciter autem). Istud est tertium membrum prime distinctionis quo philosophus manifestat vnitatem naturalem motus dicens illum motum esse vnum numero qui est vnus motus simpliciter: ita qd sicut hec albedo non solum est vna specie vel genere: sed etiam numero: quia ipsa est indiuiduum vnus speciei predicamenti qualitatis ita albefactio ad istam albedinem continue successiue acquisita est vnus motus numero cum fm suam naturam quocūq alio circūscripto sit vna res simpliciter et non plures. Lege litteram. (Simpliciter autem

L iij

Philosophorum.

vnus motus est qui substantia quidem idest secundum suam substantiam et naturam vnus est et numero est.

Notandum secundum Burleum. quando fit motus inter formas specie differentes. verbi gratia a nigro vel palido in album non inducitur albedo ad quam est motus: neque aliquid illius ante vltimum tantum motus quod ipse multis rationibus probat: quorum aliquae sunt hic et alie in secundo capitulo primi tractatus huius quinti. primo igitur arguit omnem alterationem esse inter formas eiusdem speciei si continue per motum aliquid introduci de termino ad quem: quoniam si immediate post hoc erit aliqua albedo inducta: et ita pro quolibet instanti erit alia et alia albedo inducta: sequitur quod continue post hoc erit albefactio ab albedine imperfecta ad albedinem perfectiorem: sed albedo perfecta et imperfecta sunt eiusdem speciei. igitur continue vsque ad finem motus ista albefactio erit inter formas eiusdem speciei. ¶ Secundo sequitur quod motus ab albo in nigrum per omnes colores medios esset vnus motus continuus et secundum speciem. patet consequentia si continue inducitur aliqua nigredo per illum motum: sed consequens est falsum. quia huius motus vna pars est defuscatio: et alia palificatio: et alia rubefactio: et sic de alijs motibus mediorum colorum: ex quibus indubie non potest fieri vnus motus cum differant specie: sic et termini ad quos vadunt. ¶ Tercio sequitur. non omnem dealbationem cum qualibet dealbatione esse eiusdem speciei: quoniam si fiat motus a fusco valde remisso ad album. fuscedo intenditur in aliqua parte istius motus: sed secundum illam formam que intenditur fit motus: igitur aliqua pars istius motus est defuscatio: que non est eiusdem speciei cum illo motu per quem intenditur albedo: sicut nec albedo et fuscedo sunt eiusdem speciei: sed quilibet pars motus a nigro in album est dealbatio: si continue inducitur aliquis gradus albedinis a lique dealbationes non sunt eiusdem speciei. ¶ Quarto sequitur quod non est dare semper primum instans rei permanentis contra philosophum octauo huius. et patet consequentia: quia sicut dealbatio incipit per remotionem de presenti ita et albedo: sic quod sicut non datur simpliciter prima albefactio: neque simpliciter prima albedo: quoniam quacumque data ante illam remissior est inducta. ¶ Quinto sequitur quod omnis motus qui est de contrario in contrarium subito fieret contra philosophum in hoc quinto. et probatur consequentia. quia immediate post primum istans alterationis est aliquid de termino ad quem: igitur si alteratio fiat a summo nigro immediate post hoc erit aliqua albedo: ergo subito fiet transitus de nigredine ad albedinem: sed albedo et nigredo sunt contraria. ergo etc. ¶ Sexto sequitur quod ubi acquiritur in motu locali: quod probatur esse falsum. nam si prius acquiritur vna pars vbi quam alia: aut illa pars primo acquisita manet quousque alia pars sit acquisita vel no: si non igitur partes ipsius ubi terminantis motum non acquiritur particulariter: si sic aut in eadem parte corporis: aut in alia. si in eadem illa pars continue quiesceret cum haberet illud ibi et tamen totum mouetur quod est impossibile.

le. si autem fiat in alia parte sequitur quod migrat de subiecto in subiectum quod est inconueniens.

Contra hanc opinionem est expressum se philosophus et commentator primo huius. et in hoc quinto secundum quod ostendi in locis propriis et magis ostendam cum declarabo inferius expressam esse intentionem commentatoris piraria manere simul: et quod proportionale sicut vnum expellitur aliud introduci. unde data ista positione nunquam esset per se motus de contrario in contrarium contra determinationem philosophi in hoc quinto. Et probatur consequentia. ideo enim ad substantiam et ad sanitatem et ad virtutem: et ad figuram non est per se motus: quia ista indiuisibiliter acquiritur in fine motus ut colligitur a philosopho in hoc quinto et septimo huius. si igitur in motu qui est a nigro in album: vel a frigido in calidum prius expellitur tota nigredo et frigiditas quam inducatur aliqua albedo aut caliditas: sed tantum in fine habet esse aliqua latitudo tota simul albedinis vel caliditatis sequitur inter illas formas non esse motum per se: ex quo caliditas et albedo indiuisibiliter acquiritur. ¶ Item sequitur quod motus qui est a frigido in calidum non est per se calefactio: quoniam accidit illi motui quod per eum acquiritur caliditas: quoniam talis motus posset deficere et terminari ad aliquem gradum remissum frigiditatis: et ex hoc sequitur quod calefactio potest esse ad frigiditatem tanquam ad terminum per se primo: quoniam talis motus est calefactio: et potest non esse calefactio extrema commune gradus remissi frigiditatis. ¶ Item Aristoteles ponit expresse sexto huius. quod omne quod mouetur continue est partim in termino a quo et partim in termino ad quem. mirabile est quod tota latitudo caliditatis vel frigiditatis successiue particulariter deperdat et non successiue particulariter acquiritur: cum res eo modo corrumpatur quo generatur et contra. ¶ Ad primum argumentum Burlei negatur consequentia: quoniam tota alteratio erit tantum inter formas specificas differentes: licet enim quilibet pars totius alterationis terminata ad finem temporis erit inter formas eiusdem speciei: nulla tamen pars eiusdem alterationis incipiens a principio temporis motus erit inter formas eiusdem speciei: nec sequitur imediate post hoc erit aliqua albedo inducta: igitur tota albefactio erit inter formas eiusdem speciei. unde ordinem nature tota albefactio precedet totam albedinem inducendam. ¶ Ad secundum concedo consequentiam et consequens non ad hunc intellectum quod ex omnibus motibus factis inter album et nigrum fiat vnus motus continuus per gradus extremorum per quas erunt alij motus alterius speciei qui non continuabuntur inuicem: neque cum illo motu qui erit ab albo in nigrum: sed erunt discontinui: et sicut sub rubedine et paliditate sunt albedo et nigredo non denominantes subiectum: et ex hoc dicuntur esse potentia in subiecto: ita sub motibus mediorum colorum erit nigrefactio in potentia cum non denominabit corpus nigrefieri: sed denominatio tamen fiet a motibus mediorum colorum: tandemque post inductionem vltimi medij coloris nigrefactio in potentia fiet nigrefactio in actu: quoniam tunc denominabit in actu suum subiectum nigrefieri.

Libor quintus.

Ad tertium negatur consequentia ad probatio-
nem dico qd defuscatio non erit aliqua pars dealba-
tionis: quoniam iam concessum est qd preter motum
defuscationis datur alius continuus transiens tantum
essentialiter et per se gradus albedinis et nigredinis:
non enim potest esse aliquis motus de albo in nigrum
vel e contra quando sit aliquis motus in qualitati-
bus primis distinctis ab illo: ita non potest esse ali-
quis motus a fulco in palidum neqz a fulco remisso
ad fulcum intensum quando sit aliquis motus inter
albedinem et nigredinem: specificis differens a quolibet
istozum. ¶ Ad quartum negatur consequentia: Item
non datur primum instans albedinis vel nigredinis:
Im se et quolibet suum dat primum instans cuiuslibet illaz
hunc intellectum qd ista est et non fuit et qd quilibet ista-
rum pro aliquo instanti habet totum suum esse simul
et non in aliquo tempore vel instanti: ante conceditur
tamen qd subiectum sanitatis et fieri nigrum datur pri-
mum instans sui esse qd albedinis et nigredinis: quia
substantia sanitas et similia incipit esse secundum se
et quodlibet sui: ita qd est dare aliquam substantiam
sanitatem vel figuram in aliquo instanti incipientem
esse: ante quod instans non fuit aliquid istius. ¶ Ad
quintum dicitur qd idem argumentum potest fieri con-
tra eum quoniam si in fine motus est albedo et imme-
diate ante finem est nigredo sequitur qd est subiectus
processus unus contrarij in alterum contrarij: ideo
dico quod intentio philosophi est motum esse de
contrario in contrarium ex eo quia quibuscumqz duo-
bus gradibus signatis duorum contrarij: pro-
pter distantiam inter illa contraria non potest fieri mu-
tatio subiecti eo: sed necessario successu: licet enim pre-
cedendo a nigro in album immediate post hoc erit
nulla tamen albedo immediate post hoc erit: sed qua-
cumqz data illa successu acquiratur et tempus erit an-
tequam illa erit. ¶ Ad sextum concedo qd ubi ad qd
est per se motus successu paribiliter acquiratur et
qd omnes partes eius simul sunt: non tamen in eadem
parte corporis moti: et concedo qd eadem pars nume-
ro continue est in alia et in alia parte mobilis non ta-
men propter hoc migrat de subiecto in subiectum ta-
men ubi non possit moveri neqz sit subiective primo i
aliqua parte mobilis sed tantum in mundo: ut in quar-
to determinatum est.

Tex.
60.34.

Quis autem
huius sit. Secunda
distinctio est ista ad
hoc qd aliquis mo-
tus sit unus nume-
ro tria requirun-
tur: videlicet unitas
numeralis mobilis
unitas numeralis ter-
mini ad quem: et uni-
tas numeralis tem-
poris: oportet enim
qd tempus sit unum non interruptum: qd enim requiratur
mobile patet: quia necesse est si sit motus qd aliquid
moueat: scilicet homo vel aurum aut aliquid aliud:
qd etiam requiratur terminus ad quem manifestum est: qd
si aliquid mouetur necesse est qd moueatur ad quanti-
tatem vel qualitatem aut ad ubi: et quot requiratur te-

pus hoc est notum quoniam omnis motus est in tem-
pore ut est determinatum quarto huius. Et subiungit
philosophus qd horum terminorum quedam sunt simul
unum genere vel specie: videlicet mobile et terminus
ad quem: quoniam aliqua mobilia sunt simul eiusdem
speciei vel eiusdem generis ut sol et plato: et aliqui ter-
mini ad quem sunt simul eiusdem generis vel speciei
ut due quantitates tres albedines et quattuor ubi: sed
nulla temporum sunt simul eiusdem speciei vel eiusdem
generis: sed temporum solum sunt habita. i. immediata et
consequenter se habentia. Istud subiungit philosophus
ad denotandum qd licet ad unitatem numeralem mo-
tus requiratur unitas numeralis illorum terminorum
vbi mobilis temporis et termini ad quem: non tamen
ad unitatem specificam vel genericam motus requiri-
tur unitas generica vel specifica mobilis aut tempo-
ris: unde aliqui motus sunt eiusdem speciei: et tamen mo-
bilia sunt diversarum specierum ut constat de motibus
corporum inanimatorum deorsum: si etiam esset pos-
sibile temporum esse diversarum specierum non oportet
ret tempus esse unum specie si motus esset unus specie: sed
sufficit unitas specifica termini ad quem ad concluden-
dum aliquos motus esse unus specie sicut dictum est in
prima distinctione: qd illi motus sunt unus specie vel
genere qui sunt ad terminos eiusdem speciei vel eiusdem
generis: et illi motus sunt distincti specie vel genere qui
sunt ad terminos diversarum generum aut diversarum
specierum. Legeliteraz. (Quis autem huius sit.)
scilicet motus unus numero manifestum est diuidentibus
idei distinguentibus ea que requiruntur ad mo-
tum: tria enim sunt secundum numerum circa que dici-
mus motum unum qd id est mobile et in quo id est ter-
minus ad quem et quando id est tempus: dico autem
qd scilicet mobile: quoniam necesse est aliud esse qd mo-
ueatur ut hominem aut aurum: aut in aliquo hoc mo-
ueri ut in loco aut in passione scilicet in quantitate vel
qualitate: et quando etiam requiritur: in tempore enim
esse mouetur: horum autem terminorum nominatum
genere quidam aut specie esse unum est id est contingit
inuenire scilicet in mobili et in re in qua mouetur id est
in termino ad quem non autem in tempore simul: ha-
bitum autem erat in tempore: ita qd in tempore inueni-
tur habitum scilicet immediato et consecutio non au-
tem simultas plurium temporum non communicantur.
secundum lincon. hic: qd non solum illa tria re-
quiruntur ad unitatem materiam motus scilicet uni-
tas numeralis mobilis: unitas numeralis termini
ad quem: et unitas numeralis temporis: sed etiam re-
quiritur unitas numeralis termini a quo est motus:
et unitas numeralis vie medie per quem est motus: et
dicit qd Aristoteles tangit unitatem numeralem ho-
rum trium scilicet termini a quo et termini ad quem:
et vie cum dicit et in quo. Et preter ista dicit Burleus
requirit unitas numeralis motoris: ita quod plures
motores successu moueant aliquod mobile non
erit motus unus numero ut patet per philosophum
octauo huius dicentem: qd motus projectionis non
est unus eo qd in illo motu non est unum mouens
tantum: tangit autem philosophus implicite moto-
rem cum dicit qd ad motum unum numero requiri-
tur unitas numeralis mobilis: expresse autem non
tangit quia nondum declarauit qd omne qd mouetur:

monetur ab alio. ¶ Sed mihi videtur q̄ non plura requirantur ad motus unitatem numeralem q̄ ea que philosophus exprimit in littera non enim requiritur unitas numeralis termini a quo imo neq̄ unitas specifica: q̄ in motu dealbationis a nigro in album per omnes colores medios non tñ nigrus est terminus a quo: sed etiam fuscum palidum rubeum & huiusmodi cum per illum motum cozzumpantur omnes hi colores: non dicuntur termini ad quem nisi propozorum motus: q̄ terminus ad quē est ille quo habito cessat motus q̄ non cessat motus dealbationis nisi habita albedine inēta per motorem ideo sola albedo est terminus ad quem motus dealbationis: que quidem dealbatio est vnus motus numero sicut & terminus ad quē non obstante q̄ multi fuerunt successiue termini a quo diuersarum rationum. ¶ Non etiam requiritur unitas numeralis vie a termino a quo ad terminum ad quē: qm̄ a concavo lune ad medium mūdi per omnes speras elementorum fieret motus vnus numero si aliqua terra descenderet non prohibita: & tamē via per quam fieret motus non esset vna numero neq̄ specifica: qm̄ plures homines simul trahunt vna nauim vno motu numero & plures boues & equitrahunt vñ currum: hoc autē q̄ dicit philosophus. s. huius q̄ plures motores successiue constituunt diuersos motus illud est concludendum ex quo non sequitur q̄ ad unitatem numeralem requiratur unitas numeralis motoris cum iam exemplariter oppositum est ostēsum: nō igitur per mobile intelligit philosophus motorem vt dicit Burleus neq̄ per in quo intelligit vltra terminus ad quem terminum a quo & viam vt asserit lincoñ. 83 q̄ bene ostendunt exempla philosophi in littera quibus non exprimit viam neq̄ terminum a quo: Simpliciter autem. ¶ Postquā philosophus expressit illa tria que requiruntur ad unitatem numeralem motus manifestans exemplariter nullum motum posse fieri absq̄ mobili & tempore & dispositione ad quā est motus iam ostendit illa tria debere esse indiuisibilia & eadem numero si motus debet eē vnus numero: qm̄ igitur motus denominatur a termino ad quem: o3 necessario terminum ad quem esse vnum numero si motus fuerit vnus numero: non enim ad duas albedines est vna dealbatio siue sint in diuisis subiectis siue i eodez siue faciant vnum numero siue non vnde si in vna hora acquiratur motu cōtinuo tota latitudo albedinis a non gradu vsq̄ ad gradum vt. s. ad duas medietates albedinis non est tota albefactio: sed due medietates motus sunt ad duas medietates forme & tot⁹ motus ad totam formam cum totum non sint sue partes Item ad unitatem numeralem motus etiaz requiritur unitas numeralis temporis: ita q̄ ipsi non sit interruptus neq̄ deficiat sic q̄ in qualibet parte temporis sit aliqua pars motus: & in quolibet instanti temporis significati sit mutatio aut mutatum esse eiusdem motus copulans motum preteritum cum motu futuro: ideo motus contrarij facti in duabus horis immediatis: aut motus eiusdem speciei prouenientes a diuersis motoribus successiue in temporibus non faciunt vnum motum numero: qm̄ in instanti medio nō est aliqua mutatio: neq̄ mutatum esse copulans motum preteritum cum motu futuro: si igitur duo tales motus in tempo-

Tex.
cō. 35.

ribus immediatis non faciunt vnum motum numero a fortiori si illi motus fient in temporibus mediatis inter que cadat quies media non poterunt illi constitue re vnum motum numero. Requiritur vterius ad unitatem numeralem motus unitas numeralis mobilis s. per se non per accidēs: nam cum motus sit actus mobilis in quantum mobile vnus motus non habet nisi vnum mobile per se: per accidens autem potest habere plura dato enim q̄ idem sit coriscus. s. motu ambulationis & motu denigrationis ab albo in nigrum: tunc coriscus in casu isto est per se subiectum vtriusq̄ motus: sed album est subiectum per accidens motus deambulationis & ambulans est subiectum per accidens motus denigrationis: & sicut datur vnum subiectum per accidens vnus motus: ita possunt dari infinita. s. musicum inusicum dulce amarum & sic de infinitis: vnus igitur motus numero habet tantum vnum mobile numero per se: sicut possit habere infinita per accidens. Et q̄ vnus motus numero sit tantum vnum mobile numero per se declarat Aristot. q̄ aliter duo homines possunt simul sanari eadem sanitate numero scilicet sanitate oculorum q̄ est inconueniens: & probatur consequenter: quia si non requiritur unitas numeralis mobilis sed sufficit unitas specifica sōz. & plato sunt eiusdem speciei: igitur poterunt sanari eodē motu sanationis numero: sed vna sanatio numero est ad vnam sanitatem numero: sicut vna dealbatio numero est ad vnam tantum albedinem numero vt ostēsum est: igitur sōz. & plato poterunt sic sanari sanitate oculorum eodem numero q̄ est inconueniens: quia ille due sanitates non sunt eadem sanitas numero: sicut neq̄ ille sanationes sunt vna sanatio numero: sed tantum specie. Lege litteraz. Simpliciter autem vnum unitatem numerali: in omnibus his est prius nominatis: & naturam in quo est: scilicet terminum ad quem vnum oportet esse & indiuisibile in diuisione opposita multi vt speciem ipsam seu formam ad quem est motus: & ipsum quando vnum tempus & nō deficiens & q̄ mouetur vnum esse debet per se non secundum actus vt album dum contingit nigrum fieri & coriscum ambulare: vnus autem est coriscus & album: sed secundum accidens: ideo quilibet illorum motuum habet plura substantia & plura mobilia vnum per se & vnum per accidens: neq̄ cōmune in specie vel in genere debet esse mobile si motus sit vnus numero: esset enim: id est contingeret duos homines simul sanari secundum eandem sanitatem numero vt ophthalmie id est ab infirmitate oculorum: sed non vnus hic ē motus numero: sed specie vnus est.

Notandum primo secundum commentatorem commento trigesimo quinto: q̄ si motus est vnus numero necessesse est vlla natura in quo est motus sit vna numero id est indiuiduum demonstratum specie illius nature & necessesse est in vno motu secundum numerum vt illud in quo est motus scilicet materia motus sit vnum numero. Et intelligit cōmentator per naturam in qua est motus ipsum mobile & per materiam motus terminum ad quē non quidē vltimo indiuisibiliter acquisitum sed successiue partibiliter per motum: cum ergo sit differentia inter motum & materiam motus sequitur q̄ cōmentator & philosophus loquuntur continue in tractatu isto de motu secundū formā: & non de motu

Liber quintus.

fm materiam cum tractant materiam de unitate motus cuius oppositum dicitur Burleus: v3 q. philosopho hic non loquitur nisi de motu fm materiam.

Secundo notandum fm commentatore eodem commento q. motus est vnus numero necesse est vt res mota sit vna in numero: non per accidens: qm si fuerit vna per accidens tunc erit possibile vt moueatur motibus duobus in finitum in eodem tempore verbi gratia: qm albus et for. sunt idem per accidens: qm accidit q. for. sit albus et ideo possibile est vt hoc vnus per accidens moueatur duobus motibus in finitum vt nigrescat fm q. est album: et ambulet fm q. est for. Duplex est subiectum motus v3 per se et per accidens verbi gratia subiectum motus per se de ambulationis est for. subiectum autem per accidens est album: qm accidit for. ambulanti q. sit album sicut accidit albo q. sit for. aut q. sit ambulans: album igitur mouetur duobus motibus simul vno motu per se: v3 nigrescens et vno motu per accidens: v3 deambulationis: mobile per se nunq. mouetur: nisi vno motu et hoc accipiendo mobile per se fm formam: q2 dicente philosopho in principio huius quinti q. alterius et alterius motus est aliud ad aliud subiectum accipiendo tamen mobile per se fm materiam sic idem mobile mouetur per se pluribus motibus per se vt ibidem determinatum est.

Contra predicta arguitur et primo q. ad unitatem numeralem motus non requiritur unitas numeralis temporis: qm aliquis motus est vnus numero et tamen tempus non est vnus numero igitur et p3 consequentia et antecedens arguitur ponendo q. in prima parte hore future inducatur in subiecto aliqua tota latitudo albedinis a non gradu vsq. ad gradum: vt quarta et in tertia parte inducatur in eodem subiecto adequato alia medietas: v3 a gradu vt quarto vsq. ad gradum vt duo et arguitur sic omnis albedo vna numero est acquisita per vnum motum numero sed tota albedo a non gradu vsq. ad gradum vt octo est albedo vna numero dato q. finis iam in fine hore cu ex duabus medietatibus albedinis acquisitis in eodem subiecto fiat vna albedo numero: igitur tota h. albedo est acquisita per vnum motum numero cuius prima et tertia pars temporis horalis sicut medietates ex quibus non fit vnusq. numero. **Secundo** arguitur q. ad unitatem numeralem motus non requiritur unitas numeralis termini ad quem: qm posito vacuo sic q. infra latera celi seu infra concavum orbis lune nihil esset ad buclapis moueretur a concavo lune versus medium mundi motu continuo: et tamen nullus esset terminus ad quem per casum. Similiter possibile est q. sit aliqua vna calefactio vel albefactio continua per totam vnam horam: et q. in fine hore non erit aliquid istius caliditatis vel albedinis acquirende in tota hora dato q. proportionat sicut generat albedo aut caliditas ab vno agente ab altero corrumpatur. **Tercio** arguitur q. ad unitatem materiale motus non requiritur unitas numeralis mobilis ponendo ex plurimum commune de cane descendente moriente in via ante finem motus in casu isto mobile non est idem per totum motum: q2 in vna parte est canis: et in alia cadauer: et tamen motus est vnus numero q. declaratur sic si in materia canis nulla fuisset forma substantialis: s3 tñ grauitas cum alijs accidentibus illa fuisset mota a principio vsq. ad finem motu continuo vno numero

igitur siue ponatur i materia ista forma canis siue forma cadaueris non minus continuatur idem motus numero: idem p3 de gutta aque descendente cuius continue aliqua pars corrumpitur aut euascescit casu isto motus est vnus numero et continue corrumpitur mobile: q2 ad corruptionem partis rei inanimate sequitur corruptio totus. Sic etiam duo lapides ligarentur inuicem et mouerentur deorsum continue esset idem motus numero: et tamen mobile non est vnus sed plura sunt mobilia sicut plures sunt lapides in actu. Consimiliter potest argui i alijs motibus a motu locali ponendo q. vnus ignis comburat canem et etiam cadauer genitum ex cane stante semper eadem applicatione agentis ad materiam: et patet q. mobile est diuersum in hoc motu calefactionis: et q. sit idem numero calefactio tam in cane q. in cadauere arguitur: actio agentis est continua ex quo non habet impedimentum et passio materie: est continua etiam et vna numero cum sit opposita actioni: igitur etiam motus a principio ad finem est vnus motus: eo q. actio et passio sunt in motu per Aristo. tertio huius. Itz potest argui de augmentatione q. est vna numero in embione et in animali genito ex illo cum sit eadē virtus numero et calor materialis in quolibet illorum potens continuare actionem agentis. **Quarto** arguitur q. ista tria non sufficiunt: q2 si for. in prima medietate hore future traheret vnaz nauim: et plato in secunda medietate traheret eandē nauim tempus esset idem numero non deficiens: qm in qualibet parte hore future nauis moueretur terminus etiam ad quem esset idem numero: v3 totum vbi acquisitum a principio vsq. ad finem et mobile esset idem numero: q2 sit aduersis motoribus successiue. Itz ponendo q. in prima medietate hore future a ignis inducat in forte adequate caliditatem vt. et in secunda medietate hore b ignis inducat aliam caliditatem vt. etiam in forte adequate et patet q. tempus est vnum numero et non deficiens cum in qualibet parte illius alteretur for. et terminus ad quem est vnus numero. s. caliditas: vt quarta et mobile est vnum numero: et tamen motus non est vnus numero ex quo fita diuersis motoribus successiue iuxta determinationem Arist. huius. **Ad primū** dicitur q. sicut prima et tertia pars hore non inuicem continuantur: ita neq. motus facti in illis partibus inuicem continuantur et per consequens ex illis duobus motibus non fit vnus motus numero: et cum dicitur omnis albedo vna numero est acquisita per vnum motum numero concedo per se vel per accidens: vnde prima medietas albedinis est per se terminus primi motus: et secunda medietas albedinis est per se terminus secundi motus et q2 in fine secundi motus continuatur prima medietas albedinis cum secunda medietate: igitur tota albedo est per accidens terminus secundi motus et per accidens acquisita est per secundum motum: quoniam accidit secundo motui q. albedo per se acquisita per illud continuatur albedini acquisite per solum motum: licet igitur ex albedine prime partis hore et ex albedine tertia partis hore fiat vna albedo numero non tamen ex motibus eandem partium fit vnus motus numero propter quietem mediam i tota secunda parte eiusdē hore albedo enī cū sit res pmanēs pot. expectare tempore quietis aliaz albedinem facientem vnum cum prima albedine: motus autem cum sit res succes-

De hiscorum

sua non potest expectare alium motuque quietis ex quibus duobus motibus possit fieri vnus motus numero. ¶ Ad secundum dicitur qd motus ille non posset esse localis nisi p ipsu acquireretur locus aut vbi a principio vsq ad finem se habens acquiratur vnus vbi continuum sicut motus cuius pars preterita non manet cum futura in fine autem motus esset acquisitus indiuisibiliter vnum vbi magis tamdiu qd lapidis quiesceret in medio mundi: sicut ergo motus esset continuus: ita terminus ad qd esset continuus vsq totus vbi acquisitus a principio vsq ad finem: licet totus illud non maneat in fine. Et similiter dicitur in casu alio de albefactione et calefactione qd sicut calefactio aut dealbatio erit vnus motus numero: ita habebit vnā caliditatem vel albedinem vnā numero: non quidem in fine hore: sed in tota hora: et iste casus ostendit qd terminus ad quē motus ē non est. pprie illud qd vltimo est indiuisibiliter acquisitum per motum cum nullum sit tale in casu isto: sed illud est pprie terminus ad quē motus qd successiue acquiratur per motum. ¶ Ad tertium respondetur communiter et facilius qd motus canis et motus cadaueris non faciunt vnum motum numero: sed sunt motus discontinui contigui tñ et immediati siue sint locales siue sint motus alterationis: non enim augmentatio embzionis et augmentatio animalis sunt vna augmentatio numero si sunt immediate discontigui tamen non habentes terminum copulantes. Iste modus respondendi est mihi satis dubius: qm frigiditas aque potest continuare actionem suam per totā vnā horam dato qd continue habeat passum dispositum consumiliter et in vna medietate hore coniungatur for me aque et in alia medietate forme terre igitur per idē grauitas canis potest continuare motum suum per totum vnum tempus quantumcūqz continuatur formis diuersis dummodo habeat mediū vniūce continue neqz aliūde ab extrinseco impediatur et sicut ratio sua sit non minus moueret grauitas deorsum materiam nudam qd actuatā forme substantiali igitur qualitercūqz in materia varietur forma substantialis dummodo maneat eadem grauitas cū alijs requisitis ad motum continuatur motus. Item non apparet quādo virga in vna medietate viuens: et in alia non viuens moueatur deorsum vno motu numero ex quo est eadem grauitas numero diuincta simul parti viue et parti non viue: igitur per idem si in vna parte teporis eet vna virga tota viuens et in alia parte tota non viuens et continuaret motus. ¶ Deinde arguitur qd iste due calefactiones continuant: qm ignis in instanti generatōis cadaueris habet eadem applicationem ad materiam eius qd ante habuit et qd postmodum habebit: sed immediate ante illud instans agit et etiam immediate post igitur in illo instanti agit in eandem materiam: et ita arguatur de augmentatio embzionis: qm ista sit per alterationem caloris non deficientis ab occasione sua ex quo manet calor idem: et materia eadem in embzione et in animali sicut igitur alteratio est vna numero in generato et in corrupto ita et augmentatio est vna numero. ¶ Dicendum igitur qd ad vnitatem motus non requiritur vnitās mobilis propinqua qd est compositus ex materia et forma substantiali: s3 requirit vnitās mobilis remoti qd est prima materia que quidez si variatur in dubie motus non esset vnus numero ex quo igitur eadez grauitas aut leuitas numero manet in generato et corrupto etiam idem motus localis nume-

ro manet in ambobus: et si eadem caliditas et frigiditas numero manet i elto generato et corrupto s3 p h3 scdo de generatioe eadem calefactio et frige factio numero manet ex quo manet eadem materia sub ambabus formis recipiens transmutationem. Et si adducitur philosophus primo de generatioe et in hoc quincito dicit qd hec est differentia inter motum et generationē: qm in generatione non manet idem subiectum actu sub vtroq termino a quo qd in termino ad quē. Respondet qd non intendit philosophus semper sub vtroq termino motus manere idem numero subiectum in actu qm aliquis homo in fine alterationis et augmentatio nis: et etia motus localis posset definire esse: ideo non est necessarium qd subiectum in actu maneat idem sub vtroq termino motus: sed sufficit qd possit manere: ita qd non repugnat rationi motus idem subiectū in actu manere sub vtroq termino: sed repugnat rationi generationis et corruptionis qd alio subiectum in actu maneat idē in termino: a quo et termino ad quē: vti satis liquet ex diffinitionibus illarum et c. Cum autem argueretur de gutta descendente et de lapidibus ligatis motus deorsum istud fm nullam diffinitatem habet qm sicut sunt lapides plures ita motus plures quibz tamen illorum motuum est vnus numero a principio vsq ad finem: sed de gutta cadente dicitur qd sicut infinita corpora sunt ita infiniti motus defecerunt et sicut ista pars guttere in ista principio vsq ad finem ita motus suus fuit vnus infiniti: ergo motus sunt corrupti quorum iste fuit pars non quidem fm diuisionem temporis sed fm diuisionem mobilis. ¶ Ad quartum dicitur qd ad vnitatem numeralem motus ista tria sufficiunt et ad argumentum dicitur: qd tempus est deficient: vnde tempus dicitur deficere quando non mensurat motum per partes et mutationes per instantia dato enim qd in hora vna futura sit vnum mobile moueretur: qd in qualibet parte pari moueretur et in qualibet in pari quiesceret hora prima et si esset vna et continua respectu sui non tamen respectu motus qm et si quelzps illius motus mensuraret aliqua pte hore non in quelibet pars illius hore mensuraret aliquam partem motus vt liquet si etiam in prima medietate hore alio qd continue calefieret: et in secunda continue frigeret tempus deficeret non quia in qualibet parte fieret motus et i qualibet alteraretur illud mobile: sed quia instans medium non esset mensura alicuius mutationis indiuisibilis copulantis motus prime medietatis cum motu secundē medietatis ad hoc igitur qd tempus sit vnum numero et non deficiat respectu motus requiritur qualibet partem temporis mensurare aliquam partem motus: et qd libet instans eiusdem temporis mensurare aliquam mutationem eiusdem motus. ¶ Et hoc est solum argumentum dicendo qd motus naus non est motus vnus et continuus a principio vsq ad finem: et qd tempus deficiat quoniam in primo instanti applicatōis foris ad nauim nulla ē mutatio copulans motum prime medietatis cum motu secundē medietatis ideo medium nullam mutationem talem mensurat sicut enim partes temporis continuantur per indiuisibile instans et partes linee per punctum indiuisibilem ita partes motus per mutationem indiuisibilem illi motus non faciunt vnum motum numero constat autem qd instans applicationis foris non est instans actionis propterea in tali instanti nulla est mutatio indiuisibilis copulans motus preteritū cū motu

Lib. quintus.

Tex.
cō. 36.

futuro. ¶ Conſimiliter dicitur ad caſum de alteratiōe q̄ tempus deſicit non ratione partis ſed ratione inſtā- tis mediantis inter illos duos motus non meſurā- tis aliquam mutationem indiſiſibilem illorum motu- um: unde in medio inſtanti hōre. a. deſinit agere per re- motionem de preſenti: et b. incipit per remotionem de preſentia: igitur in nullo inſtanti nulla eſt actio: et conſe- quenter nulla mutatio. (Socratem autem.) Circa pre- dicta poſſunt fieri duo dubia quorum q̄ libet Arito. ſoluit primum dubium eſt: utrum eadem ſanatio nu- mero poſſit eſſe in eodem ſubiecto interrupto tempo- re: ſicut dubium mouetur propter iſtam cauſam: qm̄ conſeſſo q̄ eadem ſanatio numero poſſet eſſe in eo- dem ſubiecto tempore interrupto ſequitur q̄ ad vni- tatem materialem motus non requiritur vnitās nu- meralis temporis: qm̄ idem motus numero eſſet in tē- poſibus interruptis: tempora autem interrupta: non poſſunt facere vniū tempus numero. Reſpondet philo- ſophus q̄ ſi contingat ſocratem alterari eadem altera- tione ſim ſpeciem diuerſis temporibus et ſimul cum hoc ſit poſſibile corruptum reddere idē in numero: ea- dem ſanatio numero poſſet eſſe in eodem ſubiecto tē- poſe interrupto: et tunc prius et ſecundus motus eſſent idem motus numero: et tempus non eſſet idem nume- ro in quo caſu ad vnitatem materialem motus non re- quiritur vnitās numeralis temporis. Si autem corru- ptum non poſſet reddere idē in numero eadem ſana- tio numero non poſſet eſſe in eodem ſubiecto interrup- to tempore: ſed bene eadem ſanatio ſpecie: ideo pri- mus motus et ſecundus eſſent idē motus ſpecie: et non numero: ſicut etiam primum tempus et ſecundum eēnt idem tempus ſpecie: et non numero et conſequenter di- catur q̄ generat ad vnitatem numeralem numero re- quiritur vnitās numeralis temporis. I. e. li. (Socrate autem ſim alterationem eandem alterari ſpecie in alio autem tempore et iterum in alio: ſiquidem contingit cor- ruptum iterum vnum fieri numero erit et hic vnus mo- tus numero. Si vero non contingit corruptum reddi- re idem in numero illud quidem erit motus ſim ſpeciem: vnus autem non erit ſim numerum.

Notandum primo q̄ cōmētator cō- mento. 36. mouet vnam rationem probantem q̄ ſi motus interrupti non faci- unt vnum motum numero: nec etiam motus non in- interrupti: qm̄ ideo motus interrupti non faciunt vnum motum numero: q̄ illorum eſt corruptus vnus et cor- ruptum non poſt reddere idē in numero: ſed ſignifica- tis duobus motibus non interruptis etiam vnus illo- rum eſt corruptus: igitur tales non faciunt motū vniū numero: p̄ conſequentia q̄ corruptum nō poſſet red- dire numeraliter idem. ¶ Ad hoc reſpondet cōmenta- tor di. q̄ non propter iſtam cauſam motus interrupti non conſtituunt vnum motum numeralem: q̄ vnus eorum eſt corruptus: ſed q̄ vnus eorum diſtinguitur ab alio per quietem mediam: motus autem non inter- rupti non diſtinguuntur inuicem per quietem mediam: ſed tñ per indiſiſibile copulans: cauſa autem propter q̄ motus interrupti non poſſunt inuicem continuari neq̄ facere vnū motū eſt iſta: qm̄ ſi due linee aut due aque diſtantes deberent inuicē cōtinuari et facere vniū motum numero oporteret ſubtrahere diſtantiā que eſt inter illos motus: huius autem diſtantiā videtur eē tempus igitur q̄ tolleretur temp⁹ ſic q̄ tempora que iā ſunt mediata fierent imediata: et tolleretur tempus

medium quo ad eſſe fore et fuiſſe: q̄ eſt impoſſibile q̄ tempora habent ordinem eſſentialē inuicē: ita q̄ ſem- per vnum alteruz naturaliter et eſſentialiter preſuppo- nit ſic q̄ illud q̄ eſt in altero poſterior non poſſet eſſe prius: nec e contra: et illud q̄ eſt alteri immediatum non poſſet illi eſſe mediatum nec e contra.

Secundo notandum ſim Egidii et Bur- leuz q̄ ſi aliqua forma corru- pta poſſet regenerari: et motus ad illam poſſet regene- rari: ſed q̄ motus corruptus nō poſt regenerari ſicut neq̄ ipſe corruptus: ideo nulla forma corrupta poſſet regenerari. Sed mihi videtur oppoſitū p̄cedēdū: qm̄ ſi- cut ad idē vbi numero inſinitū motus locales poſſunt eſſe: ita ad eandē quantitātē numero inſinite fuerūt au- gnētationes et diminutiones: qm̄ ſicut vbi e coeternū mundo: ita quantitas eſt coeterna materie: ſi nunq̄ p̄ augmentationem: vel diminutionē aduenit quantitas alicui quādo illa genere: igit nō o3 motū regenerari ſi forma regenerat. ¶ Eſt tñ oīa iter eternitatē vbi et eternitatē q̄ritatis: qm̄ eternitas vbi e eternitas p̄tinua nō interrupta cū ipſm vbi nunq̄ incipiat vel deſinat eſſe ſicut neq̄ mundus: eternitas quantitatis eſt eternitas diſcontinua et interſta: cum ipſa quantitas inſinities inceperit eſſe et deſerit eſſe et ita in futurum: ſicut et ma- teria prima in qua fundatur cum enim totum non ſit ſue partes: ſtatim materia deſinit eſſe cum per diuiſio- nē ſeparatur pars a parte et ſtatim incipit eſſe cu3 par- tes inuicem vniuntur: ſed quantitas eſt inſeparabilis a materia ſim cōmētatozem primo huius et inde ſbā o3bis: igitur totiens incipit et deſinit eſſe quantitas quo- tiens incipit et deſinit eſſe materia prima. ¶ Ecce quo- modo eade3 forma corrupta regeneratur: et tamē mo- tus ad illam formā corruptus nunq̄ regeneratur: ita etiam eadem albedo numero: ſicut et eadem aqua poſt inſinities generari: et inſinities corrupti: et tamen mo- tus ſimul corruptus non poſt regenerari cum ſit de nu- mero ſucceſſiuo3: repugnat enim rationi ſucceſſiuo3: pluries hēre eē: ſi nō repugnat rōni p̄manētū pluries hēre idē eē. ¶ Ad p̄m aut di. ſcō de ge. q̄ corruptū nō poſt reddere idē in numero. Dico q̄ loquit de corru- pto p̄ ſe corruptiōe q̄ e termin⁹ alteratiōis p̄cedētis et corrupto aut p̄ accidēs q̄. ſ. corrupti⁹ corruptiōe q̄ eſt deſinitio terminas motū locale nō loquit ipſe nihil eē poſt bis generari p̄ ſe. ſ. generatiōe terminatē alteratio- nē p̄cedētē bñ tñ poſt aliqd bis generari p̄ accidēs. ſ. generatiōe nō terminatē alteratiōe p̄cedētē de q̄ dicit p̄m p̄io de ge. q̄ ſi gñō ē ipſoſibilis alteratiō ē ipſo- ſibilis. ¶ S3 forte poſſent illi dicere q̄ corruptū p̄ accidēs regeneret abſq̄ regnatiōe mot⁹ corrupti: non tñ forma corrupta p̄ ſe poſſet regnari abſq̄ regnatiōe ſui mot⁹. ¶ Rñ deſ q̄ idē p̄tingeret: na3 qm̄ repugnat motui et mutatiōi eē bis et nō repugnat forme p̄manētū eē bis. Iō ſor⁹ p̄ ſe corrupta itē3 p̄ ſe regeneraret et nū- q̄ redderet motus primus: neq̄ prima mutatiō: reſur- gent enim hōies: vt fides catholica atteſtatur et tamen nunq̄ reddibunt illorum generationes ſicut neq̄ tē- poza: et inſtantia iā corrupta. p̄pterea bene dicit p̄m in ratione ſequentis dubij q̄ ſi motus eſt vnus nume- ro forma eſt vna numero: non tñ contra: ſi forma eſt vna numero: motus eſt vnus numero et. (Habeant Tex. dubitationē.) Scda dubitatio eſt: vnum ſanitas et alij bñ: et paſſiōes numero poſſunt eē i eodē ſubiecto interrupto tempore: iſta queſtio eſt ſimilis p̄io3: niſi q̄ illa mentionem facit de re ſucceſſiuā iſta vero de re

Tex.
cō. 37.

Philosophicorum

pmanente: illa loquitur de motu: h aut de termino mo-
 2. Et arguitur per affirmatiua dubij: na eade sanitas
 numero pot manere p aliquod vnu tps igit sanitas cor-
 rupta pot redire eade in numero pbat psequetia qz sa-
 nitas e in subiecto transmutabili ptinve fluere igit sani-
 tas ptinve fluit cu subiecto igit no e ro quare sanitas
 que erat in diluculo stante ptinuatōe sit eade sanitas
 numero que e nuc i meridie: quado sanitas corrupta
 heri sit eade sanitas numero hodie recuperata: sic a si
 mili si motus qui fuit in diluculo est ide motus nume-
 ro qui est nuc nulla iterueniente quiete: p ide mor⁹ qui
 fuit heri est ide numero motus qui e hodie qnuncqz
 inter eos fuerit quies media. L. li. (Habet aut dura-
 tionē huic pcedēt similem 7 vtrū vna sanitas: 7 oīno
 hitus: 7 passiones subiecte sint i corporibus tpe iter-
 rupto: moueri nāqz vident habētia illas passiones 7
 fluētia ptinve eē: si igit eadē: 7 vna diluculo: 7 nuc sani-
 tas est quare nō: 7 cū deficiēs a sanitate accipiat iteruz
 sanitatē: 7 illa numero erit. (Eadē enim rō.) Respō
 det pbs q eadē rō 7 idiuuū de sanitate 7 sanatio-
 ne: de motu 7 forma quo ad eē 7 nō eē in eodē subie-
 cto interrupto tpe sic q sanatio corrupta pot reddere
 eadē in numero: et sanitas poterit eē in eodē subiecto i-
 terupto tpe sic q sanitas corrupta poterit reddere ea-
 dē in numero 7 eē: si sanitas eadē numero pot bis eē:
 et eadē sanatio numero pot bis eē 7 generat pueniūt
 motus 7 forma ad qm motus in hoc: q si motus cor-
 ruptus pot regenerari ide numero q forma corrupta
 pot regenerari eadē numero 7 eē: sed in alio differēt
 qm si motus e vn⁹ numero forma ad qm motus e vna
 est numero: s nō eē pot enim forma esse vna numero
 7 motus nō erit vn⁹ numero: verbi gratia aliquis. n.
 pot ambulare p rāseūdo. a. i. pacis acquirēdo. b. vbi
 quo acquisito pot quiescere deinde post quietem pot
 iterū moueri sup eodē spacio nūero ad idē vbi nume-
 ro: vbi p q est in eadē forma numero 7 nō idē mor⁹
 numero: qz prima deambulatio nō est scda deambu-
 latio qz atz corruptū redderet idē in numero q ē ipos-
 sibile. Iste tñ qōnes de motu 7 forma vtrū post corru-
 ptionē possint regenerari nō sunt pūctus speculatiois:
 s magis pūctus ad lib 22. de ge. L. li. (Eadē enim rō
 est de motu 7 forma quo ad regenerari 7 nō regenera-
 ri post corruptionē nisi q i tñ differt motus a forma
 qz siquidē duo motus sint: idē sit numero vn⁹ 7 ha-
 bitus. i. forma necesse est q sit vnus: vnus enim nume-
 ro actus. i. motus ē forme vnus numero: si vero ha-
 bitus vnus ē s o rāssis nō alicui videbitur vnus 7 idē
 numero actus eē: cū enim pauset ambulās nō ampli-
 us est h ambulatio iterū aut ambulare erit eadē for-
 ma 7 non eadē ambulatio numero. St igitur vnus 7
 idē est numero motus deambulationis primus 7 se-
 cundus ptingit 7 idē corrupti 7 esse multotiens v3 bis
 7 ter: hec quidē igitur sunt durationes extra q nūc ē
 intentionē ptinentes ad alium librum.

Notandum primo fm phm q iste
 qōnes vtrū corruptuz
 possit redire idē in numero: vtrum corpora naturalia
 sint in ptinua transmutatiōe: vtrū forme 7 passioēs pos-
 sint manere eodē numero p tps in subiectis suis: vtrū
 forma regenerata incipet eē per illū eundem motuz p
 q primo generabatur: aut per aliū nō pertinet ad lib 22.
 hūc: sed magis ad alios libros: v3 de celo de ge. 7 me-
 theo 20 7 propterea non soluit ar^m. factū de sanitate
 vtrū possit manere eadē numero per tps cum sit in

subiecto transmutabili 7 continuo fluente: tamē solutio
 istius difficultatis hī ex dicēdis in. 7. huius ideo non
 curat hic soluere dicat enim. 7. huius q ad sanitatē nō
 est motus: qz idiuuū acquiritur: sed oē pmanēs in
 diuisibilibz acquiribile pot manere p tps idē numero
 igitur eadē sanitas numero pot per aliq vnum tps
 cōtinue manere: 7 non sequit corpora naturalia sunt
 transmutabilia 7 in ptinuo fluxu igitur non manet ea-
 dem sanita s: neqz alia passio vna numero p tps: sicut
 enim non ad omnem alterationē in qualitatibus pri-
 mis sequitur inductio noue forme substantialis: 7 cor-
 ruptio pcedentis forme: ita nō ad oēm transmutationē
 factam in corporibus naturalibus sequitur variatio
 formarū 7 passioū que sunt in corporibus.

Secundo notandū fm Egidij q plu-
 res motus possunt eē ad vnā
 formā tñ verbi gratia due ambulationes discōtinue
 ad eandē sanitatē numero: 7 due calefactiones ad eā-
 dem caliditatē numero pot enim aliquis ābulare plu-
 ries pp sanitatē 7 nunqz iducetur sanitas nisi in fine vl-
 time deambulationis: stat ē q aliquis calefiat 7 acci-
 piat formā caloris 7 postea accepta huiusmodi for-
 ma quiescat deinde post quietē incipiat intendi in calo-
 re: erunt igitur ibi duo motus: vnus a frigido in cali-
 dum: alius autem a calido in magis calidum: vterqz
 ad eandem formā: sed per vnum introducetur ipsa
 similitudo forme: alium vero intēdetur forma in eē
 eius. Ista determinatio posset esse dubia: qm deambu-
 latio est motus localis: cuius terminus ad quē ē vbi:
 7 non sanitas loquendo de termino per se cum ad sa-
 nitatē non sit per se motus per Arist. septimo huius
 tales plures determinationes non sunt per se ad termi-
 nū sanitatis: 7 si dicitur q deambulatio est p se ad sa-
 nitatē vt est instrumentū agentis sanitatē intendē-
 tis: istud videtur esse preter intentionē pbi: qm hic lo-
 quitur de motu vt motus est: aut vt est actus mobilis
 7 non vt est instrumentum agentis vel motoris: vt pa-
 tet recitando ea que pertinent ad vnitatem numeralez
 motus: 7 si ambulatio est ad sanitatē per se vt est in-
 strumentum agentis: etiam est ad vbi per se vt est act⁹
 mobilis: igitur vnus motus numero non est ad vnā
 formā: tñ sed ad plures cuius oppositū ponit phi-
 losophus 7 ipse. Deinde per primam illarum cale-
 factionum inducitur caliditas: 7 per secundam induci-
 tur alia caliditas distincta a prima: igitur illi duo mo-
 tus sunt ad duas caliditates: si autem diceret q per se
 eundam calefactionem nō inducitur caliditas: sed tñ
 intentio caliditatis vt videtur velle sequitur q aliqua
 calefactio non est motus ad caliditatem contra philo-
 sophum in hoc quinto: 7 patet consequentia: qz secun-
 da calefactio non inducit aliquam qualitatem: sed tñ
 intensionem quantitatis 7 ita sequitur q prima 7 se-
 cunda calefactio sunt diuersarum specierum: qz illorū
 imediate termini sunt diuersarum specierum: videlicet
 caliditas 7 intentio caliditatis. Propterea dicatur vt
 supra q plures motus numero possunt esse ad ean-
 dem formā numero. i. plures motus locales ad idē
 vbi numero: 7 plures augmentationes 7 diminutio-
 nes ad eandem quantitatem numero: neqz est verum
 q dicit Egidius q ideo forma corrupta non potest
 redire eadē in numero: qz motus per quem fiebat:
 non potest regenerari: qz quantitas corrupta reuertit^r
 eadē i nūero: 7 tñ nulla aug⁹. vel diminutio corrupta
 pot redire i numero eadē loquēdo large de corruptioe.

Tex.
 cō. 38.

Libor quintus.

qz proprie loquendo de illa sicut non potest regenerari motus: ita neqz forma: nō quidē pp ista cāz nō potest regenerari forma: qz nō potest regenerari motus: sed qz i generatione eius corrupebat potētia in materia iuxta doctrinā cōmē. et primo huius qz adueniēte forma potētia corrupebat ac et qz i corruptione istius forme regnerat priuatio absqz potētia ad illā: sed h sunt alteri speculatiōis. Et isto soluitur dubiū istale: qz pbs vbi sibi dicitur: dicit enim qz si sanatio corrupta potest redire eadē i numero: et sanitas corrupta potest redire eadē in numero: et tamen si motus est vnus forma est vna: et nō ex quo sequitur qz ad eandē formam possunt esse plures motus: igit nō si sanitas corrupta redire potest eadē in numero sanatio corrupta potest redire eadē in numero: et maxime qz ostēdū est qz tātū corrupta potest redire eadē: tamen augmētatiōnem ad illam nō posse redire eadē in numero. Re spōdetur qz pbs loquitur naturaliter: ista p dūctōalis: solum gra materie. vbi si sanitas corrupta potest redire eadē in numero: sanatio corrupta poterit redire eadē: qz antecēdēs ē ipossibile eo qz corruptio sanitatis est pfecta corruptio p m se: et qz sui absqz potētia ad eē corruptio autem quantitatis est imperfecta corruptio cum corrumptur totum partibus non corruptis.

Tex.
60.39.
7.40.

Quoniam

aut priuatio ē. ista est scda pars huius capituli: qua pbs determinat de vnitatem motus postqz pmissit distincōes faciētes ad ppositū suū pōnes quatuo conclusiōes quarū prima ē ista ois motus qui est vnus simpliciter est motus priuatus et c.

Secda conclusiō ad vnitatem numeralem motus requiritur vnitatis numeralis mobilis ipsi et termini ad quē ibi (vnde necesse est). Tertia conclusiō: hōis motus sit vnus: tamē aliquis est altero magis vnus ibi (amplius autē dicit). Quarta conclusiō ex duobus motibus p spm nō potest fieri vnus motus numero ibi. (Si autē oem). Prima pars prime conclusiōis sic arguit: ois motus ē motus priuatus hōis motus qui ē vnus simpliciter ē vnus motus priuatus: p psequētia cū minori et maiori ex eo declaratur: qz ois motus est diuisibilis in partes priuatas. Secda pars conclusiōis pnter sic pbat: oē cōpositum ex partibus quaz vltima sunt vnū ē vnū simpliciter: hōis motus priuatus cōponit ex partibus quaz vltima sunt vnū igit ois motus priuatus ē vnus simpliciter: pnta cū maiori et minori autē ē euidens inducēte in motu altera tōis augmētatiōis et diminutiōis sicut enī ois linea cōtinua cōponit ex partibus quaz vltima sunt vnū et oē tps priuatus cōponit ex partibus quarū vltima sunt vnū ita ois motus cōponitur ex partibus quarū vltima sunt vnū Le. li. Qm autē priuatus ē motus simpliciter quidem vnū necesse ē et priuatus ē si qdē ois motus diuisibilis ē i ptes priuatas et si priuatus ē motus iste ē vnus simpliciter et c.

Notandum

p m p m p declaratiōe huius conclusiōis et sue pbatōis qz ad hoc qz aliqua sint priuata. s. motus et aliter: siue sint enclia pmanētia: siue successus duo re-

quiruntur. Primo qz habeat vltima: ideo due intelligit: neqz duo pnta possunt cōtinuari: qz nō habet: neqz habere possunt vltima: et sicut non possunt inuicē cōtinuari: ita nō possunt facere vnū simpliciter. Secdo requiritur qz vltima sint vnū: ideo linea et deambulatio h habeant vltima: nō tamen possunt inuicē priuati: qz illa vltima nō possunt esse vnū: cū sint equoca et diuersarum rationum: nō enim apparet quō ista vltima possunt esse vnū: qz possunt esse immediata duo igitur motus diuersarum rationum: siue differant genere: siue spē possunt esse habitū et immediati sed nō possunt esse continui propter causam dictam: qz nō possunt habere vltima vnū: aliquis enim potest currere: et statim post cursum febricitare et alig corpus laminosum potest moueri localiter. s. candela: aut lampas et statim post motum localem illuminare domum: constat enim cursum et febricitationem esse motus immediatos nō tamē continuos similiter mutatio localis: et illuminatio successiua sunt motus immediati nō tamen cōtinui: qz nō possunt habere vltima vnū cum sint diuersarum rationum. Et dicit cōmentator qz sicut motus diuersarum rationum possunt esse immediati absqz continuatione: ita et motus eiusdem speciei vt dato qz cor. currat et febricitat per vnā horam continue: et plato per horam immediatam illi etiam currat et febricitat febre eiusdem rationis in hoc casu illi duo cursus sunt eiusdem rationis: et similiter ille due febricitationes sunt eiusdem rationis et omnes illi motus sunt immediati sicut et tempora in quibus fuit non tamen inuicē continuantur sicut necqz mobilia in quibus sunt: sed etiam vna candela moueatur a manu dextra ad manum sinistram: et statim ab alio motore moueatur vna alia etiam accensa per tantam distantiam ultra. Illi motus locales sunt eiusdem rationis: et similiter ille illuminationes sunt eiusdem rationis in quibus est immediatio sine continuitate: qm motores illi sunt diuersi successiue concurrentes ad motus suos Le. li. (Non enim omnis motus fieri continuus omni motui sicut nec ad nullum contingens). i. sicut neqz qz libet indifferēter potest priuari cūqz sed quorum vnus sunt extrema: vltima autē aliorum non sunt quidem sicut indiuisibilia aliorum autem sunt vltima sed specie differentia et equiuoca sunt. diuersorum rationum quō nanqz tangit forma indiuisibilis formam diuisibilem aut quomodo vnū si et vltimum linee et ambulationis habitū quidem igitur sunt motus et qui neqz idē specie: neqz idē genere sunt: currens enim aliquis statim febricitat: et vltima pas ex diffusionē luminis post motum localem facit qz illuminationē loci mutatio est habitū continua autem non ponitur enim continuum quorū vltima vnū sunt quare et consequenter sunt isti motus: qm tps cōtinuum est in quo illi sunt: priuatum autē est tps eo mo quo motus est priuatus: hoc autē est cū vnū vltimū fiat ambobus. s. partibus motus aut partibus temporis.

Notandum

p m cōmentatorem cōmentō. 39. qz omnis motus est cōtinuus qz ois motus ē diuisibilis necesse ē vt vnus motus in numero sit cōtinuus. Est ergo differentia inter vnitatem diuisibilitatis et diuisibilitatem qm indiuisibilia habent vnitatem per continuationem partium ideo si ois motus est diuisibilis simpliciter vnitatis ei accipiēda est: nō ex priuatiōe partium: sed ex continuitate motuum: igitur esse vnū est ipsum esse continuum et ipsum esse continuum est ipsum esse vnū.

Philosophicorum.

Contra predicta arguitur: et primo quod non
 ois motus est motus continuus
 quod idem est motus et unus motus: per Aristotelem. primo elen-
 corum dicitur quod idem est homo et unus homo: propositio et una
 propositio: sed non est idem motus unus et motus continuus
 us igitur et minor declaratur: quoniam motus diversarum
 specierum sunt unus motus genere: quod due calefactiones
 duorum motorum: vel duorum mobilium sunt unus mo-
 tus specie per Aristotelem in prima distinctione huius capituli: et
 tamen non sunt motus continuus ex determinatis hoc igitur
 et. Secundo arguitur quod aliquis unus motus sim-
 pliciter non sit motus continuus: nam sit a. una sanatio per
 quam acquiratur tota latitudo sanitatis eidem subiecto ade-
 quate: et hoc in hora: et per quod a. est unus motus simpliciter quod
 est unus motus numero: huiusmodi unitatem numeralem
 subiecti et temporis et termini ad quem iuxta doctrinam secun-
 de distinctionis huius capituli: quod a sanatio non sit
 motus continuus arguitur: quoniam latitudo sanitatis a non
 gradu ad gradum ut octo non acquiritur successive conti-
 nue: sed successive successione discontinua: quoniam sanitas in-
 divisibiliter acquiritur igitur primo acquiritur sanitas ut unus
 indivisibiliter deinde cum interpellatione temporis acquiritur alia
 sanitas indivisibiliter ut unus quod cum prior in eodem subie-
 cto facit sanitatem ut octo et sic consequenter usque ad
 gradum ut octo. Tercio arguitur quod ambulatio et li-
 nea habent ultimum unum sic quod idem est ultimum utriusque
 ponendo quod for. ambulet ab a puncto ad b punctum
 pertranscundo a b lineam rectam: et per quod ultimum a b lineae
 est b punctus: et idem est ultimum ambulationis foris
 cum ad illum punctum terminetur ambulo. Quarto
 arguitur quod continua non habet ultimum unum: quoniam medietates
 a b lineae continuantur et tamen ultima illarum me-
 dietatum non sunt unum: quod ultima illarum medietatum
 sunt a b. sicut autem quod a b non continuantur. Ad primum
 igitur dicitur procedendo quod ois motus est unus motus:
 sicut quod ois motus est motus continuus: et tunc ad primum
 dicitur quod idem est motus et unus motus: illud est intelligendum
 de unitate numerali et non de unitate generica vel spe-
 cifica de qua locutus est in prima distinctione et quod uni-
 tas numeralis est unitas simpliciter ut asserit philosophus in
 tertio methaphisico eiusdem distinctionis. et unitas generica vel
 specifica est unitas secundum quid: ideo unum absolute sumptum
 debet stare pro uno unitate numerali propterea mo-
 tus diversarum specierum seu motus eiusdem speciei disconti-
 nui non sunt unus motus propter loquendo: ex quo non
 sunt unus motus numero non enim proprie dicitur quod
 for. et plato sunt unus homo: sed cum additamento vel for.
 et plato sunt unus homo specie eo modo quo dicitur por-
 phyrus in universalibus participatione speciei plures
 homines sunt unus homo communis. Ad secundum dico quod a sa-
 natio est motus alterationis factus primo: et per se in qua-
 litates primas denotatus tamen a sanitate que est ter-
 minus per accidens: ideo sanatio est motus continuus: et
 cum dicitur latitudo sanitatis discontinua acquiritur igitur
 motus sanationis non est continuus negatur: persequen-
 tia: calefactio etiam et humectatio per quas generatur
 animal sunt motus continui non obstantes quod aial ge-
 neretur discontinua per minima naturalia: sicut igitur
 motus quo generatur aial est generatio successiva continua
 denotata a termino per accides propter quod sunt alie gene-
 rationes indivisibiles per quas generantur minima na-
 turalia que quidem generationes non inuicem continuantur
 ita aliqua est calefactio vel frige factio successiva conti-
 nua que dicitur sanatio propter quam sunt alie sanationes in

divisibiles quibus subito inducuntur minima sanitatis
 que quidem sanationes sunt discontinue sicut et ipsa mi-
 nima sanitatis discontinue cum interfectione temporis indu-
 cuntur. Ad tertium dicitur quod Aristoteles loquitur de ulti-
 mo intrinseco: et non de ultimo extrinseco: unde procedo
 quod ultimum intrinsecum a b lineae est ultimum extrinsecum
 ambulationis. Sed non est ultimum intrinsecum eius:
 ultimum. n. intrinsecum ambulationis est quoddam ubi
 fluens a loco composito: vel a superficie prius: et qui-
 dem est in ambulatione: et non in linea pertransita. Ad
 quartum respondetur quod non dicit philosophus continua esse ista quo-
 rum omnia ultima sunt unum: sed quorum ultima sunt unum
 ita quod non est cura si non omnia ultima sunt unum: sufficienter
 quod aliqua ultima sunt unum: unde a b sunt ultima ista
 rum medietatum et non sunt unum: et dicitur a b sunt alia
 duo ultima que sunt unum. s. finis medietatis a et princi-
 pium medietatis b que quidem ultima non realiter diffe-
 runt sicut a b sed in ratione ut patet quarto huius: et et-
 iam sexto huius idem confirmabitur. (Unde necesse est.)
 Tertia conclusio ad unitatem numeralem motus requiritur
 unitas numeralis mobilis temporis: et termini ad quem
 ista conclusio per ex distinctione secunda huius capitu-
 li tamem probat comitator ex fundamento precedentis
 conclusionis: sic arguens ois motus unus motus numero est
 motus continuus: et ois motus continuus est motus unum
 numero ut probatum est in prima conclusione: igitur om-
 nia que requiruntur ad unitatem motus requiruntur
 ad unitatem numeralem motus: et per consequentia cum
 maior et minor arguitur quod enim ad unitatem mo-
 tus requiritur unitas numeralis mobilis manifestum
 est per se ex distinctione motus ac etiam ex experientia: vide-
 mus enim diversorum mobilium diversos esse motus: id
 quod est per se manifestum non probat illud philosophus: sed in
 alia duo que non sunt ita nota: et primo quod ad unitatem
 motus requiritur unitas numeralis temporis: quoniam si tempus
 non sit unum numero transierit illa tempora mensurantia mo-
 tus cadit quies media et per consequens inter illos motus
 cadit quies media sed motus inter quos cadit quies
 media non sunt motus primi sed discontinui: igitur
 si tempus non sit unum numero: sed interruptum per quie-
 tem media motus non erit continuus: igitur ex opposi-
 to persequentis sequitur oppositum antecedentis: vel si
 motus est continuus tempus est unum numero et continuus
 igitur ad unitatem motus requiritur unitas num-
 meralis temporis quod fuit probandum. i. e. li. (Unde ne-
 cesse est.) Ad continuationem motus eundem secundum speciem
 esse. i. secundum eundem terminum ad quem numero et unus
 mobilis numero et in uno tempore numero quibus concu-
 rentibus dicitur simpliciter continuus motus esse et unum
 numero: tempus quidem dicitur unus motus numero et non
 immobilitas. i. quies interfit inefficiens enim tempore
 quiescere necesse est: multi igitur et non unus motus est
 quorum quies in medio est: quare se aliquis motus sta-
 tu. i. quies occupetur neque unus est motus numero: ne-
 que continuus: interruptus autem. i. interruptus motus
 sed in medio illorum motuum tempus est quies. secundo
 probat philosophus quod ad unitatem motus requiritur uni-
 tas numeralis termini ad quem: quoniam si motus sunt ad di-
 versos terminos numero: sunt ad eundem terminum
 specie et tempore eorum sit continuus non propter hoc motus
 sunt primi: neque constituent unum motum continuus
 verbi gratia si fiant motus ad duas albedines in eo-
 dem tempore continuo ille de albedinibus non facit
 unum motum continuum et unum motus simpliciter

Ter.
 co. 41.

Liber quintus.

et hoc loquendo de albedinibus totalibus et non partialibus: quia due albedines per quarum una inducit una medietas albedinis: et per aliam inducit alia medietas constituit unum motum numero continuu: sicut et ipse albedines faciunt unam albedinem numero in eodem subiecto. **L. li.** (Qui autem motus specie). i. forma que est terminus ad quem alia unus est motus numero non est motus continuus: et si non deficiat tempus: tempore quidem enim unum est motus: specie autem et forma alius est motus: unum quidem enim numero esse motum necesse est et specie unum esse: hunc autem motum simpliciter unum esse non est necesse: nisi terminus ad quem sit simpliciter unus: deinde per hoc epilogat circa unitatem motus simpliciter. quia igitur motus quidem simpliciter unus dicitur est.

Dubitatur contra predicta. et primo quod ad continuitatem motus non requiritur unitas multarum mobilium: quoniam ambulatio est motus continuus: et generaliter quilibet motus progressus potest esse continuus: et in tali motu non est unum mobile cui succedat sue moueant pedes: et quoniam unum mouet alter quod dicitur de pedibus: igitur successus talis motus primum ex alio et alio modo. **Secundo** arguitur quod ad continuitatem motus non requiritur unitas temporis: quoniam prius est motus quam tempus et continuus ipse est ex continuitate motus: ut declaratur est quarto huius ex determinatione philosophi et commentatoris: scilicet de prius stat esse sine posteriori: igitur stat motus esse continuus nullo existeret tempore uno numero: neque continuus: posset enim de extra mundum aliquid mouere motu continuo: et loci alterationis augmentatio vel diminutio: ad cuius continuitatem non concurreret tempus: cum ipse non sit mensura nisi eorum motuum qui sunt in mundo vel ponatur casus quod nullum tempus esset neque mundus: et habet interitum. **Tercio** arguitur ad continuitatem motus non requiritur unitas termini ad quem consistit: quoniam prius est motus quam terminus ad quem: sed de prius stat esse sine fine suo posteriori: igitur stat motus esse sine fine termino ad quem: pono quod de animalibus totum mundum preter unum lapidem motu motu rectorum in isto casu motus esset continuus: et nullus esset terminus ad quem: quod non locus simplex: neque compositus: neque ubi fluens a loco simplici vel composito. **Item** aliqua de albedine vel aliqua calefactio potest esse continua per quam non acquireretur aliqua albedo vel caliditas: igitur non requiritur unitas termini ad quem ad continuitatem talis motus: tenet consequentia: et antecedens declarat ponendo quod a. fit unum corpus: cuius una medietas fit calida et alba: alia vero medietas fit frigida et nigra: et incipiat rarefieri pars alba et calida: altera condensata vel saltem quiescente et continuetur rarefactio per totam horam futuram: et pars quod a. continue caleficeret et continue albefieret: quia continue erit albus et albus: atque calidus: quod semper maiorabitur proportio partis albe et tali desuper parte frigida et nigra: et propter hunc motum nulla caliditas neque albedo acquireretur manifestum est. **Quarto** arguitur quod tria non sufficiunt ad continuitatem motus: quoniam impossibile est aliquem motum esse continuu: igitur et probatur antecedens quod dicitur quod iter aliquid duo mediant duo indiuisibilia illa non continuantur: ut patet per diffinitionem continuorum datam hinc: nam continua sunt illa quorum ultima sunt unum: due enim linee non continuantur: sed inter illas mediant due linee: et inter quoscumque duo motus mediant duo indiuisibilia: igitur nulli duo motus possunt inuicem continuari: pars prima cum maiori: et minor declarat: quoniam quibuslibet duobus motibus signatis mediat una mutatio indiuisibilis et unus

mutatus esse indiuisibilis: modo non sunt idem mutatio et mutatum esse: quia mutatio non manet nisi per instantes: sicut mutatum esse potest manere per tempus cum sit res permanens: verbi gratia in motu calefactionis assignatur gradus indiuisibiles indiuisibiliter acquisitos qui dicuntur mutata esse manentia per tempus et preter illos gradus et motum sunt mutationes indiuisibiles non manentes per tempus quibus acquiritur illi gradus. **Ad primum** respondetur Bur. quod motus progressus animalis non est continuus neque unus simpliciter: sed componitur ex multis motibus: videlicet ex motu pullus: et ex motu traci: et forte componitur ex multis motibus: et ex multis quiescibus: ideo non est continuus: tamen habent unum subiectum per se. **Item** totum animal: pars autem animalis non est subiectum motus progressus: nisi per accidens. **Item** ista responsio est aliquantulum difficilis: quoniam non apparet motum equi velocissime currentis esse compositum ex motibus et quiescibus: aut non esse continuu: cumque pedes et tibie successus moueantur: tamen totum corpus equi mouetur motu continuo. Deinde si non mouetur animal progressum nisi ad motus partis: quomodo motus ille est perfectus in toto animali: et in parte solus per accidens: ponitur enim prius in principio huius quinti: et quod contingit aliquid tripliciter moueri: videlicet per accidens et per partes et per se: sanatur enim animal in parte si sanatur oculus: sed oculus per accidens et per partem reducit ad per se: igitur oculus per se sanatur: ita in proposito si animal solus moueretur ad motum pedum: quando ambulat non moueretur per partem: et per se: quod motus ille esset per se in parte et non per accidens ut dicitur Burleus. **Item** dicendum igitur quod animal in motu progressu habet triplicem motum duos. scilicet pedum et tibiary et tertium totius corporis dependentem ab illis: motus pedum et tibiary est motus discontinuus: ita quod statim post motum unius pedis incipit motus alterius pedis inter quos motus non cadit quies temporalis media: sed solus instantanea: anima autem actus totius corporis pedes et tibias facit omnes illos motus duos discontinuos et tertium continuu. **Item** totum corpus: si enizaues possit volare motu continuo: et similiter pisces possunt natare motu continuo etiam animalia gradientia possunt ambulare motu continuo: nec obstat tale motum compositum esse ex motu pullus et tractus: quoniam rota figuli mouetur motu continuo composito ex motu pullus et tractus: motus igitur pedum non est unus neque continuus: sicut neque pedes faciunt unum continuu: motus tamen totius corporis est motus continuus: sicut et ipsius animal est continuu. **Item** intelligendum tamen quod quantitas animalis non est pure mathematica nec pure naturalis: quoniam offa caro et nerui continuantur non per medium mathematicum sed naturale quod dicitur ad nascitiam: partes autem sanguinis inuicem aut carnis inuicem continuantur continuatione mathematica per unum indiuisibile et omnibus hijs super additur pellis que continuatur continuatione mathematica: ideo animal potest dici vere unum continuu. Et si arguatur ex hoc quod motus pedum totius animal mouetur: quia continuu est cuius motus est unus. **Item** metha. dicitur quod si non interueniret alius motus quam localis semper mota una parte animalis totum moueretur et quolibet pars eius: sed illi motui admiscetur motus rarefactionis et condensationis absoluteus alias partes a motu locali secundum quod diffusus delectantur prioribus huius. **Ad secundum** dicitur quod argumentum perbat unitatem temporis non requirit ad continuitatem motus requisitione et indigentia simpliciter ex parte diuine po

tentia aut intellectus: sed solū requisiōne et indigentia naturali ex ordine vniuersi: et hoc accipiendo tēpus p^{ri}o ut passio mundi: accipiendo tamen tēpus large ut se extendit etiam ad passionem motus: dicitur q^{uod} motus iste factus extra mundū esset vnus et continuus: et etiam tēpus in quo fieret esset vnus et continuus. s. duratio successiua motus. Ad tertium dicitur q^{uod} transmutatio est p^{ri}us q^{uam} forma: et tamen non stat transmutationem esse quin forma sit fuerit aut erit: et hoc ideo q^{uod} forma est de ratione intrinseca transmutationis: forma enim ut habet rationem effectus producti est posterior transmutatione: ut autem habet rationem rei finalis est prior transmutatione: et sic ingreditur diffinitionem transmutationis: ita in proposito motus est propter terminū ad quē: ideo terminus ad quē h^{ab}et aliam quam p^{ri}oritatem ad motū. s. esse finalis: sed negato sine negatur ea que sunt ad finē: adeo posito motu ne esse ē q^{uod} termin^{us} ad quē sit aut erit. Et cum ponitur q^{uod} deus destruat totū mundū p^{re}ter vnū lapidē quē moueat motu recto: dico q^{uod} in casu isto necessario acquirere locū aut vbi et necessario deperderetur locus aut vbi p^{ro}prie loquendo de motu sicut de ratione intrinseca generationis et corruptionis sit habitus et p^{ri}uatio per philosophū in hoc quinto: ita de ratione motus est contrarietas duorum extremorum habituum ut patuit sicut implicat contradictionē: aliquāz esse generationem vel corruptionem per quā non acquiratur vel deperdat^{ur} forma: ita implicat contradictionē aliq^{uod} esse motū rectum per quē non acquiratur vel deperdat^{ur} forma: ita implicat contradictionem aliquid esse motū rectum per quē non acquiratur vbi. Et ad confirmationem dicitur q^{uod} talis calefactio vel dealbatio est motus per accidens per quē acquiritur per se raritas aut vbi: per accidens autem non acquiritur caliditas neq^{ue} albedo: sed tantū maioratio caliditatis vel albedinis a qua motus ille denominatur calefactio et albefactio: aliquando enim aliqua alteratio est dealbatio per accidens per quā acquiritur albedo ut in generatione mixti albi ex elementis: aliquando autem motus localis est dealbatio per accidens: et tunc non acquiritur aliqua albedo: sed tantum maioratio albedinis et c. Ad quartum negat q^{uod} nullus motus sit continuus: et ad probationē dicitur q^{uod} sicut duplex est motus: videlicet s^{ecundu}m formam et s^{ecundu}m materiā: ita duplex est indiuisibilis terminus motus. s. s^{ecundu}m formam et s^{ecundu}m materiā indiuisibilis terminus motus. s. s^{ecundu}m formam est ipsa mutatio indiuisibilis manens tantum per instans: indiuisibile autem terminus motus s^{ecundu}m materiā est mutatum esse q^{uod} indiuisibilit^{er} acquiritur vel habet acquisitū esse per mutationē indiuisibilem: dico igitur q^{uod} si inter aliqua duo mediāt plura indiuisibilia s^{ecundu}m formam aut s^{ecundu}m materiā illa non continuantur: vbi tamen mediāt plura indiuisibilia vnum secundū formam et aliud s^{ecundu}m materiā non ex hoc colligitur continuitas illorum: indiuisibilia autem mediāntia inter duas lineas aut duas superficies sunt termini illarum secundū formam et non secundū materiā: ideo due linee non continuantur inter quas cadunt duo puncta: sicut neq^{ue} duo motus continuantur inulcem inter quos cadunt due mutationes: tamen duo motus inulcem continuantur si inter illos cadunt duo indiuisibilia: quorum vnus est mutatio: et reliquus mutatur esse et c.

Mplus

Ter. 60.4.

autē dicitur). Postq^{uam} p^{ri}us determinatur de vnitatem motus abso- lute: cōsequēter deter- minat de vnitatem motus cōparatiue ponē- do istāz ternū conclusi- onē: licet oīs mot^{us} sit vnus: tamē aliq^{uod} motus est altero magis vnus: p^{ri}o p^{ri}o ē p^{ri}o.

ta in p^{ri}o cōclusiōe: q^{uod} omnis motus continuus ē: s^{ed} oīs motus est motus cōtinu^{us}: igitur oīs motus ē vn^{us}. Secūda p^{ar}te p^{ro}bat p^{ri}us dupliciter: et p^{ri}o sic aliq^{uod} motus est altero p^{er}fectior: ergo aliq^{uod} mot^{us} est altero magis vn^{us}. p^{ro}p^{ri}etate: q^{uod} vnū et p^{er}fectū cōuertitur: at cō- dens arguit ita de motu in g^{en}erale q^{uod} in sp^{eci}alē s^{ecundu}m indiuidu- um: vnde mot^{us} localis in g^{en}erale est p^{er}fectior: alijs motib^{us}. s. alteratiōis augmētatiōis et diminutiōis: ut p^{ro}bat. 8. hui^{us} mot^{us} autē localis in sp^{eci}alē. s. motus circularis est p^{er}fectior: ceteris motib^{us} siue sint ad formā siue ad vbi vbi ē declaraf^{us} ibi s^{ed} s^{ecundu}m indiuiduū mot^{us} circularis p^{ri}mo mobilis est oibus alijs motib^{us} p^{er}fectior cū sit mensu- ra oīz alioz motuū et quo ad mō vitā omniū vinen- tium generabiliū et corruptibiliū: ut habet i cōdē. 8. Le. li. Ampli^{us} dicit^{ur} motus vn^{us} et p^{er}fectus siue s^{ecundu}m g^{en}us siue s^{ecundu}m sp^{eci}em siue s^{ecundu}m substantiāz sit. i. s^{ecundu}m indi- uiduum maioris dignitatis.

Notandū

s^{ecundu}m p^{ri}mo. 4. metha. q^{uod} vnus dicit^{ur} indiuisiōne sui: q^{uod} igit^{ur} est magis indiuisū a se et magis vnū: s^{ed} est p^{er}fect^{us} est magis indiuisū a se: et est p^{er}fect^{us} est min^{us} indiuisū a se: ergo q^{uod} est p^{er}fect^{us} est magis vnū: et q^{uod} est p^{er}fect^{us} est min^{us} vnū: minor sic declarat^{ur}: nā ēē p^{er}fect^{us} dicit^{ur} h^{ab}ere magis de eo q^{uod} p^{ri}net ad eē suū: et ēē p^{er}fect^{us} dicit^{ur} h^{ab}ere minus de eo q^{uod} p^{ri}net ad eē suū: igit^{ur} q^{uod} est magis p^{er}fect^{us} est min^{us} indiuisū a se: et est min^{us} p^{er}fect^{us} est magis indiuisū a se: et cōsequēz quāto aliq^{uod} est magis p^{er}fect^{us} tanto est magis vnū. (Sicut et in alijs). Secūdo arguit p^{ri}us sicut in alijs a motu repit maior et minor vnitat^{is}: igit^{ur} ē et in motu: p^{ro}p^{ri}etate ex cōueniēti similitudine: et antecedēs arguit: q^{uod} in sp^{eci}alē hūana tā hō habens oīa mēbra q^{uod} hō nō habēs oīa mēbra of vnus hō: tamē magis vn^{us} est hōis oīa mēbra q^{uod} nō hōis oīa mēbra: q^{uod} hōis oīa mēbra est tot^{us} p^{er}fect^{us} atq^{ue} cōpletus: s^{ed} non habens oīa mēbra nō est totus hō neq^{ue} cōpletus: sic etiā in motu est dicendū q^{uod} si portio a. terre moueret a cōcauo lune ad mediū mundi: et b. portio alia terre moueret a cōcauo lune ad sup^{er}ficiē aque: quilibet isto- rum motuū ēē vnus: q^{uod} cōtinuus: tamē motus a. ēē magis vn^{us} q^{uod} motus b. q^{uod} motus a. ēē tot^{us} p^{er}fect^{us} et cōpletus: mot^{us} autē b. nō esset totus neq^{ue} p^{er}fectus neq^{ue} cōpletus. Le. li. (Sicut enī et in alijs reb^{us} a motu p^{er}fectum et totū vni^{us} est: ac ēē totū et p^{er}fectū). i. incōpletū: ita et in motu: est autē aliq^{uod}do et si p^{er}fectus sit mot^{us} vnū dicit^{ur} si solum sit continuus.

Sed dubitatur

q^{uod} ens vnū et p^{er}fectum cōuertuntur: igit^{ur} oē q^{uod} est ens seu vnū ē p^{er}fectū: s^{ed} oīs hō et oīs motus est ens et vnū: igit^{ur} oīs homo et oīs mot^{us} est p^{er}fect^{us}.

Respōdet q^{uod} indiuiduum altius sp^{eci}alē pōt ad mīa cōparari: v^{er}o ad totā latitudinē entis: et ad sp^{eci}em: p^{ri}o

Ter. 60.4.

Libri quintus.

Tex.
cō. 43.

et ad aliud indiuiduū tā eiūsdē q̄ alterius spēs: si cōpa-
tur ad totā latitudinē entis sic oēs ens est pfectus: si ad
ppriā spēs: sic oēs ē pfectus cui nihil deficit de eo q̄ p se
ad spēm p̄tinet: et sic quilibet hō hñs oīa mēbra et p-
portione ac quantitatē debitā spēs dicit esse pfectus: qui
liber aut dicit ip̄fectus: cui aliqd̄ isto p̄ deficit: si aut fiat
cōparatio indiuidui ad indiuiduū: sic illud est pfectus
cui magis cōpetūt requisita ad spēm: hō enī opte q̄-
titatus q̄lificatus et cōplexionatus est pfectior: alio cui
nō ita bene cōpetūt iste p̄ditiones: licet illi hñ cōpetunt
fm̄ exigentiā spēs: hō etiā carēs duobus pedibus ip̄se-
ctor est carēte vno mī: sic et in motib⁹ est dīcēdū q̄ q̄li-
bet est pfectus cōpatus alteri entis: cōparatus autē sue
spēs aut alteri indiuiduo pōt esse ip̄fectus. (Amplius
aut aliter). Tercio arguit p̄bus ad idē sic tā regularis q̄
irregularis mot⁹ est vnus mot⁹: et tñ regularis
ē magis vn⁹ q̄ irregularis: igit vn⁹ mot⁹ ē alio magis
vn⁹: tenet p̄ntia cū p̄te antecēdētis: q̄ tā regularis q̄
irregularis mot⁹ est cōtinu⁹: et secūda declarat q̄m mo-
tus rectus fact⁹ p cordā est regularis et obliq̄ factus
p arcū est irregularis: cū videat recedere a termino ad
quē: et q̄ mot⁹ factus p cordā sit magis q̄ factus super
arcū arguit q̄m quātō aliqd̄ est minus diuisibile ē ma-
gis vn⁹: ex quo dicit indiuisiōne sui: h̄ min⁹ est diuisi-
bilis mot⁹ fact⁹ p cordā q̄ p arcū: igit et min⁹ decla-
ratur: q̄m mot⁹ fact⁹ p arcū nō cōponit nisi ex p̄bus
eiūsdē rōnis: igit nō diuidit nisi in p̄es eiūsdē rōnis:
motus aut fact⁹ p arcū cōponit ex motu ascēsus et de-
scēsus: igit diuidit in illos motus q̄ sunt diuersi: rō-
nū vel saltē denotaciones diuersas: rōnū. Et nō solū
regularitas et irregularitas: cōsequēter maior et mi-
nor vnitas nō solū reperit in exēplo dato: sed in oī p̄-
dicamēto et in multis alijs exēplis: motus. n. celi est re-
gularis: q̄ temp in tēporib⁹ equalib⁹ p̄rāsīt equalia
spacia: et mot⁹ elemētōz est irregularis: q̄ in tēporib⁹
equalib⁹ p̄rāsīt inēq̄lia spacia: et mot⁹ celi ē magis vn⁹
q̄ mot⁹ elemētōz: q̄ min⁹ diuisibilis est: diuidit enī mot⁹
celi tñ in p̄es q̄ntitatuas eiūsdē rōnis: motus aut ele-
mētōz p̄ter diuisiōne in p̄es q̄ntitatuas diuidit
in maiōrē et minōrē velocitatē: maiōrē et minōrē tardi-
tatem: q̄m mot⁹ localis elemētū si est nālis est velocior
in fine q̄ in p̄ncipio fm̄ p̄m in libro celi. Et si ita inēq̄-
litas regularitatis et irregularitatis inuenit in alijs p̄-
dicamētis: aliqua est enī augmētatio qua in tēporibus
equalib⁹ acq̄rūt quantitates eq̄les: et h̄ est regularis:
aliqua aut augmētatio q̄ in tēporib⁹ equalib⁹ acq̄rūt
tur quantitates ineq̄les: et h̄ est irregularis: et est mi-
nus vna q̄ regularis cū sit magis indiuisibilis q̄ illa:
in motu aut ad qualitātē dat alteratio q̄ in t̄pibus eq̄-
lib⁹ acq̄rūt latitudines qualitatis eq̄les: et datur
alteratio q̄ in t̄pibus equalibus latitudines qualita-
tis acq̄rūt inēq̄les: et h̄ minōrē vnitatē q̄ alta: cū
p̄ter diuisiōne partiū intelligētiā sup addat diuisiō-
nem fm̄ velocitatē et tarditatē. L. li. (Amplius aut al-
ter p̄ter p̄dictos mot⁹ dicit mot⁹ vnus regularis: et
regularis enī nō videt vn⁹ sed magis regularis sicut
rectus respectu motus obliq̄: irregularis. n. diuisibil
est magis q̄ regularis: videt aut differre fm̄ magis et
minus hui⁹ vnitas accepta fm̄ regularitatē et regula-
ritatē. Est aut et in oī motu q̄ regularis: ē at q̄ nō regu-
latur et nām alterabit regularis et irregularis aliud: et fert
irregulari motu aliqd̄: ac etiā regulari vt circul⁹ et recti-
tudo et circa augmētū sūt et detrīmētū inueniunt regu-
laritas et nō irregularitas.

Notandum fm̄ cōmētatozē cōmēto
43. q̄ ista diuersitas ē di-
uersitas de gñe diuersitatis q̄ accidit in rebus fm̄ ad-
ditionē et diminutionē: et intēdit Ari. q̄ velocitas et tar-
ditas nō diuidūt motū fm̄ q̄ genus diuidit in spēs: h̄
q̄ velocitas et tarditas sūt de q̄litate et diminutio et ad-
ditio de quantitatē. ¶ Prima p̄pō q̄ intēdit p̄mētatoz
est ista: mot⁹ regularis et mot⁹ irregularis differūt fm̄
magis et min⁹: p̄ q̄m motus regularis et mot⁹ irregu-
laris p̄nt esse eiūsdē spēs specialissime: dato q̄ sint ad
eūde terminū spēs: sicut enī additio et diminutio in q̄-
titate et q̄litate nō variat spēs: ita vnīso mītas h̄ q̄ ali-
quis mot⁹ dicit regularis et diffōrmitas fm̄ q̄ aliquis
motus est irregularis nō variat spēs. ¶ Secūda p̄pō
positio velocitas et tarditas nō sūt differētiē essentia-
les motus: p̄ q̄m aliter diuidēt motū cō mō quo di-
uidit genus in spēs suas sicut: sicut spēs inēdit cō-
tente sub gñe diuiso nō se accipiūt per p̄dicatōes: quia
nullus hō est afinus neq̄ aliqd̄ motū est albi: ita nō
de se inuicē verificarent veloc⁹ et tard⁹: q̄ falsū: quia
idē mot⁹ nūero est veloc⁹ et tard⁹ sicut eadē quantitas
est magna et pua et eadē q̄litas iēla et remissa. ¶ Ter-
tia p̄pō mot⁹ h̄ additionē et diminutionē rōne q̄nti-
tatis: et velocitatē ac tarditatē rōne q̄litis: vn⁹ q̄m mot⁹
est quant⁹ et q̄lis: est. n. quant⁹ vt h̄ p̄es integrales et q̄-
titatuas cōponētes ip̄z: est at q̄lis vt est act⁹ mobilis in
quātū mobile: vt ē quant⁹ sibi p̄pente additio et dimi-
natio sicut q̄ntitas: vt aut est q̄lis sibi cōpente velocitas et
tarditas: cūlibz enī forme cōpetit su⁹ modus eēndi: q̄
titati enim magnitudo et paruitas: qualitati intensio
et remissio: motui vō velocitas et tarditas: cū ergo di-
cit cōmētatoz q̄ velocitas et tarditas sūt de qualitate
nō intēdit dīcē q̄ velocitas et tarditas sūt qualitates:
et q̄ insūt motui rōne q̄litis. i. fm̄ q̄ h̄ rōnem forme
cū nō accipiat qualitātē stricte: vt est p̄dicamētū distin-
ctum ab alijs: sed large vt ipotat rōnes forme: quo ē
mō accepit p̄io hui⁹. (Irregularitatis aut). Et si ali-
quis quereret de cā irregularitatis motus. Rñdet p̄hs
q̄ duplex est cā irregularitatis mot⁹ quaz p̄ia est ir-
regularitas spaci in quo mobile mouet seu magnitu-
dinis sup̄a quā fit mot⁹: q̄ nō potest ēē mot⁹ regula-
ris sup̄ magnitudinē irregularē. 3o sup̄ lineā gñatūaz
vel totius az nō est mot⁹ regularis: neq̄ sup̄ magnitu-
dinez: cui vna p̄a nō supponit alteri p̄t est mot⁹ regula-
laris sup̄ quā cām mot⁹ reflexus nō est regularis: quia
magnitudo sup̄a quā sit secūdos mot⁹ nō supponit
magnitudinē sup̄a quā sit p̄m mot⁹: nec ergo mot⁹ ē
regularis nisi fiat sup̄a lineā rectā vel circulārē q̄m so-
lum talis magnitudo est regularis: cū quelibz p̄a cū q̄-
libet p̄te cōueniat: quelibet enī rectitudo ē recta: et in q̄-
libet circulo secūdo eq̄les arc⁹ inueniunt eos eq̄lites cur-
uos: sed si sit magnitudo: circūflexa aut habēs angu-
lū aut sit aliter curva q̄ circulariter nō poterit tali ma-
gnitudine p̄p suā irregularitatē esse regularis motus.
L. li. (Irregularitatis aut motus differētia est aliqua
do quidē spaciū in quo mouet mobile: ip̄sibile. n. est
irregularē ēē motū nō irregulariter magnitudine vt re-
flecti mot⁹ aut obliq̄ aut ali⁹ magnitudinis: quaz non
cōuenit cōtingens in cōtingētē p̄tē. i. quaz nō cōue-
nit quelibz p̄a cū qualibz p̄te in talib⁹ magnitudinib⁹:
q̄ irregularis sūt nō sūt mot⁹ regulares. ¶ Secūda
cā irregularitatis est dispō mobilis. i. q̄ mobile est na-
tum moueri veloci⁹ in vna p̄te q̄ in alia: et tardi⁹ in vna
p̄te tēporis q̄ in alia: nō igit est cā irregularitatis mo-
tus.

Tex.
cō. 44.

D ij

Philosophorum.

tus grauius ⁊ leuius ipse aut spatium: sed illud puenit a causa intrinseca mobilis. scilicet a grauitate aut leuitate velocius mouetur in una parte temporis quam in alia: ⁊ ex hoc dicitur motus regularis si seruetur continue equalis velocitas: irregularis autem si variat velocitas: motus ergo ille est regularis quo in temporibus equalibus preterseunt spacia equalia: ⁊ ille motus est irregularis quo in temporibus equalibus preterseunt spacia inequalia. Le. li. Aliquando autem non habet in quibus neque in quibus. scilicet in irregularis motus aliquando non est spatium locale neque discontinuatio temporis: neque aliquod predicamentum: sed in eo quod ex parte mobilis ut velocitate enim ⁊ tarditate aliquando determinatur: cuius enim motus velocitas est eadem: iste motus regularis est: cuius autem velocitas non est eadem: iste motus non regularis. ¶ Existat ista pars inconueniens. non bene credidisse cum dixit non solum motum illud esse regularem quo in temporibus equalibus spacia equalia acquiruntur: sed et illud regulare esse quo in tempore equali acquiruntur istis proportionibus: ut pote si motus augmetur suam velocitatem continue proportionem unam dicitur regularis cum dicat philosophus illud esse regulare in quo seruatur continue eadem velocitas: ⁊ illud esse irregulare quo non seruat eadem velocitas: unde differenda est iter motus regularis ⁊ latitudine motus regularis. motus regularis est motus uniformis seruans eandem velocitatem: sed latitudo regularis motus est motus utriusque in quo seruat continue eadem proportionem.

Notandum quod esse velocitatis ⁊ tarditatis omnes accidentis in motu sunt hec. 4. aut diuersitas est per quod est motus: aut diuersitas dispositionis moti in se: aut diuersitas dispositionis motoris: aut dispositionis eius ad quod est motus. ¶ Prima igitur causa velocitatis et tarditatis in motu est diuersitas spatij in quo idem superius quod sit motus de spatio supra quod est exemplificatum in ista si de spatio in quo contingit quando mobilia sunt consimiliter disposita omni ⁊ media non sunt in similitudinem: velocius enim mouetur unum quod dicitur in aere quam in aqua: quia aer est minor resistentie. ¶ Secunda causa velocitatis ⁊ tarditatis in motu est diuersitas dispositionis mobilis: unde velocius mouetur terra simpliciter quam lapis in eodem medio: in similitudinem: quia terra nullam resistentiā habet ex parte mobilis: lapis autem cuius ex parte resistit proportionem aliquam resistentiā habet ex parte mobilis. ¶ Tertia causa velocitatis ⁊ tarditatis in motu est diuersitas dispositionis motoris: unde in eodem medio unius velocitatis mouerent corpora inanimata: tamen mixta quam simplicita quam mouerent aialia: ⁊ hoc ex diuersa dispositione motoris: quia motor in corporibus inanimatis est infatigabilis: motor autem in aialia est fatigabilis: non motus aialium est tardior cum ex fatigatione motoris sit minoris potentie. ¶ Quarta causa velocitatis ⁊ tarditatis in motu est diuersitas dispositionis eius ad quod est motus: unde motus alterationis factus in qualitatibus primis continue est velocior: ⁊ velocior quam terminatur ad quod qui acquiritur continue magis ac magis inuenit ad actionem cum continue sit maioris ⁊ maioris actionis atque potentie. ¶ Sed dubium est de motu grauis in eodem medio unius a quo puenit continua maioratio velocitatis est cum tamen potest actiua quam resistentiā continue eadem sit: velocitas autem non maioratur nisi ex maioratione proportionis potentie supra resistentiā ut habetur septimo huius: constat autem quod non maioratur proportionem nisi maioraretur potest actiua aut minuat resistentiā quam de ipso. Respondet contra quod maioratur potentia quod continue acquiratur quedam grauitas accidentalis que dicitur impetus a quo cum grauitate essentiali continue sit velotio: motus.

¶ Iste modus respondendi est ita considerandum in modo de motu quod tamen in motu naturali quod in violento acquiritur impetus faciens ad motum: contra quos non arguitur nisi ex de terminatione Aristotelem. non ponens tale impetum ut videbitur octauo huius: tamen potest sic argui. talis impetus non acquiritur in quiete sed in motu: igitur motus est causa illius impetus: sed ille impetus est continue maior ⁊ maioratur: igitur impetus non est causa velocitatis motus: sed magis contra: propterea respondetur. una cum seniozibus: quod motus lapidis deorsum non fit solum ab intrinseco sed et ab extrinseco: videlicet aere insequente lapide ⁊ illud impellere ne fiat vacuum: ⁊ quoniam continue est plus ⁊ plus de aere committitur ⁊ impellente lapide id continue maioratur potentia maioratur velocitas: unde neque species. quod velocitas ⁊ tarditas non sunt species neque differentie motus probatur dupliciter: ⁊ primo sic illa que competunt omni specie motus non sunt species neque differentie motus: sed velocitas ⁊ tarditas competunt cuilibet specie motus igitur ⁊ tunc per sequeuntur cum minoribus: quoniam motui locali alterationis augmetationis ⁊ diminutionis: ⁊ oibus speciebus istarum motuum competit velocitas ⁊ tarditas ut inductiueliquet: maior autem probatur quoniam species ⁊ differentie aliorum speciebus. diuisiue non verificatur de se inuicem: sed sunt species ⁊ differentie incommensurabiles: igitur non possunt esse cōes oibus speciebus illius generis: aialia enim diuiditur per rationale ⁊ irrationale: id nullum animal rationale extrinsecale nec contra: Si velocitas ⁊ tarditas essent species seu differentie motus nullus motus velox esset tardus nec contra. Le. li. ¶ Unus igitur motus: neque differentie sunt velocitas ⁊ tarditas: quia oēs motus sequuntur differentes finem. ¶ Secundo arguitur sic illa non differunt specie quod per principia non differunt speciebus principia velocitatis ⁊ tarditatis non dicitur specie igitur velocitas ⁊ tarditas non differunt specie: per proportionem non sunt species neque differentie motus: prima per antecedens est nota: sed de declaratione: quoniam maior grauitas ⁊ minor grauitas sunt principia velocitatis ⁊ tarditatis in motu deorsum: maior autem leuitas ⁊ minor leuitas sunt principia velocitatis ⁊ tarditatis in motu sursum: constat autem quod maior grauitas ⁊ minor grauitas non differunt specie neque aialia ⁊ minor leuitas. Le. li. ¶ Quare neque grauitas ⁊ leuitas que idem ut videtur ad ipsas aut ignis ad ipsas. id est que velocitas ⁊ tarditas non differunt specie sicut nec grauitates terre que sunt ad terram nec grauitates ignis que sunt ad ignem.

Notandum quod non dicitur per se grauitas tamen ⁊ leuitas esse principia cuiusque velocitatis ⁊ tarditatis: quia in augmetatione ⁊ diminutione ⁊ alteratione velocitatis ⁊ tarditatis: nulla concurrente actiuitate grauitatis aut leuitatis: non enim sunt grauitas ⁊ leuitas principia omnium velocitatum ⁊ tarditatum localium: quia aliquis motus celi est velox ⁊ aliquis tardus: tamen in celo non est grauitas neque leuitas: sed cuiusque velocitatis ⁊ tarditatis localis in motibus naturalibus elementorum ⁊ localibus mixtorum: iactatorum grauitas ⁊ leuitas sunt principia: non enim philosophus dicit oēs grauitates esse eiusdem specie neque oēs leuitates: sed quod semper grauitas maior ⁊ grauitas minor ad locum terre sunt eiusdem specie: ⁊ quod continue leuitas maior ⁊ leuitas minor ad locum ignis sunt eiusdem specie: comētorum enim non vellet quod grauitas terre ⁊ grauitas aqua sunt eiusdem rationis: neque quod sint eiusdem specie leuitas ignis ⁊ leuitas aeris. ¶ Unus igitur finem correlariū motus rectus est magis vnus quam motus reflexus: probatur: quia quāto aliquis motus est minor diuisibilis: tāto est magis vnus: sed motus rectus est minor diuisibilis

Tex.
cō. 45.

Libri quintus.

lis q̄ motus reflexus: igit̄ ēi patz cōsequētia cū maiori
p hoc enīz motus regularis est magis q̄ irregularis:
qz est min⁹ diuisibilis vt patuit i declarādo motū irregu-
larem esse vnū rōne sue cōtinuitatis minozē hē tamē
vnitatem q̄ motus regularis ppter esse magis diuisi-
bilem: minoz vō sic arguit̄: oē nō cōpositus ex contra-
rijs est minus diuisibilis q̄ cōpositus ex contrarijs: s; mo-
tus rectus nō cōponit̄ ex contrarijs: motus vō reflex⁹
cōponit̄ ex contrarijs: igit̄ mot⁹ rectus est min⁹ diuisibilis
lis q̄ mot⁹ reflexus: p̄ia ps antecedētis est nota indu-
ctiue: qm̄ min⁹ est diuisibilis tā albedo q̄ nigredo q̄
cōpositū ex albedine ⁊ nigredine: ⁊ min⁹ ē diuisibilis
tā caliditas q̄ frigiditas q̄ cōpositū ex caliditate ⁊ fri-
giditate. ¶ Secūda ps antecedētis etiā clara est inducti-
ue: qm̄ nullus mot⁹ sursum neq; aliq; motus deorsū cō-
ponitur ex contrarijs: motus atq; cōpositus ex motu sur-
sum ⁊ motu deorsū bene cōponit̄ ex contrarijs: vt vide-
bitur i tractatu sequēti. l. li. ¶ Unus qdē igit̄ irregula-
ris est motus q̄ est cōtinuus: minus aut̄ vn⁹ est q̄ regu-
laris: q; quidē reflexio motui accidit respectu mot⁹ re-
cti: q; aut̄ min⁹ vnus sit q̄ rect⁹ manifestat cōmixtio sp̄
contrarij inuenta in motu reflexo ⁊ nō recto.

Notandum fm̄ cōmētatorē cōmēto
45. q; cū mot⁹ ineq̄lis fuerit
magis diminutus in ca: eiusdē motus nūero ⁊ dimi-
nutuz in oī genere ē diminutū p̄mixtiōē contrarij: sequi-
tur q; mot⁹ ineq̄lis sit cōpositus ex contrarijs: ⁊ sic nō
est vnus in rei veritate: cōmētator p̄ motū ineq̄lē in-
telligit hic motū reflexū ⁊ ḡnāliter oēs motū diminutū
¶ Prima ppō quā intēdit cōmētator est ista: quanto
aliq; mot⁹ est magis diminutus: tāto est min⁹ vnus: p; qz
tāto plus sibi deficit de eo q; spectat ad suū esse: ⁊
cōsequēter plus diuidit̄ a sua p̄fectiōe: igit̄ est min⁹ vn⁹
¶ Secūda ppōitio oē diminutū est diminutum per
mixtiōē contrarij: nō loquit̄ cōmētator de mixtiōe cō-
trarij p̄positū t̄m: sed de mixtiōe contrarij p̄positū vt pri-
uatiui indifferēter: qm̄ eo facto q; illud est diminutum
aut rōne contrarij vel priuatiōis: albedo enī remissa ē
diminuta p̄mixtiōē contrarij p̄positū. l. nigredinis lu-
men aut̄ est diminutū p̄mixtiōē contrarij priuatiui: nō
q; tenebra sit cōmixta luminī: sed in lumine remissio est
necessario luminis intērioris cū aptitudine ad illud.
¶ Tertia ppō: oīs motus ineq̄lis cōponitur ex
contrarijs: patz: si enī per motū ineq̄lē intelligis mo-
tum reflexū indubie ille cōponit̄ ex contrarijs vt liquet
si aut̄ p̄ motū ineq̄lē intelligis motū diminutū ille
itep cōponit̄ ex contrarijs. l. ex habitu ⁊ priuatione.
¶ Quarta ppō nullus mot⁹ ineq̄lis est vere vn⁹:
patz: qm̄ motus reflexus nō est vere vn⁹ cū interpretat̄
quies media: s; est vn⁹ p aggregationē ⁊ rōnē tēporis
cōtinuū quo ē ⁊ dī vnus: motus etiā diminut⁹ nō est
vere vn⁹: qz sibi deficit aliqd q; spectat ad vnitatē illi⁹
predicta arguitur: ⁊ p̄io q; mot⁹

Contra rectus est magis vn⁹ q̄ mot⁹ circu-
laris: qm̄ motus rect⁹ est min⁹ diuisibilis q̄ mot⁹ circu-
laris: q; arguit̄ sic: mot⁹ rectus nō cōponitur ex contra-
rijs: motus aut̄ circularis cōponit̄ ex contrarijs: igitur
⁊. tenet cōsequētia cū maiori: ⁊ minoz declaraf: quo-
niā cōponit̄ ex ascēsu ⁊ descensu: nā rotēfiguli vna ps
cōtinue est p̄pinq; centro mūdī: ⁊ alia remotior. Si
militer orbis ecclīac ac epīclī cōtinue vna ps est p̄
pinq; centro mūdī: ⁊ alia remotior. ¶ Secūdo ar-
guitur q; motus irregularis nō est min⁹ vn⁹ q̄ regula-
ris: qm̄ cū vnū ⁊ ens cōuertitur. 4. mēba. mot⁹ irre-

gularis esset minus ens q; est falsū cū nō sit minozis
p̄fectiōis: imo aliquādo maioris p̄fectiōis cū sit in no-
bilioz subiecto: ⁊ ad nobilioz t̄mū p̄t manifestari tā
in motib⁹ eiusdē rōnis q̄ diuersaz: calefactio. n. irre-
gularis existēs in boīe ad caliditatē vt. s. est p̄fectior q̄
calefactio regularis i ligno ad caliditatē vt. 4. ¶ Ter-
tio arguit̄ q; ad regularitatē mot⁹ nō requirit̄ vnūz
mitas fm̄ velocitatē in oī pte: qz mot⁹ celi est regularis
simus cū sit mēsurā oīum alioz motū: ⁊ t̄m nō est
vniformis in velocitate fm̄ oēs partē: qz ptes circūse-
ritales seu eq̄noctiales veloci⁹ mouētur q̄ ptes cētra-
les versus polos: in motu enī circulari quato ptes sūt
ppinq; oēs cētro: tāto tardius mouētur: ⁊ quato ma-
gis elōgātura cētro: tāto veloci⁹ mouētur. ¶ Quarto
arguit̄ q; nullus mot⁹ sit regularis: qm̄ oīs mot⁹ aut
est nālis aut est violentus: si nālis ille est veloci⁹ in fi-
ne q̄ in principio: si violent⁹ ille ē veloci⁹ in principio q̄
in fine fm̄ p̄hsecūdo ce. 3. itē si aliq; ēē mot⁹ regula-
ris maxime videret̄ mot⁹ celi: sed h̄ nō: qz aliq; eius
ptes mouētur irregulariter: v; linea: ⁊ aliquādo pla-
nete qui mouētur: q̄nq; veloci⁹: q̄nq; tardi⁹: dicūt enīz
astrologi q; planete sūt aliq̄n retrogradi: aliq̄n directi
aliq̄n stationarij ⁊ iterdū p̄cessiui: q; nō esset vez: nisi
irregularit̄ mouerētur. ¶ Ad p̄mū negaf q; motus
circularis cōponat̄ ex motib⁹ contrarijs: imo motui cir-
culari nullus mot⁹ p̄iat p̄ Ari. p. ce. ⁊ nego q; p̄pona-
tur ex motu ascēsus ⁊ motu descēsus: ⁊ tūc ad argumē-
tū p̄mū vna pl appropinq; ad cētrū mūdī: ⁊ alia elō-
gatur: igit̄ illi⁹ aliqua ps ascēdit ⁊ aliqua descēdit: nega-
tur p̄ntia qz ascēdere est moueri a cētro mūdī: ⁊ descē-
dere est moueri ad cētrū mūdī: cōstat aut̄ q; mot⁹ circu-
laris siue sit rotēfiguli siue ecclīac siue epīclī nō ē a cē-
tro mūdī neq; ad cētrū mūdī: sed est circa p̄pū cētrū.
¶ Ad secūdū dī q; mot⁹ irregularis denominatōe ex
trinfeca. l. rōne subiecti vt termini pōtēē p̄fectioris de-
nominatione intrinfeca cōparādo t̄m motū regularē
⁊ irregularē inuicē: mot⁹ regularis sicut ē magis vnus:
ita magis p̄fect⁹: ⁊ tūc ad argumētū mot⁹ regularis ē
magis vn⁹ igit̄ magis ens: negaf p̄ntia: nā p̄ctus est
magis vnus q̄ hō loquēdo de vnitatē: vt dicit̄ in diui-
sionē: ⁊ tamē nō magis ens: vñ vnū cū sit passio en-
tis nō quidē priuatiua nec negatiua: s; p̄positiua supad-
dit̄ enti duplicē rōnē: vnā p̄positiua que dī cōtinētia: ⁊
vnā priuatiua vel negatiua que dī indiuisio sui: quāto
igit̄ aliquis est min⁹ indiuisibilis: tāto est magis vnū vni-
tate indiuisiōis: ⁊ quāto aliquid magis est p̄fect⁹ tāto
est magis vnū vnitatē cōtinētiē: deus enī est maxime
vnū: ⁊ tamē est magis vnū q̄ punctus vnitatē indiui-
sionis: sed est magis vnū q̄ aliqd aliud rōne cōtinen-
tiē formalis aut virtualis: cū oīa cōtinēant̄ formalit̄:
aut virtualiter in deo: p̄ctus igit̄ est magis q̄ hō vni-
tate indiuisiōis: ecclīa aut̄ hō est magis vnus q̄ pun-
ctus vnitatē cōtinētiē: qm̄ plura formaliter aut virtua-
liter cōtinētur ⁊ vniunt̄ in boīe q̄ in puncto. Et tūc ad
argumētū hoc est magis vnū: igit̄ hoc est magis ens:
cōcedo p̄ntia: si ly vnū dicit̄ vnitatē p̄ntiē formalit̄
aut virtualit̄: si aut̄ dicit̄ vnitatē indiuisiōis: negaf cō-
sequētia: ⁊ ad p̄bationē: qz ens ⁊ vnū cōuertuntur cō-
cedatur: s; nō cū quolibet termino: vñ hō ⁊ r̄sibile cō-
uertuntur: ⁊ tamē nō sequit̄ tu es r̄sibile Rome: igit̄ tu
es hō Rome. Etia cōuertuntur mot⁹ ⁊ velox cū si rep̄ta-
tur vnū sine alio: ⁊ tamē nō sequit̄ iste mot⁹ est magis
velox q̄ ille: igit̄ est magis mot⁹: antecēdēs est vez: ⁊
cōsequēs falsū: data q; p ly iste demōstret̄ mot⁹ irregu-

Phisicorum.

latis valde veloci: et p ip ille demōstret motus regula-
ris valde tardus. Ad tertius dicit q mot⁹ dupl⁹ dī
regularis et irregularis: v3 quo ad tps: et quo ad subz:
mot⁹ regularis quo ad tēpus est ille quo ineqū pte tē-
poris spatū pīrātur eqle: et sicut mot⁹ celi est regula-
rissim⁹: mot⁹ regularis quo ad subz est ille quo q libet
ps mobilis eque velociter mouet cū toto: et sic ē mo-
tus regularis mot⁹ elemētoz sursum vel deorsū: nō at
est regularis quo ad tps: qz p motū illū in pīb⁹ eqūib⁹
tpis spatia pīrāseunt īeqūia: mot⁹ irregularis quo ad
subm est ille quo nō q libz ps mobilis eque velocit mo-
uetur cū toto: et talis est mot⁹ circularis: nūq enī cor-
poris spici oēs ptes eque velocit mouent iūcē: n3 cūz
toto: mot⁹ enī irregularis quo ad tps est ille quo in p-
tibus eqūibus tpis spatia pīrāseunt īeqūia. Jte mot⁹
h3 duplices ptes aliquā fm diuisionē tps: et aliquā
fm diuisionē subiecti: vt als dcm est et magis dīcet in
sexto hui⁹: nō ergo loquit pbs de regularitate et irre-
gularitate mot⁹ quo ad subm s3 tū quo ad tēpus: et cō-
sequēter cōcedit q ad regularitatē mot⁹ requirī vnifor-
mitas in velocitate s3 quālibz pte sua: nō qdē diuisiō
diuisiōe subiecti: s3 diuisiōe tpis. Ad quartū rīdet:
q nō oīs mot⁹ nālis ē velocior in fine q in pīncipio
qz mot⁹ celi est nālis et vniformis ē sp. et ad pbs rīdet
q loquit de motu celi ceteris parib⁹ sic q non īpēdiat
neqz variet mediū in raritate et dēnitare. Et notatē lo-
quit de simplici elto: qz īmixtis illud forte nō ē necessa-
riū: si enī esset aliqd mīxtū hīs de elto terre gradū vt
6. et de quolibet alio gradū vt duo: et poneret in cōca-
uo lune seclūso cōi īuamēto extrīseco pīnue tard⁹ et
tard⁹ moueret s3 qz resistētia ēēt cōtinue maior et po-
motūa mīnor vt patz īuēt. Ad pfirmationē dī q
mot⁹ celi ē regularissim⁹ dato q planete aliq mō mo-
ueatur īregularit: qm planete et sūt ptes celi: tū dīscō-
tinuatur ī celo: et hnt motū pīnū: q pp aggregationē
alioz motū dī qm retardari et hnt sūt aliter īspecu-
lanōis. (Si at oēs). Quarta conclusio ex duob⁹ motib⁹
fm spēz nō pōt fieri vn⁹ mot⁹ nūero: pbat: oīs mot⁹
vn⁹ nūero pōt ēssē regularis et irregularis: s3 ex duob⁹
motib⁹ s3 spēz nō pōt fieri mot⁹ regularis et irregula-
ris: qz p pīntia cū maior ex dīctis: qm velocitas et
tarditas regularitas et irregularitas pnt īdifferētē cō-
petere cūlibz motui s3 nāz mot⁹: et mīnor declarat ex
eo qz ex duob⁹ motib⁹ s3 spēz nō pōt fieri mot⁹ regula-
ris: qz ex eisdē nō pōt fieri mot⁹ regularis et irregula-
ris: p3 pīntia: qz ex opposito sequit q oppositū anīce-
dēs arguit: nā mot⁹ regulares oēs ptes pnt pīnuare
vt determinatū est. s3 duo mōt⁹ diuersaz spēz nō pnt
īnuicē cōtinuari vt īductiue p3: qz nō apparet: quō mo-
tus local possit cōtinuari alteramētū vel augmētū: aut
quō pnt iūcē cōtinuari augmētatio et alteratio cū nō
possint hēre vltima vnū vt patuit in declaratōe pīe cō-
clusionis. I. e. li. (Si at oēm motū nūero vnū cōtingit
et regularē ēē et nō regularē): nō erūt mot⁹ qui nō fm
spēm eādē sunt habit et īmediatī ipi vn⁹ et cōtinu⁹ mo-
tus: quō enī erit ex alteratōe cōpositi? et loci mutatōe: in
dīget enī cōuenire vn⁹ cū alio ad h q cōtīnētur: s3 non
pnt cōuenire sicut nō possūt habere idē vltimū.

Notandū q cōmētatoz cōmēto. 45. ar-
guit illā p pōnē cōcessaz oīs
morus vn⁹ nūero pōt ēssē regularis et irregularis oī-
dēdo illā nō ēē vlr verā: qz ī li. ce. et mū. vnū pbatū ē
motū celi nō posse ēē īneqle neqz īregularē. Rīdet cō-
mētatoz q mot⁹ celi ē act⁹ corpiis celestis: et īnquātū

est actus corpiis celestis sibi repugnat īequalitas et ī-
regularitas: īnquātū at est act⁹ corpiis sic nō repugnat
sibi aliqd illoz: nullū. n. corpi in eo q corpi repugnat
moueri regulariter et irregularit: s3 tū corpi in eo q cē-
lestē: nūc at pbs nō loquit h de motu vt est act⁹ cor-
poris celestis: s3 de motu vt est act⁹ corpiis in cōmuni.

Contra p dīcta arguit: et pīo q ex duob⁹
motibus fm spēm pōt fieri vnus
motus nūero: qm ex diuersis formis fm spēz potest
vna tertia fieri: qz p idē ex diuersis motib⁹ fm spēm
pōt vn⁹ tērn⁹ fieri: ancedēs p3: tā de formis pīrarīs q
nō cōtrariīs: tā accētibus q subalib⁹ qm ex. 4. formis
elemētoz sūt vna forma mīxta: et ex formis q sūt in car-
ne sanguine et osse sūt vna forma alalis: et ex albedine
et nigredine sūt vna forma media. Secūdo arguit. q
mot⁹ diuersaz spēz pnt īnuicē cōtinuari tā cōtrarij q
nō cōtrarij ponēdo q in. 2. subm in hora futura īdu-
catur tota latitudo caliditatis: sic q in fine hore. a. hē-
bit gradū sūmū caliditatis: et in eodē īstātī sūt appli-
catum vnū sūmū frigidū īpī. a. q īcipiat remittere cali-
ditatē. a. īducēdo in hora sequēte totā latitudinē frigi-
ditatis: et p3 q ista calefactio et illa frigeffectio erūt mo-
tus īmediatī: aut īgīf vltima erūt vnū aut duo: nō duo
qz aut aliqz gradus frigiditatis staret cū grado sūmū
caliditatis q est in po⁹ aut daret pīmū mutātū ēē īme-
diatē post īstās quo frigidū īcipit agere in calidū
q est pīa pīm. 6. hui⁹: vt p3 īgīf dicere q illoz motū
vltima erūt vnū: et p pīo illi mot⁹ erūt cōtinui. Et con-
firmat qm forme diuersaz spēz tā subales q accidē-
tales: tā pīrarie q nō pīrarie īnuicē cōtinuatur: īgīf et
mōt⁹ diuersaz spēz īnuicē cōtinuant tā cōtrarij q nō
cōtrarij: p3 pīntia: qz mot⁹ dēnotat et īspecīcat a tērnū
no ad quē p Aristot. in hoc quīto: et ancedēs est mani-
festū de duab⁹ medietatib⁹ vnū virgē: quaz vna viuūt
et altera nō viuūt: qz vna ē albā et altera nīgrā. Ad
pīmū negat pīntia: qz forme diuersaz spēz tā pīrarie
q nō cōtrarie cū fuerūt res pmanētēs pnt simul stare: et
maxime quādo sūt potēntiales ad aliā formā: nō autē
pnt sic subare simul mot⁹ cōtrarij: neqz sūt aliq motus
pp suā successiōnē q sūt potēntiales ad vnū motūz se-
quēte alteri? spēt: cū ista sūt cōditio formaz pmanētūz
et nō successiūaz. Ad secūdū dī q illi mot⁹ nō cōtī-
nuatur nō obstat q vltima eoz sūt vnū: et ad pīm
dī. q cōtinua sūt illa quoz vltima sūt vnū: dico q īpē
loquit de vltimo ītrīnseco et nō extrīnseco: de vltimo
fm formā et nō fm mās: mō gradus sūmū caliditatis
ē ītrīnseco motui calefactiōis. et extrīnseco motui frī-
gefactiōis: cū nullus motus hēat aliquod pīmū mu-
tatū ēē ītrīnseco: requirīt etiā ad pīnuatōnē q vlti-
ma sūt vnū fm formā: mō illud mutātū ēē est tū vlti-
mū fm mās: vltimū fm formā in motu est mutatio du-
plex īdiuisibilis pīnuas illos mot⁹ īnuicē: id non est
possibile tales mot⁹ īnuicē pīnuari. Et ad pfirmatio-
nem dī q duplex est gñatio: v3 fm formā et fm mās.
Continuatio fm formā est qn aliqua pīungūt p ali-
quod īdiuisibile ītrīnseco cūlibet illoz. Continuatio
fm materiā est quādo aliqua duo vnūnt p īdiuisi-
bile extrīnseco illis: et sic pīnuant forme subales et ac-
cidētales nō īate illaz medietatū virgē: nunq ergo ali-
qua diuersaz spēz pnt īnuicē pīnuari fm formā
sed tantū fm mām: neqz ex hoc sequit mot⁹ diuersaz
spēz etiā posse cōtinuari fm mām: qm due forme di-
uersaz spēz pnt ēē subiectiue in materiis aut in quā-
tatibus eiūsdē ratiōis: et ratiōe quaz sūt pīnuatio s3

Tex
cō. 4

Libri quintus.

mā. sed duo motus diuersi spēs non pnt ēē subie
ctiue in diuersis quantitatibus eiusdē rationis pūua
tis iuicē: et h loquēdo de motu vt diuidit diuisione tē
poris: si. n. mor^o noian sunt in duab^o horis pūuis il
lud est tū sicut in mēsurā: et non sicut in subo: accipien
do aut motū vt diuidit diuisione mobilis: sic duo mo
tus diuersi rationū iuicē continuātur p mēz tā con
trarij q non p contrarij. s. albefacio et frigesacio: aut deal
batio et denigratio: dato q vni^o corpis vna medietas
calefiat et albefiat: alia vō medietas frigesiat et nigre
fiat aut alio in spē motu moueatur: quare et.

Tex.
cō. 46.

Amplius

aut determinādum).
Iste est terti^o tractat^o
quid p phycoz: in quo
phus determinat de
contrarietatem motuū et
quien: postq^o de mē
nauit de vnitāte et dī
ferētia motuū: et diui
ditur in. 4. capla: quo
rum primū inuestigat
qui motus iuicē pira
riatur: et qui nō. Secūdu manifestat p rarietate mor^o
ad quietē et qētis ad qētē ibi. (Qm autē). Tertiū decla
rat p rarietate reptā inter violētū et nāle ibi. (Dubita
bit autē). Quartū capl^o mouet queda dubia et soluet
ibi. (Habz aut dubitationē). Primū capl^o diuidit in
tres ptes. In pza pmitit vna distinctionē p motū q
stionis. In secūda exequit de intēto: accipiedo vnum
mēbzū distinctionis: et rēdēdo ad qētū ibi. (Est autē).
In tertia pte mouet dubitationē et soluit ibi. (Qm au
tem est). Quātū ad primū dicit pbs q. s. modis pos
sunt ymaginari motū p rariari motū: pzo qdē qz illi
sūt ab eadē forma in eadē formā: eo mō quo dicimus
corruptionē et generationē inuicē p rariari: cuz gūatio
sit a nō ēē ad ēē alicuius forme: corruptio est ad nō ēē
eiusdē forme: et sic dicere motū q est a sanitate p raria
ri motū q est in sanitate. ¶ Secūdo pōt ymaginari
motū p rariari motū: qz illi sūt ex terminis p rarijs: eo
mō quo qd diceret motū q est ex sanitate et motū q est
ex egritudine inuicē p rariari: sicut p rariant mor^o ter
re q ē ex fursū et mor^o ignis q ē ex deo. ¶ Tertiū pōt
ymaginari motū p rariari motū: qz illi sūt in terminos
cōtrarios: eo mō quo dicerem^o motū qui est in sanita
te p rariari motū q est in egritudine sicut contrariant^o
motus iuicē qui sūt in albedinē et nigredinē aut mor^o
qui sūt in caliditate et frigiditate. ¶ Quarto pōt yma
ginari motū cōtrariari motū: qz illi sūt de p rario in
cōtrarijs: eo mō quo qd diceret motū q est ex sanitate
cōtrariari motū q est in egritudine: aut q est ex albedi
ne cōtrariari motū q est in nigredinē pp p rarietate re
pertā iter albedinē et nigredinē: aut iter sanitatē et egrit
udinē. ¶ Quinto pōt ymaginari motū p rariari motū
qz illi sūt ex terminis p rarijs in terminos p rarios vt mo
tus q est ex sanitate in egritudine p riet motū qui ē ex
egritudine in sanitate: et mor^o q est ex albedine in nigre
dinē cōtrariet motū q est ex nigredine in albedinem.
Querit ergo pbs vtrū motus qui est ex aliquo cōtra
rio p riet motū q ē idē cōtrariū: aut q est ex vno con

trario p rariet motū q est ex alio cōtrario: aut q est in
vno cōtrariū: p rariet motū qui est in aliud cōtrariū:
aut q est ex vno cōtrario cōtrariet motū q est in aliud
cōtrariū: aut q est ex cōtrario in cōtrariū cōtrariet mo
tū q est ex scōo cōtrario in primū cōtrariū: et oīz isto
rum exēpla posita sūt. Le. li. (Amplius aut determinā
dum est qualis mor^o p rari^o motū et demāstione). i. de
qēte eodē mō: sed pzo determinādū est vtrū p rariū
mor^o sit q est ex eodē: et q est in idē: vt q est ex sanitate
et q est in sanitate: vt gūatio et corruptio vident^o aut q
est ex cōtrarijs vt q est ex sanitate et q est ex egritudine
aut q est in cōtraria: vt q est in sanitate et q est in egritu
dinē aut q est cōtrario ei q est in p rariū: vt q est ex sa
nitate in egritudine: et q est ex egritudine in sanitate: ne
cessario ē. n. aut vni^o quēda hor^o ēē mōdoz penes q
attēditur p rietas motuū aut ples: nō. n. ē alr^o pponere.

Notādū fm cōmētatoz cōmēto. 46. q
cōtrarietas mota est in oībz^o mo
tibus q sūt ex cōtrarijs ad p raria: s. querit h modus
verus quo sūt p ria. Ita q p rietas est in oībus moti
bus q sūt ex cōtrarijs ad p ria: sed h querit pp qd sunt
cōtrarij vtrū pp cōtrarietate terminoz ad quē solum
aut pp cōtrarietate vtrūqz. s. tā ppter cōtrarietate ter
mino: a quo: quā pp p rarietate terminoz ad quē.
(Est autē). Ista distinctio ē pmissa pbus ponit quoz cō
clusiones: quaz prima est ista: mor^o qui est ex vno cō
trario: nō cōtrariat motū q est in alte: cōtrariū. Se
cūda cōclusio: p rietas motuū nō habz attēdi penes cō
trarietate terminoz a quo ibi. (Neqz quo est). Tertia
cōclusio: p rietas motuū pot^o est attēda penes cōtra
rietate terminoz ad quē q mōz a quo ibi. (S. ma
gis). Quarta cōclusio q illi mor^o sunt p rari q sūt in cō
traria: et q sūt ex cōtrarijs in p raria ibi. (Relinquitur
ergo). Pza cōclusio arguit sic: nō cōtrariat sibi ipsi
sed mor^o qui est ex vno cōtrario est mor^o qui est in al
terum cōtrariū: igit motus qui est ex vno p rario non
cōtrariat motū q est in alte: cōtrariū: tenet p rietā cum
maiori: et minor est euīdēs: qm motus q est ex sanita
te est mor^o qui est in egritudine: s. nō sub eadē ratione:
qm motus vt est ex sanitate nō est mor^o vt est in egritu
dine: aut ex quo sanitas aut egritudo nō sunt idē: sed cō
trariatur: si enī motus vt est ex sanitate est mor^o vt ē in
egritudine: sequit q nō stat motū esse ex sanitate quā
sit in egritudine q est falsū: qz mor^o a sanitate vt duo
ad sanitatē vt. 4. nō est in egritudine: sicut neqz motus
qui est ab egritudine remissa intenaz est ad egritudine
iēlaz ead sanitatē. Le. li. (Est at mor^o q quidē ex p rario
ei q ē in p rariū nō cōtrariatur: vt qui est ex sanitate ei qui ē
in egritudine: idē enī et vnu est: esse quidē igitur non
idē est tēporis fm rationē: sicut nō idē est ex sanita
te mutare et in egritudine: v3 fm rōnē: qm mutatio ex
sanitate icludt egritudine: neqz mutatio in egritudine
icludt sanitatem.

Notandum fm cōmētatoz cōmēto. 47. q si motus
esset cōtrariū hoc modo: tūc eadē res esset cōtraria si
bi q est impossibile: est enī idē motus in numero non sit
idē p r diffinitio nē motuū. n. de sanitate p r est motū
de sanitate nō est idē fm diffinitionē cū motu ad egrit
udine: licz sit idē fm subiectū. s. quomā motus de sa

D liij

De hisicorum.

nitare est motus ad egritudinem: sed illa que sunt idem secundum subiectum et diuersa secundum diffinitionem non sunt contraria. **P**rima propositio commentarij est ista: si motus ex vno contrario esset contrarius motui qui est in alterum contrarium eadem res esset contraria sibi ipsi: patet: quia idem est motus numero quo receditur ab vno contrario: et accedit ad reliquum sicut est eadem via qua receditur a thebis et iur ad athenas: motus enim est via inter terminum a quo et terminum ad quem secundum commentatorem tertio huius. **S**ecunda propositio licet motus ex sanitate sit idem numero motus qui est in egritudinem: tamen diffinitio est diuisa: quoniam aliter diffinitur motus ex sanitate et motus in egritudinem: sicut aliter diffinitur motus ab thebis et motus ad athenas. Et tunc arguit commentator sic: quocumque sunt idem secundum subiectum et diuisa secundum diffinitionem non sunt contraria: sed motus qui est ex vno contrario et motus qui est in alterum contrarium sunt idem secundum subiectum et diuisa secundum diffinitionem: igitur motus qui est ex vno contrario et motus qui est in alterum contrarium non sunt contrarij. Et cum dicit commentator illo motus esse idem secundum subiectum non accipit subiectum pro subiecto inhesionis: quia sic alteratio et loci mutatio essent idem secundum subiectum: sed accipit subiectum pro subiecto predicationis. id est de eadem re numero dicitur motus qui est ex contrario: et motus qui est in contrarium non solum in concreto: sed etiam in abstracto. **E**x predictis sequitur quod in omni genere motuum et mutationum eadem numero est transmutatio acquisitiua et deperditiva: ita quod calefactio est acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis et idem motus albefactionis numero est acquisitio albedinis et deperditio nigredinis sicut etiam idem motus localis numero est acquisitio loci sursum et deperditio loci deorsum: et eadem mutatio numero est generatio et corruptio iuxta illud Aristotelis primo de generatione et corruptione vnius est corruptio alterius: et econtra. **E**t in hoc increpatur Ioannes Bridanus et communiter omnes moderni dicentes motum acquisitionis albedinis non esse motum deperditionis nigredinis. et quod illi sunt duo motus si cur acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis cum acquisitione caliditatis sit caliditas que acquiritur: et deperditio frigiditatis sit frigiditas que deperditur. Dicit enim philosophus primo huius quod vni subiecto cum duobus contrariis sufficit vna transmutatio et vna transmutatio sufficit illa tria. Si autem non sufficiunt auctoritates allegat Aristotelis et Commentatoris probo per rationes quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non sunt motus diuersarum rationum ut asserunt partem oppositam sustinentes loquendo de motu secundum formam: quia de illo tantum philosophus facit mentionem. Et primo sic: acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis sunt per se ad eundem terminum specie: igitur sunt eiusdem rationis: patet consequentia per philosophum in capitulo de veritate motus: et probatur antecedens ex eo quia quilibet illorum motuum est per se ad calidita-

tem quod declaratur de deperditione frigiditatis: quia de acquisitione caliditatis non est dubium: quoniam terminus ad quem per se deperditionis frigiditatis non potest esse alius quam aliquis gradus remissus frigiditatis vel non gradus frigiditatis aut caliditatis sed non potest esse aliquis gradus remissus frigiditatis neque non gradus illius: igitur terminus ad quem per se est caliditas: patet consequentia cum maiori et minori declaratur: nam quocumque gradu frigiditatis remisso dato accidit deperditio frigiditatis quod terminetur per illum gradum: quia indifferenter potest terminari per aliquem intensiorem et remissiorem locum quando de deperditione frigiditatis in communi: non etiam terminus per se eius principaliter intensus est non gradus frigiditatis: quoniam tunc deperditio frigiditatis non est motus: et consequenter non esset motus acquisitio caliditatis: cuius oppositum hic supponitur de intentione philosophi: patet consequentia: quia deperditio frigiditatis et acquisitio est per se primo de contradictione in contradictorium. **S**ecundo sic: impossibile est vni motui naturali plures motus naturales sibi contrariari ouersarum rationum: sed acquisitioni frigiditatis contrariantur deperditio frigiditatis et acquisitio caliditatis: quarum quilibet est motus naturalis: igitur acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non sunt motus ouersarum rationum: patet consequentia cum maiori et minori vna cum primo et vni tantum vnum est contrarium: et minor est evidens: quoniam sicut caliditas naturaliter acquiritur: ita frigiditas naturaliter deperditur: et naturaliter acquiritur. **T**ertio sequitur quod aliquid simul et semel mouetur moribus contrariis contra philosophum tam hic quam octauo huius: et probatur consequentia: nam aliquid simul mouetur acquisitione caliditatis et deperditione frigiditatis: sed acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis sunt motus contrarij si sunt motus inuicem differentes: igitur et patet consequentia cum maiori et minori declaratur: nam acquisitio caliditatis est caliditas que acquiritur: et deperditio frigiditatis est frigiditas que deperditur: inuicem contrariantur quia videlicet inuicem et mutuo se expellunt igitur acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis inuicem contrariantur. **Q**uarto sequitur quod acquisitio caliditatis ut octo et deperditio frigiditatis ad gradum ut duo sunt motus inuicem contrarij: consequens est falsum: quia possunt simul inesse eidem subiecto: et probatur consequentia: illi motus sunt contrarij qui sunt ad terminos contrarios: semper intelligendo per se secundum Aristotelem hic: si acquisitio caliditatis ad gradum ut octo et deperditio frigiditatis ad gradum ut duo sunt ad terminos contrarios. Igitur et minor apparet ex eo: quia gradus ut octo caliditatis et gradus frigiditatis ut duo inuicem contrariantur. **R**espondet ad hoc argumentum dupliciter. Primo quod contrarietas motuum non arguitur ex contrarietate quorumcumque terminorum ad quem: sed vltimorum et maxime distantium in specie illa: quod non contingit hic: quia terminus vltimatus acquisitionis caliditatis est

Libri quintus.

summa caliditas et perditionis frigiditatis est non gradus frigiditatis: sed inter gradum summe caliditatis et non gradum frigiditatis est contrarietas.

¶ Secundo respondent quod ad hoc quod aliqui motus sunt contrarii non sufficit quod sunt ad terminos contrarios: quia motus factus per circulum ab a. in b. et motus factus ad diametrum a. b. in a. sunt in contraria: et tamen non sunt contrarii: quia motui circulari nihil contrariatur per Aristotelem primo ce. sed ultra oportet quod procedant modo contrario: quod non contingit de acquisitione caliditatis et perditione frigiditatis. ¶ Prima responsio non potest stare quia ut dictum est: omnis motus est per se primo de contrario in contrarium: et non de contradictione in contradictorium, sequeretur etiam quod nulla calefactio contrariatur frigefactioni nisi quilibet illarum sit ad gradum summum quod non est verum: unde calefactioni et frigefactioni accidit quod sit ad gradum summum. ideo nullus istarum terminus per se est gradus summus: sed calefactionis terminus per se est caliditas et frigefactionis frigiditas. ¶ Secunda responsio etiam non stat quoniam acquisitio caliditatis fit per caliditatem que acquiritur et perditio frigiditatis fit per frigiditatem: que deperditur tanquam per vias veniendi ad suos terminos ad quem: sed ille vias sunt contrarie quemadmodum contrariatur caliditas que acquiritur et frigiditas que deperditur. igitur illi motus procedunt per vias contrarias et consequenter modo contrario data positio illorum.

¶ Dicendum igitur secundum commentatorem tertio huius et in hoc quinto quod duplex est motus videlicet secundum formam et secundum materiam. motus secundum formam est acquisitio successiva coniuncta tempore per modum mensuræ: motus autem secundum materiam est forma que continue acquiritur vel deperditur: et ideo in calefactione sunt tres motus: duo secundum materiam videlicet caliditas que acquiritur et frigiditas que deperditur. et unus tantum secundum formam que est acquisitio caliditatis et perditio frigiditatis de quo loquuntur philosophus et commentator dicens quod est unus numero et diversus secundum diffinitionem: quia loquendo secundum materiam illi non sunt idem numero sed diversarum specierum: et consequenter potest concedi quod aliquid mouetur motibus contrariis: sed non est ad propositum philosophi et commentatoris loquentium de motu secundum formam et non secundum materiam.

Contra ista dicta arguitur: sic non implicat contradictionem caliditatem acquiri alicui subiecto absque perditione frigiditatis: neque implicat contradictionem frigiditatem deperdi absque acquisitione caliditatis: igitur acquisitio caliditatis non est perditio frigiditatis: patet consequentia: quia illa non sunt eodem quorum unum stat esse sine alio: antecedens est motus: quia sicut intenditur lumen absque perditione contrarii ita posset deus intendere caliditatem absque perditione frigiditatis: posset etiam auferre deus totam frigiditatem unius mixti

absque production alicuius caliditatis. ¶ Secundo omnes illi motus specie distinguuntur qui sunt per se ad terminos distinctos specificos: sed omnis motus quo acquiritur caliditas et omnis motus quo deperditur frigiditas sunt huius: igitur et tenet consequentia cum maiori per philosophum in hoc quinto et probatur minor: nam quilibet motus quo acquiritur caliditas est ad caliditatem tanquam ad per se terminum: et quilibet motus quo deperditur frigiditas est ad frigiditatem remissiozem quam prius tanquam ad per se terminum: sed omnis caliditas est a qualibet frigiditate specificè distincta. igitur et. Tercio deperditio frigiditatis est per se ad caliditatem vel aliquid aliud: sed non est per se ad caliditatem: igitur ad aliquid aliud: quod quia autem sit illud oportet quod distinguatur deperditionem frigiditatis ab acquisitione caliditatis: minor declaratur: quia aliter sequitur quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non differunt re neque ratione ex quo sunt per se a frigiditate in caliditatem: consequens contra philosophum et commentatorem dicens quod motus ex egritudine et motus ad egritudinem differunt ratione. Quarto si acquisitio caliditatis est deperditio frigiditatis per idem acquisitio sanitatis est deperditio egritudinis: patet consequentia si motus ex sanitate est motus ad egritudinem et motus ex egritudine est motus ad sanitatem: consequens falsum: quia possibile est aliquem continue intendi in sanitate nulla precedente egritudine. Hec sunt argumenta quatuor quibus partem contrariam sustentantes suam possunt suadere opinionem et eam que est de intentione philosophi et commentatoris satis apparenter reprobare. Ideo ad primum negatur consequentia sic. nam sequitur possibile est quod recessus a thebis non sit accessus ad athenas et contra. igitur recessus a thebis non est accessus ad athenas ut colligitur a philosopho tertio huius: sed solum sequitur quod differunt ratione iuxta modum loquendi philosophi et commentatoris in littera: non etiam sequitur possibile est quod acquisitio a non gradu simpliciter non sit acquisitio caliditatis ad gradum summum: et contra. igitur acquisitio caliditatis a non gradu simpliciter non est acquisitio caliditatis ad gradum summum dato quod nulla sit calefactio nisi ea que in hora acquiritur caliditas a non gradu simpliciter ad gradum vel octo. antecedens est verum et consequens falsum: calefactio enim que est a non gradu simpliciter potest terminari ad gradum vel 4. et possibile est calefactionem que est ad gradum summum incipere a gradu vel duo. ¶ Ad secundum dicitur quod motus quo deperditur frigiditas non est per se ad aliquem gradum remissiozem quam ante: quoniam quocumque dato potest terminari ad gradum intensiozem: et ad gradum remissiozem: immo potest terminari ad non gradum simpliciter frigiditatis: sed terminus ad quem per se illius est caliditas et si ponitur in casu quod per motum illum non acquiritur caliditas: sed tantum deperditur frigiditas: dico consequenter quod in casu isto deperditio frigiditatis non est motus proprie loquendo de motu: ut Aristoteles loquitur in hoc quinto: quoniam motus proprie sumptus semper est acquisitio terminus

Philosophorum.

ni ad quem: et deperditio terminatur a quo ubi enim per aliquam mutationem aliquid acquiratur et nihil deperditur: vel econtra illa mutatio non est verus motus: calefactio enim que a gradu ut duo ad gradum summum non esset unus motus: nisi caliditatis: ut duo esset coniuncta aliqua frigiditas recipiens corruptionem: ita a gradu summo caliditatis ad gradum ut duo non esset verus motus: nisi gradui ut duo caliditatis esset coniuncta frigiditas acquisita per illum motum. Con similitur dico quod in augmentatione et diminutione quod in omni augmentatione loquendo de augmentatione vera corrumpitur quantitas minor sicut generatur quantitas maior: non enim fit augmentatio: nisi mediante nutritio: non autem fit nutritio: nisi per generationem pororum ad quorum generationem sequitur corruptio quantitatis. Si etiam fiat diminutio a tripedale ad pedale: quantitas pedalis generatur non obstat quod partes ex quibus constituitur continue presumunt toto tempore diminutionis: quoniam totum non est sue partes: licet enim quantitati ut sic non sit aliquid contrarium: ut testatur philosophus in predicamentis tamen quantitati ut est terminus motus est aliquid contrarium: quoniam etiam non simul repugnant quantitas maior et quantitas minor: finis quod huius tamen invicem repugnant: ut sunt termini motus cum necessario una corrumpatur altera succedente et si alibi alter locus sum tunc secundum communem modum loquendi. Ita in proposito si acquisitio caliditatis non est deperditio frigiditatis: et si deperditio frigiditatis non est acquisitio caliditatis: nulla illarum mutationum est verus motus: sicut nec est verus motus illuminatio successiva a gradu remisso ad gradum intensum: nec deperditio luminis a gradu intensiori ad gradum remissiozem: nunquam igitur est concedendum inter formas eiusdem speciei esse veram alterationem nisi acquiratur vel deperdat contrarium: in motu autem locali et si non acquiratur et deperditur contrarium simpliciter tamen acquiratur et deperditur mobile: in motu autem augmentationis et diminutionis dicitur est deperditio terminum a quo et acquiratur terminum ad quem. Ad tertium respondendum est quod deperditio frigiditatis est per se ad caliditatem: et cum inferatur ex hoc quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non differunt re nec ratione: negatur consequentia: quoniam in diffinitione acquisitionis caliditatis ponitur caliditas et non frigiditas cum acquisitione caliditatis sit per se primo ad caliditatem et per se non primo a frigiditate tanquam a termino a quo: in diffinitione autem deperditionis frigiditatis ponitur frigiditas et non caliditas: quoniam deperditio frigiditatis est per se primo a frigiditate que corrumpitur: et per se non primo ad caliditatem quam acquiratur. Sed forte arguitur ex hoc intentum: quoniam omnis motus qui est per se non primo ad aliquem terminum est per se primo ad alium terminum. Si igitur deperditio frigiditatis est per se non primo ad caliditatem oportet quod sit per se primo ad alium terminum: et per consequens diffinitur ab acquisitione caliditatis per illum terminum. Respondetur quod motus importans acquisitionem termini ad quem: necessaria est aliquem terminum per se primo: si est ad aliquem terminum per se non primo: ut calefactio frigiditatis acquisitio caliditatis vel frigiditatis: motus autem im-

portans et exprimens deperditionem terminatur a quo non ad terminum aliquem per se primo: sed sufficit quod sit ab aliquo termino per se primo: ut deperditio caliditatis vel frigiditatis motus ex sanitate vel ex egritudine. Ad quartum negatur consequentia unde motus ex sanitate vel ad sanitatem finis quod huius non est motus per se sed per accidens cum ad sanitatem non sit motus per se finis philosophum in septimo huius: sed loquitur philosophus tantum exemplariter et secundum modum loquendi tunc concurrentem: motus enim qui est ex sanitate vel ad sanitatem est alteratio facta in qualitatibus primis per quem necessario acquiratur unum contrarium et alterum deperditur unde si ad sanitatem esset motus per se non posset acquiri sanitas quin deperderetur egritudo: neque posset induci egritudo quin corrumpere sanitas: quoniam tunc sanitas et egritudo essent contraria mediata gradua liter distantia potentia simul stare in eodem subiecto primo: sicut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo. (Neque qui est) secundum conclusionem contrarietas motuum non habet attendi pene contrarietatem terminorum a quo probatur: illi motus qui sunt ad eandem formam secundum speciem non sunt contrarii: sed motus ex contrariis sunt ad eandem formam secundum speciem: igitur motus ex contrariis non sunt contrarii: patet consequentia et antecedens arguitur: quoniam motus provenientes ex contrariis terminantur ad formam mediam et habere intentum: unde dato quod a portio aeris ponatur in concavo lune: et b. portio aeris ponatur in medio mundi et patet remotis impedimentis quod a. b. movebuntur a terminis contrariis ad proportionem spheram que est medium inter contraria qui motus non erunt contrarii. Si etiam a. augentur a pedali ad bipedale: et b. diminuerentur a tripedali ad bipedale motus illi non essent contrarii: et tamen essent a terminis contrariis ex eo: quia terminarentur ad formam mediam inter contraria. Si etiam ab albo et nigro fierent duo motus in rubrum dato quod in rubredine non essent contraria illi motus non essent contrarii: et tamen essent ex terminis contrariis. causa autem quare non essent contrarii: quia medium inter contraria esset idem specie ad quod terminaretur uterque illorum motuum: verus autem motus qui sunt ex contrariis in media sunt in contraria videbitur circa finem capituli. li. ii.

Neque motus qui est ex contrario est contrarius ei? quod est ex contrario aut in medium: sed de hoc quidem posterius dicemus.

Ter.
6. 48.

Notandum finis commentatorem commemo. 48. quod quilibet duo motus tales inveniuntur contrarii finis illud ad quod sunt sic inveniuntur contrarii finis illud ex quo: et quia ista ratio cinationis non sufficit aliquis potest dicere quod hoc accidit motibus 22. s. quod sunt ad contraria et quod contrarietas non inveniuntur in eis nisi finis quod sunt ex rebus contrariis. Intendit 22. quod omnes motus qui sunt ex contrariis simpliciter sunt in 22. a. 2. si aliqui motus sunt ex albedine et nigredine in aliquo colore medium illi necessario sunt in 22. a. 2. non recedunt ab albedine quando acquirant nigredo: neque sit recessus a nigredine quando accipiat albedo

Liber quintus.

sed ex hoc non debet dici qd illi motus sunt contrarij: qz accidit motibus qui sunt ex contrarijs qd sunt in cōtra-
ria: sic est exemplificatiū de motu ascensūs et descensūs
ad spherā aeris: et de augmētō et diminutiōe ad tripedale: et
hīs. n. nō repit hietas nisi ex pte tminoz: pūoz: cuz
nō pūent termini ad quos vadūt: sed tū tū a qd re-
ceduntur. ¶ Ex quibus sequit qd l3 omnis ascensūs et
omnis descensūs sunt diuersarū specierū: et similis oīs
augmentatiō et oīs diminutiō nō tū qd ascensūs et descensūs
cūlibet descensui neqz qdlibet augmentatiō cūlibet dimi-
nutiōi: pūa p3 p3 qd si ascensūs et descensūs sunt ad
eundē terminū numero vel spē aut augmentatiō vel di-
minutiō hoc nō est sub eadē rōne formali ut pū de
claratū est: scd a p3 est euidens: qz in motibz pūe cō-
trarijs terminūs acq̄situs per vñ corūpit p aliūzō
motus pūi nō possunt esse ad eandē formā specie.
¶ Et insitit cūlibet corūpit sumpti inest tū vnus
motus simplex fm Aristo. pūo ce. igit ascensūs et des-
censūs aeris ad locū pūi sunt eiūsdē spē: negat pūa
qz Aristo. loq̄t ibi de idēpitatespecifica motus fm
materiā et hic loq̄t de idēpitatespecifica fm formāz
vñ grauitas et leuitas sunt diuersarū rōnum: tū eadē
q̄litas numero est grauitas et leuitas. i. in elementis me-
dijs: fm cōmentatoz et oīs linee sunt eiūsdē speciei
spūlissime p Aristo. in predicamētis: tū linea recta et
linea circularis differit spē p Aristo. 7. huius ita pcel-
so qd illi motus sunt eiūsdē rōnis quoqz vnus est ascē-
sus et alter descensūs inq̄tum sunt ad eundē terminū
numero vel spē mālter sumpti: nūqz tū est pcedēdus
qd ascensūs et descensūs sūt eiūsdē rōnis: qz pter tminū
ad quē includūt in sua rōne formali surūz et deozsum
qd sunt diuersarū rōnum: ita pōt pcedi qd augmētō et dimi-
nutiō qd sunt ad eandē q̄titate spē et denoiatiōe sūt eiū-
dem rōnis fm māz: sed nō fm formā ex eo qz augmētō
cit respectum maiozitatis in tmino ad quē et diminutiō
respectū minozitatis: pstat aut maiozitātē et minozita-
tem esse diuersarū rōnum sed magis. Terzū pūetias
motū potius est attendēda penes pūetiatē terminoz
ad quē qd terminoz a quo: ita pcelso neqz pbs duplici
pbat et pū sic: pūetias motū potius est attendēda pe-
nis illud qd acq̄ritur qd penes illud qd opditur: sed acq̄-
ritur terminus ad quē et depdit terminus a quo: igitur
et p3 pūa cum minoz et maioz declaraf sic q̄nūqz alt
qua duo inuicē pparant: quoqz vñ est altero pfectū
illud qd est pfectius bz rōnez forme et habitus et illud
qd est minus pfectū bz rōnez pūatiōis et mār: vt colli-
gitur de mente phi tercio huius et cōmētatoz 2. 1. d aia
sed acq̄sitiō cōparata depditiōi est pfectior: igit acq̄si-
tiō se bz vfo: ma et habitus: depditiō vō vt mār pū-
natio si denoiatiō est pūatiōe: vt hī et hī mōi et 1. d aia igit tam
motus qd pūetias motū potius est attendēda penes
illud qd acq̄rit qd penes illud qd depditur. Le. li. 3. ma-
gis in pūi mutare videbit cā esse pūetatis construe sic
sed mutare qd est in pūi magis videbit esse cā pūeta-
tis motū qd mutare qd est ex pūo: hic qd em termini
nus pro quo est motus est mutatio pūetatis: i. depdi-
tiō pūetatis: ille vō terminus ad quē est motus est ac-
ceptiō. i. acquisitiō per illam cōtrarietatem.

Notandum pū fm pūm pū. 48. qd tras-
latiō rei mote de pūo a
quo mouet est separatiō ab illo et translatiō eius ad
rium ad qd mouet est receptiō et acquisitiō. ¶ Ecce p3
pūm et pūm qd in oī motu terminus a quo corūpitur:

aut separaf a mobili: terminus aut ad quē gñatur seu
acq̄ritur mobili. ideo in calefactiōe qd est a caliditate vt
duo ad caliditatē vt. 4. nō est terminus a quo proprie
caliditas vt duo cū illa nō corūpitur: neqz separaf a
mobili: depditiōe aut caliditatis vfoz ad gradum vt
duo nō etiā est pūe caliditas vt et terminus ad quē
cū illa nō acq̄ratur mobili deligno. Si ergo aliq mo-
do caliditas vt duo dicit terminus a quo calefactiōis
aut tminus ad quē depditiōis eius hoc est rōne cō-
trarij sibi pūnci depditi vī acquisiti per motum.

Notandum fm pūm eodē pū qd cū
motus dē esse pūus mo-
tū aliquo isto modo dignius est vt sit pūus fm
id qd acq̄rit et per qd pūit nō fm id a quo separaf nō
est pū subeius sed est accis ei et id qd acq̄rit est para
sube. Intendit cōmentatoz p subaz motus diffinitiōez
motus eo mō quo loq̄t pū posteriori Aristo. dices
qd suba lineē est ex punctis. i. diffinitio essentialis lineē
est ex punctis: ita terminus ad quē est pū sube motus
.i. diffinitio essentialis motus: tminus aut a quo nō
est pū diffōnis motus: sed accis eius. ¶ Sed dubita-
tur cū oīs motus sit p se de pūo in pūi: et non pūngat
stelligere motū nisi stelligant duo pūa positiua et duo
termini affirmati fm pūm in hoc. s. quō igitur diffinit
motus p tminū ad quē et nō p terminū a quo: et quō
terminus a quo est accis diffōnis motus cū sit p se ter-
minus motus. Rūdenr qd motus in cōi diffinit p ter-
minū a quo et tminū ad quē i cōi dē pūo supra qd mo-
tus est ex subo in subm: sed mor in spūi diffinit p ter-
minū ad quē in spūi et nō p terminū a quo: si. n. diffi-
nitur albefactiō vel calefactiō illa nō diffinit p nigredē-
nem neqz frigiditatē: sed p albedinē et caliditatē tū sem
p intelligit in tali diffōne terminus a quo v3 in cōi. Et
si insitit qd dicitur est supra de intētiōe phi et pū qd mo-
tus ex sanitate nō diffinit p egritudine: neqz motus ex
egritudine p sanitate igit nō semp mor diffinit p tmi-
nū ad quē. ¶ Rūdet qd pū loq̄t dō oī motu signato vī
significabili p nouū simplex: motus aut ex egritudine
vel ex sanitate exprimit p nomē ppositū rē. (Et dē at)
scd arguit ad eandē pcelso sic: pūetias motū magis
est attendēda ab eo a quo denoiat mor qd ab eo a quo
nō denoiatur: sed mor a tmino ad quē et nō a tmino
a quo igit pūetias motū magis est attendēda penes pū-
rietatē terminoz ad quē qd tminoz a quo: p3 pūa cuz
maioz qm ab eodē accipit pūetias a quo accipit for-
cū pūetias sit dōia p3 formā minoz vō t3 inductiue: qm
sanatio denoiatur a sanitate in quā est et nō ab egritu-
dine. Egrotatiō denoiatur ab egritudine qd est suus ter-
minus ad quē et nō a sanitate qd est terminus a quo: idē
p3 de calefactiōe frige factiōe de albatōe nigrefactiōe
vt in pū capto b. s. le. li. Et dē aut. i. denoiatur vnus qd
qd motus ab eo termino in qd mutat aliqd qd ex qd mu-
tat idem vt sanatio est mor in sanitate a qua denoiat
egrotatiō aut est mor in egritudine a qd denominatur.

Notandum fm pūm pū. 58. qd suba
motus est de nā eius ad
qd est nō eius ex quo est: ideo mor denoiatur ab illo
aliud qd est pū. pbat motū denominari a termino ad
quē et nō a termino a quo qm vñ quodqz denoiatur
ab illo qd est de nā illius sed iō cōmūalis mor est de nā
termini ad quē igit rē. t3 pūa cū maioz minoz p3 qm
mor nō est in pūo nō in gñe nō in spē nisi rōe tmi ad
quē nō ē diffinit nisi diffinit p tminū ad quē de mor-
tu fm mām non est dubius qd est eiūsdē nature cum

termino ad quē non cum termino a quo q2 calor di-
minutus est eiusdem speciei spālissime cum calore pfe-
cto cōtrariatur aut frigiditas in termino a quo motus ē
fm formā est eiusdem nature cum termino ad quē r fi
cum termino a quo q2 ab illo recipit nomē r diffinitō
nem non autem a termino a quo r ex hoc terminus a
quo dicitur accidere motui fm cōmentatorem rē.

R

Relinquitur

ergo 4^a conclusio illi motus
sunt contrarij qui sunt in cō-
traria: r qui sunt ex p̄rarijs
in cōtraria. p̄mā partes hu-
ius conclusionis non pbat
p̄s quia eius probatio de-
pendet ex scda ratione pce-
dentis cōclusionis sic arguēdo ab illo motus accipit
cōtrarietatem a quo recipit denominationē: sed a ter-
mino ad quē motus recipit denominationē: igit a ter-
mino ad quē motus recipit cōtrarietatem nō autem a
termino a quo q2 accidit motibus cōtrarijs vt sicut ex
contrarijs sicut accidit motibus q̄ sunt in cōtraria esse
ex cōtrarijs cū motus ex p̄rarijs r motus ad p̄raria
non sint idem rōne r diffinitione sicut supra dictus est
de motu ex egritudine r motu ad sanitatem: igit sunt idē
numero r fm subiectū qm motus qui est in sanitatem
est idem illi qui est in egritudine cōtrarietas ergo mo-
tum non est attendenda penes cōtrarietatem termino-
rum a quo sed penes cōtrarietatem termino-
rum a quibus accipiūt nomē r diffinitionē. Le. li. Relinqui-
tur ergo motus esse cōtrariū qui est in p̄ria r q̄ ē in p̄ria
ex p̄rijs fortassis quide igitur accidit hos motus q̄ in
cōtraria sunt r ex cōtrarijs esse: q2 igit motus qui sit ex
cōtrario sit in contrariis sed esse diffinitiuū fortitan nō
idem dico autem motū quidē in sanitatem idē pitati ei
qui est ex egritudine r qui est ex sanitate ei qui in egritu-
dinem. Et dicit p̄s notanter fortiss r fortiss q2 nō
dum ex dictis sed magis ex dicendis apparebit veritas
istoz. (Qm autem dicit p̄sequēter p̄s pbat secū-
dam partem cōclusionis videlicet q̄ illi motus sūt con-
trarij qui sunt ex p̄rijs in p̄ria r p̄ rōne: qm motus nō
est indifferēter q̄libet mutatio: sed tñ mutatio que ē ex
subo p̄rio in subm p̄riū igitur illi motus sunt p̄rij q̄ sūt
a terminis p̄rijs ad terminos p̄rios. verbi grā vt mo-
tus qui est ex caliditate in frigiditate p̄riatur motui qui
est ex frigiditate in caliditate r qui ē ex sanitate in egritu-
tudinem p̄rietur ei qui est ex egritudine in sanitate a nō
autem fuit declaratu in p̄mo tractatu ostēdendo diffe-
rentiā inter motū r mutationē que est gñatio r corrup-
tio: motus enī est per se r essentiali de contrario in cō-
trarium: gñatio autē est corruptio est per se r essentiali
de p̄dictorio in p̄dictorio. Le. li. Qm autē dicit mutatio
a motu sicut genus a spē ex quodā enim subo i quod
dam subiectū mutatio est motus. s. ex p̄rio in p̄riū q2
q̄ illi motui qui est ex p̄rio in cōtrariū est qui est ex p̄-
rio in contrariū motus p̄rius est vt qui est ex sanitate
in egritudinem et q̄ est ex egritudine in sanitate. (Ma-
nifestū est autem) : 2° arguit p̄s eandem p̄rēductiue:
r p̄mo in motu alterationis corporis. qm sanatio r
egrotatio sunt motus p̄rij r sunt ex cōtrarijs in cōtra-
ria: qm sanatio est ex egritudine in sanitatem r egrota-
tio de sanitate in egritudinem: constat autē q̄ sanitas r
egritudo sunt contraria scda in motu alterationis ani-
me nam discere r decipi non a se sed ab alio sunt mor-

contrarij: r sunt ex contrarijs in cōtraria: q2 discere est
ab ignorantia ad scientia: decipi autē ab alio est a scie-
tia ad ignorantia modo scientia r ignorantia etiam cō-
trariatur. Tertio declarat idem in motu locali. nā mo-
tus sursum r motus deorsum cōtrariatur: r sunt a cō-
trarijs ad p̄ria in longitudinem: nam sursum r deorsum
p̄riantur in longitudinem: motus autē deorsus r sur-
sus inuicem p̄riantur in latitudine: q2 deorsus r si-
nistrum p̄riantur fm eandem dimēsiōnem: motus itē p̄-
antorsus r retrosum inuicē p̄riant fm p̄funditatem
sicut p̄riant ante r retro fm illam dimēsiōnem q̄ termini
a qbus r ad q̄s vadūt. 4ª autē pōt accipi exēplū d aug-
r diminutōe q̄ inuicē p̄riat r eo p̄ tñ ē itē inuicē p̄riant. s.
q̄ritas in termino a q̄ r q̄ritas in termino ad quē: cū sp̄
generatio vnus sit corruptio alterius: sed b^o exēmplū
nō posuit p̄s: q2 difficile est cognoscere p̄riatē termi-
norum a quibus r ad quos in aug- r diminutione ni-
si intelligat liber de ge. le. li. Manifestū autem r ex in-
ductione qualia videtur cōtraria esse illa in qbus sunt
motus contrarij egrotari enī ipsi sanari cōtrarij est r
ipsi adiscere cōtraria decipi non per ipsum sed p̄ aliū
in contraria enim sunt illi. C Sicut enī in scientia ē sic
r in deceptione r per ipsum habere et p̄ aliū. Et sursum
motus cōtrariatur ei qui est deorsum cōtraria enī hec
sunt in longitudinem r q̄ est ad deorsū cōtrariatur ei qui
est ad sinistru p̄ria enī b sunt in latitudine r mor q̄ ē an-
p̄riatur ei q̄ est retro p̄raria enī sunt ante r retro.

Notandum

fm cōmentatore p̄ 1°. 50.
q̄ sicut scia accipit dupli-
citer v3 p̄ inuentionē r doctrinā: ita r error seu ocep-
io dupliciter accipit videlicet per seipsum r ab alio scia
habita per doctrinam oppōitur errori habito ab alio
r scientia habita per inuentionē oppōitur acquiritio
a seipso. Discere igitur r decipi sunt duo motus p̄rij: ex
p̄riatē suoz tñio p̄ accipiendo decipi si a se: s3 ab alio
sic discere nō ē a se: s3 ab alio. Circa p̄dicta dupl^r p̄ cu
p̄s posuerit. s. modos quibus poterat quis in agia-
ri motum cōtrariari motui: quare in p̄sequēdo r deter-
minando nullam fecit mentionē de p̄mo mō vtutū
motus qui est ab aliqua forma cōtrariet motui in eā/
dem formā. Respondet Egidius q̄ ideo premisit illuz
modum quia oppō reperta inter formā aliquā r ean-
dem formā est oppō sitio cōtradictoria de qua nō loq̄-
tur Aristo. hic sed de oppōe cōtraria. aliquādo autem
dixerūt in q̄ Egidius q̄ ideo de tali contrarietate mo-
tum nō fecit p̄s mentionē: q2 cū semper accipiat ea/
dem forma non pōt accipi aliqua oppō sitio: sed mihi
videtur q̄ fecerit mentionē in. 4. p̄clusionē cū enim oēs
illi motus sint cōtrarij: qui sunt ex cōtrarijs in cōtraria
r motus ab aliqua forma: r motus ad eandē formā
sunt ex cōtrarijs in cōtraria. igit motus ab aliqua for-
ma contrariat motui in eandem formā: p3 p̄na cū p̄ri-
ma parte antecedentis r scda declarat nam motus
q̄ est a sanitate est ad egritudinem r motus q̄ est ad sani-
tatem est ex egritudine: constat autem a sanitate in egritu-
tudinē r motus ab egritudine in sanitatem sunt ex cō-
trarijs in p̄raria. qm sanitas r egritudo inuicem con-
trariant. Scdo dupliciter quia videtur q̄ contrarietas
motuum non sit accipiēda tantuz ex terminis ad quē
quoniam philosophus ponit in littera q̄ ideo contra-
rietas motuum non accipitur a terminis a quo: quia
terminari possunt ad eundē terminū: igit pari rōne nō
p̄riat motus in p̄rios terminos: quia incipit p̄ri ab eo-
dem termino ex palido enim potest fieri mutatio in al-

Liber quintus.

būm: ⁊ nigrū ⁊ ab elemēto aeris ad concavum lune: ⁊ ad mediū mundi ⁊ a bipedale po: et fieri motus ad pedale ⁊ ad tripedale. Item dicitur commentato: in fine commentū 48. q. Aristot. incipit dare cāz pp qd necesse est vt motus dñj sunt dñj per vtrūqz. s. fm illud ex quo ⁊ f3 illud ad qd. non igitur sufficit sola cōtrarietas terminū. ad quē? Rides qd non est simile dē termino a quo: ⁊ de termino ad quē qm motus denominat a termino ad quē: ⁊ nō a termino a quo: ideo cōtrarietas motū accipit absolute a dicitate terminorū ad quē: nō terminorū ⁊ a quo qd em dupliciter pōt. pbari ex dicitate pbi ⁊ pbi ⁊ pbi: ⁊ primo sic ab illo capiti motus dicitatem a quo recipit vnitatem ⁊ diffinitionē sed a termino ad quē motus recipit vnitatem ⁊ diffinitionē ⁊ non a termino a quo igitur dicitatem motū est sumēda fm cōtrarietatem terminorū ad quē ⁊ non terminorū ⁊ a quo p3 pñā cum terminorū p pbi in pcedēt tractatu maior autē est nota minorū p pbi in pcedēt tractatu maior autē est nota minorū dicitatem est oppo fundata in diffinitione p vni: ex eo qd dicitatem est oppo fundata in diffinitione p vni: Sed sic ab illo capiti motus dicitatem a quo accipit motū ⁊ diffinitionē sed a termino ad quē capiti motus nōmē ⁊ diffinitionē ⁊ nō a termino a quo igit ⁊ p3. patz pñā cū minorū per pbi ⁊ cōmentatoz hīc maior autē est evidens: qd diffinitio dat qd dicit eratē ⁊ nomen spēi imponat vnitatem a quo fluidū diffinitio ⁊ dicitatem. Et ad cōmentatoz dicit qd necessario dñj motus sunt dñj per vtrūqz terminū non intēdit cōmentato: oēs motus dñj os esse a terminis dñj ad terminos dñj os qd ostendit est oppositum de igne ⁊ terra motis ad loca sua recedere incipientibus a sphaera aeris ⁊ de duobus motis ad pedale ⁊ tripedale incipientibz motus sic qd bipedale fit terminus a quo vtrūqz motus sed intēdit cōmentato: qd nō est possibilis dicitatem alie vni: nisi illa cōtrarietas depēdat ab vtrorū terminorū: ita qd posito termino a quo posito ⁊ termino ad quem non ponit dicitatem motū. Si ēt ponatur terminus ad quē positiū ⁊ remoueat terminus a quo affirmatus nulla erit cōtrarietas. ambobus autē positis statim ponitur cōtrarietas in motu vnde motus habz speciem ⁊ quantitatem cum diffiniatur ⁊ fit quantus ⁊ dissimilabilis qd non stat motū esse ⁊ ipsū non esse qdū: ⁊ formam qd natiuitas recipit a termino a quo cum motus ideo diffimilabilis: quia terminus a quo dissimilabiliter depēditur si enim subito deperderet terminus a quo motus non esset quātus necq dissimilabilis forma autem ⁊ speciem recipit motus a termino ad quem cum eo accipiat nomen ⁊ diffinitionem: ⁊ h3 sola cōtrarietas terminorū ad quem sufficit ad dicitatem motū: illa tamen non sufficit ad dicitatem motuum simpliciter sicut enim omnis motus est de cōtrario ad cōtrariū: aliqūdo simpliciter ⁊ aliqūdo fm quid fm pbi ⁊ capitulo primi tractatus: in pte qd dicitur: ita motus dicitur motū quādoqz simpliciter ⁊ quādoqz f3 quid cōtrariatur enim motus motū simpliciter quādoqz ambo sunt a terminis cōtrariis ad terminos cōtrarios. ita qd terminus ad quē vniū sit terminus a quo alter⁹ ⁊ cōtrariatur autē fm quid motus motū qd sunt in cōtrariis ⁊ non ex cōtrariis vt exemplificauit est. Et fm h3 pōt intelligi quarta conclusio dīcēdo qd illi motus qd sūt in dñā fm sunt cōtrarij ⁊ etiam illi qd sunt ex cōtrariis in cōtraria: sed nō eodē modo: qd illi qd sunt in cōtraria fm sunt cōtrarij fm qd: ⁊ illi qui sunt in dñā ex cōtrariis fm cōtrarij fm simpliciter: ⁊ forte hīc intellectū habuit cōmentato: dī. necesse ē vt motus p3 rarij sint cōtrarij per vtrūqz. s. per cōtrarietatem terminorū ⁊ a quo

7 ad quē. (Qui autē est) ista est tertia pars huius capi Tet. cō. 57.
tullū in qua pbs remouet duas obiectiones possibiles
fieri 3ª quartā pclusionē primo qđem arguitur qđ non
omnes motus in cōtraria sunt cōtrarij: qm̄ motus a n̄
albo in albu 7 a n̄ nigro in nigrum sunt in cōtraria,
7 tñ non sunt motus cōtrarij: minor 7c. maior patet
qđ albu 7 nigrū sunt cōtraria: 7 tñ autē est nota ex oēs
terminatis. qm̄ omnis motus 3ⁱus alteri est ex p̄rio
rio in cōtrarium: nullus autē istozz motū est ex cō
trario in p̄trarium: sed tñ ex p̄dicto 2° in p̄radictio 2^u.
¶ Secōdo arguit qđ aliqui motus sunt cōtrarij: 7 tamē
non sunt in cōtraria: qđ motus a fusco in albu 7 ab al
bo in fuscu sūt mot? 3ⁱij: 7 tñ nō sūt in 3ⁱia: igit 7c. p3
2^a a cō malo 2° qđ illi motus sunt inter formas posit
iue quas 2° quelibet cōzūpūtur in gñatōe alterius m̄
no: autē est euidentis quia albu non cōtrariatur fusco:
sed nigro cum vnicanū vnum sit cōtrarij: ¶ Ad p̄i
mū istozz responderet pbs dⁱ qđ oēs motus qui sunt
in cōtraria sunt cōtrarij: 7 dicē qđ puentus qui est in
albu ex nō albo: aut in nigrū ex non nigro nō emō
tus: sed mutatio. vnde duplex est. puentus forme qđā
ex cōtrario in cōtrariū 7 est iste motus. qđam autē est
ex cōtrario in non cōtrarium: aut ex nō cōtrario in
rūm: 7 talis non est motus: sed mutatio. in plus enīz
se habet mutatio qđ motus. ideo. puentus qui est ex
albo in albu: aut ex albo in nō albu nō est motus cuz
non sit ex cōtrario in cōtrariū: sed tñ ex nō cōtrario
in cōtrariū: aut ex non cōtrario in nō cōtrariū albu
enim est vñ 3ⁱium: sed non est cōtrarium non albi 7
mo est cōtrarium nigri: ideo talis. puentus dicē tan
tum mutatio ex 3ⁱo in nō 3ⁱium vnde gñatur. puen
tus qui ē a forma tñ vel ad formā tñ dicitur mutatio:
7 non motus: neqz. puentus qui est a forma tñ nō est
cōtrarius motus. puentui qui est ad eandem formam
sed est mutatio cōtraria: talis dicitur gñatio vel cor
ruptio acquisitio vel deperditio gñatio enī nō est mo
tus cōtrarius deperditio enī eisdem albedinis: sed ē mu
tatio cōtraria: sicut enim in plus se bz mutatio qđ mot?
ita in plus se bz mutatio 3ⁱia qđ motus 3ⁱus sicut enīz
oīs motus est mutatio 7 nō 3ⁱia oīs motus cōtrari?
est mutatio cōtraria 7 nō cōtra. 7c. l. l. ¶ Qui autē puen
tus est in cōtrariū solum nō est motus sed mutatio vt
fieri albu ex non substantia. i. ex non albo est mutatio 7
non motus quilibet autē formis nō est cōtrariū siue
sint substantiales siue accidentales pcedat qđ puentus qđ
est ex ipso et qui est in ipsum. i. puentus qui est ex illa
forma. puentui qđ est in eadem forma mutatio p̄traria
est vñ gñatio corruptio cōtraria est 7 remotio. i. dep
ditio acceptio. i. acquisitio. ¶ De autem mutatiōes qui
dem sunt: motus autem non sunt.

Notandum ^{p^o fm cōmentato 223 cō}
 ruz qm accipit fm q est ex nō p̄ario nō est motus:
 sed trāsmutatio est enim de nō esse ad esse & est decla-
 ratum q hoc nō est motus verbi g̃sa q2 albiū g̃natur
 nō ex nigro: sed ex nō albo. Inēdū q² hanc cōstinctio-
 nem q albiū fieri ex nō albo intelligitur expliciter aut
 ex non albo fm q est non albiū: aut ex non albo fm
 q est nigri: sit albiū sit ex nō albo fm q est nigrum
 scire de nō albo in albiū est mor². sicut albiū sit ex
 albo fm q est nō albiū sic nō est motus sed mutatio q
 dicitur generatio quia est processu de nō esse ad esse.
Notandum ^{2^o fm cōmentato 22 eodez}
 cōmentō q omne q ge

Phisicorum.

neratur ex nō hūio nō est motus non q̄ albu generat
ex non cōtrario qm̄ omne album generatur ex nigro:
aut ex medijs sed cum cōsideretur fm̄ hoc q̄ accidit nī
gro q̄ fuit nō albu est transmutatio non motus. Intē
dit cōmentator q̄ cū dicimus albu fieri ex non albo
esse mutationē ⁊ non motū: non debet intelligi album
nō fieri ex nigro: q̄ necesse est si albu generatur q̄ ip̄z
fiat ex nigro simpliciter aut ex nigro quodāmodo q̄
est aliquis mediū color: sed debet intelligi albu fie
ri ex nigro cui accidit q̄ sit non album.

¶ Sed dubitatur aliquādo album sit immediate ex
elementis: igitur nō necessario sit ex nigro vel medio co
lore. Item necessario omne nigrū est non albu ⁊ non
ecōtra igitur non album videtur superius ad nigrum
⁊ per cōsequens nō albu inesse nigro per se ⁊ non per
accidens. ¶ Respondet q̄ cōmentator loquitur hic de
albedine vt terminat motū per se ⁊ non per accidens
fm̄ quē modum necessario album generatur ex nigro
vel medio colore quādo autē generatur album imme
diatē ex elementis tunc albedo nō est per se terminus mo
tus: sed tñ per accidens. Et lz sequatur hoc est nigrum
igitur hoc non est albu ⁊ non ecōtra non tamen p̄p̄
hoc est cōcedendum non albu esse superius ad nigrū
sed tñ cōius quoniam de pluribus predicatur. ⁊ ex h
non habetur q̄ non albu in se per se nigro: q̄ nigrum
ex forma positiua ⁊ non album est necessario: vel p̄i
uatio modo nulla negatio vel priuatio inest alicui po
sitiuo essentialiter ⁊ per se sed tñ per accidens. ¶ Ter
tio notandū fm̄ cōmentatorem eodē cōmento q̄ si ex
non albo sit album hoc est ei per accidens non per se
transmutatio autem que est de non cōtrario omnino
est transmutatio per se ⁊ non inuenitur in ea cōtrarie
tas fm̄ esse nisi fm̄ vnū. s. quādo accipit q̄ transmuta
tio est ex illo ⁊ ad illud. Intēdit cōmentator q̄ tā mo
tus q̄ mutatio subitō est a non esse ad esse: ⁊ ab esse in
non esse sed differenter: mor⁹ enim est p̄ accidens d̄ nō
esse ad esse: ⁊ de esse ad nō esse: mutatio autē subita que
est generatio est per se a nō esse ad esse: ⁊ mutatio subi
ta que est corruptio est per se de eē ad non eē: cū enī ge
neratur album sic q̄ albedo terminat per se motū al
bu sit ex non albo per accidens ⁊ ex nigro sit non ni
grum per accidens. homo autē generatur per se ex non
hoīe ⁊ corrumpit per se in non hoīem: in tali enim mu
tatione nō inuenitur cōtrarietas cōpleta habens duos
terminos positiuos: sed diuersitas incōpleta habens tñ
vnum terminū positiuū. s. terminū ad quē in gñatione
⁊ terminū a quo in corruptione. ¶ Et q̄ dicebat supe
rius oēm motum eē per se inter habitū ⁊ priuationem
non q̄dem primo, sed ex cōsequenti ideo cōmentator
accipit hic per accidēs non pro eo q̄ opponit ei q̄ est
per se oīo: sed et tñ q̄ est primo: motus enī est primo
de hūio in cōtrarium ⁊ non de priuatione in habitum:
nec ecōtra. ¶ Quarto notandū fm̄ cōmentatorem eo
dē cōmento q̄ gñatio est cōtraria corruptioni ⁊ p̄i
rietas accipitur hic ex vno extremo fm̄ diuersūz res
pectum ad illū q̄ hūio est aliq̄ ens ⁊ in hac transmuta
tōe nō est esse nisi in vno extremo: in generatōe autem
in fine in corruptione vō in principio. ¶ Ista est diffe
rentia inter diuersitatem repertam in motu ⁊ repertam in
generatione ⁊ corruptione: q̄ diuersitas motus h̄z am
bo extrema entia positiua vt calidū ⁊ frigidū albu ⁊
nigrū: diuersitas autē gñationis ⁊ corruptionis nō h̄z nisi
vnū extremū positiuū. s. gñatio in termino ad quē ⁊ cor
ruptio in termino a quo vnā. n. ⁊ eadē forma numero

tñ fm̄ diuersūz respectū facit diuersitatem in gñatione ⁊ cor
ruptione: vt. n. est a nō eē ad eē facit diuersitatem in gñatioe
vt est ab eē in nō esse facit diuersitatem in corruptione in mo
tu autē diuersitas nō facit vna forma tñ sed necessarie sūt
due inuicē ex opposito respicientes. (Qui aut in me
diū) ad scām obiectiōem cū arguebat q̄ mor⁹ ex hūio
in media vel eē sunt hūio ⁊ non sunt in hūio: ridet p̄p̄
negādo q̄ nō sunt in hūio: lz. n. non sunt in hūio simpli
citer tñ sūt in hūio quodāmodo: qm̄ mediū ⁊ si nō simpli
citer tñ quodāmodo hūio vtriusq̄ extremo ⁊ qm̄ medium
cōparatū vni extremo h̄z rōnez alterius extremi vt ful
cum ⁊ paratū albo h̄z rōnez nigri: ⁊ fuscū cōparatū nigro
h̄z rōnez albi: iō mutatio ex nigro in fuscum est tanq̄
ex nigro in albu: ⁊ mutatio ex fuscū in nigrū est tanq̄
ex albo in nigrum. p̄p̄erea fuscū motus ab extremo ad
mediū ⁊ paratū motū a medio ad extremū: ita illi
motus sunt in p̄traria. L. c. li. Qui aut in mediū motus
sicut p̄trariā sita sunt in hūio nā q̄b̄s cūq̄ hūioz
est mediū: motus existens inter mediū ⁊ extrema tāq̄
in hūio quodāmodo ponēdi sunt. Sicut enī cōtrario
vtrū in medio motus qm̄ venit ab extremis in medium
ita in vtrāq̄ extrema vtrū q̄ mutatur tanq̄ cōtrari⁹ res
pectu mediū: vt ex fuscū quidem in album tanq̄ ex ni
gro ⁊ ex albo in fuscū tanq̄ in nigrū: ex nigro autē in
fuscū tanq̄ in albu: mediū autē ad vtrūq̄ extremū
rum cōparatū dicit quodāmodo vtrūq̄ vltimūz
sicut dicitur est p̄tius tā in hoc. ⁊ q̄ p̄tius: deī de p̄p̄
circa determinatiōem h̄z capituli epilogoat. mor⁹ q̄ dē
igit motū hūio est sicut q̄ est ex p̄trario in contrarium.

Notandum

¶ fm̄ cōmentatorem p̄. s. 2.
q̄ mediū est hūio vtriusq̄
extremo ⁊ nō simpli: sicut alterū extremū est hūio reliq̄
sed mediū est hūio vtriusq̄ illud q̄ d̄ est in eo d̄ reliquo
⁊ diuersitas eē d̄r a diuersitate extremi in h̄ qm̄ hūio in eo. s.
vnū extremū nō est in sua vltima p̄fectiōe. sicut in ip̄so
extremo. In fuscū enī igit h̄z p̄tius est reali albedo ⁊ ni
gredo sed nō eo mō quo in extremo: qm̄ in extremo ē p̄
fecte potēs per se denominare ⁊ operari in medio: aut
est imp̄fecte nō potēs denominare neq̄ operari ⁊ ideo
duplex est diuersitas v̄z simpli ⁊ fm̄ qd̄ seu p̄fecta ⁊ ip̄
secta diuersitas perfecta seu simpli est extremi ad extremū
diuersitas vō imperfecta aut h̄z qd̄ est mediū ad extremū
seu extremi ad medium aut mediū ad mediū. ¶ Secūdo
notandū fm̄ p̄. s. 2. eo dē p̄. q̄ in transmutatione q̄ fit de
viridi in albu viride est q̄ nigrū viride enī nō transmu
tat ad albu nisi fm̄ q̄ est in eo de albo ⁊ etiā qm̄ viri
de transmutat in nigrū transmutat fm̄ q̄ est in eo de al
bo ⁊ sūt qm̄ albu transmutat in viride transmutat i albu
q̄ est in eo. Intē p̄. s. 2. q̄ qm̄ cūq̄ aliqd̄ transmutat ab ex
tremo ad mediū vel eē sūt due transmutationes p̄ q̄
vnā p̄tinue acq̄rit vel dep̄dit extremū ⁊ p̄ alias acq̄rit
vel dep̄dit mediū: ita q̄ si aliqd̄ transmutat d̄ albo in vi
ride ibi sūt duo mor⁹ necessario: quoz vn⁹ tñ ad nī
gredinē p̄tē in viridē: ⁊ alius ad viridē p̄tē in nī
gredinē: alter est acquisitiō albedinis respectiue: ⁊ de
perditio viriditatis ⁊ licz huius motus sit ad eundem
terminū nō tñ sunt eiusdem rōnis: q̄ nō sūt ad eundem
terminū eodē mō vt at̄ dicebā de duob⁹ motibus ad
eundē locū vel ad eandem p̄tatem: motus enī qui ē
deperditio nigredinis est ad albedinem tanq̄ ad hūio
simpli: motus vō qui est deperditio viriditatis est ad

Liber quintus.

albedinem vt tanq̃ ad prius fm qd. pstat aut q̃ fm-
pliciter 7 fm qd sunt modi diuersaruz rōnum. Et si ex
hīs pcludit q̃ aliqua dealbatio nō cūlz dealbationi
est eadem fm spēm 3 pīm sup̃a. Rñr q̃ oēs dealba-
tiones simpliciter sunt eiusdem rōnis 7 eiusdem speciei
spālissime due tñ dealbationes quaz vna est simplici-
ter 7 altera dealbatio fm quid pñt esse diuersaz rō-
num. ¶ Tercio notandū fm cōmentatorē eodem cō-
mento q̃ oīs motus qui est prius motui est cōtrarius
fm illud ex quo 7 fm illud ad q̃ siue fuerit motus ad
media aut ad extrema 7 sic est intelligendū qui sunt de
medio in mediū. Ita q̃ sicut motus qui sunt a viridi in
album: 7 eōtra sunt a terminis cōtrarijs ad terminos
cōtrarios: ita motus qui sunt a viridi in fuscum 7 eō-
tra sunt etiam a terminis prijs ad terminos cōtrarios
7 hoc rōne extremoz inter que necessario est trāsmu-
tatio vna cum trāsmutatione medijs ad medium. Et ta-
men aduertendū cum dicit cōmentator oēs motus cō-
trarios contrariari fm virosqz terminos: illud est itel-
ligendum de motibus cōtrarijs in alteratione in qua ē
cōtrarietas simpliciter 7 distantia gradualis: nō autēz
in alijs quia ostēsum est tam in motu locali q̃ ad qua-
titatem aliquos motus cōtrariari absqz contrarietate
terminozum a quo vel a qbus. Ecce q̃ clare 7 distincte
cōmentator ponit cōtraria manere simul nō virtuali-
ter tñ: sed formaliter miscibiliter in eodē subiecto pri-
mo 7 ex eisdem media pponi. (Contra cōmentatorē)
arguit hic Burleus probando gradus cōtrariorū nul-
lo modo posse inuicem compari in eodem subiecto: ne-
qz sub eadez forma media inferens plurima icōueni-
tia data parte contraria prius icōueniēs ē q̃ omnis
alteratio est inter formas specificē distinctas p̃a phi-
losophum di. in h. 5. q̃ aliqua alteratio est inter termi-
nos eiusdem speciei: 7 illud sequatur manifestū est
quoniam omnis alteratio que est ab albedine ad ni-
gredinē fm cōmentatorē specie distinctam ab albe-
dine. si enim fieret motus a magis albo ad minus al-
bum ille motus terminaretur ad nigredinem que est in
minus albo. Etiam omnis motus a nigredine esset ad
albedinem. secundum inueniētes q̃ omnes motus ab
albedine sunt eiusdez speciei. quia omnes motus ab al-
bedine essent ad nigredinē: 7 per illud sic icōueniēs
manifestum est quia motus venientes ab albedine in-
ducentes viredinem 7 fuscedinem non sunt eiusdez spe-
ciei: videlicet defuscatio 7 viridatio sicut neqz termini
ad quē illorum motū. tertium icōueniēs q̃ duo mo-
tus ad fuscedinem sub eodem gradu differunt specie: 7
tamen motus ad fuscedinem 7 motus ad rubedinem
sunt eiusdem speciei: ponatur q̃ fiant duo motus vnus
ab albedine 7 alius a nigredine ad fuscedinem sub eo-
dem gradu: 7 patet q̃ isti motus differūt specie fm istā
opinionem: quia sunt ad albedinem 7 nigredinem exi-
stentes in fuscedine: ponatur vlti⁹ q̃ duo motus sint
ad fuscedinem 7 rubedinem incipiētes ab albedine. 7
videt q̃ sint eiusdez speciei: qz ambo terminantur ad ni-
gredinem. quartū icōueniēs q̃ omne alteratum ab
vno cōtrario prius deveniret in cōtrariū extremū
q̃ in medium q̃ est cōtra philosophū in hoc quinto:
7 patet illud sequi: nam illud q̃ trāsmutat ab albedine
statim fit sub nigredine: qz statim fit sub nigredine cum
fit sub albedine remissio: sed prius fit sub albedine re-
missio: q̃ fiat sub aliqua forma media differente fm
speciem igit 7 c. quintū icōueniēs q̃ opposita tam
contrarie q̃ p̃a dictiozē verificant de eodē qm si i eo

dem est caliditas 7 frigiditas albedo 7 nigredo idem
est calidum 7 frigidum: album 7 nigrum 7 cum omne
frigidum sit non calidum: 7 omne nigrū nō album idē
esset calidū 7 non calidū album 7 non album: que om-
nia sunt icōuenientia. sextū icōueniēs q̃ aliqd simul
mouētur motibus cōtrarijs: qm motus non sunt con-
trarij nisi ppter cōtrarietatez terminoz ad quē: si igit
simul stant caliditas 7 frigiditas per idē calefactio 7
frigefactio: 7 q̃ istud sit icōueniens manifestū est: qz
si aliqd calefit illud accedit ad caliditatem: 7 si frigefit re-
cedit ad caliditatem modo impossibile est aliqd p̃tinue ac-
cedere ad caliditatem 7 recedere ab illa. septimū icōue-
niēs q̃ aliqd simul calefacit aut frigefacit idē s̃z eā-
dem p̃tem: qm si in aliquo corpore est simul caliditas
7 frigiditas. sequitur q̃ illd corpus appropinquat cor-
pori receptiuo calozis 7 frigoris p caliditatem ṽz illd
corpus calefacere 7 per frigiditatem in frigiditate ex quo
caliditas 7 frigiditas sunt forme actiue non habentes
impedimentū in caluisto. octauū icōueniēs q̃ sensus
de eodem simul indicaret opposita cōtra p̃m secūdo
de anima: 7 patet illud sequi: qm tactus simul sentiret
caliditatem 7 frigiditatem eiusdem corporis 7 ṽsus si-
mul perciperet idē corpus esse album 7 nigrum cū in
eodem corpore simul sūt albedo 7 nigredo q̃ tūcūqz
remissa non possunt simul esse: qz sunt p̃traria 7 oppo-
sita: constat autem q̃ opposita includunt contradi-
ctionem. vnde querat si forma media ē alia forma ab
extremis: aut nō: si non igit nō differt specificē ab extre-
mis: qz non habet per quid specificē differat ab illis si
est alia forma resultans ex mixtione extremoz cū illa
forma sit qualitas sensibilis habēs contrariū non vi-
deat aliqua ratio quare ad illam non esset per se mo-
tus 7 ita motus posset terminari per se ad ipsam for-
mam mediam: 7 nō solum ad extremū q̃ est in ipso me-
dio cuius opposita videt velle cōmentator. In cōtra-
rium est p̃b in h. 5. di. q̃ illud est magis vel min⁹ tale
in cōtrariū habet pro plus vel minus de suo cōtra-
rio 7. 6. huius q̃ omne q̃ qdēz mouetur partim est in
termino a quo 7 partim in termino ad quē que nō eēt
vera: nisi cōtraria essent simul: ossa enim dicuntur eē na-
tura terre quo ad siccitatem 7 viuūt: igitur in eis est hu-
miditas: cū vita consistat in humido 7 calido fm phi-
losophum in libro de lon. 7 bre. vi. non etiam posset
sciri quomodo minus calidum remittit magis calidū
nisi caliditati remissē esset admixta frigiditas. ¶ Pro
solutione omnium istozum est primo notandum fm
opinantes contraria esse simul q̃ semper complet nu-
merus graduum qualitatum contrariarū in eodē sub-
iecto: ita q̃ signata omni latitudine qualitatz per nu-
merum: vt. 8. si non est in subiecto caliditas vt. 8. sed re-
missa ipsa completur frigiditate tanta ex qua 7 calidi-
tate remissa sit vnū aggregatum vt. 8. verbi gratia cum
caliditate summa que est vt. 8. non stat aliquis gradus
frigiditatis: sed cum caliditate vt. 7. stat vnus gradus
frigiditatis 7 non plures: quia tunc excederet latitu-
dinem vt. 8. 7 cum caliditate vt. 6. stant duo gradus fri-
giditatis 7 cum caliditate vt. 5. stant tres gradus fri-
giditatis 7 nō plures: 7 sic p̃r vsqz ad gradū vt vnū.
¶ Sc̃do notandum q̃ duplicia sūt contraria: ṽz actu
7 potētia 7 ita actu sunt illa quoz qdlibet denominat
suū subiectū: 7 ita in po⁹ sunt non quoz qdlibet denoiat
suū subm 7 ite oia contraria a gradu medio vsqz
ad gradum summum sunt cōtraria in actu qz qdlibet illo-
rum denoiat suū subm: oia autem cōtraria a gradu vt

Phisicorum.

4. ad nō gradū sunt cōtraria in potentia. qz nō deno-
minant suū subiectū. vnde si in aliquo subiecto est tan-
tum caliditas vt. 4. aut remissio illud subm nō est cali-
dam ppter impedimentū frigiditatis admixte. si autē
est caliditas supra gradū vt. 4. illud subiectū est calidū
cōtraria igitur in actu non statim sed bñ cōtraria in po-
tentia sic qz neutrum denotat subm aut alterū tm. iō non
stabit simul aliqua cōtraria supra gradū mediū: sed
bene cōtraria in gradu medio: cōtraria quozū vnum
est supra gradū mediū & reliquū infra gradū mediū.
¶ Ad primū cōcedo qz oīs alteratio est inter formas
specificas distinctas: cū quo tm stat qz aliqua alteratio ē
inter formas eiusdē speciei. si enī sit alteratio a calidita-
te vt duo ad caliditatem sumāz nēcessario illa calefactio
est a frigiditate in caliditate alioqn nō esset verus mo-
tus. ¶ Ad scōm negat qz oēs mot⁹ ab albedine sunt
eiusdē speciei: qz defuscatio & viridatio nō sunt eius-
dē speciei & tunc ad argumentū oēs motus sunt ab
albedine ad nigredinē vtz est igitur oēs tales sūt eius-
dē speciei: negat pñā: qz non oēs motus incipientes
ab albedine sunt ad nigredinē p se pñō nigrefactio. n.
est ad nigredinē per se pñō sed defuscatio ē ad nigre-
dinē p se nō pñō: & ad fuscēdinē per se pñō.
¶ Ad tertū dicit qz oēs motus p se ad fuscēdinē sunt
eiusdē speciei: & cū dicitur illi motus sunt ad nigredi-
nē: & ad albedinē verū est neqz hoc tollit vnitatē spe-
cificam illoz motūz: qz ambo sunt ad fuscēdinē p se
pñō & ad albedinē vel nigredinē per se nō pñō: mo-
tus aut qui sunt ad fuscēdinē & rubedinē differunt spē:
non obstat qz sint ad nigredinē qz nō sunt ad illam p
se pñō: sed tm per se non pñō. ¶ Ad quartū alias ē
responsū qz nō incōuenit prius venire in extremum
qz in mediū fm materiam: Aristō. aut loqitur de medio
fm formā. nā etiam incōuenit oē alteratū subito ēē in
altero extremo in potētia: s3 qz sit subito sub altero ex-
tremo in actu fm aliquē determinatū gradū: hoc ē im-
possibile. ideo talia cōtraria dicitur mediata nō quia
subito fiat transitus ab vno in reliquū: sed qm quibus-
cūqz duobus gradibus nō est possibilis subitus pro-
cessus ab vno in reliquū: sed necatio pñō uenit in me-
diū qz in extremum. ¶ Ad 5. negat qz opposita veri-
ficetur de eodē: neqz sedtur h3 caliditatem vel albedi-
nem. igitur hoc est calidū vel albū: qz forte h3 calidita-
tem & albedinē tm in potētia: v3 in gradu medio: aut ī
gradu infra mediū: ea aut que sunt in potētia nō deno-
minant sicut elementa nō denominant mixtū non ob-
stante qz sint formaliter in mixto fm cōmentatorem: &
hoc ideo qz sunt in mixto nō actu sed potētia p Arist.
pñō de ge. ¶ Ad sextū negatur qz illd sequit qm mo-
tus cōtrarij non dñantur in potentia sed tm in actu: iō
non pñt simul ēē sicut possunt simul esse termini ad qz
vadunt aliter enim in eodem simul intēderetur calidi-
tas & frigiditas & sequenter caliditas & frigiditas su-
pra gradum mediū starent simul qz est impossibile.
¶ Ad septimū negatur itez illud sequi. vnde si. a. cor-
pus h3 caliditatem vt. 4. & frigiditatem vt. 4. ad equate
& illd applicet. b. cor⁹ susceptiuū caloris & frigoris si
b. est pñmilitē dispositū sicut. a. nulla erit actio pro-
pter similitudinē: si autem. b. haberet plus de calidi-
tate qz de frigiditate tunc. a. ageret in. b. solum fm fri-
giditatem que quidem esset maior in. a. qz in. b. si autē
b. haberet plus de frigiditate qz de caliditate tūc. a. age-
ret in. b. fm caliditatem: ita qz nunq fm ambas quali-
tates agit cum non fm ambas pñt in actu caliditate

& frigiditatem. b. Si. n. b. hēret caliditatem vt. 5. & frigidita-
tem: vt. 3. a. ageret in. b. fm frigiditatem & nō fm calidi-
tatem: qm frigiditas vt. 3. & caliditas vt. 5. cōtrariar-
tur in actu: cum excedant gradum vt. 8. caliditas autē
vt. 4. a. non ageret in frigiditatem: vt. 3. b. quia nunq
est actio inter qualitates primas nisi ratione contra-
rietatis in actu: modo caliditas vt. 4. non cōtraria-
tur frigiditati vt. 3. nisi in potentia cum faciant mino-
rem multitudinē qz vt. 8. nunq igitur est actio inter
caliditatem & frigiditatem nisi hēant pñtatem in actu. q
qui dem cognoscitur per excessum multitudinis graduum
supra gradū vt. 8. ¶ Ad 8. ē negatur pñā: & negat qz
tactus simul pñt caliditatem & frigiditatem si. n. a. in ca-
su pñō pñtetur tactui cui⁹ organū pñm sit disposi-
tum: sicut. a. in casu isto. a. non sentit. a. tactu: qm equa-
liter calida nō sentimus p cōmentatores 2° de anima.
¶ Si aut. a. haberet plus de caliditate qz de frigidita-
te: tunc tact⁹ pñt caliditatem & nō frigiditatem: si vō ē
hēret plus de frigiditate qz de caliditate pñt pñt frigi-
ditas & nō caliditas: vñs aut percipiendo fuscēdinē
viredinē aut rubedinē non pñt albedinē & nigre-
dinē que sunt in illis cū in eis nō habeant ēē nisi in
potētia: ideo vt sic nō pñt moueri sensum. Et cū dicit bur-
leus qz oīa pñia includunt pñtationem verū est forma-
liter aut virtualiter actu vel potentia cū aut querit vtz
me^o dñant ab extremis: dico qz sunt for^o simplices dis-
ferentes specificas ab extremis & pñt ex quo sūt inten-
sibiles & remissibiles & hñt pñt qz ad eas est p se mo-
tus. Et istud videt intēderetam pñs qz cōmentatores
potest tm concedi: qz sicut ad sanitatem & egritudinē
non est per se motus: sed ista accipiuntur p solū motū
factum in qualitatibus primis inuicē: pñt ad for-
mas medias nō est per se motus: sed ille accipit per
motum solū factū in qualitatibus secundis habētibz
cōtrarietatem: & sicut calefactio vel frigeffectio dicitur sa-
natio rōne termini per accidens: ita aliqua dealbatio
vel denigratio potest dici defuscatio viridatio vel ru-
befactio rōne fuscēdinis viriditatis & rubedinis q sūt
termini per accidēs illoz motūz: tenendo igitur qz a
motus ad extrema est motus per se: & ē pñt qz videtur
dēclarare pñs & cōmentatores rñdeat vt sunt. Si aut qz
teneret talem motū ēē per accidēs: & nō per se rñdeat
sequenter vt iam dictum est: & ad pñm & cōmentatores
dicat qz locū exemplariter tm & fm famositate: eo mo-
do quo etiā exemplificant de motu ad sanitatem vel ad
egritudinē vt dictum est prius.

Clonias au Ter. cō. 5.

tez motū. Istud est fm capi-
tulū huius tractatus ī quo
pñs determinat de pñtate
motuum & quietū postqz de
terminauit de cōtrarietate
motūz inuicē: & diuidit
in duas partes. in prima de-
terminat de pñtate motus ad quietē: & deis ad de-
tem: in secunda vero determinat de cōtrarietate mu-
tationum & inutationum inuicē ibi (quilibet autē
nō.) In prima parte philosophus ponit. 4. conclusio-
nes quarum prima est ista: quies cōtrariatur motui.
secūda conclusio quies in termino a quo cōtrariatur
motui in termino ad quē ibi. (Si h nunc.) 3. conclusio
quies cōtrariatur quieti ibi (simul autē.) 4. conclusio
quies in termino a quo cōtrariatur quieti in termino

Liber quintus

ad quem ibi. (Sunt aut.) ¶ Prima conclusio arguit sic. motus p̄iat motui. igitur quies p̄iat motui. añs ē pb̄atū in p̄cedēti capto. r̄ pb̄at p̄ia ex eo: q̄ quicūq; positio p̄triat positio cōtrariā etia p̄triatuūz fm̄ q̄ habet. 4. metaph. vbi determinatū ē oēm oppositiōē p̄trariā reduci ad oppositiōē p̄triatuā. si. n. frigidū cōtrariā calido: etia p̄triatio calidi cōtrariā calido: r̄ si nigrū cōtrariā albo: et p̄triatio albi p̄triat albo: ita in p̄posito si motus p̄triat motui: etia p̄triatio motus p̄triat motui: sed quies est p̄triatio motus: igitur quies p̄triat motui. Et sic nō quilibet forma cōtrariā in differētē cuilibet forme: q̄ caliditas non cōtrariā in gredini: neq; frigiditas albedinita ut q̄libet quies in differētē p̄triat cuilibet motui: sicut neq; q̄libet motus p̄triat cuilibet motui. sicut. n. motus localis nō p̄triat motui augmētatiōis neq; alteratiōis sed t̄m motui localitatis sola dēs localis p̄triat motui localitatis: quies in augmēto motui augmētatiōis: r̄ quies in qualitate motui alteratiōis. Le. li. (Qm̄ aut motui nō soluz videt esse motus cōtrariū sed r̄ quies hec determinatūz sumpt̄ quidē. n. p̄ius est motus motui. op̄ponit aut r̄ quies motui: p̄triatio. n. quies ipsius motus est autē sic. i. quodāmodo q̄ p̄triatio dicit p̄triat qualis autē quali. i. determinata quies q̄ p̄triat locū est.)

Notandum fm̄ cōmētatozē cōmētato. 5. q̄ motus nō soluz opponit motui sed quieti etia: qm̄ motus opponit motui fm̄ cōtrarietate: r̄ quieti fm̄ p̄triatōē r̄ habitu. r̄ iste modus oppositiōis quodāmodo dicit p̄triat. 13. igitur fm̄ cōmētatozē opponat motus motui r̄ quieti: nō t̄m eodē modo: qm̄ opponit motui fm̄ verā p̄triatem: r̄ ex hoc q̄ opponit motui p̄triat sumpt̄. opponit aut quieti fm̄ p̄triatōē r̄ habitu ideo p̄triat illi quodāmodo: r̄ hoc notatū p̄bus in littera dicit. q̄ motus p̄triat motui sumpt̄ r̄ quieti sic. i. quodāmodo r̄ p̄triat qd. cum nihil sumpt̄ p̄triat nisi positio positio.

Sed dubitatur q̄ dicit. metaph. q̄ vni t̄m vni ē p̄triatio: igitur si motui cōtrariā motus illi nō p̄triat quies. dicit etia in postp̄dicamētis q̄ p̄triat debet distare: motus aut r̄ quies nō distat: igitur nō inuicē p̄triat. ¶ Istud dubiū tam ē solutū in littera: qm̄ vni nō cōtrariā sumpt̄ nisi vni: s̄ quodāmodo plura alia cōtrariant. vnde albedini nō p̄triat sumpt̄ nisi vni: sed quodāmodo cōtrariatur oēs medij colores: ac et p̄triatio eiusdē motui: igitur nō p̄triat sumpt̄ nisi vni. s. motus. quies aut t̄m p̄triat quid p̄triat motui: r̄ cū allegatur q̄ cōtraria debet distare: vix est de p̄triat sumpt̄: s̄ nō de cōtrariis fm̄ quid. (Sed hec nō.) ¶ Secūda conclusio. quies inter termino a quo cōtrariā motui in termino ad quē. ista conclusio ponit ut sit determinatio primae conclusiōis: qm̄ cognitio in cōi q̄ quies cōtrariatur motui: nō p̄ hoc habet noticiā in sp̄ali que est illa q̄ quies cōtrariatur motui vni quies in termino a quo: aut quies in termino ad quē: sanatio enī est motus ex egritudine in sanitatē: vtrū quies que est sub egritudine an quies sub sanitatē sit p̄triat sanationi. Et id ad tollendū hāc difficultatē r̄ determinandū primā p̄conem Arist. r̄ idet p̄ scām p̄conē dī. quies in termino a quo cōtrariatur motui in termino ad quē: ita q̄ sanationi nō opponit quies cōiuncta sanitati: s̄ p̄triat quies p̄iuncta egritudini. pb̄at. ista sūt p̄ia quo p̄ vni est corruptivum alterius r̄ nō p̄ductivum: s̄ motus est causa corruptionis quietis in termino a quo: r̄ causa gñationis

in termino ad quē: igitur motus p̄triat motui in termino a quo r̄ nō in termino ad quē: s̄ in termino a quo cōtrariatur motui. Le. li. (S̄ hoc v̄z q̄ quies p̄triat motui nūc dicit sumpt̄. i. valde cōtrariatur vtrū enī ei que est hic māsionē que est ex hoc cōstrue sic: vtrum ei māsionē que est hic. i. in termino q̄ est ex hoc. i. in termino a quo aut quieti que est in termino quieti i hoc v̄z in termino ad quē motus opponit. R̄ idet: manifestum igitur est q̄ qm̄ in duobus motus subiectis ē. i. i duobus terminis p̄triat positio hic qdē motui qui ex hoc in cōtrariū. i. qui est ex hoc cōtrario in alterū p̄triat quē est in hoc quies. i. p̄triat quies que est in hoc. i. in termino a quo. verbi gratia. huic aut motui sanationis qui est ex p̄io in hoc. i. ex egritudine in sanitatem cōtrariatur que in p̄triat quies. i. p̄iuncta egritudini.

Notandum fm̄ cōmētatozē cōmētato. 5. q̄ ista quies ē p̄fectio motus r̄ p̄fectio nō est cōtraria ei cui ē p̄fectio r̄ cōmētatozē ista. nulla p̄fectio alicuius cōtrariatur illi: s̄ quies in termino ad quē est p̄fectio motus: igitur quies in termino ad quē nō p̄triat motui. m̄ nō p̄t sic declarari. finis est actus r̄ p̄fectio eo q̄ sūt ad finē: ut colligit a p̄ho. 2. huius: s̄ quies in termino ad quē est finis motus: q̄ habitibus p̄iunctis in materia cessat motus p̄ p̄m p̄mo de gñatiōe. igitur quies est p̄fectio motus. sicut igitur motus nātr ordinat in formā q̄ ē terminus ad quē a qua incipit motus r̄ diffinitionē: ita nātr ordinat in quietē illius forme. ¶ Dubitat p̄cedendo q̄ quies in termino ad quē p̄triat motui: sicut quies in termino a quo: qm̄ p̄triat sunt illa que vicissim insunt r̄ mutuo se expellunt per p̄m in postp̄dicamētis. s̄ motus r̄ quies in termino ad quē vicissim insunt r̄ mutuo se expellunt cum ad esse dētis in termino ad quē sequitur nō ē motus: igitur quies in termino ad quē p̄triat motui. ¶ Itē huius ē p̄ior p̄triatōe: cū nō cognoscatur itellē p̄triatōē nisi p̄ bitū ut colligit a p̄ho. 3. de aīa: s̄ motus p̄cedit quieti in termino ad quē: r̄ nō in termino a quo: igitur quies in termino ad quē est p̄triatio motus r̄ p̄ p̄is cōtrariatur motui. ¶ Ad primū dicit q̄ p̄bus loquitur ibi de p̄triat p̄prie r̄ sumpt̄ accipit q̄la nō sunt motus: r̄ des t̄m negat q̄ motus r̄ des i termino ad quē mutuo se expellunt cū motus sit causa istius quietis: s̄ motus ex nā sui definit ē adueniente quiete. ¶ Ad scōm dī q̄ habitus quo ad itellētū sp̄ est p̄ior p̄triatōe. s̄ ex nā rei extra aīam aliqui p̄cedit habitus r̄ aliqui eōtra. P̄triatio. n. p̄iuncta positioe ad formā generatā p̄cedit formā: r̄ forma ip̄a p̄cedit p̄triatōē cui nō est cōiuncta potētia ad formā generatā. (Sic aut.) ¶ Tercia conclusio. quies p̄triat quieti. pb̄at. motus p̄triat motui: igitur p̄ idē des dēt: p̄triat. q̄ sicut aliquid duo motus nō p̄nt esse eīdes s̄ s̄ successiue: ita due quietes: r̄ sicut aliqui motus sūt a terminis p̄triat terminos p̄triatōis ita alique dētis sūt sub terminis p̄triat. motus. n. qui sūt ab albedine in nigredinē r̄ a nigredine in albedinē inuicē p̄triant: igitur per idē des p̄iuncta albedini p̄triat quieti p̄iuncte nigredini. Le. li. (Similiter autē r̄ ad inuicē p̄triat he sunt v̄z quietes: r̄ nā q̄ in duobus quietes est finis motus quidē p̄triat sunt: quietes aut apposite nō sunt. ¶ Dubitat. qm̄ quies ē p̄triatio ut p̄triat in līa quō due p̄triatōes p̄nt inuicē p̄triant cū oīs p̄trietas ē p̄trietas sumpt̄ vel fm̄ qd: si ē p̄trietas simpliciter: tūc extrema sūt positioe: si fm̄ qd illa ē ad minus iter habitū r̄ p̄triatōē. ¶ Preterea in alijs p̄triatōib; nō apparet q̄ p̄triatio p̄triet p̄triatōi: E

Ter.
cō. 5.

Ter.
cō. 5.
r̄ 54.

Philosophicum.

qz tenebra nō cōtrariat tenebre neqz silētiū silētiō: nec
ecetas cecitati ⁊ sic de alijs. ¶ Rūdet qz sicut in hīs
simpliciter dat magis ⁊ minus: ita in cōtrarijs s3 qd vñ ca
lidas ⁊ frigiditas simpliciter p̄trariāt: ⁊ ē albedo ⁊ ni
gredo simpliciter cōtrariāt: ⁊ tñ magis p̄trariāt calidi
tas ⁊ frigiditas q̄ albedo ⁊ nigredo: qz caliditas ⁊ fri
giditas sūt cōtraria actiua ⁊ passiua inuicē: nō aut al
bedo ⁊ nigredo. Lō sūt dicatur in cōtrarijs s3 qd qz
magis cōtrariāt albedo ⁊ rubedo q̄ rubedo ⁊ pale
do: ⁊ magis hīc rubedo ⁊ paledo q̄ albedo ⁊ priua
tio albedinis q̄ priuatio albedinis ⁊ priuatio nigredinis.
Sia. n. q̄ro magis appropinquāt ad nāz positiuoz tā
to sūt magis p̄traria. n. igit vñ ē q̄ oīs p̄traria ē iter
extrema positiua: aut iter habiūt ⁊ priuationē cū aliq̄
iueniāt iter priuationē ⁊ priuationē: ⁊ bec est magna
p̄trarietas sicut aliq̄ iueniūt iter forma ⁊ habiūt ⁊ bec
est p̄trarietas maxima. Et si in alijs priuationib⁹ nō
iueniūt priuatio p̄traria priuationi hoc ē rōne forme
nō habētis hīc simpliciter positiua: luminē nulla for
ma p̄trariat: neqz sonō neqz vīsiōne: deo priuationib⁹
taliū forma ⁊ nulle priuationē p̄trariāt: s3 qz calidi
tas ⁊ frigiditas sūt forme cōtrarie ⁊ albedo ⁊ nigre
do: iō istis p̄trariāt cōtrarietē priuationē p̄trarie. (Sunt
autē in oppositis) ¶ Quarta p̄ctō. quies in termino
a quo cōtrariat quieti in termino ad quē. Istā cōctōnē
p̄bus dupl̄r p̄bat ⁊ primo sic: quies q̄ est in termino
a quo cōtrariat motui in suoz terminū ad quē: igitur a
fortiori ⁊ p̄trariet q̄ est in termino ad quē. p̄ p̄na. qz nēciō
hīc sūt cōtrarietē ei qd ē ad finē. aīas declarat. qm̄
quies cōtrariat motui qui est in termino ad quē: s3 q̄
in termino ad quē nō p̄trariat motui: qz p̄ illā sūt sit mo
tus: ⁊ p̄ illā p̄sumit mot⁹ ⁊ qm̄ sit sūt. vbi. g. q̄ est i
egritudine opponit q̄ est in sanitate: ⁊ iō qm̄ mo
tui qui ē ex sanitate i egritudine opponit quies que est
in sanitate. ei aut motui q̄ ē ex egritudine in sanitate i rō
nabile ē q̄ opponat quies q̄ ē in sanitate: cū quies q̄
est in sanitate sit p̄fectio ⁊ p̄lemētū mot⁹ ex egritudine
in sanitate. Le. li. (Sūt autē i oppositis terminis he quie
tes q̄ iuicē p̄trariāt: vt que ē in sanitate ei quieti que
est in egritudine q̄s oppo: motui aut ei qui est ex sa
nitate in egritudine opponit quies que ē in sanitate
ei. n. qui ē ex egritudine i sanitate i rōnabile ē q̄ oppo:
quies in sanitate. qui. n. in ipso termino sanitatis mot⁹
est in quo stetit quietatio magis est. construe sic. mo
tus. n. qui ē in ipso termino sanitatis ē magis illud in q̄
stetit q̄tatio ⁊ p̄sumatio iūti⁹ mot⁹ s3 q̄ accidit sūt fie
ri motui. sit. n. quies in termino ad quē sit quodāmodo cū
motui. ¶ Secūdo arguit p̄bus sic. quieti in termino ad quē
cōtrariat quies: s3 nō nisi quies sui cōtrarij: igit quieti
in termino ad quē p̄trariat quies i termino a q̄. p̄ p̄na
cū maior p̄ aliā p̄ctōnē. minor atq̄ i ductiue: qm̄ quie
ti i sanitate nō hīc quies in albedine: neqz quieti in al
bedine p̄trariat quies i dulcedine: sicut etiā nō iuicē cō
trariāt sanitas ⁊ albedo: neqz albedo ⁊ dulcedo. Le
ge li. Nece ē aut hīc quietē q̄ ē in termino ad quē
p̄trariat q̄ est i termino a quo: aut illā ē. i. aliquā aliā q̄ n̄
p̄triat. nō. n. q̄ ē i albedine q̄s p̄na ē ei q̄ ē i sanitate.

Notandum

mento s4. q̄ nece est vt
motus de egritudine i sanitate sit facies quietē i sanita
te. s. qm̄ in ea iuenit vna ps post aliā quietis ad quā p
uenit sic iueniunt eo vna ps post aliā bit⁹ ad quā p
uenit. ¶ Intēdit cōmētator q̄ talr gnātur quies q̄l ac
quiriū bit⁹ p̄ motū: ita q̄ forma subitō acquiriū etiāz

quies subito gnātur: ⁊ si successiue acquiriū forma suc
cessiue gnātur quies: iō si fiat mot⁹ ab egritudine in sa
nitate successiue acquiriū sanitas successiue acquiriū in
sanitate: hoc ē nēciū: qm̄ si i p̄na pte hore ē acqui
ta sanitas vt duo in eadē pte ē acquisita quies vt duo
p̄iuncta illi sanitati vt vñ: si in scda pte hore ē acq
sita sanitas vt duo in eadē pte ē acquisita q̄s vt duo
p̄iuncta illi sanitati ⁊ sic p̄r. sicut ergo forma ad quē
est mot⁹ successiue acquiriū: ita ⁊ quies p̄iuncta illi forme.

Secundo

notādū s3 cōmētatorē eodē
cōmētō q̄ suba mot⁹ ē de ge
nere quietis ad quē puenit: illa que diuersant s3 ma
gis ⁊ minus nō sunt p̄traria: igit quies ad quā puenit
motus nō est cōtraria motui s3 finis ei⁹. Cōmētator h
p̄ suba mot⁹ intelligit forma acq̄sita p̄ motū vt est in
fieri: ⁊ p̄ quietē intelligit forma acq̄sita: vt est in facto
esse ad quā dē ē forma in fieri tanq̄ in fieri. cōstat aut
talia nō inuicē p̄trariā cū sint eiusdē nāneqz differūt
nisi s3 magis ⁊ minus. ¶ Intēdit ergo cōmētator istā rō
nem. albedo in fieri nō hīc albedini in facto ē: qz ē
finis ei⁹: igit neqz mot⁹ albefactiōis p̄triat quieti in al
bedine cū sit finis eius.

Contra

p̄dicta arguit ⁊ p̄io q̄ quies i ter
mino ad quē nō sit p̄fectio mot⁹
qm̄ nihil ē p̄fectio aliquid positiui nisi positiui: s3 qui
es quēcūqz stilla ē res priuatiua: igit nō est p̄fectio ali
cuius. p̄fectio enī act⁹ ⁊ forma sunt idē: vt colligitur a
p̄bo. ⁊ de aīa: s3 quies nō ē actus neqz forma aliquid: cū
sit priuatio mot⁹: igit quies nō est p̄fectio aliquid.

¶ Secūdo arguit q̄ quies in termino a quo nō cōtraria
tur quieti i termino ad quē: qz in motu calefactiōis a
gradu vt duo caliditatis ad gradū vt. s. termin⁹ a q̄ r
termin⁹ ad quē sunt eiusdē sp̄s. v3 gradus vt duo ca
liditatis ⁊ gradus vt. s. igit quietes p̄iuncte illis sunt
etiā eiusdē rōnis: s3 que sūt eiusdē rōnis nō inuicē con
trariāt: igit in casu isto quies in termino a quo ⁊ qui
es in termino ad quē nō inuicē p̄trariāt. ¶ T̄mō
tus ab a. in b. nō p̄trariat motui ab a. in b. igit quietes i
a. ⁊ in b. nō inuicē cōtrariāt: ⁊ vna earū est in termi
no a quo: ⁊ alia in termino ad quē. aīas p̄de duob⁹
motib⁹ quo ⁊ vn⁹ est rec⁹ ab a. in b. ⁊ alter p̄ lineā cir
cularē ab ipso b. in a. iuxta doctrinā Aristō. di. i. ce. q̄
motui circulari nlls mot⁹ p̄trariatur. ¶ Ad p̄mū or
q̄ duplex est q̄s: v3 positiua ⁊ priuatiua ex determina
tis ante. quies positiua est termin⁹ ad quē mot⁹. qui
es autē priuatiua est negatio motus in subo aptona
to loquēdo de quiete positiua nō est dubiū q̄ ipsa est
p̄fectio mot⁹. quies autē priuatiua vt priuatio est nō ē
p̄fectio mot⁹. vt aut ē p̄iuncta quieti positiue sic est p̄se
ctio mot⁹. nulla igit priuatio vt priuatio est cōceditur
ē p̄fectio mot⁹: s3 priuatio vt est cōiuncta habiui per
quādā colligatiōē ē p̄fectio mot⁹. ¶ Ad scdm r̄m
detur q̄ sicut calefactio a gradu vt duo caliditatis ad
gradū vt. s. h3 duplicē terminū a quo vnū mālē vide
licet gradū vt duo frigiditatis ⁊ vnū formale. s. frigi
ditates admixtā illi gradu: ita h3 duplicē quietē i ter
mino a quo. s. mālē ⁊ formale semp loquēdo de que
te priuatiua. quies mālē est p̄iuncta gradu vt duo ca
liditatis que est eiusdē sp̄s cū quiete in termino ad quē
quies aut formalis est p̄iuncta frigiditati ⁊ h cōtrariat
quieti in termino ad quē: qm̄ sicut quies in termino ad
quē successiue acquiriū: ita illa q̄s in termino a q̄ p̄iuncta
frigiditati de p̄die successiue fieri ipsa frigiditas succes
siue corumpit. Et ad argm̄ factū de motu recto ⁊ q̄

Liber quintus

culari: dico q. cuilibet illo p. motu corripit due quies
res i. a. in b. i. o. q. des. mor. recti p. i. u. c. t. a. i. p. s. i. a. z. i. a. f. q. u. i. e.
t. i. e. u. s. d. e. m. o. r. p. i. u. c. t. e. b. q. d. e. s. a. u. t. m. o. r. c. i. r. c. u. l. a. r. i. s. c. o. n. i. u. c. t. a.
a. n. o. z. i. a. f. q. u. i. e. t. i. e. u. s. d. e. m. o. r. p. i. u. c. t. o. b. s. i. c. u. r. t. e. r. m. i. n. i.
m. o. r. i. u. i. c. e. z. i. a. n. t. n. o. o. b. s. t. a. t. e. q. m. o. t. u. c. i. r. c. u. l. a. r. i. n. u. l. l. a.
m. o. t. u. s. z. i. e. f. c. u. o. i. s. m. o. r. s. i. t. d. e. z. i. o. i. n. z. i. u. i. s. f. z. d. e. h. o. c.
m. a. g. i. s. s. b. u. i. t. L. e. t. i. a. r. g. u. i. t. q. m. o. r. i. l. l. e. c. i. r. c. u. l. a. r. i. s. z. i. a. f.
m. o. t. u. i. r. e. c. t. o. q. z. s. u. t. a. t. e. r. m. i. n. i. s. z. i. u. i. s. a. d. t. e. r. m. i. n. o. s. z. i. o. s.
d. i. c. i. t. q. s. i. p. t. e. r. m. i. n. i. u. i. n. t. e. l. l. i. g. i. s. i. l. l. d. q. d. i. d. u. i. s. i. b. i. l. t. a. c. q. u. i. t. v. l.
d. e. p. d. i. t. s. i. c. n. o. s. p. m. o. r. q. d. e. i. z. i. a. s. e. z. i. a. s. f. z. v. l. t. r. a. r. e. q. u. i. t.
q. m. o. d. i. p. r. e. c. e. d. e. d. i. i. n. i. l. l. o. s. i. n. t. e. r. z. i. p. s. i. n. t. e. l. l. i. g. i. s. i. n. t. a. s. a.
t. a. s. i. a. A. r. i. s. t. o. p. t. e. r. m. i. n. i. u. a. d. q. u. e. i. d. q. d. a. c. q. u. i. r. i. t. v. l. d. e. p. d. i.
t. u. r. s. u. c. c. e. s. s. i. u. e. p. m. o. t. u. i. s. i. c. i. l. l. i. m. o. r. n. o. s. u. r. t. z. i. a. z. i. a. f. l. i. n. e. a.
r. e. c. t. a. z. l. i. n. e. a. c. i. r. c. u. l. a. r. i. s. q. z. i. c. i. p. i. a. t. v. l. d. e. f. i. c. i. a. t. n. o. n.
z. i. a. f. i. z. s. i. n. t. d. i. u. e. r. s. a. z. s. p. e. z. l. i. n. e. a. a. t. r. e. c. t. a. v. l. e. a. b. a. i. n.
b. z. i. a. f. s. i. b. i. p. s. i. v. l. e. s. t. a. b. e. o. d. e. b. i. n. i. d. e. a. Q. u. i. b. a. u. t.
n. o. L. i. t. a. e. s. c. d. a. p. s. b. u. i. t. c. i. n. q. p. h. s. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. d. e. z.
r. i. e. t. a. t. e. m. u. t. a. t. i. o. n. i. s. z. i. m. u. t. a. t. i. o. n. i. u. i. c. e. p. o. n. e. s. d. u. a. s. c. o.
c. l. u. s. i. o. e. s. q. u. i. p. r. i. a. e. i. s. t. a. m. u. t. a. t. i. o. s. u. b. i. t. a. n. o. o. p. p. o. n. i. t. u. r.
m. o. t. u. i. v. e. l. q. u. i. e. t. i. e. z. i. m. u. t. a. t. i. o. i. a. u. t. i. m. u. t. a. t. i. o. n. i. L. e. s. c. d. a.
p. c. t. o. i. m. u. t. a. t. i. o. i. e. e. z. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. n. n. o. e. e. i. b. i. L. e. t. i. f. i.
q. u. i. d. e. L. i. p. r. i. a. p. c. t. o. a. r. g. z. p. r. i. o. q. a. d. p. r. i. m. a. p. a. r. t. e. z.
s. i. c. m. o. t. u. i. o. p. p. o. n. i. t. m. o. r. z. q. d. e. s. p. r. e. c. e. d. e. n. t. a. i. g. i. t. m. o. t. u. i.
n. o. a. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a. t. i. o. s. u. b. i. t. a. p. z. p. q. z. m. o. r. z. i. m. u. t. a. t. i. o.
s. u. b. i. t. a. s. i. n. t. i. p. s. e. s. d. i. s. p. a. r. e. s. i. n. p. h. z. i. n. h. o. c. s. u. t. i. c. a. r. g. u. i. t. s. i. c.
m. u. t. a. t. i. o. n. o. o. p. p. o. n. i. t. m. o. t. u. i. g. i. t. n. e. c. d. e. t. i. p. z. p. q. z. n. u. l.
l. a. m. u. t. a. t. i. o. o. p. p. o. n. i. t. d. e. t. i. o. p. p. o. s. i. t. e. m. o. t. u. i. n. i. l. i. l. l. a. m. u. t. a.
t. i. o. s. i. t. m. o. r. q. n. o. p. r. i. n. g. u. d. e. m. u. t. a. t. i. o. e. s. u. b. i. t. a. z. s. i. c. h. a.
b. e. t. p. r. i. a. p. s. p. c. t. o. n. i. s. v. z. q. m. u. t. a. t. i. o. s. u. b. i. t. a. n. o. o. p. p. o. n. i. t.
m. o. t. u. i. v. e. l. q. u. i. e. t. i. e. L. e. s. c. d. a. p. s. p. i. r. a. r. i. a. r. g. u. i. t. s. i. c. m. u. t. a. t. i. o.
s. u. b. i. t. a. o. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a. t. i. o. i. z. i. m. u. t. a. t. i. o. i. q. m. i. m. u. t. a. t. i. o. a. b.
a. l. i. q. u. a. f. o. r. m. a. n. o. h. i. t. e. z. i. u. i. v. t. p. u. t. a. a. s. u. b. a. o. p. p. o. n. i. t. u. r.
m. u. t. a. t. i. o. i. a. d. e. a. n. d. e. f. o. r. m. a. s. c. o. r. r. u. p. t. i. o. g. n. a. t. i. o. n. i. z. q. m. i.
m. o. t. u. i. n. o. t. m. i. o. p. p. o. n. i. t. m. o. r. s. z. e. t. i. a. d. e. s. i. o. m. u. t. a. t. i. o. n. i.
p. i. r. n. o. t. m. i. m. u. t. a. t. i. o. o. p. p. o. n. i. t. s. z. e. t. i. m. u. t. a. t. i. o. n. i. n. u. n. q. e. n. i. z.
a. l. i. c. u. i. p. o. s. i. t. i. o. o. p. p. o. n. i. t. p. o. s. i. t. u. s. q. u. i. n. e. i. d. e. o. p. p. o. s. i. t. p. r. i.
u. a. t. i. u. s. p. p. e. a. s. i. m. u. t. a. t. i. o. e. s. t. o. p. p. o. s. i. t. a. m. u. t. a. t. i. o. i. n. e. c. e. s. t.
e. n. i. z. q. m. u. t. a. t. i. o. s. i. t. o. p. p. o. s. i. t. a. m. u. t. a. t. i. o. i. e. x. q. n. o. h. f. a. l. i. u. s.
t. e. r. m. i. n. i. p. r. i. u. a. t. i. u. s. q. i. m. u. t. a. t. i. o. c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. e. s. m. u. t. a. t. i. o. i. L. e.
l. i. Q. u. i. b. a. t. n. o. s. u. t. z. i. a. p. p. e. i. v. t. p. u. t. a. s. i. b. i. s. h. o. z. m. u. t. a. t. i. o.
e. q. u. i. d. e. o. p. p. o. s. i. t. a. q. e. s. t. e. x. i. p. o. e. i. q. e. s. t. i. p. z. i. t. a. q. a. m. b. e.
m. u. t. a. t. i. o. e. s. r. e. s. p. i. c. i. u. t. e. a. d. e. r. e. m. o. r. a. u. t. n. o. e. i. n. t. a. l. i. b. s. z. i. m.
m. u. t. a. t. i. o. v. l. e. x. t. e. r. e. e. s. c. o. r. r. u. p. t. i. o. o. p. p. o. n. i. t. e. i. q. e. s. t. i. e. e.
v. z. g. n. a. t. i. o. n. i. s. q. u. i. e. s. q. d. e. h. o. z. n. o. e. o. p. p. o. s. i. t. a. s. i. g. n. a. t. i. o. i. s.
n. e. c. c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. i. m. u. t. a. t. i. o. a. t. e. o. p. p. o. s. i. t. a. i. l. l. i. s.

Dubitarur p. z. i. o. q. m. u. t. a. t. i. o. n. o. o. p. p. o. n. i. t.
t. u. r. m. u. t. a. t. i. o. i. s. i. g. n. a. t. i. o. c. o. r. r. u. p.
t. i. o. n. i. z. n. i. b. i. l. o. p. p. o. n. i. t. s. i. b. i. p. s. i. s. z. i. g. n. a. t. i. o. e. c. o. r. r. u. p. t. i. o.
p. A. r. i. s. t. o. d. e. g. e. r. g. o. g. n. a. t. i. o. n. o. o. p. p. o. n. i. t. c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. i.
L. e. s. c. d. a. d. u. b. i. t. a. t. q. m. u. t. a. t. i. o. n. o. o. p. p. o. n. a. t. i. m. u. t. a. t. i. o. n. i.
q. m. i. o. p. p. o. s. i. t. a. b. u. t. f. i. e. r. t. c. i. r. c. a. i. d. e. p. A. r. i. s. t. o. i. n. p. o. s. t. p. d. i. c. a.
m. e. n. t. e. s. z. i. m. u. t. a. t. i. o. z. i. m. u. t. a. t. i. o. n. o. h. i. t. f. i. e. r. t. c. i. r. c. a. i. d. e. c. u. z.
i. a. l. i. q. u. i. d. e. i. n. e. i. a. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. q. n. o. p. t. i. u. e. n. i. r. i. m. u. t. a. t. i. o. i. p. r. i. o. m. o.
t. o. r. e. p. A. r. i. s. t. o. b. u. i. t. L. e. a. d. p. r. i. m. u. d. i. c. i. t. q. n. o. a. s. s. e. r. i. t. p. h. u. s.
q. u. a. l. i. b. e. t. m. u. t. a. t. i. o. n. e. c. u. l. i. b. e. t. m. u. t. a. t. i. o. i. o. p. p. o. s. i. t. a. e. e. n. e. q.
q. u. e. l. i. b. e. t. g. n. a. t. i. o. n. e. c. u. l. i. b. e. t. c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. z. i. a. r. i. s. z. i. m. q.
q. u. e. l. i. b. e. t. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. a. b. a. l. i. q. u. a. f. o. r. m. a. o. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a.
t. i. o. n. i. a. d. e. a. n. d. e. f. o. r. m. a. s. i. c. u. t. g. n. a. t. i. o. v. n. i. u. s. z. c. o. r. r. u. p. t. i. o.
e. i. u. s. d. e. L. e. a. d. s. e. c. o. z. d. i. c. i. t. q. i. m. u. t. a. t. i. o. p. t. a. c. c. i. p. i. d. u. p. l. r. v. z. n. e.
g. a. t. i. u. e. s. i. m. p. l. r. z. p. r. i. u. a. t. i. u. e. s. i. n. e. g. a. t. i. u. e. s. i. m. p. l. r. s. i. c. p. p. e. i. t.
p. r. i. o. m. o. t. o. z. i. z. n. o. o. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a. t. i. o. i. s. s. i. a. u. t. p. r. i. u. a. t. i. u. e.
s. i. c. o. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a. t. i. o. n. i. z. n. o. r. e. p. i. t. i. n. p. r. i. m. o. m. o. t. o. z. e. a. d.
e. n. i. p. o. t. m. u. t. a. r. i. i. n. q. u. o. e. s. t. i. m. u. t. a. t. i. o. p. r. i. u. a. t. i. u. e. s. u. p. t. a. c. u.
p. r. i. u. a. t. i. o. s. i. t. n. e. c. e. s. s. a. r. i. o. i. n. s. u. b. o. a. p. t. o. n. a. t. o. p. A. r. i. s. t. o. 4.

metaph. (Et si quidē.) L. e. s. c. d. a. p. c. t. o. i. m. u. t. a. t. i. o. i. n. e. s. s. e.
p. r. i. a. r. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. n. n. o. e. e. z. h. o. c. s. u. p. p. o. s. i. t. o. q. n. o. e. s. s. e.
d. i. c. a. t. a. l. i. q. u. a. n. a. z. s. u. b. i. e. c. t. a. i. t. a. q. s. i. t. n. e. c. i. o. i. n. s. u. b. o. a. p. t. o.
n. a. t. o. i. s. t. a. p. c. t. o. p. z. e. x. p. r. e. c. e. d. e. n. t. i. b. s. q. m. s. i. c. u. t. s. e. h. z. q. u. i. e. s. a. d.
q. u. i. e. t. i. e. i. t. a. i. m. u. t. a. t. i. o. n. e. s. z. i. q. u. e. s. z. i. a. f. q. u. i. e. t. i. e.
i. g. i. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. z. i. q. m. n. i. q. u. i. b. e. t. d. e. s. c. u. l. i. b. e. t. z. d. e.
i. z. i. a. f. s. z. i. m. q. u. i. e. s. q. e. s. t. i. n. t. e. r. m. i. o. a. q. u. o. z. i. a. f. q. u. i. e. t. i. e.
q. u. e. e. i. n. t. e. r. m. i. o. a. d. q. u. e. i. g. i. t. p. i. d. e. n. o. q. u. e. l. i. b. e. t. i. m. u. t. a. t. i. o.
c. u. l. i. b. e. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. z. i. a. f. s. z. i. m. i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. t. e. r. m. i. o.
a. q. u. o. z. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. e. s. t. i. n. t. e. r. m. i. o. a. d. q. u. e. s. z. i. c. o. r. r. u.
p. t. i. o. n. i. s. t. e. r. m. i. n. i. a. q. e. e. e. z. t. e. r. m. i. n. i. a. d. q. u. e. n. o. e. e. i. g. i. t. u. r.
i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. i. e. s. s. e. z. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. e. s. t. i. n. n. o. e. e. q. d. s. u. n. t.
p. b. a. d. d. i. n. g. n. a. t. i. o. e. a. u. t. i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. n. o. e. e. z. i. a. f. i. m.
u. t. a. t. i. o. n. i. q. u. e. e. i. n. e. e. v. n. i. s. i. c. u. t. m. o. r. e. s. t. i. t. e. r. z. i. a. i. t. a. m. u.
t. a. t. i. o. s. u. b. i. t. a. i. n. t. e. r. d. i. c. t. o. z. i. a. i. o. s. i. c. u. l. i. b. e. t. z. i. o. t. e. r. m. i.
n. a. n. t. i. m. o. t. u. i. v. z. s. a. n. i. t. a. t. i. z. e. g. r. i. t. u. d. i. n. i. a. l. b. e. d. i. n. i. z. n. i. g. r. e.
d. i. n. i. c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. e. s. u. a. q. u. i. e. s. o. p. p. o. s. i. t. a. q. u. i. e. t. i. e. a. l. t. e. r. i. c. o. r. r. a.
r. i. s. i. c. c. u. l. i. b. e. t. t. e. r. m. i. o. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. s. u. b. i. e. c. t. c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. e. s. u. a.
i. m. u. t. a. t. i. o. z. i. a. i. m. u. t. a. t. i. o. i. a. l. t. e. r. i. t. e. r. m. i. n. i. e. e. i. g. i. t. z. n. o. e. s. s. e.
q. s. u. t. t. e. r. m. i. n. i. g. n. o. n. i. s. z. c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. h. i. t. d. u. a. s. i. m. u. t. a.
t. i. o. n. e. s. e. z. p. l. u. r. i. t. a. s. i. n. u. i. c. e. o. p. p. o. n. u. n. t. s. i. c. u. t. o. p. p. o. n. u. n. t.
q. u. i. e. t. i. e. s. p. l. u. r. i. t. a. t. i. z. e. g. r. i. t. u. d. i. n. i. L. e. l. i. L. e. t. i. f. i. q. d. a. l. i.
q. u. i. d. e. r. i. t. s. u. b. i. m. i. p. s. i. n. o. e. e. q. u. e. i. n. e. e. n. o. m. u. t. a. t. i. o. e. i. q. u. e.
e. s. t. i. n. n. o. e. e. z. i. a. e. r. i. t. L. e. s. i. v. e. r. o. n. o. L. e. l. i. c. i. r. c. a. d. i. c. t. a. p. o. s.
s. e. t. a. l. i. q. u. i. s. d. u. b. i. t. a. r. e. b. u. i. d. i. c. t. u. e. s. t. q. i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. e. e.
p. r. i. a. r. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. u. e. e. i. n. n. o. e. e. d. a. t. o. q. n. o. e. e. h. a. b. e.
a. t. a. l. i. q. u. a. n. a. z. s. u. b. i. e. c. t. a. s. z. i. p. o. s. i. t. o. q. n. o. e. e. n. u. l. l. a. n. a. z. s. b. a.
b. e. r. e. t. s. z. i. m. d. i. c. e. r. e. t. s. i. m. p. l. i. c. e. n. e. g. a. t. i. o. n. e. q. u. e. r. i. t. i. h. o. c. c. a.
s. u. c. u. t. a. p. p. o. n. i. t. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. e. e. z. v. i. d. e. t. q. d. e. t. i. q. m.
i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. e. s. s. e. n. o. v. i. d. e. t. a. l. t. e. r. i. o. p. p. o. n. i. p. r. i. u. a. t. i. o.
n. i. q. i. m. u. t. a. t. i. o. i. n. n. o. e. e. a. u. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. e. s. t. d. e. s. s. e. d. n. o.
o. p. p. o. n. i. t. p. r. i. u. a. t. i. o. i. s. q. e. s. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. n. n. o. e. e. c. u. i. n. o. e. e.
n. u. l. l. a. h. a. b. e. a. t. s. u. b. i. e. c. t. a. n. a. m. i. g. i. t. o. p. p. o. n. i. t. i. m. m. u. t. a. t. i. o.
n. i. q. e. s. t. d. e. s. L. e. r. i. d. e. t. p. h. u. s. q. i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. e. e. n. o.
o. p. p. o. n. i. t. n. e. q. s. z. i. a. f. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. u. e. e. q. u. i. e. s. z. q. m. n. u. l. l. a.
i. m. u. t. a. t. i. o. e. q. u. i. e. s. q. i. p. s. e. a. r. g. u. i. t. s. i. c. q. z. i. m. u. t. a. t. i. o. e. e. t. q.
e. s. s. e. q. u. e. r. e. t. v. n. i. i. s. t. o. z. a. u. t. q. n. o. o. i. s. d. e. s. e. s. t. z. i. a. m. o. t.
t. u. i. a. u. t. q. g. n. a. t. i. o. z. c. o. r. r. u. p. t. i. o. s. u. t. m. o. r. q. u. o. z. v. n. i. q. s. e.
i. c. o. n. u. e. n. t. e. s. z. p. b. a. t. p. r. i. a. q. z. i. m. u. t. a. t. i. o. s. i. t. d. e. s. a. u. t. p. r. i. a.
r. i. a. f. m. o. t. u. i. a. u. t. n. o. s. i. n. o. p. r. i. a. r. i. a. f. m. o. t. u. i. s. h. z. v. n. a. p. s. d. i.
s. t. i. n. c. t. i. u. e. q. q. u. i. e. s. n. o. p. r. i. a. r. i. a. f. m. o. t. u. i. s. s. i. p. r. i. a. r. i. a. f. m. o. t. u. i.
c. u. n. o. p. r. i. a. r. i. e. t. n. i. s. i. g. n. a. t. i. o. i. s. v. e. l. c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. s. e. q. u. i. t. q. g. e.
n. e. r. a. t. i. o. z. c. o. r. r. u. p. t. i. o. s. u. t. m. o. r. q. d. e. a. l. t. e. r. a. p. s. d. i. s. t. i. n. c. t. i. e.
d. i. c. a. t. e. r. g. o. a. b. s. o. l. u. t. e. l. o. q. u. e. d. o. q. i. m. u. t. a. t. i. o. n. o. e. s. t. q. u. i. e. s.
z. q. i. m. u. t. a. t. i. o. q. e. s. t. i. n. e. e. a. u. t. n. u. l. l. i. z. i. a. f. v. e. l. t. m. i. z. i. a. t. u. r.
c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. a. u. t. i. m. u. t. a. t. i. o. i. s. q. u. e. e. s. t. i. n. n. o. e. e. L. e. l. i. L. e. s. i. v. e.
r. o. n. o. e. a. l. i. q. u. i. d. q. d. n. o. e. i. s. i. n. n. o. e. e. n. u. l. l. a. n. a. m. s. u. b. i. e. c. t. a. m.
h. a. b. e. a. t. d. u. b. i. t. a. b. i. t. a. l. i. q. u. i. s. c. u. t. s. i. t. z. i. a. q. e. s. t. i. n. e. e. n. o. m. u.
t. a. t. i. o. i. m. u. t. a. t. i. o. z. q. u. i. e. s. e. s. t. c. u. i. v. i. d. e. t. i. l. l. a. i. m. u. t. a. t. i. o. c. o.
r. r. a. r. i. a. r. i. d. e. t. p. h. u. s. q. n. o. q. u. i. e. t. i. z. n. u. l. l. a. i. m. u. t. a. t. i. o. e. s. t.
q. u. i. e. s. q. i. p. s. e. p. b. a. t. s. i. c. L. e. a. u. t. h. o. c. i. s. i. m. u. t. a. t. i. o. e. s. t.
q. u. i. e. s. L. e. a. u. t. n. o. o. i. s. q. u. i. e. s. m. o. t. u. i. z. i. a. e. s. t. a. u. t. g. n. a. t. i. o. z.
c. o. r. r. u. p. t. i. o. m. o. r. m. a. n. i. f. e. s. t. u. i. g. i. t. q. q. u. i. e. s. n. o. d. i. c. e. d. a. e. s. t.
i. m. u. t. a. t. i. o. s. i. n. o. e. h. i. c. m. o. t. u. s. i. s. i. g. n. a. t. i. o. z. c. o. r. r. u. p. t. i. o.
n. o. s. u. n. t. m. o. r. s. s. i. m. i. l. e. a. u. t. a. l. i. q. u. i. d. e. s. t. i. p. s. i. q. u. i. e. t. i. z. i. m. u. t. a.
t. i. o. c. o. g. r. a. t. i. a. a. u. t. e. s. t. i. m. u. t. a. t. i. o. a. u. t. n. u. l. l. a. a. u. t. e. q. u. e. e. s. t. i. n.
n. o. e. s. s. e. a. u. t. c. o. r. r. u. p. t. i. o. i. s. h. e. c. n. s. c. o. r. r. u. p. t. i. o. e. s. t. e. x. i. p. a. f. o. r.
m. a. g. n. a. t. i. o. a. u. t. i. n. i. p. s. a. z. f. o. r. m. a. e. s. t.

Notandum s. m. c. o. m. e. t. a. t. o. z. e. c. o. m. e. n.
t. o. s. s. q. h. o. c. i. m. u. t. a.
t. i. o. i. n. r. e. i. v. e. r. i. t. a. t. e. n. o. e. s. t. q. u. i. e. s. s. z. s. i. l. l. i. s. q. u. i. e. t. i. z. i. s. t. a. p. r. i.
u. a. t. i. o. q. u. e. e. s. t. q. u. i. e. s. s. m. s. i. m. i. l. i. t. u. d. i. n. e. z. o. p. i. n. a. d. u. e. s. t. a. u. t. q.
n. o. e. s. t. z. i. a. a. l. i. c. u. i. o. i. n. o. a. u. t. q. e. z. i. a. t. r. a. s. m. u. t. a. t. i. o. n. i. q. e.
c. o. r. r. u. p. t. i. o. n. i. q. u. i. e. x. e. o. e. s. t. c. o. z. q. m. e. x. e. o. e. s. t. p. r. i. m. m. o. t. u. s.
L. e. q.

Philosophorum.

corruptio. Inedit comētor q̄ imutatio ē priuatio
mutationis: sicut quies est priuatio motus: et ideo imu-
tatio nō est vera quies: sicut in similitudine: et ideo iter
mutationē et quies est: qm̄ quies ē mora talis et imu-
tatio est mora instantanea quies est. priuatio mutatio-
nis successiue mēsurato tpe: sicut imutatio est priuatio su-
bite imutatiois instanti mēsurate. ppea si duo mori sūt
discontinui: et imēdiate nō ppea dicat inter illos eē im-
mutationē oppositā mutationi terminati moti: aut co-
pulant partes mori inuicē. ¶ Sed dubitat si imuta-
tio que est in eē contrarietatis imutatioi que ē in nō eē cū eē
et nō eē sint contradictoria: sequit̄ q̄ oppositio contradic-
tionis re-
ducta ad oppositōes contrarietatis ptra phm et comētor
rem. 4. metaph. ¶ Rñsuz est in tra q̄ imutatio in esse
nō contrarietatis imutatioi in nō eē accipiendo nō esse pure
negatiue: sicut priuatiue: pzo hui⁹ et in hoc. s. ostēsum
est de intentione phi et comētoris q̄ gnatio et corrup-
tio nō sunt mutationes de contradictione in contradictionē ne-
gatiue: sicut priuatiue. nihil. n. gnatio ex nō eē simplr: ne-
q̄ corruptio in nō eē: q̄ est pura negatio: sicut gnatio ē ex
priuatiue: et corruptio est in priuatiue. Inter contra-
dictoria ergo contradictorie et negatiue supra nulla est
contrarietas: sicut in alijs magis et minus ppea: aut ma-
gis et minus large. vñ ppario p. 6. sūt gradus. p. 1m⁹
gradus est eoz que inuicē agūt et patiunt in quo gra-
du ponit caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas.
Scdus gradus ē formaz maxie distātiū sub aliq̄ ge-
nere nō in actiū: et passiuaz inuicē vt in quo gradu
sunt albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. Terti⁹
gradus ē formaz quaz vna est extremū et altera me-
diū: sub quo gradu continent albedo et rubedo: nigre-
do et paleo: dulcedo et acutū: amara et pingue. Quar-
tus gradus est formaz mediāz iter extrēa maxie di-
stātia: cuiusmodi gradus sūt rubedo et paleo seu pō-
ticus et pingue. Quint⁹ gradus ē quieti terminio pzo
rūpōsitio: p siue sint extrēa siue nō extrēa vt quies
sub albedine: et quies sub nigredine seu q̄s pūcta cali-
ditati: et quies pūcta frigiditati. Sext⁹ gradus ē imu-
tationi: q̄ sūt priuatiōes mutationū indiuisibilib⁹ vt i
gnō corruptio. Doz gradus primi duo faciūt pzieta-
tem ppea dicta: sicut in magis et minus: qz magis contra-
riant inuicē caliditas et frigiditas q̄ albedo et nigre-
do. Terti⁹ vō et quart⁹ gradus faciunt pzieta-
tē cōliet dicta etiā in magis et minus: qz magis pziant inuicem
albedo et rubedo q̄ paleo et rubedo. sed quintus et
sextus gradus pziunt pzieta-
tē cōliet et largissime
sumptaz itez in magis et minus: qz magis pziant de-
tes q̄ imutatioes: sicut etiā magis contrariatur motus
q̄ mutationes subite.

Lex.
cō. 56.

prima mouet vnū dubiū et soluit in scda vō ex deter-
minatione eiusdem dubii elicit cor. 2. ibi. (Ester ergo.)
¶ Quātū ad primā partē Arist. mouet istud dubiū.

Ubitabit

autē. ¶ Istud est tertius
capitulum hui⁹ tractatus
in quo phs determinat
de pzieta-
tē motuū et
mutationū sicut in
pter nām. Postq̄ de-
terminauit de pzieta-
tē eozū ē in exigētiā
suo terminio: et di-
uidit in duas ptes. in

Propter qd̄ in motu et quiete locali inuenit pzieta-
tem in nām et extra nām. nām mot⁹ ignis sursum et mot⁹ ignis
deorsum pziant ex hoc q̄ vnus eoz est in nām et ali⁹
extra nām. sicut quies terre in medio mūdi pziariaf de-
ti terre in medio aeris ex eo qz eaz vna ē nālīs et alia
extra nām. In motib⁹ aut et quietib⁹ alijs et si inuenit
in nām nō inuenit extra nām. primo quidē in altera-
tione nō assignam⁹ motū in nām et pter nām: qz non
apparet magis sanatio q̄ egrotatio in nām: neq̄ ma-
gis dealbatio q̄ denigratio extra nām. ois enī sanatio
et ois egrotatio: et ois dealbatio: et ois denigratio dī
in nām. ¶ Scdō in augmēto et detrimēto siue cōpa-
rem⁹ augmētationē augmētū: siue diminutionē dimi-
nutionē: siue augmētationē diminutionē: nullū istozum
motū dicim⁹ nālem et aliū violentū: aut extra nām.
ois. n. istos mori videm⁹ nālī cōtingere cū fiat a na-
tura ex necitate forme vel mē. ¶ Terti⁹ in gnatione
et corruptione idē ptingit q̄ nullā gnationē vel corrupti-
onem dicim⁹ extra naturā sicut dicim⁹ in naturā. sicut enī
iuuenescere est sicut naturā ita et senescere: sicut senect⁹ dicit
ad corruptionē: sicut corruptio est nālīs sicut genera-
tio. cōstat aut quālibet gnationē eē naturālē cū nō vi-
deamus vnā in naturā et alia pter naturā. ¶ Quar-
to apparet idē in oib⁹ alijs motib⁹ et mutationib⁹ de
quib⁹ nō facit hic phs mētionē: cuiusmodi sunt nutri-
tio. actio. passio: et mixtio. nō. n. dicim⁹ aliquā nutritio-
nē ē in naturā et alia pter naturā. nō etiā pcedimus
aliquā actionē: passionē: vel mixtionē esse naturālē: et
alia extra naturā: sicut quālibet dicim⁹ idē ē esse in
naturā: hoc aut naturalitate forme: aut naturalitate
māe. Le. li. (Dubitat aut aliq̄s q̄re in mutatione qd̄
in locū sunt: et in naturā: et extra naturā: et quietes: et
motus: in alijs aut nō vt alteratio hui⁹ quidē sicut natu-
ram: illa aut extra naturā. nihil enī magis sanatio aut
egrotatio sicut naturā: aut extra naturā. neq̄ albedo aut
denigratio. Sicut autē et in augmēto aut detrimēto: ne-
q̄ ad inuicē hi pziant vt in nām: hi aut extra naturā: ne-
q̄ augmētū augmēto. (Et in gnatione aut corruptione
neq̄ ad rō est. neq̄ gnō quidē sicut naturā: corruptio aut
tez extra naturā. senescere. n. sicut naturā est: neq̄ gnō
videm⁹ alia quidē in naturā: alia vō extra naturam.)

Notandum

in comētorē comēto
56. q̄ hōiem senescere est
via ad corruptionem: et si iuuenescere est via ad ge-
nerationē. s. status pfecti: sed nō estimat q̄ aliud ē na-
turale et aliud inaturale: et rō pōt esse ista. q̄ duplex est
natura in phm et hui⁹. 7. s. metaph. s. materia et for-
ma: sicut ois trāsmutatio est naturalis que ē rōne for-
me vel materie: sicut generatio ē rōne forme: et corruptio
rōne materie: qz materia ē illud p qd̄ res pōt eē et non
esse: sicut tam corruptio q̄ generatio ē naturalis. (Aut
si est.) Phs soluit dubitationē ppter exemptionē istū
us qd̄ querebat vñ ppter quid in motu locali inue-
nitur cōtrarietas sicut naturā et extra naturā ponēs istā
pclusionē: in oī genere trāsmutatiois inuenit cōtrarietas
in naturā et pter naturā quā Arist. sic pbat. in quo-
cūq̄ inuenit cōtrarietas in naturā et pter naturā: sicut
dem inuenit cōtrarietas in naturā et pter naturā: sicut
quocūq̄ genere trāsmutatiois inuenit cōtrarietas in
naturā et violentū. ergo et pzo nām cū maior. et minor
declarat idē. primo quidē illud est notū in motu
locali: sicut nō exprimat hic: qz illud fuit expēlicitū in
questiōe. vñ tam in motu recto q̄ in motu circulari inue-
nitur cōtrarietas in naturā et violentū tam ex parte

Lex.
cō. 57.

Liber quintus

eiusdem termini q̄ diuerso termino. motus. n. ignis
sursus: et motus ignis deorsus p̄nuat ad diuersos ter-
minos fm̄ nāle et violentū: ac etiā ignis sursus et mo-
tus terre sursus ad eūdem terminū. motus. n. ignis sursus
est naturalis: et motus ignis deorsus aut terre sursus
est violentus. Scđo p̄idez in generatiōe et corruptiōe:
qm̄ oas generatio naturalis et generatio violenta cor-
ruptio naturalis et corruptio violenta. que quidē muta-
tiones dicuntur p̄uari fm̄ naturale et violentū. q̄ enī sit
aliqua corruptio naturalis manifestū est: et quedā vi-
olenta. nā corruptio senio est naturale: et corruptio gladio
est violentū: sic etiā aliqua est gñatio nālis vt generatio
aialū et plāraz. pueniēs ex debito ordine nature tam
vltis q̄ particularis vt ex cōcursu corporū celestium et
suarū cōstellationū. est etiā aliqua generatio violenta
s. nō fatata neqz ordinata fm̄ dispōnē celi. pōt enī ex
artificio fieri q̄ rose fiat in hyeme sic et cucurbitū i hye-
me fieri p̄nt: cū tñ fm̄ ordinationē celi et dispōnē sp̄de-
rum cursus tales fieri debeat in estate. Tercio est rota
eadēminoz in motu augmētatiōis et diminutiōis: qm̄
oas augmētatio nālis et augmētatio violenta: dimi-
nūtiō nālis et diminutiō violenta que sūt mutatiōes p̄te
fm̄ nāle et violentū: aut fm̄ nām et extra naturā: q̄ sit
augmētatio et diminutiō nālis p̄z vt supra in aialib⁹.
et in plācis que nutriunt augent et diminuant p̄z cōm-
cursus nature: et q̄ aliqua sit augmētatio vel dimi-
nūtiō violenta pōt exēplificari ex hoc: qm̄ aug⁹ pubescē-
tium et iuuenū sunt violenta si sūt velociora et citius q̄
debeat. ppter abūdantiā alimētī: critica etiā violēter au-
gent qm̄ ppter abūdantiā pluuię sūt nimis cito aucta
et nō cōsolidata: qm̄ humor iste in tāta abūdantiā tra-
ctus nō puenit ad debitā digestiōem: et p̄ter cōsolidā-
tū nō ponit. Quarto ostēdit idē in alteratiōe. s. q̄ oas
p̄ietas fm̄ nāle et violentū cū quedā alteret violēter: et
quedā nō. alteratio. n. facta de egritudine in sanitatem
diebus creticis est alteratio nālis: facta autē dieb⁹ non
creticis est violenta. dies enī cretica illa in qua nātr o-
z nā vincere morib⁹: aut vinci ab illo: et dicit dies cretica
accipere. dieb⁹ imparib⁹ vt. s. vel. 7. die oia mēsurant
sua p̄iodo: iō in ip̄is febrib⁹ distinguūt tēpus augmē-
ti fiat et diminutiōis. p̄mo. n. augeb⁹ mor⁹. scđo est i
statu. tercio decreuit vsquequo tādē cessat. dies ergo il-
le in q̄bus cōplet p̄iodus morbi dicuntur cretici. p̄ungit
tñ aliqñ q̄ nā fortificata a deo hz victoriā supra mor-
bum q̄ expellit illū ante diē creticū ppter q̄ sanatio il-
la dicitur violenta: que si fieret die cretico eē nālis. Oibus
autē ergo gñatiōib⁹ et corruptionib⁹ nā ordinauit de-
terminatiō tēp̄is: et sūt aut in augmētatiōib⁹ diminutiō-
nib⁹ et alteratiōnib⁹: que si sūt p̄eillo dicuntur mor⁹
illi eē nāles: si autē fiat nimis cito aut nimis tarde: ante
vel post illud tēp̄is dicuntur mor⁹ violenti. Le. li. Aut. i. re-
spōdet si est. i. cōtingit q̄ violentia sit extra naturā tūc
et corruptio erit corruptiō violenta q̄ violenta est vt q̄ est
extra nām ei que fm̄ naturā: ergo et gñatiōes qdā sunt
violēte et nō fatate. i. nō fm̄ ordinē cōm celi: qd⁹ con-
trarie sūt que sūt fm̄ naturā: et augmēta sunt violenta
et detrimenta vt augmētū illoz que velociter ppter ali-
mentū pubescētiū sunt: et critica cito ad aucta et nō con-
stricta. i. nō cōsolidata. In alteratiōe autē equalit⁹ aut si
militer iuenit naturale et violentū. eē enī alteratiōes
quedā violēte: alie vō nāles vt dimissū et liberatū a fe-
bribus nō in creticis dieb⁹ alteratur violentē: aliq̄ au-
tem in creticis alteratur naturalit⁹: aliq̄ quidē extra na-
turam alterant: aliq̄ vero fm̄ naturā.

Notandum

fm̄ cōmētato: et cōmē-
to. s. q̄ generatio vio-
lenta nō est spēs vna tñ. erit igit⁹ p̄ia istoz. modo
modis generatiōis naturalis et estimat nō sequit: qm̄
si infirmitas est multarū spēs estimat vt nō sequatur
q̄ p̄ia eoz sunt spēs sanitatis: qm̄ sanitas est vna et
egritudines sūt multe. Sed forte videt q̄ vna sanitas
cōtinet multas particulares sanitates oppositas illis
multis egritudinib⁹: sed nō habēt nōia et iō latent. Lō
mētatoz pbat q̄ multe sunt spēs generatiōis natura-
lis: qm̄ multe sunt spēs generatiōis violēte. vnde quoz
modis dicit vñū oppositiōz tot modis dicit reliquū.

Contra

quā rōnē arguit sic. sanitas et egritudo inuicē p̄trant: et tñ multe
sunt spēs egritudinis nō aut multe sunt spēs sanitatis
sed vna tñ. Rñdet cōmētatoz q̄ forte sanitas cōtinet
multas spēs oppositas spēs sanitatis egritudi-
nis: s. q̄ nō habēt nōia ignorat sanitatē eē gen⁹: et si
asserit illa respōsio nō est vera: qm̄ sanitas est spēs spe-
cialissima cū cōsistat in cōmēsuratiōe seu adequatiōe
humoz que quidē adequatio nō pōt respectu eiusdē
subiecti specificē diuersificari: et rōnē assignat. nā sanus
esse est bonū animalis et bene se habere ē vno mō tñ
quis male se habere sit multis modis per p̄m. 2. et ibi
eoz. vnde plurib⁹ modis cōtingit recedere ab equati-
one humoz q̄ cōtingat ad illā accedere. et ideo quīs
egritudines sint multe fm̄ specie ppter diuersos mo-
dos recedēdi ab equalitate nō ppter hoc o-3 sanitates
sunt multe fm̄ specie. qm̄ enī vñū p̄iorū cōsistit in
idificibili vel i medio: et aliō hz latitudinē nō o-3 si vñū
hēat spēs q̄ aliud hēat spēs: et sic de sanitate et egritudo:
s. nō ē sic de gñione et corrup⁹. Ista rñsio nō
est mihi dubia p̄mo qz aliter rō cōmētatoz nō p-
cederet ad p̄bādū generatiōem naturāle esse contenti-
uam specie: arguit enī sic. generatio naturalis et ge-
neratio violenta sunt p̄ia: sed generatio violenta cōtinet
spēs: igit⁹ generatio naturalis. p̄z p̄ia. qz quot mo-
dis dicit vñū oppositiōz tot modis dicit reliquū. Se-
cundo: qz sanitas nō cōsistit in indificibili neqz adequa-
tio vel cōmēsuratio humoz: cū vñū homo sit altera-
tio sanior: et idē cōtinue efficiat sanior. sicut enī variat
mixtio et p̄porzio qualitātū p̄mariū sic variat adequa-
tio cōmēsuratio humoz. Tercio dato isto mō arguē-
disequit q̄ virtus nō cōtinet plures spēs cōtra deter-
minatiōem Aristot. in toto lib. ethicorū. et pbat p̄ia. qz
virt⁹ est bonū aie et bene agere cōtingit vno mō. ma-
le autē agere cōtingit plurib⁹ modis: et ex hoc apparet
q̄ viciū hz species multas: virtus autē est spēs spālissi-
ma. Quarto arguit auctoritate Aristot. di. 4. topi-
corū q̄ si genus hz cōtrariū necesse est q̄ spēs habe-
at cōtrariū: sed egritudo que est gen⁹ hz cōtrariū: igit⁹
febris que est spēs eius hz cōtrariū q̄ nō videt eē: nisi
aliqua sanitas spālīs p̄cta sub sanitate generata. Ne-
qz valet q̄ dicitur burleus q̄ ista p̄positio est sic itelligē-
da: si gen⁹ hz cōtrariū necesse est q̄ spēs habeat p̄trariū
um fm̄ genus: qz sicut idēitas et distinctio ē rōne spe-
ciei et nō generis: ita et cōtrarietas gen⁹ cōparatū spe-
ciei se hz vt materia et spēs vt forma: iō si genus hz cō-
trariū hoc est rōne speciei: nō aut spēs hz cōtrariū rōne
generis. Dicēdū igit⁹ q̄ sicut virt⁹ et viciū sunt con-
traria aie: ita sanitas et egritudo sunt cōtraria corporis:
et sicut sub vicio et virtute cōtinent spēs: s. plures sub
vicio q̄ sub virtute: qm̄ virtus est in medio vicioz ex-
tremo: ita sanitas et egritudo cōtinent spēs: s. plures

E ij

De hiscorum.

contineant sub egritudine q̄ sub sanitate: sicut enī libera-
litas est mediū inter p̄dignitatem et avaritiā: et fortitu-
do inter audaciā: et ita dant speciales sanitates mediā
tes inter egritudines extremas per sup̄abundantiā et
defectū: h̄c nō habeam⁹ nō illa p̄. potest enī induci
ue argui nūq̄ duo inuicē cōtrariari: quorū vnū ē ge-
nus et alterū spēs specialissima: sed aut ambo genera:
aut ambo spēs. albedo enī cōtrariat nigredinē: et dul-
cedo amaritudinē que sunt spēs. ¶ Itē sicut febriū et
obtalimia sunt spēs egritudinis: ita mor⁹ ex febriē et ob-
talimia sunt ad sanitates diuersarū specierū. nō. n. ap-
paret q̄ sanitas cōtraria obtalimie sit cūdeꝝ speciei cū
sanitate p̄traria febriū. neq̄ cōmētatoꝝ posuit illud ad-
uerbiū forte nisi daret intelligere determinationē hui⁹
rei nō esse p̄sentis speculationis. Et ad instātiā quā fa-
cit Arist. io. topicoꝝ cōtra istā regulā. si genus h̄c con-
trariū spēs h̄c cōtrariū explicādo de sanitate et egrit-
tudine. dico q̄ Arist. nō dixit sanitates esse spēm spe-
cialissimā: sed p̄cessa illa regulā nō oꝝ si aliqua duo ge-
nera inuicē p̄trariant q̄ cuilibet speciei vnus corrum-
pat alteri⁹ spēs: q̄ iam dictū est q̄ virtus et viciū ge-
nerice p̄triant: et plures sē spēs vicij q̄ virtutis. ¶ Lū at
allegat p̄bus in ethicis dī. q̄ bene se habere et h̄c age-
re p̄tingit vno mō. male autē agere et male se habere cō-
tingit multis modis. dico q̄ sicut eadē via atque ad
arbenas et cōtra fm p̄m. huius. et eadē sunt linee a
cētro ad circūferentiā et cōtra: ita q̄ modis p̄tingit bñ
agē tot modis p̄tingit male agē. q̄. n. vīs p̄tingit accedē
ad virtutē: tot vīs p̄tingit recedere ab illa: s̄ itē Arist.
sto. est q̄ virtuosarū opationū tm̄ ē vna regulā. s. p̄u-
dentia: et vnus finis. v̄z humana felicitas. maloꝝ autē
actū plures sunt regule et plures fines vt habet vide-
ri in lib. ethicorū et c.

Dubatur circa litterā ostēdendo nul-
lam generationē: neq̄ cor-
ruptionē esse violentā. nullū enī motū augmētatiōis
vel diminutiōis aut alterationis notatū ēē violentū.
qm̄ motus naturalis dicitur esse ille qui est a principio
intrinseco vel extrinseco cōferēte vim passio fm p̄h̄z. et
ethicoꝝ: sed quilibet notatū ē motū esse a principio
intrinseco vel extrinseco cōferēte vim passio: igit quilibet
liber illoꝝ motū est naturalis. ¶ Rndet q̄ motum
esse naturalē intelligit dupl̄r. s. naturalitate nature par-
ticularis: naturalitate nature v̄tis. Ille motus est natu-
ralis naturalitate nature particularis qui est ab intrin-
seco vel extrinseco cōferēte vim passio sicut est motus
grauū deorsum: et vaporū sursum. Ille est mor⁹ natu-
ralis naturalitate nature v̄tis: qui est fm cōm et soli-
tū cursū nature: et sic generatio et corruptio: augmē-
tatio et diminutio tēpore debito facte sūt nāles: ac etiā
sanatio in diebus criticis. Item mor⁹ dicitur dupl̄r vio-
lentus. s. violentia nāe particularis: et violentia nāe v̄tis.
Ille motus est violentus violentia nāe particularis qui
est ab extrinseco tm̄ nō cōferēte vim passio: sicut est mo-
tus p̄iectionis lapidis sursum. ille vero mor⁹ est violē-
tus violentia nāe v̄tis qui fuit p̄ter cōm et solitū cursū
nāe: et sic augmētatio p̄latarū: et pubescentiū nimis ci-
to facta dicitur violenta: ac etiā sanatio nō in dieb⁹ criti-
cis. quādo ergo p̄bus dicit aliquas gnationes et cor-
ruptiones esse violentas: ac etiā aliquos mor⁹ augmē-
ti diminutiōis et alterationis esse violentos nō loquitur
de violentia nature particularis sed v̄tis. ¶ Ex quib⁹
sequit⁹ q̄ nō cōsistit inueniē naturale et violentū in motu
locali et in alijs motib⁹ et mutationib⁹: q̄ in motu lo-

cali sic inuenitur naturale simpl̄r: ita et violentū simpl̄r
ceterū in alijs motib⁹ et mutationib⁹ rep̄it nāle simpl̄r
ceterū: sed nō violentū simpl̄r: q̄ l̄ reperiat violentū res-
pectu nāe v̄tis: nō tm̄ respectu nāe particularis: quin
sit ibi opatio facta ab intrinseco: aut ab extrinseco pas-
so cōferēte vim: h̄c enī corruptio sit violenta forme que
corruptur: tamē est nālis mōe: et forme que intro ducit:
ac etiā agēti intro ducēti formāz. (Erūt ergo.) Ista est
sc̄da pars huius capituli in qua p̄bus ex determinā-
tis colligit quattuor cor⁹. quorū p̄mū est istud. cor-
ruptio nō tm̄ p̄trariat generationi sed etiā corruptioni.
p̄z. q̄ corruptio tristes p̄trariat corruptioni delectabi-
li. corruptio tm̄ nō est simpl̄r et absolute p̄traria corru-
ptioni: q̄ nō oīs corruptio cuilibet corruptioni est cō-
traria: sed quedā corruptio cuiusdā corpori est cōtraria
fm q̄ vni accidit dispo tristique: et alteri dispo delecta-
tionis. l. e. li. (Erūt ergo corruptiones cōtrarie ad iui-
cem nō generationi tm̄: quid p̄hibet q̄si dicat nihil.
est enī sic. l. cōtingit ita esse. et nāq̄ si quidē dulcis: alia
vero tristes est. ille corruptiones inuicē cōtrariant: quā-
re non simpl̄r corruptioni corruptio cōtraria est: s̄ h̄c q̄
dem huius. i. fm q̄ est naturalis. alia vero huius. i. h̄z
q̄ est violenta h̄z ē p̄traria.

Ter.
cō. s̄.

Notandum q̄ cōmētatoꝝ cōmēto.
s̄. illā litterā expōit du-
pliciter: v̄z aliqua est corruptio tristes et aliqua delecta-
bilis. pono q̄ p̄bus p̄ corruptionem tristem intelligit
corruptionē violentā: et p̄ corruptionē dulcem vel delecta-
bilem corruptionē nālem. Sc̄do q̄ oīs corruptio ē
cōtristabilis. p̄bus per corruptionē tristem potest intelli-
gere corruptionē magnē cōtristatiōis: et per corruptio-
nem dulcem vel delectabilem corruptionē parue cō-
tristatiōis.

Sed dubitatur quoniam in p̄iori
capitulo Aristote-
les nō posuit nisi vnū motū cōtrariari tm̄ vni mutati-
ōni. quō igit corruptio cōtrariat corruptioni si cōtra-
tur generationi: et quō mor⁹ sursum cōtrariat motū sur-
sum si cōtrariat motū deorsum. ¶ Rndet q̄ duplex
est cōtrarietas: v̄z nature et terminoꝝ. cōtrarietas na-
ture est illa qua aliqua cōtrariant fm naturale et vio-
lentū: et sic nō est cōueniēs vni motui plures p̄traria-
ri: qm̄ motui ignis sursum cōtrariat tā mor⁹ ignis de-
orsum q̄ motus terre sursum: cū vnus istoꝝ motuum
est naturalis: et alij duo violenti. sic etiā vni corruptioni
naturali p̄trariatur aliq̄ generatio et aliqua corruptio
violenta: et de tali cōtrarietate nō est locutus p̄bus in
p̄iori capitulo. Cōtrarietas terminoꝝ est illa qua ali-
qua cōtrariant fm cōtrarietate terminoꝝ: et sic nō cō-
trariat motus ignis sursum: et motus terre sursum: sed bñ
motus ignis sursum et motus ignis deorsum: sic etiā nō
p̄trariant corruptio naturalis et corruptio violenta: q̄
recedūt ab eodē termino: et vadūt ad eundē terminū.
sed bene cōtrariant hac cōtrarietate generatio et cor-
ruptio respectu eiusdē: siue ambe mutationes sint natu-
rales: siue ambe violēte: siue vna naturalis et alia vio-
lenta: cū termini a quib⁹ recedūt et ad quos vadūt in-
uicem cōtrariant: et de hac cōtrarietate locutus est p̄bus
in anteriori capto. Intelligēdū tamē q̄ corruptio du-
pliciter cōsiderat. vno modo in eo q̄ corruptio: et sic
nulli mutationi cōtrariat nisi generationi. Alio mō cō-
sideratur vt corruptio naturalis: et sic cōtrariat corru-
ptiōi violēte: sicut etiā motus naturalis fm q̄ hui⁹ cō-
trariat motui violento: sed h̄z q̄ est motus sursum con-

Liber quintus

Ter trariat motui deorsum. (Qis quidē.) Scōz cor^m mo¹ 66. 59. tui locali naturalicōtrariat motus violentus. p3. naz motus ignis sursum et motus terre deorsum sunt contrarij: quia sursum et deorsum sunt differentie loci: et id loci mutationes ad istos terminos sunt differentie cōtrarie motus. ppter quaz cōtrarietate terminozū cōtrariatur motus naturales. videlicet motus ignis sursum et motus terre deorsum: ac etiam motus violenti: ut motus terre sursum et motus ignis deorsum: et consequenter contrariantur duo motus quozū vnus est naturalis et alter violentus: aut motus ignis sursum et motus ignis deorsum. Et non solum motui locali naturali contrariatur motus violentus ad terminum contrariuz: sed etiam ad eundē terminuz: qm motui ignis sursum contrariatur motus terre sursum cōtrarietate reperta inter naturam et preter naturā seu iter naturale et violentū. Le. li. (Omnino quidē igitur contrarij motus et quies dicto modo sunt. sc. cōtrarietate nature et terminozū ut qui est sursum et qui est deorsum. loci enim cōtrarietates he sunt. fertur autē sursum quidez motu natura ignis: deorsum autem et contrarie ipsozū loci mutationes sunt: ignis autem sursum quidem natura fertur: deorsum autem extra naturam et cōtrarius est que est fm naturam ipsius et qui est extra naturam siue vadat ad eundem terminum siue ad terminum contrarium.

Notandum primo secūduz cōmentatorem cōmēto. 59. q^o motuum contrariozū quidam sunt diuersi in specie: et isti sunt contrarij secundū formas: quia sunt ad contraria et ex contrariis et contrariuz: et sunt contrarij secundū naturā et non naturam in respectu eiusdem: et isti sunt in vna specie. C Distinctio cōmentatoris est ista. motuum contrariozū quidā sunt contrarij fm formā: et quidam secundū naturā. motus contrarij secundū formā sunt illi qui sunt in formas contrarias: et tales cōmuniter sunt ex terminis contrariis in terminos contrarios et contrariuz agentium ut motus ignis sursum et motus ignis deorsum: ac etiaz motus sanationis et egrotationis. motus vero contrarij secundū naturam sunt illi quozū vnus est naturalis et alter violentus seu preter naturam: et tales possunt esse eiusdem speciei ut motus ignis sursum et motus terre sursum ad eundem locum. Sicut igitur non omnes motus contrarij secundū formas sunt contrarij secundū naturam: ut motus terre deorsum et motus ignis sursum: ita non omnes motus contrarij secundū naturā sunt contrarij secundū formas: ut motus ignis et terre sursum.

Notandum secundo secūduz cōmentatorem eodem cōmentatore ille due cōtrarietates sunt ille que dicuntur contrarie principaliter cum diffinitio cōtrariozū que est q^o contraria sunt ista que maxime distant non inueniuntur primo et principaliter nisi in eis q^o sunt in loco: deinde in qualitate secundū similitudines. Intendit cōmentator hanc distinctionē q^o cōtrariuz quedā sūt contraria principaliter: et quedā non principaliter. illa sunt contraria principaliter que maxime a se distāt fm figurā q^o fm formā. ista sūt 3ia nō principaliter q^o nō maxie distāt fm figurā: 3ia fm formā. verbi. g. sursum et deorsum sunt principaliter contraria: quia maxime distant secundū locū et secundū virtutes caliditas autem et frigiditas sunt contraria non principaliter: sed

magis secundū similitudinē: quia et si maxime distāt secundū formā non tamen secundū locum. (Et quies res.) C. Tertium cōrelariū: quieti locali naturali contrariatur quies violenta. pbatur. nam quieti naturali ignis in loco suo contrariatur motus deorsum ignis igitur a fortiori sibi 3iatur quies terminās illum motum: sed quies terminās illum motum est quies violenta sicut et ipse motus violentus est: igitur quieti naturali locali contrariatur quies violenta. idem habebatur si ignis moueretur a medio mundi ad concavū lune. certuz est q^o quies in medio mundi ignis est quies violenta et contrariatur motui ignis sursum et quieti terminanti primū motuz: sed quies terminās motum ignis sursum in concavo lane est quies naturalis igitur aliqua quies etiam inuicem contrariatur secundū naturale et violentum. Le. li. (Et quies autem similiter contrariatur secundū naturā et extra naturā: que nāq^o est sursum quies motui qui est desuper deorsum motui contraria est. sit autem terre cōsimiliter quies violenta et naturalis sicut ignis. illa autem quies extra naturam: motus autē huic quieti fm naturam.

Notandum q^o sicut aliquis motus contrariatur alteri motui secundū formas tantuz: aut contrarietate terminozū ut motus ignis sursum motui terre deorsum. aliquis vero cōtrariatur tantū secundū naturā ut motus ignis sursum motui terre sursum. aliquis vtroq^o modo ut motus ignis sursum motui ignis sursum: motui ignis deorsum: ita aliqua quies alteri cōtrariatur secundū formā tantū: aut cōtrarietate terminozū ut quies ignis sursum quieti terre deorsum: et aliqua cōtrariatur alteri quieti fm naturā subiectaz ut quies ignis sursum quieti terre sursum: quedā autē cōtrariatur vtroq^o modo ut quies ignis sursum quieti ignis deorsum. (Quare motui.) C. Quartū cōrelariū quies naturalis cōtrariatur motui violento: et eōtra. istud cōrelariū est pbatur in alio cōrelario: quoniaz quies ignis in loco suo contrariatur motui eiusdem ab illo loco: cōstat autem quietem ignis in loco suo esse naturā et motum ignis ab illo loco esse violentū. Similiter quies violenta ignis contrariatur motui naturali eiusdem: et hoc ideo quia motus naturalis ignis contrariatur motui violento eiusdem: et concludit philosophus q^o ipsozū mobilitū alia quies sursum et deorsum erit secundū naturā: alia extra naturā: sicut contingit de motibus eozū de mobilitū. Le. li. (Quare motui q^o es contraria que est extra naturā et qui est secundum naturam eiusdem contrariatur: et motus enī eius cōtrarius sic est alteri motui: alia quidem enim secundū naturam ipsozū mobilitū erit sursum aut deorsum. alia autem extra naturam quies.

Notandum q^o sicut q^o localis contrariatur duobus motibus et duabus quietibus duplici contrarietate: videlicet nature et terminozū: ita et alie quies. vnde q^o es cōiuncta sanitati in die cretica contrariatur cōtrarietate nature motui et quieti sanitatis acquisite in die vō cretica: cum sanitas acquisita in die cretica sit naturalis et acquisita in die non cretica sit violenta: non cōtrariatur autē cōtrarietate terminozū motui et quieti sub egritudine ex quo sanitas et egritudo sunt contraria fm formas et termini motū cōtrariuz. cōsimiliter dicat de quiete pūctā q^oritate acquisite p3 cōez cursū nāq^o ipa oppo^o duob^o motib^o et duob^o q^oent^o. E liij

Ter.
cō. 59.

Habet autem dubitationem. Istud est quartum et ultimum capitulum huius libri philosophorum in quo philosophus movet et solvit quatuor dubia circa dicta: quorum primum est. virtus quies violenta sit genita. secundum dubium virtus quies in termino a quo contrarietur motui ibi.

(Habet autem dubitationem.) Tertium dubium virtus quies violenta opponat motui violento ibi. (Dubitabit autem.) Quartum dubium virtus motus ignis deorsum contrarietur motui ignis sursum aut motus terre deorsum ibi. (Quoniam autem est.) Ad utraque parte primi dubii Aristoteles arguit et primo affirmative sic. omnes quies que non est semper sed aliquando est et aliquando non est igitur quies violenta est genita. verbi gratia. accepta una quiete violenta sicut est quies terre sursum. Arguitur sic. omnes quies que habet esse post non esse est genita. sed quies violenta terre habet esse post non esse. ex quo huius quies aliquando est et aliquando non est. igitur quies violenta est genita. Le. li. (Habet autem dubitationem si pro quibus est omnis quietis que non semper est genita et hoc stare. scilicet quiescere terre sursum non semper est manentis. igitur extra naturam terre sursum erit generatio. In contrarium pro parte negativa dubii arguit philosophus dupliciter. et primo sic. si quies violenta generatur. igitur a motu violento. sed omnis motus generans aliquam quietem est velocior in fine quam in principio. igitur motus violentus est velocior in fine quam in principio. igitur est falsum et contra experientiam. tenet prima cum maior. quoniam quies violenta sit a motu violento. sicut quies naturalis a motu naturali. sed minor declarat. nam generatio est terminus motus et complementum eius. constat autem unumquodque esse vigorosius quanto est propinquius suo complemento. ideo motus violentus dicitur esse velocior in fine quam in principio si per ipsum generat quies violenta. Le. li. Cuius ergo ferrebatur terra aut ad grave sursum violenta stetit. igitur quies in fine motus. sed quod stat. igitur quiescit alicubi quanto magis appropinquat ad finem suum. tantumto videtur ferri velocius. que autem violenta est contrarius est. construe sic. sed contrarius est in re que est lata cum violentia non factus. ergo quiescentes erit quiescentes. igitur quies eius quod quiescit violenta non erit facta. igitur generata. Secundo arguit philosophus ad idem sic. generatio quietis est motus naturalis ad locum quietis. vel est simul cum motu. sed generatio quietis violente non est motus naturalis. neque simul cum motu. igitur quies violenta non est genita. pro prima cum minor. et maior arguit. nam quies que generat per motum vel est finis motus est intentus ab ipso mobili. ergo si terra vel aliquid aliud movetur sursum in quietem orem intendat eam. sed orem intendens quietem intendit eam ut cessat a motu. vel ut habeat eam simul cum motu. si primum generatio istius quietis est naturalis. quod orem intendit quietem scire alicubi ut cesset a motu. locus ille est ei naturalis. si secundum sequitur quod generatio quietis est simul cum motu. ideo si quies terre sursum generat per motum. vel terra fertur sursum tanquam in suis ipsius locum. vel accideret quod terra simul moveretur et quiesceret. quare cum virtus quies sit contrarietur quies violenta non est generatio. Le. li. (Ampli-

us si. stare seu quiescere violentum sit genitum. videtur stare ipsius aut orem in ipsius locum fieri naturam in quo est quies violenta. aut accideret simul cum motu ipsius quies violenta. Notandum quod elementa et corpora celestia aliquo modo conveniunt et aliquo modo discoveniunt quo ad intentionem motus et quietis. quoniam omnia ista intendunt motum et quietem. sed non eodem modo. nam elementa intendunt quietem post motum. corpora autem celestia intendunt simul motum et quietem. elementa enim que moventur non quiescunt. et cum quiescunt non moventur. scilicet motu recto. corpora autem celestia simul moventur et quiescunt. quiescunt. nam secundum subiectum. quod semper sunt in eodem situ mundi et continue moventur secundum formas describendo semper per suum motum diversos circulos formales circa centum mundi. ideo bene dicebat philosophus quod generatio quietis est motus naturalis ad locum quietis supra quod ad elementa. vel est sit cum motu supra quod ad corpora celestia.

Sed dubitatur non solum hac dubitatione cum arguit ad partes nihil determinando. Respondetur quod solutio patet ex dictis et ex dicendis. id enim dicitur proprie generari quod est finis motus intentus a mobili. vel a motore. ut patet in pictione lapidis. precipiens enim non intendit quietem sed impellere vel percutere aut aliquid aliud. quod autem quiescat lapidis post motum hoc est quod virtus violenta continue debilitatur in terminum quod tandem non sufficit movere. neque prohibere mobile a motu suo naturali. quies autem naturalis proprie generatur. quod ipsa est finis motus intentus a mobili vel a motore cum ipsa causatur a natura existere in re mota a qua causatur motus naturalis. Si tamen generari accipere consideretur. pro eo quod incipit esse si cesset concedendum quod quies violenta generatur. quod incipit esse. neque rationes convincunt. quod non accipit generatio proprie pro termino motus intentus a mobili vel a motore. (Habet autem dubitationem.) Secundum dubium virtus quies in termino a quo contrarietur motui. arguitur quod non. quod cum orem quod movetur sit partim in termino a quo et partim in termino ad quem. sequitur quod mobile cum movetur est partim subiectum quieti termini a quo. si igitur quies in termino a quo contrarietur motui sequitur quod contraria sunt simul in eodem. videtur motus et quies in termino a quo quod videtur absurdum. Le. li. (Habet autem dubitationem si contraria est quies que est hic. in termino a quo. qui hic est motus. scilicet motui qui est ex termino a quo. cum enim moveatur ex hoc aut regreditur. scilicet mobile ex termino a quo. adhuc videtur habere quod abiectus est in toto vel in parte. quare si hic quies in termino a quo contraria est ei que hic in termino motui. motui qui est ex illa in suis terminis simul erunt contraria. Rursum philosophus dicit quod motus et quies sunt simul. et quod non inconuenit contraria quodammodo esse simul. sed esse inconueniens contraria simpliciter esse simul. unde pure albus et pure niger non sunt simul. sed bene albedo et nigredo remissa. quod ista non contrariantur simpliciter. sed secundum quid. quia quies in termino a quo vel in termino ad quem. motus opponuntur simpliciter. quod nihil est in termino a quo. vel in termino ad quem et movetur. sed quies alicuius patet termini a quo vel ad quem et motus non. prout nisi secundum quod dicitur bene stare sit appropinquat quod magis opponitur motui motui quod quies motui. quod motus contrariatur nullo modo patet esse simul. sed bene motus et quies. Le. li. (Aut. idem videtur si quiescit secundum quod adhuc manet quodammodo in termino a quo. orem autem eius quod movetur aliud quidem ibi. in termino a quo. aliud autem est in quo mutatur. terminus ad quem. unde et magis motus motui contrarius est quam quies.

Lex. co. 6. 7 63.

Libri quintus.

Notandum

primo fm commentatozē
cōmēto. 62. q. quies nō
est nisi priuatio motus 7 hūi in rei veritate motui est
motus oppositus ei: 7 ideo possibile ē vt quies 7 mo-
tus in eodē inueniantur in duabus partibus moti: 7
nō est possibile vt duo motus hūi inueniantur in duab⁹
partibus eius: sed necō impediūt se adinuicem. p. mo-
tum cōmen. intelligit illud q. est primū motus. f. cuius
quolibet pars mouet aliquo determinato motu: ideo
si alicuius corporis quolibet pars mouet deorsuz: nō
est possibile q. in aliqua parte sit motus sursum: q. tūc
seuicem impediret: 7 si alicuius corporis quolibet pars
calefiscit eisdem nulla pars frigidescit pp. cōmposibilitatē
talīs motu in eodē subiecto: 7 hoc ideo: q. tales mo-
tus sūnt cōmpositi simpliciter sed motus 7 quies hūi
tur solū quodāmodo ideo stant simul i duabus par-
tibus moti: 7 in eadem parte eiusdē moti. Si enim in
toto motu calefactionis remanet aliqua frigiditas ne-
cessario remanet aliqua quies cōiuncta frigiditati suc-
cessiue enim corrumptur quies sicut successiue corrumpi-
tur terminus a quo. ¶ Sed videt cōmentum replica-
re: qm si quies est priuatio motus: igit illud in quo ē
quies priuatur motu: igit nō mouet: 7 per consequens
nō stant simul motus 7 quies in eadē parte subiecti.

¶ Respondet q. quies in cōiuncta priuatio motus in cō-
muni: 7 quies in particulari est priuatio motus in par-
ticulari: ideo quies cōiuncta alicui gradui frigiditatis
est priuatio motus ad illum gradū nō est priuatio mouet
ad id qd habet: concedo ergo quando aliquid calefit
ipsum priuatur motu nō quidem simpliciter: sed fm quid
priuatur enim in infinitis motibus ad infinitos gradus
quos habet tam caliditatis q. frigiditatis: ex quibus
nō sequit q. mobile nō mouet: sed tñ q. mobile nō
mouet ad aliquā formā q. habet: neq. ad aliquem
gradū caliditatis vel frigiditatis cui ē cōiuncta quies.

¶ notādū fm cōmen. eodem cō-
mento q. quies cōiuncta cū
motu nō est distincta a motu. i. in parte distincta: qm
sequeret ex hoc vt aliquid moueret in aliqua parte 7
quiesceret in alia: 7 cum est distincta: ergo est in poten-
tia nō in actu. nō itendit cōmen. p. esse in potentia nō
esse: sed posse esse: sed nō denominare subiectū 7 posse
denotare: sicut enim albedo 7 nigredo existētia i ru-
beo: aut sub medio gradu dicunt in potentia: q. nō de-
noiant aliquid esse albu vel nigrū: sed possunt denota-
re: ita quies cōiuncta motui dicit quies in potentia: q. p.
illā nō dicit subiectū absolute quiescere: s. p. illā posset
absolute quiescere: nō ergo talis q. est distincta a mo-
tu fm pte subiecti: sed i eadē parte cū motu sicut i eadē
pte adeq. sunt albedo 7 nigredo calitas 7 frigiditas.

Contra ista arguit: qm nulla forma h. p.
res intensiua: igit in corruptiōe illi
us ipsa definit ē fm se 7 qd s. l. i. maxime si fiat alte-
ratio eque primo fm totū subiectū: 7 p. p. quies i ter-
mino a quo neq. fm totū: neq. p. p. manet cū motu
in eadē pte subiecti aūs arguit multiplex: 7 primo iherē-
do hoc cōueniēs. q. albedo ē infinite pfectiois f. h. p.
res intensiua semp itelligēdo sit existēs i eodē subie-
cto: qm a albedo ē i duplo pfectiois sua medietate itesi-
ua: 7 in quadruplo pfectiois sua. 4. 7 sic in infinitū: s. q. albedo
ē pfectiois b nigredine igit a albedo est in infi-
nitū pfectiois b nigredine: q. nō ptingeret nisi esset pfe-
ctionis infinite. ¶ Scdō sequit q. aliqua caliditas stat
cū frigiditate sūma: p. b. a. nō cū qualz caliditate remis-

sa stat aliqua frigiditas: sed caliditas remissa stat cū
caliditate sūma: igit 7. p. a. p. a. cū maiore p. Aristo.
in hoc quito di. q. illud d. ē magis: vel minus tale q.
h. p. plus vel minus de suo p. r. o. minor ē euidēs: qm ca-
liditas sūma si h. p. res intensiua oportet q. illa p.
tū ē esseremissaz. ¶ Tercio arguit auctē Aristo. primo
huius di. qualitatē ēē dūisibilem p. accēs ad diuisione
q. p. tatis: q. nō esset vezz si haberet ptes intensiua vbi
dicit cōmen. q. ois multitudo est rezz differentū fm q.
titatē vel fm speciez: sed nulle partes caliditatis vel al-
bedinis differūt fm speciem: igit differunt fm quā-
tatem: sed nulle due quantitates sunt in eodē subiecto
igitur nulle due caliditates: neq. alique due albedies
sunt in eodem subiecto: 7 per consequens neq. albedo
neq. caliditas habet partes intensiua: sed tñ exten-
uas. ¶ Quarto arguitur auctoritate Aristo. di. 5. me-
ta phisice q. illa sunt vnum numero quorum materia
est vna: igit partes intensiue caliditatis vel albedinis
nō differunt numero si sunt in eadem materia: imo se-
quitur q. tales partes intensiue differunt specie d. phi-
loso pho. 5. meta phisice ista specie differunt quecuq.
existētia in eodem subiecto differentia habent. ¶ Ad
primū negat p. a. nā cū dicit a albedo est in duplo p.
fectiois sua medietate 7 in quadruplo sua. 4. 7 sic in infi-
nitū p. r. o. fit mentio de pfectione gradualis: 7 indiui-
dualis sub eadem specie: sed cū dicit quolibet albedo ē
perfectiois b nigredine: ideo cōparat albedo nigredini
in pfectione essentiali 7 specifica negat: igit q. a albedo
sit infinite perfectionis: aut q. a sit in infinitum perfecti-
us b cum nō distet a non gradu perfectionis simpli-
citer plus q. b per distantiam infinitam: sed tñ finitam.
¶ Ad scdū negat p. a. 7 ad probationē nego q. cū
qualibet caliditate remissa stat frigiditas: sed bene cū
qualibet caliditate remissa posset stare frigiditas: 7 ad
phm di. q. illud d. ē magis vel minus tale: q. h. p. plus
vel min⁹ de suo p. r. o. dicit pcedēdo q. si q. d. b. i. l. o. z.
h. p. contrariū h. p. contrariū ad mixtū: vnde si sunt duo
alba quoz q. d. s. h. p. nigredinem admixtam ceteris pa-
ribus illud est magis albu q. h. p. minus de nigredine:
7 illud minus album q. h. p. plus de nigredine: si tamē
altep. illoz nō haberet hūm ad mixtum illud nō
est vezz: qm sol est magis lucidus q. luna: 7 tamen nō
habet plus vel minus de suo contrario: ita aliqua ca-
liditas est alteri intensior 7 altera remissior absq. mi-
xtione contrarij: sed per solam appropinquationē ad
non gradū caliditatis vel remotionē maiore ab illo.
¶ Ad tertū dicit q. diuissio magis proprie dicitur de
diuissione extensiua q. intensiua: ideo Aristo. locutus ē
ibi de diuissione extensiua que est per partes extra par-
tem que nō habetur nisi per quantitates: 7 nō est lo-
cutus de diuissione intensiua qua separatur pars a par-
te in eodem subiecto per gradum indiuisibilem copu-
lantem intensiue vna parē cū alia in subiecto illo. Et
ad cōmen. di. q. ois multitudo est rezz differentū fm
quantitatē vel fm spēm: dico q. nō loquit de multitu-
dine rezz i potētia faciētū vñ: s. de multitudine i actu
rezz separata: iulcē nō faciētū vñ: duo enī hoies dif-
ferūt fm quantitatem 7 due intellie fm speciez. ¶ Ad
quartū respondetur q. aliqua esse vnum numero in
telligit dupliciter. s. subiectiue 7 simpliciter illa sunt vñ
numero simpliciter quoz vñ ē reliquū illa sunt vñ nu-
mero subiectiue quoz vñ ē subiectum alterius vel
ambo sunt in eodem subiecto: 7 sic pcedit q. oēs par-
tes intensiue alicuius caliditatis sunt vnum numero 7

Tex.
cō. 64.

non solum est hoc verum de his que solo numero differunt: sed etiam de his que differunt specie: quoniam albedo et dulcedo lactis non obstante quod differunt specie adhuc sunt idem numero. vnde subiicitur: deinde cum ait philosophus quod illa specie differunt quecumque existentia in eodem subiecto differunt: habent. dico quod ipse loquitur de illis que non faciunt vnum numero seclusa essentiali dependentia agentis: propterea differunt specie albedo et dulcedo lactis: quia sunt in eodem subiecto et non faciunt vnum numero simpliciter: neque essentialiter dependent a sua causa effectiva: quod dicitur propter duo lumen existentia in eodem medio: que non faciunt vnum lumen numero: sicut neque vnam vmbra in tenebris: sed duas concurrentes: quod potest oppari: et tamen non differunt specie: et hoc ideo quod essentialiter dependent tam in fieri quam in facto esse a corporibus luminosis: loquitur ergo philosophus de his que essentialiter dependent a materia sui a subiecto: et non de his que essentialiter dependent a causa effectiva. (Dubitabit autem.) Tercium dubium vtrum quies violenta opponatur motui violento: et arguitur quod sic: quod non sequitur istud inconueniens quod cum aliquid violenter quiescit nihil potest violenter moueri in terminum contrarium: quod istud sit inconueniens: patet quia cum terra quiescit violenter sursum ignis potest violenter moueri deorsum: et quod illud sequatur arguitur: si enim quiescit violenter nullus motus violentus opponitur neque contra: quero vtrum quiescente terra violenter sursum aliquid potest violenter moueri deorsum vel non: si non habetur intentum: si sic et quies violenta sursum opponitur quieti violente deorsum: igitur etiam opponitur motui violento deorsum: patet consequentia: quia si aliquid opponitur termino motus etiam opponitur motui: quo cōcesso habetur pars affirmatiua dubij. l. li. (Dubitabit autem vtriusque quis et de stare. i. de quiete si et quecumque preter naturam motus. i. si sunt aliqui motus violenti vtriusque habens est quies opposita. s. violenta. Si quidem igitur non erit quies violenta opposita motui violento sequitur inconueniens: manet etiam violentia aliquid stare sursum: quare cum quiescens aliquid erit non semper sine fieri. i. nunquam poterit fieri per motum in terminum contrarium. Respondet philosophus concedendo partem affirmatiuam dubij. s. quod quieti violenta opponitur motus violentus: quoniam sicut aliquis est motus naturalis et aliquis violentus: ita aliqua est quies naturalis et aliqua violenta: ergo sicut aliquis motus naturalis opponitur motui et quieti naturali: et quies naturalis quieti et motui naturali: ita motus violentus opponitur motui violento et quieti violente et quies violenta opponitur motui violento et quieti violente: et non est intelligendum quod quies terre sursum opponatur motui ad illam quietem cum generetur per motum illum: sed oppositio motui deorsum ignis oppositio ne terminorum cum ambe quietes sint in terminis contrariis et motus ad illas quietes erit ad terminos contrarios. l. li. (Sed palam.) Dicendum quod erit quies violenta opposita motui violento: sicut enim mouetur preter naturam aliquid et quiesceret vtriusque aliquid preter naturam: igitur sicut quies naturalis opponitur motui naturali: ita quies violenta opponitur motui violento.

Notandum

ista est prima questio quod induxit prius Aristoteles. et non inuenitur in quibusdam libris et forte iterauit eam ad complendum sermonem

quoniam in illo sermone negauit quod quies que est extra naturam habeat generationem: ergo est semper: quod est impossibile: et quies que est extra naturam videtur fieri per sensum: dissoluitur igitur hanc questionem: ita quod generatio dicitur de illo et de quiete naturali multipliciter. Non intendit comen. quod ista sit forma: prima questio: cum hoc non sit verum: nam prima quod querit vtrum quies violenta sit genita: et ista querit vtrum quies violenta opponatur motui violento: sed intendit comen. quod per istam questionem soluitur prima et moderantur verba Aristotelis. cum ibidem notauerit quietem violentam generari: hic autem concedat quoniam si quies violenta non generatur etiam quies violenta est: igitur quies violenta semper est: quod est impossibile: sicut igitur generatur quies naturalis ita et violenta: multipliciter et non eodem modo secundum comen. quoniam quies naturalis sicut motus naturalis sit a causa intrinseca: quies autem violenta sicut motus violentus sit a causa extrinseca. Item quies naturalis habet propriam generationem. s. prouenientem ab aliqua causa per se facienda quietis: sed quies violenta habet generationem impropiam. s. per accidens ex defectu virtutis actiue: ut patet in motu lapidis moti sursum: cuius est maior impetus in principio quam in fine: quo impetu primo per tempus mouetur lapis: secundo in tempore debilitatur quod non mouetur lapis sed sustinetur per tempus ne cadat: ultimo autem tempore debilitata est virtus et impetus quod non sufficit mouere nec sustinere lapidem proiectum: et tunc necessario cadit per motum deorsum. (Quoniam autem.) Quartum dubium cum corpora naturalia moueantur naturaliter et violenter: videlicet ignis qui mouetur sursum naturaliter et deorsum violenter: contra autem terra mouetur sursum violenter et deorsum naturaliter vtrum motus ignis sursum contrarietur motui ignis deorsum. Respondet philosophus quod motus ignis sursum contrariatur tam motui terre deorsum quam motui ignis deorsum: sed non eodem modo omnino: nam motus ignis sursum contrariatur motui terre deorsum contrarietate terminorum: quia commentator vocat contrarietatem secundum formam: et motui ignis deorsum contrariatur contrarietate nature que dicitur esse oppositio inter naturale et violentum: seu inter naturale et non naturale: dupliciter igitur contrariatur motui ignis sursum: motui ignis deorsum. s. contrarietate nature et terminorum: motui autem terre contrariatur contrarietate terminorum nature. Consimiliter dicatur de quiete: quod qui est ignis sursum contrariatur quieti ignis deorsum: contrarietate nature: et contrarietate quieti terre deorsum: contrarietate terminorum. l. li. (Quoniam autem) quibusdam motus secundum naturam et preter naturam putatur ignis qui sursum secundum naturam qui autem deorsum preter naturam vtrum hic. Qui est sursum ignis contrarius est illi qui est deorsum ignis: aut motui qui est terre deorsum. h. enim fertur secundum naturam deorsum aut palam. i. soluitur manifeste: quia ambo motus deorsum contrariantur motui ignis sursum: sed non eodem modo: sed qui quidem secundum naturam existens terre deorsum: eius autem qui ipsius ignis est sursum contrarius est contrarietate terminorum: sed motus qui sursum ignis est contrarius est eius qui deorsum est: ut secundum naturam existens preter naturam existens. i. contrarietate reperta inter naturale et violentum. Similiter autem et in mansionibus. i. in quonibus est dicendum.

Tex.
cō. 65.

Liber quintus.

Notandum ^{fm cōmen. cōmen. 65. q} vna quies nālis hz duas quieses p̄rias. s. quietē illius rei extra nām ⁊ quietē nālem alteri: vbi gr̄a: qm̄ quies terre inferius est nālis terre ⁊ quies superius terre ē p̄ria huic quieti fm̄ nō nām: ignis vero est p̄rius huic quieti fm̄ q̄ res nālis est p̄ria alicui rei naturalis: ⁊ similiter quies ignis superius hz duas quieses p̄rias. s. quietē inferius violentam ⁊ quietem inferius naturaliter h̄ cōmen. verba cōmen. clara sunt: ideo non indigent expōe: sicut igitur motus naturalis duobus modibus contrariatur. s. naturalis ⁊ violentus: ita quies naturalis duobus quietib⁹ contrariatur. s. vni naturali ⁊ alteri violente vte est exemplificatum de terra ⁊ igne. Et licet motus ignis sursum contrarietur motui ignis deorsum: tamen vt dictum est ante magis contrariatur motui ignis deorsum q̄ motui terre deorsum: qz maior est contrarietas eoꝝ que sunt circa idem subiectum: q̄ illorum que sunt circa diuersa contrariatur igitur motus ignis sursum motui eiusdeꝝ ignis deorsum: tripliciter primo p̄rietate subiecti: qz ambo motus sunt circa idē subiectū. ¶ Secundo p̄rietate nature: qz vnus ē nālis: ⁊ alter violentus. ¶ Tertio p̄rietate terminoꝝ: qz vnus sursum ⁊ alter deorsus. solum aut hoc. Tertio nō motus ignis sursum p̄riat motui terre deorsum: sic ēt dicendum de quiete: qz quies ignis sursum magis p̄riat quieti ignis deorsum: ⁊ tñ vno mō p̄riat quieti terre deorsum. ¶ Forte aut ex p̄dictis Aristoteli. infert qz motus magis p̄riatur motui q̄ quieti. probatur illa contraria que possunt stare simul fm̄ totum vel fm̄ partem: minus contrariantur q̄ illa que nō possunt stare simul fm̄ totū nec p̄z p̄tē: sed motus contrarij nō possunt simul stare fm̄ totum nec fm̄ partē: motus aut qz quies possunt simul stare: ⁊ si non fm̄ totum tamen fm̄ partem: igitur ⁊ c. p̄z p̄tia cuz maior ⁊ minor declaratur: qm̄ motus ignis sursum ⁊ motus ignis deorsum non possunt aliquo modo simul stare: sicut nec calefactio ⁊ refrigeratio aut augmentatio ⁊ diminutio: mot⁹ aut qz quies stant simul ⁊ si non fm̄ totum tamen fm̄ partem: qm̄ q̄ aliquid moueatur ⁊ qd̄ sit simpliciter i termino a quo est possibile: sed qm̄ terminus a quo non subito deperditur sed successiue partib⁹: ideo qd̄ māet aliqua ps terminā quo: tādū manet aliqua quies eius: sed qd̄ mobile mouetur tādū manet aliqua pars termini a quo: igitur qd̄ mobile mouetur tādū manet aliqua quies termini a quo coniuncta cum motu. Non igitur contrariatur motus quieti sicut motus motui: qz motus contrariatur motui fm̄ p̄tē: ⁊ motus contrariatur quieti aliquatenus ⁊ quodāmodo ex quo mobile mouetur cōtinue hz partem de termino a quo ⁊ partem de termino ad quē: sicut eiusdeꝝ p̄tine vna pars est i termino a quo: ⁊ alia i termino ad quē. l. li. ¶ Forte aut quieti motus aliquatenus opponitur cuz enim moueatur ex hoc. l. ex termino a quo ⁊ abijciat de termino illo ad huc vbi h̄t aliquid de eo: qz abijciat quare si ipsa quies contraria est ei que hic in contrarium motui. i. si ipsa quies p̄ria est ei motui que est ex termino a quo in terminus p̄rius simul existent p̄ria: si aliquatenus quiescit mobile adhuc manet aliquo modo in termino a quo totaliter aut. i. vtrius qz mouetur: hoc quidem ibi. i. aliqua pars est i termino ad quē propter qz ⁊ magis motus motui contrarium qz quies: deinde p̄s epilogat circa determinata di. quis quidē igitur motus simpliciter vnus dictus est ⁊ de motu quidē ⁊ quiete quo

modo vterqz vnus ⁊ qui p̄rius ⁊ quibus dictum est.

Notandum ^{fm cōmen. cōmē. 65. q} Aristoteli. qz notificauit qz quies non opponitur motui in rei veritate sed fm̄ p̄tē: quoniam habet notitiam hic qz quodāmodo opponitur: h̄ non sicut motus opponitur motui. Intendit cōmen. qz motus contrariatur motui fm̄ formā ⁊ quieti fm̄ p̄tē: ideo non est vera p̄rietas inter motū ⁊ quietē: sicut inter motū ⁊ motū: ⁊ rō assignata est in littera: qm̄ motus stat cuz quiete opposita nō aut cum motu cōtrario. ¶ Et si arguitur qz sic ponēdo qz vna nauis moueatur ab a in b ⁊ existens i nauis moueatur e contra ab eodeꝝ b in a aut qz lancea descendat versus centrum mūdi ⁊ musca interim ascendat super lanceam ab extremo lancee ad aliud extremum: ⁊ patet tale moueri simul motu sursum ⁊ deorsum: igitur motus contrarij sunt simul in eodem subiecto. ¶ Rndetur qz tale mobile simi mouetur motib⁹ p̄rijs vno p̄tē: ⁊ alio p̄tē accēs: ⁊ qm̄ motus quo mobile mouet p̄tē accēs nō ē in illo mobile: sed in alio. i. motus p̄rius nō sunt fil in eodeꝝ bo. Motus enim quo lancea ⁊ motus nauis ab a in b nō est in eo qui mouetur ab ipso b in a: sed tñ i nauis. ¶ Ex p̄dictis sequitur qz quēz qualitas tam p̄ima qz scda ad quē est motus p̄ se est acquisibilis successiue tā intensiue qz extēsiue: qm̄ talr acquiritur terminus ad quē qualiter deperditur terminus a quo: h̄ terminus a quo puta caliditas successiue deperdit tā intensiue qz extēsiue: vt collitur a p̄ho in lūtera: igitur terminus ad quē. s. frigiditas tā intensiue qz extēsiue successiue acquiri: ita qz caliditas ⁊ frigiditas nec subito generatur fm̄ se ⁊ qz libet sui: nec subito corrumpuntur: vt dixit Burleus in suo tractatu de intentione ⁊ remissione formarum: ex cuius suppositione sequitur plura inconuenientia. Prīmū inconueniens est qz ad nullā qualitatem est p̄ se motus p̄ia philosophū in hoc. s. ⁊. 7. b. ⁊ probat cōsequētia quoniam ad ea que indiuisib⁹ acquiruntur vel deperduntur nō est p̄ se motus fm̄ philosophū: ⁊ p̄z de substantia de scia virtute ⁊ figuris figuratur aliqua qualitas p̄ima vel secunda subito acquiri: indiuisib⁹ intensiue vel extēsiue: ita qz nō maneat ps p̄cedens cū p̄te sequēte ad nullā talem erit p̄ se mot⁹: fm̄ inconueniens est qz nō maioris resistēte est caliditas sūma qz caliditas remissa qz caliditas sūma ita indiuisib⁹ corrumpitur ⁊ generatur fm̄ se ⁊ qz sui sicut caliditas remissa: tertium inconueniens qz in eodeꝝ medio nō possunt eē duolūa distincta: si nō manet gradus p̄cedens cū gradu sequēte vt dicit p̄ima opinio: ⁊ qz illud sit inconueniens manifestū est: quoniam accedentibus duobus corpibus luminosis ad idē mediū successiue non propter hoc in aduentu secūdi corporis corrūpū p̄m. lumen: imo manet cū scdo distinctū ab illo p̄z ex eo qz occurrere oppaco cāntur due vmbre. ¶ Quartū inconueniens qz frigiditas pōt gnare p̄ se caliditate: qm̄ frigiditas remittēdo caliditate sūmā corrūpū eā intensiue fm̄ quēz gradū eius p̄ opinio nē: s. ea corrūpta adhuc apparet caliditas gnata fm̄ se: ⁊ qd̄z sui p̄ illā opinionē: igitur ista caliditas est ab aliquo agente per se: sed non a forma calidi: qz subtracta actione frigiditatis illa calitas nō gnaret: igitur generatio istius ē p̄ se a frigiditate. ¶ Dicēdū igit qz sicut augmentatio fit p̄ additionē p̄tatis ad p̄tatem vtrāqz manet: ita intensio fit p̄ additionem grad⁹ ad gradū seu p̄tē intensiue ad p̄tē intensiue in eodeꝝ subiecto vtrāqz manet: sic. n. q̄litas duplī acq̄rit neqz

tenſue ⁊ extenſue ⁊ qualitas acquiſita in vna pte ſu-
bicti manet cū qualitate acqſita ⁊ alia pte ſubicti: ita
q̃litas remiſſa acquiſita in aliquo ſubiecto manet cū
q̃litate intēſiori acquiſita vel acquirēda in eodē ſubie-
cto. Et ſic in augmentatioe ⁊ diminutioe nō pprie au-
geſ vel diminuiſ q̃litas: ſp̃m corꝑ^o aiatuſ in intē-
ſiōe ⁊ remiſſiōe nō pprie tēdiſ vel remiſiſ q̃litas: ſs
ſubictuſ itē: nō. n. pte intēdiſ q̃litas pcedens: q̃ eſt
p̃tineuēdiſ grad^o. nec q̃litas adueniēſ: aut cōpoſituſ
ex antiq̃ ⁊ noua: q̃ nulla illa ꝑpterit: q̃ aut intēdiſ
vū augeſ: aut quouis illō mouet neciō ꝑfuit iuxta dō-
ct̃inā Arifton. ſexto huius.

Contra pōca arguit multiplex: primo sic in motu locali loci: primo acquiritur non manet cum loco sequeturque nec in motu altera: ratio est quia primo acquisita manet cum qualitate sequente: per quod est sufficienti sibi: et tunc arguitur quod aliter dicitur: esset si in diversis locis sibi: per quod est p. 1. a. b. c. h. c. Sed sequitur quod si locum finire poterit, posset perducere lumen finitum in finem: per hoc ponendo quod a finitum corpus luminoso finitum: s. illuminas b. punctum medij distaret sibi ab eo: et quod: et moveret illud luminoso finem verum l. punctum per medietatem: distaret ad eam: et hoc: dato sequitur quod si fine boze erit lumen finitum: i. b. q. in quod istud hoc future a. perducet aliquem gradum luis i. b. et infinita erit ista: in hoc a. igitur infinita. perducet lumen i. b. quod quod erit in finem: gradu: vt. a. sicut: et quod gradus: inducet: erit in finem: illo gradu. ¶ Tercio pono quod a sit calidus vt. s. dēns sibi afflatur frigidus: vt. a. et quod vero virtus a sub bito corripit. a. gradus frigiditatis. b. aut succellue: si subito bz intenuit: quod frigiditas subita corripit et calitas subito gnāc finem et quod s. succellue succellue sequit ista pto: quod alio agēs ē applictū alicui passio: et tū nō agit in ipm remoto eto ipedimēto: qm a ē eque applictū et b. gradus b. et tū nō agit oēs gradus b. s. spūus i. vni q. et reliquū. ¶ Quarto si calitas succellue graduatur acquirat sic frigiditas succellue graduatur: oepdit: sequitur quod eque velocit acquirat calitas sic oepdit friditas s. friditas remissa a gradu sūmo ad n. gradū remittit ad subduplū et subduplū et ad suboctuplū et sic in finitū: igit calitas intendit ad subduplū suboctuplū: et sic in finem: et per nō nō remittit tota frigiditas alio qm inducat infinita latitudo calitatis: quod est absurdū. ¶ Ad p. negat p. a. nec ē sititudo: qm loci ē qritas: vt hf. a. b. et s. rōne qritas ē impossibilitas penetratio nō: qm dūne qritas nō pnt seicue penetrare: neqz eius dē: neqz ouerfaz: rōnū: qualitates aut seinuicem penetrant claudē: qz ouerfaz: rōnū: vt p. de duob. lumbis: in eodē medio: et de albedine et culeidine i. lacte. ¶ Ad scōm rōndet quod illud nō sequit: et tūc ad a. m. a. p. ducit in b. finitū gradus luis nō cōicatis quozz quilibet erit intensio gradu: vt. a. igitur lumen cōpositū ex oib. his erit infm. negatur p. a. quod sicut tps nō cōponit ex instantib. neqz linea ex punctis: ita neqz qritas ex gradibus: s. sicut instantia terminant et copulant ptes tps: et puncta terminant et copulant ptes linee: ita gradus copulant et terminant ptes qritatis intensibiles et remissibiles: neqz aliquis gradus ē altero ex se intensio: s. folij rōne latitudinis q. terminat: rōn. a. gradus vt. s. intensio gradu: vt. a. nō q. ptes ptes intensus abeat cū q. illud sit simpliciter indiuisibiles intensiue: s. of gradus vt. s. intensio: q. intensio: et latitudine terminat: s. n. pmutaret illi gradus necio mutaret denotationē nūalem: ita quod gradus: vt. s. efficeret gradus: vt. a. et s. itēcū arguit

turficat. pducet infinita lumina nō cōicāta quoz. ¶ I
 3 erit infēsus lumine: vt quōto: igitur a pducet lumē
 infē: negatur aīe. ¶ dī in caluīsto q. a in nullo infāst
 pducet aliquid aliū. b. f. s. t. m. gradū luminis: f. s. i. tota
 hora. pducet totum lumē a gradu vt quōto. v. f. q. ad
 gradū. vt. s. q. quidē nō erit infēsus q. lumē a nō gra
 du ad gradu vt quōto: f. s. p. c. i. s. e. eque infēsum: 7 lumen
 pducit in p. mediatē hōze erit subiectū infēsus a
 lumen. b. p. u. c. i. a. nō gradu v. f. q. gradum vt quōto. p
 ducet igitur a infinita lūa in hora sequēte: f. s. nullū erit
 ita infēsum sicut lumē vt quōto: 7 lūmē vt. s. f. it. o. p.
 plūm infēsus ad lumē vt quōto: nō tñ totū illud p
 ducet a in hora sequēte: f. s. tñ mediatē illius. ¶ Ad
 tertū respōdet q. a successiue remittit r. cozzupet fri
 giditatē b. r. cū arguitur q. agēs applicatū passio nō
 agit in ipm remoto pēdimento pōt illud pcedi vīden
 do q. duplex ē passum: v. s. subiectū 7 terminatū: 7 igit
 ur agēs applicatū passio subiectū nēcio agit in
 illud: nō tamen applicatū passio terminatū q. d. eē
 forma cozzupēditamē q. a nō tñ agit in. b. f. m. v. n.
 gradū caliditatis: f. s. f. m. quēl. z. i. b. nō patitur tñ f. m.
 v. n. gradū frigiditatis: sed f. m. quēl. z. i. d. e. o. s. p. c. e. d. i. q.
 a agit in quēl. z. i. gradum frigiditatis b: nō quidē cozzū
 pēdo quēl. z. i. b. gradu frigiditatis b: sed in quēl. z. i. p. i.
 mēdo aliquem gradum caliditatis: ex quo. n. o. ē. illi
 gradus sunt cozzupenti nō addit caliditas vñ illo
 rum gradūz quando addatur cūlibet. ¶ Et si que
 ritur qui gradus prius cozzumpuntur ex quo agēs
 est eque applicatū omnibus. ¶ Respōdet q. gra
 dus vltimo introducti prius cozzumpuntur 7 pri
 mitus introducti vt posterius cozzumpuntur: qm gra
 dus prius introducti sunt magis fundati in mate
 ria q. posteriorēs 7 difficilius remouibiles ab ea: qm
 cum appetitū sit ratione carente materia maior ap
 petitur repletur priores gradus q. posteriorēs: 7 conse
 quēter illos magis retinet 7 magis īmouibiles reddit.
 ¶ Ad quartū cozzeditur q. eque velociter acquirit
 caliditas: sicut deperditur frigiditas q. tantam la
 titudinem acquirit caliditas quantam deperdet fri
 giditas in tempore equali 7 cum inferatur q. caliditas in
 tenditur in infinitum sicut frigiditas remittitur in infi
 nitum: negatur consequentia: q. licet eque velociter in
 tendatur caliditas: sicut remittitur frigiditas non ta
 men eque p. p. o. p. o. z. i. o. n. a. b. i. l. i. t. e. r.

¶ Sextus physicozum Liber incipit.

I autem Lex.
cō. i.

Secundo dicitur quod in primo libro philosophico per quod philosophus determinat de motu secundum quod diuiditur per quantitates postquam in primo libro determinauit de ipso secundum quod diuiditur per subiectiuas. Et diuiditur in tres tractatus in primo determinat philosophus

Liber sextus.

p nām pñiuuī. f3. pbat idē p nām magnitudinis supza
q fit motus ibi. ¶ Et uidē autō rōnis. ¶ Tertius pbat idē
p nām velocitatis r tarduatis in motu ibi. ¶ Qm aut
ois magnitudo. ¶ Quartus pbat idē p nām ipsoz idē
uisibilū existētiū in pñiuo ibi. ¶ Et fit quod quōz i
nitū. ¶ Prīmū caplū diuidit in duas ptes i quaz
p^a pmitit significatiōē quoz dā terminoz in fa ve
ro exēp d iūeto ibi. ¶ (Neq. n. vñū.) ¶ ¶ Quātū ad p^m
phs pmitit significatiōes istoz terminoz pñiuū pta
ctū r pñter ens quoz descriptiōes r diffōnes hētūl
in. s. b^o cū oīebat pñiuū lūmella quoz vltima sunt
vñū: r pñigua sūt illa q sēuincit tāgūt: quoz vltia sunt
pñter vero enda sunt illa iūer q nūbī mēdiū. pñmi
generis quibus iūellectis pbatib⁹ ē pñsibilis alig
pñiuū cōponi ex iūdiuisibilib⁹. ¶ s. lineā ex pñctis supfi
cē et lineā: r cozp⁹ ē supficacē⁹. r h⁹ flupposito line
am supficē r cozp⁹ ē pñiuū: pñctūz autē ē iūdiuisibi
le simplr in lineā r lineā ē iūdiuisibilē fm latitudinēz
in supficē r supficē ē iūdiuisibilē fm pfunditatē in
cozpe. ¶ Si autē ē pñiuū r q tangit r pñter ens sicut
diffinitū ēt prius in. s. b^o: pñiuū quidē quoz vltima
vñū quē vero tāgūt quoz vltia sūt pñter aut quoz
nūbī ē mediū. pñmi generis iūpssibile ex iūdiuisibilib⁹
ē aliquid pñiuū vt lineā ē ex pñctis si verē lineā qui
dē pñiuū ē pñctum aut iūdiuisibile.

Notandum q^d pbs hic no pbatline
azee de numero pitinus
rū: aut pūctū esse indiuisibīlē: q^d spūppont q^d b15 itoz
tanq^d declaratū in lib2o p^dicamētoz 7.5. nīetaphyfi
ce: idē ē spūppont geomētria di. pūctus ē cuius ps
no est: ē līnea longitudo sine latitudine 7. p^dfiditate:
pōt tñ multipliciter p^dari pūctū eē indiuisibīlē fm lon
gitudine: 7. p^dnter eē indiuisibīlē simplr. Et p^dmo sic pū
ctus ē vltimus termin⁹ līnē: igit pūct⁹ ē indiuisibīlī
fm longitudinē: p^d3^a q^d ex opposito sequit oppo⁹
qm sequit pūct⁹ ē indiuisibīlī fm longitudinē: igit pū
ctus ē vltim⁹ termin⁹ līnē: aūs autē oīum p^dan
tū diffiniētiū līnē p^d hūc modū: līnea ē longitudo
sine latitudine 7. p^dunditate: cui⁹ extrema sunt quo pū
ctā: q^d diffinitionē firmās pbs p^dmo posterioz⁹ at
substantia līnē ē ex his i. diffō substantiā 7. eēntiā
līnē ē ex puncto. ¶ Scdo si pūct⁹ ē terminus cōis p
tū līnē: igit pūct⁹ ē indiuisibīlī fm longitudinē: igit
nullē partes līnē fm lītē: q^d quibuscūq⁹ datis
cū ille copulēt p punctū si pūct⁹ ē indiuisibīlī fm lon
gitudine p^d inter illas ptes mediā aliq⁹ longitudinē tol
lens imēdiatōnē tālum partem: aūs autē p^d principale
ē Aristo. in p^dicamētis capto de quātitate di. q^d cō
tinuū ē illud cuius ptes copulāt ad vnū. ter⁹ m⁹ cōez:
vz partes copozis ad superficies: 7. partes superficies
ad līneam: 7. partes līnē ad punctū. ¶ Terio sphe
ra tangit planū fm punctum: 7. nō tāgit planū nisi
fm indiuisibīlē simpliter: igitur punctus ē simpliter
ē indiuisibīlī: p^d3^a q^d maiorē ē de mōstris i geo
metria: 7. minorē declarat: qm si p^dpterea tāgit planū fm
diuisibīlē 7. ea quē tātangit fm diuisibīlē līnē eūsdē
figure fm ptes se ptingēt ex quo sūt simul aequē
tē: igit aliq⁹ ptes plani 7. sphe⁹ sūt eūsdē figure 7. p
p^dis aliq⁹ ptes sphe⁹: seu circuli ē planā q^d multiplici
p^dictionē nō iuxta diffinitionē nō circuli p^dta a geome
tria 7. p^dhibito vz: circulus ē figura a cuius cētro ad cir
cūferētiā oēs līnē duce sūt equales. ¶ Quarto q^d
līcentrum circuli ē indiuisibīlē simpliter: sed quod li
centrum circuli ē punctus: igitur: punctus ē simpli

ter indiuisibilib: p32ñā cum mirozi ex determinatione
 mathematico p2. 7 maior arguitur: q2 centrum circuli
 est diuisibile: aut igitur ē diuisibile circulariter: vel ē di-
 uisibile non circulariter: si ē diuisibile non circulariter:
 igitur nō oēs linee ducte a centro ad circiferētiā sunt
 equales cō necellario alia erit longior 7 alia breui-
 or: si autē centrum circuli est diuisibile circulariter: igitur
 est circulus: quertur igitur utrū hēat centrum diuisibi-
 le vel indiuisibile: si indiuisibile habebit intentum: si diui-
 sibile: tūc erit procedere in infinitū in centris eiusdē cir-
 culi: q2 est 7 determinationē mathematico p2: nunq̄ eni
 possit aliquis certificari de aliquo corpore utriusq̄
 circularis figure q2 h nō cognoscitur nisi p suū centrū
 prahendo ab illo ad circiferētiā 3 lineas equales: 7
 cum itez illud centrum sit circularis figure opotebit
 illud cognoscere p aliud centrū 7 sic in infinitū: 3 stat autē
 q2 infinitū fm q2 infinitū ēē designat p Ari. primo b⁹
 Ex pōctis sequit̄ q2 linea est indiuisibilis fm latitudi-
 nem: superficies fm pfunditate: qm sic punctus est vl-
 timus terminus linee: ita linea est vltimus terminus su-
 perficie: 7 superficies vltimus termin⁹ corporis: 7 sicut
 punctus est terminus cōis ad quē copulant partes li-
 neae: ita linea ē terminus cōis ad quē copulantur par-
 tes superficiei: 7 superficies est terminus cōis ad quē
 copulantur ptes corporis: vnde b⁹ exultet pot fieri vñ
 argumentū cō oibus istis ponendo q2 a sit vna ma-
 gnitudo q2 b mobile debeat adequate pertrāsire in ho-
 ra 7 pater q2 a magnitudo ex quo est finita habet ter-
 minum vltimum: quero igitur utrū ille terminus sit
 diuisibilis vel indiuisibilis: si indiuisibilis habet inten-
 tum: si diuisibilis v3za parte qua est terminus: igitur ē
 pars a magnitudinis vltra q2 nihil est ipsius magni-
 tudinis: sed infinite sunt partes a vltra quas nihil est
 ipsius: aigitur a magnitudinis infinitū terminū vlti-
 mū q2 iplicar contradictionem. Item si vltimus termi-
 nus a magnitudinis est pars vltra q2 nihil ē a magni-
 tudinis: sequitur q2 b continue dū mouetur est in extre-
 mo magnitudinis: q2 continue dū mouetur est in al-
 qua parte vltra q2 nihil ē a magnitudinis. Et ita sequit̄
 tur q2 b mobile non prius veniet ad medium a magni-
 tudinis q2 ad extremum contra determinationem pbi
 s⁹. huius: 7 pater pñā: q2 sibi incipiat iaz moueri super
 a immediate post hoc erit in extremo a magnitudinis:
 q2 immediate post hoc erit in parte a magnitudinis vltra
 q2 nihil eius est: sed nō immediate post h⁹ erit i me-
 dio a magnitudinis ergo b prius veniet ad extremū.
 Item sequitur q2 continue per totam ho2am futuram
 b mobile mouetur 7 nō mouebitur: quoniam cum ali
 q2 mobile peruenit ad extremum sui spacii non ampli-
 us mouetur: sed continue per totam ho2am futuram
 mobile erit in extremo a magnitudinis vt probatū
 est: igitur b mobile continue per ho2am futuram non
 mouebitur 7 q2 mouebitur per eam. ¶ Dicendum igitur
 q2 punctus simpliciter est indiuisibilis fm omnem
 dimensionem: linea est indiuisibilis fm latitudinem 7
 pfunditatem: superficies vero est indiuisibilis fm p-
 funditatem: corpus vero est diuisibile fm omnem of-
 mentionem: si nullum ifo2z est alterum ifo2z: cuius
 tamen contrarium a modernis ponitur of. punctum li-
 neam superficiem 7 corpus tantum differre ratione
 non autem realiter inter se: quidem cōis non potest
 ex quo punctus est principium quantitatis continue:
 7 linea superficies 7 corpus sunt species eiusdem per
 Aristotelem in libro predicamentorum 7 quinto

phificorum

Notandum ^{fm comē. comē. pzo q} ^{iste fm cōponitur sic i}
scōa fī: oīa ex quibus cōponitur pīnuū dīuidūtū r
vltm^z r in hēns vltm^z. vltimuz. n. est vltm^z alicuius rei a
puncus nō dīuidūtū r in dūo: ergo pīnuū nō cōpo
nitur ex punctis: r vlt ex indīuisibilibus: ē: anteq
cōtinuū cōtinuetur necē est vt cōtīguetur: r cōtīguū ē
dīuidūtū r vltm^z r in hēns vltm^z: pūctā atq nōn ergo
ex punctis nōn componitur linea neq ex lineis super
ficies nec ex superficiebus corpus. Ita est rō cōmē.
oīa ex quibus cōponitur cōntī dīuidūtū r vltm^z.
r in hēns vltm^z. sed indīuisibilia nō dīuidūtū r vltm^z.
r in hēns vltm^z. igitur indīuisibilia nō sunt ista ex qbus
cōponitur cōntī: p3 cōnsequētia cū mīnorī cū de rōne
indīuisibilibus sit nō pīnere multa: vltm^z. n. dīctur rela
tīue ad illud est vltm^z: q qdēro in nullo indīuisibīlī
īnūctur: maiorē vō sic arguit cōmē. nā pīguā dīuidūtū
r vltm^z r in hēns vltm^z: sed oīa cōtinua sūt cōtīguā
cū sit necē oīa cōtinua cōtīguārī anteq pīn cōtinua
īgitur oīa cōtinua dīuidūtū r vltm^z: r in hēns vltm^z.
Cōtra ista arguit r pīmo q nō oīa ex qb^z cō

Lex.
cô.2.

Libri sextus.

uisibilibus continua quidē nō erunt pp dīctam rōnē. Secūdo arguit q̄ indiuisibilia nō possunt eē iūice p̄igua q̄ oīa p̄igua se tāgūt: sed indiuisibilia nō possunt se in uicē tāgere i continua: igit̄ nē p̄p̄ia cū maior ex diffini tōe p̄igua oīz: r̄ minor declarat nā si indiuisibilia cō ponētia p̄tinuū tāgūt se: aut ergo pars tangit p̄te: aut totū tāgit p̄te: aut pars tāgit totū: aut totū tāgit totum nō est dare aliquid primo r̄ trīum: q̄z indiuisibile nō h̄z partē nec est dare quartū. s. q̄ totū tāgit totū: q̄ oē p̄tinuū h̄z vna partē extra aliā: r̄ diuiditur i partes lo co discretas sic q̄ p̄tinuū est maius sua partē: s. cōpo sitū ex illis que tāgūt se fm totū nō est maius aliquo illorū cū quod illorū occupet totū locū: q̄ ipm totū occupat: ergo p̄tinuū nō cōponit ex indiuisibilibus tā genibus se sic q̄ totū tāgit totum. Le. ii. (Tāgit aut oē aut totū: totū aut ps: partē aut totū pars: qm aut im partibile est indiuisibile necesse est totū tāgere totū: to tum aut totum tāgens nō est p̄tinuū: p̄tinuūz enim h̄z hoc quidē aliā partē extra illam: illud vero aliā partē situaliter distāte ab illa r̄ diuiditur in sic altera indiui sibilis r̄ loco discreta. ¶ Tercio mō arguit q̄ p̄tinuū nō cōponit ex indiuisibilibus p̄r emibz: ita q̄ in li nea non sunt puncta p̄ter entia: neqz in tpe sunt instā tia p̄ter se hēntia ex quibus tanq̄ ex p̄ribz possit fie ri linea aut tps qm inter p̄ter entia nullū ē mediū vni genum r̄ eiusdē nature cū illis: sed iter quēcūqz indiui sibilis in eodē p̄tinuo ē aliud vni genū r̄ eiusdē natu re cū illis igit̄ nē p̄p̄sequētia cū maior i diffinitionē p̄sequēter enciū p̄missā in prima pte huius capli r̄ de claratā. r̄ huius mīno: aut sua def̄ inductiue qm inter q̄z duo p̄tēta ē linea media r̄ in qualz linea ē p̄tētus igit̄ iter quēz duo p̄tēta eiusdē p̄tinuū ē p̄tētus r̄ p̄ cō sequēs aliquod vni genū r̄ eiusdē nature cū illis. Sit̄ dātis duobz instātibz in tpe necessario iter illa medi a tps r̄ in quolz tpe ē instātia: igit̄ iter oīa duo instātia est instātia: r̄ p̄ p̄ns in tpe nō sunt instātia p̄ter entia: sed q̄ inter oīa duo puncta sit linea media r̄ inter oīa duo instātia sit tps mediū nō p̄bat p̄bs: q̄z hoc v̄f eē manifestū ex dictis cōmē. tamē illud sic declarat p̄tē: nō p̄tinuū neqz p̄tēguat cū puncto: q̄z nō h̄z vltimū igit̄ sp̄ iter duo puncta ē linea media: deīde p̄tēta sunt vltima linea r̄ igit̄ impossibile est q̄ separent a linea r̄ p̄ p̄sequēs inter oīa duo p̄tēta est linea media: idem p̄sit arguit de instātibz. Le. i. (Et vero neqz p̄sequēter inerit p̄tētus p̄tēto aut ipm nunciā: nūc v̄t ex bis sic longitudo aut tps: vnde p̄ter ē quo p̄ nullum ē medi um p̄tinuū eiusdē nature puncto p̄ aut sp̄ ē mediū li nea r̄ ipsozū nunc tempus.

Notandum primo fm cōmē. cōmē. 2o. q̄ p̄tinuū ē ex rebz ex quaz p̄tinuū ē sit magnitudo r̄ illud q̄ h̄z p̄tes r̄ oē indiuisibile nō sit ex sua p̄tinuū ē neqz aliqd hēns p̄tes r̄ tamē p̄tinuū qm p̄tinuū r̄ p̄tinuū eius ni bil aliud ē q̄ suppo: igit̄ p̄tinuū nō cōponit ex indiui sibilibus. 3ta ē demōstratio cōmē. oē p̄tinuū sit ex rebz ex quaz p̄tinuū ē adinucē sit magnitudo: s. ex p̄tinua tiōe indiuisibilis inuicē non sit magnitudo igit̄ ex p̄ti nuū ē indiuisibilis inuicē nō sit aliqd p̄tinuū: t̄ p̄ia cum maior r̄ minorē declarat cōmē sic p̄tinuū ali quo p̄z nō ē nisi suppo illorū sed ex suppo ne indiuisibi li sup indiuisibile nno sit magnitudo igit̄ ex p̄tinuū ē indiuisibilis inuicē nō sit magnitudo. prima ps antecē dentis ē nota r̄ scdā manifestat cōmē. p̄ ex. nā q̄z li nea ē indiuisibilis p̄z latitudinē ex suppo ne linee sup

linea non sit magnitudo in latitudine: r̄ q̄z superficies ē indiuisibilis fm p̄funditate: id ex suppo ne superficies su p̄ta superficies nō sit magnitudo fm p̄funditē: r̄ v̄titer in diuisibile ex ea p̄te qua ē indiuisibile nō facit magnitu dinē neqz facit aliquid hēns p̄tes: s. p̄tinuū h̄z p̄tes: igit̄ tur p̄tinuū nō sit ex p̄tētis: neqz ex lineis: v̄t superficies fm q̄ indiuisibilia sunt. Ex v̄t cōmē. assignat cā pp q̄ p̄tē addit p̄tēto non facit magnitudinē: r̄ tamen linea addita lineē facit magnitudinē: r̄ superficies addi ta superficies facit magnitudinē: qm p̄tē est simplr indi uisibilis: linea autē r̄ superficies sunt diuisibiles: p̄stat aut q̄ diuisibile additū diuisibili facit maius: indiuisi bile autē indiuisibili additū nō facit maius neqz extēsiō nē aliqd. Itē assignat cā quare corpus facit distare fm oēm dimensionē non autē linea vel superficies: nō enī istud plus distat a centro mundi superficies concaua orbis lune: q̄ superficies cōnexa ignis: hoc est q̄z cor pus est diuisibile fm omnem dimensionē non autē linea vel superficies: ideo sicut punctus nullo modo fa cit distare: q̄z nullam diuisibilitatem h̄z: ita linea non facit distare fm latitudinē: neqz superficies fm p̄ro funditate: q̄z linea nullam diuisibilitatē h̄z fm latitu dinē neqz superficies fm p̄funditatem: bene autem facit distare linea fm longitudinē r̄ superficies fm la titudinē q̄z fm has dimensionēs linea r̄ r̄ superficies es diuiduntur.

Secundo notandum fm cōmēto 2em eodē cōmēto q̄ q̄z consequē tia non sunt continua inter illa est aliquid r̄ homoge nium: r̄ ipossibile est v̄t vnum fm continuationem cō ponatur ex diuersis in sp̄e r̄ etiam ipossibile est yma ginari q̄ inter consequētia sit vacuum: qm vacuū iam destructū est ē illud: vacuū autē ē diuisibile aut indiuisi bile: si diuisibile tūc ille p̄tes indiuisibiles erit vltia ei? r̄ tunc p̄tinuū cōponet ex vacuo: si autē indiuisibile r̄ alie p̄tes sunt indiuisibiles tūc ex eis sit diuisibile. Rō q̄ facit cōmē. est ista ad p̄bandū q̄ p̄tinuū nō cōpo nit ex indiuisibilibus consequēter entibz nō cōtinuatis iūce: qm iter talia ē necio aliqd mediū: aut igit̄ mediū ethimologicū aut vacuū n̄ ethimologicū: qm tūc cōti nuū cōponeret ex indiuisibilibz r̄ illo ethimologico q̄ est itz: q̄z nullū cōtinuū cōponit ex diuersis in sp̄e: nō ē mediū iter indiuisibilia ē vacuū: qm cū vacuū nihil sit cōponeret p̄tinuū ex indiuisibilibz r̄ mbi. lo. Et si vacuū est q̄ro v̄tū sit diuisibile v̄t indiuisibile si diuisibile igit̄ illa indiuisibilia sūt vltia vacui r̄ p̄sequēs cōtinuū nō cōponit ex indiuisibilibz: s. ex vacuo: si aut vacuū mediū sit indiuisibile: r̄ et alie p̄tes que sunt consequēter entia sunt indiuisibilia manifestū ē q̄ ex eis nō sit aliquid di uisibile: sicut neqz ex punctis oīo immediatis v̄t p̄bāt est cū indiuisibile simpliciter additū diuisibili vel indi uisibili nihil facit mai? neqz aliqd magnitudinē cōstituit

Contra ista arguitur r̄ primo q̄ ex diuer sis in sp̄e sit aliqd continuum: qm virga cuius vna medietas viuūt r̄ alia nō viuūt cōpo nitur ex diuersis in sp̄e: r̄ tamen est continua. ¶ Secū do arguit q̄ in diuisibile additū diuisibili facit magni tudinē: qm si eēt vna linea nō hēns p̄tēta vltima ipsa non esset alicuius determinate magnitudinis: q̄z non pedalis: neqz bipedalis: neqz aliud nomē determina tū h̄ret p̄dicamētū p̄tētatīs r̄ sup additis punctis ipsa eēt pedalis: vel bipedat: aut alteri? determinate denota tiōis p̄dicamētū p̄tētatīs ergo nē. ¶ 3o. arguit q̄ iditū additū indiuisibili facit magis q̄ q̄z v̄ntas ē indiuisi

Tex.
cō. 2.

Philosophicorum

modo unitas addita unitati facit numerum qui est maior aliqua sui parte cui sit quod dicitur totum: sicut tam intellectus humanus quam species intelligibilis addita intellectui humano facit maius quod facit unum totum. scilicet compositum ex intellectu et specie intelligibili. ¶ Quarto arguitur quod diuisibile additum diuisibili non facit maius: quod linea pedalis quantitatis addita primo puncto lineae giratiue infinite non facit maiorem lineam: quoniam linea infinita nulla linea potest esse maior: linea et recta addita lineae circulari vel arcuali non facit lineam maiorem cum non sit maior circulus posito diametro quam non posito: neque sit maior arcus posita corda quam non posita. ¶ Ad primum dicitur quod commentator loquitur de continuo per se et non de continuo per accidens ita quod habentis continuitates per se nulle sunt partes diuersarum rationum: unde linee nulle sunt partes diuersarum rationum: neque superficies: neque terminus: habentis autem continuitatem per accidens non inconueniunt partes esse diuersas species: nunc autem virga et quilibet corporis predicamentum substatue habet primum per accidens ratione quantitatis. ¶ Ad secundum dicitur quod punctus additus lineae non facit magnitudinem: sed denominationem magnitudinis: ita quod aliqua linea est pedalis postquam non erat pedalis ex sola additione puncti: si enim essent due linee pedalis quantitatis. a. b. et de remoueret ab a. tunc puncta extrema nulla mutatio facta in. b. non per hoc. b. esset maius. a. ex eo quod b. esset pedalis quantitatis et non a quoniam b. esset quantitas terminata et a quantitas interminata. ¶ Ad tertium dicitur quod numerus compositus ex aggregatiue unitatum non est aliquod totum: propter quod non habeat partes ideo cum additur unitas numero non fit aliquod totum: neque cum additur unitas numero fit aliquod totum cum quilibet numerus sit forma diuisibilis per carentiam partium. quando autem arguitur de intellectu faciente unum totum cum specie intelligibili respondetur quod non omne totum est maius sua parte: cum nulla compositum naturale sit maius sua forma: neque sua materia: sed omne totum quantitatum est maius sua parte quantitativa: et ita est intelligenda illa propositio omne totum est maius sua parte. ¶ Ad quartum dicitur quod linea pedalis non facit maiorem lineam quam sit linea giratiua: infinita tamen facit maius: quod non solum additur linee infinite: sed et finitae linee pedali: cum qua facit lineam bipedalem que maior est quam pedalis cui facta est additio: et cum arguitur de linea recta addita circulo seu arcuali arcui: dico quod non additur sibi secundum longitudinem neque secundum aliam dimensionem sed tamen secundum punctum motus punctus additus diuisibili vel indiuisibili non facit maius. (Amplius diuidetur.) Tercio arguit philosophus ad idem sic si continuum componitur ex indiuisibilibus ipsum diuideretur in indiuisibilia: sed continuum non diuiditur in indiuisibilia igitur non componitur ex indiuisibilibus per consequentiam cum maior: quoniam unum quod diuiditur in ea ex quibus componitur: minor autem declaratur: quoniam si continuum diuiditur in indiuisibilia et nullum continuum diuiditur in aliqua: que prius non erant continua: igitur indiuisibilia sunt continua: consequens est falsum ex quo illorum ultimum non sunt unum: cum non habeat ultimum ut manifestum est. ¶ Amplius diuidetur continuum in indiuisibilia si quidem ex quibus est in ipsa diuiditur. id est si unum quod diuiditur in ea ex quibus componitur: sed nullum est continuum in partibilia diuisibile alicui indiuisibilia continuarentur quod est falsum. Ex predictis aristotelem inferri duo correlaria quorum primum est: inter omnia duo puncta est linea media: et in-

ter omnia duo instantia est tempus medium per quoniam talia habet medium aut igitur diuisibile vel indiuisibile non indiuisibile: quoniam tunc in diuisibilia essent inuicem continua vel contigua: si diuisibile aut igitur tale medium diuiditur in indiuisibilia aut in semper diuisibilia: si primum iterum sequitur indiuisibilia esse continua vel contigua si secundum tale medium esse continuum: constat autem quod nullum videtur medium continuum inter puncta nisi linea neque inter instantia nisi tempus. ¶ Aliud autem genus non potest esse medium punctorum nisi linea et ipsorum nunc nullum nisi tempus. Si natura erit medium manifestum quod aut diuisibile aut indiuisibile erit et si diuisibile aut in indiuisibilia aut in semper diuisibilia: hoc autem est primum quod mediat iter diuisibilia. ¶ Secundum correlarium primum est illud quod est diuisibile in infinitum et hoc est definitio continuitalis: quod omne continuum est diuisibile in infinitum et omne diuisibile in infinitum est continuum: probatur continuum autem est diuisibile in semper diuisibilia aut est diuisibile in indiuisibilia: sed non est diuisibile in indiuisibilia: quod tunc indiuisibilia essent imediata: et se tangerent et haberent ultimum quorum quod est impossibile igitur primum est diuisibile in semper diuisibilia quoniam sit illud et per consequens est diuisibile in infinitum. ¶ Aliud manifestum autem est quod omne continuum diuisibile in semper diuisibilia est. Si enim in indiuisibilia continuum diuidatur esset indiuisibile indiuisibili: contactum enim ultimum et tangitur continuum. id est ipsorum continuum et eorum que tanguntur ad inuicem facientium continuum est unum ultimum.

Notandum secundum commentatorem compositum. 3. quod ista est definitio pro continuo secundum quod est illud quod sit diuiditur indiuisibile continuum ergo indifferenter diffinitur per esse diuisibile in infinitum et per esse diuisibile in semper diuisibilia: idem enim est esse diuisibile in infinitum et esse diuisibile in semper diuisibilia. Sed contra dato quocumque illorum modorum diffiniendi sequitur. 4. in quentia quorum primum est quod omne primum est actu infinitum quod si quilibet continuum est diuisibile in infinitum: seu diuisibile in semper diuisibilia quilibet continuum componitur ex infinitis partibus et per consequens quilibet primum est infinitum: patet consequentia: quod due partes faciunt aliquam magnitudinem et tres partes maiorem et sic deinceps igitur infinite partes faciunt infinitam magnitudinem. ¶ Secundum conueniens quod est dare minus numero: quoniam in rebus naturalibus datur minima secundum aristotelem. primo huius di. quod est dare minimum carnem et secundum cometa. in h. 6. 4. 7. huius di. quod est dare minimum ignem et minimum aerem igitur diuisio primum si recedit in infinitum non stabit ad minima naturalia: sed procedet ultra: igitur diuisio numero naturali dabit minus numero: cum quilibet pars quantitas sit minor suo toto. tertium conueniens quod aliqua est potentia quando non potest reduci ad actum quoniam si primum est diuisibile in infinitum igitur potest diuidi in infinitum: sed non est possibile quod diuidatur in infinitum igitur talis potentia non potest reduci ad actum unde arguitur sic illud verbum potest: aut dicitur vnaz potentiam tamen aut plures: si vnaz tamen habet interius: si plures igitur possunt simul ad actum reduci: patet consequentia quod tales potentie nullum inter se ordinem habent. ¶ Quartum conueniens quod quilibet qualitas sensibilis est infiniti vigor: quoniam quilibet talis continet infinitos gradus tam intensiue quam extensiue: si quilibet talis est diuisibilis in infinitum sicut et continuum in quo sunt

Tex.
co. 3.

Tex.
co. 4.

Liber secundus.

datur propterea ad tollendum illud inconueniens dicit philosophus in libro de sensu et sensato quod nulla qualitas sensibilis est diuisibilis terminis in infinitum. Ad primum dicitur quod illud non sequitur quoniam si omne continuum componatur ex partibus infinitis non tamen propter hoc illud est infinitum quia tales partes infinite non sunt partes eiusdem quantitatibus non communicantes: sed sunt partes eiusdem proportionis et cum dicitur quod due partes faciunt aliquam magnitudinem: tres maiorem: et sic ultra. Respondetur quod illud non est necessarium tantam magnitudinem faciunt precise tres partes: et quattuor continuu: quantum due cum idem continuum numero fiat ex duabus medietatibus et ex tribus tertijs: et ex quattuor quartis. Ad secundum dicitur quod si in continuo datur minimum naturale: non tamen datur minimum simpliciter: et si datur minimum per separationem partis a toto: aut partis a parte: non tamen datur minimum per designationem partis extra partem: ideo quod si primum est diuisibile in infinitum et diuisibile in semper diuisibilia: hoc autem per separationem partis a parte aut per designationem partis extra partem. Ad tertium respondetur quod etiam illud non sequitur: et concedo quod illud verbum potest non dici unam potentiam sed infinitas quarum quilibet potest reduci ad actum per aliquam diuisionem continuu: et cum dicitur quod omnes ille potentie ex quo non habent ordinem inuicem possunt simul ad actum reduci hoc negatur: quia te federe et te stare: aut antiprimum esse et antiprimum non esse per se: non habentes ordinem inter se: et tamen non possunt simul ad actum reduci. Ad quartum dicitur consimiliter illud non sequi quoniam illi infiniti gradus non faciunt interuersionem neque potentiam infinitam cum ex hijs omnibus siue accipiantur ut principia siue ut partes non fiat qualitas infinita intentionis: et cum dicit philosophus nullam qualitatem sensibilem esse diuisibilem in infinitum loquitur de diuisione extensionis per se et hoc est verum: quia nulla qualitas sensibilis diuiditur per se in infinitum diuisione ne extensionis: sed tantum per accidens.

Tex.
co. 4.5.

Eiusdem autem rationis. Istud est secundum capitulum huius primi tractatus in quo philosophus probat nullum continuum componi ex indiuisibilibus per naturam magnitudinis supra quam sit motus: et diuiditur in duas partes. in prima parte Aristoteles permixit unam suppositionem in secunda vero exequitur de intento ibi. (Si igitur necesse est quod mouetur.) Suppositio est ista: si magnitudo componitur ex indiuisibilibus motus componitur ex diuisibilibus: istam suppositionem philosophus dupliciter declarat. primo ex determinatione. huius: scilicet ad autem ratione ibi (si igitur presentes). Arguit ergo philosophus sic eiusdem rationis est magnitudo motus et tempus quo ad componi vel non componi ex diuisibilibus vel indiuisibilibus: aut diuidi vel non diuidi indiuisibilia aut indiuisibilia: quoniam am continuitas motus est ex continuitate magnitudinis et continuitas temporis ex continuitate motus ut fuit probatum. a. huius igitur si unum illorum componitur ex indiuisibilibus quodlibet illorum componitur ex diuisibilibus et si unum illorum componitur ex diuisibilibus utrumque illorum componitur ex indiuisibilibus: et per consequens si magnitudo componitur ex diuisi-

libus motus componitur ex indiuisibilibus verbi gratia ut si magnitudo a. b. c. componatur ex a. b. c. tanquam ex partibus indiuisibilibus necessario motus d. e. z. facit a mobili o. componetur ex o. e. z. tanquam ex partibus indiuisibilibus. Et. Et. Eiusdem autem rationis est et magnitudinem et tempus et motum ex indiuisibilibus componi et diuidi in indiuisibilia: aut nihil manifestum autem est ex hijs consequenter: si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur et motus qui huius est magnitudinis ex equalibus erit motibus in diuisibilibus: aut si ipsa a. b. c. magnitudo ex a. b. c. est in diuisibilibus partibus autem in quo est motus d. e. z. finem quem motus est ipsum mobile. in spacio motus est a. b. c. vnaquaque partem habet indiuisibilem.

Notandum

Finem commentatorem commentum. et quod si magnitudo fuerit composita ex indiuisibili motus et erit compositus ex indiuisibili: quoniam cum continua communis motus est continuatio magnitudinis et quod motus est equalis magnitudinis et partes illius partibus istius: et quia hoc est manifestum per se contentus est in hac declaratione solo exemplo non intendit commentator quod nullam rationem fecit Aristoteles ad probandum suppositionem primam: quia statim per rationem probabit illam: sed intredit quod non est necessaria simpliciter aliqua ratio probans suppositionem illam quoniam illa est per se nota ideo sufficit solum exemplum pro declaratione illius. (Si igitur presentes). Jam arguit illa suppositio ratione sic impossibile est quod sit motus nisi moueatur mobile per aliquam partem magnitudinis: neque est impossibile moueri aliquod mobile per aliquam partem magnitudinis: nisi presentia fuerit motus in illa parte: ideo cuilibet parti magnitudinis respondet aliqua pars motus et cuilibet parti motus respondet aliqua pars magnitudinis: quanta igitur erit pars magnitudinis tanta erit pars motus: et per consequens si a. b. c. que sunt partes magnitudinis sunt indiuisibiles d. e. z. que sunt partes motus correspondentes predictis partibus indiuisibiles erunt. nam mobile o. pertransit a. partem magnitudinis d. partem motus: et b. partem magnitudinis e. partem motus et c. partem magnitudinis z. partem motus. Et. Si igitur presentes magnitudinis est motus quo per illam mouetur o. mobile necesse est ipsum moueri. i. pertransire aliquam partem istius magnitudinis et e converso. si mouetur aliquid per aliquam partem magnitudinis necesse est ad esse motum: quia ergo sic motus in magnitudinis et mouetur. i. motus erit ex indiuisibilibus si magnitudo componitur ex indiuisibilibus finem quod dem. igitur a. partem magnitudinis motum est ipsum o. motu quo d. mouetur: finem vero b. mouetur motu quo ipsum c. et finem c. quo ipsum z.

Tex.
co. 6.

Notandum

quod ista noua translatio multum differt ab antiqua quoniam hec probat motum componi ex indiuisibilibus si magnitudo componitur ex indiuisibilibus: alia autem probat rem motam componi ex indiuisibilibus si magnitudo componitur ex indiuisibilibus cuius littera est ista. (Si igitur necesse est cum motus fuerit ut aliquid moueatur et cum aliquid mouetur. scilicet ut motus si necesse est ut motum sit compositum ex indiuisibilibus ubi dicit commentator: omnis motus inuenitur in moto: et quia isti motus sunt indiuisibiles: necesse est ut res mota sit indiuisibilis: impossibile enim est ut motum sit maius motu et inducit supra Aristoteles hunc sermonem in forma syllogismi compositum et dixit: si igitur necesse est cum

f

Dubitorum.

fuerit motus ut res mota sit et possumus motus indivisibiles per magnitudinem indivisibilem et res mota non est maior motu neque magnitudine per quam movetur necesse est ut res mota primo sit indivisibilis ex quo sequitur ut mota composita sint composita ex indivisibilibus. s. mota non primo. Quatuor propositiones ponit commentator in hoc commento: quarum prima est ista quod res mota non est maior motu. que quidem propositio est intelligenda sub subiecto adequato motus. certum enim est quod motus et subiectum adequatum aliquis accidentis non est maius neque minus illo accidente. Secunda propositio res mota non est maior magnitudine super quam sit motus: hec propositio est intelligenda de magnitudine cui mobile finitum totum applicatur: et si non applicatur magnitudini finitum totum: sed finitum partem debet intelligi finitum illam partem secundum quam primo applicatur illa que tangunt se sunt equalia: et si non simpliciter tamen sunt equalia quantum ad ea que se tangunt. Tertia propositio: si motus componitur ex indivisibilibus aliquod est motum primo et aliquid est motum non primo: quoniam si motus componitur ex indivisibilibus ille habet primam partem simpliciter: igitur pars moti correspondens illi parti est motus primo: compositum autem ex partibus indivisibilibus correspondentibus partibus indivisibilibus motus est motum non primo. Quarta propositio: si motus est indivisibilis primum motum est indivisibile: istam propositionem ponit commentator ut concludat rem motam esse compositam ex indivisibilibus si motus componitur ex indivisibilibus sic arguendo: si motus componitur ex indivisibilibus prima mota que sunt subiecta partium indivisibilium motus sunt indivisibilia sed res mota componitur ex primis motis: igitur res mota componitur ex indivisibilibus.

Dubitatur circa litteram quoniam philosophus videtur velle quod motus recipiat quantitatem a spacio cuius tamen. a. b. u. ius dicit quod dato vacuo. s. dimensione separata in eo non fieret motus successivus non obstante quod vacuum esset quoddam spacium et quedam quantitas. dicit et commentator eodem. a. q. celum non movetur in loco per se ad hunc intellectum quod motus celi non requirit spacium in quo moveatur: neque magnitudinem circa quam moveatur. unde si nullum esset corpus preter ultimam spheram. ipsa moveretur motu successivo habente quantitatem non dependentem a quantitate spacii vel magnitudinis. Respondetur quod duplex est motus scilicet motus ad formam et motus ad ubi. successio in motu ad formam provenit ex dispositione contraria materie unde lumen subito multiplicatur in aere: quia aer est in pura privatione respectu luminis: nihil enim est in aere quod sit contraria dispositio obiecta ad hoc quod inducatur forma luminis: successio autem in motu ad ubi aliquando causatur ex resistantia mobilis ad motum in motu animalium et corporum celestium: aliquando autem causatur ex resistantia mobilis ad motum ut in motu elementorum: et aliorum mixtorum inanimatorum: non loquitur Aristoteles hic de quantitate ad formam: neque de quantitate motus ad ubi cuius successio provenit ex resistantia medij ad mobile et huiusmodi medium est illa qua magnitudo seu spacium a quo motus accipit quantitatem. ¶ Cum etiam dicit

philosophus quod motus dividitur secundum quantitatem spacii non loquitur de quantitate vacui: neque de quantitate mathematica: sed de quantitate corporis naturalis secundum quod semper intelligitur esse aliqua resistere motus. igitur ad formam dividitur secundum divisionem forme contrarie in materia. Motus ad ubi causatur ex resistantia mobilis ad motum dividitur ad divisionem quantitatis mobilis: motus autem ad ubi causatur ex resistantia medij ad mobile dividitur secundum divisionem spacii seu magnitudinis per quam fit motus. (Si igitur necesse est quod movetur). Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus exequitur de intento ponens istam conclusionem: impossibile est aliquam magnitudinem componi ex indivisibilibus quod philosophus probat per demonstrationem ducentem ad impossibile inferens. Inconvenientia et opposito illius quorum primum est quod ab aliquo mobili simul pertransit aliquod spacium: et ab eodem illud est pertransitum ita quod aliquod mobile simul pertransit aliquod spacium et pertransit illud: quod autem illud sit inconueniens manifestum est quoniam si aliquid movetur ex aliquo loco ad aliquem locum non est possibile illud mobile simul moveri super illud spacium: et motum esse super eodem spacio: ut si aliquis vadit thebas non est possibile simul ire thebas: et iterum esse thebas: quoniam simul esset in fine spacii et ante finem spacii: et consequenter in duobus locis proprie quod est absurdum. ¶ Et quod illud inconueniens sequatur arguitur. nam si magnitudo componitur ex indivisibilibus moveatur igitur. a. mobile pertransendo partes indivisibiles illius magnitudinis a. b. c. cum igitur pertransit. a. partem sequitur quod pertransit illam et quod illa est pertransita: quia si pertransit illam et nondum est pertransita. igitur illius partis aliquid est pertransitum et aliquid pertransendum et per consequens illa pars est indivisibilis: quod est contra suppositum. querit ergo philosophus cum. o. mobile moveatur super. a. partem utrum super illam partem sit prius moveri quam mutari esse aut sit sit moveri et mutari esse: si prius moveri quam mutari esse: necesse est quod indivisibilis est. a. b. c. ratio est ista: quod si prius est moveri quam mutari esse in. a. igitur datur terminus a quo et terminus ad quem et medium in ipso a. quod non contingit si. a. est indivisibile. Si autem dicitur quod super. a. magnitudinem est simul moveri et mutatum esse igitur pertransiens spacium quo mobile vadit thebas simul est in spacio et in fine cum non sit prius in medio quam in fine et per consequens simul pertransit. a. magnitudinem et est pertransita ab illo. le. li. (Si igitur necesse est quod movetur unde ubi). i. de loco ad locum non simul moveri et motum esse. s. quo movetur quando movetur. i. simul pertransire et pertransivisse: ut si thebas aliquis iret impossibile est simul ire thebas et ita esse thebas: secundum. a. quidem impartibile est motum esse ipsum. o. secundum quod est ipsum. o. motus aderat indivisibiliter super. a. partem indivisibilem: quare si quid posterius deveniret quod venit. i. quare si posterius erit ventum esse quod venire et pertransitum esse quod pertransire divisibilis vix erit. a. magnitudo cum quidem enim veniret. o. mobile super. a. neque quiescebat neque transferat subito sed medium erat oportet. a. esse divisibile. ¶ Si autem simul venerit et venit veniens cum venit construe sic: si autem cum veniens venit causa pertransendi. a. simul venit et venerit: id est nam prius est venire quam venisse: neque prius est pertransire quam pertransitum.

Tex.
co. 7.

Liberscimus.

fuisse: ventum ibi erit et motum esse ubi mouetur: id est simul erit moueri et mutatum esse ac pertransire et pertransitum esse: quod est impossibile: quia mutatum esse est finis motus et pertransitum esse est finis pertransitionis vnumquodque enim habens finem precedit suum finem.

Notandum ^{fin comentatozem comento. 7. q. si illud motum mouebatur per vnamquamque istarum partium in diuisibilibus necesse est vt in simul pertranseat et q. iam pertransiuit: scilicet q. instans in quo dicitur ipsum pertransire eam sit idem cum instanti in quo dicitur ipsum pertransiuisse: ex quo sequitur vt ambulans dicatur vere ambulans se in loco in quo ambulat et in loco in quo vere dicitur iam ambulasse dicatur vere et sic motus erit ociosus: quoniam si homo quando ambulat ad balneum est in balneo motus eius est ociosus: et si milititer si ambulat ad balneum et c. qm est in balneo.}

Sed dubitatur ^{primo arguendo q. omne mobile pertransiens spacium aliquod pertransiuit illud quoniam ex eo aliquid mobile pertransit aliquod spacium: quia mouetur super illo: sed quocumque mobili dato q. mouetur super aliquo spacio mouebatur super eodem vt colligitur a philosopho in hoc. 6. igitur omne pertransiens aliquod spacium pertransiuit illud.}

Secundo arguitur quod aliquod mobile pertransit aliquod spacium pertransitum ab eo semper presupponendo q. tantum semel pertranseat illud spacium: et pono q. aliquod mobile debeat pertransire adequatam in hora lineam pedalis quantitatis cuius medius punctus sit. a. in quo iam sit mobile et arguitur sic: mobile significatum pertransit. a. p. hoc instanti et pro eodem instanti est. a. pertransitum igitur et c. patet consequentia cum maior: quia non videtur q. illud mobile ante hoc instans vel post hoc instans pertranseat. a. et minor arguitur quoniam a. aliquando est pertransitum: aut igitur ante hoc instans presens vel post hoc instans presens: vel in hoc instanti presenti: non ante hoc instans presens: quia tunc aliquid esset pertransitum ante q. pertransiretur: nec etiam post hoc instans presens quia tunc. a. punctus esset diuisibilis secundum q. arguit philosophus. o. magnitudine in diuisibilibus: igitur pro hoc instanti. a. punctus est pertransitus q. erat probandum. Tercio arguit q. moueri et mutatum esse sunt simul: quoniam moueri mensuratur tempore et mutatum esse mensuratur instanti: sed tempus et instans simul sunt p. Aristot. di. 4. butus quod instans et tempus conuertuntur: igitur simul sunt moueri et mutatum esse.

Quarto arguitur q. motus non est ociosus neque frustra quo aliquod mobile mouetur ad locum in quo est quia nullus motus planetarum est frustra aut ociosus et tamen quilibet planeta ex quo circulariter mouetur et recedit ab aliquo loco ad quem accedit mouetur ad locum in quo est. **Ad primum** dicitur q. lz ad h. q. mobile pertranseat aliquod spacium sufficit q. moueatur per illud vel super illud non tamen sufficit illud ad hoc q. pertransiuerit aliquod spacium: sed vltra requiritur q. fuerit in fine spacii signati: nec sequitur: p. tunc ante hoc fuit ita q. illud mobile pertransiuit. a. spacium. igitur continue ante hoc illud mobile pertransiuit. a. spacium: ad hoc enim q. pertransiuerit illud spacium oportet q. illud spacium sit pertransitum ab eo: et sit in fine spacii: nunq. igitur est verum q. mobile pertransiuit suum spacium: nisi in fine sui spacii: sicut nunq. est verum

q. mobile pertransibit aliquod spacium ante q. moueatur super illud: sed de presenti dicitur pertransire dummodo vna pars sit pertransita et alia pertranscunda et mobile continet motum super illo spacio. **Ad secundum** dicitur q. instanti presenti pertransitur. a. punctus: sed nondum est pertransitus: solum enim immediate p. instans presens. a. punctus erit pertransitus non quidem in aliquo instanti primo: sed in quolibet tempore et in quolibet instanti futuro. a. punctus erit pertransitus: et cum concluditur ex isto q. a. punctus est diuisibilis si prius pertransiuit q. habeat pertransitum esse negatur consequentia: neque ratio Arist. fecit pro ista consequentia. quoniam Aristot. arguit de eo q. est per se: et non per accidens pertransibilis. modo si aliqua magnitudo est pertransibilis per se: quilibet pars eius est per se pertransibilis ideo de omni q. est per se pertransibile sequitur: hoc prius pertransiuit q. pertransitum hoc strigitur h. est diuisibile: punctus autem non per se transiuit: sed solum per accidens ad pertransitionem totius magnitudinis: sicut etiam punctus existens in mobili non transiit per se: sed tantum per accidens ad pertransitionem mobilis. **Ad tertium** negatur consequentia: vnde omne tempus finitum clauditur duobus instantibus: et o. instans copulat partes temporis inuicem: non autem o. moueri clauditur duobus mutatis esse: neque omne mutatum esse copulat partes motus inuicem: cum in motu non deat prius mutatum esse sed vltimum: neque semper datur mutatum esse in potentia: immo aliquando in actu sic q. terminat motum et non copulat. ideo omne moueri precedit quodlibet suum mutatum esse: et non o. tempus precedat quodlibet suum instans. **Ad quartum** dicitur q. comentator loquitur de motu cuius quantitas accipitur a quantitate spacii in quo mouetur seu magnitudinis per quam mouetur: et de mobili q. mouetur vt acquirit finem: et non de mobili q. mouetur vt preseruet finem: nunc autem motus planetarum non accipit quantitatem a spacio: sed a mobili: neque planete mouetur vt acquirit finem sed vt preseruet finem quem habent. (Si vero finem totum) secundum incoueniens est istud q. motus non componitur ex motibus: sed ex momentis: q. istud sit incoueniens manifestum est: quoniam motus est forma simplex: igitur est eiusdem denominationis cum omnibus suis partibus: ita q. sicut quilibet pars albedinis est albedo: et quilibet pars caliditatis est caliditas: et quilibet pars temporis est tempus: ita quilibet pars motus est motus: et q. illud sequatur data compositione magnitudinis ex in diuisibilibus arguitur: nam. a. b. c. est magnitudo composita ex partibus in diuisibilibus igitur. o. i. e. 3. motus adequatus illi componitur ex partibus in diuisibilibus: patet consequentia per suppositionem: sed neq. o. neq. e. neq. 3. est motus sed unum momentum vel mutatum esse: igitur aliquis motus non componitur ex motibus: sed ex momentis: minor declaratur: qm si mobile. o. debet pertransire totam magnitudinem. a. b. c. in. a. nullum faciet motum: neq. in. b. neq. in. c. sed. o. mobile faciet. o. in. a. et c. in. b. et c. in. c. igitur neq. o. neq. e. neq. 3. erit motus: q. enim mobile. o. non faciet motum in a. neq. in. b. neq. in. c. planum est quoniam motus est o. contrario in contrarium: in quibus autem illarum partium ppter suam in diuisibilitatem non potest fieri nisi mutatio de contraditorio in contradictorium vt liquet igitur et c. le. li. (Si vero finem totum. a. b. c. moueatur aliquid: scilicet. c. mobile et motus quo mouetur illud mo

Philosophicorum.

bile est. d. c. 3. *¶* In autem impartibile. a. nihil mouet: sed motum est. i. mutatum est erit utique motus non ex motibus sed ex momentis.

Notandum *¶* In commentatorem com-
mento. 3. q. contingit ut
motus per magnitudinem indiuisibilem sit compositus
ex finibus motuum non ex motibus: sicut enim pun-
cta sunt fines linearum et instantia sunt fines temporis
ita mutata esse sunt fines motuum: sicut igitur inconueniens
est lineam componi ex punctis et tempus ex instantibus:
quod nihil componitur ex suis finibus: ita inconueniens
est motum componi ex momentis vel mutatis esse: id
si motus componeretur ex indiuisibilibus non compo-
neretur ex motibus sed ex finibus motuum. *¶* Et mo-
tum esse aliquid tertium inconueniens quod per illam imo
quod aliquid mobile pertransiit aliquam magnitudinem
et nunquam fuit pertransiens illam: quod istud sit inconueniens
patet et quod sequatur statim arguitur. nam postquam tota ma-
gnitudo. a. b. c. est pertransita ab. o. mobili verum est
dicere quod ipsum est motum super totam illam magnitudi-
nem: igitur ipsum est motum super quolibet partem illius
magnitudinis et per consequens ipsum est motum super
a. magnitudinem: sed quod sit motum super illam probatur
quoniam omne motum esse precedit moueri: sed super
a. magnitudinem non fuit aliquid moueri propter suam in-
diuisibilitatem: igitur super. a. magnitudinem non fuit
aliquid motum esse: et per consequens nihil est mo-
tum super. a. magnitudinem. *¶* Iterum. o. mobile per-
transit totam magnitudinem. a. b. c. igitur pertransiit
a. magnitudinem partem eius: et quod non fuit pertransi-
ens illam arguitur quoniam nihil fuit pertransiens ali-
quam magnitudinem nisi moueretur super: sed. o. mobi-
le nunquam mouebatur super. a. propter indiuisibilitatem. a.
et diuisibilitatem motus. i. e. l. i. Et contingit motum esse
aliquid per aliquam magnitudinem et non motum per illam
In autem. a. transiit non transiens: quare erit aliud
transitum esse non aliquando iens: hanc enim transiit
v. 3. a. magnitudinem non transiens hanc.

Notandum *¶* In commentatorem com-
mento. 8. q. composita
compositione magnitudinis ex indiuisibilibus sequitur quod
motus qui est per magnitudinem compositam ex indi-
uisibilibus sit compositus ex quietibus et in hoc erit
aliquid quod iam mouebatur absque eo quod prius mouetur
et sequitur ex hac positione ut sit aliquid quod iam ambu-
lauit per aliquod spatium absque quod in aliqua hora esset
ambulans ad ipsum quod est valde opinabile. *¶* Tria
inconuenientia ponit commentator quorum duo vlti-
ma declarantur ex dictis in littera: sed primus. s. q. mo-
tus componitur ex quietibus potest sic ostendi quod li-
bet mutatum esse est quies si non componitur motus in
uicem: sed. d. e. 3. sunt mutata esse non componentia ne-
que copulanda motus inuicem: igitur. d. e. 3. sunt quietes:
sed aliquis motus componitur ex. d. e. 3. igitur aliquis
motus componitur ex quietibus. (Si igitur necesse est)
quartum inconueniens quod aliquid simul mouetur et quie-
scit: quod istud sit inconueniens est notum ex se: et quod sequatur
data compositione magnitudinis ex indiuisibilibus:
arguitur: quoniam mobile. o. continue mouebatur: per to-
tam magnitudinem. a. b. c. et continue quiescebat per ean-
dem: igitur et patet consequentia cum maiori et minori
arguitur: nam mobile. o. quieuit per quolibet partem
illius magnitudinis: igitur quieuit per totam illam ma-
gnitudinem: patet consequentia quia totum potest adde-

quare ex suis partibus: et antecedens arguitur: quoniam
mobile. o. quieuit in. a. parte et quieuit in. b. parte: et in
c. parte: probatur ideo quod est super aliquam magnitudinem
mouetur aut quiescit super illam: sed. o. mobile fuit su-
per. a. magnitudinem et non mouebitur super illam: ut p-
batum est: igitur quiescebat super illam: et idem argua-
tur de. b. c. l. i. (Si igitur necesse est aut quiescere aut mo-
ueri ideo). i. super aliquam magnitudinem: quiescit autem
o. mobile per unumquodque eorum que sunt. a. b. c. ergo
est aliquid continue quiescens simul et quod mouetur per
totam enim magnitudinem. i. per totam magnitudinem
quoniam mobile

Sed dubitatur *¶* Existens super al-
quo puncto non mouetur neque quiescit in illo: cum pun-
ctum non sit motus neque quies: igitur eodem modo si ali-
quod mobile esset super. a. aut super. b. aut super. c. ma-
gnitudinem illud non moueretur neque quiesceret cum quod-
libet illorum sit eque indiuisibile sicut punctus. Respon-
detur quod si aliquid mobile est super aliquo puncto necesse
est moueri vel quiescere in illo non quidem per se
sed per accidens ex eo quia punctus non est pars ma-
gnitudinis sed tantum accidens eius: id est si. o. mobile esset
super. a. vel. b. aut. c. necessario moueretur vel quiesce-
ret in illo non per accidens sed per se: quod posita compo-
sitione magnitudinis ex indiuisibilibus. a. b. c. essent p-
tes magnitudinis: propterea sicut mobile positum supra
totam magnitudinem moueret aut quiesceret per se in
illa. ita et si poneretur super aliqua parte illius: quare
et. (Et si quidem) quintum inconueniens est quod presente
motu mobile non mouetur: aut quod motus componitur
ex non motibus: quod istud sit inconueniens pro qualibet
parte eius manifestum est: et quod illud sequatur arguitur
data compositione magnitudinis ex indiuisibilibus
queritur enim utrum. d. e. 3. sint motus aut non: si sunt mo-
tus communicantes. a. b. c. partibus magnitudinis ha-
betur prima pars distinctiue quoniam mobile in. a. non
mouetur: et tunc presens motus. d. neque in. b. mouet et
est presens motus. e. neque in. c. mouet et est presens mo-
tus. 3. igitur presente motu mobile non mouet. Si autem
d. e. 3. non sunt motus et sunt partes motus. igitur
motus componitur ex non motibus quod fuit secunda pars
distinctiue. i. e. l. i. Et si quidem indiuisibilia que sunt. d. e.
3. motus sunt sequitur quod motu presente contingit utque
mobile non moueri sed quiescere si autem non sunt mo-
tus motum contingit non ex motibus esse.

Notandum *¶* In commentatorem 2.
q. data illa positione
possibile erit ut motus erit sine moto impossibile enim
est ut motum non moueat per indiuisibile et vniuersaliter
per equale sibi si cum fuerit indiuisibile nedum cum fuerit
indiuisibile. arguitur commentator sic. si per. a. magnitudi-
nem erit motus: et nihil potest moueri per. a. magnitudi-
nem quod non diuisibile neque indiuisibile sequitur quod mo-
tus erit sine moto et. Dubitatur quoniam pertransiens aliquam
magnitudinem pertransit quolibet partem eius igitur mo-
bile pedalis quantitas pertransiens spatium tripedale
prius pertransit magnitudinem pedalem: et per conse-
quens sibi equaliter: et hec videtur esse sententia Aristotelis. circa si-
nem huius. 6. di. q. omne quod mouetur prius pertransit
spatium sibi equaliter quam spatium maius. *¶* Respondetur
quod argumentum concludit verum: sed non contra inten-
tionem commentatoris intelligentis de toto spacio cui
applicatur mobile durante motu: cum enim mobile in
quolibet instanti temporis mensurantis totum motum

Tex.
co. 4.

Tex.
co. 9.

A.iberfcrus.

Ter.
co.10.

fit in spacio sibi equali: et in alio et in alio instanti sic in alio et in alio spacio ideo totum positum ex illis spacijs in quibus est mobile in diuersis instantibus est maius quam mobile et per consequens impossibile est totum illud spacijs esse equale mobili cum quo stat quod mobile aliquando sit in spacio sibi equali: et aliquando de serat spacijs sibi equali. (Similiter autem). 6. inconueniens est quod tempus componitur ex indiuisibilibus quod istud sit inconueniens manifestum est: quoniam si tempus componeretur ex indiuisibilibus. scilicet ex instantibus tunc instantia essent continua in tempore aut contigua vel consequenter se habentia quod est reprobatur in prioribus capitulis: et quod illud sequatur patet, quoniam quantitas temporis est ex continuitate motus et magnitudinis ut est probatur. 4. b. igitur si magnitudo aut motus ponitur ex indiuisibilibus tempus ponitur ex indiuisibilibus. unde arguitur sic: tempus et magnitudo inuicem similiter componuntur: igitur si magnitudo componitur ex indiuisibilibus etiam tempus componitur ex indiuisibilibus: probatur antecedens: nam si aliquid mobile equalis velocitatis pertranserat aliquam magnitudinem diuisibilem in aliquo tempore pertransit medietatem magnitudinis in medietate temporis et tertiam partem magnitudinis in tertia parte temporis et sic consequenter: igitur tempus diuiditur ad diuisionem magnitudinis ex quo partibus magnitudinis correspondent partes temporis. Similiter e converso: magnitudo diuiditur ad diuisiones temporis: quoniam si partibus temporis correspondent partes magnitudinis: si enim motum equalis velocitatis mouetur in aliquo tempore diuisibili in medietate temporis pertransit medietatem magnitudinis: et tertia parte temporis tertiam partem magnitudinis et sic deinceps. Si igitur a. magnitudo in qua sit motus et b. tempus mensurans illum motum qualitercumque diuideatur. a. taliter diuideatur. b. et e contra: igitur si vnus istorum componitur ex indiuisibilibus et reliquum erit compositum ex indiuisibilibus. le. li. Similiter autem necesse longitudo: id est magnitudinis et motus indiuisibile esse tempus et componi ex ipsis non entibus indiuisibilibus. Si enim omnis magnitudo diuisibilis est in minoribus autem tempus equaliter velox pertransibit minorem magnitudinem diuisibilem erit tempus si cut magnitudo: si autem tempus diuisibile erit in quo tempore fertur aliquid per ipsum. a. spacijs magnitudinis et quod est ipsum. a. erit diuisibile de necessitate. Exce quo modo ex diuisibilitate magnitudinis concluditur diuisibilitas temporis et e contra: quoniam semper quanto minus accipitur de magnitudine minus apponitur de tempore: et e converso igitur si magnitudo est indiuisibilis tempus est indiuisibile: et si magnitudo componitur ex indiuisibilibus tempus componitur ex indiuisibilibus.

Contra predicta arguitur probando magnitudinem componi ex indiuisibilibus: quoniam in eadem linea puncta sunt immediata: igitur linea componitur ex punctis indiuisibilibus patet consequentia et antecedens. 4. declaratur et primo ponendo quod a. b. sunt linee diuersorum corporum se tangentibus et immediate preter hoc quod a. linea sit continua: et b. linea discontinua cuius puncta immediata sunt. c. d. et arguitur sic cuiuslibet puncto. a. correspondet aliquis punctus. b. et e contra supposito quod a. b. non se inuicem

excedat: sed b. linee duo puncta sunt immediata. scilicet c. d. igitur ista correspondent in a. duo puncta immediata: sed a. est linea continua igitur in aliqua linea continua sunt puncta immediata quod erat probandum. Secundo diuidatur. a. linea in duas medietates et quero utrum puncta terminantia medietates circa locum diuisionis presuerint aut non: si presuerint etiam sunt immediata: igitur prius fuerant immediata: si non presuerint: igitur sunt nouiter generata et punctus prius copulans easdem medietates est corruptus: sed hoc est falsum: quia indiuisibilia non generantur nec corrumpuntur ad generationem et corruptionem alicuius per se: sed in diuisione. a. linee nihil est per se generatum vel corruptum igitur in diuisione. a. linee non est generatus nec corruptus aliquis punctus. Tercio pono quod ab. a. linea deus auferat tantum puncta extrema: et quero utrum. a. linea sit finita vel infinita: si finita igitur terminata duobus punctis: sed hec puncta prius fuerunt: quod non sunt ablata nisi duo puncta: igitur hec puncta fuerunt immediata punctis ablatis. Si autem dicitur quod ista linea est infinita contra sicut addat deus puncta ablata terminantia. a. linea: ut supra et arguitur sic. a. linea non est minor quod ante erat: sed ante erat infinita: igitur iam est infinita: quo cōcesso sequitur aliquam lineam rectam terminatam duobus punctis esse infinitam: quod implicat contradictionem. Quarto pono quod corpus sphericum moueatur super superficie planam: et patet quod corpus sphericum tangit planam tantum in puncto: igitur in tali motu continue corpus sphericum tangit punctum post punctum sine medio: quia esse non posset nisi puncta essent immediata in plano. unde arguitur sic: istud corpus sphericum iam tangit vnus punctum et sine medio post hoc tanget alium punctum: igitur inter illa puncta nullum est medium: et per consequens sunt immediata. Ad primum dicitur admissio illo quod c. d. puncta sunt immediata: quibus non respondent aliqua duo puncta in a. linea: sed tantum vnus punctus: nec istud est inconueniens ex quo indiuisibile non facit maius siue addatur diuisibili siue indiuisibili. Sed tunc est dubium: utrum. c. d. puncta se tangent dato quod deus poneret alium punctum inter illa: si se tangere: igitur punctus faceret distare et per consequens faceret magnitudinem: si autem se tangere sequitur quod deus posset ponere in finita puncta inter. c. d. quod c. d. se tangere: ut iam se tangunt. Responderetur concedendo illud unde medietas indiuisibilium non tollit immediationem et contactum rerum due enim medietates cōtinue sunt immediate: et se tangunt non obstante quod mediet punctus neque minus se tangere: et essent immediate si infinita puncta essent inter illas medietates: ex quo puncta non occupent spacijs neque faciunt distare. Ad finem dicitur quod in diuisione. a. linee duo puncta necessario generantur et vnus corrumpitur: neque oportet si aliqua generantur per accidens quod aliquid generetur per se: sicut non oportet si aliquid corrumpitur per accidens aliquid corrumpatur per se: si enim ex duabus aquis fiat aqua vna due superficies corrumpuntur per accidens et nihil corrumpitur per se: similiter sic e contra ex vna aqua fiant due aque due superficies generantur per accidens et nihil generatur per se. ideo igitur quod si aliquid indiuisibile generatur per accidens aliquid generatur vel corrumpitur per se: et si aliquid indiuisibile corrumpitur per accidens aliquid per se generatur vel corrumpitur: ideo

De bisicorum.

cum ex duabus aquis sit vna aqua due superficies p
accidens corrumuntur ad solam generationem per
se aque: et hoc ideo: quia ad generationem vnus sup
ficiet copulantis partes aque due corrumuntur qua
do etiam ex vna aqua due sunt generantur due super
ficies per accidens ad solam corruptionem per se aque.
¶ Ad tertium respondetur q si deus ab .a. linea au
fert puncta extrema loco illorum alia generando a li
nea est finita sicut ante erat: neq. ppter hoc oportet q
puncta iam terminantia .a. lineam fierent mediata pu
ctis ablatis si autem deus auferat puncta extrema non
generando alia: dico q .a. linea est finita no intrinsece
sed extrinsece: vnde sphaera ignis est terminata intrinse
ce superficie conuexa sui superficie concava lune da
to igitur q deus annihilaret superficiem conuexa ignis
adhuc terminaretur superficie concava lune. Et si ali
quis poneret .a. lineam carentem extremis esse in va
cuo aut extra mundum: concederem in casu isto lineaz
esse finitam no positive sed negative et priuative: et cum
ponitur q deus illi restituat sua puncta nego illam co
sequentiā .a. linea non est minor q prius erat: et pri
us erat infinita: igitur iam est infinita: quoniam prius
no erat infinita positive: sic q excederet omne longitu
dinem finitam possibilem: sed tantu priuative q non
erat finita: sed erat apta nata esse finita. ¶ Ad quartu
respondetur concedendo q corpus sphericum conti
nue tangit punctum post punctum: nulla tamen sunt pu
cta que continue tangant: vnde ille terminus continue
confundit confuse tantum sicut ly immediate: ideo si
cut immediate post hoc corpus sphericum tangit pu
ctum: et tamen nullum punctum tangit immediate post
hoc: ita continue tangit punctum post punctum: et tamen
nullum punctum post aliud punctum continue tangit
¶ Et ad argumentum corpus sphericum continue tan
git punctum sine medio igitur duo puncta sunt imme
diata negatur antecedens: nam sequitur continue illud
corpus sphericum tangit punctum post punctum sine me
dio: igitur istud corpus sphericum tangit punctum post
punctum sine medio: tam q ab exposita ad vnā sua
rum exponentiā: sed consequens est falsum: igitur et
antecedens et tunc cum arguitur istud corpus sphericu
ia tangit vnus punctum: et sine medio post hoc tan
get alium punctum: ergo inter illa puncta nullu est me
dium: concedo consequentiā et consequens quia con
sequens significat q inter punctum quod iam tangit
istud corpus et punctum que immediate post hoc tan
get nullum est medium q est verum quia nullum pun
ctum immediate post hoc tangit si tamen concluderet
q inter aliqua duo puncta nullum est medium nega
rem consequentiā vnde in casu isto est concedendum
q istud corpus sine medio post hoc tangit aliquē pu
ctum et cum medio post hoc tangit aliquem punctum
sicut concedit q sine oculo tu potes videre et cu oculo
tu potes videre quare et c.

Tex.
co.ii.

Alonaz au

et omnis magnitudo. Istud
est tertium capitulum huius
primi tractatus in quo phi
losophus ostendit continuu
non posse componi ex indi
uisibilibus per naturam ve
locitatis et tarditatis in mo

tu postq ostendit idem per naturam cotinui et magni
tudinis et diuiditur in duas partes in quarum prima p
mittit vnā suppositionem in secunda vero exequitur
de intento ibi quoniam autem omnis motus. ¶ Sup
positio est ista q velocius dicitur esse illud q in equali tem
pore acquirit maius spatium aut q in minori tempo
re acquirit plus de spacio istam suppositionem Aristot.
dupliciter manifestat primo quidem ex determinatis:
secundo autem exemplariter et ratione ibi sit enim ipz.
¶ Quantum ad primum principaliter arguit philo
sophus sic: cotinuitas magnitudinis est causa diuisi
bilitatis magnitudinis et diuisibilitas magnitudinis
est causa velocitatis et tarditatis in motu. igitur veloci
us est illud q in equali vel minori tempore acquirit
plus de spacio iuxta modum diffinendi quorundam
antiquorum prima pars antecedens est manifesta ex
determinatis ostensum enim est in primo capitulo nul
lum continuum componi ex indiuisibilibus per natu
ram continuitatis per hoc q indiuisibilia non possunt
esse continua et in secundo patuit omnem magnitudi
nem esse continuam que admodum et motum et temp
igitur continuitas magnitudinis est causa propter q
quelibet magnitudo est diuisibilis in magnitudines
ita q non datur magnitudo indiuisibilis. Secunda ps
etiam est nota: quia si non daretur diuisibilitas magni
tudinis no daretur velocitas et tarditas in motu. ideo
enim aliqui motus sunt eque veloces et aliquis altero
velocior et aliquis altero tardior: quia aliquę magni
tudines sunt equales et aliqua magnitudo est altera ma
ior et aliqua altera minor. le. li. quoniam autem om
nis magnitudo est diuisibilis in magnitudines osten
sum est enim quoniam impossibile est ex anthomis. i.
ex indiuisibilibus continuu esse aliquod magnitudo
autem omnis continua necesse est velocius esse illud q
inequali tempore maius acquirit spatium et in mino
ri tempore contingit plus moueri id est plus acquire
re de spacio sicut diffiniat ipsam quidem velocitatem.

Notandum

¶ In comento 2o com
mento. xi. q. qui aufer
diuisibilitatem a tempore et magnitudine auferat velocita
tem et tarditatem. s. ponens velocitatem qua nihil est
velocius et tardissimum quo nihil est tardius. Istud o
claratur sic quoniam si aliqua est magnitudo indiuisi
bilis et aliquod est tempus indiuisibile motus factus
per illam magnitudinem est tardissimus cum non pos
set fieri motus tardior: eo q motus tardior est ille quo
in equali tempore pertransitur minus de spacio: sed no
potest minus pertransiri q est magnitudo indiuisibi
lis: igitur motus factus per magnitudinem indiuisibi
lem est tardissimus motus similiter factus in tem
pore indiuisibili esset velocissimus cum non posset esse
velocior illo: et ratio quoniam motus velocior est ille
quo in minori tempore acquiritur equale spatium: sed
non datur tempus minus q sit tempus indiuisibile igitur
non datur motus velocior motu facto in tempo
re indiuisibili. ¶ Ex his inferit comento 2o eodem co
mento q si magnitudo componitur ex indiuisibilibus.
necessario destruitur diffinitio velocitatis et tardioris.
velocius enim dicitur esse illud q in equali tempore ac
quirit plus de spacio et tardius dicitur esse illud q in
equali tempore acquirit plus de spacio et tardius dici
tur esse illud q in equali tempore acquirit minus de spa
cio si igitur .a. b. deberent pertransire magnitudinem ter

Te
co.ii.

A.iberfcrms.

mini indiuifibilem. c. d. e. r. a. velocius. b. non poffent ille diffinitiones verificari quoniam nullum illorum poffet tranfire totam magnitudinem quin pertranfiret qualibet partem ei⁹ igit. c. partem nō pertranfiret. b. tardius q̄. a. cum in equali tempore nō poffet pertranfire minus ſpaciū r cōfequenter. a. non pertranfiret illam partem velocius cum in equali tempore nō plus acq̄reret q̄. b. cū in inſtanti idiuifibili nō idiuifibile acq̄reretur a quolibet illorum r per hoc eſt clarū quomodo diuifibilitas magnitudinis eſt cauſa velocitatis r tarditatis in motu. (Si enim ipſum) ſecūdo arguit philoſophus ad eandem ſuppoſitionem exemplariter r ratione probando tres diffinitiones datas d̄ velociori r tardiori ab antiquis quarum prima eſt iſta. velocius eſt illud q̄ in equali tempore pertrāſit maius ſpaciū ſeu plus de ſpacio probatur ſi duo mobilia moueantur ſuper aliquod ſpaciū vnū velocius r alterū tardius mobile veloci⁹ dici⁹ venit ad ſinem ſpaciū q̄ mobile tardius igitur in eodem tempore in quo mobile velocius pertranſibit totum ſpaciū mobile tardius pertranſibit partem eius ſed omne totum ē maius ſua parte igitur velocius eſt illud q̄ in equali tempore pertranſit maius ſpaciū ponatur igitur q̄. a. ſit mobile veloci⁹ r. b. ſit mobile tardum: r. c. d. ſpaciū pertranſeundum: r. e. tempus pertranſitiōis ſpaciū r ſequitur q̄. a. c. diuſus ueniet ad. d. ſinem ſpaciū q̄. b. igitur in tēpore. z. a. pertranſibit totum ſpaciū in quo tempore b. pertranſibit tantū partē igitur diffinitio ſignata eſt bona l. ii. Si enim ipſum in quo eſt. a. eo in quo. b. velocius. i. ponatur q̄ mobile de quo dicitur. a. ſit velocius mobile de quo dicitur. b. quoniam igitur veloci⁹ eſt illud q̄ primū: id eſt prius mutat ſeipſum ueniens ad ſinem ſpaciū ſequitur q̄ in quo tempore. i. in eodem tempore in quo tempore ipſum. a. mutat eſt ab ipſo. c. in ipſum. d. ſcilz in tempore. z. in hoc tempore ipſum. b. non eſt iuxta ipſum. d. id eſt ſupra ipſum. d. ſed deſiciet quare in equali tempore plus abibit velocius.

Notandum ſm cōmentatorem q̄ philoſophus tacuit diffinitionem tardioris: q̄ intelligitur ex diffinitione velocioris. Si enim velocius eſt illud q̄ in equali tempore pertranſit plus de ſpacio: tardius eſt illud q̄ in equali tempore pertranſit minus de ſpacio. (At vō ſecunda diffinitio velocioris eſt iſta: illud q̄ in minori tēpore pertranſit maius ſpaciū p̄batur mobile velocius in eodem tempore pertranſit ſpaciū maius in q̄ mobile tardius pertranſit ſpaciū minus per precedentem diffinitionem accipitur igitur aliquod ſpaciū inter iſta duo ſpacia q̄ ſit minus ſpacio mobilis velocioris r mai⁹ ſpacio mobilis tardioris: r ſit vna hora tempus pertranſitiōis totius ſpaciū: r ſequitur q̄ mobile velocius in minori tempore q̄ in hora pertranſibit ſpaciū medium ſignatū r mobile tardius tantū in hora pertranſibit ſpaciū minus igitur mobile velocius in minori tempore pertranſibit ſpaciū maius vnde ſi. a. pertranſibit in hora tripedale r. b. ſolum pedale ſequitur q̄ in duobus parib⁹ hore. a. pertranſibit bipedale dato q̄. a. r. b. vniformiter moueantur: ſed bipedale eſt maius pedale: r tempus duarum parium hodie eſt minus tota hora: igitur. a. in minori tempore pertranſibit maius ſpaciū q̄. b. r habetur diffinitio ſecunda. Sed exemplū Ariſto. in littera eſt iſtud ponēdo q̄. a. mobile veloci⁹ pertranſeat in tempore. z. i. ſpaciū. c. e. r. d. r q̄ in eodem tempore mobile tardum. b. p

tranſibit ſolum. c. e. medietatem ſpaciū ſignatū: r quia a prius ueniet ad. t. q̄ ad. d. ſit igitur. z. l. tempus in quo a. pertranſibit. c. e. r. paret q̄ ſpaciū. c. e. eſt mai⁹ q̄ ſpaciū. c. e. r. tempus. z. l. eſt minus q̄ tempus. z. i. ſed. a. mobile veloci⁹ pertranſibit ſpaciū. c. e. r. in tempore. z. l. r. b. mobile tardum pertranſibit ſpaciū. c. e. in tēpore. z. i. igitur mobile veloci⁹ minor tēpore pertranſibit ſpaciū min⁹. l. ii. (At vō r in minori tēpore velocius plus de ſpacio pertranſibit q̄ tardius in quo enim tempore ipſuz a. factum eſt iuxta ipſum. d. ipſum. b. erit iuxta. e. cū tardius eſt. ergo quoniam ipſum. a. ad. ipſum. d. factū eſt in omni tempore. i. in toto tempore hoc ſcilz. a. r erit in quo. i. in tempore. z. l. ipſum quidem igitur. c. e. q̄ pertranſierit ipſum. a. maius eſt ipſo. c. e. tempus autem q̄ eſt. z. l. minus eſt omni eo. z. l. quare in minori tempore abibit maius. i. pertranſibit. a. maius ſpaciū.

Notandum q̄ iſta demonſtrato ſundatur ſuper hoc q̄ omnis magnitudo eſt diuifibilis in infinitum ex quo enim vna magnitudo ſi poteſt aliā excedere tantum p̄ indiuifibile q̄ indiuifibile ad diuifibilem magnitudinem non facit maius. ideo quibuſcūq̄ ſignatis duobus magnitudinibus in equalibus contingit dare magnitudinem mediam maiorē minori r minorē maiorē: ideo ſi velocius in equali tempore attingit longiorē terminū. i. d. tardum vō breuiorē v. z. e. ſi medium ſignetur. f. i. inter. d. r. e. illum attingeret veloci⁹ in minori tempore. Tex. cō. 13. (Maniſeſtum autem) tertia diffinitio velocioris eſt iſta: velocius eſt illud q̄ in minori tempore pertranſit equale: iſtam diffinitionem philoſophus dupliciter p̄bat r primo ſic: velocius eſt illud q̄ in minori tempore pertranſit maius ſpaciū per diffinitionem precedentem: igitur velocius eſt illud q̄ in minori tempore pertranſit equale. patet conſequentia quoniam in quocunq̄ tempore pertranſitur maius pertranſitur minus ſed equale alicui eſt minus maior illo igitur r c.

¶ Si enim. a. r. b. vniformiter mouentur. a. velocius r. b. tardius ſi. a. pertranſit bipedale in duobus tertijs hore: r. b. pertranſit pedale in tota vna hora: ſequitur q̄. a. pertranſit pedale in vna tertia hore: ſed pedale eſt equale pedali: r vna tertia hore eſt tempus minus tota hora: igitur mobile veloci⁹ in minori tempore pertranſit equale ſpaciū. **¶** Philoſophus autem p̄reſupponens q̄ omne mobile in maiori tempore pertranſit maiorē magnitudinem: r in minori tempore imaginatur vnā magnitudinem pertranſeundam q̄ ſit. l. m. cuius vna pars ſit. l. x. r imaginatur vnū tempus. p. b. habens duas partes vnā minorē que ſit. p. f. r vnā maiorē includentem illam que ſit. p. r. r quoniam. a. eſt mobile velocius: r. b. mobile tardius ponit q̄. a. pertranſeat totam magnitudinem. l. m. in tēpore. p. r. r. b. pertranſeat partem eius que eſt. l. x. in toto tempore. p. b. arguit ergo Ariſto. ſic. a. pertranſit totam magnitudinem. l. m. in minori tempore quā pertranſeat. b. magnitudinem. l. x. igitur etiam in minori tēpore q̄ ſit illud pertranſit. l. x. ſit ergo illud temp⁹. p. f. r arguit ſic. a. pertranſit magnitudinem. l. x. in tempore. p. f. r. b. pertranſit eandem magnitudinem: vel equalem in tempore. p. b. ſed. p. f. eſt minus q̄. p. b. igitur. a. mobile veloci⁹ in minori tempore pertranſit equale q̄ fuit p̄bandum. l. ii. maniſeſtum autem ex hijs q̄ velocius in minori tempore abibit equale: quoniam quide⁹ enim maiorē magnitudinem mobile veloci⁹ tranſit tardiori. i. q̄ faciat tardius in eodem tempore vt patuit

Phisicorum.

ipsum autem mobile secundum seipsum acceptum quod-
cumque fuerit illud in pluri et in maiori tempore maiorem
magnitudinem pertransit et in minori maiorem ut ma-
gnitudo que est l. m. ea que est l. x. plus videtur tem-
pore. p. r. in quo ipsum. a. transit. l. m. et tempus quod est
p. f. in quo transit ipsum. l. x. quare si quod est. p. r. minus
est eo in quo est. b. in quo tempore. f. b. quod tardius est. f.
b. transit ipsum. l. x. et quod est. p. f. tempus minus est: id est
quicquid est minus minori est minus maiori. ideo si tem-
pus. p. f. est minus tempore. p. r. et tempus. p. r. est mi-
nus tempore. p. b. tempus. p. f. necessario est minus tem-
pore. p. b. quare in minori tempore movebitur equale
idei pertransit equale. (Amplius autem.) Secundo
arguit philosophus ad eandem diffinitionem sic om-
nia mobilia quorum unum altero movebitur veloci-
us pertransibunt spacia equalia: aut igitur in tempore
equali aut igitur in tempore inequali non in tempore
equali: quia tunc illorum mobilium nullum illorum al-
tero velocius aut tardius movetur: si in tempore ine-
quali aut igitur velocius motum pertransibit spaci-
um equale in maiori vel in minori tempore. non in maio-
ri tempore: quia tardius moveretur igitur in minori tem-
pore pertransibit spaci-
um equale. **E**sta ratio funda-
tur super duabus propositionibus quas Aristoteles posuit
in littera quarum prima est: quod omne mobile pertran-
siens spaci-
um equale spacio alterius mobilis quod per-
transit illud in tempore equali maiori vel minori: se-
cunda. propositio est quod pertransiens spaci-
um equale in
maiore tempore tardius movetur et pertransiens in e-
quali tempore eque velocius movetur et pertransiens in mi-
nori tempore velocius movetur. Ex quibus. propositio
nibus habetur intentum: videlicet quod mobile velocius
semper in minori tempore pertransit equale spaci-
um. **I**tem. Amplius autem si omne mobile est necesse quidem
aut in equali aut in minori aut in pluri moveri tempo-
re pertransendo spaci-
um equale et quod quidem in plu-
ri: id est in maiori tempore movetur tardius est. quod au-
tem in equali eque velocius movetur relinquitur: igitur in
minori tempore ipse mobilis velocius movetur quare ne-
cesse est et equaliter magnitudinem. i. spaci-
um equale mi-
nori tempore transire velocius.

Notandum primo quod cum philoso-
phus dicit velocius esse
illud quod in equali aut minori tempore pertransit mai-
us spaci-
um aut quod in minori tempore pertransit equale spa-
cium non loquitur de maiestate vel equalitate spaci-
i accepta secundum latitudinem vel profunditatem: sed
tantum secundum longitudinem: quoniam velocitas
in motu locali tam recto quam circulari non habet atten-
di penes spaci-
um corporale vel superficiale: sed penes
spaci-
um lineale aliter enim graue est descendens deorsum
in duplo velocius moveretur sua medietate diuisa per
longitudinem quia spaci-
um duplum pertransit cor-
porale quam superficiale sicut et ipsum graue est duplum
ad suam medietatem. Similiter rota figuli in duplo ve-
locius moveretur quam sua medietas diuisa per longitu-
dinem ex quo est dupla ad illa que sunt falsa quoniam
in motu recto quilibet pars ita velocius movetur sicut
totum et in motu circulari quilibet pars terminata ad
circumferentiam eque velocius movetur sicut totum.
Necesse est ergo dicere quod velocitas in motu recto vel
circulari habet attendi penes lineam descriptam ab ipso
mobili veram vel imaginatam quod dico propter vlti-

mam circulariter velocius motam non describentem
lineam in suo motu. Similiter si esset vacuum quod infra
latera celi essent annihilata preter duo graua dissim-
ilis mixtionis unum illorum altero velocius mouere-
tur ad medium mundi: et tamen nullum illorum pertransi-
ret maius spaci-
um lineale: neque maiorem lineam de-
scriberet ideo in tali motu non attenditur velocitas pe-
nes lineam descriptam veram: sed tantum imaginatam
ad hunc intellectum quod si ambo describerent lineas ve-
locius motum describeret lineam maiorem.

Secundo notandum

quod cum philosophus dicit velocius in equali tem-
pore pertransire plus de spacio et tardius in equa-
li tempore pertransire minus de spacio intendit exclu-
dere omnem alium motum: quia non est inconueni-
ens per rarefactionem et condensationem aliqua duo
eque primo incipere moveri et eque cito desinere mo-
ueri: et continue eque velocius moveri: et tamen in fine
spaci-
um pertransitum ab uno esse ad maius spaci-
um pertransitum alterius in quacunque proportionem vo-
lucris dato quod unum illorum spaci-
um continue a p-
te posteriori mobilis rarefacit vel condensatur: et alte-
rum non mutatum permaneat. Item posito quod a. sit spa-
cium duplex ad b. et quod forte incipiat moveri super
a. et plato super b. et quod eque velocius movebuntur sic
tamen quod b. quiescente. a. contra moveatur tanta velo-
citate quanta movetur for. in casu isto non obstante quod
for. et plato continue eque velocius movebuntur ad huc
for. pertransibit spaci-
um in duplo maius quam plato: et si
ideo quia spaci-
um forte contra moveatur: non autem
spaci-
um platonis: et ubi spaci-
um forte simul mouere-
tur cum forte non tamen eque velocius in fine for. et pla-
to fuissent eque velocius moti et tamen plato maius spa-
cium pertransisset.

Tertio notandum

quod
diffinitionis Aristotele. de maiestate spaci-
i pertran-
sundi a motu velocius sunt intelligende de spacio ma-
iori formaliter aut virtualiter vel equaliter: quoniam
si una hora for. et plato moveatur super circulos equa-
les for. pertransendo suum circulum bis et plato suum
tantum semel for. velocius moueret quam plato in hora: et
tamen in eadem hora non pertransit maius spaci-
um
formaliter: sed bene equaliter verum est quod in pri-
ma medietate hore pertransit spaci-
um in duplo ma-
ius quia totum circulus in qua medietate plato pertransi-
t solum medietatem circuli et in quarta parte etiam p-
transit spaci-
um in duplo maius quia for. in illa parte
pertransibit medietatem circuli et plato tantum partem
quartam. Item si a. et b. continue per eandem horam
eque velocius moverentur. a. super lineam rectam peda-
lis quantitatis: etiam b. super lineam rectam bipeda-
lis quantitatis: sic tamen quod for. bis pertransiret lineam
pedalem et plato solum semel lineam pedalem spaci-
um
pertransitum ab alio et tamen ambo eque velocius mo-
uerentur: hoc ideo quia spaci-
um pertransitum a for.
te est equaliter bipedalis quantitatis: nam si for.
non rediret per eandem viam pertransiret spaci-
um bi-
pedale sicut plato.

Quarto notandum quod mensura spaci-
i describitur
di a mobili velocius vel tardius

Liber sextus.

ri non assignanda per aliquam diuisionē mobilis: sed
in p. descriptionē punctale eiusdē: qm si inter. a. finitū
a quo. r. b. terminum ad quem sunt due virge quarum
vna sit dupla ad reliquam: que quidem eque primo
incipiant moueri ab. a. termino a quo: r. eque primo
desinant moueri in. b. terminum ad quem virga mi-
nor velocius moueretur quam maior: r. tamen in
eodem tempore precise eandem vel equalem longitu-
dinem pertransirent. Similiter quilibet sphaera celestis
preter vltimam valde velociter mouetur: r. tamen non
acquirat aliquod spatium secundum aliquam suarum
dimensionum cum sit semper in eodem loco r. in eo-
dem situ. Ideo velocitas in motu locali tam recto quā
circulari habet attendi penes lineam descriptam a pun-
cto intransito aliquo corpore mobilis: sed non eo-
dem modo in motu recto vel circulari: quia in motu
recto nō h3 attendi penes lineam descriptam a pun-
cto velocissimo moto: sed a puncto medio vel equiva-
lenti corporis mobilis: quia si fortes r. Plato curre-
rent eque velociter r. circa finem spatij fortes extende-
ret: b. acbium: non propter hoc diceretur tunc moueri
velocius fortes quam Plato: licet aliquis punctus
velocissime motus i forte velocius moueretur quam
punctus velocissime motus in platone. Ideo talis ve-
locitas potest attendi penes punctum medium vel eq-
ualem corporis mobilis: qui quidem tam in for-
te quam in Platone eque velociter mouetur. In mo-
tu autem circulari velocitas habet attendi simpliciter
penes punctum velocissime motum aut equiualem
r. hoc supposita vnitatem r. regularitatem corporis sphae-
rici: quia si esset vnum corpus sphericum habens vna
partem subiective egredientem in modum radij du-
plam ad diametrum totius corporis sphaerici veloci-
tas motus talis corporis non deberet attendi penes
punctum velocissime motum: quoniam tunc attende-
retur penes punctum velocissime motum radij quod
non contingit. aliter velocitas in motu circulari penes
causam non deberet attendi penes proportionem po-
tentie motiue ad suam resistentiam: contra philoso-
phum septimo huius: r. probatur consequentia: dato
quod. a. esset corpus sphericum nominatum: r. b. ali-
ud omnino consumile preter hoc quod non habet ta-
lem partem egredientem acutā in tali casu spatij ptransi-
tum ab. a. ratione partis radiose est forte quadruplū
ad spatium pertransitum ab ipso. b. r. tamen propo-
sitiō potētie motiue. a. nō est dupla neq3 forte sexquial-
tera ad proportionem potētie motiue. b. ideo in ca-
su isto. a. non ita velociter mouetur sicut punctus par-
tis radiose neq3 ita velociter precise sicut aliquis pun-
ctus in circūferentia: sed aliquantulum velocius neq3
potest dari regula generalis: qua cognoscatur veloci-
tas circularis penes effectum talium corporum irregu-
larium: vbi tamen corpus sphericum sit vniuoce r. re-
gulare velocitas motus illius habet attendi penes
punctum velocissime motum aut equiualem. Et no-
tanter dico aut equiualem tam in corpore sphaeri-
co circulariter moto quam in corpore non circulari-
ter moto: sed per lineam rectam sursum vel deorsum:
quia r. talis punctus non esset sufficite equiualem
alterius puncti fieri vel ymaginari: dato enim quod
vnum corpus sphericum moueretur non habens cir-
cūferentiam vltimam velocitas illius cognosceretur
penes punctū velocissime motū equiualem ymagina-

rium. ¶ Ex predictis sequitur quod non penes idem
est attendenda velocitas in motu circulari r. in mo-
tu circūtionis: quia velocitas in motu circulari habet
attendī penes lineam descriptam veram vel ymagi-
natiam a puncto velocissime moto vel equiuale-
te in tanto vel in tanto tempore vt dictum est. Sed ve-
locitas circūtionis attenditur penes angulum descri-
ptum circa centrum in tanto vel in tanto tempore: ita
quod si inequali tempore duo mobilia circulariter
mota describerent angulos equales circa proprium
centrum illa eque velociter circūrent: r. si equales an-
gulos describerent ineque velociter circūrent quan-
tumcūq3 eque velociter mouentur aliter ita non ve-
lociter circūret punctus articus sicut punctus equino-
ctialis: quod est falsum: quia in eodem tempore ade-
quate quilibet illo r. dicto r. puncto r. perficit cursum
totius reuolutionis: licet enim motus circularis r. cir-
cūtio sint vnum r. idē: tamen circūtio superaddit mo-
tu circulari descriptionem anguli circa centrum. Ideo
possibile est duo ineque velociter moueri: r. eque ve-
lociter circūre: videlicet punctus existens in eodē circulo
equinoctiali r. punctus sibi correspondens in circulo
artico: neq3 sequitur motus. a. est velocior motu. b. r.
tam. a. quam motus. b. est circūtio: igitur circūtio. a.
est velocior circūtionē. b. quia motus circularis r. cir-
cūtio sunt diuersarum rationum: licet sint idem reali-
ter: ideo circūtio non est vere comparabilis motui
recto vel circulari in velocitate vltimate: quia angu-
lus r. linea siue sit circularis siue recta nō possunt in
uicem comparari secundum equalitatem vel inequa-
litatem neq3 secundum intensionem vel remissionem:
angulus enī nō est equalis vel inequalis lineę: neq3
aliqua linea vt sic est eque intensa aut ineque inten-
sa cum angulo.

Contra predicta arguitur po-
nēdo quod
sint duo contraria in concavo orbis lune incipientia
descendere vnum per cordam r. aliud per arcum: sic
tamen quod eque cito venient ad medium mundi: isto
posito r. admissio: patet quod spatia pertransita non
sunt equalia: r. tamen eque velociter mouentur: quia
eque velociter descendunt ex quo eque velociter veni-
unt de sursum r. deorsum.

Secundo posito quod. a. sit potētie
vt octo r. b. vt quatuor r. de-
beant pertransire. c. d. spatia se habentia in eadē pro-
portionē secundum longitudinem in qua se habent
.a. b. eque velociter mouebuntur: quia ab eadem pro-
portionē: r. tamen. a. pertransibit maius spatium linea-
le quam. b. quia. a. pertransibit. c. r. b. pertransibit. d.
constat autem. c. esse duplū ad. d. sicut. a. ad. b.

Tertio posito quod. a. b. moueant duo cor-
pora sphaerica que sunt. c. d. ab eadē
proportionē: ita q3 qualis est pportio. a. ad. b. in vir-
tute: scilicet dupla: talis sit proportio. c. ad. d. in ma-
gnitudine: r. quero vtrum. a. b. reuoluunt sua mobilia
eque velociter vel non: si non: igitur non eque veloci-
ter mouent illa: r. per consequens ab equali pro-
portionē prouenit inequalis velocitas contra philo-
sophum septimo huius: si sic cum mobile. c. sit maius

Phisicorum.

quod mobile. d. sequitur quod. c. maius spatium describetur. q. d. et per consequens velocius mouebitur q. d. quod est falsum: quoniam tunc sequitur ut supra quod ab equali proportionem proueniret in equalis velocitas.

¶ Quarto ois latitudo vnitate diffonit corresponsdet suo gradu medio: sed sphericum circulariter motum mouetur vniformiter diffonit: igitur motus eius corresponsdet suo medio gradu: et non puncto velocissime moto in circunferentia: tenet consequentia cum maiori ex principijs naturalibus et geometricis: minor autem declaratur ex eo: quia dato quocunq; puncto inter extremum et circunferentiam quantum excedit suus motus a motu puncti superioris tantum excedit motum puncti inferioris equaliter distantis. ¶ Ad primum dicitur quod illa non equeuoluciter neq; in equeuoluciter mouentur: quia illi motus non sunt in uices comparabiles in velocitate et tarditate: sicut neq; arcus et corda secundum equalitatem et in equalitatem et admissa comparatione dico quod in equeuoluciter mouentur: et nego illam consequentiam equeuoluciter descendunt: igitur equeuoluciter mouentur sicut dicuntur est de circunferentia q. non sequitur illa duo equeuoluciter circunferunt: igitur equeuoluciter mouentur: unde non penes idem attenditur velocitas motus recti et motus descensus: velocitas enim motus descensus attenditur penes appropinquationem ad centrum in tanto uel in tanto tempore: ideo ista stant simul quod aliqua duo equeuoluciter descendunt et vnum illorum maius spatium pertransit q. reliquum in quacunq; proportionem uolueris et c. ¶ Ad secundum respondetur quod si. c. d. spatia se habent solum in dupla proportionem quo ad longitudinem et non quo ad raritatem et densitatem. a. plus pertransibit q. b. sed non seruabitur eadem proportio: quia in motu locali non solum consideratur resistentia ex parte longitudinis: sed principalis ex parte raritatis et densitatis medij: ideo si ponitur in casu isto quod. c. sit duplum in densitate ad. d. consequenter respondetur quod qualis est proportio ad. c. talis est proportio. b. ad. d. et quod pertransibunt equalia spatia solum: ita quod si. b. pertransibit tantum. d. a. non pertransibit nisi medietatem. c. et cum dicitur a. est maioris potentie q. b. igitur pertransibit spatium maius: negatur consequentia: sed solum sequitur quod transibit difficilius spatium. ¶ Ad tertium dicitur q. illi motores non equeuoluciter reuoluunt illa mobilia: licet equeuoluciter moueant ea: immo citius reuoluit. b. motor potest ut quatuor suum mobile q. a. motor potest ut octo suum mobile: licet in eodem tempore ambo describant lineas equales: et consequenter dico quod licet ab equali proportionem non possit prouenire in equalis velocitas motus tamen ab equali proportionem potest prouenire in equalis velocitas circuitus et reuolutionis: quia velocitas motus circularis et circuitus aut reuolutionis non attenditur penes idem ut dictum est. ¶ Ad quartum respondetur q. ista regula quolibet latitudo vniformiter diffonit corresponsdet suo gradu medio: intelligitur de latitudine qualitatis vniformiter diffonit: extensa per aliquod subiectum: et de latitudine motus localis vniformiter diffonit: diuisa ad diuisiones temporis: et non ad diuisionem mobilis: unde est aliquid corpus vniformiter diffonit calidum a non gradu ad gradum ut octo illud est precise calidum ut quatuor: et si est vniformiter diffonit calidum a gradu ut quatuor ad gra-

dum ut octo: illud est calidum ut sex: ita si aliquid mobile moueatur in hora vniformiter diffonit pertransibit vniformiter diffonit aliquod spatium illud mobile in spatium pertransit quantum pertransit si mouent in eodem tempore gradu velocitatis ut quatuor: ita quod si huius mobile motum vniformiter diffonit quo ad tempus pertransit in hora tantum spatium pedale: tantum precise pertransit si mouentur per totum illud tempus gradu velocitatis ut quatuor: ex quibus non sequitur quin velocitas in motu circulari habeat attendi penes lineam descriptam a puncto velocissime moto et cetera.

Monias

Ter.
co. 15

autem omnis motus. ¶ Ista est secunda pars huius capituli: in qua philosophus premittit definitionibus velocitatis et tardioris. Aristoteles exquitur de initio probando continuum non componi ex indi-

uisibilibus: sed esse diuisibile in infinitum per naturam velocitatis et tarditatis in motu ponens tres conclusiones: quarum prima est ista si velocitas et tarditas procedunt in infinitum tempus est diuisibile in infinitum. ¶ Secunda conclusio diuisibilitatis temporis et magnitudinis procedit in infinitum ibi. (Quoniam enim ostensum). Tertia conclusio si tempus est diuisibile in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum ibi. (Manifestum quoniam). Primam conclusionem philosophus probat ex quatuor propositionibus quas premittit: quarum prima est ista: omnis motus est in tempore: ista propositio est probata quarto huius q. cum dicebatur q. tempus est numerus motum secundum prius et posterius: si enim tempus est numerus motus opus motum semper fieri in tempore cum non sit dare motum absq; priori et posteriori ad que sequitur tempus. ¶ Secunda propositio in omni tempore potest esse motus: patet: quia semper in proprio numero: et in propria mensura possibile est esse proprium mensuratum motus tempus est propria mensura motus et motus est proprium mensuratum temporis. ¶ Tertia propositio: omne q. mouetur contingit velocius et tardius moueri: quia omne quod mouetur contingit pertransire idem spatium in maiori et in minori tempore. ¶ Quarta propositio in omni tempore potest aliquid moueri velocius et tardius: quia in omni tempore potest pertransire maius et minus spatium: pertransiens enim in hora spatium pedale velocius mouetur q. si pertransiret spatium semipedale. ¶ Iste propositio nunc concessis: sequitur necessario conclusio probanda: v. q. si velocitas et tarditas procedunt in infinitum tempus est diuisibile in infinitum nam quocunq; tempore quatuorq; medio signato potest esse motus per secundam propositionem: et omne q. mouetur mouetur in tempore per primam propositionem: et o. tale potest velocius et tardius moueri per tertiam propositionem: igitur quocunq; tempore dato in illo minus spatium potest pertransiri: sed in o. tempore

Libersextus.

potest aliquid velocius et tardius moueri per quartam propositionem quocumque tempore dato spatium pertransiri in illo tempore potest in minori tempore pertransiri et non contingit nisi tempus sit diuisibile in infinitum. Le. li. Quoniam autem omnis motus in tempore et in omni tempore possibile est moueri. i. motus esse omne autem quod mouetur contingit et velocius moueri et tardius in omni tempore et velocius et tardius moueri: hic autem cum sint concedenda necesse est tempus continuu esse: dico autem continuum diuisibile in semper diuisibilia: huius enim supposito continuo. id est supposito continuo esse tale: quod est diuisibile in infinitum: necesse est etiam tempus continuu esse: ita quod idem est apud philosophum tempus esse continuum: et tempus esse diuisibile in infinitum seu in semper diuisibilia.

Notandum quod commentator comento. is. mouet duo dubia: et soluit: quorum primum est: cur in prima parte huius capituli philosophus probauerit quod si magnitudo est diuisibilis in infinitum velocitas et tarditas procedunt in infinitum: nunc autem probat e conuerso quod si velocitas et tarditas procedunt in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum: apparet enim quod una istarum demonstrationum sit superflua et inutilis cum non contingat circulariter demonstrare ex determinatione philosophi primo posteriorum. Respondet commentator quod nulla istarum demonstrationum est inutilis vel superflua: quia non procedunt eodem modo: quoniam enim diuisibilitas magnitudinis in infinitum est causa velocitatis et tarditatis in infinitum: ideo cur demonstratur velocitas et tarditas in infinitum per diuisibilitatem magnitudinis in infinitum demonstratur effectus per causam: cum vero demonstratur diuisibilitas magnitudinis in infinitum per velocitatem et tarditatem in infinitum demonstratur causa per suum signum. i. per effectum suum conuertibilem cum causa: constat autem quod contingit demonstrare effectum per causam: et e contra ut habetur primo posteriorum: et maxime quando causa et effectus conuertuntur: et ex hoc patet quod non est inconueniens demonstratio circularis in diuersis generibus demonstrationum: quarum una est quia et altera propter quid. Egidius tamen dicit quod talis non est demonstratio circularis: quia ad hoc quod aliqua sit demonstratio circularis non sufficit quod procedat ab eodem in idem sed cum hoc requiritur quod vadat per idem seruans processum consimilem quod non contingit quando demonstratur causa per effectum: et e contra: similiter quando sanitas demonstratur per deambulationem: et e contra non est demonstratio circularis: licet sit processus ab eodem in idem continue per causam: quia non seruatur idem modus procedendi: sicut neque seruatur idem genus cause: cum enim demonstratur sanitas per deambulationem aut per positionem: processus est per causam efficientem: cum vero e contra demonstratur deambulatio aut potio per sanitatem procedetur per genus cause finalis modo. variato genere cause variatur via et modus procedendi circulariter. ¶ Secundum dubium commentatoris est istud: quomodo omnis motus potest esse velocius et tardior aut quomodo omne motum potest velocius et tardius moueri cum declaratum sit quod motus motorum naturalium sunt determinati in velocitate et tarditate: et celum impossibile est ut velocius moueatur secundum quod declaratur octauo huius. ¶ Ad istud dubium sunt tres responsiones quas

recitat commentator eodem commento: quarum prima est Alexandri quod motus corporum celestium est voluntarius: quia talia corpora mouentur ab intelligentia vel ab anima mouente per intellectum et voluntatem: et quia voluntarius est huius motus: ideo potest esse velocius et tardior: et ponit exemplum: nam sicut boni possunt moueri ad operandum non bona: licet nunquam moueantur ad operandum non bona: sic motus celi potest esse velocius et tardior: nunquam tamen erit velocius et tardior. ¶ Istam responsionem non impugnat commentator: cum non sit presentis speculationis neque finem mentem philosophi: neque exemplum est simile: quia boni ex principijs naturalibus sunt liberi libertate contradictionis nam possunt bene et male agere indifferenter: celum autem non mouetur libere contradictione: sed naturaliter sic quod per potentiam naturalem non potest non moueri neque variari in velocitate et tarditate: sicut per nullam potentiam naturalem potest variari ordo vniuersi. ¶ Secunda responsio est Odorij quod sibi appropriauit preter responsionem primam Alexander ut colligitur a commentatore: et dicit hanc responsio quod ista possibilitas non pendet a moto: sed a motu: omnino enim motus positus in alio moto possibile est ut imaginetur in alio moto velocius aut tardior et hoc impossibile est in eodem moto: cum motus omnis motus est terminatus: ita quod motus ut motus potest esse velocius et tardior: sed ut est in isto moto non potest esse velocius aut tardior: bene autem in alio moto: hanc responsionem etiam non impugnat commentator: quia in magna parte continet veritatem. scilicet quod motus ut motus potest esse velocius et tardior: et quod cuiuslibet motus sit terminatus: sed quod motus in vno moto possit esse velocius et tardior in alio moto: hoc non est verum: quia motus celi non potest esse velocius et tardior in alio motu: neque est possibile aliquem motum alicuius alterius motu esse velociorem motu celi. ¶ Tertia est responsio commentatoris dicens esse motum finem quod est motum possibile est ut moueatur motu velocius suo motu secundum quod est motus: et causa in hoc est de continuo: et velocitas in motu est similis diuisibilitati in continuo: quemadmodum igitur diuisibilitas procedit in continuo in infinitum: similiter velocitas in motu. Intendit commentator quod sicut magnitudo dupliciter consideratur: vno modo ut est continua: et sic est diuisibilis in infinitum: alio modo ut est passio naturalis: et sic non est diuisibilis in infinitum: ita motus cum sit de genere continuo: vno dupliciter potest considerari: vno modo in eo quod est continuum: et sic est velocitabilis et tardabilis in infinitum: alio modo ut est actus corporis naturalis: et sic non potest esse velocius et tardior in infinitum: quia omnium natura constantium terminata est ratio magnitudinis et augmenti ut habetur secundo de anima. ¶ Et sicut dicitur de motu: ita potest dici de moto: quod motum ut motum potest velocius et tardius moueri: sed motum ut motum naturale non potest velocius et tardius moueri. Aristoteles autem considerat hic de motu et moto in communi non habendo respectum ad aliquod determinatum subiectum: ideo finem istam considerationem omnis motus potest esse velocius et tardior: sicut omne motum potest velocius et tardius moueri. Intelligendum quod sex propositiones ponit commentator allegate includentes difficultates: quarum prima est ista motus moto

Dubitatorum.

rum naturalium sunt determinati in velocitate et tarditate: ita quod non solum motus celi habet determinatam velocitatem et tarditatem: sed etiam motus elementorum et mixtorum gravium et leuium quod non videtur verum quia philosophus quarto huius determinauit quod motus grauius et leuius velocitaret in infinitum si media rarefieret in infinitum: igitur grauius et leuius nullum gradum velocitatis et tarditatis sibi determinat. Si enim terra ponatur in superficie aque ipsa velociter descendit: si ponatur in superficie aeris adhuc velociter descendit et quanto a loco altiori cadit ceteris paribus tanto velocius mouetur circa finem. Respondetur quod si corpus corruptibilia et corruptibilia habent terminatam per se durationis finem non includit sed excludit: sicut quod est dare terminum quod preterire non possunt: nunquam tamen attingit illi terminum: quoniam quocumque tempore dato per quod habet esse per maius tempus poterunt habere: nunquam tamen transendo terminum illius: ideo non possunt durare per tempus infinitum: sed solus finitum: ita grauius et leuius sunt determinata in velocitate et tarditate suorum motuum sicut determinata sunt in grauitate et leuitate et media sunt determinata in raritate et densitate: sed non eodem modo: quia grauitas et leuitas sunt determinata inclusiu: ac etiam raritas et densitas cum deur summa grauitas siue leuitas: summa densitas: et summa raritas: sed velocitas et tarditas motuum grauius et leuius est determinata tunc exclusiu: quoniam de graue aut leue quantumcumque velociter moueat aut tarde adhuc velocius et tardius potest moueri: quod potest augeri vel diminui dispositio ex parte medij aut mobilis: ac etiam potest morari et abbreviari distantia in motu talium cum velocius moueantur in maiori distantia quam in minori: nunquam tamen aliquod tale potest in infinitum velociter aut tarde moueri: sed est dare tantum exclusiuum sue velocitatis et tarditatis: in motu autem celi damus terminum inclusiuum velocitatis et tarditatis: quoniam tanto gradu velocitatis et tarditatis precise potest moueri: sicut neque velocius neque tardius: tamen corpora celestia dissimiliter mouentur: quoniam aliqua velocius et aliqua tardius et eiusdem corporis celestis aliqua per velocius et aliqua tardius mouetur: nullum tamen est corpus celeste quod possit velocitare et retardare motum suum. Secunda propositio omnium finem quod est motum possibile est ut moueat motu velocius suo motu. unde sicut motus in plus se habet quam iste motus: ita motus qui istud motum adeo sicut motus finem quod est motus potest esse velocius et tardius: non autem iste motus demonstrando motum celi: ita motus finem quod est motus potest moueri motu velocius suo: tamen istud motus finem quod est motus non potest moueri motu velocius suo motu. Sed arguitur sic: omne motum finem quod est motus potest moueri motu velocius suo motu: patet consequentia ab expositione ad unam suam: exponitur siue per finem teneatur reduplicatiue siue specificatiue: in omnibus alijs valet communis modus arguendi: ut inductiue liquet: tunc sic: omne motum potest moueri motu velocius suo motu: sed celum est motus: igitur celum potest moueri motu velocius suo motu: cuius oppositum ponit hic commentator. Respondetur quod per finem teneatur in propositione commentatoris specificatiue: et per potest non dicitur possibilitate naturali: sed negationem repugnantie ad hunc intellectum negatum omni moto finem quod est motus non repugnat moueri motu velocius suo motu: ad quem intellectus conce-

ditur consequens. scilicet quod omni moto non repugnat moueri motu velocius suo motu: et consequenter quod celum est motus non repugnat moueri motu velocius suo motu: tamen in celo ut est celum repugnat moueri motu velocius suo motu: ad hunc intellectum conceditur mathematici quod magnitudo potest augeri in infinitum: non repugnat magnitudini: ut magnitudo est augmentum in infinitum. Et si quis vellet propositionem commentatoris intelligenda esse affirmatiue et non negatiue dicat quod per potest non dicitur possibilitate reali extra animam: sed possibilitatem intentionalem in anima ad hunc intellectum quod omne motum finem quod est motus est ymaginabile moueri motu velocius: et sic est concedendum quod celum potest velocius moueri suo motu velocius. Item celum potest ymaginari moueri motu velocius suo motu: hunc modum intelligendi concipiunt mathematici dicitur quod quacumque linea data potest dari maior: id est potest intelligi aut ymaginari maior: bene. n. scilicet quod dyametro mundi non potest dari linea maior: dicendum igitur quod neque plus neque commentator accepit illud verbum potest ut dicat possibilitate naturales: sed tantum loquar exprimentes negationem repugnantie aut possibilitatem intelligendi. Tertia propositio motus est de continuo et velocitas est motus est similis diffinitus in continuo. Intendit commentator quod causa propter quam motus est velocitabilis in infinitum est continuitas motus et non quia est actus corporis naturalis motus igitur finem commentatoris ut est quid continuum et non est ut est quid naturale est velocitabilis in infinitum: sicut etiam in eo quod est quid continuum et non in eo quod naturale est diuisibilis in infinitum: cum autem dicitur commentator quod velocitas in motu est similis diuisibilis in continuo intelligit quod sicut in motu procedit in infinitum: nam proportionaliter sicut diminuitur tempus maioratur velocitas motus: cum id spatium semper motu velocitate pertraseatur in minori spatio quam in maiori.

Dubitatur nam si motus ut habet rationem continui et non ut est continuum de consideratione mathematica: sequitur quod ad philosophum naturalem non spectat probare neque supponere motum esse velocitabilem in infinitum: cum nihil probat neque supponat nisi sub ratione naturalitatis. Respondetur quod sicut philosophus considerat magnitudinem non tantum ut magnitudo est sed ut est passio naturalis: ita considerat continuum non solum ut continuum est: sed ut est continuum naturale: et quando probat tertio huius quod magnitudo est diuisibilis in infinitum: non tantum considerat magnitudinem ut magnitudo est: sed magnitudinem ut est passio naturalis et conceditur quod magnitudo ut est passio naturalis est diuisibilis in infinitum neque obstat illud philosophi. 2. de anima omnis natura constantius terminata est ratio magnitudinis et augmenti: aut philosophi et commentatoris primo huius quod est dare minimam carnem: quia ut habetur secundo huius duplex est natura: scilicet materia et forma: neque magnitudo est tantum passio forme: sed etiam materie: ideo magnitudo licet non sit diuisibilis in infinitum ut est passio forme: est tamen diuisibilis in infinitum ut est passio materie: quia et si forme naturali repugnat diuisibilitas in infinitum: non tamen materie naturali cum sit pura et potentia et passibilitas infinita magnitudo: igitur est diuisibilis in infinitum ut est passio naturalis naturalitate mae

Libersextus.

sed nō est diuisibilis in infinitū vt est passio naturalis naturalitate forme. Ita in proposito est dicendum qd motus est velocitabilis in infinitū non tantū in eo qd continuū sed etia in eo qd continuū naturale: ita intelligit pmetato: alr argumētus nō pcederet: ruz dicitur motus nō est velocitabilis in infinitū in eo qd est quid naturale: dico qd illud est referendū ad naturalitatem forme r nō ad naturalitatem materie: vnde motus nō est velocitabilis in infinitū in eo qd est quid naturale naturalitate materie: qz materie nō repugnat velocitas in infinitū in eo qd est quid naturale naturalitate mae: qz mae nō repugnat velocitas in infinitū. sic nō diuisibilitas in infinitū. ¶ Quarta ppositio si velocitas finiretur in motu fm qd est motus ēē possibile motum fieri in instanti: quia si non ponatur igitur oppositum consequens euz antecedente sic: qd aliquis motus sit velocissimus quo aliquē velociores esse repugnat motui fm qd est motus: r quero vtrū iste motus velocissimus sit in instanti vel in tempore: si in instanti habetur ppositus: si in tempore cū qdlibet tempus sit diuisibile in infinitū: illo tēpore aliquod est tempus minus: sed motui in quātū motus non repugnat fieri per equalē spatū in quocūqz tempore: igitur motus in quātū motus nō repugnat fieri in minozi tempore. p equalē spatū illi spatio per qd sit motus velocissim? signatus: sed quādo duo motus sunt per equalia spatia: iste motus est velocior qui sit in minozi tēpore: igitur motus signatus nō fuit velocissimus quo aliquē esse velociorā repugnat motui in eo qd est motus: qd est omniūz assumptū: r per consequens si velocitas finitur in motu fm qd est motus possibile est motum fieri in instanti. ¶ Cōtra: implicat contradicōnez motum esse in instanti: r nō implicat contradicōnez aliquē esse motum velocissimū: qz ita motus celi est motus velocissimus: igitur nō si velocitas finitur in motu fm qd est motus: possibile est motus fieri in instanti. Et confirmatur motus specificatur a termino: ad quē vt patuit qui tot huius: sed nō repugnat quātū vt quātū ē esse maximaz: neqz qualitati vt qualitas est ēē sumaz: neqz loco vt locus ēē amplissimū: igit nō repugnat motui vt mot? ēē esse velocissimū. ¶ Respōdetur negādo consequentiaz primaz qz licet nō implicet cōtradictionem aliquē esse motus velocissimū: tamen implicat contradictionem aliquē motum esse velocissimū secundū qd motus est euz motui repugnet fm qd motus est fieri in velocitate sic qd nō sit dabilis motus velocior. Et ad confirmationē dicitur negando antecedens ad intellectus ppositus: vnde h ppositio nō repugnat motui vt motus est: aliquē esse mediū velocissimū: potest habere duplicem intellectum: primus est qd nō repugnat motui vt motus est aliquē esse motus: quo nō est aliquis velocior: r iste intellectus est verus. Secundus intellectus est qd nō repugnat motui fm qd est motus aliquem esse motus quo nō est dabilis velocior: r iste intellectus est falsus fm qd vadit cōmentato: psequēter respondatur ad antecedens distinguendo quālibz partem: h enim ppositio non repugnat quātū vt quātū est esse maximaz: dupliciter potest intelligi: primo qd non repugnat quātū vt quātū est aliqū esse qua non est maior: hoc verum. Scōdo qd nō repugnat quātū vt quātū est aliqū esse qua nō est maior: r hoc est falsus: cōsumiliter dicatur ad alia qd non repugnat qualitati vt qualitas est aliquē esse: que nō sit intensior: sed repugnat qualitati vt quali-

tas est aliquam esse que non est dabilis intensior: similiter non repugnat loco vt loc? est aliquē ēē quo nullus sit maior: sed repugnat loco in quantum locus est aliquē esse quo non est dabilis neqz intelligibilis maior. ¶ Quinta ppositio: omne motus moueri motu velociori motu suo est ppositio possibilis per se r impossibilis per accidens: vnde aliquid cōpetit moto per se: r aliquid per accidens: esse continuū competit moto per se: sed esse celūz aut animal: aut plantaz: aut ignēz competit moto per accidens: quoniam accidit moto qd sit celum aut animal aut planta aut ignis: sed non accidit moto qd sit continuū euz omne motus sit per se continuū perfectitate primi modi: quoniam quantitas ordine nature pcedit tam in concreto qd in abstracto motus: igitur h ergo ppositio: omne motum potest moueri motu velociori motu suo est possibilis per se: id est accipiēdo eam in predicatione per se: vt omne motus fm qd continuū potest moueri motu velociori suo motu: r est impossibilis per accidens: vide licet accipiēdo eam in predicatione per accidens: vt omne motum fm quod est celum potest moueri motu velociori motu suo ita dicatur de illa: motus est velocitabilis in infinitum quod est ppositio possibilis per se: r impossibilis per accidens: nam ex quo motus est per se continuū: ideo motus vt continuū est velocitabilis in infinitum: r quia motus est per accidens motus celi: propterea motus vt ē motus celi nō est velocitabilis in infinitum: h ergo ppositio: mot? vt continuū est velocitabilis in infinitum: est ppositio per se: ideo est possibilis: h autem: motus vt ē motus celi est velocitabilis in infinitum: est per accidens: ideo est ppositio impossibilis.

Sed dubitatur cum ea que sūt p accides sūt relin quenda in scientia speculatiua per Ari. s. huius. sequitur qd ista ppositio motus vt est motus celi nō est velocitabilis in infinitū: aut ista: nullum motum vt est corpus celeste potest moueri velocius aut tardius: nō debet probari neqz supponi in scientia naturali. Respondetur qd Arist. ibi loquitur de ppositione simpliciter per accidens: sed nulla dictaz ppositionū est simpliciter per accidens: sed tñ fm partē: nā ex quo nō posse moueri motu velociori motu suo competit corpori celesti per se: r moto per accidens: sequitur qd ista ppositio: motus vt est corpus celeste non potest moueri motu velociori motu suo: non est simpliciter per accidens: sed tñ fm vnam partem subiecti. Similiter non ēē velocitabilez in infinitum competit per se motui celi: r per accidens motui in cōmuni: ideo illa ppositio: motus vt est motus celi non est velocitabilis in infinitū: est per accidens tantum fm vnam partem: r non fm totūz subiectum: quare rē. ¶ Sexta ppositio cum coniuncta fuerit huic ppositioni: ppositio in qua dubitatur r concluditur impossibile scitur quod illud impossibile non sequitur ex possibili fm quod est possibile: intendit cōmentato: quod ista ppositio scitur tanqz necessaria: motus naturales sunt termini in velocitate: r ista est dubia r distinguenda: omne motus potest moueri motu velociori suo motu: hec autem est impossibilis: motus celi nō est terminatus in velocitate. Si igit prime ppositioni sunt cōiuncta scōda nos habebimus istā ppositionē: omnis motus est velocitabilis in infinitū: que est possibilis per se: r impossibilis per accidens: sed ex possibili non sequit impossibile.

Philosophorum.

Contra omnis motus est velocitabilis in infinitum: sed motus celi est motus igitur motus celi est velocitabilis in infinitum: et per primum motus celi non est terminatus in velocitate: prima sententia igitur in tertio parte sententia est impossibile: igitur et primum. Respondetur quod accipiendo maiorem partem ut equivaleret uni istarum omnis motus secundum quod motus est velocitabilis in infinitum: aut omnis motus secundum quod primum est velocitabilis in infinitum: fallit consequentia: quod arguitur a predicatore per se ad predicationem per accidens: sic arguendo fallit consequentia: sed ex his premissis non sequitur quod motus celi secundum quod motus aut secundum quod est continuus est velocitabilis in infinitum. (Quoniam enim ostensum). Secunda conclusio diuisibilitas temporis et magnitudinis procedit in infinitum: ista conclusio probatur presuppositis duabus propositionibus precedentibus: quarum prima est quod velocius est illud quod minori tempore pertransit spatium equale: et tardius est illud quod in equali tempore pertransit spatium minus. Secunda propositio est quod in omni tempore potest esse motus velocior et tardior. Istis presuppositis pono quod mobile velocius et mobile tardius debeant pertransire aliquam magnitudinem in aliquo tempore: et quero utrum magnitudo et tempus sint indiuisibilia in infinitum vel habeant statum in diuisione: si primum habet intentum: si secundum contra: quocumque tempore modico dato in illo potest fieri motus velocior et tardior per secundam propositionem: igitur mobile velocius in minori tempore est illud quod poterit pertransire tantum spatium quantum est spatium tardioris per primam propositionem: et per consequens illud non fuit minimum: et sic arguitur de isto ita de quocumque alio: si etiam datur minima magnitudo contra illam in aliquo tempore poterit pertransire mobile velocius: igitur in equali tempore maiorem pertransibit mobile tardius: patet consequentia per definitionem velocitatis et tardioris: et si sic magnitudo data non est minima ex quo habet partem maiorem: et sicut arguitur de ista ita de quacumque alia: ponatur igitur quod a. sit mobile velocius: et b. mobile tardius que pertransire debeant aliquam magnitudinem in aliquo tempore: et arguitur sic: si a. potest pertransire aliquam magnitudinem in aliquo tempore: minimum magnitudinem potest b. pertransire in eodem tempore: et si aliquam magnitudinem potest b. transire in aliquo tempore: equaliter potest a. pertransire in minori tempore: igitur tempus et magnitudo sunt diuisibilia in infinitum: patet consequentia: quia velocius diuidit tempus in infinitum: et tardius diuidit magnitudinem in infinitum: antecedens patet ex definitionibus velocitatis et tardioris. Sed philosophus aliter exemplificat ponendo quod a. sit mobile velocius: et b. mobile tardius motus per magnitudinem c. d. in tempore 3. i. et patet quod a. mouebitur per eandem magnitudinem in minori tempore sic igitur quod in tempore 3. i. deinde in tempore 3. i. mobile velocius s. a. transibit totam magnitudinem c. d. igitur b. mobile tardius in eodem tempore transibit minimum magnitudinem sic igitur illa magnitudo c. k. que sit magnitudinis c. d. rursus si b. mobile tardum transibit c. k. magnitudinem in tempore 3. i. igitur a. mobile velocius transibit illam in minori tempore: et sic procedendo in infinitum a motu a. ad motum b. et e contra erit diuisio tam temporis quam magnitudinis in infinitum: quoniam a. continue diuidit tempus et b. magnitudinem. Te. li. (Quoniam enim ostensum est quod velotus transibit in minori tempore equaliter sit: quid est

mobile in quo est a. velotus: quod autem in quo est b. sit mobile tardius: et sit motum mobile tardius que est c. d. per magnitudinem que est 3. i. tempore: manifestum igitur est quod velocius in minori tempore per hoc quod est 3. i. mouebitur per eandem magnitudinem: sit ergo motum a. in tempore in quo est 3. i. Iterum autem quoniam mobile velocius in eo tempore quod est 3. i. transiuit totam magnitudinem que est c. d. ipsum tardius in eodem tempore maiorem transiit: sit igitur magnitudo in qua c. k. quoniam autem tardius quod est ipsam b. in eo tempore quod est 3. i. ipsam magnitudinem que est c. k. transiuit velocius in minori tempore illam transiit: quare iterum diuiditur quod est 3. i. tempus: hoc autem diuisio 3. c. k. magnitudo diuiditur secundum eandem rationem. (Si vero magnitudo). Ex his philosophus concludit in tentum di. q. necesse est magnitudinem et tempus procedere in infinitum in diuisione si semper a velociori accipiat tardius: et a tardiori velocius sic arguendo. a. est mobile velocius: igitur in minori tempore pertransibit equaliter magnitudinem: deinde accipiat tardius: et sic arguatur. b. est mobile tardius: igitur in equali tempore transibit maiorem magnitudinem quibus signatus. s. tempore et magnitudinem rursus accipiat: et sequitur quod illud in minori tempore transibit illam magnitudinem: et iterum accipiat tardius et procedatur in infinitum: quoniam velocius diuidit tempus in infinitum: et tardius magnitudinem. Et fundatur ista demonstration super hoc quod definitio velocitatis et definitio tardioris inuicem conuertuntur: sicut et ipsa definitio: si enim a. velocius mouetur quod b. oportet quod b. tardius moueatur quod a. et e contra: et si velocius in minori tempore transibit equaliter tardius in equali tempore pertransibit minus et e conuerso. Lege litteram. (Si vero magnitudo et tempus inuicem accipiuntur secundum diuisionem: et hoc erit semper accipientibus a velociori tardius et tardiori velocius sic quod post unum istorum accipiat reliquum: et eo quod demonstratum est utentibus iuxta exemplificationem factam in littera semper fiet diuisio temporis et magnitudinis). Diuidet autem quod est velocius tempus: tardius autem longitudinem. Si igitur semper verum est quanti velocius et tardius: et definitiones eorum: conuerso autem velocior in tardius et e contra semper sit diuisio temporis et magnitudinis. (Manifestum quoniam). Tertia conclusio est Te. 6. 17. est hec: et correlaria ex prioribus: si tempus est diuisibile in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum: et e contra: istam conclusionem philosophus dupliciter probat: primo ex ratione facta in secunda conclusione sic: tempus est diuisibile in infinitum et magnitudo est diuisibilis in infinitum: per easdem continue: et equales diuisiones ambo inuicem concluduntur: accipiendo a velociori tardius: et a tardiori velocius igitur si unum illorum est diuisibile in infinitum: et reliquum est diuisibile in infinitum. Lege litteram. (Manifestum quoniam omne tempus continuum est): si militer autem manifestum est quod magnitudo omnis continua est: semper philosophus intelligit per continuas diuisibiles in infinitum: per easdem enim et equales diuisiones: tempus et magnitudo diuiditur. (Amplius autem). Secundo arguit philosophus per rationem alterius capituli: si aliquod mobile in aliquo tempore pertransit medietatem magnitudinis: et in quarta parte temporis quartam partem magnitudinis: et in octava parte temporis octauam partem magnitudinis: et sic in in-

Tex.
66. 16.

Tex.
66. 17.

Liber sextus.

finitum semper minoꝛando magnitudines sicut minoꝛatur tempus: igitur si tempus diuiditur in infinitum magnitudo diuiditur in infinitum: patet consequentia ex quo sunt coꝛ similes diuisiones temporis et magnitudinis: unde dicit coꝛmentatoꝛ qꝛ partes in eis sunt eadeꝛ in numero et proportionem: ita qꝛ tot sunt partes vnius quor sunt partes alterius: et quolibet proportio reperita in vno reperitur in alio: et contra. L. ii. (Amplius autem et ex coꝛsuetis rationibus dictis alibi dici manifestum est: at si tempus quideꝛ coꝛtinuuꝛ est: quia eꝛ magnitudo coꝛtinua est.) i. diuisibilis in infinitum: si quidem igitur et in medio tempore mediuz traꝛ sit magnitudinis: et similiter i. vniuersaliter in minoꝛi minus eadeꝛ naturaz diuisiones temporis et magnitudinis sunt.

Contra si bibe in infinitum: quoniam in tempore instantia sunt imediata: igitur et. patet consequentia et antecedens quadrupliciter probatur: et pꝛio sic: magnitudinis pertransfende datur pꝛimus punctus: pertransfendus igitur tempore futuri datur pꝛimus instantis futuri: patet consequentia ex dictis: quoniam tempus et magnitudo coꝛsimiliter diuiduntur: ita qꝛ partes coꝛ respondent partibus et instantia punctis: si igitur datur pꝛimus instantis futuri illud necessario est immediatum huic instanti presentis: antecedens arguitur: et pono qꝛ in duabus lineis discontinuis. a. b. puncta sunt imediata: et qꝛ c. punctus coꝛpoꝛis sꝛperet sit super. a. incipiens moueri super lineaz. b. puncti: et patet qꝛ b. punctus erit pꝛimo pertransitus: quia noꝛ datur alius ante b. neqꝛ post. b. pꝛius pertransitus. ¶ Secundo cuꝛ aliquid generatur vel coꝛruptur: quero vtruz esse et noꝛ esse illius mensuretur eadem mensura vel alia: noꝛ eadem mensura per Aristo. quarto huius: aliter aliquid simul esset et non esset: et si mensuratur eadeꝛ mensura: sed esse rei gentie mensuratur instanti: igitur noꝛ esse eiusdem mensuratur alio instanti vel alio tempore: si alio instanti et inter esse et noꝛ esse non datur medium: quia contradictio est oppositio: cuius non est dare mediuz pꝛimo posteroꝛi: igitur duo instantia sunt imediata: si non esse rei gentie mensuratur tempore: igitur duorum contradictoꝛioꝛum vnuꝛ mensuratur tempore et non aliud: qꝛ non videtur possibile. ¶ Tertio quero vtrum inter omnia instantia istius hore sit dare medium vel non sit dare medium si non sit dare mediuz: sed ista sunt imediata inter que non datur medium: igitur omnia instantia istius hore sunt imediata: si eꝛ dare mediuz inter omnia instantia huius hore illud medium: aut est tota hora vel pars hore: non tota hora: quia illud quod mediat inter aliqua non continet aliquod illorum: sed ista hora continet infinita instantia istius hore. Igitur ista hora non mediat inter omnia instantia huius hore: vt patet inductiue et maxime quia quolibet pars huius hore continet infinita instantia eiusdem hore. ¶ Quarto accipio hanc propositionem: aliquid istozum est demonstratis omnibus instantibus futuris: et patet qꝛ illa pꝛpositio immediate post hoc erit vera igitur aliqua singularis eius immediate post hoc erit vera: patet consequentia quia ad veritatem particularis requiritur et sufficit veritas vnius singularis: sed quacuꝛqꝛ singulari data sequitur qꝛ instans demonstratur per subiectum illius immediate post hoc erit: igitur aliquid instans futurum erit sine medio post hoc qꝛ noꝛ contingit nisi illud sit immediatum instanti presenti. Item dato qꝛ instans

presens sit. a. ista pꝛpositio particularis immediate post hoc erit vera. aliquid instans non. a. est: igitur aliqua singularis immediate post hoc erit vera: et per coꝛsequens aliquid instans non. a. erit immediatum. a. instanti. ¶ Ad pꝛimum respondetur negando istam consequentiam alicuius magnitudinis pertransfende aliquis erit punctus pꝛimo pertransitus: igitur alicuius temporis futuri aliquid erit pꝛimum instans futuri: quoniam talis punctus pꝛimo pertransitus non coꝛrespondet alicui instanti futuro: sed tantum instanti presenti: si enim aliquid mobile pertransit aliam magnitudinem punctus qꝛ actualiter pertransit erit pꝛimus punctus pertransitus totius magnitudinis pertransfende: et tamen non dabitur pꝛimum instans alicuius futuri temporis: tamen in casu argumenti non oportet concedere qꝛ b. punctus erit aliquando pertransitus: quia nullius magnitudinis pertransfende aliquis punctus est pertransitus nisi ille sit terminus alicuius magnitudinis pertransfende: sed punctus. b. non terminat aliquam magnitudinem pertransitam anteqꝛ ipse sit pertransitus: igitur. b. punctus nunqꝛ erit pertransitus: unde in casu isto motus totius magnitudinis pertransfende sicut incipit ab. a. ita incipit. a. b. licet non eodem modo: qꝛ incipit ab. a. exclusiue: et ab ipso. b. inclusiue: neqꝛ sequitur. c. punctus tam non tangit. b. et immediate post hoc tangit. b. igitur immediate post hoc mouebitur super. b. aliter in motu daretur pꝛimum mutatus esse simpliciter contra doctrinaz pꝛi in hoc sexto. ¶ Ad secunduꝛ eꝛ respondetur a pꝛo et coꝛmentatoꝛe secundo huius qꝛ licet esse alicuius mensuretur instanti: non oportet qꝛ non esse illius mensuretur instanti: si enim for. nunc pꝛimo est suum esse mensuratur instanti: suum autem noꝛ esse vt est in materia remota cum sit perpetuuꝛ noꝛ mensuratur tempore: vt autem est in materia pꝛoꝛpina mensuratur tempore: et dato qꝛ non esse foris mensuretur instanti: noꝛ propter hoc instantia sunt imediata: quoniam esse foris noꝛ soluꝛ vno instanti mensuratur: sed infinitis instantibus: et tamen nulla instantia mensurata eꝛ foris sunt imediata: ita lz noꝛ esse foris mensuretur vno instanti: noꝛ tamen ppter hoc istas est immediatus instanti: qꝛ noꝛ tñ vno instanti mensuratur: sed infinitis. ¶ Ad tertiuꝛ dicit qꝛ nulluꝛ eꝛ meꝛ iter oia instantia huius hore: ex quo noꝛ sequit qꝛ oia illa instantia sunt imediata: lz eni oia duo sunt imediata inter que noꝛ cadit aliqꝛd mediuz: noꝛ tamen oia ista sunt imediata iter qꝛ noꝛ cadit mediuz: bene tamen coꝛcedo qꝛ inter oia instantia huius hore sunt aliqua media. s. huius hore omnes partes tenedo ly omnia diuisiue: qm inter duo instantia huius hore sunt aliqua media: et iter tria instantia huius hore sunt aliqua media: et sic de alijs: noꝛ tamen illa pꝛpositio est vera tenedo ly oia collectiue: qꝛ nulla sunt media inter oia instantia huius hore: nam si aliqua sunt media inter omnia instantia huius hore: videtur qꝛ omnes partes huius hore: vt coꝛmuniter dicat: sed h noꝛ qꝛ omnes partes huius hore collectiue sumpte continet oia instantia intrinseca huius hore: igitur noꝛ mediant inter oia instantia huius hore: deinde cuꝛ oes partes huius hore collectiue sumpte mediet inter duo instantia extrema: sequitur qꝛ tñ distat oia instantia istius hore quatuꝛ distat oia vltima eiusdeꝛ hore. Et si arguitur sic: omnia instantia huius hore sunt imediata: igitur aliquid est medium vel aliqua sunt media inter omnia illa instantia: negat coꝛsequetia: sed bñ sequit qꝛ quibuscuꝛqꝛ instantibus finitis datis inter illa est aliqꝛd mediuz vel sit aliqua media.

De hisicorum.

Quod quartum concedo q̄ illa particularis imēdia-
te post hoc erit vera: aliq̄d isto: est: etia: illa: aliq̄d
instans nō. a. est ex quo nō sequitur q̄ aliqua singula-
ris illius imēdiate post hoc erit vera: cum dicitur ad
veritatem particularis requiritur et sufficit veritas vni-
us singularis verum est nō tamen si aliqua particu-
laris imēdiate post hoc erit vera aliqua sua singula-
ris imēdiate post hoc erit vera: sed sufficit q̄ imēdiate
post hoc aliqua singularis istius erit vera: nulla tamen
est illa sicut imēdiate post hoc aliq̄d instans futuruz
erit: nullum tamen instans futuruz imēdiate post hoc
erit quia tunc duo instantia essent imēdiate. Cōsequē-
ter concedat q̄ aliqua vniuersalis imēdiate post hoc
erit falsa: et tamen, quolibet eius singularis imēdiate
post hoc erit vera: verbi gratia h̄ quodlibet isto: est
futuruz nunq̄ erit vera demonstratis oib⁹ instātib⁹ futu-
ris: et tū quocūq̄ instanti futuro demonstrato h̄ imē-
diate post hoc erit vera: hoc isto: est futuruz: sed h̄ oī
mutantur: q̄ sunt loyca lia.

Tex.
cō. 12.

Si quodcumque infinitum (infinitum).
Istud est quartum ca-
pitulum huius primi
tractatus: in quo p̄h̄
pbat continū nō cō-
poni ex indiuisibilib⁹
per naturā ipsoꝝ in-
diuisibilib⁹ postq̄ p̄-
bavit idem per natu-
ram cōtinui et magni-
tudinis: et per naturā
velocitatis et tardita-
tis in motu: diuiditur autem istud capitulū in duas p̄-
tes: in quā p̄ prima p̄mittit vñā sup̄positionem: in se-
cunda vō exequitur de intento ibi. (Negāz infinitū)
Quantum ad primā partē p̄h̄ p̄mittit istā sup̄-
positionem q̄ infinitas cōsimiliter inuenitur in tēpoꝝe
et in magnitudine: et q̄ omnimodo quo vñū eoꝝ est
infinitum: reliquū est infinituz: verbi gratia si tempus
est infinitum in duobus extremis magnitudo est infi-
nita p̄m diuisionem: et si tempus est infinitum p̄m diui-
sionem magnitudo est infinita p̄m diuisionem: et si tē-
pus est infinitum vtroq̄ modo: magnitudo est infini-
ta vtroq̄ modo. Idē contingit cōuerso: q̄ si magnitu-
do est infinita p̄m extrema tempus est infinitum p̄m
extrema: et si magnitudo est infinita p̄m diuisionem: tē-
pus est infinitum p̄m diuisionem: et si magnitudo est in-
finita vtroq̄ modo: tēpus est infinituz vtroq̄ modo.
Le. li. (Et si quodcumq̄ infinituz ē istoꝝ). (tēpus aut
magnitudo et alteruz est infinituz: et sicut alterum est in-
finitum: ita et alteruz est infinitum: vt si quidem vltim⁹
idei in duobus extremis infinituz est tempus diuio-
ne et longitudo: vltimis est etiam infinita. Si vō diui-
sione infinitum est tempus diuisione et longitudo est
infinita. Si autem in vtrūq̄ tempus est infinitum: in
vtrūq̄ longitudo est infinita.

Motandum q̄ cum philosophus di-
at infinitates cōsimiliter
inueniri in tempore et in magnitudine nō loquitur de
omni tempore simpliciter: sed de tempore: cuius conti-
nuitas prouenit ex continuitate motus facit super ma-
gnitudinem: cuius nulla pars reuertatur per motum:
quia indubie totum tempus est infinitum carens extre-
mis: et tamen nulla magnitudo est infinita per carenti-

am extremorum: et hoc ideo: quia tempus infinitū h̄t
cōtinuitatē a motu infinites reiterato sup̄ eādē magni-
tudinem data: ergo aliqua magnitudine super quā sit
motus absq̄ reiteratione sui aut sue partis necesse est
q̄ infinitas p̄similiter inueniat in tēpoꝝe et in magnitudine.
(Unde et Zenonis). Ex ista sup̄positione Aristot. sol-
uit rationem Zenonis negantis motum localem. Si
enim dicebat Zenon esset possibilis motus localis sic
q̄ aliquid moueretur de vno loco in alium locum: se-
queretur q̄ per aliquod mobile in tempore finito per-
transiret spatium infinitum: cum non posset aliq̄d mobi-
le pertransire aliquam magnitudinem quin primo p̄-
transiret medietatē illius et medietatem medietatis: et
sic in infinitum quo concessio sequitur q̄ tale mobile p̄-
transiret infinita in tempore finito: sed compositum ex
infinitis est infinituz: igitur tale mobile pertransiret in
tempore finito spatium infinitum. Respondet philo-
sophus q̄ male opinatur Zenon credens q̄ nō sit pos-
sibile aliquod mobile pertransire infinita in tempore fi-
nito: et consequēter spatium infinitum in tempore fini-
to: unde tempus et magnitudo et generaliter quodlibet
continuum dicitur infinitum videlicet infinitum p̄m ex-
trema et infinitum p̄m diuisionem: licet igitur nō sit pos-
sibile pertransire spatium infinitum p̄m extrema tēpoꝝe
re finito: tamē possibile est pertransire spatium infinitū
p̄m diuisionem tēpoꝝe finito: quoniam nāz quē admodū
ip̄z spatii ē infinitū p̄z diuisione et nō p̄z extrema: ita tēp⁹
et si finitū p̄m extrema ē tū infinitū p̄z diuisione. Le. li.
Uñ et Zenonis ratio falsū opinatur q̄ est nō possibi-
le infinita pertransire aut tāgere infinita p̄m vñūq̄q̄
idei p̄m vñāquāq̄ illarum partem in finito tempore.
idei in tempore finito: dupliciter enim dicitur et longi-
tudo et tempus infinitum: et omnino extra continuum
aut p̄m diuisionem aut vltimis. i. p̄m extrema: infinitis
quidem igitur p̄m quantitatem non habentibus ex-
trema nō contingit se tangere infinito tempore. i. in tē-
poꝝe infinito: eis autē que sunt p̄m diuisionem contin-
git q̄ infinitum tangat et pertransit infinitum in tem-
poꝝe finito p̄m extrema: et nāq̄ ipsum tempus sic infi-
nitum est: videlicet p̄m diuisionem. quare et infinitū tē-
poꝝe et non finito accidit transire infinitum p̄m extre-
ma et tangere infinita non habentia extrema in ip̄is in
finitis etiam carentibus extremis et non finitis.

Motandum p̄m cōmentatorem cō-
mento. 12. q̄ ista cōtra-
dictio est contradictio p̄m sermones et nō p̄m rez. Ari-
concedit in hoc falsum et est q̄ motus transire de magni-
tudine per quā mouetur partes infinitas: sed ex hoc se-
quitur verum et est q̄ si pertransit magnitudines infi-
nitas pertransit eas in tempore infinito: et sic destruitur
conclusio eius dicens magnitudines infinitas in tem-
poꝝe finito: in octauo vō contradicere ei p̄m rez: et est
q̄ non pertransit medietates infinitas: hic cōmentator
Prima propositio quā intendit cōmentator est ista:
aliter contradicit Zenoni Aristoteles hic et aliter octa-
uo physicoꝝum: quoniam hic contradicit ei p̄m vocem
ibi p̄m rem: quoniam Aristoteles hic concedit conse-
quens illatum: videlicet q̄ in tempore finito contingit
infinita pertransire: et octauo huius negat illud: unde
illa propositio aliq̄d mobile tempore finito pertran-
sibit infinitas partes est vera de virtute sermonis: sed
nō est vera ad intentionem Zenonis qui loquebatur
de parte actuali potente per seorsum existere: et non de
parte potentiāli nō potente existere nisi in toto. C. Se

Tex.
cō. 12.

Liber sextus

Lex
cō. 20.

Tex.
cō. n.

5

Philicorum.

tamē pertrāsitur tēpore infinito s3 p3. s. hui? . ¶ Itē pono q a. mobile super b. magnitudinē finitam ita re-
tardet motu suū q semp in cuiuscūqz partis ppor-
tionalis pertrāsitione accipiat vnā horā mensurantes
adequate motu istius partis. et patet q a. pertrāsibit
b. magnitudinē finitā in tēpore infinito: qz pertrāsibit
infinitas partes pporcionales b. i infinitis horis non
cōmunicātibz. cōstat autē tēpus illud esse infinitū q
cōponitur ex infinitis positōnibus equalibus nō cō-
municātibz. ¶ Rēspōdet q p3us loquit de magni-
tudine nō reuertibili per motū et de motu regulari. di-
cebat enī q si aliquod mobile prāsit aliquā magni-
tudine in aliquo tēpore medietatē magnitudinis per-
trāsibit imedietate tēporis q nō esset verū nisi loqret
de motu regulari. nūc autē si celū prānsit tēpore infi-
to hoc est p infinitas reiteratōes per motū eiusdē ma-
gnitudinis. et si a. pertrāsit b. magnitudinē finitā in tpe
infinito hoc est motu dissoni cōtinue retardādo mo-
tum in infinitū. ¶ Dicedū tñ q iste casus nō est possi-
bilis nāliter sed tñ fm imaginationē: qm tunc infinitū
modicū spaciū prānsit tēpore infinito. naz cir-
ca finē spaciū infinitū modicū spaciū est: vbi sunt infini-
te partes pporcionales. q enī spaciū insensibile sum-
plicitē prānsit tēpore infinito nō est possibile natu-
raliter: et tamē illud sequit cū in eo contineant infinitas
partes pporcionales. (Eadē autē) ¶ Scda pto. i.
possibile est magnitudinē finitā pertrānsiri tpe fini-
to. ista cōclusio demonstrat sicut pcedēs: qz si mobile
prānsit aliquā magnitudinē in aliquo tpe: oportet
q pertrānsit partē magnitudinis in parte tpe: aut igit
tur illa pars magnitudinis est finita vel infinita: non
infinita: qz in parte tēporis prānsit minor magnitu-
do q in tēpore: sed nullū finitū est altero minus: igit
tur illa pars cuius sit minor tota magnitudine infinita:
tunc sic totū tēpus finitū cōstat ex partibus finitis: et
cuiuslibet illarū partū finitarū cōrripit ps finita ma-
gnitudinis: igitur magnitudo pertrāsita in toto tēpo-
re ē solū finita. p3. pna. qz ex finitis qz qdlibet ē finitū
nō pponit istū. Ponat ergo q a. sit mobile: et b. magni-
tudo infinita: et c. tēpus finitū: et d. quarta pars tēpo-
ris. et p3 q a. mobile in parte d. tēporis prāsibit ptez
finitā magnitudinis b. et per pns in qualibet parte c. tē-
poris equali ipsa d. pertrāsibit tñ magnitudinē finitā
b. igit sicut c. tēpus est finitū: ita et b. spaciū ē finitū: qz
vtrūqz constat tñ ex partibus finitis equalibz nō cōi-
cantibus. l. e. li. (Eadē autē demonstratio est et si longi-
tudo quedā infinita sit: tēpus autē finitū.

Contra istam cōclusionē pōt argui sic con-
tra aliā ponēdo q a. mobile sit in
qualibet parte pporcionalī vnus hore prānsit vnū
pedale: quo posito in tēpore finito pertrāsibit magni-
tudine infinitā: v3 cōpositā ex infinitis pedalibz nō cō-
municātibz. ¶ Itē accipiat vnus corpus colūpnare
pedalis quantitas pertrāsedū in hora in quo sit de-
scripta linea curuatiua infinita. et p3 q in eodē tpe per-
trānsit linea curuatiua infinita in quo pertrāsiet cor-
pus colūpnare: sed corpus colūpnare pertrāsiet in tēpore
finito: igit linea curuatiua infinita pertrāsiet in tēpore
finito. ¶ Ad p3mū dicit q Arist. loquit de motu re-
gulari: et nō de irregulari. cōstat autē motū illū si fieret
esset irregularē in infinitū fm velocitatē: et dato q p3us
loqueret de omni motu idifferēter. casus nō est possi-
bilis nāliter: s3 tñ fm imaginationē oportet enī in isti-
nūm moto tēpore vbi minores tēporis terminant p-

transire magnitudinē infinitā: et cōsequēter in tēpore
simpliciter insensibili posset pertrāsiri magnitudo infi-
nita q est nāliter iposibile: tñ fm imaginationē casus
posset admitti ex quo nō implicat cōtradictionē et cō-
sequēter cōcedere magnitudinē infinitā pertrāsiri in tē-
pore finito et magnitudinē infinitā pertrāsiri in tēpore
infinito. ad imaginationē autē nō loquit p3s: sed tñ
fm ea que possunt nāliter fieri. ¶ Ad scdm dicitur q
Arist. loquit de prāsitione per se: et nō de pertrāsitione
ne p accidēs. corpus colūpnare pertrānsit per se: linea
autē curuatiua per accidēs p3o quāto est accidēs cor-
poris colūpnaris nihil prānsit p se nisi mobile cōti-
nue tangat illud fm partē aliquā: nā in casu isto mo-
bile aliqui tāgit lineā curuatiuā: et aliqui nō tangit vbi
tamē mor? cōtinue fieret p lineā curuatiuā indubie illa
nō prānsit tpe finito. (Manifestū igit.) ¶ Tercia cō-
clusio. iposibile est cōtinuū cōponi ex indiuisibilibz
ita q linea nō cōponat ex pñcis: neqz superficies ex li-
neis: neqz corpus ex superficie: neqz tēpus ex instāti-
bus: et gnāliter de quolibet alio cōtinuo dicitur q nō
cōponit ex indiuisibilibz aliter indiuisibile esset diuisi-
bile: ad cuius pbationē plus pmittit duas supposi-
tiones: quarū prima est ista. In oī tēpore potest aliqd
moueri velocius et tardius: intelligēdo p velocius illū
quod in equali tēpore acquirit plus de spacio: et p tar-
dius illud qd in equali tēpore acquirit minus spaciū.
¶ Scda suppositio q cōtingit inuenire mobile alio
velocius in pporciōe dupla et in pporciōe sexquial-
tera: qm cōtingit inuenire duo mobilia: quoqz vnū in
aliquo tēpore prāsit magnitudinē bipedālē: et aliū in
eodē tēpore prāsit solū magnitudinē pedālē. cōtin-
git etiā inuenire duo mobilia: quoqz vnū in hora per-
trānsit longitudinē tripedālē: et aliud in eadē hora
solū lōgitudinē bipedālē: qz igit bipedalis ad pedale
est pporciō dupla: et tripedalis ad bipedale est ppor-
ciō sexquialtera: et tripedalis ad pedale est ppor-
ciō sexquialtera: et mobile velocius in pporciōe sexquialte-
ra. p3. pna per diffinitionē velocitatis. l. e. li. (Manifestū
igit ex dictis est q neqz linea: neqz planū. i. super-
ficies: neqz oīno nullū cōtinuū erit atbom? i. cōposi-
tum ex indiuisibilibz: nō solū ppter id quod nūc di-
ctum est. i. nō solū ppter rōnes nuperrime factas: s3 et
qz accidit diuidere atbomū. i. ipsūz indiuisibile: qm. n.
in omni tēpore velocius et tardius ē. veloci? aut plus
trāsit in equali tēpore. cōtingit autē duplicē. i. p3 pro-
porciōne dupla et eunolā. i. fm pporciōne sexquial-
tera trāsire lōgitudinē: sic enī vt dictū est prius est hō ve-
locis q est in duplo velocius altero mouet q in equa-
li tēpore prāsit: et in duplo maiorē lōgitudinē: et il-
lud in sexquialtero velocius altero mouet q in equali
tpe pertrāsit lōgitudinē in sexquialtera maiorem.

Notandum fm cōmētatozē cōmen-
to. 22. q illa ex quibus
deklarant q magnitudines nō sunt indiuisibiles sunt
tria genera quoqz vnū est ex natura cōtinuo et cōti-
guo. Scdm autē est ex natura motū et mor? Tercium
autē est ex natura velocitatis et tardioris: et ipse etiam
vult iducere aliā demonstratiōē ex velocitā et tardio-
ri in qua declarat q qui pponit magnitudinē indiuisibi-
lem cōtinget ei ex velocitā vt diuidat. melius tñ di-
ceret s3 q apparet ex ista noua trāslatione. q in primo
capto hui? tractatus pbauit Arist. cōtinuū nō cōpo-
ni ex indiuisibilibz per naturā cōtinuo et cōtingit
rim. in scdo capitulo pbauit illud p naturā magnitu-

Ter.
cō. 22.

Liber sextus

dimis subiecte motui. in tertio capitulo pbauit idē per naturā velocioris ⁊ tardioris in motu. In hoc vero quarto capitulo demonstrat iterū illud idē demonstrāone ducere ad impossibile per naturā ipso ⁊ indiuisibilibus: lz ad hoc inuenit diffinitio velocioris ⁊ tardioris.

Tex. co. 13. (Adducat igit) Istis suppositiōibus pmissis arguit sic. in quolibet tēpoze cōtingit inueniri duo mobilia: quoz vnū altero in duplo veloci⁹ mouebit ⁊ i sexqaltero. si igit magnitudo cōponit ex indiuisibilibus cōtingit inueniri duo mobilia: quoz vnū ptransibit magnitudinē triū pūctoꝝ ⁊ reliquū in eodē tēpoze magnitudinē duoꝝ pūctoꝝ: ex quo trium ad duo est pporio sexqaltera. cū igit magnitudinē pertransire triū pūctoꝝ necessario cōrūpat tēpus triū instātiū: igit in tpe triū instātiū pertransient magnitudines triū ⁊ duoꝝ pūctoꝝ: tūc arguit sic. qdlibz mobile vni formiter motū in aliquo tēpoze ptransit totū spaciū in toto tēpoze: ⁊ medietates spaciū in medietate tēpozis: igit mobile tardū pertransiens vniformiter magnitudinē duoꝝ pūctoꝝ pertransibit vnū punctū in vno instāti cū dimidio ⁊ aliū pūctū in alio instāti cū dimidio: sed hoc nō posset ēē nisi instās diuideret: igit indiuisibile est diuisibile. Sed pbus exemplariter sic arguit. ponēs q magnitudo ptransita a mobili veloci⁹ sit ex tribus indiuisibilib⁹ a. b. c. d. ⁊ magnitudo pertransita a mobili tardiori sit cōposita ex duob⁹ indiuisibilib⁹. z. e. i. tēpus in q mobile veloci⁹ mouebit. etiāz erit cōpositū ex tribus indiuisibilib⁹. lz. l. m. n. cū igit mobile tardius ptransibit duas medietates sue magnitudinis i duab⁹ medietatib⁹ tps seqt q tps triū instātiū erit diuisibile i duas medietates quaz qlibet erit vnū instās cū dimidio. Et eodē argumēto arguit q pūct⁹ est diuisibilis: qz mobile veloci⁹ ptransibit totā magnitudinē in toto tpe ⁊ medietatē magnitudinis in medietate tēpozis: sed vn⁹ pūctus nō pōt esse medietas magnitudinis triū pūctoꝝ q nō cōtingit nisi pūctus diuidatur. Le. li. (Adducat igit veloci⁹ fm cunctis) i. f. pporioz sexqaltera (⁊ diuidant magnitudines velocioris ⁊ tardioris: que quidē velocioris sūt a. b. c. d. in tres athomos: que vero tardioris in duos in qbus sunt. z. e. i. itaqz tēpus diuidet in tria athoma equalēz enī magnitudinē (inequali tēpoze ptransibit) mobile veloci⁹ (diuidat tēpus in ea que sunt. lz. l. m. n. Itērum aut qm tardius deductū est p. c. z. i. ⁊ tēpus secabitur in gemina) i. in duas medietates (diuidet ergo athom⁹ ⁊ ipartibile. nō enī in athomo trāsit mobile tardius suā medietatē (sed in pluri). s. in vno instāti cū dimidio (manifestū ergo est q nihil cōtinuoz est ipartibile). nullū ergo pūctū pponit ex indiuisibilib⁹.

Notandum primo q pbs p litteras nominatas nō intelligit indiuisibilia: qm tūc magnitudo pertransita a mobili veloci⁹ ēēt. 4. pūctoꝝ: ⁊ magnitudo ptransita a mobili tardiori ēēt triū pūctoꝝ: ⁊ tēpus mēsurās motus illarū magnitudinū ēēt quattuor instātiūz q repugnat imaginationi pbi de mobili veloci⁹ moto a pporioz sexqaltera cū quattuor ad tria nō sit pporio sexqaltera: sed sexqtripla nō oziūstās diuidi: qm tēpus quattuor instātiū diuideret in duas medietates equales absq diuisione alicuius instāti: sz p. a. b. c. d. pbus intelligit tria pūcta inclusa in illis: ita q iter a. b. sit vnus pūctus: ⁊ iter b. c. sit secūdus pūct⁹: ⁊ iter c. d. sit tertius pūctus ex quib⁹ cōponit magnitudo duoꝝ pūctoꝝ pertransenda a mobili tardiori. Ita ēē

lz. l. m. n. nō dicunt quattuor instātia sed tria cōiēta iter illas litteras ex quibus cōponitur tēpus mēsurans motus illoꝝ mobiliū: ex ista rōne pbi sequit q nō solū est impossibile cōtinuū fieri ex indiuisibilib⁹ imo q iplicat cōtradictionē talis cōpositio ex indiuisibilibus cū sequatur idē tēpus numero cōponi ex tribus instātiūz: ⁊ cōponi tūc ex duob⁹ instātiūz. naz si magnitudinē trium pūctoꝝ cōrūdet tēpus triū instātiū per idē magnitudinē duoꝝ pūctoꝝ cōrēspōdet idē tēpus duoꝝ instātiū cū semp cuilibet puncto cōrēspōdet vnū instātiū. si igit idem tempus numero mēsurat motū magnitudinis instātiū triūz: ⁊ motum magnitudinis duoꝝ instātiū: oꝝ q idem tempus cōponatur: adequate ex tribus instātiūz: ⁊ q cōponatur adequate ex duobus instātiūz q formale includit cōtradictionem.

Notandum secūdo q Algazel pzo tractatu sue metaphisice tripliciter pbat quattuor rōnibus indiuisibile ēē diuisibile si cōtinuū cōponit ex indiuisibilibus quatuor pma est ista. signata vna linea cōposita ex tribus indiuisibilibus vtrū extrema tangat mediū fm idem aut fm aliud: sed fm idē igitur extrema penerēt mediū: ⁊ per pbs idē est locus partis mediē ⁊ extremarū q est impossibile. si autē dicat q extrema tāgunt mediū f. z. aliud: igit mediū est diuisibile: sed mediū est indiuisibile. s. pūctus: igit indiuisibile ē diuisibile. ¶ Scda ratio quodlibet cōtinuū est diuisibile in duas medietates sz linea triū pūctoꝝ est diuisibilis cōtinua: igit linea triū punctoꝝ est diuisibilis in duas medietates. Diuidat igitur in duas medietates. ⁊ quero vtrū quelibet medietatū sit duoꝝ pūctoꝝ: aut vna vni⁹ punctū tūc ⁊ altera duoꝝ pūctoꝝ: aut quelibet medietatū est vni⁹ punctū cū dimidio. nō pōt dici primū: qz tunc linea ante diuisionē fuisset quattuor punctoꝝ qd est cōtra suppositionē: neqz pōt dici f. z. medietates linee ⁊ cuilibet alterius cōtinuū sunt equales. cōstat aut vnū punctū nō esse equalē magnitudinē duoꝝ pūctoꝝ: ergo dabitur tertiū q linee triū punctoꝝ quelibet medietas est vnus pūctū cū dimidio: ⁊ habet iniet⁹. ¶ Tertia ratio ponat ad radicē solis baculus erectus facies vmbz ⁊ signet linea recta egrediēs a cētro solis per semitatem baculi vsqz ad terminū vmbz. ⁊ qro vtrū vmbza moueat aut nō: si nō mouet igit linea signata habebit duas extremitates in loco in quo iam est sol: ⁊ aliā in loco in quo prius erat qd est impossibile: si autē mouet vmbza ⁊ nō ita veloci⁹ vt sol sicut motum est: igit cum sol mouet vna athomo vmbza mouetur minus vna athomo: ⁊ per pbs athomus indiuisibilis est diuisibilis ex quo datur minus athomo. ¶ Quarta ratio in motu rote superficies prima veloci⁹ mouet q superficies media: igit si prima superficies mouet vna athomo superficies media mouet min⁹ vna athomo: ⁊ habet intent⁹: ita q si superficies prima pertransit vnū pūctū superficies media pertransit minus q vnū punctū: si superficies media aliquid pertransit in vno instanti superficies prima pertransit illud idem equali in minoꝝ mēsurā q instās que nō sequent qm instans ⁊ punctus diuiderent qd erat pbādū.

Notandum tertio q lz pbus tūc per rōnes naturales pbat cōtinuū nō posse cōponi ex indiuisibilibus tūc adhuc per rōnes mathematicas posset idē pbari inducēdo inconueniētia dato opposito: ⁊ primo sequit q cū illis

Philosophorum.

bet lineæ ad quilibet lineæ est pporio rationalis cõtra Euclidez di. q. dyametri ad costã quadrati est pporio surda et irrationalis. et pbat pñã: q. cutuslibz numeri ad quilibet numez est pporio rationalis s. m. arithmeticos. et inductive p. sed lineæ si cõponit ex indiuisibilibus se habet p. modũ numeris sic q. oĩus pñcto- rum ad oĩa pñcta est pporio ronalis. igit. r. c. Se cũdo sequit q. lineæ minor est equalis maior: ita q. dyameter est equalis coste et basis triaguli et equalis cuilibet lineæ circa cõnũ. q. eni ista sequatũ manifestũ est: qm. p. trahẽdo a quolibet pñcto coste ad pñctũ op. positz lineæ rectaz euacuans oĩa puncta dyametri: et p. trahẽdo a quolibet puncto basis triaguli ad cõnũ lineæ recta tot pñcta inueniunt in lineæ diuidente triaguli sicut in basi ex quo lineæ p. tracte nunquã pcur- runt nisi in cono triaguli. c. Tercio sequit q. circulus minor est equalis maior describẽdo duos circulos: vnũ maiorẽ et aliũ minorẽ circa idẽ cẽtrũ: qm. oēs li- nee p. tracte a circulo maior ad cẽtrũ trahẽt per cir- culũ: minorẽ et nunq. cõcurrũt nisi in cẽtro. igit. tot pñ- cta sunt in circulo minor quod sunt in circulo maior: et p. pñs ambo circuli adẽq. rent. c. Quarto sequit q. a cẽtro ad circũferentiã circuli nō oēs lineæ duce sunt equales cõtra diffinitionẽ circuli datã ab Euclide pri- mo elẽco. 2. et pbat pñã. q. sicut datur lineæ minima: ita circulus minimus: et per pñs a cẽtro illius circuli ad circũferentiã nulla lineæ potest trahi: q. si posset tra- hi darentur circulus minor: et tunc nō per intersecationẽ quozũcũq. duoz. circuloz in cẽtris posset demonstra- ri prima ppositio euclidis v. 3. sup. datã lineæ cõtingit triaguli equilaterũ collocare ex quo non a quolibet cẽtro circuli ad circũferentiã est p. b. ilitis lineæ: neq. cõstituitur triagulus inter circulos se intersecantes iuxta fantasiã euclidis.

Notandum quarto q. plus nō pro-
batur impossibilitatẽ cõ-
positionis ex indiuisibilibus infinitis: sed tñ ex indi-
uisibilibus finitis: q. nec plato neq. alius p. cessoz
Aristo. illud posuit imo oēs ponẽtes cõtinuũ cõponi
ex indiuisibilibus dixerũt illa esse finita et non infinita.
si eni cõtinuũ cõponeret ex indiuisibilibus infinitis
aliqua esset magnitudo infinita in actu q. est repro-
batum tertio hui. et primo c. et q. illud sequat mani-
festuz: qm. quacũq. lineæ capta illa pponeret ex infi-
nitis partibus equalib. nō cõcãntibus: q. cõponeret
tur ex infinitis punctis et ex infinitis lineis: quarũ q. li-
bet esset duo. et vel triũ puncto. et sic nulluz totũ esset
mai. sua pte neq. alicui. corp. ad corp. posset eẽ ali-
qua pporio: q. nullũ infinitũ est altero maius: neq.
alicuius infinitũ ad aliud infinitũ est aliqua pporio.
c. Item sequunt plura incõueniẽtia adducta vel ad-
ducenda cõtra opinionẽ cõtinuũ componi ex indiui-
sibilibus finitis: v. 3. q. nihil potest rare fieri vel cõdẽ-
p. sari s. se totũ: q. si aliq. corp. sic cõdẽp. saret vel ra-
resciet q. libet p. s. eius p. dẽp. saret et rareficeret et sic pñ-
cta cõdẽp. sarent et rareficeret q. est impossibile. c. Etiam
sequit q. nihil potest alio velocius moueri aut tardi-
us: qm. quibuscũq. mobilibus datis motis in aliqua
hora nulluz illo. plus aut minus p. transt. de spacio
quã aliud: ex quo q. d. libet illo. p. transt. sit infinita pñ-
cta. c. Deinde sequunt illa incõueniẽtia mathemati-
ca v. 3. q. lineæ minor est equalis maior: ita in quadra-
to q. in triagulo: et q. circulus maior est equalis mi-
nor: et sic de infinitis: quoniã quibuscũq. duob. tali-

bus signatis tot sunt puncta in vno quot in alio: et
quot sunt partes actuales in vno tot sunt partes actu-
ales in alio cũ ex infinitis punctis infinite lineæ possũt
fieri quarũ quelibet esset pedalis quãtitas: cum non
possint dari infinita quin dent infinitis infinita.

Contra dicta arguit cõtinuũ cõponi ex in-
diuisibilib. et primo sic. i. oĩ ordĩne est
essentia est ad aliquid sumpt. pñmũ: sed totũ ad su-
as partes est ordo essentialis: igit. in isto ordĩne est da-
re aliquid sumpt. pñmũ q. nō videt esse nisi pars idi-
uisibilis. minor est euident: q. totius ad partes e. de-
pẽdẽtia essentialis. et maior e. p. b. i. metaphice. c. Itẽ
ponit ibidem in omni genere est dare aliquod sim-
pliciter pñmũ: sed pars est causa mĩlis respectu totũ:
igitur est dare aliquã partẽ primã simpliciter que nō p. t.
esse diuisibilis: q. tunc haberet partẽ p. tozẽ se. igit. est
pars indiuisibilis. c. Secũdo. omne mĩsurabile p. re-
plicationẽ indiuisibilium cõponit ex indiuisibilib. s. 3.
cõtinuũ est mĩsurabile per replicationẽ indiuisibilium.
igitur cõtinuũ cõponit ex indiuisibilibus. patet pñã
cũ maior. minor vero declarat. aucte p. b. i. in hoc
sermo. q. si indiuisibile moueret cõtinuũ mĩsuraret p.
ipsuz. cõstat aut. q. indiuisibile mouet localiter varian-
do suuz suuz: neq. obstat si dicat pñm. intelligere de
diuisibili moto per se et moto per accidens: q. ma-
nus siue moueat per se siue per accidens siue sit pars
aialis siue nō sit pars aialis nō minus mĩsurat spaci-
um decẽ palmoz. ita pñctus si per se existẽs moueret
tur mĩsuraret magnitudinẽ per idẽ existẽs in suo subo-
et motuz ad mutationẽ sui subiecti mĩsurat magnitudi-
nem. c. Tercio. o. q. d. facti distare partes cõtinuũ est
pars cõtinuũ: sed indiuisibile facit distare partes cõti-
nuũ: igitur indiuisibile est pars cõtinuũ. p. 3. pñã cũ ma-
ior. et minor arguit ponendo q. vnus lineæ pedalis
duẽ medietates sint a. b. cõtinuate per c. punctuz: et q.
deus corũpat c. punctũ absq. generatiõe et corũptiõe
ne alicui. alterius et absq. mutatiõe illarũ medietatũ
quo posito quero vtrũ a. et b. distant vel nō. si distant
igit. prius distabãt et nō nisi per c. igit. c. punctus facit
distare: si nō distat: igit. a. b. sunt cõtinua vel contigua
sed nullũ istoz. q. nō habent vltima vnũ neq. vlti-
ma simul. c. Item si pñcta nō sunt partes lineæ cor-
rumpat deus puncta lineæ pedalis oēs partes rema-
nentibus pñctis quoz. duo vltima fuerũt a. b. et medi-
um c. et p. 3. q. a. b. adhuc distat per possibile distantiã
et c. per semipedalez distantiã a quolibet illoz. q. nō
cõtingeret nisi facerent ex se distare et essent partes li-
nee. c. Quarto sicut se habent vntas ad numerum
ita punctus ad lineã: sed numerus cõponit ex vntati-
bus: igitur lineã cõponit ex punctis. patet pñã cũ ma-
ior. quoniã sicut vntas est principũ numeri ita pun-
ctus est principũ lineæ. minor colligit a philosopho
in predicamẽtis di. q. numerus est multitudo ex vni-
tatibus aggregata. vnde breuiter si cõtinuũ cõponere-
tur ex infinitis partibus et nō ex pñctis indiuisibilib.
finitis sicut numerus ex vntatibus: ex indiuisibilibus
finitis sequeretur q. deus totũ mĩduz posset collocare
in quãtitate vnus pedalis seu vnus grani mĩli acci-
piẽdo vnũ corpus pedale s. m. omniẽ diuẽsiõe. et pa-
tet in isto pedali esse infinita pedalia nō cõcãntia s. m.
longitudinẽ et latitudinẽ. si nō cõponit ex indiuisi-
bilibus: sed superficies cõnexa mundi cõponit tñ ex si-
nitis superficiebus pedaliibus nō cõcãntibus: igitur a
lapide signato deus tot pedalia s. m. longitudinẽ et la-

Liber sextus

itudinem poterit auferre: et ea inuicem continuare: et longi-
tudinem et latitudinem faciet maiorem extensionem quam sit
extensio superficiei continue mundi: et per primum illud lapide
poterit deus terminare extendere quod locabit totum mundum: et
non solum unum mundum sed infinitos. et ideo arguit de
grano milij. Et adhuc videtur esse sententia Aristoteli. de ge-
o. q. vbiq. in linea est punctus. et primo posteriorum q.
substantia linee est ex his: quare. et c. Ad primum co-
cedo quod in omni ordine celi est aliquid simpliciter primum: et
quod totus ad partes est ordo essentialis: et primum quod in
isto ordine est aliquid simpliciter primum. vbi ipsum totum
prioritate forme ad materiam. ipse autem partes sunt pri-
mum in isto ordine prioritate materie ad formam. vbi partes
ordinantur in totum tanquam in finem: sed finis et forma co-
sciduntur. Aristoteli. huiusmodi pres. tenetur locum materiam et totum locum
forme: sed ex his non sequitur quod sit dare primam partem sim-
pliciter in continuo: quoniam partes continui non habent inui-
cem ordinem essentialium. Item concedo quod in omni ge-
nere causa est dare aliquod simpliciter primum vbi in genere
illo est ordo essentialis. Propterea datur primum in
genere esse cause efficientis et in genere cause finalis: et
illud primum est deus non tamen sub eadem ratione. simili-
ter in genere cause formalis datur primum. forma ele-
menti: et in genere cause materialis datur primum. vbi prima
materia: sed in formis elementorum non datur primum: quia
non habent ordinem essentialium: neque iter aliquas primas
materias datur primum: quia non essentialiter ordinantur: ita in
primis continui non datur primum simpliciter: quia non habent or-
dinem essentialium: sed datur primum ad partem et per designa-
tionem. scilicet prima pars proportionalis et ultima quarta aut
ultima octava. Ad secundum negatur quod indiuisibile pos-
set mensurare continuum: et ad primum dicetur quod si indiuisibi-
le posset moueri posset etiam mensurare magnitudinem. di-
co quod si indiuisibile mouetur per accidens non oportet quod me-
suret magnitudinem: sed si moueretur per se oportet etiam
mensurare magnitudinem. neque est sile de manu: quoniam
am manus siue moueat per se siue per accidens ipsa est
diuisibilis et habet in se rationem mensure. punctus autem
mouetur per accidens non habet rationem mensure. propter suam in-
diuisibilitatem: sed si moueretur per se necessario esset di-
uisibilis: quoniam omne quod mouetur per se partem est inter-
mino a quo: et partem in terminum ad quem quod non contin-
geret nisi ipsum esset diuisibile. ideo si punctus per se
moueretur mensuraret magnitudinem: et esset pars magni-
tudinis: quia igitur moueri per accidens non concludit pun-
tus esse diuisibile. moueri autem per se concludit punctum
diuisibile. ideo non oportet punctum motum per acci-
dens mensurare continuum per sui replicationem. bene autem illud
oportet si moueatur per se. Ad tertium nego quod pun-
cta faciunt distare: et admissio casu dico quod a. b. medietates
non distant: neque se tangunt ex quo ultima non sunt
vnum neque simul: et tunc concedatur ista conclusio. a. et b.
nunc se tangunt et immediate ante hoc erant neque se tange-
bant et tamen non immediate ante hoc distabant. per dato
quod pro hoc instanti easdem medietates faciat continuas
vel coniguas per generationem vnius vel duorum instan-
tium. Et ad alium casum respondetur quod si deus corru-
peret omnes partes linee remanentibus punctis a. b. c. non
distarent: sed immediate inuicem multiplicarent: ita quod
vbi esset vnius punctus ibi esset quilibet absque distantia et
extensione aliqua: non tamen forte posset deus destrue-
re puncta remanentibus partibus linee: quoniam par-
tes linee presupponunt puncta ordine essentiali aliter
non esset illa in primo modo: linea est ex punctis et

determinationem philosophi primo posteriorum. Ad
quartum dicatur quod numerus non componitur ex unitatibus
tanquam ex partibus: sed ex unitatibus tanquam ex subiecto:
ita linea non componitur ex punctis tanquam ex partibus: sed ex
punctis tanquam ex terminis: neque habeo pro inconuenien-
ti deum posse collocare hunc mundum: et infinitos alios sub
quantitate vnius pedalis et vnius grani milij: illud tamen
non est possibile naturaliter: quoniam tamen in pedali quoniam in grano
milij sunt aliquae partes proportionales ita subtiles in
profunditate quod non possunt per se seorsum existere: sed sta-
tim conuerterent in continens: quoniam omnia determinata sunt ma-
gnitudine et paruitate: et per omnia diuisiones: ita quod si
cui datur maxima longitudo: maxima latitudo: et maxi-
ma profunditas: ita datur minima longitudo: minima la-
titudo: et minima profunditas. vbi corpus per se existens
est. Propterea tale pedale non posset in infinitum exten-
di naturaliter: sed veniret ad vnam extensionem quam perire non
posset. Cum autem dicatur primo de generatione quod vbiq.
in linea est punctus: respondetur quod Aristoteli. non absolute conceditur
illa: sed conceditur ista. aliquo modo in linea vbiq. est pun-
tus: et aliquo modo vbiq. in linea non est punctus. con-
parado enim punctum ad lineam sic in linea vbiq. est pun-
tus: quia non est aliqua linea in qua non est punctus: con-
parado autem punctum ad punctum sic non vbiq. in linea est
punctus: quoniam nullus punctus est alteri puncto imedia-
tus in eadem linea. illa autem propositio substantia linee est ex
punctis est sepe exposita dicendo quod non interduci posset li-
neam componi ex punctis tanquam ex partibus: sed diffini-
tione substantiale et essentiali linee componi ex punctis
tanquam ex partibus. ingreditur enim punctus diffinitionem
essentialem linee tanquam doctrina essentialis eius cum di-
cis: linea est quantitas continua cuius extremitates sunt duo puncta et c.

Necesse Tex.
co. 24. et

autem. Iste est se-
cundus tractatus. 6.
physicorum in quo
Aristoteles determinat
de diuisione mo-
tus. postquam determi-
nauit de compositione
eiusdem. Et di-
uiditur in quattuor
capitula: quo-
rum primum ostendit
motum non esse
in aliquo indiui-

sibile tanquam in subiecto vel in mensura: sed habere sub-
iectum diuisibile et mensuram diuisibile. Secundum capitulum ma-
nifestat multipliciter diuisionem motus tanquam ex parte
temporis quod ex parte mobilis ibi. (Motus autem diuisibilis
dupliciter.) Tertium capitulum perscrutat de diuisione mu-
tationis inuicem: et de ordine illorum ad suos terminos et me-
suram ibi. (Omne autem quod mutat ex quodam.) Quar-
tum capitulum disputat de diuisione moueri et mutari esse
et de ipso ordine ad inuicem in magnitudine et mensu-
ra ibi. (Omne autem quod mutat in tempore.) In primo capi-
tulo Aristoteles ponit quattuor conclusiones quarum prima
est ista. Necesse est ipsum nunc indiuisibile esse. Secunda con-
clusio. Impossibile est motum esse in instanti ibi. (Quod
autem nihil.) Tertia conclusio. Impossibile est quietem esse
in instanti ibi. (At vero neque.) Quarta conclusio. Impos-
sibile est motum esse in subiecto indiuisibili ibi. (Quod
mutat autem.) Circa primam conclusionem Aristoteles facit

Philosophorum.

duo: quoniam primo pmissit vna distinctione fm quas declarat. Scd exequit de intero ibi (Necesse e igit.)

¶ Quam ad primu Aristo. inedit hac distinctionem qz duplex est nuc: v3 seipsuz primu r scdm alteru. nuc fm seipsuz primu est illud qd e pns fm se totu: ita qd no diuidit in parte pterita r in parte futura: r hoc est necessariu: qm tale nuc est finis pteriti r principiu futuri: r sic est finis pteriti q post ipsuz vel est pteritu: s3 omne qd est post ipsuz est futuru aliter no eet finis teporis pteriti. est aut sicut principiu futuri q nihil ante ipsum est futuru: sed o qd est ante ipsuz e pteritu alioquin no esset inciu futuri. Nuc aut fm alteru est illud qd no est pns fm se totu: sed dicit ee pns rone instantis presentis q cotiner: aut rone ppinquitate ad ipsum. verbi gratia. tepus pns paru dicit nuc rone instantis pns cointi ab eo. tepus aut pteritu vt futuru paru. ppinquu huic instanti ena dicit ee nuc. Ita distinctio colligit ex primo posterior. r ex hoc quinu to huius. illud eni. pprie r p se dicit esse tale: r illud s3 alteru est tale qd fm aliquid sui est tale. qui eni sanat fm totu dicit sanari fm se. qui vero sanat fm oculum dicit sanari fm alteru. Propterea instas pns e nuc pprie r per se primo: qz ipsum est pns fm se totum. nullu aut tepus est pprie r per se nuc: qz nulluz tale dicit esse pns fm totu sed fm fm alteru: qm ergo dicitur in pcone per ipsuz nuc est indiuisibile: no est intellegendu de quolibet nuc sed tm de illo qd est no s3 se primu: r no fm alteru. demonstrato. n. q tale no est pns fm se totu: sequit necessario ipsuz esse indiuisibile r ee in quolibet tpe terminas r copulas partes teporis inuic. Le. li. (Necesse aut est r ipsuz nuc q no fm alteru: sed per se r primu dicit) nuc ee indiuisibile r in omni tpe huius no in esse. (Est eni aliquid vltimu eius q est factu). I. ipis pteritu (cuius temporis pteriti. (sup hoc nihil futuri est). i. nulla habz parte futura: (r ueru ipsuz nuc inciu ipis futuri e cui sup nihil e illius quod factu est). i. cuius nulla pars e pterita (q vltuz nuc dixim? vltuzqz ee terminu). I. ipis pteritu futuri (hoc aut si demostret qm huius nuc qd est pns (hoc est per se r ipsuz simul) no habes parte pterita neqz pte futura. (manifestu erit q indiuisibile e.)

¶ **Notandum** primo fm cometatoze cometo. 2. q instas qd dicit finis pteriti r principiu futuri e vnu indiuisibile fm subiectu: sed est diuisibile s3 ronez. s. q vltimu pteriti no e aliud in subiecto a principio futuri. quado cuqz de vna r eadere numero dicunt p dcaamenta diuersaru rationu illa res dicit vnu subiecto r plura ratione. vnde for. est vnu subiecto r plura ratione: quia de forte p dcaant plura distincta rone v3 albu r muricum: qz igitur alia est ratio finis: r alia est ratio principij r tam finis quas principiu dicit de instanti: ideo instans est indiuisibile fm subm r diuisibile fm ratione: qz eadere numero est principiu boze future r finis boze pterite: sed qz no sub ead rone dicit principiu r finis: io o3 q diuidat instans r sic multa fm ronez.

¶ **Notandum** secudo fm cometatoze: eodem cometo q instas in rei veritate dicit de illo qd no diuidit oino r dicit de tepore breui trasumptiue in cuius medio est hoc instans q vulgus appellat tepus presens: r hoc tepus in rei veritate coponit ex duobus teporib? s. pterito r futuro. Inedit cometatoze hac distinctione q instans accipit dupliciter. s. vere r trasumptiue. instans vere su-

ptum est indiuisibile oino. instas trasumptiue sumptu est tepus presens partiu inius medio est instas indiuisibile: q aut istud no fit vere instans. patet. qz diuiditur in duo tepora quoru vnu e pteritu r reliquuz futuru: vulgus tame vocat tale tepus instas: qz no p cipit instas indiuisibile. male ergo dicit Ocham r Baldanus q nihil est simplr indiuisibile in istis gnabilibus r corruptibilibus nisi aia intellectua cu suis accidentibus: r q instas est tepus pns habes oes partes pntes cu fm cometatoze aliquid est instas pte dicit q oino no diuidit: r aliqd est instas trasumptiue q est tepus pns r hoc diuiditur in pteritum r futurum. quare r.

¶ **Notandum** terio fm cometatoze rem eodem cometo q Aristo. dicit instans fm se r no fm alteru esse indiuisibile pseruando se ab isto tepore de quo dicit principia liter. ex quo igit instas dicit de instanti indiuisibile habente suu esse totu simul r no principia de tpe pnti. Aristo. loquit de instanti principaliter sumpto excludendo instas no principaliter sumptu. instas. n. ex quo est finis pteriti r inciu futuri. necesse e q sit indiuisibile: qz si esset diuisibile fm aliquid eet finis pteriti: r fm aliud eet principiu futuri: r per pns no fm se: sed secundu alteru esset finis pteriti r inciu futuri q est contra phz.

¶ Itz si instas q est finis pteriti r inciu futuri eet diuisibile nullu vltimuz neqz principiu alicuius teporis qm quocunqz dato dabo terminu vltiozem r principium pcedee si qdlibet instas est diuisibile: imo nullus teporis aliquis esset vltius terminus: neqz alicuius teporis aliquid eet primu principiu: aut cuiuslibet teporis infinita essent principia r infiniti fines. cuius oppo^m determinat h expsa pho r cometatoze.

¶ **Notandum** quarto fm cometatoze cometo. 2. q Aristo. cu declarauit q veru instas no est pars teporis pteriti neqz futuri. manifestu est q est vnu: r cu hoc est indiuisibile: r no inedit q cu fuerit declaratu q est vnuz apparebit per mediu q est indiuisibile: qm scire esse vnu r scire ipsum esse indiuisibile est in eodẽ ordine: r fundat sup duo fundameta: quoz vnu est q instas no est pars pteriti aut futuri. scdm vero est q indiuisibile no cotinuat cu indiuisibili. Inedit cometatoze ipsum no ee indiuisibile est quoda mo per se manifestu: qz cognito qd ipozat p ly nuc statim absqz medio aliquo scit ipsum esse indiuisibile q duplr pbat. primo ex eo qz instas no est pars pteriti neqz futuri: sed mediu inter illa. nunq eni due partes alicui cotinuut cõsequenter se habet si inter eas cadit linea media. semp eni inter duas tales partes cadit solus pñcus indiuisibilis: igit intelliges tepus pteritu r tepus futuru esse pñrentia r ipsuz nuc mediate inter illa: r no ee pte alicui? illoz statim intelligit absqz medio ipsuz ee indiuisibile. ¶ Scdo pbat idẽ ex eo q instas no est cotinuuz instati neqz aliquã cõpositione pot facere cu instanti. no eni etia sunt vnu vno mo. aliter eni fut. vnu ipsa cotinua vt linea r tepus r aliter termini cotinuorum vt punctus r instas. l. linea. n. r tepus sunt vnum cotinuitate partiu. punctus aut r instas sunt vnuz idẽ uisibilitate r priuatiõe partiu. sicut ergo itelliges lineam vna intelligit simul ea esse cotinua: qz linea ee vna est ipsam esse cotinua sicut intelliges instas esse vnum no cõposituz aliano modo: neqz alteri cotinuuz statim intelligit ipsuz esse indiuisibile cu3 no sit aliud ipsuz ee

Liber sextus

Tex. vnū: i ipsuz esse indiuisibile. (Necesse est igit.) Ista di
 co. 26. stinctione premissa pbatur quadrupliciter. Prima co
 clusio. v3 q est necessarius ipsuz nūc seu instās eē indi
 uisibile i primo sic. idē instans numero est finis prete
 ritū i initū futuri: igitur instās est indiuisibile. pbatur
 pna. q2 si instans est diuisibile ipsuz est diuisibile i duo
 instātia quoz vnuz est finis preteritū i reliquū princi
 pium futuri. i per pns nō idē instās numero est prin
 cipium i finis illo 22 tempo 22. aīs arguit. si enī aliud
 est instans qd est finis preteritū: aliud qd est initium
 futuri. querē vtrū illa instātia sint imediata vel me
 diata. si imediata igitur tēpus cōponit ex instātibz qd
 est reprobātū in primo tractatu: sed illa instātia sunt
 mediata: igitur inter illa mediat tēpus. p3 pna. q2 ista ē
 nā indiuisibilitū eiusdem cōtinuū nature cum alio par
 tibus eiusdē cōtinuū: sed illud pns est icōueniens pzo
 q2 sequit ex illo qd tēpus pteritū i tēpus futurū non
 pnter se habēt ex quo mediat aliquid eiusdē rōnis cū
 illis. ¶ Item sequit scdo q inter instās q est finis pre
 ritū i instans q est principū futuri mediat instans di
 uisibile: qm inter tēpus preteritū i tps futurū: nihil
 mediat nisi instās. si igit mediat tēpus: igitur tēpus est
 instans: sed quodlibet tēpus est diuisibile: igitur istās
 est diuisibile. tunc arguit sic. inter instātia terminantia
 preteritū i futurū mediat tēpus qd est instans diuisi
 bile: igitur iter instās q est finis preteritū: aliud istās
 q est initū futuri mediat instans diuisibile. l. li. (Ne
 cesse est igit idē esse ipsuz nūc q vltimū vtrūqz tēpo
 ribus est.) f. q est finis preteritū i initū futuri. (Si enī
 alteruz instās illo 22 tēpo 22 pnter nō erit alterū alte
 ri) sic q nullū sit instās mediū inter illa ppter illud
 quod nō est cōtinuū ex impartibilibus cōpositū. (si
 autē seorsuz est vtrūqz illo 22 istātibz sic q distāt i nō
 sunt imediata. (interest tēpus oē. oē enim cōtinuū bu
 lus est.) f. istius nature q inter duo instātia indiuisibi
 lia cadat mediū eiusdē rōnis cū alijs partibz. (qua
 re erit vnūqz mediū termino 22.) i. iter terminos prete
 ritū i futuri dabit mediū vnitatz cū preterito i futu
 ro: igitur preteritū i futurū nō pnter se habēt. (At vero
 si potest mediū est diuisibile. erit enī oē tēpus osten
 suz ē in pzo) tractatu q diuisibile sit quare i diuisi
 bile est ipsuz nunc mediās inter instātia termināta p
 teritū i futurū qd est icōueniens.

Notandum q ista ratio pbatur inter
 preteritū i futurū vel
 eē mediū nisi instans indiuisibile: qm si dat mediū
 indiuisibile. illud erit tēpus vel instans diuisibile: si tē
 pus: igitur preteritū i futurū nō sunt tēpora pnter se
 hntia cui? oppo sitū p supponit pbs. Si istās diuisibi
 le aut igit diuidit in tēpora vel in instātia. si in tēpora
 sequit iterū preteritū i futurū non esse tēpora pnter se
 habētia. si diuidit instās in instātia aut igit illa istā
 tia sunt imediata vel mediata. si imediata tēpus cōpo
 nit ex instātibz qd est reprobātū. si mediata aut igit
 mediat tēpus aut diuisibile vel indiuisibile i erit pce
 dere in infinitum. o3 igit dicere q illud instās numero
 indiuisibiliter est finis tēporis preteritū i initū futuri.
 (Si aut diuisibile.) ¶ Scdo arguit phus ad eandē
 cōclusionē sic. si instās est diuisibile sequit hoc icōue
 niens q aliqō preteritū est in futuro: i aliqō futurū ē
 in preterito: q istud sit icōueniens manifestū est cū sit i
 possibile aliqō tēpus preteritū esse futurū: i aliqō tps
 futurū esse preteritū. i q istud sequat arguit qm si in
 stans est diuisibile o3 q sit diuisibile i preteritū i futu

rum. sed instans ex quo est finis preteritū: o3 q fm se to
 tum sit in preterito: q2 finis fm se totū est in eo cui? si
 nis: i q2 est principū futuri o3 q sit fm se totū in futu
 ro ergo si instās est diuisibile: i nō pōt diuidi nisi in p
 teritū i futurū o3 partē instātis futurā esse in preterito: i
 partē preteritū esse in futuro: i ita habet preteritū in fu
 turo i futurū in preterito qd fuit pbandū. l. li. (Si
 autē diuisibile est ipsuz nūc erit aliqd qd faciū est.) l. p
 teritū (in futuro i futuri) erit aliud (in eo q faciū est)
 i. in preterito (fm q enī diuidet hoc determinat preteri
 tum i futurū tēpoze). i. diuidet in duas partes quarū
 vna determinat preteritū i alia futurū. hūc icōueni
 ens est q est faciū esse futurū i ecōtra icōueniens est
 instans esse diuisibile.

Notandum hic fm cōmētatozē cō
 mento. 26. q instans si
 ponat tēpus diuidit per vnū tēpus in preteritū i fu
 turum: i q2 est terminus inter preteritū i futurū vt de
 scribitur: necesse ē vt pars preterita que est in eo sit fu
 tura: q2 distinguat ab vltimo q est inter tēpus preteritū
 i instās diuisibile. i similitr sequit vt pars futura sit p
 terita: qm illuc erunt tria vltima. f. vltimū per qd diui
 ditur instās i vltimū per q cōtinuat cū preterito: i vlti
 muz p qd cōtinuat cū futuro: i vlt cū istud tēpus acci
 pitur fm q est post preteritū erit futurū: i cū accipit fm
 q est ante futurū erit preteritū i sit partes ei? qm cū
 diuidit in duo diuidit in preteritū i futurū: i vtrūqz est
 preteritū i futurū insit qd ē ipote ¶ Triā icōuenien
 tia inducit cōmētatozē. cōcesso q istās sit diuisibile pzi
 mū icōueniens q tps preteritū est futurū i ecōtra: qm i
 stans si diuidit mediū diuidit in duo tpa: quoz vnū
 est preteritū i reliquū futurū: sed instās est termin? vtrū
 usqz tps: igit secū dū se totū est in preterito i secundū se
 totū ē in futuro: sed ipsius vna pars ē tēpus preteritū
 i alia pars tēpus futurū: igit ps preterita ē futura i ps
 futura ē preterita. Scdō icōueniens q vltimū tps bz tria
 vltia: qm vltimū tps ē istās: f. bz tria vltia si ipm est
 diuisibile. igit i. q istās hēat tria vltia. arg. bz enim
 vnū vltimū p q diuidit iduas ptes i vnū vltimū per
 q pnuat tpi preterito: i vnū p q pnuat tpi futuro: si
 enī istās est diuisibile o3 q sit tps pnuatū preterito i
 futuro q nō pnt fieri nisi p diuersa vltia. Tertiū icōue
 niens q istās f3 se totū ē preteritū: i f3 se totū ē futurū: q2
 istās f3 se totū ē post preteritū: i f3 se totū ē an futurū: f3
 diuisibile q f3 se totū ē post preteritū ē f3 se totū futurū
 i diuisibile q f3 se totū ē an futurū f3 se totū ē preteritū:
 igit si istās sit diuisibile cū istās sit finis preteritū i prin
 cipū futuri: sed q istās f3 se totū ē preteritū i f3 se totū
 ē futurū. (Sit at.) Tertiū arguit pbs ad eādē pctionēz
 iferēdo aliū icōueniens v3 q istās nō f3 se f3 f3 alterz ē
 finis preteritū i initū futuri q istō sit icōueniens p3: q2 i
 stās diffinit p cōtinuatiū i diuisiū ptiū tps vt pa
 tuit. 4. b. q2 nō eēt vnū si istās p alterz i nō p se eēt fi
 nis preteritū i initū futuri: i q illō seqt arguit. nā qd q
 istāti dato si ipz ē diuisibile ipm diuidit i duas partes
 qm vna dterminat preteritū i alia futurū: igit istās signa
 tuz nō ē finis preteritū fm se f3 fm alterū v3 fm pte sui p
 cedēte: nec ē principū futuri f3 se f3 f3 alterz. f. f3 ptem
 subsequēte. l. li. Si aut cū icōuenienti adducto sequit
 aliud v3 q (i nō p se erit hoc). f. finis preteritū i initū
 futuri ipm (nūc f3 f3 alterū diuisio. n. nō fm ipz ē) si p
 se ipsuz i nō p alterz o3 eēt termin? tps. ¶ Notandū
 fm cōmētatozē cōmētō. 27. q ista ipotia ptingit po
 nētibz q istās ē tps q2 diuisio nō ē in cēntia. i. in nā i

Tex.
 cō. 27.

Et iij

Whifcorum.

Tex.
90.27.

q3 successiuo ꝛ nisi hēret totū s
tes hñt totū suū eē fil. ppea su

Lex.
cô.28.

ponēdo q̄ a. sit totū tps p q̄ soz. nō ēz t. totū tps p q̄ soz. ēz t. c. vñū mīmū a. q̄ imēdiatū b. tpi q̄ sit iaz in stās pñs. r p3 q̄ c. istās pñs i q̄ soz. nō ēz t. imē: post c. erit i gis af vltimū soz nō ēē soz ias v3 c. istās. s̄itr arguāt in dīffōne ponēdo q̄ v. sit mīmū tps sēnsibile totū tps i q̄ soz. h3 ēē q̄ dē sit imēdiatū toti tpi in q̄ soz. h3 nō ēē post ēē: s̄it d. iā istās pñs. r arguāt. soz. ē i d. istāi pñi r nō erit post d. istās: i gis d. ē vltimū in stās ēē soz ias. t̄i argē de soz ias. r d. oib3 alīs. ¶ Jē itē n̄ p̄it sit vitare qñ duo dīctōia s̄it sit vā: qm̄ q̄ cūq̄ s̄it eodē istāi illa s̄it sit p̄ Arist. 4. b. 3. i gis p̄ idē q̄ cūq̄ s̄it vā i eodē istāi illa s̄it s̄it vā: s̄i dūo iūcē dīctōia s̄it vā i eodē istāi istās ē dīffibilibē q̄ d. mīoz declarāt accipēdo vñū istāi i cui3 vna mē: illuāt a. pñc̄: r i alia nō illuēt: tē istā dīcēt a. pñc̄: illuēt a. pñc̄: nō illuāt: s̄it vā i istāi signatō: cū pñmō eoz s̄it vñū i p̄ia p̄t: r scōs s̄it vñū i scōa p̄t. p̄ea ēē: fun dāmētō h̄oīs arḡ s̄istōs burle. i. l. b3 p̄t. oīs dīctōis p̄s̄ferri ad eadē mēsurā: vñ colligē a p̄bo. i. p̄par. 1. s̄3 p̄ q̄cūq̄ mēnfa diuisibilī nō repugnat dīctōia ēē s̄it vā: q̄ vñū h̄t ēē vēz. p̄ vna mē: mēsurē r alīd p̄ alia. i gis iā mēsurā ad qua mē: dīctō ē indīuisibilis: q̄ quidē mēsa nō v̄r ēē n̄st istās i gis istās ē indīuisibile. ¶ Et p̄firmat. q̄nq̄cūq̄ vñū dīctōia ēē vēz reliquū n̄ ēē vēz p̄ Arist. vbi sup̄a q̄o v̄z dīstīn̄ fiat. p̄ mēsa indīuisibilī r dī. p̄posuī: aut p̄ mēsurā diuisibilī: s̄it illa. p̄pō nō ē fālā q̄ t̄n vidēt ēē p̄ctip̄i. nā in q̄cūq̄ mēsurā diuisibilī vñū dīctōia ēē vēz nō repugnat in eodē alitēz ēē vēz. Demū multēt s̄it r q̄ subio finit r subio dīstīn̄ ēē v̄ gñō: illatio: r radi3 solaris: iunt r̄it istis nō r̄ndē alīqua mēsurā adēq̄a nisi indīuisibilē que nō vidēt ēē nisi itans: i gis ēē t̄n in spālī arguāt v̄ eodā p̄bādo nēcio alīq̄ dīuisibilīa i tpe q̄ p̄z. v̄o cāt nūc. r cōmētōr i s̄tēdo plura īcōueniētiā r taz il līs q̄ alīs abfurdā: quoz p̄mū ē a. co3: erit pedalis quātītatis. p̄ba ē. i. pono q̄ a. sit sēmpedalīs quātītatis: augēat i p̄ia medietate istī h̄ozē futurē v̄q̄ ad pedalitātē inclūsue: q̄ p̄zinue in scōa medietate h̄ozē adēq̄te dimīnuēt v̄q̄ ad sēmpedalitatē q̄ cōtinue h̄a bebit a. r nūq̄ quātītātē maiorē in casu isto a. erit p̄dalis quātītatis. arguāt q̄ nō in p̄ia medietate cū cōtinue in p̄ima medietate vēz. erit dicere. a. augē v̄r p̄us pedale quātītātē: nō etiā in scōa medietate h̄ozē: q̄ p̄zinue ēa erit vēz dicere a. dimīnuēt v̄lūs sēmpedalitatē: nō ēē in istāi medio indīuisibilī: q̄z istī nō p̄cedūt illud ēē. Scōz īcōueniēs. alīqd ē pedale r erit tripedale r nūq̄ erit bipedale: q̄ istud sit īcōueniēs sicut p̄i mūz manifestū ēst q̄z nō ē trāsī? de extremo ad exte mūz n̄st per mediū v̄ patuīt quinto bulus: r q̄ illud sequatur arguāt ponēdo q̄ b. sit pedale tantū r augēat r̄it vñf̄m̄t̄er in h̄ozā futura v̄q̄ ad tripedalitatē inclūsue: isto posito pater q̄ b. ēē possibīle r erit tripe dale r q̄ nūq̄ erit bipedale arguitur: q̄ nō in p̄ima medietate h̄ozē: nec in secūda medietate h̄ozē cū nō sit ratiō plus de vna medietate q̄ de alia ēē q̄o vñf̄oz mīto erit augēbīl per totaz h̄ozaz nō etiā in instantī mē dīo ex quo negant īnstāiā īndīualuā: neq̄ potēt dīci q̄ illud erit bipedale in tota h̄ozā cathēgorice: r ī nulla eius parte quoniā hoc implicat cōtradictōnez. Et in eodē casu sequit q̄ aliqua sunt duo mobīlīa cōtinue simul exīstētia eiusdēz quātītatis omnino que per aliquod tēpus eque velocitē mōuebunt: quoz v̄nuz in fine illī tēpōis erit bipedale r nō reliquū v̄3 aduo q̄ a. sit pedalis quātītatis r mōuebī t̄n p̄ p̄ima

Liber sextus.

medietate hore & eque velocius cū. b. ¶ Tertiū inco-
ueniens p totā horā futurā. a. erit ineqle. b. tñ in eadez
hore aliqñ a erit eqle b: pbat & pono q a sit tripeda-
lis qñtatis & b pedalis & q in prima medietate hore
future vniformiter maiorabit vsq ad tripedalitatē: &
sequit q aliqñ in hore futura a erit tripedalis quāti-
tatis & in eadē hore b aliqñ erit etiā tripedalis quāti-
tatis ex quo maiorabitur vsq ad tripedalitatē inclusi-
ue: & qz p totā istā horā a erit ineqle b arguitur qm
qualitercūq diuidatur hore futura siue in medietates
siue in quartas siue in octauas siue in ptes pportiona-
biles pñue quacūq pte signata in illa a erit ineqle
b cū tota illa a erit tripedalis quātitatis & nō b linea
tirozematice accipiedo l p tota. ¶ Quartū inconueni-
ens q a ad b hz pportione maioris ineqle tatis & pñ-
ue p totā horā futurā hēbit pportioez maioris ineqle
tatis & tñ aliqñ in hore futura hēbit pportioez eqlita-
tis: pbat ponēdo q a sit vn⁹ ignis potēte vt qñuoz
& b vna aqua potēte vt duo q dē vniformiter frēdat
in potētia vsq ad gradū vt qñuoz in prima medietate
hore & in secūda pñueremur vsq ad gradū in q
est ito posito arguat hoc inconueniens sicut & alia pce-
dētia. ¶ Oia em hec ex infinita alia sequitur negādo in-
stātia indiuisibilia que nō sequēnt pcedēdo instātia in-
diuisibilia: vñ in pzo casu dicēdū q in medio instanti
hore erit ita q a est pedalis quātitatis: in secūdo casu
q in medio instanti hore b erit bipedale & in tertio casu
q nō p totā horā a erit ineqle b qz in medio instan-
ti ambo erit tripedalis quātitatis: & pñuit vico q i
qñto casu nō pñue a hēbit ad b pportioez maioris
sequitatis qm i istāti medio ambe erit potēte vt qñuoz.

Contra in diuisibilitate pñuitatis arguit
qdrupl & pzo sic. ¶ De accidēs hz
adeqñ subiectū: sed instās ē accidēs igitur hz adēqua-
tū subiectū. Quero igitur vtz illud subiectū sit diuisi-
bile vel indiuisibile. si diuisibile igitur instās ē accidēs
diuisibile. pñia: qz accidētia mēsurā sūis subiectis:
si indiuisibile: illud nō ē de⁹ neqz aliqua intelligētia
neqz intellectus hūanus vt pñ: neqz in alio subiecto in-
diuisibili vt induciue liquet. Secūdo sequit q aliqd si
mul incipit & definit esse gnātur & corrūpitur. pñia:
qz instās pñis est & nunq fuit & nunq erit: igitur inci-
pit & definit esse: qm nunq ante gnābatur hoc instās:
qz nō fuit neqz postea corrūpitur qz nō erit igitur iam
gnātur & corrūpitur. sed pñis ē fūm: qz nō in tpe exq est
indiuisibile: neqz in instāti qz nō in seipso fm cōmē. a.
hui⁹. neqz etiā i alio instāti qz tūc essent instātia simul
immo infinita pñm ibidem. ¶ Tercio possibile ē q
de⁹ nullo tpe existēre & absq aliquo motu creet vnam
intelligētia deinde eā annihilat. quo posito quero vtz
eodē instāti nūero mēsurabūtur illa creatio & illa an-
nihilatio vel diuersis instātib⁹: nō diuersis instātib⁹ qz
tūc duo instātia essent imediata. o3 igitur q eodē instā-
ti qd non pñgit nisi instās sit diuisibile in duas ptes
p quaz vnā pte mēsurare creationē & p aliaz annibi-
lationē. ¶ Quarto sequit q de⁹ in primo instāti mun-
di incipit esse & in vltio instāti mūdi definit esse: pñio
q tps incipit esse & definit esse iuxta opiniōē fidei. q
illud nō sit pcedēdū manifestū ē & q sequat arguitur
qz in pzo instāti mūdi de⁹ fuit & nō ante illud instās
de⁹ fuit sumpt in vltio instāti mūdi de⁹ erit & nō post
illud instās de⁹ erit: exq ante & post dicit differētia tps
vel instās: & ipm instās est indiuisibile: sed illa nō se-
queretur ponēdo instās diuisibile: qz cū ptes sint pñ-

ores toto & posteriores toto dicerem⁹ q deus fuit an-
te primū instās mūdi. si in prima medietate eius: & erit
post vltimū instās mūdi v3 in secūda medietate. Ad
primū negatur antecēdēs qz sepe dicit⁹ ē q pñci⁹ linee
& superficies sūt accidētia & nō habent adēqñ subiecta
sed p accidēs sunt in materia rōne corpis de pñdican-
to quātitatis. cōsimiliter posset dici de instāti qd est in
subiecto p accidēs ratioe tēpōis: cōceditur tamē q hz
adequatū subiectū v3 mūdū: nec semp accidēs diui-
ditur diuisiōe subiecti & maxime quādo illud est multi-
plicabile sicut tps vel instās quoz. qdlibet est subie-
ctiue in mūdō: & in qualibet pte mūdi p multiplicatio-
nem. nā ad eundē punctū mundi multiplicatur instās
cū id instās numero sit ad quēlibet punctū mundi si-
cut tēpōis. ¶ Ad secūdū concedo cōclusionē addu-
ctam: & cōsequenter dicitur q instās pñis in nullo in-
stanti incipit vel definit esse neqz in aliquo instāti gene-
ratur vel corrūpitur: loquēdo de instāti formaliter s3
solū in tēpōe pñenti: qz etiam instās nō mutatur in
tēpōe adēquate: ideo nō oportet instās pñis ēē bi-
uisibile. ¶ Ad tertiū dicitur q illa creatio & illa annibi-
latio fieret in diuersis instātib⁹ neqz icōuenit de potē-
tia dei duo instātia esse imediata h3 illud nō sit possibi-
le naturaliter: pñtamē dici q sicut repugnat tpi fieri
to esse cū futuro ita repugnat instāti esse simul cū alio
instāti: aut esse illi imediatē aut cōsequēter se habēs.
¶ Ad quartū negatur psequētia & dicit q de⁹ fuit an-
te primū instās mundi & erit post primū instās mun-
di: & ante & post nō semp dicit differētia tēpōis vel
instantis tēpōis sed aliqñ dicit eternitatē & eum q
rum quodlibet dicitur esse ante tēpōis & post tēpōis:
neqz melius diceretur ponēdo diuisibilitatē instantis
q illo posito in nullo instanti aliquid incepisset esse:
neqz vñq definit esse quoniā quocūq instanti dato i
quo aliquid fuit illud fuit ante illud instās. s. immedi-
ate: & si in aliquo instanti aliquid erit illud erit post il-
lud instās. s. immediate posteriori: & breuiter nō pos-
set dari aliqd instās in quo aliquid posset incipere vel
definire esse: sed ponēdo instātia indiuisibilia in tēpōe
talitā inconueniētia nō sequit.

Quod autem

Tex.
29.60.

nihil. Secūda con-
clusio est ista: Impos-
sibile est motū esse in
instāti: pbat: in qua
cūqz mēsurā pōt esse
motus in ea pōt ali-
quid veloci⁹ & aliqd
tardius moueri: sed i
instāti nō pōt aliqd
veloci⁹ & aliqd tardi⁹
moueri: igit i instāti
pōt esse mor⁹: pñia

cū maior ex determinatis. 3. ca⁹ pñmitrat⁹: & mīor
dclarat: Si ei i instāti pñt aliqd veloci⁹ & aliqd tardi⁹ mo-
ueri cū mobile veloci⁹ i mīori mēsurā pñrāseat eqle
spaciū p diffinitioez velocitatis seqt q ē oare mēsuram
mīorē q sit istās & p pñs istās ē diuisibile qd ē pñ-
mā pñioezh⁹ ca. 3. pñs sic arguit ponēs q istās in q
dz fieri mor⁹ sit. n. & magnitudo pñrāseūda a mobiliue
locioz i illo instāti sit a b & magnitudo pñrāseūda a mo-
bili tardioz i eodē instāti sit a g pñs magnitudinis a b
qm mobile tardi⁹ vt pñz p diffinitioē in equali tēpōe

Philosophorum

pransit min⁹ spaciū: tūc fac suā demonstratōez pbs sic in mēsurā. n. mobile tard⁹ p⁹trāsīt. a. g. magnitudinez: igit⁹ mobile veloci⁹ in mino⁹ mēsurā p⁹trāsīt eandem magnitudinē: patet p⁹na p⁹ diffinitionē velocioris et vltra mobile veloci⁹ p⁹trāsīt magnitudinē. a. g. in mino⁹ mēsurā q⁹ mobile tard⁹: si mobile tard⁹ p⁹trāsīt illam magnitudinē in instāti. n. igit⁹ mobile veloci⁹ p⁹trāsīt eandē magnitudinē in mino⁹ mēsurā q⁹ sit instās et p⁹ nās instās ē diuisibile cui⁹ oppositū est demonstratuz. l. e. li. Q⁹ aut⁹ nihil ē i⁹ ipso nūc moueat ex his⁹ dictis et dicēdis (manifestū est si nāq⁹ est ita q⁹ mor⁹ est i⁹ instāti) p⁹tingit aliud (et velocius moueri in ipso nūc et tard⁹ si igit⁹ ipm nūc in quo. n. moueat aut⁹ veloci⁹ in ipso p. a. b. ergo tard⁹ in ipso p. mino⁹ magnitudinez: q⁹ sit. a. b. mouebit⁹ per. a. g. qm aut⁹ tardius in toto ipso nūc mouebat p. a. g. velocius ergo (in mino⁹ q⁹ bec) i. in mino⁹ mēsurā q⁹ instās. n. (mouebat q⁹re diuidet ipm nūc sed erat indiuisibile) p⁹ p⁹lmā p⁹clusiōez (nō ergo ē). i. cōtingit (moueri i⁹ ipso nūc).

Notandum

fm cōmēta. cōmēto. 29. q⁹ nō pōt aliqd dicere q⁹ illud q⁹ nihil ē veloci⁹ ē illud q⁹ mor⁹ in instāti et illud q⁹ nihil ē tard⁹ ē illud q⁹ mor⁹ p⁹ magnitudinez indiuisibile et si hoc eēt nō eēt p⁹portio inter istū mor⁹ et alteros motus. f. q⁹ ē in maxima velocitate et maxima tarditate q⁹ nō ē p⁹portio inter lineā p⁹ pūctū et motū ē p⁹ se q⁹ mor⁹ sūt p⁹portio abiles fm veloci⁹ et tardius.) hec cōmē. Rō ergo aristo. posset ab aliquo sic solui: negādo q⁹ in q⁹q⁹ mēsurā pōt esse motus in ea pōt aliqd veloci⁹ et tard⁹ moueri qm sicut illud tardis sine mouet q⁹ p⁹trāsīt magnitudinē indiuisibile: ita illud velocissime mouet q⁹ mouet in instāti indiuisibili sicut nō p⁹tingit signare duo mobilia in eq⁹ velocit⁹ mota sup⁹ magnitudinē indiuisibile: ita nō p⁹tingit duo mobilia in instāti moueri vni⁹ alio velocius aut tardius.

Contra

ista rāsonē arguit cōmē. Qm dāta illa sequit⁹ q⁹ mor⁹ aliqd sūt eius⁹ modi speciei q⁹ nō sūt inuicē cōpabiles i⁹ velocitate q⁹ est impossibile. et p⁹ p⁹na. q⁹ pūctus nō ē cōpabilis li⁹ nec neq⁹ instās t⁹ p⁹ igit⁹ mor⁹ fact⁹ sup⁹ pūctū nō ē cōpabilis motui facto sup⁹ lineā: neq⁹ motus fact⁹ i⁹ instāti nō ē cōpabilis motui facto in tpe. Et q⁹ illi motus sūt eiusdē sp⁹ p⁹ dato q⁹ sint ad terminos eiusdē speciei.

Dubitatur

qm mobile ē in instāti igitur mor⁹ ē in instāti. p⁹ p⁹na: q⁹ si subiectū ē in instāti q⁹libet accidēs ei⁹ est in instāti. vñ q⁹ accidēs mēsurat subiecto iuxta illud p⁹hi in p⁹di cām. q⁹ta fuit sup⁹ facies tāta albedinē eius ēē dices oīs mēsurā subi⁹ ē mēsurā oīm accidētū ei⁹. Lū igit⁹ motus sit accidēs mobilis p⁹ aristo. 3. hui⁹. et instās ē mēsurā mobilis p⁹ ipm. 4. hui⁹. igit⁹ instās ē mēsurā motus. Et p⁹terit oēs regule loycoz di. q⁹ si aliquid mouetur ill⁹ i⁹ aliqd instāti mouet⁹: et si aliquid mouebat⁹ aut mouebit⁹ q⁹ illud i⁹ aliqd instāti mouebat⁹ aut mouebit⁹ et gnāliter q⁹ q⁹lectūz et q⁹ntūz sūt aliqd ipm i⁹ aliqd instāti fuit tale vel tm: et si aliqlē vel aliqntū erit aliqd ipm in aliqd instāti erit tale aut tm. Rūdet q⁹ mor⁹ dupl⁹tr diuidit⁹. f. diuisiōē mobilis et diuisiōē t⁹ p⁹is vt videbit⁹ i⁹ seq⁹ntica: et q⁹libet isto p⁹ modo p⁹ d⁹ cē in instāti nō q⁹ dē p⁹ se p⁹ accidēs. Sicut em⁹ pūct⁹ p⁹ accidēs p⁹trāsīt ad p⁹trāsitiōez spaciū et p⁹ accidēs mouet ad spaciū ist⁹ mobilis: ita mor⁹ ē p⁹ accidēs i⁹ instāti rōne mobilis in q⁹ tāq⁹ in s⁹o et rōne t⁹ p⁹is in q⁹ ē tāq⁹ in mēsurā. Si ei⁹ mobile ē o⁹z q⁹ sit in instāti nō tm mēsurat instāti mēsu

ra adēq⁹ t⁹is vt diuidit diuisiōē t⁹is. Lōcedat igit⁹ q⁹ motus ē in instāti et q⁹ aliqd mouet i⁹ instāti et mouebat⁹ ac mouebit⁹ in instāti nō q⁹dē p⁹ se sed p⁹ accidēs. Aristo. aut⁹ dicit motū nō posse esse in instāti tāq⁹ in mēsurā p⁹ se: q⁹ ea q⁹ sūt p⁹ accidēs nō sūt q⁹dā in scia speculatiua fm p⁹hm. s. h⁹. (At vō neq⁹). Secūda p⁹cto. Impossibile ē q⁹dē esse in instāti. Ista p⁹ctoem pbs tripl⁹tr. pbat et primo sic: Illud d⁹ quiescere q⁹ ē aptū natū moueri et nō mouet⁹ qm ipm ē innatū moueri neq⁹ fm dispōem fm quā ē innatū moueri n⁹z eo mō q⁹ ipm ē innatū moueri: sed nihil ē inatū moueri in instāti: igit⁹ nihil innatū ē quiescere i⁹ instāti: et p⁹na cū mino⁹ ex secūda p⁹cto. ne h⁹ ca⁹. maior aut⁹ p⁹z ex diffinitionē quietis. Ex q⁹ enim quies ē priuatio motus: et opposita priuatiue h⁹it⁹ fieri circa iō a q⁹q⁹ subiecto et a q⁹q⁹ mēsurā remouet⁹ motus ab eodē subiecto et ab eadē mēsurā remouet⁹ quies: iō si aliquid nō pōt moueri neq⁹ illud pōt quiescere: et si in aliqd mēsurā nō pōt esse motus etiā i⁹ eadē nō pōt esse quies. l. e. li. At vero neq⁹ quiescē p⁹tingit i⁹ instāti (quiescē em⁹ dicit⁹ aptū natū moueri q⁹ nō mouet⁹ qm aptū natū est et q⁹ sic q⁹re qm in ipso nūc nihil aptū natū ē moueri manifestū ē q⁹ neq⁹ quiescē) est ali quid innatū in instāti pbs intelligit⁹ p⁹ qm mēsurā mor⁹ et p⁹ q⁹ dispōem fm quā sit motus et p⁹ sic modū q⁹ mobili mouet⁹: vt p⁹z ex antiq⁹ trāslatiōē et cōmento.

Notandū

q⁹ eo mō q⁹ p⁹cessum ē motū ēē in instāti: p⁹ accidēs. aliquid em⁹ quiescit in instāti p⁹ accidēs: et sic quies ē in instāti p⁹ accidēs: Lū em⁹ dicit pbs quiescē nō ēē in instāti neq⁹ aliquid quiescē in instāti itel ligit⁹ durationē quietis nō mēsurari instāti: sic neq⁹ durationē motus mēsurari instāti.

Sed dubitatur

qm inter q⁹scunq⁹ duos mor⁹ p⁹ os cadit quies media fm p⁹hm. s. h⁹. sed aliqd p⁹nt esse mor⁹ p⁹ in t⁹ib⁹ i⁹mediat⁹ fm oīa gnā motū: igit⁹ inter illos sp⁹ eēt quies media: s⁹illa quies nō posset mēsurari nisi instāti copulāte illa t⁹pa: ergo in instāti pōt esse quies. Rūdet q⁹ quies dupl⁹tr accipit⁹ v⁹ p⁹rie et i⁹ p⁹rie: quies p⁹rie sup⁹ta ē priuatio motus diuisibilis: et talis nō pōt ēē in instāti tāq⁹ in mēsurā sic neq⁹ motus. Quies aut⁹ ip⁹proprie sup⁹ta ē priuatio mutatiōis i⁹ diuisibilis: et talis pōt esse i⁹ instāti tāq⁹ in adēq⁹ta mēsurā. Loquit⁹ ergo pbs de quiere sup⁹ta p⁹rie et nō i⁹ p⁹rie. Ampl⁹ si idē.) ad eadē p⁹ctōē inferet⁹ istud icō uenies q⁹ aliqd p⁹ eodē instāti mouet⁹ et q⁹scit⁹ imagiāt pbs. a. b. t⁹pa p⁹nter se h⁹nta q⁹z v⁹triusq⁹ termin⁹ sit. c. cōtinuās illa t⁹pa inuicē: et q⁹ aliqd mobile moueat adēq⁹re in. a. et q⁹scat adēq⁹re i⁹ b. isto posito arguit pbs sic: Illud q⁹ mouet⁹ in aliqd t⁹pe toto mouet⁹ in q⁹libet illius t⁹pis in q⁹ innatū ē moueri: s⁹ aliqd mobile mouet⁹ in. a. t⁹pe toto: igit⁹ illud mobile mouet⁹ i⁹ q⁹libet ip⁹. a. in q⁹ innatū ē moueri: s⁹ c. instās ē aliqd ip⁹. a. in q⁹ mobile innatū ē moueri si mor⁹ pōt fieri i⁹ instāti: igit⁹ mobile mouet⁹ in. c. instāti. Ip⁹ illud q⁹ quiescit in aliqd t⁹pe toto quiescit in q⁹libet ip⁹ in q⁹ innatū ē quiescē: sed mobile signatū mouet⁹ in. b. t⁹pe toto: igit⁹ illud mouet⁹ i⁹ q⁹libet ip⁹. b. in q⁹ innatū ē quiescere: sed. c. instās ē aliqd b. in q⁹ mobile signatū innatū ē quiescere si in instāti pōt esse quies: igit⁹ mobile signatū in. c. instāti quiescit et idem in eodē instāti mouetur vt probatum est: igit⁹ idē mobile in eodē instāti mouet⁹ et quiescit q⁹ im plicat cōtradictionē. l. e. li. (Amplius si idē quidē nūc in eisdē t⁹pb⁹ est) vt finis vni⁹ et p⁹ncipiū alteri⁹. (Lō

Lex.
cō. 30.

Lex.
cō. 31.

Libert septus.

tingit aut hoc quidem moueri aliud aut quiescere totum
id est contingit signare duo tempora imediata in quorum uno
est tunc moueri et in alio tunc quiescere. (Quod autem mouetur
in tempore toto in quolibet mouebit huiusmodi finem quod apud
naturam est moueri et quiescere similiter quiescit: contingit
idem simul moueri et quiescere. Idem enim est ultimum tempus
utroque ipsum nunc.)

Notandum quod si unus et idem terminus sit ali-
quid utriusque scilicet in quo est mo-
tus et in quo est quies non tamen propter hoc sequitur
quod in huius termino sit simul motus et quies nisi sup-
ponatur quod in hoc termino sit aliquid apud naturam quies-
cere vel moueri. ideo ista ratio est contra aduersarios
ponentes in instanti posse esse quietem et motum. propterea
non absolute arguit philosophus: Si aliquid mouebi-
tur in toto a tempore quod ipsum mouebitur in quolibet a
tempore: quia argumentum ita procederet contra cum si-
cut contra aduersarios. sed arguitur sic: hoc mouebi-
tur in toto a tempore: igitur mouebitur in quolibet a
tempore in quo est innatum moueri. hoc quiescit in
b. tempore toto: igitur quiescit in quolibet illius in
quo est innatum quiescere: sed nullum mobile est inna-
tum quiescere aut moueri in aliquo instanti semper in-
telligendo per se quia per accidens non inconuenit: ut est
ostensum in secunda conclusionem.

Contra modum arguendi philosophi pro-
batur contraria et contradictoria ve-
rificari de eodem simul pro eodem instanti dato illo
modo arguendi: ponendo quod in a. tempore erit fortis
adequate albus: et in b. tempore erit adequate niger. et
arguitur sic: Fortis erit albus in toto tempore: igitur
fortis erit albus in quolibet ipsius. a. in quo fortis in-
natus est esse albus: sed c. instans est aliquid. a. i quo
fortis innatus est esse albus: igitur in c. instanti fortis
erit albus. Item fortis erit niger in toto tempore: igitur
erit niger in quolibet ipsius. b. in quo innatus est ef-
se niger: igitur fortis esset niger in c. instanti. Et ita ha-
beo quod in eodem instanti fortis erit albus et niger et co-
sequenter albus et non albus: arguendo de non albo si-
cut de nigro. ¶ Et confirmatur: quoniam philosophus. 2
huius ponit quod si aliquid erit album in aliquo tempo-
re primo: ipsum erit album in quolibet instanti illius
temporis preterquam in ultimo: ita si aliquid mouebitur
in toto tempore. a. non oportet quod moueatur in quoli-
bet instanti illius in quo innatum est moueri: sed i quo-
libet preterquam in ultimo. quo concesso non sequitur ideo
simul moueri et quiescere. Respondetur quod responsio
Aristotelis non est demonstratiua simpliciter sed e de-
monstratiua contra aduersarios. hoc enim est differē-
tia inter rem permanentem et successiuam: quoniam res
permanens est in primo instanti sui temporis: sed
non in ultimo: Res vero successiuam non est in primo
neque in ultimo instanti sui temporis quoniam in tali
ultimo esset aliqua sua pars. Constat autem rem suc-
cessiuam in omni mensura esse in qua est aliqua pars
eius: sed aduersarii tenentes motum et quietem posse
fieri in instanti habent dicere motum componi ex indi-
uisibilibus: et consequenter motum a temporis esse in
c. instanti quod est ultimum illius temporis. Cum autem
quies sit res permanens et sit in instanti per illos digi-
tum est quod ipsa sit in tali instanti primo sui temporis:
quapropter sequitur quietem factam in b. tempore tunc
in c. instanti quod est principium illius temporis: ideo si
possibile est motus vel quies in instanti: possibile est

aliquid moueri et quiescere in eodem instanti. (Ampli-
us autem.) Tercio ad eandem conclusionem arguit sic
philosophus: Quiescere in se habere eodem modo i in-
stanti non est prius neque posterius: igitur nihil quiescit
in instanti: patet consequentia cum minori ex quo in-
stans est indiuisibile. et declaratur maior: nam quies
est priuatio motus per motum ipsum mobile ali-
ter se habet nunc quod prius aliter posterius quod nunc: igitur
per quietem ipsum quiescens consimiliter se habet
nunc sicut prius et posterius sicut nunc: ideo sicut mo-
tus non est in instanti tanquam in mensura propter caren-
tiam prioris et posterioris in eorum: ita quies non est in
instanti propter consimilem causam: non igitur mo-
tus vel quies est in instanti sed est in tempore tanquam in
mensura. L. 2. li. Amplius autem quiescere dicere quidem
dicimus illud (quod similiter se habet ipsum et par-
tes et nunc et prius in ipso autem nunc et prius in ipso
autem non est prius quare neque quiescere necesse ergo
est et moueri quod mouetur in tempore et quiescere quies-
cens in tempore.)

Notandum quod Aristoteles probauit
motum non esse in in-
stanti quoniam per unam rationem propriam: pro-
bat autem quietem non esse in instanti per tres ratio-
nes quarum prima probat quietem non esse in instan-
ti per hoc quod motus non est in instanti. Alie autem due
sunt communes motui et quieti: quoniam quilibet in-
differenti probat motum non esse in instanti sicut qui-
etiam non esse in instanti: hec tamen ultima ratio non
inuenitur in antiqua translatione neque in commento.

Contra predicta arguitur probando quod
motus et quies sunt in aliquo in-
stanti: quia omne quod sentitur est in aliquo instanti:
sed motus et quies sentiuntur: igitur sunt in aliquo in-
stanti. patet consequentia cum minori per Aristotelem
secundo de anima dicens quod motus et quies sunt sensi-
bilia per se et sensibilia communia. maior declaratur:
quoniam sensatio fit in instanti cum non habeat con-
trarium et maxime visio per commentatorem. 2. de ani-
ma: igitur illud quod sentitur est in instanti. Respon-
det Burleus quod non oportet si motus videtur in instā-
ti quod propter hoc sit in instanti: quia licet videri sit inferi-
us ad esse non tamen videri ad esse non tamen videri in
instanti est inferius ad esse in instanti. ¶ Sed contra.
Sensus in actu est sensibile in actu simul sunt et non sunt:
per aristotelem et commentatorem. 2. de anima. igitur in
in quacumque mensura est sensus in actu in eadem men-
sura est sensibile in actu: sed motus est sensibile in actu
quando actualiter videtur: igitur si visus in actu est in
instanti motus in actu est in instanti. ¶ Item. 7. huius
dicit philosophus quod in omni motu mouens et motum sunt simul. si-
ue sit motus realis siue intentionalis: et consequenter agens
et patiens sunt simul: sed motus est agens et sensus pa-
tiens: igitur sunt simul: sed sensus est in instanti: igitur motus est i
instanti. ¶ Unum quod sensatio fit in instanti a sensibili propro-
pterea a cuius non crearet ad actum unum sine reliquo: ideo i eodem
instanti esse motum in quo sensus patitur. Dicendum igitur ut su-
pra quod motus est in instanti tanquam in mensura: ut diuidit diuisi-
onem mobilis: sed non est in instanti tanquam in mensura ut diuidit
tur diuisione et per se eo modo quo aristoteles hic loquitur.

Sed dubitatur circa hoc quod dicitur
tur quod visio sit in
instanti: quod dato isto sequitur quod instans est diuisibile quoniam si
aliquid agens. productum aliquem effectum in aliquam mensuram agens

Philosophorum

12.
60. 32.

maioris potētie pōt illū effectū vel p̄similem pducere
in minoꝝ mēſura: igit ſi aliq̄ agēs pducit viſionem i
inſtāti agēs illo fortius ⁊ maioris potētie poterit vi
ſionē pducere in minoꝝ mēſura q̄ eſt inſtans q̄ fieri
nō poſſet niſi inſtās eſſet diuiſibile. ¶ Eodem mō ar
guat de lumine nō pducit in iſtāti cuius oppoſitū po
nit p̄b̄s. 2. de aia: ⁊ r̄ndet negādo aīe: n. n. o. 3. q̄ agēs
forz⁹ ⁊ p̄fect⁹ pducit effectū p̄ſimilē i minoꝝ mēſura
ſz ſufficit q̄ i eadē mēſura pducit effectū maiorē vbi
tū mēſura eſſet diuiſibilis idubie agēs maioris potē
tie pduceret equalē effectū i minoꝝ tpe quarum r̄c.
(Qd mutat aūt.) Quarta p̄cluſio i poſſibile eſt mo
tum eſſe in ſubiecto indiuiſibili p̄bat oē q̄ mutat ne
ceſſe eſt diuiſibile eē: ſz motus nō ē ſubiectiue niſi in eo
q̄ mutat: igit neceſſe ē ſubiectū motus eſſe diuiſibile ⁊
per p̄b̄s i poſſibile ē motū eē in ſubiecto indiuiſibili: t3
p̄b̄a cū minoꝝ ⁊ maior ſic arguit: oē q̄ p̄tū ē i termi
no a quo ⁊ p̄tū in termino ad quē neceſſe ē eē diuiſibi
le: ſz oē q̄ mutat p̄tū ē in termino a quo ⁊ p̄tū in
termino ad quē: igit oē q̄ mutat neceſſe ē diuiſibile eē
t3 p̄b̄a cū prima p̄e antecede: q2 eē p̄tū i hoc ⁊
p̄tū i illo dicit diuiſibilitatē: ſz ſcōa pars antecede
tis arguit qm cū oīs mutatio ſit ex quodā i quoddā
ut ſuit hūi. 5. huius neceſſario mobile dū mouet aut
eſt totali i termino a quo: aut totali i termino ad quē:
aut oīo i neutro: aut p̄tū i vno: ⁊ p̄tū i alio: nō ē va
re q̄ mobile dū mouet ſit totali i termino a quo: vel
totali i termino ad quē: q2 qm ē totali i aliquo illoꝝ
terminoꝝ nō mouet cū termino a quo ſit i principio
mor⁹ ſe h̄ns oīo ſic aīe: ⁊ i termino ad quē ſit i fine mo
tus: nō ē ē dare q̄ mobile dū mouet ſit totali i vtro
q3 aut totali i nullo: qm termin⁹ a quo ⁊ terminus ad
quē ſunt oppoſita i actu: oppoſita aūt i actu nō ſit oī
cunt de eodē: ⁊ qm motus nō ſubito trāſit de termino
a quo i terminū ad quē ſz ſucceſſiue: q2 p̄ hoc oſtendit
a gnātiōe ⁊ corruptione i poſſibile ē q̄ mobile dū mo
uet ſit oīo in neutro illoꝝ terminoꝝ: ⁊ p̄ p̄b̄s mobile
dū mouet partim ē i termino a quo: ⁊ p̄tū i termino
ad quē q̄ ſuit p̄b̄dū l. e. li. (Qd mutat aūt oē neceſ
ſe ē diuiſibile eē: qm enim ex quodā in quēdā oīs mu
tatio ē.) ſ. ex termino i quo i terminū ad quē ⁊ cū qui
dē ſit in hoc q̄ mutat⁹ eſt: v3 in termino ad quē (nō
amplius mutat cū aūt eſt in eo ex quo mutatum eſt ⁊
ipm ⁊ p̄es eius nō mutat.) ſ. in termino a quo (q̄ enī
ſit ſe h̄z ⁊ ipm ⁊ p̄es oēs nō mutat neceſſe eſt igitur
hoc.) i. mobile (aliquid in hoc eē.) i. ſm aliquid eē in
termino a quo. (aliud vero in altero mutans.) i. ⁊ ſm
aliud eē i termino ad quē ipſi⁹ (mobiles nō. n. i vtrū
q3) terminus totali: ſit neq3 i neutro oīo (poſſibile ē
eē.) (Dico aūt) h̄c p̄b̄s excludit vnū dubiū declarās
aſſumptū ſue rōnis: nā poſſet aliquis dicere ſi fiat mu
tatio ab albo in nigrū per fulcū non oportet q̄ mo
bile p̄tūne dū mouet partim ſit ſub albedine ⁊ p̄tū
ſub nigredine: v3 in eo tpe quo mouet ab albo in fu
ſcū. R̄ndet p̄b̄s q̄ per illud in q̄ mutat⁹ intelligit ter
minū ad quē p̄p̄inquū ⁊ non remotū: ⁊ p̄ id ex q̄ mu
tatur intelligit etiam terminū a quo: ⁊ p̄ id ex quo mu
tatur intelligit etiam terminū a quo p̄oꝝimū ⁊ non
remotū: ideo ſi aliquid mouetur ab albo in fulcū: de
de a fulco in nigrū neceſſe ē dū mouetur ab albo in fu
ſcū q̄ partim ſit ſub albo: ⁊ partim ſub fulco: ⁊ non
q̄ ſit partim ſub nigro: q2 nigredo ē terminus ad quē
remotus: quādo tamē mouetur a fulco in nigrū ne
ceſſe ē continue partim eſſe ſub fulco ⁊ partim ſub ni

gro: h̄ ergo p̄poſitio: oē q̄ mutat⁹ partim ē i termi
no a quo ⁊ partim in termino ad quē eſt intelligen
da de terminis p̄oꝝimis ⁊ non remotis l. e. li. (Dico
autem.) i. intelligo de eo (in q̄ mutat p̄tūne ſm mu
tationem ut ex albo in fulcū) mobile moueatur im
mediate ⁊ (non in nigrū non enim neceſſe eſt q̄ mu
tatur in quocūq3 vltimoꝝ) terminoꝝ a quo ⁊
ad quē ſed p̄oꝝimoꝝ: deinde concludit intentum
di. manifeſtū igitur eſt (q̄ oē q̄ mutat⁹ eſt) diuiſibile.

Notandum 32. mouet iſtam queſtio
nem vtrū Aristo. h̄c per tranſmutabile intelligat illud
q̄ eſt tranſmutabile tū ſm tria p̄dicamenta. ſ. quan
titatem qualitatem ⁊ vbi: aut per tranſmutabile intel
ligit illud q̄ ē tranſmutabile ſm quattuor p̄dicamē
ta: v3 ſm ſubſtantiam qualitatem quantitatem ⁊ vbi:
⁊ probat cōmentatoꝝ Aristo. per tranſmutabile itel
ligit illud q̄ ē tranſmutabile ſm omnia p̄dicamēta:
q2 aliter demonſtratio Aristo. nō eſſet vniuerſalis ſed
particularis q2 cum diuiſibilitas nō competat tū trāſ
mutabili in quantitate qualitate ⁊ vbi: ſed etiam trāſ
mutabili in ſba non demonſtrat paſſiones de ſuo ade
quato ſubiecto ſed tū de particulari v3 de trāſmutabi
li in quantitate qualitate ⁊ vbi. Et confirmat cōmenta
toꝝ hoc ex dicto p̄b̄terio huius vbi collocauit tranſ
mutabile in ſubſtātia ſub hac demonſtratioe di. in quat
tuor p̄dicamētis eē motū: v3 i ſba q̄ritate q̄ritate ⁊ vbi
ut arguatur ſic: p̄b̄s loquit de oī tranſmutabili in quo
eſt motus ſed in tranſmutabili ſm quattuor p̄dica
menta eſt motus ex quo motus eſt in quattuor p̄dica
mentis: igitur de tranſmutabili ſm quattuor p̄dica
menta loquitur h̄c philoſophus. Huius queſtionis cō
mentatoꝝ anecit alia p̄uerbilen cū iſta vtrū Aristo.
h̄c loquitur ſolus de trāſmutabili in tpe an i diſſerēt
de trāſmutabili in tpe ⁊ in nō tpe. Et arguit primo q̄
loquit i diſſerēt de quol3 trāſmutabili i tpe ſua de mō
ſtratio non eſſet vniuerſalis ſed particularis cū diuiſi
bilitas cōpetat nō ſolū trāſmutabili in tpe ſz et in non
tpe: ſcōa arguit cōmē. in 3. r̄iū q̄ p̄b̄s nō loquit de trāſ
mutabili in nō tpe: q2 tūc demonſtratio Aristo. non eſt
vera cū accipiet vnā p̄tem antecede: ſallam: v3 oē q̄
mutat⁹ partim eſt in termino a quo: ⁊ partim in termi
no ad quē cū illud q̄ trāſmutat⁹ in nō tpe ſubito ſit in
termino ad quē a b̄ſq3 eo q̄ partim ſit in termino a
quo ⁊ partim in termino ad quē: ⁊ indubio iſta qd ē
difficilis valde iūo quaſi inſolubilis expoſitionibus
ſm cōmentatoꝝ 32. h̄c. Et q2 prima ⁊ ſcōa qd includit
eandem diſſintionem ideo ſoluta ſcōa qdne erit ſolu
ta prima: cū ergo queritur vtrū philoſophus tū lo
quatur de tranſmutabili in tempore an de tranſmuta
bili in nō tpe: an de tranſmutabili in tempore ⁊ in
non tempore i diſſerēt non ſolum queritur h̄c diſ
ſicultas in concreto: ſed etiam in abſtracto vtrū phi
loſophus loquatur tantū de tranſmutatione in tem
pore: an de tranſmutatione in tempore ⁊ in non tem
pore ⁊ ſoluta vna diſſicultate ſoluta erit alia. Pro ſcōa
ratōe ergo Ari. h̄c ⁊ p̄ r̄ſiōe ad has diſſicultates cō
mē. ponit quattuor expoſitiones: quarum prima ſu
it alexandri di. q̄ omnis tranſmutatio eſt in tempore
⁊ nulla eſt in non tempore: licet p̄oꝝpter breuitatem
temporis ⁊ in perceptionem ſenſus aliqua dicatur eē
in non tempore. ſuſtra ergo inquit alexander que
ritur vtrū Aristo. loquatur de tranſmutabili in tpe

Liber sextus.

an de transmutabili in tempore et in non tempore: cum non detur transmutabile in non tempore: sicut non datur transmutatio in non tempore. demonstratio ergo Aristoteli. est vniuersalis et vera cum nihil transmutatur in non tempore: sed omne quod transmutatur transmutatur in tempore: et ideo necessarium est diuisibile. ¶ Istas exceptionem repellit commentator. dicit alexandrum contradi- cere magno atque famoso Aristoteli. et vniuersaliter omni- bus peripateticis dicit. aliquas transmutationes fieri in non tempore: quod quidem est manifestum in illumi- nationibus et similibus: declaratur enim secundo de anima: quod illuminatio fit in non tempore ut colligitur a phi- losopho ibidem: et tertio de anima quod imutationes medio- rum sensus et intellectus sunt in non tempore: sed in ista- ti. habet etiam quinto huius quod ad substantiam non est per se motus ad denotandum transmutationem in substantia indiuisibiliter fieri: et non in tempore tanquam in mensura. ¶ Secunda fuit expositio temistij dicit. quod sicut aliqua est transmutatio in tempore: et aliqua in non tempore: ita aliquid est transmutabile in tempore: et aliquid transmuta- bile in non tempore: non tamen Aristoteli. loquitur de omni transmutatione: neque de omni transmutabili: sed tamen de transmutatione et transmutabili in tempore: quoniam transmutatio facta in tempore est manifesta: transmutatio autem facta in non tempore latet sensus modo videtur quod Aristoteli. solum loquitur de transmutatione manifesta et de transmuta- bili quod non latet sensum.

Contra istam responsionem arguit commen- tator dupliciter et primo sic quoniam data illa responsio sequitur quod demonstratio aristoteli. non est vniuersalis neque vera non quidem vniuersalis: quia non lo- quitur de omni transmutatione neque de omni transmuta- bili: non autem vera: quoniam eo ordine quo transmutatio in non tempore dicitur indiuisibilis transmutabile in non tempo- re debet dici indiuisibile: quia sicut transmutatio in non tem- pore subito acquiritur secundum se et quod liber fuit: transmuta- bile in non tempore indiuisibiliter transmutatur sic quod non per partem post partem: sed totum simul: igitur ista propositio est falsa omne quod transmutat est diuisibile quod aristoteli. intendit probare: sicut et altera pars antecedens: videlicet omne quod transmutatur partim est in termino a quo et partim in termino ad quem. ¶ Secundo arguit commentator. contra temistij inferendo quod demonstratio aristoteli. non est essentialis neque per causam: quia secundum temistij diuisibilitas probatur de mobili per transmutari in tempore: non autem diuisibilitas eius quod mutatur in tempore non inest ei secundum quod est in tempore cum inueniatur in eo quod mutatur in non tempore cum tale habeat partem extra partem: ideo accipitur non ea pro causa ac si aliquis diceret hominem esse ambulante: quia est rationalis: rationalitas enim non est causa ambulationis nisi per accedens pro quanto homo am- bulans est rationalis multa enim ambulant quorum nullum est rationale: rationalitas enim non est causa ambulationis nisi per accedens pro quanto homo am- bulans est rationalis multa enim ambulant quorum nullum est rationale. ¶ Tertia expositio fuit a uempe- che dicit. quod duplex est diuisibilitas: videlicet quantitativa et per accedens contraria: diuisibilitas quantitativa est illa quod ali- quid habet partem et partes et partem extra partes de qua diuisibilitate non loquitur aristoteli. hic sed posteri- us ubi probabit indiuisibile non posse moueri. ¶ Di- uisibilitas per accidentia contraria est illa qua aliquid subiicitur accidentibus contrariis simul existentibus: si- ue illud sit diuisibile siue indiuisibile secundum quantitatem et de ista diuisibilitate loquitur dicit a uempeche aristoteli. hic cum ista diuisibilitas sit propria transmutationi in tem- pore: nam omne transmutabile in tempore transmutatur

de prior in prior: non enim puenit ista diuisibilitas trans- mutationi in non tempore: nam quis illud quod transmutatur in non tempore sit diuisibile in partes quantitativas non tamen est diuisi- bile in accidentia priora inter que est transmutatio cum nihil moueatur iter priora transmutatione subita: non ergo loqui- tur hic aristoteli. de transmutabili in non tempore: quia illud non est diuisibile in accidentia priora sed loquitur de transmutabili in tempore: quia omne illud et solum tale est diuisibile in accidentia contraria. ¶ Contra a uempeche arguit commentator. sic ista diuisi- bilitas que est secundum accidentia contraria inest continuo per accedens cum sit aliquid primum non diuisibile secundum accide- tia priora: et aristoteli. non considerat in hoc loco: nisi de diuisi- bilitate que est primum essentialiter: et hec est diuisibilitas secundum partes quantitativas: ideo aristoteli. hic considerat de trans- mutabili ut est diuisibile secundum partes quantitativas: et non secundum accidentia contraria qua propter relinquenda dicit esse commentator opinionem a uempeche non obstat inquit ip- se quod diuisibilem sustinuit. ¶ Et quia a uempeche facillime re- spondet commentatori dicit. quod diuisibilitas secundum accidentia priora per accedens inest continuo non tamen per accedens inest transmutabili in tempore: et quod in hoc loco non con- siderat philosophus de diuisibilitate continui essentiali- ter: quia de hoc considerauit in prior tractatu: hic autem de diuisibilitate motus et mobilis secundum formas contrarias ideo aliter arguitur contra a uempeche probando demon- strationem aristoteli. non esse veram nec vniuersalem: quoniam non omne quod transmutatur in tempore est diuisibile secundum accide- tia priora: nam illud quod mouetur ad quantitatem et il- lud quod mouetur ad vbi non diuiditur secundum accidentia priora sed solum quod mouetur ad qualitatem: ideo si vera esset responsio a uempeche philosophus tamen loqueretur de trans- mutabili ad qualitatem et esset demonstratio particula- ris et concluderet falsum: videlicet omne quod transmutatur est diui- sibile accipiendo vnum secundum omne quod transmutatur partim est in termino a quo: et partim in termino ad quem ad intentio- nem a uempeche cum non omne quod transmutatur simul sub formis contrariis viroque terminorum. ¶ Quarta ex- positio est commentator. ponens duas distinctiones quatuor pri- ma est ista: quod duplex est transmutatio: videlicet per se et per ac- cedens: transmutatio per se est illa que est in tempore ut ca- lefactio vel frigidatio: transmutatio per accedens est illa que est in non tempore: ut est illuminatio medij et sinistra- tio columnne: de enim talis transmutatio per accedens: quia non est transmutatio nisi pro quanto est finis motus: na- illuminatio medij est finis motus cale- et sinistra- tio columnne est finis motus fortis quo columna facta est si- nistra postquam erat dextra. ¶ Secunda distinctio: dou- plex est transmutatio per se quedam cuius finis est eius- dem generis cum illa transmutatione: ut alteratio ter- minata solum ad qualitatem: et quedam cuius finis est alte- rius generis ab illa transmutatione: ut alteratio cuius fi- nis est forma substantialis: aliquid igitur calefactio termina- tur ad caliditatem et aliqua non solum ad caliditatem sed et ad formam substantialem genita per illam caliditatem: et quod istarum est transmutatio per se cum quolibet illarum mensuretur tempore. ¶ Dicit ergo commentator. quod philosophus non lo- quitur de transmutatione per accedens que est in non tempore: sed solum de transmutatione per se que est in tempore: quia ea que sunt per accedens sunt relinquenda in scientia specu- lativa et accipienda ea que sunt per se: loquitur tamen philosophus de omni transmutabili tam in tempore quam in non tempore: quoniam illud quod transmutatur in non tempore etiam transmutatur in tempore: si enim aliquid subiectum transmutat in non tempore ad formam speculabilem id est transmutat

Philosophorum

In tpe ad formā accidentale: que dē trāsmutatio or
ē trāsmutatio p se p scōz dīstinctionē: 7 ē dē mōstra
tio pbi vīs sic arguēdo. oē trāsmutabile in tpe est dī
uisibile oē trāsmutabile ē trāsmutabile in tpe: igit oē
trāsmutabile est dīuisibile. mīnoz autē pz. q2 oē trāsmu
tabile in nō tēpore per vnā formā est trāsmutabi
le in tēpore per alīaz formā: Credo tamē q melius
diceret cōmētatoz q Aristō. sicut nō loquit de trāsmu
tatione in nō tpe: q2 est trāsmutatio per accidēs: ita nō
loq̄t de trāsmutabili i nō tēpore q2 est trāsmutabile p
accidēs: nō quidē in eo q est trāsmutabile in tēpore
sed in eo q est trāsmutabile in nō tēpore. Aristō. enim
arguit q oē quod trāsmutat est dīuisibile per hoc q
omne quod trāsmutat partim est in termino a quo 7
partiz ē in termino ad quē q nō est verū de eo q i hoc
istātī illuminat: igit oē trāsmutabile sit trāsmutabile
in tpe nō tñ oē q d trāsmutat trāsmutat i tpe. negz Arist.
tēdit vī illa. p pōne. oē trāsmutabile ē trāsmutabile i
tēpore accipiendo subim. p viroqz trāsmutabili: q2 sic
est. p pō per accidēs cū trāsmutabili in tpe accidat trāsmu
tabilia nō tpe. ¶ Ex p̄dictis cōmētatoz iert q
tuoz correlariā: quoz pzimū est istud. I3 in trāsmuta
tione p se oē q d mutat sit partim in termino a quo 7
partiz in termino ad quē: nō tamē in trāsmutatioe per
accidēs. pz. q2 trāsmutatio p se est in tēpore: 7 trāsmu
tatio per accidēs ē in nō tēpore. 7 dicit cōmētatoz
q illud ē itelligēdū de terminis pzimis sicut dicit p̄s
exēplificādo in coloribus.

Sed dubitatur q2 fm hoc videt
lophi 7 cōmētatoz q cū aliquid mouet ab albo
in fuscū nō o3 q cōtinue sit sub nigro cui? oppositum
determinat cōmētatoz. s. huius. ¶ Rndet q Arist.
loquit hic p dūationaliter. supposito q nigredo nō ac
quirat nisi post acquisitionē fuscēdinis: ita q si aliqd
mobile mouet ad duos terminos ad quē icōpossibi
les nō op3 q quādiu mouet habeat partē de vltimo
termino: sicut si aliqd deberet moueri ab albo in rube
um per palidū nō o3 q q diu mouet habeat aliqd de
rubeo: nūc aut q2 fuscēdo 7 nigredo sūt termini cōpos
sibiles: imo nō pōt stare fuscēdo sine nigredine. Pro
pterea in oī tali motu mobile cōtinue sicut h3 partem
de fuscēdine: ita h3 partē de nigredine que erit vltimus
terminus ad quē. ¶ Scdm correlariūz i3 in quolibet
motu inuenit mediū f3 formā. Duplex est mediū
fm cōmētatoz: v3 fm formā 7 f3 magis 7 min⁹. me
diū fm formā est differēs specificē ab extremis vt ru
bedo: palido: vel fuscēdo que dicunt media iter albe
dinez 7 nigredinez: differūt specificē a quolibet illorū.
mediū aut fm magis 7 minus nō differt specificē a q
libet extremo: vt gradus vt duo caliditatis est medi
um inter frigiditātē sūmā 7 caliditātē sūmā nō differt
tamē specificē nisi a frigiditātē sūmā: q2 est eiusdē spe
ciē cū caliditātē sūmā: sed differt ab illa fm magis 7
minus cū caliditas sūma sit magis intēsa: 7 caliditas
vt duo minus intēsa. Dicitego cōmētatoz. nō est ne
cessariū in omni motu ē mediū fm formā: s3 est neces
sariū mediū f3 magis 7 minus cū nō sit necessariū si
aliquid alteratur a nigro in albū q transeat p aliquez
colorē mediū: sed sufficit q trāseat per gradus albedi
nis qui sunt eiusdē speciē nō differētes inuicē nisi fm
magis 7 min⁹. ¶ Tertiū correlariū i3 in quolibet mo
tu inueniat pzimū fm spēs: nō tamē pzimū f3 numerū

istud correlariū est notū inductiue in omni motu. 7 p
mo in motu locali. si enī aliquid mouet a cōcauo lu
ne ad mediū mūdi dat pzimū fm spem: vel elementūz
ignis: sed nō dat pzimū fm numerū: q2 nō dat pzima
pars ignis ptransita. Si etiā aliquid mouet ad quā
titatez dat pzimū fm speciē v3 quātitas: sed nō pzi
mū fm numerū: q2 nō dat pzima quātitas acquisita.
quacūqz enī data cū illa sit dīuisibilis extēsiue prius
acquirebat medietas q totū. Etā in motu alteratiōis
si aliquid mouet ab albo in nigriū nō acquirēdo ali
quē colorē mediū dat pzimū fm speciē v3 nigredo: s3
nō pzimū fm numerū: q2 cū quelibet nigredo sit dīui
sibilis intēsiue in īfinitū quacūqz nigredine acquisita
dantur īfinitē quaz quelibet prius acquirif 7 h3 ac
quistūz esse: vbi aut alteratio fiat ab albo in nigrum
per fuscū pzimū in illo motu fm speciē est fuscēdo. nō
autē dat aliqd pzimū fm numerū ex quo quelibet qū
tas ad quā ē mot⁹ est dīuisibilis in īfinitū. ¶ Quar
tū correlariū. in trāsmutatioe facta in nō tpe sicut dat
pzimū fm spēs: ita pzimū f3 numerū. pz. qm in gnatioe
neignis ex aqua dat pzimū fm spem v3 ignis: 7 pzi
mū fm minūz. nāle ignis q generat fm se totū non
per partē ante partē. vnde dicit sic cōmētatoz. pzimū
autē in gnatioe 7 corruptioe est minima pars que pōt
inueniri de generato. minimū enī de oī generato ē de
terminata quātitatis. verbi gratia. minima pars ignis
est determinata. s. minima que pōt ēē ignis. ¶ Ad q
stionē igit cū querebat vtrū Aristō. per trāsmutabile
intelligat trāsmutabile fm quattuor p̄dicamenta: aut
fm tria. 7 vtrū loquat de trāsmutabili in tēpore tātūz
aut de trāsmutabili in tēpore 7 nō in tēpore indifferē
ter pz q per trāsmutabile intelligit trāsmutabile tātūz
fm tria p̄dicamēta: v3 fm quātitatē: qualitātē: 7 vbi.
negz loquit hic de oī trāsmutabili indifferēter: s3 tñ de
trāsmutabili in tpe: qm solū illud ē trāsmutabile p se
sicut sola trāsmutatio in tpe ē trāsmutatio p se. Et ita
pcedo q oē q d mutat est dīuisibile loquēdo de dīuifi
sibilitate quātitatiua subit: nō de dīuifiabilitate quāti
tatiua subit: 7 nō de dīuifiabilitate intēsiua f3 accidētia. ¶
ria vt dicit Auēpacher: cū vera dicit p̄s. oē q d mutat
partiz est in termino a quo 7 partiz ē in termino ad quē
nō loq̄t de p̄b⁹ subit vt dicit Burle: ita q oē mobile
dū mouet h3 vnā p̄tē in termino a q 7 aliā i termino ad
quē: qm cū mobile mouet locatū qlibet ē p̄s ita mo
uetur locatū sicut totū: 7 ita recedit a termino a quo si
cut totū: 7 accedit ad terminū ad quē sicut totū. negz ē
rō quare totius mobilis pars sit in termino a quo
7 aliā in termino ad quē: q2 quacūqz parte data q dicit
tur esse in termino a quo illa eque bñ est in termino ad
quē cū sit dīuisibilis in duas medietates: quarū vna
est p̄pinq̄ior termino a quo 7 aliā p̄pinq̄ior ter
mino ad quē. Item in alteratione quādo alterat sub3
simul fm se totū nō successiue per p̄tes subit: s3 tñ suc
cessiue p partes forme: vt in reductioe aque calide ad
frigiditātē: 7 in cōgelatioe aque frigide nō apparet q
mobile hēat vnā p̄tē sui in termino a quo: 7 aliā in ter
mino ad quē: s3 q̄līr simul oēs p̄tes acq̄rūt frigiditātē
7 dep̄dūt caliditātē. dicit enī p̄s in li. de sen. 7 sensato.
q latēdes 7 mot⁹ locales rōnatr in medio attingunt
prius: sed quēcūqz alterant nō ad hoc similiter se ha
bent. p̄tingit enim inquit ipse aliquid simul alterari:
7 nō dimidiū prius velut omnez aquā cōgelari simul.
Non igitur loquit philosophus de p̄b⁹ quātitatiuis
subit: s3 de p̄b⁹ quātitatiuis vel qualitatiuis terminoz

Libri sextus.

motus: quia cum inter terminum a quo & terminum ad quem sit distantia quantitativa vel qualitativa seu gradualis oportet terminum a quo deperdi successiue & terminum ad quem acquiri successiue: ideo mobile dum mouetur semper habet partes de termino a quo & partem de termino ad quem: quia igitur accidit motui & mobili quod terminus a quo successiue adueniat partibus mobilis non autem subiecti accidit imo inest sibi per se & essentialiter quod successiue acquiratur mobilis: & quod terminus a quo successiue deperdat: & separatur ab illo: ideo philosophus illam successiue non potest attribui paribus mobilis: sed partibus terminorum a quo & ad quem. Sed dubitat quod secundum hoc videtur quod Aristoteles non sufficienter probet omne quod mouetur esse diuisibile diuisibilitate quantitativa: quia statim indiuisibile successiue deperderet vnus contrarium & successiue alterius acquireret sic quod in toto motu ipsum haberet partem de termino a quo: & partem de termino ad quem: & tamen ipsum non esset diuisibile le extensiuum. Respondetur quod Aristoteles optime demonstrat ex diuisibilitate terminorum: motus siue fuerit diuisibilis intensiua siue extensiua diuisibilitatem quantitativam mobilis: nam ex quo philosophus hic non loquitur nisi de transmutabili secundum tria predicamenta: videlicet secundum quantitatem qualitates & vbi: omne quod mouetur aut mouetur ad quantitatem: aut ad qualitatem: aut ad vbi: si mouetur ad quantitatem vel ad vbi necessario ipsum est diuisibile diuisibilitate quantitativa ut notum est: neque posset successiue acquirere quantitatem vel vbi nisi ipsum esset quantitas & diuisibile extensiuum: si autem mouetur ad qualitatem: aut igitur ad qualitatem diuisibilem per accidens vel per se: si ad qualitatem diuisibilem per accidens cum diuisibilitas per accidens qualitatis sit ratione subiecti diuisibilitatis oportet subiectum esse diuisibile: si autem mobile mouetur ad qualitatem diuisibilem per se: vbi intensiue & gradualiter cum intensio & gradualitas consequatur naturam formam non quidem vt habetur quiditativum esse tamen sed vt habet esse in materia quantitate: sequitur itaque mobile esse diuisibile quantitativum: si enim caliditas vel albedo poneretur in puncto absque quantitate & extensioe non esset illa intensa nec remissa neque aliquam partem gradualiter haberet: implicat ergo contradictionem aliquam qualitatem intensibilem & remissibilem acquiri subiecto non quanto.

Contra omne quod mouetur partem est in termino a quo: & partem in termino ad quem: quoniam in motu locali terminus a quo & terminus ad quem sunt vbi: sed vbi indiuisibiliter generatur & indiuisibiliter corrumpitur si fuerit vbi superficialis: aut vbi situate certum est quod mobile postquam dereliquit vbi i quo quiescebat secundum quilibet partem sui mouetur per magnam spacium: igitur non continue habet partem illius vbi in termino a quo: ita etiam per magnam spacium mouebitur mobile antequam incipiat ingredi vbi situate in quo debet quiescere: igitur non continue diuisibiliter mouetur partem in termino a quo & partem in termino ad quem. Secundo arguitur quod mobile non mouetur ex aliquo termino primo in aliquem terminum primum: quia non datur primum mutatum esse secundum philosophum: philosophus in hoc sexto igitur in nullo motu est dare aliquem in quo mobile primum mouetur: nam tamen in motu locali quod in motu ad quantitatem: quod in motu ad qualitatem non datur primum acquisitum a se duo instantia essent immediata & continuus componeretur ex indiuisibilibus quorum & quilibet

bet est reprobatus tractatu primo. Tertio arguitur quod nulla transmutatio per se est ad terminum alterius predicamenti per Aristotelem tertio huius vi. quod motus est de eodem genere cum termino ad quem si enim alicuius alterationis per se terminus esset forma substantialis sequeretur quod ad substantiam esset per se motus contra philosophum quinto huius & patet consequentia: quod omnis motus per se habet terminum per se. Quarto arguitur quod in generatione & corruptione non datur primum secundum numerum: quoniam si ignis agat in aqua corrumpit illam successiue sicut successiue inducit dispositionem contrariam per partem ante partem in infinitum: & ita non datur primum generatum secundum numerum quocumque enim numero signato agens cum sit extrinsecum passo prius alterat vnam partem quam aliam & prius propinquam quam remotam: igitur formam substantialem prius inducit in vna parte quam in alia. Ad primum dicitur quod philosophus per terminum a quo intelligit totam dispositionem seu spacium quod deperditur a principio usque ad finem: & per terminum ad quem intelligit totam dispositionem que acquiritur a principio usque ad finem ymaginemur igitur totum spacium siue sit vbi siue magnitudo supra quam vel per quam fit motus a principio usque ad finem per a b ita quod illud spacium sic incipiens ab a & terminetur in b totum igitur illud spacium ut incipit ab a est terminus a quo & totum illud spacium ut terminatur in b est terminus ad quem sed certum est quod mobile localiter quod diu mouetur est in aliqua parte a & in aliqua parte b: igitur mobile localiter continue dum mouetur est partem in termino a quo & partem in termino ad quem. Ad secundum responsum est: nam cum dicit philosophus mobile moueri in aliquem terminum: primo loquitur de termino secundum spacium & non secundum numerum: quoniam in quolibet motu datur primum secundum formam & speciem licet non datur primum secundum numerum aut secundum magis & minus.

Ad tertium dicitur quod motus est de eodem genere cum termino ad quem primo & immediato: sed non cum termino secundario: modo alteratio non est primo ad aliquam substantiam: sed tantum ad qualitatem: neque sequitur quod ad substantiam sit per se motus: quia licet aliqua alteratio que est per se motus sit ad substantiam non tamen est per se motus ratione substantie: sed ratione qualitatis: ideo ut alius dicit talis motus potest dici motus per accidens ratione termini per accidens: & motus per se ratione termini per se: & quoniam motus specificatur ab vtroque termino talis motus non tantum dicitur alteratio: sed etiam dici potest generatio. Ad quartum respondetur quod ignis agens in aquam corrumpit eam successiue successione continua primo corrumpendo vnum minimum deinde alterando reliquum & corrumpendo illud in fine alterationis: & tunc ad argumentum quocumque modo significato agens extrinsecum prius alterat vnā partem quam reliquam igitur prius corrumpit formam substantialem prius in vna parte quam in reliqua: & post generat formam ignis in vna parte quam in alia negatur consequentia: quia ad generationem forme substantialis non sufficit dispositio qualitativa sed etiam requiritur dispositio quantitativa: sicut igitur forma substantialis requirit certam dispositionem qualitativam: ita requirit determinatam dispositionem quantitativam sine qua nunquam induceretur forma substantialis et si dispositio qualitativa esset optima possibilis etc.

Ter.
60.33.

Motus au

tem est secundum capitulum huius tractatus in quo philosophus manifestat multiplices diuisibilitatem motus tam ex parte mobilis quam ex parte temporis et ex parte spatii et quod unitatis motus postquam ostendit motum non

posse esse in mensura in diuisibilitate neque in subiecto in diuisibilitate. Et prima diffinitio de diuisibilitate motus tam ex parte temporis quam ex parte mobilis ut membra istius distinctionis declararet ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista motus diuiditur secundum diuisionem mobilis. Secunda conclusio motus diuiditur secundum diuisionem temporis ibi. Aliqua autem. Tertia pars motus moueri quod motus et quod mouet iuncte diuiditur ibi quod autem omne. Quarta pars motus moueri quod mouet eodem modo habet finitatem et infinitatem ibi. Et ipso finita. Prima conclusio philosophus tripliciter probat et primo sic totus motus est in toto mobili et pars motus est in parte mobili sic quod pars motus existens in una parte mobilis non est in aliqua parte igitur motus diuiditur diuisione mobilis patet per consequentiam quod per hunc modum probatur forma diuidi ad diuisionem materie et colore ad diuisionem superficiei per hoc quod totum est in toto et pars in parte antecedens per quod si aliquid mobile mouetur secundum se totum quolibet pars mouetur et non mouet aliqua pars motu alterius partis caput enim non mouetur motu pedis nec manus dextra mouetur motu manus sinistre neque contra quia quacumque illarum cessante a motu alia posset moueri sicut igitur alia est albedo in facie et alia in pede alia rubedo in manu dextra et alia in manu sinistra ita alius motus est in capite et alius in manu et alius in pede igitur motus diuiditur secundum diuisionem mobilis. Sed philosophus probat conclusionem in casu tali ponens quod a sit mobile motum secundum se totum cuius una pars sit a b et alia b c motus autem totius mobilis sit d et cuius una pars sit d e illa. s. secundum quod a b mouetur et sit alia pars e z illa uero secundum quod mouet pars mobilis b c isto posito arguit sic philosophus totum a c mouet igitur utraque eius pars mouet. s. a b et b c et neutra pars mouetur toto motu d igitur pars mobilis a b mouetur parte motus d et pars alia mobilis b c mouetur alia parte motus que est e igitur totum mobile mouetur toto motu et pars mobilis parte motus igitur motus diuiditur secundum diuisionem mobilis patet consequentia quod diuidi motum secundum diuisionem mobilis est totum motum esse in toto mobili et partes motus esse in parte mobilis. l. e. li. Motus autem est diuisibilis dupliciter uno quidem modo tempore alio uero secundum partium illius quod mouetur motu ut si a c mouetur totum et a b mouebitur et b c sit igitur quid est ipsius a b partes motus qui est d e ipsius b c sit ille qui est e z motus de numero partium motus d necesse igitur totum in quo d igitur a c esse motum mouebitur enim secundum hanc motionem d igitur totum mobile a c quod quid est utraque partium totius mobilis mouebitur secundum utramque partem totius motus nulla enim mouebitur secundum alterius motum quare totus motus totus est magnitudinis motus et pars motus partis magnitudinis.

Notandum

secundum commentum. 33. Aristoteles intendit per partes moti partes que mouentur de principio spatii usque ad finem et similiter est intelligendum de partitione motus secundum partitionem partium quoniam ista partio offert a partitione eius secundum partitionem temporis. Intendit commentator quod sicut totum mobile manet a principio usque ad finem ita totus motus accipiendo licet totum categorice et sicut quolibet pars mobilis manet eadem a principio usque ad finem ita quolibet pars motus diuisa secundum diuisionem mobilis manet eadem a principio usque ad finem non autem pars motus diuisa secundum diuisionem temporis quoniam nulla pars preterita motus manet a principio usque ad finem neque aliqua pars futura motus. Amplius si ois. Ter. Sed arguit philosophus ad eandem conclusionem sic totus motus est in toto mobili et non in aliqua parte eius igitur motus diuiditur secundum diuisionem mobilis patet consequentia quod ex opposito conclusionis cum maior sequitur oppositum minoris sequitur enim motus non diuiditur secundum diuisionem mobilis et est totus in toto mobili igitur est totus in qualibet parte mobilis ideo enim tempus est in qualibet parte mundi quod est in toto mundo et non diuiditur ad diuisionem mundi species sensibilis eodem numero est in qualibet parte sui medij quod est tota in illo et non diuiditur ad diuisionem medij antecedens autem declaratur uero quod totus motus est in toto mobili et in nulla eius parte quoniam nulla pars mobilis mouetur motu totius mobilis caput enim non mouetur motu totius animalis neque manus neque pes sed motu proprio corrupto enim motu totius animalis non minus mouetur caput aut pes aut manus. Motus igitur totus d igitur est in toto mobili a c et non est in parte a b neque in parte b c declarat quoniam partes motus d igitur sunt in partibus mobilis a c igitur totus motus non est in aliqua illarum partium patet consequentia quoniam tunc eiusdem mobilis essent duo motus quorum unus esset pars et alius totus quod est impossibile sicut est impossibile quod pars coextendatur toti antecedens autem patet quoniam partes motus d igitur sunt d e et e z partes motus a c sunt a b et b c constat autem quod ille partes motus non uidentur esse nisi istarum partium mobilis erunt igitur d e et partes motus in partibus mobilis a b c. l. e. li. Amplius autem si omnis. i. totus d igitur nec partium est neutra pars enim utraque totius motus neque alterius nullus est quod partem sui mobilis cuius enim totus motus est circum est quod totus et partes totius motus partium sunt mobilis partes enim ipsius d igitur sunt ipsorum partium que sunt a b c et nullarum aliarum pluriarum enim non erat unus motus sed alterius et alterius est alius et alius motus et utique totus motus erit ipsi a b c magnitudinis. secundum commentatorem. 34. l. e. ista declaratio est utilis iis quibus uisum philosophum in fine octauis. s. quod motus in finitum non est corporis finiti. Si enim motus totius non est motus partis et infinitum se habet ut totum et finitum ut pars igitur motus infinitus qui est corporis infiniti non est corporis finiti. Et per hoc habetur differentia inter istam demonstrationem et priorem quoniam prima demonstratio fuit affirmatiua habuit negatiua sic enim arguebatur in prima ratione totus motus est in toto mobili et pars motus in parte mobilis igitur motus diuiditur ad diuisionem subiecti sed in hac secunda ratione sic arguatur negatiue totus motus est in toto mobili et non est in aliqua parte eius igitur motus

Liber sextus.

diuiditur fm diuisione mobilis.

Sed dubitatur

Sed dubitatur quoniam confirmatur
argumento potest
probari intellectum humanum diuisibilem esse ad diui-
sionem corporis humani: quia intellectus humanus est in
toto corpore humano: et non est in aliqua parte eius.
Etiam potest argui numerum diuisibilem esse ad diuisio-
nem unitatis suae: quia est in suis unitatibus et non in
aliqua sua parte. Respondetur quod prius loquitur de
forma cui competit habere partes: quolibet enim for-
ma partibilis est in toto et non in aliqua parte ipsa est di-
uisibilis secundum diuisionem subiecti: intellectus autem non ha-
bet partes neque numerus motus autem habet partes secundum
de numero continuo. (Amplius autem siquidem). Tercio
arguitur prius ad idem: totus motus quod mobilis mo-
ueatur est compositus ex motibus partium mobilis: igitur
motus totius mobilis diuiditur secundum diuisionem partium
mobilis: sed motus. d. 3. est motus totus mobilis: igitur. et per consequens
sequentia cum maiori et minori declaratur: si enim mo-
tus totius mobilis. a. c. est alius motus a motu. d. 3. sit
ergo motus totius mobilis. t. i. et arguitur sic: impossibile
fibile est vnus esse plures motus equales: quia aliter sit
perferuer: sed. d. 3. t. i. motus sunt equales et partes. d. 3.
motus quod sunt. d. 7. e. 3. sunt equales partibus. e. d. 3.
motus: igitur motus. d. 3. et motus. t. i. sunt vnus et idem
patet consequentia: quia motus equales in eodem subiecto
sunt idem: et antecedens probatur per illi motus sunt equales: quia
si. d. 3. est motus dominatus a motu. t. i. sit igitur quod motus
t. i. sit. d. 3. sit minor et motu. t. i. tantum quantum est motus. et
si. d. 3. quod motus. t. i. excedat motum. d. 3. per motum
talem sicut qui sit. et. et sequitur quod motus. d. 3. non est
motus aliquis mobilis: quia non est motus totus nec
alicuius partis: non quidem motus totius: quia. t. i. est motus
totus: non etiam alicuius partis mobilis: quia partes
d. 3. motus sunt partium mobilium: non nullum mobilium sit duo
motus eiusdem rationis: quia enim quilibet pars. a. c. mo-
ueatur alio motu quod sit motus. d. 3. idem impossibile est mo-
tuum. d. 3. esse motum alicuius partis. a. c. Si autem. d. 3.
excedit motum. t. i. signetur illud quod sit excessus: et sequi-
tur quod aliquis motus non est in subiecto. a. c. neque in ali-
qua parte: neque in aliquo alio subiecto discontinue ipsi
a. c. quoniam motus est de numero continuo: et ista pars
signata est continua: et ideo si esset in aliquo subiecto
opporteret illud subiectum esse continuum. a. c. vel alicui
sit esse quod non contingit si est in aliquo subiecto: quod non est
a. o. neque aliqua eius pars. L. e. i. (Amplius autem si
quidem est totius mobilis alius motus in quo. t. i. qui
remouebitur ab eo: vnus sit partium est motus: huius
tamen equales erant huius quod sunt. d. 3. vnus enim mo-
bilis est tantum vnus motus: quare si totus quidem diui-
detur qui est. t. i. in multitudinem partium motus equalis
erit qui est. t. i. ei qui est. d. 3. si vnus deficit aliquid motus
d. 3. a. motu. t. i. sic videtur quod est. et. binc autem. d. 3. nullus
est motus: neque enim totus neque partium: propter
illud quod vnus motus est vnus mobilis neque alteri
us nulli: continuus enim motus est continuus: quoniam
dam. Similiter autem et si excellat secundum diuisionem: quare
si hoc impossibile est necesse eundem esse et equalis: ita
quod non erit differentia inter illos motus: deinde conclu-
dit intentum: id. hoc quidem igitur diuisio secundum multi-
tudinem partium motus ex diuisione partium mobi-
lis et necesse omnis partibilis esse ipsum). contrarie sic:
et necesse est ipsum motum totum esse totum partibilis subie-
cti et non alicuius sue partis.

Notandum q^d ista tertia rō differt a p^rioribus: quoniam in p^rima ratione comparantur pares motus paribus mobilibus: in secūda ratione comparatur totus motus paribus mobilibus: in hac autem tertia ratione comparatur totus motus toti mobili per adequationem: q^d enim motus non excedit mobile nec mobile motum: oportet motum equari mobili & diuidi ad diuisionem mobilis: q^d enim motus non excedat mobile: p^ro: quia si motus extendereetur vltra mobile esset pars motum qui non esset alicuius mobilis: & si mobilis extendereetur vltra motum aliqua esset pars mobilis moti s^em seipsum v^o in qua non ēst motus quod ēst impossibile.

Contra istam conclusionem arguitur quia dupliciter: primo sicquoniam si motus diuiditur fm diuisionem mobilis: sequitur qd motus celi est difformis et irregularis contra philosophum octauo huius: et probatur consequentia quoniam alii celi aliqua pars velocius mouetur et aliqua tardius: igitur motus celi aliqua pars est velocior et aliqua tardior et esse non potest nisi motus celi esset difformis et irregularis. ¶ Secundo sequitur quantum eiusdem mobilis sunt simul duo motus equales contra philosophum in littera: et probatur consequentia: quoniam eiusdem mobilis mou fm se totum sunt simul due medietates equales: sed cuiuslibet medietatis est unus motus distinctus a motu alterius medietatis: igitur illi motus sunt simul et equales et eiusdem mobilis sicut et ille medietates. ¶ Tertio aliqua est pars mobilis que mouetur in qua non est motus: igitur motus non diuiditur ad diuisionem mobile: patet consequentia: quia si motus diuiditur ad diuisionem mobilis: oportet qd totus motus et partes motus in partibus mobilis sic qd in qualibet parte mota sit unus motus: antequam patet de anima et generaliter de qualibet forma qua necessario mota mouetur cum toto loco in qua non est aliqua motus. ¶ Quarto aut partes p^{ri} mouentur et partes p^{ri} totius aut e contra: si partes p^{ri} mouentur re et totus igitur p^{ri} totus motus p^{ri} qd motus totius et eim possibile: qd in successibus qd p^{ri} p^{ri} est vna p^{ri} t^{ri} p^{ri} est totus. Si autem partes mouentur totum et partes igitur p^{ri} totus motus et partes eius qd implicat contradictionem: qm partes sunt p^{ri}ores toto: p^{ri} Aristotelem. ¶ Ad primum concedo qd motus celi est difformis et irregularis quo ad partes subiecti: sed non quo ad repositum: et qm motus magis mensuratur a repositum qd a subiecto suo: ideo simpliciter loquendo dicitur motus celi vni formis et regulari ex vniuersitate et regularitate: p^{ri} non autem simpliciter dicitur difformis et irregularis ex difformitate et irregularitate subiecti: p^{ri}pter ea p^{ri} coparationem motus celi ad sua potior est mensura dicitur motus celi esse vni formem et regularem: non dicitur esse difformem et irregularem. ¶ Ad secundum concedo qd eiusdem mobilis sunt simul duo motus equales similitudine in immediationis eo modo quo forma et materia sunt simul: neque eo modo quo albedo et vultus in lacte sunt simul: et ita loquitur Aristoteles. de similitudine in littera: non quidem de moribus diuersarum rationum: sed eiusdem rationis: non enim inueniuntur in eodem mobili similes adequate esse motus locale et motus alter rationis. ¶ Ad tertium dicitur qd in mobilibus duplices partes v³ quantitate et qualitative seu essentielles qm ergo Aristoteles dicit qd motus diuiditur fm diuisionem mobilis et qd partes motus diuiditur fm diuisionem partium mobilis: loquitur ergo p^{ri} de partibus integralibus et quantitate

De hiscorum.

ius: nō de pibus equalibus 7 qualitatis: si igitur aliquid mouet fm se totus opz motū esse cōdiuifuz pibus quantitatibus mobilis: nō autē partibus qualitatis. Et si arguit q ita ptes quantitatue mouentur p accidens sicut ptes qualitatie: v3 ad motuz totus: igit si cut nō est motus subiectiue in pte qualitatie: ita nec in pte quantitatue. Respo detur negando antecedēs: qm ptes quantitatue sic mouent p accidens: q possūt moueri per se p separationē a toto: nō autē ptes qualitatie possūt moueri per se p separationē a toto: vnde ē aduertēduz q si aliqd cōposituz naturale mouet f3 se totū est dare aliqd q mouet simpliciter per se: v3 totuz mobile 7 aliquid mouet simpliciter p accidēs: v3 for: ma: q in ea nō est motus subiectiue: mā autē 7 partes quantitatue mouent per se 7 per accidēs: mouent quidem per se in quātuz in eis est subiectiue motus: mouēt aut per accidēs in quātū mouent ad motuz totū: 7 magis p accidēs mouetur mā q pars quantitatue: qm pars quantitatue pōt moueri simpliciter p se sic q nō ad motū alterius v3 p separationē illius a toto: materia autē prima nō potest p se existere 7 cōsequēter nō pōt per se existere. 7 cōsequēter nō potest simpliciter p se moueri. ¶ Ad quartū dico q ptes nō prius mouēt q totū: sed totū prius mouetur q ptes: 7 cū cōcluditur q totus motus est prior suis partibus: negatur cōsequētia: cōcedo tamē q motus est aliquo modo prior suis pibus: v3 prioritate consequētie: qm quacūqz parte data fm diuisione tēporis: sed ista ps est totus motus 7 nō econtra: cōcedo etiā q ptes mobilis aliquo modo prius mouēt q ipsum totū: i. p respectum ad spatiū: quoniam signato vno pūto in spatio ptes mobilis pūtrāseūt illū pūctū q totū mobile.

Sed dubitatur mouet q ptes: 7 omne totū stat esse sine suo posteriori: igitur stat totū moueri suis pibus nō motis q implicat cōtradictionem. ¶ Dicendū q illa regula oē prius stat esse sine suo posteriori est intelligenda de priori prioritate simpliciter que est prioritas in essendo absolute: nō autē intelligitur de prioritate fm qd q est prioritas in essendo tale vel tale: ex quo eniz totus est in loco p se 7 ratione sui: ptes autē sunt in loco per accidēs ratione totius: opz totū prius esse in loco suis pibus: 7 tamē nō stat totū esse in loco sine suis pibus: ita ipz totuz prius mouetur q partes quantitatue cuz sit causa: ppter quā ille partes mouēt: nō tamen stat totuz moueri ipsis partibus nō motis: h enim est prioritas fm qd ratione motus: sicut alia fuit prioritas fm quid ratione loci. (Alius autē). Secūda conclusio motus diuiditur fm diuisione tēporis: pbatur motus est in tempore tanq in mensura: 7 oē tempus est diuisibile: igitur motus est diuisibilis ad diuisionē tēporis: prima ps antecedentis fuit pbata quarto huius: 7 secūda est probata in hoc scēto: 7 cōsequētia videtur tenere ex eo: qm mensuratur diuiditur ad diuisionē mēsure: si eniz pān⁹ mensuratur vlna: opz pānū diuidit ad diuisionē vline: ita q maiorī parti vline cōrespōdeat maior pars pānitata si motus est in tempore diuisibili tanq in mensura necessario maiorī pti tps cōrespōdet ps maior motus: 7 minorī parti tēporis cōrespōdet minor ps motus q nō ēē v3 nisi diuideret ad motū diuisionē tēporis. L. li. (Alius autē motus quo diuidit motus fm tēpus est: qm autē oīs motus in tempore est: tempus autē oē diuisibile est in minoz: minoz autē motus: nec

celle enim diuidi motum fm tempus.

Notandum fm cōmētatozē cōmētatozē 36. q diuisibilitas in eo est diuersa: qz motus sūt in diuersis generib⁹ 7 neces se est vt sit in oī partib⁹ 7 pōt intelligi subm mot⁹: mā diuisio eius p rem motā fm q est res mota: 7 intelligo p subiectū mot⁹ illud in quo est: vbi grā locū in motu locali. Distinctio quā intendit cōmētatoz est ista: q duplex est subiectū motus: v3 antecedēs 7 ptes: subm antecedēs est illud cui inheret: v3 mobile: subm psequēs est illud ad qd est motus. i. dispositio fm quā mobile mouet vt locus in motu locali: quātitas in motu augmentationis 7 diminutionis: 7 qualitas in motu alterationis. Et iuxta hāc distinctionē cōmētatoz ponit duas pponēs: quāz prima est ista diuisibilitas in motu nō est eiusdē ratiois in quolibet motu: p3 nā prima diuersificat fm diuisibilitatē subiecti: sed diuisibilitas est passio motus ex quo motus est de genere p3iuoz: igitur motū diuersaz ratiois eo modo quo alias dcm est q lōgiudo lineē 7 lōgiudo superficiē sūt diuersaz rationū: sicut etiā lineā 7 superficies sunt diuersaz ratiois: qz igit motū quidāz differūt genere: 7 quidā differūt specie: ita diuisibilitatē motus quidā sunt diuersorum genēz 7 predicamētoz: quidā autē eiusdē generis 7 pdicamēti: sed differētis spē: 7 quidā psequēter solo nūero differētis: sicut 7 aliqui mot⁹ solo nūero differūt. Secūda propositio mot⁹ nō tm diuidit f3 diuisione mobilis 7 tps: f3 ē f3 diuisionē subiecti: ita q localis ē diuisibilis ad diuisibilitatē loci vel spatiū 7 motus augmentationis 7 diminutionis est diuisibilis fm diuisibilitatem quantitatis 7 motus alterationis fm diuisibilitatē qualitatis que acquiritur pportionaliter: igit sicut acquirit motus dispositio fm q ē motus sic q totū motū respōdet tota dispositio 7 medietati medietas: 7 sic in infinitū cōtra Burleū 7 alios q dicūt q in motu alterationis nihil acquirit de termino ad quē nisi prius corrupta sit tota qualitas cōtraria q non est v3: p3io pportionaliter acquirit motus 7 terminus ad quē generat: 7 termin⁹ ad quē cōrūpat.

Contra istam cōclusionē arguit dupl^r: 7 p3io sic in maiorī tēpore est minor mot⁹: 7 in minorī tēpore est maior mot⁹: igit non diuidit fm diuisionē tēporis: p3 cōsequētia p p3m pbantē motū diuidi fm diuisionem tēporis ex eo qz in maiorī tēpore est maior motus: 7 in minorī tēpore minor motus: antecedēs p3: dato q for. p3rāseat pedale in hora: 7 Plato tripedale imedietate hore: 7 p3 q in minorī tēpore est minor mot⁹ 7 in maiorī minor qz i hora est mot⁹ p3rāfictōis vni⁹ pedalis tm 7 imedietate hore est motus p3rāfictōis trium pedaliū: cōstat autem q hora est maior sua medietate: 7 mot⁹ p3rāfictōis trium pedaliū est maior motu p3rāfictōis vnius pedalis: sicut etiā vñū spatiū est altero mai⁹. ¶ Secūdo si motus diuidit fm diuisionē tēporis: etiā diuidit fm diuisionē mobilis p p3m in p3ia cōclusio: 7 vterius diuidit fm diuisionē spatiū fm cōmētatozē hic: sequitur motū hēre triplicē quātitatē: cōsequēs incoueniēs: qm tūc quātitates se penetrarēt 7 ēēt simul in motu: 7 p3 cōsequētia: qz motus recipit quātitatē ab oī eo a quo recipit diuisionē: si igit mot⁹ recipit diuisionē a tēpore 7 a mobili: 7 a spatio: sequit motū recipere quātitates a quolibet illoz: sed illa sūt tria: igit ab illis recipit triplicē quātitatē. ¶ Ad primū d^r q motus sicut diuiditur fm diuisionē tēporis 7 spatiū ita mēsurat a quolibet

Tex.
cō. 36.

I.
cō.

Libersermus.

bet illo: si igitur considerat motus ut mensurat a tempore sic motus for. est duplus ad motum Platonis: q2 fit in duplo maiori tempore non obstat q2 motus Platonis sit velocior: si autem considerat motus ut mensurat spatio sic motus Platonis est triplus ad motum socris: q2 per ipsius acquirit spatium in triplo magis: sed Aristoteli considerat motum ut mensurat tempore et non ut mensurat spatio: ideo semper in maiori tempore est maior motus: si aliquando in maiori tempore sit tardior motus et in minori velocior. Ad secundum negat consequentiam: non enim oportet si aliquid mensuratur alio aut si diuidit ad diuisionem illius q2 recipiat quantitate ab illo: panis enim diuiditur secundum diuisionem vinee et mensurat ab vinea: et tamen non recipit quantitatem motus: etiam ut dicebat in quarto diuidit ad diuisionem temporis: et non recipit quantitatem ab illo: q2 nullo tempore existere non minus motus habet quantitatem: si magis contra tempus recipit quantitatem a motu quemadmodum et continuitas temporis est a continuitate motus: motus igitur qui non indiget medio neque spatio sicut est motus celi non recipit quantitatem nisi a mobili et a motore. Motus vero qui indiget medio vel spatio recipit quantitatem a motore tanquam a causa efficiente et mobili tanquam a materia in qua et a medio vel spatio tanquam a materia per quam vel supra quam. Item motus habet duplicem quantitatem. scilicet propriam et communem: quantitas propria motus est duratio successiva motus: quantitas autem communis motus est quantitas mobilis que est communis motui et omnibus accidentibus mobilis: sicut enim albedo non habet aliam quantitatem neque aliam extensionem preter quantitatem et extensionem sui subiecti: motus ut est accidentis mobilis diuisum secundum diuisionem partium mobilis habet eandem quantitatem et eandem extensionem quam habet mobile: et per eandem quantitatem numero per quam mobile est quantum longum latum et profundum: motus est quantum longum latum et profundum.

Tex.
co. 37.

Quoniam autem omne. Tertia conclusio tempus motus moueri q2 mouetur et in quo mouetur inuicem coadiuuatur: ista conclusio dupl. probatur primo per se tota in vlt. secundo per partes in particulari ibi. (Accipiat enim). Quatuor ad primam arguit ea cometa

tor sic: motus et ocellus in quo est motus inuicem coadiuuatur: sed motus est in tempore et in moueri: et in eo quod motus: igitur motus tempus motui q2 mouetur et in quo mouetur inuicem coadiuuatur: per consequentiam cum maiori: q2 sicut motus est diuisibilis in infinitum: ita omne id in quo mouetur est in finitum: minor autem declarat: q2 enim motus fit in tempore et in eo q2 mouetur manifestum est ex dictis: est enim motus in tempore tanquam in mensura et in eo q2 mouetur tanquam in subiecto: et q2 motus fit in ipso moueri in eo in quo mouetur manifestat declarato quicquid Aristoteli intelligit per moueri et per in quo mouetur: unde motus habet duplex subiectum secundum commentatores commento. 36. v3 intrinsecum q2 est ipsum mobile et extrinsecum q2 est dispositio secundum quam fit motus. scilicet terminus ad quem adequatus mouetur: constat autem q2 motus et dispositio secundum quid est motus inuicem coadiuuatur ut declaratur supra eodem commento. Et sicut motus habet duplex subiectum v3 intrinsecum et extrinsecum: ita habet duplicem mensuram. scilicet intrinsecam et extrinsecam: men-

sura extrinsecam est tempus: mensura intrinsecam est quantitas motus: v3 duratio successiva motus: de qua mensura locutus est commentator quarto huius di. q2 tempus nunciat numerus motus: et q2 est mensura motus per quantitatem accidentem motui: motus omnis numerus et omnis quantitas est mensura sui subiecti q2 duratio igitur successiva motus est numerus intrinsecus motus: et quantitas intrinsecam motui: per moueri igitur Aristoteli intelligit durationem subsequentem motui: q2 sit in motu tanquam in subiecto: tamen motus est in ea tanquam in mensura: q2 autem motus et talis duratio inuicem coadiuuatur. probatur sicut quarto huius: quilibet enim per motum correspondet aliqua pars sue durationis et quilibet per illius durationis correspondet aliqua pars motus: igitur motus et moueri inuicem coadiuuant q2 erat probandum. Et loquitur philosophus motus tempus moueri q2 motus: et in quo motus inuicem coadiuuatur: non tamen sicut didicimus oes dispones secundum quas est motus: nam tamen dispones in motu locali q2 in motu ad quantitatem est diuisibilis per se. Dispositio autem in motu alterationis est diuisibilis per accidentis magnitudinem enim supra quam vel per quam fit motus localis est diuisibilis per se: et quantitas ad quam est motus augmentatio nis vel diminutio nis est etiam diuisibilis per se: sed qualitas ad quam est motus alterationis est diuisibilis per accidentis: v3 ad diuisionem quantitatis vel sicut ostendit primo huius. Le. li. (Quoniam autem omne q2 mouetur in aliquo mouetur tanquam in subiecto intrinsecum vel extrinsecum: et in quo quodam tempore mouetur tanquam in mensura intrinsecam vel extrinsecam: et omnis malis est motus necesse est easdem diuisiones esse temporis moueri et q2 mouetur: et in quo motus est sed non omnium est similiter diuisio in quibus motus est scilicet in disponibus secundum quas est motus: sed quantum scilicet est diuisio: qualis autem secundum accidentis.

Notandum primo secundum commentatores commento. 37. q2 diuisio non attribuitur omni in quo est motus eodem modo: sed attribuitur motui in quantitate per se: et ideo fit diuisio essentialis quantitati et attribuitur motui in qualitate per accidens: et intelligendum est hic de quantitate cum motu augmentationis et diminutionis motus localis. Motus enim numerat in quanto: et accidit ei diuisio essentialiter ibi: q2 igitur locus est quantitas: v3 superficies corporis ambiens locum: et cum philosophus notat dispones motus secundum quantitates intelligit tam dispositionem secundum quam fit motus localis q2 etiam dispositionem secundum quam fit motus augmentatio nis vel diminutio nis. Sed forte melius diceretur q2 Aristoteli notat tacuit hic dispositionem secundum quam fit motus localis et non tamen dispositionem secundum quam fit motus augmentatio nis vel diminutio nis aut alterationis: quoniam quilibet dispositio secundum quam fit aliquid istorum motuum est vna et formalis: non autem tantum vna est dispositio secundum quam fit motus localis: sed plures in eaz: quilibet est formalis: sed aliqua malis et aliqua formalis: unde magnitudo per quam fit motus et spatium supra q2 fit motus et locus ad quem sunt dispones malis in motu locali: ipsum autem vbi situale facies verum notum est dispositio formalis in motu locali cum non sit possibilis motus localis absque vbi situale: sed non sit necessaria simpliciter magnitudo per quam fit motus aut spatium supra q2 fit motus aut locus ad quem est motus. Hanc dispositionem aliqua habet diuisibilitatem per se: et aliqua per accidentis: magnitudo enim et locus ac etiam spatium supra q2 fit motus localis habet diuisibilitatem per se ipsum autem vbi situale habet diuisibilitatem secundum auctoritatem sex principiorum: diuidit enim situs partem extra partem ad diuisionem corporum existentium.

b j

Philosophicorum.

rium in eo: igitur dispositio secundum quam sit motus alteratio-
nis est etiam tantum una et diuisibilis per se et dispositio secundum
quam sit motus alterationis est etiam tantum una et diuisi-
bilis per accidens. Dispositio autem secundum quam sit motus loca-
lis non est tantum una neque omnis talis dispositio est diuisibilis per
se: sed aliqua per se et aliqua per accidens. id gratia breuita-
tis tacuit dispositio huius quam sit motus localis: quoniam diuisibilitas
illius tam per se quam per accidens potest esse manifesta ex deter-
minatis quarto et quinto huius.

Secundo notandum secundum Auicennam: secundo
sue philosophici capitulo primo ver-
sus finem quod motus moueri et motio sunt una essentia et huius
quod accipitur respectu sui ipsius sic est motus: cum autem acci-
pitur respectu eius in quo est notatur motio: et cum accipitur
in comparatione eius a quo est notatur moueri. Ubi di-
citur Bur. quod philosophus per moueri intelligit actionem mouentis
coexistente in passio seu in mobili subiectum: per motionem vero
intelligit passionem de genere passionis. Sed Auicenna in-
telligit quod motus moueri et motio sunt in eadem essentia nu-
mero: verum dicitur quoniam illa tria sunt in mobili: si autem intelli-
gitur illa tria sunt una et eadem res et quod differunt tantum ra-
tione ita quod una et eadem res est motus moueri et motio:
licet sub alia ratione sit motus et sub alia moueri et sub
alia motio illud non est: verum quoniam tunc motus et moueri
non diuiserentur equalibus diuisionibus contra philosophum et co-
mentatores: et per consequens: quod ea que sunt unum numero
non habent diuersas diuisiones: unde tempus et duratio
mundi non committuntur neque dissimiliter diuiduntur quia
sunt unum et idem realiter non obstante quod tempus superaddat
durationi modi numerationem autem nec est: verum quod moue-
ri sit actio agentis: sed mouere est respectus agentis: et mo-
ueri respectus patientis secundum commentatores tertio huius: di-
citur igitur quod motus est actus mobilis et moueri vel huius
accipitur ut est duratio successiva motus: et motio est re-
spectus motoris aut mobilis subdatus in mouere vel
in motu aut in remota eo modo quo dixit tertio huius.

Tertio notandum secundum Egidium quod qualitas di-
uiciter potest considerari: videlicet secundum quam
tatem in qua subdatur et secundum esse quod huius in maiori respectu quod
tatis copet et diuisio secundum extensionem maiorem vel mi-
nozem: quod quanto maior est superficies tanto maior est al-
bedo in ea subdatur: respectu autem materie in qua huius esse
copet et diuisio per intensiorem et remissionem: quod quanto est
in materia magis disposita tanto huius esse magis intensius
et quanto minus disposita tanto magis remissius: unde hec
omnia accidunt albedini: quod si albedo haberet esse separatam
non variaretur per maiorem et minorem extensionem neque per in-
tensionem et remissionem: propterea dicitur qualitas diuisi-
bilis per se et diuisibilis per accidens. ¶ Sed contra nihil est
extensius per quod non huius ex se intensiorem: sed materia non habet ex
se extensionem: si enim quantitas non esset per se extensa nihil di-
ceret per quantitatem extensam: si igitur per idem nihil est in-
tensum per illud quod non huius ex se intensiorem: sed materia non ha-
bet per se intensiorem neque remissionem: igitur nihil est inten-
sum vel remissum ratione materie. ¶ Itaque sequitur quod qualita-
tes prime non sunt intensius neque remissius quod sunt immediate
in materia absque dispositione prima maiori vel mino-
ri aliter esset: preterea in infinitum: imo sequitur quod lumi-
nosum tantum gradus luminis debet agere in puncto re-
motiori sicut per punctum quod medium vniuersalis per totum quod
est contra experientiam: patet consequentia: quod materia con-
tinue est equaliter disposita. Et preterea si calidum potest
esse ut octo et calidum potest esse ut quatuor applicaretur ma-
gis et consimiliter dispositis gradus consimilis intensio-

nis deberent producere quod est falsum: propterea cum prima ma-
teria non sit nisi pura potentia: et nulla forma sit intensa
in suo quiditativo et essentiali non apparet quod una forma
ma recipiat a materia intensiorem et remissionem quod que-
libet forma omnino tam substantialis quam accidentalis de-
beat recipere ab eadem materia intensiorem et remissionem
si materia est adequata causa intensiorem et remissio-
nis qualitatibus: et ita quelibet signatur et quelibet quanti-
tas et quelibet forma substantialis esset intensa vel remis-
sa opposita: quod ponit Aristoteles in predicamentis.
¶ Dicendum igitur quod sicut extensio est passio absoluta quantitas
intensiorem et remissibilis: et sicut extensio fuit a natura
quantitatis ita intensio a natura qualitatibus: et non ita essen-
tialiter: quoniam quantitas separata a subiecto habet pres-
entiam: albedo autem separata a materia et a quantita-
te haberet partes intensibiles et remissibiles: sed non par-
tes intensas vel remissas in subiecto ergo habet intensio-
nem et non extra subiectum: ex quo sequitur quod intensio qua-
litatis fuit in qualitate mediante subiecto: extensio autem
fuit a quantitate continua absque subiecto. Est etiam aliqua
causa propter quam intensio non est passio ita essentialis quod
litatis sicut extensio quantitatibus: quia non maioratur
quantitas quin maioratur extensio et econtra licet plu-
rificatur qualitas absque plurificatione intensiorem et econ-
tra: unde in ferro ignito est magis de caliditate quam in
igne tate quantitatibus et tamen plus est de intensiorem in
igne puro quam in ferro ignito vel altero mixto: similiter
si deus primam medietatem huius albedinis extenderet
alteri medietati non esset plus de forma albedinis quam
primo erat et tamen intensio esset dupla: potest enim in-
tensio maiorari in infinitum nulla producta de nouo ca-
liditate et remitti in infinitum nulla corrupta qualita-
te: verum est tamen quod si deus unam medietatem albedinis
alteri coextenderet generaretur unus gradus continuans
unam medietatem et alia: et sic ite illas separaret corru-
peretur ille gradus et alij duo generarentur sicut dice-
batur de punctis et lineis. Ex hijs ergo sequitur quod sicut
quantitas est per se diuisibilis extensius ita qualitas in
diuisibilis et remissibilis est per se diuisibilis intensius:
nam sicut quantitas habet per se partes quantitativas
ita qualitas partes intensivas: et sicut quantitas est di-
uisibilis extensius in duas medietates in tres tertias
et in quatuor quartas et sic in infinitum in partes equa-
les quantitativas ita qualitas intensibilis et remissibi-
lis in duas medietates in tres tertias et in quatuor quar-
tas et sic in infinitum in partes equales intensivas: sicut
enim quadrupedale componitur extensius ex quatuor pe-
dalibus equalibus ita caliditas ut quatuor componi-
tur ex quatuor partibus intensius etque intensius: qua-
rum quelibet est caliditas ut unum et sicut linea termi-
natur et continuatur punctis ita qualitas intensibilis
et remissibilis continuatur et terminatur gradibus: nam
sicut in qualibet linea sunt infinita puncta copulanti-
a infinitas partes non tantum sicut quelibet linea terminatur duo-
bus punctis ita quelibet latitudo duobus gradibus quo-
ntiam latitudo incipiens a non gradu solum uno gra-
du terminatur. ad philosophum di. quod qualitas est diuisi-
bilis per accidens: respondetur quod ipse loquitur de diuisi-
bilitate extensius et tanto quod loqueretur de diuisibilitate
intensiorem per tanto diuisio intensius qualitatibus dicitur
per accidens quod necessario indiget subiecto non tamen
necessario indiget materia ut dicit Egidius sed magis
quantitate: quoniam in sacramento altaris ubi nulla est

Libertus.

materia sunt qualitates prime et secunde valde intensae et dicitur philosophus in libro de sensu et sensu quod color est extremus per se in corpore terminato et in quarto libro quod color est in corpore quia est in superficie ad deum notandum quod color non minus esset sine materia quam cum materia posita quantitate sed impossibile est colorem esse in quantitate absque intensioe igitur color magis a quantitate recipit intensioem quam a materia habet igitur color intensioem ex natura propria sed ad hoc indiget materia necessitate nature et quantitate necessitate simplicitatis autem qualitas intensibilis et remissibilis sit magis sub hoc gradu quam sub illo hoc potest esse ratio agens et ratione forme substantialis determinatis sibi quantitate sub illo gradu et ad hoc multum confert dispositio materie. ¶ Intelligendum quod sicut quantitas habet duplicem extensionem scilicet absolutam et respectuam ita qualitas habet duplicem intensioem scilicet absolutam et respectuam immediate a quantitate in subiecto et respectuam per quam refertur magis intensum minus intensio aut simpliciter intensio remissio et sic dicitur intensio et remissio relative opponi sicut magnitudo et paritas.

Contra predicta arguitur si caliditas est intensiva intensioe superaddita que sit passio illius et eius intensio et intensio operis procedere in infinitum in huius intensioibus equalibus non communicantibus quod est falsum quia tunc quilibet caliditas esset infinita intensio sed quod intensio sit intensiva arguitur ponendo quod a sit intensio totius latitudinis caliditatis et b solum intensio a non gradu ad gradum medium et arguitur sic a intensio est maior b intensio ne et non extensioe quia sunt in eodem subiecto primo ut suppono igitur est maior intensio et per consequens a intensio est intensiva. Secundo queritur utrum caliditas et sua intensio sint eiusdem speciei vel diversarum si eiusdem speciei igitur intensio caliditatis est caliditas si diversarum specierum que non in predicamento qualitatibus quia non apparet cuius speciei predicamenti qualitatibus sit intensio caliditatis si non sit eiusdem speciei cum caliditate neque in aliquo predicamento ut patet inducitur. Item queritur utrum intensio caliditatis sit qualitas prima vel secunda si qualitas prima habetur intensum quia non apparet quod sit nisi caliditas si qualitas secunda igitur est aliqua qualitas secunda que non contingat ex mixtione plurium qualitatuum primarum quod est contra philosophum in libro de sensu et sensu. ¶ Ad primum dicitur quod nulla intensio est intensiva et concedo quod a intensio est maior b intensioe ex quo non sequitur quod a sit intensiva b neque quod a sit intensiva sed sufficit quod extenditur per maiorem latitudinem qualitatis sicut enim magnitudo extensionis attenditur penes magnitudinem quantitatis ita magnitudo intensiois penes magnitudinem qualitatibus. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut punctus linea et longitudo sunt eiusdem speciei non per se sed per reductionem ita gradus qualitas et intensio sunt eiusdem predicamenti et eiusdem speciei non per se sed per reductionem caliditatis igitur per se in predicamento qualitatibus et gradus per reductionem a priori intensio vero per reductionem a posteriori ex quibus patet quod non sequitur caliditas et sua intensio sunt eiusdem speciei igitur intensio caliditatis est caliditas. Et cum queritur utrum intensio caliditatis sit qualitas prima vel secunda dico quod nulla intensio est qualitas sed tantum passio vel modus aut ratio qualitatibus et forte intensio absoluta est magis obiecta modus quam passio quia

indiget substantia extrinseca ut patuit et variatur in infinitum non variata qualitate eo modo quo dicitur est. (Accipitur enim). Postquam est probata conclusio in universali secundum se totam ex intentione philosophi consequenter illam probat philosophus particulariter et sigillatim per partes suas et primo quod tempus et motus equaliter condiciuntur ponendo quod a sit tempus et b motus nam si b motus est in a tempore medietas b est imediatate a et tertia pars b est in tertia parte a et generaliter semper minor motus est in minori tempore igitur ad divisionem temporis sequitur divisio motus. Similiter e converso ad divisionem motus sequitur divisio temporis nam si in aliquo tempore moveatur aliquid secundum totum motum imediatate temporis movetur secundum medietatem motus et generaliter quanto motus erit minor tanto erit in minore tempore: unde breviter potest sic argui medietate a correspondet medietas b et e converso et tertia pars a correspondet tertia pars b et e converso et generaliter maiori parti a correspondet maior pars b et minori parti a correspondet minor pars b et e converso igitur a et b inuicem condiciuntur. ¶ Et si accipitur enim tempus in quo movetur aliquid in quo sit a et motus in quo sit b. Si igitur per totum in omni motum est tempus construe sic sit igitur mobile est motum per totum motum in omni in tanto tempore et in medio tempore per minorem motum et rerum hoc tempore medio divisio per minorem hoc i per minorem motum et sic semper similiter autem et si motus divisibilis sit et tempus divisibile erit eodem modo. Si enim per totum motum vadit in omni in toto tempore et per medium illius in medio et iterum per minorem motum in minore tempore. (Eodem autem modo). Secundo arguit philosophus quod motus et moveri inuicem condiciuntur ponendo quod c sit moveri et arguitur sic secundum medietatem c moveri sit medietas motus et secundum tertiam partem moveri sit tertia pars motus et generaliter quanto minor est pars moveri tanto minor est pars motus igitur motus dividitur ad divisionem moveri. Consimiliter arguitur e converso quod moveri dividitur ad divisionem motus quoniam cuilibet parti motus correspondet aliqua pars moveri et toti motui totum moveri igitur et prima pars antecedentis patet inductivem nam duabus medietatibus motus correspondet tertia aut quatuor quarte et sic in infinitum signatis enim duabus partibus in motu siue magnis siue parvis que sint d et e et c semper illis correspondent due partes consimilis magnitudinis et paritatis in ipso moveri. ¶ Secunda pars antecedentis etiam declaratur quia si non toti motui correspondet totum moveri adequate igitur motus excedit moveri aut moveri excedit motum et per consequens inveniuntur motus sine moveri aut moveri sine motu quod est impossibile utrumque enim continuus est neque aliquid illorum excedit mobile neque aliquid illorum exceditur a mobili igitur utrumque illorum est alteri adequatum ideo toti motui correspondet totum moveri et partibus motus partes moveri ad divisionem motus sequitur divisio ipsius moveri. ¶ Et si accipitur enim tempus in quo est ipsum moveri secundum igitur medium motum id est medium moveri minor erit motus toto moveri et iterum secundum medietatem medium ipsum moveri erit adhuc minor motus et sic semper. (Est autem) id est contingit. (Et ponentem secundum utrumque motum). ¶

Tex.
co. 32.

¶ I
et. 32.

b ij

De hiscorum.

secundum utramque partem motus ut secundum d. c. r. c. e. dicere quod totum erit secundum totum, id est totus motus secundum totum moueris: namque aliud plus erit ipsum moueri secundum eundem motum vel econuerso sicut determinauimus: non contingit et motum diuisibilem partium motus esse, id est non contingit motum diuidi secundum diuisibilitatem partium mobilis: accepto enim ipso moueri secundum utrumque, id est secundum utramque partem motus continuum erit totum, ut ipse moueri non excedens mobile neque motum neque econtra.

Notandum secundum Egidium quod sicut alia est extensio superficiem sic alie sunt partes albedinis et alie superficie non obstante quod extensio albedinis non possit esse absque extensione superficie: quia extensio albedinis est causaliter ab extensione superficie: ita alia est quantitas motus et alia est quantitas mobilis et alia est quantitas spatij: licet sine his quantitatibus non possit esse motus: ex quo ab illis causaliter dependet: sicut ergo partes motus non sunt partes mobilis neque spatij: ita quantitas motus non est quantitas mobilis neque spatij: ista quantitas est illud moueri quod diuiditur secundum diuisionem motus et econtra. Sed mihi videtur quod sicut non est nisi una quantitas qua materia est quanta et albedo est quanta ita non est nisi una extensio absoluta qua materia est extensa et albedo est extensa: et hec est extensio quantitas siue fuerit terminata siue interminata: nec sequitur partes albedinis non sunt partes quantitatibus: igitur extensio albedinis non est extensio quantitatibus. Dato enim illo modo arguendi quod in eodem corpore sunt infinite extensiones inuicem coextense equales non communicantes quoniam in pedali ignis inuicem calido per totum: ut octo sunt infiniti gradus non communicantes inuicem coextensi sic se habentes quod quilibet est pedalis quantitatibus et nunquam pars unius est pars alterius. Item non est dicendum quod motus habeat aliquam quantitatem propriam preter durationem successiuam: neque sequitur: partes motus diuise diuisibilitate mobilis non sunt partes mobilis: igitur motus diuise diuisibilitate mobilis habet aliam quantitatem a quantitate mobilis aliter enim due quantitates inuicem coextenderentur et se penetrarent: scilicet quantitas mobilis et quantitas motus: quod est impossibile. (Similiter autem). Tertio ostendit philosophus quod motus et dispositio secundum quod est motus inuicem conuidentur: nam motus localis et longitudo spatij inuicem conuidentur cum quilibet parti motus correspondeat proportionaliter per longitudinem et econtra et sic ut dicitur in motu locali ita in motu augmentationis et diminutionis: in motu autem alterationis diuisio dispositio non est secundum diuisibilitatem motus omnino: quoniam motus diuiditur per partem post partem: et per partem ante partem tam diuisione temporis quam mobilis: sed qualitas que est dispositio in motu locali diuiditur per accidens ad diuisionem subiecti et ad diuisionem temporis pro quanto successiue subiecto acquiritur: sed habet propriam diuisionem secundum partes intensiuas: que quidem non est per partem extra partem sicut est diuisio in motu et in longitudine spatij et in quantitate acquisita per motum augmentationis et diminutionis. Item. (Simile autem demonstrabitur et longitudo diuisibilis cum diuisibilitate motus: et omnino illud esse in quo est motus preter quedam que secun-

dum accidens) quibus competit alia diuisio preter diuisionem extensiuam.

Notandum secundum Egidium quod motus accipit quantitatem a tempore et a spatio: quoniam sicut ille motus est magnus vel parvus qui fit in magno vel in paruo tempore: ita ille motus est magnus qui fit in magno vel in paruo tempore: ideo sicut motus recipit diuisionem a tempore ita recipit diuisionem a spatio: et per consequens sicut motus et tempus inuicem conuidentur ita motus et spatium. Istud bene dicitur est quod motus accipit quantitatem a spatio tanquam a materia per quam vel supra quam: sed non bene dicitur est quod accipiat quantitatem a tempore: quoniam tempus est passio motus et continuas temporis est ex continuitate motus ut est probatum quarto huius: igitur tempus recipit quantitatem a motu: et non econtra: et cum dicitur ille motus est magnus qui fit in tempore magno et ille est parvus qui fit in tempore paruo: igitur recipit quantitatem a tempore negatur consequentia: sed bene sequitur quod recipit diuisionem a tempore non quidem hoc modo quod motus non esset diuisibilis nisi esset diuisibilis motus: sed isto quia anima diuidendo diuidit motum: id non proprie absolute recipit diuisionem a tempore: sed tantum respectiue per mutationem et diuisionem anime eo modo quo dicimus panem diuidi ad diuisionem uine non quod non sit diuisio in panem preter diuisionem uine: sed quoniam cognoscitur diuisio panis per diuisionem uine. (Quod enim mutatur). Quarto arguit philosophus quod motus et mobile inuicem conuidentur nam mobile est diuisibile: sed diuisio subiecto omnia accidentia que sunt in eo diuiduntur: igitur motus diuiditur ad diuisionem mobilis: patet consequentia: quia motus est accidens mobilis deinde quia motus est quantitas cuius quantitas est quantitas mobilis: igitur diuisio motu diuiditur mobile: et per consequens mobile diuiditur ad diuisionem motus utrumque: igitur istorum diuiditur ad diuisionem alterius: sed non eodem modo: nam motus diuiditur secundum diuisionem mobilis causaliter a priori: mobile autem diuiditur secundum diuisionem motus per modum signi a posteriori. Legelitteram. Quod enim mutatur est diuisibile uno enim subiecto diuisio omnia diuiduntur accidentia illius et econtra. Dubitatur: nam philosophus in principio huius capituli tetigit tantum duos modos quibus diuiditur motus. scilicet diuisione mobilis et diuisione temporis: in hac autem tertia conclusione tetigit quatuor modos utrumque diuisibilitatem moueri et diuisibilitatem spatij preter diuisionem mobilis et temporis vel igitur sibi contradicit vel fuit diminutus aut hic est superfluus. Respondetur quod partes motus aut sunt simul aut non sunt simul: si sunt simul ille diuiditur diuisione mobilis: si non sunt simul ille diuiditur diuisione temporis: quia igitur omnis diuisio motus est ex parte mobilis vel temporis aut reducitur ad diuisionem mobilis aut temporis: ideo philosophus in principio non fecit mentionem nisi de hijs duabus diuisionibus: propterea non contradicit sibi ipse: neque est superfluus neque diminutus. (Et in ipso finita). Quarta conclusio tempus motus moueri quod mouet et in quo mouet eodem modo habet finitatem et infinitatem: ista conclusio sequitur ex priori: nam si omnia ista equaliter diuiduntur omnia ista eodem modo se habent ad finitatem et infinitatem: et dicit philosophus quod diuisio finitas et infinitas

Ter.
co. 39.

Liber sextus.

nitias in sunt omnibus istis. ppter ipsam transmutatur
qm ipz transmutati sit ca & finis oiz illoz. ipi eni tras
mutato inest diuisibilitas & infinitas. ppter qd omni
bus alijs nominatis in sunt eede. q eni transmutatur
sit diuisibile onsum in primo capitulo. huius tractat
q aut sit infinitum diuisibile ostenditur in sequentibus.
Le. li. (Et in ipso). i. in hoc q est finita esse aut infinita
similiter se habet de oibus. i. quo ad oia nominata se
cutum aut maxie est diuidi omnia & infinita ee ab ipso
murante. i. ab ipso mobili mo x enim inest mutanti di
uisibile & infinitum diuisibile quidem igitur onsum est
prius infinitum aut in sequentibus erit manifestum.

Notandum

prio fm commentatoz
commeto. 39. q. necesse
est vt motus & ipse & alia sint diuisibilia in infinitum
vltier vt sint continua qz transmutatur est diuisibile & p
na continui quoniam ca in hoc q tempus sit continu
um & ca in hoc q motus sit continuus est qz motum
est continuus. sed istud videtur contradicere pbo qro
huius di. q. qritas mot? e ex continuitate magnitudi
nis igitur cōtinuitas motus nō est a cōtinuitate mo
bilis. Rndetur negādo cōsequentiā vnde cōtinuitas
motus ē materialiter tāti a cōtinuitate magnitudinis
& materialiter & effectiue a cōtinuitate mobilis. vlt dicit
tur qz pūuitas motus est extrinsece a cōtinuitate ma
gnitudinis. & intrinsece a cōtinuitate mobilis. Et notā nō
facit hic cōmentator mentionē de cōtinuitate magnitu
dinis per quā vel supra quā sit mot? quoniam cōtinui
tas mobilis est necessario simpliciter continuum mo
tus. cōtinuitas aut magnitudinis non est necessaria
simpliciter motui continuo qm possibilis ē motus cō
tinu? q nō indiget tali magnitudine scz motus celi.

Secundo

notandū p3 cōmentatoz ē eo
dem cōmento q si intelligēs
transmutationez statim intelligit diuisibilitatezin infini
tum qz transmutati non intelligitur esse in transmuta
tione nisi qz imaginatur esse in eo ex quo & in eo ad q
Ecce qz clare ponit cōmentator in mobili dum mouet
terminū a quo & terminū ad quē non quidez fm se to
tum. sed fm partes quoniam proportionali sic deper
ditur termin? a quo & termin? ad quē. Et nō loquitur
hic cōmentator de omni transmutatione. sed tantum d
transmutatione per se que non cognoscitur nisi cogno
scatur ita esse i tēpoze sed ex determinatis sciur tē
pus esse diuisibile in infinitum igitur cognita transmu
tatione per se statim cognoscitur diuisibilitas i infinitū
Item cognita transmutatione per se sciatur immobi
le esse tēminū a q & tēminū ad quē q nō ptingit nisi mo
bile diuidat in infinitū aliter magnitudoz mot? cōpo
neretur ex indiuisibilibus. q est impossibile & c.

Ter.
cō. 40.

diuisione & comparatione motus ponens. a. cōclusio
nes: quarum prima est ista omne q mutatur dum mu
tatur est: est in id in q mutatur est. scda conclusio illō
in quo aliquid est primo mutatum necesse est indi
uisibile esse ibi. (In q autē prio). Tertia conclusio om

nino cōtingit dare mutatum esse in aliquo primo ex
parte finis ibi. (De autē in quo primo). Quarta con
clusio non cōtingit dare mutatum esse in aliquo pri
mo ex parte principij ibi. (Quod autē fm phum).
Primam conclusionem phs tripliciter probat & pri
mo sic omne q mutatur aut est i id ex quo mutatur est
aut in id q mutatur est: sed nihil q mutatur dū mutatur
est: est in id ex quo mutatur est: igitur omne q mutatur
dū mutatur est: est in id in q mutatur est: p3 cōsequē
tia cum maiori: qz non datur mediū inter id ex quo
mutatur est & in id in q mutatur est: minoz vō decla
ratur nam omne q mutatur distat a termino a quo:
ergo deficit ab illo: patz cōsequentiā: qz idem est dista
re ab aliquo: & deficere ab eo vel saltē ad distare seq
tur deficere ita idem est mutari & deficere vel saltē ad
mutari sequit & ad mutatum esse q est finis distantie
motus sequitur deficere a termino a quo: tunc arguit
sic omne q mutatur dū mutatur est deficit a termino a
quo: igitur nō est in termino a quo: sed termin? a quo
est illud ex quo mutatur est: igitur nihil q mutat dum
mutatur est est in id ex quo mutatur est. Le. li. (Quo
niam autem omne q mutatur ex quodā in aliud mu
tatur: necesse si q mutatur cum mutatur est esse in quo
mutatur est q mutatur ex quo mutatur distat aut de
ficit ipsam aut idem est mutari & deficere: aut sequitur
ad mutari: ei autem q est mutatum esse deficere: simili
ter enim vtrūqz se habet & vtrūqz ita q sicut se habet
mutari ad deficere ita mutatur esse ad deficere).

Notandum

fm commentatozem cō
mento. 40. q philosopho
sophus intendit per transmutationem que dicitur de
quatuor transmutationibus scilicet in substantia i vbi
in quali & in quanto. Et arguit cōmentator sic illud q
mutatur separatur a termino a quo mutatur: igit quā
do mutatur non est in eo a quo mutatur: sed inter id
a quo mutatur & terminum ad quem transmutat p3
mo non est mediū: igitur omne q mutatur cum mu
tatur est in eo ad qz transmutatur primo. Sed multi
pliciter dubitatur primo: si enim per transmutationez
Aristoteles intēdit transmutationem que est in substā
tia & transmutatio in substantia est de contradicōio
in contradicōio: igitur terminus ad quē non distat
a termino a quo: cuius oppositūz ponit philosophus
in littera di. q illud in qd aliquid est mutatum distat
ab eo ex quo mutatum est: & patet consequentiā: quia
contradictio est oppositio: cuius non est dare mediū
primo posteriorum: si igitur in generatione & corru
ptione non datur mediū inter terminum a quo & ter
minum ad quem illi termini sunt immediati & termini
non distant. Secundo si philosophus per transmu
tationem intēdit transmutationem in vbi quanto &
quali & quolibet illarum transmutationum est de con
trario in contrarium: igitur inter terminum a quo & ter
minum ad quem datur mediū: & per consequens fal
sum est qd inter illud ex quo mutatur est: & id in qd
mutatur est nō sit mediū: & potest exemplificari: quo
niam inter caliditatem sūmam & frigiditatem sūmam
datur mediū: quarum vnū est terminus a quo seu il
lud ex quo mutatur est & aliud est terminus ad quē
seu id in quod mutatur est. Tercio arguitur q nō
omne q mutatur separatur a termino a quo: immo q
tale dum mutatur est in termino a quo & non in termi
no ad quem: & pono q. a. sit vnum minimum natura
le minus primo genium: & quoniam q generatur non
b ii j

Philosophicorum.

est per Aristotelem quinto huius: ideo materia. a. immediate ante hoc mutatur. s. immediate ante hoc materia. a. erat sub termino a quo et non sub termino ad quem: igitur et. ¶ Quarto arguitur quod illud quod mutatur dum mutatum est non est in id in quod mutatum est primo quia non datur primum mutatum in motu secundum philosophum in hoc tractatu: et Aristoteles loquitur hic de omni mutato: et de omni transmutatione secundum commentatorem: unde quocumque motu signato de predicamento ubi quantitatis vel qualitatis dabitur primum mutatur esse in predicamento autem substantie bene datur primum mutatur esse. ¶ Ad primum negatur consequentia et pro solutione illius difficultatis dicitur quod datur triplex minimum videlicet secundum quantitatem continuam secundum quantitatem discretam et secundum formam: minimum secundum quantitatem continuam quod est punctus: sicut non facit maius ita non facit distare: minimum secundum quantitatem discretam quod est unitas sicut facit maius in minus ita facit distare: et consequenter minimum secundum formam quod est minimum naturale etiam facit distare quod facit magis in substantia: dico igitur quod licet terminus a quo et terminus ad quem in generatione et corruptione sint immediati adhuc dicuntur distare sicut etiam numeri distant non obstante quod sint immediati quoniam minimum in illis facit maius. due autem medietates continui non distant quia sunt immediate per indivisibile seu minimum quod non facit maius. ¶ Ad secundum dicitur quod motus habet duplicem terminum a quo et ad quem scilicet indivisibilem adequatum sibi et indivisibilem qui indivisibiliter acquiritur et indivisibiliter deperditur: dico igitur quod inter terminos indivisibiles datur medium. sed non datur medium inter terminos ad quem et terminum a quo adequatum motui: sicut non datur medium inter terminum ad quem et ipsum motum loquendo de medio quod non sit alicuius illorum quia loquendo de medio quocumque indifferenter: sic inter omnes terminos a quo mori et terminos ad quem mediat aliquid scilicet pars termini a quo vel termini ad quem adequati motui: potest tamen loqui et commentator de terminis acceptis secundum speciem: et sic inter terminum a quo et terminum ad quem primum non datur medium secundum speciem: sed bene secundum numerum aut secundum maius et minus. ¶ Ad tertium dicitur quod est triplex mutari: quoddam est quod mensuratur tempore ut calefieri: quoddam quod mensuratur instanti ut illuminari et quoddam quod non mensuratur tempore vel instanti ut generari vel corrumpi. omne mutari mensuratur tempore vel instanti est in termino ad quem secundum totum vel secundum partem et consequenter separatur a termino a quo et non est in illo secundum se totum: quod enim calefit est sub caliditate noviter acquisita et separatur a frigiditytate etiam quod illuminatur separatur a tenebris et non est sub illa sed sub lumine secundum se totum: quod autem mutatur mutatione non mensuratur tempore vel instanti tale dum mutatur non est termini ad quem: sed in termino a quo neque separatur ab illo stante illa mutatione: commentator autem loquitur de eo quod mutatur mutatione mensuratione tempore vel instanti. ¶ Ad quartum respondetur quod duplex est mutatum esse: scilicet in actu et in potentia mutatum esse in actu est illud quod terminat motum vel mutationem et non continuat partes motus invicem et tale est illud in quod mutatio est primo completa mutatur

esse in potentia et in id quod copulat partes motus invicem sicut punctus partes linee: et sicut in qualibet linea sunt infinita puncta: ita in quolibet motu sunt infinita mutata esse: quando ergo commentator vult quod sit dare primum mutatum aut aliquod in quod mobile est primum mutatum loquitur de mutatione esse in actu et non de mutato esse in potentia: quoniam bene datur primum mutatum esse in actu: sed non datur primum mutatum esse in potentia: quoniam quocumque dato infinito alia precesserunt: potest tamen dici quod ipse loquitur de primo mutato esse secundum speciem et non secundum numerum: constat autem ut declaratur est supra secundum in quolibet motu: et in qualibet mutatione datur primum secundum speciem. (Quoniam ergo una). ¶ Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: quod omne quod mutatur secundum mutationem contradictionis cuius est mutatur est in id in quod mutatur est igitur per idem id quod mutatur secundum alias mutationes cuius est mutatum est in id in quod mutatur est: antecedens patet de omni eo quod mutatur secundum generationem et corruptionem que sunt mutationes de contradictione in contradictionem: quod enim mutatur de non esse ad esse cuius est mutatur est in esse: et quod mutatur de esse in non esse cuius est mutatur est in non esse: et igitur generatur in eo instanti in quo generatus est habet esse: et si corrumpitur in eo instanti in quo corruptus est habet non esse. ¶ Et li. (Quoniam ergo una mutationis est secundum contradictionem: quando mutatur est ab eo quod non est in esse: tunc deficit non ens et erit: igitur in esse: idem enim necesse est esse aut non esse: manifestum igitur quod in mutatione secundum contradictionem quod mutatur est erit in quo mutatur est: si autem in hoc conclusio et in alijs: est et verificatio eiusdem: similiter. n. i. una et i. alijs).

Notandum primo in commento. 4. quod b. quod dictum est de transmutationibus vlt. manifestum est per se in transmutatione que de transmutatione principaliter et est illa que est de affirmativa in negativam et de negativa in affirmativam que de generatione et corruptione et est manifestum in hac transmutatione quod non habet medium: 2. est ista iter contradictionis non dat medium: igitur id quod generatur vel corrumpitur necesse est in esse vel in non esse: 3. illud quod est generatum separat a non esse: et id quod est corruptum separat ab esse: igitur illud quod est generatum est in esse: et id quod est corruptum est in non esse. ¶ Sed dubitat quoniam supra commento. 32. commentator generationem et corruptionem: et generaliter quilibet transmutationem indivisibilem vocavit transmutationem per accens et alias transmutationes factas in tempore notavit transmutationes per se per quod ergo nunc transmutationem quod est per contradictionem vocat transmutationem principaliter cum sit transmutatio per accens. Respondetur quod transmutatio in substantia est principaliter transmutatio multiplex in intelligibili aut quod terminus est principaliter transmutatio. s. terminatio: primum non competit terminationi in substantia: quoniam si nomen transmutatio sibi non principaliter competit: magis puenit transmutationi in tempore que sunt transmutationes per se: 2. autem sequentia conveniunt transmutationi in substantia: per quod de transmutatio in substantia principaliter itedit a natura cum alie transmutationes sint per illam tanquam per finem di. pho. primo de generatione et corruptione si generatio est impossibilis alteratio est impossibilis: 3. de transmutatio in substantia est principaliter transmutatio igitur sibi est principaliter transmutatio: magis. n. transmutatio est magis de forma subali in forma subali quam de forma accidentali in forma accidentali cum in per transmutationem submutat nomen et diffinitionem essentiali non

Liber sextus.

autem in secunda transmutatione. **T**ercio transmutatio in substantia est principaliter transmutatio ratione termini ad quem qui est principale transmutatum transmutatio enim substantialis terminatur ad substantiam et transmutatio accidentalis terminatur ad accidens. constat autem substantiam esse principaliter transmutatum terminaturque sit accidens sicut est principaliter ens.

Secundo

notandum secundum commentatorem per aristoteli hoc quod declaratur non est declaratio exemplaris: sed est declaratio ad dirigendum considerantem non quia hoc declaratur in alijs transmutationibus secundum quod declaratur illud quod est ignotum naturaliter a notis sed per declaratur illud quod est minoris latetie ex eo quod est ignotum naturaliter per illud quod est manifestum et secundum hunc modum verificatur in descriptionibus et definitionibus via divisionis et exemplificationis. **I**tem commentator. Intentio ergo commentatoris est quod hec est conclusio omne quod mutatur dum est mutatum est in id in quod mutatum est non probatur exemplariter per transmutationem substantie: sed per rationem qua declaratur illud quod est notum naturaliter per illud quod est naturaliter ignotum. Hec enim conclusio est naturaliter nota in alijs transmutationibus. quoniam enim moueatur localiter aut quantitativum aut qualitativum dum est mutatum est in id in quod est mutatum visum patet ad sensum: quoniam enim mutatur substantialiter non est naturaliter notum: quoniam illud dum mutatur sit in eo in quod mutatur est: sed illud simpliciter tamen per intellectum per id quod est manifestum eo: videlicet per hoc quod inter contradictoria non datur medium iuxta principium primum de quolibet esse vel non esse: et quod transmutatio in substantia est de contradictorio in contradictorium. cum ergo arguatur omne quod mutatur in substantia dum est mutatum est in id in quod mutatum est: igitur in omnibus alijs mutationibus idem contingit patet per consequentiam: quod illud minus videtur in transmutatione substantie: antecedens est naturaliter ignotum et per consequens naturaliter notum: sed antecedens probatur per illud quod est manifestum: sit ipsum antecedens et per consequens consequens.

Sed dubitatur

propter unum quod dicitur tale et illud magis per aristoteli primo posteriorum. igitur non potest probari illud quod est naturaliter notum per illud quod est naturaliter ignotum: cum non cognoscatur notum per ignotum: sed per magis notum. **R**espondetur negando consequentiam quoniam illud antecedens sit naturaliter ignotum tamen per intellectum factum est notum et magis notum quod est consequens. Hec enim propositio color est visibilis est naturaliter nota: et probatur per propositiorem naturaliter ignota videlicet per istam color est immutativus visus cum hoc non scias nisi per intellectum alia autem per sensum. Item dicit commentator quod definitiones et descriptiones multoties inveniuntur via divisionis et exemplificationis verbi gratia hec definitio motus: videlicet mutatio de contrario in contrarium via exemplificationis exemplificando de motu locali de motu ad quantitatem et de motu ad qualitatem. in omnibus hijs patet motum esse mutationem de contrario in contrarium: sed per viam divisionis isto modo motus est mutatio de contrario in contrarium: aut de contradictorio in contradictorium igitur est mutatio de contrario in contrarium per consequentiam cum maiori et minori declaratur ex eo quod dicitur sit species mutationis quarum una est in accidente quod dicitur motus: et alia in substantia que dicitur generatio et corruptio que quibus

dem mutationes non coincidunt: sed mutatio in substantia est de contradictorio in contradictorium igitur mutatio in accidente que dicitur motus non est de contradictorio in contradictorium.

Tercio

notandum secundum commentatorem per aristoteli commento quod in transmutatione que est in substantia non est medium inter illud a quo et illud postremum ad quod est transmutatio: sed primum medium est in alijs transmutationibus quod illud ad quod in hac transmutatione. ista igitur transmutatio in duobus extremis habet dispositionem sicut est dispositio aliarum mutationum inter illud a quo et illud ad quod primo venit transmutatum. Intentio ergo commentatoris quod transmutatio in substantia et transmutatio in alijs videlicet in quantitate qualitate et ubi aliquo modo conveniunt et aliquo modo differunt. Differunt quidem quia inter primum extremum et ultimum extremum transmutationis in subiecto non datur medium: sed inter primum extremum et ultimum extremum transmutationum aliarum datur medium cum transmutatio in substantia sit de contradictorio in contradictorium: transmutatio autem in alijs est de contrario in contrarium. inter contraria datur medium: sed non inter contradictoria conveniunt quidem ille transmutationes in alijs: quoniam sicut datur primum transmutatum in substantia ita datur primum transmutatum in alijs transmutationibus et si non primum secundum numerum: tamen primum secundum speciem. Et sicut in transmutatione substantie fit subitus transitus de extremo in extremum: ita in alijs transmutationibus fit subitus transitus de extremo in medium et de medio in extremum verbi gratia dato quod gradus frigiditatis sit. 8. sit primum extremum in calefactione et gradus caliditatis sit. 8. sit ultimum extremum. patet quod non est possibilis transitus a gradu sit. 8. frigiditatis ad gradum sit. 8. caliditatis nisi per medium quod est tota latitudo caliditatis a non gradu ad gradum sit. 8. tamen transitus a primo extremo ad istud medium est subitus transitus ab eodem medio ad ultimum extremum est subitus. in principio enim calefactionis verum est dicere quod subitum calefactionis non est in illo medio et immediate ante illud instans erat in illo medio. **A**mplius autem tertio arguitur per aristoteli ad eandem conclusionem vel de omni transmutatione per rationem ducentem ad impossibile inferentem hoc inconueniens dato opposito conclusionis. videlicet quod aliquid mutatur ad id in quod mutatur est: quod istud sit inconueniens manifestum est de se sicut inconueniens est quod aliquis ambulet ad locum in quo est: et quod illud sequatur arguitur quod si non omne quod mutat cum est mutatur est in id in quod est mutatum. sit igitur id ex quo est mutatum. a. et illud in quod est mutatum. b. et c. medium inter a. b. et moueatur continue mobile ab a. in b. et arguitur sic mobile non est in a. quia deficit ab illo: et separatur ab eo: neque est in b. per hypotheseum: et est in aliquo. sit igitur quod in c. cum igitur a. c. b. non sint consequenter entia: quia aliter continetur coponeretur ex indissolubilibus: oportet quod mobile omnino est in c. moueat i. b. cum c. sit medium inter a. et b. Si igitur mobile mutatur in b. et per concessum mutatum est in b. igitur aliquod mobile mutatur in id in quod est mutatum: quod fuit probandum. **L**e. li. **A**mplius autem secundum unam quamque mutationem manifestum est quod est dictum in conclusionem. Si quidem necesse est quod mutatum est esse alicubi. aut igitur est in eo ex quo mutatur est aut in aliquo alio quoniam autem ex quo mutatum est de se: sicut: scilicet terminus a quo necesse est alicubi alibi esse aut in hoc demonstrato eo in quod mutatum est

Lex.
co. 4.

Lex.
co. 42.

Philosophorum.

aut in alio: erit si quidem igitur in alio ut in ipso. c. q. in ipsum. b. mutatum est iterum ex. c. mutatur in. b. non enim erit habitum ipsi. b. mutatio enim continua est ab a. in. b. per. c. quare mutatum quando mutatum est mutatur in q. mutatum est: hoc autem impossibile est: necesse ergo q. mutatum est esse in hoc in q. mutatum est.

Notandum q. philosophus loquitur de motu non reiterato q. non inconuenit aliquid moueri ad id in q. mutatum est: quia iam celum mouetur ad illud in q. mutatur: seu aliqua pars eius ex quo infinites circuli sunt in quo est loquitur etiam philosophus de motu cuius non est idē terminus a quo et terminus ad quem in motu enim circulari illud q. mutatum est non distat a termino a quo licet recesserit ab illo: quia continue recedendo ab eo accedebat ad ipsum non in quantum terminus a quo: sed in quantum terminus ad quem. (Manifestum igitur) Ex ista conclusione Aristoteli. inferre correlarie q. omne q. fit quando factum est habet esse: et omne q. corrumpitur quando corruptum est habet non esse probatur omne q. transmutatur quando est transmutatum est in id in q. est transmutatum: sed o. q. fit quando factum est mutatum est in esse: et omne id q. corrumpitur quando corruptum est mutatum est in non esse. igitur omne q. fit quando factum est habet esse: et o. q. corrumpitur quando corruptum est habet non esse: tenet consequentia cum maiori cum sit conclusio demonstrata minori aut est euidens ex diffinitionibus generationis et corruptionis. Et notanter inulit philosophus cor. de generato et corrupto: q. licet sit verum vniuersaliter de omni transmutatione q. omne q. transmutatur quando transmutatum est in eo in q. transmutatum est maxime illud est manifestum in transmutatione que est per additionem. l. e. ii. (Manifestum igitur est q. factum est cum factum est erit et q. corruptum) est cum est corruptum (non erit vniuersaliter aut dictum est et de omni mutatione et maxime est manifestum in ea que per contradictionem. Et concludit conclusionem intentam di. q. quidem igitur q. mutatum est cum mutatum est primo in illo est manifestum).

Sed dubitatur q. aliquid sit et postq. factum est habet non esse: vt tempus et motus aliquid etiam corrumpitur et postq. corruptum habet esse videlicet prius materiam. Ad primum respondetur q. Aristoteli. loquitur de his quorum fieri precedit de esse: constat autem tempus et motum fieri quando sunt et nunq. fieri precedit suum esse. Ad secundum dicitur q. philosophus loquitur de illo q. corrumpitur terminative et non subiective materia autem corrumpitur subiective q. transmutatur ab eo alius cuius forme ad non esse eiusdem. (In quo aut primo) secunda conclusio illud in quo aliquid primo est mutatum necesse est indiuisibile et pro demonstratione huius conclusionis philosophus primo declarat quid intelligit per primum di. illud esse primum q. est tale non ratione partis neq. ratione alicuius alterius eo modo quo dicimus aliquid moueri aut esse in loco finis ipsum primum: aut triangulum primo habere tres angulos equales duobus rectis: et hominem primum esse risibilem: primum enim est illud q. predicatur de aliquo non finis aliquid aliud inquit commentator hic et ideo si mobile est mutatum in aliquo primo oportet q. sit mutatum in eo non ratione partis neq. ratione alicuius alterius q. in dubio non poterit esse tempus: sed instans indiuisibile ut demon-

strabitur: neq. in hac secunda conclusione loquitur philosophus de mutato esse: sicut in prima conclusione locutus est de mutato esse per comparationem et suam mensuram declarans illam mensuram esse indiuisibilem in qua aliquid est primo mutatum siue fuerit primo mutatum in loco siue in quantitate siue in qualitate siue in esse siue in non esse. l. e. li. (In quo autem primo mutatum est) aliud quod transmutabile necesse est (arbitrari esse). i. indiuisibile (dico aut primum) esse illud q. non (per alterum aliquid ipsum esse huius sit). i. q. non contingit esse tale per aliquid ipsum. Ista expositione premissa philosophus probat conclusionem per rationem ducentem ad impossibile di. si illud in quo aliquid est primo mutatum non est indiuisibile sed diuisibile sit igitur illud. a. c. cuius prima pars. a. b. et secunda. b. c. et arguitur sic mobile aut in vtraq. parte mutat: aut in vtraq. parte est mutatum: aut in vna parte mutat: et in alia est mutatum. Si deur primum q. mobile in vtraq. parte mutat: igitur in toto. a. c. mutatur: et iam positum est: q. in toto. a. c. sit mutatum: ergo mobile simul transmutatur et trasmutatum q. est impossibile. Si deur fin q. in vtraq. parte sit transmutatum. igitur non est primo transmutatum in toto. a. c. patet consequentia: q. est prius transmutatum in vna parte q. in alia: sed positum est ipsum esse transmutatum in. a. c. igitur mobile est primo transmutatum in. a. c. et non est primo transmutatum in. a. c. q. est aliud impossibile includens formalem contradictionem. Si aut assignetur tertiū videlicet q. mobile in vna parte mutatur et in alia est mutatum sequitur q. mobile non est transmutatum in. a. c. nisi ratione partis et sic. a. c. non est primum in quo transmutatum est: sed in casu positum est ipsum esse primum: igitur illud q. est primum iterum non est primum: q. iterum est impossibile includens opposita. l. e. li. (Sit igitur indiuisibile q. est. a. c. et diuidatur: b. c. Si quidem igitur in. a. b. mutatum est aut pro et iterum in. b. c. non videtur in primo q. est. a. c. q. mutatum est erit. Si autem transmutabatur in vtraq. necesse est in vtraq. q. transmutatum esse aut transmutari littera corrupta est q. debet stare necesse enim in vtraq. transmutari ut patet ex littera comenti et videtur in toto transmutabile: sed erat mutatum per casum. Eadem autem ratio est et in hoc q. mutatur. si in. a. b. et hoc autem mutatum est videlicet. b. c. erit enim aliquid primo prius. i. pars quare non erit vtraq. diuisibile in quo mutatum est.

Notandum q. commentator commento 44. arguit per distinctionem quadrinembrem sic fit illud in quo est primo aliquid mutatum sit diuisibile: aut igitur mobile in qualibet parte quiescit: aut in qualibet parte mutatur: aut in qualibet parte est mutatum: aut in vna parte mutatur et in alia est mutatum: si in qualibet parte quiescit. igitur mobile est mutatum anteq. mutetur: q. d. est impossibile si in qualibet parte mutatur. igitur simul mutatur et est mutatum q. est impossibile si in qualibet parte mutatum est igitur prius est mutatum in parte q. in toto: igitur non est prius mutatum in toto cuius oppositum presupponitur. Si autem mutatur in vna parte et in alia est mutatum: igitur est mutatum in toto ratione partis: igitur non est mutatum in toto primo: sed est mutatum in toto primo per casum igitur illud est primum et non primum q. est impossibile et dicit commentator q. philosophus tacuit primum membrum huius diuisionis: q. manifestum est per se: q. in nullo tempore est aliquid mutatum et quiescens in qualibet parte eius.

Tex.
co. 43.

Tex.
co. 44.

Liber sextus.

Sed dubitatur qz omne q mouetur par
tiz est i termino a q pti in ter
mino ad que igitur oē q mouetur est mutatu respectu
dispositiōis acqsite per motu. ¶ Rñdetur conceden
do aliquid simul mutari t mutatu esse: sed q aliquid
moueat in aliquo tempore t simul mutet ad vnam
dispositiōnem t sit mutatu ad illam implicat p dicitio
nem mobile enim dum est in medietate motus mouet
vt acquirat residuu dispositiōis et est motum acqui
rendo priorem dispositiōnem: nō igitur mouet ad dis
positiōnem acqsitam: sed acquirendam. Idem etiā po
test dici de forma in instanti v3 de gradu qui inducitur
in motu continuo t de lumine quo tam illuminat me
dium q mobile pro hoc instanti mutatur ad illā for
mam: sed p hoc instanti nō est mutatu ad illā forma
neqz verificatur esse mutatu ad tertium graduz vel ad
illud lumen nisi post hoc. (Manifestum est igitur) Ex
ista pōne arist. inferit corollarie q oē genitū t oē cor
ruptum est factum tale in aliquo indiuisibili. pbatur
omne genitū est factum in illo in quo primo mutatum
est indiuisibile. igitur omne genitū seu factum est geni
tum t factum in aliquo indiuisibili: t omne corruptū
est corruptum in aliquo indiuisibili. le. li. (Manifestū
est igitur qz t q corruptum t q corruptum t factuz
est in arthomo est). I. in aliquo indiuisibili hoc quidem
corruptum hoc autem factum.

Tex.
6.45.

Notandum primo fm cōmen. com
mento. 45. q ista demō
stratio predicta est in transmutationibus diuisibilibus
que habent principium t finem: transmutationes vero
indiuisibiles. s. que sūt in indiuisibili verbi gratia gene
ratio t corruptio sunt in forma t forma est indiuisibi
lis cum igitur probatum est nihil esse primo transmu
tatum in aliqua mensura indiuisibili opozet q illud
intelligatur de transmutato transmutatione diuisibi
li habente principium t finem. quoniam illud q est tras
mutatum transmutatione indiuisibili que est generatio
vel corruptio non habet dubium quin illud est trans
mutatum primo in aliqua mensura indiuisibili.

Sed dubitatur omnis transmu
ratio indiuisibilis
est in mensura indiuisibili: sed tam generatio q corru
ptio est transmutatio indiuisibilis: igitur est in mensu
ra indiuisibili q videtur falsum quia cū mensura indi
uisibilis sit instans sequitur q tam generatio q corru
ptio est in instanti cum igitur illud q est genitū vel cor
ruptum sit tale in instanti sequitur aliquid simul gene
rari t genitum esse: t aliquid simul corrumpti t corru
ptum esse q est cōtra determinata. ¶ Responder com
mentatoz q generatio t corruptio sunt in indiuisibili
q est forma. i. nō opozet q generatio t corruptio sit
in aliquo instanti: sed sufficit q gñatio t corruptio sit
transmutatio forme indiuisibilis q qdem est in instati
t mensurat instanti: t habet totum suum esse acquisi
tum in instantia non igitur omnis transmutatio est in
tpe vel in instanti tanq in mensura: sed omnis transmu
tatio est rei transmutabilis terminatiue existentis in tē
pore vel in instanti tanq in mensura.

Secundo notandū fm cōmen. eodem
cōmento q generatio t cor
ruptio non sunt diuisibiles ita q habet principium t
finem: sed forte transmittit nos ad hoc q dictū est pri
o q generatio t corruptio sunt fines transmutationis t
declaratum est q fines transmutationis est indiuisi

bilis. Ecce q aperte cōmentatoz ponit generationem
t corruptionem esse transmutationes indiuisibiles nō
habentes partes neqz principium neqz finem t huius
ratio est: quoniam semper finis alicuius debet esse indi
uisibilis ea parte que ē finis: sed generatio t corruptio
sunt fines transmutationis. s. alterationem igitur gene
ratio t corruptio sunt indiuisibiles.

¶ Sed dubitatur qm in materia generatur forma ha
bens partem extra prem: t sit corruptio forma hñs p
tem extra prem. igitur tam gñatio q corruptio est diuisi
bilis. ¶ Dicendū q argumentū pcludit gñationem t
corruptionem esse diuisibiles transmutationes diuisibiles
te subiecte nō pcludit eas diuisibiles diuisibilitate tps
hñt enim prem extra prem t prin^m ac finez in subiecto
nō in tpe: Ari. aut t p^o loquitur hic d diuisibilitate tps
notandū fm cōmē. eodē p^o q gñatio
est finis alterationis t nō est transmu

Tertio ratio sequens transmutatione: qz nō diuidit in magis t
minus qz nō intelligit hō esse magis q hō t equus eē
magis q equus sicut intelligit albedo magis q albe
do t iō gñatio t corruptio nō sunt mot^o: neqz existunt
p se sed secun^t motū: t iō forte intelligit p indiuisibile
in gñatioe t corruptioe forma. Intēdit p^o q nulla gñā
tio vel corruptio est tñ finis in diuersas transmutatio
nes quarū vna sit sequens t alia pcedēs: sed est tñ fi
nis alterationis nō igit diuidit gñatio vel corruptio in
pres gñatiuas vel extēsuas extēsiōe tps nō ē in p
tes intēsuas eo mō quo albedo vel nigredo: qz null^o
motus h3 ptes intēsuas diuisibiles p magis t min^o
nisi termin^o ad quē heat pres intēsuas diuisibiles per
magis t min^o intensum vel remissuz: pstat aut q termi
gñationis t corruptionis nō hñt pres intēsuas diuisi
biles p magis t minus: cū nō sit vn^o hō magis hō q
alius: neqz vnus equ^o magis equ^o q alius: sicut ē vna
albedo magis albedo q alia t vna caliditas magis
caliditas q alia. Et rō est ista qz in eodē subiecto adeqte
nō pñt esse ptes for^o subales et iudē rōnis: iō nō magis
aia est aia equi q alteri: nec magis est aia vn^o hois
q alteri: t pñr nō magis hō est vn^o hō q ali^o nec ma
gis equus est vnus equ^o q alius: sed qz for^o accidentales
eiusdem rōnis sūt adeqte in eodē subiecto albedo vt
4. est magis albedo q albedo vt duo: t caliditas vt 8.
est magis caliditas q caliditas vt 4. nec valet: sed dē
q p^o intelligit q vna albedo est magis intēsa q alia
t nō absolute qz vna albedo ē magis albedo q alia
qz p idem dicā q hō suscipit magis t min^o ac ē equ^o
qz vnus hō est altero magis pfectus t vnus equ^o est
altero magis intēsus v3 in albedine calit^o vel fri^o: aut
huius qualitate aliqua intensibili t remissibili.

¶ Sed dubitatur qm p^o 3° celi ponit for^o elemētoz
intēdi t remitti pportionalit^o sic intēdunt t remittuntur
qñitates celi ita q forme subales t elemētoz nō solum
hñt pres extēsuas: sed ē intēsuas t suscipiūt magis t
minus. Rñr qz hic loquit^o est f3 famo sitatē: ibi aut f3
ppria opōne. vñ. s. hui^o reprobas alexādrū dī. subas
ppositas nō pñat: sed hñ subas simplices aut q sicut
mixta nō pñat p formas suas: ita nec elemēta t q for
me subales elemētoz nō formalt^o pñant: sed tñ vna
liter p qñitates primas: pstat aut q si formalt^o intēde
rent t remitterent forme subales elemētoz q etiā for
malit^o essent hñ ille forme. ¶ Dicit tñ burleus q si cō
cedamus formas subales elemētoz: suscipere magis
t minus habemus dicere illas non subito acquiri: sed
in tempore t q de talibus formis nō loquitur hic cō

Philosophorum.

mentato: sed de formis substantialibus acquisitis in
nō tempore cuiusmodi sunt forme substantiales mixto-
rum. Istud dictum nō apparet mihi esse de intentione
cōmentato: qm̄ concessio cū 3° ce. q^o forme substantia-
les elemento p̄tenduntur et remittuntur non p̄pter
hoc debet concedi illas acquiri in tempore. qm̄ aliter
generatio et corruptio esset motus: sicut calefactio et fri-
gificatio: et esset de contrario in contrarium sicut et alij
motus: et ad substantiam esset per se motus quorū nul-
lum concederet cōmentato: ut bene patet ex determi-
natione eiusdem. 5° huius cōtra temistum: inquit enī
ibi: q^o l3 sequatur in substantia nō est contrarietas igit
in substantia non est motus: nō tamen sequitur affir-
mativē in substantia est contrarietas igitur substantia est
motus. Concesso igitur q^o forme substantiales ele-
mento p̄tendunt et remittuntur et q^o inter se ubiq^{ue} ha-
bent contrarietatem non p̄pter hoc tales forme acqui-
runtur in tempore per se tanq^{ue} in mensura: sed acquirū-
tur successione dīscōtinua p̄ interātionem. tēpōis: ita
q^o elementa sicut mixta sunt diuisibilia in minūta nā-
lia quorum quodlibet subito acquiruntur non obstante
q^o habeat partes intensivas ita q^o generatur vñū mini-
mum ignis sub certa latitudine deinde alterat materia
et in fine alterationis in eadem mā et sic consequenter
vsq^{ue} quo erit inductus gradus sūmus forme substan-
tialis ignis recte sicut cōtingit d̄ sanitas et virtute ut vi
debitur: si huius sanitas enim est intensibilis et remissi-
bilis: et tamen non fit per se in tempore ut in mensura:
sed subito generatur ad determinatā mixtionē qualita-
tum primarū et fit in subiecto fm̄ quēlibet gradum su-
um simul et indiuisibiliter: neq^{ue} intelligo q^o simul indu-
catur tota latitudo sanitatis: sed q^o facta certa alteratio-
ne sequēte tamē continua priorī alteratione inducitur
ad minūm sanitatis in eodem subo: cū alio modo p̄-
cedente habens etiā partes intensivas sicut primū mi-
nūm et sic consequenter vsq^{ue} ad gradum sūmum sani-
tatis ita q^o licet alteratio fm̄ q^o inducitur tota latitudo
sanitatis sit continua tamen inductio sanitatis nō est
continua sed dīscōtinua cum interpellatione tempo-
ris aliter ad sanitatem esset per se motus ex quo habet
verum contrarium. scilicet longitudinem et similiter ad verita-
tem esset per se motus ex quo habet verum vicium: sed
horum opposita ponit Aristot. 7° huius.

Tex. p.
45. 46.

Dicitur au-
te in quo primo: 3^a cō-
clusio. Omnino cōtin-
git dare mutatum esse
in aliquo primo ex p-
te finis. Istaz cōclusio
nem et sequentem Ari-
declarat in terminis p-
vnam distinctionē de
inde pbat eam. Disti-
ctio est ista aliqd dicit
mutatum in aliquo primo dupl^r vsq^{ue} ex parte finis et ex
parte principij illud dicitur esse mutatum in aliquo prio-
ex parte finis in quo mutatio cōpleta est sic q^o mobile
est mutatum in illa mensura et in medietate post nō erit
mutatum in aliqua mensura: illud autem dicit esse mu-
tatum in aliquo primo ex parte principij in quo mo-
bile est mutatum: et in medietate ante illam mensuram
nō erat mutatum. Le. li. (Dicitur at in quo prio mutatum
est dupl^r aliqd qdem in quo p^o pfecta est mutatio tūc

eniz verū est dicere q^o mutatum est aliud vō in quo prio
cepit mutari: sic q^o i illo istāti fuit mutari vel mutatum ēē
et nō ante. Istā distinctio e premīssa arguit sic pbs p̄tin-
git dare aliqd instans in quo mutatio ē prio comple-
ta: igitur cōtingit dare aliqd instans in quo mobile ē
p^o mutatum ex pte finis et p^o p̄tis cum aliqua mutatio
de necessitate habeat finem oīno p̄tingit dare mutatum
esse in aliquo primo ex pte finis: anis autē et p̄na de se
manifesta sunt data enī mutatiōe ppleta in illo aliquo
instāti mobile in illo instāti est mutatum et nō post illd
igitur est mutatum in illo instāti prio p̄p̄na ab exponē-
tibus ad expōitam iuxta distinctionē datam. Et sic
est intelligendū illud q^o dicebatur in scōa p̄tione. vsq^{ue} q^o
illud in quo mobile sit primo mutatum ut videbit in. 4^a
p̄tione: sed ex pte finis datur aliqd in quo mobile ē p^o
mutatum sicut daf aliqd in quo mobile est primo muta-
tum sicut datur aliqd in quo mutatio p^o cōpleta est. le.
li. (Scdm qd igitur finē mutatiōis q^o primū dicit ex-
stī et est in quo aliqd est mutatum p̄tingit enim p̄fici
mutationē in aliquo instāti prio et est mutatiōis finis
q^o ostensum est indiuisibile esse ppter illud q^o finis est.

Notandum q^o initium transmutatio-
nis nō est in actu: sed in potētā et fit initium eius in q^o
est transmutatio nō est in actu sed in po^o finis autē trā-
smutationis est in actu. Inēdīc p̄mentato: q^o circa prin-
cipij transmutatiōis nō est aliqua trāsmutatio in actu
q^o nō est aliqua transmutatio que nō copulat motum
p̄teritū cum futuro: et talis trāsmutatio dīc trāsmuta-
tio in po^o: q^o tendit ad vltimū mutationem: mutatio
autē que est in fine est in actu: q^o terminat totū motū p̄-
cedentem et nō est in po^o ad vltimū motū vel muta-
tionem. Sīc instans q^o est principij trāsmutatiōis dīc
ēē in po^o ex quo ab eo incipit motus: instās autē q^o est
finis trāsmutatiōis dīc ēē in actu cū mensura vltimū
mutatum esse: nec sit in po^o ad vltimū mutatum esse illius
mutationis. (Q^o d̄ aut fm̄ principij. 4^a p̄tō non con-
tingit dare mutatum esse in aliquo p^o ex parte principij.
Istam p̄tōnem pbs tripliciter pbat et prio ex pte t̄pis
si. n. est dare aliqd in tpe in quo mobile est p^o mutatum
illud est diuisibile vel indiuisibile: sed nō est dare diui-
sibile vel indiuisibile in quo mobile est prio mutatum
in tpe. ergo et c. anis pbs pbat et prio q^o nō est dare in
diuisibile in tpe in quo mobile est p^o mutatum qm̄ dato
illo secunt duo incōueniētia: quo 2^a primū ē q^o instātia
sūt imediata in tpe. fm̄ est q^o mobile simul mouetur: et
quiescit: et q^o hec sūt incōueniētia manifestaz est et q^o
primū sequat arguit: si enī datur instās in tpe in quo
mobile sit primo mutatum sit illud. a. d. ita q^o vocet. a. ut
est finis p̄teritū. et d. ut est principij futuri: et arguit sic ē-
ter hoc instās et instās q^o est principij t̄pis mēsurātis
totū motū nō daf mediū: q^o si daret mediū: hoc non
esset primū mutatum esse: igit talia duo instātia sūt ime-
diata. vñ sicut p̄tingit de spacio q^o fiat mot^{us} p̄ aliqd spa-
ciū in p̄ticipio illius spaciū nō est mot^{us} nec mutatum esse
ita p̄tingit de tpe q^o si fiat motus in aliquo tpe adeq^{ue}
in principio istī t̄pis nō est motus neq^{ue} mutatum ēē: po-
nat igit q^o for. moueat in tota hora sequēte sic q^o in h
instāti incipiat moueri et sequit q^o in hoc instāti non
mouetur et immediate post hoc mouebit. si igitur daf
instās in quo for. erit prio mutatus nēcio illud erit i-
mediatū huic instāti: q^o si erit mediatū. igit in tpe me-
dio mouebitur for. illud nō erit instās in quo for. erit
prio mutatus cum infinita sint instātia mediata in

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 46.

Liber sextus.

ter instans presens: et illud significatum in quo 2. quo
libet for. erit mutatus. le. li. (Quod autem fin. primum
principium omnino non est primum mutatum esse non
enim principium est mutationis: neque in quo temporis
mutabuntur aliquod indivisibile sit enim primum quod sit
ad hoc igitur indivisibile quidem non est accidit enim
habita esse ipsa nunc. ipsa instantia esse immediata.
¶ Secundum incommensurabile etiam arguitur videlicet quod
aliquid simul mouetur et quiescit ponendo quod c. a. sit te-
pus in quo mobile adequate quiescit: et a. 3. sit tempus
immediatum illi in quo adequate mouebitur sic quod a.
d. sit instans presens et arguitur sic: omne mutatum esse
est finis motus: sed in a. d. est mutatum esse per consequens
sum: igitur a. d. est finis motus precedentis: sed non po-
test esse finis motus precedentis quin in aliqua parte
c. a. temporis mobile moueatur: igitur in aliqua parte
c. a. temporis mobile mouebatur et in qualibz parte. c. a.
temporis mobile quiescebat per casum: igitur idem mo-
bile simul mouetur et quiescit quod erat probandum. Item
si in c. a. mobile continue quiescit: igitur in fine istius te-
poris quiescit. videlicet in a. sed in a. mouetur: igitur si-
mul mouetur et quiescit quod in a. moueat arguitur quod in d. mo-
ueatur: sed idem instans est a. d. igitur in a. mouetur. quod
in d. moueatur arguitur quia in toto. d. 3. tempus mo-
ueatur per casum: sed in d. est primum mutatum esse per
ipsoresum. igitur in d. mobile mouetur. patet per consequens
quia non datur in principio motus mutatum esse
absque motu. le. li. (Amplius si in c. a. tempore omni de-
scit ponatur enim quiescens et in a. quiescit quare si im-
parabile est a. d. simul quiescit et mutatum erit in a. qui-
dem enim quiescat in d. autem mutatum est quod non est
sive moueri. (Quoniam autem non est) probato quod
non contingit dare indivisibile in tempore in quo mo-
bile primo mutatum est: probat philosophus quod non
sit dare indivisibile in tempore in quo mobile primo mu-
tatum est: quia si sic sit igitur illud indivisibile a. d. et que-
ritur virum mobile in neutra parte mutetur: aut in vtra-
que: aut in vna mutetur et non in alia: si in neutra parte
mutatur. igitur mobile in neutra parte est mutatur: igitur
in toto tempore. a. d. mobile non est mutatum si in
vtraque parte mutat: igitur in vtraque parte est mutatur: sed non potest
esse mutatur in vtraque parte: nisi sit primum mutatur in vna quod
in alia. et consequenter sit primum mutatur in parte quod in
toto. igitur mobile non est primo mutatur in toto tem-
pore. a. d. si autem dicitur quod mutatur in vna parte et non
in alia: igitur est mutatur in vna parte et non in alia.
igitur est mutatur in toto solum ratione partis: et per
consequens non est mutatur in a. d. tempore primo.
quod enim est mutatur in aliquo tempore primo est mu-
tatur in qualibet eius parte: ideo implicat contradi-
ctionem aliquid esse mutatur in aliquo tempore primo:
quoniam tempus est divisibile in infinitum. igitur
quocumque tempore dato in quocumque aliquid est mu-
tatur in infinitis partibus prioribus illud est mutatur
et per consequens non est mutatur in illo tempore. le.
li. (Quoniam autem non est imparabile) illud in quo
mobile est primo mutatur necesse est indivisibile esse il-
lud in quo aliquid est primo mutatur. et in quolibet
huius mutatur esse divisio enim ipso. a. d. si quidem in
neutro mutatur: neque in toto: si autem in ambobus mu-
tatur. in ambobus partibus et in omni. in toto mu-
tatur. ¶ Si vero in altero mutatur est non in toto pri-
mo quare necesse in quolibet. in qualibet parte muta-
tum esse si ipsum est mutatur in aliquo tempore primo

Tex.
co. 47.

Tex.
co. 46.

manifestum igitur est quod non est divisibile in quo primo
mutatum est infinite divisiones enim sunt in quolibet tpe.

Notandum primo quod indivisibile du-
pliciter habet esse in co-
tinuo. scilicet in actu et in potentia indivisibile in actu est illud
quod terminat et non copulat: indivisibile autem in poten-
tia est illud quod continuat et copulat: et ex hoc patet diffe-
rentia inter indivisibilia temporis motus et linee: quo-
niam indivisibilia temporis non sunt nisi potentia in
tempore quod libet enim instans continuat et copulat
cum non detur aliquod instans quod non sit finis tempo-
ris preteriti et initium futuri: indivisibilia autem motus
omnia sunt in potentia inter ultimum: quoniam non da-
tur primum mutatur esse in motu: sed bene ultimum
quod libet enim mutatur esse est finis motus: sed non
quod libet mutatur esse est principium motus: linea au-
tem habet duo indivisibilia in actu: quia dantur duo
puncta in linea terminantia et non copulantia quorum
vnum est principium et non finis reliquus autem est finis
et non principium: omnia autem puncta intermedia sunt
puncta in potentia: sicut igitur quocumque puncto dato in
potentia infinita precedunt et infinita sequuntur: sed om-
ne mutatur esse preter ultimum est in potentia igitur non
datur primum mutatur esse in motu ex parte principii.

Secundo notandum quod nihil est in ali-
quo tempore primo nisi ser-
uatibus duabus conditionibus quarum prima est quod istud
sit in qualibet parte istius temporis. Secunda conditio
est quod illud non sit prius in parte temporis quam in toto: hec
enim due conditiones exponunt istum terminum primo: per
terea impossibile est quod aliquid moueat vel sit muta-
tum in aliquo tpe primo quod si est mutatur in aliquo tpe
primo necessario est mutatur in qualibz parte et primo
in vna quam in alia: et consequenter prius in parte quam in toto: id
non est mutatur in toto tempore primo.

Sed dubitatur probando quod est da-
re primum mutatur
esse in motu ex parte temporis: quoniam sicut se habet instans ad te-
pus: ita mutatur esse ad motum: sed quocumque tpe finito
dato datur primum et ultimum instans igitur quocumque finito
dato datur primum et ultimum mutatur esse. ¶ Respondetur
quod illa similitudo non est vniuersalis intelligenda: quod videtur
cum est non datur instans in tpe nisi in potentia: sed in
motu datur mutatur esse in actu deinde instans ut sic est
principium et finis diversorum temporum: sed mutatur esse ut
sic non est nisi finis motus: instans et ut sic est intrinsecus
temporis preteriti et futuri: sed mutatur esse ut sic non est intrinse-
cum motus futuri: sed non preteriti. vnde mutatur esse copu-
lans duos motus inuicem in eo quod indivisibile est intrin-
secus vtriusque illorum motuum: sed in eo quod mutatur esse non
est intrinsecus nisi motus precedentis: et in hoc est origo
inter motum et tempus et lineam quoniam omne tempus futurum terminatur in
trifere a parte ante et a parte post et sicut omnis linea finita habet
principium intrinsecum et finem intrinsecum: motus autem a parte ante
terminatur extrinsece et aptius terminatur intrinsece cum prin-
cipium motus sit instans et finis mutatur esse. (Nequitiaque)
arguit philosophus ex parte mobilis ad eandem conclusionem sic non
pertingit dare immobili preter motum primum mutatur. igitur non pertingit
dare mutatur esse in aliquo tempore primo ex parte principii: patet con-
sequenter: quod si daret primum mutatur esse ex parte principii
necessario daret primum prius non in mobili ante arguitur cum
enim omne mobile sit divisibile: et omne motus et omne tempus infinitum
ut probatum est tractatu primo sit igitur mobile
d. e. et pars primo mutatur sit. d. 3. tempus autem in quo

Tex.
co. 48.

Philosophorum.

est mutata hec pars sit. c. i. et arguitur sic. ista pars est mota in tempore. c. i. igitur medietas istius partis est in medietate istius temporis et medietas medietatis est mota in medietate istius temporis et medietas medietatis est mota in medietate medietatis temporis: et sic in finitum: ita quod generaliter semper pars minor est mota in minore tempore et per consequens. d. 3. pars non est primo mutata ex quo infinite sunt partes istius quarum quilibet est prius mutata quam illa. le. li. (Neque ita quod in eo quod mutatur est: id est in ipso mobili est dare primum mutatum sic enim. d. 3. quod primo mutatum est ipso. d. e. omne enim mobile diuisibile esse demonstratum est quod mutatur: ita quod omne mutatum demonstratum est esse diuisibile tempus autem in quo. d. 3. mutatum est in medio id est in medietate istius temporis minus est quod mutatum est et prius est ipso. d. 3. iterum hoc illud scilicet dimidium dimidij prius mutatum est et illo dimidio dimidij alterum est prius mutatum scilicet minus illo et sic semper quare nihil erit primum mutantis. id est mobilis quod mutatur est: deinde epilogando concludit philosophus dicit quod igitur neque in eo quod mutatur: id est ex parte mobilis: neque tempus id est ex parte temporis nihil prius sit quod sit primo mutatum manifestum est huius que dicta sunt. ¶ Dubitatur quoniam ista ratio supponit unum falsum videlicet quod pars prius moueatur quod totum et quod medietas medietatis prius moueatur quod illa medietas: cum totum moueatur per se: et omnes partes ad motum totius. ¶ Respondetur quod motus habet duplex subiectum: scilicet inuicem in quo est subiectum: et extrinsecum supra quod vel per quod sit videlicet spacium: si igitur consideratur motus per respectum ad mobile sic totum et omnes partes simul mouentur: neque est ibi aliqua prioritas nisi forme nature vel causalitatis totius ad partes: si autem consideratur motus per respectum ad spacium sic pars prius mouetur quod totum pro quanto quacunque parte spacij signata illa est prius pertransita ab aliqua parte mobilis quam totum eo modo quo ostium domus prius est ultra illam pars mobilis quod totum eo modo quo hostium domus prius est pertransitum ab aliqua parte ingredientis domo: quod a toto et prius aliqua pars est ultra hostium quod ipsum ingrediens. (Ipsam autem quod mutatur) tertio arguit philosophus ad eandem conclusionem ex parte dispositionis secundum quod sit motus: videlicet termini ad quem: primo supponens quod tria dicuntur secundum mutationem: videlicet subiectum tempus et dispositio que acquiritur per motum et quod ista tria non habent semper consimilem diuisionem: quoniam subiectum. s. homo et tempus sunt diuisibilia per se dispositio autem acquisita per motum non semper est diuisibilis per se: quia licet spacium per quod sit motus localis et quantitas ad quam est motus augmentatur et diminuitur sunt per se diuisibilia non tamen quantitas per se motus alterationis est diuisibilis per se: sed per accidens. s. albedo et nigredo: caliditas et frigiditas et huiusmodi que non diuiduntur nisi ad diuisionem illorum quibus accidunt videlicet suorum subiectorum. le. li. (Ipsam autem quod mutatur. s. mobile autem per quod mutatur. videlicet dispositio acquisita per motum non similiter se habebit quo ad diuisionem tria namque sunt que dicuntur per mutationem quod mutatur. s. mobile et in quo mutatur videlicet tempus et in quo mutatur. s. terminus ad quem qui dicitur dispositio acquisita per motum vel homo tempus et album. homo quidem igitur et tempus diui-

sibilia sunt secundum se de albo autem alia ratio est propter quod secundum accidens omnia diuisibilia sunt que acquiritur per motum sicut album cuiusdam accidit albus: aut quale aliud videlicet calidum vel frigidum illud diuisibile est secundum se. ¶ Ista suppositio premissa arguit philosophus quod non contingit dare mutatum esse in aliquo primo ex parte principij dispositionis secundum quam est motus: et primo ex parte dispositionis per se diuisibilis cuiusmodi est magnitudo spacij supra quam sit motus: aut quod quantitas acquisita per motum quoniam quacunque magnitudine data per quam vel super quam sit motus localis impossibile est aliquam partem esse primo pertransitam igitur et probatur antecedens quod si non sit igitur magnitudo a. b. et pars primo pertransita. b. c. et quero vtrum. b. c. sit diuisibile vel indiuisibile: si indiuisibile per idem alia pars immediata illi est indiuisibilis: et per consequens tota magnitudo. a. b. componitur ex indiuisibilibus quod est reprobatur: si autem. d. c. est diuisibilis: igitur. b. c. est diuisibile in duas partes quarum una est prius pertransita: quam totum et medietas medietatis antellam medietatem et sic in infinitum et per consequens. b. c. pars non est primo pertransita ex quo infinite ante illam sunt prius pertransite. ¶ Consimiliter arguatur de quantitate acquisita in motu augmentationis vel diminutionis que est etiam diuisibilis per se: quod non contingit dare primam partem primo acquisitam quoniam quacunque data illa est diuisibilis ex quo nulla quantitas componitur ex indiuisibilibus: igitur prius acquiritur medietas quod totum et per prius quarta pars quod totum et centesima quam totum et sic in infinitum et per consequens illa figura non est primo acquisita. le. li. Quoniam quocunque diuiduntur secundum se ipsa diuisibilia et non secundum accidens: neque in hijs erit pertransitum vel acquisitum primum vtrum in magnitudinibus. Si enim in quo est. a. b. magnitudo motus autem ex. b. in. c. primum: igitur si quidem indiuisibile erit. b. c. impartibile erit consimiliter quod etiam erit indiuisibile: et sic magnitudo componitur ex indiuisibilibus. Si vero erit diuisibile. b. c. et erit sic semper propter illud quod nullo modo deficit diuisio quare non erit primum in quo mutatur ex parte magnitudinis pertransitum de in motu locali. Similiter autem est et in quantitate mutationem: et hoc enim in continuo est. i. in ratione diuisibilis in infinitum: igitur in quantitate non potest dari primam acquisitionem. ¶ Ex predictis concludit philosophus quod si in motu ad vbi non datur pars prima pertransita neque in motu ad quantitatem datur pars primo acquisita quorum motuum dispositiones sunt per se diuisibiles per idem in motu ad qualitatem que est indiuisibilis per se et diuisibilis per accidens non datur primum mutatum videlicet pars primo introducta quoniam qualitas sit dupliciter diuisibilis videlicet extensive et intensive non est dare primam partem introductam extensive: videlicet quando alteratio sit ab extrinseco: nam cum omne agens extrinsecum prius agat in partem per quam quod in remota non erit aliqua pars primo dealbata vel calefacta: quoniam quacunque data medietas illius prius fuit dealbata vel calefacta: et per consequens medietas huius albedinis vel caliditatis prius fuit introducta: et medietas medietatis et sic in infinitum non etiam dare primam partem introductam intensive: quoniam quacunque data cum ratione resistentie repere in subiecto prius introducatur gradus remissior quam gradus intensior: sicut prius expellitur una pars sui contrarij quam totum non poterit dari

Liber sextus.

aliqua pars intensiva albedinis vel caliditatis. quin
ante illa sit introducta medietas intensiva illius et me-
dieta medietatis: et sic in infinitum et per consequens
non datur albedinis vel caliditatis pars per introducta
intensiva vel extensiva. le. li. Manifestus igitur quod in
sola mutatione que est secundum qualitatem contingit indivi-
sibile per se esse quo non obstante impossibile est dare
primum mutatum esse sicut impossibile est dare primum
partem acquisitam vel introductam intensiva et extensiva.

Notandum primo secundum commentato-
rem commento. 49. quod in
illo quod dividitur per se non inveniuntur primum per se et in
illo quod dividitur per accidens inveniuntur primum per se
et non per accidens ut homo et tempus non habet pri-
mum omnino: neque per se neque per accidens quia sunt
divisibilia per se: alium vero et simile de rebus ad quas
fit transmutatio in qualitate non habent talem disposi-
tionem: quoniam ista non dividuntur per se. scilicet qualitas
sed per accidens ubi dicitur egredius quod qualitas que per
motum alterationis inducitur potest dupliciter consi-
derari primo primum ad essentiam suam et sic est indivi-
sibilis non habens partes aliquas quomodo secundum se to-
tum simul inducitur per motum. Secundo potest consi-
derari secundum esse quod habet in materia: et sic est divisibilis
tam intensiva quam extensiva per accidens: vtenim subie-
ctum in quo habet esse albedo vel alia qualitas est ma-
gis vel minus extensum qualitas in eo habet maiorem
et minorem extensionem. ut autem est magis vel minus
dispositum illa qualitas est magis vel minus intensa.
burleus autem dicit quod divisio albedinis per accidens
est dupliciter una secundum extensionem subiecti secundum quod una pars
albedinis est in una parte subiecti et alia pars in alia
parte subiecti. Alia est divisio albedinis secundum intensiorem
et remissionem si enim subiectum esset causa intensiorem
et remissionis tunc omnis forma recepta in subiecto pos-
set intendi et remitti quod est falsum albedo enim separa-
ta a subiecto potest intendi et remitti ut in sacramento al-
taris. Sed mihi videtur quod harum divisionum una
infit qualitat per se et alia per accidens divisio enim ex-
tensiva inest qualitati per accidens ratione quantitatis
sed divisio intensa inest qualitati per se. sicut enim divisio
intensiva inest qualitati per naturam suam: ut dicit bur-
leus. oportet quod illi infit per se quia omne quod alicui co-
uenit per naturam suam convenit et per se: tamen ut su-
perius dicebam quod nulla qualitas potest habere divi-
sionem intensivam absque subiecto et maxime quantitate:
sicut enim materia separata a quantitate haberet partes
et partes: sed non haberet partes extensas: ita qualitas
separata a subiecto haberet partes sed non partes inte-
sas. quoniam intensio est motus vel passio non potens illi
competere absque subiecto. sicut enim tempus non potest
in esse mundo absque motu: neque eclipsis potest inesse lu-
ne absque terra: ita intensio et remissio non possunt inesse
qualitati absque subiecto non obstante quod intensio sit mo-
tus vel passio qualitas competens illi per naturam
suam. Cum autem dicit commentator quod in eo quod dividit
per accidens inveniuntur primum per se: et non per accidens
non intendit quod in qualitate inveniuntur primum secundum ex-
tensionem vel secundum intensiorem quo ad partes quali-
tatis. quia hoc est impossibile: sed inveniuntur primum secundum
intensiorem quo ad subiectum: quod est dare aliquam par-
tem subiecti: que simul secundum se totam alteratur: sic quod non
prius una quam alia: ut patet in aqua calefacta reducendo
se ad frigiditatem et in corde infrigidato reducendo se ad

caliditatem et talis conditio sic ut divisio intensiva compe-
tit qualitati per se: sicut enim qualitas per se et de natu-
ra sua habet divisionem intensivam: ita per se et non per
accidens habet quod possit induci in aliquo subiecto primum
quod enim subiectum alteret successive per partem post par-
tem: et per partem ante partem hoc non est ratione quali-
tatis: sed ratione agentis non potens ita cito agere ad
partem remotam sicut propinqua aut non potens tam
tum effectum. producere distanter: sicut per se. Item sicut non
repugnet qualitati intelligibili et remissibili induci in ali-
quo subiecto secundum se totum equo primo ita non repugnet quod
liciti induci in eodem subiecto simul secundum omnes suas par-
tes intensivas quod enim successive gradualiter inducat: hoc
est ratione dispositionis contrarie que successive expelli-
tur. propter resistentiam quod facit forma contraria suo contri-
butioni. videmus enim lumen subito induci in eodem subiecto
primo per gradus intensiores et remissiores: et hoc ideo
quod non habet contrarium resistens inductioni luminis
accidit igitur qualitati induci in aliquo subiecto partibi-
li intensiva vel extensiva et competit sibi per naturam suam
subito induci in subiecto tam intensiva quam extensiva.

Secundo notandum secundum commentato-
rem commento eodem quod minimum co-
lor est terminatus per se quoad modum minimum forma
est terminata. scilicet quod minimum eius quod potest esse coloratum
in actu est terminatum quoad modum minimum eius quod po-
test esse aliquid demonstratum est terminatum verbi gratia
quia quoniam minima aqua est terminata et sic de alijs corpo-
ribus simplicibus et compositis. Istud commentum ex-
ponens egredius non solum de colore et de alijs qualita-
tibus secundis sed etiam de qualitatibus primis. quod mihi
continue disponitur ad aliquam qualitatem suscipiendam
et cum est sufficienter disposita simul introducitur illa
in ea parte subiecti: et postea continue disponitur pars
ab alia donec ibi introducat qualitas et sic deinceps
est talis alteratio donec rota generatio sit completa: sic
quod est assignare aliquam partem subiecti primo calefactam
cuius tamen oppositum invenit in motu locali: eo quod ibi
non contingit assignare partem primo pertransitam: non
igitur est successio continua quo ad acquisitionem forme
qualitative: quod continuus dividitur in infinitum talis au-
tem forma indeterminatis instantibus generatur: sed est
ibi successio continua primum ad dispositionem materie
per quam recipitur talis forma ratione cuius continuita-
tis dicimus quod non datur ibi primum mutatum esse: quod ante
omne dispositum esse precesserunt infinita disposita esse secundum
infinitas partes temporis. percludit ergo Egredius quod in
alteratione assignat primo alteratum esse ut forma omini-
datur extensione materie: sed ut dividitur per intensiorem
et remissionem est ibi quodammodo motus continuus
et non assignatur primo mutatum esse. Ista expositio
non apparet mihi de intensione commentatoris: quoniam
aliter sequitur quod ad nullam qualitatem primam vel se-
cundam est per se motus cuius oppositum determinat
5. et 7. huius et patet consequentia quod ideo ad substan-
tiam vel ad sanitatem non est per se motus: quia tam
substantia quam sanitas indivisibiliter inducitur in aliqua par-
te subiecti simul et non per partem ante partem subie-
cti: si igitur caliditas et albedo indivisibiliter inducun-
tur in aliquo subiecto sequitur quod ad albedinem non est
motus neque ad caliditatem. Item sequitur quod mobi-
le dum movetur non est continue partim in termino
ad quem contra determinationem prius et 2. 5. huius
et 3. 3. si caliditas et albedo inducuntur indivisibiliter

Philosophorum.

in subiecto et non per partem ante partem in infinitum
in eo enim tempore quo disponitur materia ad caliditatem
ut vni non est aliqua caliditas et per consequens mobi
le tunc nullum habet partem de termino a quo ad quem
Preterea quero quid est ista dispositio materie secundum quam
acquiratur caliditas vel albedo vtrum sit aliqua quali
tas successiue inducta per motum continuum aut sola re
missio contrarium: si primum illa erit qualitas prima vel
secunda et per consequens aliqua qualitas prima vel
secunda inducitur successiue continue per motum cuius
oppositum ipse ponit, si secundum sequitur quod sicut succes
siue continue corrumpitur vnum contrarium: ista succes
siue continue generatur reliquum et quoniam eo modo
forma generatur quo ipsa corrumpitur sequitur quod liber
qualitatem primam vel secundam successiue continue
generari sicut successiue continue corrumpitur. Deinde
apparet mihi quod in alteratione assignetur primum alte
ratum esse ut forma diuiditur extensione materie et non
ut forma diuiditur per intensiorem et remissionem quo
niam cum non inueniatur intensio caliditatis ab se calidi
tate si non datur primum mutatum esse in intensiorem cal
iditatis: neque primum mutatum esse in caliditate sicut igitur
successiue motu continuo inducitur intensio calidi
tatis: sic quod quacunque intensiorem data precesserunt alie
infinitate quacunque caliditate data medietas presuit
illius et medietas medietatis et sic in infinitum. Respon
detur igitur ut supra quod caliditas et albedo ex natu
ra sua possunt subito induci in toto subiecto simul: et
secundum totam latitudinem gradualem: quod autem inducantur
partibilibus in subiecto et secundum suas partes gra
duales: hoc est per accidens ratione agentis extrinse
ce: aut forme contrarie. Et ad commentatorem ponentes
minimum colorem et minimum coloratum in actu. Dicen
dum quod caliditas albedo et huius qualitates ad quas
est per se motus dupliciter considerande sunt: ut sunt in
fieri: ut sunt in facto esse. ut sunt in fieri sic non datur mi
nimum in eis: quoniam quacunque caliditate signata que
nunc inducitur in infinitum minor prius inducebatur ut
autem consideratur in facto esse sic: quod non ultra inten
dunt ad ulteriorem perfectionem per motum sicut in eis da
tur minimum per se et per naturam suam: ita quod caliditas de
terminat sibi minimum in facto esse: et similiter color loquendo
de caliditate et colore totali: quia loquendo de colo
re et caliditate partiali. sic non datur minimum in eis in fie
ri: neque in facto esse. cum ergo dicit commentator quod minus
color est terminatus per se: sicut minima forma loquitur
de colore in facto esse quod ipse declarat ex verbo sequen
te. scilicet quod minimum eius posset esse coloratum in actu eter
minatum: intelligens per colorem et coloratum in actu
colorem in facto esse: quoniam color in fieri vocatur color in
potentia iuxta definitionem motus datam tertio huius.
Et per hoc apparet differentia inter formam acciden
talem ad quam est motus et formam substantialem. quoniam in
formis accidentibus ad quas est motus datur minimum
in facto esse: sed non datur minimum in fieri. in formis au
tem substantiis datur minimum tam in fieri quam in facto esse
Contra predicta arguitur et primo quod subiectum
et spatium in motu locali non sunt
per se diuisibilia: quia nulla substantia est per se diuisibilis
sed subiectum et spatium in motu locali sunt subiecta igitur et
maior pars per se primo huius di. quod diuisibilitas compe
tit quantitati per se et subiecto per accidens. minor autem est cui
datur: quoniam homo qui est subiectum motus: ut habetur in li
tera est substantia similiter terra est substantia super quam moue

tur alia aqua et aer sunt substantie que sunt media per
que mouentur grauius et leuius et inanimata. Secundo
arguitur quod est dare primum mutatum esse in motu loca
li. quoniam est dare partem primo pertransitam quod arguitur po
nendo. a. b. spatium vni formiter pertransitam in hanc quo
casu admissio per medietatem. a. b. spatium pertransitam esse
immediate hanc: et nulla pars minor esse pertran
sitam immediate: sed in minori tempore igitur ista est pars
primo pertransita immediate hanc. Tercio arguitur
quod est dare primum mutatum esse in qualitate quoniam Aristoteles
ponit in littera quod qualitas est indiuisibilis per se. con
stat autem formam indiuisibilem subito acquiri illud
tamen arguitur quod omni qualitate quoniam figura et sanitas
indifferenter acquiruntur caliditas etiam et albedo quod ar
guitur sic: quod enim indifferent acquiratur quo ad subiectum
arguitur ut ostensum est supra sed quod indifferent acquiratur
quo ad partes graduales et intensiue instatur: quia
cum omnes gradus caliditatis sunt eiusdem rationis non
apparet ratio quare prius inducitur vnum quam reliquum et
maxime cum inductio fiat ab agente naturali non co
gnoscente. Quarto arguitur quod est dare primum mu
tatum esse in quantitate. quoniam in vna augmentatione non
acquiruntur quantitates nisi per corruptionem nutrimenti et
generationem maioris partis corporis animati quod
fuit deperditum sed certum est quod generatio et corruptio
subest et tam in generatione et corruptione datur pri
mum mutatum esse: quod datur prima forma corrupta secundum
se et quodlibet sui: et prima forma generata secundum
se et quodlibet sui. igitur datur prima quantitas acquisita
sic quod non dabatur medietas illius acquisita in medietate
temporis: et medietas medietatis et sic in infinitum.
Ad primum dicitur quod aliquid vno modo con
sideratum potest esse de intrinseca ratione alicuius quod in alio
modo consideratum non est de intrinseca ratione illius verbi
gratia qualitates prime sunt de intrinseca ratione elemen
torum ut ipsa elementa sunt entia spalia. ut autem ele
menta sunt actus: et passiva sic sunt de ratione intrin
seca elementorum et principia formalia ipsorum per philosophum
2° de generatione in proposito homo consideratur
in eo quod substantia et in eo quod subiectum motus si conside
ratur in eo quod substantia sic diuisibilitas competit ei per
accidens. ut autem consideratur secundum quod fit subiectum mo
tus sic diuisibilitas competit illi per se: et est intrinseca. il
li primo vel secundo modo dicendi per se non ergo loquitur
hic philosophus de subiecto ut habet rationem sub
stantie quod illa est consideratio metaphysica: sed loquitur de
subiecto ut habet subiectum motus et hec est considera
tio physica. Ad secundum dicitur quod non pertransitam motu loca
li aliqua esse partem primo pertransitam simpliciter et ab
solute: sed cum determinatione illud non est inconueniens: unde concedo quod est dare primum mutatum esse in
determinato tempore: et primum determinatum esse in de
terminato subiecto. ita quod est dare partem primo pertran
sitam a mobili secundum se totum sic quod aliqua est pertransi
ta secundum se totum et nulla minor illa est pertransita a mo
bili secundum se totum sed bene secundum partem. Ad tertium
dicitur philosophus quod qualitas est indiuisibilis per se illa pro
posito est sic intelligenda qualitas non est per se diuisibi
lis diuisibilitate extensiva: sed tamen per accidens ubi tam
ly per se esset nota exclusionis ad hunc intellectum quod
qualitas nullo modo est diuisibilis quocunque extrin
seco secluso illa propositio esset vera loquendo de omni
diuisibilitate: sed accipiendo per se ut dicit aliquem mo
dum perfectatis sic qualitas aliqua est intensibilis per

Liber sextus

se et pñter est per se diuisibilis intensiue: h non possit diuidi intensiue absq subiecto. Item cōcedo q si q sa- nitas idiuisibilis inducunt et aliqui albedo: et qñ gnāf mixtu ex elementis: sed in motu qui ē p se ad caliditate vel ad albedinē tā caliditas q albedo successiue gra- duat acqñt: et cū dict: oēs gradus caliditatis sūt eius de grōnis: igit nō est rō qñ vn? alio pñ? iducit. negat pñā. vñ vt dictū est caliditas subito graduat iducere ē h nō haberet pñariū in mā. frigiditatis: qñ igit tantu- dines pñese determinate respiciūt: iō gradus pñario pñ se ē determinate respiciūt: ita q cultibet gradui calidita- tis cōrñdet determinat? gradus frigiditatis: et ecōtra. Propterea ad remissionē vñ? gradus frigiditatis se- quit iroductio alteri? cōrñdētis illi caliditate: et qñ est determinat? ordo in remissionē frigiditatis: iō est de- terminat? ordo in iroductiōe caliditatis. Et si qñtur itez ex quo oēs gradus frigiditatis sūt eiusdē rōnis qñ pñ? cōrñpñ vn? qñ ali? dicit q hoc est ex dispōe mae in cui? nā vn? gradus h maiorē frigiditate q ali- us. gradus. n. pñcedēs in mā sūt firmiores: et ea ex mā appetitū mae q posteriorior: iō cōrñpñō scipñ a po- steriorib? habētib? mōre fixiōne et firmitate in mā. Si iterū interroga qñ frigiditatis cōrñpñ aliq? gra- dus pñessit in mā et aliq? posterior fuit. Rñdet q hoc fuit rōe graduū caliditatis cōrñpñ ei gñone frigidita- tis: quo pñ aliqui pñus fuerūt cōrñpñ et aliqui poste- rius ex ordinatiōe nāe fm q aliqui maiorē et minorē affixiōne appetitū pñeniet ex maior et mino et pñua- tiōne forme. pñuatiō enī est causa appetitū mae pñ pñ. pñmo huius. neqñ in tali respōsiōe est deuenire ad ali- quod pñcipiū simpñ: sed est circulariter respōdēduz sicut circulariter in infinitū generat caliditas ex frigiditate et ecōtra. Ad quartū rñdet Egidi? q augmētuz dupliciter sit. pñmo p rarefactionē et cōdensationē: et sic nō assignat in augmētō pñmo mutati ēē: qñ cū ra- refact sic motus pñuus rarefactū est in toto tpe et in medietatē pñ medietas rarefactū et sic in infinitū. ita q bzeuit nō dat pñmū rarefactū. Scdō sit augmētū p pñuatiōne alimēti: et sic qñtās sit p se diuisibilis in infinitū: tñ qñ ad huius motū cōtinet gñatiō et alteratiō per accidēs quodāmodo erit assignare pñmū augmē- tum esse sicut assignat pñmū gñitū et pñmū alteratū: tñ quo ad dispōitiōne mae cōtinuā fm cōtinuitatē tē- poris et motus nō dat pñmū mutati ēē in quāitate: neqñ in qualitate: nec in forma: sicut nō dat pñmū di- spōitiō ēē mae. Hec respōsiō videt repugnare līe: qñ Aristō. ponit expresse q dispōitiō acquisita per mo- tum locale et p motū augmētatiōis est p se diuisibilis et ex hoc nō dat per se pñmū mutati ēē in aliquo illo- rum: et loquit pñice de vera augmētatiōe: et rarefactiō nō est vera augmētatiō cū nō sit motus ad quāitatez deide sit in rarefactiōe nō dat pñmū rarefactū ēē: neqñ datur pñmū calcfactū esse pñra determinationē egidiū. et pñ pñā. qñ rarum et densū sunt qualitates insequen- tes calidū et frigidū per cōmētatiōe. et hui? . Et sic nō obstat qñ def pñmū mutati ēē in qualitate adhuc ad quāitate et ad qualitate est p se motus fm egidiuz ex eo: qñ nō datur pñmū mutati ēē dispōitiō cōtinue pñ quā acquirē quāitās et qualitas: igitur per idē dōz cō- cedere egidiuz q ad substantiā est per se motus: nō ob- stante qñ def pñmū mutati ēē in substantiā ex quo di- spōitiōis in substantiā nullū est pñmū mutati esse. Dicitū igit qñ augmētatiō pñrie dicta est mor? cō- tinuus: et qñ quāitās acquisita per illū. motuz successi-

ue acquirē per partē ante partē in infinitū: nō obstante q forma alimēti subito cōrñpñ et subito generat pñ corporis aiat: quonā sicut alimēti successiue ingredi- tur partes porosas: et successiue fit alteratiō in mā ali- menti: ita successiue partib? in infinitū cōtinuat mate- ria alimēti cū materia partis porose: et quāitās alimē- ti cū quāitate partis porose: neqñ est cōueniēs qñ cō- tinuatiō materie et quāitās alimēti cū materia et qñ- tate partis porose pñcedat tēpus cōrñpñiōne alimēti et generatiōne partis corporis aiat: qñ vt sepe exēplifi- catuz est de virga vñius medietatis viride et alteri? sic- ce. ea quē sunt diuersarū rōnū possunt inuicē cōtinuā- ri nō cōtinuatiōne forme: sed cōtinuatiōe mae et quāti- tatis: qñ igit in vera augmētatiōe nō dat pñma cōti- nuatiō: sicut neqñ pñma alteratiō: sed quacūqz cōtinuā- tiōne data dabat pñcedens mino- zis quāitatis alimē- ti cū mino- zis quāitate partis porose: ideo nō dat pñ- mum mutati esse in quāitate: sicut nō dat pñma qñ- tās acquisita: sed quacūqz data dabat mino- z in infi- nitū. Sed ex dictis posset aliquis infringere quartā pñclusionē: quonā si in cōrñpñiōne dat pñmū cōrñ- pñm ēē: et in generatiōne pñmū gñitū ēē: igitur est da- re mutati esse in aliquo pñmo ex parte pñcipiū cui? oppositiū ponit quarta pñcō. Rñdet qñ est duplex mutati ēē vñū quidē qñ est termin? mor? : aliud vero qñ est terminus gñatiōis vel cōrñpñiōis: nō loquitur pñus de mutato esse qñ est terminus generatiōis vel cōrñpñiōis: qñ sic datur pñmū mutati esse et dat mē- sura indiuisibilis in qua pñmo est mutati esse: sed lo- quitur de mutato esse qñ est terminus motus: et de ta- li verū est dicere qñ nō datur pñmū: neqñ datur aliqd in quo sit pñmo mutati esse qñ est terminus motus: siue illud aliquid accipiat in tēpoze siue i mobile: siue in dispōitiōne acquisita per motū vt ostēsum est sem- per loquēdo pñmo ex parte pñcipiū.

Dñe au

tem quod mutat tē- poze. Istud est qñtū capitulū in quo pñs disputat de diuisione moueri et mutati esse: et de ipsozū ordine ad inuicē in magni- tudine et mēsurā post quā perscrutatus est de diuisione mutato- rum inuicē: et de illo- rum ordine ad suum terminū et mēsurā ponēs quattuor cōclusiones: qñ pñma est ista. Si aliquid mutat in aliquo tēpoze pñ- mo necesse est mutari in qualibet parte eius. Secunda cōclusio. ante esse moueri fuit aliquod mutati ēē ibi. (Ostenso autē.) Tertia cōclusio. ante ēē mutati esse fuit aliquod moueri ibi. (Non solū autē.) Quarta cō- clusio. omne factū pñus fiebat: et omne qñ sit pñ? erat factuz ibi. (Manifestū est igit.) Pñma pñclusionē pñs dupliciter pbat. pñmo per diffinitionē illius termini pñmo. nāz aliquid dicit esse in tēpoze dupliciter vñ pñ seipsuz pñmo et fm alterū. illud est in tpe pñ alterū qñ est in tēpo et fm partem: et sic aliquis est in anno: quia est in die et in die: qñ in hora. omne. n. qñ est in parte est in toto. illud autē est in aliquo tēpoze fm seipsū pñio qñ est in qualibet parte illius tēporis: ita in pñposito

Ter.
cō. so.

Philosophorum.

Illud dicitur mutari in aliquo tempore secundum alterum quod mutatur in aliqua parte eius: et sic aliquid mutat in anno quod mutat in die. Illud autem dicitur mutari in aliquo tempore primo quod mutat in qualibet parte illius. Ut fuit declaratum in principio quinti libri. Ergo a diffinitio ad diffinitionem: et a descriptio ad descriptionem: si aliquid mutatur in aliquo tempore primo necesse est illud mutari in qualibet parte illius. Le. li. Quoniam autem omne quod mutatur tempore mutat dicitur autem in tempore mutari et sicut in primo et sicut secundum alterum ut in anno: quod in die mutat in quo primo tempore mutat quod mutat in quolibet. I. in qualibet parte (huius necesse est mutari manifestum igitur est ex diffinitione primum enim sicut diximus et diffinitionibus quinto libri.

Notandum secundum commentatorem commentorum. s. q. manifestum est per se quod aliquid dicitur transformari in aliquo toto tempore: quod illud est minimum in quo potest transformari. Istud non est intelligendum ut verba sonant: quod non datur minimum tempus in quo aliquid potest transformari: neque maximum finitum: quoniam quocumque finito dato in quo potest aliquid transformari et in maiori quacumque proportionem volueris. Vnde non datur quod aliquid tempus finitum quin in minori illo potest aliquid transformari per motum successivum: et in maiori ratione partium: sed interdu commentator quod est dare minimum tempus in quo aliquid transformatur adequate: quod non in tempore maiori neque in minori tale mobile transformatur adequate. Sed dubitatur. si enim moueri in aliquo tempore primo est moueri in qualibet eius parte sequitur quod nihil mouetur in aliquo tempore: quin ipsum moueatur in infinitis temporibus. primo prius est absurdum. et probatur per hoc. quod si aliquid mouetur in aliquo tempore hoc mouetur in infinitis temporibus: de quo per quolibet est verum dicere quod mouetur in qualibet eius parte. Rursus quod per primo tripliciter accipitur: et exponitur: describitur: et officiat. exponibiliter est in aliquo tempore primo est esse in illo tempore: et non in aliquo priori tempore: et sic implicat contradictionem aliquid esse aut moueri in aliquo tempore primo. describitur liter esse in tempore primo est esse in qualibet parte ipsius: et sic non inconuenit esse aliquid in infinitis temporibus primo sicut non inconuenit aliquid primo moueri cuius in finite partes primo mouentur: sed esse in aliquo tempore primo officiat est esse in qualibet parte illius temporis: et non esse immediate ante illud tempus: neque immediate post illud tempus et sic id est primo quod adequate: isto modo conceditur aliquid mobile moueri in aliqua hora primo si mouetur in qualibet parte illius horae non mouetur immediate ante illam horam. Sed ex his.

Lex. co. si.

Sed arguitur prius ad eandem conclusionem accipiens totum tempus in quo aliquid mouetur quod quidem sit. x. r. diuidatur per. l. z. sic quod una pars sit. x. l. et alia. l. z. et quiritur utrum illud mobile mouetur in qualibet parte. x. r. temporis: aut in nulla: aut in aliqua sic et in aliqua non. Si mouetur in qualibet parte temporis significati habet intentionem: si in neutra mouetur: igitur non mouetur in tempore. x. r. per prius. quod non est possibile aliquid moueri in aliquo tempore et non mouetur in aliqua eius parte. Si autem mouetur in aliqua eius parte et in aliqua non mouetur sic igitur quod mouetur in parte. l. z. et non mouetur in parte. x. l. et arguitur sic illud mobile non mouetur in parte. l. z. igitur mouetur in toto tempore. x. r. solam rationem partium et per prius non mouetur in tempore. x. r. primo. et sic per veritatem conclusionis quod si aliquid mutat in aliquo tempore primo illud necessario mutat in qualibet parte eius. Le. li. (Sed ex his) dicitur (manifestum est) quod dicitur et co-

clusionem (sit enim) illud tempus (in quo primo mouetur) mobile (quod mouetur. x. r. et diuidatur secundum l. z. de enim tempus diuisibile est) et arguitur sic. (in. x. l. tpe aut mouetur aut non mouetur: et iterum in. l. z. filit) quiritur si mouetur aut non mouetur: iste sunt due partes totius temporis. x. l. (Si quidem igitur in neutro mouetur) i. in neutra parte: quiescit itaque in omni. i. in toto tempore (moueri. n. in nullo huius) i. in nulla parte temporis (quod mouetur) in aliquo tempore (possibile est: si vero in altero) i. in altera (parte solam mouetur non utrumque in primo mouetur) quod est tempus. (x. r. secundum igitur utrumque) i. utrumque parte (motus est necesse est igitur in quolibet) i. in qualibet parte (ipsius. x. r. motus est.)

Notandum quod si aliquid mouetur in aliquo tempore primo illud mouetur in quolibet illius: quod si aliquid mobile adequate mouetur in hora illud mouetur in illa hora primo: et tamen non mouetur in quolibet illius: quod non mouetur in principio neque in fine illius: in nullo. n. instanti terminante horam mouetur per se vel per accens. in quolibet autem alio intrinseco hore mouetur per accens: sed in tota hora et in qualibet parte eius mouetur per se. (Offenso autem.) Sed conclusio ante omne moueri fuit aliquid mutatum esse per quod habet quod est quod mouetur prius fuit mutatum. ista conclusio prius tripliciter probatur. et primo ponens mobile vnum moueri vniuersum inter in. x. l. tpe super magnitudinem. l. l. deinde quod vnum ad eque velociter motum et simul incipiens cum illo pertranseat tamen medietatem magnitudinis. l. l. Et arguitur sic. ista duo mobilia eque velociter mouebuntur: sed vnum eorum in medietate temporis. x. r. pertranseat in medietatem magnitudinis. l. l. igitur alterum eorum in medietate temporis pertranseat etiam medietatem eiusdem magnitudinis: igitur prius pertranseat magnitudinem quam totum: et persequens moueri primo erit prius quam moueri totum: spatium: sed aliquid mutatum esse terminabit prius medietatem totius moueri. igitur illud mutatum esse erit ante totum moueri. Similiter arguitur de medietate totius moueri. quoniam mobile prius pertranseat quartam partem spatii quam medietatem spatii: igitur moueri quarte partis spatii prius erit quam moueri medietatis. et persequens mutatum esse terminans quartam partem totius moueri prius erit quam medietas totius moueri: et sicut arguitur de istis: ita de quibuslibet alijs. ex quo enim quodlibet moueri est diuisibile in infinitum: et semper pars precedens est ante totum oportet mutatum esse terminans illam partem precedere ipsum moueri: ideo ante omne moueri est aliquid mutatum esse. Le. li. (Offenso autem hoc) vbi si aliquid mouetur in aliquo tempore primo illud mouetur in qualibet parte ipsius temporis (manifestum est) quod omne quod mouetur necesse est motum esse prius. Et enim. x. r. primo tempore ipsius. l. l. spatium pertranseat est aliquid mobile l. i. et mota. i. pertranseat (est magnitudo in medietate) temporis. x. r. (que eque velociter mouetur) i. pertranseat (et simul incipit esse) moueri (mediam tamen totius spatii) erit motum. i. pertranseat in illa medietate temporis. (Si autem eque velociter in eodem tempore motum est aliquid et alterum distinctum ab illo) necesse est eandem medietatem (motam) i. pertranseat (esse magnitudinem) in eadem medietate (temporis quare erit motum prius quam mouetur) i. ante omne moueri est mutatum esse.

Lex. co. si.

Notandum quod commentator commentorum. s. r. excludit vnam dubitationem tales propter quod Aristoteles in ratione ista ponit casum de duobus mobilibus eque velocibus: quorum vnum sit motum per totam magnitudinem: et reliquum tamen per me-

Liber sextus

diatatem cum eque bene imo citius et facilius possit habere intentu suu per vnu mobile. nam mobile quod mouetur per totam magnitudinem prius pertransit medietatem magnitudinis quam tota magnitudinem et medietatem medietatis et sic in infinitum. ¶ Respondet quod Aristoteles. hoc facit propter quod dicitur potest dicere quod mobile pertransit tota magnitudinem et non pertransit medietatem magnitudinis neque aliquam partem eius antequam pertransit totum. cum igitur pertransire medietatem magnitudinis sit pertransire in potentia sicut et terminus motus eiusdem medietatis est mutatus esse in potentia et generaliter quodlibet aliud excepto ultimo quod est mutatus esse in actu et ea que sunt in potentia investiganda sunt per ea que sunt in actu. Inquit commentator. necesse fuit Aristoteli. facere argumentum de duobus mobilibus eque velocibus: quorum vnu moueret super tota magnitudinem et aliud per medietatem tantum. In isto casu non potest negari quando vnu istorum pertransit medietatem magnitudinis in medietate temporis in quo aliud pertransit tota magnitudinem et cum illa mobilia sint eque velocia sequitur mobile pertransiens tota magnitudinem in toto tempore pertransire medietatem illius in medietate temporis et consequenter quod tam partem magnitudinis in quarta parte temporis et sic in infinitum ponendo continue mobile eque velocius pertransire minorem partem magnitudinis in minori parte temporis. (Amplius autem) ¶ Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic. sicut se habet instantes in tempore ita mutatus esse in motu: sed ante omne tempus fuit aliquod instans igitur ante omne motum fuit mutatus esse. per prima autem maiorem ex sufficienti similitudine et minor declaratur. nam accipitur tempus. x. et patet quod est diuisibile in duas medietates per aliquod instans et habet finem quod est vnu instantis: sed instantes mediorum temporis precedit istas quod est finis eiusdem igitur instans mediorum temporis precedit totum tempus categorice sumptum et sic arguitur de isto tempore ita de quolibet alio: quoniam omne tempus est diuisibile in infinitum et semper instantes copulans partes temporis videtur precedere totum tempus quod admodum precedit vltimum instans eiusdem temporis. Et consistit fundamentum in hoc quod sicut quocumque tempore dato prima medietas precedit totum ita instans terminas illam medietatem dicitur precedere totum. Ita etiam dicitur de motu quod omnis motus est diuisibilis in infinitum et quocumque motu signato illius est vnu mutatus esse copulans medietates motus inuicem quod quidem precedit vltimum mutatum esse motus et consequenter totum motum sicut semper prima medietas motus precedit totum motum. Lege li. (Amplius autem et si in omni) .i. in toto tempore (quod est x. motus esse dicimus) aliquod mobile (aut oino in aliquo tempore) .i. si in qualibet parte illius temporis dicimus ali quid esse motum quod hoc fit (in accipiendo vltimum ipsum tempus nunc) .i. o. accipere tempus finem vltimum nunc ipsum (hoc enim tempus determinatur est) per nunc et medium ipsorum nunc tempus est) cum omne tempus finitum claudat duobus nunc (et in alijs similiter dicitur motus esse medietatis aut motus vltimum diuisio est quare et in medio tempore ipsum mobile motum erit oino in qualibet partem prius quam in toto tempore. (Semper enim simul diuisio) .i. finem diuisione tempus est determinatum ab ipsis nunc cum nunc diuidatur tempus quin semper assignetur nunc. (Sic igitur omne tempus diuisibile est medius autem ipsum nunc tempus est sequitur quod omne quod mutat infinite) .i. infinite mutatus est. ¶ **Notandum** finem commentatori comen

to. 53. quod ista ratio differt a prior ex eo quod illa processit per diuisiones spacii in infinitum et hoc per diuisionem temporis in infinitum ita quod sicut ante omne partem spacii pertransit fuit alia pertransita sic ante omne tempus in quo mobile mouebatur ante illud tempus illud mobile motum est. propterea ad has demonstrationes faciendas fuit necessaria prima conclusio vbi si aliquod mobile mouetur in aliquo tempore primo illud mouetur in qualibet parte eius. supponit. n. plus continue quod in minori tempore est minor motus et quod in minori tempore minus pertransit de spacio quod quidem non oportet nisi mobile mouetur in qualibet parte temporis. si enim mobile mouetur in anno ex eo tamen quod mouetur in die non plus pertransit in anno quam in illo die ideo oportet presupponere remobile moueri in qualibet parte temporis vt demonstrationes habeant locum.

¶ **Dubitatur** si enim medius instans horae reprecidit totam horam et medius mutatus esse precedit totum motum sequitur quod omne instans preteritum processit totum tempus eternum et quodlibet mutatus esse in motu celi processit totum motum infinitum celi: quoniam quodlibet instans preteritum terminatur aliquam partem totius temporis eterni et quodlibet mutatus esse in motu celi fuit terminus aliquis partis totius motus infiniti. ¶ Tercio sequitur quod aliquid fuit ante seipsum et fuit post seipsum ponendo quod a. fuit vna hora preterita cuius prima medietas fuit b. et secunda c. et arguitur sic. quod docuit quod fuit b. fuit a. sed b. fuit ante a. igitur a. fuit ante a. similiter quod docuit quod fuit c. fuit a. quod luc cessum dicitur esse quod diu est aliqua pars eius: sic c. fuit post a. quod incepit esse post a. igitur a. fuit post a. ¶ Ad primum negat consequentiam vnde loquendo de prioritate et anterioritate durationis nullum instans temporis neque aliqua pars temporis dicitur esse ante totum tempus eternum: quod est ante aliud precedit ipsum ex parte principii vel ex parte finis si ambo fuerint diuisibilia vel vnu tantum: sed totum tempus eternum non habet principium neque finem igitur nullum instans neque aliqua pars temporis eterni est ante illud tempus: capiendo tamen tempus infinitum a parte ante terminatur ad hoc instans presens. esset concedendum quodlibet instans preteritum fuisse ante hoc tempus: quod quilibet illorum fuit antequam hoc definitur esse. ¶ Et notat dico si ambo fuerint diuisibilia vel vnu quod vnu instans est ante aliud: et tamen non precedit ipsum in principio neque in fine cum nullum instans habeat principium vel finem: tamen prima medietas hore est ante medius instans: quod principium illius est ante medius instans: et illud medius instans est ante finem medietatis hore: quia precedit finem illius hore. vnu autem instans dicitur esse ante aliud: quod tempus terminatur per vnu instantem precedit tempus terminatur per aliud instans. ¶ Ad secundum negat consequentiam. vnu propter loquendo nihil fuit ante seipsum nisi precesserit principium eius et nihil fuit post seipsum nisi fuerit post finem eius. constat autem quod a. non fuit ante principium sui: neque fuit post finem sui. b. autem fuit ante a. quod finis fuit ante finem a. et c. fuit post a. quia principium c. fuit post principium a. sed finis a. non fuit ante finem d. neque principium a. fuit post principium illius. ¶ Ex his patet quod ista consequentia non valet. tu fuit in prima medietate istius hore: et ista medietas fuit ante tota horam: igitur tu fuit ante tota horam: neque sequitur tu eris in secunda medietate huius hore: et illa medietas erit post tota horam. igitur tu eras post tota horam. et consequenter concedatur ista conclusio huius hore quod secunda et prima.

Philosophorum.

inceptum esse in primo instanti a. h. o. z. preterite: et tunc semel inceptum esse: et tamen for. fuit ante a. et plato non fuit ante a. dato q. fortes fuerit ante per primam medie tatem a. et plato per totam a. h. o. z. 3. cōsimiliter de futuro fortes et plato in eodem instanti desinent esse et tunc simul desinent: et tamen fortes erit post platonem. patet. posita prima parte conclusionis in casu. vna q. fortes post platonem incipit esse. ad enim principium fortis erit post principium platonis: ideo fortes erit post platonem. hic tamen modus loquendi non est in usu: quia communiter accipit ante ut dicit principium durationis: et post ut dicit sine durationis: non enim communiter conceditur fortem fuisse ante platonem: nisi principium fortis precesserit principium platonis: neque platonem fuisse post forte nisi finis platonis fuerit post finem fortis. (Amplius autem.) Tercio arguit philosophus ad eandem conclusionem sic. si aliquid mutatur in aliquo tempore continetur: et non corrumpitur: neque pausat per cessationem a motu necesse est q. in quolibet instanti illius temporis illud mobile mutetur aut sit mutatum. sed in instanti non mutatur: quia probatur est supra q. in instanti non est motus neque quies: igitur si aliquid mouet in aliquo tempore continue oportet in quolibet instanti illud esse mutatum: tunc arguitur sic. in quolibet instanti illius temporis illud mobile est mutatum: sed in quolibet tempore sunt infinita instantia: igitur in quolibet tempore sunt infinita mutata esse. constat autem q. motus mensuratur tempore: et mutatur esse mensuratur instanti: sed ut probatur est quocumque tempore dato infinita fuerunt instantia ante illud: igitur quocumque moueri dato infinita mutata esse fuerunt ante ipsum: et per consequens ante omne moueri fuit aliquod mutatum esse q. erat probandum. I. e. li. (Amplius autem si primum) in aliquo tempore est q. mutatur et non corrumpitur: neque pausat a mutatione aut mutare aut mutatur esse necesse est in quolibet instanti illius temporis. in ipso autem tunc non est mutari. necesse est ergo mutatur esse finem vnum quodcumque ipso nunc. quare si ipsa nunc infinita sunt necesse est oē quod mutatur infinite. I. infinites (mutatur esse.)

Notandum q. cum philosophus dicit q. omne mutat in aliquo tempore continue moueri in quolibet instanti illius aut mutatum esse non loquitur nisi de instantibus continuantibus totum tempus motus: quoniam in primo instanti illius temporis non est moueri nec mutatur esse: in ultimo instanti est mutatum esse et non moueri: in quolibet alio instanti eiusdem temporis est mutatur esse: et mutari indifferenter sumptum: sed non est mutari impositans motum successiuum de quo loquitur Aristoteles in littera. Ex quibus sequitur q. omne quod mouetur prius mouebatur: quia omne quod est motus mouebatur cum mutatum esse sit terminus motus: sed omne q. mouetur est motus: quando ante omne moueri fuit aliquod mutatur esse: igitur et. unde cōmētator cōmēto. 3. 4. q. instans est differētia inter tempus primum et secundum: manifestum est q. omne quod mouetur in secundo tempore iam motus est in tempore q. d. est inter istud et primum.

Contra predicta arguit q. aliquid mouet et illud prius non est motus neque mouebatur et primo sic. aliquid mouebatur aliquo gradu velocitatis et non mouebatur illo gradu velocitatis igitur et. ante patet ponendo q. aliquid mobile i. aliqua hora continue uniformiter velociter motus suū a. nō gradu ad gradū. ut. s. sumus nūc in medio instanti h. o. z. et

p. q. illud mobile mouet gradu velocitatis ut. 4. et nūquā ante mouebatur illo gradu: nec post mouebatur illo gradu. Similiter ideo mobile mouet i. tota hora et non mouebatur ante illam horā: nec mouebatur post illam horā: igitur nō oportet q. omne quod mouet mouebatur et mouebatur. Item in primo instanti temporis quocumque illud mobile moueat vel nō. si sic habet intentum. si non sequitur ista conclusio: q. aliquod corpus naturale est extra locum naturale non ipeditur: et tamen nō mouetur ad locum suum. patet. dato q. illud sit vnum graue: aut leue non habens impedimentum tendens ad locum suum naturale. Secundo arguit ponendo q. vna mulier pregnans cum fetu masculino ambulet et interim stante motu deambulationis generet filium in utero: et patet q. in primo instanti sui esse mouet puer ad motum matris: et prius non mouebatur: quia non erat: etiam ponatur q. vna lancea descendat: et interim ea descendente inflatur illi stilus aut musca. patet q. tunc musca quā stilus mouet deorsum pro hoc instanti quia motus nobis mouetur oīa que sunt in nobis: tamen nullū istorum prius mouebatur illo motu. ponatur etiam q. vnum minimum ignis continue ante instantes prelesens fuerit motus sursum et q. nunc primo sit in sphaera ignis: et constat hunc ignem moueri motu circulari ad motum totius sphaere: et tamen prius nō mouebatur motu circulari: sicut in recto. Tercio arguit ponendo q. canis moueat: quia materia eius mouetur. ex quo enim illa materia immediate ante hoc mouebatur et immediate post hoc mouebatur: et iam nō habet impedimentum: et habet eandem preteritatem motuā quā primo habebat: igitur iam mouet. Similiter ponatur q. due aque. b. c. continue fuerint motu deorsum: et nunc primo in medio regione aeris sic vnite constituentes. a. aquā totā: et nulli dubium: q. a. mouet ex quo ambe medietates eius mouentur: et tamen a. prius nō mouebatur: quia non erat. Quarto non oē quod quiescit prius quiescebat: igitur neque omne q. mouet prius mouebatur. patet per consequens. quia sicut motus mensuratur tempore et nō est in instanti: ita et quies finem philosophum. 4. 7. 6. huius. ante p. quoniam mobile in fine mori quiescit et ante nō quiescebat ex quo mouebatur. Si etiam descendente molarē faba in piramī. p. i. c. i. a. sursum recipiens ipetum ab illo motu deorsum cum inter quoscumque duos motus contrarios cadat quies media s. p. h. m. 3. huius. sequitur q. in instanti medio illorum motuum faba quiescebat et non ante neque post cum immediate ante moueat sursum et immediate post moueat deorsum. Intelligendum q. difficultates tace in scōa et in tertia rōnibus cōter ab oībus facilliter soluantur dicēdo q. in illis casibus nec puer: nec musca: nec stilus: nec minimum ignis: nec cadauer: neque aqua mouetur: sed tunc incipit moueri et sic respondēdo p. p. p. h. i. facilliter sustinet. Et ego satis dubito in motu illa communis: quoniam in descensu canis mā oīno mouet: quia h. o. z. oīa p. mouētia ad motum que ante habebat: et vnum impedimentum: s. materia nūc q. mouet nisi per accidēs ad motum cōpositū per cōmētatorē. 4. huius. igitur aliquod cōpositū mouetur per se et nullū nisi cadauer: igitur cadauer in primo instanti sui esse. Item non est possibile motum localem esse in materia quin sit in cōposito: ut colligitur de intentione philosophi et cōmētatoris. 3. huius. sed in primo instanti cadaueris ē motus localis in mā: igitur in eodem instanti est motus localis in cadauere: igitur pro eodem instanti cadauer mouet. patet p. n. a. q. aliter in aliquo est motus q. tamen moueret contra philosophum. 3. huius. Preterea ponatur canis in igne ut comburatur. et patet q. in primo in-

Liber sextus

stanti cadaueris alterabitur et calefiet materia cadaue-
ris: quia tunc erit agens applicatum passo non impediri: igitur
pro eodem instanti illa alteratio erit in cadauere. per primum
per Aristotem. primo de generatione ponit differentiam inter ge-
nerationem et alterationem ex eo quod generatio aduenit en-
ti in potentia: et alteratio aduenit enti in actu: et eandem
differentiam ponit commentator. s. huius. tunc arguit sic. in
primo instanti cadaueris erit alteratio subiective in ca-
dauere: igitur in illo instanti cadauer alterabitur et non ante:
quia non erit igitur et. Hoc motum magis potest fieri in trans-
mutationibus elementorum. nam quando generatur ignis ex aqua
cum non deficiat alteratio in illo instanti ignis calefit et ra-
rescit: et quando e contra ex igne generatur aqua in instanti ge-
nerationis aque ipsa frigescit et condensatur. quod si agens
nunc applicatum passo mali in quo continetur egerit et ager
et non agat deducto impedimento non apparet possibile.
Ecce quod ignis et quod aqua mouetur motibus alterationis:
et in prius non mouebantur. ¶ Dicendum igitur quod omne
quod mouetur prius mouebatur: in eo quod mouetur mo-
uebitur intelligendo de eo quod mouetur per se: cum Aristotem
dixit quod omne quod mouetur prius mouebatur intelligit s. to-
tum vel s. partem vel in quarta petitione declarabit. non enim
multum curat philosophus ostendere quod eo quod mouetur prius mo-
ueatur s. totum cum hoc sit falsum: et impertinens propo-
sitis suis: sed tamen vult ostendere quod ante omne moueri su-
bit aliquid mutatur esse: et persequitur quod ante quodlibet
moueri fuit aliquid moueri: quo intellecto sequitur. eo
quod mouetur prius moueri: et omne motum finem se vel
finem partem. de futuro tamen quia non datur ultimum istas
res permanens esse quod mouetur mouebatur non tamen s. par-
tem: se enim s. totum. ¶ Ad primum dicitur concedendo
aliquid moueri aliquo gradu velocitatis et prius non
moueri illo gradu neque posterius: et quod aliquid moue-
tur in una hora: et non mouebatur ante illam horam:
neque mouebitur post illam horam: ex quibus non sequi-
tur aliquid moueri quod prius non mouebatur: aut po-
sterius non mouebatur: quia dicitur quod mobile licet non
fuerit ante horam: non tamen fuit in medietate hore que fuit
ante horam non per inceptionem: sed per definitionem.
similiter secunda medietas hore est post horam non per de-
finitionem: sed per inceptionem: quoniam prius definitur pri-
ma medietas per totam horam: et prius incipit tota hora
per secundam medietatem. Deinde non est inconueniens aliquid
corpus naturale esse extra locum naturalem non impe-
ditum: et non moueri ad illum deductis omnibus impedi-
mentis: sed esset inconueniens quod non moueretur: nec in-
ciperet moueri. ¶ Ad secundum dico quod omnia ista mo-
uentur per accidens: videlicet puer: musca: filius: et mi-
nimum ignis: neque est inconueniens aliquid moueri
per accidens: et illud nunquam prius esse motum secun-
dum se: vel aliquid sui. Aristoteles autem loquitur de
eo quod mouetur per se. ¶ Ad tertium concedo quod cada-
uer canis mouetur tam in motu locali quam alteratione:
nam: quoniam in descensu calefit canis: et prius non mo-
uebatur secundum se totum: sed secundum partem: ita
etiam aqua iam mouetur et prius non mouebatur: s. per
bene partes eius. et hoc sufficit ad intentionem philo-
sophi. ¶ Ad quartum respondetur quod loquendo proprie
de quiete. omne quod quiescit prius quiescebat: et po-
sterius quiescit: ideo nullum assignatorum quiescit que-
te opposita motui: sed tantum quiete opposita muta-
tioni indubitable: sed de hoc magis octauo huius ubi
declarabitur quomodo inter quoscunque motus con-
trarios cadit quies medietatis.

Non so. Tex.
c. 55.

lum autem. ¶ Ter-
tia conclusio. ante
omne mutatum esse fuit
aliquid moueri.
Pro declaratione
huius prius pmit-
tit ista suppositio-
nem: quod omne mu-
tatum ex quodam in
quiddam est muta-
tum in tempore qua
suppositione ipse
sic declarat. quod cum

incipiatur in quod mobile mutatum est quod mobile sit muta-
tum in a. b. aliquo termino: sit igitur terminus a. a quo mo-
bile mutatur: et b. illud in quod mobile est mutatum. et argui-
tur sic. quoniam quod mobile est in a. non dicitur mutatum est: s. quoniam
est in b. tunc est mutatum ut ostenditur est ante. cum igitur iter in-
stans in quo mobile est in a. et instans in quo mobile est
in b. sit tempus medium quod mobile in illo tempore medio mo-
bile sit mutatum aliter si fine alicuius temporis aliquid mobile
esset mutatum: et in toto illo tempore: neque in aliquo alio
instanti tale mobile esset mutatum quod est impossibile. Le. li.
(Non solum autem quod mutatur necesse est mutatum esse: sed etiam
ante mutatum necesse prius mutari.) non solum ante omne
moueri fuit mutatum esse: sed etiam e contra ante omne mutatum
fuit aliquid moueri (omne enim quod ex quodam in quiddam mutatum est
in tempore mutatum est. Erat enim in ipso nunc ex a. b. mutatum. ex
go in eodem quiddam nunc in quodam in ipso a. non mutatum sed nunc.
est in ipso a. et b. quod mutatum est quoniam mutatum est quod non est hoc)
. in a. ut ostenditur est prius. (Si vero in alio est instanti in
medio erit tempus. non enim coacta.) i. immediata (erat ipsa
nunc.) (Quoniam igitur in tempore.) ista suppositione premissa ar. Tex.
guit prius dupliciter petitionem primo. sicut omne mutatum c. 56.
est mutatum in tempore ex suppositione premissa: et omne tempus
est diuisibile in infinitum ut in primo tractatu monstratum
est: igitur quocumque mutato dato ante illud fuit aliud mu-
tatum. in medio rotis? tunc in medio instanti prius me-
dientis et sic in infinitum: sed omne mutatum est terminus ali-
cuius moueri ut constat: igitur quocumque mutato esse signifi-
cato ante illud fuit aliquid moueri. Le. li. (Quoniam igitur
in tempore mutatum est. tempus autem omne diuisibile) oportet (quod
in medio illius temporis sit aliud mutatum et iterum in illius
us medientis (medio aliud mutatum et sic semper) qua-
re mutabitur prius.

Notandum primo quod in quolibet mo-
tu possunt fieri quatuor
omnes comparationes. ¶ Prima est moueri ad moueri: et sic
ante omne moueri fuit aliquid moueri: quia ante omne moueri
fuit medietas eius: et medietas medietatis: et sic in infi-
nitum. non quidem per inceptionem: sed per definitionem. ¶ Se-
cunda comparatio est mutatum esse ad mutatum esse: et sic an-
te omne mutatum esse fuit mutatum esse: quia omne mutatum esse est fi-
nis motus: et in quolibet motu sunt infinita mutata esse
igitur et. ¶ Tertia comparatio est moueri ad mutatum
esse: quia ante omne moueri fuit aliquid moueri: et in quo-
libet moueri sunt infinita mutata esse igitur et. ¶ Quar-
ta comparatio est mutatum esse ad ipsum moueri et sic ad-
huc ante omne mutatum esse fuit moueri: quoniam ante terminum
res habet terminum: s. omne mutatum esse est terminus
moueri: igitur et.

Secundo notandum qd lz moueri pcedat mutatu eē r eōtra: nō tamē eo dezmō. nā moueri pcedit mutatu: eē eo mō quo pcedunt ea que sūt ad sūū finē: s; mutatu eē pcedit moueri eo mō quo pncipiū pcedit sūū pncipiū: nūq; quā tū idē mutatu esse numero pcedit aliqd moueri r pcedit ab eodē. instās. n. pcedit tēpus r pcedit a tēpo re s; nō ab eodē cū nō possit eē pncipiū r finis eiusdem tēpis: ita qd lz mutatu eē in potētia pcedit moueri: cuius est pncipiū: r pcedit a moueri cuius est finis. **Ex** quib; sequit qd oē mutatu eē est ppinquū r re motū. est. n. ppinquū motui quē terminat: r est remotum motui quē nō terminat. vñ mutatu eē totū motus est ppinquū toti motui: r cuiuslibet parti motus terminat ad vltimū istās tēpis. ē aut idē mutatu eē r eōtū pte medietati motū: r cuiuslibet parti motū terminat ad pzinūz instās tēpis. Inēdit ergo pbs qd ante oē mutatu esse sit aliqd moueri nō solū ppinquū mutatu esse: sed etiā remotū: r magis intelligit de remoto qd de ppinquo.

Dubatur cōtra suppositionē pbantur i tpe siue accipiat mutatu subiectiue siue terminatiue: qm genitū vel corruptū est mutatu terminatiue in instāti r nō in tpe. qd aut illuminat est mutatu subiectiue: r nō est in tpe mutatu sicut neq; illuminatū: s; in instāti. **Itē** arguit qd nō oē mutatu ex quodā in qd dam sic mutat qd signare duo instātia in quo vno sit in termino a quo: r in alio in termino ad quē: qd in generatione est trāsū de pparadictorio i pparadictorio: si ergo in gnatione signarent duo talia instātia r tps medietatis eē dare mediū inter pparadictoria. **Rndē** qd pbs cū facit mētiōē in suppone de mutato eē: nō loquit de mutato esse terminatiue: sed subiectiue: neq; dicit absolute qd oē mutatu est mutatu in tēpo re: s; qd oē qd mutatu ex quodā in quiddā est mutatu in tēpo re nō intelligēdo p qd daz r quiddā terminos pparadictorios: seu pzinatiue oppositos: sed pzin r positiuos: ita qd oē mutatu ex quodā positiuo p se in quiddā positiuū p se est mutatu in tpe. sicut. n. illud dicit mutari i aliquo tpe pzin qd mutat in quibet parte ei; sic illud est mutatu in aliquo tpe pzin qd est mutatu in quolibet instāti illius pter qd in pzin a quo incipit motus.

Tex. cō. 57.

Et ex hoc p; qd instāte nō pcedit: qd qd est genitūz vel corruptū aut nouiter illuminatū nō est ex quodā in quiddā ad intentionē pbi. (Ampli; aut in magnitudine.) **Secūdo** arguit pbs ad eandē pconē ex natura spaciū post argumētū factū ex parte tēpis. sit enī aliqd mutatu in c. d. magnitudine: vel igitur c. d. sunt indiuisibilia absq; medio: aut diuisibilia: non indiuisibilia absq; medio: qz magnitudo cōponit ex indiuisibilib; neq; in aliqua magnitudine sunt indiuisibilia imediata vt pbatū est in tractatu pzin hui; secū. si aut c. d. sūt diuisibilia ad hūc intellectū qd iter ea mediat magnitudo diuisibilis in infinitū: sequit qd ante mutatu eē factū in d. fuit aliud mutatu esse factū i pima medietate magnitudinis: sed inter oīa duo mutata eē cadit aliquod moueri: igit ante mutatu eē factū in d. fuit aliqd moueri: r sicut arguit de isto arguat de quibet alio ex quo c. d. magnitudo est diuisibilis in infinitū: in cuius quolibet pūcto itinfeco fuit aliqd mutatu esse: r semp inter duo mutata eē cadit moueri mediū: sicut iter duo instātia cadit tēpus. Le. li. (Amplius aut in magnitudine manifestū est qd dicit ppter illud qd cōtinua est magnitudo in qua mutat qd mutat. sit enī mutatu ex c. in

d. ergo si indiuisibilitate ē ipsūz c. d. spartibile erit i pparabili pzinctū. qm aut hoc impossibile est necesse est magnitudinē eē qd interest. i. qd est mediū iter. c. d. r in infinita diuisibilia. quare si i illa mutat pzin; mobile (necesse ē ergo oē quod mutatu est mutari pzin.

Notandum qd cōmētator cōmētō soluit vnum dubiūz. possibile fieri ptra vba pbi. dicit. n. Aristo. qd ista pclusio ante oē mutatu eē fuit aliqd moueri est manifestū: o; in magnitudine qd i tēpo re ppter pzinuitatē magnitudinis: qd quidē nō videt vep; qz eque pzinūz est tēpus sicut magnitudo: r eque diuisibile in infinitū est tēpus sicut magnitudo. **Itā** dubitationē soluit cōmētator per duas respōsiones: quarū prima ē cōmētatoris: qd lz tps sit eque cōtinuū r eque diuisibile in infinitū sicut magnitudo: tū manifestū est tā quo ad nos quā quo ad nām magnitudinē eē cōtinua r diuisibile in infinitū qd tēpus: cū cōtinuitas tēpis sit ex cōtinuitate magnitudinis: r quelibet magnitudo diffinita p cōtinuū nō autē tps: sed p numerū. vñ linea est quātitas cōtinua cui; extrema sunt duo pūta: r superficies ē quātitas pzinua cui; extrēa sūt due linee. **Cor; 2** ē quātitas pzinua cui; extrēa sūt due superficies. oēs iste diffinitōes colliguntur a pbo in pdicamentis. tps vero ē numerus motū fm pzin r poster;: vt patuit p pbm. 4. huius. **Secūdo** rō est Alexandri di. in qd cōmētator Aristo. nō itēdere qd demōstratio de magnitudine sit magis manifesta qd demōstratio de tpe: qz nō cōparat pbs secundam demōstrationē ad primā cū eque cōtinuū sit tps sicut magnitudo: s; cōparat demōstrationē in motib; quātitatis ad demōstrationē fm motūz quātitatis: qz in motib; quātitatis qui sūt motūz augmētatiōis dimi nutiōis r motūz localis melius apparet pzinuitas r diuisibilitas qd i motu ad quātitatē cū spaciūz acquiratūz tā in motu locali qd in motu augmētatiōis vel diminutiōis sit diuisibile per se: r ipsa quātitas sit diuisibilis p accidēs. (Eodē. n.) **Et** qd possit eē dubiū circa pclusionē vtrū ipsa itelligēda sit vtr an solū de mutato eē qd terminat motū locale r motū ad quātitatē: iō pbs excludit hoc dubiū di. qd pto ē vtr itelligēda nō solū i motu locali vel ad quātitatē: sed enī in singulis mutationib; fm formas nō cōtinuas siue sint de contrario in cōtrariū: siue. n. acquirat caliditas siue lumē siue forma subalis aliqua semp verū ē qd ante oē mutatu pcessit mutari siue moueri: qm oē tale mutatu r si acquirat indiuisibilitatē: tū psupponit motū factū in tpe cū nō possit acquiri absq; dispoē pzinā. accipiat ergo illud tēpus in quo facta est dispoē pzinā p acquisitionē mutati eē: siue fuerit in suba siue in quālitatē: r tū illud sit diuisibile in infinitū su pima medietate fuit aliquod moueri: r in medietate medietatis r sic i infinitū. **Ex** predictis quasi epilogoādo pbs cōcludit primā r secundam pclusionē: nō piculariter sed vtr di. qd ante omne mutatu esse fuit aliqd moueri: r ante oē moueri fuit aliquod mutatu: ita qd oē mutatu esse fuit aliqd moueri: r ante oē moueri fuit aliquod mutatu: ita qd oē mutatu pzinūz mutabat: r oē qd mutatur pzinūz fuit mutatu aliquo mō: r rō d; istoz est qd nō sit moueri nisi in tēpo re: neq; sit aliqd mutatu quin ipm fiat in tpe fm se. vel fm dispoēnez annexā. tps aut est diuisibile in infinitū: qz nō dat indiuisibile cōtinuū indiuisibilitatē: igit in quolibet tali tēpo re sunt infinita mutata esse: r in infinita moueri sic qd in quolibet moueri sunt infinita mutata esse: r semp inter oīa duo mutata esse mediat moue

Tex. cō. 58.

Liber sextus

riturigitur nō datur primū mutatus esse: neq; primū mo-
ueri in tēpore: sicut non datur prima pars temporis:
Legeli. Eadem enī demonstratio est et in nō continuis
ut in cōtrariis et contradictione. accipimus enī tem-
pus in quo mutatus est et iterum eodem dicimus: qua-
re necesse est mutatus esse mutari prius et q; mutat mu-
tatum esse et in ipso mutari mutatus esse prius ipso au-
tem mutatus esse mutari: et nullo modo cōprehēditur
primū. causa autē huius est non esse in paribilibus im-
paribilibus cōiunctis in infinitis enim diuisio est in tēpo-
re et in motu sicut in his que augmētantur et diminū-
tur lineis.

Notandum secundū cōmentatōrē cō-
mentō. 98. q. Aristot. intē-
dit per contraria transmutatōnez in qualitate per cō-
tradictōnez transmutatōnez in substantia: quia est de af-
firmatiua in negatiua et cōuerso. et differētia inter hāc
demonstratōnez quā inuit quāuis est in his duabus
transmutatōnibus ex tēpore et duas demonstratōes
in quib; incipit loqui in hac declaratione que sunt eti-
am ex tēpore est: quia ille due declarationes sunt com-
munes omni transmutatōni: et ista est quasi p̄pria
his duabus transmutatōnibus. Duas distinctōes
intēdit p̄prie et cōmētator: quāriū prima est ista. Du-
plex est transmutatō: videlicet in terminū cōtinuū et in
terminū non cōtinuū. transmutatō in terminū cōti-
nuū est illa cuius terminus ad quē est per se diuisibi-
lis in infinitum cuiusmodi est transmutatō in locū: et in
quāritatem. locus enī spaciū et quāritas sunt per se di-
uisibiles in infinitū: transmutatō in terminū non cōti-
nuū est illa cuius terminus ad quē non est per se diuisi-
bilis in infinitū. s. diuisibilitate extēsiua cuiusmodi est
substantia vel qualitas. quēlibet enī itarū et si diuidit
in infinitum in partem extra partē hoc est per accidē-
tione quāritatis. Secūda distinctio ē ista. duplex
est transmutatō in terminū nō cōtinuū: videlicet in con-
traria et cōtradictoria: transmutatō in terminū nō cō-
tinuū inter cōtraria est transmutatō facta in qualitate
de vero cōtrario in verū contrariū ut calefactio de al-
batio. Transmutatō in terminū non cōtinuū inter cō-
tradictoria est transmutatō primo et per se de contra-
dictorio in cōtradictoriū ut transmutatō sbo. s. gene-
ratio et corruptio: et generaliter quēlibet alia transmuta-
tio in qualitate que est per se: et primo de cōtradictorio
in cōtradictoriū ut illuminatio et sanatio. licet enī sa-
nitas habeat cōtrariū: nō tamē necessariū sit ex illo cō-
trario: sed per accidens. Et ex his ponit cōmētator
differētiā inter demonstratōnez respicientem has du-
as transmutatōes que sunt in terminū non cōtinuū:
et p̄prie demonstratōes ex parte tēporis: quā il-
le fuerunt vniuersales oībus transmutatōnib;: hec au-
tem demonstratio est quasi p̄pria his transmutatōnib;
que sunt fm cōtraria et cōtradictoria. Ecce q; p̄prie in
litera: et cōmētator in cōmento nō faciunt intētiōnem
de magnitudines sed tñ de tēpore quo ad transmutatō-
nem factā in qualitate et substantia ad denotādū utrū
que illarū indiuisibiliter aduenire suo subiecto quo
ad partes quāritatiuas sic q; nō est necessariū aliqū
illarū aduenire suo subiecto paribilibus extēsiue: se-
petamē cōtingit per accidens: et maxime de qualitate.
quo autē ad partes intēsiuas qualitas intensibilis et
remissibilis ad quā est motus per se paribilibus adue-
nit in infinitū aliter non esset verū in qualitate q; ante
oē mutatiōē ē est aliq; mutari vel moueri.

Dubitatur quomodo ante omne mu-
tatum esse generatū fuit ali-
quod moueri: quia illud habeat veritatē in motu lo-
cali et ad quāritatem: et ad substantiā: quia non induci-
tur forma substantialis nisi per alterationē precedentē:
neq; corrumpitur nisi alteretur materia: ut habet p̄-
mo de generatiōe. tamē illud nō apparet verū et aliis
mutatōnibus. quādo enim aer primo illuminatur a
sole. aut aliud corpus dyaphanū a corpore lumino-
so illud mutatus non p̄cessit prius aliquod moueri:
neq; mutari: non enim ante illud mutari q; est p̄mo il-
lo instanti fuit aliquod mutatiōis esse: ex quo mediū cō-
tinue fuit sub p̄uatiōne. Item Aristot. ponit. 2. de
anima sensus pati et alterari. et in. 3. de anima idem po-
nit de intellectu: et tamen ante mutatiōem esse p̄ime sen-
sationis non fuit aliquod mutari neq; ante mutatus esse
p̄ime intellectiōis fuit aliq; moueri vel mutari cum
tam intellectus quā sensus ante primā imutatiōem fue-
rit positus in potētia ut diffuse mōstrat a p̄mo et cōmē-
tatore i locis allegatis. Rñdē q; nō semp̄ oportet
ante omne mutatiōem esse alicuius mutabilis p̄cedere
mutari eiusdē vel cōtrariū: sed sufficit q; eiusdē vel alte-
rius iuxta doctrinam Averrope in hoc sexto cō-
mento. 32. di. q; illuminatio mediū est finis moti localis
si enim aer subito illuminat a sole requiritur necessario
aliquis motus localis solis cuius illuminatio ē finis.
De imutatiōnibus autē sensus et intellectus ē alia
ratio cum iste mutatōes sint intētiōales et non sint
p̄prie mutatōes nec alterationes: ut testatur p̄prie
et cōmētator. 2. 7. 3. de aia. loquitur igitur hic p̄prie de
mutatiōnibus p̄prie dictis: que sunt mutatōes rea-
les et non intētiōales. Et nō obstante isto potest p̄ce-
di q; quēlibet itarū p̄supponit motū. imutatio enī
visus p̄supponit motū localem visibilis aut palpebra-
rum: vel alterius pertinētis ad oculū: auditio p̄suppo-
nit motū localem tam in medio q̄ in corporibus so-
nātib; imutatio tactus p̄supponit motū alterati-
ōis: s. odoratio et gustatio p̄supponit motū localem
et alterationis: et ita dicatur de intellectu et de aliis
imutabilibus interioribus: q; quēlibet illarū p̄suppo-
nit aliq; motū: et si non in subiecto suo tamē in alio.
Ideo absolute cōcedendū est q; ante omne mutatiōem
fuit aliquod mutari et cōtrariū: sed nō est absolute cōce-
dendū quādo ante omne mutatiōem esse in aliquo subie-
cto fuit aliquod mutari vel cōtrariū: neq; absolute debz
cōcedi q; omne mutatiōem mutabatur: ita q; omne quod
mutatur fuit mutatiōem sed sufficit q; in se vel in sua causa
ad intētiōnez Aristot. Manifestū est igitur. Quar-
ta cōclusio. omne factū prius fiebat: et omne quod fit
prius erat factum. istam cōclusiōez Aristot. restringit di-
cens q; nō accipit fieri p̄mo omni mutatōne: sed tñ p̄
mutatiōem termini cōtinui aut diuisibilis: neq; accipit
factū p̄mo toto: sed diuisiōē p̄mo toto vel parte: quia
non oportet vniuersaliter si aliquid fit quod ipsū pri-
us sit factum fm totū vel secūdu partem: quia forma
substantialis fit et prius non erat facta fm se totam: neq;
fm partem. lumen fit et tamē prius nō erat factū fm
se totum: nec fm partē: neq; oportet si aliquid fit fa-
ctione que sit verus motus q; ipsū fm se totū sit factū
quid: sed sufficit q; sit factū fm partē. Domus enī fit
factione que est verus motus. s. localis: et tamē nō est
facta fm se totam: sed est facta fm partem: videlicet se-
cundū fundamētū. illud ergo q; fit factione que non
est motus nō est factum fm se vel fm aliquid sui: q; au-

Tex.
cō. 98.

Whifcorum.

Plotandum primo fm comitator 23
pmeto. so. q generatio
quodammodo no est in magnitudine sed differt: quia
partes magnitudinis ex quibus generatur generatum
sunt diuerse in specie ⁊ sunt in motu locali: ⁊ in augme-
to eedese specie ⁊ diuerse numero ⁊ intendi cognoscunt
q generatio ⁊ motus localis seu ad quantitatem aliquo mo-

Secundo notandū fm cōmētatozē co-
den cōmētō gēneratio ē
transmutatio de nō subiecto in subiectū: q̄ corruptio ē
transmutatio de subiecto in nō subiectū: ideo transmu-
tatioz nō ēcē in ea de inīcio trāsmutatioz vsq; ad
finē: q̄ etiā neq; trāsmutatio ē eiusdē speciei, nā m-
tus generatiōis ⁊ corruptionis est cōpositus ex trān-
smutatione in qualitate ⁊ trāsmutatione in substantiā: ⁊
trāsmutatio que est in substantiā nō est in tēpōre. p̄uo-
uentus forme substantiālis. Distinctio quā intēdit cōmē-
tatoz ēcē hec q̄ duplex est generatio: videlicet simplex
⁊ cōposita. generatio simplex est subitus puenit for-
me substantiālis: ⁊ talis generatio nō ē in tēpōre tanq̄
in mēsurā. generatio cōposita est motus mixtus ex p-
uentu forme substantiālis ⁊ alteratiōe pcedēte: p̄uius
gnāio mēsurat tpe. Sicut duplex est corruptio: v3 sim-
plex ⁊ cōposita. corruptio simplex ē subita deperditio
forme substantiālis ⁊ hō nō ē tpe: corruptio cōposita ē mo-
tus ex deperditione forme substantiālis ⁊ alteratiōe p-
cedēte: q̄ hāc corruptionē nemo dubitat ēē in tpe: i3 igit-
ur nō mēsurēt ip̄s: v3 gnō pōsita nō pp h trāsmuta-
tioz p illā trāsmutationē ē a prin° vsq; ad finē: qm̄ ip̄m
trāsmutatio subito incipit esse ⁊ subito desinit esse: cum
q̄m̄ simplex fit mutatio de nō ēcē ad esse: ⁊ corruptio
simplex de esse ad nō esse. Et ex hō differt motus ge-
neratiōis ab esse in motib⁹. q3 mor° gnātiōis fit in tpe sic
alij mor° tñ in alijs motib⁹ manet idē substantia in actu q̄
in po° a prin° vsq; ad finē: t̄ ip̄s trāsmutatio terminatē
⁊ iā manet p totū motū q3 totū vel 3 p̄tē. i motu auri
gnōis ⁊ si manet idē subm in po° a prin° vsq; ad finē
.i. mā trāsmutata nō tñ manet idē subm in actu a prin°
vsq; ad finē: neq; trāsmutatio terminatē manet p totū
motū fm se vel fm partē.

Tertio motū fm se vel fm partem.
notādum fm cōmentatores eodē cō
mēto q̄ mot⁹ gnāū alicui⁹ tot⁹ ē pposit⁹ ex motibus
ptiū gnālibus cōpositis ex mēbris diuersis: iō nō sed
ut trāsmuta⁹ pcedēs ita sit de spē trāsmutata postero
ris: q̄ de alia spēz trāsmut⁹ sit eiusdē spēi. Itē cōmū
ē valde ou⁹. qm̄ si aīal cōponit ex mēbris diuersarū
spēz: igit⁹ mot⁹ gñonis tot⁹ aīalis cōponit ex motib⁹
diuersaz pōnē mēbris: aīalis igit⁹ trāsmut⁹ nō ē eīus
dē spēi si mēbra sint diuersaz spēz. ¶ Itē q̄lib⁹ mu
tatio specīal a termino ad quē p p̄m. s. hui⁹. igit⁹ ille
gnātoēs sūt diuersaz spēz: qm̄ termini ad quē vadūt
sūt diuersaz spēz: s. nō mēbris: diuersaz spēz: sunt
tēmi ad quē diuersaz spēz: v. s. hales ip̄z mēbris
igit⁹ rē. Dicendum fm cōmentatozem cōmento
prio: q̄ in generatiōe cōposita sunt due trāsmuta
tiones generatiōum specierū videlicet alteratiō pce
dens et ipsa generatiō simplex terminans illam altera

Libri septus.

tionem. Non ergo intendit commentator quamlibet transmutationem esse eiusdem rationis in generatione membrorum quia hoc est impossibile: sed intendit quod licet membra successiue genita sint diuersarum specierum tamen transmutatio ad illa membra sit esse eiusdem speciei non quidem quolibet transmutatio sed aliqua. Epar enim et cor sunt diuersarum specierum: et tamen aliquae alterationes ad illa membra sunt eiusdem rationis: non quidem generationes horum membrorum sed calefactiones precedentes generationes illorum.

Notandum quarto secundum commentatorem eodem commento (quod generatio est tribus modis: aut generatio simplicium organorum: aut complexionis et mixtionis.) Et ponit commentator differentiam inter has generationes dicens: quod in generatione simplicium aut in generatione aque vel ignis illud quod est prius generatum est eiusdem speciei cum generato posteriori: licet quandoque alterationes precedentes generationem substantie sint diuersae secundum speciem: quod quidem sic declaratur: Nam cum generatur aer ex igne continue in generationibus numerorum alterationes sunt eiusdem rationis ex quo illa elementa sunt singularia. Si autem generatur aer ex igne et aqua quia haec sunt elementa dissimilia necesse est precedere alterationes diuersarum specierum videlicet calefactionem aque et humectationem ignis: in generatione autem organicoz videlicet animalium et plantarum primum genitum non est eiusmodi speciei cum posteriori genito: quoniam cor epar et cerebrum non sunt eiusdem speciei: neque caro et sanguis. Et cum generatur membrum post membrum: aut membrum ex membrum videlicet caro ex sanguine requiritur plus quam una alteratio et plus quam una qualitas ad hoc quod fiat forma carnis et expellatur forma sanguinis inquit commentator sed in generatione mixta et complexionari ex elementis homogeni videlicet lapidis auri argenti primum generatum est eiusmodi speciei cum generato posteriori sicut in simplicibus: sed requiritur dispositio alterationum diuersarum rationum et precipue quando generatur mixtum immediate ex elementis: ibi enim est necessaria alteratio omnium qualitatum primarum. Ex predictis inquit commentator quod nec in motu generationis nec in motu corruptionis inuenitur primum naturaliter: et causa est: quia generatio et corruptio inueniuntur in magnitudine vel habente magnitudinem: et in magnitudine non est primum naturaliter. Et quod dictum est de generatione et corruptione intelligatur de motu in qualitate scilicet quod ibi non est primum naturaliter: illud tamen contingit per accidens inquit commentator de substantia et qualitate: sed in motu ad ubi et ad quantitatem non inuenitur primum: et illud est per se.

Contra istud arguit commentator probando quod in motu generationis sic accipere primum generatum naturaliter quoniam in corporebus dissimilibus partium etiam inuenitur primum scilicet cor in animali: et in partibus similium partium etiam inuenitur primum scilicet in carne et in igne quoniam quantitas carnis est terminata cum ipsa secundum quod caro non sit diuisibilis in infinitum. Respondet commentator quod argumentum bene concludit quod in motu generationis est dare primam partem generatam: sed non est dare primam partem generationis illius partis generate: quia generatio illius partis componitur ex alteratione et subita introductione forme substantialis. Constat autem

tem quod non datur prima pars alterationis precedens generationem sicut etiam in animali datur prima pars generata videlicet cor: sed non datur prima pars illius prius propter diuinitatem et diuisibilitatem in infinitum quare et.

Sed dubitatur ratio quae potest commentator: quoniam dato tali motu composito ex principio forme substantialis et alteratione precedente sequitur quod aliqua est transmutatio quae non est de contrario in contrarium: neque de contradictorio in contradictorium sed de contrario in contradictorium contra determinationem philosophi quinto huius. et probatur consequentia: quoniam talis generatio composita est transmutatio et non est de contrario in contrarium: quoniam in transmutatione quae est de contrario in contrarium potest manere idem subiectum in actu a principio usque ad finem secundum philosophum ibidem: sed in tali transmutatione non potest manere idem transmutatum a principio ad finem secundum commentatorem hic agitur et. Non est etiam illa transmutatio de contradictorio in contradictorium: quia nulla transmutatio de contradictorio in contradictorium mensuratur tempore secundum philosophum in hoc sexto: illa autem transmutatur tempore secundum commentatorem hic cum includat motum alterationis successiue. Item sequitur quod transmutationum diuersarum rationum idem est terminus ad quem per se primo contra philosophum quinto huius. et probatur consequentia quoniam generatio simplex et generatio composita sunt diuersarum rationum cum una sit in tempore et alia in non tempore: et cuiuslibet illarum terminus ad quem primus et immediatus est forma substantialis quae inducitur. Item sequitur quod ad substantiam est per se motus contra determinationem philosophi quinto huius. et probatur consequentia: cuiuslibet motus est aliquis terminus per se: sed generatio composita est motus: igitur illius est aliquis terminus per se et nullus nisi substantia ergo et. Item sequitur quod non omne quod mutatur aliquo motu interim dum mouetur est primum in termino ad quem illi motus cuius oppositum est determinatum a philosopho in hoc. 6. et per philosophum: quoniam terminus ad quem talis motus non est nisi in fine secundum se et quodlibet sui. Dicitur quod haec omnia sunt praecedenda de transmutatione composita seu de motu percludente mutationes diuersarum rationum cuiusmodi est generatio composita seu motus generationis: sed de tali motu vel mutatione non est locus philosophi cum non sit vere vnus motus nec vna mutatio: locus est autem solus de motibus et mutationibus simplicibus habentibus veram unitatem qualis non inuenitur in tali motu immo vel generatione composita.

etatus iste in secundo capitulo: quo primum facit quod dicitur est: secundum agere de finitate et infinitate status et quietis. ibi. Quia autem omne aut mouetur aut quiescit. tertium

Ter.
co. 60.

Quoniam autem omne quod mouetur in tempore mouetur. Iste est secundus tractatus huius septem philosophorum in quibus determinatur de finitate et infinitate motus et peruenit ad motum postquam de terminatione et de compositione et diuisione diuisione moris. Diuidit autem tractatus iste in quatuor capitula: quo primum facit quod dicitur est: secundum agere de finitate et infinitate status et quietis. ibi. Quia autem omne aut mouetur aut quiescit. tertium

Philosophorum

persecutatur de finitate et infinitate variationis mobilis in motu. ibi (Quoniam autem omne quod mouetur) Quartum manifestat nullum alium motum a motu circulari posse infinitum esse. ibi (Ostenso autem his.) Primum capitulum diuiditur in sex conclusiones quarum prima est ista: Impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito. Secunda: Impossibile est magnitudinem infinitam pertransiri tempore finito. ibi (eadem autem ratio.) Tertia conclusio: Impossibile est mobile finitum pertransire spacium infinitum tempore infinito. ibi (Demonstratis autem his.) Quarta conclusio est: Impossibile est mobile infinitum pertransire spacium finitum tempore finito. ibi (Quoniam autem finitum.) Quinta conclusio est: Impossibile est mobile infinitum transire spacium infinitum tempore finito. ibi (At vero.) Sexta conclusio est: Impossibile est motum infinitum esse in tempore finito. ibi (Quoniam autem.) Unde quia ad motum concurrunt tria. scilicet. spacium tempus et mobile ideo prime due conclusiones determinat de finitate et infinitate spacii respectu temporis: ultime due persequuntur de finitate et infinitate motus respectu temporis. Tertia et quarta vero considerant de finitate et infinitate mobilis respectu spacii et temporis. Pro demonstratione prime conclusionis aristoteles primitur suppositiones tres: quaz prima est ista: quod omne quod mouetur in tempore mouetur. Ista suppositio est demonstrata tractatu secundo bulus sexti. Secunda suppositio est: quod in maiori tempore pertransitur maior magnitudo. Ista patet ex se: quoniam in toto tempore pertransitur tota magnitudo et in parte temporis pars magnitudinis. Constat autem totum esse maius sua parte. Tertia suppositio est: quod ista conclusio loquitur tantum de magnitudine non reiterata per motum et causam assignat commentator et censet: ut philosophus se abstinere a motu celi quo pertransitur magnitudo finita tempore infinito nec mirum quoniam infinites reiterata est magnitudo celi per motum eius. Le. li. Quoniam autem omne quod mouetur in tempore mouetur et in pluri id est in maiori parte pertransitur (maior magnitudo in infinito tempore impossibile est moueri) id est pertransiri (magnitudinem finitam non eandem semper) reiterando magnitudinem (et illius aliquid) scilicet. per eius mobile (quod mouetur sed in omni) id est in toto tempore transeat (omne) id est totam magnitudinem absque reiteratione pro totius vel partis.

Notandum quod secunda suppositio est ane intelligenda videlicet de eodem mobili et de maiori et minori quorum vnum est pars alterius: quoniam possibile est quod duo mobilia moueantur in duobus temporibus inequalibus quorum vnum est pars alterius et quod in minori tempore vnum illorum mobilium pertransit maiorem magnitudinem quam reliquum in maiori. Possibile est etiam quod idem mobile moueatur primo in vna hora pertransiendo pedale: deinde in vna die non continente illam horam pertransiendo tantum semipedale: et ita idem mobile minorem magnitudinem pertransit in maiori tempore quam in minori signato. Intelligit ergo philosophus quod ab eodem mobili in maiori tempore pertransitur maior magnitudo quam in minori quod est pars illius maioris: et hoc est necessarium: quoniam licet idem mobile maiorem transeat magnitudinem in hora quam in die non continente illam horam: tamen semper maiorem magnitudinem transit in die quam in hora que est pars illius diei siue vniiformiter siue disiformiter moueatur: quoniam quicquid pertransitur in tempore pertransitur

in toto et adhuc plus in toto quam in parte: quare et. (Quod quidem igitur.) Iste suppositionibus premis philosophus arguit primam conclusionem sic: Impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito motu regulari: et impossibile est pertransire magnitudinem finitam tempore infinito motu irregulari: igitur impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito: patet consequentia: quia impossibile est aliquam pertransitionem fieri que non sit motus regularis vel irregularis: antecedens aristoteles probat: et primo primam partem: quia si non stat igitur oppositum quod magnitudo finita pertransitur tempore infinito motu regulari: et accipitur a parte totius magnitudinis et arguitur sic: si pars pertransitur in minori tempore quam tota magnitudo per suppositionem secundam: igitur pertransitur tempore finito: patet consequentia quia nullum tempus altero minus nisi sit finitum: tunc ultra maiorem partem pertransitur tempore finito quolibet pars equalis maiori pertransitur tempore finito: igitur quilibet pars equalis a pertransitur tempore finito: patet consequentia quia tota magnitudo pertransitur motu regulari per casum: sed totius magnitudinis non sunt nisi partes finite equales non communicantes: igitur totius temporis non sunt nisi partes equales non communicantes: patet consequentia quia ex paribus equalibus magnitudinis correspondent partes equales temporis: ex quo motus est vniiformis et regularis. Constat autem ex paribus finitis equalibus non communicantibus non resultare aliquod totum infinitum sed finitum: ideo tempus pertransitionis totius magnitudinis est tantum finitum. Le. li. Quod quidem igitur si aliquid mouetur equeuelociter et regulariter (necesse est finitum) spacium (infinitum) id est in tempore finito (moueri manifestum est accepta enim parte illius spacii) finitum (que mensurabit totum) illud spacium (in equalibus temporibus et tantis temporibus) partes sunt totius magnitudinis quando mobile (per totum) spacium (motum est) quare quoniam de finite sunt et quantitate vnaqueque si finita est et (tot modis) id est tot partibus ipsius temporis (omnes) partes dicte magnitudinis pertransuntur (et tempus vtiq; erit) et finitum: nam in huius tempore mensurante totum motum (totius erit) tantum tempus (quod est tempus quod est partis) id est quoties pars illa continetur in toto (multiplicatio) enim partium temporis (per multiplicationem partium magnitudinis erit.)

Notandum quod philosophus capitulo secundo secundi tractat excludit vnum dubium quo quis posset repellere istam rationem dicens quod pars magnitudinis pertransitur tempore infinito sicut tota magnitudo: ideo illa secunda suppositio non fuit vera vniiformiter sed solum intelligenda de tempore finito ad hunc intellectum quod si a magnitudo et b pertransuntur in temporibus finitis in maiori tempore pertransitur a magnitudo et in minori minor. Sed contra inquit aristoteles: In illius temporis infiniti aliqua est pars finita videlicet hora in qua pertransitur pars magnitudinis: siue igitur tota magnitudo possit consumi per ablationem talium partium sequitur quod totum illud tempus potest consumi per ablationem talium partium finitarum equalium finitum acceptarum et per consequens illud tempus est finitum. (Sed si non.) Probata prima parte antecedentis quod impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito

Tex.
co. 60.

Tex.
co. 61.

Lib. sextus.

motu regulari: hic consequenter probat secundam partem antecedentis videlicet: impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito motu irregulari quia si non sit igitur oppositum v3 q magnitudo finita pertransitur tempore infinito motu irregulari sic q mobile non equevelociter sed diffinitim moueatur. scilicet velocius in vna parte tempus q in alia sibi equali: et sit magnitudo a b tempus infinitum c o tunc arguitur sic: p2 pertransitur vna pars magnitudinis q alia et in maiori tempore pertransitur plus de magnitudine sue equevelociter siue non equevelociter mobile moueatur: siue interduitur motus siue remittatur: aut maneat continue vni formis aut non: igitur partibus finitis magnitudinis correspondet partes finitae tempus. Cum igitur magnitudo consumatur per tales partes equales numero et magnitudine oportet q tempus in quo magnitudo pertransitur consideret per partes finitas numero et magnitudine siue ille partes sunt equales finitae magnitudinis siue in equales: et per consequens tempus compositum ex his est finitum. I. e. li. Sed si non sit equevelociter motus ipse mobile (differet nihil) i. n. est cura. (Sit enim in quo a b spaciū finitū q motum i. pertransitum sit in infinito tempore et tempus infinitum sit in quo c o: si igitur necesse prius alterū altero motū esse) i. prius vna pars spaciū esse pertransitam alia (hoc est manifestū q tempus in priori est posteriori parte alteri motū esse) i. altera et altera pars spaciū est pertransita: et quia partes spaciū respondēt partibus tempus tempus in maiori tempore pertransitur pl⁹ de spacio (semper enim in pluri) id est in maiori tempore (alterum erit motū esse) id est pertransitū esse maius (siue equevelociter mutet siue non equevelociter mutet et siue intendatur motus) siue remittatur siue maneat continue vni formis (nihil minus) sequit tempus totus pertransitionis finitū esse et. Et forte posset ad istā rationē aliquid respondere negans istā consequentiam prius pertransitur vna pars magnitudinis q alia et in maiori tempore pertransitur prius de magnitudine: igitur partes partibus finitis magnitudinis correspondent partes finitae tempus. Sed contra: Accipiat vna pars magnitudinis a e mensurās totā magnitudinem sic q aliquotiens finitae sumpta reddat totā magnitudinem a b: et quero vtrū a e pars magnitudinis erit pertransita in toto tempore c o aut in parte ei⁹ non in toto tempore c o quia non in eodē tempore adequate pertransitur tñ in parte temporis: quero igitur de illa parte tempus vtrū sit finitū vel infinitū: non potest dici q sit finitū qm in maiori tempore pertransitur maiori magnitudo: ergo tempus pertransitionis a b magnitudinis est maius q tempus pertransitionis a e parus: sed nullū infinitū est altero finito maius: igitur tempus in quo pertransitur a e pars magnitudinis est finitū: tñc arguitur sic: Tempus pertransitionis a e est precise finitū siue mobile equevelociter siue in equevelociter moueatur: accipiat igitur aliqua alia pars tanta precise qta est a e et sequitur etiam tempus pertransitionis illius esse precise finitū: et sic de qualibet alia parte equali a e arguatur igitur partibus infinitis totius magnitudinis correspondent partes finitae totius tempus q erat probandū. Sicut igitur a b magnitudo est finita quia cōponitur ex partibus finitis multitudine et magnitudine: nec est cura vtrum tales partes sint equales vel inaequales: sufficit enim q quilibet earum est finita magnitudine: et omnes simul sunt finitae multitudine. Sicut enim a b magnitudo est finita: quia mensuratur vna parte eius qm tuncq in ea assi-

gnentur partes finite equales vel inaequales: sufficit enim q quilibet earum est finita magnitudine: et omnes simul sunt finitae multitudine: sicut enim a b magnitudo est finita quia mensuratur in vna parte eius qm tuncq in ea assignentur partes finite equales vel inaequales: ita totum tempus c o est finitū: quia mensuratur vna parte eius qm tuncq partes finite ei assignentur equales vel inaequales. Et his igitur est manifesta conclusio q impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito cum illud non sit possibile motu regulari aut irregulari. Et sicut arguitur est de motu ita arguitur de q ete et generatione et corruptione: q impossibile est aliquam magnitudinem quiescere aut generari aut corrumpi tempore infinito: cum semper pars illius in tempore finito quiescat generetur aut corrumpatur modo ex partibus finitis magnitudine et multitudine non resultat aliquod infinitum per carentiam extremorum. I. e. li. Accipiat igitur aliquid a b spaciū q sit a e q mensuret a b hoc itaq finitū in quodā factum est tempore) id est hec pars est pertransita in quadam parte temporis infinito tempore (infinito autem non potest esse) pertransita a e: omne enim id est totum spaciū a b tempore (infinito est) pertransitum. (Et iterum si alterum spaciū (accipiamus) ipsius a b qm est a e necesse est in finito tempore esse) id est necesse est illam aliam partem esse pertransitam in tempore finito. (Omne enim) id est totum spaciū tempore (infinito) pertransitur (et sic accipiens qm infinitū quidē nulla pars est que mēsuraret) oportet totū tempus esse finitū (impossibile enim infinitum esse ex finitis et equalibus et inaequalibus propter id q illud quod mensuratur finita multitudine et magnitudine a quodā vno siue equalia et scribit q finita magnitudine) id est finitae magnitudinis (nihil minus mensuratur) vna mensura siue sint equalia siue inaequalia (spaciū autē a b) cum sit finitū (tantis partibus temp⁹ qtesūt partes (que sunt a b mēsurant) et quia tales partes sunt finitae sequitur q (in finito tempore) id est q in tempore finito (a b mouetur) id est pertransitur. (Stimiliter autē et in quiete quare neq fieri neq corrumpi possibile est semper ad vnum et idē finitū in tempore infinito.

Notandum q commentator commēto. 61. soluit duo dubia quoz pri- mum est istud: Videtur q non prius moueatur vna pars moti q alia cum mobilis simul moueatur localiter omnes partes iuxta illud aristotelis. 5. Metaph. c. continuum est illud cuius motus est vnus. Secundū dubium: Videtur q magnitudo finita quiescat tempore infinito quoniam elementū terre est magnitudo finita et quiescit toto tempore eterno infinito per aristotelem. 8. bulus. Ad primum respondet commentator dicens q duplex est subiectū motus videlicet intrinsecum et extrinsecum. Subiectum motus intrinsecum est indiuiduum predicamenti substantie differens motum. Subiectum extrinsecum est dispositio acquisita per motum: et sic in motu locali of subiectū spaciū q pertransitur: et in motu ad quantitatem et ipsa quantitas que acquiritur: et in motu ad qualitatem qualitas que introducit. Et quoniam quodlibet subiectū motus dicitur moueri: ideo consequenter aliquid dicitur dupliciter moueri videlicet subiectiue et terminatiue. Illud mouetur subiectiue quod est subiectum intrinsecum scilicet dispositio acquisita per motum. Et est differentia inter ista duo mota inquit commentator: Quoniam motum

Tex.
cō. 60.

Tex.
cō. 60.

Physicorum

subiectiue qd est indiuiduū p̄dicamenti sub stātie: ita se habet q̄ nō mouetur vna pars quin quelibet moueatur in motu locali: et in motu ad quantitātē. in motu autem ad qualitātē vel ad substantiā illud nō est necessāriū: qm̄ in motu ad qualitātē sepe cōtingit q̄ ip̄ius alterabilis prius alterat vna pars q̄ alia: et ip̄ius generabilis necessārio vna pars prius generat q̄ alia: vt patet in animali: et in planta: et generaliter de quolibet substantia homogēna vel et homogēna gnābili et corruptibili cōposita ex pluribus minimis naturalib⁹. Sed in motu terminatiuo necesse est tā in motu locali q̄ augmētatiōis q̄ vna pars prius moueat q̄ alia. i. prius acquiratur q̄ alia: et idē est in motu alteratiōis quo ad partes intēsiuas. in motu autē generatiōis dat pars primo genita anteq̄ nulla alia generat: et illa prius mouetur idē est prius generat q̄ aliqua alia postērior: vt patet eodē in animali. Dicendū igitur ad dubiū q̄ cum philosophus dicit motū vna partem prius moueri q̄ alia nō loquitur de motu subiectiue q̄ est subiectū intrinsecum motus: sed loquitur de motu terminatiue q̄ est dispositio motus localis acquisita per motū: et indubie talis motū vna pars prius mouet q̄ alia. i. spaciū pertransitū vel pertranscundū vna pars prius pertransit q̄ alia. ¶ Ad secundū respondet cōmētator q̄ intentio aristotelis est q̄ sicut impossibile est motū finitū esse in tempore infinito: ita impossibile est quietē finitā esse in tempore infinito. Nam quies est p̄uatio mot⁹ qui innatus est existere in quiescente: et ideo si motus finitus nō potest esse in tempore infinito: nec quies finita potest esse in tempore infinito. Similiter quia generatio et corruptio sunt transmutationes finite inquit cōmētator quāz vtraq̄ est inter duos terminos: et omnis transmutatio ē in tempore finito: ideo nec generatio nec corruptio est in tempore finito. Sed quia hec magis pertinent ad secūda cōclusionē huius capituli et ad capitulum vltimū huius libri q̄ ad cōclusionē presentem: ideo dico q̄ aristoteles cōsequēter loquēdo intendit q̄ magnitudo finita nō potest quiescere nec generari nec corrumpi in tempore infinito: quoniam quelibet talis cōponitur ex minimis finitis quoz quodlibet generatur in tempore finito et corrumpitur tempore finito: accipiēdo generationē et corruptionē vt includit alterationē precedentē. Sed de quiete est difficultas quā niam magnitudo finita terre quiescit toto tempore infiniti mundi. Ideo dicitur q̄ aristoteles nō accipit hic quietē vt opponitur motui simpliciter neq̄ vt opponitur motui locali: sed vt opponit pertransiūoni passiue. Cōstat autē q̄ terra nō sic quiescit: quia tūc nō pertransiretur tempore infinito absq̄ reiteratione quoz quodlibet est falsum: ex quo enim celum semper mouetur: terra semper pertransiūtur: vt videbitur ca. 3. huius tractatus. Nō etiā potest pertransiri tempore infinito absq̄ reiteratione sed cum infinitis reiterationibus: sicut etiā infinites reiteratur motus celi in magnitudine corporis celestis. Item loquēdo de quiete vt opponitur motui sic nō maiori tempore quiescit tota terra q̄ pars eius: loquēdo de quiete opposita pertransiūoni passiue: sic ipsa quiesceret maiori tempore q̄ aliqua pars eius: dato q̄ a nullo pertransiretur: quoniam in casu illo ipsa posset pertransiri in maiori tempore q̄ pars eius: propterea magnitudo finita nō posset quiescere tempore infinito quiete opposita pertransiūoni passiue: quoniam cum ipsa i maiori tempore quiescat q̄ aliqua pars eius. Quelibet enim

pars quiescit in tempore finito sed ex finitis partibus magnitudine et multitudine non resultat infinitū ergo etc. (Eadem aut ratio.) Secūda cōclusio et est cōuersa p̄cedentis: Impossibile est magnitudinē infinitā pertransiri tempore finito. Ista cōclusio p̄batur sicut p̄cedens: siue mobile moueatur motu regulari siue irregulari. Accipiat enim aliqua pars temporis finiti mensurans totū illud tempus: et aliqua pars magnitudinis que pertransit illo tempore: et patet ista pars magnitudinis esse finitā: quoniam cum illa pertransiretur in minori tempore q̄ tota magnitudo: oportet illā esse minorem tota magnitudine quod nō cōtingit nisi sit finita. Deinde accipiat alia pars temporis tanta sicut prima et sequit i ea pertransiri pars magnitudinis finitam: igitur partibus equalibus temporis correspondēt partes finite magnitudinis pertranscundo tam magnitudinē q̄ multitudine: et per cōsequēs tota magnitudo ē finita vt arguitur sic: Omne quod cōsumitur per acceptionē partium finitarū finities sumptarū est finitū: sed magnitudo signata cōsumitur per acceptionē partium finitarū finities sumptarū: igitur magnitudo signata est finita: patet p̄sequentia cum maiori: minor autē est probata: qm̄ tempus cōsumitur per acceptionē partium finitarum finities sumptarū: sed partibus equalibus temporis correspondēt partes finite magnitudinis tā materialiter q̄ extēsiue ergo etc. Le. li. Eadē aut ratio sit et q̄ neq̄ infinito tempore idē est in tempore finito (infinitum) spaciū (finitū est moueri possibile) idē est pertransiri (neq̄ quiescere q̄ regulariter mouetur neq̄ irregulariter: accepta enim quadā parte temporis finiti (que mouetur) idē est mensurabit (totū tempus in hoc) tempore partiali mobile (aliquid fin) idē est aliquā partē magnitudinis transibit et nō totaliter in omni enim idē est in toto tempore (totam) magnitudinē pertransibit (et iterū in equali parte) temporis (aliā) partē magnitudinis finitā pertransibit (et in vnoquoq̄) idē est in vtraq̄ parte temporis (similiter) pertransibit partē finitā magnitudinis (siue equalis erit siue inaequalis ei que est a principio. Dissert enim nihil si solum) idē est dūmodo (si finita vnaqueq̄) pars magnitudinis pertransita in parte temporis (manifestum enim q̄ diuiso tempore in partes finitas: spaciū (infinitum nō aufertur finita ablatione facta) a magnitudine facta (et q̄ro) existente tempore oportet magnitudinē esse tantā (eo q̄ tot modis) diuiditur magnitudo quot modis diuiditur temp⁹ (quare nō transibit) aliquod mobile (infinito tempore) idē est in tempore finito (infinitū) spaciū. Et addit: (Nihil autem differt et magnitudinem in altera) tantū parte (aut in vtraq̄ esse infinitā) siue enim magnitudo sit infinita sū vtraq̄ partem siue sū vnam tantum (eadem enim ratio erit) que continue demonstrabitur magnitudinē infinitam nō posse transiri tempore finito.

Notandum q̄ ista ratio differt a priore: qm̄ in priore ratione demonstrabatur finitas temporis ex finitate magnitudinis per diuisionē magnitudinis. in hac vero demonstratur finitas magnitudinis ex finitate temporis per diuisionē temporis. Et si dicatur q̄ partibus finitis equalibus temporis correspondēt partes magnitudinis finites materialiter et finities extēsiue statim recurrat ad diuisionē magnitudinis: accipiēdo vna partē finitā q̄ in dubio erit pertransita in tempore finito. Accipiat iterū alia equalis illi que pertransietur in tempore finito et sic cōsequēter vsq̄quo totū tempus superius signatum

Lex.
cō. 67.

Te
67.

Te
68.

liber sextus.

fuerit consummatum: et patet q̄ temporibus finitis ex quibus fit vnū tempus finitū correspondēt partes magnitudinis finite materialiter et extēsiue ex quibus fit tantū magnitudo finita.

Dubatur quoniam dicit philosophus q̄ idē sequitur siue mobile regulariter siue irregulariter moueat siue motus intendatur siue remittat siue vniformis cōtineat qm̄ cū omne tēpus sit diuisibile in infinitū sicut et quelibet magnitudo accipiat a tempe finitū diuisum in partes p̄porzionabiles infinitas in quarū qualibet pertranseat vnū pedale spacij per augmentū velocitatis et intensiōē motus aut diuidatur b magnitudo finita in partes p̄porzionabiles finitas pertrāseundo quālibet illarū in vna hora per augmentū tarditatis et in remissionē motus in infinitū. Et constat in primo casu magnitudinē infinitā pertransiri tēpoze finito: in secundo vero casu magnitudinē finitā pertransiri tēpoze infinito. Respōdetur q̄ isti casus sunt imaginabiles sed nō possibiles naturaliter: quoniam aliqua est ita parua p̄ magnitudinis quā in pertrāseundo nullū agens naturale posset occupare vna hora: imo nec mille simā parte eius: et aliqua est ita parua pars tēporis que naturaliter nō posset mēsurare motū pedalis magnitudinis nec mille fine partis eius. Dicerent tamen loyca q̄ infinita magnitudo potest pertransiri tempore finito: sed nō est possibile q̄ infinita magnitudo pertranseat tempore finito: et in qualibet parte p̄porzionabili tēporis finiti potest pertransiri vnū pedale: nō tamen est possibile q̄ in qualibet parte p̄porzionabili tēporis finiti potest pertransiri vnum pedale nō tamē est possibile q̄ in quibet parte p̄porzionabili alie t̄pis pertranseat vnū pedale: et sic de multis que sunt p̄ter consimilem naturalem. (Demonstratis autē.) Tertia conclusio: Impossibile est mobile finitum pertransire spacium infinitum in tempore finito. Ista conclusio sequitur ex p̄posito sequitur oppositum: arguit tamē sicut in precedenti conclusione: si tēpus sit finitum diuidat in partes equales finitas et constat in qualibet illarum partium pertransiri partem spacij tantū finitam. Cum ergo tempus consumatur per acceptiōem talium partium equalium, finitarum numero et magnitudine sequitur q̄ spacium possit consumi per acceptiōem talium partium finitarū quātitate et numero: sed omne tale est finitum igitur spacium est finitū: nō igitur mobile finitum in tempore finito pertransit spacium infinitum. I.e. li. Demonstratis autem his manifestū est q̄ nec finitū mobile (magnitudinē infinitam contingit transire in finito tempore propter eandē causam. in parte enī temporis finitum spacium pertransibit: et in vtroq̄) idest et in vna quāq̄ parte tempis (similiter) transibit spacium finitum quare (in omni) idest in toto tempore finitum spacium transibit. (Quoniam autē.) Quarta conclusio: Impossibile est mobile infinitum pertransire spacium finitum in tempore finito. Ista conclusionem sic arguit philosophus. Si mobile infinitum pertransit spacium finitum in tempore finito mobile finitum pertrāsit spacium finitum in tempore finito. Ista consequētia ē bona cōsequens est imposs. bile per tertiā conclusionem ergo et antecedens. q̄ consequētia sit bona arguitur: quoniam si aliquod mobile mouebatur super aliquod

spacium nō solum mobile pertransit illud spacium: sed etiam contra spacium pertransit mobile: quoniam sicut mobile tangit omnes partes spacij et mēsurat illud: ita spacium tangit omnes partes mobiles et mēsurat ipsam mobile: et per consequens ratione cōmensurationis potest vocari spacium et spacium mobile: igitur mobile finitum pertransit spacium infinitum in tempore finito si mobile infinitum pertransit spacium finitum in tēpoze finito: quod erat probandum. ¶ Sed philosophus exemplariter arguit dicens: Ponatur q̄ mobile infinitum sit a et spacium finitū b et cō pars mobilis infiniti t̄m q̄tum est b spacium: et patet q̄ cō pars a mobilis infiniti mouebitur super b spacio et mēsurabit ab illo spacio et alia pars iterum tanta mouebitur super eodem spacio et mēsurabitur ab illo: et sic in infinitum et per consequens a mēsurabitur ab ipso b: sed quelibet mēsurā mēsurans aliquid per replicatiōē partium mēsurat dicitur pertransire illud mēsuratū igitur b pertransibit a: sed b est finitum et tempus finitum et a infinitum igitur et. I.e. li. Quoniam autem finitum mobile (nō transibit infinitum) spacium (infinito tempore) idest in tempore finito (manifestum est hoc) idest per eandem rationem (q̄ neq̄ infinitū) mobile pertransibit finitum spacium in tempore finito. (Si namq̄ infinitum) mobile (finitum) spacium transibit (necesse est et finitum) mobile spacium (infinitum) transire. (Nihil enī differt quodlibet) idest quodcūq̄ mobile esse q̄ mouetur. vtroq̄ enī finitum transibit infinitum. Cum enī moueatur infinitum mobile (in q̄) a erit aliquid ipsius videlicet aliqua pars a (fm b spacium finitum cō et iterum aliud et aliud) idest alia et alia pars a mouebitur super b (et semper sic) in infinitū (quare simul accipit finitū) mobile (motū) idest pertransitū esse (per finitum) spacium (et finitum) mobile cōsequenter (transire in infinitum) spacium in tempore finito. ¶ Forte posset aliquis instare cōtra philosophum sic: Omne pertransiens mouetur: sed parte spacium quiescens pertransit mobile: igitur aliquid quiescens mouetur. Respondet philosophus q̄ nō est possibile infinitū pertrāse finitū nisi finitū pertrāseat finitum. Sed q̄ finitum pertranseat infinitum contingit dupliciter: aut pertransitiōe motionis q̄ finitum moueatur super infinitum: aut pertransitiōe mēsurationis sic q̄ finitum mēsuret infinitum. p̄mū ē impossibile spacio quiescēte: sed secūdū est necessariū dato q̄ mobile infinitū pertrāseat spacium finitū: nō igitur incoēuenit quiescēs pertrāse pertrāsiōē mēsurandi: sed esset incoēueniēs quiescēs pertrāse pertrāsiōē motionis. I.e. li. Neq̄ enī fortassis possibile est aliter infinitum mutare idest trāse finitum (q̄ q̄ finitum transiat in infinitum aut ita q̄ seratur finitum supra infinitū: aut mediatur) et mēsurat finitum ipsum infinitum. (quare quoniam hoc impossibile est). I. q̄ finitū transiat in infinitum (nō transibit infinitum finitum).

Notandū q̄ si finitum potest transire infinitum transitiōe mēsurationis etiam potest transire infinitum transitiōe motionis: quoniam sicut ipsius infiniti infinite partes equales non communicantes transeunt ipsum finitum: ita idem finitum motum posset omnes illas partes non communicantes infinitas pertransire. Sicut enim illas mēsurat in quiescendo: ita easdem posset mēsurare in motu currendo super illas: igitur illud quod est mobile posset fieri spacium et quod

Lex.
cō. 62.

Lex.
cō. 63.

Lex.
cō. 64.

Lex.
c. 65.

est spacium posset fieri mobile: et per consequens si mobile infinitum potest pertransire spacium finitum in tempore finito: contra mobile finitum potest pertransire spacium infinitum in tempore finito. (At vero.) Quarta conclusio: impossibile est mobile infinitum pertransire spacium infinitum in tempore finito. Istam conclusio nem philosophus dupliciter probat primo sic: Si mobile finitum pertransiret spacium infinitum in tempore finito mobile infinitum pertransiret spacium finitum in tempore finito. Ista consequentia est bona et consequens est impossibile per quartam conclusionem igitur et antecedens. sed qd illa consequentia sit bona arguitur: Impossibile est pertransire aliquod spacium quin pertranscatur quelibet pars eius: sed in spacio infinito infinite sunt partes quarum quelibet est finita: igitur pertranscundo spacium infinitum necessario pertransitur spacium finitum: et per consequens si mobile infinitum pertransit spacium infinitum in tempore finito necessario pertransit spacium finitum in tempore finito. Le. li. At vero neqz infinitum mobile (in finito tempore) idest in tempore finito (pertransibit infinitum) spacium. (Si enim infinitum pertransibit et finitum) consequenter pertransibit. Inest enim infinito finitum ut pars eius. ¶ Secundo philosophus sic arguit: Dividatur tempus finitum totus per transitionis in partes finitas equales: et cum magnitudo dividatur sicut tempus cuilibet parti finite temporis correspondebit una pars finita magnitudinis. nam ex partibus finitis magnitudine et multitudine non resultat aliquod totum infinitum: igitur spacium totius pertransitionis non poterit esse infinitum si tempus erit finitum: sed tempus est finitum ut ponitur in casu: igitur magnitudo est finita: non igitur mobile infinitum in tempore finito pertransit spacium infinitum in tempore finito. Le. li. Amplius autem et tempore accepto et eo diviso per partes finitas (eadem erit demonstratio.)

Notandum qd ex demonstratis conclusionibus habetur qd nullum mobile potest pertransire spacium finitum in tempore infinito neqz aliquod mobile potest pertransire spacium infinitum in tempore finito. Ex quibus videtur sequi qd nullum mobile siue sit finitum siue infinitum potest pertransire spacium infinitum in tempore infinito: quoniam si est mobile finitum illud pertransitur a spacio suo per quartam conclusionem: et per consequens spacium finitum posset pertransiri in tempore infinito qd repugnat prime conclusioni. si autem mobile sit infinitum ipsum iterum pertransitur a suo spacio: sed in mobili infinito sunt infinite partes quarum quelibet est finita igitur spacium finitum pertransitur tempore infinito. Dicendum qd licet non sit possibile spacium infinitum pertransiri in tempore infinito: quia nullum potest esse spacium infinitum: non tamen repugnat prioribus conclusionibus spacium infinitum pertransiri tempore in finito tam a mobili finito qd a mobili infinito. neqz sequitur in tali casu: Mobile finitum se vel finitum partem pertransiri a spacio quiescente: quoniam spacium quiescens non pertransit mobile nisi mensuratiue: sed infinitum non potest esse mensura alicuius: quia non alicui finiti neqz alicuius infiniti: igitur nullum mobile potest pertransiri a spacio quiescente in finito. neqz dicitur quarta conclusio qd semper mobile possit mensurari a spacio quiescente: sed qd mobile infinitum dato illo casu pertransitur mensuratiue a spacio quiescente finito. (Quoniam autem neqz.) ¶ Sexta conclusio: Impossibile est mo

Lex.
c. 66.

tum infinitum esse in tempore finito. Istam conclusio nem philosophus dupliciter probat et primo sic: Impossibile est motum infinitum esse in tempore finito nisi spacium sit infinitum aut mobile sit infinitum aut utroqz sit infinitum videlicet spacium qd mobile: sed non est possibile mobile finitum pertransire spacium infinitum in tempore finito per tertiam conclusionem. nec est possibile mobile infinitum pertransire spacium finitum in tempore finito per quartam conclusionem. non etiam est possibile mobile infinitum pertransire spacium infinitum in tempore finito per quintam conclusionem: igitur non est possibile motum infinitum esse in tempore finito qd erat probandum in sexta conclusione. Prima pars antecedentis est declarata. Nam motus dividitur secundum divisionem temporis mobilis et spacii: ut patuit secundo tractatu huius. 6. ideo si tempus est finitum et motus infinitus oportet qd hoc sit propter infinitatem mobilis aut propter infinitatem spacii aut propter infinitatem utriusqz. Le. li. Quoniam autem neqz infinitum mobile spacium (infinitum) transit (neqz infinitum) mobile spacium (finitum) neqz infinitum mobile infinitum spacium (in finito tempore) movetur idest in tempore finito transit (manifestum est qd neqz motus erit infinitus in finito tempore) idest in tempore finito. ¶ Secundo arguit philosophus sic: Motus et magnitudo semelice consequuntur non quo ad finitatem sed infinitatem: sed impossibile est magnitudinem infinitam pertransiri tempore infinito: igitur impossibile est motum infinitum esse in tempore finito. patet consequentia cum minor: maior autem per secundam conclusionem est declarata primo et secundo tractatu huius. 6. ubi ostenditur id qd si magnitudo est finita motus est finitus: et contra: si magnitudo est infinita motus est infinitus. et contra. Potest tamen illud probari ratione imparticulari in motu locali. Omnis enim motus localis est in aliquo loco: et ois motus existens in aliquo loco si fiat super aliquam magnitudinem est tatus p se qd est illa magnitudo: quod communitas est ex continuitate magnitudinis per aristot. 4. huius. et divisio eius ex divisione magnitudinis: ut patuit in hoc. 6. igitur qd est magnitudo tatus est motus: et contra. Le. li. Qd enim divisum fert motum aut magnitudinem infinitam facere. i. non est divisum ferentia in motu et magnitudine quo ad finitatem et infinitatem (necesse enim si quilibet). i. aliquid eorum sit infinitum (et alterum infinitum esse. Dis enim loci mutatio in loco est igitur tatus est motus localis qd magnitudo per quam vel super quam aut circa quam sit motus localis.

Notandum qd comē. cōmento. 66. qd dicit istam qd comē: (Clarum si augmentum et infinitum magnitudo erit infinita: si si altera fuerit infinita altera erit infinitum.) Ad istam qd comē non aliter rōdit comē. nisi qd (non apparet sicut in translatione) et aliter (vide opinandum est qd hoc nō est motus vult in hac demonstratione. p. p. i. in loco et in vltimo istius tractatus declarabit simpliciter qm impossibile est qd aliquid motus quatuor motuum sit infinitus propter translationem circularē. Ergo aristot. dicit qd impossibile est motum infinitum esse in tpe finito loquitur tñ de motu locali ut bene patet in pbatōe illius p. p. i. in vlt. ca. h. 6. fertilibus Aristot. pbatit nullum motum oīno esse infinitum propter motum circularē. ¶ Ad qd comē cum querit utrum sequatur augmentatio est infinita igitur magnitudo est infinita alteratio est infinita igitur alteratio est infinitum: loquendo de alteratio terminatiue et non subiectiue: sic sequitur: motus localis est infinitus igitur spacium est infinitum. Rōdet comē. qd quilibet illa

Libri sextus.

ra generatum est bona licet magis appareat in motu locali quoniam in alijs motibus.

Dubatur ponendo quod a ignis summe calidus assimilet sibi i hora adequata b aquam summe frigidam et arguitur quod alteratio erit infinita et tamen alteratio terminatur non erit infinitum videlicet caliditas inducere per hanc alterationem quoniam velocitas in motu habet attendi penes proportionem potencie motus supra sua resistencia ut ostenditur. 7. huius: sed proportio a ad b maiorabitur in infinitum igitur velocitas maiorabitur in infinitum. Sin hora: igitur ista alteratio erit infinita: minor tenet ex hoc quoniam tanto maiorabitur proportio a supra b quanto remittitur b: sed b remittitur ad subduplum subquadruplum et sic in infinitum ex quo remittitur frigiditas usque ad non gradum igitur proportio a super b maiorabitur ad duplum quadruplum et sic in infinitum. Respondetur quod quilibet consequentia facta a comitatore est bona: ad casum in contrarium dico quod illa alteratio non erit infinita sicut neque tempus erit infinitum neque subiectum eius erit infinitum neque qualitas acquirenda erit infinita. et ad probationem concedo quod illa alteratio velocitabitur in infinitum: et quod erit infinita velocitatis non in aliquo instanti tempore neque in aliqua parte proportionis habili eiusdem sed in quolibet tempore terminato ad ultimum instans hore ex quibus non sequitur quod illa alteratio erit infinita neque sequitur: illa alteratio erit infinita velocitatis aut infinita velocitatis igitur illa alteratio erit infinita: nullus motus est infinitus nisi dispositio acquisita per ipsum aliquando sit infinita. **Con**similiter dicatur in motu locali quod stat aliquid quem motus localis esse infinita velocitatis: et tamen illi motum esset in finitum. ponatur quod a concavo lune ad medium mundi moueatur. una portio terre in hora per medium vniuersum diffunditur resistens a gradu ut quatuor usque ad non gradum ita quod in concavo lune sit gradus resistencie ut quatuor et in medio mundi sit non gradus resistencie: patet talem motum velocitatem in infinitum ante finem hore sicut maiorabitur proportio in finitum et tamen iste motus localis erit tamen finitus quia mobile erit finitum et tempus erit finitum et spatium erit finitum. Hec enim sunt illa tria que includuntur in motu et coadiuvantur motui: sicut enim stat albedine et caliditate in infinitum maiorari in intensione et non maiorari in infinitum in forma: ita contingit motum augeri in infinitum in velocitate et non augeri in infinitum in fluxu propter causam dictam: quare etc.

Tex.
67.60.

Quoniam

autem aut mouetur aut quiescit. Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo philosophus determinat de finitate et infinitate: status et quietis per comparationem ad tempus mensurans postquam determinauit de finitate et infinitate motus et

coincidenti ad motum ponens quinque conclusiones quarum prima est ista: Omne quod stat mouetur. Secunda conclusio. Omne quod stat in tempore stat ibi (hæc autem.) Tertia conclusio: Nihil est dare primum tempus in quo sta-

bile stat ibi (In quo autem.) Quarta conclusio: Omne quod est in tempore quiescit in tempore ibi (Neque igitur.) Quinta conclusio: Nihil est dare primum tempus in quo aliquid quiescit ibi (Eodem modo.) Prima conclusio arguitur sic philosophus: Omne quod est innatum moueri vel quiescere quoniam et finis quod est natum moueri vel quiescere mouetur vel quiescit: sed omne quod stat est huiusmodi: igitur omne quod stat mouetur vel quiescit. patet consequentia cum minori ex se: et maior tenet ex eo quia moueri quiescere sunt priuatiue opposita et altere priuatiue oppositorum semper inest subiecto quando alterum eorum dicitur inest natum inesse eidem subiecto tunc arguitur sic: Omne quod stat mouetur vel quiescit: sed nihil quod stat quiescit: igitur omne quod stat mouetur. tenet consequentia cum prima parte antecedentis: et minor declaratur ex descriptione huius quod est stare. Nam stare est tendere in quietem aut moueri ad quietem. Constat autem illud non quiescere quod tendit in quietem aut mouetur ad quietem. (Nihil enim tendit vel mouetur ad id quod habet. I. e. li. Quoniam autem aut mouetur aut quiescit quod aptum natum est moueri vel quiescere quando aptus est et quoniam) id est ubi. (et sic) id est eodem modo quo est aptum natum moueri vel quiescere (necesse omne quod stat cum stat mouetur. Si enim non mouetur quiescit sed non contingit quiescere quiescens) id est stans tendens in quietem igitur mouetur.

Notandum finis comitatore inferius

comento septuagesimo quod motus et status sunt vnum finis subiectum et secundo finis modum id est dicuntur de eodem subiecto numero et differunt ratione. Eadem enim res numero stat et mouetur: et eadem transmutatio numero est motus et status. Differentia autem rationis est duplex finis comitatore: quarum prima est respectu forme et quietis quoniam nam moueri dicitur respectu forme et stare respectu quietis. Cum enim motus sit actus imperfectus et incompletus per aristotelem 3. huius compleatur autem per formam et quiescem finis eundem. s. huius dico quod motus specificatur a termino ad quem et quod contrariatur quieti in termino a quo et non in termino ad quem quia perficitur per illam oportet quod alia sit ratio complementi forme et alia complementi quietis: sicut alia est ratio forme et alia est ratio quietis: quapropter cum transmutatio eadem numero sit tam in formam quam in quietem tamen in suis complementum hoc erit diuersis rationibus: transmutatio igitur ut tendit in formam dicitur motus vel moueri: et ut tendit in quietem dicitur status. Secunda differentia est respectu habiti et habendi. Unde cum omne quod mouetur partim sit in termino a quo et partim in termino ad quem per aristotelem in hoc 6. oportet quod in omni motu sit aliquid acquisitum de termino ad quem et aliquid maneat acquirendum igitur termini ad quem aliquid est habitum et aliquid habendum respectu habiti transmutatio dicitur status et respectu habendi dicitur motus cum motus sit actus mobilis in quantum mobile et actus mobilis entis in potentia finis quod in potentia per aristotelem 3. huius. Ex ista secunda differentia sequitur Burleum et Egidium deficere in ponendo formam acquisitam per motum alterationis acquiri totam simul post completam deperditionem termini a quo: quoniam tunc in toto illo tempore quo nihil esset de termino ad quem motus non diceretur status: et sic non esset idem finis subiectum motus et status: cuius oppositum determinat comento et magis adhuc deficit burleum autem dicitur

motus et status sunt idem

Philosophicorum

semper fieri formam nouam secundum se et quodlibet sui: quapropter motus nunquam dicitur stare: quia stare est esse sub forma habita et acquisita. Cum igitur in motu alteratio nis secundum Burleum non maneat qualitas precedens cum sequente nihil per motum dicitur stare. Unde quia omne quod mouetur recedit a termino a quo et accedit ad terminum ad quem: partem habet de termino a quo et partem habet de termino ad quem tenditque in formam quietem. ideo omnis transmutatio per se dicitur accessus et recessus defectus status et motus. Recessus quidem ingitum separatur et elongatur mobile a termino quo. Accessus vero ingitum coniungitur et appropinquat ad terminum ad quem. Defectus autem ingitum deperdit partem sue perfectionis termini a quo. Sed dicitur status ratione quietis ad quem tendit: et ratione acquisiti sub quo mobile stat. Dicitur autem motus ratione forme ad quam tendit: et ratione prius acquisiti de termini ad quem.

Dubatur secundum philosophum ponens differentiam inter naturalia et artificialia. Aut que quidem natura sunt omnia videntur habentia in seipsis principium motus et status: ubi patet philosophum per statum intelligere quietem secundum quod ipse exprimit in antiqua translatione dicem: in uno quoque istorum est principium motus et quietis. Et confirmatur: quoniam ex communi modo loquendi per statum intelligimus quietem. Dicimus enim homines stare qui erecti manent non sedentes neque iacentes neque ambulantes: igitur per statum non debemus intelligere motum sed quietem. Item quero virum motus et status inuicem conuertantur: aut non. si non inuicem conuertuntur: igitur non sunt idem subiecto differentia tamen secundum modum contra determinationem commentatores. si conuertuntur et omnis status tendit in quietem: igitur omnis motus tendit in quietem: et per consequens motus celi tendit in quietem quod est falsum. Respondeatur quod stare tripliciter accipitur videlicet priuatiue respectu et absolute. Stare priuatiue sumptum dicitur existerentia sub quiete: et sic status idem est quies eo modo quo accipit philosophus secundo huius dicens entia naturalia habere in se principium motus et status. Secundo accipitur respectu et sic dicitur respectus oppositi huius quod est sedere et iacere iuxta doctrinam auctoris. et principium dicens quod stare sedere et iacere sunt passionis. Et quia sedere proprie non competit nisi homini: ideo stare ut opponitur ei quod est sedere non proprie inuenitur nisi in homine: si autem opponitur ei quod est iacere sic competit aliis ab homine sicut et iacere. Tercio accipitur stare absolute: et sic dicitur tendentia in quietem: et isto modo non differt a motu nisi secundum rationem et sic accipitur hic stare seu status a philosopho et commentatore. et cum arguitur quia hominem erectum non iacentem neque ambulantiem neque sedentem dicimus stare: conceditur illud esse verum: quia nomina sunt ad pluralitatem significantia aliter accipit vulgus stare et aliter accipit philosophus. Status enim apud vulgum importat quietem et apud aristotem importat motum tendentem in quietem. Ad aliud concedo quod motus et status inuicem conuertuntur: et cum concluditur ex hoc quod motus celi tendit in quietem sicut status: illud non est negandum. Unde si aliquid mouetur propter sanitatem acquirendam et aliquid propter sanitatem preseruandam: ita aliquid mouetur propter finem habendum et aliquid mouetur propter finem conseruandum cuiusmodi est celum: ideo est concedendum quod motus celi tendit in quietem non quidem in quietem acquirendam sed in quietem preseruandam. (Hoc autem.) Secunda conclusio dicitur quod

Ter.
co. 68.

stat in tempestat. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: Omne quod mouetur in tempe mouetur: sed omne quod stat mouetur: igitur quod stat in tempestat. patet consequentia cum minori per conclusionem primam: maior autem est probata primo capitulo secundi tractatus huius sexti. Et hoc autem demonstrato manifestum quod in tempe necesse est stare: omne quod stat. (quod enim mouetur in tempe mouetur: quare necesse est dari in tempe.)

Notandum quod ubi in noua translatione ne habet stare stare vel status in antiqua translatione et in commento habet cessans cessare et cessatio. Unde arguit commentator sic ad istam conclusionem (omne cessans est motus et omne motus est in tempe igitur omne cessans est in tempe) et tamen secundum commune modum loquendi cessare magis dicitur quietes quam motus: immo videtur dicere sine motus: sed in re veritate cessare dicitur motus quoniam in quolibet motu aliquid cedit alteri. nam forma in termino a quo continue succeditue paribilibiter cedit forme in termino ad quem: ideo motus dicitur cessio et cessatio. cessio quidem per quam vna forma per motum alteri cedit. cessatio autem ingitum mobile per motum cessat ab acquisitione vnius partis forme: et non cessat moueri visquo habebit aliam partem forme. (Amplius autem.) Et secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: In quocumque inuenitur velocius et tardius illud necessario est in tempe et per consequens omne quod stat in tempestat: patet consequentia cum maiori: quia velocius et tardius diffiniuntur tempe per aristotem. in hoc minori autem est euidentius quoniam in omni statu inuenitur stabile quod velocius aut tardius tendit in finem: et quia duorum mobilium vnum altero velocius tendit in finem et vnum altero tardius ideo eorum vnum alio velocius stat et aliud tardius. Et hoc. Amplius autem sed velocius et tardius in tempe dicimus: stare autem est velocius et tardius igitur stare est in tempe.

Ter.
co. 7
71.

Ter.
co. 69.

Dubatur quod textus quem exponit commentator loco huius textus (stare est velocius) et tardius habet cessatio est velocius et tardius: ubi autem arguit commentator conclusionem sic: Omne cessans est aut velocius aut tardius et omne velocius et tardius est in tempe: igitur omne cessans est in tempe. (In quo autem.) Tercia conclusio. Non est dare primum tempus in quo stabile stat. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: Si est dare primum tempus in quo stabile stat sic ergo illud tempus a quo id sit diuisibile in duas partes queritur vtrum stabile in neutra parte stat aut in vtraque aut in vna stat et in alia non stat: sed in neutra parte stat: igitur non stat in toto tempe a: patet consequentia quia quod non stat in parte non stat in toto. Dicitur est enim supra quod si aliquod est in aliquo tempe: primo oportet quod sit in qualibet parte eius: si autem illud stabile stat in vtraque parte a tempore et cum ne cessario vna pars tempus alia precedat oportet illud mobile seu stabile prius stare in vna parte tempus quam in alia et per consequens non stat in toto a tempe primo: sed si dicitur quod stat in vna parte et non in alia sequitur quod non stat in a tempe nisi ratione partis: et per consequens non stat in a tempe primo: patet consequentia per diffinitionem illius termini primo expressam secundo tractatu huius. Et hoc. In quo autem quod est stare primo tempe quod stat stat in quolibet huius tempus per diffinitionem illius termini primo (necesse est stare: diuisio enim tempe si quidem in neutra partium statum neque in toto quare non vtrique stat quod stat) ita quod implicat contradictionem stare in

Ter.
co. 70

Ter.
co. 71

Libersertus.

aliquo primo et non stare in aliqua eius parte. (Si vero in altera non in primo toto statum est finem eius virtutis). I. utraque (presens in hoc statum). I. in a. tempore repugnat enim stare in aliquo tempore et non stare in quolibet parte eius. (Sicut dictum est) secundo arguitur ad eandem conclusionem sic sicut se habet motus ad tempus: ita status ad tempus: sed non est dare primum tempus in quo mobile mouetur. igitur non est dare primum tempus in quo stabile stat patet consequentia cum maiori ex quo idem sunt motus et status per primam conclusionem. minor autem est probata secundo huius sexti ubi ostensum est quod si in aliquo tempore mouetur aliquid mobile in primo nullo mouebatur et per consequens non datur primum que quidem demonstratio potest ad propositum applicari ponendo quod a. b. sit tempus in quo stabile stat primum: et quero utrum a. b. sit diuisibile vel indiuisibile: non potest dici quod indiuisibile ut fuit demonstratum tractatu primo probando quod nullum continuum ponitur ex indiuisibilibus: et secundo tractatu arguendo motum non esse in mensura indiuisibilis sed quod stat mouetur ut probatur enim igitur quod stat in a. b. tempore non stat in eo sicut in indiuisibili. Si ergo conceditur quod a. b. tempus est diuisibile in infinitum ex quo est primum et stabile stat primum in a. b. tempore. igitur stat in qualibet parte eius per definitionem de ly. primo tunc arguitur sic stabile stat in qualibet parte. a. b. igitur prius stat in medietate quam in toto et prius in medietate medietatis quam in medietate et sic in infinitum igitur nullum est tempus primum in quo stabile stat ex quo infinita precedunt in quorum quolibet stabile stat. I. li. (Sicut dictum est et in eo quod mouetur prius) ita dicatur de illo quod stat (sicut autem illius quod mouetur non est) tempus (in quo primo mouetur sic neque utique in quo statum quod stat non enim in ipso moueri neque stat aliquid est primum. Sicut enim in quo primo statum in quo est a. b. hoc quidem imparibile non contingit omne motus enim non est in imparibili propter id quod motus est) contingit moueri in mensura precedente que est aliquid ipsius temporis in quo est motus quod autem stat demonstratum est esse quod mouetur. At vero si diuisibile est a. b. in qualibet ipsius partium statum hoc enim ostensum est prius quod in quo primo statum in quolibet illius statum. quoniam ergo tempus est in quo statum: et non arbitrium est. I. indiuisibile omne autem tempus in infinitum imparibile non erit ergo tempus in quo primo statum.

Notandum

quod aliquid moueri aut statum rein aliquo primo tempore contingit dupliciter. videlicet primitate adaequationis et primitate terminationis illud dicitur moueri: aut stare in aliquo tempore primo primitate adaequationis quod est in qualibet parte illius temporis et non est ante illud tempus per inceptionem neque post illud tempus per definitionem et sic non est inconueniens aliquid moueri aut stare in aliquo tempore primo: aut dari primum tempus in quo aliquid stat vel mouetur illud vero dicitur stare vel moueri in aliquo tempore primo primitate terminationis quod non mouebatur: neque stabat in aliquo tempore prius terminato et hoc est impossibile: quod si aliquid mouetur in aliquo tempore illud mouebatur necessario in parte prius terminata per definitionem et quoniam omne prius desinens dicitur esse prius propterea ante omne tempus fuit aliud tempus in infinitum quod fuit pars eius: ideo isto modo implicat contradictionem aliquid esse stare vel moueri in aliquo tempore primo: accipit autem philosophus primo ut di-

cat utraque primittatem. I. adaequationis et terminationis: et quia non datur primum tempus primittate terminationis ideo non contingit aliquid stare vel moueri in aliquo tempore primo iuxta intentionem philosophi (Neque igitur). 4. conclusio omne quiescens quiescit in tempore: istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: omne quiescens aut quiescit in tempore: aut in instanti: sed nullum quiescens quiescit in instanti: igitur omne quiescens quiescit in tempore tenet prima cum maiori quod non datur alia mensura extrinseca duratio: nisi quod instans et tempus minor autem sic arguitur in quatuor: quod mensura est motus in eadem mensura est quies: sed motus non est in instanti ut in mensura: igitur nec quies est in instanti: ut in mensura et per consequens nullum quiescens quiescit in instanti: ut patet in mensura. secunda pars antecedens est superius in hoc. 6. declarata et prima pars antecedens est nota ex definitione quiescis. unde quiescens dicitur esse illud quod est aptum natum moueri: et non mouetur quando et in quo ipsum est natum moueri priuatiue namque opposita habent fieri circa idem: sive fuerit subiectum: sive locus: sive tempus: sive instans constitatur autem quod motus et quies sunt priuatiue opposita: igitur circa quod dicitur habet fieri motus tam ex parte subiecti quam loci quam mensure habet quies. si igitur motus est in tempore et non in instanti: necessario quies est in tempore et non in instanti. I. li. (Neque igitur quiescens cum prius quiescit est). I. nullum quiescens cum quiescit est in aliquo indiuisibili primo in imparibili enim non quiescit propter id quod non est motus in arbitrio. I. in indiuisibili (in quo autem quiescere et moueri). I. in eadem mensura sunt moueri et quiescere (tunc enim dicimus quiescere quando in quo aptum natum est moueri non mouetur quod aptum natum est.

Notandum

finem commentatozem commento. 72. quod necesse est quod quies non sit in indiuisibili propter duo quorum alterum est quod motus impossibile est ut sit in indiuisibili et hoc demonstratum est. Alterum vero est quod illud ex tempore in quo motus potest esse in illo potest esse quies et illud in quo motus non potest esse neque potest etiam quies esse in eo. Due igitur sunt cause finem commentatozem propter quas quies non est in indiuisibili quarum prima est: quod motus non est in indiuisibili. secunda causa est quia in quocumque quod est aliquid temporis potest esse motus in eodem potest esse quies. Et in quocumque non potest esse motus non potest esse quies ex quo opponunt priuatiue et concludit commentator quod necessario motus quies est in aliquo diuisibili et quiescens similiter ut in loco et in tempore. quod sillogismus componitur sic. omne quiescens quiescit in eo in quo innatum est moueri et illud in quo innatum est moueri est diuisibile. igitur omne quiescens quiescit in diuisibili. (Amplius autem illud) secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic illud dicimus quiescere quod nunc se habet eodem modo sicut ante. igitur omne quiescens eodem modo se habet in duobus instantibus. patet consequentia quia nunc et ante necessario designant duo instantia tunc sic omne quiescens similiter se habet in duobus instantibus sed inter omnia duo instantia cadit tempus medium. igitur omne quiescens quiescit in tempore. I. li. (Amplius autem id) dicimus quiescere cum similiter se habeat nunc ut prius tamquam non uno quodam uno iudicantes: sed duobus ut duobus instantibus quare non erit in quo quiescit in partibus: sed in partibus videlicet tempus. C. Dubitatur ponendo

Tex.
co. 69.

Tex.
co. 73.

De hiscorum.

Tex.
co. 73.

¶ aliqua portio terre fuerit extra locū naturāle & mo-
ueatur ad locum suum sic q̄ in fine hore erit in medio
mundi: & quero utrum tunc quiescet aut nō quiescet: si
tunc quiescet igitur quiescet in instanti si nō quiescet igi-
tur aliq̄d corp⁹ naturale aliquādo erit in loco suo na-
turali & tunc non quiescet in illo. ¶ Respōdetur con-
cedendo cōclusionem: sicut enim eadem portio terre
in principio motus absoluta ab omni impedimēto nō
mouetur ad locum suum: sed incipit moueri & hoc sus-
ficit corpi naturali existenti extra locum naturalem
remoto impedimento q̄ moueatur vel incipit moueri:
ita eadē portio terre in fine motus nō quiescit: sed tūc
incipit quiescere: nō ergo incōuenit aliq̄d corpus natu-
rale esse in loco naturali & nō quiescere in illo sed esset
incōueniens q̄ nō quiesceret nec inciperet quiescere in
illo dato q̄ p̄ eo eodem instanti non inciperet moueri
extra illum & istud notāter: q̄ si in fine motus eēt vnū
agens q̄ inciperet eandē portione tāle mouere sursum
sic q̄ inter motū sursum & motū deorsum nullum erit
tempus in medium cōcederetur ista p̄clusio q̄ aliq̄d cor-
pus naturale erit in loco suo naturali: & nunq̄ quiescet
in illo loquēdo d̄ quiete stricte vt opponitur motui eo
modo quo accipit hic philosophus. (Si vō paribile
s. cōclusio non est dare primū ipsi in quo dēscit dēscit
p̄batur quies mēsurat tempore sicut motus & status
per primā cōclusionem & quartā: sed nō datur primū
tēpus in quo mobile mouetur nec datur primū temp⁹
in quo stabile stat vt ostensum est. igitur nō datur pri-
mum tempus in quo quiescens quiescit. patet p̄sequen-
tia: q̄ eadem demonstratio sit de dēte motu & statu sit
enim. a. primū tempus in quo aliquid quiescit & arguit
sic. a. tempus est diuisibile & in. a. tempore primo quies-
cens quiescit. igitur quiescit in qualibet parte eius: sed
partis temporis necessario vna aliā precedit. igit̄ p̄
quiescit in vna q̄ in aliā: & per cōsequens prius dēscit
in parte q̄ in toto non igitur quiescit in. a. tempore pri-
mo: cā autem p̄pter q̄ nō datur primū tempus in quo
aliquid dēscit stat vel mouetur: est diuisibilitas tēporis
& magnitudinis in infinitū. p̄pter q̄ non datur primū
in tempore: neq̄ primū in magnitudine. Le. ii. (Si vō
paribile tempus vnq̄ erit & in qualibet partē istarū
quiescit eodem modo enim demonstrabitur quo & in
prioribus quare nullū erit primū: huius autē causa est:
quia quiescit q̄dem & mouetur omne in tempore: tem-
pus autem non est primū: neq̄ magnitudo neq̄ nullū
cōtinuum omne enim primū est in infinita diuisibile.

Notandum fm cōmentatorem com-
mēto. 73. q̄ diuisibilitas
temporis est causa vt quiescens nō habeat primā dē-
tem: sed in motu tempus nō est causa huius. s. q̄ in mo-
tu non est primū: sed causa quare in motu non est pri-
mum est quia motum est tale. s. non habens primū &
motum est tale: q̄ motus est p̄tinua magnitudo cuius
prioritas est impossibilis in istis rebus. p̄pter p̄tinua-
tionem & cōtinuatio in istis primo inuenit in magnitu-
dine & p̄pter magnitudinē in motu & p̄pter motū i tpe
ipsi igitur caret primo eo q̄ motus caret eo & mot⁹ ca-
ret illo eo q̄ magnitudo caret illo. Dec cōmētatoz vñ
ipse intendit ponere ordinē cālem inter magnitudinē
motum tempus & dētem quo ad carentiā primū: ita q̄
magnitudo est cā. p̄pter q̄ motus nō habet primū: &
motus est causa. p̄pter q̄ tempus nō habet primū: &
tempus est cā. p̄pter q̄ quies non habet primū: vnde
si queritur. p̄pter quid quies nō habet primū. respon-

detur: quia tempus non habet primū: & p̄pter quid tē-
pus non habet primū: q̄ motus non habet primū:
& p̄pter quid motus nō habet primū: q̄ magnitudo
non habet primū semper intelligendo de prima parte
& si queritur. p̄pter quid magnitudo nō habet primū:
respondetur q̄ ipsa est p̄tinua & diuisibilis in infinitū:
p̄tinuatio igitur est cā quare non datur primū in reb⁹
cōtinuis: sed cōtinuatio prius inuenitur in magnitu-
dine q̄ in alijs & est cā. p̄pter q̄ inuenitur cōtinuatio
i alijs igitur magnitudo est absoluta causa. p̄pter quā
non inuenitur primū in motu neq̄ in tempore neq̄
in quiete.

Sed dubitatur cum quies sit pri-
uatio motus & n̄
sit possibile aliquid quomodo hz partes: & cōtinua-
tem acceptam a tempore: & que sunt indiuisibilia con-
tinuantia partes quietis. ¶ Item cuiuslibet p̄tinui dat
prima pars. p̄portionalis vt colligitur a philosopho
tertio huius. igitur magnitudinis temporis & motus ē
aliquid primū. ¶ Ad primū dicitur de intentiōe com-
mentatoris q̄ quies que est priuatio motus hz partē
nō possitūe sicut motus: sed priuatiue & negatiue: &
tales partes inuicem succedūt negatiue iuxta successio-
nem temporis: sicut succedit possibilitas mouendi in
tali tempore: qm̄ mobile durante tempore pōt moue-
ri in tempore illo & eo transacto non pōt amplius mo-
ueri in illo cōsequenter cōcedatur q̄ quies hz indiuisi-
bilia negatiue cōtinuantia partes quietis que vocant̄
dēta esse sicut in motu mutata esse: & sic añ oēs mo-
tū fuit motus: & añ oēs mutatus esse fuit mutatus ē: &
omne mutatiū esse fuit moueri & eōtra: ita ante omne
quietem fuit quies: & ante omne quietatū esse fuit dē-
tatū esse. Et ante omne quietatū esse fuit quiescere &
eōtra. ¶ Ad secundū dicitur q̄ hz cuiuslibet cōtinui
aliqua sit prima pars p̄portionalis fm designatiōez
non tamen alicuius cōtinui aliqua est prima pars sim-
pliciter: quoniam quocūq̄ cōtinuo dato si est dare ali-
q̄ partem p̄portionalē ante illam est dabilis alia in
infinitum. qm̄ sicut totum cōtinuum est diuisibile in in-
finitas partes p̄portionales: ita quelibet pars eius ē
diuisibilis in infinitas partes p̄portionales. ¶ Ex p̄-
dictis sequitur q̄ cuiuslibet cōtinui infinite sunt partē
quarū quelibet est ante totum cōtinuum & infinite sunt
partes quarum quelibet est totum post totum conti-
nuum & infinite sunt partes quarum nulla est ante to-
tum cōtinuum: neq̄ post totum cōtinuum: sed ipsum
totum cōtinuum est ante quālibet illarum partium: &
post q̄ hz earū patet signando quodcūq̄ cōtinuum
voluminis siue sit tempus siue motus siue magnitudo
cuius extrema indiuisibilia sunt. a. b. in casu infinite sūt
partes quarum quelibet incipit ab. a. & terminatur an-
te. b. & quelibet istarum dicitur esse ante totum p̄riorita-
te terminatiōis: quia prius terminatur q̄ totum: & si
non in principio tamen in fine. Infinite etiam sunt par-
tes quarum quelibet terminatur ad. b. & incipit post. a.
& quelibet istarum est post totum cōtinuum non ratio-
ne finis sed ratione principij quia principium illius p̄-
cedit principia omnium illarum partium. Deinde in
eodem continuo sunt infinite partes quarum quelibet
incipit post. a. & terminatur ante. b. ideo ante quālibet
istarum partium est cōtinuum cōtinuum & etiā post
quālibet illarum cum principium totius sit ante prin-
cipia omnium illarum & finis totius est post fines om-
nium earundem partium quare &c.

Liber sextus.

Quoniam

at oē q̄ mouet mo-
uetur in tēpore. Istū
est tertium capitulū
huius tractatus in q̄
philosophus deter-
minat d̄ finitate et in
finitate variationis
mobilis i motu post
q̄ determinauit de fi-
nitate et finitate mo-
tus status et quietis:

et diuiditur in duas partes quoniam in prima parte
facit q̄ dictum est tradendo fundamenta soluendi ra-
tiones Zenonis negantis omnem motum. in secunda
vero illas rationes soluit ibi. (quatuor autem sunt.
¶ In prima parte philosophus ponit duas conclu-
siones quarum prima est ista: mobile dum moue-
tur in aliquo tempore secundum se impossibile est esse
in aliqua parte istius temporis sub eadem dispositio-
ne primo. ¶ Secunda conclusio: mobile dum moue-
tur in aliquo tempore secundum se necesse est esse in quo
liber instanti illius sub eadem dispositione primo ibi.
(Sic enim non sic.) Prima conclusio arguitur sic per
rationem ducentem ad impossibile: quoniam dato op-
posito sequitur q̄ aliquid simul mouetur et quiescit q̄
istud sit inconueniens manifestum est loquēdo d̄ mo-
te et quiete vtiuicem opponuntur respectu eiusdem et
secundum idem et q̄ istud sequatur arguitur: quoniam
si aliquid mouetur in tempore secundum se et in aliqua
alia parte sit continue sub eadem dispositione primo
igitur continue in parte illa se habet eodem modo. igitur
in parte illa quiescit: et in eadem parte mouetur. ex
quo mobile mouetur i toto tempore secundum se. igitur
simul mouetur et quiescit. Intendit ergo philosophus
q̄ si aliquid mouetur in motu locali in hora ad equa-
to q̄ in nulla parte illius hore ē in aliquo loco primo
quoniam quacūq; parte data signate hore illa diui-
ditur in duas partes in quarum prima est in alio loco
q̄ in secunda et in secunda est in alio loco q̄ in prima.
¶ Similiter si aliquid mouetur motu alterationis in
hora ad equate non est aliqua pars illius hore quin
ipsa diuidatur in duas partes in quarum prima acq̄-
rit qualitatem quā non acquirit in secunda et in secun-
da acquirit qualitatem quā nō acquirit in prima ideo
in tota illa parte non est sub eadem dispositione pri-
mo ex quo continue variatur dispositio. Idem est iudi-
cium de motu ad quantitatem quoniam si aliquid mo-
uetur ad quantitatem in aliquo tempore ad equate cō-
tinue in toto illo tempore variatur quantitas ita q̄ nō
datur aliqua temporis pars in qua continue mobile
maneat sub eadem quantitate omnino absq; varia-
tione immo oportet q̄ quantitas acquisita in vna par-
te non acquiratur in alia et contra. ¶ Philosophus
autem premitit tres suppositiones quarum prima ē
ista: omne q̄ mouetur mouetur in tempore. Secunda
suppositio: omne q̄ mouetur mutatur ex quodam in
quoddam: id est de positum in positum: et de forma
in formam. Tertia suppositio: in omni motu est assi-
gnare vnum tempus adequatum quo mobile moue-
tur in tempore illo et non ratione partis tantum. iste
suppositiones sunt manifeste ex determinatis quibus
concessis patet conclusio quia aliter inconueniens se-

quitur nominatum. nam quiescere est se habere eodez
modo in duobus instantibus eiusdem temporis secu-
dum se et quālibet eius partem. si igitur mobile dū mo-
uetur in aliquo tempore secundum se est in aliqua par-
te illius temporis sub eadem dispositione primo. ita
q̄ per totam illam partem temporis habeat illam dis-
positionem secundum se continue et quodlibet ipsius
mobile necessario se habet eodem modo in duobus
instantibus: igitur quiescit in tempore: et in eodez tem-
pore mouetur per positum. igitur simul mouetur et q̄
scit q̄ erat probandum. L. li. (Quoniam autem om-
ne q̄ mouetur in tempore mouetur. et ex quodam in qd-
dam mutatur et assignatur tempus in quo tempore se-
cundum se et non quo in illius aliquo. id est non ratio-
ne alicuius partis mobile mouetur: impossibile est tūc
secundum aliquem esse primum q̄ mouetur construe-
re (impossibile est tūc). a. in tempore illo cō aliquid
mobile q̄ mouetur secundum aliquid primum: id est se-
cundum aliquā dispositionem primo: quiescere enim
est eo q̄ aliquid in eodem sit tempore quodam: id est
per quoddam tempus et ipsum et partem vna q̄ eo-
dem modo se habens. ¶ Sic enim dicimus quiescere
cum in alio et in alio ipsorum nunc verum sit dicere q̄
in eodem: id est secundum eandem dispositionem se ha-
bet et ipsum et partes. Si autem hoc est quiescere non
contingit q̄ mutatur secundum aliquid esse totum se-
cundum primum tempus construe sic. Si autem hoc ē
quiescere non contingit q̄ mutatur secundum totū tem-
pus esse in eodem tempore motum secundum aliquem
primum: id est secundum aliquam dispositiōem (primo
tempus enim diuisibile esse quare in alia et in alia ipse
us parte verum erit dicere q̄ in eodez sit: id est q̄ sit sub
eadem dispositione omnino et ipsum et partes. igitur in
eodez tempore quiescit et tūc mouetur igitur et c.

Notandum

¶ In commento ad 7. q̄. 4. q̄. hoc declara-
ratio est in omnibus transmutationibus communis et
nulla dubitatio accidit ex eo in motu eo q̄ continua-
tio in motu locali est manifesta per se et quia impossi-
bile est imaginare aliq̄ partem eius existere subito in
ceteris autem motibus est questio non parua: videtur
enim q̄ alie partes eorum existunt subito et q̄ continua-
tio non est manifesta in eis. ¶ Intendit commentator
q̄ probatio huius conclusionis mobile dū mouetur
in aliquo tempore secundum se nō potest esse in aliqua
parte illius temporis sub eadem dispositione primo
est communis motui locali motui ad quantitatem et motui
ad qualitatem. hec tamen declaratio est magis manife-
sta in motu locali. quoniam continuatio dispositiōis in
motu illo est per se manifesta et non est ita manifesta in
alijs motibus: deinde manifestum est per se in motu lo-
cali q̄ est impossibile aliquā partē spacij simul acquirere
re secundum se totam: sed in alijs motibus est questio
non parua apparet enim in motu alterationis q̄ quali-
tas secundum se totam subito acquiratur: quando to-
tum subiectum simul secundū quālibet partem calefit
aut frigitur apparet etiam in motu ad quantitatem q̄ q̄-
titas subito acquiratur secundum se totam: quoniam
augmentatio pprie dicta fit per generationem partiu
corporis animati constar autē partes illas subito ge-
nerari. ¶ Et licet illa declaratio non sit ita manifesta i
motibus alijs sicut in motu locali tamen est communis
omnibus quoniam in rei veritate non datur p̄ia qua-
litas nec prima quantitas acquisita sic q̄ per aliquāz
k j

De hiscorum.

partem temporis mobile maneat sub eadem dispositione primo sic contingit in generatione qua generatur subito unum minimum naturale: et per tempus maneat continuatio alterationis antequam generetur ad medium: tunc enim transmutabile per aliquod tempus continue manet sub eadem dispositione substantiali primo sed secundum illam non dicitur moveri: sed tantum loci quantitatem et qualitatem secundum que mobile non potest manere continue per aliquod tempus sub eadem dispositione primo. immo continue est alia et alia dispositio sicut est alius et alius motus.

Secundo notandum quod ille due partes sunt necessarie in conclusione videlicet secundum se et primo quoniam mobile dum movetur in aliquo tempore est in aliqua parte illius temporis sub eadem dispositione primo: quoniam si aliquid acquiratur in hora caliditatem: ut. 8. certum est illud moveri in die in cuius una parte manet sub eadem dispositione primo. in parte in qua non movetur post acquisitionem caliditatis ut. 8. sed non movetur in die secundum se immo secundum partem in movetur enim in aliquo tempore secundum se est moveri ad eam quate in eo videlicet secundum quolibet partem et tale tempus secundum philosophum et commentatorem vocatur interdum primum tempus motus non quidem primitate terminationis: sed primitate adaequationis. Item si aliquid mobile movetur in aliquo tempore secundum se necesse est quod in aliqua parte illius temporis sit sub eadem dispositione: quoniam sicut in toto tempore et sub tota dispositione categorice. ita in parte temporis est sub parte totius dispositionis: et per consequens in medietate temporis est sub aliqua dispositione continue et in tertia parte temporis: et sic de alijs partibus in infinitum: sed nunquam est sub eadem dispositione primo quod esse per aliquod tempus sub eadem dispositione primo est per illud tempus habere dispositionem illam continue secundum se et quodlibet sui quod non contingit quoniam quacunque parte data dispositio acquisita in illa parte sic variatur quod non manet per totam illam partem secundum quodlibet sui. immo eiusdem dispositionis una pars est in una parte temporis in qua non est alia pars et cuiuscunque dispositionis signate illud quod acquiratur in una parte temporis non acquiratur in alia. ideo non est possibile aliquid mobile moveri in aliquo tempore secundum se et in aliqua parte illius temporis esse sub eadem dispositione primo. (Si enim non) secunda conclusio mobile dum movetur in aliquo tempore secundum se in quolibet instanti necesse est esse illius sub eadem dispositione primo: probatur quod si in aliquo instanti non est sub eadem dispositione primo igitur in illo instanti habet variationem dispositionis secundum prioritatem et posterioritatem partium: consequens est falsum: quod in nullo instanti successive acquiratur aliqua dispositio. opz igitur quod in quolibet instanti illius temporis maneat sub eadem dispositione primo et ex hoc non sequitur quod in quolibet instanti illius temporis illud mobile descat: quoniam quies non est in instanti sicut nec motus: non etiam sequitur quod in aliqua parte illius temporis mobile sit sub eadem dispositione primo quod instans non est tempus neque pars temporis. Si enim mobile maneret in aliqua parte temporis sub eadem dispositione primo necessario idem moveretur et quiesceret ut probatum est. Le. li. (Si enim non sic est) quod dispositio acquisita per motum acquiratur simul: sed in uno solo nunc habeat totum suum esse simul non erit tempus nullum secundum aliquid. i. secundum dispositionem primo sed erit tamen secundum terminum temporis in ipso aut nunc est quidem semper secundum

aliquid manens. i. mobile in instanti est manens secundum totam dispositionem primo non tamen propter hoc debemus dicere illud quiescere: neque enim moveri neque quiescere est in ipso nunc: et subdit philosophus sed non moveri quidem est verum et de secundum aliquid. i. sic non est verum moveri esse in ipso nunc est verum aliquid esse motum per aliquod tempus secundum aliquid dispositionem primo: in tempore autem non contingit esse secundum aliquid quiescens. i. permanens eandem dispositionem primo accidit enim quod fertur. quod scire ut probatum est.

Notandum quod Egidius non potest videre quin mobile dum movetur in aliquo tempore secundum se sit in aliqua parte illius temporis sub eadem dispositione primo sic et in aliquo instanti eiusdem temporis quoniam ipse ponit caliditatem et frigiditatem albedinem et nigrum: et huiusmodi subito induci in materia secundum quodlibet sui esse tam intensum quam quod extensum sic quod materia per tempus disponitur et in fine illius temporis inducitur simul aliquid minimum caliditatis: deinde per aliquid tempus continuatur dispositio materię et in fine illius temporis inducitur aliquid minimum caliditatis et sic consequenter eo modo quo ponitur commentator de minimis substantialibus. constat autem si inductio sit per hunc modum mobile stare per tempus sub eadem dispositione primo vel sub quolibet illorum minoris caliditatis et sic diceret quod licet stet per tempus sub aliquo tali minimo non tamen stat sub eadem dispositione materię: istud non est intelligibile quod non apparet cuiusmodi sit hec dispositio precedens in materia qualitates primas. (Zeno autem.) Ex predictis Aristotelem destruit rationes Zenonis qua voluit probare totum mundum et quolibet partem mundi semper desecre unde arguebat si comone quod est moveri vel desecre sed nihil quod est moveri. igitur omne quod est quiescit. ista consequentia videtur tenere cum maioris et minoris inter motum et quietem non datur medium: in maiore vero sic arguebat si aliquid quod est moveri: sit igitur. a. quod moveatur motu recto in. b. tempore adaequato: et faciebat hoc argumentum: omne illud quod per totum unum tempus continue est in loco sibi equali non movetur motu recto: sed. a. in toto tempore. b. continue est in loco sibi equali. igitur. a. non movetur in tempore. b. motu recto maior est evidens quia esse continue in loco sibi equali est esse per totum illud tempus sub eadem dispositione primo. et per consequens in tempore illo non movetur minoris vero sic probabat. a. in quolibet instanti. b. temporis erit in loco sibi equali. igitur in toto. b. tpe erit in loco sibi equali: antecedes est manifestum quoniam in quolibet instanti huiusmodi locum supradictum secundum se totum non excedens. tem. a. neque esse minoris. a. si enim locus excederet locatum daretur vacuum et si esset minor locato daretur penetratio corporum iuxta doctrinam Aristotelem. 4. huiusmodi constat autem quodlibet istorum esse inconueniens secundum eum ibidem Et ex ista ratione probabitur Zeno sagittam cum impetu proleptam immobilem esse et semper desecre: quod in nullo instanti temporis poterat moveri: cum in quolibet tali semper esset in loco sibi equali. Ista rationem destruit Aristoteles. di. quod ista consequentia non valet. a. in nullo instanti. b. temporis movebitur. igitur. a. in. b. tpe non movebitur: nec sequitur. a. in quolibet instanti. b. tpe erit in loco sibi equali igitur in toto. b. tpe erit. a. in loco sibi equali: quoniam tempus non componitur ex instantibus sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indivisibilibus ut probatum est tractatu primo. Le. li. (Zeno autem de ratione

Tex.
co. 75.
76.

Liber sextus.

tur: et paralogizatur, i. male ratio ciatur et male fillogizatur. Si enim semper dicitur quiescit: omne autem movetur: et nihil movetur: cum fit secundum eundem locum in toto tempore igitur quiescit. Et autem semper quod fertur in ipso nunc in loco sibi equali et ex hoc dicebat: immobile esse sagittam: quod fertur tam in impetu a picciata. Hoc autem falsum est: vix enim movetur in ipse si non movetur in aliquo instanti illius: aut si in quolibet instanti cum sit in loco sibi equali: non enim componitur tempus ex ipsis non indivisibilibus sicut nec alia magnitudo nulla ex suis indivisibilibus.

Notandum q^d cōmentato^r cōmēto^r
76. ponit vna^m distinctioⁿ
nem de loco sū q^d soluit a^rgumētoⁿes aliter quā faciat
philosophus dicit enī q^d duplex est loc^o. videlz in actu
7 in potentia: loc^o in actu est ille qui nō tendit ad vltērio^r
rem locum: locus in potentia est ille qui tendit ad vltērio^r
rem locum rectis sicut prius dicebatur de pūcto 7 mu^t
tato esse. igitur aliquid in quolibet instanti alicui⁹
potis est in loco sibi equali in actu necessario illud q^d
scit in toto illo tempore: sed in quolibet instanti alicui⁹
temporis illud est in loco sibi equali in potentia non
est hoc quiescit in tempore illo: immo sequitur illud mo^t
ueri: quia si est in quolibet instanti in loco sibi equali
in potentia igitur quocūq^{ue} instanti in inferio^r dato illi⁹
us hoc ante illud instans in medietate ē in alio loco
7 in medietate post illud instans est in alio loco 7 p^o cō^o
sequēs in toto illo tempore mouetur. Deficiat igitur
7 ergo dupliciter q^d opinabatur tps componi ex instan^t
tibus. secūdo q^d credebatur mobile p^otinue per totū tem^p
pus esse in loco sibi equali in actu q^do nullum ē ve^r
rum q^d tempus non componit ex instantibus: neq^{ue} mo^t
bile dum mouetur cōtinue est in actu: sed tū in potētia
7 loquēdo de loco superficiali: nunq^{ue} per tempus ē in
tali loco aliquo: sed mutat infinita huius loca.

Contra predicta arguitur: et primo quod mobile non mouetur in aliquo tempore secundum se per totum illud tempus aut per partem eius sub eadem dispositione primo. quoniam celum mouetur localiter et mouet per totum tempus sub eadem dispositione primo. cum nunquam variet situm neque locum in motu alterationis: idem ostenditur quoniam si aliquid accretat vniuer saliter caliditate per octo in hora totum acquisitus in prima medietate hore manet in secunda medietate secundum se et quodlibet sui: igitur alterabile in secunda medietate manet sub illa dispositione primo que est acquisita in prima medietate. Si etiam vnius corporis vna medietas esset calida et reliqua frigida et pars frigida condensaretur per horam illud mobile continue fieret calidius et calidius igitur mouetur motu calefactionis: et tamen in toto tempore maneret sub eadem dispositione primo. versus sub caliditate eadem omnia a principio versus ad finem. Item arguitur in motu augmentationis et diminutionis: quoniam in augmentatione et diminutione acquisita in vna parte temporis manet in alia parte secundum se et quodlibet sui: igitur mobile tunc sub eadem dispositione primo in augmentatione versus ipso principio dicta que est rarefactio patet eadem quantitatem numero manere per totum tempus absque acquisitione versus deperditione partis sue. igitur in tali motu continue manet mobile sub eadem dispositione primo.

Secundo arguitur specialiter de motu locali q^d illud q^d mouetur localiter continue est in loco sibi equali & non maiori quo

nam in motu circulari hoc manifestum est de quolibet
sphaera celesti præter supremam que continue manet in
eodem loco numero sibi equali: videlicet in superficie
concaua orbis continentis: in motu autem recto illud
declaratur de aqua mota in vase descendente vel ascen-
dente: de mobili motu super aliquod spaciū continue
motum cum illo. ¶ Deinde philosophus ponit quar-
tum quod locus est equalis locato et non maior: nec
minor: quia mobile in toto tempore est in loco sibi
equali et non in loco maiori vt videatur innuere philo-
sophus et commentator. ¶ Ad primum dicitur quod celum
aliquo modo mouetur et aliquo modo quiescit mo-
do quidem secundum formam et quiescit fm subiectum
modo quo mouetur continue est sub alia et alia dis-
positione vt videbitur in fine huius capituli: eo autem
modo quo quiescit manet continue sub eadem disposi-
tione nunquam varians locum nec situm. ¶ Cum arguitur
de motu alterationis argumentum non vadit contra in-
tentionem Aristoteli. quia non dicit philosophus quod mo-
bile dum mouetur nunquam fit sub eadem dispositione
præter secundum quod fit motus modo totus motus fit
secundum totam dispositionem et medietas motus fit et
totam dispositionem et medietas motus fit secundum
medietatem dispositionis et generaliter cullebet primum
motus correspondet suæ partialis dispositioni fm quam fit
motus ille et ligatur alterationi maneat in secunda medie-
tate huius sub tota dispositione primum medietatis non
tamen in eadem medietate manet sub eadem dispositio-
ne prima fm quâ fit motus secundum medietatem. Et cum
instatur de calefactione proveniente ex condensatione
partis frigide patet quod ille motus est calefactio per acci-
dens et sic consequenter caliditas non est dispositio fm
quâ fit ille motus sed densitas aut vbi. ¶ Ad similitudinem
terrestrem dicitur ad rationem factam de motu augmen-
tationis videlicet quod in augmentatione proprie dicta quæ-
ritas acquisita in prima parte temporis non est dispositio
sed quod est motus secundum partem temporis: in augmen-
tatione vero improprie dicta nulla quæritas est dispositio
secundum quâ fit rarefactio: sed tamen extensio: aut vbi
constat autem in rarefactione continue variari tam vbi
quod extensionem. ¶ Ad secundum dicitur quod per locum in propo-
sitione philosophus intelligit superficiem ambientem loca-
tum et talis est equalis locato fm longitudinem et lati-
tudinem si fuerit locus propinquus: si autem communis
erit maior fm ambas dimensiones: possumus intelli-
gere situm in quo est mobile et huius finis est equalis
mobili fm tres dimensiones: si fuerit situs proprius
eius possumus iterum intelligere per locum ipsius spa-
cium per quod vel supra quod fit motus et istud dicitur equa-
le locato tantum secundum partes se tangentes et se co-
mensurantes. et est maior locato. si secundum aliquas
partes mensurentur partibus locati: secundum aliquas
non commensurentur: dico igitur quod mobile dum mouetur
continue est in loco sibi equali et in maiori loco aut
omnibus istis modis aut aliquo istorum modorum
mobile enim motum recto continue dum mouetur
est in instanti et in quolibet instanti habet locum equa-
lem sibi tam superficialiter quod situaliter quod spaciolum: mo-
bile etiam motu recto continue dum mouetur est in ali-
qua parte temporis in qualibet autem parte temporis
mensurantis motum et si mobile non est in aliquo vno
loco superficiali maiori situm est in loco situali et spa-
cioso maiori et eodem modo continue dum mouetur
motu recto est in loco sibi equali et in loco maiori et

Beneficorum.

in instanti est in loco sibi equali: et in tempore est in loco maiori se. ¶ Et cum arguitur de motu circulari dico qd Aristoteli loquitur de mobili moto secundum formam et secundum subiectum corpora celestia mouentur secundum formam et non secundum subiectum: tamen quia partes celi mouentur tamen secundum formam qd secundum subiectum: ideo tales partes continue sunt in loco maiori se. Unde pedale celi in qualibet parte temporis est in maiori situ qua sit pedale: et in maiori spacio quam sit pedale: et quo enim pro quolibet instanti occupatum pedalem et spaciū magnitudinis pedale in qua vel supra qd aut circa qd mouetur oportet qd in quolibet tempore occupat plus qd pedalem tamen situs qd spaciū. ¶ Cum vero arguitur de motu recto dico qd 13 mobile sit continue in eodem loco proprio superficiali: aut in eodem loco proprio spacio: tamen continue variatum, ideo quocumq; tempore dato mobili signatur est in maiori loco, videlicet in toto vel situ descripto in tempore illo ad Aristoteli, autem dicentē qd locus est equalis locato, dico qd loquebatur de loco mensurato locatum vel in instanti et non per tempus et de loco tantū qd est vltimum corporis continētie.

¶ in potentia. et sexto huius videtur aliam dicentem qd aliquid potest dici infinitum dupliciter scilicet secundum extensionem et secundum diuisionem: per has distinctiones soluebat ratio zenonis dicendo qd non est inconueniens in tempore finito pertransire spatium infinitum secundum diuisionem: quoniam ipsum tempus est etiam infinitum secundum diuisionem: sed est inconueniens in tempore finito pertransire spatium infinitum secundum extensionem: vt est ostensum primo capitulo huius tractatus: non etiam est inconueniens pertransire spacia infinita in potentia in tempore finito: sed est inconueniens pertransire infinita spacia in actu in tempore finito: quoniam si pertransierunt infinita spacia in actu darentur in finita mutata esse in actu: cum ergo mutatum esse in actu sit vltimum mutatum esse motus non copulans partes motus inuicem darentur in finita mutata esse infinito motum non facientium vnum motum continuum: constat autem tales motus infinitos totalis non posse fieri in aliquo tempore finito: sed necessario in tempore infinito. (Secunda autem ratio secunda zenonis vocata achilles propter suam difficultatem erat ista: si contingeret aliquid moueri motu recto sequeretur istud inconueniens qd duo sunt mobilia que simul mouentur. vnum velocissimum et reliquum tardissimum: tamen mouens velocissimum deducto omni in pedimento nunquam attingere poterit mouens tardissimum quod istud inconueniens contra experientiam manifestum est quoniam tunc equus non posset attingere iestudinem cuius oppositum exprimeatur: et quod illud sequebatur argueri ponendo qd mobile tardum prius inceperit moueri vel velocissimum sicut quod pro hoc instanti ipsum excedat per pedale curram tamen velocissimum post tardissimum quantum potest et patet qd mobile velocius antequam venerit ad locum in quo est mobile tardum erit per aliquod spatium vltra illum locum et iterum antequam venerit mobile velocius ad secundum locum mobilis tardioris illud mobile tardius erit vltra illum locum: sic frequenter ex quo mobile tardum non quiescit durante motu mobilis velocioris: vt ponitur in casu. l. li. i. Secunda autem vocata achilles: id est fortis et victibilis est) hic qd tardius mobile nunquam iungitur currae a velocissimo ante enim necesse est ire per sequens construe sic necesse est per sequens: id est motum velocissime continue ire ante locum (vnde mouit seipsum fugiens scilicet motum tardissime (quare semper aliquid habere) spacio vltra mobile velocissimum) necesse est tardius qd mouet

Notandum q^d diuisio cōtinui in infinitum secundum partes proportionales potest dupliciter fieri scilicet versus finem ⁊ versus principium: verbi gratia sit, a. b. vna linea pedalis quantitatis cuius principium sit a. ⁊ finis b. potest igitur fieri diuisio sic q^d prima pars proportionalis sit prima medietas videlicet incipiens ab a. ⁊ prima medietas secunde medietatis sit secunda pars proportionalis: ⁊ sic in infinitum versus b. e contra etiam potest fieri diuisio quod prima pars proportionalis sit secunda medietas ⁊ secunda pars proportionalis sit secunda medietas ⁊ secunda pars proportionalis sit secunda medietas ⁊ medietatis sit sic in infinitum versus a. p^{ro}cessit: ergo prima ratio ⁊ nonis per diuisionem magnitudinis in infinitum versus principium p^{ri}ncipii si aliquod mobile debet pertransire

Lex:
60.77.

Clattor

Motus autem sunt tria. Prima est secunda pars huius capituli in qua Aristoteles soluit rationes zenonis negantis de motu et mutatione postquam in prioribus partibus ostendit fundamenta destruendi illas. unde duplex est motus videlicet ad ubi et ad so-

mam et motus iterum ad ubi iterum est duplex scilicet rectus et circularis negavit igitur zeno omnem motum tam ad formam quam ad ubi tam motum circularem quam motum rectum. Ideo in hac parte philosophus tria facit. Primo quidem soluit rationes zenonis per quas negabat motum localem rectum. Secundo soluit rationem per quam negabat motum ad formam ibi (negatur). Tertio soluit rationes eius per quam negabat motum circularem ibi. Item in circulo. ¶ Quatuor autem primum philosophus soluit quattuor rationes zenonis de motu locali recto quarum prima est antiqua et superius recitata in hoc sexto arguebat enim sic ut aliquod mobile moueatur super aliquod spacium vel per aliquod spacium prius pertransit medietatem spacii quam totum spacium et prius pertransit medietatem primum medietatis quam illam medietatem et sic in infinitum igitur in tempore finito aliquod mobile pertransiret infinita quod est impossibile. Le.li. (Quatuor autem sunt rationes de motu locali recto zenonis habentes difficultatem solucentibus id est volentibus eas soluere (prima quidem de eo quod non mouetur propter hoc quod prius in medium oportet accedere quod fertur quod ad finem de qua diuisimus in prioribus rationibus) id est quia prius soluitur per diuisionem seu per distinctionem.

Notandum q^d philosoph⁹ tertio bu
ius posuit hanc distinctio
nem de infinito q^d duplex est infinituz videlicet in actu

Libri sextus.

Tex.
co. 79.

re aliquod spacium: oportet q̄ prius pertranseat pri-
mam medietatem q̄ totam & prius primam medietate-
tem illius medietatis q̄ illam totam medietatem & sic
in infinitum versus principium spacij vbi incipit mo-
tus: sed secunda ratio procedit per diuisionem magni-
tudinis in infinitum versus finem credens q̄ quando
mobile velocissimum est in fine proprie partis ppor-
tionalis mobile tardissimum sit in fine secunde partis
proportionalis: & quando mobile velocissimum est in fi-
ne secunde proportionalis partis mobile tardissimum
sit in fine tertie partis proportionalis: & sic in infinitum
versus finem spacij vbi terminatur motus sic procedē-
do patet mobile velocissimum nunq̄ attingere mobile
tardissimum. (Est autem hic) Istam rationem Aristoteli
soluti & primo quidem comparat eam ad precedentes
rationem dī. q̄ hec ratio est quodāmodo eadem cum
priori: quia utraq̄ procedit ex diuisione magnitudi-
nis in infinitum & utraq̄ intendit nullum mobile pos-
se venire ad finem magnitudinis propter infinitatem
spaciorū: sed in hoc differt ista ratio a priori quia pri-
ma arguebat diuidendo spacium in duas medias: scilicet
totum spacium in duas medietates & iterum primam
medietatem in duas medietates & iterum primam me-
dietatem prime medietatis diuidebat in duas medietates
& sic in infinitum versus principium spacij. ¶ Se-
cunda autem ratio diuidit magnitudinem secundum
proportionem velocissimū ad tardissimum in velocita-
te & tarditate per partes infinitas versus finem: siue iste
partes assignentur per medietatem siue per maius siue
per minus: potest enim accipi prima medietas pro pri-
ma parte proportionali & indifferenter aliqua alia ps-
minor aut maior prima medietate potest consimiliter
accipi pro prima parte proportionali. ¶ Non differt
igitur hec secunda ratio a prima in re: sed tantum in ver-
bo quia hec secunda ratio dicta est cum quadam tra-
gedia que non facit ad diffinitatem: sed tantum ad or-
natum verborum & ad magnificandum opinionem:
commentator autem dicit q̄ differentia est in consequē-
te quia aliud inconueniens concluditur in vna & aliud
in alia: in prima enim concluditur q̄ in tempore finito
pertransitur spacium infinitum: & in secunda q̄ current
velocissimum nō potest attingere tardissimum. Le. lii.
(Est autem hec eadem ratio) cum priori procedente
(in decidendo in duo) diuidente spacium in duo media
(differt autem hec) ab illa (in diuidendo non in duo
media acceptam magnitudines nō quidē igitur cōiun-
gi tardius) velocius (accidit ex ratione) ista secunda
(sit autem aliquid idem) ista ratio (dehinc iudico)
idest rationi priori que diuidebat per duo media (in
verisq̄ enim rationibus accidit non iungere ad ter-
minum diuisa quodāmodo magnitudines: sed apponi-
tur in hoc (scilicet in hac secunda ratione quia nec velo-
cissimum q̄ cum tragediā: idest ornata verborum (di-
cum est in persequendo tardius) attingit ipsum qua-
re necesse est solutionem esse eandē: ex quo difficultas
& virtus medij est eadem. ¶ Hac comparatione pre-
missa soluit philosophus rationem dī. q̄ velocissimū
non attinget tardissimum q̄ diu erit antecum tamen al-
quando attinget & aliquando precedet & cōceditur q̄
infinita transibit anteq̄ attingat non quidem actu: sed
potentia: neq̄ vltiorē: finem exprimit philosophus
in solutione huius rationis: quia ex determinatis in
primo tractatu de velociori & tardiori sufficienter sol-

uitur difficultas: velocius enim est illud q̄ in equali tē-
pore pertransit plus de spacio & tardius est illud q̄ in
equali tempore acquirit minus de spacio: igitur si ve-
locissimum in duplo velocius moueatur q̄ tardissimū
in eodem tempore pertransibit duplum spacium & in
quadruplo velocius moueatur in quadruplo magis
de spacio pertransibit in eodem tempore & per conse-
quens diuidendo horam in .8. partes equales in qua-
rum qualibet tardissimum mobile debeat transire vnū
pedale si iam sit in fine prime octaue & mobile veloci-
ssimum incipiat moueri in duplo velocius in secunda
octaua hore in qua mobile tardius transiit vnū pe-
dale tantum mobile velocius transiit duo mobilia:
licet igitur continue per istam partem hore mobile ve-
locissimū sit ante mobile tardissimum: tamen in fine at-
tinget eum & continue post finem continuando motus
erit vltra eum. Le. lii. (Certe autem q̄ precedens mobi-
le scilicet tardum non iungatur a velocissimo fallum
est cum enim precedit non coniungitur sed coniunge-
tur si quidem dabitur mobile posse transire finitā ma-
gnitudinem (hec quidem igitur rationes sunt due.

Notandum q̄ primam rationem Ari-
stoteli hic non expresse sol-
uit quia eam soluit in hoc sexto de virtute sermonis &
in octauo eandem soluit secundum veritatē & ad men-
tem zenonis: commentator eam tamen hic soluit dī. q̄
mobile nō pertransit in finitas medietates in actu: sed
tantum in potentia & in tempore finito.

Sed dubitatur vero circa solutio-
nem secundæ ratio-
nis quia Aristoteli videtur negare tantum inconueniens
adductum: & non respondet ad formam argumenti ne-
gando antecedens vel consequentiam: sic enim arguit
zeno: mobile tardissimum tam precedit mobile veloci-
ssimum: & quando mobile velocissimum venerit ad lo-
cum in quo est mobile tardissimum adhuc precedit eū
& sic in infinitum igitur semper precedet eum & per con-
sequens non attinget ipsum. Dicendum q̄ Aristoteli non
aliter soluit argumentum quia presupponit ex determi-
natis tam in tercio huius q̄ in hoc sexto q̄ assueti sua
doctrina sciunt istas consequentias non valere: tu per-
transibis infinitas partes. a. spacij: igitur tu pertran-
sibis omnes partes. a. spacij: tu eris in infinitis instan-
tibus igitur tu eris semper vbiobiq̄ est falsa consequē-
tia: quia ex tali antecedente non sequitur illud conse-
quens: sed e contra: ita nō sequitur: mobile tardissimum
pertransibit infinitas partes huius spacij anteq̄ velo-
cissimum attingat eum: igitur pertransibit omnes par-
tes huius spacij anteq̄ mobile velocissimum attingat
eum: nec sequitur mobile velocissimum pertransibit in
finitas partes anteq̄ mobile tardissimum attingat: igitur
pertransibit omnes partes anteq̄ attingat mobile
tardissimum: tunc ergo ad rationem: mobile tardissimū
precedit mobile velocissimum & quando mobile velo-
cissimum venerit ad locum in quo est mobile tardissi-
mum adhuc precedet eum: & sic in infinitum igitur sem-
per precedet cum negatur consequentia q̄ est fallacia
consequentis: vnde in infinitis partibus spacij prece-
det eum: non tamen in omnibus. (Tertia autem ratio
zenonis fuit illa que destructa est in prima parte huius
capituli: arguebat enim sic zenon. si possibile est aliquid
moueri motu locali recto maxime videtur q̄ sagitta
k liij

Tex.
co. 80.

Dibisicorum.

velocissime impulsas: sed contra quodcumque tempore dato in quolibet instanti illius temporis quiescit igitur in toto tempore quiescit: consequentia videtur tenere: antecedens autem probatur ex eo quia in quolibet instanti est in loco sibi equali. ¶ Responder philosophus quod ista ratio supponit tempus componi ex instantibus et quod in instanti potest esse quies: quorum quodlibet est falsum: ista ergo consequentia in quolibet instanti temporis sagitta quiescit igitur in toto tempore quiescet peccat in materia: quia antecedens est falsum, et etiam peccat in forma quia concessio antecedente consequentia non valet ex quo tempus non componitur ex instantibus: consequenter alia consequentia non tenet in quolibet instanti temporis sagitta erit in loco sibi equali igitur in quolibet instanti illius temporis quiescet: quod in instanti non potest esse motus nec quies. Le. littera. (Tertia autem fuit ratio (que nunc dicta est) quoniam sagitta que fertur stetit id est quiescit in toto tempore (accidit autem hoc quod quiescat in toto tempore secundum quod zenon accipit tempus ex ipsis nunc non dato non erit illogismus: id est non excludit hec ratio.

Notandum ponendo tempus compositum ex instantibus et motum ac quietem esse in instanti optime sequitur: sagitta in quolibet instanti hore future quiescet igitur in tota hore quiescet sed non sequitur in quolibet instanti hore future in loco sibi equali descendit igitur in quolibet instanti hore future quiescet: quia et si in quolibet instanti illius hore erit in loco sibi equali in nullo tamen loco sibi equali erit in quolibet instanti illius hore: sed tot erunt loca equalia quod erunt instantia in tempore: ideo si in alio et in alio instanti erit in alio et in alio loco sibi equali. sequitur quod in quolibet illorum instantium movebitur: aut in tota hore: ita ex fundamentis zenonis sequatur sagittam moveri cuius oppositum intendebat probare. (Quarta autem est) quarta ratio zenonis fuit ista data possibilitate motus sequitur quod aliquod tempus est duplum ad seipsum: quod istud sit inconueniens manifestum est et quod sequatur arguitur ponendo quod a. b. c. sint tres magnitudines quarum, a. descendat supra b. moveatur. b. incipiens a medio et supra b. moveatur. c. equevelociter incipiens ab extremo eiusdem b. per contrarium: ita quod b. c. sint applicata ad medietatem a. et inuicem contra moveantur equevelociter in hore isto posito arguebat zenon. sic. c. b. equevelociter movebuntur et spacium pertransitum ab ipso. c. erit duplum ad spacium pertransitum a. b. igitur tempus in quo movebitur. c. erit duplum ad tempus in quo movebitur. b. sed ambo movebuntur in eodem tempore precise ut ponitur in casu. igitur tempus translationis illorum erit duplum ad seipsum quod erat probandum. Le. li. Quarta autem ratio zenonis (est ex hijs que mouentur in stadio) id est in aliquo spacio ex contrarietate equalium magnitudinum iuxta equalia horum quidem unum incipit moveri a fine stadio: id est spacij sui: alterum illorum autem incipit moveri a medio alterius spacij. scilicet quiescentis (equali velocitate in quo casu accidere opinatur zenon equaliter: et idem tempus esse duplici medietate: id est omne duplum et dimidium. (Est autem) respondet philosophus quod illud inconueniens non sequitur: et quod deceptio zenonis proveniebat ex hoc fundamento quod si aliqua duo equevelociter moveantur quod illa in equali tempore pertranscunt equalia spacia quod est

falsum: quoniam si duo mobilia equevelociter moveantur super duobus spacijs quorum unum quiescat reliquum autem moveatur mobile motum supra spacium motum in eo de tempore pertransit per spacium quod mobile motum super spacium descendit: quod demonstrat ponendo quod a. sit una magnitudo descendens composita ex magnitudinibus equalibus. a. a. a. sic quod principium eius sit a. et medium. a. et finis eius etiam sit a. deinde supponatur. a. magnitudinis. b. magnitudo mota incipiens a medio. a. magnitudinis versus extremum que quidem. b. magnitudo componatur ex magnitudinibus. b. b. equalibus omnino magnitudinibus. a. sic quod cuilibet correspondeat unus a. et contra in magnitudine et equalitate. Rursus accipiat. c. magnitudo cuius principium applicetur principio. b. magnitudinis cuius partes sint. c. c. c. equalibus omnino numero et magnitudine partibus. b. quod quidem. c. incipiat moveri equali velocitate supra. b. ab uno extremo in aliud extremum. Le. li. (Est autem deceptio) circa istam rationem in eo quod hoc quidem mobile moveatur secus mobile (illud autem secus motus quiescens) et ideo equaliter magnitudinem vel equali velocitate secundum equaliter fieri tempus. id est pertransit in equali tempore hoc autem factum est ut sint states: id est descendentes equaliter magnitudines in quibus sunt. a. a. a. alie autem in quibus ipsa. b. incipientes moveri a medio ipsius. a. equaliter secundum numerum: hijs videlicet partibus. a. entes et magnitudinem sic quod partes. b. sint equaliter partibus a numero et magnitudine (alie autem) sint magnitudines (in quibus ipsa. c.) incipientes moveri ab ultimo: id est ab extremo ipsi. b. equaliter his scilicet partibus. b. magnitudine et equevelociter ipsi. b. ¶ Istis sic dispositis arguitur sic: quando primum. b. erit super ultimum. a. primum. c. erit super ultimum. b. ergo quando primum. b. transierit tantum medietatem totius. a. magnitudinis ab ipso. c. erit pertransita tota magnitudo. b. patet consequentia: quia primum. b. non tanget nisi medietatem. a. c. vero tanget omnia. b. ex quo movebuntur motibus contrariis sed. b. magnitudo est dupla ad medietatem a igitur in duplo maius spacium pertransibit quod pertransibit. b. et tamen in eodem tempore movebuntur precise: equevelociter igitur si non aliqua duo mobilia moveantur equevelociter ipsa debent in eodem tempore pertransire equalia. ¶ Si etiam generaliter omnia duo mobilia equevelociter mota in equali tempore pertransierint equalia spacia solum sequitur in dubio idem tempus esse duplum ad seipsum quoniam primum. b. et primum. c. equevelociter movebuntur in isto casu et primum. b. transibit solum medietatem. a. cum igitur movebuntur. c. b. eodem tempore precise sequitur idem tempus esse duplum ad seipsum ex quo spacium pertransitum ab uno est duplum ad spacium pertransitum ab alio. Lege litteram. (Contingit igitur primum. b. cum ultimo esse simul). a. et primum. c. quod est de numero secus inuicem motorum erit cum ultimo. b. (accidit autem ipsum. c. iuxta omnia. b. transisse ipsum autem. b. secus media. a. tantum: quare medium esse tempus ad seipsum oportet concedere si ad duplum spacium sequitur tempus duplex in motu uniformi equaliter enim utrunque est: secus unum quod est equaliter: simul autem accidit ipsum. b. secus omnia. c. transacum esse: si enim erit primum. b. et primum. c. in partibus ultimis suo spaciorum et in equali tempore ipsum. c. ad unum quod est fa-

Tex.
co. 81.

Tex.
co. 82.

Libersextus.

etum erit motus ipso 22. b. quāvis quidē est vñ quodqz ipso 22. ut ait Zeno. 7. propter hoc accidit ambo. f. b. c. equali tempore fecus ipsa vltima. a. fieri qz nō contin- geret nisi. c. transiret totus. b. 7. concludit philosophus ratio quidem igitur hoc est probans aliquod tempus esse duplum ad seipsum: accidit autem illud inconue- niens ad dictam falsitatem: v3 si duo mobilia equevelo- citer moueantur ipsa pertransibunt equalia spatia in eo- dem tēpore: 7. si duo 22. mobiliū equevelociter moto 22. spatia vnus erit duplū ad spatia alterius tēpus vñ- us erit duplum ad tempus alterius.

Notandum qz nō sine causa Ari. diui- dit a magnitudinē p tria .a. 7. b. magnitudinē per tria. b. 7. c. magnitudinē p tria .c. qm aliquis posset dicere pbando qz .b. pertransit to- tum. a. 7. nō solum medietate: qm quelibet pars .b. per- transit aliquē. a. 7. quelibet ps. a. pertransit ab aliqua parte. b. igitur .b. pertransit totū. a. negatur cōsequētia: qz ad hoc qz .b. pertransit totū. a. op3 qz primū signā- tum in .b. in prima ps. b. aut primus punctus. b. per- transeat quālibet partem. a. 7. quia primum. b. quod ē pars totius. b. seu indiuisibile ipsius. b. non transit ni- si medietatem. a. sed tota magnitudo. c. transit totam magnitudinem. b. quia primum. c. quod est prima ps vel primū indiuisibile pertransit totā magnitudinē. b. 7. nō solum in hoc casu. b. c. equevelociter mouentur per- transeundo spatia in equalia in eodē tēpore sed etiam in alio casu vbi mobilia non 22. se mouentur: sed tan- tum qz spatium vnus quiesceret 7. aliud cōdēfaretur vel rarefieret in prius transitis. (Neqz igit). Postqz philosophus soluit rationes Zenonis. ppter quas ne- gavit motū localem rectū soluit rōne propter quāz ne- gavit motum ad formam siue talis motus sit ad qua- litatem siue ad quantitatem siue ad substantiam: quo- niam illud qz mouetur nō est in termino a quo nec in termino ad quem: igitur si aliquid dealbatur ipsum non est in termino a quo nec in termino ad quē: sed qz dealbatur trāsit de nō albo in albū tanqz de termino a quo in terminū ad quē: igitur mobile ouz dealbat nec est albū nec nō album: qz est impossibile: quia tūc inter contradictoria daretur mediū qz repugnat pzio princi- pio. Cōsimiliter arguitur qz nō datur motus genera- tionis 7. corruptionis: qm termini generationis sūt eē 7. nō esse: 7. illud qz mouet nō est i termino a quo neqz in termino ad quē: igitur interim oū aliquid generat nec est nec nō est qz est impossibile: ita arguatur in augmēta- tione per quam acquirit pedale nec nō pedale: ex quo termini illi mori sūt pedale 7. nō pedale. L. c. li. (Neqz igitur fm mutationē in contradictionē). i. fm mutatio- nem ad formā nobis nullum erit impossibile qz arbitra- batur Zeno cōcludere cōcessa possibilitate mutandis ad formā vñ ex nō albo in albū mutet 7. in neutro ē tanqz ergo neqz album erit neqz non album. Respon- det philosophus dicens pcedendo qz omne motus de cōtrario in contrariū: etiā mutatur de cōtradictorio in cōtradictoriū: nō tamē pp hoc op3 qz si mobile oū mo- uetur nō est fm se totū in altero termino 22. ad vtrūqz cōtradictorio 22. remoueat ab illo: nō enī o3 quādiū aliquid dealbatur qz ipm fm se totū sit albus neqz qz ipsū fm se totū nō sit nō album: neqz op3 qz ip3 nul- lo modo sit album neqz qz nullo modo sit nō album sed cōtinue durate motu absolute de eodē albū vel nō album: si enim in aliqua parte mori habet plures aut

principales partes albas ipsum absolute est album 7. si habet plures vel principales partes nō albas ipsum absolute est nō album cū quo stat per qd totus motus est fm aliquā partē album 7. fm aliquā par- tem non album: vnde nō est idem aliquid nō esse hoc 7. aliquid nō esse hoc fm se totum: qz aliquid est albū fm se totū in motu dealbationis 7. nō est albus fm se totum. Similiter dicatur in mutatione que est fm sub- stantiam 7. generaliter in oibus que sunt fm contradi- ctionem siue sit augmentatio siue diminutio siue genera- tio siue corruptio qz semp absolute dicitur aliter cōtradi- ctorio 22. siue fuerit in finio a quo siue fuerit in termino ad quē siue fuerit partim in vno 7. partim in alio licet forte durate motu nunqz sit fm se totum in aliquo ter- mino 22. L. c. li. (Nō enī si nō totus mobilis in termino- rum quolibet est nō oīetur albū aut nō albū: nō quo- totum sit huius: sed quo plures aut magis proprie). i. principales partes: nō idem autem nō est nō esse in hoc 7. nō esse in hoc fm se totum. Similiter autem est 7. in esse 7. in nō esse 7. in alijs que fm cōtradictionē sūt erit quidē enī ex necessitate in altero opposito 22. in neu- tro autē semper est necessariū qz sit fm se totum.

Notandū primo qz duplicia sūt corpo- ra v3 aiata 7. inanimata seu organica 7. non organica aut hōgenea 7. ethōgenea organica aiata seu organica 7. ethōgenea sunt que ha- bent quasdā partes principales 7. quasdā minus. pri- cipales: vt p3 de homine equo 7. alijs: corpora hōge- nea seu nō organica habēt oēs partes eque principa- les loquēdo de partibus quātitatiuis: nō igitur penes idem attenditur esse albū in corporibus ethōgeneis 7. homogeneis: qm in corporibus ethōgeneis esse album habz attendi penes principales partes loquendo de partibus superficialibus 7. non occultis existentibz in profundo qz color est extremitas perspicui in cor- pore terminato fm phm in libro de sen. 7. sen. vbi igitur facies pectus 7. brachia erūt alba homo erit abso- lute albū quāntūcūqz plures sunt partes nō albe qz al- be: 7. si iste fuerint nō albe totū dicitur nō albū quāntū- cūqz totū residuum sit album. In corporibus autem hōgeneis eē albū h3 attendi penes partes plures loquem- do de partibus actualibus nō cōicūtibz: vñ lapis non est albus nisi plusqz medietas sit ad eade alba: si enī vna medietas est plusqz nō alba totū est nō albū 7. se vna medietas est alba 7. alia nigra: iterum totum ē nō album: 7. in hoc parte contradictionis negatiua ē for- tior qz affirmatiua cum in multis negatio sit fortior qz affirmatio: in localibus enim habet totā copulatiua non esse veram si habet vnam partem non veram: 7. infinitas veras: 7. qz negatio confundit distributue tā- tum remotum sicut propinquū: qd tamen facere non potest signum affirmatiuū: 7. ex hīs potest videri cau- sa propter quam Aristot. sub disunctione loquitur de partibus pluribus 7. principalibus. C. Secūdo nota- dū iuxta doctrinā Ari. 7. 22. s. huius qz duplū contingit mutari de 22. dictorio i 22. dictoriū v3 p se p 7. p se nō p id qz gñat vel corripit mutat p se p de 22. dictorio i 22. dictoriū: qz aut mouet localit aut 22. titatiue aut 22. titatiue mouet p se p de 22. dictorio i 22. dictoriū: 7. p se non p de 22. dictorio i 22. dictoriū semper qdū mutatur est in ter- mino a quo secundum se totum: quoniam forma sub- stantialis subito 22. se tota generatur 7. subito secundū se totam corrumpitur: qd autem mutatur per se non

Tex.
c. 83.

Dubitorum.

primo de contradictorio in contradictorio: nam oportet quod secundum se totum stante mutatione sit sub aliquo illorum terminorum: licet de eo absolute dicatur alterum eorum: sed quoniam mutatur de contrario in contrarium secundum unam partem erit in termino a quo: et secundum aliam partem erit in termino ad quem: ideo male arguebat Zeno peccans in materia cum dicebat id quod mutatur secundum contradictionem non est in termino a quo neque in termino ad quem cum illud quod mutatur per se primo de contradictorio in contradictorium sit secundum se totum in termino a quo et id quod mutatur per se non primo de contradictorio in contradictorium sit partim in termino a quo et partim in termino ad quem cum sit continue una pars alba et alia non alba: si fiat albefactio ab extrinseco et hoc notat philosophus dicens quod mobile dum mouetur necessario est in altero oppositorum licet non in neutro sit semper secundum se totum.

Dubitatur

de illo quod alteratur ab intrinseco reputa de aqua se reducens ad frigiditatem: quoniam continue habet unam partem frigidam et aliam non frigidam cum omnes simul incipiant esse frigide et omnes simul desinant esse calide. Respondetur quod philosophus soluit rationem Zenonis secundum mentem suam: loquebatur enim Zeno de alteratione facta ab extrinseco successiue per partes subiecti et non de alteratione facta ab intrinseco per partes intensiuas formarum: in quo casu diceret philosophus quod aqua et si non est partim in termino a quo et partim in termino ad quem secundum partes subiecti: tamen est in quolibet illorum terminorum secundum partes intensiuas formarum: quarum una continue remittitur et altera continue intenditur. Ex predictis sequitur quod nullum homogenum incipit esse album per positionem de presenti siue alteratio fiat ab intrinseco siue ab extrinseco: si enim fiat alteratio ab intrinseco illud non est album nisi habeat gradum ut medium: constat autem quod illud incipit habere gradum ultra medium per remotionem de presenti: si autem fiat ab extrinseco illud non est album nisi habeat plus quam medietatem albam: incipit autem habere plus quam medietatem albam per remotionem de presenti. Corpus autem et homogenum potest incipere esse album per positionem de presenti: quia possibile est dare aliquod instans in quo partes principales sunt primo albe: scilicet secundum totum: quia aliter non denominarent illud corpus esse album. Et quod dictum est de albedine potest dici de alijs coloribus odoribus et saporibus: sed de qualitatibus primis credo nullum corpus simpliciter et absolute esse calidum vel frigidum humidum vel siccum nisi plusquam medietas sit adequate talis: et consequenter concedatur quod licet que libet qualitas prima incipiat esse per positionem de presenti: nihil tamen incipiat esse calidum vel frigidum humidum vel siccum per positionem de presenti siue fiat alteratio ab intrinseco siue ab extrinseco eo modo quo dictum est de albo. (Item in circulo). Jam tertio respondet philosophus ad rationem Zenonis propter quam negabat motum circularem: arguebat enim sic Zeno, si aliquid moueretur localiter motu circulari maxime videretur celum: sed contra: illud quod secundum se totum et secundum omnes suas partes est in eodem loco

et continue non mouetur: sed celum secundum se totum et omnes suas partes eius continue est in eodem loco: igitur celum non mouetur patet consequentia cum maiori ex diffinitione quod est moueri localiter. Secunda pars antecedentis videtur esse nota ex eo: quia semper celum et quolibet pars eius equaliter distat a centro: et per consequens tam celum quam quolibet eius pars quiescit et non mouetur: alioquin moueretur idem et quiesceret quod est impossibile: et sicut arguitur de celo potest argui de quolibet alio corpore spherico cum ipsum et quolibet pars eius continue equaliter distet a centro suo. Lege litteram. Item in circulo et omnino in hijs que in seipsis mouentur. Zeno negabat motum quia accideret ipsa quiescere que sic mouetur dicebat ipse: in eodem enim loco secundum tempus quedam sunt que dicuntur moueri et ipsa et partes quare quiescere et mouebuntur. (Primum quidem). Item rationem soluit philosophus negando antecedens pro minori: primo quidem falsum est quamlibet partem celi semper esse in eodem loco cum infinita sint partes celi: quarum nulla per tempus manet in eodem loco: partes enim que sunt in oriente continue mouentur versus occidentem: et contra: et partes que sunt in meridie mouentur continue versus septentrionem et contra: falsum etiam quod totum celum non mutet locum cum alius sit circulus incipiens ab a. puncto: et alius incipiens ab b. puncto et alius ab c. puncto et ipsum celum motum: quandoque est in circulo seu in superficie terre ut incipit ab a. et quandoque in circulo ut incipit ab b. et quandoque in circulo ut incipit ab c. igitur variat diuersa loca: patet consequentia: quia circulus a. non est circulus b. nisi secundum accidens eo modo quo homo et musicus aut musicum et album dicantur esse idem secundum accidens: sicut enim accidit homini quod sit musicus ita accidit circulo incipienti ab a. quod sit circulus incipiens ab b. Lege litteram. (Primum quidem enim: partes enim non sunt in eodem loco nullo tempore: postea et totum mutatur semper in alterum locum: non enim eadem est ab ipso a. accepta circulatione: et que est ab ipso b. et c. et aliorum vnumquodque signorum). id est punctorum nisi sicut musicus homo et homo quia accidit homini musicum sic circulationes celi facite super terram sunt diuersae et mutatur celum ab altera in alteram et nequaquam quiescit: eo dem autem modo est et in sphaera et in alijs que in ipsis mouentur ut est columna siue rota signi aut pile: quolibet enim talis mutatur secundum totum et secundum partes.

Notandum primo

secundum Commē
tatozem commento. 85. quod necesse est ut totus circulus transierat apud motum circa centrum de aliquo in aliud: quoniam si ymaginatus fuimus multa puncta esse in conuexo eiusdem circuli tunc ille circulus videtur per illa puncta in multis circulis: omnis enim punctus positus in circulo describit alium circum ab eo quem describit alius punctus secundum quod numerus circulozum erit secundum numerum punctorum: et cum ita sit tunc circulus cum transfertur in concauo: aut super conuexum circuli transfertur de circulo in circulum diuisum ab eo ratione. Et si ipsi sint idem subiecto. Prima propositio quam in

Tex.
cō. 34.

Liber sextus.

endit Commentator: est ista in quolibet circulo sunt infiniti circuli: probatur punctus est principium linee non tantum recte: sed etiam circularis sed in qualibet linea circulari sunt infinita puncta: quorum quilibet est principium et finis circuli: igitur in quolibet circulo sunt infiniti circuli: patet consequentia: quia tot sunt circuli in circulo quot sunt puncta in eodem: verbi gratia circulus incipiens ab a. circulus incipiens a. b. circulus incipiens a. c. et sic in infinitum. ¶ Secunda propositio infiniti circuli in eodem circulo sunt idem subiecto et differunt ratione quod sunt idem subiecto: patet: quia dicuntur de eodem numero sicut eadem linea recta est linea habens principium et linea habens finem ita linea circularis est linea incipiens ab a. et linea incipiens a. b. Ideo idem circulus numero est circulus incipiens ab a. et circulus incipiens a. b. quod autem illi circuli differunt ratione manifestum est: quoniam circulus incipiens ab a. diffinitur per a. et non per b. et circulus incipiens a. b. diffinitur per b. et non per a. et sic in infinitum: igitur infiniti sunt circuli in eodem circulo differentes ratione: quilibet enim punctus circuli habet describere et diffinire proprium circulum.

¶ Tertia propositio celum non potest moueri circa terram quin transferatur de aliquo in aliud: patet: celum non potest moueri circa terram quin transferatur circa infinitos circulos existentes in conuexo terre: quorum unus incipit ab a. et alius incipit a. b. et sic in infinitum: sed circulus incipiens ab a. est alius a circulo incipiente a. b. et circulus incipiens a. b. est alius a circulo incipiente a. c. et sic in infinitum: ut probatum est igitur celum non potest moueri circa terram quin transferatur de aliquo in aliud. ¶ Quarta propositio: nulla sphaera celestis potest moueri in concauo alterius sphaere quin transferatur de aliquo in aliud: patet: quoniam concauum sphaere est circulus superficialis in quo sunt infiniti circuli inuicem differentes: verbi gratia concauum mercurij continet circulum incipientem ab a. puncto et circulum incipientem a. b. puncto et a. c. puncto qui sunt circuli diuisi: igitur sphaera lune non potest moueri in concauo illo quin continue transferatur de alio in aliud. scilicet de circulo a. incipiente a. b. puncto ad circulum incipientem ab alio puncto.

Secundo notandum

secundum commentatorem commento eodem quod circulus que non diuidit alius punctus non dicitur idem numero: homo enim et muscus sunt idem secundum subiectum: et quod est idem secundum subiectum est idem per accidens: idem enim in rei veritate est idem secundum formam. Similiter circuli quos puncta diuidit: scilicet qui ymaginatur in eodem circulo sunt idem per accidens: quia subiectum eorum est idem et sunt plures quia forme eorum sunt plures. ¶ Commentator intendit duas distinctiones: quarum prima est quod aliqua dicuntur esse idem videlicet per se: et per accidens: illa dicuntur esse idem per se que sunt idem secundum formam ut homo et animal: illa sunt idem per accidens: quorum subiectum est idem ut homo et muscus: homo enim et muscus sunt idem secundum subiectum predicationis: quia fortes est homo et muscus: sunt etiam idem secundum subiectum inhesionis: quoniam homo est subiectum inhesionis musice.

¶ Secunda distinctio aliqua dicuntur diuersa dupliciter videlicet per se et per accidens: illa sunt diuersa per se que sunt diuersa secundum formam ut homo et equus albus et niger: illa sunt diuersa per accidens que sunt diuersa secundum subiectum: et sic dicuntur diuersa albedo hominis et albedo equi aut musica fortis et musica Platonis. ¶ Istis distinctionibus intellectis arguit Commentator quod circuli ymaginati in superficie terre aut in concauo orbis lune sunt idem per accidens et diuersa per se: quia illa sunt idem per accidens que sunt idem secundum subiectum: sed illi circuli sunt idem secundum subiectum tam predicationis quam inhesionis: verificatur enim de eodem circulo numero et sunt inhesionis in terra vel in superficie terre: igitur sunt idem per accidens: differunt autem per se: quia differunt secundum formam cum alia sit diffinitio formam: unus et alia alterius. ¶ Et quia secundum Commentatorem idem in rei veritate est idem secundum formam: sequitur quod quamdiu res habet eandem formam dummodo sit variata materia remanet idem simpliciter: propterea idem homo simpliciter est primo iuuenis et postea senex licet omnino sit variata materia: ex quo manet eadem forma simpliciter.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem commento: quod necesse est ut circulus transferatur de circulo in circulum: ergo circulus transferatur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam licet non sit diuersum secundum materiam: et Commentator concludit: si igitur istud quod mouetur in loco necesse est ipsum mutare locum: locus autem differt a loco aut per se tantum aut per se et per accidens: necesse est ut omne motum mutet locum aut secundum formam: scilicet sicut est in sphaera aut forma aut subiecto sicut est in eis que mouentur recte. ¶ Distinctio Commentatoris est ista: duplicia sunt loca: quedam sunt que tantum differunt per se: scilicet que differunt secundum formam et non secundum materiam ut circuli ymaginati in superficie terre aut in concauo lune vel alterius sphaere celestis: et que differunt per se et per accidens ut loca elementorum: differunt enim per se: quia differunt secundum formam et differunt per accidens: quia differunt secundum subiectum: unde locus aque est subiectiue in aere et locus aeris est subiectiue in igne: et locus ignis subiectiue est in celo. ¶ Ex hac distinctione Commentator format duas consequentias: quarum prima est ista: circulus transferatur de circulo in circulum: igitur circulus transferatur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam: licet non secundum materiam ita quod celum non tantum secundum partem mutat locum: sed secundum totum: sicut enim ea que mouentur motu recto continue secundum se tota variant locum ita ea que mouentur motu recto continue secundum se tota variant locum: sed est differentia in hoc: quia ea que mouentur localiter motu recto continue variant locum secundum formam et materiam: sed ea que mouentur circulariter variant locum secundum formam tantum. ¶ Secunda consequentia est ista: si aliquid mouetur localiter necesse est ipsum mutare locum per se tantum aut per se et per accidens simul: patet: quia omne quod mouetur localiter

Philosophorum.

mouetur localiter motu recto vel motu circulari si mo-
uetur localiter motu recto ipsum mutat locum per se
et per accidens simul quia mutat locum secundum
formam et secundum materiam: si autem mouetur cir-
culariter ipsum mutat locum per se tantum: quoniam
loca illa differunt tantum secundum formam: non enim
differunt subo predicationis: cum. n. dicantur de eadē re
numero nec differunt subiecto inhesionis: quia omnia
illa loca sunt subiecta in eodem. ¶ Ex predictis se-
quitur primo secundum commentatorem quod celum se-
cundum se totum mouetur et secundum se totum quie-
scit: quia celum secundum se totum mouetur secundum
formam: scilicet ut est incipiens ab. a. vel. a. b. describē-
do diuersos circulos in terra: celum vero secundum se
totum quiescit secundum materiam: quia celum mate-
rialiter sumptum semper est in eodem situ: et semper equa-
liter distat a centro mundi. Et si queritur ex quo celus
secundum se totum mouetur: et secundum se totus quie-
scit: licet non eodem modo quod istorum est magis verum
et magis absolute accipiendum: respondetur quod magis
est verum et magis accipiendum celum moueri secun-
dum se totum quod quiescere secundum se totum: quia il-
lud quod est per se est magis verum et magis accipiendum
quod quod est per accidens: celum autem secundum se totum
mouetur per se: quia secundum se totum mouetur secun-
dum formam et secundum se totum quiescit per acci-
dens: quia secundum se totum quiescit secundum ma-
teriam et subiectum.

Secundo sequitur quod ce-
lum mu-
tat locum secundum formam et non secundum mate-
riam: quia continue variat circulos in terra et non va-
riat elementum terre: circuli enim descripti vel ymagi-
nati in terra sunt loca formalia celi: ipsum autem totus
elementum est locus materialis celi. Ideo cum dicitur
celum mutat locum secundum formam debet intelligi
quod celum secundum formam mutat locum secundum
formam: quoniam celum ut incipit ab. a. puncto est di-
uersum secundum formam a celo ut incipit ab alio pun-
cto: accipiat igitur in celo punctus. a. et in superficie
punctus. b. directe suppositus illi per lineam dyame-
traliter incidentem: et quia punctus. a. iam directe op-
ponitur puncto. b. et continue post erit oppositus dy-
amtraliter alteri et alteri puncto in superficie terre: et quod
libet punctus superficie terre constituit vnum locum
formalem celi. ideo celum secundum formam mutat
locum: quia celum secundum formam non est in vno
loco secundum formam: et immediate post hoc in alio
loco secundum formam et sic consequenter.

Tertio sequitur quod infinite partes
celi mutat locum
secundum formam et secundum materiam et infinite par-
tes celi non mutant locum nisi secundum formam: pa-
tet quoniam celum habet infinitas partes: quarum
quolibet est spherica et infinitas partes: quarum nul-
la est spherica videlicet sphericitate completa: quoadmo-
dum duo medietates celi diuise per lineas protractam
ab vno polo ad alium polum: et quatuor quarte ce-
li: et octo octauae: et sic in infinitum diuise per alias li-
neas: partes igitur celi spherice sphericitate completa
quia semper manent in eodem situ sicut totum celum
ille non mutant locum nisi secundum formam: alie au-
tem partes mutant locum secundum formam et secun-
dum materiam: quia sicut totus celi tota terra est locum ma-

terialis: ita medietatis celi medietas terre est locus ma-
terialis: et sic in infinitum: cum igitur partes celi non
spherice variant partes terre: quia illa pars celi que
nunc respicit partem dexteram terre respicit partem
sinistram: et que nunc mouetur super vnam medietate-
tem vel vnam quartam aut octauam: postea moue-
bitur super aliam medietatem aut super aliam quar-
tam vel super aliam octauam: igitur tales partes celi
non variant loca formalia describendo diuersos cir-
culos in superficie terre: sed etiam variant diuersa lo-
ca materialia videlicet diuersas partes elementi terre.

Quarto sequitur quod com-
mentatorem quod
si elementum terre simul cum alijs elementis circulari-
ter moueretur cum celo ipsum celum non moueretur
localiter: quia non motu recto neque motu circulari: om-
ne enim quod mouetur motu recto secundum eum va-
riat locum per se et per accidens tam secundum mate-
riam quam secundum formam: et quod mouetur cir-
culariter mouetur secundum formam et si non variat
secundum materiam: sed terra circulariter mota vna
cum ceteris elementis celum nullum haberet locum se-
cundum formam neque secundum materiam cum non
moueretur in aliqua superficie ambiente ipsum: neque
circa aliquam quiescentem superficiem describendo
diuersos circulos in ea: ubi tamen terra circulariter
moueretur aut motu contrario aut ad eundem termi-
num tardius tanquam celum: concederet commenta-
tor: celum moueri localiter: et idem concederet si ter-
ra simul moueretur cum celo et aliquod aliorum quie-
sceret aut moueretur motu contrario aut ad eundem
terminum et tanto tardius quanto celum posset secun-
dum formam suos circulos describere in elemento il-
lo. Item si omnia elementa simul mouerentur cum ce-
lo: concesso quod celum non moueretur localiter: ta-
men sphaere celestes mouerentur localiter: quia ex quo
non mouentur eodem motu sphaera inferior describit
circulus in concauo sphaere superioris et suprema sphae-
ra describit circulos in conuexo sphaere inferioris: si
tamen terra moueretur non posset ita bene cognosci
motus localis celi: sicut tamen ea quiescente: propterea
dicit philosophus secundum celi quod si celus mouere-
tur necesse est terram quiescere.

Quarto notandum secun-
dum
commentatorem commento eodem quod Zeno cum
vidit sphaeram non mutare locum per accidens estimauit
ipsum non mutare illum per se: ex quo dixit sphae-
ram quiescere. Auicenna vero quia non distinguit alie-
tatem que est in loco per se ab ea que est per accidens
scilicet alietatem que est secundum subiectum et non se-
cundum formam et concessit sphaeram moueri coactus
est appellare motu sphaere motum in loco unde mi-
tur sanare egrum per maius egrum. ¶ Ecce differen-
tia inter Zenonem Auicennam et Commentatorem:
nam Zeno considerans celum semper esse in eodem
situ et semper equaliter a terra credidit non mutare lo-
cum per se: sicut non mutabit locum per accidens: et
dixit celum quiescere et nullo modo moueri. Auicen-
na autem videns astrum mutare situs suos concessit
celum moueri: et quia non distinguit in locum per se
vel per accidens ex parte elementi terre circa que mo-
uetur dixit celum moueri non circa locum sed in lo-
co: non quidem superficiali sed situati. Commentator

Liber sextus.

autem dicitur celum moueri localiter: non quia mouetur in loco: sed quia mouetur circa locum quem dicitur terram distinguens de loco per se et secundum formam et de loco per accidens et secundum materiam ut dicitur unde arguit commentator contra Auenennam sic: si tuus aut est de predicamento relationis aut positionis si de predicamento relationis ad illum neque secundum illum est motus: quoniam relatio cum sit indiuisibilis subito acquiritur et ad illam non est motus sicut neque ad aliquod indiuisibile secundum philosophum quinto huius: sed de predicamento positionis. igitur Auenenna intendebat motum esse in positione per hoc quod corpus mouetur transiens de una positione in aliam: sed contra quod consequenter haberet dicere quod motus localis rectus est in positione: quod illud quod mouetur localiter motu recto transferretur de una positione in aliam. Sed mihi videtur quod celum mouetur localiter eo modo quo dicitur cometariorum: et etiam eo modo quo dicitur Auenenna: quod si deus annihilaret totum mundum per supernam speram: ad huc illa spera moueretur localiter: non quidem motu locali superficiali in quo videtur circa quod sed motu locali situationali: pars dextra celi efficeretur sinistra et e contra et pars orientalis vel meridionalis efficeretur occidentalis vel septentrionalis: et e contra quod non contingeret nisi in celo esset motus situationalis. Et ad rationem preteritorem dico quod talis situs secundum quem est motus celi non est de predicamento relationis neque positionis: sed de predicamento ubi secundum quem situm sit per se motus localis: celi igitur sicut non mutat locum materialem terre ita non mutat locum situationalem eius: partes autem celi non specie mutant locum situationalem celi sicut mutant locum materiale terre: partes autem specie commutabiliter se habent: sic totum celi ad virtutem loci et virtutem loci de esse immobilitatis ut alibi declarauimus quarto huius quare et.

Tex.
co. 86.

Stentis

autem huius. Istud est quartum capitulum huius sexti philosophi: in quo philosophus ostendit nullum motum esse infinitum preter motum circulare: postquam determinauit de finitate et infinitate motus statum et quod ac variationis mobilis immobilitas: motus est infinitus aut ex parte temporis vel spatii infiniti aut ex parte mobilis infiniti positionis vel negativae: non datur motus infinitus ex parte spatii infiniti aut mobilis infiniti positionis quod non contingit aliquod spatium aut corpus esse infinitum ut fuit probatum tertio huius: restat igitur videre verum motum sit dare infinitum ex parte temporis aut ex parte mobilis infiniti positionis et negativae cuius modi punctus qui dicitur infinitus negativae secundum philosophum tertio huius. Istud ergo capitulum diuiditur in duas partes: in quarum prima probatur nullum motum esse infinitum ex parte mobilis negativae infiniti probando nullum tale per se posse moueri: in secunda vero probatur nullum motum preter circulare posse esse infinitum ex parte temporis ostendendo quod dicitur tale necessarium terminari. (Mutatio autem). In prima parte philosophus ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: possibile est indiuisibile moueri per accidens. Secunda conclusio: impossibile est indiuisibile moueri per se.

scribi. (Per se autem non). Et declarat Aristoteles de quo indiuisibili loquatur philosophus loquitur de indiuisibili secundum quantitatem cuiusmodi est punctus: quia de indiuisibili secundum formam nullus dubitat quod tale potest per se moueri. minimum naturale cum sit corpus per se existens compositum ex materia et forma: Dimagis conclusioem arguit philosophus sicut impossibile est aliquid moueri per se nisi omnia que sunt in eo moueantur per accidens. sed in omnino quod mouetur per se est aliquod indiuisibile: igitur in omni eo quod mouetur per se aliquod indiuisibile mouetur per accidens: patet conclusio sequentia cum minor: quoniam nihil mouetur per se nisi quantum et in quolibet quanto sunt infinita indiuisibilia: virtus enim istorum est probatur et demonstratur in hoc libro: maior vero declaratur inductiue: nam aliquod dicitur esse in alio tripliciter aut sicut contentum in continente sicut aqua in vase et existens in nauis aut sicut pars in toto eo modo sicut digitus est in manu aut sicut accidens in subiecto eo modo quo albedo et dulcedo sunt in lacte: constat autem quod motus nauis mouetur sedens in nauis et motus hominis mouetur manus et digitus per accidens et motus lactis mouetur albedo et dulcedo per accidens: cum igitur in quolibet istorum sint indiuisibilia ut puncta linea et superficies tanquam accidentia in subiectis suis oportet hoc moueri per accidens: et per punctum est possibile indiuisibile moueri per accidens quod fuit probandum. Lege litteram. (Ostendit autem huius) que dicta sunt de possibilitate finitatis et infinitatis motus ac possibilitate eiusdem contra Zenonem dicimus quod parabile non contingit moueri nisi secundum accidens vel corpore motu aut magnitudine in qua est: sicut virtus erit quod in nauis mouetur a nauis motu aut pars totius motus supple aut accidens motu sui subiecti: imparabile autem dico quod est secundum quantitatem indiuisibilem ut punctus. Sed posset aliquis dicere ex quo sedens in nauis mouetur per accidens et pars totius mouetur per accidens et omnia accidentia in subiecto mouentur per accidens. Respondet philosophus quod non: quoniam sedens in nauis et accidentia sic mouentur per accidens quod non habent motum distinctum a motu totius subiecti vel continentis. pars autem sic mouetur per accidens quod habet motum distinctum a motu totius et cuiuslibet alterius partis ut est ostensum tractatu secundo huius sexti: et potest manifestari in motu celi: nam partes centrales videlicet iuxta polos tardius mouentur quam partes circumferentiales cum in equali tempore minorem lineam describant: idem etiam apparet in omni motu alio circulari. sed in motu recto non ita apparet distinctio motus partis a motu alterius partis et a motu totius: quoniam omnes partes equavelociter mouentur inter se et cum suo toto: non igitur mouetur indiuisibile per accidens eo modo quo pars mouetur. sed eo modo quo sedens in nauis qui non habet motum distinctum a motu nauis ita indiuisibilia non habent motum distinctum a motibus suorum subiectorum. Lege litteram. (Et namque) partium motus alij sunt secundum quod sunt motus partium et secundum quod sunt totius motus: videbit autem aliquis maxime differentiam in spera circulariter mota: non enim eadem erit velocitas eorum partium que iuxta centrum sunt et que extra centrum: et quod totius sint non unus tamen ex parte motu. Sicut igitur dicitur: sic quod dicitur pergit

Philosophorum.

moueri imparibile sint nauis sedens naue eunte.

Notandum primo fm comentato-
rem comento. 86. q. po-
test aliquis dicere q. h. nō inuenitur nisi in motu circu-
lari: in recto vō motus partium sunt equales: et sit mo-
tus totius in eo est equalis motui partium: sed forte di-
cetur in hoc q. ptes sperere videtur moueri magis per
se q. illud q. mouetur recte: cū spera videtur permanere
fm totū et moueri fm ptes: sed non est vez vt decla-
ratum est: sed fm totū mouetur. Dubium qd mouet co-
mentator est istud: cū nō appareat difformitas in mo-
tibus partium mobilis nisi in motu circulari: q. in
motu recto oēs ptes equeuolociter mouentur: per se: et
cum toto. posset aliquis credere q. h. est differentia inter
motū rectū et motū circularē: qm mobile motū: in motu
recto mouetur per se: et ptes mouentur per accidēs: mo-
bile vō circulariter motū mouetur per accidēs et par-
tes mouentur per se.

Contra ista rationē dicit comentator q. il-
lud nō est vez q. corpu circularē
mouetur per accidēs: et ptes per se: q. ostensum est in
alio capitulo corpus celeste fm se totū mouetur p se:
quia mouet fm formā: et mutat locū fm formam.
Secundo notādū fm comentatorē eodē comento:
q. Aristo. intendit cōgregare hic duo: quoz vnum est
notificare: q. motus partium per motū totius nō est p
accidēs pure: neq. p se principaliter: ptes enī nō mo-
uentur p se: quia mouentur in moto in quo cōueniūt cū
accidētibz et formis que nō sunt inata moueri per se.
Distinctio quā intendit comentator est ista: eorum
que mouentur: quedā mouentur nū per se: quedā tātum
per accidēs: ea enī que mouentur nō in alio moto mo-
uentur tantū per se vt ea que sūt actu p se existētia: ea
vō que tū mouentur ad motū alterius et nullū in se ha-
bēt motū mouentur tātum per accidēs vt accidētia et for-
me: sed illa que mouentur in alio: et cū hoc habēt ppter
motum illa mouentur partim per se et partim p accidēs
vt ptes quantitatu: p se autē mouentur inquantū hnt
motū ppter distictiōē a motu totius et a motibz alia-
rum per se: et in hoc cōueniūt cū motis in actu p se exi-
stētibz. per accidēs vō dicuntur moueri inquantū mo-
uentur in alio: et ad motū totius: et sic cōueniūt cū ac-
cidētibz et formis que mouentur per accidēs tantū.

Dubitat vtrū plus loquit de om-
ni motu an tū de motu lo-
cali cum dicit indiuisibile moueri p accidēs. Respōde-
tur q. loquit solū de motu locali: q. nō de motu loca-
li difformi quo ad ptes subiecti cuiusmo di est motus
circularis: quia celū mouetur circulariter fm se totū:
et tamen pūta polaria mundi nullo mō mouentur per
accidēs: et idē dicitur de oī corpore circulariter moto:
q. eius centruz nō mouet per se neq. p accidēs: cū nō
per se neq. p accidēs aliquā lineā circularē describat:
aliter nō esset centrum: vbi tamen fieret mēto de alijs
motibus potest cōcedi indiuisibilia alterari p accidēs
vz calefieri et frighieri dealbari et denigrari: siue fuerint
pūta siue lineā aut superficies: nō tamen possūt pūta
augeri vel diminui p accidēs: et lineę per accidēs dicū-
tur per accidēs augeri vel diminui: nō tamen p proprie
p rarefactionē et condensationē. (Per se autē). Secūda
cōclusio impossibile est indiuisibile moueri p se. Istam
conclusionem philosophus quadrupliciter probat: et
primo sic: si indiuisibile mouetur per se: aut igitur ouz
mouetur est totaliter in termino a quo: aut totaliter in

termino ad quē: aut partim in termino a quo aut par-
tim in termino ad quē. nō potest dici q. sit totaliter in
termino ad quem: q. in termino ad quem nō est moue-
ri sed mutatum esse: nō etiam potest dici q. sit partim in
termino a quo et partim in termino ad quem: quia in-
diuisibile non habet partes: opz igitur dicere q. indiu-
sibile dum mouet est totaliter in termino a quo: sed il-
lud q. fm se totū est in termino a quo quiescit: ergo in
diuisibile mouetur simul et quiescit q. est impossibile.
Istud argumentū ponit philosophus in terminis
dicēs: ponatur igitur q. indiuisibile moueatur ex. a. b.
a quo in. b. c. ad quē terminum in tempore. d. siue mo-
tus fiat ad vbi siue ad formā: siue fm esse et nō eē: ita
q. semper erit eadem ratio siue mobile moueatur de
magnitudine in magnitudinem siue de forma in for-
mam siue de contradictio in contradictio: quē-
ro igitur vtrū indiuisibile dū mouetur sit fm se totū
in. a. b. aut in. b. c. aut partim in vno et partim in alio:
nō quidem fm se totū est in. b. c. quia tunc non mo-
uetur sed est mutatum cū sit in fine motus: nō etia est
partim in vno et partim in alio: quia tunc imparibile
haberet partes: oportet q. secundum se totum sit in. a.
b. quo concessio: sequitur illud indiuisibile simul mo-
uetur et quiescere ex quo illud quiescit quod est fm se to-
tum in termino a quo. Le. li. (Per se autem non con-
tingit indiuisibile simul moueri: mouetur ergo ex. a. b.
in. b. c. siue ex magnitudine in magnitudinem quo ad
motum localem siue ex specie in speciem). id est ex for-
ma in formam quo ad motum in quantitate et in quali-
tate siue fm contradictionem quo ad motum in sub-
stantia que est generatio vel corruptio: tempus autem
sit in quo primo mutatur in quo est. d. ergo necesse est
ipsum fm q. mutatur tempus aut in. a. b. esse aut in. b.
c. fm se totum: aut aliquod huius in hoc: aut vō in al-
tero aut partim in hoc aut partim in alio: omne enim
q. mutatur sic se habet: in vtroq. quidem igitur termi-
norum non erit aliquid ipsius: partibile enim vtrūq. eē
aut vō non in. b. mutatum enim erit in termino ad quē
concessum est autem mutari indiuisibile: relinquit igitur
ipsum in. a. b. esse fm tempus q. mutatur: quiescet
ergo in eodem: igitur esse per tempus quoddā quiesce-
re: et quare non contingit imparibile moueri neq. om-
nino mutari.

Notandum q. ista ratio est satis ex-
pressā in motu locali: et
in motu ad quantitatem et in motu ad qualitatez vbi
alteratio sit ab extrinseco per partem post partem: sed
vbi alteratio fieret ab extrinseco simul vtrū illuminā-
tione medij aut ab intrinseco sicut in reductione a quo
ad frigiditatem non videtur argumentum procedere:
quia dicitur indiuisibile non esse dum mouetur altera-
tū partim in termino a quo et partim in termino ad
quem partibilitate extensius: sed tantum intensius.
Item videtur q. argumentum non procedat in muta-
tione secundum contradictionem diceretur q. est secun-
dum totum in termino a quo: ex quo non sequitur
ipsum quiescere in termino illo: quia tunc non esset de
to quod mutaretur de non esse ad esse. Ad primū
dicitur quod philosophus presupponit nullam for-
mam habere partes intensius nisi in subiecto quan-
to: quia aliter caliditas summa non posset agere in fri-
giditatem remissam: neq. albedo summa posset im-
mutare visum: ideo oē q. alteratur est diuisibile: et q.
oē q. alterat ab intrinseco pot. alterari ab extrinseco

Tex.
cō. 87.

Tex.
cō. 8.

Liber sextus.

ideo Aristoteli intendit argumētū istud fieri de eo q̄ ab
extrinseco alterat q̄ necessario paribilibus mouet p̄
uilitate extrinseca. Ad secundū dicitur q̄ Aristoteli nō
loquitur hic de mutatione indiuisibili que est mutatio
per accidēs: sed de mutatione diuisibili q̄ est mutatio p̄
seis Aristoteles ad hoc declarādū q̄ de tali mutatione
loquit nō accipit indiuisibilitē terminos sed diuisibilitē
ter per. a. b. c. nō etiā accipit mensurā indiuisibilem
sed diuisibilem v. d. tēpus: cū phis dicit hāc rationē
procedere in mutatione que est p̄m contradictionē lo
quitur iuxta modū Zenonis dī. oēs motus de forma in
formā esse mutationē de contradictionē in contradictionē
nem: quo cōcesso argumētus semp̄ procedet: qm̄ nō di
citur indiuisibilitē moueri neq̄ aliqd aliud si indiuisi
bilitē trāsmutat de nō esse ad ēē: si igitur mouet opz
illud esse in termino a quo: q̄ mobile in termino a quo
nō mouetur: igitur idē simul mouet et nō mouetur et.
(Soluti enim). Secūdo arguit phis ad cōclusionē in
ferendo ex cōtradictō illi magnitudinē cōponi ex
p̄ctis tēpus ex instantibus et motū ex mutatis esse que
oīa sūt repro bata tractatū p̄io huius sexti: et ista se
quātur arguitur: nā spātū p̄ quod mouet mobile de
bet esse p̄portionatū mobili sic q̄ illi spatio se cōmen
suret successiue: hoc autē esse nō posset nisi ipm̄ mobile
p̄m totū vel p̄m partē indiuisibilem p̄m partē nō potest
reddere totū spātū: igitur p̄m seipsū aliquoties sumptū
reddidit spātū supra q̄ mouet: q̄ ēē nō posset nisi spātū
ipm̄ cōponeret ex indiuisibilibus: sed si spātū cōponi
tur ex indiuisibilibus: qz cōtinuitas motus est ex
cōtinuitate magnitudinis et cōtinuitas temporis ex cō
tinuitate motus ita q̄ seinuicē cōdiuiduntur magnitu
do motus et tempus: sic q̄ quilibet partē magnitudi
nis cōrespondeat aliqua pars motus et tēporis: et cō
tradiō nō poterit magnitudo cōponi ex punctis: quin
motus cōponatur ex mutatis et tēpus ex instantibus.
L. e. li. (Soluti enim) si esset ip̄ius indiuisibilis motus si tē
pus esset ex ip̄is nūc in quibus ēē motus hoc est sal
lum: semper enim in ip̄o nunc est motū esse et mutari
quare moueri quidē nequaquā est in ip̄o nunc: motum
autē semper est in ip̄o nunc: hoc autē q̄ impossibile sit: v. d.
q̄ moueri sit in ip̄o nunc ostensum est prius: neq̄
enim ex ip̄is nūc tempus nec linea ex ip̄is punctis
neq̄ motus ex momentis est: nihil enī aliud facit hoc
dicens v. d. indiuisibile moueri per se quā aut motum ex
indiuisibilibus sicut si tēpus ex ip̄is nunc autem ma
gnitudinem ex punctis.

Notandum p̄m cōmentatorē cōm
mento. 88. q̄ ex hoc se
queretur vt motus semp̄ transferret de instanti ad in
stans et de magnitudine indiuisibili ad magnitudinē
indiuisibilem: motus enī tunc indiuisibilis esset si esset in ma
gnitudine indiuisibili et in tēpoze indiuisibili et ēē mo
tus cōpositus ex finibus motū idē ex mutatis ēē.
Et si aliquis vellet arguere q̄ indiuisibile nō pōt mo
ueri per accidēs: quia tunc trāssetur de instanti ad instās
et de magnitudine indiuisibili ad magnitudinem indi
uisibilem: qz cōmensuraret se spatio et motus tēpozi. Re
sponderetur negādo cōsequentiā vnde si indiuisibile mo
ueretur p̄ se ipm̄ cōextēderet spatio et mensuraret se ei:
nō autē si mouet per accidēs: et si moueret per se ime
diatē trāssetur de indiuisibili ad indiuisibilem in tē
poze q̄ in magnitudine q̄ nō contingit si mouetur per

accidēs: anima enī ex quo est in loco per accidēs p̄m
phum quarto huius nō opz q̄ cōmensuraret se loco cū
locus sit equalis locato per Aristoteli. ibidē. (Amplius Tex.
autem). Tercio arguit phis ad eandē cōclusionē sic: cō. 89.
omne q̄ mouetur per se anteq̄ pertranseat spātū ma
ius pertranseat spātū minus vel equale: si igitur indiui
sibile mo: per se igitur anteq̄ pertranseat spātū mai: pertranseat
spātū minus vel egle q̄ est impossibile: pro vtrāq̄ enī p̄
te non pertranseat spātū motus: quia nihil est minus
in diuisibilibus neq̄ pertranseat spātū equale: quia cū li
nea super quā sit motus localis componatur ex spa
tijs equalibus mobilis per se sequitur lineāz compo
ni ex indiuisibilibus: illud enim q̄ per se mouetur per
transeat spātū immediata equalia sibi: si igitur indiui
sibile per se mouetur oportet q̄ pertranseat indiuisibi
lia immediata q̄ esse non potest nisi linea compo
natur ex indiuisibilibus. L. e. li. (Amplius autē). Ex his
manifestum q̄ neq̄ punctū nec aliud indiuisibile nul
lum contingit moueri: omne enim q̄ mouetur impos
sibile est prius maius moueri ip̄ius. i. maius spātū
pertranseat se ip̄so quā aut equale aut minus: si igitur h
est vnum manifestum qz et punctum minus aut equa
le mouebitur idē pertranseat p̄m: quoniam in
diuisibile est minus moueri. i. pertranseat prius equa
le: ergo ip̄i pertranseat indiuisibile: quare erit linea
ex punctis: semper enim per equalem motum omnes
idē totam lineam punctum mensurabit. Si autē hoc
impossibile est q̄ linea ex punctis componatur et mo
ueri indiuisibile impossibile est.

Notandum p̄mo p̄m cōmentatorē
cōmento. 89. q̄ Auepebe
nō bene dixit fingit enim q̄ diuisibilitas quā negauit
a moto et alia a diuisibilitate quā dedit hic motui et q̄
diuisibilitas illa q̄ illic declarauit ē diuisibilitas cō
tinua p̄m id et quo et p̄m id ad quod: et iam determina
mus hoc superius vt patuit primo capitulo secūdi tra
ctatus huius sexti. Aristotelis posuit omne q̄ mutat
esse diuisibile probans illud per hoc omne q̄ muta
tur partim est in termino a quo et partim est in termi
no ad quē: vbi dixit Auepebe q̄ Aristoteles ibi nō
est locus de diuisibilitate extrinseca p̄ accidēs: et q̄ hic lo
quitur de diuisibilitate mobilis per partes suas: cōm
mentator autem reprobaui eum dī. q̄ philosophus
sicut hic locus ē de diuisibilitate mobilis. Sed ē dif
ficultas in quo igitur differt hic determinatio a priori
Respondetur q̄ ibi probauit: solum diuisibilitatē mo
bilis per comparationē ad terminos motus: hic autē
ad terminos motus: et p̄ comparationē ad spātū et p̄
cōparationē ad tēpus ita q̄ ibi locus est in generali
hic autem in speciali.

Secundo notā dum p̄m cōmentatorē cō
dem cōmento q̄ si indiuisibile
posset per se moueri contingeret questio Zenonis: nā
si motum esset indiuisibile et moueretur per indiuisibi
lia. scilicet per puncta et puncta in linea sunt infinita ne
cessario sequitur nunq̄ motum peruenire ad finē spa
tijs: et ista cōsecutio est alio modo ab eo quo vtitur ea
Zeno. Et intendit cōmentator q̄ si linea componi
tur ex indiuisibilibus: sequitur mobile nunq̄ posse per
uenire ad finem illius: non quidem eo modo quo ar
guebat Zeno. quia oportet infinita pertranseat scilicet
medietatem totius: et medietatem medietatis: et sic in in
finitum: sed alio modo: quoniam si linea componitur ex

Philosophorum.

Tex.
60.90.

indivisibilibus et in qualibet linea sunt infinita indivisibilia: igitur linea est infinita: patet consequentia: quia componitur ex infinitis partibus equalibus non communicantibus: sed non contingit pervenire ad finem spatii infiniti: igitur quacumque linea data non contingit pervenire ad finem illius. (Amplius autem). Quarto arguit philosophus ad eandem conclusionem: premit tens tres suppositiones: quarum prima est ista: omne quod movetur movetur in tempore: patet: quia omne quod movetur movetur in tempore vel in instanti: sed in instanti nihil movetur ut probatur in hoc sexto: igitur omne quod movetur movetur in tempore. ¶ Secunda suppositio: quodlibet tempus est divisibile: ista suppositio etiam est probata in hoc sexto ex eo quod primum tempus componitur ex instantibus. ¶ Tertia suppositio: si aliquid quod mobile movetur tantum corpus quantum est illud mobile in minori tempore potest moveri: patet: quoniam si aliquid mobile movetur ipsum movetur in aliquo tempore per primam suppositionem: et omne quod movetur in aliquo tempore potest moveri in minori tempore: cum omne tempus sit divisibile per secundam suppositionem: igitur per idem tantum corpus quantum est illud potest moveri in minori tempore ita quod si a mobile potest moveri in hora. b. mobile tantum quantum est illud potest moveri in medietate hore. Le. li. Amplius si pro quia omne quod movetur in tempore movetur cum probatur sit in ipso nunc nihil movetur: ista est prima suppositio cui succedit secunda: omne autem tempus divisibile est: ex quibus sequitur tertia: videri videtur aliquod tempus minus quolibet eorum quod movetur in quo movetur tantum corpus quantum est ipsum motus: hoc quidem enim erit tempus in quo movetur mobile si aliquid huiusmodi movetur: propter id quod movetur esse in tempore: tempus autem omne divisibile est ostensum est prius. ¶ Istis suppositionibus premis arguit philosophus sic: si aliquid mobile movetur tantum corpus quantum est illud potest moveri in minori tempore per suppositionem tertiam: igitur si aliquid mobile movetur minus illo potest moveri in minori tempore: patet consequentia: quia si tantum corpus quantum est mobile potest moveri in minori tempore a fortiori minus illo potest moveri in minori tempore: patet consequentia: quia maiori tempore correspondet maius mobile et minori tempore minus: tunc arguitur sic: si aliquid mobile movetur minus eo potest moveri in minori tempore: igitur si indivisibile movetur minus illo in minori tempore potest moveri: sed consequens est indivisibile: quare tunc indivisibile divideretur in aliquod minus sicut tempus dividitur in tempore quod est impossibile. Le. li. (Si igitur punctum movetur: sed impossibile est: in minori enim tempore necesse est minus mobile moveri: quare erit divisibile indivisibile in minus sicut et tempus in tempus. ¶ Ex predictis inferit Aristoteles quod non potest indivisibile moveri per se nisi sit motus in ipso nunc: et nisi sit possibile aliquid moveri in instanti: quoniam eiusdem rationis est movere in instanti et mobile aliquid indivisibile per se moveri: quia ut dictum est si indivisibile per se moveretur spatium componeretur ex punctis: et tempus ex instantibus et motus ex mutatis: et igitur mutatus esset in instanti: sed mutatus esse esset motus: quare esset pars motus: igitur motus esset in instanti. Le. li. (Solutio. n. movebitur spatiale et indivisibile si erit in ipso nunc possibile moveri aubomo: et unde autem

rationis est in tempore nunc moveri et indivisibile). i. indivisibile aliquid moveri.

Notandum quod omnes rationes probantes indivisibile non posse per se moveri possunt fieri ad probandum indivisibile non posse moveri per accidens: et consequenter quod nullo modo potest moveri: quoniam si indivisibile aliquid quo movetur aut igitur est totaliter in termino a quo aut totaliter in termino ad quem aut partim in termino a quo aut partim in termino ad quem. Item si indivisibile potest moveri: igitur potest se commensurare spatio. Item si potest moveri: igitur potest pertransire prius spatium minus se vel equale quod minus. Item si potest moveri: igitur in minori tempore minus illo potest moveri. Et patet quod iste consequentie solum tenent gratia materie: si enim tenerent gratia forme sola inconvenientia que adducta concessio indivisibili moveri per se possent adduci contra primam conclusionem afferentem indivisibile posse moveri per accidens: unde quod mobile per se necessario debet esse quantum: ideo oportet quod primum sit et terminus a quo et partim in termino ad quem: et commensuratur se spatio: et prius pertransit spatium minus vel equale quod spatium maius: et quod si moveatur in tempore aliquid minus eo moveatur in minori tempore. s. quo ad pertransitionem aliquid: si igitur in spatio: quocumque enim signo accepto in spatio semper pars prius illud signum pertransit quod totum mobile: et maxime in mobili vniuersum motu quo ad subiectum quia forte difformiter motu quo ad partes subiecti illud non esset verum exemplificando de sperico motu punctatiter in plano.

Sed dubitatur ostendendo quod indivisibile non potest per se moveri quia potest per se quiescere quod declaratur de centro rote figuli: illud enim centrum quiescit et non per accidens: igitur per se patet consequentia cum minori: quia non quiescit ad quietem alterius: et maior apparet ex eo quia illud centrum non movetur et est apud natum moveri. scilicet motu recto. Respondetur quod ista ratio solum probat centrum illius rote quiescere quiete opposita motui recto: et hoc conceditur: et consequenter quod quiescit per accidens ad quietem totius: nam totum licet moveatur circulariter tamen quiescit quiete opposita motui recto.

Contra ea que dicta sunt Gregorius de arimino secundo scilicet quod indivisibile non movetur nec quiescit per se vel per accidens: probans ex intentione puncta et alia indivisibilia situm habentia in continuo nullo modo posse esse et primo sic: si in a. linea sunt puncta indivisibilia: aut igitur preter omnia puncta. a. est aliqua entitas in a. aut non: si non igitur. a. constat precise ex punctis cuius oppositum est demonstratum in hoc sexto: si sic igitur in a. est aliqua entitas que nec est punctus nec includens punctum: alioquin preter omnia puncta daretur punctus quod est impossibile. Secundo ponat quod de ostendat omnia puncta. a. et precise illa que posita: et admissio: quero utrum remanet aliqua entitas. a. aut nulla: si igitur nulla: igitur. a. conebatur ex punctis: si aliquid aut igitur illa est indivisibilis aut non: si est indivisibilis et non nisi per punctum: igitur remanet aliquis punctus quod est contra casum: si non est indivisibilis illa non videtur esse aliud quam punctus: et sic iterum remanet aliquis punctus quod est contra casum. Tertio pono quod ma

Liber sextus

gnitudo supponat magnitudinē b. sibi equali: et deinde pseruet deus oia pūta. a. nullā aliā entitatē cōseruādo: et sū pūctū in suū alio statuēdo. et qro virū illa pūta occupet totā magnitudinē b. sicut prius occupabat totā magnitudō a. aut aliqūe ptes b. remanēt vacue. si pūmū igit pūta sūt imēdita. b. cui⁹ oppositūz demonstrat in hoc. 6. si scdm igit illas ptes a. prius occupabāt que nō icludēbāt aliqūe pūctū: s; qlibet pars lineē est lineā: igit aliqua ē lineā que nō icludit aliqūe pūctū. ¶ Quarto si eēt puncta idiuisibilia hoc esset id vt terminaret cōtinuū et daret illi esse finitū: et p pns si ab aliqūe lineā pūta extrinsecā tollerent nullo alio ablato illa lineā esset infinita extrinsecā: qz nō haberet principii neqz finē. ¶ Itē dato illo sequit q i mobile dat pūmū motū: et pnter pūmū ptransitū in spacio et pūmū mēsurās in tpe quoqz opposita demonstrant a pbo in hoc. 6. di. q nō ptingit dare pūmū in tpe: neqz in spacio: neqz in mobili: et q illud sequat manifestum est: qz daret pūctus terminās mobile pnter pūctū ptransiens qdūqz signū in spacio q ipsū mobile vel aliqua ps eius: et pnter spaciū ptransiēdi prius pūct⁹ eēt pūmū ptransitū: et qz oē ptransitū eēt mēsuratū infīnitū nēcio dabitur in tpe pūmū mēsurās: alias rōnes facit que solute sunt ante oī arguēbāt idiuisibilia eēt imēdita in cōtinuo. ¶ Ad pūmū dicē. in a. sunt infinita quoqz nullū est aliqūd pūct⁹: v; infinite ptes a. et cū pcludit q i. a. est aliqūd q nec est pūctus nec icludēs pūctū. negat pūa. qz l; pūta nō sūt partes lineē tū icludunt i pti bus lineatāqz intrinseca illis in primo mō dicēdi per se: sicut. n. vnitas icludit in numero nō obstat q vnitas nō sit numero nec pars numeritā: pūct⁹ icludit in lineā: nō obstat q pūct⁹ nō sit lineā neqz ps lineē. ¶ Ad scdū dicē q ille casus nō est potis. sicut. n. nō ē pole q deus destruet oīē vnitatē remanētē numero aut oēs nāsz remanētē fymitate: ita est ipole q destruat oīa pūta lineē remanētē lineā: aut aliqua pte eius: qm sicut numerus icludit essentiaī vnitatē et fymitas nāsz: ita lineā et quilibet pars lineē icludit eēntialiter pūctū. ¶ Et admissio casu dico q remanēt infinite partes a. quarū qlibet est diuisibilis: nō tū actu diuiditur neqz vna est extra aliā ppter carētiā pūctoz. sicut enī mā prima absoluta a quātitate eēt diuisibilis in infinitas partes: nō tū haberet partē extra partē. ppter defectū quātitatis: ita in casu isto oēs partes a. essent inuicem multiplicatē: et nō eēt vna pars extra aliā ppter defectū pūctoz. ¶ Ad tertium admissio illo casu: dico q illa pūta nūc occupat: qz occupatio sit⁹ aut loci ē rōne quātitatis et magnitudinis p Aristō. 4. bui⁹: non etiāz aliqūe partes b. remanēt vacue: qz ad omne punctum b. sunt multiplicata oia puncta a. et si aliquis poneret oia illa pūta manere absqz multiplicatē: et paribus lineē nō admittēt casus: qz nō iplicat ptradictio nem. ex illo. n. casu qlibet vni pūctū eēt extra alium: qz nō cōtingit absqz quātitate media. ¶ Ad quartū cōcedo q id ponunt pūta vt termināt lineā et dēt illi eē finitū et in casu illo dicē q illa lineā esset infinita extrinsecā nō posset sic q excederet oīē lineā finitā: s; negatiue qz nō haberet principii nec finem. ¶ Itē cōcedo q tam in mobili q in spacio q i tpe est dare pūmū: neqz hoc ptradicit determinationi Aristō. qz nō loquit de pūo in numero idiuisibiliū: sed de primo in numero partium: ita q datur pūmū idiuisibile motū et pūmū idiuisibile perrāsiū in aliquo spacio: et pūmū mēsurans idiuisibile in tempore: sed non datur prima ps

mobilis: neqz spaciū: neqz tempore quare et.

ista. Nulla mutatio ad formāz est duratione infinita. Scda conclusio. nullus motus localis altius a motu circulari est duratione infinit⁹ ibi. (Locī autē mutatio.) Tertia conclusio. possibile est motū aggregatū eē duratione infinita ibi. (S; si sic.) ¶ Prima conclusio arguit pbus sic. nulla mutatio terminata est duratiōe infinita: sed oīs mutatio ad formā est terminata: igit nulla mutatio ad formā est infinita. 13. pūa cū maior. qz oppositū iplicat pditionē. et minor declarat inductiue in oibus mutatiōibus ad formā que sunt in pdicamēto substantie qualitatē et quātitatē: enī in pdicamēto substantie oīs mutatio est generatio vel corruptio. cōstat autem quālibz talē terminari duob⁹ terminis: v; duob⁹ ptradictoriz que sūt eē et nō eē seu affirmatio et negatio cū oīs generatio sit de nō eē ad eē: et oīs corruptio de esse ad nō esse. ¶ Itē oīs motus de pdicamēto qualitatē dicē alteratio. cōstat autē oīē alterationē esse terminatā: v; ptransiē. cū oīs alteratio sit de ptransiē in ptransiē: calefactio. n. est de frigido i calidū: et frige factio de calido in frigidū: albefactio de nigro in albū: et denigratio de albo in nigrū: et sic de alijs suo mō. cōstat autē calidū et frigidū inuicē cōtrariari et terminare calefactionē et frige factiōē. sūmtr albū et nigrū sunt ptransiē et termināt de albe factiōē et denigratiōē. Lōsimilis terminatio apparet in pdicamēto quātitatē i quo sūt augmentatio et diminutio: quib⁹ istoqz motū est de cōtrario in cōtrariū: o; de quātitate minorē in quātitatez maiorēz vel eōtrā: igit quilibet istoqz motū terminatur ptransiē: igit nullus eoz est duratiōe infinitus. L. e. li. Mutatio autē nō est: neqz vna infinita pū duratio nem. oīs enī mutatio ex quodā in quiddā: et que est in ptradictiōe. i. in suba et in ptransiē. s. in quātitate et qualitate quare eoz que sunt pū ptradictiōe: affirmatio et negatio est terminus est vt gnationis quidem esse corruptiōis: aut nō esse termin⁹ est. Eoz autē que sunt in cōtrarijs terminū sunt ipsa cōtraria hēni vltima sunt mutatiōis que est de cōtrario in cōtrariū: qre et alteratiōis oīs sunt aliqui termini (ex cōtrarijs enī quibusdā est alteratio qdūqz sit illa. S; aut augmēt et decremēt) sūt aliqui termini: augmēt qdē terminus est qui est pū propria naturā pfecte magnitudinis decremēt aut motus est (que est ab hac) perfecta magnitudine (remotio.)

Notandum primo pū cōmētatoz cōmētō. 91. q Aristō. itē dicit per cōtraria opposita que inueniunt in alteratione que dicunt principaliter cōtraria et propria: et que inueniuntur i augmento et diminutione. magnū et parū. Duas distinctiones intēdit cōmētatoz: quāz prima est cōtrarioz qdāz sunt principaliter cōtraria: et qdāz min⁹ principaliter cōtraria. principaliter sunt illa que sub eoz

Utano autem Tex. nō ē cō. 91.

Ista est scda pars capi tult in qua pbus demōstrat nullāz mutatiōez pter circularē eē duratiōe infinita. postqz p bavit nullū motū eē finitūz ex parte mobilis infiniti negatiue sūpti i qua ponit tres conclusio nes: quarum prima est

Philosophicum.

genere maxime distat ut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo. contraria min⁹ principaliter sunt illa que sub eodem genere maxime distat ut albedo et paledo, nigredo et viredo. ¶ Secunda distinctio. contraria quodammodo proprie et quodammodo improprie contrariantur. illa proprie contrariantur que opponuntur in esse absoluto ut exemplificatum est. illa sunt contraria improprie que inuicem opponuntur in esse respectivo ut magnus vel parvus. nihil enim est simul calidum vel frigidum: neque album et nigrum: neque album et palidum. ideo talia proprie contrariantur: sed quod aliquid simul est magnus et parvus: id non respectu eiusdem: sed diversorum: id est magnus et parvus sunt inuicem improprie contraria. loquitur ergo philosophus hic de omnibus contrariis: siue sint contraria principaliter siue non principaliter siue proprie siue improprie. alteratio enim est motus inter contraria principaliter et proprie. sed augmentatio et diminutio sunt motus inter contraria improprie. scilicet inter magnus et parvus.

Sed dubitatur quoniam motus specificatur a termino ad quem fit philosophus. et huius et magnus et parvus sunt contraria in relatione per Aristotelem in predicamentis: igit augmentatio diminutio sunt motus de predicamento relationis: et non de predicamento quantitatis cuius oppositum determinat. scilicet huius. ¶ Respondetur quod augmentatio et diminutio non sunt in magnus et parvus ratione magnitudinis et paruitatis que sunt respectus: sed ratione quantitatis successive acquisitarum per motum vel includit respectum magnitudinis et paruitatis. quolibet enim mensura formaliter accepta includit quantitatem continuam vel discretam et respectum commensurationis ut tempus: numerus et vltra: et tamen nihil mensurat respectum commensurationis: sed tamen in quantitate continua vel discreta non quidem simpliciter superius: sed vel includit respectum illius: ita augmentatio et diminutio sunt formaliter in magnus et parvus diversarum rationum: non tamen sunt formaliter in magnitudines et paruitates: sed sunt formaliter in quantitate tamen vel includit respectum magnitudinis et paruitatis: sicut igit motus non mensurat tempore ratione numerationis aie: neque parvus vltra ratione commensurationis respectu: sed tamen ratione quantitatis ut tamen includit respectum commensurationis: ita augmentatio vel diminutio non dicitur motus ratione magnitudinis vel paruitatis: sed tamen ratione quantitatis ut tamen includit respectum illum.

Secundo notandum est quod commetator eodem modo commetatur quod commetatur in natura le habet quantitate in initio generationis et in fine: et ista quantitates habet extrema et media. verbi gratia. quoniam quantitates embzionum sunt terminatae. scilicet minimi embzionis et maximus. vnde impossibile est augeri in infinitum ac diminui. nam si transierit quantitate naturam in diminutione et additione statim corrumpetur ens. actio enim cuiuslibet entis perficitur per suam quantitate et qualitate terminata: sicut est dispositio in entibus artificialibus. ¶ Prima propositio commentum est ista. cuiuslibet generabilis naturalis alia est quantitas in principio et alia in fine. ista propositio est duplex. propter minimam naturam que subito generantur sicut est minimum aque: et minimum aeris. talia enim non habent aliam quantitate in principio et aliam in fine: ex quo non successive fiunt. Et ideo dicitur quod duplex est generabilis: vix completa et incompleta. completa est illud quod terminatur tota actione agentis. incompleta autem quod non terminatur: sed ex ordine nature potentiale ad ulteriorem perfectionem agentis. non ergo loquitur hic commentator de omni generabili: sed tamen de generabili completa quod habet rationem finis: non autem de generabili incompleta quod habet rationem eius quod est ad finem. constat autem omnia minima naturalia que generantur et corrumpuntur esse generabilia incompleta et ordinata ad finem completionis: et de talibus non interdu commetatur quod habet alias quantitates in principio et aliam in fine: sed de completis generabilibus est verum cum sunt maiora in fine generationis quam in principio: et plura minima habeant in fine quam in principio. ¶ Secunda propositio. cuiuslibet generabilis naturalis quantitas habet extrema et media. ista propositio est manifesta: quoniam cuiuslibet generabilis naturalis semper intelligendo completum datur primum et ultimum minimum nature: et iter ista dantur alia minima naturalia: quod nullum generabile completum constat tamen ex vno vel duobus aut tribus minimis tamen: sed pluribus necessario. ¶ Tercia propositio. tale terminatur per maximum vel minimum: quod tam in homine quam in embzione datur maximum et minimum quod quidem dicitur non est intelligendum quod est dare hominem vel embzionem quo non potest dari minor: et quod est dare hominem vel embzionem quo non potest dari maior: quoniam tunc posset dari infinitas hominis et embzionis quod est impossibile. et per primum. quod quocumque tali dato ipsius posset incipere minutum vel maius dari. interdu igit commetatur hic loquitur cum primo celi. cum dicit potentia actus terminari per maximum et passivum per minimum quod est intelligendum affirmatiue et inclusiue: sed negatiue et exclusiue quantitas hominis et embzionis terminatur per maximum negatiue et exclusiue: quod est dare aliquam quantitate sub qua non potest esse homo: et sub qualibet minore vel tanta circa certam potest esse homo. terminatur etiam quantitas hominis et embzionis per minimum negatiue et exclusiue: quod est dare aliquam quantitate sub qua non potest esse homo. propter suam paruitatem: sed sub qualibet maiore infra certam potest esse homo: et ita de embzione similiter dicatur. ¶ Tercia propositio. quodlibet generabile naturale statim corrumpitur si transierit terminum sue quantitatis in magnitudine et paruitate perponendo quod a. b. sunt termini totius latitudinis quantitatis sub qua potest esse homo: sic quod a. sit minima quantitas sub qua non potest esse homo ratione sue magnitudinis: et b. sit maxima quantitas sub qua non potest esse homo ratione sue paruitatis. c. autem sit quantitas inter media: et patet quod homo non potest esse sub a. neque sub b. sed bene sub c. ideo non solum si transierit a. vel b. corrumpitur homo: imo si attingeret aliquod illorum inclusiue statim corrumpitur. Et si arguatur sic. a. est minima quantitas sub qua non potest esse homo: igit sub qualibet minore vel tanta potest esse homo. negatur per a. sed bene sequitur quod sub qualibet minore circa b. potest esse homo: sic quod sub qualibet quantitate minore a. et maiore b. potest esse homo. ¶ Quarta propositio. quodlibet actio agentis naturalis terminatur quantitate et qualitate. probatur ita est in natura sicut et in arte: sed quodlibet actio agentis artificialis terminatur quantitate et qualitate: igit et cetera. patet per a. cum maior: quod ars imitatur naturam in quantum potest per philosophum. et minor declarat. quoniam artifex non potest producere statum vel domum quantumcumque magnam vel quantumcumque parvam. non etiam potest producere lateres vel stellas sub caliditate quantumcumque intensa vel remissa: sed datur terminus exclusiue sue actionis tam in paruitate quam in magnitudine: tam in intensioe quam in remissione. Sed differt actio agentis naturalis ab actioe agentis artificialis in hoc: quoniam actio agentis naturalis potest terminari inclusiue in quantitate et qualitate: non autem actio agentis artificialis. agens enim naturale producit minimum finem quantitate quo minus non posset generari: sed quocumque dato quod producat ab agente artificiali minus illo posset ab eodem produci: sed finem

Liber sextus

omne ppositione potest ens agens naturale pducere effectum sub caliditate vel frigiditate summa. hoc autem non potest agens artificiale.

Dubitatur contra conclusionem: quod videtur aliquam mutationem ad formam esse duratione infinitam: quoniam eternaliter sub polis generatur aer et corrumpitur ignis et eternaliter sub equinoctiali generatur ignis et corrumpitur aqua: sed non est generatio vel corruptio absque alteratione: igitur tam alteratio quam generatio et corruptio est eterna absque fine. **R**espondetur quod non est aliqua una generatio eterna: vel corruptio una: sed in aggregata ex infinitis generationibus et corruptionibus: immo quod ibi non generatur aliquis ignis successiue eternitate continua: sed in eternitate discontinua ita quod primo generatur unum minimum: deinde aliud per tempus post et sic in infinitum. et sicut quilibet generatio terminatur per esse et non esse: ita quilibet corruptio et quilibet alteratio. cum enim in minimo naturali fuerit introductus gradus summus caliditatis aut frigiditatis: tunc cessat illa alteratio: et est terminata duobus contrariis: videlicet licet caliditate summa et frigiditate summa. (Loca autem mutationis.) **S**ecunda conclusio. nullus motus localis ali-

Tex.
co. 92.

us a motu circulari est duratione infinitus istam conclusionem philosophus dupliciter probat primo excusatur se in hoc quod ratio facta pro prima conclusione non eque bene potest applicari ad hanc secundam conclusionem: quod terminatio per piraria et piradictoria: non ita apparet in motu ad vbi: sicut in motu ad formam. motus enim circularis non videtur esse de contrario in contrariis: cum sit ab eodem in idem. neque motus aialis processius non circularis videtur esse de contrario in contrariis: quod non apparet quod locus a quo mouetur aialis contrarietur loco ad quem vadit: sed huius contrarietas non apparet in motu recto grauium et leuium: videlicet in sursum et deorsum et contra. Ista excusatione finitum arguit philosophus sic: quod impossibile est eam transmutationem non contingit transmutari: sed impossibile est aliud a circulariter moto esse in infinitum cum transmutatum igitur impossibile est aliud a circulariter moto transmutari in infinitum: et per prius impossibile est motum localem alium a motu circulari esse duratione in infinitum. patet prius a cum minimo. et maior declarat inductive. nam cum impossibile dicatur multipliciter: videlicet secundum artem et secundum naturam qualitercumque accipiat quod impossibile est eam diuisum in ipso est diuidi: et quod impossibile est facere esse impossibile est fieri et quod impossibile est esse transmutatum secundum formam impossibile est transmutari secundum formam: et per prius etiam quod impossibile est esse transmutatum localiter impossibile est transmutari. **L**e. li. (Loca autem mutatio sic quidem non erit finita) sicut mutatio ad formam (non enim omnis) motus localis (in contrariis est) et contradictorius sicut mutatio ad formam (sed quoniam non primum decidit). diuidi (quod impossibile est de alio esse multitudine dicitur impossibile) sed qualitercumque accipiat quod non primum sic. id est aliquid esse de alio (impossibile est de alio neque omnis) quod impossibile est eam factum possibile est fieri (neque quod mutatum esse est impossibile contingit mutari videtur in quod impossibile est mutari.

Notandum secundum commentatorem de commento 92. quod contrarietas in loco non inuenitur in omnibus translationibus sicut in translatione aialis et in quibus inuenitur non manifeste inuenitur in eis contrarietas naturalis ut in translatione naturali in loco. id est a. elemento. translatione enim alia est ex aia: alia ex natura: alia recta: alia circularis: incipit hic declarare. **A**risto. quod non potest declarari translationem esse finitam

eo modo quo in ceteris motibus: et hoc ita in hoc est quod non omnis translatio est de contrario in contrarium ut est translatio aialis. Ista commentum una cum textu est valde difficile: quod philosophus primo et s. huius dicitur minuit omnem motum esse de contrario in contrarium quomodo igitur est aliquis motus localis qui non sit de contrario in pirarium. **R**espondetur quod commentator in hoc commento intendit tres distinctiones quarum prima est ista. motum localem quidam est ex aia et quidam ex natura motus localis ex aia est ille qui prouenit ex appetitu cognitiuo sicut sit ab intrinseco ut motus progressiuus: sicut ab extrinseco ut motus domesticationis. motus ex natura est ille qui prouenit ab appetitu non cognitiuo: sicut motus inaiato et etiam motus nutritionis augmentationis et diminutionis in corporibus viuētib.

Secunda distinctio duplex est motus localis: videlicet rectus et circularis. rectus qui sit per lineam rectam ut motus elementorum et circularis qui sit per lineam circuli ut motus celi. **T**ertia distinctio. motus est de contrario in contrarium dupliciter. manifeste et immanifeste motus est manifeste de contrario in contrarium: cuius termini propriis nominibus sunt nominati ut sunt motus elementorum: quorum termini dicuntur expresse sursum et deorsum: sicut enim augmentatio et diminutio et alteratio habent terminos manifestos videlicet magnus et paruum: calidus et frigidus: albus et niger: ita nominati motus habet terminos expresse et notatos. motus autem de contrario in contrarium immanifeste dicitur esse ille cuius termini non sunt propriis nominibus expresse ut motus aialis: siue sit ab intrinseco siue sit ab extrinseco. motus enim progressiuus terminus a quo et terminus ad quem non habet notam expresse. non etiam motus artificialis termini habet propriam notam: sed non per circulo locutionem eo modo quo dixit philosophus primo huius vocis illos consonantia et inconsonantia: quidam notia secundum cum omnibus terminis motuum non habentibus expressa vocabula possunt applicari. Intendit ergo philosophus commentator quod facilius potest probari nullam mutationem ad formam esse duratione infinitam: per hoc quod quilibet talis est manifeste de contrario in pirarium: aut de contrario in piradictoria: cum termini generationis et corruptionis dicantur esse et non esse: termini augmentationis et diminutionis vocentur magnus et paruum: calefactionis et refrigerationis dicantur calidus et frigidus: termini dealbationis et denigrationis dicantur albus et niger: et sic de alijs. sed non ita facilius potest probari nullum motum localem alium a motu circulari esse duratione in infinitum: quod illud potest fieri in motibus elementorum qui sunt manifeste de contrario in contrarium: non tamen in motibus aialibus et ceterorum aialium qui non sunt manifeste de contrario in contrarium.

Secundo notandum secundum commentatorem de commento 92. quod commentator quod illud quod impossibile est diuidi dicitur multis modis. nam indiuisibile dicitur illud cuius genus non est mutatum et diuidi ut cum dicimus quod corpus celeste est indiuisibile et dicitur etiam illud cuius genus non est inatum diuidi: ut cum dicimus quod vox est indiuisibilis et ipse incedit hic per indiuisibile illud quod est de genere indiuisibilis. Ista distinctio incedit commentator quod aliquid dicitur indiuisibile tripliciter. primo modo. illud est indiuisibile quod est sui generis non est diuisibile inatum diuidi: neque corrupti ut corpus celeste. secundo modo. aliquid dicitur indiuisibile quod secundum suum genus est inatum corrupti: sed non diuidi ut vox. Tercio. aliquid est indiuisibile quod est sui generis est in-

Philosophorum.

num diuidi & corrupti: & fin se innati est corrupti & non diuidi ut minimuz naturale. nulluz enim corpus celeste potest diuidi: neq; vox aliqua: sed bene ignis vel aqua potest diuidi: minima natura istorum non possunt diuidi & de tali indiuisibili locus est phis in littera inquit cometatoz. ¶ Sed dubitat querendo qualiter accipit cometatoz indiuisibile vtru pro eo qd est indiuisibile per designatione partis extra partes: aut per separatione partis a parte. si primo modo falluz est celus: aut voces: aut minimuz naturale esse indiuisibile cu quodlibet habeat partes extra parte. si per indiuisibile intelligit illud cuius non potest vna pars ab alia separari. hoc non videt veru de voce: qd cuq; vox sit extensa in aere ut colligit a pho. de aia. sicut potest diuidi aer per separatione partis a parte: ita & vox cuq; diuidat accis ad diuisione fut subiecti. ¶ Rides qd cometatoz accipit indiuisibile pro eo cui vna pars non pot ab altera separari ambab remanentib per tepus: & nego qd vox sit diuisibilis per separatione partis a parte. vti & vox est acus successiuus & indiget quantitate medi qd primuz diuidit aer per separatione partis a parte ta primuz partialis distas a vociferate definit esse. (Sic ergo qd fert.) ¶ Secundo arguit phis ad idem sic. oē quod mutatur in aliquo terminuz possibile est mutari ab aliquo termino: sed oē quod mouetur localiter aliud a mobili circulariter moto mouet ad aliquo terminum: igitur possibile est illud moueri ab aliquo termino: & per phis nullus motus localis alius a motu circulari potest esse infinitus duratione. patet pna. quia nihil potest esse infinitus duratione qd pot habere principiu & finez teporis. prima pars antecedetis est manifesta. quonia terminus a quo & terminus ad quem sunt opposita: modo si vnu oppositoz est in reru natura ut habet videri primo celi. Secunda pars antecedentis est manifesta inductiue. quonia oē quod mouet localiter aliud a mobili circulariter moto aut mouetur naturaliter aut violēter: aut ab intrinseco vel extrinseco. constat autē oē tale intendere fine & terminuz aliquē. Le. li. (Si ergo qd fert aliter qd circulariter mutatur in aliquid: & possibile est mutari illud idē ab aliquo (quare non infinitus motus) erit in duratione (neq; fertur infinito). i. ad infinitu terminu (ipossibile enim est transire ipsum qd quidē igitur sic non sit infinita mutatio localis ut non finatur terminus manifestu est) (Sic si sit.) ¶ Tertia conclusio. possibile est motu aggregatum aliū a motu circulari esse duratione infinitu. p3. q2 possibile est qd immediate post motu locale sequat motuz alterationis & post motu alterationis sit immediate motus augmentationis: & post motu augmentationis sit motus generationis & sic circulariter in infinitum. neq; oportet dare talez motuz de necessitate aggregatz ex mutationib. 4. predicamētoz: quoniam in solo predicamēto quantitas: & talis motus aggregatus infinitus fin duratione cuq; eternaliter eternitate continua sit alteratio inter elemēta. semp enī dominant signa calida ut signa frigida ab elemētis calidis vel ecōtra. Le. li. (Sic si sic contingit ut sit infinitus motus (ides existens et vnus. consideradu est non vno quidē enī facto nihil prohibet fortassis. ut si post loci mutationē alteratio sit & post alterationē augmentu & iteru generatio. Sic enim semp quidē erit tepore motus: sed non vnus ppter illud quod non est ex oibus ut aut fiat vnus non contingit infinitum esse tepore ppter vnuz. hic autē est vnus. i. circulari). i. motus circulari celi.

Lex.
co. 94.

Notandum qd ex motibus quattuor predicamētoz v3 sube qd titatis: qualitatē & vbi sit vnus motus: & etiā ex reuolutionib. oibus celi sit vnus motus: sed non est cōsimilis vnitas: qd ex motib. 4. predicamētoz sit vnus motus vnitate aggregationis tm: sed ex oibus reuolutionibus celi sit vnus motus vnitate numerali quā Aristoteles vocat motu vnu & eūdē vi. qd est pferendū an talis sit infinitus fin tepus: cui cōsideratio non pñet ad hūc libz: sed ad octauū vt videbit. causa autē propter quā ex oibus reuolutionib. celi potest fieri vnus motus numero: & non ex oibus mutationib. quattuor predicamētoz ē ista: qm oēs reuolutiones celi sunt eiusdem rōnis. ideo ex his potest fieri vnus motus numero. mutationes autē 4. predicamētoz sunt diuersarū rationū ta3 genere qd specie: id ex his non pōt fieri vnus motus numero: imo neq; vnus motus specie vel genere cū motus aggregatus ex oibus his motibus non sit in aliquo predicamento.

¶ Explicit liber sextus. Incipit septimus.

Omne qd mouetur. Lex. co. 94.

Iste est septimus phisicoz in quo Aristoteles determinat de cā effectiua motus. post quā determinauit de vnitate & distinctione motus cōtinuitate: & diuisione eiusdē: & diuidit in duos tractatus in primo tractatu facit qd dictū est. in scōdo autē determinat de cōparatione motu ad inuicē & ad motores: & ad mobilia ibi. (Dubitabit autē aliquis.) Primus tractatus diuiditur in quattuor capitula quoz primū pbat omne motu habere motore. Scdm demonstrat qd est decem re ad primū motu & ad primū motore corpoz ibi. (Quonia autē omne.) Tertiū manifestat primū motuz & primū motore non distare: sed simul esse ibi. (Primuz autē.) Quartū ostēdit in quibus speciebus qualitatē est per se motus: & hoc ideo: qd motu in alteratione non tm applicat mobili ad vnu terminu: sed ad plures ibi. Quonia autē que alterat. ¶ In primo capitulo phis ponit istā cōclusionē. omne quod mouetur necessario mouet ab alio quā ipse probat tribus rōnibus quarū scōda incipit ibi. (Ampli qd a se.) Tertia ibi. (Quonia enī acceptū.) ¶ Primo arguit phis ad illā cōclusionē sic. omne qd mouet aut mouet ab intrinseco aut ab extrinseco. si ab extrinseco certum est qd ab alio mouet ut lapis a piciere: & ferru a magnete & vapor a sole. Si ab intrinseco ē mouet ab alio sic aia quod mouet ab alio. s. ab aia: & quodlibet mixtum & aiauz ab elemēto: & quodlibet elemētū a forma sua & qd in his que mouent ab intrinseco non apparet differentia inter motore & mobile. multi putat qd tale non moueatur nisi a se: sed decipiunt sicut quis deciperetur credēs. d. e. 3. nisi a se: dato qd d. e. mouet. e. 3. & non apparet sensibilibiter que istarū partū aliā moueret. vtruz d. e. moueret. e. 3. vel ecōtra. Ita i. ppositio accipiat a. b. mobile: & siue appareat motore distinctus a mobili siue non necesse est a. b. moueri ab alio ex quo partes quarū vna mouet aliā & pñet totū. Le. li. ¶ Omne qd

Libri septimus

mouetur necesse est moueri ab aliquo alio. Si quidem
igitur in ipso non habet principium motus? sed mouetur ab ex-
trinseco (manifestum est quod ab altero mouetur. Si autem in se-
ipso habet principium motus (accipiat a. b. q. d. mouetur
tur sed non eo quod eorum que huius aliquid mouetur)
non ex eo mouetur: quia aliqua eius pars mouetur (primum
quidem igitur decipiat si coniungat nos (opinari. a. b. a se-
ipso moueri propter quod totum mouetur et a nullo exteriori.
Simile est sicut si quis ipso. d. e. mouetur illud quod e. d.
et ipso moto). v. toto. d. e. z. (opinatur. d. e. z. a seipso
moueri propter quod non videtur vtriusque ab vtroque moueatur.
vtrius. d. e. ab. e. z. aut o. z. ab alia parte que est. d. e.)

Notandum primo finem cometatores
cometo primo quod Aristoteles.
in hoc tractatu incepti persequuntur vtrum o. e. motus ha-
beat motorem cuius appareat sensu aliqua moueri ex se
absque eo quod distinguatur a moto sensu. verbi gratia
quantum elementis. mota autem que mouentur ab ali-
quo extrinseco non ex se manifestum est ipsa moueri ab
alio. motus enim eo apparet sensu esse aliud ut motus
lapidis a baculo et baculi a manu. Hec cometatores opti-
nio antiquorum fuit quod in motis ab intrinseco non distin-
guatur motus a mobile: sed quod id est seipsum mouens et non
mouetur ab aliqua parte eius: considerantes. n. elementa esse
homogena et eiusdem rationis per totum dixerunt ea a se-
ipsis moueri: et non a partibus suis: quia cum in quolibet
tali mobili sunt infinite partes: et non est ratio quare ma-
gis ab una parte quam ab alia moueatur elementum: tunc oportet
teret infinitos motores concurrere ad cuiusque elementum
motum quod non videtur verum de his. ergo que mouentur ab in-
trinseco non est manifestum an moueantur ab alio sed de his
que mouentur ab extrinseco est manifestum quod mouentur ab
alio cum illud sit notum ad sensum. experimur enim per visum
lapidem moueri a baculo et baculum a manu. Sed dubi-
um est de lapide moto sursum: motus vero per se: non
est manifestum illud moueri ab alio plures si moueretur
nalter deorsum. Dicendum quod ista vis est manifesta o. e.
quod mouetur ab extrinseco mouetur ab alio: sed non queli-
bet eius singularis sed manifesta. plura. n. sciunt in vlti-
que in ignorant in particulari sed per se. primo. hec. n.
est per se manifesta. o. e. necessarium est verum: et tamen habet
multas singulares non manifestas: quia multa sunt neces-
saria de quibus est dubium an illa sint vera: ita in pro-
posito manifestum est quod o. e. quod mouetur ab extrinseco
manifestum est illud moueri ab alio sicut in casu illo de
lapide protecto sursum corrupta manu et baculo. unde
aliqui dicunt lapidem illud moueri ab aere quidam quod a
virtute impressa a proiectante. quidam vero quod a graui-
tate propria. sed de hoc videbitur. s. huius.

Secundo notandum finem cometatores
eodem cometo quod illud quod mo-
uetur sed totum: quia pars eius mouetur totum est motus per acci-
dens ut motus corporis totius animalis per motum
caloris naturalis aut musculorum. motus enim primus
per se in animali est cor quod non mouetur finem totum: quia
pars eius mouetur se et mouetur totum. Hec cometatores ali-
quod totum dicit moueri ratione partis tripliter. primo mo-
do: quia una pars mouetur et alia quiescit eo modo quo
dixit philosophus in principio quinti quod sanatur ali-
quis: quia sanatur oculus vel pectus. Secundo modo quod
quolibet mouetur quolibet ut in motu grauius et leuium.
Tercio modo quod quolibet pars mouetur non tamen
quolibet mouetur quolibet: sed datur ordo sic quod una mo-

uet aliam et ista alia et non e contra semper loquendo
de parte quantitativa ut in motu animalis cuius primus
motus per se est cor quod quidem mouetur non quidem quia aliqua
eius pars mouetur ipsius sed ipsius per se motus ab alia nullo pre-
cedente moto per se mouetur musculos: et musculi nervos:
et nervi mouentur alias partes et homogenas. v. man-
us et pedes et non e contra: quia manus non mouentur nervos: nec
nervi musculos: nec musculi cor: in omnibus his po-
test dici totum moueri per acciden- ratione partis pro-
ut opponit ei quod est primo. unde in his que mouentur
per acciden- sunt gradus quorum primus et maxime
proprius est eorum que mouentur tantum ratione conti-
nentis vel differentis et non per aliquem motum proprium
ut iacentes in navi mota: et sedentes supra equum cur-
rentes: et generaliter omnia accidentia ad motum sui sub-
iecti. Secundus gradus est eorum que mouentur
tantum ratione partis altera parte quiescente: et sic mo-
uentur per acciden- ille qui sanatur oculo aut pectore
et ille qui tantum vna manus mouetur aut vni pedes. pro-
prie corporis. Tercius gradus est eorum que non per
se existunt et mouentur ratione partis quantitativae finem
quedam ordinem mouentur alias partes ut corpus animalis in
motu locali et plantarum in motu augmentationis. cor enim
est primum motus in animali motu locali et radix in plan-
tis est primus motus motu augmentationis. Quartus
gradus est generaliter omnium motorum per se exi-
stentium quorum omnes partes mouentur siue moueantur
finem ordinem ut sunt corpora animata siue finem nul-
lum ordinem ut sunt corpora inanimata. talia enim ma-
xime improprie mouentur per acciden- et maxime pro-
prie per se mouentur cum per se existant et moueantur
ab intrinseco: et per intrinsecum que sunt partes essen-
tiales eius. s. anima et corpus seu materia et forma.

Dubatur si totum quod dicitur sit illud
mouetur ratione partium.
sequitur quod partes magis mouentur per se quam totum ipsius
siue fuerit corpus animatum siue inanimatum. Res-
pondetur negando persequentia. unde color videtur ra-
tione magnitudinis: et tamen non magis per se videtur
magnitudo quam color: sed e contra: cum color videatur per
se primo: et magnitudo per se non primo per philosophum. de
anima. et ratio est ista: quia color videtur ratione magni-
tudinis in genere esse materialis. magnitudo autem vi-
detur ratione coloris in genere esse formalis. constat
autem quod magis per se operatio attribuitur forme quam ma-
terie: ita in proposito totum mouetur ratione partium: et
partes mouentur ratione totius: sed non eodem modo
quonia totum mouetur ratione partium in genere cause
materialis: et partes mouentur ratione totius in gene-
re cause formalis cum totum dicat formam et partes ma-
teriam ut alias ostensum est tertio huius. ideo magis per
se mouetur totum quam partes: cum totum ultra proprium
motum sit per se existens: partes autem mouentur in alio.
Ex quibus sequitur quod partes aliquo modo prius
mouentur quam totum: et aliquo modo eque: partes prius
mouentur quam totum propter prioritatem materie ad formam: et totum
prius mouetur quam partes propter prioritatem forme ad materiam
non obstante quod partes et totum simul moueantur simulta-
re temporis: et hoc in corporibus inanimatis in qui-
bus non est ordo partium: et generaliter in omnibus cor-
poribus motis localiter ex natura elementorum. (Am-
plius quod a seipso.) Secundo arguitur plus ad eandem
conclusionem sic. nihil mouetur de seipso finem quod huius: igitur
omne quod mouetur mouetur ab alio. patet persequentia. quod
L. iij

Philosophorum.

si aliqd mouet nō ab alio. igitur ipsū est causa p̄ci-
sa ⁊ adequata sui motus: ⁊ p̄ n̄is mouet a se ipso fm
q̄ huius cū fm q̄ huius dicat causā p̄ciā ⁊ adequa-
tāz vt colligit a p̄ho p̄mo p̄stioz. aīis sic arguit
in p̄mo scdē figure. oē q̄ mouet a seipso f̄z q̄ huius
nō quiescit altero quiescente: sed oē q̄ mouet quiescit
altero quiescente: igit n̄bīl mouet a seipso f̄z q̄ huius.
p̄z p̄na cū maiori. q̄ illud q̄ cōpetit alicui f̄z q̄ hui⁹
nō remouet ab eo etiā si remoueat a quocūq; alio vt
habet p̄mo p̄stioz. q̄z enī triāgulus f̄z q̄ huius
habet tres angulos equales duob⁹ rectis: iō nō remo-
uetur ab eo illa passio quātūcūq; remoueat ab alio
minoz: vero est nota itelligēdo eā vt dicit aptitudinem
⁊ nō aptū. i. oē q̄ mouet est aptū natū quiescere alte-
rato quiescente: qm̄ oē q̄ mouet est aptū natū quiesce-
re parte quiescente siue sit pars quātitiua siue quali-
tatiua: ita p̄z inductiue tā in corpibus aīatis q̄ in aīa-
tis. L. li. (Amplius q̄ a seipso mouet) v̄z fm q̄ hui⁹
(nullo mō pausabit cū mouet i stādo). i. in quiescēdo
(aliquid alterū q̄ mouet. necesse est ergo si aliud pau-
sat). i. quiescit q̄ mouet in stādo (i. in quiescēdo) ali-
quid alterum ab hoc altero moueri. hoc autē manife-
sto facto necesse ē oē q̄ mouet mouet ab aliquo alio.

Notandum p̄mo fm cōmētatoz
cōmēto. 2. cū Aristō. cūz
posuit hāc p̄positionē dominātē ⁊ oē q̄ nō mouet
ab aliquo nō cessat a suo motu per cessationē alterius
⁊ hoc p̄ se nō p̄ accidēs ⁊ siue cessatio alteri⁹ fuerit per
quietē aut per corruptionē sequit per cōuersionē p̄
positionē alterius a motu mouet ab alio. ¶ Ista est
p̄na cōmētatoz quā Aristō. intēdit oē q̄ per se non
mouet ab alio nō cessat a suo motu per cessationē al-
terius. igit oē q̄ cessat a suo motu per cessationē alte-
rius mouet ab alio. p̄z p̄na. q̄z est cōuersionē p̄ p̄posi-
tionē. aīis autē est manifestū inductiue. nam quocūq;
dato q̄ per se nō mouet ab alio ita q̄ ē causa p̄ciā ⁊
adequata sui motus illud nō cessat a motu suo quo-
cūq; alio cessante a motu suo siue p̄ quietem siue per
corruptionem eius.

Contra cuiuslibet cōuersionis cōuertēs ⁊
sequētē signate. aīis est negatiuū ⁊ p̄n̄is affirmatiuū.
igit ista nō est cōuersionē p̄ p̄positionē: ⁊ p̄nter nō est
bona p̄na cū ex negatiua non sequat affirmatiua per
Arist. p̄mo p̄ioz. ¶ Itē v̄tis affirmatiua ⁊ nō vni-
uersalis negatiua cōuertit p̄ p̄positioē: q̄z nō scdē.
nullus hō est equus: igit nullus nō equus est nō hō.
cū aīis sit verū ⁊ p̄n̄is falsū: s̄z aīis dicte p̄ne est v̄tis: ne-
gatiue igit nō p̄uertit per p̄ponē ⁊ ē. ¶ Itē in oī p̄uer-
sione p̄ p̄positionē mutant termini finiti i terminos
infinitos cōcludēdo. p̄positionē determinis in finitis
ex p̄ponē determinis finitis vel ecōtra: sed in p̄na no-
minata nulla sit mutatio terminoz finitoz in terminos
infinitos neq; ecōtra vt liquet. igit illa p̄na nō ē p̄ cō-
uersionē p̄ p̄positionē. ¶ R̄ndet q̄ cōmētatoz ad
hec oīa intēdit arguere affirmatiue ⁊ nō negatiue acci-
piens istā p̄ponē. oē quod per se nō mouet ab alio.
nā cessat a motu per cessationē alteri⁹ vt subordinatur
hui⁹ oē q̄ p̄ se nō mouet ab alio nō est cessans a mo-
tu p̄ cessationē alterius ad quē sequit p̄ p̄positionē
q̄ oē cessans a motu p̄ cessationē alterius per se moue-
tur ab alio: sicut etiā sequit. oē nō albū est nō nigrum
igit oē nigrū est albū p̄ supposita cōstātā extremoz.
s. q̄ sit aliq̄d albū ⁊ aliq̄d nigrū: aliq̄d motū: ⁊

aliq̄d quiescēs: q̄z aliter nō valeret argumētus.

Secundo notādū fm cōmētatoz ē eodē
cōmēto q̄ oē quod quiescit p̄
quietē alterius essentialit̄ mouet ab alio: ⁊ illud p̄ cu-
ius quietē quiescit nō sit motor sed aliquid ex cui⁹ de-
te sequit quies motoris aut eius corruptio. s. aut hoc
nō erit quiescēs ab alio per accidēs. ¶ Distinctio quā
intēdit cōmētatoz est ista q̄ aliquid dicit̄ quiescere ad
quietē alterius dupl̄: v̄z essentialit̄ ⁊ accidentalit̄: illud
essentialit̄ quiescit ad quietē alterius ex cuius quiete
sequitur necessario quies motoris aut eius corruptio
⁊ sic quiescit aīal ad quietē cordis: qm̄ quiescente cor-
de sequit quies motoris necessario. s. aīe aut eius cor-
ruptio. illud aut quiescit accipit ad quietē alteri⁹ ad cu-
ius quietē nō sequit necessario quies motoris nec eius
corruptio: ⁊ sic quiescit canis ad quietem dñi sui: i. hō
ad quietē obiecti delectabilis fugiēs obiectū tristabile
⁊ ferrū ad quietē magnetis. potest enī dñs canis quie-
scere cane nō quiescente. ⁊ sit p̄t̄ delecte obiectū dele-
ctabile aut magnes nō delecte hōi neq; ferro. ¶ Ista
distinctio nō posuit cōmētatoz ne quis credat q̄ omne
quiescēs ad quietē alterius moueat ab illo: q̄z canis i
sequēs dñm suū quiescit ad quietē eius: ⁊ tñ nō moue-
tur ab eo loquēdo de mouēte. p̄prie ⁊ nō metapho-
rice habēte per modū finis: sed si aliquid essentialit̄
quiescit ad quietē alterius illud mouet ab eo sicut p̄m
git de rota que quiescit ad quietē ponderis ad cui⁹ mo-
tum etiā rota mouetur. quies enī p̄t̄ delecte est causa es-
sentialis quietis rote in horologio sicut etiā mot⁹ p̄t̄
deris est causa essentialis motus rote. ¶ Sed contra:
si oē motus q̄ essentialit̄ quiescit ad quietē alteri⁹ mo-
uetur ab illo. sequit q̄ causa p̄ se ⁊ essentialis quietis i
moto est quies motoris. cūz ergo motor celi quiescat:
ex quo nō mouet per se vel per accidēs: vt colligitur a
p̄ho. s. huius. sequit q̄ celi quiescit ex quo ei⁹ motor
quiescit. ¶ Dicēdū q̄ quies dupl̄iter sumitur videli-
cet actiue ⁊ passiue. quies actiue sup̄ta est cessatio a mo-
uere. quies passiue sup̄ta est cessatio a moueri: iō mo-
tor celi nunq̄ quiescit q̄z nō actiue cū nunq̄ cessat a mo-
uere: neq; passiue q̄z nunq̄ cessat a moueri. illud. n. q̄z
cessat a moueri prius moueat: sed intelligētia que est
motor celi nunq̄ moueat nec mouebit: igit nō cessat
neq; vnq̄ cessabit a moueri: sicut igit celi nunq̄ delecte
quiete que est cessatio a moueri: ita intelligentia nunq̄
quiescit quiete que est cessatio a mouere. (Qm̄. n. acce-
ptuz.) ¶ Tertio arguit p̄bus ad eandē cōclusionē sic.
impossibile est q̄ aliquid moueat a seipso p̄mo: igit
omne q̄ mouet mouet ab alio. p̄z p̄na. q̄z p̄radictio-
rius p̄n̄is format̄ repugnat antecēdēt: ⁊ aīis argui-
tur p̄supponēdo q̄ oē q̄ per se mouet est diuisibile si-
cut ostēdū est. s. bulus quo p̄missio si possibile ē ali-
quid moueri a seipso p̄mo ponat q̄. a. b. acceptum
in prima ratione moueat a seipso p̄mo ⁊ diuidendo
ipsū in puncto. c. sic q̄. a. c. sit vna pars eius. ⁊ b. c. sit
alia pars eiusdē. ¶ Et q̄ro v̄tū totū q̄ est. a. b. delecte
b. c. p̄te delecte: aut moueat eadē p̄te delecte. Si totū
q̄ ē. a. b. delecte. b. c. p̄te delecte: igit mouet ab alio q̄z
erat p̄cedendū. patet p̄na. q̄z quiescētē parte. a. totum
quiescit: ⁊ ea mota totū mouetur. Si autē omne q̄ to-
tum. a. b. mouet. c. b. quiescētē. ¶ Iterū querit v̄tū. a.
c. mouet aut nō. si nō: igit aliquid mouet cuius nulla
pars mouet q̄ est impossibile. ⁊ patet p̄na. q̄z. a. b. mo-
uetur ⁊ nō mouet. a. c. nec. b. c. si cōcedat q̄. a. c. mouet
⁊ nō mouet. b. c. igit. a. b. mouet tñ ratione partis: igit

Liber septimus

tur nō mouet a seipso primo: et sic hz contradictione q. ali-
quid mouetur a seipso et nō mouet a seipso primo. Le-
ge li. (Quoniam enī acceptū est. a. b.) in prima rōne (q.
mouet) a seipso primo (diuisibile erit. oē enī qd moue-
tur diuisibile erat). 6. hui⁹ loquēdo de eo q. mouetur
per se. (diuidat igit in. c. nece ē igit. a. b. et d. c. Si enī nō
accipiat moueri ipsuz totū. (b. c. igit quiescēte mouebi-
tur vñqz. c. a. nō ergo mouet p se. a. b.) tanq. causa pē-
sa (sed rōne partis hz cōcessuz est p seipsuz moueri pri-
mu) a. b. in casu dato.

Notandum primo fm cōmētatozem
cōmēto. 2. q. ista ppositi-
tione ignorauit Sal. et illi qui nō intellexerūt ista demō-
strationē estimauit: igit enī p illud qd mouet p se non
sequit cū alia ps. quieuerit vt totū quiescat: et iō nō ap-
paruit eis modus declaratiōis quē Aristo. intēdebat
in hoc loco: hz sequit vt remaneat motū p partes nō p
totū: qz intellexerūt hic p motū p se illud qd opponi-
tur moto p accidēs nō moto p partē eius: et qz hoc in-
tellexerūt p motū p se nō fuit necesse apud eos cum in
hoc motu quieuerit altera pars eius vt residuū quie-
scebat. Hec cōmētatoz: tradidit igit Sal. Aristo. i. hac
ppōne q. quiescēte vna pte totū quiescit. voluit. n. Sa-
lienus et plures sequaces eius q. quiescente vna parte
adbuotū mouet p se pte pte. pprie dicta: qz posset
moueri p alia et moueri p partē vt dicebat nō erat mo-
ueri p accūs sed p se: ad cuius pōis cōfirmationē vide-
tur facere qd dicit. s. huius vbi distiguit moueri per
accidēs a moueri p partē. Et Sz opinio Sal. nō pōt
stare: qz si illud dicit moueri per se cui⁹ vna ps moue-
tur. ergo si alicui⁹ mobilis vna medietas moueretur
et alia quiesceret totū deberet dici p se moueri et p se de-
scere q. est falluz. pte pte pte. 4. hui⁹ voluit moueri
per pte ē pprie moueri p se. neqz. pprie moueri p acci-
dens hz ē motū inter illa et vbi moueri p partē colloce-
tur sub aliquo illo p mētoz. pōt⁹ qz dicit moueri p
accidēs q. moueri p se. nihil enī mouetur p se nisi mo-
ueatur fm quālibet eius partē. neqz intēdū phus hic
q. totū semp dicitur quiescere quacūqz pte quiescēte i.
differēt: qm pōt aliquis moueri manu aut pede de-
scēte: hz totū quiescit pte quiescēte a qua depēdet essen-
tialiter mot⁹ vt aīal dēscit corde quiescēte: et lapis de-
scit vna pte quiescēte cū deducta rarefactiōe et cōdēsa-
tione nō moueat vna ps sine alia.

Secundo notādū fm cōmētatozē eo-
dem cōmēto q. necesse est hic
esse prima mota: qz corpora nālia nō diuidunt in infi-
nitum in eo q. sūt corpora nālia. verbi gratia. qm primū
motū in igne est minima ps q. pōt esse in igne in actu.
et sū primū motū caloris nālis aīaliū est minima ps
que pōt mouere aīal. et manifestū est in hoc mō motū
q. cū fuerit imaginatū q. pars ei⁹ quiescit totū quiescit
cū igitur fuerit declaratū q. cū pars primi motū quie-
uerit statim totū quiescit: et oē qd quiescit a motu p de-
tem alterius necessario mouet ab alio cōcludat in pri-
ma figura: qm primū motū ē motū p aliū: et qz oē mo-
tum ex se necessario est si ipsuz nō fuerit primū vt i eo
sit primū motū sequit q. oē motū ex se hz motozē et i
hoc est dubiū de elementis: in aīalibus autē manifestum
est q. motū differt a moto hz⁹ Intelligēdū q. aliquid
esse primū motū quadrupl^r intelligitur quidē primo
primū tpe vel spaciū q. mouet in aliquo tpe vel p
aliquo spaciū: et nō mouet ante illud: neqz ante illū spa-
ciū: et tale esse iplicat contradictionē vt demōstrauit phs

sexto hui⁹. Et Sz. aliquid dicit ēē primū motū pri-
mitate totalitatis eo modo quo dicit phs in prin. s. hu-
ius. q. illud est motum fm seipsuz primū q. mouetur
fm quālibet pte: et sic oē primū motū necessario mo-
uetur ab alio: qz si tale motū mouet ex se fm quālibz
partē: oē quālibet partē mouere se: et p pns mouere to-
tū depēdet a mouere partū. nō ergo tale mouet a se
ipso tanq. a causa pēsa: sed mouetur ab alio. s. a parte
sua. Et Sz. aliquid dicit primū motū primū tpe i.
diuisibilitatis quo min⁹ nō pōt p se moueri: et sic dicit
cōmētatoz hic q. primū motū in igne est minima ps q.
pōt ēē ignis in actu: cū corpora nālia fm q. hui⁹ non
sūt diuisibilia in infinitū: sed tñ in eo q. sūt corpora
absolute: et sic accipiendo primū motū necessario mo-
uetur ab alio: qz cum tale sit homogenū in oibus su-
is partibus nō est rō quare tale minimū mouet seipm
quin per idē quelibet pars eius mouet seipsam: igitur
moueri totū depēdet a mouere partū q. esse nō pos-
set nisi totū moueret a partib⁹: et si sit hui⁹ minimū mo-
uetur ab alio. Et Sz. aliquid dicit primū motū
primū tpe gnationis et ordinis: et illud est cor in aīali.
vel aliquid intrinsecū cordi de quo loquit cōmētatoz
hic q. primū motū caloris nālis aīaliū et minima ps
que pōt moueri aīal: et cōmēto primo dixit q. primū
motū per se in aīali est cor. cōstat autē etiā tale primū
motū moueri ab alio. s. ab aīa vt declaratū ē in libz
de motibus aīaliū. Et Sz. arguit cōmētatoz i. pri-
ma figura sic: oē primū motū mouet ab alio: sed oē
motū ex se est primū motū: vel habēs in se primū mo-
tum: igit omne motū ex se mouet ab alio. ista pna est
bona. aīal est verū: igitur et pns est verū: nō obstante
q. illud sit dubiū in elementis: et manifestū in aīalibus.
in elementis enī est dubiū vtrūqz motoz distinguat a re
mota: sed in aīalibus est manifestū motozē distingui
a re mota. v. aīam a corpore huius cōsequēte. minor
est de se manifesta. et maiorē arguit cōmētatoz. qm oē
qd dēscit ad quietē alterius mouetur ab alio: hz oē pri-
mū motū quiescit ad quietē alterius. nā in homogeis
quiescit ad quietē partis quātitatiue et in et homoge-
nis quiescit ad quietē partis qualitatiue v. aīe: igitur
omne primū motū mouetur ab alio.

Dubitat phādo q. in corporib⁹ na-
turalibus nō sit dare me-
diū minimū: qz in alteratione corporis naturalis ps
alteratur ante partē in infinitū: cū omne agēs extrin-
secum prius agat in partē ppinquā q. remotā: sed in
infinitū ppinquā ē aliqua pars agentis: igitur quacūqz
qz parte data minor ista prius alteratur: et per pns nō
datur minimū in motu alterationis. Et Sz. in hac mate-
ria sunt plures opiniones quarū prima est Linconie-
sis super primo posteriorē di. q. forma rei gnātē et ma-
xime in simplicibus inducūt paribilibz successiue quia
pars ppinquior generatiuius pparat ad recepitiōē
formelubstāntialis: ideo prius recipit eā q. pars remo-
tior. pte pte sicut non datur minimū naturale: ita nō
datur minimū motū. Et Sz. opinio est egidij di. q.
est dare minimū naturale in actu q. pōt per se existere
quoniam tam forma naturalis q. operatio naturalis
requirit determinatā quātitatē aqua pōt puenire ope-
ratio naturalis et sub qua pōt esse forma substāntialis
sic q. sub minori quātitate nō posset esse operatio vel
forma naturalis: sicut igitur datur minima materia de
cuius potētia educitur forma ignis fm se tota zita da-
tur minima materia de cui⁹ potētia educitur simul ali-
L. iiij

Philosophorum.

qua tota caliditas sic q̄ nō partibilibiter intēsiue nec ex-
tēsiue educitur caliditas illa: igitur dat minimū motū
tam in fieri q̄ in facto esse: sicut dat minimus ignis aut
minimus aer. ¶ Tertia opinio est Burlei dicentis q̄
in homogenis est dare minimū simpliciter quo min⁹
nullo modo pōt per se existere vel moueri ex quo enī
in homogenis totū est eiusdē speciei cū qualibet eius
parte quantitatiua: sicut nō repugnat toti per se existere
vel moueri: sed est dare minimū cuz certis circūstantijs
s. minimū q̄ potest p se existere per tantū tēpus: et ita
li cōtinuitate. q̄ enī minus illo nō possit per se existere
per tantū tēpus in tali cōtinuitate hoc nō est rōne forme
substantialis illi⁹: sed rōne p̄rietatis que est iter ip̄m
cōtinēs et illud minus. Et sic datur minimū motū nō
quidē simpliciter sed cū illis circūstantijs: aut dat mini-
mū motū per p̄positionē ad suā speciem sic q̄ datur
minimū potēs mouere aīal' motū p̄gressiuo. s. cor vel
aliqd existens in corde ut inuit cōmētor. ¶ Quar-
ta est opinio cōis di. q̄ in rebus nālibus nō est accipe
minimū simplr quo min⁹ nō pōt eē per se subsistere: s.
est accipe minimū tale fm sensuz quo minus sensus di-
spōitus optime nō pōt distincte apprehēdere: et h vi-
detur sentētia cōmētoris sup scōo huius. vbi vult q̄
terminus entis in actu est ut sit tāgibile vel sensibile.
Omniū istarū opinio nā sola opinio egidij est de intē-
tione cōmētoris nō quidē fm se tota: sed in parte: q̄
enī deur minimū naturale per se existens quo min⁹
non possit per se existere neq̄ per se moueri. hoc inren-
dit cōmētor: sed q̄ datur minima caliditas aduicibi-
lis de potētia materie f̄ se totū simul intēsiue et extē-
siue hoc nō intendit cōmētor: ita q̄ l̄ deur minima
forma: nō tñ datur minima operatio: imo si alteratio
fiat ab extrinseco qualitas ad quā est motus p se suc-
cessiue paribilibiter i infinitū acquirat intensiue quam
extēsiue: ideo cōcedo cū cōmētorē q̄ in alteratiōe al-
teras pars ante partē in infinitū: et q̄ nō contingit dare
minimā partē alteratā cū qua stat q̄ est dare minimū
q̄ pōt per se moueri et alterari quo. s. bene datur mi-
nus q̄ potest alterari: sed nō per se p̄p̄tate tertij mo-
di. ¶ Manifestuz igit. ¶ Ex predictis p̄bus cōcludit cō-
clusionē principaliter intentā di. q̄ ē manifestū. omne
quod mouet ab altero moueri: q̄ si nō maxime vide-
det q̄ id quod mouet ab intrinseco nō mouet ab alio
cuius oppositū est cōclusuz: q̄ nō tale est diuisibile et
quiescit ad quietē partis v̄z. a. b. ad quietē. b. c. igit mo-
uetur ab alio. s. a parte que est. b. c. Intēdit igit Aristō.
in sūma hanc rationē. oē quod mouet: aut mouetur
per se vel per accidēs: si mouet per accidēs notū est
q̄ mouet ab alio ut iacens in nauī: et sedēs sup equū.
si mouetur per se igit ab intrinseco vel ab extrinseco: si
ab extrinseco manifestū est q̄ mouet ab alio ut lapis
a baculo: et baculus a manu. Si ab intrinseco igit il-
lud mouet a seipso primo: vel nō a seipso primo. si nō
a seipso primo mouet ab alio: sed q̄ nihil mouetur
a seipso p̄io arguit sic. oē q̄ dēscit ad dētē alteri⁹ nō
mouet a seipso primo: sed oē quod mouetur quiescit
ad quietē alterius: igitur nihil q̄ mouet mouet a se-
ipso primo. patet p̄sequētia cuz maiori per diffinitionē
de ly primo que est alteri per ipsuz: et illi nō per alte-
ruz. minor vero est p̄bata. quoniam omne quod moue-
tur ab intrinseco quiescit quiescente parte seu moto-
re alio intrinseco. ¶ Le. li. Manifestuz igit q̄. a. b. c.
quiescente quiescet et a. b. et tunc paulatim q̄ mouetur:
sed si aliud in quiescēdo aliud. i. per quietē alterius

(stat et pausat manifestuz hoc ab altero moueri. mani-
festuz igit q̄ oē quod mouetur ab aliquo alio moue-
tur diuisibile est enī omne quod mouet et parte quie-
scente quiescit totum.

Notandum primo fm cōmētorē scōo q̄ ista
demonstratio est vera: et est de genere signozz ceterozz
licet nō sit de genere demonstratiōnū simpliciter. Istud
cōmētuz Egidiuz sic declarat dicens q̄ demonstra-
re per signuz est demonstrare per effectuz: et demonstra-
re simpliciter est demonstrare per causam. qui ergo sic
argueret habere tres competiti triangulo primo. ergo
si remouetur ab alijs non remouetur a triangulo
procederet a p̄io: et per causam simpliciter: sed si ar-
gueret habere tres si remouetur ab alijs non remo-
ueretur a triangulo: ergo competit triangulo primo:
procederet a posteriori per effectum et per signum: et
sicut est in affirmatiuis sic suo modo est in negatiuis:
ut si habere tres non competeret triangulo primo: et
aliquis argueret habere tres non competit triangulo
primo. ergo si remouetur a triangulo non propter
hoc remouetur ab alijs: procederet a p̄io: et simplici-
ter: quia arguitur ex diffinitione eius q̄ est non primo
quia sicut primo diffinitur per in esse alteri per ipsum
et non ipsi per alteruz: sic non primo diffinitur per nō
in esse alteri per ipsum: sed ipsi per alteruz. ¶ Ergo phi-
losofus argueret. nullum mobile mouet seipsum p̄io:
mo: igitur quo dlibet mobile potest quiescere per qui-
etem alterius procederet simpliciter: et per causam cum
non mouere seipsum primo sit causa. p̄pter quā mo-
bile quiescit per quietē alterius: sed ipse arguit econ-
tra ut si mobile quiescit per quietē alterius. i. per quie-
tem partis illud non mouet seipsum primo ergo proce-
dit a posteriori et per signum. Sed Burleus aliter ex-
ponit dicens q̄ causa propter quā aliquid quiescit ad
quietem alterius est: quia illud mouetur ab alio sic q̄
moueri ab alio est causa: et quiescere ad quietem al-
terius est effectus argueret ergo sic. omne quod moue-
tur mouetur ab alio: igitur omne quod mouetur quie-
scit ad quietem alterius est procedere a causa ad effec-
tum: et est demonstratio simpliciter: arguere autē econ-
tra ut omne quod mouetur quiescit ad quietem alteri-
us: igitur omne quod mouetur mouetur ab alio est. p̄-
cedere a posteriori per effectum et per signum: ut quia
in horologio motus ponderis descendens est per se
causa motus rote: ideo rota per se et essentialiter quie-
scit ad quietem ponderis: igitur rota mouetur ad mo-
tum ponderis sicut est in proposito. ¶ Istuz expositi-
onum quilibet est sufficiens: tamen expositio egidij
est magis ad intentionem Aristotelis cum demonstra-
tio quam fecit Egidius sit magis per immediatā. Ari-
stoteles enim probat. omne quod mouetur moueri
ab alio per hoc q̄ nihil mouetur a seipso primo: et
probat nihil moueri a seipso primo per hoc q̄ omne
motum quiescit ad quietem alterius. ¶ Et si aliquis
argueret contra exemplum Burlei dicentis q̄ illius
consequentie tam anis quaz p̄sequēs componitur ex
causa et effectum cum tam rotam quiescere ad quietem
ponderis quam rotam moueri ad motum ponde-
ris dicat causam et effectuz. ¶ Respondetur q̄ ad hoc
est demonstratio per effectum quia concluditur posi-
tuum per priuatiū. quod quidē respectu priuatiui se
habet ut causa. Dicit enim philosophus primo posse-
riorum q̄ affirmatio est p̄io: negatione: igitur habet

Libri septimus.

aliquā causalitate respectu negatiōis. Propterea si arguitur sic: Omne habens pulmonē est respirans: igitur omne nō habens pulmonē nō est respirās, arguitur a causa ad effectū. Ecce aut arguitur ab effectu ad causam: ut omne nō habens pulmonē est nō respirans: igitur omne habens pulmonē est respirās, et tamē tā antecedēs q̄ cōsequēs cōponitur ex causa et effectu: cum habere pulmonē sit causa respirādī, et nō habere pulmonē sit causa nō respirādī. Sicut enī affirmatio ē causa affirmationis ita negatio negationis inquit aristoteli. primo posteriorū.

Notandum secūdo sūm cōmentato / rē eodē cōmēto q̄ (po- / test quis dicere q̄ ppositiones que vltimate sunt in eo / scz de motiōe) antedicta nō sunt vniuersales omni mo- / to ex se cū in corpore celesti impossibile est dicere q̄ cum / pars deuerit quiescit totū. Dubiū quod mouet cōmē- / tator est istud: Demonstratio quā facit aristoteli, ē ista: Quod quiescit ad quietē alteri nō mouet a seipso p̄io / sed omne quod mouet ex se quiescit ad quietē alteri. s. / partis sicut igit n̄hil mouet a seipso, illa minor aut non / est vniuersalis omni moto ex se: vel si accipitur vniuer- / saliter illa est falsa: cum celum moueatur ex se et non / quiescit ad quietem partis cum sit impossibile par- / tem celestis corporis quiescere. Ad istud dubiū respō- / det cōmentator dupliciter: Primo q̄ in omni re mota / p̄t de se ē aliq̄ mō impossibiliter aliq̄ mō possibile. Si ei / considerat motum ut corpus sic est possibile illud qu- / escere et quālibet partē eius ad hunc intellectum q̄ illi / nō repugnat quiescere neq̄ alicui partē eius, si autē / consideratur res mota ut est corpus celeste sic impos- / sibile est illud quiescere aut aliquā partē eius, mō phi- / losophus considerat mobile ut habet rationē substantia- / lem corporis celestis, illa ergo minor est vera: Omne / quod mouetur ex se quiescit ad quietem alterius, et est / vniuersaliter accipienda ad hunc intellectū. Omne qd̄ / mouetur ex se nō habet rationē moti est aptum natum / quiescere ad quietē alterius. Secundo respondet cōm- / mētor q̄ p̄positionū quedā sunt categorice et / quedā p̄pothetice: et cum sunt p̄pothetice et conditio- / nales: aliq̄ habent antecedēs verum et aliq̄ falsū: in / viro q̄ modo cōditionalis est vera: exemplū p̄mi: ut / si sol ascendit dies est, exemplū secundi: ut si lapis vo- / lat habet alas, hec ergo cōditionalis sūm cōmentato- / rem si pars quiescit totum quiescit aliq̄ habet antecē- / dens verum ut in his in quibus possibile est partem / quiescere, aliquādo vero habet antecedens impossibi- / le: ut in corpore celesti in quo impossibile est partem / quiescere. Illa ergo cōditionalis p̄positio per quā / philosophus probat intentū videlicet q̄ si quiescit p̄ / quiescit totum semper est vera, licet aliquādo habeat an- / tecedens impossibile, ideo philosoph⁹ nō arguit nisi / ex antecedente vero. Uerbigra: Si pars corporis / celestis quiescit totum corpus celeste quiescit: ergo cor- / pus celeste mouetur ab alio vel nō mouetur a seipso / primo, ista est vna consequētia necessaria cuius assum- / ptum est necessariū: licet illius antecedēs impossibile sit / illa ergo minor videlicet Omne quod mouetur ex se / quiescit ad quietem partis est intelligenda cōditiona- / liter isto modo: si alicuius mobilis ex se pars quiescit / totum quiescit. Sed contra demonstrationē aristotelis / dubitatur quia per eundē modū arguēdi posset pro- / bare q̄ n̄hil mouetur ab alio primo: quia si aliquid / competit alicui primo competit ei: et si remoueatur ab

aliquo alio per diffinitionē eius q̄ est primo, nam p̄- / miū est cui alteri per ipsum et ipi non per alterum, et ex / hoc potest sic argui: Illud nō mouetur ab illo primo / qd̄ quiescit ad quietem alterius ab eo: sed omne quod / mouetur ab aliquo quiescit ad quietē alterius ab illo: / igitur n̄hil mouetur ab alio primo: minor declaratur / de animali quod dicitur moueri ab anima primo et ta- / men quiescit ad quietē alterius ab anima scilicet ad qui- / tem cordis. Etiam lapis dicitur primo moueri a for- / ma et tamen quiescit ad quietē alterius a forma videlicet / ad quietē sue medietatis. ¶ Ista dubitatio habet du- / as solutiōnes quaz prima est Egidij dicentis q̄ si ali- / qua passio competit alicui primo nō remouetur ab eo / propter remotionē a quoq̄ extraneo illi ut stat sub / illa passioe. Uerbigra: Triangulo competit primo / habere tres angulos, et figura licet sit de ratione trian- / guli tamen est extraneū illi ut stat sub illa passione ha- / bere tres: et angulus extrinsecus licet sit extraneus trian- / gulo tamē sibi competit per se ut stat sub eadē passioe, / ideo si per imaginationē figura separaretur a triangulo / triangulus haberet tres dato q̄ nulla figura haberet / tres: si nō haberet tres nisi haberet angulū extrinsecū / ex eo quia habere angulū extrinsecū est causa propter / quā triangulus habet tres angulos, ita pars licet sit de / ratione totius absoluti considerati nō tñ est de ratione / totius ut stat sub illa passioe que est moueri a se: sed / ē de ratione totius ut stat sub illa passione que est / moueri ab alio: cum mouere seipsum dicat conuersio- / nem totius supra totum q̄ est concludere habitudinē / partis moueri nō ab alio dicat dist. nctionez motoris / et mobilis et consequēter multitudinē partium. Pro- / pterea si aliquid mouetur a seipso primo stat illud mo- / ueri qualibet parte quiescente: ex quo tali accidit habere / tres: nō autem stat illud moueri qualibet parte qui- / escente ex quo tali accidit habere partes: nō autem stat / illud moueri qualibet parte quiescente: sed mouetur ab / alio primo: cum huic ut stat sub illa passione com- / petat habere partes, hec responsio pulchra est sed mi- / hi difficilis. Primo quidem in hoc q̄ dicit figuram es- / se intrinsecam triangulo: et omne illi extraneū ut stat / sub illa passione competit habere partes: quoniam / omne quod est de intrinseca ratione diffinit ut colligi- / tur a philosopho in Topicis et primo ac secundo hu- / ius: sed figura est de intrinseca ratione trianguli: et trian- / gulus est diffiniens habere tres cum p̄p̄a passio dif- / finiat per suū subiectū igit figurā est intrinseca huic / passioi que est habere tres: et per p̄is figurā est intrin- / seca triangulo ut stat sub illa passioe, vñ quia risibi- / le diffinit p̄ hoīez et aīal ē de intrinseca rōne hoīs igit / aīal est de intrinseca rōne risibilis, sic enī diffinit risibile p̄ / hoīem dicēdo risibile ē hō apt⁹ nati ridere: ita pōt diffi- / finiri p̄ aīal dicēdo risibile ē aīal aptū natū ridere. Cō- / sūtr appet dicēdū de figura et triangulo et h̄et tres, itē / nō est vezz q̄ angul⁹ extrinsec⁹ sit cā p̄pter quā triangu- / lus h̄et tres: q̄ si null⁹ foret angul⁹ extrinsec⁹ nō min⁹ tri- / angul⁹ h̄et tres: sed ē tñ cā cognoscēdi triangulū h̄et / tres, nō enī scit triangulū habere tres angulos eq̄les / duob⁹ rectis nisi ponat angul⁹ extrinsec⁹. Preterea vñ / q̄ p̄s nō tñ sit de rōne tot⁹ sed etiā de rōne illi⁹ ut est / sub illa passioe que est moueri a se: qm̄ omne qd̄ mo- / uet ē p̄ se diuisibile et per se habēs p̄es sūm p̄m hīc in / ista et 6. hui⁹, sed in eo q̄ est moueri a se includit essen- / tialiter moueri: igit esse diuisibile et h̄et p̄es includit / eo q̄ est moueri a se, nō igit accidit huic q̄ est mouere

De hiscorum

a se habere partes: ut dicit Egidius. Secunda solutio est Burlei dicentis qd illud quod mouetur ab alio primo non indiget alio motore ab illo a quo primo mouetur: ideo non mouet pars alicuius moti si illud mouetur ab alio primo negatur: igitur qd si aliquid mouetur ab aliquo primo illud quiescit ad quietem prius id est cessat a moueri per cessationem a mouere partis. Ista ratio facilius soluit difficultatem dubitante qd ly primo tenet causam pcciam: sed non declarat instantias quo elementa mouent a suis formis primo et non indigent alijs mouentibus. s. gravitate et leuitate: et qd eadem elementa non possunt moueri ab aliquo primo qn partes eorum moueat sicut mouent. aialia etiam mouent a suis aialibus primo et tñ indigent alijs motoribus. s. cor et musculis. ¶ Pro declaratione ergo huius difficultatis pono quatuor documenta de inuestione aristoteli. et comen. quo primo est istud: Sicut hoc ppositio Aliquid mouet a seipso: dicit duplicem motum. s. actiua que est mouere et passiuam que est moueri. ita hoc ppositio Aliquid quiescit ad quietem alterius: dicit in pposito duplicem de tem v3 actiua que est cessatio a mouere: et passiuam que est cessatio a moueri. Propterea cu dicit phs non moueri illud a seipso primo qd quiescit ad quietem alterius intendit qd illud non mouet a seipso primo qd cessat a moueri per cessationem a mouere alterius: et ideo cor mouet ab aia primo non obstat qd quiescat ad quietem sue partis quantitate que est alta ab aia: intelligendo per vtriusque quietem cessationem a moueri per cessationem a mouere alicuius sue partis quantitate: sed tñ per cessationem a mouere aie. Secundu documentu qd aristoteli. ta in motu qd in quiete separat illud qd est per se ab eo qd est per accidens ita qd cu dicit: omne qd mouet esse diuisibile. intelligit de eo qd mouet per se et non per accidens. Et cu ait aliquid quiescere ad quietem alterius intelligit illud qd per se cessat a moueri per cessationem a mouere alterius. Et pter cu dicit nihil moueri a seipso primo intelligit per se qd per accidens non est conueniens cu aia moueat a seipso primo. Mouet eni aia a seipsa nullo pcedere motore: bene pcedere aliquo mobili: qm mouet ad motum corpi. Et si instat: qm oē primu pspicit id qd est per se: ut h. i. postea. igit si aia mouet a seipsa primo ipa mouet a seipsa per se negat pna: sed solum sequit aiam mouere per se et motu ab aia moueri per se. Tertiu documentu est qd motor et mobile in suis proprietatibus multu differunt. na motori ut sic copetit per se moueri et per accidens moueri: ut h. tertio huius. sic etiam accidit illi et est ab eo extraneu habere partes: et si habet partes illas per accidens copetit mouere. Motor enim celi non habet partes. aia vero mouens cor et si habet partes ille non mouet. Sed mobile contra per se copetit moueri et per accidens mouere cu celu ad suu motu currat passiuo et non actiuo: copetit etiam sibi habere partes quantitatias qbus per se non copetit mouere sed tñ moueri: ideo lapis motus deorsum et si quiescit ad quietem sue forme quiete que est cessatio a mouere non tamen ppter hoc oportet qd quiescat ad quietem sue partis quantitate sic qd cessat a moueri per cessationem a mouere illius: qd et si nulla pars quantitatua lapidis moueret non minus lapis moueretur. s. per sua forma aut elementa existentis in eo si etiam quelibet pars eius cessaret a mouere: non ppter hoc lapis cessaret a moueri qd ad hoc moueret a forma sua vel elementa existentis in eo ex quo totum non est sue partis ut fuit pbatu primo huius. Quartu documentu homogenea et ethomogenea multiplex conueniunt et differunt. Conueniunt quidem qd vtriusque mouet se

ipsa et vtriusque habet partes quantitatias mouentes seipsas et vtriusque habet partes particulares et mota propria illa motore totale. s. partes qualitativas et essentielles que sunt forma et materia seu aia et corpus. Sed discoueniunt qd homogenea habent infinitas partes seipsas mouentes cu sint eiusdem rationis cu omnibus suis partibus quantitatibus. ethomogenea autem habent finitas partes tñ se mouentes. s. cor et par musculos nervos et huiusmodi. Nulla ei pars cordis mouet seipsam: dato cu comitatore qd cor sit primu motu in aiali. neqz aliqua pars epatis mouet seipsam. Discoueniunt etiam qd non est ordo in homogeneis cu vna pars mota localiter oēs alie partes moueantur et non prius vna qd alia cum non detur prima. In ethomogenis autem est ordo: cu in aiali vna pars prius moueat et moueatur qd alia: sicut in eis datur prima pars. s. cor vel aliud pportionabile. In homogenis etiam quelibet pars mouet qualibet partem: loquendo de parte quantitatua: cu ad subtractionem cuiuscunque partis alia pars tardius mouetur. sed in ethomogenis quelibet pars quantitatua mouet qualibet partem quantitatua cu nulla pars quantitatua moueatur cor. ¶ His documentis pmissis respondendo ad difficultatem dico qd aliquid moueri ab aliquo motore primo contingit quadripliciter. Primo quidem primitate totalitatis eo modo quo loquitur aristoteli in principio. s. huiusmodi. egru sanari a medico tamquam a mouente primo. et sic potest concedi aliquid moueri a seipso primo: qd aliud finem se totu mouet a seipso finem se totu. Secundo aliquid or moueri ab aliquo motore primo primitate pccisionis: quia motore illu non pcedit aliud motore. et aia mouet ab aia primo et elementa mouent a suis formis: loquendo de motore particulari et non vniuersali. De hac primitate fac phs expiam mentionem. huiusmodi. di. Na est principiu et causa motus et quietis eius in quo est primo. Et s. huius inquit phs: Omne per se motu diuidit in partem primo mouentem et partem primo motu. isto modo non est possibile aliquid moueri per se a seipso primo: qm omne mouens seipsum per se presupponit aliu motore. s. forma vel partem eius. Tertio aliquid dicitur moueri ab aliquo motore primo primitate immediationis scilicet quia non mediat aliud motore inter motore signatu et rem motam: et sic dicimus lignum alterari a caliditate primo: et mediu diuidi a gravitate aut leuitate primo. De huius primitate loquitur philosophus secundo huius dicens: qd in omni questione et demonstratione est deuenire ad causam primam id est immediatam. et in hoc septimo qd primum mouens et motu sunt simul scilicet simultate immediationis: et hoc modo iterum non est possibile aliquid moueri a seipso primo: quia nihil est immediatu sibi ipsi sicut nihil est sibi ipsi continuum aut contiguum: neqz a seipso differens. Quarto aliquid dicitur moueri ab aliquo motore primo primitate pccisionis tamquam a causa sola et pccisa eo modo quo dicimus cor aut calorem naturale moueri ab anima primo: quia non ab alia causa. et sic loquitur aristoteli in hoc dicens: nihil moueri a seipso contra opinionem Platonis dicens animam mouere seipsam primo: ut innuit comentator comento allegato. contra etiam opinionem Parmenidis et Melissi et aliorum antiquorum ponentiu tantu vnum principiu et dicentiu illud mouere seipsu primo necessitatu distinguere inter motorem et rem mota: ut habetur primo metaphisice. et in parte tangebatur primo huius. Sed constat has opiniones esse impossibiles et demonstratione antedicta. Sicut enim non est possibile aliquid esse in seipso primo: ut demonstratu est. 4. huius: ita non

liber septimus.

est possibile aliqd mouē seipm pmo: sic enī nīl of eē
in seipso nisi ratione partū quarū vna continet ⁊ alla
cōtinetur: ita nīl mouet seipsum nisi ratione diuersa
rū partū quarū vna mouet ⁊ alla mouet. Rñdē igit
ad difficultatē cōcedēdo aliqd moueri ab alio pmo
videl: celū ab itelligētia ⁊ cor ab aīa: ⁊ hoc pmitate
pccissōis ⁊ motione agēis pīcularis ad inētionem
aristo. ⁊ tūc ad argumētū nīl mouet ab illo pmo
q̄ quiescit ad quierē alteri⁹ ab eo: igit ⁊c. Negat mīoz.
⁊ ad pbationē dico q̄ aīa nō mouet ab aīa pmo
pmitate pccissōis cū indiget alijs motoribus: sed
bene mouet ab aīa pmo pmitate pccissōis: de q̄
nō loquit aristo. hic. Deinde ⁊ si lapis nō mouetur a
forma pmo ista pmitate ex quo indiget alio mo
tore. ⁊ cōcesso q̄ lapis aut elementū moueat a forma
pmo pmitate pccissōis ponendo cū cōmētoze ter
tio celi grauitatē ⁊ leuitatē esse formas subales elemē
toze: nego talē motū quiescere passiuē ad quierē actiuā
sue medietatis. s. totū cessare a moueri p cessationem a
mouere illi⁹ medietatis: qz ⁊ si illa medietas non mo
ueret nō ppter hoc totū motū cessare: a moueri: conce
do tñ q̄ quiescit totū ad quierē illi⁹ medietatis. s. passi
ue: qz totū cessata a motore p cessationem a moueri sue
pccissōis: de tali dēte passiuā pīs seu alteri⁹ a remota nō
itēdit aristo. h. vt parit. ¶ Ex pccissōis sequit q̄ aliter
accipit hic pmo cū dicit aliqd moueri a seipso vel
ab alio pmo: ⁊ aliter in libro posteriorū: cum asserit
pīs habere tres cōpetere triangulo: pmo qm̄ hic ac
cipitur pmo vt dicit pmitate pccissōis in genere cāe
efficiētis p exclusiōe cuiuscūqz cause: sed in libro po
steriorū accipit pīs vt dicit pmitate pccissōis in gene
re cāe materialis p exclusiōe cuiuscūqz alterius subie
cti: qm̄ habere tres cōpetere triangulo nō p aliud subie
ctum sed bene p aliā causam v3 p diffinitionē triāguli.

Contra

Uolūtas mouet v3 de volūtiōe in volūtiōe ⁊ tamē a
nullo alio mouet cū sit libera libertate pccissōis. intel
lectus etiā mouet ad intellectiōem ⁊ non mouetur ab
alio sed tñ a seipso v3 cū intelligit se. Dicit enī pīs terio
de aīa q̄ in separat a materia idē est intellect⁹ ⁊ qd in
telligitur. Secūdo sequit q̄ in mouēibus ⁊ motis sit
pcedere in infinitū cōtra pīm secūdo ca⁹ hui⁹ septimi.
⁊ pbatur pīa: qz moto corpe elemētari sursum vt de
orsum illud mouet ab alio v3 a medietate sua et illa
itēz a medietate sua: ⁊ sic in infinitū cū non deat vltia
pars pportōis fm̄ pīm terio hui⁹. Tercio sequit
q̄ non posset probari pimum mouens in vniuerso
pmitate causalitatis cōtra pīm. s. hui⁹. ⁊ pbat pīa:
qz posset dici tā celū q̄ eius partē quālibet moueri a se
sc3 p partē eius sic q̄ celū mouet ab vna parte eius:
⁊ illa ps iterū ab alia pte ⁊ sic in infinitū. Quarto in
omī motu est deuenire ad vñ pīm mouēs p aristo
te. s. hui⁹. ⁊ secūdo metaph. igitur in mobili graui⁹ ⁊
leui⁹ est deuenire ad vñ pīm mouēs. ¶ Ad pīm
dicis q̄ aristo. nō loquit de omī trāsmutatiōe sed tñ d
trāsmutatiōe per se que est ex subiecto in subiectū et ex
cōtrario in cōtrariū. Qd quidē accidit tā intellectui q̄
volūtati. Licet enī tā intellect⁹ q̄ volūtas sepe trāsmu
tet de positūo in positūo: aut de erroze in sciam: aut
de vna opiniōe in aliā: aut de vna electiōe in aliā hoc
tñ est p accidēs cū tā intellectus q̄ volūtas sepe trāsmu
tet a pura pīuatiōe ad habitū fm̄ doctrinā aristo.
terio de aīa. Itē dicis q̄ neqz intellectus neqz volun

tas mouet a se pmo pmitate pccissōis p exclusiōem
alterius cause in genere cause efficiētis: qm̄ intellectus
potentialis nīl intelligit absqz fantasmatibus: ⁊ intel
lectu agente di. pho. 3. de aīa q̄ necesse est intelligentez
fantasmata speculari: ⁊ intellect⁹ agēs est oīa facere.
¶ Ad secūdū rñdē q̄ nō est incōueniēs pccellus in
finitus in mouēib⁹ ⁊ motis in potētia. s. faciētib⁹ vñū
mouēs ⁊ vñū motū: imo hoc est necessariū tā in motu
locali q̄ in motu alteratiōis cū virobiz sit necessariū
vñā pīe moueri ab alia: ⁊ illā ab altera in infinitū: sed
in mouēibus ⁊ motis in actu. s. inuicē se patis nō faciē
tib⁹ vñū nō est possibilis pccellus in infinitū: qualē
negat aristo. in hoc septimo ⁊. ij. metaph. ¶ Ad terciū
negatur pīa: qz cōcesso q̄ celū moueatur a se ⁊ quibet
pars eius moueat a se: cū omī mouēs moueat fm̄ q̄
est in actu: ⁊ omī motū moueat vt est in potētia p ari
sto. ij. hui⁹. opoztebit resoluere tā celū q̄ ei⁹ pīe quāli
bet quātitatiua in duo principiā quoz vñū est i actu
mouēs nō motū: ⁊ reliquū in potētia motum nō mo
uens: vt declarat. s. hui⁹. Et qm̄ motus celi est ppetu⁹
opozet assignare motore infatigabilē separatū a mate
ria: nō aptū moueri p se vel p accidēs: ⁊ istud ē pīmū
mouēs in vniuerso pmitate causalitatis. Ex quibus
sequit p q̄ ista ppositiōe hic demonstratam Omī qd
mouetur ab alio mouetur: pbatur imobilitas pīmū
motoris: nō quidē tāqz causam sufficēte ⁊ adeqz tam
sed tāqz p causam pīalē cui annectit alia causa tam in
hoc septimo q̄ in octa. hui⁹ v3 q̄ in mouēib⁹ ⁊ mo
tis nō pccidit in infinitū loquēdo de mouēibus ⁊ mo
tis in actu ⁊ nō in potētia: qz vt dictū est ad illā pposi
tiōe: Omī qd mouetur ab alio mouet. sequitur for
maliter q̄ in mouēibus ⁊ motis in potētia contingit
pcedere in infinitū. ¶ Ad quartū cōcedo q̄ in motu
graui⁹ ⁊ leui⁹ est deuenire ad vñū pīmū mouēs: nō
quidē pmitate pccissōis sed pmitate totalitatis ⁊ i
mediatiōis ⁊ pccissōis. Unde ⁊ sine motu talis nō da
tur ps qntitatiua pmo mota neqz pmo mouēs: tñ
ps qualitatiua pmo mouēs sc3 forma ⁊ ps qntitatiua
pmo mouēs ⁊ ps qntitatiua pmo mota v3 mīa: ista
est simplr pīmū motū in corpe naturali. ⁊ dicitur pīmū
motū in potētia pter q̄ sunt alia pmo mota in
actu de quibus supra feci diffinitionem.

Quoniam autem omne

ne. Istud est secūduz
capitulum hui⁹ pī
mi tractatus: in quo
philosophus osten
dit ex ppositione
demonstrata q̄ est
deuenire ad pīmū
motorem motuz in
loco: ponens duas
conclusiones quarū pīma est ista: Omne quod mo
uetur in loco mouetur ab alio. Secūda conclusio:
Necesse est deuenire ad pīmū motorem motum in
loco. ibi: (Et mouens igitur.) ¶ Pīma conclusio ar
guitur sic: Omne quod mouetur mouetur ab alio: sed
omne quod mouetur mouetur in loco: igitur omī qd
mouetur in loco mouetur ab alio. patet consequentia:
a superio: ⁊ distributo ad suū inferius cū debito me
dio. mīoz est de se euidens: ⁊ maior est demonstrata

Tex.
cō. 3.

in precedenti capitulo. philosophus tamen non accipit illud medium in littera: quoniam a superioris distributo ad suum inferius per se tenet consequentia affirmatiue ⁊ negatiue sed ad suum inferius per accidens non tenet argumentum affirmatiue nisi cum debito medio. Constat autem quod moueri in loco est per se inferius ad moueri cum non sit possibile iuenire moueri absq[ue] moueri in loco vt ostendetur octauo huius. 1. e. li. Quoniam autem omne quod mouetur ab aliquo mouetur necesse est ⁊ quod mouetur omne in loco moueri ab altero.)

Notandum primo fin commenta
rosen cōmento tertio:
q̄ ista declaratio est loyca ⁊ virtutē ad confirman-
dum. nam propositio dicens q̄ omne transmutatum
transmutatur ab aliquo verificata est nobis q̄ quedā
est manifesta per se ⁊ quedam demonstrata est scilicet
in translati: ergo non est concludere translata me-
diante illa propositione sed sicut dicimus virtutē illa
ad confirmandum. Ista ratio hic facta videtur loyca:
non quia aliqua propositio accepta in ea declarat i
loyca: sed quia modus arguendi docetur in loyca vi-
delicet a superioribus distributo ad suus inferius: seu a suo
distributo ad suam partem: neq̄ per istam propositi-
onem: Omne quod mouetur mouetur ab alio demon-
stratur ista: Omne quod mouetur in loco mouetur ab
alio. sed tantum declaratur per illam: quoniam cum de-
monstratur aliqua conclusio demonstratur esse for-
maliter contentum in illa di. philosopho primo prae-
sum q̄ vna potestas sillogismorum est concludere
plura videlicet conclusionem ⁊ quicquid sequitur ex illa
sed in priori capitulo demonstrata est hec conclusio:
Omne quod mouetur mouetur ab alio. ⁊ hec: Omne
quod mouetur in loco mouetur ab alio. formaliter co-
tinetur in illa tigitur demonstrando illam explicite de-
monstrata est hec implicite. ⁊ ideo aristoteles non vir-
tur hic ratione ad demonstrandum hanc: Omne quod
mouetur in loco mouetur ab alio: ex quo demonstra-
ta est: sed virtutē hac ratione tantū ad confirmationem
illius cōcludo eas implicite. neq̄ ista propositio: Om-
ne quod mouetur mouetur ab alio. fuit demonstrata
fin omnia contenta sub illa: quia de quibusdam mo-
tis est manifestū q̄ illa mouetur ab alio. ⁊ uia de mul-
tis est quomouetur in loco est manifestum q̄ illa moue-
tur ab alio.

Motandum secundo. Fin. cōmentato
rem eodem cōmento da
primū motum in loco ē declaratum est q; non mo
ueatur nisi ab alio: necesse est vt omne motum in loco
moueatur ab alio: hoc est euidentius. ¶ Ista est vna
alia ratio quā facit cōmentator ad p̄clusionē dī. Om
ne p̄imum motum ex se in loco mouetur ab alio: igitur
omne motum in loco mouetur ab alio: hec conse
quentia tenet ex eo: quia omne motū in loco aut mo
ueatur ab extrinseco aut ab intrinseco: sed ab extrinseco
moueatur ab alio. Si ab intrinseco aut ex p̄imum mo
tum vel includens p̄imum motum: quatercūq; ob
icitur seipsum esse motum ab alio vt est demonstratū
in p̄iori capitulo. ¶ Duae consequētiās intendit cō
mentator quarum prima est ista: Omne p̄imum mo
tum ex se in loco mouetur ab alio: igitur omne motum
ex se in loco mouetur ab alio. p̄p̄na: q; omniū ex se
i loco ē p̄imum motū ex se in loco vt includens p̄imum mo
tum ex se in loco. Secunda consequētia est ista: Om

ne motum ex se in loco mouetur ab alio : igitur omne
motum in loco mouetur ab alio . patet consequentia :
quia oppositum consequens nō stat cum antecedēte :
ex quo omne motū ab extrinseco i loco necessario mo-
uetur ab alio . ¶ Neq; obstat quia arguatur ab infio-
ri ad suū superius distributū quia sepe tenet iste mo-
dus arguendi gratia materie : videlicet quando argui-
tum verbo substantiuo de secundo adiacente : et om-
nis homo est ergo omne animal est . aut cum verbo de
tertio adiacente respectu predicari non potens com-
petere inferiori nisi competat superiori : vt quilibet ho-
mo est sensitiuus igitur omne animal est sensitiuus . om-
nis albedo est visibilis igitur omnis color est visibilis .
ita in proposito quia moueri ab alio est passio non
potens competere inferiori nisi co petat superiori . ideo
quolibet illarum consequentiarū est bona gratia ma-
terie . (Et mouens igitur .) Secunda conclusio : In om-
ni motu necesse est deuenire ad primum motorē ⁊ primum
motum in loco : probatur : Qmne quod mouetur
in loco necessario mouetur ab alio . ⁊ non contin-
git procedere in infinitum in mouentibus ⁊ motis in
loco igitur ⁊ c . patet consequentia cum maiori ex pcece-
dent conclusionē . minor autem demonstrabitur infra
non obstante q̄ demonstraretur in generali secundo in-
tabpissime . Et potest eadem colligi ex p̄cedenti hui⁹ cuz
dicebatur q̄ non cognoscitur scientie effectus nisi per
omnes suas causas . Et igitur in mouentibus ⁊ motis
procederet in infinitum de nullo effectū naturalī hui⁹
beretur scientia in genere cause efficientis . ⁊ patet con-
sequentia : quia infinitum fm q̄ infinitum est igitur motus
vt patuit p̄mo huius . f . li . Et mouens igitur ab al-
tero quoniam ⁊ ipsum mouetur ⁊ iterum hoc ab altero :
nō autem in infinitum abibit : sed necessario (stabili
alibi ⁊ c .) erit aliquid quod p̄mo causa erit motus ⁊
alio tam actiue q̄ passiue .

Notandum ^{fm comēntatozem cō-}
^{mento tertio q̄ (cū mo-}
 toz extrinsecus in loco nō mouet nisi mouetur ⁊ om-
 ne motum mouetur a motore necesse si motor extrinse-
 cus mouetur etiam a motore extrinsecō vt hoc non p-
 cedat in infinitū sed p̄uenit motus ad motū q̄ mo-
 uetur nō a motore extrinsecō sed a motore ī p̄o.) ^{Le-}
 clusio qua intendit philosophus fm comēntatozem est
 ista q̄ est deuenire ad p̄mū motū in loco q̄ mouetur
 a principio intrinsecō solū. ad cuius probatiōem cō-
 mētoz p̄supponit duas p̄positiōes quarū p̄ma
 est ista: q̄ omīs motor extrinsecus a moto ī mouēdo
 mouet. ⁊ ratio est ista q̄ omīs talis motor est corpus
 ⁊ omē corpus in mouēdo fm locū mouet fm locū
 vt patet in corpib⁹ q̄ mouēt se adinuicē: nulla em̄ ip̄be-
 ra celestis mouet aliā nisi moueat: neq̄ man⁹ mouet
 baculum nisi moueat: neq̄z musculos aut neruos
 nisi moueat. Secūda p̄positiō: ⁊ Omīs motus a p̄ncipio
 intrinsecō est p̄mū motū vel habēs in se p̄mū
 motū. Ista p̄positiō est etiā manifesta inductue. nam
 celū mouet a p̄ncipio intrinsecō ⁊ est p̄mū motum:
 animal autē mouet a p̄ncipio intrinsecō ⁊ nō est p̄mū
 motū sed includens p̄mū motū videlicet cor: ⁊ iō
 p̄bato q̄ est deuenire ad p̄mū motū in loco a p̄ncipio
 intrinsecō habebit q̄ est deuenire ad p̄mū mo-
 tum in loco a p̄ncipio intrinsecō. Istis p̄positiōib⁹
 p̄missis vna cōclūsiōe p̄ma q̄ omīs motū in lo-
 cō mouet ab alio: accipitur aliquod motū in loco q̄
 rēdo vtz ill⁹ mouet a motore extrinsecō vel nō: si nō

Libri septimus.

igitur mouet a motore intrinseco et per se cum ipso sit primum vel habens in se primum motum habetur intentum. Si autem illud motum in loco mouetur ab extrinseco et motor extrinsecus non mouet nisi moueatur ex propositione prima queritur utrum motor ille moueatur ab intrinseco vel ab extrinseco: et cum non contingat procedere in infinitum in motoribus extrinsecis neque in mouentibus ab extrinseco tandem deveniendum est ad unum motum ab intrinseco qui est primum motum in loco vel habens in se primum motum in loco. Ex predictis sequitur quod non intendit hic probare philosophus immediatam primum motoris ut dicit Egidius: quia hoc probabitur. 2. huius neque intendit probare quod est devenire ad primum motorem aut ad primum motum simpliciter ut alij opinantur: sed intendit probare quod in omni ordine mobilium et motorum finem locum est devenire ad primum motorem et primum motum in ordine illo ut assertit conclusio secunda huius capituli: aut quod est devenire ad aliquod primum motum in ordine illo qui mouetur a principio intrinseco. Finem quod probat commentator: ut si lapis mouetur a baculo: et baculus a manu: et manus ab alio motore extrinseco: necesse est quod in ordine illorum mobilium et mouentium denominetur ad aliquod primum quod mouetur a principio aliter procederet in infinitum. (Si enim non.) Jam probatur illa minor videlicet quod in mouentibus et motoribus non contingit procedere in infinitum. Ad cuius probationem philosophus premittit quatuor suppositiones quarum prima est ista: ¶ Si contingit procedere in infinitum in mouentibus et motoribus necesse est infinita esse quorum quolibet est mouens et motum: sit igitur quod a moueatur a motore b. et b moueatur a motore c. et c ab alio motore videlicet d. et sic in infinitum ita quod supra a sint infinita quorum quodlibet sit mouens et mobile motum eo modo quo quis imaginaret quod lapis moueret ab aere et aer a baculo et baculus a manu et sic in infinitum. aut quod orbis lunemoueatur a sphaera Mercurij et sphaera Mercurij a sphaera Veneris et sphaera Veneris a sphaera Solis: et sic in infinitum. I. e. licet. Si enim non est vera alia minor: (sed in infinitum procedet) ordo mouentium et motorum (sit a quidem quod ab ipso b mouetur. b vero ab ipso c. c autem ab ipso d. et hoc igitur modo in infinitum accedat) id est procedat.

Notandum quod aristoteles non loquitur nisi de motu locali: neque loquitur de quocunque processu finito vel infinito mouentium et motorum sed tantum de processu finito mouentium et motorum in actu: quia ut patuit in alio capitulo necesse est dare processum in mouentibus et motoribus in potentia non solum in motu locali sed etiam in motu alterationis. (Quoniam ergo.) ¶ Secunda suppositio est: In omni motu mouens et motum sunt simul non tantum finem esse sed etiam finem moueri: ita quod non tantum simul sunt mouens et motum sed etiam simul mouentur. Unde in casu primo suppositionis a mouetur quando b mouetur: et b mouetur quando c mouetur: et c mouetur quando d mouetur et sic in infinitum. et sicut sunt simul omnia talia mota et mouentia sunt simul omnes motus illorum. Dicit enim commentator hic quod (omne corpus mouens aliud corpus non mouet ipsum nisi moueatur cum eo in tempore in quo mouetur ipsum. et subdit: Manifestum est quod infinitum mouebuntur et b c o omnium erit in simul. I. e. licet

Quoniam ergo simul sunt (mouens et ipsum quod mouetur manifestum est quoniam simul mouebitur et a et b. cum enim b mouebitur et a) mouebitur (et cum b mouebitur et ipsum c) mouebitur (et cum c et ipsum d erit igitur simul motus qui est a et b et reliquorum vniuscuiusque.)

Notandum finem commentatorem commento quarto quod (hoc quod sequitur in motu non in quiete scilicet quoniam necesse est ut omnia moueantur in simul eodem tempore si unum eorum mouetur: et non sequitur si unum eorum quiescit quod omnia quiescant in simul. Primum enim motum potest quiescere et ultimum remanebit in motu. Et quia Salienus opinatus est quod in talibus motoribus et motoribus ut quiescant in simul et cor ut dixit cum extrahitur animali fortasse mouetur per duos passus: dixit quod cor non est primum principium mouens animal in loco: et quia animal non mouetur prius quam caput abscinditur: dixit quod principium motus est caput: ego vidi arietem postquam caput suum abscisum fuerat abula: re huc et illuc multotiens) hec commentator. Opinio galieni fuit quod cor non est principium motus animalis sed caput: et arguebat sic: Illud est principium motus animalis quo moto mouetur animal et quo quiescente quiescit animal: sed moto capite mouetur animal et quiescente capite quiescit animal: Non autem quiescente corde quiescit animal: igitur caput et non cor est principium motus animalis: patet consequentia cum maior diceret et minorem declarabat experientia dicens: quod extracto corde ab animali adhuc potest moueri animal per duos passus: non autem absciso capite moueretur animal.

Contra Salienum arguit commentator dupliciter: primo contra rationem in se probando contra eius caput non esse principium motus animalis finem Salienum quo quiescente quiescit animal: sed quiescente capite non quiescit animal: quoniam ipse commentator vidit arietem ambulare multotiens huc et illuc absciso capite: igitur caput non est principium motus animalis. Secundo arguit commentator quod illud non est principium motus animalis quo quiescente quiescit animal: quia necessario principium motus animalis est cor aut cerebrum: sed quocunque istorum quiescente non quiescit animal: igitur et c. patet consequentia cum maior: minor autem est declarata experientia: quoniam extracto corde ab uno animali et absciso capite alterum utrumque mouetur. In duobus igitur contradicit commentator Salieno: primo quidem in hoc quod est principium motus animalis: tamen dicit commentator cor principium esse motus animalis et non caput contrarium cuius asserit Salienus videlicet quod non cor sed caput est principium motus animalis. Secundo contradicit sibi in alio cum dicat Salienus quod patet pluribus mouentibus et motoribus si quiescit primum omnia alia quiescant: commentator autem dicit quod in tali ordine si mouetur unum omnia mouentur: non tamen si quiescit unum omnia quiescant. ¶ Sed arguitur quod commentator implicat contradictionem quoniam si unum mouetur omnia mouentur: et non si unum quiescit omnia quiescant: igitur idem simul mouetur et quiescit. Ista consequentia est bona: et antecedens est concedenda ab eodem: quia ista prima sit bona patet quod finem commentatoris non valet: si unum quiescit omnia quiescant: stat

Philosophicorum

igitur oppositum consequentis cum antecedente quod aliquid istorum quiescit et aliquid istorum mouetur sed per eum si vnum illorum mouetur omnia mouentur igitur idem simul mouetur et quiescit. Item si primum motum quiescit non mouet secundum et si secundum quiescit non mouet tertium et sic de alijs et per consequens primo quiescere omnia alia quiescunt quod est contra. et patet antecedens quod quodlibet eorum est corpus. modo secundum philosophum nullum corpus mouet localiter aliud corpus nisi ipsum moueatur. Deinde ut apparet non oportet quod si primum moueatur omnia alia moueantur quia siue ponatur caput siue cerebrum siue cor principium motus alicuius stat illud moueri alijs quiescentibus ut ad sensum est notum. Pro solutione omnium istorum videtur quod cum commentator asserit omnia istorum moueri si vnum mouetur per vnum intelligit primum ita quod si primum mouetur omnia alia mouentur neque sic absolute intelligit hanc conditionalem sed cum additamento videlicet quod ipsum primum motum sit applicatum mediate vel immediate omnibus alijs motis et quod motus ipsius sit propter motum aliorum. Et sic patet intelligendo quod si primum istorum mouetur omnia alia mouentur. Si enim mouetur manus applicata ad baculum immediate et ad aerem vel lapidem mediate sicut quod illius sit propter motum istorum manifestum est quod manu mota mouetur baculus et aer et lapis non tamen si quiescit manus quiescunt alia quia post separationem baculi a manu quiescit manus et tamen mouetur baculus et aer et lapis. Ex isto patet quod illa consequentia non valet. Si primum motum quiescit non mouet secundum et si secundum quiescit non mouet tertium et sic de alijs igitur primo quiescente omnia alia quiescunt. Quia licet primum non moueat secundum forte secundum recipit dispositionem a primo seu virtutem per quam mouet seipsum quiescente primo moto sicut patet de aere mouente seipsum post separationem lapidis a proficiente. Similiter quiescente corde mouent muscoli et nervi seipsos per virtutem acceptam a corde secundum quam mouendo seipsos mouent manus et pedes. Cum autem ultimo suadet quod moti si primum mouetur omnia alia mouentur siue ponatur principium motus alicuius caput siue cerebrum concedo illam conditionalem absolute intellectam sed sic non accipit commentator eam sed cum additamento videlicet stante applicatur et ad singula mota posteriora sic quod motus primum sit propter motum aliorum et maxime propter motum ultimum ut est manifestum in corporibus celestibus in quibus moto primo mouentur omnia alia similiter moto corde mouentur omnia alia dummodo anima applicet cor ad alia membra et intelligit motum cordis propter motum omnium aliorum. (Et accipere igitur.) Tertia suppositio est ista: Per quemcumque mouentur mota sunt infinita secundum numerum tamen cuncti bet moto secundum se competit motus aliquis numero non quidem infinitus secundum extrema sed terminatus et finitus. Nam omnis motus ut dictum est. s. r. 6. huius est ex quodam in quiddam et ex termino in terminum et ad hoc quod perueniantur ad terminum aliquem certum et determinatum ibi nullo modo ponitur infinitum tempus. Motus enim circularis celi ut terminatur ad aliquem terminum non durat per infinitum tempus si autem durat secundum philosophum per infinitum tempus hoc est quia semper reiteratur circulo super eandem magnitudinem. Le. li. Et accipere igitur vnumquodque istorum

mobiliu(m) mobiliu(m) (poterimus) secundum vnumquemque motum finitum istorum et namque si vnumquodque ab vno quocumque mouetur vel minus vno numero vniuersalium mobilium istorum (motus) est et non infiniti in ultimis id est nullus istorum motuum est infinitus secundum ultimum.

Notandum secundum commentatorem commentum quarto quod (cuius de claratum sit quoniam motus rectus infinitus non est ideo aliquis potest dicere ei quod ponere talia mota est ponere motum rectum infinitum et quod d. respondendo quod hoc non est verum quoniam motus istorum omnium est vnus numero et finitus.) Dubium ergo quod mouet commentator est istud: Si infinita mobilia mouentur motu recto sic quod quodlibet eorum moueat ab alio sequitur quod motus rectus est infinitus cuius oppositum est demonstratum sexto huius. Potest responderi negando consequentiam quoniam sicut ex omnibus mobilibus non fit vnum mobile ita ex omnibus motibus omnium istorum non fit vnus motus numero sed tot sunt numero totales motus quot sunt illa mobilia et sicut quodlibet istorum mobilium est vnus mobile numero finitum et terminatum ita quilibet istorum motuum est finitus et terminatus. (Quoniam autem.) Quarta suppositio est: Ista vnitas motuum habet attendi penes vnitatem suorum terminorum. hec suppositio est probata quinto huius vbi ostensum est quod omnis motus est ex quodam in quiddam ita quod ille motus est vnus numero qui est ex eodem termino numero in eundem terminum numero cum alijs requisitis ad vnitatem numeralem que sunt vnitas temporis et vnitas mobilis videlicet numeralis unde aliqua denigratio est vnus motus numero ex eo quia est de hoc albo in hoc nigrum in hoc continuato tempore et in hoc mobili et vbi alicuius motus essent plures termini ad quem aut plura mobilia aut plura tempora non est motus ille vnus numero sed vnus specie aut vnus genere aut vnus analogia vel attributione. Illi namque motus sunt vnus motus specie qui sunt ad terminos eiusdem speciei ut sunt due calefactiones aut due dealbationes Illi vero motus sunt vnus motus genere qui sunt ad terminos eiusdem predicamenti scilicet generationis et corruptionis primo qui sunt ad terminos predicationis substantie et calefactio et dealbatio sunt etiam vnus motus genere scilicet predicamenti qualitatibus quia sunt ad terminos eiusdem predicamenti sed de his dictum est sufficienter quinto huius. Motus enim maxime cognoscitur vnus ex vnitate termini ad quem ideo omnes motus qui sunt ex albo in nigrum sunt eiusdem speciei specialissime quia omnes nigredines sunt eiusdem speciei specialissime omnes autem depurationes sunt eiusdem speciei subalterne si sunt ex bono in malum. Le. li. Quoniam autem mouetur ex quodam in quiddam mouetur aut enim numero accidit eundem esse motum aut genere aut specie numero quidem igitur dico eundem motum qui ex eodem in idem numero in tempore eodem numero fit ut ex hoc albo quod est vnum numero in hoc nigrum secundum hoc tempus quod est vnum numero. Si enim secundum aliud non ad huc vnus erit numero sed specie genere aut vnus motus est qui in eodem predicamento substantie vel alterius generis est specie autem sunt illi motus idem qui ex eadem specie in idem specie sunt (ut ex albo in nigrum aut ex bono in malum: hec autem dicta sunt et in prioribus scilicet quinto huius.

Tex.
co. 4.

Tex.
co. 5.

Tex.
co. 6.

Lib. septimus.

Notandum fm comē. cō. r. q. i hoc
 tria exigūt vt sit vn^o mot^o nūero 7 in vno tpe nūero
 7 d vno nūero i vnū nūero: 7 mot^o vn^o specie ē ille qd
 de vno specie in vnum specie vt motus qui sunt in
 coloribus substantie aut quātū. aut vbi. Sed est dubi
 um ppter quod philosophus quito hui^o declarāo pe
 nes qd hz attēdi vnitas mot^o nō sēc mētiōē d termino
 a quo sed in de termino ad quē. 7 ppter quod philo
 sophus nullā facit mētiōē de mobili cū ibidē dixē
 rit vnitate numeralē motus esse necessariā ad vnitatez
 numeralē motus. Rēspōdetur q ibi nō fecit mētiōē
 de termino a quo grātia breuitatis: quonā si termin^o
 a quo 7 terminus ad quē sunt termini motus 7 sūt de
 intrinseca ratione motus necessarij est talis vnitas in
 termino a quo qualis est in termino ad quē. Unde qz
 motus specificatur 7 denominatur a termino ad quē
 7 nō a termino a quo: Itē sūt nominare potius ter
 minū a quē q terminū a quo. Cum vero subiungitur
 q hīc nō sit mētiō de subiecto motus. s. de ipso mobili
 hoc negatur: quia cum ait philosophus q ex albo sit
 nigz intelligit philosophus nō in terminū a quo sed
 etiam subiectū motus. ¶ Intelligendū q istā quartaz
 suppositionē philosophus posuit declarationē secun
 de qz possit aliqd dicere q nō si infinita mouēt 7 mo
 uentur in tempe finito infiniti sunt motus in tempe fini
 to: quia nō cūlibet illoz mobilis corresponsder vnus
 motus numero distinctus a quolibet motu cuiuscūqz
 alterius mobilis. Et ideo contra hanc rēspōsiōēz in
 tendit sic arguere philosophus per suppositionē quar
 tam: Ille motus est vnus numero qui est in vno mo
 bili numero 7 in tempe vno numero 7 ab vno termino
 nero in vnū terminū nūero: igitur si infinita mobilia
 simul mouerētur quodlibet illoz haberet propriū
 motum vnum numero distinctum a motu vno nume
 ro cuiuscūqz alterius. (Accipiat igitur.) Istis suppo
 sitionibus premis arguit q in motoribus 7 motis
 nō contingit pcedere in infinitum: quia aliter sequitur
 q possibile est motū infinitum sē in tempe finito con
 tra demonstrationē factam. s. huius. 7 q illud sequa
 tur arguitur: ponendo q e sit motus a: 7 3 sit motus b:
 et i sit motus c 7 t sit motus d: sic vltra in infinitū ex
 quo mobilia sunt infinita. Tempus vero in quo mo
 uetur a sit R: vnde sic: Omnes isti motus e z c sunt in tē
 poze finito: sed omnes isti motus constituunt motus in
 finitum: igitur motus infinitus est in tempe finito. pa
 tet consequentia cum minor: quia omnes isti motus in
 finiti sunt per tertiam suppositionē: neqz est cura si illi
 motus sunt equales vel inuales. nūc em differt si
 motus a est equalis motui b aut illo maior: necesse est
 em q illi constituent motum infinitum ex quo sunt infi
 nitum mobilium actu separatim: sed maior de
 claratur videlz q omnes illi motus sunt in tempe fini
 to: quia motus a cum sit finitus est in tempe fini
 to. s. in tempe R: 7 in eodem tempe sunt mot^o om
 nium illorum mobilium per secundam suppositionēz:
 igitur rē. L. i. Accipiat igitur q est motus ipius a
 7 sit in quo est e 7 qui est ipius B sit in quo est 3 7 qui
 est c d in quo i 7 tempus in quo mouetur a sit R: de
 terminato autem 7 finito (motu ipius a determinatū)
 7 finitum (erit tempus 7 nō infinitum qd est R sed in
 eodem tempe motum est a b 7 b 7 reliquoz vnum
 quodqz accidit: ergo motum qui est e z i cum sit infini
 tus in tempe finito moueri) R similiter (q est R. In

quo enim) tempe (a motum est 7 qui sunt ipius con
 sequenter omnia mota sunt infinita) mobilia (in eodē
 tempe quare in eodem mouentur) tempe omnia
 mobilia que mouentur cuz a (7 nanqz aut equalis mo
 tus erit qui est ipius a ipi) motui (qui b: aut cōmenta
 toz differt autem nihil enim penitus infinitum motum
 in finito tempe ideo est in tempe finito accidit moue
 ri) ideo est fieri (hoc autem impossibile est.)

Notandū fm cōmentatorem cōmento
 sexto (q impossibile ē q mo
 tus moti sit minor q motus motoris qui mouetur.)
 Istud cōmentū habet intelligi de motoribus 7 motis
 que nō mouentur motu locali quia vbi motibus loca
 libus illorum esset mixtus alius motus illud nō esset
 verum: quoniam vnus pedalis ignis moti a celo mi
 nor est motus q ipius celi: quoniam motus celi ē eter
 nus: 7 vnus pedalis ignis: motus localis est finitus
 et hoc ideo quia illi motui mixtus est alius motus vi
 delicet alterationis generationis 7 corruptionis. Si
 militer aliqua pars aeris vel aque minor tēpoze mo
 uetur q lapis motus in aqua vel in aere mouens illaz
 partem aque vel aeris: hoc ideo: quia illi motui ē mi
 xtus motus rarefactionis 7 condensationis. ¶ Con
 tingit etiam econtra q motus motoris est minor q
 motus moti si mixtus fuerit alius motus a motu loca
 li. Videmus enim q manus minoz tēpoze mouet
 q lapis propter motum rarefactionis reperiunt in ae
 re mouente lapidem: alii etiam minoz tēpoze moue
 tur cor q musculus aut neruus: hoc ideo: quia ppter
 motum localem est alius motus videlicet rarefactionis
 7 condensationis 7 alterationis: sed vbi non sit alius
 motus ppter motum localem: 7 plura sint mobilia se
 inuicem mouentia ita q nullum motum ab extrinseco
 moueatur nisi per contactum sui motoris: necesse est q
 omnes motus sint equales si sunt finiti sic q equeptio
 incipiat esse 7 equeptio desinent esse ppter ea omis
 motus diurni prouenientes raptu firmamētū omniūz
 corpoz celestium sunt equales cum quilibet illoz sit
 motus localis purus absolutus a quolibet alio mo
 tu. Et cum dicitur phis in lra q nō differt q si mot^o a sit
 maior motu b aut equalis illi nō loquitur de maioritate
 tēptis: quia vt dictū est necesse est vt omnes sint equales
 equalitate tēptis: vnus tamen potest esse alio maior
 maiortate subiecti aut spaciū. Motus em diurnus or
 bis signo 7 7 motus diurni sphaere lune sunt equales
 equalitate tēptis qz ambo sūt in eodē tēpe a dequate et
 sunt ineqles in equalitate subiecto 7 7 spaciū qz motus
 diurnus orbis signo 7 est in maiori mobili q motus
 diurnus sphaere lune: 7 per motū orbis signo 7 diurnū
 in eodem tempe pertrāsit maius spaciū q per motum
 diurnū orbis lune. (Sic quidē igitur.) Hanc demon
 strationem aliquis posset repellere dicens q nō est in
 conueniens motum infinitum aggregatum ex infinitis
 motibus infinitarum mobilium esse in tempe finito: s;
 est inconueniens motum infinitum vnum numero sci
 licet vnus tantum mobilis numero esse in tempe fini
 to: hoc demonstratur sexto huius. Si enim om
 nia mobilia quorum motus dicitur esse infinitus es
 se vnum mobile esset inconueniens q motus eius fie
 ret in tempe finito: quia nō est possibile magnitudi
 nem infinitam moueri neqz pertransiri tempe finito
 7 hoc est demonstratū sexto huius. Sed cum positum
 sit talia mobilia non esse vnum mobile sed esse diuisa
 et separata nō videtur inconueniens q huius motus

Ter.
cō. 5.

Ter.
cō. 6.

Ter.
cō. 7.

infinitus sit in tempore finito. I. e. li. Sic quidem igitur videtur demonstrari qd est a principio) id est qd est principale intentu (no tamē demonstratur ppter id qd nullum incōueniens accidit ex his quedā sunt. (Cōtingit em̄ in finito tpe) id est in finito tempe (infinitum motus nō esse eundem aut sed aliter et aliter multis) existenti bus (et infinitis motis quod quidē accidit et in his). I. ppter (ea que dicta sunt nunc. (Sed si q mouetur.)

Tex.
9. cō.

Contra ista responsione arguit pbs concludens motu infinitu vnum numero esse in tempe finito: si infiniti motus differētes numero infiniti mobiliū sunt in tempe finito: qm̄ omnia mobilia seinuicē mouentia fm̄ locū et corporales motum necessario setangunt et sunt inuicem continua vel contigua: patet cōsequētia cū minori per casum: et maior tenet inductiue: qm̄ omnia corpa celestia se tīgūt et sunt inuicem cōtinua vel contigua ex eo quia seinuicē mouent. Similiter manus et baculus aer et lapis aut cor musculi corde et manu seinuicē tangunt et sunt continua vel contigua: quia seinuicē mouent fm̄ locum et corporalem motum: tunc arguitur sic: Ex omnibus motibus se tangētibz continuū aut contiguū potest fieri vnum mobile: sed omnia mobilia signata seinuicē tangunt et sunt continua vel contigua vt probatū est: igitur ex omnibus eis potest fieri vnum mobile: sed possibile posito in esse nullū sequitur incōueniens: igitur posito in esse qd ex omnibus illis mobilibus infinitis fiat vnu mobile nullū seq̄ incōueniens: ponat igitur qd ex a b c fiat vnu mobile numero: et ex e z i fiat vnus motus numero in tpe finito. R. et qd hoc nō est cura qm̄ magnitudo cōposita sit finita vel infinita: siue ei sit finita siue infinita seq̄ numero in eodē tpe in quo mouetur a: vt superius suppositū est. Ito posito arguitur sic: Mobile cōpositū ex omnibus illis mouetur in tempe finito vzi tempe. R. et motus cōpositus ex omnibus illis motibz est in eodē tempe finito: et mobile cōpositū ex omnibus illis est infinitum et motus cōpositus ex omnibus illis motibus est infinitus: igitur mobile infinitum mouetur in tempe finito et motus eiusdē mobilis vnus numero est in tempe finito: ista cōsequētia est bona: antecedens nō est incōueniens igitur neq̄ cōsequēs est incōueniens cū ex possibili nō sequitur impossibile sed qd illud cōsequēs sit incōueniens fatetur respondēdo et est demonstratū. 6. huius quare rē. I. e. li. (Sed si qd mouetur primo) id est immediate fm̄ locū et corporalem motum necesse est tangi aliqd continuum esse moueri sicut videtur hoc in omnibus contingere erit em̄ ex omnibus illis motibus possibile fieri (vnum ipm totū aut continuū. Hoc igitur) quia est (contingēs) et possibile (accipiat) id est ponat in esse (et sit magnitudo quidem aut continuū in quo sunt a b c d: huius autē motus est e z i: differt autē nihil magnitudinē finitā aut infinitā esse simul em̄ in finito tempe id est in tempe finito (qd est R. mouebitur aut finita aut infinita) id est siue magnitudo finita siue infinita ipa mouebitur in tempe finito (hōz autē fm̄ vtrūq̄ impossibile est) id est siue ponatur magnitudo finita siue infinita impossibile est motū infinitū esse in tempe finito rē.

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmentatō. 8. (q siue posuerim? qd iste magnitudines sunt finite aut infinite consecutio eadem erit: sed cum posuerimus eas esse infinitas contingit impossibile et est qd vnus motus infinitus sit in tempe finito quod est impossibile vtroq̄ modo siue fin

erit vnu fm̄ cōtinuationē aut fm̄ contiguationē. In hoc cōmēto Auerrois soluit vnu dubium circa hoc qd dicit pbs qd nihil differt ponere magnitudinē finitā et se vel infinitā: cum ponere ipam esse finitā nullū incōueniens sequit: aut ponere ipsam esse infinitā sequitur incōueniens videlz motum infinitū esse in tempe finito. Respondet cōmentator dicens qd nō differt magnitudinem ponere finitā vel infinitā qm̄ ad cōsecutōem id est qm̄ ad similitudinem et tempus: quia consecutio erit eadē siue em̄ ille magnitudines sint finite siue infinite semper sequitur qd simul mouentur et qd mouentur in tempe finito. Sed qm̄ ad hoc incōueniens videlz qd motus infinitus erit in tempe finito: est magna differentia quia ad magnitudinē finitam seu ad magnitudines esse finitas nō sequitur illud incōueniens: sed bene sequitur illud ad magnitudinē infinitā et magnitudines infinitas siue fuerint vnu fm̄ cōtinuationē siue fm̄ contiguationē. (Manifestū igitur.) Ex predictis concludit pbs intentū principale dī. qd in mouētibz motis nō contingit pcedere in infinitū sic qd quocunq̄ moto dato illud mouebitur ab alio sed est dare statū sic qd contingit deuenire ad vnum primū qd mouetur in loco: nec est difficultas hoc ostendere: cōcesso omnia corpa se tangētia posse cōtinuari et fieri vnu cum illud sit contingens et possibile. Cōstat autē qd possibile posito in esse nullū sequitur incōueniens. Cum ergo ad illā cōtinuationē et vnitatē sequitur magnitudinē infinitā transiri tempe finito: et motū infinitū esse in tempe finito sequitur nullum istoz esse incōueniens qd est reprobatū 6. huius. I. e. li. (Manifestū igitur qd stat ab.) pcessus i mouētibz et motis (et non est infinitū abibat) sic qd semper ab altero qdlibz motū moueatur (sed erit ali quid quod primū mouebitur nihil aut differt cōcesso quodā) videlz cōtinuatione omnū corpoz se tangētium (hoc demonstrari cōtingenti em̄ cōcesso nullum incōueniens oportebat accidere.

Tex.
cō. 9.

Notandum qd demonstratio huius propositionis in mouētibz et motis nō cōtingit pcedere in infinitum: maxime apparet in his que se circulariter mouēt vtputa in corpbz celestibus: qm̄ motus pure localis magis reperitur in corpbz motis circulariter qm̄ in alijs. Dicendū magis est dubiū vtrū corpoz supercelestia vadant in infinitum: qd vtrū corpa elementaria cum sciantur omnia illa cōtineri intra globum lune. In huius ergo supercelestibus corpbz maxime efficax est demonstratio phi: quia motu diurno quo vna altera reuoluit omnes mouentur in tempe equali et in tempe finito: si tales sphere essent infinite motus infinitus esset in tempe finito: quod est incōueniens.

Contra predicta arguitur et primo qd in mouētibz et motis est pcedere in infinitum: quia aliter sequitur qd generatio nō ēt eterna cōtra phi primū et secūdo de generatione. et patet cōsequētia quia ex opposito sequit oppositū. Si enī generatio est eterna igit nō dabatur primū generans nec primū genitū: et cōsequēter nō primū mouens nec primū motū in generatione: et per cōsequēs in talibus pceditur in infinitū. Secundo arguit qd nō omnia corpoz se tangētia possunt inuicem cōtinuare neq̄ fieri vnu corpus: quia elementa seinuicē tangūt et corpa celestia etiā seinuicē tangūt: tamē elementa non possunt inuicē cōtinuari neq̄ corpa celestia: quia primū nō inuenitur in his que sunt diuersarum rationum vt col

Libri septimus.

ligitur a philosopho octavo huius. **¶** Tercio arguitur quia ex mouentibus et motis infinitis non fit vnus mobile infinitum: sed tantum finitum: quoniam infiniti sunt partes proportionales alicuius corporis finiti: quarum quilibet mouet et mouetur et generaliter in omni motu locali recto sunt infinita mota et mouentia quia si a mouetur secundum locum motu recto oportet quod expellat aliud corpus et aliud illud corpus: et sic in infinitum: ex quo non est possibile penetratio corporum: et tamen ex hijs non fit aliquid mobile in finitum. **¶** Quarto arguitur quod non inconuenit magnitudinem infinitam moueri in tempore finito: quoniam totum simul mouetur cum qualibet suarum partium: ideo si aliqua pars finita mouetur in tempore finito: et per idem totum infinitum poterit moueri in tempore finito ut arguitur sic in quocumque tempore mouetur corpus minus in eodem tempore poterit moueri corpus maius in quacumque proportionem volueris sed in tempore finito mouetur corpus minus: igitur in tempore finito poterit moueri corpus maius in quacumque proportionem volueris: et per consequens in tempore finito moueri poterit corpus infinitum. **¶** Ad primum dicitur quod in mouentibus et motis in actu et simul existentibus seu in successione bene contingit in lapide enim moto localiter sunt infinita mota et mouentia sed in potentia ut patuit in primo capitulo: etiam in toto tempore eterno fuerunt actu separata infinita mota et mouentia: sed non simul fuerunt: intendit igitur philosophus quod non contingit procedere in infinitum in mouentibus et motis simul existentibus et inuicem separatis. **¶** Ad secundum dicitur quod philosophus loquitur de motu et mobilibus in communibus et de corporibus se tangentibus ut habent rationem communem corporis: quia ut sic nulli corpori secundum rationem communem corporis repugnat alteri continuari: ideo corpora celestia et elementa possunt inuicem continuari ut habent rationem corporis in communibus: ut autem habent specialem rationem corporis huius vel illius: sic non possunt inuicem continuari. **¶** Ad tertium dicitur quod ex motis et mouentibus infinitis in potentia non fit corpus infinitum: sed ex motis et mouentibus in actu separatis: quorum quodlibet est maius vno certo dato fit mobile infinitum. **¶** Si enim deus vnus lapidis pedalis actu separaret omnes partes proportionales se inuicem mouentes: non propter hoc ex illius fieret vnus mobile infinitum: licet infinita essent actu separata: quia nullo certo dato quodlibet illorum esset maius. **¶** Ad quartum negatur quilibet illarum consequentiarum concludens corpus infinitum posse moueri tempore finito: quoniam corpus infinitum non potest moueri localiter nisi pertransiret spatium infinitum: constat autem spatium infinitum non posse transiri tempore finito ut demonstratum est sexto huius: si enim corpus infinitum pertransiret spatium infinitum in tempore finito: igitur describeret vnus spatium infinitum et intraret aliud infinitum in tempore finito quod implicat contradictionem: non igitur repugnat maioriati corporis moueri tempore finito: sed repugnat infinitati et cetera.

Primum autem Tex. cō. 9.

tem mouens non fine). Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo philosophus probat vnus quod proposuerat in alio capitulo: videlicet quod mouens et motus sunt simul in probando quod in mouentibus et motis non contingit procedere in infinitum: ponit ergo philosophus in hoc capitulo istam conclusionem: quod in omni motu moueri et motus sunt simul: ad cuius probationem philosophus premitit duas distinctiones: quarum vna est de mouente et reliqua de moto: deinde exequitur deintus orbi. (Primum quid est igitur). Prima distinctio est ista: quod duplex est mouens: vnus proprie et metaphysice: mouens proprie sumptum est illud a quo est motus: mouens metaphysice dictum est illud per quod est motus et sic finis est mouens: per quamdam similitudinem: quoniam sic mouens necessitat formam ita finis necessitat agens et mouens: nunc quod agens ageret neque mouens moueret: nisi necessitaretur a fine ut colligitur a philosopho secundo huius. Cum ergo dicitur quod in omni motu mouens et motus sunt simul: non loquitur philosophus de mouente improprie dicto et metaphysice sumpto se habente per modum finis: sed de mouente proprie accepto quod est principium a quo est motus. Et quoniam ad omnem motum concurrunt plura mouentia cum dicitur in conclusione quod in omni motu mouens et motus sunt simul non debet intelligi de quolibet mouente: sed de mouente primo: non quidem primitate processionis ante quod non est aliud mouens: sed primitate immediationis: videlicet inter quod et rem motam non est aliud mouens: neque accipit hic philosophus simul ut importat similitudinem locationis: quia non oportet mouens et motum esse in eodem loco: sed accipit ut importat similitudinem contactus vel immediationis ita quod inter mouens et motum nullum est medium. **¶** Ista ergo conclusio in omni motu mouens et motus sunt simul est intelligenda de mouente a quo est motus et non de mouente propter quod est motus de mouente primo et non de mouente non primo de similitudine immediationis et non de similitudine locationis. **¶** Le. li. (Primum autem mouens non fine cuius causa) id est finis. sed unde est principium motus est simul cum eo quod mouetur. Simul autem dico quod nihil ipsorum medium est: hoc enim cōe in omni eo quod mouetur et mouente est videlicet quod mouens et motus sunt simul. (Quoniam autem tres). Secunda distinctio est quod tria sunt genera motorum videlicet in loco qualitate et quantitate: et patet ista distinctio quoniam motus et motus sunt inuicem correlatiua: igitur quot sunt genera motorum tot sunt genera motorum sed tria sunt genera motorum: igitur tria sunt genera motuum: quod tria sunt genera motuum manifestum est ex quinto huius. **¶** Motus secundum locum qui dicitur mutatio et motus secundum qualitatem qui dicitur alteratio et motus secundum quantitatem qui dicitur augmentatio et diminutio. **¶** Le. li. (Quoniam autem tres sunt motus qui secundum locum et secundum qualitatem et secundum quantitatem necesse est et ea que mouentur tria esse: qui quidem igitur motus est secundum locum loci mutatio dicitur: qui vero secundum qualitatem alteratio: qui vero secundum quantitatem augmentatio vel decrementum).

Notandum secundum commentatores commentum. **¶** Ito quod mobilia sunt

Philosophorum.

primum generum: nam genera motuum sunt tria ut declaratum est in quinto et forte tacuit generationem: quia manifestum est in ea quam in alijs: scilicet quod generans est cum generato: sed in pluribus alterationibus est dubium utrum motor tangat motum aut non et similiter in multis motoribus secundum alterationem ut in magnete. Commentator soluit hic unum dubium cum in quatuor predicamentis sit motus: videlicet in substantia quantitate qualitate et ubi ut est determinatum tertio huius: propter quod Aristoteles non facit mentionem de generatione, que est motus substantie: sicut de motibus aliorum predicamentorum. Ad hoc respondet Commentator dupliciter primo quod Aristoteles hic loquitur tantum de motu proprie dicto: constat autem quod generatio non est motus proprie dictus: sed tantum in quantitate qualitate et ubi est motus proprie dictus ut patuit quinto huius. Secundo respondet Commentator quod philosophus tacuit generationem: quod in tali motu manifestum est quod generans et genitum sunt simul: non autem est ita manifestum in alijs motibus: unde in motu augmentationis non est manifestum simul esse mouens et motum cum nutrimentum sit in una parte corporis et augmentatio fiat in alia. Similiter in alteratione non est manifestum alterans et alteratum esse simul ut in calefactione aque a sole et in frigidatione membrorum animalium. Etiam in motu locali et precipue admixto alterationi illud non est manifestum ut in motu vaporum sursum et in motu ferri ad magnetem: sed in generatione est illud manifestum: ignis enim non generat ignem ex aere neque alterum elementum nisi sit immixtus aeri quem corrumpit. Sed potest breviter dici quod generatio et corruptio sunt termini alterationis ut colligitur a philosopho primo de genere et sexto huius: si igitur probabitur quod alterans et alteratum sunt simul ex eadem probatione haberi poterit quod generans et generatum sunt simul. (Primum quidem igitur). Hæc distinctionibus premisis philosophus arguit quod in omni motu mouens et motum sunt simul: et primo quidem in motu locali. Ex quo motus localis est primus motuum. Secundo in motu alterationis qui est motus statim consequens motum localem sibi. (At vero neque). Tercio in motu augmentationis qui est ultimus motuum sibi. (Et quod augetur). Quatum ad primum dicit philosophus sic, omne quod movetur localiter aut movetur ab intrinseco vel extrinseco: si ab intrinseco manifestum est quod mouens et motum sunt simul similitate immediationis cum inter motores et motum nullum sit medium: si autem movetur ab extrinseco iterum mouens et motum sunt simul cum mouens tangit motum et sit illi immediatum ut patet inductive discurrendo per omnia genera motuum provenientium ab extrinseco que sunt quatuor: viz tractio pulsio vectio vertigo: omnis enim motus proveniens ab extrinseco est unus istorum quatuor aut reducibilis ad aliquem illorum. Le. li. (Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus: hic enim primus motus est omne igitur quod fertur aut ipsum a seipso: movetur autem ab altero) id est ab intrinseco: si quidem igitur a seipso manifestum quod in ipso mouente existente simul mouens et movetur erit: et nullum illius medium: quod autem ab alio movetur quadrisarie movetur: qui enim ab altero motus quatuor sunt tractio pulsio vectio vertigo et namque omnes alios motus factos ab extrinseco in

hos reduci accidit.

Notandum quod ex isto loco habet duplex similitudo immediationis. scilicet positiva et negativa: similitudo positivæ est illa qua aliqua duo se invicem tangunt et talis proprie non reperitur nisi in corporibus habentibus situs non invicem distans: similitudo autem immediationis negativæ est illa qua inter aliqua duo nullum est medium: et hoc inveniuntur non tantum in rebus corporalibus: sed etiam in rebus non corporalibus: quando ergo aliquid movetur ab intrinseco tunc inter motorem et motum nullum est medium: ideo in talibus movens et motum sunt simul similitate immediationis negativæ: quoniam autem aliquid movetur localiter ab extrinseco: tunc movens et motum simul similitate immediationis positivæ: quia se tangunt. Ex predictis sequitur quod motum et mouens intrinsecum magis sunt simul quam motum et mouens extrinsecum: quoniam movens et motum intrinsecum sunt simul similitate locationis: et similitate immediationis: sed movens et motum extrinsecum sunt simul similitate immediationis tantum: anima enim movens corpus est in eodem loco cum corpore: sed manus movens baculum non est in eodem loco cum illo. Secundo sequitur quod aliqua sunt immediata que non sunt continua neque contigua: patet de intelligentia et orbis: de anima et corpore: et generaliter de quolibet forma mouente suam materiam: nulla enim proprie sunt continua neque contigua nisi corpora et magnitudines. (Pulsionis quidem). Quoniam quatuor sunt genera motuum localium provenientium ab extrinseco: scilicet tractio vectio et vertigo: ideo ut sciamus quomodo in quolibet illorum movens et motum sunt simul philosophus declarat omnia illa. et primo pulsionem dicit quod pulsionis due sunt species: videlicet impulsio et expulsio: impulsio est motus pulsionis cum mouens in toto motu non separatur a moto sicut est motus navis a nauta: expulsio est motus pulsionis cum mouens ante finem motus separatur a moto ut projectio lapidis. Lege litteram. (Pulsionis quidem igitur alia impulsio alia expulsio: impulsio quidem est cum mouens ei quod movetur non deficiat: expulsio cum expellens deficit dimittens igitur motum ante finem motus dicitur expellens: non dimittens autem dicitur impellens. (Vectio autem). Secundo philosophus declarat quid est vectio dicit quod vectio est motus per accidens proveniens a pulsione tractu aut vertigine: navis enim potest tripliciter moveri. scilicet motu pulsus et motu tractus et motu vertiginis seu circulationis: sed eo motu movetur per accidens sedens in navi quod motus movetur per se navis: igitur vectio est motus per accidens proveniens a pulsione tractu aut vertigine: et illud quod vehitur inquit philosophus aliquando est in vehete aliquando est super vehens. Exemplum primum patet de sedente in navi: exemplum secundum patet de sedente super lignum tractum aut pulsus: qui liber istorum vehitur et portatur: sed unus portatur ab eo in quo est et alius ab eo super quod est. Le. li. (Vectio autem in tribus erit motibus quod quidem vehitur non finem se movetur: sed finem accidens: in eo enim quod movetur: vehens autem movetur aut pulsus aut tractus aut vertiginis duobus: manifestus igitur quod vectio in tribus motibus erit.

Sed dubitatur quoniam sedens super equum currentem vehitur et portatur: cuius motus non provenit a motu tra-

Liber septimus.

ctus pulsionis aut vertiginis cuius motus eius non sit aliquis istozum. Respondetur quod omnis vectio est motus per accidens proueniens ab aliquo qd mouetur per se: sed eoz que mouentur per se quedam mouentur a se vt lapis motus deorsu: quedā ab alio vt lapis pietus aut tractus et quolibet istoz modo rum potest esse motus vectiois: nō ergo loquitur philosophus de vectioe proueniēte ab eo qd mouetur per se et a se: sed ab eo qd mouetur per se ab alio: qz non loquitur philosophus hic de motu facto ab intrinseco: sed ab extrinseco. (Tractio autem est). Tertio philosophus describit quid tractio. Tractio est motus mobilis ad motorem vel ad alterum ex potentia mouentis: et per hoc differt tractus a pulsione: qz in pulsione motor se habet vt terminus a quo et in tractu vt terminus ad quem: et hoc quando tractus est ad motorem: quādo autem est ad alterum: tunc nō se habet vt terminus a quo neqz vt terminus ad quem: possumus enim trahere lapidem aut lignum ad me et ad solus existētes prope me. ¶ Duas conditiones debet habere tractio: quaz prima est qd motus trahentis sit velocior qd motus tracti: que quidem ppositio nō est intelligenda sicut verba sonant: quoniam cōter motus trahentis et motus tracti sunt eque veloces cum in equali tempore pertranseāt equalia spacia et aliqui motus tracti est velocior vt quando trahitur graue deorsu: sed debet intelligi qd motus trahentis fortior sit et vehemētor qd motus tracti aut qd potentia trahentis maior sit qd potentia tracti: alioquin nōn fieret tractio: quia a proportionē equalitatis vel minoris in equalitatis non prouenit motus. ¶ Secunda conditio est qd trahens in toto non separatur a tracto: et per hoc differt ab expulsiōe quia expellens separatur ab expulso sed trahens non separatur a tracto: et in hoc conuenit tractus cum impulsione: cum enim impulsio non separaret motorem a mobili vt patuit: differt autem ab utroqz in alio: videlicet quoniam tā in pulsione qm in expulsiōe motor se habet vt terminus a quo: et in tractu vt terminus ad quem. Lege litteram. (Tractio autem est cuius etiam ad ipsum vel ad alterum velocior sit motus trahentis non separatus ab eo qd trahitur: et namqz ad ipsum est tractio et ad alterum. s. ppe se.

Notandum fm cōmentatores cōmēto decimo qd attractio ē duobus modis: sed attractio que est in rebus naturalibus est attrahere aliqd ad se in voluntarijs autem inuenitur vtrūqz. Attractio igitur est duobus modis: vñ ad se et ad aliud non qualitercūqz: sed ad aliud proprie se aut secundum cādes differentias positionis: in rebus naturalibus non fit nisi vno modo: videlicet ad se: quoniam lapis descendendo nihil attrahit nisi ad se in rebus autem voluntarijs fit vtroqz mō: videlicet ad se et ad aliud: quoniam lapis lignum aut nauim possum attrahere ad me et ad alia res existētes prope me. ¶ Ex predictis Aristoteles infert qd omnis motus localis factus ab extrinseco est tractio vt pulsio aut ad aliquid istozum reduciūtur istud inductue patet: nam inspiratio est quedam tractio cum sit motus tractus ad cannam pulmonis et expiratio est quedam pulsio cuius sit motus expulsiōis a canna pulmonis. Similiter spatensis et heresis sunt motus tractus et pulsionis: spatensis enim est motus spate versus motorem aut versus alius: sic est motus pulsio: heresis vero est motus instrumenti textoris qui cuius aliquādo sit ad textorem: et sic est tractio: quandoqz autem ad aliud oppo-

situm et: sic est pulsio: et generaliter omnes tales et cōsimiles motus corporum qui sunt emissiui per elongationem a se vt receptiui ad appropinquationem ad se sunt tractus vel pulsiones: spatio enim est motus pulsionis et congregatio spatio est motus tractionis: fiat ergo argumentum sic: omnis congregatio est motus tractus: et omnis disgregatio est motus pulsus: sed omnis motus localis factus ab extrinseco est congregatio et disgregatio: igitur omnis motus localis factus ab extrinseco est motus tractus vel pulsionis: patet cōsequentia cum minori inductiue secundū exempla signata: maior tenet ex diffinitionibus tractus et pulsionis: tractus enim est motus ad se: sed omnis congregatio ē motus ad se: igitur omnis congregatio est motus tractus: pulsio autē est motus ad aliud: sed omnis disgregatio est motus ad aliud: igitur omnis disgregatio est motus pulsionis. Et hic loquitur philosophus de cōgregatione et disgregatione nisi vt importat motus localem. Lege litteram. (Et reliqui tractus quidez specie cū nominatis et motus oppositi in hos reducuntur): videlicet in tractionem et pulsionem vt inspiratio et expiratio et quicūqz corruptoz emissiui aut receptiui sūt vt spatensis et heresis: aliud quidem ipsoz est disgregatio aliud cōgregatio: omnis igitur motus qui est secundum locum factus ab extrinseco congregatio vel disgregatio est: et consequenter tractio vel pulsio.

Notandum qd duplex est motus tractus: quidez est tantum localis purus vt motus tractus nautis ad ripam vel pontis deorsum: et iste proprie dicitur motus tractus cōiunctus motui alterationis cum trahens in trahendo moueatur: alius est motus tractus cōiunctus motui alterationis mobilis vt motus ferri ad magnētem ad vaporum sursum: et iste non dicitur proprie tractus: ex quo non mouetur motor simul cuius mobile: videlicet philosophus qd motus trahentis debet esse velocior qd motus tracti ad demonstrandum qd in vno motu tractus semper mouetur motor cū mobili: non igitur omnes motus tractus reducuntur ad vnum motum tractus: sed solus tractus qui sunt eiusdem speciei et eiusdem modicum vero tractu vbi scilicet est motor quaz mobile mouetur: ppter ea dicit philosophus in littera et reliqui tractus idēz specie ad excludendum tractus improprie sumptos in quibus nō mouetur motor: sicut mobile ex mixtione motus alterationis cuius motu locali. (Vertigo autē). Quarto describit philosophus qd est vertigo. Vertigo est motus cōpositus ex tractu et pulsione: cuius quis verit rotaz: patet per vñaz partē pellit. s. superiorem et alia trahit: vñ inferiorem: sed tota cōponitur ex parte superiori et parte inferiori: igitur motus totius rote cōponitur ex motu pulsionis et motu tractus. Le. li. (Vertigo autē cōponitur quidez ex tractu et expulsiōe: h quidez enim pellit mouens). s. partes superiores illud aut trahit. s. partes inferiores.

Notandum qd istoz quatuor motuum vñ tantū est per accidens. s. vectio seu percussio: alij vñ sunt per se et differunt in hoc: quoniam duo istoz dñr motus simplices: vñ pulsio et tractio: alter vñ dicitur motus cōpositus ex pulsione et tractu: non quidez cōpōne partium diuersarum rationū: sed solum cōpōsitione diuersarum denominationū: vñ motus tractus et motus pulsionis facti per lineas circulares sunt eiusdem speciei et constituūt vñ motum numerum: facti aut per lineas rectas ab eodē sūt diuersarum speciei.

Phisicorum.

dicum et inuicem contrariantur: quia sunt a terminis contrariis ad terminos contrarios: facti autem a diuersis nunquam constituunt unum numero: sed sunt indifferenter tam eiusdem rationis quam diuersarum: possibile enim est quod ab a. in b. fiant duo motus recti: quorum unus sit motus tractus: et alter motus pulsionis: tales sunt eiusdem speciei: possibile est enim quod unus eorum fiat ab a. in b. et alter contra ab ipso b. in a. et erunt motus contrarii et diuersarum rationum: siue fiant a diuersis siue ab eodem. (Manifestum igitur est). His declaratis arguit philosophus quod in omni motu locali facto ab extrinseco mouens et motus sunt simul similitate immediationis: sic quod inter mouens et motum nihil est medium: quoniam in omni motu tractus vel pulsionis mouens et motus sunt simul: factus ab extrinseco est tractus vel pulsio aut reducibilis ad aliquod istorum: igitur et patet consequentia cum minori ex determinatis: et maior patet ab experientia cum in omni motu tractus trahens et tractus sunt simul et in omni motu pulsionis pellens et pulsus sunt simul tunc arguitur sic ab omni motu ad se vel ad aliud mouens et motus sunt simul: sed omnis motus tractus est ad se: et omnis motus pulsionis est ad aliud: igitur in omni motu tractus vel pulsionis mouens et motus sunt simul. Et confirmatur eiusdem propositio sic in omni congregatione et disgregatione mouens et motus sunt simul: sed omnis motus localis factus ab extrinseco est congregatio vel disgregatio: igitur in omni motu locali facto ab extrinseco mouens et motus sunt simul: patet consequentia cum utraque parte antecedentis ex dictis ante. *Le. li.* (Manifestum igitur est quod si quidem simul pellens et trahens cum eo quod pellitur et trahitur nullus medius eius quod mouetur et mouens est: hoc autem manifestum est ex dictis. Pulsio quidem est aut a seipso aut ab alio ad aliud motus est: tractus autem ab alio ad ipsum aut ad aliud est prope ipsum: pulsio autem ad aliud secundum aliam positionem: ad huc autem simonides. *i. congregatio et disgregatio. i. disgregatio motus in quibus mouens et motus sunt simul.* (Proiectio autem). Hic philosophus excludit unum dubium de motu lapidis proiecti: quia videtur quod post projectionem non sit simul mouens et motus. Respondet philosophus quod quod diu lapis proiectus mouetur aliquid aliud mouens ipsum vel locus mouetur quod sit natura lapidis proiecti: ita quod tale mouens. puta aer est fortius in mouendo lapidem versus illam differentiam positionis quam sit natura lapidis ad motum deorsum seu contrarium illi: cum tale mouens desinit sic moueri: lapis etiam desinit moueri: cum ergo mouens insequens lapidem et lapis continue duos mouetur sunt simul: sequitur quod in tali motu continue mouens et motus sunt simul: non quidem manus aut baculus sunt simul cum lapide moto continue: sed aer impellens ipsum. *Le. li.* (Proiectio autem fit quando fiat velox motus aeris impulsus quod sit motus qui est secundum naturam loci. *i.* proiecti fortiori facta pulsione: hoc factum rationem accedit ferri lapis quod diu fortiori sit motus eius quod ferre post ipsum videlicet aer: manifestum igitur quoniam quod mouetur et mouens simul sunt. *i.* motu locali et nullus medius est ipse. *i.* mouens et motus.

Notandum secundum commentatores commento decimo quod multa videntur attrahere ab se eo quod tangunt ut magnetes: et estimatur quod virtus attractiva in plantis et animalibus est talis dicendum est quod hoc dicitur attractio equiuoce: attractio. *n.* in rei veritate est illa in qua attrahens mouetur cum at-

tracto: attractio autem in qua attrahens est quiescens et attractum est motum non est attractio in rei veritate: sed attractum mouetur ex se attrahens ut perficiat se ut lapis mouetur ad inferius et ignis superius: et similiter oportet intelligere hoc de motu finis ferri ad magnetem et alimenti ad membra verbi gratia motu sanguinis ad superiora corporis et vniuersaliter nutrimentum arborum ad superiora earum. *Commentator. ¶* Dubium quod mouet Commentator est istud videtur quod non semper attrahens et attractus sunt simul: quoniam magnes attrahit ferrum et iterum dicitur moueri ferrum ad magnetem non simul sunt magnes et ferrum: vbi similitate immediationis. Similiter in plantis et animalibus est virtus attractiva alimenti: tamen dum mouetur alimentum ad membrum vel ad partes superiores arborum non sunt simul attrahens et attractus ut liquet. Respondet Commentator quod attractio equiuoce dicitur de attractione vera et attractione non vera. Attractio vera est proprie motus localis in quo mouetur simul attrahens cum attracto. Attractio non vera est motus localis admixtus motui alterationis cuiusmodi est motus ferri ad magnetem et nutrimenti ad partes superiores animalium et plantarum: loquitur enim philosophus de vera attractione et proprie dicta: vbi procedit motus trahentis motum ipsum tracti et vbi non mouetur tractus per virtutem impressam in eo ab ipso trahente: sed tantum per virtutem existentem in ipsum trahente: ferrum autem mouetur ad magnetem ex se per virtutem impressam ei a magnetem: sicut minus perfectum ad magis perfectum: et similiter sanguis generatus in epate mouetur ad caput et nutrimentum alteratur in radicibus arborum mouetur ad partes superiores plantarum eo modo quo mouetur lapis deorsum et ignis sursum ut perficiatur.

Contra hoc ultimum posset quis instare dicere si ferrum mouetur ad magnetem aut nutrimentum ad membra ut perficiatur ut lapis deorsum et ignis sursum: sequitur quod mouetur magnetem et nutrimentum ad membra tanquam locutus ad locum naturalem: consequens videtur dissonum: patet consequentia: quia lapis mouetur deorsum et ignis sursum tanquam ad locum naturalem. Respondet Commentator negando consequentiam assignans tres causas: propter quas motus ferri ad magnetem aut nutrimenti ad membra non est motus localis ad locum: quarum prima est ex parte distantie: quoniam corpus naturale existens extra locum naturalem nullam excludit distantiam magnam vel parvam: sed per omnem mouetur ad locum suum: ferrum autem non mouetur ad magnetem neque nutrimentum ad membra si fuerit nimia distantia inter ferrum et magnetem aut inter nutrimentum et membrum animalis. *¶* Secunda causa ex parte quantitatibus: quoniam corpus existens extra locum naturalem siue fuerit magnum siue fuerit paruum mouetur ad illum remoto impedimento et quanto fuerit maius tanto magis et mellus mouetur ad locum suum: ferrum autem in magna quantitate non mouetur ad magnetem existentem in parua quantitate neque alimentum nimis habundans in magnitudine mouetur ad membrum animalis. *¶* Tertia causa est ex parte qualitatibus indispontis magnetem: quoniam si iniungatur magnes oleo non mouetur ferrum ad magnetem: lapis autem mouetur ad locum deorsum et ignis ad locum sursum quacumque indispontione preueniente in loco suo: nihil enim posset applicari loco sursum vel

Libri septimus.

deorsum quod impedit motum corporum naturalium ad loca sua. **¶** Quarta causa potest addi ex parte indispotionis ferri: quoniam ferrum rubiginosum non mouetur ad magnetem: remota autem rubigine mouetur ad illum: constat autem quod ferrum rubiginosum quātūcūq; fuerit vel indispotum qualitatiue semper mouetur ad locum deorsum et ignis ad locum sursum. **¶** Ista sunt quatuor signa quibus liquet manifeste ferrem alterari a magnete et recipere qualitatem secundam quod mouetur ad magnetem tanquam minus perfectum ad magis perfectum cum in ferro sit aliqua virtus incompleta: que quidem est completa in magnete. **¶** Sed arguitur contra talem virtutem probando illam non esse in ferro ex actione magnetis: et primo sic: nulla virtus mere naturalis est principium motuum contrariorum: sed ferrum mouetur motibus contrariis ad magnetem: igitur ferrum non habet aliquam virtutem in se per quam sic moueatur: patet consequentia: quia omnis virtus ferri aut magnetis est materie naturalis: et minor est nota ad experientiam: quia ad omnes situm magnetis mouetur ferrum: maior vero est philosophi secundo de generatione. vi. quod idem inquantum idem semper est aptus naturae facere idem. **¶** Secundo: sic: nulla virtus in animali mouet corpus animalis ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis causantis diuersitatem appetitus vel cognitionis ut colligitur a philosopho tertio de anima: igitur per idem nulla virtus ferri potest ipsum mouere ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis sed mouens est continue idem in omnibus motibus ad diuersa loca: videlicet idem magnetis numero: igitur ferrum non mouetur ad magnetem per aliquam virtutem in eo. **¶** Tercio sequitur quod aliquid sit illa virtute manente in ferro: cuius igitur ista virtus sit motiua ad omnes differentias positionis cuius moueat ferrum ubique fuerit magnetis: non apparet ratio quare plus ad unam differentiam positionis mouebit ferrum quam ad aliam: sed ad aliquam mouebit cuius sit virtus mere naturalis: igitur ad quilibet simul mouebit. **¶** Quarto omnis qualitas reperta in rebus inanimatis est sensibilis ut colligitur in secunda parte huius capituli: sed nulla qualitas motiua ferri ad omnem differentiam positionis est sensibilis: igitur nulla qualitas est in ferro motiua illius ad omnem differentiam positionis: patet consequentia cum maiori: minor autem est euidenter inductiue: non enim est aliqua qualitas sensibilis in ferro magis mouens ferrum ad magnetem quam ad alium lapidem vel ad lignum. **¶** Ad primum respondet Burleus dicens quod nulla virtus naturalis est per se principium motuum contrariorum: tamen per accidens potest esse principium contrariorum motuum: unde quia ferrum appetit effectum magnetem tanquam imperfectum ut perficiatur: et non potest esse principium contrariorum motuum: unde quod ferrum appetit esse cum magnete tanquam imperfectum ut perficiatur et non potest esse per motum localem: ideo per accidens mouetur localiter ad magnetem. **¶** Sed contra hanc responsionem posset instari ex dicto Commentatoris pimento allegato: videlicet quod magnetis mouetur ad ferrum et ferrum mouetur ad magnetem et nutrimentum ad membra ut perficiatur sicut lapis deorsum et ignis sursum: constat autem lapides per se moueri deorsum et ignes sursum: igitur ferrum mouetur per se ad magnetem et nutrimentum ad membra: primo Commentator dicit expresse quod ferrum ex se mouetur ad magnetem. **¶** Dicendum igitur quod sicut aqua alterata a sole per se mouetur sursum et mare alteratum a luna per se mouetur ad diuersa puncta munditatis ferrum alteratum a magnete per se mouetur ad magnetem: idem per virtutem naturaliter motuam localiter existentem in ferro: neque est inconueniens eandem virtutem diuersimode se habentem producere effectus contrarios: et diuersos: influentia enim lune recepta in mari facit ipsam fluere et refluxu et motibus contrariis moueri ad quatuor puncta contraria mundi. scilicet orientem occidem: meridiem et septentrionem et hoc secundum alium et alium aspectum lune: ita virtus ferri impressa a magnete mouet naturaliter et per se ferrum ad omnem differentiam positionis secundum alium et alium aspectum magnetis ad ferrum: ita quod si magnetis aspiciat ferrum sursum mouet illa virtus sursum: si deorsum mouet deorsum: et sic communiter bene dicit philosophus secundo de generatione. quod idem inquantum idem semper facit idem ad innuendum quod idem diuersimode se habens producit diuersa. **¶** Ad secundum concedo quod nulla virtus in animali mouet corpus animalis ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis: non quod mouens sit aliud: sed sufficit quod idem mouens diuersimode se habeat: canis enim mouetur ad omnem differentiam positionis per eandem virtutem motuam post panem eundem numero: non quidem eodem numero se habentem: sed aliter et aliter secundum alium et alium aspectum panis: seu alium et alium situm positionis eius: ita virtus ferri eodem modo se habens nunquam mouebit ferrum ad diuersas differentias positionum: sed diuersimode se habens ex diuersitate mouentis videlicet magnetis positionis in alio et alio situ aliter et aliter mouebit secundum loca diuersa. **¶** Ad tertium negatur consequentia et dicitur quod sicut non est possibile lumen manere in medio in absentia corporis luminosi neque speciem in aere vel in oculo remoto visibili ex eo quia lumen dependet a corpore luminoso et species visibilis a colore tam in fieri quam in facto esset: ita non est possibile virtutem magnetis manere in ferro corrupto magnetem propter dependentiam essentialiam quam habet virtus illa ad magnetem tam in fieri quam in facto esse. **¶** Et concessio quod virtus illa maneret in absentia magnetis: non propter hoc moueret ferrum ad aliquam differentiam positionis: et quia si est virtus motiua naturaliter ad omnem differentiam positionum: non tamen mouet in absentia magnetis: species enim visibilis representant naturalem colorem: et tamen nihil representaret in absentia coloris: dato quod maneret in medio vel in oculo remoto colore. **¶** Ad quartum negatur quod omnis qualitas reperta in corporibus inanimatis sit sensibilis: quoniam influentia lune reperta in mari non est qualitas sensibilis neque virtus calefactiua stomachi reperta in vino aut in pipere est qualitas sensibilis sed spiritualis non potens percipi per aliquem sensum: neque philosophus ponit aliquam partem huius capituli omnem talem qualitatem esse sensibilem: sed dicit quod qualitates sensibiles sunt illae quibus corpora differunt. id est qualitates sensibiles sunt illae quibus cognoscimus sensibilibus et experimentaliter corpora differre cum quo stat quod propter has qualitates sint alie spirituales non perceptibiles per sensum: sed tantum per intellectum discutiunt et negotiantem.

Deificorum.

Tuero

neq; alterati. Ista ē
secunda pars huius
capituli: in q̄ philoso
phus ostendit quod
in omni alteratione
mouens et motus sūt
simul: scilicet alterans
et alteratum inter que
nullum est mediū lo
quendo de alteratio
ne vltimo et alteratio

proximo: veritas huius patet ex inductione in omni al
teratione siue fuerit alteratio realis siue intentionalis
siue corporalis siue spiritualis vt arguatur sic in om
ni alteratione proprie dicta mouens et motum sunt si
mul: et in omni alteratione improprie dicta mouens et
motum sunt simul: igitur in omni alteratione mouēs
et motum sunt simul: patet consequentia: quia omnis
alteratio est proprie vel improprie dicta vt colligitur a
philosopho secundo de anima: dicitur enim alteratio
proprie dicta que fit secundum qualitates sensibiles
ad quas ē per se motus sicut est calefactio et refrigeratio
humectatio et desiccatio: rarefactio et condensatio: albe
factio et denigratio: dulcesfactio et amaricatio: alteratio
autem improprie dicta est illa que fit secundum quali
tates spirituales et intentionales ad quas non est per
se motus: sicut est visio et auditio: et generaliter omnis
imitatio vitalis sensus vel intellectus. ¶ In hac ratio
ne philosophus sic procedit: quoniam primo probat
primam partem antecedentis: videlicet quod in omni al
teratione proprie dicta mouens et motus sunt simul:
deinde probat secundam partem antecedentis: videlicet
quod in omni alteratione improprie dicta mouens et
motum sunt simul ibi. (Et ipsi sensus). Primam partem
autem antecedentis philosophus relinquit manifestam indu
ctiue premis: quoniam suppositionibus: quarum pri
ma est ista: æquale est illud q̄ alteratur alteratione, p
prie dicta: non quodcūq; quale indifferenter: sed qua
le sensibile: calidum enim et frigidum humidum et siccum et ta
lia proprie alterantur qualia sensibilia: sed non pro
prie alterantur sensus vel intellectus: quia licet quilibet
illorum sit qualis: non tamen est qualis qualitate sensi
bili. L. li. (At vō neq; alterati neq; alterantis nullum
mediū: hoc autem manifestum est ex inductione: in omnib;
autem simul esse accidit alterans vltimum et primum). I.
proximum q̄ alteratur: ad qd declarandum sit h̄ prima
suppositio: quale enim alteratur alteratione proprie di
cta eo q̄ sensibile ē. (Sensibilia autem). Secunda sup
positio qualitates sunt ille quibus differunt corpora
in vicem: quorum quedam sunt sensibilia propria vt cali
ditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et ni
gredo: dulcedo et amaritudo sonus grauis et sonus acu
tus et horum media: videlicet rubedo et palido: salus
et pingue: quedam vero sunt sensibilia communia vt
grauitas et leuitas: durities et mollities: raritas et den
sitas: leuitas et asperitas: omnes enim iste qualitates
sunt motus sensuum et ad quamlibet istarum est per se
motus. Et quod per istas qualitates differunt corpo
ra naturalia: manifestum est quoniam illa corpora dif
ferunt: quorum vnum est calidum vel album leue aut
rarum et alterum est frigidum vel nigrum graue aut de
sum et sic de alijs suo modo. Lege litteram. (Sensibi

lia autem sunt quibus differunt corpora in vicem ad
se vt grauitas et leuitas: durities et mollities: sonus non
sonus). id est sonus fortis et sonus debilis: albedo nigredo:
dulcedo et amaritudo: humiditas siccitas: raritas den
sitas et horum media). Similiter autem et aliqua alia
sub sensu sunt immutabilia illi: quorum est calor et fri
gus: leuitas et asperitas: hec enim sunt passionēs sub
iecte qualitatis. id est que sunt partes subiective predi
camenti qualitatis. (His enim differunt). Tertia sup
positio corpora naturalia non tantum differunt qua
litate sensibilibus diuersarum specierum: sed etia
eiusdem speciei magis et minus et motibus alteratio
num ad qualitates tam eiusdem speciei quam diuersa
rum: patet: nam corpora naturalia differunt non tan
tum: quia vnum est calidum et reliquum frigidum aut
quia vnum est album vel dulce et aliud est nigrum vel
amarum: sed etiam quia vnum est magis calidum vel
frigidum et alterum minus: differunt etiam si vnum ca
lescat et alterum frigescat aut si vnum dulcescat et alteru
amaricetur: differunt etiam si vnum calescat ad calidi
tatem summam: et reliquum ad caliditatem remissam aut
si vnum dealbetur ad albedinem vt octo: et reliquum
ad albedinem vt quatuor. Lege litteram. (His enim
videlicet qualitatibus nominatis differunt sensibilia
corporum aut secundum aliquod horum maius aut
minus: ac etiam et in patiendi aliquod horum). id est
in recipiendo aliquam istarum qualitatum: calefacta
enim refrigerata aut dulcescata aut amaricata aut secun
dum aliquid aliud predicto: alterata in vicem differunt.
(Similiter et inanimata). Quarta suppositio anima
ta et inanimata: ac etiam partes animatarum consimi
liter alterantur alteratione proprie dicta et consimiles
predicationes accipiunt qualitatum sensibilibus no
minatarum: patet quoniam sicut inanimata videlicet ele
menta et mixta inanimata calescunt et frigescunt ita et
animata: scilicet plantæ et animalia: et sicut inanimata
sunt calida vel frigida: humida vel siccata: graua aut le
uia: ita et animata: partes etiam animalium que non
sunt recipiunt consimiles alterationes et qualitates
sensibiles tam primas q̄ secundas quæ admodum sunt
pili et capilli ungues et dentes. Lege litteram. (Simili
ter et animata et inanimata et animatarum quæcūq;
partium sunt inanimata). id est non sensitiue consimi
liter alterantur et consimiles recipiunt qualitates sen
sibiles. ¶ His suppositionibus premis Aristoteles
intendit ostendere per inductionem quod in omni al
teratione proprie dicta tam animatarum quam ina
nimatarum mouens et motum sunt simul: quoniam in
omni calefactione calefaciens et calefactum sunt simul
et in omni refrigeratione refrigerans et refrigeratum sunt simul
et similiter in omni rarefactione et condensatione: deal
batione et denigratione alterans vltimum et alteratu
proximum sunt simul: et sic in alijs consequenter.
¶ Sed Commentator sic arguit: in omni alteratione
qualitatum primarum mouens et motum sunt simul
igitur per idem in omni alteratione qualitatum secun
darum: patet consequentia quia qualitates secundæ fi
unt ex primis et non est possibilis alteratio in qualita
tibus secundis quin sit alteratio in qualitatibus pri
mis: antecedens sic arguit Commentator: in omni al
teratione qualitatum primarum est contactus cum pri
me qualitates sint tangibiles qualitates: sed non ē pos
sibilis contactus quin sint simul tactus et tactus: igitur
in omni alteratione qualitatum primarum mouens et

Libri septimus.

motum sunt simul. Et ex hoc arguit Commentator inductive sic: calidum non calefacit nisi in tangendo: et frigidum non frigefacit nisi in tangendo: nec rarus vel densum rarefacit vel condensat nisi in tangendo: et sic de alijs: igitur in omni motu alterationis mouens et motum sunt simul similitudine contactus et immediatis quod fuit probandum.

Notandum fm Commentatores com-
mentum. li. q. Aristoteles cum
dicit: et dicit et sensibilia sunt: intendit corpora consimi-
lium partium: et quasi intendit syllogizare quod densum et
rarum sunt qualitates non dispositiones sic rarus et
densum sunt ultime differentie consimilium corporu-
rum: et differentie corporum sensibilia sunt sensibiles
ergo densum et rarus sunt de qualitate. Et istam di-
stinctionem intendit Commentator quod duplex est
differentia: videlicet a priori et a posteriori: differentia
a priori est differentia essentialis constituens speciem
ut rationale in homine et irrationale in bruto: de qua
differentia non loquitur Aristoteles hic: differentia a
posteriori est differentia accidentalis: siue fuerit acci-
dens separabile siue fuerit inseparabile: ut albedo et
nigredo: organizatio et figura: et de tali differentia cor-
porum loquitur Aristoteles hic: licet igitur anima
taquam inanimata differant qualitatibus nominatis
non tamen differunt illis tanquam per differentias vlti-
mas: sed tantum corpora consimilium partium: scilicet ele-
menta et mixta inanimata differunt illis tanquam per dif-
ferentias vltimas: corpora autem animata differunt or-
ganizationibus et figuris tanquam per differentias vltimas:
non autem corpora inanimata determinant sibi qua-
litates sensibiles secunde et tertie speciei qualitates: non
autem figuras et organizationes: corpora autem inani-
mata preter qualitates primas et secundas determi-
nant sibi organizationes et figuras. Ex quibus sequi-
tur quod rarum et densum sunt qualitates: et non pas-
siones: quoniam differentie vltime corporum consimi-
lium partium sunt qualitates et non passiones secun-
dum philosophum: sed rarum et densum sunt differen-
tie vltime corporum consimilium partium: et patet tam-
in elementis quaz in mixtis inanimatis igitur et. (Et
ipsi sensus). Jam probat philosophus secundam par-
tem antecedentis principalis: videlicet quod in omni al-
teratione improprie dicta mouens et motum sunt simul
et primo premitur philosophus differentiam inter al-
terationem proprie dictam que est alteratio corporalis
et alterationem improprie dictam que dicitur alteratio
intentionalis dicens quod iste alterationes differunt
dupliciter: primo quia alteratio corporalis est com-
munis animatis et inanimatis: scilicet calefactio et fri-
gectio: sed alteratio intentionalis non competit nisi
animatis: videlicet imitatio sensus vel intellectus: unde
de quacunque alteratione alterantur inanimata eadem
alteratione alterantur animata et non e contra: quia ani-
mata alterantur secundum sensum: inanimata autem al-
terari non possunt secundum sensum: inanimata igitur
non alterantur nisi alteratione reali et corporali: et
etiam spirituali et intentionali. Et secundo differunt: quia
alteratio corporalis potest esse absque comprehensione
necesse alteratio intentionalis non potest esse absque co-
prehensione et cognitione: cum enim inanimata altera-
tur nihil comprehendunt per illam alterationem: cum
etiam animata alterantur alteratione reali absque in-

tentionali nihil comprehendunt neque cognoscunt per
illam alterationem: cum autem alterantur alteratione
spirituali et intentionali aliquid comprehendunt et co-
gnoscent per illam alterationem et inductive patet in sin-
gulis omnium sensuum tam interiorum quam exteriorum:
patientur enim et alterantur sensus a sensibilibus
per media intranea vel extranea medietatibus quibus
ipsi sensus cognoscunt sensibilia alterantia illos. Le-
ge litteram. (Et ipsi sensus alterantur a sensibus nomi-
natis: patientur enim ab illis passione perfectiva et im-
proprie dicta: actio enim ipsorum sensibilibus: quedam
motus est per corpus motum intraneum vel extraneum
patientem sensu aliquid: secundum quocumque igitur
animata alterantur non secundum hoc alterantur in-
animata: secundum enim sensus non alterantur inani-
mata: hec fuit prima differentia cui subiungitur secun-
da. (Et later). id est non sit comprehensio neque cog-
nitio cum alterantur inanimata: nihil autem prohibet
et animata latere. id est non comprehendere neque co-
gnoscer cum alterantur cum non secundum sensus acci-
dit quod est alterationis ipse: possunt enim combu-
ri pilis aut capillus alicuius animalis absque compre-
hensione et cognitione illius alterationis.

Notandum secundum Commenta-
torem commento duo-
decimo quod in sensibilibus inueniuntur aliqua altera-
tio quodammodo: quia agunt: quoniam actio eorum est
motus. id est moueri non mouere et pati non agere: sunt
enim de virtutibus passivis et non actiuis. Et intendit
Commentator quod immutatio sensus est quedam
alteratio et quod sensibilia alterant sensus: non autem
sensus alterant seipsos sic: quod immutatio facta in
sensu in quantum est operatio sensus est moueri et non
mouere pati et non agere: non enim sensus aliquis acti-
ue concurrat ad propriam sensationem cum sensus non
sit de virtutibus actiuis sed passivis ut est ostensum
expresse secundo de anima de intentione Aristotelis et
Commentatoris. (Si quidem igitur). Premissa inter
alterationem realem et intentionalem: philosophus
ostendit quod in omni alteratione intentionali mo-
uens et motum sunt simul: igitur in omni alteratione
intentionali mouens et motum sunt simul: patet con-
sequenter: quia omnis alteratio intentionalis est alte-
ratio sensus vel dependens ab illa ut colligitur a phi-
losopho secundo et tertio de anima: antecedens decla-
ratur inductive: nam visus immediate alteratur ab ae-
re et aer a corpore visibili: constat autem quod visus
continuat aerem et aer corpori visibili sic quod in-
ter illa non est aliquid medium sicut nullum est me-
dium inter superficiem coloratam et lumen neque ali-
quod est medium inter lumen et visionem. Similiter nullum
est medium inter auditum et olfactum et corpus imme-
diate immutans illum: cum tale corpus sit necessario
aer vel aqua: constat autem tam aerem quam aquam
immediationem habere ad auditum et olfactum. Idem
apparet in sensibilibus qui alterantur per medium
intraneum cuiusmodi sunt gustus et tactus: quilibet
enim istorum sensuum immediate alteratur a carne: ca-
ro autem immediate alteratur a sapore seu ab alia
qualitate tangibili: constat autem quod gustus et ta-
ctus sunt simul cum carne et caro simul est cum sapore
vel qualitate aut aliqua alia qualitate tangibili. Le-
ge litteram. (Si quidem igitur sensibiles passiones
27 uij

Ter.
co. 12.

Philicorum.

sunt). scilicet caliditas frigiditas albedo nigredo et alie nominare qualitates sensibiles: per hoc autem quod aliqua earum applicetur sensui est alteratio: ex hoc ergo manifestum est quod passio et patiens simul sunt: et horum nullum medium est huic quod est visui aer est continuus acri continuatur corpus visibile et superficies quedam terminatur ad lumen perficiens medium: lumen autem ad visum. id est ad visionem. Similiter et auditus et odoratus continuatur ad mouens ipsa primum. id est immediate. Eodem autem modo si mul et gustus et sapor est. Similiter autem et in animatis et in sensibilibus. id est consimiliter ergo se habent animata et inanimata ad sua alterantia: quoniam in omnibus his alterans et alteratum sunt simul.

Contra predicta arguitur probando quod in alteratione mouens et motum non sunt simul: quoniam corpus luminosum illuminat partem distantem medij sicut partem propinquam: sed non sunt simul corpus luminosum et pars distans medij: igitur et. Similiter ignis alterans aquam non est simul cum parte aque distante ab igne neque tota aqua est simul cum medietate ignis distante ab illa. Et confirmatur ponendo quod a. sit unum calidum magnum agens in c. aquam inter que sit b. calidum vniuersale per totum et eiusdem rationis et consimilis dispositionis omnino cum a. et patet quod a. agit in c. non agendo in b. quia simile non agit in simile. igitur aliquod est alterans quod non est simul cum aliquo suo alterato. Secundo sic sol alterat hoc inferiorem et non est simul cum his inferioribus: igitur et. ut arguatur sic querendo. Vtrum sol alterando hoc inferiorem alterat sphaeras inferiores aut non: si non habet intentum: si sic igitur per idem alteratur a planetis superioribus dum alterat hoc inferiorem: consequens falsum: quia cum nullus planeta videatur ab altero recipere nisi lumen: sequitur quod sol recipit lumen a planetis superioribus quod est contra determinationem philosophorum et astrologorum. Tertio magnes alterat ferrum ut patuit in prima parte huius capituli de intentione Commentatoris: et tamen non est simul cum ferro neque cum alio prius alterato: igitur et. minorem declaro querendo. Vtrum magnes alteret aerem alterando ferrum aut non: si sic igitur attrahit aerem sicut attrahit ferrum: quod est contra experientiam: si non alterat aerem igitur inter proximum alterans et proximum alteratum est aliquod medium: videlicet aer. Idem arguatur de mulieribus maleficis alterantibus homines ad magnam distantiam non alterantibus medium: et de basilisco inficiente et alterante oculum ad magnam distantiam absque alteratione medij interuenientis. Quarto oculus existens in tenebris videt coloratum in lumine: igitur proximum alterans et proximum alteratum non sunt simul: antecedens est notum ad experientiam: et probatur consequentia querendo. Vtrum aer tenebrosus alteretur ab aere illuminato in multiplicatione speciei visibilis aut non: si non habetur intentus: si sic igitur species visibilis potest multiplicari per aerem non illuminatum quod est contra philosophum in littera et contra eundem secundo de anima. Consimiliter arguatur de hominibus dormientibus somniantibus: quorum sensus inferiores alterantur a sensibus: et tamen non sunt simul cum sensibilibus neque cum aliquo alterato ab

illis cum tunc ligati sint exteriores sensus non alterati a sensibus extra. Ad primum dicitur quod Aristoteles non loquitur de omni alterante neque de omni alterato: sed de alterate totali et alterato totali ad hunc intellectum quod omne alterans totale est simul cum aliquo suo alterato totali sic quod omne alterans totale proximum et omne alteratum totale proximum sunt simul similitate immediate: ideo exemplum de corpore luminoso vel de igne alterante partem remotam aut de parte remota ignis non est ad propositum: cum illud alterans sit parziale: et illud alteratum etiam sit parziale. Et ad confirmationem dicitur quod licet a. non agat in b. caliditatem neque aliquam aliam formam realem: tamen agit in ipsum b. formam intentionalem: nunquam enim posset agere in extremum nisi ageret per medium ut colligitur a philosopho quinto huius: cum autem dicitur philosopho primo de genere quod simile non agit in simile loquitur de actione proprie dicta que est inter formas contrarias. Ad secundum dicitur quod sol alterando hoc inferiorem necessario alterat sphaeras inferiores: non quidem simpliciter eodem modo quo alterat hoc inferiorem: quia calefacit ista et non calefacit sphaeras inferiores neque opus omne agens agere tales formas in partem propinquam qualem agit in partem remotam: sed sufficit quod non possit agere in partem remotam quin agat in partem propinquam: et consequenter concedo solem alterari a planetis et stellis superioribus: non quidem accipiens lumen ab illis: sed aliam influentiam innumeratam. Potest tamen dici iuxta doctrinam Commentatoris in libro de celi et mundi: quod celum est alterans totale et omnes planete et alia astra in orbe signorum sunt alterantia partialia: constat autem quod celum est simul cum his inferioribus et quod ipsum et proximum suum alteratum sunt simul. Si autem non sunt simul sol et suum proximum alteratum non est cura ex quo non est alterans totale sed parziale. Ad tertium dico quod magnes alterat aerem sicut ferrum: causa autem quare non attrahit aerem sicut ferrum est: quia in aere non est aliqua virtus imperfecta possibilis perfici per magnetem: in ferro autem est talis virtus: ideo naturaliter inclinatur esse cum magnetem: non autem aer: legitur enim de quodam pisce qui antequam attingat manum piscatoris inducit tremorem in illam: non autem in aerem: hoc ideo quia actus actiuorum sunt in patiente dispositio ut habetur secundo de anima. De mulieribus autem maleficis dicitur quod si alterant naturaliter homines distantes necessario alterant medium: licet alia alteratione alterent homines et medium: si autem illud agunt ministerio demonum manifestum est quod alterans et alteratum sunt simul: videlicet demon et homo alteratus: basiliscus etiam non alterat oculum neque inficit hominem nisi alteret medium: licet alteratio hominis sit alterius rationis ab alteratione medij. Ad quartum dicitur concedendo: quod oculus existens in tenebris videt coloratum in lumine: et consequenter concedo quod non alteratur oculus nisi alteretur medium tenebrosum a medio illuminato neque est inconueniens speciem visibilem multiplicari in medio non illuminato: sed est inconueniens colorem multiplicare immediate speciem visibilem in medio non illuminato: propterea oculus existens in lumine non videt coloratum in tenebris. Ad philosophum autem tam hic quam secundo de anima dicitur quod loquitur de alteratione facta in visu secundum quod sit

Liber septimus.

Ter.
cō. 13.

perfecta et distincta visio: constat autem illud fieri non posse nisi lumen sit multiplicatum per totum medium inter visibile et oculum. Et cum arguitur de hominibus dormientibus et somniantibus dico quod non alteratur a sensibilibus extra sed a fantasmatibus et speciebus sensibilibus derelictis ab illis in sensibus interioribus. (Et quod augetur.) Ista est tertia pars huius capituli in qua philosophus ostendit quod in motu augmentationis et diminutionis mouens et motum sunt simul quoniam augmentum est quedam appositio: sed non est possibilis appositio nisi sit simul illud quod apponitur et illud cui apponitur: igitur in omni augmentatione augens et quod augetur sunt simul: patet consequentia quia quod apponitur est augens videlicet nutrimentum et illud cui apponitur est auctum. scilicet membrum et sic in omni augmentatione mouens et motum sunt simul. Item diminutio est quedam subtractio sed non est possibilis subtractio nisi illud quod subtrahitur et illud a quo subtrahitur sint simul igitur in omni diminutione diminuens et diminutum sunt simul: et consequenter sunt simul mouens et motum semper loquendo de proximo mouente et primo moto. Le. li. (Et quod augetur et augens sunt simul appositio enim quedam est augmentum quale simul sunt et quod augetur et augens et detrimentum enim similiter se habet detrimenti causa est albatio quedam sed albatum et illud a quo fit albatio sunt simul igitur et c.) Et ex his concludit philosophus conclusionem principaliter intentam et manifestum igitur quod mouens vel diminuens est immediatus et motus proximi nullus est medius quod dicat inter medium mouens et ei quod mouet.

Notandum quod ista tertia pars non in dicitur magno processu: quoniam non est possibilis augmentatio vel diminutio absque motu locali et motu alterationis ut colligitur a philosopho primo de genere sed in omni motu locali et in omni motu alterationis mouens et motum sunt simul ut probatum est in paribus precedentibus huius capituli. igitur in omni augmentatione et in omni diminutione mouens et motum sunt simul: et tamen differencia inter motum augmentationis vel diminutionis et motum localem vel alterationis quoniam generali ter in motu locali diuidens pellens vel trahens dicitur mouens diuisum vere pulsus et tractum dicitur motum. Similiter in motu alterationis semper alterans dicitur mouens et alteratum dicitur motum: non autem est ita in augmentatione quoniam augens aliquando dicitur motum et auctum dicitur mouens: nutrimentum enim est augens non in genere cause efficientis sed in genere cause materialis et alteratur et patitur in augmentatione ipsam autem membrum auctum est mouens: quod alterat alimentum et ipsum conuerit in sui naturam. in diminutione etiam diminutum dicitur membrum: habens ut mouens inductiue coloris naturalis resolutionis humidum radicale: diminuens autem materiale est illud quod remouetur a membro et c. Ex quibus sequitur quod si cut in alteratione aliquando alterans et alteratum distinguitur a loco et subiecto: ut quando ignis agit in aquam quandoque vero non distinguitur a loco neque subiecto ut quando aqua calefacta in frigidatur: ita in augmentatione augens et auctum distinguitur loco et subiecto et in eadem augens et auctum non distinguitur loco et subiecto: nutrimentum enim est augens et membrum est auctum: huiusmodi distinguitur loco et subiecto sunt simul similitate immediationis positiue: hic illud quod est

augens est motum et quod augetur mouet: anima autem seu calor naturalis etiam dicitur augens: et ipsum membrum dicitur auctum ut habetur a philosopho secundo de anima: sed non eodem modo quia anima est mouens ac etiam calor naturalis membrum autem est motum: et quia hic non distinguitur loco et subiecto: ideo sunt simul similitate immediationis negatiue. Con similitur dicitur in diminutione quod aliquid diminuens et diminutum distinguitur loco et subiecto: et sunt simul similitate immediationis positiue et membrum et illud quod aufertur ab illo aliquid vero diminuens et diminutum non distinguitur a loco et subiecto videlicet anima: et calor naturalis et membrum: et hec sunt simul similitate immediationis negatiue cum nullum illorum sit extra reliquum.

Ter.
cō. 14.

Quoniam autem alteratur. Ista est quartum capitulum huius tractatus in quo philosophus ostendit in quibus speciebus qualitates est per se alteratio positiue manifestatur in quibus generibus motus mouens et motus sunt simul: quod enim dictum est in prioribus capitulis quod in alteratione etiam spirituali quod corporali mouens et motus sunt simul posset aliquid credere quod ad omnem qualitatem est per se motus et alteratio siue sit qualitas corporalis siue spiritualis siue sensibilis siue insensibilis. Et ideo ne quis decipiatur demonstrat aristoteles quod sunt qualitates ille ad quod est per se motus: et que sunt ille ad quod non est per se motus ponens. 4. conclusiones: quarum prima est ista tertia pars quod alterans sensibilis et est per se alteratio. Secunda conclusio secundum qualitates. 4. species non est per se alteratio ibi non autem est. Tertia conclusio secundum qualitates prime species non est per se alteratio ibi neque in hiis. 4. species secundum qualitates de se vel tertia species est per se alteratio ibi manifestum igitur prima conclusionem arguit philosophus dupliciter et primo sic ea que per se alterant patiuntur tamen a quibus sensibilibus igitur tamen secundum qualitates sensibiles est per se alteratio. 3. species autem philosophus ostendit quod per se alterant necessario mouent de primo in secundum: ut colligitur ex determinatis. 5. huius illud autem non potest fieri nisi per qualitates sensibiles: quoniam per qualitates insensibiles non fit motus per se de primo in secundum ut ex precedentibus erit manifestum. igitur ea que alterantur per se patiuntur tamen a quibus sensibilibus quod fuit probatum. Le. li. (Quoniam autem quod alterant) scilicet per se alterant omnia a sensibilibus et solus calor alteratio est quocumque secundum se dicuntur pati ab hiis secundum se: igitur ex dicendis considerabimus.

Notandum secundum commentatores commentum. 10. quod considerandum est utrum iste motus inueniatur in omnibus sensibilibus: aut in quibusdam et est manifestum quod ista alteratio inuenitur in prima contrarietate que est in tactu. scilicet in frigiditate et caliditate humiditate et siccitate: et similiter videtur esse in hiis sequentibus verbis gratia duricie et mollicie sed tamen est primis in primis qualitatibus in istis autem secundo et mediis primis et similiter est in gustu: in sonis autem videtur quod alteratio est de graui in leue modo equinoco cum istis cum sonus sit passio facta in

Philosophicorum.

aere a percussione corporum; in olfactibus autem manifeste qualitates sunt sed contraria latent in eis ut dictum est in libro de anima hoc commentator.

Dubium commentatoris est istud utrum in omnibus qualitatibus sensibilibus sit per se alteratio: aut in quibusdam sic et in quibusdam non: pro cuius solutione commentator implicite ponit hanc distinctionem quod in qualitatibus sensibilibus est quadruplex contrarietas: quarum prima est in qualitatibus primis scilicet inter caliditatem et frigiditatem humiditatem et siccitatem. Secunda contrarietas est in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem duarum qualitatum primarum sicut est contrarietas inter durum et molle: grave et leue: rarum et densum. Tertia contrarietas est in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem omnium. Quarta contrarietas est in qualitatibus primarum cuiusmodi est contrarietas respectu in coloribus saporibus et odoribus: in coloribus enim inuenitur albedo et nigredo: in saporibus dulcedo et amaritudo: in odoribus vero sunt vera contraria sed sunt innominata nominibus propriis: sed accipiunt denominationem a nominibus saporum ut declarat Aristoteles secundo de anima: quoniam quidam odor dicitur dulcis: et quidam amarus. Quarta contrarietas est in qualitatibus sensibilibus que non sunt qualitates prime neque secunde insequentibus mixtionem illarum sed tantum insequentibus motum localem sicut est grauitas et leuitas in sonis que quidem dicuntur de sonis et de mixtis vel elementis equiuoce: elementa enim et mixta dicuntur grauia: aut leuia: quia inclinantur esse sursum vel deorsum: soni vero dicuntur graues: quia deprimunt auditum et leues quia subleuant aurium. Respondet ergo commentator ad dubium dictum quod non in omnibus qualitatibus sensibilibus est per se alteratio in eodem modo quoniam in qualitatibus primis est primo alteratio: in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem duarum qualitatum est secundo alteratio: in qualitatibus vero secundis sequentibus mixtionem omnium qualitatum primarum est tertia alteratio et semper intelligendo per se quoniam in omnibus his qualitatibus est vera contrarietas: ita quod non solum in caliditate et frigiditate humiditate et siccitate est vera alteratio: sed etiam in duricie et mollicie raritate et densitate: et generaliter in omnibus coloribus odoribus et saporibus: nunquam tamen in aliqua qualitate secunda est alteratio nisi preueniente alteratione facta in qualitatibus primis: sed in sonis non est per se alteratio: sicut neque in eisdem est vera contrarietas sed tantum secundum similitudinem: non enim generatur sonus per motum alterationis de necessitate: sed per motum localem factum in aere ex potentia patientis et percussu ut colligitur ex doctrina Aristotelis secundo de anima.

Sed dubitatur quia ex illo sequitur quod ad nullam qualitatem secundam est per se alteratio: quoniam quelibet talis acquiritur per motum factum in alio: scilicet in qualitatibus primis: ideo enim ad substantiam et ad relationem: et ad sanitatem et virtutem non est per se motus: quia tales forme acquiruntur per motum factum in alio ut patuit. et huius et in processu huius capituli fiet per amplius manifestum. ¶ Dicendum quod illa causa non est sufficiens cum non fiat in ea exclusio cuiuslibet alterius motus: ideo enim ad aliquam formam non est per se motus: quia illa acquiritur per solum factum in alio: propterea ad substantiam vel ad relationem: sa-

nitatem et virtutem non est per se motus: quia quilibet istarum potest acquiri per solum motum factum in alio sed non est ita de qualitatibus secundis insequentibus mixtionem qualitatum primarum: quia licet non acquiratur mollicies vel duricies: raritas vel densitas: color: odor: auris: nisi fiat motus in qualitatibus primis sed preter illum motum alius est necessarius videlicet durificatio aut mollicificatio condensatio aut rarefactio dealbatio vel denigratio dulcescatio aut amaricatio: et sic de alijs suo modo. (Aliorum enim) secundo arguitur ad eandem conclusionem: sic scilicet qualitates sensibiles est per se alteratio: et non secundum alias qualitates quod sensibiles est per se alteratio. igitur tantum secundum qualitates sensibiles est per se alteratio: patet consequentia ab exponentibus ad expositam: prima pars antecedentis est nota de qualitatibus sensibilibus primis et secundis secundum quas est per se alteratio secunda autem declaratur quoniam si secundum alias qualitates a sensibilibus est per se alteratio maxime videtur quod secundum formas et figuras de quarta specie qualitatibus: aut secundum habitus tam corporales quam spirituales de prima specie sit per se alteratio: sic quod substantia harum qualitatum per se alterentur ex acquisitionibus et deperditionibus harum qualitatum que omnia falsa sunt: ut in sequentibus ostendetur. **Le. lii.** (Aliorum enim) id est aliarum qualitatium a sensibilibus maxime utique existimabant in figuris et translationibus: id est formis: littera corrupta est ut patet ex alia translatione (et habitudinibus) id est formis prime speciei et horum rationibus et acceptionibus videtur esse quod alterationis est acquisitionis aut deperditionis quod est falsum ut probabitur in conclusionibus sequentibus.

Notandum quod per qualitates sensibiles intelligit philosophus hic qualitates que sunt sensibilia propria et qualitates que sunt sensibilia communia sequentes mixtionem qualitatum primarum de quibus omnibus dictum est in prioribus capitulis: sensibilia enim propria sunt qualitates sensibiles per se primo in quantum per se primo inferunt passionem sensibus sensibilia autem communia sequentia mixtionem qualitatum primarum inferunt passionem sensibus per se non primo: quia non immutant aliquem sensum nisi mediate sensibili proprio ut colligitur a philosopho secundo de anima: figura autem est qualitas immediate consequens quantitatem termino vel terminis clausam: que etiam est qualitas sensibilis cum sit sensibile commune de predicamento qualitatis eam tamen philosophus non vocat qualitatem sensibilem: quia solum de qualitate sensibili habet contrarium facit ipse mentionem per formam autem intelligit Aristoteles tam hic quam in predicamentis dispositionem qualitativam sequentem debitam vel indebitam proportionem partium rei et dicitur pulchritudo et turpitudine seu formositas et deformitas: dicitur enim homo pulcher aut turpis formosus vel deformis ex debita vel indebita proportionem et compositionem partium inuicem. Sed burleus dicit quod forma et figura differunt sicut superius et inferius: quoniam figura inuenitur tam in naturalibus quam in artificialibus cum oportet eliminationem spiritus est. n. figura illud quod finis vel terminus claudis: forma autem est figura in rebus artificialibus. Ista omnia potest habere aliquam instantiam per quam quod est habitus prime speciei importans relationem: ut al-

Tex.
co. 15.

Liber septimus.

serit Aristoteli in tertia conclusione huius capituli: deinde animalia et partes eorum sunt formata formatione quarte speciei que quidem formatio est naturalis et non artificialis. Dicendum igitur quod philosophus hic per figuram intelligit figuram simplicem: videlicet circulum: triangulum: quadrangulum et huiusmodi: siue fuerit naturalis siue artificialis: per formam autem intelligit figuram compositam provenientem ex partibus diversarum figurarum cuiusmodi est figura capitis manus aut pedis: siue fuerit naturalis siue artificialis: forma enim digiti constat partialiter ex figura circulari et figura quadrangulari: forma autem manus constat ex eiusdem figuris una cum figura triangulari: figura ergo in communem: ut est illud quod termino vel terminis clauditur est quodammodo genus ad figuram et formam de quibus Aristoteli loquitur tam hic quam in predicamentis. ¶ Non autem est secunda conclusio: secundum qualitates quarte speciei non est per se alteratio: probatur tripliciter et primo sic secundum formas et figuras non est per se alteratio: sed forma et figura sunt qualitates quarte speciei igitur et patet consequentia cum minori ex doctrina predicamentorum et maior arguitur nam ad illud non est per se motus neque per se alteratio quod acquiritur per solam alterationem factam in alio: sed forma et figura acquiritur per solam alterationem factam in alio: igitur secundum formam et figuram non est per se alteratio: prima pars antecedentis colligitur ex determinatis quinto huius et secunda declaratur quoniam per solam alterationem factam in qualitatibus primis acquiritur forma vel figura cum enim aliqua materia fuerit calefacta vel infrigidata rarefacta vel condensata statim sequitur forma et figura videmus enim animalia complexionis calide habere aliam formam membrorum et aliam figuram quam que sunt complexionis frigide in eadem enim specie habet formam faciei magis tenuem: flegmatici vero habet eam magis copulentam: sic etiam qui sunt complexionis rare diversificatur in forma ab alijs que sunt complexionis dense: quare variatio in forma et figura fit ex sola alteratione facta in qualitatibus primis aut secundis in sequentibus illas. ¶ Le. lit. ¶ Non est autem alteratio per se neque in his videlicet in formis et figuris sed sunt hec cum quedam alterantur alia ab istis densata enim et rarefacta aut cum fiet calida aut frigida materia provenit forma vel figura: alteratio autem non est aliqua ex qua per se fiant ista.

Notandum primo secundum commentatorem primo commento. 15. quod in istis duobus generationibus non inveniuntur alterationes sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationem non quia alteratio existit in eis sicut in rebus que alterantur in veritate commentator intendit istam rationem ad illud non est per se alteratio quod indivisibiliter generatur: igitur ad nullum istorum est per se alteratio: patet consequentia cum maiori: nam ideo ad substantiam non est per se alteratio: quia substantia indivisibiliter generatur secundum se et quodlibet sui tamen sequitur veram alterationem: quia non est possibilis generatio substantie absque alteratione precedente secundum philosophum primo de generatione. minor vero est nota quoniam ratio forme et figure consistit in indivisibili ut videbitur infra: non igitur in formis et figuris est per se alteratio sed tantum generatio insequitur veram alterationem. ¶ Intelligen-

dum tamen quod licet forma et figura in naturalibus sequatur veram alterationem: tamen in artificialibus sequuntur motum localem cum artifices solo motu locali faciant figuras simplices et compositas et hoc subtrahendo aliquid ab alio: aut superaddendo aliquid alteri.

Notandum secundo secundum commentatorem primo commento quod densitas et raritas sunt apud Aristoteli qualitates sequentes calidum et frigidum densitas enim nihil aliud est nisi transmutatio alicuius ad minorem magnitudinem et raritas ad maiorem. Antiqui vero dixerunt quod densitas est constructio pororum corporis: et raritas expansio et quod hec duo sunt esse generationis cum generatio apud eos sit congregatio et segregatio et hoc bene concessum est in corporibus habentibus poros: sed non sunt esse generationis et corruptionis ut fingebatur sed sequuntur generationem et corruptionem. Prima propositio commentarii est ista: raritas et densitas sunt qualitates consequentes calidum et frigidum: unde duo sunt elementa calida. scilicet ignis et aer et hec sunt levia et rara et duo sunt elementa frigida. scilicet terra et aqua et hec sunt graviora et densa: cum igitur caliditas et frigiditas sint qualitates primae et gravitas ac levis et raritas ac densitas sint qualitates secundae sequentes qualitates primas per Aristoteli. scilicet de generatione sequitur quod raritas et densitas sequuntur calidum et frigidum: sicut gravitas et levis.

¶ Sed contra celum est rarum vel densum et tamen non est calidum neque frigidum per Aristoteli. primo et secundo commento. igitur raritas et densitas non sequuntur calidum et frigidum. Item terra vel aqua calida est densa sicut calidum et non rara similiter ferrum aut plumbum ignitum est densum et non rarum igitur non semper raritas et densitas consequuntur calidum et frigidum. ¶ Ad primum dicitur quod rarum et densum dupliciter sumuntur videlicet absolute et respectue si absolute sic non important nisi qualitates consequentes calidum et frigidum: et isto modo celum non est rarum neque densum si aut respectue accipiuntur sic important extensionem magnam vel parvam per comparisonem ad materiam vel quantitatem: et isto modo raritas et densitas non sequuntur calidum et frigidum sed raritas est respectus consequens magnam extensionem in modica materia et densitas est alius respectus consequens paucam extensionem in multa materia: sic aliqua pars celi dicitur rara et aliqua densa. ¶ Ad secundum dicitur quod non intendit commentator omne calidum esse rarum: et omne frigidum esse densum: sed quod nunquam generatur frigiditas quin generetur densitas: licet igitur aqua calida non sit rara ipsa tamen est minus densa quam quando est frigida ideo aliqua densitas est remissa et aliqua raritas introducta. Et idem dicatur de ferro et plumbo ignito quod illa sunt densa ex determinatione formarum substantialium: tamen habent minorem densitatem et maiorem raritatem quam prima habebant. ¶ Secunda propositio densitas est transmutatio alicuius ad minorem quantitatem et raritas ad maiorem: ista propositio est intelligenda in predicatione causali. scilicet densitas est per alicuius transmutationem ad minorem quantitatem et raritas est per transmutationem alicuius ad minorem quantitatem semper intelligendo absque acquisitione partis ad totum et operditione partis a toto iuxta doctrinam Aristotelis quarto huius: quia in vera augmentatione non oportet aliquid fieri rarum: et tamen augmentatio est transmutatio ad ma-

Philosophorum.

iozem quantitatem: neq; in diminutione oportet ali-
quid fieri de presum: et tamen diminutio est transmuta-
tio ad minorem quantitatem. ¶ Sed videtur q; ista
propositio contradicat prime: quia cum transmuta-
tur ignis in aerem fit transmutatio ad minorem quan-
titem et cum transmutatur terra in aquam fit trans-
mutatio ad minorem quantitatem per philosophos
secundo de generatio. et tamen cum generatur aer ex
igne generatur raritas: et cum generatur aqua ex terra
generatur densitas: quia raritas et densitas con-
secuntur elementa calida et frigida per primam pro-
positionem. Ista difficultas soluitur ex dictis commenta-
toris secundo huius determinantis ibidem q; graui-
tas aque est leuitas in respectu et leuitas aeris est gra-
uitas in respectu: ita q; aqua est levis respectu terre et
aer est grauis respectu ignis: ita est dicendum de ra-
ritate et densitate q; cum generatur aer ex igne gene-
ratur raritas aeris que dicitur densitas respectu ra-
ritatis ignis: et cum generatur aqua ex terra generatur
densitas aque que dicitur raritas respectu densita-
tis terre continue ergo cum generatur maius ex mino-
ri generatur raritas simpliciter vel in respectu et cum ge-
neratur minus ex maiori generatur densitas simpli-
citer vel in respectu. ¶ Et hic oportet tenere cum com-
mentatore q; densitas aque et terre sicut grauitates
earumdem sunt diversarum rationum et q; raritas ignis
et aeris sunt diversarum specierum sicut leuitates eorum-
dem. ¶ Ex predictis propositionibus concludit com-
mentator falsitatem antiquorum dissimulium rarita-
tem et densitatem di. q; densitas est expansio pororum
rum corporum et raritas est expansio pororum cor-
poris quia licet illud possit habere veritatem in corpo-
ribus porosis sicut est spongia aut lana non tamen ha-
bet veritatem in corporibus non porosis cuiusmodi
sunt elementa. Item falsum dicitur inquit commentator
q; raritas et densitas sint esse generationis et corrup-
tionis sicut congregatio et segregatio sed sunt effectus
generationis et corruptionis: nam segregatio et cōgre-
gatio dicunt motum localem. constat autem q; ad ge-
nerationem et corruptionem non concurrunt motus lo-
calis nisi per accidens et quia raritas et densitas con-
secuntur calidum et frigidum ideo non sunt esse genera-
tionis et corruptionis sed magis sunt effectus genera-
tionis et corruptionis videlicet elementorum et quali-
tatum primarum. ¶ Dubitatur si raritas et densitas
sunt effectus generationis et corruptionis et ad genera-
tionem nec corruptionem est per se motus. s. huius igitur
ad raritatem et densitatem non est per se motus
q; est contra intentionem philosophi et commentatoris
in hoc capitulo. ¶ Respondetur negando consequen-
tiam nam colores odores et saporis sunt effectus ge-
nerationis et corruptionis elementorum et qualitatum
primarum et tamen ad illos est per se motus quia non
generantur subito sed successive successione continua eo
modo quo qualitates prime intenduntur et remittuntur
ita raritas et densitas generantur et corrumpuntur
continua successione non enim datur prima raritas vel
densitas acquisita: neq; ultima raritas vel densitas
deperdita. (Ex quo quidem) secundo arguit philoso-
phus ad eandem conclusionem sic. si secundum aliquam qua-
litatem est per se alteratio illa predicatur de subiecto suo
et contra: sed qualitate de. 4. specie non predicatur de
subiecto suo neq; contra igitur secundum qualitates de. 4. spe-
cie non est per se alteratio. patet consequentia a conditui-

sibili cum contradictione consequentis ad contradictionem
antecedentis: minor tenet inductiue quoniam forma
aut figura statue pyramidis vel lecti non predicatur de
subiecto suo neq; contra non enim est verum dicere q;
lignum est statua pyramis aut lectus: neq; contra q;
lectus pyramis aut statua sit lignum: non etiam est ve-
rum dicere q; cuprum seu es sit statua aut pyramis: ne-
q; contra q; pyramis aut statua sit cuprum aut es: sed
solum in predicatione denominatiua illa de se inuicem
predicantur videlicet lectus est ligneus pyramis terre
statua est erea aut cuprea. ¶ Maior etiam inductiue
declarat. nam quia ad caliditatem et frigiditatem hu-
miditatem et siccitatem: duriciem et molliciem: albedinem
et nigredinem dulcedinem et amaritudinem est per se
alteratio: ideo si lignum est subiectum alicuius istorum
eodem dicitur illud et contra: nam verum est dicere q;
lignum est calidum vel frigidum humidum vel siccum
et contra: etiam est verum dicere q; cuprum est durum
vel molle: album vel nigrum: dulce vel amarum: et con-
tra videlicet q; calidum vel frigidum est lignum: et q; durum
aut mole est ens ratio autem istius est ista. nam motus
specificat a termino ad quem ut patuit. s. huius s. mo-
tus semper dicitur de subiecto suo ut colligitur ex tertio
huius. igitur tempus ad quem motus etiam dicitur de sub-
iecto suo et contra semper de termino per se. si ergo ali-
quod subiectum calefit vel dealbatur oportet illud in
fine motus deducto impedimento esse calidum vel al-
bum: quia ergo forma et figura per accidens consecutur
terminum alterationis tantum: aut terminum motus
localis tantum: aut ambos aliquando ideo oportet for-
mam vel figuram predicari de subiecto suo neq; contra
et hoc neq; in concreto neq; in abstracto. Le. l. i. c. ¶ Ex
quo quidem enim id est subiectum ex quo est (forma
statue non dicimus formam in concreto neq; in ab-
stracto neq; subiectum ex quo figura pyramidis est aut
lecti: sed denominatiue sunt de se inuicem predicabilia.
hoc quidem erum illud vero terrarum aliud vero li-
gneum quod autem alteratur: id est circa q; aliquid al-
teratur dicimus de subiecto suo es quidem enim humi-
dum esse dicimus aut forte id est durum aut calidum et
non solum sic sed humidum et calidum es equiuoce: id
est equiuoce dicentes passioni materiam: quoniam sicut
forma dicitur de subiecto ita contra quoniam igitur
subiectum ex quo quidem forma et figura sit et quod fa-
ctum est: id est transmutatum ad formam vel figuram
non equiuoce: id est non equiuoce et predicatione dictum
cum figuris: que ex illo sunt que aliter alterantur cum
passionibus eque dicuntur manifestum q; in solis sen-
sibus de alijs speciebus alteratio est.

Sed dubitatur probando for-
mam et figuram
predicari de subiecto suo quoniam caliditas et albedo
predicantur de subiecto suo non quia subiectum illud
sit caliditas vel albedo: sed quia subiectum illud: scilicet
lignum aut cuprum est calidum vel album cum ergo
ita sit q; subiectum forme et figure est formatum et figu-
ratum videlicet cuprum aut lignum sequitur q; quali-
tates de quarta specie eque dicant de subiectis suis sic
qualitates de. 3. specie et per prius si qualitates de. 3. specie
est per se alteratio pidem ad quantitatem de. 4. spe est et
per se alteratio. Pro solutione huius difficultatis no-
tande sunt tres distinctiones quarum prima est ista
nomina quedam concreta et quedam abstracta: nomina
abstracta illa q; significat formam vel albedo et ca.

Liber septimus.

nomen concretum est illud q̄ significat cōpositum ex forma et materia: siue illud p̄positum fuerit substantiale ut hō vel aīal: siue fuerit accidentale ut calidū et albu.
¶ Secūda distinctio nominum concretorum quedā sunt propinqua quedam remota: propinqua sunt illa que tantum significat cōpositum ex subiecto et forma ut album et statua remota sunt illa que significant ali- quid aliud ut albefactum et albefacibile statufactum et statuficibile: h enim, preter cōpositum accidentale significat causam effectiuam. Similiter in predicamēto substantie homo dicitur concretū propinquum eius abstractum est humanitas: concretum autem remotus est humanū et humanatum: humanum enīz preter ho- minem quez significat importat ea que sunt hominis uidelicet domū et vestimentum: dicitur enim dom⁹ hu- mana et vestimentum humanū: sed humanatum signi- ficat cām effectiuam hominis.
¶ Tertia distinctio no- minum concretorum quedam sunt adiectiua et quedā substantiua: concreta adiectiua sunt illa que variantur per voces ut album et calidum cōcreta vero substan- tiua que non variantur per voces diuersas in eodem casu ut homo et statua. Et differunt h in modo suppo- nendi quoniam concreta adiectiua nunq̄ dicuntur de subiectis suis: siue fuerit cōcreta substantia ut homo et equus: siue p̄creta accidentalia ut dom⁹ et statua: seu idolum et lectus: nunq̄ enim est verum dicere q̄ mate- ria hominis sit homo: neq̄ q̄ lignum sit statua aut le- ctus: concreta autem adiectiua possunt supponere in- differenter tam p̄o subiecto q̄ p̄o cōposito s̄m exi- stentiam alterius extremi: si enim dicitur albus vel cur- rit vel disputat supponit t̄m p̄o subiecto: sed si dicitur album videtur vel est concretū tam supponit p̄o to- to cōposito accidentali. His distinctiōibus premis- sis q̄ non sunt hic intelligēde: nisi in predicamentis abso- lutis que sunt substantia q̄ritas et qualitas respondet ad difficultates dicendo q̄ cum Aristot. asserit qualita- tem s̄m quā est alteratio p̄dicamenti de subiecto suo: et cōtra loquitur de predicatione in concreto et nō in abstracto: et non s̄m quod dicit q̄ concretum indifferē- sed s̄m concretum propinquum ut per hoc pateat differe- tia inter qualitates de tertia et quarta specie: quoni- am qualitates de tertia dicitur de suis subiectis indif- ferenter s̄m concretū propinquum et remotum: q̄z be- ne dicitur lignum est albu albefactiuus et albefacibile: sed qualitates de quarta specie nō dicuntur de suis sub- iectis s̄m concreta propinqua sed tantum remota: nam bene dicitur cuprum est formatum et figuratu statul- tum vel statuibile: sed nunq̄ bene dicitur cupru: ē sta- tua aut ydolū ad hoc igitur q̄ ad aliquā qualitatem sit per se alteratio non sufficit q̄ dicatur d subiecto suo in cōcreto remoto: sed requiritur q̄ in cōcreto propin- quo: q̄d quidez nō cōtingit in qualitatibus quarte spe- cie sed bene tertię.
¶ Ex predictis soluitur duo dubia quorum primum est istud dicendo lignū est album p̄- dicatu non supponit p̄o cōposito sed t̄m p̄o subie- cto: igitur per idem et in ista lignū est statua aut lectus: cōsequētia videtur tenere ex eo: quia utrobq̄ predi- catur cōcreto accidentale.
¶ Secundū dubium vide- tur q̄ cōcreto propinquū quarte speciei verificetur d subiecto q̄z hęc non sit vera lignū est piramis aut cir- culus tamen quelibet earū est vera lignum est pirami- dale lignum est circulare.
¶ Ad primum responsum ē negando consequentiā et causa diuersitatis est quia statua et lectus sunt concreta substantia que nō pos-

sunt verificari de suis subiectis: sed album et calidum sunt concreta adiectiua que possunt predicari tā d sub- iecto q̄ de cōposito sic etiam formatū et significatu: triangulare et quadrangulare predicantur de viroq̄: nā vere dicitur q̄ lignum est formatum et figuratum: et etiam q̄ statua est formata vel figurata vere etiam dicitur q̄ cuprum est triangulare vel quadrangulare et q̄ campana est quadrangulāris vel triangularis.

¶ Ad secundum dicitur q̄ h in tertia specie concretum adiectū sit concretum propinquum nunq̄ autem in quarta specie: sed semper mediat vñ concretum sub- stantium inter abstractum et concretū adiectiuum: licz illud sit innominatū: unde concretus propinquum cir- culi non est circulare: sed pila vel aliq̄d p̄simile et cō- cretum propinquum trianguli non est triangulare sed ca- pana vel aliq̄d aliud. Similiter quadrangul concretum propinquum non est quadrangulare: sed domus vel statua aut cōsimile et talia concreta sūt magis no- minata per artem q̄ per naturam. in tertia autem spe- cie qualitatis non datur concretum substantiuum po- tens mediare inter abstractum et concretum adiectiuū neq̄ per artem: neq̄ per naturam ut inductiuē patet. Et si queritur causa diuersitatis nulla alia est dāda q̄ natura qualitatum quoniam qualitates de quarta spe- cie sunt apta natura cōstituere concreta tam substanti- ua q̄ adiectiua: qualitates autem .3. specie non sunt na- ta cōstituere nisi concreta adiectiua et c. (Amplius et ali- ter) tercio arguit philosophus ad eandem conclusio- nem sic: s̄m nullam formā est per se alteratio nisi muta- tio qua illa forma immediate acquiritur sit alteratio sed mutatio qua immediate acquiritur qualitas quarte speciei non est alteratio: igitur secundū qualitates de quarta specie non est per se alteratio: patet consequen- tia inductiue ex formali ratione huius q̄ est per se nāz ad formam substantialem nō est per se alteratio ex eo quia sua mutatio non est alteratio sed generatio. neq̄z homo dicitur alterari per illaz: sed generari: minor au- tem est nota: nam mutatio qua inducitur immediate forma vel figura domus nō est alteratio: s̄z tectio aut lateratio: ridiculum enim est dicere tectioē aut latera- tionem esse alterationem cū sint motus locales. L. l. l. (Amplius et aliter) arguitur ad idem sic: in cōueniens est dicere hominem alteratū esse aut domum accipere finem et perfectum eius ridiculum est si perfectiōm domus ut tectioē aut laterationem dicimus altera- tionem esse aut domo laterata aut co p̄erta) id est dum lateratur vel co operitur domus dicimus alterari do- mum: manifestum est autem q̄z q̄ est alterationis non est in vīs que sunt s̄m quartam speciem qualitatis.

¶ Notandum q̄ cōmentator cōmento .i.6. format ra- tionem hanc in alteratioē emanet idem subiectum actu in principio et in fine: sed in acquisitione forme et fine non manet idem subiectum etiā actu in principio et in fine: igitur ad formam et figuraz nō est alteratio: patet consequentiā cum maior ex quinto huius minor au- tem est euident quia domus non est in principio sed tantum in fine et similiter statua.

Sed dubitatur quoniam subie- cum forme do- mus sunt lapides et lignū et hęc sunt entia in actu ma- nentia in principio et in fine: similiter cera est subiectum statue et lignum subiectum lecti et cuprum subiectū ydo- li: stat autem hęc omnia esse entia in actu manentia eo- dez numero in principio vsq̄ ad finē: sicut. n. subiectū

Philosophorum.

soliditatis vel albedinis manet idem per totum motum ita subiectum forme vel figure de. 4. specie qualitatis. Respondetur quod generatio figure et generatio forme substantialis conveniunt in hoc quod, scilicet, in generatione forme substantialis acquiritur tota forma simul: ita in generatione figure acquiritur figura tota simul: et non per partes post partem: differunt autem in alio: quoniam subiectum forme substantialis est ens in pura potentia: videlicet materia prima: subiectum autem figure est ens in actu: videlicet compositum ex materia et forma substantiali ut habetur secundo huius. Et ex hoc potest videri convenientia et differentia inter qualitates de tertia et quarta specie qualitatis: in hoc enim conveniunt quod quilibet earum habet subiectum in actu: in alio vero differunt: quoniam qualitates sensibiles de tertia specie acquiruntur successive: qualitates autem de 4. specie indivisibiliter generantur quando ergo commentator dicit quod in alteratione manet idem subiectum ens in actu in principio et in fine intelligit subiectum illud manere continue idem actu et diversificari per totum tempus secundum formam ad quam est motus sic quod continue est per terminum in termino a quo et per terminum in termino ad quem per successionem continuam terminantes motus sed non ita contingit in acquisitione forme aut figure: quoniam per totum motum manet idem ens in actu: sed nihil acquirit de forma vel figura nisi in fine propterea alii commentatores generationem forme et figure generationi substantiali per hoc quod sicut in toto motu nihil est de forma substantiali: sed tamen in fine ita nihil est de forma vel figura: sed tantum in fine.

Tex.
60.17.

E 93. n.

in habitu? Secunda conclusio secundum qualitates prime speciei non est per se alteratio: ista conclusio nem Aristotelem sic arguit ad virtutes corporales non est per se alteratio: nec ad virtutes morales: nec ad virtutes intellectuales: igitur secundum qualitates prime speciei non est per se alteratio: per consequentia: quod in prima specie qualitatis ponuntur virtutes et vicia secundum omnem potentiam naturalem ponuntur enim virtutes corporales in potentia naturali corporis: virtutes morales in appellativa potentia: et intellectuales in potentia intellectiva. autem philosophus probat: et primo quod ad virtutes corporales non est per se alteratio: secundo quod nec ad virtutes morales ibi (nec ista quod) et nec ad intellectuales ibi (at vero nec). Quantum ad primum arguit philosophus sic: ad ea que sunt ad aliquid non est per se alteratio: sed virtutes sunt ad aliquid: et propter vicia opposita illis igitur ad vicia opposita illis: per consequentia cum maior ex determinatio, scilicet huius et minor declaratur. nam sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes corporales: et sunt ad aliquid: igitur per idem omnes alie virtutes corporales sunt ad aliquid autem probatur et primo quod sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes: quoniam virtus est que bonum perficit: et opus eius bonum reddit cum dispositiones perfectas ad opimum secundum naturam: igitur sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes. Secundo arguitur quod sunt corporales:

quod fundatur in corpore: non in anima dato namque anima esset pura potentia nullum in se habens actum vel habitum non minus aliquis homo esset sanus pulcher et fortis igitur sanitas pulchritudo et fortitudo corporales sunt habitus corporales et non anime: et notanter dico fortitudo corporalis: quod propter fortitudinem corporalem est dare fortitudinem spirituale que est virtus moralis fundata habitu in anima de qua dicitur in secunda parte huius conclusionis. Tercio arguitur quod iste virtutes sunt ad aliquid nam sanitas est adequatio calidorum frigidorum. temperamentum debili humorum per comparationem ad membra animalis vel ad aere continentem: pulchritudo autem est comensuratio membrorum et fortitudo est debita applicatio partium corporis: constat autem quod comensuratio adequatio temperatio et applicatio sunt relationes. Consimiliter dicatur de vicis oppositis his virtutibus que sunt egritudo turpitudine et debilitas: sunt malicie corporales quia fundatur tamen in corpore et quod sunt vicia patet quia quilibet earum habentem imperficit: et opus eius malum reddit. Eger enim turpis et debilis imperfici est et operationes naturales et vitales malefacit: quod autem sunt ad aliquid sequitur ex vicis. nam egritudo est distemperatio humorum in corpore animalis: turpitudine est disconvenientia membrorum eiusdem: debilitas autem est remissio virtutis corporis naturalis modo patet quod distemperatio convenientia intensio et remissio sunt ad aliquid. Le. li. (Nec enim in habitibus est per se alteratio habitus virtutes et malicie sunt virtutes autem omnis et malicia) corporalis est (ad aliquid sicut sanitas quidem calidum et frigidum mensuratio quedam est) et hoc autem eorum que sunt in corpore videlicet membrorum: aut per respectum ad principium quod est aer similiter et pulchritudo et macies. et fortitudo: ut habet alia translatio ad aliquid sunt dispositiones enim quedam perfecti ad optimum sunt dico autem perfecti quod sanitas. et quod comensuratio et dispositum circa naturam. et secundum naturam ut habet littera: quoniam igitur virtutes et malicie sunt ad aliquid hoc autem neque generationes ipsorum neque alteratio omnino est. per se et quia sic est manifestum est quod non est omnino quod est alteratio. scilicet alteratio circa habitus prime speciei.

Notandum

primo quod ad aliquid dupliciter accipitur videlicet in abstracto et in concreto ad aliquid in abstracto est illud quod est formaliter relatio: ut paternitas et filiacio similitudo et equalitas: et sic virtutes et malicie de prima specie qualitatis non sunt ad aliquid: quod non sunt relationes cum sint qualitates ad aliquid in concreto est illud quod propter absolutum formaliter includit relationem sic sunt ad aliquid virtutes et malicie de prima specie qualitatis: si enim sanitas vel pulchritudo est ens simpliciter absolutum non includens respectum illa comensuratio que est formaliter aut causaliter sanitas vel pulchritudo in uno est in quocunque alio sanitas vel pulchritudo quod est falsum: quod comensuratio humorum que est sanitas in ceruo vel in uno aere non esset sanitas in leone aut in alio aere: sed egritudo et illa proportio membrorum que est pulchritudo in uno animalis in alio esset turpitudine turpis enim esset homo si haberet proportionem membrorum equi aut leonis. Sed quod albedo et nigredo sunt entia simpliciter absoluta: ideo illud quod est formaliter aut causaliter albedo vel nigredo in quocunque ponere tur esset albedo vel nigredo: propterea ad albedinem et nigredinem est per se alteratio: non autem ad sanitatem

Liber septimus.

et egritudinem: si enim illa quiritas que est albedo in vno esset nigredo in alio alteratio que esset ad albedinem esset dealbatio et nigritio ex quo motus specificatur a termino ad quem: ita si ad sanitatem esset per se alteratio cum illud quod est sanitas in vno est egritudo in alio: sequitur quod eadem alteratio esset sanatio et egritatio quod est impossibile cum sanatio et egritatio sint contrarie per Aristotelem. et huius non igitur ad sanitatem pulchritudinem vel fortitudinem est per se generatio vel alteratio: neque ad vicia opposita illis: sed tamen per accidens cum iste indissolubiler sequatur alterationes qualitatibus primarum et generationes formarum substantialium. Et ista est causa propter quam illa qualitas que est albedo vel nigredo ubiqueque ponere semper seruaret eandem denominationem non autem sanitas et pulchritudo: quia albedo et nigredo non includunt respectum ad determinatum subiectum vel formam: sed sanitas et egritudo seu pulchritudo et turpitudine includunt huius respectus quibus deficientibus deficit denominatio. unde quod locus significat superficiem et includit respectum continentie deficiente illo respectu non amplius superficies esset locus: et quia visio est qualitas connotans respectum determinatum subiecti: ideo deficiente illo respectu illa qualitas non amplius esset visio videlicet dato quod poneretur in lapide: aut in aliquo aut in alio disproportionato subiecto: aut cum disproportionata forma statim amitteret nomen sanitatis: quod perderet respectum quem essentialiter includit. ¶ Sed dubitatur quoniam generis absoluti sunt species absolute: sed qualitas est genus absolutum igitur eius species sunt absolute: sed sanitas pulchritudo et fortitudo ac vicia opposita habens sunt species qualitatibus per Aristotelem in littera et in predicamentis: igitur sunt species absolute et per se non sunt ad aliquid. Item impossibile est idem per se esse in diuersis predicamentis: sed habitus nominati sunt de prima specie qualitatibus: igitur non sunt de predicamento relationis seu ad aliquid teneri per se cum minoribus et maioribus est Aristoteles in antepredicamentis di. diuersorum generum et non sub alternatiu positum: diuersae sunt species et oritur per posteriorum predicamenta sunt impmixta et illa negantia est immediata in qua negat generalissimum vnius predicamenti a generalissimo alterius. ¶ Ad primum dicitur per philosophum in predicamentis quod aliquid est in primo dupliciter: vbi per philosophum esse et per philosophum dici illud est in primo per philosophum esse cuius male est per philosophum in predicamento illo: illud vero est in aliquo predicamento per philosophum dici cuius formale est per philosophum in primo illo verbi gratia locus per philosophum esse est in predicamento quantitatibus et secundum dicitur est in primo relationis: quod superficies quod est male in loco est per philosophum in predicamento quantitatibus et continentia quod est formale in loco est de predicamento relationis: ita sanitas pulchritudo et fortitudo sunt per philosophum esse de predicamento quantitatibus et per philosophum dici de predicamento relationis: et quod sanitas significat quantitatem in recto et rectum conuenientiam in obliquo: id sanitas est per se et essentialiter quantitas non autem est relatio: sed est per se et essentialiter relatum: quod essentialiter includit respectum de primo relationis. Sicut igitur quantitas est genus absolutum et habet species quibus alique sunt absolute tam per philosophum esse quam per philosophum dici: ut linea superficies et corpus alias autem species habet que sunt absolute tam per philosophum esse et respectiue per philosophum dici: ut numerus ita qualitas est genus mere absolutum: et habet species mere absolutas tam per philosophum esse quam per philosophum dici: cuiusmodi sunt caliditas et frigiditas humiditas et siccitas albedo et nigredo et huiusmodi habet species primas absolutas et per philosophum respectiue: videlicet per philosophum esse absolutas et per philosophum dici.

et respectiue cuiusmodi sunt scientia sanitas pulchritudo fortitudo et huiusmodi: et quoniam vniuersum quodque magis denominatur a forma quam a materia: ideo habent magis de predicamento relationis quam qualitatibus ut colligitur a commentatore hic. Ad secundum dicitur quod est impossibile aliquid per se esse in diuersis predicamentis et hoc intelligit philosophus in omnibus auctoritatibus allegatis non tamen obstat quod aliquid sit per se non primo in diuersis predicamentis: videlicet ratione diuersorum que per se includitur: ita quod ratione forme quam per se includit erit in vno predicamento et ratione materie quam etiam per se includit erit in alio predicamento: neque inconueniens terminum vnius predicamenti verificari de termino alterius predicamenti in concreto: omnimodo quo dicitur illo impossibile: forma et materiam: sed est inconueniens in abstracto simpliciter terminum vnius predicamenti de alio verificari.

Notandum secundo quod philosophus cum dicit sanitatem pulchritudinem et fortitudinem esse dispositiones perfectas ad optimum secundum naturam intelligit perfectum subiectum illarum virtutum corporaliu: et per optimum operationem nobilissimam et laudabilissimam conuenientem illi speciei ut colligitur a commentatore hic: quod quidem potest probari per diffinitionem virtutis datam a philosopho primo ethicorum di. virtus est que habentem perficit et opus eius bonum reddit: ita quod per virtutem quicquid sit illa siue sit corporalis siue moralis siue intellectualis subiectum perficitur etiam per illam operatio bona atque laudabilis perducitur. Et notat iterum dicit philosophus secundum naturam: quod non quilibet virtus est dispositio perfecti ad optimum simpliciter cum neque homo neque brutum per aliquam virtutem naturaliter acquiri potest attingere optimum simpliciter neque operari acutum simpliciter bonum aut laudabilissimum atque dignissimum omnino cum non possit attingere ad operationes superiorum intelligentiarum: sed virtutes nominate sunt dispositiones perfectae ad optimum secundum naturam: ita quod sanitas in homine est dispositio hominis sancti ad perfectissimas et optimas operationes conuenientes secundum naturam speciei uniuoce et sanitas in equo est dispositio equi sancti ad dignissimas et nobilissimas operationes secundum naturam speciei equiuoce. Et similiter dicit de pulchritudine et fortitudine quod sunt dispositiones animalium perfectorum et optimas operationes conuenientes secundum naturam speciebuz animalium. Ex quibus sequitur quod sanitas pulchritudo et fortitudo corporales non sunt species specialissime: quoniam habent cognoscuntur et distinguuntur per actus ut colligitur a philosopho secundo ethicorum: sed aliquid operationem bonam potest perducere sanitas hominis quod non potest perducere sanitas equi: neque aliquid eius speciei: et aliquid operationem dignam potest perducere equum per sanitatem suam quod non potest perducere hominem: nec aliquid eiusdem speciei igitur sanitates hominis et equi sunt diuersae species: ac et fortitudines illorum et prout pulchritudines per se non aliter probatur: de anima potentias distinguuntur per actus. Et non solum sanitates diuersorum animalium in specie diuersarum specierum: sed et sanitates in eorum diuersorum in specie eiusdem animalis sunt diuersae species: ita quod sanitas cordis et sanitas cerebri sunt diuersae species: ac et sanitates pedum et manuum sunt diuersae in specie per diuersas formas subales specificas differentes quas perducuntur et propter diuersitatem specificam operationum operationem enim facit cognoscere formam secundum philosophum. 8. metaphysice et secundo de anima. Item persequenter intelligo de fortitudinibus diuersorum membrorum seu de pulchritudinibus eorumdem quod sunt diuersarum specierum.

Sed dubitatur q2 dato illo seq-
tur q sanitas ani-
malis est forma ethomogena: et cōsimiliter fortitudo
et pulchritudo hominis: quoniam quelibet istarū for-
marum componitur ex partibus diuersarū rationum
videlicet ex sanitatibus seu pulchritudinibus aut for-
titudinibus membroz diuersorum specierum: conse-
quens vō est contra auctorem sex principiorum di. q
forma est compōsi contingens simplicitatē inuariabi-
li essentia consistens. Respondetur concedēdo sanitas
tem hominis esse formam ethomogēā et consequen-
ter pulchritudinē et fortitudinem eius esse formam et
homogēā: neq3 istud tollit quin essentia sanitatis sit
simplex atq3 inuariabilis eētia: homo enim et equus
sunt corpora ethomogēa et tamen essentia hominis
vel equi est simplex atq3 inuariabilis forma.

Tertio notandum q d quid dicitur sanitatis
fuerunt quattuor opiniones quarū
prima dicit q formaliter et in recto non est nisi ppor-
tio inter humores sic q pporcio consurgēs ex mixtio-
ne calidoz et frigidoz: aut diuersoz humorum
in corpore animalis est sanitas: cōsimiliter dicit d for-
titudine et pulchritudine q nō est nisi certa pporcio in-
ter membra: aut partes corporis animati. Ista opinio
cōtradicit philosopho di. h. q sanitas fortitudo et pul-
chritudo sunt habitus prime speciei qualitatis: igitur
sunt qualitates et per consequens nō sunt relationes: ita-
men arguitur ratione qz illo dato sequitur q in homi-
ne quācumq3 infirmo sunt infinite sanitates diuersa-
rum specierum quoniam qualiscūq3 pporcio imaginabi-
lis est inter qualescūq3 humores significados imo se-
quitur q sanitas non durat nisi per instans eo q ad
quālibet perturbationē spiritū vel sanguinis dissol-
uitur pporcio que est inter humores. ¶ Secūda opi-
nio asserit q sanitas nō est aliud q qualitates prime
pporcionate ita et h est bifurcata: nam dicit ocha3 q
sanitates prime pporcionate nō distinguendo ppor-
tionem qualitatum primarū a qualitatib3 primis bur-
leus vō dicit q est aggregatum primis qualitātibus
et pporcio incorporealis distinguendo pporcionem
a rebus pporcionatis. Sed hec opinio etiā videt cō-
trariari pho quoniam ad qualitates primas est perse al-
teratio fm philosophum hic: et. s. huius siue fuerint i-
uicem pporcionate siue dispporcionate sed ad sani-
tatem nō est perse alteratio fm philosophum in lute-
ra: igitur sanitas nō est qualitates prime pporciona-
te. Ite sanitas est binus prime spēs: scilicet qualitates p
ppor-
tionate nō sunt habitus prime speciei: sed qualitates d. secū-
da specie: aggregatū vō ex pporcione et illis quali-
tatibus pertinet ad tertiam speciem fm esse et fm dici
ad pdicamentum relationis: igitur sanitas non est ali-
quod illorū. Tertia opinio ait q sanitas est qualitas
reducens corpus indispotum ad dispositionem et ha-
bitus dispositiuus habitualiter ad operationes vite: et
egritudo est qualitas cōtraria indisponens corp3 ani-
malis tam in se q ad suas operationes vitales: et qm
sanitas dicit respectum pporcionis et cōmensurationis
humorum: ideo sanitas non est intēibilis: neq3 remis-
sibilis: neq3 vna sanitas est altera intensior vel remis-
sior: sed vnus talis habitus pōt esse reliquo firmior:
aut minus firmus: hec opinio vera est quo ad primaz
partem et nō quo ad secūda videlicet q nulla sanitas
est altera intensior vel remissior: qz vnus homo est al-
tero sanior et idem homo cōtinue erit magis et magis

sanus. Item virtus moralis est intelligibilis et remissi-
bilis igitur per idem virtus corporalis: p3 cōsequētia
et antecedens colligitur de intēse Aristot. scōo ethico
rum di. q ex frequentatis acibus generantur habitus
igitur ex pluribus acibus generatur maior habitus q
ex paucioribus: sed non generatur maior extēsiue igitur
generatur minor habitus q ex paucioribus sed in
generatur maior extēsiue: sed maior intensiue. Quar-
ta ergo opinio cōcedit q sanitas est equalitas prime
speciei di. respectum adequationis humorū seu cōmen-
surationis in corpore animalis fm determinataz for-
mam: ideo hec ppositio est falsa de virtute sermonis
in predicatione idempitica et in recto sanitas ē adequa-
tio seu cōmensuratio humorum cū nō fit respectus ne-
q3 relatio sed intelligēda in predicatione cālī: videlicet
sanitas est ex adequatione et cōmensuratione humo-
rum: et quoniam talis adequatio et cōmensuratio nō cō-
sistit in indiuisibili sed habet latitudinem: ideo sanitas
est intēibilis et remissibilis et magis intensa in vno: et
magis remissa in alio adequato: igitur seu cōmensura-
tio humorum nō est formaliter sanitas: sed tñ causali-
ter: qz est causa sanitatis. rōne qualitatum primarum
ex quo et temperamento resultat sanitas. ¶ Consimi-
liter dicatur de egritudine cōtraria sanitati et de fortitu-
dine ac pulchritudine et suis oppositis q sunt qualita-
tes prime speciei dicentes respectus relationis per cō-
parationem ad subiectum et formā. ¶ Et notanter di
co quod istorum habet includere respectū per cōpa-
rationem ad subiectum et formam: qm non quelibet q
litas est sanitas: quoniam tunc in mixtis inuicem eēt
sanitas q est falsum: sed sanitas est qualitas secūda
pueniens ex cōmensuratione qualitatum primarū in
corpore animalis: neq3 omnes sanitates sunt eiusdem
rationis qui pueniunt ex mixtione qualitatum prima-
rum in corpore animalis: qz tunc sanitas cordis et sa-
nitas cerebri essent eiusdem speciei q est falsum sed ille
sanitates dñr eiusdē spēs q pueniūt ex mixtōib3 eiusdē
spēs: mixtōes aut eiusdē spēs ex dñs pueniūt sanitas di-
cunt respectus ad subiecta eiusdē speciei et formas eius-
dem rationis. ¶ Contra ista dicta de sanitate et egri-
tutine arguitur q non sunt qualitates positue secūde
cōsurgentes ex mixtione qualitatum primarū: et primo
sic stat vnum membrum esse sanū et reliquū infirmum
per Aristot. s. huius et per experientiam. igitur contigit
medietatem animalis esse sanam et aliam infirmā vel
equiualem et per cōsequens cōtingit animal eē neq3
sanum neq3 egrum: sed in medio sicut dicunt medici de
tempore cōualecentie et neutralitatis: sed illud est fal-
sum: qz sanitas et egritudo sunt cōtraria immediata p
Aristot. in postpredicamentis capitulo de oppositis. Se-
cundo nulla qualitas positua crescit in infinitū: sed in
infinitum cōtingit egritudinem crescere versus mortē
hominis: igitur egritudo nō est qualitas positua: pa-
ter psequētia cum maiori inductiue ex detractōne cō-
mentatoz. s. huius di. q non solum qritas sed etiam
qualitas est terminata: minor vero est euidentis: quoni-
am in morte hominis bona pporcio humorum decre-
scit in infinitum versus non gradus: nō igitur egritudo
est qualitas positua sed priuatio sanitatis. Tercio seq-
tur q egritudo esset qualitas sensibilis de tertia specie
cōsequens cōtra philosophum h ponentem illam in
prima specie: et probatur consequētia: quia ponentes
egritudinem aut morbum esse qualitatem habent po-
nere ipsum esse acutum sicut patet de febrib3 quas au-

Liber septimus

atores dicunt esse qualitates tangibiles q̄ non eēt nisi
egritudo aut morbus ponitur in tertia specie qualita-
tis inferēs passionē sensibus. ¶ Quarto. nō implicat
p̄tadictionē aīal b̄re humores ⁊ reliq̄ mēbra p̄portio
nata p̄ter hoc q̄ resultat ex illis quedā qualitas sc̄da
cūz oē prius p̄portio nata p̄ter hoc q̄ resultat ex illis
quedā qualitas sc̄da cū oē prius fēt esse sine suo po-
steriori: sed eo ipso q̄ est talis. p̄portio est aīal sanum
igitur sanitas non est qualitas distincta a p̄portione
⁊ primis qualitatibus vt ponit. si enī ex huius p̄po-
rtione humorū necessario poneret qualitates positi-
ua per idēz ex illa ⁊ alijs p̄portio natis poneret ⁊
sic in infinitū. ¶ Ad primū dīcīt q̄ sicut est possibile
vnu corpus esse nō calidū neq̄ frigidū: aut non esse
albū neq̄ nigrū: oīo q̄ vna medietas sit calida ⁊ al-
ba: ⁊ alia frigida ⁊ nigra: ita cōtingit aliquod aīal esse
non sanū neq̄ eḡrū: sicut habere vnaq̄ partē sanā ⁊ ali-
quā equiualētem eḡrā: nec ex hoc colligitur quin sani-
tas ⁊ eḡritudo sint cōtraria imediata cum inter sanita-
tem ⁊ eḡritudinez non sit mediū forme: neq̄ etiā medi-
um subiecti ad hunc intellectum q̄ sit aliquod corpus
sanabile ⁊ eḡrotabile q̄d in se non habet sanitatem: ne-
q̄ eḡritudinem: sed cōsistit in aliquo medio sensibili:
vel insensibili inter illas: ⁊ hec fuit intentio Aristot. in
p̄dicamentis. ¶ Ad sc̄dū negatur q̄ cōiungit eḡritu-
dinez crescere in infinitū: tūc ad argumētū bona
p̄portio humorū deo crescit in infinitū: igitur ⁊ eḡritu-
do. negat p̄sequētia. vnde caliditas generat ⁊ crescit
ex remissione frigiditatis: ⁊ remissio frigiditatis vadit
in infinitū: igit caliditas tūc nō crescit in infinitū. Si-
militer ignis assimilāt sibi aquā ex p̄portione agen-
tis ⁊ passiui: ⁊ p̄portio agēis ad passiū crescit in infi-
nitū: ⁊ tamē nulla qualitas inducta ab igne in aqua
crescit in infinitū. augmentū enī eḡritudinis nō se-
quitur diminutionē p̄portiois bone humorū: s̄z geo-
metrice: sed tūc arismetice: eo modo quo augmentū ca-
liditatis sequitur diminutionē frigiditatis vel e contra.
¶ Ad tertiū negat p̄sequētia: h̄zenim esse eḡritudinis
aut morbi sint de tertia specie qualitatis tamē eḡritu-
do est de prima specie: ⁊ cū dicunt auctores morbū eē
acutum: aut febrem esse qualitātē tangibilē intelligunt
illas p̄posiciones in p̄dicatione causali. v̄z morbū eē
ex qualitate acuta: ⁊ febrem esse ex qualitate tangibili.
vnde febris in rei veritate non est calor accēsus in cor-
de: neq̄ in alia parte corporis: sed est qualitas secun-
da. pueniens ex tali calore accēso. ¶ Ad quartū re-
spondet q̄ sicut non stat per viam nature alteram esse
debite ⁊ cōplete p̄portio nata vt sit lapis frigidū: vel
aliud mixtū cū hoc q̄ nō sit forma substantialis super-
addita sic non stat per naturā qualitates primas esse
debite p̄portio natas in tali vel tali mixtū absq̄ sup-
additione qualitatis secūde: ⁊ p̄ter nō stat per natu-
ram illas qualitates in corpore aīalis debite cōcurrere
quin ab illis fluat qualitas secūda que dicitur sani-
tas: neq̄ oportet p̄cedere in infinitū: quia ex mixtione
ne qualitatū primarū generantur qualitates secunde: ⁊
ex mixtione qualitātū secundarū cōtrariarū generan-
tur qualitates medie: non autē ex aliqua qualitate se-
cunda. ⁊ qualitatibus primis generatur alia qualitas
dato enim illo modo arguēdi p̄baretur ex mixtione
qualitatū primarū non generari colores: odorē: ⁊ sa-
pores: ⁊ determinationē Arist. in lib. de sensu ⁊ sensato.
Et notatē dixi per viam nature: quia per potentiā dei
stat elementa inuicē debite ⁊ complete misceri absq̄ ge-

neratioē forme sub stāialis mixti: stat ēt q̄litates pri-
mas optime p̄portio nari ad gnātionē q̄litate sc̄de ⁊
nullā ex illis fieri q̄litate sc̄dā: ⁊ p̄ter p̄cesso q̄ i cor-
pore aīalis p̄ diuinā potētiā sit talis cōmēsuratio hu-
morū absq̄ qualitate sequēte oīz dicere tale aīal nō eē
sanū neq̄ eḡrū ex quo in eo nō esset sanitas neq̄ eḡri-
tudo. ¶ Sed adhuc dubitatur arguēdo q̄ sanitas ⁊
eḡritudo aut nō sunt qualitates positiue p̄tra op̄inio-
nem: aut q̄ nō sunt cōtraria imediata cōtra determina-
tionez philosophi in postp̄dicamentis. nam pono q̄
fortes sit sanus: cuius sanitas remittatur quousq̄ fiat
eger. Et quero vtrū incipiet eē eger per positionem de
p̄senti: vel per remotionē. si per positionē cū tunc non
erit in infinitū remisse eger: nec eḡritudo cōpatit̄ sanita-
tem: sequit̄ q̄ subito acquiritur certa latitudo eḡritudi-
nis: q̄ videt̄ impossibile cūz inducens eḡritudine per tē-
pus: postmodū erit potētius q̄ tūc ad inducēdū eḡri-
tudinez. Si per remotionē de p̄senti sequit̄ ceteris pari-
bus q̄ subito fm totaz deperdit̄ certa latitudo sanita-
tis q̄ est iterū incōueniēs. primo q̄ de p̄trarijs tūc in-
ducitur de vno quātū educit̄ de reliquo. Sc̄do q̄ sani-
tas ⁊ eḡritudo in sua acquisitionē ⁊ deperditionē conse-
cunt̄ p̄portione inter qualitates primas: sed cōtinue
successiue ⁊ nō subito acquiritur vel deperdit̄ talis p̄-
portio igit̄ ⁊ sanitas vel eḡritudo. ¶ R̄ndet q̄ fortes
incipiet esse eger per positionē de p̄senti: ⁊ q̄ subito in-
ducet̄ certa latitudo eḡritudinis fm se totū: ⁊ q̄ agēs
etiā post subito inducet̄ aliā latitudinem eḡritudinis: s̄z
se totaz que cūz prioz faciet̄ intensiōē eḡritudine. vnde
sanitas ⁊ eḡritudo nō acquirunt̄ neq̄ deperdunt̄ suc-
cessiue successione cōtinua sed discōtinua. ita q̄ dantur
minima tam in eḡritudine q̄ in sanitate que subito fm
se tota acquiruntur ⁊ deperdunt̄: sic minima formaz
substantialiū: ⁊ h̄z de cōtrarijs ad que est per se mot⁹ ve-
rum sit q̄ tūc inducit̄ de vno ḡrū educitur de alio: non
tamē est verū de cōtrarijs ad q̄ nō est per se mot⁹: qm̄
tota latitudo sanitatis deperdit̄ anteq̄ aliquid de eḡri-
tudine introducat̄ ⁊ e cōtra. Et h̄z sanitas ⁊ eḡritudo se-
quātur p̄portione qualitātū primarū nō tamē cōsi-
militer generant̄ ⁊ corrūpunt̄ sanitas ⁊ eḡritudo quo
modo acquiruntur ⁊ deperdit̄ p̄portio qualitātū pri-
marū: quoniam sanitas ⁊ eḡritudo nō secūtur omnē p̄-
portione qualitātū primarū sed determinatā: ⁊ sic for-
me substantiales. ideo nō oportet q̄ sit talis successio ī
acquisitionē ⁊ deperditionē sanitatis ⁊ eḡritudinis qua-
lis est in acquisitione ⁊ deperditione p̄portiois quali-
tatū primarū. Cōsimiliter dicatur de fortitudine ⁊
debilitate: aut de pulchritudine ⁊ turpitudine q̄ sunt
qualitates positiue ⁊ cōtraria imediata nō potētia
simul stare fm aliquē gradum intensum vel remissum
⁊ q̄ acquisitio vel deperditio taliū non est cōtinua: sed
tūc discōtinua per subitam acquisitionē ⁊ deperditionē
nem mōz naturalū de predicamēto qualitatis.

Nec itaq̄ philosophus probauit q̄ fm
virtutes ⁊ malitias corporales nō
est per se alteratio que sunt in potē-
tia naturalī corporis. consequēter
probat idem de virtutibus ⁊ vitijs
moralibus que sunt in parte appe-
titiva anime per tres rationes: quarū secūda incipit ibi.
(sit quidē igit̄.) Et tertia ibi. (Et totā moralē.) Pri-
mo igitur arguit̄ philosophus sic. ad id quod est perfecte alicuius
ius nō est per se alteratio sed virtus moralis est p̄se-

Tex.
cō. 18.

Philosophorum.

ctio alicuius. s. hominis: igitur ad virtutem moralem non est per se alteratio: maiorē relinquit philosophus tanq̃ manifestat ex p̃bationibus quibus probatum est q̃ ad formā et figuram et virtutes corporales non est per se alteratio: sed minorē declarat ex eo: quoniam vniūquodq̃ maxime per formam est finis naturae cum attingit complere suam propriam p̃fectionē et vniūquodq̃ est maxime tale finis naturae q̃ complere attingit suam propriam virtutē. verbi gratia. ignis est maxime perfectus finis naturae suae cum attingit suam propriam p̃fectionē: nem: quae est esse sursum simpliciter in coelo lune vbi est potissima virtus conservatiua eius. et dicitur ignis maxime calidus s. naturae suae cum attingit complete suam propriam virtutē: quae est caliditas summa: et non solum est hoc verum in naturalibus sed etiam in mathematicis. nam circulus est maxime perfectionis finis naturae suae cum attingit complere propriam p̃fectionē eius quae est finem coniungi principio. et dicitur maxime circulus finis naturae eius cum attingit complere propriam virtutē eius. i. proprietate naturae eius quae est equaliter distare a centro. intendit ergo philosophus hanc rationē vniūquodq̃ est maxime perfectus finis naturae cum attingit complere suam propriam p̃fectionē: sed homo dicitur maxime perfectus finis naturae suae cum attingit complete virtutē morale igitur virtus moralis est proprie perfectio hominis. Et quādo viciū morale contrariatur virtuti morali: cum sit corruptio et remotio eius sequit̃ q̃ ad viciā seu maliciā morales non est per se alteratio. patet p̃na. quia si ad vniū contrariū non est per se alteratio neq̃ ad reliquūz vt colligit̃ ex determinatis. s. huius. l. e. li. (Neq̃ itaq̃ circa a se virtutes et malicias) morales est per se alteratio (virtus enī quedā p̃fectio est. vniūquodq̃ enim tunc maxime p̃fectus est finis naturae cum attingit complere propriam p̃fectionē et tunc maxime est finis naturae) tale cum complere attingit proprie virtuti (vt circulus tunc maxime finis naturae est cum maxime circulus sit malicia aut corruptio huius). i. virtutis et remotio est ideo est ad istā non est per se alteratio.

Notandum primo q̃ ista ratio Aristoteli est multum ambigua propter maiorez que vniuersaliter accepta non videt esse vera videlicet ad perfectā non est per se motus cum accipitur per se alteretur ad firmitatē tanq̃ ad p̃fectionē suam: et grauius et leuius per se moueantur localiter ad loca sua tanq̃ ad suas p̃fectiones: aialia etiam parua augentur ad quantitātē maiorē vel ad suā p̃fectionē. et cōmētator dicit tertio huius q̃ motus est generatio partē post partē illius p̃fectionis ad quā tendit: et per consequens ad p̃fectionē est motus et alteratio. Hec difficultas huiusmodi expositio littere Aristoteli. quā p̃ma est cōmētatoris di. cōmētator is. q̃ intendit hanc rōnē ad nullā p̃fectionē indiuisibilem est per se alteratio: s. virtus moralis est perfectio indiuisibilis: igitur ad virtutē morale non est per se alteratio. p̃ma pars antecedētis patet. q̃ ideo ad formas et figuras quartē speciei non est per se alteratio: q̃ sunt p̃fectiones indiuisibiles. scdā pars antecedētis videt esse nota: ex eo dicit cōmētator: q̃ omnis finis rei est indiuisibilis mo virtus moralis est finis rei: cum non sit nisi in fine motus et per eandē rōnē arguit cōmētator q̃ ad viciū non est per se alteratio: q̃ est forma indiuisibilis. Contra cōmētatores arguit Egidius q̃ virtus est consistat in quadā p̃fectione media: illa tamē perfectio siue illud mediū in quo habet esse virtus non est quid pun-

ctale: vt posuerunt stoici: q̃ tunc pauci vel nulli eēt virtuosī: ideo virtus est perfectio diuisibilis. Deinde et si esse virtutis consistit in aliquo punctali: non tamē malicie cum sit recessus a p̃fectione a qua magis et minus contingit recedere. propterea et si ad virtutē non est per se alteratio ratione sue indiuisibilitatis: non tamē propter hoc debet negare quā ad maliciā sit per se alteratio. Secūda expositio est Thomae di. q̃ Aristoteli intendit arguere in moralibus sicut in artificialibus: ita sicut ridiculus est dicere domū alterari cum accipit finem et p̃fectionem eius: ita ridiculum est dicere virtuosum alterari si accipit virtutem tanq̃ finem et p̃fectionem eius. Et ex hoc videtur Aristoteli intendere talē rationem ad p̃fectionē substatialem: non est per se alteratio: sed virtus est perfectio finalis: igitur ad virtutem non est per se alteratio. Contra hanc expositio nem arguit iterum Egidius di. q̃ cum domus sit et accipit p̃fectionē tunc non est ideo alterari non potest: s. cum homo efficitur virtuosus: et accipit p̃fectionē talem tunc est: quare non est inconueniens q̃ alteretur cum mutatur ad virtutē. Tercia expositio est egypti q̃ perfectio quā importat virtus: et imperfectio quā importat malicia consistunt in quadā relatione cum virtus sit dispositio perfecti ad bonū: et malicia sit dispositio imperfecti ad malū: ideo q̃ est virtuosus et laudabile in vno est viciosum et vituperabile in alio vt esse superabundus: s. laudabile in cane: et tāū vituperabile in homine: quare si ad aliquid non est per se alteratio: neq̃ circa virtutem et maliciā et per hoc apparet q̃ ratio quā intendit philosophus est ista. ad p̃fectionē quae est ad aliquid non est per se alteratio: sed virtus est perfectio quae est ad aliquid: igitur ad virtutē non est per se alteratio. Ista ratio que fecit Egidius bene pbat q̃ ad virtutes et malicias non est per se alteratio: sed non est ratio quā intendit philosophus: quoniam philosophus non tū loquitur de p̃fectione includente relationē: sed de omni p̃fectione quae est propria p̃fectioni: aut propria virtuti alicuius: siue sit perfectio relatiua: siue absoluta simpliciter: vt patet exemplificatio de circulo cuius perfectio non consistit in relatione: vt patet: cum omne id quod est circulus in quocūq̃ reperiretur esset circulus. Quarta expositio est Burlei di. q̃ duplex est perfectio videlicet determinata et indeterminata. perfectio determinata est illa cui non potest fieri additio vel subtractio manente eadem natura finis speciem sicut est perfectio numeri videlicet ternarij vel quaternarij. non enī alicui illozū numeroz aliquid additur vel ab illa aliquid subtrahitur quin variet naturam et denominationē specificā perfectio indeterminata est illa cui potest fieri additio et subtractio manente eadem natura finis speciem vt sunt qualitates prime. s. caliditas: frigiditas: humiditas: et siccitas: ac etiam qualitates secunde videlicet colores: odores: et saporēs. Ista distinctio colligit a philosopho in predicationis distinguētibz quantitatem in quantitate determinatā cuiusmodi sunt bicubiti: et tricubiti. et quantitate indeterminatā cuiusmodi sunt magnū et parū: multum et paucū. non ergo loquitur philosophus de p̃fectione indeterminata inquit Burleus sed determinata: et intendit hanc rationē. ad nullā p̃fectionē determinatā est per se alteratio: sed virtus est perfectio determinata: igitur ad virtutem non est per se alteratio. Sed ista expositio ex distinctioe data magis pbat q̃ ad virtutem est per se alteratio quae non est per se alteratio: quā virtutis moralis est perfectio indeterminata cum ex ad-

Liber septimus

ditione et subtractione maneat eadem natura. *fm* speciem ut liberalitas: temperantia: fortitudo: iustitia. liberalitas enim ut quattuor est eiusdem speciei cum temperantia inter se et sic de alijs: ideo est aliter dicendum quod duplex perfectio. scilicet ppria et communis sicut duplex est forma. scilicet ppria et communis: et duplex est accidens pprium et commune. perfectio ppria est illa que circumscribitur aut si bi determinat. pprium perfectibile ut symmetria et crispitudo: et generaliter quelibet forma substantialis: et quelibet virtus moralis. symmetria enim non recipitur nisi in naso: et crispitudo in capite: et nulla virtus moralis reperitur nisi in homine sicut neque anima intellectiva reperitur nisi in homine: perfectio communis est illa que non circumscribitur neque determinat pprium perfectibile ut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. quelibet enim istarum formarum primum est ex se idem ferens est ad omnia perfectibilia cum eque iueniat albedo in cane sicut in homine et in planta sicut in animali. non ergo loquitur philosophus de perfectione communis: sed ppria et interdu hac rationem: ad nullam perfectionem ppria est per se alteratio: scilicet virtus moralis est perfectio ppria: igitur ad virtutem moralem non est per se alteratio. ppria cum minor. quod virtus moralis non competit nisi homini. maior autem est nota inducitur. quoniam quelibet perfectio ppria indivisibiliter acquiritur. nulla autem forma ad quam est per se motus indivisibiliter: ut patet ex doctrina philosophi. s. 6. r. 7. huius. Et per hoc respondet ad instantias de frigiditate que est perfectio aquarum: de quantitate que est perfectio animalis: et de sursum et deorsum que sunt perfectiones gravium et levium ad quas quidem perfectiones est motus per se. penes nullam istarum esse perfectionem ppria sed in commune: de qua etiam perfectione loquitur commentator in diffinitione motus.

Secundo notandum quod commentator commentum. is. ponit tres propositiones ex quarum qualibet concluditur quod ad virtutes et malicias non est per se alteratio: quarum prima est ista. virtus et viciu sunt forme indivisibiles fm magis et minus: hoc propositio est difficilis: quoniam vni homo est altero fortior: temperantior: iustior: et liberalior: et idem homo fit prius magis ac magis virtuosus: et eadem species virtutis: malicia etiam videtur esse divisibilis intensius fm magis et minus: cum unus homo sit altero peior: et idem successively fiat peior et viciofior. Deinde cum virtutes morales et vicia fundentur in appetitu sensitivo divisibili et extenso: quod virtutes et malicie morales sunt divisibiles extensue: et per prius intensius fm magis et minus. Ista propositio est Burleus exponit dicens quod tam virtus quam viciu dupliciter accipitur. simpliciter et in respectu. virtus simpliciter est que consistit in equalitate que est medietas inter abundantiam et defectum. virtus in respectu dicitur per appropinquationem ad virtutes simpliciter. Sed viciu simpliciter est quod maxime distat a virtute simpliciter: viciu in respectu dicitur per appropinquationem ad vicia simpliciter. virtus ergo moralis simpliciter dicta non est divisibilis fm magis et minus: nam quocumque addito equaliter inter aliqua extrema aut quocumque remoto ab eo iam non remanet equale: ideo virtus simpliciter non suscipit magis et minus sicut neque equale. Similiter viciu simpliciter non suscipit magis et minus quod maxime distat a virtute: et per superabundantiam dicitur vni soli convenit fm Aristotelem in topicis. virtus autem et viciu in respectu sunt divisibilia fm magis et minus cum vna virtus fm quid sit propinquior virtuti simpliciter et altera remotior. sicut vni viciu in respectu est p-

pinquius vicio simpliciter: et aliud remotius. Sed hec expositio est aliquantulum difficilis: quoniam data illa sequitur quod Aristoteles et commentator volunt probare tamen quod ad virtutem et maliciam simpliciter non est per se alteratio: cuius oppositum videtur de intentione eorum volentium probare quod fm nullam qualitatem prime speciei est per se alteratio. Probavit. n. philosophus paulo ante quod ad nullam virtutem corporalem est per se alteratio: igitur iam intendit probare etiam propter quod ad nullam virtutem moralem est per se alteratio.

Item si virtus simpliciter est indivisibilis fm magis et minus: quod consistit in equalitate inter extrema: que quidem equalitas non est divisibilis fm magis et minus: sequitur quod caliditas existens sub gradu medio latitudinis caliditatis est indivisibilis fm magis et minus: quod consistit in equalitate inter caliditatem summam et frigiditatem summam: imo sequitur quod nulla qualitas mundi est divisibilis fm magis et minus: nam quocumque data ab illa nihil potest remoueri neque illi aliquid addi quin statim variet denominationem. Item si viciu simpliciter est indivisibile fm magis et minus: quod maxime distat a virtute: sequitur quod frigiditas summa est indivisibilis fm magis et minus: quod maxime distat a caliditate summa. unde breviter arguitur sic. impossibile est quod aliqua sint eiusdem speciei specialissime: et vni habeat partes extensas et non reliquum: igitur idem impossibile est quod aliqua sint eiusdem speciei specialissime: et vni habeat partes intensivas et non reliquum: sed virtus fm quid est eiusdem speciei specialissime cum virtute simpliciter et viciu fm quid cum vicio simpliciter: igitur si virtus aut viciu fm quid habet partes intensivas: per idem virtus et viciu simpliciter habet partes intensivas: et per prius si virtus aut viciu fm quid est divisibile fm magis et minus: etiam virtus et viciu simpliciter. Dicitur igitur aliter quod aliquid dicitur indivisibile fm magis et minus triplex. scilicet indivisibilitate forme: indivisibilitate subiecti: et indivisibilitate terminis: illud est divisibile fm magis et minus indivisibilitate forme quod non habet partem magis intensam et minus intensam: et sic omnis substantia et quelibet figura est indivisibilis fm magis et minus cum non habeat partes intensas et remissas. et isto modo nulla virtus neque aliquid malicia moralis est indivisibilis fm magis et minus. quoniam quelibet talis habet partes intensas et remissas: illud autem est indivisibile fm magis et minus indivisibilitate subiecti: quod non habet partem magis intensam in vna parte subiecti: et partem minus intensam in alia parte subiecti: sic albedo vni formiter extensa per aliquod subiectum est indivisibilis fm magis et minus indivisibilitate subiecti: ex quo nulla per subiectum est magis aut minus alba quam alba. ubi autem albedo esset disformiter extensa diceretur esse divisibilis fm magis et minus divisibilitate subiecti. isto modo non contingit aliquam virtutem aut maliciam moralem esse divisibilem fm magis et minus: siue fuerit in subiecto divisibili siue indivisibili. Sed illud est indivisibile fm magis et minus indivisibilitate terminis quod non acquiritur fm divisione terminis: sic quod pars remissa magis in vna parte terminis acquiritur: et pars magis intensam in alia quocumque dicitur fuit de sanitate pulchritudine et fortitudine corporali et sic quelibet virtus moralis atque malicia fm commentatorem est indivisibilis fm magis et minus: quod nulla virtus aut malicia moralis acquiritur in tempore fm partes magis intensas et minus intensas: sicut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo: scilicet virtus moralis aut viciu indivisibiliter acquiritur. non enim forma minimi aeris vel minimi ignis dicitur indivisibilis per carentiam partium quantitativa rum: sed quod subito generatur et subito corrumpitur: ita virtus

Philosophorum.

tus morales nō dicūt indiuisibiles sūm magis ⁊ minus:
q2 nō habet partes magis ⁊ minus intēsas: s3 q2 h3
illas simul ⁊ nō succēssive succēssione cōtinua. ¶ Se-
cūda. ppositio cōmētatoris est ista. virtutes ⁊ malicie
nō sūt ante finē motus: sed tñ in fine: hec ppo est etiā
difficilis. ppter pñam quā intēdit cōmētator v3 q2 ad
nullā formā neq3 ad aliquē gradū etiā intēsuū ē p
se alteratio: qm nulla forma gnānda: neq3 aliq3 gra-
dus inducēdus erit ante finē motus s3 tñ in fine. hanc
ppo neq3 declarat Burleus dī. q2 forma ad quā ē mo-
tus s3 spēm q2 pcedere terminū mor: ita q2 nō o3 ter-
minū motus s3 numerū ēē ante finē motus: s3 sufficit
q2 aliqd illius spēcīs ad caliditatē est p se alteratio: ⁊
sūb ad gradū sūmū caliditatis: q2 illa caliditas q ē
termin⁹ mor⁹ aut gradus nō sit añ finē mor⁹ tñ aliqd
eiusdē spēcīs cū illa est ante finē mor⁹: sed q2 circulus
terminās motū nō pcedit finē motus numerat⁹: neq3
specificat: ideo ad figurā nō est p se mor⁹ ⁊ pñter ad vir-
tutes ⁊ malicias nō est p se mor⁹ vel alteratio: q2 aut
nihil pcedit finē mor⁹ eiusdē spēcīs cū termino motus
vel si aliqd pcedit nō est de cōtrario in cōtrariis.
Sed iudicio meo Burleus dīcit sibi: qm opinat ipse
tam in. s. bulus q2 in tractatu de intētiōe formarū: q2
nō pducit aliqua caliditas nisi cōtrūpat tota frigiditas
pcedēs: neq3 gnātur aliqua albedo quin remittat
tota nigredo pcedēs: igit est dare aliquā caliditatē
vel albedinē terminatē alterationē nō pcedētē nume-
ro vel specie finē mor⁹: q2 est s3 cū bic: quo pcessit sequi
tur q2 ad caliditatē ⁊ albedinē nō est alteratio p se: sic
neq3 ad formas vel figuras: aut ad vicia vel virtutes:
q2 est ptra pñm ⁊ cōmētatorē. Ideo est dicendū q2 ad
nullā formā est per se mor⁹ nisi ipsa sūm partē aliquid
eius pcedat finē mor⁹: sicut ptingit de q̄libet⁹ primis
⁊ secundis: ⁊ q2 circulus nō est sūm aliquā partē ante fi-
nem mor⁹: neq3 ē p se loquēdo aliq3 pars virtutis aut
malicie morales: iō nō ad figurā neq3 ad virtutes vel
malicias est p se alteratio. Et notanter dico p se loquē-
do: q2 p accēs ptingit partē virtutis aut malicie ēē an-
te finē motus pōt: ēē gnāri vñs pabiliter non pabiliter
cōtinua: s3 discōtinua ad modū numeroz nālū ⁊ i ca-
su isto ante finē mor⁹ ēē vñs sūm pte sūit: istud nō
est p se neq3 de necessitate: qm stat tota virtutē gnāri subī-
to sūm se ⁊ quālibet eius partē. ¶ Ex p̄dictis sequit q2
ad caliditatē vt. 4. ⁊ ad frigiditatē vt. 8. est p se motus:
nō tñ est p se mor⁹ ad gradū vt. 4. caliditatis: neq3 ad
gradū vt. 8. frigiditatis. Ad nullā ergo formā nō est p
se mor⁹ nisi ipsa paritabiliter acq̄rat simul cū tpe ⁊ mo-
tu paritabiliter cōtinua. ¶ Tertia. ppo cōmētatoris ē
ista. iter virtutē ⁊ viciū nō est mediū: ad quā pponem
etiā sequit q2 ad virtutē nō est mor⁹: neq3 ad viciū: q2
extrema sūm q est mor⁹ dicūt habere mediū p Aristo. ⁊
huius. hec ppo iterū est difficilis: q2 si inter virtutes ⁊
viciū nō est mediū: sequit q2 statim cū aliquis incipit re-
cedere a virtute sit sub vicio ⁊ cōuerso q2 est ptra pñz
⁊. ethicoz. ⁊ in lib. p̄dicamētoz. ⁊ pñter sequit q2 esset
facilissimū acquirere virtutē s3 pñm. ⁊. ethicoz. dī. q2 virtus
nō acquirat nisi p lōgā cōsuetudinē. ⁊ p3 pñā. q2 subī-
to acquireret si nullū esset mediū inter viciū ⁊ virtutē.
¶ Itē multi sunt hoies qui nō sūt virtuosī neq3 vicio-
si sicut pueri ⁊ alij qui nō laborauerūt circa acquisitiō-
nez virtutis aut vicij. Hāc ppo nē exponit Burleus dī.

q2 vñs ⁊ viciū. s. oppositū sūt imediata sūm speciem:
q2 nō est species media inter viciū ⁊ virtutē: tamē nō sūt
imediata s3 subz sic q2 semp altez eo2 sūt subito apro-
nato ad recipiēdū vt arguitur est de puero. Ista snia vā
est: s3 nō declarat. qm sequit iter virtutē ⁊ viciū nō est
mediū sūm spēm: igit ad nullū eo2 est p se mor⁹: quia
multe sūt q̄litates prime vel scōdē: iter quas nō est me-
diū sūm spēm: ⁊ tñ ad illas est p se mor⁹. cōcesso enī q2
nullū sit mediū sūm spēm iter caliditatē ⁊ frigiditatem:
aut iter humiditatē ⁊ siccitatē: maior est imeditatio in-
ter ista q2 iter virtutē ⁊ viciū: qm virtus ⁊ viciū ⁊ si sūt
imediata imeditandē s3 formē: nō tñ sūt imediata ime-
ditatiōe subī cū aliquid sit aptū natū recipe virtutē ⁊ vi-
cium in quo tñ nō est aliquod illo2: sed caliditas aut
frigiditas aut humiditas ⁊ siccitas sūt imediata ime-
ditatiōe subī ⁊ formē: cū inter illas nō deē forma me-
dia: neq3 subī aptū natū recipe caliditatē ⁊ frigiditatē
quin habeat aliquā illarū: ac etiā humiditatē vel siccita-
tatem. ¶ Dicēdū igit sūm cōmētatorē q2 inter virtutē
⁊ viciū nullū est mediū p se: v3 sūm formā vel sūm gra-
dum: tñ bene est mediū sūm gradū per accēs. vñ iter ca-
liditatē ⁊ frigiditatē est mediū sūm gradū per se: q2 nō
pōt acquiri caliditas vel frigiditas quin prius acq̄-
ratur gradus remissior: sed pōt acquiri viri⁹ aut viciū
q̄recūq3 intētiōis absq3 eo q2 pōt acquirat gradus
remissior. si. n. ex. 4. frequētatis actib⁹ acquirat virtus
liberalitatis vt vñs in diuisibilib⁹ per idē ex. cōstitut⁹. 4.
actib⁹ pueniētib⁹ ex seruoze in duplo maior⁹ pōt su-
bito fieri virtus liberalitatis vt. 2. ⁊ pñter virtus libera-
litas vt. 4. ex pñtib⁹ actib⁹ pcedētib⁹ ex seruoze in q̄-
druplo maior⁹: sic deinceps vsq3 ad gradū sūmum
vt plurimū tñ prius acquirat gradus remissior virtutis
in sūmo q2 ipsa virtus sūma: ⁊ hoc ē p accidēs. Et
ideo neq3 ad virtutē neq3 ad viciū est p se mor⁹: q2 ex
virtute pōt fieri viciū ⁊ cōtra absq3 medio sūm gradū
vel formā: q2 nō cōtingit in cōtrariis ad quē est per se
motus. cū aut arguit q2 tñcicipiēs recedere a virtute sta-
tim esset sub vicio ⁊ cōtra. negat pñā. illud tñ nō est i-
possibile. ptingit. n. in aliquo istati aliqua virtutē ēē p-
mo acquisita s3 se ⁊ q̄libet sui ⁊ in eodē istati viciū
oppositū illi desinere ēē s3 se ⁊ q̄libet sui. ¶ Deinde
cū arguit q2 ēē facilissimū acquirere virtutē. negat pñā. 13. n.
acquirat subito tñ cū difficultate rōne dīpōnū pcedē-
tium faciētiū ad iductiōē virtutis. sanitas. n. indiuisi-
bilitatē acquirat ⁊ tñ cū difficultate. ¶ Et ad p̄firmatio-
nem cū dicūt. multi sūt hoies nō viciofi neq3 virtuosī.
verū est ⁊ hoc tñ. pbat q2 inter virtutē ⁊ viciū est me-
diū s3 subī: de quo medio nō loquit cōmētator: s3
de medio sūm spēm vel s3 gradū q2 qdē mediū nō est p
se s3 tñ p accēs. (Sit quidē igit.) ¶ Scōdo arguit pñs
ad idē sit. ad illud nō ē p se alteratio q2 acquirat p solā
alterationē factā circa aliū tanq̄ circa terminū ad quē
sed vñs ⁊ viciū acquirunt p solā alterationē factā cir-
ca aliud tanq̄ circa terminū ad quē. igit ad virtutes ⁊
malicias morales nō est p se alteratio. p3 pñā cū ma-
iori. nā iō ad subz ⁊ relationē nō est p se mor⁹: q2 illa
acquirunt p solū motū factū circa aliud tanq̄ circa ter-
minū ad quē: vt patuit. ⁊. hui⁹. ⁊ minor declarat. quo-
niā virtus ⁊ viciū acquirunt p solā alterationē factā
circa passiōes: siue vñs ponat passibilitas modera-
ta: ⁊ viciū passibilitas imoderata vt docēt pipatētiā.
sūt. n. duplex opinio: vna socratis ⁊ alioz stoicoz di-
centiū virtutē ēē ipassibilitatē quādā. s. p. exclusiōnem
cuiuscūq3 passiōis. volebāt. n. illū virtuosū ēē i quo

Liber septimus

nulla passio surgit sic q in sapiente nulla vnq cadit tur-
batio. alia fuit Aristo. et alioz peripateticoz ponentiu
virtutez no oēs passiones excludere: aliter virt⁹ face-
ret hoies agrestem bestia et insensibile aut diuinu. nullus
enī est ho q no passiones sentiat. felix. n. a passioe tan-
gitur: q no possit a rōne abduci et heropycus passioes
h3: q no retayates opationē virtutis. spectat igitur ad
virtutē habere passioes: v3 moderatas et laudabiles:
cum vñs sit medietas passionū. f. ponēs mediū lau-
dabilester passiones. Et q opinio stoicoz no sit ve-
ra s3 pipateticoz tñ: tñ qualitercūq sit siue sustineat
opinio stoicoz q virt⁹ est ipassibilitas quedā et ma-
licia: passibilitas siue opinio accipiat q vñs ē pas-
sibilitas moderata et laudabilis malicia. passibilitas i
moderata et illaudabilis illi opposita et piraria semp
sit in nobis vñs: et malicia circa aliud: v3 circa passio-
nes quas virtus simpliciter expellit fm Socrate: aut eas
moderat et ad mediū reducit fm Aristo. L. li. (Sit q
dem igit cū qdā alterat et acceptio virtutis et remotio
malicie). cōstrue sic: sit quidē igit et acceptio virtutis et
remotio malicie cū alterat qdā aliud a virtute et ma-
licia. i. cū sit alteratio circa aliud a virtute et malicia (al-
teratio tñ ho3 neccū est perse (q aut alteret aliqd)
aliud ab illis (manifestū ē vñs qdē. n. aut ipassibili-
tas quedā ē aut passibile sit malicia: aut passibile: aut
contraria passio virtuti est.

Notandum q pprie loquēdo vñs
no est passibilitas neq
ipassibilitas: neq est moderatio passionū: neq passio-
nes moderate: s3 est circa moderatiōē passionū: aut
circa passiones moderate. hec enī est falsa de virtute
sermonis: v3 in pōdicatiōe ydēptica et in recto virtus est
moderatio passionū: s3 est itelligēda in pōdicatiōe cau-
sali: v3 ex virtute sit moderatio passionū seu virt⁹ ē mo-
deratiua passionū. cōtra etiā pōt cōcedi q virt⁹ ē ex
passionibus moderate: sicut nos cōcedim⁹ q virtus
gnatur ex actibus: et q actus generatur ex virtute: qm
actus pcedētes virtutē generant virtutē: et act⁹ sequen-
tes virtutē generant a virtute: et no est differētia speci-
fica inter actus pcedētes et sequētes: s3 differunt tñ fm
magis et min⁹ pfecti: qm act⁹ pcedētes sunt min⁹ pfe-
cti: et actus sequētes magis pfecti: vt colligit a philoso-
pho. 2. ethicoz. (Et totā moralē. Tercio arguit phi-
losofhus ad idē sic. ad illud no est p se alteratio q ac-
quirat alicui per solā alteratiōē factā in alio tanq in
subiecto: sed vñs et viciū morale acquirunt alicui p so-
lā mutatiōē factā in alio tanq in subiecto: igit ad vir-
tutes et malicias morales no est p se alteratio. p3 pñā
cū maior ex determinatis. s. hui⁹. ideo. n. ad relationē
no est motus p se neq ad vbi supliciale: neq ad qñ:
neq ad habitū: q3 talia possunt aduenire alicui p solū
motū factū in alio. minor vō arguit sic. vñs et viciū
habē fieri circa delectatiōes et tristitias: sed delectatio-
nes et tristitiae sunt pprie loquēdo in sensu vel in appe-
tu sensitivo: igitur vñs et viciū morale acquirunt ali-
cui p solā mutatiōē factā in alio tanq in subiecto. p3
pñā. q3 quilibet virt⁹ moralis et quilibet viciū illi op-
positus est subiective in appetitu intellectivo. prima ps
antū est phi. 2. ethicoz. dī. q signū gnari habit⁹ est de-
lectatiō et tristitia fieri i ope. ois. n. habēs hñū vñu
suz aut viciū suz delectat in his que sunt s3 habitū illū:
et tristat in his que sunt fm oppositiū: vt p3 inductive.
nam ois virt⁹ moralis cōsistit in delectatiōib⁹ aggre-
gando delectabile: et in tristitijs fugiendo tristabile: v3

fm q oportet: et vbi oportet: et qñ op3: et sic de alijs
circūstātijs habitū ibidē. ois etiā opatio virtutis mo-
ralis terminat ad delectatiōē vel tristitiā. si enī obti-
net id in qd desit^m tēdit sequi delectatio: si aut no ob-
tinet seqt tristitia. Scda ps antū declarafnā delecta-
bile nobis tripl^r iungit aut actuali in pñenti: q3 habe-
mus ipsū in pñenti: aut habituali de pñenti q3 reme-
moramur nos illud habuisse: aut virtuali de futuro:
q3 speramus nos habituros illud: s3 quocūq istoz
mōz fiat delectatio sp sit p alteratiōē sensus. si. n. pñi-
gitur nobis delectabile actuali in pñenti sic alteratur
sensus in actu. si aut cōiungit habituali de pñenti al-
terat memoriā. sed si cōiungit virtualiter de futuro alte-
ratur imaginatiua virtus: et idē dicat de tristitia: q sp
cōsequit alteratiōē sensus. L. li. (Et totā moralē vir-
tutez in voluptatibus). i. in delectationibus et tristitijs
accidit eē (aut enī fm actū). f. de pñenti ē (q volupta-
tis). f. delectabile (aut p memoriā) de pñenti (aut au-
spe) de futuro. (Si quidē igit fm actū) cōiungit de-
lectabile (sensus est causa in actu. Si vero aut p memo-
riam aut p specē ab ipso sensu. f. putamur amari spe-
luptatis) et alterat memoriā (aut qualia patiemur spe-
rantibus) et alterat imaginatiua.

Notandum primo q sicut virtus in-
tellectualis no est in sen-
su: sed in intellectu no obstat q dispōnes ipsius virtutis
intellectualis sint in sensu: vt colligit a pho et cōmēto
re. 3. de aia. ita vñs moralis no est in appetitu sensitivo
sed in appetitu intellectivo qui dicit volūtas: s3 dispō-
nes ipsius virtutis sint in appetitu sensitivo. dicit enī
phs in pōdicamētis. c. de qualitate. q ois habitus ē di-
spōsitio et no cōtra: intelligēdo illā. ppñem in pōdi-
cātiōe causalit: qm ois habit⁹ est causalit ex dispōne: no
autē ois dispōsitio est causalit ex habitu: iō q3 virtus
moralis causalit a dispōne existēte in appetitu sensitivo
dicit virtutē moralē esse in appetitu sensitivo q qdem
no est formaliter itelligēdū s3 tñ causalit vel effectiue:
eo modo quo dicim⁹ sanitatē esse in cibo et in vñna. ē
enī sanitas in cibo tanq in causa: et in vñna tanq ē ef-
fectu et in signo: ita cū virtus moralis causalit a dispo-
sitiōe existēte in appetitu sensitivo est dīcēdū virtutē
moralē ēē in appetitu sensitivo solū tanq in causa vel
in signo: formalit aut in volūtatē ita q fortitudo et tē-
perātia no sunt formalit in appetitu sensitivo vt cōiter
dicim⁹: sed sunt vna cū iusticia in voluntate regulata a
prudētia et rōne. Et ita dicat de malicia opposita vir-
ti moralit q est formalit et subiective in appetitu intelle-
ctivo: s3 dispōnes illius sint in appetitu sensitivo: q3 igitur
vt pbatū est virtus et viciū generant in nobis ex
alteratiōe facta in sensu vel in aspectu sensitivo: sequi-
tur virtutē et viciū aduenire alicui per solā alteratiōē
factā in alio tanq in subiecto.

Secundo notādū q no ois virt⁹ mo-
ralis est circa delectationes et
tristitias tanq circa materiā et obm: q3 no ois virtus
moralis est circa delectationes et tristitias: sed sola tē-
perātia. fortitudo. n. circa timores et audacias: et iusti-
cia circa opationes ad alterū: ois tñ virtus moralis ē
circa delectatiōes et tristitias tanq circa finē principa-
liter intētiū a virtute. nā quilibet virtus moralis inten-
dit dirigere et modificare appetitū delectatiōē boni et
fugā mali. cōstat aut q delectatio causalit ex hoc q ap-
petitus attingit bonū qd appetit: aut vincit malū qd
fugit sicut iratus qñ cōsequit vindictā letat: et si no cō-
N ij

Philosophorum.

sequitur tristitia. tumidus vero qui euadit piculum letitia: et si non euadit tristitia. Et non loquitur philosophus de omni delectatione et tristitia: quia aliqua est delectatio que corrumpit exultationem prudentie: et aliqua est tristitia que est impedimentum bone operationis: sed loquitur de delectatione et tristitia ipsarum rationum. unde delectatio ipsa a ratione promouet virtutem: sed preceps inualecens et obnubilans corrumpit rectam rationem et exultationem prudentie: sed non spectat ad presentem speculationem: sed magis pertinet ad librum ethicorum. Ex quibus per partem de intentione philosophi: et partem de intentione commentatoris sex factas esse rationes. probantes quod ad virtutes et malicias morales non est per se alteratio: quoniam prima est ista. Ad nullam propriam perfectionem vel imperfectionem est per se alteratio: sed virtus est propria perfectio: et malicia moralis est propria imperfectio: igitur non est per se alteratio. Secunda ratio. ad illud non est per se alteratio quod acquiritur per solam alterationem factam in aliud tanquam in terminum ad quem: sed tamen virtus quod malicia moralis acquiritur per mutationem factam in alio tanquam in terminum ad quem: igitur non est per se alteratio. Tertia ratio. ad illud non est per se alteratio quod acquiritur alicui per solam mutationem factam in alio tanquam in subiecto: sed virtus et malicia moralis acquiritur alicui per solam mutationem factam in alio tanquam in subiecto: igitur non est per se alteratio. Quarta ratio. ad nullum indiuisibile est per se alteratio: sed virtus et malicia moralis sunt indiuisibiles: igitur non est per se alteratio. Quinta ratio. ad nullam formam est per se alteratio nisi ista secundum se vel secundum partem sit ante finem motus: sed virtus et malicia moralis non sunt ante finem motus: sed secundum se: neque secundum partem: igitur non est per se alteratio. Sexta ratio. ad nullam contrariam est per se alteratio iter que non est aliquod medium sed virtus et malicia moralis sunt contraria interque non est aliquod medium: igitur ad virtutem et maliciam moralem non est per se alteratio. Hanc rationem tres prime sunt Aristoteles in littera: et tres sequentes sunt commentatoris in commento. Item huius libri: quarum antea sunt sufficienter probata: et declarata superioribus premissis huius lectionis.

Tex.
cō.20.

Tuero neque in lectione.

Postquam philosophus probauit quod non est per se alteratio ad virtutes corporales que sunt habitus corporis: neque ad virtutes morales que sunt habitus potentiarum appetitivarum. prout probat quod non est per se alteratio ad virtutes intellectuales que sunt habitus potentiarum cognitivarum. Et facit quatuor rationes: quarum prima incipit ibi. (Hoc autem manifestum est.) Tertia ibi. (Neque igitur.) Quarta ibi. (Que autem a primo.) Primo igitur arguit philosophus sic. ad ea que sunt ad aliquid non est per se alteratio: sed virtutes intellectuales sunt ad aliquid: igitur ad virtutes intellectuales non est per se alteratio. per se cum maior ex. et huius. et minor declarat. quoniam scia est virtus intellectualis et est ad aliquid: quod dicitur respectum ad scibile. Le. li. (Et ideo neque in intellectu. propter omnino est alteratio sciens enim ad aliquid maxime dicitur.

Notandum per commentatorem comento. 20. quod gnatio istorum videtur esse de generatione relationis: et maxime per rationabiles. est enim dignius ut est in eis. esse de cap. ad aliquid quod de qualitate. Scia ergo secundum commentatorem est de predicamento qualitatibus et de predicamento relationibus. dignum tamen est quod sit de predicamento relationibus quod de predicamento qualitatibus. et ratio est ista: quoniam scia dicitur duo: unum male: quod est habitus absolutus: alia: et unum formale quod est respectum ad scibile de predicamento relationibus: et quod unum quod magis de

nominatur a forma quod a materia. ideo scia magis est de predicamento relationibus quod de qualitatibus. Ex isto commento patet explicationes que contra dant esse defectuosas: quarum prima dicit quod duplex est scia: quedam que est qualitas: et quedam que est relatio. et quod philosophus loquitur de scia que est relatio: et non de scientia que est qualitas. Ista distinctio non est vera: quoniam sic nullus locus est relatio: sed locus includit relationem: sed essentialiter est per se quantitas: ita scia quoniam includit relationem: non tamen est relatio: sed est per se essentialiter qualitas cum significet qualitatem in recto et relationem in obliquo. Deinde Aristoteles. vult hic probare quod ad sciam que est habitus prime speciei qualitatibus non est per se alteratio: sed nulla relatio est habitus prime speciei qualitatibus: igitur Aristoteles. hic per sciam non intelligit aliquam sciam que sit relatio. Secunda expositio est quod per tanto scia dicitur esse ad aliud: quod ad illa immediate sequitur relatio. respectus ad scibile: et quoniam ad relationem non est per se motus: igitur ad sciam non est per se alteratio. Sed data ista expositio sequitur ad caliditatem et frigiditatem: albedinem et nigredinem et huiusmodi non est per se alteratio: quod ad quolibet istorum sequitur necessario relatio vel similitudo vel dissimilitudo cum per se sit qualitas secundum se sive vel dissimile data per Aristotelem in predicamentis: et istud videtur maxime concludere de caliditate et frigiditate ad quas immediate sequitur calefactum et frigefactum que sunt relationes. Tertia expositio est Burlet di. quod philosophus intelligit per sciam aggregatum ex qualitate: et respectu quod quidem aggregatum non est de predicamento qualitatibus: et respectus de predicamento relationibus: sed de nullo predicamento est: sed ab solutum in eo sit de predicamento qualitatibus et respectus de predicamento relationibus. Hec expositio iterum est dubia: quoniam Aristoteles. loquitur de scia que est habitus de prima specie qualitatibus: istale aggregatum non est aliquis habitus: igitur per sciam non intelligit illud aggregatum. Preterea dicit commentator quod dignum est sciam esse de predicamento relationibus quod qualitatibus: igitur est de alio istorum predicamentorum vel de vitro. Quod dicitur ergo quod scia de qua loquitur Aristoteles. non est aliud quod habitus prime speciei: sed cernit et prout relationem: scilicet locus non est aliud quod quantitas: sed importat respectum: contra: neque symmetria est aliud quod forma vel figura. et speciei: sed formale et intrinsece includit naturam: quod non includit naturam in recto: sed tamen in obliquo.

Contra predicta ista primo quidem: quod gratia sunt habitus prime qualitatibus: et tamen non sunt ad aliquid cum non includat respectum aliquem predicamenti relationibus: igitur non sufficienter probat philosophus quod ad habitus prime speciei non est motus: quod sunt ad aliquid. Secundo si ad sciam non est per se alteratio: quod est ad aliquid: per idem nec ad tangibile: nec ad visibile est per se alteratio: cum quod visibile sit ad aliquid inclusivum for: respectum de predicamento relationibus: sed per se est falsum: quod ad caliditatem et frigiditatem est per se alteratio: quod sunt qualitates visibiles non quod per actus sed per se: eo quod color est per se visibilis per commentatorem. de anima. Ad primum negat per se generationem enim si ad genus. per inquit aliquidum per se non est per se motus: neque est ad illas species. si namque non est motus per se ad colorem non est motus per se ad albedinem: nec ad nigredinem. et si non est motus per se ad saporem: non esset motus per se ad dulcedinem: neque ad amaritudinem: ex eo: quod color est genus. per inquit albedinis et nigredinis: et sapor est genus. per inquit dulcedinis et amaritudinis: sed scientia est genus. per inquit grammatice: rethorice: logice: philosophie: et aliarum sciendarum si ad sciam non est per se motus: neque etiam ad species notatas. Ad secundum predo quod ad tangibile et ad visibile non est per se motus: quod ad nullam formam est per se

Liber septimus

motus sub rōe tāgibilis aut visibilis: nec sequit ad ca-
liditātē ē p se mor? et caliditas ē p se tāgibilis: igit ad
tāgibile est p se mor?, vel sic ad albedinē est p se mor?:
et albedo ē p se visibilis: igit ad visibile ē p se mor-
tus. arguit. n. quodā mō ex quattuor terminis ex quo
variat plectas in ante cū in ma? sit plectas qm mo-
di? in minor pfectas scōi modicis si seruaret idē
modus plectatis nō valeret argumētū: sic vt nō sequit
locus est p se suplicies: et loc? ē p se relatiū: igit relati-
uū ē p se suplicies: scia est p se q̄litas: et scia est p se ad
aliquid: igit ad aliquid est p se q̄litas: s; bene sequitur
q̄ illud ē p se q̄litas q̄ est p se ad aliquid: ita in alijs
o; argui suo modo. ¶ Intelligēdū tñ q̄ alr ē motus
p accūs ad tāgibile et visibile et aliter ad sciam: qm ad
tāgibile et visibile ē mor? per accūs tñ rōne respect?
quēcludit: qm ad ipsūz abolūtū est motus p se: s; ad
sciam est mor? per accūs tā respectu absolūtū q̄ respectu
cuius: s; enī scia habet p̄rariū v; signozantiam dispō-
nis tñ qz scia non fit nēcio ex suo p̄rario: imo accidit
scie q̄ habet p̄rariū: et q̄ acquirat scia post ignozantiam
et contrariō ad habitū scie nō ē p se mor? p; p̄na. quia
ois mor? est p se de p̄rario in p̄rariū fm p; s; hui?.
(Hoc aut manifestū.) Scōo arguit pbs ad idē sic. ad
illud nō ē p se alteratio q̄ acq̄rit alicui per solā mu-
tationē factā in alio: sed forma acquirīt p solā muta-
tionē factā i alio: igit ad sciaz nō ē p se motus. p; p̄na.
cū maior. s; hui?. et exp̄lificat cōmētatoz hīc de dēp-
teritate et sinistritate q̄ adueniunt colūne p solā mu-
tationē factā in forte. minor vō declaratur ex eo: qz ex
mutationē factā in sensu p exp̄iētā singulariū accipim?
vlem sciam abf; mutationē factā in nobis ex pte scie
habita enī exp̄iētā de isto igne q̄ est calefactiū? et de
illo q̄ est calefactiūz abf; instātia: scimus statim q̄
ois ignis est calefactiūz. s; hābita exp̄iētā de illo
reubarbaro q̄ est purgatiūz colere: et de illo et sic de
alijs abf; instātia statim scimus abf; vterioz mu-
tationē q̄ de reubarbarū ē purgatiūz colere vt satis col-
ligit de mēte phi. 2. posteri. et s. metaphice. l. 1. li. (Hoc
aut manifestū est) v; q̄ ad sciam nō est p se motus:
neq; ad alios habitū intellectiūz. fm. n. nullā potētiāz
intellectiūz nobis motis factū est q̄ scie est sed cū exte-
rit quidā aliud motū factū sum? scietes. ex ea. n. que p; p̄
parit) sensitiua est (exp̄iētā accipim? vlem scietiaz.)

Notandum q̄ ista littera h; tres ex-
positiones quaz p̄ma
est egidij. di. q̄ nō est intētio phi nullā receptionē fieri i
intellectu cū intellectus humanus sit pura potētia: et
recipiat spēs intelligibiles a reb? sensibilibus immu-
tantibus sensus tā iteriores q̄ extēiores: s; intētio ei?
est q̄ talis receptio alteratio dici nō d; qz circa sciētā
nō est alteratio per se s; p accidēs: qz nō facta altera-
tione vel passiōe in intellectu: s; facta in eo aliquo q̄ ē
salus et perfectio: et facta alteratio circa parte sensiti-
uam fit in nobis scia et habitū cognitiūz. Ista expō-
tio est aliquāculū difficilis: qm talis est alteratio sen-
sus qualis ē alteratio intellecti? vt colligit a pho. 3. de
aia. cū tā sensus q̄ intellect? sit vñs tñ passiuus: et nō i-
mutet nisi pfectionē a suo obo in eē cognoscibilis: igit
falsus est q̄ intellectus nō mutet nisi per mutationē fa-
ctam in sensu: cuius oppositū ponit Aristō. in littera.
p; p̄na. ex quo vtrobiq; est tñ imutatio intēctionalis:
aut alteratio per accūs. ¶ Scōa expō est Bur. di. lux?
ta doctrinā antiquoz q̄ pbs loquit hīc fm opinionē
Platonis ponētis spēs p̄creatas aie ex participatiōe

formarū separatāz fm q̄ positiōnē manifeste sequit
q̄ nulla innouatiōe facta in intellectu fiti nobis scia sic
q̄ vtrūq; scire nihil aliud est nisi qdāz reminisci et fit
in nobis: s; scia nō recipiēt in intellectu aliud ab extrin-
seco. S; hec expō sitio est altera difficilis: qm Aristō.
p̄buit q̄ ad formas et figuras et ad virtutes corpo-
rales et morales nō est p se alteratio fm. p̄p̄ia opi-
nionē. igit ē d; p̄bare q̄ ad virtutes intellectuales nō ē
p se alteratio ex p̄p̄is fundamētis iuxta p̄p̄ia po-
sitiōnē. nō. n. bene videt credibile q̄ p̄bus p̄bet aliq̄
virtutē ex fundamētis falsis. cōstat aut opinio Pla-
tonis falsaz esse et ip̄obata a pho. vñ nō licet argue-
re ex pōnibus falsis nisi p̄ ponētēs positiōes illas: qz
tunc ex datis ab illis licitū est d; cōdē arguere. ¶ Ter-
tia expō sitio ē cōmētatoz di. hīc cōmētō. 10. q̄ cōp̄e-
henfio nō fit in nobis ex eo qz intellectus mutat? fit: aut
qz cōp̄rehēfio in se facta est: sed solū ē facta noua vñio
cōp̄rehēfiois ad nos per mutationē factā in sensu ex
periētā rerū particulariū: quēadmodū et in alijs rela-
tiuis nō o; mutationē fieri in recipiēt nouā relationē.
sicut. n. colūna pōt ēē dextra et sinistra alicui abf; mu-
tatiōe facta in forte: sed in platone. ita aliquis pōt fieri
nouiter scies postq̄ nō fuit scies: nō quidē per mutatio-
nez factā in intellectu in quo est scia subiectiue: neq; p a-
quisitionē nouā scies: sed tñ per mutationē factā in sen-
su: et nouā relationē vñs cōp̄rehēfio per intellectū ad sin-
gularia cōp̄rehēfā per sensum. Imaginat enī cōmēta-
toz hīc nō q̄ intellectus humanus sit vna intelligentia
separata que sit cognitio et scia nihil oīno potēs reci-
pere de nouo que sit nobis scia et cognitio per copula-
tionē ad fantasmatā: vt sibi ip̄onit Burleus. qm. 3. de
aia dicit cōmētatoz intellectū humanū ēē in pura po-
tentia sicut mā p̄ma: et q̄ habz in se spēs vñs factas
et depēdentes a fantasmatibus: sed opinat hīc sicut. 3.
de aia. dicit cōmētatoz intellectū humanū ēē in pura po-
tentia sicut mā p̄ma: et q̄ bz in se spēs vñs factas
et depēdentes a fantasmatibus: sed opinat hīc si
cū tertio de aia: q̄ vnicus sit intellectus in oibus homi-
nibus ignālis et icorruptibilis: et p̄ter q̄ oīs habitū
qui est in vno hoīe sit in quolibet hoīe: nō tñ si aliq̄
hō est scies per aliq̄ habitū cognitiūz quilibet hō ē
scies per illū: qz nō quilibet hō h; habitū illū vñtū su-
bi per fantasmatā intellecta in actu sine quib? nemo ē
scies neq; intelligēs. dato igit q̄ for. cōtinue per annum
fuerit grāmaticus: et nūc p̄mo plato discat grāmati-
cam ipse efficiē grāmaticus postq̄ nō erit grāmaticus:
nō quidē per mutationē factā in intellectu s; in sensu:
neq; per acquisitionē scie de nouo: sed per gnātionem
tñ specierū sensibilibū. Et q̄ hec fuerit intētio cōmēta-
toz. Ecce cōmētū (esse apprehēfionē in nobis nō est
aliqd factū: s; in respectu ad nos. f. qm aia fuerit p̄para-
ta ad recipiēdū illas cōp̄rehēfioes nō q̄ p̄rehēfioes
gnānt ex se ita q̄ ante nō erāt: qm cognitio nō fit in co-
gnoscēte: ita q̄ pars cognoscēs sit trāsmutata: s; fit qm
aliquid aliud trāsmutat sicut est dispositio in omnib?
relatiuis. v. g. in colūna: nō. n. trāsmutat in se quā-
do de sinistra posita est in dextra sed aliud. verbī gra-
tia for. et sit est dispositio in facione cognitionis quoniā
hoc modo nō fit ita q̄ pars cognoscēs trāsmutet: sed
qz aliud trāsmutat et est illud in respectu cuius dicit il-
la cognitio: et fit in nobis qm trāsmutamur per recepti-
onem particulariū et cōsiderationē eorū: qm cū consi-
deramus particularia sit ex hoc cognitio vñuersalis
in nobis fm relationē ad illa. f. q̄ cum apud nos sit

¶ uij

Philosophicorum.

in alia specie plusq̃ vnus particulare statim sit in no-
bis species vniuersalis absq̃ eo q̃ in ipsa fiat trāsmu-
tatio. h. cōmētato. ¶ Ex quibus sequit̃ q̃ ad hoc q̃d
aliquis homo sit nouiter sciens aut intelligēs nō opz
q̃ in eo generet̃ noua scientia vel intellectio: sed suffi-
cit noua vnto ad fantasmata et singularia cognita per
sensum: neq̃ intendit cōmētato: q̃ nūq̃ scientia gene-
retur sicut dicit plato. quoniam ait. 3. de aia. q̃ aliquādo
est noua receptio: sed solū vult q̃ aliquādo quis ē no-
uiter sciens absq̃ nouitate scientie: sed sufficit nouitas
vntonis et relationis. Et hec indubie fuit intentio non
solum cōmētatoris sed etia; Aristō. quoniam vt osten-
sum est tertio de aia. opinio Aristō. fuit q̃ vnus sit
intellectus in omnibus hominibus: et q̃ ois habitus
in vno homine sit in quolibet homine aliter ratio sua
hic nihil cōcluderet. (Neq̃ igit̃.) ¶ Tertio arguit pbi-
losophus ad idē sic. scientia sit in nobis per actū cōside-
randi sicut aliq̃ habet generant p̃ suas opationes vt
ars edificatiua per actus edificandi: ars statutiua per
actus statificandi: sed actus cōsiderandi vt ipsūz intelli-
gere nō est alteratio: igit̃ scientia nō sit in nobis imēdia-
te per alterationē: et per p̃ns ad scientia non est per se al-
teratio. patet p̃sequētia cu; maior. et minor. declaraf.
visio que est actus potētie visive nō est alteratio: neq̃
tangere q̃ est actus potētie tactiue nō est alteratio: igit̃
tur per idē intelligere q̃ est actus potētie intellectiue
nō est alteratio. patet p̃sequētia. qz sicut videre et tange-
re sunt actus secūdi potētie visive et tactiue ita intelli-
gere est actus secūdi potētie intellectiue. antecēdēs est
manifestū. quoniam ois alteratio: et omnis generatio ē
via ad vltiorē formā tanq̃ ad terminū ad quē. con-
stat aut q̃ neq̃ videre neq̃ tangere est via ad aliquāz
formā vt ad terminū ad quē: imo ipsa visio et ipsum
tangere videntur esse termini ad quē ipsarū imutatio-
num idiuisibilibz puenientia sensibus. L. li. (Neq̃
igit̃ actus) intelligendi (alteratio vel generatio est ni-
si aliquis respectū). i. visioē (et tactū generatiōes)
et alterationes (dicat q̃ non est vnum (hui⁹ enī act⁹)
non sunt vie in alias formas.

Notandum fm cōmētatores cōmē-
to. 20. q. p̃porio intel-
lectus ad intellectū est sicut p̃porio sensus ad sensu-
tum. Si igit̃ aliquis dixerit q̃ factio istoꝝ est passio et
trāsmutatio. s. q̃ sequit̃ alterationē fm q̃ est vera ge-
neratio potest dicere hoc in intellectu: qui autē non di-
xerit hoc in sensibus min⁹ dicit in intellectu. ¶ Respo-
sio cōmētatoris est ista. ad actus intelligēdi nō est p̃ se
alteratio: igit̃ neq̃ ad habitus. patet p̃sequētia. quia
actus itelligendi sunt imēdiate cause habitūz intellecti-
uoz: et tam isti q̃ illi manēt p̃ tēpus in intellectu post
motū. antecēdēs arguit. ad actus sentiēdi nō est per se
alteratio: igit̃ neq̃ ad actus itelligēdi. p̃sequētia. qz
talis est p̃porio intellectus ad intelligibile qualis est
sensus ad sensibile vt est declaratum tertio de anima.
antecēdēs autē est manifestus. qz nullus dicit q̃ visio
auditus vel tactus fiat per veram generationē aut al-
terationē: quoniam vera generatio p̃supponit altera-
tio neq̃ p̃cedentē. factio autē istoꝝ non p̃supponit
alterationē p̃cedentē. vera autē alteratio non fit su-
bito: sed per tēpus vt fuit habitū. s. hui⁹. sed factio isto-
rū fit subito et indiuisibiliter per cōmētatozē. 2. de aia.
¶ Sed contra. factio actūz sensitiuoz est quedā trāsmu-
tatio cum sit quidā motus et quoddā pati et altera-
ri per p̃m. 2. de anima. igit̃ illa factio. est trāsmu-

tatio per se vel per accidēs. si est trāsmutatio per se ha-
betur intentūz: vt q̃ ad visioē: auditioē: tactū et hu-
i⁹smōi est p̃ se motus: et per se alteratio. Si est trāsmu-
tatio per accidēs: igit̃ est finis trāsmutationis per
se. et per cōsequens est vera generatio. patet p̃sequen-
tia per cōmētatozē. s. hui⁹. dī. nihil esse trāsmuta-
tionem per accidēs nisi p̃o quāto est finis trāsmuta-
tionis per se. ¶ Respo det q̃ factio actūz sensitiuoz
seu imutatio intellectus nō est. p̃prie loquēdo trāsmu-
tatio per se vel per accidēs: sed dicitur trāsmutatio in-
tentionalis ad differentia trāsmutationis realis que
diuiditur in trāsmutationē per se et per accidēs: de
qua locutus est cōmētatoz. s. hui⁹. ¶ Propterea
dicit p̃m. 2. de anima. q̃ motus sensus est alterius
generis ab illo qui diffinitus est tertio hui⁹.

Dubitatur circa literā. quoniam secūdo
ethicoꝝ dicit p̃m q̃ habi-
tus generantur ex actibus: igit̃ actus sunt generatio-
nes habitūz. ¶ Item apparet cōtradictio inter hanc
rationē et secundā: quoniam in scda ratione dicit q̃ facti-
sumus nouiter sciētes nō per trāsmutationē intellect⁹
neq̃ per nouaz inceptionē scientie. In tertia vero ratio-
ne dicit q̃ scia generat p̃ actū cōsiderandi et intelligē-
di. ¶ Ad primū dicit negādo p̃m. quoniam ex elemē-
tis generat mixtū: et ex qualitātibus primis generant
qualitates scda p̃ Aristō. scda de gnatiōe: et tñ elemēta
nō sūt gnatiōes mixtoꝝ neq̃ qualitates primē sūt ge-
neratiōes q̃litatū scda. ¶ Ad scda dicit q̃ intellectus
human⁹ est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū
p̃ Arist. 2. de aia. igit̃ oīz aliq̃ recipiat de nouo spe-
cies intelligibiles et habet intellectus. ¶ Propterea
nulla ē repugnātia in dictis rōnib⁹: qm̃ p̃cedit itel-
lectū trāsmutari intentionāli: et suos hui⁹ aliq̃ fieri: n̄ tñ
oīz q̃ qñcūq̃ aliq̃ nouiter ē sciēs: q̃ tñ eo sciat sim-
pliciter habet sciētiā: sit q̃ ante nō fuerit: s. sufficit q̃
sibi nouiter vniat p̃ fantasmata itellecta i actu. (Que
autē a principio.) ¶ Quarto arguit p̃m ad princi-
pale intēti sic. ad illud q̃d facit per quietē et impeditur
per motū nō est p̃ se alteratio: sed tam actus quā ha-
bitus itellect⁹ sit p̃ quietē et impedit a suo fieri p̃ modū
igit̃ nō ad habitū neq̃ ad actū itellect⁹ est p̃ se altera-
tio. p̃ p̃m cū maior. qz illud ad q̃d est per se mot⁹ sit
per motū: et nō impedit a suo fieri p̃ motū: sed magis p̃
quietē vt p̃ inductionē. minorē vero p̃bat p̃m a tria si
gna exp̃mētalia: quoz p̃mū respicit in gnali hoīes
pueros: senes: et vigilātes. videm⁹ enī hoīes fieri sciē-
tes et prudentes in quiescēdo: et sedēdo: nō autē in mo-
tu: currendo et saltando. scientia enim dupliciter acqui-
ritur. s. per inuēitionem: et per doctrināz ad hoc cōferen-
tibus visu et auditu per Aristō. in p̃hemio metaphisice
et vtroq̃ modo p̃ illaz nō acquiri in motu: sed in q̃e-
te et sedendo: aut solitarius cōsiderādo aut doctores
audiendo: aut libz legendo. Lege literaz. (Que au-
tem est a principio acceptio scientie non est generatio:
neq̃ alteratio. inquietari enī est residere aia sciēs sit et
prudens. ¶ Scda signū respicit doctores ebriosos
et egrotātes quos videmus non posse vti scientia sua si
fuerint scientes: et hoc p̃pter motū corporales et p̃tur-
bationē spiritū et passio nuz. cu; autē doctores exp̃ge
factus fuit et ebriosus absolutus a vino: et eger libera-
tus ab infirmitate: tunc vti possunt scientia sua: qua pri-
us vti non poterant stāte doctio: ne ebrietate et egrī-
tudine: et hoc ideo quia conuersa est mutatio et turba-
tio corporalis: ac spirituum et passio nuz in quietē cui

Libri septimus.

Inest congruitas ad consimilitudinem scientie. Sicut ergo ad visum scientie facit quies et tranquillitas non motus: sic et acceptio scientie a principio sit in quiete et tranquillitate excludente motum corporalem et passiones. *Le. li.* Sicut ergo neque vult scientia dormire ebrius aut eger: (sed cum dormire exiterit aliis) iam factus vigilans (aut ebrius pauper) per resolutionem vini (aut infirmus odyet) per famitatem (factus est et scientes) quo ad visum scientie (quis prius non poterat vult) scientia sua (et finem scientiam agere: sed mutata perturbatio et in statu). *i. in quiete* (veniente mentem inerat potentia) quilibet illorum (ad scientie congruitatem) sic (et huius igitur aliquid sit) quo ad acquisitionem scientie (et ex principio infirmis ex natura residentia). *i. in tranquillitate et quiete.* *¶* Tercium signum respicit infantes pueros et adolescentes qui non possunt de nouo adiscere et bene iudicare sicut senes. *¶* Causa non potest esse alia nisi quia in pueris habundant turbationes et motus multo magis quam in senibus. Propterea quod magis et citius cessat in eis motus et turbatio tanto sunt habiliores et ad discendum et iudicandum. Talis autem turbatio et motus cessat in eis aliquando quidem a natura finem quod ad senectutem perveniunt seu ad perfectam etatem. aliquid autem a seipsis vix per vultum et exercitium consuetudinem et disciplinam cum dant se exercitio studij et bonis moribus deprimites passiones illas habiles et immoderatas. Et siue cessatio a motu et turbatione fiat a natura siue a consuetudine non est acquisitio scientie in pueris per alterationem nisi per accides. Alterant dormientes ebrii et egrotantes ad visum scientie: quia cedant motus corporis sicut cedant motus dormientis cum surgat et sit vigilans. aut motus ebrii et egrotantis cum liberatur ab egrotitudine et ebrietate. Est tamen differentia in his moribus: quoniam perturbatio motus infantium et dormientium est magis naturalis. egrotantium autem et ebriosorum est magis per accides et extra naturam. *Le. li.* Neque igitur infantes possunt adiscere neque iudicare sensibus similiter senilibus. Multa enim perturbatio accidit contra ipsos et motus. statim autem pausat aliquando quidem a natura: aliquando ab invicem per consuetudinem (in vultibus enim his) videlicet naturam et consuetudinem (alterat aliquid accidit) circa doctrinam et disciplinam in pueris (sic cum) dormiens iugiter et fiat vigilans ad actum scientie et doctrine.

Notandum *¶* finem commentatorum comento. *¶* q. exercitium largitur rationem hominis preparationem que in ea non erat (prius et non est remota ut virtus. *i. moralis* operat in hoc et maxime castitas.) *¶* Duo sunt finem commentatores qui preparant hominem ad doctrinam et disciplinam et faciunt eum scientem: vix exercitium studij et virtus moralis et maxime castitas. Sicut enim libido propter nimiam turbationem anime et corporis maxime abstrahit a scientia: ita castitas per contrarium maxime promouet ad illam. Clari enim continentur et casti facilius scientes. sic incontinentes raro sunt studiosi et scientes iuxta illud: in malivolam animam non introibit sapientia neque in corpore subdito peccatis. (Manifestum igitur.) *¶* Quarta ratio. Tantum qualitates secundae vel de tertia specie qualitatis est per se alteratio. per batur finem qualitates de secunda vel de tertia specie est per se alteratio et non finem qualitates alteri specie igitur et c. per priam cum vtraque per antecedens et determinatis ante. Ad duriciem enim et molliciem est per se alteratio quod sunt qualitates secundae specie et ad caliditatem et frigiditatem est per se alteratio que sunt qualitates de tertia specie non autem est per se alteratio ad formas vel ad figuras neque ad virtutes corporales morales vel intellectuales. et ex mixtione in corpore aialis talium qualitatibus

talium sensibilibus resultat per se alteratio sensitiva non potest a corpore separata separari neque ab huiusmodi. proportionem qualitatum priam vult alterationem per se fieri non tamen in corpore sensibili aut in qualitatibus sensibilibus sed etiam quodammodo in parte sensitiva aie. in quolibet autem alia parte aie reputa intellectiva non potest fieri alteratio nisi per accides. Et notatur de quodammodo quod in parte sensitiva non fit alteratio realis nisi ratione organi non autem ratione virtutis sensitivae: quia finem per hunc finem accipit oculi iuuenis videret sicut et iuuenis. in intellectu autem non fit alteratio ratione sui neque ratione organi cum non sit virtus organica sed si contingit alteratio intelligendo hoc est omnino per accides vix ratione sensus et fantasie quibus vult intellectus in suis operationibus. Invenit ergo philosophus quod tamen in corpore sensibili quod in qualitatibus sensibilibus est tamen alteratio per se in intellectu est alteratio omnino per accides. in parte vero sensitiva est alteratio quodammodo per se ratione organi et quodammodo per accides ratione sensus. *Le. li.* Manifestum igitur quod alterationis motus (in sensibilibus est) tamen secundum vel tertia specie qualitatis (et in sensibilibus parte aie) ratione organi (et alia autem nulla) vix intellectiva vix per accides.

Notandum *¶* finem comment. comento. *¶* q. aristoteles intendit per sensibilia tangibilia et colores et odores et sapores et per partes corporales aie passiones factas in virtute concupiscibili quas sequuntur passiones corporales: ut rubor et verecundia et pallo et timor et vocatur hanc partem corporalem quia indiget corpore et ideo nullus estimat quod ista per se possit separari. Istud commentum est clare ex doctrina aristoteles. in predicamentis ponens in tertia specie qualitatis passiones et passibiles qualitates intelligendo per passibiles qualitates omnia sensibilia. propria habentia effectum in subiecto. et per passiones vero consimilia sensibilia. propria perveniunt ex passionibus aie habentia esse debile in subiecto et non permanens: ut rubedo perveniens ex verecundia et pallo ex timore aut iracundia. id in parte sensitiva aie dicitur esse alteratio: quoniam in virtute concupiscibili sunt passiones quas sequuntur passiones corporales ad quas est per se alteratio siue sint passiones siue passibiles qualitates.

Dubium *¶* vnum movet hic commentator propter quid aristoteles. tacuit secundam speciem qualitatis quod de naturalis potentia vel impotentia. Ad ista dubitationem sunt tres modi respondendi quorum primus est alexander dicitur. ut recitat commentum. hic quod id non fecit mentionem de secunda specie qualitatis: quia naturalis potentia vel impotentia sunt subiecta et non accidentia: quoniam res agunt per suas formas et patiuntur per suas formas: id forma est naturalis potentia si per eam agens facilius agit. si autem difficilius vocatur naturalis impotentia. ma autem dicitur naturalis potentia si per eam bene resistit corruptioni. Est autem naturalis impotentia si per eam bene resistit corruptioni. Potest etiam intelligere alexander inquit commentum. quod naturalis potentia et impotentia non sunt qualitates alterabiles. id sunt qualitates determinate et proprie prius formas subiectales. Constituit autem quod ad qualitates proprias et determinatas non est per se alteratio. et hunc modum exponendi sequitur alibi et philosophus antequam. Secundus modus exponendi est secundum alexander dicitur. quod id philosophus non facit mentionem de secunda specie qualitatis quia naturalis potentia et impotentia accipiuntur per solam mutationem et alterationem factam in qualitatibus primis. Ex eo enim quod aliquid sit calidum aut frigidum accipitur naturaliter per talem vel impotentiam ut si salubris vel insalubris: pugil vel non pugil: cursor vel non cursor. deinde naturalis potentia vel impotentia videtur sequi ad primam et quartam speciem qualitatis ut ex eo quod quis acquirit bonum habitum et bona dispositionem corporis efficit pugil aut cursor et ex eo quod habeat debitam formam vel debitam figuram cor-

Philosophicorum

poris est magis aptus et dispositus ad currendū vel ad pugnandū. ¶ Tertius modus exponēdi est cōmē-
tatoz dī. q. aristoteles facit mentionē de secūda spe-
cie sicut de tertiā: qm̄ per qualitates sensibiles intelligit
tangibilia et colores et saporē et odores. Constat au-
tem q. nō sunt tangibilia tantū qualitates prime sicut
am̄ alique secūde sequētes ex illis v3 durz et molle: gra-
ue et leue: rāz et densum: lubricū et aridū: aspezz et lene
iuxta determinationē aristotelis. 2. de genera. sed deter-
minatū est in predicamētis ca. de qualitate q. durz et
molle sunt de secūda specie qualitatis: qz durum dicit
potentiā nō cito secūdi et mollē naturalē in potentia
vt cito seccetur. Et si querit. ppter quid cōmentatoz in
mouēdo dubiū dedit tñ responsionē alexandri et non
propria. dicit q. nō fuit expediens: qm̄. s. huius deter-
minatū cōmentatoz q. ad qualitates de secūda specie
est per se motus et q. ita sensu aristoteles. In principio
aut̄ hui⁹ capitulo dicit q. ad duriciē et ad molliciē est p
se alteratio et magis p se q. ad colores odores et sapo-
res. Ultimo vero dicit q. aristoteles intelligit p quali-
tates sensibiles om̄es qualitates tangibiles et om̄es
colores odores et saporē. Dicendū igitur cum philo-
sopho et cōmentatoz q. est p se alteratio tam in secūda
q. in tertia specie qualitatis: qm̄ nō oēs qualitates tan-
gibiles sunt de tertia specie sed alique de secūda. Quia
litates em̄ tangibiles que sunt sensibilia. ppria sunt de
tertia specie sicut et omnia alia sensibilia. ppria sunt in
eadē specie. Qualitates aut̄ tangibiles que sunt sensi-
bilia cōmunia vident̄ esse in secūda specie cū dicat na-
turalē potentiā vel impotentiā. Sicut em̄ durz et den-
sum dicunt naturalē potentiā passiua resistendi diōi. et
molle aut rāz dicit naturalē impotentiā passiua resistē-
di diōi. ita grane dicit naturalē potentiā actiua diuidē-
di mediū et descēdendo deorsum. leue aut̄ dicit natura-
lem potentiā actiua diuidēdo mediū et descēdendo de-
orsum. Et sicut nō ad quālibet qualitatem de terna spe-
cie est p se motus: quia nō ad solē neq. ad lumen neq.
ad lucē: ita nō ad quālibet naturalē potentiā vel ipo-
tentiā est per se alteratio. Ad habilitates em̄ naturales
insequētes formas substantiales aut formas vel figu-
ras et habitus corpales nō est per se alteratio. Ad qli-
tates aut̄ tangibiles que etiā sunt naturalis potētie vel
impotētie cōsequētes qualitates primas est p se alte-
ratio eque bene sicut ad colores odores et saporē.
Si igit̄ ad naturalē potētiā vel impotētiā que est habi-
litas vel inhabilitas naturalis ad currendū saltādū aut
pugnādū nō est per se alteratio: nō ppter hoc sequitur
quin ad duriciē molliciē grauitatē et leuitatē et binōi q.
sunt etiā naturalis potētie vel impotētie nō sit p se mo-
tus cū iste sint qualitates tangibiles et nō ille sequant̄
etiā immediate qualitates primas et nō ille.

Sed dubitatur. quoni-

am aristoteles in ca. pcedēti nominat om̄es qualitates
ad quas est per se alteratio inter quas nominat so-
num: igit̄ ad sonū est p se alteratio. ¶ Itē aristo. in p-
dicamētis capitulo de qualitate ponit calorē et frigus
esse de pzia specie qualitatis: sicut determinatū est q. ad
qualitates prime speciei nō est p se alteratio: igit̄ ad ca-
liditatē et frigiditatē nō est p se alteratio. ¶ Ad primū
dicit q. pbs nō ibidē nominat om̄es qualitates fm̄ q. s. ē
per se alteratio: sed om̄es qualitates fm̄ quas inuicē cor-
pora accipiunt differūt que sunt qliates sensibiles in-
q̄tum sensibus passionē inferūt. In mutationē aut̄ sen-

tionē ad quā sequit̄ delectatio vel tristitia ex cōueni-
entia vel discōueniētia potētie ad obiectū. ¶ Ad secū-
dū respondet Burleus ibidē q. nō inueniunt eandē for-
mam esse de plurib⁹ speciebus qualitatis diuersis rō-
nibus: cū ille nō sint pprie species sed modi qualitātū.
Unde idē calor nūero ingit̄ perficit subiectū ē in pzi-
ma specie qualitatis: et ingit̄ est principii opatio-
nis realis est in secūda specie: et ingit̄ est principii opatio-
nis inuentionalis est in tertia specie. Modo aut̄ videt̄ q.
nō intelligit aristo. calorē neq. frigus esse formaliter in
prima specie qualitatis: qm̄ tunc eque bene esset per se
motus ad primā spēm sicut ad tertiā: sed intelligit calo-
rem aut frigus esse de prima specie qualitatis tñ caliter
ingit̄ est cā virtutū corpaliū q. sunt formaliter in spē illa.

Abitauit

Lex.
cō. 1.

aut̄ aliq. Itē ē secū-
dus tractat⁹ hui⁹ septi-
mi in quo pbs deter-
minat de comparatione
motū mobilū et mo-
toz postq. demonstrat
uit q. nō cōtingit pce-
dere in infinitū in mo-
uētib⁹ et motis loca-
liter sed q. est deuenire

ad primū motozē motū in loco. Et diuidit̄ in duo ca.
in quoz primū determinat de cōparatiōe motū inuicē.
in secūdo vō de cōparatiōe mobilū et motoz. ibi: (qm̄
aut̄ motus.) Primū ca. diuidit̄ in q̄tuor ptes in q̄m
prima pbs querit vtrū cuilibet motui quilibet mot⁹ sit
cōpabilis: arguēdo ad vtrāq. pte. In secūda soluens
ad q̄em ponit regulas de comparatione rezz inuicē. ibi:
(Sed quēq.) In tertia applicat regulas ad motū.
ibi: (Sic et circa motū.) In q̄ta spāliter determinat de
motu alterationis. s. pene quid habet attendi veloci-
tas illius. ibi: (De alteratione aut̄.) Quātū ad primā
partē aristoteles facit duo: nā primo arguit q. nō qui-
libet motus cuilibet motui est cōpabilis. In velocita-
te et tarditate. Secūdo arguit cōtrariū v3 q. quibet mo-
tus cuilibet motui est cōpabilis. ibi: (In circulo aut̄.)
Data igit̄ pte affirmatiua q̄ōis: aristo. inferit duo inco-
ueniētia quoz primū est: In motib⁹ eiusdē generis v3
si mor⁹ circularis ē cōpabilis motui recto fm̄ velocita-
tē et tarditatē. q. spaciū circulare ē cōpabile spacio re-
cto fm̄ eq̄litate maioritātē et minoritātē. q. istud sequat̄
pbat. nā motib⁹ equelo ab⁹ p̄rāseunt spacia eq̄lia. s.
hui⁹. Si igit̄ aliq. mor⁹ circularis ē equelo x motui re-
cto o3 p illos spacia eq̄lia p̄rāsi: sed p motū rectū p-
rāsit spaciū rectū et p motū circularē p̄rāsit spaciū cir-
culare: igit̄ spaciū rectū ē eq̄le spacio circulari et e3: q. d.
est impossibile. L. e. li. Dubitabit aut̄ aliq. vtrūq. virum
ois mot⁹ oī motui (cōpabilis sit aut nō: si igit̄ oīs cō-
pabilis ē) fm̄ velocitatē et tarditatē et eq̄litate velox est
q. ineq̄litate eq̄le mouet. i. eq̄le spaciū p̄rāsit (et cir-
cularis aliq. recto et maior et minor.

Notandū primo fm̄ cōmentato. cōmē. 2.
q. (hec ē secūda q̄ō ist⁹ tractat⁹.)
In pzia em̄ declarauit q. oē motū h3 motozē. In se-
cūda vero q. (oia mota in loco reducunt̄ ad primum
motū qd̄ mouet a motozē in ipso.) Tertia autem est
q. (om̄is motoz ē in finem cū eo qd̄ ab eo mouet̄ in lo-
co.) q̄ta vō ē ista: (Ultio oīs mor⁹ habeat p̄pōitiōē
cū oī motui.) Itē ergo 7. p̄bicoz pōt̄ dupl̄ diuidi.

Libri septimus.

vno modo in duos tractatus eo modo quo dictum est. alio modo in quatuor questiones iuxta diffinitionem commentatoris quatuor prima est: Utrum omne motum habeat motum distinctum a se. Secunda questio: Utrum in motibus et motis localiter sit deuenire ad primum motum quod mouet a principio inuoluntate. Tertia questio: Utrum in omni motu mouens et motum sint simul. Quarta questio: Utrum omnis motus sit compabilis cuilibet motui in velocitate et tarditate: aut secundum equalitatem vel inequalitatem. Præter tres quæ sunt determinate in primo tractatu. quarta vero determinat in secundo tractatu: cuius intellectus est iste: Utrum quibuscumque duobus motibus datis verum sit dicere quod unus illoque motui est altero velocior aut tardior aut equalior cum illo.

Notandum secundo secundum commentatorem eodem commentario quod Aristoteles intendit per coniunctionem suppositionum et mensurationem ita quod omnes motus possunt diuersari secundum magis et minus. Intendit ergo philosophus per comparisonem suppositionum et comensurationem ita quod equalia si supponant neutrum illoque excedit reliquum: ut patet de duabus lineis equalibus: que si supponantur non se excedant. Inequalia autem se excedunt si supponantur. Et hoc est causa secundum commentatorem quare non inueniuntur comparantur secundum equalitatem spatium rectum et circulare quia non possunt inuicem supponi stante rectitudine et circularitate: cum non sit possibile lineam rectam tangere circulum nisi in puncto. Et quibus sequitur quod philosophus per equalitatem non intelligit equalitatem continentie sed comensurationis: quia philosophus intendit illam equalitatem que est passio quantitatis continue. Passio autem quantitatis continue est equalitas comensurationis et non continencie secundum illud philosophi in predicationibus: Proportio est quantitas secundum eam equalitatem vel inequalitatem dici. In linea quidem recta est equalitas et non continencie sed comensurationis. Et propter hoc dicit Burleus quod nulla duo corpora possunt esse simpliciter equalia equalitatem comensurationis quia equalia simpliciter equalitate comensurationis sunt illa quorum unum supponitur alteri et neutrum ex aliqua parte excedit reliquum quod esse non potest nisi talia sint in eodem loco vel situ: quia corpora non possunt esse simul in eodem loco vel situ: ideo duo corpora non possunt esse simpliciter equalia equalitate comensurationis: bene autem due linee vel due superficies quia duo talia possunt esse in eodem loco vel situ. Sed mihi videtur quod duo corpora possunt esse simpliciter equalia equalitate comensurationis: quoniam corpus habet tres dimensiones quarum quilibet mensuratur per lineam rectam: sed due linee recte possunt esse simpliciter equalitatem comensurationis: igitur et duo corpora: neque oportet si duo corpora sunt simpliciter equalia quod unus alteri supponatur sed sufficit quod linee comensurantes magnitudinem corporis possint quantum est ex se inuicem supponi que non se in aliqua parte excederent si inuicem supponerentur.

Dubitarum probatio quod linea circularis aut curua sit copabilis lineæ recte secundum equalitatem vel inequalitatem: quoniam dicitur commentum quod arcus est longior chorda et quod circulus est maior suo diametro tripla sexquialtera. Item si ad equalitatem vel inequalitatem requiritur quod unus possit alteri supponi secundum totum vel secundum partem: sequitur quod non datur quadratum equalitatem circulo contra doctrinam mathematicorum: consequenter quod non datur equalitatem circulo contra doctrinam mathematicorum.

etiam mathematicorum. et patet quod non dantur duo circuli inæquales: quia quadratum et circulus non possunt inuicem supponi neque circulus maior et minor secundum totum: nec secundum partem. Ad primum dicitur quod linea habet duplicem passionem unam inseparabilem que est rectitudo vel curuitas. a prima passione fluit equalitas et inequalitas potentialis: a secunda autem equalitas et inequalitas actualis semper intelligendo posito termino: quia relatio non fluit a subiecto vel fundamento nisi posito termino. Due ergo linee recte vel circulares aut curue se respiciunt vtraque equalitate vel inequalitate. Si autem lineæ una est recta et alia curua non se respiciunt nisi secundum primam equalitatem vel inequalitatem secundum quam non oportet quod tales lineæ nec alique eiusdem rationis cum illis possunt inuicem supponi stante rectitudine et circularitate: sed sufficit quod si ambe essent conformis dispositionibus quo ad rectitudinem curuitatem aut figuram possunt inuicem supponi vel alie eiusdem rationis. Posita autem equalitate vel inequalitate actuali necesse est quod ille sub illis dispositionibus vel alie eiusdem rationis possunt inuicem supponi. et quia non est possibile lineam rectam supponi lineæ curue equalitate actuali: de qua loquitur philosophus cum dicit lineam rectam non esse equalitatem lineæ circulari. et consequenter non esse maiorem vel minorem illa scilicet maiore et minore ut in actu: quia loquendo de maiore et minore in potentia que sunt relationes consequentes primam passionem lineæ. sic non inueniuntur lineæ rectam esse maiorem aut minorem esse circularē. ad quod sensum concedit philosophi et geometre quod arcus est longior chorda: et quod circulus est maior suo diametro. Ad secundum dicitur burleus quod quadratum non est equalitatem circulo equalitate comensurationis sed unam equalitatem continentie. Et consequenter diceret quod nullus circulus est altero maior maiore equalitate comensurationis sed bene continentie. Istud posset esse dubium quoniam archimedes et alij geometre non ite dunt demonstrare quadraturam circuli unam secundum continentiam sed magis secundum comensurationem eo modo quo aristoteles secundo de anima docet demonstrare equalitatem quadranguli de quadrato per mediā rei inuentionem eo quod tanta extensio et tanta quantitas inuenit in uno sicut in alio. Dicendum igitur quod aliquod quadratum est equalitatem circulo equalitate comensurationis: non quidem in actu sed in potentia ad hunc intellectum quod si linea quadrata et linea circularis sentiantur inuicem supponi aut alie conformis dispositionis et rationis absque aliquo excessu quantitatis unus supra aliam. et sicut aliqui duo circuli sunt equalitatem equalitate actuali: unus est altero maior maiore equalitate actuali. neque oportet quod possint inuicem supponi sed sufficit quod alie eiusdem rationis: due igitur linee circulares sunt equalitatem vtraque equalitate scilicet potentiali et actuali. ratione equalitatis actualis possunt inuicem supponi stante figura circulari. ratione vero equalitatis potentialis possunt inuicem supponi si reducuntur ad rectitudinem. cognoscitur tamen equalitas vel inequalitas circuloz ex equalitate et inequalitate diametrorum licet non generaliter qualitas est proportio diametrorum: talis est proportio circuloz. (Amplius alteratio.) Et secundum inconueniens est quod qualitas passibilis est equalis lineali spacio quod quidem inducit in motibus diuersorum generum. Si enim alteratio et motus localis inuicem comparantur in velocitate et tarditate sic quod aliquis motus alterationis est equalior cum motu locali. et motibus equali velocibus acquiruntur

Phisicorum

nur equalis in eodē tempe. Cum igitur per motū altera-
tionis acquiratur equalitas passibilis et per motū lo-
calem spaciū lineale sequitur equalitatem passibilem
equalē esse spacio lineali: quod est impossibile cū p-
prium sit quantitati fm eam equalē vel inequale dici:
et propriū est qualitati fm eam simile vel dissimile dici
vt est declaratū in predicamētis. Ideo due qualitates
sunt equales vel inequales et due qualitates sunt simi-
les vel dissimiles, nō aut quātitas est similis vel dissim-
ilis qualitati neqz dissimilis est equalis vel inequa-
lis quātitati. I. e. li. Amplius alteratio et loci mutatio q̄
dam equalis idest equeuelox (dicitur cum equali tēpo-
re aliud quidē alteretur aliud vero ducatur) scz per acq̄-
sita equalia. (Erit ergo passio) idest qualitas (equali-
tas longitudini) idest linee. (sed impossibile) est sic.

Dubitatur quia pbs dicit in predica-
mentis q̄ quanta fuerit su-
perficie tantā albedinē eius esse dices. igit albedo est
equalis superficiē: et cōsequenter qualitas est equalis
longitudini. Respōdetur cōmuniter q̄ aristoteles hic
procedit disputatiue et inquit inueniēdo nō oportet di-
scriminē suū autenticū esse in hac parte: quia nō loquit̄
hic nisi inquitēdo et nō veritatē determinādo. Sz bur-
leus dicit duplicē equalitatē esse. scilicet quantitatū et qua-
litative. Equalitas quātitatiua est equalitas extensi-
onis. Equalitas qualitatiua est equalitas intensiōis
scilicet in gradu forme. Unde caliditas vniformiter ex-
tensa in aliquo subiecto est equalis qualitatiue cū cali-
ditate extensa per medietatē illius subiecti et nō quanti-
tatiue cum sit dupla ad illam. loquitur ergo pbs in
quit burleus de equalitate qualitatiua et nō quantita-
tiua cum dicit qualitatē nō esse equalē longitudini: ta-
men longitudo proprie non sit intensibilis neqz remis-
sibilis. Prima responsio nō est tenenda: quia licet
philosophus pcedat disputatiue tamē istud dictū est
autenticū: non ex determinatione aliqua facta in hac
prima parte huius capituli: sed ex determinatione faci-
enda in secunda et tertia parte huius capituli. Secun-
da responsio est dubia: quia philosophus loquit̄ hic de
equalitate proprie dicta et nō de equalitate improprie
dicta. Constat autem equalitatē quātitatiuā esse equa-
litate proprie dictā et nō equalitatē qualitatiuā: cum
dicat philosophus in predicamētis q̄ propriū est quā-
titati fm eam equalē vel inequale dici. Proprie igitur
reperitur equalitas in quātitate et nō in qualitate: sicut p-
prie reperitur similitudo in quātitate et nō in qualitate.
neqz due alterationes dicuntur equales ratione quali-
tatiue intensiōis vt ipse dicit terminatū illas. sed ra-
tione equalitatis tempis q̄ vere et per se dicit quantita-
tas fm aristo. i. p̄dicamētis. et i hoc differēt duo motus
locales a duabus alterationibz: qz duo motus loca-
les sunt equales vel inequales ratione subiecto ma-
gnitudinis et tempore: sed due alterationes proprie lo-
quēdo nō dicuntur equales vel inequales nisi rōne tē-
poris et subiecto. Dicendū igit q̄ nō inueniētur q̄li-
tate esse equalē quātitati aut lōgitudini nō per se sed p
accidēs: et quia sermo aristotelis est per se et nō p acci-
dens: qz de his que sunt p accidēs nō est sciētia: vt ha-
betur. i. poste. iō aristo. intendit hanc esse impossibile:
qualitas est p se equalis quātitati vel lōgitudini: q̄ tū
sequit̄ ex rōne cōcedente alterationē esse equeuelocem
motui locali: qm motibus equeuelocibz acquiruntur
termini per se equales: sed alteratiōe p se acq̄rit quali-
tas et motui locali p se acq̄rit quātitas localis seu lon-

gitudō linealis: igit qualitas est per se equalis quātita-
ti vel longitudini. Et q̄ illa ppositio sit impossibilis
arguit̄: qz data illa sequuntur quattuor impossibilia
quoz primū est q̄ qualitas est per se diuisibilis et per
se habet partē extra partē: quia omne quod est p se egle
alicui est per se quantū: cū equalitas sit p̄pria passio
quātitati fm p̄m in p̄dicamētis: omne quod est per
se quantū loquēdo de quātitate cōtinua est per se indi-
uisibile et habet per se partē extra partē: si igit qualitas
est per se equalis alicui habet intentum impossibile.
Secundū impossibile q̄ superficies aut corpus potest
esse simpliciter equalē linee: quia omne quod est per se
equalē alicui potest esse illi simpliciter equalē: sed per se
qualitas est per se equalis linee: igitur potest p se acq̄sita
motui sit necessario superficialis aut corporalis sed su-
perficie aut corpus habere equalitatē simpliciter cū li-
nea. Tertiū impossibile est q̄ p̄ quātitatiua est equa-
lis suo toti: ponēdo q̄ per motū localem acquirat spaciū
pedalis quātitati: et q̄ per alterationē equeuelo-
cē acq̄rat caliditatem tū i medietate illi spaciū et sequit̄
spaciū pedale et qualitatē acq̄sita esse equalia. sed qua-
litas acq̄sita est egle medietate spaciū pedat: qm ac-
cidēs adeq̄tur suo subiecto vt iā allegatiū est: igit medi-
etas toti spaciū pedalis est egle illi spacio qd erat p
bandū: et patet p̄na: qz quēcūqz sunt equalia vni tertio
sunt egle inter se. Quartū impossibile est q̄ q̄litas est
de p̄dicamēto quātitati: qm si q̄litas est per se egle ali-
cui cū hoc nō videat nisi p̄ptas secundū modū sed q̄
eqlitas est p̄pria passio q̄litas: sed etiā eqlitas est p-
p̄ria passio quātitati: p̄tūneqz eludē p̄dicamētū sunt
q̄litas et quātitas p̄tūneqz: qz nulla passio p̄dica-
mentalis inest vni uoce duobz nisi ambo illa sint eiusdē
p̄dicamētis: si vni illo z est in aliquo p̄dicamēto vt in
ductiue liquet. (Sergo cū.) Ex p̄dictis pbs inserti
ptē negatiua qdōnis v3 q̄ nō omis motus cūlibet mo-
tui compabilis est in velocitate et tarditate: qz motus re-
ctus nō est cōpabilis motui circulari in velocitate et tar-
ditate neqz motus alterationis motui locali: qm si tales
motus sunt inuicē cōpabiles in velocitate et tarditate: igit
tur possunt esse equeueloces. quo cōcesso arguat̄ sic: Mo-
tibus equeuelocibz acq̄runt eqlia in eodē tpe p diffinitōez
equeuelocis assignatā. 6. huius. sed linea recta nō est egle
linee circulari: nec q̄litas est egle linee vt pbatū ē: igit
motus rectus nō est equeuelox motui circulari: neqz motus al-
teratiōis motui locali. Et sicut pbat tales motus non
posse esse equeueloces: ita pbari pōt nullū eoz posse ēē
altero velociorē aut tardiorē: qz motibus inequelocibz
acq̄runt eqlia in eodē tpe: sed linea recta nō est ineq̄lis
linee circulari: neqz q̄litas est ineq̄lis linee: igit motus re-
ctus nō est velocior neqz tardior motui circulari. et p̄nt
neqz motus alteratiōis est velocior aut tardior motui lo-
cali. tenet p̄na cū maior ex diffinitōe in equeuelocis da-
ta. 6. huius. minor vero ē euidēs: qz linea recta nō est egle
linee circulari: neqz alteratiō motui locali: igitur nō
malo neqz mino: p̄tūneqz: qz inter quēcūqz inueniuntur
maior et minor inter illa inueniē eqlia. I. e. li. Si ergo cum i
eqli tpe egle moueat̄. i. p̄tūneqz (tūc eqlis velox ē) mo-
tus (eqlis aut nō est passio ois lōgitudini quare non
erit alteratiō loci mutatiōi eqlis et minor quare non
ois) motus cūlibet motui ē cōpabilis.

Notandū qz isti motus nō sunt inuicē cō-
pabiles in velocitate et tarditate tū sūt inuicē in cōpabilis i magnitudine et puitate

Tex.
60.21

Tex.
60.21

Tex.
60.21

Libri septimus.

nō per se sed p accidēs et hoc ratōne subiectozum: aut spacioꝝ aut tempoꝝ. Duo enim motus quicūqꝫ sunt illi dicūt eque magni si sunt in subiectis eque magnis aut si fiant per spacia eque magna aut si fiant in temporibus eque magnis: aut si fiant in temporibus eque magnis: et vnus motus est altero maior si est in subiecto maiori vel in tempe maiori: aut si fiat per spaciū maius. (In circulo autē.) ¶ Ad partem affirmatiuā qōtis arguit phs sic: Motus rectus est cōpabilis motui circulari i velocitate et tarditate: igit per oēs motus sic sunt inuicem compabiles. patet pñā: et antecēdēs declarat. Velocitas dicit de motu recto et circulari sicut de duobus rectis contrarijs: sed duo recti cōtrarij compant inuicē in velocitate et tarditate: igit rē maior tenet qz sic motus recti cōtrarij dicunt veloces ita motus rectus et circularis. minor vero est euidentis qm signatis duobus motibus rectis cōtrarijs quoꝝ vnus est sursum et alter deorsum statim conceditur vnū altero esse velociorem aut tardiorē. Motus em̄ terre deorsum est velocior motu terre sursum: cū pñmus sit naturalis et secundus violentus. immo etiā est velocior motu ignis sursum ceteris partibus licet vterqꝫ sit naturalis: quia grauitas potentior est ad diuidendū medium q̄ leuitas. I. li. In circulo autem et in recto quō cōtingit q̄ in his nō fiat compatio (inconueniens em̄ est nisi sit in circulo) compatio respectu recto quia videmus (Similiter aliquid moueri et hoc in recto) sicut in circulo. (Sed mox necesse est aut velocius aut tardius) esse in motu recto et circulari (sicut si hoc deorsum hoc aut sursum) feratur motu pñario. ¶ Ad hanc obiectionem posset aliquis rñdere pcedēdo q̄ motus rectus et circularis sunt inuicē compabiles p̄m velocitatē et tarditatem in plus et in minus nō aut in equali oī. q̄ motus rectus est velocior aut tardior circulari et eōtra. nō autē eque uelox sicut linea recta est maior aut minor linea circulari et eōtra: non autem equalis.

Contra hanc rēpōsionē arguit phs q̄ si datur velocus et tardius q̄ datur eque uelox: et si datur maius et minus q̄ datur equale ponēdo q̄ aliqd mobile in a tempe pertrāseat b lineā circularē et vnū aliud pertrāseat in eodē tempe e lineā rectā et arguit sic: Motus b erit velocior motu c p̄ rñsonem: igit in equali tempe plus pertrāseat de spacio b q̄ de spacio c et tamē in minori per diffinitionē velocius datā sexto huius. sed p̄tinue pertrāseat linea circularis et linea recta: igitur aliqua linea circularis ē equalis recte. Semp em̄ a longior licet b zeulo rē abscondere amputato: ergo excessus remanet equalitas. I. li. ¶ Similius nihil differt in ratione si aliquis dicat necessariū esse velocior aut tardius moueri: erit autē maior et minor circularis recto per illā rñsonē (quare et qualis. Si erit in a tempe ip̄m b) spaciū circularē aliqd mobile (pertrāsit aliud aut ip̄m c maius erit b ip̄o c: sic em̄ velocius esse dicitur est). I. in sexto huius (ergo si in minori) tempe pertrānsibit (equale velocius) motum (quare erit aliqua pars ip̄ius a) tempis (in quo ip̄ius b circuli pertrānsibit) mobile velocius (et tamē) idest sicut (in toto a ip̄m c) spaciū rectum.

Notandum ex hoc loco accipi q̄ vbi cūqꝫ est dare maius et minus ibi est dare equale. nam si duoꝝ vnū sit mai⁹ et auferatur a mai⁹ p̄ccise excessus residua sūt equalia: vt patet tam in quāritate cōtinua q̄ discreta. Quia

em̄ tripedale est mai⁹ bipedali cūqꝫ excessus est tātū pedale: si auferatur pedale que remanēt sunt equalia. Et quia ternarius excedit binariū tñ in vnitatē: si a ternario transferatur vnitās binarij remanentes sunt equales. ¶ Sed contra. Aliquis angulus rectilineus. I. rectus vel obtusus est maior angulo portōnis qui sit ex circūferentia circuli et diametro. et aliquis angulus rectilineus est minor illo. I. acutus: quia angulus semicirculi omniū acutoꝝ est amplissimus et tamē nō datur angulus rectilineus equalis angulo portōnis: vt patet inductiue: cum omnis angulus rectilineus sit rectus obtusus vel acutus igitur rē. Secundo contingit dare quadratū mai⁹ circulo et quadratū minus circulo vt patet de duobus quadratis quoꝝ vnū est intra circulum et reliquū extra et tamen non cōtingit dare quadratū equale circulo quia nō potest supponi quadratum circulo neqꝫ eōtra p̄m totum nec p̄m partē cum inter illa nō possit esse contractus nisi in puncto igitur rē. ¶ Ad pñmū rēpōndet Egidius q̄ hoc p̄positū circa qdūqꝫ reptur mai⁹ et minus circa idē reptur equalē: nō est vera nisi in his que sunt eiusdē rationis: et que sunt p̄p̄ia compabilia: et in quibus p̄p̄ie inueniuntur mai⁹ et minoritas. Constat autē q̄ angulus portōnis et angulus rectilineus nō sunt p̄p̄ie compabiles in mai⁹ et minoritate cum sint diuersarum rationū: ideo nō mirū si inter illas nō inueniuntur equalitas. ¶ Et licet istud sit bene dictū potest tamen largius rēpōndet q̄ nō oportet illud tertium ad qd duo compantur in mai⁹ et minoritate esse eiusdē ratōnis cū illis duobus sed sufficit q̄ illa duo sint eiusdē rationis quia nō sequitur: cōtingit dare elementum mai⁹ elementū aeris: et p̄tingit dare minus igitur p̄tingit dare equale: et hoc ideo quia elementū mai⁹ aeris et elementū minus sunt diuersarū rationū: tamē bene sequitur: p̄tingit dare ignē mai⁹ aeris et cōtinuit dare ignē minorē aeris: igitur p̄tingit dare ignē equalem aeri. ita in p̄posito nō oportet q̄ datur angulus rectilineus equalis angulo portōnis si datur angulus rectilineus maior et minor: et hoc ideo quia angulus rectilineus maior angulo portōnis: et angulus rectilineus minor nō sunt eiusdē rationis cum differant specie angulus rectus acutus et obtusus vbi tamen essent duo anguli rectilinei eiusdē rationis quorum vnus esset maior angulo portōnis et alter minor necessario cōtingeret dare angulum rectilineū equalem triangulo portōnis. Ad secundum dicit Burleus q̄ non datur quadratum nec mai⁹ nec minus nec equale circulo p̄m cōmensurationem sed tantum p̄m continentiam: quia possibile est duo esse vasa tantumdem continentia p̄ccise quoꝝ vnū esset figure quadrata et reliquū figure circularis p̄m superficiem concauam. Ista rēpōsio apparet: sed videtur impli care: quia si a quadratum tantū continet sicut b circulare: igitur contenta sunt equalia equalitate continētie aliter procederetur in infinitum: igitur sunt equalia equalitate cōmensurationis: tunc sic illa contenta sunt equalia equalitate cōmensurationis: sed illoꝝ cōtentozum vnū est quadratum et alterum circulare: igitur quadratum est equale circulo equalitate cōmensurationis. Item mensurare est motus p̄dicamētū quātitatē: vt colligitur a pho. x. metaph. et oīa quanta sūt equalia vel inequalia p̄m p̄m in p̄dicamē. igit oīa q̄nta sunt equalia vel inequalia p̄m cōmensurationē. sed q̄ dratū et circulus vel circulare sunt quanta: igitur sunt

Philosophicorum

equalia vel inaequalia secundum commensurationem. Item quilibet linea pedalis quantitatis est equalis cuilibet lineae pedalis quantitatis secundum commensurationem: sed aliqua linea recta est pedalis quantitatis et aliqua quadrata est pedalis quantitatis et aliqua circularis est pedalis quantitatis: igitur omnes istae lineae sunt equales secundum commensurationem. Et ita debet concedi quod quadratum est equale circulo: non solum equalitate continetur sed etiam commensurationis. tamen ubique est equalitas commensurationis est equalitas continetur vel econtra: ut patuit in primo huius. (At vero si.) Probato quod motus rectus et circularis non sunt compabiles in velocitate et tarditate et ita sunt compabiles consequenter probatur manifestat quae ista pars negatiua videlicet quod non sunt compabiles in velocitate et tarditate aliter linea recta esset equalis circulo: ut probatum est. neque sequitur velocitas dicitur de motu recto et circulari sicut de duobus motibus rectis contrariis: sed duo motus recti contrarii sunt inuicem compabiles in velocitate et tarditate: igitur motus rectus et circularis sunt etiam compabiles: quoniam lineae descriptae per duos motus rectos contrarios sunt eiusdem rationis et sunt inuicem equales vel inaequales in actu. non autem lineae descriptae per motus rectum et circulari motum. ubi tamen velocitas vniuoce dicitur de omnibus motibus nominatis argumentum esset bonum: sed equiuoce dicitur ut videbitur in lectione sequente. I. e. li. At vero si sunt compabiles. scilicet motus rectus et circularis (accidit illud quod est (modo dictum) videlicet (equale esse rectum circulo.)

Tex.
co. 24.

Contra predicta arguitur omnes motus esse inuicem compabiles in velocitate et tarditate quia omnibus motibus correspondet eadem definitio motus ut patuit tertio huius. et omnibus velocitatibus et tarditatibus correspondet eadem definitio velocitatis vel tarditatis: ut colligitur a philosopho sexto huius. igitur recte. Secundo: Motus velocitatis insequitur proportionem: sed quilibet proportio cuilibet proportioni est comparabilis: igitur quilibet motus cuilibet motui est comparabilis in velocitate: tenet consequentia cum maiori per aristotelem in hoc septimo: et minor est clara ex eo quia omnis proportio fundatur in numero: ut colligitur a philosopho secundo et tertio huius. Constat autem quilibet numerus cuilibet numero esse comparabilem. Ponatur igitur quod a moueatur motu recto a proportionem dupla: et b motu circulari etiam a proportionem dupla: et c motu alterationis a proportionem quadrupla. Iste casus admissio. videtur quod motus a et b sunt equales quia eorum quilibet sit a proportionem dupla et quilibet proportio dupla est equalis cuilibet alteri. proportioni duple. Motus autem c sit a proportionem quadrupla: et quoniam proportio quadrupla est dupla cuilibet proportioni duple: ideo motus c est in duplo velocior motu b. Ad primum negatur consequentia quia definitio motus non est vniuoce: ut testatur commentator tertio huius. neque definitio velocitatis est vniuoce sed equiuoca ut colligitur a philosopho in parte sequenti. ideo non oportet omnes motus esse compabiles in velocitate sicut non compantur omnes termini motuum in equalitate. Ad secundum negatur consequentia sed solum sequitur quod omnis motus cuilibet motui est comparabilis in proportionem ita quod motus a et b sunt comparabiles in proportionem equali: et motus b et c sunt comparabiles in proportionem inaequali. Equali enim proportionem mouentur a et b sed non equali velocitate et in duplo velocius

locus proportionabiliter mouetur quod b: non tamen in duplo velocius: quoniam proportio velocitatis est dupla ad proportionem velocitatis b: non tamen velocitas c est dupla ad velocitatem b et c.

Tex.
co. 24.

Quaecumque

non equiuoca. Ista est secunda pars huius capituli in qua aristoteles soluit questionem: tradens quatuor regulas de compositione rerum adinuicem quarum prima est ista: Ad hoc quod sint aliqua compabilia requiritur quod illa non sint equiuoca. Secunda regula: Ad hoc quod sint aliqua compabilia requiritur quod habeant idem subiectum primum. ibi: (Quoniam propter quid.) Tertia regula. Ad hoc quod aliqua sint compabilia requiritur quod habeant eandem naturam. ibi: (Aut manifestum est.) Quarta regula. Ad hoc quod aliqua sint compabilia requiritur quod sint eiusdem speciei spississime. ibi: (Sic ergo non solum.) Prima igitur regula est ista: Ad hoc quod aliquid sint compabilia requiritur quod non sint equiuoca id est de illis non dicatur nomen equiuocum in quo sit compositio. Ista regula exemplariter declaratur: quoniam si de aliquo dicitur non me equiuocum illa non compant in illo: sed bene si de illis dicitur nomen vniuoce. ubi gra. Acutus equiuoce dicitur de stilo vino et corda. s. quo ad sonum et non compant in illo igitur recte. prima pars antecedentis patet: quoniam quilibet illorum trium est acutus sed non eadem ratione et diffinitione: quod si quis propter quod stili est acutus: respondet quod fortiter penetrat tactum. et si quis propter quod vinum est acutum: respondet quod fortiter penetrat gustum. si vero queris propter quod chorda cytharae est acuta: respondet quod fortiter penetrat auditum. et non accipit hic penetrare ut dicitur acutus sed potentia vel aptitudine. ecce quod primum assignat diuersa ratio ad quodam propter quod querit de acuto. ideo acutus secundum idem nomen equiuoce dicitur de stilo vino et chorda. propterea non compant in acuto: quod non bene dicitur stilius est acutior vino. neque quod vinum sit minus acutum quam chorda. Secunda pars antecedentis declaratur. nam quod acutus vniuoce dicitur de duobus stilis seu de duplici vino vel chorda: ideo secundum illud inuicem compant duo stili et duo vina seu due chordae: quod bene dicitur hic stilius est acutior illo stilo: et hoc vinum est magis acutum quam illud: et hec chorda est magis vel minus acuta illa chorda. nam vltima chorda cytharae est acutior penultima. Quod autem acutus vniuoce dicitur de duobus stilis manifestum est quod si respondet secundum eandem rationem. quod fortiter penetrat tactum. Et ita dicatur de alijs suo modo. Ideo enim vnum stilius est altero acutior quod fortiter penetrat tactum. et vnum vinum alio minus acutum quod minime penetrat gustum. et vna chorda eque acuta cum alia quod equaliter penetrat auditum. I. e. li. Sed quaecumque non equiuoca omnia compabilia sunt puta quae incompabile est alterum istorum cum altero vbi stilius et vinum et chorda (vtrum acutus stilius aut vinum aut vltima chorda cytharae sit quod alterum istorum quod est equiuoca sunt non compant inuicem sed vltima ei quod est iuxta vltima compabilis est quoniam idem accidit acutus in vtriusque. eadem est ratio acuti in vtriusque dicitur chorda.

Tex.
co. 24.

Notandum

quod sicut equiuoce dicitur acutus de magnitudine sapore et sono quod aliter dicitur corpus acutus et aliter sapor et aliter sonus ita equiuoce recipit oppositum. nam acutum in corpibus opponit obusio acuti: in saporibus oppo-

Libri septimus.

ntur dulci. acutus autem in sonis opponitur graui.
Sed dubitatur quoniam stilus ita for-
 titur penetrat ta-
 ctum sicut vinū gustū et vinū fortius penetrat gustū quā
 sonus audiū. igitur stilus est ita acutus sicut vinū et vi-
 num est acutius sono: patet consequentia a diffinitione
 ad diffinitū: antecedens autem patet ex cōmuni mō loquē-
 di. Respondet negādo antecedens quoniam sicut acutus di-
 uersimode reperitur in stilo vino et sono: ita et penetratō
 equiuoce inuenitur in tactu gustu et auditu. et licet illa et ita
 nō sint cōparabilia in acuto simpliciter tamen sunt com-
 parabilia in pportione et in pportioneabilitate respiciēte
 acutus: quia bene dicitur stilus est pportioneabiliter acu-
 tior sono id est pportio acutiei stili ad stilū est maior
 pportione acutiei soni ad sonū. bene etiam dicitur sicut
 stilus est acutior stilo ita sonus est acutior sono: ita quod
 equiuoca nō comparantur in noīe equiuoco sed bene in
 pportione que vniuoce dicitur de equiuocis et in pro-
 portionabilitate quod est stilūdo pportionū. at ut tradit
 Euclides. r. geo. Linea enim non cōparatur numero in
 magnitudine s3 pportionē ut pportioabilitatē q2 nō
 bene dicitur linea esse maiorē aut minorē numero aut
 illi equalem vel inaequalem: sed bene quod vnus numerus
 est altero maior vel minor: sicut vna linea ē altera ma-
 ior et minor et q2 linea ē pportioabilis maior numero ad
 hunc intellectū quod pposito lineā ad lineā est maior p-
 portione numeri ad numerū. (Ergo nō idem.) Ex ista
 regula r sua declaratio aristoteles infert motū ad
 questionē dī. quod nō quilibet motus cūlibet motui com-
 parabilis est in velocitate et tarditate quia nō motus re-
 ctus motui circulari neque motus alterationis in motu lo-
 cali ex eo quia velocitas dicitur de illis equiuoce s3
 diuersas rationes. Si enim queritur propter quid motus
 rectus est velocior: Respondetur quia in medio tempe de-
 scribit magnā lineā rectā. et ppter quid motus circularis
 est velocior: Respondet quia in modico tempe descri-
 bit magnā lineā circularē. Si autem queritur propter
 quid motus alterationis est velocior: Respondetur quia in
 modico tpe iducit magnitudinē latitudinē altitudinis idē
 ptingit de tarditate quod dicitur de omnibus istis motib⁹
 equiuoce s3 diuersas rationes. Ideo enim motus rectus
 est tardus quia in magno tempe describit parua lineā
 am rectam. Et motus circularis est tardus quia in ma-
 gno tempe describit parua lineā circularē. Motus au-
 tem alterationis ideo dicitur tardus quia in magno tē-
 pore inducit parua latitudinē qualitatis. I. e. li. Ergo
 nō idem velocior hic et ibi id est nō sumatur eadē ratio
 velocitatis in motu recto et in motu circulari. (multo
 autem adhuc minus in alteratione et loci mutatione.)
Notandum s3 ppter quod minus sunt
 comparabiles in velocitate et tarditate alteratio et motus localis quā motus rectus
 et circularis: quoniam minorē equalitatē vel inaequalita-
 tem habet lineā et qualitas que acquiruntur per altera-
 tionem et motum localem quā lineā rectā et circularis que
 acquiruntur per motū rectum et circularē: cum inter li-
 neam et qualitatem nō potest inueniri nisi equalitas vel
 inaequalitas per accidens: sed inter lineā rectam et circu-
 larem potest inueniri equalitas vel inaequalitas per se
 quoniam lineā recta potest fieri circularis: et cōtra. quod
 etiā ad equalitatē vel inaequalitatem potest fieri. Linea
 recta est equalis vel inaequalis circulari nō per accidens
 sed per se sicut nō per accidens sed per se competit cūli-
 bet illarum lōgūdo a qua fluit per se equalitas et in-

equalitas potentialis ut dictum est supra.
Dubitatur circa illud quod dicitur philo-
 sophus in regula videlicet quod
 omnia nō equiuoca sunt comparabilia ad veram com-
 parationem ponat quattuor scilicet quod sunt nō equiuo-
 ca: quod habeant idem subiectū primū. et sunt eiusdē regu-
 le: et eiusdē speciei specialissime. Nō ergo sufficit ali-
 qua nō esse equiuoca ad hoc quod sint comparabilia. Res-
 pōndetur quod eoz que predicantur de multis quedam
 sunt equiuoca tantū: quia dicuntur de illis tantum s3 in
 idem nomen: ut canis. quedam sunt vniuoca et partim
 equiuoca: magis tamen vniuoca quā equiuoca quia sunt
 propinqua vniuoco puro: et remota ab equiuoco pu-
 ro et generali. Dicitur propterea Porphyrius genus predi-
 cari vniuoces nō dicitur per predicari equiuoce. Quod
 autem sunt vniuoca et equiuoca magis tamen equiuo-
 ca quā vniuoca: ut transcendentia et alia que habet dis-
 finitōes analogas: quia sunt propinqua puro equiuo-
 co et remota ab vniuoco puro. Dico igitur quod h3 illa quat-
 tuor requirant ad hoc quod sint aliqua vere et ppter cō-
 parabilia in illa se cōsequunt accipiendo equiuoca ut ac-
 cipit hic philosophus. p oib⁹ his quod insunt vere et ppter similitudinem
 uocata. Inuenitur ergo philosophus quod quicquid nō sit equiuoca. i.
 quicquid sit verissime vniuoca sunt ppter cōparabilia quoniam
 talia nō sunt equiuoca: et habent idē subiectū primū et di-
 cunt eadē nām et sunt eiusdē speciei specialissime. (Aut primū
 quod.) Cōtra regulā arguit philosophus sic: Aliquis nō equiuoca
 quoniam nō sunt cōparabilia: igitur nō oīa nō equiuoca sunt cōpa-
 rabilia: antecedens arguitur quoniam multū et duplū sunt nō equo-
 ca cū cūlibet illorū cōrūdeat vna diffō: et nō dicitur
 cōparatiue de aere et de aqua quod aer nō est magis multus
 quā aqua neque magis duplus quā aqua neque eadē econtra: ut
 arguat sic: Multū dicitur de aere et de aqua vniuoce: quia
 s3 in eandē rem repertū in eis et tamen nō comparantur in
 multo cum nullū illorū sit magis multū quā reliquū. et
 si dicitur quod multū est equiuocū ad aquā et aerē neque h3 ean-
 dē rōnē in eis fiat instantia de duplo quod dicitur de illis
 s3 in eadē rōnē que ē pportio duorū ad vnu et in nō
 cōparantur in duplo cū nullū illorū sit magis vel min⁹ du-
 plū quā reliquū. I. e. li. Aut pro sed (primū quod hoc nō
 verū ē) s3 in quod appetit v3 quod si nō sint equiuoca) quod illa sint
 cōparabilia. multū enim idē significat in aqua et in aere et nō
 sunt cōparabilia aqua et aer in multo. (Si autem nō signifi-
 cat idē multū in aqua et in aere (duplū quod idē) signifi-
 cat in illis (duo enim ad vnu) est diffō dupli (et nō com-
 parabilia sunt.) Ad istā obiectionem rōndet philosophus dī. quod
 multū et duplū sunt equiuoca. nec seque illa dicuntur de aqua et
 aere s3 in eadē diffinitio nō igitur sunt vniuoca ad illa: quia il-
 la diffinitio etiā ē equiuoca cū nō dicat de aqua s3 in eandē
 rōnē vniuoca s3 in vniuoco. verbi gratia: Diffō multū ē illud
 quod cōtinet in. i. quod h3 tāta qntitatē. et diffō dupli ē
 quod ptingit tantū idē et egle quod vna pars est equiuoca. s.
 in cū diuersis ratiōib⁹ inueniatur in aqua et aere. Inue-
 nitur enim in aqua ut dicit multitudinē mediā cū pauca extē-
 sione et in aere ut dicit multitudinē extēnsionis cū pau-
 ca mē. et si daf alia diffō dupli quod ē pportio duorū ad
 vnu itēz hec diffō ē equiuoca quia h3 duas ptes equiuocas
 v3 vnu et duo: cū quodlibet illorū inueniatur in aqua et in aere
 diuersis ratiōib⁹. vnu ei inueniatur in aqua et equaliter. x. aeris: et in ae-
 re inueniatur et equaliter. x. ignis dicitur philosophus. de gene. quod ex
 vno pugillo aqua generantur decē pugilli ignis. Cōsistit igitur de
 duob⁹ quod duo inueniuntur equiuoce in aqua et in aere. ppter
 eadē rōnē ppter quā vnu equiuoce reperitur in illis. Duo enim

Philosophorum

Ter.
cō. 26.

inueniunt in aqua ut equiuocent. xx. aeris et inueniunt in aere ut equiuocent. xx. ignis: cum ex duobus pugillis aque fiant. xx. pugilli aeris. et ex duobus pugillis aeris fiant. xx. pugilli ignis. multum ergo et duplum et diffinitiones istorum sunt equiuoca ad aquam et aerem quia non dicunt de eis secundum eandem rationem uniuocam sed unum secundum vocem. l. e. li. Aut pro sed et in his eadem ratio est id est diffinitio multi et dupli (et namque multum equiuocum est sed quozunda) sed multi et dupli (etiam rationes) id est diffinitiones (etiam equiuocae sunt ut qui dicat aliquis quod multum est tantum id est multum est quod habet tantam quantitatem (et adhuc dupli) est quod continet (tantum de et equal) quod dicitur istorum est (equiuocum) et etiam diffinitio dupli quod datur per unum et duo equiuoca (et unum autem si contingit) predicari de aqua et aere (statim equiuocum est. Si autem et hoc) sed unum et equiuocum (et duo) etiam est equiuocum.

Notandum

secundum commentatorem comēto. 26. quod multi et pauci dupli et dimidiati (et similia non sunt uniuoca) vera uniuoca vera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem: uoce et ratione. diffinitiones autem istorum sunt eadem secundum uocem et diuersae secundum rationem. equiuocorum autem quaedam sunt quorum diffinitiones sunt diuersae uoce et ratione. alia uero sunt quorum diffinitiones sunt equiuocae sicut nomina eorum. Duas diffinitiones ponit hic commentator: quorum prima est ista: Duplicitas sunt uniuoca. scilicet uera et non uera. Uniuoca uera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem uoce et ratione: ut homo et animal. Diffinitio autem hominis aut est animal rationale tam uoce quam significatio quod ratione inuenit in omnibus suppositis hominis: et diffinitio animalis quae substantia animata sensitiua tam uoce quam ratione inuenit in homine et in equo et in omnibus aliis speciebus praeter sub animali. Ideo enim fortis est homo et plato est homo quia uterque est animal rationale: et non tam homo quam equus est animal: quia uterque est substantia animata. Uniuoca non uera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem uoce et non ratione: ut diffinitiones multi et pauci dupli et dimidiati. Secunda diffinitio est ista: quod duplicia sunt equiuoca: quaedam sunt quorum diffinitiones sunt diuersae uoce et ratione: ut canis et acutum. nulla enim alicui illorum assignatur conuerti bilis diffinitio sed plures secundum pluralitatem specierum. Si autem enim latrabilis: martius et celestis: aut stilus: uiuum et sonus differunt uoce et ratione: ita diffinitiones illorum continentur sub cane et acuto differunt uoce et ratione. Quaedam autem sunt equiuoca quorum diffinitiones sunt eadem uoce et equiuocae positis: ut exemplificatum est de multo et paucio duplo et dimidio. et potest etiam exemplificari de veloci et tardo. unde veloci est illud quod pertransit multum spatium in paucio tempore: et tardus est illud quod pertransit paucum spatium in multo tempore. quolibet istarum diffinitionum est equiuoca sicut et termini positi in illis uidelicet multi et pauci. ac etiam spatium quod dicitur de spacio recto et circulari: ac etiam quantitatiuo et qualitatiuo diuersis rationibus.

Contra

predicta arguitur et primo quod aqua et aer sunt comparabilia in multo: quoniam unus pugillus aque est uno pugillo aeris maior: igitur unus pugillus aque est magis multus quam unus pugillus aeris. tenet consequentia: quia comparatiuus gradus resoluitur in positum comparabiliter sumptum per magis et minus. Sequitur enim fortis est albius platone: igitur fortis est magis albus quam plato. Constat autem quod pl

habet positum multum et superlatiui plurimum. antequam dens est manifestum eo quod in uno pugillo aque est plus de materia quam in uno pugillo aeris: cum ex uno pugillo aque fiant decem pugilli aeris: et ex uno pugillo aeris sit tantum decima pars unius pugilli aque: per aristotem. secundo de generatione. Secundo arguitur quod aer et aqua sunt comparabilia in duplo quoniam elementum aeris est decuplus ad elementum aque: ut colligitur a philosopho secundo de generatione. igitur aliqua portio aeris est dupla ad aliquam portionem aque: et per consequens aliquis aer est duplus alicui. Unde dicitur commentator hic comēto. 25 quod istud mel est duplus huic aeri. Tercio arguitur quod multum et duplum non sunt nomina equiuoca: quia quodlibet istorum significat unum conceptum. quilibet enim audiens multum aut duplum semper intelligit idem. sicut audiens hoc nomen homo vel animal. sed omne nomen significans unum conceptum est uniuocum ut patet inductiue: igitur et. Quarto arguitur quod illa diffinitio non est equiuoca in qua ponitur terminus equiuocus: quia animal rationale non est diffinitio equiuoca sicut neque homo est equiuocum: et tamen in ea ponitur terminus equiuocus. scilicet animal. quia in generibus latent equiuocationes secundum philosophum in tertia parte huius capituli. Ad primum concedo quod aqua et aer possunt comparari in multo ut argumentum probat: neque dicit aristoteles oppositum nisi ex communi modo loquendi: quia non communiter dicimus aliquid esse magis vel minus multum quam reliquum. Propterea dicit philosophus in littera quod si non est sufficiens instantia de multo accipitur instantia de duplo. Ad secundum concedo quod aliquis aer est duplus alicui aque non tam enim ex aqua et aer comparantur in duplo cum non accipitur aliquis comparatiuus gradus neque positum aliquod comparabiliter sumptum: ideo hec est falsa: aer est magis duplus quam aqua: cum dupliciter consistat in diuisibilibus: et nihil sit magis dupli ad aliud quam reliquum. Ad tertium dicitur quod multi et dupli dupliciter possunt considerari. absolute et respectiue. si absolute sic dicuntur unum conceptum et una ratio ad modum generis: et sic sunt magis uniuoca quam equiuoca. neque partes suarum diffinitionum sunt equiuocae ad modum loquendi philosophi et commentatoris. Si autem accipiunt respectiue ut circumferuntur diuersas materias diuersarum naturarum sic sunt equiuoca. neque dicunt de aqua et aere secundum eandem rationem quia dicunt de aqua per respectum ad aerem et de aere non per respectum ad aquam sed ad ignem. Ad quartum dicitur quod philosophus loquitur de equiuoco puro aut de equiuoco quod est magis equiuocum quam uniuocum. Constat autem quod animal non est equiuocum purum: neque magis equiuocum quam uniuocum ideo absolute non dicitur equiuocum sed uniuocum. intelligitur etiam philosophus de equiuoco non contracto per differentiam simpliciter uniuocam: sed aial contrahit per differentiam simpliciter uniuocam nulli nisi homini potentem conuenire. Quoniam propter quid. Secunda regula ad hoc quod aliqua sint comparabilia requiritur quod habeant idem subiectum primum. id est in quo fit comparatio debet habere idem subiectum primum in comparatis. Ista regula etiam declarat. nam sicut uniuoca sunt inuicem et non equiuoca ut in primo et regula ostendit: sumpta ita quod dicit eadem namque et sic ut sunt in eodem subiecto primo sunt comparabilia ut in hac regula quod in tertia ostendit. def. homo enim equus seu equus et canis inuicem comparantur in albedine et magnitudine: quare duo aliquid illorum sit aliter albi aut maius: quia subiectum remotum sit diuersum in natura. scilicet homo equus et canis in subiectum. propter quod ideo species. scilicet superficies in quo primo fundat albedo: et cor: propter quod

Ter.
cō. 27.

Lib. septimus.

camenti quantitatis aut prima materia in qua primo fundatur magnitudo: et etiam eiusdem rationis in quo libet comparatum: aqua autem et vox non bene comparantur in magnitudine: quia non bene dicitur aqua est maior voce cum magnitudo vocis et aque non habeant idem subiectum primum in aqua et in voce quoniam subiectum primum magnitudinis aque est corpus: subiectum autem primum magnitudinis vocis est motus. *I. e. lit.* (Quoniam) dicitur est propter quid alia comparabilia quidem sunt quia sunt uniuoca alia vero non quia sunt equiuoca ita alia comparabilia sunt. Si quidem erit una non illorum in quibus fit comparatio aut quia sunt in alio primo susceptio equis quidem igitur et cunctis comparabilia sunt in albedine querendo utrum albus sit aliquod eorum altero eorum in quo enim primo est albedo idem est videlicet superficies et magnitudo. Similiter in qua comparantur illa habet idem subiectum primum in cane aqua autem et vox non comparantur in magnitudine in alio namque subiecto primo est magnitudo aque et in alio magnitudo vocis.

Notandum quod in tantis aliqua sunt comparabilia inquantum sunt eiusdem rationis aut illa in quibus comparantur sunt eiusdem rationis. quicquid ergo diuersificat rationem et distinctionem comparabilium impedit eorum comparationem: subiectum autem remouit non ingreditur distinctionem antecedentis: sed subiectum primum. i. primum et proprium non diuersificabit distinctionem accidentis: subiectum remouit sed primum. homo enim non ingreditur distinctionem symmetris: sed nasus requiritur ergo quod comparabilia habeant idem subiectum primum quia diuersificatis talibus subiectis diuersificantur distinctiones eorum et consequenter impeditur illorum comparatio. Ex predictis sequitur primo quod omne accidens commune habet subiectum proprium proprietate primi modi patet quoniam albedo est accidens commune: et habet subiectum proprium proprietate primi modi: quoniam albedo est accidens commune et habet subiectum proprium proprietate primi modi. igitur per illud quod libet aliud accidens commune antecedens patet quoniam superficies est subiectum proprium albedinis non quia omnis superficies sit alba: sed quia albedo nulli competit nisi superficiem vel ratione superficiei: eo modo quo dicitur potius quod esse medicum est proprium homini potius. 4. modos proprietatis quorum prius est in esse uni speciei tantum: et non cuilibet individuo illius speciei. Secundo sequitur quod nulli accidens commune est accidens proprium sui subiecti primum: quoniam accidens proprium alicuius subiecti distincti circumscribit ipsum et communiter corrumpitur subiectum ad corruptionem illius: sed nullum accidens commune distincte circumscribit suum subiectum: neque communiter corrumpitur illud subiectum ad corruptionem illius: igitur etiam antecedens patet inductiuam symmetris est accidens proprium nasi et risibilitas hominis: constat autem quod symmetris distincte connotat nasum ad cuius corruptionem corrumpitur nasus et risibilitas distincte significat hominem ad cuius definitionem definit homo. albedo autem non distincte significat superficies: neque de necessitate corrumpitur superficies ad corruptionem albedinis. Tercio sequitur quod omnes forme eiusdem rationis habent subiecta prima eiusdem rationis et non eorum prima pars patet ex littera et inductiuam actione: quoniam aliud subiectum primum necessario habet aliam et alia formam cum actus actiuus sit in paciente dispositio per

Aristo. scilicet de anima: scilicet pars est nota ex se quoniam albedo et nigredo sunt forme diuersarum rationum: et tamen habent subiecta prima eiusdem rationis videlicet superficies etiam forma equi et forma canis differunt specie et tamen subiecta prima sunt eiusdem rationis. videlicet materia prima equi et materia prima canis. 4. sequitur quod in celo est materia prima eiusdem rationis cum materia horum inferiorum quoniam quantitas celi et quantitas horum inferiorum sunt eiusdem rationis cum omnes due linee sunt eiusdem speciei spississime et omnes due superficies et omnia duo corpora predicamentis quantitatibus ut colligitur a philosopho in predicamentis sed quantitas horum inferiorum est subiective prior in materia prima per commentatorem primo huius et idem in de suba orbis igitur quantitas celi est subiective primo in materia prima eiusdem rationis cum materia horum inferiorum patet persequentia quia forme eiusdem speciei specialissime habent subiecta prima eiusdem rationis ut colligitur a philosopho hic. Contra regulam arguitur quia ternarius est maior binario et tamen magnitudo in qua comparantur binarius et ternarius non habet subiectum primum eiusdem rationis: nam magnitudo binarii fundatur in binario: et magnitudo ternarii in ternario: constant autem binarius et ternarius non esse eiusdem rationis. Item una linea est longior et maior alia linea et cum talis magnitudo vel longitudo non videtur habere subiectum proprium. Ad primum dicitur quod magnitudo numeri est magnitudo discreta et non continua et quia numerus est multitudo ex unitatibus aggregata: ideo magnitudo numeri fundatur primo in ipsis unitatibus sicut et ipsa multitudo. Ad secundum dicitur quod si sit mentio de subiecto mathematico sicut subiectum proprium magnitudinis et longitudinis linee est linea si autem sit mentio de subiecto naturali sit subiectum magnitudinis talis vel longitudinis est pars materia posita autem omnes duas lineas esse eiusdem speciei spississime et omnes primas materias esse eiusdem rationis. (Aut manifestum est) tertia regula ad hoc quod aliqua sunt comparabilia requiritur quod dicat eandem nam probatur dupliciter et primo sic ad hoc quod aliqua sunt comparabilia requiritur idem patet: patet prima quoniam comparabilia debent esse uniuoca et dicere quod uniuoca: sed comparabilia maior et unitate habent ex natura quod ex parte subiecti forme eiusdem rationis non dicunt numero ex natura sua: sed ex natura subiecti: omnis enim distinctio malis est ex materia ut colligitur a philosopho. 5. meta. arguit ergo philosophus sic si sola unitas subiecti sufficeret ad comparationem et sola diuersitas comparationis impedit comparationem: et sola diuersitas subiecti impedit comparationem sequitur quod nulla mentio facietes de diuersitate forme: ex natura sua habent dicere omnia esse uniuoca ex quo omnia susceptiua pars forme naturalium sunt eiusdem rationis quod est inconueniens quoniam tunc equale albus et dulcis ex natura sua essent idem neque inuenirentur in eis diuersitates nisi si propter quod essent in diuersis subiectis quod est falsum. *I. e. lit.* (Aut) per se (manifestum est) quod erit omnia sicut uniuoca facere si non requiritur nisi distinctio subiecti. Item hoc ergo in alio autem uniuocum dixit est. 4. pertinet dicere uniuocum esse illud quod in alio subiecto et erit idem equale et dulce et albus sed in alio idem est si est diuersitas inter illa hoc est quia sunt in alio et in alio subiecto.

Notandum secundum commentum. 28. quod si posuerimus quod magnitudo et parum et talia equiuoca non diuersantur: nisi secundum subiectum tinget ut omnia sunt uniuoca et sic equale habebit eandem rationem in numeris et magnitudinibus et tempore. Inuenitur quod magnitudo

Philosophicorum.

¶ parū & equale nō hñ rōe subī sed ex nā sua sūt equo-
ca aliter secundū eandem rationem inueniētur in nu-
meris q̄ritate cōtinua & tēpoze q̄ est falsum nā vn⁹ nu-
merus est altero maior aut minor vel equalis: q̄ ha-
bet plures vnitates aut pauciores vel tot & vna linea
est altera maior minor vel equalis: quia si illi suppo-
neretur illam excederet: & vn⁹ sps est altero maior mi-
nus vel egle: q̄ vn⁹ plus vel minus durat q̄ reliquū
aut tñ durat sicut reliquū. (Ampli⁹ susceptiuū) secūdo
arguit pbs ad idem sic aliud & aliud susceptiuū redit
aliā & aliā naturā: & aliā & aliā materia aliā & aliā
formā: igitur si ppabilia exigunt vnitatem subī etiā re-
quirunt idēpitatē nature & forme: pater p̄ia cum an-
tecedente: q̄ non quodlibet sit ex quol⁹ indifferenter
sed determinatū ex determinato vt ostensum est primo
& scdo huius: & scdo de aīa dicitur q̄ actus actiuorum
sunt in paciente dispositi & q̄ temp⁹ proprius actus ē
in ppria materia. l.c. lit. (Ampli⁹ susceptiuū nō p̄ia-
gens est). i. non est quodcūq̄ indifferēt (sed vn⁹ vn⁹
us est principiū). i. vnum principium susceptiuum vn⁹
us est nature.

Notandum q̄ pbs forte q̄ ad hoc q̄
aliqua sint cōparabilia
nō sufficit idēpitatē susceptiuū primū: sed requirit q̄ ha-
beant eandē formā & naturā vt destruat errorem pla-
tonico p̄ponētis idēpitatē rerū fm formam & ide-
am & diuersitatem fm materiā & subiectū cum res nō
differant tñ vt ostensum est ratioe materiē: sed magis ex
propria natura.

Sed dubitatur q̄ videtur vele
Aristo. q̄ sic for-
marum eiūsdē rōnis est idēz subiectū primū: ita forma
rum diuersarū specierum est aliud susceptiuū primū:
& ita sentit Egidius di. q̄ diuersificatio primū susceptio
diuersificatur natura & ep⁹. Rñdet q̄ diuersarū natu-
rarū sint diuersa susceptiua prima. intelligit duplici
vz essentialiter & accidentaliter essentialiter non est verū
qm̄ albedo & nigredo sunt forme diuersarū naturarū
& tñ susceptiua p⁹ sunt eiūsdē rōnis v⁹ superficies in
quibus fundantur. Similiter forma equi & forma ca-
nis sunt diuersarū naturarū: & tamen susceptiua prima
nō sunt diuersarū naturarū: q̄ cuiuslibet forme gñalis
& corporalis p̄ia materia est susceptiuū primū & ime-
diatum vt colligit a p̄ho primo de ge. & a cōmentator
scdo de aīa & s. huius. Sed accidentaliter illud est cō-
cedendū qm̄ albedo & nigredo non recipiūt in sup-
ficiē medianibus dispositiōibus accidentalibus diuer-
sarum rationū neq̄ forma equi & forma canis recipiū-
tur in mā nisi in ea fuerit diuersa mixtio qualitātū pri-
marum. (Sic ergo nō solum). 4. regula ad hoc q̄ aliq̄
sint cōparabilia requiritur q̄ sint eiūsdē speciei spā-
lissime. i. illud in quo fit cōparatio d⁹ est spēs spālissi-
ma sic q̄ nō habeat differentiā quāntū ad nām: neq̄
q̄ntū ad subm: genus. n. dicit vnā naturā: q̄ p̄dicatur
vniuoce non tñ in genere sit pprie ppatio q̄ non p̄-
prie of aliqd esse altero magis collocatum & hoc ideo
q̄ licet dicat vnā naturā tñ illa nā diuiditur p̄ differen-
tias diuersarū naturarū cōtrahētes genus ad diuersas
spēs: albedo autē est spēs spālissima: & non h⁹ differen-
tiam fm naturā: neq̄ fm subiectū primū: ideo in albe-
dine pōt pp̄issime fieri ppatio: & sūt in magnitudine
dicendo vnū esse altero magis vel minus albi: aut ni-
grum: cū. n. of albi⁹z magis coloratū q̄ nigrū non sit
ppatio fm aliquē colorē spālem: sed fm colorē in cōi

ideo nō est ppria ppatio: cū autē dicit: for. est albi⁹z
platonē: aut canis est nigri⁹z equo. iā sit ppatio fm ali-
quē colorē spālem p̄pae est ppatio ppria. l.c. lit. (Si
ergo) hec vera sunt (non solū op̄ppabilia nō equiuo-
ca esse: sed & nō hēre differentiā: neq̄ q̄ rōne subī: neq̄
in quo rōne nature) dico autē sicut colorē h⁹ diuisionem
essentialē in plures naturas nō ergo est aliqd ppabi-
le fm hoc vt vtrū coloratū magis sit albi⁹ q̄ nigrū hec
enim ppant non fm aliquem colorē in spālī: sed in
quāntū colorē. i. fm colorē in cōi non sit ppria ppatio
sed fm album sit ppria ppatio q̄ est spēs spālissima.
¶ Contra istam regulā vident esse plures istate: qm̄
forma est magis ens & suba & natura q̄ mā p̄ Aristo.
p⁹ huius & scdo huius & suba est magis ens q̄ acti⁹
& metaphisice & acti⁹ absolute magis q̄ respectiui
di. p̄ho. s. meta. q̄ relatio est minime entitatis: sed ens
substantia acti⁹ & natura in quib⁹ sunt huiusmodi cō-
parationes nō sunt spēs spālissime vt liquet igitur rē.
Item brun⁹ est aīancius plāta per auctorē. s. p̄inci-
ploz & nō oīa visibilia sunt equaliter visibilia p̄ Ari-
sto. 2. de aīa: igitur rē. p̄ia q̄ aīatum & visibile sunt
genera & nō spēs spālissime: vnde pōt sic argui visibili-
tas est ppria passio coloris per cōmentatorē scdo de
aīa: sed aliqd visibile est altero visibili⁹: igit aliqd
coloratū est alio magis coloratū: q̄ si passio suscipit
magis & minus ē subiectū. Item si ppria opatio ali-
cuius suscipit magis & minus: ill⁹ cuius est illa ope-
ratio suscipit magis & minus: s. ppria opatio coloris
suscipit magis & minus: igit colorē suscipit magis & min⁹
p̄ p̄ia i colorē p̄t fieri ppatio: p̄ia cū maior ex docu-
na Ari. i. li. de p̄ib⁹ aīalū & a. meth. mior vō dēclarat
nāz ppria opatio coloris est in mutatiōe visu⁹z vt col-
ligitur a p̄ho. 2. de aīa: constat autē talem opationē sus-
cipere magis & minus cum vn⁹ coloratū magis inu-
ter visum q̄ reliquū. Rñdetur vnico verbo q̄ aliqua
cōparabilia intelligit tripliciter v⁹ pprie cōmuniter &
cōssime: cōparatio pprie dicta non inuenitur nisi in spē
spālissima & ita intendit Arist. hic: cōparatio cōiter dicta
inuenitur in genere aliter oīa corp⁹za p̄bica essent egle
ter sube oppositi cuius colligitur de intentione p̄bi &
cōmentatoris. 2. de aīa: cōparatio autē cōssime accepta
inuenitur in transcendentē & in equiuoca aliter non con-
cederet cōmentator scdo huius q̄ hō est p̄fectio lapī
de neq̄z mathe. aliquem angulū esse maiorem alio cūz
p̄fectum sit transcendens sicut ens quēadmodū vnū
verum & bonum & magnitudo sit equiuoca secundū
cōmentatorē hic.

Se et cir
ca motus est cōparatio
Ista est tertia p̄s bu-
tus capituli in q̄ p̄bs
applicat ad motum
regulas de ppatione
rerū inuicem & facit
duo qm̄ p̄rio ofidit
q̄ motus sunt inuicē
ppabiles & q̄ nō: p̄o
mouet q̄dam dubia
& soluit ibi vtz ergo

cā. Quāntū ad primū dicit p̄bs q̄ illi motus sūt inui-
cem ppabiles in velocitate & tarditate q̄bus sunt per-
transibilia spacia equalia vel inequalia & eiūsdē rōnis
ita q̄ ille motus est eque velox alteri quo in tpe equa-

Lex.
cō. 29.

Lex.
p. 29. 30.

Libri septimus.

li prantit spaciū equale et eiusdē rōis. b. vltima pūbi-
lis ponit: qz ea abiecta sequerēt duo incoūueniētia adu-
cta in pūma et in scōda parte huius capli: quoz pūmū
est qz motus alterationis esset cōpabilis motui locali
in velocitate et tarditate: cū pillos in eodē tpe acqran-
tur spacia eqūlia ponēdo qz a. sit vnus motus localis:
quo in hora prantit spaciū pedale. r. b. sit vnus mo-
tus alterationis quo in eadem hora alteret idēz spaciū
fm se totū albedine sūma: r. p. qz in eodē tpe. a. b. mo-
tus acquiruntur spā eqūlia: qz per illos motus acqran-
t spaciū locale et spaciū qualitatiū que qdem sūt equa-
lia. nam quāta fuerit supficies tantā albedinē eius esse
dices vt habet in pēdicamētis: ponēdo aut illam picu-
lam eiusdē rōis: p. qz illi motus nō sunt inuicē pabi-
les in velocitate et tarditate cū spacia acqūlita p illos
non sunt inuicem pabilia: v. z. longitudo et qualitas et
p illud fit incoūueniens: manifestū est ex dictis: qm mo-
tus in quo cōpaf. a. r. b. non est eiusdē rōis in. a. r.
in. b. cum nō sit spēs spālissima: sed gen^{us} ad. a. r. b. mo-
tus enim in cōpūnet sub spēs et gna vt oñsum est. z.
r. s. huius. l. e. lit. (Sic et circa motū) est cōpato sicut
et in alijs cōpabilibus: qm de equeueloz qz in equali
tpe mouet. i. prantit equale tm longissimis. i. spaciū
um tante longitūdinis pōse et in hac specificata longi-
tudine et eiusdē rōis. (Si aut aliud qdem alteratūz
est aliud vō ducit) localiter p tm spaciū equalis ergo
alteratio hic: r. s. r. veloz loci mutationi loci: sed incoū-
ueniens: cā aut qz motus hz spēs. Scdm incoūueniens
est qz motus rectus ē cōpabilis motui circulari in ve-
locitate et tarditate ponēdo qz a. sit vnus motus rect^{us}
quo dēscribat in hora linea recta pedalis qritatis. r. b.
sit vnus motus circularis quo dēscribat in eadem ho-
ra linea circularis et pedalis qritatis tm isto casu ad-
mīsto pbat qz a. r. b. motus sunt equeueloces: qz per
illos dēscribunt spacia equalia. i. linea recta et circula-
ris pedalis qritatis: qz aut hoc fit incoūueniens p. qz
linea recta et circularis nō sunt eiusdē rōis: ideo po-
nēdo illam piculam eiusdē rōis soluitur oēs dis-
ficultates. l. e. lit. (Quare fit que in equali tpe ducta eqū-
li lōgitudine equeuelocia sunt equalis. i. equeueloz mo-
tus rectus et circularis.

Notandum primo fm cōmē. cōmē
to. 29. q. Aristo. cū veri-
ficauit que sunt pūngibilia et que sunt ea q pueniunt in
rōne et subo declarauit qz motus que pūnguntur debēt
esse huius et q nō oēs eos esse equalis nisi pueniant in
rōne motus et in subo motus qz est magnitudo: cōmē-
tator per cōiunctionē vel pūngibilia itelligit pparatō-
nem et cōpabilia et p mor^{ales} equalis itelligit motus eqū-
ueloces: ita qz nulli motus sunt equeueloces nisi cōue-
niunt in rōne motus et in subo motus vñ albatio et d-
nigratio nō pprie cōparant in velocitate et tarditate:
qz non cōueniunt in rōne specificā motus cū sint diuer-
sarum rōnum: sicut et termini ad quos vadunt motus
et ad pcauū lune vel ad centrū mundi: quoz vnus sit
p arcum et alter p cordā: i. z. sint eiusdē rōis: quoad
terminū indiuisibile motus nō tm pprie pparant in ve-
locitate et tarditate qz subiecta illoz. i. spacia sup qbus
fuerit nō sunt eiusdē rōis: videlicet linea recta et
linea circularis.

Secundo notandū fm cōmē. cōmēto
eodem qz ipossibile est de quā-
ritatibus esse eqūles: nisi rectas tm aut circulares tm. i. q
sunt eiusdē spē cum isti subī supponant: iō dicim^{us}

qz qritates curue nō equabūt nisi sint eiusdē circuli qz
aut oñt geometre qz linea recta est breuissima: linea ou-
ta inter duo puncta of large et eqūlitas of in eis sere eqū-
uoce et sūt hoc qz dicūt qz circūferentia alicuius circuli
est equalis figure polygonie et geometre decidūt i hoc
qz possibile est estimare lineā rectā qz incuruet et fiat cir-
cularis: et qz hoc accidit immediate attribuit hoc pzo-
prie geometricū. Intēdit p^{ro} qz ē ipossibile lineā rectāz
esse equalē lineē circulari et ē: aut maiorē vel minorēz:
qz non est possibile qz vna alteri supponat: sed tm sūt
eqūles lineē recte inuicē aut lineē curue circularis figure
qz pnt inuicem supponi. ¶ Lōra se obicit p^{ro} qz mo-
dis loquēdi mathe. di. qz linea recta est breuissima inf
duo puncta cū igitur a puncto ad punctū ptingit ducet
non solū rectā lineā: sed et curuā sequit lineā rectāz esse
breuiorem lineā curuā et c. Item oñt qz circūferentia cir-
culi est equalis figure polygonie v. z. figure. 4. anguloz
rectozū iuxta cōēdictū de qdratura circuli: igit aliqua
ps lineē circularis est equalis alicui parti lineē qdrate
et p pns linea curua est equalis lineē recte. Rndz p^{ro} qz
nō pprie sed large of lineā rectā ē breuissima aut bre-
uiorem lineā curuā: neqz sumit equalitas vniuoce cum
of lineā rectam esse eqūles lineē recte et lineē curuē sed qm
equoce diuerfis rōibus: oñt. n. due lineē recte eqūles: qz
eaz vna pōt alteri supponi. sed linea recta of equalis
lineē curue: qz pōt itelligi lineā rectā fieri curuam et ē
et sic inuicem supponit et in hoc decipit geometra: qz cre-
dit sic esse in re sic cogitat in mēte: qz ipole ē lineā rectā
icuruari et fieri circularē: ipole ē est lineā circularē recti-
ficari et fieri rectā. Sz aduertēdū qz ista ppo linea recta
pōt fieri curua aut circularis et nō pōt hē supponē pso-
nalem: sed simplicē in supposito psonali est decedē-
da: qm linea que est recta pōt fieri circularis: et linea q
est curua pōt fieri recta: in suppositione aut simplicē est
negada: qz rectitudo nō pōt ēē circularis: neqz curuitas
pōt ēē rectitudo et hec est intētio cōmentatoris.

Contra pōdicta dubitat et p^{ro} qz for^{is} diuer-
sarū rōnum inuicem cōparantur:
qm albedo sūma est intētioz qz nigredo remīssa et cali-
ditas est magis actiua qz frigiditas et siccitas est magi
resistentia qz humiditas: vt colligit a pbo scōdo de gen.
Scōdo arguit qz motus diuersa p rōnum inuicē pparan-
tur in velocitate et tarditate: qm motus sursum et mor^{ales}
deorsum sunt diuersa p rōnum cū sint motus hz: et tm
inuicem pparant hz iāt p lineas rectas vt colligit a pbo
in pūma parte huius capli. Tercio arguit qz motus
rectus est cōparabilis motui circulari in velocitate et
tarditate ponēdo qz duo corpora grauiā moueantur
ad centrū per lineā rectam quoz vnum sit sphericūz
et alterum quadratū in hoc casu hū motus inuicem
cōparant in velocitate et tm vnus eozū est circularis il-
le. i. qui fit in corpore circulari: et alter est rectus ille v. z.
qui fit in corpore quadrato. Quarto arguit qz motus
circularis comparatur tam motui recto qz oibus alijs
motibus in velocitate et in alijs passionibus: qm mo-
tus celli est velocissimus per Aristo. scōdo de ce. et est pzi-
oz alijs motibus nā causalitate perfectiōe et tempore:
vt demonstrat. s. huius igitur et c. ¶ Ad pūmūz dicē
illa exempla solum probare comparationem cōmu-
niter dictam inter formas diuersa p rōnum: sicut. n.
albedo et nigredo differunt specificā et intentiones il-
larū et quia intensio albedinis fundatur in albedine
et intensio nigredinis in nigredine: ideo illarū inten-
tionum sunt diuersa subiecta pūma: p ppter ea illa nō

o q

Tex.
2.29.30

est propria comparatio cum illud in quo fit comparatio non sit species specialissima: neque in comparatione habeat idem subiectum primum: ita dicatur de alijs quod ille non sunt proprie comparationes: sed una caliditas est altera magis activa et una siccitas est alia siccitate magis resistiva sicut bene et proprie dicitur unam albedinem alia esse intensiorem et unam caliditatem alia esse remissiozem. ¶ Ad finem dicitur quod duo motus recti sunt considerandi penes terminum motus: si penes spacium sunt eiusdem rationis et comparantur in velocitate et tarditate iuxta intentionem philosophi supra: si autem considerantur penes terminum motus sic non comparatur proprie in velocitate et tarditate sic nec calefactio et frigefactio. ¶ Ad tertium conceditur quod duo motus inuicem comparantur quorum unus est rectus et alter circularis circularitate subiecti sed hoc non est ad propositum: quia philosophus loquitur de motu recto et circulari rectitudine et circularitate spacij. ¶ Ad quartum dicitur quod ille comparationes non sunt proprie sed tamen large et communiter accepte dicitur enim motum celi esse velociorem motu elementis: quia in eodem tempore pertransit plus de spacio non quidem pluralitate in actu sed in potentia. Si autem dicitur esse velocior motu alterationis augmentationis vel diminutionis illud est intelligendum secundum proportionem et non secundum velocitatem ad hunc intellectum quod proportio velocitatis motus celi est maior proportione velocitatis aliorum motuum. (Utrius ergo causa) iuxta predicta philosophus mouet et soluit. 4. dubia quorum primum est istud quod est causa propter quod non comparantur inuicem motus rectus et circularis. Utrius quia motus localis est genus ad motum rectum et motum circularem: aut quia linea est genus ad lineam rectam et lineam circularem: aut quia tempus est genus ad diuersa tempora. scilicet ad preteritum et futurum quod quidem vltimum dari non potest cuius tempus sit species specialissima et omnia tempora sunt eiusdem rationis et distinctionis ut patuit. 4. huius. l. e. li. (Utrius ergo causa) propter quod non comparantur motus rectus et circularis sit quia loci mutatio genus aut quia linea genus est non enim illud contingit ratione generalitatis temporis tempus quidem enim semper attribuitur. Indivisibile est specie. Soluit philosophus dicens quod causa tollens illam comparationem non est generalitas temporis: sed motus localis et lineae super quod sit motus eo quod motus localis est genus ad motum rectum et circularem et linea est genus ad lineam rectam et lineam circularem dictum enim est quod comparatio non fit in genere sed in specie specialissima: et quia sunt diuersae species non comparantur inuicem. Si igitur differunt specie motus rectus et circularis ac et linea recta et circularis non proprie inuicem comparantur in velocitate motus rectus et circularis: neque proprie in equalitate comparantur linea recta et circularis. l. e. li. (Aut simul) id est sed simul impediunt comparationem motus et linea illa autem specie differunt ut motus rectus et circularis et loci mutatio species habet quia species habet illud quod mouetur videlicet linea.

Notandum secundum commentum. 2. mento. 30. quod diuersitas motus recti et circularis fit ex ambabus in simul. scilicet ex diuersitate eius quod est motus in spacio et diuersitate ipsius motus: et quia tam in diuersitate motus circularis a recto in spacio est diuersitas magnitudinis recte a circulari in spacio ideo translatio est species: quia magnitudo per se est motus est species. Si ergo queritur propter quid non comparantur inuicem in

velocitate motus rectus et motus circularis respondeatur quia tam motus rectus quam circularis est etiam linea recta et circularis differunt specie: et si queritur propter quod differunt specie motus rectus et circularis respondeatur quia magnitudines supra quas fiunt differunt specie. Item si queritur propter quid loci mutatio est genus ad motum rectum et circularem respondeatur quia magnitudo supra quam sit motus localis est genus ad magnitudinem rectam et circularem hec autem omnia colliguntur ex. 4. huius ubi ostensum est quod continuitas motus est ex continuitate magnitudinis.

Contra predicta arguitur et primo quod motus localis non est genus: quia tempus est species specialissima per Aristotelem. hic igitur a pari et motus localis: patet consequentia quia tempus est passio motus localis ut colligitur a philosopho. 4. huius. ¶ Secundo arguitur quod linea non est genus: quia linea est species specialissima per Aristotelem in predicamentis. Si enim linea est genus ex eo quod est quid commune ad lineam rectam et circularem sequitur quod homo est genus: quia est quid commune ad hominem album et hominem nigrum et hominem masculinum et hominem feminam et ex hoc probabitur quod liber species specialissimam est genus. ¶ Tertio arguitur linea recta et linea circularis non esse diuersas species quoniam nullus individuus alicuius species potest ingredi aliam species: sed linea recta potest esse circularis et igitur rectus per consequentiam cum minor: maior autem colligitur de intentione philosophi in antepredicamentis dicens quod diuersorum generum et non subalternationis posito diuersae sunt species et differentiae et consequenter diuersae sunt individua.

¶ Quarto arguitur quod diuersitas motus recti a circulari non est ex diuersitate magnitudinis supra quam sit motus: quia imaginabile est elementum terre moueri circulariter aut totum mundum continuari et moueri motu circulari: aut primum mobile moueri circulariter omni alio corpore anulato aut quod in vacuo vel extra celum moueantur duo corpora vnum motu recto et aliud motu circulari ubi potest motus non fieri super aliquam magnitudinem. ¶ Ad primum dicitur quod tempus non est passio intrinseca motus localis: sed tamen extrinseca ut declarauimus. 4. huius ideo stat tempus esse speciem specialissimam et motum localem esse genus non quidem per se tanquam vnus per se existens in predicamento: sed per reductionem tantum ratione termini ad quem iuxta determinationem factam in tertio huius. ¶ Ad finem dicitur burleus quod linea non est vere genus: nec hoc intendit philosophus sed est quoddam generale ad lineam rectam et lineam circularem: sicut hoc est quoddam generale ad hominem album et nigrum. Ista responsio est aliquatulum difficilis quoniam tunc albedo esset genus cum sit quoddam generale ad albedinem summam et remissam tempus esset genus cum sit quoddam generale: et ad preteritum et futurum et vniuersaliter omnes species specialissima esset genus cuius sit quoddam generale ad aliqua contenta sub se per se vel per accens que sunt determinationes Aristotelem. nam hic quod in precedenti et per rationem quod datur per allegato non valeret ut per quid motus localis est genus: quia magnitudo supra quam sit est genus cum talis magnitudo non sit per se nisi linea.

¶ Dicendum igitur quod linea est vere genus non predicabile sed subicibile: dicitur enim philosophus postea quod vna scia est vniuersalis subiecti et passionis plurimorum et quia linea est secundum geometriam: id est est genus sicut enim ens non obstat quod sit transscendens adhuc est genus non predicabile: sed subicibile. Alioquin non esset subiectum: ita linea non obstat quod sit species specialissima adhuc est genus subicibile et maxime cum ab

Tex.
236.

Libri septimus.

eo fluant passionibus non conuertibiles inuicem: neque cum linea v3 curuitas 7 rectitudo. h aut non inueniunt in hoiue nec in albedine neque in tempore nec generaliter in alijs spibus spaliissimis. ¶ Ad tertium of q3 h ppo linea recta 7 linea curua seu circularis sunt diuersa 7 spem p accipi in supposito de psonali aut simplicitati p3 mo illa est falsa cu linea que est recta 7 linea q est circular seu curua sint eiusdem spai spaliissime vt argumentum pbauit: sed scdo mo est pcededa illa ppo qm linea vt curua 7 linea vt recta sunt diuersa 7 spem sicut et spe differunt rectitudo 7 curuitas 7 sic accipiendi linea recta non pot fieri circularis sicut neque rectitudo pot fieri circularitas neque ppositum ex linea 7 rectitudine pot fieri ppositum ex linea 7 circularitate. Et si of tale ppositum nihil ee: sed tm aggregatum ex rebus diuersis 7 pdicame totu illud negat: qm Arist. 7 metha. diuidit ens i ens p se 7 ens p accis: sed o diuisus vlt of de quolibz suo ru diuidentiu: igit o ens p accis est ens: sed tale ppositum est ens p accis: igitur est ens: sicut. n. ex ma 7 forma subali fit vnum ens p seita ex subo i actu 7 forma accitai siue fuerit nalis siue arti. fit vnu ens p accis di cir. n. phs. 2o de aia: sicut ex coipe 7 aia fit vnum: ita ex ore 7 figura fit vnu. ¶ Ad quartu of q3 phs 7 pmetat locum de motibus localib3 requentibus necio spaium in quo aut p q vel circa q sunt. sicut est motus aialis aut elementis simplicitatis: vbi aut motus rect 7 circularis fierent absq3 spacio illi sephs distinguere tur cognoscere: tm distinctio illo 7 ex distinctioe spacio rum vero 7 aut imaginabilis. (Aliqñ aut in quo) fm dubiu viru diuersitas instrumentoz faciat ad diuersitatem motu localiu 7 pnt tollat pparationem taliu motuum inuicē verbi gra an motus gressiois 7 volatio nis distinguant temp spe: q3 sunt pedibus 7 alijs distinctis specie 7 ex hoc motus gressiois no fit velocior neque tardior motu volationis: neque equeuoloz. Rñdet phs q diuersitas specifica instrumentoz no facit distinctionē motu specificā neque tollit pparationē illoz: sed diuersitas specifica figuraz ita q ambulator 7 volatio si sunt p spacia similitur figurata eēnt eiusdem spai 7 recipiēt pparationem in velocitate 7 tarditate: si autē spā erūt dissimilit figurata moti illi erūt diuersi in spē 7 no pparabunt inuicē fm velocitate 7 tarditate. Le. lit. (Aliqñ aut in quo) i. instrū quo fit motus ē diuersus vt si pedes sunt fit ambulator si ale volatio: qñt ergo viru distinctio ambulandi 7 volationis sit ex distinctioe pedu 7 alaz: aut no. i. rñr q no. Sed figuris spaiorum est loci mutatio alia.

Notandum fm comē. 2o. 3o. q3 trāslatio no differt in specie pp diuersitate instrū quo fit trāslatio diuersitas. n. instrū facti in trāslatioe diuersitate figure diuersitas aut q est in figura no est p3 ofas subales rei: figura. n. est qñtat dñia. n. trāslatiois o3 ee de nā generis in q fit trāslatio. f. de nā vbi. Dubiu q soluit 3o est istd si diuersitas specifica instrū est cā diuersitatis specificē figurari: q3 figura spaij facti a pedibus est alia a figura facta ab alijs 7 diuersitas figuraz est cā diuersitatis motuum localiu fm spem: igit diuersitas specifica instrū 7 cā diuersitatis specificē motu localiu. ¶ Rñdet 3o negando scdam prem antis di. q3 figura no est ofia eēntialis motus localis: sed pdicamenti qñtatis: ofia aut eēntialis motus localis o3 esse de pñto vbi deo distinctio figurari non est cā distinctiois motu localiu p3 spem. Sed q3 ista rñtio vñ repugnare lēe diu q disti-

ctio specifica motu localiu est ex distinctione figuraz spaij ideo negatur pñta: 7 si arguit pñta ex eo q3 qdqd est cā cā est cā cāi verum est in eodem gñe cāe modo infra sunt cāe figurari spaij in gñe cāe efficientis 7 si gura est cā motus localis in gñe cāe mālīs. vñ cum duplex sit figura v3 motus 7 spaij non est distinctio specifica motu localium ex distinctioe specifica figurari earūdem motu: sed figurari spaij semp intelligendo in gñe cāe materialis: q3 in gñe cāe formalis distinctio talium motu. puenit cāter ex ofia essentiali pdicamenti vbi 7 non pdicamenti qualitatis. Quare que in eqli Et pdictis Arist. infer duo correlaria quoz 3o primū est q3 vnitas speciei facit ad pparationem motuuz: p3 q3 illi motus sunt equeuoloz q sunt idem spē 7 super magnitudines eiusdem spai eodem tpe vel equalit: consideranda est ergo ofia motu 7 magnitudinū 7 p3 b cōsiderare q motus sunt inuicē cōparabiles 7 qui non sunt inuicē cōparabiles in velocitate 7 tarditate. le. lit. Quare que in equali tpe mouent fm eandem magnitudinem equeuoloz sunt. Sed idem in magnitudine q facit motus esse pparabiles o3 esse idifferens specie i. non habere ofiam speciez 7 motu ē of cōuenire q sit indifferens spē quare hoc cōsiderandū que ofia motus 7 magnitudinis vñ illa accipiant fm eandem aliter non erit comparatio. ¶ Notandū fm burleum q motus pot tripliciter figurari pñto a subo tm vt motus pile deorsum scdo a spacio tm vt motus qdrat super sphericū. tertio tam a subo q a spacio vt motus plane in ecentrico vel in epiciclo vt motus eiusdem circa pñtū centru: primus horz motu est circularis tm figuratioe sub scdus est circularis solū figuratioe spaij tertius vō est circularis figuratioe viruq3: dic ergo q motus est pparabilis motu recto quoz 3o istoz motorū preter vltimū quo ad motu circa centru: qm motus pile est velocior q motus certi coipis quadra ti deorsum 7 vna musca velocius mouetur sup spicum q alia super planū: 7 sol velocius mouet in celo q alii quod aial super terrā loquendo de motu quo sol mouet in ecētrico acqñendo nouū spaiū tam fm totum q fm partē: sed loquēdo de motu circulari figurato tā a spacio q a subo: quo no acqñit spaiū fm totum: sed tm fm partē sicut est motus solis circa pñtū centrum sic non comparat motus circularis motu recto in velocitate ex quo per motu rectum acqñitur spaiū fm totum 7 per talem motu circularē non acqñitur spaium fm totū sed fm partē cū semp maneat in eodem loco fm totum 7 hunc motu circularē dicitūpe no ē pparabilem motu recto de intēione Arist. Ista expo sitio videt pñari determinatiōi pñtam in hoc coize q in pcedentibus qm ois motus circularis circularitate spaij differt specificē a motu recto: 7 magnitudines super quas fiunt sunt diuersa 7 spem no ē est veruz q motus solis circa centru pñtū non acquirit aliq spaium: q3 aliter non esset motus veloz fm totū: sed fm partē iuxta diffinitionē velocitatis datam a pho. 6. huius acqñit ergo aliq spaiū 7 si no fm materiā sed fm formā iuxta imaginationē Auerois. 6. phisico rñ. Item dicit cōmentator q linea recta no est pñtū loquendo breuior linea curua neque circumferentia circuli est equalis lineę recte: nisi equoce que no essent vera si aliq3 moe circularis circularitate spaij esset pparabilis pñtū in velocitate motu recto rectitudine magnitudinis supra q sit motus. Dicendū igitur q nullus motus circularis est pparabilis motu recto nisi ambo sint

Q ij

Philosophicorum.

circulares vel ambo sint recti a figuratiōe spaciū veri vel imaginarij: ita q̄ m̄ motus circularis circularitate subiecti p̄paratur motui recto in velocitate: alij autem sicut differunt specie ita et velocitates differunt specie. cōstat autem fm̄ p̄m q̄ in nullo p̄prie est comparatio nisi illud sit species specialissima et habeat idem subm̄ primum in comparatis q̄ de scientijs remotis nō est cura: videmus enim q̄ nix est albiō digno et q̄ ignis ē calidior aere et aqua est frigidior terra non obstante q̄ omnia illa comparata sub alia differant specie. sufficit enim q̄ albedo et caliditas et frigiditas sunt species sp̄alissime et quelibet illarum habeat idē subiectū primum in comparatis v̄z albedo superficiem et caliditas et frigiditas materiam primā. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ terra nō est p̄prie loquendo grauior aqua: neq̄ ignis leuior aere si grauitates terre et aque differunt specie: ac et leuitates aeris et ignis sunt diuersarū specierum: neq̄ in comparatis habent idem subiectum primum qm̄ subiectum primum grauitatis terre est cōplexio frigiditatis et siccitatis subm̄ primum grauitatis aque est complexio frigiditatis et humiditatis subiectum primum leuitatis aeris est complexio caliditatis et humiditatis: subiectum v̄o primum leuitatis ignis ē complexio caliditatis et siccitatis. Si autē ille grauitates sunt eiusdem rationis et cōsequenter ille leuitates q̄ libet illarum comparationum est propria qm̄ illud in quo fit cōparatio ē species specialissima habēs idem subiectū primum in cōparatis v̄z corpus de predicamento quantitatis. ¶ Secundo sequitur q̄ nullum accidens cōmune siue sit idem siue diuersum fm̄ sp̄em est in subiecto composito tanq̄ in p̄mo susceptibili: p̄inductiue: aliter canis enim nō esset albiō equo cōtra philosophum in sc̄da parte huius capituli. ¶ Si igitur accidens cōe idem fm̄ speciem non est in aliquo subiecto composito tanq̄ in p̄mo subiecto a forma li nec accides diuersum fm̄ speciem et differunt h̄ duo accidentia inuicem qm̄ accidens cōmune idem fm̄ speciem habet in comparatis diuersarum rationum semper idem subiectum primum vt patuit: sed accidens cōmune diuersum fm̄ speciem aliquādo habet in comparatis diuersarum rationum diuersa suba prima vt ē ostēsum de grauitate et leuitate: interdū v̄o habet idem subiectum primum cōmune ambobus iuxta doctrinā Aristot. in libro de sensu et sensato et de anima di. q̄ dya phanitas nō est in aqua fm̄ q̄ aqua neq̄ in aere sc̄dm q̄ aer sed in quadā natura cōmuni aeri et aque innotata que quidem natura nō dicit̄ pluribus cōtinuitate predicationis: sed tñ cōtinuitate inhesionis. (Et significat ratio) fm̄ correlatiū vnitas grauis non facit ad comparationem motuum patet qm̄ genus non est quid vnum sed in eo latent equiuocationes. vnde equiuocorum quedam differunt ratione et similitudine: vt canis marinus et canis latrabilis: differunt enī similitudine cum nullus illoz sit similitudo alterius et differunt rōne quia nullam habent rationem eis cōm: si cut neq̄ diffinitionem vel acceptum naturaliter signit̄ sed tñ conueniunt in quodā cōmuni fm̄ vocem q̄ dicitur canis: quedā equiuoca differunt ratione et nō similitudine vt homo viuus et homo pictus non enim differunt similitudine cū homo pictus sit similitudo hominis viui: sed differunt ratione quia homini viuus et homini picto non considerat aliqua ratio: neq̄ diffinitio: neq̄ conceptus canis naturaliter signis: sed tantum vnum in voce. quedam equiuoca differunt specie et non gene

re vt homo et equus que conueniunt in animali et differunt inter se: d̄ ambobus enim dicitur animal fm̄ eādem diffinitionem et rationem: quedam autem equiuoca differunt specie et genere: sed non similitudine generis et specie: imo dicuntur esse p̄pina generi et specie fm̄ similitudinem vt motus localis et alteratio cōstat enim q̄ ista differunt specie et genere: ex quo sunt diuersorum predicamentorum tamen habent similitudinem cum genere et specie eo q̄ ista ad modum specierū continentur sub motu se habente per motum generis in q̄ conueniunt non fm̄ vocem: sed etiam fm̄ vnum cōceptum vnam rationem et diffinitionem vnde p̄pter p̄pinitatem q̄ ista habent inuicem ad vnum cōmune non tantum fm̄ vocem: sed etiam fm̄ rationem ista videntur esse non equiuoca sed vniuoca et inuicem comparabilia. Le. lii. (Et significat ratio hec). i. ratio dicta ostendit q̄ genus nō est aliquid vnus in quo fiant cōparationes (sed iuxta hoc latent multa) equiuoca rōne quozum impeditur comparatio (sunt que equiuocatōnes. alie quidem multum distantes) vt canis marinus et latrabilis (alie v̄o habentes quandam similitudinem vt animal pictum et viuum) (alie v̄o p̄xime aut genere: vt homo et equus aut similitudine vt alteratio et loci mutatio vnde non videntur equiuocationes propter suam proximitatem cum sint tamen equiuocationes. primo fm̄ cōmentatore cōmento. 31. q̄ differens quozundam faciunt opinari q̄ natura eozum est eadē vnde estimantur esse vniuoca et non sunt: equiuocozum autem alia sunt maxime diuersa in se et in istis nō latet ex diffinitionibus q̄ nomen est equiuocum: in alijs vero est quedam ambiguitas et latet aliquantulum: sed tamen sunt propinqua illis: alia vero sunt valde propinqua aut in genere aut in compositione et istertius modus latet valde. Intendit cōmentator q̄ equiuocorum quedam sunt valde manifeste equiuoca vt illa q̄ non conueniunt in ratione neq̄ in similitudine vt canis quedam sunt valde latenter equiuoca vt illa que conueniunt in ratione siue contineantur in genere vero siue fm̄ similitudinem vt animal et motus: quedam autē sunt partim manifeste equiuoca: et partim latentia et equiuoca non conuenientia in ratione sed solum in similitudine imitationis vt animal viuum et animal pictum decipiuntur ergo multi in equiuocis latentibus credēs illa esse vniuoca ratione suarum diffinitionum: in equiuocis autem manifestis non sic decipiuntur cum nulla illoz ratio appareat vel diffinitio.

Notandum notandū fm̄ Egidium q̄ genus potest dupliciter considerari vno modo vt habet fundamentū in re: et sic non est vniuocū neq̄ in aliqua vna forma: alio modo vt habet conceptionem in mente: et sic est vniuocū et habet conceptum vnum in mente: et quia naturalis est artifex realis considerans genus in ordine ad rem dicit genus esse equiuocum. loycus autē quia est artifex rationalis considerans genus in ordine ad conceptionem rationis dicit ipsum esse equiuocum: species autem p̄dicatur vniuocē tam apud naturā q̄ apud loycum: q̄ non solum dicit vnum cōceptum in mente: sed etiam in re extra est vna forma et vna natura. Si autē dicitur hoc per accidens fm̄ diuisionem materie: ideo vera cōparatio est in specie specialissima et nō in genere. Et q̄ genus non dicat vnam formam in re extra arguit egidius dupliciter: et primo sic. corporeitas aeris non est

Tex.
p. 31.

Liber septimus.

aliud q̄ aeritas ⁊ coꝛpoꝛeitas ignis: non est aliud q̄
igneitas non dicunt foꝛmā vnam. igitur neq̄ coꝛpoꝛei-
tas reperta in aere ⁊ in igne dicit vnam naturam. tenet
coꝛſequentia cum minoꝛ ⁊ maioꝛem arguit. Si enī coꝛ-
poꝛeitas aeris ⁊ ignis eſſet foꝛma alia a foꝛma ſpeciei
neq̄ ex igne fieret aer eadeꝛ coꝛpoꝛeitas numero que
fuit in igne coꝛrupto eſſet in aere generato ⁊ per conſe-
quens maioꝛ eſſet vnitas generis q̄ ſpeciei cuꝝ foꝛma
ſpeciei coꝛruptatur: ⁊ maneat eadeꝛ foꝛma numero
generis in generato ⁊ coꝛrupto. Scđo arguit Egidius
auctoritate Aꝛiſto. di. bi. c. q̄ genus non eſt quid vnum
quia iuxta ipſum ſunt multe equiuocationes ⁊ temiſſi-
o dicit q̄ conceptioni generis non coꝛreſpondz ꝑpoſi-
tis ex q̄bus inferꝛ genus non eſſe aliquā vnam foꝛmā
neq̄ vnam materiā extra animam. Et iꝫ iſta fuerit con-
muniter opinio antiquoꝝum tamen apparet eſſe con-
tra intentionem ꝑhi ⁊ coꝛmentatoꝛis. dicit enī ꝑhi 2.
huiꝝ q̄ partes diffinitionis ſunt foꝛmæ ⁊ q̄ omne ſu-
perius eſt foꝛma ſuꝛ inferioris: ſed genus eſt pars dif-
finitionis ⁊ eſt ſuperius ad ſpeciem: igitur genus eſt q̄-
dam foꝛma in re extra ſicut ſpecies. ¶ Item dicit com-
mentatoꝛ in ꝑlo. huiꝝ q̄ genus coꝛponitur ex ſpeciebus:
⁊ ſpecies ex genere ⁊ differentia: ſed totꝝ eſt aliud a ꝑ-
tibus in re: aut ratione vt patet ꝑꝛimo huiꝝ: iꝫ ge-
nus eſt aliud in re extra q̄ ſpecies ſi etiam ſpecies com-
ponitur ex genere ⁊ differentia tanq̄ ex paribus eēn-
tialibus eius opoꝛtet genus dicere vnam naturam in
ſpecie ſicut differentia: dicit enī ꝑoꝛus q̄ differentia ad-
ueniens generi coꝛſtituit ſpeciem ⁊ q̄ ſicut ſtatua com-
ponitur ex aere ⁊ figura: ita ſpecies ex genere ⁊ differen-
tia: conſtat autem q̄ es dicit vnitas naturæ: ſicut figura
igitur genus dicit vnam naturā ſicut differentia. nō enī
poſſet bene intelligi differentiam aduenire generi nīſi
genus fit vna natura quarta per differentiam. Dicen-
dum igitur q̄ genus dicit vnam foꝛmā ⁊ vnā naturā
extra animam coꝛmunicatā ſpeciebus: ſicut ſpecies di-
cit vnam naturā coꝛmunicatā indiuiduis: iꝫ non tan-
tam vnitate habeat foꝛma generis ſicut foꝛma ſpe-
ciei. aliter non maioꝛem vnitate heret genus q̄ tranſe-
dens: ſed generi rēdetꝛ vnitas coꝛcepta. Ideo ē remo-
uenda diſtinctio de vniuocō ⁊ equiuocō expreſſa ꝑꝛio
huiꝝ q̄ dicebatur q̄ vniuocō tripliciter ſumitur: videl.
coĩter ꝑꝛo ꝑꝛie ⁊ ꝑꝛiꝫſſime vniuocum coĩter ſumptꝝ
eſt illud q̄ impoꝛtat plura fm eandem rationē: ⁊ ſic
ens ⁊ vniuocum ad decem predicamenta ⁊ motus ad
omnem motum: ⁊ generalit̃ omnia ea que habent dif-
finitiones ambigua iuxta modū loquendi coꝛmenta-
toꝛis 2. huiꝝ. vniuocum ꝑꝛoꝛpie eſt illud q̄ impoꝛtat
plura equaliter fm eandem rōnem: ⁊ ſic genus ē vni-
uocum: q̄ habet rōnem vel diffinitionē equaliter com-
petentē ſuis ſpeciebus. vniuocū ꝑꝛiꝫſſime ſumptꝝ eſt illud
q̄ impoꝛtat plura eq̄litr fm vnicaꝛm rōnē ⁊ ſic ſpēs
ſpāliſſima eſt vniuocū. Equiuocū ē accipitur tripliciter
vꝝ coĩter ꝑꝛie ⁊ ꝑꝛiꝫſſime. Equiuocū coĩter ſumptꝝ
eſt illud q̄ impoꝛtat plura diuerſis rōnibus: ⁊ ſic genꝝ
eſt equiuocū. cū. n. genus deſcendit in ſpēs ⁊ differentiaꝛ
diuiſas ⁊ ꝑꝛiꝫſſimas oꝝ q̄ impoꝛtat illas ſpēs ſcđm
illas rōnes differentiales ꝑter rōnem diſtinctā gene-
ri coꝛreſpondentē. Equiuocū ꝑꝛie ſumptꝝ eſt illud q̄
impoꝛtat plura in eñtialiter diuerſis rōnibꝝ 2. ſic ens
nā ⁊ motus dñr equiuoca: ſed equiuocū ꝑꝛiꝫſſime ſū-
ptum eſt illud q̄ impoꝛtat plura tñ diuerſis rōnibus:
vt canis ⁊ acutum ꝑꝛiꝫſ q̄ genus eſt equiuocum coĩ-
ter ⁊ vniuocum ꝑꝛie. iō eſt magis vniuocū q̄ equio-

cum nō tñ in eo. pp̄lercipit pparatio pp̄ differentias
ēntiales q̄s p̄inet fm̄ quas nō pōt habere in suis sp̄e
bus subim̄ primū eiusdem rōnis. animal. n. eque p̄io
recipitur in boie ⁊ in equo tanq̄ in p̄tibus subiectis
cōstat aut̄ boiem ⁊ equum non esse eiusdem rōnis.
Ad primū dicitur q̄ corporēitas aeris ⁊ ignis est alia
forma a forma aeris ⁊ forma ignis: sicut etiā forma
aeris in cōit est alia a forma istius aeris. ⁊ illius: neque
cōrūpitur vel generatur forma specifica q̄ ex igne ge
neratur aer: q̄ sp̄es sunt eterne p̄mo p̄ofterio 237: sed
cōrūpitur forma individualis ignis ⁊ ḡnatur forma
individualis aeris ⁊ cōcedēdo q̄ eadem forma nume
ro corporis m̄et in ḡnato ⁊ cōrupto accipiēdo vnū
numero vt distinguitur contra multa numero ⁊ nō
vnum sp̄e ⁊ vnum q̄ne p̄pet non ōm̄ q̄ habet maiorē
vnitatem genus q̄ sp̄es. ¶ Ad sc̄m̄ dicit q̄ philoso
phus cū dicit genus nō esse quid vnum. i. nō ē vnico
cum strictissime ⁊ p̄p̄ssime accipiēdo vnitatem vt ex
cludit oēm diuisionem ēntialem tā in forma q̄ in sub
iecto p̄mo. p̄stat aut̄ genus nō esse vnico iusto mō
cum diuidat per differentias ēntiales ⁊ nō habet sub
iectum primū eiusdem rōnis: sp̄es autem sp̄alissima
est. p̄p̄ssime vnicoi: ⁊ est strictissime quid vnum cum
non diuidatur p̄ differentias ēntiales: neq̄ recipiat
in subiectis specificē distinctionē: cū oīa sua indiuidua
in quibus recipitur sint eiusdem rōnis. cū vō dicit themi
stius q̄ cōceptioni generis nō cōrūdet p̄p̄tatis non
vult dicere q̄ generi non cōrūdet aliqua nā in re: sed
q̄ generi non r̄idet aliq̄ indiuiduū rōne sui: sed tātz
rōne sp̄is cū genus non descendit in indiuidua n̄tū
per sp̄es ip̄e at̄ sp̄es im̄ediate descendūt in indiuidua. (¶
¶ igitur altera t̄rtiū dubiū vtrū distinctio specificē soz
marū pueniat it̄ ex distinctione specifica subiectoꝝ
ita q̄ oēs forme q̄ntum est ex se sunt idem sp̄es: differunt
aut̄ ex sola distinctione subioꝝ eo mō quo solent dici
ō forme indiuidualib⁹ q̄ nō sunt plures ex natura sua
sed tñ ex diuisione materie et pluralitate subiectoꝝ.
R̄ndet p̄hs q̄ distinctio specifica formaz puenit tanq̄
ex natura sua q̄ ex distinctione subiecti. vñ si suba
diuerfarū rōnūz necessario forme sunt diuerfarū rōnū
magitudines. n. vocē ⁊ aque differunt sp̄e q̄z subnā
tia sunt diuerfarū sp̄erum non tñ oīa formaz nō distin
gui sp̄es: neq̄ suba distinguunt sp̄es: q̄ dicitur est albedo
⁊ nigrēdo sunt diuerfarū sp̄erum cū sint forme cōtrarie
⁊ tñ hūc subim̄ primū eiusdē speciei ⁊z suspiciē. sicut enī
albedo ⁊ nigrēdo pueniunt in idem obiectū p̄mū. s.
in colorem q̄ est sensibile. p̄p̄iū ita pueniunt in idem
sub⁹ p̄mū q̄ est sensibile cōuectūq̄z igitur est distin
ctio specifica subioꝝ ⁊ est distinctio specifica formaz: ⁊ n̄
ēntia forme differunt ex nā. p̄p̄ia dato q̄ non distin
guēt per nām subī. Le. lit. (¶ igitur altera est sp̄es
in formis (si idem in alio) i. fit solum q̄ eadēz forma
est in alio ⁊ in alio subiecto r̄ndetur: aut p̄o sed (si ali
ud in alio) i. q̄z alicias n̄et in formis est alicias subī
ideo forme differunt sp̄e. Dubitat qualiter or̄nt for
me q̄ddatue eiusdē p̄dicamentū. v. humanitas ⁊ alie
tas aut corpus ⁊ suba in cōit: videt q̄ sint idēz nume
ro: q̄ de se inuicem p̄dicant ⁊ de eodem numero tā in
concreto q̄ in abstracto: qm̄ homo est animal ⁊ hū
nitas est aialitas ⁊ eadēz numero est hō ⁊ aial hū
nitas ⁊ aialitas. deinde videt q̄ differūt sp̄e q̄z
sunt diuerfarū rōnum cū alia sit diffinitio generis ⁊ alia sit
diffinitio speciei. Item vbiq̄ est ordo ēntialis illa
ēntialiter differūt que sunt in ordine illo vt p̄. in oꝝ

De hiscorum.

dine cāz efficacium finalium et mālūm: igitur in ordi-
ne essentiali cāzū formalū essentialiter differūt forme
collocate in ordine illo: sed forme qđ dūtiue eiusdem
predicamenti eēntialiter ordinant igit inuicem eēntia-
liter differunt. Respondetur qđ ille forme sunt idē nū-
ro idem spē idem genere accipiendo vñū numero: put
distinguitur contra multa numero et nō vñū specie
et vñū genere: ille enim sunt vñū numero: qz predicā-
tur de eadem re singulari vñō numero: sunt autē vñūz
specie: et vñū genere: qz vñū eorum est spē alteri-
et vñū eo z est genus alterius sicut enī albedo et dul-
cedo in lacte sunt idem subō: quia ambo sunt in eodem
subiecto et fortes et albedo sua sunt idem subō qz vñū
est subiectū alterius: ita fortes et plato sunt vñū spē:
et homo et equus sunt vñū genere: qz fortes et plato
continent sub eadem specie: homo autē et equus sub
eodem genere: hō vñō et animal humanitas et aīalitas
sūt idem spē et idem genere: qz homo est species aīalis
et animal est genus hōis et ambo continentur sub ea-
dem specie et sub eodem genere qđ est corpus animatū
neqz sequitur hō et aīal sunt eiusdem specie: igitur non
sunt diuersarū specierum cū contineantur sub diuersis
speciebus et inter se sint diuerse species ex quo homo ē
species spālūssima et aīal species sub aīena: et si ex hoc
cōcluditur qđ hō et aīal non de se pđicantur negat pñā
qz non sunt diuersa z specierum disperatarū sed habē-
tium inuicem ordinē eēntialem fm sub et supra in pđi-
camento. Et tunc ad argumentū hō et aīal sunt diuer-
sarū rōnum igitur diuersarū specierū negatur pñā. naz
transcendētia sunt diuersarū rōnum cū ens dicat tm
rōnem eēndi et vñū in diuisionem a se: et verā adeq-
tationem intellectus ad intelligibile: et bonā inclinatioēz
appetitus ad appetibile et tm nō differunt spē cū sint ex
nām oīum spērum et de se vñū pđicentur. et cū arguitur
humanitas et aīalitas essentialiter ordinant in genere
cause formalis igitur essentialiter differunt negat pñā
genus enim eēntialiter pđicat de specie et hētur primo
posteriorum: igit nō eēntialiter dīst a spē nec est simili-
tudo de ordinibus alioz generū causa z qm in alijs
generibus seruat ordo causalitatis et nō pđicationis
in gñe aut cāe formalis seruat ordo causalitatis et pze-
dicationis pp qđ cām oēs ille forme cōcurrunt in ean-
dem realitate: vñū transcendētia nominata habēt ordi-
nem eēntialem inter se: et tm non essentialiter differunt.
De forma autē indiuiduali cuiusmodi est forma sortis
dicatur qđ differt numero taz a sorte qđ a forma spē qđ
generis cum forma sortis sit forma partis et forma ge-
neris vel speciei sit forma totius ex doctrina Aristo. 2.
huius. differt. n. realiter intellectus a sorte et ab homie
et ab aīali non autem specificē: qz oīa sunt eiusdem spe-
ciei: lz nō eodem modo: qz fortes et homo sunt eiusde-
speciei in recto sed intellectū et hō sunt eiusdem spē in ob-
liquo cum intellectus non sit hō sed hominis. (Et qđ
terminus) quartū dubiū penes qđ hz antēdi diffinitio
ppria alicuius rei cōparatio. n. pprie dicta nō sit nisi
in spē spālūssima vt patet: ideo oīare qñ forma in q
fit cōparatio est spē spālūssima et qñ non cōsiderādo
formā nature et naturā subiecti: et qñ diffinitio dat cā
inotescēdi oīare diffinitioēz ppria rei p qđ cognosca-
mus si id in quo fit pparatio sit spē spālūssima aut non
Ideo ad cōclusionē rñdet pñā oī. qđ illa est ppria diffi-
nitio alicuius p qđ cognoscimus idēpitatem et diuersi-
tatem rerū. verbi grā illa est ppria diffinitio albi p quā
discernimus qđ illud est albū et dulce aut qđ album est

aliud a dulce: et h aut ex nā forme aut extra nām subī-
quecūqz. n. faciunt ad ydēpitatem vel diuersitatem: spe-
ciei faciunt ad ydēpitatem vel diuersitatem diffinitionis.
sicut ergo res dupliciter differt spē ab alia vel qz est al-
terius nāe: vel qz est in alio subō sic aliqbus competit
dupliciter alia et alia diffinitio: aut qz sunt in alio et in
alio subō: aut qz dicunt aliā et aliā nām: albedo enī et
dulcedo differunt vtroqz mō. p. qđem ex parte subīcūz
subm pzimū albedinis sit superficies: et subm pzimum
dulcedinis sit mixtū ex calido et humido vt colligitur
a pñō in lib 20 de sen. et sensato. 2. aut differunt ex pte
nāe cum diffinitio formaz cognoscat ex diffinitione
operationū. constat aut opationes albedinis et dulce-
dinis nō esse eiusdem nāe cum opatio albedinis sit im-
mutatio visus et operatio dulcedinis sit imutatio gu-
stus vt est determinatū. 2. d aīa. l. e. lit. (Et qđ termin-
est) diffinitio alicuius rei (aut) i. rñdetur qđ est illud
(quo discernimus qz idem albū et dulce) aut et hoc tō
qz in alio videt altera: esse rō subī a subō dulcedinis:
(aut quia non omnino idem sunt album et dulce se-
cundum suas naturas.

Notandum fm cōmen. cōmēto. 3. q.
Aristo. intēdebat qđ ars
inducens ad cognitionē conuenientie et diuersitatis in
spēbus cum non fuerit manifeste p se est fm reg. 10. d. 1.
tas in. 7. topico 2. vbi dāt sunt loci de eodē aut diuer-
so: non igitur est pñū s speculationis dare regulas qđ
cognoscitur idēpititas et diffinitio specifica formarūz
aut dare regulas inueniendi diffinitiones illarūz quo-
niam tales regule sunt dande in loyca fm qđ Aristote.
manifestat 7. topicoz.

De altera Tex. cō. 3.

tionē autem quō est.
Ista est quarta pars
huius capituli in qua
pñā determinat d cō-
parationē motuum ad
formā post qđ determi-
nauit de comparatōe
motuum ad vbi po-
nens duas cōclusio-
nes quarum prima ē
ista. alique alterationes sunt inuicem comparabiles in
velocitate et tarditate. scōa cōclusio. alique generatio-
nes vel corruptiones sunt inuicē comparabiles in ve-
locitate et tarditate ibi et gñatione aut. Prima conclusio
fio arguitur sic. aliquis homo sanatur tarde et aliquis
homo sanatur velociter et aliq simul sanatur: igitur ali-
que alterationes sunt equeueloces et alique inequeue-
loces. pz consequentia supposito qđ sanatio sit altera-
tio. Si enim duo homines in eodem tempore confimi-
les acquirunt sanitates videt qđ equeuelocē alterent
et si in temporibus inequalibus acquirunt confimiles
sanitates aut in temporibus equalibus acquirunt dis-
similes quo ad magnitudinem et paruitatem latitudi-
num videtur qđ inequeuelocē alterentur. l. e. litte. (De
alteratione autem quomodo est equaliter velox alte-
ra alteri) patet ex dicendis. (Sicut qđ est sanari altera-
ri est autem) id est contingit (hunc quidez velocitē ali-
um autem tarde sanatum esse et simul quosdam qua-
re erit alteratio equaliter velox in equali. n. tempore al-
teratum est vñūqz sanatorum.

Liber septimus.

Notandum ^{fm cōmētatozē cōmēto. 32.} qd cū fuerit positiū qd acqui-
sitio sanitatis est alteratio: et qd possibile est aliqua for-
mam sanari velocius qd aliū hominē: et possibile ē vt
duo homines sanentur insimul ab vna egritudine in tē-
pore equalitunc alteratio erit equalis alterationi tam
pbius qd cōmētatozē loquitur conditionaliter si sanatio
est alteratio: quoniam dictum est in hoc septimo qd ad
sanitatem nō est p se motus cū motus successiue fiat et sa-
nitas subito: tamen qd idē motus numero est ad qua-
litatez pūmā p se: et ad sanitatē p accidēs: ideo talis mo-
tus qui est alteratio p se est sanatio p accidēs: et ta-
mē est sanatio qd dū est motus: quapropter sicut aliq-
due calefactiones sunt inuicē comparabiles p se in ve-
locitate et tarditate: ita et due sanationes: licet p accidēs:
sed Aristoteles accipit illud exēplum: qd est magis ma-
nifestum. neqz Aristoteles vult omnes sanationes esse
inuicē comparabiles in velocitate et tarditate: sed tan-
tū illas que sunt ad sanitatē eiusdē spēi: sicut neqz om-
nes colorationes inuicē sic comparantur: tantum colo-
rationes qd sūt ad colores eiusdē spēi. (Sic qd aliam ē).

Contra hāc conclusionē posset aliquis in-
stare dī. nulli motus pnt ēē eque-
veloces nisi possint esse equales: sed due alterationes
nō possunt esse equales: igitur nō possunt ēē eque velo-
ces: patz consequētia cum maior: et minor declaraf:
nā motus denotatur a termino ad quē vt patuit quin-
to huius: sed qualitates ad quas est p se alteratio non
dicuntur equales: sed similes: qz p pūmā est quātitati
fm eam equale vel inequale dicitur: vt est determinatum
in predicamentis: igitur alterationes sunt dicende simi-
les et nō equales. Le. li. (Sed qd alteratum est equale
est si in eo reperitur velocitas: equale enim hic nō dicitur
tur). i. in qualitate: sed sicut in quātitate equalitas ita h
similitudo: vbi i. qualitate. Ad istā obiectiōē respō-
det pbius dī. qd in alteratione inuenit equalitas et simi-
litudō: sed nō eodē modo neqz respectu eiusdē. Altera-
tio enim consideratur in ordine ad tempus a quo mē-
suetur: et sic est in ea equalitas: et consideratur in o: dī-
ne ad terminū ad quem a quo specificatur et sic est i ea
similitudo: vnde tempus est p se quantitas: sicut super-
ficies et est p se mēsurā rezz successuaruz sicut superfici-
es rezz permanētiū: sed due albedines non obstan-
te qd sint similes ex propria natura adhuc sunt equa-
les equalitate superficiē a qua mēsurantur: ita due al-
befactiones sunt similes ratione terminoz ad quē: et sūt
equales rōne ipis mēsurantis illas. Le. li. (Sed si sit
idē). i. fm eandē qualitātē qd mutantur est per alteratio-
nem et in equali tēpore equeloz: et eglis ē illa alteratio

Notandum qd motus diuidit diuisio-
nem mobilis: et diuisio ē tē-
poris vt est declarātū sexto huius: ideo vna alteratio
potest ēē alteri equalis tā equalitate subiecti qd eglita-
te tēporis: et sic stat qd due sint alterationes: quoz qli-
bet est equalis et in eglis alteri vbi rōne subiecti et rōne
tēporis: alterationes. n. subiecto: et equalis sūt equalibz.
(Vtrū ergo). Circa p dicta pbius mouet duas qd-
nes: quaz pūa est ista vtrū velocitas in alteratione sit
consideranda penes subm alterabile aut penes qūta-
tem inducēdā. Rūder pbius p regulaz que iō cōiter
tenet qd velocitas in alteratione est attēdēda penes qū-
tatem solum: ita qd ille alterationes sunt equeueloces:
quaz qualitates sūt eiusdē spēi: quia si qualitates ad

quas est p se alteratio sunt diuersaz spērū ille altera-
tiones nō inuicē cōparantur in velocitate: iō nō inuicē
cōparantur sanatio et dealbatio: qz sanitas et albedo
sunt diuersaz spēi: vnde sicut motus localis h3 speci-
es: ita et motus alterationis: sicut ergo nō comparaf in
velocitate oēs motus locales: ita neqz oēs alterationes
cōsiderāda est ergo pūctitas et distinctio terminoz ad
quē admittat vel neget cōparatio. Si enī termini ad
quē diuersoz motus sūt idē genere vel differunt gene-
re: si sunt idē spēi vel differunt spēi si sunt idē numero vt
differunt numero sic pūctificatur et diuersificatur mo-
tus vt dicebatur quinto huius: nō ergo est accipiēda
comparatio in velocitate: nisi motus termini ad quos
sunt motus p se: sicut eiusdē spēi. Et notat dicitur per
se: qz si termini p accidēs essent diuersarum rationum
illud nō tollit cōparationē: possunt. n. due calefactio-
nes esse ad duas sanitates vel egritudines aut ad du-
as formas substantiales diuersarum rationum: et ta-
men omnes due calefactiones sunt inuicē comparabi-
les in velocitate et tarditate. ¶ Secūdo dī cō illis itēsi-
nis: ita qd nō maior neqz minor latitudo quātitas acq-
ratur in vno tēpore qd in alio sibi equali. Si enim due
calefactiones debēt esse equeueloces: opz qd in tēpore
bus mēsurantibus illas calefactiones acqruatur equalis
latitudines caliditatis ita qd si aliqd in hora calefiat a
nō gradu caliditatis ad gradū vt quoz et aliud in ea-
dem hora vel alia tēpore a gradu vt quoz ad gradū
vt octo ille alterationes sunt equeueloces: qz termini
ad quos vadūt sunt eiusdē spēi: et in equali tēpore ac-
quiruntur et sunt cōsimiles latitudinis et itēsiōnis nā
quāta est latitudo seu itēsiō a nō gradu ad gradū vt
quoz: tāta est a gradu vt. 4. ad gradū vt octo. ¶ Ter-
tio dī qd itēsiō tēpore: qz si qualitates eiusdē spēi et cōsimiles
itēsiōis acquiruntur in tēporibz sequalibz ille altera-
tiones nō ēē equeueloces: caliditates. n. vt. 4. velon?
iducit in aere vel i genere qd in aq: qz i minor tēpore. Le.
li. (Vtrū ergo in quo passio). i. subm aut passionē opz
cōparare. i. considerare in cōparatione. Respōdet dī.
hic quidem igitur. i. in sanatione ad hoc qd sit compa-
rabilitas qd sanitas eadem sit specie: pūmo est accipe-
re aut. i. et secundo qd neqz maius neqz minus sit de qū-
tate in vno qd in alio: sed similiter existit in vtroqz quo
ad latitudinem sanitatis. Si autem alteratio passio sit
puta alteratur qd sit album et qd sanatur his alteratiō-
ibz: quia differunt specie nihil est idē neqz equale neqz si-
mile sed aut tam hec diuersas species faciunt alteratio-
nis et non est vna: sicut neqz loci mutatio semper vna
est: quare considerandū est quot sunt species loci mu-
tationis et quot alterationis. Si quidem igitur qd mo-
uentur. i. si ea fm que mobilia mouentur specie diffe-
runt ea scilicet quozum sunt motus secundum ipsa et
non secundum accidēs vt puta termini motuz et mo-
tus specie differunt. Si vero genere genere. Si autem
numero numero.

Notandum qd per istam regulam
Aristotelis excluduntur
due opinionēs antiq de velocitate motus alterationis: qz
pūa posuit qd velocitas motus alterationis attēdit penes
gradū iducit vel iducēdū vt in calefactōe vbi cūqz in-
ducit gradus caliditatis itēsiō: motus qūta gradus in-
ducit est velocior. Ista opio nō est tenēda: qm alit seq-
tur qd aliq alteras cōtinue per totā vna horam alte-
rabit in infinitum velociter: immo qd idem alterans
continue alterabit a maiori et maiori proportione

Phisicorum.

et tamē cōtinue vniformiter alterabit ponēdo q. a. sit vnū calidū in summo incipies sibi assūmari. b. calidum vniformiter difforme a gradu vt quatuor ad graduz sūmū excludiue applicatū agētī f3 extremū intēsi: tūc arguitur sic. a. in infinitū velociter incipit agere in. b. et ita cōtinue ager sicut incipit agere: q2 cōtinue inducet gradū sūmū: igitur. a. p. totam horā alterabit in infinitū velociter: p2ia pars antecēdis arguit: qm. a. incipit agere gradū sūmū vel nihil pōt velocius agere q. in ducere gradū sūmū: fm istā opinio nē igitur nihil potest velocius agere q. iā incipit agere. a. sed in infinitū velociter aliqd pōt agere: q2 a. p. portione dupla tripla quadrupla: et sic in infinitū: igit in infinitū. a. incipit agere in. b. ite potētia motiua. a. cōtinue erit maioris cum habebit ex calefactione. b. cōtinue maioris tūamētum ipsa manēte eadē: et p. cōsequēs cōtinue ager. a. maior et maior p. portione et nunq. velocius ager q. iā incipit agere: q2 nunq. inducet gradū intēsiore q. iā incipit inducere: ex quo gradū sūmū incipit inducere. Preterea sequit q. a. et b. sūt duo alterabilia inēquiter distantia a gradu sūmo: et illud q. min. distat cōtinuitate velotius mouebit versus gradū sūmū: et tamē eque cito vtrūq. attinget gradū sūmū: q. istud sit iconueniēs manifestū est: q2 si ambo equaliter distaret a gradu summo et vterq. equaliter alteret vsquequo fieret sūmū illa eq. cito attingeret gradū sūmū: igit si iā vnum eo p. min. distat et velocius alterabit: sequit q. cit. attinget. Et q. illud sequat arguit ponendo q. a. et b. sint duo vniformiter calida p. totū. a. tamē calidius. b. et incipiant alterari et alterentur q. vtrūq. fuerit sūmū: sic q. eq. cito sit. b. sūmū sicut. a. et ecōtra: et p. q. a. est propinquius gradui sūmo q. b. cū sit calidius et cōtinue velocius alterabitur versus gradū sūmū q. b. q2 cōtinue intēsiore gradum caliditatis habebit q. b. quo usq. vtrūq. fuerit sūmū attinget graduz sūmū p. calū.

C Secūda opinio posuit q. velocitas alterationis attenditur penes latitudinē forme acquirēde et penes q. titatem per quā extēditur latitudo forme ita q. si eadē qualitas acquiratur in eodē tempore maior et minor subiecto velocius alterabitur maior q. minor. Etia; hec opinio nō est tenēda: quoniam ex illa sequit q. a. minor p. portione. a. ageret in. b. q. c. incipit agere in. d. et tamen in infinitū velociter ager. a. in. b. q. c. incipit agere in. d. p. sūto q. a. cōtinue p. horā futurā ager in totum. b. et c. incipiat agere in. d. a. maior p. portione q. a. ager in. b. et sic semper idē tempus ager p. partē ante partē: isto posito: p2ia pars iconueniēs: et scōa arguit nam aliquāto velotior. a. ager in. b. et in infinitum tarde. c. incipit agere in. d. igit in infinitū velociter. a. ager in. b. q. c. incipit agere in. d. patet consequentia: cū maior: ex quo a certa p. portione. a. cōtinue ager in totū. b. et minor declaratur: nam si. c. inciperet agere in totū. d. aliquāto velotior. c. inciperet agere in. d. et si scipiat agere tantum p. medietatem in duplo tardius inciperet agere: et si p. tertā partē tantū in triplo tardius inciperet agere per opinionem: et sic in infinitum sed. c. per nullā partē. d. incipit agere: igitur in infinitū tarde incipit. c. agere in. d. Item sequitur consequēt q. c. est calidum in summo q. cōtinue ager in frigidum sūmū et in infinitum tarde incipit agere quāntūcūq. fuerit magna. p. portio agentis ad passū: et hoc posito q. alteratio fiat per partem ante partē: imo in reductione aque ad frigiditatem eodē gradu velocitatis vniformi p. totū: non esset possibile ipsā vel aliquāz eius partē vniformiter

alterari quo ad partes subiecti cū in infinitum parua sit aliqua pars eius et cuiuslibet partis in infinitū minor sit aliqua pars eius q. totū. **D** Dicendū igitur cū p. h. et cōmetatore q. velocitas alterationis soluz attenditur penes qualitatem ita q. ille alterationes sūt eque ueloces siue fiant in subiectis equalibus siue in equalibus quibus acquiruntur latitudines qualitatis eiusdē speciei et consimilis intensionis in eodē tempore vel equali. Et notāter dico consimilis intensionis et nō latitudinis equalis: q2 si. a. acquireret in hora latitudinē vniformiter difforme a gradu vt quatuor ad gradum vt octo: et hoc extēsiue p. partē post partē: et b. equalitatis oīno acquireret paribilibet extēsiue latitudines aliam vniformiter difforme a nō gradu ad gradū vt quatuor in eodē tpe vt eq. velocior eēt alteratio. a. q. b. quia intēsiore latitudinē acquireret. a. q. b. et tamē latitudines eēt equalis: latitudo enī caliditatis vniformiter difformiter extēsa a gradu vt quatuor ad gradū vt octo est intēsa vt. 6. et latitudo alia est intēsa vt duo cū quelibet illaz cōtrideat suo medio gradui: i quo cūq. enī puncto est gradus vt quatuor: ibi est tota latitudo a nō gradu ad gradū vt quatuor: et i quo cūq. puncto est gradus vt octo: ibi est tota latitudo intēsiue supra a nō gradu ad gradū vt octo. Si tamē. a. acquireret vniformiter p. totā latitudinē caliditatis a gradu vt quatuor ad gradum vt octo et b. consimiliter et in eodē tempore latitudines aliā a nō gradu ad gradū vt quatuor: ista duo eque uelociter alterarent: quia latitudines consimilis intensionis acquirerent: sicut enī q. titas a pedali ad bipedale est equalis extēsiue q. titat incipienti a nō gradu quāti et terminate ad pedale ita caliditas a gradu vt quatuor ad gradū vt octo vniformiter accepta est tanta intensiue: sicut caliditas a nō gradu ad gradum vt quatuor consimiliter extēsa.

Contra regulā illam instatur ponendo q. a. et b. sint due aque frigide in summo: que quidē alterentur in hora ad caliditatem summā sic q. in fine. a. erit summe calidum per totam: et b. non erit summa calida nisi pars centesima: sed totum residuum erit summe frigidum: et patet q. a. et b. non eque uelociter alterabuntur: quia. a. fiet calidum et non. b. et tamen in eodem tempore acquirunt caliditatem eiusdem intensionis et eiusdē speciei. Respondetur q. ille alterationes erūt eque ueloces et q. a. et b. eque uelociter alteratione alterabuntur: licet non eque uelociter alterabuntur: unde penes aliud habet attendi velocitas alterationis et penes aliud velocitas alterabilis habet attendi penes qualitatem tantum: sed velocitas alterabilis habet attendi penes qualitatem p. portione atq. paribus subiecti ad hunc intellectum q. si. a. b. eque uelociter alterantur et in medietate tēporis alteratur medietas. a. in eodē tēpore consimiliter alteratur medietas. b. et si in aliquo tempore alteratur tertia pars. a. in eodē tempore: cōsimiliter alteratur tertia pars: et sic cōsequenter siue. a. et b. sint equalia siue in equalia ita q. semper seruetur consimilis p. portio partis ad totū licet. n. vna medietas. a. sit q. libet medietate. b. maior in quacūq. p. portione volueris et vna tertia. a. que libet tertia. b. tamen p. portio medietatis. a. ad sum totum est equalis p. portio medietatis. b. ad sum totum et p. portio tertiae partis. a. ad sum totum est equalis p. portio tertiae partis. b. ad sum totum. Sicut enim caliditates consimiles in intentione possunt denotare subiecti nō eque uelociter alterari: ita cōtingit

Liber septimus.

Tex.
cō.33.

In casu posito de. a. b. (Si igitur viri quique). Secunda
questio vtrum equalitas alterationis sit attendenda pe-
nes subiectum aut passionem ad hunc intellectum qđ
ille alterationis sunt equales que sunt in eodē tēpo-
re vel equali ad qđitates eiusdē spēi r cōsistēs infēiōnis
aut qđ ille alterationes equales sūt qđ acqđrūt eqlib?
subiectis r eqles qđ acqđrūt eqlib? subiectis: qđ utqđ
passiōes sūt eendē: verbi grā: dato qđ a. sit vñr de al-
batū vñr ad hoc qđ alteri de albatū alteratio sit eqlis
alteratiōi. a. op. a. ēē m̄m quātū est illud de albatū r il-
le quale oīno. L. li. (Sigtit velocitas atēdis penes
passiōē vñr igitat alteratiōis o. passiōē respiciere
si idē sūt spēi qđitatē r siles in intensiōe aut equeloces
alteratiōes aut illud qđ alterat vsi sūt albatū sibi
vñs aut m̄m opozet esse quātū aliud de albatōis sūt
equales. Rndet pbs dī. qđ equalitas alteratiōis est at-
tēdēda penes vñr). i. penes subm r passiōē ita qđ il-
le alteratiōes sūt equales qđ in eodē tēpo-
re vel eqli ac-
quirūt subiectis eqlib? r sūt ad qđitates eiusdē spēi
eiusdē infēiōnis: alteratiōes igit sūt eedē vel diuersē
fm qđ sūt ad qualitates eiusdē vel diuersē spēi r sūt eq-
les vel ineqles fm qđ sūt in subiectis eqlib? vel ineqli-
bus r in hoc apparet fīra iter velocitatē r equalitatē
alteratiōis: qđ velocitas nō respicit nisi passiōē hā-
bēdo respectū ad tēpus: equalitas aut p̄ter illud r
spēi subm: iō oēs alteratiōes equales sūt equelocē-
tes r nō eōtra: ouo. n. ipo. r atēqilas alteratiōis ē p
te qualitatē: v. p̄ditatē spēi r infēiōnis: r ouo ē p
te quantitatē. i. equalitatē spēi r subiecti: l. 3. pbs nō
faciat mētiōē de spēi: illud tamē est itelligēdū. p̄terea
que dicta sūt in p̄ia cōclūsiōe. L. li. (Aut p̄o sed in
virog opz respiciere: vsin subm r passiōē r eadē qđ
dem aut eadē passiōē fm qđ eadē vel diuersa aliqđ al-
tātū: debet alteratiōes eedē vel diuersē: eqlis aut aut
inequalis dicit alteratiō fm qđ illa pars que alteratur
est inequalis aut equalis.

Flotandum fm cōmētatorē cōmē-
to, 33 q. pñdicator cōiū-
tionis in alteratōe si fuerit fm subm in erit p accñs:
et si fuerit fm solā passiōe non erit illis eqūitas pfecta
sed solūmodo sītūdine: ergo in cōsideratiōe equalitatē
sūt pfecte equē duo erigūtur. i. sītūdine passiōis et equa-
litas subiēti. Inmēdiū pmetator q. aliter dōs nō bñ cō-
paratū fm eqūitatē et ineqūitatē nisi cōsideret subm et
passiōis itaq. si due alteratiōes sūt eqūales pfecta eqūitatē
subiecta sūt eqūia et passiōes pñtes tā specifice q. irēsu-
rit: enī enī fuerit eqūitas subiecti absq. sītūdine passiōis
erit eqūitas vna alteratiō alteri alteratiōi nō p accñs: quo-
niā accidit tā alteratiōi q. passiōi eqūitas subiecti: si autē
erit pñtitas passiōis tā specifice q. irēsuē absq. eqūita-
te subiecti aut vna alteratiō sūt alteri et nō pñtē eqū.

Circa predicta dubitat pzo cū s. metha. ca.
de relativis vñs in suba facit idē i q̄li-
tate sūt in quantitate egle ⁊ moꝝ specificat a termino a-
quē. ⁊ hui⁹ sequit q̄ due alterationes nō sūt eadē leges
sūt i sitas. ¶ Secūdo dubitat cū in trib⁹ p̄dicamentis
sit moꝝ p̄prie dict⁹ vñ in q̄ntitate q̄ntitate ⁊ vbi f. m. Anst.
quinto hui⁹: p̄p̄ qd̄ determinat de velocitate motus ad
vbi ⁊ ad q̄ntitate ⁊ nō de velocitate moꝝ ad quantitate.
¶ Ad prim⁹ de q̄ vbiq̄s iuenit motus sube vel q̄-
ntitate: ibi pōt iueniri p̄dictas ⁊ eq̄litas sed in q̄ntitate
inuenimus motus sub h̄arie. f. essentia eo q̄ suba vno
modo significat equelem cuiuslibet enteris: vñ h̄ar quo
metha. quo mō loquit p̄p̄ pzo posteriorē: vñ q̄ sub

hñtia linee est ex pñctis: habz et motuz quantitatē: v3
 maius r min⁹: ex quo qñtas est inñitiblis r remissibi
 lis: igit in qualitate inuenit pñctas r qñtās: nō tā
 men ita, pñctie sicut sñtudo: bz igit qualitas essentia r
 essentia qualitatē r essentia talis qñtatis: v3 sñtudo pñ
 tis maius r min⁹: inqñtu bz essentia in ea inuenit pñ
 ctas: inqñtu bz essentia qualitatē in ea inuenit sñtudo
 inqñtu vō bz essentia talis qñtatis in ea inuenit ex
 leqñ vbiqñ dat mai⁹ r min⁹: datur eqñ: r quo motus
 specifical a termino ad quēdō cōsequēter alterationē
 dñr esse siles r eqñs. ¶ Ad secūdū dicit q ppter ouas
 cas nō fecit h pñemōtō de motu ad quantitatē
 pñctia cū ful, ppter educatiōē repta in augmētatiōē
 r in dimīnutiōē: qñ triplex est augmētatio vel dimī
 nutio. pñctia est ad vbi. qz insequēdō gatiōē nō pñt in
 uice aut pñtūqñtātē: h of rarefactio vel cōdēfatio sñ
 tualis: cui⁹ velocitas bz attēdi penes acquisitiōē spā
 tiū localis: cū talis rarefactio nō sit nisi mot⁹ localis.
 ¶ Secūda augmētatio vel dimīnutio est ad qñtatem.
 i. qz est pñs calidū r frigidū: r bec of rarefactio vel
 cōdēfatio alteratiua: cui⁹ velocitas bz attēdi penes ra
 ritatē vel densitatē acquisitā in tāto vel in tāto tēpē si
 cur dñr dē of alteratiōē. ¶ Tertia augmētatio vel dimī
 nutio est ad qñtātē qz pñt in pñtū sūmptiōē alimētī cō
 uersi in nām aliti: r bec dicit augmētatio. pñctie dicta
 vel dimīnutio: quēlibet aut aliā qz est ipso pñe augmē
 tatio vel dimīnutio: cū nulla talis sit ad qñtātē: nō ill
 enom pñprie augmētatio nisi animatū vt colligitur a phi
 losopho pño de gene. r secūdō de anima. ¶ Secūda
 causa fuit: quoniam augmētatio vera r pñprie dicta
 de qua loquitur philosopho includit motū localem
 r alterationē pñm ipsū octauo huius igitur velocitas
 augmētatiōis habz attēdi penes id penes qd attē
 diunt velocitas motus localis r alterationis: sed velo
 citas motus localis habet attēdi penes spātiū locale
 r velocitas motus alterationis penes spātiū qualita
 tiū: igitur velocitas augmētatiōis attēdiunt penes
 spātiū quantitatiū: ita qz ille augmētatiōes sunt
 equeuoloces: quibus acquiritur quantitates equeles:
 siue acquiritur equalibus siue unequalibus subiectis.
 pñpterea nō est possibile augmētatiōes totius r par
 tium esse equeuoloces: quoniam semper totū acquirit
 maiorem quantitatē qz aliqua pars quantitatiū eius:
 r semper maior pars maiore quantitatē acquirit qz mi
 nor in eo dē corpore viuere: r istud nō est incommēdū
 sicut nō incommēdū motū circularē nunqñ esse vni⁹ quo
 ad partes subiecti: sed tantū quo ad temp⁹. Et sicut ve
 locitas alterationis habet attēdi penes qualitatē tan
 tum r velocitas alterabilū attēdiunt penes qualitatem
 pñportio nātaz ita velocitas augmētatiōis attēdiunt
 penes quantitatē tantū: r velocitas augmētatiōis at
 tendiunt penes quantitatē pñportio nātā. i. penes pño
 portio nēm seu pñportio nāle acquisitū in quantitatē
 semper intelligēdo in tāto vel in tāto tēpōre. Si enīz
 a. pedale in hōza. r b. bipedale acquirat eātm tātm
 pedale in hōza augmētatiōis sñt equeuoloces: quia
 aequales sñt quantitatē acquirere: nō tamen equeuol
 ceter augmēt. a. r b. quia maiorē pñportio nēm ac
 quirūt. a. qz b. nam a. in principio augmēti est pedale
 r in fine ē bipedale: igitur acquirit pñportio nēz ou
 plam: ex quo bipedale ad pedale est pñportio ou
 pla. b. autem in principio est bipedale: r in fine tripe
 dale sñ tripeda ad bipedale ē pñportio sexquadralis: igit
 b. acqñt pñportio sexquadralē tm: cōstat at pñportio

Philosophorum.

Tex.
cō. 34.

nem duplicem maiorem esse proportionē sexquialtera: vñ in casu isto. a. r. b. equueloci augmētatio augētur nō tamē equeloci augent: oportet enī. b. acq̄rere bipe dale sic: q̄ in fine ēē quadripedale si debēt equeloci ter augeri sicut. a. qm̄ cum in principio sit bipedale r in fine ēē quadripedale acquireret. p̄portionē duplā: con stat aut̄ oēs p̄portioēs duplas esse eq̄les. ¶ Ex q̄b⁹ sequit̄ q̄ l3 augmētationes tot⁹ r p̄tis nō sint equelo ces tamē equeloci augent totū r p̄s: qm̄ tñ p̄portio nale acquirit̄ digit⁹ quātū totale aialis: r si nō est pos sibilis augmētatio vniformitatis quo ad p̄tes subie ctas: tamē bñ possibile est aliqd̄ vniformiter augeri: quo ad p̄tes subiectas: qm̄ si q̄ritates acq̄site nō sūt equa les tamē p̄portioēs acquirit̄ur equales: sed ēr planta pedalis quātū r magna quere? centipedalis. q̄ritatis acquirit̄do in anno tñ digitalem q̄ritatem nō eq̄ uelociter augētur. p̄pter defectū p̄portiois equalis: tñ equueloci augmētatio augent p̄p̄ equalē acq̄sitionē q̄ritatis: de eq̄litate aut̄ augmētatiois dicit̄ q̄ ille au gmētationes sūt equales loquēdo de equalitate p̄fe cta q̄ sūt i eodē tēpore vel equali r adueniūt subiectis eq̄lib⁹ r sūt ad q̄ritates eq̄les. Ille vō augmētatioēs sūt inequales q̄b⁹ deficit aliq̄ illaz trīs cōditionū: idem dicat de diminutioē quo ad eq̄litate r velocitatē. (Et gñatioē). Scd̄a cōclusio aliq̄ generatioēs vel corru ptiones sūt inuicē cōparabiles in velocitate r tardita te: p̄p̄: q̄ aliq̄ generatioēs sūt equelociōres r aliq̄ est al tera velocior: nā ille gñatioēs sūt equueloces: q̄b⁹ in eodē tpe vel eq̄l acquirit̄ur sube eiūsdē sp̄ei: v̄puta ge nerationes duoz hominū vel duoz equoz: si enī in tēpore q̄lib⁹ acquirit̄ forma hoīs ille gñatioēs sunt equueloces: r si tēpore sūt ineq̄lia vna illaz gñatio nū est altera velocior: nō tamē gñatioēs sūt equuelo ces. vel iequueloces si p̄ eas acquirit̄ forma aialis cū in gñatione nō sit cōparatio p̄p̄ia: nulla enim gñatio hoīs est velocior aliq̄ gñatioē equi neq̄ tardior neq̄ ita velocior: r tñ p̄ illas acquirit̄ forma aialis: r hocio: q̄ forme terminatēs illas gñatioēs nō sūt eiūsdē sp̄ei specialissimē: q̄ detali sp̄ei semp̄ itelligit̄ p̄ba. l. e. li. (Et generatioē aut̄ r corruptioē idē cōsiderādū est sic in al teratioē quo mō equeloci gñatio est si inequali tēpore idē in substantia r iduisibilis. sp̄ei acquirit̄ vt hō si nō aial). i. si acquirit̄ forma hoīs r nō aialis tantū.

Contra istā cōclusionē ex pte velocitatis r tardioris in gñatioē posset q̄s sic arguerenulla gñatio ē altera velocior: nisi q̄ vna al teratio est altera velocior cū gñatio icludat alteratio nem neq̄ aliquā successione hēat nisi rōne alteratiois vt colligit̄ ex p̄rio de gene. sed ad h̄ q̄ aliqua alteratio sit altera velocior nō sufficit q̄ in eodē tēpore sit ad q̄ litatē eiūsdē sp̄ei: sed vltra requirit̄ q̄ illa forma sit intē sior: igit̄ ad hoc q̄ aliq̄ generatio sit altera velocior nō sufficit q̄ in eodē tpe vel minori sit ad subaz: sed opoz tet q̄ illa sba sit intē sior si acquirit̄ i eodē tpe vel saltē q̄ sit eque intē sior si acq̄rit̄ in minoz tēpore. Rñdet phi losophus negādo p̄ntā di. q̄ in alteratioē necessario opz cōsiderare duo ex pte termini ad quē: v3 p̄dēta tem specificā qualitatis r intē sione forme cū termin⁹ alterationis sit p̄ se intē sibilis r remissibilis: l3 in gene ratione sufficit cōsiderare vnū: v3 p̄dētatē specificam sp̄ei: nō autē expedit cōsiderare p̄m eo q̄ suba nō est in tē sibilis nec remissibilis. l. e. li. (Nō enī dēmus ad ali qua duo cōsiderare in quib⁹ est alteritas in generatio ne: sicut dissimilitudo in alteratioē pueniēs ex intē sio

ne r remissione forme. (Et si nūerus). Ex p̄dictis tā in p̄batione cōclusiois q̄ in rñsioē ad obiectioē p̄bus increpat platonicos r p̄thagoricos di. q̄ sicut in al teratione opz respicere duo in termino ad quē: v3 p̄dē tatē specificā r similitudinē vel dissimilitudinē ita in ge neratione opz respicere duo termināta motū. l. p̄dēta tatē specificā r equalitatē vel inequalitatē: quoniam nū merus dicebat̄ est suba repp̄: igit̄ ille generatioēs sūt eq̄ ueloces que sūt ad nūeros equales r ille inequelo ces que sūt ad numeros ineq̄les ita q̄ generatio veloci or est ad numez maiorē: r gñatio tardior est ad nu merū minorē. ¶ Cōtra hāc opinioē arguit̄ p̄ba iserē do ex illa duo icōueniētia: quoz p̄mū est q̄ nūerus maior r nūerus minor sūt eiūsdē sp̄ei q̄ est falsū: q̄ si duo nūeri ineq̄les sūt eiūsdē sp̄ei: idē oēs nūeri ineq̄ les sūt eiūsdē sp̄ei cū nō sit maior rō de aliq̄bus iequa libus q̄ de alijs: cū igit̄ oēs numeri eq̄les sint eiūsdem sp̄ei: sequit̄ oēs nūeros ita eq̄les q̄ ineq̄les esse eiūsdem sp̄ei q̄ est absurdū: r q̄ illud sequat̄ arguit̄: gñatio ve lioz r generatio tardior sūt ad terminos eiūsdē sp̄ei: sed gñatio velocior est ad numez maiorē: r gene ratio tardior est ad numez minorē p̄ illos: igit̄ nume rus maior r nūerus minor sūt eiūsdē sp̄ei: q̄ erat p̄o bandū semp̄ loquendo de sp̄ei sp̄alissima. l. e. li. (Et si nūerus suba repp̄ est vt dixerūt platonici r p̄thagori ci maior r minor numerus similis sp̄ei est). l. sp̄alissi me. ¶ Secūdu icōueniēcia est q̄ maioritāt r minoritāt sube corrñdet aliq̄ cōe noiatū: p̄p̄ consequētia: q̄ ita cōtingit̄ in alijs: nā maioritāt r minoritāt q̄litas correspōdet vnū cōe noiatū. l. maius r min⁹ seu mai⁹ intē sū r min⁹ intē sū: maioritāt ē r minoritāt quātū tatis corrñdet vnū cōmune noiatū: v3 maius r min⁹ seu maius quātū r min⁹ quātū. Si igit̄ suba est nume rus opz maioritāt r minoritāt sube corrñdere aliq̄ cōe nominatū: sicut corrñdet maioritāt r minoritāt numeri. l. plus r minus seu mai⁹ r min⁹. Sed illud cō sequens est falsū: qm̄ si maioritāt r minoritāt substantie correspōdet aliq̄ cōe illud est innominatū cū nul la suba sit p̄ se magna vel pua neq̄ p̄ se intē sior vel re missa. l. e. li. (Sed innominatū q̄ cōe est maioritāt r minoritāt sube r vtrūq̄). l. maioritātē r minoritātē sube nescim⁹ venire sicut noiam⁹ alia nā quo plus pas sio. i. excellēs in quātitate h3 magis aut excellēs in q̄ titate habet magis quātū aut maius.

Notandum p̄rio p̄m cōmētatoz cōmē to. 34. q̄ illud q̄ est cōe sub stantijs nō habz nomē neq̄ passio que est p̄p̄ia illis sc3 q̄ nō inuenit̄ nomen cōueniētib⁹ neq̄ diuersis sic hoc inuenit̄ et in quib⁹ diuersant̄ qualitates r in quib⁹ conuenit̄ illa aut̄ que diuersant̄ in qualitate dicū tur fortiores r debiliores: in quantitate vō maiora r minora: conueniētia autē in qualitate cōsimilia: in quantitate vō equalia. Intēdū cōmētatoz q̄ cōue nientia r discōuenientia in quātitate vel qualitate ha bent p̄p̄ias passiones r nomina cōmunia proprie competentia illis: nō autē cōuenientia r discōueniē tia in substantia: verbī gratia p̄p̄ia passio cōuenientiū in quātitate est equalitas r nomē cōmune proprie cō petens illis est equalis: discōuenientiū autem propria passio est inequalitas seu maioritas r minoritas: no men autem commune proprie competens illis est in equale seu maius r minus. ¶ Item propria passio cō uenientiū in qualitate dicit̄ur similitudo: nomen au tem cōe p̄p̄ie competēs illis est dissimile seu fortius r

Liber septimus.

debiſſet. i. magis ⁊ minus intelluz. Sed cōuenientibus
ꝛ diſcōuenientibus in ſuba nō cōpetit ꝓꝓꝛia paſſio nō
minata neqꝫ nomē cōe nominatū ꝓꝓꝛie cōpetēs eſt: ſi
enī cōuenientia in ſuba ſit que ꝑfecta ⁊ diſcōuenientia
ſit: ineqꝫ ꝑfecta ſicqꝫ vñ ſit magis ꝑfectū: ⁊ reliqꝫ
minus ꝑfectū ſicqꝫ nō ꝓꝓꝛie cōpetunt ſub ſtātis: ſz
in diſſerētē rebꝫ ⁊ oꝓꝫ ꝑdicatōē ꝫꝫ ꝑꝑꝛietū ſit tꝛāſcē
denſe pari paſſu ꝫꝫ eīte in deꝫ ꝑdicatēta.

Secundo notandū sūm Burleus q̄ ista rō nequoz attēdit velocitas ⁊ tarditas in generatiōibus nō habēt nomē cōe illis p̄ cise cōperens: cuius rō est: qz velocitas ⁊ tarditas i generatiōibus ex multis causis pōt cōtingere aliquādo ex pte agētis: qz ages est potētius: velocior est enī generatiō ignis ex aqua q̄ terre ceteris paribus: qui ignis est maioris acuitatis q̄ terra: aliqūdo ex pte materie: qm̄ velocior est generatiō ignis ex aere q̄ ex aqua: maioris enī refistētie est aqua q̄ aer: interdū vō ex pte distātie: qm̄ generatiō ignis ex medietate aeris vel aque imēdiata agētū est velocior: generatiōe ignis ex imēdiatēte remota. Et qz oibz istis causis velocitatis ⁊ tarditatis generatiōis nō est ipositiū nomē cōmune illis p̄fectideo in generatiōibz illa penes q̄ autē dicitur velocitas aut tarditas nō habēt cōmune illis p̄ cise. Ista declaratiō est dubia: qm̄ ex illa sequit̄ nullū esse nomē cōe ipositiū illis rōne quoqz attēditur velocitas ⁊ tarditas in alteratiōe: qm̄ ex oibz assignatis causis pōt cōtingere velocitas ⁊ tarditas in alteratiōe ⁊ magis in alteratiōe n̄ q̄ in generatiōe cū in generatiōe nō sit velocitas aut tarditas nisi rōne alteratiōis quā includit. ¶ Dicendū ergo cū pbo ⁊ cōmentatorē qz i cōuenientibus ⁊ discōuenientibus sū in suba aut maioritate ⁊ minoritate sube nō est aliq̄d nomē ipositiū illis: p̄ cise aut p̄prie cōperens sū qz attēdit velocitas ⁊ tarditas in gñatiōe: qz suba nō est p̄ se equalis nec itēligi magis vel pua itēligi vel remissius: sed tē p accidēs. ¶ Digrauidi autē ⁊ platonidē debuerūt ponere tale cōe ex quo sūm eos suba est cēntialiter ⁊ p̄ se numerus: cōstāt autē q̄ equalitas ⁊ icalitas maioritas ⁊ minoritas p̄ se cōpōit nūero: ex quo numerus est p̄ se q̄ritatiō.

Contra predicta arguitur: primo quod generationes non sunt inuicē copabiles in velocitate: et tarditate: quia gnatio est transmutatio idiusibilis per Aristotē. quinto huius: et forma subalis indiusibilis acquiri per cōmētiōē dē sexto bui. ¶ Secūdo arguitur quod gnationes diuersarū rōnū inuicē cōparantur in velocitate: et tarditate: quoniam velocius gñatio ignis ex aere quod aer ex igne ceteris pib' cū a' acutitatis sit ignis quod aer. ¶ Ad primum quod gnatio dupl' accipit: vno modo videlicet in transmutatio idiusibilis: et sic non cōparantur gnationes inuicē in velocitate: et tarditate: alio modo per includit alterationē pcedētē et sic ppatet. Itē ad emutatio nūcū ē ad q̄litate: et ad formā subalē videlicet ad q̄litate d' alteratio: videlicet ad formā subalē d' gnatio: lo gnatio aliqñ est motus: successū: sicut alteratio non per se sed per accidēs rōne cui' successūis est illi velocitate: et tarditas. ¶ Ad secundū d' quod gnationes diuersarū rōnū cōparantur in velocitate: et tarditate: non p' p'pōzēz simpliciter: s' p'pōzēz rationalitate: quia non, bñ d' quod gnatio ignis sit velocior gnatioe aeris: sed in quod ignis velocius gñat' ex aere quod ē huius cōparatio magis sit in magnitudine: et putatē ē p'pōzēz ignis in velocitate: et tarditate cū p illā denotet generationē ignis ex aere fieri in mino: et tempore quod generatio non aeris ex igne q̄litate.

Clonias Tex.
cō. 35.

aut temp mouens.)
Istud est secundū capi-
tulū hui⁹ tractat⁹ .7.
phycoz: in q̄ p̄hs de
terminat de motu per
cōpationē ad moto-
rē ⁊ mobile: ⁊ diuidi-
tur in duas ptes: i p-
ponit regulas de mo-
tu locali cōcernentes
causas velocitatē in

mobilibus in scōa applicat illas regulas ad motū al
terationis et augmentatiōis ibi. *(Sint igit i alteratioe)*.
In p̄ia pte Aristō. facit vno p̄io p̄mūti vñā suppo
sitiōē de motu locali. Scōo e requit de intero ibi. *(S*
igif. a.). Suppō igit quā Aristō. p̄mūti abfqs p̄dicā
tione ē determinā in libris p̄cedēb⁹ ē ista: in o
tu locali mouēs et motū sūt cōtrariā et in tpe quāto
r in spatio quāto: qm mouēs p̄būc est mouēs q̄ i mo
uēdo mōueat: autē necessario ē quātū: qz idē iūbi
le nō mouet localit̄ nūq̄ p accōs vt est p̄batū. 6. hui⁹
iō mouē etā osee quātū. Itē mor⁹ nō fit in istāi vt
mōstratū ibi illi⁹ cōtinuāt̄ est qz cōtinuāt̄ spatiū ē
qz patuit q̄to hui⁹: iō itā tps in quo mobile mouet lo
calit̄ qz spatiū q̄ vel sup̄za qz mouet osee quātū.
L. li. Qm aut̄ temp mouēs mouet aliqd̄. et aliq uod
mobile et in aliq et vsqz ad aliqd̄: dico at̄ in aliq: qz in
tpe: vsqz at̄ ad aliqd̄: qz ad quātā aliqua lōgitudinē. ē
vsqz ad aliqd̄ spatiū loca acceptū fm lōgitudinē. ē
per enī simul est mouēs qz mouet et mobile qz mouet
ip̄m mouēs: quare qui q̄tū aliqd̄ erit qz motū est. sup̄z
mobilet̄ in quāto. i. in tpe quāto et in spatio quāto.

Motandum ^{pzo fm comotatores cō}
secus q̄ est corp⁹ nō est ille q̄ est v̄tus in corp⁹: h̄ ma
nifestu est ex h̄ q̄ semp mouet ⁊ mouet: mores enī q̄ ē
q̄i mouēs mouet ē corp⁹ necessariu q̄ nō est vez: de
oī motore: ergo p̄s b̄dici q̄ in oī motu locali mo
uēs ⁊ motu sūt quātā: nō loquī ē de motore intrinseco
cuiusmodi ē intelligētia celi aut alia forma sub̄st̄ aut ac
cidental̄is: s̄ loquī ē de motore extrinseco: q̄d ē in mo
uēdo mouet cuiusmodi est pellens vel trahēs aut v̄ti
gēt̄ ouēs de q̄ sup̄a locut⁹ ē h̄. tale n̄. i. mouēdo p̄
se mo⁹: forā ās̄ bal̄ aut accētā: t̄ si mo⁹ h̄ ē p̄ accētā
telligētia āt celi n̄ p̄ se n̄ p̄ accētā mo⁹. Et si ar⁹ de ma
gnetē attrahēt ferrū q̄ ē i. mouēdo nō mo⁹: t̄ si ē mo
to extrinseco: cōp̄e ⁊ q̄i: d̄f q̄ p̄s t̄. loquī ē de mo
toze extrinseco corp⁹e t̄m motu locali: s̄t ar⁹ magne
tē si mouet ferrū t̄m locali: s̄t al̄tutē v̄t patuit ex do
ct̄ina 2^{ae} ih. 7. ^{Scdō notam} f32^{mo} eodē p̄o
⁊ velocitās p̄p̄te v̄nicūq̄ motui sē: excessum p̄o moto
ris sup̄ p̄o^{mo} motui. 3ta ē sc̄a sup̄p̄o q̄ p̄oī 2° faci
ens ad v̄ficatōē regulā: sequēti i. p̄ excessū nō itē
dit excessū ar̄itmetici alioq̄n velot⁹ mouerēt. 4. 2. q̄i
2. 3° definitiōē p̄bi i. 1. reḡa b̄u cap̄it: p̄ 3. 2. q̄i 1. a. 2.
excessus q̄. 4. excedūt. 2. q̄ sūt excessus q̄. 4. excedūt. i. s̄
p̄ excessū itēdit 3° excessū geometricū. i. p̄p̄o^{mo} 2° a. 6.
īq̄uitatē motoris ad mobile seu. p̄p̄o^{mo} 3° motiue
sup̄a sua ref̄i^{as} ad hūc itē^{as} q̄ velo^{as} i. motui sē: p̄o
2° p̄o^{mo} motiue ad suā ref̄i^{as} p̄p̄o^{mo} 2° velocitatū i. mo
tib⁹ p̄: p̄p̄o^{mo} 2° p̄p̄o^{mo} potētia mouētū ad suās
ref̄i^{as} v̄ti veloctor mouēt. 2. v̄nū sicut. 4. duo: qui

ista est proportio duorum ad unum quanta. 4. ad. 2. f. dupla
 et in duplo velocius mouetur. 4. i. qua. 8. mouetur. 4. q. 2. pro
 portio. 4. ad. unum est dupla ad proportionem. 8. ad. 4. nam
 proportio. 4. ad. unum est dupla: et proportio. 8. ad. 4. est du
 pla: sed proportio quadrupla est dupla duplice: quod componit
 ex duabus duplis equalibus: igitur 4. c. Ex ista suppone sequi
 tur primum: proportio velocitatum in motibus non est sicut propor
 tio potentiarum mouentium inter se: quod dato opposito: sequi
 tur possibilitas actionis a proportione equalitatis et mino
 ris inequalitatis: nam si proportio velocitatum est sicut propor
 tio potentiarum mouentium inter se: igitur si aliqua potentia mo
 uet aliquod mobile sub dupla po^a poterit mouere idem
 mobile in subduplo velocius: sed po^a vt. 4. mouet mobi
 le vt duo: et vt 3: igitur potentia vt duo poterit mouere mo
 bile vt duo et vt 3: in subduplo velocius seu in duplo tar
 dius: sed duorum ad duo est proportio minoris inequalita
 tis: igitur intentum. Et si allegat philosophus quarto huiusmodi. q. pro
 portio velocitatum in descendendo est sicut proportio gra
 uitatum: dicitur quod intelligitur in ordine ad medium resistens te
 nes cōsimile proportionem: quod a. potest esse in duplo gra
 uius. b. et in medio vniuersum non mouetur in duplo ve
 locius sed cōsimile: magis vel minus quod in duplo. ¶ Secun
 do sequitur quod proportio velocitatum in motibus non est sicut
 proportio potentiarum resistens: quod si sic: igitur si aliquod
 mobile mouetur ab aliquo motore dupli ad illud in re
 sistencia posset moueri ab eo eodem motore in duplo tardius
 sed mobile vt. 4. vt tria mouetur a motore vt. 4. igitur
 mobile vt. 4. et mobile vt. 6. potest moueri a motore
 vt. 4. in duplo tardius sed. 4. ad. 4. est proportio equalitatis et
 4. ad. 6. est proportio minoris inequalitatis: igitur a. proportio
 equalitatis et minoris inequalitatis potest puenire motor:
 quod est incoueniens primum: deductum contra intentionem phi
 losophi hic quod in libro 2. c. 6. q. potentia motoris dicitur excedere
 potentiam motus: et si allegat philosophus. 4. huiusmodi. q. proportio
 liter auget velocitatem sicut diminuit resistenciam: dicitur quod
 loquitur de proportione arismetica et non geometrica de qua
 philosophus sermo. (Sic igitur. a.) Ista suppone pmissa philosophus
 ponit. 4. regulas cōcernentes causas velocitatum in motu lo
 cali: quare prima est ista: si aliqua po^a mouet aliquod mo
 bile per aliquod spatium medietatem illius potest mouere in eo
 eodem tempore per spatium in duplo maius: probatur et posito quod a.
 sit motus et b. mobile. c. spatium: et d. tempus tunc sic velo
 citas in motu locali: sequitur proportio potentie motiue
 supra suam resistenciam: sed proportio. a. ad medietatem. b. mo
 bilis est dupla ad proportionem. a. supra. b. mobile: igitur
 a. in duplo velocius potest mouere medietatem. b. mobilis
 quod ipse. b. mobile: et per primum si. a. mouet. b. per c. spatium in. d.
 tempore in eodem tempore poterit mouere medietatem. b. per spati
 um in duplo maius: per primum: quod ad duplatōem velocita
 tis sequitur duplatio effectus. ¶ Item. (Sic igitur. a. q. est mo
 uens. b. aut quod mouetur quicquid longitudo motus. c. spa
 tium in quatuor quod tempore in quo est. d. igitur ergo tempore. a. mo
 tor seu equalis potentia ei quod est. a. medietatem ipse. b. transi
 bit duplicem ipse. c. magnitudinem in duplo maiorem quod sit
 c. ipse at. c. spatium per se subit in medietatem ipse. d. sic eni
 erit analogia. ¶ I. proportio medietatis ad mobile.

Notandum hic secundum commentatorem comen
 to. 3. q. 5. necessario dicitur esse resi
 stencia inter motorem et rem motam siue motio fuerit naturalis si
 ue in naturalis: et ista resistencia cōis est per quod alter est agens
 et reliquum patiens: vnde dicitur in vniuersalibus celestibus mouē
 ribus quod non mouet quatuor quod potentia quod dicitur quod po^a cele
 stes: sed quilibet potentia mouet proprium corpus in velocita
 te propria: sed omnes cōueniunt in hoc quod mouent in infinitum

et secundum hunc motum non est proportio inter eas et motum: sed
 vnde quod vnaqueque eorum mouet proprium corpus in velocitate pro
 pria secundum hoc secundum proportionem propria ad motum vel cuius
 motus. ¶ Intendit commentator quod si aliquid est motus: cuius
 successio non puenit ex parte medij necesse est resistenciam p
 uenire ex parte mobilis siue motor fuerit naturalis siue violē
 tus siue motor fuerit extrinsecus siue intrinsecus cum ista
 resistencia est cōis vbi quod daf agēs et patiens: vnde moto
 res corporum celestium habent resistenciam ex parte motum: non quili
 bet intelligencia quodlibet corpus celeste possit mouere: sed
 determinata intelligencia determinatum corpus celeste: quod in
 telligencia lune non posset mouere orbem solis neque aliquid inferi
 or mouere posset orbem intelligencie superioris quod orbem moto
 ris corporum celestium: aliquo modo proportionant in mo
 tu et aliquid modo non proportionantur: considerando. n. ipse quod
 mouet corpus celestia: sic nulla proportio habet inter se: quod
 quilibet illo motore mouet suum corpus celeste per ipsum
 finitum: considerando autem velocitatem eorundem corporum sic
 inter se habet proportionem eo quod vnum corpus celeste alio velo
 citius mouetur. signis respectu sui inferi oris cum in eodem tempore
 finito maius spatium describat. (Dubitabitur. 3. 3.) Ista pro
 portio videtur inuisibilis: vnde igitur accidit istis potentibus
 istud: forte hoc accidit ex diuersitate naturarum: mouent quod
 non sunt in potentia maius in mobilitate sed magis et minus ex
 diuersitate naturarum corporum quod mouent ex eis: huius autem quod mo
 tus eorum. f. corporum celestium in tempore est licet non sit pro
 portio inter potentias motiuas et mobiles accidit ex natura
 motorum: motus autem qui sunt in maius si aliquid eorum habet po
 tentiam infinitam cōtinget vt motor esset in tempore: et hoc decla
 ratur in vltimo octauo libri: et Aristoteles non loquitur
 nisi de motoribus naturalibus. ¶ Primum dubium. Commenta
 toris est istud: cum proportio motorum celestium sit inuisibili
 lis: vnde puenit quod vnum alio velocius mouet i propor
 tione diuisibili. Respondetur. 3. q. huius puenit ex natura ipsorum
 motorum: qui non sunt forme in materia: sed si excedunt in mo
 bilitate secundum magis et minus puenit etiam ex natura ipso
 rum corporum celestium: quorum vnum est aptius naturaliter ve
 locius moueri et alter tardius: et quoniam actus acti
 uorum sunt in patere dispositio: ideo ille motor mouet
 velocius qui applicatur mobili naturaliter a posteriori
 ri ad motum velociorem. ¶ Secundum dubium. Commenta
 toris: cum inter motores celestes et sua mobilia non sit aliquid
 proportio: vnde puenit quod motus est in tempore. Debet
 enim motus fieri in tempore ex quo motor non propor
 tionatur mobili. Respondetur. Commentator quod illud puenit ex
 natura celi motus: sicut enim repugnat corpori celesti
 moueri in tempore: ita repugnat motui celi esse in
 tempore. Si tamen aliquis motor qui est in materia habet
 potentiam infinitam motor illius posset esse in non tempore
 vt declarabit octauo huiusmodi: nam talis motor cum esset in
 materia in mouendo debilitaretur: igitur esset finitum vigoris aliter
 non posset mouere per tempus finitum: et si esset infinitum vigo
 ris indubie moueret in non tempore: quod oportet effectum
 proportionari esse. ¶ Tertium dubium. Commentatoris: mo
 tor alicuius mobilis potest mouere medietatem illius in eo
 dem tempore vel equali per spatium in duplo maius: igitur
 motores corporum celestium possunt mouere medietatem ce
 li in eodem tempore vel equali per spatium in duplo mai
 us. Respondetur. Commentator quod philosophus loquitur
 de motoribus naturalibus: constat autem intelligenciam cele
 stes esse motores imateriales. Ex quibus sequitur secundum
 Commentatorem quod inter motores celestes et proportio inuisibi
 lis et inter corpora celestia est proportio diuisibilis: inter vero
 motores et corpora celestia non est aliqua proportio: ex quo

Tex
 16.31

Liber septimus.

ent intelligēte celi sunt diuifibiles et se excedūt in mo-
uente necessario est inter illas pporzio diuifibit: cor-
pora autē celestia sunt quāta et se excedunt in magnitu-
dine: ideo iter illa est pporzio diuifibit: sed iter itelli-
gētiā et corpora celestia nō est aliqua pporzio: nō enī in
diuifibit: ex quo corpora celestia sūt diuifibilia neq;
diuifibit: ex quo intelligētiā sūt diuifibiles.

Contra predicta arguitur: et pporzio cōtra cō-
mentū: si enī motores celestes sunt
diuifibiles: igit nō seinuicē excedūt in mobilitate: p;
cōsequētiā: q; oē excedēs diuiditur in duo: quoz vnū
est illud p. q; excedit: et reliquū est egle excesso. ¶ Se-
cūdo arguit cōtra regulā p. h. i. enī oīs potentia mo-
uens aliq; mobile pōt mouere medietatē illius p spa-
tium in duplo mai: in eodē tempore vel equali: sequit
q; sōz. p. cōtēs aliq; lapidē ad aliquā distantiā posset
medietatē illi: mouere ad distantiā in duplo maiorem
et quartā pte illius ad distantiā in quadruplo maiore:
et sic in infinitū: cuius oppositū ex p. m. ¶ Ad p. m.
dicē q; duplex ē excessus: v. z. quātūtiū et virtual: oē
igit excedēs aliud excessu quātūtiū diuidit in ptem
p. quā sit excessus et in pte equalē excessu: hui: aut diui-
sio nō sit vbi est tñ excessus virtualis cuiusmodi ē i mo-
toribus celestib: sed sufficit q; in suis effectib: iueniat
excessus quātūtiū hui: cōstat aut mot: celestes qui
sunt effect: motoz celi seinuicē excedere quātūtiū p
diuifione talis: quoz vnū facit excedere: et reliquū est
equale excessu: et sicut excessus motoz nō sūdat in q;
tate cōtinua vel discretā: s; tñ in vltate vel multitu-
dine trāscēdere: ita et pporzio repta in illis: vna enī in-
telligētiā h; ad aliā duplā vel quadruplā pporzionez
in mobilitate absq; aliqua diuifibilitate quātūtiū cō-
tinue vel discrete. ¶ Ad secūdū dicit Egidius q; Aristō.
intelligit illā regulā: et oēs sequētes de motoze et mobi-
li p se q; per accidēs pōt cōtingere cōtrariū aut ratione
medij magis resistentis pti q; totū aut rōne applicatiōis
melius facit totū q; pti. Barleus autē dicit q; oēs tales
regule sūt intelligēde: cā illa additiōe ceteris pibus tō
si mediū plus in vno motū q; in alio resistat nō tenent
regule Aristotelis: q; cetera nō sūt paria: ita cōiungit
in pposito: qm mediū plus resistit medietati q; totū et
plus tertie pti q; medietati: vel forte p mobile pbs intē-
dit totā resistentiā ex pte mobile et mediū ceteris pib: in
casu aut signato medietas lapidis nō est medietas re-
sistentē: s; manet plus q; medietas cū maneat resistentia
totius mediū. ¶ Sed dicēdu iuxta doctrinā Lōmēta-
toris tertio hui: q; pcessio in motū aliq; puenit ex re-
sistentia mediū tñ in corpib: simplicib: aliq; ex resi-
stentia mobilis tñ in corpib: celestib: et aliq; ex
resistentia vtriusq; vt in aialibus: loquit ergo pbus de
motoze et mobilitate q; b: puenit mot: cui successio cā-
tur tñ ex resistentia mobilis: et qm successio i motū lapi-
dis. p. c. nō puenit tñ ex resistentia mobilis: s; magis
ex resistentia mediū: tō argumētū nō pcedit: si enī illa. p.
cio fieret in vacuo aut in medio nō resistentē: nō dubi-
um qm in duplo ad maiore distantiā. p. c. medietas
q; totū ab eadē potētiā et in quadruplo magis p. q;
ta q; totū et sic in infinitū. (Et si eadē). Secūda regula
si aliqua potētiā mouet aliq; mobile per aliq; tēpus
medietatē illi: pōt mouere i medietate tēp. ita q; si. a.
mouet. b. p. c. spatū in. d. tēp eadē potētiā. a. vel eglis
poterit mouere medietatē. b. vel tñ per totū. c. spatū
i medietate tēp. quoniam pporzio. a. supra medietatē
b. est dupla ad pporzionē. a. supra. b. igit p tñ spatū

Tex.
15.36.

a. poterit mouere medietatē. b. i medietate tēp. p quā
poterit mouere totā. b. in toto tēp. p. z. n. ita p diffinitio
nē velocioris datā sexto hui: . l. ii. (Et si eadē poten-
tia idē mobile in hoc tēp.) . f. d. tñ dē mouet v. z. tannū
spatiū et medietatē illi: mobile i medietate tēp. mouebit

Notandum pporzio finē Euclidēz qnto
elencoz: q; oīs pporzio
tio terminoz medietatē cōponit ex pporzione p. m.
ad mediū et mediū ad vltimū: verbi grā pporzio tripla
regulaz ad vni cōponit ex pporziōe triū ad duo qui
est ex sexquialtera: et pporziōe duoz ad vni q; est du-
pla ita q; vna dupla et vna sexquialtera faciūt vna tri-
plā: pporzio aut quadrupla q; est quoz ad vni nō so-
lū cōponit ex pporziōe quoz ad duo: et duoz ad vni
quaz quelibet est dupla: s; etiā cōponit ex pporzione
quatuor ad tria q; est sexquialtera: et pporziōe triū ad
duo q; est sexquialtera: et pporziōe duoz ad vni q; est du-
pla ita q; nō solū duo duples faciūt vna quadruplā: s;
etiā vna dupla cū vna sexquialtera et vna sexquialtera.

Secundo notādū q; oīs pporzio cōpo-
nita ex duab: pporziōib: eglis
bus est p. c. dupla ad quālibet illaz et compo-
nita ex
duab: pporziōib: in equalib: est magis q; dupla ad
pporzionē minoz: et minoz q; dupla ad pporzionē
maiorē: verbi grā pporzio qrupla q; est iter quatuor et
vni pponit ex duab: pporziōib: eglis. f. ex duab: du-
plis vtputa quoz ad duo: et duoz ad vni: nō est p. c.
dupla ad quālibet illaz: et q; etiā cōponit ex pporzio-
ne quoz ad tria et pporziōe triū ad vni: quaz p. c. est
minoz. ¶ Secūdo pporzio qrupla ē maior q; du-
pla p. c. q; est sexquialtera: et minoz q; dupla que q; est tripla:
istud mobile accipit ex cōi aie pceptōe q; ē q; oē qm
cōpositū ex p. c. eglis ē p. c. duplū ad q; libz illaz. et
oē ppositū ex p. c. eglis ē magis q; duplū ad pte mī-
nozem et minus q; duplū ad maiorem. Ex q; bus se-
quit p. c. nō si aliq; pōt mouet aliq; mobile eadē
pōt mouebit medietatē illi: in duplo veloti: p. c. imo
aliq; min: q; i duplo veloti: et qm magis q; i duplo
cū octo mouet vni min: qm i duplo veloti: q; duo:
qm pporzio octo ad vni p. c. ex pporziōe. s. ad duo
et duoz ad vni: q; p. c. ē maior: scdā cū p. c. sit qrup-
pla et scdā dupla: igit tota pporzio octupla ē minoz q;
dupla ad p. c. et maior q; dupla ad scdā: et p. c. p. c. s.
mouet vni min: q; i duplo veloti: q; duo. ¶ Itēz: q; mo-
uēt vni a pporziōe tripla pposita ex pporziōe triū ad
duo et duoz ad vni: q; p. c. sit sexquialtera ē minoz
scdā q; est dupla: igit pporzio dupla ē maior q; dupla
p. c. et minoz q; dupla scdā: igit tria magis q; in duplo
veloti: mouet vni q; duo et c. ¶ Scdō sequit q; si mo-
toris ad mobile ē pporzio maior q; dupla ipz nō mo-
uebit medietatē mobilis i duplo veloti: p. c. s; min: q;
duplo: et si motoris ad mobile fuerit pporzio minoz q;
dupla nō mouebit medietatē illi: i duplo veloti: p. c. s;
s; plus q; i duplo: p. c. p. c. p. c. ex p. c. vbi. s. mouet
duo et duo vni: scdā p. c. ē nota ex scdō ex p. c. vbi tria
mouet duo et vni. ¶ Tertio sequit q; si motoris ad
mobile ē pporzio dupla mouebit medietatē illi: i du-
plo veloti: p. c. s; ita q; . 4. in duplo veloti: p. c. s; mouet
vni q; duo: qm pporzio. 4. ad vni p. c. ex pporzio-
ne. 4. ad duo et duoz ad vni: q; q; libet ē dupla: s; oīs
pporzio pposita ex duab: pporziōib: eglis ē p. c. s; du-
pla ad q; libet illaz: igit et c. ¶ Quarto sequit q; ista
regula An. vna cū pcedere nō ē absolute intelligēda vt
verba sonant: quoniam si motoris ad mobile fuerit

.au Philosophorum.

Tex.
cō. 36.

proportio maior q̄ dupla non mouebit medietatem mobilis per duplum spatium in eodem tempore neq̄ mouebit per idem spatium i medietate tēporis sed pertransibit minus q̄ spatium duplum in toto tempore: et i medietate temporis min⁹ q̄ totum spatium. Si autem erit proportio maior q̄ dupla motoris ad mobile mouebit medietatem illius per spatium plusq̄ in duplo: maius in eodem tēpore et i medietate tēporis mouebit plusq̄ per totum spatium: sed intelliguntur regule Aristotelis seruata eadez p̄portione ita q̄ tanta sit p̄portio motoris ad mobile quāta mobilis ad suaz medietatem. (Et media virtus). Tertia regula: si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore medietas motoris mouere poterit medietatem mobilis per idē spatium in equali tēpore: patet: quoniam qualis est p̄portio totius ad totum talis est p̄portio medietatis ad medietatem ut si. a. pōe medietas sit. c. et. b. mobilis medietas sit. 3. ita velocior mouebit ipsum. 3. sicut. a. mouet. b. ex quo seruatur eadem p̄portio igitur si. a. mouet. b. in aliquo tempore. c. poterit mouere. 3. in eodē tēpore vel equali. (Et media virtus). I. virtus media motoris ipsius mobilis medium mouebit in equali tempore per equale spatium ut ipsius. a. pōe sit medietas que est ipsius. c. et ipsius. b. 3. sit medius. Similiter igitur se habet (et fm analogiam). I. eandē p̄portionez virtus motoris ad graue mobile (quare equale). I. per equale spatium et in equali tempore mouebit medietas medietatem quo tempore totum mouebit totum.

Notandum fm Cōmentatores cōmentato. 36. q̄ velocitas motus quā habebat totus motor ad totum motorem est fm p̄portionez excessus potentie motoris super potētiā moti: et cū diuiserimus motum per duas medietates: et si militer motores: tunc p̄portio motoris que est medietas ad motum q̄ est medietas erit sicut p̄portio totius motoris ad totum motum: et vtr̄ declarauit geometre. (Et ecce q̄ Cōmentatores per excessum nō intendit excessum arithmeticum: quoniam aliter motor ut quatuor velotius moueret mobile ut duo q̄ motor ut duo mobile ut vnum q̄ est contra regulas: et patet cōsequētia: quia maiori excessu quatuor excedunt duo q̄ duo vnum: sed per excessum intēdit excessus geometricus. I. p̄portionez geometricaz fm quaz Aristoteles declarauit oēs regulas p̄cedentes. Item per medietatem mobilis et motoris non intendit philosophus neq̄ Cōmentatores medietatem que est pars illius: quia non op̄z si for̄ mouet platonē per aliquod spatium in aliquo tēpore q̄ medietas sonis possit mouere medietatem platonis per idē spatium in equali tēpore: sed per medietatem motoris intēdunt potētiā subduple virtutis actiue et per medietatem mobilis potētiā substantiale virtutis passiue ita q̄ quāta velocitate mouet for̄ plato nē tanta velocitate poterit mouere cicerō in duplo minoris potētiē alius hominem in duplo minoris resistentie. (Et si quatuor).

Tex.
cō. 37.

Contra dietas regulas posset quis arguere: et primo contra primā sic si motor mouens aliqd mobile per aliquid spatium in aliquo tempore poterit mouere medietatem illius in equali tēpore per spatium in duplo maius: igitur per idem si aliquis motor mouet aliqd mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore duplum ad illud poterit mouere in equali tempore per spatium in duplo minus: et p̄ cō-

sequens si motor ut quatuor mouet mobile ut duo per aliquod spatium in aliquo tēpore idēz motor poterit mouere mobile ut quatuor in equali tēpore per spatium in duplo minus: et sic a p̄portione equalitatis poterit puenire motus q̄ est falsus. ¶ Secundo arguitur contra secundaz regulas sic: si motor mouens aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore poterit mouere medietatem illius per totum illud spatium in medietate tēporis: igitur per idē medietas motoris poterit mouere totum mobile per aliquam partē illius spatij in equali tēpore: quo concessio sequitur q̄ si motor ut quatuor mouet mobile ut tria per aliquod spatium motor ut duo poterit mouere idēz mobile ut tria per aliquam partē illius spatij: et per consequēs a p̄portione minoris inequalitatis poterit puenire motus q̄ est absurdus. ¶ Tercio arguitur contra tertiā regulā: si tanta velocitate agit medietas motoris i medietatem mobilis quāta totus motor in totum mobile: igitur si cumulus milij cadēs in terraz facit sonum medietas cumuli facit medietatem soni: et tertia pars cumuli tertiā partem soni: et consequenter quelibet pars cumuli facit aliquam partē soni: et vnu granum milij est pars totius cumuli: igitur vnu granum milij cadens in terram facit sonum: cuius oppositum exprimit: ista ratio sic cōcludēbatur Zenoni q̄ credebatur qdlibz granum milij quātūcūq̄ paruū facere sonum si p̄iiceretur aut caderet in terram. ¶ Ad primū respondet p̄bus negando consequentiaz nec est similitudo: q̄ motor ut tria ad suūz mobile q̄ ad medietatem illius habz p̄portionez maioris inequalitatis: non autēz habet illaz p̄portionez ad duplum sui mobilis: non enīz oportet sic. mouet. 3. per. c. spatium in aliquo tempore q̄ possit mouere duplum ad illud in equali tempore per medietatem. c. spatij. (Et si. c. motor ipsius. 3. mobile mouet in ipso. d. tēpore fm. c. spatium: nō necessarii est in equali tempore duplum ipso. 3. mouere fm medietatem ipsius. c.). ¶ Ad secundū respondet p̄bus similiter negando consequentiam propter dissimilitudinem: quoniam totius ad suum mobile et ad suaz medietatem est p̄portio maioris inequalitatis et medietatis motoris ad totum mobile est p̄portio minoris inequalitatis: non igitur oportet sic. a. mouet. b. per. c. spatium in. d. tempore q̄ medietas. a. mouet ipsius. b. per aliquam partē. c. spatij aut in aliquo tēpore quātūcūq̄ magno vel paruo: aliter si centum homines possent trahere vnam nauem vn⁹ homo posset trahere illam nauem diuidendo potētiā oīum trahentium fm diuisione spatij ita q̄ si centus homines possunt trahere vnam nauem per spatium pedalis quātūcūq̄ in hora vni illoz centū poterit trahere illā nauem per centesimaz partē pedalis quantitatē in eadem hora sic arguendo centū homines trahunt istā nauem per spatium pedale in hora: igitur medietas illorum potest illam trahere per medietatem illius spatij in eadem hora: et quarta pars hominum per quartaz partem spatij: et consequenter centesima pars per centesimā partem eiusdē spatij in eodē tēpore: sed vnus homo est centesima pars centū hominum: igitur et. l. e. l. i. (Si vō. a. motor ipsius mobile. b. mouebit in ipso. d. tempore per tantaz magnitudinē quanta est ipsius. c. spatium medietas ipsius. a. que est in quo est. e. ipm. b. non mouebat in tēpore in quo est. d. neq̄ in aliquo ipsius. d. est aliquid ipsius. c. analogum ad totum. c.). I. habens talem p̄portionez per quaz. c. possit mouere. b. sicut est. a. ad. 3. omnino enīz si contingit non mouebit nihil. id est

Liber septimus

nullo mō. e. mouebit. b. Si. n. tota virtus totum mouet medietas nō mouebit. neqz q̄ta neqz in quocūqz tpe. i. neqz per aliquā magnitudinē. neqz in aliquo tpe. vn^o enim moueret nauē siquidez nauē trahētū diuiditur potētia in numerū 7 longitudinē per quā oēs mouent cōstrue sic. si quidē potētia trahētū nauē diuidit in numerū 7 longitudinē. i. magnitudinē per quā oēs mouēt. ¶ Ad tertū rīdet phis di. q. rō zenonis nō est vera p quā pbat quālibet partē cumuli milij sonare seu facere sonū. qm̄ vn^o totus mod^o milij bz. pportione su pza aerē maioris inegalitatis. non autē granū. iō nū bil. phibet totū modū facere sonū 7 nō granū. i. intelli gēdo per se. qz p accidēs vnū granū facit sonū iuuā do ad actionē totius. cū nō sit potētia nisi in toto. neqz habeat ex se virtutē per quā possit manere 7 diuide re 7 frangere aerē. i. deo diuisū a toto nō facit sonū. sed tantūz vt est pars totius modij. ex iuuamēto aliarum partū. l. e. li. ¶ Propter hoc zenonis rō nō est vera q. soner milij quelibet ps. nihil. n. phibet nō mouere aerē in nullo tpe tm̄ quātū mouet cadēs tot^o modius. neqz vnūz tanta pars q̄tūcūqz mouebit. cūz toto si sit per se hoc nō mouet. neqz. n. nihil est nisi potētia in toto.

Notandum fm̄ cōmētatorē cōmētō 37. q. dicebat zeno q. mi namilij qz cū cadit facit sonū necesse est vt quodlibet granū per se faciat sonū. 7 silt gutte aque succedētes su per lapidē. ita q. faciāt in ipso foueā necesse est vt vna quacūqz earū opet in lapidē. quonā si nulla operat. er go nec oēs operant. 7 iste sermo est sophisticus. quia vna pars nō opatur in actu. sed in potētia. qm̄ vn^o ho mo de trīgita nō mouet solus nauē. ¶ Cōsequētia quā faciebat zeno est ista. Oēs partes simul per se faciūt so num. igitur quelibet pars p se facit sonū. qz ex oppo sit to sequit oppositū. nulla pars p se facit sonū. igit nō oēs ptes p se simul faciūt sonū. sicut etiā a silt sequitur. oēs gutte aque cadētes sup lapidē p se cauāt lapidē. igitur quelibet gutta p se cauāt lapidē. qz ex opposito sequit oppositū. Sed q. tales pñe nō valeāt arguit cō mētator. q. trīginta hoies per se trahūt nauē igit. 7 trī nullus illoz per se trahit nauē. ita tot^o modius milij per se mouet aerē. 7 per se facit sonū. 7 tamē nullū gra num milij per se mouet aerē neqz p se facit sonū. sic enī motus nauis est fm̄ se totū p se a trīginta hoibus 7 p accidēs a quolibet illoz. ita mot^o seu son^o modij mi lij est fm̄ se totū per se a toto modio milij. 7 per accūs a quolibet grano milij. Et q. oia ista agētia agūt sumt nō aut gutte cadētes sup lapidē. iō nō p silt operant h 7 illa. gutte enī pcedētes cauāt lapidē in potētia dispo nendo lapidē p mollificatiōē. vltima aut gutta cauāt lapidē in actu faciēdo foueā ex dispoñe pcedētes. 7 nul lum granū milij facit sonū in actu. nec aliquis illoz trīginta mouēt nauē per se. 7 si nauis fuisset diu appli cati oēs pter vnūz nō ppter hoc vltimū mouet nauē in actu. qz nullus pcedētū ipzessit aliquā dispoñem in nauis per quā vltimū deberet mouere p se nauem.

Sed dubitatur pp quid granū ca dēs i terrā nō facit sonū sicut modius milij cū eque diuidat aerē 7 tangat terrā descēdēdo deorsūz sicut mod^o milij. ¶ Rñ de f iuxta doctrinā Aristo. 2. de aia q. ad causationē soni n̄ sufficit sola diuisio aeris vna cū cōtactu corpōz se p cutiētū. s; requirit velox mot^o verberāis ad verbe ratum. 7 fortis fractio aeris inter corpōza se pcutiētia. que nō inueniunt in grano cadēte in terrā. sed bene in

modio milij. (Si vō duo.) Quarta regula. si due po tentie diuise mouent duo mobilia diuisa per aliqō spa cium in aliquo tpe eedē potētie cōiuncte mouebūt ea dez mobilia cōiuncta p idē spaciū in equali tpe. p. qz talis est pportio aggregati ad aggregatum qualis est pportio diuisi ad diuisū. Si enī potētia vt octo mo uet quattuor. 7 potētia vt duo mouet vnū potētie ag gregate mouebūt mobilia aggregata eadē velocitate. qz cōtinue seruabit eadē pportio. sicut enī octo ad qu tuor. 7 duo 22 ad vnū est pportio dupla. ita decem ad quinqz est pportio dupla. l. e. li. (Si vero duo sūt mo uētia 7 mobilia. 7 vtrūqz diuisū ab alio (hoz autē mouētū vtrūqz mouet) suū mobile (tm̄ in tāto). i. p tātū spaciū in tāto tpe. 7 cōposite potētie cōpositūz ex generib^o mobilib^o (equali mouebūt lōgitudine 7 in eqli tpe analogū nām). i. eadē est pportio aggrega ti ad aggregatū. 7 sepiat ad separatū.

Notandum primo fm̄ cōmētatorē cō mētō 38. q. ista regula est intelligēda qñ equaliter mouēt duo pōdera diuisa in spacio 7 in tpe cū aut diuersat in spacio. vbi gra. q. al terū mouet vna artonā in vna hora p medietatē vni^o leuce. 7 illud mouet duas artonas in vna hora p vna leucā. nō sequit cū duo motores fuerit aggregatū 7 ar tone fuerint cōgregate vt moueant ab eis in illa hora neqz p vna leucā. neqz p dimidiā. ¶ Intēdit cōmētator q. ista pñā nō valet. loz. pōt portare vna libzā p me dietatē leuce in vna hora. 7 plato pōt portare duas li bzas p vna leucā in eadē hora. igit loz. 7 pla. possunt portare tres libzas p vna leucā vel p dimidiā in vna hora. 7 hoc iō. qz spacia sūt diuersa. vbi autē esset idem spaciū 7 idē tēpus. i. quicqz cōmētator pñā eēt bona vbi dicit Burleus q. platonē portare duas libzas p vna leucā in hora itelligit dupliciter v3 cōiunctū 7 diuisū. p iunctū qdē sit q. portet p totū spaciū duas libzas. 7 isto mō pñā est bona. diuisū vero sic q. vna libzā portet p medietatē vni^o leuce. 7 aliā p aliā medietatez. 7 isto modo nō valet pñā quō itelligit cōmētator. Sz pōt dici q. cōmētator itēdit cōparare po^o fm̄ ppor tionē duplā sicut spacia 7 pōdera. ita q. plato sit in du plo potētius forte. 7 pōdus portatū a platone p vna leucā sit duplū ad pōdus soz. p mediā leucā. iō dicit q. nō seruaf eadē pportio toti^o aggregati ad totū aggre gatū. 7 partis diuise ad partē diuisāz semp itelligēdo mouētia agere fm̄ vltimū sui posse cūz nota exclu^o. si enī plato pōt portare duas libzas p vna leucā i vna hora poterit portare plus quā duas libzas p medie tatem leuce in eadē hora. ¶ Propterea illa pñā non valet. loz. pōt portare vna libzā p cise p medietatē leu ce in vna hora. 7 plato pōt portare duas libzas p cise p vna leucā in eadē hora. igit loz. 7 plato possunt por tare tres libzas p cise p vna leucā. vltimi. i. vna bo ra. n. n. pñt portare. 3. lib. p cise p vna leucā qz loz. non pōt portare vna libzā per vna leucā. neqz pñt porta re tres libzas p cise p medietatē leuce. qz loz. pōt portat p medietatē leuce vna lib. et pto pto quā duas lib. 7 c.

Secundo notandū fm̄ cōmētatorē cōmētō eodem q. cūz vnūz fuerit spaciū 7 tēpus fuerit vnū. tūc pportio ei^o q. con gregat ex duab^o potētis motis ad duo pōdera mo ta erit eadē pportio siue potētia pōderū. 7 potētia mo toz. cōueniat aut diuersant. vbi gra. qm̄ si aliqz mo tor habeat aliquā pportionē ad aliqō motū. 7 aliūz motor cuius potētia bz iustā eadē pportionē ad potē

De simpliciorum.

tiam pōderis mouet ab eo. declaratu est in lib. elēcoz
q̄ cū fuerit q̄libet q̄ritates ⁊ tōidē eaz cōpatiōes tūc
ppozitio oīuz ad oēs est sicut ppozitio vni⁹ ad vnu.
Intēdit cōmētator q̄ ad hoc q̄d potētie pgregate mo-
ueat mobilia cōgregata equeuelociter: ⁊ eq̄ppoz-
tionalit̄ sicut potētie diuise mobilia diuisa duo requirū-
tur: primo q̄ tā tēpus quā spaciū sit idē: qm̄ si spaciū
vnius motoris ēēt mai⁹ q̄ spaciū alterius potētie cō-
gregate nō mouerēt mobilia cōgregata equeueloci-
ter: neq̄ eq̄ppozitio nō alit̄ vt patuit i exēplo primi nō-
tabilis. ¶ Scōdo requirit̄ q̄ eadē sit ppozitio poten-
tiarū diuisarū ad sua mobilia: qz si diuersa erit ppoz-
itio nō sequit̄ potētiās aggregatas eque ppozitio nō
mouere. vbi ḡra: qz potētia vt q̄tuor mouet mobile
vt tria a ppozitiōe sexquitrupla: ⁊ potētia vt duo mo-
uet mobile vt vnu a ppozitiōe dupla: nō sequit̄ potē-
tiā vt sex mouere mobile vt quattuor equeuelociter:
aut equeppozitio nō alit̄: cū ppozitio. 6. ad. 4. sit sexquial-
tera ⁊ nō dupla: neq̄ sexquitrupla. vbi aut̄ potētie diui-
se mouerēt eadē ppozitiōe eadē p̄iuncta eq̄ppozitio-
nalit̄ ⁊ equeuelociter mouerēt. vñ qz octo mouet q̄-
tuor ⁊ q̄tuor mouet duo eadē ppozitiōe. s. dupla: idē
duo decz mouet sex equeppozitio nō alit̄ ⁊ equeueloci-
ter: sicut octo mouet quattuor ⁊ q̄tuor mouent duo.
Etā qz nouē mouet tria ⁊ tria mouet vnu eadē ppoz-
itiōe. s. tripla: idē duo decz mouet q̄tuor equeppoziti-
onalit̄ ⁊ equeuelociter sicut nouē mouet tria ⁊ tria
vnu. s. a ppozitiōe tripla.

Tertio notādū fm̄ cōmētatorē eodē cōmē-
to q̄ cū duo mota mouēt aliq̄d pō-
dus per aliq̄d spaciū possibile cū diuisim⁹ moto-
res ⁊ diuisim⁹ pōdus: ita q̄ ppozitio vtriusq̄ parit̄
ad vtrūq̄ motorē sit sicut ppozitio totū ad totū q̄ p-
pozitio motus remanebit eadē: ⁊ hoc fm̄ ppozitiōe
est vñ. sed fm̄ q̄ estimat̄ in quolibet istoꝝ duoꝝ cōfi-
derādū est. videmus. n. q̄ duo ⁊ tres hoīes mouēt cō-
gregatū q̄d nō possunt mouere s̄z segregationē. Intē-
dit cōmētator q̄ si for. ⁊ plato simul mouēt aliquod
pōdus ⁊ diuidat̄ ac etiā pōdus sic q̄ cuiuslibet illorū
ad suā partē pōderis sit eadē ppozitio que est totū ag-
gregatū ad totū aggregatū necessariō remanebit eadē
velocitas nō tñ si for. ⁊ plato mouēt aliquod pōdus
poterūt ipsi mouere partes pōderis diuisas eadē ve-
locitate qua simul mouebāt totū pōdus: qz forte nū-
quā seruabit eadē ppozitio. sit. n. for. potētie vt duo
⁊ plato potētie vt tria: ⁊ pōdus resistētia vt quattuor
fieri diuidet̄ pōdus in duas medietates for. nō pote-
rit mouere aliquā illarū si diuidatur in duas partes
quarū vna sit pōderis vt vnu: ⁊ alia vt tria: nullus il-
lorū poterit mouere scōdam p̄tēcuz nō pueniat mot⁹ a
ppozitiōe equalitatis vel minoris inequalitatis. Si
autē sic diuidat̄ q̄ vna pars sit sicut vnu: cū dimidio
⁊ altera sicut duo cū dimidio. p̄z q̄ nō manet eadē ve-
locitas: cū nullus eoꝝ moueat eque ppozitio nō alit̄ si-
cut ambo simul. vñ ergo cōmētator q̄ duo ⁊ tres ho-
mines mouēt aliq̄d pgregatū aliqua velocitate q̄ nō
possunt mouere fm̄ segregationē eadē velocitate: qz
nunq̄ seruabūt eadem ppozitio.

Contra ista arguit̄ cū oīs virtus vnica sit
motoris q̄ ex parte mobilis: sequit̄ q̄ motores pgre-
gati nō ita velociter mouēt sicut segregati mouēt ab
eadem ppozitiōe. vbi ḡra. quattuor mouent duo: ⁊
duo vnu a ppozitiōe dupla: igit̄ si quattuor ⁊ duo vni-

antur fiet potētia maior q̄ vt sex. sit igit̄ q̄ vt septem.
Sitr si duo ⁊ vnu vniant̄ fiet maior rest⁹ q̄ vt tria. sit
igit̄ q̄ vt quattuor: sed vt cōstat sepiē ad quattuor nō
est ppozitio dupla: sed minor q̄ dupla: igit̄ nō ita ve-
lociter mouet cōgregatū aggregatū sicut diuisum diui-
sum. ¶ Cōfist̄ arguit̄ diuidēdo totū motorē in duos
motores: ⁊ totū mobile in duo mobilia q̄ nunq̄ ita
velociter diuisū mouebit diuisum: si cōgregatū cōgre-
gatū: cū nunq̄ seruabit eadē ppozitio sicut neq̄ eadē
virtus. ¶ Rūdet̄ q̄ Aristo. ⁊ cōmētator loquunt̄ per
se ⁊ nō p accēs semp̄ itelligēdo cū p̄ditiōe ceteris pa-
ribus ad hūc itellectū q̄ ex motore vt quattuor: ⁊ mo-
tore vt duo nō possit fieri nisi motoꝝ vt. c. ⁊ ex mobili
vt duo. ⁊ mobili vnu non possunt fieri nisi mobile vt
tria. ¶ Itē supradicta regula itelligit̄ de motorib⁹ ⁊
motibus eiusdē rōnis: qz nō oīz si. a. mouet sursum a p-
pozitiōe dupla: ⁊ b. deorsum etiā a ppozitiōe dupla q̄ i-
uicē p̄iuncta eq̄nelociter moueant. si enī grauitas ⁊ leui-
tas sunt eq̄les nullus ex eis pueniet mot⁹ sursum vt de-
orsum. Si aut̄ ineq̄les tardior erit motus ex illis p̄i-
ctis q̄ separatis. si etiā. a. ignis moueat sursum a ppoz-
itiōe dupla ⁊ b. ignis alteret aquā eadē ppozitiōe nō
oīz q̄. a. ⁊ b. ignes cōgregati moueant sursum: aut alte-
rent aquā equeuelociter precise.

Sic igitur Tex. cō. 39.

in alteratione. Ista
est scōda pars huius
capituli in qua p̄hs
applicauit regulas
de motu locali mo-
tū augmētatiōis ⁊
alteratiōis. primo
quidem premittens
vnaꝝ suppositiōē.
Scōdo vero exeq̄ns
de intento ibi. (In
duplo.) ¶ Quātū ad primū suppositiō quā intendit̄
p̄hs est hec q̄ sicut in motu locali est aliq̄d q̄d mo-
uet ⁊ aliq̄d q̄d mouet: ⁊ vtrūq̄ ē q̄tū in tpe quanto
ita in augmētatiōe est aliq̄d q̄d auget ⁊ aliq̄d q̄d
auget: ⁊ vtrūq̄ est q̄tū in tpe q̄to. s. it̄ est dare in alte-
ratiōe aliq̄d q̄d alterat. ⁊ aliq̄d q̄d alterat: ⁊ tā al-
terās q̄ alteratū est q̄tū in tpe q̄to: q̄d p̄z eo q̄ ali-
q̄ alterant̄ magis ⁊ aliq̄ alterant̄ min⁹ sic q̄ aliqua eq̄-
uelociter alterant̄: ⁊ aliq̄ in equeuelociter q̄ nō possit
esse nisi ipsa essent q̄ra: ⁊ alterarēt̄ in tpe q̄to. Le. li.
(Si igit̄ in alteratiōe ⁊ in augmētō est sicut in motu
locali: aliter quidē enī est augēs. aliq̄d aut̄ ⁊ q̄d au-
get in q̄to aut̄ tpe ⁊ q̄tū aliud quidē auget ⁊ aliud au-
getur: ⁊ alterās quidē ⁊ q̄d alterat. s. it̄ aliq̄d aliud est
⁊ q̄tū. fm̄ enī magis ⁊ min⁹ alterata sunt) idē illa sunt
q̄ra (⁊ in quāto tempore.

Notandum fm̄ cōmētatorē cōmē-
to. 39. q̄ quēadmodum
augēs ⁊ auget̄ ē aliq̄d terminatiō potētie. s. it̄ ē alterās
⁊ alteratū sūt terminatiō: ⁊ fm̄ excessū potētie alteratiōis
sup potētiā alteratiōis erit velocitas alteratiōis ⁊ quāti-
tas t̄pis in quo ē alteratiō. s. q̄ hec duo secunt̄ ppoziti-
tiōē in alterās ⁊ alteratū. s. igit̄ ppozitio fuerit ma-
gna velocitas erit magna ⁊ t̄ps breue ⁊ ecōuerso. Ecce
s̄z cōmētatorē q̄ velocitas i motu augmētatiōis ⁊ al-
teratiōis quo ad causāz bz attēdi sicut in motu locali
pene. ppozitiōē potētie motus sup̄a suā resistētiāz.

Liber septimus

ita q' ubi est maior p'portio ibi est maior velocitas et
min' tps et e'contra: ubi minor p'portio ibi minor ve
locitas et mai' tpus. Sic q' hec duo. s. tps et velocitas
secunt ad p'portionē neq' loquit' h' cōmētator de ex
cessu arithmetico: s' geometrico: sic ē loq' de p'portio
ne geometrica: et nō arithmetica. ¶ Sed dubitat: q' d'at
to illo seq' q' in oī alterationē q' agēs affilāt sibi passū
iducit latitudinē infinita forme. p'bat. s. a. sūme caliduz
vt octo: et b. remisse frigidū vt quatuor: q' in hora debe
at affilāt. a. p' alterationē ei' tūc an finē hōre resisten
tia erit subduplata et subquadruplata et sic in infinitū. ex q'
remittet ad nō gradū: igit' p'portio agētis ad passum
erit duplata et quadruplata et sic in finē hōre: s' ab infinitū
latitudine p'portionū q'ū mima fuit dupla a prim'
p'cedit velocitas infinita si velocitas igit' p'portio neq'
vt dicit cōmētator: igit' et. ¶ Itē a. calidū bz eadē p'
portione sup. b. q' ē remotū sic q' ē p'pinquū: s' q' ē
p'pinquū veloc' agit' illud: igit' velocitas nō seq' p'
portione. ¶ Sed arguit sic Aristot. vt iquit cōmē. cō
mēto allegato vlt' declare q' oīa q' dixit de motore et
moto i loco sūt vā i augmēto et alterationē: s' velocitas
in motu locali nō sequit' p'portionē: igit' neq' i augmē
to nec alterationē. minor d'clar. q'ū graue descendēs i me
dio vni formi p'prie veloci' et veloci' mouet: tū ma
ior p'prie eadē p'portio mouētis ad resistētiā. ¶ Itē
si po' vt duo mouet resistētiā vt vni p' spaciū pedale:
sequit' q' po' vt tria mouebit eadē resistētiā p' pedale
cū dimidio cū pedale cū dimidio ad pedale sit tanta
p'portio quāta ē triū ad duo: igit' po' vt nouē mouebit
eadē resistētiā vt vni p' spaciū triplē. p' p'na. qz p'por
tio nonupla cuiusmodi ē. s. ad. i. e. dupla triplē: v'z triū
ad vniū: igit' d'z duplū effectū. p'ducē q' cōcesso arg' sic.
potētia vt nouē mouebit resistētiā vt vni p' spaciū tri
pedale: et p' tātū mouebit potētia vt octo: qz p'portio
occupa cuiusmodi ē. s. ad vniū ad tripla dupletaz affi
gnat inter duo et vniū: igit' ab ieq'lib' potētis pueniūt
velocitates eāles respectu eiusdē passi q' ē cōueniens.
¶ Ad p'na negat p'na. et admissio casu p'cedo q' a. ager
in. b. ab infinita p'portio a q' puenit infinita velocitas nō
tū ex hoc iducet latitudinē infinita forme: q'ū illa veloci
tas nō erit infinita p' tps: neq' p' illas: s' tū in q'libz tpe
terminato ad vltimū illas hōre. Et q'ū arguit q' a. ean
dē p'portionē bz ad. b. q' ē p'pinquū sicut et rēotū: et
tū veloci' agit' in. b. q' ē p'pinquū q' dū ē remotum.
¶ Rndet q' velocitas nō sequit' p'portionē b'ituale: s' fū
data i po' actia et passua: s' p'portionē actualē s' fū
data. ¶ Ad. 2. d' q' si ē graue illd p'prie d'cedit ita p'ri
nue mouet a maiori p'portio po' motie sup resistētiā me
diū: q'ū mot' ille nō sit tū a for' grauis: s' ē a medio i
pellēt: et qz p'prie maiorat medium impellens: ideo
continue maioratur potentia actiua: et p'nt velocitas.
¶ Ad aliū negat p'na. nā vt dictū est velocitas i mo
tu nō sequit' p'portionē resistētiā: seu effectū p'du
cto: s' p'portionē agētis ad passū: tō si duo mouēt
vni p' spaciū pedale tria mouebūt vni plus q' p' spaciū
um pedale cū dimidio q' arguit sic. quatuor mouēt duo
p' spaciū pedale sic duo vni ex q' seruat eadē p'portio: s'
p'portio. 4. ad duo cōponit' ex p'portio. 4. ad. 3. et tri
uz ad duo s'ū p'na ē minor. 2. igit' p' primā p'portio
neq' potētia vt quatuor mouet resistētiā vt duo min' p'
semipedale et p' scōbz p'portionē mouet plus q' p' se
mipedale: igit' potētia vt 4. mouet resistētiā vt vnum
plus q' p' pedale cū dimidio. ¶ Itē p'portio tripla
cuiusmodi ē triū ad vniū cōponit' ex vna dupla: et vna

sexquialtera: s' p'portio sexquialtera nō ē medietas
dupla sed plus q' medietas: igit' si potētia vt duo mo
uet vni p' spaciū pedale. potētia vt. 3. mouebit idē pls
q' p' spaciū tripedale ex q' p'portio nonupla ē dupla
triple. potētia at vt. 8. mouebit resistētiā vt vni p' spaciū
uz tripedale tū ex q' p'portio occupla ē tripla duple: Ter.
¶ In duplo. ¶ Ista suppone p'missa p'ba ponit q' tuor re cō. 39.
gulas p'cernētes cās velocitū i motu augmētatiōis
et alterationis: q'ū p'ia est ista. Si aliq' vniū iducit i ali
quod passū: siue aliquā q'uatē vel q'litatē in aliq' tpe
eadē vniū i duplo maiori tpe iducet q'uatē vel q'litatē
tē i duplo maiore loquēdo de maiōritate extēsiua in
quātitate: et de maiōritate itēsiua i q'litate. Ista regula ē
manifesta: q'ū eadē ē p'portio agētis ad effectū i ali
quo: et eiusdē agētis ad duplū effectū i duplo maiori
tpe. Si. n. aliq' vniū pōt agē i hora quātitate pedale et
caliditate vt quatuor eadē v' ceteris parib' poterit agē
in duab' hōris q'uatē bipedale et caliditate vt octo.
Le. li. ¶ In duplo duplū. i. talis vniū i duplo tpe cau
sabit effectum duplum.

Notanduz q' ista regula ē intelligenda
cū hac p'ditōe ceteris pari
bus. s. q' agēs nō debilitet in agēdo: et q' nō sit ipedi
mētū plus ex vna pte q' ex alia: v'z q' nō variet distan
tia neq' passio tribuat iuuamētū. ad hoc igit' q' agēs i
duplo tpe iducet q'uatē vt q'litatē p'cise i duplo maiō
re o'z q' nō fiat iuuamētū neq' ipedi' ex aliq' pte: nō ē
fiat augmētū vel dūminutio in potētia actiua vel passi
ua: qz at nō seruaret eadē velocitas sic nec eadē p'por
tio. ¶ Sed dubitat: q'ū calidū sūmū pōt producē
caliditate sūmā i aliq' tpe et i duplo maiori tpe nō pōt
producē in duplo maiore caliditate. qz nō o'at calidi
tas maiōr caliditate sūmā loquēdo de maiōritate itē
siua. ¶ Rndet q' regula ē intelligēda p'ditionat: v'z si
aliq' vniū pōt producē aliquā qualitātē: et dupla ad il
laz in casu isto illa vniū in duplo maiori tpe producē
q'litatē in triplo maiore: et i triplo maiori tpe q'litatē in
triplo maiore dato q' tripla ad primā signatā posset
producē. (Et duplū). Sed regula. si aliq' v' iducit i
aliq' passū: aliquā quātitate vel q'litatē i aliq' tpe du
pla v' cābit i eodē tpe quātitate vel q'litatē in duplo
maiore. patz. q'ū ad duplationē vniū sequit' dupla
tio p'portionis agētis supra passū: et ad duplatio
nē p'portionis seq' dupla' velocitatis: et ad duplatio
nē velocitatis seq' dupla' effect'. igit' et. Le. li. (Et du
plū in duplo). i. duplū agens causabit in duplo maiō
rem effectum.

Notandum q' ista regula est sic intel
ligēda. si potētia motoris ad resistētiā sui moti fuerit
p'portio dupla po' motiua duplicata mouebit idē mo
bile i duplo veloci': et duplū mobile equale d'ier p'cise:
ita q' illd mobile mouebit i duplo maiori tpe: et i eodē
tpe mouebit mobile i duplo mai'. et si potētia motiua
sit sic. 4. et sua resistētiā vt duo: tūc potētia vt. 8. moue
bit resistētiā vt duo i duplo veloci': et resistētiā vt quatu
or p'cise equet'. Si nā potētie motoris ad resistētiā
sui moti fuerit p'portio maiōr q' dupla potētia dupli
cata nō mouebit idē mobile i duplo veloci': s' minus
q' in duplo: q'ū potētia vt. 8. nō mouet vniū in duplo
veloci' q' 4. mouet vniū: s' min' q' in duplo cū p'portio
octo ad vniū nō sit dupla ad p'portionē. 4. ad vniū: s'
minor q' dupla: et p'nter talis potētia duplicata nō p'
vocat effectū duplū in tpe illo: s' minor q' duplū. Et si
potētie motoris ad resistētiā sui moti fuerit p'portio mi
nor q' dupla: et p'nter talis potētia duplicata nō p'
vocat effectū duplū in tpe illo: s' minor q' duplū. Et si

Ter.
cō. 39.

Ter.
cō. 39.

Philosophorum.

no² q² dupla potētia duplicata mouebit idem mobile plus q² in duplo veloci². vbi. g. potētia. vt sex mouet resistētiā vt duo plus quā in duplo veloci² q² tria moueat duo: qm̄ p²portio. 6. ad duo est plus q² dupla ad p²portione triū ad duo. cōponit. n. p²portio. 6. ad duo ex p²portione. 6. ad tria q² est dupla: 7. ex p²portione triū ad duo q² est sex: altera: s² dupla ē maior sex: quā altera: igit p²portio sex ad duo ē maior q² dupla sex: altera: 7. minor q² dupla duple. Si igit potētia vt sex plus quā in duplo veloci² mouet duo q² tria. duo igit in eodē tpe effectū plus q² i duplo maiore produceret. est igit regula intelligēda seruata p²portio de dupla agēti ad passūz 7. nō maiori nec minori.

Sed dubitatur ponēdo q². a. calidus vt q²tuor ap²plicatū. b. frigidus vt duo vniformiter maiorem in hora sic q² in fine prime medietatis erit calidus vt sex. 7. in fine scōe medietatis erit calidus vt octo: 7. sequit q² maiore p²portione acq²ret i p²ria medietate q² i scōa cū iaz sit potētie vt q²tuor. 7. i fine p²rie medietatis erit potentie vt sex: igit i p²ria medietate acq²ret p²portione sex: altera: i scōa at medietate hore acq²ret p²portione sex: qui triplā: cū octo ad sex sit. p²portio sex: qui triplā. s² p²cel² suz velocitas i sequit p²portione: igit ad duplicationem potētie nō sequit duplicatio velocitatis. ¶ Rūdet negādo p²ria. s² solū sequit q² ad duplicationē potētie per vniformē acquisitionē nō sequit duplicatio velocitatis q² vniformē acquisitionē. sp̄ enī ad vniformē acquisitionē potētie sequit diffōmis acquisitionē velocitatis: ita q² vbi potētia vni² maiora² velocitas p²tinue tardī² 7. tardī² acq²rit sic 7. p²por². vt p² in casu signato. idē. n. ex²cessus addit² maiori 7. minori sp̄ facit maiore p²portioez cū minori q² cū maiori. ¶ Est tñ aduertēdo q² in maioratione potētie acq²rit duplex velocitas. vna ē agēti ad seip²su² 7. h cōtinuetardī² 7. tardius acq²rit. alia vō ē agēti ad passūz 7. hēc p²tinue veloci² acq²rit. qm̄ a. in p²ncipio hore agit in. b. a. p²portioe dupla: 7. in fine scōe medietatis agit a. p²portioe q²drupla: cuiusmōi est octo ad duo. (Mediū at.) ¶ Tertia regula. si aliquid vni² iducit in aliq² passūz q²ritatē vel q²ritatē i aliquo tpe medietatē illi² iducit i medietate t²pis. p² qm̄ p²portio agēti ad medietatē passi ē dupla ad p²portione agēti ad totū passūz: igit velocitas ē dupla ad velocitatē: 7. p² p²ns medietas effect² p²ducit in medietate t²pis. Si. n. aliqd agēs alterat aliquid passūz iducens in ipsūz totā latitudinē caliditatis vel frigiditatis i aliq² tpe nō apper qm̄ in medietate t²pis iducat medietatez latitudis. I. e. l. t. (Mediū aut in medio tpe) i. talis vni² medietatē effect² ager in medietate tēporis.

Notandum q² ista regula intelligit in actione vniformi vbi plus q² medietas effect² iducit i vna medietate 7. min² q² medietas i alia nō h² regula locuz stat. n. q² calidū sūmū agat in frigidū sūmū inducēdo totā latitudinē caliditatis i hora: nō tñ medietatē i medietate hore: q² forte i p²ria medietate agit tñ latitudinē caliditatis a nō gradu ad gradū vt duo: 7. in scōa medietate a gradu vt duo ad gradū vt octo. (Aut in medio.) ¶ Quarta regula. si aliq² vni² aliqua quantitatē aut aliquā q²ritatē iducit i aliq² tpe medietas vni² t²is iducet medietatē q²ritatis vel q²ritatis in eodē tpe. p² q² tāta ē p²portio medietatis ad medietatē quāta ē totū ad totū. vñ b²reiter arguit sic. dupla vni² agit in eodē tpe dupla q²ritatē vel q²ritatē: igit p² idē medietas

vni² agit medietatez q²ritatis vel q²ritatis. p² p²ria. q² p²tinue seruat eadē p²portio. a. nō p² p²ria regula. I. e. l. i. (Aut in medio mediū aut in eq²li duplū) i. vni² media agit mediū effectū in eodē tpe sicut vni² dupla in equali tēpore agit duplū effectū.

Contra p²dicta posset q²s arguere. si dupla vni² fm̄ effectū agit in eodē tpe q²ritatiū vel q²ritatiū 7. medietas vni² medietate effect² i eq²li tpe: igit p² idē si aliq² vni² alterat vt augmētāt tñ in tāto tpe medietas vni² mouebit tñ i tāto tpe vel i medietate t²pis: aut i duplo tpe. ¶ Rūdet p²hs negādo p²ria. vñ. q² nō o² q² si aliq² vni² alterat vt augmētāt alqd totū in aliq² tpe q² medietas vni² pos sit alterare vel augere tñ in aliq² tpe quocūq² dato siue sit idē vel eq²le: mai² aut min²: qm̄ dupla vni² agit duplū effectū: 7. medietas vni² medietatē effectus a p²portioe maioris iequalitatis: nō at sp̄ medietas vni² t²is pōt agē in totū augmētāt vel alterabile a p²portioe maioris iequalitatis. Sicut. n. ē in motu localita 7. i motu alterationis vel augmētationis. s² in motu locali nō o² si aliqua vni² mouet aliqd graue q² medietas vni² t²is possit illū mouē nō necē ē mediū in medio 7. in medio mediū: aut i eq²li duplū) i. nō ē necē q² medietas vni² t²is agat in totū alterabile vel augmētabile si tota vni² agat medietatē effect² in medietate t²pis: aut si medietas vni² t²is agit medietatē effectus in toto tpe: aut dupla vni² agit duplū effectū in eq²li tpe. (S² nihil si p²tingit augmētabit aut alterabit sic 7. in graui pp̄ defectū p²portionis maioris iequalitatis.

Notandum q² p²ter rōnē signatā p²nt assignari due alie cāe pp̄ q²s totū pōt alterare totū 7. nō medietas idē totū: q² vna p² ē distantia: vt q² illa medietas tñ distat a toto alterabili q² nō p² agē in ip²m. Scōa cā ē remissio p²rietatis: pōt. n. ē ita modica p²ietas q² medietas nō agit in totū: s² totū agit in totū: q² sufficiens p²ietas est i modica distantia. ¶ Juxta p²dicta pono q²tuor p²ctones q² ruz p²ria ē ista. a. 7. b. sūt duo media eq²l² densa: 7. tñ c. graue pōt p²trā fire. a. i tpe finito: 7. nō pōt p²trā fire b. n² in tēpore finito. p²batur. 7. pono q². a. sit vnum mediū vniformiter densūz vt q²tuor. 7. b. vnūz aliud mediū vni² diffōmiter densūz a nō gradu ad gradū vt octo exclusiue. c. vō sit graue vt octo vni² p² totū. isto posito p² p² p²ctōnis cū. b. n² sit densūz nisi vt q²tuor ex q² q²libet latitudo vni² diffōmis cōrūdet gradū medio. scōa p² ē de se nota cū. c. ad. a. sit p²portio dupla. 7. p² p² se ex determinatis. qm̄ ad p²trāsiedū illaz partē. b. ad quā b²z. c. p²portione in duplo miore pōt duplū t²pis: 7. ad illā ad quā b²z p²portione i triplo minore ponet triplū t²pis: 7. sic in infinitū: cū sit ibi vsq² ad extremū ois p²portio minoris iequalitatis: 7. itelligo q² p²trāsitiō fiat a remissio i parte densitatis. ¶ Secunda p²cto. a. 7. b. mobilia mouebunt equelociter per. c. mediū 7. p. d. mediū. a. tardī² mouebit q². b. 7. p. c. mediū velocius mouebit q². b. 7. tñ in. a. 7. in. b. nulla fiet variatio potētie. p²bas. sit. a. graue simplex grauitatis vt q²tuor: 7. b. mixtū: cui² grauitas sit vt octo. 7. leuitas vt duo. c. vero sit mediū vni²q² resistēs vt duo: tunc p² q². a. 7. b. equelociter mouebunt p. c. mediū. q² ab equali p²portioe. nā. a. erit vt. a. 7. b² resistētā tānūz vt duo. b. vero est vt octo: 7. b² resistētā vt q²tuor. I. e. l. i.

Liberoctauus

rentiam vt duo intrinsecā: et resistētia vt duo extrinsecā. cōstat autē tāta pportione esse ab octo ad quatuor quā ē a quatuor ad duo. ¶ Itē sit. d. mediū p qd debet moueri. a. et b. sunt tria vt p q. a. mouebit tardius q. b. qm. a. ad suā resistētia se habet sic quatuor ad tria: et b. se habet ad suā resistētia sic octo ad quatuor: mō mōr ē p portio quatuor ad tria qd octo ad quatuor. deinde sit quatuor ad mediū p q debet moueri. a. et b. et sit nō resistētia vt vnū: et seq. a. moueri velocius. b. in illo medio: q. a. mouet pportio ē quadrupla. s. quatuor ad vnū. b. autē mouet a pportio ē dupla sufficiens duas tertias cū potētia sit vt octo: et resistētia vt tria: igit. a. maior pportio mouet. a. q. b. per. e. mediū igitur velocius mouet. et patet q. a. et b. nunq. variant in potētia. Tertia pto. a. et b. si duo mobilia: et quicq. potētia sufficit mouere vnū sufficit mouere alterū: et nulla potētia mūdi potētia velocius mouere vnū sicut reliquū. pbat. sit. a. vnū mixtur grauitatis vt octo: cuius leuitas sit vt. a. et b. sit aliū mixtur grauitatis vt tria: et leuitatis. mediū autē vtrius resistat vt vnū: et pōt nullū istoz mobiliū moueri in hoc medio cū. a. pportio ē equalitatis nō puenit motus. a. enī h3 grauitatē vt octo: et resistētia vt octo. b. vō h3 grauitatē vt tria et resistētia vt tria. Et q. ois potētia sufficiens mouere vnū illoz sufficit mouere alterū manifestū est cū sit ibi pportio maioris equalitatis: nulla autē potētia sufficit ita velociter mouere. a. sicut. b. q. si adderet vtriusq. potētia vt vnū tū mōr esset pportio potētie motus supra suā resistētia in. a. q. in. b. nam. a. mouet a. pportio ē. 9. ad. 8. et b. pportio ē. 4. ad tria. cōstat autē q. p. a. pportio est minor q. s. c. a. p. a. pportio sit sexquialtera: et s. c. a. pportio sit sexquialtera. 4. q. 9. a. et b. sunt duo mobilia q. equaliter sursum pnt moueri a forte et a platone: et si vnus vtriusq. duplaret for. velocius moueret suū mobile q. plato: et tū mobilia manerēt nō variata: pono q. for. sit potētie vt sex: cū mobile sit a graue simplex grauitatis vt duo: et resistētia mediū sit vt duo: plato vero sit potētie vt sex et suū mobile v3. b. sit mixtur grauitatis vt. 4. et leuitatis vt tria: mediū autē resistat vt duo. et p q. for. et plato equaliter mouet. a. et b. q. 2. co. 2. quilibet mouet suū mobile a. pportio ē sexquialtera. for. enī mouet. a. a. pportio ē sex ad quatuor. et plato mouet. b. a. pportio ē. 9. ad sex cū resistētia sit vt sex: et potētie vt nouē: ex quo leuitas. b. iuuat platone ad mouēdū. dū. le. igit. vnus vtriusq. sic q. fiat vt. i. et se forte velocius mouet. a. q. platone. b. q. 2. a. maiori pportio ē. mouet. n. for. a. a. pportio ē tripla cū potētia sit vt. i. et resistētia vt quatuor. plato autē mouet. b. a. pportio ē dupla sexquialtera ex quo aggregatū ex potētia fortis et leuitate iuuante sicut. i. et resistētia vt sex. Ex eo dē casu sequit q. duo sūt mobilia que pnt eque velociter moueri tam a forte q. a platone: et tū si addent equalia vnū illoz potest portari tam a forte q. a platone: et non reliquū. p3 ad dēdo tam. a. q. b. mobili grauitatem vt duo. in isto casu non potest portari. a. a. forte: neq. a platone ppter equalitē pportiois. b. autē pōt portari ab vtroq. illoz: ex quo adhuc mouet pportio maioris ineq. litatis. facta enī additio resistētia est vt octo: et actiuitas vt nouē aggregatō leuitatem vt tria potētie vt sex. fortis vel platonis. hec et alia infinita difficultata et mirabiliora secūnt oata regula Aristo. et cōmentatoris de velocitatibus motuuz: q. velocitas in motu taz ad vbi q. ad formā h3 autē dē penes pportioes pmo tue ad suā resistētia. ¶ Explicit liber septimus.

Incipit liber octauus.

Trus autē factus sit Ter. aliq. mor. i. cō. i.

Iste est octauus pñicoz i q. Aristo. determinat de duratione motus vtz incepit eē an sit eternus vt ppare possit eternitatē pñimi motoris: vnitatē et imobilitatē eiusdem. Et diuidit in quatuor tractatus: quoz primus determinat de eternitate mor. Secundus inuestigat gnāl. et cōsule in mouētē pñimi motoris ibi. (Principiū autē pñi.) Tertius pbat in spāl. in mouētē eiusdē: sit vna cū eternitate pñimi motoris: et pbat mor. ibi. (Qm. autē oz.) Quartus ex eternitate pñimi mor. cōcludit infinitatē et diuisibilitatē pñimi motoris ibi. (Qd. autē latio.) Primus tractat diuidit in quatuor cap. in quoz pñio Aristo. recitat opiones antiquoz de incep. et eternitate mor. In 2o ponit pñia opinionē ibi. (Incipiē autē pñi.) In 3o reprobat opiones antiquoz ibi. (Sed nō aliq. quidē.) In 4o soluit rōnes factas ptra seibi. (Cōtraria bis.) Primū capitulū diuidit in duas partes i quarū pñima mouet qñtionē de eternitate mor. In 2o descendit ad opiones antiquoz recitādo illas ibi. (Sed quātū quidē.) Quātū ad pñimū querit pba istā qñnē. vtrū mor. facius sit et incepit esse sic q. nunq. ante fuit mor. et sic deficiet p corruptionē et definitiōē sui q. nunq. postea erit ali quis mor. aut motus sit etern. sic q. ante oēm motū fuit mor. et post oēm motū erit motus sine quiete media quasi vita quedā oib. nāl. existētib. I. e. li. (Vtz autē factus sit aliq. mor. cū nō ēt prius: et corruptū. iterū sic q. moueri nihil sit aut neq. factus ē: neq. corruptū: s. erat semp. et erit hoc imortale et sine quiete media i bis que sūt vt vita quedā ens.) I. e. pñiēs (nā oib. subistētib.) I. oib. reb. nālibus.

Notandum primo fm cōmentatores cōmēto pñio q. Aristo. dicit q. motus ē quasi vita: q. cōstitutio rez nālūm et illud qd est in eis quasi vita ē motū ē. principiū enim motus de oib. mobilib. est sic aia de reb. viuīs. Nō ergo itēdit pba motū ēē vitā rez nālūm cū motus sit accidēs. vita autē ē suba: s. dicit q. ē qñ vita: qm. sicut per aiam q. est vita cor. p. aiatōz distinguim. aia ab aiatōis: ita p motū distinguim. nālā a nō nālibus. Di. cūz enī ē. hui. q. nālā inq. huius bñt in se pñiū motus ari. autem inq. huius non habent in se pñiū motus.

Secundo notādū fm cōmentatores eodē cōmēto q. pscrutatio nō solū ē necia in cognitiōe pñimi motoris: s. etiā in cognitiōe ēē mūdi. i. vtrū sit eternus aut nou. nec ē pscrutatio nō ē de b. oī itētiōe de motū pcedē pscrutatioē de illo imundo. Itēdit cōmentatores q. pscrutatio de eternitate mor. facit ad duo. v3 ad cognitiōē pñimi motoris: et ad cognitiōē mūdi cū ex eternitate mor. nēcio cōiatur eternitas pñimi motoris et eternitas mūdi: quoz pñimū pbat b. scōz vō demō. in lib. celi. et qm. mor. est effectus tā mūdi q. pñi motoris. iō demō. pba eternitatē mūdi aut pñimi motoris p eternitatē mor. est demō. q. est a signo et a posteriori pcedēs ab effectu ad cām. (Esse qdē.) Circa qñnē motū pōt ēē dubi. Ter. tatio cū qd si est pcedat qñnē q. est vt habet. et post. cō. i. rior et motū ēē eternū: vt incepisse ēē supponat mo. p. iij

Philosophorum.

tum eē prius dē pēscrutari vtz motus sit vel nō sit q̄
vntū motus sit eternus vel icēpitē. ¶ Rndet p̄s q̄
ista qd vntū motus sit nō ē pēscrutāda in scia nālī: qm̄
q̄ ē p se manifestū nō pēscrutā dīsputatūe in scia nālī:
sz motū eē p se manifestū: igit̄ rē. p̄z p̄ia tūz maiorē.
mior at ē euidēs. qm̄ oēs q nālī pcedūt motū eē sic p̄z
de hīs qui ponūt nālī mūdū eē factū: r de hīs qui p̄i
derāt de gñone r cor. rēz tū nō sit pōlis gñō vī cor.
absqz motū pcedēte vt bz videri p̄io de ge. l. e. l. l. Es
se quidē igit̄ mo oēs affirmāt de nā aliqd dicētes. p̄
pter hoc qdē mūdū faciūt: r de gñitōe r cor. eē p̄i
rationē oibz ip̄is q̄ ip̄o lē eē nīsi sit motus.

Notandū q̄ p̄hoz qdā nālī locutū sunt
vt Anaxa. Democrit. r Empēdo. qdā nō nālī locutū sūt vt Zeno: Parmenides: r
Melissus. Dicit ergo p̄s q̄ oēs loquētes de nā. i. nā
liter p̄cēsserūt motū eē: qz ali nō p̄cēsserūt motū eē: sed
negauerūt vtz Zeno: Parmenides: r Melissus: vt est
ostēdūz p̄io r. s. huius.

Circa p̄dicta mouet cōmētator vñā dubita
tione vtrū Aristo. intendit hic p̄bare
eternitatē motus in cōi: aut eternitatē p̄imi motus: r
dicit q̄ Auicē. Alfarabī: r Auēpace exposuerūt aris.
de motu in cōi dicētes p̄m h̄ vele. p̄bare eternitatem
motus in cōi r nō eternitatē p̄imi mot? d quos argu
it cōmētator p̄bās aristo. vele hic ostēdere eternitatē
p̄imi motus: r nō eternitatē motus in cōi. r p̄io qz
p̄s dicit motū eē q̄n vīa entū nālī: q̄ nō p̄ngit nīsi
de motu celi. ¶ Scdō qz rōnes aristo. nō essent suffi
cientes nīsi loq̄ret de eternitate mot? celi: qm̄ ali q̄ mot
us nō cōtinuant nīsi p motū celi. ¶ Tercio idē p̄z ex
suo nō loquēdi. dicit. n. q̄ oēm motū nouū p̄cēssit ali
quis motus. cōstat aut nullū motū aliū a motu celi p̄
cēssisse oēm motū nouū. ¶ Quarto qz p̄s ex diffōne
motus. p̄bāt motū eē eternū. l. per hoc q̄ motus est
actus mobilis inq̄tuz mobile: igit̄ motus p̄supponit
mobile: sz p hoc q̄ motus p̄supponit mobile nō p̄ba
tur motū f̄z genus eē eternū: igit̄ p̄bat motus celi esse
eternū. ¶ Ex hīs rōnib? cōcedit Burle? q̄ aristo. nō
p̄bat hic eternitatē motus in cōi: sz eternitatē mot? celi.
q̄ p̄z in rōnib? q̄s soluit in vltio cap. hui? tractatus. p̄
bātibus vntū motū nō ē p̄petuū: r nō p̄bātibus suc
cessionē motū inferioz eē p̄tinuū: r ex hoc tanq̄ p̄ si
gnū velamus demōstrare q̄ vnus ē p̄im? mot? r p̄
petuus talis demō? esset circularis r iussiciens cuz de
mōstrat. r de gñitōe p̄petuitas successiōis motū ho
rū inferioz ex p̄petuitate mot? celi in obliquo circulo.
¶ Sz d̄ cōmētatorē p opione Auic. alfarabī: r auē
pace pōt multiplicr argui: p̄imo sic. qd vltis p̄cedit q̄
stione p̄icularē: sic demōstratio vltis demōstrationes
p̄icularē vt habet in posteriorib? sz qd q̄res de eter
nitate mot? ē qd p̄icularis igit̄ p̄scrutatio p̄iē qōnis
p̄cedit p̄scrutatiōē scdē qōnis r maxie qz i p̄bia nālī
īpe aristo. p̄tinue p̄cedit a magis vltib? ad min? vltia:
vt de clauit in p̄logo hui?. ¶ Scdō. si p̄s p̄bat
motū eē nō p̄bat p̄imū motū eē: sz motū in cōi esse.
igit̄ h̄ nō p̄bat p̄imū motū eē eternū: sed motū in cōi.
aūs p̄z qm̄ aristo. illū motū p̄bat eē quē dicit esse p
se manifestū: r quē p̄cedūt eē oēs nālīter loquētes: sed
aristo. nō dicit p̄imū motū eē p se manifestū: neqz illū
dicit eē oēs nālī loquētes tanq̄ p se notū: sz tū motū
in cōi: igit̄ r. ¶ Tercio aristo. p̄bat motū eē eternū
tū p media cōi: igit̄ nō p̄bat hic eternitatē p̄imi mo
tus: sed motus in cōi. aūs est manifestū. r. s. hui? tra

ctat? vbi p eternitatē ip̄is: r mobilis r p diffōne mot?
datā. 3. hui? p̄bat eternitatē motus. p̄stat aut ip̄s esse
passiōē mūdī p quēlibet motū idifferēter vt patuit. 4.
huius. r diffōne datā de motu nō plus motū celi respī
cere q̄ alios p̄iculares motus. ¶ Itē q̄rit aristo. vtrū
oīa mobilia icēperūt eē aut nō. si icēperūt eē igit̄ fa
ctū illoz p̄cēssit oēm motū: sz oīs factio ē termin? mo
tus: r oīa motus p̄supponit mobile: igit̄ ante oēm mo
tum fuit motus: r aū oīa mobilia fuit aliqd mobile. si
aut nō oīa mobilia icēperūt eē: r mot? icēpit eē: igit̄
opozuit tollere causā p̄ quā nō fuit motus: sz nō nī
si p motū: igit̄ oēm motū p̄cēssit motus. Ecce q̄ p̄s
nō loquit̄ p̄lā de aliquo mobili: neqz p̄lā de motu
celi: imo magis de motu alteratiōis cū facio nō dicat̄
termin? mot? localis sz alteratiōis. ¶ Quarto aristo.
in p̄cēssu h? octauū q̄rit vtz aliqd sp̄ moueant: r p̄bat
eternitatē mot? celi: qz nullū facit̄ si h? p̄bat eternita
tes p̄im? mot? neqz bñ dī q̄ h? p̄bat eternitatē p̄im? mot?
p rōne cōzētib? at p̄p̄iā: qz nō ē p̄suetudo p̄i p̄bare
cōclōne p̄icularē p mediū vltimū p̄i: p̄bauerit p̄cto
nē vltēz p illd mediū. iuxta doctrinā eiusdē. r. postērio.
Dōz igit̄ q̄ aristo. h̄ nō p̄bat eternitatē mot? p̄imi: sed
tū eternitatē mot? celi: qz i tērio tractatu p̄bat et
nitate p̄imi mot? vbi ē. p̄bat et eternitatē p̄imi mobi
lis: r p̄imi motus: neqz ē vtz q̄. Sz. ar. 3. h̄ rōnib?
bus faciētib? negatiōē de p̄io motū: sz tū de motū
cōi vt videbit̄. neqz p̄s p̄bat hic eternitatē successiōis
motū inferioz: sz tū q̄ aū oēm motū nouū fuit motus:
r q̄ post oēm motū futurū finitū erit mot? nō ē in cōi
uenit demō? circularis effectus p cāz r ecōira vt ostē
dūz est. s. hui?. de itētiōe aut. vt ostēdet̄ in hoc. 8. de itē
tione aristo. ¶ Ad p̄imā rōne cōmētatoris dī q̄ cuz
p̄s dicit motū eē q̄n vīa nālī: nō loquit̄ de p̄io mo
tus: sz de motu in cōi: qm̄ nālī nō dicunt̄ distingui a non
nālīb? p motū celi: sz p motū in cōi: r si motus celi ē
cā extrinseca p̄ quā nālī h̄nt vīa: aliū motus fuit cā
intrinseca p̄ quā ip̄a nālī vīuūt. ¶ Ad scdā rōne dī
q̄ rōnes aristo. sūt sufficētes: qz hic nō p̄bat p̄imū
tas alioz motus a motu celi: sz inferius illud p̄bat. ¶
Ad tētiā dī q̄ p̄s nō dīc aliqd motū p̄cēssisse oēm
motū: sz q̄ oēm motū nouū p̄cēssit aliqd motus vbi ly
motus stat cōfute tū r nō determinat̄: eo mō quo dice
ret aristo. q̄ oēm hoiez p̄cēssit aliqd hō. ¶ Ad q̄rā rō
ne dī q̄ diffō mot? circūcērit motū in cōi r nō i spā
liō cū p̄s dicit q̄ motus p̄supponit mobile: loquit̄
de motu in cōi: r nō in spālī: r p̄ p̄s p̄bat eternitatem
motus in cōi r nō in spālī: r hoc clare videbit̄ i scdō. c.
huius tractatus. (Sz q̄n qdē.) ¶ Ista ē scdā ps hui?
capti in q̄ p̄s recitat opiones antiqz de eternitate mū
di: q̄rā p̄ima fuit Democriti r Leucippi pōnētis īfini
tos mūdōs in īfinitis p̄ib? vacui īfinit: quoz mūdō
ruz q̄libet aliqñ gnāt r aliqñ corūp̄it: sic iā p̄ngit de
q̄libet hoie: r sic dicim? hoiez eē eternū: qz aū quēlibet
hoiez fuit aliqd hō: r post quēlibet hoiez erit aliqñ
hō. ita dicebat Democrit? r Leucippus q̄ mūdus est
eternus nō qz aliqd mūdus vñ numero sp̄ fuerit aut
sp̄ erit: sz qz sp̄ fuit aliquis mūdus: r sp̄ erit aliqd mun
dus. sicut ēi gñō vni? etū est sp̄ corūp̄io alteri? r ecō
tra. neqz aliqd est etū qm̄ ip̄s aliqñ gnāt r corūp̄
paf: nō obstat q̄ elta dicunt̄ eē eterna: ita mundus in
cōi est eternus: nō tū aliqd mūdus p̄icularis: sz quili
bet gnāt r corūp̄it: r sp̄ gñō vnus mūdī est corūp̄
alterius r ecōtra Et sic dicebat de mūdō: ita de motu
q̄ motus est eternus nō ē in numerū: sz in spēm. sic q̄

Liber octauus

ante oēm motū fuit motus: et post oēm motū erat motus: neq; vnq; est aliq; mēfura vel duratio qn in illa sit motus. nullus tñ mor? semp fuit: neq; aliq; sp erit: sic neq; mūdus: nec aliq; ps mundi cui? est accūs: qz igit gñō in cōi ē eterna. et sū coruptio: qz nūq; ē qñ gñēt et corūptat aliq; mūdus: et nō ē gñō vel corūpt? absq; motu: iō dicebat illi motū eē eternū. L. li. (S; qñ quidē.) v; Democri?: et Leucippus infinitos mūdōs dicūt eē: et quosdā quidē fieri quosdā aut corūpti mūdōz: et pñter sp dicūt eē in motū. necūz enī ē gñōnes et corūptiōes cū motu esse ipsoz mundoz.

Notandum fm cōmētatozē cōmētō primo q; hi opinati sūt q; corūptio vniūscuiusq; mūdōz entū est gnatio alteri? sicut ē dispo i pub? istius mūdi. q; corūptio alicui? indiuidui est gñō alteri? et quilibz mūdus eozū nō est extra motū manifestū ē eos dicere motū eternū succedēz. ¶ Isti dupl?r desicēbāt pñō qz dicebāt mūdū eē genitū et corūptū a casu ex pñu?r at homo?z indistibillū inuicē: s; ea q; sūt a casu nō sunt sp neq; frequēter: igit nō sp gñō vñ? mūdi est corūptio alteri? et eē. ¶ Scō qz opozēbat eos dicere hos infinitos mūdōs eē diuersarū spēz cū nunq; corūptio indiuidui spēi sit gñō indiuidui eiusdē spēi et sic in pñicamen to sube eēt spēs infinite: qd est absurdū. (Quēcūq; autē) ¶ Scōa opio fuit Anaxa. et empedoc. ponētū in vñū mundū et illū icēpisse eē: et pñter motū hūille incipiūm p inceptiōē: s; diuersificānt in opione: qñ anaxa. ponit ptes mūdi ante creationē mūdi fuisse qdā cha os cōfusūz p tēpus infinite absq; motu et mutatiōe et p segregatiōē intellect? diuini qd dicebat eē extra istud chaos mūdū fuisse factūz segregatiōe ptes pueniētes a pub? discōmētētibz: et tūc motū icēpisse eē nunq; tñ b. ficere in futurū: sicut nec mūdus deficiet. Emp. autē dicit mūdū hūc infinite fuisse factū et corūptū: et infinite generādū et corūptēdū p litē et amī? facietes vñū ex multis: aut multa ex vno et sp motū eē duratē gnatiōe et corūptiōe mūdi. in tpib? aut iter medijs fuisse qterz absq; motu et mutatiōe. Anaxa. igit posuit eternitatem mūdi: et mor? a pte post et nō a parte ante: eā eternitātē quā posuit dixit eē pñuā. Emp. autē posuit eternitātē mor? tā a parte añ q; a pte post: nō qdē pñuā: s; discōmētētibz: cū iposuerit infinite tpa pñtatiā et infinite tpa futura: quoz nullo fuit aut erit mor?. L. li. (Quicūq; aut vñū mūdū faciūt et nō eē sp et de motu oppo nunt fm rōnē) dicitēs motū nō semp fuisse. Si igit cōtingit aliqñ nihil moueri dupl?r necesse est h. autēz. n. sicut anaxa. dixit. inquit. n. ille funul oib? exnibz et quiescentib? in infinito tpe motū facere intellectū in creatione mūdi et disgregatiōe tūc ptes chaos cōfusi quā ponebāt (aut sicut Emp. i parte moueri et itez quiescere. moueri quidē cū amicitia ex multis faciat vñū: aut discor dia multa ex vno. qdesere autē in medijs tpib? di. sic.) i. ad hoc faciēs rōnes. ¶ Rō prima Emp. erat ista. Dē cōpositū ex elis qñq; gnāt et qñq; corūpti: s; mūdus cōpositū ex elis igit mūdus qñq; gnāt et qñq; corūpti. p; pñā cū mīoz. et maiorz: s; educat in singulis mixtis q nāt fuit ex multis et resoluunt in multa: nō tñ eodē principio effectiū quo generat et corūpti tur mūdus: qñ gnatio indiuiduoz pñculariū mundi sit per amicitia pgregatē elta in vñū: et corūptio sit p litē segregatē elta inuicē ad sua loca. gnatio aut mūdi sit per litē segregatē elta inuicē et distinguētē ista in suis locis. corūptio aut mūdi sit p amicitia pgregatē ele

menta in vñū chaos cōfusūz. L. li. (Inquātū quidē ex plurib? vñū sit p pgregatiōē sic (Emp. vidit nasci) i. cognō: et cōcessit illud gnāt (inquātū autēz iterū ex vno gnātō.) i. pposito (pñma pñciūt) i. sicut plura p disgregatiōē sic illud dixit corūpti. ¶ Scōa rō fuit hec. sic in partibus mūdi: ita et in toto mūdō: s; ptes mūdi generant et corūpant nō simul: sed succēssue: et mouent: ac quiescūt nō semp: s; cūz iter pollatiōe tpis: neq; illarū aut suaz pmutatiōnū et quietū est vna pñua duratiō: s; tñ circularis sic q; post gnatiōē ē corūptio et cōtra: et post motum est quies et cōtra: ita pñgit in toto mūdō q; gnāt et corūpti mouet et quiescūt: nō sp gnāt: neq; semp corūpti nō pñue mouet: neq; pñue quiescūt: s; circulariter recipit has venomiā tiones: sic q; postq; est genit? corūpti: et postq; est corūptus regnāt: et postq; ē motus mūdus tūc quiescit: postq; autē quiescit mouet. L. li. sicq; fuit res particulares mūdi p gnatiōē et nullo mō ipfius) duratiōis rerū est (solū vñū) i. vna eternitas (sic autē pmutant neq; simul pñciunt) s; p multā morā tēporis (sic autē semp sūt immobiles) i. quiescētēs (fm circuli. hoc enim q; sic pmutant ab hinc idē partes mūdi et nō permanent in eodē statu facit q; vniuersūz ipfuz opinādum est) sic mutari: et non manere pñue i eodē statu pñue.

Notandum q; prima rō emp. peccat in mā: qz accipit ante fal suz. i. oē cōpositū ex elis aliqñ gnāt et aliqñ corūpti: s; oē mixtū ex elis aliqñ gnāt et aliqñ corūpti. mūdus autē et si pponit ex elis nō tñ est mixtum ex elis cū mixti qñlibz pars qñtatiua sit mixta ex elis: vt dēter minas in lib. de ge. nō autē qñlibet pars qñtatiua mundi est mixta ex elis. S; itudo quidē scōe rōnis nō est vñū: qz aliter pbaret mūdūz gnātū p amicitia et corūpti per litē sicut indiuiduū pñulare mūdi: cū? oppositū erat de intētiōe emp. (Cōsiderādū igit.) Recitatis opi Ter. nionib? antiquoz aristo. pcludit q; pñcrutatio illorūz cō. de eternitate motus est pñcipiū vñū nō solūz ad inquisitionē veritatis in scia nālī: s; et ad sciaz metaph. qñ per eternitatem motus demō? s; uba separatas a mā eē q; sūt subz metaph. L. li. (Cōsiderādū igit de hoc) i. de motu (quō se h; vñū sit etern? vel icēpit eē pōpe i. pñcipiūz. n. est: et nō solūz ad nāe pñderatiōē scire veritatē: s; ad sciaz de pñcipiō pñō) i. metaphice q; of scia de primo ente q; est pñcipiūz omniūz.

Notandum primo fm cōmētatozē cōmētō. 3. q; diuin? accipit prima pñcipia mouētia a nālī: et nullā h; viā ad demōstradūz eē pñmuūz pñcipiūz motozē nālī accipit at ipm p cōstati a naturali: et q; estimauit Aulicēna q; diuinus o; demōstrare pñmuūz pñcipiūz eē: est fallūz et via eius quā sinit ipm iuenisse ea qua vsus est i suo libro. et sūtr al gazel sequēs ipm est via tēnuis et nō demōstratiua aliquo mō. nos autē de hoc fecimus tractatūz singularē sup hoc Rō q; fecerūt aulicē. et al gazel fuit ista. si nō est pñmuūz pñcipiūz nō pñgit aliqñ sci re: s; pñgit aliqñ scire: igit est pñmuūz pñcipiūz. pñter pñā cū mīnozi. et maiorē sic arguebāt. scia ē habit? acquisit? per demōstrationē resoluētē effectū in causā suaz vsq; ad prima pñcipia. si ergo nullūz est pñmuūz pñcipiūz nulla ē scia: et per pñs nō pñgit aliqñ sci re. ¶ Rñdet cōmētatoz in tractatu suo q; rō nō est de demōstratiua eē equiuoce. pcedat de pñcipiō. nō n. o; quālibet sciētia acquiri per demōstrationē resoluētēz vsq; ad pñmuū pñcipiūz cōpleū: qd est deus: vt pñz

p iij

Philosophicorum.

mathematicis. s. ad primū principium completū qd ē de
quolibet ēē vlt nō ēē aut nō ptingit idē simul ēē nō
esse. ¶ Itē pbāt qd duplīr mathematicē nō pbic^o bz
demonstrare primū principium ēē. primo qz aristo. scō
metaphysice pbāt illud per non procedere in infinitū
in principijs nō principiatis. ¶ Scōdo qz tūc meta
phica subalternaret physice ex quo suū subm qd ē pri
mū principium acciperet ab illa. ¶ Ad primū rīdet cō
mētator qd ista demonstratiō accipit metaphysica a
a physico in. 7. r. 8. phisicoz. vbi pbāt qz aliquis ē
prim^o motor per hoc qd nō ptingit pcedere in infinitū
in mouētibz nō motis. ex quo bz qd nō ptingit pcede
re in infinitū in principijs nō principiatis. seu in causis
nō causatis. ¶ Ad scōdū negat piaz qm subalternatio
subem rōne subiecti vel principij pbāt in alia scia a
pzo: vt patet in metaph. puris nō substatij medijs.
cōstat autē primū principium seu primū motore nō p
bari in phisica a pzo: s. in a posteriori per motū.
¶ Scōdo notāda ē pueniētia nō differētia aristo. ad ali
os antiquos quo ad eternitatē cause nō effectus. posu
it enī Democritus tūc vna causā ēē eternā: v. materiaz
quā dicebat ēē aggregatiōē athomoz idūsubilium
existētiū vltia principia nō scialia oīuz que sūt vt ponit
cōmētator hic. nullū autē effectū dixit ēē eternū ppter
tēpus. emp. autē posuit duas cās eternas. s. māz quam
vocauit etia: nō efficiēs quē vocauit lūē vel amicitiam.
nullū autē effectū posuit eternū eternitatē pūna: s. tūc
discōtinua: v. mūdū. Anax. vō asseruit duas cās eter
nas. s. māz quā dixit ēē chaos pūfaz nō effectiua v. iel
lectū segregatē quē dixit ēē deū: vt asseruit cōmētator
hic effectū etiā posuit eternū eternitatē pūna tā a pte
ante qd a parte post. s. ipm chaos qd dixit ēē effectū di
uini intellect^o p pductionē in tpe infinito pterito: nō per se
gregatiōē in tpe infinito futuro. S. aristo. posuit eter
nitatē cōtinuā tam cā qd effect^o in oī genē cause. cōcel
sit enī mām primā ēē eternā: nō formā celestia corpo
ris vel humani ēē eternā: pluz etiā celū cū qlibet intelli
gentia mouētē cū dixit ēē eternū in genē cause efficien
tis. primā vero causā dixit ēē eternā in genē cause fi
nalis. nō qm causa nō effectus sūt correlatiua. tō si in oī
genere cause aliqua causa est eterna: oī qd in oī genere
cause aliq^o effect^o sit etern^o. vnde mā est effectus forme
in genere cause formalis: nō forma est effectus materie
in genere cause materialis: nō quolibet intelligentia circa pri
mū est effectus prime causē in genere cause finalis. cō
stat autē oīa ista ēē eterna eternitatē cōtinuā s. pūm.
in gne autē cause efficiētis tēpus motus: nō qualitates
elementoz eternitatē cōtinuā a corporibus celestibus
nō intelligentijs mouētibz ista. lūmē vō eternū est effecti
ue a sole: nō pte passiones eterne sunt effectiue a prin
cipijs suo rō subiecto. Effect^o igit vt cor^o cause effici
entis tripliciter sumit. primo mō ab agēte nouiter pro
ductus: nō sic nō est aliquis effect^o etern^o. Scōdo vt a cō
seruātē pūne elicit^o vt lūmē vel pzia passio. Tercio
vt p gnatiōē nō corruptiōē pūū succellue factus: sic
p de motū nō tpe: nō istis duob^o modis ē necm s. pūm
aliquē effectū ab agēte factū nō pductū ēē eternū. Sed
de effectū subali est dubiū virū aliqua suba ab aliquo
agēte tāta sit eterna an qz incept^o ēē fm intētiōē Ari
sto. nō sui cōmētatoris Aver. videt. n. impli^o traditio
nis qd aliqua suba sit causata ab agēte: nō sit ppe^o fm
oīm differētiā tps. ¶ Pro rōsiōne ad hāc difficulta
tem pono quattuor pclusiōes de intētiōē Aristo. nō cō
mētatoris: quarū prima est ista. Eternalr fuit aliqua

substantia causata. pbāt. mā prima est igenita fm pūm
primo phicoz. igit ipsa est eterna: s. nunq^o fuit mā sine
forma p cōmētatorē ibidē igit eternalr fuit cōpositū
ex mā nō forma: sed oē cōpositū ex mā nō forma est sub
stantia causata: igit eternaliter fuit aliqua sba causata.
¶ Scōda pclusio. aliqua suba causata eternalr fuit. p
bat. qd libet elementū est substantia causata cū sit cōposi
tū ex mā nō forma: nō qd libet elementū eternalr fuit fm
pūm primo celitig^o nō. ¶ Tercia pcto. aliqua suba
tiam causatā necesse est ēē eterna. pbāt. oē possibile
aliquādo ēē nō aliqū nō ēē bz dūz per Aristo. primo
de gnatiōē. igit qd nō bz pūriū nō est possibile qūqz
esse: nō quādoqz nō ēē: sed aliqua substantia causata. s.
celum nō habet cōtrariū per Aristo. primo celi. igitur
aliqua est substantia causata: quā nō est possibile quā
doqz ēē nō quādoqz nō ēē: nō pūis illa necesse est ēē
eterna. ¶ Quarta pcto. aliq suba cāta in gne cāe effici
entis ē eterna. p mā p^o ē eterna: nō intelligentia sunt eterne: nō
corpora celestia sunt eterna fm pūm nō cōmētatorē: s.
oīa corpora celestia nō oēs intelligentie pter primā vna
cūz prima mā sunt substantie causate a prima causa i ge
nere cause efficiētis: igit nō. scōda pars antecēditis ar
guis de intētiōē pbi nō cōmētatoris. Et primo de cor
poribus celestibus. vnde ait cōmētator in de substan
tia orbis. videt^o enīz celū habere vna virtutē nō tūc
mouētē oīa: sed agētē nō cōseruātē: sicut est dispo
sitiō in corpore hoīs nō corpore sacro. ppter finēz pūri
um. finis enī significat agens significatiōe necessaria
nō sequit^o. nō cū ignoauerūt quidā hoc ēē de opinio
nibus aristo. dixerūt ipsūz nō causāz agētē totū: sed in
causāz mouētēz: nō illud fuit valde absurdū: nō ē ou
biuz in hoc qd agens ipsūz est mouēs ipsūz. Hec cōmē
tator ex cuius cōmēto pū virtute prime causē nō solūz
moueri celis: sed etiā agere ipsūz. dicit etiā taz ibi qd pri
mo huius. qd intelligentie cōstituit corpora celestia. Idē
patet de intelligentijs: qm. 7. metaph. inquit cōmētator
qd mouit Aristo. ad ponēdūz mouēs separatū a mate
ria in facione virtutum intelligibilium: quia virtutes
intellectuales apud ipsūz sunt nō mixte cū materia. vnde
de necesse est qd illud quod non est mixtū cū materia
generetur aliquo modo a non mixto cū materia sim
pliciter: quēadmodūz est necesse vt cōmixtū cum ma
teria generetur a mixto cū materia. Ecce qd expresse cō
mētator ponit de intentione phisicoz s. cōmētatoris
esse factas ab agente imateriali. Sed qd tam materia
qd omnia alia a primo motore sit facta a prima cau
sa apparet ex auctoritate cōmētatoris scōdo metaphi
ce. super illo verbo aristo. verissimū est posterioribus
causa vt sint vera. inquit enīz ibi: nō manifestū est qd si
est hic prima causa omnīū entīū vt declaratū est in sci
entia naturalī qd illa causa est magis digna nō in esse
nō in veritate qd omnia entia. omnia enīz entia nō acqui
runt esse nō veritatem nisi ab ista causa. est igitur tūc ens
per se: nō verūz per se: nō omnia alia sunt entia nō vera p
esse nō veritātē eius. Hec cōmētator. Ex quibus sequi
tur fm intētiōē aristo. nō cōmētatoris: qd nulla sub
stantia pter primā est de se perpetua vel eterna: ex
quo nulla talis est per se vera aut per se ens vt argua
tur sic. nulla substantia de se possibilis pōt ab alio p
petuari fm aristo. primo ce. 1. 2. metaph. sed quolibet
substantia eterna pter primā ppetuatur ab alio. s. a pri
ma causa: ex quo ab illo recipit veritatē nō esse: igitur
nulla substantia eterna pter primā ē de se possibilis: nō
pūis nō est de se perpetua vel eterna.

Contra ista arguit qd dupliciter et pzo sic: Omne factū supponit subiectū: igit nullū eternū ē factū: qz pna cū minor qz opp^m implicat pditionē, maior vero ē aristotelis et cōmēta. dī. pzo hui⁹ nihil fieri ex nihilo. et qz oēs antiquitūm dīcere aliqd fieri ex nihilo seu ex nō ente tāq⁹ ex subiecto. Secūdo sic: Eternū et ī genitū cōuertunt: igit nullū eternū ē genitū: antecedēs est aristo. primo cē. vbi dīfinitō genitū dicit: Genitū est ens qz ptingit pzi⁹ nō esse. Et cōmēta. Sūabile est qd in tpe pterito ē nō ens mō autē ē ens. Tercio. Omne factū ē factū ī tpe vel in īstātī: sed nullū eternū est factū in tpe vel in īstātī: igit nullū eternū est factū: tenet pna cum maior 2i per aristo. 6. hui⁹ minor autē est euīdēs. Nō enī eternū est factū in īstātī qz nō fuisse ante illud īstās neqz est factū in tpe: qz sūū fieri pcessisset sūū factū esse: et pter nō esset eternū. Quarto arguit auctē cōmēta. dī. 4. cē. qz res eterne nō habēt agēs nisi fm sūtitudinē: neqz habēt ex qtuor causis nisi formālē et finalem. et si habuerit aliqd qd ē agēs nō erit nisi ī qtuor est forma illi et pseruās ipm. Ex his videt de ītūtōe pbi et cōmēta. nō oīa alia a deo et maxime nō eterna depēdere ab ipō in gnē cause efficiētis. Ad hoc etiā rīdet p hanc dīfinitōne qz duplex ē factio v3 terminata et īterni- nara. Factio terminata ē illa qz mēsurat tpe vel īstātī: sic eterna nō sūt facta fm pbi et cōmēta. qz talis nō sit nisi p motū vel mutatiōe et cū nouitate essendi et qd sit. Factio īterni nara ē illa qz nō mēsurat tpe vel īstātī: sic intellexerūt aristo. et cōmēt. oīa eterna alia a pzo ente esse facta. talis enī factio est sine trāsmutatiōe et nouitate facta p simplici qti emanatiōe et sequelaz ipi⁹ facti ab agēte. sic enī factū ē lūm et eternū a corpore lūminofo et motus vel tps īfinitū ab intelligētia mouēte orbē. hāc dīfinitōne īmmut cōmēta. i. metaph. dī. qz nō ē illic cā et causatū nisi fm qz dīcūt⁹ intellectum ē cā intelligētis et in de substantia orbis dīcūt⁹ agētū qd dām ē pzi⁹ tpe actio et esse omne sit in sphaera mūdi. et qd dā est pzi⁹ nālīter actio ut intelligētia faciēs orbē in dīfpo sūtōib⁹ necessariis. Sed 5 cōmēta. i. metaph. re- citās opīōem autēne qz ex intelligētis qdā eaz con- sequit⁹ quādā sicut causatū cām et qz a motore pzo celi puenit ania pmi celi. et motor scōi orbis dīcūt⁹ iste sermo ē īmāginabilis. nō enī ē illic. pūet⁹ neqz psecu- tio neqz actio ita ut dicam⁹ qz vna actio psequit⁹ vnam agēs: vbi pzi⁹ cōmētatoz negare oēm actiōe ī intelligē- tīs. Rīdet qz triplex ē actio v3 absoluta de qz oīc pbs pzo de aīa qz actiōes sūt suppositoze et respectiua pns motū vel mutatiōis de qz dīcūt⁹ pbs 3° h^o qz actio et pas- sio pzie loquēdo sūt in motu et respectiua pns ipsū agēs: de qz oīc pbs 3° metaph. qz actio maior ē in māu sicut calor in igne. pzi⁹ et secūda actiōz ponebat autē- tēna in intelligētis dī. quālibet intelligētia inferiorē re- cipe spēs intelligibiles et intellectiōes actionales a pzi- ma intelligētia. quālibet istaz actionū negat cōmēta. qz fm qz pzi⁹ p cū 2° de aīa et metaph. vna intelligē- tia alterā īmutat ab ipō aliqz accīdētiō in intelligētis nō ē actio absoluta neqz respectiua fundata in mutati- one et pter nō. pūet⁹ nec seqla pns talē actiōe: s3 bñ est actio respectiua fundata in agēte et pūet⁹ ac seqla cō- sequēs hāc actiōe. Un eodē cōmēto dīcūt⁹ qz oīa ista sūt dispōnes agētū supficiētē nō vere ita qz vā actio fm cōmēta. ē illa qz psequit⁹ motū vel mutatiōē. actio au- tē nō vera ē illa qz ē in supficie. i. qz ē fundata agētis non trāns in passū. Ad pzi⁹ dī qz oī factū factiōe ter-

minata supponit subiectū. factū autē factiōe īterni- nara nō supponit subiectū. Qu autē dī pzo hui⁹ qz nihil sit ex nihilo: pzi⁹ ex pcessu eiusdē pmi tā pbi qz oīs antiqz loqui de fieri pūcto motū vel trāsmutatiōi. Ad secūdu dī qz aristo. loquit⁹ de gnātiōe qz ē factio ī- terminata et sic nullū eternū ē genitū: s3 loqndo de ge- neratiōe qz ē factio īterni nara illud nō ē v3 qm the- ologi cōcedūt verbū dīuīnū esse eternū et illud ēē gen- itū. Ad tertiū negat pna rōne equoatiōis cū in antece- dēte factū dīcat factiōe terminatā: et in pntē factiōe ī- terminatā. Teophrastus enī ut recitat cōmē. 3° de aīa dīxit intellectū speculatiuū ēē factū et esse eternū: sic ar- guēs: agens est eternum et recipiens est eternum: igit fa- ctū est eternū. Ad quartū dī qz cōmēta. dī. res eternas nō hē agēs nisi fm sūtitudinē. illud nō est intelligē- tiā de agente metba⁹ cuiusmodi est finis. qd qdē nihil agit sed solū īclinat ad agendū et necessitat ipm agēs sicut agēs necessitat formā et materiā. sed p agēs fm sūtitudinē intelligit ipē formā fm qz ipē testator ī cō- mēto allegato. nō quidē formā īntrīnsecā īgerētē vel īnformātem sed tū extrīnsecā: que qdē formā est. ve- re et pzie agēs p cōpātiōem ad agēs mathaphisicum qz nō agit sed tū īclinat ad agendū. ipa autē intelligen- tia agit et dīcūt⁹ nō vere aut nō pzie agēs p cōpātiōem ad agēs trāsmutās qz dī. pzi⁹ lūm et verisimile agēs. nō ergo in intelligētis sūt qtuor gnā causaz dīstīn- ctia re et rōne sicut in reb⁹ nālībus trāsmutabilibus: sed sūt tū duo v3 finis et formā ad intellectū expressum.

Incipie mus autē. Istud est se- cundū capm huius pmi tractatus in qz pbs ponit opīōes ppias de eternitate motus p duas pclu- siones qz pzi⁹ ē ista: Motus est etern⁹ a pte ante sic qz nunq⁹ īncepit esse. Secūda vero sic qz nunq⁹ destinet esse. ibi: (Eadē autē ratio.) Pzi⁹ conclusi- nem pbs dupliciter pbat: pzi⁹ p numez mor⁹ secū- do p naturā tempis. ibi: (Ad huc pzi⁹.) Quātū ad pzi- mū aristotiles facit duo: qm pzi⁹ ex determinatis se- cūdo hui⁹ pmitit duas suppositiōes. Secūdo vero exequit⁹ de īntēto. ibi: (Ergo hoc necessariū.) Pzi⁹ suppositiō ē qz mor⁹ supponit mobile. Ista suppositiō est manifesta tā p dīfōem mor⁹ datā 3° h^o qz īnducti- ue. sine illa dīfōne. dīfinitio nanqz mor⁹ est hic. mor⁹ ē actus mobilis īgnū mobile. tunc arguit sic: Oīs act⁹ alīcuius supponit illud cui⁹ est actus: sed mor⁹ ē act⁹ mobilis: igit motus pzelupponit mobile sic qz necessa- rium est mobile esse aut illud esse qd est possibile mo- ueri si motus ē quicūqz sit ille. Eadē suppositiō mani- festat p īnductiōe absqz dīfōne. nā alteratiō suppo- nit alterabile et augmētatiō augmētabile et mor⁹ local- mobile localiter sic qz nō ē aliqz qui nō fateat illud ēē qd mouet aliquo īstoz motū si aliquis īstoz motu- um est. I. c. li. Incipiemus autē pzi⁹ ex dīfinitis a no- bis in pbs pzi⁹ s3 tertio huius. (Dicimus enim motum esse enelechiā) id est actum mobilis (fm qz est mobile: necesse est ergo existeres posibles mo- ueri fm vniūqueqz motū) si aliqz mor⁹ est et sine mo-

Tex.
6.4.

his diffone necessariū ē illud (ois vtiqz p̄stereb̄ moue
ri) qd est (possibile moueri) fm vnūquēqz motū vt al
tergō illi ferri (autē fm locum mutabile).

Notandum fm cōmēta. cōmēta. 4. q. omne motū in potētia p̄

cedit tps motū in actu. qd quidē ostēdit in duobz mo
tibz. s. in motu gnātiōis et corrupciōis et in motu loca
li elemētoz inuicē trāsmutabiliū. Exēplū primū patet
de igne genito ex ligno combusto vel oleo inflāmato.
Exēplū scōdū de igne genito ex terra mota sursum. Qd
libet em̄ isto ante generatiōem ignis ē potētia ignis:
cū ex q̄libet illo p̄ possit generari ignis. Cū vero geni
tus ē ignis statz mouet sursum: sed qd libet illoz trium
p̄cedit tpe genitū ignē: qd ē motū in potētia p̄cedit tē
pe motū in actu: p̄t̄ p̄tia qz sicut arguit de istis motis ī
potētia et de illo moto ī actu: sic p̄t argui de oibz alijs.

Contra illā p̄positiōē arguit dupl̄r com
mentā. et soluit: qz non v̄r v̄z qz

oē motū in potētia p̄cedat tpe suū motum in actu: qm̄
ignis nō primo genit⁹ ē in potētia ad motū sursum et tñ
illa potētia nō p̄cedit tpe motū sursum in actu dato qz ī
mediate post hoc mouet ignis sursum. et ista rō mouet
Joā. grāmaticū dicere qz nō oē motū in potētia p̄cedit
tpe suū motū in actu. Secūdo sic: Celū ē motū in potē
tia cū mot⁹ sit act⁹ entis in potētia fm qz in potētia: tñ
celū nō p̄cedit motū suū actualē neqz seipm̄ motum in
actu cū mot⁹ sit etern⁹ sicut celū: vt p̄bab̄ in hoc ca.

Ad primū rōndet cōmēta. qz duplex ē potētia v̄z na
turalis et violēta. potētia nālis sp̄ est p̄iūcta actu alteri
us speciei ad hūc intellectū qz motū in potētia et motū
in actu sūt diuersa: sicut patet de potētia ad
formā ignis qz nō est p̄iūcta forme ignis sed forme ter
re ligni aut olei: qz quolibet pōt generari ignis. Lō
stat autē formā ignis nō esse eiusdē speciei cū forma ali
cui⁹ illoz triū. Potētia violēta ē p̄iūcta actu eiusdē
speciei sic qz motū in potētia violēta et motū in actu vt
p̄t̄ de igne detēto deorsū et de terra genita sursum. qñ er
go dī qz omne motū in potētia p̄cedit suū motū in actu:
illud ē intelligēdū de potētia naturali: nō violēta. Lō
stat autē potētia p̄iūcta forme ignis ad motū sursum ēē
potētia violentā. et rōem assignat cōmēta. qz aliter duo
p̄tia essent simul in eodē. s. potētia mor⁹ et mor⁹ ī motu
et in hoc fuit decept⁹ Joānes grāmaticus qz credidit et
docuit vtrūqz istaz potētia: ēē naturalē. Ad se
cūdū dat cōmēta. duas rōs qz prima ē fm expo
sitiōē alphiabaz dī. qz aristō. induxit diffōem mot⁹
ad declarādū potētia ēē ante actū: hoc nō ē. p̄prium
motui fm qz est mor⁹ sed ē. p̄prium nouo facto fm qz ē
moueri factū. s. vt potētia et possibile noui p̄cedat ipsuz
fm tps: ad argumētū de motu celi nō h̄z locū cū nō sit
mor⁹ nou⁹ sed etern⁹. Alia rōs ē fm expositiōē ale
xandri et ipsi⁹ cōmēta. dī. qz aristō. in declarādū motū
esse eternū nō p̄supponit diffōem motus neqz inducti
ōē: dās intelligere p hoc potētia ēē ante actū: sed tñ
voluit qz si mor⁹ est mobile est. et nō ē. qz mor⁹ inueni
tur in re mobili et nō in re immobili. Intelligēdū tamen
qz mobile anteq̄ mouet ē in duplī potētia v̄z ad mo
tum et ad terminū mot⁹. sed qñ mouet ē tñ in potētia
ad terminū mot⁹: ad p̄cesso qz omne motū in potētia tpe
p̄cedit suū motū in actu: rō de celo nō h̄z locū: qz celū
nō est in potētia ad motū sed tñ ad terminū mot⁹. Lō
stat autē cōmētatoz lōqz de potētia ad motū et ad ter
minū motus qñ dicit de intētiōē aristotelis qz oē mo
tum in potētia p̄cedit tpe motū in actu.

Dubitatur circa primā rōs: qz auerroy
quod potētia p̄iūcta forme ignis
ad motū sursum ē violēta cū mor⁹ ignis sursum sit
motus nālis: et quod p̄tia erūt simul in eodem. s. potētia
mor⁹ et mor⁹ in actu: tenēdo illā esse potētia nāle cū im
mediate post generatiōem ignis qñ ignis mouet in actu
nō ē potētia mor⁹ s. mor⁹ ī actu. Rōndet burl. p̄cedēdo
qz mor⁹ ignis sursum ē violēta si potētia ad illū motū
est violēta: et qz mor⁹ terre sursum vt ex ea gnēet ignis ē
motus nālis: ex q̄ potētia illi p̄iūcta ē nālis. Tñ mo
tus dicit violētus dupl̄r: aut qz ē ab extrinseco p̄ter in
clinatiōē mobilis: et sic mor⁹ ignis sursum nō ē violē
tus sed nālis. Aut qz impedit mobile a termino motus
ad quē inclinat: et sic mor⁹ ignis sursum ē violēta ad in
tētiōē cōmētatoz. Ita rōs ē difficilis qm̄. s. huius
p̄tine p̄cessit aristō. et cōmēta. motū ignis sursum nō esse
violentū sed nāle. oēndē mor⁹ terre sursum in generati
ōe ignis etiā esset violēta et potētia p̄iūcta terre ad for
mā ignis esset violēta: qz tā mor⁹ ille qz potētia illa īpe
dit mobile a termino mor⁹ ad quē nāliter inclinat. Mā
em̄ terre nāliter inclinat ad formā ignis qz ē termin⁹ mo
tus illi: rōne cui⁹ cōmētatoz vocat motū terre sursum
nāle et potētia naturalē. Et tñ mibi videt aliter dicen
dū qz motus ignis sursum ē simpl̄r nālis et nō violen
tus: et qz potētia p̄iūcta forme ignis ē violēta tñ na
turalis qz p̄iūgit q̄ei simpl̄r violēta. Si em̄ illa potē
tia esset nālis ipsa duraret p totū motū cū forma ignis
sic durat p totū motū terre potētia illi p̄iūcta ad for
mā ignis: sed simul sūt mor⁹ sursum et forma ignis: igit
sūt erūt potētia motus et motus in actu in eodē: et sic p̄
tia erūt sūt in eodē qd intēdit p̄bare cōmēta. Unde
ignis h̄z duplīcē potētia p̄iūcta sue forme qñ ponit ex
tra locū suū nāle. P̄tia est potētia ad motū sursum: et
hec statū definit ēē cū ignis incipit moueri sursum. Scōda
ē potētia ad terminū mot⁹: et hec p̄tine durat durante
motu sursum. Tertia ē potētia ad formā terre vel alteri⁹
esentis: et hec ē durat p totū motū siue fuerit local siue al
terabit. qm̄ adueniente forma potētia corrūpit idē cōmē.
et h̄z. q̄libet ista potētia ē igit violēta p̄tia qz p il
lā p̄iūat suo motū nāle. scōda autē p illā p̄iūat suo loco
ad quē nāliter inclinat. tertio vō qz p illā tēdit ad nē
et hec eadē ē nālis terre qz p illā terra gnāt: et h̄z ē sic lo
qz p̄mē. cū dīc potētia p̄iūcta tēre ēē nāle: nō qd ē terre qz
p illā corrūpit terra: s. qz p illā gnāt ignis et mouet ig
nis sursum potētia: ergo p̄iūcta forme terre ad motū ignis
sursum ē nāle. et p̄iūcta forme ignis ad illū motū ē violen
ta: sic et qz cui ē p̄iūcta. et hec ē intētiō cōmēta. (Qua
re prius.) Scōda suppositiō ē qz mor⁹ p̄suppōit mo
tū: p̄bat: mor⁹ p̄suppōit mobile p̄cedēte p̄tione et
mobile p̄suppōit motū: qz n̄bil mouet absqz motore
igit mor⁹ p̄suppōit motū. Dicitur em̄ s. h̄z qz mor⁹ ē act⁹
motus mobilis. nō ois act⁹ p̄suppōit id ē act⁹: vt p̄t̄
inductiue. Lōburi em̄ p̄suppōit cōbustibile. et cōburē
p̄supponit cōbustū: ex eo qz cōburi ē act⁹ cōbustibilis: et
cōburē ē act⁹ cōbustū. p̄t̄ em̄ cōbustibile qz ipm̄ cō
burat. et p̄t̄ cōbustū qz ipm̄ cōburat. L. l. i. Quare
p̄t̄ cōbustibile qz cōburat et cōbustū qz cōbu
ret: ideo motus p̄supponit motū sicut mobile.

Notan fm cōmēta. cōmēta. 4. q. qz ipossibile ē ali
qd gnāri ex puro nēte s. nō p̄sup
ponēdo aliq̄d subiectū: qd ipse q̄drupl̄r. p̄bat: et p̄rio
ex diffōe mor⁹. nā ois gnātō ē mor⁹ et p̄suppōit mobi
le igit gnātō p̄suppōit mobile v̄z m̄z trāsmutabile ad
formā: et arguit ex signatiōe gnātōis qz cū dīc albus sit

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 5.

Libri octauus.

ex nigro: aut calidū ex frigido signat per illā q̄ album
fit ex eo q̄ d̄ nigro: aut q̄ nigredo fit albedo sed secun-
dū nō pōt signari igit̄ primū signatur per illā. nō aut̄
d̄tingit̄ albū fieri ex eo q̄ d̄ nigro: nisi p̄supponatur
subiectū in quo ē nigredo. Tercio arguit̄ cōmēta. ex p̄-
septate generatōis: qm̄ oē q̄ d̄ gnāt̄ necessario gnāt̄ p̄
se ex aliquo: aut igit̄ ex subiecto vel ex opposito: s̄ non
ex opposito igit̄ ex subiecto gnāt̄ p̄ se: qm̄ nō est p̄ se
q̄ albū fiat nigro: aut ex frigido calidū sed tñ p̄ accidēt̄:
p̄ q̄to recedēte albedine fit nigredo: et post frig⁹ fit ca-
lor. sicut nō p̄ se dies fit ex nocte sed tñ p̄ accidēt̄ in quā
recedēte nocte fit dies. Quarto arguit̄ cōi opini. oīs
phōz dicētū nūq̄ fieri ex nihilo s̄ q̄libet fieri ex aliq̄
sive ponēt̄ vñū p̄cipiū sive plura sive dicent̄ p̄inci-
pia esse finita sive infinita. ¶ S̄z s̄z s̄z inducit̄ cōmē.
instantias sarracenoꝝ. et alioz loquētū legis sue di-
aliquā fieri ex nihilo v̄signē qm̄ gnāt̄ ex acre: qm̄ aer
nihil ē cū nō sit visibile. Itē nūq̄ d̄ p̄sserit̄ aliqd̄ de nihilo
facere potētia deesse diminuta q̄ d̄ ab absurdo vt ar-
guat̄ sic. Si d̄ p̄sserit̄ facere aliqd̄ de nihilo potētior
esset q̄ si nō p̄sserit̄ aliqd̄ de nihilo facere: sed p̄ cōmēt̄.
d̄ nō pōt̄ aliqd̄ de nihilo facere: igit̄ iā ē minus potēt̄
q̄ iā est et p̄sserit̄ ē diminut⁹ in potētia. Itā soluit̄ cōmē.
di. q̄ sermo istoz ē philosophic⁹ et deceptor⁹: qz em̄ con-
fuet⁹ est dici apud eos q̄ aliqd̄ fit ex nihilo aut pōt̄ fie-
ri ex nihilo: ita credūt̄ ac si esset v̄z: sicut etiā credūt̄ ae-
rē nihil esse qz nō ē visibilis: qd̄ tñ nō est v̄z. cum sit
vñū de q̄to relemētis. iō cū ignis gnāt̄ ex acre gene-
ratur v̄z ex aliq̄ tā q̄ ex subiecto. Nō etiā d̄ potētia del-
minuta: qz si possit̄ d̄ facē ip̄sibile s̄ si dicēt̄ diminuta
aliqd̄ esset possibile qd̄ d̄ nō p̄sserit̄ facere. neq̄ argu-
mentū s̄ ex q̄ maior ē p̄ditionalis nihil ponēs in eē:
anteceēs ē ip̄sibile: sicut nō fecit̄ si d̄ p̄sserit̄ facere
hoiem esse a finē eē potētior q̄ si nō p̄sserit̄ facere: s̄ iā
nō pōt̄ facere hoiem esse a finē: igit̄ eē potētia ē dimi-
nuta. Sed cōmētator v̄z nō p̄sserit̄ loq̄: qm̄ vñū oīsum ē
in p̄prio: ita eterna facta sūt a deo absq̄ subiecto p̄sup-
posito de intēte et p̄ aristotē. igit̄ nō ē in cōueniēs deū
aliqd̄ p̄ducere de nouo nullo subiecto p̄supposito: p̄z
p̄ia: qz eiusd̄ potētia ē in p̄ducēdo effectū nouū eter-
nū. dicit̄ phs⁹: metaphs⁹: qd̄ id qd̄ ē maxie v̄z et maxie
ens ē cā essendi oīb⁹ exisētib⁹: igit̄ in causādo oīa exi-
stētia nullū p̄supponit̄ subiectū. p̄pter implicatōem s̄-
dictiōis. hec em̄ ē differētia inter agēs v̄le totū entis et
p̄ticularis entis: qm̄ agēs p̄ticularis entis p̄supponit̄
subiectū sicut ens p̄ticularē p̄supponit̄ ens p̄ticularē: s̄
agēs v̄tis entis nō p̄supponit̄ subiectū: sicut neq̄ agēs
p̄supponit̄ agēs v̄te. ¶ Ad primū argu⁹ cōmētatoris
d̄ q̄ nō q̄libet generatio ē mor⁹ largeloquēdo de ge-
neratōe sed solū stricte eo mō quo loq̄t̄: p̄ philosophic⁹. et in
p̄st̄p̄dicatōis. Enāto em̄ q̄ ē factio interminata aut
simplex emanatio effect⁹ ab agēte nō ē mor⁹. Ad scōm
d̄ q̄ si albū fit ex nigro aut calidū ex frigido necessa-
rio p̄supponit̄ subiectū: nō tñ si aliqd̄ fit necessario p̄e-
supponit̄ subiectū: qm̄ iā prima celi et intelligētē sic
bāt absq̄ subiecto p̄supposito. Ad tertiū negat̄ q̄ oē
qd̄ generat̄ generet̄ p̄ se ex aliquo large loquēdo d̄ ge-
neratōe qm̄ eterna genita sunt p̄ eum et nō ex subiecto
aliq̄. multa etiā noua subiecta sūt ex nō aliq̄ subiecto:
vt testant̄ theologi. Ad quartū d̄ q̄ antiq̄ p̄cipietes de
um cām esse oīm vt platonice p̄sserūt̄ aliqd̄ fieri ex ni-
hilo. aliq̄ aut̄ nō p̄cipietes nisi mālia et sensibilia timue-
rūt̄ dicere aliqd̄ fieri ex nihilo. (Ergo et hec.) ¶ Itis
suppositiōib⁹ p̄missis necesse ē motū esse eternum sic q̄

nūq̄ incepit̄ esse. quā p̄clusiōe nē phs⁹ p̄ naturā motus
satis apparēt̄. p̄bat̄ sic: Oīa mobilia aut incepit̄
esse aut aliq̄ sūt p̄petua sic q̄ nūq̄ incepit̄ esse: si oīa
mobilia incepit̄ esse: igit̄ factio illoz mobiliū p̄cessit̄
primū motū: sed oīs factio ē termin⁹ mor⁹: igit̄ ante pri-
mū motū fuit mor⁹ q̄ est implicatio d̄dictiōis. quocirca
ergo moro dato dabat̄ p̄ioz mor⁹: si oīa mobilia ice-
perūt̄ esse. et p̄nter dabat̄ mobile prius: ex q̄ mor⁹ p̄sup-
ponit̄ mobile p̄ primā sup̄p̄em. si aut̄ aliq̄ mobilia sūt
p̄petua absq̄ incepit̄ esse et absq̄ motu p̄cessit̄ esse sequit̄
q̄ illa p̄petuo d̄euerūt̄: qd̄ quidē cōcedi nō pōt̄ nisi irra-
tionabiliter et ab insipientib⁹: cū null⁹ possit̄ assignare cāz
huius p̄petue quietis: neq̄ irrōnabiliter dicere illam
quietē naturālē eē aut violētā. nō qd̄ esset violētā q̄
nullū violētū p̄petuū vt oīdet̄ p̄io celi. neq̄ nālīs: qz
nūq̄ deficeret cū oē eternū a p̄eante sit eternū a p̄te
post: vt in eodē lib. etiā manifestat̄. terra em̄ qz p̄petu-
o nālīter quieuit̄ etiā p̄petuo nālīter d̄scet̄ sicut celum
eternaliter mouebit̄ d̄eternaliter mouebat̄. iō dicit̄ phs⁹
et celi. q̄ si celū mouet̄ necesse est terrā d̄scere. I. e. li. Er-
go et hoc necessariū aut aliq̄ facta esse oīa mobilia:
cum nō essent aut p̄petuo esse siq̄dē igit̄ factū ē mobi-
liū vñū qd̄q̄ necessariū ē mutatio d̄cūq̄ (p̄z) accepta
aliā mutatio nē facta esse et motū aliū p̄cessit̄ esse (fm̄ q̄
factū est) primū mobile et p̄nter ē (possibile motū esse
aut moueri) aliquid ante oīa mobilia si mor⁹ p̄suppo-
nit̄ mobile (si aut̄ q̄ sūt mobilia p̄erat̄ p̄ motū nō exi-
stēte in rōnale quidē v̄z ab insipientib⁹) p̄cessum.

Notandum q̄ posita diffōne motus
vna q̄ oīs factio ē termin⁹
nus mor⁹ implicat̄ d̄dictiōe nē motū incepisse eē vna cū
mobili vel motu sic q̄ ante nō fuit aliquid eoꝝ. Do-
no em̄ q̄ in a instāti incepit̄ esse oīa illa sic q̄ ante a
istās nō fuit aliqd̄ mor⁹: neq̄ aliqd̄ mobile neq̄ aliqd̄
motuū: et sit b̄ prim⁹ mor⁹ et c̄ primū mobile et d̄ pri-
mū motum: et arguit̄ sic: Qd̄libet istoz incepit̄ esse in a
instāti igit̄ factio e et d̄ fuit in a instāti: sed oīs factio est
termin⁹ mor⁹: igit̄ ante a istās fuit aliqd̄ mor⁹ et p̄ p̄is
b̄ nō fuit prim⁹ mor⁹ et v̄tra ante a instās fuit aliqd̄
mor⁹: sed oīs mor⁹ p̄supponit̄ tā motum q̄ mobile ex
p̄missis suppositiōib⁹: igit̄ ante a instās fuit aliqd̄ mo-
tum et aliqd̄ mobile: et p̄ p̄is c̄ nō fuit primū mobile:
neq̄ d̄ primū motum: qz qd̄libet d̄dictū posito et ad-
misso. ¶ Et s̄z necessariū sit q̄ oīs mor⁹ p̄supponat̄ tā
motum q̄ mobile nō tñ est v̄z q̄ oīs factio ē termin⁹
motus: cū eterna facta sint fm̄ aristotē. et cōmēta. et nō p̄
motū neq̄ p̄ mutatioem. Et si diceret̄ q̄ oīs factio no-
ua ē termin⁹ mor⁹ hoc negaret̄ theologi dicētes mūdū
factū esse de nouo absq̄ motu. et p̄cesso q̄ mūdus ice-
perit̄ eē p̄ mutatioē indiuisibilē nō oꝝ p̄cedere illā fu-
isse terminū mor⁹. Immutatio em̄ sensus vel intellect⁹
est mutatio indiuisibil⁹ nullū p̄supponēs motū cū sit
termin⁹. nūq̄ tñ oꝝ p̄cedi māz primā factā eē aut aliq̄
intelligētā in p̄cipio mūdī p̄ mutatioē sed p̄ simpli-
cē emanationē: qm̄ oīs mutatio p̄supponit̄ subiectū. si
igit̄ mā prima fuisse facta p̄ mutatioē illa mutatio p̄
supposuisset̄ aliā materiā: et sic in infinitum. (Et vero.)
¶ Et qm̄ possit̄ p̄cedi irratiōabiliter et nesciēt̄ q̄ aliq̄
mobilia fuerūt̄ p̄petua absq̄ motu et q̄ illa incepit̄
moueri oīdit̄ aristotē. p̄positū suū v̄z q̄ adhuc illo con-
cesso nō dabat̄ prim⁹ mor⁹: nec prima mutatio suppo-
nat̄: igit̄ q̄ sint aliq̄ mobilia et motua eterna et q̄ i a
instāti p̄io incepit̄ moueri aliqd̄ mobile ab aliq̄ motuo
sic q̄ ante a istās nō fuerit̄ aliqd̄ motus sed tñ quies:

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 5. et 6.

Tex.
cō. 7.

De hiscorum

et arguitur sic: Quies est priuatio motus: sed priuatio
nō est in subiecto forme vel habitus nisi, ppter aliquā
causam: igitur aliqua fuit causa ex pte motiui vel mobi-
lis ppter quam pcellerat ista quies ante a instans
sed in a instanti inceptit esse motus: igitur in a instanti vel an-
te a instans mouebat cā illi⁹ quies: sed nō est possibit
remouio nisi p motū vel motionē: igitur ante motū signa-
tū q mobile inceptit moueri fuit ali⁹ mot⁹ vel alia muta-
tio. l. e. li. Et vero sed ampli⁹ magis ingrediētib⁹ veri-
tate (hoc necessariū est accidere) v3 q ante primū mo-
tū fuit mot⁹ (si enī alijs mobilib⁹ existētib⁹ aut moti-
uis aliqū qdē erat aliq⁹ d primū monēs. hoc autē quod
mouet aliqū qdē nihil mouebat. s3 qdē erat hoc mu-
tari p⁹ erat, enī aliqd cā qdē. qdē enī priuatio mot⁹
est. qre ante primā mutationē erit mutatio p⁹ioz.)

Notandum (nō oz aliq⁹ dicē q p⁹ioz
mot⁹ t⁹alis ē mot⁹ generatōis. mot⁹ enī gnātōis nō ē
motus sed finis t⁹ ipsoibile ē vt sit prim⁹ fm t⁹ps aut
fm nām. nec motus cui⁹ finis ē gnātō ē possibit vt sit
prim⁹. nā ite mot⁹ ē motus alteratōis t⁹ p⁹ioz oz ē eter-
nus t⁹ declaratiū in vltio. 6. q ipsoibile ē vt mot⁹ eter-
nus sit nisi mot⁹ circularis.) Vult arguere cōmē. q nō
p⁹itig⁹ dare primū motū t⁹alis anteq⁹ nō fuit aliq⁹ mo-
tus qm talis aut ē mot⁹ gnātōis aut alteratōis aut lo-
calis. nō motus gnātōis qz ille nō ē motus t⁹alis sed
finis t⁹m. nō etiā mot⁹ alteratōis qz ille p⁹supponit mo-
tū locale. nō etiā mot⁹ localis qz tūc pcederet aliq⁹ dis-
positio aut cā in motore vel in moto q nēcio tolleret
q⁹ fieri nō possit absq⁹ motu t⁹ mutatiōe. De augmēta-
tiōe autē t⁹ diminutiōe nō facit cōmē. mētiōē: qm illa
p⁹supponit motū locale: vt videbit in hoc. 8. (Alia q⁹
dē.) Ista rōem forte possent antiq⁹ excludere p hāc di-
stinctionē dicētes q agētiā qdā mouet p nām t⁹ qdā p
intellectū. agētiā mouētiā p naturā nō mouet nisi vno
mō: qm ignis t⁹m calefacit nō aut frigidat. agētiā autē
p intellectū mouet p⁹ioz modis cū potētiē rōnales sint
ad opposita. Medie⁹ enī p sciam medicine pōt agere
p⁹ia v3 sanitatē t⁹ egriitudinē. rō igit⁹ pcedēs cōcludit: d
agētiē nālī q determinat t⁹m ad vnu: v3 q si aliqd mo-
uet ab agētiē nālī t⁹ p⁹ioz qdēcebat oz cām qdēis remoue-
ri p motū: sed nō pcludit de agētiē rōnali: qm in talib⁹
nō ē necessariū q cā motus sit alia a cā qdēis exq⁹ pōt
agere p⁹ia p eandē virtutē t⁹ potētiā. neq⁹ oz q i moto-
re vel mobili sit alia dispositio t⁹pe quietis t⁹ alia tēpe
motus. Pōt igit⁹ agēs p intellectū aliqū mouere t⁹ ali-
qū nō mouere absq⁹ eo q remoueat aliq⁹ cā quietis vel
dispositio vel indispō pcedēs. l. e. li. Alie qdē ei mouet
singulariter. i. vnico mō (alia autē fm p⁹ioz motus
vt ignis qdē calefacit: frigidat autē nō. scia autē vt p⁹ioz
esse vna.) Sed hāc rōnē remouet p⁹ioz di. q fm
ē agēs p nām nō agere duo p⁹ia: qm frigidū agit duo
p⁹ia v3 frigiditātē p se t⁹ caliditātē p accidēs. t⁹ hoc ou-
p⁹tr. i. p⁹ositūe t⁹ priuatiue. p⁹ositūe qdē p antip⁹istāsim
s3 p reflectiōē spēz: caliditatis t⁹ p cōuersionē eiusdē
caliditatis ad ptes cētrales: sicut pūgit in aialib⁹ qz
interiora sūt calidiora t⁹pe hyemali q⁹ t⁹pe estiuo. Pri-
uatiue autē p absentia ei⁹: sicut pūgit de submersiōe na-
uis p absentia nautē. Ite fm ē medicū p sciam me-
dicine agere p se duo p⁹ia sed t⁹m: vnu p se t⁹ aliud p ac-
cidēs sicut agēs nālē. Medie⁹ enī p sciam medicine nō
agit p se nisi sanitatē. q autē agit egriitudinē hoc ē p ac-
cidēs rōne male volūtatis medicī aut ignorātie ei⁹ aut
ppter aliā indisposiōem reptā in medico vel in egrotatē.

Ter.
cō. 8.

Sigif⁹ necessario remouet cā qdēis in motore vel mo-
bilit qn aliqd mouet ab agētiē rōnali. l. e. li. Vides igit⁹
t⁹ ibi s3 in agētiē naturali t⁹ p intellectū (esse aliqd fūti-
mō) v3 actiō diuerso p⁹ioz (frigidū enī calefacit cō-
uersum). i. p pueriōne caliditatis ad intra (quodamō
est abscedēs sicut t⁹ peccat volūtati⁹ scies qn p⁹ioz vti-
scie) non per se sed per accidēs.

Notandum fm cōmēta. cōmē. 8. q⁹
(virtutes rōnales nō q⁹
escūt qūq⁹ t⁹ mouent qūq⁹ nisi ppter renouatiōē trās-
mutatiōis factā in eis ex extrinseco vt in aia t⁹ i cor-
pore.) Vnde breuiter arguit sic cōmēta. qn aia mouet⁹
postq⁹ qdēcebat vtrū habebat aliqū p⁹upiscētiā quaz
p⁹ioz nō hēbat aut nām habebat de nouo. si hēbat ali-
quā p⁹upiscētiā igit⁹ p trāsmutatiōē factā de nouo in
corpore vel in aia ex app⁹hēsiōe alicui⁹ entis extra a quo
mouebat imaginatiua virt⁹ aut intellect⁹. si nullā h3 d
nouo cōcupiam nō est rō qre tā mouet t⁹ nō ante. nec ē
rō qre prius qeuit t⁹ nō mouebat: vel sequit⁹ sit mouet⁹
t⁹ qdēit qdē impoibile: cū enī fuerit eadē p⁹positio in-
ter duo p⁹ia necessario sequit⁹ sit vtrūq⁹ p⁹ioz vel nul-
lū ita q aīal nullā habēs de nouo cōcupiam necessa-
rio sit mouet⁹ t⁹ qdēit: aut nec mouet nec qdēit qdē ab-
surdū. t⁹ respōdit cōmēta. loquētes sue legis dicētes:
q nouitas actiōis nō depēdet ex noua p⁹upia sed ex
noua p⁹sentia tempis. sed istud inquit cōmēta. est intel-
ligibile: qm tam p⁹pinqua actiōis est p⁹upia: t⁹ cā cōcu-
piscētiē est p⁹sentia t⁹ps: ipa autē p⁹sentia t⁹ps est mēsurā-
tio aut sequēs trāsmutatiōē. Ista rō cōmēta. h3 teneat
in agētiē p⁹iculari nō habēt dominii nisi sup p⁹te eius
nō iam tenet in agētiē vt nō habēt dñū supra totū
ens. Dicit enī ipse cōmē. i. metaph. q est differētiā iter
sciam nām t⁹ sciam diuinā: qz scia nra causat a rebus
t⁹ scia diuinā ē cā rēz. iō nō pōt hō aliquid agere de no-
uo absq⁹ nouitate appēt⁹ t⁹ mutatiōis. Deus autē pōt
agere aliqd de nouo absq⁹ nouitate appēt⁹. sicut enī
eā sciam quā iam habet eternaliter habuit fm quam
absq⁹ mutatiōe sui scitē esse postq⁹ scitū te nō esse. ita
p eandē p⁹upiscētiā numero quā eternaliter habuit
p⁹duxit mundū de nouo t⁹ hoc ideo qz nō inceptit no-
uiter velle aut cognoscere: sed eternaliter idem voluit t⁹
cognouit qdē is vult t⁹ cognoscit: aliter non esset deus.
(Sigif⁹ quēcūq⁹.) C. Secūdo arguit p⁹ioz ad idē sic:
Agētiā t⁹ patiētiā motiua t⁹ mobilia nō inuicē agunt t⁹
patiunt⁹: mouēt t⁹ mouent q⁹lterūq⁹ se habēt: sed re-
quirūt inter illa determinata habitudō t⁹ p⁹imitas: vt
exp⁹imētaliter notum. Si ergo mobilia t⁹ mouētiā pre-
cesserūt oēm motū nō potuit motiū nouiter mouere
suū mobile nisi in instāti inceptōis motus esset. p⁹imi-
tas inter motiū t⁹ mobile q primo nō fuit: sed nō po-
tuit esse. p⁹imitas noua inter motū t⁹ mobile absq⁹ mu-
tatiōe alteri⁹ eo p⁹ vel diuersi: igit⁹ ante primū motū fu-
it aliud mot⁹ ille. i. quo motor fiebat p⁹pinquus mobi-
li. l. e. li. Si ergo quēcūq⁹ possibilia sunt facere aut pati
aut mouere hoc aut moueri pōtē possibilia sunt q⁹l-
terūq⁹ accepta inuicē agere t⁹ pati mouere t⁹ moueri.
(sed sic) i. modo determinato oz illa esse (se habentia t⁹
p⁹ima alteratiuis qn cum. p⁹imant aliud mouet aliū
mouet t⁹ cū sint) distātia nullū mouet neq⁹ aliqd mo-
ueat sed se habēt (vt sit hoc quidē motiū illud autēz
mobile. si igit⁹ nō sp mouebat manifestū est q non se
habebant ante motū (sicut nunc possibilia) in motu
(hoc quidē mouere illud aut moueri sed opozuit mu-
tari aliter illo p⁹.)

Ter.
cō. 8.

Lib. octauus.

Notandum fm comēta. comēto no-
no q (si possibile esset
corpa celestia qescere necesse est vt cēt ps alteri⁹ mun-
di 7 vt essent alia corpa q mouerent circulariter q cēt
cā quietis isto 7 qñq 7 mod⁹ isto 7 qñq.) Ista pñā
comēto. declaraf. Si em elemētū ignis qñq mouere-
tur circulariter 7 qñq qesceret. qēte opposita illi mo-
tui necessario celū qñq moueret circulariter 7 qñq q-
esceret: qñm mot⁹ circularis ignis essentia dependet a
motu celū ita si corpa celestia mouerent circulariter ali-
qñ sic 7 aliqñ nō supza corpa celestia oporēter signa-
re aliud corpus rōne cui⁹ sic moueret 7 qesceret: sed il-
lud corp⁹ cū corpi⁹ celestib⁹ faceret aliū mūdum ab
isto: igit si corpa celestia aliqñ quiescerēt ipā essent ptef
alteri⁹ mūdi 7 aliud esset corp⁹ qd moueret circularitē
qd esset cā mot⁹ 7 quietis hō 7 corpo 7 celestiu. Ista
pñā tenet tñ in potētē naturalib⁹: qz p potētā dei cō-
tradictōiū pñtis stat cū antecedere vt pñz. (Necesse ei)
¶ Tercio arguit pñs ad idē sic: Nunq̄ aduenit noua
relatio absqz mutatiōe vtriusqz vel alteri⁹ correlatio 7
sed nō est possibile aliud nouit mouēs in actu 7 suū
mobile nouit motū in actu absqz relatiōe noua mo-
toris ad mobile: igit nō est possibile aliq̄ nouit mo-
uēs in actu 7 suū mobile nouit motū in actu quin sit
mutatio tā in motore q̄ in mobili vel in altero tñ: sed
talis mutatio necessaria pcederet motū mobilis. pue-
niētē a motore igit ante primū motū fuit alia mutatio
qd erat pbandū. Sed q̄ nunq̄ sit noua relatio absqz
mutatiōe facta in vtroqz vel in altero extremo 7 decla-
rat pñs exēplariē. Si em aliquid sit lā duplū qd pri-
us nō fuit duplū necessario in eo est mutatio aut in suo
subduplo qm necesse est ipm esse auctū aut suū subdu-
plū diminutū. Sic etiā contingit in alijs. nemo est enī
pater alicui⁹ nouit aut alteri⁹ eīlis vel filis qñ in illo
vel in suo correlatiōe sit aliq̄ mutatio facta fm subam
quātitatē vel q̄litatē. L. e. l. Necesse em in his que sūt ad
aliquid hoc accidere vt si cū nō est duplū 7 aliq̄ ante
er (nūc ē duplū) oporēt aliquid (mutari si nō vtriusqz)
correlatiua saltē (alteri⁹ erit ergo prior qdā mutatiōe pñā
fm comē. comē. nono q (mo-
tor 7 motū sūt in cā ad aliq̄
tamē in aliquo tpe hoc nō mouet 7 post hoc mouit 7
illud mouet. manifestū est q̄ inter ista fuit facta relatiō
que nō fuit ante 7 oīs relatiō sequit trāsmutatiōē igit
necesse est vt ante trāsmutatiōē posita sit aliq̄ trāsmu-
tatio in motore aut in moto aut in vtroqz aut in extrin-
seco: 7 hec demonstratio est vñs in oīni motore siue in
virtute rōnali siue irrōnali. ¶ Quadrupliciter igit f3
comēto 7 cōtingit trāsmutatio qñ est noua relatio i-
ter motore 7 motū siue motore 7 motū siue virtutes ra-
tionales siue irrōnates. Primo quidē ptingit trāsmu-
tatio in motore tñ vt qñ motor mouet ad mobi-
le. s. hō ad lapidē eleuandū 7 portandū. Secūdo i mo-
bili tñ vt qñ ferz mouet ad magnetem motū sursum
postq̄ motū magnetē trahit ferz. s. oīs. Tercio i vtro-
qz. qñ motor mouet verū mobile 7 e3: vt for. mo-
tus cōtra pilā plectā quā accipit 7 portat. Quarto ne-
qz in motore neqz in mobili sed in aliquo extrinseco:
vt qñ oculus quiescēs videt lapidē quiescētē p solam
mutatiōē obstaculi remoti: hic tamē sit aliq̄ mutatio
noua in visu: 7 si nō realis tamē intētiōalis: qm nō sit
noua visio absqz noua mutatiōe cū quelibet sensatio
7 intellectio dicat qdā pati 7 qdā alterari ex doctri-
na aristo. 7 3° de aīa. istud tñ exēplū ponit ex comū

ni mō loquēdi. Itē comēto 7 ponit illā particulā vel
in aliquo extrinseco ne aliquis crederet oēm relatiōem
inter aliqua duo sequi trāsmutatiōē alicui⁹ illo 7 qm
dom⁹ quiescēs nūc primo vedita p pecunia quiescētē
in archa h3 nouā relatiōē ad pecuniā 7 e3: cū domus
p hoc instātū primo est appctū in actu 7 pecūia nūc
primo est pñū in actu 7 tamē nulla est trāsmutatio in
domo vel i pecunia: s3 tñ vt in extrinseco v3 in appci-
ante vēdente 7 emēte. neqz oporēt illud extrinsecū sit
simul cū extremis relatis aut q̄ noua relatio sequat
nouā trāsmutatiōē: qz pōt esse relatio actualis p ali-
quo instātū p quo instātū nō ē aliqua trāsmutatio quā
sequit relatio noua: sed per magnū tps ante: vt dato
q̄ iam venderē tibi vñā domū nō absolute sed condi-
tionaliter sic q̄ primo erit tua in a instātū post decē an-
nos in quo instātū tu eris primo dñs illi⁹ dom⁹ 7 illa
erit primo tua possessio: igit in illo instātū erit noua re-
latio nō tamē noua trāsmutatio: dato q̄ quiescas p il-
lo instātū. talis ergo relatio non sequit trāsmutatiōem
nouā sed antiquā factā. s. tēpe venditiōis.

Notandum secūdo q̄ neqz ratio iam
facta neqz aliqua pcedē-
tiū est demonstratio vñs vel pñcularis vt asserit comē-
tato: cū aristoteles nō pcedat ex p se notis sed tñ p
habilib⁹. ¶ Cū em querit vñs oīa mobilia inceptū
esse aut nō: dico q̄ oīa inceptū esse sic q̄ ante primū
instās mūdi nullū fuit mobile vel motū pter deū. i pā
mo vō instātū mūdi fuerūt corpa celestia vñā cū mare
teria 7 alijs intelligētis creatis 7 immediate post illud
instās fuit mot⁹ quo celū mouebat: quē motū nō pcel-
sit aliqua factio que esset mutatio aut sequēs mutatio:
nē: sed tñ pcellit factio q̄ erat simplex emanatio 7 p
ductio creature ad creatore. Sicut em effectus eternus
est factus per factiōē nō includentē motū neqz muta-
tiōē per aristo. 7 comēta. Ita 7 aliquis effect⁹ nou⁹ est
factus pñtū factiōe. Itē possibile est p potētā dei q̄
corpa celestia fuerint eterna absqz motu: 7 q̄ in aliquo
instātū primo inceptū moueri. 7 ad primū argumētū
cū dicat quies est priuatio motus: igit sicut aliq̄ fuit cā
mot⁹ ita aliq̄ fuit cā quietis: pcedo pñam 7 pñs: sed nō
sed q̄ remouebat cā quietis: qm volūtas dei fuit cau-
sa illi⁹ quietis que remoueri nō pōt: neqz est assignāda
cā ppter quā de⁹ tunc fecit celū quiescere 7 postea mo-
ueri. sicut nō ē assignāda cā ppter quā de⁹ eternat⁹ p
duxit mūdū 7 nō de nouo iuxta opinio. aristo. 7 comē-
ta. ¶ Ad secūdū dicit q̄ inter mobilia 7 mouētia cor-
poralia reqñt hui⁹ pñmitas. nō aut qñ motor ē i cor-
po 7 intrinsec⁹ mobili. alia em qñq mouent 7 qñq
quiescūt 7 tñ motor in eis sp̄ est q̄ prim⁹. de⁹ aut ē mo-
tor in corp⁹ 7 intrinsec⁹ mūdū cū sit i circūferētia pri-
mi mobilis f3 aristo. i hoc. s. ¶ Ad terciū dī q̄ sic ali-
qua ē relatio q̄ nō sedē trāsmutatiōē alicui⁹ extremo
rū s3 solū ali⁹ extrinsec⁹: 7 aliq̄ ē q̄ nō sedē aliqua trāsmu-
tatiōē nouā s3 antiquā 7 hoc fm potētias nāles
vt patuit ita ē possibile p potētā supnālē q̄ aliq̄ sit re-
latio q̄ nō sedē nouā trāsmutatiōē vel antiquā. neqz ē
necessariū q̄ noua relatio iter mouēs 7 mobile pñp
ponat trāsmutatiōē: sic nē necm q̄ eterna relatio iter ef-
fectū 7 suā cā ē effectiua pñpponat aliquā trāsmutatiōē
Oñsū ē ei i c⁹ pcedēt de intētiōe aristo. 7 comē. q̄ de⁹
eternat⁹ pduxit quālibet aliā subam abstractā absqz
motū 7 mutatiōē: sed necessario inter cām 7 effectū ē re-
latio: igit aliqua fuit eterna relatio inter pducēs 7 p-
ductū que nullā secuta est trāsmutatiōē 7 c.

Ter.
cō. 3.

Ter.
cō. jo.

De hiscorum

De hiscorum

Aus. Postq̃ p̃hs p̃ba
uit motus esse a parte
ante sic q̃ nunq̃ ince
pit esse per naturā mo
tus: p̃sequēter probat
idē ex parte tēpis sic
arguēs: Tempus est
eternū a parte ante sic
q̃ nunq̃ incepit esse:
igit̃ motus est etern⁹
a parte ante sic q̃ nū
q̃ incepit esse: patet cōsequētia qz tēpus est numer⁹ mo
tus aut quidā motus: ut est declarātū quarto huius.
antecedēs p̃hs tripliciter probat faciēs tres rationes:
quaz secūda incipitibi: (At vero. Tertia ibi: Si er
go impossibile.) Primo igit̃ arguit sic p̃hs: Si tēpus
incepit esse sic q̃ aliqui fuit tēpus ⁊ ante nō fuit tēpus ⁊
cuiuslibet incipētis esse prius fuit nō esse q̃ esse: igit̃
prius fuit nō esse tēpis q̃ esse tēpis: patet cōsequētia cū
minori inductiue. Illud em̃ dicit̃ semp fuisse ⁊ esse eter
num cui⁹ potētia nō p̃cessit actum neqz negatio affir
mationē. tūc arguit sic: Prius fuit nō esse tēpis q̃ el
se tēpis: sed prius ⁊ postēri⁹ sunt differētia tēpis: igit̃ pri⁹
fuit tēpus q̃ esset tēpus: cōsequēs implicat cōtradictio
nē: ⁊ patet cōsequētia: quia nō inuenit̃ differētia absqz
eo cui⁹ est differētia: ut patet inductiue. I. e. l. i. Adhuc pri
us aut̃ ⁊ postēri⁹ quō erunt tpe nō existēte aut̃ tps nisi
sit motus. Si igit̃ tēpus numerus motus aut mot⁹ q̃
dā siquidē tēp⁹ semp est ⁊ mot⁹ necesse ē ppetuū eē.)

Notandum fm cōmentatorē cōmē
to decimo q̃ (omne ge
neratū necesse est ut
fuit esse nō p̃cedat ip̃m: ⁊ quō pōt
aliquis intelligere prius ⁊ postēri⁹ si tēpus nō sit. tē
pus em̃ facit prius ⁊ postēri⁹ in rebus que nō mouē
tur in rebus aut̃ que mouent̃ prius ⁊ postēri⁹ existūt
per se.) Intendit cōmentator ex diffinitōe tēpis prius
et postēri⁹ inueniri p̃ se in his que mouent̃: per accidēs
aut̃ in his que nō mouent̃. p̃o q̃to quiescūt ⁊ coassi
stunt motui. ⁊ qm̃ prius ⁊ postēri⁹ dicit̃ respectū ad
tēpus: ideo nullus intelligit̃ prius ⁊ postēri⁹ nisi intel
ligat tēpus. P̃terea si alicui⁹ generatū prius fuit non
esse q̃ esse ante illud generatū fuit tēpus: ⁊ qm̃ tempus
nō fuit ante tēpus: ideo nō generabat tēpus. Ista ratio
solet fieri ad p̃obandū eternitatē mundi sic arguēdo:
Si mūdus incepit esse ⁊ deus nō incepit esse cū sit eter
nus igit̃ prius fuit deus q̃ mūdus: sed prius est diffe
rentia tēporis: igit̃ tēpus fuit ante mūdū: sed nō fu
it tēpus absqz motui: igit̃ ante mūdū fuit motus: ⁊ mo
tus p̃supponit mobile: igit̃ ante mūdū fuit mobi
le: sed nunq̃ fuit mobile sine mūdō igit̃ ante mūdū
fuit mūdus: q̃ implicat cōtradictionē. Respōdetur
cōcedēdo q̃ prius fuit deus q̃ mūdus ⁊ tēpus ⁊ mo
tus. ⁊ negat q̃ prius ⁊ postēri⁹ semp dicant̃ respectū
ad tēpus: quia aliquādo dicūt̃ respectū ad eternitatē
vel eum. Deus igit̃ fuit prius omnibus his nō p̃iori
tate tēpis sed eternitatē. Si hec omnia essent eterna
absqz inceptiōe adhuc deus fuisset prius p̃ioritate ef
se ad effectū. Aristoteles em̃. ⁊ metaph. ⁊ in post p̃redi
camentis ponit multas significatiōes illorū nominum
prius ⁊ postēri⁹. Ponit em̃ q̃ genus est pri⁹ specie:
⁊ vnitas numero. constat aut̃ talē nō esse p̃ioritatē tē
poris cū species sint eterne fm̃ cū primo posteriorum.

de tempe aut̃ cōcedat q̃ prius fuit suum nō esse q̃ esse.
nō quidem p̃ioritate tēpis sed nature vel p̃ncipio: quo
nam cuiuslibet incipētis esse suū esse p̃supponit suum
nō esse. ⁊ bene sequitur esse soz. est incipētis esse: igit̃ fuit
nō esse est vel fuit ⁊ nō e contra. (At vero.) ¶ Secū
do arguit p̃hs testimonio ⁊ auctoritate oīz p̃hoz q̃z
omēs p̃ter platonē dixerūt tēpus esse eternū. Demo
critus aut̃ demōstrauit q̃ est impossibile omnia esse fa
cta: ⁊ hoc ideo qz dixit nō esse factū p̃ter tēpus. anax.
licz poneret creationē mundi aut inceptiōē eius: non
tamē posuit inceptiōē tēpis: quia dixit chaos illud
infinitum p̃fuisse ante segregationē per tēpus infinitū.
Solutio aut̃ Plato dixit tēpus incepisse esse simul
cum celo: qm̃ ⁊ ip̃m celum etiā dixit esse factum ⁊ non
esse eternū. I. e. l. i. At vero de tempe extra vni⁹ id est p̃ter
platonē (concorditer) se (habētēs videt̃ omne in
genitū em̃ esse dicunt: ⁊ p̃ter hoc democritus demon
strat tanq̃ impossibile omnia esse facta impossibile tem
pus factū esse: plato aut̃ ipsum generatū solus: simul em̃
cum celo factum esse dicit.)

Notandum fm cōmentatorē cōmē
to decimo q̃ (antiqui p̃cipi
ebant tempus esse eternū sed nō percipiebāt ipsum seq̃
motum: ⁊ si antiqui p̃cepissent tēpus nō esse extra mo
tum credidissent motū eternū esse. platonē aut̃ accidit
contrariū ei q̃ accidit antiquis. cōcessit em̃ tēpus sequi
motū celi sed nō cōcessit ipsū esse eternū sed generatū)
Eccō differētia inter platonē ⁊ aristotelem: ⁊ alios anti
quos: ⁊ qm̃ plato posuit tā tempus q̃ motū incepisse
esse. aristoteles aut̃ posuit vtrūqz eternū. sed antiq̃ di
xerūt tempus esse eternū ⁊ nō motū: quia nō p̃ceperūt
tēpus esse passiōē motus sicut percipit plato ⁊ aristo
teles. Unde p̃bare solet q̃ data creatione mundi neces
se est tempus esse eternū admittā eternitate dei sic argu
endo: Deus est p̃ior mundo tūc ⁊ non p̃ioritate na
ture igit̃ p̃ioritate duratiōis: patet cōsequētia cū mi
nor: quia si deus est p̃ior mundo omni p̃ioritate natu
re: oportet mundum esse coeternū deo. tūc arguit sic:
De⁹ ē p̃ior mūdō p̃ioritate duratiōis: aut igit̃ illa du
ratio ē successiua aut̃ diuisibilis tota sit ⁊ nō ē diuisibilis
tota sit igit̃ ē successiua: q̃ cū nō possit eē nisi tps ⁊ p̃ce
dat mūdū cū deo seq̃ mūdū tps esse coeternū deo. q̃
aut̃ duratio q̃ de⁹ ē p̃ior mūdō nō sit diuisibilis to
ta sit arguit: Nā querit̃ si h̃mōi duratio sit natura
si aut̃ aliū a nā dei: si aliū igit̃ aliū a deo fuit ante mūdū
q̃ ē absurdū. si natura dei est de⁹ ē p̃ior mūdō fm̃ il
lam duratiōē igit̃ est p̃ior mūdō fm̃ naturā dei: sed
oīs nā dei ē nā. igit̃ de⁹ ē p̃ior mūdō solū fm̃ nām: ⁊
p̃ter mūdū ē coetern⁹ deo: q̃ de⁹ nō pōt absqz eternita
te tēpis. Rūdet q̃ de⁹ ē p̃ior mūdō q̃druplici p̃ioritā
te. Primo q̃dē p̃ioritate cālitatis: ⁊ hoc in triplici gñē
cāe vzo 2 malis: finalis ⁊ efficiēte: vt colligit̃ a p̃ho ⁊
metaph. ⁊ ex hoc ē p̃ior mundo p̃ioritate p̃fectionis
cū sit p̃fectior mūdō. De⁹ em̃ ē cā finalis mūdi ⁊ effici
ens mūdū ⁊ forma subit̃as mūdū fm̃ quā mūd⁹ h̃z
vnitatē ⁊ eē. mūdus ag̃t p̃ cōpationē ad deū nō se h̃z
nisi sicut subiectū ⁊ mā. Scdō de⁹ ē p̃ior mūdō p̃io
ritate nature. Illud em̃ dī vno mō altero pri⁹ p̃ioritā
te nature sine quo illud pōt esse: ⁊ nō e contra: vt colligit̃
a p̃ho. ⁊ metaph. sed de⁹ pōt eē sine mūdō ⁊ nō e⁹: sic
aliqui fuit sine mūdō igit̃ nē. ⁊ qm̃ nā dī de forma ⁊ mā
vt habet̃ secūdo hui⁹. deus nō dicit̃ p̃ior mūdō p̃io
ritate m̃ae ad formā s̃z p̃ioritate forme ad m̃z. nō q̃dē
p̃stare p̃ mām sed p̃stare materiā. Tercio deus est

Ter.
cō. ii.

Libri octauus.

prior mundo prioritate durationis indiuisibilis que di-
citur eternitas tota simul quoniam deus mensurat eterni-
tate immutabili non habet prius et posterius. Dun-
dus autem incepit esse: et non sequitur deus est prior mun-
do prioritate durationis indiuisibilis: et illa duratio in-
diuisibilis est natura diuina: igitur deus est prior mundo
secundum naturam diuinam, sicut non sequitur esse diuinum est prius
quam viuere diuinum: et esse diuinum est viuere diuinum: igitur es-
se diuinum est prius quam esse diuinum: conceditur tamen quod de-
us est prior mundo secundum mundum prioritate durationis suc-
cessiue non vere sed imaginarie. Sicut enim suprema sphae-
ra velocitate mouetur quam aliqua alia: non quia in eodem tem-
pore describeret maiorem lineam: sed quia in eodem tem-
pore describeret maiorem lineam ita moueret in spacio ut
in loco: ita deus est prior mundo prioritate durationis suc-
cessiue: sed si fuisset duratio successiua iuxta modum lo-
quendi antiquorum: ponitur in conceptione mundi cum eter-
nitate temporis per illam durationem precessisset in conceptionem
mundi cum eternitate temporis per illam durationem precessisset
seculum. (Sed impossibile.) Tertio arguit
philosophus per naturam instantis quoniam non stat instantis
esse absque tempore neque tempus absque instanti: sed ante
omne instantis fuit tempus: igitur tempus est eternum a parte
ante sic quod nunquam incepit esse: patet consequentia: quia si
tempus incepit esse oportet dare aliquod tempus a par-
te ante finem per aliquod instantis quod nullum fuit tempus: et
si tempus definit esse oportet dare a parte post fini-
tum tempus terminatum per aliquod instantis post quod
non erit tempus. prima pars antecedens tenet eo quod ita
se habet instantis in tempore sicut punctus in linea ut est
ostensum sexto bulus. Sed non potest esse punctus sine linea
neque linea sine puncto: igitur non potest esse instantis sine tem-
pore neque tempus sine instanti. Secunda pars antecedens decla-
ratur ex diffinitione instantis quod est esse principium temporis fu-
turi et finis preteriti: igitur omne instantis est medium inter duo
tempora quorum unum est preteritum et alterum futurum. Ex ista ratione
una cum premissis concluditur philosophus motum esse a parte ante: sic
arguitur: non contingit passionem alicuius esse eternam absque ef-
finitate illius: sed tempus est passio motus ut patet est. 4. huius.
et tempus est eternum ut iam demonstratum est: igitur motus est eternus.
Le. li. Si ergo est impossibile esse dicere et intelligere tempus esse
sine ipso nunc non autem est medietas quedam. i. medium duo-
rum temporum (et principium et finem habens simul principium autem
futuri temporis finem autem preteriti necesse est tempus (sp. esse: vlti-
mum enim finem acceptum temporis in aliquo ipso) duo temporum
(nunc erit) cum sit necessarium (nihil accipere tempus nunc) quod
sit medium inter preteritum et futurum habens totum nunc esse sit:
(quod quoniam est finis et principium ipsum nunc necesse est tempus in
vtraque). i. necesse est secundum vtraque differentiam (tempus sp. esse
tempus manifestum est quod necesse est et motum esse siquidem tem-
pus est passio quedam motus.

Notandum

secundum cometa. comē. vn.
decimo quod (instantis nunquam
inueniet nisi in tempore et quod impossibile est tempus esse extra in-
stantis et causa in hoc est quod instantis facit tempus et quod non precipit ad
minorem duo instantia non precipit tempus et nihil inueniet de tempore
in actu nisi instantis et impossibile est demonstrari sicut de-
monstrat punctus quod cum demonstrat transitum statum et nullum
potest imaginari instantis esse principium absque eo quod est finis te-
poris preteriti et finem preteriti absque eo quod sit principium fu-
turi nisi existimet tempus existere quoniam linea recta et immorari in
hoc est superfluum.) Sed ostendit quod non sit superfluum imo

rari in hoc supponendo cum philosopho. 6. huius quod sicut se habet prius
ctus in linea ita instantis in tempore. isto supposito quod vtrius-
que sit considerandum ad similitudinem linee circularis an linee
recte. Si ad similitudinem linee circularis et idem punctus nunc
ro est principium et finis eiusdem linee circularis: igitur idem
instantis numero est principium et finis eiusdem temporis quod est im-
possibile et per philosophum et cometa. 6. huius. Si considerat tempus
ad similitudinem linee recte: aut igitur finitum vel infinitum. si finitum
et alicuius linee finitum alicuius punctus non est principium et fi-
nis diuersarum linearum: igitur ipse alicuius est instantis quod non est
principium et finis diuersorum temporum oppositum cuius aristoteles. sup-
ponit in ista. Si autem tempus considerat ad similitudinem linee re-
cte infinite: ostendit rationem aristoteles. non esse sufficientem: quoniam
non sufficienter probat linea esse infinitam per hoc quod ois pun-
ctus est principium vni linee et finis alteri cum accedat
punctus esse principium et finem linee. sed magis probat oem
punctum linee infinite esse principium et finem per hoc quod linea est
infinita: ita in proposito non sufficienter probat tempus esse infi-
nitum ex eo quod ois instantis est principium et finis: sed magis
econtra probat ois instantis esse principium et finem quod ipse est infi-
nitum. Aliqua autem dicta auerroy vera sunt vix instantis est
faciens tempus non quidem in genere efficientis sed formalis:
quoniam copulatio prius inuicem est effectus formalis: neque de
tempore habet quicquam in actu secundum se totum nisi instantis. non etiam
precipit tempus distincte nisi precipiant duo instantia loquendo
de tempore finito et perceptione distincta. Percepit enim tempus in
finitum distincte supposito opinione aristoteles. et non precipiunt
aut instantia terminantia illud. precipit etiam finitum confuse: et
non precipiunt instantia illi. non etiam potest idem instantis bis de-
monstrari sicut demonstrat punctus: quoniam indiuisibiliter
fluit non autem punctus. Sed illud non est verum. scilicet quod possit ima-
ginari instantis. scilicet esse principium temporis futuri quin sit finis
preteriti: neque finem preteriti quin sit principium futuri: cum per op-
inionem fidei quod verissima est: alicuius instantis fuit principium
temporis et non finis: et alicuius est finis et non principium ut ar-
guatur sic: Sicut se habet punctus in linea et mutuum esse i
motu et generas in latitudine ita instantis in tempore: sed non
est de ratione puncti quod sit principium et finis diuersarum linearum:
neque de ratione gradus quod sit finis et principium diuersarum
latitudinum: igitur etiam non est de ratione instantis quod sit finis
et principium diuersorum temporum. Unde aliud est esse principium
unum et finem et aliud est esse copulatum et diuisum. primum
non est de ratione indiuisibilium facientium principium: sed secundum.
Licet enim sit alicuius qui non copulat et diuidat: quilibet
punctus est copulatum et diuisum. ita licet primum instantis
aut vltimum instantis temporis non copulet neque diuidat ta-
men quodlibet illo est copulatum et diuisum. id ostendit
finitio aristoteles. data de instanti quod huius per esse copu-
latum et diuisum partium temporis fuit bona. non autem est
hec bona que datur hic et sexto huius per esse principium fu-
turi et finem preteriti. (Eadem autem ratio.) Secunda con-
clusio. motus est eternus a parte post sic quod nunquam definit
esse. Ista conclusio non est aristoteles. probat dupliciter continue
inferendo quod post vltimum motum erit mutatio posterior si-
cut supra probauit quod ante primum motum fuit mutatio
prior supponendo quod motus et mobile non simul defici-
unt sed post motum remanet mobile cum sequatur. hoc mo-
uetur igitur hoc est mobile: et non econtra: hoc comburitur
igitur hoc est combustibile. et non econtra. Quare igitur vtrius-
que post vltimum motum corrumpitur mobile aut non. si cor-
rumpitur et ois corruptio est motus: igitur post vltimum motum
erit motus. Si non corrumpitur mobile sed perpetuo
quiescet: aliqua erit causa illius quietis. cum ergo non sit
noua causa absque noua dispositione: neque noua dispo-

Ter.
cō. ij.

Ter.
cō. ij.

De hisicorum

finito absq; motu: sequitur itez q; post vltimū motum erit motus qd est cōtradictio. I. e. li. Eadē autē ratio) si et (de eo qd incorruptibilis sit motus sicut defieri motus) quia sicut in factione motus (accidit p̄iorē quandam esse mutationē primā) sic hic accidit aliquā esse mutatiōē (posteriorē posteriori. Nō enī simul quiescit) ideo definit q; mouetur et qd mobile est et qd comburitur et qd cōbustibile. contingit enī cōbustibile esse q; non comburatur.)

Notandum q; suppositio nō est vniuersa- liter vera neq; nō valida. Con- tingit enī in omni genere motus simul mobile deficere cum suo motu. In augmentatione autē et diminutione ac etiam in alteratione contingit mobile corūpi in si- ne motus. et istud de alteratione est manifestū in exem- plo aristo. quoniam combustibile simul deficit cū com- bustione. Lignum enī aut oleū combustū nō manet in fine cōbustionis. Idem accidit in motu locali tam pu- ro q; admixto motui alterationis. Si enī fiat diuisio in duas medietates in fine diuisiōis nō manet aqua: qñ etiam aqua mouetur sursum vt ex ea generetur ignis: ubi est mixtus motus localis motui alteratiōis in si- ne motus nō remanet aqua. Si etiā animal moriat in decursu contingit ipsum simul deficere cū suo motu sic q; nō manebit in fine motus. Item ratio nō est valida quia admissa suppositione stat mobile deficere non p̄ aliquā mutationem sed per annihilationem eo modo quo per creationē incepit esse. Potest enī deus subito annihilare vnum hominē vel vnum angelū et nō per aliquā mutationē sed per solam subtractionē influxus generalis vel specialis. Preterea concedo q; motus in cōmuni definit esse sic q; nunq; postea erit aliquis mo- tus: mobilia tamē manebūt perpetuo scilicet corūpora ce- lestia et elemēta post vniuersale iudiciū perpetuo qui- escentia neq; aliqua erit causa illius quietis preter vo- luntatē diuinā: a qua nulla prouenit dispositio noua ad hoc q; nominata mobilia perpetuo quiescāt. (Ne- q; motuū.) **Secundo** arguit philosophus sic: Mo- tum et motū remanebunt post vltimū motū: aut igitur remanebit corruptibile vel incorruptibile: si rema- nebit corruptibile igitur corrumptetur ab aliquo cor- rumptente ex quo nihil corūpit seipm̄ primo: et erit p̄- cessus infinitus in corūpcentibus et corūptis. sed nō potest esse talis processus infinitus absq; infinitis cor- ruptionibus quaz; quilibet erit motus: igitur post vltimū motum erunt infiniti motus. Si autem dicitur q; mouens et motuū remanebit incorruptibile post vlti- mum motū igitur ipm̄ erit eternū: et mobile erit eternū vt probatū est in prima ratione: igitur motus erit eter- nus. patet cōsequētia quia aliter motuū et mobile pos- sent stare perpetuo sine motu in sola quiete: quod nō videtur verū. I. e. li. Neq; motuū et mouens remane- bit corruptibile post vltimū motum (etenim si corū- pibile igitur indigebit corūpti) ab altero corūpente (cum corūmpat et huius corruptionē itez postērius corūpētur. corūptio enī mutatio quedā est) igit post vltimā mutationē erit alia mutatio. (Si ergo hoc im- possibile manifestū q; est perpetuus motus.)

Notandum primo q; hic nullam ra- tionem facit ex pre tem- poris eo q; rationes ille concludēbant eternitatē mor- a parte post sicut a parte ante. Sicut enī cuiuslibet inci- pientis esse prius fuit nō esse q; non esse. ita cuiuslibet definentis esse posteri- erit nō esse q; esse sed prius et po-

sterius sunt differēte tempore: igitur si aliquid definit el- se post istud erit tempus: sed post tempus nō erit tempus: igitur tempus nunq; definit esse et cōsequēter nec mo- tus. Item si tempus definit esse igitur aliquid erit vlti- mum instans eius: sed omne instans est finis temporis vnius et principii alterius: igitur post totum tempus erit tempus: qd implicat cōtradictionē. Si igitur tem- pus nō potest incipere esse neq; definire eē sed ē infini- tum et eternū tam in preteritū q; in futurū necesse ē mo- tum esse eternum tam a parte ante q; a parte post.

Secundo contra infinitatē tempis arguitur ex doctrina aristotelis et cōmentatoris sic: Nullū infinitum est nu- merus motus: omne tempus est numerus motus: igitur nullū tempus est infinitum. Prima pars antecede- tis arguitur: quoniam omnis numerus est numerus vel numeralis per aristotelē tertio huius: sed nullum infini- tum est numeratū vel numerale per eum ibidem vi. q; aliter contingeret petrarē in infinitum: igitur nullū infinitū est numerus motus. Secunda pars antecede- tis etiam ostēditur quoniam quilibet pars diffinitio nis verificatur vniuersaliter de suo finito per aristotelē se- xto et septimo Topicorū: sed numerus motus est pars diffinitio nis tempis per ipm̄ quarto huius diffinitio nis tempus per numerū motus fm̄ prius et postērius: igitur et. **Neq;** enī bene excusatur dicēdo q; ipse diffi- nit ibi tempus finitū solum: quoniam tempus est species specialissima fm̄ eum in predicamentis: igitur omnia tē- pora siue sint finita siue infinita sunt eiusdē speciei speci- alissime: sed omnis individuo et eiusdē speciei specia- lissime eadē est diffinitio fm̄ eum in libro Topicorū: igitur diffinitio data de tempore ita cōpetit tempe infini- to sicut finito. Preterea nullū infinitū est mēsurā essen- tialis motus: quodlibet et tempus est mēsurā essentia- lis motus: igitur nullū tempus est infinitū. tenet con- sequētia cum maior: quoniam omnis mēsurā est mota per aristotelē decimo metaph. Infinitū autem vt infinit- um est ignotū per eum secūdo huius. minor vero de- claratur. omniū in diuiduo et eiusdē speciei eadem est passio essentialis: vt colligitur a philosopho p̄io po- sterio et. aliter p̄p̄ia passio non demonstraretur de suo subiecto. sed mēsurare motū est passio essentialis tempis finiti fm̄ cōmentatōre quarto huius: igitur mē- surare motum est passio essentialis tempis infiniti. pa- tet cōsequētia: quia tempus finitū et infinitū sunt eius- dem speciei specialissime: tunc arguitur sic: Omne tempus est finitum vel infinitū: et omne tempus tam finitū q; in- finitum est mēsurā essentialis motus: igitur omne tem- pus est mēsurā essentialis motus: qd erat probādū.

Notandum secundo q; aliquerati- ones sophistice solēt fi- ri contra infinitatē tempis que nō cōcludunt et facili- ter soluantur: quaz; prima est ista: Quodlibet instans p̄- teritum aliquādo fuit futurū igitur aliquādo fuit: ita q; nullum instans est: et p̄sequēs aliquādo fuit: ita q; nul- lum tempus est. patet cōsequētia hic quia tempus et in- stans cōuertuntur fm̄ aristotelē tam hic q; quarto hu- ius: prima cōsequētia tenet: quoniam quocūq; instan- ti signato sequitur hoc instans preteritū fuit futurū igitur aliquādo fuit. ita q; hoc instans nō est: igitur etiā debet sequi: quodlibet instans preteritum fuit futurū: igitur aliquādo fuit: ita q; nullum instans est: antecē- dens est manifestū tam inductiue q; per expōnentes. Secunda ratio. Si tempus est eternum et nullum ani- mal est eternū igitur tempus fuit ante omne animal: et

Libri octauus.

per consequens aliquando fuit ita q. nullū animal est cō-
sequens fallum: q. spēs sunt eterne p. Aristo. p.rio poste-
rior: p.ria p.ria tenet: q. si nullū aial est eternū: igitur
nullū fuit aial quin an ipm fuerit tēpus: q. p. consequens
tēpus fuit ante oē aial: scōa p.ria tenet: q. de quocūq;
signato sequit. a. fuit ante. b. igitur aliquādo fuit ita q.
b. nō est: tertia rō si tēpus est eternū r. infinitū: sequit
q. infinitū dies fuerūt: sed in quolibet die p.terito de po-
test diuidere. a. cōtinuū fm aliqd signū eius: igitur pos-
sibile est q. a. cōtinuū sit ita actu diuisū fm infinita si-
gnā illius: p. consequens possibile est cōtinuū esse actu
diuisū in infinitū q. est cōtra p.riū sexto huius: r. consequē-
ter possibile est nūc esse actu infinitū q. est cōtra iplū
tertio huius: r. p. consequētia: dato q. oēs p.ies diuisas p.
seruasset vsq; ad hoc instās. Quarta rō sequit q. p. s.
maior suo toto ponēdo q. a. sit totū tēpus eternū p.ter-
ritū terminatū ad primū instās huius hōre: r. b. totū
tēpus infinitū futurū incipēs ab eodē instā. c. vō sit to-
tū tēpus p.teritū infinitū terminatū ad istāns p.riū. d.
vō totū tēpus p.petuū futurū incipēs ab eodē instā
isto posito arguit sic. a. r. b. sit equalia: ac etiā. c. r. d.
ex quo nullū infinitū est altero maius aut min⁹: sed. b.
est maius. d. cū. d. sit pars. b. igit. b. est magis. c. p. cōse-
quētia ex quo. c. d. sunt equalia: ac etiā. c. r. d. ex quo nul-
lū infinitū est altero maius aut minus: sed. b. est ma-
ius. d. cū. d. sit pars. b. igit. b. est maius. c. p. cōsequen-
tia: ex quo. c. d. sunt equalia: tūc arguitur sic. b. est ma-
ius. c. r. b. est equalis. a. per cōcessū: igit. a. est maius. c.
sed. a. est pars. c. vt liquet: igit aliqua ps est maior suo
toto q. fuit. p. b. andū. Ad primā tenēdo opinionem
Aristotelis de infinitate r. eternitate tēporis: negat cō-
sequētia ista. oē instās p.teritū fuit futurū: igit aliqua nō
fuit ita q. nullū instās est: r. concedit hoc consequētia
quocūq; instā sit signato hoc instās p.teritū fuit futurū:
igit aliquādo fuit ita q. hoc instās nō est: neq; est sumi-
litudo: q. necesse est aliqd instās ēē: r. possibile ē nul-
lū instās: nō autē est necesse hoc instās esse nec ipso
sibile est illud istās nō ēē quocūq; determinato. Ad
secūdā respōdet cōcedēdo q. tēpus fuit ante oē aial:
q. fuit ante hoc aial: r. ante illud aial: r. sic de singulis
ex quo nō sequit q. aliquādo fuit ita q. nullū animal
est nec sūstitudo est ad p.positū. q. p.tingēs est. b. ēē: r. ne-
cesse est aial esse: sicut necesse est tēpus ēē: ideo cōcedit
q. aliqua vltis est necessaria: r. quolibz sua singularis ē
cōtingēs vt patet de istis. nullū instās est nullū aial ē.
Ad tertiā cōcedit q. infinite dies fuerūt: r. in quoli-
bet die p.terito deus potuit diuidere. a. cōtinuū fm ali-
quod signū ei⁹: nō tū est possibile q. de diuiserit. a. cō-
tinuū in quolibet die p.terito: p.rio q. cū. a. sit cōrupti-
bile nō est possibile q. fuerit in quolibet die p.terito: si-
cut neq; in toto tēpore p.terito infinito: secūdo q. nūc ēē
nūerus actu infinit⁹: r. cōtinuū diuisū in infinitū vt p. b. a-
tūm est que repugnat doctrine Aristo. Theologi tamē
dicerēt q. possibile est deū dimisisse. a. cōtinuū in quo-
libet die p.terito fm aliqd signū suū: r. q. nō incōuenit
aliqd cōtinuū esse actu diuisū in infinitū: neq; est incō-
ueniens aliqd nūmēz esse actu infinitū neq; aliqd cor-
pus esse magnū per carētiā extremū: nūq; tamē est
cōcedēdū q. sit possibile. a. cōtinuū esse actu diuisū fm
q. d. libet signū eius: qm pro hoc instā querēt: vtrum
aliqua ps. a. sit diuisibilis vel quolibz sit idiuisibilis: si
diuisibilis igit. a. nō est diuisū fm q. d. libz signū ei⁹: si
idiuisibilis igit cōtinuū cōponitur ex idiuisibilib⁹
q. est impossibile: tam apud theologos q. apud p.los.

Ad quartā negat illud sequi r. admissio casu d. q. d.
a. r. b. nō sit equalia neq; c. d. r. q. nullū signatoz ē alte-
ro maius aut minus cum q. d. libet illoz sit infinitū r. cō-
ceditur q. ps nō est minor suo toto: neq; totū est mai⁹
sua pte: si vtrūq; est infinitū: illa at. p.positio mathemati-
coz. oē totū est maius sua pte: est intelligenda de toto
p. pte dicto: q. habz aliquā p.portionē determinatam
ad partē: infinitū aut ad infinitū: imo neq; ad finitū. est
aliqua determinata p.portionē. Sed forte arguitur sic. p.
p.rium est quātū sit fm ēē equalē vel inēquale dici per
Aristo. in p.edicamētis: sed duo infinita sunt quāta igit
tur illa sit equalia: nō aut sunt inēqualia: cū nullū illo-
rum sit altero maius neq; minus: igit sunt equalia. q. r.
r. c. Rōdetur q. duplex est equalitas. s. p.positiua r. p.riua
tua: equalitas p.positiua est relatio mediās iter magis r.
minus: r. sic nulla sunt equalia nisi finita: nulla enīz in-
finita possunt mediare inter maius r. minus: equalitas
p.riuatua est necessario negās maioritātē r. minoritā-
tem inter duo quāta: r. sic sunt duo infinita equalia: q.
nullū est altero maius neq; minus: r. q. d. libet eoz est
quātū: duo ergo infinita sunt equalia non p.ositue:
sed p.riuatue: ad quoq; equalitātē nūq; sequit maio-
ritas vel minoritas r. c.

Ad non Lxx.
cō. 14.

aliqui qdem). Istud
ē tū capitulū hui⁹
p.imitrat⁹: i quo
p.los reprobat opio-
nes alias: postq. p.
bavit suaz de eterni-
tate mūdi ponē tres
cōclusiōes: quarum
prima ē hec: q. Em-
pedocles q. Anaxa-
s fuit incōueniēs. Se-
cūda conclusio. conueniēz fuit opinio Anaxago. q.
Empedo. ibi. (At vō nōb). Tertia conclusio opinio
Empedoclis fuit incōueniēs quo ad equalitātē cōgre-
gationis r. disgregationis r. quietis ibi. (Sed h. d. disse-
rēt). Prima cōclusiōē p. b. at p.los dupliciter: r. p.ri-
mo sic: illa opinio est incōueniēs que assimilaf signē-
to: sed opinio isto assimilaf signēto: igit opinio isto-
rum est incōueniēs: tenet cōsequētia cū maior: r. mi-
nor est clara: quonā ambo dixerunt motū r. mūdū
esse quādoq; r. quādoq; non esse: licet dissimilit. p. se-
queretur in opinione: qm Anaxago. voluit motum r.
mūdū tū semel incepisse esse: r. p.petuo durare a p-
te post: sed a pte ante fuisse absq; inceptōe chaos cōsu-
sum vna cū tempore r. quiete. Empedocles aut posu-
it mūdū r. motū infinites incipere r. desinere ēē: r. tē-
pus quietis ēē equalē tēpori motus: constat autē hec
oia esse signēta: igit r. c. l. e. l. i. (Sed nō est conueniēs
opinio Anaxago. r. Empedo. aliquādo quidē q. erat
mūdus r. motus: aliquādo autē nō: r. nāq; assimilaf
sic dicere signēto magis q. veritatē. Scōo arguit philo-
sophus sic: ista opinio est incōueniēs que nō assignat
causas operationū naturalū: sed opinio isto nō as-
signat causas opationū naturalū: igit opinio isto: r.
est incōueniēs: p. p. consequētia cū maior: r. minor
arguit: nā Empedocles dixit Anaxago. r. a. libz p.gre-
gare res ad inuicē: r. per hoc corūpitur mūdus: lūc

De hiscorum.

vo qñqz segregare res adinice et p hoc gñat mūdus: in medio autē tēpore oīa quiescere: et cum querebat ab eo quare amicitia mouet in tāto tēpore et in tāto lis: et in tēpore medio oīa quiescūt: rñdebat qz sic aptū nātū est eē: et cū qrebat oecā hui⁹ aptitudinis rñdebat qz nō erat assignāda eā: qz amicitia et lītē tāto vel tāto tēpore agere erat principii nāle et necessitas qdā mundi: cōstat autē oīebz atqz p principio et necessario et nō est cā. Sicut dixit Anaxago. quare mūdus tūc incipit eē et non ante: et ppter qd est ppetuas a pte post et nō a pte aī: et q cā est pp quā fuit quies tēpore i futuro absqz segregatiōe facta p intellectū. ad h oīa respōdū: scilicet qz sic necesse est eē. Ecce qz isti nō assignabāt causas operationū nālī: sed ad oīa rñdebat qz sic aptū nātū est eē: aut qz sic necesse est eē. I. e. li. (Sicut autē et dicere qz aptū nātū sic est: et hoc opz opīari eē principii sic: videt vtiqz Empe. dicere qz tenere et mouere amicitiam in pte tēporis et discordiā in eē rebz ex necessitate qz scire autē mediū tēpus fortassis et vnū principii faciēs tes). Intellectū sicut Anaxa. sic vtiqz diceret.

Notandum p. iō fm cōmētatozē cōmētō. I. q. Empe. posuit principii entis amicitia et lītē fm similitudinē amicitie et lītis exilibz in hominibz. I. quēdamodū amicitia cōgregat hoīes: lītis autē disgregat ita in bñibz sunt duo sūtia istis. I. amicitia nālīs et odiū nālē: et qñqz mouet alterz et qñqz reliquū ad cōtrariū et quies est in tēpore qz est iter has duas actiōes cōtrarias absqz eo qz sit illuc cā cōgēs amicitia agere in vna hora et lītē in alia cū sint principia necessarie actiōis: et iste sermo est etiā sūtis signū: sequit enī ex eo vt mor⁹ sit sine moto re: vnde sic arguebat Empe. talia sūt principia operationū nature qualia sūt principia operationū intellect⁹ et volūtatis: s. principia operationū intellect⁹ et volūtatis sūt amicitia volūtaria et odiū volūtariū: qz homines cōgregātur p amicitia volūtaria et disgregātur p odiū volūtariū: igit principia operationū nālē sunt amicitia nālīs et odiū nālē quibz elemēta et alie partes mūdi cōgregātur et disgregātur: et sicut amicitia volūtaria et odiū volūtariū agūt effectus cōtrarios cōgregādo et disgregādo homīes cū quiete media absqz vltorio: cā ita amicitia et lītis nālīs agunt effect⁹ cōtrarios cōgregādo et disgregādo ptes mundi vna cū quiete media absqz cā a qua moueat lītis vel amicitia.

Contra hanc opinioē arguit cōmētatoz qz est sūtis signū: qz ex illa sedetur qz aliqz est motus sine motoz: qm amicitia nō potest nouiter cōgregare neqz odiū disgregare nisi moueat ad hoc agēdū: s. p Empe. nulla est cā pp quā moueatur amicitia vel inimicitia ad agēdū: igit motus amicitie ad cōgregandū vel inimicitie ad disgregandū nullā hz cām: et p consequē talis mor⁹ nō hz motozē.

Secundo notādū fm cōmētatozē p mētō. I. q. pō Anaxag. est sūtis pōnī quā ponūt loquētes nostre legis: sed qz ponunt motozē mouē volūtariē: videtur magis sustētari qz qui ponūt ipz mouē nālī: nālīa. n. videtur hīe ordinēz terminatū: v. z cū eoz modo aut semp aut frequēt illa enī quoz principii est volūtās videtur diuersificari et nō sequi eūdē motū actus. ¶ Ecce qz cōmētatoz iponit nobis christianis opinioē fidei eē sūtēz opīnioni Anaxa. pter quā in hoc qz ille posuit intellectū oluīnū nālīter agere mūdū et illū mouē: nos at dicim⁹ de um volūtariē creasse mūdū et mouisse illū: et in hoc

magis sustinet opio fidei qz Anaxa. qz ipse nō potuit assignare cām inceptionis mūdi et mor⁹ tūc et nō aī: ex quo fiebat ab agēte nālī eque apporimato māmū di aī: sicut tūc cū opatiōes nālīs sūt semp aut frequēter si nō hñt impedimētū: cōstat autē qz intellectus nullūz impedimētū habuit aī creatōz mūdi: nos autē assignamus cām oīum illoz: qm potēte rōnāles sūt ad opz posita. 9. mēta. et volūtās libere agit vtrūqz cōtrarioz cū sit oīa sūt act⁹ tertio ethicoz: iō de⁹. ppria volūtate ponit tūc et aī pducē mūdū sicut placuit. Sed cōmētatoz iponit nobis neqz aliqz chaos cōfusū vlt māj p fuisse: ex qua genit⁹ est mor⁹: neqz dicim⁹ motū celi: n. alioz gñabillū et corruptibilū ppetuariā pte post: sicut dixit Anaxa. s. mūdū simplr incepisse eē vna cū motu et tēpore. ante inceptionē nihil fuit nisi de⁹ vna cū ritatibus sūdati in eo. Et qz isti opinioēs de inceptione debuerit eē tā Ari. qz p mētatoz oīdēdo ex fūdamētis eoz. Et pzo qz orbis signoz incepit eē: qm alia qz sūt in orbē illo nō sūt eternā: igit orbē ille nō ē etern⁹: p batur aī cedēs: si. n. alia orbē signoz sūt eterna et ipa mouētur motu ppetuo et vniformi p Ari. et celi: igit isti nite fuerūt illucē tales qles fuerūt pte arist. aut meliores: s. necesse ē mūdū hūc iseriozē ppetuarii supioribus latōibz vt oīs vlt⁹ gubernet inde p illū p mēta. Et sol p suū motū i obliquo circulo orbis signoz rū et astroz fixoz i illo eē cā gñatōis et corruptōis horū iserioz p eūdē phz. 2. de ge. igit i sūtū fuerūt p hī nāte scie et fature quātē fuit arist. faciēs libz os p siles aut meliores i facultate logyce et phie: p pntia: qz de⁹ celū et itelligētē sūt agētia nālīa. pducētia suos effect⁹ sp aut frequēter: vt ponit⁹ p phz illud pntis nō concederet arist. n. z auer. qz eēt sibi ad isamitā: possem⁹. n. dicē qz libz pcedētū phoz venerunt ad manus suas qz sibi imerito dolo et iniustate ascripuit: et qz ipse non fuit ille hō p quā de⁹ manifestauit occultā nācē: s. i sūtū alij pcel serūt. oppo sūtū cū p dēfīat⁹ p plogoz hui⁹ et. 3. de aīa. ¶ Scdo arguit qz orbis planetaz incepit eē: qm ipossibile ē pta idiuīdua eiūs dē spēi eē eterna fm arist. et p p mēta. s. orbis planetaz sūt eiūs dē spēi spālī sūtū: igit nō sūt eterni: p pntia cū a. 2. p pte rea. n. ponūt i eadē spēi multitudinē idiuīduoz: qz spēs nō pōt ppetuari i vno idiuīduo: cū. n. de⁹ et nā nī bil agāt frustra p ce. 2. de aīa: frustra ponētur pta idiuīdua i eadē spēi nī i vno solo posset ppetuari: iō nō pnt eē s. illos ptes itelligētē solo nūero differētes pp ppetuitatē cuiuslibz sūt abstracti: s. minoz declaraf: nā illa corpa simpliciā sūt eiūs dē spēi spālī sūtū qd cōpetit idē mor⁹ spēi vt demōstrat arist. p ce. s. orbis planetaz sūt corpa simpliciā: illū ibidē qd cōpetit idē mor⁹ spēi. s. ab oriēte i occidēs ex doctrina eiūs dē. 2. ce. igit orbis planetaz sūt eiūs dē spēi spālī sūtū. ¶ Tercio arguit qz elemēta incepit eē: qm oē compositū ex māt et forma trāsmutabili ē gñabile et corruptibile per arist. p ce. s. qz libz elemēta cōpositū ex forma et materia trāsmutabili ex dēfīnitiōe eiūs dē. 2. de ge. igit qd libet eē gñabile et corruptibile: et p pnt nullū ē eternū s. incepit eē. Et si dī qz elia sūt gñabilia et corruptibilia s. pte et nō s. totū: et sic itelligēdū illud eē cōpositū ex forma et māt trāsmutabili est gñabile et corruptibile. s. s. pte vel s. totū. ¶ Quādo qz libz elemēta eiūs dē spēi cū gñabz sua pte gñatūa: ex quo idē est loc⁹ spēi totū ex pte p arist. 3. hui⁹: igit si aliqz ps alīcui⁹ etī ē gñabilis et corruptibilis: totū elemēta est gñabile et corruptibile:

Lex
co. 15

Lib. octauus.

p3 consequētia: q2 corruptibile & icorruptibile differunt
plusq; gñe: p illuzio. mēba. C Quarto arguit sic: q
mixta iceperūt ēē: sic q spēs nō sūt eterne vt opina-
tur ip̄i: qm̄ hō iceperit ēē sic q nō semp fuit hō: igit oīa
alia mixta iceperūt ēē: p3 pñtia: q2 hō ē finis oīuz alioz
gnābiliū & corruptibiliū: p Ari. 2. hui. 3. hanc edēs ar-
guitur: si nāq; eternali fuit hō: q libet hō h3 inceptio-
nē & definitioē p eos: igit infiniti hoies corrupti sūt: s3
intellectus est icorruptibilis p ar. 2. de aia: igit nō sūt infini-
ti intellectus: & p pñs dat nūerus infini in actu oppositi
cuius determinat Ari. 2. hui. 2. p ce. Si aut dī q ē vnicus
intellectus in oīb hōib3 vt ambo videntur vele: quero
vtrū sit solus forma subat homis: an pter ip̄m det aia
sensitiua quā ponit cōmētator. 3. de aia: si pñm igit
gnatio & corruptio hoīs nō est vera, gnatio neq; vera
corruptio: s3 tñ cōgregatio vel disgregatio pñi: qd nō
est dicēda de aliquo corpore nāli iuxta determinationem
Ari. pñs de ge. Si fm̄ igit forma fm̄ quā hō ē hō nō
capit ēē p gnationē hoīs: qd est cōtra ip̄s pñs hui. 2. &
p3 pñtia: q2 intellectus q est forma subat hoīs: vt colli-
gitur ab eo. 2. de aia est p pñm fm̄ ip̄s. (Et vō nihil).
Secūda conclusio icōueniētiā fuit opio Anaxa. q. Em-
pedo. pbat icōueniētiā ē opio q est pira nām q illa
que nō est cōtra nāz: s3 opio Anaxago. fuit cōtra nāz &
opio Empedo. nō fuit cōtra nāz: quo ad finitātē & infi-
nitātē motus & q̄tis: igit rē. p3 pñtia cū maior: & minor
declarat: r pñs q opio Anaxa. fuit cōtra nāz quo ad
finitātē & infinitātē motus & q̄tis: qm̄ nihil inordinatū ē
in nāz: s3 esse motū infinitū post q̄tis infinitū est inordinatū
pter oīm ordinē: igit rē. pñs ps ancedētis declaratur
nā qdā est cā oīs ordinis sic q semp eodē ordine & eo
dē modo pcedit nisi ipeditatur pducendo nāles effectus
semp aut frequēter: nō. n. igit motus quādoq; sursum
& qñq; deorsū a nā neq; terra qñq; sursum & qñq; deor-
sum: s3 igit a nā semp mouet sursum & terra deorsū nisi
fuerit ipeditatum. C Secūda ps ancedētis declara-
tur: v3 q oē motū infinitū post quietē infinitā est inordi-
natū: qm̄ infinitū ad infinitū nō aliq; ordo sicut neq; p
pñs: vbi eūā est ordo pōt assignari rō: s3 nō potuit
assignare Anaxa. rōnē. ppter quā magis motus tūc in-
cepit quā ante: & ppter quā non citius defect quietes: ex
quo intellectus segregas & mūdū faciēs erat agēs mere
nāle p euz: igit opinio Anaxa. fuit cōtra nām ponēs id
qd est simpliciter inordinatū in nā. C Scōo arguit q
opinio Empedo. nō fuit cōtra naturā quo ad finitātē
& infinitātē motus & q̄tis: qm̄ Empedo. posuit tantū
motū finitū & quietē finitā: sed qm̄ finitū ad finitū est
ordo & p pñs: cuiusmodi seruat in nā: igit opinio
Empedo. quo ad hoc nō fuit cōtra naturā: ideo digni-
us locutus est ip̄s: q libet aliq; dicēs oīa aliquādo mo-
ueri: & aliquādo q̄scere in tēpore infinito cū finitū ad fi-
nitū sit ordo & p pñs: nō autē infinitū ad infinitū. Le.
li. (Et vō nihil est inordinatū eoz que nā & fm̄ nām
sunt: nā enī oīb3 cā ordinatiōis est infinitū aut ad fini-
tū nullā rationē h3: ordinatio aut oīs ratio est). i. vbi
est ordinatio ibi est rō: infinitū aut tēpore quietē: po-
stea motū aliquādo esse mūdū hui. neq; vnā differēti-
am esse pñt: quare multo magis q prius motus ē mū-
dus neq; itez a liquā ordinatiōē h3: nō iā nature est
opus: aut enī simpliciter. i. eodē modo oīno se h3 q ē
nature & nō aliqñ quidē sic: aliqñ vō alter vt igit nā
sursū fertur & nō aliqñ quidē sic: aliqñ vō alit aut
rō neq; h3 q nō simpliciter: & semp se habz eodem mō
sed vt frequēter: quare dignus est: sicut & si quis aliter

Tex.
co. is.

dixit sic se habere in parte quietē oē & moueri iterum
ordinatiōis enim tā habz quandaz huius.

Notandum pñs fm̄ cōmētatozem
cōmētō. is. q duo dixit
Anaxa. tria fūdamētis nālibus: pñm est q possibile fuit
aliqd q̄scē p ip̄s infinitū & postea moueri p ip̄s infinitū
cōtra quā sic arguit pñs: si res p̄ quietē tpe infinito aut
illa infinita quies est violēta aut nālis: nō violēta: q2
nullū violētū durat p tēpus infinitū: si est nālis tūc mo-
tus ille quo est ab illa q̄te nō est nālis: si violētus vt
p3 inductiue in alijs: & p consequēs nō durat p tēpus in-
finitū: oppositiū cuius dixit Anaxa. Secūdu dictū Ana-
xago. cōtrariū fūdamētis nālibus est ponere motū
& motū ē existerē tēpore infinito & motū ē nō moue-
re neq; motū moueri: & post incipere in motū: s3 ē vnū
moueri & aliud moueri in illa hora absq; eo q sit aliq
cā. ppter quā mouet in illa & nō pñs: & maxime cū tale
monēs & tale motū finitū mere nālia fm̄ Anaxagozam.

Secundo notādū fm̄ cōmētatozem cō-
mētō eodē q deus nō potuit
it motū vel mūdū: aut aliqñ nouū effectū p: odūcere
absq; motū & mutatiōē: ideo nō dabat pñm motus: s3
ante oīm motū fuit motus: & consequēter mūdus ē eter-
nus tā a pte ante q a pte post: pñs rō est h3: aliqd
agēs agit effectū nouū sine motū & mutatiōē: o3 illū ēē
agēs p intellectū & volūtātē: s3 oē agēs per intellectū
& volūtātē si nō agit aliqd prius nō agebat o3 cū cō-
prehēdere diuersa tēpora. s. vñ in quo agit: & aliud in
quo nō agit: igit si deus pduxit mūdū aut motū de
nouo ante illud erat tēpus cōprehēsiū a deo: s3 nō da-
tur tēpus absq; motū igit rē. C Scōa rō: sicut se ha-
bet volūtās noua ad actionē antiquā: ita volūtās an-
tiqua ad actionē nouā: sed volūtās noua nō est ime-
diata cā actionis nouē: igit volūtās antiqua nō est i-
mediata cā actionis nouē: nō autē videt causa media:
nisi motus vel mutatiō: igit a volūtate antiqua seu
eterna nō pōt pcedere effectus nouus nisi p motū & mu-
tationē. C Tertia rō: volūtās antiqua in pductiōē ef-
fectus aut aliqd requirit aut nihil: si aliqd: habet in-
tentum: qm̄ illud nō poterit ēē nisi motus vel mutatiō: si
nihil: igitur statz pōta volūtate & suū volūtū: p3 cōse-
quētia: q2 pōta cā sufficiēti statz ponit effectus: s3 volū-
tas antiqua dei est eterna: igit tā mūdus q motus ē eter-
nus. C Quarta rō: si volūtās antiqua pduxit aliqd
de nouo q prius nō pduxit: igit prius illi deficiebat
aliqd q postea nō deficiat: illud nō acquirit nisi p mo-
tū: igit volūtās antiqua nihil de nouo pōt pducere
nisi p motū. Alias rōnes facit: q2 vñ aliq; factē fuit i lra
vt nō ē possibile aliqd agēs siue sit agēs p intellectū: siue
aliq; pducē nouū effectū: nisi iter illū & effectū sit pñm
tas vt p pñs q pñs nō erat: s3 nō dat noua pñm
neq; noua p pñs absq; motū: igit rē. C Intelligēdū q
oēs iste rōnes pcedunt ex malo fūdamētō: v3 q ante
facionē mūdū & motus erat tēpus iuxta opionē Ana-
xago. q nō pcedēdū. dicit enī volūtātē diuinā ēē
antiquā ante creationē mūdū: q nō est v3: quoniam
tēpus est cā senectutis & antiquitatis fm̄ aristo. 4. hui.
vbi tamē per volūtātē antiquā intelligat volūtatem
eternā sic cōcedat volūtātē diuinā esse antiquā.
C Ad primā ratiōē nego q agēs per intellectū aut
volūtātē: si agit aliud q primo nō agebat cōprehē-
dit diuersa tēpora: v3 vnū in quo agit: & alter in quo
nō agit: q2 forte nō erat aliū tēporū successio vt ē ma-
nifestum in creatione mūdū. C Ad secūdam negat si

Q. 7

Philosophicorum.

militudo: qz voluntas noua est finita non potes agere absqz instrumēto: voluntas at infinita ē antiqz in vīte potens ex se supplere vices cuiuscūqz instrumēti. ¶ Ad tertiam dī qz voluntas antiqz nihil requirit in pductōe effectus noue: neqz ex hoc statz ponit volūtū posita voluntate antiqz: qz īz in nālīb⁹ statz posita cā ponat effect⁹ deducto ipedimēto: nō autē in volūtarijs: vbi actio libere pcedit p dīctōrie. ¶ Ad qrtū negat pntia: non enī voluntas dei pduxit mūdū aut motū: postqz nō pduxit: qz sibi aliqd deficere atqz pisse qz voluit tunc ante mouit: neqz est assignāda cā voluntatis diuine cuz illa sit pzia cā vt colligit a pbo. it⁹ metha. ¶ Rō aut facta de pntitate r ppozitōe iter agēs r effectū est soluta pzius: nō enī requirit pntitas maior qz ante inter agēs r effectū nouū: cū talis actio nō sit ab agēte cor: ppozitōe requirit tū ppozitio seu relatio iter illa q nō est necessario pntis motū vel mutatiōē vt pntit⁹ declarauit. (S3 r hōites). Tertia cōclusio opinio Empe. fuit icōueniens quo ad eqūitatē cōgregatiōis disgregatiōis r qetis: dicebat enī pzo qz īd tēpus cōgregatiōis est eqle tēpori disgregatiōis r qetis: ac ecōtra: qz sic amicitia cōgregat vel disgregat inimicitia: s3 hoc nō est bene dictū qz cōgregatiō r disgregatiō īz possint reduci ad amicitiam r lūe: nō tamē cōlitas tēporis: s3 necessario pbat⁹ tur p inductionē vel demonstratiōē: sicut qz aliqz hoies cōgregat⁹ r aliqz fugiūt: hoc pōt ēē rōne amicitie vel inimicitie: s3 qz ibi vel tāto tēpore alia est cā assignāda: v3 vt sint fortiores sibi vel securiores: aut vt obtrineat vel nō cōprehēdatur ita in pposito qz amicitia aliquāto tēpore cōgregat r inimicitia tāto tēpore disgregat: op3 assignare cām aliquā p inductionē: qz sic semp visum est: aut p demonstratiōē ex p se nouis: quaz nullū est vey. L. li. (S3 r hōites). f. Empe. qz mūdus infinites gnetur vel corūpit⁹: r qz tēpus gnetiōis est eqle tēpori corūptiōis cōtingit nō affirmare solū hoc: sed cām ipis⁹ eqūitatis dicē r nō opponē nihil. l. alia cāz qz lūe r amicitia neqz vele dignitatē. r rōnē assignare est irrōnale. S3 aut inductionē aut demonstratiōē ferre op3 in assignādo cām equalitatis: b quidē enī tūc post te sē neqz ī hoc erat tū amicitie vel inimicitie ēē: s3 hī qui dē. f. amicitie cōgregatē: illi⁹ vō v3 lūis disgregare. Si vō determinet⁹ qz nō est in pte ista tēporis r in alia. est dicēdū in qb⁹ sit tēporis: amicitia cā cōgregatiōis r inimicitia disgregatiōis: sicut qz est aliqd qz cōgregat homines amicitia r fugiūt inimici abinices: b. n. supponitur r ī toto ēē sile ab ipso Empe. videt enī r in qbus dā ēē cāe: qz at r s3 eqūia tēpa idiget aliqz rōne. ¶ Secūdo dicebat Empe. qz h nō erat cā dāda: qz in hīs q semp sūt nō assignat cām nō sp est r de necessitate qz tēpus cōgregatiōis ē eqle tēpori disgregatiōis. S3 pntia gūlū hētres angulos eqles duob⁹ rectis sp ē r de necessitate: r tū h3 cāz v3 lineā trib⁹ lineis rectis cōtēta: aliter nō demonstraret simplr a pzo: īz igit aliqd qz ē sē per nō hēat cāz. f. de. tū nō qdlibz: imo multa semp sūt r de necessitate hnta cāz. L. li. (Qia at existimare pncipiū hoc ē sufficiens qz semp aut ē sic aut sit nullā rōnez assignādo nō recte s3 opinarī: in quo democrit⁹ recludit de nā cās qz sic qz pnt⁹ finitū est ipius aut sp nō luit pnt⁹ querere in qbus dā dicēs recte: qz at in oibus nō recte. Et trigonū enī semp h3 duob⁹ rectis eqles angulos: s3 tū est ppetuitatis hui⁹: altera cā pncipio: igitur nō est altera cā: s3 ppterea sūt: deide pbs epilogat circa determinata dī. qz qdē igit nullū tēp⁹ erit neqz erat qū mot⁹ nō erit: sicut nō erit. tāta dicta sint ptra Anaxa

Tex.
cō. 15.

gorā r Empe. ponētes ipsos esse aliquādo sine motu. ¶ Circa p dīctā dubitat vtrū mūdū de nouo factum potuerit de⁹ pducē ab eterno: ista dubitatio nota est: qz nō solū repugnātia fuit iter Anaxago. dī. qz nō: r Empe. dñte qz sic: s3 cuz interruptiōe tēporis quīnimo est discerpātia iter theologos: nā beatus Thomas dicit partes affirmatiuas dubij: r Benricus de glandano asserit partē negatiuā multiplici arguens: r pzo sic: si mūdus potuit pducī ab eterno ponatur in ēē: querēdo vtrū illa pductio fuerit subita v3 successiua: si subita: igit fuit in aliquo istāti: igit ante illud istās nō fuit mūdus: r pntis nō ab eterno: si illa pductio fuit successiua: igit pcessit factiōe mūdū: r sequitur mūdū nō fuisse ab eterno. ¶ Scdo si mūdus fuisset pduct⁹ ab eterno: aut igit necesse vel cōtingēter. nō necessario: qz deus nō necessitat ad extra: si ptingēter: igitur potuit nō ēē pductus: aut igit anteqz pduceret vel postqz ē pductus vel qñ pducebat: si pntimū: igit non pducebat ab eterno: si secūditū: igit pteritū pōt nō ēē pteritū qz ē ipossibile. nō etiā pōt oari tēritū qz oē qz est dū ē necesse ē illud ēē: p Ari. p⁹ ppharmenias. ¶ Tertiū quēcūqz cōueniūt alicui ordine nāe: r nō pnt simul duratiōe in ēē illi: op3 qz vñ illoz aliez duratiōe pcedat: sicut r ordine nāe: s3 mūdus r qñlibz creatura ordi ne nāe prius h3 nō ēē quā ēē: r ēē r nō esse eide nō possunt inēē simul tpe: igit op3 qz vñ aliez pcedat tēpore: r pntis mūdus de necessitate pnt⁹ habuit nō ēē qz ēē. ¶ Quarto si deus potuit producere mūdū ab eterno eadē ratione potuit pducē vñ hoies ab eterno: r eū cōseruasse successiue gñantē alios hoies adeo pseruatos vsqz ad hoies nūc pntē: r sequit⁹ qz est dare p⁹ r vltimū hoiez iter quos sūt finitū hoies: r sic stāb⁹ extremis media sūt infinita: qz est absurdū. Rñdē cōcedo pte affirmatiuā dubij cū nō sit repugnātia ex pte dei: neqz ex pte mūdū: at nō pcessissent pbs r cōmetas: r hūicēnā mūdū depēdere a pzia cā in gñe cāe efficiēti. Dicēdū igit qz sic de⁹ ex sua infinita pō⁹ pōt pducere vñā qūitatē infinite itētiōis. f. caliditatē vel frigiditatem: r vñā qūitatē infinite extēsiōis: v3 lineā supliciem aut corp⁹: r vñā multitudinē infinite replicatiōis. f. numez actū finitū hoīuz vel angeloz r vñā creaturā infinite pfectiōis: qz spēs sūt sicut nūeri: ita potuit pducere vñā creaturā infinite duratiōis. f. mūdū vel hominez v3 angelū coeternū sibi. ¶ Ad p⁹ admissio qz mūdus fuerit pduct⁹ ab eterno cōcedo qz illa pductio fuit ī istāti nō qdē ī istāti tps: s3 ī istāti eternitatis: ex quo nō sp qz an illud istās fuerit non ēē mūd⁹. sicut iā dicēte theologo de vbo diuino qz ē pductū ī istāti eternitatis anqz istās nō fuit nō ēē illū: cū ipz sit eternū: sic ē dicēt pbs de luce aut lumie sol⁹ qz ill⁹ pductio nō fuit successiua s3 subita ab eterno. ¶ Ad scdō admissio qz mūdus sit etern⁹ dico qz ē ptingēter pduct⁹: r qz potuit nō pducī nec ēē pduct⁹ nō anqz pduceret neqz postqz pduct⁹ ē: s3 qñ pducebat. r qñ dī oē qz ē qñ ē necesse ē ēē: pcedo ex quo nō sequit⁹ qñ in tpe in quo pducebat potuit nō ēē pduct⁹ aut in istāti: s3 solū sequit⁹ qz est ipossibile ī tpe vel in istāti in quo pducebat non ēē pductū: n. n. fuit pduct⁹ in. a. īstāti r eternalit⁹ me de⁹ pdestinavit ad vitā eternā: r tamē potest ēē qz non pdestinavit me: nō qdē anteqz me pdestinavit nec post: s3 in eo dē istāti eternitatis in quo me pdestinavit potuit me nō pdestinasse. ¶ Ad tertiū nego qz mūdus r qñlibz creatura ordi ne nāe prius hēat nō ēē qz ēē: mūdus. n. ordine nāe nō prius h3 nō ēē qz ēē: neqz mā pzia neqz itelligēte: neqz

Tex.
cō. 16.

Liber octauus.

corpa celestia fm phm 7 cōmētatozē: si aut gñabilia 7
corruptibilia dñr ordine nāe pñ hēre nō ēē qd ēē: h est
ordine nāe pñcularis fm hūc cursū nāe: nō tñ ordine
nāe vñs: qm deus nulli effectui creato de necessitate p
supponit nō ēē: sicut nñ in rōne alicui⁹ tal effectus iclu
ditur nō ēē. ¶ Ad qñū cōcedo de possibili 7 volūtate
vñūa īfinitos esse hoies iter quos est pñm⁹ 7 vñm⁹:
neqz īncōuenit stāb⁹ extremis media ēē īfinita: tā enīz
iter duo pñcta sūt pñcta īfinita: 7 pñes lineē īfinitē: pos
set etiā de⁹ pducere nūez īfinitū hñtē pñmā 7 vñmāz
vñtātē 7 pñz quā vñtātē pducē vñā creaturā īfinitē p
feciōis īfinitē dñtātē a pñā mām: in quo casu iterū stā
bibus extremis media essent īfinita.

Tex.
cō. 16.

Contra ria
au
tez hñs nō difficile).
Istud est qñū capitu
lum hñt⁹ pñmū tracta
tus: in quo pñs obij
cit pñra se pbādo mo
tum īcepisse 7 desine
re ēē: 7 diuidit in du
as pñes: in quaz pñ
ma facit qd dñtū ē: in
scda autem soluitibi.
(Hoz aut). Quātū

ad pñm dñtū pñs qd nō est difficile soluere argumēta cō
traria quib⁹ occurrūt cōsiderāb⁹ nāz mot⁹ pbare mo
tum aliqñ nō ēē pñes rōnes: quaz pñā est ista: nō ē
possibile motū in cōi ēē eternū nisi aliqs mot⁹ pñcula
ris sit etern⁹: s; nullus mot⁹ pñcularis est etern⁹: igitur
nec mot⁹ in cōmuni: patz pñtia cū maior: qñ cōtinui
tas mot⁹ in cōi dñtū ēē ex aliquo vño motu pñculari vt
videbīs īfra tractatu tercio: 7 minor: declarat sic arguē
do: nullus mot⁹ qd est a termino ī finitū est etern⁹ vel īfini
tus: s; oīs motus pñcularis ē a termino ī finitū vt pba
tum 7 diffinitū est quito hñt⁹ cum dicebat oēs mutatio
nē esse ex quodā in quidā: 7 oēs motū ēē ex cōtrario in
cōtrariū. I. e. li. (Cōtraria aut argumēta hñs qd dicta sūt
nō difficile est soluē: videbīs aut ex hñs qd determināta
sūt quito hñt⁹: cōsiderāb⁹ pñgerem maxie motū ēē ali
quādo: cū nō est oīno alqñ vel post: pñmū quidē: qz
neqz vñā pñemā: mutatio enī oīs apta nata ē ex quo
dā in quidā ēē: qre necesse ē oīs mutatio ī finitū ēē con
traria in qbus sit īfinitū aut moueri nullū). i. cōstat at
nullū īfinitū moueri ēē inter pñā aut iter terminos.

Motandum pñm fm cōmētatozē cō
mēto. 16. qd oīs mutatio
est de aliquo cōtrario in aliq d cōtrariū: 7 si nō autē mo
tus ill⁹ ēē oīosus 7 supfl⁹. s. qd id ex quo motus est
idē cū eo ad qd est mot⁹: nihil mouet sine fine: qz si ali
qd ēē tale: tñ cōmū ēē supfl⁹ 7 oīosus necesse ē qd
oīs mot⁹ sit iter cōtraria sic qd nō sit ab eodē in idē: nñ
sine fine: atz talis mot⁹ ēē supfl⁹ 7 oīosus: qz pñ ex
diffinitōe mot⁹ qd est act⁹ entis in po⁹ fm qd in po⁹. p h
qd mot⁹ est act⁹ entis in po⁹: nihil mouet ad id qd ha
berit: igit nihil mouet ex eodē in idē: p h aut qd mot⁹ est
act⁹ vt ī po⁹. s. ad finitū mot⁹: nihil mouet sine fine: fru
stra igit 7 oīosus mouetur aliqd si moueret ex eodē in
idē: aut si moueret sine fine: oīs omne qd mouet: opoz
tet moueri inter contraria.

Secundo notādū fm cōmētatozē eo
dē cōmēto qd forte illa rōcīna
tio est sufficiētia pñā in motu locali: pñctas enī in lo

co nāli non est noua p se: rñō cū voluerit Aristo. de la
rare in vñmo. 6. libz qd oīs mot⁹ rect⁹ est finit⁹ vsus ē
loco a pñrarijs pñter quā in declaratiōe motus localis
7 vsus est in declaratiōe hñt⁹ in motu locali alio loco
s. qd id qd īpossibile est vt sit īpossibile est vt īcipiat fie
ri. ¶ Inedit cōmētatoz qd forte illa pñpō nō est vñr vera
qd oīs mot⁹ est de pñio in pñū: 7 hoc pñ motū localez
circularē celi in quo nō repit p se nona pñctas: nō qui
dē īuenitur noua pñctas: qz est etern⁹ neqz p se īstāntiū
rōne pñs: vñ. 6. hñt⁹ pbaut pñs oēs gñatiōē 7 cor
ruptionē oēs que motum ad formā ēē finitū: p hoc qd
terminat duob⁹ terminis. s. a quo 7 ad quē: 7 p h quod
est de cōtrario in cōtrariū aut de pñdicto in pñdicto
um: s; nō pbaut oēm motū locale aliu⁹ a motu circula
ri ēē finitū eodē sūdāmēto: qz terminatio p pñā 7 pñdi
ctoria: non ita apparet in motu locali sicut in motu ad
formā: mot⁹. n. aīalis pñgressu⁹ nō videt ēē de pñrario
in pñū neqz motus lapidis pñcti in aere a dextro in si
nistru: 7 iō vñt ibi alio mō arguēdi qd īpossibile est ēē
trāsmutatum nō cōtingit trāsmutari: s; īpossibile est ali
ud a circulari moto ēē in īfinitū trāsmutatū: igit īpossi
bile est aliud a circulari moto trāsmutari in īfinitū.
¶ Sed dubitatur: qñ Aristo. pñio hñt⁹ pbaut oēm
motū ēē de cōtrario in cōtrariū: 7 quito hñt⁹ posuit
differētā iter gñatiōē 7 corruptionē 7 motū mundi
di. qd gñatio 7 corruptio sūt de pñadictio in pñdicto
rium: mot⁹ autē est de pñio in pñū: 7 cōmētatoz in pñ
mo notabili dixit qd ubi motus est de cōtrario ī con
trariū ille motus esset superfl⁹ 7 oīosus. ¶ Ad
istam dubitationem. rñdet pñ. 6. hñt⁹ di. qd omīs mo
tus est aliquo mō de pñio in pñū. s. aut de pñio manife
sto in cōtrariū manifestū aut de pñio īmanifesto ad
cōtrariū īmanifestū fm qd declarauit tñt: cōstat at mo
tum aīalis aut motū celi nō ēē de pñio manifestū in cō
trariū manifestū: 7 h intelligit cōmētatoz cū dñt qd for
te illa pñpō nō est vñr vera: oīs mot⁹ est de pñio in pñū
(Ampli⁹ videm⁹). Sedā rō sicut est in pñe vñuerſi ita
7 in toto vñuerſo quo ad motū 7 qd ēē aliq ps vñi
uerſi fm se 7 qd libz sui aliquādo mouet post quietē:
igit totū vñuerſū fm se: 7 qd libz sui aliquādo moue
tur post quietē: pñtia cū maior: qñ idē est mot⁹ 7 lo
custōnūs 7 pñs: vt colligit a pño p celi. 7. 3. hñt⁹
s; b⁹: vt nota ī corpib⁹ īaīatis: nā grauiā 7 leuiā īaīa
ta alqñ nō mouent neqz alq ps ī eis mouet: 7 postea
mouetur: atz enī illa semp mouetur aut sp dñscerēt qd
est fallū: oī igit motū ī eis ēē post quietē 7 pñr in mūdo
pp sufficiēte silitudinē: qñ grauiā 7 leuiā sūt īaīata: ita
totū vñuerſū videt ēē īaīatū. I. e. li. (Amplius vide
mus qñ īpossibile ē moueri neqz qd mouet neqz hñs
in seipō neqz vñū motū vt īaīans: quo z neqz ps nul
la mouet neqz totū: s; dñscēs qñqz mouet post quietē: cō
uenit at sp moueri aut nequa: s; qd ēē nō sit motus in
eis cum non sit motus ante.

Motandum fm commentatozē com
mēto. 17. qd ē necesse si sit
h motor eternus 7 motus eternus vt nō ēē mot⁹ no
uus: mot⁹. n. nou⁹ dñ hēre motorē nouū. ¶ Inedit pñmē
tatoz quālibet istaz cōditionaliū ēē bonā: si motor ē
etern⁹ mot⁹ est etern⁹: si mot⁹ est nou⁹ motor est nouus
loquēdo de totali motu qd non est ps alteri⁹ mōi⁹ 7 de
motorē pñquo: qñ motus horalis celi est nouus 7
nō h motorē nouū. Sñt motus hoz inferiorē ē nou
uus hñs motorē eternū. s. motorē celi: sed ille nō ē mo
tor pñpñquus. Ex isto sequit qd data vñtātē 7 eterni
Q iij

Tex.
cō. 17.

De hiscorum.

tate intellectus humani non est possibile motum progressum hominis nisi aliquem alium motum hominis esse ab intellectu tamquam a motore propinquum quam tunc motus non habet motorem eternum; igitur negat habet motorem illud est difficile: quoniam intellectus humanus autem est forma substantialis hominis autem motor applicatus: si forma substantialis hominis igitur ab illa potest immediate egredi aliquid motus: sic ab alijs foris: si motor applicatus: igitur ab illa potest puenire immediate motus localis: si autem ab intelligentia appropriata: ob hoc arguatur ergo sic uti subest motus noui motoris propinquus est nouus: per se: si motor hominis est nouus: cuius motoris propinquus est intellectus: ut probatur: igitur intellectus est nouus: et non eternus: quo processio necesse est species humanam aliquem inesse esse. aliter autem essent infiniti intellectus humani quod nulla opinio procedit. (Miles autem magis).

Tertia ratio celum incipit moueri post quod dicitur: igitur totum vniuersum incipit moueri post quod dicitur: per se: quia ratio: quod celum est pars principalis totius vniuersi a cuius motu dependet omnis motus inferiorum ex doctrina ipsius Aristotelis. per se: mecha. per se: celum: antequam arguitur: sic est in minori mundo: ita ut est in maiori quo ad motum et quod dicitur: in minori mundo inuenitur motus post quod dicitur: huius autem maius mundus est celum: sic minor mundus est aial: per se: antequam videtur nota a sufficiencia similitudine: quoniam in maiori et in minori mundo sunt celum et aial motus sunt in infinitum et mobilia sunt corpora eterogenea: a quibus inueniuntur per se et centrali ordine positionum. si sursum deorsum autem et retro dextrum et sinistrum: ut ostendit philosophus et commentator: secundo de celo. per se: huius. Et secunda autem pars antequam liquet exprimeatur in nobis: contingit. n. quod quod nos deservimus nullum penitus habere motum: post quod dicitur: mouemur non ab extrinseco: sed ab intrinseco tamen per appetitum et aiam: id magis est manifesta quam procedit: quoniam iactata si mouentur post quod dicitur: opus quod hoc sit a motore extrinseco. si a gigante vel remouente. prohibetur ut videbitur in secundo tractatu: aialia autem mouentur ab intrinseco absque resolutione motoris extrinseci: et ita mouentur corpora celestia ab intrinseco: non igitur tamen assistant corpora iactata natiue vel violenter absque motore extrinseco: aialia autem et corpora celestia mouentur naturaliter ab intrinseco absque motore extrinseco. Si igitur aialia et corpora celestia conueniunt in motoribus et mobilibus in modo mouendi et in differencijs positionum: videtur quod sit necessarium corpora celestia moueri post quietem: ex quo idem contingit de aialibus. Le. li. (Multa autem magis huius est in aialibus manifestum est neque vnde quod dicitur in nobis cum sit motus aliqui sed quod dicitur tamen mouentur aliqui: et sit in nobis ex nobis ipsis principium motus aliqui: et si nihil extra moueat: h. n. in iactatis esse non videmus: sicut si semper mouetur ipsa aliquid exteriorum: alterum aial autem dicitur: ipse semper mouetur: quare si quod dicitur aliqui penitus immobilis motus vtriusque fieri ab ipso et non ab extra. Si autem in aiali habet possibile est fieri quod prohibet idem accidere secundum ordinem. i. secundum celum aut totum mundum. Si namque et in puo mundo sit et in magno. Ex ista ratione concluditur non esse inconueniens quod dicebat Anaxagoras. vnde post quod dicitur in finitum esse motum infinitum. Si. n. in mundo ita contingit quod mouetur post quod dicitur a pari illo chaos in finito quod ponebat Anaxagoras. poterat sequi motus infinitus post quod dicitur in finitum sicut quod corpori finito contrarietur motus finitus et quod finitum: corpori vero infinito conuenit motus infinitus et quod finitum. Le. li. (Et si in mundo est motus et quod finitum: in infinito tpe: si quod dem contingit moueri infinitum et quiescere totum).

Notandum primo secundum commentatorem comento. l. 7. quod aial quod mouetur ex se assimilatur toti in hoc quod totum mouetur ex se: sed corpus celeste: similitudo enim inter aialia et corpus celeste est quod vniuersum mouetur ex se et quod admodum aliqui motus reduci

tur in aialia: ad primum motorem qui non mouetur ita est in mundo magno: et idem quod hoc est mundus puus. In duobus igitur assimilatur aial perfecti celo: vnde de minor mundus: per se: quod sicut celum mouetur ex se: ita aial mouetur ex se: et sic in motu celi est deuenire ad primum motorem immobilis: ita in motu aialis: huius autem motoris primus in aiali non dicitur appetibilis: quod tamen aial mouetur ab extrinseco: cuius oppositum ponitur in ista: sed post motum in aiali est aial: sic intelligentia in celo: et de aial motor immobilis: imobilitate preparata: quia non mouetur perfecte sed per accidens.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem comento quod iste sermo est rhetoricus: quoniam iudicium in radice non sit verum. si quod motus nouus sit in aiali siue in motu procedit et non quod necesse est ut motus nouus sit: sed dat habet possibile: non igitur in philosopho quod sit in aiali aliquid motus nouus quod non procedit aliis motus loquendo de motu locali ut videbitur inferius: sed solum in idem quod si est possibile esse motum nouum in aiali absque motu procedere quod est illud possibile in celo: idem sermo de aiali et corpore celesti fuit tamen rhetoricus et similitudinarius non continens in radice verum. (Hoc autem). Ad primam istam rationem respondet philosophus procedendo maiorem: vnde quod omnis motus quod est terminus in terminum seu iter iterum est finitus et nullus talis est infinitus loquendo de motu vno et continuo: quod forte nihil prohibet motum iterum iterum esse infinitum: si ille non erit vnde et continuus: imo discorsus et infinitus reiteratur sic si aliquis imaginatur motum infinitum replicari ab albo in nigro: et e contra autem a. puncto ad b. punctum: et e contra: autem dicitur: batur in minori quod omnis motus est a termino in terminum aut iterum iterum: habet negat per motum infinitum celi vnde et continuum quoniam non est iterum finitus neque iterum iterum. Le. li. (Hoc autem primum quid quod dicitur non est eundem tempore et vnde numerus esse motus quod est in ista recte dicitur: huius enim fortassis quod dicitur necessarium est). si tale motus esse finitus: si quod dicitur non semper vnde et eundem esse possibile est eiusdem et vnius motum: sed discontinum iteratum et reflexum.

Contra hac rationem posset aliquis arguere per bas quod est possibile motum vnum numerum continuo esse infinitum per reiterationem iter terminos et iterum iterum: et quod vnde sit idem sonus et iterum iterum continuo eiusdem corde sepius percussu in aliquo tpe: supposito quod tamen percussus quod corda per se sit huius. Si autem quod non est idem sonus numero: sed alter continuo et alter. contra prima est auditio: cum in toto illo tpe audiat sonum: igitur sonus est et continuo: per se: quia in mutaciones sensuum exteriorum dependet a suis subiectis tam fieri quam in facto esse: ut demonstrat secundo de aial. Si autem procedit illi soli esse vnum et primum: igitur motus corde est vnum et continuo: per se: quia sonus fundatur in motu: per Aristotelem secundo de aial: tamen motus corde est iteratus iterum iterum cum sit motus reflexus ab aliquo puncto ad eundem punctum: et e contra: igitur possibile est motum reiterari iterum iterum esse vnum et continuo. Respondet philosophus quod non est cura scire ita vnde tal sonus sit vnum et primum aut non: quod ista dubitatio perscrutabitur iterum iterum in isto. sed sufficit ad primum concedere quod aliquid motus perpetuus vnum et continuo quod non est iterum terminos neque iterum iterum: quod sit iste motus posterius scietur: vnde in tractatu tertio huius. 8. et ex isto apparet quod in hoc tractatu per se non probatur Aristoteles eternitatem motus celi: sic dicit commentator et Burleus: sed eternitatem motus: et ceterum dicat aliquem motum esse eternum et infinitum: et non specificet illud: sed remittit ad futuram perscrutationem. Le. li. (Dico autem sic vnde vnius corde vnum: et idem sonus aut semper: sicut se habet motus et mouente. Sed tamen qualitercumque se habet nihil prohibet quod eundem

Ter.
co. 17.

Ter.
co. 18.

Ter.
co. 19.

Libro octauus.

dem esse qui cōtinuus et ppetuus est: manifestū vtiq;
erit magis ex hīs que posterius.

Notandum sūm cōmētatores cōmēto
is. q̄ ista q̄d nō intelligit
nisi quādo corda fuerit in tēpore passiōis in eadē di
spōsiōe fortitudinis: et sūt percussio et corda in h̄ tem
pore apparet moueri nō quiescere. Notāter igit dicit
phs similiter se habēte moto et mouēte: q̄ corda pos
set tantū debilitari aut percussio remitti q̄ nō audiret so
nus in tēpore medio reiteratiōis: et tūc forte eēt quies:
Nā aut corda maneat cōtinue equefortis et percussio eq̄
uelox apparet in toto tēpore eē motū sine quiete et sūm
hoc stat difficultas. S; q̄ vt videbit iserius iter quos
cungq; duos mot⁹ p̄tarios cadit q̄des mediatio neq; so
nus neq; motus est cōtinu⁹ et cōsequēter neq; auditio
est cōtinua: s; apparet cōtinuatio oīum istoz: et in h̄
dicat sensus vel ymaginatio.

Sed dubitatur qm̄ quinto hui⁹

Arist. diffiniens
mutationē dicit q̄ oīs mutatio est ex quodā in quidāz
igit nullus motus infini⁹ est mutatio: et cōsequēter nul
la mutatio est mot⁹ infini⁹ p̄ cōuersionē simplicē. Itēz
tertio hui⁹ diffiniēs motū dicit q̄ mot⁹ est act⁹ entis in
potētia sūm q̄ in potētia q̄ diffinitio conuenit tā motui
eterno q̄ motui nouo p̄ cōmētatozē ibidē: igit tā mo
tus etern⁹ q̄ mot⁹ nouus est in potētia ad terminū mo
tus: et p̄ cōsequēs oīs talis est finit⁹. Rñdet q̄ illa pro
positio. oīs mutatio est ex quodā in q̄dā est intelligen
da sūm totū vel sūm p̄tē: et p̄tē oīs motus ē act⁹ entis
in potētia sūm q̄ in potētia: s; igit mot⁹ infini⁹ nō fit ex
quodā in q̄dā sūm se totū: tamē ex quodā in q̄dā sūm p̄
tem cū q̄libz mot⁹ horalis celi fit ex quodā in q̄dā. Et
am q̄uis mot⁹ infini⁹ sūm se totū nō sit ad terminū mo
tus tamē mot⁹ sūm p̄tē est ad terminū mot⁹: qm̄ q̄libet
vna reuolutio celi q̄ est ps motus infini⁹ ē ad terminūz
mot⁹. Et similiter p̄tē dicit q̄ motus infini⁹ celi nō est de
cōtrario in cōtrariū sūm totū: sed sūm p̄tē: qm̄ mot⁹ qui
est ab oriēte in occidēs est de cōtrario in cōtrariū cum
sit a dextro in sinistru celi: cōstat autē dextrū et sinistru
aliquo mō dīari: s; nō p̄prie: ex quo eadē ps celi nāl
ter mouet ab oriēte in occidēs: et eōtra rilli mot⁹ inui
cem cōtinuatur: quoq; vn⁹ est ab oriēte in occidēs: et al
ter ab occidēte in oriēs: si enī oriēs et occidēs p̄prie cō
trariētur mot⁹ facti iter illos terminos suos nō iuicem
p̄nt cōtinuari: dñr enī differēte positiōnū celi nō dīa
ri p̄prie: s; tñ cōtrariari dīetate sufficēte ad motū pro
quāto ps celi nō p̄t simul eē in diuersis positiōib⁹ ce
li: sed tñ succēssue ad succēssionē et acq̄sitiōnē situs ce
li. (Moueri autē). Ad secūda: ratio nē respōdet phs di
q̄ nō est sūte de reb⁹ inaiatis et mūdo: quonā inaiata
mouētur ab extrinsecō: mūdu aut et corpora celestia
mouētur ab intrinsecō: vn⁹ q̄ motus intrinsecus semp est
ps mobili p̄t illud semp mouere: motoz aut extrin
secus nō semp ē ps mobilitiōis nō opz q̄ semp moue
at: q̄nō aut inaiata indigeāt motoze extrinsecō videbi
tur in secūdo tractatu vbi declarabit q̄ inaiata eodez
motu existēte aliquādo mouētur et aliqñ nō moue
tur: totū igit q̄ intēdit h̄ rō est pp qd aliqñ mouētur et
aliqñ nō mouēt s; mouēt post detē et q̄scūt post motū
s; hui⁹ q̄ oīs p̄curatio h̄ nō h̄z locū sed in sequētib⁹
Le. li. (Moueri autē aliquādo aliquid q̄ nō mouetur
ante nullū incōueniēs est: si aliquādo q̄dē sic extrinse
cus mouēs: aliquādo aut nō hoc: tamē q̄lter vtiq; erit
nquerēdus est ista in h̄ octauo. Dico aut vt idē ab eo

dē motu exite: aliquādo quidē moueat: aliqñ autē
nō: nihil enī aliud dubitat h̄ secūda ratio facta q̄ dicēs
propter quid nō semp alia quidē quiescunt eozum
quē sunt: alia vō mouentur.

Notandum primo sūm cōmētatozem
cōmēto. is. q̄ qd in q̄ que
ritur: quare p̄les rez mouētur: post q̄ nō mouebāt nō
est difficilis ad solūdū in reb⁹. q̄z motoz est extrinse
cus notū: est enī p se q̄ cā in hoc ē aut absentia moto
ris aut distātia aut p̄ntia ipedimēti. Ecce rō sūm cōmē
tatozē p̄pter quā h̄ntia motozē intrinsecū p̄nt sp mo
ueri: h̄ntia vō motozē extrinsecū aliqñ mouent et ali
quādo nō mouētur: qm̄ mobile non mouet si motoz
erit absens oīno aut min⁹ distās aut erit ipedimēti tol
lens imēdiatā applicatiōnē motozis ad mobile: mo
do oīa ista p̄nt occurrere: dato motoze extrinsecō: sed
si motoz fuerit intrinsec⁹ nunq̄ erit absentia motozis
ad mobile neq; distātia: et poterit p̄priea tolli oē ipē
dimētiū vt in corporib⁹ celestib⁹.

Secundo notādū sūm cōmētatozē eodē
cōmēto q̄ quedā entia mouē
tur semp sine cessatiōe vt corpora celestia: et quedā quie
scunt semp. s. terra sup quā mouētur h̄ corpora: et quedāz
mouētur quādoq; et quiescūt q̄nq; sūt illa q̄ sūt sub
corporib⁹ celestib⁹ et sup terrā: vn⁹ q̄ celus et terra sūt
extrema simpliciō simpliciō opposito mō se habent quo
ad motū et quietē: q̄ celus semp mouet et terra semp
quiescit: ignis aut aer et aqua q̄ medio mō se habēt cū
sint sup̄ra terrā: et infra celū etiā medio mō se habēt ad
motum et quietē: sic q̄ aliquādo mouētur et aliquādo
quiescunt. Et nō loquit⁹ cōmētatoz de aqua aere et igne
vt dicūt elemēta totalia: q̄ indubie q̄dā tale elemētūz
sūm se totū semp mouetur aut motu circulari vt ignis
aut motu delatiōis vt aer aut motu fluxus et refluxus
vt mare: sed loquit⁹ de hīs sūm totū vel sūm partē: quo
nam aliqua aqua quandoq; mouetur et quādoq; q̄
scit: et similiter aliquis aer vel ignis aliquādo mouetur
post quietē: et aliquādo ecōtra.

Dubitatur probando q̄ illa similiter
do inter corpora inaiata et
corpora celestia aut mundū sūt sufficētes: et si nō quo
ad inceptiōnē motus. p̄pter diuersitatem motoz: quo
rum vnus est intrinsecus alter extrinsecus: tamen quo
ad definitiōnēz mōtus: quonā tam motus inanima
tozū q̄ motus corporoz celestiu est motus naturalis
per Arist. primo celi: sed natura agit p̄pter finē extra
doctrina eiusdē in secūdo huius: igitur quilibz illozū
motuum est p̄pter finē: sed habito fine nō amplius est
motus: q̄ habēt⁹ p̄sentib⁹ in materia cessat mo
tus per Arist. primo de ge. igitur ita cessabit mot⁹ mū
di et corporoz celestiu sicut motus corporoz inanima
tozū. Respōdetur q̄ motus est p̄pter duplicē finēz
per cōmētatozē duo decimo metha. s. p̄pter finēz ac
quiritū: et p̄pter finēz habitūz: et cōseruandū vt pa
ter de motu ambulationis quo q̄s aliquādo mouetur
vt acquirat sanitatē: quādoq; vō vt sanitatē habitūz
cōseruet: et sic mouent intelligētie celuz: nō vt acqui
rant finē: cum sit in vltima p̄fectione sua nō existētes
quādoq; in actu: et quādoq; in potētia: sed vt finem
habitū cōseruent: huius autē finis duplex est vt asse
rit cōmētatoz secūdo celi dicēs q̄ intelligētie mouent
corpora celestia duplici fine. s. sine dicto primaria intē
tione. Et hec est cōtinuatio generatiōis et corruptio
nis hōz inferioz: mouēt igitur intelligētie celū: vt con

Q ii g

Tex.
cō. is.

Tex.
cō. is.

De hiscorum.

Tex.
cō. 20.

tinus & sempiterna sic vnio beatifica earum ad primā causam & hoc principali intentione: ex consequenti vō vt eterna sit generatio & corruptio horum inferiorum corpora autem inanimata quandoq; sunt in actu: & quandoq; in potentia: ideo mouentur ppter perfectiōnem & finem acquirendum. ppter ea cessat motus i eis acquisito finem: non autem in corporibus celestibus ex quo non mouentur propter finem acquirendum: sed tantum preseruandum. (Maxime autem) Ad secundam rationem respondet philosophus dī. q̄ ista facit maximam dubitationem propter illud q̄ apparet motum animalis esse post quietem nullo alio motu prece dente: sed illud nō est verum: quia semper motus localis aia lis precedat alius motus naturalis v3 alterationis fa ctus a continente aut a virtute nutritiua: horum quidez duorum motuum animal non est causa: quia isti duo motus sunt alterationes: & animal non mouit seipsum fm omnem motum: sed tantum fm motum localem: bene tamen dependet motus localis animalis ab il lis duobus motibus: nam ex istis duobus motibus mouetur intellectus vel appetitus quo postea moue tur totum animal motu locali. Et ponit philosophus exemplum de dormientibus in quibus videtur eē qui es omnino quantum ad animales motus. videtur enī q̄ animal surgens a somno moueatur post quietē nul lo motu precedente in eo: cū in somno maxie vigeat sen sus sic q̄ non apparet in nobis aliquis motus sensi bilis: propterea animal surgente post somnum ille mo tus videtur fieri absq; motu precedente: sed nō est ita cum illum motum precedat necessario motus altera tionis factus a continuitate aut factus in cibo a virtu te nutritiua de his tamen dicitur in sequentibus. Le gelitram. (Maxime autem vtiq; videbitur tertū ha bere dubitationem q̄ sit cum non insit prius motus q̄ accidens esse in animatis: quiescens enim prius post hoc vadit mouente exteriori nullo sicut videtur: hoc autem falsum est: conspiciamus enī semper aliquē mo tum in animali naturaliter precedere motum: huius au tem motus non ipsum animal causa est: sed continens forsitā: ipsum autem animal dicimus ipsum mouere nō fm omnē motū: sed fm locum: nihil enī prohibz magis autem fortassis necessariū est in corpore mul to s fieri motus a continente: horum autē quosdāz in tellectum aut appetitū mouere: illū autem scz inelle ctum vel appetitū mouere animal totum iam animal mouetur: quale contingit circa somnos sensibiles qui dem enim cum neq; vnus insit motus fm q̄ apparet in existente tamen aliquo surgunt animalia iterum: sed nanq; manifestum & de his ex sequentibus.

Notandum primo fm cōmētato rem cōmēto. 20. q̄ sp inuenimus aliquid moueri in animali q̄ est naturale in eo: & intendit Aristot. per hoc alterationē que est in corporibus animalis ex anima nutritiua per calorem naturalem qui est in eo: nunq; aptem cessat actio istius caloris naturalis: cum enim cessauerit: tunc est mors: iste igitur vnus motuum est ex quibus non fugiunt corpora animalium. Secundus autem motus est mo tus alterationis qui fit ex continenti extrinseco. Inten dit cōmētator q̄ siue moueatur animal localiter siue non moueatur semper mouetur duplici motu altera tionis: quorum vnus est ab intrinseco: ille scilicet qui fit ab anima nutritiua per calorem naturalem: & alius ab extrinseco: scilicet a continente elemento: contentus enī

ab elemento continue alteratur ab illo fm aliquam qualitatem primā: & differt actio caloris naturalis ab actione continētis: quoniam si deficeret actio continē tis: nō propter hoc sequeretur mors.

Secundo notandum fm cōmētatores eodem cōmēto q̄ ista dubi tatio est ppta motui locali: quia nō inuenitur aliquid moueri ex se nisi in motu locali: in ceteris autem moti bus motor est extrinsecus. Istud cōmētum videtur repugnare priorī cōmēto: si enī alteratio fit in corpo re animalis a virtute nutritiua mediante calore natura li: sequitur q̄ iste motus habet motorem intrinsecum. Respondetur q̄ alteratio facta in corpore animalis habet motorem intrinsecum & extrinsecum: intrinsecum quidem inquantū alteratur corpus animalis per ani mam: extrinsecum vō inquantum alimentū alteratur per animā aut corpus alteratur per alimentū: anima enī est motor extrinsecus alimento: & alimentū est mo tor extrinsecus corpori animalis.

Tertio notandum secundū cōmēto eodē cōmēto q̄ animali nō accidit appetitus nisi ex ymaginatioe: verbi gratia cum patitur sitim yma ginatur aqua & appetit eā & mouet ad illā: & similiter cum patitur famē: & quādo timet surgit & cū auferunt ei appetitus quiescit aut accidit ei fatigatio & quiescit. Et Aristot. dedit exēplū in somno: quies enī aialis in somno est quies pfectissima que fit post motū: exper gefactio ab eo est pfectissimus motus post quietē per fectam. Iste est ordo in motu aialis fm q̄ est animal primo quidē in eo ymaginatur quedā passio. s. famē aut sitis aut timor. Secūdo ymaginant ad aliud per tinens illi passioni. s. ymaginatio aque aut cibi aut fugę. Tertio succedit appetitus quo appetit aquā ppter sitim: aut cibum ppter famē: aut fugā ppter timorem. Quarto vō sequit motus fuge aut psecutionis: quoniam animal tunc mouet ad cibū vel ad aquā tanq̄ ad obiectum cōueniens & recedit ab aliquo nocuo tanq̄ ad obiectum disconueniens: quies autē fit in aiali quā do subtrahitur appetitus aut illi accidit fatigatio: quiescit enim in vigilia animal extincto appetitu fame & si tis aut adueniente fatigatione in somno vō ex ligamē to sensuum exteriorum: ista est pfectissima quies: si cut etiam motus sequens expergefactionem est pfectissimus motus cum ad hunc motum vel quietem nō concurrat nisi motor intrinsecus & tam per illū motū q̄ per illam quietem perficiatur animal.

Sed dubitatur ponēdo aliqđ animal pati sitim aut famem anteq̄ percipiat per aliquē sensum ex teriorem aquam vel cibum: si igitur ad hanc passio nem sequitur statim ymaginatio sic sensus interiores actus sequitur q̄ est possibile aliqua sensatio interi or absq; sensatione exteriori: cuius oppositum deter minat Aristoteles & Cōmētator secūdo de anima. Respondetur q̄ sicut aranea facit telam propter mus cam q̄ nunq; sensit: & yruno nidum propter filios quos nunq; cognouit non per aliquem sensum inte riorē vel exteriorē perfectum: sed instinctu nature per quendam habitum insequentem formam: ita acci dit ymaginatio aque vel cibi non per aliquem sensum declaratum interiorē vel exteriorē: sed ex instin ctu nature a qua egrediūtur quedam cognitio que non

Liber octauus.

Ter.
co. 2.

est sensatio proprie interior vel exterior: sed dicitur imaginatio p qto fit ab imaginatiua imperfecta seu fantasia non existente in aliqua determinata pte corporis notandū fm comen. eodē comēto (q qñ ista vius. s. nutritiua fuerit operata in nutrimento p calorem nālez humefacit ex eo membra que sunt sompni v3 cor 7 cerebrum: 7 tūc dormit necessario aial: 7 cum accidētia virtutis nutritiue cōpletur in cibo 7 cessauerint vapores qui sunt ex digestionē cibi expergescit animal) Ecce q motus localis factus ab aiali fm q est animal necessario p sup ponit motū alterationis nō autem motus localis celi p supponit aliū motum cum ibi non sit virtus nutritiua neq sensitiua. ¶ Sed 3 pīm 7 cōmentatorē pōt aliquāliter instari p bādo nullum motū esse eternū q cumqz ille sit accipiendo iterum diffinitionē pbi datam tertio huius v3 motus est actus entis in potētia fm q in potētia quā dicit cōmentator ibidem cōpetere motui eterno sicut motui nouo: 7 quero vtrū mo? celi quē cōmentator dicit esse eternū est actus entis in potētia ad terminū motus vel nō fm setotum. si sic sequit illū non esse eternū: si nō fm totum sed solum fm partem cū illud q conueniat alicui fm partem 7 maxime qritatiua m conueniat sibi per accidens per cōmentatorem. s. butus sequitur q duo rū indiuiduorum eiusdē speciei specialissime vnum recipit diffinitiones per se 7 reliquū per accidens 7 patet pñā quia motus finitus recipit p se diffinitionem datam de motu 7 motus eternus eiusdem speciei cum illo recipitur per accidens ratione partis qritatiue eius. Secūdo arguitur q nec motus preteritus neqz motus futurus est perpetuus infinitus vl eternus: quonā omne eternum a parte ante est eternū a parte post: sed nullus motus preteritus finiat? ad h instans est eternus a parte ante: tenet psequētia miori: maior vō est Aristo. primo ce. Item totus motus preteritus est pertransitus: igitur totus motus futurus p est esse pertransitus 7 p cōsequens non est infinitus a parte. patet cōsequētia quia si aliqua magnitudo potest esse pertransita ab aliqua virtute tanta magnitudo. potest esse pertransita ab eadem vel cōsimili virtute. constat autem motum futurum tantum esse quantus est pteritus si vterqz est infinitus. Rūder burleus negando psequētia illam 7 cōcedit q si aliqua magnitudo ē pertransita ab aliqua virtute tāta magnitudo p est esse pertransita a cōsimili virtute dūmodo pertransitōes fiat eodem modo. s. versus prem finitam. vbi autem vna pertransitō fiat versus prem infinitā illud nō sequitur: quia igitur pertransitō motus preteriti est versus partem finitam 7 pertransitō motus futuri est versus partē infinitam nō oportet motum totalē futurum posse esse pertransitum: sed totus motus pteritus est pertransitus. S3 2. totus motus preteritus 7 totus motus futurus sunt eiusdem speciei specialissime: sed prius est corrupt? fm se totū: igitur secūdo est corruptibilis s3 se totū: patet psequētia quia corruptibile 7 incorruptibile differūt plus q genere per Aristo. io. metba. Et 3 firmatur quoniam si impossibile est aliquid esse transmutatū impossibile est illud transmutari per Aristo. 6. huius. p idem si impossibile est aliquid esse pertransitum impossibile est illud pertransiri sed fm philosophum impossibile est totum motum futurum pertransiri: igitur impossibile est illud pertransiri 7 per consequens est impossibile illud esse. Iste rationes etiā p bant tempus esse finitum ex omni parte qñ vna cū alijs factis ante soluere ē

difficile supposito fundamētis Aristo. 7 cōmentatorū non tamen demonstrant sicut neqz rationes Aristo. p parte cōtraria: sed omnes procedunt ex probabilibus l3 maiorem credulitatem faciant ratiōes fidei q ratio nes Aristo. neqz Aristo. credit suas rationes esse demonstratiuas. pbabiles cum dixerit primo topicozum q p bleuma de eternitate mundi est. pbleuma neutrum: neqz intendebat procedere nisi per viā nature vbi agēs est in potētia 7 non in puro actu 7 vbi factio ē terminus motus 7 non simplex emanatio producentis ad productum.

Ter.
co. 2.

Primū autem considerationis. Iste est secundus tractatus. s. pbisicorum in quo Aristo. de terminat de imobilitate pmi motoris postq perscrutat? est de eternitate mor? in cō

muni. Et ad inuestigandum imobilitatem primi motoris oportet primo dissoluere vnam dubitationē prius tactam videlicet. ppter qd aliqua entia mouentur 7 eadem postea quiescunt sic q mouentur post quietē 7 iterum quiescunt post motū: hoc enim est principia inuestigandi imobilitatem primi motoris. Diuidit ergo tractat? iste in. 4. capla quoz primū ponit diffinitionem in pibus mundi quo ad motū 7 quietē. Scd3. pbat q omne q mouet mouet ab alio (ibi picipiū autem iterū) Tertiu demonstrat q est deuenire ad primū mouēs motū (ibi hoc aut dupliciter) Quartū vō cōcludit q est deuenire ad primū motorem oīno imobibilem ibi (ad dicta aut 7 sic intelligētib?) ¶ Primū capitulū diuidit in duas ptes in quaz prima pbs ponit tres suppositiones p modum trium distinctionum in scda vō exequitur de intento ibi (oia igitur qescere. Quantū ad primū capitulum sit bec p suppo: necessaria oia semper mouent vel oia semper qescunt: aut alia qua mouent 7 aliqua quiescunt: aliqñ ista suppositio ē manifesta: quia nō datur mediū inter membra nūbil. n. est quin illud semp moueat: aut semper quiescat: aut ali quando moueat: 7 aliqñ quiescat lōquēdo de eo q ē aptum natū moueri vel quiescere: qz deus 7 intelligentie nec semp mouent neqz semp qescunt nō ē aliqñ mouēt nec aliqñ quiescunt. Le. li. (Principiū aut cōsideratōis) de imobilitate primi motoris (est q qdē 7 dē dubitatōes: qre qdā eoz q sunt aliqñ qdē mouent: ali qñ aut qescūt: iterū ad q pscrutandū sit bec p suppo (necessario aut oia aut qescere semp aut oia semp moueri aut alia qdem moueri alia qdē qescere. ¶ Secunda suppo. ea que mouent 7 ea q qescunt aut semp mouentur: aut semp qescunt: aut aliqñ mouent 7 aliqñ qescunt. Sic q sunt apta nata indifferent moueri 7 qescere aut magis moueri q qescere: aut cōmagis qescere q moueri: ista suppo ē non indiget declaratiōe: qz nō datur mediū inter membra. sicut enim que sunt 7 ea que nō sunt necessarie: 7 semper non sunt: aut aliqñ sūt 7 aliqñ nō sūt ita in pposito de motis 7 qescētib. Le. li. (Et iterū hōz que mouentur) necesse est moueri semper. que vero quiescūt quiescere. semp aut oia apta nata sunt similiter moueri 7 quiescere: aut reliquū ampli?

Phisicorum.

Tertia suppositio contingit aliq̃ semper moueri. alia autem aliquādo moueri et aliquando quiescere: ista suppositio etiam non indiget probatione: quoniam corpora celestia semper mouentur et partes centrales mundi semper quiescunt. ea autem que sunt inter celum et terram aliquando mouentur et aliquando quiescunt tam mixta quā elia et huius diuersitatis oportet assignare causam. propter quod aliquādo mouentur et aliquando quiescunt inuenta appaerunt solutiones omnium dubitationum ab antiquis de quiete mundi ac partium eius habebitur etiam finis a nobis intentus in phisicis: videlicet quod est dare motum simpliciter in mobili. *Le. li. (Et tertium minimum supponendum est istud: ptingit enim alia quod semper in mobilia esse eorum que sunt alia vō semper moueri alia vō cum vrisq; accipere. scilicet motum et quiete quod quidem nobis dicendum est secundum veritatem: hoc enim habet solutiones omnium dubitationum) ab antiquis (et finis nobis est huius negotij phisici vix de imobilitate primi motu.*

Notandum *secundum commentatorem. commento. 1. quod declaratum est in. 7. hic esse primum motum in loco ex se ad quē puenerunt ceteri motus locales. et est manifestum per se quod ceteri motus inueniuntur per sensum reduci ad motum in loco. scilicet ad corpus celeste: cum fuerit punctum ad illud quod declaratum fuit primo in hoc tractatu. scilicet quod primum motum ē eterni motus erit necesse huiusmodi aliq̃ quiescens eternum si per quod moueat hoc primum motum et hoc motum eternus est illud quod videtur sensu moueri semper et est corpus celeste et quiescens quod videtur sensu semper quiescere est terra. Prima propositio commentatoris est ista: celum ē primum motum ex se. hoc propositio est probata. 7. huius ubi est ostensum quod non ptingit procedere in infinitum in mouentibus et motis localiter: id est deuenire ad vnum primum quod mouetur ex se a principio intrinseco: huius autem est celum. Secunda propositio. motus celi ē eternus. ista propositio dicitur commentator est probata tractatu primo huius octauis: sed illud non est verum sed probatum est motum in communiter eternum. neque de motu celi est facta aliq̃ mentio nisi forte incidentaliter respondendo ad obiectiones in primum. Tertia propositio. quies terre est eterna. patet quia si celum mouetur necesse est terram quiescere ut probatur. 1. scilicet sed celum semper quiescit: igitur ei quies est eterna. Quarta propositio. omnes alij motus per sensum reducuntur ad motum celi probatur. omne de nouo factum reducitur ad antiquum et eternum: sed per sensum percipitur celum semper moueri et alia mobilia de nouo moueri ut patet inductiue: igitur per sensum omnes alios motus reducimus in motu celi non tamen per sensum tantum: sed etiam per intellectum coniunctum sensui. (Omnia igitur quiescere) ista est secunda pars huius capituli in qua phisicis premis suppositionibus et distinctionibus exequitur de intento per quatuor conclusiones quarum prima est hec (non omnia semper quiescunt.) Secunda conclusio. non omnia semper mouentur. 1. (ferre autem adhuc.) Tertia conclusio. aliqua mouentur quandoque et aliquando quiescunt. (ibi at vero neque.) Quarta conclusio. non omnia aliquando mouentur: neque omnia aliquando quiescunt. (ibi omnia autem.) Primam conclusionem ponit phisicorum contra zenonem negantem omnem motum et concedentem omnia semper quiescere quod dupliciter probat et primo per experientiam sensus quoniam videmus aliqua moueri localiter alia qua alteratiue aliqua secundum augmentum et aliqua per diminutionem: igitur non omnia quiescunt: est enim quedā*

infirmas et debilitas intellectus negare illud quod est manifestum ad sensum. propter aliq̃ rationem sophisticam sicut fecit zenon ut patitur. 6. huius. *Le. li. (Omnia igitur quiescere) concedentes (et huius rationem querere) eorum que patent sensui sunt demerentes sensum. id est destruētes experientiam sensitiuam et infirmas quedā est intellectus.*

Notandum *secundum commentatorem. commento. 2. quod qui querit rationes quibus destruat id quod apparet sensui est debilis discretiois vere. n. conclusiones non declarant nisi a propositiōibus et propositiōes a sensu et experimentū sermonū verorum non est nisi ut conueniant sensatū et non eorum. arguit. n. sic commentator. conclusiones declarantur per principia et principia per experientia et experimentū per sensum et sensata. igitur non oportet queri ratio destruens sensum vel experientiam sermones. n. sequi debent sensata et non eorum. sic quod non oportet ita esse in rebus sensatis sicut sermones: sed tales dicuntur esse sermones quales existunt res sensate. (Et de toto) scilicet arguit phisicorum scilicet. si omnia quiescunt igitur nullus motus est igitur nulla scia est: neque aliqua opinio. propter quia quia omnis scia et omnis opinio acquiritur per motum: scilicet scia. n. est habitus acquisitus per demonstrationem et opinio est habitus acquisitus per sillogismum. probabilem constat autem nullā fieri demonstrationem neque sillogismum absque motu: cum necessario moueatur intellectus a premis ad conclusionem formādo demonstrationem aut sillogismum. probabilem: quod igitur opinio zenonis negabat motum non solum in partibus: sed in toto ideo destruebat non solum phisicam: sed omnem aliam scientiam. *Le. li. (Et de toto aliquo sed non de parte ambiguitas.) id est dubitatio zenonis negantis motum non solum in parte sed in toto (neque solum ad phisicam sed ad omnes alias scientias vult dicere: et omnes opiniones) ptingit destruere zenonem propter id quod motu videntur omnes scientie et opiniones.**

Notandum *secundum phisicorum. phisicorum non hzarguere de opinionibus zenonis: quoniam nullus artifex spūalis probat sua principia: neque arguit de negantē sua principia per inductionem de geometria et arismetico et alijs: sed metiba. aut loyus est ille quod potest probare sua quod aliena principia cum sit artifex cōis probat autem motum esse principium in scia nāli: cum nā sit principium motus ut patitur. 7. huius. *Le. li. (Amplius autem de principijs oportunitates. id est opposita principiorum. nullus artifex spūalis probat sicut in cōibus circa doctrinas mathe. 6. nihil sunt ad mathematicū. sicut autem in alijs sic neque de eo quod nūc dicitur ad phisicū suppositio enim est quod natura principium motus sit.**

Notandum *secundum commentatorem. commento. 2. quod nullus artifex scientie alicuius secundum quod est artifex illius oportet dicere ei qui negat principia illius scie ut declaratum est in posterioribus verbi gratia mathe. n. non oportet dicere ei qui negat aliq̃ principium mathe. ut magnitudines diuidi in infinitum aut punctum esse: et in alia scia manifestum est quod nullus non oportet dicere ei qui negat motum esse: quod motum esse est principium in hac parte et quod negat motum negat nām. dictū est. n. in diffinitione nām ipm ē principium motus et quod negat nām negat nām et quod negat subm alicuius artis nullū hz sermonē artifex illius artis cum non beat primum quod loquitur eo quod negat primum ex quibus fundatur additiones negationi sub. Notanter dicit commentator nullus artifex alicuius scie secundum quod est artifex illius: quod iam phisicorum arguit de zenonē negantē motum esse non quod de eo quod est artifex scie naturalis nec in eo quod est artifex communis*

Tex.
cō. 21.

Liber octauus.

Ter.
10. 13.

sed in eo qd est phicus cōiunct⁹ metaphisico r isto mō
posset geometra arguere illud principū magnitudo
est diuisibilis in infinitū: aut in eo qd nālis aut in eo qd
geometra cōiunct⁹ nāli. (Ferre autē adhuc) scda cōclu-
sio. non omnia semp mouentur. ista cōclusio vadit qd
eractum di. nihil vnq quiescere sed omnia semper eē
in continuo motu tanta successioe qd duo pdictoria sūt
simul vera: hec opinio minus est inconueniens qd pzia
quia minus est inconueniens omnia semper moueri qd
omnia semper quiescere qd declarat cōmentator primo
qz motus est manifestioz qere. Scdo quia motus ē ha-
bitus r quies priuatio. Tercio qz multa mouentur que
apparent quiescere. Quarto qz prima opinio nullam
rationem habuit h aut hūit aliq rōnem qm motus est
passio corpoz nāliū r nō sequitur: hoc apparet quie-
scere: igitur nō mouet cum multa moueat que tamē ap-
parent non moueri: aut ppter tarditatem motus sicut
cōtingit in pondere r rota bozolo gij: aut ppter distan-
tiam: sicut euenit de astris r planetis: h enī in magno
tpe percipiuntur esse moti: sed in paruo credit illa quie-
scere. Et hēc opinio fit minus erronea r minus incō-
ueniens qd pzia ipsa tñ destruit nām sicut prima quo-
ntiam nā est principū quiescit sicut motus: id sicut pzia
negans oēm motū destruit naturam: ita scda negans
oēm quietem destruit illam. Sed isti negāt nām eē prin-
cipium qetis dicentes motū aliqū esse ita occultum no-
bis qd latet sensus ppter qd cām credius res quiescere q
tamē mouentur. Licet igitur hec opinio sit minus incō-
ueniens qd prima r multa moueat que apparent qe-
scere r quātūcumqz hoies istius opinionis non deter-
minent qui motus absconduntur a sensu vtz aliqui aut
oēs: tñ non est difficile arguere qd eos demonstrado in
possibilitate opinionis vt statū videbit. L. ii. (Ferre autē
adhuc r oio differentie moueri sūm quid ē minus at
hec preter artem. h. hoc est minus inconueniens qd primū
positū quidem. n. est natura in phicis. (Principū sicut
motus r quiescit. Similiter autē phicum est) quies sicut
motus: r dicunt quidam moueri eo qd que sunt nō alia
quidem: alia vero nō: sed oia r semper: sed latere hoc
nostrū sensum ad quos r quidam non determinantes
qualem motum dicunt absconditum esse: aut omnes nō
difficile est contradicere.

Notandum qd duplex est euidētia. s. sūma r naturalis. euidē-
tia sūma est illa q quis in credēdo nō pōt decipi. cui
dentia nālis est illa que habet ex qdādam coniectura
tionibus r rōnibus: aut experientis naturalibus: licet
igitur nō sit nobis euidēs euidētia sūma aliqd mo-
ueri vel qescere: tñ est nobis euidēs euidētia nāli aliqd
moueri r aliquid quiescere: r hēc motus sit pzia passio
corpoz nāliū nō tamen ppter hoc oia corpoza nā-
lia semper mouentur: r istius enim est pzia passio homis
r tñ non semper hoies ridēt: sed sufficit qd omnis ho-
mo sit risibilis r ita sufficit qd omne corpus sit mobile.
(Neqz. n. augeri.) Contra hanc opinionē arguit phs
probans cōclusionem suam r primo in motu ad qū-
tatem quonā non omne q mouetur ad qritatem sem-
per mouetur ad qritatem: qm vegetabilia que mouen-
tur ad qritatem prius p augmentationem r posterius
p diminutionē: non semp mouent ad qritatem: quonāz
augmentatio r diminutio sunt mot⁹ 3rū: igit mediat qet
inter augmentatiōem r diminutiōem: r per pns in illo
medio nō sit motus ad qritatem: nō ēt omne q in ali-
quo tpe auget cōtinue p totū illud tps auget: sic q to

ta augmentatio corrūat totū tpi r medietas medietati tē-
poris: r sic in infinitū qm in toto anno acqritur digita-
lis qritas r tñ non o3 qd cuilibet pti anni corrūat ali-
qua pars digitalis qritatis cū illa qritas acquiratur p
resolutionē alimēti pueri in natura aliti mō non o3 in
qualibet pte anni alimētū resolui: sicut. n. o3 in quali-
bet parte anni alimētū pcesse. Istud exēplariter dēla-
ratur qm in cauatiōe lapidis ex descensu guctaz aqz
non o3 illam cauatiōem corrūderi totū tpi descensu
guctarūz sic qd tota cauatiō fiat in toto tpe r medietas
in medietate: r sic in infinitū: qz non quilibz gucta ca-
uat lapidem in actu: sed tñ vltima in virtute preceden-
tiuz: sicut ēt cōtingit de planta que nascit in lapide que
tādem frangit r diuidit lapidē: nō. n. o3 illā diuisionem
lapidis fieri in toto tpe gnationis plante: r medietate
tem in medietate: r sic in infinitū: sed sic prius sit gnatio
plante anteq diuidat: ita prius sit dispo sitio lapidis p
mollificationē anteq fiat cauatiō. Si ēt fiat tractus na-
uis non o3 motū illū corrūdere totū tpi applicatiōis
hoiū ad illam sic qd diūsi applicati successiue diuer-
sas ptes naui mouebāt: qm prius applicat⁹ nō mo-
uet nauē: neqz partes eius: neqz scōus sed vltimus. vna
cum precedentibus mouet nauem. ita cauatiō nō fit suc-
cessiue iuxta successiūm descensū guctarū diuidendo
illam cauatiōem in infinitū fm infinitā diuisionem
temporis. Dicit in pposito dicat de augmentatiōe qd nō
semper sit augmentatio. accepto. n. vno anno in quo p
augmentatiōē acqritur digitalis qritas si equalibet
parte illius anni sit augmentatio sicut neqz in qualibet
acquiratur pars digitalis qritatis: qz oportet pzio dis-
ponere alimētū qd est materia augmenti: v3 alterari qd
coqui corrūpe r ipm cōuertere in nām aliti. hec quidez
oia sunt in anno acquisitionis digitalis qritatis vt p
cedunt augmentatiōē. L. ii. (Neqz enim augeri neqz
minui possibile est cōtinue: sed ēt r mediū quietis in-
ter augmentum r diminutionem. Est autem similis
rō hinc de eo qd est guctam cōcurrere ad cauatiōē la-
pidis r nascētia in lapidibus (lapides scindere non
enim si tñ effodit aut remouit gucta de lapide i aliquo
tempore r mediū illius remotū in medio tpe prius re-
mouit sed sicut nauis tractus est p multos hoies r gut-
te totū tpi mouet p aut illoz in nullo tpe tñ. diuidit qui-
dem enim qd remotum est in plura: sed nihil eozū mo-
tum est seozum sed simul. manifestū igitur qd nō est ne-
cessarium semper quidem abire qd diuiditur diminutiōe
infinita: sed contingit totum simul abire. i. acquiri non
fm diuisionem temporis.

Notandum primo fm cōme. com-
mento. 13. qd nō est ne-
cessariū si vna collectio guctaz opat in lapidē primā
operatiōē qd apparet in actu in aliquo tpe vt gucte fa-
ciant medietatē illius opatiōis in medietate tpi r sic ē
infinitū r cū sit tñ nō inuenit illa nisi post definitiā
passionū infinitarū. r iam declaratū est hoc esse impos-
sibile in. s. i. vt factio motus centialiter aliū motum r
ideo est necesse vt prima pars sit i actu mot⁹ r partes
eius in simul. Intēdit cōmentator inducere duo incon-
uenientia si cauatiō lapidis sit successiue in infinitū fm fi-
nitā diuisionē tpi priū ē qd aliq est passio qd nō inue-
nit nouit facta nisi post definitiā infinitaz passionū
nam si medietas cauatiōis fit in medietate tpi: r ita
ps cauatiōis in. s. pte tpi: r sic in infinitū cum nunq
fiat cauatiō absqz corruptione alicuius corruptiois
supficie lapidis sequit qd infinite supficies sūt corrupte

De hiscorum.

si fiat vltima cauatio: p q nouit incipit esse noua su-
phies. Scdm incoenitens est q p motu in actu e mo-
tus p se e centiatr cui o ppo suu. pbat. s huius p pna
qz si infinite superficies corrupte snt i infinite alte gntie snt
loquedo de superficie totalib qru nulla est ps alteri
infinitu fuerit motus discotinui quoz vnus erat cen-
tialit post reliquu sicut i vna ps cauatiois erat p se: r
centiatr p alia. in quolibet. n. vno motu ptnuo sp ps
pcedens est in po ad sequente: r p pns p illa est p se:
r centiatr alia ps: necesse e igit q post motu in po sit
p se r centiatr alius motus: sed p motu in actu. s. termina-
tum p qtem no est alius motus: nisi p accis: necesse e
igit ex toto motu oium gntiaz cadetium aliq esse pri-
ma prem in actu. s. motu p gntecadentis r iphus cau-
tiois oes pres sil ee: sic q nulla altera pcedit. S: 3 ca-
uatio e motus localis nulli motus localis oes pres snt sit:
sz vna alit succedit: igit cauatiois si snt oes pres sil. rnr
q sicut diuisio linee: aut a qntio figure no est motus loca-
lis: sed mutatio indiuisibilis sequens motum locale: ita
cauatio lapidis no est motus localis: sed mutatio indiui-
sibilis sequens motum locale vltie gntie cadet sup lapide.

Secundo notandū fm comen. eode q
q licet illa passio sit diuisi-
bilis no tñ sequit vt qz passio passiois fiat a qnqz
pte gntiaz descendenti: sicut extimari possit id q sit ex
eo in actu sit subito) sic igit cauatio indiuisibilis sit ita
passio v3 superficies indiuisibilis sit sic q no sit successiue
p parte p ptem: sicut multi extimāt: r lz ad gntitatem sit p
se motus no tñ ad qlibet gntitatem est p se motus: qz ad li-
neam r superficie q sunt termini gntitatis no est p se motus
sicut no est p se motus ad gradus terminantes latitudines
qntitatis. r dicit qz qz cā pp qz ptes lapidis no auferunt
publit in infinitu: qz pres lapidis r alimeti r et corpo-
ris aug: no sunt in toto in actu sz in po: igit aliqd to-
tum in eis sil mouet r no vna ps an alia in infinitum.

Tertio notandū fm comen. p eode q im-
pole est vt passio modica q apparet
in multis diuidat p ips illoz annoz: ita q qlibet ps
sensibilis illius tps hēat prem sensibile illius passiois.
vbi gra si aliqd auget fm gntitatem digitalē in vno āno
no oz q in qlibet pte ista tps in actu sit aliq ps augmē-
tabilis: neqz q in qlibet pte istius tps in actu acqratur
aliq ps in actu digitalit gntitatis q snt pres in actu to-
cius anni q est falsum: qm ps in actu tam tps q motus
q digitalis gntitatis est illa q per se ipsa est pceptibilis
a sensu opume disposito. pstat aut tales plures esse in
anno quā magnitudie ad gntitatem digitalē seu q in ipa
gntitate digitali no tñ pp hoc est pcludendū comenta-
toz vele augmentū no posse ee ptnuū in anno ad g-
ntitatem digitalē qm sicut gntitas digital p ptransit i āno
adeqte p motu locale ptnuū ita p motu aug: ptnuū.

Quarto notandū q pbs p augmentationez
intelligit motu ad maiore gntitatem
no qdem ptnuū sed discotinū r interpellatū p dētem
mediā cuiusmodi est augmentatio hois ad pfectissimāz
gntitatem q acqrū in tota vita sua. s. n. auger puer pū-
nue quouqz venit ad etate pfectā: sed qnz auger r qnz
delet a motu augmentatiois ēt an ipa status. in uegeta-
bilibus enī videmus q no sp augent no in hyeme. ve-
rū in multe augmentatioes snt priue q snt pres illius to-
cius augmentatiois discotinue. pponeret. n. qz augmē-
tatio ex indiuisibilib: sed qlibet ēt discotinua q no est
pcedendū. Sit aut r in alteratioe: r arguit Aristot. in-
sentū suū in motu alteratiois pbandū q no oē q alte-

rat sp r ptnue alterat: qm aliq alteratio ē indiuisibil sic
q lz illd q alterat sit diuisibile in infinitū ac ēt acqsim
p illa alterationē. tñ illa alteratio no successiue acqrū:
publiler in infinitū fm diuisio nēptis: igit no oē q al-
terat aliq alterationē sp: r ptnua aliat: p pna r āne
est manifestū de pgelatione q est alteratio subito facta.
Item aliq alteratio fit in aliquo tpe: r in fine illius tps
no sit aliq alteratio: igit no oē q alterat sp r ptnue al-
terat: p pna r āne pbat ponēdo q aliq eger sanet i
a. hora futura adeqte: r qro vtrū in fine. a. tps erit ali
qua sanatio aut no: si nō hēo intentū: si sic ponat q in
b. hora imediata. a. hore idē egrotat adeqte: cū. n. alte-
ratio sit de hō in hō. v3 sanatio ex egritudine in sanī-
tatem r egrotatio ex sanitate in egritudine sequit q ali-
qd sil mouet motibus hōis. pbat iste hō in tota. a. ho-
ra sanat r in tota eadē hora egrotat igit rē. pbat anī
motus specificat a tmino ad quē: sed sanatio q est mo-
tus. a. hore nō inducit aliū terminū q sanitate. igit i to-
ta. a. hore iste hō sanat. tūc arguit sic motus. a. hore
motus. b. hore inuicē ptnuū ex quo p pcessum in fine
a. hore est motus. igit ex ambob motib sit vnus motus
ptnuus cuiusdē rōnis: sed motus. b. hore est egrotatio:
igitur motus. a. hore est egrotatio: pater consequentia
quia totus motus denominatur ab vltimo tmino ad
quē qui est egritudo. tūc vltima motus. a. hore est egro-
tatio: sed ois motus denotat suū subm: qz sit actus mo-
bilis in quātum mobilis: igit hō itē in. a. hora egrotat:
r in eadem hora sanat vt. pbatū est: igit simul mouet
motibus hōis qd ē impole dicere. igit aliqd ptnue al-
terari est dubitare in reb: manifestis cuiusmodi sunt sa-
natio r egrotatio qru quilibet est sanatio r egrotatio
de hō in hō. Et pfirmat ponēdo q in. a. hora aliq
alterat ad duriciem r in. b. hora ad molliciem adeqte:
qro vtrū in instanti medio alterabit vt nō. si nō bētur
intentū: si sic r cū p illum motū cōtinuabitur alteratio
nes. a. r. b. hore: sed q ille motus medius simul erit
durificatio r mollicificatio: quia no est rō quare potius
denominabitur a motu precedente quā a sequente: ex
quo illos motus inuicem cōtinuabit r sequit q in il-
lo instanti lapis signatus sit durus r mollior: snt du-
rior q pū erat r mollior q prius erat q est falsū: qz
tunc non snt mollior: neqz durior rē. Le. li. (Similiter
autem r in alteratione qualibet non enīz pabile in
infinitum r q alterat ppter hoc r alteratio est publi-
lis in infinitū: sed velox sit. subito multos congelatio
s. quando sit in parua gntitate amplius autē infirmet
aliqz necesse est tps fieri in nō in tmino tps mutari: ne-
cesse aut in sanitate mutari r in aliud nullū. quare dicē
ptue altari multū in manifestis est abigere in hōis. n.
altera est lapis qz durior sit nzmolior. s. in instanti
mediante inter durificationē r mollicationem.

Notandum primo fm comē. comē
to. 23. q non est necesse
si alteratū diuiditur in infinitū vt ppter hoc ēt alteratō
diuidatur in infinitū. s. in quātum sit ab alterante ita q
si imaginatū fuerimus alterans alterare cōtinget vt il-
lic sit alteratio: r si nō apparet sensui ino pars prima
que sit ex alteratione in actu est determinata. Ecce scōz
comentatoz q in alteratioe est dare primā partem in
actu sic q aliqua ps motus sit subito. s. se arguit qz di-
q determinatū est. 6. b. vltius q no ptingit dare primāz
prem motus: sed ante oēm motum fuit motus. Rndet
qz duplex est motus v3 ptnuū r discotinū: lz nō de-
tur p ps in motu ptnuo tñ daf p ps in motu discō.

Liber octauus.

tinuo: v3 si aliqd mouet in qualibet parte pari alicui⁹ spaci⁹ in qualibet impari qdeleret: aut si aliqd sanaretur in p^a quarta alicuius hore 7 in 3^a et sanaret i alijs vo egrotaret in casu isto prius motus terminatus ad quietem vocatur prima pars motus in actu: est enim pars totius motus aggregat⁹ 7 est ps in actu cu non continet alteri motui: sed terminet p qd⁹: 7 talis motus d⁹ aliqn fieri subito rōe sui termini ad quem: q subito sit motus igit d⁹ fieri subito dupliciter aut rōe sui q2 est mutatio nō hñs ptes inuicē succedētes sic est gñatio 7 coruptio: aut rōe sui termini ad quē q subito 7 indiuisibiliter accipit 7 non p ptem post ptem sic sanatio pgelatio: ergo d⁹ indiuisibilis subito: aut rōe sui q2 nō mēsurat tpe aut rōe termini ad quē q subito induat: 7 l3 d⁹ fm quā aq pgelat fit successiua successione tps nō m pp hoc forma inducta successiue inducit: sed subito sicut ptingit de sanitate 7 de figuris ac ēt hñbus aie q subito inducunt: 7 tñ d⁹ pōnes puenit sūt successiue cōdiuise tēpori.

Secundo notandū fm cōmē. eodē cōmēto q nō est hñc motus cōtinu⁹ nisi motus localis: q2 est velocissim⁹ motu⁹: 7 h est ita: q2 illud q augmentat⁹ verbi grā digitalit⁹ in vno anno nō possumus dicē q in qlibet pte pte determinata iueniamus pte magnitudinis fieri sicut accidit h in motu in vbi. 7 cā in hoc est q2 mīa ptiū magnitudinis facta 7 est determinata in intellectu 7 qlibet eaz sit in stanti cū sit indiuisibilis in factioe. Istud cōmēto est sane intelligēdū qm cū ad qritatē 7 qritatē sit mot⁹ sicut ad vbi: tñ in augmentatioe duo sunt p siderada: v3 extensio 7 gñatio. quo ad extēsiōē augmentatio est mot⁹ priu⁹: sed nō quo ad gñatiōē: qm cū in qlibet gñatiōe fiat vñū mīnīmū nāle infinita mīa gñarent in qlibz augmentatiōe ptiua 7 sic semp fieret cor⁹ infinitum in actu. Sūt alteratio 7 maxie p quā gñatur suba dupliciter p siderat⁹ v3 fm intēsiōē qritatē 7 gñatiōē forme subalis. p^amo alteratio est ptiua: sicut 7 ipsa qritas in sensibilibz 7 remissibilibz successiue accipit successione ptiua sed 2° mō nō pōt ēē alteratio ptiua pp cām dictaz sed q2 in motu nō cōsiderat nisi spaciū q acquirat vel deperdat. id motus localis est absolute ptiuus nō autē motus ad qritatē vel qualitātē. (Et p3 q fert) 3° pbat pbs ptiue suā quo ad motū locale: v3 q non oē q mouet motu locali semp mouet localit⁹: sed q aliqn q post motū nālem. videmus. n. lapidē moueri surū deorsum 7 posse motū qdelerē mirabile. n. ē q lateat nos mot⁹ lapidis deorsum aut qd eius in terra: sic igit nō decipit sensus in credēdo lapidē moueri deorsum: ita nō decipit in credēdo ipm qdelerē in terra: 7 sic non lateat nos mot⁹ deorsum lapidis: ita nō lateat nos qd ei⁹ in terra. Sōda expiētia est in motu violēto vidētes enī terrā 7 alia corpa nālia qm remouent a locis suis restere 7 pziari motū remotiōis: 7 hoc est signū manifestum q qdescunt in locis suis: arguat ergo sic corpa nālia de necessitate qdescunt in locis suis: igit nō oia sp mouent motu locali: fiat ergo sic argumentū ad ptiōē nō oē q mouet motu augmentatiōis vel diminutiōis sp mouet illo motu: nec oē q mouet motu alteratiōis sp mouet illo motu: nec oē q mouet motu locali semp mouet illo motu: igit nō oia sp mouent. p3 pñā q2 nō sunt plures mot⁹ istis: añs aut p qlibet pte est sufficēter pbatum. Le. lit. (Et fm q fertur mirabile est si la,

tū lapis deorsum latēs aut manēs in terra. Amplius aut terra 7 alioz vñū qd ex necessitate qdē pmanet in locis proprijs mouent autē velocitate ex hñs si q dem: igit qdam ipsoz sunt in ppijs locis: necesse fm locū oia moueri: deinde pbs circa determinata epilogat 7 zenonē 7 eractiū dī. (q qdem igit impole sit aut sem p oia moueri aut sp oia qdelerē ex hñs dicit⁹ 7 alijs huus dicendis sciet vitz aliquis.

Notandum fm cōmē. cōmē. 24. q q dicit q qdelerē estimat moueri 7 motū estimat qdelerē ptingit vt nullā certitudinē hēamus in motu ei⁹ q qdelerē: sed oē q sentim⁹ moueri pōt ēē eo 7 q qdelerē 7 oē q sentimus qdelerē pti ēē eo 7 q mouent⁹ 7 sic qñ sentim⁹ lapidē moueri de superior⁹ ad inferior⁹ nō hēmus certitudinē in h q mouet⁹: sed forte nō pcpimus qdē illi⁹ 7 ē qñ sentimus ipsum qdelerē infer⁹ nō hēmus certitudinē in h q qdelerē qm forte mouet. hic 2° simul reprehendit zenonē 7 eractiū dī. q data aliq illarū opinionū nō hēmus certitudinē de motu vl⁹ qere alicui⁹ rei. si. n. pcedat oia qdelerē possuz dicere oia illa moueri: 7 q later sensuz. 7 si pcedit aliqd moueri possum dicē illud qdelerē: 7 q later nos: 7 sic nullus vnq p certitudinē poterit pcedere lapidē moueri deorsum aut qdelerē in tra: q2 stat q moueat 7 lateat nos stat ē q qdelerē 7 lateat sensum. (Et vō negs) 3° aliq qñs mouent⁹ 7 aliqn qdelerē istā ptiōem pbs tript⁹ pbat 7 p^a sic aliq sp mouent⁹ 7 aliq sp qdelerē: igit aliq aliqn mouent⁹ 7 qñz qdelerē: p3 pñā q2 nō est pote oppo⁹ ptiis cū ante sic. n. dca ptiōa iplicabat ipote v3 oia sp moueri 7 oia sp qdelerē: ita h iplicat ipole ali q sp mouent⁹ 7 aliq sp qdelerē 7 nihil aliqn mouet⁹ p^a ea qdelerē. 3° n. oia sp moueri iplicat ipole q2 videmus aliq moueri: ita nihil moueri 7 postea quiescere aut nihil qdelerē: 7 postea moueri iplicat impossibile. quia videmus aliquid moueri post qtem 7 aliquid quiescere p^a motū. vñ pōt sic argui. id cōcedit sp moueri. f. corpa celestia 7 aliq sp qdelerē. f. ptes cērales mūdiz: vñū qz ē māt⁹ ad sensuz 7 ē ē māt⁹ ad sensuz aliq qñz moueri 7 eadez aliqn qdelerē: igit p idē ē pcedēdū h. Le. li. (Et vō negs alia qdē sp ptingit qdelerē alia vō sp moueri aliqn aut qdelerē 7 aliqn moueri nullū. dicēdū aut q ipole sit sic 7 in ocis pti⁹ includebat ipole 7 in hñs ēt icludat ipole: videm⁹. n. in eis dē fieri dictas mutationes p3 oia gñā motuz vna cū mixtura quietum.

Notandum fm cōmē. 2°. 24. q sicut fuerūt due opiones qñ vna dixit oia moueri sp 7 alia oia sp qdelerē: ita fuit 3ª opio diuidēs mūdū in duas ptes qñ vna sp mouet 7 alia sp qdelerē sic q nō dat mediū v3 aliqd aliqn motū 7 idē aliqn qdelerē: sed qñ ista 2ª opionū est falsa: q2 cuiuslibet illaz oppo⁹ sitū est manifestū ad sensum: nisi aliq diceret in q⁹ q sensibilia vā sunt pincta sensu b⁹ falsis: 7 q nullus sensus pōt pprehēdere verū iuxta doctrinā epycuri. (Et adhuc) 2° sic arguit pbs: nisi aliq moueant⁹ 7 eadez qñz qdelerē sed q nō est aliq augmentatio: necq mot⁹ violētus: n3 gñio: n3 corruptio quozū quol3 est manifeste 7 expiētia postea q2 ex oppo⁹ sitū ptiis sequitur oppo⁹ sitū añs. nā sequitur aliq augmentatio est. igit est ad determinatā qritatē. 7 pñā q2 nihil ē augmentatiō vt pbatū ē. 3° hui⁹. 7 oīz nā ptiū fīniata ē rō magnitudinis 7 aug⁹ vt habz videri. 2° de anima tūc arguit sic augmentatio est ad determinatā quantitatem. igitur augmentabile sub illa qritate quiescit 7 per pñā aliqd mouetur 7 idē aliqn quiescit q est oppo⁹ sitū an

Ter.
50.24.

cedentis &c. Item impossibile est aliquem motum violentum esse perpetuum: nam de motu violento: q2 est a deo nati sed omne q2 mouetur a quere nati mouet postq2 quiescit: igitur aliquid mouetur & idem aliquid quiescit q2 iterum est oppositum antecedentis. Preterea gnatio est motus de non esse ad esse & corruptio est motus de esse ad non esse: ut huius in postpredicamentis: igitur nihil generatur quia subin generationis prius quiescat sub non esse anq2 moueatur ad esse: & nihil corrumpitur quin subiectum corruptionis prius quiescat sub esse q2 non moueat ad non esse. Si igitur gnatio vel corruptio necessario aliquid mouetur & aliquid quiescit q2 iterum est oppositum antecedentis. Et ita habet q2 opinio tenens q2 non est possibile aliquid aliquando moueri & idem aliquid quiescere destruit enim augmentationem omnem motum violentum & omnem generationem & corruptionem. Le. li. (Et adhuc) arguitur q2 opinio illa q2 oppugnat. i. repugnat (manifestis dubitans: neq2. n. augmentum neq2 violentus erit motus ubi mouebitur extra nam) aliquid nisi fuerit (quiescens prius: generatione igitur remouet & corruptionem non habet). i. hec opinio tenens nihil moueri p2 quietem neque econtra.

Notandum q2 pna phi pot aliter re-
duci v3 ex opposito co-
sequenti & oppositum antecedenti: qm si augmenta-
tio est diminutio erit: pna q2 si vnum oppositorum
est in reru na & reliquum est in reru natura: vt. pbatur
primo celi: sed opposita hnt fieri circa idem vt ostendi-
tur in postpredicamentis & inter quoscunq2 motus
duos datur quies media vt demonstrat in isto. 8o igitur si
augmentatio est aliquid aliquando mouet & idem ali-
quando quiescit: v3 in instanti medietate inter augmen-
tum & diminutionem. Similiter si aliq2 motus violentus
est: aliquis motus nalis est: quia posterior est mo-
tus violentus motu nali fm Aristo. in hoc. 8o. sed mo-
tus nalis & violentus sunt motus oppositi possibile
fieri circa idem: igitur in mensura media aliquid potest
quiescere post motum. Idem sequit de gnatione & cor-
ruptione: qm gnatio & corruptio sunt motus oppositi
& idem gnatur & idem corrumpitur: sed inter quoscunq2
duos motus oppositos cadit quies media: igitur si ali-
quid gnatur & postea corrumpitur aliquid mouetur & po-
stea quiescit q2 erat pbandum. Fere autem (tertio arguit
phis sic: nisi aliqua moueant aliquid & eade postea qn3
quiescat sequitur gnatio nullum motum esse q2 est inconue-
niens: & q2 illud sequitur arguit qm nisi aliqua mouean-
tur & eadem aliquando quiescant: sequit q2 non sit aliq2
gnatio vel corruptio: & si non est aliqua gnatio vel cor-
ruptio nullus motus est: igitur q2. pna tenet ex prio-
ri rone & scda declaratur: qm in omni motu est gnatio &
corruptio v3 gnatio termini ad que & corruptio termini
a quo ideo in omni motu necesse est vt aliquid fiat simpliciter
vt hoc vel in hoc. i. q2 aliquid signant gntetur vel fz qd
& in omni motu aliquid simpliciter corrumpatur vel fm qd. Si
enim per illu motu acqritur vel deperdit forma suba-
lis ppositum nalesimpliciter gnatur vel simpliciter cor-
rumpit. Si autem acqritur vel deperdit forma accidenta-
lis: illud copositum gnatur vel corrumpitur fm quid. i.
acquirens aliquam denominationem accidentale quaz
prius non habebat: aut aliquam deperdens qua pri-
us habebat. Le. li. (Fere autem & moueri) destruit gnatio
illa opinio. nam fieri qddam & corrumpi videtur om-
nibus q2 mouent in q2: qddam. n. mutatur aliquid tanq2 in
terminu ad que fit hoc simpliciter aut in hoc fm quid ex

quo aut mutatur tanq2 ex termino a quo consumptur
hoc simpliciter aut ab hinc: v3 fm qd ex qbus Aristo. con-
cludit intentu di. quare nanq2 q2 alia qdem mouentur
post quietem (alia vo quiescunt aliquid) post motu ma-
nifestum est ex hys rationibus.

Notandum fm comentatorem co-
mento. 24. q2 destruit
gnationem fere destruit motu: qm cum gnatio fuerit
erunt alij motus: quia est finis eoz & qui destruit fi-
nem fere destruit ea que sunt ante finem. vnde quia ta-
motus ad ubi q2 motus ad formam siue sit ad gntatem
siue ad qualitatem est finaliter p2 gnationem: igitur te-
mota gnatione remouentur oes alij motus cu destruc-
to fine destruant ea que sunt ad finem: & notanter di-
citur fere tam in littera q2 in commento: q2 forte non oportet
teret motu celi destrui si destrueret gnatio: cum motus
celi non fit tm. ppter hunc finem: sed et ppter alium v3
p2 vnione intelligentia cu p2 ca: vt supius declaratu
est de intentione 3. 2. ce. (Dia autem velle) 3. 2. no oia
aliquid mouent: neq2 oia aliquid desunt. ista p2 conde Ar-
ponte & Anaxa. & Emp. oia aliquid moueri & omnia
aliquid quiescere dicebat. n. Anaxa. oia quiescere p2 tep2 i
finitum ante creationem mundi: & oia moueri per tem-
pus infinitum post creationem mundi. Emp. autem dice-
bat oia moueri aliquid solum per tempus finitum vide-
licet tempore cōgregationis amicitie & disgregationis
litis: & aliquando quiescere etiam per tempus finitum tan-
tum. fm tempore intermedio. Sed iste opinionones snt
reprobate superius in primo textu ubi est ostensum q2
non est possibile motum incipere esse: neq2 desinere esse:
& q2 non datur tempus neq2 quies absq2 motu. Le. li.
(Omnia autem velle aliquando quiescere aliquando au-
tem moueri hoc iam copulandum ad antiquas ratio-
nes supius factas supius de eternitate mundi motus.

Tex.
co. 25.

Tex.
co. 26.

Principium

Tex.
co. 26.

prium autem iterum
facienduz. Istud e
fm capitulu hui
scdi tractatus in q
phis ostendit q2 om-
ne motu mouetur
ab alio p2 q2 p2 pro-
batur opiones an
quoz de motu &
de de co2po2 natu-
ralium & diuiditur in quoz partes
guit partes mundi quo ad motum & quietem. secundo
pbatur q2 omne q2 mouetur mouetur ab alio ibi: mo-
uentium igitur. tertia querit de motore grauium & leui-
um in animato: ibi maxime autem dubitatur. quar-
ta respondet ad questionem ibi. (Sed accidit & hec)
Prima pars diuiditur in duas partes in quarum pri-
ma premitur duas distinctiones. In secunda vo exequit
de intento ibi q2 quidem igitur. Quantu ad primu di-
cti philosophus q2 iterum est facienduz principium ex
rebus non determinatis q2 quidem principiu est idem
quodammodo q2 prius consistes in duabus distinc-
tionibus quarum prima est q2 omnia quiescunt: aut om-
nia mouentur aut de numero entium quedam mouen-
tur & quedam quiescunt. ista distinctio est nota de se cu-
ius prima pars e3 zeronis scda eracti & tertia Aristo.
Le. li. (Principiu autem iterum faciendum nuc ex de
terminatis ante est idem q2 quidem incipimus pri2 aut

Liber octauus.

enim omnia quiescunt aut omnia mouentur aut hec q
dem quiescunt hec autem mouentur eorum que sunt. se
cunda distinctio accipit tertium membrum. precedētis
distinctiois dī. q. si eorum que sunt quedam mouent
r quedam quiescunt necesse est aut omnia aliquando
moueri r aliquando quiescere: aut necesse quēdaz sem
per moueri: r alia semper quiescere: aut contingit aliq
aliquando moueri r eadem aliquando quiescere. Ista
distinctio etiam non indiget probatione: quia p seipaz
nota est cuius prima pars est Anax. r Emp. secunda
vero r tertia est Aristo. Le. li. (Et si alia quidem quie
scūt alia vero mouētur eorum que sunt necesse est aut
aliquando quidem quiescere aliquando vō moueri
aut quedam semper quiescere alia vero semper moue
ri ipsorum autem alia aliquando quiescere aliquando
vō moueri. (Qd quidem igitur) istis distinctionibus
premissis Aristo. ponit tres conclusiones quarū
prima est ista: impossibile est omnia quiescere secunda cō
clusio. impossibile est omnia moueri ibi similiter autēz
Tertia conclusio. nō omnia possunt indifferenter mo
ueri r quiescere ibi (reliqui ergo.) ¶ Prīmam cōclu
sionē philoſophus dupliciter pbat r primo: sic si om
nia quiescunt sic q nullus potest moueri videtur q. h
sit illo modo quo melissus r sequaces eius posuerūt
tantum vnum esse: illud esse infinitū r immobile des
picientes sensum omnino dicentes q non sequitur: ap
paret sensui aliquid moueri: igitur aliquid mouet: quo
niam sensus frequenter decipitur: sed standus est ratio
nī per quā probatur omnia quiescere r q impossibile
est aliquid moueri localiter igitur impossibile est alu
quid moueri patet cōsequētia q2 si omnia genera mo
tum sunt necesse est motum localem esse p̄iorem: sed
anteceđens probatur: nam si possibile est aliquid mo
ueri localiter ponatur in esse r queratur vtrum recepta
tur in pleno aut in vacuo: si in pleno duo corpora sei
utem penetrant videlicet locus r locutus. si in vacuo
igitur vacuum est: constat autem vtrūqz illozū esse
incōueniens r contra naturam. Sed contra nō est pos
sibile noua opinio aut noua fantasia absqz motu.
sed melissus aliquando habuit nouam opinionem r
nouam fantasiam. igitur ipse negando motum esse as
firmabat moueri esse. patet cōsequētia cum malozi:
quia noua opinio est taliter vel taliter credere nouiter
ex probabilibus siue sit opinio vera siue opinio falsa
r noua fantasia est nouiter iudicare sic esse vel sic nō
esse: sicut apparet per sensum constat autem ista nō fie
ri absqz motu facto in rebus extra animam aut in ani
ma minor vero est euident: quoniam melissus nō sem
per opinatus est omnia esse vnum r immobiles: sed in
cepit opinari illud: neqz semper per fantasiam iudica
uit sic esse vel non sic esse: sed incepit sic iudicare. Le. li.
(Quod quidem non possibile sit omnia quiescere di
ctum ē prius) in alio capitulo: dicemus autem r nunc
licet alio modo. (Si enim fm veritatem sic se habet si
cut quidam dicunt esse q est infinitum r immobile: sed
non aliquid videtur esse iudicandum fm sensum: sed
mouentur multa eorum que sunt data hac opinione.
(Si quide igitur opinio est falsa aut omnino opinio
sit qualitercūqz accipiantur vera aut falsa: (r si aliquando q
d vtiqz si fantasia) sit vera aut falsa: (r si aliquando q
dem sic videatur aliquando autem aliter fantasia qui
dem r opinio motus quidem esse videntur.

Notandum fm cōmentatorē cōmē.
24. q. ponens hanc opi

nionem non potest euadere quin ponat aliquid moue
ri. estimare enim nihil moueri est estimare postq nō su
it r estimare motum esse est falsum apud omnes r fal
sum potest transmutari ad vnum r si fuerit estimatus
estimando aliqua falsa aut vera postq nō fuit erit mo
tus qm esse huic estimationē est generatio r ois gene
ratio est motus: aut sequēs motus. arguit cōmentator
sic opinantes nihil moueri aut opināē verū aut opinā
tur falsum: si opinant verū r nō semper opinabantur
illud verum: igitur generatur vl generabatur illa opinio
sed omnis gñatio est motus vel sequēs motus: igit pos
sibile est motū esse. Si opinant falsum: r ois opinio
falsa pōt transmutari in verā r nō pōt esse transmutatio
absqz motu: igit possibile est motū esse r p pns melis
sus zeno r aliq negates motū necessario hūerunt pone
re motū ex quibus sequitur q rō melissi nulla fuit p: q2
r si negauit motū realem r nō ppter hoc debuit nega
re motū intentionale. stat enim q sit opinio vel fanta
sia noua absqz motu reali. Scđo q2 si negauit motū
localem nō pp hoc debuit negare motū alterationis:
q2 si oia quiescerent localiter ad huc sol calefaceret hec
inferiora. Tercio q2 si negauit motū rectū nō pp h de
buit negare motū circularē qm illud q mouet circular
riter in nullo recipit cū nō moueat ad locū: sed tñ i lo
co vel circa locū. Quarto q2 nō o3 si motū locali mo
tu recto recipit in plēo q dē penetratio corporū: q2 si
recipit in aliquo spacio sepato eqli ipsi locato fm tres
dīmēſiones: sed recipit in superficie indiuisibili fm p
funditate eqli rei locatē solū fm duas dīmēſiones v3
longitudinē nec latitudinē vē est. pbatū. 4. phicorum.
(Sed h qdē). 2. arguit phs sic. sensus optime cōiunctus
sensibili est dignior rōnetā. pbabili q sophica: sed isti
credūt rōnē nō solū pbabili s3 sophice. igit magis hnt
credere sensui: p3 pna cū minor: qm vt est iam ostēdus
rō illo2 est sophica 7. sp inducit deceptionē r rō pba
bilis cū nō sit ex p se notis: aliq car errorē sensus aut
optime pūct? sensibili nō dāpit circa sensibile. p3 pū
imo nec circa sensibile cōe saltē iudicio vltimū enī sen
sus est optime pūctus sensibili: qm ipse est optie di
positus quo ad oēs dispōnes organicas. r distantia in
ter sensum r sensibile est optime ppositionata in lon
gitudine r breuitate ipm vō elementū est optime pūta
tum in intēſione extēſiōe r fortitudie: itēſiōe qdē quo
ad sensibile. p3 pū extēſiōe aut quo ad magnitudinē
r figurā fortitudie vō quo ad motū qetē r numerum.
Tunc arguit sic: isti hnt credere sensui optime pūcto
sensibili: r sensus optie cōiunctus sensibili iudicat ali
qd moueri r nō oia dēſcere: igit isti habent credere ali
quid moueri r nō oia dēſcere tales igit qrentes rationē
sophicā vel pbabilē vbi hēm? aliqd digni? q sit hui
mōi rō v3 sensum optie pūctū sensibili carē rōe r in
telligētia nesciētes iudicare qd melius r pē? q credibi
le r nō credibile: qd p3 pū r nō p3 pū. melior ē. n. sen
sus optie pūct? sensibili q rō sophica vl pbabilis. r
credibile est aliqd moueri nō aut oppoſitū illi? r p3 pū
scienālis est motū eē nō aut dīctio2 istū? s3 oīz istō
rū isti iudicāt oppoſita eē vā. Et ex h2 dēſpiciūt sen
sus cū oīs nra cognitio incipiat a sensu isti inhabiles sūt
ad omnem scientiam capēſcēdam primo quidem sunt
inhabiles ad scientias rationabiles cuiusmodi sūt oia
lectica r rethorica: quia tales versant circa credibile r
nō credibile cū ex eis generet fides vl opio. Scđo sūt
inhabiles ad scias doctrinales vl sūt Heome. r Arif.
quia tales versantur circa p3 pūcia r nō p3 pūcia cū

Phisicorum.

sint scientie demonstratiue. 3. sūt inhabiles ad sciētiās morales: videlicet ad ethicā politicāz ꝛ ꝑconicā: qm̄ tales versantur circa melius ꝛ peius cum finis moralium scientiarū sit vt boni fiamus: vt arguatur sic. isti sunt inhabiles distinguere inter melius ꝛ peius: inter credibile ꝛ non credibile: inter p̄ncipiū ꝛ non p̄ncipiū: igitur isti sunt inhabiles ad oēm scientiam: ꝑpter p̄nā: qz omnes scientie versantur circa ista: vt ostensum est. Le. lit. (Sed de hoc qđem intendere) .s. vtrum omnia semper quiescant ꝛ quereꝛ rōnem horum quorum dignius habemus aliquod videlicet sensum qđ sit ratio sophisti^a aut ꝑbabilis (ratio ē indigere) .i. careꝛe (ꝛ male iudicare est) .s. (melius ꝛ peius: credibile ꝛ non credibile p̄ncipiū ꝛ non p̄ncipiū.

Notandum s̄m cōmentatozem cōmēto. 26. qđ ista opinio dicit. sensui ꝛ omnis opinio cui contradicit sensus nō est bona opinio. apparent enim hec res que mouētur in rei veritate ꝑpter cōgregationem. s. sensuum in testi monio 2io ei qđ apparet visui qđ aliqua apparet moueri sed non mouentur ꝛ ideo opinandū est qđ quedā sensibilia sunt que p̄cise iudicantur esse falsa l3 sentia^r tur: vt apparet in decipientibus visum: ꝛ quedā sunt ignota donec surgat demonstratio sicut apparet d ꝑ uitate corporis solis: qui enī nescit demonstrationem d magnitudinem illius dubitat ꝛ dicit qm̄ hoc forte ꝑpter remotionem ꝛ forte est in rei veritate. Tria ergo sunt s̄m cōmentatozꝛ circa que visus dissimiliter se h3 quedam enim sunt circa que nunqđ decipitur vt color ꝛ magnitudo quedā sunt circa que semꝑ decipitur vt qñ obm̄ illi deceptorie p̄sentatur. s. quādo homo ꝑsentatur visui indutus pelle a sinina: aliqua vera sūt circa aliquando decipitur ꝛ aliquando non decipitur sicut ꝛ magnitudo solis. credit enim sensus visus ante deꝛ demonstrationem solem esse pedalis quantitatis ꝛ post demonstrationem ipsum esse maiorem terra cum autē ꝑpter quid apparet ita modice quātitatē est distantia magna inter oculum ꝛ corpus solis. 3ste modus inuenitur in visu quo ad motum ꝛ quietē: quia aliquando indicat aliquid moueri qđ tamen non mouetur sicut quando oculus exstans in nauimota indicat arborē terre moueri: aliquando indicat quiescere illud qđ mouetur sicut quādo indicat solem aut lunam quiescere: ꝛ hoc est ꝑpter distantiam: ideo nō sequitur apparet visui hoc moueri: igitur hoc mouetur apparet visui hoc quiescere: igitur quiescit: sed bene sequitur apparet omnibus quinqꝫ sensibus hoc quiescere: igitur hoc dē scit loquendo de sensib⁹ bene dispositis: ꝑpterea opinio zenonis ꝛ melissi fuit falsa: qz cōtradixit non tantū visui: sed omnibus sensibus tam simul qđ diuisim accēptis eiusdem respectu obiecti. (Similiter autē) secunda cōclusio impossibile est omnia moueri ꝑbatur aliqua semper mouentur: vt corpora celestia ꝛ aliqua semper quiescunt vt corpora terrestria ꝛ alia indifferenter mouentur ꝛ quiescunt vt corpora intermedia tam mixta qđ simplicia: igitur impossibile est omnia moueri: non igitur omnia semper mouentur vt dixit erastus: nec omnia semꝑ quiescunt vt dicit zenō ꝛ melissus: ex quo aliqua mouentur ꝛ aliqua quiescunt: neqꝫ ad ista requiritur ratio demonstratiua: sed ad omnia simul sufficit vna fides ꝛ vna credulitas: v3 experientia sensus optimē dispositi: non enim oportet ꝑbare aliqua semꝑ moueri: neqꝫ aliqua semper quiescere non etiā aliqua indifferenter moueri ꝛ quiescere ex quo per sensum optimē dispositum ita percipimus. Le. lit. (Similiter autē ꝛ impossibile est omnia moueri: aut ꝑ sed necessarium est alia qđem semper moueri: alia vero semꝑ quiescere ad omnia enim h sufficiens est vna fides. i. vna euidētia experimentalis videmus enim quedam aliquādo quidem moueri aliquādo vō quiescere quare manifestum est qđ impossibile sit. Similiter omnia quiescere ꝛ omnia moueri cōtinuē ex eo quidem qđ alia semꝑ mouentur alia vō non quiescunt semper. Dubitatur quoniam in isto. 3. Aristō. demonstrat celū semper moueri etiam in libro celi terrā semꝑ quiescere: igitur nō suffic ad hec oīa vna experimentalis fides. Rīdetur qđ talia possunt dupliciter considerari v3 absolute s̄m se ꝛ respectiue per respectum ad cām. p̄mo mō non aliter ꝑbantur qđ per sensum sed secūdo mō ꝑbantur non tanqđ dubia ꝛ immanifesta cum sint per se nota sensui: sed per respectum ad cām declarando cām in mouētis terre ꝛ montib⁹ ꝛ ꝑpetui celi. Sicut contingit de eclipsi lune nō enim demonstrat eclipsis de luna absolute tanqđ dubium ꝛ immanifestum: sed tantū respectiue habendo respectum ad cām declarando cām illius eclipsis. (Reliquum ergo) Tertia cōclusio non omnia possunt indifferenter moueri ꝛ quiescere. ista cōclusio sequitur ex ꝑcedictis. nam ex quo manifestum est nō oīa semper moueri: nec omnia semper quiescere oportet inuestigare vtrum omnia possunt indifferenter moueri ꝛ quiescere aut aliqua semper moueri ꝛ aliqua semper quiescere ꝛ aliqua indifferenter moueri ꝛ quiescere. cōstat autē ex determinatis ꝛ determinandis istud s̄m esse tenendū tanqđ verum ꝑ qualibet parte: igitur p̄mū est recusandum tanqđ falsum: v3 omnia possunt indifferenter moueri ꝛ quiescere ꝛ per cōsequens suum ꝑdictozium est acceptandum tanqđ verum. s. non oīa possunt indifferenter moueri ꝛ quiescere. Le. lit. (Reliquū vero considerandū vtrū oīa huius corpora naturalia sint ꝑsibilia moueri ꝛ quiescere: aut quedā qđem sicut. a. mouentur ꝛ quiescunt: alia vō semper quiescunt alia vero semper mouentur: hoc enim demonstrandum est a nobis. s. hec secūda pars questionis est a nobis ꝑ veritate tenenda ꝛ in sequētib⁹ aliquātulum demonstranda (Momentum igit.) Ista est scōa pars huius capituli in qua ꝑhs demonstrat qđ omne qđ mouetur mouetur ab alio ꝑstqđ declarauit qđ impossibile ē omnia moueri vel quiescere ꝛ qđ necessarium est aliqua moueri ꝛ aliqua quiescere imo qđ necessarium est aliqua quādoqꝫ moueri ꝛ eadem qñqꝫ quiescere vbi Aristō. facit duo: nam p̄mo ꝑmittit quasdam diuisiones scōo exequitur de intento ibi ꝛ maxime moueri. Quantum ad p̄mū ꝑhs ꝑmittit quattuor diuisiones quarum prima est ista. mouentiū ꝛ mobiliū qđā sūt ꝛ accēdes ꝛ quedam per se mouentia per accidens sunt illa que mouent ex eo qz sunt in alijs mouentibus: aut qz mouent per partem: ꝛ sic manus mouet baculum: ꝛ albus edificat. non enim mouet manus baculū nisi quia ē in homine mouente illum ꝛ albus nō edificat nisi ex eo quia albedo est in edificatione. Aqua etiā calida cuius vna centesima est frigida frigescit per accidens: qz non s̄m totum sed s̄m partes. Mouentia ꝑ se sunt illa que mouent non ex eo quia sunt in alijs mouentibus neqꝫ per partem vt homo mouens baculum ꝛ edificator faciens domum. Item qđ mobiliū qđam ꝑ accidens ꝛ quedam ꝑ se. illa dicuntur moueri ꝑ accidens que mouentur ꝑ partem aut ex eo quia sunt in alio moto. Exemplum p̄mi dicitur. n. homo sanari ꝑ

Tex.
cō. 26.

Tex.
cō. 27.

Liber octauus

accidens si oculus sanat ab egritudine otalmie: et videtur sedes in nauimoueri per accens: q2 mouet ad motu nauis in qua est. illa autem mouent per se que mouetur: nō p parte: neq2 q2 sunt in alio moto: et sic mouet lapis deorsuz: et nauis mota in aqua. I.e. li. Mouentiu quedā et eoz que mouent. alia qdē f3 accidēs mouent et mouent: alia autē p seipsa. fm accēs quidē vt g. cunq3 in eo q3 sūt in mouētib3 aut in his que mouent fm parte: alia autē p seipsa quecūq3 nō in eo q3 sunt in mouētē: aut in his que mouēt: nec in eo q3 pars alia qua ipsoz mouet aut mouetur.

Notandum primo fm cōmētatoz cōmēto. 27. q3 illud quod mouet per accēs est oē q3 videt moueri: q2 in moto: et in hoc duob3 modis mō quo ē ipse vimoueat oī nō vt aīa in corpore: mō quo potest vt moueant homines sedēs in nauī: et sūt est motor p accēs. s. illud q3 est in motore: sicut rubedo que est in igne q3 ē obuiens p accēs. Duplex igitur est p accēs tā in moto q3 in motore. vñ quidē q3 nō pōt se mouere nec moueri. aliud vero q3 pōt se mouere vel moueri. vbi g3a. sedens in nauī: aut clauus infixus nauī mouet p accēs ad motū nauis: et quilibet eoz pōt moueri p se. s. hō deambulādo et clauus separatus a nauī sursum vel deorsuz. aīa autē mouet p accēs ad motū corpis: et nō pōt moueri p se: sicut nō pōt se exstere. Et sic rubedo ignis calefacit p accēs: et nō pōt calefacere p se: sicut nō pōt p se exstere: neq3 agere caliditate: vt principale principius. medicus autē sic edificat p accēs: q3 pōt mouē per se vsz sanādo infirmum.

Notandum scdo fm cōmētatoz eo dem cōmēto q3 p accēs qdā dicit primo: et quoddā scdario: et est illud quod mouet p parte. s. illud cui attribuit mouere aut moueri per pte. vbi g3a. sicut dicim3 in illo cuius manus mouetur ipsoz moueri. et sūt accidit in motore sicut dicim3: iste hō pculsit istū: et nō pculsit nisi in manu. Intendit cōmētator q3 tā in motore q3 in moto duplex ē per accēs v3 principat3 et scdario. illud mouet per accēs principat3 q3 mouet ex eo: q2 est in alio moto: et sic mouetur p accēs sedēs in nauī: aut aīa in corpore: illud mouet per accēs scdario q3 mouet ad motū partis: et sic mouet per accēs ille qui sanat: aut pcutit ad sanatio: nem et pculsionē partis. Et sūt dicatur de mouētē per accidēs q3 illud est mouēs p accidēs principat3 q3 mouet ex eo: q2 est in alio mouētē: et sic mouet per accidēs medicus faciēs domū: q2 medicina est in domificatio: ne. illud vero mouet p accidēs scdario q3 mouet tñ ratione partis: et sic dicimus fortē p accidēs pcutere platonē: sed tñ manu pculsit.

Tertio notāduz fm cōmētatoz eo dē cōmēto q3 Aristō. prius descripsit q3 ē per accidēs q3 illud quod ē per se: q2 illud quod ē per accidēs est notū illo q3 est p se: et iō accidit in quibusdā locis describere habitū p negationē priuationū. vñ q2 notū est ad sensuz aliqd moueri p accidēs q3 moueri per se. sic p3 de illo qui sedēs mouet in nauī: ideo diffō eius q3 est per accidēs pcedit diffōne eius q3 est per se: sicut multonēs cōtingit habituz diffiniri per priuationem et hoc quādo priuatio est notioz habituz: sicut ponit scdo physicoz vbi diffiniebatur natura per quietē constat autē nauim dicere habituz: et quies priuatio: nem: sed illa diffinitio non fuit incōueniens: quia notioz est quies q3 natura.

Dubitatur circa hoc q3 dictū hoc manuz mouere per accidēs hanc autē rationē mouētis in quo est: cū dicit cōmētator 27. q2 tem pcutere platonē per accidēs: q2 manus pculsit. Itē lapis separatus a pyciēte videt moueri per accidēs: et mouere per se. mouet enī ad motuz aeris in quo est et mouet aerē pcedētē ipsum nō ex eo. quia est in alio mouētē. Ad primū dicit q3 manus pōt dupl3 cōsiderari. vno mō vt est agēs principale. s. vt pcutiat toto residuo quiescente: et sic 27. pcutit platonē per accēs rōne partis. alio mō vt sit agēs inscrutibile sic q3 moueat: et isto mō ē pcutiēs per accidēs: et 27. p se. Ad scdū dicit q3 lapis separatus mouet p se: q2 mouet per motū existēte in se et nō in alio: et nō sequit3. lapis nō posset moueri illo motu nisi aer moueret: igitur mouet ad motuz aeris: q2 eodē mō. pbaret lapides in motu nali deorsum moueri per accidēs: q2 aer necio mouet: ideo. n. aīa mouet per accidēs. pprie ad motū corpis et sedēs in nauī ad motū nauis: q2 motus corpis non est in aīa: neq3 motus nauis est in sedētē. cōstat autē motuz quo nauis mouet esse subiectiue in eo et nō in alio. Sed cōcedat lapides mouere per accidēs: v3 ex eo q2 est in mouētē alio. s. in aere. aer autē mouet per se: q2 nō mouet ex eo q2 est in alio mouētē. baculus autē mouet aerē aut lapidē per accidēs: q2 mouet istū rōne alterius mouētis. s. manus et hoīs. (Eoz aut.) Et scdo diuisio eoz que mouent per se quedā mouent a se: et quedā ab alio. illa mouent a se que mouent a principio intrinseco: et sic tam aīata q3 inaiata mouent a se: quia mouent a principio intrinseco. illa autē mouent ab alio que mouent a principio extrinseco. s. lapis pcutit3 sursum: et ferrū motū ad magnetē. I.e. li. (Eoz autē que mouent p se alia qdā a seipso alia vō ab alio mouet.

Notandum fm cōmētatoz cōmēto. 27. q3 eoz que mouent nō per accidēs: neq3 per parte: quedā mouent per principū existens in eis vt habentia aīas: et quedā mouent ab alio extrinseco vt carentia aīabus. Intendit cōmētator hanc distinctionē cū nec a exclusionis: quoniam indubie elemēta et mixta inaiata quādo mouentur ad loca sua mouent per principia existētia in eis: sicut ipsemet cōmētator expresse scdo huius. aliter diffinitio nature nō esset sufficiens: v3 natura est principium et causa mouēdi et quiescēdi eius in quo est primo et per se: et non fm ipsoz: nunq3 tamen inaiata precise p principū existens in eis cum semp requiratur extrinsecus motor ad motū illoz. aīata autē non indigent motore extrinseco ad suum motum.

Sed dubitatur q2 v3 q3 hec diffinitio tā pbi quā cōmētatoris repugnat p3iori. dictum enī est ibi q3 mouēs et motuz per partes est mouēs aut motū per accidēs. constat autē aīal mouere seipsum per partes: videlicet per alterā partem composuit. Similiter elemētuz naturaliter motuz mouere per partes. s. per materiā: et mouet seipsum per partes q2 per eius formā substantialem. Dicitur q3 duplex est pars. s. quantitatiua et qualitatiua loquit3 pbilosophus in p3iori distinctione de parte q3 quantitatiua et non qualitatiua. materia autem et forma seu anima et corpus sunt partes qualitatiue et essentielles ipsoz et corpoz naturalū. Sed adhuc instat de animali q3 mouet per accidēs motu deambulationis q2 cōtinue mouet per parte quantitatiua cū nunq3 totū corpus moueat: s3 cū mouetur vna pars alia quiescit.

Phisicorum.

interim enim dicitur. mouet vnus pes alter quiescit vt notum est. ¶ Rñdes. q. motus aialis est motus totius corporis et non tñ vnus partis: cum nō sit aliqua pars que non moueat in motu illo: lz aliquādo vna pars moueatur et alia quiescat. motus enī ille quo mouetur vna pars alia quiescente est pars totius motus aialis quo aial mouet se totū. loquitur ergo philosophus illud moueri per accidēs quod mouet tñ ad motū de terminatē partis quātitatue: qui motus est vnus et talis nō existēs pars alterius motus qualiter nō contingit de animali. (Et alia quidez.) ¶ Tertia diuisio eozū que mouent quedā mouent naturaliter: et quedā violentē: illa mouent naturaliter que mouentur a principio intrinseco vel extrinseco cōferente vñ passo. ferruz enī mouet naturaliter tā inferius ad locū tale q̄ superius ad magnētes. Primus motus est naturalis: qz est a principio intrinseco. Et scūdus est naturalis: qz est a principio extrinseco cōferente vñ passo. alterat ferrū a magnete fm cōmētatozē. 7. huius. ex cuius alteratione nālīter inclinatur moueri ad magnētes. illa autē mouētur violēter seu extra materiā que mouentur nō a principio intrinseco: neqz extrinseco conferente vñ passo: et sic mouent elementa grauiā sursū et elementa leuiā deorsū. aial enī mouet naturaliter: qz mouet a se ipso seu a principio intrinseco. corpus autē aialis mouetur indifferēter nālīter et violēter. oportet enim videre qz elementū dominat in corpore animalis et sequit corpus moueri nālīter si aia ipsū moueat versus locū elementū dominātis in ipso. si autē moueat eū versus aliū locū: tñ mouet violēter: ideo corpus animalis naturaliter mouet deorsū et violēter sursū: qz i eo dominant elementa grauiā et nō leuiā. Lege li. (Et alia quide natura). i. naturaliter mouet (alia vero violentia et extra naturā: qz enī a seipso ipsū mouet. nam mouetur vt quod dicit aialium. mouet aial ipsū a se ipso. quozūcūqz autē principūz motus in seipsis h natura dicimus moueri. vnde aial quidez totū: naz ipsū seipsū mouet. corpus autē cōtingit et natura et extra naturam moueri. differt enī fm quālē motūz qd mouet eueniat). i. moueat: et differt etiā ad cognoscēduz huius motūz naturalē (ex quali elementū cōstet) huius corp⁹.

Notandum

¶ primo fm cōmētatozē cōmētō. 27. q. si fuerit iuentus aliquod motū per principū in eo: ita qz in suo corpore nō sit principūz contrariūz motui aie: tunc illud motūz erit motūz nālīter et simpliciter. s. p. animā et corpus vt declarauit de corpore celesti. Intēdit cōmētatoz hanc distinctionē qz aiatūz que mouent naturaliter per principūz existēs in eis quedā mouent naturaliter simpliciter: et quedā mouent nālīter fm quid. aiatūz mouet nālīter simpliciter in cuius corpore nō inuenitur principūz contrariūz motui anime: sicut est motus corporis celestis seu aialis moti deorsū ex inclinationē aie. illud vero aiatūz mouet naturaliter fz qd. in cuius corpore est principūz contrariūz motui aie sicut est motus aialis sursū. pueniēs ex appetitu aie.

Secūdo

notāduz fm cōmētatozē eodē cōmento qz tā in hoc qz corpus aīs qñqz mouet ab aia ipsius nālīter et quādoqz extra naturā est diuersitas partiū ad quas mouet aia ad alias partes locales ad quas mouetur. Si igitur cōtingit qz aia mouet corpus ad partes ad quas mouet corpus fz motū elementū dominātis in ipso: tñ motus corporis ab aia est naturaliter: et tunc cōtingeret in eo naturali-

tas ex motore et moto. verbi gratia. quādo aial mouetur ex se descendēdo tēpus motus eius erit naturalis. Si autē motus eius erit cōtrariūz motui elementū: tñ motus corporis erit nō naturalis. verbi gratia. quādo homo saltat i sursū. Intēdit cōmētatoz qz animal habet triplicē motū naturalē prius est naturalis ratione anime tñ sicut motus saltus sursū. cōtrariūz enim corpus illi motui ex quo est graue. aia autē per appetitū mouet corpus ad illum locum. ¶ Secūdus est naturalis ratione corporis tñ sicut est motus bois vel canis decurri deorsū: ex quo in eo dominat terra. Tertius est motus aialis naturalis rōne corporis et aie simul vt motus aialis deorsū in terra: vel in aqua ex appetitu vel inclinatione aie.

Contra predicta arguit et primo qz mot⁹ corporis aialis sursū est motus naturalis ipsi corpori. naz id est motus naturalis totius et partis sicut et idē est locus nālīs per Aristotelē tertio hui⁹. sed motus sursū est naturalis aiali: igitur motus sursū est naturalis corpori aiali. ¶ Itē arguitur qz motus sursū nō est naturalis aiali: sed violentus: quoniam motus deorsū est naturalis animalī tam ex parte corporis graui: qz ex parte anime inclinantis: igitur motus sursū est violentus aiali. patet cōsequētia. qz eodem non possunt naturaliter esse motus cōtrarij. ¶ Ad primū dicitur qz aristō. non loquit ibi de toto homogēo habēte partes eiusdē rationis: sicut est mixtū inanimatū aut elementū. aial autē est corp⁹ etherogenū habens partes diuersarū rationū: tñ aliquis motus potest esse naturalis toti qui non est naturalis cuilibet parti. potest tamen dici qz corpus aialis cōsideratur dupliciter. vno modo inqñz graue: et sic motus sursū est illi violentus. Alio modo inqñz pars aialis: et inqñz perficit per aiaz: et sic motus ille ē sibi nālīs: tñ corpus sit nālīter obediēs anime. resistētia autē pzoenit ex parte elementū dominātis in eo et. ¶ Ad scōz negat psequētia. et pcedit qz eidez possunt inesse motus cōtrarij sicut eidez insunt principia diuersarū rationū formaliter vel virtualiter. nec autē principia sunt aia et elementūz. vnde qz anima cōtinet vna: liter omnia elementa possunt mouere sursū et deorsū: et ad omnē differētā positionū. nullus tamen istozum motūz est sibi ppius: sed magis motus circularis fm cōmētatozē in de substantia orbis. Dicit enī ipse ibidē qz motus ppius corporis est motus deorsū: et motus proprie anime est motus circularis: quia si separaret a corpore: et moueret seipsū tñ motu circulari moueret seipsū: ex quo sequitur qz motus animalis ē cōpositus ex motu recto et circulari. s. motus pgressiuus qui cōpetit aiali fm qz huius. (Et eozūz que mouent) ¶ Quarta diuisio. eozz que mouent ab alio quedāz mouent naturaliter: et quedāz violēter. verbi gratia. elementa dicunt moueri ab alio: qz in omni suo motu indigerēt motore extrinseco: et talia aliquādo mouentur naturaliter quādo mouent ad loca sua vt ignis sursū et terra deorsū. quādoqz vero mouent violentē vt quādo mouent ad loca ptriaria. s. ignis deorsū et terra sursū. Similiter partes aialūz aliquādo mouentur naturaliter: aliquādo mouent violentē. mouētur naturaliter quādo mouētur fm qz apta nata sunt moueri. mouent violēter quādo mouent non fm qz apta nata sunt moueri. vnde in partibus aialūz est cōsiderare positiones: ordines: et inclinationes. ac etiaz modos distinctos motūz vt in boie b zachia ad ante-

Liber octauus

rius et sunt apta nata moueri ad partem anteriorem. crura vero inclinatur retro et sunt apta nata moueri ad illam partem. Et igitur membra animalium mouentur ut inclinantur: et si apta nata sunt moueri ille motus est eis naturalis. Si autem e contrario tunc est violentus illis et contra naturam. Et legitur. (Et eorum que mouentur ab alio alia quidem mouentur natura alia extra naturam. quedam vero terra sursum et ignis deorsum. amplius autem partes animalium multiones mouentur extra naturam iuxta positiones et modos motus dissonnentes illis.

Notandum fm comētatores comēto. 27. q. Aristot. intendit per illud quod mouet naturaliter motus lapidis ad inferius et motus ignis ad superius: et posuit ista moueri ex alijs: quia ista non mouentur ex se donec mouentur ex alijs ut declarabitur post. Ecce fm comētatores q. ta corpa inaiata q. etta mouent a se. dicunt aut moueri ab alio: q. nō pnt moueri a se nisi prius moueantur a se. dicuntur aut moueri ab alio: quia nō possunt moueri a se nisi prius moueantur ab alio. nunq. enim mouentur ab intrinseco nisi precesserit motor ex trinsecus. (Et maxime moueri.) Istis diuisionibus pmissis Aristot. ponit ista conclusionē. omne quod mouetur mouetur ab alio. q. conclusionem ipse arguit sic omne quod mouetur aut mouetur violēter aut naturaliter. si violēter manifestum est q. mouetur: q. mouetur ab extrinseco. violentum enim est cuius principium est extra non conferente vni passo: ut dicitur tertio ethicorum. Sed naturaliter aut est animatus aut inanimatus. si inanimatus illud mouetur ab alio: cum necessario indigeat motore extrinseco. s. generante aut re mouente. phibens: ut patet inductiue: et in sequentibus magis apparebit. Si animatus manifestus est q. illud mouetur ab alio. omne enim animal quod mouet mouetur motu processu necessario mouetur ab alio: q. accipere in animali per se mouens et per se motum inuicem distincta. s. anima et corpus: sicut enim in motu nauis nauta motu distinguitur a motore: sic in motu pgressiuo animalis motu distinguitur a motore. Et igitur similitudo et dissimilitudo in motu nauis: et animalis. primo quidem est similitudo in distincto. q. sicut motor nauis. s. nauta distinguitur a nauis: ita motor corporis videlicet anima distinguitur a corpore. Secundo est similitudo in cognitione: quia sicut motor nauis est cognoscens: ita motor corporis animalis. Tertio in gubernatione: quia sicut motor nauis gubernat nauem: ita motor corporis animalis: videlicet anima gubernat illud instans in reciprocatione: q. sicut motor nauis. s. nauta in mouendo per se mouet seipsum p accidens: ita motor corporis animalis: videlicet anima in mouendo corpus per se mouet seipsum p accidens. Dissimilitudo apparet ex alijs. primo quidem applicatiōis: quoniam nauta non potest applicari nauī ad motum nauis nisi prius seipsum moueat. anima autem applicata corpori ad motum non prius mouet se q. corpus. Secundo ex parte instrumenti: quoniam nauta mouet nauem per instrumentum separatum q. est remus: aut theano. anima autem mouet corpus per instrumentum cōiunctum: q. est cor: nerui: muscoli: et huius que sunt partes corporis. Tertio ex parte distantie: quoniam motor nauis distat a nauis loco et subiecto: non autem anima a corpore: et hoc est dissimilitudo ex parte vniōis: q. anima et corpus sic vni per se. ex nauta autem et nauis sic

Tex.
cō. 28.

vnus tantus secundum operationem: et hoc ex parte influxus: quoniam nauta nihil influit nauī preter motum localem. anima autem influit corpori preter motum localem alias dispositiones quibus continue alteratur: nutritur: augetur: vel diminuitur. fiat ergo hoc argumentum. omne quod mouetur est animatus vel inanimatus: sed omne animatum mouetur ab alio: et omne inanimatum mouetur ab alio: siue naturaliter siue violēter mouetur: igitur omne quod mouetur mouetur ab alio. Et legitur. (Et maxime moueri a quodam). i. ab alio (q. mouetur in his que extra naturam mouentur. est manifestum propter id quod manifestum est q. licet tale ab alio moueri. postea autem que sunt extra naturam eorum que sunt secundum naturam ipsa a seipsis mouentur (ut alia. hec enim est non manifestum si ab aliquo). i. ab alio (mouentur. s. quomodo oportet accipere istum mouens: et q. mouetur iuxta distantiam ostendit per similitudinem (videtur enim in nauibus et non natura sustentibus). i. in artificialibus (sic et in animalibus esse diuisum mouens et q. mouetur: et sic ipsius seipsum mouet. s. alia inquit vna pars mouet alia.

Notandum h. 3. comētatores comēto. 28. q. Aristot. pscrutat vix oem motum beat motore aut nō: et questio de qua pscrutatur est in prin. 7. cū sit prius q. de qua vix pscrutatur ille qui vult quere vix sit hic motus eternus et facit hoc: q. voluit declarare dispoñē in hoc de corporibus simplicibus sermone. pprio. ista enim fecerūt dubitationē i. hoc q. oem motum habeat motore: duplex est rō. ppter quas rectauit hanc q. d. nē: vni oem motum beat motore: q. determinata in prin. 7. phico. 22. quartū prima ē: q. absq. pscrutatione illius nō inestigare eternitas motus celi. cui pscrutatio pñet ad hūc octauū. Scda causa quia ibi remasit dubiū de corporibus simplicibus vni habeant motore distinctū a seio rectat q. d. illa ut sermone. pprio et spālī cōcludat intētū p hoc q. nō solū corpora mixta mouent ab alio: s. etia corpora simplicia. Ex isto comēto soluit dubitatio tā antiquoz q. modernoz di. q. d. nē hanc supflua ēē in isto. 8. ex quo in. 7. huius determinata est. dicit. n. comētatores comēto allegato q. d. daz et expositores opinati sunt q. illō q. declaratum est in principio. 7. est superflūū: et iō absconderūt illud a suis libris. Illi ergo antiqui dixerūt: qm hanc determinanda ēē in. 8. et nō in. 7. quidam autē moderni dixerunt eā ēē determinanda in. 7. in se: et nō in. 8. Scd comētores dic q. ē determinanda tā ibi q. b: s. nō eodē mō. ibi enī p rōnes cōes pternētes motū in cōi. hic aut p rōnes. pprias pternētes motū in spālī. cū. n. du. sit motus nātis et violēter: et itez sit duplex motus nātis. s. aiatores et inaiatores. vult ostēdere q. oib. his motibus oē q. d. mouet mouet ab alio: neq. cōuenit idē bis demonstrare oū modo diuersis demonstrationibus.

Prime autē dubi
tatur. Ista ē tertia pars huius capituli in qua plus circa dicta mouet vnaz dubitationez et facit duo primo q. dicam est. scdo arguit ad ptez negatiuaz ibi. (Et nāq.). Quamū ad primū dicit pho q. maxime dubitare cōtingit
R ij

Tex.
cō. 28.

Philosophorum.

circa unum membrum quarte diuisionis. dicebatur enim qd eorum que mouentur ab alio quedam mouentur naturaliter et quedam uolenter. naturaliter quida mouentur terra: et ignis ad loca sua. uolenter autem ad loca contraria. De motore quidem in motu uolento non est dubium quis est ille a quo mouentur grauia et leuia in animata. quando enim terra mouet sursum aut ignis deorsum statim cognoscitur motor in talibus motibus sicut statim cognoscitur in motibus proiectorum. Sed est dubium in motu naturali cum non appareat distinctio inter motum et motorem a quo mouentur grauia et leuia inanimata quando mouentur ad loca sua. Lege litteram. *Qua* prime autem dubitatur circa membra reliqua dicte ultime diuisionis. eorumque ab alio mouentur hec quod de extra naturam posuimus moueri. alia autem relinquuntur propositio. i. e. conuerso: quia natura. i. naturaliter mouentur. hec autem sunt que dubitatione affuerunt a quo mouentur inanimata ut grauia et leuia. hec enim in oppositos locos uolentia mouent. ipso prius autem leue quid sursum graue autem deorsum natura a qua autem non adhuc manifestum sit cum moueantur extra naturam.

Motandum secundum commentatores commentum 23. qd eorum que mouentur naturaliter quedam uidentur moueri ab aliquo alio et sunt aialia et in quibusdam lateri hoc et sunt corpora simplicia. In istis autem non apparet alietas motoris a moto sicut apparet in habentibus animas: imo in eis non est alietas oino: et est sicut dixi graue et leue. ista enim inueniunt in loca sua naturalia ex se: sed et ad loca opposita suis locis naturalibus ex alijs. Ex isto commento inferunt aliqui qd omne motum habeat motorem: non tamen omne motum habet motorem distinctum a se: quia elementa mota ad sua loca non habent motorem distinctum a se: cum in eis non sit alietas oino inter motorem et motum secundum commentatores. Sed istud esse non potest: quoniam tunc non omne motum mouetur ab alio: imo aliquid moueret a seipso primo quod est contra demonstrationes Aristotelis. tam hic qd. 7. huius. dicit enim philosophus secundo huius qd natura est principium motus et quietis intelligens per naturam materiam et formam: ita quod materia est principium passiuum motus et forma actiuum. ideo cum elementa mouentur ad loca sua forma in eis est principium illius motus. constat autem formam elementi distingui tam a materia quam ab ipso elemento: igitur motor in elementis distinguitur ab ipso moto. Et quod hec sit intentio commentatoris patet. quoniam ibidem secundo philosophum. dicit qd corpora simplicia habent per se principium intrinsecum actiuum sui motus localis: non autem motus alterationis: sed tamen passiuum. commento autem 27. allegato dicit qd oia que mouentur a se mouentur a primo intrinseco et conuerso. hic autem asserti commentum 23. qd elementa mouentur ex se ad loca naturalia: et per consequens mouentur a principio intrinseco. constat autem principium distingui a suo principio. Dicendum igitur quod non intendit commentator nullam esse distinctionem oino inter motorem et rem motam in corporibus simplicibus: sed quod in eis non est alietas oino sicut in aialibus. sicut graue et leue: hoc est verum: quia aialia non mouentur ex se tamen secundum grauitem et leuitatem: imo ad omnem differentiam positionum et per omnes motus siue fuerit rectus siue circularis aut per gressum: et hoc per eadem motorem. elementa autem non ex se mouentur nisi secundum grauitem et leuitatem: neque secundum oem motum: sed tamen secundum sursum et deorsum: ita quod motor in eis

non mouet naturaliter nisi ad unum locum. ad locum autem oppositum mouentur ex alijs motoribus ut ex simpliciter commentator in commento. argumentum ergo quod intendit commentator est istud. corpora simplicia non mouentur ex se ad loca contraria: sed tamen ad unum. animalia autem mouentur ex se ad loca contraria: igitur in corporibus simplicibus non est alietas oino inter motorem et motum sicut in aialibus. i. non est tanta distinctio inter motorem et motum elementorum quanta est inter motorem et motum ipsorum animalium. motor enim quanto est perfectior: tanto magis distinguitur a suo moto: et quanto imperfectior tanto minus distinguitur a suo moto: sed perfectior est motor animalium a suo moto quam motor elementorum a suo moto. *(Et nota quod.)* Dubitatio premissa philosophi arguit ad partes negatiuas probans quod sit impossibile elementa mota ad sua loca moueri a seipsis: et hoc. 4. rationibus quibus prima est hec. omne quod mouetur habet vitam: sed grauia et leuia inanimata non habent vitam: igitur non mouentur a se. tamen persequentia cum minor. maior autem est nota ex eo: quod moueri a se potest per se habentibus vitam. per hoc enim distinguuntur habentia vitam a non habentibus vitam: quod habentia vitam mouentur a se: et non habentia vitam non mouentur a se. *Legitima.* *(Et nota quod ipsa.)* grauia et leuia inanimata moueri a seipsis dicere impossibile est. vitale. n. hoc. i. moueri a seipso est tamen vitam habentibus et animatores est per se. *Secunda ratio.* omne quod mouetur a se potest facere seipsum quiete: sed grauia et leuia inanimata non possunt facere seipsum quiete: igitur grauia et leuia inanimata non mouentur a se. patet consequentia cum maiori. quod si aliquid est siue benefici causa motus: etiam potest esse sibi ipsi causa quietis: sicut contingit de ambulante qui est causa non deambulandi sicut est causa deambulandi. minor declaratur a commentatore. dicit quod faciens seipsum quiete potest quiete re absque indigentia alicuius extrinseci sicut de eo quod facit seipsum mouere quod non inuenit in corporibus inanimatis grauib. et leuib. *Legitima.* *(Et facere stare possunt se ipsa.)* dico autem ualde si ambulandi causa inest ipsi ex se et non ambulandi causa inest ei de se. *Tertia ratio.* ea que mouentur a se possunt naturaliter moueri ad omnes differentias positionum: sed grauia et leuia inanimata non possunt moueri naturaliter ad omnem differentiam positionum: igitur non mouentur a se. patet consequentia cum maiori de animali. quod ideo dicit moueri naturaliter et ex se ad omnem differentiam positionum: quod mouetur a se ita ignis mouetur indifferenter sursum et deorsum si moueretur a se. minor autem est euidens. quoniam ignis non mouet naturaliter et ex se sursum. *Le. li.* *(Quare si in ipso est ferri igitur.)* tanquam in potestate ignis et in causa per se (manifestum quod in ipso et deorsum) etiam erit ferri ex eadem causa (mutabile autem est secundum unum motum moueri solum hic a seipsis). *(Siquidem seipsa.)* *Quarta ratio.* omne mouens seipsum diuiditur in partes priores mouente et priore mota: sed grauia et leuia inanimata non diuiduntur in partem per se mouente: et in partem per se motam: igitur non mouentur a se. patet persequentia cum maiori de aialibus: generaliter de quolibet aialio quod diuiditur in partem per se mouente que est anima: et in partem per se motam que est corpus. minor autem declaratur. nam grauia et leuia inanimata sunt continua et eiusdem rationis per totum. ideo non est ratio quare una pars sit per se mouens et alia mota et non conuerso. non enim apparet propter quid una medietas lapidis aut ignis est per se mouens: et alia est per se mota cum sint eiusdem rationis oino. quod

Tex.
co. 29.

Liber octauus

enī est per se mouēs est in actu: qđ est per se motū est in potentia. hic autē videntur esse diuersarū rationū.
Tex. *co. 30.* *Lex.* *co. 29.* *co. 30.* *i. eiusdem rationis per totūz (i. ipsūz seipsūz mouere. fm enim qđ vnūz cōtinuūz nō tactum) i. disconti- nuūz cōtinuūz rationū in partibus (fm hoc ipso- bile est) qđ seipsū moueat (sed hūz diuiditur) in par- tes diuersarū rationūz. (sic) qđ (hoc quidem aptum natū est facere: illud vero pati. neqz ergo nullum horū ipsū seipsū mouet cōsita) i. cōtinua (enī sunt) cū al- dem rationis per totūz: neqz aliud cōtinuūz nullūz se- ipsūz mouet: hūz necesse est diuidi (mouēs in vno quo- qđ ad id) id est ab eo qđ mouetur sicut in animatis vi- demus cūqz moueat aliquod animatozū ipsa aiata. semp enī est distinctio taliz partium.*

Notandum fm cōmētatoz cōmen- to. 30. qđ motor debet eē distinctus a moto: aut fm diffinitionēz esse simul si- cut illa que mouentur ab extrinseco: aut fm diffinitio- nem tm sicut est dispositio in habentibus aias. aia. n. que est motor in eis distinguitur a corpore qđ est motū fm diffinitionēz: nō distinguitur fm esse qđ impos- sibile est aiam esse sine corpore: nisi equiuoce: et quia corpora simplicia sunt vna fm diffinitionēz: et nullūz eorum potest diuidi in motozes et motūz necesse est vt nō sint mota ex se nisi esset pole vt motor esset ipsum motum. Ecce fm cōmētatoz qđ motor et motūz ali- quādo distinguunt fm esse et fm diffinitionēz. s. quan- do motor est extrinsecus moto vt in pte de lapidis: aut in motu ferri ad magnetē. aliquādo differunt fm diffinitionēz: et non esse. s. quando motor est intrinse- cus moto: vt in motu animalū et plantarū. aliquādo vero nō differunt: neqz fm esse neqz fm diffinitionēz vt in motu fatiatorū ad loca sua: dato qđ talia nō mo- ueant: sed a seipsis tm tamen qđ nullūz istorū potest diuidi in motozes et motūz videt qđ sit impossibile talia moueri ex se. *¶* Sed contra hoc dubitat cōmētatoz dī. corpora simplicia cōponuntur ex materia et forma: quozum vnūz mouet et alteri mouetur. igitur corpora simplicia diuiduntur in motozes et motūz: cōsequen- ter motor in eis distinguitur a moto fm diffinitionēz. Respondet cōmētatoz qđ prima materia nō est existēs in actu: et illud quod mouet ex se debet diuidi in moto- rem et motūz in actu qđ illud quod est in potentia neqz mouet neqz mouetur. Ex ista respōsione vna cū cōmē- to allegato videtur esse expressa intentio cōmētatoz qđ corpora simplicia naturaliter mota ad sua loca nō ha- bent motozes distinctum a moto: ita qđ hūz diuidant in materia et formā: tamen forma in eis nō est motor: neqz materia motūz cū materia nō sit in actu sed i po- tentia. Dicendūz qđ sicut Aristo. nō determinatiue: sed tm inquisitiue. pbat hic graua et leuia inaiata nō mo- ueri a se: ita cōmētatoz tm disputatiue: et pbabiliter as- serit illa nō diuidi in motozes et motūz: et qđ in eis nō distinguitur motor a moto: qđ forma nō est mouēs in eis: neqz materia mota: quoniam aliter cōtraderet sibi ipsi. dicit enim ipse hic vna cū pho: qđ omne mouēs se- ipsūz per se diuiditur in partē primo mouētes et in par- tem primo motā: et ita sepe cōcessit qđ elementa mouent ex se ad loca sua: vt pz ex cōmētis allegatis: et ex secū- do phicoz cōmēto. 3. dī. nō dubitamus qđ quatuor elementa mouent ex se nō ex motoz extrinseco: igitur elementa diuidunt in partē per se mouētes et in partē per se motā: et psequēter motor in eis distinguit a mo-

to. *¶* Itē scđo bul^o dicit qđ corpora simplicia habēt in se principiū sui motus localis hūz forma: et principiū sue alterationis fm materia: igitur motor in eis ē for- ma et motū est materia. si enī materia est principiū pas- siuū in motu alterationis per idē et in motu locali: neqz sua potētia facit eā nō moueri: sed potētia cōtrariū cūz dicat phis. 3. bulus. qđ oē mouens mouet fm qđ est in actu: et omne motū mouetur fm qđ est in potentia. Et si cōmētatoz fuisset huius opinionis qđ in elementis nō distinguitur motor a mobili in hoc tenendus nō esset cūz appareat cōtrariū de intentione phi demonstrāte: tā hic qđ in. 7. bul^o. qđ oē qđ mouet mouet ab alio. qđo enī quid Aristo. intelligit per aliūz motozes quādo ele- menta mouent ad loca sua vtrū partēz qualitatiam: vel quantitatiua: aut generās vel remouens. phibens. Si partēz qualitatiaz habet intentūz. Si partēz qua- titatiūz cūz in talibus mouētibus et motis. pcedat in i- nitūz. sequitur qđ per hoc principiū: omne quod mouetur mouetur ab alio. nō potest phis. pbare immobi- litatem pmi motozis: cuius oppositū presupponit ab ipso pho. Si autē Aristo. per aliūz motozes intelli- git generās aut remouens. phibens. sequit qđ nō in omni motu mouēs et motū sunt simul: sed est cōtra eū septimo bul^o. et patet pnia supponēdo qđ in principio motus cōrūpatur ita generās qđ remouēs. phibens. Ista etiā est expressa intentio Aluicē. primo sue sufficien- tie. c. primo. dī. inuenimus qđ in quibūdam actiones et motus sūt ex seipsis nō ex causa extrinseca sicut aqua calefacta cum dimittitur per se frigescit ex natura sua. et lapis in altū. pteus cūz relinquitur descēdit ex sua na- tura: igitur talia si mouent seipsa per se necessario diui- duntur in duas partes diuersarū rationūz: quaz vna est primo mouens: et altera primo mota. cōstat autēz qđ nulla videtur in eis pars primo mouēs nisi forma elementis: et nulla apparet pars mota primo nisi mate- ria prima. (Sed accidit et hoc.) *¶* Ista est quarta ps capituli in qua phs respōdet ad questionē tactā post- quā obiecit ad partē negatiua. pbans graua et leuia inaiata nō moueri a se. et facit duo. primo pmitit du- as distinctiones. Scđo exequitur de intento ibi. (Si- militer autē se habet.) *¶* Quāz ad primū dicit phs qđ graua et leuia inaiata siue moueant naturaliter: si- ue violenter semp mouent ab alio qđ patet diuidentibz causas motiūz et mobiles ad quod probādūz sit hec prima distinctio qđ mouentiū et motoz. quedāz sunt talia naturaliter: quedā violenter. et mouens na- turaliter est illud qđ tribuit suo moto formā per quā mouet vt actu calidū. s. ignis naturaliter mouet aquaz calefaciēdo eā: qđ dat sibi formā: videlicet caliditatem per quā alterat. Similiter magnes naturaliter mouet ferrū: quia dat sibi formā per quā ferrū mouet ad ma- gnetē: mouens violētūz est illud quod suo moto nō tri- buit formā p quā mouet. vnde nō dicit generatio vio- lenta: neqz motus violētūz si fiat a principio extrinse- co nō cōsistente vim passio. vtrūqz enī est de ratione violenti: et qđ sit principiū extrinsecū: et qđ nō cōsatur vis passio ex quo apparet qđ vecis et baculus mouet lapidez violētūz: qđ nō dat illi formā per quā compe- tat ei motus ille. *¶* Itē motū naturaliter est illud qđ habet in se principiū hūz bul^o ad aliquā formā mo- uetur. s. ad quātitatez qualitatez: et vbi: et terra naturali- ter mouet deoz: et ignis surūz: et hūz leuitatez: et qđ hūz bul^o est ad locū deoz: et ignis vō hūz leuitatez: que fm qđ huius tendit ad locū surūz. Et motū vio-

Tex. *co. 31.*

Philosophicorum.

lenter est illud quod non habet principium sicut huius ad formam ad quam mouetur ut terra sursum et ignis deorsum. nulli enim istorum habet principium per quod sicut huius moueat ad ubi. Et notanter dicitur principium sicut quod huius. quoniam aliquid mouet per se ad quantitatem: et per accidens ad qualitatem: vel ubi: modo tale non dicitur naturaliter moueri ratione qualitatis vel ubi: sed tamen ratione quantitatis: et hoc ideo quia qualitas et ubi accedit quantitatem. Similiter aliquid per se mouet ad qualitatem: et per accidens ad quantitatem vel ubi. pro quanto aliquo dicitur illud sequi ad qualitatem. tale igitur dicitur naturaliter moueri ratione qualitatis et non ratione quantitatis vel ubi: ex quo ipsi qualitati accedit ubi: aut quantitatem. aliquid ergo simul mouet ad quantitatem: qualitatem et ubi. non tamen dicitur naturaliter moueri sicut quodlibet illorum: quia non ad quodlibet illorum est idem motus per se: sicut ad unum tamen est vnus motus per se et ad alia per accidens in quantum quodlibet illorum accedit alteri. videatur ergo quod istorum terminatur motus per se mobilis habet in se principium ad illam formam sicut quod dicitur mobile naturaliter moueri et non sicut alia. Lege litteram. (Sicut accedit et h.) s. in aia (ab aliquo) i. ab alio (semper moueri. fiet autem vnus manifestus diuersis causis) motus et mobiles. Est autem et in mouetur que dicta sunt accipere) s. naturale et violentum (alia quidem extra naturam motus sunt ut vectis) i. virga aut baculus (non naturalis pennis grauis motus) e. alia vero natura ut actu calidus motus est potentia calidi. Similiter autem et in aliis huius est. Et mobile autem similiter natura quod ponit. que aut quantum aut ubi est cum habeat principium huius in se ipso et non sicut accidens erit eadem et quod et quale: sed alterum alteri accedit et non sicut se existit: ignis itaque et terra mouentur ab alio violentia quidem eorum extra naturam mouentur. natura autem eorum in ipso eorum actus. propter et naturales veniunt ad quos sunt potentia entia. mouetur igitur naturaliter terra deorsum et ignis sursum: quia sunt entia in potentia naturali ad illa loca.

Notandum primo sicut comitatorum comitatorum. i. quod res mouetur ab alio essentialiter et accidentaliter: cuius igitur mouetur ab aliquo essentialiter tunc mouetur ab eo per suam naturam: cuius mouetur accidentaliter non mouetur ab eo per suam naturam. verbi gratia. quod docetur aqua mouet aerem ad frigus sequitur illud minores quantitates. et si forte mouet aliquid in quantitate essentialiter sequitur illud qualitas per accidens. verbi gratia. ex quo nutritur animal multoties sequitur quantitate in eo alia qualitas. idem enim est quantum et quale ab eodem motore: et cuius ita sit necesse est ut alterum sit ab eo essentialiter et alterum accidentaliter. s. quod si quantitas fuerit ab eo essentialiter qualitas erit accidentaliter et e converso. vnus enim agens non habet naturam largiendi nisi vnus tamen. Ecce sicut comitatorum est quod illud essentialiter mouet ad aliquam formam quod mouet ad illam sicut quod huius. et illud mouet ad aliquam formam accidentaliter: quod non mouetur ad illam non sicut quod huius. aer enim in frigidatus ab aqua mouet ad frigiditatem essentialiter: et ad quantitatem minores accidentia et animal in nutritione mouetur ad quantitatem essentialiter et ad quantitatem sequitur quantitatem mouetur accidentaliter. Ratio autem quare nihil mouetur essentialiter ad duas formas per eundem motum est: quia vnus agens non habet naturam largiendi nisi vnus tamen eundem in quantum idem semper sit aptus naturae facere idem per Aristotem. 2. de genere. ideo si ad illud vnus aliquid aliud sequatur hoc

erit per accidens effectus agentis et non per se. **Secundo** notandum sicut comitatorum comitatorum. i. quod motus corporum naturalium in loca est in rei veritate ab eo quod generatur ipsa sicut alia accidentia que inveniunt generari in re per generationem ipsius: et ista sunt magis digna esse de numero eorum que mouent extrinseca quod de numero eorum que mouent per principium in eis: et nulla est contradictio in eis in ponendo illa moueri naturaliter extrinseco: cum plura generabilia naturalium generentur naturaliter ex extrinseco. Intra comitatorum sicut sic corpora naturalia non generantur ab intrinseco sed ab extrinseco: neque propter hoc colligitur illa generari naturaliter: ita corpora naturalia naturaliter mouentur ad sua loca: non obstat quod non mouentur a principio intrinseco sed extrinseco tamen et a generatione. Inter istud comitatorum videtur sonare quod in corporibus in aia non distinguuntur motus a motore: ex quo talia non mouentur per principium in eis: sicut tamen ab extrinseco generantur: istud soluit per sequentem distinctionem: vnus quod comitatorum loquitur quod talia corpora mouentur de potentia essentiali ad sua forma: quod autem mouentur de potentia accidentaliter ad actum formalem mouentur naturaliter ab intrinseco sicut quod infra declarabit. (Cum autem.) **Secundo** distinctio duplex est potentia: vnus essentialis et accidentaliter. potentia essentialis est illa que ad formam et ad actum forme cuiusmodi est potentia aduersus quod adscit vel adscit re. ipse enim est in potentia et ad scitatem quod ad actum considerandi practicum vel speculativum. pueniunt ex habitu scientie a qua etiam est potentia ignis possibiliter essentialiter: quoniam aqua est in potentia ad formam ignis quod ad actum combustionis cum ex materia aque possit fieri forma ignis: et ex aqua in frigiditate possit fieri ignis combustionis. potentia accidentaliter est illa que est tamen ad actum forme cuiusmodi est potentia scientie habet habitum scientie ab eis considerantem. ipse enim dicitur esse in potentia ad actum combustionis per caliditatem quam habet. sicut potentia accidentaliter: quia accedit sibi quod non operatur hoc non sit ex defectu forme potentis agentis: sed ex defectu materiae: vel ex impedimento accidentaliter extrinseco aliter pueniunt. Differunt autem iste potentie per principium et comitatorum. primo quia ex materia generata et non ex materia aduersus nihil scientie fiat scientie non considerantem: et ex aqua fiat ignis. non combustionis: et si e contra ex igne potest generari aqua: hoc non est per potentiam accidentaliter ignis: sed per potentiam essentialiter existentem in materia ignis apta nata recipere formam aque. **Secundo** differunt: quia potentia essentialis est potentia naturalis: et potentia accidentaliter est potentia violenta sicut quod ponit comitatorum hic. potentia enim aque ad formam ignis est naturalis: igitur eorum per illam habeat esse ignis. potentia autem ignis ad actum combustionis est sibi violenta: cum per illam puenit ignis sua naturali operatione. **Tercio** differunt: quia potentia essentialis est potentia simpliciter: et potentia accidentaliter est potentia sicut quod. nam aduersus ante suum aduersum est simpliciter non sciens: sed habens habitum scientie non considerantem est sicut quod non sciens. **Quarto** differunt: quia potentia essentialis non colligitur nisi per agens extrinsecum. potentia autem accidentaliter colligitur per agens intrinsecum remoto impedimento. verbi gratia. aduersus vel ignorans simpliciter qui dicitur esse in potentia essentiali ad scientiam non potest fieri sciens nisi per operationem. similiter aqua que dicitur esse in potentia essentiali ad formam ignis non potest fieri actu ignis nisi per generans et alterans extrinsecum. aduersus enim cum est in pura potentia ad scientiam nunquam per seipsum posset fieri sciens neque aqua. per seipsam quocumque impedimento remoto

Ter.
60.32.

Liber octauus

to posset transmutari et fieri ignis: sed sciens in habitu nihil consideras potest per se ipsius absque motore extrinseco exire ad actum considerandi si nihil prohibeat. Et notanter dicitur si nihil prohibeat: quia posset impediri a sua consideratione ratione impedimenti extrinseci: ut dormitionis: egritudinis: vel ebrietatis: aut ratione impedimenti intrinseci. A. I. habitus contrarius inducens ignorantiam dispositionis. Sic etiam ignis per se ipsius absque motore extrinseco potest exire ad actum combustionis si nihil prohibeat quod id dicitur quia posset impediri positum per aliquod obiculus: aut per suum contrarium: ac etiam priuatiue per defectum materiae combustibilis. **C**um ista illa distinctio per quam facilliter scitur a quo mouentur grauium et leuium iactata ad loca sua: sic per ignorantiam eiusdem et immanitatem a quo mouentur ad eadem loca: ut puta ignis sursum et terra deorsum: et hoc idem quod potentia ad motum non dicitur uniuersaliter sed equiuoce et multipliciter: videlicet de potentia essentiali et accidentali ut dictum est. I. e. li. (Quoniam autem quod potentia est ad motum multipliciter dicitur. hec causa est non esse manifestum a quo mouentur ut ignis sursum: terra vero deorsum. Est autem potentia aliter adiscens) et aliter sciens (et habens istam scientiam: et non consideras. semper autem cum simul actum et passum sunt ut docens et adiscens seu ignis et aqua sit aliquis actus qui est in potentia ut adiscens quod ex potentia est. I. essentiali (alterum sit potentia) i. sit sub altera potentia. I. accidentali. habens enim scientiam (non consideras autem: potentia est sciens quod admodum: sed non sicut) quoniam est adiscens (et ante adiscere: cum autem sic se habet) atque sit sciens in habitu. (Siquidem non prohibeat opera tuum considerat aut erit in contradictione igno). I. in ignorantia contradicere per habitum contrarium si considerare non poterit per habitum scientiam quocumque impedimento extrinseco remoto. (Sicut autem sic se habet in phisicis) i. in libris. (frigidum. n. actu) i. aqua (potentia est calidum. cum autem fuerit mutatum de potentia ad actum) iam ignis est: ardet autem nisi aliquid prohibeat et impedit.

Notandum primo per cometarum cometam to. 3. q. grauium et leuium inanimata habent duos motus: motum accidentalem et motum essentialiter. et idem motor qui est essentialiter admiscet cum eo qui est accidentaliter: quod estimat quod ista mouentur se: et non manifestum id mouetur ex quo mouentur essentialiter contra simplicia: quia potentia ad motum dicitur duobus modis: quo 2. vnus est de potentia essentiali que est ex materia ex qua generata sunt: et est naturalis. alius autem est de potentia violenter que est accidentaliter. Intendit cometarum quod sicut duplex est potentia. vnus essentialis que est naturalis prius materia ex qua generantur corpora naturalia: et accidentalis que est vioua coniuncta forme ex qua sunt operationes naturales. ita est duplex motor. vnus essentialis et accidentaliter. motor essentialis est ille qui mouet de potentia essentiali ad formas: et motor accidentaliter est ille qui mouet de potentia accidentali ad actum forme: quia aliqui miscent inuicem isti duo motores: credentes corpora simplicia moueri ex se et non a generante. verbi gratia. quoniam terra vel aqua mouetur sursum ut ex ea debeat fieri aer vel ignis. motor essentialis est sol alterans illa corpora per caliditatem. motor autem accidentaliter solus tendens ad motum sursum: eleuitas. pueniens ex mixtione caliditatis cum humiditate aque: aut cum siccitate terre. tunc enim credis hunc motum fieri in a motore accidentali qui est leuitas: et non a motore essentiali qui est sol quod non est verum: imo principium sit a sole qui dicitur generas et alteras. instrumentum autem leuitate inducta.

Notandum secundo per cometarum cometam eodem cometam: quod quia altera istarum

est essentialis et altera accidentaliter. assimilauit essentialiter potentie que est in adiscere ut fiat sciens: et potentia accidentaliter ei qui est in sciens quoniam non videtur scire. propter aliquod impedimentum. Ex isto cometam apparet quod sicut in anima non est per se motus vel alteratio: sed in ipso proprie ut asserit Aristoteles. 2. 7. 3. de anima. ita secundum eum hic in anima non est per se potentia essentialis vel accidentaliter sed in proprio: quoniam potentia essentialis per se sumpta est prius materia: et potentia accidentaliter per se sumpta est prius forma nature naturalis. assimilauit autem prius istas potentias reales potentias intentionales quoniam potentie intentionales sunt sicut motores contradietores illis potentias sunt nobis notiores. Necessitas autem et denotatio talium potentiarum accipit ex priuatione motuum et operationum naturalium contra corporibus naturalibus. quoniam enim aliquid non agat effectum prius vel non moueat secundum aliquem motum duplex potest esse causa. primo si deficit ei forma vel natura ad quam sequitur huiusmodi effectus aut motus: ut puta non mouetur deorsum: quia non habet in se formam grauitatis que est principium et ratio talis motus. Secundo. si aliquid sit impediens ut actu graue: habet in se formam per quam competit ei esse deorsum: non tamen semper mouetur deorsum quando extra locum naturalem ponitur: quia aliquid potest impedire et prohibere illuz motum: quia igitur cuilibet priuationi est anexa sua potentia per cometarum cometam primo huiusmodi. I. istis duabus priuationibus contrarietatem duplex potentia: quarum vna est essentialis: quia respicit essentiali formam aut naturam. et alia est accidentaliter: quia respicit huiusmodi actum accidentalem forme. sicut enim generatio est quodammodo natura quia est via in naturam per Aristoteles. 2. huiusmodi. et motus denotatur a termino ad quem secundum ipsius. s. huiusmodi. ita potentia specificatur et denotatur ab actu suo qui est semper terminus ad quem motus vel mutationis. cuius igitur aliquis actus sit essentialis et aliquis accidentaliter: sicut aliquis est actus primus et aliquis actus secundus per Aristoteles. et cometarum cometam 2. de anima. ita aliqua est potentia essentialis illa. i. cui respondet actus essentialis et aliqua accidentaliter illa. vnus cui respondet actus accidentaliter.

Tertio notandum secundum cometarum cometam cometam eodem cometam quod potentia essentialis indiget in hoc quod exeat in actum agentem essentialiter. potentia autem accidentaliter non indiget agere in hoc quod exeat in actum nisi per accidens: quoniam non est potentia nisi propter impediens aut propter defectum subiecti in quo agit. verbi gratia. quoniam ignis est prius in potentia quoniam non inuenit materiam quam comburat. cuius igitur inuenit materiam quam comburat tunc sit prius in actu sine indigentia motoris extrinseci. Ecce per cometarum cometam quod potentia essentialis reducit ad actum per motorum essentialiter extrinsecum. et potentia accidentaliter reducit ad actum per motorum accidentaliter per accidens remouentem. prohibens: aut applicat actum passiuum. cum autem agens agit in passum videlicet ignis in aqua aut in lignum: tunc fit calefactio seu comburatio absque indigentia motoris extrinseci. ita apparet omnem de intentione cometarum cometam de grauibus in actu quoniam mouetur deorsum quod est per se causa diuisionis medij et sui motus deorsum: neque tamen indiget motore extrinseco: sed est causa per se illius motus. intendit ergo cometarum cometam quod quoniam grauium et leuium inanimata mouentur de potentia essentialiter: tunc mouentur a generante per se. quoniam mouentur de potentia accidentali in principio motus indiget: motore per accidens qui est remouens. prohibens: sed in continua tione motus non indiget motore extrinseco: quoniam ipsa per se principia intrinseca sunt cause effectiue talium motuum. unde cometarum cometam in eodem cometam quod admodum videtur sciens est sciens in potentia: et cum fuerit sciens in actu opera-

R. liij

Phisicorum.

biur sua scientia nisi aliquid impediat. Si corpus quod
est in potentia ignis: aut calidum: aut motum ad superius cum
fieri ignis in actu fieri superius in actu nisi aliquid impedi-
at. constat enim in casu isto quod tunc non erit generas neque re-
motus. prohibetur igitur ignis factus in actu mouebitur
ipsius sursum: hoc tamen ex sequentibus erit manifesta.

Lex.
c. 32.

neratē. Scōda p̄clusio. grauiā ⁊ leuiā inaiatā extra lo-
ca nāliā posita ⁊ nō impedita a seip̄is mouent per se
ibi. (Pōtētia aut leue.) Tercia p̄clusio. grauiā ⁊ leuiā
inaiatā mota de pōtētia accidētālī subtracōe impēdīmē
to mouent p̄ accidēs a remouētē phibēs ibi. (Sustī-
nens aut.) Quarta cōclusio. impossibīle est aliq̄ gra-
ue aut leue inaiatū moueri a seip̄o per se ⁊ cēntaliter
ibi. (Qd̄ quidē nīlīl.) ¶ Prima p̄ctō arguit fīc. gra-
ue est pōtētia leue ⁊ cōtra: pōtētia cēntalī: fīc per
pēntia nō tollit nīp̄ p̄ generās: igit grauiā ⁊ leuiā inai-
ta mota de pōtētia cēntalī p̄ se ⁊ cēntaliter mouent a
generatē. patet p̄nā cū mīnor est fīc ob dīstīctīōē. ⁊ ma-
ior est clara. qm̄ ex aqua que est actū grauiō pōt̄ fieri
ignis: ⁊ ex igne qui ē actū leuiō pōt̄ fieri aqua: ⁊ q̄ ista
pōtētia sūt essentialitē manifesti est: qm̄ ipsa est tam ad
formā quā ad actū forme. nā ex aqua gnabīb ignis q̄
genitō. ppter suā leuitatē īducit statim mouēbī surfuz
nīst aliqūdp̄ īpediat cū pp̄ia opatiō leuis sit alīcubi
ēē ⁊ maxime surfuz a qua opatiō ē īpedit qm̄ deīnēt īn
loco p̄tario. Et sicut generās tam formā rē genitē per
cōp̄erit q̄ sit grauiō aut leuior: q̄ habēat rale vbi
a quo possit retardari. ppter aliq̄ phibēs: ita pōt̄ cō-
ferre alīquā formā passō. p̄ quā erit quātū aut q̄le ⁊ p̄
quā poterit opari alīquā actiōē a qua rōne īpedit
tū poterit īpedit̄. p̄ de generatē tribuētē. igit maiorē cali-
ditatē q̄ fuit quātās aque vel aeris: ⁊ maiorē cali-
ditatē per quā poterit exire ad actū cōbustīōis: nō ta-
mē cōburet: aut q̄ deficit mīor: vel si nō deficit erit ob-
staculū īpeditēs. phibēs actiōē ignis: sicut ipsū ge-
nitū graue aut leue statim mouet surfuz vel deosufz sit
nīlīl. phibet earīa genitū calidū aut frigidū pedale ve
bipedale statim exīt īn opatiōē nā supposito passō
sufficit olp̄o sicut cū negatiōē cuiusq̄s īpeditment. I. e.
li. (Sitr autē ē h̄ ⁊ circa graue ⁊ leue. leue sit ex graui
ve ex aqua aer. boc cū. I. graue ⁊ leue.) pōtētia primuz
⁊ iaz leue. (sacū īn actū) opabitur mor nīst aliqūdp̄
phibet ear. actus aut leuis est alīcubi ēē ⁊ surfuz phibetur
aut cū īn cōtrario loco sit. sicut ⁊ boc ē h̄ ⁊ q̄le. ¶
¶ Et si querit ppter quid grauiā mouēt deosufz ⁊
leuiā surfuz. ¶ Rīdēt q̄ illud tripliciter cōtingit p̄io:
q̄ grauiā nālīter īncīnant moueri deosufz: ⁊ leuiā nā-
liet īncīnant moueri surfuz. Scōda q̄ de rōne grauiō
est ēē deosufz: ⁊ de rōne leuiō est esse surfuz. Tercio: q̄
nō illis determinauit loca illa. ppter salutē ⁊ cōseruatē
ōne illō p̄. vs. locū surfuz leuiōis: ⁊ locū deosufz gra-
uiōis.

uibus. Le. li. Et cū queris hoc quare in ipsoꝝ locum
mouens grauiā ⁊ leuiā. causa autē est qꝫ apta nata sūt
moueri ad illa loca (⁊ hoc est graui ⁊ leui eē). i. hoc ē
de rōne grauiā ⁊ leuiā (hoc quidē est qꝫ furculꝫ illd au-
tez eo qꝫ deozus determinatū est a natura.

[illegible]

Secūdo notādū fm cōmētato 232 eodē cō-
mentō q̄ illud quod mouet essen-
tialiter est illud in quo est potētia ad motus. i. potētia
receptionis motus: 7 illud qđ mouetur in rei veritate
hoc motu est materia ex qua generatur corpus simpli-
citer. verbi gratia. aer qui est in potentia ignis: 7 superi-
or est illud qđ mouetur in rei veritate 7 essentialiter a
superius quādo fit ignis. Circa istud cōmētus dubitat
Burlens dī. plus expresse asserit qđ ignis mouet sur-
sum nāliter 7 deorsus violēter. terra vero mouetur na-
turaliter deorsum 7 violēter sursum. sed qđ mouet na-
turaliter mouet essentialiter: qđ mouet violēter
mouetur accidētaliter. igitur ignis mouet essentialiter
sursum 7 non violēter: cuius oppositū videt hic dicere
cōmētato. ¶ Respōdet Burlens qđ aliquid moueri
essentialiter cōtingit dupliciter: aut quia mouet a prin-
cipio intrinsecus: 7 sic ignis essentialiter mouetur sursum 7
terra deorsus: aut quia mouet de potētia essentiali ad
formā 7 ad actus formae: sic mouet terra aut aer natu-
raliter sursum quādo trāsmittat ad formā ignis. Sumi-
liter aliqd dicit moueri violēter dupliciter: qđ nō est
fēcundationē: 7 sic terra nō violēter sursum: aut qđ a
aliqđ extrinsecū ipediat a terminō motus: 7 sic ignis nō vio-
lēter sursum. Sic sustinēdo modū loquēdi cōmētatoz
dī qđ nihil mō essentialiter sursum vel deorsus nisi mouea-
de potētia essentiali. iō nō oē qđ mouet nāliter mouet eēn-
tialit̄ qđ ignis moueat nāliter sursum 7 terra deorsus. 7
nō essentialit̄ qđ mouet de po. essentiali sic accidentalit̄: neqz
vnqđ cōmētatoz voluit qđ ignis mō sursum violēter: s̄
qđ mouet a po. violē. iō q̄tūcūqđ ipediat a ter. mō
p aliqđ extrinsecū: nō pp hoc dē dīcī mō. vi. qđ sic
ois mō. ppzē eēt violēt. cū sit sp. aliqđ ipedi-
cū vel extrinsecū ipediat a ter. mō. nō. ē. rō q̄re ipedi-
mentū extrinsecū fac mōtū eē violēt 7 nō ipedi. intrinse-
cū. vult ergo cōmēt. oēs mōtū sine sit sursum sine deorsus
eē nālem 7 eēntiale: nūmodo fiat a generante.

Sed dubitatur q2 vī q2 mor⁹ terre: aq: aut ae
ris sursum qñ gnāte ignis nō sit a gnāte: q2 ē a pñci^o.

Libri octauus.

Intrinfeco. Ignis enim quando mouetur sursum aut terra deorsum non dicitur moueri a generante ex eo quia sit a principio intrinfeco. et quod ille motus sit a principio intrinfeco patet quia est a leuitate intrinfeca et in corporata terre aque vel aeri. Respondet quod sicut motus ferri ad magnetem est principaliter a magnetis et instrumetaliter a virtute impulsiva in ferro ita motus terre ad aquam aut aeris quod ex aliquo illo generat ignis sursum est principaliter a generante et non motus factus a leuitate. nec est similitudo de terra mota deorsum aut igne moto sursum quoniam motus talium est ab intrinfeco tantum. (Potentia autem est leue.) Secunda conclusio. Grauius et leuius inanimata extra loca naturalia posita et non impedita a seipsis mouentur per se. Ista conclusio patet ex distinctione data de potentia essentiali et accidentali. nam aqua actu grauius est potentia leuius quam ex illa potest generari aer. et cum potentia accidentaliter generet ex potentia essentiali pergit aer factus ex aqua non sursum ascendere propter impedimentum quo remoto statim exit aer in operationem suam et mouet sursum. ita etiam pergit de qualibet quanto quod aliquid factum nouiter calidum est in potentia accidentaliter ad calefactionem propter impedimentum quo remoto statim exit in operationem suam per calefactionem. Aliquid etiam factum nouiter quod in potentia ad maiorem extensionem propter impedimentum quo subtracto statim exit ad actum suum per maiorem extensionem. Statim enim quod una aqua sit facta quanta in vase cuius quantitas est apta nata ad maiorem extensionem sed non potest ratione impedimenti valetis quo fracta illa aqua se ad maiorem quantitatem vel extensionem reduceret. Supposita igitur distinctione arguitur conclusio sic. Sicut se habet sciens ad actum considerandi ita grauius et leuius inanimata ad motum sursum vel deorsum sed sciens si nihil prohibeat statim per seipsum mouet seipsum ad actum considerandi igitur grauius et leuius inanimata extra loca posita si nihil prohibeat statim per seipsa mouent seipsa sursum vel deorsum ad loca illa. Item sicut se habet ignis ad actum combustionis ita inanimata ad motum sursum vel deorsum sed ignis si nihil prohibeat per seipsum exit ad actum combustionis igitur inanimata per seipsa si nihil prohibeat statim exeunt ad motum sursum vel deorsum. sicut ergo actus considerandi est per se a sciencie et actus calefacciendi vel comburendi est per se ab igne ita motus sursum vel deorsum corporum inanimatorum est per se ab illis corporibus. Item. Potentia autem est leue et graue multipliciter sicut dictum est: cum sit aqua actu grauius (potentia quodammodo est leue) sed aer (et cum aer est adhuc in potentia) est ipse aer ad motum sursum. (Constat enim impedimentum non sursum esse sed si auferatur impedimentum agit et semper sursum sit. si militer autem quod quale ad actum esse mutat) si non fuerit impedimentum (motus enim considerat sciens nisi aliquid prohibeat et quod extenditur nisi aliquid prohibeat.

Notandum quod commentatores tertio et quarto celi videtur velle quod grauius et leuius inanimata bene mouent seipsa sed non mouent seipsa per se immo tamen per accedens ad motum medij recte dicit ipse sicut contingit de homine mouente nauem qui mouente nauem per se mouet seipsum per accedens ita inanimata quando mouent ad loca sua sunt mouentia per se sed non sunt mota per se. mouent enim per se aerem diuidendo illud ad cuius motum mouet seipsa per accedens. Contra

cedit ergo ista conclusio in terminis quod sanimata mouentur a seipsis non quidem a seipsis per se sed per accedens. Eandem opinionem tenet egidius et burleus et communiter alij veteres philosophi. Dicit enim egidius hic quod sicut partes quando dealbatur dicunt dealbificari ratione albedinis non quidem in genere cause efficiens sed in genere cause formalis ita quando graue mouet deorsum motus ille est ratione grauitatis in genere cause formalis et non in genere cause efficiens cum tamen denominet graue et non efficiat motum ipsum ergo graue mouetur a generante recipiendo grauitatem et habet grauitatem per illam tamen in genere cause formalis diuidit aerem ad cuius diuisionem mouet seipsum per accedens remouendo prohibens. Ista opinio et si fuit commentatoris in libro celi non tamen tenet hic illa opinio cum dicat grauius et leuius moueri ex se ad sua loca. unde secundum exemplum suum sequitur quod grauius et leuius mouentur per se. Nauis enim non mouet nauem nisi prius moueat se per se applicando membra. nam idcirco etiam graue non mouet aerem nisi prius moueat seipsum per se per applicationem ad medium diuidendum. prius enim casualiter est motus lapidis quam motus aeris cum moueat aer. quia lapis mouetur et non mouetur lapis quia aer mouetur. est enim motus aeris a lapide motus pulsus: ideo prius mouet lapis quam moueat aer.

Contra tamen illa opinio arguitur primo sic. Ita se habent grauius et leuius inanimata ad loca sursum et deorsum sicut sciens ad actum considerandi per philosophum in littera: sed sciens mouet seipsum per se ad actum considerandi igitur corpora inanimata mouent seipsa per se ad loca sua. Item sicut se habet quale aut quatum ad operationem suam ita corpora inanimata ad motum suum vel deorsum sed quale aut quantum per se exit in operationem suam igitur corpora inanimata per se exeunt in motum sursum vel deorsum. patet consequentia cum maior per aristotelem in littera. minor autem est nota ex se: quoniam calidum per se calefacit et frigidum per se frigefacit. Secundo terra mota sursum de potentia essentiali ut ex ea generetur ignis mouetur sursum per se et essentialiter et non per accedens ad diuisionem medij secundum commentatorem hic igitur per idem ignis genitus ex terra mouetur sursum per se et non per accedens ad diuisionem medij. patet consequentia: quia eadem leuitas numero que mouet terram sursum etiam mouet ignem sursum: et illa eadem est naturalis igni et non terre. Tertio cullibet corpori simpliciter inest vnus motus simplex per se et non per accedens per aristotelem primo celi: quoniam ea que sunt per accedens sunt relinquenda in scientia speculatiua ut ostenditur primo posteriorum et quanto huiusmodi sed elementa sunt corpora simplicia quibus non competit alius motus quam motus sursum vel deorsum secundum philosophum in eodem primo celi. igitur elementa per se mouentur sursum vel deorsum. celum enim mouet per se motu circulari per aristotelem primo celi et in isto. igitur per idem alia corpora simplicia per se mouentur motu recto. Quarto quando cumque aliquid mouetur per accedens ad motum alterius ambo mouentur eodem motu: sed lapis motus deorsum et medium non mouent eodem motu: igitur lapis non mouetur per accedens deorsum ad motum medij. patet consequentia cum minor quoniam motus medij est motus diuisionis et non motus deorsum. motus autem lapidis est motus deorsum. maior vero colligitur a philosopho quarto huius. sicut enim idem est locus locati per se et locati per

Philosophorum

accidens ita idem est motus moti per se et per accidens. eodem enim motu numero mouet anima quo mouetur corpus et eodem motu numero mouet sedes in navi quod mouet nauis. et hoc quod anima mouet per accidens ad motum corporis et sedes in navi ad motum nauis. ¶ Quinto motus lapidis aut terre deorsum est motus naturalis existens subiectiue adequate in illo: igitur natura lapidis aut terre est per se principium illius motus. patet prima ex diffinitione nature data a philosopho secundo huius. Unde si lapis ponere in vacuo moueret eodem principio quo tam mouet: sed illud principium moueret lapidem in vacuo per se et non per accidens in motum medij: igitur per idem et in pleno. ¶ Sexto. Mixta inanimata mouent naturaliter ad motum elementorum dominatum in ipsis per aristoteli. primo. et igitur non mouent per accidens ad motum medij: patet prima quia aristoteles non dixit ad motum elementorum sed ad motum medij: et maxime quia possibile est quod medij simul moueat cum mixto vel cum elemento: quare et cetera. ¶ Ex his apparet quod illa opinio non est tenenda cum ipsa habeat concedere consequenter in omni motu facto per medij mobile non moueri per se sed per accidens ad motum medij ita quod baculus perueniens medium non mouet per se a perueniente: neque pietra a proieciente: neque animal mouet seipsum per se sed omnia hec mouent per accidens ad motum medij quod est absurdum. Dicendum igitur quod grauius et leuius inanimata mouentur a seipsis per se ad loca sua ita quod in eis est motus per se primo. scilicet forma materialem elementum: et motus per se primo versus materia vel altera pars compositi. ipsum autem compositum graue aut leue est mouens et motus per se non primo tamen est principale mouens et principale motus. ipsa vero grauitas aut leuitas est mouens et motus instrumentale. neque exemplum Egidij est ad propositum quoniam paries dealbatus nihil agit realiter per albedinem. ipsum autem graue aliquid agit realiter per grauitatem. scilicet diuisione medij et motus deorsum. Neque est verum quod omne remouens prohibens sit motor in per accidens motus sequentis quoniam sol illuminat aerem per depurationem nubium remouendo prohibens. et ignis calefacit aquam per remotionem frigiditatis prohibentis et tamen sol illuminat aerem per se: et ignis per se calefacit aquam. animal etiam mouet seipsum diuidendo medij et remouendo prohibens: et non mouet seipsum per accidens sed per se: et hoc ideo: quia quilibet istorum motorum non in remouet prohibens sed etiam influit in effectum. aperiens enim se neitra aut diuellens columnam de ponte est bene causa per accidens illuminationis domus aut descensus pontis quia non influit in effectum sed grauius et leuius ultra remotionem prohibentis influit in effectum producendo in seipsis motum sursum et deorsum. (Sustines autem.) ¶ Tertia conclusio. Grauius et leuius inanimata mota de potentia accidentaliter subtrahito impedimento mouentur per accidens a remouente prohibens: patet prima: quoniam diuellens columnam de ponte facit pontem descendere et non sicut motor per se quia non influit in effectum: igitur sicut motor per accidens: et per consequens pons in descendendo mouetur per accidens a remouente columnam que erat sustinens pontem et prohibens ne descenderet. Similiter si esset unus vas lapideum in aqua coopertum lapide in officio lapidis ille impediret ingressum aque: quo subtrahito: aqua ingrederetur vas. remouens igitur lapidem est motor per accidens cum sit causa sine qua non. Et istud exemplum quod etiam ponit Egidius dat intelligere aquam illam in ingressu vasis moueri descendendo a seipsa per se et non per accidens ad motum aeris cum motus aque sit motus descen-

sus et motus aeris est motus ascensus: et precedat casualiter motus aque motui aeris. Sed antiqua translatio vna cum commento ponit exemplum de vitro inflato. Si enim in profundo aque esset vesica plena aere aut vitrum bene inflatum et bene clausum detentum per lapidem supra portum quicquid remoueret lapidem esset motor per accidens vitris ascendens ad superficiem aque. ipse autem aer inclusus esset motor per se sicut contingit de pila reperienda ad parietem que secundum commentatorem egidij et burlesum habet duplicem motum in motu reflexionis videlicet per se et per accidens. Motor per se est proieciens. Motor autem per accidens est paries. ¶ Istud non bene intelligitur quoniam sicut primus impetus est a proieciente ita secundus est a pariete: quod patet ex eo quia stat proieciens esse corruptum antequam pila tangat parietem: igitur sicut proieciens est per se causa primi motus ita paries est per se causa motus reflexi. Et precipue quia si paries esset causa per accidens oporteret quod esset causa per accidens remouens prohibens aut applicans actum passiuum quod nullum apparet. Dicendum igitur quod philosophus cum hic non loquatur nisi de motore per accidens intendit proieciens esse causam per accidens motus reflexi per applicationem passiuam cum actiuo videlicet pile cum pariete ut faciat mentionem de secundo motore per accidens quod non remouet prohibens et alius applicat actum passiuum eodem modo quo dicimus hominem esse per accidens causam ignis coniungendo ligno. et cetera. Sustines autem et prohibens remouens construesse: (autem) pro sed remouens sustinens et prohibens est sicut mouet videlicet per accidens (est autem sicut non mouet) scilicet per se (ut est columnas diuellens aut lapidem remouens a vase secundum accidens enim mouet sicut repercussa sphaera non a pariete mota est) per accidens (si a proieciente) applicato actuium passiuo.

Notandum secundum commentatorem comento tricesimo secundo (quod potentia ad motum que accidit inueniri in corpore simpliciter quando impeditur in tempore sue generationis non mouetur ad suum locum naturalem ab alio impedimento quando generatur in loco extraneo aut quando exit a suo loco naturali ab alio extrahente non indiget in hoc ut exeat in actum motore extrinseco essentialiter cum sit potentia accidentaliter.) ¶ Intendit commentator quod corpora simplicia mota de potentia essentiali semper indigent motore extrinseco essentiali videlicet generante: sed quando mouentur de potentia accidentaliter: aut per recessum a loco naturali: aut per accessum remoto prohibente non indigent motore extrinseco essentiali sed tantum accidentali. Est tamen differentia inter hos motores accidentales: quoniam extrahens elementa de loco naturali est motor per se. sed remouens prohibens est tantum motor per accidens respectu elementum licet sit motor per se respectu prohibentis remouit per ipsum sicut aperiens fenestram est causa per se aperitionis eius et per accidens illuminationis domus. ¶ Iuxta hoc commentum dicitur communiter quod corpora simplicia non possunt de nouo incipere moueri absque motore extrinseco. nam graue cum incipit de nouo moueri aut incipit de nouo esse aut prius erat. Si incipit de nouo esse necessario indiget motore extrinseco. scilicet generante. Si prius erat aut mouet naturaliter aut violenter. si violenter necessario habet motum extrinsecum. si naturaliter: aut igitur sursum vel deorsum. si sursum hoc non potest esse nisi factum sit leue: non autem est factum leue absque

Lex.
co. 3.

Libri octauus.

generare vel alterare extrinseco. Si autem mouet deorsum
 et prius erat nec mouebat igitur aliquod erat prohibens
 quod iam est remotum sed non nisi per motum extrinsecum:
 igitur in omni tali motu requiritur motor extrinsecus. Et
 istud apparet esse de intentione commentatoris: non solum
 commento allegato sed etiam commento. 29. precedente: ubi sic
 inquit de cor. 2. 10. simplicibus: (Et non possumus dicere
 re in eis que mouentur a principio in eis addito ei quod
 mouetur ex eis absque eo quod indiget causa extrinseca si-
 cut diximus in eis que mouentur ex se quia mouentur a
 principio in eis sine indigentia cause extrinsece sicut est di-
 spositio in habentibus animas.) Conuenit ergo secundum com-
 mentatorem animata et inanimata in hoc quod ambo mo-
 uentur a principio in eis. disconueniunt autem quia anima-
 ta non indigent motore extrinseco. inanimata autem indi-
 gent motore extrinseco. Sed istud est dubium quoniam si ali-
 quod graue esset alligatum debili filo per horam sic quod
 sua ponderositate frangeret filum: manifestum est quod illud
 moueretur deorsum absque indigentia motoris extrin-
 seci. Si etiam generaret vnus ignis in loco aliquo deti-
 nente eum et per tempus postea ipsum prohibens resolveret
 ab igne indubie ignis remouetur prohibente moueretur na-
 turaliter sursum absque indigentia motoris extrinseci. non
 igitur per hoc differunt animatum et inanimatum: quia animatum
 non indiget motore extrinseco: inanimatum autem indiget.
 Sed in hoc differunt: quia animal potest redire ad prin-
 cipium motus post quietem absque motore extrinseco: sed
 inanimatum post quietem non potest redire ad principium
 precedentis motus absque motore extrinseco: et hoc inter-
 dit commentator. aut quod frequenter inanimata indigent mo-
 tore extrinseco. animata autem non frequenter indigent tali
 motore et precipue animalia. ¶ Ex isto loco apparet
 quod non semper remouens prohibens etiam in principio mo-
 tus est motor per accidens cum graue nominatum et ignis
 detentus sint remouenda prohibens in principio motus
 et tamen non sint motores per accidens neque respectu pro-
 hibentium remouentium: neque respectu motuum sequentium: ne-
 que de tali remouente prohibens intelligit philosophus
 sed tantum de remouente extrinseco secundum quod ipse bene exem-
 plicat. Unde duplex est remouens versus coniunctum et se-
 paratum seu intrinsecum et extrinsecum. Remouens prohibens
 extrinsecum vel separatum est motor per accidens. Sed remo-
 uens prohibens intrinsecum vel coniunctum est motor per
 se siue remoueat. prohibens in principio motus sicut exem-
 plicatum est siue per totum motum diuidendo medium.

Dubitatur circa exemplum pile reperi-
 cusse ad parietem quoniam si per
 igitur est per se causa primi motus et paries secundi mo-
 tus hoc est ratio virtutis impressae in pile aut in aere
 a percussore vel a motore. quo dato sequitur quod quando
 cuius graue aut leue mouetur ad locum suum quod generans
 est causa per se illius motus ratione grauitatis aut leui-
 tatis quam impressit. cuius oppositum est determinatum ex
 doctrina aristotelis et cometa. Rursus quod sicut generans
 non est per se causa altius motus grauium et leuium
 nisi durante continuatioe sui influxus in ipsum graue aut le-
 ue ita percussor non est per se causa motus. percussor si tamen
 applicatione sua ad proiecctum per impressionem suam virtutis
 in ipsum proiecctum aut in aere ferente illud postquam pro-
 iectus in unum separatum est a percussore quod non continuatur vir-
 tute sua eius neque in proiecctum neque in aerem motus per
 iectum non dicitur causa per se sed tantum per accidens. non quod
 dem remouens prohibens sed tamen applicas actum passiuo
 et si eo tempore quo mouet. proiecctum corrumpet. percussor non

esset causa illius motus per se nec per accidens. nisi causa
 esset terminus ampliatum. (Quod quidem nihil.) ¶ Quar-
 ta conclusio. Impossibile est aliquid graue aut leue inani-
 matum moueri a seipso per se et essentialiter. patet quia per
 motum essentialiter intelligitur hic moueri de potentia essentia-
 li. non in tali motu grauium et leuium nullum habent principium
 agendi sed tamen patiendi. Terra enim et aqua quando moue-
 tur sursum. propter generationem ignis aut aeris non per se
 ab intrinseco actum concurrunt ad illum motum sed tamen pas-
 siue eo modo quo feruntur motum a magne. Et notanter
 dico per se quia per accidens se mouet sursum non per prin-
 cipium proprium sed alienum versus per leuitatem introductam a
 genere eo modo quo dicimus aquam calefacere per acci-
 dens quod non per proprium principium illi competens ab intrin-
 seco sed per alienum. Validitas enim competitigni naturali-
 ter et non aque. Le. li. Quod quidem nihil hoc 22. si graui-
 um et leuium inanimatum 22. ipsum mouet seipsum essentialiter
 (manifestum est sed motus habet principium non moue-
 di neque facienti sed patienti.

Notandum secundum commentatorem cometa
 31. quod (nullum cor. 2. 10. 22. sunt
 plerumque naturalium. terre et ignis et ceterorum mouet se. pro-
 pter hoc quod in eo est principium quod moueat se et hoc esse
 taliter et non accidentaliter sed in eo est essentialiter prin-
 cipium receptionis ut moueat extrinseco non principium
 actionis nisi per accidens.) Istud commentum declarat con-
 clusio ista quarta fuisse de intentione aristotelis. cum ex prece-
 dentibus commentis sit manifestum per eum quod motor essen-
 tialis est ille qui mouet de potentia essentiali et illud es-
 sentialiter mouet quod mouetur de potentia essentiali. Ta-
 lis ergo que mouent de potentia essentiali non habet per
 se principium actiois sed tamen per accidens: cum ad tale mo-
 tum per se loquendo non concurrat nisi passiuum. Et si ex
 isto concluditur quod non sit differentia in motu animatorum
 et inanimatorum. negat consequentia quia in hoc conue-
 niant quod neutrum mouetur a seipso per se de potentia essen-
 tiali. tamen in alio disconueniunt quoniam animalia reuertuntur
 ad principium motus post quietem absque motore extrinseco.
 inanimata autem hoc non possunt facere et hoc. per bantra-
 tiones facte superius quas aristoteles non soluit quod concludit
 verum. propriissime accipiendo moueri ab alio per se. ¶ Un-
 de tripliciter accipitur moueri a seipso per se. Primo conuenit
 per omni eo quod mouet a principio intrinseco et sic grauium
 et leuium inanimata mouent a seipsis per se. Secundo. proprie
 per omni eo quod mouet absque indigentia motoris extrinse-
 ci: et sic iteque mouent inanimata 13. raro ut monstratum est in
 alia conclusione. Tertio. per omni eo quod mouet ad princi-
 pium motus absque motore extrinseco: et sic non possunt inani-
 mata moueri a seipsis per se sed solui animata versus celum et anima-
 lia. Si enim reuertuntur ad principium sui motus absque mo-
 tore extrinseco. Celum enim mouet ab oriente in occidentem et
 iteque ab occidente in orientem absque motore extrinseco. Animalia
 etiam expulsa mouentur ad aliquem locum et iteque reuertuntur
 ad locum a quo recesserunt absque indigentia motoris extrin-
 seci. Differunt tamen celum et animalia in hoc quoniam celum non indi-
 get in suo motu motore extrinseco neque vnquam indiget. Anima-
 lia autem et si non indigent tamen prius indigebant versus genera-
 te et remouente prohibens aut applicabile actum pas-
 siuum. et non solum indigebant motore extrinseco reali
 sed etiam intentionali videlicet obiecto immutabile sensus
 interiores et exteriores. facta enim immutatio intentionis
 nali sensus interioris preferat species sensibiles per quas
 appetitus et fantasia absque motore extrinseco mouent
 animalia secundum quod colligitur de intentione philosophi tertio de anima.

Ter.
co. 3.

Circa predicta dupliciter dubitat et primo: Si graua et leuia inanimata mouentur a seipsis per se sicut animata: propter quod philosophus dicit animata moueri a seipsis et inanimata moueri ab alio. **Secundum** dubium propter quid inanimata non mouentur propriissime a seipsis per se ex quo illis competit una de conditionibus eorum que propriissime a seipsis mouentur scilicet diuidi in partem per se mouentem et in partem per se motam. **Ad** primum respondetur quod aristoteles dicit inanimata moueri ab alio quia ut plurimum indigent motore extrinseco. animalia autem dicit moueri a seipsis quia raro indigent motore extrinseco. **Intelligendum** tamen quod proprie loquendo est differentia inter moueri a se per se et ex se. Nam illud mouetur a se quod mouetur ab intrinseco vel non presupponit aliud mouens: et sic non solum elementa mouentur a se sed etiam anima in mouendo corpus licet moueatur per accidens. Illud autem mouetur per se quod mouetur non ad motum alterius extrinseci: et sic non solum mouetur per se ea que naturaliter mouentur sed etiam que mouentur violenter. Illud autem mouetur ex se quod potest redire ad principium motus absque motore extrinseco: et sic moueri non competit inanimatis sed tantum animatis. aristoteles tamen et commentator non faciunt hanc differentiam inter per se et ex se. **Ad** secundum dicitur quod aristoteles tangit quatuor conditiones eorum que propriissime mouentur a seipsis per se quarum prima est habere vitam. secunda est posse moueri ab intrinseco ad omnem differentiam positionis. tertia est posse facere se quietem: id est posse redire ad principium motus absque motore extrinseco. quarta est diuidi in partem per se mouentem et in partem per se motam: id est in partem primo actu mouentem et in partem primo actu motam: quod non contingit in corporibus inanimatis cum in illis pars primo mota sit materia que non est in actu sed in potentia. mixta est inanimata licet habeat partem motam in actu videlicet altera pars composita ex materia et forma elementorum: tamen illa non est pars primo mota sicut nec forma mixti est pars primo mouens. Dicit enim philosophus primo celi quod mixta inanimata mouentur ad motum elementorum dominantium in ipsis: ideo tamen mixtis quod in elementis pars primo mouens est forma elementum: et pars primo mota est materia prima eiusdem elementum dominantis in mixto. **Intelligendum** quod cum dicitur anima raro indigere motore extrinseco et inanimata: ut frequenter non fit mentio de omni motore extrinseco in differenter: quia nulli dubium quod deus celum et intelligens concurrens ad omnem motum tam corporis animati quam inanimati: sed fit mentio de motore extrinseco particulari non essentialiter sed accidentaliter concurrens. (Sic igitur omnia.) **Ex** predictis aristoteles infert conclusionem principaliter intentam sic: Omne quod mouetur naturaliter aut violenter mouetur ab alio: sed omne quod mouetur mouetur naturaliter aut violenter: igitur omne quod mouetur mouetur ab alio. tenet consequentia cum minore: et maior deductur ex determinatis. nam quod omne quod mouetur violenter mouetur ab alio manifestum est sed quod omne quod mouetur naturaliter moueatur ab alio probatur. nam omne quod mouetur naturaliter aut mouetur a se eo modo quo animata: aut mouetur ab alio eo modo quo inanimata. si primum illud ab alio mouetur. scilicet anima. si secundum illud etiam mouetur ab alio videlicet a generatore vel a remouente prohibens. **Id est**. Si igitur omnia que mouentur aut natura mouentur aut extra natura et violentia et que vi et extra natura

Tex.
co. 33.

ram omnia a quodam et ab alio mouentur (eorum autem que natura iteque que a seipsis) mouentur illa (mouentur ab aliquo) id est ab alio (et que natura seipsi ut graua et leuia: aut enim a generatore et faciente graue et leue aut ab impediencia et prohibencia soluenta omnia: ergo que mouentur ab aliquo) alio (mouentur.)

Notandum primo secundum commentatorem commento tricesimo tertio: quod temistius diuisit declarationem eius que est in principio septimi et contentus est in hac declaratione hic: et opinatus est ipsam esse magis certam quam prima cum illa que est illic est signum: ista autem estimatur esse inductio. Dicebat ergo temistius quod ista propositio: Omne motum habet motorem distinctum a se est declarata: scilicet primo huius demonstrationis: quia est procedendo ab effectu ad causam. hic autem est declarata inductiue: cuius declaratio est magis certa quam sunt demonstrationes. et data a posteriori.

Contra temistium arguit commentator quod ista inductio non sufficit: primo: quia plato posuit aliquid mouere seipsum primo sic quod a nullo alio mouetur videlicet animam. secundo quia inductio in qua non percipitur quod predicatio est essentialis non dat certitudinem necessariam licet inducatur in ea omnia particularia modo non percipitur predicationem esse necessariam propter corpora simplicia de quibus est dubium an habeant motorem distinctum. Ideo dicit commentator quod aristoteles intendit demonstrationem hanc factam esse perfectam cum hic sit dissoluta questio de corporibus simplicibus et de mixtis in animatis: ostendit enim omnia illa habere motorem extrinsecum: et consequenter quodlibet illorum moueri ab alio.

Notandum secundo secundum commentatorem eodem commento quod corpora simplicia apparent moueri per se cum fuerint extra sua loca naturalia et sunt simplicia non diuisibilia scilicet quod motor in eis est ipsum motum et non mouetur ex se nisi per accidens. Tres propositiones ponit hic commentator ex quibus videtur elementa naturaliter mota non habere motorem intrinsecum. Prima quod corpora simplicia non sunt diuisibilia. Secunda quod motor in eis est ipsum motum. Tertia quod non mouetur ex se nisi per accidens. Sed dicendum quod non asserit istas propositiones sed tantum dicit quod ille apparet vere propter simplicitatem elementorum in quibus non apparet differentia essentialis inter partes qualitativas nec inter partes quantitativas. et dato quod essent omnino de intentione eius ut dictum est supra in hoc non est tenendum cum determinatum sit talia moueri a seipsis per se: et sunt diuisibilia in motorem et motum et c.

De autem

dupliciter. Illud est tertium capitulum huius tractatus in quo philosophus ostendit quod et deuenire ad primum mouens motum postquam probauit omne quod mouetur moueri ab alio. Et diuiditur in duas partes in quarum prima premitur duas distinctiones. In secunda vero exequitur de intentione. ibi: Ultra quod igitur. Prima distinctio est ista quod mouens est ou-

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 33.

Libro octauus.

pler videlicet ppter se et ppter aliud. Mouens ppter se est illud quod mouet non ppter aliud mouens extrinsecus ei sicut est homo mouens baculum. licet enim homo presupponat aliud mouens videlicet animam adhuc est mouens ppter se: quia illud mouens non est extrinsecus homini. Mouens ppter aliud est illud quod mouet ppter aliud mouens extrinsecus sicut baculus mouens lapidem. non enim moueret lapidem nisi moueretur ab homine vel a manu. Constat autem tam hominem quam manum esse motores extrinsecus cum baculo. *Le. li.* Hoc autem dupliciter est. scilicet mouens (aut enim non ppter ipsum est mouens sed ppter alterum quod mouet mouens aut ppter ipsum). *¶* Secunda distinctio duplex est mouens ppter aliud. scilicet ppter unum et ppter plura. Mouens ppter unum tantum est illud quod non presupponit nisi unum mouens ut manus mota ab homine. licet enim manus presupponat animam sicut homines non tamen dicunt presupponere nisi unum mouens ex quo anima non est motor extrinsecus homini quia tamen de motu uere composito ex materia et forma sic habet locutio. Mouens ppter plura est illud quod presupponit plura mouentia a quibus mouetur: sicut baculus mouens lapidem presupponit manum et hominem a quibus mouetur. lapis autem mouens aerem presupponit tria mouentia videlicet hominem manum et baculum a quibus mouetur. *Le. li.* Et hoc scilicet mouens ppter aliud (aut mouet proximum post ultimum) id est ppter primum mouens quod dicitur ultimum in via resolutionis et sic mouet ppter unum tantum. (aut per plura ut baculus mouet lapidem et mouetur a manu mota ab homine: hic autem non amplius eo quam ab alio mouetur.)

Notandum *¶* In commentatores comento to tricesimo tertio quod sunt tria primum motor et medius motor et est motus etiam et postremus motus quod non mouet omnino. verbi gratia baculus mouet lapidem et manus baculum et homo manum. et intendit per hominem virtutem mouentem manum hominis et medius motor est manus et baculus et postremus motus est lapis. *¶* Commentator loquitur hic in conditione aliter ut presupposito quod lapis nihil aliud moueat et virtus manus a nullo alio moueat quam in re veritate virtus mouens manum mouet ab alio. scilicet ab anima et lapis mouet aliud videlicet aerem: illo tamen presupposito virtus mouens manum est primum mouens sic quod mouet et non mouetur. lapis vero est ultimum mouens sic quod mouetur et non mouet. manus vero et baculus sunt mouentia media quia mouent et mouentur. *¶* Intelligendum quod secunda distinctio potest fieri etiam de mouente ppter se dicendo quod duplex est mouens ppter se: aut mouet ultimum per unum medium tantum aut per plura media: et tunc debet stare sic littera: (et hoc). scilicet mouens ppter se: (aut) mouet (proximum) et statim (post) proximum mouet (ultimum aut per plura) media mouet illud ultimum. Si autem datur distinctio de mouente ppter aliud construatur sicut est dictum ante intelligendo per ultimum primum motor. Unde in casu isto consequens virtus mouens manum est primum mouens et ultimum mouens est enim primum mouens via compositionis eundo a causa ad effectum. et est ultimum mouens procedendo per viam resolutionis ab effectu ad causam. *¶* Ultra igitur. *¶* Ista est secunda pars huius capituli in qua distinctionibus premissis plus probatur duas conclusiones quarum prima est ista: In ordine mouentium et motorum primum mouens magis mouet quam ultimum mouens. Secunda conclusio. In mouentibus et motoribus euenire ad primum mouens motum.

ibi: (Si ergo necesse.) Prima conclusio non plus dupliciter probatur et primo sic: Illud magis mouet quod plura mouet: sed in ordine mouentium et motorum plura mouet primum mouens quam ultimum mouens: igitur in ordine mouentium et motorum primum mouens magis mouet quam ultimum mouens. patet consequentia cum maior et minor arguitur: quoniam quicquid mouet ultimum mouens illud mouet primum mouens: et non e converso. Baculus enim mouet lapidem et eundem mouet homo seu virtus manus. homo autem seu virtus manus mouet manum et baculum que non mouentur a baculo: ut arguitur breviter sic: Primum mouens mouet ultimum mouens et non e converso: igitur primum mouens magis mouet quam ultimum mouens. *Le. li.* Ultra igitur mouere dicimus et primum et ultimum mouentium sed magis primum: illud enim mouet ultimum sed non hoc primum. *¶* Secundo sic: Illud magis mouet quod potest mouere sine alio et non e converso: sed primum mouens potest mouere sine ultimo et non e converso: igitur et cetera. patet consequentia cum maior et minor autem est evidens quoniam baculus non potest mouere lapidem sine virtute mouente manum: virtus autem illa potest mouere sine baculo quia mouet manum et baculum quorum nullum mouet baculus. *Le. li.* Et si ne primo quidem ultimum non mouebit illud autem sine hoc ut baculus non mouebit siue moueatur ab homine.

Notandum *¶* In commentatores comento to tricesimo tertio quod primum non indiget secundo ut sit motor sicut secundus sed medius indiget ut sit motor: primo etiam medius non est motor in actu nisi per primum: primum igitur est prius illo in natura et in causa. In natura autem quia cum auferatur auferitur medius et cum fuerit non sequitur ut sit medius: sed cum fuerit medius sequitur ut sit primum necessario. *¶* Habet igitur in commentatores motor primum supra in duplici prioritate videlicet prioritate nature et causalitatis. nature quidem quia primum motor potest esse sine secundo et non e converso. Sed causalitatis in quantum primum motor est causa ppter quam secundus motor mouet. non enim mouet secundus motor nisi moueat primum.

Contra *¶* In commentatores arguitur et primo quod inter primum et ultimum mouens non est prioritas nature quoniam prioritas nature in comento est prioritas essendi sic quod primum motor potest esse sine ultimo et non e converso: quoniam prima intelligentia est primum mouens et ultima intelligentia est ultimum mouens: et tamen prima intelligentia non potest esse sine ultima. Similiter orbes signorum est primum mouens corporum et orbes lune est ultimum mouens corporum comparando sphaeram celestium ad sphaeram elementorum et tamen orbes signorum non potest esse ppter orbem lune cum orbes signorum non possit habere maiorem durationem quam orbes lune: ut colligitur a philosopho primo celi. *¶* Item dicit commentator quod virtus mouens motum est primum mouens et baculus ultimum. *Le. li.* stat autem quod virtus manus non potest esse absque manu: ipse autem baculus potest esse sine manu et sine virtute manus. *¶* Secundo arguitur quod inter primum et ultimum mouens non est prioritas causalitatis: quoniam prima intelligentia non mouet ultimam neque orbes primum ultimum orbem cum primum orbis qui est celum signorum moueatur in centum annis vno gradu: et ultimus orbis qui est sphaera lune omni mense compleat cursum suum. *¶* Et confirmatur. quoniam corpus luminosum non potest agere recalcitratum sine lumine et ipse caliditas que est ultimum mouens potest agere sine suo corpore luminoso: sic etiam

Tex.
co. 33

Tex.
co. 33.

Phisicorum

pōt baculus mouere lapidem sine manu et virtute manus dato q̄ baculus separetur a proiēdente vna cum lapide moto ab illo. ¶ Ad prīmū dicit q̄ cōmētator loquitur de primo et vltimo mouēte quoz vnum mouetur a reliquo. mō vltima intelligētia nō mouet a primo: neq; orbis lune mouet ab orbe signoꝝ. et si arguitur: qm̄ intelligētia et orbis celestes habēt ordinē et tialē: q̄m̄ sēp pcedēs intelligētia mouet sequentē: et superior sphaera mouet inferiorē. negat p̄na: quia illū ordinē nō habēt quo ad motū p̄p̄iū sed quo ad motū horū inferiorū. et cōcesso q̄ orbis superiores moueant inferiorē: hoc nō est fm̄ motū p̄p̄iū sed fm̄ motū cōmunē diurnū totū celi de quo nō intēdit cōmētator. Et cū arguitur de virtute mouēte manū et baculū. dico q̄ virtus mouēs manū est causaliter in manu et subiectiue in corde: ideo pōt esse sine manu. baculus autē si pōt esse sine manu nō tamē vt agēs subordinatū manū eo modo quo intēdit cōmētator. ¶ Ad secūdu dicit q̄ n̄hil cōcludit ex quo cōmētator loquit de vltio mouente qd̄ mouet a primo mouēte mediate vel immediate ita q̄ habeat ordinē inuicē quo ad motus ipsoꝝ. Tale em̄ vltimū mouēs nō mouet nisi q̄ mouet a primo mouēte. Talis autē ordo nō est in corpibus celestibus cū cūlibet orbi inferiori accidat moueri ab orbe superiore et cōtineri ab illo: vt colligit de mēte cōmētatoris quarto hui⁹. ¶ Et ad p̄firmationē dicit q̄ corpus luminosum lumē et caliditas nō sunt mouētia ordinē habētia ad aliq̄m̄ motū cū corp⁹ luminosum nō proprie moueat lumē neq; lumē caliditatē sed lumē est effectus corp⁹is luminosi et caliditas est effectus luminis depēdens ab illo in fieri et nō in facto esse. baculus autē et si ē mouēs post separationē nō amplius habet ordinē ad manū neq; ad virtutē manus sed tū aere mouentē ipm̄. stante autē ordine ad manū et ad virtutē manus nihil mouet baculus q̄ nō moueat manus et virtus eius: sed nō cōtra. Nō est etiā aliqua p̄s totū motus ad quā se habeat baculus effectiue quin ad illam se habeat effectiue manus et virtus eius et nō econtra: cū ad motū manus nō cōcurrat effectiue baculus neq; ad motū propriū existētē subiectiue in eo. (Si ergo necesse. ¶ Secūda cōclusio. In mouētibus motus ē deuenire ad prīmū mouēs motū a seipso per se. hanc conclusionē p̄his dupliciter probat et primo sic: Omne quod mouetur mouet ab aliquo: aut igitur mouet ab aliquo alio quod mouet per se aut nō: si nō ipsum est prīmū mouēs motū a seipso per se. Si autē mouetur ab aliquo alio qd̄ mouet per se: aut igitur istud aliud mouetur ab aliquo alio quod mouet per se aut nō. si nō: sequitur q̄ ipm̄ est prīmū mouēs motū a seipso per se. Si vero illud aliud itēz mouet ab vno alio quod mouet per se et nō contingit pcedere in infinitū in mouētibus motis: vt probatū est sexto phisicoꝝ. igitur tandem est deuenire ad vnu mouēs prīmū quod est motū a seipso per se. patet cōsequētia: quia ex opposito cōsequētis sequit̄ oppositū antecēdēs: cū vbi proceditur in infinitū nō detur prīmū. Le. li. Si ergo necesse est omne qd̄ mouetur ab aliquo moueri et aut ab eo qd̄ mouetur per se tanq̄ (ab alio aliquo aut nō et si quidem ab alio quod mouetur necesse est aliquid esse mouens quod nō ab alio) mouetur sed est motū (prīmū si autē huiusmodi prīmū nō necesse est esse aliter: impossibile em̄ est in infinitū abire mouens et quod mouet ab alio ipsum infinito: em̄ nō est aliquid prīmū: si ergo omne qd̄ mouetur ab aliquo mouetur. prīmū autēz

mouens mouet quidē nō ab alio autē necesse est ipm̄ a seipso moueri.)

Notandum q̄ cōmētator cōmentationē aristotelis in alia forma sic: Omne quod mouetur mouetur ab aliquo: aut igitur a seipso tantū aut ab alio quo extrinseco. si a seipso tantū sequit̄ q̄ illud sit prīmū mouens motū cum hic nō p̄betur aliquid esse prīmū mouens motū simpliciter quia illud est celum: sed tantū prīmū mouens motū in genere fm̄ q̄ extrinsecū aristoteles de homine manu baculo et lapide. Si illud mouetur ab aliquo extrinseco necessario illud extrinsecū cū sit corpus mouetur. quera igitur de illo vtrū mouetur a seipso tantū aut ab aliquo extrinseco: si datur prīmū habet intentū: si datur secundū iterum habet intentū: quia nō contingit pcedere in infinitū in mouētibus motis. ¶ Ista ratio nō confirmat cōmētator cōmento tricesimo quarto sic: Omnis motor motus aut est prīmū aut medius inter prīmū motorem et motum. si est prīmū motor motus habet intentū. si est medius et cum nō contingit pcedere in infinitum in medijs stantibus extremis videlicet primo et vltimo: igitur est deuenire ad prīmū motorem motū.

Dubitatur fm̄ Egidii cū aristoteles in priorū capitulo et i. p̄ncipio septimi phisicoꝝ probauerit q̄ omne quod mouetur mouetur ab alio. frustra videt cōsequētia quas facit: omne quod mouetur mouet ab aliquo: aut igitur ab aliquo alio aut nō ab aliquo alio. Respondet dupliciter. primo quidē ex ratione quā facit hic cōmētator dicens q̄ aristoteles intelligit talē cōsequētia omne qd̄ mouet mouet ab alio: igitur omne quod mouetur mouetur ab aliquo extrinseco vlt nō mouet ab aliquo extrinseco. Et cūdo respōdet per vnā distinctionē quā ponit cōmētator cōmento tricesimo quarto v3 aliqd̄ q̄ moueri ab alio contingit dupliciter. aut ab alio nō numerato aut ab alio nō distincto: fm̄ prīmū mēbū ista p̄positio est falsa: omne quod mouet mouetur ab alio scz nō numerato quia animal mouet ab alio. et falsū est q̄ ab alio nō numerato qm̄ mouetur ab anima sua: que numerat contra corpus motū ab illa. sed fm̄ aliud mēbū illa p̄positio est vera: qm̄ omne quod mouetur mouetur ab alio nō distincto a se. et hoc aut aliter rationis aut aliterate esse et vbi. verbū gratia. Animal mouetur ab alio nō distincto a se fm̄ esse qm̄ mouetur ab anima que nō distinguit ab animali fm̄ esse sed tātum fm̄ essentia cum ex anima et corpore fiat vnu tantum fm̄ esse. celū autē mouetur ab alio nō distincto fm̄ vbi. licz em̄ mouetur ab intelligētia distincta a celo tā fm̄ cū q̄ fm̄ essentia. nō tamē distinguitur ab ea fm̄ vbi cum sint in eodem loco vel situ. sed corpoꝝa in anima: ta mouetur ab alio nō distincto aliterate rationis tantū et quidditatis quoniam in talibus nō ē realis distinctio inter motorem et motū sed tantū rationis et fm̄ quidditatem: quoniam alta est ratio quidditatis motū in eo q̄ motum est: et alia motus in eo q̄ motor est: cum omne mouens moueat fm̄ q̄ est in actu: et omne motū mouetur fm̄ q̄ est in potētia. Et licz hec sint bene dicta tamen posset responderi vno verbo ad dubitationē q̄ aristoteles nō facit illā cōsequētia sed istā: Omne qd̄ mouetur mouetur ab aliquo: igitur omne quod mouetur mouet ab alio qd̄ per se mouet aut nō mouet ab alio quod p se mouetur cum quo stat q̄ omne quod mouetur mouetur ab alio: vbi aristoteles non accipit

Tex.
co. 34.

Tex.
co. 3.

Libri octauus.

Tex.
60.35.

aliquā alietatem rationis vt bene patuit in suis demō-
strationibus sed alietatē realem. sicut enim animal et
celum mouetur ab alio realiter distincto ab eo ita qd
liber inanimatum simplex aut mixtum mouetur ab
aliquo realiter distincto ab eo siue moueatur ab in-
trinsēco siue ab extrinsēco vt patuit. (Amplius autē.)
¶ Secūdo arguit pbs ad cōclusionē p vnā aliā rōne
coincidentē cū piori pmititēs duas suppositiōes quaz
prima est ista: Omne mouēs mouet cū instrumēto aut
sine instrumēto: patet qm omne mouens mouet aliquo
aut igit seipso aut alio. si mouet seipso mouet sine instru-
mēto. si mouet alio mouet cum instrumēto. verbi gra.
Quādo hō mouet lapidē necesse est q moueat illū se-
ipso immediate aut mediātē alio vzbaculo. Sūt si vē-
tus pūcit aliquē in terra necesse est q seipso imediātē
aut mediātē alio. si lapidē sic q vēus imediātē pūcit
lapidē et lapis imediātē pūcit hōiem. I. e. li. Amplius
aut et sic ipam hāc que dicta est (eandē rōne ē aggre-
di: omne em mouēs aliqd mouet quidē et alio: aut ei
seipso mouēs mouet aut alio vt hō ipse) seipso mouet
(aut baculo et vēus pūcit aliquē (aut ipse) imediātē
(aut lapis quē mouit) ipse vēus. ¶ Secūda suppo-
sitiō: Si instrumētū mouet de necessitate agēs pūcipa-
le mouet nō in si agēs pūcipale mouet de necessitate
instrumētū mouet qm aliqd ē agēs qd mouet seipso.
sine instrō aliquo alioq nō oportet. pcedere in infini-
tum in instrumētis. Si em hō mouet lapidē mediātē
baculo et baculū mediātē alio instrumēto: et illud instru-
mētū itēz mediātē alio instrō nunq pueniēdo ad id
qd mouet seipso necesse ē. pcedere in infinitū in instris.
Impossibile ē ergo instrū mouere absq mouētē pū-
cipali. sed nō ecōtra. I. e. li. Impossibile aut ē sine ipso
mouētē pūcipali (id ē mouet. si instrū (sed si qdem
ipm seipso mouet nō necesse ē aliud esse quo mouet. si
vero sit aliter id ē mouet) v3 instrū (est aliqd qd mo-
uebit nō quodā) alio (sed seipso aut in infinitū abibit.)
¶ Istis suppositiōib pmissis arguit sic: Omne mouēs mo-
tū aut mouet sine instrumēto aut cū instrō. si mouet si-
ne instrumēto ipm est primū mouēs motū a seipso. si
mouet cū instrumēto aut igit illud instrū ē instrumētū
alteri instrumētū vel nō: si nō ē instrumētū alteri instru-
mētū sequit q mouēs illud instrumētū mouet seipso si-
ne instrumēto et per pns ē primū mouēs motū a seip-
so. Si aut illud instrumētū ē instrū alterius instrumē-
ti itēz querā de illo instrumēto vtz sit instrū alterius
instrumētū: cū nō sit pcedere in infinitū in instrumēto
necesse ē deuenire ad aliqd mouēs motū qd mouet se-
ipso sine instrumēto. hoc autē necessario est primū mo-
uēs motū a seipso. verbi gra. si baculus mouet lapidē
qz mouet a manu et manus mouet baculū qz mouet
ab alia re et illa res mouet manū qz itēz mouetur ab
alia re cū nō sit pcedere in infinitū in reb instrumētali-
ter motis et mouētib oportet tandē deuenire ad vnū
primū mouēs motū qd mouet a seipso: qd qdē mouet
primū instrumētū sine instrumēto a quo finaliter mo-
uet vltimū mouēs motū v3 lapis. I. e. li. Si ergo) mo-
uēs (q mouet aliqd mouet necesse est stare et nō in infi-
nitum ire. si em baculus mouet eo q mouet a manu et
manus mouet baculū) qz mouet ab alia re (si autē et
hāc (scz manū) aliud mouet et itēz (hāc) rē est (alterū
aliqd mouēs: cū itaq aliquo moueat semp aliter) v3
instrumētū (necesse est pzi) mouere absq instrumēto
(ipm seipm mouēs. si igit mouet quidē hoc) q est pzi-
mū mouēs (nō aut aliud mouēs ipm necesse ē ipm se

ipm mouere. qre et fm hāc rōem q mouet aut mox ab
ipso mouētē mouebit) primo (aut venit aliqd in hui?)
qd mouet a tali mouētē.

Notandum fm cōmētato. cōmē.
35. qz bec ratio non dif-
fert a piori nisi in modo. pcedēdi et accipiēdi. ppo sui
ones. Assignat em duas differētiās inter hāc rōnem et
piorē quaz prima est ex parte diuisionū qm in rōne
piori pmitit q est duplex motor v3 pzi et medi: et
qz mediū nō mouet sine primo. in hac aut rōne pmit-
titur q omne mouēs mouet sine instrumēto aut cum in-
strumēto: et qz instrumētū nō mouet sine mouētē instru-
mentū. Concludit ergo prima ratio q est deuenire ad
aliquod motum a seipso per se ex eo qz nō mouet vlti-
mum mouēs sine mouētē primo. hic vero nō excludit
idē ex eo qz nō mouet mouēs instrumētale sine mouētē
pūcipali. Secūda differētia est ex pte ascēsus: et de-
scēsus qm in piori rōne ascēdit a moto ad motorez.
pmitit em in piori rōne q omne motū mouetur ab
alio et illud a quo mouet mouet ppter se vel ppter
aliqd ad pzi mouēs. In hac aut rōne pcedit descēdē-
do a motore ad motū. Pmitit em q omne mouēs
mouet aliqd et hoc vel seipso aut aliqd alio sferiori mo-
uente vt q homo mouet seipso lapidē aut mediātē
baculo. Est ergo sola differētia verboz qz qd pzi ap-
pellauit mouēs vltimū hic appellat instrumētū: et qd
pzi appellauit mouēs pziū hic appellat mouēs
q mouet seipso. et vbi fundamētū pziueratiōis fuit qz
nō pcedit in infinitū in mouētib motis. hui? aut rōis
secūde est qz nō pcedit in infinitū in instrumētis. Di-
cit em cōmētator: cōmēto allegato q si oē mouēs mo-
uet cū instrumēto tūc erūt infinita instrumēta et cū erūt
infinita instrumēta non erit illic motor qui vtatur eis.

Circa exemplū datū de vento querit cōmēta-
tor virū ventus moueatur nāliter aut
violenter: et an sit de numero eoz que mouēt ex se vel
ex alio. similiter de ferro moto ad magnetē virū moue-
atur ex se vel ex alio et virū naturaliter aut violenter.
Rūdet cōmētator q ventus non mouetur ex se sed ex
alio v3 ex generatē et q mouetur naturaliter qz lz mo-
ueatur a principio extrinsēco hoc est p alterationē ge-
nerantis. sic etiā ferz nāliter mouetur a magnetē alte-
ratē ipz mediātē aere. et q alteretur manifestū est ex eo
quia si magnes trāsmutet in cōplexionē viputa qm si
ungitur oleo nō mouetur ferz ad magnetē. sicut etiā
cōtingit de lapide qui nō attrahit paleas nisi calefiat.

Dubitarur qm ventus est exhalatio
calida et sicca fm aristote-
lem primo metheo. ad caliditātē autē et siccitātē sequi-
tur leuitas per philo sophū secūdo de generatione. Et
ad leuitatē sequitur motus sursum per illū primo cell.
Cum igitur ventus nō solū moueatur sursum sed etiā
deorsum et ad latus: sequitur q ventus nō semp natu-
raliter mouetur. Respōdetur q sicut mare mouetur na-
turali motu fluxus et refluxus per influentiā receptam
a luna. et ferrū mouetur ad magnetē per alterationem
magnetis: et aer sequitur lapidē proiectū per virtutē re-
ceptam a pūciente nō obstat q mare et ferrū natura-
liter moueatur deorsum et aer sursum: ita exhalatio cali-
da et sicca nō obstat q per leuitatē naturaliter moue-
atur sursum adhuc naturaliter mouetur deorsum et ad
latus per virtutem receptā a media regione aeris pel-
lente illam exhalationē deorsum vel ad latus ex qua
generatur ventus.

Phisicorum

Tex.
cō. 26.

A dicta au
tem sic in
tēdētib⁹. Istud
est quartū capitulum
hui⁹ primi tractat⁹ in
quo p̄s venat imo
bilitatē primi moto
ris postq̄ p̄buit oē
motū moueri ab alio
et aliqd esse primum
mouēs motū a seipso
p se. Et diuidit in du
as ptes quartū prima

probat q̄ est deuenire ad motore immobile p hoc q̄
omne motū mouet ab alio. Secūda pbat idē per hoc
q̄ admouet seipm per se. ibi. (At vero si oportet.) In
prima parte aristoteles ponit quatuor cōclusiones qua
rū prima est ista: Si omne mouēs mouet illud necessa
rio mouet p se vel per accidēs. Secūda cōclusio: Im
possibile est omne mouēs moueri per accidēs. ibi: (Pri
mū quidē igit.) Tertia cōclusio. Impossibile ē oē mo
uens moueri per se. ibi: (At vero si nō.) Quarta cōclu
sio. Necessē est deuenire ad motore immobile. ibi: (Nō
ergo necesse.) ¶ Prima cōclusionē arist. hic nō pro
bat sed dicit eā esse manifestā ex determinatis ante. Di
cebat enī in vna diuisionum secūdi capituli hui⁹ tra
ctatus: q̄ eoz que mouent quedā mouent p accidēs
et quedā per se. illa mouet p accidēs q̄ mouent ad mo
tum partis aut quia sūt in alio moto: sicut homo dicit
sanari si oculus sanat: et mouet si fedit in navi mota.
Illa autē dicunt moueri p se que nō mouent ad motū
partis neq; mouent q̄ sūt in alio moto: sicut hō am
bulans et nauis aquā trāhēs. Si igit omne mouēs mo
uetur oportet de necessitate q̄ moueat per accidēs v3
ad motū p̄is aut ad motū alteri⁹ moti. vel oportet q̄
moueat per se sic q̄ nec ad motū partis nec ad motū
alteri⁹ moti in quo sit. Le. li. Ad dicta autē de moueri p
se et per accidēs (et sic in tēdētib⁹) contingēt eadē hoc
itez dīa. (Si enī ab eo q̄ mouet mouet omne q̄ mo
uetur aut hoc reb⁹ existit fm accidēs vt moueat quidē
quod mouet nō tñ ppter id q̄ mouet ipm) idest nō
per se sed p accidēs (aut nō) est ita q̄ omne mouēs mo
uetur p accidēs (sed per se.) ¶ (Primū quidē igitur)
Secūda cōclusio. Impossibile est omne mouēs moueri
per accidēs ad hunc intellectū q̄ nō est necessariū neq;
possibile omne mouēs moueri per accidēs sic q̄ moto
re cessante moueri statim cesset a mouere iuxta imāgi
ationē opinionis cōtrarie. Unde arguit sic: Si possibile
est oē mouēs moueri per accidēs et q̄ est per accidēs
pōt nō esse: igit possibile est nullū mouens moueri: sed
possibili posito in esse nullū sequit in cōueniēs: igit po
sito in esse q̄ nullū mouēs moueat nullū sequit in cō
ueniēs q̄ est falsum: quia sequit nullū motū esse: cuius
oppositū est demonstratū tractatu primo v3 q̄ neces
se est motū esse: et q̄ illud sequat manifestū est data opi
niōe tria. sequit enī: nullū mouēs mouet igit null⁹ mo
tus est. quia ex opposito sequit oppositū. aliquis mo
tus est igitur aliqd mouēs est: et si aliqd mouēs est il
lud mouetur p opinionē cōtrariā: igit a primo ad vl
timū. Si aliqd mot⁹ est aliqd mouēs mouet q̄ est op
positū antecedētis. Le. li. Primū quidē igitur si fm ac
cidēs est q̄ omne mouēs mouetur et q̄ est fm accidēs
nō est necessariū (nō necesse est moueri q̄ mouet sed
si est hoc manifestū q̄ cōtingit aliqd moueri nihil eo

Tex.
cō. 26.

rum que sunt. nō enī necessariū est accidēs sed cōtingit
nō esse. aut ergo ponam⁹ possibile esse nullū impossi
bile accidit: falsum autē fortassis) pōt accidere ex possi
bili (motū autē impossibile est nō esse: ostēsum enī pri⁹
est hoc qm necesse est motū semp esse.)

Notandum q̄ cōmētatoz cōmētō. 36
aliter inducit illud in cō
ueniens: arguit enī sic: Si omne mouēs mouetur p ac
cidēs igitur prim⁹ motor mouet per accidēs: sed q̄ ē
per accidēs pōt nō esse: igitur possibile est primū mo
torē nō moueri et per cōsequēs possibile est primū mo
torē nō mouere. patet p̄na per opinionē cōtrariā ol. q̄
si aliquis motor cessat a moueri ille etiā cessat a moue
re. vt p̄z de animab⁹ que sunt motores animalū. tunc
arguitur sic: Primus motor nō mouet igitur nullus
motus est. patet p̄na: quia motus tot⁹ vniuersi cuiusli
bet partis eius depēdet essentialiter a primo motore si
cut motus man⁹ a calore naturali aut animalis ab aīa.
si ergo illa p̄na est bona et antecedēs est possibile p cō
cessum igitur cōsequēs est possibile q̄ est falsum. et pa
ter cōsequētia quia ex possibili nō sequit impossibile li
cet sequatur falsū: vt est ostēsum in topicis et p̄z oib⁹.

Dubitatur circa fundamentū vtrius
q̄ rationis v3 oē per ac
cidēs potest nō esse quia accidit animal q̄ sit qm vel
coloratū: et tamē impossibile est animal esse nō qm
vel nō coloratū. Dicit etiā cōmētatoz primo huius q̄
p̄uatio est principū per accidēs nō rap sed necessa
riū. Et quarto hui⁹ q̄ materia et forma p accidēs mo
uetur ad motū cōpositū: nō quidē raro sed necessario.
Respondeatur q̄ p accidēs accipit dupliciter: vno modo
vt opponit ei q̄ est primo vel per se. alio modo vt op
ponitur necessario. P̄bus ergo nō accipit p accidēs eo
modo quo opponit ei q̄ est primo aut p se sed prout
opponit necessario iuxta diffinitionē datā a Porphy
rio v3 Accidēs est q̄ adest et abest pter subiecti cōru
ptionē. (Et rōnabiliter.) ¶ Secūdo arguit p̄s ad cō
clusionē supponēdo primo q̄ tria sūt necessario p̄uati
rentia ad motū. s. motū mobile et instrumentū mouen
di: sic q̄ p̄uati est motor mouere et nō moueri: et pro
p̄uati est mobili moueri et nō mouere. instrumentū autē
p̄uati est moueri et mouere. Cū enī instrumentū sit me
diū inter motore et mobile oportet q̄ cōmunicet cum
vtrōq; sic q̄ moueat ipm mobile et moueatur a moto
re. hoc enī est manifestū inductive et maxime in motu
locali vbi motor tangit instrumentū et instrumentū tan
git ipm mobile. Cor enī tangit musculos et musculi tā
gunt membra organica: ideo musculi cū sint instrumen
ta mouēdi mouēt et mouent. Le. li. Et rōnabiliter hoc
accidit q̄ nō omne mouēs mouet per accidēs (tria enī
necesse est esse) in motu. s. (q̄ mouetur et mouēs et quo
mouet) v3 instrumentū (quod quidē igit) mouet (neces
se quidē moueri: mouere autē nō necesse sed q̄ mouet)
scz instrumentū necesse est (et mouere et moueri: cōmu
nicat autē simul hoc et fm idē existens) q̄ mouet (et q̄
mouetur. manifestū autē est in mouētibus fm locū. tan
gere enī necesse est ad inuicē) sicut motore et instrumen
tum (vsq; ad aliqd) idest vsq; ad vltimū motū (mo
uens autem) principale (sic) se habet (vt sit nō q̄ mo
uet immobile) ita q̄ mouēs principale nō mouet et
mouet per se sicut instrumentū sed respectu illius se ha
bet vt immobile. ¶ Ista suppositiōne p̄missa arguit
p̄s sic: Quādo cūq; aliqua duo inuicē cōiunguntur si
vnum eoz potest inueniri sine reliquo et cōtra illud

Libri octauus.

reliquū potest inueniri sine illo: sed mouere et moueri inuicem cōiungunt et inuenitur moueri sine mouere igitur etiā potest inueniri in aliquo mouere sine moueri: p3 cōsequentiā cū prima parte antecedentis inductiue: vnde q2 calidū et humidū inuicē cōiungunt in aere et inuenitur calidū sine humido in igne: ideo etiā inuenitur humidū sine calido in aqua et quoniam curre et oē album inuicem cōiunguntur in homine et oē albū inuenitur in aliquo absq3 cursu: ita currere inuenitur in alio absq3 albo. scōa pars antecedētis p3 ex suppositioe quoniam instrumentū mouēdū simul mouet et mouet ideo mouere et moueri inuicem cōiunguntur in instrumentū mouēdū. tertia ps antecedētis etiā sequit ex suppositione quoniam in vltimo moto inuenit moueri absq3 mouere. ¶ Fiat ergo hec cōsequentiā in aliquo inuenitur moueri sine moueri: igitur in aliquo inuenit mouere sine moueri. p3 cōsequentiā per illam assignatam. antecedens est necessarium quia alter alteraretur. p3 cōsequentiā in mouentibus motis: igitur cōsequens est necessarium et per cōsequens impossibile ē omnemouēs moueri per accidens. L. l. r. (Quoniam autem videm vltimum q2 moueri quidem potest. motus autē principiz non habet et mouetur quidem ab alio sed non a seipso rationabile est vt nihil non necessarium dicatur tercius esse q2 mouet qdem cum sit immobile.)

Notandum primo fm cōmentato rem cōment. 37. q2 Aristot. (dixit q2 hoc apparet in motis in loco quoniam primum p q2 alterat primum alterans estimat in pluribus non alterari sicut manus mouificat mediante rethe p scis rabada notis: et sicut sol calefacit aerem mediātib3 corporibus celestibus. et dixit aliquod spaciū et nō dixit totum spaciū: q2 apparet q2 instrumentū p q2 sit mouere forte associatur moto vsq3 ad finem motus: et forte associatur ei per aliquod spaciū sicut corda que dirigit sagittam et manus que proicit lapidē. Duo ergo fm cōmentatozem dicit p3 de instrumento q2 mouet et mouetur primum q2 illud est intelligendū in motu locali quia in motu alterationis estimatur mediū per q2 sit motus non alterari sicut cōiungit de sole calefacite aerem mediante corpore celesti et tamen corpus celeste non calefit. Similiter est quidam p3 qui mortificat manū piscatoris mediante rethe et tamen non mortificat rethe neq3 ipsum alterat. Secūdū q2 intendit philosophus est q2 instrumentū mouendi associat moto per aliquod spaciū: q2 nō semper associatur moto per totum spaciū sed per partem sicut manus que est instrumentū hois aut virtutis motiue mouendi lapidē et tamen non associatur lapidi per totū spaciū sed tantum per partem. similiter corda arcus vel baliste est instrumentū mouēs et motū et nō associat sagitte nisi per partem spaciū.

¶ Sed dubitatur qm mediū est illud in q2 mutans prius venit q2 in extremū fm p3m. s. huius et in omni motu mouens et motum sūt simul simulstate immutationis fm cū dē. 7. huius. quomodo igitur est possibile solem alterare aerem et nō corpora celestia aut piscem alterare manū et non aerem aut rethe. Rñr q2 cōmentator non dicit aliq3 corpus posse alterare remota non alterando. p3pinq3: sed dicit q2 estimatur: et hoc ideo quia non apparet cōsimilis alteratio in alterato. p3pinq3 et remoto sol enim in rei veritate alterat corpora celestia calefaciēdo aerē: sed non calefacit ea sicut. n. q2 illuminat illa aut in illa inducat influētiā ali-

quā per q2 alterat hec infertorā alteratione alterius rōnis. Etiam piscis non mortificat manū piscatoris qm alteret aerem et rethe: 3. forte non alteratione eiusdem rationis. et dato q2 alterationes sint eiusdem rōnis nō oportet q2 cōsimiles effectus faciant sicut contingit de magnete alterante ferrum et aerem eadem alteratione specie et tamen ferrum mouetur ad magnetem et nō aer ita in p3posito piscis ille alterat manū piscatoris rethe et aerem eadem alteratione specie nō tamen ferrū mouetur ad magnetem et nō aer. ita in p3posito piscis ille alterat manū piscatoris rethe et aerem eadem alteratione specie non tamen ppter hoc debet sequi tremor aut mortificatio in aere vt in rethe sicut in manu piscatoris. actū enim actiuum sunt in paciente disp3sio per Aristot. secundo de anima.

Secundo notandum fm cōmentatozem eodem cōmento q2 (cū fuerit aliquid compositum ex duobus oppositis quorum vtrūq3 existit per se et alterum eorum fuerit separatū a reliquo necesse est etiam vt reliquum sit separatū. vbi gratia q2 si terra et aqua sint separata in mixto et vtraq3 eorum existit per se sic q2 neutrum est necessarium inesse alteri et aqua fuerit abstracta a terra in aliquo loco necesse est vt terra sit abstracta ab aqua in alio loco.) Intendit cōmentator q2 illa regula Aristot. quā dicit q2 aliqua duo inuicem cōiunguntur et vnum potest inueniri sine alio ecōtra illud aliud potest inueniri sine illo est. intelligenda quādo ambo accidentālī cōiungunt et ambo sunt opposita. ¶ Primo quidem illa duo debent esse accidentālī cōiuncta: ita q2 vtrūq3 accidat alteri et neutrum de necessitate inest alteri quoniam substantia et accidēs sunt cōiuncta: et similiter materia et forma et tamen potest inueniri substantia sine accidente vputa in prima causa. et non potest inueniri accidēs sine substantia inuenitur etiam forma sine materia. videlicet in substantiis separatis et nō inuenitur materia sine forma. et hoc ideo q2 talia nō sunt accidentālī cōiuncta accidit enim substantie q2 subiacet accidenti: sed non accidit accidenti q2 fundetur in substantia. similiter accidit forme q2 sit in materia: sed nō accidit materie hēre formam. ¶ Secūdo requiritur q2 illa sint opposita non quidem priuatiue vel cōtradictorie q2 talia non cōiunguntur inuicē n3 cōponitur aliquid ex talibus oppositis sed q2 illa sint opposita contrarie aut relatiue vnde quia aliquid componitur ex terra et aqua quorum q2 libet accidit alteri et quodlibet illorum opponit alteri cōtrarie ideo quia reperitur aqua separata a terra in aliquo loco ita inuenit terra separata ab aqua in alio loco. Etiam pater et filius sunt opposita relatiue in aliquo inuicem cōiuncta accidentālī q2 sicut accidit patri q2 sit filius ita accidit filio q2 sit pater. et tamē idem est pater et filius: ideo si in aliquo inuenit paternitas absq3 filiatione ecōtra in alio inuenit filiatio absq3 paternitate. et ppter defectum oppositiōis cōtingit q2 qualitas et q2 titas inuicem accidentālī cōiunguntur cū quodlibet illorū accidat alteri et tamē inuenitur qualitas sine q2 titate: videlicet in intellectu humano vel in aliqua intelligentia separata: et tamen non potest inueniri q2 titas sine qualitate. Similiter animal et color inuicē accidentālī cōiunguntur cum idem sit animal et coloratum et quodlibet illorum accidit alteri non tamē inuenitur animal sine colore et inuenitur color sine animali. Quia igitur mouere et moueri inuicē opponuntur relatiue et sunt inuicem cōiuncta quia idem mouet et mo-

S

Philosophicorum.

uetur quorum coniunctio est accidentalis: quia sicut accidit mouenti q̄ moueatur ita accidit moto q̄ moueat r̄ de necessitate inuenitur in aliquo moueri sine mouere ad tollendum processum infinitum ideo in aliq̄ alio necessario inuenitur mouere sine moueri r̄ hec ē dispositio primi motoris qui non mouetur nec moueri potest per se vel per accidens quare r̄c.

Sed dubitatur qm̄ intelligens r̄ intellectum sūt op̄posita relatiue accidentaliter cōiuncta in homine vel in angelo r̄ tamen inuenitur intellectus sine intelligente: qz lapis est intellectum r̄ nō intelligens r̄ tamen nō inuenitur intelligens absq̄ intellecto. R̄ndetur q̄ licet illa sint opposita relatiue non tamen accidentaliter sūt cōiuncta: quoniam intellecto accidit q̄ sit intelligens nō autem accidit intelligenti q̄ sit intellectum sicut etiam accidit intelligibili q̄ sit intellectio non autem accidit intellectioni q̄ sit intelligibile r̄ ratio est hec quoniam intellectum est prius intelligente r̄ intelligibile est prius intellectione nec est incoueniens q̄ vnus correlatiuus sit altero prius dūmodo se habeat per modum mensurę r̄ alterum per modum mēsurati. (Vnde Anax.) tertio arguit philosophus ad cōclusionem auctoritate r̄ testimonio Anaxa. of. intellectū diuinum segregantem r̄ cognoscentem omnia esse impassibilem immobilem r̄ immixtum impassibilem quidem vt per suam essentia omnia cognosceret: immobilem autem vt esset principiz cūscūq̄ motus et omnia alia moueat: immixtum vō vt omnibus imperaret: si enim intellectus fuisset immixtus alijs rebus non potuisset omnia segregare sicut neque aliqua res alteri immixta potest omnia segregare. I.e. lit. (Vnde Anaxa. dicit recte intellectum impassibilem in quies r̄ immixtum ēē quoniam quidem motus principiz ipsum facit esse sic vtq̄ solum mouebit cum sit immobilitas r̄ imperabit cum sit immixtus.)

Tex.
cō. 37.

Notandum fm̄ cōmentatorem cōm̄ mēto. 37. q̄ Anaxa. fuit primus eorū q̄ inuenit hoc p̄prium de primo principio r̄ intendit per hoc q̄ dixit non recipiens passionem nō alterabilem neq̄ transmutabilem r̄ intendit per nō mixtum nō corpus neq̄ in corpore r̄ fm̄ hunc modū erit dominans res passiuas generales r̄ corruptibiles nā si esset in materia pateretur a rebus quas mouet r̄ sic cōtineret transmutatio r̄ corruptio r̄ non esset motor eternus. Tres p̄prietates adinuenit Anaxa. de primo motore fm̄ cōmentatorem. videlicet impassibilitatem immixtionem materie r̄ mobilitatem: quarum secunda demonstratur per primā a posteriori r̄ tertia per secundā a priori hoc modo. oē impassibile est immixtum materie. primus motor est impassibilis igitur primus motor est immixtus materie. ista demonstratio est a posteriori quoniam ideo primus motor ē impassibilis: quia est immixtus materie: si enim esset admixtus materie: necessario ēē passibilis passibilitate transmutationis generationis r̄ corruptionis r̄ sic non esset eternus.

Secunda demonstratio est ista. omne immixtum materie est immobile primus motor est immixtus materie igitur primus motor est immobilis. hec demonstratio ē a priori quia causa. p̄pter q̄ primus motor est immobilis est ipsum esse immixtum materie nam eo ipso q̄ primus motor esset immixtus cum materia ē necessitate moueretur per accidens sicut iam anima animalis. Dubitatur quoniam q̄ritas est immixta materie r̄ tamē est coeterna materie per cōmentatorem in de substantia 22

bis. Etiam intellectus humanus est immixtus materie cum sit forma substantialis hominis: vt colligit a philosopho secundo de anima r̄ tamen est eternus cū sit ingenerabilis r̄ incorruptibilis p̄ Aristot. tertio de anima. igitur per idem est possibile aliquē motorem eternum esse immixtum materie. Respondet cōmentator q̄ ideo primus motor esset corruptibilis si esset immixtus m̄e quia haberet contrarium a quo pateretur r̄ transmutaretur q̄ritas autem non habet contrarium cum non sit de virtutibus actiuis nec passiuis. de intellectu autem respondet cōmentator secundo de anima q̄ est eternus ingenerabilis r̄ incorruptibilis r̄ q̄ ē substantia simpliciter abstracta a materia eo modo quo alie intelligēte p̄prietate corporibus celestibus. (At vero si non) Tertia conclusio. impossibile est oē mouens moueri per se. pro demonstratione huius cōclusionis Aristot. premittit istam distinctionem per modum suppositionis q̄ si non omne mouens mouetur per accidens sed per se r̄ ex necessitate sic q̄ nullū mouens moueat nisi moueatur oportet q̄ hoc sit fm̄ eandem speciem motus vel diuersam. verbi gratia q̄ nullum mouens calefaciat nisi calefiat: neq̄ aliquod mouens sanetur quin ipsum sanetur neq̄ augeat quin ipsum augeatur neq̄ moueat localiter quin ipsum moueatur localiter eodem motu locali specie: aut si mouens calefaciat ipsum sanetur r̄ si mouet localiter ipsum augeatur vel alteretur. I.e. lit. (At vō si non fm̄ accidens) omne mouens mouetur: sed ex necessitate mouetur mouens q̄ cūq̄ r̄ per se r̄ (nisi autem moueatur non vtq̄ mouet necesse est mouens si mouetur aut moueri sic vtq̄ eandem speciem motus aut fm̄ alteram dico autem: quia aut necesse est (calefaciens) quando calefacit r̄ ipsum calefieri r̄ sanans sanari r̄ ferens ferri aut sanans ferri ferrens autem augeri.) Ista distinctione ac suppositione premissa Aristot. sic arguit impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ eandem speciem motus quia mouet suum mobile r̄ impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ aliam speciem motus quia mouet suum mobile igitur impossibile est omne mouens moueri per se. patet cōsequētia ex suppositione r̄ distinctione premissa r̄ antecedens arguitur. primo q̄dem quo ad primam partem: nam si omne mouens mouetur per se fm̄ eandem speciem motus quia mouet suū mobile oportet descendere ad species specialissimas sic q̄ si aliquis docet geometriam ipse docet geometriam eadē p̄m̄ r̄ si proicit aliquē lapidem versus aliquē differentiaz positionis q̄ ipse etiam picciat versus eadē differentiam positionis: r̄ sic de infinitis alijs que sunt absurda r̄ cōtra experientia. I.e. lit. (Sed manifestum quoniam impossibile est omne mouens moueri fm̄ eandem speciem motus (oportet enim vsq̄ ad idiuidia) i. vsq̄ ad species specialissimas (diuidētē diuidere vt si aliquis docet geometrizare) necesse est ipsum (picci fm̄ eundem modum positionis.) Secunda pars antecedentis probatur. videlicet q̄ impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ aliam spēm motus posset enī aliquis dicere ex quo ad sensum patet q̄ docens non docet: neq̄ edificas edificatur: neq̄ picciens picciatur necesse est dicere q̄ non omne mouens mouetur per se eadem specie motus q̄ mouet suū mobile: sed altera vt q̄ fert contingit augeri. hoc autē q̄ est augens contingit alterari ab alio. hoc autem q̄ est alterans contingit moueri fm̄ aliquē aliū motum. sed adhuc probatur sequi incoueniens primū

Tex.
cō. 38.

Libro octauus.

videlicet q̄ mouens mouet eadem specie motus qua mouetur mobile: si docens docetur et proiciens picitur: quoru q̄libet est impossibile, si n. docēs docet et p̄ ad eadē spē doctrine igitur docēs adicitur hoc idē q̄ docet: sed docens habet scientiam et adiciens non habet scientiam: igitur idem simul et semel habet scientiam et non habet scientiam: q̄ est contradictio. ¶ Et q̄ sequat̄ motus uens et mobile moueri fm eandem speciem motus dato q̄ moueantur fm aliam arguitur, nam si omne mouens mouetur per se sic q̄ non contingit esse motorem qui non moueatur ab aliquo alio: et species motus sunt tantum finite: igitur contingit eandem speciem motus reiterari: et per consequens mouens et mobile mouetur eadem specie motus: patet cōsequētia quia si sunt plura mobilia et mouentia ordinata inuicem necesse ē quodlibet posterius moueri a primo mouēte. et vt patet ista cōsequētia pono q̄ non sint plures species motus q̄. a. b. c. sit. a. motus localis, b. motus alterationis, c. motus augmentationis et sint aliqua mobilia et mouentia ordinata eo modo quo cor manus baculus et lapis sic q̄ cor moueat manum, a. motus: man⁹ moueat baculum, b. motus et baculus moueat lapidem, c. motus. Et arguitur sic. omne mouens per se mouetur: sed cor est mouens igitur per se mouetur: sed non sunt plures species motus q̄. a. b. c. vt supposito est igitur cor mouetur, a. motu vel b. motu aut c. motu. si mouet a. motu et manus mouetur, a. motu igitur mouēs et sum mobile mouentur eadem specie motus. si mouetur b. motu, et baculus mouet, b. motu igitur mouēs et sum mobile mouentur eadem specie motus: p̄ consequentia: quia baculus magis mouet a corde q̄ a manu cū omnis causa primaria plus influat in effectum q̄ causa secundaria fm auctore de causis et fm philosophu cōmentatorem hic. si autem cor mouetur, a. motu et lapis mouetur, c. motu igitur mouens et motum iterum mouentur eadem specie motus. ¶ Fiat ergo argumentū primum impossibile est omne mouens moueri per se eadē vel diuersa specie motus qua mouet suū mobile: igitur impossibile est omne mouens moueri per se ista p̄sequētia est bona et antecēdes est verum vt probatū est igitur consequens est verum. l. e. li. (Aut sic q̄dem nō) est verum q̄ mouens moueat eadem specie motus (sed aliud ex alio genere). l. diuersum mouens diuersa specie motus (vt q̄ fert augeri, hoc autē augens alterari ab alio hoc autē alterans fm quēdam alium (moueri motus: sed necesse est stare) si sic dicimus (finiti enim sunt motus) fm speciem: iterum autem reflectere) oportet eandem speciem motus (et alterans dicere ferri idem facere est) scilicet quod mouens et mobile mouentur eadē specie motus (et mox dicat ferre ferri: et docens doceri manifestum enī q̄ mouetur et a supius mouēte q̄ mouetur omne et magis a priori mouentū q̄ a posteriori, at vero hoc impossibile est. l. q̄ docens doceat fm eandē specie doctrine (docēs. n. accidit ad discere quoz h q̄de) l. docens (habere scientiam illud autē). v. adiciens (nō habere scientiam necessariū est.) hanc rationem phs confirmat inducēdo alia magis irrationabilia cōclusum. n. est per rationē dictam q̄ docens docetur: et q̄ picens picitur que q̄dem sunt irrationabilia: sed h magis sunt irrationabilia. l. sanans sanatur et edificas edificatur cū incōuenientia istorū magis pateat ad sensum q̄ aliorum: et q̄ hoc sequatur arguitur: nam omne mouens mouetur per se sic q̄ mouetur ab alio et illud ab alio: et sic in infinitum semper ascendendo: igitur il-

lud q̄ sanatur necessario sanatur ab alio quod sanatur et illud q̄ edificatur necessario edificatur ab alio q̄ edificatur siue hoc fiat subito siue per plura media: et q̄ istud sequat̄ arguitur ponendo q̄. a. sanatur ab vno mouēte sibi imediato q̄ sit. b. et arguitur sic. omne mouens per se mouetur ab alio: igitur b. per se mouet ab alio: aut igitur mouetur motu sanationis vel alio motu si motu sanationis habetur intentus: si alio motu sit ergo q̄ moueatur a. c. et quero vtrū. c. moueatur motu sanationis aut alio motu si motu sanationis et cum ipsum. c. necessario moueat, a. ex quo mouet. b. habetur iterum intentum q̄ sanans sanatur. si autē mouetur alio motu et species motus sunt solum finite et mouentia ac mobilia sunt infinita in ascendendo: igitur in aliquo mouētū superiorū reiteratur motus sanationis: si ergo illud mouens. d. et sequitur q̄. d. mouet, a. ex quo mouet. c. b. sed vtrum mouetur motu sanationis: igitur de necessitate sanans sanatur q̄ erat pbandū. Consimili exēplo arguitur q̄ edificas edificatur ac ē q̄ docens docetur et picens picitur. ¶ Et subdit phs q̄ horū vnum est impossibile et aliud figmentum: dicere. n. q̄ mouens subito mouet eadem spē motus cū suo imediato mobili est impossibile dicere aut q̄ per plura media moueat eadem spē motus est figmentum, incōueniens. n. est alteratiū ex necessitate ēē augmentabile et moueri motu alterationis: ita q̄ nō statim alterans alteret: sed alterans augmentet et per plura media deueniat q̄ oportet alterans alterari. l. e. li. (Simplius autē hīs) incōuenientibus deductis (magis in rationabile) sequitur (quoniā accidit omne motū mobile, si quidem ab eo q̄ mouet mouet oē q̄ mouetur: erit. n. mobile ipsius motus) sicut si aliquis dicat quoniā sanatus et sanans sanabile erit et edificatus edificabile aut mox) sine medio aut p vnu medium tm (aut p plura: dico autē si mobile q̄dē ab alio est omnemotuum: sed nō fm eundem motum mobile quo mouet primum: sed fm alterū vt sanatiū disciplinatum) sic q̄ mobile moueat motu sanationis et mouet imediatum moueatur motu disciplinatiois (sed ascendens hoc perueniet aliquando ad eandem specie motus sicut prius (hoc quidem igitur horū impossibile, aliud autē figmentum, incōueniens autē est alteratiū ex necessitate esse augmentabile et non alterari.

Notandum fm cōmentatorem cōmentō. 38. q̄ (ex ista positione sequitur vt res moueat illo modo quo mouet: sicut sequitur ex prima positione et in nihilo differunt: et iste sermo et predictus sunt idem et eadem demonstratio sed induxit primū in forma demonstrationis et induxit fm in forma ducētis ad improbabile. in hac positione adunata sunt hec duo. l. impossibilitas et improbabilitas.) due igitur sunt positiones quarū prima dicit q̄ omne mouens mouet per se eadem specie motus sui mobilis. secūda vō positio asserit q̄ omne mouens mouetur per se alia specie motus a motu sui mobilis et licet iste positiones verbaliter differunt tamen essentialiter sunt idem cum ex ambabus sequantur eandem incōuenientia, videlicet q̄ docens docetur et proiciens picitur et sanans sanatur et edificatur. Et sicut iste positiones sunt eedem: ita rationes facte contra eas sunt eedem quia reducantur eadem incōuenientia. differunt autem in hoc quia prima ratio datur in forma demonstrationis ducētis ad impossibile, secūda autē in forma ducētis ad improbabile cum non sit probabile q̄ sanans sanatur aut q̄ edificans edificatur subito aut per

S ij

Tex.
cō. 38.

Philicorum.

unum medium vel per plura.

Sed dubitatur q² nō videtur necessarium q² si mouens per se mouetur q² mouetur eadem specie motus cum suo mobili quoniam celum per se mouetur localiter et non alteratiue et tamen mouet bec inferiora motu alterationis. Respondetur q² non dicit p²bs omne mouens motum per se moueri eadem specie motus cū suo mobili: sed dicit q² si mouens mouetur per se sic q² omne mouens mouetur ab alio motore extrinseco in infinitum q² necesse est aliquid mouē et aliquid suū mobile mediū v²l immediatū moueri eadē specie mot² celū autem per se mouetur non in eo q² est mouens quia tunc idem esset in actu et in potentia respectu eiusdem et p²m idem q² est impossibile euz actus et potētia sint opposita p²m cōmentatorem in p²lo. de anima. sed celum per se mouetur in g²rum motum vel mobile neq² motor ce li mouetur per se vel per accidens cum nō sit cōiunctus materie neq² alligatus corpori. (Non ergo necesse.)

Tex.
60.39.

Quarta conclusio necesse ē deuenire ad motorem immobilem. p²batur omne q² mouetur de necessitate mouet ab alio et non cōtingit p²cedere in infinitum in mouentibus et motis vt iam p²batur est et fuit demonstratur 7° huius: igitur est deuenire ad primū motum ex se queratur igitur vtrum tale motum per se mouetur ab im mobili vel a mobili si ab imobili habetur intentum si a mobili sequitur q² ipsum non est primū motum ex se. Le. lit. (Non ergo necesse est semper moueri q² mouet ab alio et ob hoc q² mouetur: stabit ergo ad primum motū ex se (quare aut a quiescente) s. ab imobili (mouebitur q² mouetur primū aut ipsum seipsū mouebit) non tanq² primū motum cuius oppositū supponit.

Sed dubitatur q² ista ratio videtur t²m probare q² est deuenire ad motorem immobilem per se quo iam diceretur q² primū motū ex se mouet a mobili non p² se sed p² accidens eo mō quo iam aīal mouet p² se et ex se cuius motor s. aīa mouet per accūs. Rōndetur p²cedendo q² ista rō nō p²batur nisi q² est deuenire ad motorem immobilem p² se sed ex sequētib² ostēditur q² est deuenire ad motorem immobilem simplr tam per se q² p² accūs: et iste motor est deus b²ndictus in scōa rō facta p² scōa p²cedo ne p²batur in cōi q² est deuenire ad motorem simplr im mobilem tam p² se q² p² accūs: q²m mouere et moueri in aliquo accūtali p²iungunt et necesse est dare in aliq² moueri absq² mouere per se vel per accūs: igitur necesse est dare in aliq² alio mouere siue moueri p² se q² p² accūs.

Tex. p.
39.40.

facit hic duo p²bs. nam p²rio p²mittit duas suppositōes scōa vō exequitur de intēto. ibi (ipossibile est igit. p²ria suppo est ista q² mouēs seipm per se est cā et p²ncipiūz alioz motūz nō illd q² est motū ab alio ista suppo

sitio est manifesta tam ex cōi mō loquendi oīum q² et p²ronem q²m illud q² est cā p² se p²cedit illud q² est cau sa per alterū. igitur p² idem id q² mouet seipm p² se p²ce dit illud q² mouet ab alio et p² p²ns non illud q² mouetur ab alio sed illud q² mouet seipm p² se est cā alioz motū atq² p²ncipiū. ista suppositio ponit p² tato vt habeat aliud p²ncipiū et aliud mediū p²bādū imobilitatem p²imi motoris: dicitur est. n. supra in p²ria p²ebui² capitulo q² necesse est deuenire ad motorem immobilem p² h q² oē q² mouet mouet ab alio iam in hac. 2^a p²te p²baf idem ex eo q² aliquid est mouēs seipm per se. Le. lit. (Et vō si p² q² o²z cōsiderare vtrū cā motus sit et p²ncipiū ipm seipm mouēs aut q² ab alio mouet (illd oīs v²l q² ponet. s. q² mouēs seipm per se est cā alioz motūz (ipsum. n. q² per se est cā semp prius est eo q² f²z alterū est cā (et cū ipm sit) i. et cū sit ita q² aliquid mouet seipsū p² se (quare hoc cōsiderandū accipiētib² aliud p²ncipiū determinatū) si aliquid mouet ipsum seipm quō mouens et p²m quē motū vt habeat p²clusio p²ncipat² tenta: v²z q² necesse est deuenire ad motorem immobilem.

Notandum p²m cōmen. cōmēto. 39. q² (necesse est vt primūz motū in loco moueat a motore q² nō est inatum moueri aut moueat a motore q² moueat se vt intēdit plato p²m suam pōnez q² oīs motor de necessitate mouetur: tunc motor qui h²z in se istaz dispōnez est dignior vt sit motor q² illud q² h²z h²z dispōnez ex alio. (Ecce pueniētia inter Aristo. et Plato. pueniūt. n. ambo in hoc q² oīs motor mouēs seipm p² se est dignior motor q² motor q² mouet ab alio: oīcōueniūt aut q² dixit Plato oēm motorem moueri a seipso p² se q² cōiungitur corpi per p²ntam et indistinctam vt motor mobili: dicit. n. q² aīa mouet seipsam p² se siue sit aīa hoīs siue corporis celestis et mouet corpus p² accūs. Aristo. aut dixit deum et intelligentias nō mouere seipsos p² se vel p² accūs mouere aut per se corpora celestia: sed aīas aīalium dixit mouere seipsas p² accūs et corpora aīalū per se. (Necesse igitur. scōa suppositio est q² oē per se motū est diuisibile in semp diuisibilia: ista suppo est manifesta ex determinatis. 6°. huius vbi demonstratū est: oē illud esse cōtinuū q² per se mouet cōtinuū aut est illud q² est diuisibile in infinitū et in semp diuisibilia. vt patuit. 3° huius et demonstratū. 6°. p²hico 22. Et notāter dicit p²bs q² p² se mouet q² p² accūs mouet nō est diuisibile in sp diuisibilia cū punctus nō sit diuisibilis et tū mouet p² accūs ad motū p²positū nālis: vt p²batur in eodē. 6°. p²hico rum. Le. litte. (Necesse igit oē q² mouet est diuisibile in semp diuisibilia: hoc enim oīsum est prius in vniuer salibus de nā. v²z. 6°. p²hico 22: q² oē p² se mouet p²m ē.

Notandum p²m cōmen. cōmēto. 40. q² oē motū est corpus et omne corpus diuidit² in corpa diuisibilia semp et ipossibile ē corpus diuidi in idiuuisibilia sicut dicitur accomit² mor². n. q² est cōtinuus sūt necesse vt subm eius sit de natura cōtinui nō de nā discreti dupl² p²batur 2° q² oē per se motū est diuisibile in semp diuisibilia. p² q² oē corpus est diuisibile in semp diuisibilia: sed oē q² p² se mouetur est corpus: igit oē q² p² se mouet est indiuuisibile in semp diuisibilia. 23^a cū q²z parte ant². 6°. hui². Scōo sic oē p²tinuū est diuisibile in sp diuisibilia: sed oē q² p² se mouet est cōtinuū: igit oē q² p² se mouet est diuisibile in sp diuisibilia itez 23ª q²z p² ant² ex. 6°. p²hico 22: minorēz tū sic arguit 2° oīs forma p²tinua h²z subm p²tinuū sed oīs motus est forma p²tinua: et oē q² mouet est subm mor².

Libri octauus.

igitur oē per q mouet est pūnuū: p3 pñā cū maiorē ex
6° huius minor aut est declarata. 3° phicoz. (Impos
sibile est igitur) hīs supponibus premīssis pbs ponit
q̄tuor p̄cones quaz p̄ma est ista: nihil mouet seip̄z
per se: q2 totū mouet totū. scda p̄co. nihil mouet seip̄m
p se: q2 plures ptes seip̄as mouet reciprocē. ibi (q au
tem nō cōtingat. 3° p̄co nihil mouet seip̄m per se. quia
vna ps seip̄am mouet aut plures. ibi. (At vō n3 p̄mū
4° p̄co. oē mouens seip̄um p se pponit p se tñ ex dua
bus paritibus quaz vna est per se mouens et altera p
se mota ibi (qñ autē mouet. ¶ P̄ma p̄cones pbs du
pliciter pbat et p^o ficit aliquid mouet seip̄m per se: q2 to
totum mouet totū cum eo dē motu numero totū moue
at et totum moueat: sequitur q totū mouet et mouet fm
eamdem spēm motus sic q transferet transierit fm eā
dē spēm motū localis et alteras alterat fm eadē spēs
motus alterationis. qbus concessis secūnt in cōueniētia
p̄ius aducta. v3 q p̄cēs p̄cēs sanas sanat edificas
edificat et docens docet. I. e. lū. (Impossibile est igitur
ipsum mouens seip̄um p se mouere ip̄z seip̄m) sic q
totum moueat totū (totum. n. fert vtiq3 et fert fm eadēz
loci mutationē) et p̄nt alterans et alteratum (vñ cum
sit et indiuiduū) eadem alterationis spēs et alterabit et al
terabitur: quare docebit vtiq3 et docebitur simul et sana
bit et sanabit fm eandem sanitatē. ¶ Secūdo arguit
p̄bs ad idem sic oē mouens fm q mouēs ē in actu et
oē motum fm q huius est in po^o cūz motus sit actus
entis in po^o fm q huius et sit actus imp̄fectus nunq3
separatus a potēntialitate: igitur si aliquid mouet seip̄uz
per se: q2 totum mouet totū: sequit q idēz respectu eius
dem et fm idem est in actu et in po^o: p3 pñā cū toto añ
cedente ex doctrina data. 3° huius: calidum. n. nō cale
facit nisi sit actu calidū: nec aliud oīno generat nisi ha
beat actum et formā: nihil ē calefactum nisi q2 est in po^o ca
lidum et nihil gñatur nisi q2 est po^o suba vel gñitas:
aut gñitas vel sic de alijs: tunc arguit sic idem fm idēz
et respectu eiusdem est in actu et in po^o: igitur idē ē actu
calidū et po^o calidū: sed po^o calidū nō est calidum: igit
idem est actu calidū et nō calidū qd est impossibile: et
non solum sequit ista p̄dictio in hoc s3 in quolibz alio
motu vbi mouēs est vniuoctū. Et oī mouens vniuoctū
qñ principium imediatū motus est eiusdē spēs cum ter
mino motus sicut est calidū vel frigidū: q2. n. principū
immediatū calefactiōis est caliditas et terminus calefa
ctiōis est caliditas: ideo calidū est mouens vniuoctum
cū caliditas pducēs et caliditas pducta sint eiusdem
spēs: frigidū ē est mouens vniuoctū: q2 frigiditas que
est principū frigefactiōis et frigiditas que est termin
eiusdem motus sūt eiusdem spēs semp loquēdo de spēs
spālissima: sed sol nō est mouens vniuoctū in calefactio
ne: q2 principū immediatū calefactiōis qd est lūmē nō
est eiusdem spēs cum termino motus: v3 cū caliditate p
ducta: dicit ergo pbs q illa p̄dictio sequit vbi cūq3 in
aliquo motu est mouens vniuoctū v3 idem est actu
calidum et nō actu calidū actu frigidū et nō actu frigi
dum et sic de alijs: q2 vbi ē est mouens equiuocū cōces
so q aliquid mouet seip̄m per se: q2 totū mouet totum
non sequeret illa p̄dictio vti cōcessō q graue mouet se
ip̄um deorsum: q2 totū mouet totū nō sequit q idēz sit
actu graue et nō actu graue aut q sit actu deorsum et nō
actu deorsum: sed solū sequit q est actu graue et po^o de
orsum: et hoc ideo q2 mouens nō est vniuoctū: sed eq
uocum cū grauitas que est principū motus deorsum
non sit eiusdem spēs cum vbi q est terminus illi^o mo

tus. I. e. lū. Amplius determinatū est tertio hui^o (q mo
uet mobile hoc aut est q po^o mouet nō actu. i. ip̄z mo
bile q mouet est in po^o et nō in actu (qd aut est po^o in
actu vadit. est aut motus actus mobilis ip̄fect^o: mo
uens aut iam actu est vt calefacit calidum et oīno gñat
hīs speciem). i. actū (quare simul idem et fm idē cali
dum erit et nō calidū similis et alioz vñ quodq3 quo
rūcūq3 mouens necē est hīc vniuoctū ad terminū mo
tus (hoc qdē mouet illud autem mouetur) secundū
idem (ip̄um seip̄um mouens.)

Notandum p̄rio fm cōmentatoz
cōmen. 40. q (impossi
bile est q aliquid moueat fm q mouet et hoc ē in motū
et mouēibus que oīr vniuoce: et dixit h. l. Aristot. (q2
hoc nō est impossibile nisi in motorib^o que sunt corp̄a
aut virtutes in corp̄ibus et ideo estimauit plato q mo
ta ex se mouent a motorib^o abstractis. f. q2 pōbat q
mouens se est abstractū et q abstractum est mouēs se:
sed si fuerit ita: tunc motus et motor illi dicitur equi
uocē cum motu qui est hīc. ¶ Intēdit cōmentatoz hāc oī
stinctionē q duplex est motor: mouens seip̄m per se. v3
corporeus et in corporeus motor corporeus nō mouet se
ip̄um p se ex eo q2 totū mouet totum: sed ex eo q2 ps
mouet partē: motor aut in corporeus mouet seip̄z p se
q2 totum mouet totū cū non habeat ptem sicut est in
tellectus humanus: aut aliqua intelligentia separata
rum: et tunc o3 dicere q motus nō dicit vniuoce de mo
tu motorū corporeoz et in corporeoz qñ motus dē
de motu motorū corporeozum vt sunt in po^o et de mo
tu motorū in corporeozum: vt sunt in actu. non igit h3 pbs
p in cōueniētiā q aliquid moueat seip̄m per se: q2 totum
mouet totū in motoribus et motis in corporeis: sed h3
pro in cōueniētiā in motoribus et motis corporeis. pla
to aut dixit q si aliquid mouet seip̄um ip̄m mouet seip̄z
p se: q2 totū mouet totū eo q nullū corp^o: nec aliq vir
tus in corpore mouet se p se: sed tñ v3? in corpore mouet
se p se dicebat. n. q oē mouēs seip̄m p se ē vñs abstra
cta et oīs vñs abstracta mouet seip̄z p se et q2 v3 ab
stracta nullā pte h3 oīs talis mouet seip̄am p se q2
totum mouet totum

Secundo notandū fm cōmē. eo dē cō
men. q plato opinat^o est q
oīs motor siue fuerit corp̄us siue non: nō mouet nisi
moueat vno mō mor^o dicto vniuoce et sūt ip̄se apud
eum vt motor q est corp^o moueat se: et sūt vñs q est in
corpore et tūc p̄clutit ex hoc q aīa nō est in corpore et q est
eterna cū moueat se: et hoc ē v3 si aīa moueret se ef
fentialit^o et moueret se motu p̄prio abstractis. f. vt intel
lectus et intellectū in ea erūt idē vt declaratū est de p̄rio
motorē et de ceteris motoribus abstractis: sed iste mo
tus dicitur equiuocē cū motū q est a motoribus q sunt
corp̄ora aut virtutes in corp̄ibus. et oē hoc manifestū
est exercitatis in istis sciētīs. h. 3°. ¶ Tria dixit plato
fallā primū q motus vniuoce dē de motu corporeoz
et in corporeoz cū mor^o corporeoz sit actus entis in po
tētia fm q in po^o: et mor^o in corporeoz sit actus entis
vt est in actu cū motores in corpore q dicunt moueri
seip̄os per se non sint in potētia sed in actu et h est ma
nifestū exercitatis in sciētīs nālibus plato aut nō su
it exercitatus in talibus sciētīs. Scdm fallū q dicit
plato est q est impossibile motorē corporeus et moueat se
ip̄um et animal sit motor corporeus et moueat seip̄m
non tñ sic q totum moueat totum: sed q2 pars mouet

De hiscorum.

partem. Tertium falsum q̄ dixit plato est q̄ aīa nō est in corpore sed est eterna: q̄ mouet seipsam: nam aīa bruti mouet seipsam. s. per accūs tñ non est eterna sed est in corpore: non igitur illud debuit esse aīas ad pbandum eternitatem aīes sed vnum istozum duozum: aut q̄ aīa ma mouet seipsam per se tñ eēntialiter: aut quia in ea idē est intellectus tñ intellectum sicut in intelligentijs separatis: ex quolibet enim isto p̄ sequit̄ q̄ aīa habet motū appropriatum sibi p̄ter motū corzporis quo cōcesso sequitur q̄ anima non est in corpore sed est eterna.

Contra predicta arguitur t̄ primo q̄ non sit in cōueniens sanas sanari t̄ do centem adiscere: cum scō huius dixerit p̄s q̄ medicus sanat seipsam: aliquis etiam docet seipsam cum moueat seipsam ad sciētā q̄ non habet discens ab alio. ¶ Secūdo arguitur q̄ omne mouēs est vniuoctū cū suo moto q̄ dicitur. 7. methice q̄ nullus generatur nisi a sibi sibi in specie. ¶ Ad p̄mū dicitur q̄ nihil sanat seipsam per se sed m̄ per accidens vt asseruit Aristot. scō hui⁹ de medico. t̄ dato q̄ aliquis sanaret seipsam per se nō tamē s̄m totum sed s̄m partem qm̄ anima p̄mo sanat t̄ corpus p̄mo sanatur: t̄ lz aliquis possit venire per seipsam in sciētā aliq̄ absq̄ docēte extrinseco nō tamen idem docet seipsam cum docere sit habere sciētiam t̄ adiscere sit nō habere sciētiam vt patuit supra modo impossibile est idē habere sciētā t̄ nō habere sciētiam. Item si aliq̄s mouetur ad aliq̄ sciētiaz p̄ seipsam non tamen sic mouet q̄ totum mouet totū: sed q̄ pars puta anima mouet totum aut partem. t̄ cōcesso q̄ anima moueat seipsam ad habitū sciētie nō habetur q̄ totum moueat totū s̄m q̄ huius quia anima p̄ vnā p̄tē mouet seipsam. s. per intellectū agente: t̄ per aliā mouetur a seipsa: videlicet per intellectū possibile. Item cōcesso q̄ anima moueat seipsam ad sciētā rōnetotus t̄ non rōne alicuius sue partis nihil contra p̄m qm̄ non inueniunt idem mouere seipsos per se: q̄ totum mouet totum in motoribus t̄ mobilibus in corporeis vt exponit cōmentator: cōstat autem intellectū humanū esse motorem t̄ motum in corpore vt habetur tertio de anima. ¶ Ad secūdū dicit q̄ aliq̄d generatur a sibi simili in sp̄e spālissimū vt ignis ab igne t̄ homo ab hoīe t̄ aliq̄d generatur a sibi simili in sp̄e subalterna. p̄p̄nqua vt mulus ab asino: t̄ aliq̄d generatur a sibi simili in specie subalterna remota vt rana a corpore celesti t̄ ignis a sole: igitur omne q̄ generatur a sibi simili in specie v̄s p̄tēctalissima aut subalterna. t̄ hec est intētio p̄bi ibidem sic q̄ nihil gñatur ab equiuoco simpliciter. cuz igitur in qualibet specie sit aliqua vniuoctio omne q̄ generatur necessario generatur ab vniuocto: t̄ cōsequenter a sibi simili in specie vniuocta. (Quod autē non cōingat) secūda cōclusio nihil mouet seipsam per se q̄ plures partes mouent seipsas reciprocē: istā cōclusionem p̄s. 4. pbat t̄ primo sic si aliq̄d mouet seipsam per se q̄ diuidit̄ in duas partes quarū quolibet mouet aliā t̄ eōtra sequitur q̄ aliq̄s est motus cuius nō est p̄mū mouens: p̄p̄nā q̄ motus mouētis seipsam per se nō h̄z p̄mū motorem nec p̄mū motum cum non sit ratio quare vna p̄s sit p̄mū mouens vel p̄mū motum t̄ nō alia ex quo quolibet earum mouet aliā: dicebat enī supra in p̄ia suppositione q̄ duplex est motus: v̄z a seipso t̄ ab alio extrinseco t̄ q̄ motum a seipso per se est magis cā oīūz motuum sequētium q̄ aliq̄d q̄ mouetur ab alio sic q̄ quanto adest. p̄p̄nquius mouenti seipsam per se tā

to magis est causa motus t̄ q̄to aliquid est remotius ab illo t̄ p̄p̄nquius illi q̄ mouetur ab alio tanto minus est cā motus: s̄z quolibet illaz partū mouetur ab aliquo extrinseco sibi igitur nulla illarū partū est p̄ma causa motus t̄ per p̄is in tali motu nullum est p̄mū mouens neq̄ p̄mū motum q̄ est falsum. ¶ Le. lit. (Quod autē non cōingat ipsum seipsam mouere sic vt vtrūq̄ vtrūq̄ mouebit. s. vterq̄ pars aliā p̄tem ex h̄ijs manifestum est neq̄ enim p̄mū mouēs nullum si vtrūq̄ vtrūq̄ mouebit q̄ enī p̄ius est illō magis est causa mouendi q̄ sequēs t̄ mouebit magis. dupliciter enim mouere erat aliq̄d q̄dem q̄ ab alio mouetur ipsum aliud aut ex seipso. p̄mū autē est q̄ longius est ab eo q̄ mouetur principio q̄ medium cōstrue sic illud q̄ est longius ab eo q̄ mouetur ab alio est p̄p̄mū principio q̄ medium. ¶ Secō arguit p̄s sic. in mouente seipsam per se non est necesse q̄ pars mouēs moueat nisi a seipsa per accūs sed q̄ est per accidēs p̄t non esse. igitur possibile est partem mouētē nō moueri t̄ per cōsequens non ideo mouet aliquid seipsam p̄ se quia partes eius mouent seipsas reciprocē sed stabit alicuius talis vnam partem esse immobilem nō motam t̄ aliam esse motam nō mouētē p̄ma p̄ia tenet cum mīori t̄ maior declaratur inductive qm̄ in animalī mouente seipsam per se non est necesse q̄ anima que est p̄s mouens moueatur a corpore per se sed sufficit q̄ moueatur a seipsa per accidēs. Etiam in celo mouente seipsam per se non opozet q̄ intelligētia que est p̄s mouens moueatur a corpore celesti per se: s̄z sufficit q̄ moueatur a seipsa per accidēs dato q̄ in mouēdo mouetur in natura. n. nihil est ponendū absq̄ necessitate mō non apparet necessitas q̄ pars mouens moueatur ab alia p̄te p̄ se. ¶ Le. lit. (Ampli⁹ non est necesse mouēs moueri nisi a seipso s̄m accidēs. ergo cōtra mouet aliter.) s. si pars mota eōtra mouet partem mouētē hoc est solum per accidēs. accipiebamus ergo contingere non moueri q̄ mouetur per accidēs. Ergo erit aliud quidem q̄ mouetur aliud autem mouens immobile.) ¶ Tertio sic. aliq̄s motus est etern⁹ vt p̄bat⁹ sunt in cōmuni tractatu p̄mo t̄ in spālī probabitur tractatu sequente. igitur motor qui est p̄ma causa motus etern⁹ nō eōtra mouetur a parte mota sed est immobilis aut mouetur a seipso: p̄cōsequētia quia ex opposito sequitur oppositum eo ipso enim q̄ pars p̄mo mouēs moueatur a parte p̄mo mota: impossibile ē motum esse eternum vt patet in animalibus in quibus p̄s p̄mo mouens. s. anima mouetur a parte p̄mo mota videlicet a corpore. arguitur ergo sic si alicuius mouētis seipsam per se motus est eternus partes non mouent seipsas reciprocē sed aliq̄d mobile mouet seipsam per se cuius motus est eternus. videlicet celus. igitur non ex eo aliquid mouet seipsam per se: quia partes et mouent seipsas reciprocē. ¶ Le. lit. (Amplius nō necesse est mouens cum mouet cōtra moueri: sed aut immobilē moueri necesse est) aut ipsum a seipso moueri si quidem necesse est semper motū esse. ¶ Quarto ad idē sic arguit: p̄s mouens seipsam per se non mouet nisi vno motu. si ergo partes mouent seipsas per se sequit̄ q̄ eadem pars eodem motu numero per semouet t̄ p̄ se mouetur t̄ per cōsequens si mouet motu locali mouetur motu locali t̄ si mouet motu alteratiōis augmētatiōis vel dimīnutiōis mouetur eodē motu. quo cōcesso secuntur in cōuenientia p̄ioza. videlicet q̄ partes p̄citur t̄ calefaciens calefit t̄ docens docetur t̄ sic de

Lex.
cō. 41.

Le.
42.

Liber octauus.

alio. Le. lit. (Amplius idem) vnū & idem (mouet motum & mouebitur vtrūq;) eode m motu quare calefactus ens calefit.

Contra predicta arguitur & primo qd aliqd mouet seipsum per se quia vna pars mouet aliam & e contra qm animal per se alteratur ali quando ad naturalem dispositionem & aliquando ad dispositionem preter naturalem ex eo quia vna pars alia alterat & e contra vt patet de corde alterante cerebrum & e contra. graue etiam mouet seipsum per se deorsum ex eo: quia vna medietas aliam mouet deorsum & e contra aqua etiam calefacta mouet seipsum per se ad frigiditatem ex eo qd vna pars aliam mouet & e contra. ¶ Secundo arguitur qd non si aliqua pars mouet seipsum per accidens qd illa possit non moueri mota altera psequoniam anima animalis mouet seipsum p accides & tamen impossibile est qd ipsa moueat corpus qm ipsa moueat. sic etiam naua per se mouet nauem & per accidens mouet seipsum non tamē potest mouere nauem quin moueat seipsum. ¶ Ad primum respondetur qd in alteratione animalis non est necessarium ptes aliquas seipsas recipere alterare cum illud nō sit necessarium de partibus qualitatis neq; qritatiuis. anima enī alterat corpus & non alteratur a corpore. interdū etiam cor alterat cerebrum & nō alteratur ab illo: graue autē si mouet seipm deorsum hoc non est: quia aliqua pars qritatiua moueat aliam: sed quia aliqua pars qualitatiua mouet aliam. cōstat autem partez qualitatiua mouentem non moueri a seipsa nisi per accides: aqua vero in sua reductione ad frigiditatem nō alterat seipsum per se: sed tantum per accidens ratione motus localis & dato qd alteraret seipsum per se hoc non esset ratione quantitatiuarum partium seipsas alterantium: sed ratione partium qritatiuarum quarum vna alterat alia. s. forma materiam & non alteratur ab illa. ¶ Ad secundum: dicitur qd pbs non loquitur de parte huius vel illius determinate: sed de parte mouente seipsum per se vniuersaliter & in cōmuni: igitur aia animalis nō potest moueri nisi moueatur hoc est per accidens ratione inherente & in formis. naua etiam nō mouet nisi moueatur ratione subsistente quia sustentatur per nauem intelligentia autem que dicitur pars celi non mouet mouendo celum: quia nō iberet neq; informat neq; sustentatur per celum: sed potius celum sustentatur per intelligentia vt patuit per commentatorem primo huius. (At vō nō primum.) tertia cōclusio. nihil mouet seipsum per se quia vna pars moueat seipsum aut plures sint quarum quelibet mouet seipm. Istam cōclusionē pbilosophus dupliciter probat & primo ponendo qd a. sit vnum totum qd moueat seipsum per se rōne. b. partis mouentis seipsa & querit vtrum. b. pars moueat seipsum per se rōne partis aut non. si. b. pars mouet seipsa per se ratione partis: igitur. a. non mouet seipsum per se. p3 consequentia quia illud qd h3 partes a quarum vna mouetur per se non mouet nisi quia. b. mouet seipsum per se. si enī separaret. a. ab. ipso. b. non moueret. a. sed moueret. b. verbi gratia ex eo enim nauis nō mouet seipsum per se: sed per se mouetur: qd naua mouens seipsum per se mouet nauim & separatus a nauī nō minus mouet seipsum per se non mota nauis in pto posito. si. b. mouet seipsum per se ad cuius motum seqtur motus. a. nō habetur aliud nisi qd. a. mouetur per se non autem qd moueat seipsum per se. Si autem dicitur qd. b. moueat seipsum non rōne partis. igitur. b. mouet

seipsum per accidens. omne autem p: r accides potest non esse igitur possibile est mouere & non moueri quo concessio sequitur qd. a. mouet seipsum per se non quia. b. moueat seipsum: sed quia mouet aliam partem sic qd ipsius. a. due sunt partes quarum vna mouet & nō mouetur alia autē mouet & non mouet. Le. lit. (At vero) nō primum ipsum seipsum mouētis vna pars neq; plures mouebunt ipsum seipsum vniūquodq; totum enī si mouetur ipsum a seipso. i. si tota. b. pars mouetur a seipsa (aut ab aliquo que sunt ipsius mouebitur: aut totum a toto). i. si. b. pars mouetur a seipsa. ergo mouetur ab aliquo qd est de numero suarum partium. aut mouetur a seipsa non ppter partem. (si quidem igitur in mouendo aliqua partem ipsum). b. mouetur (a seipso hoc vtrūq; erit primum ipsum seipsum mouens: separatus quidem enim hoc mouebit ipsum seipsum: totum autem non iam) mouetur. s. ipsum. a. (si autem totum a toto mouetur. s. b. non ratione partis) fm accides vtrūq; mouebunt hec ipsa seipsa. s. b. & alia cōsimilia (quare si non sunt necessaria accipiatur non mota a seipsis totius igitur. s. ipsius. a.) aliud mouebit cum impossibile sit aliud autem mouebitur (non mouens) solum enī sic possibile est ad huc ipsum mobile esse. s. a mouere seipm per se vt vna pars moueat & altera moueatur. ¶ Secundo arguit pbs. si aliquid mouet seipsum per se: quia pars mouet seipsum: igitur illa pars mouet seipsum. p3 sit igitur illa pars. a. b. & queritur vtrum. a. b. moueat seipsum per se vel per accidens: si per accidens & omne per accidens potest nō esse. igitur est deuenire ad aliquod mouens seipsum per se cuius pars mouens est imobilis sic qd mouet & non mouetur. Si autē. a. b. mouet seipsum per se igitur cōponitur ex duabus partibus qrum vna est per se mouens & alia per se mota. sint igitur ille. a. & b. sic qd. a. moueat per se: & b. per se moueat & sequitur idem mobile moueri a duobus motoribus eque primo qd est inconueniens & qd illud sequatur manifestum est quoniam. a. b. mobile mouetur a seipso primo vt concessum est & etiam mouetur ab ipso. d. primo tanq; a parte primo mouente. Le. lit. (Amplius si quidem tota ipsa seipsum mouet: hoc quidem mouebit ipsius). s. vna pars (illud autem mouebitur). s. alia pars (ergo. a. b.) pars (a seipsa quidem mouebitur & ab. a.

Notandum fm cōmen. cōmento. 42. qd Alexander & Themisti us inducūt demonstrationem super hoc qd dicunt esse breuiorem & certiozem demonstratiōe Aristot. isto modo omne qd mouet seipsum per se: aut diuiditur in partem mouentem nō motam & in partem motam: aut totum mouet partem: aut pars totum aut totum mouet totum: aut vtraq; pars mouet vtrāq; partem recipere: aut aliqua pars mouet seipsum. ¶ vltima membra non possunt dari quia semper sequitur idē mouere se ipsum siue immediate siue per aliquod medium: igitur est dare primum membrum. s. qd aliqd mouet seipsum p se qd diuiditur in duas partes quarum vna est mota & alia est mouens non mota. Et dicit cōmentator qd isti decepti sunt quia illi modi non sunt necessarij: videlicet qd totū mouet partem: aut pars totū cū pars mouēs d3 distinguit a parte mota fm eē vel fm diffinitionē & tūc imaginabile qd pars mouet totū aut qd totū mouet partē nisi per accides. & qd isti duo modi qui sunt p accides sunt manifesti nō hūit curā s eis Aristot. sed habuit curam destruere eos in qbus nō bene apparet eos esse p accides sicut fecit in pibus que mouet se ad inuicem

S iij

Tex. 2.
42.

Phisicorum.

et in ponendo quod aliqua pars mouet se. ¶ Dubitatur probando quod possibile est aliquid moueri a pluribus motoribus eque primo ponendo quod una nauis simul moueatur a sorte et a platone: aut quod in una parte hore moueatur a sorte et in alia moueatur a platone. Item possibile est quod terra simul calefiat ab aere vel ab igne et hūctetur ab aqua. in casu isto terra mouetur a duobus motoribus eque primo. ¶ Rūdetur quod non est possibile aliquid mobile moueri eodem motu numero a pluribus motoribus totalibus per se simul concurrentibus et eque primo: et ita intendit Aristoteles. dicitur primo eodem motu numero. propter argumentum factum de terra ipsa: enim in casu illo eque primo mouetur et per se a pluribus motoribus totalibus: sed non eodem motu numero cum alius sit motus per quem inducitur caliditas et alius per quem inducitur humiditas. ¶ Secundo ostenditur a pluribus motoribus totalibus quod non inueniunt aliquid moueri eodem motu numero per se et eque primo a pluribus motoribus partialibus ut patet de aqua alterata a duobus medietatibus ignis siue sint continue siue discontinue seu de nauis tracta a pluribus hoibus simul. ¶ Tercio ostenditur per se concurrentibus: quod non inueniunt aliquid moueri eodem motu numero a pluribus motoribus totalibus simul per se accens concurrentibus: ut patet de aqua quod aliquid graue detineatur extra locum suum naturale a duobus impediētibz quorum unum impedit a parte superiori et alterum a parte inferiori et adueniant simul foras et plato remouentes illa impediētia. ¶ Quarto ostenditur simul concurrentibus: quod forte aliquis motus posset continuari in ligno calefacto vel in nauis tracta per aliquid tempus a pluribus motoribus totalibus successive concurrentibus per se et non per accidens. ¶ Ultimo dicitur eque primo et immediate quod deus celum et intelligentie una cum agente particulari simul per se concurrentes ad aliquam actionem vel ad unum motum tanquam agentia totalia: sed non concurrent equo primo et immediate sicut supra manifestauit philosophus de homine manu baculo et lapide. (Quoniam autem mouet.) 4° patet. omne mouens seipsum per se componitur per se in ex duabus partibus quarum una est per se mouens et alia per se mota. ad hunc intellectum quod si mouens proponitur ex pluribus partibus quod ex duabus hoc erit per accidens et non per se et si pars mouens mouetur: aut si pars mota mouetur hoc non est per se sed per accidens. ista conclusionem arguit Aristoteles sic. si mouens seipsum per se componitur ex pluribus partibus quod ex duabus ponatur ergo quod aliquid mouens seipsum per se componatur ex tribus partibus. scilicet a. b. c. quarum a. moueat. b. et c. moueat. c. Et arguitur sic. separato. a. ab. a. b. sic quod c. non moueat: nec moueatur adhuc. a. b. mouet seipsum per se ex quo habet partem per se mouentem et partem per se motam: igitur totum compositum quod est a. b. c. non mouet seipsum per se. quod est suppositum: et patet per primam suppositionem quoniam mouens seipsum per se est causa et principium omnium motuum sequentium in ordine illo. constat autem quod a. b. est causa principalis omnium motuum sequentium et non a. b. c. ex quo motus a. b. c. dependet a motu a. b. et non e contra: non enim potest esse motus a. b. c. quin sit motus a. b. et non e contra ut ostensum est. Le. lit. (Quoniam autem mouet) aliquid seipsum per se in eo est (aliud quod quod mouetur ab alio. aliud autem cum sit immobile et mouetur. h. quidem mouens ipsum seipsum mouens necesse est ex immobili mouente autem et adhuc ex eo quod mouetur non mouente autem ex necessitate: sed aliter eueniret) quod non sint nisi due partes dicamus (sit. n. a. mouens quidem immobile. b. uero quod mouetur ab a. et mouens quod in quo. c.). i. et

b. moueat. c. (hoc autem motum quod est a. b.). scilicet. (non mouens autem nullum) i. non sit mouens aliquid (si quidem enim ipsum. a.) et per plura venient aliquando in. c. sicut per unum solus) quod est. b. non est cura (omne ergo quod est. a. b. c. ipsum seipsum mouet) per casus (sed si aufero. c.) a. b. ipsum. a. b. (seipsum mouebit. a. quod enim mouens b. uero mouetur. c. autem non mouebit ipsum seipsum neque penitus mouebit.)

Notandum ¶ fm comen. comento. 43. quod omne motum ex se primum componitur essentialiter ex parte que mouet in et ex parte que mouetur et pars mota non de necessitate est motor alterius partis: sed in quibusdam motibus ex se erit motor. scilicet in eis que sunt non prima et in quibusdam non erit. scilicet in primis: illud autem quod mouetur ex se propter aliquam partem ipsius sicut est dispositio in animali fm totum primum motum in eo est motor: necessario sicut calor naturalis quod est motum et motor necessario in animali quoniam cum separatus fuerit a membris quem mouet corripitur. verbi gratia musculus est motus ex se et componitur ex tribus. scilicet ex corpore musculi et est postremum motum et ex calore naturali qui est motor et motus qui transit in neruis et anima mouente que est forma in illo calore naturali. Intendit commentator hanc distinctionem quod duplex est mouens seipsum per se. primum et non primum mouens seipsum per se. primum componitur in ex duabus partibus quarum una est mouens et alia mota: sed mouens seipsum per se non primum componitur ex pluribus partibus mouentibus et pluribus partibus motis: verbi gratia in motu per gradum suo animalis totum animal mouet seipsum per se: et per mota necessario mouet aliam partem: ideo in animali necessario plures sunt partes duabus. cor. n. mouet musculos et nervos et musculi et nervi moti mouent tibias et crura: et ideo totum animal non est primum motus ex se. aliqua etiam est pars animalis que mouet seipsam per se: et necessario componitur ex tribus partibus. scilicet musculus. compositum enim ex anima et corpore musculi et calore naturali quarum anima mouet et non mouetur. corpus musculi mouetur et non mouet calor autem mouet et mouetur. mouetur enim ab anima et mouet corpus musculi compositum autem ex corde aut ex parte cordis et anima mouente est mouens seipsum per se primum in animali cum tale non componatur nisi ex duabus partibus de necessitate quarum una mouet et alia mouetur si enim pars mota mouetur: hoc non est de necessitate per se essentialiter sed tantum per accidens. et hec est intentio philosophi inquit commentator. ¶ Sed potest dici absque illa distinctione quod philosophus non loquitur particulariter de mouente seipsum per se sed in generali et in communi licet enim aliquod sit mouens seipsum per se et componitur necessario ex pluribus partibus quod ex duabus sicut est animal aut musculus tamen mouens seipsam per se fm quod huius non componitur nisi ex duabus partibus accidit. n. mouenti seipsam per se quod sit animal. dicebat. n. supra quod ly ps animalis nescio in mouendo moueat non tamen ps mouens seipsam per se nescio in mouendo mouetur accidit enim mouenti seipsam per se quod pars mouens moueatur. ¶ Dubitat 2° patet. pbando quod in animali non sit aliquid mouens seipsam per se primum quoniam sic musculus non est mouens seipsam per se primum: quod nescio propter ex tribus partibus non igitur: ita non cor naturalis potest esse primum mouens seipsam per se cum nescio requirat numerum finem? talium partium. necessario enim si quis animal et corpus cordis seu partes eius et calor naturalis. Rursum quod duplex est calor naturalis. scilicet subtilis et accensus: calor naturalis

Liber octauus.

subat ē spiritus calidus fluēs per corp^o aīlis: calor ac
cidentalī est caliditas subiectiue existens in parte cali
da: talis calor nō est pars animalis: sed bene calor
substantialis: musculus igitur nō tantū hz calorē nālē
accidentalē sed etiam substantialē qui est pars ei^o:
de quo dicit cōmentator q^o transit in neruos: calor autē
accidentalī nō transit in neruos: cum accidēs non mī
gret de subiecto in subiectū: prīmū igitur motum in ani
malī q^o mouet seipsum per se necessario indiget calore
accidentalī: sed istud nō est pars eius: non autem indi
get calore substantialī: ideo nō cōponitur nisi ex dua
bus partibus: quarum vna per se mouet: et alia per se
mouetur: cū quo stat q^o possunt esse plura mouentia et
plura mota instrumentalia accidentalīa de quibus phs
non facit mentio nem.

Tex.
cō. 43.

T uero

neq^o. Ex p^odictis phi
losophus iher^o quoz
correlaria: quoz p^o
est istud: oē mouens
seipsum per se habz p^o
tem imobilem: secun
dum correlariū. cuius
libet mouentis seipsū
per se vtraz pars ali
am tangit aut solum
vnā ibi. (Contacta).

Tertium correlarium. nihil mouet seipsum per se ratio
ne totius neq^o ratione partis ibi. (Manifestum est).
Quartum correlariū. necessē est deuenire ad motorez
imobilem ibi. (Manifestū igitur). Primum correa
rium patet q^o ex eo. b. c. non mouet seipsū per se: quia
nō hz partē imobilem. c. enī mouetur ab ipso. b. r. b. nō
mouetur a seipso cūz non habeat partē a qua moueat
neq^o partem aliaz mouentem: sed. b. mouetur ab. a. q^o
est mouens extrinsecum sibi. non igitur. a. mouet seipz
per se nec. b. nec. c. propter defectum partium: quarum
vna moueat et alia moueatur: non etiam. b. c. quia licz
habeat huiusmodi partes: nulla tamen illarū est im
mobilis: sed. a. b. est illud q^o mouet seipsum per se: quia
habet tales partes: quarum vna est mouens immobi
lis v. z. a. et altera est mota nō mouēs. f. b. loquēdo per
se et de necessitate: q^o si. a. pars mouetur aut si. b. pars
mouet hoc nō est per se et de necessitate: sed p^o accidens
I. e. li. (At vō neq^o b. c. mouebit ipsūz seipsūz sine. a. b.
enī mouet in eo q^o mouetur ab alio. f. ab. a. non quia a
sui ipsius parte aliqua moueatur. a. b. igitur solum ipz
seipsum mouet: necesse itaq^o ipsum seipsum mouens
habere mouens immobile aut et etiā habere id q^o mo
uetur: nihil autem mouēs ex necessitate.

Notandum q^o mouens seipsum per
se potest considerari cō
poni ex duabus p^oibus tantū aut ex tribus vel. 4. aut
fm aliquē alium numez^o finitūz: si ex duabus partib^o
tantū sic illud est p^o motū mouens seipm per se: si au
tem ex tribus vel ex. 4. illud nō erit primūz motūz a se
ipso p^o scilicet forte poterit esse motūz mouens seipsum
per se: verbi gratia: si aīa mouet corpus: et corp^o bacu
lum et baculus lapidē licz hoc totū aīa corpus bacu
lus et lapis aut hoc totū anima corpus et baculus pos
sit dici mouens seipsum per se: non tamen aliq^o istoz
mouet seipsūz primo neq^o est primum motū mouens
seipm per se: sed tantū anima corpus: qm remoto ba

culo et lapidē nō minus aīa mouet corpus: remota at
aīa corpus nō mouet baculū: neq^o baculus lapidē.
Etiam remoto corpore aīa nō mouet aliquod illoz
q^o igitur ista duo. f. anima et corpus necessario simplr
requiruntur ad motum animalis: ideo aīa potest dici
mouere seipz primo aut eē p^o motū mouēs seipz p^o se.

Dubiratur qm dictum est in cōclusio
ne q^o aīa non est mo
tum prīmū mouens seipsum per se: sed magis cōposi
tū ex anima et corde aut ex aīa et aliq^o pte cordis et b. f. z
intentionē cōmētatoris. Rīdet q^o aīa pōt dupl^o ppa
ri ad suas ptes: v. z. ad ptes totales et ad partes nō to
tales: si comparatur ad ptes totales: sic animal est p^oi
mum motū seipm p^o se: qm aīa componitur tantū ex
duabus partibus totalibus: quarum vna est p^o se mo
uens. f. anima et alia per se mota: v. z. corpus: si aut cō
paratur aīa ad suas partes nō totales aut ad suas p
tes indifferēter siue sint totales siue nō: sic aīa nō est
prīmū motū mouens seipm p^o se: sed cor aut aliqua
pars illius. Itē aīa pōt cōsiderari f. z. ptes q^oritarias q^o
sūt cor musculi et hui^o aut fm ptes q^oritarias q^o sūt aīa
et corp^o. si p^oio: sic aīa nō ē p^o motū seipz p^o se: cor
aut aliq^o ps cordis: si secūdo: sic p^ocedi aīa mouere
seipm primo et eē p^o motū mouens seipsum p^o se. (Cō
tacta). Secūdu correlariū. cuiuslibet mouentis seipsū
per se vtraz ps aliā tangit aut vna tūc enī agēs
et patiens seinuicem tangunt quando vtrūq^o agit in re
liquum sic q^o agens in agendo repatur: q^o quidēz ma
nifestum est in agētibz hūitibz cōtrariū loquēdo de
cōtactu nālī: quādo aut agēs in agendo nō repatur tūc
dicitur tangere passum et nō tangi ab illo: sicut patet in
agentibus nō habētibz cōtrariū: celū enī tangit h
inferiora agendo in ea: nō tamē tangitur ab eis cū nō
patiatur ab illis. mouens igitur seipm per se si compo
nitur ex duabus partib^o qm nō est nisi vna ps tangēs
aīa enī tangit corpus et nō tangit a corpore nisi p^o ac
cidens: qm ipa p^o se agit in corpus: nō autem patitur a
corpore nisi p^o accūs: vbi at cōponit ex plib^o pub^o dua
bus: q^o quidē pōt cōtingere nō in eo q^o est mouēs seipz
p^o se: sed in eo q^o est tale mouēs seipm per se: puta aīa
sic non est inconueniens q^o vtraz pars aliam tangat
nō solū per actionem et reactionē: sed etiā per conta
ctum mathematicū qui est continuatio aut cōtiguatio
talium partium: de quo contactu dicitur quinto huius
q^o illa dicitur seinuicem tangere que sunt continua vel
discontinua sic q^o vltima sunt vnūz aut sunt simul: isto
modo anima non tangit corpus neq^o e contra: et hoc
ppter defectum continuitatis anime: sed bene aliqua
pars quantitativa cordis tangit aliā imediatāz sibi: et
ipsum cor tangit aliquā partē animalis p^o p^oinquaz
ei et tangitur ab eadez. f. contactu naturali et practi ma
thematico cū vtrūq^o illorum sit per se continuūz. I. e. li.
(Contacta aut vtraz abinuicē aut ab altero alterum
tantum: si quidē igitur continuūz est mouens). i. diuisi
bile in infinitum ipm tangit motum et e contra: q^o enīz
mouetur continuūz necessarium est esse per secundam
suppositionē: ideo de cōtinuitate illi^o nō d^oz fieri mēto.

Notandum fm cōmentatorem cō
mento. 43. q^o non sequi
tur vt motum moueat de necessitate dum mouetur a
suo motore: ista enī cōcomitantia erit ex duobus: in
primo autem moto erit oī fuerit cōuenientia inter ipz
et motorem: in medio autem dum tangit tertū: mediūz
autem necesse est vt tangat corpus: primum autē motoz

Philosophicorum.

necesse est ut pueniat duplex est motus fm comētorē
v3 conuenientie et cōtactus. motus ex cōuenientia est pri
mum motū habēs moto: et inuiscus sibi vt. b. motū
autem ex cōtactu est posterius motum habens mo
torum extrinsecum sibi vt. c. ex eo igitur quia. b. tangit
c. et e conuerso. b. mouet. c. sed nō ex eo: q2. a. tangit. b.
et e conuerso. a. mouet. b. s3 tñ rōne pueniente iter. a. et. b.
ex appetitu ipsi. a. inclināte. b. ad motū. Manifestum
est. Tertiū correlariū. nihil mouet seip3 p se rōne totū
us neq3 rōne pūis: p3 qm totū mouet totū sic q totū
mouet et totū mouet: nō q2 aliqua ps moueat totum:
nec q2 totū mouet totū: q2 pūmū mouēs et p^m motū
debēt esse oīno distincta fm cē: sed iō aliqd mouet se
ipm p se: q2 diuidit in duas ptes: quaz vna ē p se mo
uens: et altera p se mota: tertiū aut pte dare in moto p^o
q est mouēs seip3 p se aut in mouēte seip3 p se f3 q bu
tus est ipossibile: verbi grā. a. b. mouet seip3 p se nō q2
.a. b. mouet. a. b. nec q2. a. mouet. a. b. s3 q2. a. mouet. b.
nō aut op3 q. b. moueat. c. imo illud est ipossibile. si. a.
.b. est p^m motū mouēs seip3 p se. Le. li. (Manifestū est
q totū ip3 seip3 mouet nō eo q ip3 aliqua ps aliqd
hui⁹ sit vt ip3 seip3 moueat: s3 totū ip3 mouet seip3: mo
tū at et mouēs eo q ip3 aliqd ē mouēs et aliqd motū:
nō enī totū mouet neq3 totū mouet fm q hui⁹: s3 mo
net quidē. a. b. aut mouet tñ: sed. c. ab ip3. b. nō s3 mo
uet: ipossibile enī est. c. esse partē motaz ex quo. a. b. est
pūmū motum ex se.

Dubitatur q2 si nihil mouet seip3 p se:
q2 totū mouet totū: q2 vna
ps mouet et alia mouet: sequit q nihil mouet seip3 p^o
cuius oppositū colligit hic de mēte phi et cōmētatoris
Respōdet q ista est grauis difficultas. ppter determi
nationē factā in septimo hui⁹: dicit enī p3 ibidē q
ipossibile est aliqd moueri a seip3 p3: hic aut conce
dit aliqd mouere seip3 p3. Ideo dicit Egidi⁹ et Bur.
q mouēs seip3 dicit tria: v3 mouere et moueri et recipio
cationē. s. moueri a seip3 pūmū duob⁹ modis nō cō
tingit aliqd mouere seip3 p3 et p se qm mouere cōpe
tit illi rōne vni⁹ p3: moueri aut rōne alteri⁹ p3: s3 ter
tio mō aliqd mouet seip3 p se p3: q2 aliqd mouet se
ipm p se nō q2 aliqua et⁹ ps nec aliqd aliud mouet se
ipm p se: sic ut est minimū nāle fm cōmētatorē. S3 ma
gis erit edē mō dicit q aliqd mouet seipm p3 in
telligit q dicit fm q ly p3 q dicit accipit: p3 vt
dicit pūmū sub eo mō quo loquit p3 p3 poste
rio⁹ di. pūmū est illud q inest alteri p ip3: et sibi nō p
alter⁹ vt hēre tres angulos cōpetit triāgulo: p3 q2 si
bi ppet nō p aliud sub3: ppet aut figure et ysocheli p
aliud subm: v3 p triāgulo. ¶ Secūdo vt dicit pūmū
tē cālitate eo mō quo loquitur p3 p3 primo postero
rum di. ptes diffinitionis inesse suo diffinito: p3 q2
nō p alia cāz: passio nē autē nō inesse illi diffinito p3
q2 sibi inest p alia cāz: ppter ea diffinitio et ptes diffini
tionis faciūt cū diffinito p^m modū dicēdi p se: passio at
cū eo dē diffinito facit fm modū dicēdi p se. ¶ Tercio
vt dicit pūmū totalitatis eo mō q loquit p3 qui
to hui⁹ di. q aliqd moueri cōtingit tript: v3 p se. p acci
dens: et f3 seip3 p3 sic q oē illud of moueri f3 seipm
pūmū: cui⁹ qlibz ps quātitatua mouet. ¶ Quarto
vt dicit pūmū cēdi vel gñatōis eo mō quo loquit
tur cōmētator de minimū nāl. s. et septio hui⁹ di. q de
omni genito est dare pūmū q est determinate quātī
tatis vt pūmū pte ignis: et pūmū partē aeris: et sic de
alijs. Dicendū igitur q nihil mouet seip3 p se p3

pūmū subiecti: qm cuiuslibet talis motus sibi cōpe
tit per aliud subm: v3 per partē motaz: nō etiāz aliqd
mouet seip3 p se p3 pūmū cālitate: qm cuiuslibet
talī motus cōpetit per alia cāz. s. per partē mouentē: s3
aliqd mouet seip3 p se p3 pūmū totalitatis: ac et
am pūmū essendi vel gñatōis cū def aliqd qd
mouetur fm se totū tā aiātū q inaiātū. et aliqd q ē mi
nimum nāle mouēs seip3: nō q2 aliqd illi⁹ mouet seip3
et sic loquit de mouēte seip3 p3 p3 et cōmētator.
(Dubitacionem autem).

Tex.
cō. 44

Contra dicta arguitur p3 ad q. a. b. nō
mouet seipm p3 et p se: et psequē
ter q nō sit possibile aliqd mouere seip3 p se p3: p3
qm iō. a. b. c. nō mouet seipm p se p3: q2 si auferat. c.
.a. b. mouet seip3 p se: s3 si auferatur aliqua ps ab. a. et
ab ipso. b. residū mouebit seipm: igit. a. b. nō mouet
seip3 p3: vnde querat vtrū. a. b. ptes sint diuisibiles
in infinitū aut nō: si sunt diuisibiles in infinitū: igit ab
vtraq3 pōt aliqd moueri quo remoto residū. a. mo
uet residū. b. igit. a. b. nō mouet seip3 p3: si. a. nō est
diuisibile in infinitū op3 q. b. sit diuisibile in infinitū
p secūda suppositionē di. q oē p se motū est pūmū:
auferat igit aliqua ps. a. b. ab ipso. b. et querat vtrū. a.
moueat illā pte aut nō: si mouet illāz pte. b. hī inest q
.a. b. nō mouet seipm p3: si autē nō mouet: sequit q
aliqua virtus pōt mouere totū et nō partē: cuius op
positū est determinatū septio hui⁹: cū qlibet virt⁹ maio
rem ppositionē hēat ad partē q ad totū. Le. li. (Dubi
tacionem aut h3 si auferat qd ab ipso. a. si continuum:
mouens quidē: imobile aut sit ip3. a. aut ab ipso. b. q
mouet: reliqua ergo ps ip3. a. m. mouebit: reliqua autēz
ps ip3. b. mouebit: si enī hoc nō vltaz erit que p3
mo mouet a seip3 a magnitudine que est. a. b. remota enī
magnitudine. a. b. adhuc mouebit seip3: reliqua pars
.a. b.) Rādet p3 di. q si vtrūlibet ē cōtinuū et diuisibi
le in infinitū et tā ps mouēs q pars mota aut alterūq3
tantūz: v3 pars mota nihil phibet illud esse diuisibile
in potentia et nō in actu: quia nō potest actu diuidi euz
facta diuisione nō retineret eandē potētiaz ad mouere
vel moueri q p3 hēbat: mor⁹ enī cōsequit forma na
turalem et forma naturalis ad actionē suā requirit de
terminatā quantitate: querat enī de mouente seipsum
per se p^o: vtrū sit corruptibile aut incorruptibile: si in
corruptibile igit nō potest diuidi per separationē par
tis a parte: si est corruptibile: igit facta diuisione nō re
manebit eadē potētia ad moueri et mouere: p hoc est
respōsus ad argumentū q si ab. a. b. remoueat alq
pars residū nō mouebit seipm: aut q2. a. b. erit corru
ptum: aut q2 nō remanebit potētia ad motūz ppter de
fectum quātitatis. Le. li. (Aut pro sed: potētia quidēz
nihil phibet vtrūq3 aut alter⁹ q mouetur diuisibile ēē
actu aut indiuisibile: si aut diuidatur nō adhuc est ha
bens eandēz potētiaz: quare nihil phibet indiuisibili
bus potētia. i. in rebus diuisibilibus in infinitū: po
tētia pūmū esse vnum. i. esse vnu pūmū motum
mouens seipsum per se.

Notandum fm cōmētatorē cō
mento. 44. q est impos
sibile vt motum diuidatur actu in infinitū: et similiter
motor: quoniaz tunc diuisio perueniet ad hoc quod
eorum natura corrumperetur: verbi gratia q si pūmūz
motum ex se fuerit iste ignis demonstratus et a quo au
feremus partem et postea aliam perueniemus ad ta
lem quātitatē. que si diuidat corrumperet ignis cū mīma

Liber octauus.

quantitas ignis sit determinata: et similiter est de animalis anulo: ex quo si diuisa fuerit aliqua pars remanebit residuum motum ex se: et cum ista diuisio non procedat in infinitum: manifestum est hoc esse motum per se primum: et motum primum: et tale motum esse primum in primo septimi ad declarandum quod omnis motus huiusmodi: et ideo non est impossibile ut in diuisibilibus: et potest sit aliquid primum: huiusmodi quod sit in potentia non sit in eis: sed est necesse habere primum: et si non esset motus. Hec Commetator. ¶ Ex isto commeto sequitur quod primum commetatorum quod Aristoteles dicit aliquid esse primum motum mouens seipsum per se primum motum itelligit unum motum in quo potest saluari actio debita spiritus: et huius consonat quod dicit commetator septimo huius quod primum motum in igne est minima pars ignis quod potest esse ignis in actu: hic autem dicit quod ablatio potest ab igne non procedit in infinitum: sed habet statum ad aliquam partem ignis quod si diuidetur statim corrumpitur. ¶ Secundo sequitur quod si moueat aliquid a primo motu mouere seipsum per se non remanebit residuum in eadem dispositione in qua fuit cum non inueniatur in residuo pars potens mouere: pars potens moueri: et huius consonat ista philosophi dicit quod mobile est diuisibile in infinitum in potest non in actu: sed enim ex premissa et quantitate diuisio procederet in infinitum: non tamen ex parte forme per quantitate quam sibi determinat. ¶ Tercio sequitur quod si nullo motu datur primum ratione potest huius ratione actus: quoniam diuisio in potest procedit in infinitum: non autem diuisio in actu: et quoniam omne mouens mouet primum quod est in actu ideo nisi daretur primum in actu: non contingeret motus. ¶ Quarto sequitur quod primum motum mouens seipsum per se non tantum inuenitur in animalibus perfectis: sed etiam in animalibus imperfectis: et in corporibus inanimatis: quoniam tale motum primum commetatorum inuenitur in animalibus anulosis et in igne.

Sed dubitatur

circa dicta commetatorum: dicit enim septimo huius ut allegatur est quod primum motum in igne est minima pars ignis quod potest esse ignis in actu: hic autem dicit quod si primum motum ex se fuerit iste ignis demonstrat: et ab eo auferatur pars post partem ita deueniunt ad partem que non poterit diuidi nisi corrumpatur: ex quo sequitur quod minimum in motu non est minimum in eendo cum a numero in motu contingat aliquid affirmari antequam deueniat ad minimum in eendo. Respondetur quod apud philosophum ideo est minimum in motu ut minimum in eendo cum fore minimum nalis eadem quantitas sufficiat ad eundem et ad operari: nam minimum ignis calefacit si habet maiorem dispositionem et mouet sursum si fuerit extra locum nalem remoto prohibente: neque loquitur huius commetator nisi conditionaliiter dicit quod si iste ignis de monstratus fuerit primum motum ex se et ab eo auferatur pars post partem tandem erit statum ad partem non potest ultra diuidi absque sui corruptione ad ostendendum quod diuisio non procedit in infinitum in corporibus nalis: et dato quod a numero in motu remoueret aliqua pars absque corruptione residui: non propter illud residuum moueret seipsum: quod non haberet potentiam mouendi seipsum actiue neque passiuem propter debilitatem forme et paruitatem materie.

Secundo

notandum secundum commetatorum de eodem commeto quod primum motum apud Aristotelem sunt duobus modis. scilicet motum nalis quod constituitur per motum: et huius est in rebus generabilibus et corruptibilibus et motum non nalis: et huius non de continuo nisi per accensum. Continuitas enim essentialiter est impossibilis in omni motu primo: quod non est corpus: non enim loquitur in hoc loco nisi in motu ex se simpliciter in motu autem ex se est impossibile esse in toto primo motu: manifestum est quod non de continuo omnino: quod non mouet neque accidentaliter neque essentialiter: et huius non accidit nisi in motu primo qui constituitur per remota ab eis:

sicut in animalibus: principia autem prima que sunt in motu: et ex se eterna motum non est in eis diuisibilis neque accidentaliter neque essentialiter. Hic commetator. ¶ Prima distinctio quam intendit commetator est ista: quod duplex est motus: unus primum et non primum: motus primum est ille qui non presupponit alium motum: motus non primum est ille qui presupponit alium motum: ubi gratia in motu animalis anima est motus primum: quod nullum motum presupponit: cor autem est motus non primum: quod presupponit alium motum: unus autem. ¶ Secunda distinctio motuum primo: quidam est nalis et quidam non nalis: motus primum nalis est ille qui constituitur per remota ab illo: motus primum non nalis est ille qui non constituitur per remota ab illo: verbi gratia anima animalis est motus primum nalis: quod constituitur per corpus animalis cum genere ad generationem illius et corruptionem ad corruptionem eiusdem nalis. n. anima animalis presupponit corpus animalis de cuius potest illa de non esse ad esse produci: anima autem celi est motus non nalis. quod non constituitur per corpus celestis: magis econtra: cum ordine nature corpus celestis presupponit animam eius quod de intelligentia mouetur. ¶ Tertia distinctio motuum primo: quidam est per se diuisibilis: et quidam non per se diuisibilis: motus per se diuisibilis est ille qui per se est corpus: ut corpus seu anima: motus non per se diuisibilis est ille qui non per se est corpus: ut forma substantialis quecumque sit illa siue sit abstracta siue coniuncta materie. ¶ Quarta distinctio motuum primo: non per se diuisibilium: quidam sunt diuisibiles accidentaliter solum: quidam vero non essentialiter neque accidentaliter: verbi gratia anima animalis: quod presupponit corpus animalis ipsa dicitur esse diuisibilis per accedens ad diuisionem corporis: anima autem celi cum sit eterna non presupponit aliud corpus non est aliquo modo diuisibilis: non quod dem essentialiter neque accidentaliter cum non sit vnus in corpore.

Contra

predicta arguitur: et primo quod non debet aliquid quod minimum quod sit primum mouens seipsum per se: quod philosophus sexto huius dicit quod sicut non datur primum mutatum esse in motu: ita non datur primum motum in re mota quod ipse declarat per diuisiones spatii et temporis. ¶ Secundo arguitur quod in animalibus non sit aliquid primum mouens seipsum per se: quoniam tale autem est corpus aut pars cordis: non corpus quia per separationem partis a corde non tolleret motum residuum non etiam pars cordis cum illa non sit per se existens. Item tam corpus pars cordis mouetur per accedens ad motum totius corporis: igitur nullum istorum mouet seipsum per se. ¶ Ad primum dicitur quod licet non datur primum motum ex parte temporis vel materie magnitudinis aut spatii: tamen datur primum motum ex parte forme: unde signato vno termino spatii quocumque dato quod pertransit illud si gnum minus illo in infinitum prius pertransit illud: et quia materia de se est diuisibilis in infinitum: ac etiam tempus et magnitudo: igitur ex parte materie temporis et magnitudinis quocumque moto dato posset dari minimum per se existens: sed quod forma determinat sibi quantitatem sub qua potest operari et non sub minimo: ideo ex parte forme datur minimum motum: quod est primum motum mouens seipsum per se. ¶ Ad secundum respondetur quod aliqua pars cordis est primum mouens seipsum per se: neque oportet quod sit per se existens: sed sufficit quod possit per se seorsum existere: et maxime in generatione: cum generatio illius precedat generationem cordis: anima enim mouet per se: et corpus animalis mouetur per se: et tamen nullum illorum est per se existens. ¶ Et ad confirmationem dicitur quod non est inconueniens aliquid moueri per se et per accedens ambulans enim in navi mota mouet per se motum proprio sui corporis: et mouet per accensum motu alieno: scilicet nauis ita corpus seu pars cordis mouet per se motum proprio sui:

Phisicorum.

Tex.
cō. 44.

mouet p accns motu totius corpis aialis. (Manifestū igit). Quartū correlariū necesse ē deuenire ad motū immobile: pbaf. aliqd mouet aut igit ab immobili i mediate aut a mobili: si primū habetur propositū: si scdm r cū nō cōtingit pcedē in infinitū: in mouētib⁹ r motis: igit est deuenire ad primū motū mouēs seipm per se: sic arguit sic oē primū motū mouēs seipm p se cōponit tñ ex duab⁹ pibus: quaz vna est mouēs r alia est mota vt pbatū est in q̄rta cōclusiōe r suis cor/relarijs: aut igit p mouēs mouet aut est immobilis: si est immobilis habet īctū: si mouet: ergo a seipsa vel ab alia pte: si mouet ab alia pte r ipsa mouet illā pte: igit aliqd mouet seipz p se ex eo: qz vna p mouet allaz: r ecōtra q est cōtra secūdā cōclusiōē: si aut illa p mouetur a seipsa igit aliqd mouet seipz p se ex eo: qz aliqua p mouet seipaz q est cōtra tertiā cōclusiōem. L. e. li. (Manifestū igit ex hīs iam dictis: qm est p mouēs immobile: siue n. mor stet q mouet ab aliquo: motū at ad immobile primū: siue in qd mouet qdē ipz seipm mouēs r stas ad pte immobile vtrobz accidit primū mouens in oib⁹ esse mouēs immobile).

Notandum fm cōmetatōrē cōmeto
44. q oē motū nō fugit
alterz istoz. s. q aut erit motū ex se aut ex alio: r motū
ex alio puenit ad motū ex se r motū ex se bz motorem
qui nō mouet: sequit ex vtroqz mō vt oē motum heat
motorē q nō mouet. L. q oēs mor⁹ reducunt ad talem
motorē aut ad vñū aut ad ples vno. Jsta ē rō quā itē
dit cōmetatōr: oē q mouet aut mouet a se vel ab alio
si mouet a seipz bz motorē immobile: si mouet ab alio:
r nō cōtingit pcedē in infinitū in mouētib⁹ r motis: igit
est deuenire ad motū ex se q itez bz motorē imobilez
a quo mouet. ¶ Et cū addit cōmetatōr q oēs mor⁹
reducuntur ad vñū motorē immobile vel ad plures: patz
q Arist. h nō intēdit pbare imobilitatē primū motoris
qui est dñs: s. tñ imobilitatē primū motoris in ge/nerē:
cū prim⁹ motor q est de⁹ nō sit mobilis p se nec p
accidēs: hīc aut pbat tñ q est deuenire ad p motorē
imobile p se ad hūc intellectū q in vnoquoqz ordine
mouētū r motorz primū mouēs in ordine illo ē imo/
bile p se cū quo stat q sit mobilis p accns a seipso sicut
cōtingit de aia q mouēdo corp⁹ aial mouet seipaz p ac/
cidēs: sed in p̄ia pte huius capli pbatū est q aliqd est
mouēs simplr imobile tā p se q p accidēs r nō est assi/
gnatū illud: in sequētī aut tractatū pbabit q aliqd est
mouēs imobile simpliciter tā per se q per accidēs: r il/
lud est deus gloriofus.

Tex.
cō. 45.

tatem primū motoris: r primū mobilis r primū motus
r diuiditur in tria capla: quozū primū manifestat eter/
nitatem r vñsōrmitatē primū motoris: scdm probat
eternitatē primū mobil r imobilitatē simplr primū mo/

toris ibi. (Et itez considerās). Tertiū ostēdit p̄cula/riter eternitatē r infinitatē primū motus ibi. (At vō ali/ud). Primū capitulū diuidit in duas ptes: in quarz
prima pbs premittit duas suppositiōnes. In secunda
vō exequit de īmēto ibi. (Manifestū enī est). Prima
suppositiō est ista. necesse est motūz semper eē r aliqd
esse primū mouens imobile: p̄ia pars huius suppo/sitiōis est probata tractatū p̄io: vbi est de mōstratūz
motūz nunq deficere in futurū neq vnq incepisse in p/teritū: secūda vō pars est declarata in secundo tractatū
in quo de mōstratūz est q deuenire ad primū mouēs
imobile per hoc q nō pcedit in infinitū in mouētib⁹
r motis: vtrū autē illud p mouens imobile sit vnū
tantū aut plura nō est probatū: sed solūz q est deue/nire
ad vñū tale mouēs imobile primū. L. e. li. (Quo/niāz opz semp motū esse r nō deficere necessariū est ali/
quid eē q p mouet siue ego vñū sit siue plura: r p mouēs
imobile est). ¶ Secūda suppositiō est q nō
intēdimus probare perpetuitatē oīuz mouentiūz imo/biliū: sed tñ illius qd est causa motūz oīuz in quo
nō est reperibilis oīno aliqua mutatio per se vel p ac/cidēs
intrinseca vel extrinseca. Notanter p̄mittit pbs
hāc supponē: quidā n. dixerūt oēz p motorē esse ppe/tuum
propter imobilitatē suā: r cōsequenter concesserunt
oēs animas esse eternas: quia sunt primi moto/res
imobiles in corpōrib⁹ animalūz: sed Arist. nō
vult hoc probare: licet enīz quelibet aia sit motor imo/bilis:
nō tñ quelibet est eterna: sed tantūz illa que non
cōstituit p suū mobile: oēs at alie qz cōstituitur p sua
mobilia habent inceptionē r definitionē in mō. Lege
litteram. (Unū quodqz quidē igitur perpetuū esse imo/biliū
mouentiū nōn nō quidē ad tā quā nūmerationē di/cutiri
sumus pertinet sed tantum vnus). Qm necessa/riū
ē eē aliqd imobile qdē ipz ab oī exterius mutatiōe
r simplr r bz accns: motūz at alterius: qdē erit ma/nifestūz
qz considerātib⁹ sic: sicut cōsiderābim⁹ inferius. ¶ Jsta
suppositiōne forte posset aliqd debilitare di/ctū
q nō ex eo aliqd p mouēs est perpetuū qdē abso/lutū
ab oī mutatiōe: qz possibile est: imo forte est ne/cessariū
aliqua entia qñqz eē r qñqz nō esse absoz ge/neratiōe
r corruptiōe: sic cōtingit de pūctis lineis r su/pficiebus
iduiisibilib⁹: ita vī posse dici de oī mouente
p q nullū tale ē eternū: s. aliqñ ē r aliqñ nō ē absoz
sui mutatiōe: r maxie si tale mouēs p fuerit iduiisibi/le:
oēs enī mutatiō est mor⁹ aut termin⁹ mor⁹: cōstat at
nullū motū posse eē in aliquo iduiisibili vt est ostēdū
serro hui⁹. Rñdet pbs di. q ipossibile est oīa p̄cipia
imobilia eē talia q aliqñ sunt r aliqñ nō sunt: s. deue/nire
ad aliqd primū mouēs imobile q est de necessita/te
semp r ppetuū: cui⁹ ppetuitas nō pbat ex eo tñ: qz
est absolutū ab oī mutatiōe: s. p aliud mediū vt videbī/tur
infra. L. e. li. (Sic at pōt obijci p̄ia supponē: si aliqd
velit in qbusdā cōtingēs eē r possibile vt r sit aliqñ:
r nō sit sine gñatiōe r corruptiōe. Fortassis enī necessa/riz
est si aliqd iparibile aliqñ qdē ē r aliqñ at nō est
sine mutatiōe q ita cōtingat in alijs iparibilib⁹: aliqñ
qdē eē: aliqñ aut nō esse oē tale est principioz qdē imo/biliū:
motūz aut quedā: aliqñ qdē eē: aliqñ aut nō esse cōtingit:
r hoc supple sine mutatiōe eo qz: s. nequa q omnia talia
principia imobilia qñqz nō eē. pos/sibile est vt statim
demonstrabitur.

Notandum fm Commentatorem
cōmeto. 46. q Plato
dicit q oē mouēs se ē eternū r aia apud ipm est eterna

Tex.
cō. 46.

Liber octauus.

⁊ ista pscrutatio magis pertinet ad pscrutatio nēz de
 anima: quare aut vñ vñ anima p̄ sit eterna aut om
 nes sint generabiles ⁊ corupribiles nō p̄tinet ad hūc
 locum: qm̄ quidam p̄s anime videtur ēē generabiles
 ⁊ corupribiles: s; dubitat de eis i p̄bore q̄ d̄ itellect
 Ecce rō ppter q̄a p̄s nō vult b̄ p̄bore eternitate oi
 um momentū imobilū: sed tñ p̄tūm motūz: q; de
 aiabus q̄ sunt mouētia imobilia nō p̄tinet determina
 re ad hūc libz: s; ad libz de aia in quo ostēdit aliq̄s
 aias ēē gñabiles ⁊ corupribiles: aiam aut bñā q̄
 dicit intellectū ēē in generabilē ⁊ in corupribilem.

Secundo notādū fm cōmētorē eo
dem cōmēto: q qdā istozū
mouētū q nō mouēt inueniunt qñqz qñqz nō fm
hūc modū q gñant qñqz ēēntialit̃ aut corūptū
cū nō sint corāpē: fm qz ē ē nō esse corāpē: sedq illud
q gñatur t corūpē ēēntialit̃. Inēdēt cōmētorē q
sicut nullū ipartibile mouēt p sefēt fm p accidēs vī ē
pbātū fēto hūc: ita si cōtingat aliq d ipartibile qñqz
esse t qñqz nō esse: hoc nō erit p se. In gñatiōē t cor
ruptiōē fūctē p accidēs p gñatiōē t corūptiōē
corāpē. Idē ē iudiciū de qūbūz motoribz īmobilibz
si enī aūt aut alia forma subalis dēfinit ēē: hoc nō ē p
gñatiōē t corūptiōē sūi sī cōposūi: pbāt enī sepi
mō metha. q cōposūi p se gñatur t corūpē: forma
aūt t mā gñant t corūpūtū p accidēs ad gñatiōē
t corūptiōē ppositū. Et qūo hoc cōtingat declarat
Egidio. qz gñatiō t corūptiō sūt termini in motū: iō
ē nō gñant t corūpūtū res quo mō illis cōpēt
motus: t qz mā t forma nō p se fēd p accēs mouēt
ad motū cōpositū: ipm aūt cōpositū p se mouet: iō cō
positū p se gñat t corūpē: nō aūt forma neqz mā sed
tū p accidēs. Itā cōmētorē possēt ēē dubia: qm qū
to huius: pbāt nibil moueri nisi ipm sit t q illud qd
gñatur nō ēēstīg nō eo mō cōpēt gñatiō alitū
q mō cōpēt mō: t in se pto pbāt ēē de intēōē pbi
oē mouēs sēp p se cōpōē qz duabz pibz: quaz vna
st p se mouēs t alia p se mota. si enī forma ē p se mo
uēs p idē mā est p se mota. ¶ Dīcētū igit q sicut mā
p se mouet: nō quide pseyratē in modis pseyratē qz
tū modō eo mō qd dom? p se edificat: ita forma p se ge
nerat nō pseyratē tū modō sī qz tū p se ēēntiā gñā
tione p hī. s. hū? t sic mā cū accēs mouet accitē qz
posito pseyratē tū mōtia forma p accēs gñat accitē
opposito eodē mō: cōpositū at cū sit p se exēs ē illud
qz p se mouet p se gñat t p se corūpē pseyratē tū mō
di: vñ qz tā forā qz mā p quā ēē mouet gñatiō t corū
ptiō ordinatē in cōpositū tāq in vltimū finē: iō cō
positū pseyratē mouet gñat t corūpē: nō at forma nō mā
nibil enī. ppzie mouet nisi sit ens in actu hīs in se mo
ti: t qz mā nō est ens in actu: forma aūt nō hīn se mo
tum: igit nec forma nec mā: ppzie mouet: bñ aūt ipō cō
positū ppzie mouet cū sit ens in actu hīs in se motus:
v colligit a pbo. s. hū? . Itē nibil ppzie gñat vel cor
rūptū nisi incipiat vel desinat simplr ēē t hēat i se ge
neratiōē vel corūptiōē: h fm forma v p hīs mās: qz
mā nō incipit nec desinat: ēē simplr: forma vō nō rec
pit subiectiue gñatiōē vel corūptiōē fm forma nec
fm māmō. ppzielo quēdō nō generat mā nec qz
mā: t qz cōpositū ē illud qz vere t ppzie gñat cū fin
pliciter incipiat ēē t hēat in se subiectiue gñatiōē t cor
rūptiōē fm forma v p hīs mās. ¶ Manifestū enī est.
Dīqz suppositiōnibz pmissis pbi positū qūoz cōlūō
neqz aūt pzia est ista: aliqz motor corāpē ēst cā tme

data ppetuitatis generatiois ⁊ corruptiois. Secūda
 conclusio. aliq̃m motū ppetuit est cā imediata gñatiois
 ⁊ corruptiois ibi. (Manifēstū igit.) Tertia conclusio
 necē ē p^m motorē ēē ppetuū ibi. (Si qdē igit.) Quar-
 ta conclusio. necesse ē p^m motorē ēē vñū ibi. (Unū at.)
 Prima conclusio nē fīc arguit pbs aliq̃ mouēs seipm
 p se est cā imediata ppetuitatis gñatiois ⁊ corruptiois
 igit aliq̃ motor coꝛp^z ē ēt bmo cā imediata: pꝛ coꝛp-
 ſe: quēta: qdē mouēs seipz p se est quātū fm oē dimen-
 ſionē cū nullū iduiūibile moueat p se vñ est ostēdū
 xto hui⁹. Bñ est itea ſcīr mouēs seipm p se ⁊ mouē
 imobilem: qm necesse est oē mouēs seipz p se hēre magni-
 tudinē ternē dimēſiois: Bñ nō est necessariū in mouē
 ē imobilem: arguit: nā aliq̃ mouē ē cā imediata p-
 petuitatis generatiois ⁊ corruptiois: si nullum mouemē-
 tum imobilem cōtingētum neqz aliq̃ mouē generabi-
 liū ⁊ corruptibiliū neqz oīa illa collectue ſūpta n3 ali-
 qd mouēs ſimplr imobilem igit aliq̃ mouēs seipm p
 se est cā imediata generatiois ⁊ corruptiois: pꝛ ſequen-
 tia cū maioris: qdē ſic oīa q̃ generatū ⁊ coꝛruptū habē-
 t cāz motūā imediata ita totū generatiois ⁊ coꝛru-
 ptiois oīaz generabiliū ⁊ coꝛruptibiliū aliq̃ mouēs
 dꝛ ē cā imediata. Sz mō declarā qd aliq̃ ſingulas ei⁹
 pꝛes: p^m quidē q^o nullū mouētū imobilem cōtingētum
 cuiusmōdi ſūt aīe aīaliū neqz aliq̃ generabiliū ⁊ coꝛ-
 ruptibiliū ē cā imediata ppetuitatis generatiois ⁊ coꝛ-
 ruptiois: qm effect⁹ ppetui ē cā ppetua ⁊ cā nō ppetua
 n3 h3 effectū ppetui: qdē q̃libz mouēs imobile coꝛrigēs
 habēs aliquado eē ⁊ aliq̃ nō ēē: ⁊ q̃libz gñabile ⁊
 coꝛruptibile ē cā nō ppetua cū deatceptionē ⁊ definiti-
 onē ppetuitatis at gñatiois ⁊ coꝛruptionis ē effect⁹ p-
 petui: igit qdē. ¶ Secūdo arguit q^o oīa illa collectue ſū-
 pta gñabilia ⁊ coꝛruptibilia nō ſūt cā imediata ppetui-
 tatis gñatiois ⁊ coꝛruptiois: qm cā imediata aliquid ē cā
 p se illū: ſi mouētia gñabilia ⁊ coꝛruptibilia nō ſunt p
 se cā ppetuitatis gñatiois ⁊ coꝛruptiois: qm cāe p se ſi
 ſint ⁊ ſūt ſimul vñ ē ostēdū. 2° hui⁹: oīa at talia mouē-
 tia gñabilia ⁊ coꝛruptibilia nō ſūt ſimul ſi ſuccuſſue
 ſūt cāe ſinte ſi ſint. ¶ Tercio arguit q^o mouēs ſim-
 pliciter imobile nō pōt ē cā imediata ppetuitatis gñati-
 ois ⁊ coꝛruptiois: qm mouēs ſimplr imobile ſp mō
 ⁊ miter hē bz ⁊ eodē mō: igit ab ipſo nō pōt gregrediū
 mediate effect⁹ bñ diuerſitate ⁊ pub⁹ pꝛ pñia: quidē i-
 quātū idē ſp ē aptū nā facē idē vñ pbātū est. 2° de ge-
 neratōe ſuccuſſio at ppetua gñatiois ⁊ coꝛruptiois bz di-
 uerſitate in pub⁹ igit ſp motorē ſimplr imobilem eſt
 dare aliud mouēs qd est cā imediata illi⁹ nō ſe habēs
 p eodē mō. Ex qb⁹ habet ſitū qd aliq̃ motor coꝛpo-
 reus hē aliq̃ mouēs ſeipz p se est cā imediata ppetui-
 tatis generatiois ⁊ coꝛruptiois: Bñ at vñ cē celū cū ſit p-
 petui neqz ſemp ſe habens eodē mō. L. c. ¶ Mani-
 fēſtū ēnī eſt qd cā quedā ſiſa ſeipm mouēb⁹ inest ipſi⁹
 qd est aliquādo quidē ē: aliquādo at nō eſt. ¶ i. genera-
 tionis ⁊ coꝛruptiois ppetue. ¶ 3° qm qdē nō eſt ſeipm
 mouens necesse ē oēm magnitudinē hēre ſi ſimil mouetur
 ſpāribile mouēs at neqz vna neceſſitas ē qd hēat mā-
 gnitudinē vñ eſt maniſeſtū ex oīentis. ipſi⁹ igit qd ē alla
 qd ē ſtēritalia vñ coꝛp^z: cā cōmūe ſp ppetui nulla cā
 eſt: imobilem quidē nō ſemp aut entū: neqz tꝛ: ſemp
 quidē hē mouētū: hōz aut altera cā eſt: ipſi⁹ ēnī ſemp
 ⁊ cōmūiſerit aliq̃ coꝛp^z neqz vñū qd qd ipſoꝝ cā
 neqz oīa: (B quidēz mō.) ¶ Generatō ⁊ coꝛruptio: ſic hē
 ſemp ⁊ ex neceſſitate eſt: oīa autē talia generabilia ⁊
 coꝛruptibilia ſūt ſiſta ⁊ nō ſimul ſūt oīa talia entia.

Philosophorum.

Notandum

q̄ cōmētator cōmētō. 46. pbat dupl̄r eternitatem gñatōis: p̄io q̄ cā imēdiata gñatōis est eterna sc̄z motus cel̄stis: cō q̄ gñatō hominis est eterna cū non potuerit gñari hō nisi ab hoīe effectiue: 7 si potuerit generari ex nō semīe hominis al̄r duo hoīes fuissent diuersa: sp̄z cū diuersitas specifica forma: sit ex diuersitate specifica materie: cōstat aut̄ q̄ semē hoīs 7 semē nō hominis siue fuerit terra siue aliud semē sunt diuersa: rōnū. Itē si hō generat ex nō semīe hominis igit̄ necessario v̄l in maiori pte aut i minori pte: si necessario: igit̄ nunq̄ hō generat ex semīe hoīs: qd̄ est falsū: si in maiori pte: igit̄ raro gñatur ex semīe hoīs q̄ ite rum est p̄ra exp̄ientia: si in minori pte: igit̄ aliquis hō gñatur a casu: q̄ est ip̄ossibile: q̄ ip̄ossibile est eādē sp̄m eē a casu 7 a nā q̄ sequeret̄ si aliq̄s hō generaret̄ ex semīe hoīs in a² pte 7 i b² ex nō semīe hoīs: si enīz aliquis hō gñaret̄ a casu: sequit̄ q̄ ex quolibz semīe in differēter poterit gñari q̄ est absurdū. Et ex hoc cōcludit cōmētator sermonē Auicēne fuisse fatuū di. hoīem posse gñari ex terra: sc̄z cōueniēt̄ in matrice. ¶ Dubia tria mouet cōmētator: quoz p̄mū eē: videt̄ q̄ rō p̄bans generationē hoīs eē perpetuā sit diminuta: quia nō pbat illā gñationē eē ppetuā pte post: sed tñ a pte ante. Respo det cōmētator q̄ potentia infinita nō de terminatur ad tps: id si aliqua est potētia infinita a parte ante illa ē infinita a pte post: sc̄z si gñatio hoīs est ppetua a pte aū: op̄z illud eē p potētia infinita. In duratio ne: igit̄ eadē potētia est infinita a pte post: 7 p cōsequēs si gñatio hoīs est ppetua a pte aū: necesse est gñationē hoīs eē eternā a pte post: pbat enī p̄io ce. q̄ oē ppetuum a pte ante est ppetuum a pte post. ¶ Secūdu dubiū cū determinatū sit generabilia 7 corruptibilia nūq̄ de ficere fm gen²: pp̄ qd̄ idigēt motore moto nunq̄ deficiēte fm idiuiciū. Respo det q̄ illa gñabilia 7 corruptibilia nō pnt eē inuicē eāe nisi p accidēs: 7 q̄ oē per accidēs pōt nō eē generatio 7 corruptio illoz: potius set deficere nisi hērent mouēs motū necessariū 7 ppetuum q̄ sit cā imēdiata ppetuitatis gñationis 7 corruptio nis illoz. ¶ Tertiu dubiū cū quodlibz illoz generabilis 7 corruptibilis hēat motore p̄p̄inquū. pp̄ qd̄ indiget motore extrinseco q̄ sit mouēs 7 motus. Respo det cōmētator q̄ eo q̄ que gñant: quedāz gñant ex se: v̄z ex gñante eiusdē sp̄i: 7 quedāz generantur nō ex se. Ex gñante nō eiusdē sp̄i. illa q̄ gñantur nō ex se v̄ mulce 7 rane nō est dubiū q̄ indigēt motore extrinseco: q̄ quidē mouet sc̄p̄z per se: v̄z celū. ea que gñantur ex se enā indigēt eodē motore extrinseco influēte in materia genti iuxta illud secūdi hui². sol 7 hō generāt hominēz: sicut enī nūl mouet a seipso p se i sphaerā elemētōz q̄n supponat corp² celeste mouēt sc̄p̄z p se ita nūl gñat ex se q̄n supponat idem. ¶ Ex p̄dictis infert cōmētator q̄ nō q̄libz sp̄s est eterna: q̄ nō sp̄s illoz q̄ gñant nō ex se: sed tñ sp̄s illoz q̄ gñant ex se 7 loquit̄ cōmētator de sp̄b² aialis ita q̄ hō equus 7 alia aialia pfecta q̄ nō generant nisi ex semīe gñantis eiusdē sp̄i sūt eterna: alia aut̄ aialia ip̄fecta v̄puta mulce vermes 7 talia non op̄z eē ppetua cū gñent equoce. ex putrefactōe: alia aut̄ vniuoce gñant ex sibi fili i sp̄e. cōmētatorē arguit: 7 p̄io q̄ foras diuersas fm sp̄m: q̄ eadē est mā oīum gñabilis 7 corruptibilis: p̄ Aristō. p̄io de gene. 7 q̄libz forma subalis recipit p̄io in mā p̄ia iuxta differētiā quā fa-

Contra

cōmētatorē arguit: 7 p̄io q̄ foras diuersas fm sp̄m: q̄ eadē est mā oīum gñabilis 7 corruptibilis: p̄ Aristō. p̄io de gene. 7 q̄libz forma subalis recipit p̄io in mā p̄ia iuxta differētiā quā fa-

cit cōmētator secūdo de aia inter formā subāstāliale: 7 accidēiale di. q̄ forma subalis aduenit enī in potētia forma aut̄ accidēialis aduenit enī in actu. Sc̄do. pbat̄ q̄ modus arguēdi cōmētatoris nō tenet: q̄ dato illo mō arguēdi sequit̄ q̄ ignis nō gñat nāl̄iter ex terra cōtra determinationē Aristō. sc̄do de ge. 7. pbat̄ illud seq̄: q̄ ignis nāl̄r gñat ex terra: aut igit̄ necario v̄l i a² aut in b² pte. si necessario: igit̄ nunq̄ generat ex aere. si i maiori pte: igit̄ raro gñat ex alijs elemētis: pbat̄ aut̄ vtrūq̄ istoz eē cōtra ph̄ysico de ge. si i minori pte: igit̄ a casu q̄ ē falsū: qm̄ tñ eadē sp̄s iueniret̄ a casu 7 a nā: q̄ est ip̄ossibile. ¶ Ad p̄m rōnē Bur. q̄ p̄o di. q̄ si diuerse sūt mae i sp̄e diuerse sūt forme in sp̄e: q̄ aliter nō essent mae p̄p̄ie nisi forme. p̄p̄ie: 7 q̄ d̄z gñatur ex quolibz idifferēter: tñ mae essent sup̄flue 7 ociose nō intēdit de mā remota q̄ est p̄ia mā: sc̄z de mā leca q̄ est mā p̄p̄ina. neq̄z intelligit̄ solū de mā p̄p̄in q̄ se: q̄ ignis 7 aer q̄ sūt diuersa: sp̄z: gñant ex aq̄s eiusdē sp̄i: sc̄z intēdit de mā p̄p̄in altatōis p se vel p accidēs: intelligēdo p mām p se cōpōsitū ex mā 7 forma subali 7 p māz p accidēs tale cōpōsitū vna cū accidētib² cōueniētib² forme gñande illa igit̄ q̄ gñant ex se sic diuersificatur i sp̄e: ita mae p̄p̄in q̄ se diuersificatur i sp̄e sic enī hō 7 equ² sūt diuersa: sp̄z: ita seia ex q̄b² generantur sūt diuersa: rōnū: illa vō q̄ nō gñant ex seie v̄l extra 7 mixta iustata necessario si sūt diuersa: sp̄z: hnt̄ nās p accis diuersa: sp̄z: q̄n igit̄ ignis gñat ex terra mā p̄p̄in nō est solū fra: sc̄z aggregatū ex fra 7 accitibus cōueniētib² forme ignis 7 gñant diuersa: forma rū fm sp̄z est tal̄ mā altatōis p̄p̄in diuersa. sc̄z sp̄z 7 h v̄l eē itēto p̄mētatoris. ¶ Ad sc̄dū rōnē Bur. q̄ illa rō nō tenet de forma sc̄z nō mā: v̄z in hīs q̄ gñant ex seie: elemēta at nō gñant ex seie: sc̄z hō: id ille motus arguēdi tenet de hoīe 7 nō de igne. ¶ Ex p̄dictis sequit̄ q̄ due sūt opinōes in hac mā: quaz prima est Auicē. di. q̄ eadē in sp̄e pnt fieri v̄l ex seie 7 sine seie p v̄tutē corp̄is celestis: ita q̄ aialia gentia ex semīe siue fuerint ip̄fecta v̄l mus 7 rana siue pfecta v̄l hō 7 equ² pnt gñari sc̄z sp̄z tā vniuoce ex seie q̄ equivoce ex putrefactōe: ponit. n. Auicē. q̄ agētia p̄cularia trāsmutāt mām 7 intelligētia sepata iducit p̄mētatorē: sc̄z itergo ex seie mine pōt gñari hō vel equ²: ita p v̄tutē celestē ex alia mā putrefacta pōt fieri idē q̄ ip̄e arguebat sc̄cin corp̄oribus celestib² est determinatū respectu stellaz hnt̄ virtutē actiua respectu isto 7 sc̄cio 7 sc̄z alique respectu pducit aialia ip̄fecta: igit̄ fm respectu nobiliorēz pducē pnt aialia pfectiora 7 fm respectu nobilissimū nobilissima: 7 h sine semīe. ¶ Alia opinio ē cōtra sensum 7 exp̄ientia: apparet. n. ad sensū mulcas 7 vermes sine semīe generari: sed nunq̄ vilis est hō vel equus sine semīe generari: 7 hoc naturaliter: quia. y². 7 p̄mi parētes p̄ducti sunt sine semīe: nō quidē naturaliter sed miraculose immediate per diuināz potētiā: si Alber. dicit se vidisse generari vitulum ab sc̄z semīe p putrefactionem illud non est sibi credendum: v̄n quāto aliquid est perfectius: tanto est remotius a prima materia: 7 tanto plura requiruntur ad eius, productio nem: quia igit̄ animalia perfecta 7 imperfecta p̄ducuntur ex prima materia 7 remotiora sunt animalia perfecta a prima materia q̄ animalia ip̄fecta: id plura requiruntur ad p̄ductionē aialis pfectiorē q̄ ip̄fectiorē: id si aialia imperfecta possunt p̄ducta a celo mediāntib² q̄libz p̄mīs ab sc̄z agētia p̄culari necessario aialia perfecta requirūt agēs p̄culare p̄ter agēs v̄l

Liber octauus.

a quo generetur simile ex semine: ppter ea dicitur phis. 2.
huius q sol et hō generant hominē q nō esset vtr ve
rum si hō posset gñari ex alia mā q ex semine hoīs. Se
cūda opinio est Auer. di. in loco palleato q iposibili
le est duo idiuidua eiusdē spēi gñari ex seie et sine seie:
ita q si aliqd hō gñatur ex semine hoīs et alius ex terra
vel ex nō semine hoīs illi necessario sūt diuersa spēz
sicut et māe ex quib⁹ gñant sūt diuersa rōnū. Dec opi
nio itez nō est vera: q mus genit⁹ vniuoce p ppaga
tionē et mus genit⁹ equo ce p putrefactōez sūt eiusdē spēi
spālissime: et tamē māe ex qbus gñant sūt diuersa spē
rum: igit⁹ et p pñtia cū minoz et maioz est euidēs: qm
accidētia magnā pte cōterit ad cognoscēdū q qd est
p Aristō. in plo. de aia: et operatio dat cognoscere for
mā p eundē scōdo de aia: sed oēs mures hnt accidētia
ppria eiusdē rōnis et etiā opationes eiusdē spēi vtrū
ductiue liquet: igit⁹ et. Jte oēs duo ignes sūt eiusdē spe
ciei spālissime sicut et oēs due caliditates: et cū pueniūt
ex materijs diuersa spēz: qz aliqd ignis pducit ex
terra et aliqd ex aq: cōstat autē terra et aqua ēē diuersa
rū spēz siue accipiātur absolute siue cū accidētib⁹: ecō
tra etiā aliqd effectus sūt diuersa spēz: et tamē pducū
tur ex materijs eiusdē spēi. f. ignis et aer q gñant ex aq
iuxta doctrinā Aristō. in libro de gene. Preterea ipse
Cōmētator videt fibicōtradiceret: scōdo ce. di. q in
accidētib⁹ non semp est gñatio ab vniuoce: et ponit
exēplū de calore et igne: q calor gñatur equiuoce ex
motu et cōcursu radioz. gñatur etiā vniuoce a calore
ignis et terro ce. di. q ex ignis a lapide nō est p tran
slationē: sed per alterationē: gñatur etiā ignis p motum
vtrūq dicit. et. metha. q aut oēs caliditates sūt eiusdē
spēi manifestū est qz faciūt opationes eiusdē spēi: oēs
etiā ignes sūt eiusdē spēi: qz sunt corpa simplicia qbus
cōpetit motus sursum eiusdē rōnis: ex vnitatē enī mor⁹
cōcedit Aristō. pñio celi vnitatē nāe: et cōmētator ibidē
dicit q mor⁹ vnus nō puenit nisi ex vnitatē nāe. ¶ Di
cendū igit⁹ cū pho. 7.º. metha. q aialia eiusdē spēi pnt
indifferēter generari ex semine et ex nō semine: et tamē oia
indifferēter pnt gñari ex semine et sine semine: sed datur me
dium vnde p pte loquēdo de semine mixta inaiata et
elemēta nunq gñant ex semine: plante autē et aialia
imperfecta indifferēter gñantur ex semine et ex nō semine
aialia autē pfecta nunq gñant nisi ex semine: nō tamen
semp vniuoce: quoniam mulus nō gñatur ex nō semine
tamē sua gñatio semp est equo ce cū nō sint eiusdē spēi
specialissime gñans et genit⁹: hō autē equ⁹ et alia aia
lia pfecta gñant necario vniuoce et ex seie gñant ei⁹
dem spēi. ¶ Ad rōnē Auer. negat pñtia: qm si respe
ctus nobilioz celi respicit nobilioza aialia: nō tamē po
test pducere illa absq semine et absq pñticulari agēte: si
enī ille modus arguēdi valeret: pbaret celi posse pdu
cere hominē et alia animalia pfecta sine corde et sine ce
rebro: qz p suā virtutē pducit aliqua aialia nō habē
tia hōi ptes organicas. ¶ Ad rōnē cōmētatoris di
citur q sicut agentia diuersa rōnum pducūt effectus
eiusdē rationis: sicut patz de igne et sole pducētib⁹ di
uersos ignes solo nūero differētes: ita ex materijs diuer
sarum spēz pnt produci forme eiusdem specie: sufficit
enī q dispōnes ad illas formas sint eiusdem spēi: sicut
enim quādo produciūtur duo ignes ex aq et terra mate
rie sūt diuersa rationū et dispōnes faciētes ad formā
ignis sunt eiusdē rōnis: ita q gñatur vniuoce mus vniuoce
et alter equiuoce materie sunt diuersa rōnū: tñ dispo
sitiones cōuenientes illis formis sunt eiusdē rationis

celū enī generas mure ex mā putrefacta mediantib⁹ q
licitibus primis pducit in illa mā virtutē eiusdē spēi cū
virtutē seminis ipressa a generatē vniuoce. ¶ Et cum
arguit Cōmētator q si hō generatur ex nō semine ho
minis: aut igit⁹ necessario vel in maiozi pte aut in mino
ri. dictū est q nō generat ex nō seie hominis: et dato q
generaret ex nō semine hoīs: argumentū nō valet si
cut nō sequit⁹ mus generat ex nō semine muris: igit⁹
necessario aut in maiozi pte aut in minozi pte qz mus
indifferēter et equaliter cōtingent generet ex semine et
ex nō semine. Jte cōcesso q hō generet ex nō semine hō
minis in minozi pte: nō sequit⁹ q generet a casu ex quo
talīs generatio fieret a cā determinata: vñ plure aut eē
magis frigus tempore quo sol est in cane cōtingit in
minoz pte: et tamē hōi effectus nō est casualis pro
prie loquēdo de casu iuxta doctrinā Aristō. scōdo hō
ius: nō etiā in cōuenitū duo ēē indiuidua eiusdē spēi: quo
rum vnū est a nā et aliud a casu sicut p de hōie mon
struoso et homine nō monstruoso: vult enī phis septio
metha. q sicut aliqua artificialia sūt ab arte et a casu:
ita aliqua nālia sunt a casu et a natura et idē probauit
scōdo huius: sed artificialia facta a casu et ab arte sunt
eiusdē specie: sicut littera scripta a casu et lra scripta ab
arte: igit⁹ nālia facta a nā et nālia facta a casu sunt etiā
am eiusdē rōnis: sicut etiā sunt eiusdē rōnis due inuen
tiones thesauri aut due repositōes pecunie a debito
re: quaz vna ē a casu et alia nō ē a casu. (Manifestū
igit⁹). Scōda cōclusio. aliqd motus ppetuus est cā
immediata ppetuitatis gñationis et corruptionis: pbat⁹
si essent infinita picipia mouētia imobilia et infinita mo
uētia seipsa diuisibilia in pte p se mouētē et in parte per
se mota gñabilia et corruptibilia illa nō possent ēē cau
sa immediata ppetuitatis gñatōis et corruptōis vtrūq
sum in alia cōclusio: igit⁹ extra illa oia signare aliquaz
cām ppetuā et necessariā cōtinētē oia gñabilia et corru
ptibilia q sit cā immediata ppetuitatis gñatōis et corru
ptionis: tñc arguit sic: aliqd est cā ppetua et necessaria ex
tra oia gñabilia et corruptibilia immediate cōtinēs illa
p quā ipa aliqñ habēt ēē et aliqñ nō ēē: et continue ge
nerātur et corripuntur: aut igit⁹ talis cā est aliqd mor⁹
eternus aut est aliqd motoz etern⁹: si est aliqd motus
etern⁹ hī intēdū: si est aliqd motoz etern⁹: et cum nullus
motoz moueat absq motu: igit⁹ aliqd mor⁹ etern⁹ ē cā
immediata ppetuitatis et gñatōis et corruptōis: q fuit p
bādū: neqz ista cōclusio repugnat pcedēt: qz nō est in
cōueniēs duas ēē cās immediatas alicui⁹ effect⁹: qz vna
est picipalis et alia istrumētalis: sicut cōtingit de aia
et calore nāli q dñr ēē cāe immediate nutritōis: nō eo
dem mō: qz aia est cā immediata picipal: et calor est cā
immediata istrumētalis: sicut ppo fito dī q taz celū q
motus celi est cā immediata ppetuitatis gñatōis et corru
ptionis: sed diuersimode: qz celū est cā picipal et mo
tus celi cā istrumētalis. Le. li. (Manifestū igit⁹ est q quā
uis milies milia et quodāmo infinita sint picipia qdaz
de nūero: imobilitū qdē: mouētū at multa seipsa mo
uētū corripuntur: alia vō fiant: et hoc quidez imobile
sit: aliquid vō mouet. f. pars primo mouēs et alteruz
autem h sit q mouetur ab illo. f. pars primo mota: sed
nūerus est aliquid q continet omnia ista: et hoc sic cō
tinens est extra vniq d qz illoz q est eius causa quod
est alia esse: alia vō non: et continue mutationis illo
rum in fieri et corrumpi. (Et quod et hoc quidem hys
bui⁹ autē aliq cā motus sūt). i. et istud cōtinēs ē cā p
quā aliq gñabilia et corruptibilia mouētur et itez illa

Ex.
cō. 47.

Philosophicorum.

naturabilia et corruptibilia sunt causa motus aliorum unde motus celi est causa propter quam sol generat plato nem et plato Liceronem et Liceronem Marcum: et sic de alijs in infinitum etc.

Notandum primo secundum commentatores commento. 47. q. si ista mota generabilia ex se et corruptibilia non essent ex se determinata et continuata a motibus corporum celestium non essent nedum ut continuaretur esse in eis: et ideo si positum fuerit totum generari cōtingeret ut esset pars alterius mundi. Inedit commentator q. generabilia et corruptibilia quedā sunt generabilia ex se et quedā nō ex se. illa generantur ex se que generantur ex sibi sibi illi in specie: et talia nō oportet q. sit generatio et corruptio perpetua: sed bene eorum que generantur ex se: sol. n. generat platonem et plato Liceronem et Liceronem Virgiliū et sic in infinitum a parte post: sed a parte ante sol generatur a patre suo: et ille iterum ab alio: et sic in infinitum: hec autem continuata et eternitas ē a motu celi: et nisi esset a motu celi nō solū talia generabilia et corruptibilia haberet cōtinuationem: nō haberet aliquod esse: quoniam deperderet a motu celi et fieri et in se ē: sicut effectus a causa essentialiter ordinata. Et existo inferri cōmentator q. impossibile est totum mundum generari: q. si iste totus mundus generaretur necessario haberet causam extrinsecam tam principalem q. instrumentalem sue generationis sicut iam habet: q. generatur a patre suo: ubi igitur est infinita multitudo mouentium necesse est secundum philosophum et cōmentatorem q. nullum illorum mouentium sit causa potius multitudinis: sed oportet ponere aliquam causam mouentem extrinsecam que sit causa totius multitudinis: cuius ratio est q. ubi est infinita multitudo mouentium ibi quodlibet mouens est medium vel postremum: sed nulla mouens medium neque postremum est causa mouentium precedentium sed tantum sequentium: quia Liceronem nō est causa solis neque platonis sed Virgiliū: neque Virgiliū est causa alicuius illorum trium: sed tantum alicuius sequentis totius: igitur multitudinis infinite omnium hominum inuicem succedentium celum vna cum motu suo dicitur esse causa.

Secundo notandum secundum commentatores eodem cōmento q. modus generationis istorum que mouentur se adinuicem per accidens est quia sunt quasi instrumenta per quod mota mouentur corpora celestia secundum q. homo nō dat in generatione hominis nisi illud q. est quasi instrumentum et corpora celestia sunt quasi artifex et virtutes in forma quas vocat Aristoteles virtutes anime in libro de animalibus: sicut autem a corporibus celestibus. Et duobus secundum cōmentatorem assimilatur corpora celestia: primo quidem artificii: quoniam sicut artifex reputa domificator aut nauificator est agens principale: ferratores autem et delatores lignorum sunt quasi agētia instrumentalia: quod diriguntur per ipsum artificem principale cui preparant materiam ad operandum domus aut nauis: ita corpora celestia sunt agētia instrumentalia: quia diriguntur per illa et preparantur illis instrumenta naturalia ad agendum: homo enim generans hominem nō dicitur principale agens sed instrumentum.

tale pro quanto preparat semen ad agendum: celus autem est agens principale: quoniam ex illo semine generat hominem neque est possibile hominem generari nisi actualiter concurrat celus cum suo motu: homo autem generans postquam prout semine per corruptum nō continuando actum ad effectum. Et secundo assimilantur corpora celestia virtutibus anime: quoniam sicut virtutes anime que sunt potentia nutritiva augmētatiua et generatiua respectu anime sunt agētia instrumentalia et respectu applicantium alimētum ad nutritum et augmētatum et generatum: ita corpora celestia respectu primi motoris sicut agētia instrumentalia: respectu autem generabilium et corruptibilium sunt agētia principalia. Nō ergo intendit cōmentator q. generabilia et corruptibilia sunt tantum ex per accidens: quod influunt in effectum ut patet de sorte generante platonem et de platonem generante Liceronem: sed dicitur cause quasi per accidens: et quasi instrumenta respectu celi quia applicat actus passiuus: et nō continuat actionem ipsam autem celus semper continuat actionem et motum.

Tertio notandum secundum cōmentatores eodem cōmento q. nō de necessitate debet instrumentum fieri finitum: sed necesse est si fuerit hic artifex quod operatur per instrumenta generabilia et corruptibilia: et se per operatur. aut sicut hic instrumenta infinita: et etiam quando sol generat platonem et plato Liceronem tunc plato nō generat Liceronem propter generationem eius a sorte sed propter voluntatem eius. s. q. prolicere voluit semine in illam feminam: sorte enim generare Liceronem est per accidens. Quamobrem rationes assignat cōmentator: quare generabilia et corruptibilia que generantur ex se sunt inuicem cause per accidens: primo quod omnis causa instrumentalis est causa per accidens: sed illa que generantur ex se sunt cause instrumentales: quod ut dictum est cessante sorte a moue ad huc plato mouet per generationem. s. a celo continue influente et disponēte quousque inducit forma subalis platonis in materia preparata a sorte. Et secunda ratio: quoniam causa per accidens est infinita: nō enim est necessarium q. instrumenta agētia sint finita: s. n. aliquis artifex semper operatur: necessario utrefert instrumentis infinitis: s. celus operatur: igitur habuit instrumenta infinita que nō sunt nisi generabilia et corruptibilia que generantur ex se: igitur talia sunt cause per accidens. Et tertia ratio: illa est causa per accidens a quod nō deperdet effectum: s. q. huius: s. que generantur ex se sunt butulmodi: igitur ea que generantur ex se sunt cause per accidens: tunc cōsequētia. cum maior et minor est nota ex eo: quod plato nō generat Liceronem: quod generabat a sorte: s. q. voluit prolicere semine in determinatam formam: id est sol respectu Liceronis nō est causa nisi per accidens. Et quarta ratio: causa per accidens est illa que nō influit in effectum: s. in hominem que generantur ex se inuicem causa nō influit in effectum: quod sol. nihil influit in generatione Liceronis cum sorte per centum annos mortuus est antequam semine prout a platonem et disponatur pro generatione Liceronis. Et ecce secundum cōmentatorem q. quolibet causa eorum que ex se inuicem generantur est causa per accidens simpliciter: nō quidem effectus. propter quod sed remoti: sol. n. nō est causa simpliciter per accidens respectu platonis: ex quo influit in effectum dando semine virtutem. produciendi sive in specie: sed est causa per accidens simpliciter Liceronis: quod nihil influit in effectum: solum enim dicitur esse causa pro quanto dedit naturam platonem produciendi sibi simile.

Quarto notandum secundum cōmentatores eodem cōmento q. loquentes nostre legis estimauerunt esse impossibile q. id apparet esse necessarium et

Liber Octauus

errauerunt in hoc: q̄ acceperūt illud q̄d est cēnīālī lo
co illī q̄d est accidētālī: ⁊ estīmauerūt illud esse īpo
sībīle q̄d nō est īpossībīle. s. q̄ cās eē īfīnītās est īpote
cēnīālīter p̄ possībīle accidētālī. arguēbāt igit̄ p̄ra cō
mētātoz īpānī ⁊ sarraceni de lege eius q̄ mūdus īce
pit eē: ⁊ q̄ spēs nō sūt etēne a parte ante: quā alīter
eēfīctū effectus fūīssēt īfīnītē cāe quod est īpossībīle:
¶ Rūdet cōmētātoz q̄ illī estīmauerūt illud eē īpo
sībīle q̄d est necessāriū. necesse. n. eē eēfīctū īfīnītās
causās habuīssē nō p. se ⁊ cēnīālī: s. p. accīō ⁊ accīde
tālīter. foz. enī plato ⁊ cīcero sūt causē virgīlī nō p. s.
s. p. accīō. solum enī cīcero dīcīt eē causā p. se virgīlī
neq̄ ēfīctū fīpīt causā p. se cū sūt aīq̄uo nō causā p. accī
dens cōparatūe ad celus. vnde est īmagna dīfferētia
īter causās p̄r se: ⁊ causās p. se ordīnatās. causē p. se sūt
causē īfluētes īn effectū. causē p. se ordīnatē sūt illē q̄rūz
vna cēnīālīter depēdet ab alīa īn fīerī ⁊ eēfī ⁊ p̄rīorī: sīc
lux ⁊ lūmē respectu calīditatē: ⁊ coloz ac īpēs vīsībī
līs respectu vīsīōnīs. nō enī potest fīerī neq̄ esse lūmen
neq̄ opārī abq̄ luce: nō etiā opārī īpēs vīsībīlīs abq̄
q̄ coloz: neq̄ esse pōt neq̄ fīerī fīnīllo. īō oēs causē
tonī multītudīs īfīnītē sūt cāe p. se nō quīdē cūīscūq̄
effectus sequētīs: sed tñ effect⁹ p̄pīnquī: nō tamē sūt
causē p̄r se ordīnatē cū sēp p̄ ordīnatō possūt eē ⁊ age
re abq̄ p̄rīorī. īntelligēdū est q̄ quārtuo ⁊ sūt p̄dīto
nēs causārū cēnīālīter ordīnatāz ex q̄b⁹ dīfferūt esse
cēnīālīter ordīnatē a causīs accidētālīter ordīnatīs.
¶ Prīma p̄dīto est q̄ illē causē sūt dīuersārū rōnūz
vt collīgīt a p̄bō. 2. metap̄h. oēs enī materīe effīcīālīter
ordīnatē: ⁊ oēs fōrme cēnīālīter ordīnatē: ⁊ oēs sīnc
cēnīālīter ordīnatī sūt dīuersārū rōnūz: sīgīt etiā oēs
causē effectīue cēnīālīter ordīnatē sūt dīuersārū rōnūz
causē autē accidētālīter ordīnatē sūt eēfīctū rōnīs: vt p̄
de fozte ⁊ platone ⁊ cīcerone ⁊ virgīlīo. ¶ Scōda p̄dī
to est q̄ causā p̄rīorē cōīneat oēs cāīlīatūē causē p̄
stīorīs fī q̄ nullū effectū possīt facere causā p̄stīorī
oī abq̄ p̄rīorī: s. bēne ecōīra: sicut p̄ de lūmīne ⁊ cor
pore lūmīno sū. nullū enī effectū agīt lūmē q̄ nō agat
corpus lūmīnosū: tamē corpus lūmīnosū agīt alīquē
effectū: puta lūmē q̄ nō agīt lūmē: q̄ nībīl agīt seīpsū
īn accidētālīter ordīnatīs nō est talīs depēdētia: quō
nīa sicut foz. pōt agere fīne platōnīa: ecōīra pla. fīne
fōrte. ¶ Tertia cōdīto est q̄ causā īnferīorē depēdet a
sūpīorī ī eē ⁊ cōsēruatī fī q̄ nō pōt esse p̄stīorī
abq̄ p̄rīorī: sīfē ecōīra nō repugnat p̄rīorī esse abq̄
p̄stīorī. pōt enī eē corpus lūmīnosū abq̄ suo lū
mīne fīdē ecōīra. īn causīs autē accidētālīter ordīna
tīs nō est bīuīsmōī depēdētia eēndīcū sicut platō p̄r
eē abq̄ cīcerone: nīa cīcero abq̄ platone. ¶ Quarta
cōdīto est q̄ causā p̄rīorē ⁊ sūpīorē p̄rīus īfluit īn effectū
q̄ p̄stīorī ⁊ sūpīorē sūt causā p̄rīmarīa. dīcīt. n. auctor de
causīs q̄ oīs causā p̄rīmarīa p̄rīus īfluit īn effectū
q̄ causā scōīarīa. hoc autē nō īnuenīt īn causīs accidētālī
ter ordīnatīs. sī enī foz. nō cōcūrrīt ad actīōē virgī
lī nō oī q̄ p̄rīus īnfluat īn effectū q̄ virgīlī⁹. Cōmēta
toz: tamē īn cōmēto allegato vīdet pōnere alīā dīfferē
tīaz. v3. q̄ causē cēnīālīter ordīnatē nō possunt eē īfīnī
tē. Sed īstūd nō est de rōnē talīū causāz q̄ sūt fīctū cā
se accidētālīter ordīnatē possunt esse īndīfferētī fīnītē
⁊ īnfīnītē: nīa nō repugnat causīs cēnīālīter ordīnatīs
q̄ fīnītē īn fīnītē. spēs. n. nūmero ⁊ cēnīālīter ordīnatī fī
p̄m. īo. meta. 1. tñ nūmero est augmētābīlīs īn fīnī
tūm p̄r eūdē. 3. hūī⁹. fīgure etiā cēnīālīter ordīnatī p̄

Aristo. 2. de aia. 7 tamē nō repugnat figure multitudine infinita fm mathematicos. ¶ Item pono q. a. b. sint due cause scde eēntialiter ordinatē respectu. c. effectus: 7 arguit sic. iter pīmā causaz 7. a. est infīnīte mīor latitudo causalitatis respectu. c. q̄ inter. a. 7. b. ergo inter pīmā causaz 7. a. est possibilis vel imaginabilis cā mēdia tñ excedēs. a. q̄. a. excedit. b. sed. a. eēntialit pōrdia tur. b. igit iter pīmā causaz 7. a. est possibilis vel imaginabilis causa media. f. d. eēntialit pōrdinabilis. a. 7 subōrdinabilis pīme cāte. 7 p eādē rōnē. pbat q̄ iter pīmā causaz 7. d. est possibilis vel imaginabilis causa media eēntialit pōrdinabilis. d. 7 subōrdinabilis pīme cause que sit. e. 7 sic in infīnitū. 7 hoc semp respectu. c. effectus. hēc rō supponit causalitatē pīme cause infīnitam esse q̄ forte nō cōcederet phs nec cōmītratoz.

¶ Dubitatur circa aliquas cōditionēs causarū eēntialitē ordinatarū: quonīa forma accidentalis eēntialitē subōrdinat forme substantiālī: tamē potest esse 7 operari abfq̄ forma substantiālī: vt pz de grauitate terre que manere 7 mouē ē deoz subabfq̄ forma substantiālī terre. species etiā visibiles eēntialitē subōrdinat colorē: tamē potest ēē 7 agere abfq̄ colorē ex quo p̄ manere per tēp⁹ in oculo in absentia visibilis. ¶ Respōdet q̄ nō quilibet forma accidentalis subōrdinatū eēntialitē forme substantiālī in esse causalitatis: sed tñ ē effectiōnis cuz forma accidentalis pcedat formam substantialem in materia. spēs autē visibilis est in medio 7 in oculo. vt est in medio depēdet eēntialitē a colore in fieri 7 cōseruari 7 agere. nō autē vt est in oculo id eo vt est in medio eēntialitē subōrdinat colorē. vt autē est in oculo nō eēntialitē subōrdinat illi sz magis virtuti visive. (Si quidē igitur.) ¶ Tertia conclusio. Tex. necesse est pīmū motozē ēē ppetuū. pbat. necesse ē pzi cō. 48. pīmū motū ēē ppetuū. igit necesse ē pīmū motozē ēē ppetuū. pz nīa. qz pīm⁹ mot⁹ est effect⁹ eēntialis pīmū motozis sic q̄ ad vnitatē pīmī mot⁹ sequit vnitas pīmī motozis: 7 ad pluralitatē pīmī mot⁹ sequit pluralitas pīmī motozis. necesse ē ergo vnū esse ppetuū pīmū motozē si vnus est ppetuus pīm⁹ motus: 7 plēs esse ppetuos pzios mōtozes si plēs sunt ppetuū pīmū motus. Hīs aut arguit. qm̄ necesse est aliqū motum esse ppetuū ex pcedēt cōclusionē. aut igit illē ē pīm⁹ motus vel nō pīm⁹ motus. si pīm⁹ motus habet in eētū. si nō pīm⁹ motus igit illē eēntialitē dependet a pīmō: sed in ordine causarū eēntialitē ordinatū nō potest esse posterior sine pziōz vt ostēsus est. igit necesse est pīmū motū ēē eternū si aliquis post illū est eternus. 1. ege l. (Si quidē igit perpetuus motus est perpetuus erit 7 mouens pīmū si vnū) sit mouēs pīmū (si vero) plura sunt mouēta pīma etiā sunt (plura perpetua.)

Dubitatur quomādo sūt pīmī motus. v3. mot⁹ diurn⁹ 7 mot⁹ mobilis. v3. obzib⁹ signo 22: tamē nō sunt duo pīmī motozes sed tñ vnus: vt pbat in cōclusionē sequēte. ¶ Respōdet q̄ obzib⁹ signo 22 nō est pīmū mobilis simpliciter sed tñ fm quid per cōparationem ad obzib⁹ planetarū. ipsū autē celū cōpositū ē ex obzib⁹ signo 22: obzib⁹ planetarū est simpliciter pīmū mobile: ita motus obzib⁹ signo 22 nō est pīm⁹ mot⁹ simpliciter: sed tñ cōparatiue ad mot⁹ obzib⁹ planetarū. motus autē rotatus celī. motus diurnus est pīm⁹ motus simpliciter: 7 iste est effectus. pz pīmū motus. (Vnū autē.) ¶ Quarta cōclusio. necesse ē pīmū motozē ēē tñ vnū. pbat. id quod est melius ē pō. Tex. cō. 48.

Philosophorum.

nendum in natura et in toto vniuerso sed melius est esse vnum primum motorem in quo plures igitur in natura et in toto vniuerso non est ponere nisi vnum primum motorem. nec prima cum maiori eo quod mundus est perfectus simpliciter ut probatur primo et minor vero declarat sic melius est esse principia finita quam infinita ex eo quod omnia eque bene saluantur ponendo principia finita sicut infinita. eque bene assignantur causas rebus naturalibus empirice ponens principia finita sicut anaxagoras vel democritus ponens principia infinita ut habetur primo huius. igitur per idem melius est esse vnum primum motorem in quo plures quod omnia eque bene saluantur ponendo vnum in quo primum motorem sicut plures ut patet in deductive nam eque bene saluantur causalitatis rebus et proprietatis generationis et corruptionis et eque bene tribuitur motus alijs motoribus et mouentibus ponendo vnum motorem in quo sicut plures. Le. li. (Vnum autem magis quam multa principia prima et finita quam infinita oportet existinare: eis deus enim accidentibus et occurrentibus ponendo principia finita et infinita (semper finita magis accipienda) est. (In his enim que sunt natura et finita accipere et non infinita et melius est accipere vnum quam multa (si contingit esse) idem ponendo vnum et multa (magis sufficiens autem est et si vnum quod) ponit primum principium immobilem perpetuum cum sit erit primum alijs motibus quam ponendo plura principia mobilia prima.

Notandum ^{fm comentatores comēto. 48. q. ista pscrutatio} est propria metaphysica et determinare de unitate et pluralitate primi motoris pertinet ad metaphysicam et non ad philosophiam naturalem sicut etiam determinare de numero et multitudine intelligendarum separatarum pertinet ad metaphysicam et non ad naturalem. probatur nam metaphysice est deuenire ad vnam primam causam. et metaphysice demonstratur numerus determinatus intelligendarum. Manifestum igitur. Ex probatione tertia conclusionis Aristotelis. probatur tertia et quarta simul sic arguere. omnis motus continuus et perpetuus habet motorem vnum et perpetuum. si primum motus est continuus et perpetuus igitur primum motor est vnum et perpetuus. ita prima cum minore ex probatione tertia conclusionis. et arguitur maiori. quod enim omnis motus perpetuus habeat motorem perpetuum manifestum est: quoniam non daretur effectus perpetuus absque perpetuitate cause ut dicebatur in prima conclusione sed quod omnis motus continuus habeat motorem vnum declaratur: quoniam a pluribus motoribus successiue concurrerentibus non puenit motus continuus sed discontinuus: ut patet de tractibus nauim successiue sicut enim requiritur unitas mobilis ita unitas motoris. Arguat ergo sic. omnis motus vnum est motus continuus et e contra: ut probatur. huius. sed omnis motus vnum habet motorem vnum. igitur omnis motus continuus habet motorem vnum. Lege litteram. Manifestum igitur ex his que dicta sunt: quod necesse est esse aliquod vnum et perpetuum primum mouens. ostensum enim est: quoniam necesse est motus semper esse et continuus esse: et namque quod semper est continuus est (quod autem persequenter non est continuus: at vero si continuus vnum est vnum autem si ab vno mouetur est et vnius et ita est (quod mouetur). immobiles. (Si enim quoddam aliud et aliud mouebit non continuus totus motus erit (sed persequenter). i. continuus. deinde probatur circa determinata in hoc capitulo epiloga. (Igitur ex his scietur utique aliquis esse aliquod primum immobile) vnum et perpetuum.

Notandum quod sicut idem motus numero est plurius mobilium pertinentius habentium ordinem secundum prius et posterius. videlicet materie prime materie secunde et ipsius compositi naturae

ralis ita est plurius mouentium habentium ordinem inuicem: sed non est possibile quod idem motus numero continuus sit a pluribus motoribus non simul existentibus: neque etiam simul existentibus si fuerint totales per se concurrentes.

Iterum ^{Ter. co. 50.}

considerans. (Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo Aristoteles investigat eternitatem primi mobilis: et immobili tatem simpliciter moueri postquam investigauit eternitatem primi motoris et unitatem eiusdem. Et diuidit in duas partes: in quarum prima premitit duas suppositiones. in secunda vero exequit de intento ibi. (Procedentes autem.) Prima suppositio est ista quod eorum que sunt quedam aliquando mouentur et eadem aliquando quiescunt. ista suppositio est manifesta ad sensum considerando principia mouentium que habent utramque potentiam. scilicet moueri et quiescere. principia enim tamen a se ipsis in a se ipsis experimur habere utramque potentiam cum moueantur post quiescere et quiescant post moueri: et ex hoc est manifestum quod non omnia mouentur: neque omnia quiescunt: neque omnia que mouentur semper mouentur: neque omnia que quiescunt semper quiescunt iuxta opinionem oluiditum mundi in duas partes: quarum vna semper mouetur et alia semper quiescit. Le. li. (Et iterum considerans in principia mouentium esse quidem quedam eorum que sunt que aliquando quidem mouentur aliquando quiescunt. manifestum est et propter hoc manifestum est factum (in secundo tractatu quoniam neque omnia mouentur: neque omnia quiescunt) neque totius vniuersi (alia semper quiescit: alia semper mouetur) ita quod non datur aliquid quandoque moueri et quandoque quiescere (que namque sunt vtroque modo sursum modo deorsum et potentia sunt habere utrumque quod est aliquando quidem moueri: aliqui vero quiescere neque ista indiget probatione: (quod demonstratur de his) sic esse dicendum ea que apparent ad sensum. (Secunda suppositio est quod ad probandum eternitatem primi mobilis non intendimus demonstrare aliquam quoniam moueri: et eadem aliquando quiescere: quod hoc omnibus manifesta sunt: volumus demonstrare aliquam semper moueri: et aliquam semper immobilem esse: per hoc namque quod aliqua mouentur et eadem aliquando quiescunt nunquam probaret eternitas celi sed bene ex eo quod aliqua semper mouentur: et aliqua semper sunt mobilia. Le. li. (Quoniam autem huiusmodi que dicta sunt in prima suppositione (omnibus manifesta sunt ad sensum non demonstrabimus illa (volumus autem demonstrare et duos utramque namque) quod ad mobilitatem et imobilitatem (quoniam sunt alia quidem semper mobilia) ut deus et intelligentie (alia autem que semper mouentur) ut corpora celestia.

Notandum ^{fm comentatores comēto. 50. q. in prima via} probauimus ex motu eterno motorem esse qui non mouetur hic autem probauimus quod motor eternus est ex hoc quod motor qui non mouetur est: et cum iste due vie fuerint coniuncte tunc firmior erit scientia. duabus igitur vijs. probatur primum motorem esse eternum per comentatores: quoniam prima datur in c. precedenti. v. per eternitatem motus. alia vero datur in hoc capitulo. scilicet quod primum motor non mouetur per se vel per accedens: frustra enim natiuer loquendo esset primum motor eternus sine motu eterno: neque apparet pri-

Liber octauus

num motore posse esse eternum si moueret per se vel per accidens, si igitur prout erit iste due vie firmior erit scientia: quoniam habebit ex ouab⁹ demonstrationibus: quarum una erit a prioribus: et alia a posterioribus, probare. n. eternitatez de primo motore per eternitatem motus est, procedere a posterioribus per effectum, probare autem eternitatem primi motoris per non posse moueri per se vel per accidens est, procedere a prioribus per causas: neque est inconueniens, probare effectum positum per causas negatiuas, quoniam Aristoteles. 2. posteriorum docet demonstrare voluntaria esse longe vite per non breue colora. (Procedentes autem.) ¶ Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus exequitur de intentione per quatuor conclusiones: quarum prima est ista. Primum mobile mouet se ipsum per se. Secunda conclusio, motus primo non potest esse a motore mobili per se vel per accidens ibi. (Unum non semper.) Tertia conclusio, necesse est primum motorem omnium esse simpliciter immobilem ibi. (Quare si necesse.) Quarta conclusio, necesse est primum mobile esse perpetuum ibi. (Et uero si aliquod.) ¶ Prima conclusio non philosophus dupliciter probat per primo sic, quod quod mouet mouet ab alio: aut igitur a mobili, vel ab immobili, si a mobili igitur a se vel ab alio: et quatuor dicatur siue moueat a mobili siue ab immobili: siue a se siue ab alio: quod non potest, procedere in infinitum in mouenti bus: et motus: neque in motu partium mundi: neque in motu totius: uniuersum: necesse est in toto uniuerso deuenire ad primum motum mouens se ipsum per se, hoc autem est primum mobile quod mouet ab alio extrinseco sibi: sed tamen ab intrinseco quod dicitur esse primum mouens immobile omnium, Lege li. (Procedentes autem in hoc, proposito nostro (et proponentes oem quod mouet ab alio mouet quidem.) s. primum mobile quod ipsum se ipsum mouet, omnium autem immobile est motor illius. ¶ Secundo arguit philosophus sic, oem corpus animatum mouet se ipsum per se primum mobile est corpus animatum, igitur primum mobile mouet se ipsum per se, per primum cum minori, quod celus est primum mobile: et est animatum: aliter non moueret circulariter, maior uero arguitur, nam aliqua corpora animata mouet se ipsa per se, igitur per idem oia, per primum, quod non est maior: non de aliquibus quod de omnibus, a. n. est notum ad experientiam de plantis que mouent se ipsa per se motu nutritionis augmentatiouis et diminutiouis: ac etiam de animalibus que mouent se ipsa per se motu locali: et omnem differentiam positionis, (Lege li. Uidem⁹ enim manifeste esse huius que mouet se ipsa seipsa ut animatum et animatum generum.)

Notandum quod iste motor non potest fugere aliquam triu dispositionem, s. aut ut moueat et ut moueatur: aut ut moueat: et moueat ex se: aut ut moueat et moueatur ex alio: et fuit necesse quod istud quod mouet ex alio pueniat ad motum ex se per motorem qui non mouet: sequitur ut principium omnium sit huius, s. motus ex se a motore quod non mouet. Ecce secundum commentatorem quod Aristoteles. interdit hic probare primum mobile mouere se ipsum per se quod dicitur principium naturale omnium sicut suus motor qui non mouetur dicitur principium spirituale omnium, (Hec autem et opinionem.) ¶ Circa secundam rationem philosophus mouet dubium et soluit. Si enim primum mobile mouet se ipsum per se, ut anima et platea per idem primum mobile, ut celus mouet post quietem et quietem post motum: quod anima et platea mouent post quietem: et iterum quietem post motum: quo dato sequitur quod motus inceptus esse oino sic quod aliquando non erat aliquis motus: quod si primum mobile mouebat post quietem: et quietem post motum: aliquando primum mobile non mouebat: igitur tunc oia erant in quiete, per primum, quod oem alius motus dependet essentialiter a motu primi mobilis ut probabitur infra: sicut et totus iste mundus inferior a mundo superior per Aristoteles. per primo methauroz di. quod necesse est mundum hunc inferiori continuari superioribus latitudinibus: ut ois uirtus eius gubernet inde, Lege li. (Hec autem) quod dicta sunt de animis (et opinionem obtulerunt ne forte contingat motum fieri: cum non sit oino, propter id quod in his animis et animalibus (videmus hoc contingere, imobilia enim cum sint) prius tamen per quietem quod per non esse aliquando mouent iterum sicut uidetur) ad sensum, ¶ Respondet philosophus quod anima secundum quod huius non habet nisi unum motum, s. motum ad ubi, et quod anima, et corpus vegetabile non est possibile quod sibi contemnat tamen motum ad ubi, s. alius motus, illi propter naturam prioris motu ad ubi, s. augmentum: diminutio: inspiratio: et expiratio secundum quod motus non mouet anima seipsa per se: quod motus anima mouetur ipse quietem ab a motu locali: et quod anima non sit causa talium motuum, patet, quod huius modi motus fuerit per alterationem: cuius aliquando est causa extrinseca tamen, s. aer vel celus, aliquando est causa intrinseca solum ut calor naturalis, aliquando est causa partim intrinseca et partim extrinseca, s. alimetus uenies ab extrinseco ingredies corpus per cuius decoctionem in stomacho vel in aliquo, propter alia anima dormiunt, surgunt autem ipso digesto et digesto, Ex quibus sequitur quod magna differentia inter anima et celum: quoniam celus non habet nisi unum motum, s. motum ad ubi: et non mouet ab extrinseco: sed ab intrinseco, anima autem propter motum localem habet alios motus: et etiam mouetur ab extrinseco, altera enim est a continente siue sit aer: siue sit celus, nutrit autem et augetur ab alimento, mouetur autem localiter ab appetibili extrinseco mouet sensum et appetitum, Lege li. (Hoc autem accipere: quoniam secundum unum motum, s. localem (ipsa mouet) se ipsa, s. anima (et quod huius motus non propter, i. non tamen habet (non enim) anima (ex seipso est causa) omnium motuum quod sunt in eo (sed insunt alius motus natura), i. naturaliter (et animalibus secundum quod non mouent per seipsa: ut augmentum: diminutio: respiratio: quibus mouetur animalium unum quod quiescens) a motu locali (et cum mouetur) talibus motibus (non a seipso motus) est anima (horum autem) motus est (causa continens et multa intrinseca: per quod dicitur alimentum) est causa motus (omni cor, quidam enim dormiunt disgregato autem), i. digesto (surgunt et mouet se ipsa cum primum principium extra sit.)

Notandum primo secundum commentatorem commentum, si quod non est opinandum quod primus motor in istis mouet pluribus motibus ex se, unus enim motor non mouet essentialiter nisi uno motu: et hoc quod inuenit in istis motibus habentibus animas quod unus motor in istis mouet pluribus motibus est per accidens, Interdit commentator comparare motorem ad motus diuersos generum: ita quod nullus motor mouet per se ad ubi: ad qualitatem et ad quantitatem: quia anima animalis mouet per se motu circulari et motu recto ad omnem differentiam positionis: et anima platea mouet per se motu nutritionis et augmentatiouis, Et si instatur de animali quod mouetur per se motu progressiuo et per se nutritur: cuius primus motor utrobique est anima, dicitur enim philosophus, 2. de anima, quod anima est principale principium nutritionis et augmentatiouis, calor autem est principium instrumentale, ¶ Respondetur quod non est eadem anima que mouet motum progressiuo et motu nutritionis vel augmentatiouis: sed anima sensitiua

T q

Ter.
5. so.

Ter.
5. so.

Ter.
5. so.
7. si.

Philosophorum.

vel intellectiva mouet motu pgressiuo p3 p33. 2. de anima. vegetatiua aut aia mouet motu nutritionis 7 augmentatiōis per eundē primo de ge. 2. de aia. 7 dato q eadez esset aia sensitiua 7 vegetatiua: nō ppter hoc idē esset motor per se oīuzilloz motuū: q2 aia vt vegetatiua nutrit 7 augmentat: nō aut mouet localiter. anima autem vt sensitiua mouet localiter: non autem nutrit neq3 augmentat.

Secūdo notādū fm cōmētatorē eodē cō-
mento q nutritum adueniens
corpori aialis in quibuscūq aialibz. s. q inata sūt doz
mire cū operatus fuerit calor in ipsuz ascēdū ab ipso
vapor humidus ad caput vel ad cor: 7 sic generabit
aial 7 relaxabunt instrumenta motus ita q quiescat in
loco 7 dormiet: cū nutritum fuerit digestū: tūc mē-
bra aialis mouētia alleuiabunt 7 expellet aial: 7 mo-
uebitur ex se in loco: 7 cūz ita sit tūc prim⁹ motor aial
7 facies ipsuz quiescere nō est motor qui est in eo q nō
mouet. s. per quē mouetur ex se: sed primus motor i eo
est illud extrinsecū: aut aliud adueniens corpori. Cōmē-
tator vult pbare q motor intrinsecus aialis nō ē fm
plicitatē primus motor eius: sed aliquis motor extrin-
secus: qm si motus aialis pueniēs ab intrinseco ē mo-
tus aialis pueniēs ab extrinseco est 7 nō cōtrā: vt p
banz est: igit in aiali prius est motus pueniēs ab ex-
trinseco q ab intrinseco: 7 per pns motor extrinsecus
est simpliciter primus motor in corpe aialis. nō autē
motor intrinsecus: 7 maxime cū motor intrinsecus nō
sit causa cuiuslibet quietis localis sed motor extrinse-
cus. motor n. intrinsecus est causa quietis localis i vi-
gilla. motor autē extrinsecus ē cā qetis localis i somno.

Sed dubitatur quoniam quies
in somno est esse
eius euaporatiōis nutritum. euaporatio aut nutritum
ti sit a calore naturali fm cōmētatorē: sed calor nālis
est intrinsecus aiali: igit quies in somno sit a motore
intrinseco. **Respondef** q calor nālis lz sit intrinsecus
aiali: q2 nō pōt ēē aial absq3 calore naturali i corpo-
rato sibi: nō tamē est motor intrinsecus aialis fm q
huius: q2 nō mouet aial motu aialis: sed mouet aial
alio motu. v3 nutritiōis: augmentatiōis: diminutionis:
aut respiratiōis. qui cū cōpetat plātis dicunt motus
nō aialis. **Ad** cōclusionē arguit pbado q pri-
mū mobile. s. celus nō mouet seipsuz per se: qm quattu-
or sunt cōditiones mouētū seipsuz per se per Aristō. i
pcedēt tractatu. quarū prima est habere vitā 7 ēē aia-
tum: quā cōditio nō habet celū cū nō sit aiatū. non
enī est aiatuz aia vegetatiua: cūz nō augeat neq3 nutri-
atur: neq3 est aiatū aia sensitiua cum nō habeat aliq3
sensuz interiorē nec exteriorē. nō etiā est aiatū aia intel-
lectiua cū nō sit homo: neq3 habeat instrumenta organi-
ca diuersarū ratioū diuersoz nominū 7 officioz illi
deseruiētia de quibus facit mētiōē Aristō. 2. de aia.

Ad cōditio est posse facere seipsuz quiescere post
motū: quā cōditio nō h3 celuz: q2 nō pōt quiescere. vi-
cit. n. phis. 2. ce. 7. s. metaph. nō est tenendū q celū stet.
Ad tertiā cōditio est possibile moueri ad oēm differē-
tiāz positionis: q cōditio nō habet celuz cū nō pos-
sit moueri motu recto sed tū circulari per Aristō. p3io
celi. **Quarta** cōditio est esse diuisibile in duas par-
tes: quarū vna est per se mouēs 7 alia per se mota q
cōditio nō habet celū: quonā tales partes sūt ma-
teria 7 forma: modo celū nō habet materiā. dicit enim
Aristō. 8. metaph. q intrāsmutabilia fm substantiā nō

habēt materiā: 7 ratio nē assignat primo de ge. di. ma-
teria est illud quo res potest ēē 7 non esse. **Ad** pri-
mūz dicit q celū est aiatuz aia intellectiua: nō tamē est
homo: q2 non facit vnūz per se cū corpoze celesti p in-
berētiā vel informatiōē: sed tū per pzeientiā 7 indi-
stantiā: quā ppter q2 nō vnūz corpoze celesti vt for-
ma informatiōis tū vt forma appropziata: vel vt mo-
tor mobili nō o3 q habeat ea instrumenta organica di-
uersarū ratioū que h3 intellectus human⁹. **Ad** se-
cundū dicit q aristō. dedit illā cōditionē nō absolute
sed cōditionaliter ad hūc intellectū q mouēs seipsuz p
se est potēs facere seipsuz quiescere: si ipsuz est aptū na-
tūm quiescere. **Ad** tertiūz respondef eodē mō q illud
est intelligendū cōditionaliter. v3. si ipsuz est aptuz na-
tūm moueri ad aliquā differētiāz positionis. **Ad** 4^m
dicit q celū habet mām: nō quidē mām que sit potē-
tia ad esse: sed mām que est potētia ad vbi fm cōmēta-
torem in de substantiā o3bis. cūz vero dicit phs. 8. meta-
physice q intrāsmutabilia fm substantiā nō habēt ma-
teriā. 7 primo de ge. q mā est illud quo res potest ēē 7
non ēē. Respondef q loquif de mā que est potētia ad
esse vel ad formā: nō de materiā q est potētia ad vbi.

(Unde non semp.) **Ad** Secūda cōclusio. motus primi
mobilis nō potest esse a motore mobili per se vel per
accidēs. pbaf. nullus motus eternus pōt esse a moto-
re mobili per se vel per accidēs: sed motus primi mo-
bilis est eternus: igit 7 ē. tenet pna cūz minor ex oeter-
minatis in alio. c. 7 maior declaratur: ideo enī motus
aialis non potest esse eternus: q2 est a motore mobili
per se 7 per accidēs. mouet enīz aial ab extrinseco 7 ab
intrinseco vt patuit in alia cōclusionē. motor extrinse-
cus mouet per se. v3. celuz aet: 7 alimentū: imo etiā ipz
appetibile mouēs ad sugā vel psecutiōē. motor autē
intrinsecus mouet per accidēs. s. ipsa aia: qm mouēdo
corpus per se mouet seipsuz per accidēs recte sicut cō-
tingit de nauta mouēte nauim. Ex quibus inferi phs
q ipso possibile est aliquē motore motuz p acciēs ad mo-
tuz sui corporis mouere per tepus infinitū: quonā ne-
cesse est omnē talē motore habere principū 7 finez sui
motus. L. li. (Unde nō semp mouet a seipsis pūne)
.i. per tepus eternū ipsa aliā (aliud enī). s. extrinsecum
(est mouēs ipsuz qd mouet 7 mutans) aial (ad vnū
quodq3 mouētū seipsuz). i. illud extrinsecū est mutans
aial qd est de numero mouētū seipsuz ad vnūquēq3
motū (in oibus autē his mouet principū mouēs 7 cā
seipsuz mouēdi a seipso fm acciēs tamē mutat enīz lo-
cūz corpus: quare 7 q in corpoze existens est). s. aia (7
necessario est mouēs seipsuz ex quib⁹ est scire q2 si qd
est imobilituz quidē) per se (mouētū autē) corpoza (7
ipsoz: que fm accidēs mouent impossibile est conti-
nuuz). i. fm perpetuū (motuz mouere.)

Moran dum fm cōmētatorē cōmen-
to. i. q causa in hoc q
iste motor mouetur per accidēs est q2 cōstituit p cor-
pus: 7 sic transfert per accidēs per translationēz cor-
poris: 7 hoc nō est sicut trāslatio partis cū trāslatiōe
totius: sed sicut albedinis cū trāslatiōe subiecti: h3
7 ille moueat per accidēs. vtrū autē omne quod mo-
uetur in loco trāsmutet per trāsmutatiōē sui subiecti
.i. trāsmutatiōē alteratiua nō dū est declaratū. Duas
distinctiones ponit hic cōmētator: quarū prima est q
duplex est motor. v3. motor cōiunctus 7 motor sepa-
ratus. motor cōiunctus est ille qui cōstituit per cor-
p⁹ motor separatus est ille qui nō cōstituit per cor-
p⁹. p3i

Ter.
cō. si.

2
a

Liber octauus

mū mouet per accidens ad motū corporis sicut ē aīa
 ⁊ generaliter quelibet forma īformās. Scōus nō mo
 uetur p accīs nec p se sicut deus ⁊ intelligēte. **¶** Se
 eunda distinctio. moueri p accīs ptingit duplīr. v3. rō
 ne subiecti: ⁊ rōne totius. verbi grā. albedo mouet p ac
 cidēs ad motū sui subiecti: ⁊ pars quātitatīa grauis
 aut leuis ad motū totius: motor igit cōstitutus p cor
 pus mouet per accidens: nō rōne sui totius: sed rōne
 subiecti. Istis duabus distinctiōib⁹ cōrūdent due q
 stiones: quarū vna est soluta: ⁊ alia nō dūz est declara
 ta. Si enī querit. ppter quid aīa aīalis mouet p accīs
 ⁊ nō aīa celi ad motū sui corporis. rēspōdēz: qz anima
 aīalis cōstitutū per corpus suū: nō aut aīa celi. Et si q
 ritur. ppter quid aīa aīalis mouetur per accidēs loca
 liter ad motū localem sui subiecti: ⁊ nō mouet motu al
 terationis. nō dūz est rīfūz ad istā dubitationē. pōt tñ
 dici qz iō cōtingit: qz aīa in motu locali aīalis necessa
 rio mutat locū. In motu autē alterationis nō necessa
 rio mutat qualitatē: ⁊ si in motu augmētatiōis aīa au
 getur per accidēs: hoc est rōne motus localis: vbi tñ
 quis velit cōcedere aīam alterari per accidēs: sicut per
 accidēs auget: ⁊ localem mouet nullūz sequit īcōueni
 ens. Ex dictis sequit qz motus celi aliquo mō est ma
 gis motus ex se qz motus aīalis: ⁊ aliquo mō ecōtra.
 si enī cōsiderat motus vtriusqz per cōparationē ad mo
 torē: sic motus celi est magis ex se qz motus aīalis: qz
 motus aīalis fit ab extrīnseco sicut ab ītrīnseco: mot⁹
 autē celi nō fit nisi ab ītrīnseco. si vero cōsiderat mo
 tus vtriusqz per cōparationē ad mobile: sic mot⁹ aīa
 lis est magis ex se qz motus celi: qm ex motore aīalis
 ⁊ corpore aīalis sit vnuz mobile per se qz est ens vnu
 fm cēntiā ⁊ fm cē: ac etiā fm opatiōē ⁊ vbi. s3 ex mo
 tore celi ⁊ corpore celesti nō sit vnu mobile per se qz sit
 vnuz fm esse: neqz fm cēntiā: s3 est tñ vnu fm opatio
 nem ⁊ vbi. (Quare si necesse est.) **¶** Tertia cōclusio.
 necesse est primū motore oīuz ēē simp̄r imobile. pba
 tur. illud est simp̄r imobile quod nō potest moueri p
 se vel per accidēs: sed prim⁹ motor oīuz nō pōt moue
 ri per se vel per accidēs: igit rē. i3 pñā cū maior. ⁊ mi
 nor declarat. qz enī primus motor oīum nō moueat
 per se manifestū est: qz nihil mouet per se nisi sit corp⁹
 aut pars corporis: ⁊ qz nō moueat per accidēs ostē
 ditur. nā motus pueniēs a primō motore oīuz est p
 petuus ⁊ eternus: igit motor ille nō mouet per accīs.
 p3 pñā ex pbatione pcedētis pclusionis. iō enī mot⁹
 est ppetuus ⁊ nunqz deficiēs: qz motor semp in eodē
 statu pmanet qz nō cōtingeret si motor moueret p acci
 dens. **¶** I. li. Quare si necesse est quidē cōtinue ⁊ ppe
 tuo esse (motū esse o3 ad primū mouēs imobile ⁊ nō
 fm accīs). I. deus qui est primus motor oīuz (si o3 si
 fm dicimus in his que sunt ēē īcēfabilis quidaz ⁊ i
 mortalis motus ⁊ manere ens ipsuz) qz mouet (in se
 ipso ⁊ in eodē statu) (principio enī manēre) in eodem
 statu (necesse est ⁊ oē manere) in eodē statu (qz cōtinu
 um est ad primū). I. qz īmediate mouet ab ipso moto
 re primō. **¶** Circa dicta est possibilis vna dubitatio
 quā Aristō. soluit. dicit enī ē qz ideo motus aīalis nō
 est ppetuus: qz motor illius mouet p accidēs sic qz ge
 neraliter a motore moto per accidēs nō puenit mot⁹
 ppetuus. **¶** S3 cōtra. orbis signo3 mouet per accīs
 ⁊ tñ mouet orbē saturni motu ppetuo: igit rē. p3 pñā.
 cūz scōa parte antecēdētis. ⁊ prima declarat. quonīaz
 orbis signo3 habet duos motus: quo3 vnus est si
 bi ppetuus. v3. ab occidēte in oriētem sup polos zodiaci

⁊ alter est sibi ⁊ alijs orbibus īferioribus cōis. v3. mo
 tus diurnus ab oriēte in occidēs super polos mundi.
 horū motū primus dicit sibi in esse per se: alius autē
 per accidēs. aut rōne alicuius superioris sphaere: ⁊ cōi
 ter dicitur. aut rōne totius celi qz est magis verū. orbis
 ergo signo3 mouet per accidēs motu diurno: qz motu
 ppetuo mouet orbē saturni: igit a motore moto p ac
 cidens puenit motus ppetuus. **¶** Rēspōdet phib⁹ qz
 moueri per accidēs cōtingit duplīr. v3 a se ⁊ ab alio: i3
 sibi non sit possibile motū ppetuū esse a motore mo
 to per accidens a seipso: tamē est possibile huiusmodi
 motūz esse a motore moto per accidēs ab alio. aīa. n.
 aīalis ⁊ nauta in nauī mouet a seipso per accidēs: iō
 motus taliū nō possunt perpetuari: orbis autē habē
 tes duos motus mouēt vno illo3 per accidens: nō
 quide3 a se sed ab orbē supiori vel a toto celo. moueri
 igitur per accidēs ab alio pōt competere corpōib⁹ ce
 lestibus habētib⁹ duos motus: ⁊ ex hoc nō tollitur
 ppetuitas motus in eis. moueri autē per accidens a se
 inuenitur in his corpōib⁹ in quibus nō est ppetui
 tas motus. **¶** I. li. (Non est autē idēz moueri: moueri f3
 accidens a seipso ⁊ ab altero: ab altero quide3 inest: ⁊
 eozuz que sunt in celo quib⁹ daz principijs qūq3 plu
 res serunt mot⁹ alterz aut corpōib⁹ soluz.)

¶ Notandum qz cōmentator ⁊ egidi⁹ ⁊
 burleus exponunt istam
 litterā de intelligētis celi applicatis orbibus ad mo
 tum qz quelibet intelligētia orbis habētis duos mot⁹
 mouetur per accidēs: nō quidē a seipsa rōne sui orbis
 moti per se sed per accidēs ab alio orbē aut a toto ce
 lo. ⁊ dicit burleus qz iste modus loquēdi est īpropri⁹
 ⁊ trāsumptiuus: qz qd mouetur localiter per accidens
 trāsmutatur per accidēs fm locuz qz non cōtingit de
 aliqua intelligentia celi. Egidius vero dicit qz sicut qz
 ritas for. est fm se in loco per se. substantia aut for. ē fm
 se in loco per accidens: celuz vero fm aliud est in loco
 per accidens p qto rōne centri qz est aliquid isti⁹ di
 citur esse in loco: ita aīal mouet a seipso per se: anima
 ei⁹ dēz mouet a seipsa per accidens. intelligētia autem
 celi mouetur ab alio per accidens in qūz orbis illius
 quē est aliquid ei⁹ mouetur ab alio p accidēs. Ista si
 militudo est difficilis. si enim aliqua intelligētia celi mo
 uetur per accidēs eo modo quo celū seu vltima spha
 ra est in loco per accidēs: cū vltima sphaera per se sit in
 loco per accidēs fm cōmētatozē. a. huius. sequit qz ta
 lis intelligētia celi per se mouet per accidēs qz nō cōce
 dit phib⁹ neqz egidius. **¶** Itē vltima sphaera est in lo
 co per accidens rōne centri: qd quidē cētrū est in loco
 per se fm cōmētatozē. a. huius. si igit aliqua intelligē
 tia celi mouet per accidēs rōne orbis: nō quidē moti
 a se sed ab alio: sequitur qz ille orbis mouet ab alio p
 se qz ab intelligētia applicata ei qz nō diceret egidius.
¶ Quia igit hec similitudo nō satisfacit data ab egi
 dio: ⁊ dicere sermonē phī cē ī propziū modū loquēdi:
 vt asserit burleus est ignominia inferre Aristō. iō dan
 da est expositio alia supāscripta qz per principia que
 sunt in celo non intelligit phib⁹ intelligētias celi: s3 tñ
 orbis celestes motus pluribus modis vt videt so
 nare littera. ponēdo autē in planeta habēte epiciclum
 intelligētiaz distinctā ab intelligētia orbis potest cōce
 di intelligētiam moueri per accidēs ad motūz corpis
 planete moti per accidēs rōne orbis. verbi gratia. in
 telligētia mouens totū celū aut vltimā sphaera iuxta cō
 munē modū loquēdi. cū moueat ab oriēte in occidēs

Tex.
5. si.

Tex.
60. 52.

Philosophorum.

super polos mundi nunq̄ mutat situs: q̄z semp manet in oriēte. intelligētia autē mouēs orbem signozuz: aut aliq̄ue orbē planetariū: q̄z mouet illū ab occidēte i oriēte super polos zodiaci semp manet in occidēte. sed i intelligētia applicata planete mouet ipsuz planetā circa centrū p̄p̄tuz ab oriēte in occidēs: ideo i zipsa intelligētia respectu planete semp sit in eo dē situ quā l̄tū q̄z moueat planeta circa centrū p̄p̄tuz: tñ q̄z planeta mouetur per accidēs ad motū orbis z mutat cōtinue suū s̄m se totū cūz sit q̄n q̄z in oriēte: quādo q̄z in occidēte: quādo q̄z in meridie: z quādo q̄z in septentrione. p̄p̄trea intelligētia existens in eo cū nunq̄ relinquat eum mutat diuersos situs per accidēs: z per hūc modū dīcatur q̄ aliqua intelligētia celi mouet ab alio per accidēs. aīa autē aīalis seipsaz mouet p̄ accidēs.

Contra p̄clusionē arguit primo sic. oē exiens de potētia ad actū est mobile sed primus motor qui est deus exiit de potētia ad actū: igitur primus motor qui est deus est mobilis. p̄z p̄na cūz maior per Aristō. 3. hui⁹. dī. q̄ motus est actus entis in potētia s̄m q̄ in potētia. z minor declarat: q̄m deus cōtinue nouū z nouū effectū p̄ducit: igitur cōtinuo nouā z nouā realē relationē acquirit. p̄z p̄na per Aristō. 1. meta. dī. q̄ motiū ad mobile z p̄ducit ad p̄ductū est relatio realis: sed deus nō posset nouā relationē realez acquirere: nisi esset factus in actu post q̄ erat in potētia respectu illi⁹: igit̄ rē. ¶ Scdō. oē ē flexibilis: igit̄ mobilis. p̄z p̄na. z p̄bat aīis. dñō inflexibili qui flecti nō potest p̄ce vel p̄cio nō sunt p̄origē de p̄ces cum sint oīose nullū effectū reportātes: sed cotidie p̄ces dñō p̄origunt z nō frustra: cū p̄origant a sapientibus: igit̄ per p̄ces z oratiōes deus flecti potest. ¶ Ad p̄m dīct̄ q̄ oē exiens de potētia passiuā ad actū est mobile: nō autē exiens de potētia actiuā vel receptiuā: cū vero dīct̄ p̄s q̄ motus est actus entis in potētia: loquit̄ de potētia passiuā tñ qualis nō repit̄ in deo: sed bene potētia actiuā z receptiuā: ideo cōcedo q̄ dei ad creaturā est relatio realis quā ipse deus nō ulter recipit: nō per mutationē suā: sed p̄ mutationē creature. Si. n. sol oīno quiesceret: z cōtinue nouū z nouūz oppacū sibi p̄ntaret cōtinue nouū z nouū lumē induceret: z cōtinue nouū respectuz haberet ad corpus illū minātū per ipsuz: nō tamē mutaret: sed tñ oppacū illi p̄ntatum. ¶ Ad 2m dīct̄ q̄ sicut penitudo cadit in deo s̄m illud: penitet me fecisse hominē: ac etiam furoz s̄m illud. Dñe ne in furoze tuo arguas me. nō quidem per passionē intrinsecā: sed tñ per signū extrinsecū ostēdēdo signa penitudinis z furozis: ita flexibilitas cadit in deo nō per se habere aliter q̄ prius intrinsece passiuē: sed tñ extrinsece actiue: nō s̄m hunc sensuz negatur illa p̄na. deus est flexibilis: igitur mobilis: tamē absolute loquēdo nō oīz cōcedi q̄ de⁹ possit flecti: neq̄ frustra p̄origunt p̄ces quonā i z nō flectat de⁹: neq̄ aliquid per p̄ces nouiter inotescat: atq̄z dīsonat. vult tamē p̄ces sibi p̄origi vt dep̄cates effectuz mereant ac cūpere quez illis cōcedere deus eternaliter ordinauit.

¶ Et vero si. ¶ Quarta p̄clusio. necesse est primū mobile eē perpetuū. istā p̄conē p̄s dupl̄r. p̄bat z p̄mo sic. Primū mouēs est p̄petuū: igit̄ primū motū est perpetuū. p̄z p̄na. q̄z nō dat mouēs absq̄ moto: neq̄ motū absq̄ mouētē. p̄batuz enī est. 2. hui⁹. q̄ causa in

actu z effectus in actu inuicēz cōuertunt. antecēdēs autem fuit p̄batuz in p̄cedenti capto. z potest. p̄bari ex cōclusio ne tertia hui⁹ capli. sic arguēdo. primū mouēs est simpl̄r imobile taz per se q̄ per accidēs: igit̄ primū mouēs est eternū. p̄z p̄na. q̄z si primū mouēs incipet vel desinet eē hoc ē rōne sui aut sui subiecti: q̄ nō cōtingit nisi posset moueri per se vel per accidēs. fiat ergo hoc argumētū. prim⁹ motor est p̄petuus: igit̄ primū mobile est perpetuū. ista p̄na est bona: antecēdēs ē necessariū: igitur z p̄ns. 1. e. li. (Et vero si aliquid ē semp hui⁹ mouēs quidē. imobile aut ipsuz z p̄petuus) vt p̄batū est (necesse est z primū q̄d mouet ab hoc p̄petuus esse.) ¶ Scdō arguit sic p̄s. aliqua est causa extrinseca imēta p̄petuitatis generatiōis z corruptiōnis z aliarū mutatiōis que sunt in ip̄is gnālibus z corruptibilibus. s̄. primus motor: aut primū mobile motū ab illo vt est. p̄batū in alio caplo. sed primus motor nō est huiusmodi causa imēdiata: quonā idēz inq̄tuz idēz semp est aptū natūz facere idēz: cūz igit̄ primus motor semp se habeat eodē modo si esset causa generatiōis perpetue nō esset causa corruptiōis p̄petue z eōtra. oportet igit̄ q̄ primū mobile sit causa extrinseca imēdiata p̄petuitatis generatiōis z corruptiōis cū nō semp se habeat eodē modo respectu horum inferiorū: sed ex diuersitate aspectūz causat diuersitatez motūz in his inferioribus. duplex enī causa est. p̄pter quā primuz mobile. s̄. celuz diuersimode mouet hec inferiora prima est diuersitas loco z. naz vnus homo calefit z alter infrigidat a celo: q̄z vnus est in loco vbi dominant signa calida: z habet p̄p̄nquitatem ad solē si sit versus meridiē. alius autē est vbi dominant signa frigida ex remotiōe a sole: vt puta si est i plaga septentrionali. Scdā causa est diuersitas sp̄ituz naz z dīspōnuz: vt q̄z alterius speciei nāe vel dīspōsiōis est lutz q̄z cera: si in eodē loco eēt vtūq̄z vnū induratur a sole z aliud mollesceret: q̄z ergo sic diuersificātur influētie celestes in hec inferiora. p̄p̄trea aliqua q̄e sunt z aliqua mouent vnū motū. alia vero motu contrario. ¶ Istis vīs fiat ratio Aristō. in hac forma. primuz mobile est causa imēdiata p̄petuitatis generatiōis z corruptiōis: igitur primū mobile est perpetuū. patet p̄sequētia. quia effectus p̄petuus est a causa p̄petua. antecēdēs est necessariū: igitur z p̄sequēs. Lege lit. (Hoc autē est manifestū quidē ex eo q̄ nō est possibile aliter generatiōē z corruptiōē z mutatiōē alijs) in esse perpetuo (nisi aliquid moueat q̄ moueat) p̄petuo (imobile quidē enim eūdez semp mouebit eodem modo z) s̄m (vnuz motū: vel de nihil ipsuz mutas ad id quod mouet) s̄. diuersimode (quod autē mouet ab eo quod mouet quidē: moto aut ab immobili: iam p̄pter id quod aliter z aliter se habet ad res nō eiusdem motus erit causa: sed p̄pter q̄d in contrariis locis aut speciebus sunt) diuersarūz naturarū (cōtrarie exhibebit motuz). i. cōtrarie mouebit existētia hic infer⁹ ita q̄ (vnūquodq̄z aliorū) hic inferius existētiūz (z aliū quādo quidem quiescens) erit (aliqui autē motum.)

Notandum s̄m cōmētatoz cōmētatoz. 10. 13. q̄ quādo sol fuerit in tropico hyemali habebit respectū ad illa que sūt sub tropico estuali in dīspōsiōne p̄traria ei s̄m quāz erunt in tropico estuali: z hoc p̄pter p̄p̄nquitatē z remotiōem: q̄m quādo fuerit sol in tropico estuali tunc largitur cuilibet entīz trāsmutatiōēz cōtrariam trāsmutatiōi quā largitur ei quādo fuerit in tropi-

Tex.
cō. 53.

Liber octauus

co hyemali. Intendit cometariorum quod quando sol est in tropico hyemali largitur hijs qui sunt sub tropico illo caliditate. et his qui sunt sub tropico estivali frigiditate. ecotra vero quando est in tropico estivali largitur illis qui sunt sub tropico illo caliditate: et his qui sunt sub tropico hyemali frigiditate: et hoc contingit propter appropinquationem et remotiorem solis. calefacti propter quod illi: et infrigidati remoti: non quidem positiue: sed priuatiue per absentiam eo modo quo dicitur philosophus. et huius. quod nauis per sui absentiam est causa submersiois nauis sicut per sui presentiam est causa salutis. Ex isto arguitur cometariorum quod aliquod est motus eternus: quod aliquis est motor eternus non motor: et ab eterno sunt generabilia et corruptibilia igitur aliquod est motus eternus medius inter motorem non motum: et mota generabilia et corruptibilia: ut per hoc quod est eternus conueniat cum motore non motor: et per hoc quod aliter et aliter se habet conueniat cum istis generabilibus et corruptibilibus. eandem etiam rationem facit primo. et. Dubium unum soluit cometariorum. nam posset aliquis dicere quod prius circulariter demonstrat cum hic per eternitatem motus ex imobilitate primi motoris: et prius probauit imobilitatem primi motoris ex eternitate motus. Respondetur cometariorum quod istud non est inconueniens: quoniam prima demonstratio procedit ab effectu ad causam: et secunda a causa ad effectum: neque est inconueniens talis demonstratio circularis in diuersis generibus cognitionum: imo ita cōter contingit in scientijs naturalibus quod prius procedimus a posterioribus ad priora: deinde a prioribus ad posteriora cum prius procedimus naturaliter sit ab effectu ad causam: et secundus a causa ad effectum. hec tamen propositio. prius motus est eternus ab ipso circulatione aliquod probata est a philosopho dupliciter. scilicet a priori per imobilitatem primi motoris: et a posteriori per eternitatem generationis et corruptionis. Manifestum igitur. Jam philosophus epilogat circa tres questiones. propositas tractatu. et quartum solutio ex dictis tam hic quam ibi est euidenter ostensa. prima quod motus fuit ista. videlicet omnia semper mouentur vel omnia semper quiescunt: aut quedam mouentur: et quedam quiescunt. Secunda questio. posito quod quedam moueantur et quedam quiescant. utrum omnia que mouentur semper mouentur: et omnia que quiescunt semper quiescunt: aut quedam quando mouentur et quedam quando quiescunt. alia vero semper mouentur: et alia semper quiescunt. Tertia questio. propter quid aliqua que mouentur semper mouentur: et aliqua que mouentur non semper mouentur. Hec omnia soluta sunt ostendendo primo quod non omnia semper mouentur nec omnia semper quiescunt: sed quod aliqua mouentur et alia quiescunt. Secundo quod non omnia que mouentur semper mouentur: nec omnia que quiescunt semper quiescunt: sed quod aliqua quando mouentur et eadem quando quiescunt. Tercio. quod illa que mouentur ab extrinseco aut a motore intrinseco mouentur seipsas per accidens quando mouentur et quando quiescunt. Quarto quod illa que mouentur a motore intrinseco in imobilitatem per se quod per accidens semper mouentur: quoniam motor ille cum simpliciter et semper eodem modo se habeat oportet quod semper eundem motum simpliciter perpetuis causet: et hoc in mobili moto a seipso imediate. Et. li. Manifestum igitur factus est ex dictis: et quod per principia. i. in principio (ubi tam: quoniam igitur non omnia aut quiescunt aut mouentur aut alia. i. illa que mouentur semper mouentur: alia vero) que quiescunt semper quiescunt: sed quedam aliquando quidem mouentur (aliquando autem non. huius enim causa manifesta non

est: quoniam alia quidem ab imobili mouentur perpetuo. unde semper mutantur: alia vero ab eo quod mouet et mutatur quare et hoc necessarium est mutari. imobile autem si cut dictum est sicut simpliciter et simpliciter et in eodem permanens eternaliter sed (vnu et simpliciter mouebit motum.)

Notandum primo secundum cometariorum commentum. scilicet quod quedam nunquam mouentur: et causa eius est quod est simplex non compositum. et quedam semper mouentur quia sunt huiusmodi ab hoc motore simplici: et quedam mouentur quandoque et quiescunt quandoque: quod motor eorum mouetur. Si ergo queritur propter quid deus et intelligit non non possunt moueri. Respondetur quia non sunt composita ex materia et forma: et quod sunt simplicia non facientia compositionem per se cum aliquo quod dicitur. propter formas substantiales mobiles quod non componantur ex materia et forma tamen faciunt compositionem essentialis cum materia. Item si queritur propter quid composita celestia semper mouentur. Respondetur quod mouentur a motore simplici qui non mouetur per se nec per accidens. Et si queritur propter quid aialia non semper mouentur. Respondetur: quia habent motorem mobilem. scilicet intrinsecus mouentur seipsas per accidens. Idem conceditur de grauibz et leuibz in aialia: dato quod mouentur a formis suis. Sed dubitandum est de toto elemento terre et de partibus centralibus eius propter quod semper quiescunt et nunquam mouentur. Respondetur quod non possunt ab intrinseco recedere a loco naturali: neque est mouens extrinsecus potes remouere illa sufficit quod partes terre eiusdem speciei cum terra et cum alijs partibus centralibus mundi moueantur et quiescant successiue.

Secundo notandum secundum cometariorum commentum quod per hunc modum neque possibile est ut motus noui non fiant a motore non motorum. scilicet mediante motore eterno: et ideo qui posuit primum eternum et primum motum esse non potuit dissoluere questionem accedente in hoc sicut accidit loquentibus nostre legis. Non igitur est possibile secundum cometariorum ponere motorem eternum et mobile eternum et motum nouum: neque possent respondere christiani et alij sue legis ad questionem querentes propter quid motor eternus non produxit motum eternum. Sed christiani et si ponunt motorem eternum non ponunt mobile eternum: ideo possunt ponere nouum motum fieri a motore eterno: et dato quod posuissent mobile eternum a parte ante sicut ponunt a parte post adhuc potuissent ponere motum nouum sicut ponunt motum aliquando definere esse: et ratio huius est quia primum motor non mouet naturaliter sed voluntarie et libere libertate contradictionis. Intelligendum quod de imobilitate primi motoris philosophus fecit plures rationes. primo enim probauit in generali quod non omne mouens mouetur per se: quia in omni ordine motorum et mobilium ex quo non procedit in infinitum est deuenire ad primum motum mouens seipsas per se quod de necessitate est compositum. Item si omne mouens mouetur per se aut igitur eadem specie motus aut alia: et quia species motus sunt finite: siue ponatur vnu siue aliud sequitur quod docens docetur et sanans sanatur: et edificans edificatur: et prouidens prouidetur. Preterea si omne mouens mouetur per se: aut igitur quia totum mouetur totum: aut quia vna pars mouet aliam et e contra: aut quia vna pars mouet seipsam: quorum quodlibet est improbatum. Secundo probauit philosophus in generali quod non omne mouens mouetur per accidens: quod cum omne per accidens possit non esse sequitur quod pos

¶ iij

Phisicorum.

sibile est nullus mouens moueri: et per prius possibile est nullus motus esse si nunquam est motus nisi mouens moueatur. ¶ Deinde si aliqua duo accidentaliter coniunguntur et vnum inuenitur sine alio, e contra illud per inueniri sine reliquo: sed mouere et moueri accidentaliter coniunguntur: et inueniuntur moueri sine mouere: igitur potest inueniri mouere sine moueri. ¶ Tercio probatur philosophus in speciali quod primus motor est immobilis tam per se quam per accidens ex eo quia mouet motu perpetuo, et idem probatur de qualibet intelligentia mouente orbem: non tamen concluditur ratio de aliquo motore preter primum: quoniam quilibet motor preter primum posset mouere per tempus infinitum non obstante quod moueretur per accidens: non quidem a seipso sed a motore simpliciter primo. ¶ Quarto probatur in speciali tamen de primo motore quod ipse est simpliciter immobilis tam per se quam per accidens: quoniam omnis motus est propter aliquam perfectionem acquirendam vel preferendam: ut patet ex diffinitione motus: sed primus motor non potest acquire aliquam perfectionem cum sit actus purissimus: neque per motum aliquem preferuat quam habet cum sit simpliciter necesse esse: et simpliciter independens: igitur et cetera.

Lex.
co. 54.

¶ **A**liis facientibus principium. ¶ Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo philosophus postquam probauit eternitatem primi motoris et primi mobilis probat eternitatem primi motus et hoc specialius quam ante: ut specialius manifestet eternitatem primi motoris et primi mobilis, diuiditur ergo istud capitulum in quatuor partes magnas: quarum quilibet posset esse vnum capitulum continens quatuor conclusiones: quare prima est hec, motus localis est primus motus. Secunda conclusio, nullus motus alius a motu locali est continuus et perpetuus ibi. (Que autem loci mutatio.) Tertia conclusio, nullus motor localis alius a motu circulari est continuus et perpetuus ibi. (Quoniam continetur.) Quarta conclusio, solus motus circularis est continuus et perpetuus ibi. (Qui autem in circulari.) Pro declaratione igitur hanc conclusionum philosophus in principio huius capituli primo mouet tres questiones cum breui responsione. Secundo autem requiritur de intento ibi. (Tribus autem.) Prima questio est ista, vtrum aliquis sit motus continuus et perpetuus. ¶ Secunda questio, conclusio quod aliquis est motus continuus et perpetuus, queritur quis est ille motus vtrum motus ad vbi vel motor ad formam. ¶ Tertia questio, habito quis motus est continuus et perpetuus queritur quis motus est primus motus: et iste sit ordo in intentione: tamen executione erit ordo contrarius: quoniam primo inuestigabitur quis est primus motus in communi, secundo autem quis est primus continuus et perpetuus in speciali.

¶ **A**d omnes has questiones respondet philosophus vno verbo dicens: quod ille est primus motus continuus et perpetuus quem necesse

est esse sic quod ille motus qui est primus est continuus et perpetuus: et ille qui est continuus et perpetuus est primus motus, motus enim causatus a primo motore est primus motus continuus et perpetuus: et quem necesse est esse. ¶ Legeliter. (Et vero aliud facientibus principium magis erit de his manifestum.) ¶ De perpetuitate primi motoris et primi mobilis. (considerandum enim est vtrum aliquem motum contingit esse continuum aut non: et si contingit quis est hic et quis primus est motus.) Manifestum enim quod si quidem necessarium est semper motum esse, primus autem hic et continuus) et ratio, nam (quia primum mouens mouet ipsum motum) primus continuus et perpetuus (necessarius est vtrum eundem esse primum et continuum.

¶ **M**oran dum secundum commentatorem commento. 54. quod si fuerit necesse ut sit hic motus eternus continuus oportet considerare quis motus sit ille qui potest esse continuus: quoniam necesse est ut iste motus sit primi motoris. ¶ Ecce secundum commentatorem quod intentio philosophi est hic considerare in speciali de continuitate et eternitate primi motus: ut sciatur in speciali quis est primus motor: et quod necesse est illum esse eternum ex quo motus ab eo immediate proueniens est perpetuus et continuus. (Tribus autem.) Premissis his questionibus Aristoteles soluit questionem de primitate motoris dicens quod cum tres sint motus: videlicet ad quantitatem qualitatem et vbi solus motus localis est primus motus quem est prima conclusio: ad cuius declarationem ponit quatuor propositiones: quarum prima est ista. Motus localis est primus motus prioritate causalitatis. ¶ Secunda propositio. Motus localis est primus motus prioritate nature ibi. (Amplius et breuius.) ¶ Tertia propositio. Motus localis est primus motus prioritate temporis ibi. (Adhuc tempore.) ¶ Quarta propositio. Motus localis est primus motus prioritate perfectionis ibi. (Omnino autem videtur.) ¶ Primam propositionem philosophus dupliciter probat: et primo sic. Certum est quod non sunt nisi tres motus ut probatum est quinto huius: scilicet motus ad quantitatem qui dicitur augmentatio vel diminutio: et motus ad qualitatem qui dicitur alteratio et motus ad vbi qui dicitur localis: sed omnem motum ad quantitatem precedit causaliter alteratio et omnem alterationem precedit causaliter motus localis: igitur motus localis est primus motus prioritate causalitatis. patet consequentia cum maior. et minor declaratur. primo quidem quod omnes motum ad quantitatem precedit causaliter alteratio: quoniam omnis motus ad quantitatem est augmentatio vel diminutio: si est augmentatio necesse est ut alimentum conuertatur in naturam alit: sic quod in principio sit dissimile alit et in fine simile, non autem potest fieri de dissimili simile nisi per alterationem deoquentem et transmutantem alimentum ut clare ostenditur primo de generatione, et secundo de anima. igitur omnes augmentationes precedit causaliter alteratio. Si autem motus ad quantitatem fuerit diminutio igitur subtrahatur a corpore animato aliquando est simile diminuto: scilicet in principio: et aliquando est dissimile: videlicet in fine: sed impossibilis est transitus de simili ad dissimile sine alteratione ut patet: igitur omnem diminutionem precedit causaliter alteratio. Secundo arguitur quod omnes

Lex.
co. 55.

Lib. octauus.

alterationem precedit causaliter motus localis quoniam non est possibilis alteratio absque proximitate alterantis cum alterato sicque alterans assimilatur sibi passum facies ipsum esse actu tale quale prius erat in potentia ut actu calidum facit actu calidum quod prius erat potentia calidum. cum igitur alterans et alteratum prius distent et postea sint propinqua quod non potest fieri nisi per motum localem igitur. Ex isto sequitur omnem generationem et corruptionem precedit causaliter motus localis: quoniam omnis generatio vel corruptio est alteratio vel finis alterationis: ut ostenditur primo de generatione. sed omnem alterationem precedit causaliter motus localis igitur et omnem generationem vel corruptionem. Neque obstat inquit commentator si quis dicat quod alterum istorum est nouiter generatum scilicet alterans vel alteratum: propter quam causam non requiritur motus localis: quoniam si aliquid generatur de nouo oportet alterans ex quo non semper alterat appropinquari materie: hoc autem non potest fieri nisi per motum localem sic quod alterans moueatur nunc fit augmentatio vel diminutio absque resolutione nutrimenti vel partis corporis animati: et nuncquid fit huiusmodi resolutio absque alteratione et nuncquid fit alteratio absque motu locali: igitur motus localis est primus motuum prioritate causalitatis. *Le. li. Tribus autem existentibus motibus alio quidem secundum magnitudinem et alio secundum passionem* id est qualitatem (et quodam secundum locum quem vocamus loci mutationem hunc necessarium est primum esse: impossibile enim est augmentum esse alteratione non perexisteret. quod enim augmentat est quidem tantum sicut augmentat est autem tantum dissimile: contrarius enim alimentum dicitur contrario esse dissimile in principio (addicis autem omne factum simile simili. necesse est igitur alterationem in contrarium esse mutationem. at vero si alterabit indigebit oporteret alterans et agens ex potentia calido actu calidum. Manifestum igitur quod moues non similiter se habet sed aliquid autem prius aliquid autem longius et aliquid alterat: hoc autem sine loci mutatione non potest esse. *Ex. pbant de h. conclusio* nis aristoteli. scilicet quod si motus ad quantitatem datur duplex mutatio quippe una est prima. scilicet augmentatio et alia est posterior vel diminutio. et in motu ad qualitatem datur duplex mutatio quippe una est prima. scilicet que fit in qualitatibus primis: et alia posterior que fit in qualitatibus secundis. ita in motu ad rem datur duplex mutatio quippe una est prima vel mutatio circularis: et alia non prima vel mutatio recta. Sicut enim in rebus pluribus ad quas est motus est ordo secundum prius et posterius ita et in ipsis motibus et mutationibus. *Le. li. Si ergo necesse est semper motum esse* necesse est semper mutationem aliquam in omni genere (esse primam motum et in loci mutatione si est alia quidem prima: alia vero posterior prima. *Secundo arguitur* philosophus ad eandem conclusionem testimonio antiquorum doctorum. raritatem et densitatem principia esse omnium passionum sic quod graue et leue: durum et molle: calidum et frigidum non videntur esse nisi raritates et densitates. et persequenter saluabatur omnem generationem et corruptionem omnemque motum et mutationem per condensationem et rarefactionem: congregatio nem et disgregationem. dicebant enim congregationem rerum inuicem esse generationem per quam si generabatur calidum: leue aut molle: illud dicebant esse rarum. si vero generabatur frigidum: graue aut durum dicebant illud esse densum.

Disgregationem vero res ab inuicem afferebant esse corruptionem. omnes ergo transmutationes saluabantur per congregationem et segregationem: sed non est possibilis congregatio vel disgregatio absque motu locali: igitur motus localis precedit causaliter omnem generationem et corruptionem omnemque alterationem: et consequenter omne augmentum et diminutionem cum non inueniatur aliquis istorum motuum absque motu locali: sed bene contra. Antiqui enim ponebant augmentum per subintroitum corporum per poros vacuos et diminutionem per recessum talium corporum a poro sitibus vacuis quod fieri non poterat absque motu locali. Sic etiam alterationem saluabant per motum localem scilicet per congregationem et segregationem corporum alio motum aut alio modo secundum quod bene patet consideranti opiniones Anaxagore Democriti Empedocle et aliorum quorum positiones recitat philosophus primo de generatione. *Le. li. Amplius autem omnium passionum principium raritas et densitas* sunt secundum antiquos (et graue namque et leue et molle et durum et calidum et frigidum densitates videntur esse et raritates quedam: densitasque et raritas congregatio et disgregatio secundum quas generatio et corruptio dicitur substantiarum: que autem congregantur necesse est secundum locum mutari. at vero si ei quod augmentatur et detrimentum patientis mutat secundum locum magnitudo id est necesse est quod sit motus localis si magnitudo eius quod augetur et magnitudo patientis detrimentum mutatur secundum locum.

Notandum quod deus et intelligentie primo mouent motum localem: corpora autem celestia mota localiter primo mouent motu alterationis scilicet in inferiora. forme autem corporum animatorum primo mouent motu augmentationis et diminutionis. et quia deus et intelligentie precedunt causaliter corpora celestia et corpora celestia precedunt causaliter formas animatorum: ideo motus localis est prior causaliter motu alterationis: et motus alterationis est prior causaliter motu augmentationis et diminutionis. Unde secundum philosophum motores immobiles alterant in inferiora mediante celo. Et quia signa calefactionis et refrigerationis aliquando sunt propinquiora ei quod alteratur et aliquando remotiora et successive habent alium et alium aspectum ad hec alterabilia ideo causatur alteratio in hec inferiora per motum localem: et consequenter augmentatio et diminutio cum non possint esse tales motus absque alteratione nec etiam absque accessu et recessu partium.

Sed dubitatur quia motus specificatur a termino ad quem secundum philosophum quinto huius: sed prior est quantitas qualitate: igitur motus ad quantitatem que est augmentatio vel diminutio est prior causaliter motu ad qualitatem qui est alteratio. Ad hoc respondet Egidius negando consequentiam quia licet absolute quantitas precedat qualitatem: non tamen augmentatio vel diminutio alterationem: quoniam alteratio est motus simplex: augmentatio autem vel diminutio est motus mixtus cum semper includat motum localem. *Sed dicitur aliter* quod licet quantitas precedat qualitatem: non tamen quantitas acquisita: Immo talis est posterior qualitate: Sicut etiam substantia est prior accidenti: tamen substantia generabilis

Phisicorum

lis et corruptibilis est posteriori accedere cum necessario per se
 ponat accidentia in materia. (Amplius et hic. Secunda propositio:
 Ter. co. 56. motus localis est primus motus prioritate nature. Ista propositio
 est manifesta habita distinctione de prioritate finis nam finis
 temporis est finis perfectionis. Illud enim est altero prius finis nam
 quod potest esse sine illo et non est: quod unitas de prioritate numeri
 ro: quod non potest esse numerus absque unitate: potest autem esse unitas
 absque numero. Illud vero est altero prius finis temporis: et
 temporis fuit ante temporis alteri eo modo quod pater est prior filio. Sed
 illud est altero prius finis perfectionis quod est maioris perfectionis
 nis: et sic forma est prior materia: et mixta sunt priora elementis.
 Et si ista distinctio est in motu ut quod aliquis motus
 sit altero prior intelligitur tripliciter. scilicet prioritate nature: pri-
 oritate temporis et prioritate perfectionis. Le. li. Amplius et hinc
 considerandum erit manifestum quod loci mutatio priora sit (pri-
 mum enim sicut et in alijs sic et in motu dicitur ut quod primum
 multiphase dicitur autem prius) finis nam (quo non existente
 non erit alia illud vero sine reliquis et quod finis subam). id est per
 fectionem (et quod tempus) de prius. Ista distinctio est permixta
 aristoteli. arguitur proinde dupliciter a primo sic. Omne perpetuum
 est prius nam non perpetuum sed tamen motus localis est perpetuus
 igitur motus localis est primus motus prioritate nature: pa-
 teret prius cum maiori: quia natura prius invenitur in re perpetua quam
 in re non perpetua: et minor declarat quod enim nullus alius motus
 a motu locali sit perpetuus ostensum est. s. b. et ostendit
 infra. sed quod motus localis sit perpetuus arguitur quoniam alijs
 motus est perpetuus ut patet est. aut igitur continuus vel discor-
 tinuus ut motus compositus ex motibus inter se habentibus
 sed dignus est quod motus continuus sit perpetuus quod discortinuus
 cum sit magis unum: igitur motus continuus est perpetuus: sed nul-
 lus est huius motus continuus perpetuus nisi motus localis ut hic sup-
 ponitur et infra manifestabitur igitur et. Le. li. Quare quoniam
 motus quod de necessitate est continuus erit ut quod aut quod prius aut quod
 inter magis aut quod prius et dignus est prius quod inter se
 dignus aut se accipit in natura si possibile est: possibile au-
 tem continuus est motus localis (ostendit autem posterius:
 nunc autem hoc supponatur et nunc neque ullum alium possibile est
 se) prius et perpetuus (scilicet aut). id est solus (loci mutatio de necessitate
 igitur latet de prima prioritate nature. Et secundo ar-
 guitur per hoc sic. Ille motus est alio prius nam quod potest esse sine il-
 lo et non est: si motus localis potest esse sine alijs motibus
 et non est: igitur motus localis est primus motus prioritate na-
 ture: prius nam cum maiori ex distinctione data et descriptio-
 ne est quod est prius finis nam. et minor declarat quoniam si est au-
 gmentatio vel diminutio aut alteratio generatio vel corruptio
 pro necessitate est quod sit motus localis ut primi motoris et pri-
 mi mobilis cum sit causa illius immediata ut est ostensum in primo ca-
 pitulo tractatus non autem necesse est quod sit alijs illorum motuum si motus
 localis est cum quilibet istorum incipiat et desinat esse non au-
 tem motus localis ut inferiorem demonstrabit. Item si aliquid au-
 getur vel diminuitur aut alteratur generatio vel corruptio ipsa potest
 moveri localiter ut patet inducere. non autem si aliquid movetur
 localiter ipsum potest augeri vel diminui aut alterari generatio vel
 corruptio: ut patet de celo igitur et. Le. li. Neque enim una neces-
 sitas est neque augmentari neque alterari quod fertur: nam neque fieri
 aut corrupti contingit quod movetur localiter (horum autem neque
 unum contingit nisi prius sit) motus localis sed (quod movetur
 primum movens.)

Dubitat quoniam sicut in celo invenitur
 motus localis absque al-
 teratione ita in terra invenitur motus localis absque motu lo-
 cali: cum terra se quiescat deinde opposita motui locali et sepe
 alteretur a celo per caliditatem et frigiditatem et per alias influen-

tias non sensibiles. Item ut quod in celo non possit esse motus
 localis absque alteratione sicut neque absque illuminatione
 cum illuminatio sit mutatio perpetua in celo sic motus localis.
 Ad primum de quod in terra finis tota non moveatur loca-
 liter tamen moveatur localiter finis per et quoniam ipsa alteratur per cal-
 ditatem et frigiditatem ipsa finis aliqua preponderat vel ra-
 refit quod non potest esse absque motu locali. Ad secundum de
 quod per hoc loquitur de alteratione quod est virtus motus illuminationis
 aut non est virtus motus sive fiat in tempore sive in instanti cum
 non sit de se in se. Et si quoniam utrum inter motum loca-
 lem celi et illuminationem est sit aliquid prioritas: potest dici quod est
 prioritas perfectionis quia illuminationis perfectio est motus celi
 actus quodammodo calitatis: quoniam motus celi sicut per se
 pres luminosas cellas et illuminationem. Unde in primo
 instanti mundi fuit lumen et illuminatio prius celi et tamen in illo
 instanti non fuit motus sed immediate post illud istas. (Ad
 huc tpe.) Tertia propositio. Motus localis est primus
 motus prioritate temporis: patet dupliciter a primo sic. De per
 tuum est prius non perpetuo prioritate temporis: sed motus localis
 est perpetuus alij autem sunt non perpetui: igitur et. prius nam cum
 maiori et minori manifestabitur infra ubi probabitur motus
 celi perpetuus esse: alio vero motus habet inceptum neque et
 desinitio. motoribus enim perpetuis compositis movere mo-
 tu locali immediate non autem aliquo alioque motui: ut indu-
 citur liquet. Le. li. Ad huc tpe) contingit motus localis esse
 mutationem (primam: perpetuis enim contingit solum movere
 finem hunc) motum.

Contra conclusionem aristoteli. movetur dubita-
 tionem. videtur enim in his quod generant et
 corruptunt non motus localis esse primam mutationem sed ut
 tima. in animalibus enim prius mutatio est generatio: secunda est alte-
 ratio. tertia augmentum. quia vero est motus localis. s. deam
 bulatio: cum animalia perfectum est. et huiusmodi ordo est per prioritate
 temporis: et sic posset alijs operari de celo quod ibi est successio
 temporalis horum motuum quorum prius est generatio et ultimus
 est motus localis. Le. li. Sed in uno quod habent generatio-
 nem loci mutationem necesse est postremum motum esse: potest
 enim ipsum fieri primum est (alteratio et augmentum sed loci
 mutatio iam perfectio motus est.) Rursus per hoc in
 quolibet individuo generatio et corruptio generatio prece-
 dat motui locali: tamen absolute loquendo motus localis
 preceedit generationem. Sicut enim celus quod non sit neque factus
 est: est causa omnium generabilium et corruptibilium: ita motus
 localis eius est causa omnium generationum et corruptionum.
 et quia motus ille est perpetuus sicut celus. generatio autem que-
 cumque sit illa huius principium: ita motus celi preceedit tempore omnem
 generatio nem. patet est enim. s. metaph. quod in quolibet indi-
 viduo generatio et corruptio potest preceedit actum et tamen
 absolute loquendo actus preceedit potentiam: quoniam nihil potest
 exire de potentia ad actum nisi per actum: cum omne agens agat
 finem quod est in actu. primum enim actus est deus et prima po-
 tentia est materia. constat autem deum priorem esse materiam: et per
 prius in transmutatione materie ad aliquam formam huius generatio
 illius forme precedat motui locali eiusdem: non tamen preceedit mo-
 tu locali simpliciter imo presupponit motui locali omnibus
 que sunt quod est causa successiois omnium motuum istorum inferiorum.
 Le. li. Si autem necesse est motum esse finem loci mutationem
 prius quod generatiois causa erit bis quod fuerit non factum. id est celus se
 habens ut generans est quod generat: quoniam ut quod generatio est prima
 motui. propter id quod fieri oportet primum autem moveatur
 localiter: neque ex hoc debet concludi quod (hoc in uno quod
 quolibet eorum que sunt sic se habet) quod generatio preceedit mo-
 tu locali (sed autem necesse est prius aliquid moveri) quod sit

Libri octauus.

causa (his que sunt ens et ipsum non factum et isto alterum prius). i. ex quo sequitur quod motu generatio est alter motus priorus localis. Secundo arguitur per hoc ad eandem conclusionem. Aliquod est prius motu prioritate tempore et nullum nisi motus localis: igitur motus localis est prius motu prioritate tempore: patet prima cum maiori ex determinatis in 4. huius ubi ostensum est quod sicut tempus est mensura omnium motuum ita est dare unum motum quod est mensura omnium aliorum motuum. et minor declarat quod si aliquid esset prius motu um qui non esset motus localis maxime videretur generatio: quoniam ut ostensum est in vnoquoque generabili generatione precedit omnem alium motum: sed istud non potest esse quoniam aliter omnia que mouent essent corruptibilia quod est falsum: et quod illud sequatur arguitur. Nam in quocumque reperiatur posterior in eodem potest reperi prius: si igitur generatio precedit omnem alium motum igitur omne quod mouetur potest aut potuit generari: sed omne generabile est corruptibile ut probatur prior et. igitur omnia que mouent sunt corruptibilia. Si igitur generatio non precedit motum localem neque est prius motu prioritate tempore a fortiori nec aliqd motus consequens generationem est prius motu prioritate tempore augmentum detrimentum et corruptio. Le. li. Omne igitur generatio est impossibile est esse prima mutatio omnia enim essent que mouent corruptibilia: manifestum est quod neque prius motum neque vni prior est: dico autem prius augmentum postea alterationem et detrimentum et corruptionem omnes enim postiores generatione sunt: quare si non generatio prior est loci mutatio neque alia neque vna mutatio omnia) **Notandum** secundum commentum. 57. quod (si omne translatum ex se esset generatum tunc generationem haberet causas infinitas: contingeret ut autem translatum per se esset aliud translatum per se sic in infinitum). Ista prima commentaria sic declarat: Omne generationem precessit alteratio et omnem alterationem precessit motus localis: igitur ante omne generatum fuit aliquod alteratum et ante omne alteratum fuit aliquod motus localiter: si igitur omne motus locale est generatum omnium infinitas causas precessit illud motus localiter vni infinitas generationes infinitas alterationes et infinitas motiones locales. ¶ Sed commentum: mouet unum dubium quod non videtur quod generationem precedat alterationem ut dicitur philosopho in ista: quoniam generationem est finis alterationis per ipsum prior de genere. Sicut igitur omne alteratum prius fuit generatum: ita autem omne generatum fuit aliquod alteratum et ita videtur circulariter in generationem et alterationem. Respondet commentum. quod philosophus voluit generationem precedere alterationem eo modo quo predicamenta secundum se precedunt. Nam quod suba precedit qualitatem: generationem que est via in subam precedit alterationem que est via in quantitatem. quod autem alteratio precedat generationem hoc est per accidens inquit commentum: sic quod generatio precedit alterationem per se. alteratio autem precedit generationem per accidens. Ista ratio est difficultas quoniam finis presupponit per se ea que sunt ad finem: et ea que sunt per accidens presupponit per se ea que sunt per se ut colligitur a philosopho. 1. huius. ¶ Constat autem generationem esse finem alterationis ut est probatum prior de genere. et ipse generatio est transmutatio per accidens. alterationem vero quod terminat esse transmutationem per se ut determinat ipse commentum 2. 6. huius. igitur generationem non per accidens sed per se presupponit alterationem. ¶ Tercio ostenditur per accidens potest non esse per aristotelem supra in isto octauo. si igitur generationem presupponit alterationem per accidens possibile est quod sit generationem absque alteratione per eandem quod est doctrina aristotelem. prior de genere. imo ratio quod facit in principio huius octauo de eternitate motus nulla esset cum dicitur si omnia mobilia inceperunt esse per generationem igitur ante omnia illa fuit motus. scilicet alteratio: nis ex quo generationem terminat alterationem necessario et per

se. Dicendum igitur quod non intendit philosophus procedere absolute generationem precedere alterationem: quoniam prioritate nature causalitatis et tempore alteratio precedit generationem sed intendit quod in vnoquoque generabili et corruptibili generationem precedit omnem alium motum secundum quod bene patet ex ista. et si suba precedit qualitatem non tamen substantia generata precedit qualitatem cum quolibet talis suba presupponat quantitates primas in materia tamquam finis ea que sunt ad finem. ¶ Circa predicta dubitat prior de conclusionem quoniam generationem est eterna secundum philosophum tam in hoc. 8. quam in li. de genere. igitur motus localis non precedit generationem tempore. ¶ Secundo dubitat circa hoc quod dicitur philosophus in prima conclusio quod omne augmentum non precedit alterationem tunc dicitur quod post augmentum est alteratio. ¶ Ad primum dicitur quod generatio in comuni sit eterna non tamen aliqua generatio in spatio: ideo motus localis est prior generatio ne in comuni prioritate causalitatis: et est prior generationem in speciali quocumque sit illa prioritate tempore: et non solum motus localis in comuni habet hanc prioritatem sed etiam in speciali vni motus celi. Ad secundum dicitur quod quilibet augmentum presupponit aliquam alterationem cum quo tamen stat quod in aiali aliqua alteratio presupponit augmentum. Sicut enim corruptio facta sentio presupponit diminutionem ita diminutio presupponit alterationem factam tempore stat. ¶ alteratio autem illa presupponit augmentum. Iste enim ordo non est necessarius simpliciter sed est necessarius in aiali mouente sentio. (¶ Omnia autem videtur.) ¶ Quarta propositio. Motus localis est prius motu prioritate perfectionis. Ista conclusio philosophus quadrupliciter probatur et primo sic: Illud quod est ultimum in generatione est primum in perfectione: sed motus localis est ultimum in generatione: igitur motus localis est prius in perfectione: patet prima cum maiori inductiue: quoniam principium est imperfectum et finis est perfectus cum natura semper procedat ab imperfecto ad perfectum et a minus perfectum ad magis perfectum. elementa enim quia sunt prima in generatione imperfectissima sunt: et aialia perfectissima quod sunt ultima in generatione. mixta autem inaiata perfectiora sunt elementis: et plate perfectiores sunt mixtis inaiatis et minoris perfectionis quam aialia: quoniam mixta inaiata posteriori generant elementis et prius quam plante in aiali etiam infantia est minime perfectionis: et iuuenu maioris perfectionis: pueritia autem et adolescentia medietas: et hoc ideo: quod natura continue vadit a minus perfectum ad magis perfectum. Minus autem est de se nota vbi quod motus localis est ultimum in generatione quoniam prius generat aial deinde alterat et auget. vltimo autem mouetur localiter. scilicet in perfectum quo acquiritur finis per ea que sunt ad finem. Le. li. Omnia autem videtur quod sit in perfectum et ad principium sensus vbi quod est primum in generatione (quod re generationem posteriori nam prius est) vbi naturaliter perfectionis (vltimum autem loci mutatio omnibus inest quod sunt in generatione). in via generationis. ¶ Secundo arguitur sic philosophus: Illud quod paucioribus attribuitur perfectioni est motus localis paucioribus attribuitur quam aliis motibus: igitur motus localis ceteris perfectionis est prior per antecedentis declarat inductiue. nam viuus perfectus est quod esse quod paucioribus attribuitur. et sentire perfectum est quod viuere et moueri secundum locum quod sentire et intelligere quod moueri secundum locum: hoc ideo: quod paucioribus attribuitur. vltimum etiam est perfectior quod tactus: et cogitatio quod fantasia quia paucioribus communicatur: ut de se non est. Secunda pars antecedentis declarat ex eo: quia alteratio augmentum et diminutio attribuitur platis et aialibus imperfectis. et autem non competit motus secundum locum propter defectum prius organica: requisita: ad illum motum. Aialia autem perfecta mouent illo motu quod habet membra et organa disposita. Le. li. Unde alia omnia immobilia sunt propter indige

ex.
57.

ex.
58.

Philosophorum

tiā organi vt plante ⁊ multa genera aialū pfectis aut
ineft: quare fi magis ineft loci mutatio magis comphe
gentib⁹ naturam. i. naturales pfectiōes ⁊ motus hic
primus alioz vtqz erit fm subam) idest fm pfectiōez
(ppter hec qz cōpetit pfectiōib⁹ in natura. ¶ Tercio
sic arguit phis: Ille mot⁹ est pfectiō qd nō abijcit de suba
sed solus motus localis est ille qd nō abijcit de suba: igit
tur motus localis est pfectissim⁹ motuū: patet pñā cuz
minori: qz mot⁹ localis ē ad vbi: alij aut mot⁹ sūt ad
formā: ideo alij motus abijciūt de suba rei intro ducē
do vnā formā post aliā: motus aut localis nō abijcit
de suba ex quo nō expellit neqz intro ducit aliquā for
mā absolutā locū sed tñ vbi qz est respectus adueni
ens imutatioē loci ⁊ c. maior aut tenet inductive. Uide
mus em generaliter rem illā pfectiōē esse cui min⁹ defi
cit de suba: ⁊ illā pfectissimā cui nihil deficit de suba: sic
ille motus est pfectiō qd minus abijcit de suba: ⁊ ille ē
pfectissim⁹ qui nihil abijcit de suba. l. li. Et qz mot⁹
localis (nequa qz subam mutat) ei⁹ mobilis (qz mouet
motū in eo qz fertur) idest fm qz mouet localiter: ideo
mot⁹ localis est alijs pfectiōz (fm em hūc solum nihil
mutat in esse sicut ei⁹ qd alterat quale eius aut qd au
geat ⁊ detrimentū patētis qz. ¶ Quarto ad idē sic:
Ille mot⁹ est pfectissim⁹ qui cōpetit mobili pfectissim⁹:
sed mot⁹ localis cōpetit mobili pfectissim⁹: igit mot⁹ lo
calis est pfectissim⁹: patet pñā cū prima parte antecede
tis p diffinitionē motus datā tercio hui⁹ qd fuit ista: mo
tus est actus mobilis inq̄rū mobile. Secūda vero ps
antecedens est nota: qz motus localis cōpetit his que
mouēt seipā p se que sūt corpa nobilissima: ⁊ maxime
cōpetit corpi⁹ celestib⁹ que vltra hoc qz mouēt se sūt
principia motuū oim alioz. l. li. Maxime aut mani
festū est qz mouēs ipm seipm maxime hūc mouet pro
pter qui fm locū ⁊ etiā oim⁹ hoc qd mouet seipm p
se (esse eo qz que mouent ⁊ mouētū principū ⁊ primū
in his que mouent) cū sit maxie (ipm seipm mouēs.)
¶ Ex p̄dictis phis epilogādo cōcludit intentū suū dī.
qz motus localis est sumpt⁹ prim⁹ motuū. qz quidem
ex p̄cedētib⁹ sic arguit: Motus localis est prioz ceteris
motibus p̄ioritate causalitatis ⁊ nature ⁊ t̄p̄is ⁊ p̄fe
ctionis igit ⁊ c. patet pñā cū qualibet pte antecedentis
ex p̄p̄tūib⁹ p̄cedētib⁹. l. li. Qd quidē igit loci mu
tatio prima sit manifestū est ex his que dicta sunt.

Notandum

fm cōmentatorē cōmen
to. 6. q. (motū ex se nō i
uenitur in hoc motu). l. locali (nihil em est alteratū ex
se nec alterat se nisi p accidēs. auctū etiā estima f augm
tare ex se sed p accidēs.) ¶ Nihil igit fm cōmentato rez
mouet seipm primo nisi motu locali. an al em ⁊ si alte
rat se aut auget se hoc est p accidēs. i. nō facit illū motū
per se primo. Si em al al auget se hoc est p motū gene
ratiois ⁊ alteratiois: ⁊ si alterat se hoc est rōne partiu
dissorziū se inuicē alteratū ⁊ c.

Contra

predicta arguit ⁊ primo p̄tra cō
clusionē p̄bādo alios motos p
fectiores esse motu locali qm motus specificat a termi
no ad quē vt est pbatū q̄nto huius. sed pfectiōz ē ter
minus ad quē generatiois augmētatiois ⁊ alteratiois
igit ⁊ c. minor declarat ex eo qz termin⁹ ad quē motus
localis est vbi termin⁹ aut ad quē gnatiois est suba ⁊
augmētatiois quāritas ⁊ alteratiois qualitas. ¶ Itar au
tē iā subam qz quāritatē ac ē q̄litate pfectiōz esse vbi.
Secūdo arguit contra rōnes phis qz nō videt vtz qz
posterius in generatioē sit pfectius qm tunc diminutio

esset pfectiō augmētatione: nec est vtz alteratioē vel
augmētationē abijcere de suba cū per illos motus p
se nō abijciat nisi accidēs: sicut neqz p illos acquiritur
nisi accidēs. nō etiā est vtz qz motus localis paucio
ribus cōueniat qz alij motus cū iā pbatū sit qz in quo
cunqz inuenit motus ad formā in eodē inuenit motus
ad vbi: ⁊ nō ecōtra. ¶ Ad primū dicit qz l3 ois mot⁹
accipiat specie ⁊ denominationē a termino ad quē: nō
tamē accipit dignitatē ⁊ pfectionē ab illo. ¶ Motus em
ad vbi accipit pfectionē a subiecto suo: motus vero ad
formā a termino suo: ideo ille motus localis est alio p
fectiōz qui est in pfectiōi subiecto: ⁊ impfectiōz qui est
in pfectiōi subiecto. illa vero augmētatio vel alteratō
est pfectiōz que est ad pfectiōē terminū. Ex parte au
tem finis accipit dignitas ⁊ pfectiō virtutis qz mo
tus. vnde qz motus localis habet pfectiōē finis. l. cōit
nuationē mundi supioris cū inferiori qz aliquis alius
motus: ideo est pfectiōz. ¶ Ad secūdū dicit qz vltimū
in generatioē est prius in pfectiōē qm illud vltimū
ad pcedentia se habet per modū finis: modo diminui
tio nō se habet respectu finis ad augmētationē: ⁊ cuz
phis dicit alteratioē augmētationē vel diminutioē
abijcere de substantia per subam nō intelligit aliquā rez
p̄dicamentū substantie sed tñ virtutē inexistētem mobili.
nō etiā loquit phis de motu locali in cōmuni neqz de
quolibet locali motu in particulari sed tñ de motu lo
cali fm locū qui est motus. p̄gressius seu ad omnem
differentiā positiois. nō em vult aristoteles hic p̄bare
omnē motū localem omni motu ad formā esse pfectiōz
rem sed qz in cōmuni motus ad vbi pfectiōz est in cō
muni motu ad formā: ⁊ in particulari qz aliquis mot⁹
localis omni motu ad formā est pfectiōz.

Ule autē

loci mutatio. Secun
da p̄cto h⁹ terij ca
pituli est hec: Null⁹
mot⁹ alij ⁊ a motu lo
cali ē prius ⁊ p̄per
tu⁹: cū em mot⁹ ad
vbi nō sit spēs spā
lissima sed gen⁹ nō
sufficit scire motū lo
cale esse prius mo
tuū: sed etiā dz scire

quis est ille: vt p̄cedēs a cōiozib⁹ ad spālia de eterni
tate mot⁹ distinctā noticiā habeam⁹. Duo igit fac phis
qm primo p̄mittit vnā suppositionē: scdō vero exeq̄
de intēto. ibi: (Qd qdē igit.) ¶ Supposito ē ista qz
declarare qd mot⁹ ē prius ⁊ p̄petu⁹ ē declarare quis
est prius motuū qm ois mot⁹ qd ē prius ⁊ p̄petu⁹ ē pri
mus motuū: ⁊ ois mot⁹ qd ē prius motuū ē prius ⁊ p̄
petu⁹: eadē igit via ⁊ rōne p̄babif aliquē eē determi
natū motū qd ē p̄petu⁹ ⁊ prius ⁊ eūdz eē prius motū
l. li. Que aut loci mutatio p̄ia sit nūc mōstrādū ē)
⁊ pri⁹ negatiue deinde affirmatiue. (Sic aut ē qz nunc
dictū ē vtz qz loci mutatio ē p̄ia (⁊ pri⁹ positū ē qz p̄tin
git quēdā motū prius esse ⁊ p̄petuū manifestū erit
metbado) idest eadem via ⁊ eadē demōstratione.

Notandum

fm cōmentatorē cōmen
to. 6. q. aristoteles (intē
dit illud quod prius dixit in sexto. l. qz motus circula
ris solus potest esse eternus sed illic nō cōpleuit p̄fura
tionem de hoc in initio vero tractatus huius ⁊ ante

Lib. octauus.

Tex.
60.62.

hic sermo nō solummodo possibile esse ut sit hic motus cōtinuus sed declarauit q̄ necesse est ut sit hic motus cōtinuus. Istud tamē quod dicit cōmētator nō est tenendū: quia ostēsum est in principio hui⁹ octauū q̄ aristoteles nō pbauit ibi eternitatē motus circularis sed eternitatē motus in cōmuni. Unde de eternitate motus circularis in tribus locis facit mentionē p̄his: primo quidē in sexto: ubi pbat solū motū circularē posse esse perpetuū. Secūdo in capitulis p̄cedentibus huius tractat⁹ in quibus probat motū primi mobilis esse causam p̄petuitatis generatiōis et corruptiōis: sed nō exprimit illū esse circularē. Tercio in hoc capitulo et in sequenti exprīmēdo illū esse circularē in quib⁹ arguit motū circularē celi esse cōtinuū et perpetuū et nullum aliū motū a motu circulari posse esse cōtinuū et p̄petuū. (Quod quidē igit. ¶ Ista suppositiōe p̄missa p̄his pbat conclusionē hanc secūda v3: Null⁹ motus alius a motu locali est p̄tinuus et p̄petuus quā ip̄e aristoteles sic arguit: Nullus motus qui est de contrariis in contrariis aut qui est inter cōtraria est p̄tinuus et p̄petuus: sed omnis motus alius a motu locali ē de cōtrario in cōtrariis aut inter cōtraria: igit nullus motus alius a motu locali est cōtinuus et p̄petuus. patet p̄na cum minor induciat. nā generatio est de nō esse ad esse: et corruptio de esse ad nō esse. Et stat autē q̄ esse et nō esse sunt termini cōtrarij: loquēdo de p̄terititate largē sumpta: et accipiēdo nō esse ut dicit p̄uatiōe et nō ut est pura negatio: quia sic nō essent termini cōtrarij sed cōtradictorij: neq̄ inter eos esset mutatio aliqua. Similiter alteratio est de p̄terio in p̄terio. Lalefactio ē de frigido in calidū: et frigeactio de calido in frigidū: albedo est de nigro in albi: et sic de alijs. ¶ Idē etiā contingit de augmentatiōe et diminutiōe q̄ quilibet eaz⁹ est de p̄terio in p̄terio et inter p̄teria videlz: inter magnū et parū: aut inter magnitudinē p̄fectam et imp̄fectā. I. e. li. Quod quidē igit alioz⁹ motū a motu locali (p̄tinuus neq̄ vnū) sine termino (contingit esse ex his) dīcedis) manifestū est: ens em̄ ex oppositis cōtraria sunt motus et mutatiōes alie a motu locali (ut generationi quidē et corruptioni ens et nō ens termini sunt alterationi aut cōtrarie passiones) id est qualitates (augmento et detrimento) termini cōtrarij sūt (aut magnitudo et paruitas aut p̄fectio magnitudinis et imp̄fectio) id est magnitudo p̄fecta et imp̄fecta. ¶ Probata minoz⁹ p̄his probat maiorē v3 q̄ nullus motus qui ē de cōtrario in contrariis aut qui est inter cōtraria ē cōtinuus et p̄petuus: q̄ em̄ nullus q̄ est de cōtrario in cōtrariis sit p̄tinuus et p̄petuus manifestū est: quia quibet talis habet p̄ncipiū et finē: sed q̄ nullus q̄ est inter cōtraria sit p̄tinuus et p̄petuus arguitur: Posset em̄ alius quis dicere q̄ lz motus q̄ est t̄m sensibilis inter calidū et frigidū nō sit p̄petuus tamē motus qui est infinites inter illa p̄teria est p̄petuus v3 ex albo in nigrū et eō uerso in infinitū.

Contra inter quoscūq̄ duos motos cōtrarios cadit quies media: igit motus inter cōtraria nō potest esse p̄tinuus et p̄petuus: patet p̄na: quia ad cōtinuitatē motus requiritur cōtinuitas tempis: ut est demonstratū quinto hui⁹. Constat autē q̄ si inter aliquos motus est q̄s media tēp⁹ mēsurās illos motus est discōtinuus et interruptus: ante cedens autē declarat inductiue qm̄ inter calefactionē et frigeactiōnē cadit quies media: et similiter inter augmentatiōnē et diminutiōnē cadit quies media quia si nō ca-

dit quies media cū nō sit ratio quare in instanti medio mobile moueatur motu p̄cedenti quin moueat motu sequenti: et eōtra sequit⁹ q̄ aliquid simul calefit et frigit: augeat et diminuat: et sic mouet motibus p̄teritis q̄ est impossibile. ¶ Et q̄ dicit⁹ est de motibus intelligatur esse dicendū de mutatiōibus indiuisibilib⁹. Generatio em̄ et corruptio sunt mutatiōes oppositae siue accipiātur in generali siue in speciali. Sicut em̄ generatio in cōmuni opponit corruptioni in cōmuni: ita generatio ignis opponit corruptioni ignis: et generatio fortis opponit corruptioni eiusdē. Constat autē istas mutatiōes nō posse inuicē p̄tinuari qm̄ idē simul generatur et corrūperet q̄ est impossibile. Necesse est ergo tēpus mediū esse inter has mutatiōes. quo posito ex illis mutatiōib⁹ nunq̄ fiet vna mutatio cōtinua. I. e. li. Cōtrarij autē sunt motus (qui sunt in cōtraria: q̄ autē nō semp mouet) s̄m hic motū compositū ex motibus p̄teritis (existēs prius necesse est prius quiescere. Manifestū igit qm̄ quiescet in cōtrario) termino ip̄m (mutans: Similiter autē et in mutatiōib⁹) indiuisibilib⁹ est dicendū (opponunt em̄ generatio et corruptio simpliciter et singularis singulari: quare si impossibile est simul mutari) s̄m mutatiōes (oppositas nō erit cōtinua mutatio) iter cōtraria (sed mediū erit ip̄o p̄teris).

Notandum primo s̄m cōmētatorē cōmēto. 6. q̄ (res naturales habent magnitudinē terminatā. Min⁹ ergo homo est terminat⁹ naturaliter et similiter max⁹. Si em̄ magnitudines rez⁹ nō essent terminatē tūc magnitudines nō haberēt p̄fectionē quē sita in natura per motū augmenti. Manifestū est em̄ per se qm̄ quēadmodū nō quilibet actio sit p̄ quālibet qualitatē. s̄ p̄ quālibet formā: ita manifestū est per se esse impossibile ut quilibet actio entis sit per quālibet magnitudinē: sed vna queq̄ actio actionis p̄p̄ia et quilibet entis habet p̄p̄ia quantitātē et p̄p̄ia qualitātē. Sicut igitur actio hominis nō potest puenire nisi a forma hominis: ita impossibile est ut actio eius pueniat nisi a sua magnitudine. Magnitudo ergo hominis est terminata naturaliter. Similiter a sua forma et similiter in vnaquaq̄ rerum naturalū. ¶ Prima p̄positio cōmētatoris est ista: Res naturales habent magnitudinē terminatā pbatur dupliciter. Primo quia min⁹ homo et max⁹ homo est terminatus naturaliter. Qd quidē nō est sic intelligendū q̄ est dare hominē quo nō contingit dare min⁹ naturaliter. et est dare hominē quo nō contingit dare maiorē: sed q̄ est dare hominē quo nō contingit dare sensibiliter maiorē. et q̄ est dare hominē quo nō contingit dare sensibiliter min⁹. ¶ Itē si magnitudines rez⁹ nō essent terminatē tūc augmentū nō haberet p̄fectionē terminatā in nā sed p̄cederet in infinitū: et sic aialia et plante possent augeri in infinitū quod ē p̄ experientia. Secūda p̄positio. Actōes nāles sūt a magnitudine terminata: patet: qm̄ sicut actio hois nō sit nisi a forma hois et gnāliter vnuscuiq̄ p̄p̄ia actio non sit nisi a p̄p̄ia forma et a p̄p̄ia qualitate: ita nō sit nisi a determinata magnitudine.

Notandū secūdo s̄m cōmēt. eodē cōmēto. q̄ si mot⁹ de albedine in nigredinē sit p̄tinuus cū motus de nigredine in albedinē tūc illud q̄ mouet ab albedine mouet ad albedinē s̄m igit q̄ mouet de albedine dimittit eā et acq̄rit nigredinē et s̄m q̄ mouet ad albedinē dimittit nigredinē et acq̄rit albedinē: igit i cadē dispōne acq̄rit eandē partē

Philosophicorum

albedinis et dimittit illam et mouet etiam duobus motibus contrariis. ¶ Duo inconuenientia inest commentato: si motus contrarij possunt inuicem pinguari. ¶ Primum inconueniens quod simul per eundem motum acquirat albedo et deperdit albedo: probatur ponendo quod duo motus contrarij continuant sic quod in prima medietate hore sit motus de albo in nigrum et in secunda de nigro in album: et patet quod in prima medietate deperdit albedo et quod in eadem parte acquirat albedo: probatur quoniam per omnem albefactionem acquirat albedo: sed motus illius partis est albefactio: igitur et. probatur minor. motus specificatur a termino ad quem: sed terminus ad quem totius motus est albedo: igitur totus motus est albefactio. et per consequens prima medietas est albefactio. ¶ Secundum inconueniens quod idem mouet motibus contrariis quoniam in eodem casu mobile in prima parte hore nigrescit cum per illam partem continue deperdat albedo et acquirat nigredo: et per eandem partem albescit ex quo totus motus est albefactio.

Notandum tertio secundum commentatores eodem commento quod cum duo motus non fuerint in se sequi ut inter eos sit tempus necessarium. et ista demonstratio non debet intelligi nisi in eo motu quod mouetur duobus motibus contrariis et habentibus principium et finem non in motibus successiuis qui sunt in pluribus motibus sicut motus chordarum. apud per cussionem enim eorum neque in duobus motibus quorum unus est perfectio alterius in eodem moto: quoniam inter omnes istos non est tempus neque aliquis istorum contrariorum est motus perfectus. scilicet habet principium et finem. factus enim motus naturaliter non est motus sed quies. et similiter principium motus est ex non motu nisi sit per accidens. ¶ Regula igitur commentatoris est ista: Si aliqui motus non sunt simul necessario inter illos est tempus medium: loquendo de motibus eiusdem moti habentibus principium et finem in actu quorum nullus est perfectio alterius. ¶ Prima conditio ponitur quia duo motus contrarij non simul existentes possunt esse immediati absque tempore medio et hoc in diuersis mobilibus: ut puta calefactio in una medietate hore et refrigeratio in alia medietate. Aut motus contrarij diuersarum chordarum in pulsione illarum. Statim enim post motum unius sequitur motus contrarius alterius. sed quod in eodem mobili sunt duo motus contrarij immediati absque tempore medio illud non est possibile. ¶ Secunda conditio ponitur: quia partes eiusdem alterationis aut augmentatiois aut motus localis non sunt simul: tamen inter illas non est tempus medium immo inuicem continuantur. Ratio autem quare inter illas non est tempus medium: quia non habet principium et finem in actu. prima enim medietas habet principium in actu sed non finem: quia finis in actu est quies. modo prima medietas non terminatur ad quietem sed ad motum. secunda medietas non habet principium in actu sed bene finem: quia principium motus in actu est quies et non motus nisi per accidens. ¶ Tertia conditio ponitur: quia in eodem mobili possunt esse successiue diuersi motus habentes principium et finem in actu sine tempore medio: sed unus est perfectio alterius vel ex se vel ex ordinatione nature aut anime: quoniam in eodem animali post motum alterationis potest esse immediate motus augmentatiois et per motum augmentatiois motus localis. post motum etiam unius pedis immediate motus alterius pedis absque tempore medio.

Dubitatur contra primum commentatorum probando quod in eodem moto possunt esse motus contrarij successiue absque tem-

poris medio quoniam possibile est quod a calefiat per totam unam horam a non gradu ad gradum summam caliditatis: et b frigidum summum in fine eiusdem hore sic applicatum ipsi a: et posito et admissio: quero utrum b tunc vel immediate post illud instans agat in a. aut non. si scilicet illi motus contrarij facti in a erunt immediati absque tempore medio. si non: igitur per tempus erit aliquis agens sufficienter applicatum suo passo et non agat in id quod est falsum. ista est illa ratio propter quam philosophus et commentator non tenentur in puncto isto. unde communiter conceditur quod inter quoscunque duos motus contrarios eiusdem mobilis est quies media: non tamen semper tempus medium: quoniam sicut duplex est mutatio quare una est diuisibilis mensurata tempore et alia indiuisibilis mensurata instanti: ita duplex est quies videlicet mensurata tempore et mensurata instanti. quies mensurata tempore est illa que priuat mobile a motu per tempus. quies mensurata instanti est illa que priuat mobile a motu per instantem. Unde in casu isto illi motus contrarij sunt immediati ideo inter eos non cadit quies temporalis media sed tamen instantanea quoniam in illo instanti medio a non calefit neque frigescit. si enim calefit et omne quod mouetur mouebitur sexeto huius: igitur immediate post illud instans calefit sed immediate post illud instans frigescit: igitur simul calefit et frigescit: quod est falsum. Si autem pro illo instanti frigescit et omne quod mouetur mouebitur: igitur immediate ante illud instans frigescit: et sic mouebitur simul motibus contrariis quod est impossibile. ¶ Sed quia molestum est audire in talibus mere naturalibus aristoteli non esse tenendum ideo potest defendi per hunc modum dicendo quod aristoteles opinatus est motus contrarios non posse inuicem succedere in eodem mobili nisi per approximationem agentis ad passum: sicut contingit in casu dato: aut per remotionem agentis a passo sicut contingit in refrigeratione aque post calefactionem remoto calefactore: sed quia approximatio vel remotio cum sit motus localis non potest fieri subito ideo requiritur tempus antequam agens contrarius incipiat agere in passum suum: quare propter inter tales motus necessario cadit medium tempus. igitur si imaginabile absque contradictione duos motus contrarios esse immediatos in eodem mobili: non tamen est possibile naturaliter.

Contra possibile est naturaliter quod in illo instanti in quo a habet caliditatem summam b sit primo sufficienter applicatum licet approximatio fiat in tempore: igitur a immediate post illud instans agat. unde non apparet inconueniens quod possit applicari unus calidum summum ipsi aque dum se reducat ad frigiditatem: ita quod dum est in via reductionis et in medio sue latitudinis frigiditatis applicet sibi ignis iterum calefactiois aquam. Respondetur quod totum hoc est possibile naturaliter: et ex hoc non sequitur quod in tali instanti illud agens sit sufficienter applicatum: licet enim in illo instanti agens sit sufficienter applicatum ex parte distantie aut propinquantis inter agens et passum: non tamen est sufficienter applicatum ex parte instrumenti. Unde instrumentum agens est species fragibilis multiplicata ad ipsum passum et in ipsum passum: non quidem qualitercumque sumpta nec qualitercumque multiplicata sed pluries reflexa et refracta per agens contrarium sicut contingit de lumine nunquam inducens caliditatem nisi per reflexionem suorum radiorum: cum igitur huiusmodi reflexio vel refraction non possit subito fieri sed necessario requiritur tempus: licet aliquando maius et aliquando minus secundum maius vel minus omnium agentis suorum passum: ideo tales motus contrarij non possunt esse im-

Tex
6.6

Libri octauus.

mediati sed necessario requiritur tempus medium iuxta intentionem philosophi et commentatoris. Burleus autem saluat philosophum aliter dicens quod duplex est tempus, scilicet diuisibile quod est mensura motus, et indiuisibile quod est instans. Non ergo intendit philosophus quod inter quoscumque duos motus contrarios cadit tempus diuisibile medium: sed quod cadit tempus diuisibile vel indiuisibile quod est instans: ideo in casu signato de a et b: inter calefactionem et frigidationem cadit tempus medium non diuisibile sed indiuisibile quod est instans. Sed indubie hec distinctio non saluat: quia philosophus hic per ipsum intelligit tempus diuisibile et non indiuisibile ut est manifestum ex demonstratione qua facit in tertia conclusione: probans quod inter quoscumque duos motus reflexos cadit quies temporalis medium. commentator etiam in commento allegato dicit quod demum philosophus est communis omnibus mutationibus interueniens quod si aliqui motus non sunt simul necessario inter eos est tempus medium loquendo de motibus eiusdem motui habentibus principium et finem in actu quorum nullus est perfectio alterius. constat autem quod motus contrarii diuersorum mobilium et motus non habentes principium et finem in actu: etiam motus quorum unus est perfectio alterius habent tempus indiuisibile medium quod est instans, frustra ergo commentator faceret illas exceptiones nisi per tempus intelligeret mensuram diuisibilem motus. Ideo oportet dicere eo modo quo dictum est quod agens non potest bene applicari passio secundum proportionem distantie quando semper indigeat tempore per applicationem instrumenti, licet enim subito multiplicet species sensibilis que est instrumentum agentis: non tamen subito per illam agens agit quoniam species sensibilis non est sufficiens instrumentum agentis ad agendum nisi sit reflexa et non tantum semel sed pluries nunc aut tanta reflexio et totiens multiplicata non potest fieri in instanti. Et si queritur unde prouenit necessitas huius reflexionis dicitur quod ex ordine nature eo modo quo dictum est de lumine quod non causat caliditatem nisi reflectatur: neque sonus auditur nisi species eius sensibilis reflectatur: ut ponit philosophus secundo de anima. (Nihil enim differt.) Circa predicta philosophus mouet quattuor difficultates quarum prima est ista: Videtur quod mutationes oppositae possint continuari: quia motus oppositi non possunt continuari quia sunt contrarii: sed mutationes oppositae non sunt contrarie: igitur et. patet sequentia cum maior: minor autem est nota quia generatio et corruptio et alie mutationes indiuisibiles non opponuntur contrarie sed contradictione cum quolibet illarum sit de contradictione in contradictionem. Respondet philosophus quod non est cura siue opponatur contrarie siue contradictione: quoniam necesse est nullas tales posse inuicem continuari sed semper inter illas esse ipsum medium. Si enim aliquid statim cum generatum est corrumpitur sine quiete media cum motus et mutatio denominentur a termino ad quem vadit sine intermissione et si ne quiete media posset generatio denominari a corruptione et a non esse: et sic illud quod generat corruptum quod est possibile. quod enim corrumpitur est et quod generat non est secundum philosophum quinto huius. Le. li. Nihil enim differt contrarias aut non contrarias esse secundum contradictionem mutationis si solus impossibile sit eisdem simul inesse: hoc enim quod est contraria vel contradictoria esse presenti rationi nihil uale est.

Dubatur contra responsionem philosophi quia uidetur non inter quascumque mutationes contradictionis esse quietem medium aut tempus medium quoniam instans presens simul incipit et desinit esse igitur inter mutationem eius ad esse et mutationem eiusdem ad non esse nihil est medium. Itē sit a vno minutum

naturale nunc primo gentium cui pro hoc instans sit applicatum contrarium: et patet quod ipsum a immediate post hoc non erit: igitur inter generationem et corruptionem eiusdem non est tempus medium. Ad primum dicitur quod instans incipit et desinit esse non per aliquam mutationem que sit generatio vel corruptio sui sed tamen propter successionem temporis et quia repugnat nature sue durare per ipsum. Ad secundum. admissio illo casu dico quod a non immediate post hoc corrumpitur: immo neque agens contrarium immediate post hoc alterabit ipsum: quia non immediate post hoc habebit instrumentum sufficienter applicatum eo modo quo dictum est ante et postquam habebit instrumentum sufficienter applicatum adhuc non corrumpet a sed per tempus alterabit antequam corrumpatur. et si ponatur agens immediate agere cum applicatur ad passum debet admitti casus quia non implicat contradictionem secundum quem modum communiter conceditur quod agens applicatum passio necessario agit. (Neque si non.) Secunda difficultas. Dicitur enim est quod semper mutans quiescit in contrarium ut mutans insanitatem quiescit in sanitate prius quam moueatur in egritudinem. Sed istud non videtur verum quia mutatur in corruptionem de esse ad non esse non quiescit in non esse cum non sit. Secundo quia quies non opponitur motui vel mutationi contrarie sed priuatiue. Respondet philosophus quod si mutatum contradictione non necessario quiescit in contradictione: neque si non est mutatio contraria quieti non propter hoc motus vel mutationes contrarie continuatur inuicem sicut supra in alia difficultate dictum est de mutationibus indiuisibilibus quod non est cura si inuicem opponuntur contrarie vel contradictione. sufficit enim quod non possunt simul inesse neque inuicem continuari in eodem. Stat igitur solutio philosophi in hoc quod licet mutatur de esse in non esse non quiescit in non esse tamen quiescit in tempore medio inter generationem et corruptionem: neque est cura si quies opponitur motui vel mutationi contrarie aut contradictione aut priuatiue: sed sufficit quod mutationes oppositae qualitercumque opponantur non possunt inuicem continuari. Le. li. Neque si non necesse est quiescere in contradictione neque si est mutatio quieti contraria aut non est contraria variatur propter hoc intentum. (non enim fortassis quiescit quod non est corruptio aut in non ens sed si solus medium sit tempus) inter generationem et corruptionem (sicut enim) id est propter hoc (non erit mutatio continua: neque enim in prioribus) id est in precedenti difficultate (contrarietas uile fuit) ad probandum mutationes oppositas continuari (sed non contingere sit esse) est necessarium qualitercumque opponantur.

Notandum quod licet sit multiplex differentia inter contrarium et contradictionem: tamen ad presens hec est differentia quoniam quod mutat de contrario in contrarium proprie quiescit in contrarium: sed non quod mutatur de contradictione in contradictionem proprie quiescit in suo contradictione et maxime in corruptione: quod enim non est non proprie quiescit potest tamen dici quod quiescit aliquo modo ex quo ante mutabatur: ideo dicit philosophus fortassis ad denotandum quod potest concedi quiescere quod non est. nec sequitur hoc quiescit igitur hoc est. sicut non sequitur hoc generatur igitur hoc est. nec sequitur hoc quiescit igitur est aptum natum moueri. sed sufficit quod prius erat aptum moueri. (Non oportet autem.) Tertia difficultas. Dicitur enim quod oportet mutatum quiescere in contrarium id est in contrarium terminum et in prius quod est igitur quod prius motui: motus eius contrariatur motui uel patuit quanto huius: igitur idem a pluribus contrariatur. Respondet philosophus quod non est inconueniens

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 62.

Phisicorum

idē pluribus contrariari v3 motū motui ⁊ quieti. ⁊ ad ppositionē famosam. vñ tñ vñū est contrariū. dicitur q̄ illa est intelligēda simpliciter ⁊ eque p̄mo: quia nō est incōueniēs vñū plurib⁹ cōtrariari quodāmo. Et q̄ le em cōtrariat magno ⁊ paruo. qm̄ mediū inter p̄tra rīa p̄triatut extremitē. nā rubēū cōtrariat albo ⁊ nigro ⁊ etiā equale magno ⁊ paruo. ⁊ p̄ter quies medi ans inter sanationē ⁊ egrotationē cōtrariat virgī il lozū. cōtraria igit̄ extrema cōtrariant simpliciter ⁊ per se p̄mo: vt albū ⁊ nigrū: calidū ⁊ frigidū: motus sur sum ⁊ motus deorsum. mediū aut̄ inter talia cōtrariat quodāmodo ⁊ p se nō p̄mo virgī extremoꝝ. Ne cesse est igit̄ accipere aliquid cōtrariari plurib⁹. s. quie tem motibus cōtrariis. ⁊ cōsequēter nullos motos cō trarios neq̄ aliquas mutatiōes oppositas posse inui cem cōtinuari. l. li. Non oportet aut̄ turbare q̄ idem plurib⁹ erit cōtrariū vt motus ⁊ motui ⁊ statui qui est in p̄trariū sed hoc solū est accipere qd̄ opponit quod ammodo ⁊ motui ⁊ quieti motus p̄trariū sicut equa le ⁊ mēsurabile excellēt ⁊ ei qd̄ excellit idest magno ⁊ paruo (⁊ q̄ nō cōtingit simul oppositos neq̄ motos neq̄ mutatiōes esse) in eodem.

Notandum fm̄ cōmentatoꝝ cōmen to. 62. q̄ (modus fm̄ q̄ motus est cōtrariū motui est alius a modo fm̄ q̄ mo tus est cōtrariū quieti: ⁊ equale est cōtrariū magno ⁊ paruo fm̄ hoc q̄ cōtrarietas que est inter equale ⁊ nō equale est vna. ⁊ similiter videt̄ esse omnibus medijs cū extremis.) Tūbil igit̄ eodē modo cōtrariat plurib⁹ sed diuersimode nō est incōueniēs: ⁊ ex hoc cōcedit̄ q̄ motus quattuor p̄triat duob⁹ positūe ⁊ duob⁹ p̄triat. Motus em̄ terre deorsum p̄triat motui terre sur sum p̄triat terminoꝝ. ⁊ motui ignis deorsum p̄triat te fm̄ nām. ac etiā dēit⁹ istoz motuū vt patuit. s. h⁹.

Sed dubitatur quia dicit̄ phisic opus p̄mo me taph. q̄ cōtraria sunt que posita sub eodē genere ma xime a se distāt: sed in eodē genere nō est nisi vna max ma distātia: igit̄ in eodē genere nō est nisi vna p̄triatas. Itē equale opponitur relatiue equali sicut simile simili per aristo. in p̄dicamētis ⁊ quinto metaph. igit̄ non opponit̄ magno ⁊ paruo. Ad p̄mū dicit̄ q̄ arist. diffinit̄ ibi cōtraria simpliciter ⁊ nō p̄triat fm̄ qd̄. Ad secundū respōdetur q̄ equale dupliciter sumit̄ v3 posi tiue ⁊ p̄triatue. si accipit̄ positūe sic nō opponit̄ ma gno ⁊ paruo sed equali eo modo quo vñū cōrelati uoꝝ opponit̄ alteri. si p̄triatue sic opponit̄ magno ⁊ paruo vt asserit̄ phisic p̄mo metaph. quare ⁊ c. Qd̄ aut̄ in generatiōe. Quarta difficultas q̄ motus cō trariū nō possunt inuicē p̄triatuari est ratio ex eo quia ali quid simul moueret̄ motibus p̄triat qd̄ est incōueniēs. modo nullū incōueniēs videt̄ sequi ex hoc q̄ mutati ones oppositē indulsibiles cōtinuent̄. Rñdet̄ phisic q̄ magnū incōueniēs sequit̄ si generatio ⁊ corruptio in uicem cōtinuent̄: qm̄ dato illo sequit̄ q̄ deus ⁊ natura aliquid facit frustra v3 illud quod generatur ⁊ subito dum est genitū corruptitur sic q̄ nō manet per tps. ⁊ si cut arguitur de generatiōe ⁊ corruptiōe q̄ nō p̄nt in uicem cōtinuari ita de omnibus alijs mutationib⁹ indi uisibilibus. De ratiōe em̄ phisic est q̄ illud qd̄ inuenitur in aliquib⁹ inuenitur in omnibus p̄similib⁹. Sicut igit̄ tur est naturale q̄ sit dare quietē mediā inter generatiō nem ⁊ corruptiōnē ita est naturale ⁊ phisicū q̄ sit dare quietē mediā inter omnes mutatiōes oppositas.

l. li. Quod aut̄ in generatiōe ⁊ corruptiōe penitus i cōueniens esse videbit̄ si faciū moꝝ idest subito (neces se est corrupti ⁊ nullo tempe permanere: quare ex his vñq̄ fides alijs fiet). Mutationibus (phisicū em̄ est q̄ se habet in omnibus.)

Notandum q̄ cōmentatoꝝ cōmento. 63 dēducit̄ tria incōuenientia ex illa ppositionē: Res statim cū est genita corruptitur. P̄mū incōueniēs est illud: Generatū nō habet esse in actu qm̄ existens tñ per instans nō habet esse in actu sed in potētia tanq̄ tendens ad vltioꝝ terminū motus em̄ est actus entis in potētia fm̄ q̄ in potētia tercio huius. ⁊ q̄ illud sit incōueniēs manifestum est: quia generatio terminat̄ ad ens in actu. s. ad formā ⁊ ad compositū substantiale. Secundū incōueniens q̄ natura agit ociose. nā generatio est materie ad formā ⁊ quodlibet qd̄ trāsmutatur desinat̄ quiescere in termi no trāsmutatiōis frustra igit̄ agit natura si postq̄ res est generata nō durat per tēpul. frustra em̄ apponit̄ na tura tantū tempus in motu si effectus eius esse non ha bet nisi per instās. Tertiū incōueniens q̄ necessario tollitur omnis generatio. nā cum generatio terminet̄ ad esse in actu si statim cū res est genita corrupta non erit res in actu ⁊ cōsequēter neq̄ generatio. ⁊ si nō erit ge neratio substantialis nō etiā erit generatio accidentalis: qm̄ generatio accidentalis est propter generatiōē sub stantialem.

Contra p̄dicta arguitur aliquā rem du rare tñ per instans: qm̄ in motu locali tam sup̄ficies que acquir̄ q̄ vbi pueniēs ab il la durat tñ per instās: loquēdo de vbi ⁊ sup̄ficie i po tentia ⁊ nō in actu terminatē totū motū. Similiter ra dius solaris ingrediēs domū per fenestrā nō durat ni si per instās: sicut neq̄ aspectus solis ad eundē punctū domus durat nisi per instās: aliter radius transiret de subiecto in subiectū: aut nō depēderet a corpore lumi noso in fieri ⁊ in facto esse quoꝝ quodlibet est falsum. Item nō incōuenit̄ q̄ terminū qualitātū ⁊ q̄ntitatū du rent tñ per instās per applicatiōē agēis ad passum statim incipientis agere post generatiōē talū terminū igit̄ ⁊ c. Respōdet̄ cōcedendo q̄ aliqua res du rat solū per instās: nec hoc est contra determinatiōez phisicū: quia phisic loquitur de reb⁹ que generā tur per verū motū ⁊ verā generatiōē terminantē alte ratiōē: qd̄ nō cōtingit de aliquo nominatoꝝ. Vult ergo phisic q̄ si aliquid generatur per verā generatiōē terminatē alteratiōē p̄cedentē ⁊ postea corruptiē per verā corruptiōnē etiā terminatē motū ⁊ tales mu tatiōes nō possunt inuicē cōtinuari: sed necessario iter illas dat tps mediū. p̄pterea res que generatur neces sario durat per illud tempus.

Quoniam contingit. Tertia cō clusio. Nullus mo tus localis alius a motu circulari est cōtinuus ⁊ perpetuus. Pro demo nstratiō ne huius conclusiō nis phisic facit duo: qm̄ p̄mo p̄mittit̄ vñā distīctiōnē. se cundo exequitur de

Tex.
cō. 63.

Tex.
cō. 6

Libro octauus.

Intento ibi. (Quod autem fertur). Distinctio est ista q^d omnis motus localis est circularis aut rectus: aut mixtus ex recto et circulari: h^{ic} distinctio est manifesta qm̄ continuitas mot^{us} localis est ex cōtinuitate spatij: vt est probatū quarto hui^{us} et velocitas in motu locali habet attendi penes lineas descriptas ab aliquo pūcto cōrporis moti vt est ostēdūz sexto et septimo hui^{us}: sed omnis linea est recta vel circularis aut cōposita ex recta et circulari: igitur oīs motus localis est rect^{us} vel circularis aut mixtus ex illis: cū autem motus sit act^{us} mobilis in quatuor modis ex determinatis tertiū huius: sequitur q^d oīs motus localiter mouet^{ur} motu circulari aut motu recto aut motu mixto ex recto et circulari. Ex ista distinctione infert^{ur} p^{ri}mo q^d si motus rectus nō pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus q^d nec etiā motus mixtus ex recto et circulari: p^{ro}bat^{ur} si enī motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: hoc est rōne reflexionis necessaria cōtinuitatis motus vt videbit^{ur} sed motus mixtus ex recto et circulari necessario est reflexus: igitur et mīnor est clara: qm̄ sicut mot^{us} corde qui ē ab a. in b. et ite rum ab eodē b. in a. est reflexus redeundo per corda ita redeundo per arcus. I. e. li. (Qm̄ cōtingit quide^m esse infinitū motū vnū existēz et cōtinuū: hic est circularis nō autem talis motus localis. nec dicemus: oē quidē enī mouet^{ur} q^d fertur aut circulariter aut fm̄ rectitudinē aut mixtū: quare si nec illoz alter cōtinuus est. v^z rectus neq^{ue} ex vtriusq^{ue} possibile est cōpositum esse cōtinuum et perpetuum.

Notandum fm̄ cōmētatozē cōmentō. 64. q^{uo} motū esse mixtum ex motu recto et circulari pot^{est} tripliciter intelligi: p^{ri}mo q^d neuter illoz sit vincens aut victus sicut ē motus factus sup^{er} arcū et corda: et sic bene sequit^{ur}. mot^{us} rectus nō pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mot^{us} mixtus ex recto et circulari: patet consequentia: quia si motus mixtus ex recto et circulari pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus aut igitur rōne recti vel ratione circularis: nō ratio ne recti: quia repugnat antecēdēti: neq^{ue} ratione circulari: quia repugnat supposito: quoniam tunc circularis esset vincens et rectus esset victus. ¶ Secūdo pot^{est} intelligi motum illum esse cōpositū ex recto et circulari sic: q^d motus rectus sit vincens et circularis victus: et sic itē illa consequentia est bona. motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mixtus ex recto et circulari: q^{uo} ex opposito cōsequentis sequitur oppositum antecēdētis: tunc enī motus rectus est vincens quādo magis denominatur rect^{us} q^{uam} circularis et tunc est victus et circularis vincēs quādo magis denominatur circularis q^{uam} rectus. ¶ Tertiū pot^{est} intelligi motum illū ēē mixtū ex recto et circulari: sic q^d circularis sit vincens et rect^{us} sit victus: et tunc est difficile vide^{re} re istā cōsequentia^m esse bonā: motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mixtus ex recto et circulari: sed bonitas illius cōsequentie pot^{est} sic probari inquit cōmētatoz^{is} si aliquis motus mixtus ex recto et circulari pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus: et omnis potentia aliq^{uando} exibit ad actū: igitur aliquādo erit aliq^{uando} motus mixtus ex recto et circulari cōtinuus et perpetuus q^{uo} est falsum cū talis motus nō inuenietur in sp^{he}ra elemento^{rum} neq^{ue} in sp^{he}ra cōrporum celestium. (Q^{uo}d aut^{em} fertur). Ista distinctio p^{ri}missa arguit p^{ri}mo conclusionē dupliciter: et p^{ri}mo sic nullus motus rectus potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nullus motus mixtus ex recto et circulari pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus

patet cōsequentia ex correlario distinctionis p^{re}missæ tunc sic: nullus motus rectus pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus: nec aliquis mixtus ex recto et circulari pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus: igitur nullus motus localis aliū a motu circulari pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus: p^{ro} sequentia: q^{uo} omnis motus localis est rectus vel circularis aut mixtus ex recto et circulari vt suppositū est in distinctione p^{re}missa: antecēdēs aut^{em} p^{ri}ncipale: vide licet q^d nullus motus rectus et perpetuus: arguit p^{ri}mo sic: nullus motus rectus pot^{est} esse perpetuus nisi reflectatur et cōponatur ex motibus cōtrariis: sed nulli motus cōtrarij possunt inuicem cōtinuari: igitur nullus motus rectus pot^{est} esse cōtinuus et perpetuus sic q^d si est cōtinuus nō est perpetuus: et si est perpetuus nō est cōtinuus: p^{ri}ma pars antecēdētis declaratur: q^{uo} enī motus rectus nō possit esse perpetuus nisi reflectatur motus est de se: ex quo nō potest esse linea recta infinita vt ostensum est tertiū huius: et q^{uo} talis motus cōponatur ex motibus cōtrariis arguit^{ur} qm̄ cōtrarietas motuū h^{ab}et attendi penes cōtrarietate terminoz^{um} ad quid: s^{ed} signatis q^{uo} buscumq^{ue} duob^{us} motib^{us} reflexis localibus terminant^{ur} ad quid illoz sunt cōtrarij: igitur signatis q^{uo} buscumq^{ue} duob^{us} motib^{us} localib^{us} reflexis illi sunt cōtrarij: et per cōsequens motus cōpositus ex illis cōponitur ex motib^{us} cōtrariis: tenet cōsequentia cū maior ex determinatis tertiū huius: et minor probatur: nā differētie loci sūt. 6. v^z sursum et deorsuz ante et retro dextrū et sinistrū: quarum sūt tres cōtrarietates: p^{ri}ma est inter sursum et deorsū. secūda inter ante et retro: tertia inter dextrū et sinistrū: igitur oīs motus localis rectus ē ad aliquā istaz^{um} differētiarum loci: et omnis duo recti reflecti sūt cōtrarij: patet cōsequentia: q^{uo} oēs tales duo sunt inter terminos cōtrarios. Si igitur motus sursum cōtrariat^{ur} motui deorsum et motus q^{uo} est in ante cōtrariatur motui q^{uo} est in retro: et motus q^{uo} est in dextrum cōtrariatur motui q^{uo} est in sinistrum et nunq^{uam} sit motus rect^{us} reflexus dū fiat aliquis istoz^{um} modo^{rum}: igit^{ur} oīs motus rect^{us} reflexus cōponitur ex motibus cōtrariis q^{uo} erat probandum. I. e. li. (Quod aut^{em} q^{uo} fertur fm̄ rectū et finitū). I. s^{ed} magnitudinē finitaz^{um} nō feratur cōtinue et per tēpus infinitum: manifestū est sic reflectitur enī motus rectus reflexum aut mobile fm̄ rectū cōtrarios mouet^{ur} motus. cōtrarius enī fm̄ locū est qui est sursum et q^{uo} est deorsuz: et qui est ante et qui est retro: et qui est ad sinistrū et q^{uo} est ad dextrū: loci enī cōtrarietates hec sunt. ¶ Probata p^{ri}ma parte antecēdētis: v^z q^{uo} nullus motus rect^{us} potest esse perpetuus nisi reflectatur et cōponatur ex motibus cōtrariis: p^{ro}bat^{ur} secūda pars eiusdē antecēdētis. s^{ed} q^{uo} nulli motus cōtrarij possunt inuicē cōtinuari: nā ad cōtinuitatē motus et vnitatē mālē motus tria requirunt^{ur} vt est ostēdūz quinto huius: v^z vnitās materialis mobilis cuiusmodi est homo aut celum et vnitās materialis tēporis sic q^{uo} tempus nō sit interruptum et vnitās materialis termini ad quē. s^{ed} s^{ed} melius substantial^{is} aut quantitatis aut qualitatis aut vbi: sed motuū cōtrariorum termini ad quē sunt cōtrarij nō potentes inuicē cōtinuari: sicut neq^{ue} possunt facere vnum numero cū sint diuersarum specierum: igit^{ur} etiam motus cōtrarij non possunt inuicem cōtinuari. I. e. li. (Quod autem est vnus et cōtinuus motus p^{ri}us diffinitus est. s^{ed} in quito: et q^{uo} qui est vnus mobilis: et in vno tēpore et indifferēt^{is} fm̄ spēm. i. non habente differētiā specificā: tria enī erāt: q^{uo} mouet^{ur} vt homo aut deus. i. celum: et quādo vt tēps: et tertiū in quo. s^{ed} terminus ad quē: hoc

Phisicorum.

autem est locus si est motus ad vbi aut passio si est motus ad qualitatē: aut species si est motus ad substantiā: aut magnitudo si est motus ad qualitatē: contraria autem differunt spē et nō vnū sunt: loci autē hec dicte differētie contrarie sunt et diuersarum specierum. ¶ Dubium vnum circa dicta soluit phisus: dictus enī est qd nulli motus recti reflexi possunt inuicē continuari. ¶ Contra alii qui motus reflexi facti super lineas circularē pnt inuicē continuari: igit ē facti super lineas rectam: patet cōsequētia: quia non apparet rō diuersitatis: et antecedēs declaratur: nā sicut in linea recta motus qui sunt ab .a. in .b. et contra ab ipso .b. in .a. sunt moti reflexi: ita in linea circulari motus qui sunt ab .a. in .b. et iterum .a. in .a. debent esse motus reflexi: constat autē tales eē cōtinuos: quoniam motus celi: quorum vnus est ab oriente in occidentē et alius est ab occidente in orientē inuicem continuatur vt notū est. Respondet phisus qd nulli motus locales reflexi possunt inuicē continuari siue siant super lineam rectam siue super lineam circularē: qm nulli motus contrarij possunt inuicem continuari vt probatum est: sed omnes motus reflexi locales sūt contrarij siue fiant per lineam rectam siue circularem: igitur et c. secūda pars antecedentis arguitur a signo: nā illi motus sunt contrarij qui se impediunt in via et faciunt mobilia sistere et pausare: sed oēs motus locales reflexi per quancūq; lineas fiant se impediunt in via si fiat simul et faciūt mobilia sistere et pausare: igitur et c. patet cōsequētia cū maior: qz contraria se impediunt et contrāpūnt: ideo enim motus sursum et motus ad lat⁹ non sunt motus contrarij: qz nō impediunt. minor autē est: de se nota: qm si aliqd mobile moueat sup lineam rectam ab .a. in .b. et aliud per eandem lineam .a. b. in .a. necessario obuiabunt sibi in via et se impediunt et vnū eorum faciet alterum quietescere: similiter si esset vna linea circularis .a. b. c. et fierent duo motus reflexi: quorum vnus esset ab .a. in .a. per .b. c. et alius esset ab .a. in .a. per .c. b. indubie isti motus essent contrarij: quia se impediunt in via: quoniam mobile transiens per .b. in .c. et mobile transiens per .c. in .b. se inuicem impediunt: et vnum eorum aliud faceret sistere et pausare: quo nō est possibilis penetratio corporū: motus autē celi ab oriente in occidentē et motus eiusdem ab occidente in orientē inuicem continuatur neq; sunt motus reflexi: qz nō sunt ab eodem in idem per eandem viam: cum motus qui est ab oriente in occidentē fiat per meridiem et motus qui est ab occidente in orientē fiat per septētrionem. Vbi ergo describatur vnus circulus .a. b. c. d. sic qd .a. c. sint puncta opposita et .b. d. sint puncta opposita non contrariatur motus qui est ab .a. in .c. p. b. motui qui est ab ipso .c. in .a. per .d. neq; dicuntur moti reflexi: sed motus qui est ab .a. in .c. per .b. contrariatur motui qui est ab eodē .c. in .a. per .b. quia se impediunt neq; possunt inuicē continuari. Lege litteram: (Signum autem qd motus contrarius est qui est ab .a. ad .b. et qui est ab ipso .b. ad .a. quia stant et repaulant adinuicem si simul fiant et in circulo: similiter vt qui est ab .a. in .b. et qui est ab .a. in .c. i. vt motus qui est ab .a. in ipsum .a. per .b. contrariatur motui qui est ab .a. in .a. per .c. si stant enim et se impediunt et si continui sint et non fiat reflexio nō se impediunt ppter id qd contraria se se contrāpūnt et prohibent adinuicem: sed non motus qui est in lat⁹ opponit ei qd est sursum: qz non sunt moti contrarij. ¶ Comentariorum com-
Notandum mento .64. mouet vnum

dubium: quoniam dictum est qd non solum motus reflexi super lineam rectam contrariantur inuicem: sed etiam super lineam circularem cum primo celi philosophus determinauit oppositum: videlicet qd motus circulari nullus motus contrarius ē alioquin motui celi aliquis posset esse motus contrarius: quod est falsum: quoniam tunc corpora celestia possent inuicem contrariari sicut alia corpora simplicia: vt aqua et ignis. ¶ Respondet Comentariorum .2. di. qd motum esse contrarium motui intelligitur dupliciter: scilicet contrarietate subiecti et contrarietate modi procedendi. Primo modo nō contrariatur motus aliquis motui circulari: sed bene secundo modo: scilicet quo ad modum procedendi duorum mobilium se impediunt in via. Sed ista responsio est dubia: quoniam tunc motus duorum ignium: quorum vnus est sursum et alter deorsum non magis contrariarentur qd duo motus circulares nisi per subiectum. Comentariorum .2. intelligeret spatium: quia spatium in motu circulari non est inter terminos contrarios sed bene in motu recto: dicatur ergo qd Aristoteles solum probat primo celi qd motui circulari non contrariatur per se aliquis motus: quoniam tunc motui celi contrariaretur aliquis motus: qd est falsum cum quo stat qd alicui motui circulari contrariatur per accidens aliquis motus: quia enim cuiuslibet motui sursum contrariatur aliquis motus deorsum: et contra: alicui autem motui circulari contrariatur aliquis motus circularis et alicui motui circulari non contrariatur aliquis motus: ideo accidit motui circulari qd sibi contrarietur aliquis motus: non autem accidit motui recto.

Contra predicta arguitur: et primo qd motus diuersarum specierum possunt inuicem continuari: scilicet motus rectus et motus circularis: quia linea recta et linea circularis possunt inuicem continuari: igitur per idem motus rectus et motus circularis: patet consequentia: quia motus rectus sit super lineam rectam et motus circularis super lineam circularem et sunt diuersarum specierum linea recta et circularis. Fini philosophus septimo huius: antecedens patet: quia sicut continuantur inuicem tres linee recte facientes triangulum ita opameter et linea semicirculi. ¶ Secundo arguitur qd motus contrarij inuicem continuantur: quia motus celi ab oriente in occidentē et ab occidente in orientē inuicem continuantur et illi sunt contrarij: igitur et c. patet consequentia cum maior: et minor arguitur: quoniam ante dextrum et sinistrum sunt differentie contrarie per Aristotelem in littera: sed orientis est dextrum celi: et occidentis sinistrum per eundem secundo celi: igitur et c. ¶ Tercio arguitur qd motus contrarij non se impediunt in eadem linea recta ponendo qd lancea proiicitur sursum in cuius summitate sit musca incipiens descendere versus alterum extremum lancee: et arguitur sic motus sursum et motus deorsum non se impediunt in eadem linea recta et motus sursum contrariatur motui deorsum: igitur et c. patet consequentia cum minore: per Aristotelem in littera: et maior est euidentis: quia in casu isto musca simul mouetur sursum et deorsum. ¶ Quarto arguitur qd motus contrarij facti in eadem linea circulari non se inuicem impediunt: quoniam sol simul mouetur ab oriente in occidentē et ab occidente in orientē vt testatur philosophus secundo celi: et illi sunt motus contrarij ostensum est: quia sunt ad termi-

Liber octauus.

nos contrarios. ¶ Ad primum dicitur negando consequentiam: quia licet motus rectus fiat super lineam rectam: et motus circularis super lineam circula- rem: inter tales duos necessario cadit quies media: ut probabitur in secunda ratione: linea autem recta et li- nea semicirculi possunt inuicem continuari: quia licet sint diuersarum rationum secundum formam: tamen sunt eiusdem rationis secundum subiectum et materiam: quoniam et si re- citudo et circuitus sunt diuersarum rationum: tamen li- nee subiecte illis sunt eiusdem speciei specialissime.

¶ Ad secundum dicitur quod licet termini indiuisibi- les illorum motuum sint contrarii: non tamen termi- ni ad equales illis motibus: quoniam linea ab oriente in occidentem non contrariatur linee ab oriente in ori- ens: neque modi procedendi inuicem contrariantur: cum non sint reflecti formaliter neque equivalenter. ¶ Ad tertium dicitur secundum Egidium et Burleum: quod si motus lancee et musce sunt eque veloces: musca non ascen- dit neque descendit: si autem motus lancee sit velocior tunc musca simpliciter ascendit: videlicet ratione vni- uersi et secundum quid descendit: secundum rationem lancee: si vero tardius mouetur lancea: tunc musca simpliciter descen- dit: si nullo modo ascendit: dicunt ergo quod non est in- conueniens moueri duobus motibus contrariis: uno simpliciter et alio secundum quid ut in casu quo lan- cea velocior ascendat quam musca descendat. ¶ Item so- let dici quod non est inconueniens aliquid moueri moti- bus contrariis: uno per se et alio per accidens: sicut patet de homine moto in nauis in partem contrariam et sic dicitur de musca quod mouetur deorsum per se et sur- sum per accidens ad motum lancee. ¶ Sed dicatur in casu isto quod illi motus non sunt contrarii: licet enim motus qui est a centro mundi et motus qui est ad cen- trum mundi per lineam rectam sint contrarii: non ta- men motus qui est a centro mundi et motus qui est ad extremum lancee sunt contrarii: ideo si motus lancee est velocior quam motus musce: dicatur quod musca simpli- citer ascendit non per se sed per accidens: et quod nec per se neque per accidens descendit quo ad totum vniuersum: sed bene descendit quo ad extremum lancee.

¶ Ad quartum conceditur quod sol mouetur ab orien- te in occidentem et contra: sed illi motus non sunt con- trarii: quia sol mouetur ab oriente in occidentem super polos mundi: et ab oriente in orientem super polos 30 diaceter: quo sequitur quod non mouetur illis motibus super eandem lineam circula rem: sicut neque eisdem mo- tibus mouetur ad eundem punctum orientis neque ad eundem punctum occidentis. (Maxime autem). Ista est secunda ratio quam Aristoteles facit ad conclusio- nem scilicet inter quoscumque motus reflexos cadit quies media: igitur nullus motus alius a motu circulari po- test esse continuus et perpetuus: et per maxime motus rectus: patet consequentia: quia omnis motus alius a motu circulari est rectus aut mixtus ex recto et circula- ri per distinctionem datam: si est rectus et perpetuus ille non est continuus ex quo cadit quies media: si est mixtus ex recto et circulari: iste non est continuus et per- petuus: si motus rectus non est continuus et perpetuus ut patuit ex correlario distinctionis antedictae: ante- cedens autem philosophus dupliciter probat: et pri- mo per sensum: secundo vero per rationem. (Quod autem necesse). Quam ad sensum manifestum est quod inter quoscumque duos motus reflexos cadit quies me- dia siue reflexio fiat in linea recta siue in linea circula-

ri: et si fiat in linea circulari siue fiat circulo siue secun- dum circumulum. Est enim differentia inter moueri circu- lo et secundum circumulum: illud enim mouetur circulo quod mouetur super circumulum siue moueatur super partem tantum siue super totum: illud vero mouetur secundum circumulum quod mouetur super totum circumulum: ita reflexio facta in linea circulari potest fieri circulo vel secundum circumulum: si enim aliquid moueatur tantum super me- dietatem circuli: videlicet ab a. ad b. punctum: opposi- tum sibi et contra ab ipso b. ad a. ista reflexio fit cir- culo: si autem aliquid moueatur ab a. in a. per b. c. et iterum reflectatur veniens in a. per c. b. De reflexio est secundum circumulum: sicut ergo omne quod mouetur secundum circumulum mouetur circulo et non contra ita omnis reflexio facta secundum circumulum est reflexio facta circulo: et non conuerso: differunt igitur moueri circulo et moueri secundum circumulum aut reflecti circulo et reflecti secundum circumulum eo modo quo differunt ge- nus et species aut superius et suu inferius. ¶ Et quod bu- lusmodi reflexiones habeantur per sensum: quarum quietes cognoscantur per experientiam: manifestum est in motu animalis siue fiat per lineam circula rem siue rectam: experimur enim nos quiescere in puncto reflexionis: per tactum etiam cognoscimus quietem mediare in motibus reflexis pulsus: quorum unus vocatur systoles et aliter opastoles secundum medicos si etiam pila balneata proiciatur ad parietes et refle- ctatur cognoscimus per visum intercidere quietem me- diam: quoniam videmus parietem balneatum: con- stat autem balneationem fieri non posse in instanti: quoniam balneatio includit tam motum localem quam motum alterationis: quorum nullus potest fieri in in- stanti secundum philosophum sexto huius. Lege lib- teram. (Maxime autem manifestum quod impossi- bile est continuum et perpetuum esse qui est in rectitu- dine motum: quia reflexum necesse est stare non so- lum in recta: sed et si secundum circumulum feratur: non enim idem est circulo ferri et secundum circumulum: est enim aliquando quidem conuerti. id est reflecti se- cundum partem tantum circuli quod mouetur: aliquan- do autem in idem veniens: unde motum est reflecti iterum secundum totum. Prima reflexio fit circulo: et secunda secundum circumulum.

Notandum secundum Commen- tatorem commento se- xagesimo quinto: quod apparet sensu quod omnia mota cundo et reuertendo habent duas quietes: et hoc manifestum est in eis que mouentur motu voluntario scilicet in animalibus et in eis que mouentur natura- liter istis duobus motibus ut pulsus: medici enim sin- gunt comprehendere sensu duas quietes: scilicet in si- ne systoles et opastoles. ¶ Et circa hoc mouet Com- mentator hoc dubium: si est manifestum sensum quod inter quoscumque motus reflexos cadit quies media: propter quid igitur Aristoteles laborat illud proba- re ratione. ¶ Respondet Commentator dupliciter primo quod non tantum per sensum est manifestum illud: sed per sensum et intellectum: sic quod sensus est testimonium intellectus et rationis: quia non per sen- sum cognoscimus generaliter inter omnes motus re- flexos esse quietem mediam: quoniam reflexio pote- rit esse tantum remota a sensu. quod per sensum non estimabitur quies media: sed creditur motus illos co- tinuari sicut contingit in projectione lapidis vel fagit

Tex.
66.

Dubitatorum.

Tex.
cō. 65.

te. ¶ Secundo respondet Commentator: quod per sensum possumus illud generaliter cognoscere: videmus enim aliqua duo equivoce moveri: unum per lineam rectam et alterum per lineam reflexam: et quod movetur per lineam rectam citius venire ad terminum suum: et ex hoc concludimus motum reflexe quiescere in medio: et licet inquit Commentator illud cognoscatur ad sensum: adhuc est adhibenda ratio ut causa talis quietis cognoscatur et potest exemplificari finis Commentatoris: quoniam lunam eclipsari et tonitrua fieri sunt manifesta sensui: et tamen horum ratio et causa investigatur: notitia enim habita per sensum et rationem est magis certa quam notitia habita per sensum tantum aut per rationem tantum. (Quod autem necesse). ¶ Secundo arguit philosophus per rationem quod inter quoscumque motus reflexos cadit quies media premitens duas suppositiones: quarum prima est ista: omnis motus localis alius a motu habet principium et finem et medium: quod quidem est aliquo modo unum et aliquo modo duo: est enim unum numero et duo ratione in quantum est denominatus utriusque extremorum: quod quidem est manifestum tam in motu continuo quam in motu discontinuo: medium enim unum numero et subiecto est principium et finis respectu diversorum: est enim principium respectu ultimi extremi quod dicitur finis et finis respectu primi extremi quod dicitur principium. Lege litteram. (Quod autem necesse est stare et quiescere inter motus reflexos fides est certitudinis et evidentie non solum in sensu ut ostensum est: sed in ratione: primum autem: hoc est quod supponitur: tribus enim existentibus in motu principio medio et fine: medium ad utrumque comparatum utrumque est et unum numero: ratione autem duo. ¶ Secunda suppositio. quod medium in motu non semper consimiliter dicitur: quoniam aliquod est medium in actu et aliquod medium in potentia: medium in actu est illud quod discontinuat partes motus invicem: medium in potentia est illud quod continuat partes motus invicem: unde si debeat fieri aliquis motus super unam lineam rectam non dabitur medium nisi actu nisi dividatur linea aut mobile quiescat reincipiendo motum: quolibet enim istorum modorum daretur medium in actu faciens discontinuitatem in motu: quod quidem medium est principium et finis principium quidem posterioris motus et finis precedentis: verbi gratia ponatur quod a. mobile moveatur. a. c. in b. et quiescat in b. deinde reuertatur ad c. in casu isto b. est medium in actu: medium quidem cum sit finis motus precedentis qui est a. c. in b. et principium sequentis motus qui est ab eodem b. in ipsum c. In actu vero quia facti illos motus esse discontinuos cum in instanti medio non sit motus sed quies. Sed si motus. a. c. in b. et contra esset continuus non diceretur b. medium in actu: sed tantum in potentia: quoniam medio in actu mobile adest et abest in actu: sed ipsi b. mobile. a. non adest nec abest in actu: quod declaratur: nam adest vel abest alicui medio in actu esse in illo medio per tempus: constat autem quod si totus motus ab ipso c. b. et ab eodem b. in c. esset continuus non esset mobile. a. in ipso b. medio per tunc: sed tantum per instans: videlicet per illud instans quod dividit totum tempus in quo fit totus motus. Lege litteram. (Amplius aliud est medium quod est potentia et quod actu: quare recte motus facti supra magnitudi-

nem medium quod infra est terminorum quodlibet finem: potentia quidem medium: actu autem non est nisi si dividat hanc magnitudinem aliquis et stans iterum ceperit moveri: sic autem medium principium fit et finis: principium quidem posterioris: finis autem primi motus: dico autem). Id est expono si quod fertur a. mobile sit in b. et iterum feratur in c. Cum autem continue. id est motu continuo: feratur neque factus esse neque abesse. id est non adest neque abesse in actu: possibile est. a. secundum b. signum: sed solum esse in nunc in tempore autem nullo preter id quod ipsum nunc est divisiō in toto. id est a. non est in ipso b. in aliquo tempore ad eade: sed tantum in eo instanti quod dividit totum tempus totius motus. ¶ Istis suppositionibus premissis philosophus sic arguit: si a. movetur de c. in b. et iterum reuertatur de b. in c. oportet quod in termino reflexionis adsit ipsi b. et iterum ex quo reflectitur oportet quod absit et recedat ab ipso b. sed impossibile est quod a. simul adsit et absit ipsi b. igitur in aliquo instanti a. est in b. et in aliquo alio separatur a. b. sed inter omnia duo instantia cadit tempus medium: igitur inter instans in quo a. est in b. et instans in quo separatur vel incipit separari ab ipso b. est tempus medium: sed in illo tempore quiescit a. i. b. quiescit in omnibus instantibus intermediis cum sit eadem ratio in omnibus ex quo quiescit in instanti in quo adest: et in instanti in quo abest: igitur etc. Lege litteram. (Si autem concedat aliquis adest et abesse ipsum a. ipsi b. sicut est concedendum semper stabili a. quod fertur). id est ipsum a. quiescit per tempus in b. Impossibile enim est a. simul adest in b. et abesse: in alio ergo et in alio signo temporis). id est instanti adest et abest ipsi b. tempus utique erit quod in medio talium instantium: quare quiescit a. in b. in illis instantibus: similiter autem et in alijs signis instantaneis intermedijs: eadem enim ratio in omnibus. ¶ Et confirmatur ponendo quod magnitudo reflexa sit a. b. c. sic quod aliquod mobile incipiat moveri ab a. et moveatur ad b. deinde reflectatur et moveatur ad c. et arguitur sic: mobile signatum quiescit per tempus in a. ex eo quia a. est principium motus in actu et quiescit in c. per tempus quia c. est finis motus in actu: sed b. cum sit medium in actu est principium et finis in actu per primam suppositionem et secundam: igitur id mobile quiescit per tempus in b. si igitur inter hos motus reflexos cadit quies media temporalis per idem inter quoscumque alios motus reflexos locales siue fiant super lineam rectam siue curvam erit quies media. Lege litteram. (Cum vratur). a. quod fertur ipso b. medio et principio et fine necesse est stare propter id quod duo facit in actu scilicet principium et finem: sicut utique si et intelligit aliquis principium in actu et finem in actu seorsum: sed ab a. quidem signo absit principio in actu in quo quiescit per tempus et in c. aut affuit cum perficiat motum et stet per tempus in c. igitur per idem quiescit et stetit per tempus in b.

Dubitatur contra rationes philosophi quia eodem argumento contingit probare quod non potest dari motus continuus localis: quoniam quocumque dato et signato b. medio puncto: probatur quod mobile quiescit in b. per tempus: quia aliquando adest et abest ipsi b. et non simul adest et abest: igitur tempus medium inter instans in quo adest et in-

Libro octauus.

stans in quo abest. Respondetur negando consequentiam: quia in motu reflexo. b. punctus est medius in actu: et in motu continuo est medium in potentia: ideo cum medium in potentia continet motum: et medium in actu discontinet: ideo in motu continuo non assignatur quies media: bene autem in motu discontinuo cuiusmodi est motus reflexus.

Contra dicta arguitur probando quod inter motus reflexos non contingit dare quietem mediam: hoc qui busdam casibus: quorum primus est ponendo quod for. moueatur ab. a. in. b. in vna hora adequate et in fine horae in quo for. non mouetur. Plato incipiat moueri ab eodem. b. in. a. et patet quod illi sunt motus reflexi inter quos non datur quies media: scilicet temporalis ad modum loquendi philosophi. Secundus casus est ponendo quod for. moueatur in naui quiescente ab oriente versus occidentem in hora sic: quod in fine horae quando for. desinit moueri naui incipiat moueri ab occidente versus orientem: et patet quod for. in hijs duabus horis mouetur motibus reflexis inter quos non datur quies temporalis media. Tertius casus est de pila proiecta in terram quiescentem aut sursum: cum enim reflectitur pila reperiusta a terra non apparet causa propter quam aliquo tempore debeat quiescere in contactu terre: et postea moueri: similiter quando proiectur sursum non apparet causa propter quam in aliquo puncto aeris quiescat per tempus: et postea moueatur: cum inter instans quo primo desinit moueri sursum: et instans quo incipit moueri deorsum habeat continue proportionem maioris inequalitatis supra medium resistens sicut post. Quartus casus est de faba proiecta sursum contra molare descendens seu de lapillo proiecto contra turrin cadentem quoniam queritur si in puncto reflexionis quiescat faba aut lapillus per tempus aut non: si non: igitur non inter quoscunque motus reflexos cadit quies temporalis media: si scigitur faba facit magnum molare et lapillus magnam turrin per ipsos quiescere: quod est inconueniens. Ad primum respondetur secundum commentatorem quod Aristoteles loquitur de motibus reflexis eiusdem mobilis: constat autem quod for. et Plato sunt diuersa mobilia: quorum nulla posset moueri reflexe ex voluntate absque quiete temporali media. Ad secundum dicitur consimiliter: quod Aristoteles loquitur de motibus reflexis inexistentiibus eidem mobili: modo et in casu isto vnus istorum motuum inest for. alius autem inest naui: neque inconuenit quod aliquid mobile moueatur motibus reflexis absque quiete media temporali: quorum vno mouetur per se et altero per accidens: philosophus autem intelligit de ambobus per se existentibus in eodem mobili. Ad tertium dicitur quod Aristoteles intelligit de motibus reflexis: quorum nullus provenit ab extrinseco in puncto reflexionis: terra autem reperiens est motor extrinsecus: cum autem mouetur sursum non inueniens obstaculum a quo reperiatur: dico quod quiescit per tempus: nam in instanti definitionis motus ascensus versus impellens lapidem sursum est tante potentie quante est grauitas pile et immediate post illud instans est minoris potentie: non tamen propter hoc descendit lapis seu pila: quia resistentia aeris vna cum virtute motiua sursum est maior quam sit potentia descendendi grauitatis: ideo stat et quiescit

tantum in aere quousque tota resistentia est maior vel equalis: cum vero incipit minorari: tunc pila incipit descendere. Ad quartum sunt multi modi respondendi: prima responsio est communis: videlicet quod in descensu molaris aut turrin pellitur aer deorsum qui inueniens fabam aut lapillum impedit motum sursum: non tamen trahit deorsum: ideo quod libet illoz quiescit per tempus antequam tangat molare aut turrin cadentem. Ista responsio habet instantiaz ponendo quod aer tanto impetu moueatur: et sit ita fortis quod sufficiat trahere deorsum fabam et lapillum licet forte non tanta velocitate quanta molare aut turrin: aut ponatur quod molare non descendat neque incipiat descendere nisi in illo instanti in quo faba debet tangere ipsum: et idem dicatur de turrin: sic non habet locum fantasia de aere moto. Secunda responsio est Egidij dicentis quod inter illos motus non est quies media: neque instantia contradicit philosopho quia ipse loquitur de mobili quod mouetur per se tamen ante quam post reflexionem modo faba et lapillus post reflexionem continue mouetur per accidens: vide licet ad motum turrin aut molaris. Tercia responsio etiam posset impediri: quoniam non est verum: quod inter illos motus non sit aliqua quies: licet enim non sit quies temporalis: tamen est quies instantanea: aliter tam faba quam lapillus mouentur in illo instanti contactus: et consequenter continuarentur inuicem motus sursum et deorsum: quod est contra determinationem Aristotelis hic. Est etiam dubium quomodo lapillus motus deorsum dicatur moueri per accidens: licet moueatur ab extrinseco: quia mouetur partim ab intrinseco secundum inclinationem propriam: quando etiam mouetur sursum dicitur moueri per se non obstante quod moueatur ab extrinseco violenter. Tertia responsio est Burlei dicentis quod inter illos motus est quies instantanea non temporalis. Et ad philosophum dicentem quod inter quoscunque motus reflexos cadit tempus medium in quo mobile quiescit. Respondet quod illud est intelligendum sine impedimento: videlicet ratione obstaculi ut quando pila proiecta in terram quiescentem: aut ratione motoris extrinseci in contrariis motibus: ut si terra moueretur contra pilam: aut molare contra fabam: aut turrin contra lapillum. Ista responsio saluat philosophum: quod ad motum localem: sed non quo ad alios motus: quoniam philosophus vult generaliter inter quoscunque motus contrarios et reflexos esse quietem mediam temporalem: siue fuerit motus ad vbi: siue ad formam: tamen ad quantitatem quam ad qualitatem quam ad substantiam: hic autem asserit duos motus reflexos ad formam immediatos esse absque quiete media temporali: vbi non est aliquid impediens quietem temporalem. Quarta responsio dicit quod inter quoscunque motus reflexos est per se quies temporalis media: et huius est intentio philosophi: quoniam ea que sunt per se acceptanda sunt in scientia speculatiua: et ea que sunt per accidens relinquenda: ideo dicta Aristotelis sunt intelligenda per se et non per accidens. Si igitur inter aliquos motus reflexos non est quies temporalis media: hoc est per accidens ratione alicuius motoris extrinseci impediens quietem temporalem: ideo Aristoteles in sua demonstratione nunquam facit mentionem nisi de vno mobili eunte ab vno termino ad alium terminum: iterum redeunte ad primum

Philosophicorum.

germinum vel ad alium modo retrogado et reflexo: in motu recto et in motu circulari. Commentator autem loquitur de motibus naturalibus aut voluntariis excludendo motorem extrinsecum in puncto reflexionis. Inter quoscunque igitur motus reflexos est per se quies ipsa media: licet aliqui per accidens non sit quies media mensurata tempore: absolute tamen est necessarius quod inter quoscunque motus reflexos sit quies instantanea. Et si allegetur philosophus sexto huius dicens quod non datur motus neque quies in instanti. Respondetur quod loquitur ibi de motu et quiete stricte iuxta determinationem quinti philosophi ponentis motum tantum in tribus predicamentis: videlicet in quantitate qualitate et ubi: hic autem loquitur de motu et quiete large secundum determinationem tertii huius ponentis in quatuor predicamentis motum: videlicet in substantia quantitate qualitate et ubi: sicut igitur datur aliquis motus mensurabilis in instanti: ita et aliqua quies et c.

Ex.
60.66.

Vnde ad

dubitationem. Ex distinctione data de medio in actu et medio in potentia: philosophus soluit unum dubium possibile heri circa dicta: et facit quatuor: primo facit quod dictum est: secundo ex solutio illius dubij: respondet ad rationes Zenonis probantes

impotentialitatem motus ad ubi: tertio soluit rationes eiusdem de motu ad seipsum: quarto regreditur ad precedentia probans rationibus alijs necessitatem quietis medie inter quoscunque motus reflexos ibi. (Rationabiliter autem). Dubitatio est ista quoniam ex dictis sequitur hoc inconueniens quod aliqua duo mobilia eque velociter mouebuntur et simul per spatia equalia: et tamen unum eorum prius veniet ad finem sui spatij quam reliquum: quod istud sit inconueniens manifestum est ex determinatis sexto huius: si enim illa mobilia simul mouebuntur per spatia equalia et unum eorum citius veniet ad finem sui spatij quam reliquum: sequitur quod in temporibus in equalibus pertransibunt spatia equalia: et per consequens non eque velociter mouebuntur. Et quod illud sequatur arguit philosophus dupliciter: primo quidem in motu continuo ponendo quod b. c. sit unum spatium pedalis quantitatis pertransendum ab a. mobili in hora gradu velocitatis vt. 2. et sit i. unum aliud spatium minus illo semipedalis quantitatis equalis spatio. e. b. c. quod est media pars totius spatij. e. b. c. et sit istud spatium. 3. i. pertransendum. a. d. mobili eodem gradu velocitatis continue. f. vt. 2. Iste modo quod cum a. erit in b. puncto medio sui spatij quod tunc d. incipiet moueri super spatium. 3. i. recedendo ab ipso. 3. puncto versus i. punctum ultimum. Admissio isto casu patet quod a. et d. pertransibunt spatia equalia simul et eque velociter: videlicet b. c. et 3. i. sed quod d. veniet citius ad finem sui spatij quam a. probatur nam d. prius recedat a principio sui spatij: scilicet ab ipso. 3. quam a. ab ipso. b. et eque velociter mouebuntur: igitur et c. patet contra

sequentia cum minor: et maior arguitur: quia cum a. erit in b. tunc non recedet a. b. quia non simul adest et abest: quiescet igitur in b. sed tunc d. recedet a. 3. igitur prius d. recedet a principio sui spatij quam a. ab ipso. b. Lege litteram. (Unde et ad dubitationem hoc dicendum). id est ad dubitationem de mobilibus eque velociter motis et non eque primo venientibus ad finem suorum spatiorum est respondendum. (Dabit enim dubitationem hanc: si enim sit quod est e. magnitudinis aliqd. s. b. c. et quod e. 3. equale et a. feratur continue ab extremo. e. ad c. similiter autem sit a. in b. signo et d. feratur continue. i. 3. extremo ad i. regulariter et velocitate simili ipsi a. ante veniet d. in i. quam a. in c. primum enim mouens et discedens primum venire necessarium est ad terminum sui spatij. Non ergo simul affuit a. in b. et abfuit ab eodem: unde posterius est in motu a. quam d. si enim simul non posterius est sed necessitas est stare ipsum a. in b. puncto.

Respondet philosophus dicens quod ista ratio continet duo falsa: quorum primum est cum a. erit in b. tunc d. recedet a. 3. puncto: quoniam tunc d. non mouebitur: sed immediate post illud instans mouebit: ideo tunc non recedet: sed immediate post illud instans recedet: secundu falsu est quod cum a. erit in b. tunc quiescet: quia non simul adest et abest ipsi b. licet enim non simul erit in b. et abfuit ab ipso b. non tamen sequitur quod quiescet in b. quia non stabit in b. per tempus: sed tantum per instanti: si enim in b. puncto quiesceret per idem quiesceret in quolibet alio puncto. e. b. c. magnitudinis: et sic continue in tota hora a. mobile moueretur et quiesceret quod est impossibile. Lege litteram. (Non ergo ponendum est cum a. affuit secundum b. ipsum. d. simul moueri a. 3. ultimo). id est extremo sui spatij. (Et enim affuit a. in b. erit et abest eiusdem ab ipso b. et non simul: sed erat in decisione temporis). id est in instanti tantum in ipso b. et non in tempore.

Contra hanc responsionem posset aliquis istare ponens quod i. d. c. sit unum spatium pedalis quantitatis: sed reflexum: et quod a. mobile moueatur ab i. in d. ascendendo: et iterum reflectatur descendendo vsque ad c. et semper moueatur eadem velocitate qua mouetur super i. b. c. Et arguitur sic: quanta velocitate mouebitur a. super spatij. e. b. c. tanta mouebitur per spatium. i. d. c. et contra: sed a. quiescet in medio spatij. i. d. c. videlicet in d. ex determinatis: igitur per idem quiescet in medio spatij. e. b. c. videlicet in b. Respondet philosophus admittendo casum et negando consequentiam: et ratio dissimilitudinis est ista: quia motus factus super spatium. e. b. c. est motus continuus: ideo impossibile est quod fiat quies in puncto b. motus autem factus super spatium. i. d. c. est motus discontinuus ratione reflexionis facie in d. ideo de necessitate oportet quiescere in d. accipiendo d. punctum pro duobus signis: in quorum uno definit motus ascensus: et in alio incipit motus descensus: ita quod non sunt duo signa: in quorum uno incipit motus et in alio definit: sed est idem punctus numero qui est finis motus precedentis et principium sequentis in quo puncto a. mobile quiescit ratione reflexionis cum non possint continuari motus reflexi neque contrarii ut probatum est. Et licet isti duo motus non conueniant in quiete medij signi tamen conueniunt in accessu et re

Libri octauus.

Tex.
cō. 67.

cessu ab eodem signo: quoniam sicut in motu facto super a. b. c. spatium mobile. a. non simul adest et abest ipsi. b. ita in motu facto super spatium. i. d. c. non simul adest et abest idem mobile. a. quoniam aliter pro eodem instanti mobile. a. esset in. d. puncto et non esset in. d. puncto quod est impossibile. *Lege litteram.* (Hoc quidem igitur est impossibile sic dicere in continuo motu). i. quod mobile quiescat in medio puncto: sed in reflectenti necesse sic dicere sicut quod est. i. feritur ad ipsum. d. et iterum reflectens deorsum feratur ultimo. d. quod est. c. tunc enim et sine vetetur et principio vno signo ut duobus: unde stare necesse est ipsum mobile in. d. puncto. neque simul affuit ipsi. d. et abiit ab ipso. d. ibi. n. simul esset et non esset in eodem nunc. id est in eodem instanti quod est impossibile. (At vero olim). *Secundo* arguitur ad idem inconueniens in motu discontinuo ponendo ut supra quod magnitudo. e. b. c. et magnitudo. i. d. c. sint spatia pertranscunda equalis quantitatis preter hoc quod magnitudo. e. b. c. sit continua et magnitudo. i. d. c. sit reflecta. Et incipiant moueri. a. 3. super istas magnitudines. a. super primam. et 3. super secundam: sic tamen quod regulariter et eque uolenter mouebuntur usque ad fines dictorum spatiozum: et patet quod. a. 3. sunt duo mobilia que simul mouebuntur et eque uolenter: et quod. a. citius ueniet ad finem sui spatij quam. 3. arguitur: quoniam. a. in nullo puncto medio inter extrema sui spatij quiescet. et uero quiescet in. d. puncto: igitur et patet quolibet pars antecedentis ex dictis.

Respondet philosophus quod in casu isto non est danda solutio precedens: quando enim ponebatur quod. a. mouebitur super spatium. b. c. et. d. super spatium. i. 3. dictum est quod non prius ueniet. d. ad finem sui spatij quam. a. neque contra: nunc autem aliter dicitur: uidelicet quod. a. citius ueniet ad finem sui spatij quam. 3. quod medium in motu. a. erit medium in potentia continuans partes motus inuicem: sic quod tam in. b. quam immediate post. b. mouebitur. a. medium autem in motu. 3. erit medium in actu discontinuans partes motus inuicem sic quod in. d. non mouebitur. 3. neque immediate post instans quod tunc erit mouebitur: sed tempus erit antequam. 3. mouebitur: et hoc ideo quia primus motus erit sursum et secundus deorsum: modo inter quoscumque motus reuerfos cadit quies temporalis media: quia igitur. a. mobile nunquam aderit neque abest medio sui motus in actu: sed tantum in potentia. 3. uero aderit et abest medio sui motus. s. d. in actu et non in potentia: propterea ueniet citius. a. ad finem sui motus quam. 3. *Lege litteram.* (At vero olim solutio non danda est). id est que dabatur in primo casu. Non enim contingit dicere quod secundum ipsum. d. ipsum mobile fuerit potentia in decisione. id est in instanti otiditate tempora motus sursum et deorsum: non affuit autem neque desuit in. d. signo in potentia: necesse enim est in finem uenire motus sursum. s. in. d. qui actu est non potentia: quod quidem igitur in medio est motus continuus. s. ipsum. b. potentia est: hoc autem quod mediat inter esse motum sursum et deorsum est actu ut duo et finis quidem motus incipientis deorsum: principium autem motus incipientis sursum et motum aliorum ergo similiter: quod si reflectantur erit ibi medium in

actu. *Ex* quibus infert philosophus et non contingit motum rectum esse perpetuum et continuum: quoniam non potest esse motus rectus perpetuus quin reflectatur: si reflectitur est quies media: et si est quies non est continuus: igitur a primo ad ultimum si est motus rectus perpetuus ille non est continuus: non igitur inconuenit motum rectum esse perpetuum: neque inconuenit motum rectum esse continuum: immo necessarium est aliquem motum rectum esse continuum: sed inconuenit aliquem motum esse rectum continuum et perpetuum: ex quo non est dabilis in actu linea recta infinita ut est omnia: huius. *Lege litteram.* (Necesse est ergo stare reflectens in recto). Non ergo contingit continuum motum in recto perpetuum esse.

Circa dicta duobus bitatur et primo: si enim. a. erit in. b. puncto medio potentia et non actu et omne quod est potentia album ut homo non est album neque est homo: sequitur quod. a. nunquam erit in. b. in hora signata: et consequenter in nullo alio puncto inter. e. et. c. quo dato: sequitur quod. a. non mouebitur pertranscundo. e. b. c. spatium quod est contrarium. *Secundo* arguitur in secundo casu ponendo quod motus sursum. i. in. d. et motus deorsum. d. in. c. sint immediati et discontinui ex aliquo moto: et ex trinfeco: et queritur utrum. a. primus ueniet ad finem sui spatij quam. 3. vel non: si sic contra: sit illud instans. p. in quo erit. 3. quando primo tanget. d. et arguitur sic. immediate ante. p. instans. 3. mouebitur et immediate post idem instans mouebitur: igitur non citius ueniet. a. ad finem sui spatij quam. 3. patet consequentia: quia. a. non plus mouebitur quam. 3. nisi per istans: quod mouebitur in. p. instanti et non. 3. sed indiuisibile additum diuisibili non facit maius per Aristotelem sexto huius: igitur et. Si dicitur quod. a. non citius ueniet ad finem sui spatij quam. 3. contra. a. nunquam quiescet in tota illa hora: et. 3. aliquando quiescet antequam ueniat ad finem spatij: igitur citius ueniet. a. ad finem sui spatij quam. 3. quare et.

Ad primum respondet negantes instantia indiuisibilia quod. a. non erit in. b. quia non in prima medietate hore: nisi in secunda. si. n. in prima medietate erit in. b. igitur uel loci mouebitur in prima quam in secunda medietate: et si in secunda medietate erit in. b. igitur uelotius mouebitur in secunda medietate quam in prima: quorum quodlibet est contrarium. *Secundo* istud non est possibile quoniam tunc aliquod mobile moueretur de extremo ad extremum et non per medium quod est contra philosophum quinto huius dicentem. medium est illud in quod mutans prius ueniet quam in extremum. Ideo dicitur quod est quadruplex actualitas cui opponitur quadruplex potentialitas. quantum ad propositum spectat: prima est actualitas essendi cui opponitur potentialitas ad esse eo modo quo dicitur omne quod est esse in actu actualitate presentialis et existentie: et omne quod non est sed potest esse in potentia: sicut antichristus et dies iudicii. *Secunda* est actualitas per se subsistendi cui repugnat potentialitas ad per se existere: et sic dicimus ipsum totum per se existens esse in actu: partes autem esse in potentia: quia

uig

De hiscorum.

rum aliquae possunt venire ad actum ut partes quantitativae: et aliquae non possunt venire ad actum ut partes qualitativae. **T**ertia est actualitas denominationis cui opponitur potentialitas denominandi eo modo quo dicimus in calido remisso esse caliditatem in actu et frigiditatem in potentia non sic quod ibi non sit caliditas et non frigiditas: sed quia est ibi caliditas denominans in concreto et non frigiditas. **Q**uarta est actualitas terminationis cui opponitur potentialitas copulationis: dicimus enim illud terminare in actu quod terminat et non copulat: id autem terminare in potentia quod terminat et copulat. et sic accipitur in proposito cum dicitur. b. esse medium in potentia: et d. esse medium in actu respectu illorum motuum: quoniam d. terminat motum et non copulat partes motus. b. vero facit utrumque: ideo non est similitudo de eo quod est potentia homo aut album: et de eo quod est potentia in b. signo: cum potentia homo vel potentia album sit potentia ad esse vel ad formam: potentia autem essendi in b. signo est potentia terminationis. **A**d secundum dicitur quod in casu illo non prius venit. a. ad finem sui spatij quam. z. non obstante qd. z. quiescat in medio sui motus et non. a. quoniam talis quies non erit temporalis: sed instantanea. Et si quaeritur utrum tunc quiescat in actu vel in potentia: dicatur quod quiescat in actu non per se: ex quo non quiescat per tempus sed per accidens: quia in instanti quiescat ratione motoris extrinseci et c. (Eodem autem modo). Soluta dubitatione quaerat de mobilibus eque uelocibus quandoque venientibus eque cito ad fines suorum spatiorum: et aliquando non eque cito: consequenter ex illa solutione respondetur ad duas rationes Zenonis probantes impotentialitatem motus ad ubique: quarum prima erat ista: si contingit aliquem pertransire aliquod spatium necesse est antequam totum spatium pertransierit quod prius pertransierit medietatem spatij et antequam transierit totam medietatem quod pertransierit medietatem medietatis: et sic in infinitum cum spatium sit divisibile in infinitum: sed non contingit in infinita pertransire: igitur non contingit pertransire aliquod spatium. **S**ecunda ratio erat coincidens cum prior: nam ille qui movetur super aliquod spatium potest numerare medietatem spatij antequam numeret totum spatium et potest numerare medietatem medietatis antequam numeret totam medietatem et medietatem illius medietatis antequam numeret illam medietatem: et sic in infinitum: quo concesso: sequitur quod si aliquis potest pertransire aliquod spatium quod ipse potest numerare numerum infinitum quod est impossibile. **L**e. li. (Eodem autem modo obviandum est ad interrogantes per objectionem et inquisitionem Zenonis rationem et volentes si semper medius transire oportet antequam perveniat ad terminum: hec autem infinita sunt: infinita autem transire impossibile est aut sicut ipsam hanc rationem quidam aliter interrogant. id est forment volentes simul cum Zenone quod sicut prius est moveri. id est pertransire medietatem quam totum: ita est prius numerare secundum unum quodque factum medium: quare ab eunte tota magnitudine in infinitum accidit numerare numerum: hoc autem concesso impossibile est concedere verum. **N**otandum quod hec rationes in fundamento non differunt et facie sunt adversis non mutando sententias: sed

tantum variando verba: unde quod concedebatur prioribus quod contingit in tempore finito pertransire in finita arguebatur posteriores: quod etiam in tempore finito contingit numerare numerum infinitum quod iam nullus concedit. (In primis igitur). Ad ambas rationes simul respondet philosophus dando duas responsiones: quarum prima est ad interrogantem: et secunda est ad rem et ad veritatem: cum ergo inferuntur non et alij interrogantes rationem Zenonis quod contingit in tempore finito pertransire et numerare infinita spatia seu infinitas magnitudines: concedatur conclusio eo modo quo concessa est sexto huius: sed huius responsio tantum obviat interroganti: non autem est simpliciter ad rem et ad veritatem manifestandam: unde si aliqua est questio cuius solutio completa indigeat distinctione non respondet ad rem nisi per distinctionem: si autem absolute respondetur absque distinctione talis responsio potest satisficere interroganti: sed non rei et veritati: verbi gratia aliquis potest querere utrum possibile sit duo corpora esse in eodem: si respondetur absolute concedendo quod sic ex eo: quia omnia elementa sunt in celo locante totam sphaeram generabilium et corruptibilium huiusmodi est ad interrogantem tantum: sed si distinguatur de loco dicens quod duplex est locus: videlicet proprius et communis: et quod plura corpora sunt in eodem loco communis: non autem est possibile plura corpora esse in eodem loco proprio iam est responsum ad rem et ad veritatem: sic in proposito quando Zeno querit utrum contingat in tempore finito pertransire magnitudines infinitas et numerare spatia infinita: quod solutio huius questiois indiget distinctione: ideo absolute respondere concedendo partem affirmativam ex eo: quod in tempore finito sunt infinita tempora cum ipsius sit divisibile in infinitum: sicut et ipsum spatium super quod sit motus est satisficere questioni tantum ad interrogantem: si autem respondeatur per distinctionem tunc soluta est questio secundum rem et veritatem: sicut etiam si dimittatur magnitudo et fiat eadem questio de tempore utrum contingat pertransire infinita tempora in tempore finito: ista questio erit soluta quo ad interrogantes concedendo partem affirmativam absolute absque aliqua distinctione. propter istam causam: quod tempus finitum quocumque sit illud est divisibile in infinitum: ut probatur ex sexto huius: si autem respondeatur per distinctionem soluta est questio secundum rem et veritatem. **L**e. litteram. (In primis igitur rationibus de motu sexto huius: has rationes solvimus per hoc quod tempus infinita habet in seipso: non enim inconueniens est si infinito tempore). et in tempore finito infinitum transire aliquis: similiter autem infinitum utique in longitudine est et tempore: sed huius solutio ad interrogantes quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim Zeno si infinito tempore infinita transire atque numerare contingit: ad rem autem et veritatem non sufficit: si enim aliquis dimittit magnitudines interrogans si in infinito tempore contingit infinita transire interroget in ipso tempore eadem: huiusmodi tempus infinitas divisiones nec adhuc sufficiens huius solutio est ad rem et ad veritatem. **S**ecunda ratio est ad rem et ad veritatem manifestanda ex distinctione super data: videlicet duplex est medium: videlicet in proprio et in actu: medium in proprio est illud quod facit unum primum et ultimum in actu est illud quod facit plura contra: et non unum contra: ubi ergo si aliquis dividat unam lineam in duas medietates faciendo duo signa ex uno. id est uno puncto

Tex.
co. 68.

Tex.
co. 67.

Liber octauus.

et ex vno puncto quoz vnū sit prin^m vnus linee et re-
liquum finis alterius tunc tale medium est medium in
actu: dicitur autem medium continuans in potentia: q²
est possibile ad aliquid medium: medium vero discon-
tinuans dicitur medium in actu: quia non est impossi-
bile ad aliud medium terminat enim et non copulat.

¶ Ista distinctio ponitur vt sciatur q² diuidere nume-
rare et pertransire contingit dupliciter. videlicet actu et
potentia: diuidere enim medietates alicuius linee in po-
tentia est tangere illas per motum successiuum absque
discontinuatione: diuidere autem illas in actu est tange-
re illas per motum cum discontinuatione earundem:
et sic linea non esset vna et continua neque motus esset
vnus et continuus. discontinuatur enim motus ex dis-
continuatione magnitudinis per quietem et diuisione
realem: hec enim est differentia inter lineam continuam et
discontinuum: quoniam in linea continua sunt media
in potentia facientia motum continuu: in linea autem
discontinua sunt media in actu facientia motum discon-
tinuum. ¶ Item numerare medietates alicui⁹ magni-
tudinis. scilicet medietatem et medietatem medietatis et sic in
infinitum est dupliciter. videlicet potentia et actu: po-
tentia quidem est numerare illas per motum continuu
absq^{ue} quiete actu aut numerare easdem est numerare il-
las per motum discontinuum sic q² in fine cuiuscunq^{ue}
medietatis sit quies temporalis vt accipiat^{ur} vnus in-
stans pro duobus: id est accipiantur duo instantia ha-
bentia denominationem vnus instantis: nā sicut vnus
instans dicitur principium et finis: ita illorum duorum
instantium inter que cadit tempus medium vnum sit si-
nis motus precedentis: et reliquum sit principium mo-
tus sequentis et quoniam inter illa cadit tempus medi-
um necessario datur quies temporalis inter quascunq^{ue}
duas medietates. Ex quibus sequitur q² pertransire in
finita spacia ē dupl^r. v3 actu et potentia. actu quidem est
in fine cuiuscunq^{ue} illorum quiescere. potentia autem est
continuare motum sic q² cuiuslibet puncto pertransire
spaciū cōuideat in motu medium in potentia et non in
actu. Le. lit. Sed verum dicendum est q² quidem dicit^{ur}
mus in modo rationibus factis distinguendo mediū
per actum et potentiam (si enim aliquis continuu qui-
des diuiderit in duo media hic vno signo tanq^{ue} duob⁹
vitur facit enim principium et finem in actu (sic autem
facit numerans: et in media diuidens. sic autem diuidere)
scilicet in actu (non erit continua neq^{ue} linea neq^{ue} motus
continuus enim motus continuus est. scilicet spaciū super q² sit
motus. In continuo autem sunt infinita media sed nō
actu: sed potentia si vero facit diuisionem (actu non fa-
ciat continuu) motū (sed stabit in fine cuiuslibet me-
diatatis (q² quidem in numerante media) magnitudi-
nis aut spaciū (manifestum est q² accidit vnum enim si-
gnum) temporis (necesse est ipsum numerare duo alte-
rius quidem enim mediū finis alterius aut principium
erit si non vnum cōtinuum numeret: sed duas medietates
cum quiete media. ¶ Ista distinctio premissa et
declarata cum queritur vitrum in tempore finito conti-
gat pertransire infinita tempora: aut infinita spacia. re-
spondetur per distinctionem datā q² aliquo modo sic
et aliquo modo non. videlicet q² in tempore finito con-
tingit pertransire infinita tempora nō actu sed poten-
tia et in tempore finito contingit pertransire infinita spa-
cia et infinitas magnitudines non actu sed potentia. nō
enim est possibile pertransire infinita spacia actu nisi i
tempore infinito: et nisi ex illis fieri possit vna magnitu-

do infinita. Le. lit. (quare dicendum est ad interroga-
tem si contingit infinita transire in tempore finito et h
(aut in tempore aut in longitudine). scilicet in spacio: quia
est quidem sic: est aut non sic: actu enim cum sit non cō-
tingit potentia aut contingit. Et si hec responsio p^{er} di-
stinctionem datam nō placet philosophus accipit ali-
am distinctionem dicens q² pertransire spacia infinita
seu infinitas medietates linee contingit dupliciter. v3 p^{er}
se et per accidens. per se quidem non contingit: s3 per ac-
cidens: accidit enim magnitudini q² continetur infini-
ta spacia: et accidit linee q² habeat infinitas medietates
cum essentia linee et esse diffinitiuum eiusdem sicut alte-
ra ab huiusmodi infinitate partiū. diffinitio enim linee
est ista: linea est q²ritas continua habens longitudines
sine latitudine et sine pfunditate modo siue linea habz
medietates infinitas siue non habeat nō minus est q²
ritas continua habens tantum longitudinem. Le. litte.
(Quod enim cōtinue mouetur fm accidens infinita tra-
sire simpliciter aut non (id est per se (accidit autem li-
neae infinita media esse suba autem). Le. essentia linee (est
altera) ab huiusmodi infinitate (et esse) diffinitiuum
eiusdem etiam est alterum.

Notandum primo fm cōmentatōrē
commento. 67. q² duplex
est diuisio cōtinui. videlicet per se et per accidens. diuisio
per se est illa que est in ptes nō comunicantes eiusdē q²ri-
tatis et tales sunt finite et cōsumunt magnitudines et nu-
merant illam vtputa due medietates vel tres tertie aut
quattuor quarte et sic de alijs acceptis equalibus tem-
per fm numerum finitum. diuisio per accidens est illa
que est in partes non comunicantes eiusdem. p^{ro}por-
tionis et tales non cōsumunt continuū neq^{ue} numerāt ma-
gnitudinem cum sint infinite vtputa medietas et medie-
tas medietatis et sic in infinitum. prime partes dicunt^{ur}
ptes in actu: et ptes dicuntur partes in potentia. si er-
go queritur vitrum continuu sit diuisibile in infinitū di-
catur q² est diuisibile in infinitum in partes in potentia
et non in partes in actu: et q² est diuisibile in infinitū in
partes eiusdem p^{ro}portionis et nō in partes eiusdem q²
ritatis loquendo de partibus nō comunicantib⁹. Iste
modo locut^{us} est philosophus. et huius di. q² infinitu
aliquo modo est et aliquo modo nō est: est enim infini-
tum in potentia et non infinitum in actu et est infinitum
fm quid et nō infinitū simpliciter. Ita in p^{ro}posito dica-
tur q² non contingit numerare infinitas medietates in
actu sed tantum in potentia et q² non contingit pertra-
sire infinita spacia simpliciter aut in actu aut per se sed
tantum in potentia fm quid et per accidens.

Secundo notandum fm cōmentatōrē
eodem cōmento q² si mobile
diuiserit magnitudinem in duas medietates in actu de-
scendo inter illas et sic in infinitum: tūc sequitur si om-
nes ille medietates sunt infinite q² mobile motū nunq^{ue}
perueniet ad extremū magnitudinis: patet quia necessa-
rio quiesceret in infin^{itis} temporibus facientibus tem-
pus infinitum simpliciter. ¶ Ex isto notabil^{iter} sequitur
q² magnitudinem diuidi in duas medietates in actu cō-
tingit dupliciter aut intrinsece aut extrinsece: intrinsece q²
dem per separationem realem partis a parte et tūc diui-
des vtitur vno signo pro duob⁹ in q²tū cōrūpit vnū
et generant duo. Extrinsece vō per cōparationē ad mo-
tū: et sic de magnitudo diuidi in duas medietates i actu
q² in q²z illarū medietatū mouet et sine cuiusq^{ue} illarū

Dubitorum.

quiescit: et sic diuidens videtur vno signo pro duobus. i. prout vno puncto in duobus instantibus in quorum primo illud signum est finis et in secundo illud signum est principium.

Sed dubitatur circa dictum d. diuisibilitatem linee in infinitum quoniam linea est per se continua et continua est per se diuisibilis in infinitum: igitur linea est per se diuisibilis in infinitum. patet consequentia quia omnis passio per se competens superiori per se competit inferiori ut colligitur a philosopho primo posteriorum. maior tenet ex quo continuum est genus ad lineam per Aristotelem in predicamentis. minor vero est Aristotelem sexto huius. ¶ Respondetur quod cum philosophus dicit quod linee accidit habere infinitas partes et commentator quod diuisio linee in infinitum est diuisio per accidens ipsi accipiunt per accidens ut oppositur ei quod est per se per se per se primi modi et sic non est inconueniens quod linea sit per se et per accidens diuisibilis in infinitum accipiendo per se et per accidens ut non opponuntur: sed ut respiciunt diuersos modos: nam quia accidens accipitur aliquando non tantum pro accidente communi sed etiam pro primo potest concedi omnem propriam passionem in esse suo subiecto per accidens et si non subiecto conuertibili tamen subiecto non conuertibili. conceditur enim quod ysocheles per accidens habet tres angulos: quia huius tres competit sibi per aliud subiectum. scilicet licet per triangulum cum ysocheles sit quod huius non habeat tres angulos equales duobus rectis sed per triangulum ut habetur primo posteriorum: ita linea per accidens est diuisibilis in infinitum in quantum esse diuisibile in infinitum competit sibi per aliud subiectum: non enim linea sit quod huius est diuisibilis in infinitum: sed sit quod est continua.

127.
69.

Manifestus

autem: solutis rationibus zenonis quibus probabat impossibilitatem motus localis consequenter soluit rationes eiusdem suadentes impossibilitatem motus ad formam siue fuerit forma predicamenti substantie siue quantitatit siue qualitatit destruitque fundamenta sue opinionis atque suarum rationum per quatuor conclusiones quarum prima est ista. in omni transmutatione medius est in actu respectu posterioris et in potentia respectu prioris. secunda conclusio instans distinguens tempus transmutationis a tempore transmutati habet esse indiuisibile ibi (et si fiebat) tertia conclusio tempus non est diuisibile in instantia ex quibus componitur ibi (si autem quodcumque. Quarta conclusio. tempus in quo aliquid fiebat et est factum non est maius tempore in quo fiebat solus ibi. (manifestum autem.) Prima conclusio arguitur sic. in omni transmutatione qua aliquid transmutatur de contrario in contrarium aut de contradictorio in contradictorium necesse est assignare duo tempora immedia in quorum primo est forma precedens et in secundo est forma sequens: et cum hoc oportet assignare instans

copulans illa duo tempora quod quidem est vnum et idem numero commune utriusque temporis ratione autem non idem cum sit principium et finis: principium quidem posterioris temporis et finis prioris. tunc arguitur sic. huiusmodi instans medius necessarius est in actu respectu prioris forme: aut posterioris: sed non est in actu respectu prioris forme: igitur est in actu respectu posterioris patet consequentia cum maiori: quia si aliquid transmutatur de forma ignis in formam aque: aut de calido in frigidum oportet in illo instanti illud esse aquam vel ignem calidum aut frigidum: sed minor ostenditur quia aliter duo contraria et contradictoria verificarentur de eodem ponendo quod aliquid transmutetur de calido in frigidum: et sequitur dato opposito minoris quod in illo instanti medio transmutabile datum erit calidum et immediate post illud instans erit frigidum: sed non subito potest deperdi tota caliditas denominans aliquid esse calidum: igitur immediate post illud instans illud erit calidum: licet remissius: sed immediate post idem instans illud erit frigidum per concessum: igitur simul erit calidum et frigidum: et sic duo contraria verificantur de eodem: et consequenter duo contradictoria: quia omne quod est calidum est non frigidum et omne quod est frigidum est non calidum. ¶ Item pono quod a materia transmutetur de forma ignis in formam aque et quero utrum in tali instanti medio sit sub forma aque aut sub forma ignis: si sub forma aque habetur intentum: si sub forma ignis et cum illa forma non possit subito corrumpi sequitur quod immediate post illud instans erit sub forma aque et tunc necessario aut idem erit aqua et ignis quod non est possibile: quia cum vnum oppositorum semper inferat negationem alterius idem esset ignis et non ignis ens et non ens: et quando haberet esse haberet non esse: que non sunt imaginabilia. Legelitteram. ¶ Mani feste autem et quia nisi aliquis faciat temporis diuidens signum prius posterius semper posterioris rei erit idem ens et non ens et quando fuit non est construe sic et si si signum temporis quod est instans diuidens inter prius et posterius faciat aliquis esse posterioris rei manifestum est: quia sequitur hoc inconueniens quod idem erit ens et non ens: et quando fuit ita quod aliquid est tunc fuit ita quod illud non est. (Signum quidem igitur utriusque temporibus commune est et priori et posteriori et vnum et idem numero: ratione autem non idem est huius: quidem enim finis est illius autem principium: rei autem semper posterioris et passionis est non autem prioris. ¶ Ex ista conclusione Aristotelem soluit rationes zenonis probantes impossibilitatem motus ad formam: quarum prima probat quod non est possibile transmutatio ad formam de contradictorio in contradictorium ponendo quod d. sit res transmutata a non esse in esse et sit a. tempus in quo d. est sub non esse et b. tempus in quo est sub esse et sit c. instans copulans illa tempora et arguitur sic. d. est sub non esse in toto tempore a. igitur d. est sub non esse in quolibet instanti illius: sed c. est instans ipsius a. igitur d. est sub non esse in c. instanti. Item d. est sub esse in toto b. tempore: igitur est sub esse in quolibet instanti illius: sed c. est instans b. temporis igitur d. est sub esse in c. instanti: et ita si d. transmutatur a non esse in esse oportet quod d. simul in eodem instanti sit sub esse et sub non esse: sed hoc est impossibile: igitur impossibile est aliquid transmutari a non esse in esse. ¶ Eodem argumento probabat Zeno quod est impossibile

Liber octauus.

transmutatio de esse ad non esse arguēs q̄ nihil potest
transmutari de albo in non album alioquin in. c. instā
ti idem esset album et non album formādo argumen
tum factum. secunda ratio zenonis probat q̄ non est
possibilis transmutatio ad formam de contrario in co
trarium: quia si sic ponatur q̄ aliquid transmutetur de
albedine in nigredinem. f. d. et sic. a. tempus in quo est
sub albedine: et b. tempus in quo est sub nigredine: et c.
instans copulans illa tempora inuicem et arguitur ut
prius. si enim. d. erit in toto tempore. a. sub albedine igitur
in quolibet instanti illius erit sub albedine: sed. c. erit
instans ipsius. a. igitur in. c. instanti erit sub albedine.
deinde in toto. b. tempore erit. d. sub nigredine: igitur in
quolibet instanti illius erit sub nigredine: sed. c. erit instans il
lius: igitur in instanti. d. erit sub nigredine et sic in eodem
instanti erit sub albedine et nigredine et consequen
ter album et nigrum: quia illud argumentum q̄ sit de
albedine in nigredine sit de albo et nigro. videbatur
enim zenoni q̄ si in duobus temporibus immedia
tis aliquid est album et nigrum: necessario in instan
ti medio illud est album et nigrum: et q̄ illud est impos
sibile: ideo impossibile ē aliquid transmutari ad formā
de contrario in contrarium. l. e. lit. (Tempus autem in quo
est transmutatio de albo in nigrum sit. a. c. b. res in quo
d.) i. res que transmutatur sit. d. (hoc autem in. a. quidem
tempore album in. b. autem non album in. c. ergo album
et non album: in quolibet. n. ipsius. a. verum est dicere
album. si omni. i. toto. i. (tempore hoc erat album: et
b.) tempore non album. c. autem in vtriusq̄ tempori
bus est igitur in. c. instanti idem est album et non album.
¶ Respondet phs ad hoc oīa vno verbo cōcedendo
q̄ in. c. instanti. d. erit sub esse et erit non album et erit ni
grum et tunc ad argumentum in toto. a. tempore. d. erit sub
non esse: aut sub albedine igitur in quolibet instanti illi
erit sub non esse et sub albedine negatur p̄na: sed soluz
sequitur q̄ in quolibet instanti p̄terq̄ in vltimo: quo
niam vltimū instans tēporis. a. q̄ est primū instās. b.
tpis: sit cōe vtriusq̄ tpi nō tñ se bz eodem mō respectu
disponum eozūdem tempore: qm̄ respectu disponūz
a. tpi se bz in potentia et respectu disponūm. b. tpi se
bz in actu ut pbatum est alioq̄n idem simul esset ens et
non ens q̄ est impossibile. l. e. lit. (Non ergo dādū est in
oī) instanti. a. tpi. d. erit album: (sed p̄ter vltimū nūc
in quo est. c.) in omni tali instanti. d. erit album (hoc autem
postremū) instans est totius. a. tempore.

Notandum q̄ ex ista p̄tione colligunt
due regule de rebus pmanē
tibus ab ipso pho quo ad earū inceptiōem: quarum
prima est ista. rei pmanētis hūius esse post non eē da
tur p̄mo instans. pbat pōnēdo q̄. a. res pmanens i
cipiat esse per alterationē p̄cedentem terminatā ad. b. i
stans: et quero vtrū. a. sit in. b. instanti p̄: aut imediate
post. b. si primū habetur intentū: si scōm cum. a. nō ha
beat esse nisi per alterationē sequitur q̄ requiritur vteri
or alteratio ad hoc q̄. a. beat esse q̄ est falsum: q̄ iam
supponitur q̄ alteratio signata sit tota alteratio p̄ q̄
a. habet esse. ¶ Secda regula. rei pmanētis habentis
esse post non esse non datur vltimū instans in quo nō
bz esse. pbatum: nam cum talis rei sit dare primū instās
ut pbatum est: aut igitur idem instās est vltimū sui nō
esse et primū sui esse aut aliud si est idem instans igitur
in eodem instanti eadez res ē et nō est si ē aliqd instās.
igitur in tempore medio illa res nō bz esse nec bz non

esse q̄ arguitur sic: q̄ illud ip̄s medius: necessario est an
primū instans illius rei et post vltimū nō eē illi: sed res
non bz eē ante primū instans sui eē: nebz non eē post
vltimū instans sui nō eē: igitur illa res in tali tempore
medio nō est nec nō est q̄ est repugnās primis p̄inci
pijs. Contra istas regulas arguit et p̄io q̄ rei pmanē
tis hūius eē post non eē non datur primū instans qm̄
s̄ huius dicit phs q̄ illud q̄ gñatur non est et. 6. huius
q̄ oē q̄ mutātū est necesse est mutari prius et hic q̄ oē
q̄ gñatur sit in tēpore quo nullum eēt verū si res p
manens incipiet eē per positionē de presenti. Item po
no q̄ for. augeatur vsq̄ ad. a. instans in quo instanti
desinat esse per remotionē de presenti et accipiat tripe
dalis q̄ntas que sit maxima q̄ for. habere pro illo i
stanti si viveret: et p̄ q̄ illa q̄ntas est acquisita p̄ alte
rationem: et tñ illius non datur primū instans sui esse
qm̄ for. acquisitū illam ante hoc instans. ¶ Secūdo
arguit q̄ rei pmanētis datur vltimū non eē quoniam
veritas p̄positiōis est res pmanēs et illius dat vlti
mum nō eē dato q̄ for. incipiat currere p̄ remotionem
de presenti: hec. n. p̄positio for. curritiam est falsa et im
mediate post hoc erit vera: igitur veritas illius incipit
esse per remotionē de presenti. p̄terea ponat q̄. a. sit
vnum sūme frigidum in quo educat paribilibz ab ex
trinseco tota latitudo caliditatis in hora et arguitur q̄
gradus medius quiescit res pmanēs incipiet eē per re
motionem de p̄nti: q̄ si incipiet esse per positionē de p̄
senti: sequitur q̄. a. non prius habebit gradū medium
q̄ gradum vltimū medium q̄ est impossibile: et q̄ illd
sequatur arguitur qm̄ quacunq̄ parte capta in quo est
gradus medius cū illa sit diuisibilis in duas medietates
quaz. p̄p̄inquozi agentis sit intensior q̄ remotior ab
agente sequitur q̄ si in parte remotiori est gradus me
dius q̄ in p̄te. p̄p̄inquozi est gradus intensior gradu
medio et sic pro nullo instanti dabitur gradus medius
absq̄ gradu vltra medium. ¶ Ad primūz r̄ndetur q̄
res gñatur anteq̄ sit deo rei pmanētis datur primūz
instans non obstat q̄ ante illud instans gñatur et p̄
hunc modum cōceditur q̄ omne mutātū in aliquo in
stanti necesse est prius mutari: non tñ omne q̄ est in ali
quo instanti per mutationē fuit ante illud instans per
mutationē. cū vō dicit phs q̄ oē q̄ gñatur sit in tem
pore illud est p̄cedendum ex quo nō sequit q̄ omne q̄
generat est in toto tpe in quo gñatur. ¶ Lu: vō argui
tur de triplici q̄ntate: dico q̄ illa non fuit ante instās
definitōis sortis: nec sequit for. ante illud instans acq̄
sivit eam: igitur illa q̄ntas ante illud instās fuit in for
te: q̄ sicut aliqd generat anteq̄ ipsum sit genitū: ita illa
q̄ntas acq̄ritur anteq̄ sit acq̄sita et. ¶ Ad fin respon
detur q̄ regule iste intelligūt de rebus pmanētibz
non dependentibus a rebus successiuis modo veritas
illius p̄positionis for. currit dependet a cursu sortis
qui est res successiua. ¶ Nec argumentū d̄ gradu me
dio p̄uicet quoniam ille inducitur per positionē de p̄e
senti et in illo instanti in quo primo erit inductus non
erit adequate in aliqua parte. a. si in qualibet parte ter
minata ad superficiem p̄p̄inquissimam agentis: ideo q̄
cunq̄ tali parte diuisa in duas medietates semper in
medietate p̄p̄inquozi agentis est gradus medius
et in remotiori est gradus remissior gradu medio. (Et
si fiebat) secūda p̄. instans distinguēs ip̄s transmutatio
nis a tpe transmutati bz eē indissolubile pbat: q̄ alī aliqd
moueret sit motus? p̄p̄is et duo d̄dictoria vificarent sit

Ter.
cō. 69.

de eodez q arguit ponēdo q aliqd album fiat nō al-
bū; aut q aliquod non album fiat album sic q in toto
a tpe. d. fit album 7 in toto. b. tpe fit non album: aut eō
7 arguitur sic. d. in toto. a. tēpoze erit album: igit in qli-
bet parte. a. tps. d. erit album: sed. c. est pars. a. tēpoze
si ipsum. c. est diuisibile: igitur in. c. instāt. d. erit album.
Item in toto. b. tēpoze. a. erit non album: igitur in qlibz
pte. b. tps. a. erit non album: sed. c. est pars. b. tempo-
ris si ipsum est diuisibile: qz nō est ratio quare magis
sit ps. a. q pars. b. igitur in. c. instāt. d. erit non album
Ex qbus pz q. d. simul mouetur moribus 7 iis: qz in
.c. instāt. fit album 7 nō album dato q in toto. a. tpe
fiat album 7 in toto. b. tēpoze fiat non album: sequitur
etiā dīctōia simul de eodem verificari: ex quo in. c. in-
stāt. d. est album 7 non albū vt pbatur est. ¶ Cōsi-
milli argumēto potest pbati de omni eo q gñatur vel
corruptur per alterationē qz necesse est ipsum simul eē
7 non esse. v3 in instāti copulante tpe in. quozuz vno
bz esse 7 in alio non eē. Le. lit. (Et si fiebat albū) ex nō
albo (7 si corruptebatur album). i. si album fiebat nō
album (in. a. omni). i. in qualibet pte. a. (factum est) al-
bum (7 corruptum est in. c.) album quare albū (qua-
re albū aut nō albū prīmū in illo). i. in. c. instāt. (v3
est dicere) quo cōcesso sequitur (aut cum factū est) albu3
(non erit) album (aut cum corruptum). i. factuz est nō
albū (erit) albū (aut sit albū 7 non album 7 oīno esse
7 nō eē necesse est) vnum 7 idem pro eodem instāti.

Notandum q ex pbatiōe huius cō-
clusionis colligunt due
regule a pbo de rebus permanentibus quo ad earum
definitōez quarū prima est hec. Rei permanentis habē-
tis non esse post esse non datur vltimū instans pz ista
regula de omni re que corruptur per alterationē qñ
si talis res est 7 corruptur per alterationē cū quel-
bet alteratio mensuret tempore: igit tps erit ante nō eē
illius rei 7 per pñs non datur vltimū instans illius.
¶ Et cōfirmatur ponēdo q. a. sit vnus numerū ignis
7 quero vtrum. a. pōt desinere eē per positionē de pre-
senti: aut non. si non habetur intentū. si sic igitur imme-
diate post illud instans erit forma 7ia. pz pñ a qz ma-
teria non potest esse sine forma 7 pñs est 7 primam re-
gulam alterius cōclusionis. pbantem q cuiuslibet rei p-
manētis incipētis esse per alterationē datur primum
instans sui esse. ¶ Secūda regula. rei pmanētis ha-
bentis non esse post esse datur prīmū instans sui non
esse probatur: 7 pono q. a. corruptur p alterationē
terminatam ad. b. 7 quero vtrum. a. erit in. b. vel non. si
a. non erit in. b. habetur intentum ex quo immediate aī
b. erit: si erit in. b. aut igitur immediate post. b. erit aut nō
si non hec repugnat precedētī regulē: si sic igitur p vltē-
riorem alterationē. a. corruptur 7 per pñs alteratiō
signata nō ē tota alteratio per qz corrupti. a. cui? op
pñi p̄supponit. ¶ Item forma que generat ex cor-
ruptione. a. incipit esse per positionē de presenti vt pro-
batum est: igitur forma. a. desinit esse per remotionē
de presenti. patet pñā quia nō possunt eē due tales for-
me pro eodem instāti in eadem materia 7 per conse-
quens prīmū instans forme generande est prīmū nō
esse forme. a. corrupte vel corruptēde q erat. pbādū.

Sed dubitatur arguēdo de linea
quē nūc incipit dī-
uidi 7 de gradu caliditatis cui agēs 7 iuz est sufficit ap-
plicatum. 7 pz q talis linea aut gradus nunc est 7 im-
mediate post hoc non erit 7 tam gradus q linea est res p-

manens: igitur rei permanentis datur vltimū instans.
Item sit. a. vnum corpus inanimatū cui sit applicatum
vnum corruptens incipiens alterare 7 corruptere vnā
partem. a. Et sequitur q. a. nunc est 7 nō imediate post
hoc erit: qz ad corruptionē vnus partis rei inanima-
te sequitur corruptio totius. cum igitur. a. sit res pma-
nens: sequitur q rei permanentis datur vltimū instans.
¶ Rīdetur q illa regula 7 alie intelligitur de rebus
pmanētibus incipientibus 7 desinentibus esse per se
p alterationē precedentē: modo linea desinit esse p mo-
tum localem: 7 gradus nō per alterationē per se sed p
accidens. a. vō corpus inanimatū 7 si desinit esse p po-
sitionē de pñti fm totū non tamen fm q libet ptem
qritatiuam sui qd forte intelligitur in hac regula: dicat
tamen q qritatū agens p̄trium applicetur. a. pas-
so nō tamen incipit corruptere aliq partem eius: sed
sufficit solum alterare aliq partem illius qñ temp al-
teratio precedit illud q per se corruptur. (Si autē qd
cunq3 tertia cōclusio tēpus nō est indiuisibile in instā-
tia indiuisibilia ex quibz cōponitur pbatur ista cōclu-
sio p̄mittendo duo primum qd si in aliquid prius est
non ens 7 postea est ens necessario trāsit de non eē ad
esse per transmutationē 7 motum: ista suppositio tenet
ex eo qz gñō est transmutatio de non esse ad esse. s. hu-
ius: 7 oīs gñō est terminus motus p Aristō. prīmō de
gene. fm q p̄mittit est q cum aliquid sit ipm non est
ista suppositio est declarata. s. huius: ideo nō indiget
vltiori pbatione. Le. lit. (Si aut quodcūq3 fuerit pri-
us nō ens) 7 postea ens (necesse est fieri ens) p motuz
(7 cum sit) aliquid ipsum tunc (non est) quibus datis
(non possibile est in athoma tempore). i. i instātia in-
diuisibilia (diuidi tempus). ¶ Istis p̄missis pñs sic ar-
guit cōclusionem. Illa in que resoluitur 7 ex qbus com-
ponitur tēpus sunt cōsequenter entia sic q inter illa nō
est medium eiusdem rōnis: sed instātia indiuisibilia nō
sunt cōsequenter entia in tempore: igitur tempus nō est
diuisibile in instātia indiuisibilia ex qbus componitur
patet pñā 7 prīmō. pbatur pñā pars antecedētis:
quonia partes tempore habēt ordinem inuicem p̄io-
ris 7 posterioris 7 sunt immediate nullū tēpus mediū
recipientes: igit illa in que resoluitur 7 ex qbus cōpo-
nuntur tempus sunt cōsequenter entia sic q inter ea non
est medium eiusdem rationis: patet cōsequentia ex de-
terminatis. s. huius: maior est euident 7 minor decla-
ratur ponendo q. d. fiebat album in. a. tempore. cum
igitur non sit idem tempus factionis 7 facti: quia res nō
est quando sit per secūdam suppositionem op3 aliud
esse tempus in quo. d. factum est album. sit ergo illud
b. 7 arguitur sic. nullum est tempus medium inter tem-
pus in quo. d. fiebat album 7 tempus in quo. d. factuz
est album: quia non datur tempus medium inter fieri
7 factum esse: sed in. a. tempore. d. fiebat album 7 in. b.
tempus factum est album: igitur. a. 7. b. tempore sunt
immediate sic q inter ea nullum cadit medium temp.
¶ Deinde arguitur secūda pars antecedētis quonia
quibuscunq3 duobus instātibz datis stat aliquid eē
non ens in p̄iozi instāti 7 in posteriori esse ens: sed nō
est transitus de non esse ad esse nisi per motum per se-
cundam suppositionem: neq3 est motus sine tempore
vt est ostensum quarto 7 sexto huius: igitur inter om-
nia duo instātia cadit tempus medium: sed in om-
ni tempore sunt infinita instātia: vt est demonstratum
sexto huius. igitur inter omnia duo instātia sunt infi-
nita instātia media 7 p pñs nulla instātia sunt p̄i-

Lex.
10. 59.

Liber octauus.

Etia cum semp inter quelibet duo mediet aliqd eiusde.
rōnis. ¶ Et sicut arguitur de eē r nō esse simplr ita p
argui de esse r nō esse fm quid, qm si. d. in aliquo instā
tū fuit nō albu r postea in alio instanti albu necessa
rio illud fiebat albu per motū mensuratum tpe medio
inter illa duo instantia ibi. Le. lit. (Si aut in. a. temp
d. fiebat albu factuz est aut simul). i. simul cum hoc
verū est dicere q. o. factū est albu (r est). o. factuz albu
(in altero idiuiduo tpe habito) ipi. a. i. cōsequēter ens
ad ipsum. a. (Aut in. b. si in. a. fiebat. o. albu ipm tūc
(non erat albu generationē o esse quādam mediaz
quare tēpus erat) medium (in quo fiebat). o. albu.
¶ Dubiū vnum soluit pbs possibile fieri p. pbationē
scōe partis pclusionis arguendo ex illa rōne q inter tē
pus et instans o dare tēpus medium. arguebat enim
sic si aliquid est non ens in aliquo instanti indiuisibili
r postea in alio instanti indiuisibili est ens. necesse est
dare tēpus mediū q non sit transitus de nō esse ad eē
nisi mediāte motu mensurato tēpe. Lō similiter arguit
in pposito si aliquid p totum. a. tps est nō ens. r in. c.
instanti vltimo illi? est ens o dare tēpus medium iter
a. r. c. q non transitur a non esse ad eē nisi mediāte mo
tu mensurato tēpoze. ¶ Respondet pbs q non est ea
dem ratio de instanti respectu tēporis r de duobus in
stantibus indiuisibilibus q nūq nāliter peruenitur
ad factum esse: nisi mediāte fieri r motu: si ergo motus
posset fieri in instanti indiuisibili non incōueniret ali
quid in vno instanti indiuisibili esse non ens r in alio
esse ens absq tpe medio: sed cum in instanti indiuisibi
li non possit esse motus pter illud o dare tēp^o mo
tum in quo res fiat. Le. lit. (Non enim eadem rō) est o
tēpoze r instanti indiuisibili (r non atboma diuidenti
bus). i. nobis diuidentib tps n in atboma indiuisibilia
(sed ipsius tēporis) aliquid est in quo fiebat. o. albu
r aliquid est in quo (factum est) albu (r est in vlti
mo signo). i. instanti illius tēporis (cuius nihil est habi
tum nec psequēter) ad aliud instāas (sed indiuisibilia tē
pora psequēter sunt) si ex illis cōponitur vel in illa re
soluitur tempus.

Notandum q ex isto loco accipiuntur
due regule rerū successiuaz
quarū prima est ista nō est dare prīmū nec vltimū in
stans in quo res successiua hz esse. p. ex quo tēpus nō
componitur ex instantibus: neq motus est in instanti: h
est in tpe medio inter duo instāia. dictū est enī r. pba
tum. 6°. huius q omne q mouet mouebatur r moue
bitur: ideo nō datur prīmū nec vltimū instans mo
tus ad hunc intellectū q in hoc instāi sit motus r nō
immediate ante illud instans: aut q in illo instanti sit mo
tus r non immediate post illud instans. ¶ Secūda re
gula. necesse est dare prīmū r vltimū instāas in quo res
successiua nō habz esse patet qm res successiua incipit r
desinit esse r nō per posuionem de presentia: igitur p re
motionem r per cōsequens datur instans in quo non
est talis motus r immediate post illud instans erit
talis motus: r hoc est vltimū in quo non in inceptione
datur etiam instans in quo huiusmodi motus non est
r immediate ante illud instans fuit r hoc est prīmū
instans in quo talis motus nō est. r hoc in sua defini
tione. ¶ Cōtra istas regulas arguit q est dare prīmū
r vltimū instans motus: qm dum soz. mouetur super
spacium. a. mille pedum tpe pertransiit illud spacium r
nō immediate an illud instāas pertransiit illud spacium
nec immediate post illud instāas pertransiit illud spacium

q si sic hoc ideo est: qz fuit in pertransiundo illud spa
cium r erit in pertransiundo illud spacium quo dato seq
tur q soz. subito pertransiit totum. a. spacium: qz subito
fuit in pertransiundo totū illd spacium. ¶ Respondetur
q soz. in casu isto nō pertransiuit. a. spacium: neq piran
sibit illud: sed tm partē. a. spacij: non tamen ppter hoc
datur prīmū vel vltimū instans motus qm est cōc
dendum q cōtinue per totum spacium soz. pertransiit il
lud r cōtinue per totū illud spacium est pertransiitio il
lius: nec sequitur soz. pertransiit. a. spacium r nūq per
transiit illud: neq pertransiit idem: igitur incipit r d
finit pertransire. a. spacium: neq arguitur ab exponen
tibus ad expositum: qz secūda exponens debet esse il
la nō immediate ante instans pfectus fuit: ita q soz. p
transiit. a. spacium r illa nō immediate post instans p
fectus erit ita q soz. pertransiit. a. spacium quoz. quod li
ber est falsum. (Manifestum aut) quarta conclusio tē
pus in quo aliquid fiebat r est factum non est maius
tempore in quo fiebat solum p. quoniam. o. fiebat al
bum in. a. tempore r est factū albu in. c. instanti indi
uisibili: modo aggregatum ex. a. r. c. non est maius. a.
sicut neq aggregatum ex linea r pūcto vltimo est ma
ius linea: cum indiuisibile additū diuisibili nō faciat
maius vt est demonstratū. 6° huius. r in parte in com
clusionē pcedenti in qua est ostensum tēpus non com
poni ex instantibus. ¶ Deinde pbs epilogat circa de
terminata vi. q iam ex dictis rōnibus p. p. r simili
bus poterit quis credere motus reflexos non posse in
uicem cōtinuari: sed inter quoscuq esse quietem mediā
rōnes. n. facte fuerunt p. p. r qz fuerunt p. p. sed facie
de in parte sequēti erunt cōmunes qz erunt opaleitice p
cedentes ex cōmunitibus vt videbitur. Le. lit. (Mani
festum autem est qz si in. a. toto tempore fiebat. o. albu
(non est plus tempus in quo factum est r fiebat q in
quo fiebat solū omni). i. in toto tēpoze. deinde epilogat
qbus quidem: igitur aliquis tanq p. p. credat ratio
nibus hec r huius quedam sūt) similes illis que dūm
tuntur gratia breuitatis.

Notandum q ex ista cōclusionē ha
betur expresse q instans
non est aliquid diuisibile: qz tunc tempus factiōis r fa
cti esset maius tēpoze factiōis solum r linea vna cum
puncto vltimo esset maior q si esset sine illo ideo si de
ab vna hora remoueret instāia vltia nō p. p. illa ho
ra esset minor neq linea pedalis qritatis efficere mē
nor si ab illa remouerent tm pūcta vltima r nō seqtur
hec linea prius erat pedalis qritatis r iaz nō est peda
lis qritatis: igit est minor qm pedalitas est denotatio
indiuisibiliter pueniens ex vltimis terminis qbus re
motis tollitur pedalitas nō tm tollit quantitas.

Sed dubitatur circa p. p. nēdo q. a. sit vni
minimū nāliter q debeat in hora augeri ad pedale q
ritatem exclusiue sic q in fine hore qm deberet eē peda
lis qritatis ipsum desinat eē p remotionē de pūti: r. b.
sit vni aliud minimū q p. p. similr debeat augeri: sed ma
neat in fine hore sic q ipm erit pedalis qritatis r p. p.
b. erit maius q erit. a. cū nūq. a. hēbit tantā qritatez
q. a. hēbit. b. q nō esset nisi ipso acq. p. p. pedalis qri
tatis r acquisit esset maius tpe acq. p. p. tātū. ¶ Re
spondet q. a. erit tm sicut erit. b. r hēbit tantā qritatem
q. a. hēbit. b. i. a. nūq. erit pedalis qritatis r. b. erit
pedalis qritatis quoniam talis denominatio nūquaz
erit: tm in vltimo r subito habebit, acquisitum esse r

Philosophorum.

si queritur in quo instanti habebit. I. tanta quantitate quanta habebit. b. d. q. in nullo instanti sed in quolibet tempore terminato ad ultimum instanti hore. Ideo male proceditur communiter illud quod augetur esse maius in fine temporis quam ante finem illum cum finis ille sit indivisibilis non faciens maius.

Tex.
co. 70.

Altona

biliter autem postquam philosophus probavit rationibus per se et per alios quod in quocumque motu reflexo cadit res media per se probat idem rationibus quod in opale. et facit philosophus. 4. per se quod rationes adducit quum. 1. incipit ibi. (Simpli. et ex his) 3. ibi. amplius autem. 4. ibi. (amplius non si). Prima ratio est ista: si motus reflexi possent inuicem continuari se cunctur duo incoherenter. v. q. aliquid simul mouetur moribus. 2. q. aliquid mouetur ex aliquo in quo non est nec fuit. q. hoc sunt incoherencia manifestum est et quod illa sequantur arguitur per mittendo duas suppositiones quarum prima est ista. omne quod transmutatur transmutatione continua in toto tempore transmutationis transmutatur ad ultimum terminum illius transmutationis siue terminus ille propinquus fuerit siue remotus: hoc si a nullo prohibeatur ista suppositio est manifesta inductiue. si. n. aliquid mobile vadit in. b. autem et ferebatur in. b. in toto motu et in toto tempore verum est dicere quod transmutatur in. b. et non solum est hoc verum in motu locali: sed etiam in omnibus alijs moribus. non. n. est ratio per se in aliam partem temporis mobile illud transmutatur in. b. et si in qualibet parte eiusdem temporis siue illa pars fuerit propinqua siue remota termino transmutationis. Et notat dicitur si a nullo prohibeat quod stat quod mobile in aliqua parte temporis transmutetur in. b. et non in qualibet et hoc propter impedimentum occurrens: aut si ipsum mobile destinatur esse ante finem spacii: aut si terminus ille corripatur transmutationis aut si obstatulum ponatur ante mobile ne possit ultra procedere. Le. lit. (Ratioa biliter autem). i. opale. (et ex his intendebatur videbitur aliter idem hoc accidere. s. q. motus reflexi non possunt inuicem continuari. omne. n. q. mouetur continue si a nullo prohibeatur in quod quidem venit secundum loci mutationem in hoc et ferebatur prius: ut si in. b. venit et ferebatur in. b. aliquid mobile et non cum proximo erat sed mox sicut incipit moueri quod enim magis nunc quam prius. si militer autem et in alijs moribus. Secunda suppositio quod in omni motu reflexo si sit continuus mobile transmutatur ab eodem in idem: ut si motus ab. a. in. c. et motus a. c. in. a. sit continuus tunc ille motus totus. s. ab. a. in. c. et ab ipso. c. in. a. est in. a. recte sicut contingit de motu circulari. qui est ab eodem in idem et de motu reflexo pile qui est ab eodem in idem. Le. lit. (Quod autem ab. a. fertur in. c. iterum venit in. a. continue morum.) Istis suppositionibus premissis arguitur primum incoherens. videlicet quod aliquid simul mouetur moribus. 2. q. si motus sursum siue motus deorsum sunt motus. 2. q. sed aliquid simul mouetur motu sursum et motu deorsum. 2. q. per se cum maiori et probatur minori dato quod motus sursum et motus deorsum possunt inuicem continuari. et po no quod aliquid mobile moueatur motu sursum ab. a. in. c.

et iterum motu deorsum ab eodem. c. in. a. tunc arguitur sic. motus specificatur a termino ad quem ut probatur est secundum huius: sed terminus ad quem totus motus reflexi si ille est continuus est. a. per se quodam suppositionem: igitur totus motus denominatur ab. a. sed. a. est deorsum. igitur totus motus est deorsum tunc sicut totus motus est deorsum igitur motus ab. a. in. c. est deorsum et idem est motus sursum: igitur mobile quod mouetur illo motu prius dum mouetur ab. a. in. c. mouetur moribus contrarijs. Item ex fundamento prime suppositionis arguitur idem incoherens: quod in motu continuo mobile continue transmutatur in terminum ad quem. igitur in. c. puncto mobile transmutatur: similiter in. a. nulli duo motus sunt continui: sed non est ratio per se quod transmutatio illa potius denominatur a motu precedente quam sequente: nec est: cum igitur motus ab. a. in. c. sit sursum et motus ab eodem. c. in. a. sit motus deorsum: sequitur quod in. c. puncto et in instanti copulante illa duo tempora illos duos motuum: idem mobile mouetur sursum et deorsum. Le. lit. Cum ergo ab. a. in. c. ferebatur tunc et in. a. fertur secundum motum quod est. a. c. quare simul contrarij sunt: contrarij enim qui secundum rectitudinem sunt. videlicet sursum et deorsum. Secundum incoherens etiam sequitur. videlicet quod aliquid mouetur ex aliquo termino in quo non est nec fuit quoniam mobile signatum dum est in. c. mouetur ex. a. et non est. nec fuit in. a. igitur et contra consequentia cum maiori et minori arguitur: nam omne quod mouetur non est in termino ad quem: nec fuit in illo dato quod tunc semel fiat motus ad illum: quod motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia ut est ostensum. 3. huius. sed. a. est terminus ad quem totus motus reflexi si totus ille motus est prius: igitur mobile illud non est nec fuit in. a. igitur hoc est incoherens oportet dicere quod in. c. puncto est quies media: sed ille motus non est prius et continuus cuius partes distinguuntur per quietem mediam: igitur motus ab. a. in. c. et a. c. in. a. qui est motus reflexus non est continuus. Le. lit. Simul autem cum per dicto incoherenti sequitur quod et ex hoc mutatur. s. termino a quo (in quo non est iam neque prius) si igitur hoc impossibile necesse est stat in. c. non ergo vnus motus et continuus est. a. c. et c. a. (distinctus. n. statu). i. de te (non est vnus) et continuus.

Notandum secundum commentatorem commentum. 70. quod (proposito dicens quod duo opposita non possunt congregari in simul est communis pluribus vna scientia. et dicens quod illud ex quo est transmutatio et ad quod est transmutatio sunt opposita est eodem secundum subiectum et predicatum. subiectum. n. est eodem omni transmutabili predicatum autem est de accidentibus quodibus entibus: et ideo vltimè intendit per sermones opale eticos duos modos. s. demonstrationes que ponuntur ex accidentibus quodibus pluribus vna aut demonstrationes quarum predicata sunt propria opale. hec commentatores rationes igitur quas facit Aristoteles. hic dicitur opale. dupliciter. primo quia componuntur ex propositionibus quodibus pluribus scientijs: iste. n. propositioes. opposita non possunt contrariari in eodem contraria non possunt simul in esse eadem ingrediuntur demonstrationes istas et sunt communes pluribus scientijs. videlicet lo grece metaphysice et scientie naturali. causa autem propter quod illa dicitur esse logica vel opale. que ponitur ex propositionibus communibus pluribus scientijs est ista quoniam sola logica docet demonstrare eadem conclusionem per plura media ut habetur secundo posteriorum. 2. dicuntur opale: quia

Libro octauus.

componit ex pponibus qz p dicata sunt. pprie dyale. hec enim predicata opposita et dia sunt termini ppz dyale qm ergo de opposita non possunt simul p traria ri aut dia non pnt simul inesse eidem. Iste ppos sunt sumpti de teris dyale. sed ista illud ex quo est transmutatio et ad q est transmutatio sunt opposita est nalis ex parte subiecti: qz subm est cōe oibus entibus transmutabilibus de quibus considerat scientia naturalis: sed ex parte predicatorum illa non est naturalis quia oppositio competit omnibus rebus mundi de quibus illo modo non considerat naturalis. ¶ Et si instatur de primo motore in quo non est oppositio neqz p rietas: dicatur q oppositio sumitur quadrupliciter vt habetur in postpredicamentis: igitur in primo motore non sit oppositio dia nec p rietas neqz p dicatoria: tamen in eo est oppositio relatiua cum motu et mobile dicant relatiua fm p m. 3. huius et. s. metaphisice.

Secundo notandū fm cōmenta. eodēz cōmento q (rebus dyale vtū tur duobus modis: aut fm instrumentum et est magis pprium aut fundamentis positus in eadem fm q aliq ars vtū eis que declarata sunt in alia) dupliciter igitur fm cōmentatorem aliqua rō vtū dyale: aut tāq instrumento: aut tanq fundamento. tanq instrumento quidem si vtū regulis eius ad arguendum et disputandum et hoc est pprium dyale: vt sic ea omnes scientie vtantur fundamento quidem quando vtū aliqua ppositione declarata in logyca. non igitur rationes hic facie dicuntur rationes dyale: qz vtū dyale: tanq instrumento: qz hoc est cōe omnibz scie: tjs: sed dicuntur dyale: qz vtūtur aliqua ppositioe declarata in logyca. qz enim duo cōtraria nō pnt simul dici de eodem: aut q duo opposita nō possint simul in esse eidem declarata in logyca. Ex quibus sequit q aliq rationem esse dyale: tanq instrumentum: qz vtūtur primo quia cōponitur ex ppositionibus cōmuniibus pluribus scientijs. secūdo qz componitur ex terminis ppz dyale. tertio qz vtūtur aliqua ppositione declarata in logyca. quarto qz dirigitur regulis et doctrinis logyce. et oibus hjs modis dici possunt rationes hic facie a pho logyce vel dyale.

Tertio notandum fm cōmentatorem eodēz cōmento q (transmutatum necesse ē q in sua transmutatione amittat partem post alia illi a quo transmutatur et acqrat successiue partem illi ad q transmutatur: igitur illud ex quo transmutatur et illud ad q transmutatur sunt opposita necessario et vtūturqz illorum est in parte transmutati. alia a parte in qua est reliquū: sed sunt non determinata in se neqz apud nos et hoc vniuersale et cōmune est cuilibet transmutato. et cum fuerit cōiunctum huic q aliquid est transmutatum de eodem in idem motu vno cōtinuo cōtingit vt illud ex quo transmutatur sit ad q transmutatur: ex quo cōtingit vt illud q amittit apud transmutationem illud idē acquirat q est impossibile) hec cōmentator. ¶ Duo in cōuenientia adducit cōmentator si motus reflexi inuicem cōtinuantur primū incōueniens est q idem oppo nitur sibi ipsi quoniam in omni transmutatione p rine de perduntur successiue partes termini ad quē igitur terminus a quo et terminus ad quēz necessario sunt opposita inuicem: sed idem est terminus a quo et terminus ad quē si motus reflexi inuicem cōtinuantur: igitur idem op ponitur sibi ipsi. ¶ Et si queritur que sunt ille partes q

se tenent cum termino a quo et que sunt ille que se tenent cum termino ad quē: rōdetur q sunt indeterminatē tam apud nos q apud naturam qm quelibet pars incipiens a termino a quo tse cum termino a quo et quelz pars terminata ad terminū ad quē tse cū termino ad quēz: sed infinite sunt quartū quelibet incipit a termino a quo et infinite sunt quartū quelibet terminat ad terminū ad quē tam apud nos q apud naturā: igitur infinite se tenent cū termino a quo et infinite se tenent cum termino ad quēz. ¶ Secundū incōueniens est q fm eadem transmutationem idem cōtinue acqritur et deperditur qm fm eandem transmutationē cōtinue acquiritur terminus ad quē et cōtinue deperditur terminus a quo sed idem est terminus a quo et terminus ad quē si motus reflexi cōtinuantur: igitur et.

Sed dubitatur qz cōsimiliter fundamētis pōt argui q nullus potest esse motus circularis vnus et cōtinuus ab eodem in idem qm eadem inducuntur incōuenientia: videlicet q idem oppo nit sibi ipsi et q idēz cōtinue p eadem transmutationē acqritur et deperdit. pba retur etiā fm incōueniens adductū per p m. v3 q aliquid transmutatur ex aliquo in quo nō est nec fuit ex q in motu circulari idem est terminus a quo et terminus ad quē. Rōr q non est similitudo qm circulus nō hz principij neqz finem in actu: ideo in motu circulari nō est terminus a quo vlad quē in actu: sed tñ in potētia: in linea autem recta est principium et finis in actu et p r motus rectus habet actu terminū a quo et ad quē. nō ergo incōuenit q aliquid potētia opponat sibi ipsi et q aliquid potētia p rine acquiratur et deperdat et q aliquid transmutatur ex aliquo in potētia in quo non est nec fuit in actu que necessario secūtur ex motu circulari: sed q aliquid opponat sibi oppositioe actuali et q aliquid actu p rine acqrat et deperdat: aut q aliquid transmutetur ex aliquo in actu in quo nō est nec fuit in actu implicat p dictionem. cōstat aut q hec oia secūnt si motus locales recti et reflexi inuicem cōtinuantur.

Quarto notandum fm cōmen. eodēz cōmento q Aristot. di. (de motu fm cōtinuationē intelligendū est hic de motu naturaliter aut volūtariē nō de motu violētē. et cum translatū transferatur de primo p ricipio ad illud ad q transfert potestremo necesse vt motus eius ad illud sit p rinu nifi ali quod impediēs occurrat illi: bec igit q dicit: nifi aliqd occurrat nō est exceptio ex illo q res mouet ad illud ad q puenit potestremo: sed est exceptio eius q motus ē cōtinuus. illud. n. nāliter semper mouetur ad illud ad q puenit in potestremo siue occurrat ei siue non. ¶ Duo as d rias ponit hic cōmentator: quarum prima est in ter motum naturalē aut volūtariū et motū violētū: qm in motu nālī aut volūtariū mobile venit semp ad finem intentū: nifi aliqd impediāt. in motu aut violētū mobile nō semper venit ad finem intentū et cōcluso impediētō: qm p riciens lapidem pōt intēdere aliqz terminum quem nunq attinget: qm forte virtus impulsiva non erit tanta q possit mouere per tantum spaciū. Item omnis motus naturalis aut volūtariū semp est cōtinuus a principio vsqz ad finem intentum: nifi aliqd impediāt: non autem omnis motus violentus semper est cōtinuus a principio vsqz ad finem intentum nifi aliqd impediāt: quoniam si lapis proiectus per primam p ricionem nō attingit finem intentūz qz iterū p riciatur vt attingat finē illum. constat autē

Philosophorum.

q^d due proiectiones non faciunt vnum motu continuu sed discontinuum. quando ergo philosophus dicit q^d omne motu ab aliquo principio ad aliquem finem contine-
nue mouetur ad illum finem illud est intelligendum de motu naturali aut voluntario nisi aliquid impediat et non de motu violento. ¶ Secunda differentia q^d ponit commentator est inter continuitatem et naturalitatem motus quoniam si aliquid mobile mouetur ab aliquo principio ad aliquem finem tollitur continuitas motus per ob-
staculum occurrens sed non tollitur naturalitas motus: verbi gratia dato q^d a. portio terre moueatur a conca-
uo lune ad centrum mundi et dum venerit ad medium aeris apponatur aliquid detinens et postea remouea-
tur indubie totus motus est naturalis: q^d fit a princi-
pio intrinseco non tamen totus motus est continuus ex quo. a. non mouetur in mensura qua detinetur: non igitur tollitur naturalitas motus siue occurrat siue non occur-
rat impediens: sed bene tollitur continuitas motus ex appositione impedimenti. ¶ Ex predictis potest inferri tertia differentia inter finem motus et finem intentum: q^d omne q^d mouetur aliquo motu venit ad finem motus siue mor^{is} ille fuerit naturalis siue voluntarius siue vio-
lento non tamen omne q^d mouetur aliquo motu ve-
nit ad finem intentum: quoniam in motu naturali aut voluntario potest occurrere impedimentum: in motu au-
tem violento potest esse debilitas virtutis ut dictum est. (Amplius et ex hijs.) secunda ratio qua facit philosophus ad principale intentum est circumscribere omnem motum probas nullos motus reflexos cuiuscuq^{ue} generis aut predicamenti sint posse inuicem continuari: sed necessa-
rio inter oes tales esse quietem mediam et primo p^{ro}ponitur omne q^d mouetur moueri tantum secundum quantitatem qualitatem vel vbi: quoniam non sunt plures mor^{is} secundum genus q^d isti tres ut est ostensum. s^{ecundo} huius: et consequenter omne q^d quiescit necessario quiescit quiete opposita alicuius motui quoniam tot modis dicitur vnum oppositorum quomodo dicitur reliquum per philoso-
phum in topicis. Le. li. (Amplius et ex hijs) dicendis est manifestum vniuersaliter magis de omni motu. si enim omne q^d mouetur mouetur aliquo dicto motu s^{ecundo} huius: et quiescit aliqua oppositum quieti non. n. erit alius preter istos tres motus ut patuit. Ista sup-
positione premissa arguitur sic. omne q^d mouetur aliquo motu post alium motu quiescit in principio illi motui quiete opposita illi motui: sed omne q^d mouetur motibus reflexis mouetur aliquo motu preter alium motu igitur omne q^d mouetur motibus reflexis quiescit in prin-
cipio secundi motus quiete opposita illi motui: p^{ro} con-
sequencia cum minori et maior est euidentis loquendo de motu alio alietate specifica et de motu totali non par-
tiali quia celum mouetur aliquo motu post alium mo-
tum et tamen non quiescit in principio alicuius motus de-
te opposita illi motui: aliquid etiam mouetur sursum vel deorsum post alium motum. si in secunda medietate spa-
cij: et tamen in principio secundi motus non quiescit: de-
te opposita illi motui dato q^d totalis motus a princi-
pio usq^{ue} ad finem sit continuus: et hoc ideo quia motus secunde medietatis non est totalis motus sed pars vni^{us} totius motus. fiat ergo argumentum sic omne q^d mouetur aliquo totali motu quo non semper mouetur quiescit in principio illius motus quiete opposita illi motui: sed omne q^d mouetur motu reflexo mouetur aliquo motu totali quo non semper mouetur: igitur omne q^d mouetur motu reflexo quiescit in principio illius motus quiete

Tex.
co. 71.

opposita illi motui et per consequens tales motus reflexi non inuicem continuant: p^{ro} consequentia quoniam quietes est priuatio motus et vbi. inter duos motus mobile priuatur motu. impossibile est illos motus inuicem continuari. Le. li. (Quod autem non semper mouetur secundum hunc motum) qui est in quantitate qualitate ut vbi. post alium motum (dico autem quicunque sunt alteri specie et non si aliqua pars est totius necesse est prius quiescere secundum oppositam quietem quies enim est priuatio est motus.) Ad hanc rationem forte responderent aduersarij negantes illam minorem. videlicet omne q^d mouetur motu reflexo mouetur motu totali quo non semper mouetur: quia non semper motus reflexus est totalis: sed aliquando partialis: videlicet quando ex duobus motibus reflexis fit vnus motus continuus. ¶ Sed contra sequitur data ista responsione q^d aliquid simul mouetur motibus contrarijs quoniam omnes duo motus reflexi sunt inuicem contrarij. si igitur aliqui tales continuantur oportet q^d in instanti copulante illos motus inuicem mobile moueatur quolibet illorum motuum: q^d non est ratio quare plus mouetur vno motu q^d alio. verbi gratia si aliquod mobile moueatur sursum ab. a. in. c. et iterum deorsum a. c. in. a. necessario in instanti medio et in. c. puncto illud mobile mouebitur simul sursum et deorsum si illi motus inuicem continuantur: necesse est ergo dicere q^d motus ab. a. in. c. est totalis: et motus a. c. in. a. est totalis: et q^d in. c. puncto mobile quiescit et q^d illi motus non inuicem continuantur: neq^{ue} aliqui alij motus reflexi cuiuscunq^{ue} generis vel predicamenti existant. Le. li. (Siquidem) contrarij quidem motus sunt qui secundum rectitudinem sunt reflexi (simul autem non contingit moueri duos) motibus aliquod mobile (q^d ab. a. ad. c. fertur si vtriusq^{ue} fert simul et ab ipso. c. ad. a. q^{ui} autem non simul fertur.) ambobus motibus (mouebitur autem) secundum (hunc motu) qui est a. c. in. a. necesse est prius quiescere ad. c. hoc enim est (opposita quies ei qui est ab ipso. c. motui manifestus est igitur ex hijs que dicta sunt q^{ui} non est continuus motus) qui componitur ex motibus reflexis.

Notandum secundum commentatorem commentum. i. q^d ista demonstratio et precedens aliquo modo conueniunt et aliquo modo differunt: conueniunt quidem in hoc fundamento q^d nihil simul mouetur motibus contrarijs differunt autem in alio: quoniam hec ratio probat omnem motu reflexu esse motum totalem et omnem motum totalem incipere a quiete si est post alium motum quoru nullum probat prima demonstratio. et accipitur hic quies indifferenter tam pro quiete que priuat mobile a motu per tempus q^{uam} pro quiete que priuat mobilem motu per instanti.

Sed dubitatur quoniam due medietates alicuius linee differunt in medietate: quia inter illas nihil mediat q^{uod} non sit aliquid alicuius illarum medietatu. et duo tempora dicuntur immediata: q^{uia} inter illa nullum est medium q^{uod} non sit aliquid illorum: igitur peridem illi motus sunt immediati inter quos nullum est medium q^{uod} non sit aliquid illorum: sed nulla quies est aliquid alicuius motus: igitur nulli motus reflexi sunt immediati. si inter illos est quies media temporalis vel instanti. ¶ Respondetur q^{uod} ideo aliqua sunt immediata quia inter ea nullus mediat diuisibilis faciens illa distare. si enim alicuius aque vna medietas est calida et alia frigida caliditas et frigiditas sunt immediata et tamen inter illas est aliquid medium. s. superficies: sed tale medium non facit di-

Libri octauus.

Tex.
60.72.

flare: similiter linea mediat inter albedinem et nigredinem aliter superficie et tamen non tollit immediationem illarum cum propter tale medium non distet albedo a nigredine ita in proposito inter motus reflexos sit medium. si quies aut instans: tamen quod huiusmodi medium est indiuisibile nullam faciens distantiam inter illos motus ideo illi motus sunt immediati. (Amplius autem. 3° ratio ad principalem intentionem est magis specialis quam aliqua precedentium et est ista. si motus reflexi possunt inuicem continuari sequitur quod simul corruptum est non album et factum est album et factum est non album et quod istud sit inconueniens manifestum est quoniam 1° primum istorum non repugnet secundo tamen. 2° repugnat tamen primum quod secundum et quod illud sequatur arguitur ponendo quod a. in prima medietate alicuius bove fiat albus et in secunda fiat non album et sit. b. instans copulans illa duo tempora inuicem: et sequitur quod in. b. instanti verificatur quod dicitur illorum trium: primo quidem in. b. instanti corruptum est non album: 2°. a. in illo instanti desinit esse non album: secundo in eodem instanti factum est album: 3°. a. in. b. instanti incipit esse album per positum nem de presenti. tertio in eodem. b. instanti factum est non album: 4° arguitur sic motus prime medietatis et secunde medietatis inuicem continuatur per aduersarium: igitur in. b. instanti. a. mouetur motibus prime et secunde medietatis: sed motus prime medietatis est accessus ad album et motus secunde medietatis est accessus ad non album igitur in. b. instanti. a. accedit ad album et ad non album sed nihil accedit ad non album: nisi fiat non album et nihil sit non album: nisi factum sit non album: quod non datur fieri absque facto esse ut est ostensum. 6° huius igitur in. b. instanti. factum est non album quod erat probandum. Le. lit. (Amplius autem et hec ratio magis propria hijs que dicta sunt: simul enim corruptum est quod non album et factum est album: si igitur prima est alteratio ad album et non albedo et contraria et non manet aliquo tempore) quies media (simul corruptum est non album et factum est album et factum est non album: iterum enim erit idem tempus). 1. instans copulans illas mutationes reflexas inuicem et cetera.

Notandum rationem

hanc precedentibus magis esse propriam et specialem quia ille quodammodo applicari possunt ad omnes motum vel mutationem: sed hoc in speciali circumferuntur motum ad formam qui est alteratio seu generatio et corruptio: sicut enim non continuatur inuicem accessus et descensus: ita nec albefactio et denigratio: non etiam factio albi et factio non albi seu corruptio albi et corruptio non albi inuicem continuantur. Sed contra albedo et nigredo continuantur in eadem superficie: igitur per idem albefactio et denigratio inuicem continuantur a quibus prouenit albedo et nigredo. Dicendum quod si cut motus dupliciter diuiditur. scilicet in ratione temporis et diuisione mobilis: ita dupliciter continuatur: 1° continuatio in temporis et continuatio in mobilis: non igitur inuicem continuantur albefactio et denigratio continuatio in temporis: sed tantum continuatio in mobili: de qua non loquitur Aristoteles. hic cum huiusmodi continuatio non sit continuatio secundum formam sed secundum materiam neque sit continuatio per se sed per accidens: 2° stat autem quod ea que sunt per accidens sunt relinquenda in scientia speculatiua ut est ostensum. 5° huius. (Amplius non si) quarta ratio probans motus reflexos non posse inuicem

continuari est ista: nulla contraria inuicem continuantur: sed omnes motus reflexi sunt contrarii: igitur et per consequentia cum minoribus: et maior declaratur: quoniam continuantur sunt illa quorum ultima sunt unum ut est ostensum in predicamentis: sed contrarium ultimam non sunt unum: ut per inductionem de albedine et nigredine et de alijs contrarijs: quia ultima contrarium sunt contraria. constat autem contraria non esse unum: igitur nulla contraria inuicem continuantur: igitur tempora in quibus sunt motus 2° et reflexi inuicem continuantur non tamen motus illi inuicem continuantur: sed tantum sunt immediati et per consequenter se habent: quod omnium duorum temporum immediatum: idem est ultimum non autem omnium motuum immediatum et per consequenter se habentium idem est ultimum. Le. lit. (Amplius non si continuus est tempus) in quo sunt motus reflexi (et motus) compositus ex illis est priuus (sed consequenter) se habet quomodo igitur erit ultimum idem contrarium ut albedinis et nigredinis.

Notandum quod cum prius dicitur continuus surilla quorum ultima sunt unum loquitur de hijs que continuantur per se et non per accidens: quod ut patet albedo et nigredo continuantur in eadem superficie ex quo ad motum localem unum sequitur motus localis alterius: dicitur. n. philosophus. 5° metaphisice quod continua sunt illa quorum motus est unum et tamen albedinis et nigredinis ultima non sunt unum: sed multa et hoc ideo quia albedo et nigredo non continuantur per se sed per accidens ad continuationem superficie in qua est: superficies autem continuatur per se quia ultima suarum medietatum sunt unum. videlicet linea copulans inuicem illas medietates.

Dubitatur probando

quod motus contrarii possunt inuicem continuari ponendo quod terra sit perforata ab una superficie ad aliam cuius forma transeat per centrum mundi et moueatur pila terre pure usque ad medium mundi cuius punctus primo tangens medium mundi in. a. instanti sit. b. et patet quod b. immediate ante. a. instans mouebitur deorsum et immediate post mouebitur sursum: quod igitur utrum in. a. instanti mouebitur. b. aut non: si mouebitur igitur continuabuntur motus sursum et deorsum et habebunt intentionem: si tunc non mouebitur. contra. pila tunc mouebitur descendendo: igitur quilibet eius punctus tunc mouebitur: patet consequentia: quia punctus mouetur per accidens ad motum corporis in quo est per Aristotelem. sexto huius. ¶ Respondetur quod b. punctus non mouebitur in. a. instanti: neque quiescit: sicut nec contrarius corporis sphericus circulariter motus mouetur aut deorsum: nec sequitur quilibet pars huius mouetur: igitur quodlibet accidens illius mouetur. Et in isto casu sequitur quod quilibet pars huius pile immediate post. a. instans mouebitur deorsum et tamen immediate post. a. instans mouebitur aliqua pars sursum: nec sequitur. b. punctus mouebitur tantum per accidens ad motum totius pile vel partis eius: sed immediate post. a. instans. b. punctus mouebitur sursum: igitur tota pila aut aliqua pars eius immediate post. a. instans mouebitur sursum: sufficit enim quod immediate post. a. instans mouebitur aliqua pars sursum 1° nulla sit illa.

36

Fe.
60.73.

Qui autem

in circulari, quarta co-
clusio huius tertij ca-
pituli est huius mo-
tus circularis est co-
tinuus et perpetuus p-
batur motus circula-
ris et continuus et p-
petuus: et nullus ali-
us motus a motu cir-
culari est continuus
perpetuus: igitur et.

p3 consequentia ab exponentibus ad expositam quaz-
secunda est probata in secunda et tertia conclusione et
prima demonstratur sic. possibile est motum circula-
rem esse unum et semper continuum: igitur motus circu-
laris est continuus et perpetuus. patet consequentia:
quia in perpetuis non differt esse et posse ut proba-
tum est. tertio huius: sed antecedens philosophus ar-
guit sic illud est possibile ad q non sequitur aliquod
impossibile: sed ad motum circula rem esse unum et sem-
per continuum non sequitur impossibile: igitur possi-
bile est motum circula rem esse unum et semper continu-
um. patet consequentia cum prima parte antecedentis
et secunda declaratur: quoniam si ad motum circula rem
esset unum et semper continuus sequeretur aliquod im-
possibile maxime esset illud q est deductum in motu re-
cto. videlicet q aliquid simul moueretur motibus con-
trarijs: sed q istud non sequatur arguitur dupliciter: et
primo ex eo: quia cum reiteratur motus rectus non ser-
uatur eadem positio partium mobilis neq3 spacij. cum
vero reiteratur motus circularis seruatur eadem posi-
tio partium spacij et mobilis. verbi gratia si aliquid de-
bet moueri ab a. in b. per lineam rectam et iterum red-
dire ab ipso b. ad a. partes prius pertransite in primo
motu non sunt prius pertransite in motu reiterato: sed
posterius: ita pars mobilis que precedit in pri-
mo motu non precedit in motu reiterato: sed sub-
sequitur: et illa que erat posterius sit prior. In motu
autem circulari si fiat reiteratio continue seruatur idem
ordo et eadem positio partium tam mobilis q3 spacij
quoniam si infinities pertransseat eadem linea circu-
laris pars mobilis que in principio precedit continue
precedit et pars linee prius pertransita continue in mo-
tu iterato est prius pertransita. Lege litteram. (qui au-
tem in circulari erit) motus ille poterit esse semper vnus
et continuus: nullum enim impossibile continget q eni
ex a. mouetur (super lineam circula rem) simul moue-
bitur in a. secundum eandem positionem mobilis et spacij
(in quod eni3 uenit et mouetur in hoc) ex hoc. in idē
ex eodem reiterando motum (sed nō simul mouebitur
contrarijs neq3 oppositis) motibus.

Contra predicta

arguitur et p-
mo q i mo-
tu recto reflexo possit seruari idem ordo partium mo-
bilis quoniam reflexio potest fieri circulariter sic q dū
mobile fuerit motum per lineam rectam ab a. in b. po-
terit circulariter moueri supra b. reddeundo ad b. de-
inde ad a. continue precedente eadem parte super lineam
rectam. Item pono q motum motu recto continue mo-
ueatur circulariter sicut contingit in motu pile mote sur-
sum vel deorsum in casu isto non potest dici q aliqua
pars in primo motu continue precedat: et in motu recte

rato continue sequatur. Secundo arguitur q i mo-
tu circulari non seruatur idem ordo partium mobilis
quoniam planeta mouetur circulariter in ecentrico et si
seruat eundem ordinem partium mobilis: quoniam
pars precedens aliquando est sequens propter motum
epicicli. Ad primum dicitur q philosophus loquitur
de motu recto reflexo excludente omnem aliū mo-
tum. constat autem in primo casu inter duos rectos re-
flexos mediare motum circula rem in secundo autem
casu motus rectus ē admixtus motui circulari. Ad
secundum dicitur cōsimiliter q philosophus loquitur
de motu circulari unico et simplici non permixto alte-
ri motui: constat autem planetam simul moueri duo-
bus motibus circularibus. videlicet motu ecentrici et
motu epicicli. (Non enim omnis) secundo arguit phi-
loso phus q ad motum circula rem esse vnus et semper
continuum non sequitur idem moueri motibus cōtra-
rijs: quia si sic hoc est ideo quia sicut moueri in linea
recta ex eodem in idem est moueri motibus contrarijs
ita in linea circulari. Sed arguitur q non contrarietas
motuum localium solum est accipienda secundum li-
neam rectam: aut secundum distantiam terminorum li-
nee recte: sed motus circularis qui est ab hoc et motus
circularis qui est in hoc non distant secundum lineam
rectam nec secundum distantiam terminorum linee re-
cte: igitur illud quod mouetur circulariter ab vno termi-
no in eundem terminum non mouetur motibus con-
trarijs: patet consequentia cum minori et maior decla-
ratur: nam contrarietas est maxima distantia: maxima
autem distantia non potest accipi nisi secundum lineam
rectam quoniam non possunt aliqua distare tantum se-
cundum lineam curuam inter aliquos terminos quin
possunt magis distare secundum lineam curuam inter
eosdem terminos cum quacumq3 linea curua data iter
aliquos terminos contingat dare maiorem inter illos
terminos: ideo contrarietas motuum proprie dicta so-
lum est accipienda secundum lineam rectam: quoniam
enim distant secundum lineam rectam non possunt pl-
distare secundum lineam rectam inter illos terminos
cum inter duo puncta non possit protrahi nisi vna li-
nea recta et si plures possunt protrahi ille sunt equales.
Lege litteram. (Non enim omnis) motus (qui est in h-
ei qui est ex hoc contrarius est: neq3 oppositus: sed cō-
trarius in recta quidem) linea est motus ab eodem in idē
(huius enim est contraria) mutatio (secundum locū: ut)
mutatio (que est secundum dyametrum) est contraria
mutationi reflexe per eundem dyametrum (distat enim
plurimum) mutatio que est secundum lineam rectā op-
posita autem est mutatio (que est secundum longitu-
dinem eandem.)

Notandum

secundum cōmentato-
rem cōmento. 73. q
hoc non contingit nisi in motu recto. s. ut motus ad ali-
quid sit contrarius motui ab illo: aut oppositus. et cau-
sa in hoc est: quia illud ex quo ē motus rectus et ad q
est sunt loca contraria. et causa in hoc est: quia cōtraria
sic describuntur. illa que maxime et maxima distantia
nō inueniuntur nisi in linea recta. Intendit cōmenta-
tor q motus rectus et circularis aliquo modo conue-
niunt: et quodāmodo discōueniunt. conueniunt quide-
quia quilibet eorum est ex aliquo in aliquid. discōue-
niunt vero: quia motus circularis qui est ex aliquo nō
contrariatur motui circulari qui est in idem: sed motus
rectus qui est ex aliquo bene cōtrariatur motui recto q.

Te.
66.

Libri octauus.

est in idem. et ratio est duplex: prima, quod motus rectus est inter loca contraria et non motus circularis. secunda ratio, quod in motu recto inuenitur contrarietas et non in motu circulari cum contrarietas sit maxima distantia quod non inuenitur in linea circulari: sed in linea recta ut patet. Item mensura non est accipienda secundum lineam circularem: sed secundum lineam rectam: mensura enim ut vult philosophus quanto metaphysice debet dicere quid certum sed secundum lineam circularem non potest accipi certa distantia terminorum cum ab eisdem punctis duci possint plures linee circulares quarum aliquae essent maiores et alie minores ideo si secundum tales lineas debemus mēsurare distantiam terminorum eosdem terminos iudicemus magis et minus distare quod est inconueniens: mensura igitur huius distantie erit linea recta: tunc arguitur sic: eo quod est mensura alicuius in aliquo genere accipitur minus et maius et maxime in illo genere: sed maiorem et minorem et maximam distantiam terminorum non accipimus secundum lineam: circularem sed secundum rectam: cum ergo contrarietas accipienda sit secundum maximam distantiam non erit contrarietas secundum lineam circularem sed secundum rectam.

Dubitarur circa ista et primo quia non videtur quod contrarietas respicit maximam distantiam: quod motus elementorum sunt contrarii et tamen loca elementorum non maxime distant cum maior sit distantia in mundo quam distantia quae inter centrum mundi et concuum lune. Et secundo videtur quod motui circulari sit aliquis motus circularis contrarius ponendo quod a. et b. moueantur super eundem circumculum incipiendo ab eodem puncto: sed a. per meridiem et b. per septentrionem: patet quod ista mobilia seinuicem impediunt in via: igitur motus illorum inuicem contrariantur. Et ad primum dicitur quod contrarietas non respicit maximam distantiam simpliciter: sed in genere ut colligitur de mente philosophi in postpredicamentis: albedo enim et nigredo contrariantur simpliciter: quod maxime distant in genere coloris etiam dulcedo et amaritudo contrariantur simpliciter: quod maxime distant in genere saporis prope ignis et terra simpliciter: et hanc finem locum et motus illorum simpliciter contrariantur secundum motum localem quia maxime distant in genere motus recti et sicut albedo et rubedo non contrariantur simpliciter: quod non maxime distant in genere coloris: ita motus ignis sursum et motus aque deorsum non contrariantur simpliciter: quia termini istorum non maxime distant in genere motus recti. Et ad secundum dicitur quod contrarietas motuum localium proprie sumpta attenditur penes contrarietates terminorum ad quod per lineas breuissimas: sed large sumpta penes impedimentum vnius contra alterum: et sic non est inconueniens aliquos motus circulares inuicem contrariari. locuntur ergo philosophus et commentator proprie et non large de contrarietate motuum propterea argumentum nihil concludit. Et Quare nihil. Ex predictis Aristoteli. 4. correlaria quorum primum est quod nihil prohibet motum circularem esse semper continuum et non motum rectum: primo quod circularis est ab eodem in idem rectus vero ab eodem in aliud seruata continuitate vniusque motus. secundo quia motus circularis est ab eodem in idem per diuersa media: motus autem rectus est ab eodem in idem per idem medium: ideo non oportet mobile circulariter motum moueri simul motibus contrariis si motus ille ab eodem in idem sit continuus: sed bene oportet mobile motum motu recto simul moueri motibus contrariis si motus ab eodem in idem sit continuus: ut supra est demonstratum. Et lit. (Quare nihil prohibet moueri continue et nullo tempore deficere quod circulariter mouetur: circularis quidem motus ab eodem in idem: rectus autem ab eodem in aliud et qui quidem in circulo) motus est (nequaquam in eisdem) medij est (quod vero secundum rectitudinem multotiens in eisdem) est. s. quando sit motus ab eodem in idem. (cum quidem igitur) fuerit motus (qui semper in alio medio (sit contingit moueri continue) absque contrarietate (qui vero in eisdem multis) medij sit (non contingit) absque contrarietate (necesse enim simul moueri) et motus duos.

Notandum quod ex isto loco habet differentia inter medij et terminum: quoniam idem terminus facit idem motum et diuersas terminorum facit contrarietatem motuum contra autem contingit de medio quoniam idem terminus facit contrarietatem motuum: diuersitas vero facit idem motum. verbi gratia si aliquid mobile moueatur ab a. in b. per lineam rectam: et iterum moueatur ab ipso b. in a. per eandem lineam: illi motus sunt contrarii: ut est ostensum. s. huius. Si autem aliquid moueatur ab a. in b. per lineam circularem et reuertatur ad ipsum a. absque reflexione motus erit vnus et continuus et media erunt diuersa. quoniam per vnum semicirculum mobile recedit ab a. et per alium semicirculum accedit ad a. (Quare neque) secundum correlarium in semicirculo et in qualibet circulatione incompleta non potest fieri motus semper continuus. patet quia necessario sit reflexio et reiteratio per eandem viam ab eodem in idem sed iam probatum est quod inter quoscunque duos motus reflexos cadit quies media et quod non possunt inuicem continuari: quia aliter idem simul moueretur motibus contrariis: signata igitur quacunque portione circuli quia finis non contingitur principio non poterit esse motus ab eodem in idem nisi per eandem viam et consequenter motus erunt contrarii ex quibus non sit vnus motus continuus. Et ex quibus sequitur quod sicut sola linea circularis est perfecta: quia copulat finem principio: ita solus motus circularis est perfectus: quod illius motus idem est principium et finis: alij autem motus siue sint recti siue circulares circulatione incompleta imperfecti sunt: quia non copulant finem principio. Et lit. (Quare neque in semicirculo: neque in alia circulatione incompleta (neque vna) idem neque in vna parte circuli (contingit moueri continue) motu perpetuo (multos enim necesse) per media (eandem moueri et) secundum (contrarias mutari non enim copulat principio finem) motus qui est in parte circuli (qui autem) motus est completi circuli copulat finem principio (et solus est perfectus.)

Notandum secundum commentatorem commentum. 73. quod punctus qui est finis et punctus qui est principium in motu non circulari sunt duo ratione et subiecto et non coniunguntur ad inuicem. s. ita quod sint idem in subiecto principium scilicet motus et finis alterius: motus autem qui est super circumculum: punctus qui est in eo principium idem est cum fine. s. quoniam sunt vnum subiecto et duo ratione: finis igitur in eo est coniunctus cum principio. in circulo enim nullus est punctus naturaliter. i. in actu qui sit principium aut finis et cum fuerit imaginatus in circulo tunc erit principium et finis: extremitatis vero linee recte sunt duo puncta in actu) hec commentator. Et duas differentias ponit hic commentator: quarum prima est inter motum circularem et motum non circularem: quoniam

Tex.
56.73.

Phisicorum.

in motu circulari punctus qui est principium et punctus qui est finis sunt unum subiecto et duo ratio: in motu autem non circulari punctus qui est principium et punctus qui est finis sunt plura tam subiecto quam ratione: primum istorum est manifestum quoniam idem punctus numero est a quo incipit motus circularis et ad quem terminatur motus circularis: ratio fit diversa: quoniam alia est ratio puncti ut est principium et alia ut est finis motus. Item etiam patet quoniam in omni motu continuo non circulari semper altius est punctus numero a quo incipit motus et alius ad quem terminatur motus: ex quo finis non coniungitur principio: sed distat per lineam rectam vel curvam. Secunda differentia est inter lineam rectam et circulearem quoniam linea recta habet principium et finem in actu. linea autem circularis non habet principium et finem in actu: nam illa linea habet principium et finem in actu que habet puncta terminantia et non copulantia: et illa linea habet principium et finem in potentia que habet puncta non terminantia absque copulatione: et quia in linea recta sunt puncta extrema terminantia et non copulantia: ideo talia puncta sunt principium et finis in actu. in linea autem circulari non est aliquis punctus terminans quin ille idem sit copulans: ideo non datur in illa principium vel finis in actu: sed tantum in potentia. quoniam quilibet punctus linee circularis potest esse indifferenter principium et finis motus. (Manifestum autem) tertius correlarium: nullus motus alius a motu locali potest esse semper continuus: patet: nam ideo motus circularis potest esse semper continuus: quia in motu illo potest fieri redditio ab eodem in idem per alia et alia media: sed hoc deficit in omni alio motu a motu locali: nam in omni motu ad formam oportet quod fiat redditio per eadem media: et non potest esse iteratio per eadem media nisi sit quies media et ubi est quies media ibi non est continuus motus. verbi gratia: in alteratione accidit moveri per eadem media secundum qualitatem. s. ab albo in nigrum et e contra in motu etiam augmenti et diminutionis contingit moveri per eadem media videlicet per eandem quantitatem et dimensionem magnitudinis: similiter et in generatione et corruptione accidit moveri per eadem media: sed idem patet per medium est facit contrarietatem motuum: contrarii autem motus non possunt continuari: igitur nullus motus alius a motu locali potest esse semper continuus. Le. lit. (Manifestum autem) et ex divisione. Id est ex differentia assignata inter motum rectum et circulearem (quoniam non contingit alios motus) a motu locali (esse continuos semper) in omnibus enim accidit per media (eadem moveri multos ut in alteratione) per eadem media scilicet per eandem qualitatem (et in eo) motu (qui est quantitas) accidit moveri per medium magnitudinis: et in generatione et corruptione similiter.

Ix.
66.74.

Notandum secundum philosophum quod nulla est differentia quod ad discontinuationem motus utrum iteratio fiat per plura: aut per pauciora media potest enim esse per plura media: ut si fiat motus a nigro in album per omnes colores medios: et postea ab albo in nigrum per eosdem colores: si autem fiat motus ab albo in rubrum et e contra non fit iteratio per tot media. reddi: igitur per plura: aut per pauciora media non facit diversitatem in proposito: semper enim est quies media dummodo sit redditio per eadem media: non etiam est diffe-

rentia in proposito si apponuntur vel auferuntur media ut si ex igne fieret aer et ex acre aqua et ex aqua terra: si postea terra converteretur in ignem non mediante alio medio ex igne esset facta terra per appositionem plurium mediorum ex terra vero fieret ignis per ablationem mediorum. hec ergo non variant propositum. nam quocumque modo sumatur talis diversitas mediorum nunquam fit redditio in talibus motibus ab eodem in idem: nisi reverterentur omnia vel aliqua media: non enim potest fieri ex igne terra et e contra: nisi modo contrario vel per omnes aut saltem per aliquas easdem dispositiones per quas ibatur ab igne ad terram et quia omnis talis reiterationis mediorum arguit contrarietatem et reflexionem motus: ideo nulli tales motus possunt esse continui. Le. lit. (nihil enim differt pauca aut multa facere) media in quibus est mutatio: neque est differentia (mediis ponere) id est apponere aliquid aut auferre utrobique enim accidit (per media) (eadem moveri multos. (Manifestum igitur) quartum correlarium philosophanti quod male dixerunt omnia sensibilia semper moveri: quia si omnia sensibilia semper moventur necesse est ea moveri secundum aliquem istorum motuum nunc nominatorum in quo potest saluari continuas et maxime secundum motum alterationis iuxta opinionem eorum dicentium quod omnia alterantur continue: dixerunt enim hoc ideo: quia videbant res esse in continuo fluxu et dixerunt generationem et corruptionem esse alterationem: sed isti reprehenduntur ex ratione iam facta. probante quod nulla alteratio est semper continua quoniam nulla alteratio potest esse perpetua nisi sit reflexa: sed eo ipso quod ipsa est reflexa non est continua: sed cadit quies media: ideo male dixerunt omnia semper moveri motu alterationis. Lege litteram. (Manifestum igitur ex his quod neque philosophi bene dicunt omnia sensibilia moveri semper dicentes moveri enim necesse est (scilicet) aliquid horum motuum et maxime secundum illos est alterari fluere enim dicunt semper et corrumpi (hec sensibilia) ad huc autem et generationem et corruptionem alterationem dicunt: ratio autem nunc dixit universalius de omni motu quod secundum nullum motum contingit moveri extra quam circulo: quare neque secundum alterationem: neque secundum augmentum contingit aliquid semper moveri: deinde philosophus epilogat circa determinata. vi. (quod quidem igitur neque infinita sit mutatio neque una neque continua extra circuli motum nobis dicta sint tanta.

Sed dubitatur quia videtur quod philosophus non probaverit motum circulearem esse unum et semper continuum sed tantum quod potest esse unum et semper continuus. Respondetur quod in perpetuis non differt esse et posse ut est ostensum tertio huius: ideo si motus circularis potest esse continuus et perpetuus iam motus circularis est continuus et perpetuus: frustra enim est illa potentia que non reducitur ad actum: ideo si motus circularis potest esse continuus et perpetuus ille aliquando erit continuus et perpetuus et per consequens laqueus est continuus et perpetuus: quoniam ingenerabile et incorruptibile convertuntur ut est demonstratum primo et secundo. Et si arguitur de motu celi incipiente a medio instanti crastine diei quod ille erit perpetuus et continuus et iam non est continuus nec perpetuus. dicendum quod illud argumentum tenet de toto et non de parte: constat autem omne motum celi futurum esse partem totius celi. deinde et si illud

Ix.
66.

Ix.
66.74.

Liber octauus.

argumentum non tenet generaliter respectu individui: tamen tenet respectu subiecti: sufficit enim qd motus eiusdem speciei sit continuus et perpetuus.

Tex.
66.75.

Modo au

tem lationem. Iste est quartus tractatus huius. s. philosophum in quo philosophus ex eternitate primi motus concludit infinitatem et impartibilitatem primi motoris et diuiditur in tria capitula in quorum primo probatur specialius qd ante motum circulem esse primum motum. In secundo declaratur infinitas primi motoris ibi (quod autem hic.) In tertia concluditur impartibilitas eiusdem ibi (de his autem que feruntur.) Primum capitulum diuiditur in duas partes: quarum prima absolute probat motum circulem esse simpliciter primum motum per rationes proprias. secunda probat comparatiue idem per rationes dialecticas et communes ibi ratio nabiliter autem. In prima parte philosophus dupliciter probat intentum et primo sic: motus circularis omni alio motu locali est prior: igitur motus circularis est simpliciter primus motum: patet consequentia: quia motus localis est simpliciter primus motum ut ostensum est tertio tractatu: antecedens arguitur: motus circularis est prior motu mixto ex recto et circulari et etiam est prior motu recto: igitur omni alio motu locali est prior. patet consequentia quia omnis motus localis: aut est circularis aut rectus aut mixtus ex recto et circulari: ut declaratum superius. Prima pars antecedentis arguitur quoniam partes sunt priores toto et generaliter omnia componentia sunt priora suo composito: si motus circularis est pars motus mixti ex recto et circulari cum motus mixtus sit continuus et compositus ex recto et circulari tanq ex suis partibus et ex suis componentibus: igitur motus circularis est prior motu mixto ex recto et circulari. I. e. lit. (quod autem lationem circularis prima sic manifestum est: omnis enim secundum locum motus: sicut et prius diximus aut in circulo: aut in recto: aut mixtus est: hoc autem.) s. motu mixto (necesse est priores esse illos) videlicet rectum et circulem ex illis enim constitutus est. Secunda pars antecedentis probatur. videlicet qd motus circularis est prior motu recto. Et primo ex parte simplicitatis: quoniam motus circularis est magis simplex qd motus rectus: est enim motus circularis vniversalis et regularis a principio vsq ad finem: motus autem rectus est disformis et irregularis: quia aut est naturalis aut violentus si naturalis velocior est in fine qd in principio: si violentus velocior est in principio qd in fine. Secundo arguitur idem ex parte perfectionis quoniam motus circularis est perfectior motu recto cum motui circulari non possit fieri additio motui antea recto possit fieri additio: nisi dicatur qd motus rectus est infinitus qd non contingit cum non detur spatium infinitum supra qd fiat motus rectus et si daretur spatium infinitum frustra fieret motus super illud spatium cum non sit possibile aliquid praeteriri: nisi illud possit esse pertransitum: sed impossibile

est spatium infinitum esse pertransitum. igitur impossibile est spatium infinitum pertransiri. Tercio arguitur idem ex parte durationis quoniam motus circularis est incorruptibilis: omnis autem motus rectus est corruptibilis: quoniam motus rectus cum non fiat nisi super lineam rectam finitam: aut sit absq reflectione aut cum reflectione: si sit sine reflectione: necessario corumpitur in fine spaci: si sit cum reflectione ille non est vnus et continuus: sed componitur ex duobus motibus inter quos est quies media de quo non fit hic mentio cum operetur motus circularis motui recto in vniformitate continuitatis. Arguatur ergo sic: si perfectum est prius imperfecto et incorruptibile corruptibili non solum natura: sed etiam ratione et tempore et motus autem circularis est perfectus et incorruptibilis: motus vero rectus est imperfectus et corruptibilis: igitur motus circularis est prior motu recto non tantum natura: sed etiam ratione et tempore. Legelitteram. (Recto autem circularis) prior est. (simplex enim et perfectus magis est) circularis qd rectus (in infinitum enim non est rectum fieri sic enim infinitum non est: sed neq si esset moueretur vnqz nihil fm illud spatium infinitum: non enim sit impossibile transire autem infinitum impossibile est. In finito autem recto id est in linea recta finita) reflectens quidem compositus et duo motus: no reflect autem imperfectus et corruptus: prius autem et natura et ratione et tempore perfectum quidem imperfecto corruptibili autem incorruptibile.

Notandum secundum commentatorem commento. 75. q. manifestum est per se qd perfectum est prius diminuto natura et ratione et tempore: et intendit per rationem diffinitionem: motus enim circularis accipitur in diffinitione motus recti: quoniam motus rectus est ille qui est ad medium et a medio: et medium non inuenitur nisi in circulari. Prima propositio commenti est ista manifestum est per se qd perfectum est prius diminuto: probatur illud est per se manifestum cui intellectus statim assentit ex solo discursu imperceptibili: sed intellectus ex solo discursu imperceptibili statim assentit huic: perfectum est prius diminuto: igitur et. patet consequentia cum maiori: quia per hoc dicitur esse per se manifestum qd omne totum est maius sua parte: quia ille intellectus assentit solo discursu imperceptibili: minor vero est euidens quoniam intellectus sic imperceptibiliter arguit. prius est illud cui nihil deficit qd illud cui aliquid deficit: sed perfectum est illud cui nihil deficit: et diminutum est illud cui aliquid deficit: igitur perfectum est prius diminuto. Secunda propositio. perfectum est prius diminuto natura tempore et ratione probatur illud est altero prius natura qd potest esse sine illo et non e contra: ut habetur quinto metaphisice capitulo de prioribus: sed perfectum potest esse sine diminuto et non e contra propter dependentiam essentialem. igitur perfectum est prius diminuto natura. Itz incorruptibile est prius tempore corruptibili: sed perfectum est incorruptibile et diminutum est corruptibile: igitur perfectum est prius diminuto tempore. Item sicut se habet res ad essentia ad cognosci per Aristotelem secundo metaphisice: sed perfectum prius habet rez quam diminutum ut est ostensum: igitur prius cognoscitur quam diminutum et per consequens est prius illo ratione: patet consequentia quia per rationem Aristotelis intendit diffinitionem. Tertia p

¶ iij

Phisicorum.

positio motus circularis accipitur in diffinitione motus recti. probatur illud ponitur in diffinitione alterius quod est illo naturaliter prius et differentia sue diffinitionis ponitur in diffinitione illius: sed motus circularis est naturaliter prior motu recto et differentia sue diffinitionis ponitur in diffinitione motus recti. igitur et pater consequentia cum maiori inducitur dicitur enim binarius ingredi diffinitionem ternarii: quia est prior ternario: et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem ternarii: scilicet unitas cum binarius sit numerus adequatus duarum unitatum et ternarius sit numerus adequatus trium unitatum. similiter triangulus ingreditur diffinitionem quadranguli ex quo est naturaliter prior quadrangulo: et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem quadranguli ex quo est naturaliter prior quadrangulo et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem quadranguli est enim triangulus figura tribus lineis contenta et quadrangulus est figura quattuor lineis contenta. minor vero est nota quod enim motus circularis sit naturaliter prior motu recto probatum est et magis probabitur in secunda parte huius capituli et quod differentia sue diffinitionis ponatur in diffinitione motus recti pater: quoniam motus circularis est ille qui est circa medium: motus autem rectus est ille qui est a medio vel ad medium. Ecce quomodo medium quod est differentia motus circularis ponitur in diffinitione motus recti: quoniam commentator dicit quod motus circularis ingreditur diffinitionem motus recti illud non est intelligendum formaliter sed tantum virtualiter per suam differentiam eo modo quo binarius ingreditur diffinitionem ternarii et triangulus ingreditur diffinitionem quadranguli. Quarta propositio: medium non inuenitur nisi in circulari: ista propositio est sane intelligenda quoniam de virtute sermonis ipsa non est vera cum in quolibet tempore in quolibet motu et in quolibet spacio inueniatur medium seclusa omni circulatione: dicit enim philosophus supra quod tam in linea quam in motu est medium in actu et medium in potentia: et quinto huius habetur quod medium est illud in quod mutans prius venit quod in extremum: debet igitur illa propositio intelligi quod medium non inuenitur in diffinitione alicuius motus localis: nisi ratione motus circularis: sicut enim unitas non inuenitur in diffinitione alicuius numeri nisi ratione binarii: et linea non inuenitur in diffinitione alicuius figure polygonie nisi ratione trianguli: ita medium non inuenitur in diffinitione alicuius motus localis nisi ratione motus circularis: in diffinitione namque motus circularis ponitur medium per se primo: sed in diffinitione motus recti ponitur per se non primo ratione motus circularis siue sit motus sursum siue motus deorsum motus enim sursum est ille qui est a medio et motus deorsum est ille qui est ad medium: ponitur etiam medium in diffinitione motus mixti ex recto et circulari: nam motus mixtus ex recto et circulari est ille qui est partim circa medium et partim a medio vel ad medium. (Amplius prior.) Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic omne perpetuum et necessarium est prius non perpetuum et contingens: sed motus circularis est perpetuus et necessarius omnis autem alius motus est non perpetuus sed continuus siue sit motus localis siue alius alius: ut puta ad quantitatem vel qualitatem: aut ad formam substantialem: igitur motus circularis est prius motuum: pater consequentia cum quolibet parte antecedentis ex determinatis tam in seipso

Tex.
p. 75.

huius quam in hoc octavo in quibus est ostensum solum motum circulare esse perpetuum et eternum quod libet autem alium siue sit ad ubi siue ad formam habere statum in inceptio et definitione et consequenter esse corporalem et contingentem. Lege litteram. (Amplius prior est) motus (quem contingit perpetuum esse non contingit circulare quod dicitur igitur manifestum est alioquin autem) motuum (neque loci mutationem neque alium contingit esse perpetuum statum enim oportet fieri) et quietem in principio et in fine cuiuslibet illorum (si autem status est) et quies (corruptus est motus.)

Notandum secundum commentatorem committitur. 75. q. (Solum motus circularis est possibile ut sit eternus ceteri autem motus neque motus cuius cessatio est moti corruptio: neque alij modorum motuum apud quorum cessationes non corrumpitur motum possunt esse eterni.) duas diffinitiones intendit hic commentator quarum prima est ista: motuum quidam est eternus et motus circularis: et quidam non eternus ut quilibet alius motus a motu circulari. Secunda diffinitio motuum non eternorum quidam sunt quorum cessatio est corruptio moti: ut generatio et corruptio: et quidam sunt quorum cessatio non est corruptio moti: ut motus ad quantitatem et ad qualitatem et ad ubi in motu locali recto et mixto ex recto et circulari: in hijs motibus manet idem a principio usque ad finem: propterea cessatio istorum motuum non est corruptio moti: in generatione autem et corruptione non manet idem sub viro quod termino: ideo cessatio talium est corruptio moti illius: scilicet quod non manet in termino ad quem. (Rationabiliter autem) Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus probat motum circulare esse primum motuum simpliciter comparando motum motui: et hoc per rationes dialecticas et communes postquam probauit absolute idem per rationes proprias et naturales: comparat igitur philosophus motum circulare alijs motibus ponens tres prius diuisim probatas conclusiones quarum prima est ista: motus circularis potest esse semper continuus: et non motus rectus. Secunda conclusio motus circularis est prius motuum et non motus rectus. ibi (accidit autem) tertia conclusio: motus circularis est prius motuum et non motus ad formam ibi (quod autem secundum locum.)

Tex.
c. 76.

Prima conclusio arguitur sic motus rectus necessario habet duas quietes et motus circularis non necessario habet aliquam quietem: igitur motus circularis potest esse semper continuus et non motus rectus. pater consequentia et antecedens declarat quoniam linea recta super quam sit motus rectus habet determinatum principium determinatum finem et determinatum medium: et omnia ista habet determinate in seipsa: ideo habet terminos in quibus mobile quod mouetur necessario quiescat. videlicet in principio et in fine linea autem circularis non habet determinatum principium neque determinatum medium neque determinatum finem: quia non est ratio propter quam vnum signum punctale in linea circulari est principium et non finis vel medium: aut econtra: ideo quodlibet tale signum est principium finis et medium propterea non oportet quod mobile quiescat super aliquod illorum signorum. Linea circularis etiam non habet hec omnia in seipsa quoniam habet aliquid extra se quod est medium primum

Liber octauus.

plum et finis, videlicet centrum est enim medium circuli circa quod fit motus et est principium et finis omnium linearum que protrahuntur a centro ad circumferentiam et contra: in quantum enim protrahitur linea a centro ad circumferentiam sic est principium: in quantum vero protrahitur a circumferentia ad centrum sic est finis. Quia igitur motus rectus habet: ubi determinate incipit et ubi determinante definit: motus circularis autem non habet ubi determinate incipit: neque ubi determinate definit: ex quo non habet in se actu principium neque finem sed tantum potentia. id non mirum si motus circularis est continuus et perpetuus non autem motus rectus. Lege litteram. (Rationabiliter autem accidit id est per rationes logicas contingit motum circularem vnum esse continuum et non eum motum qui est in rectum eius enim qui in recto determinatum est principium et finis et medium et omnia habet in seipso quare et vnde incipit quod mouetur et ubi finit: apud terminos enim quiescet omne tale mobile (aut vnde) incipit motus (aut ubi) finit motus? (circularis autem) motus terminus (indeterminatus) sunt: quid enim magis quodcumque signum est terminus eorum que sunt in linea: id est propter quam causam aliquod signum eorum que sunt in linea circulari est magis terminus quam principium vel medium (similiter enim vnumquodque illorum signorum (principium et medium est et finis) ita (et et semper) puncta circuli (signa quedam sunt in principio et fine in potentia et nunquam in actu.

Ex probatione istius

conclusionis philosophus inserit quod sphaera mundi quidam mouetur et quodammodo quiescit semper mouetur quidem semper: quia continue feratur circa centrum: quiescit autem semper: quia semper est in eodem loco: causa autem istorum est: quia centro conuenit esse principium finem et medium in actu: est enim centrum principium in quantum protrahit lineam: incipit ab illo et est finis in quantum terminatur ad illud et est medium in quantum omnes linee protrahuntur sunt equales ut est in actu quodlibet istorum in quantum est extra circulum et non continuat partes aliquas linee inuicem dicitur igitur sphaera mundi semper quiescere ratione centri quia semper equaliter distat a centro. dicitur autem semper moueri: quia nunquam incipit motus eius ex quo nunquam recedit a suo principio actuali: neque definit motus eius cum nunquam accedat ad suum finem actuale: sed semper vertitur circa medium actuale eius. vnde quia centrum est extra circulum quod quidem dicitur medium principium et finis in actu non habetur ubi fiat motus et quiescat mobile omnino a motu: quia igitur celum continue equaliter distat a centro continue dicitur quiescere: et quia secundum quolibet punctum eius continue describit aliam et aliam lineam a circumferentia ad centrum secundum hoc dicitur moueri. Lege litteram. (Unde mouetur et quiescit quodammodo sphaera mundi (eundem enim optinet locus) continue: ideo continue quiescit (causa autem est) istorum (quod omnia hec accidunt centro: principium enim et medium magnitudinis et finis quare propter illud quod extra circulationem est) centrum quod dicitur finis et principium (non est ubi quod feratur quiescit aut quod peruenit) tanquam in terminum actuale: semper enim feratur circa medium: sed non ad vltimum in actu (pro-

pter hec autem manet et semper quiescit quodammodo totum et mouetur continue.)

Notandum primo se-

cundum commentatores commento septuagesimo sexto quod (iste cause quas dedit hic) Aristoteles (quodammodo sunt naturales et quodammodo mathematice accidit enim causis mathematicis: scilicet propinquis in mathematicis ut sunt cause prime plurium rerum naturalium: sicut accidit scientiis subalternantibus cum subalternatis sicut arismetica et musica et geometria et aspectibus: quoniam cum diuersitas duorum extremorum longitudinis recte est prima causa in hoc quod contrarietas existit in locis necesse est ut illud sit prima causa inesse primos motus contrarios: quia est in locis contrariis: et quia finitas dimensionis recte est prima causa in esse motus rectos et est finita necesse est ut motus recti sint finiti: et quia in circulari non est extremas in actu: neque vniuersaliter punctus in actu: neque est ut in eo non sunt loca contraria: neque dimensiones finite et cum ita sit necesse est ut motus eius sit vnus et continuus et perpetuus: cum motum superius non mouet ad loca contraria et estimatur quod ista causa quod dedit aristoteles hic non solum dat quod possibile sit motum circularem esse perpetuum immo quod sit necessarius: hec commentator.

Prima propositio

comenti est ista. rationes probantes motum circularem esse perpetuum et non motum rectum sunt quodammodo naturales et quodammodo mathematice. patet quia supra probatur motum circularem posse esse perpetuum: quia non habet terminum et motum rectum non posse esse perpetuum: quod habet terminum: hic autem arguit motum rectum non posse esse perpetuum: quia sit super lineam rectam habentem puncta extrema in actu: et motum circularem posse esse perpetuum: quia sit super lineam circulearem non habentem puncta extrema in actu: constat autem quod motus contrarij motui et motum non contrariari motui sunt cause naturales: puncta autem et linee sunt cause mathematice: cum sint principia geometrie propinqua: remota autem principia sunt omnium et motus est maius sua parte: et si ab equalibus equalia demas.

Ex predictis sequitur

quod ratio hic facta est quodammodo logice quodammodo naturalis quodammodo mathematica et quodam metaphisica est enim logica in quantum procedit per extranea et exprimit medium principium et finem que sunt termini logici. est autem naturalis in quantum facit mentionem de motu recto et circulari qui sunt de consideratione phisici est mathematica: quia loquitur de punctis et lineis tam rectis quam circularibus et est metaphisica quia exprimit actum et potentiam determinationem et indeterminatum que pertinent ad considerationem metaphisicam.

Secunda propositio

critica naturalis quodammodo subalternatur mathematicis: probatur per speciem subalternatur geometrie: quia principia geometrie sunt cause eorum que considerantur in perspectiva et musica subalternatur arismetice: quia principia arismetice sunt cause eorum que

Æ iij

Phisicorum.

considerantur in multis: sed principia mathematica sunt cause quorundam naturalium: igitur rē patet cōsequētia cum maior: & minor declaratur: nam pūcta & linee sunt principia mathematica propinqua & non reihota vt dictum est & quod ista sint cause quorundā naturalium probatur nam motus rectus & circularis & contrarietas motuum ac locorum sunt passionēs naturalē. constat autem qđ linea recta est causa motus recti & linea circularis est causa motus circularis & puncta extrema lineę recte sunt cause contrarietatis locorū & quia motus locales sunt contrarij ex contrarietate locorum puncta ideo extrema lineę recte sunt cause motuum contrariorū & maxime primorum motuum contrariorū: quia contrarietas illorum habet autēdi pēnes contrarietatem locorum.

Tertia propositio principia & passionēs mathematicas sunt cause propter quas cōtingit motum circūlarem esse perpetuum & non motum rectum: patet nam puncta & lineę sunt principia mathematica: longitudo autem & finitas sunt passionēs mathematicę: constat autem qđ linea recta & circularis sunt cause motus recti & circularis: puncta autem extrema lineę recte sunt cause motuum contrariorū: finitas vero longitudo est causa quietis: sed motus habens contrarium: aut incipiens a quiete vel terminans in quietem non potest esse perpetuus: igitur motus rectus cuius cause sunt principia mathematica & passionēs mathematicę non potest esse continuus & perpetuus: motus autem circularis potest esse perpetuus & continuus ex quo linea circularis non habet puncta in actu facientia contrarietatem: neq; habet finitatem longitudinis in actu facientem quietē in fine motus.

Quarta propositio ratio arist.

non solum pbat possibilem eternitatem motus circularis: sed etiam necessitatem: patet quoniam linea sit per quam sit motus circularis non habet principium neq; finem in actu vt pbatum est: quia nullus punctus lineę circularis est dignior vt sit principium quam medium vel finis: nec e contra: tempus etiam talis motus non habet principium nec finem in actu vt probatum fuit superius: motoz etiam non habet principium: nec finem in actu cum non sit generabilis nec corruptibilis non transmutabilis per se vel per accidens vt etiā demonstratum fuit: non etiam sit fatigabilis: nec virtus organica vt ostēdet: igitur talis motoz necessario mouet mobile circularē motu circulari continuo & perpetuo: patet consequentia: quia agens applicatum passo necessario agit ita qđ si applicatur per tempus finitū necessario agit per tempus finitum & si per tempus infinitum necessario agit per tempus infinitum.

Secundo notandum fm commentato rez eodem commento: quod quia sphaera mouetur circa gibbositatem centri: & in cōuexo non est punctus in actu: necesse ē quod sphaera sit in eodem loco numero: & in pluribus locis secundum formam: vt declaratur est in sexto: quia non mutat locum alium numero secundū subiectum & materiā & est mora: quia mutat loca diuersa fm formam: non quia sphaera sicut estimatur mouetur secundū partes & quie-

scit secundum totum. ponere enim corpus motum secundum partes & quiescere secundum totum est impossibile: immo tota sphaera & omnes partes mouentur secundū totum mouetur in locis diuersis secundū formam tantum: & partes in locis diuersis secundum formam & subiectū. hec cōmentatoz. ¶ Prima propositio cōmentū est hec. celum continue manet in eodē loco secundum materiam & est in diuersis locis secundum formam: prima pars patet quia celum semp manet in eodem situ & continue equaliter distat a centro: quia non accedit ad centrum: neq; recedit a centro: sed continue equaliter mouetur circa centrum. secunda vero pars est declarata sexto huius. vbi est ostēsum centrum mundi esse locum materiālē celi in quo sunt infinita loca formalia. videlicet centrum mundi: vt incipit ab. a. centrum mundi vt incipit a. b. centrum mundi vt incipit a. c. & sic in infinitum: sed celum aliquando respicit centrum vt incipit ab. a. & aliquando vt incipit a. b. & sic in infinitum: igitur celum est successiue in infinitis locis secundū formā. ¶ Secunda propositio totum celum mouetur & totum celum quiescit: patet quia totū mouetur secundum formam & totū quiescit secundum materiam: ideo male dicunt aliqui concedentes celum moueri secundum partes & non secundum totum cum illud sit impossibile ex quo celum componitur ex suis partibus verum est tamen quod celum aliter mouetur & aliter partes nam celum mouetur secundum formam & non secundum materiā partes autem mouentur vtroq; modo mouentur quidem secundum formam: quia describunt eosdem circulos centrales quos describit celum mouentur etiam secundū materiam: quia variant situs suos cum illa pars que est in oriente aliquando erit in occidente & illa que est in meridie aliquando erit in septentrione. variant etiam partes centrales quoniam am medietas celi que nunc ambit vnā medietatem centrali aliquando ambibit aliam medietatem.

Tertio notandum secundum cōmentatores eodem commento qđ Aristoteles. (potest intelligere per centrum mathematicum) scilicet punctum & intelligere potest centrum naturale & ē corpus circularē: sphaera enim diuiditur naturaliter in duas partes in centrum & circumferentia. Intendit cōmentatoz istam distinctionem quod duplex est centruz. scilicet naturale & mathematicum centrum naturale est corpus sphericum contentum infra orbem: sicut est iam totum elementum terre centrum celi. centrum mathematicum est punctus in diuisibilis equaliter distans a circumferentia circuli & est differentia inter orbem & sphaeram quia orbis non dicit nisi corpus circulare terminatum superficie concava & conuexa sphaera autem dicit duas partes. videlicet centrum & circumferentiam: ita qđ centrum naturale est pars sphere non autem est pars orbis potest igitur Aristote. intelligere per centruz idifferenter vtrumq; istozum si per centrum intendit centruz naturale sic totum celum mouetur secundum formam describendo continue alium & alium circulum circa centrum mundi: si per centrum intendit centrum mathematicum sicuterum potest concedi totum celum moueri secundum formam: quia sicut continue describit aliam & aliam lineam rectam a circumferentia ad centrum: ita continue alium & alium circulum circa centrum mundi. (Accidit autem). ¶ Secunda cōclusio

Lex. 67. 76.

Liber octauus.

motus circularis est primus motus: et non motus rectus: istam conclusionem philosophus dupliciter probat: et primo per locum a convertibilitate sic arguendo: motus circularis est mensura omnium motuum: et non motus rectus: igitur motus circularis et non rectus est primus motus: patet consequentia ab uno conuertibili ad reliquum: quoniam primus et mensura inuicem conuertuntur cum omne quod est primus in aliquo genere sit mensura omnium que sunt illius generis: et omne quod est mensura omnium alicuius generis sit primum in illo genere ut habet videri quarto metaphysice. Si igitur motus circularis est primus: oportet quod sit mensura: et si est mensura oportet quod sit primus. Lege litteram. (Accidit autem conuersio). i. per rationem conuertibilem motus circularis esse primum et namque: quoniam mensura motus est circularis: primus necesse est ipsam esse: omnia enim mensurantur primo sui generis: ideo motus circularis quod est mensura aliorum est primus: et quia primus mensura aliorum est. Secundo sic: motus circularis est regularis et uniformis: non autem motus rectus: igitur et. probatur antecedens: nam omnis motus rectus aut est naturalis aut violentus: si naturalis velocior est in fine quam in principio: quoniam recedit a quiete violenta: ideo quanto est remotior quieti violenta et propinquior quieti naturalitatis: velocius mouetur. Si autem est motus violentus ille est velocior in principio quam in fine cum continue debilitetur motus ex quo recedit a quiete naturali et vadit ad quietem violentam. Motus autem circularis est uniformis et regularis: quoniam non habet actu in seipso principium nec finem: non etiam magnitudo super quam sit habet actu in se principium vel finem: sed extra se: videlicet ipsius centrum quod dicitur medium principium et finis in actu: quia igitur motus circulariter non recedit a principio actuali: neque accedit ad principium actuale: ideo continue uniformiter et eque velociter mouetur et non velocius in principio quam in fine: neque e converso. Lege litteram. (Amplius autem et regulariter contingit circulem esse solum: que enim mouentur in recto a principio irregulariter feruntur: et ad fines omnia que naturaliter mouentur motu recto: quanto distant quidem plus a quiescente feruntur velocius: circularis autem solius neque finis neque principium actu in ipso assum natum est: sed extra.

Contra predicta arguitur: et primo quod motus rectus est prior motui circulari: quia linea recta est prior linea circulari: quod declarat: nam rectitudo et curuitas sunt passionibus linee per Aristotelem primo posteriorum et rectitudo se habet per modum habitudinis: curuitas autem per modum privationis: igitur prius inest rectitudo linee quam curuitas: et per consequens linea recta prior est linea curua: sed linea circularis est curua: igitur prior est linea recta quam linea circularis. Secundo arguitur quod motus circularis non est mensura motus recti: quia mensura et mensuratum debent esse vniuersa per Aristotelem decimo metaphysice: sed motus rectus et circularis non sunt vniuersi: neque eiusdem rationis: ut est ostensum septimo huius: igitur et. Tertio arguitur quod motus rectus est mensura motus circularis: quia experimur per motum horologii vitrei nos mensurare motum celi diurnum et horalem. Quarto arguitur quod motus rectus naturalis non debet esse

velocior in fine quam in principio: quoniam velocitas in motu habet attendi penes proportionem potentie motus ad suam resistantiam: ut patuit septimo huius: sed in eodem medio vniuersi continue manet eadem proportio potentie motus ad suam resistantiam: sicut eadem grauitas aut leuitas mobilis et eadem raritas vel densitas medij: igitur et.

Ad primum dicitur quod si cur non sequitur: quantitas est prior qualitate: igitur prior est augmentatio alteratione: ne ita non sequitur: linea recta prior est linea circulari: igitur motus prior est motus circulari: potest tamen negari antecedens dicendo quod linea circularis est prior linea recta: et tunc ad argumentum de curuitate et rectitudine dicitur quod si curuitas sumitur priuatiue sic est posterior rectitudine: si autem sumitur positue sic est prior: quoniam conceditur curuitatem celi precedere omnem rectitudinem. Ad secundum dicitur quod non intendit philosophus omnem mensuram et omne suum mensuratum esse vniuersa: sed primam mensuram et suum primum mensuratum esse vniuersa: modo licet mensuretur motus rectus a motu circulari: non tamen motus rectus est primum mensuratum: sed primum mensuratum motus circularis est motus circularis cum totum prius mensuretur a parte sua et aliquid aliud extrinsecum sibi: sed de hoc fuit expressius dictum quarto huius. Ad tertium conceditur quod simpliciter motus circularis est mensura motus recti: sed secundum quid motus rectus potest esse mensura motus circularis: unde quo ad naturam motus circularis semper est mensura motus recti: sed quo ad nos contingit aliquando motum rectum mensurare motum circulem ut argumentum probat. Ad quartum dicitur quod in motu naturali recto non seruatur continue eadem proportio potentie motus ad suam resistantiam: dicitur enim communiter quod graue in descendendo continue acquirit maiorem et maiorem impetum qui est quedam grauitas accidentaliter coniuncta grauitati essentiali: et ex hoc continue maioratur potentia supra suam resistantiam: ideo continue maioratur velocitas in motu. Sed alias ostensum est istud non esse verum: quoniam graue antequam moueatur non habet illum impetum: sed acquirit eum per motum: ideo talis impetus non est causa motus deorsum velocius: sed magis e contra: supposito quod talis impetus acquiratur. Ideo respondetur negando talem impetum et concedendo motum grauis deorsum in medio vniuersi esse continue velociorem: non ratione alicuius grauitatis accidentaliter acquisite: sed ratione inuamenti extrinseci: aer enim cum sit cum grauibis grauis: et cum leuibis levis ne fiat vacuum continue mouetur post graue: et quoniam continue plus et plus de aere mouet graue deorsum: et semper manet precise tanta resistantia vel minor: ideo continue velocius mouetur graue deorsum: et si arguitur ex isto quod motus violentus etiam continue debet esse velocior: quia in motu lapidis sursum continue plus et plus de aere insequitur ipsum: dicendum quod non est tantum inuamentum aeris quanta est deperditio virtutis motus lapidis sursum: quia igitur semper manet eadem resistantia et potentia motus continue est minor: propter rea prius remittit motus. (Quod autem est locum). Tertia conclusio: motus circularis et non motus ad formam est primus motus

Tex.
66.76.

Tex.
66.77.

Quarta conclusio arguitur sic: motus localis est primus motuum: et non motus ad formam: sed motus circularis omni alio motu locali est prior: igitur et. et ne consequentia cum minori ex prima parte huius capituli maior vero est probata ratione tractata tertio: quo non obstante: adhuc illa suadet testimonio omnium antiquorum et modernorum qui de motu memoriam fecerunt: omnes enim suis principijs motus primo tradunt hunc motum: quorum prima opinio fuit Empedo, dicentis litam et amicitiam seu concordiam et discordiam esse principia rerum: hec quidem principia dixit Empedo. producere mundum et partes mundi per motum localem: videlicet per congregationem et disgregationem: voluit enim concordiam congregare et discordiam segregare sic: quod per segregationem elementorum generabatur mundus: et per congregationem eorumdem generabatur partes mundi: videlicet homo et equus et homini: constat autem tam congregationem quam segregationem elementorum esse motum localem. Lege litteram. (Quod autem secundum locum mutatio primus motuum est: testantur omnes quicunque de motu fecerunt memorias: principia enim tradunt ipsius motus in communi mouentibus secundum hunc motum: disgregatio autem et congregatio secundum locum sunt motus: sic enim mouent concordiam et discordiam: hoc quidem enim disgregat: scilicet discordiam: illud autem congregat: videlicet concordiam.

Secunda opinio fuit Anaxago. ponentis intellectum esse principium effectuum rerum cui primo attribuit motum localem dicens intellectum fecisse mundum et partes mundi per disgregationem partium etherogenarum et congregationem partium homogenarum ex illo chaos confuso quod ipse asseruit fuisse per tempus infinitum ante generationem mundi: sed ut dictum est nullus dubitat congregationem et disgregationem rerum esse motus locales. Lege litteram. (Et intellectus autem Anaxag. disgregare mouentem prius). I. prius esse mouentem per disgregationem.

Tertia opinio democriti et Leucipi dicentium nullam esse causam motuum sine vacuo: omnia enim dixerunt moueri naturaliter propter vacuum in quo dicto includebant motum localem: quoniam et eos idem erat locus et vacuum neque differere nisi ratione moueri: igitur propter vacuum erat moueri ad locum vel in loco: sed omnis motus in loco vel ad locum est motus localis: igitur motus locales voluerunt esse primus motus. Et hoc ostendi ex doctrina sue positionis: dixerunt enim atomos indivisibiles differentes figura ordine et potentia esse principia rerum quibus nullum motum attribuebant preter locales asserentes talia corpora atomalia nunquam quiescere: sed semper moueri eo modo quo apparent continue moueri parua corpuscula in radijs solaribus hostio aperito aut fenestra: corpora autem generabilia et corruptibilia dixerunt generari et corrumpi augeri minui et alterari congregationis vel disgregationis atomis. Ecce quod isti ponunt ex ipso esse motum localem precedere omnes alium motum cum congregatio et disgregatio motusque paruum corpusculum in radijs solaribus non sint nisi motus locales. Lege litteram. (Similiter autem et quicunque huius quidem). scilicet motus. (Neque vna causam dicunt: propter vacuum autem moueri dicunt et namque huius secundum locum motum: natura). id est natu-

raliter dicunt. (Motus enim propter vacuum loci mutatio est): aut sicut in loco: aut sicut ad locum. (Allo rum autem motum neque vna esse primis principijs sed his que sunt ex his primis principijs opinatur inesse alij motus: augmentari enim et corrumpi et alterari congregationis et disgregationis atomis corporibus). Onit.

Quarta opinio fuit Dyogenis et aliorum naturaliter loquentium ponentium tantum vnum principium rerum: scilicet causas materiales ut aquam aerem vel ignem aut aliquid medium inter illa: et ex illo dixerunt generationem et corruptionem fieri per condensationem et rarefactionem: condensatio autem et rarefactio sunt motus locales vel non sunt sine motu locali: cum in rarefactione partes continue elongentur: in condensatione autem appropinquent: et constat quod elongatio et appropinquatio sunt motus locales. Lege litteram. (Eodem autem modo quicunque propter densitatem aut raritatem instrunt generationem et corruptionem).

Quinta fuit opinio Platonis dicentis animam esse primam causam motus: posuit enim animam mouere seipsam et esse principium omnium que mouentur: mouere autem ipsum se ipsum conuenit animali et omni animato secundum eum: constat autem istum esse motum localem cum non videatur animal primo mouere seipsam nisi motu locali neque animal sed quod huius moueat se alio motu quam motu locali. Lege litteram. (Simplicius autem preter hos nominatos animam causam facientes: motus etiam dicunt motus locales esse primum ipsum: se ipsum enim mouens principium esse dicunt eorum que mouentur: mouebit autem animal et omne animatum secundum eum qui est secundum locum ante kinisim). I. qui est secundum transmutationes locales.

Sexta opinio est communiter omnium loquentium cum secundum communem modum loquendi nihil dicimus simpliciter moueri nisi quod mouet localiter. Si enim aliquid quiescat in loco et alteretur augatur vel diminuat: non propter hoc dicimus simpliciter ipsum moueri sed absolute dicimus ipsum quiescere: et ubi concedamus illud moueri: hoc erit cum determinatione dicentes illud moueri secundum alterationem augmentationem vel diminutionem. Si ergo motus localiter dicimus absolute moueri et simpliciter absque determinatione. Motum vero ad formam dicimus moueri secundum quid et cum determinatione: sequitur quod motum localem intendimus esse primum motum. Lege litteram. (Et proprie autem): secundum communem modum loquendi. (Moueri dicimus solum quod mouetur secundum locum motus). (Si autem quiescat quidem localiter et in seipso augmentatur aut diminuitur paratur: aut alteratur contingit quodammodo moueri: simpliciter autem moueri non dicimus).

Notandum secundum

Commentatores in commento septuagesimo septimo: quod ex hoc nomine simpliciter motus non intelligitur nisi localis cum hoc nomen motus dicatur de locali et de alijs sicut prius et posterius et id de quo dicitur prius est eius quod posterius est nomine motus de solo eo quod

Liber octauus.

mouetur localiter dicitur simpliciter: de alijs autem cum determinatione: sicut hoc nomen ens dicitur de substantia et de alijs predicamentis: sed de substantia simpliciter: et de alijs predicamentis cum determinatione: unde substantia est prior omnibus predicamentis. ¶ Non intendit Commentator quod iste sit verus: substantia est ens: motus localis est motus: et iste sit falsus: accidens est ens: alteratio vel augmentatio est motus cum omne diuisum absolute verificetur de quolibet suorum diuisum: sed intendit quod illud nomen ens simpliciter non dicitur nisi de substantia et illud nomen moueri simpliciter non dicitur nisi de motu locali: sed ens secundum quid dicitur de accidente: et moueri secundum quid dicitur de motu ad formam: quoniam sicut ens dicitur per prius de substantia et de alijs predicamentis: per posterius ex eo: quia substantia est causa aliorum predicamentorum: ita motus dicitur prius de motu locali et de alijs motibus per posterius propter causalitatem quam habet motus localis ad alios motus. ¶ Item sicut cum dicitur: hoc est ens: ex communi modo loquendi non intelligimus nisi substantiam: neque intelligimus accidens nisi cum determinatione dicendo: hoc est ens inherens ita ex communi modo loquendi cum dicimus: hoc mouetur: intelligimus de motu locali et non de alio motu: cum autem addimus determinationem intelligimus de alijs motibus: ut hoc mouetur secundum alterationem: hoc mouetur secundum augmentum. ¶ Ultimo philosophus epilogat circa determinationem trium precedentium tractatum dicentem. (Quod quidem igitur semper motus erat et erit omnitemporis et quod principium perpetui motus: adhuc autem quis motus primus: et quare motum perpetuum contingit esse solum et primum mouens quod immobile sit dictum est). videlicet in tribus tractatibus precedentibus: in quorum primo ostensum est motum esse eternum tam a parte ante quam a parte post ac etiam tempus. In secundo vero manifestata est immobilitas primi motoris tam per se quam per accidens. In tercio autem declarata est eternitas primi motus ex eternitate primi motoris et primi mobilis: ac etiam ex primitate motus localis.

Tex.
cō. 58.

Quod au

tem h. Istud est secundum capitulum huius tractatus octauum philosophorum: in quo Aristoteles ex proprietate primi motoris demonstrat infinitatem et potentiam primi motoris: non quidem infinitatem potentie itensius aut in vigore: quia talem potentiam non credidit philosophus posse inesse alicui motori: sed tantum extensiuam in duratione ponens tres conclusiones: quarum prima est ista: impossibile est mouens finitum mouere per tempus infinitum. Secunda conclusio. impossibile est in magnitudine finita esse potentiam infinitam ibi. (Quod autem omnino). Tertia conclusio. impossibile est in magnitudine infinita esse potentiam solum finitam ibi. (Non igitur neque). Pro demonstratione

prime conclusionis et sequentium Aristoteles premittit hanc suppositionem: videlicet quod ad omnem motum requiruntur tria: scilicet mouens mobile et tempus que sic inuicem sunt coniuncta quod necessario: aut omnia tria sunt finita aut omnia tria sunt infinita: aut illorum trium unum est finitum reliquis existentibus infinitis: aut duo sunt finita et tertium infinitum: hec suppositio est ita manifesta quod non indiget ulteriori declaratione. Legelitteram. (Quod autem hoc). scilicet primum mouens necesse est impartibile esse et nullam habere magnitudinem: nec dicamus opposites primum de prioribus ipso: scilicet de infinitate et potentia eiusdem. (Horum autem quod volumus demonstrare). Unum quidem est quod impossibile est nullum finitum mouere secundum infinitum tempus tria enim sunt requisita ad motum quod mouetur mouens in quo tertium tempus: hec autem sunt finita omnia aut infinita sunt omnia: aut quedam ut duo: aut unum sunt finita vel infinita.

Notandum secundum

Commentatorem commento septuagesimo octauo: quod Aristoteles in hoc capitulo vult declarare quod hic motor primus non est in materia: sed subsistens per se: dicit autem nunc volumus declarare hunc motorem esse immobilem: neque per se: neque per accidens: neque esse potentiam in corpore: in predictis enim probatum est ipsum non esse corpus neque mobile per accidens: sed hec probatio est magis propria: in qua probatur ipsum esse extra materiam.

Intentio ergo

Aristotelis est probare primum motorem per se existere: et omnino esse extra materiam: ex qua probatione habebitur quod primus motor est omnino immobilis tam per se quam per accidens: et licet hoc probatum sit in secundo tractatu: adhuc potest probari per rationem magis propriam: probandum enim primum motorem non esse corpus neque virtutem in corpore: non etiam esse potentiam in materia sed extra materiam: habebitur demonstratiue primum motorem nullo modo esse mobilem: quod enim mouetur per se est corpus: et quod mouetur per accidens est virtus in corpore. Et si arguitur contra hoc ex eo: quia secundo capitulo philosophus probabit primum motorem esse in circunferentia et non in centro: igitur non intendit philosophus probare primum motorem omnino esse extra magnitudinem et materiam.

Respondetur

primum motor est in magnitudine et materia per presentiam et indistantiam: et est extra materiam et magnitudinem per inherenciam et informationem cum non inhereat materie neque informet illam: non etiam subicitur magnitudini neque presupponit eam: cum tam materia quam magnitudo dependeat a primo motore in genere cause efficientis: ut probatum est tractatu primo. (Sic igitur. a.). Ista suppositio ne premissa arguitur conclusio: quoniam si conclusio non est vera: staret igitur oppositum quod mouens finitum moueat mobile finitum per tempus infinitum: et sit. a. mouens et b. mobile et c. tempus infinitum. d. vero par. a. mouens. e. partem. b. mobilis in. 3. tempore: et patet quod. 3. tempus est finitum cum sit pars. c. et minus illo: non enim in tanto tempore mouet. d. sicut. a. Tunc arguitur sic. d. mouet. e. in. 3. tempore finito: igitur

Tex.
cō. 58.

Philosophorum.

per refecationem equalium ab. a. et b. ad ipsos. d. et e. consumuntur. a. b. sed facta consumptione. d. mouet. e. in tempore finito: igitur et in principio. a. mouebat. b. in tempore finito: patet consequentia: quia continue seruatur eadem proportio motorum ad mobilia: alioquin duo essent motores habentes eandem proportionem ad sua mota: quorum unus moueret tempore finito et alter tempore infinito: quod est impossibile: quoniam qualis est proportio motorum ad mobilia: talis debet esse proportio temporis ad tempus: ut ostensum est septimo huius. *Legem litteram.* (Sic igitur. a. mouens quod. a. mouetur. b. tempus infinitum in quo. c. d. igitur moueat aliquam partem ipsius. b. que est in quo. e. secundum aliquam partem ipsius. c. que est in quo. 3.) Non igitur pars. b. mobilis mouebitur in tempore equali ipsi. c. (In pluri enim tempore) mouetur mobile maius. (Quare non est infinitum tempus quod est ipsius. 3. sit itaque ipsi. d. apponens). equale per refecationem auferam ipsum. a. (ipsi autem. e.) apponens etiam equale per refecationem ipsi. b. auferam ipsum. b. (Tempus autem non auferam semper remouens equale. in infinitum enim est. (Quare omne. a.) idest totum. a. totum. b. (mouebit in infinito tempore) idest in tempore finito ipsi. c. (Non ergo possibile est a finito) idest a potentia finita. (moueri nihil secundum infinitum motum: quod quidem igitur non contingit finitum mouens in finito tempore mouere manifestum est ex hac demonstratione).

Notandum primo secundum Commentatorem commento septuagesimo octauo: quod ratio Aristotelis potest sic formari: proportio 3. temporis ad. c. tempus est composita ex proportionibus. d. ad. a. et ex proportionibus. e. ad. b. quia tempus utriusque motus sequitur proportionem motorum ad mobile quod in illo tempore mouetur: sed proportio. d. ad. a. est finita: quia. d. consumit. a. et proportio. e. ad. b. est finita: quia. e. consumit. b. sed omnis proportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita: igitur proportio 3. temporis ad. c. tempus est finita: et per consequens. c. tempus non est infinitum: cuius oppositum ponitur in casu: et patet consequentia quia 3. tempus consumit. c. tempus si proportio est finita. *¶* Ista ergo tria: videlicet mouens mobile et tempus: consumuntur se habent quantum ad finitatem et infinitatem: ita quod si vnum istorum trium sit finitum et omnia illa tria sint finita: et si vnum sit infinitum: omnia sint infinita. *¶* Dicit enim Commentator commento allegato quod corpus finitum moueat corpus infinitum patet per seipsum esse impossibile: potentia enim motorum necesse est superare potentiam mobilis in quantum est huius. *¶* Ex ista conclusione inquit Egidius: vult philosophus habere quod primus motor est potentie infinite: ex quo mouet mobile finitum per tempus infinitum: nullus enim posset portare infinitos lapides equales successive sigillatim et diuisim per aliquod vnum spatium nisi apponeret infinitum tempus: et esset potentie infinite: sed non minoris potentie est portare vnum successive per idem spatium quam plures: igitur portare eandem lapidem successive per tempus infinitum arguit potentiam infinitam: sed primus motor infinitus circa eandem terram veritatem: et hoc in tempore infinito: igitur primus motor est infinite potentie.

Secundo notandum

secundum Commentatorem eodem commento quod Auienna et Moderni philosophantes contenti tantum libris Auienne in sua philosophia obijciunt contra Aristotelem probantes demonstrationem nullam esse: sed procedere ex suppositione falsa: cum primus motor et primum mobile: scilicet celum ratione cuius inducta est demonstratio ista non sint diuisibilia.

Respondet Commentator quod licet Auienna potius faciat a sapientia recedere quam quod ipsam largiantur: et quod fautores eius nouiter philosophantes sunt similes hijs qui negant conclusionem in syllogismo oucente ad impossibile non considerantes sequelam ex premissis: distinguit ergo Commentator de veritate categorice et conditionalis ad cuius veritatem non oportet aliquam partem esse veram: sed sufficit debita consecutio consequentis ex antecedente: ut patet de illa: si lapis volat habet alas: supponit igitur philosophus conditiones veras: licet antecedentia sint falsa: videlicet si motor et mobile sunt diuisibilia pars motoris in minori tempore mouebit partem mobilis quam totus motor totum mobile. *¶* Et licet responsio Commentatoris satisfiat ad rationem Auienne: potest tamen dici quod tam primus motor quam primum mobile est diuisibile. Primus enim motor est primum mouens: et prima causa in eo quod est primum mouens ipsum est diuisibile. idest illi non repugnat diuisibilitas cum multa prima mouentia sint diuisibilia: in eo autem quod est prima causa: sic iterum est diuisibilis non formaliter sed virtualiter: quoniam contingit signare virtutem in duplo maioris potentie et virtutem in quaduplo et in octuplo minoris potentie. *¶* Item celum est diuisibile: et si non per separationem partis a parte tamen per designationem partis extra partem: et concessio quod per separationem partis a parte nullum sequitur inconueniens: quoniam dixit Commentator sexto huius: quod motus celi est velocitabilis in infinitum non in quantum motus celi: sed in quantum motus corporis: et tertio et quarto huius dixit quod linea est diuisibilis in infinitum: non in quantum passio naturalis: sed in quantum magnitudo: ita celum est diuisibile in infinitum: et si non in quantum corpus celeste: tamen in quantum corpus absolute: corpori enim absolute sumptio non repugnat diuisibilitas in infinitum per separationem partis a parte.

Contra dicta philosophi

dupliciter instatur: et primo contra suppositionem antecedentis: vult enim philosophus quod in maiori tempore mouet totus motor totum mobile quam pars partem: cum tamen qualis est proportio totius ad totum: talis est proportio partis ad partem et consequenter temporis ad tempus ut est demonstratum sexto et septimo huius. *¶* Secundo instatur contra conclusionem ostendendo quod mouens finitum mouet tempore infinito: quoniam sol per infinitum tempus alterat dec inferiora secundum philosophum: et tamen est virtutis finite: quoniam ut probabitur in secunda conclusione: non potest esse virtus infinita in magnitudine finita: motores etiam

Liber octauus.

inferiores corporum celestium videntur esse potentie finite aliter primus motor non esset potentior alijs motoribus: et tamen mouent orbis celestes per tempus infinitum ab occidente oriens per Aristotelem secundo celi.

Ad primum dicitur quod motus tripliciter diuiditur secundum philosophum quarto et sexto huius: videlicet diuisione mobilis diuisione temporis et diuisione spatij: quando ergo philosophus dicit quod mobile maius in pluri tempore mouetur quam pars eius loquitur de motu per comparationem ad spatium prout diuiditur diuisione spatij ad hunc intellectum quod quocumque accepto signo in spatio illud in maiori tempore pertransit a toto quam a parte et a mobili maiori quam minori: prius enim pertransit caput hominis vnum pedale celi quam totum celum et maius tempus apponit celum in pertransiendo vnum punctum terre secundum se totum quam secundum partes.

Ad secundum respondet quod philosophus loquitur de motu locali et non de motu alterationis: ac etiam de mouente per se et non de mouente per accidens: modo si sol mouet hoc inferiorem per tempus infinitum: hoc est per accidens ratione motoris separati mouentis solum per tempus infinitum: cum vero subiungitur de motoribus inferioribus corporum celestium quod illi sunt potentie finite mouentes per se tempore infinito.

Respondet Commentator commento allegato dicens quod finitas est ex finitate materie et quod corpora celestia sunt materie simplices et forme eorum sunt forme non in materijs: ex quo dicto apparet quod nulle intelligentie separate sunt potentie infinite vel finite: quoniam finitum et infinitum sunt opposita: et opposita bene sunt circa idem: si igitur finitas est ex parte materie oportet quod infinitas sit ex parte materie: ideo de nullo motore separato: ex quo est forma non in materia dicitur finitum vel infinitum cum quo stat quod vnus motor separatus est altero potentior: licet non finite nec infinite. **Egidius** vero dicit quod nullus motor preter primum est potentie infinite: sed tantum finitatem in vigore quam in duratione: nec sequitur motor lune mouet per tempus infinitum: igitur est infinite potentie in duratione: quia ipsum esse infinite potentie in ipsa duratione aut vigore est habere illam potentiam ex se et non ab alio: et quia nullus motor preter primum habet potentiam durandi per tempus infinitum: ideo tantum primus motor est potentie infinite tam in duratione quam in vigore: et cum philosophus dicit quod nullum mouens finitum mouet per tempus infinitum. **Respondet Egidius** quod philosophus loquitur de motore principali et non instrumentalimodo quilibet motor celestis preter primum est tanquam organum et instrumentum respectu primi. **Sed** melius dicitur secundum intentionem philosophi quod quilibet motor preter primum est potentie finite et infinite: est enim potentie finite in vigore: et potentie infinite in duratione nec semper finitas et infinitas est ex parte materie cum finitum et infinitum non sint solum passionum quantitatis: sed etiam entis transcendentes ut colligitur a philosopho quinto metaphysice: quoniam quilibet motor celestis preter pri-

mus est eternus et necessarius non obstante quod istam eternitatem et necessitatem habeat non ex se: sed ab ipso motore primo: per Aristotelem duodecimo metaphysice: est potentie infinite in duratione non obstante quod hanc potentiam non habeat ex se: sed a motore primo: neque dicerent philosophus et Commentator quod aliqui motores celi sunt agentia instrumentalia tantum: quoniam si agentia horum inferiorum que sunt agentia particularia sunt agentia principalia et non tantum instrumentalia a fortiori et motores celorum mouent suos orbis: non tantum ut agentia instrumentalia sed etiam ut agentia principalia. (Quod autem omnino). **Secunda conclusio** impossibile est magnitudine finita esse potentiam infinitam: probatur ista conclusio dupliciter: et primo sic: quilibet potentia maior potest mouere equale in minori mensura quam potentia minor: sed quilibet potentia finita existens in magnitudine finita potest mouere in infinitum modico tempore: igitur potentia infinita existens in magnitudine finita potest mouere in non tempore: quod implicat contradictionem cum motus non fiat in instanti: sed in tempore ut probatur et sexto huius: tenet consequentia cum minori: maior autem est nota ex determinatis sexto et septimo huius. Si enim fuerint due potentie inaequales: quarum quilibet sit calefactiva aut dulcesciva aut depulsiva semper maior in minori tempore equalem effectum poterit agere quam minor: velocitas enim insequitur proportionem potentie motus supra suam resistantiam ut est ostensum septimo huius: et velocius est illud quod in minori tempore pertransit equale spatium ut patuit sexto huius. **Lege litteram**. (Quod autem omnino infinita magnitudine). id est in magnitudine finita non contingit infinita esse potentia: ex his dicendis manifestum est. (Sic ut plus potentia). id est potentia maior est semper equale in minori faciens tempore ut calefaciens aut dulcescivum aut profigiens: et omnino mouens: necesse ergo et a finito quidem infinitam habente potentiam pari ad patiens et plus quam ab alio habente solum potentiam finitam: plus enim est infinita potentia quam finita. (Et vero). id est his concessis. (Tempus non contingit esse nullum). id est contingit motum fieri in non tempore. **Secundo** arguitur ad conclusionem ponendo quod a. sit tempus in quo agit potentia infinita calefaciendo: aut dulcescivum aut profigiens vel impellendo: et sit a. b. potentia finita faciens consimilem effectum.

Isto posito quero virum potentia finita moueat in a. tempore: aut in maiori. si t. a. tempore: igitur a duabus potestibus quarum vna est finita et alia infinita proueniunt equales effectus in eodem tempore quod est impossibile: quoniam ubi est maior proportio potentie motus ad suam resistantiam prouenit maior velocitas: et consequenter in minori tempore prouenit equalis effectus. Si dicitur quod a. b. potentia finita mouet in maiori tempore: sit igitur quod in centuplo maiori tempore: et arguitur sic: potest finita in centuplo maiori tempore a. b. moueret in centuplo minori tempore magnitudinem quam mouet a. b. et in centuplo minori tempore produceret consimilem effectum: sed contingit signare potentia finitam in centuplo maiorem quam sit a. b. potentia: et tempus in centuplo minus est a. igitur ite: a duabus potestibus: quarum vna est finita et alia infinita

Tex.
679.

Philosophorum.

potest provenire equalis effectus in eodem tempore quod erat probandum.

Consimili argumentum potest probari quod potentia finita equale effectum minori tempore in quacunque proportionem volueris poterit producere quazin potentia infinita: quoniam sit potentia centupla ad a. b. c. et sit d. vna potentia dupla ad c. et patet quod in duplo minori tempore poterit movere et producere effectum equalem quam c. sed c. in a. tempore movet consimilem magnitudinem et equalem effectum producit vna cum potentia infinita: igitur d. in duplo minori tempore quaz sit a. poterit equalem magnitudinem movere et consimilem effectum producere magnitudinem et effectum potentie infinite: et sicut arguitur de medietate temporis: ita de tertia et quarta parte: et sic in infinitum secundum omnem proportionem minoris inaequalitatis assignando continue potentiam infinitam secundum omnem proportionem maioris inaequalitatis. Lege litteram. Si enim est in quo a. tempus in quo infinita vis id est virtus et potentia calefecit aut depulsi: in quo autem a. b. finita quedam potentia sit ad hanc finitam potentiam maiorem semper accipiens finitam: veniat aliquando ad id quod in a. tempore motum erat: ad finitum autem semper addens excellentiam omne determinatum et auferens etiam contingit deficere facere similiter: in equali ergo tempore movebit finita potentia ipsi infinite potentie: hoc autem est impossibile nulum itaque finitum contingit infinitas potentias habere.

Notandum quod Commentator commento septuagesimo nono movet duas questiones: quarum prima est super hoc quod dicitur quod cuiuslibet corporis est potentia finita: quia tunc corporis celestis esset potentia finita: et consequenter corpus celeste esset corruptibile: quod est reprobatur primo celi et patet consequenter: quia omne habens potentiam finitam est corruptibile.

Respondet Commentator quod ista questio est valde difficilis et est fortior omnibus alijs que possunt accidere cum Aristoteles h. expressa dicat et in secundo celi et mundi quod celi est potentia finita reddens causam quare in celo non sunt stelle maiores quam iste que iam insunt celo: et dicit quod si in celo essent plures stelle aut maiores quam sint destrueretur aut retardaretur motus celi propter debilitatem motoris: et hoc dat intelligere et celum quam motorem celi esse potentie finite. Ideo pro solutione huius questionis Commentator recitat quatuor opiniones: quarum prima fuit Alexandri de ceteris corpus celeste esse non habere eternitatem sed a suo motore qui non est in materia sic quod secluso motore in materiali celum neque semper fuisset neque semper futurum esset.

Contra hanc opinionem arguit Commentator dicens quia tunc sequeretur aliquid posse corrumpi: quod tamen non corrumpitur: cuius oppositum probat Aristoteles in fine primi de celo contra platonem ostendens quod impossibile est aliquid esse eternum cui inest potentia ad corruptionem: et patet consequenter: quia celus non corrumpitur: ex quo est eternum: et tamen potest corrumpi: ex quo ex se habet potentiam ad corruptionem cum secluso motore in materiali aliquando corrumpitur per Alexandrum.

Secunda fuit opinio Joannis grammatici tenentis contra peripateticos quod mundus est generabilis et corruptibilis: ex quo est potentie finite: et committitur non solum ex materia et forma: sed etiam ex contrarijs. Hanc opinionem non reprobatur Commentator hic: quia eius reprobatio patet ex primo celi: ubi demonstratur celum esse ingenerabile et incorruptibile: et in isto octavo probatur non tantum motus in communi esse eternum: sed etiam motum in speciali esse eternum. s. motum celi: et consequenter tam ipsius celum quam motorem primum esse eternum. Tertia opinio fuit Avicenne qui audiens verba Aristotelis hic quod celi est potentia finita: opinatus est quod duplex est necessarium: scilicet necessarium ex seipso: et necessarium ex alio: necessarium ex seipso ut quilibet motor celi: necessarium ex alio ut celus: dixit ergo Avicenna quod necessarium ex seipso est potentie infinite: necessarium vero ex alio est potentie finite: ideo celum non est corruptibile: licet sit potentie finite: quia habet necessitatem ex alio. Istam opinionem non reprobatur Commentator in speciali: quia sibi sufficit reprobatio Alexandri: videlicet quod aliquid potest corrumpi: quod tamen non corrumpitur in specialitate: arguitur: quoniam sicut celus habet necessitatem ex alio: ita quilibet motor preter primum habet necessitatem a primo de philosopho duodecimo metaphysice quod deus est causa totius: celi igitur celus est solus potentie finite per idem quilibet motor preter primum est tantum potentie finite quod est contra Avicennam. Quarta opinio est Commentatoris quod celus est potentie finite et infinite: est enim potentie finite in vigore: quia non agit effectum infinitum interius neque recipit motum infinite velocitate: et est potentie infinite in duratione: quia non potest corrumpi cum non componatur ex materia et forma loquendo de forma constituta per se: non etiam habet contrarij extrinsecus a quo pati possit neque causas intrinsecas potentem ipsum corrumpere ut patet.

Ad rationes igitur negatur consequentia illa: celus est potentie finite: igitur est corruptibilis: quoniam ista consequentia est quod celus est finite et infinite potentie: unde Commentator ponit hic istas distinctiones: quod aliquid esse in finite potentie intelligit dupliciter: aut quia sua actio nunquam cessat: aut quia habet actionem qua non contingit signare maiorem in aliquo mobili: primo modo celus est potentie in finite et non secundo. Secunda questio Commentatoris est de illa conditionali philosophi: si virtus infinita esset in magnitudine finita moveret in instanti: quoniam per idem si virtus infinita esset extra magnitudinem ipsa moveret in non tempore cum non sit minoris potentie extra magnitudinem quam in magnitudine: sed consequens est falsum: quia primus motor est virtus infinita extra magnitudinem: et tamen non movet in instanti.

Respondet Commentator quod si virtus infinita esset in magnitudine moveret in instanti: sed virtus extra corpus non est finita nec infinita cum finitum et infinitum soli quantitati congruant: ut patet primo huius: et consequenter concedit quod nulla intelligentia separata est altera maior vel minor: quia non inveniuntur maiores vel minores nisi in corporibus: sicut nec finitas et infinitas. Sed ista responsio non sufficit: quia si non inveniuntur finitum et infinitum secundum quantitatem extra magnitudinem: tamen finitum et infinitum secundum qualitatem inveniuntur extra magnitudinem. Si etiam congruant soli quantitati finitum et infinitum ut sunt orbes quantitates copulati in alia quantitate ut

Liber octauus.

sunt differentie entis. ¶ Dicendum igitur q̄ motores celorum non sunt virtutis aut potentie infinite in vigore: quia non possunt celum velocius mouere: neq̄ effectum aliquem producere infinite intensiōis: ideo sunt tantum finite potentie q̄ declarat ipse Commentator in de substantia orbis ex p̄p̄tione vniū mouentium corpora celestia in tempore determinato: scilicet q̄ cuiuslibet motus celestis quāticūq̄ tardi ad motum diurnum qui est velocissimus est p̄p̄ortio determinata: ideo quilibet motor celestis est vigoris finiti ¶ Fin Commentator cum quo conceditur q̄ quilibet talis est potētie infinite in duratiōe: ex quo nō sequitur q̄ moueat aut mouere possit in instanti: sed bene se queretur si esset virtus in magnitudine: vnde sequitur ¶ Fin Commentator. virtus infinita fin duratiōem est in magnitudine: igitur illa virtus est corporis compositi ex materia et forma non constituta per subiectum et per consequens corruptibilis: tunc arguitur sic: illa virtus est corruptibilis et non potest corrupti cum sit infinita secundum duratiōem: igitur illa virtus est infinita in vigore: patet consequentia: quia si esset finita in vigore cum sit corruptibilis aliquando corrumpetur ab intrinseco vel extrinseco ex p̄p̄ositione maioris inaequalitatis sui contrarij: vt est probatum a philosopho primo celi. Si igitur virtus infinita in duratiōe esset in magnitudine ipsa esset infinita in vigore: et per consequens moueret in non tempore: hoc autem non sequitur de virtute infinita extra magnitudinem cum ad illam esse infinitam in duratiōe non sequatur ipsam esse infinitam intensiue aut in vigore: non enim debilitatur virtus extra magnitudinem cui non habeat contrarium: ideo potest esse infinita in duratiōe absq̄ infinitate vigoris: q̄ non contingit de magnitudine infinita existēte in magnitudine.

Contra predicta arguitur: et p̄ quod ad virtutem esse infinitam in magnitudine: non sequitur motum esse in instanti: quia p̄p̄ositio implicans contradictionem non sequitur ex p̄p̄ositione non implicante contradictionem: sed hec p̄p̄ositio: motus est in instanti implicat contradictionem: et hec: virtus infinita est in magnitudine non implicat contradictionem vt liquet igitur rē. ¶ Secundo arguitur: quod nullus motor celi p̄ter primum est infinite potentie in duratiōe sic: quod eius actio nunquam cessat vt exponit Commentator: quoniam ipse Commentator duodecimo metaphysice dicit quod motus celi est a duobus motoribus: quorum vnus est finite motiōis et reliquis infinite: si igitur aliquis motor celi est finite motiōis ille non semper mouet.

Ad primum dicitur q̄ ad istam virtutem infinitam est in magnitudine non sequitur motum esse in instanti: sed ad illam vnam cum ista virtus infinita in minori mensura potest mouere quam aliqua virtus finita quam Aristoteles supponit tanquam manifestam. Constat autem quod ambe simul implicant contradictionem: non enim inconuenit aliquid antecedens implicare contradictionem: cuius nulla pars implicat contradictionem: sicut non inconuenit aliquam copulatū esse impossibile: cuius quelibet pars est possibilis.

Ad secundum respondetur per id quod dicit ipse Commentator duodecimo metaphysice videlicet: q̄

possunt semper mouere et non semper mouere motores celi secundum quod mouentur ad primum motum: nam si mouentur inquit Commentator ad primum motum intransmutabilem semper mouet: si autem mouentur ad primum motum transmutabilem non semper mouent: sicut igitur materia quantum est ex se indifferens est semper transmutari et nō sp̄ transmutari: semper quidem si coniungitur forme corruptibili non semper vero si coniungitur forme incorruptibili ita quilibet motor celi p̄ter primum ex se indifferens est semper mouere et non semper mouere: mouet enim semper in quantum vnitur primo motori: non semper autem moueret si non vnitur primo motori: ideo quilibet motor celi p̄ter primum, dicitur finite motiōis: non quia motio illius aliquando cessat: sed quia cessaret: si non vnitur primo motori: dicit enim Commentator ibidem: quod sicut celum ex se mouetur: ita potest ex se quiescere. quod autem nunquam quiescat sed semper moueatur hoc est ratione primi motoris: cuius actio non potest deficere.

Non igitur Ter. cō. 80.

tur neq̄ infinito. ¶ Tertia conclusio est hec. Impossibile est in magnitudine infinita esse potentiam solutiūnitam. ¶ Istam conclusionem philosophus tribus rationibus probat: quarum secunda incipit ibi. (Omnes enim finitam). et cetera ibi. (Est autem

tem hec). ¶ Quantum ad primam supponit philosophus quod licet in magnitudine minori aliquando sit maior virtus quam in magnitudine maiori: quia sepe in vno pugillo ignis est maior virtus: quam in duplo aere: tamen magnitudini maiori tanta poterit fieri additio virtutis finite quod excedet potentiam magnitudinis minoris: quoniam et si duplus aer ad pugillum ignis nō sit tante potētie: tamen decuplus aut centuplus aer est tante et maioris potētie. Lege litteram. (Non ergo neq̄ infinito). in magnitudine infinita contingit esse potentiam tantū finitam: et tamē cōtingit in minori magnitudine ampliozem potentiam esse quā in maiori: sed adhuc magis in maiori plura id est sed adhuc in magis maiori magnitudine potest esse virtus maior.

Notandum ¶ Fin Commentator com. mento. 80. q̄ Aristot. p̄misit istam suppositionem: ex eo: q̄ aliquis posset dicere: quia in maiori corpore inuenimus minores potentias quid p̄bibeat in infinito: eo q̄ est maius in minori in esse potētia ea que est infinito eo q̄ est minus: hoc nō potest stare: q̄ cum continuo duplicatū maius corpus: cuius potētia est minor: peruenimus ad corpus: cuius virtus est maior minoris corporis: et quia infinitum potest duplicari: ideo potētia eius oportet esse maior cuiuslibet corporis minoris: ideo non est aliqua compositio inter illas et potētiās infinitorum corporum: duplicatio quā tangit Commentator ista: videm⁹ q̄ aliqui

Philosophorum.

In maiori corpore est minor virtus quam in minori: sed quilibet magnitudo infinita maior est quam sit aliqua magnitudo finita: igitur possibile est quod in magnitudine infinita sit minor virtus quam in certa magnitudine finita: sed in qualibet magnitudine finita est virtus tantum finita: ut demonstratum est per secundam conclusionem: igitur in aliqua magnitudine infinita potest esse virtus finita: quod est contra conclusionem. ¶ Respondet Commentator dicens quod si maius corpus finitum habet minorem potentiam vel virtutem quam minus poterit in tantum duplicari quod habebit potentiam maiorem: cum igitur corpus infinitum possit in infinitum duplicari supra omnem magnitudinem finitam: sequitur quod quacumque potentia data finita illam in infinitum excedit potentia corporis infiniti: propterea non sunt inuicem comparabiles propter loquendo de potentia corporis finiti: et potentia corporis infiniti. Intendit ergo philosophus quod si finitum aliquid excedit reperiatur plus de potentia in magnitudine minori quam in maiori: tamen potest esse tamen excessus quod plus reperiatur de potentia in magnitudine maiori quam in minori: propter quod cum in comparabiliter magnitudo infinita excedit finitam: oportet plus reperi de potentia et virtute in magnitudine infinita quam finita. ¶ Ista suppositione premissa Aristoteles ponit quod a. b. sit magnitudo infinita et b. c. pars eius finita mouens. d. mobile igitur in e. z. tempore finito: et arguitur sic b. c. pars finita mouet in e. z. tempore finito: igitur dupla magnitudo mouebit in medietate illius temporis et quadrupla in quarta parte temporis: et sic in infinitum: igitur tota magnitudo infinita mouebit in non tempore: et per consequens habebit potentiam infinitam. Prima consequentia tenet quod omnis virtus finita quacumque sit magna vel parua requirit in agendo determinatum tempus. ideo si tanta magnitudo mouet in tanto tempore dupla mouebit in medietate temporis: et quadrupla in quarta parte temporis: et sic in infinitum. ¶ Secunda consequentia tenet: quod magnitudo infinita non requirit determinatum tempus in quo moueat: nunquam enim potest accipi ita modicum tempus quin in magnitudine infinita inueniatur pars mouens in minori tempore: si igitur partibus magnitudinis infinite non potest dari determinatum tempus multo minus toti poterit dari determinatum tempus: si igitur in infinitum modico tempore poterit mouere pars magnitudinis infinite: et ipsa in minori mensura potest mouere quam aliqua pars eius: igitur in non tempore poterit mouere magnitudo infinita. ¶ Tertia consequentia est euidens ex dictis cum demonstratur sit nullam potentiam finitam posse mouere in instanti cum cuiuslibet talis ad suam resistenciam sit proportio finita. I. e. si sit igitur in quo est a. b. infinitum: sed b. c. pars eius habet potentiam quamdam que in aliquo tempore mouit ipsum d. mobile: quod quidem motus sit in tempore in quo est e. z. si igitur ipsi b. c. duplam accipio magnitudinem in medio mouebit ipsius e. z. si enim h. proportio supponatur: videlicet quod dupla virtus mouet in medietate temporis: quare in. z. c. mouebit quod est medietas temporis e. z. ergo sic accipiens semper proportionem finitam partium a. b. quidem nequaquam transibo secundum talem proportionem: tempore enim dato semper minus accipiam: infinita ergo potentia erit.

Dubitarur quia videtur prima consequentia repugnare suppositioni: dictum est enim quod quandoque in minori magnitudine est maior virtus: ideo illa consequentia non va-

let: pars b. c. mouet in tempore e. z. igitur dupla magnitudo mouet in duplo minori tempore: quia stat quod dupla magnitudo non habeat duplam virtutem: sed minorem. ¶ Respondetur quod Aristoteles presupponit a. b. magnitudinem infinitam esse inuicem per totum: sic quod omnes partes equales sint equalis virtutis et potencie ad que intellectum sequitur dupla magnitudinem mouere in medietate temporis. Intendit igitur philosophus istam consequentiam b. c. pars mouet in e. z. tempore finito: igitur dupla magnitudo double virtutis potest mouere in medietate temporis et tripla magnitudo triple potencie potest mouere in tertia parte temporis: et sic in infinitum. (Omnem enim finitam). Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: omnis potentia excellens omnes potentias finitas est infinita: sed potentia magnitudinis infinite excellit omnem potentiam finitam: igitur potentia magnitudinis infinite est infinita: patet consequentia cum maiori et minori declaratur: nam quacumque potentia finita data illa mouet in tempore finito: sed potentia magnitudinis infinite mouet in minori tempore ut ostensum est: igitur excellit illam: patet consequentia: quia ex innotitate temporis arguimus maiorem potentiam ut patet ex sexto et septimo huius: sicut enim magnitudo et multitudo infinita est excellens omne finitum secundum magnitudinem vel multitudinem: ita virtus magnitudinis vel multitudinis infinite est excellens omnes potentias magnitudinis aut multitudinis infinite. Lege litteram. (Omnem enim finitam potentiam excellit potentia magnitudinis infinite: omnis autem finite potencie necesse est finitum esse et tempus: si enim in quodam toto tempore tanta virtus mouet: consequenter virtus maior in minori quidem determinato mouebit tempus finitum conversionem propositionis: infinita enim omnia potentia sicut multitudo et magnitudo excellens omnes finitas).

Notandum secundum Commentatorem in commento. 80. quod potentia que est in corpore finito est infinita que crescit per incrementum corporis: cuius autem corporis incrementum est infinitum et virtus est infinita. ¶ Sed istud non videtur verum: quoniam aliquid corpus potest crescere per rarefactionem: et tamen non maiorabitur virtus nec potentia cum illud corpus continue manebit eiusdem virtutis et potencie sicut continue habebit eandem materiam et eandem formam numero. ¶ Dicendum quod Aristoteles loquitur de augmentatione que non est per rarefactionem: sed per additionem quantitatis ad quantitatem: modo non additur quantitas absque additione materie: neque additur materia absque additione potencie: cum ex omni additione materie resultet noua forma aut nouum compositum alicuius potencie et virtutis etc. (Est autem et h.). Tertio arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: quilibet potentia finita vel equalis potest esse in magnitudine finita: si ergo in magnitudine infinita est solum potentia finita: sequitur quod magnitudo finita habet tantam potentiam quantum magnitudo infinita: quod est impossibile: quoniam sequitur duo inconuenientia: quorum primum est quod finitum mensurat infinitum secundum potentiam: potestas equaliter potencie totius: accipiat enim aer infinitus habens potentiam finitam totiens poterit replicari vnum pedale aeris quod habebit potentiam equalem igitur potentia aeris finiti mensurabit potentiam aeris infiniti: sed non mensuratur potentia alicuius quin mensuretur illud cui nullibi inueniatur vnus sine alio

Lex.
co. 80.

Lex.
co. 81.

Libri octauus

igitur potentia finita aeris finitū mensurabit aerem infinitum. ¶ Item pars aeris habet potentia finitam: igitur poterit tones replicari quod equabitur potētie totius aeris: patet consequētia ex quo in minori magnitudine est tāta virtus quāta in maiori: accipiendo magnitudinem eiusdem generis. Lege litterā. (Est autē ex hoc demonstrare sic accipiens enī quādā potentia eandē genere). i. eiusdem rationis (ei que est in infinita magnitudine que) quidem finita potentia (mensurabit eaz que est in infinita magnitudine finitam potentia). deinde philosophus epilogat circa duas vltimas cōclusiones quarū vna est conuersa alterius di. (quod quide igitur non cōtingit infinitas esse potentia in infinita magnitudine: neqz finitam) potentia in infinita magnitudine (ex his) dictis (est palas). i. manifestum.

Notandum q̄ ista ratio differt a precedenti in hoc: quoniam prima ratio pbat potentiam magnitudinis infinite non esse comparabilem potētis partiu: quod non cōtingit nisi illa sit infinita. ¶ Secūda ratio. pbat potentia magnitudinis infinite excellere omnez potentia finita quod esse nō potest nisi illa sit infinita. ¶ Tertia vero ratio. pbat idem: qz aliter finitū mensuraret infinitū et potentia partis equaretur potētie totius. ¶ Circa dicta queritur primo vtrum fm intentionē Aristotelis et cōmentatoris possit cōuinci infinitas primi motoris loquēdo non de infinitate durationis: qz illud est per se notū: sed de infinitate intensiue aut vigoris. Et arguitur qz sic per rationes Egidij: quarū prima est ista. Nullū mouens finitū mouet per tempus infinitum vt demonstratū est in prima cōclusionē huius capituli. sed primus motor mouet per tempus infinitum ex tertio tractatu huius octauū. igitur primus motor nō est mouens finitū: quoniam concessio arguit sic. primus motor nō est mouens finitū: igitur nō est potētie finite in vigore: neqz in duratiōe. patet consequētia. qz ex opposito consequentis sequitur oppositū antecedentis. Si igitur primus motor nō est potētie finite in vigore vel in duratiōe: et alius potētie: igitur est potētie infinite tā in vigore q̄ in duratiōe. ¶ Secūda ratio. primus motor mouet celum per tempus infinitum vt est manifestum ex dictis philosophi et cōmentatoris: igitur est infinite potētie intensiue. pbatū cōsequētia. quoniam mouere per vna diem arguit potētiā aliquatē intensiōis et mouere per duas dies arguit potētiā duplē intensiōis: et sic in infinitū. igitur mouere per tempus infinitū arguit potētiā infinite intensiōis. pbatū antecedēs a simili: quoniam si fortes posset portare. a. lapidem per vnam horam tantū ipse esset alius potētie intensiue: et si per duas horas ipse esset in duplo maioris potētie intensiue: et sic in infinitum. ¶ Tertia ratio. mouere corpus infinitū forma liter aut virtualiter arguit potētiā infinitā intensiue vcolligitur a philosopho sexto huius. sed primus motor mouet virtualiter corpus infinitū: igitur primus motor est potētie infinite intensiue. minor arguitur. nam celū infinites replicatur et virtualiter aut equaliter infinitū: sed primus motor infinites replicat ut celū per infinitā replicationē motus diurni: igitur primus motor virtualiter aut equaliter mouet corpus infinitum. ¶ Quarta ratio est auctoritate cōmentatoris. i. metaphice. cōmēto. 40. di. qz motus celestis componitur ex duobus motoribus: quorum vnus est finitū motiōis: et est anima existens in eo

et alter motor infinite: et est potētia que nō est in materia. Constat autē qz cōmentator nō intendit motū animae esse finitū in duratiōe cum illa sit eterna et infatigabilis fm eum: igitur intendit motū illū esse finitū in vigore: et consequēter motū primū qui nō est in materia intendit esse infinitū intensiue et in vigore. ¶ In oppositū arguitur primo sic: Si i magnitudine esset potētia infinita intensiue illa moueret in nō tempore p aristotelē in secūda cōclusionē huius capituli: igitur per idē si extra magnitudinē esset potētia infinita intensiue aut infinitū vigoris illa moueret in nō tempore cum nō sit potētiā virtus in magnitudine q̄ extra magnitudinē: sed impossibile est motū fieri in nō tempore per eum vt demonstratū est sexto argim: possibile est primū motū fm philosophū esse finitū vigoris aut infinite potētie intensiue. dicentē cōmētor secundo celi cōmēto tricesimo octauo qz si potētia motoris esset infinita motus inueniretur in instāti. Secundo. Si primus motor esset infinitū vigoris aut infinite potētie intensiue ipse posset mouere celum velocius et tardius q̄ iam moueat. immo posset ipm nō mouere quod est contra determinationem aristotelis primo celi volentis primū motū mouere celum necessario regulariter et ex necessitate nature: non autē libere contingenter. Vult enim cōmentator secundo celi qz sicut ambulare et curare requirit determinatum tempus ita et motus celi sic qz nec in maiori nec in minori potest fieri. ¶ Tertio celum est potētie finite in vigore cum sit magnitudo finita per aristotelē hic. Si igitur primus motor esset infinitū vigoris nulla esset proportio inter ipsum et celum quia finitū ad infinitum nulla est proportio secundum ipsum tertio huius et sic aliqua esset velocitas motus non proueniens ex proportiōe motoris ad mobile vel ad suam resistētiā: cuius oppositū determinat septimo huius. propterea dicit cōmentator secundo celi cōmēto tricesimo nono (cum dicimus qz potētia motoris celi est infinita non intendimus per infinitā nisi infinitatem motiōis id est qz motū eorum nō cessat: infinitas autē intensiōis vtilis non sit proportiō inter potētiā motoris et motū: impossibile est in formis inq̄tum sūz forme. ¶ Quarto. quilibet potētia est reducibilis ad actum per philosophum nono metaphice: et causa in actu et effectus in actu simul sunt et nō sunt per eundē secundo huius igitur si primus motor est infinitū vigoris et infinite potētie intensiue ab ipso prouenire potest motiō infinite velocitatis et effectus infinite intensiōis vel extensiōis aut multitudinis: quod nō concedit philosophus nec cōmentator. vnde cōmentator primo celi cōmēto quadragesimo tertio (Jam declarauimus qz additiō potētie motoris super potētiā moti nō est infinita nisi in tempore scilicet in eternitate motiōis neqz in velocitate neqz in multitudine motuum neqz in magnitudine corporum quoniam si esset in magnitudine corporum et motuum multitudi ne et velocitate motuum esset possibile inuenire motū in nō tempore et corpus motum infinitum: quod ē impossibile. et secundo celi cōmēto trigesimo octauo sic inquit cōmentator. (necesse est vt omnis motus naturalis et voluntarius habeat velocitatem terminatā quia omnis motus habet motū terminatū et si esset possibile inuenire velocitatem nō terminatā tunc motor nō haberet potētiā terminatā neqz naturā terminatā) et subdit (Si potētie motoris

Philosophorum

celestium essent infinite in vigore mouendi non esset p
portio inter motorem et rem motam et postquam intulit
quod daretur motus in instanti finaliter concludit et ideo
credendum est quod potentie mouentium sunt terminate
proportionis ad corpora mota et quod infinitas non inue
nitur in eis nisi propter eternitatem. ¶ Dicendum igitur
quod omnino intentio Aristotelis et commentatoris fu
it primus motor non esse infiniti vigoris neque poten
tie infinite intensiue sed tantum in duratione et in eter
nitate quoniam ex intentione eorum non cognoscimus
primum motorem nisi per motum et a posteriori per
effectus si nullum motum cognoscimus esse infinitum
in velocitate neque effectum aliquem esse infinitum inten
siue vel extensiue aut naturaliter igitur per viam natu
re non possumus cognoscere ipsum esse infinitum in
vigore vel intensiue. Sicut ergo philosophus et com
mentator non concedunt aliquas esse magnitudinem
vel multitudinem actu infinitam non etiam aliquam
esse qualitatem gradualem vel non gradualem actu
infinitam videlicet infinitum calorem aut infinitum cir
culum ut liquet ex determinatione eorum primo celi et
tertio huius ita non concederent aliquem motorem aut
motum habere infinitatem vigoris aut intensiue.

¶ Item sic a. primus motor et b. perfectissima intelli
gentia post a. et arguitur sic. si a. est infiniti vigoris et
b. tantum finite potentie intensiue igitur a. in infinitum
excedit b. sic quod datur infinita latitudo imaginaria p
fectionis inter a. et b. igitur possibiles sunt infinite intel
ligentie inter a. et b. et per consequens iam sunt ille in
finite intelligentie cuius oppositum ipsi determinant
duodecimo metaphysice concludentes multitudinem
intelligentiarum ex multitudine motuum celestium
et patet consequentia quia in perpetuis non differt es
se et posse ut patuit tertio huius.

Ad primam ergo rationem Egidij dicitur quod philosophus
eo modo loquitur de mouente in prima conclusione
quomodo loquitur in secunda et tertia conclusioibus
sed in secunda et tertia loquitur tantum de mouente in
magnitudine igitur etiam prima conclusio facit men
tionem tantum de mouente in magnitudine quapro
pter illa prima conclusio est sic intelligenda impossibi
le est mouens finitum existens in magnitudine finita
mouere per tempus infinitum et quia illa conclusio sic il
lo modo intelligenda patet ex diuisione qua facit mo
toris et magnitudinis propterea non oportuit quod comen
tator responderet ad rationem Autene ex quo Aristote
les sibi non facit expressam mentionem de primo mo
tore neque de primo mobilis sed tantum de motore ex
istente in magnitudine debet igitur ratio Egidij sic
formari nullum mouens finitum existens in magni
tudine finita mouet per tempus infinitum sed primus
motor mouet per tempus infinitum igitur primus
motor non est mouens finitum existens in magni
tudine finita et hoc conceditur sicut antecedens. ¶ Ad
secundam negatur consequentia et ad probationem
dicitur quod mouere per duas dies non arguit maiorem
potentiam intensiue quam mouere per unam diem et
hoc in potentis infatigabilibus abstractis a materia
in potentis autem fatigabilibus coniunctis materie
illud est verum propterea similitudo assignata de so
le non est ad propositum cum fortes sit potentia fati
gabilis et quilibet motor celi sit potentia infatigabilis
¶ Ad tertium dicitur quod nec formaliter nec virtualiter

nec equaliter primus motor mouet corpus infinitum
et licet celum infinites replicatum constitueret corpus
infinitum non tamen celum infinites reuolutum con
stituit corpus infinitum virtualiter vel equaliter sed
tantum constituit motum infinitum non quidem inten
siue neque velocitate infinita sed tantum secundum du
rationem. ¶ Ad quartam est superius responsum ex
intentione commentatoris duodecimo metaphysice quod
primus motor est per se motionis infinite et quilibet
alius motor celi est per se motionis tantum finite cum
hoc stat quod moueat per tempus infinitum non per se sed
per accedens ex vniuersione et puerisione ad primus moto
rem tanquam ad finem amatum et desideratum verum
est tamen quod tale per accedens non est per accedens ratio sed necessu
iuxta modum loquendi commentatoris de priuatione
primo huius quod est principium per accedens non rarum
sed necessarium et quarto huius quod materia et forma
mouentur per accedens ad motum compositum non ra
ro sed de necessitate. ¶ Secundo queritur verum ex di
ctis philosophi et commentatoris possit probari infini
tas intensiua primi motoris et arguitur quod non quia
ex quo de intentione eorum fuit quod primus motor sit
infinitus tantum in duratione et non in vigore sequi
tur quod ex dictis eorum non possit conuincere oppositum
aliter contradicerent sibi ipsis quod non est ostendendum.

In oppositum arguitur multiplex
citer et primo sic
primus motor est actus purissimus sic quod contradic
tionem includit ipsum continere in se aliquam rationem
potentialitatis vel materie ut demonstrat aristoteles
et commentator duodecimo metaphysice igitur primus
motor est infinite perfectionis simpliciter et consequen
ter infiniti vigoris et infinite potentie intensiue proba
tur consequentia intelligendo per primum motorem
deum qui est prima causa omnium quia si non sit
igitur oppositum consequentis cum antecedente et ar
guitur sic primus motor est tantum finite perfectionis
igitur contingit assignare ex parte rei vel per intellectum
aliquid quod eo perfectius sit ergo illud a. et arguitur sic
quandoque aliqua duo inuicem comparantur quo
rum vnum est altero perfectius illud quod perfectius
est tenet locum actus et forme et quod est imperfectius
tenet locum potentialitatis et materie per commentato
rem secundo de anima sed a. est perfectus primo mo
tore igitur a. tenet locum forme et actus primus vero
motor tenet locum potentialitatis et materie ista con
sequentia est bona antecedens non implicat contradi
ctionem si primus motor est tantum finite perfectionis
igitur nec consequens implicat contradictionem et per
consequens primum motorem qui est actus purissimus
continere aliquam rationem potentialitatis aut materie
non implicat contradictionem quod est oppositum an
tecedentis principalis. ¶ Secundo omni motu dato
contingit dare velocitatem per Aristotelem sexto huius
vbi dicit commentator quod motus celi est velocitabi
lis in infinitum non in eo quod motus celi sed in eo quod mo
tus corporis tunc arguitur sic motus celi est velocita
bilis in infinitum igitur resistencia est diminiuibilis in
infinitum aut potentia motiua est augmentabilis in i
finitum aut iam est aliqua potentia infinita in vigo
re sed resistencia non est diminiuibilis in infinitum quia celum non
potest diminui per aristotelem primo celi neque aliquod corpus na
le est diminiubile in infinitum quia dant minima naturalia
iuxta determinationem philosophi commentatoris 6. 1. 7. physice 2. non

Liber octauus

etia potētia motiua celi est augmētabilis in infinitū cūz
intelligētie nō sint subalter variabiles: vt colligit ab
eis in hoc. 8. igit necesse est dare potētiā que iam est i
finitū vigois a qua motus celi est velocitabilis in i
finitūz. cōstat aut potētiā hāc eē primū motorē. **Ter**
tio. mā prima est pura potētia sic q nullū actū inclu
dit fm pīm r cōmētatorē pīmo butus. igit mā pīa
est infinite potētie passiuē nō solū passibilitate duratio
nis: sed etia passibilitate intēsiua: qm si cū nō repugnat
pīme mātērie recepiēt infinitos effectus successiue: ita
nō repugnat illi recipe effectū infinitū intēsiuūz. v3. ali
quā qualitatē pīma vel scōam infinite intētionis. mā
enīz pīma indifferēs est ad vtrūqz oppositoz: vtpu
ta ad calidū: frigidū: albu: nigrū r butus. sed finitū r
ifinitū sūt opposita: igit mā pīa qūz ex se idēns
ē ad effectū ifinitū sic ad effē^m fī^m: rē arguit sic. mā pīa
est infinite potētie passiuē passibilitate intēsiua: igitur
pīmus motor est infinite potētie actiue fm vigozem.
p3 pīa per cōmētatorē. 2. mēta. q oīs forma reperta
passiue in pīma mā repitū actiue in pīmo motorē. si
igit māe pīme nō repugnat recipe effectū infinitū intē
siue etia nō repugnat pīmo motorē pducere effectū i
finitūz intēsiue q nō cōtingit nisi sit po^m ifinite itēsiue.
Quarto. pīmus motor. s. deus intelligit oīa pīen
tia: pīerta: r futura per Aristo. in lib. de bona forūa.
igit actuali intellectuē itelligit ifinita distīctē. p3 pīa.
q2 pīmus motor cū sit actus purissim^{us} nō pōt itelli
gere intellectuē cōfusa r potētiā. tūc sic. pīmus mo
tor intelligit ifinita distīctē actuali intellectuē: igitur
est infinite potētie in vigoze. pbat pīa pēpīm r cō
mētatorē. pbatēs. 2. mēta. q nō sunt infinite cause for
males eiusdē rei: q2 tūc illa res nō pōt sciri neqz dif
finitū ab intellectu nostro: q2 intellectus noster sit vir
tus finita nō pōt actu intelligere ifinita: sed tū po
tentia: igit ex opposito si aliqua virtus itelligit r com
prehēdit ifinita actuali r distīctē illa est ifinita. s. i
tēsiue r in vigoze. **Et cōfirmat.** si cēt vna intellectu
in intellectu nostro qua ipse intellectus itelligeret aliq
vñū in actu r distīctē: illa intellectu cēt alīcui^{us} perfectio
nis: igit si cēt alia intellectu q intellectu ita actuali r di
stīctē itelligeret ifinita eqūa. pīmo illa intellectu scōa
esset infinite pfectio nis intēsiue. p3 pīa. q2 in ifinitū ma
gis pōt in pīa opationē que est facere in intellectu
esse cognoscere q prima intellectu. dicit. n. pīs pīo po
sterioz. q2 demonstratio vīs est pfectioz demonstratiōe
particulari ppter hoc q magis facit scire: cū scire sit fi
nis demonstratiōis. vbi dicit Linco. q illud est pfectius
in aliquo qmē q melius pōt etia opationē. p3 pīa illi
generis: igit a multo fortiori cū diuina substantia sit il
lud per qd pīm^{us} motor actuali r distīctē itelligit i
finita o3 motorē pīmū esse infinite pfectiōis r potētie
taz intēsiue q in duratiōe. Dicēdū igit q cū pīm^{us} mo
tor sit sūmū bonū: r sit illud quo meli^{us} cogitari nō pōt
necesse est ipsūzē ifinite pfectiōis intēsiue: r infinite po
tētie in vigoze. r pīer cōcedat q pōt celū velocius r
tardius mouere r facere eū quiescere oīno: ac etia q pē
pducere effectū infinitū tā intēsiue q extēsiue. s. multi
tudinē r magnitudinē actu ifinita: ac etia qualitatem
pīma r scōam infinite intētionis in actu. q autēz ista
nō pducit hoc est aut ex pīesul: q2 nō agit nālter
tū vt credit Aristo. r cōmētator: sed libere libertate cō
tradictionis alioquin hō ex parte volūtatis cēt deo p
fectioz: aut ex pte creature: q2 illud nō est ad decorē vt
ad vilitatē mūdi vel repugnat determinationi nau

re create. non. n. potest deus facere circulū infinitūz: ne
q3 numerū biariū maiorē q sit neq3 aīalia augere i i
finitūz: r hoc ppter repugnantā reptā in nā finitā. **Et**
ad rōnē Aristo. nego illā psequētiā. pīmus motor est
potētie infinite in vigoze: igit pōt mouere in nō tpe lo
quēdo de motu pīe qui est trāsmutatio pīcta tēpo
ri: q2 r si deus nō pōt facere id qd fieri implicat pīa
dictionē: nō ppter hoc tollit potētia ifinita eius: r tūc
ad argumētū. pīm^{us} motor est potētie ifinite intēsiue:
igit pōt mouere in minozi mētura q aliqua potētia fi
nita. pcedo pīaz r pīs. r nego q in quolibet tpe qūz
cūq3 paruo possit aliqua potētia finita mouere. s. cer
taz magnitudinē sup determinatū spaciū: qm oīz na
tura cōstātū terminata est rō magnitudinis r augmē
ti: nō solūz quo ad effectū etia quo ad modū operādi
r motū r tēpus: ideo est dare aliq d tēpus ita parūz
in quo nulla potētia finita pōt determinatā magni
tudinē mouere sup determinatū spaciū: r hoc ex natu
ra sua. Si aut moueret hoc esset in virtute pīmi moto
ris: cui^{us} natura nō est terminata luxta doctrinā Auer
rois superius recitatā. v3. q2 pīmus motor est infinite
mōtionis: r quilibet ali^{us} est tū mōtiōis finitē. **Nego i**
cōuenit q Aristo. r cōmētator fuerint hui^{us} credulita
tis q pīmus motor sit tū potētie ifinite in vigoze: r
tū multa dixerint antecēdētia ad oppositū illūz: sicut
etia crediderūt eternitatē mūdi motus r tēpis: r tū alia
scripserūt inferētia cōtrariū vt euidenter demonstrāui in
pīmo tractatu butus octauū. quare rē.

De his ^{Ter}
^{co. 22.}

tem que serunt. **Itē**
est tertius capitūlū bu
tractatus in quo pīs
pbat indimibilitatē
pīmi motoris post
quā pbatū ifinitatē
eiusdēz: vel saltē pba
uit aliqua ex quib^{us} se
quitur pīmū moto
rem esse ifinitūz: r si
non in vigoze: tamē in duratiōe. **Et** diuiditur in duas
partes in quarū prima determinat vñūz dubiū: cuius
determinatio est necessaria ad sequentia. In scōa vero
exequit de intento ibi. (Quoniam autē in his.) Prima
pars diuiditur in duas particulas in quarū prima fa
cit qd dīcūz est. in scōda autē soluit obiectiōē possibi
lem fieri contra suaz determinationē ibi. (Pausat au
tem.) **Quatuor** ad pīmū querit pīs a quo mouen
tur. pīcta quiescente. pīciente. cūz enī omne quod mo
uetur mouetur ab alio r ipsa. pīcta nō moueat scīpsa
vt patet de lapīde r baculo. videtur q statūz pīciente
cessante a motu talia. pīcta quiescāt: quoniam talia nō
mouent nisi tangant: sed quiescente. pīciente nō appa
ret quid est tangens. illa igitur quiescente. pīciente illa
statim debēt quiescere. **Le. li.** (De his autē que serunt
bene se habet dubitare quā dāz dubiatiōē pīmū) p
tinentē ad ppo sitūz. (Si enī omne quod mouet mo
uetur ab aliquo quocūq3 nō ipa se mouent) vt in aīa
ta (quomodo mouent aliqua) talia (cōtinue nō tāgē
te eo q mouit vt. pīcta. **Sed** forte dīceret ad hoc
q cūz pīciens pīcit: nō solūz mouet baculū lapīdem
aut sagittāz sed cū eo dē simul mouet aerē qui quidem
aer separat^{us} a manu vel a corda mouet illud. pīctūz.
Contra istud arguitur faciendo istantū de aere que
p ij

Philosophicorum.

fit de lapide: quoniam post separationem aeris a manu queritur a quo mouet virgula se vel a pſiciente: nō a se: quia est de numero eorū que non mouent a se sicut lapides: et maxime quādo plectur mouetur cōtra inclinacione aeris: non etiā a pſiciente: qz pſiciens quiescit: quia igitur pſiciens est causa prima totius motus sequentis apparet qd eo moto tam aer qd lapis mouetur: et eo quiescente oīa alia quiescāt habētia motus ex ipso pſiciente primo. Si enim sol moueret vnū lapidē mediāte aliquo alio lapide statim quiescerent ambo lapides forte quiescente igit per idem quiescit tam aer qd lapis pſiciente quiescente si mouet lapidē mediāte aere. I. e. li. (Si autē) ipsū pſiciens (simul mouet et aliud aliqd qd mouit vt aerē: qui mor^o) a pſiciente (mouit) lapides vel sagittas. (Similiter ipso possibile) videtur de aere sicut de lapide (primo nō tangēte neqz mouēte) ipsū aerē (mouet) sed oīa simul oīa moueri et quiescere eūz primū mouēs quiescit et si facit aer cū suo plecto (sicut lapis) cū lapide (vt mouet qd mouit) i. vt quādo pſiciens mouet lapidē mouēt alius lapidē. ¶ Ad istā questionē respōdet pbs qd plectum cessante primo mouente a motu mouet ab aere simul moto eūz plecto eūz enī pſicitur in medio facilliter cōdesabili et rarefibi li lapis baculus aut sagitta: vtputa in aere vel in aqua habet mediū illud naturā passiua ad omnē motū fm inclinacionē primū mouētis. ideo ipsum primū pſiciens in motu lapidis tribuit aeri virtutem fm quā pōt mouere et mouet: que quidē virtus qz non subito desinit esse cessante pſiciente a motu: ideo post quietē primū mouētis adhuc mouet aerē tanquā principūz intrinsecū et lapidē tanqz principūz extrinsecū: nō tamē mouet lapides per totū motū plectiōis quoniam talis aer primus per rarefactionē sū cōdensat alium aerem immediatū sibi cui etiam tribuit virtutē in mouere et moueri quā cōtulit primū pſiciens primo aerī: per quā virtutē secūdus aer mouet lapidem sicut primus vsquequo alius aerē cōdensat tribuēs illi cōsimilem virtutē per quā mouet psequenter lapides: et sic continue fit huiusmodi dispositio in aere vel in aqua vsqz ad finem motus. Ecce qd nō statim quiescit aer vltima aqua quiescente primo pſiciente: quoniam adhuc remanet virtus in eo per quā mouetur de loco ad locū et p quā mouet lapidē seu aliud plectur: ac etia aerem immediatū sibi. I. e. li. (Necesse ē hoc quidē dicere) ad questionēz propōsitā (qz primū mouens facit) moueri aliqd (quod possibile) est (et mouere aut aerem: aut huiusmodi aquā aut aliud aliqd tale quod aptū natū est mouere et moueri: sed nō simul pausat mouēs) primo pſiciens (et qd mouet) immediate ab illo. s. aer. (sz qd mouetur quidem) v. aer (simul eūz mouēs) principale (quiescit mouēs adhuc ē. vnde mouetur) primūz medium. s. aqua vel aer (eūz alio) medio qd est (habitu) i. immediatūz primo medio: et in (hoc eadē ratio est) i. sicut primū mouēs mouet primūz aerē: ita primus aer mouet scdm immediatūz sibi: et sic pnter: quoniam eadē rō est de quibz succedēte remanēte illa virtute.

Moran dum primo fm cōmētatoz cōmēto. 32. q. man^o nō mouet plectur nisi mouēdo prius aerē: vt dicam^o qd lapis magnetis attrahit ferrū qd ponit vltra primū ferrum mediāte attractione eius ad primū ferrū. Intēdit cōmētatoz qd si distāter a magnete ponerem. a. et b. ferra. a. p. pinquūz et b. remotūz sicut prius attraheret. a. quā. b. et non posset attrahere. b. sine. a. ita pſiciens

lapidem prius mouet aerem qd lapides: et nō pōt mouere lapidem sine aere. Intelligendū tamē qd nō est priozitas tēporis: sed tm causalitatis vel nature: quoniam magnes subito multiplicat virtutē suam ad ambo ferra sicut luminosū suūz lūmē ad singula pūta dyaphani: et color suūz specē ad oīa puncta mediū inter potentiam et obiectū. igitur. a. et b. ferra eque primo incipiunt recedere a locis suis: ita pſiciens eque primo expellit aerem et lapidē: sed qz nō potest expellere lapidem sine aere tanqz medio ad hoc necessario extēto: ideo dicitur prius mouere aerē qd lapidē: sicut etiā magnes dicitur prius alterare aerē qd lapidem: et prius a ferrum primū qd b. ferrū secūduz.

Secundo notandū fm cōmētatoz eodē cōmēto cōmēto qd nisi mediū ēēt nunqz lapis neqz aliqd simplicūz coꝛpoꝛ moueretur: neqz naturaliter: neqz fm violentiā: hoc autē perfecte declarabitur in. 3. de celo et mun. vnde si deus animalaret oīa que sunt infra cōcauū lune in quo poneret vnū lapidē: aut aliqd elemētūz tante quātitatis nullūz illoz moueret per recessūz a cōcauo: et hoc ppter abominacionē vacui vbi tamē natura nō abhorreret vacuūz elemēta nō mouerent: sed subito mutaretur ad loca sua. lapis autē cū sit coꝛpus mixtū: et habet at resistētiā intrinsecā moueretur successiue vt est ostensūz. 4. huius. ¶ Ex isto intēdit cōmētatoz qd in vacuo nulla posset fieri plectio: qz nō apparet a quo moueretur plectū post separationē a pſiciente ex quo nō moueret plectū a seipso neqz ab aliquo medio expellente vel deserēte ipsūz.

Tertio notandū fm cōmētatoz eodē cōmēto qd de motu boꝛ simplicūz partiū ecōuerso est elus qd de rebus mobilibus terminabilibus figurā habētibz. in partibus enī simplicūz coꝛpoꝛūz passibilūz nō simul opoztet vt cesset idē a mouere et moueri: sicut accidit hoc in partibus coꝛpoꝛūz terminabilūz figurā habētibz: et hoc videtur sensu in motu aque aut lapidē plecto in illaz. videmus enī partes que sequitur lapides moueri vndiqz. deinde transferre motus ab illa parte ad partē psequētē. deinde de illa ad aliā quousqz cesset. partes tamē aque nō simul mouentur sicut simul mouent partes figurati coꝛpoꝛis. et hoc patet in circulis qui in aqua sunt quādo lapides cadunt in ea. Si igit huius motus ēēt similis motui in rebus mobilibus terminabilibz opozteret oēs partes aeris et aque simul moueri de prima vsqz ad vltimāz et expelli in omnibus partibus mundi in tm qd in totūz fieret vndatio: aut coꝛpus intraret coꝛpus qd ē ipso possibile. ¶ Distinctio quāz intēdit cōmētatoz est ista qd duplicia sunt coꝛpoꝛa. s. terminabilia et interminabilia. coꝛpoꝛa terminabilia sunt illa que ex se habent figuram et non tm ratione continentis: vt lignum et lapis. et generaliter omnia animata coꝛpoꝛa interminabilia sunt illa que ex se non habent figurā sed tm ratione continentis vt aqua et aer: et generaliter omnia habenda fluxibilia vt vinūz oleū et huiusmodi. licet igitur in coꝛpoꝛibz terminabilibus ad motūz primū mouētis moueantur simul omnes partes coꝛpoꝛis terminati: et ad quietēz illius quiescant omnes partes eiusdē: nō tamen ita cōtingit in coꝛpoꝛibz non terminatis seu figuram nō habentibus. verbi gratia. cum aliqd mouens mouet vnāz partes lapidis aut ligni: psequenter mouet omnes alias: et cum cessat a motu per quietem omnes partes illius statim quiescunt: non tamē si mo

Liber octauus

utur aliqua pars alicuius aque vel aeris oēs partes
si mouent: neq; cū cessat a motu primū mouēs aut ali
qua pars eius oēs aliē partes quiescunt. videmus. n.
quādo lapis cadit in aquā q̄ non simul mouet oēs
partes aque a principio vsq; ad finem: sed prius facit
vnaz circulationē. deinde prima circulatio facit secūda
et secunda tertiā vsq; ad finē: et prius quiescit lapis q̄
deficiat prima circulatio: et prius deficit prima q̄ secū
da ut liquet. ¶ Si enī in corporibus non terminatis
cuiusmodi sunt aqua et aer statim vna parte mota mo
uerent omnes aliē partes necessario in toto hoc mun
do inferiori si fieret expulsio vel inundatio alicui⁹ par
tis statim fieret expulsio et inundatio oīz aliarū: aut es
set penetratio corporū quoz quo dlibet est impossibile
patet psequētia. quia idēz ptingit in corporibus termi
natis. non est ergo mirū si in p̄tione lapidis aut li
gni cessante primo p̄tiente: nō ppter hoc cessat a motu
aer cui⁹ sit corpus nō terminatū: neq; enī terminat vi
sum neq; terminat per figurā cū exen^m figurā habeat
sed tñ rōne cōtinētis.

Quarto notādū fm cōmentatorē eodē cō
mento q̄ hec corpora. s. aqua et
aer ab extrinsecis recipiūt densitatē et raritatē: et recipiūt
do densitatē quasi recipiūt aliquā penetrationē in suis
partibus. nāz si nō reciperent penetrationē oporteret
etiā q̄ motus eoz oīz simul cēntita q̄ vltimus ter
min⁹ mundi expelleretur: et si iste partes perfecte pene
trarent se inuicē: tunc nō moueret de aqua nisi quātūz
possidet corpus qd cecidit in illa et c. Distinguit cōmē
tator de penetratione vi. q̄ duplex est penetratio. v. p
fecta et imperfecta. penetratio pfecta ē illa qua vnū qd i
ngreditur reliquū nō offert a loco et subiecto ut materia
et forma in cōposito: ac etiāz albedo et dulcedo in la
cte. penetratio imperfecta est illa qua vnū alteri appo
pinquat occupās minorem locūz q̄ ante. non debem⁹
igitur aque et aeri attribuerē penetrationē pfectāz: qm̄
aliter quādo poneret in aqua lapis tñ moueret p̄tē
se qm̄ occupat lapis cadens in aq. vnde si lapis sit pe
dalis quātitatis non oporteret plus moueri de aqua q̄
pedale: quoniam p̄subtiro itūz partūz inuicēz pedale tñ
aque aut minus recederet ab extremitatib⁹ aeris. Nōz
etiāz ab aere et aqua debemus remouere omnē pene
trationēz oīno: qm̄ tūc cui⁹ lapis caderet in aqua vel i
aere vna pars aliam moueret cōtinue absq; rarefacti
one et cōdensatione vsq; ad vltimā superficiēz mundi:
et sic non posset expelli vna pars aque vel aeris quin
expelleretur vltima superficies mundi q̄ est absurdūz.
Nō igitur inuenitur in aere et in aqua penetratio perfe
cta partūz inuicē: sed tñ imperfecta per cōdensationē.
et dicit cōmentator q̄ talia corpora non recipiunt a se
cōdensationē et rarefactionēz: sed a corporibus extrin
secis: quoniam secluso omni extrinsecō corpore nō rare
fieret neq; cōdēfaretur aqua vel aer. p̄pterea in pro
iectione lapidis non p̄densatur aer neq; rarefit a se ip
so intrinsece tñ: sed ab extrinsecō. v. a. p̄tiente. primo. n.
cōdensatur aer a p̄tiente: deinde per naturā suam ra
refit cōdensando aerez: imēdiatūz sibi aliter non fieret
p̄iectio per magnū spacium.

Quinto notādū fm cōmentatorē eodē cō
mento q̄ esse aeris et aque est eē
q̄ sit in^m inter eē corpale et spūale. fm igit eē spūs acci
dit in p̄tibus aliqua penetratio. vñ videm⁹ diuersos
motus non ipediti a se inuicē in aqua. fm vero cor
poritatez expellunt se inuicēz. Est igitur triplex esse fm

cōmentatorēz. v. cōporale tñ spirituale tñ et mediū
inter cōporale et spirituale. esse cōporale tñ est illud
cui non accidit aliqua penetratio sicut est esse ligni aut
lapidis. non enim partes ingredunt inuicē neq; in
uicē appropinquāt intelligendo per solū motū lo
calem. esse spirituale tñ est illud cui non repugnat p̄fe
cta penetratio: ita q̄ habet totūz suūz esse simul: vel si
haberet partes ille nō esset extra se inuicē: sicut cōtin
git de substantijs abstractis a materia: et de formis in
tentionalibus. species enim sensibiles habent partes et
partes: sed non partem extra partē: ideo in eis est per
fecta penetratio. substantie aut abstracte nullam partem
habent: sed si haberent etiāz ille se perfecte penetrarent
ideo habēt esse pure spirituale. esse autem mediū inter
cōporale et spirituale est illud cui accidit penetratio i
perfecta: cuiusmodi est esse aque et aeris. in quātūz enim
participat naturāz cōporis sic diuersi motus locales
se inuicē ipediunt: quia non possunt esse in eadēz par
te adequate diuersi motus locales ad contrarias dif
ferentias positionūz. in quātūz vero participat naturā
sp̄s sic in diuersis partibus eius possunt eē diuersi mo
tus ad contrarias differentias positionūz. videlz cō
densatio et rarefactio aut plures rarefactiones respici
entes terminos contrarios.

Sexto notandum f3 cōmentatorē eodē com
mento q̄ motus in eis. v. in aqua et in
aere est qui transfertur per se: et lapis p̄iectus de necessi
tate transfertur per translationēz illius partis que de
fert motum et cessat illa cessante illa quidem pars non
est eadem: nec ille motus etiam sit simul in partib⁹ plu
ribus: sed sit quasi successiue et fm translationēz de vna
parte in aliam ut accidit eis in quibus calor transfer
tur de vna parte in aliam: et vniuersaliter motus sagit
te in aerem similis est multū motui nauis in vnda que
portat eam qui estimatur esse vnus cum sit motus suc
cessiue per inundationēz que fit in aqua: talis vñ
datio fit in aere. Ecce differentia quā assignat cōmē
tator inter motūz aeris et motūz lapidis p̄iecti: quia
post separationēz a manu motus aeris est naturalis:
quia sit per virtutēz receptam a p̄tiente: et mouet aer
per se ratione illius virtutis: motus autēz lapidis est
violentus: quia non sit ab intrinsecō: neq; a virtute re
cepta ab alio: sed mouetur tñ ab aere: non quidez mo
tu vno et continuo: sed diuersis motibus sicut et diuer
se partes sunt aeris deferētes ipsūz lapidem. prima igit
tur pars aeris illa. s. que recipit virtutem a p̄tiente de
fert per tempus illūz lapidem qua cessante a motu et
lapis cessat a motu: non quidez per tempus sed per in
stans: quoniam statim secunda pars recipiens virtutem
a prima mouet eundē lapidēz motu discōtinuo a mo
tu prime partis: et sic cōsequēter vsq; ad vltimā. Si
cut enīz calor in animali transfertur de vna parte in al
iam partem: ita lapis de vna parte aeris transfertur in
aliam partem: et sicut vnda maris portat per tempus
nauiū deinde transfert illam ad alias vndaz sic q̄ esti
matur q̄ motus sit vnus et continuus: igitur successiue
et non continuus: ita in aere mouetur sagitta per diuer
sas inundationes aeris sic q̄ prima inundatio per tem
pus defert sagittā: deinde cāns scōz inundationē pellit
lit sagittam ad illam: que quidez ē per tēpus defert sa
gittam et faciens tertiā inundationēz iterūz pellit sagit
tam: et sic continue vsq; ad finēz. Intelligendū q̄ cōmē
tator per calorem non intendit caliditatem in abstra
cto que est accidens: quia talis calor cum non trans
fer

De hiscozum.

at de subiecto in subiectum non transfertur de vna parte in aliam partem: sed intendit per calorem spiritus calidi quē vna pars virtute anime transfert ad aliam partem: sicut igitur vna pars animalis per tempus detinet calorem: deinde transfert ad aliam partem: sic prima pars aeris per tempus detinet lapides et portat illum secum: deinde transfert et pellit eum ad aliam partem et illa ad aliam et sic consequenter.

Seprimo notandus fm comētatozem eodem comēto q causa huius q iste partes non omnes simul mouent est penetratio que accidit eis inuicem. fm enim hunc modum as- simulantur eidem qui mouetur ab initio spaci vsq ad finem qui. s. mouetur per se. aqua enim et aer talem habent naturam q cu accipiunt principium mouendi ab alio mouentur per se. fm vero q illa penetratio nō est vera cum sit illic expulsio accidit q motus expellens et expulsio sunt simul. causa autem huius omnino est quia hec corpora carent figura et multis vicinans in natura nature materie. hic comētator soluit aliquas q- stiones: quarum prima est ista. Propter quid in motu plectionis non simul mouentur omnes partes aeris. Respondet comētator q illud accidit eis ppter penetrationem imperfectam ex parte cōdensationis: quia enī aer est corpus rarefacibile et condensibile: non oportet vna parte mota omnes alias moueri sicut contingit in corporibus terminatis q vna parte mota oēs mouetur. ¶ Secunda questio. ppter quid in motu plectionis mouetur aer per se et non lapis. Respondet comētator: quia aer recipit principium mouendi actiue et passive a primo mouente et non lapis. ¶ Tertia questio. ppter quid aer et non lapis recipit principium mouendi a primo mouente. Respondet comētator q hoc est ratione ppropinquitatis ad naturam prime materie: aer enim et aqua et huiusmodi corpora humida fluxibilia non siccā: neq terminabilia termino ppter sue figuratiōis sunt magne passibilitatis. corpora autem terminata termino pproprio non sic appropinquant ad naturam prime materie cum enī sint ita passibilia. ¶ Quarta questio. ppter quid totus aer in motu plectionis videtur moueri per se: cum nunq moueatur f3 omnes suas partes. Respondet comētator q sicut homo videtur per se moueri a principio spaci vsq ad finem: ita nunq moueatur quelibet pars eius: quia quando vnus pes mouetur alius quiescit: ita mouetur totus aer per se: ita nunq moueat quelibet pars eius. aliquid ergo expellens et expulsus simul mouentur. s. pars aeris cum lapide. aliquando vero non simul mouentur: scilicet partes aeris succedunt se impellentes: et hoc ideo: quia non habent veram penetrationem: neq sunt ex se terminata figura.

Sed dubitatur quoniam sequitur q proiecta equaliter mouentur in aqua sicut in aere q est contra experientiam. et patet cōsequētia. ex quo plectum mouetur tam ab aqua q ab aere per virtutes receptas a primo proficiente. tanto enim impetu potest moueri aqua quanto potest moueri aer: ideo tanta velocitate mouetur proiectum in aqua sicut proiectum in aere. ¶ Respondetur negando cōsequētiā. corpora enī terminabilia tale principium mouendi non recipiunt cum non sint condensibilia neq rarefacibilia per se: solum motum locales. aer autem et aqua recipiunt huiusmodi principium: cum sint bene passibilia rarefacibi-

lia et condensibilia ex propinquitate ad naturam prime materie: sed non equaliter recipiunt illud principium sicut non equaliter appropinquant ad naturam prime materie. aer enim cum sit magis passibilis et facilius condensibilis et rarefacibilis q aqua: ideo magis recipit principium mouendi q aqua: et cōsequenter proiecta in aere ceteris paribus velocius mouentur q proiecta in aqua: cum actiuitas sit maior et resistentia minor. q. n. aer magis participet naturam prime materie q aqua testatur philosophus di. primo huius q ponentes aerem esse materiale principium rerum minus male dixerunt q ponentes aliquod aliud elementorum: et ratio est assignata: quoniam aer minus sensibilis est q aliq aliud elementum: et est minoris actiuitatis et minoris resistentie: et cōsequenter maioris passibilitatis. constat autem has cōditiones maxime competere prime materie cum ipsa sit per naturam suam maxime passibilis et nullius sensibilitatis actiuitatis vel resistentie vt est determinatum primo huius. et primo de generatione. (Pausat autem.) Postq philosophus soluit dubium de motibus plectionis a quo ipsa mouentur separata a piciente. primo cōsequenter declarat a quo recipiant quietem post motum. Nam posset aliquis dicere ex quo talia proiecta mouentur ab aere fm diuersas partes se inuicem impellentes: et cum non sit maior ratio quare vna portio aeris moueat aliam quin p idē illa aliam: et sic consequenter vsq ad finem totius elementū aeris: sequitur q in omni motu plectionis factio in aere mouebitur plectus vsq ad concavum lune aut ignis. Respondet philosophus q argumentū procederet si virtus motiua recepta a piori mouente continueret equefortis: sed cōtinue debilitatur sic q in prima parte aeris est fortior et in secunda debilio: et in tertia adhuc magis debilis: et in tantum debilitatur virtus ista q penultima pars in qua est huiusmodi virtus non potest dare vltimē parti virtutem cōsimilem motiua et expulsiua: sed tñ tribuit illi moueri ab aliq mouere. non enim ex omni expulsiōe impingitur talis virtus in aqua vel in aere: sed requiritur fortior expulsiō: et quāto expulsiō est maior virtus impetiva est fortior. Ideo in prima parte aeris virtus est fortior: quia expulsio est maior facta a primo expellente. In secunda parte aeris virtus est debilio: q expulsio est minor: et sic cōsequenter remittitur et debilitatur virtus sicut minoratur expulsio. tandē autē fit expulsio ita debilis: q per illam non aggregatur virtus motiua: ideo ppter paruitatem et diminutionem expulsiōis facit a penultima parte in vltimā partem non causatur virtus illa in vltima parte: et cōsequenter quiescit plectus in parte illa: et ad quietem illius partis vltimē quiescit totus aer a principio vsq ad finem. Legelittera. (Pausat autem.) i. quiescit ipsum proiectum cum minor fuerit virtus mouendi in habito. i. in aere cōsequente q in precedēte (tandem autem quiescit cum mouere amplius non faciat qd prius mouens) faciebat. (Sed motus solū hic autem necesse simul pausare. hoc quidem mouens) scilicet penultima pars aeris (hoc autem motū). v3. plectus (et totum motum) aerem necesse est quiescere. s. ad quietem vltimē partis.

Notandum fm comētatozem comēto. 32. q motus harum partium: ideo quiescit: quia virtus motiua nō cessat diminui et deprimi in illis partibus que mouent se inuicem succedunt adeo q in vltima parte non rema-

Tex.
cō. 32.

Liber octauus

net mouere sed solūmodo moueri. Ecce q̄ fm̄ philo-
sophū & cōmentatores expulsio sit ab aere per virtutes
ip̄ressas & p̄iciēte de nouo. Si enī fieret a forma sub-
stantiali aeris vel a sua leuitate motus esset cōtinuus
sicut continua est forma aeris a principio vsq; ad finē
non etiā diminueret virtus sicut non diminiuit forma
aeris & in vltima pte esset mouere sicut moueri: ex quo
in illa eque bene manet forma aeris tam substantialis
q̄ accidentalis sicut in aliqua partium p̄cedētiū. nō
etiā est talis virtus cōdensatio nec rarefactio vt dicit
Egidius: qm̄ talis virtus aliq̄d continue fieret fortior
sicut cōdensatio sit maior q̄ est contra philosophū
& in vltima parte esset talis v̄t̄ sicut ē in eadē est cō-
densatio & rarefactio q̄ est contra cōmentatores: h̄c
virtus est quedam naturalis potentia de secunda spe-
cie qualitatis sicut virtus magnetis.

Sed dubitatur de generatiōe talis
virtutis vtrum subi-
to aut successiue generetur. si subito virtus āte p̄iectōez
vel post: non ante p̄iectiōem: quoniam per tempus
staret huiusmodi virtus absq; motu q̄ nō concederet
philosophus vel cōmentator: non etiā post: quia aut
daretur vltimū non esse rei permanentis: aut expulsio
per tempus fieret absq; tali virtute cuius oppositum
est determinatū. Si autē successiue inducitur virtus il-
la sequitur q̄ motus violentus erit velocior in fine q̄
in principio cuius oppositū ponit philosophus tam
in isto octauo q̄. 2. cc. ¶ Item sequitur q̄ aliqua qua-
litas sit motiua ad om̄ez differentias positionis. vide-
licet sursum deorsum: ante & retro: a dextris & a sinistris:
quoniam p̄iectus potest moueri ab impellente secūdu
om̄ē talem differentia: & cōsequēter sequit̄ q̄ rei per-
manentis datur vltimū instans esse: quoniam in p̄ie-
ctione lapidis ad parietē in instanti contactu videtur
desinere illa v̄t̄ secūdu se & quodlibet sui. ¶ Ad p̄i-
mū dicitur q̄ talis virtus cuius sit qualitatis spiritalis
de secunda specie qualitatis generatur subito & in istā-
ti: sicut virtus magnetis imp̄ressa ferro & non per tem-
pus ante p̄iectiōem generatur talis virtus: sed in istan-
ti in quo incipit p̄iectio & expulsio in quo instanti illa
virtus non mouet: sed immediate post: neq; huiusmodi
generatio sit absq; dispositione p̄cedente: quoniam sit
per penetrationē imperfectā que est cōdensatio per
cōmentatores. sicut enī leuitas inducitur in vaporem
per rarefactionē p̄cedentē: & deperditur per cōden-
sationē: ita contra talis virtus iducitur in aere: & in
aqua per cōdensationē non tamen quācumq; indis-
ferenter sed determinatā: & deperditur per rarefactio-
nem. sicut igitur cōdensatio p̄cedit successiue: nō tamen
successiue acquiritur virtus data: sed subito & indiuisi-
biliter sicut sanitas & figura: ita rarefactio p̄cedit suc-
cessiue: non tamen successiue deperditur virtus illa: sed
subito ad modū sanitatis & figure seu qualitatis itro-
ducte a magnete in ferro. ¶ Ad secundū dicitur q̄ il-
lud non est incōueniens de qualitate spiritali: virtus
enī magnetis mouet ferrū ad om̄ez differentias po-
sitionis: sic & virtus impellētis generata in aere vel in
aqua: & sicut virtus magnetis incipit tota simul p̄ po-
sitionem de p̄sentē: & desinit tota simul per remotionē
de p̄sentē: ita & virtus p̄iciētis: neq; in contactu lapī-
dis aut pile ad parietē p̄iecte desinit illa v̄t̄: sed post
illud instans: & quoniam inter tales duos motus refle-
xos cadit quies temporalis media in aliquo instanti
huius temporis desinit illa virtus per remotionē de

p̄sentē & c. (Hoc quidem igitur.) Ex p̄dictis philo-
sophus concludit duo correlaria quorum p̄imum est cō. 32.
q̄ motus p̄iectōez non est vnus & cōtinuus. pro-
batur. ille nō est motus vnus & cōtinuus qui sit a plu-
ribus motoribus successiue: sed motus p̄iectōez ē hu-
iusmodi: igitur & c. patet cōsequētia cuius maior. q2 sicut
ad vnitatem & continuitatem motus requiritur vnitatis
mobilitas: ita etiā vnitatis motoris: vt ostēditur sup̄a.
minor vero est nota ex determinatis hic: quoniam talis
motus sit a pluribus partibus aeris: quarū vna alte-
ram tangit: vel est illi imediata. sicut enī motus naui-
is ex inuadatione procellarum videtur esse cōtinuus &
non est cōtinuus: quia sit a diuersis procellis inuicē
succedentibus: ita & motus p̄iectōez apparet p̄tinuus
& non est cōtinuus. hec enim est cōditio corporis in
determinatorum ad motū & quietem. s. rarefacibilis
& cōdensibilis non habentū ex se figurā q̄ de fa-
cili se expellunt & de facili mouentur: ideo motus factus
in eis p̄pter expulsionem partium inuicem non est con-
tinuus. apparet autē esse cōtinuus: quia non percipi-
tur quies inter. ¶ Legē litterā. (Hoc quidem igitur) est ne-
cessarium (in contingentibus aliquādo quidē moue-
ri: aliquādo quidē quiescere) cuiusmodi sunt aqua
& aer q̄ in eis (sit motus eternus) cōtinuus sed videt̄:
aut enī cōsequēter entū est talis motus (aut tangē-
tius. non enim vnus mouens) in est (sed habita). ¶ cō-
sequenter se habentia plura (ad inuicē sunt.)

Notandum p̄imo fm̄ cōmentatores
cōmento. 32. q̄ talis mo-
tus nunquā potest fieri in corpore celesti. hoc enim cor-
pus semper moueri innatū est: hic vero. s. aqua & aer
aliquādo mouentur aliquādo quiescunt. Cōmentator
assignat causam. p̄pter quā motus p̄iectiōis sit in
aqua & in aere: non autem fieri potest in celo: quoniam
talis motus nō potest fieri nisi in corpore idetermina-
to ad motū & ad quietem: ita q̄ ex se indifferēs sit mo-
ueri & quiescere. celum autē necessario mouetur: id nō
potest fieri in eo: bene autē sit in aq̄ & in aere & in alijs
corporibus humidis fluxibilibus: quia talia sunt in-
differentia ad motū & ad quietem.

Secūdo notandū fm̄ cōmentatores eo-
dem cōmento q̄ motus cōtinuus
non potest esse nisi vnus motoris & vnus motus. h̄c
autem motor non est vnus sed plura que succedunt si-
bi inuicē tali modo q̄ vnus mouet post aliū successi-
ue vnā rem motū: talis successio est. p̄p̄ia eis q̄ mo-
uentur in corporibus humidis simplicibus. Et si cō-
mentator dixit quinto huius q̄ ad continuitatem mo-
tus sufficiunt tria: videlicet mobile: tempus: & terminus? ad
que non faciens mentionē de motore: neq; de termi-
no a quo non intendebat excludere illa: sed iniebat
illa tria oīno distincta concurrere. motor autē nō sem-
per distinguitur a mobili cum idem sit motor & mobi-
le aliquādo: neq; terminus a quo est semper distinctus.
a termino ad que: vt patet in motu circulari vbi idem
est terminus a quo & ad quem. ¶ Intelligendū q̄ cō-
mentator loquitur de vnitatem motoris formaliter aut
virtualiter vel equaliter: quoniam pluralitas moto-
rum simul mouentium idem mobile non impedit con-
tinitatem motus vt patet de motu naui tracte a pluri-
bus trabētib; sit q̄ est cōtinuus: q2 motores sunt illi vir-
tuāl̄ aut equalit̄ vnus motor. vbi autē trabētes nō sit
mouerēt h̄ successiue sic motus nō ēē p̄tinuus. S3 difficul-
tas est virtus motoris naui sit cōtinuus? dato q̄ vnus mo-
tor

Philosophorum.

eorum maneat continue a principio usque ad finem: et alij
successive occurrant in mouendo cum eodem motore.
¶ Respondet qd si ille vnus motor sufficiat ad mouē
duz iste motus est continuus: non obstante qd plures
motores successive occurrant et velocior sit cuius illis qd
sine illis: qd pro quibet instanti tps mensurantis motū
potest ille motus inesse. Si enīz piceretur lapis deor-
sus ille motus est vnus et continuus: et plures moto-
res successive occurrant: videlz plures partes aeris im-
pellentes illuz: quia idēz motor manet per totuz: vide-
licet forma substantialis aut grauitas: est etiāz idēz mo-
tus velocior si. proiectatur lapis deorsuz per expulsio-
nem qd si moueretur tm ab intrinseco: neqz hoc tollit
continuitatem motus. (Unde et in aere.) Secundum
correlariuz motus. plectozuz non est motus antiperi-
stasis. istud correlariuz procedit contra platonicos di-
centes motuz projectionis factuz in aere et in aqua esse
motuz per antiperistasis: idest per successiones: et contra
resistentiam partium aeris et aque: sed istud nō est pos-
sibile: neqz per viāz antiperistasis potest bene solui du-
bitū tactuz: sed soluz eo modo quo dictuz est: quoniam
tres sunt effectus antiperistasis: quoz primus ē oia
simul mouere et omnia simul moueri: sic qd vno mouē-
te omnia mouentur: et vno moto omnia mouentur. Se-
cundus effectus est omnia simul quiescere: sic qd vno
quiescente omnia alia quiescunt: vt contingit in corpo-
ribus terminatis. Tertius effectus est continuitas mo-
tus: quoniam motus factus per antiperistasis totus est
continuus a principio usque ad finem. Sed in motibus
projectozuz deficiunt iste conditiones: cuz non mouet
at secūda pars aeris mouente prima: neqz mouetur
tertia pars mota secunda parte. nō enīz quiescente vna
parte alie quiescunt: cuz non quiescant partes postero-
res descētibz partibz prioribus: nō etiāz ibi continui-
tas motus cuz motus. plectozuz in aere et in aqua sit
at a pluribus motoribus successive non simul cōcur-
rentibus. Legeliteram. (Unde et in aere et in aqua sit
huiusmodi motus.) plectozuz (quā quidāz dicunt an-
tiperistasis esse. Impossibile autēz aliter opposita sol-
uere) dicte durationis (nisi hoc modo: antiperistasis
autē simul omnia moueri facit et mouere: quare et quie-
scunt) omnia simul (nunc autēz) ipsuz projectuz (videlz
vnuqz aliquid quod mouetur continue a quocunqz) p-
ijciente mouetur (nō enī ab eodē) mo: s; a diuersis.

Notandum

videlicet. plectionis a quibusdāz hominibus attribuitur
successioni: idest dicunt successiones esse causam illi-
us: scilicet successiones partium aeris expulsi in loco cuz
prima pars aeris que expellit partē aeris subsequētē:
et succedit ei illo loco: et sic scōa tertiā et q̄riā: et vna
queqz precedenti cedit: et p hoc appellant huius motū
motuz successiuuz opinantes successiones esse cau-
sam motus illius qd p̄ijctur in aere aut in aqua. Istō
cōmentuz exponitur per id quod dicit cōmentator q̄r-
to huius cōmento. 68. qd projecta mouentur ab aere aut
fm successione fm qd dicit plato. vel fm translationē
vt dicit Aristoteles vbi distinguit inter opiniones pla-
tonis et Aristotelis. cōueniunt enīz Aristoteles et pla-
to in hoc qd quilibet eoz asserunt. plecta post separa-
tionez a primo p̄ijciente moueri ab aere. disconueni-
unt autēz: quia plato dixit solāz successiones partium
aeris esse causāz motus projectozuz. Aristoteles autēz
dixit translationes projecti vltra successiones esse cau-

sam motum illorum. Opinatus est enim plato qd ex
eo tantuz projecta mouentur in aere: quia vna pars al-
teram expellendo eidem succedit in eodem loco: vt pa-
tet in motu aque in quez cadit lapis a quo fit prima
circulatio: que quidem expellit secundāz intrans locuz
eius: et secūda expellit tertiā replens locuz que euā-
cuauit: et sic consequenter vsqz ad finem. ¶ Ista opi-
nio non potest stare: quia si essent quattuor lapides se-
inucem tangentes. a. b. c. d. pellens. a. ad locum. b. pel-
leret. b. ad locum. c. et c. ad locum. d. et sic indubie esset
successio pulsionis non tamen esset projectio: igitur so-
la successio in partibus aeris non est causa motus p-
lectionum. ¶ Preterea bene dicit philosophus qd in tali
motu que platonici antiperistasis vocauerunt: idest
successionem pulsionis vno mouente omnia mouen-
tur: et vno moto omnia mouentur: et vno quiescente oia
quiescunt vt patet. nam moto. a. mouetur. b. c. d. et ecō-
tra: et quiescente. a. quiescunt. b. c. d. et contra. talis etiā
motus potest esse continuus: qui motus translationis ob-
uidetur in duas partes: quarum vna est delatio. i. ve-
lacio vt portatio: et alia ē expulsio: ita qd sicut in vnda-
tione maris vna procella defert per tempus nauim in
quo causat aliam procellam ad quāz expellit nauim.
ita in aere prima pars condensata stante condensatio-
ne secum portat lapidem. cum autem incipit rarefieri
aliam partem aeris condensat ad quāz proiectat lapidē
vna cum virtute motuā: ita qd non est portatio tantuz
neqz expulsio tantuz: sed ambo motus simul concu-
runt ad omnem partem recipientem virtutem motuāz
et cetera. ¶ Ex predictis sequitur primo qd non cōsi-
militer accipitur hic antiperistasis. et in libro meteo-
rozum. quoniam hic accipitur tantuz pro successione
pulsionum: ubi autem pro motu contrariozū se forti-
ficantium per actionem et passionem: neqz negat hic
Aristoteles antiperistasis in motibus projectozuz cū
sit necessarium talem antiperistasis esse: sed negat so-
lam antiperistasis esse causam talium motuum.

¶ Secūdo sequitur qd non intendit cōmentator quar-
to huius. projectum portari per totum motum ab ae-
re que primus mouens proiectat cuz lapide vel cum sa-
gitta vt multis sibi imponat: quia tunc motus totus
esset continuus qd est contra eum hic: sed solum inten-
dit. plectiones fieri non tantū per expulsionem parti-
um aeris vel aque: sed etiam per delationem projecti
et expulsionem eiusdem ab vna parte ad aliam partem
per motum rarefactionis et condensationis: et p virtu-
tem receptam a primo p̄ijciente.

Secundo

notandum qd preter has du-
as opiniones recitatas: scilicet
Aristotelis et cōmentatoris. fuerunt due alie famo-
se asserentes non tenendum esse aristotelem neqz pla-
tonem in opinione de motibus projectozum: quarum
vna est antiqua. videlicet qd projectio fit per hunc moduz: cū
enim projectū separatur a primo mouente clauditur vio-
lenter aerem anteriorem quo diuiso clauditur aer po-
sterior: magno impetu vehementer in loco in quo pri-
mo erat projectum et pellit projectum vltra. dicit ergo
hec opinio qd motus projectozum causatur: non per

Liber octauus

successionem pulsionum vt dixit plato. neq; per translationem vt dixi aristoteles: sed per fugam vacui: quoniam ne fiat vacuum aer posterior issequitur et iterum aer diuilius derelictus a proiecto magno impetu reclauditur: ex quorum motibus inuicem contrapellitur. **P**roiectum. **S**ed ista opinio non potest stare: quoniam niam non apparet quin quodlibet proiectum moueretur vsq; ad concavum celi: quoniam cum semper maneat equalis fuga vacui et equalis sequela aeris posterioris: et equalis interclusio aeris collateralis. **P**roiecto semper debet proiectum moueri vsquequo inuenit obstaculum. **I**tem natura non intendit expellere corpus sed tantum sibi vniri: igitur postquam repleum est vacuum non vltra debet proiecti lapis aut sagitta: et si proiectur non per tantam distantiam debet pellere: neq; tanta velocitate. videm^{us} enim aerem sequi aquam ne fiat vacuum absq; expulsioue aque: et cum scinditur pannus partes aeris velociter intercluduntur: non tamen expellunt pannum. **D**einde non possit hec opinio assignare causam propter quam ad maiorem distantiam proiectur sagitta quam lapis: et lapis quam pluma tante quantitat^{is}: non enim propter quid fortius penetrat lancea longior quam breuior eiusdem latitudinis et profunditatis: neq; bene assignabitur causa propter quam rota vel sphaera aut trocus circulariter mouetur tanta velocitate et per tempus tante durationis in absentia primi mouentis. **A**lia opinio est moderna que iam communiter tenetur dicens q^{uod} motus proiectorum quiescente primo proficiente sit a virtute impressa in lapide vel in altero proiecto sic q^{uod} primum proficiens dat virtutem lapidi baculo et sagitte mouendi ad illam differentiam positionis quam respicit: sicut magnes tribuit ferro virtutem attractiuam per quam ferreus mouetur ad magnetem secundum omnem differentiam positionis: et quoniam hec virtus continue debilitatur vsq; ad non esse: idem lapis velocius mouetur circa principium quam circa medium: et circa finem et in fine quiescit: et quia sagitta plus recipit de hac virtute quam lapis: et lapis quam pluma: ideo ad maiorem distantiam maiori velocitate mouetur sagitta quam lapis et lapis quam pluma: et hac eadem causa fortius penetrat lancea longior quam breuior. circulus autem mouetur post separationem proficiente a virtute sibi data ab ipso proficiente. **I**sta opinio potest roborari probando motum proiectorum non posse fieri ab aere sequente proiectum: neque circundante eum in toto vel in parte: et primo quia videre in aere moto sphaeram aut trocum moueri circulariter sagittam etiam pellicula ventum: quorum nullum esset verum si sphaera aut sagitta moueretur ab aere moto ab ipso proficiente: quoniam cum talis aer deficiat per subintroitum successuum alterius aeris aut venti flantis non habentis illam virtutem: sequitur q^{uod} statim in absentia primi mouentis deberet cessare motus circuli et sagitte. **S**ecundo quia aliter sequitur q^{uod} tanta velocitate et ad tantam distantiam posses tu mouere lapides non tamen a te sicut lapidem tactum a te quod est contra experientiam. et probatur consequentia. quoniam lapis tactus mouetur ad magnam distantiam propter virtutem receptam in aere: sed tanta virtutem potest recipere aer a proficiente non tangente lapidem: sicut tangente: igitur et cetera. patet consequentia cum maio-

ri. minor vero est nota. quia tanto impetu potes tu expellere aerem sine lapide immediato tibi sicut cum lapide existente in manu tua. **T**ertio sequitur. data opinione aristotelis quod saltans mouetur ab aere insequente vel circundante quod est absurdum: quia mouetur ab anima. et patet consequentia. quia expellit seipsum de loco ad locum. Si enim proiectur terra pura deorsum: aut ignis purus sursum deberet dici q^{uod} ille motus non esset ab intrinseco: sed ab extrinseco: videlicet ab aere et non naturalis sed violentus: que omnia sunt falsa. **Q**uarto sequitur q^{uod} tu semper ad tantam distantiam deberes mouere pilam lanceam vel lineam ad quantam lapideam vel ferream eiusdem quantitat^{is} et figure: q^{uod} est contra experientiam et patet consequentia: quia quodlibet illorum potes proiectare equali conatu et aere semper consumilis dispositionis recipientis continue virtutem equalis fortitudinis. Et non solum hec instantia premit. verum etiam omnes alleiuncte contra opinionem saluantem motum proiectorum per fugam vacui. **E**t licet hec opinio communiter teneatur: non tamen vera est: quoniam data illa sequitur q^{uod} motus lapidis sursum non est violentus sed naturalis contra determinationem omnium philosophorum. et probatur consequentia. nam motus naturalis est ille qui est a principio intrinseco vel extrinseco pferente vim passio: vt probatur tertio ethicorum: quoniam motus vaporum et exalationum est naturalis: non obstante q^{uod} fiat a principio extrinseco: quia sit per virtutem receptam ab illo extrinseco. motus etiam ferri ad magnetem est naturalis: quia sit a principio extrinseco conferente vim ipsi passio per quam mouetur. Si quidem igitur lapis quando proiectur sursum recipit virtutem a proficiente per quam mouetur illo motu in absentia proficiente necesse est motum illum esse naturalem. sic etiam loquitur commentator tam hic quam quarto huius de motu aeris proiectum lapide q^{uod} ille motus aeris est naturalis: quia sit per principium receptum ab extrinseco. motus autem lapidis est tantus violentus: quia non recipit huiusmodi principium. **I**tem sequeretur q^{uod} motus lapidis proiecti esset continuus a principio vsq; ad finem: ex quo continuatur virtus illa: cuius oppositum declaratur a commentatore per similitudinem inundationum circularium aque et procellarum maris. non igitur recipitur talis virtus in corporibus terminatis: sed solus in corporibus ex se figuram non habentibus: neq; per illam positionem saluantur experientie: quoniam sicut velocius aliquando proiectur pila ferrea quam lignea eiusdem quantitat^{is} et figure: quia plus recipitur de illa virtute in pila ferrea quam lignea: ita arcus vel balista ad maiorem distantiam deberet proiectare sagittam ferream quam ligneam: cuius oppositum experimur. et patet consequentia. quia plus de illa virtute recipit sagitta ferrea quam lignea.

Ad primum dicitur q^{uod} si esset tantus flat^{us} aeris aut ventus superuenientis q^{uod} aere habentes virtutes motuam omnino subtraheret tam a sphaera quam a sagitta statim deficeret motus in eis. vbi autem maneat aer cuius tanta virtute equaliter simor^{is} cum vento sic sine vento. Si autem in parte remouetur et non inducitur virtus in alio quo alio superueniente motus sit debilior cum vento q^{uod} sine illo: et vbi tolleretur aer primus omnino et super-

Phisicorum.

ueniret alius recipiens ab illo virtutem motiuam ad
huc flante vento moueretur tam circulus quam sagi-
ta. ¶ Ad secundum negatur consequentia: quia ut di-
ctum est motus expulsiōis presupponit motum de-
lacionis: et quoniam lapis distans a proiciente aere
versus illum non portatur ab aere in recipiendo illaz
virtutem: ideo consequenter illum non expellit.

¶ Ad tertium dicitur qd saltans non est proprie pro-
ficiens: quia philosophus loquitur hic de proiciente
proprie dicto cessante a motu post cuius quietem mo-
uetur proiectum, elementa autem proiecta ad loca na-
turalia naturaliter mouentur: quia motus ille non tan-
tum fit ab extrinseco: sed etiam ab intrinseco, neq lo-
quitur philosophus de talibus proiectis habentibus
in se principium sui motus: sed de proiectis violenter
carentibus huiusmodi principio. ¶ Ad quartum di-
citur qd sicut eadem grauitas numero velocius mouet
cum vna figura quazcum alia: et idem artifex melius
operatur cum vno instrumento quazcum alio eiusdem
rationis: quia melius applicatur ad vnuz instrumen-
tum quaz ad aliud ita eadem virtus numero aliqua-
do velocius mouebit vnuz graue quaz aliud eiusdem
quantitatis et figure propter meliorem applicationem
virtutis ad vnum eorum quaz ad aliud: et ista est cau-
sa propter quaz velocius mouetur lapis quaz pluma
et velocius vna sagitta quaz alia consimilis quantita-
tis et figure: et magis penetrat vna lancea quaz alia,
sphaera autem et trocus in absentia primi mouentis mo-
uentur ab aere circumdante recipiente virtute: per qua
vna pars aliam pellit non solum aeris: sed etiam sphe-
re aut troci: sic qd non solum a. pars aeris circularis mo-
uet. b. partem aeris immediatam sibi: sed etiam mouet
partem sphaere et troci tam deferendo quam expellendo
eo modo quo dictum est de motu recto iuxta doctrinam
Aristotelis et commentatoris hic expellaz. et qro celi.

Tex.
83.

Quoniam

autem in his. ¶ Ista
est secunda pars bu-
ius capituli in q de-
terminata questione
faciente ad sequentia.
exequitur de initio p
quatuor conclusioes:
quarū prima est ista.
Primus motor est
tantum vnus. Secū-
da conclusio. primus

motor est infatigabilis ibi. ¶ Mouens igitur. Tertia
conclusio. primus motor est in circumferentia primi
mobilis ibi. ¶ (Necesse autem est.) ¶ Quarta con-
clusio. primus motor est impartibilis nullaz habens
magnitudinem ibi. ¶ (Determinatis autem his.) ¶ Pri-
ma conclusio arguitur sic. motus vnus et continuus
est tantum vnus mobilis et vnus motoris: sed pri-
mus motus est vnus et continuus: igitur primus mo-
tus est vnus primi mobilis et vnus primi motoris
et per consequens primus motor est tantum vnus. te-
net consequentia cum minori ex determinatis in isto
octauo tractatu tertio. maior autem est probata tam in
hoc capitulo quaz in quinto huius. probatur enim quin-
to huius qd ad unitatem et continuitatem motus requi-
ritur vnitas mobilis non quidem indiuisibilis sed di-
uisibilis: quia indiuisibile non mouetur nisi per acci-
dens vt est probatum sexto huius. In prima autem par-
te huius capituli probatum est motus proiecti ideo non
esse vnus: quia fit a pluribus motoribus successiue:
omnis igitur motus vnus et continuus debet esse vni-
us mobilis et vnus motoris. Lege litteraz. ¶ (Quoniam
autem in his que sunt necesse est semper motum esse co-
tinuum.) ¶ I. motum celi (hic autem vnus est. necesse au-
tem vnum) motus vnus mobilis (magnitudinis ali-
cuius esse. non enim mouetur impartibile) nisi per acci-
dens: necesse etiam est qd (et vnus) motus (ab vno) mo-
tore fiat (non enim erit continuus) motus si a pluribz
motoribus fiat (sed habitus) i. consequenter se habens
(alter aliquando et diuisus) per discontinuationes.

Notandum

¶ In commento 83. qd motus non
est nisi corporis: quoniam qd non est corpus non mo-
uetur vt in sexto declaratur est. et huius corporis si est
motus continuus necesse est ipsius esse vnus sicut oportet
tuit hoc in motore: ex quo sequitur qd motus continuus
sit vnus motus et vnus motoris. nā si hoc non esset non
esset motus continuus sed successiuus et multus. Sed huius
comento vna cum textu videtur obuiare id quod di-
citur in commento 2. i. metaphisice. videlicet qd motus
celi est a motore coniuncto et separato: igitur motus vnus
et continui est multiplex motor. ¶ Respondetur qd
vnus motus continui esse plures motores intelligitur
duplitter aut simul aut successiue. qd plures sunt succes-
siue illud est impossibile: sed qd sunt plures simul con-
currentes hoc est necessarium: quia aut illi sunt partia-
les et sic sunt vnus motor equaliter: vt plures ho-
mines simul trahentes vnam nauem aut sunt totales: et
sic sunt vnus motor virtualiter cum semper vnus mo-
ueat in virtute alterius: et sic non incommenit motum ce-
li esse a duobus motoribus: quorum vnus est separa-
tus: videlicet primus motor: et alter coniunctus: scilicet
celi orbium celi. ¶ Sed est dubium quomodo primus
motor est separatus: et quilibet aliud est coniunctus:
cū primus motor sit eque appropriatus sicut alij mo-
tores orbium. primus enim motor appropriatur toti
celo: et motores orbium appropriantur partibus celi.
motores et partiales sunt eque indiuisibiles et imales
nulla transmutatione habentes p se vel p acciōes: sic primus
motor: igitur sunt eque motores separati sicut primus motor.
¶ Dicitur qd aliqd motor potest dici coniunctus qdruptr. pri-
mo qd p liberitatem: et sic forma est in mixto e
motor pius p liberitatem: et non informate: quo non
sit vnus p se ipso et mā. bene autem dicitur liber: qd educit
de potentia materie. ¶ Secundo. aliqd motor dicitur co-
iunctus tñ p informationem: sic intellectus hūan⁹ qd informat
et non liber: informat qd ē in qro ex eo et mā sit vnus p se
non autem liber qd non educit de potentia māe. ¶ Tercio. ali-
quis motor dicitur pius vtroqz mō. s. p informationem et
p liberitatem: et sic motor pius qdlibz forma subalis est
ac etia mixti aīati educta de potentia māe faciens vnuz
per se euzmā. ¶ Quarto dicitur aliquis motor pius
p depēdētiā. v. in qro non potest agere neqz mouere nisi
pius qd alio prioz motore viure c⁹ moueat et agat
et isto qd motor celi pter primū dicitur motor pius: qd
non potest agere nec mouere: nisi pius qd prioz motoris: p
autem primus motor est simpliciter separatus cum non
moueat neqz agat per conuersionem aut per coniuncti-

Liber octauus.

onem ad alium motorem si agit propria virtute motu: ceteri autem motores agunt et mouent virtute illi: ut testatur ipse commentator duo decimo metaphisice. id dicit ibidem quod primus motor est infinite motionis et Ter. quilibet alius finite motionis tantum. (Mouens igitur) 56. 93. ¶ Secunda conclusio. Primus motor est infatigabilis. Probat istam conclusionem philosophus dupliciter et primo sic: Primus motor est in vnus per primam conclusionem: aut igitur in mouendo mouetur aut in mouendo non mouetur. si in mouendo non mouetur igitur est infatigabilis: patet consequentia: quia fatigatio non prouenit aliunde nisi quia mouens in mouendo mouetur ut inductiue patet. Si autem primus motor in mouendo mouetur et cum non contingat procedere in infinitum in mouentibus et motis per se vel per accidens ut est ostensum se primo et octauo huius: igitur est deuenire ad motorem immobilem tam per se quam per accidens: et per consequens cum iste sit primus motor sequitur quod primus motor in mouendo nullo modo mouetur: igitur est infatigabilis. I. e. li. Mouens igitur vnus quod est primus motor aut motum mouet aut mouet immobilem existens: si quidem igitur consequi oportet ut ipsum mobile (et mutari) ipsum primus mouens. (Simul autem) cum hoc quod mutabitur oportet ut ipsum (moueri ab aliquo) alio (quare stabit) aliquando ex quo non proceditur in infinitum et veniet in ipsum moueri ab immobili: hoc autem non necesse est si mutare se ipsum et rem motam per ipsum (sed semper poterit moueri) absque eo quod moueatur (infatigabile enim est sic mouere. ¶ Secundo arguit sic philosophus: Primus motus est vniformis et maxime regularis: igitur primus motor est infatigabilis. patet consequentia: quia ex opposito sequitur oppositum. Si enim primus motor fatigaretur ipse debilitaretur: sed velocitas in motu sequitur proportionem potencie motus ad suam resistentiam: igitur primus motus esset aliquando tardior quam tam est et consequenter disformis et irregularis: antecedens probatur scilicet quod primus motus est vniformis et maxime regularis. neque est curam sit ipse tantum vniformis vel alius ab eo sit etiam vniformis: quoniam primus motor nullam mutationem habet omnino: igitur primum mobile nullam mutationem habet preter mutationem localem quam recipit a primo motore: patet consequentia: quia si aliam reciperet illa esset mutatio ad formam per quam celum transmutaretur: quod quidem esse non posset absque mutatione primi motoris per se vel per accidens. ¶ Tunc arguitur sic: Primum mobile nullam mutationem recipit preter localem: igitur primus motus qui est motus eius est vniformis et maxime regularis: patet consequentia: quia disformitas et irregularitas motus non inuenitur nisi in mobilibus aliam mutationem habentibus quam localem ut patet inductiue. I. e. li. Et regularis hic etiam motus est scilicet primus motus (aut solus ipse regularis est (aut maxime) regularis (non enim habet mutationem neque vniam mouens) primus: (oportet autem neque quod mouetur iuxta illud) id est ab illo immediate (habere mutationem) aliam preter localem (quatenus similis sit motus) id est vniformis et regularis.

Notandum primo fm commentatorum comento octauage simo tertio quod iste motor non mouetur cum

mouet: ideo non accidit ei fatigatio in sua motione quod non accidit motoribus qui cum mouent mouentur. causa autem fatigationis nihil aliud est quam quod motor mouetur quando mouet: hoc quidem prouenit quia est in materia. ¶ Fatigatio igitur fm commentatore prouenit ex eo quia mouens in mouendo mouetur: et mouens ideo in mouendo mouetur quia est in materia: cum igitur primus motor non sit in materia ut probabitur in quinta conclusione: igitur in mouendo non mouetur et consequenter non fatigatur.

Sed dubitatur primo: Quia motores orbium non sunt in materia per commentatores in de substantia orbis neque in mouendo mouentur: ut patuit in hoc octauo: et tamen sunt fatigabiles: quia dicit philosophus duo decimo metaphisice quod si alicui orbi adderetur maior stella motor moueret cum fatigatione et pena. Secundo quia forme elementorum sunt in materia et in mouendo mouentur non tamen fatigantur: quoniam fatigatio est causa tarditatis motus ut patet in animalibus. elementa autem cum mouentur naturaliter continue velocius mouentur ut patet per aristotelem secundo celi. Respondetur quod fatigatio dupliciter sumitur videlicet contra et proprie. fatigatio contra sumpta est debilitatio virtutis actiue propter eius longam actionem: sic fatigantur elementa et mixta inanimata: sic etiam fatigaretur motores orbium si illis adderentur stelle maiores quam debilitarent ex maiore ritate mobilis et tardius mouerent suos orbis. fatigatio proprie dicta est debilitatio virtutis actiue ex diuturnitate mobilis ad motum ita quod licet esse in materia et in mouendo moueri sit causa necessaria fatigationis proprie dicte non tamen est causa sufficiens et hoc propter elementa que non fatigantur proprie in quibus inueniuntur ille conditiones sed si sufficiens causa fatigationis proprie dicte est: quod mobile habet ex se motum prout motui sui primi motoris ut patet in motu progressiuo animalium. animal enim fatigatur in mouendo quod corpus animatum habet ex se motum prout motui anime ut dicitur commentatore 2. celi. Et notatur dico ex diuturnitate mobilis ad motum: quod senes sunt impotentes et debilitant in suis virtutibus actiuis: non tamen proprie fatigantur quoniam quiescit a motu progressiuo quod talis debilitatio non prouenit ex diuturnitate mobilis ad motum. scilicet totius corporis ad animam sed ex diuturnitate elemento per inuicem se alterantur per actionem et passionem.

Notandum secundo fm commentatore eo de comento quod (quod iste motus est primus et equalis orbis etiam ut illud quod mouet hoc motu nullo modo transmutetur ut motus eius sit equalis et persistens. cum enim illud quod mouet transmutetur aliquo modo transmutationis ab illo a quo mouetur accidit et inaequalitas motus. Unde videmus aristotelem opinari quoniam corpus celeste fm suam naturam recipere transmutationem: et quod causa huius est quia non componitur ex materia et forma et quod est necessarium ex se non ex alio ut Auerenna dicit: verum tamen necessitas eius est in ipso modo recipiendi: in motore vero modo agendi. ¶ Inueniuntur commentatores quod ex equalitate motus celi demonstratur celum esse intransmutabile et contra: sed non eodem modo quoniam ex equalitate motus celi demonstratur a posterioriori celum esse intransmutabile: et ex intransmutabilitate celi demonstratur a priori per causam equalitatis motus celi. et quod celum sit intransmutabile demonstratur a priori per ipsum non esse compositum ex mate-

Philosophorum

ria et forma, et iterum celum non esse compositum ex materia et forma: demonstratur per ipsum esse ex se necessarium et hoc a priori per causam: necessitas tamen celi non est eiusdem rationis cum necessitate primi motoris: quia necessitas celi est necessitas passiva in modo recipiendi, necessitas autem primi motoris est necessitas activa in modo agendi. Celum igitur esse necessarium esse causa immediata propter quam non componitur ex materia et forma: et celum non componi ex materia et forma est causa immediata propter quam est intransmutabile: et celum esse intransmutabile est causa immediata propter quam celum semper vniiformiter et equaliter mouetur.

Dubitat quoniam

motus dicitur inequalis seu disformis dupliciter: aut ex parte subiecti quando non omnes partes mobilis equevelociter mouentur: aut ex parte temporis quando mobile velocius mouetur in una parte temporis quam in alia sibi equali. Sed utroque istorum motorum apparet motum celi esse inequalem disformem et irregularem: primo quidem ex parte subiecti cum velocius moueantur partes circa connexum quam circa concavum: et velocius partes que sunt proprie equeveloces quam que sunt prope polos. Secundo ex parte temporis: cum celum secundum aliquas partes eius velocius moueatur in una parte temporis quam in alia sibi equali. Luna enim et alie planete habentes epiciclum aliquando velocius et aliquando tardius mouentur aliter non dicerent astronomi planetas aliquando esse directos aliquando retrogrados et aliquando stationarios. Respondetur quolibet motum celi esse disformem et irregularem ex parte subiecti non autem ex parte temporis, de cuius disformitate et irregularitate intendit hic philosophus. Unde quod aliquis motus sit disformis et irregularis quo ad tempus intelligitur dupliciter: aut denominatione intrinseca vel extrinseca. Denominatione intrinseca nullus motus celi est irregularis quoniam tam celum totum quam eius quelibet pars in temporibus equalibus describit equales lineas et equales angulos circa centrum. Denominatione autem extrinseca aliquis motus celi sunt irregulares quo ad tempus propter obliquitatem zodiaci eccentrici vel epicicli. Orbis enim eccentrici deferentes planetas disformiter mouentur respectu zodiaci: quia in temporibus equalibus abscondunt arcus inequales ut habet videri in almagestis. Planete etiam habentes epiciclos propter aggregationem plurimum motuum respectu eccentrici dicuntur aliquando velocius et aliquando tardius moueri cum respectu illius aliquando sint directi aliquando retrogradi aliquando processivi et aliquando stationarii. Sed motus primi mobilis scilicet totius celi qui est motus diurnus nullo modo est irregularis quo ad tempus neque denominatione intrinseca neque extrinseca. Propterea solus ipse est simpliciter et maxime regularis: et consequenter solus ipse est mensura certissima omnium aliorum motuum cum quo aliquid est magis vniiforme et regulare tanto magis est mensura: ut colligitur a philosopho decimo metaphisice. (Necesse autem est.) Et Tertia conclusio. Primum motor est in circumferentia primi mobilis: probatur. 1. omnis motor vniiformiter et regulariter mouens aliquid quod corpus sphericum est in centro vel in circumferen-

tia illius: sed primus motor vniiformiter et regulariter mouet primum mobile cum sit infatigabilis: igitur primum motor est in centro vel in circumferentia primi mobilis: patet consequentia cum minori per secundam conclusionem: et maior est nota ex eo quia centrum et circumferentia sunt principia circuli et consequenter cuiuslibet corporis sphericum. Illa enim dicuntur principia alicuius que ingrediuntur definitionem illius per modum generis vel differentie. Constat autem centrum et circumferentias esse differentias essentielles circuli cum diffiniatur circulus isto modo: Circulus est figura a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales. Tunc arguitur sic: Primum motor est in centro vel in circumferentia primi mobilis sed non est in centro: igitur est in circumferentia primi mobilis: patet consequentia cum prima parte antecedentis: et secunda declaratur: quoniam cum omne agens agat fortius in propinquum quam in remotum illud est remotius a mouente quod tardius mouetur et illud est propinquius quod velocius mouetur: sed ea que sunt circa centrum celi tardius mouentur et illa que sunt circa circumferentiam velocius mouentur: ipsa autem circumferentia velocissime mouetur: igitur primum motor non est in centro sed in circumferentia primi mobilis. I. e. li. Necesse autem est primum motorem (aut in medio aut in circulo esse) primi mobilis (hec enim principia sunt) circuli videlicet centrum et circumferentia: sed citius mouetur proxima mouenti (huius autem est) circumferentia (totius motus) celi (ibi ergo est mouens) primum quod scilicet infatigabiliter vniiformiter et regulariter mouet.

Notandum primo

motorem commento octuagesimo quarto quod actio eius magis apparet in circumferentia et etiam motio eius est magis illic equalis quam motio eius in alio circulo ideo attribuitur illi loco unde omnes leges conueniunt in hoc: quoniam deus habitat in celo. Et tripliciter probatur commentator primum motorem esse in circumferentia primi mobilis et non in centro primo: quia ibi maxime apparet operatio sua et magis ibi quam in centro vel in alio circulo scilicet motus circularis. Secundo quia in circumferentia primi mobilis magis est equalis operatio sua quam in alio circulo cum in omni alio circulo possit apparere aliqua disformitas intrinsece vel extrinsece: non autem in circumferentia primi mobilis. Tercio quia omnes leges concordant cum dicto philosophi concedentes deum esse potius in celo quam in terra et in circumferentia quam in centro.

Sed dubitatur

quia si primum motor est in circumferentia primi mobilis igitur est in magnitudine: cuius oppositum est probatum in primo capitulo huius tractatus et probabitur in quarta conclusione. Dicendum quod primum motor est in magnitudine non per inherentiā nec informationē non etiam per constitutionem sic quod componatur ex paribus quantitatibus sed est in magnitudine per presentiam et indistantiam cum sit presens et indistans magnitudini: et quoniam primum motor est indivisibilis simpliciter ideo potius esse debet in superficie indivisibili in qua est motus velocissimus celi quam in alia magnitudine: ita etiam sunt alii motores in circumferentiis suorum orbium sed non ex

Lib. octauus.

eadem parte cum primo motore quoniam cum motus proprius primi mobilis sit ab oriente in occidentem, primus motor est in parte orientali alij autem motores sunt in parte occidentali ex quo orbis illorum mouentur ab occidente in orientem: ibi enim videtur esse motor ubi incipit operatio eius. Propterea primus motor est in parte dextra celi et omnes alij in parte sinistra. Ex quibus sequitur primo quod cum eadem sit circumferentia totius celi et orbis signorum: quia ultra orbem signorum non est aliquid mobile ut colligitur a philosopho et commentatore duodecimo metaphysice in circumferentia orbis signorum sunt duo motores quorum unus est in parte dextra mouens totum celum motu diurno: et alius est in parte sinistra mouens orbem signorum ab occidente in orientem hoc in centum annis uno gradu ut testatur astronomi. Secundo sequitur quod primum mobile simpliciter sumptum non est aliud quod orbis celestis sed ipsum totum celum aggregans in se omnes orbis celestes tanquam partes eius ut colligitur a philosopho primo celi. Primum enim mobile est illud quod recipit primum motum a primo motore: huius autem est totum celum, nam motus diurnus non est motus proprius alicuius orbis celestis cum quilibet illorum habeat motum proprium sed est motus proprius totius celi. alij tamen fingunt supra orbem signorum alium orbem cui attribuant motum diurnum quod esse non potest: quoniam tunc totum celum non haberet motum proprium quod est contra determinationem philosophi et commentatoris primo et secundo celi, et si aliquando conceditur supra orbem signorum esse alium orbem dictum primum mobile: hoc est ex communi usu loquentium: si etiam conceditur orbem signorum esse primum mobile hoc non est simpliciter sed secundum quid in ordine ad orbis planetarum.

Notandum secundo ^{fm com}

mentatorem eodem commento quod declaratum est in libro de moribus animalium secundum locum quod omne quod mouetur habet corpus quiescens circa quod voluitur et quod virtus quiescens debet esse firmior virtute illius quod mouetur et si aliter esset totum expelleretur: igitur existentia mundi his duabus virtutibus perficitur scilicet virtute quietis et virtute mouendi que est contraria illi. ^{fm com} Prima propositio commenti est ista: Omne quod mouetur indiget corpore quiescente: probatur: omne quod mouetur aut mouetur motu recto tantum: aut motu circulari tantum: aut utroque motu. Si motu recto tantum ut elementa et mixta inanimata certum est quod indigent corpore quiescente: graua enim mouentur ad elementum terre quiescens: et leuia mouentur ad contrarium celi quiescens quiete opposita vel desperata motui recto. Si autem aliquid mouetur tantum motu circulari ut corpora celestia necessario indigent corpore quiescente quod est terra: aliter motus totius celi non esset localis: et cum non sit ad formam aliquis esset motus qui impossibile. Si vero aliquid mouetur utroque motu videlicet mixto ex recto et circulari ut animalia: certum est quod indigent corpore quiescente: animalia enim gradientia indigent terra quiescente: et natantia indigent aqua quiescente: et volantia indigent aere quiescente: semper loquendo de quiete opposita vel desperata illi motui. ^{fm com} Secunda propositio: Virtus quiescendi est firmior virtute mouendi: patet quia omne corpus motus po-

test quiescere: non autem omne corpus quiescens potest moueri. Terra enim non potest moueri cum sit necesse ipsam quiescere ut probatur secundo celi. et quod omne corpus motum possit quiescere declaratur: quia si non maxime esset celum: sed istud est reprobatum tam in hoc octauo quam sexto huius: ubi est ostensum celum moueri secundum formam et quiescere secundum subiectum. Tertia propositio: Nisi virtus quiescendi esset firmior virtute mouendi totum vniuersum expelleretur: probatur: nam si virtus quiescendi esset tanta precise sicut virtus mouendi aut minor tunc elementum terre posset indifferenter moueri et quiescere sicut celum: quo concesso: cum non possit ab intrinseco primo alius motus correspondere quod motus rectus ut probatur primo celi: sequitur quod ipsa una cum centro suo et centro mundi posset moueri motu recto cum idem sit centrum terre et mundi quod non contingeret nisi totum vniuersum moueretur illo motu et consequenter expelleretur mutando situm.

Quarta propositio: Tota existentia mundi duabus virtutibus contrariis perficitur scilicet virtute quiescendi et virtute mouendi: patet quia omne quod est in mundo aut mouetur aut quiescit et hoc aut quiete simpliciter opposita motui: aut quiete que immobilitas dicitur. Et quod iste virtutes sint contrarie manifestum est quia effectus contrarii arguunt contrarietatem causarum: sed motus et quies sunt contraria communiter loquendo de contrarietate et quiete: igitur etc.

Notandum tertio ^{fm com}

mentatorem eodem commento quod (motus totius quanto magis appropinquat motori tanto erit velocior motor: igitur est in partibus velocioribus totius scilicet in circulo maximo orbis maximi qui facit diurnum motum: hanc autem appropinquationem debemus intelligere secundum essentiam secundum locum: quod enim non est in corpore non est in loco et quasi innuitur per hoc quod principium mouendi ex medio est nobilior scilicet ex medio sphere que est maximus circulus: hoc manifestum est sensui: quoniam motio corporis sphericum a suo medio est melior et nobilior. ^{fm com} Probat hic commentator quasi a signo quod primus motor est in circumferentia primi mobilis: quoniam videmus motum nobiliores esse qui est a medio mundi quam qui est ad medium mundi cum habeat subiectum nobilior videlicet ignem vel aere et tertium nobiliores scilicet concuum celi subiectum autem motus qui est ad medium est terra vel aqua et finis est medium mundi: igitur quanto motus sphere mundi magis distat a medio illius tanto est nobilior: sed motus circumferentie primi mobilis maxime distat a medio mundi: igitur motus ille est nobilissimus. Tunc sic: Ubi est motus nobilissimus ibi est motor nobilissimus: sed in circumferentia primi mobilis est motus nobilissimus videlicet motus diurnus: igitur in circumferentia primi mobilis est motor nobilissimus scilicet deus qui est primus motor. ^{fm com} Duas obiectiones possibiles fieri contra philosophum soluit commentator in commento nunc signato quarum prima probat quod non mouetur velocius quod est propinquius primo mouenti: quoniam octaua sphaera et orbis saturant tardissime mouentur cum compleat cursum suum saturantus in xxx. annis secundum computationem astronomorum. et octaua sphaera in triginta sex milibus annorum secundum Ptolemaum. et tamen hec sunt propinquiora primo motori. Una vero que est remotissima inter omnes planetas velocissimum mo-

Philosophorum

tum habet cum in minori tempore q̄ in mense comple-
at cursum suum: ut dicitur in theozica planetarum. alij
vero planete qui sunt inter saturnum et lunam q̄to sūt
propinquoiores saturno tanto cursum suum tardius
compleunt: et q̄to sunt propinquoiores lune tanto velo-
cius. Et confirmatur: quoniam existens in medio
rote vel iuxta medium tardius mouet partes cētrales
et velocius partes circumferentiales: et tamen partes
cētrales sunt propinquoiores motori q̄ partes circumferētia-
les. Secūda obiectio pbat q̄ nec mot⁹ celi neq̄ aliq̄
pars celi est propinqua primo motori: q̄m propinqui-
tas et distantia est ratione situs et loci: sed primus mo-
tor: cū sit simpliciter imparibilibus nullā magnitudinē
habens nō habet locū neq̄ situm: igitur nihil habet p-
propinquitatē cum illo. Ad primū respōdet cōmenta-
tor: q̄ philosophus loquitur de motu totius celi et nō
de motu partū eius. Unde in celo est duplex motus q̄
rum vnus est totius celi. s. ab oriente in occidentem per
meridiē super polos mundi. et alius est ab occidēte in
orientem per septentrionē super polos zodiaci: et hic dicitur
esse motus partū discontinuaz celi que sunt octa-
ua sphaera et septē orbes planetaz. Constat autē q̄ mo-
tus totius celi q̄to est velocior: tanto est propinquoior
primo motori. et q̄to partes celi mote per illū motum
sunt propinquoiores primo motori tanto veloci⁹ mo-
uentur. Sic dicatur q̄ primus motor habet duplicem
motū videlicet vnū propriū et vnū cōmunē. Mot⁹ p-
prius primi motoris est motus orientalis: q̄m ille p-
uenit ab eo immediate. Motus autē cōmunis est mo-
tus occidentalis cum ille nō proueniat immediate a pri-
mo motore sed a secundis motoribus appropriatis
octo spheris celestibus. Non loquitur ergo philosoph⁹
de motu cōmuni sed proprio primi motoris cum dicit
q̄ velocius motum propinquitas est primo motori.
Dicitur tamen cōmuniter q̄ orbes celestes q̄to sūt p-
propinquoiores primo motori tanto velocius mouentur
non tñ fm motū firmamētū et totius celi diurnum vel
orientalē sed etiā fm motū propriū occidentalē nō di-
urnum. et q̄ est differentia inter velocius circuire et ve-
locius circulariter moueri. Luna enī et si velocius circu-
it q̄ aliq̄ planete: et consequēter citius cōplet cursum su-
um quia in tēporibus equalib⁹ describit maiores an-
gulos circa centrū non tamen velocius mouetur s; tar-
dius: quia in tēpore equali describit minoꝝ līneā cir-
cularem. alij enī planete propter magnitudinē suoz
orbū tardius circuiunt et cōplent cursus suos: tamē ve-
locius mouentur quia in equali tēpore maioꝝ līneam
describunt: et sic orbes celestes q̄to sunt superiores tā-
to velocius mouentur et tardius circuiunt. q̄to vero sūt
inferiores tanto tardius mouentur et velocius circuiunt.
Sed quia hec responsio est dubia propter motū octa-
ue sphaere que mouetur in centū annis vno gradu et i-
triginta sex milibus annoz cōplet cursum suum: vnde
apparet ipsam non solū tardissime circuire sed etiā tar-
dissime moueri: non obstante sua magnitudinē stādūz
est in prima respōsione videlicet q̄ philosophus loq̄-
tur de motu primi mobilis qui est motus totius celi et
motus proprius primi motoris. Debet enī concludi
existentia esse per existentia effectus propriū et nō cōm-
munis. Et ad confirmatiōem dicit cōmentator q̄
philosophus loquitur de motu maximi orbis facien-
tis motū diurnum: hic autē est motus totius celi ita q̄
nō vult philosophus in omni motu circulari aut sphae-
li partes velocius motas propinquoiores esse suo mo-

tori: sed tantū illud dicit esse vey de motu maximi or-
bis: et illud est rationabile quoniam cū primus motor
sit maxime separatus et separabilitas magis appareat ex cir-
cūferentia q̄ ex centro. motus autē maximi orbis ma-
gis patet ex circumferentia q̄ ex centro: ideo prim⁹ mo-
tor debet esse ex circumferentia maximi orbis in qua est
motus velocissimus celi. Ratio autē aristotelis nō su-
it demonstratiua sed tantū probabilis: neq̄ vniuersa-
lis sed particularis circūcernens determinatā materi-
am. Ad secundū respōdet cōmentator q̄ duplex
est propinquitas videlicet fm esse et fm locū. Propin-
quitas fm esse est virtualis contactus fm presentia et
indistantia. Propinquitas fm locum est formalis cō-
tactus fm quantitātē et situm. Non ergo intendit phi-
losophus inquiri cōmentator aliquid esse propinquū
primo motori fm locum: quia quod nō est in corpore
nō est in loco sed tantū fm esse videlicet fm presenti-
am et indistantia. Theologi autē dicunt primū mo-
torē esse in determinata parte vniuersi: nō est propter
determinatiōem substantie sue cū sit tam in centro q̄ in
circūferentia et vbq̄ omnia cōseruando: aliter non ef-
fet causa totius sed fm efficaciam sui motus. In eo enī q̄
motus magis est in celo q̄ in terra et magis in primo
mobili q̄ in alijs mobilibus et magis in parte orienta-
li q̄ occidentali: fm hec dicitur primus motor magis
esse in celo q̄ in terra: et magis in primo mobili q̄ in ali-
is mobilibus: et magis in oriente q̄ in occidente. (Ha-
bet autē durationē. Circa dicta et dicenda philoso-
phus mouet vnā questionē vtrū aliquid mouēs cor-
porē possit mouere motu continuo: accipiendo mo-
tum continuū propriū sive non large eo modo quo
dicitur motū projectionis esse continuū quia sine inter-
missione tēporis nō obstante q̄ fiat a diuersis moto-
ribus successiue impellentibus et consequēter se habent-
ibus. Unde motū esse continuū contingit triplici-
ter scilicet cōmuniter: proprie et propriissime. Motus cō-
muniter dicitur esse ille cuius partes sunt im-
mediate: et sic non solū motus projectionis dicitur esse cō-
tinuus sed etiā motus cōpositus ex contrarijs. et q̄ sic
possit accipi continuitas motus patet per illud quod
dicitur quinto huius q̄ clauus cōtinuatur ligno. et pri-
mo methoꝝo: necesse est mundum hunc inferiorem
continuari superioribus latioribus: ut omnis virtus
eius gubernetur inde. Motus continuus proprie di-
citur esse ille cuius partes sunt immediate per copulati-
onem: sic accipitur continuū in predicamentis cum dicitur:
Continuum est illud cuius partes copulantur ad
vnum terminū cōmunē. Motus continuus propriis-
sime acceptus est ille cuius partes sunt immediate per
copulationem et regularitatem: sic q̄ non solum par-
tes sunt immediate absq̄ intermissione temporis et in-
stantis sed etiā absq̄ intermissione vnitatis et regu-
laritatis. et sic accipit philosophus hic motum continu-
um fm cōmentatorem scilicet pro motu equali vno et
continuo cuius omnes partes sunt eque veloces a prin-
cipio vsq̄ ad finem. Quia igitur motus projectionis
non est continuus isto modo quia partes non copu-
lantur ad vnum terminū communem. nam et si fiat
absq̄ intermissione temporis non tamen sit absq̄ in-
termissione instantis cum in multis instantibus quies-
cat proiectum: non etiā est continu⁹ isto modo ali-
quis motus naturalis aut violentus velocior in fine
q̄ in principio vel cō. Propterea q̄rit pbs vtz tertio mō
continuitatis cōtingat aliq̄ mouēs corporeū mouere

Ter.
cō. 85.

Libri octauus.

motu continuo. *Le. li.* Habet autē durationē si contin-
gat aliquod qd mouet. *f.* mouens corporeū mouere
continue sed nō sicut impellens itez *et* itez insequē-
ter esse continue. *Id est* nō accipiēdo esse continuū p eo
qz consequēter se habet eo modo quo contingit in mo-
tu impulsione. *Respōdet* philosoph⁹ ad istā questio-
nem dī. qz nō contingit aliqd mouens corporeū mo-
uere motu continuo. *f.* continuitate copulatiōis *et* regu-
laritatis: quoniam omne tale mouens aut mouet impel-
lendo aut attrahendo aut viroqz modo aut expellen-
do. *f.* per contactū alterius *et* alterius mouentis. *Not⁹*
em localis factus ab extrinseco contingit quadruplici-
ter vt dicebat⁹ quinto huius. *Uno* modo per expulsi-
onem quādo separatur mobile a motore: vt puta in pie-
tione lapidis. *Alio* modo per impulsione quādo nō
separatur mobile a motore tamen motor se habet p mo-
dū terminī a quo vt quādo pellitur doliū in domo vlt⁹
extra domū. *Tercio* modo per tractū quando motor
se habet vt terminus ad quē: cuiusmodi est motus na-
uis tracte ab homine. *Quarto* modo per aggregatio-
nē impulsus *et* tractus eo modo quo mouet rota vnā
partē trahendo *et* aliā impellendo. *Dicit* ergo philoso-
phus qz nullus istoz motū est continuus omnino:
qm quilibet talis fit in aere vel in aqua: ideo mot⁹ est
discontinuus si est expulsio sicut patet in proiectione
lapidis: *et* si est impulsio aut tractus aut cōpositus ex
his cū fiat in corpore rarefactibili *et* condensibili non
se habente vniformiter quo ad omnes suas partes ne-
cesse est propter variationē spacij *et* propter diuersam
dispositionē motoris ad mobile qz talis motus nō fit
vniformis neqz equalis: *et* consequēter non poterit es-
se continuus continuitate hic accepta. *Le. li.* Autem ip-
sum mouens (oportet impellere aut trahere aut vtra-
qz aut aliquid aliud contingens aliud ab aliquo sicut
olim dictū est in his que p⁹ceduntur. *Si* autē cum di-
uisibilis aer aut aqua sit disformiter (mouet) aut mo-
uens non vniformiter (sed sicut semper motus) dicat⁹
continuus sine intermissione tēporis (vtrobiz autē)
tam in aere qz in aqua (non possibile est motū vnū)
esse vnitatem continuitatis *et* simplicitatis (sed habitū)
id est sed consequenter se habentē in partibus aut iue-
locitate. *¶* Ex determinatione huius questionis ari-
stoteles iert corollariē qz solus mot⁹ factus ab imo-
bili est simpliciter continuus: patet quoniam motor im-
mobilis semper cōsimiliter se habet intrinsece: igit etia
semper cōsimiliter se habet extrinsece respectu mobilis
igitur nullo modo variat motus neqz per intermissio-
nem tēporis neqz per irregularitatem partū. *Le. li.* Sol⁹
itaqz continuus est motus fm (quē mouet immobile
semper em similiter se habēs) ad seipm (et ad illud qd
mouetur similiter se habebit *et* continue.

Notandum primo fm cōmentato-
rem cōmēto octuagesi-
mo quinto qz aristoteles (vult declarare in hoc capitu-
lo qm ex ipa continuatione motus sequitur qz iste mo-
tor nō sit corpus sicut oportet qz sit vnus: *et* qz illud
quod mouetur ab illo sit vnū. motor em corporeus
qz non mouet nisi expellendo aut trahendo aut vtrūqz
agendo. attrahens autē *et* expellens non eodē modo
se habent circa id quod mouetur in initio expulsiōis
aut attractiōis *et* in fine. *f.* in propinquitate *et* remotio-
ne. motor igitur qui est corpus non est cōsimiliū dis-
positiōnū apud illud quod mouetur: motus igitur ab
illo non est continuus. *Ista* igitur questio introducta

est fm cōmentatozē vt sicut ex continuitate motus p-
batū est primū motorē esse vnū *et* primū mobile es-
se vnū: ita ex continuitate motus probetur primū mo-
torē non esse corpus vt ex hoc philosophus cōclu-
dat intentū suū videlicet qz primus motor est impar-
ibilis nullā habens magnitudinē. Ratio igitur quā ari-
stoteles intendit est ista: Nullus motor corpore⁹ mo-
uet motu continuo continuitate simpliciter dicta: s3 pri-
mus motor mouet motu continuo cōtinuitate simpli-
citer dicta: igitur primus motor non est motor corpore-
us. patet consequētia cū minori. nā cum primus mo-
tor sit immobilis simpliciter non apparet vnde debe-
at confluere discontinitas aut diuersitas motus eis.
maior autē declaratur sic: Nullus motor dissimiliter
se habens in principio *et* in fine sui motus mouet mo-
tu continuo continuitate simpliciter dicta: sed ois mo-
tor corporeus dissimiliter se habet in principio *et* in fi-
ne sui motus: igitur *et* prima pars antecedētis est no-
ta intelligendo per motū simpliciter continuū motum
copulatū *et* regularē. *Secunda* pars antecedētis mani-
festatur qm cum impulsio *et* expulsio sint species pulsi-
onis vt habet quinto huius: sequit omnē motorē ex-
trinseco mouere tractu vel pulsu. sed in motu tractus
motor est propinquior mobili in fine qz in principio. in
motu vero pulsus est propinquior in principio qz in
fine: igitur ois motor corporeus dissimiliter se habet
in principio *et* in fine. *f.* respectu sui mobilis. hoc aut nō
contingit de primo motore quoniam nō trahit neqz pel-
lit primū mobile: igitur semper cōsimili modo se ha-
bet in propinquitate *et* distantia.

Notandum secundo fm cōmentato-
rem eodem cōmento qz
(aer *et* aqua sunt multū apti ad diuisionē *et* passiōem
ideo mouetur per suum motum illud quod mouetur i
eis motu inequali sed diuersimode. *Apertio* em in eis
ad diuisionē *et* passiōē nō est eodē mō i oib⁹ suis pri-
bus: *et* videtur qz hic sermo cōmunis est omnibus qui
in medio mouentur siue expellens separatur ab expul-
so siue non. *In* superiori cōmento probat cōmenta-
tor qz nullus motor corporeus potest mouere motu
continuo continuitate simpliciter dicta ex diuersitate
motoris ad mobile in principio *et* in fine propter di-
stantiam *et* propinquitatem. nunc autem probat idē
ex diuersitate partium mediū in raritate *et* densitate quo-
niam nullus motus factus in medio potest esse conti-
nuus continuitate simpliciter dicta nisi medium sit vni-
forme a principio vsqz ad finem: sed mediū in quo fit
motus a motore corporeo non potest esse vniforme
a principio vsqz ad finem: igitur *et* patet consequen-
tia *et* minor declaratur: qm tale mediū est aqua vel aer.
hec autem facilius diuisibilia sunt *et* passibilia in rari-
tate *et* densitate. Quia igitur necesse est qz aeris *et* aque in
toto motu partes non cōsimiliter se habeant in rari-
tate *et* densitate sed qz aliquę sint rariores *et* aliquę den-
siores: impossibile est tale mediū esse vniforme in to-
to motu siue expellatur mobile a motore siue non ex-
pellatur. (Determinatis autem his.) *¶* Quarta con-
clusio. Primus motor est indiuisibilis *et* imparibilis
nullā habens magnitudinē: probatur: si primus mo-
tor habet magnitudinē: aut igitur finitā aut infinitam.
nō infinita: quia nō cōtingit talem rem vt est pbatum
tertio h⁹. Si finitā: aut igit ipē ē potētie finitē vel infinite
si est potētie finitē et mouet p ipsā infinitū vt pbatū ē ex
qz ē motor simplr immobilis: igit mouēs finitū mouet p tē

Tex.
65.89

Philosophorum

pus infinitū qđ est contra secundā conclusionē secundī capituli huius tractatus. Si autē est potentie infinitē et habet magnitudinē finitā: igitur in magnitudine infinita est potentia infinita qđ est contra secundā conclusionē eiusdē capituli. Quia igitur primus motor mouet per tempus infinitū necesse est ipm esse indiuisibilem et imparabilem absq; magnitudine. I. e. li. Determinatis autem his manifestū est qđ impossibile est primū mouē et immobile habere aliquā magnitudinē: si enī magnitudinē habet necesse est aut finitā ipam esse aut infinitam. Infinita quidē: igitur qđ nō contingit magnitudinem esse ostēsum est prius in phisicis: qđ aut finitam magnitudinē impossibile est habere infinitā potentia et qđ impossibile est a finito mouente (moueri aliqd secū dū infinitū tēpus demonstratū non) est in hoc tractatu (primū autē mouens) fm (perpetuū motū mouet in infinito tempore) ut probatū est tractatu tertio huius octauī. Manifestū itaq; qđ primū mouēs (indiuisibile et imparabile et nullā habens magnitudinē.)

Notandum qđ cū philosophus asserit primū motōrē ēē potentie infinitē ex eo quia mouet per tēpus infinitū: non loquitur de infinitate vigoris vel intensiua sed tantum de infinitate durationis. constat autē fm intentionem philosophi et cōmentatoris qđ in magnitudine finita non potest esse virtus infinita in duratione quoniā talis esset infinita intensiue et in vigore ut prius ostēsum est: quoniā talis esset in materia habere formā constitutā per subiectū: et consequenter haberet contrariū cuius corruptionē non posset eterno tēpore subterfugere nisi ex potentia infinita in vigore.

Circa predicta queritur vtrum deus sit primus motor fm intentionem philosophi et cōmentatoris appropriatus primo mobili ad motū diurnū continuū et sempiternū. Ista questio introducta est propter opinionē auctōrē et pluriū aliorū dicentū deū non concurrere ad aliquē motū celi in genere causę efficientis sed tantū in genere causę finalis ex quo sequitur deū non esse motōrē appropriatū alicui orbi celesti. alias autē intelligentias esse motōres appropriatos facientes motus celestes in genere causę efficientis et non finalis: et hoc fm intentionē philosophi et cōmentatoris. Ista opinio suadet auctoritatib; aristotelis et cōmentatoris. Dicit enī philosophus duodecimo metaphisice qđ primū principū mouet ut appetibile et desideratū et amatū: super quo dicit cōmentator cōmento tricesimo qnto (ex hoc apparet bene corpora celestia esse animata et qđ non habēt de virtutibus anime nisi intellectū et virtutē desideratiuā que mouet in loco) et subdit in fine cōmenti (Corpora celestia cū habeant appetitū propter intellectū et intellect; appetit maius bonū: contingit necessario qđ corpora celestia appetunt in hoc motu aliquod maius bonū ipis) hec cōmentator. Ex quib; sequitur qđ istud maius bonum propter quod mouent intelligentie que sunt ante corpora celestia fm cōmentatorē non concurrat actiue ad motus illarū sed tantū ut finis inclinans intelligentias illas ad motū. Namq; enī dicit phis in toto duodecimo metaph. qđ primū mouet ut amans vel appetēs s; tū ut amatū vel appetibile. Itē duodecimo metaph. cōmentator. 44. dicit cōmentator. qđ (motus celestis cōponit ex duobus motōribus quorū vnus est finite motionis et est anima existēs in eo: alter vero infinite et est potentia qđ nō est in materia) et subdit (si posuerimus illud ad qđ

mouetur corpora celestia. s. primū motōrē nō ēē trāns mutabilē aliquo modo contingit qđ semper mouebitur.) Ecce qđ primus motor non mouet ut efficiens s; tū ut finis quia est illud propter quod mouentur corpora celestia. Frustra enī poneretur duo motōres ex quibus cōponeret motus celestis si quilibet illorū cōcurreret effectiue sed sufficeret vnus: ideo oportet dicē primū motōrē qui est motionis infinite concurrere p modum finis et motōrē finite motionis cōcurrere per modum efficientis. Unde cōmento qđragesimo tertio dicit cōmentator qđ (perfectio vniuscuiusq; motōris cōsistit in intelligendo causam propriā et causam primā) cōstat autē istud nō esse verū si primus motor esset appropriatus primo mobili aut effectiue cōcurreret ad aliquem motū celi. Itē secundo ce. dicit philosophus qđ nobile perfectū est vnū quod nō indiget appositione qua sit at nobilius. Vbi cōmentator cōmento sexagesimo quarto (omīa entia nō intendunt per suas operationes nisi ut assimilentur perfecto nobili qđ est deus qđ nō indiget actione in acquisitione sue nobilitatis) Ex quib; patet qđ deus nullā actionē habet sed alij motōres qđ indigent actione in acquisitione sue nobilitatis. Itē in de substantia orbis inquit cōmentator (aristoteles cum considerauit de virtutibus appetitiuis celestibus inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipis: et declaratū fuit ei qđ causa continuationis motus non est illud quod mouetur sed est aliud appetibile) Hinc etiā patet duos esse motōres celi quorū vnus se habet tantū ut finis scilicet primus motor: et alius est efficiens non autē ut finis. His auctoritatibus mota est hec opinio ol. mentē philosophi et cōmentatoris fuisse deum non concurrere actiue ad motū celi sed tantum in genere causę finalis ut appetibile amatū et desideratū. Nam ipse virtualiter velut ars quedā vniuersalis omnia exemplariter continens et eminenter exemplans in mente cuiuslibet alterius intelligentie causat efficienter desiderū seu amorē et complacentiā sui in illis. ex tali autem complacentia quilibet motor alius mouet ad explicandum artem illam vniuersalē in materia per motum sui orbis: magis tamen et minus fm qđ illam magis et minus intelligunt. Nam motor primū orbis intelligens eam totaliter et vniuersaliter intendit bonum simpliciter totius vniuersi: sicut dux habens in mente oēm totalē militariē ad dirigendum totius exercitū. deinde motor secundū orbis intelligit particulariter predictam artem vniuersalē: et ideo intendit bonū particulare contentum sub bono quod intendit primus motor: sicut miles habens artem equestrē contentā sub militari intendit non totale regnum totius exercitū sed aliquid contentū sub eo: et sic deinceps per ordinē ipsorum fm ordinē ipsorū orbū descendendo: ita qđ ipsa ars vniuersalis que est de; sola est finis cuiuslibet motōris cōiuncti et motus illi; et ipsa nihil efficit nisi desiderū sui in illis. Duo igitur sunt motōres primū fm hęc opinionē: vnus sepatū se habēs per modū finis: et aliter coniunctus se habens ut efficiens. et de isto primo motōre loquitur hic phis et non de primo motōre simpliciter. Pro rñsione ad hęc questionē cōtra opi. rectatā pono quattuor conclusiones quaz prima ē hec fm intentionē phi et cōmentator. Idē est deus prima causa et primus motor. Ista conclusio habet a cōmentatore duodecimo metaphisice cōmento sexto vbi dicit qđ (principiū formale et finale et mouēs nō sūt tria nūero sed vnū sub et tria rōe. fm at qđ mouēs ē declaratur esse in

3. liber octauus.

scientia naturalis et non est in materia: et hec scientia
scilicet metaphisica declarat quod est forma et finis istius sen-
sibilis scientie non in eo quod est sensibilis sed in eo quod est ens.)
Ecce secundum commentatorem quod idem est numero primum mouens
prima forma et primus finis. et quod huiusmodi primum mouens
quod est prima forma et primum finis declaratum est esse et
non esse in materia in naturali scientia. In metaphisica
vero declarat ipsum esse primam formam et primum finem
quod non sunt plures primi motores sed unus. Constat
autem quod idem est deus prima causa prima forma et primum
finis secundum omnes. Et confirmatur per id quod dicitur comento
cedente vix per philosophum (inceptum declarare principia substantie
eterne et posuit etiam hoc quod declaratum est in naturalibus
et considerauit de eius consideratione proprie huius scientie)
scilicet metaphisice. (verbi gratia quod est substantia et prima forma et
quod est primus finis.) Et secunda conclusio secundum intentionem
non philosophi et commentatoris. Deus est primum motor non solum
in genere cause finalis sed etiam efficiens: ita quod non solum
mouet vel finis sed etiam ut agens. Ista conclusio patet ex de
terminatione aristotelis et comento. facta in hoc. s. ubi per
tota. probat primum motorem in mouendo non moueri neque
per se neque per accidens. constat autem deum esse primum motorem
per primam conclusionem: et secundo huius dicit philosophus quod ea
que mouet non mota non sunt philosophice considerationis. inter
que numerat mouens immobile etiam primum: modo nullum du-
bitat eum loqui de mouente in genere cause efficiens: sicut
etiam dicit quod ea que mouet mota sunt philosophice consideratio-
nis. Item decimo metaphisice. comento. et inquit commentator:
aristo. (intendit quod cum fuerit iunctum quod declaratum est in
philosophia hoc esse primum motorem eternum et absolutum ab
omni materia: et declarauit post quod hoc non solummodo est
principium tantum motor sed tantum forma et finis. declara-
bitur quod illud est unum de quo declaratum fuit hic quod est pri-
cipium sube sicut quod est declaratum quod est actus ultimus cui
non admittit potentia omnino.) Ecce quod in deo comento
tor distinguit rationem motoris a ratione forme et finis:
quod non est verum nisi deus efficiens concurreret ad motum
et non solum vel forma. Item. i. metaphisice. ponit philosophus
quod nulla est intelligentia que non mouet. ubi dicit comen-
tator. comento. 47. (si aliqua inueniret que non moueret il-
la esset in dispositione diminuta.) Et in eo de libro. sic ait
philosophus (nihil potest si subas faciam sempiternas siue ali-
quod potes ibi erit principium transmutare) et comento. ibi
comento. 30. di. (nihil potest possibile subas eternam in qua
non sit principium mouendi) et per contra deus cum sit prima sub-
stantia est primus motor in genere cause efficiens. Et ter-
tia conclusio secundum intentionem philosophi et comento. Deus est primum
motor appropriatus primo mobili ad motum diurnum
continuum et sempiternum. patet: quoniam. i. metaphisice. sic inquit
philosophus (videtur autem per uniuersam rationem simplicem quam
mouere dicimus) prima existens hic subas alias latentes
et. et postea concludit quod (secundum numerum rationum est et nu-
merus subas eternus et immobilis) et idem perit dicit
commentator comento. 41. nec potest dici quod moueat prima
lationem per modum finis quod sic mouet alias latentes. unde
de non oporteret simpliciter hanc lationem fieri ab ea. deinde ex
numero motuum non concluderet numerum substantiarum et
immutabilium ex quo aliqua trans moueret per modum finis.
Item comento. 43. contra auice. sic dicit comento. (quod autem
moderni damus substantiam primam esse priorem motore totius
falsum est. quolibet enim substantia ista est principium sub-
stantie sensibilis secundum motorem finem: et ideo dicit aristo. quod
si essent aliquid sube non moueres essent ociose.) Auice. et
go dicens deum non mouere actum sed esse substantiam priorem

motore totius celi: falsum dixit secundum aristo. et comento.
ideo oportet deum mouere totum celum motu diurno. si enim
essent alique substantie immobiles non moueres ille essent
ociose et superflue. Item comento. 43. inquit commentator
(quod ad modum primus princeps in ciuitatibus) necesse est
ut habeat actionem. propria que sit nobilissima actio: et
si non esset ociosa qua actionem intendit per sua actio-
nem omnes qui sunt sub primo principe. Sic intelligen-
dum est de istis corporibus cum suis formis a quibus mo-
uentur. Ecce quod deus habet propriam actionem qua omnes
alii motores intendunt. motum diurnum. unde in verbis
precedentibus ait: omnes intendunt hunc motum diurnum quod
est primi motoris actio et principium aliarum actionum.
Et quarta conclusio secundum philosophum et commentatorem.
Deus et quolibet alia intelligentia ad suum motum con-
currit tam finaliter quam effectiue. de deo non est dubium ex
determinatione aliarum conclusionum cum omnes concedant
deum esse ultimum finem omnium. sed de alijs intelligentijs ar-
guitur. Nam secundum huius commentum octogesimo octauo
inquit commentator (hec est dispositio entis necessarij sim-
pliciter. ut non sit propter suam actionem sed actio illi-
us propter illud.) et tricesimo quinto comento duodecimo
metaphisice. postquam dedit exemplum de forma balnei di. quod si
esset unum in natura moueret secundum agens et secundum finem. sic in-
quit ipse intelligendum est de mouentibus corpora celestia.
Secundum igitur quod illa intellecta sunt forme eorum sunt mouen-
tia secundum agens: secundum autem quod sunt fines eorum mouentur
ab illis secundum desiderium. Item eodem comento ponit ex-
emplum de eo qui propter conseruationem sue sanitatis
exercitatur in operatione alicuius artis qua facit aliquid
artificia. huius siquidem finis prime intentionis est con-
seruatio sue sanitatis et bone dispositionis. secunda ve-
ro intentio est ipsa artis operatio ita inquit ipse: intelligen-
tia si non moueret esset ociosa et in dispositione non bo-
na. ut igitur semper sit in optima dispositione mouet
semper. Propterea dicit comento quadragesimo septi-
mo: quod (vnaqueque illarum substantiarum mouentium est per
actio et finis motus.) Et ex predictis sequitur primum
sicut deus est finis omnium aliarum intelligentiarum:
ita motus diurnus est finis omnium aliorum motuum ce-
li. Unde commentator duo decimo metaphisice. comento qua-
dragesimo tertio (et intelligendum quod motus aliorum orbium
intendunt motum orbis stellati et quod perfectio vniuersi
tatisque mouentium unumquodque aliorum orbium perficit per
primum motorem omnium: et ideo omnes intendunt hunc mo-
tum diurnum qui est primi motoris actio et principium
aliarum actionum. apparet enim quod alij motus proprii sunt. pro-
pter istum motum et consequentes eum et adiuuantes in ordi-
ne quem intendunt et est principium actionum eorum.) In hoc
igitur est differentia inter primum motorem et alios celestes
nam primus sic est finis sui motus quod nullus alius mo-
tor est finis eiusdem motus: sed cuiuslibet alterius motus
non solum suus. proprius motor est finis sed etiam primus
motor: quoniam et cuiuslibet alterius motoris primus mo-
tor est finis: et ad ipsum et propter ipsum ad finem ultimum est
quolibet alius. Unde et actioes et motus aliorum subser-
uiunt et ordinantur in actionem primi. Et accipit comen-
tator orbem stellatum per toto celo. ubi autem accipiat per or-
be signorum hoc est secundum famositate per quanto motus diurnus
prius attribuitur illi quam alicui orbis planetarum. Se-
cundo sequitur quod deus est primus motor prima for-
ma et ultimus finis tam vniuersalis quam particularis. Est
enim deus primum motor particularis inquit solus mouet
primum mobile quod est celum et solus facit motum diurnum.

Phisicorum

Est aut primus motor vltis in quibus occurrit ad omnem actionem et motum totius mundi tam inferioris quam superioris in genere cause efficiens. Item deus est prima formata vltis quam particularis. In quo enim est anima celi facies celi esse vltis: sic est forma particularis. In quo vero est anima mundi facies mundi esse vltis: sic est forma vltis. Item deus est finis vltimus vltis et particularis. est enim finis particularis motor celi et finis vltis omnium rerum terminans appetitum illarum. Cuius commotione. metaph. commoto. 43. mouet et soluit dubium dei. (Sed quod ret aliquis quoniam si motus omnium orbium interducat vnam et eandem actionem et eundem ordinem commotionis omnibus necesse est vel habeant eandem formam intellectus extrinsecam a formis quibus tendit vnusquisque per se. formis propriis. erit igitur forma quasi finis addita supra formam propriam qua mouetur vnusquisque orbis alioque orbium.) Ad ista quodem respondet commentator dei. Dicam igitur quod nulla forma est quasi finis et ceteris et vltis nisi illa ex eis que habent actionem commotionem: hec est dispositio forme mouentis prius celi motu diurno. dispositio enim in luameto corporum celestium ad inuicem in creando entia que sunt hic et ceteruando ea est sicut dispositio regendi bonorum quod inuadit se ad inuicem in regendo bona ciuitatis quoniam omnes actores eorum sunt erga actionem primi principis. hec commentator 2. Ad primam auctoritatem procedit quod de mouet ut appetibile amatum et desideratum alioquin alie intelligentie non mouerent sed non mouet facile ut appetibile amatum vel desideratum cum iam sit ostensum quod sit motor efficiens et non terminans. et conuenit quod intelligentie mouet corpora celestia appetentes maius bonum: quoniam ex inclinatio qua habet ad vntionem summum bonum mouet corpora celestia alioquin essent in dispositione non bona inquit commentator 2. Ad secundam procedit quod motus celestis componitur ex duobus motoribus loquendo de motu celi in ceteris ut circueant motum diurnum quod motum non diurnum. Sed motus diurnus non componitur ex duobus motoribus sed tamen ex vno qui est deus. Motor autem non diurnus quod est ab occidente in omnes necessario componitur ex duobus motoribus quorum vnus est proprius. scilicet anima orbis quod est motor finite motionis: et alius ceteris vltimus motor necessario concurrens ad omnem tale motum in genere efficiens quod in genere finalis: et iste dicitur esse infinite motus puri inclinat intelligentias alias ad motum sempiternum. Ad tertiam procedo quod deus est nobilis simpliciter nulla appositione indigens in acquisitione sue nobilitatis. et quod alie intelligentie indigent actione ut acquirant nobilitatem. non enim per actionem suam acquirunt nobilitatem essentialem quod si non mouerent adhuc essent eiusdem nobilitatis essentialis: sed acquirunt nobilitatem accidentalem per suam actionem vnde beatitudine et felicitate primi motoris ex vntione conuersione illarum ad illud. Ad quartam auctoritatem

sum est procedendo quod illud quod mouet non est causa continuationis motus sed ipsum appetibile primum est causa continuationis motus: non tamen in genere cause finalis sed etiam efficiens. Et sic ex dictis est manifesta differentia inter motum ordinandi theologorum auice. et aristoteli. quoniam theologus voluit deum esse infinite potentem tam infinite quam duratur: et ex hoc nulli mobili applicari aut appropriari per particularis motoris. sed ad omnem motum et actionem concurrere tanquam motor vltis tam in genere cause efficiens quam finalis. Auice. autem posuit deum esse infinite in duratione et finitum in vigore et nulli orbi esse motorem appropriatum sed tamen esse motorem vltimem nihil omnino agente vel mouente nisi in genere cause finalis. Sed aristoteles ponens deum finitum in vigore dixit eum esse motorem appropriatum primo mobili faciente particulariter se solui motum diurnum: quem motum voluit esse proprium toti celi et non alicuius orbis particularis. Celi enim est sicut animal inquit commentator 2. celi. ideo sicut alius est motus proprius toti et alius est motor proprius partium vnde cordis: epatis: cerebri: et huiusmodi. ita alius est motus toti celi et alius motus proprius partium eius vnde orbium planetarum et orbis signorum. Demonstrat enim aristoteles primo quod celi est corpus simplex loquendo de totali celo. et quod cullibet corpori simplici inest tamen motus simplex per se primo. ideo toti celo correspondet motus simplex diurnus ab oriente in occidente. alius autem orbibus particularibus motus non diurnus vnde ab occidente in orientes. Preterea propter octo intelligentias mouentes orbem octo vnde septem planetarum et orbem signorum oportet dare non nam mouentem toti celi motu diurno: quam intelligentiam vocat aristoteles. primum motorem: primam causam: primam subam: primam formam et primum finem. nos autem primum motorem omnium. Preter has descriptiones dicimus esse deum omnipotentem: tamen in personis: creatorem celi et terre vnde sibi omnia et inuisibilia infinita quod pelago: omnium perfectionum possibilem et imaginabilem: factum quod mortalem hominem in remissione peccati vnde iustis in vita mortali gratia tribueret: et in vita immortalis sue felicitatis gloriam sine fine largiret perpetuo duratur. Amen.

Explicit liber Phisicorum aristotelis: expositus per me fratrem Paulum de Cenetis: artium liberalium et sacre theologie doctorem: ordinis fratrum heremitarum beati Augustini. Anno domini M. cccc. die vltima mensis Junij: qua festum celebrat commemorationis doctoris gentium et christiano apostoli Pauli. Impressum Cenetis per puidum vix dominum Gregorium de Gregorijs. Anno natiuitatis domini. M. cccc. die. xxiij. mensis Aprilis.

Registrum

a
Prima alba.
Excellentiſſimi
de omnibus
tribus rectis
cauſas extrinſecas

b
gnoſcat: et arguitur
in vnum ens eſt
ſi aliquis diceret
rum diuidens

c
Igitur. a. non incipit
ſed bipedale
non intelligit
nendo q. a.

d
de quo dictum eſt
ſingularibus: ſic
ne quod ſit prius
tum non preſuit

e
ſed in materia carnea
compoſitum: et non
dicunt eſſe principia
traria prima:

f
terminatiue ſubie.
accidens: per idem
ſecum: vt indu
toz. Primo q

g
variatur ſpecificatio
contradictoria
cur: ere de neceſ
ſitotandum primo

h
leſecta ſemper ſe
ficiat: niſi ſm
Eſt igitur natura
aliquando et ſimiliter

i
perfectius eo q
ta ita eſt pri
ligit falſum et
cur niſi deſuper

l
nantur assignare
es aut lignum
forma: ideo ſicut

l
Dicitur autem
det a mundo
ſunt propter finem.
quum. q. autem

m
cauſam vtambu
eſt cauſa agens per
nem: ſed prima
rati: quoniam forma

n
Quarto notandum
debito ſine priuatur
q. magis accedit

o
ceſſarium eſt ea
tum ad vbi et motum
ſunt ſpecies quot
Ariſto. addidit
motum pbiſicum

p
in tota hora
inbeſit et iſte
affirmato: et affir
pati ſed agere

q
Habet autem
habere partem
giuonem ſi
menſiones exten

r
actum completum
tum nominatum
illud negat: quia
dammodo eſt ſimile

s
ſphera ſinitur et non
Incipit liber quartus
diſſinitionem de
poſitio cōmenti eſt

t
cōis omnibus: ita et
ſi illi modi eſſent
tionis per cōmentato.
ſeparabilitas non

v
mundi et per conſeqns
tino acris
ultima ſphera eſt
preter ultimam

x
Eodem autem modo
paret manifeſte
pleno: quia tunc
Notandum q. contra

xx
Amplius autem
diuidi excellens
bus motibus per
e. tempore in quo
nem mediij: cum

y
Quoniam autem
tozis aut minoris
non eſt circulus
ctiuam ſed in

z
ſenſu niſi et ideo
gnitudine vel
ſtatim ad omnia
et alias durationes

z
tra cum et prius
qd eſt indiuiſibile
tempus eſt numerus
merat numerum

z
eſt non ens

nouo erit alius
album et hominem
in loco naturali

z
cut ſubiectum
totius vniuerſi
mouebitur: ergo

a
aliud et ipſa muta
actus entis in potentia
terminus eo q. idem
a. non precedit ge

b
nus generationis
bet eſſe in actu
in potentia modo
mouet non propinque

c
ſtat igitur vnitatem
vero transcendens
diuerſorum generum
dei loquendo de

d
et hoc loquendo
et ad aliud indiui
lis q. motus reflexus
materiam: ſed duo mo.

e
ad quem ibi
culari: dico q.
eiusdem termini
trariatur motui

f
datur. propterea ad
fuiſſe: ventum
ſic in ſpacio ſibi
mini indiuiſibilem

g
cunda propoſitio
dinis ſubiecte
titudinem poterit
vnum: et ipſum

h
diuiditur ſm diui
bet illorum: ſi igitur
materia ſunt
nitas inſunt omnibus

i
ſe et conſequenter eſt p
dictatem: cum eque
ſtanti cadaueris
rigitur non datur

k
aliquo primo
Quoniam autem
tur: et paralogizat
re aliquod ſpa

l
gnitudo ſupponat
omnem proportionem
mouetur neceſſe
tur non mouetur

m
ligitur a philoſopho

ctus pulſionis
deorſum quod
motum ſunt ſi

n
ctozes dicunt
diſtione et ſub
nulla paſſio
motus ſub ratione

o
camenti quantitatis
li pertranſitur ſpa
eo ſuuant paſſiones
aliud q. acritas

p
nullo modo. e.
ita q. vbi eſt
ſtentiam vt duo.
ante omnem motum

q
per conſequens
patet conſequentia
corpora celeſtia
dem eſſe qui

r
accidens ſi
rius et ſunt
entim eſt per ſe
to poſſet tranſmutari

s
reliquum poteſt
videlicet q.
igitur omne per
alijs. I. e. li.

t
et trauerunt in hoc
mum motorem
mum mouetur per
co hypemali: Intendit

u
intēto. ibi: Quod
nos cōtrarios
ſtans in quo ab eſt
ceſſu ab eodem ſi

x
ſtare: ſimiliter li
eſt in idem: et ratio
argumentum non
pium et ſinis videlicet

y
igitur potentia finita
etiam potentia motus
uetur aliqua pars
net mouere ſed ſolu
ſucceſſionem pulſionuz

Tabula

Index questionum ex contentarum in hoc volumi-
ne annotataz per commenta.

Tituli questionum primi libri.

An sicut scientie naturales. Ita et metaphisica et mathe-
matica habeant quatuor genera causarum commento 1.
Utrum metaphisica et mathematica demonstrant per ali-
quod genus cause et cause cognitio educat in cognitio-
nem effectus: et quod per causas conueniat demonstrare
effectum commento eodem.
Utrum effectus perfecta notitia omnium suarum causa-
rum exigit cognitionem commento eodem.
An philosophia contradicat sibi in secula et tertia conclusionibus
ubi in secula vult quod scientia naturalis incipiat a causis
et principiis. 3. vbi quod incipiat a causis commento seculo.
Quid est ista natura cui aliquid dicitur prius aut poste-
rius notum commento eodem.
An composita sint notiora nature suis causis intrinse-
cis commento eodem.
An cognitio cause dependeat ex cognitione effectus co-
mento eodem.
Utrum vniuersalia sint in suis singularibus extra au-
tam commento quarto.
Utrum vniuersalia sint realiter distincta a suis singu-
laribus commento eodem.
Utrum vniuersalia genera et species sint in anima commento eodem.
Utrum vniuersalia sint nobis nota prius quam singula-
ria: et magis vniuersalia minus vniuersalibus 2. eodem.
Utrum species componatur ex genere et materia: et genus ex
suis speciebus: et generis et speciei compositio sit nota
apud sensum commento 5.
Quid per mixtum intelligit philosophus: vide ibi tria
alia dubia parua commento eodem.
Utrum intellectus prius intelligat vniuersale quam sin-
gulare commento eodem.
Utrum prima notitia intellectus sit notitia singularis
vel vniuersalis commento eodem.
An ista propositio implicet contradictionem in vnum et
illud est principium commento octauo.
An philosophia subalternetur geometrie vel econtra
commento vndecimo.
Utrum ens vniuersale dicatur de x. predicamentis 1. 13.
Utrum quantitas distinguatur a substantia: quia nulla quan-
titas distinguatur a substantia commento 15.
Utrum quantitas distinguatur a qualitate commento eodem.
Utrum quantitas distinguatur a sua extensione 2. eodem.
Utrum quantitas de se habeat partem ex parte commento eodem.
Utrum aliqua pars sit suum totum commento 17.
Utrum ex additione partium ad totum vel ex remotione par-
tis a toto fiat aliud totum commento 19.
Utrum totum ab omnibus suis partibus simul sum-
ptis realiter distinguatur commento 22.
Utrum sit possibile aliquid quiescere localiter quilibet eius
parte mota localiter commento 24.
Utrum mota aliqua parte localiter alicuius primi quilibet
alia immediata illi similiter moueantur commento eodem.
Utrum distinctio specifica sit ratione forme 2. eodem.
Utrum distinctio naturalis sit ratione materie commento eodem.
An idem sit diffiniens et diffinitum commento 30.
Utrum vniuersalia sint separata a suis singularibus 3. 32.
Utrum quodlibet sit in quolibet ibi sunt plura de pri-
ncipiis commento 34.
Utrum forma aliquando inceperit commento eodem.
Utrum omne continuum habeat partes infinitas equa-

les non communicantes loquendo de equalitate simpli-
ter commento eodem.

Utrum infinitum finem infinitum sit ignotum commento 37.

Utrum possibile sit habere scientiam de aliquo effectu
naturalis commento eodem.

Utrum deus minimum naturale commento 38.

Utrum sit inconueniens partem esse minorem toto: et
quod in aliquo finito sint infinites infinita 2. eodem.

Utrum conditiones principiorum assignate a philosopho
sint bone commento quadragesimo secundo.

Utrum omne quod generatur ex suo contrario gene-
ratur: et quod sit fiat ex ente commento 47.

Utrum medium inter contraria componatur ex con-
trariis commento eodem.

Utrum principia habeant principia priora: et principia
opoziteat semper manere commento quinquagesimo.

Utrum substantia contrarietur substantie: et quod ali-
quid non substantia sit prius substantia composita
commento quinquagesimo secundo.

Utrum sit inconueniens plures esse contrarietates pri-
mas commento quinquagesimo sexto.

Utrum tantum tria sint principia rerum naturalium co-
mento quinquagesimo septimo.

Quid intelligit per principia an intrinseca vel extrin-
seca aut omnia simul commento eodem.

Utrum cuiuslibet transmutationis tantum tria sint pri-
cipia intrinseca. scilicet materia forma et priuatio 2. eodem.

Utrum priuatio realiter distinguatur a subiecto genera-
tionis commento sexagesimo primo.

Utrum idem numero subiectum sit vniuersum transmu-
tationis forme substantialis et accidentalis 2. 63.

Utrum in omni generatione requirantur tria principia
scilicet materia forma et priuatio commento 64.

Si priuatio est principium per accidens vtrum in cor-
ruptione forme per accidens adueniat priuatio mate-
rie: sicut per accidens corrumpitur in generatione forme
commento sexagesimo sexto.

Utrum possibile sit aliquid fieri de nouo nullo subie-
cto presupposito commento sexagesimo septimo.

Utrum rationes quatuor quas facit commentator ad
probandum materiam primam non esse aliquid in
actu habens formam propriam sint valide 2. 69.

Utrum per materiam realiter distinguatur a materia
commento septuagesimo.

Utrum sint vere iste propositiones. medicus per se edi-
ficat. et medicus per accidens curat commento 74.

Utrum ex ente fiat ens tanquam ex subiecto commento 77.

Utrum materia appetat contrarium commento 81.

Utrum priuatio sit principium habens formam: sitque
causa appetitus materie commento eodem.

Utrum materia appetat formam commento eodem.

Utrum aliquid appetat sui ipsius corruptionem com-
mento eodem.

Utrum materia generetur aut corrumpatur cum non in-
cipiat nec desinat esse cum sit eterna commento 82.

Utrum aliquae materie differant numero commento eodem.

Utrum eadem materia numero sit positue sub formis
omnium generabilium et corruptibilium 2. eodem.

Utrum eadem materia numero possit generari ex alia
materia numero commento eodem.

Utrum materia prima sit per se generabilis vel corru-
ptibilis commento eodem.

Utrum quilibet scientia probet suum subiectum esse
commento octuagesimo tertio.

Tabula

Tituli questionum secundi libri.

Utrum vegetabilia animalia mixta et corpus simplex habeat in se principium actiui suarum operationum commento primo.
 Aqua calida per quid reducitur ad suam frigiditatem commento eodem.
 Utrum artificialia distinguantur a rebus naturalibus commento eodem.
 Utrum aliquid ignotum per syllogismum hypotheticum aliquem declarari possit commento tertio.
 Utrum ars medicine sit principium primum sue sanationis commento eodem.
 Utrum per principium primum intelligatur principium principale commento eodem.
 Utrum definitio nature sit bene assignata a philosopho commento eodem.
 Utrum in celo sit materia commento quarto in primo notando.
 Utrum hec propositio: naturalia differunt a non naturalibus: sit probabilis a metaphisico.
 Utrum magis dicat de composito quam de forma commento eodem.
 Utrum naturam esse possit demonstrari commento 6.
 Utrum sicut unum contrarium est coniuncta privatio unius contrarium sit coniuncta alteri contrario commento .xy.
 Utrum geometra abstrahat simpliciter a materia: et astrologus a motu et transmutatione commento .is.
 Quomodo est intelligenda illa propositio: abstrahendum non est mendacium commento eodem.
 Utrum perspectiva musica et astrologia sint scientie medie et magis naturales quam mathematice et contra commento vigesimo.
 Utrum materia sit de predicamento relationis commento vigesimo sexto.
 Utrum quodlibet superius sit forma sui inferioris: et differentia: et quilibet pars diffinitionis et numerus sit forma diapason commento vigesimo nono.
 Quomodo pater est causa filii commento .xxix.
 Utrum cause diversarum rationum sunt sibi inuicem cause commento trigesimo.
 Quomodo nauis est causa submersiois nauis commento trigesimo primo.
 Utrum illa propositio sit vera: stativus per se facit stativam commento trigesimo tertio.
 Utrum possibile sit aliquid necessarium esse respectu unius et contingens respectu alterius commento .so.
 Utrum diffinitio fortune convenienter sit assignata commento quinquagesimo secundo.
 Utrum casus et fortuna habeant rationem materie forme et finis et sint cause determinate commento .65.
 An casus et fortuna sint posteriores intellectu et natura commento sexagesimo sexto.
 Utrum omnia que sunt in hoc mundo inferiori de necessitate eueniant commento sexagesimo septimo.
 Utrum mouentia non mota sint philosophice considerationis commento septuagesimo primo.
 Utrum motus sursum aque sit naturalis aut violentus commento septuagesimo octauo.
 Utrum pluuia sub cane fiat a casu et deficere pluuia deficeret elementum aque commento septuagesimo septimo.
 Utrum animalia agant per naturam commento octuagesimo.
 Utrum monstra sint producta a casu: et natura intendant monstrum commento octuagesimo secundo.
 Utrum mors et corruptio sint propter aliquod commune

to octuagesimo octauo.

An aliqua operatio nature principaliter possit non a materia provenire neque finis commento .92.

Tituli questionum tertij libri.

Utrum natura cognosci possit ignoto motu primo.
 Utrum diuisio prima entis a philosopho posita bona hic sit bona commento tertio.
 Utrum diuisio secunda sit bona commento eodem.
 Utrum instans actu diuidatur in decem predicamenta commento eodem.
 Cum tres sint modi relationum quare philosophus hic non fecit mentionem de tertio modo commento eodem.
 Utrum distinctio motus a philosopho assignata sit bona: et quod in quolibet quatuor generum sit forma diuisa tendens ad vltiorem perfectionem et forma fluens et terminus motus tantum differant sicut perfectum et imperfectum commento quarto.
 Utrum distinctio et nobilitas motuum habeat attendi penes distinctionem et nobilitatem terminorum ad quos et generatio et corruptio sunt motus predicamenti substantie commento quinto.
 An motus sit de quidditate entis commento nono.
 Utrum potentie ad contraria sint eodem et subiectum ad contraria sit idem commento eodem.
 Utrum diffinitio motus sit bona commento vndecimo.
 An posset probari motum non esse ens commento .xij.
 An mouens patitur a suo motu commento .xviij.
 Utrum motus sit in mobili tantum in subiecto commento .is.
 Quomodo vires habeat multas diffinitiones commento eodem.
 Utrum motus sit commento eodem.
 Utrum motus localis differat a mobili loco et spacio commento eodem.
 Utrum motus alterationis augmen. vel diminutionis a qualitate vel a quantitate que acquiritur realiter sit distinctus commento eodem.
 Utrum generatio et corruptio: et alie mutationes indiuisibiles a formis que generantur et corumpuntur realiter sit distinctus commento eodem.
 Si idem est spaciū duorum distantium: et eadem est via thebis ad athenas: et e contra. quare distare unius non est distare alterius commento .xli.
 Utrum ad philosophum naturalem spectet considerare de infinito: finito et finitum sint passionis magnitudinis motus et temporis commento vigesimo quarto.
 Si infinitas reperitur in numero pari secundum pythagoram an etiam in numero impari: et magnum et paruum secundum platonem sint causa infinitatis in rebus commento vigesimo sexto.
 Utrum intellectus que posuit Anaxagoras fuerit ante primum instans commento vigesimo octauo.
 Utrum infinitum habeat principium sue factiois et magnitudinis commento trigesimo.
 Utrum istud principium: magnitudo est diuisibilis in infinitum. sit per se non in scientia naturali commento .32.
 Utrum illa propositio in perpetuum non differat a posse. sit vera commento eodem.
 Utrum punctus sit pertransibilis. et linea aliqua pertransibilis carens extremis commento .34.
 Utrum idem sit homo et hominis esse: substantia et substantie esse: aliquid infinitum habeat partem infinitam et quilibet pars aeris sit aer commento trigesimo septimo.
 Utrum pars et totum sint equalia commento .48.
 Utrum sint sex differentie loci commento quinquagesimo primo.

Tabula

vtrum quelibet magnitudo finita sit diuisibilis in infi-
 nitum in partes eiusdem proportionis et eiusdem qua-
 titatis simpliciter commento quinquagesimo octauo.
 vtrum ista propositio sit vera vel falsa. omni magnitu-
 dine data contingit dare maiorem commento. 60.
 vtrum sic magnitudi repugnat crescere in infinitum in ma-
 ior ita in maius repugnat diminui in infinitum 2° eodem.
 vtrum diuisibilitas et infinitas sit ratione materie aut for-
 me aut virtutis: et magnitudo et diminutio vadat in
 nihil ibidem.
 vtrum infinitum secundum quod huius habeat rationem totius
 et quod habeat potius rationem continentis quam contenti
 commento sexagesimo sexto.
 vtrum numerus causetur ex diuisione continuu et sit aug-
 mentabilis in infinitum commento sexagesimo octauo.
 vtrum generatio et corruptio sint eadem mutatio ex nu-
 mero vel specie: et quod aliquid semper corrumpatur
 quando aliquid generatur commento. 73.
 vtrum magnitudo sit diuisibilis in infinitum in partes
 eiusdem proportionis commento septuagesimo quinto
 Tituli questionum quarti libri.
 vtrum sursum et deorsum sint species loci: et locus ad
 quem mouetur ignis sit simpliciter sursum et corpora ma-
 thematicalia sint naturalia: sexque differentie positio-
 num sint distincte absolute commento quinto.
 vtrum corpus moueatur per se et superficies per se sit in
 loco commento decimo.
 vtrum concavum lune sit locus per se elementis ignis: sit
 que locus proprius totius sphere elementorum com-
 mento decimo quarto.
 vtrum hec propositio materia et forma mouentur ad
 motum compositum. ingrediatur demonstrationem: et
 hic locus est in loco: et quod locus semper moueatur ad
 motum illius in quo est: et an sit verum quod locus nu-
 quam moueatur commento decimo nono.
 vtrum materia sit separabilis a re cuius est materia com-
 mento trigésimo.
 vtrum locus sit superficies commento trigésimo nono.
 vtrum totus fluxus minus habeat rationem loci: quam
 eius pars: et dictum commentatoris sit verum: quod locus sit
 mobilis per accidens. commento quadragésimo primo
 vtrum diffinitio loci sit bona commento. 42.
 vtrum vltima sphaera sit in loco commento. 43.
 quomodo celum mouetur commento. 44.
 vtrum totum celum sit in loco per partes et vltima sphe-
 ra sit in loco per accidens ratione centri commento. 46.
 vtrum corpora graua et leuia naturaliter ferantur ad
 loca sua commento quadragésimo octauo.
 vtrum corpora graua et leuia naturaliter quiescant in
 locis suis commento quadragésimo nono.
 vtrum similitudo qua datur commento quadragésimo no-
 no sit bona commento eodem.
 an elementa seruentur in locis suis ab influentia celesti
 et quomodo commento eodem.
 an ad philosophum spectet considerare de vacuo commen-
 to quinquagesimo.
 an experientia assignata ab anaxagora de eclipsedra sit
 bona commento quinquagesimo secundo.
 an vacuum sit commento sexagesimo tertio.
 an vacuo posito tollatur motus localis commento. 66.
 vtrum motus naturalis sit prior violento et ipsi oppo-
 nantur: et habitus sit prior priuatione
 vtrum illa propositio sit vera: qualis est. proportio me-
 dii ad medium in raritate et densitate talis est. proportio.

motus ad motum in velocitate et tarditate: et temporis
 ad tempus in longitudine et breuitate commento. 71.
 vtrum aliquid mobile moueatur ita velociter in pleno
 sicut in vacuo manente eadem potentia motiva et resisten-
 tia intrinseca commento septuagesimo secundo.
 vtrum graua et leuia simpliciter moueantur in vacuo
 commento septuagesimo quinto.
 an animal moueri possit in vacuo motu successiuo co-
 mento eodem.
 vtrum cessio et resistentia in motu locali grauium et le-
 uium ex parte medijs non est ratione quantitatis et sua-
 rum dimensionum commento septuagesimo sexto.
 vtrum condensatio et rarefactio sit possibilis commento
 septuagesimo nono.
 vtrum rarum et densum sint contraria: et rarefactio sit
 ad maiorem quantitatem commento octuagesimo quarto.
 vtrum rarefactio vel condensatio sit augmentatio vel
 alteratio aut motus localis commento. 85.
 vtrum raritas et densitas sint qualitates distincte a sub-
 stantia et quantitate commento eodem.
 vtrum tempus sit commento octuagesimo nono.
 vtrum si plures sint celi plura sint tempora commento
 nonagesimo tertio.
 vtrum motus percipiatur ab aliquo sensu exteriori secundum
 partem preteritam vel futuram commento. 97.
 vtrum continuus motus sit a continuitate magnitudi-
 nis. et magnitudinis continuatio supra quam sit motus
 sit causa continuationis motus commento. 99.
 vtrum prius et posterius temporis sint a priori et po-
 steriori motus commento eodem.
 vtrum tempus sit consequens motum ratione prioris
 et posterioris in motu commento centesimo.
 vtrum maneat idem instans numero per totum tempus
 per rationem commento centesimo quarto.
 an tempus sit motus commento centesimo quinto.
 vtrum diffinitio temporis sit bona commento. 106.
 vtrum in quantitate continua reperitur minimum secundum
 multitudinem commento centesimo octauo.
 vtrum tempus magis debeat diffiniri per continuum
 quam per numerum commento centesimo nono.
 vtrum motus sit per se mensura temporis: et essentialiter
 mensura magnitudinis: sicut tempus motus 2°. 113.
 vtrum omne quod est in tempore continuatur a tempore: et
 omne quod est in numero continuatur ab illo nume-
 ro commento centesimo decimo septimo.
 an deus et intelligentie secundum suum esse naturale et absolutum
 sint. proprie in tempore commento eodem.
 vtrum quies sit priuatio motus vel e contra 2°. 118.
 quomodo tempus mensuratur per quietem 2°. 119.
 vtrum motus sit causa gradationis commento. 128.
 vtrum motus sit per se causa corruptionis 2° eodem
 an possit inueniri prius et posterius sine tempore com-
 mento centesimo vigesimo nono.
 vtrum transmutatio indiuisibilis sit transmutatio per se
 et transmutatio substantie non est in instanti 2° eodem.
 vtrum tempus sit vbiq: et sit passio intrinseca mundi
 commento centesimo trigésimo.
 vtrum numerus formaliter sumptus sit aliquis vnita-
 tes sumpte mathe. vel predicamentales commento. 134.
 Tituli quinti libri.
 vtrum totum debeat dici moueri per hoc quod aliqua
 eius pars mouetur: et alterius et alterius motus sit ali-
 ud et aliud subiectum commento primo.
 vtrum vnus motus terminet ad duo s terminos. quo

Tabula

ut unus est per accidens et alius pars commento sexto
virum generatio et corruptio sit de subiecto in subiectum
et motus sit per se de non subiecto in subiectum com-
mento eodem.

Quid philosophus intelligit per non ens in a tu quod
est ens in potentia commento octauo.

an philosophus per illud quod generat intelligat sub-
iectum generationis quod est materia commento eodem
virum generatio et corruptio simpliciter sit motus co-
mento eodem.

virum omnis motus sit de contrario in contrarium co-
mento eodem.

virum actus et potentia sint eiusdem generis commento. 9.

virum omnia moueant ad motum unius commento. 10.

virum substantia sit aliquid contrarium commento eodem.

virum ad relationem sit per se motus commento eodem.

virum in generationibus sit procedere in infinitum co-
mento decimo tertio.

an motus localis moueatur localiter per accensum et aug-
mentatio augeatur et alteratio alteretur per accensum
commento decimo septimo.

Dubitarum si in qualitate et quantitate sit per se motus
et non in aliquo alio predicamento: quare philoso-
phus non probauit in situ et in alijs predicamentis
non esse motum per se: sic probatur de substantia
relatione actione et passione commento decimo octauo.

virum ad quantitatem et qualitatem ubi et ad passionem sit
etiam per se motus commento eodem.

virum motus sit de priuatiuo in positiuum: et contra: et
omnis motus terminetur ad quietem commento. xx.

an clauus vel aut consolidatio vel infectio faciat con-
tinationem commento vigesimo septimo.

an contactus in plus se habeat quam continuus: et ubique
est continuus sit contactus eodem commento.

virum unitas mathematica sit accidens absolutum super
additum compositum: et numerus sit unitate prior com-
mento vigesimo nono.

an similes conuertantur contiguum et contactus comen-
to trigesimo.

virum ad unitatem specificam motuum requiratur uni-
tas specifica terminorum ad quem: et ad unitatem spe-
cificam motuum sufficiat unitas specifica terminorum
ad quem commento trigesimo primo.

virum ad idempotentiam specificam motuum requiratur
unitas specifica mediorum: et illa que successine ac-
cuntur per motum sint diuersarum specierum. scilicet linea
recta et circularis commento trigesimo tertio.

virum illi motus differant specie qui sunt per media dif-
ferentia specie commento eodem.

virum ad unitatem naturalem motus requiratur uni-
tas numeralis temporis: et ad quem mobilis: et quod
ista tria sufficiant commento trigesimo quinto.

virum si aliqua forma corrupta possit regenerari: etiam
motus ad illam possit regenerari commento. 36.

virum aliquis motus sit motus non continuus com-
mento quadagesimo.

virum ad continuitatem motus requiratur unitas nu-
meralis mobilis temporis et termini ad quem: et quod
ista tria sufficiant commento. 41.

virum motus rectus sit magis unus quam circularis: et sit
regularis quam regularis et ad regularitatem motus re-
quiratur uniformitas secundum velocitatem in omni tem-
pore nullusque sit motus regularis commento. 45.

virum ex duobus motibus secundum speciem possit fieri unus
motus numero: et tales possint continuari inuicem etiam
si contrarij forent commento eodem.

virum acquirendo caliditatem deperdatur frigiditas
commento quadagesimo septimo.

virum gradus contrariorum aliquo modo se inuicem pos-
sint competere in eodem subiecto commento. 52.

virum quies in termino ad quem sit perfectio motus: et
ipsa in termino a quo contrarietur termino ad quem
commento quinquagesimo quarto.

virum generatio violenta sit una species tantum com-
mento quinquagesimo septimo.

virum aliqua generatio vel corruptio sit violenta co-
mento eodem.

an corruptio contrarietur corruptioni: si corruptio con-
trarietur generationi commento quinquagesimo octauo.

Virum aliqua forma habeat partes intensiuas com-
mento sexagesimo secundo.

virum intensio fiat per additionem gradus ad gradum
in eodem subiecto utroque gradu manente. commen-
to sexagesimo quinto.

Tituli questionum sexti libri.

virum omnia ex quibus componitur continuus diuidi
tur in ultimum: et in habens ultimum commento primo.
virum ex diuersis in specie fiat aliquod continuus. Indi-
uisibile indiuisibili additum faciat magnitudinem et
magis. Et diuisibile diuisibili additum faciat maius
commento secundo.

virum idem sit esse diuisibile in infinitum: esse diuisibi-
le in semper diuisibilia commento tertio.

an motus recipiat quantitatem a spacio commento. 6.

virum omne mobile pertransiens spacium aliquod per-
transierit illud: et moueri et mutatum esse sint simul
et motus sit, occiosus et frustra: quo aliquid mobile mo-
ueatur ad locum suum in quo est commento septimo.

virum magnitudo componatur ex indiuisibilibus co-
mento decimo.

virum si velocitas et tarditas procedant in infinitum
magnitudo sit diuisibilis in infinitum commento. 14.

an omnis motus possit esse velocior et tardior: et om-
ne motum possit velocius et tardius moueri comen-
to decimo quinto.

virum tempus sit diuisibile in infinitum commento. 17.

virum possibile sit magnitudinem infinitam pertransi-
ri tempore finito commento vigesimo primo.

virum continuum componatur ex indiuisibilibus com-
mento vigesimo tertio.

virum aliqua indiuisibilia sint in tempore commento. 28.

virum contradictoria et contraria verificari possint pro
eodem instanti commento trigesimo primo.

virum motus et quies sint in aliquo instanti commento
eodem.

virum Aristoteles per transmutabile in hoc textu. 32. intelli-
gat quod est transmutabile secundum tria predicamenta. scilicet
quantitatem qualitatem et ubi: aut quod est transmuta-
bile secundum quatuor predicamenta. scilicet substantiam quan-
tatem et qualitatem et ubi commento. 32.

virum cum aliquid moueatur de albo in fuscum oportet
teat quod continue sit sub nigro commento eodem.

virum omne quod mouetur partim sit in termino a quo
et partim in termino ad quem commento eodem.

virum motus diuidatur secundum diuisionem mobilis primo. 35.

virum motus diuidatur secundum diuisionem temporis co-

Tabula

mento trigefimo sexto.
 vtrum caliditas sit intensa intensione superaddita: que
 est passio illius cōmento trigefimo septimo.
 an illud quod est naturaliter notum pbari possit per
 illud quod est naturaliter ignotū cōmento xli.
 vtrum subiectū & spaciū in motu locali sint per se di-
 uisibilia & primum mutari esse sit dare in motu loca-
 li primum mutatum esse in qualitate & quantitate cō-
 mento quadragesimo nono.
 an instans pteritum pcesserit totum tempus eternū
 cōmento quinquagesimo tertio.
 vtrum aliquid moueatur: & illud prius non fuit motū
 neq; mouebatur cōmento quinquagesimo quarto.
 Quomodo ante omne mutatum esse generalit̃ fuit ali-
 quod moueri cōmento quinquagesimo octauo.
 an moueatur prius vna pars moti quāz alia commē-
 to sexagesimo primo.
 an magnitudo finita quiescat tempore infinito cōmen-
 to eodem.
 Si quies est priuatio motus quomodo habet partes
 cōmento septuagesimo tertio.
 vtrum motus dum mouetur in aliquo tempore secun-
 dum se per totum illud tempus: aut per partes est sub
 eadem dispositione prima cōmento .76.
 vtrum indiuisibile possit per se moueri cōmento .90.

Tituli questionum septimi libri.

an quocunq; totum moueatur ratione partium com-
 mento primo.
 vtrum in corporibus naturalibus sit dare medium mi-
 nimum cōmento secundo.
 vtrum aliquid moueatur a seipso cōmento eodem.
 vtrum in mouentibus & motus sit procedere in infinitū
 cōmento nono.
 vtrum ferrum moueatur ad magnetē: & nutrimentum
 ad membrum vt perficiatur: sicut lapis deorsum &
 ignis sursum cōmento decimo.
 vtrum in alteratione mouens & motum sint simul com-
 mento duodecimo.
 vtrum raritas & densitas sint qualitates sequentes cali-
 dum & frigidum cōmento decimo quinto.
 an forma & figura predicetur de subiecto suo commen-
 to eodem.
 vtrum pulchritudo sit species absolute cōmento .17.
 vtrum sanitas & egritudo sint qualitates positiue con-
 surgentes ex mixtione qualitatū primarum com-
 mento eodem.
 vtrum ad habitus prime speciei sit motus cōmento vi-
 gesimo.
 Quare Aristot. tacuit secundam speciem qualitatis que
 dicitur naturalis potentia vel impotentia cōmento
 eodem.
 vtrum linea circularis aut curua sit comparabilis li-
 nee recte secundum equalitatem vel inequalitatem
 cōmento vigefimo primo.
 vtrum albedo sit equalis superficiē: & equalitas lon-
 gitudini cōmento eodem.
 an vbicunq; sit dare maius & minus ibi est dare equa-
 le cōmento vigefimo tertio.
 vtrum omnes motus sint inuicem cōparabiles in ve-
 locitate & tarditate cōmento vigefimo quarto.
 an stilus sit ita acutus sicut vinum: & vinum acutius so-
 no cōmento eodem.

vtrum illa propositio sit vera: q; non omnia equiuo-
 ca sint comparabilia ad veram comparationem cō-
 mento eodem.
 vtrum aqua & aer sint comparabiles in multo: & mul-
 tum & duplum sint nomina equiuoca: & illa sit diffi-
 nitiō equiuoca in qua ponitur terminus equiuocus
 cōmento vigefimo sexto.
 vtrum ista regula sit vera: quod si aliqua sint compa-
 rabilia requiratur q; habeant idem subiectum pri-
 mum cōmento vigefimo septimo.
 vtrum ista regula sit vera ad hoc q; aliqua sint com-
 parabilia q; sint eiusdem speciei specialissime com-
 mento vigefimo octauo.
 vtrum forme diuersarum rationū inuicem comparē-
 tur in velocitate & tarditate: & q; motus rectus sit cō-
 parabilis motui circulari in velocitate & tarditate: cir-
 cularisq; motus tāz recto motui q; alijs comparatur
 cōmento trigefimo.
 vtrum motus localis: & linea sint gēa: & circularis &
 recta linea diuersarum specierū: & an diuersitas mo-
 tus recti a circulari sit ex diuersitate magnitudinis su-
 pra q; sit motus cōmento trigefimo.
 vtrum genus dicat vnam formam in re ex cōmento
 trigefimo primo.
 vtrum regula Aristotelis que dicit: q; velocitas in alte-
 ratione est attendenda penes qualitatem solum cō-
 mento trigefimo secundo.
 vtrum in tribus predicamentis sit motus proprie di-
 citus: & propter quid philosophus determinat de ve-
 locitate motus ad vbi & ad qualitates & non de ve-
 locitate motus ad quantitatem cōmento .33.
 vtrum aliquę generationes & corruptiones sint inui-
 cem comparabiles in velocitate & tarditate cōmen-
 to trigefimo quarto.

Tituli questionum octauilibri.

vtrum Aristoteles in isto primo textu intēdat proba-
 re eternitatem motus in cōmuni aut eternitatem pri-
 mi motus cōmento primo.
 vtrum aliquid eternum sit factum cōmento tertio.
 vtrum omne motum in potentia pcedat tempore su-
 um motum in actu cōmento quarto.
 Quomodo potentia cōstantia forme ignis ad motū
 sursum est violenta: cum motus ignis sursum sit mo-
 tus naturalis: & quomodo cōtraria differunt in eo-
 dem cōmento eodem.
 vtrum omnia mobilia inceperint esse aut non commē-
 to nono.
 vtrum tempus sit infinitum cōmento duodecimo.
 vtrum mundus sit eternus cōmento decimo quarto.
 vtrum deus potuit mundum aut aliqū nouū effectū
 producere absq; motu & mutatione cōmento deci-
 mo quinto.
 vtrum mundum de nouo factum potuerit deus produ-
 cere ab eterno cōmento eodem.
 an possibile sit motum vnum numero continuum esse
 infinitum per reiterationem inter terminos & inter cō-
 traria cōmento decimo octauo.
 vtrum motus corporis animalis sursum sit motus na-
 turalis ipsi corpori cōmento vigefimo septimo.
 vtrum grauiā & leuiā moueant se per seipsa ad loca p-
 pria cōmento trigefimo secundo.

Tabula

Dubitat si graua & leuia inanimata moueantur a seipsis per se sicut animata propter quid philosophus dicit animata moueri a seipsis: & inanimata moueri ab alio commento eodem.

Dubatur, propter quid inanimata non mouentur proprio, primum a seipsis per se ibidem.

Utrum inter primum & ultimum mouens sit prioritas nature & causalitatis commento trigesimo tertio. an sit incoeuens sanans sanari: & docentem ad discere commento quadragesimo.

Utrum aliquid moueat seipsum per se commento. 41. utrum deus aliquod minimum quod sit primum mouens seipsum per se commento quadragesimo quarto.

Utrum forme diuerse secundum speciem habeant materias diuersas secundum speciem commento quadragesimo sexto.

Utrum primum mobile moueat seipsum commento. 50. utrum necesse sit primum motorem omnium esse simpliciter immobilem commento quinquagesimo secundo.

Utrum omnes alij motus perfectiores sint motu locali commento sexagesimo.

Utrum in eodem motu possint esse motus contrarij successiue absque tempore medio commento. 62.

Utrum motus diuersarum specierum possint inuicem continuari & continuentur: & quod duo contrarij in eadem linea recta non se impendant et fieri in eadem linea circulari commento sexagesimo quarto.

Utrum in motus reflexos contingat dare quietem mediam commento sexagesimo quinto.

Utrum regule due quas de permanentibus ponit philosophus sint vere commento sexagesimo nono.

Utrum in motu recto reflexo possit seruari idem ordo partium mobilis commento septuagesimo tertio.

Utrum contrarietas respiciat maximam distantiam: & motui circulari sit aliquis motus circularis contrarius commento eodem.

Utrum motus rectus sit prior motui circulari: & circularis sit mensura motus recti vel e contra: & naturalis motus rectus debeat esse velocior in fine quam in principio commento septuagesimo sexto.

Utrum mouens finitum moueat tempore infinito commento septuagesimo octauo.

Utrum cuiuslibet corporis sit potentia finita commento septuagesimo nono.

Utrum secundum intentionem Aristotelis eiusque Averrois possit conuinci infinitas primi motoris commento. 81.

Utrum ex dictis philosophi eiusque commentatois possit probari infinitas intensiua primi motoris primo eodem.

Utrum virtus qua mouetur proiectum subito vel successiue generatur commento octuagesimo secundo.

Utrum Plato & Aristoteles tenendi sint in opinione de motibus proiectorum commento eodem.

Utrum primus motor sit in magnitudine commento. 84.

Utrum primus motor sit in circumscriptione primi mobilis commento eodem.

Utrum deus sit primus motor secundum intentionem philosophi & commentatois appropriatus primo mobili ad motum diurnum continuum & sempiternum commento octuagesimo nono.

Finis laus deo.

Joannis Harmonij Marti de Tricolis Tetraastrophos ad venerabilem fratrem Jac. Baptistam Alouisium Rauennatem Augustinianae religionis dignissimum theologum.

Qui quondam fuerat carcere conditus.

Qui nuper tenebris perditus hostibus.

Doctorum inscius auris.

Paulus vir sophiae decus

Illustris venetis gloria fluctibus

Ille ille aegida: qui praetulit impijs

Affertor pietatis

Prauam contudit haeresim.

Nunc baptista tuo lucidus integer

Cultus ingenio format amabilem

Nunc omni orbe vagatur

Splendens candidus elegans

Jam vere est facili spera anhelitu

Jam manes berebi & visere flumina

Naturae & penetrare ad

Longis mira recessibus

O quantum helysijs inter & agmina

Sublimen referent philosophantium

Per te lucidiorum

Doctus Laetus Aristotelem

Hic nunc temporibus cum hisce reuertitur

Miratur patrie ut cuncta refulxerit

Sed plus ingenium cui

Tuipsum praefidio dabis

Quo tecum placidus ridet & optimas

Grates gratus agit munere praedius

Tecum viuere gaudet

Tecum aurae vndique particeps.

